

Digitized by Google

NAZIONALE
ROMA
6
2
c c

Sennert
Practic
Lib. I.

Digitized by Google

20. h.

L. di [illegible] Delia [illegible]
[illegible] comperato [illegible] il [illegible]
in Bologna in [illegible] 1636.

DANIELIS SENNERTI

D. ET MEDICINÆ IN ACADEMIA VVITTEBERGENSI Profeſſoris publici,

MEDICINA PRACTICA.

Olim in Germania, nunc verò de nouo Typis excuſa, multíſque quibus ſcatebat erroribus repurgata.

BIBL. SS.
10. & PA.
DE URB.

PARISIIS,
APVD SOCIETATEM.
M. DC. XXXII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Illuſtriſsimo, ac Celſiſsimo Principi, ac D.D.

FRIDERICO,

HÆREDI NORVVEGIÆ,

DVCI SLESVVICI HOLSAtiæ, Stormariæ atque Ditmarſiæ, Comiti in Oldenburg & Delmenhorſt &c.

DOM. MEO CLEMENTISSIMO,

Salutem & felicitatem perpetuam. P.

VITAM hominis breuem eſſe, artem verò Medicam longam, tàm verum eſt, vt hanc ſententiam aphoriſmorum ſuorum initium eſſe voluerit Hippocrates; totius v. Medicinæ proœmium conſtitui poſſe, plurimi doctiſſimi Medici judicârint. Etenim ſi vitæ humanæ ſpatium & curriculum perpendamus, infantia & pueritia nugis, adoleſcentia voluptatibus maximam partem conſumitur: tantulum, quod

reſtat, ætatis, neque id totum, ſeriis negotiis impeditur, & vbi vix rectè diſcere incepimus, plerique è vita abripimur, & lampada aliis tradere cogimur. Ars medica contrà tam longa & ampla eſt, vt ferè infinita videatur. Nam præter variarum linguarum & artium notitiam, primum illa admirabilis corporis humani fabrica omniumque in ea partium ſtructura, vſus & officia exactè Medico cognoſcenda veniunt. Morborum deinde hanc violantium & deſtruentium genera, eorumque cauſſæ, cum ſuis ſignis, diſcenda ſunt: quorum omnium tantus eſt numerus, vt iam ante multa ſecula trecenta fuiſſe ſcripſerit Plinius, exceptis generum ſpeciebus, quarum quanta ſit multitudo, facile intelligit is, qui tantùm quas Febris nomen ſub ſe differentias comprehendat, nouit. Præterea Medico vaſtiſſima illa remediorum ſylua, in tres partes, foſſilium & mineralium, plantarum atque animalium diſtincta, perluſtranda; quarum quælibet quàm latè pateat, vel plantarum innumerus numerus docere poteſt. Tandem cognitam & perſpectam Medico eſſe oportet methodum, qua inſtructus ſuum cuique morbo remedium dextrè opponat, vireſque corporis humani conſeruet: abs quo ſi ſit, quod remedium eſſe debebat, venenum erit. Neque ignorare decet, qua ratione ſimplicia medicamenta ad vſum medicum commodiorem præparanda, & ex iis compoſita miſcenda ſint. Quæ ſola pars tàm ampla eſt, vt hodie peculiarem quaſi artem, quæ

Pharmacopœia dicitur, conſtituerit; quæ ipſa iterum maximam Chymiæ partem, eamque ſatis difficilem & laborioſam, complectitur.

Quò autem vita breuior & ars Medica longior eſt: eò magis annitendum iis, qui animum ad Medicinam appulerunt, vt breuiſſimo iſto vitæ humanæ ſpatio artis longiſſimæ, quantum fieri poteſt, cognitionem ſibi comparent. Qua in re cum meritò ij, qui in publicis ſcholis, quas Vniuerſitates & Academias vocant, docent, artis Medicæ tyronibus facem prælucere debeant, ego etiam, poſtquam ante hos viginti ſex annos, diuina prouidentia à Sereniſſimo Saxoniæ Electore ad munus docendi publicè Medicinam in Academia hac vocatus ſum: mearum partium eſſe exiſtimaui, eò labores meos dirigere, vt ſtudioſis artis huius monſtrarem, qua ratione breuiſſimum vitæ ſpatium in arte longiſſima diſcenda benè collocare poſſint. Idque primò docere conatus ſum in Inſtitutionum Medicarum Opere, deinde in Introductione ad lectionem autorum Chymicorum, quam de conſenſu & diſſenſu Chymicorum cum Ariſtotelis & Galenicis inſcripſi; vt & in tractatu de febribus. E quibus ſi quid commodi & vtilitatis ad artis Medicæ tyrones redundauit, eſt, quod gaudeam. Hoc certè meum propoſitum, hic ſcopus fuit. Cùm autem inuenti aliqui ſint, quibus ea non diſplicuiſſe animaduerti, idem in Practico opere paulò μεθοδικώτερον & plenius conſcribendo tentare cœpi.

Cuius librum primum cùm amici pènes me eſſe intelligerint, atque vt eum publici iuris facerem hortarentur: ego equidem mihi in mentem reuocaui, multa adhuc in eo lima indigere: quia tamen ex eo aliquid vtilitatis ad artis Medicæ ſtudioſos redundare poſſe exiſtimarent, ipſorum voluntati obſecutus eum in publicum nunc prodire patior.

Cùm verò operi huic, pro more huius ſeculi, Patronus aliquis quærendus eſſet, non præter rem me facturum exiſtimabam, ſi illuſtriſſimo nomini tuo, *Celſiſſime Princeps*, illud inſcriberem & dedicarem. Nam Præterquam quod omnibus intereſt, qui nati homines, aliquam Medicinæ cognitionem habere: tam falſum eſt, ſeruilem eam atque indignam inſinuari Principibus, quam verum accertum, eorum antiquitus propriam fuiſſe. Quod (vt Poëtarum fabulas & illorum fictos heroas prætercam) ſatis opinor, teſtari poſſunt tot maximorum regum nominibus appellata medicamenta. Quidquod Princeps bonus quilibet boni Medici refert imaginem. Nam quid ille aliud agit, quàm vt aut ſartam tectamque ſeruet publicam rem, aut, ſi quid ea detrimenti paſſa ſit, maturâ ope ſuccurrat? non aliter ac Medicus, cuius omne officium vel in tuenda hominis ſanitate, vel recuperanda occupatur. Sed ſunt & peculiares mihi huius mei inſtituti cauſſæ. Quarum prima ſingularis ille, &, vt ſic dicam, meliore quodam aſtro Celſ. T. velut impreſſus erga

literas earumque cultores amor, & incredibilis beneuolentia; quam & pro mea virili commendandam mihi ad poſteros hac qualicunque dedicatione exiſtimabam. Deinde quia natum hoc opus in Electorali Saxonicâ Academiâ, jure quodam id Celſ. T. cui cum eâ longè Illuſtriſſima domo tam arcta intercedit cognatio atque affinitas, videbatur deberi. Accipe igitur, *Illuſtriſsime Princeps*, hoc quicquid curę ac laboris noſtri eſt, ſerena, hoc eſt, tua fronte, & meis conatibus bonus ades ac felix. Sic T. Celſ. Deus ſemper incolumem, ſemper florentem, & quantum ipſa velit felicem prętet. VVitebergæ Idib. Aprilis, anno Chriſti M. DC. XXVIII.

Illuſtriſſ. Tuæ Celſ.

Subjectiſſimus

DANIEL SENNERTUS D.
Facult. Medicæ Profeſſ. & Senior,
ac Sereniſſ. Elect. Sax. Medicus.

LECTORI BENEVOLO,

S.

NON eandem, Lector beneuole, qui Medicinam ſcriptis explicandam ſuſceperunt, methodum ſecuti ſunt. Galenus equidem, cùm plures medicinæ partes ſint, ſingulas ſeorſim explicauit, & de ſingulis plurimos libros edidit, de corporis humani, nimirum conſtitutione omnium partium, natura, vſu & actione; de morborum & ſymptomatum differentiis ac cauſſis; de vrinis, pulſibus, morbis & locis affectis cognoſcendis: de prognoſticis: de alimentorum facultatibus; de ſimplicibus & compoſitis medicamentis; de ſanitate tuenda, de methodo medendi, & huius generis alios. Cuius veſtigiis inſiſtentes plurimi ſuperioribus ſeculis & noſtra ætate docti viri, iſta, quæ prolixè & diffuſè Galenus ſcripſit, in compendium redigere, quæ obſcurè tradidit, explicare, quæ non ſatis perfectè docuit, ſupplere conati ſunt. Alij verò,

prçcipuè Árabes & Latini hos ſecuti, prętermiſsis illis generalibus methodis, ſecundùm partium corporis ordinem à capite ad calcem omnes humani corporis prçter naturam affectus, cum ſuis cauſsis, ſignis & curatione tradiderunt: quod genus ſcriptorum vulgò Practicos nominant.

Etſi verò vtrique ſuam laudem merentur: tamen non parum refert, vtrorum ſcripta prius legat, qui ad Medicinam diſcendam accedit. Sunt quidem non pauci, qui ſe operæ compendium facturos putant, ſi neglectis generalibus Methodis mox ad Practicorum lectionem ſeſe conferent. Atque hîc plurimos in deſcribendis & congerendis medicamentorum Formulis prçcipuè occupatos videas, qui ſe ſatis instructos ad faciendam Medicinam accedere opinantur, ſi magnam farraginem eiuſmodi formularum, Recceptas dicunt, congeſſerint. Verùm ſummopere falluntur, neque ſi iſti vię inſiſtere pergant, vnquam ad ſolidam Medicinę cognitionem peruenient, ſed cum generalibus methodis deſtituantur, perpetuò fluctuabunt: & cum morbi non ſemper ſimplices facie, qua à Practicis deſcribuntur, ſed compoſiti, variéque complicati ac confuſi ſæpe occurrant incerti hærebunt, & quid agendum ſit ſæpe neſcient. Neque tamen ideò Practicorum libri reiiciendi ſunt. Nam cum ſecundum partium diuerſitatem ea, quæ in generalibus methodis traduntur, non parum varient & ſecundum diuerſas partes limitentur & determinentur, neque eadem planè ſit ratio curandi inflammationem, exempli gratiâ, oculi & pedis: qua ratione generalis illa doctrina & curandi ratio cuilibet parti applicanda ſit, docendum. Quod cum Galenus integrè & abſolutè expeditum non dederit, neque curandi

varietatem omnem, quæ à natura partium, ſitu & aliis circumſtantiis oritur, oſtenderit (etiamſi exempli loco multa attulerit) omnino id tradere & explicare neceſſarium eſt.

Quâ ratione tamen id fieri debeat, non omnes idem ſentiunt. Quidam enim generalem methodum ſecuti, cùm tria ſint morborum genera, & vniuſcuiuſque differentiæ multæ, ſingularum differentiarum curationem per ſe tradendam eſſe cenſent, à prima vſque ad vltimam, indicando ſemper varietatem illam curandi, quæ à natura partium, ſitu & aliis oritur. Et hac via curandi omnes morbos rationem traditurum fuiſſe, niſi morte præuentus fuiſſet Franciſcum Friſimelicam, ſui ſeculi Medicum clariſſimum, ſcribit Comes Montanus, in præfatione de morbis. *Tentârunt idem cùm alij noſtro ſeculo, tum Ioh. Paul. Pernumia, & Godofredus Steeghius Medici clariſſimi, etſi non planè eodem modò. Alij verò & plures eam, quæ hodie in Practicorum libris occurrit, Methodum vſurparunt. Eſt tamen, quod in vtriſque docti viri deſiderent. Nam quamuis prior modus* μεθοδικώτερος *videatur, & in ſimplicibus quidem morbis ſatis bene ſuccedat: tamen in compoſitis & complicatis affectibus, & ibi plures morbi ac ſymptomata ad vnũ affectus naturam conſtituendam quaſi conſpirant, neſcio quid perplexitatis & obſcuritatis habere videtur; cum vnus affectus, qui vno nomine in ſcholis Medicorum notus eſt, in diuerſiſſima ſæpe genera diſtribuendus ſit. Vnum enim ſymptoma ſæpiſſimè à plurimis & diuerſis cauſſis oritur, & affectus pręter naturã non ſemper ita ſymplices, vt in doctrinâ de differentiis morborum ac ſymptomatum proponuntur,*

occurrunt, ſed compoſiti & duplicati affectus ſeſe frequenter obiiciunt. Inuenias nimirum morbos & ſymptomata ab autoribus, qui hanc methodum ſequi volunt, in locis diuerſiſsimis poſita, & quidem iis, vbi ea, niſi indicis opera adiutus, nunquam quæſiueris: cùm tamen in praxi Medica vtile ſit, cauſſas ſymptomatum omnes in conſpectu & numeratò ac quaſi in tabula habere. Altera verò Methodus hoc præcipuè habet incommodi, quod eadem toties repetit, & quæ ſemel ac generatim præcipi poterant, ſæpius in ſpecie iterat, &, quod exempli gratia affero, quæ ſemel doceri poterat ratio caput alterandi, purgandi, humores ab eo reuellendi, & quæ ſunt huius generis alia in omnibus affectibus capitis ferè repetitur.

Quæ cùm ita ſeſe habeant, commodiſsima Medicinam & docendi & diſcendi ratio videtur illa, ſi partes Medicinæ omnes ordine primùm ad Galeni exemplum tradātur & cognoſcantur, partiúmque corporis humani omnium natura, vſus & officium, morborum & ſymptomatum differentiæ, cauſſæ & ſigna, alimentorúmque ac medicamentorum facultates & præparationes, & per hæc ſanitatem præſentem conſeruandi, amiſſam verò reſtituendi, morbóſque omnes, eorum cauſſas & ſymptomata è corpore depellendi ratio in genere cognoſcatur: deinde deinde verò hæc per vniuerſalia theoremata Methodus per omnes corporis humani partes deducatur, & qui in qualibet morbi & à quibus cauſsis oriri poſsint, quæque inde ſymptomata proueniant, inueſtigetur, & quæ in ſingulis partibus ab earum natura, ſitu, & aliis circumſtantiis curandi occurrat varietas, & quomodo vniuer-

ſalis methodus ſingulis partibus applicanda ſit, doceatur & diſcatur.

Priorem illam Medicinæ, ſeu partem, ſeu Methodum cùm in Inſtitutionibus tradere ſtuduerim: nunc poſtquam ad Practicam Medicam ſcribendam animum adieci, vſitatum equidem Practicorum ordinem obſeruabo, &, ἀπὸ τῶν ἄνω, à capite ad calcem omnes corporis humani præter naturam affectus tradam: ita tamen, vt perpetuò vniuerſalis Methodi veſtigiis inſiſtens, omnia quantum fieri poteſt, ad eam reuocem. Ideóque cum ſymptomata à morbis & eorum cauſis pleráque dependeant, & remotis, à quibus pendent, cauſis ſponte euaneſcant: ordine à capite inchoato, quas qualibet pars morbos cùm in ſimilari tum organicâ conſtitutione, & quæ vtrique communis eſt, vnitate pati poſſit, docebo; eorúmque omnium cauſſas, ſigna, curandíque rationem tradam. Poſtea quæ ex his morbis & eorum cauſis ſymptomata in qualibet parte oriantur, monſtrabo; & quomodo horum ablatio ab illorum remotione pendeat, docebo. Sicubi tamen ſymptoma aliquod ob vehementiam ad ſe curam trahere poterit, quænam eius vel mitigandi, vel tollendi ſit ratio, non præteribo. Etſi verò vulgò apud Practicos morbi ſolutæ vnitatis, & Chirurgia, quam appellant, planè omittatur: tamen cum eorum Curatio non minus, quam aliorum, à Medico requiratur, & ad eorum curationem non ſolùm manus opera, ſed & medicamenta plerúmque requirantur, eos omittendos non putaui.

Commodiſſimè autem ſex libris tota hæc tractatio abſolui poſſe videtur: Si nimirum agatur In primo, *de*

morbis ce[illegible]*i, & organorum ſenſuum externorũ & ſym-ptomatibus, quæ ſenſibus cùm internis tum externis accidere poſſunt*: In ſecundo, *de Pectoris, pulmonis ac cordis morbis ac ſymptomatibus*: In tertio, *de morbis ac ſymptomatibus, quæ viſceribus infimi ventris accidunt*: In quarto, *de morbis mulierum & infantium*: In quinto, *de partium externarum morbis & ſymptomatibus*: In ſexto, *de venenatis ac malignis morbis*.

Quam methodum & ego ſequar, & iſto ordine in Practico hoc opere ſcribendo progrediar, quoúſque Deus voluerit, vitámque & vires mihi conceſſerit. Tantum autem abeſt, vt hoc meo labore artis Medicinæ Studioſos ab antiquorum & probatorum authorum lectione auocare velim, vt potius ad illam eos adducere cupiam. Ideóque non ſolùm magis neceſſaria è probatioribus autoribus, antiquis & recentioribus ſelegi, ſed etiam autores illos ſubinde citaui, vt vberiorem explicationem ab iis petere poſſint. Atque hîc diſſimulare non debeo, ſocerum meum p.m.Dn. D. And.Schatonem, *olim in hâc Academia Medicinæ Profeſſorem clariſſimũ & meum anteceſſorem, non pauca vtilia in lectionibus in 9. Rhaſis, quas tamen morte præuentus non abſoluit, collegiſſe, quâ operâ cum me labore nonnullos autores legendi ſubleuarit, ex iis quæ iam, quæ meo & aliorum vſui commoda viſa fuerunt, hinc inde inſerui.*

Ex hoc verò meo labore, ſi, quod vnicè opto, aliquid commodi ad aliquos redundauerit, eſt quod gaudeam. Omnibus placere impoſſibile eſt. Et licet forſan in reliquis expectationi plerorumque ſatisfacerem: in materia tamen Medica me omnibus non ſatisfacturum, etiam non moni-

tus intelligo. Ita enim hodiè res comparata eſt, vt non ſolùm tot ſint Diſpenſatoria, ſeu Antidotaria, vt appellant, quod Pharmacopolia, ſed ferè quot Medici. Quamuis enim Medici de morbo eodem curando conueniant: tamen de materia medica plerúmque diſſentiunt; cùm quiſque ſua medicamenta quæ aliis præferat, habeat. Quod an cum rei Medicæ incremento ægrorúmque commodo vel damno coniunctum ſit aliis iudicandum relinquo. Deo equidem benigniſſimo debentur gratiæ, quod hâc etiam in parte vberem ſupellectilem materiæ medicæ ſuppeditat: interim ambigo, an neglectis medicamentis, quæ multorum ſeculorum vſu probata ſunt, & multos à grauiſſimis morbis liberarunt, ad noua & ſæpe nondum ſatis probata tam procliues eſſe deceat, & ita materiam medicam mutare, vt ſi Hippocrates & Galenus, imò, qui ante hos quinquaginta annos vixerunt, Medici, ad viuos redirent; vix vnam nonnullorum formulam intelligerent. Rectè & prudenter Foreſtus, lib. 9. obſeru. 23. Temerarium, *inquit*, & inſignis ſtultitiæ argumentũ eſt, in ancipiti medicamento periculum facere; cùm nulla cogit neceſſitas, & meliorum copia ſuppetit. *Idcóque adduci non poſſum, vt cum illis ſentiam, qui res etiam foliis ſenæ, vel leni aliquo medicamento tranſigi poteſt, Mercurialia & Antimonialia medicamenta vſurpant.*

Non equidem ſum neſcius, à multis talia commendari, quaſi puerperis & infantibus etiam, innoxia ſint: verùm credat id, qui volet. Manus noſtræ ſunt oculatæ, credunt, quod vident. Me veſtigia terrent, cùm ſciam, quàm multis croci metallorum nominati, & inde aquæ; quam

appellant, Benedictæ, Mercurij vitæ dicti, vt horum ſaltem mentionem faciam, etiam diligentiſſimè præparatorum, vſus infeliciter ceſſerit, eorúmque vſu aliquos non ſolum in vitæ diſcrimen coniectos, ſed plane vita priuatos mecum multi norint. Ideóque etiam ſi interdum in quibuſdam grauiſsimis morbis talia medicamenta locum habere concedam: tamen vt tam familiariter vſurpanda eſſe credam, ſicut folia ſenæ vel agaricum, imò manna, quod nonnulli faciunt, perſuaderi non poſſum.

De formulis etiam medicamentorum aliquid monendum videtur. Et licet primò dubius eſſem, an vllæ vel certè tot formulæ medicamentorum inſerendæ eſſent: cum qui methodum medendi callet, & materiam medicam ſimplicem notam habet, facilè quiuis morbo accommodata remedia parare poſsit: tamen vt tyronibus inſeruirem, non ſolum ſimplicem materiam medicamentorum, ſed & certis formulis comprehenſam addere volui, vt viderent artis Medicæ ſtudioſi, quomodo illa, quæ in Inſtitutionibus de compoſitione medicamentorum tradidi, in vſum trahi poſsint. Scio equidem, Practico illi experientiſsimo Felici Platero vitio à quibuſdam verſum fuiſſe, quod tot formulas, & in eodem ſæpe morbo varias, ſuæ Practicę inſeruerit: qui idem proculdubio in me reprehendent. Sed habuit ille proculdubio ſui inſtituti cauſſas graues, de quibus hîc non diſputo. Habui & ego eaſdem, & exemplum etiam Galeni, qui in libris de cõpoſitione medicamentorum ſec. loca & genera, *multa antiquorum medicamenta colligit: vt de alus Gręcis, Aetio, P. Ægineta & reliquis non dicam. Neque enim tot formulę ideo præſcribuntur, vt qui libet quamlibet arripiat,*

ripiat, ſed vt pro re natâ & ægri conditione formulas variare ſciat. Hoc enim præſuppoſitum volo in Medico, qui vel ipſe formulam aliquam medicamenti præſcribit, vel ab alio præſcriptam mutuari volet, vt materiæ ſimplicis & methodi medendi cognitionem habeat: quia qui inſtructus eſt, non facilè magnis encomiis & titulis medicamentorum ſe falli patietur. Et omninò ægrorum etiam cauſſa formulas variare opus eſt. Si enim vnum medicamentum, & quidem eodem modo, ſæpius exhibeatur, plerúmque ægris nauſeam conciliat.

Deinde non ignoro, non paucos futuros, quibus minus rem gratam feciſſe videbor, quod inter medicamenta, cum alterantia tum purgantia pleráque ad Galenicorum & vulgatum modum præparata propoſui: cum medicamenta expectaſſent, quæ paucorum granorum pondere aut guttarum quantitate ſine nauſea ægris exhiberi poſſint. Verùm ſuauitas, vbi haberi poteſt, vt non auerſanda: ita ob ſuauitatem ſolam medicamenta non ſemper aliis præferenda: ſed ad Indicationes ſemper reſpiciendum, & videndum, vt iis medicamenta exactè reſpondeant. Contra quod peccant, qui non ad humoris peccantis naturam reſpiciunt, & aphoriſmi illius Hippocratis, qui talia, qualia opus, purgare præcipit, obliti, ſiue bilis, ſiue pituita, ſiue melancholia abundet, ſine diſcrimine gummi Gotte, extractum ſcammonij, Antimonium, Mercurium exhibent, ſaltem vt palatò ægri blandiantur. Vt & illi, qui vt itidem ægro blandiantur, iulebum aliquem colore rubicundo, ſapore acidulo exhibent, etſi ad morbum pellendum nihil faciat, forſan etiam obſit. Et omninò ſum in eâ ſententia, eos, minus peccare, qui medicamenta Indicationibus quidem reſpon-

dentia, ſed paulo ingratiora exhibent, quam eos, qui exhibent quidem medicamenta ægri palato non ingrata, ſed ſuauia, verùm ſi facultates eorum examines, & cum morbo conferas, parum, vel nihil Indicationibus reſpondentia: etſi interim non nego, vbi nauſea in medicamentis euitari poteſt, id ſtudioſè faciendum eſſe. Imò res eò hodie rediit, & quidem Medicorum nonnullorum, qui ſua medicamenta vltra modum laudant, culpâ, vt ægri, ſi iis conſilium petentibus medicamenta, quæ morbi natura poſtulat, nomines, ea tanquam vulgaria faſtidiant, & in morbis etiam grauiſsimis, arthritide, affectione hypochondriaca, hydrope ſpecifica ſaltem expetant, & quidem talia, quæ exiguâ doſi morbum radicitus ſtatim tollant. Cùm tamen ſi μεθοδικῶς *& non empeiricorum more morbos curare libeat, nulla alia dentur ſpecifica medicamenta, quàm quæ ſpecificum Indicans ſuggerit. Aut ſi per ſpecifica quis occulta qualitate agentia accipere velit, fruſtra in morbis notis & à manifeſtis cauſis pendentibus ad occultas Qualitates confugimus.*

Interim verum eſt, in materia medica, magnam eſſe differentiam, & medicamenta alia aliis eſſe efficaciora: & propterea ſelectiſsima & efficaciſſima ſemper eligenda ſunt. Nec hæc etiam mea mens, quod medicamenta, quæ è vulgatis Practicorum libris vel etiam eorum obſeruationibus propono ſemper vulgari modo præparata vſurpari velim Materiam potius medicamentorum ab antiquis hactenus non infeliciter vſurpatam & certa proportione mixtam propono, quam quilibet, quomodo poteſt artificioſiſſimè præparet. Exempli gratia, dum ſcribo, F. Syrupus, non hoc volo, vt neceſſario vulgari modo id fiat, & ma-

gnâ aquæ quantitas affundatur, & poſtea ad dimidias coquatur. Hoc modo n. & alterantium & purgantium vires coctione euaneſcere ſatis ſcio. Sed longè artificioſius fiunt Syrupi, (vt hunc etiam modum iis, qui in Inſtitutionibus ſunt propoſiti, addamus) præcipuè è plantis calidis & ſiccis, ſi tantum aquæ ſaltem affundatur, vt poſt colaturam ſine coctione factam tantum liquoris relinquatur, quantum aliàs poſt coctionem factam relinqui ſolet; & materia hoc modo infuſa in vitreo, vel alio vaſe idoneo, qualia ſtannea, & fictilia, quibus orificium ex ſtanno orbiculariter ſtriato cum operculo ſimiliter efformato adaptatur, diebus tribus vel quatuor ad digerendum in B. ponatur, & poſtea coletur. Colatura rurſum in Balneum ponatur, vel ſola, vel quod temporis compendium facit, cum albumine oui, vt ſi quid feculentum inſit, ſeparetur. Poſtea ſaccharum ſumatur, clarificetur, & ad iuſtam conſiſtentiam, talem ſcilicet ferè, qualis in ſacchari penidij confectione obſeruatur, coquatur, & ſaccharo huic poſtea colatura clarificata admiſceatur. Ita enim fit Syrupus purgantium & alterantium vim integram retinens. Ita qui potiones faſtidit, faciat Clareta alterantia & purgantia, quorum formulas in Inſtitut. lib.5.part.3. ſect.3. cap.4. 6 *propoſui. Ita dum aquas deſtillatas nomino, non illas intelligo, quæ nihil aliud ſunt, quàm aqua ferè communis, à pharmacopœorum pueris negligentiſſimè deſtillatæ, ſed eas, quæ artificioſè, ſecundùm methodum in Inſtitutionibus & alibi præſcriptam paratæ ſunt. Ita non nego, eſſentias, quas appellant, ſeu tincturas & extracta liquida decoctis & ſyrupis in multis morbis eſſe efficaciora. Ideóque, qui volet, decocta illa ſaltem materiæ medicæ loco habeat,*

& inde, qualibet medicamenta præparet; modò videat, vt morbo & ægro conueniant. Neque enim, vt hoc etiam addam, Syrupi & ſimiles formulæ planè reiiciendæ ſunt: ſed ſępe ſunt maximè neceſſariæ, &, ex.gr. in tuſſi plerumque magis neceſſarij ſunt & vtiles Syrupi & eclegmata, quam ſpiritus & eſſentiæ dictæ.

Exhibeo autem nunc Librum primum huius operis, qui equidem ad nouum annum, quod Poëmata ſcripturis Horatius precipit, premendus forſan, & quod ipſe agnoſco, multis in locis magis exornandus videbatur. Verùm cùm Vitę ſumma breuis ſpes nos vetet inchoare longas: *& ſoli Deo ſit notum, quid poſt annum nouum vel de me vel de aliis futurum ſit, amicorum, qui editionem vrſerunt, monitis obſequi volui. Habes, Lector Beneuole, ſi nihil aliud, tamen Locos communes, in quos, quę lectio autorum quotidiè ſuppeditauerit, commodè & ordine referre poteris. Quod meum inſtitutum ſi tibi non ingratum fore intellexero, paulò pòſt etiam librum ſecundum publici iuris faciam, & nulli labori parcam, vt & reliquos libros, cum Deo adiiciam. Interim Bene Vale. VVittebergæ Cal. Martij, anno Chriſti 1628.*

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI
PARTIS I.

De Morbis Capitis.

CAPVT PRIMVM.

DE Intemperiebus cerebri cum materia, & primò de calida. 3
II. De intemperie cerebri frigida. 14
III. De intemperie cerebri humida. 24
IV. De intemperie ſicca & intemperiebus compoſitis. 27
V. De intemperiebus cerebri cum materia in genere. 30
VI. De intemperie cerebri cum materia per conſenſum. 39
VII. De intemperie cerebri cum vapore & ſpiritu flatulento. 48
VIII. De intemperie cerebri cum ſanguine ſeu plethora. 53
IX. De intemperie cerebri cum bile. 62
X. De intemperie cerebri cum pituita. 67
XI. De intemperie cerebri cum humore ſeroſo. 82
XII. De intemperie cerebri cum humore melancholico. 88
XIII. De intemperie cerebri cum bile atra. 93

XIV. De venenatis & malignis ac tota ſubſtantia cerebro contrariis morbis. 98
XV. De vitiis ſpirituum animalium. ibid.
XVI. De morbis conformationis, & primò de morbis figuræ. 103
XVII. De morbis meatuum & cauitatum cerebri. 105
XVIII. De morbis in numero, & de vermibus ac calculis in capite. 110
XIX. De morbis magnitudinis capitis. 113
XX. De commotione cerebri. 160
XXI. De morbis ſolutæ vnitatis in capite & cerebro; & primo de contuſione capitis. 118
XXII. De vulneribus capitis ſiue cranij, membranarum cerebri læſione; & primo de vulnere ſine contuſione. 122
XXIII. De ſoluta vnitate & fractura cranij ſine meningum & cerebri vulnere. 127
XXIV. De cranij fractura cum meningum & cerebri læſione. 156
XXV. De fungis cerebri. 170
XXVI. De carie cranij. 172
XXVII. De tumoribus cerebri. 172
XXVIII. De hydrocephalo. 186

LIBRI PRIMI
PARTIS II.

De ſymptomatibus, quæ in ſenſibus internis & cerebri accidunt.

CAP. I. DE vigiliis nimiis. 192
II. De ſomno p.·n. ac comate & cataphora. 215

III. De inſomniis immoderatis. 223
IV. De vertigine. 226
V. De phantaſia, ratiocinatione & memoria imminuta atque abolita. 246
VI. De delirio in genere, & de delirio ſimplici, paraphrenitide, ac temulentia. 266
VII. De phrenitide. 277
VIII. De melancholia in genere. 286
IX. De prima melancholiæ ſpecie, quæ ſit cerebro primario affecto. 296
X. De amore inſano. 302
XI. De melancholia per conſenſum cordis & totius. 309
XII. De melancholia hypochondriaca. 323
XIII. De melancholiâ ex vtero. 341
XIV. De melancholia errabunda, Arabibus xutubuth dicta. 344
XV. De mania. 346
XVI. De rabie & hydophobia. 364
XVII. De tarantatis & chorea S. Viti. 378
XVIII. De comate vigili, & ſopore graui atq; exſtatico. 384
XIX. De ſomnanbulis. 387
XX. De lethargo. 392
XXI. De laſſitudine. 406
XXII. De pandiculatione & oſcitatione. 410
XXIII. De inquietudine. 412
XXIV. De horrore & rigore. 413
XXV. De tremore. 420
XXVI. De motus impotentia in genere. 435
XXVII. De paralyſi. 441
XXVIII. De ſpaſmo ſeu conuulſione & conuulſiuis motibus. 475
XXIX. De incubo. 496
XXX. De catoche ſeu catalepſi. 503
XXXI. De epileſia. 509
XXXII. De caro. 559
XXXIII. De apoplexia. 564
XXXIV. De catarrho, & cerebri excrementis retentis. 598

XIV. De venenatis & malignis ac tota ſubſtantia cerebro contrariis morbis. 98
XV. De vitiis ſpirituum animalium. ibid.
XVI. De morbis conformationis, & primò de morbis figuræ. 103
XVII. De morbis meatuum & cauitatum cerebri. 105
XVIII. De morbis in numero, & de vermibus ac calculis in capite. 110
XIX. De morbis magnitudinis capitis. 113
XX. De commotione cerebri. 160
XXI. De morbis ſolutæ vnitatis in capite & cerebro; & primo de contuſione capitis. 118
XXII. De vulneribus capitis ſiue cranij, membranarum cerebri læſione; & primo de vulnere ſine contuſione. 122
XXIII. De ſoluta vnitate & fractura cranij ſine meningum & cerebri vulnere. 127
XXIV. De cranij fractura cum meningum & cerebri læſione. 156
XXV. De fungis cerebri. 170
XXVI. De carie cranij. 172
XXVII. De tumoribus cerebri. 172
XXVIII. De hydrocephalo. 186

LIBRI PRIMI
PARTIS II.

De ſymptomatibus, quæ in ſenſibus internis & cerebri accidunt.

CAP. I. DE vigiliis nimiis. 192
II. De ſomno p. n. ac comate & cataphora. 215

III. De inſomniis immoderatis. 223
IV. De vertigine. 226
V. De phantaſia, ratiocinatione & memoria imminuta atque abolita. 246
VI. De delirio in genere, & de delirio ſimplici, paraphrenitide, ac temulentia. 266
VII. De phrenitide. 277
VIII. De melancholia in genere. 286
IX. De prima melancholiæ ſpecie, quæ fit cerebro primario affecto. 296
X. De amore inſano. 302
XI. De melancholia per conſenſum cordis & totius. 309
XII. De melancholia hypochondriaca. 323
XIII. De melancholia ex vtero. 341
XIV. De melancholia errabunda, Arabibus κutubuth dicta. 344
XV. De mania. 346
XVI. De rabie & hydophobia. 364
XVII. De tarantatis & chorea S. Viti 378
XVIII. De comate vigili, & ſopore graui atq; exſtatico. 384
XIX. De ſomnanbulis. 387
XX. De lethargo. 392
XXI. De laſſitudine. 406
XXII. De pandiculatione & oſcitatione. 410
XXIII. De inquietudine. 412
XXIV. De horrore & rigore. 413
XXV. De tremore. 420
XXVI. De motus impotentia in genere. 435
XXVII. De paralyſi. 441
XXVIII. De ſpaſmo ſeu conuulſione & conuulſiuis motibus. 475
XXIX. De incubo. 496
XXX. De catoche ſeu catalepſi. 503
XXXI. De epileſia. 509
XXXII. De caro. 559
XXXIII. De apoplexia. 564
XXXIV. De catarrho, & cerebri excrementis retentis. 598

LIBRI PRIMI
PARTIS III.
SECTIONIS PRIMÆ.
De Tactu læſo.

CAP.I. DE ſtupore & torpore. 627
II. De dolore in genere. 630
III. De dolore capitis. 636

LIBRI PRIMI
PARTIS III.
SECTIONIS SECVNDAE.
De Morbis & ſymptomatibus Oculorum.

CAP.I. COntinens nomenclaturam affectionum quæ oculis accidunt. 648
II. De tumore palpebrarum, emphyſemate & inflatione earundem. 650
III. De trachomate, denſitate, aſperitate, calloſitate & ſcabie palpebrarum. 651
IV. De tuberculis, nodis & aliis palpebrarum tumoribus. 655

V. De

VI.	De palpebrarum inuerſione & contractione.	659
VII.	De palpebrarum inter ſe & cum aliis oculorum partibus coalitu & cohærentia.	662
VIII.	De pediculis palpebrarum, & ciliorum vitiis.	663
IX.	De palpebrarum liuore, contuſione & percuſſione, vulneribus & aliis à cauſſis externis læſionibus.	668
X.	De ſymptomatibus, quæ in motu palpebrarum accidunt.	669
XI.	De iis, quæ in oculos indiderunt, eximendis.	670
XII	De Ophthalmia.	671
XIII.	De ophthalmia ſicca.	689
XIV.	De Vngue oculi.	690
XV.	De tunica annatæ, quam vulgo pannum, Arabes Sebel nominant.	693
XVI.	De albugine & aliis vitioſis corneæ colorib.	696
XVII.	De puſtulis annatæ & corneæ.	700
XVIII.	De vlceribus annatæ & corneæ.	703
XIX.	De cancro corneæ.	706
XX.	De vulneribus oculorum.	706
XXI.	De ruptura corneæ.	708
XXII.	De ſuggillatione oculorum.	709
XXIII.	De dolore oculorum.	711
XXIV.	De pure ſub cornea.	713
XXV.	De vueæ procidentia.	714
XXVI.	De pupillæ dilatatione	715
XXVII.	De anguſtia pupillæ.	719
XXVIII.	De Suffuſione.	721
XXIX.	De vitiis tunicæ araneæ.	730
XXX.	De Ægilope & fiſtula lacrymali.	731
XXXI.	De Enchantide & carnis lacrym. incremento.	735
XXXII.	De Rhyade, ſeu carnis lacrymalis diminutione, vel abſumptione.	ibid.
XXXIII.	De prurito carunculæ lacrymalis.	736
XXXIV.	De humoris aquei vitiis.	737

XXXV.	De humoris cryſtallini vitiis.	739
XXXVI.	De morbis humoris vitrei.	741
XXXVII.	De neruorum opticorum vitiis.	742
XXXVIII.	De ſpirituum opticorum vitiis.	744
XXXIX.	De muſculorum oculos mouentium vitiis.	746
XL.	De oculi defectu.	747
XLI.	De oculi atrophia.	748
XLII.	De oculi procidentia.	ibid.
XLIII.	De Strabiſmo.	750
XLIV.	De cœcitate & viſus debilitate.	751
XLV.	De viſus deprauatione.	761
XLVI.	De excretorum ab oculis vitiis.	766

LIBRI PRIMI
PARTIS III.

SECTIONIS TERTIÆ:

De morbis & ſymptomatibus Aurium.

CAP.I.	DE intemperie aurium.	772
II.	De aurium inflammatione.	775
III.	De vlcere aurium.	778
IV.	De vermibus & aliis quæ p. n. in auribus hærent, extrahendis.	783
V.	De vulnere aurium.	784
VI.	De ſonitu & tinnitu aurium.	785
VII.	De graui auditu & ſurditate.	793
VIII.	De aurium dolore.	800
IX.	De excrementis p.n. & fluxu aurium.	804

LIBRI PRIMI PARTIS III.

SECTIONIS QVARTAE.

De morbis & ſymptomatibus Narium.

CAP. I.	DE Narium vlceribus & ozœnis.	806
II.	De cancro narium,	811
III.	De polypo & ſarcomate.	812
IV.	De Anguſtia narium.	815
V.	De vulneribus narium.	821
VI.	De læſo olfactu.	817
VII.	De fœtore narium.	820
VIII.	De Hæmorrhagia narium.	821
IX.	De ſternutatione.	833
X.	De Coryza.	835

LIBRI PRIMI
PARTIS III.
SECTIONIS QVINTAE.

De morbis & ſymptomatibus Linguæ

CAP.I.	DE linguæ aſperitate & ſcabritie.	837
II.	De linguæ magnitudine nimia, tumore, calculis.	838
III.	De linguæ vulneribus.	841
IV.	De ranula ſub lingua.	ibid.
V.	De linguæ adſtrictione.	842
VI.	De læſo guſtatu.	843
VII.	De linguæ motu læſo.	845

INDEX
QVÆSTIONVM.

I. An in intemperie capitis purgandum? pag. 5
II. Quot ſint ſigna intemperiei capitis calidæ? 13
III. An in calida intemperie capitis calida extra applicare liceat? 13
IV. Cerebrum quando per ſe quando per accidens afficiatur. 31
V. An pilulæ commodiùs, quàm aliæ formæ medicamentorum ad caput euacuandum vſurpentur? 36
VI. Quo tempore pilulæ ad caput purgandum ſunt vſurpandæ? 37
VII. Cui loco ad caput euacuandum cauteria applicanda ſint? 38
VIII. An cerebro conſenſu epatis affecto, dolor & moleſtia in dextra capitis parte; Lienis in ſiniſtra; vtero in vertice & ſyncipite percipiatur. 47
IX. An coriandrum ad ſupprimendos vapores è medicamento adſcendentes ſit vſurpandum? 53
X. Quænam vena in capitis affectibus apperienda? 58
XI. Quæ vena primò aperienda in affectis capitis à menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſione ortis? 56
XII. An arteriæ in affectibus capitis à ſanguine ſecandæ ſint? 59
XIII. An venas narium ſcapello, vel hirundinibus aperire liceat? 61

XIV. Cui loco cucurbitulæ reuulſionis gratia ſint applicandæ? ibid.
XV. An in intemperie cum humore bilioſo etiam locum habeant diſcutientia & reſoluentia? 67
XVI. An acetum in ſinapiſinis admiſcendum? 81
XVII. An odorata in hoc affectu conueniant? 82
XVIII. An acetum melancholicis vtile ſit? 93
XIX. An ſuturarum in capite defectus ad valetudinem conducat? 107
XX. An cerebri vulnera omnia ſint lethalia? 141
XXI. An opus ſit in noſtris regionibus tam accurata ratione in cranij fracturis? 194
XXII. An vulnera capitis per agglutinationem ſeu ſuturam? an vero per carnis generationem ſananda ſint? 162
XXIII. Quo in loco contrafiſſura fiat? 163
XXIV. An cranium ſtatim & ſemper radendum ſit? 164
XXV. An duræ meningi denudatæ ſiccantia, an vero humectantia medicamēta imponenda ſint? 165
XXVI. An cranio fracto, cute verò integra manente, cutis ſecanda ſit? 168
XXVII. An in cranij fractura etiam internam laminam penetrante ſemper cranium aperiendum ſit? 169
XXVIII. An cerebrum inflammari poſſit? 174
XXIX. An electiuè purgantia in inflammatione cerebri aut membranarum eius conueniant? 181
XXX. An repellentia in inflammatione cerebri & eius membranarum tepida vel frigida ſint adhibenda. 181
XXXI. An vini potus in inflammatione cerebri & membranarum eius conueniat? 185
XXXII. Qui vi ὑπνωτικὰ & ναρκωτικὰ ſomnũ concilient? 112
Quomodo opium præparandum & corrigendum. 214
XXXIII. Quænam comatis & cataphoræ cauſſa ſit? 221
XXXIV. An in vertigine vena ſecanda? 232
XXXV. An vomitus in vertigine per conſenſum à ventriculo, conueniat? 242

XXXVI. An intemperies, vel humor ſine vapore vertiginem inducere poſſit? 245

XXXVII. An repellentia locum habeant in vertigine per conſenſum partium inferiorum? ibid.

XXXVIII. Qua ratione proſpectus ab alto & in profundum vertiginem excitet. 246

XXXIX. Quomodo & quibus inſtrumentis actiones animales principes in ſanis perficiantur? 248

XL. Quid ſit Maſlach Turcarum. 175

XLI. An læſa phantaſia ratio ſalua permanere poſſit? 278

XLII. An in omni phrenitide vena ſecanda ſit? 282

XLIII. An in luce vel tenebris detinendi ſint phrenetici? 284

XLIV. An cerebrum, an verò membranæ eius in phrenitide inflammentur? 185

XLV. An omnis inflammatio membranarum cerebri delirium afferat? ibid.

XLVI. An philtra amorem inducere poſſint? 305

XLVII. An Diuretica in Melancholia Hypochondriaca conueniant? 333

XLVIII. Qui fiat, quod maniaci & Melancholici interdum peregrinis linguis loquuntur, & futura prædicunt? 360

XLIX. Qui fiat, quod maniaci cum tot diætæ erroribus tam diu viuant. 363

L. An & alia præter canes animalia in rabiem agantur? 364

LI. Cur canis præ reliquis animalibus ſæpius in rabiem agatur? 365

LII. An venenum Hydrophobiam inducens in corpore humano generari poſſit? 366

LIII. Cur rabidi aquam abhorreant? 768

LIV. An pars demorſa à cane rabido ſtatim amputanda? 371

LV. Balneum & aquæ potus an in Hydrophobia cõueniant? 375

LVI. Qua vi venenum animalium rabidorum agat? 376

LVII. An venæ ſectio in Hydrophobia conueniat? 376
LVIII. An Purgantia in Hydrophobia conueniant? 377
LIX. An coma ἄγρυπνον & catochus ſint iidem affectus? 387
LX. Cur ſomnambuli ea agant, quæ vigilantes non poſſunt? 391
LXI. Suffitus in Lethargicis ad excitandum ex ſomno an conueniat? 401
LXII. An tremoris vox quandoque etiam pro Rigore accipiatur? 430
LXIII. An proxima tremoris cauſſa ſit vna, facultatis motricis imbecillitas? 431
LXIV. An tremor ab errore externo quoque prouenire poſſit? 434
LXV. Quomodo Hydrargyrum tremoris cauſſa ſit? ibid.
LXVI. Qui fiat, vt poſt Apoplexiam alterum tantum latus reſoluatur altero manente incolumi? 445
LXVII. An in paralyſi febrem accendere liceat? 467
LXVIII. An Galenus & Auicennas de cauſſis paralyſis conſentiant, & an frigus ſaltem denſando neruos paralyſin inducant? 470
LXIX. Qui humores paralyſis cauſſa eſſe poſſint? 472
LXX. An ſudorifera in paralyſi ſint exhibenda? 474
LXXI. An in neruos humor ſeſe inſinuare poſſit? 475
LXXII. In ſpaſmo quæ cauſſa muſculos contrahat? 479
LXXIII. In ſpaſmo in qua parte muſculi cauſſa irritans reſideat? 480
LXXIV. Cur in ſpaſmo pars contracta immobilis maneat; in conuulſiuo verò motu varie agitetur? ibid.
LXXV. An conuulſi aqua frigida perfundendi? 492
LXXVI. Quæ ſit proxima conuulſionis cauſſa? 494
LXXVII. An febris pro ſpaſmo curando excitanda ſit? 496
LXXVIII. An ſpiritus illi, qui ſenſui & motui inſeruiunt; an vero qui ſenſibus internis; an verò omnes ſpiritus animales in catalepſi congelentur? 505
LXXIX. An ſolus homo epilepſia laboret? 546
LXXX Quodnam ſit ſubiectum epilepſiæ? ibid.
LXXXI. Quænam ſit epilepſiæ cauſſa proxima? 547

LXXXII. Quomodo cerebrum in epilepſia afficiatur, & qua de cauſſa omnes ſenſuum actiones abolcātur? 55?
LXXXIII. An motus conuulſiuus in epilepſia fiat à facultate animali; an verò naturali? 551
LXXXIV. An ſanguis in paroxyſmo epilepſiæ ſit mittendus? 553
LXXXV. An extra paroxyſmum ſanguis ſit mittendus in epilepſia? ibid.
LXXXVI. Quænam vena in epilepſia ſit aperienda? ibid.
LXXVXII. An vomitus in epilepſia conueniat? 554
LXXXVIII. An frictiones in paroxyſmo epileptico vſum habeant? ibid.
LXXXIX. An in paroxyſmo epileptico ſternutationem ciere liceat? 555
XC. An Apium epilepticis ſit noxium? ibid.
XCI. An Cranij humani aliquis in epilepſia vſus ſit? 556
XCII. Vtrum amuleta proſint in epilepſia. 557
XCIII. An vſus ſanguinis humani conueniat in epilepſia? 558
XCIV. An à ſola intemperie cerebri poſſit apoplexia generari? 587
XCV. Apoplexia num ſit morbus hereditarius? ibid.
XCVI. An à conſomptione ſpirituum animalium omnimoda fieri poſſit. 588
XCVII. Quæ ſit cauſſa apoplexiæ proxima? 588
XCVIII. In apoplexia cur principio neruorum affecto interni ſenſus lædantur? 592
XCIX. An à vapore narcotico fiat apoplexia? 593
C. Cur in ſenibus apoplexia in paralyſin mutata nihilominus permaneant torpidi ſenſus interni? 594
CI. Apoplexia an à ſpiritu Vitriolato coagulante producatur? 604
CII. Apoplexiam an vapores ſola commotione humorum excrementitiorum in capite collectorum excitent. 595
CIII. Apoplexia pueri cur rarò corripiantur? 595

CIV. An aquæ apoplecticæ ſtatim in principio conueniant? 596
CV. An purgantia ſint exhibenda in apoplexia. ibid.
CVI. An vomitoria in paroxyſmo apoplectico ſint exhibenda? 597
CVII. An repellentia in apoplexia conueniant? ibid.
CVIII. An Cerota & Emplaſtra è fimo columbino & thapſia in catarrho calido conueniant? 624
CIX. Quænam forma decubitus & ſitus capitis in catarrho eſſe debeat? 625
CX. An omnis intemperies dolorem inducat? 633
CXI. An vini potus vini noxam pellat? 645
CXII. Ophthalmia an à ſolo ſanguine fiat? 672
CXIII. Oculis an ſemper medicamenta actu frigida apponenda, vt vult Meſue? 677
CXIV. Errhina an in ophthalmia conueniant? 680
CXV. Quo tempore topica in ophthalmià applicanda. 681
CXVI. An vinum in ophthalmia conueniat? 688
CXVII. An balneum in ophthalmia vtile ſit? ibid.
CXVIII. An viſus ictericis deprauetur? 699
CXIX. An ſiccitas ſit cauſſa dilatationis pupillæ? 717
CXX. Viſus quomodo lædatur in anguſtia pupillæ? 719
CXXI. Cryſtallinus humor an tenuior fieri poſſit? 739
CXXII. Cryſtallinus humor an maior vel minor fieri poſſit? 740
CXXIII. An vitreus humor à naturali conſtitutione deflectens, poſſit immediatè viſionem lædere, an verò ſaltem quia nocet cryſtallino? 741
CXXIV. An nimia ſpirituum opticorum agitatio differat à vertigine? 744
CXXV. An ſpirituum opticorum vitia perſpicillorum vſu corrigi poſſint? 745
CXXVI. Quomodo viſio lædatur vitio ſpirituum opticorum? ibid.
CXXVII. Siccitas neruorum opticorum an poſſit eſſe cauſſa læſæ viſionis? 758

cxxviii. Topica an viſum confortent? 758
cxxix. Coniunctionis neruorum opticorum quæ ſit cauſſa? 762
cxxx. Res cur perferatæ appareant? 765
cxxxi. Cur vapores & humores intra oculum videantur? 766
cxxxii. An ex intemperie nuda calida; à cauſſa externa aures affici poſſint? 772
cxxxiii. An ſenſus acumen ſit cauſſa tinnitus aurium? 786
cxxxiv. Debilitas auditus an ſit cauſſa tinnitus? 787
cxxxv. Cur manu caua auri admota ſonus percipiatur? 788
cxxxvi. An ſola intemperies calida ſit cauſſa doloris aurium? 801

FINIS.

ΣΥΝ ΘΕΩ.

PRACTICÆ MEDICINÆ

LIBER PRIMVS.

De Capitis, & ſenſuum cùm internorum, tum externorum, motúſque ſpontanei affectionibus.

PROOEMIVM.

DVM omnium totius corporis humani præter naturam affectuum, morborum nimirum, cauſſarum morbificarum, & ſymptomatum, quæ ei præter naturam accidunt, curandi rationem tradere, ſi Deus voluerit, nobis propoſitum ſit: vſitatum Practicorum ordinem ſecuti à capite facimus initium. Caput autem, ſupremo corporis loco poſitum, ſenſus & motus organa continet, atque in cerebro, parte eius præcipua, ſenſuum internorum ſeu facultatum principum actiones perficiuntur, ſpiritúſque animales elaborantur, & hinc in ſenſuum externorum & motus organa, vtpote ſine quibus ij non perficiuntur, per neruos diſtribuuntur.

Vt ergo delineatam in Præfatione methodum ſequamur, dicendum primò erit, quos morbos cerebrum patiatur, quotque modis ſpiritus animales, qui in eo generantur & continentur, vitientur: quibus etiam morbis, quæ cerebro & tegumenti & munimenti loco ſunt, meninges & cranium affici poſſunt; & à quibus cauſſis

morbi harum partium omnes proueniunt;quâ ratione cognoſci,& quomodo curari queant.

Poſtea explicandum, quæ ab harum partium & ſpirituum vitiis actiones læſæ,& ſymptomata ortum habeant. Et cùm in cerebro perficiantur,& ab eo originem habeant omnes ſenſus interni, ſenſus nimirum communis,eiuſque affectiones,ſomnus & vigilia: phantaſia,ratiocinatio,item memoria ac motus animalis: dicendum primò,quæ circa ſomnum & vigiliam, quæ in phantaſia ac ratiocinatione,quæ denique in motu animali ſymptomata & læſæ actiones occurrant, & ſingularum læſarum actionum cauſſæ inueſtigandæ.

Tandem de ſymptomatibus, in quibus cum ſenſibus internis ac ratiocinatione & motu animali etiam ſenſus externi, & ita omnes vel pleræque actiones animales læduntur,tractandum erit.

Poſt actiones læſas alterum ſymptomatum genus(nam tertium ſymptoma qualitatum mutatarum, locum hîc non habet) explicandum,excretorum ſcilicet & retentorum in cerebro vitium;vbi duo ſymptomata præcipuè occurrunt, prius in excrementorum copiâ,quod vitium vulgò catharri nomine venit; & alterum in excrementorum cerebri retentione & ſuppreſſione.

Deinde ſimiliter quot morbis ſenſuum externorum organa, nimirum tactus organum , oculi, aures, nares, lingua corripi, & qua ratione illi curari poſſint, tradendum.Poſteaque docendum,quæ actiones læſæ in his partibus accidant, & quæ ſint earum cauſſæ. Vbi agendum erit de dolore in genere, & qui inſignis ſæpè eſt,de dolore capitis in ſpecie; de læſionibus actionum, quæ in viſu auditu,olfactu,guſtu obtingunt&ſi quæ alia ſunt circa has partes ſymptomata. Ac ſi aliquod ſymptoma ob vehementiam curationem, non minus, vt alia Indicantia poſtulet & ad ſe trahat, quomodo illud tollendum vel mitigandum ſit,monſtrabimus.

Etſi verò & cutis capitis & capilli in eâ ſua vitia habent:tamen quia cutis commune totius corporis tegumentum eſt, de eius & capillorum vitiis ſuo loco inter externos corporis affectus dicemus.

LIBRI PRIMI
PARS I.
De morbis Capitis.

Cap. I.

De intemperiebus Capitis ſine materia, & primò de calidâ.

Cerebrvm primaria capitis pars eſt: id duplex membrana circumdat: Exterior quidem & Cranio propior illa, craſſior & durior, quæ vulgò dura mater; Interna verò, & proximè cerebri ſubſtantiam ambiens, tenuior, quæ vulgò pia mater nominatur. Membranas Cranium tegit: hoc pericranium: omnes tandem has partes cutis. De cutis morbis & vitiis, vt antea dictum, cùm ſuo loco acturi ſimus, de cerebri, membranarum eius, cranij & pericranij morbis hîc agendum, & quos quælibet harum partium morbos pati poſſit inquirendum.

Morbi intemperiei capitis.

Sunt autem harum partium, vt & aliarum, morbi [illegible] generum, intemperiei ſeu partiu ſimilarium, organici & communes. Et primò quidem quod morbos intemperiei, & qui his partibus, quatenus ſimilares ſunt, competunt, attinet, Cranium, vt oſſeum & durum quódque externas alterationes non ita facilè admittit, vix ſolum inſignem intemperiei morbum patitur: Cerebrum verò & meninges intemperiei morbis ſæpè corripiuntur. Etſi verò intemperies aliqua nonnunquam in alterutra harum partium primùm excitari, & vna earum plùs, alia minùs affici poſſit & actionum quoque læſiones aliæ atque aliæ accidant, prout cerebrum & eius membranæ plùs afficiuntur: tamen quia tanta eſt harum partium connexio, tantuſque conſenſus, vt ſi vna inſigni aliqua intemperie laboret, fieri nequeat, quin & altera eiuſdem fiat parti-

cepſ, curandi etiam ratio ferè ſit eadem: de intemperie harum partium coniunctim agemus. Si quid tamen, quod alterutri peculiare ſit, occurret, & illud attendemus.

Cum verò, cum Galeno, *de differ. morb. cap.* 1. docuerimus, *lib.* 2. *Inſt. part.* 1. *cap.* 3. quod intemperies alia ſit ſimplex; calida ſcilicet, frigida, humida, ſicca; alia compoſita, calida humida, calida ſicca, frigida humida, frigida ſicca; & hæ omnes rurſus vel ſine, vel cum materia: de his intemperiebus omnibus ordine hîc etiã inter morbos capitis dicẽdum. Quanquam enim intẽperies ſine materia rarò dãtur, & cũ dãtur ferè à cauſſis euidẽtibus & externis ortum habent; plerunque verò cum intemperie humor ſimilis qualitatis coniunctus eſt: tamen vtile eſt ſcire, quam curationem intemperies quælibet per ſe quatenus talis requirat; cum alio modo curetur intemperies ſine materia, quam quæ cum materia coniuncta eſt. Quapropter ordine de iis in ſpecie agemus, ſi pauca quædam de morbis capitis & intemperiei in genere præmiſerimus.

De affectibus capitis in genere notanda.

Signa cerebri p. n. affecti. Primò omnes cerebri morbi multa ſigna communia habent, quæ Galenus, *in art. M. d. c.* 76. deſcripſit. *Quæ ſunt, inquit, in cerebro diſpoſitiones, eæ cognoſcuntur aut ex dementiæ ſpeciebus* [illegible] *imaginationum* [illegible] *num, quæ* [illegible] *luntarum* [illegible] *tur per* [illegible], [illegible] *per diſ*[illegible]

In curatione ca- [illegible] in curatione affectuum capitis hoc in genere eſt notandum, cùm caput ſupremo corporis loco poſitum ſit, & vapores ab inferioribus partibus aſcendentes facilè ſuſcipiat, in omni affectu capitis eſſe operam dandam, ne id à vaporibus aſcendentibus lædatur. Ideóque non ſolùm ipſum caput roborandum eſt; ſed imprimis cauendum, ne vapores in partibus inferioribus generentur, aut geniti ad caput eleuentur. Quapropter in capitis affectibus abſtineat æger à cibis & potu, qui multum vaporum emittunt, quale eſt vinum potens, vt & cereuiſia multo lupulo condita, & imprimis vitandus talis potus ab exercitio & motu corporis vehementiore. Calefacto enim corpore caput vaporibus repletur. *pitis in genere obſeruanda.* Inter cibos, qui caput replent, eſt præcipuè lac, quod facilè corrumpitur in ventriculo, vnde etiam Hippocrates, 5. *aphor.* 64. Lac nocere capite dolentibus ſcribit. Caput etiam replent, ipſique noxia ſunt, *Semen cannabis, Lini, Eruca, Sinapi, Daucus, Cepæ, Baccæ Iuniperi, Dactyli.* *Capiti noxia.* Et quæ Galenus. 2. *de comp. med. ſecund. loca cap.* 2. *in fin.* & ex eo Aetius, *tetrab.* 2. *ſerm.* 2. *cap.* 46. in omnibus capitis affectionibus vitare iubet, quod capitis dolorem inducat. *Viticis ſemen, abſinthij ſuccus,* [illegible] *quæ* [illegible], [illegible] *mancezylon* [illegible], *eruum*, quod etiam [illegible] olnit, *myrrha, thus, ha*[illegible], & quæ [illegible] *Lentiſci fructus, crocus, peu*[illegible] *cyclaminus ſicca cum vino pota, ſtyrax* qui modicus quidem potus [illegible] diſcutit multus [illegible] turb[illegible] ſomnos efficit. A[illegible] terea, [illegible] capite laborantibus minus commoda ſunt, recenſentur etiam

auellanas, nuces iuglandes, *caſtaneas*, *ſchœnanthum*, quod capiti multum nocere ſcribit Sauanorola, *tract.* 1. *cap.* 32. *rubr.* 1. Damnat etiam *columbas* Vega, ſcribitque ſe obſeruaſſe, eas peculiari ratione caput affligere, de quibus videatur Valleriola, *Enarr. medic. lib.* 5. *Enarr.* 10. Caput quoque replet alnus concluſa, inedia. Sicut & noxium capiti eſt calceatis pedibus dormire.

Ne autem genitus vapor aſcendat, exercitatio vehementior poſt cibum vitanda, vocis intentio, & ſpiritus efflatio vehementior, ſomnus meridianus in non aſſuetis, & ſtatim à cibo initus, vel longior, vomitus, tuſſis.

De intemperiebus capitis ſine materiâ in genere.

Intemperies capitis ſine materiâ.

Poſtea de intemperiebus ſine materiâ hæc in genere tenenda: Primò *cauſſæ* intemperiei ſine materiâ omnia eſſe poſſunt, quæ vel extrà, vel intùs quoquo modo cerebrum calefaciendo, refrigerando, humectando, ſiccando, afficere poſſunt, quæ poſtea in ſpecie patebunt.

Signa quod attinet, primò opera dãda, vt cognoſcatur, an intẽperies ſit cum vel ſine materiâ. Inueſtigandum nimirum, an cauſſæ aliquæ euidentes præceſſerint: quod ſi factum, intemperies plerumque eſt ſine materiâ. Verùm poteſt etiam eſſe cum materiâ. Poteſt, inquam. Nam ſi cauſſa procatarctica plenum corpus inuenerit, aut fundendo humores, aut exprimendo, aut [illegible] intemperiem cum materia ex[illegible] poterit. Si verò talis cauſſa ab [illegible] facere oportet à cauſſa [illegible] interna malum extitiſſe, & ita cum materia coniunctum eſſe. Intemperies quoque ſine materiâ eſt ſine ſenſu grauitatis, tenſionis, punctionis, morſus.

Tertiò quoad *curationem*, intemperies ſine materiâ hanc communem rationem obtinet, quòd ſicut citra materiam eſt, & in ſola qualitatũ ac intemperiei mutatione conſiſtit: ita etiam quatenus talis ad priſtinum & naturalem ſtatum reducitur ſola alteratione ſine vlla euacuatione. Etſi verò in intemperiebus capitis ſine materiâ quandoque euacuandum ſit: tamen id non poſtulat intemperies per ſe, & quatenus talis; neque intemperiei opponitur euacuatio: Sed ideo euacuamus, quia metuimus, ne, ſi corpus ſanguine aut vitioſis humoribus plenum ſit, caput ex intemperie debilitatum, & imbecillius redditum, abundantes in corpore humores facilè admittat, atque ita affluentibus ad caput humoribus ex intemperie, quæ ſine materia eſt, intemperies cum materia euadat.

In intemperie capitis an purgandum.

De Capitis intemperie calida ſine materia.

Intemperies capitis calida.

Intemperies hæc etſi in noſtris regionibus non ita frequens ſit: tamen in regionibus calidioribus non infrequens eſt, ob æſtum ſolis & aërem feruidiorem.

Cauſſæ.

Cauſſæ.

Quæ autem intemperiei calidæ cauſſæ ſint, *lib.* 2. *Inſtit. par.* 2. *cap.* 10. ex Galeno *de cauſ. morb. c.* 2. docuimus. E quibus patet, cerebrum parteſque vicinas in capite præter naturam calefieri poſſe, ſi homo in aëre calidiore [illegible] Solis [illegible] feruore nudo capite, vel in aëre ab igne aut freq[illegible] hominum ca-

lefacto commoretur; ſi calidis tegumentis caput ſupra modum, vel diutiùs inuoluerit, ſi medicamentis caput calefacientibus ſeu externis, vt fomentis, lotionibus, embrochis, oleis, linimentis, odoramentis & ſuffitibus calidis, præcipuè ambra & moſcho, & huius generis aliis, ſupra modum vſus fuerit; ſeu interna vſurpauerit, aut cibos & potiones calefacientes, aromatibus multis conditas, vinum antiquum & generoſum, Hippocraticum, mulſum & idgenus alia immoderatiùs ſumpſerit; ſi perturbationibus animi vehementioribus, vel diuturnioribus, irâ præcipuè correptus fuerit: ſi diù vigilauerit; ſi cogitationes, quæ ſpiritus ad caput reuocare, eoſque variè mouere ſolent, diù intenderit. Quæ cauſſæ omnes eò faciliùs capiti calidam intemperiem inducere poſſunt, ſi homo cerebrum ſua natura calidius obtineat.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica. Percipitur calor tactu in cute capitis, præcipuè in fronte & temporibus, cutiſque primâ manus iniectione ſtatim aridior, quàm antè apparet; intra cranium agitatio quædam percipitur & pulſatio in temporibus; facies & oculi apparent rubicundiores, lucem & ſplendorem refugiunt. Somnus eſt breuis & perturbatus, non profundus, à quo homo facilè excitatur: vel etiam vigiliæ infeſtant. Æger facilè iraſcitur. Inquietus eſt in motibus, in cogitationibus & imaginatione mutabilis; quorum vtrumque ex ſpirituum leuitate & mobilitate à calore contracta prouenit. Præceſſerunt cauſſæ antea enumeratæ vel omnes, vel vna. Delectant & iuuant, quæ refrigerant: nocent, quæ calefaciunt & exceſſum caloris augent. A qua verò cauſſâ intemperies iſta contracta ſit, ſermones ægri docebunt. *De numero ſignorum intemperiei capitis calidæ controuerſiam vide in fine Capitis, quæſt.* 1.

Prognoſtica.

1. Quò minor exceſſus caloris fuerit, eò malum tutius: quò major, periculoſius: & metuendum tunc, ne inflammatio, delirium, aut alia mala attrahantur. *Prognoſtica.*

2. Curatio ipſa ſatis facilis eſt. In refrigerantibus tamen adhibendis cautè procedendum, ne cerebro aliquid damni afferatur; præſertim in pueris, mulieribus, & iis, qui corpus mollius & tenerius habent, ac in otio viuunt; in ſenibus item, & iis, qui catharris obnoxij ſunt. In talibus enim corporibus medicamenta facilè penetrant, & caloris natiui vis non eſt tanta, vt majori frigori reſiſtere poſſit: ideóque inſigniter refrigerantium vſu cerebrum facilè offenditur, & in contrarium malum deducitur.

Indicationes.

Intemperies capitis calida refrigerantia indicat; & quidem maior frigidiora, minor mitiora. *Indicationes.*

Et cum caloris tanta vis ſit, vt etiam in corpore puro aliquid ab inferioribus ſurſum trahat, multóque facilius id præſtet, ſi corpus plenum ſit, atque ita caput repleatur, & intemperies, quæ à primo ortu ſine materia eſt, in eam, quæ cum materia eſt, facilè tranſeat; ac prætereà humiditates, quæ in capite ſunt, à calore fundantur, parteſque capitis à calore laxiores & imbecilliores reddantur: neceſſarium eſt, vt medicamenta, quæ ad refrige-

randum caput in principio adhibentur, aliquam adſtringendi vim habeant. Adſtringendi tamen illa facultas ſit moderata. Nam ſi inſignem vim adſtringendi haberent talia medicamenta, & topicis vim ad inferiora penetrandi occluderent, & poros ac meatus adſtringerent, vaporéſq; qui perſpirare deberent, clauſis meatibus, retinerent, caput replerent, & malum augerent. Et ſi refrigerantium, quæ leuiter adſtringunt, copia nobis deſit, ea ſumamus, quæ citra adſtrictionem refrigerant, & aliquid adſtringentium miſceamus. Et cum iſte humorum verſus caput raptus ac motus facilius fiat in corpore plethorico vel bilioſo, ſæpè ſola refrigerantia & adſtringentia non ſufficiunt, ſed vt affluxus humorum ad caput præcaueatur, neceſſarium eſt, ſicut antea etiam dictum, vt ſanguis, ſi is in corpore abundet, minuatur, & à capite auertatur venæ ſectione vel cucurbitulis: Bilis verò, ſi adſit, idoneis medicamentis, de quibus poſtea dicetur in intemperie capitis cum bile, euacuetur.

Quia verò cerebrum membrum nobile eſt, facultatum principum ſedes, ſenſus & motus fons atque origo, ſpirituúmque animalium officina; & minimam noxam facilè percipit: non licet tam audacter refrigerantia, vt in partibus ignobilibus adhibere, caloréṁque eius obtundere, neque in eorum vſu diu perſiſtere, aut ea frequenter applicare, ſed per vices caput linteo ſicco abſtergere & ſiccare, aut leniter fricare oportet. Et cum ex refrigerantibus quædam ſtuporem inducant, iis non vtendum, niſi dolor aut vigiliæ inſtent. In declinatione quoque ſola refrigerantia non vſurpanda, præſertim in corporibus impuris, & quibus grauitatis aliquis ſenſus in capite percipitur. Cum enim per calorem p. n. vt dictum, caput facilè aliquid ſuperflui ad ſe, tanquam cucurbita, trahat, illud in fine reſoluendum & diſcutiendum.

Præterea circa externorum & topicorum vſum hîc notandum, quod, cùm cerebrum cranio, eſſe ſatis craſſo, tegatur, 1. ea ſunt admiſcenda, quæ tenuitate ſubſtantiæ faciliùs penetrant, & alia medicamenta ſecum rapiunt, qua de cauſſa acetum plerumque admiſcetur. *Circa Topica caput refrigerantia quæ obſeruanda.* 2. Medicamenta eo loco applicanda, quo faciliùs penetrare ad cerebrum poſſunt. Ideóque cùm cranium minùs craſſum ſit circa frontem & tempora, & peruium etiam circa ſuturas: circa frõtem, tempora, ſuturam coronalem & ſynciput medicamenta topica applicanda ſunt. Poſteriori verò capitis parti ſine fructu adhibentur refrigerantia; imò ſi ibi applicentur, neruos lædere poſſunt. 3. Et vt topica medicamenta ſuo munere rectiùs fungantur, abradere pilos ſæpè vtile eſt. Sunt quoque topica, ſi capitis calor ſit inſignior, actu frigida applicanda; Et vbi paulùm incaluerint, iterum mutanda. Qua de cauſſa etiam non craſſa & multiplicia linteamina, è quibus caput incaleſcat, vſurpanda. In corporibus verò mollibus, in quibus fortiùs refrigerantia ſuſpecta eſſe diximus, aliquid

olei chamæmelini, anethini, ſambucini adm[illegible] [illegible].

Neque ſolum topica extra applicanda, ſed cum per nares rectà vir ad cerebrum aër penetret, odoramenta quoque uſurpare licet. Præterea cum magnus pedum & capitis conſenſus ſit, pedum lotiones vtiles ſunt.

Medicamenta ſimplicia Interna.

Simplicia Medicamenta caput refrigerantia interna. FOLIA; *Lactucæ, Portulacæ, Plantaginis, Solani*, quod fortius eſt, & ſtuporem facilè inducit.

Flores; *Roſarum, Violarum, Nymphææ, Papau. albi.*

Semina; *Lactucæ, Papaueris albi, Melonum, Cucumeris, Cucurbitæ, Citrulli, Hordei.*

E lignis: *Santalum.*

Quibus & alia refrigerantia commodè admiſcere licet, vt: *Acetoſam, Endiuiam, Succumcitri, acetum.*

Externa.

Eadem & extra adhiberi poſſunt: Quibus accedunt

Externa. Folia; *Semperuiui, Salicis, Vitis, Vmbilici Veneris, Myrthi, Cucurbitæ, Nymphææ, Lenticulæ paluſtris.*

Semen; *Pſyllij, lactucæ, papaueris.*

Radix; *Rhodia, Radix & Cortex Mandragoræ.*

Succi; *Foliorum Salicis, V[illegible]s, Semperuiui, Nymphææ, Pl[illegible]agin. [illegible]lani.*

Mucilagines *ſem.* [illegible] præcipuè cum aceto paratæ. De qua mo[illegible]et Matthæus de [illegible] 1. *pra[illegible]. l. c. 1.* aduertendu[illegible] n[illegible], [illegible] ſemen [illegible]patur [illegible] pars, quæ in ſ[illegible] perfic[illegible] [illegible] nem [illegible] c[illegible]do prouen[illegible] [illegible] humida, in[illegible]a verò [illegible]ea. *Lac.*

E [illegible] parantur variæ medicamentorum formæ, quæ omnes capiti alterando vtiles ſunt, vt *lib. 5. Inſtit. part. 3. ſect. 3. cap. 1.* dictum, è quibus nunc his, nunc illis, prout commodum fuerit, vtemur.

Medicamenta compoſita Interna.

Aquæ diſtillatæ; *Roſarum, Violarum, Lactucæ, Portulacæ, Nymphææ, Solani, Cucurbitæ.* *Compoſita interna.*

Conſeruæ; *Roſarum, Violarum, Nymphææ, Citri.*

Syrupi; *Violarum, Roſarum, Nymphææ.*

Condita; *Caules, Lactucæ.*

Iulepi & Potiones; *Iulepus roſarum, violarum*; & quæ fiunt ex ſyr. & aquis modò enumeratis: vt:

℞. *Syr. violar.* ℥. j. ß. *oxyſachar. ſimpl. Iulep. roſar. an.* ℥. ß *aq. hordei ſimplicis* ℥. x. *vel aq. Lactucæ, Endiuiæ, acetoſæ an.* ℥. iij. Miſce pro duabus vel tribus doſibus.

Vel ℞. *Syrup. violar.* ℥. j. ß. *nymphææ, de Endiuia an.* ℥. vj. *aq. Lactucæ, cichor. endiu. an.* ℥. ij. F. Iulep. pro duabus doſibus.

Monet hic rectè Matthæus de Gradibus, *pract. li. 1. cap. 1.* vt in dolore capitis, & febribus quoque, non ſimus nimis parci in exhibendis ſyrupis & potionibus; ſed in adultis ad ℥ x. potiones illas ex ſyrupis & aq. deſtillatis mixtas exhibeamus: cum in minore quantitate ad omnia membra, & caput facilè non penetrent. Cui libenter ſubſcribo; modò ægros obſequentes habeamus.

Emulſiones: *ex ſem. quatuor frig. major. papau. lactuc.* vt

℞. *Sem. quatuor frig. major. excortic.* ℥. ß. *papau. alb.* ʒ. ij. *Aq. hordei ſ.* ℔. ß. *lact.* ℥. iij. *nymph.* ℥. ij. *roſar.* ℥. j. F. Emulſio. Adde *Iulep vel ſyr. viol* ℥. j. ß. M.

Species: *elect. de gemm. frigid. diamarga,*

diamargar. frigid. Diatrion ſantal.

Electuaria.

℞ Conſeru. violar. roſar. an. ℥. j. *Nymphææ, Lactuc. conditæ an.* ℥. ß. *Specier. diamarg. frig.* ʒ. ß. *Cum ſyr. violar.*

F. Electuar.

Vel ℞. *conſeru. roſar. borrag. an.* ℥. ij. *ſem. quatuor frig. maior. excortic. an.* ʒ. j. *ſpecier. diamarg. frig.* ʒ. ß. *Cum ſyr. violar.* F. Electuar.

Rotulæ & morſuli; *Diacodium album ſolidum Auguſtanorum: Rotulæ ex ſpeciebus ante enumeratis cum ſextuplo ſacchar. in aqua conuenienti diſſoluto.*

Monet hic etiam non ſine cauſſa Matth. de Gradib. *part.* 1. *pract. cap.* 1. in morbis cerebri calidis, & omnino omnibus morbis, in quibus refrigeratione opus eſt, ſaccharo non niſi albiſſimo vtendum eſſe; cum ſaccharum minus purum & defæcatum multum vnctuoſi vaporabilis & calidi participet.

Externa.

Compoſita Externa. *Epithemata, irrigationes, embrochæ, Lotiones capitis,* fiunt ex ſimplicibus ſupra enumeratis decoctis, vel ſuccis eorum aut aquis, vt & Lacto. Et quidem liquida medicamenta, ſi frigida actu applicentur, plus refrigerant. Ac licet omnibus formis iam dictis applicari poſſint: tamen ſi à loco altiore decidant, plus refrigerant. Vt autem (vt & oxyrrhodina) non facilè diffluant, ſed diutiùs morentur, corona ex panno lineo vel lanâ conuoluta anteriori capitis parti imponatur, & ita applicetur, vt caput circumdet parte anteriore, vbi capilli deſinunt ex lateribus ſupra aures, in parte autem anteriore verſus occiput: quo modo ſimul partes inferiores facies & oculi non inquinantur, cum caput ſaltem loco intra coronam medium irrigetur: non verò vt vult Altimarus, *cap.* 10. iuxta frontem vbi pars piloſa deſinit, & iuxta vtrumque eius latus, locum applicandæ coronæ laneæ, pro loco oxyrrhodinis perfundendo ex Galeno malè intellecto accipiens. Exēpl. gr.

Epithemata quomodo capiti applicanda.

℞. *Flor. roſar. nymph. an.* M. ß. *ſambuci* P. j. *Fol. ſalicis, vitis, lactucæ, hordei an.* M. j. Coq. ad conſumptionem tertiæ partis. Adde *aceti* ℥. j. ß,

Colatura frigida vel tepida fronti & ſyncipiti panno lineo imponatur, aut cū caput perfundatur, aut ex alto irroretur.

Vel ℞. *aq. roſar.* ℥. iiij. *ol. roſar.* ʒ. ij. *aceti roſar.* ℥. ß. *alb. ouor.* num. ij.

Conquaſſata miſceantur & linteo multiplicato ſyncipiti & temporib. imponantur.

Vel ℞ *olei viol. roſar. nymph. an.* ℥. ß. *aq. roſar. lact. ſemperu. an.* ℥. ij. *aceti* ℥. ß. Miſce pro epithemate frontis.

Vel ℞. *ſucci lactucæ, portulacæ, ſolani, vmbilici ven. an.* ℥. ij. *ſemperuiui* ℥. j. Excipiantur ſpongia, vel linteo, & fronti applicentur.

Vel ℞. *aq. roſar.* ℥. iv. *fol. ſalicis lactuc. an.* ℥. j. *flor. ſambuci* ℥. ß. *olei violar. roſar. an.* ʒ. vj. *aceti* ℥. j. Miſc.

Vel ℞. *mucilag. ſem. pſyll.* ℥. j. *olei roſac.* ℥. j. ß. *aceti.* ℥. j. ß. Valeſcus de Taranta *lib.* 1. *cap.* 1. hoc commendat.

℞. *ſummit. vitis, fol. ſalicis recent. violar. roſar. nymph. ſem. papau. lactuc. portulac. vmbilici vene.*

an. ℥. ij. *ol. viol. roſar.* ℔. ß. *vini auſt ri* ℥. iij.

Coquantur & colentur ac liquor capiti Epithematis loco imponatur.

Oxyrrh. Oxyrrhodina. *Oxyrrhodina* hùc pertinent, quæ antiquis in magno vſu fuerunt, & omnibus aliis huius generis topicis præferuntur à Galeno 2. *κατὰ τόπ. cap.* 1. qui ſcribit, ſe vbi eius copiam haberet, nullo alio vſum fuiſſe medicamento, ſed hoc omnes curaſſe. Componuntur autem oxyrrhodina ex oleo roſarum & parte aliquâ aceti. Oleum autem illud ſit eo anno factum, & omnis alterius miſturæ expers: & ſi ex omphacino componatur, eſt initio morbi, quo tempore nonnihil repellendum, commodius, cum ſit & frigidius, & adſtringendi aliqua facultate præditum magis, quam quod ex maturis conficitur, quod iam caloris alicuius eſt particeps, & in declinatione vtilius adhibetur. Additur autem aceti aliquid, vt partium tenuitate faciliorem roſaceo tranſitum præſtet, quo imprimis indiget omphacinum, quod eſt craſſioris ſubſtantiæ, magiſque adſtringit, & proptèrea ad penetrandum ineptius eſt. Miſturam autem aceti Galen. *in lib. de med. facil. parab. cap.* 1. definit, vt quarta pars aceti addatur; quæ tamen menſura non eſt ſtrictè obſeruanda; ſed aliquando plus, aliquando minus aceti addēdum. Qui enim tenerum & minus ſolidum corpus habent, in iis vel cum illo multo oleum non indiget; quibus vero copia vero quibus corpus ſolidius eſt. In cerebro quoque humido plus aceti tutius admiſcetur (quia valde ſiccat) minus admiſcendum in ſicco. Siccat enim acetum & vigilias inducit. Dictum etiam de oxyrrhodinis in Inſtitut. *lib.* 5. *part.* & *ſect. vlt. c.* 39. diceturque etiam de iis aliquid infra. *c.* 5.

Olea; violarum, roſaceum, nymphææ, myrtinum, cydoniorum, cucurbit. ex floribus mali, ſem. papau. quod tutius adhibetur, quam ſuccus papaueris, ſem. lactucæ, de ſalicibus. *Olea.*

Linimenta; vt. *Linimenta.*

℞. *ſucci lactucæ vel plantag.* ℥. ß. *mucilagin. ſem. pſyllii aq. lactuc. extr.* ℥. j. *ol. roſar. violar. nymphææ an.* ℥. j. ß.

Coquantur ad ſuccorum conſumptionem. Fiat linimentum.

Vnguenta; Roſaceum, refrigerans Galeni; populeum album camphorat. *Vnguenta.*

Vel ℞. *olei violar. roſar. an.* ℥. j. ß. *papau.* ℥. ß. *ſucci ſemperuiui, ſolani an.* ℥. j.

Coquantur ad ſuccorum conſumptionem.

Adde *ſantali albi, rubri an.* ʒ. ß. *mucilag. ſem. pſyllii* ℥. ß. *camphoræ in aq. roſ. diſſol.* gr. vj. *ceræ q. ſ.* F. vnguentum.

Vel ℞. *cerati albi Galeni* ℥. ij. *ſucci ſolani vel cucum.* ℥. j.

Ducantur ſimul in mortario. F. Vnguentum.

Vel ℞. *ol. roſar.* ℥. j. *mucilag. ſem. pſyll. cydonior. cum aq. roſ. extr. an.* ℥. ß. *ceræ parum liquefactæ* ad ignem. M. F. vnguentum.

Vel ℞. *mucilag. ſem. pſyllii, malu. ſucc. portulac. ſemperuiui an.* ℥. j. *ol. roſar. nymph. an.* ℥. ij. *ceræ.* ʒ. iij. F. Vnguentum.

Vel ℞. *olei roſar. omphacin. an.* ℥. iv. *ſantali albi, myrtillor. ceræ lot. al-*

bor. an. ʒ. j. *ceræ albæ aq. roſar. lotæ q. ſ.* F. Vnguentum.

Cataplaſmata. *Cataplaſmata*, Emplaſtrum. vel potius cataplaſma Haly.

℞. *Flor. roſar. rubr. viol. nymphææ ſem. maluæ, farinæ hordei an.* ʒ. iij, *ſantal. albi & rubri, ſem. papau. & cortic. papau. ſem. lactuc. an.* ʒ. ij. *melilot.* ʒ. j. (ad temperandum frigus reliquorum) F. puluis, & incorporetur cum oleo roſaceo, ſucco lactuc. & aceto.

Vel ℞. *olei violar. roſar. papaueris an.* ℥. ß. *farinæ hordei, ſem. papau. albi contuſi q. ſ. camphoræ* ℈. ß.

Miſceantur cum albumine oui. Fiat cataplaſma. Vel folia pſyllij contundantur, & cum oleo roſaceo & pauco aceto in formam cataplaſmatis miſceantur. Vel flor. viol. purpurear. rec. contuſi fronti & temporibus imponantur.

Vel ℞. *Sem. papaueris albi* ℥. ß. *Flor. roſar. rubrar.* P. ij. *Farinæ hordei* ℥. j. Cum lacte muliebri & oleo roſaceo, fiat cataplaſma, quod inter duo linteamina tenuia applicetur fronti.

Vel ℞. *Fol. lactucæ* M. ij. *Flor. roſar.* M. ß. *Sem. papau. albi* ℥. ß. Coquantur ad mollitiem. Contuſis adde *farinæ hordei* ℥. j. *olei violar. q. ſ.* Fiat cataplaſma.

Vtile eſt & cataplaſma ex foliis ſalicis & capreolis vitis cum pauco aceto.

Vulgus non incommodè placentas illas poſt deſtillationem aq. roſar. in balneo relictas capiti applicat; quod medicamentum fit efficacius, ſi aq. roſar. vel alia conueniente [illegible]tur. Nonnulli cataplaſmatis loco, & conſeruas refrigerantes vſurpant, vel eas cataplaſmatis admiſcent: quod eo tempore tamen poteſt fieri cùm herbæ recentes & ſucci earum deſunt.

Cerota & Emplaſtra. *Cerota & Emplaſtra*, & quæ ſolidiorem formam habent, applicanda ſunt abraſis capillis, & quoties cunque incaluerint, debent permutari. Tale eſt cerotum ſantalinum.

Vt ℞. *ceroti ſantal. diu cum lactucæ ſucco in mortar. ſubacti* ℥. j. ß. F. Emplaſtrum.

Vel ℞. *pulu. roſar. rubrar. cap. papau. ſem. lactucæ an.* ʒ. ij. *camphoræ* g. vj. *olei violar. ceræ an. q. ſ.* Fiat cerotum.

Monet verò Trallianus, *lib.* 1. *cap.* 10. vt cera ſemper lauetur aqua frigida adiecta.

Sacculi. *Sacculi;* qui tamen quia ex herbis & floribus exſiccatis parantur, vbi ſubita alteratione opus eſt, nõ ita efficaces ſunt, niſi aquis refrigerantibus conſpergantur; Alias in diuturnis morbis & Catarrho obnoxiis ſatis commodi ſunt.

Vt ℞. *Flor. viol. nymph. roſar. fol. ſalic. ana.* M. ß. *ſem. papau. alb. lactucæ, ſantali citrini an.* ʒ. j. Inciſa & contuſa craſſo modo inſuantur ſacculo vel pileo linteo, qui capiti imponatur.

Pulueres. *Pulueres.* Licet quoque à capitis lotione, puluere ex roſis, violis, ſantalo & ſimilibus parato caput conſpergere: ſed & pulueres ob craſſitiem tardius operantur.

Odoramenta. *Odoramenta*,

℞. *Flor. roſarum* p. ij. *violar. nymph. an*, p. j. *ſantali citrini* ℈. j.

Ligentur in nodulo ex linteo albo vel ſindone rubra, quæ aq. roſar. aut pauco aceto diſpergi poteſt.

Vel ℞. *ſantal. citrini, flor. roſar.*

[illegible] ph. an. ℥.j. *Camphoræ* ℈.ß.

Affundatur in vaſe anguſti orificii aqu. roſar. & ſupra ignem ebulliant, vapórque naribus excipiatur. Vel in aq. roſ. Camphora diſſoluatur, & aqua ſpongiola vel goſſipium madefiat, & ſæpius naribus admoueatur. Camphora tamen cùm per ſe non frigida ſit, ſed per accidens refrigeret, eiúſque odorem non omnes ferant, & vigilias quandoque excitet, & caput grauet, cautè vſurpanda.

Globuli & Poma odorata. *Globuli quoque & Poma odorata* fieri poſſunt ex *floribus roſarum, nymphææ, ſem. papau. lactucæ, hyoſcyami, ſi cum tragacantha in aq. roſar.* ſoluta excipiantur.

In nares quoque liquores refrigerantes actu tales attrahere vtile eſt: inter quos præcipuè commendatur lac muliebre cum oleo violar, nymph. vel emulſio ſem. lactuc, papauer. facta cum aq. lactucæ.

Oris collutiones. *Oris collutionem* fieri iubet Foreſtus. *lib. 9. obſ. 5.* ex lacte ebutyrato acido, incoctis prius thyrſis vitis & acetoſellæ.

Lotiones extremorum. *Lotiones pedum & manuum.*

Vt ℞. *Fol. violar. malu. ſalic. vitis, nymph. an.* M. ij. *Flor. nymph. roſar. an.* M. j. *cap. papau. num.* x. Coq. pro lotione pedum & manuũ.

Olei Chamæmelini vtus. In declinatione, ob cauſſam ſuprà in indicationibus dictam adduntur olea, quæ modicè reſoluũt & diſcutiunt, vt oleum Chamæmelinum, vel ſolum, vel cum oleo roſ. [illegible]. Nam temperatum calorem obtinet, qui etiam calidis non multùm obeſt, ſi actu frigidum adhibeatur; cum actuali frigiditate calidam intemperiem tollere ſtatim poſſit: mox autem cùm in actum deducitur à calore capitis moderato ſuo calore, ſi quid ſuperflu. eſt diſcutere poteſt.

Vel ℞. *Mucilag. ſem. althææ cum aq. flor. chamæmel. extractæ, olei chamæmel. an.* ℥.j. *roſacei* ʒ.vj. Miſce pro linimento.

Vel vnguentum alabaſtrinum fronti & temporibus illitum. Videatur quoque Galen. *2. de compo. med. κατὰ τόπ. cap. 1.*

Diæta.

Aerem calidum corrigendi ratio. Æger in loco frigidiuſculo vel temperato verſetur, vel aër, ſi calidus ſit, corrigatur ſtratis in pauimento *foliis ſalicis, vitis, rubi, lactucæ, floribus roſarum, violar, nymphææ*, & lectulus ramulis earundem circumdetur, vel aq. roſ. aut communi frigida pauimentum irroretur, vel linteamina aqua frigida vel roſacea madida in cubiculo ſuſpendantur, vel aqua frigida de vaſe in vas transfundatur, vel flabellis aër ventiletur. Contra vitentur radij ſolares, balnea, hominum turba, quæ exſpiratione & tranſpiratione aërem calefacit, & omnino aër calidior, & quæ aërem calefacere poſſunt. Aër non ſit lucidus valde, ſed tenebricoſus nonnihil: Lumen enim humores commouet. Qua de cauſſa vitetur quoque aſpectus rerum rubrarum & aliarum coloribus lucidis præditarum: odor aromatum & ipſe noxius eſt. *Cibi*, ſint frigidi vt hordeata, aut frigidis condiantur vt *lactucâ, acetoſâ*, cuius folia cum butyro cocta gratiſſimum præbent cibum capiti & cordi, *portulacâ, endiuiâ, cichorio, ſem. frig maioribus: ſucco vuarum immaturarum, citri, ceraſorum, ribes, aceto, aq. roſarum.* Abſtineat ab omnibus iis, quæ ſuprà

caput replere, eique noxia eſſe diximus. *Potus*, ſit aqua ſimplex alluetis, cui aliquid julepi roſarum & violarum admiſcere licet, aq. hordei, cui etiam ſem. quatuor frig. maiora addi poſſunt: vel cum aq. hordei ex iis emulſio fiat. Adiicere etiam licet ſem. papau. ſi aq. hordei ſomnifera expetatur, vel cereuiſia hordeacea tenuis. Auicennas quoque commendat acetum cum aq. multa miſtum, ſi æger habeat ſana viſcera, ſit ſanguineus naturâ, & aſſuetus aquam frigidam bibere.

Vt ℞. *aceti vini* ℥. j. *aq. frig.* ℥. v. Miſc. pro vno hauſtu, Commodè aliquid julepi roſar. vel violar. addi poteſt.

A vino præſertim generoſo planè abſtinendum, cum præ cæteris caput tentet & calefaciat. *Aluus* ſit laxa, ne vapores acres ad caput aſcendant, & ſi ſit ignauior vel cibis aluum lenientibus in prima menſa exhibitis, vel clyſteribus laxetur. In ſecunda verò menſa cibi ſumpti aſtringendi aliqua vi præditi ſint, vt aſcenſum vaporum ad caput prohibeant. *Otium, quies, ac ſomnus* ægro vtilis eſt. Vitentur omnia, quæ ſpiritus & cerebrum turbant, agitant & calefaciunt, vt animi perturbationes, ira præcipuè, ſtrepitus & clamor, ſonique omnes vehementiores, venus ac corporis motus vehemens, inedia.

QVÆSTIO I.
De Signis.

Videtur quædam diuerſitas in recenſendis ſignis intemperiei calidæ. Paulus, *lib. 3. cap. 4.* tria tantum ſigna intemperiei calidæ ponit, cutem, pruna manu iniectione audiorem, rubentes oculos, quod iuuentur frigidis, lædantur calid. *Auicenn. lib. 3. Fen 1. tract. 1. cap. 19*, & eum ſecuti Practici plura addunt, quæ nos etiam recenſuimus. Neque omnia calori per ſe competere videntur. Verùm etſi Medicus diſtinguere debeat inter communia & propria, & ea quæ per ſe & per accidens fiunt: tamen omnia Medico nota eſſe debent. De quo Coſtæus in annotat. in Auicennam, *lib. 3. Fen. 1. tract. cap. 23.*

QVÆSTIO II.
An in calida Intemperie Capitis, calida extra applicare liceat?

Calida topica an in Intemperie Capitis cal. conueniunt.

Ab Antiquioribus equidem id tentatum non memini. Sunt verò ex recentioribus Medicis, Chymicis præſertim, qui in doloribus capitis, etiam à cauſſa calida ſpiritum vini ſubtiliſſimum extrà adhibere iubent. Quod etſi plurimis abſurdum videatur, quibuſdam tamen non diſplicet; cùm hoc modo pori aperiantur, ſpiritúſque feruidi ratione ſimilitudinis attrahantur. Neque res videtur eſſe nenihilo, imprimis ſi à cauſſa calida externa intemperies illa inducta ſit (Neque enim in omni intemperie capitis calida ſine periculo id fieri poteſt.) Nam idem de Camphora quæri poteſt, quæ etſi vulgo frigida eſſe ſtatuatur: tamen doctiſſimi hodie Medici rei euidentia edocti, quique eius inflammationem, partium tenuitatem, odorem, ſaporem conſiderarunt, calidam eſſe rectè ſtatuerunt. Maximè enim inflāmabilis eſt Camphora partiúmque ſumma tenuitate prædita, ſapore acri, odore maximè penetrante, vigilias indu-

Camphora temperamentū.

eſt: quæ omnia caliditatis argumenta ſunt. Quibus omnibus perſuaſi ad intemperiem calidam refrigerandam nonnulli planè ineptam cenſent, veteréſque de alio ſucco vel gummi locutos putant: alij verò in capitis intemperie calida corrigenda ideo ſaltem adhiberi putarunt, vt partium tenuitate reliquis medicamentis viam muniat. Verùm probabilius eſt, ratione ſimilitudinis calidos vapores euocare; ſicut combuſtis non frigida, ſed calida, refrigeratis tempore hyberno membris non calida, ſed nix & aqua frigida adhibentur, eadem de cauſſa. Imò illam ipſam ob cauſſam etiam humida humiditates è corpore euocare valent, ſicut cochlearum caro extra applicata, ex intimis quoque corporis partibus humores euocat, vt Galenus 11. *de ſimpl. med. facult.* docet; & experientia id teſtatur.

CAPVT II.

De Intemperie Frigida Capitis ſine materia.

Cauſſæ.

Intemperies Capitis frigida. INtemperiem frigidam capiti inducunt, imprimis aer frigidus, ſiue ob anni tempus talis, ſiue ob peculiarem conſtitutionem, vt ventos frigidos, quales ſunt boreales, ſiue ob regionem. Is enim cùm [illegible] admittatur, & extrà caput ambiat, illud, præcipuè nudum, vel non ſatis coopertum alterare poteſt. Lotiones item & medicamenta refrigerantia extrà immoderatiùs adhibita: Medicamenta quoque, & alimenta refrigerãtia, vt lactuca, portulaca, endiuia, papauer, &c. Nimiæ item ſanguinis euacuationes, quies nimia & ſomnus, quæ calorem quaſi ſuffocant, triſtitia nimia & timor, quæ ſpiritus abſumũt & ſuffocant, gaudium nimium, venus immoderata. Nonnulli etiam lacrymarum profuſionem nimiam addunt. Et faciliùs iſtam intemperiem ij contrahunt, qui antea cerebrum frigidius habent. Reliquæ cauſſæ refrigerantes vix ſolam intemperiem inducunt, ſed ferè materiam ſimul accerſunt. Et faciliùs intemperie frigidâ capitis pars poſterior afficitur, calidâ contrà ſynciput: Vnde in affectibus capitis frigidis nonnulli maximè occipiti calefacientia medicamenta adhibent.

Signa Diagnoſtica.

Caput tangenti frigidius apparet; facies pallet; venæ in fronte & temporibus minùs ſunt conſpicuæ; oculi ſubtument, non rubent, ſed pallore potiùs deformantur: grauitas tamen capitis manifeſta non adeſt: Alioquin ſimplex intemperies non eſſet, ſed cum materia coniuncta. Æger ad ſomnum eſt propenſior, animi vigor minùs acris eſt, & ad timorē æger eſt propenſus; quia ſpiritus etiam refrigerantur. Eadémque de cauſſa torpor & pigritia quædam in membris motui dicatis percipitur. Præceſſerunt cauſſæ refrigerantes. Nocent frigefacientia; proſunt calefacientia. *Signa Diagnoſtica.*

Prognoſtica.

I. Intemperies cerebri frigida a- *Prognoſtica.*

ſine materia equidem non ita difficulter curatur. Et tutius adhibentur cerebro calefacientia, quàm refrigerantia. Cauendum tamen & hæc ne quid in exceſſu peccetur; cùm nimiùm calefacientia vigilias, deliria, & ſimilia mala inducant.

II. Recens tamen ſi ſit intemperies frigida, faciliùs curatur, ideóque ei ſtatim occurrendum. Nam ſi diutiùs duret, & in habitum quaſi conuertatur, curatur difficiliùs.

Indicationes.

Indicationes. Intemperies cerebri frigida calefacientia indicat: & ſi hæc recens, leuioribus primò tractanda; Inueterata verò calidioribus.

Si tamen corpus ſit impurum, illud priùs euacuandum, vt calefacientia medicamenta tutiùs vſurpentur, & ne à cacochymia alicubi hærente affectus augeatur, & ex intemperie ſine materia. Quod quomodo fieri debeat, poſtea de intemperie capitis frigida cum pituita dicetur: Hîc intemperiei frigidæ ſine materia curationem ſubiungemus.

Curatio. *Caput calefacientia.* *Medicamenta ſimplicia caput calefacientia interna.*

Radices: *Pæoniæ* Lunâ decreſcente collectæ, *fœniculi, ireos, caryophyllata, helenij, ariſtolochiæ, angelicæ dictamni albi, valerianæ.*

Folia: *Roriſmarini, maioranæ, rutæ, betonicæ, ſaluiæ, hyſſopi, meliſſæ, calaminthæ, origani, pulegij, primulæ veris, euphraſiæ, ſaturetæ, ſcarleæ, centaur. minoris,* quod neruis dicatum eſt, *mari, chamæpythios, thymi, ſerpilli, ocymi.*

Flores: *ſtœchad. Arabicæ,* quæ vt *Meſue cap. de ſtœchade* *habet*, educit choleram nigram & phlegma, & mundificat cerebrum ac neruos ac organa ſenſuum, ac confortat ea, & valde confert ægritudinibus factis in ipſis, ſecundum omnem modum vſus eius, ſiue in potu, ſiue in fomentis & lauacris, *Roriſmarini, lauendulæ, lilij conuallium, ſaluiæ, ſcarleæ, betonicæ, pæoniæ, primulæ veris, tiliæ, tunicis,* qui contra vertiginem, epilepſiam, paralyſim, conuulſiones & tremorem commendantur.

Semina: *Pæoniæ, aniſi, fœniculi, ſileris montani, carui, baſilici, coriandri præparati, paſtinacæ ſylueſtris.*

Ligna: *Aloes, viſci querni, coryli. iuniperi, fraxini, guaiaci.*

Fructus: *Baccæ lauri, iuniperi, anacardia.*

Aromata: *Cubebæ, cardamomum, grana paradiſi, nux moſchata, macis, calamus aromaticus ſeu acorus, caryophilli, cinnamomum.*

Succi & liquores: *Opobalſamum, vinum.*

Gummi: *Thus, maſtiche.*

Marina: *Succinum, ambra.*

Ab animalibus petita: *Caſtoreum,* quo vix aliud inter ſimplicia in calefaciendo cerebro efficacius & potentius eſt *moſchus, zibethum.*

Externa.

Eadem & extra adhibere licet, quibus addi poſſunt.

Folia: *Verbenacæ rectæ,* quam omnium maximè diſcutere & perfectè caput roborare, maximè viridem, imò & aridam cum radicibus ac ſimul cum ſerpillo oleo incoctam ſcribit Galenus, *2. de compoſ. med. ſec. loc. c. 2. Lauri, Nicotianæ, aſari, abſinthij.*

Radices: *Aſari.*

Flores: *Chamæmeli, meliloti,*

Semen: *Nigellæ.*

Gummi: *Iuniperi, tacamahaca, euphorbium.*

Succi: *Ladanum.*

Animalia: Aſellos quoque ſub aquario vaſe naſcentes, qui millepedæ appellantur, maximè prodeſſe, ſi oleo incoquantur teſtatur Galenus *loco allegato.*

Ex quibus parantur & componuntur Interna & Externa.

Compoſita Medicamenta interna.

Decocta.

Decocta cephalica calida. ℞. *Fol. betonicæ, ſaluiæ, flor. ſtœchad. Arab. an. M.* ß. *rad. pæoniæ, ſem. fœniculi an.* ʒ. *iij. nucis moſch.* ʒ. ß.

Coquantur in aq. ſimpl. ℔. ii. ad tertiæ partis conſumptionem: colatura, ſi libet, dulcoretur ſaccharo.

Vel ℞. *rad. pæon. caryophyll. an.* ʒ. *ij. majoranæ, betonicæ, ſaluiæ an.* M. j. *flor. ſtœchad Arab.* p. ij. *roriſmarin. lauend. an.* p. j. *ſem. aniſi, fœniculi an.* ʒ. j.

Coquantur in vaſe clauſo in aq. puræ ℔. ad tertiæ partis conſumptionem. Poſt coctionem ſtent horis tribus in loco calido: deinde colentur.

Colaturæ adde *Sacchar* ℥. *iij.*

Clarificentur & ad Iulepi formam coquantur. Atque inter coquendum in nodulo ſuſpendantur, *caryophillorum, macis, cinamomi, an.* ʒ. ß. *ligni aloës, nucis moſchatæ, an.* ℈. *j.*

Vel ℞. *radic, acori veri. galangæ, an.* ʒ. *ij. pæoniæ* ʒ. ß. *primulæ veris, ſaluiæ minor. majoran. an.* M. j. *hyſſopi* M. ß *ſem* [illegible] *fænicul. ſeſ* [illegible] *os an.* ʒ. *ij flor.* [illegible] *Arab. roriſmar. ſalu. an* [illegible] aq. ſ.

℞ [illegible] *libr.* j. *Sacchar.* ℥. iij. F. potio clarificata, puluer. nuc. moſch. & ſpecier. diamoſc. dulcis an. ℥. ß. Sumat æger mane ℥. iv. vel v.

Vina medicata & Clareta.

Vinum & claretum cephalic. *Vinum meliſſatum, ſaluiatum, roriſmarini, ſtœchad. Arab. betonic.* Claretum *in Inſtit. lib.* 5. *part.* 3. *ſect.* 3. *c.* 4. deſcriptum.

Vel ℞. *Nucis moſchat. macis, caryophyll. an.* ℥. j. *cardamomi, cubebar. an.* ℥. ß. *ſem. aniſi, fœnic, an.* ʒ. *ij. conſeru. roriſmarin. bugloſſ. an.* ℥. j. *Specier. om. roſati. dianthos an.* ʒ. j. affunde vini albi vel Maluatici menſuras iij. Stent per tres dies in infuſione: poſtea colentur aliquoties per manicam Hippocratis. Fiat Claretum.

Vel ℞. *Cinnamom.* ʒ. *vj. caryophyll. nucis moſch. galangæ, cubebar. cardamom. granor. paradiſi, ſem. fœniculi an.* ℥. ß. *vuarum paſſarum* ℔. *j. roſar. rubrar.* ℥. *iij. roriſmarini, ſerpilli an.* ℥. *ij.*

Indantur ſacco & ſuſpendantur in vaſe capiente menſuras xx. & affundatur vinum vel muſtum ſi haberi poteſt, quod eſt commodius.

Cereuiſia eodem modo condiri poteſt: *Saluia, meliſſa, roremarino, betonica.*

Vt ℞. *Zinziberis, cinnamom. an.* ℥. *j. rad. caryophyl.* ℥. ß. *heleuij, baccar. lauri an.* ʒ. *ij. macis, nucis moſchat. an.* ʒ. ß. *cardamomi* ʒ. *j.* F. puluis, qui ligetur in nodulo raro.

Mulſum & Hydromel.

Mulſum cephalicũ. ℞. *cinnamom. elect.* ʒ. *j. caryophyll. nuc. moſch. an.* ʒ. *ij. calami aromatici, cardamomi, granorum paradiſi, coriandri præparat. an.* ʒ. *j.*

Affunde *vini menſuras* iij. vel iv. *Mellis deſpumati* ℔. *j*

Bulliant in vaſe clauſo in balneo per manicam Hippocratis.

Melicra-

Melicratum aliud.

℞. *Mell. opt.* ℔. x. *aq. puræ* ℔. lx. Coquantur & deſpumentur ſ. a. Poſtea in ſacculo concluſa impoſito *Saluiæ, origani, artemiſiæ, hormini, hyſſopi, betonicæ an.* M. j. Item in alio ſacculo, *baccarum lauri cõquaſſatarum* ℔. j. *flor. lupuli* M. iij. *hordei integr.* P. ij.

Omnia coquantur & deſpumentur ad tertiæ partis conſumptionem, donec liquor ouum in ſuperficie ſuſtineat. Colentur & in vaſculis liquor concipiatur, in quibus fermentetur. Feruore aliqua parte peracto in nodulo ſuſpendantur hæc aromata.

℞. *Cinna. caryoph. galangæ, piper. granor. paradiſi an.* ℥. ß.

Feruore planè abſoluto vaſcula tota repleantur, tribus menſibus elapſis mulſa ad capitis affectus frigidos efficax exhibetur.

Extat etiam hydromel *in Inſtit. lib. 5. par. 3. ſect. cap. 4.*

Aqua deſtillatæ & Spiritus.

> *Aqua deſtillata cephalica calida,*

Simplices: *Roriſmarini, ſaluiæ, maioranæ, betonicæ, lauendulæ, meliſſæ, primulæ veris, lilij conuallium, flor. ſtœchados Arab. flor. tiliæ, pœoniæ, origani, calaminthæ, iuniperi, ſerpilli, cinnamomi, rutæ.*

Compoſita: *Cephalicæ duæ in Inſtit. lib. 5. part. 3. ſect. 3. cap. 5. Lauendulæ* compoſ. *ibid.* & *aqua infuſionis Lauendulæ Auguſtini Schurffij,* quæ paucis mutatis ita componitur.

℞. *flor. lauendul.* M. ij. *nuc. moſch. zinzib. cubeb. an.* ʒ. iij, *cinnamomi op. galangæ, macis, calami aromatici, ſem. erucæ an.* ʒ. j. ß.

Infundantur in vini Rhenani lib. iv. per dies aliquot, poſtea in arena deſtillentu[r].

Aqua Cephalica Langij, quæ hæc eſt.

℞. *Flor. anthos, roſar. rubrar. majoranæ an.* M. ij. *flor. bugloſſ.* M. j. *ſpec. confect. anacardinæ* ℥. ij. *aq. bugloſſ. betonicæ, flor. tiliæ an.* ℔. j *lauend.* ℔. ß. *ſpiritus vini* ℔. j. ß.

Infundantur per menſem, poſtea deſtillentur.

Aqua Theriacalis Cephalica Quercetani.

Alia ℞. *Flor. primul. veris, roriſmarin. majoran. betonic. an.* M. j. *ſpec. diamoſc. dulc. diambræ an.* ʒ. vj. *confectionis anacardinæ* ℥. ß. *Cubebar. ligni aloës, nuc. moſch. caryoph. piperis longi, carpobalſami. an.* ʒ. j. *rad. acori, ariſtolochiæ rotundæ, ireos, an.* ℥. j. ß, *gran. juniperi* ʒ. ij. *ſem. ſiler. montani, aniſi, fœniculi an.* ʒ. j. *aq. primul. veris betonicæ, ſalu. an. q. ſ.*

Infundantur diebus 8. poſtea deſtillentur in cineribus calidis. Fiat aqua, cuius cochlear vel ſolius, vel cum ſpiritu vini exhibeatur.

Vel ℞. *Flor. lilior. conuall.* M. j. *ſaluiæ* M. ii. *roſar.* M. iii. *lauen. meliſſæ an.* M. ii. *nuc. moſch.* ʒ. ii. *caryoph.* ℥. i. ß. *macis.* ℥. ß.

Affundatur vini q. ſ. ſtent in loco frigido tribus ſeptimanis, poſtea deſtillentur.

Olea deſtillata: *Roriſmarini, Majoranæ, Lauendulæ, Meliſſæ, Saluiæ, Caryoph. Macis, Nuc. moſch. Cinnamom. Fœniculi, Aniſi, Rutæ, Carui, Iuniperi, Succini.* E quibus etiam fiunt balſama, de quibus infra.

> *Olea deſtillata Cephalica.*

Tincturæ, Extracta, Eſſentiæ Chymicis dictæ: *Rutæ, Calami aromatici, Pœoniæ Roriſmarini, Succini, Meli[illegible], &c.* Extractum Cephalicum Q[illegible], [illegible] hoc.

> *Tincturæ Cephalica.*

℞. *R[illegible]d. ac[illegible], [illegible] querc. Lign. al[illegible], Bacc. I[illegible] an.* ℥. i.

Sem. Pœon. ʒ. vj. *Cinnam. Caryoph. Macis, cardamom. Fruct. Anacard. an.* ʒ. ij. ß. *Flor. Anthos, Salu. primul. veris, Pœon. Calendul. Betonic. Lauendul. Stœchad. Arab. Lilij Conuall. Eupraſ. Tiliæ an.* P. j.

Incidenda incidantur, contundenda contundantur, & affundatur *Spiritus vini, Aquæ ſaluiæ, Betonicæ an. q. ſ.* vt digitis quatuor liquor emineat. Digerentur in balneo diebus 8. Inde fiat colatura, liquórque per deſtillationem ad extracti eſſentiam ſeparetur, cuius doſis ℥. ß.

Syrupi Cephalici calidi. Syrupi : *De ſtœchad. ſimpl. & compoſ.* qui epilepſiæ, ſpaſmo, paralyſi, tremori & omnibus cerebri & neruorum frigidis affectibus vtilis eſt ; niſi fluxus catarrhi obſtet : tunc enim aliquid ex aſtringentibus addi debet ; *Betonicæ, rutæ, pœoniæ, meliſſæ, de calamintha, mel anthoſatum, anacardinum.*

Conſerua. Conſeruæ *Betonicæ, ſaluiæ, lauendulæ, meliſſæ, anthos, majoranæ, flor. tiliæ, lilij conuall. primulæ veris, ſtœchados, pœoniæ, tunicis*

Condita. Condita : *Nux moſch. calam. aromaticus, myrobalani chebulæ, nux juglans, radic. pyrethri, cortic. citri.*

Confectiones. Confecta : *Cubebarum, ſem. aniſi, fœniculi, coriand. carui, caryoph. cinnamom,*

Rob : *Iuniperi.*

Pul. Cephalici calidi. Species & Pulueres : *Diambræ, diamoſ. dulc. aromat. roſat. caryoph. diaxyloaloes, dianiſi, lætitiæ Rhaſis.*

Vel ℞ *Rad. acori* ʒ. iij. *flor. ſtœchad. Arabic. coriandri* [illegible], *cinnamom. a*[illegible] ʒ [illegible] *leris* [illegible] *rubri præparat.* ʒ. j [illegible] ʒ. ß. *nuc. moſch. ſem. aniſi pœon, cardam. an.* ʒ. j. *ſacchari anthoſati ad pondus omnium.* F. puluis.

Langij puluis Cephalicus. Vel qui Langio tribuitur puluis capitalis.

℞. *Majoran. ſaluiæ, lauendul. ſtœchad. Arabic. an.* ℈. j. *cinnamom. cubebarum, galang. ſeminis callitrichi, caryoph. zedoriæ, ſem. fœniculi, xyloaloës an.* ʒ. ß. *betonicæ, roriſmarini, meliſſæ, nuc. moſch. coriandri præparat. an.* ʒ. iij. *cardamomi, piperis longi, granorum pœon. an* ʒ. j. *macis, zinziberis, an.* ʒ. ß. *ſacchari* ℔. j. F. puluis.

Puluis ad omnes frigidos capitis affectus habetur apud Quercetanum, *in Pharmacop. dogmat. reſtit. cap.* 40.

Vel ℞. *Nuc. moſch. macis, zinzib. caryoph. galang. ſem. aniſi, fœniculi, rutæ, carui, thuris, ſaluiæ minoris, cinnam. an.* ʒ. ij. *ſacchar.* ℔. ß. F. puluis.

Vel ℞. *Sem. cumin. coriandr. præpar. an.* ʒ. ß. *fœniculi, macis, zinzib. cubebar. radic. pœon. an.* ʒ ij. *cinnam. an.* ʒ. j. F. puluis.

Vel ℞ *Radic. ireos Florent.* ℥. ß. *zingib. galang.. majoran. calam. arom. an.* ʒ. ß. *piper. longi* ℈. j. *ſacchari albi ad pondus omnium* : Fiat puluis, non ſolùm caput calefaciens, ſiccans ac confortans & catharrhos abſumens, ſed & reliqua membra roborans.

Vel ℞. *Nuc. moſch. cardamom. cinnamom. ligni aloes, an.* ʒ. j. *ſem. pæon. coriand. præpar. an.* ʒ. ij. *ſpecier. diambræ, diamoſ. dulcis, an.* ʒ. ij. *ſuccini albi* ʒ. ß. F. puluis.

Boli.

Boli. ℞. *Conſeru. betonicæ, ſaluiæ, an.* ℥. j. *mithridat.* ℈. ij. *cum ſacchar.* Fiat Bolus, qui diuiſus ſumendus in introitu lecti.

Electuaria cephalica calida. Vel ℞. *Conſeru. roſar.* ℥. ß. *anthos* ℥. j. *theriacæ, mithridat. an.* ℈. j. *cum ſacch.* Fiat Bolus, à cubitum ituro ſumendus.

Electuaria: *Confectio anacardina theriaca, mithridatium, aurea Alexandrina, diacorum, diacaſtoreum* & quale habetur *in Inſtit.* lib. 5. parte 3. ſect. 3. cap. 11. *cõfectio alchermes.*

Langij hoc

℞. *Diacori* ℥. j. ß. *conſeru. majoran. lauendulæ, roriſmarini, an.* ℥. j. *ſtœchad. Arabic.* ℥. ß. *ſpecier. diambræ* ℈. v. *caryoph. cardam. cinnam. an.* ℈. ij *cubeb. nuc. moſch. galang. an.* ʒ. ß. *viſci quercni* ℈. ij. *corall. rubr.* ℈. j. Cum ſaccharo in aqua lauendulæ diſſoluto. F. Electuarium.

Rotulæ & Morſuli. *Rotulę & Morſuli*, Fiant ex ſpeciebus modò enumeratis, quibus & olea deſtillata & extracta addi poſſunt; vt:

℞. *Specier. arom. diamb. roſat. an.* ʒ. j. *olei caryoph.* gutt. iiij. *ſacch. in aqua lauendulę diſſoluti* ℥. ij. F. rotulæ.

Vel ℞. *Sacch. in aqua betonicę diſſolut.* ℥. iij. *olei aniſi* gutt. vij. *roriſmarini* gutt. iij. *ſaluię* gutt. ij. *ambrę griſeę* g. v. F. rotulæ.

Trochiſci: *De Gallia moſchata, Dianiſi, de ſuccino.*

De internorum medicamentorum omnium vſu & hoc notandum, ſi totum corpus ſimul calefacere [illegible] eſt ventriculo vacuo ea eſſe [illegible] ita enim promptiùs [illegible] corpus diſtribuuntur. Si verò tantum capitis calefaciendum, commodiùs ſumitur poſt cibum: ſic enim diutius circa os ventriculi hærentia efficacius caput afficiunt: modò non ſint ex iis compoſita, quæ ad diſtributionem cibi vehementiorem faciunt. Talia enim poſt cibum exhibere prohibet Galenus 4. *de ſanit. tuend. cap.* 7.

Externa.

Externa medicamenta caput calefacientia. Inter quæ liquidiora omnia actu calida admoueãtur, & eligantur primò ea, quæ minùs calida ſunt: quæ verò calidiora ſunt admoueãtur, dũ ventriculus vacuus eſt; ne, ſi pleno eo admoueantur, vapores ſursũ ad caput alliciãtur.

Validiora quoque non tutò, niſi poſt totius corporis euacuationem, applicantur.

Epithemata. *Epithemata, fomenta, embrochę, lotiones.*

Exemplum eſt *in Inſtitut. lib. 5. par. 3. ſect. 3. cap. 41.*

Vel ℞. *Flores lauendulę, chamæmel. an. M. j. Folior. Lauri, Hyſſopi, Betonic. Maioran. an. M. ij.*

Coquantur in ſufficiente q. lixiuij vel aq. pro lotione capitis.

Vel ℞. *Flor. Betonic. Serpilli, Maioranę, Origani, Lauri, Flor. Chamęmel. an. M. ij.*

Affundatur lixiuij q. ſ. inter lauandum vſurpetur ſmegma odoratum:

Vel ℞. *Folia Saluię, Maioranę, Roriſmarini, Lauri, Calaminthę an. M. ß. Beton. M. j. ß. Flor. Chamęm. Melilot. Stœchad. Arabic. Lauendul. an.* P. j. Coquantur in aq. ſ.

Colatura calida per clepsydram vel gutturnium capiti inſtilletur vacuo ventriculo. Vel decoctum per pannum [illegible] vel ſpongiam capiti calide applicetur.

Epithema ex cinerib. & aceto ex Auicen. *l. 3. fen. 1. tract. 2. cap. 12.* commendat Iacobus de Partib. ſcribitque experientia conſtare, illud ſæpè profuiſſe.

℞. *cineris* ℥. ij. *aceti* ℥. vj.

Miſc. in forma lixiuij; in quo calefacto intingantur panni lintei, expreſſique Epithematis loco capiti applicentur.

Aquæ quoque deſtillatæ, & ſpiritus, ſi iis caput irroretur, potenter id alterant. Thermæ quoque ſulphureæ caput calefaciunt. Quæ ſi deſint, ſuccedaneum tale parat Capiuaccius.

℞. *Sulph. viui* ℔. j. *ſalis* ℔. ß. *maiora. ſerpil. ſtœchad. Arabic. calaminth. montan. ſaluiæ, betonicæ, roriſmarini, pulegij, meliſſæ an. M. j. aquæ communis* ℔. 100

Fiat decoctio ad partis tertiæ conſumptionem pro ſtillicidio.

Olea: præter deſtillata antea inter interna enumerata: *Rutaceum, nardinum, ſerpillinum, coſtinum, ſampſuchinum, de caſtoreo, de euphorbio, de lateribus oleum Magni Ducis Hetruriæ*, quod veluti miracula facere videtur, vt ſcribit Capiuaccius, *oleum deſtillatum de guaiaco & oleum ligni ſaſſafras*, quod admirabile eſt, vt idem Capiuaccius ſcribit, *irinum, laurinum*, cui ob odorem grauem alia admiſcenda, *de pulegio, de ſpica.*

B[illegible]ma [illegible]giſtral[illegible]a & artificia[illegible], quæ t[illegible]poribus & vertici [illegible] [illegible]ſſunt [illegible] *[illegible] du-dacum*, [illegible] h[illegible]be[illegible] p[illegible] *Tolu; r[illegible]*, *lau[illegible]dul[illegible]*, [illegible] *ſuc[illegible]* [illegible] *[illegible]* [illegible].

Vel ℞. *S[illegible] Arabica, la-*

uendul. ſaluiæ, r[illegible]marini, maioran. beton. [illegible] lauri, ſerpill. hyſſopi, an. M. [illegible] ſem. pæon. fœniculi. an. ʒ. ij *rad. cary[illegible]h. calami vul. an.* ʒ. ii C[illegible]nt[illegible]ſi adde, *ſpiritus terebinthinæ* ℔. i. *aquæ an.[illegible], caryoph. an. q. ſ.* Deſtillentur per veſicam.

Deſtillatæ aquæ adde *ſtiracis liquidæ* ℥. ii. Iterúmque deſtillentur.

Poſteà ℞. *Styrac. calamitæ,* ʒ. *ij. myrrhæ, gummi iuniperi, an.* ℥. j. *ſuccini albi, thuris, aſæ dulcis, an.* ℥. i. ß.

Quibus affunde aquam & oleum proximè deſtillatum, aut ſi non ſuffecerint, aliquid aq. roriſmarini, granor. iuniperi, vel aniſi adde, iterúmque deſtilla.

Aquæ, & oleo deſtillatis adde *Cubebarum, calami aromatici, an.* ʒ. ii. *caryoph. nucis moſch. cinanomi, an.* ℥. ß. *croci* ʒ. ß. Vltimóque deſtilla.

Tandem ſepara oleum ab aqua, & ſerua oleum inſtar balſami, cuius non ſolùm in externis vſus eſt, ſed etiam in vino vel alio liquore octo vel decem guttæ exhiberi poſſunt.

Vel ℞. *Terebinth.* ℔. j. *thuris* ℥. i. ß. *ſtyracis calamitæ,* ℥. j. *ligni aloës* ℥. ß. *nucis moſch.* ℥. j. *cubebarum, galangæ, an.* ℥. ß. *cinamomi, caryoph. ſem. carui, an.* ʒ. vi *flor. lauendulæ* ℥. ii. *croci* ʒ. j. ß. *moſchi*, ſi libet, *& ambræ, an.* ℈. j. vel *trochiſci galliæ moſchatæ* ʒ. ß.

Affunde *[illegible] vini optimi* ℔. ii. Stent [illegible] [illegible]g[illegible]nter clauſo o[illegible] [illegible]s [illegible]ctione, poſtea [illegible] [illegible]entur. Primò [illegible] a aqua cum oleo crocei co[illegible]ris, continuetur deſtillatio donec color ad nigredine[illegible] mutari [illegible]piat, & tum ſtatim [illegible]etur recipiens: Separetur [illegible] eum ab a-

quæ & ſpiritu : verum [illegible] eſt magni vſus ad affectus capitis frigidos intra & extra adhibitum.

Vnguenta & linimenta : *Martiatum. Agrippa.* [illegible]

℞. *Olei rutacei, nardini, an.* ℥. ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. ß. *puln. caryoph.* ℈. i. *olei deſtillati majoran.* gut. iiii. Fiat linimentum, quo ſynciput & temporaiungantur.

Vbi maiori calefactione opus eſt, olea calidiora eligimus, iiſque *ſtyracem calamitam, benzoen, euphorbium, mithradatium, theriacam, ſpir. vini* admiſcemus, vt:

℞. *Vnguenti martiati* ℥. ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. ß. *deſtill. lauend.* ℈. ß. *caryoph. an.* gutt. iiii. M.

Cataplaſmata.

℞. *Farinæ lupinor. pulu. ſerpilli, flor. chamæmel. ſtœcha. Arab. maioran. an.* ʒ. i.

Miſc. ſ. a. cum vino ad ignem. Adde *Olei rutacei, ſampſuchini, an.* ℥. ß. F. cataplaſma.

Vel ℞. *Farinæ fœnugraci, lupinor. an.* ℥. i. *fol. lauri* ʒ. ß.

Coquantur in mulſa, & addatur *olei irini, ſampſuchini, an. q. ſ.* F. cataplaſma.

Vel ℞. *Baccarum lauri, origani an.* ℥. i. *thuris, maſtich. an.* ℥. ii. Cum ſucco *betonicæ vel oleo conueniente.* F. cataplaſma.

Commendatur & radix panacis contuſa, & cum oleo miſta applicata. Guainerius laudat cineres calidos modico vino albo cõſperſos cum panno lineo impoſitos. Plura Epithemata & Linimenta videantur apud Auicen. *lib.* 3. *fen.* 1. *tract.* 2. [illegible] 13.

Emplaſtra & Cerota: *De Betonica, de Euphorbio.*

Fortiora tamen medicamenta calefacientia, quale eſt Euphorbium, ſatius eſt adhibere in intemperie cùm materia, quàm in intemperie nuda & ſine materia.

Vel ℞. *gummi iuniperi, ſtyrac. calamitæ, thuris an.* ʒ. i. *ſtercoris columbini* ℥. ij. *nigellæ parũ torrefactæ* ʒ. i. *nucis moſchat. caryophyl. an.* ℈. i. *olei nardini, therebinth. & ceræ q. ſ.* Fiat emplaſtrum bregmati imponendum.

Aliud ℞. *Farinæ lupinorum. pulu. ſerpilli, flor. ſtœch. Arab. maioran. an.* ʒ. ij. *gumm. tacamahacæ* ʒ. i. ß. *olei nardini, ceræ an. q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Pulueres: poſt lotionem capitis pulueres rectè & commodè capiti inſperguntur: vt,

℞. *Nucis moſchat. maioran. caryophil. an.* ʒ. i. *flor. ſtœchad. Arabic. roriſmarini, ligni aloes an.* ℈. i. *moſchi, ambræ an.* g̃. iij. Fiat puluis.

Vel ℞. *Nucis moſchat. caryophyl. granorum tinctorum ſeu kermes an.* ʒ. i. *cort. citri.* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. i. F. puluis.

Si pulueres caluariæ affricentur, & poſtea aliquid ſpiritus vini optimi, vel potius aquæ vel ſpiritus cephalici irroretur, facilius ad cerebrum eorum vis penetrabit & id roborabitur.

Sacculi & pilei: *pulueres, ſi linteo aut ſindone aut ſerico includantur,* Fiunt ſacculi & pilei. Guainerius hunc commendat.

℞. *Flor. chamæmel, betonicæ, verbenæ maior. abſinthii* [illegible] *ar. rubr. flor. ſtœchad. Arab. roriſmar. an.* P. 1. *gummi iuniperi* ʒ. ß. *folliculor. ſenæ, granorum tinctorum an.* ʒ. ß. *ligni aloes* ʒ. iii. *ambræ quantum libet.* Cum ſindone rubra F. ſacculus vel pileus, qui diu geſtetur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA [illegible]

Vide etiam Fernel. *l.5. M. M. cap.* 19.

Vel ℞. *Thuris* ʒ. j. *ſuccini* ℈. j. *maioranæ, roriſmarini, betonic. an.* ʒ. iij. *flor. ſtœchad. Arab.* ʒ. j. *lauendulæ* ʒ. ß. *caryophyllor. nucis moſchatæ, an.* ℈. ij. Cum ſindone rubra fiat ſacculus.

℞. *Rutæ, ſerpilli, hyſſopi an.* ʒ. j. *majoran. betonic. an.* ʒ. iij. *flor. ſtœchad. Arab. lauendulæ, an.* ʒ. j. ß. Fiat pileus.

℞. *Flor. ſtœch. Arab. M.* ß. *beton. majoran. verbenæ, flor. chamæmel. an. P. ij. lauend. P. j. nucis moſchat. caryophyl. an.* ʒ. ij. *gumm. juniperi* ℈. ij. *thur.* ʒ. iij. *gall. moſc.* ℈. ß. Contuſis omnibus craſſo modo, F. ſacculus vel pileus.

℞. *Majoran. ſerpilli, meliſſæ, roriſmarini, ſtœchad. Arabic. lauendulæ an. M. ſ. cort. citri, granorũ kermes an.* ʒ. iij. *cubebar. caryophyl. nucis moſch. an.* ʒ. ß. F. puluis craſſus & ex eo pileus.

Smegmata: Smegmatum exempla vide in Inſtitutionibus, *lib. 5. part. 3. ſect. cap.* 31.

Vel ℞. *Saponis veneti* ℥. ij. *ladani, ſtyracis calamitæ, ligni aloes, thuris an.* ʒ. j. *pulu. caryophyllor. ireos an.* ʒ. j. ß. *moſchi, ambræ* a. q. l. Fiat Smegma.

Pulueres, Trochiſci & candelæ ad ſuffitus; qui tamen in dolore capitis vel intermittẽdi, vel parcè vſurpandi. Pulu[illegible]es & trochiſci carbonibus acc[illegible]is inſperguntur; candelæ acc[illegible] Fum[illegible]is ex his & nar[illegible] pileis no[illegible] De [illegible]ibus ta[illegible]eruandu[illegible]n, ne [illegible] Sine flamma enim fi[illegible] fort[illegible]em odorem ſpirant: flamma verò eorum vires & odorem facilè abſumit & diſſipat. Exempla ſunt i[illegible] Inſtitut. *loco modò allegato.*

Vel ℞. *Styracis calamitæ, benzoes, ladan. an.* ʒ. ij. *gummi iuniperi, thuris an.* ʒ. ß. *gran. iuniper.* ʒ. ij. *caryophil.* ʒ. j. ß. *Pulu. carbonum tiliæ q. ſ.* Cum mucilagine tragacanthæ aq. roſar. extracta. F. candelæ.

Vel ℞. *Gummi hederæ, thuris, gran. iunip. an.* ʒ. j. *nucis moſch. caryoph. ſtyrac. calamit. an.* ℈. ij. *nigellæ parum torrefactæ.* ʒ. ß. *galliæ moſchatæ* ℈. j. Cum ladano & maſtiche diſſol. in aq. ſalu. F. troſchiſci pro fumo.

Vel ℞. *Gumm. hederæ, coriandri, nigellæ aceto maceratæ & ſiccatæ an.* ʒ. ß. *thuris, maſtiches, granor. iuniperi an.* ʒ. ij. F. puluis pro ſuffumig.

Vel ℞. *Saluiæ, maioran. roriſmarini, caryoph. cinnamomi, an.* ʒ. j. *fol. lauri* ʒ. ß. *ligni aloës* ℈. j. *thuris* ʒ. j. ß. *galliæ moſch.* ʒ. ß. F. puluis.

Pertinent huc & odoramenta, quibus vel veſtes conſpergi, vel manus & nares illiniri poſſunt, quæque ſupra ignem in vaporem reſoluuntur, ex aquis & aliis Cephalicis calidis præparata, de quibus etiam in Inſtitut. *l. allegato.*

Balſama. Ex oleis deſtillatis ſupra enumeratis, etiam ad odorandum, vt & tempora iungenda, vt antea dictum, balſama parari poſſunt, *Roriſmarini, maioranæ, ſaluiæ, meliſſæ, rutæ, lauendulæ, nuc. moſchatæ, caryoph. ſu cini.* Cõpoſiti exemplum eſt in Inſtit. *l. modò allegato.*

Vel ℞. *Olei majoran.* ℈. ß *ſaluiæ, macis, caryoph. an.* gut[illegible] vj. *m*[illegible] *lauendulæ, ſuccini, an.* gutt. iij. *ol.* [illegible]

roſ. expreſſi q. ſ. F. balſam.

Pomambrę ſeu Poma odorata. Exemplum eſt in Inſtitut. *loco modò allegato.*

Vel *Ladani* ʒ. ij. *ſtyrac. calamit.* ℥. ß. *nucis moſchat. mac. an.* ℈. ij. *roſar.* ʒ. ß. *cinnamomi, ligni aloës, an.* ℈. ß. *zibethi, moſchi, an.* gr. iiij. *ambrę* gr. ij. *olei deſtillat. caryoph.* gutt. v. *mucil. tragacanth. aq. roſar. extract. q. ſ.* Fiat Pomambr.

Vel ℞. *Semin. nigellę, caryoph. nuc. moſch. roſar. rubrar. an.* ʒ. j. *lauendul.* ʒ. ß. *ladan.* ʒ. iij. *benzoes, ſtyracis, calamit. an.* ʒ. ß. *moſchi* gr. v. *zibethi* gr. iiij. *ambrę* gr. iii. *mucil. tragacanth. aq. roſar. lauendul. extracta q. ſ.* F. Pomambr.

Vel ℞. *Benzoes, ſtyrac. calamit. an.* ʒ. ij. *cinnamom. ligni aloes, an.* ʒ. ß. *caryoph.* gutt. iiij. *ol. nuc. moſchat. expreſſ.* ℈. ij. *olei deſtillat. maior.* gutt. vj. *ambr. moſchat. an.* gr. iii.

Excipiantur ladano agitato in mortario cum oleo coſtino vel de ſpica.

℞. *Styrac. calamit.* ʒ. ij. *caryoph. macis, ligni aloës an.* ʒ. ß. *lauend.* ʒ. ij. *gall. moſch.* ʒ. j. ß. *moſchi, ambrę an.* gr. iij. Cum ſucco majoranæ & ſtyrac. liquida F. Pomum.

Noduli odorati. Fernelius *lib.* 5. *method. medend. cap.* 19.

℞. *Caryoph.* ʒ. ß. *macis* ʒ. j. *nigellę prępar.* ℥. ß. *flor. ſtœchad. Arab. majoran. an.* ʒ. ß. Ligentur in nodulo ex ſerico ad odorandum.

Vel ℞. *Troch. gallię moſch.* ℈. j. *Fol. majoran. roriſmarini. flor. ſtoechad. Arabic. an.* ʒ. ß. *macis* ℈. ß. *nucis moſch. caryop. cinnamomi, ligni aloes an.* ℈. j. *moſchi, ambrę, an.* gr. ij. F. puluis, qui ſindone rubra vel ſerico includatur.

Moſchus tamen, quod ſemel monuiſſe ſufficiat, in mulieribus, quæ hyſtericis affectionibus ſunt obnoxiæ, omittatur.

Maſticatoria: Caput quoque calefaciunt, quæ maſticātur, vt: *Cubebę, nux moſchata, cardamomum, pyrethrum, ſem. erucę & ſimilia.* Reſoluuntur enim ex iis halitus, qui ad cerebrum penetrant, idque calefaciunt.

Vt ℞. *Cubebar.* ℥. j. *cinnamomi, caryoph. macis, nucis moſch. an.* ℈. j. *ſemin. carui* ℥. j. *majoran.* ʒ. j. Concidantur & contundantur craſſo modo & maſticet æger tantum, quantum pugillo comprehendere poteſt.

Auribus immiſſa vel applicata. Cum in auribus in actum deducātur, hæc medicamēta, in vapores reſoluuntur, qui cerebrum calefaciunt, qualia ſunt: *oleum rutaceum, coſtinum, de caſtoreo, moſchus & ſimilia.*

Vel, ſi ſacculi ex calidis cephalicis parati, & vino generoſo calido vel ſpiritu vini adſperſi, auribus applicentur, vapores, qui inde eleuantur, per aures ad cerebrum penetrant.

Inunctiones etiam volarum pedum & manuum cum oleis calidis ad caput calefaciendum proſunt, vt docet Galenus 2. *de comp. med. ſecundum loc. cap.* 1.

Phœnigmi tandem in malo contumaci vtiles ſunt de quibus Galenus, 1. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 2. & nos in Inſtitut. lib. 5. Qualis apud Trallian. eſt, *lib.* 1. *cap.* 16.

Vel ℞. *Fimi columbin.* ʒ. ij. ß. *piper. albi* ʒ. ij. *caſtorei* ʒ. ß. *croci* ℈. j.

Cum aceto oleo nardino miſceantur.

Præter hæc [illegible] alta medicamenta ad caput calefaciendum vtilia deſcripſit Galenus 2. κατὰ τόπ. *cap.* 1. & 2.

Diæta.

Aër vt arte calefaciendus. Vitetur aër frigidus, ſubterraneus, caliginoſus, auſtrinus, aquilonaris: eligatur calidus & purus: vel paretur talis arte ſtratis per conclaue herbis calidis odoratis, ſaluia, maiorana, roremarino, lauendula, pulegio, ſerpillo, vel iunipero, baccis iuniperi: Et modò dictæ plãtæ carbonibus iniiciantur: aut ſuffitus modo antè dicto excitentur: modò his æger nõ offendatur, ſicut hyſtericæ mulieres non quoſuis gratos odores ferre poſſũt: aut accendatur ignis ex ligno iuniperi, roriſmarini, lauri, lauẽdulæ ſtipitibus. In noſtris regionibus aër ſat commodè in hypocauſtis igne in fornace accenſo alteratur. Diligenter quoque cauendum, ne manus & imprimis pedes refrigerentur.

Cibi cõdiantur ſaluia, roremarino, maiorana, hyſſopo, ſatureia, aromatibus. Auicennas, *lib.* 3. *fen. tr.* 2. *cap.* 12. etiam allij eſum commendat. Vitentur piſces. Vinum bibatur alb[illegible], te[illegible]ue, quod caput non replet. Etſi enim antiquum & generoſum ad frigidam intemperiem corri[illegible]ndam eſſet potentius: t[illegible] qui caput replet & te[illegible] ab eo a[illegible] vel bibatur te[illegible] v[illegible] me[illegible]tum, vel mulſu[illegible] d[illegible]omel ſupra d[illegible]. Vel paretur talis cereuiſia:

℞. cinnamom. zinziber. an. ℥ j. galangæ ℥. ß. baccar. lauri ʒ. ß. caryoph. nucis moſchat. e. granor. paradiſi, cubebarum an. ʒ. j.

Pulueriſata includantur linteo raro & in vas cereuiſiæ amphoras ij. vel iij. capiens conijciantur.

Vigiliæ ſomnum ſuperent, quemadmodum & corporis motus & exercitium quietem. Fricentur manè crura & pedes, ac veſperi cubitum iturus lauet pedes aquâ, in qua herbæ cephalicæ calidæ coctæ ſint. Venus, vt & triſtitia, timor, ac ſollicitudo nocent, gaudium moderatum vtile eſt. Exemplum talis intemperiei curatæ habetur apud Foreſtum, *lib.* 9. *obſeru.* 6. 7.

CAPVT III.

De Intemperie Cerebri humida ſine materia.

Cauſſæ.

HVmidam cerebri intemperiem excitant mora in aëre humido, pluuia & nix, ſi iis caput minùs probè tectum obiiciatur: præſertim ſi caput poſt lotionem & madefactionem non exſiccetur: Lunæ radij, balneum aquæ dulcis, vita otioſa & quies. Medicamenta humectantia tum externa, tum interna: & cibus ac potus plurimum humectans: Somnus longus. Atque inducitur hæc intemperies facilius iis, qui cerebrum naturâ humidius obtinent. *Intemperies cerebri humida.*

Verum humida intemperies capits dum ſola non perſiſti[illegible] humores ſuperfluos co[illegible], catarrhiſque caput obnoxium red[illegible]t.

Signa

Signa Diagnoſtica.

Frons & facies eſt mollis, nares humidæ, & excrementa narium & oculorum plura. Actiones animales omnes hebetantur, præcipuè ſi adſit vnà frigoris exceſſus: Memoria inprimis eſt labilis, adeſtque in ſomnum propenſio, è quo non ita facilè expergiſcuntur: Humiditas per ſe nullum delirium parit: Præceſſerunt etiam cauſſæ modò enumeratæ: Delectant & iuuant ſiccantia, nocent humectantia.

Prognoſtica.

Deterior eſt exceſſus humiditatis, quàm ſiccitatis. Facilius verò curatur humiditas cerebri, quàm ſiccitas. Siccantia enim tutius adhibentur capiti,

Indicatio.

Cerebrum humidum ſiccantia requirit. Attendendum tamen ſimul, quæ qualitates humiditati coniungantur. Neque enim ſiccantia calida ſemper tuta ſunt.

Curatio.

Cerebrum ſiccantia.

Quia verò humiditas plerúmque frigiditati coniungitur, aut cum materia copulatur, & calefacientia cerebrum ſupra propoſita omnia quoque idem ſiccare valent: Calefacientia ea etiam hic in intemperie humida proſunt, & quidem omnia, ſi frigiditas cum humiditate coniungatur. Si verò caliditas coniuncta ſit, temperata eligenda, aut caliditas frigidis admixtis, vt, roſis, myrobalanis, corallus, cornu cerui, ſmaragdo, radicibus, quinquefol. tormentillæ, ſantalo, myrtillis, nuce cupreſſi, & ſimilibus temperanda: Pauca ex iis hic quoque ſubiungemus. De quibus & hoc notandum non nimis odorata vſurpanda eſſe, quæ caput vaporibus replendo καρηβαρίας inducunt.

Medicamenta Interna.

Interna.

Plurimum hic valet *decoctum ligni Guaiaci & Saſſaf. & radicis Chinæ* cum modico viſci querni. (Alij in capite ſiccando non minorem efficaciam tribuunt *decocto radic. quinquefolii & tormentillæ*, ſi ad modum decocti radic. Chinæ paretur & exhibeatur, vt & vino, in quo rad. pentaphylli & tormentillæ maceratæ fuerint) *Caſtoreum, Species diambræ, aromatici roſati, theriaca, mithridat. ſales theriacales, confectio anacardina.*

Externa.

Externa.

Præter calefacientia ſupra propoſita, herba & ſemen paſtinacæ ſylueſt. radix imperatoriæ, myrtus, myrtilli baccæ, cineres calidi vino madidi commendantur.

Lotiones.

Lotiones & embrochæ.

℞ *Betonicæ, majoran. roſar. rubrar. calaminth. an. M. j. ſem. paſtinacæ ſylu.* ℥. ß. *radic. cyperi* ʒ. ij. *flor. ſtæchad. Arab.* P. ij. Concludantur in ſacculo, qui coquatur in lixiuio pro lotione capitis.

Embrocha.

Imprimis ſiccant Embrochæ ex thermis ſulphureis & bituminoſis, quæ non ſolùm cerebrum ſiccant, ſed & ita roborant, vt ſuperflui aliquid facilè non admittat. Vbi calefacientia minus tuta ſunt, caput lixiuio, in quo flores roſarum rubrarum & folia myrti cocta ſint, abluatur, & poſtea pannus fumigatus puluere roſarum rubrarum & ſtyrace imponatur.

Cataplaſmata. Vbi ob calorem ſiccantia calida adhibere nõ licet, commodiſſimum eſt cataplaſma ex cochlearũ carne (licet

& totas cum teſtis contundere) in mortario minutim contuſa, addito momento thuris & myrrhæ. Cochlearum n. caro ſuperfluitatem ab intimis ad externa euocat, & ita internas partes quocumque humore grauatas ſiccat: vt etiam docuit Galen. 11. *de ſimp. med. facult.*

Pulueres Cephalici: qui & capiti inſpergi, & ſacculis conficiendis materiam præbere poſſunt.

Vt ℞. *Pulegij, calaminthæ majoran. flor. ſtœchad. betonic. cortic. citri. gummi juniperi, caryoph. an.* ʒ. j. F. Puluis.

Vel ℞. *Stœchad* Arabic. *betonic. rad. majoran. ligni aloës, caryoph. nuces moſchat. an.* ʒ. j. ß, *moſchi, ambræ an.* g. iij. F. Puluis.

Vel ℞. *Gumm. iuniper. tacamahac. an.* ʒ. j. *roſarum rubrarum corticum thuris, citri, caryoph. maſtich. ſantalor. omnium, myrtill. an.* ʒ. ß. F. puluis.

Antequam pulueres inſpergantur, commodum eſt caput prius ſtyrace liquidâ inungere.

Sacculi & Pilei.

℞. *Betonicæ, majoran. roſar. origan. an.* ʒ. ß. *gummi iuniperi, tacamahacæ, thuris, maſtich. an,* ʒ. j. *caryoph. nucis moſch. cupreßi* ʒ. ß. F. puluis craſſius & cum ſindone rubra cucupha.

Vbi calefacientia locum non habent, fiat ſacculus ex roſis rubris, myrto, ſantalo rubro & coralliis [illegible] bris

℞. [illegible] *alis torrefacti* ℥. ij. *torrefacti* ℥. iiij. [illegible] *melanthij* ℥. j. ß. Inſ[illegible]ur d[illegible]obus ſacculis lineis, qui capiti imponantur.

Et reliqua ſupra de intemper. Cerebri frigidâ propoſita olea, linimenta, vnguenta, emplaſtra, imprimis *Emplaſtrum de Betonica ceratum cephalicum, de Euphorbio*: Et quæ infra in capite de Intemperie cum pituita proponentur.

Diæta

Aër eligatur naturâ ſiccus, qualis eſt montanus, vel talis arte efficiatur. Idem ſit lucidus & ſerenus: vitetur verò humidus, craſſus, nebuloſus, qualis eſt in conuallibus, circa paludes, & in locis ſubterraneis; caput à ventis muniatur. Imprimis venti auſtrales vitentur, qui caput replent, 3. *aphoriſ.* 17. Vitentur & lunæ radij.

Cibus vim ſiccandi habeat: Eliganturque aſſa potiùs quàm elixa. Condiatur aromatibus & herbis ſiccantibus cephalicis. Abſtinendum à carne vitulina, agnina, & iuniorum animalium, cerebro, fructibus fugacibus.

Potus ſit pauciſſimus. Præſtantiſſima eſt in tali capitis affectu ea victus ratio, quæ præſcribitur iis, qui decocto guaiaci, ſarſæparillæ aut ſaſſafras vtuntur. Imo & ipſum decoctum vtile eſt, cerebrumque valdè ſiccat. Vigiliæ, quæ inſigniter ſiccant, & ea de cauſſa, edaces ab Hippocrate, *6. Epid. ſect.* 4. *t.* 18. aliis 20. nominantur ſomnum, qui corpus & caput humectat, ſuperent. Motus & exercitium corporis otio præferatur. Caput diu pectinandum. Exemplum talis intemperiei curatæ eſt apud Foreſt. *lib.* 9. *obſeru.* 9.

CAPVT IV.

De Intemperie Sicca ſine materia, & Intemperiebus Compoſitis.

Cauſſæ Intemperiei Siccæ.

Intempe-ries ſicca cerebri. Cerebrum ſiccant calor ſolis, ignis, thermarum; cibi ſiccantes, omnes immoderatæ corporis euacuationes, per hæmorrhagias quaſcumque, alui fluxum, ſudorem, venerem, vigiliæ nimiæ, inedia, animi perturbationes vehementiores, imprimis mœſtitia & triſtitia, animi intentio & ſtudia nimia, labor, medicamenta ſiccantia immoderatè adhibita.

Signa diagnoſtica.

Capitis cutis eſt aridior, ſenſus acres, motus celeres, excrementa è naribus vel palato pauca profluũt, oculi caui ſunt & aridi, tempora adſtricta, frons intenta, facies tota ſqualidior, adſunt vigiliæ: præceſſerunt cauſſæ cerebrum ſiccantes, iuuant humectantia, nocent ſiccantia.

Prognoſticum.

Siccitas cerebri, ſi non multùm à mediocritate recedat, cæteris intemperiebus minùs damni infert: ſi verò magnus ſit ſiccitatis exceſſus, omnium deterrimus eſt. & difficulter curatur.

Indicatio.

Cerebri ſiccitas humectantia requirit. Attendẽdũ tamen an caliditas vel frigiditas ſiccitati coniungatur, & pro qualitatum harum ratione medicamenta varianda: ſimul etiam ad cauſſam à qua ſiccitas inducta eſt, reſpiciendum. Si enim à triſtitia & vigilus ortum habeat, optimè ei opitulabitur ſomnus & animus hilaris ac curis vacuus: ſi ab inedia, venere, vel nimia euacuatione, ſuccurret rectiſſimè plenior, & boni ſucci victus.

Curatio.

Medicamenta.

Folia, *Borraginis, bugloſſæ, lactucæ, maluæ.* *Medicamenta cerebrum humectãtia.*

Flores, *Violarum, borraginis, bugloſſæ, nymphææ.*

Semina, *Papaueris, quatuor frigida majora, lactucæ, maluæ.*

Fructus, *Poma dulcia & dulcacida, amygdalæ dulces.*

Medullæ, *crurum vituli, ſpuma ex ſero lactis, omentum agninum vel ſambucino coctum & capiti impoſitum, pulmo arietis calens, & catulus diſſectus capiti impoſitus, omentum veruecis.* E quibus liquida tepida applicentur, ſemel vel bis de die manè & veſperi pluribus diebus, prout ex vigiliis & aliis ſymptomatibus id opus eſſe conijcimus.

Externa.

Interna enumerata etiam extra adhibere licet: quibus accedunt folia & ſemen *Maluæ, violariæ, altheæ*, ſemen *Cydonior. fœnugræci, lac, pinguedo gallinæ, butyrum recens ſine ſale.* E quibus fiunt.

Interna.

Decocta è *plantis modo enumeratis.*

Aquæ deſtillatæ. *Violarum borragin. bugloſſæ, lactucæ, nymphææ.*

Syrupi: *Violar. Borragin. bugloſſæ,nymphææ.papaueris.*

Iulepi: *Violarum.*

Conſeruæ: *Violar. borragin. bugloſſæ,nymphææ.*

Condita, *Caules lactucæ, radic. ſatyrij.*

Emulſiones: *Amygd. dulc. ſeminum quatuor frigid. maior,papau.*

Vt ℞. *Amygdal. dulc.* ℥. j. ß. *ſem. quatuor frigid. maior. an.* ʒ. j. *papaueris* ʒ. j. ß. *aq. hordei ſimplicis* ℔. ß. *borragin. bugl. an.* ℥. iij. fiat Emulſio. Cui adde *Iulepi violar.* ℥. j. ß.

Species: *Diamargarit.frigid. diatragacanth.frigid.*

Electuaria.

℞. *Conſeru. violar. bugloſ. an.* ℥. j. *lactuc. Italicæ conditæ* ℥. ß. *ſpecierum diamarg.frigid.* ℈. j. fiat Elect.

Externa.

E quibus liquida tepida applicentur.

Epithemata: *Ex ſucco vel decocto maluæ,althææ, borrag.* ex emulſione ſem. papau. lactucæ, lacte: aquis humectantibus cephalicis.

Vt ℞. *Olei viol. amygdal. dulc. lactis muliebris,an.* ʒ. vj. *ſucci lactucæ* ʒ. iij. Miſceantur pro Epithemate frontis.

Vel ℞. *Semin. papauer. albi* ʒ. vj. *lactucæ,cucurb. an.* ʒ. iij. *aq. violar.* ℥. vj. fiat emulſio, cui adde *Mucilag. ſem. pſyll. aq. violar. & lactucæ extractæ* ℥. ß. Miſce.

Vel ℞. *Olei viol.* ℥. ij. *aneth.* ℥. ß. *album. ouorum bene conquaſſatorum,num.* ij. *lactis muliebris vel alterius* ℥. iv. Miſce.

Lotiones & Irrigationes: cum decoctis humectantium herbarum ante propoſitarum, vel etiam lacte dulci.

Non vtendum hic lixiuio in lotionibus capitis, quia ſiccat, ſed lacte potius, quod humectat.

Vt ℞. *Radic. althææ* ℥. j. *Folior. althææ,maluæ, violarum,lactucæ,an.* M. j. *Flor. violarum, nymph. borragin. chamæmel. an.* p. j. *Semin. lini* ℥. ß. *papauer.* ʒ. vj. Coque aqua ſ. pro lotione vel irrigatione capitis.

Oleum, *Oliuarum matur. violar. amygd. dulc. nymphææ, ſeſaminum.*

Linimenta.

Vt ℞. *Olei violar.* ℥. ß. *amygdal. dulc.* ʒ. ij. *pingued. gallin.* ℥. ß. fiat linimentum.

Vel ℞. *Mucilag. ſem. malu. lini, fœnugræc. pſyll. an.* ℥. j. *butyri recentis ſine ſale* ℥. j. ß. *Medullæ crurum vituli* ℥. ij. *ceræ quantum ſatis,* fiat vnguentum molle.

Vel ℞. *Radic. althææ* ℥. ß. *Fol. violarum, branchæ vrſinæ, maluæ an.* ℈. j. *Flor. roſar. albar. violar. nymphææ albæ an.* p. j. *ſemin. cydon.* ʒ. ij. Coquantur in aqua ad mollitiem & probè contuſa per ſetaceum traiiciantur. Adde *medullæ crurum vituli, butyri ſine ſale, olei violar. an.* ℥. ß. *ceræ parum* fiat vnguentum molle.

Odoramenta: *Ex floribus violarum,roſarum,nymphææ.*

Errhina, *ex iiſdem, lacte, ol. viol.*

In aures inſtillētur: *Oleum violar. roſar. nymphææ,amygd. dulcium, ſeſaminum.*

Lotiones pedum: Ex ſimplicibus modò dictis decoctis.

Diæta.

Vniuerſa Diætæ ratio ad humidum vergat. Aër eligatur humidus, qualis eſt in conuallibus iuxta flumina, aut ſi talis na-

tura non detur, plantis humectant bus ſparſis concilietur.

Cibi ſint boni & facilis concoctionis: oua ſorbilia, pinguia iuſcula: carnes pullorum gallinaceorũ, vitulinæ, hœdinæ, elixæ potius, quàm aſſæ, piſces, butyrum recẽs: cibique alterentur lactuca, flor. violar. borragin. maluæ & ſimilibus. Salis vero & aromatum condimenta, quantum fieri poteſt, vitentur. Conueniunt etiam amygdalæ dulces, paſſulæ, pruna, rapum. Vinum ſit tenue & oligophorum, vel decoctũ hordei cum glycyrrhiza & iulepo violar. aut cereuiſia aliqua humectans.

Somnus ſit longior. Vt enim vigiliæ caput & vniuerſum corpus ſiccant: ita ſomnus illud madefacit & humectat. Hic non inutile fuerit, in tali intemperie à cœna lenia ſomnifera exhibere, vt lactucam, amygdalas dulces, vel earum lac, ſem. papaueris.

Nec inutile eſt balneum aquæ dulcis. Vitetur Venus, labores nimij, ira, triſtitia, nimia animi intẽtio: animum potius laxet æger.

Exemplum talis intemperiei habet Foreſt. *lib. 9. obſ.* 8.

De intemperiebus capitis compoſitis ſine materia.

De intemperiebus capitis compoſitis ſine materia. Vt de intemperiebus compoſitis multa in ſpecie addamus opus non eſt: cum ex ijs, quæ de ſimplicibus dicta sũt, facilè, quæ cauſæ, curandique ratio compoſitarum ſine materia ſit, pateat.

Quæ enim cauſæ calefaciendi & ſiccandi vim ſimul habent, calidam & ſiccam intemperiem inducunt; quæ refrigerandi & humectandi, frigidam & humidam: quæ refrigerandi & ſiccandi, frigidam & ſiccam.

Cognoſcuntur quoque hæ Intemperies eodem modo ex effectibus, cauſſis, quæ præceſſerunt, diſpoſitione cerebri naturali, iuuantibus ac lædentibus. Nam ſi quis cerebrũ ſua natura frigidum & humidum habeat, eique cauſſæ amplius refrigerantes & humectantes occurrant, & effectus ac ſymptomata adſint, quæ ſeorſim in vtraque intemperie ſæpè diximus, verbi gratia ad ſomnum eumque profundiorem propẽſio, mentis ſtupor & ingenij tarditas, ſenſuumque inertia, calefacientia & ſiccantia proſint, humectantia & refrigerantia noceant: Ex his facile colligere eſt, adeſſe cerebri humidam & frigidam intemperiem. Contraria apparebunt, ſi calidum & ſiccum fuerit.

Curandique ratio quoque ex ſuperioribus patet. Prout enim vel illæ qualitates coniunguntur, ita medicamenta contrarijs qualitatibus prædita eligẽda & miſcenda ſunt. Et prout vtraque qualitas vel vna magis excedit, ita contraria vſurpanda, quæ vel æqualem vim obtinent, vel ita temperanda, vt medicamenta contra eam qualitatem, quæ magis excedit, magis pugnet. Sæpè tamen medicamentum vnum duabus qualitatibus reſiſtit ſimul, & quæ calefaciunt, ferè omnia etiam ſiccant. Exemplum intemperiei cerebri frigidæ & humidæ cum pituita habetur apud Solenandr. *ſect. 1. conſil. 2.*

CAPVT V.

De Intemperiebus capitis cum materia in genere.

Intemperies capitis cum materia.

PLerumque verò cum intemperie materia coniũgitur, quæ eam vel excitat, vel fouet: eaque eſt vel humor, vel vapor.

Materia autem hæc in capite vel generatur & cumulatur, vel aliundè tranſmittitur: Cumulatur in capite ex imbecilla vel vitioſa nutrimenti concoctione ob cerebri partium & capitis ἀσθενείας & δυσκρασίας, quâ plura, quàm par eſt, excrementa proueniũt. Nam etſi alimentum, quod ad caput alendum diſtribuitur, bonum ſit: tamen ſi coctio in capite rectè nõ fiat, multa excrementa cumulantur. Aut quod excrementa ob craſſitiem, copiam, meatuum anguſtiam, expultricis debilitatem expelli non poſſint. Materia verò extra caput genita, ſeu ob cibos vitioſos, ſeu ob errorem coctionis primæ aut ſecundæ, ob quem multa excrementa generantur, ab inferioribus ad caput fertur, vel tranſmiſſa à partibus alijs robuſtioribus ad caput imbecillum, præcipuè frigidum & humidum; vel eò attracta à calore aut dolore, vt & vocis intentione & clamore, tubarum inflatione, vomitu, quæ omnes cauſſæ humores & vapores ad caput alliciunt atque replent. Nimirum omnes ferè capitis affectus proueniunt, vel à capitis imbecillitate, vel à partium inferiorum repletione & cacochymia. Si enim caput vel à primo ortu imbecillum ſit, vel ex aliquo incommodo, vt vulnere, caſu, contuſione, externiſque alijs iniurijs, vigilijs, animi affectibus debilitatum ſit: facilè ex affluente alimento etiam bono multa excrementa cumulat.

Deinde ob prauam victus rationem, ob viſcerum, ventriculi, hepatis, lienis, vteri, &c. intemperiem, & hinc dependentem vitioſam alimentorum concoctionem praui humores in corpore cumulari ſolent, qui facili de cauſſa ad caput, præcipuè verò ſi debile ſit, feruntur.

Quò etiam faciunt ſuppreſſæ conſuetæ euacuationes menſium, hæmorrhoidum, vel quod vlcus, aut fiſtula aliqua, quæ diu vitioſos humores effuderunt, ſuppreſſa eſt.

Non prætereundum & hoc de morbis intemperiei cum materia, cum ex Aſtrologorum ſententia Luna cerebro maximè præſit, & ipſa experientia teſte, ſecundum luminis Lunæ augmentum & decrementum, humores decreſcant, vel augeantur, morbos cerebri ſecundum Lunæ φάσεις non parum mutari, & nunc augeri, nũc minui. *Luna in cerebri morbis vis.*

Signa Diagnoſtica.

Qua ratione a. intemperies cum materia ab intemperie ſine materia diſcerni poſſit, ſupra *cap.* 1. dictum. Foreſtus equid. *lib.* 9. *obſeru.* 10. etiam quædam ſigna communia intemperiei cum materia recenſet: verùm non capitis illa propria ſunt, ſed intemperiei cum materia in toto corpore.

Signa autem, quibus an per ſe, an verò per conſenſum afficiatur cerebrum diſcernere licet, nonulli

ex Gal. 1. *de loc. aff. c. 9. & 1. prorrhet. cõm. 1. text. 1.* ad tria capita redigũt.

An cerebrum per ſe, an per conſenſum afficiatur.

Primò conſiderare iubent, an omnia ſymptomata quæ affectum illum comitari ſolẽt, quæque ſunt veluti characteriſtica, exactè adſint. Si enim adfuerint, proprium eſſe capitis affectum indicio eſt: Si non omnia affuerint, per conſenſum eſſe argumento eſt.

Deinde conſiderare iubent, an ea ſymptomata quæ affectum illum ſignificant, ſint perpetua & continuò moleſtent. Hoc enim, ſi fiat, ſignum eſt primarium eſſe capitis affectum: Si verò interdum intermiſerint per conſenſum caput affici ſignificatur.

Tertiò perpendendum monẽt, an alia pars prius fuerit affecta, antequam caput laborare cœpit: Nam ſi nullus præceſſit alterius partis affectus, primariò caput affici putandum eſt. His tamen alia quædam addi poſſunt; & ſigna, quibus diſcernitur an caput primariò, an per conſenſum afficiatur, omnia hæc ſunt. Si per ſe caput afficiatur, natiua ad tale malum eſt propenſio; nullum in alijs partibus, quæ cerebrum in conſenſum trahere poſſunt, adeſt vitium; Anteceſſerunt cauſſæ, quæ potiſſimùm caput afficere aptæ natæ ſunt; ea, quæ capiti ſoli adhibentur, & applicantur, proſunt vel nocent; & ſymptomata & affectus in cerebro primariò conſpiciuntur; affectuſque ferè continuus eſt. Fieri enim poteſt, vt materia per interualla in capite generetur, atque ita affectus, qui inde dependet; non continuus ſit; Contrà continuus eſſe poteſt, ſi genita extra caput in reliquo corpore materia continuò ad caput feratur. Ideoque huic ſigno ſoli non fidendum, ſed alia etiam coniungenda ſunt. Si verò anteceſſerunt cauſſæ, quæ vel totum vel partem aliquam læſerint, & in toto, vel ventriculo, hepate, corde, vtero vel alia parte aliquis morbus apparet, ad cuius ortum, augmentum & decrementum etiam morbus in capite initium trahit, augetur, & decreſcit, ac proinde non ſemper continuus eſt, ſed ſi morbus vel remittit vel intermittit, & ipſe remittit & minuitur, vel ceſſat, ac ijſdem præſidijs & morbo capitis & parti in reliquo corpore affectæ ſuccurritur, & ſymptomata non ſolùm in facultate animali læſa, ſed & alia partis illius, à qua cerebrum in conſenſum trahitur, adſint: cerebrum per conſenſum affici indicatur.

Notandum tamen hîc, quoque aliquando fieri poſſe, vt capitis affectus cum alterius partis affectu inualeſcat & cum eo leuetur, nec tamen ab illa parte per conſenſum afficiatur. Quod accidere poteſt, ſi ex eadem parte & fonte materia in partes plures ſimul influat; dolor tamen in parte, quæ materiam mittit, non percipiatur. Ita 6. *Epid. com. 4. text. 4.* Ageſij filia cum doleret ipſi coxendix, correpta fuit aſthmate; dolore ſedato ſuſpiriũ ſedabatur: nulla tamen hic inter thoracem & coxendicem fuit ſympathia, ſed ab eodem loco, eodem tempore, in vtramque partem humor influebat, & ibidem eodem tempore diſſipabatur & retrò cedebat. Ideoque hîc diligenter in-

quirendum, an pars illa, quæ ſimul cum capite affligitur, primariò affecta ſit, & materiam capiti communicet, an verò illa aliunde eam ſuſcipiat.

Obſeruandum & hoc, non ſemper ſtatim affectu, cuius conſenſu caput afficitur, remittente, etiam materiam & dolorem in capite euaneſcere. In febribus enim intermittentibus quandoque, ceſſãte paroxyſmo, nihilominus per aliquot horas adhuc dolor in capite perſeuerat; quod accidit, quod propter cranij denſitatem in capite tardius materia, quàm in reliquo corpore, diſcutitur. Summa: per eſſentiam, vt loquuntur, caput afficitur, ſi nullum extra caput eſt vitium, & adſunt ſigna capitis per ſe affecti; per conſenſum verò ſi nullum vitium ſit in capite, ob quod materia generetur, ſed ſolùm extra caput.

Tranſmittitur autem illa materia, qua cerebrum per conſenſum afficitur, vel à toto corpore, vt in febribus vapores, in plethora ſanguis, in cacochymia praui humores: vel ab aliqua parte, & frequentiſſimè à ventriculo, è quo per œſophagum vapores ſurſum ad caput aſcendunt: ab hepate item, corde, liene, pulmone, vtero, renibus, veſica, inteſtinis; imò externis artubus per venas, arterias, neruos, & occulta quæque corporis ſpiracula. Caput enim veluti tectum fumoſæ domus impoſitum excipit, quæcumque ab imo effumant, ſurſumque feruntur. Cùm autem materia hæc, vt dictum, ſit vel humor, vel vapor, & humor rurſum vel ſanguis vel bilis, vel pituita, vel bilis atra, vel melancholia: de ijs ordine dicemus, quatenus quidem intemperiei ſolùm cum materia cauſſæ ſunt.

Humores quot modis cerebrũ & m. afficiant. Nam humores cerebrum & membranas occupantes duplici ratione ijs damnum inferre poſſunt, vel dum ipſa quaſi perfundunt & irrigant, ac hoc modo eorum temperamentum immutant, dum ſcilicet per venas delati cerebro eas, quas habent, qualitates imprimunt, vel dum extra vaſa elapſi, in ſpatia inania & poros ac meatus cerebri & membranas eius effuſi, ea in tumorem attollunt. De poſteriore ſuo loco: iam de intemperie ſolum, quam humores excitant, dicemus.

Prius tamen generatim quædam præmittenda, & primò quidem dicendum, qua ratione, an cum flatu & vapore, an vero cum humore ſit intemperies, cognoſci poſſit, & quæ generalis intemperies capitis cum materia curandi ratio ſit.

Cerebri à flatu affecti ſigna. Primum quod attinet, ſi cum flatu vel vaporibus ſit intemperies capitis, adeſt tenſio capitis ſine grauitate, & punctio per interualla, ſonitus aurium, & ſæpè vertigo, præceſſit diæta flatus generans, ægerque ab ijs, quæ flatus diſcutiunt, emolumentum percipit.

Cerebri ab humore affecti ſigna. Cum humore ſi ſit intemperies, percipitur ſenſus grauitatis, tenſio eſt ſtabilis, nec ita de loco in locum mouetur.

Si vapore aut flatu caput afficitur, cùm is mobilis ſit, ab inferioribus partibus eum capiti communicari, idque per conſenſum ferè affici ſuſpicio eſt: quamquam interdum etiam flatus in ipſo capite

ſine

ſine affectu partium inferiorum generari poſſit.

Si caput ab humore craſſo, pituita aut melancholia afficiatur, cùm hi humores non ita mobiles ſint, neque ab inferioribus ad ſuperiora facilè adſcendant, in ipſo capite genitos fuiſſe & cumulatos plerumque eſt indicio. Tenues verò, vt ſanguis & bilis, plerũque ab inferioribus tranſmittuntur.

Curatio.

Curatio intemperiei cerebri cum materia. Curatur intemperies cerebri cum materia, materiæ euacuatione, & intemperiei, ſeu ſimplex ſit, ſeu compoſita, per contraria alterationem. A materiæ tamen euacuatione ſemper incipiendum: cùm impoſſibile ſit, intemperiem capitis tollere, materiâ, quæ eam fouet, adhuc in eo hærente.

Semper tamen totius corporis prius habenda eſt ratio, neque caput commodè euacuatur, niſi prius totum corpus euacuatũ ſit. Ideóque à corporis vniuerſi euacuatione, ſi neceſſaria ea ſit, curatio inchoanda, & vel ſanguis, ſi abundet, imminuendus, vel cacochymia euacuanda, ne materia ſuperflua ad caput affectum, quod facilè fieri poteſt, affluat. Et Clyſteres nũquam in morbis capitis ſunt prætermittendi; quia non tantùm fumos & vapores reuellunt, ſed etiã à cerebro ipſo cõſequutione quadam attrahunt.

De vniuerſi tamen corporis purgatione ex ijs, quæ in genere de purgatione rectè inſtituenda præcipi ſolent, hoc repetimus & monemus, ſemper attendendum eſſe, an affectus ſit ſine febre, an verò cum febre, atque ita cruditatem coniunctam habeat. Nam ſi ſit ſine febre, quouis tẽpore (præparantia tamen quædam præmittere nihil prohibet) purgantia exhibere licet, & quidem etiam paulò fortiora. Si verò febris coniuncta ſit, attendendus aphor. Hippocr. 22. *ſect.* 1. *Concocta medicari oportet, non cruda, niſi materia turgeat.*

Poſtea videndum, an materia in cerebro cumulata & genita ſit, an verò aliunde tranſmittatur. Quid agendum ſit, ſi aliũde tranſmittatur materia, ſequenti capite dicetur. Si materia in ipſo capite cumulata ſit, primò ea ipſa euacuanda, poſtea caput roborandum.

Euacuatur autem caput priuatim; aut per modum & vias ſenſibus manifeſtas, aut inſenſibiliter. Senſibilis euacuatio fit per duas præcipuè vias, per palatum & nares, per quas natura, quam ſequi decet, & ipſa caput plerumque expurgare ſolet. Nam quamuis natura quandoque etiam per aures caput purget: tamen id rarius eſt, & non niſi in grauiſſimis morbis accidit, vt in internis inflammationibus, ſanguine & pure circa cerebrũ collecto. De his viis omnibus Hippocr. 6. *aph.* 10. *Caput,* inquit, *dolens & vehementer laborans, pus vel aqua, vel ſanguis per nares, aut os, aut aures effluens morbum ſoluit.* Multò minùs per oculos euacuare licet; quam viam natura vel errans, vel vt maius malum præcaueat, quandoque eligit, ne cæcitatem, aut aliquod aliud viſus vitium inducamus; cerebro verò parùm proſimus. *Quot modis caput euacuari poſſit.*

Inter iſtas tamen duas vias, niſi quid obſtet, ea, quæ per palatum

fit, commodior eſt. Natura enim ipſa ſolam hanc viam molita eſt, & in ſano homine, per infundibulum in palatum euacuatio cerebri ferè ſufficere poteſt. Naſus verò naturæ conſilio odoratûs & reſpirationis gratia præcipuè factus eſt. Vbi tamen maior eſt excremẽtorum cerebri copia, natura hac via ſæpè abutitur. Præterea per palatum via ſecurior eſt, neque ita iſta euacuatione cerebrum concutitur, ac ea, quæ fit per nares, cerebrúmque commotum maioris ſæpè mali cauſſa eſſe poteſt, dum in cerebro euacuando aberrans natura, ad partem aliquam principalem humorem tranſmittit.

Potentiùs tamen, vbi ijs tutò vti licet, errhina humores commouent, cùm non ſolùm medicamenti qualitas, vel vapor, vt in apophlegmatiſmis, ſed & ipſa eius ſubſtantia cerebrum ſtimulet. Neque tamen hi duo modi caput priuatim euacuandi in quouis humore & eadem ratione locum habẽt. Nam apophlegmatiſmi, vt ipſum nomen indicat, ijs affectibus competunt, qui à pituita & frigido humore ortum habent; non verò ijs, qui ex ſanguine feruentiore vel bile proueniunt. Ideóque de apophlegmatiſmis ſuo loco, vbi de intemperie capitis cum pituita agemus, dicetur. Hoc ſaltem hîc in genere de ijs monemus, vt ad maſticatoria, ſic & ad apophlegmatiſmos ea eligantur, quæ nec odore nec ſapore ſunt inſuauia, nihílque maligni habent, ne vel cerebrum, vel œſophagum offendant.

Errhina verò in omni humore locum habent: alia tamen in alio, vt ſuo loco patebit. Quare de Errhinis hîc aliquid addemus.

Errhina.

De Errhinis autem in genere *Errhina.* Inſtitut. *lib. 5. par. 3. ſect. 5. cap. 30.* diximus: hîc ſaltem de ijs, quatenus caput euacuandi vim habent, agendum. Euacuant verò Errhina præcipuè excrementa circa anteriorem cerebri partem hærentia, & quæ circa cerebrum eiúſque meninges colliguntur: non verò ea, quæ in poſterioribus ventriculis; niſi forſan ſternutatoria cerebrum totum vehemẽtiùs concutiant. Hinc Errhina in omnibus ſoporoſis affectibus & ſenſuũ ſtupore vtilia ſunt, & internis doloribus proſunt, & ſternutatoria catarrhos, qui in fauces irruunt, potenter reuellunt.

Medicamenta autem Errhina duplicia ſunt: alia peculiari vi humores trahunt: alia facultatem expultricem ſolùm irritant, vt ipſa ſponte cerebro concuſſo humores vitioſos eijciat, quæ in ſpecie ptarmica & ſternutatoria dicuntur. Prioris generis rurſum duplicia ſunt: quædam enim calore aperiũt fundúntq; humores, ac detergent, vt *ſuccus betæ*, *ſuccus calaminthæ montanæ*, *ſuccus hederæ*, *ſemen nigellæ*, *maiorana*, *pulegium*, & alia odorata. Quibus tamen vtendum non eſt in ea catarrhi ſpecie, quæ coryza appellatur, ne dilatatione maiore partibus, & tenuitate humoribus inducta maior fiat fluxio, humórque tenuior & acrior reddatur. Alia non ſolùm acrimonia & calore, ſed etiam tota ſubſtãtia excrementa à cerebro alliciũt, vt *agaricus, turbith, colocynth. cyclamen, elate-*

rinm, elleborus albus, & ſimilia. Quæ verò cerebrum irritando euacuationis cauſſa ſunt, cum dictis quidem modò multùm conueniunt, ·inca tamen ſunt & tenuiora, vt ad ipsũ cerebrum penetrare poſſint, qualia ſunt *ſaponaria, radix ari, piper album, zingiber, pyrethrum, caſtoreum, euphorbium, elleborus albus,* qui vtrãq; vim habet. Quomodo autem in ſpecie parentur Errhina in Inſtit. *loc. alleg.* dictum.

Liquida in nares ex vola manus attrahuntur, vel ſupino corpore naribus infunduntur; ore tamen prius vino vel aqua impleto, ne liquor per palatum in os influat: qua[illegible]m quod ſic influit, etiam humores efficaciter per fauces educit. Formulæ verò poſteà ſuis locis proponentur.

Ab errhinis, quando abſtinendum.

Cauendum tamen ab errhinorum vſu dum oculi ſunt affecti, vel nares vlceribus obnoxiæ (errhinis ſcilicet, quæ vim euacuandi habent: vlceribus enim dicata tunc proſunt) dum orificia venarum in naribus laxa sũt, vt hæmorrhagia ex irritatione metuenda ſit, aut dum vertigini homo eſt obnoxius: cùm ſternutatorijs cerebrum vehementiùs concutiatur, & facilè vertigo excitetur, & tunc potiùs apophlegmatiſmis vtendum. Poſt errhinorum verò vſum lacte vel oleo violarum nares eluere non inutile eſt, vt tollatur, ſi quid acredinis & acrimoniæ eſt relictum.

Niſi tamen hæ viæ ſufficiant, & malum pertinacius ſit, ad materiam euacuandam adhiberi poſſunt ſinapiſmi & veſicatoria capiti applicata, quibus cutis exulceratur & ſenſibiliter humor effunditur. Et tandem vbi reliqua non ſufficiunt, cauteria, quæ in vertice ad ſuturam coronalem, vel inter primam & ſecundam ceruicis vertebram, vel medicamento cauſtico, vel ferro ignito excitantur. De quo mox, *quæſtion.* 3. dicetur. Sunt enim cauteria aut fonticuli potiùs per cauteria excitati materia auxilij ſenſibiliter euacuantis, quod indicatur ab humore, qui ſenſim gignitur, & morbum diuturnum excitat. Talem materiam fonticuli continuò euacuant; modò vnus, modò plures, prout materia paucior vel copioſior fuerit. Et quidem prout materia eſt euacuanda, vel reuellenda, vel deriuanda: ita etiam in hoc vel illo loco fonticulus excitãdus. Nam ſi ſimpliciter reuellenda eſt materia, in partibus infra caput, vt capite ſequenti dicetur, fonticulus excitandus. Si euacuanda, reuellenda, ſeu deriuanda, in occipite: ſi ſimpliciter euacuanda, in ſutura coronali; modò id ſine periculo fieri poſſit, de quo *quæſt.* 3. dicetur. Neque ſolùm è capite materiam euacuat vlcus cauterio in occipite excitatum, ſed etiam quæ ad pectus ruit intercipere valet.

Fonticuli in morbis capitis.

Setaceum.

Cauterio non minorem vim euacuandi habet ſetaceum: Imò verò maiorem, cùm per foramina duo plus euacuet quàm per vnum, neque ita commodè pila eo loci in fonticulo geſtari poſſit. De quo in Inſt. *l. 5. par. 1. ſect. 2. cap. 7.* ſatis dictum. Videatur Hieronym. Fabric. *tit. de ſetaceo parando.*

Auicẽnas, *lib. 3. fen. 1. tract. 2. c. 33.* etiã ad interceptionẽ vaporũ, qui per arterias cũ ſanguine arterioſo

Arteria inciſio. aſcendunt, proponit inciſionem arteriarum in temporibus, vel aduſtionem earum per cauteria, modúmque & ea, quæ in tali operatione neceſſaria ſunt, pluribus deſcribit. Idem codẽ in loco plura cauteria præſcribit, & præcipit vt tria cauteria ſupra medium capitis applicentur, vt è cerebro humores extrahantur: duo ſemper tempora, quibus via humoribus & vaporibus ab inferioribus ad ſuperiora aſcendentibus intercipiatur. Vnum in nucha ſeu poſteriore capitis & colli parte. Verùm non ſine cauſſa addit *in comm.* Iacob. de partibus, cùm plerique ægri vix ſuaues medicinas admittant, quis toties ſe vſtulari ſinet? ideóque conſulit, ne medicus tot cauterijs vti attentet, niſi inſtanter ab ægro & amicis poſtulentur: cùm incertum ſit, an eorum vſu malum ſit ceſſaturum, & metuendum ſit, ne ſanatis vlceribus malum recrudeſcat.

Inſenſibilis capitis euacuatio fit per incõſpicuos tum cutis, tum partium ſubiectarum meatus, præſertim verò per ſuturas. Fitque adhibitis eo loci topicis remedijs digerendi, diſcutiẽdi & exſiccandi vi præditis, quæ ſuprà c. 3. *de Intemp. capitis humida* propoſita ſunt. Eligenda tamẽ ſemper ea, quæ natura humoris & intẽperies coniuncta poſtulat: & in Intemperie humida & frigida, ſiccãtia calida: In materia verò calida, quæ ſine calore ſiccant, vſurpanda. Atque ita humor, qui in capite hęret, euacuãdus apophlegmatiſmis, errhinis, ſternutatorijs, ſinapiſmis, veſicatorijs, cauterijs, reliquiſque inſenſibiliter diſcutiendus, & exſiccandus.

Tandem dum caput euacuatum eſt, vel etiam dum euacuatur, intemperies, quæ ſupereſt, vel quæ materiæ coniuncta eſt, corrigenda per contraria. Vbi ſemper cephalica ſuprà propoſita in intemperie ſine materia eligenda; ſicut eadem quoque purgantibus immiſcenda ſunt. Quomodo autem capitis per contraria alteratio fieri debeat, ex ſuperioribus, quæ de intemperiebus ſine materia dicta ſunt, patet. Ideóque quæ intemperiei, quatenus talis, debeatur curatio, ex ſuperioribus petatur: In ſequẽtibus verò præcipuè, quid materia intemperiei coniuncta requirat, docebimus.

Faciemus autem initium de intemperie capitis cum materia per conſenſum: vbi generales reuellendi, deriuandi, repellendi à capite leges trademus, reliqua, quæ materiæ in capite contentæ debetur curatio, communis eſt in capite genitæ, vel cumulatæ & aliunde communicatæ.

QVÆSTIO I.

An pilulæ commodiùs, quàm aliæ formæ medicamentorum, ad caput euacuandum vſurpentur?

Vulgata apud plurimos practicos eſt ſententia, pilulas commodiùs, quàm Electuaria vel potiones, in capite purgando exhiberi, quòd fortiùs à capite & remotioribus attrahant; idque ideò, quòd diutiùs in ventriculo morentur. Verùm hoc quidem concedimus, pilulas ad caput purgandum efficaciter exhiberi, ſed nõ faciũt hoc *An pilulæ commodiùs è capite euacuent, quã alia medicamenta.*

propter formam, verùm quia è fortioribus medicamentis conſtant. Quòd autem propter formam ad caput purgandum, quàm aliæ medicamentorum formæ vtiliores ſint, parùm rationi conſentaneum eſt, & ex falſa hypotheſi nata eſt hæc opinio, quòd ſcilicet medicamenta in ventriculo hærentia vitioſos humores è reliquo corpore ad ſe trahant. Neque enim medicamenta purgantia ad ſe in ventriculo humores trahunt (aliàs enim extrà vmbilico & ventri applicata, manibus tractata, aut naribus ad olfaciendum admota non purgarent) ſed quia ſui aliquid in corpus tranſmittunt, quod humores peculiari vi, & ſingulos humores determinata fermentat quaſi, & quietos commouet; vnde facultas expultrix irritata & ſtimulata humores vitioſos cum medicamento purgante per aluum expurgat. De quo videantur *Inſti. lib. 5. par. 1. ſect. 1. cap. 11.*

QVÆSTIO II.

Quo tempore pilulæ ad caput purgandum ſint vſurpandæ?

Quo tempore pilulæ ad caput purgandum exhibendæ.

Non omnium eandem de tempore exhibendi pilulas fortiores ad caput euacuandum eſſe ſententiam, qui ſcripta Medicorum ſæculorum ſuperiorum legit, facilè animaduertit. Plerique in ea fuerunt ſententia, quam etiam in praxi ipſa ſecuti ſunt, pilulas, quæ ex capite fortiùs trahere debent (nam de lenioribus, & quæ ſaltem primas vias euacuant, hic quæſtio non eſt, eáque citra controuerſiam hora poſt cœnam, exhibendas eſſe, ea proculdubiò ratione perſuaſi, quòd crediderunt, cum cibi vaporibus vim medicamenti faciliùs ad caput adſcendere, atque ita fortiùs à capite attrahere, Verùm poſteriores Medici non ſine cauſa huic opinioni contradixerunt, & rectè olim iam etiam Paulus Ægineta *lib. 7. cap. 4.* ſcripſit; qui veſperi medicamentum purgans exhibent, aut à cibo, noxam inferunt: quippe alimentum corrumpunt, minúſque euacuant. Et reuera ſi coctio nondum ſit abſoluta, alimentúmque diſtributum, concoctio turbatur, minúſque, quàm par eſt, operatur medicamentum, cibo à quo eius vis retunditur, permiſtum. Cibus quoque nondum integrè coctus ad venas cum medicamento purgante rapitur, humoréſque vitioſi, qui purgãte medicamento attrahuntur, chylo permiſcentur, eúmque inquinant. Ideóque commodiſſimum tempus exhibendi tales pilulas, vt & alia purgantia medicamenta, eſt matutinum, vbi concoctio iam abſoluta eſt. Neque ratio quæ illos mouet alicuius momenti eſt. Nam humores vitioſi à purgante medicamento moti ad vias euacuationis non per œſophagum, per quem vapores ad caput maximè adſcendunt, ſed per venas perueniunt: ideóque commodiſſimum purgationis tẽpus eſt, ſi viæ illæ omnes liberæ ſint, & coctio in ventriculo abſoluta.

QVÆSTIO III.

Cui loco ad caput euacuandum cauteria in capite applicanda ſint?

An cauteria ſuturæ coronali adhibenda

Duo loca, in quibus cauteria ad materiæ in capite euacuationem applicantur, à plerìſque medicis nominantur, occiput, & ſyncipur, ſeu ſutura coronalis; & de priore quidem loco nulla lis eſt, etſi vt anteà dictum, non ita commodus videatur, & ſetaceum ei præferendum ſit. De loco verò in ſyncipite ſeu ſutura coronali Medici diſſentiunt. Plurimi quidem fonticulos, qui in capite ad ſuturam coronalem, qua ſagittali committitur, excitantur, multùm facere ad eliciendos, reuellendos, euacuandóſque humores, qui intus in capite ſunt, ne detenti, aut deorſum deſcendentes varias corporis partes afficiant, ſtatuunt; & hinc imprimis ad capitis morbos frigidos & humidos, vt dolorem capitis, vertiginem, ſomnum profundum, paralyſin, & ad morbos, qui ex detentis in capite humoribus, & ex fluxu eorum ad oculos, nares, aures, columellam, fauces, dentes, pectus, articulos, vtiles eſſe tradunt, & quidem quinque de cauſſis, vt Hieron. Fabricius ab Aquap. *de operat. Chirurg. cap. de fonticulo in ſutura coronali*; docet. Primò, quia hoc in loco faciliùs detinentur geſtantúrque fonticuli: Secundò, quia anterior capitis pars humidior eſt poſteriore, & proptereà maiore humorum euacuatione indiget: Tertiò, quia hic locus minùs durus & ad exhalationem humorum aptior eſt: Quartò, quia laxior & rarior eſt quàm cæteræ partes: Quintò, quia ibi adeſt vena interiùs per ſuturas penetrans, in nonnullis per caluariam inſculpto in ea foramiuulo, qua caluaria combuſta & aperta humores multi è penitioribus partibus profluunt: cuius rei exemplum ibidem adducit Fabricius, & proptereà de loco illo exactè inueniendo ibidem pluribus agit. Alij inter quos Montanus *conſil.* 36. 143. 170. Hieron. Mercurialis *tom.* 3. *conſ.* 3. Fab. Pacius *in lib.* 5. *method. medendi ca.* 13. *& in appendice ad lib.* 7. Lud. Septalius, *animaduerſ. medic. lib.* 6 *num.* 107. (qui teſtatur, ſe 40. annis, quibus Medicinam Mediolani fecit, nullum vidiſſe, qui ex hac cauterij applicatione quid commodi perceperit, aliquos verò in periculum inflammatione excitata coniectos fuiſſe,) Zechius *in conſultationibus medicis, conſult.* 75. & alij cauteria huic loco applicata improbant, ideò præcipuè, quòd cum ſummo periculo coniunctum ſit hoc auxilium. Cùm enim os hoc loco ſit tenuiſſimum & durior membrana, per fibras, neruos, arterias, venas, pericranio connectatur, ignito ferro facilè inflammari & cerebrum in conſenſum trahi poſſit. Refert idem Zechius *conſult. prima*, piſtorem quendam Bononiæ ab inuſtione hoc loco facta in phrenitidem eadem die incidiſſe, ideóque idem in loco cauterij applicandi inueniendo manus radicem ſummis naribus, non autem ad ſuperciliorum

intermedium applicare iubet. Secundò, quòd difficile ſit, humores in capite latentes, ſuapte natura deorſum inclinantes ſurſum per ſuturas euocare. Et omninò hiſce authoribus ſubſcribo, & cum Zecchio ſentio, ſi ob euocandam ex alto materiam in cerebro hærentem & cerebrum ſiccandum roborandúmque, diſtillationem, quæ ἀθρόως in fauces aut thoracem ruit, cohibendam, aut ſymptoma aliquod quod ſubitò exſiccare iubet, quemadmodum in apoplexia & lethargicis affectibus fieri ſolet, vſtio neceſſaria ſit, vnicam eámque ſuperficiariam & cutaneam ſufficere; & tum tamen etiam cum ſumma cautione, ne cerebrum vſtione illa lædatur, inſtituendam eſſe. Vbi verò fonticulum excitare, eúmque diutius apertum ſeruare animus, quò humores vitioſi à cerebro auertantur, potiùs in capitis parte poſteriore inter ſecundam & tertiam vertebram cauterium applicari poteſt; cùm eundem vſum præſtare poſſit: & ſanè minore periculo applicari queat. Etenim cauterium anteriori parti capitis applicatum, non tam ex ipſo cerebro, quàm ex illa vena, quæ eo loci ad cerebrum tendit, cuius mentionem fecit Hieron. Fabricius ab Aquapendente, euacuare, atque ita humorum affluxum ad cerebrum potiùs impedire, quàm è cerebro euacuare videtur. Cùm verò idem fonticulus in occipitio vel ſetaceum excitatum, & quidem ſine periculo minore præſtare poſſit, meritò ad iſta potiùs, vbi neceſſitas poſtulat, confugiendum videtur.

CAPVT. VI.

De Intemperie Capitis cum Materia per Conſenſum.

SAtis autem frequens eſt hæc intemperies, & hoc nomine omnem illam intelligimus, vbi caput à materia in partibus inferioribus generata, & ad caput aſcendente àfficitur. *Intemperies capitis per cõſenſum.* Capiti nimirum ſupremo corporis loco poſito idem accidit, vt ſuprà quoque dictum, quod in tugurij tecto, ad quod fumi & vapores omnes feruntur: & prætereà per venas, arterias & neruos, quos in omne corpus diſtribuit, cum omnibus ferè partibus conſentit. Nam quicquid vaporis vel humoris in venis & arteriis eſt, vel ab aliis partibus hepate, liene, corde, vtero, in eas effunditur, id omne liberè ad caput moueri poteſt. E ventriculo verò non ſolùm per latam & patentem viam vapores ad caput aſcendunt, ſed & per neruos ſextæ coniugationis cerebrum cum ventriculo conſenſum habet maximum. *Capitis & ventriculo conſenſus.* Rondeletius, *method. curandi morb. cap.* 5. etiam per arterias & venas, quæ à vena porta originem trahunt, & exteriori ventriculi tunicæ inſeruntur, materiam ad caput ferri poſſe docet. Et quidem cùm è ventriculo materia cerebro communicatur, fit hoc, vel quia cibus eſt copioſus, & crudus, vel corruptus in eo continetur, vel quia humores vitioſi in eo abũdãt,

vel quia venenum ſumptum eſt.

Ab inteſtinis etiam materia quandoque capiti communicatur, cum ſcilicet vel vermes in iis deliteſcunt, vel humores vitioſi in iis hærent; vel fœces & excrementa præter modum & tempus retinentur, vnde vapores multi ad caput eleuantur. A liene per arteriam magnam imprimis materia ad caput tranſmittitur. A renibus per arterias & venas. E pulmone per aſperam arteriam halitus & vapores ad caput aſcendunt. Vterus quoque, præter vaſa, per quæ cum cerebro conſentit, vinculis ſpinæ robuſtiſſimis alligatur, & per ea cerebrum facilè in conſenſum trahit. Conſentit quoque cerebrum cum ſepto trāſuerſo. Ab extremis etiam partibus per neruorum ductum ſæpè materia ad caput aſcendit. Materiam tamen potiùs per vaſa, venas, & arterias communicari. Qui verò per neruos & ſpinalem medullam fit conſenſus, eum potiùs propter condolentiam fieri nonnulli cenſent, cùm pars ab acrimonia vel multitudine humorum vellicata, eam, cum qua cōmunicationem habet, in conſenſum trahit. Quod vt faciliùs, & expeditiùs fieri poſſe omnino concedendum: ita planè negandum non putarim, aliquid etiam materiæ per neruos ſextæ coniugationis & ſpinalem medullam cerebro quoque communicari, cùm manifeſtè in Epilepſia id fieri videamus, in qua aura veneata ſæpè ab extremis partibus per neruos vſque ad cerebrum aſcendit.

Cum inteſtinis. *Cum liene.* *Cum renibus.* *Cum pulmone.* *Cum vtero.* *Cum diaphragmate.* *Cum externis partibus.*

Signa Diagnoſtica.

Signa capitis per Quomodo in genere, an cerebrum per conſenſum afficiatur, cognoſci poſſit, præcedenti cap. explicatum eſt. In ſpecie, ſi afficiatur conſenſu totius corporis, totius corporis affecti ſigna adſunt, vt plenitudo, & ſuppreſſa aliqua euacuatio, febris, criſis, menſtrua purgatio. In hiſce enim omnibus cùm humores in corpore turbentur, caput aut vaporibus, aut ſanguine, & ſæpè cum eo vitioſis humoribus repletur, & hiſce malis ſublatis capitis affectus ceſſat.

conſenſum affecti.

Si à ventriculo cerebrum in conſenſum trahatur, eius affecti ſigna adſunt; praua concoctio, ob ventriculi debilitatem, aut cibum ac potum vel copioſum, vel vaporoſum aſſumptum, cibi faſtidium, nauſea, ructus, ventriculi morſus & conturbatio. Interdum diaphragmatis compreſſio, & anhelitus difficultas ex materia flatulenta in ventriculo contenta. Et quidem ſi cibus crudus & copioſus ſit in ventriculo, ex antecedente diæta id cognoſcitur. Si verò cibus corruptus ſit in ventriculo, adeſt nauſeabunda ſatietas, ructus fœtidus, fumoſus, acidus, ventriculi morſus & circa præcordia dolor & anxietas, appetitus deiectio. Si materia bilioſa ſit, & in ventriculum aliunde effundatur, vt in pichrocholis, aſcenſus ille vaporum in caput ſedatur humore prauo benigniore cibo depreſſo & mitigato. Augetur verò, cùm ventriculus cibo eſt vacuus, & poſt ſomnum ac præcipuè inedia, cùm rum temporis bilis liberè ad ventriculum effundatur, & ad caput fumos mittat; à cibo verò vapores illi deprimantur, & acrimonia mitigetur, modò

Signa cerebri à ventriculo aff. cti.

modò æger, cibis boni ſucci, non acribus, qui acrimoniam bilis augere poſſũt, vtatur. Ructus, ſi accidunt, ſunt fumoſi & amari, bilis quandoque vomitu reiicitur, oculis μαρμαρυγαὶ interdum obuerſantur. Qui verò à pituita excitatur affectus, ventriculo vacuo & per famem ſedatur; cùm ventriculus vacuus & à cibo liber, frigidos & crudos humores concoquere tentet: poſt cibum verò magis inualeſcit cruditate aucta, dum ventriculus ſimul à cibo & pituita grauatur, & dum cibum & pituitam concoquere perfectè non valet, & debiliter in eos agit: multi vapores & flatus ad caput eleuantur, vt dum ignis debilis in viridia ligna agens multos fumos excitat. Quandoque tamen accidit, vt ventriculo vacuo & per inediam plurimi vapores ex pituita in ventriculo excitentur, & inde dolor capitis & ventriculi generetur: quod fit, quando humor frigidus in ventriculo eſt copioſus, vt calor ipſum vincere & concoquere non poſſit, ſed vapores & flatus multos ex ea excitet. Et cum cibus aſſumptus non integrè ſedat dolorem ventriculi & capitis, vt in bile accidere ſolet, ſed eum potiùs auget. Ea, quæ ventriculo proſunt, etiam caput iuuant, vt vomitus & alia: & quæ ventriculi affectum augent, ea etiam capitis morbum augent. Et id, quod vomitu reiicitur, qualis humor ſit, qui per conſenſum caput afficit, docet. Interdum tamen accidit, vt cerebrum & ſtomachus ſimul afficiantur, & reciproca quaſi fiat materiæ communicatio. Vbi diligenter attendendum, quæ pars primò afficiatur. Fieri enim poteſt, vt in cerebro leue aliquod, & niſi quis diligenter attendat, ſenſibus vix obnium vitium ſit, & à cerebro debili materia in ſanum ventriculum deſfluat, cuius continuo affluxu ipſe ventriculus tandem debilitetur, eius coctio lædatur, vnde vapores multi ad caput eleuantur, idque lædunt. In quo caſu licet malo ventriculi remittente etiam caput melius habet, tamen pars primò affecta non eſt ventriculus, ſed cerebrum. Itaque diligenter perpendendum, an cerebri, an verò ventriculi affecti ſigna priùs affuerint. Si animali initium in capite eſt, principiò nullum in actionibus ventriculi vitium apparuit, ſed in capite potiùs ea præceſſerunt, & capitis grauitas, ſomnus, vel aliarum capitis actionum debilitas, vel vitium aliquod apparuit. Si venenum ſit in ventriculo, eius ſigna aderunt, quæ ſuo loco proponentur. De quibus omnibus plura, vbi de morbis ventriculi, dicentur. Si ex vermibus caput afficiatur, ſigna vermium adſunt. Si humores vitioſi in inteſtinis hæreant, vel fæces retineantur, etiam ſuis ſignis id facilè cognoſcitur.

Si ex vtero caput afficiatur, vel menſes ſuppreſſi ſunt, vel viduis ac cœlibem vitam agentibus ſemen retinetur, & alia ſigna vteri affecti adſunt. Caput verò imprimis in vertice afficitur, & quæ vtero proſunt vel obſunt, ea etiã capitis affectũ minuunt vel augẽt. *Ab vtero.*

Si ab hepate caput per conſenſum afficiatur, affectus is plerumque occupat dextram partem ca- *Ab hepate.*

pitis, excrementa capitis ſunt falſa & calida. hepatis affecti ſigna adſunt, & ad hepatis morbum curatum vel diminutum capitis affectus imminuitur vel tollitur.

A liene. Si à liene, ſiniſtra capitis pars magis afficitur, & dolor ſi adeſt, magis à cibo infeſtat, & eadem circa lienem occurrunt. *De quo vide quæſtionem in fine capitis.*

A corde. Si à corde & arteriis caput in cōſenſum trahatur, ſanguinis feruidioris in corde & arteriis ſigna adſunt, & feruor in capite, & rubor in facie atque oculis apparet; & arteriæ in capite vehementiùs pulſant, & quæ feruorem ſanguinis temperant, præcipuè proſunt.

A pulmone. Eodem modo à pulmone fit affectus capitis, affecti pulmonis ſigna adſunt, & quæ pulmoni commoda vel incommoda ſunt, eadem ſimul capiti proſunt vel obſunt. Simul etiam ſi ex veſica vel renibus materia communicetur, earum partium affectarum ſigna aderunt.

Prognoſticum.

Faciliùs curatur, cæteris paribus, Intemperies hæc per conſenſum, quàm quæ per eſſentiam.

Indicationes & curatio.

Capitis per conſenſum affecti curandi ratio. In omni capitis per conſenſum affectu hoc generale præceptum eſt, vt partis mandantis, materiæ, quæ tranſmittitur, & capitis partis recipientis ratio habeatur: niſi à criſi ſuperueniat. Nam ſi à critico humorum motu aliquis affectus excitetur, natura rectè agente, & humorem vitioſum è corpore euacuare conetur, non verò tantùm ad caput tranſmittat, de conſilio Hippocrat. 1. *aphor.* 20. & Galen. 1. *ad Glaucon. c.* 15. nullo modo criſis turbanda, neque repellenda, neque alia adhibenda; ſed totum negotium naturæ rectè agenti committendum. Criſi enim abſolutâ affectus ille facilè euaneſcit. Niſi forſitan ex vehementi humoris ad caput motu præſentiſſimum periculum inflammationis ſcilicet cerebri & delirij lethalis immineat, quod ex vehementiſſimo dolore, calore, & inſtante delirio cognoſcitur. Tum enim ne ob ſanguinis cum impetu ad caput ruentis copiam criſis vel nulla fiat, vel imperfecta, mediocriter repellentia adhibere vtile eſt, quæ affluxum humoris ad caput non tollant penitus, ſed moderentur. Rariùs tamen hoc accidit, & cautè hîc agendum. Quòd ſi criſis nondum ſit præſens, ex motu tamen materiæ, quem natura criſin moliens inſtituit, vapores vel humores ad caput mittantur, perpendendum, per quæ loca natura criſin ſit inſtitutura, de quo in Inſtitut. *lib.* 3. *parti.* 3. *capit.* 16. dictum. Et ſi natura ſit ignauior, ei ſubueniendum, vt per conuenientia loca humores vitioſos faciliùs expellat.

Si verò extra criſin, ſit & partis mandātis & capitis recipientis habenda eſt ratio. Curandi vero ratio ſemper à parte inchoanda, quæ materiam ad caput tranſinittit, & pars mandans vulgò appellatur: niſi affectus ipſe tantus ſit, vt ad ſe curationem mox ab initio conuertere iubeat. Nam ſi multa materia in toto corpore,

vel in parte aliqua contineatur, à qua ea, quæ in capite eſt, foueatur, niſi priùs totum vel pars, quæ materiam capitis morbo ſubminiſtrat euacuetur, fruſtrà in capite vel euacuando vel alterando laboratur.

Deinde caput non negligendum, ſed eius ſimul habenda ratio eſt, ne humores ad id affluant, vel ab eo facilè recipiantur, vel in eo ſedem figant. Quod fit reuulſione, deriuatione, repulſioue, interceptione. Reuulſio fit venæ ſectione in brachiis vel cruribus inſtituta: cucurbitulis, dorſo, ſcapulis, brachiis, coxis ac cruribus admotis tam ſcarificatis, quæ fortiùs reuellunt, quàm non ſcarificatis; vel hirudinibus partibus inferioribus appoſitis: Clyſteribus iniectis, purgantibus exhibitis, frictionibus crurum ante cibum, coxarum, dorſi; vinculis cruribus iniectis, lotionibus extremorum, veſicatoriis, collo ac cubito applicatis; Fonticulis item ſeu cauteriis. Cauteria autem ad excitandum fonticulum applicanda cruribus quatuor digitos infra genua, ſi à toto corpore materia capiti communicetur. Hoc enim modo & totum corpus euacuatur, & à capite materia reuellitur. Quod etiam faciendum, ſi à partibus infra renes ob menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſionem, ad caput materia trãſmittatur. Nam ita & materia reuellitur, & menſtrua ac hæmorrhoides prouocantur. Si verò partes ſupra renes, vt & hepar & lien capiti materiam ſuggerant, in brachiis fonticuli excitandi, in dextro quidem ſi ab hepate, in ſiniſtro verò à liene.

Reuellentia à capite.

Intercipitur materia adſtringentibus collo adhibitis.

Intercipientia & repellentia materiam ad caput tendentem.

Repellitur à capite materia, & caput ne facilè admittat, roboratur oxyrrhodinis & aliis repellentibus, refrigerantibus ac adſtringentibus adhibitis. Deriuatur materia, quæ in cerebro & eius membranis eſt, apertis venis poſt aures, in fronte, ſub lingua, in naribus. Si quæ tandem materia in cerebro ſedem fixerit, euacuatur ea cùm ſenſibiliter, tum inſenſibiliter, iis modis, qui capite præcedente propoſiti ſunt.

Repellentia à capite.

Quæ omnia qua ratione fieri debeant, poſtea in ſpecie patebit: de repellentibus ſaltem, & quæ humorum ad caput affluxum prohibent, in genere adhuc quædam addemus.

Cum reuellere incipimus ſeu ſanguinis miſſione, ſeu quocumque modo alio, ſtatim ſubiungenda repellentia. Si enim & reuellentia materiam à capite auertant, & repellentia eandem repellant, faciliùs ſcopum noſtrum aſſequimur, capútque roboratur, ne tam facilè affluentem aliunde materiam admittat. Excipiunt tamen aliquos caſus Medici, in quibus non liceat adhibere repellentia, nimirum in febribus, cùm vaporibus exitum intercludant, & dolorem capitis ita augeant; quando euaporatio fit à toto in corpore plethorico, & quando catarrhus coniungitur, ne repercutientium vſu is augeatur. Matthæus de Grad. tameti, *in 9. Rhaſis in ſin. cap. 1.* Catharrum non ſemper ſufficere putat ad prohibendum repellentia, ſed monet, ſi materia biliola ad caput tendat, vt

de phrenesi ſit metus, ad prohibendam phrenesin & maius malum, non attendendum eſſe catharthum, & minus malum, quod ex repellentium vſu euenire poſſet, ſed repellentia adhibenda eſſe. Imò & in reliquis caſibus idem obſeruandum puto: & ſi ex motu materiæ ad caput graue aliquod malum metuendum ſit, non omittenda ſunt repellentia. Præſtant autem hoc medicamenta refrigerantia & nonnihil adſtringentia, qualia ſunt *ſuccus portulacæ, ſemperuiui, polygoni, aqua roſacea, cui oleum roſaceum & aceti aliquid admiſtum ſit, ſuccus cucumeris, cucurbitæ, quibus etiam aliquid aceti, vel alterius adſtringentis medicamenti miſtum ſit.* Vbi nihil aliud ad manum eſt, poſca, id eſt, aqua frigida aceto mixta ſcopo huic ſatisfacere poteſt. In omnibus tamen capitis affectibus hîc commendatur oxyrrhodinum appellatum, quod conficitur ex oleo roſaceo, cui aliquid aceti admiſcetur, & quod ob aſtrictionem commodius ex oleo recenti, & quod annum vnum non excellerit, de quo *ſuprà cap.* 1. plura dicta ſunt, quæ & huc referantur.

De oxyrrhodino, notanda. Hoc ſaltem hîc addimus, in aceti electione hoc attendendum eſſe, vt in biliosa & calida materia, ac vbi vigiliæ vrgent, acetum minus acre (acre enim caloris particeps eſt) eligatur, aut ſi acre ſit, minor eius portio admiſceatur: ſi autem materia ſit craſſior, acri & copioſiori vti licet.

Hoc quoque monendum ex Galen. 1. κτ' τόπ. c. 1. Si cranium, vel cerebrum, vel eius membranæ vulnere aliquo detectæ ſint, acetum planè omittendum eſſe; quia cùm acre & mordax ſit, excitato dolore maiorem fluxum concitare poteſt. Conueniunt & alia refrigerantia & repellentia ſuprà *cap.* 1. propoſita.

Tandem quod in genere alibi *in Inſtit.* repellentium vſu dictum, id in affectionibus capitis omnibus quoque obſeruandum, vt inter prima initia ſola repellentia adhibeantur poſteà verò cùm aliquid materiæ affluentis in capite receptum, quod amplius repelli non poteſt, mixta oritur indicatio, & materia, quæ adhuc fluit repellenda quæ verò iam influxit, diſcutienda digerentibus; atque ita mixta remedia adhibenda: & quidem vbi à ſtatu remotior eſt morbus, repellentia præualere debent; vbi ſtatui propinquior, vel in ſtatu eſt, æquales vires habere debent medicamenta, & in declinatione, ac vbi materia iam amplius non affluit, ſola laxantia & diſcutientia adhibenda; atque vbi fluxus iam ceſſauit, materia, quæ in capite ſubſtitit, iis remediis, quæ capite præcedente propoſita ſunt, tollenda.

Poſtquam hæc in genere de affectibus capitis per conſenſum dicta ſunt, quædam adhuc in ſpecie addenda. Primò ſi caput per conſenſum totius afficiatur, quod ſæpè accidit in febribus, vnde dolor capitis & deliria excitantur: tum quia in capite permanens cauſſa non eſt, magis incumbendum euacuationi & reuulſioni affluentis materiæ, caputque per repellentia defendendum. Ideoque materia ad caput ruens venæ ſectione in brachiis, vel talo & pe- *Materia à toto ad caput ruēs quomodo reuellenda.*

dibus, clyſteribus, purgatione, cucurbitulis, frictionibus, ligaturis, cruribus, brachijs, & dorſo adhibitis, reuellenda, quem in finem etiam cubito extra applicantur veſicatoria ex cantharidibus & fermento, plantis pedum imponitur raphanus cum ſale, ruta item contuſa cum ſale & fermẽto applicatur, vt extremitates venarum arteriarumque laxatæ ad ſe vapores proliciant, & à capite retrahant.

Repellenda. Interim dum hoc modo reuulſioni materiæ à capite ſtudemus, ſimul repellentia & caput roborantia oxyrrhodina, & alia ſupra *cap.* 1. & modò propoſita applicanda.

Intercipienda. Ad intercipiendam verò materiam collo circa arterias & venas carotidas linteola ſucco lactucæ, vel aqua roſarum cum aceto madida, vel oleo roſarum, nymphææ, myrtino imbuta apponere licet.

Reliqua curatio ad ipſum principalem morbum dirigenda. Intus tum ea exhibere vtile eſt, quæ vapores, qui ſurſum feruntur, deprimant, conſeruam roſarum, rob ribes, ſuccum citri, granatorum, ſpecies diamargariti frigidi & ſimilia. Quæ omnia locum habent, ſi, vt antea dictum, affectus capitis non à critica euacuatione proueniat. Tum enim nihil agendum, ſed totum negotium naturæ committendum. Si tamen natura nondum criſin tentaret, ſed aliquam eius ſignificationem præmitteret, vnde caput afficiatur, natura adiuuanda eſt, & leni aliquo medicamento ad conueniẽtia loca, quò natura tendit, materia ducenda.

Capitis per conſenſum ventriculi affecti curandi ratio. Si ventriculo affecto caput in conſenſum trahatur, & quidem ſi cibus vel potus plus nimio in ventriculo redundet, procuranda eius coctio, & inedia imperanda: Vel ſi malum vrgeat, cibus vel potus ſtatim vomitorio leni exhibito per os reijciendus; vel vt maturè per aluum deſcẽdat, clyſtere aluus irritanda. Ita ſi cibus corruptus ſit in ventriculo, ſimiliter vel vomitorio eijciatur, vel ſi homo ad vomitum aptus non eſt, leni purgante exhibito vel clyſtere iniecto per aluum educatur. Et quantum fieri poteſt abſque cibo æger ſomno & quieti ſe dedat, aut ſi dormire non poſſit, leniter ambulet, donec cibus vel coquatur & à natura ſuperetur, vel ad inteſtina deſcendat. Cibo vomitu eiecto, vel per aluum euacuato ventriculus internis & externis roboretur, &c, vt ſuo loco dicetur, curetur.

Nidoroſæ cruditatis remedia. Imprimis verò conſiderandum, an in ventriculo cacochymia & cruditas ſit nidoroſa vel acida. Si enim nidoroſa cruditas & humores bilioſi ac mordaces in ventriculo abundent, & vapores congeneres ad caput inde aſcendant, euacuandi illi ſyrup. roſarum ſolutiu. manna, caſſia. Ad vapores verò reprimendos & extinguendos, ac præterea vias coarctandas aq. frigidæ potus in aſſuetis vtilis eſt. Item ſyrupus de roſis ſiccis, granatorum, acetoſitatis citri, myrtillorum cum aqua plantaginis, lactucæ, portulacæ.

Acidæ cruditatis remedia. In acida verò cruditate & pituitoſis humoribus conuenit mel roſatum ſolutiuum, hiera ſimplex Galeni, diaphænicum. Ad flatus verò ab hoc humore natos diſcu-

tiendos vtile eſt aniſum, cuminum, chamæmelum, mentha, cortices citri, diagalanga, dianiſum. *Mercatus* ad flatus in ventriculo diſcutiendos commendat aquam calidiſſimam, quæ præterquam, quod malitiam humorum retundat, coctioni etiam plurimum profit, ventriculum abluat, & ad euacuationem non parum iuuet, & actuali caliditate flatus, antequam in ventriculum irruant, mirum in modum diſcutiat. Idem in vtraque cauſſa, vt à quocumque humore, quæ ex inferiorum viſcerum conſenſu oriuntur, fœliciter vſum fuiſſe his pilulis ſcribit.

℞. *Folior. ſenæ* ℥. vj. *paſſular. mundatar.* ʒ. iij. *glycyrrhiz.* ʒ. ij. ß. *folior. fumariæ, borrag. betonic. cichorij, abſinthij, an.* ʒ. j. Coque in vaſe clauſo in aqua borragin. fumar. aut abſinthij.

Decocti ℞. ℥. viij. in ijs macerato *Rhabarbar.* ʒ. j. ß. *Schænanth.* ℈. j. Colat. adde *ſpecier. hieræ Galeni* ℥. j. Agitentur donec pulueres humorem abſumpſerint, & addito ſyrup. roſ. ſolutiu. ſ. q. F. Maſſa.

A cibo exhibeātur, quæ adſcendentes vapores reprimunt, os ventriculi claudunt.

Vt ℞. *Coriand. præparat.* ℥. iij. *cinnamom. ſemin. aniſi* ℥. ß. *fœniculi* ʒ. j. ß *cumin. aceto præparat. carui an.* ʒ. ß. *roſar.* [illegible] *ar.* ʒ. j. *maſtic.* ℈. j. *ſacchari* [illegible] *vel manus Chriſti per*[illegible] ℥. j. F. Puluis.

Vel [illegible] *roſar.* ℥. ij. *be*[illegible] *an.* ʒ. j. *myrob.* [illegible] ℥. j *diacydon. ſine ſpeciebus, ſem. coriand. præpar. an.* ʒ. j. [illegible] *rubr. præparat.* ℈. [illegible] j. *maſtic.* ℈. j. Cum ſyrup. cydoniorum, fiat

Electuarium.

℞. *Coriand. præparat.* ℥. ij. *ſem. aniſi* ℥. ß. *cinnamom. ſpecier. diarrhodi, glycyrrhiz. an.* ʒ. ij. *diacydon. ſine ſpecieb.* ʒ. iij. *Sacchar. roſat. tabulat. ad pondus omnium*, fiat puluis poſt paſtum ſumendus.

Reliqua, quæ huc faciunt, patebunt ex doctrina de ventriculi intemperie cum materia.

Vermes, ſi tetros vapores ad caput mittant, interficiantur, & è corpore exturbentur, vt ſuo loco dicetur.

Eadem ratione & aliæ partes, à quibus cerebrum per conſenſum afficitur, hepar, lien, renes, vterus curentur, vt de ſingulis ſuo loco dicetur. Quod dum fit, id quod antea in genere præceptum eſt, ſemper obſeruandum, vt caput, quod pars recipiens eſt, non negligatur, ſed ab ipſo materia reuellatur, repellatur, ipſumque ne humores & vapores admittat facilè, roboretur, & materia, quæ in id affluxit, modis antea dictis euacuetur, tandemque intemperies ſi quæ reliqua eſt, contrarijs alteretur.

In ſpecie ſi ab vtero materia cerebro communicetur, cucurbitulis ſpinæ prope anum & intra coxas verſus pudenda admotæ reuellendo plurimùm præſtant. Si materia, præcipuè vaporoſa & calida in vena caua & arteria magna lateat, vel per eam adſcendat, ſpina ſecundum longitudinem, ſub qua trunci venæ cauæ & arteriæ magnæ latent, refrigerātibus inungenda eſt. *Ab vtero.*

Q V Æ S T I O.

An cerebro conſenſu hepatis affecto, dolor & moleſtia in dextra capitis parte; lienis in ſiniſtra; vteri in vertice & ſyncipite percipiatur.

Communis ferè Practicorum ſententia eſt, ſi caput hepatis conſenſu afficiatur, in dextra parte dolorem & moleſtiam magis percipi; ſi ob lienem afficiatur, in ſiniſtra; ſi ob vterum, magis in vertice. Diſſentit verò ab hac ſententia Rondeletius, *meth. cur. morb. c. 5.* ſtatuitq; dolorem, qui ex conſortio hepatis & lienis in capite ſuboritur, non dextram potius, quàm ſiniſtrã partẽ occupare, nec aliam partem præter anteriorem ei aſſignandam, in qua omnis materia, quæ ab inferioribus partibus ſurſum fertur, ſubſiſtit, ob cauſas, quæ poſtea ex Galen. 1. *Epid. com.* 1. *text.* 2. afferentur; (quo loco etſi Galenus tantùm de dolore per vteri conſenſum agat, cauſæ tamen quæ ab eo afferuntur communes ſunt omni dolori, qui per materiæ ab inferioribus tranſmiſſionem fit.) Etſi enim ab hepate faciliùs per venam cauam, à liene per arterias materia ſurſum ad caput feratur: tamen cum vena caua arteriáque magna tantum iuxta iugulum diuidatur, dextrámque & ſiniſtram arteriã & venam in caput mittant, cauſam eſſe nullã putat, cur quod à iecore & liene demandatur, per hanc potiùs, quàm per illam viã ad caput perueniat, & in dextra potiùs quàm in ſiniſtra parte dolorem excitet; niſi forſitan caſu vel aliqua aliæ læſione pars vnã debilior ſit quàm altera, vt faciliùs id, quod ab inferioribus tranſmittitur, ſuſcipiat. In conſenſu verò per vterum diſtinctionem adhibet. Caput in vertice & ſyncipite ab vtero magis affici, tum tantùm verum eſſe putat, cùm materia per arterias & venas ad caput tranſmittitur. Nã, vt Galen. 6. *Epid. comm.* 1. *text.* 2. docet, vapores calidi per arterias ad caput eleuantur, arteriæ verò per collum ab vtraque infundibuli parte recta in ſynciput diſcurrunt. Præterea & ſanitatis tempore tenuia ac calidiora cerebri excrementa maximè per ſynciput diſflari ſolent: ſiquidem eo loci ſuturæ ſunt laxiſſimæ & ipſa caluaria ſubtiliſſima, plurimiſque meatibus peruia. Adhæc multa ſenſu prædita corpora per ſuturas euadunt, quæ ad dolorem percipiendum ſunt aptiſſima. Imò non per arterias ſolùm ad caput vapores mittuntur, ſed & per venas, ac in ſyncipite & vertice ſedem figunt, & diſtentionem faciunt, eò quod venæ, quæ ſinus duræ meningis conſtituunt, ibi deſinant, potiſſimúmque tertius & quartus. Si verò cerebrum ab vtero in conſenſum trahatur, non per fumos & vapores per vaſa tranſmiſſos, ſed per condolentiam, quæ fit ob connexionem ſpinæ cum vtero, tum dolor & moleſtia magis in occipite percipitur. Et hoc vnum peculiare habent hi dolores, qui ab vtero per conſenſum ſpinæ fiunt, quod in occipite magis percipiũtur & initiũ faciũt, cũ reliqui omnes, qui per fumos & vapores tranſmiſſos, imo & per

humores in capite collectos, fiunt ob cauſſas à Galeno modò allegatas, in ſyncipite & vertice magis percipiantur.

Et quidem vterum quod attinet, facilè Rondeletio aſſentimur & conſiderandum putamus, an conſenſus capitis & vteri fiat per venas & arterias, an per ſpinam. In priori enim magis verticem & ſyncipur, materia ad caput per venas & arterias tranſmiſſa, in poſteriore occiput, capite per ſpinam in conſenſum tracto, affici putamus. Et quidem cùm cerebrum per ſpinam conſentit, quia vterus membranoſa conſtat ſubſtantia & neruea natura intexta, ſeu per cōdolētiam neruoſum genus in conſenſum trahere poteſt, ſeu per materiæ alicuius communicationem. Etſi enim corpus totum eſt ξύῤῥοον ϰ ξύμπνοον. tamen neruoſa neruoſis & cerebro facilius aliquid communicant, quàm alijs partibus, vt in Epilepſia, quæ fit à partibus extremis, fieri videmus, vbi aura illa maligna per neruos cerebro, non cordi vel alteri parti communicatur.

Hepar verò & lienem quod attinet, etſi verum eſſe concedimus plerumque per vaſa arterias & venas materiam ab hiſce viſceribus communicari, & non magis ad dextram quàm ſiniſtram ferri, & inde dolorem in ſyncipite excitari, tamen experientia ipſa teſtatur, ſæpiſſimè in dolore per conſenſum, nunc partem dextram, nunc ſiniſtram affici; quod non ſolùm fit, quod hæc vel illa pars debilior ſit, ſed ob hepatis & lienis cū dextra & ſiniſtra conſenſum. Si autem porrò quæratur, quomodo ille conſenſus fiat, vix alia cauſſa dari poteſt, quam ξύῤῥοια & ξυμπνοια Hippocratis, quæ fit κατ' ἶξιν, qua dextra dextris, ſiniſtra ſiniſtris reſpondent.

CAPVT VII.

De Intemperie cum vapore & ſpiritu flatulento.

POſtquam iſta in genere de Intemperie capitis cum materia ſeu in eo genita & cumulata, ſeu aliunde tranſmiſſa diximus: Proximum eſt, vt pro diuerſitate materiæ caput afficientis, iſta in ſpecie explicemus. Initium autem facere libet de intemperie cum vapore & ſpiritu flatulento. *Intemperies capitis à vapore & flatu.*

Cauſſæ.

Flatus autem & vapores vel in ipſo corpore generantur, vel extra in caput admittuntur. Primò ſi in corpore generatur flatus & vapor, intemperiem hanc excitant quæcumque flatum vel vapores gignendi aut concitandi vim habent. Flatus autem generantes cauſſæ duæ ſunt: Agens, ſcilicet calor imbecillis, qui materiā quidem rarefacit, diſcutere verò nequit, & materia ad flatum generādum apta, vt cibi flatulenti & humor pituitoſus ac melancholicus. Pro natura tamen humorum, è quibus eleuantur, eſt flatuum & vaporum differentia. Flatus equidem ex humoribus frigidis, craſſis & viſcidis, ac glutinoſis eleuātur, & propterea difficilius reſoluuntur: vapores verò & à frigidis humoribus & à calidis ſanguine & *Cauſſæ.*

bile

bile excitantur. Vapor verò is vel ſpiritus flatulentus aliquando in ipſo cerebro generatur ob aliquā eius intēperiem, ob quam alimentum, ex quo alendum erat, ex parte in flatum conuertitur; quò etiam faciunt venti, qui per aures & nares admiſſi cerebrū afficiunt, vt & frigus externum: vel in reliquo corpore generatus ad caput mittitur, idque fit, vel eo toto corpore, vel aliqua parte. Humores quoque commouet, vt inde vapores ad caput eleuentur, ira, exercitium corporis nimium, aër calidior, balneum à cibo.

Secundò etiam extrinſecus flatus & vapores in caput admitti poſſunt. Primò quidem venti cùm auſtrales tum boreales, per aures & nares in caput admiſſi, id replent. Deinde vapores aliarum rerum frigidi, calidi, humidi, interdum etiam maligni, vt vapores ex locis paluſtribus & limoſis, vapores rerum, quæ ſuauem quidem habent odorem, ſed fortem, vt camphoræ, moſchi, croci, ſcarleæ, menthæ, & ſimilium; vapores rerum fœtidarum, vt allij, caulium, folior. nucum, cannabis, lini & ſimilium: carbonum item fumus, & candelarum extinctarum; maligni, ex cadaueribus.

Signa Diagnoſtica.

Vaporum & flatuū caput afficientium ſigna. Cognoſcitur flatus vel vapor in cerebro, quod ſenſus tenſionis ſine grauitate percipitur; quod affectus, quem excitat, ſubitò naſcitur & remittit, quod facilè de loco in locum mutatur. Vapores etiam & flatus in capite præter dolorem, quem diſtendendo mēbranas, pariunt, ſonitum & ſibilum in auribus, vertiginem, incubū, ſoporē, epilepſiā, apoplexiam etiā excitare poſſunt. Sæpè quoq; venæ in collo intumeſcunt, & inflatæ apparent, pulſatio arteriarū capitis eſt fortior, maximè ſi in arterijs ſit materia peccans; quandoque etiam imaginatio, ſpiritibus turbatis, corrumpitur & deprauatur; Excrementa è capite ferè nulla excernuntur, niſi vapores tandem in humorem degenerent. Præceſſerunt cauſſæ flatus generantes modò dictæ, vt materia craſſa & flatulenta, ac calor imbecillis; Vini potentioris, aut cibi flatulenti aut vaporoſi vſus; adeſt febris; inſtat criſis vel menſtrua purgatio. Quod autem flatus vel vapor in ipſo capite ſit genitus & non aliunde tranſmiſſus, ex eo cognoſcitur, quod nullus ſonitus aut inflatio in ventriculo aut partibus vicinis percipitur, & neque propter ciborum repletionem, neque inanitionem, vel ſymptomatum, quæ flatus in capite excitant, remiſſio, vel augmentum percipitur. Præceſſit capitis grauitas, & aliquis ſenſuū ſēſim læditur, leuique de cauſſa malum inde excitatū recurrit. Si autē flatus & vapor ab alijs partibus ad caput feratur, partium affectarum notæ indicabunt locum, à quo flatus attollitur. Venæ in collo ſæpè tendūtur, vrinæ in ſuperficie bullis repletæ ſunt.

Et cum flatus non ex ſeipſo originem habeat, videndum, quæ ſit materia, à qua reſoluitur, & an cum caliditate vel frigiditate ſit coniunctus, id quod ex ſignis cognoſcetur, quæ de ipſis humoribus poſtea tradentur. Ipſi tamen vapores etiā, cuius humoris ſobo-

les ſint, produ͂t. Pituitoſi enim flatus & vapores tardiùs mouentur quàm bilioſi, grauitas capitis maior adeſt cum quadam in ſomnum propenſione, tenebræ ſi oculis oboriantur, diutiùs durant. Bilioſi mordaces ſunt & acres, citò euaneſcunt: melancholici triſtitiam excitant, fixi ſunt. Melancholia enim ad euaporandum minus apta. Qui à ſanguine ſunt, mites ſunt, temperati caloris, & magis quantitate quàm qualitate moleſti, ſomnum excitant.

Sunt quoque ſigna, quæ doce͂t, per quas vias vapor & flatus ad caput adſcendant. Nam ſi per partem anteriorem adſcendunt, percipitur tenſio thoracis, & quidem ſi per arterias latentes in profundo, quaſi chorda cum pulſatione tendens apparet: ſi per venas, ſine pulſatione id fit. Si per partem poſteriorem tenduntur venæ & arteriæ in eadem parte. Si fiat adſcenſus per venas & arterias manifeſtas in collo vel facie, tenſio vel pulſatio ibi deprehenditur.

Prognoſticum.

Non ægrè curatur à vaporibus & flatibus orta intemperies, modò materia & pars, vnde proueniunt, cognoſcatur, & facilè curari poſſit. Tamdiu enim durant, quamdiu humor à quo attolluntur.

Indicationes.

Materia, è qua flatus eleuatur, ſiue ſit in capite, ſiue in reliquo corpore [illegible] flatus & vapor à [illegible] [illegible]dus, repellendus, [illegible] [illegible]dus, diſcutiendus, [illegible] alterandum & roborandum. Si tamen vaporum & flatuum commotio valdè vrgeat, vt ea ſedetur quamprimum opera danda: ſi extra flatus in caput admiſſus ſit, is diſcutiendus & caput alterandum. *Curatio.*

Ideóque primum videndum, qualis materia ſeu in toto ſeu in capite abundet, & flatibus ac vaporibus materiam ſuppeditet, eaque euacuanda, vt ſeqq. capitibus dicetur, tùm venas ſecando, tum purgando, tum etiam particulares capitis euacuationes inſtituendo.

Quibus expeditis, ſi in capite flatus ſit genitus, caput fouendum decocto *florum chamæmeli, anethi, cumini, rutæ, folior. lauri, flor. meliloti, ſem. cumini, fœniculi*, vel inungendum *oleo anethino, chamæmelino, irino, rutaceo*: vel imponatur ſacculus ex milio, ſale & dictis modò plantis. *Vapores in capite diſcutiendi.*

Vt ℞. *Milij torrefacti* M. ß. *flor. chamæm. melilot, roriſm. ſtœchad. Arabic. pulegij, an.* P. j. *ſem. cumin. anethi, an.* ℥. j. F. ſacculus.

Olfacienda exhibeantur *majorana, roſmarinus, radix ireos, caryoph. caſtoreum, ol. ſalu.* Auribus inſtilletur *oleum rutaceum, ſaluiæ, chamæmel. anethinum, amygdal. amarar.* vel moſchus & caſtoreum lanæ bombycinæ inuoluta auribus indantur. Et alia, quæ in intemperie cum pituita proponentur, vſurpentur, vbi flatus eſt à materia frigida.

Si verò aliundè flatus vel vapor ad caput eleuetur, curatio ab ijs inchoanda quæ materiam, quæ flatus ſuppeditant, euacuant, & quæ flatus & horum materiam à capite deorſum trahunt, quæque humores & vapores ad caput tendentes repellunt. Ideoque cómodiſſimè initio vſurpantur cly- *Vapores à capite, auertentia.*

ſteres paulò fortiores, qui materiam, quæ in inteſtinis & circa meſenterium eſt, euacuant, & ne ad caput feratur, potenter reuellunt. E. g. fiat talis clyſter.

℞. *Mercurial. beton. an.* M. ij. *flor chamæmel.* M. j. *melilot.* M. ß. *ſem. fœnic. cummin, carui, an.* ʒ. ij. Coquantur in aqua ſimplici.

Colat. ℞. ℔. j. *Benedictæ laxat.* ℥. ß. *elect. diaphœnic. hieræ ſimpl. an.* ʒ. ij. *olei chamæmel. anethini an.* ℥. j. Fiat clyſter.

Si intemperies capitis calida adſit, quæ motum ad caput vaporum adiuuat, eoſque attrahit, oxyrrhodina vel alia repellentia ſupra *cap.* 1. propoſita vſurpanda, quæ intemperiem capitis corrigant, idque roborent, ne nos facilè recipiat. Imò collo eadem ad inhibendum vaporum aſcenſum, applicare vtile eſt. Vt & ligaturas in partibus adhibere, à quibus vaporem adſcendere cognitum eſt.

Neque inutile fuerit medicamenta, quæ vapores ſupprimunt, adhibere: inter quæ ſunt conſeruæ roſarum, rob ribes, myrobal. cõditæ, corallia, ſpiritus vitrioli, ſalis & ſimilia. Reliqua etiam curatio eo modo, qui mox de humoribus tradetur, perficienda, & humores, qui vel in ventriculo, vel venis meſaraicis, vel circa vterũ, vel in habitu quoque corporis continentur, à quibus vapores hi attolluntur, expurgandi, & vnà cum vaporibus à capite auertendi ſunt per venæ ſectionem, ſcarificationem, frictiones, purgationes, vomitus & alia, quæ deinceps proponentur. Hoc ſaltẽ obſeruato, vt medicamentis ea admiſceantur, quæ flatus diſcutiunt, cuiuſmodi ſunt *ſemen aniſi, fœnic. carui, cummini, dauci, ſeſeleos, ammeos, anethi, rutæ, acorus conditus, cubebæ, galangæ, iuniperi baccæ, leuiſticum, baccæ lauri, ſpecies diacalaminthæ, diacymini, dianiſi, aromatici roſati, diamoſchi amari, diagalangæ*, & alia, quæ flatus craſſos in inteſtinis & ventriculo diſcutiunt.

Videndum tamen, qualis ſit materia. Si enim ſit calidior, & ab humoribus bilioſis & mordacibus vapores eleuentur, à calidis abſtinendum & vtendum ſyrupo granatorum, limonum, citri, acetoſellæ, quibus vaporum ad caput aſcenſus prohibeatur. Caput quoque oxyrrhodino tunc fouendum. Tandem flatus diſcutiendi medicamentis modò enumeratis.

Et cùm ex ventriculo ſæpius vapores ad caput aſcendant, illudque repleant, eius tum imprimis habenda ratio, ac medicamenta, quæ vapores è ventriculo aſcendentes ſupprimunt, exhibenda: de quo *capite præcedente* dictum. De coriandro ad vapores è ventriculo aſcendentes ſupprimendos vſurpando vide paulò poſt *quæſtionem*. Auicennas *prima tertij tract.* 2. *c.* 19. & Meſuos *diſt.* 12. antidotarij, ſi cauſſa mali ſint flatus in ventriculo, valdè commendant *oleum de Kerua*, ſeu granis cataputiæ maioris, vtpote quod craſſos flat⁹ diſcutit & phlegma craſſum attenuat, ac propterea doloribus ſtomachi, vt & capitis, ex hac cauſa ortis prodeſt ſeu ventri inunctum, ſeu bibitum, ſeu clyſtere iniectum. Auicennas *loc. Alleg.* ad flatus diſcutiendos etiam adhibet balneum ſiccum, præcipuè

ieiuno ſtomacho vſurpatum.

Intemperies capitis à vento. Tandem ſi flatus & vapor extrinſecus in caput penetrauerit, & quidem ſi ventus cauſa mali ſit, conſiderandum, an fuerit auſtrinus & calidus, an verò frigidus & borealis; & an per nares, an verò per aures magis ad caput penetrauerit. Si calidus, in aures inſtilletur oleum chamæm. anethin. cum roſac. mixtum tepidè, vel ex iiſdem medicamenta naribus admoueantur. Etſi enim cauſa ſit ventus calidus: tamen cum animus ſit flatum diſcutere, non in aures ſtipare & concludere, moderatè calidis vtendum. Si verò ventus fuerit frigidus, calidiora adhibenda, ea ſcilicet, quæ ſupra in Intemperie capitis frigida, & anteà in hoc ipſo capite ſunt propoſita, & modis ibi explicatis. Si à bonis odoribus caput ſit repletum, qualitates odorum perpendendæ, & frigida calidis, humida ſiccis opponenda. *Caput ab odoribus repletum.* Si verò odores mali & graueolentes fuerint, & ſi ferè calidi ſint; cùm euaporabilia ad caliditatem inclinent: tamen ſimpliciter frigida olfacienda non ſunt; cùm vapores in capite retineant & eorum diſcuſſionem prohibeant: ſed moderatam caliditatem habere debent; niſi forſan magnus caloris exceſſus ſit: tum enim oleum cucurbitæ, violar. & ſimilia narib. attrahenda, & aër ipſe, qui inſpiratur, refrigerandus, vt ſupra *cap.* 1. dictum. Si vapores maligni ſint, non ſolum contrariis qualitatibus prædita naribus ſunt attrahenda, verùm cùm maligna qualitas plerumque altius in corpus ſeſe inſinuet, ea quoque, quæ peculiari vi malignitati illi reſiſtunt, exhibeantur.

Contra vapores metallicos, mercuriales & arſenicales commendatur zedoaria; item hoc Electuarium, de quo manè portio auellanæ magnitudine ſumenda, & naribus quoque aliquid illinendum. *Caput à vaporib. metallicis affectum vt curandum.*

℞. *Allij, nucum iuglandium, an.* M.ß. Contundantur & ſuper igne cum melle deſpumato miſceātur; addanturque *Theriac. optimæ* ʒ.ij. *zedoariæ, caryoph. macis, an.* ʒ.j. Fiat Electuarium.

De his vide Auicennam, *prima tertij tract.* 2. *cap.* 20. 22. 25.

Tandem vapores illos quod attinet, qui ex carbonibus accenſis periculum ſuffocationis inferunt, *Suffocati à fumo carbonum* etſi & illi intemperiem cerebri & ſpirituum etiam aliquando mutant, & proculdubio narcoticam vim coniunctam habent: tamen quia etiam replendo, & anguſtiam pariendo nocent, dicemus de curatione à vapore carbonum penè ſuffocatorum infra *c.* 17. de anguſtia cerebri.

Quantum ad curandi rationem attinet, danda opera, vt quamprimum illi vapores diſcutiantur. Itaque æger ſtatim in aërem liberum deducendus vel deportandus eſt, & aliqua vitæ aqua præſtans, quæ vapores illos diſcutiat, adhibēda, cui aliquid theriacæ addi poteſt. Hinc vomitorium cum oxymelite exhibēdum, & tandem ſternutatorium naribus inſufflandum, & oleum deſtillatum vel balſamum rutæ, ſaluiæ, vel aliquid ſimile naribus inungendum; neque omittendæ reuulſiones per clyſteres, frictiones & ſimilia.

Abſtineat æger à cibis flatulentis, & iis omnibus quæ caput replere poſſunt, & ſup. c. 1. propoſita ſunt. Si cauſa aliqua euidens, quæ humoribus & ſpiritibus in capite & corpore commotis, vapores & flatus excitauit adſit, vt ſolis radij & æſtus, motus violentus, ira, vini potentioris vſus, odores vehementes, capitis agitatio, inſpectio rerum, quæ velociter mouentur: cauſæ hæ omnes remouendæ ſunt. Caput muniendum à frigore ne vapores concludantur & retineantur, fugienda creſpuſculi aura, & venti auſtrales, aërque nebuloſus & craſſus, lunæ ac ſolis radij. Si à pituita ſit flatus, cibi condiantur flatus diſcutientibus. Aluus ſeruetur aperta, cœna ſit frugalis, & poſt cibum non bibatur, nec à cœna ſtatim dormiatur. Nihil enim æquè caput ita replet ac ſomnus & potus per cibum. A cibo ſtudia grauiaque negotia ac ſeriæ cogitationes omittantur, ira & triſtitia vitentur. Caput ſit quietum, nihilque capite inclinato agendum vel adſpiciendum.

QVÆSTIO.

An Coriandrum ad ſupprimendos vapores è ventriculo aſcendentes ſit vſurpandum.

An coriandrum vapores ſupprimat. Apud pleroſque practicos ad ſupprimendos vapores è vētriculo aſcendentes & coctionem ventriculi adiuuandam coriandrum dari, notiſſimum eſt. Sunt tamen quidam, inter quos P. Salius Diuerſus *in annotat. in Alt. cap.* 18. qui eius vſum improbant, ideò quod non tantum prohibeat aſcenſum vaporum ad caput, ſed & ſua natura maximè caput petat, vapores alios ſecum ad caput ducat, & ſi largius ſumatur delirium inducat, vt Dioſcorid. *lib. 6. cap. 9.* docet. Et de aliis quoque coriandri facultatibus Medici diſcrepant, aliique calidum, alij frigidum eſſe putant: de quo Matthiolus *in Dioſcorid. lib. 3. capite* 57. Verùm enim verò ſi quis odorem, ſaporem, aliáſque coriandri qualitates perpendat, facilè animaduertet, non frigidum ſed calidum eſſe; de quo tamen hic controuerſia præcipua non eſt. Verùm eius vim, qua caput petit, quod attinet, eſt ea, ſi immoderatè ſumatur, cum croco, nuce moſchata, thure & ſimilibus ei communis. Moderatè tamen ſumptum propterea non reiiciendum, præcipuè præparatum. Vaporoſum enim illud & volatile, vt loquuntur Chymici, quod eſt in coriandro, quodque caput immoderatè ſumptum inſtar veneni lædit, ab aceto figitur & corrigitur, vt vtile ad ventriculum roborandum, concoctionem adiuuandam, cor & cerebrum mundandum fiat remedium, quod ipſa experientia teſtatur.

CAPVT. VIII.

De Intemperie Capitis cum ſanguine ſeu plethora.

Cauſſæ.

INtemperies hæc calida & humida eſt, qualis ſua natura eſt *De Intemperie*

capitis cum ſanguine. ſanguis. Ad ſanguinis autem in capite copia cumulandam faciunt omnes plethoræ & ſanguinis in corpore abundantiæ cauſſæ, *quas lib. 2. Inſtit. part. 2. cap. 3.* recenſuimus. Ad caput verò copioſi⁹ fertur & attrahitur ſãguis calore, dolore, ira, mentis nimia intentione, vini generoſi potu, acribus calidiſque fumis & odoribus; & facilius affluentem ſanguinem caput admittit, ſi laxius ſit vel debilius.

Signa Diagnoſtica.

Signa ſãguinis in capite abundantis. Adeſt grauitas & tenſio, præcipuè flante auſtro: vaſa in capite diſtenduntur, oculi & facies inflantur, rubent, venæque in iis conſpicuæ ſunt: calor capitis mitior eſt: quæ omnia certum ſignum exhibent, modo non ab alia cauſa externa proueniant. Nam ira & erubeſcentia, corporis item motus vehementior, potus vini potentioris, febris, calor externus balnea, & quæcumque alia ſanguinem calefaciunt & fundunt, cum ad exteriora mouere poſſunt, licet ſanguis in corpore non abundet. Contrà timor, mœſtitia, externum frigus, ſanguinem, quamuis ille ſubſit multus, ad interiora reuocant. Vt igitur certum ex calore corporis & capitis peti poſſit ſignum, expectandum, ſecundum Galeni conſilium, donec animi & corporis motus ſedentur, antequam feramus inde aliquod iudicium.

Notandum & hoc, etſi interdum ſanguis in capite non peccet, ſed alius humor, bilis, pituita, melancholia: tamen ſi à tali humore dolor diuturnior excitetur, fieri poteſt, vt doloris occaſione tenuior ſanguinis pars ad caput attrahatur, ad cuius præſentiam rubeat & caleat. Verùm ſymptomata iſthæc tum non ſunt diuturna, & quis humor adſit, ex aliis quoque ſignis diſcernere non difficile eſt.

Sanguinis etiam in cerebro copia interdum ſomnum longum, interdum deliria, & ea cum riſu & hilaritate & aliqua in ſomnum propenſione, cum ſpectris & viſis rubris & ſanguine: ſi tamen ſanguis eſt tenuis, vigilias potius inducit, & proinde modò in ſomnum ruunt, modò mox expergiſcuntur. Pulſus arteriarum in temporibus magnus eſt & plenus.

Dolor, qui adeſt, magis in parte anteriore percipitur, & præcipuè ab hora nona noctis vſque ad tertiam diei: nonnunquam & ſanguis è naribus effunditur: Vrinæ, ſi in toto ſimul ſit plethora, ſunt ſubrufæ & craſſæ. Excrementa, quæ à cerebro proueniunt, probè cocta ſunt, moderatè craſſa, non ſalſa, ſed potius dulcia. Præceſſit victus ratio ſanguini copioſo gignendo apta, conſuetæ ſanguinis euacuationis ſuppreſſio, ætas & temperamentum, ad ſanguinem copioſum gignendum apta ſunt, & aliæ plethoræ cauſæ præceſſerunt. Ab euacuatione ſanguinis æger melius habet, vt & inedia & victus ratione frigidiore. Nocet ſatietas, crapula, ebrietas, ſanguinis euacuationis conſuetæ ſuppreſſio, & capitis ac totius calefactio.

Prognoſticum.

Non contemnendum hoc malum eſt, ſed ſtatim curandum; etſi ſit ſine febre: quia facilè ſanguis in iſta plenitudine extra vaſa lapſus inflammationem cum febre, vel graues capitis dolores, vel alias graues affectiones inducere poteſt. Et ſi pulſus inualeſcat, inflammationem inſtare indicio eſt.

Indicationes.

Sanguinis copia eſt imminuenda, & ſi is ab inferioribus ad caput mittatur, eſt reuellendus, repellēdus, intercipiendus, qui influxit, deriuandus, euacuandus & diſcutiendus. Intemperies verò ipſa contrariis alteranda. Vna ſæpè tamen operâ & ſanguinis repelli & intemperies emendari poteſt.

Curatio.

Plethora in capite curatio. Præmiſſo ergo clyſtere, vel alium leniente medicamento, ſanguis imminuendus & reuellendus. Cùm verò quæ ſanguinem euacuant & imminuunt, vt & reuellunt, alia tardè & inſenſibiliter, alia ſubitò & ſenſibiliter id faciant, *vt lib.* 5. *Inſtitut. part.* 2. *ſect.* 1. *cap.* 16. dictum; qui verò à ſanguinis copia in capite fiunt morbi, aut ſtatim in principio ſint magni, aut in magnos morbos tranſire facilè poſſint: imminentis periculi ratio ſubitam requirit ſanguinis euacuationem, qualis fit venæ ſectione: modò vires ferant.

Itaque aperiatur cephalica vel dextra vel ſiniſtra, prout ſecundum hanc vel illam capitis partem maior moleſtia percipitur, vel ſi caput totum dolor æquè occupet, in dextro brachio; aut etiam mediana aut interna, prout in toto, vel aliqua parte ſanguinis abundare videtur. Extrahatur autem ſanguis pro ratione plenitudinis & virium ſemel, aut iteratò, vt *loco alleg.* dictum. Quod ſi ex menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſione ſanguis ad caput feratur, tamen ſit ſanguinis copia: primum ad plethoram minuendam vena in brachio aperiatur: hinc reuulſionis gratia in malleolo ſecetur: ſi verò non ita magna ſit ſanguinis copia, vna opera ſanguis minui, & reuelli poteſt, vena in talo aperta: detúrque opera, vt conſueta euacuatio reuocetur.

Si tamen vires, ætas, & alia quæ vires definiunt, venæ ſectionem prohibeant, cucurbitulæ cum ſcarificatione primùm lumbis, deinde ſcapulis & brachiis, tandem ceruici imponantur: modò menſium ſuppreſſio non præceſſerit; & ſi maior ſit ſanguinis copia, à tibiis inchoare oportet. Sunt quidem nonnulli, qui ob ſolam animi mollitiem venæ ſectionem renuunt, atque his quidem aliquando indulgere, & ea, quæ modò diximus, auxilia ſubſtituere poſſumus, modò morbus det inducias, nec ob longiorem curationem aliquod immineat periculũ: Si verò morbus ſit acutus, & qui, ſi curatio protrahatur, præſens periculum minetur, nihil ægro indulgendum, ſed quod Hippocrat. 4. *Aphor.* 10. de purgatione monet, etiam hic locum habet. In acutis morbis eadem die, qua incipiunt, eſſe medendum: Si enim differatur, morbus inte-

rim naturam ſuperabit. Non omittantur quoque aliæ reuulſiones per clyſteres, ligaturas & frictiones extremorum, aut per lotiones crurum, & brachiorum ante paſtum inſtitutæ.

Neque inutile fuerit, etiam poſt venæ ſectionem lenes illas purgationes, præcipuè bilem ſpectantes, ex ſyrupo roſarum ſolutiuo, manna, tamarindis, &c. repetere. Etſi enim ſanguinem non euacuent: tamen bilem, in quam ſanguis calidior facilè degenerat, & inteſtina ac primas vias ab excrementis, à quibus vapores ad caput eleuantur, liberat. Imprimis vtiles ſunt myrobalani, cum non ſolum bilem euacuent, ſed & ſanguinem alterent, vtpote quæ ſunt frigidæ in ſecundo, & ſiccæ in tertio. Quod etiam præſtant ſimulque euacuant & alterant tamarindi, qui ſunt frigidi & ſicci in ſecundo.

Repellentia ſanguinē ad caput fluentem. Deinde ad ſanguinis ad caput motum impediendum vſurpentur repellentia, poteſtate & actu frigida tempore æſtatis, & ſi æger ſit iuuenis: poteſtate verò tantum frigida tempore hyberno & in ſenibus. De quibus cum *cap.* 1. *& c.* 5. dictum ſit, ea hîc non repetimus.

Intercipientia. Intercipientia etiam venis & arteriis tēporū applicari poſſunt, vt:

℞. *Maſtich.* ℥. iij *myrtill. corall. rubr. an.* ℥. ß. *olei myrtini* ℥. ij. *ſucci plantag.* ℥. iij. *ceræ q. ſ.* Fiat Ceratum.

Vel ℞. *Boli armeni* ℥. ij. *maſtic.* ℥. j. *ſanguinis draconis* ℈. ij. *balauſtiorum* ℥. ß. Excipiantur albumine oui & aqua roſarum. Applicentur temporibus.

Si verò ſanguis ad caput iam fluere deſijt, repellentibus opus non eſt; Siquidem illum ibidem figerent & retinerent. Abſtinendum quoque ab iis, ſi catarrhus adſit; quia eiuſdem fluxum per compreſſionem cerebri magis commouent: Atque tunc frictionibus potius à vertice ad humeros deorſum factis vtimur.

Sanguinē è capite euacuandū. Materiam autem, quæ influxit, quod attinet, ea euacuanda eſt ex capite, quod fit vel ſenſibiliter, aut venis narium cum recentib. ramulis herbæ millefolij. flor. graminis vel aliis foliis nonnihil aſperis, vel ſetis porcinis reſeratis, (nam licet quidam etiam ſcalpello, vel hirudinibus appoſitis eas reſecare iubeant: tamen id tutum non eſt, vt poſtea, *in quæſtione tertia* dicetur) aut vena frōtis aperta, aut hirudinibus narium apicibus appoſitis, aut cucurbitulis ceruici affixis: vt & errhinis ex ſucco betæ, majoranæ &c.

Quæ vena in ca. affect. aperiēda. Intereſt tamen aliquid, quæ vena aperiatur. Narium enim venæ apertæ euacuant ex ipſo capite quacumque parte dolor fuerit; ex capitis parte verò poſteriori laboranti, rectè in frontem excurrens vena inciſa prodeſt, vt habet Hippoc. 5. *aph.* 68. quæ vt Galenus habet, *in commentario*, non ſolum vacuat, ſed etiam eum reuulſione vacuat, cum ante & pone opponantur: ſicut cum anterior pars capitis laborat, in occipitio vena aperta vel cucurbitulæ admotæ proſunt. Laudantur & inciſiones venarum, quæ ſunt in temporibus; dextris quidem, ſi ſiniſtra pars ſit affecta; ſiniſtris, ſi dextra.

Non-

Nonnulli venas, quæ ex vtraque parte colli adſcendunt, & Arabibus *Guidez* dicuntur, aperiunt, & in extremis à ſanguine ortis in capite morbis præſentaneum remedium eſſe ſcribunt. Et proculdubio plurimum commodi afferret harum venarum ſectio, ſi non periculum immineret, quod ob amplitudinem, & quia in valida ſpiritus retentione, & vocis intentione admodum tument, ægrè ſanguis ſiſti poſſit. Itaque tutius eſt, minores ipſius ramos cutem capitis in temporibus & fronte perreptantes, vt modò diximus, aperire, licet venas ſub lingua aperire, quæ iugularis interioris os perreptantis ſunt propagines. Galenus, Aëtius, Paulus Ægineт. Auicennas & antiqui plerique ſi ſanguis calidus & vaporoſus in capite morbum diuturnum, qui aliis remediis non cedit, excitet, ſecari iubent arterias, quæ in temporibus, in fronte, & poſt aures ſunt, eas ſcilicet quæ raſo capite ſi tangantur, calidiores apparent; & pulſum maiorem excitant, de quo poſtea, *quæſt.* 3. plura dicentur.

Inſenſibiliter euacuant diſcutientia & reſoluentia. Itaque poſt principium addenda reſoluentia repellentibus vſque ad ſtatum: In declinatione ſola reſoluentia conueniunt. Diſcutiunt autem medicamenta ex flor. chamæm. melilot. ſem. althææ, lini, fænugrec. Nonnulli pulmones animalium recens mactatorum in aq. calida vel decocto chamæmel. melilot. aneth. applicant: Alij etiam catulos vel pullos columbarum per medium diſciſſos. Verùm hæc ſæpius permutanda ſunt; cum facilè corrũpantur, & corrupta, prauum odorem expirent. Dum hæc fiunt, non negligenda caput alterantia, qualia ſupra de Intemperie capit. calida ſine materia propoſita ſunt, iiſque ſi intemperies quædam reliqua ſit, corrigenda. E quibus eligenda ea, quæ refrigerant & minus humectant, vt roſæ, plantago, ſantalum, margarita, corallia, & eorum ſolutiones.

Cæterùm ſi his præſtitis capitis grauitas & dolor adhuc perſeueret, indicio eſt ſanguinem amplius purum non eſſe: ſed bilem & melancholiam admiſtam: cum ſanguis copia peccans facilè inflammetur, & quod ſubtile eſt in bilem, quod craſſum in melancholiam vertatur: Itaque reliqua curatio ad bilis & melancholiæ præparationem & purgationẽ dirigenda, de qua poſtea.

Diæta.

Victus ratio & intemperiei calidæ & humidæ & plenitudini ſit contraria. Aër ſit moderatè frigidus, in paſſiuis parum declinans ad ſiccitatem, qui ſi talis non detur, parandus vt ſupra *cap.* 1. dictum. Vitentur venti, præcipuè auſtrini. Cibus ſit refrigerans, & tenuior, vergens ad ſiccitatem, & vitentur ea vſque ad declinationem, quæ plenius nutriunt, vt oua ſorbilia, & carnes, quæ multum nutrimenti præbent, vt pulli gallinacei, gallinæ, capi, carnes vitulinæ, hædinæ, veruecinæ. Vitetur quoque lac & omnia cum lacte parata, ac multò magis ea, quæ ad caput effumant, idque vaporibus replent, quales ſunt, fru-

ctus oleoſi, cœpæ & ſimilia, ſupra *cap.*1. propoſita.

Conceduntur hordeata, piſces ſaxatiles, pruna & huius generis alia: cibi condiantur refrigerantibus, ſupra *cap.* 1. propoſitis. Vino planè abſtinendum, aut tenue, aquoſum, oligophorum aut dilutum bibendum, aut aliquid aquæ ſuperbibendum; ita enim vapores ſupprimantur: aut bibatur cereuiſa tenuis, vel ab aſſuetis aqua. In prima. menſa quæ aluum lubricam reddunt, vt pruna damaſcena: iuſcula gallinarum aut pullorum, aut aliarum carnium, cum herbis emollientibus, ſpinachia, malua, borragine, lactuca parata; In ſecunda verò menſa ſumantur, quæ aſcenſum vaporum prohibent, claudendo os ventriculi; vt caro cydoniorum condita ſaccharo, pyra cocta, vel toſta, ſemen coriandri præparat. ſaccharo obductum. Æger non valde exerceatur, vitetque iram, & animi affectiones vehementiores, & ſtudium atque animi intentionem à cibo. Neque caput multis tegumentis inuoluatur, ne humores & vapores ab inferioribus ad ſuperiora rapiantur. Membra inferiora fricentur, poſt vniuerſales euacuationes, ſomnus non ſit prolixus. Aluus, vt dictum, ſit lubrica, ne ab excrementis inteſtinis morantibus vapores ad caput eleuētur. Exemplum talis morbi curati eſt apud Foreſtum, *lib.*3. *obſ.* 9. *& ſeqq. vſque ad* 13.

QVÆSTIO I.

Quanam vena in capitis affectibus aperienda ſit?

Quanam vena in

Non idem hac de re ſentiunt Medici. Galenus equidem, quem reliqui Græci ſequuntur, *vt è libr. de curand. rat. per venæ ſectionem cap.*7. *& alibi* paſſim videre eſt, venam humeralem ſeu cephalicam dictam, modò in conſpectum veniat, aperiendā cenſet: Auicennas verò & alij Arabes non ſine diſtinctione hanc rem definiunt. Si enim abundantia ſanguinis, quæ morbum in capite parit, ſolùm in capite ſit, & partibus capiti vicinis, aut etſi in reliquo corpore fuerit, iam tamen ad partem affectam omninò affluxerit, neque metus vllus amplius ſit ex reliquo corpore ſanguinem ad caput affluxurum, ſolas venas capiti proprias incidendas docent, vt venam frontis, vel in occipite, vel poſt aures cucurbitulas apponendas cenſent. Si verò etiam in reliquo corpore ſanguis abundet; & fluxus adhuc duret, vel ſanguinis fluxus metuatur, tunc venam cephalicam aperiendam exiſtimant, qua aperta & partes capiti vicinæ euacuentur, & ſanguinis ad caput affluxus reuellatur: vel etiam ſi viſcera, & partes infimi ventris ſint repletæ baſilicam aperiendam putant, quæ vt Galen. 4. *de rat. vict. in acutis* docet, præcipua membra, quæ infra collum & clauiculam ſunt, facilius & expeditius euacuat. Quod ſi & caput & inferiora repleta videantur, venam, quæ media ſeu mediana dicitur, ſecandam ſtatuunt, quæ ex coalitu humeralis & axillaris fit, & caput, ac ſub eo partes euacuare poteſt. Auicennas hoc præterea addit, ſi plus euacuare voluerimus, venam prope talum vel ſaphenam ſecandam eſſe. Meſues etiam in omnibus

affectibus capitis aperienda.

capitis morbis hæmorrhoidum prouocationem plurimum prodeſſe ſcribit.

Et omninò diſtinctione hic quadam opus eſt, & quid leges euacuationis ex toto, quid reuulſionis, & ex parte affecta euacuationis, requirant attendendum. Etenim in principio morbi non ſolùm ad caput, ſed etiam ad totum corpus & partem, à qua fit affluxus ſanguinis, reſpiciendum, & ita venæ ſectio inſtituenda, vt capiti proſimus, non noceamus, ideſt, ſanguinis ad caput affluxum prohibeamus. Ideoque in principio talis vena aperienda, quæ ſimul ſanguinem abundantem poſſit euacuare, & à capite reuellere: nullo verò modo vena in ipſo capite in principio aperienda. Sed ſi plenitudo proueniat ab hepate, & partibus ad illud attinentibus, & ſit in toto corpore, vel interna vel mediana ſtatim aperienda.

Si verò à menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſione ſanguinis abundantia & capitis morbus proueniat, quæ vena primùm aperienda ſit, authores diſſentiunt.

Alij enim ſtatim in principio, dum fluit adhuc ſanguis venas in cruribus & pedibus ſecandas, aut loca illa ſcarificanda putant: cum ſi in partibus ſuperioribus vena aperiatur, ſanguinis motus ad caput magis concitetur. Alij plenitudinem primò demere vena communi in brachio aperta, poſtea ſanguinis motum ad inferiora reuocare vena in pedibus ſecta iubent.

Verùm hic quantitas ſanguinis abundantis, & morbi capitis hinc dependentis magnitudo attendenda. Etenim ſi ſanguinis copia ſit minor, & morbus det inducias, venas in pede primùm, & quidem ſæpius, ſi opus ſit, aperire licet; cum venæ hæ & ſanguinem minuant, & reuellant; ſiquidem vena vbicunque aperta ſanguinem imminuere poteſt. Cum vero hæ venæ in pedibus, vt minores, ſanguinem tardius euacuent: ſi magna ſit eius copia, & morbus vehemens, ac præſens propterea auxilium requiratur, in cubito vena primùm aperiri poteſt, ſeu externa, ſeu mediana. Hinc deinde danda opera, vt naturalis fluxus iterum concilietur. Si verò in toto corpore nulla vel non magna ſit ſanguinis abundantia, affluxus tamen eius ad caput metuatur, ſtatim cephalica aperiri poteſt. Tandem verò & corpore euacuato, & fluxu ceſſante, niſi malum ceſſet, venas in capite aperire licet. Videatur & Iachin. *in 9. Rhaſ. cap. 3.* Inualuit quidem apud vulgus & apud tonſores noſtros opinio in affectibus capitis plurimùm prodeſſe venæ, quæ eſt inter pollicem & indicem, quam ideò cephalicam appellant, ſectio. Verùm nullis fundamentis iſta opinio nititur. Nam nullus ramus ex cephalica ad manum tendit, ſed omnes rami venarum in manu ſunt vel rami baſilicæ, vel communis.

QVÆSTIO II.

An arteriæ in affectibus capitis à ſanguine ſecandæ ſint,

Veteres, vt ex Galeno *3. de loc. affect. cap. 8. 6. de tuenda ſan. cap. 9. lib. de curand. rat. per ſang. miſsionem. cap. duobus vltim.*, Aëtio.

An arteria in affectibus capitis aperienda.

Æginęta, Auicenna, Rhaſe videre eſt, vbi ſanguis calidior & feruidior ad caput fertur, & in eo abundat, & ſæpè diuturnos capitis dolores, vertiginem & alia mala diuturna, quæque aliis remediis non cedunt, excitat, ad arteriarum ſectionem, tanquam præſentiſſimum remedium accedere ſolebant. Et quidem in temporibus, infeſtantibus oculos fluxionibus calidis; poſt aures verò in vertiginoſis maximè; & qui diuturnis doloribus capitis ac ſpirituoſis affliguntur. Experientiaque comprobatum eſt, poſt varia diu fruſtra tentata remedia, hoc auxilij genus tandem profuiſſe. Verùm plerique hodiè eam tentare metuunt. 1. cum noſtris Chirurgis ratio eas ſecandi non ſit cognita. 2. (quæ duæ rationes etiam à Galeno, *lib.* 3. *de curandi ratione per ſanguinis miſſionem cap.* 2. attinguntur) quod difficile ſit erumpentem ex arteriis ſanguinem compeſcere & ſupprimere. 3. quod etiamſi ſiſtatur & vulnus ad cicatricem perducatur, nihilominus fiat.

Verùm enim verò periculum hæmorrhagiæ & aneuriſmatis vitari poteſt, ſi arteria tota præcidatur, vt ex Galeno, *loc. allegat. cap. vlt.* patet. Alias enim vt Galenus, 5. *meth. med. cap.* 7 docet, difficulter ſanguis ſiſti arteria ſecta poteſt. Platerus prius etiam arteriam denudare iubet, vt ligari poſtea poſſit. Sed nec planè impoſſibile eſt etiamſi tota non diſſecetur, ſed vt vena aperiatur, ſanguinem ſiſtere, modò deligatio rectè fiat, neque ea citò ſoluatur, vt Ambroſius Paræus *lib.* 16. *Chirurg. c.* 4. docet: Qui in diuturnis capitis affectibus à ſanguine feruido, vaporoſo iſtam ſectionem non ſolum in ſeipſo, ſed & in aliis fœliciter & cum commodo inſtituit. Verùm, niſi aliis omnibus fruſtra tentatis, ad hanc ſectionem non accedendum eſt. Diligenter etiam perpendendum eſt, quibus in caſibus ea neceſſaria ſit. Plerique ſtatuunt, id tentandum eſſe, cum certi ſumus cauſam in arteriarum ſanguine ſpirituoſo eſſe, idque ex arteriarum pulſu vehementiore & calore ad tactum agnoſci: Idque etiam verum eſſe credimus. Quanquam enim multa hac de re argutetur Theodorus Collado *in obſeru. in Holler. methodum cap.* 9. & probare conetur, primò aliquem dolorem capitis ac oculorum pulſatilem, etiam materia fluente per arterias exteriores, non requirere hoc remedium, imo id ſi adhibeatur, malum eſſe; ſecundò in aliquo affectu ſeu dolore capitis aut oculorum, cum materia fertur per venas & arterias internas, arteriotomiam vtilem eſſe: tamen quæ affert non magni momenti ſunt. Ludit enim procul dubio in æquiuocatione doloris pulſatilis. Neque enim credo, Hollerium, cum dicit, in omni dolore capitis pulſatili ſingulare remedium eſſe arteriotomiam, dolorem pulſatilem propriè dictum intelligere, qui eſt proprius partium inflammatarum, vbi ob partes inflāmatas tēſas pulſatio arteriæ vehementior percipitur, ſed eū, qui fit ſine inflammatione, cū ſcilicet ob ſanguinem arterioſū, ſpirituoſū, & flatulentum, qui dolorem capitis

diuturnum excitat, arteriæ in temporibus vehemẽtius pulſant, & tactu calidiores percipiuntur: qui dolor ſæpè tam pertinax eſt, vt niſi ſecta arteria vix tolli poſſit. Neque, quod ſe demonſtraturũ promittit, demonſtrat Collado, ſcilicet aliquem dolorem etiam materia fluente per arterias externas non requirere hoc remedium, ſed hoc probat aliquem dolorem eſſe pulſatilem, materia non exiſtente intra arterias, ſed etiam aliquando intra venas: & ita cõcedit materiam tum non exiſtere intra arterias, ſed venas; cum tamen ſe demonſtraturum promiſerit, materia, intra arterias exiſtente aliquando arteriotomiam non ſolum inutilem, ſed etiam noxiam eſſe. Alterum quod attinet, contrarium ſtatuit Galenus, & non ob quoſuis capitis affectus arteriotomiam inſtituendam, ſed ob eos ſolùm, cum ſanguis feruidus per arterias externas fertur, clarè docet 3. *de loc. aff. cap.* 8. cum ſcribit; *Non omnes huius auxilij beneficio fuiſſe curatos, eos nimirum vbi vapor ille ſpirituoſus per arterias internas ad caput adſcendit.* Addit enim: *Etenim aliæ arteriæ ijs maiores ad cerebrum ex ipſius baſi per retiformem plexum adſcendũt, per quas huiuſmodi affectionem fieri conſentaneum eſt, elato per ipſas vaporoſo calidoque ſpiritu.*

QVÆSTIO III.

An venas narium ſcalpello vel hirudinibus aperire liceat?

An venas narium ſcalpello vel hirudinibus aperire liceat.

Plurimi quidẽ Medici eas etiam ſcalpello & hirudinibus aperire iubent, ſed neuter modus tutus eſt. Nam cum venæ illæ viſui non pateant, qua ratione etiam ſcalpello aperiendæ ſint, Chirurgus non videre, & facilè hîc aliquid peccare poteſt; neque etiam vulnus ita obligari poteſt, ſicut in venis ſubcutaneis. Multò minus tutum eſt, hirudines naribus immittere; cũ facilè penitius irrepere & pertinacius hærere queant, vt non facilè extrahi, ac magnæ hæmorrhagiæ cauſæ eſſe queant, cuius rei exemplum annotauit Herc. Saxon. *lib.* 1. *pract. cap.* 2. de quodam patritio Veneto, cui hirudo naribus appoſita aſcendit in caput, ita vt nullo modo vel extrahi vel necari poſſet, vnde æger nimia ſanguinis effuſione extinctus eſt. Et ſimile quid etiam Venetijs accidiſſe refert.

QVÆSTIO IV.

Cui loco cucurbitulæ reuulſionis gratia ſint applicandæ.

Cui loco cucurbitulæ in affectibus capitis applicandæ.

Diximus cucurbitulas ſcarificatas venæ ſectionis vicarias primùm lũbis, deinde ſcapulis & brachijs, tandem ceruici imponendas eſſe. Contrarium ſentire videtur Platerus, dum *pract. tract.* 2. *p.* 257. ſcribit: Cucurbitulas colli lateribus, ſummo humero, ſcapulis, brachijs, coxis, ſuris, natibus quoque applicandas, ſenſim à ſuperioribus verſus inferiora cucurbitularum applicatione procedendo, repetendoque eodem vel etiam ſeqq. diebus, adhibita poſtmodum ſcarificatione, ſi validiùs à parte trahere velimus.

Verùm nulla eſt hîc repugnantia. Nos enim tantùm de cucurbi-

An arteria in affectibus capitis aperienda.

Ægineta, Auicenna, Rhaſe videre eſt, vbi ſanguis calidior & feruidior ad caput fertur, & in eo abundat, & ſæpè diuturnos capitis dolores, vertiginem & alia mala diuturna, quæque alijs remediis non cedunt, excitat, ad arteriarum ſectionem, tanquam præſentiſſimum remedium accedere ſolebant. Et quidem in temporibus, infeſtantibus oculos fluxionibus calidis; poſt aures verò in vertiginoſis maximè; & qui diuturnis doloribus capitis ac ſpirituoſis affliguntur. Experientiaque comprobatum eſt, poſt varia diu fruſtra tentata remedia, hoc auxilij genus tandem profuiſſe. Verùm plerique hodiè eam tentare metuunt. 1. cum noſtris Chirurgis ratio eas ſecandi non ſit cognita. 2. (quæ duæ rationes etiam à Galeno, *lib. 3. de curandi ratione per ſanguinis miſſionem cap. 2.* attinguntur) quod difficile ſit erumpentem ex arterijs ſanguinem compeſcere & ſupprimere. 3. quod etiamſi ſiſtatur & vulnus ad cicatricem perducatur, nihilominus fiat.

Verùm enim verò periculum hæmorrhagiæ & aneuriſmatis vitari poteſt, ſi arteria tota præcidatur, vt ex Galeno, *loc. allegat. cap. vlt.* patet. Alias enim vt Galenus, *5. meth. med. cap.* 7 docet, difficulter ſanguis ſiſti arteria ſecta poteſt. Platerus prius etiam arteriam denudare iubet, vt ligari poſtea poſſit. Sed nec planè impoſſibile eſt etiamſi tota non diſſecetur, ſed vt vena aperiatur, ſanguinem ſiſtere, modò deligatio rectè fiat, neque ea citò ſoluatur, vt Ambroſius Paræus *lib. 16. Chirurg. c. 4.* docet: Qui in diuturnis capitis affectibus à ſanguine feruido, vaporoſo iſtam ſectionem non ſolum in ſeipſo, ſed & in alijs fœliciter & cum commodo inſtituit. Verùm, niſi alijs omnibus fruſtra tentatis, ad hanc ſectionem non accedendum eſt. Diligenter etiam perpendendum eſt, quibus in caſibus ea neceſſaria ſit. Plerique ſtatuunt, id tentandum eſſe, cum certi ſumus cauſam in arteriarum ſanguine ſpirituoſo eſſe, idque ex arteriarum pulſu vehementiore & calore ad tactum agnoſci: Idque etiam verum eſſe credimus. Quanquam enim multa hac de re argutetur Theodorus Collado *in obſeru. in Holler. methodum cap. 9.* & probare conetur, primò aliquem dolorem capitis ac oculorum pulſatilem, etiam materia fluente per arterias exteriores, non requirere hoc remedium, imo id ſi adhibeatur, malum eſſe; ſecundò in aliquo affectu ſeu dolore capitis aut oculorum, cum materia fertur per venas & arterias internas, arteriotomiam vtilem eſſe: tamen quæ affert non magni momenti ſunt. Ludit enim procul dubio in æquiuocatione doloris pulſatilis. Neque enim credo, Hollerium, cum dicit, in omni dolore capitis pulſatili ſingulare remedium eſſe arteriotomiam, dolorem pulſatilem propriè dictum intelligere, qui eſt proprius partium inflammatarum, vbi ob partes inflãmatas tẽſas pulſatio arteriæ vehementior percipitur, ſed eũ, qui ſit ſine inflammatione, cũ ſcilicet ob ſanguinem arterioſũ, ſpirituoſũ, & flatulentum, qui dolorem capitis

diuturnum excitat, arteriæ in temporibus vehemẽtius pulſant, & tactu calidiores percipiuntur: qui dolor ſæpè tam pertinax eſt, vt niſi ſecta arteria vix tolli poſſit. Neque, quod ſe demonſtraturũ promittit, demonſtrat Collado, ſcilicet aliquem dolorem etiam materia fluente per arterias externas non requirere hoc remedium, ſed hoc probat aliquem dolorem eſſe pulſatilem, materia non exiſtente intra arterias, ſed etiam aliquando intra venas: & ita cõcedit materiam tum non exiſtere intra arterias, ſed venas; cum tamen ſe demonſtraturum promiſerit, materia, intra arterias exiſtente aliquando arteriotomiam non ſolum inutilem, ſed etiam noxiam eſſe. Alterum quod attinet, contrarium ſtatuit Galenus, & non ob quoſuis capitis affectus arteriotomiam inſtituendam, ſed ob eos ſolùm, cum ſanguis feruidus per arterias externas fertur, clarè docet 3. *de loc. aff. cap.* 8. cum ſcribit; *Non omnes huius auxilij beneficio fuiſſe curatos, eos nimirum vbi vapor ille ſpirituoſus per arterias internas ad caput adſcendit.* Addit enim: *Etenim aliæ arteriæ ijs maiores ad cerebrum ex ipſius baſi per retiformem plexum adſcendũt, per quas huiuſmodi affectionem fieri conſentaneum eſt, elato per ipſas vaporoſo calidoque ſpiritu.*

QVÆSTIO III.

An venas narium ſcalpello vel birudinibus aperire liceat?

An venas nariũ ſcalpello vel hirudinibus aperire liceat.

Plurimi quidẽ Medici eas etiam ſcalpello & hirudinibus aperire iubẽnt, ſed neuter modus tutus eſt. Nam cum venæ illæ viſui non pateant, qua ratione etiam ſcalpello aperiendæ ſint, Chirurgus non videre, & facilè hîc aliquid peccare poteſt; neque etiam vulnus ita obligari poteſt, ſicut in venis ſubcutaneis. Multò minus tutum eſt, hirudines naribus immittere; cũ facilè penitius irrepere & pertinacius hærere queant, vt non facilè extrahi, ac magnæ hæmorrhagiæ cauſæ eſſe queant, cuius rei exemplum annotauit Herc. Saxon. *lib.* 1. *pract. cap.* 2. de quodam patritio Veneto, cui hirudo nàribus appoſita aſcendit in caput, ita vt nullo modo vel extrahi vel necari poſſet, vnde æger nimia ſanguinis effuſione extinctus eſt. Et ſimile quid etiam Venetijs accidiſſe refert.

QVÆSTIO IV.

Cui loco cucurbitulæ reuulſionis gratia ſint applicandæ.

Cui loco cucurbitulæ in affectibus capitis applicandæ.

Diximus cucurbitulas ſcarificatas venę ſectionis vicarias primùm lũbis, deinde ſcapulis & brachijs, tandem ceruici imponendas eſſe. Contrarium ſentire videtur Platerus, dum *pract. tract.* 2. *p.* 257. ſcribit: Cucurbitulas colli lateribus, ſummo humero, ſcapulis, brachijs, coxis, ſuris, natibus quoque applicandas, ſenſim à ſuperioribus verſus inferiora cucurbitularum applicatione procedendo, repetendoque eodem vel etiam ſeqq. diebus, adhibita poſtmodum ſcarificatione, ſi validiùs à parte trahere velimus.

Verùm nulla eſt hîc repugnantia. Nos enim tantùm de cucurbi-

tulis ſcarificatis locuti ſumus, quas meritò primò partibus remotioribus applicamus. Platerus verò & de ſcarificatis & non ſcarificatis loquitur: & non ſcarificatas primò loco propinquo applicat, hinc ſenſim remotiori, vbi demum & vltimò ſcarificationem adhibet, atque ita non ſcarificatis, ſaltem ſanguinem verſus locum ſcarificandum deducit.

CAPVT IX.

De Intemperie capitis cum bile.

Cauſſæ.

De intemperie capitis cum bile. INtemperies hæc calida & ſicca eſt, bilemque coniunctã habet: quam quæ cauſæ generent, in Inſtit. *lib.* 2. *part.* 2. *&* 5. explicatum eſt. Eæ autem & hîc locum habent, nim. aër calidior, anni tẽpus calidum, vigiliæ nimiæ, exercitatio corporis nimia, & vitæ genus laborib. deditum, inedia, cibi, qui facilè in bilem vertuntur, vinum potens, medicamenta calida & ſicca, & id genus alia. Idque facilius iſta præſtant, ſi hominis temperatura ſit calidior & ſiccior, habitus corporis gracilis, ætas iuuenilis.

Signa Diagnoſtica.

Signa bilis in capite. Senſum mordacitatis, & dolorem acutum, mordacem & pungentem ob acrimoniam, & feruorem totius capitis excitat humor bilioſus; vnde caput totum calidum tangenti deprehenditur, dolorque, etſi vehemens, eſt ſine inſigni grauitate, quia ſua tenuitate poros ſubit nec inflat, dolórque magis in dextra parte percipitur; quod proculdubio intelligendum eſt, cum caput ab hepate κατ' ἰδίαν afficitur. Facies pallet, vel potius flauet, & ad citrinum colorem tendit, vt & oculi. Actiones cerebri potiùs deprauantur, quàm aboleutur, vel imminuuntur. Aliter enim ſæpè imaginantur, & ratiocinantur quàm par eſt, biliſque in cerebro abũdans delirium ſæpè cum quadã ſeueritate & iracundia excitat; vigiliæ infeſtant, quas interdum leuiſſimus & breuiſſimus ſomnus interrumpit, obuerſantur ante oculos, præſertim dum æger obdormiſcit, imagines flammarum & incendij, pugnarum & dimicationis, volatus. Excrementa cerebri ſunt pauca, aurium verò multa, & flaueſcunt, adéſtque linguæ, narium & oculorum ſiccitas, os amareſcit. Non quieſcunt ægri, ſed inæqualiter variè & inordinatè corpus mouent. Pulſus, ſi in corpore reliquo bilis abundet, eſt magnus, velox, frequens. Vrina citrina, ignea & tenuis: ac ſymptomata, quæ coniunguntur, per periodos affligunt, & plerumque circa meridiem ingraueſcunt, refertque Iachinus *in* 9. *Rhaſ. capite* 4. Iuuenem quendam dolorem capitis ex bile adeò grauem quotidie circa meridiem paſſum eſſe, vt fureret. Solétque tunc accidere, vt etiam in febribus, vt vrinæ tenues & aquæ quaſi mingantur, bile ad caput tendente; circa veſperã verò iterũ tinguntur, dum eadẽ in venis humoribus permiſcetur, & cum vrina excernitur.

Præceſſerunt cauſſæ bilem generantes, vt hepar calidum & ſiccũ, ætas iuuenilis, cibi & potus ad bilis generationem facientes, & reliquæ bilem cumulantes cauſſæ. Iuuant, quæ refrigerant, bilem euacuant, à capite auertunt, alterant, eiuſque generationem prohibent: contra nocent, quæ calefaciunt, bilem generant, retinent, augent, eamque ad caput concitant. Lux etiam vehementior moleſta eſt.

Indicationes.

Humor bilioſus eſt euacuandus, à capite auertendus, repellendus, ſi aliunde affluit. Intemperies verò tàm cerebri quàm humorum coniuncta, calida & ſicca contrarijs alteranda caputque roborandum. Et quidem ſi febris adſit, coctio prius expectanda; niſi materia turgeat: ſi verò febris abſit, quocumque tempore purgationem exhibere licet, modò viæ apertæ ſint. Hæ enim ſi apertæ non ſint, aperiendæ prius, de quo in Inſtitut. *lib. 5. part. 2. sect. 1. cap. 6.* & de febribus *lib. 2. cap. 6.* dictum. Ideóque fruſtra nonnulli ad bilem digerendam multa medicamenta propinant. Etſi enim illa, quæ præſcribunt, medicamenta vtilia ſint; tamen potius poſt purgationẽ, ad intemperiem alterandam, quam ante purgationem ad bilis coctionem, qua hîc in morbo non febrili nihil opus eſt, conducunt.

Curatio.

Injciatur ergo primùm clyſter ex refrigerantibus & emollientibus.

Vt ℞. *Fol. malu. violariæ, parietariæ, mercurialis, betæ, an.* M. j. *prunor. damaſc. num.* x. *hordei* M. ß. Coquantur in aq. ſimplici.

Colat. ℞. ℔. j. *Caſsiæ vel elect. lenitiui, aut diacathol.* ℥. j. *olei violar.* ℥. iij. *ſacchari rubri* ℥. ß. *ſalis* ʒ. ß. Fiat clyſt.

Vel ℞. *Maluæ, violar. endiu. lactuc. an.* M. j. *flor. nymph.* P. ij. *ſem. quatuor frigid. major.* ℥. ß. *prunor. num.* xij. Coq; in aq. hord. ſ.

Colat. ℞. ℔. j. *flor. caſsiæ* ʒ. vj. *elect. diacathol.* ℥. ß. *olei violar.* ℥. ij. *mell. roſati colat.* ℥. j. Fiat clyſter.

Vel exhibeantur ſyrup. violar. aut roſar. ſolutiu. ℥. ij. vel iij. cum aqua vel decoctione endiuiæ, vel decocto florum & fructuum.

Vel ℞. *Caſsiæ, elect. lenitiu. an.* ℥. ß. *pulpæ tamarindorum* ʒ. ij. Cum ſaccharo fiat bolus.

Vel in decocto aut aqua calidos humores alterante diſſoluatur *caſsiæ* ℥. j. & addatur *ſyrup. ſolutiu. roſar. aut viol. ſolutiu.* ℥. ß. F. hauſtus.

Poſtea ſi bilis miſta ſit cũ ſanguine, vtilis eſt ſanguinis miſſio, ſed parcior, ad ſanguinis copiã imminuendã, eundemq; refrigerandum mittendus etiam reuulſionis gratia ſanguis, vbi inflãmatio metuitur. Si verò nulla copia sãguinis adſit, nihilque tale metuatur, venæ ſectione opus non eſt. Cenſent autem Medici venã potius in dextro quàm in ſiniſtro brachio aperiendam eſſe, quia ſedes bilis potiſſimũ ſit in dextro latere: & aperiẽda eſt vena vel mediana vel humeralis.

Præparantia bilem in affectibus capitis. Poſtea bilem præparantia exhibenda, quæ ſcilicet eius feruorẽ & acrimoniam attemperant, vt ſine moleſtia per cõuenientia loca euacuari poſſit, refrigerãtia ſcilicet & humectãtia, è quibus cephalica

eligantur. Si tamen id conditio humoris poſtulat aliàs, & ſi bilis ſine vllo incommodo euacuari poteſt, ſtatim ad purgationem accedendum, vt antea dictum. Conueniunt ergò hîc, ſi opus eſt, caput humectantia, & refrigerantia ſupra propoſita, quibus & alia bilem præparantia, vt endiuia, acetoſa, cichorium & ſimilia miſceantur. Etſi bilis ſit tenuior & cum multis vigilijs; lactuca, nymphæa, papauer.

℞. *Syrup. papau.* ℥. j. *de nymphæa* ℥. ß. *aq. lactucæ, viol. nymph. an.* ℥. j. Miſce.

Vel ℞. *Syrup. granatorum, de agreſta, nymph. an.* ʒ. vj. *aq. portulac. lactuc. roſar. an.* ℥. j. Miſce.

Si bilis ſit craſſior.

℞. *aq. endiu. cichor. an.* ℥. j. ß. *ſyrup. acetoſ.* ℥. j. *endiu.* ʒ. vj. Miſce.

Etenim natura bilis ſemper perpendēda. Quo enim bilis calidior, fortiora refrigerantia adhibenda. Vt ſi bilis ſit pallida, fiant medicamenta ex hordeo, cichorio, endiuia, roſis, acetoſa: Si flaua & præſertim vitellina, illa ſcilicet ex aduſtione bilis pallidę orta, nymphęa, papauer addenda: ſi ſit viſciditatis particeps, vt vitellina illa Gnaiterij ita dicta, quæ pituitæ aliquid admiſtum habet, ſyrup. acetoſus & acetum addendum: de qua re prolixius agit Sauanorola *pract. tract.* 4. *cap.* 30.

Obſeruandum etiam hîc in vſu iſtorum medicamentorum, quod aliàs in genere præcipitur, cū dulcia facilè in bilem mutentur, ſyrupos & alia dulcia in parua quantitate eſſe vſurpanda, & aquis ac decoctis refrigerantibus benè diluēda. Acida potius præcipuè vbi inciſione aliqua opus eſt, conueniūt etſi bilis ſit craſſior.

Deinde purgetur humor bilioſus, verum non admodum validis & calefacientibus medicamentis, quibus ſanguis magis calefit & ad ſuperiora fertur, ſed lenioribus, & quæ ſimul feruorem ſanguinis tollunt, blandéque euacuant, qualia ſunt *ſyrup. roſar. & violar. ſolutiuus, aloe,* cui vt fortius purget, pauxillum ſcammonij, ad ℥. j. ß. g̃. viij. vel x. prout natura corporis & humoris copia id requirit, addi poteſt, & Gal. *hiera picra, myrobalani citrin. tamarindi, manna,* quia facilè bileſcit, refrigerantia, & quæ eius in bilem mutationē prohibeant, addi poſſunt, vt ſyrup. roſ. ſolutiu. cremor tartari, aqua endiu. violar, &c. *Rhabarbarum.* De quo tamen notandum, quod quidem ad bilem euacuandam vtile, & admodum familiare eſt medicamentum; quia tamen ſiccat ac fumoſum eſt, & facilè exhalat, ſolum non dandum, ſed cum aqua endiuiæ, violar. & ſimilibus frigidis, addenduſque ſyrup. roſar. vel violar. ſolutiuus. *Electuarium lenitiuum, diaprunis lenitiu. diacatholicum.* Et fortiora, *electuar. de pſyll. diaprunis ſolutiuum, de ſucco roſarum, pilulæ aggregatiuæ, aureæ,* quæ vſurpanda ſi bilis ſit craſſior & ob lentorem pertinacius adhæreſcat, vel pituita aliquid admiſtum habeat.

Purgantia bilem in affectibus capitis.

℞. *Specier. decocti flor. & fructuum* ℥. ß. *ſem. quatuor frigid. major. an.* ʒ. j. *tamarind.* ℥. ß. Coquātur in aq. ſimpl. In colat. ſ. q. infundant. *Rhabarb.* ʒ. ß. *cinnamomi* ℈. ß. *ſpicæ* g̃. vj.

Colat.

Colat. ℞. ℥. iij. In ijs diſſolue *mannæ* ʒ. vj. vel ℥. j.

Iterum colentur. Adde *ſyrup. roſar. ſolutiu.* ℥. ß. F. hauſtus.

Vel ℞. *Tamarindor.* ʒ. vj. *myrobolan. citrin.* ʒ. ij. *flor. borrag. violar.* M. ß. *ſem. quatuor. frigid. major. an.* ʒ. j. Coque in aqua hordei.

Colat. ℞. ℥. iij. In ijs diſſolu. *mannæ* ℥. j. ß. *Elect. diacatholici* ʒ. vj.

Colat. Adde *ſyrup. viol. ſolutiu.* ℥. ß. F. hauſtus.

Decoctum etiam vel ſyrup. florum & fructuum cordialium bilis feruorem reprimit, ſanguinem mundat, & bilem leniter educit.

℞. *Prunor. num.* xl. *iniubarum, ſebeſten, an. num.* xxx. Coque in aq. ℔. iij, ad remanentiam ℔. j.

In colatura diſſolu *pulpæ tamarind. caſsiæ extract. an.* ℥. iij. *mannæ* ℥. j. Si libet adde ſaccharum. Fiat ſyrupus pro iv. doſibus, quarũ quælibet ſcammonij ℈. iv. acuatur.

Vel ℞. *Rhabarbari* ℈. iiij. *cinnamomi* ℈. j. *flor. cordial.* P. ij. Infundantur in aq. endiuiæ.

Colat. ℞. ℥. iij. ß. In ijs diſſolu. *pulpæ tamarind. el. de ſucco roſar.* ʒ. ij. *ſyrup. viol. ſolut.* ℥. ß. M.

Bolus.

Bolus. Delicatis talis bol⁹ exhiberi poteſt.

℞. *conſeru. violar. vel roſar. cum manna parata* ℥. ß. *Extracti ſcammonij* ℈. vj. *vel diagrydij* ℈. ß. *cinnam. macis, maſtiches, an.* ℈. iij. Fiat *bolus.*

Vel ℞. *Caſsiæ* ℥. v. *Elect. roſat. Meſ.* ʒ. j. *rhabarb. elect.* ℈. ij. *ſpic.* ℈. vj. *trochiſc. de viol. cum ſcammon.* ℈. j. Cum ſacchar. F. bolus.

Puluis. Puluis. ℞. *Turbith. elect.* ʒ. ß. *zingiber. ſtœchad. Arab. an.* ℈. ß. *diagrid.* ℈. vj. *macis, ſantali rubri an.* ℈. iij. Fiat pulus.

Et quidem bolis & li[illegible] medicamentis bilis commodius purgatur. cum ijs refrigerantia & humectantia commiſcere liceat, pilulæ verò magis ſiccant. Si tamen alicui pilulæ arrident, & præcipuè ſi bilis ſit craſſior, tales exhiberi poſſunt.

Pilulæ. ℞. *Pilul. aggreg.* ℈. ij. *de rhabarb.* ℈. j. *diagrid.* ℈. iiij. *cum aq. endiu.* F. pilul. xxj.

Vel ℞. *Rhabarb.* ʒ. ß. *ſpicæ* ℈. vj. *ſpecier. hieræ. ſ.* ʒ. ß. *agarici trochiſc.* ℈. j. *cum ſyrup. viol.* F. pilul. xxv.

Notandumque hic illud, quod Galenus, *lib.* 1. κτ' τόπ. *c.* 2. monet, in omni capitis morbo à quocumque humore fiat, admiſcenda eſſe phlegmagoga.

Clyſteres etiam refrigerantes & humorem bilioſum euacuantes ſæpius inijcere vtile eſt.

Vt ℞. *Malua, althææ, violar. parietariæ an.* M. j. *hordei* M. ß. *ſemin. quatuor frigid. major. an.* ʒ. iij. *prunor. n.* x. Coquantur in aqua ſimplici.

Colat. ℞. ℔. j. *Caſsiæ pro clyſteribus* ℥. j. *elect. de pſyll.* ℥. ß. *olei violacei* ℥. ij. *mellis roſati colati* ℥. j. *ſalis* ʒ. j. Fiat clyſter.

Vomitoria. Si bilis ad ventrem confluat: atque inde vapores ad caput eleuentur, ægerque ad vomendum facilis ſit, vomitoria etiam lenia exhiberi poſſunt. Si verò æger ad vomendum difficilis ſit, ne caput magis repleatur, omittenda vomitum cientia, & bilis per aluum educenda.

Neque ſolum iſta electiuè purgatio vſurpanda, ſed & ea, quæ abſtergendo potius eandem cum per aluum, tum vias vrinæ educunt, qualia ſunt decoctum lupuli in ſero lactis, & fumaria cum eodem ſero exhibita.

Vrinam euentia.

Poſtquam humor bilioſus ita euacuatus, qui reſtat alterandus, & intemperies inducta corrigenda contrarijs, frigefacientibus ſcilicet & humectantibus ſup. *c.* 1. *&* 4. propoſitis, quæ hîc repetere opus non eſt. Quibus & alia ad bilem temperandam vtilia addere licet, vt *dentem leonis*, *ſonchum*, *portulacam*, *ſyrup. de portulaca*, *de agreſta*, *oxyſaccharum* & ſi vigiliæ infeſtent, præcipuè vſurpanda *lactuca*, *nymphæa*, *papauer* & ex ijs parata medicamenta. Simul etiam & poſtquam humor bilioſus per aluum aliquo modo euacuatus fuerit, ab initio etiam hic repellentia conueniunt, quæ ſupra de intemperie capitis calida & à plethora propoſita ſunt. Et licet repellentibus opus non ſit, refrigerantia tamen adhibeantur tùm interna, tùm externa *cap.* 1. propoſita. Inter quæ odoramenta reliquis præferuntur, quod ſatis refrigerent, exitum tamen vaporum è capite non prohibent. Topica, quæ adhibentur, non ſint humida & ſanguinem ad putrefactionem diſponentia, ſed eligenda adſtringentia, ſucci granat. berber. Ideoque Foreſtus *libro* 9. *obſeruat.* 12. ſacculis potius quàm lotionibus vtendum cenſet.

Camphora ad aff. huius capitis.

Camphora tamen hîc, quia ſiccat, & vigilias inducit, vel omittatur vel cautè adhibeatur; cum ſomnus in hac intemperie capitis commodiſſimus ſit, ideoque & & quia bilis ſiccat, & plerumque vigilias inducit, ſomnum conciliantibus ſæpe opus eſt, vt lotionibus pedum medicamentis, quæ acrimoniam bilis retundunt, & cerebrum humectant, ex folijs lactucæ, flor. viol. capitibus & ſeminibus papaueris & ſimilibus, de quibus ſuo loco dicetur.

Neque omittantur reuulſiones per cucurbitulas ſine ſcarificatione, per frictiones, ligaturas, lotiones extremorum. Vtile etiam hic eſt balneum aquæ dulcis.

Hinc particulares euacuationes inſtituantur. Apophlegmatiſmi quidem pituitæ propriè conueniunt. Maſticari tamen & hîc poſſunt grana maſtiches cum paſſulis & ſaliua crebrò expui. Et ſi aliquid pituitæ admiſtum ſit, aliquot grana piperis vel cubebarũ, vel parum cortic. radic. cappar. addi poteſt. Errhina parentur ex ſucco betæ, aqua tamen hordei admixta. Vel fiat gargariſmus ex decocto hyſſop. hordei & oxymel. ſimpl. *Euacuantia bilem à capite.*

Vel ℞. *Succi roſarum* ℥. ij. *diagrid.* ʒ. j. ß. *ſucci betæ* ℥. iij. *mellis* q. ſ. fiat errhinum.

Vel ℞. *Succi roſarum* ℥. ß. *diagrid.* ℈. j. *mellis parum*, Miſce.

Vel *Scammonium aut elaterium cum lacte* miſceatur, quod naribus attrahatur.

Vel ℞. *Aq. majoran.* ℥. ij. *mannæ* ℥. ß. Miſce.

Rharbarbarum quoque vſurpare licet. Sternutatoria cum ex ſolis frigidis, vtpotè quæ naturam ſufficienter non ſtimulant, parari non poſſint, parantur, ſi ijs opus, ex frigidis & calidis ſimul mixtis, vt ex ſucco violarum vel roſarum, quibus aliquid piperis aut helleb. addi poteſt. Aut vapor aceti in quo caſtoreum diſſolutum ſit, naribus attrahatur.

Et ſi bilis ſanguine permixta ſit,

ſanguiſque bilioſus, tenuis, feruidus ac vaporoſus mali cauſa ſit, ad arteriarum ſectionem, aliis remediis non iuuantibus, accedere quoque neceſſarium eſt, de qua *capite praecedente* dictum.

Tandem etiam digerentia ex chamæm. meliloto, ſem. lini, fœnugræci adhibenda, vt & vnguentum alabaſtrinum, eodem modo vt in intemperie cum ſanguine, *de quo poſtea etiam in quæſtione dicetur.* Et quia cochlearum caro citra calorem redundantem humorem euocat, etiam hic nonnulli cataplaſma quod paratur ex cochlearum carne contuſa, cum modico thuris commendant.

Diæta.

Aër in quo æger degit, ſit frigidus & humidus, vel talis arte paretur, vt ſupra *cap.* 1. dictum. Victu vtatur æger refrigerante & humectante, ſupra eodem capite propoſito & deſcripto, quo generatio bilis prohibeatur, & genita temperetur. Abſtineat vino, potuſque ſit aſſuetis aqua cocta & præparata, vel aqua hordei aut cereuiſia tenuis. Aſſueti cubitum ituri hauſtũ aquæ frigidæ bibant. Somnus ſit longior: Perturbationes animi & corporis motus vehementiores, vt & inedia, vitentur.

QVÆSTIO.

An in intemperie cum humore bilioſo etiam locum habeant diſcutientia & reſoluentia?

Videntur quidem minus conuenire diſcutientia. 1. cum ſint calida, & intemperiem augeant, ac facilè putredinem humori inducere poſſint. 2. quia attrahere valent humores ad caput 3. quia bilis ſpõtè & facilè exhalat, & vix vllas ſui reliquias in capite relinquit.

Verum enim verò in declinatione non ſunt planè omittenda diſcutientia. Si enim locum habent in inflammatione, vt docet Gal. 13. m. m. *cap.* 6. 8. & 9. & 1. ad Glauc. *cap.* 15. & 2. κα' τόπ. *cap.* 2. omninò etiam in humore bilioſo adhiberi poſſunt. Tantum verò abeſt, vt intemperiem augeãt, vt potius refrigerent. Digerentia enim, vt vult Galenus, 1. *de ſimpl. medicam. facult. cap.* 4. & 2. ad Glaucon. *cap.* 2. refrigerant ex accidente, quatenus materiam calidam diſcutiunt. Neque metus eſt attractionis: cum non niſi vniuerſalibus præmiſſis, & poſt vſum repellentium adhibeãtur; vbi verò metus adhuc eſt de affluxu, compoſitis ex repellentibus & diſcutientibus vtendum. Et quanquam humor bilioſus ſit tenuis, & facile exhalet: tamen facilè fieri poteſt, vt in capite hærens craſſeſcat, & hinc non totus exhalet.

CAPVT X.

De Intemperie capitis cum pituita.

Cauſſæ.

QVæ cũ pituita coniuncta eſt intemperies, frigida & humida eſt. Generatur autem & cumulatur pituita in cerebro hyeme, & conſtitutione aëris frigida, locisque paluſtribus & vliginoſis, ætate ſenili, imprimis vbi cerebrum frigidius & humidius eſt, vel à morbo aliquo, aut nimia *De intemperie capitis cum pituita.*

venere, aut immoderato ſanguinis è naribus fluxu, debilitatum eſt, aut ob meatuum anguſtiam, excrementorum craſſitiem, facultatiſque expultricis debilitatem excrementa expellere non valet. Aliundè verò ad caput trãſmittitur, ſi in vniuerſo corpore, aut determinata aliqua parte abundet, & cauſæ accedant, quæ ipſam ad caput allicere valent, vt dolor capitis, calor & ſimilia. Non parum etiam ſæpè ad hanc intemperiem generandam facit hepar calidũ & humidum, à quo sãguis vaporoſus materiam multis vaporibus, qui in caput eleuantur, præbet, qui ibi hærentes, cerebrum debilitant, & materiam pituitæ præbent. Et omninò hæ faciunt cauſæ omnes pituitam generantes, lib. 2. Inſtitut. enumeratæ.

Signa Diagnoſtica.

Signa pituitæ in capite. Adeſt capitis grauitas & tenſio, ſenſuum cum internorum, tum externorum inertia, mentiſque ſtupor & tarditas, in ſomnum propenſio, idem eſt longior & profundior. De ſomno tamen hoc monet Zechius, *conſul.* 72. fieri poſſe, vt in cerebro pituitoſi humores generentur, & nihilominus vigiliæ ægro ſint moleſtæ, ſi ſcilicet pituitoſa excrementa ſtatim cum gignuntur, concitato motu delabantur & catarrhum excitent, præcipuè ſi cerebri calor natiuus abſumptus & cerebrum ſecundum ſubſtantiam exſiccatum ſit: præterea ſi mœror & ſollicitudines ſomnum interrumpant ac vigilias excitent. Somnia ſunt de rebus albis, aquis, pluuiis. Cœlo [illegible] melius habent ægri, nubilo & frigido aere peius habent circa lunæ φάσεις peius, luna ab aſpectu ſolis vacua melius. Si tamen in parte capitis anteriore pituita abundet, ſoporoſus magis affectus extat; ſi in medio vel poſteriore, fatuitas & memoriæ læſio magis excitatur.

Os ſaliua multa humet, lingua eſt mollis, ſitis adeſt nulla, & pituita copioſior è naribus & per palatum excernitur, quæ ſapore eſt, vel dulci vel, acido, vel ſalſo pro natura & differentia pituitæ. Facies pallet, niſi forſan doloris vehementia aut diuturnitate tenuior ſanguinis pars ad caput rapiatur, cuius præſentia id rubeat & caleat, oculi ſubtument. Caput ſi tangatur non eſt ita calidum, ſed potius frigidum, & quod non niſi tegumentis multis adhibitis calefieri poteſt. Nonnullique conqueruntur, ſe frigiditatem inſtar niuis & glaciei in capite percipere. Moleſtia, quam parit, ferè magis in occipite ſentitur, præſertim ijs horis, quibus pituita dominatur, à tertia ſcilicet hora noctis vſque ad nonam. Vrina, ſi ſimul in reliquo corpore pituita abundet, eſt cruda, craſſa, alba, pulſus paruus, mollis, tardus, rarus; Affectus qui inde excitatur, eſt diuturnus. Quod ſi cum his temperamentum, ægri ætas, anni tempus, aëris conſtitutio, diæta præcedens, & omninò cauſæ, quæ caput frigefacere & humectare ac pituitam in eo cumulare ſolent, conſentiant, certiora omninò erunt iſta ſigna; iuuant quæ pituitã alterant & euacuant, caputq; calefaciũt & ſiccãt; nocent quæ pituitã nimis a[illegible]nt, caputq; frigefaciunt & humectãt.

u

Prognoſtica.

Intemperies hæc curatu non ita facilis eſt, & ſæpè in ſtuporem, paralyſin, apoplexiam, & ſoporoſos affectus degenerat; & quò diuturnior eſt, eò difficiliùs curatur, vt & in corpore ſenili. Tempus hybernum quoque, quod morbum auget, minus aptum eſt ad curationem; commodior eſt calida & ſicca aëris conſtitutio, qualis eſt æſtiua,

Indicationes.

Cum intemperies tolli non poſſit, niſi cauſa prius tollatur, pituita primùm euacuanda, & ſi ad caput moueatur, reuellenda. Intemperies verò frigida & humida per calefacientia & ſiccantia corrigenda

Auxilia & Curatio.

Itaque ſanguinis euacuatione ob pituitam equidem nulla opus eſt. Si tamen in reliquo corpore, quod fieri impoſſibile non eſt, præcipuè ſi hepar ſit calidius, ſanguis abundet, cum in ætate florente vel conſiſtente etiam detrahere inutile non eſt. Hoc enim modo & vaporum ad caput exhalatio impeditur, & ſuperfluum alimentum demitur, vt natura poſtea, quicquid crudum & pituitoſum in ſanguine eſt, faciliùs & exactiùs concoquere poſſit, & medicamenta poſtea tutius vſurpentur. Sanguine euacuato, aut ſi ſanguinis euacuatione opus non ſit, ſtatim ad ipſius humoris pituitoſi euacuationem ſe accingat Medicus,

Primò ergo præcipuè ſi ab inferioribus humor ad caput feratur, inicíatur clyſter. Clyſteres enim non ſolùm ex primis viis materiam ſuperfluam euacuant, ſed & à membris principalibus ſuperioribus, & maximè cerebro humores ſuperfluos verſus inferiora trahunt.

Primò talis ſufficit.

℞. *Maluæ, althææ, betæ, parietar. betonic. hyſſopi, an.* M. j. *Flor. ſtœchad. chamæmel. melilot. an.* p. ij. Coq. in. aqua ſ.

Colat. ℞. ℔. j. in qua diſſolue *hieræ ſimpl.* Galen. *benedict. laxatiu. an.* ℥. ß. *mellis anthoſati, roſat. colati an.* ℥. j. *ſucci betæ* ʒ. x. *olei lilior. an.* ℥. ij. *ſalis* ʒ. ß. Fiat clyſter.

℞. *Rad. ireos, pæniæ, an.* ℥. ß. *mercur. betæ, ſaluiæ, rutæ, betonicæ, an.* M. j. *roriſmar. flor. chamæmel. an.* p. j. *ſem. aniſi, fœniculi, an.* ʒ. ij. *agarici albi in petia ligati* ℥. ß. Coquantur in aq. ſimplici.

Colat. ℞. ℔. j. adde *bened. laxat.* ℥. ß. *diaphœn.* ʒ. ij. *mellis roſat. ſolut.* ℥. j. *olei rutacei* ℥. j. ß. *laurini* ℥. j. *ſalis* ʒ. j. Fiat clyſter.

Si in ventriculo ſit materia fluitans aut nauſeam excitans, æger que ad vomitum facilis ſit, vomitus concitetur, aliàs vomitus inutilis, cum caput repleat.

Præparantia pituitam in capite.

Deinde humor pituitoſus, niſi ſit ſalſus, cum magna ex parte ſit craſſus & viſcidus, præparandus & attenuandus incidentibus & abſtergentibus, *hyſſopo, ſaluia, origano, maiorana, betonica, verbena*, quæ ſiue aſſumpta, ſiue extra vſurpata in morbis capitis à materia frigida multum prodeſt, *ruta, roſmarino, ſtœch. pæonia, matricaria*, in mulieribus, & aliis cephalicis calidis ſupra *cap.* 2 propoſitis, tùm ſimplicibus, tùm compoſitis, quibus & alia medicamenta incidentia & abſtergentia *Præparantia pituitam in capite.*

addi poſſunt. Magna ex parte pituitam craſſam & viſcidam eſſe diximus. Quando enim pituita fluida eſt & catarrhus coniunctus ac materia euaporationi apta, quæ nimia attenuatione redderetur fluidior & plures vapores ſuppeditaret, vſurpanda calefacientia & ſiſtentia nonnihil, atque incraſſantia, vt *ſaluia, mentha, abſinthium, maſtiche, nux moſchata, nuces cupreſſi, thus, mel roſatum*, & ſimilia. Vbi verò materia eſt frigida, craſſa, viſcida, ab attenuantibus & mitioribus inchoandum, qualia ſunt oxymel ſimplex, aqua maioranæ, hyſſopi, betonicæ; poſtea ad fortiora aſcendendum, qualia ſunt oxymel compoſitum, ſcylliticum, ſyrup. ſtœchad. Arabic. aq. maioranæ, rutæ, roriſmarini, decoctum radicum pœoniæ, acori; & prout viſciditas maior vel minor eſt, ita etiam incidentium & abſtergentium, vt oxymel ſimplic. & compoſiti plus vel minus admiſcendum. Omninò enim in præparantibus iſtis medicamentis hoc obſeruandum, vt à lenioribus incipiamus, ne ſi nimis calida ſtatim initio vſurpentur, materia fundatur & morbus vehementior reddatur. Ideo Matthæus de Gradibus reprehendit eos, qui in dolore capitis à cauſa frigida à principio exhibent ſyrup. de ſtœchad. qui eſt valdè calidus. Quapropter rectiſſimè fit, ſi cum materia eſt multa, primò leniora vſurpentur: hinc pars materiæ euacuetur & poſtea ad fortiora fiat progreſſus. Si pituita ſit ſalſa, ſemper addenda cichorium, endiuia, ſcariola.

Vt ℞. *Radic. fœnic.* ℥. ß. *Fol. bet. hyſſop. an.* M. j. *ſem. fœnic.* ʒ. j. *Flor. roriſmarini, ſtœchad. Arabic. an.* p. ij. Coquantur in aq. ſimplici.

Colat. ℞. ℥. vij. *ſyrup. de betonica, de ſtœchad. ſimplic. an.* ʒ. vj. *oxymelitis ſimp.* ℥. ß. Miſce pro duabus doſibus.

℞ *Radic. calam. arom. pœoniæ, galangæ ana* ℥. ß. *beton. ſaluiæ, roriſmar. an.* p. j. *ſem. pœon.* ℥. ß. *aniſi, fœnicul. an.* ʒ. ij. *Flor. ſtœchad. Arab. ſaluiæ, ſambuc. roſar. an.* p. j. Coquantur in aqua pura.

Colat. ℞. ℔. j. ß. *ſacchari.* ℥. iij. Fiat potio clara.

Quæ aromatizetur *ſpecier. diamoſch. dulc.* ʒ. j. pro 3. vel 4. doſib.

Vel ℞. *Hyſſopi, betonicæ, ſaluiæ an.* M. j. *Flor. ſtœchad. Arabic.* M. ß. Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. ℥. viij. *Syrup. de hyſſop. de ſtœchad. ſimpl. an.* ℥. j. Miſce pro duabus vel tribus doſibus.

Vel ℞. *Syrup. ſtœchad.* ℥. j. *oxymel. ſimpl.* ℥. ß. *decocti cephalici* ℥. iij. vel iv. F. Hauſtus.

Vel ℞: *Radic. fœnic.* ℥. j. *pœoniæ, angel. ireos Florentinæ, an.* ℥. ß. *ſaluiæ, maioranæ, betonicæ, calaminthæ, hyſſopi, an.* M. ß. *ſem. fœniculi, ſileris montani an.* ʒ. ij. *carui* ʒ. j. *flor. ſtœchad. Arabic. anthos, lauendulæ an.* p. j. Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. ℔. ij. ß. Dulcoretur ſaccharo & clarificetur, add. *aq. cinnã.* ℥. ß. Fiat potus pro quat. doſib.

℞. *Radic. fœnic. petroſel. an.* ℥. ß. *pœoniæ* ʒ. j. *beton. hyſſop. calaminth. capill. Veneris, meliſſ. maior. an.* M. j. *Flor. ſtœch. Arab.* p. j. Coq. in aqua ſ.

Colat. ℞. ℔. j. *Mellis anthoſati, ſyrup. de betonica, oxymel. ſimpl. an.* ℥. j. Fiat potio pro 4. doſibus, quæ aromatizetur *ſpecier. aromat. roſat.* ʒ. ß.

℞. *Radic. fœnicul., pœoniæ, an.* ℥.

ß. hyſſop. calaminth. betonic. capill. Veneris, maioran. roriſmar. ſtœchad. Arabic. an. M. j. flor. ſambuc. M. ß. Coq. in ſ. q. aq. puræ.

Colat. adde mellis ℔. ij. aceti ſcyllitici ℔. ß. Fiat Syrupus, qui aromatizetur pulueris nuc. moſchat. ʒ. j. ſem. pœon. ʒ. ß.

Quæ cõquaſſata in nodulo ſub finem decoctionis addantur. Syrupi huius datur ℥. j. ß. cum aq. betonic. fœnic. hyſſop. an. ℥. j.

Vel ℞. Syrup. de ſtœchad. ſimpl. de betonica, de hyſſopo an. ℥. j. oxymel. ſcyllit. ʒ. vj. aq. betonicæ, roriſmarini, hyſſopi an. ℥. iij. M. pro tribus doſibus.

Et reliqua, quæ ſupra cap. 2. de intemperie capitis frigida ſunt propoſita.

Purgantia pituitam è capite.

Purgãtia pituitam è capite. Poſtea purgatio inſtituatur agarico, turbith, trochiſc. albandal, foliis ſenæ, aloe, pilulis cochiis Arabicis, lucis, de agarico, aſſaieret, ſpeciebus diaturbith, Electuar. diaph. & ſimilib.

Pilulæ: ℞. Aloës lotæ cum aq. maioranæ, agaric. trochiſc. an. ʒ. j. maſtiches, cubebar. an. g̃. vj. trochiſcorum albandal ℈. ß. cum ſyr. betonicæ, fiant pilulæ; doſis ʒ. j.

Vel ℞. Pilul. cochiar. ℈. iſ. aurearum ℈. j. Trochiſcorum albandal g̃. iij. cum aqua betonicæ. F. pilul. xvij.

Vel ℞. Pil. cochiar. ʒ. j. aurear. ℈. ß. trochiſc. albandal g̃. ij. Cum oxymel. ſyllit. F. pilul. xvij.

Vel ℞. Pilul. cochiar. aurear. aloephangin. an. ʒ. ß. agarici trochiſchat. ℈ ij. turbith electi ℈. ß. maſtic. cinamm. cubebar. an. g̃. vj. trochiſc. albandal g̃. vij. Cum aq. roriſmarini F. pilul. e ʒ. j. xv. vel xvj. detur ʒ. j.

Vel ℞. Pilul. cochiar. ℈. ij. d. big racum agarico ℈. j. Trochiſcor. albandal g̃. iij. Cum aqua maioranæ, fiant pilul. xxj.

Zechius has pilulas laudat.

℞. Agaric. elect. ʒ. ij. colocynth. ʒ. v. ß. myrobal. chebulor. ℥. j. ſem. in. maioran. rutæ, pœoniæ, aſari, piperis, zingiber. an. ℈. j. nuc. moſchat. cubebar. caryoph. xylaloës maſtic. cardamom. ſpicę nardi, an. ʒ. ß. hellebor. nigri ℈. ij. ſalis gemmæ, nitri, an. g̃. v. aloës hepaticæ pondus duplum, fiant pilulæ cum benedict. laxatiu. Quarum ʒ. j. bis terue in menſe vel ℈. j. tertio quoque die ſumatur.

Boli ℞. Elect. diaphœnic. ℥. ß, vel ʒ. v. vel vj. pulu. ſtœchadis Arabic. radic. pœoniæ an. ℈. ß. cum ſaccharo, fiat Bolus.

Vel ℞. Agarici trochiſcat. ℈. iv. Elect. diaphœnic. ʒ. ß. Flor. ſtœchad. Arabic. ſem. aniſi an. ℈. ß. Cum ſaccharo, fiat Bolus.

Pulu. ℞. Pulueris ſenæ præparatæ, mechoacannæ, an. ʒ. j. turbith ℈. ß. crem. tartari rad. ireos florentinæ, diagridy an. g̃. vj. ambr. g̃. ij. F. puluis pro ij. doſibus.

Vel ℞. Turbith elect. ℈. iv. zingiber. ℈. j. flor. ſtœchad. Arabic. ℈. ß. ſacchari ad pondus omnium, F. puluis. Vel iſte:

℞. Polypod. quern. ℥. j. glycyrrh. ʒ. j. agaric. trochiſc. ʒ. ß. turbith gummoſi, infuſi in lacte & exſiccati ʒ. j. zingiber. ſalis gemmæ, maſtiches, an. ʒ. ß. cremor. tartar. ʒ. ij. cinnamom. cubeb. an. ℈. ij. ſummitat. thymi ʒ. iij. ſem violar. ʒ. ß. medullæ ſem. carthami ʒ. j. ſacchari candi parum, fiat puluis.

Simul alterat & purgat doſis ʒ. ij. vel plures.

Si doſis videatur minor, purgantia augeri poterunt.

Potiones ♃. *Agaric. throchiſc.* ʒ. ij. *zingib. albiſſimi* ʒ. j. *ſalis gemmæ* ℈. j. Inciſa infundantur inſ.q. oxymelitis ſimplicis per horas octo. Poſtea ebulliant, colentur & exprimantur. Expreſſo liquori adde *decocti foliorum betonicæ, hyſſopi, flor. ſtœchad. Arabic.* pro hauſtu, in quo diſſoluantur *Elect. diaphœnici* ʒ. ij. ß. *mellis anthoſati* ℥. ß. Iterum coletur, fiat hauſtus.

Vel ♃. *Radic. fœnic.* ℥. ß. *pæoniæ* ʒ. ij. *hyſſopi* M. ß. *fol. ſenæ elect.* ʒ. ij. *ſem. carthami contuſi* ʒ. ij. *aniſi, fœniculi*, *an.* ʒ. j. Coquantur in aq. ſimpl.

Colaturæ ♃. ℥. iv. ß. *Mellis roſati ſolutiui* ℥. ß. Miſce.

Sed quia humor pituitoſus plerumque contumax eſt, & vna vice vix educi poteſt, ex interuallis repetere vſum præparantium & purgantium conuenit, ſintque ſemper poſteriora medicamenta prioribus fortiora; Vt ſi primò mel roſatum exhibitum ſit, poſtea vſurpetur ſyrupus de duabus radicibus, de ſtœchade ſimplex, oxymel ſimplex: tandem ſyrup. de ſtœchad. compoſitus, oxymel ſcylliticum cum decoctis & aquis herbarum cephalicarum ſaluiæ, roriſmarini, ſtœchadis. Si primò exhibitæ pilulæ. Aſſuefeet, poſtea exhibeantur pilulæ aureæ , tandem cochiæ, fœtidæ.

♃. *Rad. fœnic. pæon. an.* ℥. ß. *ireos, calami aromat. an.* ʒ. j. ß. *ſem. carui* ʒ. j. *aniſi, ſileris montani, an.* ʒ. j. ß. *fol. betonic.* M. j. *maioranæ, hyſſopi, rutæ, an.* M. ß. *flor. ſtœchad.* [illegible] *rin. lauendulæ, an.* P. j. Coq[illegible]tur in aq. ſimplic. ad co[illegible]o-ne[illegible] pa[illegible] [illegible]. j.

Colat. adde *Syrup. de hyſſop. de ſtœchad. compoſ. an.* ʒ. j. ß. *mellis anthoſati* ℥. ij. *oxymel. ſimpl. vel ſcyllit.* ℥. j. *Aq. cinnamom.* ʒ. iij. M. pro quatuor doſibus.

♃. *betonic. menthæ, ſaluiæ, flor. roriſmar. an.* P. j. *caryophyll. cinnamom. an.* ℈. j. *corticum citri* ℥. ij. Coq. in ſ. q. aq. betonicæ ad quartæ partis conſumpt.

Collat. adde *mellis & aceti q. ſ.* Fiat oxymel. De quo mane tribus diebus continuis ſumãtur cochlear. 2. vel 3. Hinc iterum purgatio inſtituatur.

Vt ♃. *Pil. cochiarum, aurearum, fœtidarum, an.* ℈. j. *agarici trochiſcat.* ℈. ß. *trochiſcorum alhandal* ℈. iij. cum aq. ſaluiæ, fiant pil. xxj.

Vel ♃. *Turbith elect.* ℈. iv. *zingiber.* ʒ. ß. Infundantur *in ſ. q. hydromelitis & aq. hyſſopi* per horas ſeptem.

Colat. expreſſ. ♃. ℥. iv. In iis diſſolue ſuperigne *Elect. diacatholic. Indi maior. an.* ʒ. ij. ß. *mellis roſati colati* ℥. ß. Iterum colentur. Fiat hauſtus.

Vel ♃. *Elect. diaphænic.* ʒ. iij. *Indi.* ʒ. ij. ß. *diacarthami* ʒ. ß. *puluer. flor. ſtœchad. Arab. & ſem. pæoniæ, an.* ℈. ß. Cum ſaccharo, fiat bolus.

Vel ♃. *Turbith elect.* ʒ. j. *agaric. trochiſc. flor. anthos, ſtœchad. Arab. zingiber. an.* ℈. ß. Fiat puluis.

Efficax eſt in hunc vſum etiam medicamentum, quod nonnulli Hippocratis Theriacam appellant, & ita paratur:

♃. *Abſinthij, marrubij, ſtœchados, maſtiches rhabarb. chamæpyth. chamædryos, an.* ʒ. iij. *hyſſopi* ʒ. j. *agarici boni ad pondus omnium,* Pulueriſentur

riſentur & cum melle coćto excipiantur. Detur mane à ʒ. ij. ad ʒ. iij. in decocto ſtœchadis, vel alio conueniente liquore.

Vtile etiam eſt ſæpè clyſteres repetere & iniicere, & ſi ab inferioribus aliquid adſcendat, frictiones, cucurbitulas & ſimilia reuulſoria auxilia adhibere, clyſter fortior talis prodeſt.

℞. *Rad. ireos recent. ſigill. Salom. angelic. pœoniæ, an.* ℥. ß. *fol. lauri, rutæ, origani, calaminthæ, an.* M. j. *flor. ſtœchad. Arabic. anthos, an.* p. j. *ſem. carui, fœniculi, an.* ʒ. iij. *baccar. lauri, ſem. carthami, an.* ℥. ß. *agaric. in petia ligati* ʒ. ij. Coquantur in aq. pura.

Colat. ℞. ℔. j. *Elect. benedict. laxatiu.* ℥. ß. *hieræ diacolocynth. vel hieræ Logadij* ʒ. ij. *pilul. aurearum* ℈. j. *mellis anthoſati, ſucci betæ vel mercurial. an.* ℥. j. *olei rutacei* ℥. j. ß. *de caſtoreo* ʒ. vj. *ſalis* ʒ. j. Fiat clyſter.

Caput confortantia calida. Poſt purgationem, vt & caput alteretur ac roboretur, & purgantium non eluatur, ſumat æger *Mithridatij* ℈. ij. *conſeru. roſar. anthos, an.* ʒ. j. Miſce.

Vel ℞. *Theriac. mithrid. an.* ℈. ij. *conſeru. flor. ſaluiæ* ℥. ß. *roſar.* ℥. j. *cum melle anthoſato* F. electuarium. Doſis ʒ. ij.

Aut alia caput frigidum alterantia ſupra propoſita vſurpentur. Et quia malum hoc ſæpè pertinax eſt, & generoſis etiam remediis non ſemper cedit, non inutile fuerit corpore purgato aliquot diebus decoctum ligni guaiaci exhibere. Nam corpus & caput calefacit ac ſiccat, & crudos humores in vniuerſo corpore coquit, craſſos attenuat, viſcidos incidit, lentos abſtergit & quicquid aquoſum eſt per vrinam educit, & per habitum corporis digerit & diſcutit: ad quæ omnia multùm etiam facit tenuior illa victus ratio, quæ cum potu decoctio ligni adhiberi ſolet.

Purgationibus vniuerſalibus hiſce ſi materia tota non tollatur, particularibus euacuationibus quod reliquum eſt per conuenientes vias, per nares ſcilicet & palatum, educere, tandem per inſenſibilem perſpirationem reſoluere, & medicamentis, quæ ex alto quoque atttahunt, diſcutere & diſſipare neceſſarium eſt.

Per nares pituitam euacuant errhina, quorum quæ ſimul ſternutationem cient, ptarmica dicuntur.

In os & fauces pituitam proliciunt apophlegmatiſmi in genere dicti, maſticatoria ſcilicet, collutiones oris & gargariſmi, faucium ſeu palati illitus.

Medicamenta hæc, quæ caput euacuant, ſeu per palatum, ſeu per nares id fiat, ſunt, vt Galen. 2. κτ̃ τόπ. cap. 2. & 6. κτ̃ τόπ. c. 1. docet, calida, tenuis ſubſtantiæ, acria, detergentia, odoris & ſaporis non ingrati, & malignitatis ac venenoſitatis experti. Quatenus autem calida ſunt, attrahunt & fundunt materiam in capite: tenuitate penetrant, acrimonia facultatem expultricem irritant; detergendo faciũt, ne materia viſcida adhæreat; odore & ſapore carere debent ingrato, cum ore & naribus excipiantur. Et eadem de cauſſa, ac quia facilè aliquid ad œſophagum vel aſperam arteriam peruenire poteſt, venenatæ, quali- *Caput euacuantia medicamenta.*

tatis expertia ſint: ſi tamen aliqua vel nimia acrimonia, vel ſapore, vel odore inſuaui offendere poſſunt, corrigentia addenda propter acrimoniam, fœnumgræcum, caricæ pingues, paſſulæ, ol. violar. amygdalarum dulcium; propter odorem aromata, moſchus, ambra, gallia moſchata, aſa dulcis, ſtirax calamita; propter ſaporem dulcia, mel, ſaccharum, vinum dulce, paſſulæ, & caricæ. Commodiſſimum tamen eſt, vt talibus qualitatibus ex ſe iſta medicamenta prædita ſint.

Snnt autem horum medicamentorum gradus quidam. Alia ſunt debilia, *vt maſtiche, thus, manna, oxymel ſimplex:* alia mediocria, *vt origanum, hyſſopus, majorana, ſaponaria, naſturtium, ſemen nigellæ, radic. capparum, ſemen erucæ, ſinapi, naſturtij, calaminthæ montanæ, dictamnus creticus, acorus, fol. lauri, piper, zingiber, pyrethrum, ſuccus betæ, iridis, oxymel ſcylliticum;* alia fortia, vt *purgantia, agaricus, ſena, ſcammonium, turbith, colocynthis, helleborus albus, niger, elaterium, euphorbium.*

Quorum omnium cùm alia ſint mitiora, alia valentiora, ſemper à benignioribus inchoandum, & ſubindè paulatim vim medicamenti augendo tentandum, quantum ferre poſſunt ægri: nihilque incommodi habent remora, quàm quod parum proſunt, quod tamen augendo medicamenti vires corrigere poſſumus. Contra vero valentiora incautè vſurpata plurimum nocere poſſunt. Senſibiliter quæque euacuant veſicatoria, & cauteria. Ad inſenſibiliter verò reſoluendam & digerendam materiam capiti applicatur lotiones, embrochæ, vnguenta, cerota, emplaſtra, ac denique quæ ex profundo materiam attrahunt dropaces, & ſinapiſim, vt ſupra etiam dictum.

De tempore autem errhinorum, vt & apophlegmatiſmorum vſurpandorum, notandum hoc in genere: vſurpanda ea eſſe tempore matutino, & ieiuno ſtomacho.

Errhina.

De Errhinorum & Ptarmicorum varietate dictum eſt in Inſtitut. *lib. 5. part. 3. ſ. 3. cap. 39.* vt & in genere ſupra *cap. 5.*

Materiam errhinis præbent *folia majoranæ, rutæ, nicotianæ, ſem. nigellæ: Rad. betæ, pyrethri, cyclaminis, cucumeris ſylueſtris, hellebori: ſuccus betæ, bliti, braſſicæ, majoranæ, anagallidis, cyclaminis, mel, manna, ſaccharum rubrum: piper, euphorbium, caſtoreum: aqua majoranæ, nicotianæ:* Nonnulli & *fel anſeris*, & aliorum animalium admiſcent.

Vt ℞. *Caulem betæ vel radic. iridis, vel cyclamin. vel gentianæ*, formentur inde ſtyli pyramidi figura, alligentur filo, & macerati in aqua majoranæ indantur in nares manè ieiuno ſtomacho, vel etiam veſperi ante cœnam.

Vt ℞. *Ladani* ℥. ß. *pulu. majoran.* ʒ. j. ß. *ſem. nigellæ* ʒ. ij. *ſtyracis liquidæ q. ſ.* F. naſalia inſtar magnitudinis & inuoluantur puluere, qui ſit *ex major.* ʒ. ß. *rad. nig.* ℈. ß.

Vel ℞. *Succi betæ, majoranæ, rutæ, an.* ℥. ß. *mannæ elect. vel mellis anthoſati,* ℥. j. ß. M. attrahatur liquor in nares.

Vel ℞. *Succi betæ, maioranæ, rutæ an.* ℥. j. *vini albi* ℥. iij. *ſaccbari rubri* ℥. ß. M.

Addi etiam poteſt ſemen nigellæ torrefactum.

Vel ℞. *Succi betæ rubræ* ℥.ij. *aqu. mellis* ℥.iij. *vini albi* ʒ.ß. *pulu. ſem. nigell. macis, cubebar. an* ʒ.ß. Miſc. pro Errhino.

Vel ℞. *Succi cyclamin, braßic. majoran. an.* ℥. ß. M.

Si herbæ vel radices virentes & ſucculentæ deſint, é quibus ſucci exprimi poſſunt, illorum decoctū vel aqua vſurpetur.

Vt ℞. *Rad. ireos* ℥. ß. *majoranæ, ſaluiæ, rutæ an.* M. ß. *rad. cyclam.* ʒ. j. Coq. in aq. ſimplici.

Colat. ℞. ℥. viij. *mellis roſati calati, ſpiritus vini, an.* ℥. j. Miſce.

Vel ℞. *Rad. pyrethri, ireos, an.* ʒ. ij. *pulegij, origani, betonicæ, majoranæ, an.* M. ß. *agarici trochiſcati* ʒ. j. *flor. ſtœchad. Arab.* P. j. Coq. in ſufficienti q. aq. ſimpl.

Colat. ℞. ʒ. vj. In iis diſſolue *mellis anthoſati* ℥. j. *ſcilliti ci* ʒ. ij. Miſce.

Vel ℞. *Agaric. trochiſc.* ℥. ß. *betonicæ, anagallid. flor. rub. an.* P. ij. Coquantur in hydromelite pro Errhino.

Efficaciſſima etiam ſunt Errhina ſi ſcammonij modicum admiſceatur.

Linimenti forma.

℞. *Sem. nigel. præpa. piper. alb. myrrhæ, an.* ℈. j. *eucu. ſyl.* ℈. j. Trita excipiantur *oleo irino*. F. linimentum.

Vel ℞. *Piperis albi, cubebar. caryoph. nuc. moſch. ſem. nigellæ, pyrethri, an.* ℈. j. *diag. ady, elaterij* ℈. ß. *moſchi* g. ij.

Trita excipiantur ſ. q. *olei irini*, & ducantur in formam linimenti naribus inungendi, & poſt illitionem aër attrahatur.

Trallianus, *lib.* 1. *cap*, 11. ad varios capitis affectus hoc commendat:

℞. *Melanthij* ʒ. viij. *ſalis ammoniac.* ʒ. j. *elaterij* ʒ. iiii.

Trita excipiantur *oleo ſicyonio vel irino*, vt cerati habeant conſiſtentiam, quo nares illinantur.

Loco Errhinorum etiam vſurpari poſſunt turundæ ex goſſipio paratæ, & madefactæ ſuccis, decoctis, vel aquis ſupradictis, pulueribuſque idoneis conſperſæ & naribus immiſſæ.

Videatur quoque Galenus 2. *κτ̀ τόπ. cap.* 2. *Paul lib.* 3. *c.* 3.

Ptarmica.

Ptarmica ex iiſdem ferè medicamentis fiunt, ex quibus errhina; *Ptarmica.* acrioribus tamen, quæ ſuo calore & acrimonia cerebrum ita feriant & percellant, vt ad ſenſum illum moleſtiæ, refugiens ſeſe contrahat, ſuique concuſſione ſuperuacanea ſimul cum immiſſo medicamento à ſe repellat & extrudat.

Præſtat id herba *ptarmica* ab effectu ſic dicta, ſolo etiam odore, ſi eius flores & folia terantur. Et *Hellebori albi* radix in ſpiritu vini macerata, ſi ſola fibra radicis in nares immittatur, iterúmque extrahatur. Nam puluerem ſolum inſufflare, niſi veterno conſopitis, aut apoplexia detentis, tutum non eſt, ob ingentem, quam efficit in cerebro, agitationem. *Lilij conuallij* radix pulueriſata etiam ſternutationem ciet.

Exempla: ℞. *Piper. albi, pyrethri, hellebori albi, caſtorei, caryoph. an.* ℈. j.

Trita macerentur in ſuff. q. hy-

dromelitis, in quo intinctum linteum naribus indatur.

Vel ℞. *Ellebor. albi* ʒ. j. *piper. longi, ſem. ſtaphidis agriæ, nuc. moſch. an.* ℈. j. Cum tragacantha in aq. majoranæ diſſolut. F. naſalia.

Vel ℞. *Majoranæ, nigellæ, caryoph. zingib. rad. pyrethri, acari, cyclamin. an.* ℈. ß. F. puluis.

Vel ℞. *ſem. nigell.* ℈. ij. *piperis albi, ellebori albi, an.* ℈. ß. *maioran.* ℈. j. F. puluis ſternutatorius.

Pertinet hùc puluis, qui hodie è Nicotiana, macere, majorana, moſcho, ambra paratur.

Si catarrhus coniunctus ſit, errhina & ptarmica fortiora vitentur; cum caput vehementius agitent, & humores commoueant. Ac tunc potius odoramenta exſiccantia conueniunt.

Si poſt errhinorum & ptarmicorum vſum ardor aliquis intra nares percipitur, aqua tepida ſimplici, vel oleo violarum vel lacte tepido attractois lenitur.

Apophlegmatiſmi.

Apophlegmatiſmi. De iis actum eſt in Inſtitut. *lib.* 5. *ſect.* 3. *part.* 3. *cap.* 28. Detrahunt verò à capite pituitam, & è cerebro per palatum in os alliciunt, gargariſmi, collutiones oris, maſticatoria, inunctiones palati. Quocumque autem modo vſurpentur, duplici ratione vim ſuam exerunt. Vel enim caliditate & acrimonia humores fundendo id præſtant, vel ſimul tota ſubſtantia id perficiunt. Priori generis ſunt ſemen anethi, hyſſop. rad. capparum, pyrethri, Valerianæ, ſem. erucæ, ſinapis, baccæ lauri, cubebæ, cardamomum, grana paradiſi, galanga, maſtiche, paſſulæ, ficus. Poſterioris generis ſunt quæ purgant, vt radix iridis recens, ſem. ſtaphidis agriæ & ſimilia. Ideòque pro humoris peccantis & affectus natura & differentia, etiam medicamentorum quemdam delectum habere oportet.

Prioris generis medicamenta, vt leniora, in affectu leuiori vſurpari poterunt: Vbi vero humores altius in cerebro deliteſcunt, & magnum inſtat periculum, valentiora eligere conuenit.

Cautè tamen vſurpentur apophlegmatiſmi in iis, qui fluxioni ad pectus & tabi ſunt obnoxij. His enim magis conueniunt Errhina, quæ nonnulli caputpurgia in ſpecie appellant: cum tamen hoc nomen iure optimo etiam apophlegmatiſmis competere poſſit.

Maſticatoria.

Maſtiche manſa vel ſola, vel cum paſſulis blandè & leniter pituitam è cerebro elicit: Paſſulæ item cum pipere maſticatæ. *Maſticatoria.*

Valentiora ſunt radix iridis, agaricus, ſemen ſinapi, & naſturtij, ſtaphidis agriæ, radix pyrethri, & cyclaminis.

Vt. ℞. *Maſtiches* ʒ. ij. *pyrethri, ſtaphidis agriæ, an.* ʒ. ß. contuſa groſſo modo maſticentur, crebrò expuendo, aut cum ſ. q. mellis, vel pulpa caricarum pinguium & cera figurentur paſtilli manſiles inſtar lupinorum.

Vel ℞. *Pyrethri, cubebar. ſtaphidis agriæ, an.* ʒ. ß Excipiantur maſtiche & cera an. q. ſ. F. paſtilli manſiles.

Vel ℞. *Agaric.* ʒ. ß. *ſpecier. diamb.* ℈. ß. *pyrethri, cubebar. ligni*

aloës.an. ℈. j. *maſtiches* ℈. ij. Cum aqua iridis fiant trochiſci mãſiles, & in ſole ſiccentur, qui manſi manè caput purgant & roborant.

Vel ℞. *Piperis longi, nucis moſchat.an.* ʒ. ij. *ſtaphidis agriæ, pyrethri, an.* ℈. ij. *ſem. ſinap.* ℈. j. Cum melle. F. trochiſci manſiles.

Vel ℞. *Vuarum paſſarum* ʒ. iij. *hyſſopi, pyrethri, an.* ʒ. ij. *maſtiches* ʒ. iij. Cum melle & cera fiant trochiſci manſiles.

Vel ℞. *Cubebarum, piper. albi an.* ʒ. ß. *pyrethri* ʒ. j. *maſtiches* ℥. ß. Contuſa & concluſa nodulo vel ſacculo linteo raro maſticentur.

Vtiliſſimum etiam eſt agarici ℈. j. vel ij. diu maſticare.

Maſticatoria tamen non omnes admittunt, vt quibus dentes carioſi aut exeſi ſunt, aũt exciderunt & maſticare non poſſunt. Non conueniunt quoque, cum adſunt vlcera circa fauces, vel tuſſis adeſt aut affectus pulmonum. Nam materiam verſus eas partes trahunt. Videatur etiam Galenus 2. κτ' τόπ. *cap.* 2.

Inunctiones palati.

℞. *Theriacæ* vel *Mithridatij* q. l. diſſoluanturque in oxymelite ſcyllitico, & addatur aliquid ſinapis vel pulueris caſtorei, & miſtura illa palatum inungatur.

Vel ℞. *Puluu. nuc. moſchat. caryophyll. ſinapis, piper. albi, pyrethri, zingiber. an.* ℈. ß. *mellis anthoſati* ℥. ß. M. & inungatur palatum.

Fortius erit medicamentum ſi aliquid de ſtaphide agria, vel elaterio addatur.

Gargariſmi & Collutiones oris.

℞. *Fol. betæ, majoran. hyſſopi, calaminthæ, an.* M. ß. *cort. rad. cappar.* ʒ. j. *ſem. ſinapis, rad. pyrethri, pip. alb. an.* ℈. ij. *caricarum pinguium n.* iij. Coquantur *in ſuff. qu. aq. vel hydromelitis pro* ℔. j.

Colat. adde *mellis anthoſati, oxymelitis an.* ℥. j. ß. *vel oxymel. ſcyllit.* ℥. ij. Miſceantur. Tepidum ore diu contineatur manè ante paſtum cum vel ſine gargariſatione.

Vel ℞. *Origani, pulegij, majoran, betonicæ, rutæ, zingib. pipe. ſtœchad. Arab. an.* ℥. ß. *maſtich. ſtaphidis agriæ nuc. moſchat. an.* ʒ. j. ß. *ſem. ſinap.* ʒ. vj. Contuſa coquãtur in *ſuff. q. vini* ad tertię partis cõſumptionem. Colatura vſurpetur pro gargariſmo.

Vel ℞. *Turbith, agarici trochiſcat. an.* ʒ. ij. *hyſſop. origani, calaminthæ, an.* M. ß. Coquantur in aq. Colat. ℞. ℔. ß. *oxymel. ſimpl.* ℥. j. fiat gargariſmus.

Dodonæus quoq; lac ex amygdal. amaris aut ex nucleis perſicorum cum aq. pulegij factum non inutiliter apophlegmatiſmi loco vſurpari poſſe ſcribit; cum & pituitam detrahat & eam expediat, præſertim erucæ & ſinapis ſemine addito.

Apophlegmatiſmi etiam in Errhina mutari poſſunt, ſi capite ſupino naribus hauriantur, vt per ſummum palati relabantur in fauces. Hoc enim modo dum baſin cerebri tranſeunt, viam, per quam excrementa cerebri decurrunt, abluunt, & ex ventriculis cerebri excrementa validius extrahunt.

Ad apophlegmatiſmos meritò etiam refertur fumus ille, qui ex Nicotiana accenſa per canalem, à Belgis præcipuè per fauces & palatum attrahi ſolet, & pituitam è capite elicit, de qua re conſulantur libelli à recentioribus de Nicotiana ſcripti. Commodior tamen eſt

puluis, cuius ſupra inter ptarmica facta eſt mentio.

De apophlegmatiſmis quoque agit Aëtius *tetrab.* 2. *ſerm.* 2. *c.* 55. vbi & ſequentem recenſet, ac de eo ſcribit, quod qui eo vtitur, neque capitis dolore, neque oculorum caligine, neque aurium & dentiũ affectibus corripitur.

℞. *Sampſuchi, ſucci irid. Illyricæ, pyrethri, hyſſopi, nitri, pip. ſemin. apy, radic. panacis, ſtaphid. agriæ an.* ʒ. iij. Si vero vim eius intendere voles, adde etiam *myrrhæ* ʒ. iij.

Singula primum ſeorſim, deinde ſimul terito cum aqua & formato paſtillos, pauco melle admixto. Vſus autem tempore melle & aq. diluito, ac pro gargariſmo vtere *Errhina* ſupra *cap.* 5. fuerunt enumerata. Recenſet etiam quædam Aëtius *tetrab.* 2. *ſerm.* 2. *cap.* 52.

Topica.

Topica cephalica in pituita. Topicorum, quæ vim habent reliquias diſcutiendi & caput roborandi ac calefaciendi & exſiccandi, formulæ ſupra de Intemperie capitis frigida & humida traditæ ſunt, quæ huc transferantur. Inter quæ cum à Galeno 2. de comp. medicamentor. *ſec. loc. cap.* 2. tum ab Aëtio *tetrab.* 2. *ſerm.* 2. *cap.* 48. valde commendatur *Verbenaca recta*, vt quæ omnium maxime diſcutiat & mirificè roboret, omnique capitis dolori ex frigiditate aut craſſis humoribus orto medeatur, præſertim viridis, imo & arida cum radicibus & cum ſerpillo oleo incocta, & imprimis ſi crocodiliadis maximè circa aquas naſcẽtis radix addatur.

℞. *Vini albi fortis* ℥. v. *ſalis communis* ℥. j. Liquefiat ſal cum vino bulliendo, poſtea adde *ſpirit. vini vel aq. alicuius cephalicæ* ℥. v. Madefiat eo linteum quod capiti imponatur.

Vel ℞. *Fol. lauri, majoran. Flor ſtœchad. Arabic. an.* M. ij. *chamameli, meliloti, fol. ſenæ, an.* M. j. *agarici albi* ʒ. ij. Coquantur in lixiuio pro lotione capitis.

Vel ℞. Lixiuij ex ſarmentis vitis q. ſ. ad vnam lotionem. In eo coq. *Majoranæ, baccar. lauri, pulegy, calaminthæ, ocymi, an.* M. j. *agaric. elect.* ʒ. ij. addaturque pars tertia vini, & coquatur ad quartæ partis cõſumptionem. Poſtea colentur & lixiuio iſto ac ſapone odorato caput lauetur.

Vnguenta Vnguentum, quod recipit *euphorbij* ʒ. j. *ceræ quadrantem, olei dulcis* ℔. j. commendat ad temporum & frontis inunctionem Aëtius *tetrabibl.* 2. *ſerm.* 2. *cap.* 49. & ſæpe vnico eius vſu ante balneum frigidas capitis affectiones ceſſare ſcribit.

Prodeſt & *oleum* ex *euphorb.* ʒ. iij. & *olei* ℔. j. paratum, in aurem inſtillatum. Paul. Æginet. *lib.* 3. *c.* 5. valdè laudat vnguẽtũ ex euphorb. & caſtoreo. Vbi & alia externa medicamenta habet ad capitis affectiones frigidas.

Emplaſtra & coronæ. Emplaſtra. ℞. *Radic. cucumer. ſylueſt. minutim conciſæ & craſſo modo contuſæ* ℥. j. Coq. *in olei cheiri* ℥. x. ad conſumptionem quintæ partis. Colentur cum forti expreſſione.

Col. adde *pulu. caſtorei, abſinth. an.* ʒ. ß. *euphorbij* ʒ. j. *ſpicæ nardi* ℈. ij. *Ceræ q. ſ.* F. Emplaſtrum. Quo ſolo inueteratos capitis dolores et diuturnos, internos & externos, etiam contumaciſſimos ſe ſanaſſe ſcri-

bit Zech. conſ. 3.

Ceratum eiuſdem.

℞. *Styrac. calamit.æ* ℥.j. *olei irini* ℥.ſ. *de euphorb.* ʒ.ij. *theriacæ veteris* ʒ.j. *ceræ q. ſ.* Fiat ceratum.

Aliud ceratum eiuſdem Zechij, ad intemperiem cerebri frigidam & humidam & inde pendentes catarrhos diuturnos efficaciſſimum.

℞. *Caryophyll. thuris, macis, an.* ℈.ij. *corallior. albor. ſpodij, ambari, an.* ʒ.ß. *nuc. cupreſſi* ʒ.j. *ſtyracis calamitæ, vernicis, an.* ʒ.j.ß. *ladani* ʒ.vj. *reſinæ* ℥.j. Soluantur ladanum cum reſina in vino veteri & coquantur ad iuſtam conſiſtentiam.

Aqua cephalica ad extra. Imprimis verò iſta aqua valdè commẽdatur ad pituitam & flatus in capite abſumendos & catarrhos exſiccandos, ad cerebrũ & memoriam roborandam, ad dolores capitis è cauſſa frigida, ſi cochleare vnum capiti infundatur & tempora ac frons ea illinantur.

℞. *Saluiæ, roriſmarini, betonicæ, ſerpilli, majoran. an.* M.ij. *Flor. chamæmeli, meliloti, an.* M.j. *lilij conual. lauendulæ, summit. anethi, an.* ℥.j. *ſem. ſileris montani, carui, cinnamomi, nuc. moſchat. caryophyll. granor. paradiſi, cubebar. baccar. lauri, an.* ℥.ß. Conciſis & contuſis affundantur in vitro vini Rhen. optimi Menſ. ij. Hinc adde *ſucci roſar. alb. plenar. aq. fl. cheir. an.* ℔.j.ß. Stent in digeſtione octo diebus, hinc deſtillentur, aut paretur talis ſacculus.

Saccul. ℞. *Milij, furfuris macri, ſalis communis, an.* ℥.ij. *ſem. fœniculi* ℥.j. *bacc. lauri contuſarum* ℥.ß. Torrefactis omnibus in ſartagine fiant ſacculi duo ex hiſce, qui manè capiti calidi applicentur per dimidiam horam, & per vices permutentur.

Pileol. Aut *pileolus* vel cucupha ita fiat.

℞. *Flor. roriſmarin. ſtœchad. Arab. an.* p.j. *Fol. ſaluiæ, majoranæ, verbenæ, origani, an.* M.ß. *macis, nuc. moſchat. caryophyll. an.* ʒ.j. Trita omnia pileolo ex ſindone rubra inſuantur, qui aliquot ſeptimanis in capite geſtetur.

Eadem medicamenta vel his ſimilia ſacculo lineo incluſa in lixiuio coquantur pro capitis lotione.

℞. *Fol. chamæmel. Fol betonic. ſaluiæ, aſari an.* M.j. ſubijciantur cineri ſarmentorum vitis in fundo vaſis, & aq. ſuperfuſa fiat lixiuium: Poſtea, antequam caput lixiuio illo lauetur, madeſcat eo ſacculus lineus continens *fol. major. ſaluiæ, roriſmarin. Flor. lauendul. ſtœchad. Arab. roſar. rubrar. an.* p.ij. *agarici albi* ℥.ij. Caput manè ante prandium lauetur, adhibito, ſi placet, ſapone odorato.

Commendatur & ſequens medicamentum.

℞. *Cucumeris agreſtis* q. l. Coqu. in ſ. q. aq. addita parte vj. olei communis. Colatura caput vngatur, & radices contuſæ inſtar cataplaſmatis capiti applicentur.

Guainerius hoc præcipuè laudat.

℞. *Bacc. lauri, origani, an.* ℥.j. Fiat puluis, & cum ſucco foliorum betonicæ, fiat cataplaſma. Si addatur cera & oleum irinum, fit emplaſtrum.

Puluis pro fumo ad cerebrum ſiccandum.

℞. *Benzoes, ſtyrac. calamitæ, an.* ʒ.iij. *thuris* ʒ.j. *flor. lauend.* ʒ.ij. *caryophyllor.* ʒ.iij. *granor. iuniperi* ℥.ß. *trochiſcorum galliæ moſchatæ*, ſi libet, ℈.j. (qui in fœminis omittantur.) Fiat puluis craſſus carbonibus ignitis inſpergendus.

Trochiſci.

Vel ♃. *Ligni aloës, coſti, an.* ʒ. j. *galliæ moſc. thuris, gummi iuniperi, an.* ℈. ß. Cum ſtyrace liquida fiāt pilul. vel trochiſci carbonibus inijciendi.

Odoramentorum tamen vſus nec continuus ſit nec frequens, verum moderatus: aliâs enim capitis grauedinem inducunt. Non etiam niſi corpore purgato vſurpentur.

Reliqua etiam topica, quæ ſupra in intemperie capit. frigida & humida propoſita ſunt, etiam hic locum habent. Inter quæ magis commendantur ſacculi, & pulueres, inunctiones, cerota, emplaſtra, quàm fomenta, embrochæ & lotiones quæ actuali ſua humiditate caput offēdere poſſunt. Ideoque ſi vſurpentur, calefaciendi & ſiccandi vis humectandi vim actualem ſuperet, & proinde pro aqua ſimplici vſurpetur lixiuium. Aquarum tamen & ſpirituum cephalicorum deſtillatorum vſus nihil incommodi habet, ſed potiùs plurimum vtilitatis præſtant, ſi iis caput illinatur. Exēpla ſupra propoſita ſunt.

Quod ſi hæc non ſufficiant in affectibus grauioribus, vt lethargo, caro, ad ſinapiſmos ex ſinapi, pyrethro, caſtoreo, euphorbio, columbarum ſtercore & ficubus paratos adſcendendum.

Vt ♃. *Pyrethri, ſinapi, ſcyllæ, an.* ℥. j. *caſtorei, euphorbij, an.* ʒ. ß. Miſce omnia cum ſucco aſphodeli & majoranæ, fiat Emplaſtrum in lethargo & caro vtile, & à ſomno excitans.

Vel ♃. *Ol. nardini, coſtin. an.* ℥. ß. *caſtorei, euphorbij, pyrethri, an.* ʒ. ß. *ſcyllæ*, ℥. j. ß. F. linimentum.

Topica talia etiam proponit Paulus Ægineta *lib.* 3. *cap.* 5.

Interna caput roborantia.

Neque negligantur medicamenta interna caput calefacientia ſupra *cap.* 2. enumerata, quæ intemperiem corrigunt, caput roborant, ne aut aliunde tranſmiſſa ſuperflua recipiat, aut intra ſe generet & cumulet, quibuſque reliquiæ pituitæ conſumuntur & diſcutiuntur. Inter quæ multum laudatur decoctum rad. ſarſæ parillæ, chinæ, & ſi maiore exſiccatione & calefactione opus ſit, ligni guajaci. E. g. paretur tale decoctum. *Caput calefacientia & roborantia interna.*

♃. *Rad. Chinæ tranſuerſim in tenues taleolas inciſæ* ℥. ij. *fol. betonicæ, calaminth. an.* M. j. *Flor. ſtœchad. Arab.* M. ß. *rad. pæon.* ℥. ß. Inciſa omnia infundantur *in aq.* ℔. xij. vaſe clauſo horis xiv. in loco calido. Poſtea lento igne ſecundum artem coquantur ad dimidiæ partis conſumptionem. Sub finem adde *cinnamomi* ℥. ß. Sumat æger quotidie manè ℥. v. horis v. ante prandium, & ℥. iv. horis ij. ante cœnam.

Benè purgato corpore etiam ſudor ægro manè præcipi poteſt.

Quod ſi his omnibus tentatis & adhibitis malum perſeueret, vt de cæcitate vel alijs grauioribus malis periculum immineat, repetitis euacuationibus vniuerſalibus & particularibus, intermixtiſque roborantibus, expedit adhibere embrochas ex thermis naturalibus, vel artificialibus actu calidis, quarum aquæ manè ex alto plumbeo inſtar demittantur ſupra ſuturam coronalem, ad horæ quadrantem *Embrocha.*

vel

vel ſemiſſem, continuando per ſeptem aut plures dies, prout vires & vſus ægri poſtulat.

Sinapiſmi. Vel Sinapiſmos ex ſinapi, ſtercore colũbino, caprillo, ruta ſylueſtri, radicibus pyrethri, bryoniæ, coſto, euphorbio, incorporatis cũ caricis pinguibus, vel alio modo applicentur, inchoando ſemper à mitioribus; de quibus in Inſtitutionibus, *lib.* 5. *p.* 3. *ſect.* 3 *capite* 28.

Vt ℞. *caricarum pinguium* q. l. macerẽtur per diem in aqua, deinde addatur dimidiũ vel æquale põdus vel duplũ ſinapis, prout leuior, vel acrior ſinapiſmus expetitur.

Acetum an ſinapiſmis miſcendũ. Monent hic nonnulli, nec abs re, quod licet antiqui quidam acetum adhibuerint, experientia tamen docuerit, ſinapis vires aceto exoleſcere, quod non aliundè accidit, quàm quod ſal volatilis, à quo tota vis mordicandi in ſinapi & ſimilibus pendet, ab aceto figitur.

Cauteriũ. Aut applicetur cauterium, vel ad ſuturam coronalem, qua parte extremitas medij digiti verticem capitis attingit, poſita radice manus circa carpum ad radicem naſi, idque exſiccationis cauſa; vel *Setaceum* quod tutius, ad colli vertebras, qua capiti committitur, deriuationis gratia. Eodem modo ad euacuationem & exſiccationem materiæ dropax vſurpari poteſt: & ad ſenſibilem euacuationem ſetaceum in ceruice, quo ſolo ſæpe graues & diuturni capitis affectus curantur.

Diæta.

Victus ratio ad calidum & ſiccum vergat. Itaque [illegible] ſit ſiue natura, ſiue paratus a[illegible]dis qui ſupra *cap.* 2. ſunt propoſiti. Videndũ tamen, ne odore æger offendatur. Valde etiã calidus aër cauendus, cum & caput repleat, & humores in eo contentos liquet & fundat, flatuſque excitet, & ſæpè malum hoc, quod latebat, detegat. Hinc etiam videmus eos, qui hac intemperie cerebri laborant, ſi ſub Solis radiis morentur, vel caput ad ignem calefieri ſinant, peius habere. Ideoque commodiſſimus eſt aër ſiccus, qui in alterutra qualitate actiuarum non multùm excedat, ad calidum tamen plus quàm ad frigidum vergat. Vitandus aër craſſus & nebuloſus circa flumina, ſtagna, lacus paludes: in locis ſubterraneis non diu morandum.

Caput æſtate leuiter tegatur, & radiis Solis nudũ nõ exponatur, vt nec Lunæ radiis, hyeme bene tegatur, ſed non oneretur. Si aërẽ morbi cauſã fuiſſe conſtet, is mutetur.

Victus ſit parcus, imprimis cœna ſit parca. Alimẽta ſint boni ſucci, facilis coctionis, nec frigida, nec excremẽtitia, nec vaporoſa, ſed attenuandi vi prædita. Alimẽtorum diuerſitas imprimis vitãda. Abſtineat æger à multo piſciũ eſu, præſertim eorum, qui carnem molliorem habent, à lacte item & lacticinijs, carne ſuillâ & ſimilibus. Leguminibus itẽ, & oleribus & fructibus, præter vuas. Panis ſit benè fermẽtatus, coctus cũ ſemine carui & aniſi, & modico ſalis: vtilis eſt & bis coctus. Reliqui cibi condiãtur ſaluia, maiorana, roremarino, pipere, caryophyllis, cinnamomo, nuce moſch[illegible]. Carnes aſſæ potiùs ſint, quam elixæ. Potus ſit parcior. Vinũ p[illegible]ſt corporis p[illegible]tionem conceditur, ſed [illegible]ce: Commodi-

ſimus potus eſt hydromel medicatum ſaluia, hyſſopo, roremarino &c. Corporis exercitatio ſit paulò vehementior, ieiuno ſtomacho & excrementis prius depoſitis. Somnus moderatior, parcior potiùs quàm nimius, qui horas 7. non excedat, nocturnus, non diurnus: nec ineatur, niſi duabus à cœna horis exactis; ante quem leuis deambulatio vtilis. Decubitus in ſomno ſit in alterutrum latus non ſupinus. Dormiatque æger capite elato & tecto.

Poſt ſomnum antequam æger è lecto ſurgat, pedes, crura & brachia diligenter fricentur, qua frictione & calor naturalis excitatur, & fit à capite auerſio. Venus vitetur vel ſit parciſſima, quæ immoderata mirum in modum capiti noxia eſt. Animi affectus, qui ſpiritus agitare, & turbidiores reddere poſſunt, vitandi, & maximè mœror, & triſtitia, quæ caput frigidius reddunt, & debilitant. In multam noctem non lucubrandum. Aluus ſit laxa, & niſi reſpondeat, ſollicitetur ſubinde pilula vna, atque altera ex aloë ante cibum aſſumpta: aut terebinthina Cypria auellanæ magnitudine eodem tempore deglutita, vt primæ viæ mundentur; & vapores ad caput tendẽtes reuellantur. Commodæ ſunt in hunc vſum hæ pilulæ.

℞. *Terebinth. Cypr. vel Venetæ* ℥. ß. *aloes roſat.* ʒ. iij. *agaric. trochiſc.* ʒ. j. ß. Fiant pilulæ mediocres.

QVÆSTIO.

An odorata in hoc affectu conueniant?

De aromatum & aliarum rerum bene olentium ad olfaciendum vſu alij aliter ſentiunt: Quidam ea admittunt, quod caput exſiccẽt; quidam improbant, quòd vaporibus & exhalationibus caput repleant. Meſues vt hanc controuerſiam dirimat, dicit, immoderatum vſum aromatum cerebro nocere, moderatum verò prodeſſe; quia ſiccet. Malim tamen dicere, odoratas res, quæ moderatum odorem ſpirant, prodeſſe; quod cerebrum ſiccant, & ſpiritus animales recreant; quæ verò vehementem odorem ſpirant, nocere; quia caput repleant, & humores ſæpe fundant. Ita ambræ odor frequens capiti non nocet, ſed plurimum prodeſt: Moſchi non item, quia vehementior. Exempla huius intemperiei ſunt apud Montanum, *conſil.* 31. Solenandrum, *ſect.* 1. *cõſ.* 2. Foreſtum, *lib.* 9. *obſeru.* 17. 19. Zechium, *conſil.* 2. 72.

CAPVT XI.

De Intemperie capitis cum humore ſeroſo.

ETſi non leuis pituitæ & humoris ſeroſi ſit cognatio: tamen non planè eiuſdem naturæ eſſe vel ex ijs, quæ de natura ſeroſi humoris in Inſtitut. *lib.* 2. *part.* 2. *cap.* 7. dicta ſunt patet. Pituita enim plerumque craſſior eſt; ſerum verò tenue & aquoſum. Non tamen ſerũ pura puta aqua eſt, quod vult Carolus Piſo, qui puram putam aquam ſeu aqueam humiditatem, ſiue cum cibo & potu ingeſtam, ſiue partem chyli

Intemperiei capitis cum humore ſeroſo.

aqueam ſerum eſſe dicit, idque ab ichore diſcernit, qui ſcilicet ſit cuiuſque humoris pars fluxa, eiuſdem coloris & naturæ cum propriis humoribus.

Quanquam autē authores quādoque has voces diſcernunt, vt ichor vel ſanguis crudus vel imperfectus ſit, vel tenuior pars maſſæ ſanguineæ corruptæ & colliquatæ; ὀῤῥὸς verò ſeu ſerum ὄχημα τῆς τροφῆς: tamen duo hæc vocabula ſæpe ſunt ſynonyma, vt oſtendit D. Gaſpar Hofmannus, *in collectaneis de Ichoribus numero 12. & 13.*

Duo autem ſeri ſeu ichoroſæ materiæ ſunt genera: vnum mite, quod eſt ſanguis aqueus & dilutior, vel aquea humiditas cibo & potu admixta; alterum acre & ſalſum, quod ſuam acrimoniam ex colliquatis ſeu corruptis, ſeu quacunque de cauſa ſalſis & acribus acquirit. Serum enim quod pura puta aqua ſit, in corpore vix reperitur, ſed quod ipſe Piſo, *in præfatione*, fatetur, dum per vaſa decurrit, ex iis ichoribus, qui in ſanguine redundant, partem aliquam ſecum tranſportat, quocumque fertur. Neque etiam, vt pituita, in corporibus pituitoſis tantùm reperitur ſerum copioſius, ſed in ijs præcipuè, qui corpore ſunt graciliore, & ad caliditatem & ſiccitatem vergunt, & ſanguinē æſtuoſū atq; atreſcentē habēt. Atq; ſi quis ea, quæ in nonnullis morbis accidunt, diligenter perpendat, in nullam aliam cauſam, quàm humorē ſeroſum referri poſſe animaduertet. Affectus enim illi ſæpe fugaces, & momētanei [illegible] de cauſa recurrunt, quod [illegible] que ex pituitoſo, neque ex alio humore accidere poteſt, neque aliorum humorum ſigna tum adſunt. Vnicum verò ſerum eius eſt naturæ, vt vbicumque in corpore redundat, facilè huc illinc moueatur, ab alieno calore efferueſcat & ebulliat, ac feruens atque agitatum in varias partes feratur, eaſque afficiat, facilè tamen etiam diſcutiatur & euaneſcat.

Vt autem in alijs partibus variorum malorum ſæpe eſt cauſa humor iſte ſeroſus: ita in capite quandoque plura mala excitat; de qua re inter recētiores diligentius monuit Carolus Piſo *in lib. de morbis à colluuie ſeroſa.* Cum enim ad caput venæ & arteriæ plures tendant, & per id diſſeminentur, ac in primis cum ſpiritu vitali, qui vna cum ſanguine arterioſo ad caput ad ſpiritum animalem generandum mittitur plurimus, etiam ſerum multum, quo ſanguis arterioſus abundat, ad caput mittatur, & ſanguis quidem in nutrimentum capitis abſumatur, ſerum verò ad illud ineptum ſit, neque etiam per vaſa, per quæ aſcendit recurrere, neque per partis calorem debilem tranſpirare inſenſibiliter poſſit, neque ob cranij denſitatem exſudare ſenſibiliter: vel in capite cumulatur, vel pondere ſuo deorſum ſecundum ductum membranarum & neruorum deſcendit, vnde & in capite & partibus capiti ſubiectis, & cum eo conſentientibus variorum affectuum cauſſa eſt, dolorum [illegible], dentium, aurium, & aliarum partium, & præcipue vaporum illorum in externis partibus, ſcapulis, dorſo, thorace,

Seri in capite collectionis cauſſa.

brachiis, cruribus, epilepſiæ, conuulſiorum motuũ, paralyſis, tuſſis, thoracis doloris & ſimilium.

Cauſſæ.

Generatio Non generatur autem ſerum in capite, ſed præcipuè in ſecundæ concoctionis inſtrumentis, ac imprimis vitio lienis in toto corpore cumulatur, de quo alibi dictum, atque inde ad caput fertur, ibique cumulatur. Et quo maior ſeroſi huius humoris in toto eſt abũdantia: eo facilius ad caput conuertitur. Colligitur autem in toto vel ob nutrimentum tali humiditate abundans; vel denſatis in toto habitu corporis, vt & in capite, poris cutis ab aëre frigidiore, aut alia de cauſſâ, retentoque ſudore: vel vitio lienis, vt iam dictum. Corriuatur autem ad caput ſerum vel ſenſim, dum cum ipſo ſanguine, qui nutrimenti gratia attrahitur, & præcipuè cum arterioſo affluit, & copioſè ad caput fertur, ſi accedat hepatis caliditas venoſumque genus ſit amplum; vel confertim ad caput mouetur ob cauſſas, quæ feruorem in ſanguine excitare poſſunt, & faciunt, vt tenuior & ſeroſior ſanguinis pars ſurſum feratur; quod fit quãdo corpus motu, calore febrili, animi affectibus, aëris æſtu, vel alia de cauſſa incaleſcit, vnde quoque accidere ſolet, vt plerũque cum catarrhis & morbis à motu ſeroſi humoris ortum habentibus febricula coniungatur, ex agitatione & feruore ſerum in arterijs proueniens. Facit hoc nihilominus etiam Luna, quæ ſecundum φάσεις ſuas humores in corpore mouere ſolet: præcipuè verò mouent ſerum radij lunares, ſi nudo capite excipiantur. Atque hinc accidit, vt perturbationes & cõmotiones ſeroſi humoris, cùm in toto corporis habitu, tùm in capite præcipuè euenientes, inſtantium Lunæ φάσεων & mutationum tempeſtatum mox futurarum ſint prænunciæ.

Signa Diagnoſtica.

Dolor qui inde oritur non eſt admodum acris aut pungens, ſed grauis potius cum tenſione. Mala, quæ ab hoc humore oriuntur, non ſunt continua & ſæpe locum mutant. Vapor enim & humor hic quoquo verſum variè moueri & impelli poſſunt. Vaporem tamen à ſero diſcernere non ita difficile eſt. Vrina plerumque eſt paucior, nec ſudores matutini fiunt. Ea etiã quæ de cauſſis modò tradita ſunt, in notitiam huius humoris deducere poſſunt.

Indicationes.

Humor ſeroſus è toto corpore & capite euacuandus, à capite auertendus & repellendus, intemperies adiuncta corrigenda, & partis quæ eum generat, intemperies emendanda.

Curatio.

Primò autem euacuatio eius per aluum inſtituẽda eſt: ad quam (modo viæ ſint apertæ) nulla præparatione opus eſt; cum ſerum per ſe ſatis fluidum ſit. Ideóque exhibenda medicamenta ſeroſos & aquoſos humores educẽtia, qualia ſunt manna, ſyrupus & mel roſarum ſolutiuum, ſyrupus de ſpuma cerumna, mechoacanna, agaricus, ſemen, carthami, ebuli, gũmi Gotte, extract. eſulæ, cortic. ebuli, ſambuci, flor. perſicorum; pomor. ſylueſtriũ, folia ſennæ: quibus quoque rhabarbarum & diagridium *Euacuatio humoris ſeroſi.*

addi poſſunt, quæ bilem, ſeri ſtimulum & vehiculum expurgant.

Vt ℞. *Polypod. quern.* ℥. ß. *cuſcutæ, betonicæ, ſummitat. lupuli, hyſſopi, an.* P. ij. *fol. ſenæ elect.* ℥. ß. *ſem. carthami contuſi* ʒ. iij. *rhabarb.* ℈. j. *paſſularum* ℥. ß. Coquantur in aq. ſimp.

In Colat. ℥. iij. diſſolue *mannæ* ʒ. ß. Iterum coletur.

Adde *ſyrup. roſar. ſolutiui vel de ſpina ceruina* ℥. ß. Fiat hauſtus.

Vel fiat talis ſyrupus.

℞. *Radic. pæoniæ, ireos Florentinæ, an.* ℥. ß. *mercurialis, cuſcutæ, capillor. Veneris, betonic. ſummitat. lupuli, flor. ſambuci, an.* M. ß. *ſem. ebuli, carthami contuſi, an.* ʒ. vj. *fol. ſenæ elect.* ℥. iij. *ſem. fœnic.* ʒ. ij. *flor. bugloſſi anthos, an.* P. ij. Coquantur in aq. vel hydromelite.

Colaturæ ℞. ℔. j. Infundantur in ea *agarici* ℥. ß. *mechoacannæ* ʒ. iv. *zingib. galang. an.* ʒ. j. Iterum coletur, Adde *ſacchari q. ſ. ſucci roſar.* ℥. ij. F. ſecundum artem ſyrupus, de quo cochlearia tria vel quatuor manè exhibeantur.

Vel ℞. *Mechoacan.* ℈. ij. *Specier. diacarthami vel diaturbith cum rhabarb.* ℈. j. *diagridij, gummi Gottæ, an.* gr. ij. Fiat puluis, qui ſumatur in iuſculo carnis & poſtea ſuperbibatur ſerum lactis.

Si tamen feruor aliquis ſanguinis percipiatur, qui occaſionem præbuerit, vt ſerum in caput moueretur, aut ſanguis copioſior ſit, vel conſueta euacuatio ſuppreſſa ſit, præmiſſo clemente medicamento, venæ ſectio imprimis inſtituenda, quæ feruorem ſanguinis ſiſtit, eiuſque copiam minuit, cum magna ſeroſi humoris copia ſæpè cum ſanguine educi ſoleat.

His peractis reliqua ſeroſi humoris copia per vrinas & ſudores euacuanda. Eligenda autem hic ex diureticis ea, quæ lieni proſunt, eiuſque obſtructiones aperiunt, & intemperiem calidam non augent, ſed potius corrigunt.

Imprimis verò vtilia ſunt ſudorifera, ſudoreſque certiſſimum *Sudores in*
ſunt & prophylacticum & curati- *morbis à*
uum remedium doloris capitis & *ſeroſo hu-*
aliorum morborum, qui à ſeroſo *more vti-*
humore à capite defluente ortum *liſſimi.*
habent. Ideóque danda opera vt æger ſæpè manè ſponte in lecto ſudet, & niſi ſudores ſponte proueniant, medicamentis prouocandi. In quibus eligendis cauendum ab iis, quæ valde calefaciunt & ſiccant, cum etiam calidæ & ſiccæ conſtitutiones ſeroſo humore abundare poſſint; ſed temperatiora eligenda: aut ligno guaiaci, ſarſa parilla, & ſimilibus vti libeat, cichoracea & humectantia addenda. Vtile eſt & vinum chamædryites, antimonium diaphoreticum. Deinde particulares euacuationes fiant per maſticatoria è maſtiche & paſtulis, apophlegmatiſmos, capite præcedente propoſitos.

Veſicantia quoque & cauteria occipiti & brachiis vel ſetaceum ceruici applicetur.

Ad abſumendos quoque & ex- *Pulueres*
ſiccandos, tum per ſudorem & in- *arthriti-*
ſenſibilem tranſpirationem diſcu- *ci.*
tiendos ſeroſos humores non inutiles videntur ij pulueres qui tamen facilè etiam in pilulas & electuaria redigi poſſunt: qui quidem ad arthritidem præcipuè commendantur, ſed tamen ad omne gene-

ris affectiones ab humoribus ſeroſis ortas vtiles ſunt, & quidem ſub nomine Cratonis, Eraſti; Monauij, Donzellini & aliorum circumferuntur. Sed, vt ex conſiliis Cratonis à Scholzia collectis, *conſil.* 216. patet; medicamenta ſunt à veteribus excogitata, quibus Arthriticos ſanari poſſe affirmant, ſi per integrum annum eorum vſus continuetur, vt per Ianuarium menſem ℈. ij. per 5. dies, in Februario totidem dies, in Martio & Aprili per duos dies, in Iunio vno die, in Iulio duobus, in Auguſto vno, in Septembri, Octobri, Decembri, duobus ſumantur. Quanquam putarim, neminem ad dies iſtos ita planè adſtrictum eſſe, ſed vel vno menſe, per dies viginti aut plures, prout vſus poſtulat, vſurpari poſſe. Cratonis deſcriptio hæc eſt:

℞. *Ariſtoloc. rotund.* ℥. j. *centaur. minor.* ʒ. iij. *gentianæ.* ʒ. vj. *mei* ʒ. v. *hyperici* ʒ. vj. *petroſelini Macedon.* ℥. ß. *agaric. albiſſ.* ʒ. ij. *rhapontic. veri* ℥. j. F. puluis.

Alia antiqua deſcriptio hæc eſt:

℞. *Rhapontic. veri* ʒ. j. *agarici* ʒ. ij. *valerian.* ʒ. iij. *petroſelin. Macedonic. mei, an.* ʒ. v. *gentianæ, ariſtolochiæ rotund. an.* ʒ. vij. *chamædryos* ʒ. ix. F. puluis.

Alia. ℞. *chamædryos, dictamni Cretici, iuæ arthriticæ, centaur. minor. gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ, an.* ℥. ij. *cort, interiorum iuglandium* ℔. j. F. puluis, cuius doſis ʒ. ß. per dies triginta vel quadraginta.

Eiuſdem generis eſt diacorallium Alexandri, quod Capiuac. de *Arthritid.* omnibus in Arthritide curanda anteponendum cenſet.

℞. *Coralli nostri* ſeu Anagallidis ʒ.ij. (forſan ℥. ij.) *myrrhæ* ℥. iv. *caryoph.* ʒ. ß. *rhapontici* ℥. j. *folij* ℥. ß. *ariſtoloch. vtriuſque, an.* ℥. ij. *ſpicænardi* ℥. iv. fiat puluis. Exhibeatur manè horis 6. ante cibum ℈. *j.* per centum dies, poſtea triginta diebus intermittitur, iterum 30. dies intermittitur; hinc per dies centum ſexaginta alternis diebus exhibetur, inde rurſus tertio quoque die: de quo plura in doctrina de Arthritide dicentur.

Cuius generis & alia ad ſeroſos humores abſumendos, & inſenſibilem tranſpirationem promouendam, parari poſſunt, *ex cineribus oſsium humanorum, equorum, ceruorum; ex cineribus & ſale miluij, ciconiæ, hirundinum, ex herbis primula veris, piloſella, ruta, ſaluia, aſaro, betonica, hyperico, acoro, floribus conſolidæ regalis, ſuccino, vngula alcis.* De quibus plura ſuo loco de Arthritide: qualia etiam habet Platerus, *tract. 2. pract. pag.* 721. 722.

Neque omittantur caput ſiccantia & roborantia ſupra propoſita. Quibus hoc addi poteſt.

℞. *Maſtich. gummi iuniperi, nuc. moſchatæ parum toſtæ, an.* ℈. j. *caryoph. ſubtiliter puluerisatorum* ℈. ß. *ladani puri* ʒ. vj. Ducatur ladanum in mortario calido, addanturque pulueres cum pauxillo oleo maſtich. F. Maſſa, quæ extendatur ſupra alutam, tegatur ſindone rubra. F. Emplaſtrum vertici imponendum.

Pila quoque è ſuccino ſi manibus geſtetur & verſetur, vt incaleſcat, ac ſubinde naribus aduo-

ueatur, ſine offenſione excrementitios humores in capite abſumit, idque robotat.

Diæta.

Victus ratio ſit ſiccans, aër ſiccus & calidus moderatè, & cibi tales, qui minimum aquoſi & ſeroſi humoris ſuppeditant. Cum autem, vt in Inſtitut. *loc. allegato* dictum, ſeroſus humor partibus duabus conſtet, vna aquea, altera ſalſa: quando dicitur cibum ſiccum eſſe debere, non tale alimentum intelligendum, quod ſiccæ & terreæ naturæ ſit, quales ſunt carnes ſale & fumo induratæ, piſces ſale conditi, & quæ terreſtrem ſuccum generant (hæc enim potius augent ſalſedinem ſeroſi humoris, quàm minuunt) ſed hic eum ſubſtantiæ modum intelligimus, & tale alimentum, quod non multum aquoſi humoris, nec ſalſi ſuppeditat, ideóque bonum & vtilem ſuccum præbet; quales ſunt carnes tum quadrupedum animalium, tum auium plerarumque, vt carnes gallinaceæ, hædinæ, vitulinæ, perdicum & ſimiles; quæ bonum alimentum præbent, & viſcerum, præcipuè lienis feruorem & ſiccitatem corrigere poſſunt; Imò hac ipſa de cauſſa, iuſcula præcipuè carnium non reiicienda, moderatè ſumpta; cum ſubſtantiam alimentorum multam participent. De liquidis verò aliis non plus ſumendum, quàm diſtributió alimenti in totum corpus, & correctio caloris & ſiccitatis in viſceribus, præſertim liene, ſeri plus, quam par eſt, ad ſe trahente, poſtulat. A fructibus horariis, prunis, pyris, pomis, & ſimilibus abſtinendum, cum ſeroſam humiditatem augeant. Paſſulæ verò vtiles ſunt. Vino etiam parcè vtendum, eiuſque non plus, quàm cibi concoctio & diſtributio requirit bibendum. Etſi enim ſpiritum ardentem in ſe contineat: tamen is paucus eſt, maxima verò pars aquea; & præterea vinum ſeroſos humores ſecum ad caput rapit, atque illis, qui iam in capite hærent, feruorem inducit, eóſque commouet. Aluus aperta ſeruetur, & niſi ſponte officium faciat, arte laxetur. Animi motus vehementes & meditationes atque animi intentiones nimiæ vitentur: cum vnà cum ſpiritibus ſanguinem arterioſum, & cum eo ſerum ad caput rapiant, naturáque meditationibus & cogitationibus intenta excrementa minus rectè expellat. Vtilis verò eſt corporis exercitatio ieiuno corpore facta, quæ ſeroſos humores diſcutit & ſenſibiliter ſudoris forma, vel inſenſibiliter per ἄδηλον διαπνοήν. Veſtibus ita corpus tegatu, & muniatur, vt pori cutis aperti ſeruétur, iiſque patentibus, vel ſudor erumpat, vel vapores liberè tranſpirent. Qua de cauſa etiam corpus noctu plumeis culcitris probè tegatur, vt ſub ſomni finem manè ſudor erumpat, quem ad præſeruandum à morbis à ſeroſis humoribus ortis, optimum prophylacticum eſſe ſupra diximus, ipſa aſtipulante experientia. Venus vitetur.

CAPVT XII.

De Intemperie capitis cum humore melancholico.

Cauſſæ.

Intemperies capitis cum melãcholia.

INtemperies, quæ cum hoc humore couiungitur, eſt frigida & ſicca. Quæ autem humoris melancholici cauſſæ ſint, *lib. 2. Inſtit. part. 2. c. 6.* dictum, quæ omnes hic locum habent: præcipuè verò in capite ipſam cumulant, & ad id trahunt mœror, triſtitia, animi ſollicitudo, curæ, meditationes nimiæ, vigiliæ immoderatæ, medicamenta deſiccantia nimium capiti adhibita.

Signa Diagnoſtica.

Grauitatis ſenſus eſt cum vigiliis & viſis in ſomno triſtibus, pauores ſine cauſſa; cogitationes ſunt aſſiduæ, ſæpè etiam deliria cum timore & mœſtitia. Punctiones quaſi circa oculos, facies eſt macilenta & horrida, maximè ſi humor melancholicus ad atram bilem vergat: color faciei eſt liuidus & plumbeus: nonnunquam accidit repentina motus amiſſio, in qua ægri oculis apertis fixo obtutu res aſpiciunt, ac licèt taceant ferè omnia animaduertũt, quæ circa ipſos fiunt, excrementa ferè nulla eiiciuntur è capite. Moleſtia, quæ percipitur, magis eſt in parte ſiniſtra, & ſentitur illa magis hora, qua melãcholia moueri ſolet, ſcilicet ab hora nona diei vſque ad tertiam noctis. Cum quibus ſi ægri temperamentum, ætas, vitæ ratio præcedens, tempus anni autumnale, & cauſſæ aliæ melancholiam generantes, ſi præceſſerint, conſenſerint, certius de hac intemperie iudicium habetur. Vtilitatem adferunt, quæ melancholiam euacuant, temperant, & à capite auertunt. Nocent, quæ humorem hunc generant & augent.

Prognoſtica.

Longus & curatu difficilis hic morbus eſt: ſicut omnis affectus melancholicus; præcipuè ſi diuturnitate temporis radices egerit: circa initia verò curatu facilior eſt; Ideòque circa initia curatio eius non negligenda, ſed maturè medicamenta adhibenda.

Indicationes.

Melancholicus humor præparandus & euacuandus eſt, & ſi ad caput moueatur, reuellendus. Intemperies frigida & ſicca corrigenda, & ne humor melancholicus iterum generetur, præcauendum.

Curatio.

Itaque ſi cerebrum primariò afficiatur, nihil opus eſt quantum ad ipſam rationem affectus attinet, ſanguinis detractione: quod ſi aliquando mittendus ſanguis, aliqua alia ratione mittendus eſt, vt Galen. *de loc. affect. c. 7.* ſcribit. Quæ autem illa ſit docet Aëtius ex Poſidonio; ſi ſcilicet ſanguis multus ſit in toto aut aliqua euacuatio conſueta ſuppreſſa fuerit. Quapropter ſi plenitudinis cuiuſdam ſigna affuerint & cætera conſentiant, primæ viæ primùm euacuentur.

Paretur ergo & [illegible] talis clyſter.

♃. Rad.

℞. *Rad. althææ, polypod. quern. an.* ℥. ß. *maluæ, althææ, mercurial. an.* M. j. *betonicæ, majoran. an.* M. ß. *fol. ſenæ elect.* ℥. ß. Coquantur in aq. ſimpl. vel iure carnis:

Colat. ℞. ℔. j. *Caſſiæ pro clyſteribus* ℥. j. *elect. diacathol.* ℥. ß *mellis anthoſati* ℥. j. *olei chamæmel.* ℥. iij *ſalis.* ʒ. ß. Fiat clyſter.

Vel exhibeatur hic bolus.

℞. *Caſſiæ recens extract.* ʒ. vi. *elect. diacathol.* ʒ. iii. *cõfect. alkermes.* ʒ. ß. Cum ſaccharo fiat bolus: vel diſſoluatur in ſero lactis ℥. iiii. Fiat hauſtus.

Vel purgentur primæ viæ caſſia, ſyrup. roſar. vel violar. ſolutiu. elect lenitiuo, diacathol. fol. ſenæ ſecundum Auguſtanos.

Vel ℞. *Meliſſ. flor. borrag. bugloſ. an.* p. ii. *paſſu.* ℥. ß. *fol. ſen. elect.* ʒ. vi. *galangæ* ʒ. ß. Infundantur per noctem in ſ. q. aq.

℞. Colat. ℥. iii. ß. in quibus diſſolue *mannæ* ℥. ß. Iterum coletur. Adde *ſyrup. violar. vel roſar. ſolutiu.* ℥. i.

Imo etiamſi venæ ſectione opus non ſit: tamen à primarum viarum eiuſmodi euacuatione curam inchoare neceſſarium eſt.

Hinc, ſi opus, aperiatur cephalica ſiniſtri brachii, ſanguis ad ℥. iiii. vel plures educatur, præſertim ſi niger & purulentus ille fluxerit; alioquin ſi lucidus & purus, vena citò conſtringatur, vt Galen. iubet 3. *de loc. aff. cap.* 1. Quia autem ſanguis melancholicus craſſior eſſe ſolet, frictio vel corporis exercitatio, vt attenuetur, præmittenda, & vulnus latius infligendum.

Si verò menſes vel hæmorrhoides ſuppreſſæ ſint, vena in talo aperiatur. Poſtea humor præparetur, & purgetur medicamentis conuenientibus; ita vt attenuantibus ſemper addantur humectantia, cum humor melancholicus per ſe ſit ſiccus & terreſtris.

Humor melãcholicum in capite præparantia.

Præparant humorem melancholicum, quæ humectant & calefaciunt, eumque liquant (imprimis victus talis; vt & medicamenta humectantia & calefacientia) atque attenuant, ſed non ſiccant admodum: & talia medicamenta aliquot diebus continuãda.

Radic. *Bugloſſi, fœniculi, filic. polipodij, gram. cappa.ris.*

Folia, *Meliſſæ, lupuli, ſcolopendrij, cuſcutæ, roriſmarini.*

Flores, *Borragin. bugloſſ. ſtœchad. Arabic. violar. roriſmarin.*

Cortices *Citri.*

Serum *Caprinum.*

Vnde fiunt, *Syrupus de meliſſa, de borragine, de lupulis, de bugloſſa, tunicis, de thymo, de corticibus citri, de pomis.*

Conſeruæ, *Bugloſſ. borragin. meliſſ. maluæ.*

Condita, *Cortic. citri, caro citri.*

Cõfectio, *Alkermes, de hyacintho.*

Vel ℞. *Rad. fœnicul. polypod. querni, an.* ℥. j. *glycyrrhizæ* ℥. ß. *bugloſſ. cort. rad. cappar. an.* ʒ. ij. *meliſſ. betonic. ſummitat. lupuli, an.* M. j. *flor. borrag. bugloſſ. ſtœchad. Arabic. an.* P. j. *ſem. fœnicul. citri, ocymi, an.* ʒ. j. *paſſular. exacinat.* ℥. j. Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. ℔. j. ℥. ij. Dulcoretur ſaccharo pro quatuor doſibus.

Vel addantur *ſyrup. de pomis & de borragin. an.* ℥. ij.

Vel ℞. *Rad. fœnicul. aſparag.*

polypod. quern. glycirrh. an. ʒ. ß. *capill. Veneris, thymi, an.* M. j. *roriſmarin.* M. ß. *flor. borragin. bugloſſ. an.* M. j. *violar. ſtœchad. Arab. an.* M. ß. *ſant. citrinor. rubror. an.* ʒ. j. *paſſular. minor.* ℥. Coq. in aq. ſ. Colentur & cum ſaccharo, fiat ſyrupus, cuius ℥. ij. dentur cum ſero lactis caprini.

Vel colaturæ clarificatæ dentur ℥. iv. cum ſyrupo de pomis ℥. j. ß. pro doſi.

Vel *Rad. borrag. fœnicul. cichorij, cortic. radic. cappar. an.* ʒ. ij. *radic. aſari* ʒ. j. *fol. meliſſ. ſerpill. majoran. betonicæ, chamedryos, pulegij, an.* M. ß. *flor. ſtœchad. Arab. ſchænanth. an.* P. j. *fol. ſenæ, epithymi, an.* ʒ. iij. *ſem. aniſi, fœnic. cortic. citri. an.* ℈. j. *flor. cordial. an.* P. ij. *paſſul. major. exacinatar.* ʒ. j.

Affundantur aq. ℔. iiij. & coquantur in vaſe duplici clauſo in aqua. Colaturæ adde ſucc. fumar. pomor. borrag. roſar. an. ℥. vj. ſacchar. albi ℔. j. ß. fiat ſ. a. potio, de qua ſumat æger manè & veſperi ℥. iiij.

Euacuātia melācholiā à capite affectā.

Purgant, *fol. ſenæ, polypod. quern. epithym. myrobolani Ind. elleborus niger & albus, lapis armenus & lazuli,* de quibus videatur in Inſtitutionibus *lib.* 5. *part.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 11. Et eum, vt ibi dictum, Alexand. Tralliani confiſus Guainerius, ſæpiſſimè eo vſus & diuerſimodè quidem, ac nunquam optato fine fruſtratus eſt, vt ſcribit *tract.* 15. *c.* 6. pulueremque, quem mox ſubiiciam, inde parat. *Electuarium diacathol. diaſenæ, confect. hamech, pilul. de fumar. de quinque generib. myrobolan. Indæ, de lapide lazuli, Extractum hellebori nigri, antimonium.*

In quorum vſu obſeruandum, ne in principio fortiora exhibeantur, ne humorem agitent, & per ſe pertinacem contumaciorem reddant, fortioribuſque ſemper blanda & leniora quædam & humectantia admiſcenda. Ideoque medicamenta in forma liquida commodiora ſunt. Et omittenda quoque ſunt omnia ſiccantia, vt aloë, hiera, pilulæque rarò vſurpandæ.

Vt ℞. *Rad. fœnicul. polypod. quern. an.* ℥. ß. *betonic. meliſſ. capill. Veneris, an.* M. j. *ceterach. flor. borragin. bugloſſ. an.* M. ß. *ſem. aniſi, fœnicul. an.* ʒ. j. *fol. ſenæ elect.* ʒ. *ellebori nigri præpa.* ʒ. j. ß. *epithimi* ʒ. ij. *paſſular. maior. exacinat.* ℥. j. *glycyrrhiz.* ℥. ß. Coq. in ſ. q. ſeri lactis.

Colat. ℞. ℔. j. *ſyrupi è ſtœchade ſimpl. violarum ſolutiui, de pomis, an.* ℥. j. Miſce pro tribus doſibus.

Vel ℞. *Fol. ſenæ elect.* ℥. ß. *polyp. querni, epithymi, rad. gialapa, an.* ʒ. j. *cremor. tartari* ʒ. ij. *diagridij* ℈. j. *ſem. aniſi, fœn. ſpicæ, caryoph. macis, an.* ℈. ß.

Doſis ℥. j. Si libet, poteſt addi ſaccharum.

Vel ℞. *Fol. ſenæ mundat.* ℥. j. *cremor. tartari* ʒ. ß. *cinnamomi* ʒ. ij. *caryoph. diagrid. an.* ʒ. ß. fiat puluis, doſis ʒ. j.

Puluis Guainerij.

℞. *Lapid. Armeni* ℈. ij. *croci* ℈. ß. *macis* ℈. j. fiat puluis.

Alij de lapide lazuli talem parant.

Lap. lazuli ſæpius loti ℈. ij. *epithym.* ℈. j. *croci* ℈. ß. *ſacchar.* ʒ. j. fiat puluis.

Vel ℞. *Elect. diacathol.* ʒ. ß. *dia-*

ſenæ ℨ. ij. *confect. hamech.* ℨ. j. cum ſaccharo fiat bolus.

In morbi progreſſu hæ pilulæ exhiberi poſſunt.

℞. *Pilul. Indarum* ℈. ij. *cochiar.* j. *extracti ellebori nigri* ℊ. vj. Cum aq. meliſſ. F. pilulæ xxiv.

Et quia humor hic pertinax eſt, & ſemel nunquam planè euacuatur, præparantia & purgantia repetere & continuare opus eſt.

Inter omnes Syrupos hîc primas tenere Syrupum de pomis compoſitum deſcriptum à Meſue *cap. de ſoda frigidâ à Melancholia* ſcribit Rondeletius, *method. curandor. morbor. c. 9.* vt qui non ſolùm concoquit, ſed & educit humorem melancholicum ac pituitoſum, idque ſine noxa ventriculi & aliarum partium.

Paratur hoc modo.

℞. *Capillor. Veneris, Radicum buglaſſ. domeſtica & ſylu. florum bugloſſ. polypodij, epithymi an.* ℥. j. *folior. ſenæ, chamæmel. ſtœchad. an.* ℨ. vij. *chamædryos, ſchœnanthi, ellebori nigri, an.* ℨ. iij. *fumi terræ* ℨ. vij. *eupatorij* ℨ. iv. *ſucci pomor. dulc.* ℨ. viij.

Omnia præter epithymum & ſuccum pomorum bulliant in ℔. iij. aquæ vſque ad ℔. ij.

Deinde bulliat in eo ebullitione vna epithymum, & coletur, & cum ſucco pomorum ℔. ij. *ſacchar. q. ſ.* fiat Syrupus.

Non tamen vſurpari debet in principio, ſed in progreſſu morbi, & præcedente totius capitis vniuerſali purgatione.

Iac[illegible] decocto ellebori nigri vtitur, hoc modo.

℞. *Cortic. elleb. nigri* ℥. ß.

Contuſi leniter inf[illegible]tur in ℔. ij. aq. horis ſex, poſtea adde *cinnamomi, ſem. dauci, epithymi, an.* ℨ. j. *paſſular.* ℥. ß. *flor. bugloſ.* M. j. Coq. ad dimidiæ partis conſumptionem, dulcorentur ſaccharo, propinentur pro duabus doſibus.

Poſt vniuerſales iſtas corporis euacuationes per errhina & gargariſmos ſupra propoſitos inſtituendæ, quibus hîc polypodiũ, thymum, epythymum, elleborum addere commodum eſt.

Si morbus ſit pertinax, & æger ſanguine ſimul abundet, etiam frontis vel narium venas aperire vtile eſt.

Per inſenſibilem etiam tranſpirationem diſcutiendâ materia: medicamentis verò, quæ hoc præſtant, ſemper admiſcenda humectantia. Vtendum nimirum *oleo irino, anethino, lilior. albor. an. ygd. dulc. chamæmelino, vnguento alabaſtrino, vel lotione ex decocto florum chamæmeli, borraginis, roſarum, flor. ſtœch. Arab. betonicæ, meliſſæ, ſem. anethi, fol. ſenæ adiectis.*

Decoctum hoc embrochæ modo per plures dies capiti inſtillare commodum eſt.

℞. *Folior. maluæ, althææ, bugloſſ. ſumm. aneth. an.* M. ij. *flor. chamæm. viol. an.* M. j. *ſambuci* P. j. *capit. papau. num.* vj. Coquantur in aquæ ℔. xxj.

Si humor melancholicus ab inferioribus, præcipuè liene & hypochondriis, communicetur, frictiones & alia reuulſionis media non omittenda, de quo plura dicentur ſuo loco de melancholia hypoch[illegible]driaca.

Pera[illegible] pu[illegible], [illegible]mo dũ ad[illegible] pr[illegible]gitur, [illegible]cuda, quæ

Caput & corroborantia in melãcholia.

quæ caput & cor alterant, roborant & ſimul exhilarant, *ex conſeruis borraginis, bugloſſ. violarum, meliſſæ, anthoſ., Cort. citri conditis, radic. condit. helenij*, quod Rondeletius *in method. morbor. c. 9.* miram vim & proprietatem ad hilaritatem & gaudium excitandum habere, & à nonnullis pro ſecreto haberi ſcribit, *Confect. alkermes, de hyacintho, elect. de gemmis, lætificante Rhaſis & Galeni, dianthonis, diamoſchi dulcis, item lapid. Bezoar* aduerſus omnes melancholicos morbos valde vtili, *coralliis, margaritis.*

Vt ℞. *Conſeru. bugl. borraginis, an.* ℥. j. *roſar.* ℥. ß. *margarit. præp.* ʒ. ß. *hyacinthi, ſapphiri, ſmaragdi, coralij vtriúſque an.* ℈. ß. *cinnamomi, macis, galangæ, nuc. moſch. an.* ℈. j. *caryophyl. cubebar. ligni aloës. ſtyrac. calamitæ, ſem. baſilici an.* ℈. ß. *croci* ℈. j, *moſchi, ambræ, an.* gr. iv. *carnis vuar. paſſar.* ℥. ij. *aq. roſarum moſchatæ* ℥. j. *ſacchari q. ſ.* fiat Electuarium, de quo mane ſumat ʒ. iij. cum aq. bugloſſ. ℥. iij.

Vel ℞. *Conſeru. bugloſſ. borragin. meliſſæ, an.* ℥. j. *anthoſ, violar. an.* ℥. ß. *cort. citri cond.* ʒ. iij. *ſpecier. diamoſchi dulcis, lætitiæ* Galen. *an.* ℈. j. *confect. alkermes* ʒ. ß. cum ſyrupo tunicis fiat Electuarium.

℞. *Conſeru. bugloſſ. violar. roſar. an.* ℥. j. ß. *tunicis* ℥. j. *ſpecier. dianthos, diambr. diamarg. frigid. an.* ʒ. ß. cu[illegible] ſyrupo de pomis & corticibus citri fiat Electuarium.

V[illegible]le eſt & ſemel in ſept[illegible]ma[illegible] ſ[illegible]uere [illegible] vel ℈. ij mithridat[illegible] c[illegible]m ℥. ß. conſeruarum flor. borrag[illegible]n. v[illegible] b[illegible]ſſæ.

Vel ℞. *C[illegible]n. bugloſſ. viol[illegible] an.* ℥. j ß. *m[illegible]. cortic. citri condito[illegible]* *rum, an.* ℥. ß. *ſpecier. diambr. diamoſch. dulc. diamargar. frigid. an.* ʒ. ß. *lapid. Bezoar.* ℈. ß. cum ſyrupo de pomis fiat Electuar.

℞. *Conſeru. bugloſſ. meliſſ. violar. an.* ℥. ij. *cortic. citri conditor.* ℥. j. *ſpecier. diambr. diamoſch. dulc. diamarg. calid. an.* ʒ. ß. *confect. alkermes* ʒ. j. *lapid. Bezoar.* ℈. j. cum ſyrupo de pomis, fiat Electuarium.

Diæta.

Aër ad calidum & humidum vergat; ſit lucidus, non tenebricoſus, non fœtidus, ſed ſuaueolens. Victus ratio inſtituatur ita, vt præter caliditatem magis inclinet ad humidum: Cibuſque talis ſit, vt bonum ſanguinem ſuppeditet. Sæpè enim, præcipuè ſi malum recens ſit, ſola victus ratione bona, qua probus, tenuis & clarus ſanguis, qui omnem humorum malitiam corrigit, gignitur, & corporis humectatione malum hoc curatur. Ad bonum ſanguinem gignendum faciunt panis ex bono frumento, bene coctus, oua recentia, carnes animalium iuuenum, præſertim pullorum gallinaceorum, hædorum, vinum bonum & ſimilia. Conuenit & ptiſana hordeacea. Ex oleribus conueniunt, malua, bugloſſa, borrago. Ex fructibus, vuæ & mala dulcia, vuæ paſſæ. Vitet æger omnem cibum, qui ſucco melancholico materiam præbet, qualia ſunt legumina, porrum, cæpe, caules, & & ſimilia, quæ Galenus 3. *de loc. affect. cap. 9.* recenſuit. Cibi quantitas etiam moderata ſit, nec abſtinentiâ ſe macereret æger. V[illegible]n[illegible] b[illegible]bat c[illegible] melliſſa, flor. bugloſ. borr[illegible] co[illegible] citri. Mo[illegible]us

& exercitatio corporis ſint moderata, & quæ ad excrementa diſcutienda ſufficiant, non verò corpus reſoluant & exſiccent: animus à mœrore abducatur, & omnibus, quantum fieri poteſt, modis ad lætitiam componatur. Somnus ſit longior, omnique modo prouocandus; cum in eo maxima curationis ſpes ſit, vtpote qui cerebrũ maximè humectat: vigiliæ verò nimiæ ſunt interdicendæ. Balneũ aquæ dulcis in hac intemperie vtile eſt. Omnia, quæ metum & triſtitiam conciliare poſſunt, vitentur. Animus contra, quibus poteſt modis, ad hilaritatem componatur.

QVÆSTIO.

An acetum melancholicis vtile ſit?

Donatus Antonius ab alto mari *de medend. corp. human. morb. cap.* 7. ex Aëtio & Paulo Ægineta, qui hoc ipſum è Poſidonio mutuati ſunt, extollit aceti acerrimi ſorbitionem poſt omnem cibum, vbi iam dormire velit æger, vel quod atterunt, ſuccumque melancholicum diſcutiat; vel quod ſumptorum ciborum vapores humidos confeſtim ad caput deferat, ſomnumque propterea conciliet: tantorumque virorum, ſiue his ſiue alijs rationibus moti fuerint, conſilium ſequendum cenſet. Verùm maioris ponderis nobis ſit Hippocratis & Galeni authoritas, ratione & experientia munita, qui in affectibus melancholicis aceti vſum improbant. Hippocrates, 3. *de ratione victus in acut.* 38. ſcribit: *Nigra ab aceto fermentantur, attolluntur & multiplicantur, & exaltat nigra acetum*; & Galenus *ibidem* acetum melancholiæ aduerſiſſimum eſſe dicit. Qua de re etiam diximus *de Febrib. lib.* 2. *cap.* 19. vide etiam infra *part.* 2. *cap.* 8.

CAPVT XIII.

De Intemperie capitis cum bile atra.

Cauſſæ.

Bilem atram è ſanguine, bile flaua, vel humore melancholico aduſtis prouenire l. 2. *Inſtit. p.* 2. *cap.* 6. dictum. Eædem cauſæ & hîc locum habent. Cauſæque, quæ ſanguinem vel bilem, vel melancholiam ſeu in capite, ſeu in hypochondrijs, ſeu in toto adurunt, vbi ille humor aduſtus capiti communicatur, intemperiei calidæ & ſiccæ cum materia, quæ eſt atra bilis, cauſa eſſe poſſunt. Vnde malum hoc (quæ remotiores cauſæ ſunt) ſæpe incaleſcenti melãcholiæ ſuccedit, & ira, mœſtitia, nimia animi intentio ac ſtudia, ſollicitudo, vigiliæ, præcedentes capitis diſpoſitiones calidæ, inflammatioque, vini potentis nimius vſus, medicamenta immoderatè calefacientia, intemperiem hanc producere poſſunt. Præcipuè verò in bilioſis, extenuatis & ijs, qui hepate ac corde calido & ſicco præditi ſunt: obeſi vero & pituitoſi ad hunc morbum minus ſunt diſpoſiti.

Intemperies capitis cum atrá bile.

Signa Diagnoſtica.

Adeſt dormiendi impotentia, &

vigiliæ pertinaciſſimæ, ſæpe etiam accedit delirium. Pro humorum tamen, è quibus atra bilis gignitur, hîc etiam eſt quædam differẽtia. Nam ſi ex ſanguine aduſto bilis atra ſit generata, hilariores nonnihil ſunt, & ad riſum procliues, ac præceſſerunt ſigna ſanguinis abũdantis. Si ex bile flaua profecta ſit, ferinum eſt delirium, cum iracundia & temeritate, ac quod Hippoc. 6. *aphor.* 23. μετ' ὀκυδῆς appellat, audaces ſunt & violenti: Si ab humore melancholico ſit atra bilis, mœſti ſunt & taciturni, & cũ per interualla loqui incipiunt, garruli ſunt, neq; loquendi finem faciunt. Omnibus tamen ferè hoc commune eſt, vt aſpectus ſit horridior, & truculentior; de quo ſuo loco de mania plura.

Prognoſtica.

1. Curatu difficile hoc malum eſt, & tempus ad curationem ſatis longum requirirur. Cum enim cerebrum natura frigidum & humidum, longè à naturali ſua conſtitutione receſſit, & valentiora medicamenta ac longius tempus, vt ad priſtinum ſtatum reducatur poſtulat.

2. Facilior curatu eſt in iuuenibus, ac mediæ ætatis hominibus; difficilis verò in ſenibus.

3. Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides ſuperuenientes bono ſunt.

Indicationes.

Intemperies hæc calida & ſicca refrigeranda & humectanda eſt. Materia ipſa eodem modo alteranda, temperanda, attenuanda & euacuanda eſt, cuiuſque generatio inhibenda. Et quidem ſi humor ater proueniat à bile flaua exuſta, calidior eſt, & magis refrigerantibus indiget: Si verò ab humore melancholico, minus calidus eſt, minuſque refrigerantia requirit; vterque tamen humida poſtulat. Qui autem è ſanguine exuſto eſt, mediocrem conditionem obtinet. Et ſi in toto vel partibus inferioribus generetur, & ad caput tranſmittatur, euacuetur, à capite reuellatur, repellatur & quod reliquum. Et quò eius generatio prohibeatur, intemperies viſceris, à qua producitur, corrigenda, & cũ plerumque à caliditate, & ſiccitate hepatis, vt & lienis ortum habeat, ea viſcerum intemperies refrigerantibus & humectantibus alteranda. Et quia vigiliæ in hoc morbo vrgent, eumque augent, danda diligenter opera, vt ſomnus omnimodo concilietur.

Curatio.

Itaque primò clyſter aliquis humectans ex althæa, malua, parietaria, borrag. bugloſſ. violis cũ caſſia & Electuario Diacacathol. paratus iniiciendus.

Vt ℞. *Rad. althææ, polypod. querni, an.* ℥. ß. *parietariæ, brancæ vrſin. fumariæ, lactucæ, borrag. an.* M. j. *Fol. ſenæ* ʒ. vj. *prunor. num.* xij. Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. ℔. 1. *caſſiæ pro clyſteribus* ℥. j. *elect. diacathol.* ʒ. vj. *olei oliuar. chamæmel. an.* ℥. ß. F. clyſter.

Hinc ſi ex ſanguine aduſto bilis atra prouenerit, vel in capite aut toto ſanguis aduſtus & feruidus redundet, communis, baſilica, vel cephalica vena, prout opus, aperiatur: ſanguiniſq; miſſio præſentiſſimum in hoc morbo eſt remedium. Et quidem ſi in capite redundat ſanguis, ſtatim cephalica

aperiatur; ſi in toto ſimul, primò communis vel baſilica, deinde cephalica ſecetur, & præcipuè in ſiniſtro latere. Reuulſionis quoque gratia Saphena aperiri poteſt; præſertim in mulieribus, cum mēſes ſuppreſſi huic malo originem dederunt, & vt ſi hæmorrhoides ſuppreſſæ morbi cauſſa ſint. Quādoque etiam in viris natura κατὰ μετάστασιν humorem huius morbi cauſam & à capite & nobilioribus partibus ad crurales venas detrudere, & varices in cruribus excitare, morbumque hoc modo diſſoluere ſolet.

Neque inutile fuerit, hirudines circa tempora & poſt aures, vel etiam ani venis applicare, ſi hæmorrhoides ſuppreſſæ ſint.

Atrā bilē in capite præparantia. Hinc materia præparanda refrigerantibus & humectantibus, vt:

Radicibus, *Borrag. bugloſſ. gramin. aſparagi, polypod. glycyrrhizæ.*

Floribus, *Borrag. bugloſſ. violar. nymphææ, roſarum.*

Folijs, *Lactucæ, borrag. endiu*

Seminibus, *quatuor frigid. major. papau. lactuc.*

Fructibus, *Paſſul. jujubar. ſebeſten, pomor. prunor.*

Aquis, *Borrag. bugloſſ. violar. roſar. endiu. fumariæ.*

Syrupis, *violar. de borrag. bugloſſ. nymphææ, byzantin. ſimpl.*

Conſeruis, *Borrag. bugloſ. roſar. violar. nymphææ*, quibus cordialia ob affinitatem adijcere licet. Conſeru. *Anthous, meliſſ. cortic. citri.*

Et quidem medicamenta ex his, prout natura humoris, è quo humor hic ater eſt generatus, eligenda ſunt. Nam ſi ex ſanguine feruido atra bilis ſit genita ea eligenda, quæ de intemperie capitis cum bile propoſuimus; ſi ex humore melancholico, ea ferè conueniunt, quæ capite præcedente de intemperie cum humore melancholico tradita ſunt.

℞. *Aquar. borrag. bugloſſ. fumar. an.* ℥. ij. *Syrup. borrag. bugloſ. viol. an.* ʒ. j. ß. M. F. potio pro ij. doſib⁹.

Vel ℞. *Radic. bugloſſ. glycyrrh. polypod. querni, an.* ʒ. vj. *fumar. ceterach. an.* M. ß. *Flor. cordial.* M. j. *epithym.* ʒ. ij. Coq. in aqua pura.

Colat. ℞. ℔. ij. Adde *ſucci pomor.* ℥. vij. *ſacchari* ℥. j. ß. Ebulliāt, & depurentur, vel addatur *Syrup. de pomis, violis, an.* ℥. j.

Vel ℞. *Conſeru. bugloſſ. borrag. violar. an.* ℥. j. *nymph. roſar. an.* ℥. ß. *ſpecier. diamarg. frigid.* ʒ. ß. Cum ſyrupo de pomis, fiat Electuariū.

Purganda poſtea eſt materia *Syrup. violar. ſolut. diapruno ſolutiu. decocto ſenæ, epithymo, polypod. diacathol.* quibus deinde *elleb. niger* adijci poteſt, *Confect. hameeb & diaſenæ, de lapide armeno, lazuli, pilulis de fumaria, de lapide lazuli.* Vbi notandum, vt purgantibus iſtis ſemper ex humectantibus & præparantibus antea enumeratis aliquid admiſceatur, & purgantia non vſurpanda, niſi corpus prius humectatum fuerit: *Atram bilem è capite purgantia.*

Vt ℞. *Flor. caſſ. elect. diacathol. an.* ℥. ß. *confect. hamech* ʒ. j. Cum ſaccharo. F. bolus, vel diſſoluantur in aq. fumariæ & bugloſſ. an. ℥. ij. & addatur Syrup. violar. ℥. ß. F. hauſtus.

℞. *fol. ſenæ* ℥. ß. *epithym.* ʒ. ij. *flor. violar. borrag. fumariæ an.* P. ij. *paſſular. exacin.æ. glycyrrh. an.* ℥. ß. Coq. in aq. hordei ſimplici.

Colat. ℞. ℥. iv. In ijs diſſol[illegible]

elect. ℥. j. Colentur, adde *Syrup. violar. ſolutiu.* ℥. ß.

Vel ℞. *Radic. bugloſ. graminis an.* ℥. ß. *polypod. querni* ʒ. ij. *glycyrr.* ℥. ß. M. *corticum fraxin. tamariſc. an.* ʒ. iij. *meliſſ. linguæ ceruinæ, ceterach, capillor. veneris, an.* M. j. *Flor. ſen. elect.* ℥. ij. *epithym.* ℥. ʒ. *elleb. nigri præp.* ʒ. ij. *ſem. 4. frigid. major. an.* ʒ. j. *ſem. portul. ocymi, fœnicul. zedoar. an.* ʒ. j. *iuiubar. ſebeſten, an. num.* x. *paſſul. exacinatar. tamarind. an.* ℥. j. ß. Infundantur per noctem in aq. pura, poſtea ebulliant & colentur.

In colat. ℔. ij. infundantur *rhabarbar.* ʒ. ß. *cinnamom.* ℈. iv. *flor. cordial. an.* P. ij.

Colat. adde *ſucci pomor. Borſtorfianor. vel aliorum odoratorum* ℔. j.

Iterum parum coquantur, ſaccharique q. ſ. ad dulcorandum addatur, & clarificentur. Fiat potus ad dies 5. vel 6.

Vel addatur ſacchari q. ſ. Coquantur ad ſyrupi conſiſtentiam, de quo 2. vel 3. cochlearia propinantur.

Licet & in grauioribus malis antimonio & medicamentis ex eo præparatis vti.

Atram bilem in capite alterantia topicā.

Poſt purgationem alterantia ſupra propoſita repetenda, quibus addi poſſunt margaritæ, fragmenta lapidum pretioſorum, lapis bezoar, corrallium, bolus armenus, quæ nō ſolū vt nonnulli putāt, exſiccādis ichoribus, qui in arterias penetrarunt, ſed etiā peculiari vi ſpiritus defæcandi & illuſtrandi prædiri ſunt.

Poſt ſanguinis miſſionem & purgationem, fronti & ſuturæ coronali frigida humectantia applicanda ſunt.

Vt oleum *roſac. violaceum, nymph. amygdal. dulc.* quibus oleum *anethinum & chamæmel.* admiſceri poteſt.

Aqua *roſarum, lactucar. violar. & aliarum plantarum refrigerantium.*

Epithemata è *refrigerantium & humectantium aquis & decoctis.*

Vt ℞. *Olei violar. nymphææ, roſar. an.* ℥. j. *aq. lactucæ, ſolani, roſar. aceti, an.* ℥. ß. M.

Vel ℞. *Fol. lactucæ, borrag. endiu. an.* M. j. *flor. violar. roſar. borrag. bugloſſ. nymp. an.* P. ij. *capit. papau. cum ſemine* num. x. Coq. in aq.

Colat. ℞. ℔. j. Adde *Ol. viol. roſa. an.* ℥. ij. M. pro Epithemate.

℞. *Fol. malu. flor. violar. nymph. an.* M. ij. *capit. papau. albi cum ſeminib.* num. vj. *flor. chamæmel. melilot. ſummitat. anethi, an.* M. j. *fol. ſenæ* ʒ. ij. Coq. & decocto caput abluatur, & hinc ol. viol. & de nymphæa cum lacte muliebri irrigetur. Vel ſi aſcenſus vaporum metuatur, cum ol. roſaceo fiat linimentum.

℞. *Ol. violar. ſem. cucurbit. æ, an.* ℥. j. *papau. aneth. an.* ℥. ß. *mucilag. ſem. pſyllij, aq. viol. extractæ* ʒ. v. *ſem. lactucæ, hyoſcyam. an.* ʒ. ß. *croci* ℈. ß. Miſce.

Emulſiones: *ſem. papau. lactuc. amygdal. dulc.*

Sacculi: *fiunt ex roſis, flor. violarum, nymph. ſem. papauer.*

Lotiones pedum & manuum *ex refrigerantibus & humectantibus ſupra poſitis.*

Balneum aq. dulc. vtile eſt cum decocto earundem plantarum paratum.

Tandem poſt euacuationes vniuerſales inſtitutas & abſolutas ad parti-

particulares cerebri euacuationes perueniendum, quæ fiunt apertione venarum, frontis, narium, aut ſub lingua, aut applicatione hirudinum ad venas poſt aures, errhinis item, vt capite præcedente dictum.

Si malum non cedat, Zechius *Conſult.* 80. ad tria tanquam generoſa remedia confugiendum cenſet ſi humor aduſtis in toto corpore ſimul redundet. Sunt autem ea, lactis ſerum, cum ſucco cichorij & fumariæ larga copia quindecim diebus hor. 5. ante prandium hauſtum; aquæ thermales, quarum minera ſit ferrum, epotæ; & aquæ dulcis tepidæ balneum, pluribus diebus veſpere duabus horis ante cœnam vſurpatum, cuius vſu & vniuerſum corpus humectatur, & obſtructi & adſtricti meatus aperiuntur.

Cauteriũ in melancholia. Si reliqua non proſint etiam ad cauteria bregmati, modo ſupra explicato, nonnulli deueniendum & cauterium per menſes aliquot apertum tenendum cenſent. Scribitque Guainerius, *tract.* 11. *c.* 9. ſe nobili cuidam fœminæ mania laboranti cauterium potentiale ſyncipiti applicaſſe, quo cutis ad cranium vſque abſumpta ſit: hinc in coniunctione Lunæ & Solis cranium trepano aperuiſſe, & foramen per menſem apertum ſeruaſſe, atque ita fœminam illam, quæ plus quàm duobus annis maniâ laborauerat, ſanitati reſtitutam fuiſſe. Vtiliſſimum etiam eſt ægrum in balneum aq. dulcis calidæ ſæpiùs inducere.

Diæta.

Aër in caliditate ſit temperatus, ad humiditatem vergens. Cibus ſit in quantitate mediocris, refrigerans & humectans, vt ptiſana, iuſcula carnium, carnes pullorum gallinaceorum, gallinar. agninæ, hædinæ, vitulinæ, perdicum, oua ſorbilia. Abſtinendum verò ab ijs, quæ bilem gignunt, ijſque, quæ craſſum ſuccum ſuppeditant, quales ſunt caro bubula, ceruina, hircina, & fumo indurata. Ex piſcibus conueniunt ſaxatiles & friabiles. Grandes verò piſces, duri & viſcidi, ſalſi & fumo vel aëre indurati nocent. Cibi condiantur borrag. malua, lactuca, aſparago. Panis ſit ſimilagineus. Vino æger planè abſtineat, niſi à metu aut melancholia aduſta hoc malum originem habeat: Tum enim vinum album tenue concedẽdum, aut ſi fortius ſit, diluendum aq. borrag. violar. endiuiæ & cichorij. Huiuſmodi enim vinum ad excrementa knbilioſa temperanda & expellenda, partiumque ſolidarum ſiccitatem corrigendam eſt aptiſſimum. Vel bibat æger aquam hordei cum ſucco granatorum dulcium, aut ſerum lactis, in quo epithymum maceratum ſit, vel etiam lac calidè emulſum cum ſaccharo bibat. Exercitium ſit mediocre. Somnus ſit conſueto longior, qui propterea medicamentis tum externis, tum internis conciliandus. Aluus laxa ſit, & niſi ſponte officium faciat, clyſteribus vel lenientibus medicamentis aperta ſeruetur: Animus ad hilaritatem componatur, & omnes, quæ iram & triſtitiam commouere poſſunt, occaſiones vitentur.

CAPVT XIV.

De venenatis & malignis & tota ſubſtantia cerebro contrarijs morbis.

Venena cerebro aduerſa. PRæter intemperies hactenus enumeratas, cerebrum quoque morbos quoſdam malignos & venenatos, quos totius ſubſtantiæ vocant, quandoque patitur. Talis eſt illa διάθεσις, quam imprimit aura vel vapor, vel materia venenata, quæ epilepſiam excitat, ſeu ea in cerebro generetur, ſeu ab inferioribus tranſmittatur. Tales ſunt diſpoſitiones, quas imprimunt venena cerebro peculiariter infenſa, ſolanum furioſum, hyoſcyamus, herba Sardonia, ſeu apium riſus, virus caninum, cerebrum & ſanguis felis, de quo memorabilis hiſtoria eſt apud Vveinrichium, *de monſtris cap.* 15. Torpedo, menſtruus ſanguis, vinum fulmine tactum, cicuta, napellus, vmbra arboris iuglandis, taxi, cocculi de Leuante & piſces ijs capti, aconitum, thus cum vino, ſanguis humanus potus, lolij ſemen, flores colchici, crocus ʒ. ij. pondere: quorum alia ſomnum p. n. inducunt, alia imaginationem & ratiocinationem lædunt, ac deliria excitant; nonnulla conuulſiones aut paralyſin inducunt. Ita in mania peculiarem malignitatem ſtatuit Platerus.

Verum enim verò cum, vt modo dictum, alia alias actiones lædant, ac de epilepſia, ſopore gravi & delirijs, quæ ab huiuſmodi venenis proueniũt, ſuo loco dicendum ſit, & vix aliquod venenum ſit, quod etiamſi cerebrum primò afficiendi vim habeat, non tamen reliqua membra in cõſenſum trahat, in enumeratis ſymptomatibus de ijs aliquid dicetur; reliqua ſuo loco, vbi de venenis in ſpecie dicetur, explicabuntur.

CAPVT XV.

De vitijs ſpirituum animalium.

AN ſpiritus animales partes ſint corporis necne hîc non diſquirimus, ſatis eſt ſi ſciamus, eos ad actiones animales omninò neceſſarios eſſe, neque ſine ijs eas perfici, & ſi actiones hæ rectè perfici debent, requiri, vt ipſi non minus quam cerebrum ſuam naturalem temperiem & conſtitutionem habeant. *Spirituum animaliũ vitia.*

Generatur ſpiritus animalis in cerebro, quod eius fons & origo eſt, & ea de cauſſa præter facultatem altricem, quæ ipſi cum omnibus partibus viuentibus cõmunis eſt, peculiarem ſubſtantiam ab omnibus alijs corporis partibus diuerſam habet, & potentias, quibus & retinet materiam, è qua ſpiritus animalis generatur, eamque alterat & coquit, & in ſpiritum animalem mutat.

Generatur autem ſpiritus animalis ex ſubtiliſſima ſpiritus vitalis parte & aëre attracto, ab ipſa cerebri ſubſtantia, quæ [illegible], vt agentis principalis proximum inſtrumentum [illegible], cum in toto cor- *Spirituũ animalis generatio.*

porc ſimilem reperire non eſt. Ea enim animæ ſedes eſt, non verò ventriculi, & ab ea ſpiritus animales elaborantur, atque in ea, non verò in ventriculis, quorum alius vſus eſt, vt alibi dictum, continentur. Cerebri verò ſubſtantia ad actionem hanc concurrit præcipuè per ſuum calidum innatum & peculiarẽ temperiẽ, ac pro huius variatione etiam ſpiritus animales variãt. Eſt tamen etiam neceſſaria peculiaris cerebri conformatio, quæ in magnitudine, figura & cauitatibus conſiſtit, quæ non ſolùm ad ſpirituum generationem vel ad conſeruationem neceſſaria eſt, cerebrumque ſuam ſubſtantiam, calidum natiuum, temperiem & cõformationem obtinens ſpiritus animalis origo, fons & domicilium eſt.

Spiritus animaliũ naturalis conſtitutio. Plura autem ad naturalem conſtitutionem ſpirituum requiruntur. Primò vt habeant ſuam temperiem, quæ eſt quidem calida; ſed longè temperatior, quam ſpirituum vitalium: Secundò vt ſint tenuiſſimi & ſubtiliſſimi: qua de cauſſa rerum Creator ſapientiſſimus innumeros arteriarum plexus in cerebro collocauit, vt per minutiſſimarum arteriarum inſenſibilia orificia ſpiritus vitalis in cerebrum exactè tenuiſſimus quaſi percolaretur & à ſanguine arterioſo ſepararetur. Tertiò vt ſit puriſſimus, lucidiſſimus & ſplendidiſſimus. Qua de cauſſa ſpiritus animalis è ſpiritu vitali à ſanguine arterioſo ſeparato, & in cerebro, omnis ferè coloris experte recepto gignitur, & ibi vlteriorem elaborationem adſequitur. Idem nimirum hic fieri credendum eſt, quod in igne, qui quò magis in flamma à fumo ſeparatur, eò fit clarior & lucidior. Quarto vt ſit copioſiſſimus: quam ob cauſſam cerebrum ampliſſimum, moliſſimum, innumeriſque poris & cauitatibus præditum eſt, & ad illud innumeræ ferè arteriæ decurrunt. Quintò, vt naturalem ſuũ motum in cerebro habeant.

Quæ naturalis ſpirituum animalium conſtitutio ſi lędatur quocumque modo, etiam actiones animales, quæ per ipſos, vt inſtrumentum proprium, obeuntur, vitiari neceſſe eſt. Etenim ſi ſpiritus animales nimium incaleſcant & feruidiores reddantur, id quod fit in febribus acutis & partium internarum inflammationibus, vaporibus calidis caput petentibus ſpiritibuſque ſeſe permiſcẽtibus, item in cerebri & mẽbranarũ inflammationibus & intemperie calida p.n. in phrenitide, in mania, aut dum à cauſſis externis, vt æſtu Solis, Syrij, aliiſque ſupra *cap.* 1. enumeratis cerebrum incaleſcit: vigiliæ immodicæ & deliria accedere ſolent. *Spiritus animales calidiores.* Frigidus contra ſpiritus animales actiones omnes hebetat, ſtoliditatis ac amentiæ cauſſa eſt. *Frigidiores.*

Si ſpiritus animales ſuam naturalem tenuitatem non obtineant, ſed craſſiores iuſto ſint, animales actiones quoque rectè ſeſe non habent, ſed torpidiores quaſi ſunt. Negat quidem Platerus planè, vbi de læſa viſione tractat, ſpiritus animales craſſeſcere; cum ſint ætherei penè, & tales mutationes non patiantur, verùm id ita ſimpliciter admitti non poteſt. Etenim ſpiritus anima-

les duobus modis craſſiores eſſe poſſunt, vel dum tales generantur, vel dum vapores aliqui ipſis admiſcentur. Primò enim ſi ſpiritus vitalis & aër, è quibus ſpiritus animales generantur, craſſiores ſint, ſpiritus etiam animales inde craſſiores fiunt. Atque inde accidit, vt ob aëris & ſpirituum vitalium ſubtilitatem nonnullarū regionum incolæ ingenioſiores ſint, quam in alijs, aliarum verò ſtupidiores, ob aërem, in quo viuunt, craſſiorem. Sic Bœoti apud antiquos ſtoliditatis & ſtupiditatis nomine malè audierunt; de quo Horatius in Epiſtolis.

Craſſiores.

Bœotum in craſſo iurares aëre natum.

Impuriores.

Si ſpiritus animalis tenuitas & puritas propter vaporis alieni admiſtionem perturbetur, actiones animales etiam variè læduntur. Si enim vapor frigidus & humidus ipſi admiſceatur, ſpiritus animalis quaſi feruidus & iners redditur, vndè ſæpè poſt cibum, propter vaporum ad cerebrum adſcēſum, hominem ad actiones illas cerebro proprias minus aptum eſſe animaduertimus. Si vapor ſit obſcurus & nebuloſus, qualis cum ab internis humoribus, tùm ab aëre externo cerebro communicatur, & ſpiritui animali permiſcetur, homines non ita alacres, ſed quodammodo triſtes eſſe animaduertimus. Si vapores ſunt calidi, quales in ebriis à vino, vel potus a tetius largiore vſu eleuari ſolent, variæ animi mutationes, & quaſi deliria, pro cerebri & humorum in corpore varia diſpoſitione excitantur, de quo Horat. *lib. 3. Carm. Od. 21.*

O nata mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos.
Seu rixam, & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum.

Si enim vini alterius potus vim inebriandi habentis vapor cum ſanguinis abundantis vapore permiſcetur, iocos & hilaritatem excitat; ſi caput humidum ſit, propenſionem in ſomnum inducit; ſi vaſa ſeminaria ſemine ſint referta, inſanum amorem producit; ſi pituita caput refertum, ſomnum: ſi bilis vapor permiſcetur, rixas & iram excitat; ſi melancholiæ vapor, triſtitiam & querelas.

Tenebricoſi.

Si ſpiritus animalis naturalem illam luciditatem & ſplendorem amittat, & opacus, tenebricoſus, ac niger quaſi euadat, quod præcipuè fit à vaporis melancholici admiſtione, metus & triſtitia ſine cauſſa, & affectus melancholici excitantur. Nam vt Galenus, *2. de ſympt. cauſ. cap. vlt.* ſcribit, cum nihil eorum, quæ extra corpus ſunt, nos æquè perterreat ac tenebræ, ſi eæ ipſi rationalis animi parti ſint circumfuſæ, neceſſe eſt, hominem timere, vt qui ſemper vna cum corpore timoris cauſam circumferat.

Pauci.

Si ſpiritus animales ſint pauciores, quàm par eſt, & deficiant, omnes animales actiones languent, & ex defectu ſpirituū, & cauſſis ſpiritus diſſipantibus, actiones principis facultatis non ſolùm imminuuntur & abolentur, ſed & deprauantur quandoque & delirium excitatur, vt docet Galenus, *7. aphor. 9.* eodem modo quo tremores artuum. Vt enim dum pondus nimium facultati mouenti imbecilli offertur, tremor excitatur: ita ſi obiectum

ſenſibile principi facultati debili offertur, imaginatio & ratiocinatio obiecto non ſatis proportionatæ & debiles vacillant.

Defectus ſpirituum animaliũ cauſſa. Deficiunt autem in cerebro ſpiritus animales, vel quia abſumuntur, & non generantur in cerebro, vel quia in reliquum corpus diffundũtur. Abſumunt ſpiritus in cerebro ſanguinis nimia profuſio, nimia euacuatio, venus nimia, morbi diuturni, præſertim maligni, nimia animi intentio & ſtudia, vigiliæ, curæ. Non verò generantur, ſi ſpiritus vitales non ſuppeditentur. Effunduntur etiam nonnunquam ſpiritus in ſenſuum externorum organa, vt in cerebro deficiant. Vt enim in magnis animi affectibus ſpiritus vitales è corde in reliquum corpus, ita interdum effunduntur, vt animi deliquium inde accidat: ita quoque ſpiritus animales in externorum ſenſuum organa effundi poſſunt, vt veluti attoniti homines fiant.

Præter has cauſſas & ſæpè aliæ dantur, occultæ nimirum, ſpiritus maligna vi afficientes; quales ſunt venena, quæ cerebro tota ſubſtãtia infeſta eſſe antea diximus, & inter ea, quæcumque narcoſin quandam & temulentiam quaſi inducunt, vt lolium, ſemen hyoſciami, cortex mandragoræ, ſolanum, venenum canis rabidi, & quod ab aliarum quoque beſtiarum venenatarum ictu communicatur.

Imò etiam vapores maligni ſpiritus animales afficientes intra corpus generantur: hinc in Epilepſia ægri in fine paroxyſmi ſopore corripiuntur, & ſtupidi aliquandiu iacent, quod, vt Platerus docet, non accidit, quia cerebrum nimia agitatione defatigatum eſt, ſed quia vapores maligni, qui prius neruoſum genus afficiendo conuulſiuos motus excitabant, cerebrum & ſpiritus iam labefactant, ſoporemque & ſtupiditatem, donec diſcuſſi ſint, excitant.

Agitati & moti. Si tandem ſpiritus nimium agitentur, per iram, gaudiũm, terrorem, & alios animi affectus, vel à vaporibus ab inferioribus partibus aſcendentibus, vel etiam in ipſo capite è putridis humoribus, vt in membranarũ corruptione & vermibus in capite eleuatis perturbentur, aut à nimia corporis circumgyratione & agitatione, aut rerum motarum aſpectu, caſu & ictu vehementi cranij, depreſſione, calore & Lunæ radiis, doloribus vehementioribus cerebri intemperie calida, & ipſi agitentur, & motu quodam inordinato cieantur, vertigo & alia ſymptomata oriuntur.

Facit huc & ſimulata ac diu continuata ſtultitia, quæ ſpiritus continuò & deprauatè agitans prauam diſpoſitionem ad continuum talem motum per conſuetudinem inducit, vt ſuo loco dicetur. Contra ſi non moueantur, & vt debent in organa ſenſuum non influant, etiam animales actiones læduntur, quod fit in affectibus ſoporoſis & catalepſi.

Curatio.

Cum ergo tot ſint ſpirituum vitia, quæ affectibus & ſymptomatibus modò enumeratis, & ſignis etiam humorum cognoſcuntur, non vna erit ſpirituum vitia emendandi ratio, ſed quodlibet vitium peculiari modo ad naturalem con-

ſtitutionem reduci poſtulat. Si enim ſint minus calidi ſpiritus, ſunt refrigerandi; ſi frigidi, calefaciendi; craſſi & impuri, attenuandi & purificandi, iiſque naturalis tenuitas & claritas reſtituenda, & vapores, qui eos inquinant, diſcutiendi & ab iis ſeparandi. Si malignis qualitatibus inficiantur, iis reſiſtendum. Si deſint, reficiendi.

Verum cum iſta vitia ſpiritibus cum cerebro ſint communia, & ab humorum vitiis pendeant: plura de curatione non addimus: cum materia medica, quibus hiſce indicationibus ſatisfieri poteſt, præcedentibus capitibus propoſita ſit. Si quæ tamen reſtant peculiaria, ea poſtea explicabuntur, vbi de actionibus læſis, quæ à ſpirituũ horum vitio proueniunt, agetur.

Spiritus animales roborantia & augentia. Hoc ſaltem addimus, ad cerebrum roborandum, ſpiritus reficiendos & augendos plurimum poſſe vinum, vt & oua ſorbilia, cum ſaccharo & cinnamomo, ſi bonum vinum ſuperbibatur; Plurimum etiam ambram griſeam orientalem cum ſaccharo in iuſculo vel ouo ſorbili ſumptã; ſi ſcilicet ad ʒ. ß. ambræ addatur ℔. ß. ſacchari, vel rotularum manus Chriſti perlat. vt & moſchum, hyacinthum, margaritas, & aromata pleraque. Commendantur & lapis armenus ac lazuli, vt fuligines, quibus ſpiritus inquinantur, diſcutiant; item myrobalani emblicæ & chebulæ, quod ſpirituum diſſipationem prohibeant.

Spiritus quoque inſtaurat confectio alchermes. Ad eoſdem confortandos commendatur ſuccinum, & præcipuè eius oleum. Magna quoque vis eſt ad ſpiritus inſtaurandos & reficiendos ſpiritus ex vino maluatico vel alio optimo deſtillati. Et maior adhuc aquæ vitæ dictæ, quæ ſi rectè paretur, ſæpe cum admiratione vires languentes & iam ferè collabentes reficit: quarum paſſim multæ extant deſcriptiones. Nobilis eſt illa, quæ vulgo aqua Carbunculi dicitur, cuius deſcriptio in Inſtitutionibus, *lib. 5. part. 3. ſect. 3. cap. 5.* habetur. *Aqua Carbunculi.*

Aqua vitæ Mathioli. Vt & illa aqua quam Mathiolus *lib. 5. in Dioſcorid. cap. 7.* deſcribit. Alia minus ſumptuoſa.

℞. *Granorum Paradiſi, cinnamom. cubebar. ſtyrac. calamitæ an.* ℥. j. *macis, nucis moſchatæ, cardamomi, caryoph. an.* ℥. ß. *flor. lilior. conual.* M. ij. *roſar. rubrar.* M. vj. *lauendulæ* M. j. *borrag. bugloſſ. an.* M. ij. *Meliſſæ, saluiæ, an.* M. j. *menthæ criſpæ* M. ß. Contuſis adde *vini maluatici, aq. roſar. an.* Canth. ij.

Digerantur & deſtillentur ſuſpendendo in nodulo in collo alembici Ambræ & moſchi *an.* ℈. j. vel quatumlibet.

Extant paſſim etiam multa Electuaria ad ſpiritus multiplicandos & confortandos vtilia: Vt illud Maſue, quod ad lætificandum, gaudium generandum, iuuentutem conſeruandam, coloris pulchritudinem & odoris bonitatem conciliandam prædicatur, & ita paratur.

℞. *Roſar.* ʒ. iij. *cyper.* ʒ. ij. *caryoph. maſtiches, ligni aloës, ſpicæ, aſari, an.* ʒ. j. ß. *cinnam. croci, meliſſophylli, ocymi minor. Margar. fol. Indi*, vel ſpicæ Indicæ, *mac. cardam. minor. nuc. moſch. cortic. citri, galliæ moſch. doronici, ocymi maioris, an.* ʒ. j. *moſchi* ℈. ß. Cum mellis myroba-

lan. emblicor. vel belliricorum quantitate ad ſpecies quadrupla, fiat Electuarium, hyeme præſertim vtile.

Vel ℞. *Hyacinth. ſapphir. ſmarag. doronici, coral. alb. rubri, an.* ℈. j. *cinnam. macis, galangæ, nuc. moſc. an.* ʒ. ß. *caryoph. cubeb. ligni aloes, ſtyrac. calam. ſem. ocym. an.* ℈. ß. *croc.* ʒ. ß. *moſch. amb, an.* g. vj. *cortic. citri condit.* ℥. ß. *glycyrrh.* ℈. ij. *paſſ. ping. ſacch. cand.* ℥. j. *conſeru. bugloſſ. borrag. an.* j. ß. *ſucci pomor. dulc. depur.* ℥. ij. *aq. roſar. moſch. an.* ℥. j. *ſacchari optimi* ℔. j. Fiat ſecundum artem Electuarium.

Videantur etiam Actuarij *de ſpiritu animali libri duo.*

CAPVT. XVI.

De Morbis conformationis, & primò de morbis figuræ.

CVm hactenus morbos, qui cerebro quatenus ſimulare eſt, cōpetunt, explicauerimus: proximum iam eſt, vt de morbis organicis eiuſdem dicamus. Cum verò; vt ex Galen. *lib. de morb. differ. &* *lib. 2. Inſtitut. part. 1. cap. 5.* patet. morbi organici in morbos numeri, magnitudinis, conformationis, compoſitionis & ſitus diuidantur: quinam ex his in cerebro & capite inueniantur, videndum.

pitis ra op- i. Et primò figuram quod attinet, naturalis capitis figura, quæ optima eſt, vt eam Galenus *lib. de oſſibus 9. de vſu part. cap. 17. & art. med. c. 11.* deſcribit, ſpheræ aſſimilatur ad latera, vtrinque leniter compreſſæ, quæque in temporibus rectior, & quodammodo plana; in parte verò antica & poſtica plus, quàm in ſphæra, prominet: hac tamen plus protuberat, quàm illa: in vertice verò ſphæræ curuitatem ſeruat. Quibus ergo hæc capitis figura cum decente magnitudine obtigit, ij vigorem & alacritatem habent ſenſuum, pollent ingenio, iudicio & memoria, & robore corporis præſtant.

Quæ verò capita à naturali figura recedunt, ea φοξὰ generaliter à Galeno vocantur, dicunturque ita non ſolum ea quæ faſtigiata ſunt, ſed etiam in quibus vel antica, vel poſtica, vel vtraque ἐξοχὴ ſeu eminentia deeſt vel pluſquàm par eſt, eminet, vt vel retrò ſolùm, vel ante, vel ſurſum faſtigiata capita appareant. Etenim vel ſyncipput ſeu anterior cranij pars plus iuſto eminet, occipite contra quaſi euaneſcente & non extuberante, vel occiput p. n. prominet, vel neque antica, neque poſtica eminentia protuberat, & ſi in lateribus depreſſum non ſit, quaſi perfectam ſphæram exhibet, quod ſi in temporibus depreſſum ſit, in vertice caput eminere poteſt, & acuminatum eſſe. Cuiuſmodi Therſitæ caput fuit, quod, vt Homerus *Iliad.* β. ſcribit, ὕπερθεν φοξὸς ἔην κεφαλήν, quod interpretes per ὀξυκέφαλον rectè explicant. Galenus eam capitis figuram, qua longitudo in latitudinem, & latitudo in longitudinem mutetur, dari negat, & propter deprauatam cerebri conſtitutionem talem hominem viuere poſſe negat, quod in ea tota cerebri conſtitutio peruertatur, eaque à paucis, cum rariſſima ſit, animaduerſa. Veſalius tamen illam ſe vidiſſe, *li. 1. anat. c. 5.* teſtatur, & ante eum Conciliator *diff.* 79. & Hugo *Figura capitis vitioſa.*

Senenſ. *in com. in art. med. Galen.*

Cauſſæ.

Ortum habent figuræ hæc vitia plerumque in vtero ante natiuitatem, vel ob materiæ vitium, vel ob facultatis formatricis errorem, nonnunquam & poſt ortum inducuntur, dum tenella infantium capita ab obſtetricibus & nutricibus vario modo formantur, dum faſciis inuoluuntur, & manibus tractantur, aut dum, quæ in vtero vel partu contracta ſunt vitia, ab iis non rectè emendantur. Nonnunquam tamen tum pueris, tum adultis figura capitis viciatur, dum ex caſu vel percuſſione caput deprimitur; quod & cum & ſine fractura fieri poteſt. De quo vitio emendando cum in Inſtitut. *lib.* 5. *part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 5. ſit dictum, & ſuo etiã loco de fracturis cranij eius mentio ſit facienda, de eo hîc nihil addimus.

Signa Diagnoſtica.

Figura vitioſa viſu cognoſcitur, quæ etſi cranij cõformationẽ præcipuè indicet: tamen & cerebrum, quod cranio concluditur, eandem figuram participare vero conſentaneum eſt. Effectibus tamen ſeſe etiam prodit, & ſtultitiam quibuſdam innatam facile ex capitis figura vitioſa cognoſcere eſt.

Prognoſtica.

Figuræ vitium, quod vel à conformatione praua, vel ex partu difficili, vel obſtetricum imperitia inductum eſt, ſi recens ſit, & non procul ab ortu, aliquantiſper corrigi poteſt, dum adhuc oſſa mollia & flexibilia ſunt. In adultis verò, vbi oſſa iam indurueſcunt, incurabile eſt.

Indicatio & Curatio.

Si qua parte caput præter naturam eminet, ibi deprimendum; quod nullo alio modo fieri poteſt, niſi manuum opera, vt ſcilicet obſtetrix vel nutrix manibus caput ſæpius leniter tractando, & faſciis inuoluendo, eam figuram, quæ præternaturalis eſt, aboleat, & eam, quæ expetitur, ipſi inducat.

De Suturis Capitis.

Suturas capitis, quarum tres eſſe, coronalem, lambdoidem & ſagittalem, vt ex anatomicis patet, pro varietate figurarum capitis variare docet Hippocrates *in initio libri de vulneribus capitis*. Idque aliquando quidem verum eſſe obſeruationes docẽt, qualem & Volcherus Coiter. *in obſeru. anatom.* habet. Non tamen ſemper ſuturas variare propter eminentiarum cranij defectum vel exceſſum doctiſſimi Anatomici teſtantur. Reperta quoque capita eſſe, quæ omnibus ſuturis deſtituta fuerunt, obſeruatum eſt. Verùm quia iſta ipſam conformationem ſequuntur, neque à Medico corrigi poſſunt, plura hîc addere ea de re non libet. Videantur Veſal. *huma. corp. corp. fabr. l.* 1. *cap.* 6. Sylu. *in comment. ad lib. Galen. de oſſ.* Columb. *lib.* 1. *anatom. c.* 6. *& l.* 15. Euſtachius *de oſſ.* Ambroſ. Paræus *l.* 4. *Chirurg. cap.* 3. Riolan. *anatom. cap.* 18. Bauhinus.

Sutura capitis.

CAPVT

CAPVT XVII.

De Morbis meatuum & cauitatum cerebri.

IN ſuperficie cerebri nulli morbi occurrunt, & ſi qui in cranio interdum reperiuntur, cum in fracturis interdum exaſperatur, & feſtucæ quaſi prominentes membranas comprimunt, de eo ſuo loco, cum de vulneribus capitis & fracturis cranij agetur, mentio fiet. Sequuntur ergo morbi in meatibus cerebri.

Meatus & cauitates in capite. Sunt autem cauitates & meatus hi triplices: Alij in cerebro, alij ad cerebrum, alij à cerebro.

Cerebrum eſt poroſũ. Primò enim cerebrum ipſum poroſum eſt, & in poroſa & fungoſa quaſi eius ſubſtantia ſpiritus animales generantur, continentur & mouentur, quod vel ſpatium illud docet, quod in mortuis inter tenuem & craſſam meningem interiectum eſt ſatis magnum.

Cerebri ventriculi Deinde ſunt in cerebro ventriculi, excrementis eius euacuandis parati, qua de cauſſa in iis etiam glandulæ quædam locatæ ſunt, quæ veluti ſpongiæ per vaſa à cerebro vel cerebello eò tranſmiſſa excrementa cerebri exſugunt, ideoque omnes etiam in infundibulum, cui glandula pituitaria ſubſtrata eſt, deſinunt. Ad corporis enim calloſi latera duo ſuperiores ventriculi cerebri tenui quodam corpore, quod ſpeculum lucidum dicitur, inferius diſtincti poſiti ſunt. Ab horum tergo apparet corpus concameratum ſeu fornix, ſub quo tertius eſt ventriculus, ex priorum concurſu proueniens, in quo duplex eſt meatus: anterior deſinit in palatum, ſeu infundibulum dictum, quod finit in ſellam oſſis ſphenoidis, vbi glandula pituitaria eſt & plexus retiformis, ſeu rete mirabile, vt Galenus vocat.

Poſterior verò quartum ventriculum conſtituit. Cerebello etiam ſuum ventriculum recentiores quidam attribuunt.

Ad cerebrum tendentia vaſa. Ad cerebrum tendunt, quæ è ſinubus cerebri egrediuntur venæ & arteriæ, quas ὀχετοὺς ductus, vulgò vocant, quæ à tenui meninge ſuſceptæ, in ipſam cerebri ſubſtantiam diſperguntur, quæque rubra illa puncta, quæ diſſecto cerebro conſpiciuntur, conſtituunt, & ſanguinem arterioſum, ac venoſum, ſpiritusque vitales, cùm ad cerebri nutritionem, tum ad ſpirituum animalium generationem aduehunt.

A cerebro & ſpinali medulla, quæ & ipſa à cerebro ortum habet, nerui omnes ſuam originem habent, quorum συζυγίας ſeu paria triginta ſeptem ſecundum vulgatam opinionem recenſentur: ſeptem ſcilicet à cerebro orta, triginta à ſpinali medulla. Recentiores verò quadraginta numerant, decem à medulla oblongata intra cranium, triginta à ſpinali medulla, vulgo ita dicta, extra cranium ortum ducentia, de quibus conſulan-

tur Anatomici.

Pertinent & ad vias è cerebro ſuturæ cranij, per quas vapores & fuligines è cerebro exhalant.

Cauſſa.

Hi ergo meatus & cauitates vt ad cerebri nutritionem, ſpirituum animalium generationem, conſeruationem, motum, & in totum corpus diſtributionem neceſſariæ ſũt: ita iis anguſtioribus redditis iſtas actiones lædi neceſſe eſt. Etſi verò anguſtiæ plures cauſæ ſunt: tamen anguſtia meatuum horum omnium prouenit vel ab obſtructione, vel à compreſſione.

Obſtructio fit à vaporibus vel humoribus. Compreſſio vel à cranio depreſſo, vel à ſanguine, aut humore, aut tumore, aut ipſa cerebri ſubſtantia anfractus eius & neruorum principia comprimente.

Meatus cerebri obſtructio eiuſque cauſſa. Obſtructionem quod attinet, fit illa primò à vaporibus craſſis. Si enim hi confertim & copiosè ad caput ferantur, meatus cerebri opplere, & obſtruere poſſunt. Tales vapores eleuantur à cibo vel potu pleniore, vel vaporoſo, vel humidiore; Ab humoribus item & excrementis vaporoſis in ventriculo, inteſtinis, à vermibus in vtero, in venis cùm meſaraicis, tum venæ cauæ ramis, quod non rarò in principiis & inuaſione febrium cùm intermittentium, tum continuarum fieri ſolet, vbi à materia calore attenuata & agitata vapores ad caput copioſi feruntur, meatúſque obſtruunt: & ſomnum inducũt. Poſſunt quoque meatus cerebri obſtruere fumi & vapores craſſi extra admiſſi, id quod ij, qui ex carbonibus accenſis in conclauibus concluſis exhalant, præſtare poſſunt; quibus non diſſimiles ſunt, qui à muſto & cereuiſia feruente attolluntur. Cuius rei exempla habet Marcel. Donatus *de hiſtor. medic. mirab. lib.* 1. *cap.* 6. & Platerus. *obſeru. lib.* 1. *p.* 16. 17.

Deinde idem præſtant humores craſſi, qui in ipſa ſubſtantia cerebri cumulati eius meatus obſtruunt, & præcipuè ſi exortum neruorum, & vias illas, per quas ſpiritus animales in totum corpus influunt, occupant, & varia, pro modo obſtructionis & natura humorum, actionum læſarum genera inducunt. Si enim obſtructio illa ſit leuior, affectus ſoporoſi excitantur; ſi verò grauior & integra, apoplexia generatur.

Tertiò idem fieri poteſt à ſanguine extra vaſa ſua effuſo, ſi non inflammationem parit, ſed anfractus eius obſtruit, id quod non ſolùm in percuſſionibus & lapſu fieri poteſt, vbi interdum, cerebri ſubſtantia etiam non vulnerata, vaſa aperiuntur & rumpuntur, ſed etiam interdum ob plethoram quoad vaſa, vnde & viuentibus & mortuis quandoque magna ſanguinis copia per os & nares erumpit.

Anguſtiores etiam redduntur illi meatus cerebrum tendentes in φλεγματώδει illa diatheſi, de qua poſtea.

Compreſſio fit à cauſis vel internis vel externis. Inter internas ſunt primò humores craſſi & pituitoſi, qui baſin cerebri, vbi neruorum principium eſt, occludere, *Compreſſio meatuum cerebri eiuſque cauſſa.*

& ſpirituum animalium in corpus reliquum diſtributionem impedire poſſunt.

Deinde ſanguis ex vulnere vel contuſione, vel etiam ſine cerebri vulnere ex eius vehementi concuſſione, vel ex venæ alicuius ob plethoram ad vaſa & ob ſanguinis per menſes, hemorrhoides, nares, euacuationem ſuppreſſam, ruptione, aut in cerebri ſubſtantiam eiuſque poros, anfractus & meatus, aut ad baſin cerebri effuſus comprimendo ſenſum & motum omnem abolere poteſt.

Tertiò idem accidere poteſt, vbi vaſa ad cerebrum tendentia φλεγμονώδει διαθέσει laborant, & ita replentur ac diſtenduntur, vt ſanguis ab iis vix capi queat, & propterea ſubſtantiam cerebri, eiuſque meatus grauet, comprimat, ac anguſtiores reddat, vt nec ſpiritus vitales liberè à corde aſcendere, & in cerebrum diſtribui, nec animales liberè in cerebro moueri, & in neruos influere poſſint

Quartò Platerus neruorum principium ſeu baſin cerebri ab ipſo etiam cerebro comprimi poſſe ſtatuit, dum ſcilicet vel eius ſubſtantia ab humore pituitoſo in eo immoderatius cumulato, vel etiam ab aëre humido & craſſo vt vult Matth. de Grad. ita irrigatur, vt mollior laxiorque facta ſubitò ſubſidat neruorumque principia comprimat, vel ventriculi ſeu cauitates cerebri ita ſubitò replentur, vt non ob obſtructionem ſpiritibus animalibus tranſitum denegent (neque enim ſpiritus animales in ventriculis cerebri, ſed in cerebri ſubſtantia & neruis ſedem ſuam habere ſtatuit) ſed baſin cerebri grauent, & principiũ neruorum comprimant.

Quintò idẽ addit tumorem durũ, qui pondere ſuo meatus cerebri comprimat & anguſtiores reddat.

Inter externas verò cauſas eſt cranij cerebrique à cauſis externis compreſſio. Si enim ictu vel caſu vehementiore fracta vel depreſſa caluaria cerebrum ſimul comprimatur, poros & meatus in eo anguſtiores fieri, & hominem ſubitò ſenſu & motu priuatum concidere neceſſe eſt.

Suturarũ capitis defectus.

Suturarum anguſtiam quod attinet, poteſt illa fieri à vaporibus multis & lentis eò loci hærentibus. Interdum etiam planè deficiunt ſuturæ, & inuenta ſunt capita omnibus ſuturis carentia. Quod cum antiquis, Ariſtoteli *de hiſt. anim. l.* 3. *c.* 7. Herodoto & Arato notum fuit, tum recentiores plures idem obſeruarunt. Fallop. *in com. in lib. Gal. de oſſ.* & in obſeru. anat. Volcher. Coiter. *in obſer. anatom. & Chirurg.* Reald. Columb. *l.* 1. *anat. c.* 5. Ioan. Andreas à Cruce *l.* 1. *Chirurg. ſect.* 1. *c.* 2.

An valetudin cõmodus ſit.

Capita talia ſanè firmiſſima & à dolore tutiſſima eſſe, & quo ſuturæ ſunt pauciores, eò capitis valetudinem commodiorem eſſe, ſcribit, Celſ. *lib.* 8. *de med. c.* 1. Verùm etſi hæc Celſi ſententia vera ſit, de externis iniuriis, quæ capiti occurrere poſſunt: tamen vaporibus & fuliginibus retentis multa incommoda cerebro accidere poſſunt, ac ſi de iis etiam accipiatur, falſiſſima eſt.

Obſeruationes enim (qualem etiam habet Reald. Col. *loc. alleg.*) docẽt, nõnullos diuturno & incu-

rabili capitis dolore fuiſſe vexatos, non alia de cauſa, quàm à futurarum defectu, ob quem vaporibus & exhalationibus nullus datur exitus.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcuntur hæc meatuum cerebri vitia ex operationibus cerebri læſis, præcipuè imminutis & abolitis. Cum enim ad actiones animales obeundas ſpiritus animales liberè per cerebri ſubſtantiam moueri & in neruos influere debeant: ſi anguſtioribus illis meatibus redditis & occluſis liberè moueri, & in neruos influere non poſſint, fit inde ſomnus nimius, ſtupor, apoplexia, paralyſis, pro vitij magnitudine. Nam ſi vitium ſit leuius, ob id ſenſus ſaltem aggrauantur, quod fit in ſopore, vel in ſtupore leuiore, motuſque tunc manet, etiamſi in ſopore quieſcat. Si verò vitium hoc magnum ſit, & ſenſus omnes & motus abolentur, vt in ſopore & ſtupore grauiore, caro, aphonia & apoplexia accidere ſolet. A quibus verò cauſis meatuum hæc anguſtia proueniat, porrò inquirendum.

Cauſæ externæ, ictus, percuſſio, lapſus, ex aliorum relatione cognoſcuntur: quæ eadem etiam an ſanguis extra vaſa ſua effuſus mali huius cauſa ſit docere poteſt.

Internas cauſas quod attinet, patēt eæ ex iis, quæ antea de ſignis intemperierū capitis cum materia diximus. Si à vapore, eius ſigna aderunt, & cibus ac potus vel copioſus vel vaporoſus adſumptus eſt, vel alius morbus vel in toto, vel parte aliqua deprehenditur, ex cuius cauſa agitata ſurſum multi vapores ferri poſſunt. Vapores ſoli niſi narcoticam vim habeant, ſtuporem vix excitant, ſoporem verò frequenter pariunt, imò & apoplexiam excitare poſſunt, ſed quæ leuior eſt, & quæ ſola corporis agitatione & concuſſione ſanatur. Si à pituita proueniat anguſtia cerebri, cognoſcitur ex præſente corporis conſtitutione, ætate ſenili, ex anni tempore, cœlique conſtitutione, & aliæ cauſæ pituitam generantes præceſſerunt. Pituitæ per nares, fauceſque euacuationes conſuetæ ſuppreſſæ ſunt, ægerque prius de capitis grauitate ac pondere, pigritia in motu, oculorum obtenebratione eſt conqueſtus & cum multo ſtertore dormiuit.

A ſanguine ſi ortum habeat, dolor capitis plerumque præceſſit, & rubor in facie, atque alia plethoræ tum in toto, tum in capite præcipuè ſigna adſunt ſanguiſque per os & nares interdum erumpit. Cum à tumore eſt anguſtia vix viuente homine is ſatis cognoſcitur; diuturnus tamen ſtupor adeſt.

Prognoſtica.

1. Quò minor cauſæ ſeu obſtruendo ſeu comprimendo anguſtiam patientis vis eſt, eò malum leuius eſt: quò potentior, eò grauius.

2. Hinc quæ à vapore fit obſtructio leuior eſt, & facilius vapore diſcuſſo curatur, quàm quæ ab humore.

3. Et quò maior humoris copia, eò malum periculoſius eſt. Hinc niſi pituita per emunctoria ſua euacuetur, & è meatibus, quos obſtruit, aut cōprimit, excutiatur,

vel in ſpinalis medullæ principiũ delapſa paralyſin excitat, vel circa principium neruorum hærens, motũmque auferens, ceſſante tandem etiam thoracis motu & reſpiratione penitus ſublata ægrum ſuffocat.

4. Quæ à ſanguine prouenit anguſtia, ſi ſanguis adhuc in vaſis ſuis hæreat, facilè curatur: ſi verò è vaſis effuſus ſit, niſi per aures, nares, & os effundatur, aut tanta eius ſaltem copia ſit, quæ inſenſibiliter diſcuti poſſit, putreſcit & inflammationem, febrem, conuulſionem, & tandem mortem accerſit.

5. Quæ à tumore eſt anguſtia, incurabilis eſt; cum tumor in cerebro abditus emolliri & diſcuti non poſſit, & ſi quid curationis admittit, ea non alia erit, quàm quæ intemperiei cum pituita debetur.

6. Quæ à compreſſione cranij fit anguſtia, prout ea vel maior, vel minor, & cum minore, vel maiore cerebri & vaſorum eius læſione coniuncta eſt, & prout facilius cranium eleuari poteſt, vel non poteſt, eò periculoſior, & difficilior, vel minus periculoſa, & curatio facilior eſt.

7. Defectus ſuturarum eſt incurabilis.

Curatio anguſtiæ cerebri à vapore.

Vapores caput infeſtantes vt emolliendi. Vapor, qui continens obſtructionis meatuum cerebri cauſa eſt, diſcutiendus, & ne extra cerebrum generetur, & ad caput mittatur, præcauendum. Itaque materia, à qua ſuppeditatur, euacuãda & partis mittentis ratio habenda, vt ſupra, *cap. 7.* dictum. Proinde ſi à venoſo genere, quod in febribus accidit, & quidem ſi mox cum febre incipiat, ad febrem præcipuè curatio dirigenda: capitis tamen & cerebri, quod vapores recipit, ratio habenda, & ea, quæ vaporũ aſcenſum impedire poſſunt, coſque deprimere, repellere, diſcutere valent, vſurpanda, vt ſupra de intemperie capitis per conſenſum *c. 6. & 7.* dictum. Si à ventriculo, vel vtero, vel alia parte vapor ille eleuetur, pars illa euacuanda, roboranda, & vapores à capite reuellendi, atque in eo diſcutiendi.

Curatio eorum, qui à carbonum fumis & ſimilibus vaporibus ſuffocantur.

Pertinent huc & vapores illi, qui ex carbonibus accenſis, vt & illi, qui è muſto ac cereuiſia ferueſcente attolluntur, & quibuſdam periculum ſuffocationis intentarunt, quoſdam planè ſuffocarunt. *A carbonũ fumis ſuffocatio vt curanda.* Qui qua ratione noceant, alij aliter ſentiunt, vt apud Donatum Marcell. *de hiſt. med. mirab. l. 2. c. 6.* Foreſtum *l. 15. obſeru. 26.* Paræum *tract. de renunciationibus, & lib. 2. Inſtit. par. 3. ſect. 2. c. 6.* videre eſt. Quin tamen etiam craſſitie ſua cerebri meatus oppleant, negari non poteſt.

Quantum ad curandi rationem, danda opera, vt quamprimum vapores illi diſcutiantur. Itaque ægri ſtatim in aërem liberum deducendi vel deportandi ſunt, & aqua vitæ aliqua præſtans, quod vapores illos diſcutere poteſt, inſtillanda, cui aliquid theriacæ addi poteſt. Hinc vomitorium cum oxymelite exhibendum, & ſternutatorium naribus inſufflandum, atque oleum deſtillatum, vel balſamus rutæ, ſaluiæ, vel ſimile quid nari-

bus inungẽdum. Neque omittendæ reuulſiones per clyſteres, frictiones, & ſimilia.

Curatio anguſtiæ cerebri à pituita.

Anguſtia cerebri à pituita curatio. Si à pituita cerebri meatus obſtruente ſiue comprimente anguſtia in eo fiat, & inde ſeu ſomnus grauis, ſeu ſtupor, ſeu apoplexia, ſeu paralyſis fiat, eo modo curanda, qui ſupra *c. 9. de intemperie capitis cum pituita*, propoſitus eſt, nimirum ex vniuerſo corpore pituita euacuanda, eadem à capite reuellenda, per os & nares euacuanda, & medicamentis tum internis ſumptis, tum extra adhibitis diſcutienda, caputque calefaciendum & roborandum, vt ib. dictum.

Curatio anguſtiæ cerebri à ſanguine.

Anguſtia cerebri à ſanguine curatio. Ita ſi à ſanguine ſiue obſtruente ſiue comprimente anguſtia eſt, ſanguis venæ ſectione, cucurbitulis & alijs modis euacuandus & reuellendus ac repellendus, vt capite 8. ſupra de intemper. cum ſanguine dictum. Et quidem ſi ſanguis extra venas illapſus ſit, & vena aliqua ſeu cauſa violenta, ſeu quocumque modo aperta, præter ea, quæ ibi tradita ſunt, & venæ frontis, & naſi, & ſub lingua deriuationis gratia aperiri poſſunt, ſanguiſque ne confertim affluat, repellendus, & qui iam extra vaſa extitit, euacuandus & diſcutiendus, vt poſtea cap. 20. dicetur.

Curatio anguſtiæ à cranij compreſſione.

Si à cranij depreſſione ſit anguſtia, cranium eleuandum; vt Inſtit. *lib. 5. part. 1. ſect. 2. c. 6.* dictum, & poſtea etiam ſuo loco de fracturis & cõpreſſione cranij dicetur: quamuis verò in infantibus etiam ſine fractura deprimi poſſit, curandi tamen ratio eſt eadem.

Curatio anguſtiæ ſuturarum.

Si ſuturæ à vaporibus vel humoribus obſtructæ ſint, diſcutiendi illi fomentis ex chamæm. meliloto, betonica, ſtœchade, ſerpillo & ſimilibus, quæ ex ſuperioribus nota ſunt. Cauendum verò hîc à repellentibus & adſtringentibus, quæ malum augent.

Vt meatus & cauitates in cerebro & capite plures ſint vel maiores, id non facilè accidit, niſi forſan à prima conformatione; quæ mala incurabilia ſunt: quale exemplum An. 1622. Menſe Augugo in oppido vicino Kemberga ſeſe obtulit, vbi infans natus eſt, qui in capite foramen habebat, quod ab ore ſurſum ad occiput patebat, ita vt ore aperto per totum caput quaſi tubum vel canalem tranſpicere liceret.

CAPVT XVIII.

De Morbis in numero, & de vermibus ac calculis in capite.

MOrbos numeri quod attinet, etſi nullos in cerebro ſtatui vel dari nonnulli ſtatuant; ſuo tamen modo dari & concedi poſſunt. Nam vt de ijs, qui bicipites nati ſunt, quorum hiſtorias recenſet Schenckius, *lib. 1. obſeru. 15. & 16.* Plater. *obſeru. l. 3. p. 550.* nihil iam dicam: Cornutos etiam natos fuiſſe, atque ita hac parte in capite quoſdam abundaſſe, idem Schenck. *lib. 1. obſeru. 24.* & Guilelmus Fabricius, *cent. 2. obſeru.* *Bicipites.* *Cornuti.*

25. teſtantur. Verùm cum hæ monſtroſæ ſint à primo ortu capitis conſtitutiones, nec curationem admittant, eas prætermittimus. Hoc tamen prætereundum non cenſemus, Bartholomæum Cabrolium *obſeru.* 11. referre, ſe cuidam cornu in fronte natum, cuius longitudo erat dimidiati pedis, craſſities pollicis, ſerra reſecuiſſe.

Quoniam verò Galen. *lib. de differ. morb.* inter morbos numeri refert non ſolùm id vitium, quod à rerum naturalium, verùm etiam illud, quod à præter naturalium abundantia accidit, atque inter ea etiam vermes recenſet, eum ſecuti inter morbos in numero ſeu rerum p.n. in cerebro abundantium hîc vermes recenſebimus. Etſi enim alij aliter hac de re ſentiant, vt Inſtit. *l.* 2. *part.* 1. *cap.* 7. dictum, & in re obſcura quiuis per me quidlibet ſentire poſſit: tamen quia de vermibus capitis commodiore loco, quàm iſto tractari vix poteſt, hoc capite de vermibus agemus.

Vermes in capite geniti. Vermes in capitis parte anteriore ad naſi radicem, vbi oues & capræ frequenter eos habent, naſci Auicennas *lib.* 3. *fen.* 1. *tract.* 2. *c.*3. ex Medicorum Indorum relatione narrat. Idem tamen & in alijs regionibus ac ſeculis accidere annotatum, & cuidam Italo ex frequenti odoratu baſilicæ herbæ natum ſcorpionem in cerebro dolores vehementes & lõgos, & mortem denique attuliſſe, Holler. *l.* 1. *de morb. inter. cap.* 1. refert. Et è capitibus eorum, qui febre Vngarica the[illegible]iode mortui ſunt, vermes confertim prorupiſſe teſtatur Cõradinus, *capite* 11. *de febr. malig.* Quod confirmat Volcherus Coiter. *in append. obſeru. Anatom. & Chirurg.* Et Cornel. Gemm. *in append. oper. Coſmocritici*, in matronæ cuiuſdam peſtilenti hemitritæo extinctæ capite aperto magnam putredinem circa cerebri ſubſtantiam, & inter meninges cum vermiculos, tum cimicum copiam incredibilem repertam fuiſſe. Valeſcus quoque de Taranta, *l. capite* 30. refert, ſe vidiſſe in iuuene febrem habente acutam duos treſve ad formam granorum pini expulſos, & iuuenem ſanatum fuiſſe. Narrat quoque Foreſtus, *libro* 9. *obſeru. in ſchol.* Beniuẽtis cum multi morbo quodam ignoto è vita decederent, tandem in Medicos hoc morbo interemptum inciditſe, & in eius cerebro inueniſſe vermem rubrum breuem, quem cum multis medicamentis vermes occidendi vim habentibus occidere non poſſent, tandem fruſta raphani inciſa in vino maluatico coxiſſe, quo medicamento vermis occidebatur, atque hoc remedio poſtea ſimili morbo quaſi epidemio affectos omnes curaſſe. Refert *ibidem.* Foreſtus ſe quendam nouiſſe lue venerea infectum, qui cum longo & diuturno capitis dolore affligeretur, nec vllis remedijs curari poſſet, tandem Bononiæ cranium eius in frõtis parte ſuperiore, qua dolor hærebat, perruptũ & vermem ſub eo ſupra duram matrem nigricantem inſtar gurgulionis, inuentum eſſe, quo ablato dolor ceſſauit. Ita narrat Ambr. Paræus *l.* 9. *c.* 20. cuidam ex cranij putredine & carie ſupra ipſam craſſam meningem

vermes plures natos fuiſſe. Notabilis quoque eſt hiſtoria, quam Franciſcus Hildesheim. *ſpiceleg. l. 1. p. 41.* recitat, de quodam, qui vermes tredecim oblongos lanuginoſos viuos inſtar erucarum ſeu oniſcorum, quos auriculares vocant, in capite continuit, quique per fauces, nares & aures prodierunt.

Cauſſæ.

Poſſunt quandoque in caput irrepere eiuſmodi vermes, id quod ſeruus ille *apud Hildesheimium* ſuſpicatus eſt, qui cum ſæpius benè potus in gramine dormiuiſſet, vermem eiuſmodi vnum atque alterum in aurem irrepſiſſe, à quo reliqui deinceps generati fuerint, credidit. In capite tamen etiam generari ex corruptione humorũ, præcipuè malignorũ, certum eſt, id quod in malignis & peſtilentibus febribus, & nonnunquam in putredine ac corruptione cranij accidit.

Signa Diagnoſtica.

Vermium in capite ſigna. Cognoſcuntur vermes ex dolore diuturno, qui nullis remedijs cedit, vehementi, maximo; præſertim cum caput mouetur, & ferè lancinante fœtore, qui per nares & os exhalat, ſternutatione & frequenti vertigine quæ ægrum corripit.

Prognoſticum.

Malum hoc ſatis periculoſum eſt, & curatu difficile, ac quod ſæpiſſimè ægris exitium afferr.

Indicationes.

Vermes ſeu viui ſeu mortui extuibandi ſunt ex capite. Ideòque præmiſſis vniuerſalibus, vermibus aduerſantia, eoſque necantia & errhina & ſternutatoria ad eorum expulſionem vſurpandã.

Curatio.

Errhina & ſternutatoria ex ſuperioribus nota ſunt; ijs tamen talia admiſcenda, quæ vermes hos necare, vi peculiari, comperta ſunt; vt *ſuccus raphani, biera picra, aloë, ſuccus mal. perſicor. abrotani, abſinthij, ol. amygd. amarar. ol. perſicorum.* *Vermes à capite tollentia.*

Vel excipiatur naribus & ore hiante talis fumus.

℞. *Centaur. minor. marrub. betonicæ, an.* ʒ. ij. *zedoariæ* ʒ. ß. *angelic. ſuccini, an.* ʒ. ij. *antimon. crudi* ℥. j. *minij.* ʒ. j. ß. *boli armeni* ʒ. j. *ariſtolochiæ rotundæ* ʒ. ij. *abſinthij* ʒ. iij. F. puluis carbonibus inſpergendus.

Loco verò dolenti applicetur hoc emplaſtrum.

℞. *Aloës, puluer. lumbricor. cuiuſcumque deſcrip. an.* ʒ. ij. *fellis taurini* ʒ. j. *olei abſinth. ceræ, an. q. ſ.* F. cerotum.

Quod Emplaſtrum cum applicauiſſet & fumum naribus ter quaterue excepiſſet ſeruus ille apud Hildesheimium, vermes lanuginoſi viui tredecim per fauces, nares, & aures prodierunt, atque dolores remiſerunt, poſt menſes tamen aliquot adhuc duo prodierũt. Marquardo tamen *pract. l. 1. cap. corollar. 64.* ſuſpecta eſt vermium interfectio. Ideoque hoc emplaſtrum imponit capiti raſo.

℞. *Amygd. amarar. contuſar. ſucci folior. perſicor. abrotani, abſinthij, an.* ℥. j. Miſce & capiti imponatur. Per nares verò excipiatur vapor è lacte vt ita vermes exeant. Commendatur & Tabaci ſuccus & fumus naribus attractus ad vermes in capite occidendos.

Calculos

Calculi in capite geniti. Calculos etiam quandoque in cerebro naſci obſeruatum eſt à Medicis, cuius rei hiſtorias collegit Schenck. *l.1.obſeru.* 81. Exemplum etiam extat apud Guilelmũ Fabric. *centu.* 1. *obſeru.* 11. Cognoſcunturque ex dolore, qui eſt fixus & nullis cedit remedijs, adeſt grauitas, ſine excrementis tamen. Sed malum id incurabile eſt. Annotauit etiam Guilelm. Fabric. *cent*, 2. *obſeru.* 2. Globulum plumbeum ſclopeto emiſſum in caput iuuenis adactum fuiſſe, ibique vulnere etiam ſanato ſex menſibus inter cranium & duram matrem ad latus ſuturæ rectæ nullo ſuperueniẽte ſymptomate remanſiſſe.

Poſſent & huc referri fungi cerebri: verùm cum ij ſaltem in vulneribus cerebri naſcantur, ſuo loco, vbi de vulneribus cerebri agemus, de ijs dicemus.

CAPVT XIX.

De morbis magnitudinis in capite.

Capitis magnitudo vitioſa. AD morbos magnitudinis vitiatæ in capite pertinet hydrocephalus, & tumores cerebri ac membranarum eius. Verùm cum ij morbi compoſiti ſint, & cum magnitudine aucta concurrat intemperies cum materia, de ijs ſeorſum in fine huius libri dicemus. Pertinet hûc & illa prodigioſa capitis magnitudo, quam ex Fincelio de miracul. refert. Schenck. *l.* 1.*obſeru.* 32. de infante quodam, cui ad quintum menſem capitis magnitudo ita aucta eſt, vt in circumferentia vlnam æquaret. Et occurrunt ſimilia interdum etiã & capita prodigioſæ magnitudinis: ſed cum iſta vitia à prima conformatione ſint, incurabilia ſunt. Eodem modo ſeſe res habet de nimia capitis paruitate.

CAPVT XX.

De commotione cerebri.

Commotio cerebri. SItus totius cerebri in homine viuente mutari non poteſt: in partibus verò cerebri eiuſmodi affectio fieri poteſt, vbi ob depreſſionem oſſis ab ictu aliquo validiore, vel etiam ſine oſſis depreſſione, ab ictu vel colliſione capitis quacumque vehementiore partes cerebri, præcipuè ſuperiores, quæ alioquin ab inferioribus diſiunctę ſeruari debent, p.n. cum ipſis coniunguntur, cerebrique partes quaſi loco naturali dimouentur. Agendum ergo hîc de illa affectione, quæ vulgo cerebri commotio nominatur. Etſi verò & & anguſtia ferè in ea coniungatur, & nonũquam etiam vaſa quædam rumpantur, & proinde in diuerſis locis de ea agi poſſet: tamen non incommodè inter morbos in ſitu, & ante vulnera capitis hoc loco de ea agi poſſe videtur.

Facit huius affectionis mentionem Hippocr. 7. *aph.* 58. & Gal. *in comm.* Paræus *l.* 9. *Chir.c.* 9. *&* 22. Guil. Fabri. *cent.* 1. *obſ.* 11, 12. *cent.* 3. *obſ.* 9. & alij. Hippoc. de ea ita ſcribit: Quibus occaſione aliqua cerebrum vehementius fuerit concuſſum, mutos protinꝰ fieri neceſſum

eſt. Recentiores appellãt cerebri commotionem, quo nomine malum id præcipuè intelligunt, vbi ſine externo aliquo vulnere, ſine cranij fractura, vel depreſſione, ex percuſſione vel lapſu vehementiore, vel cranij modiola perforatione, vel manus illiſione, vel bõbardarum & tonitrui fragore talis cõſternatio accidit, vt ægri neque loquantur, neque agant aliquid, ſed ferè apertis oculis immoti maneãt, ſimiles ijs, qui motu & conſternatione perculſi ſunt, atque attoniti. Accidere iſta ſymptomata ſtatuit Galen. *loc. allegat.* quia virtus animalis retracta in cerebrum cogatur per tales affectiones commotione vehementiore offenſa, & propterea quietem agat, & ferietur, atque inde organa ſenſuum & motus ſuo officio non fungantur. Et quidem hoc ita ſeſe habere in leuiore modo facilè concedi poteſt; in grauiore tamen credibile eſt, non ſolùm ſpiritus in cerebrum reuocari, ſed & conturbari, & ob cerebri ſitum mutatum, & anguſtiam motu eorum impedito ſymptoma eiuſmodi excitari. Vbi enim cerebrum vehementius concutitur, non ſolùm ſpiritus commouentur & conturbantur, ſed & cerebri partes à naturali ſitu dimouentur; & meatus cerebri concutiuntur; Imò vaſa ad cerebrum tendentia & per eius ſubſtantiam ſparſa, vt & nerui, non ſolùm cõprimi & contorqueri, ſed & rumpi poſſunt, ſi vis maior ſit, & inde ſanguis in cerebrum effundi poteſt. Quod ſanguis per os & nares ſæpè effuſus teſtatur, à quo meatus cerebri tum obſtrui, tum comprimi poſſunt. Et quidem vbi cranium frãgitur, vel deprimitur, fit hoc facilius. Integro tamen etiam eodem manente, imo capite galea ferrea tecto vehementiore ictu cerebrum grauiſſimè concuti, & venæ ac arteriæ in eo rumpi poſſunt. Ideoque quæ hìc de iſto malo dicentur, tam in commotione cerebri cum fractura cranij, quàm ſine fractura eiuſdẽ locum habent. Facilius autem iſta commotio fit ſyncipite percuſſo, quam alia capitis parte, vt hiſtoria de Nerei filia, quæ mox recitabitur, docet.

Signa Diagnoſtica.

Ad adſtantium relationem, an æger grauiter percuſſus vel lapſus, vel ſimile quid paſſus fuerit cognoſcitur. Symptomata autem, quæ ex cerebri commotione ſequuntur, hæc ſunt: Si concuſſio minus violenta eſt, non ſtatim muti redduntur, ſed ſopore quaſi corripiuntur, non adeò tamen profundo, quin excitari poſſint; vel vertigo corripit: ſin concuſſio fit vehemẽtior, *ἀφωνία* & *ἔκπληξις*, vt Hippocr. 7. *aphor.* 14. nominat, accidit, & auditus, viſus, motuſque aboletur; delirium etiam quandoque accedit, ſanguis per os & nares effunditur, oculi inflammantur & ſæpè inflantur; plerique hoc modo affecti vomũt compatiente cerebro ventriculi orificio per neruos ſextæ coniugationis. Et primò quidem quicquid in eius capacitate reperitur, euomitur, hinc quicquid à vicinis partibus affluit, imprimis bilis flaua, quæ ad motum aptior, veſiculâ fellis laceſſitâ, in ventriculum infunditur. Vbi ſanguis corruptus putreſcere circa cerebrũ & mem-

branas eius incipit, cerebri & mẽbranarum eius inflammatio excitatur, calorque cordi communicatur, vnde febris continua oritur, delirium, conuulſiones, & tandem, niſi materia euacuetur, cerebri corruptio & ſphacelus.

Rei huius hiſtoriam narrat Hippocrates, 5. *Epidem. Pulchra*, inquit, *erat virgo Nerei filia, & fere annos nata viginti, cui à fœmina ludente, latâ manu ſyncipiut percuſſum eſt. Ac tum quidem oculorum caligo corripuit, & ſine reſpiratione erat, cumque domum perueniſſet, illico febri vehementi correpta & capitis dolore tentata eſt cum faciei rubore. Septimo autem die ad aurem dextram pus graueolens aliquantum rubrum cyatho vno amplius prodijt, meliuſque habere & alleuari viſa eſt. Rurſus inualeſcente febre in ſomnum propenſa erat, neque loqui poterat; faciei pars dextera contrahebatur, difficultas ſpirandi & conuulſio cum tremore aderat, & lingua impediebatur, oculuſque ſtupidus factus eſt; nono mortua eſt.*

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Duplicem hic affectus euentum habet. Aut enim redeunt ad ſe ægri; aut non redeunt, ſed moriuntur.

2. Et quidem dum ad ſe redeũt, atque iterũ loqui & moueri incipiunt, id fit quandoque ſine grauibus ſymptomatibus, poſtquam facultas animalis ad ſe redit, ſpirituſque explicando partibus cõmunicat, meatus aperiuntur, ſpiritibuſque naturalis motus reſtituitur, præcedente interdum quodã leui delirio, quod accidit, vbi nulla vaſorum, neruorum aut membranarum cerebri facta eſt diſruptio.

3. Quandoque verò ad ſe quidem redeunt, & loqui incipiunt ægri, ſed grauiſſima tamen patiuntur ſymptomata. Vaſis enim ruptis & ſanguine circa cerebrum vel in cerebri ſubſtantiam effuſo, febris acuta, delirium, vel cerebro repleto ſopor grauis, ſtupor & paralyſis ſequitur. De quo Hippocr. 7. *aph.* 14. Ex ictu capitis ἔκπληξις ἢ παραφροσύνη, ſtupor aut deſipientia malum. Si materia è capite eijciatur, & ad neruos detrudatur, ſequuntur & alia interdum ſymptomata, vt colli relaxatio, tumores periculoſi in capite, cæcitas ab obſtructione neruorum opticorum, conuulſiones. Cuius rei hiſtorias habet Guilel. Fabr. *Cent.* 1. *obſeru.* 11. & *cent.* 3. *obſeru.* 9. 36.

4. Interdum verò ægri ad ſe non redeunt, ſed moriuntur; & ſi ſymptomata enumerata permaneant, vel alia accedant, quo tempore omnia remittere oportebat, periculum portenditur, & ob inflammationem, putredinem, & gangrænam ac ſphacelum cerebri cõuulſio & apoplexia, & tãdẽ mors ſequitur. Quod ſi cerebri portione abrupta, vel nerui, vel membranæ auulſæ, vel vaſa dirupta inſignia ſint; quod in corporibus ſenilibus facilius accidit, in quorum capite minor eſt cerebri motus, ſpatiumque inter cerebrum & cranium maius, qua de cauſa cerebrum magis concuti poteſt: Sic affecti breui, & plerunque intra triduum moriuntur. Eius rei hiſtoria fuit modò ex Hippocrat. 5. *epid.* relata. Habet etiam ſimiles *Valleriola libro* 3. *obſeru.* 1, & 8. Dodonæus *obſeru. med. c.* 12.

Guilelm. Fabric. *loc. alleg.*

5. Si cerebrum vehementius loco ſuo motum ſit; nihil tamen in eo ruptum, fatuos reddit, qui nullo modo reſtitui poſſunt.

Indicationes.

Principio curandum, ne ſanguis ad caput affluat, quod expeditur reuellentibus & repellentibus. Sanguis è vaſis effuſus, ſanieſque ex eo genita, circa membranas cerebri hærens euacuanda; quod fit vel ſenſibiliter, cranio aperto; vel inſenſibiliter, dum medicamentis attractiuis foras elicitur, & diſcutitur. Si quid verò læſum eſt, ſanandum.

Curatio.

Curatio commotionis cerebri. Ideoque ſtatim vena in brachio aperienda; ſimulque caput, crinibus abraſis, oleo roſaceo, vel myrtino inungendum, aut tale cataplaſma capiti imponendum.

℞. *Farin. hordei, fabarum, an.* ℥. vj. *olei roſar.* ℥. iij. *aceti q. ſ.* Fiat cataplaſma; quod capiti applicetur, & ſæpius renouetur. Sicca verò & vehementius adſtringentia vitāda ſunt, cum poros obſtruāt, & tranſpirationem prohibeant, ac proinde inflammationem non arceant, ſed potius accerſant.

Clyſteres quoque iniiciendi, & repetēdi, & vapores à capite auertendi, atque aliæ reuulſiones per frictiones partium extremarum, cucurbitulas ſcapulis appoſitas, inſtituendæ.

Die altero Paræus venam puppis, quæ ſupra lambdoidem eſt, aperit, obturatis, vt id commodius fiat, ore & naribus, & ſpiritu magno conatu eliſo, vt membranæ cerebri hoc modo intumeſcant, & ſanguis extrudatur; Et paucis diebus poſt & venam frontis & ſub lingua, vt ſanguis omnibus vijs è capite eliciatur.

Poſt quartum diem repellentibus diſcutientia admiſcenda ſunt; quale eſt hoc cataplaſma.

℞. *Abſinthy* M. j. *flor. roſar. rubr. chamæmel. an.* P. j. *farinæ fabarum* ℥. j. *ſanguinis draconis* ʒ. ij. *mumiæ* ʒ. iij. Cum *oleo roſaceo* F. ſ. a. cataplaſma. Vel hoc fomentum.

℞. *Rad. althææ* ℥. iij. *ireos, cyperi, calami aromatici, an.* ℥. j. *fol. ſaluiæ, maioran. betonic. flor. roſar. rubr. ſtœchad. Arab. an.* M. ß. *ſalis communis* ℥. j. Coquantur in vino rubro & aqua fabrorum.

Decocto ſpongia excepto foueatur caput, vt tamen non nimis incaleſcat.

Inſeruit etiam huic ſcopo *ceratum vigonis* vſu comprobatū, quod ita paratur. *Ceratum Vigonis.*

℞. *Furfuris* ℥. iij. *farinæ lentium* ℥. ij. *roſarum, fol. & granor. myrti, an.* ℥. j. *calami aromat.* ʒ. x. *chamæmel. meliloti, an.* M. ß. *nuc. cupreſſ.* num. vj. *olei roſacei, chamæmel. an.* ℥. iij. *ceræ albæ* ℥. ij. ß. *thuris, maſtiches, an.* ʒ. iij. *myrrhæ* ʒ. ij. Pulueriſandis, puluerìſatis & liquefactis oleis cum cera, fiat Emplaſtrum.

Tandem ſola diſcutientia vſurpanda ex radicibus althææ, cyperi, calami aromatici, fol. ſaluiæ, maioran. betonic. flor. ſtœchad. chamæmel. quibus ad caput roborandum flores roſarum rubrarum addantur.

Alexander Benedictus, *lib. 1. meth. med. morb. capite 5. Emplaſtrum ex gummi hederæ* valde commendat, eoq; ſenē decrepitū octogenariū, qui ex capitis percuſſione *Emplaſtrū è gūmi hederæ.*

obmutuerat, præter omnem opinionem, ſe ſanaſſe refert, idque etiam fracta caluariæ oſſa pluſquàm credibile ferruminare ſcribit. Paratur autem hoc modo.

℞. Gummi hederæ ℥. iij. reſinæ puræ ℥. ß ceræ ℥. iij. olei roſacei ℥. ij. ß. ammoniaci ℥. ij. terebinth. ℥. iij. ſucci corymb. hederæ ℥. iij. farinæ fabarum q. ſ. Miſceantur.

Pulli quoque columbini vel gallinacei, vel catuli per medium diſſecti, vel pulmones animalium calidi capiti admoti inſignem diſcutiendi vim habent

Diæta.

Diæta ſit tenuis & æger vino ad diem 14. abſtineat, vt & carne ferè, & pane ac ptiſana vel alio tenuiore cibo ſit contentus. Acida, ſalſa, & acria vitanda; ægerque in quiete & tranquillitate continendus.

Exempla videantur apud Hippocratem, 5. *Epid. num.* 55. & 7. *Epid. num.* 85. Foreſtum, *lib.* 9. *obſeru.* 30 32. Exempla commotionis cerebri etiam habet Schenck. *libr.* 1 *obſeru.* 47,

De Cranij depreſſione ſine fractura,

Cranium depreſſũ. Cum hactenus depreſſionis cranij aliquoties mentio facta ſit, & ſi cranium deprimatur, cerebri quod vna comprimitur, meatus anguſtiores reddantur, capitis figura vitietur, & in ſitu etiam vitium accidat, de ea etiam aliquid hoc loco dicendum.

Cauſſæ.

Fit autem compreſſio illa à cauſſa violenta, percuſſione, caſu; & quidem nunc cum fractura cranij, de qua ſuo loco, vbi de fracturis cranij agemus, dicetur, nunc ſine fractura, de qua hoc loco. In infantibus enim & qui oſſa cranij molliora habent, caluariæ oſſa abſque vlla fractura comprimi poſſunt, idemque patiuntur, quod plumbea, ſtannea & cuprea vaſa.

Signa.

Digitis fouea & depreſſura deprehenditur; & ſi depreſſio paulò ſit maior, muti fiunt, vomitus bilis adeſt.

Modum curandi tradidimus, in Inſtitut. *lib.* 5. *part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 6. quibus hoc addimus, in infantibus nulla violentia opus eſſe, nec aliam curam requiri, quàm vt deraſis capillis ceratũ aliquod cephalicum ad depreſſa oſſa eleuanda idoneum adhibeatur. Mollia enim infantium oſſa, natura cooperante, facilè iis in priſtinam ſedem reſtituuntur. *Quomodo ſit curandum.*

Vt *℞. Reſinæ pini. ceræ flauæ, an. ℥. iv. terebinth. claræ, gummi elemi, an. ℥. iij. olei roſacei ℥. ij. ammoniaci ℥. j. ß. farinæ volatilis ℥. j. vini nigri q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Vel applicetur *Emplaſtrum de gummi elemi Conciliatoris aut Guidonis de cent aureo.*

Vel hoc: *℞. Maſtiches, terebinth. an. ℥. j. gummi elemi ʒ. x. colophoniæ, reſinæ pini rec. an. ℥. ß. ammoni. ʒ. j. ſucci betonicæ. conſolidæ maioris, an. ℥. j. apij. ʒ. vj. vini odorati ℔. ß.*

Bulliant ad conſumptionem ſuccorum & vini; Poſtea fortiter colentur:

Colaturæ adde *ceræ albæ, olei maſtich. an. q. ſ.* F. ceratum ſuper ignem, quod cranium depreſſum ſuum in locum reducit. *Siriaſis.*

Præter hanc, quæ cauſa violẽta fit, cranij depreſſionem, alterius adhuc mẽtionem facit auto-

res, quæ à cauſa interna ortum habet in infantibus. Aëtius *tetrab. 1. ſerm. 4. cap. 13.* Siriaſin appellat, quod in ſyncipite cauitas quædam apparet. Σειρὶς enim, & vt nonnulli legunt, σιρὸς, apud Græcos dicitur foſſa ac fouea, in qua ſemina ſeruntur. Etſi verò Aëtius, *loco allegato*, ſaltem ab inflammatione cerebri ac membranarum id accidere dicit: tamen & in aliis morbis os bregmatis in infantibus nonnunquam ſubſidet. In Germania mulieres appellant *das Blat ſallem oder ſchieſſen.* Oſſa enim ſyncipitis parte ſuperiore, vbi coronalis & ſagittalis ſutura coëunt, in infantibus non dura ſunt, ſed cauitatem quandam efformant, quam membrana quædam, quæ omnium poſtrema ſiceſcit, & oſſea euadit, quamque Arabes Zeudech, nonnulli Fontanellam, Germani *das Blat* appellant, tegit. Id os ſeu membrana potius, vt diximus, interdum in infantibus ſubſidet, & à mulieribus pro lethali plerunque ſigno habetur, quod proculdubiò accidit, cum ipſum cerebrum in morbo aliquo graui in motu deficere incipit, nec ſatis dilatatur.

CAPVT. XXI.

De Morbis ſolutæ vnitatis in Capite & cerebro; & primò de Contuſione capitis

Sutura cranij ſitus. Reſtat tertium morbi genus ſoluta vnitas, quæ vt plurimum à cauſis externis & violentis accidit: Aliquando tamen à cauſis internis ſuturæ capitis, quæ alias contiguæ ſunt, diſiunguntur, vt euidens inter eas ſit diſtantia (niſi quis hanc ſuturarum diſtantiam ad morbos compoſitionis referre malit) quod euenit ab humorum copia, quæ diſtendendo faciunt., vt ſuturæ magno ſpatio diſtent, vt docet Paulus Ægineta, & tale exemplum recitat Iacob. Fontan. *pract. l. 1. cap. 3*, de quodam iuuene Aquenſi, in cuius capite diſſecto ſuturæ fere quatuor digitis inuicem diſtabant, & è quo ingens copia ſeroſi humoris, qui in ventriculis & tota ſubſtantia cerebri continebatur, effluebat. Scripſit etiam nuper ad me Medicus quidam è Sileſia, Peſtis, quæ anno 1622. in Polonia graſſata eſt, tantam fuiſſe ſæuitiem, vt ea extinctis cranium rumperetur. Verum rariora hæc ſunt, & incurabilia. Itaque de ea vnitatis ſolutione, quæ à cauſis externis & violentis accidit, dicamus.

Sunt autem ſolutæ vnitatis plures differentiæ, de quibus in Inſtit. *lib. 2. part. 1. cap. 10.* dictum: hic imprimis dicẽdum erit de contuſione, vulnere, fractura, & carie. Et quidem ſoluta vnitas in capite eſt, vel in cute tantum & carne, vel ſimul in pericranio, vel etiam cranio. Et quæ in cranio eſt, vel cranium totum penetrat, vel non; & quæ penetrat, eſt vel ſine duræ matris læſione, vel cum ea; & quæ cum duræ matris læſione eſt, aliquando ad piam matrem, & cerebrum penetrat, aliquando non.

Non autem hîc dicemus de vulnere in genere, ſed quæ de eo dicẽda ſunt, ſuo loco, vbi de partium

externarum & habitus corporis morbis agetur, explicabuntur. Hîc ſaltem ea, quæ capiti propria ſunt, perſequemur, ſicut & Hippoc. *in lib. de vulneribus cap.* de iis agit. Dicemus autem primò.

De Contuſione.

Contuſio capit. 1. Contuſio autem eſt interna membri continui ſolutio & colliſio, extrinſeco plerumque integro apparente, quæ fit à re graui, dura & obtuſa, quam ſequitur ἐκχύμωσις, ſeu ἐκχύμωμα, ſanguinis ſcilicet ſubter cutem effuſio.

Cauſſæ.

Hæc fit, cum caput vel fuſte, vel alia re obtuſa percutitur, vel ex lapſu caput rei duræ non acutæ allidítur, & cute plerumque integra venæ exiguæ ſub cute aperiuntur, ſanguiſque ex iis effunditur, & inde tumor mollis, liuidus abſque magno dolore excitatur.

Fit autem duplici modo, vel cum cutis vulnere, vel ſine eo. De ea, quæ fit cute integra, primo dicemus, de altera capit. ſeq.

Prognoſtica.

1. Malum hoc ſi nimirum & cutis & cranium ſalua ſint ſi rectè tractetur, periculo vacat.

2. Si tamen muſculi temporales contundantur, delirium, paralyſis, conuulſio & mors inde ſequi poteſt. Cuius rei exempla ſunt apud Glandorpum *in Speculo Chirurgor. c.* 10. 11. 12.

Indicationes.

Danda autem opera, vt humorum affluxus prohibeatur dolorque ſi adſit mitigetur, & ſanguis qui ſub cutem effuſus eſt, euacuetur, & vaſorum orificia iterum claudantur.

Curatio.

Ideóque ſtatim initio repellentia & adſtringentia adhibenda, *Curatio.* eaque ſæpius, ne incaleſcant, remouenda. Ac proinde ſtatim capillis, ſi in loco capillato contuſio ſit, prius abraſis adſtringentia ſupra *cap.* 1. & *cap.* 8. propoſita applicanda, & oleo roſaceo locus inungendus: deinde oui albumen bene conquaſſatum, vel ſolum, vel aqua roſacea & aceto miſtum, & ſtuppa exceptum imponendum.

Vel tale repellens applicetur.

℞ *Olei roſacei* ℥. iii. *album. ouor.* ℥. ij. *pulu. nuc. cupreſſi, balauſtiorum, almu. rochæ, roſarum rubrarum, an.* ʒ. j. M. & imponatur.

Vel ℞. *Farinæ hordei, fabarum an.* ℥. vj. *olei roſacei* ℥. iij. *aceti* q. ſ. fiat Cataplaſma.

Locus ipſe paulò arctius ligetur, ſitque ligaturæ initium in loco affecto, & deſinat eo loco, è quo fluxum imminere metus eſt. Ligatura enim arcta fluxiones arcet. Medicamenta autem taliá ſæpius renouentur.

Secundo die vinum auſterum, in quo roſæ, myrtus, betonica, & aliquid florum chamæmel. cocta ſint, tepidum imponatur, & ſi dolor aliquis appareat, medicamentum bis de die mutetur, & locus oleo roſaceo tepido foueatur.

Si contuſio major ſit: & ob dolorem affluxus maior metuatur, vena ſtatim aperienda, & ſi corpus impurum ſit medicamentum, bilem purgans, exhibendum, vel etiã clyſter iniiciendus, & tenuis victus imperandus. Et ſi dolor vehementior ſit, lana oleo roſaceo & chamæmel. madida locus fouẽdus, vel decoctio roſar. radicis althææ, lini, fœnug. bet. vel vnguẽto Alabaſtri-

no inungendus.

Vbi iam dolor ſedatus, & de affluxu amplius non metus eſt, danda opera, vt ſanguis extra vaſa effuſus euacuetur: quod fit vel inſenſibiliter per ἄδηλον διαπνοὴν, vel ſenſibiliter materia in pus conuerſa & tumore aperto. Tutius verò longè eſt materiam inſenſibiliter diſcutere, quàm permittere, vt in pus vertatur.

Quapropter paretur tale cataplaſma.

℞. *Summ. abſinthij* M. j. ß. *roſar. rubrar. flor. cham.em. betonicæ, ſertulæ campanæ, an.* M. ß. Coquantur in vino ad mollitiem. Poſtea contundantur & addatur *Farinæ hordei, fabarum an.* ℥. j. ß. *pulu. ſem. cumin.* ʒ. ij. *olei roſar.* q. ſ. fiat cataplaſma.

Vel imponatur emplaſtrum, quod capite præcedente ex Alexandro Benedicto cenſuimus: aut *emplaſtrum de betonica, aut de gummi elemi. Aut Ceratum Iſidis deſcriptum à Galeno.* κτ' γένη *cap. 2. matriſylua, Emplaſtrum de Ianua Fernely, Emplaſtrum de gratia Dei Fernel. lib. 7. method.*

Vel ℞. *Emplaſtrum diachyl.* ℥. ij. *oxycrocei, de meliloto, an.* ℥. j. *olei chamæmel. anethini an.* ℥. ß. *Malaxentur.* fiat Emplaſtrum.

Ceratum Vigonis de minio. Vel vſurpetur *Ceratum Vigonis de minio*, quod emollit & diſcutit, & ita paratur.

℞. *Olei chamæmel. lilior. albor. an.* ℥. x. *maſtichini* ℥. ij. *pingued. verrucis* ℔. j. ß. *lithargyri auri* ℥. viij. *minij* ℥. ij. *vini boni cyathum vnum.* Bulliant omnia ſimul agitando primum lento, hinc fortiore igne, donec maſſa colorem ſubnigrum contraxerit, tum adde *terebinthinæ* ℔. iij. *pulu. maſtiches* ℥. ij. *gummi elemi* ℥. j. *ceræ* q. ſ. Iterum coquantur: fiat Emplaſtrum.

Vel fomentum tale paretur.

℞. *Nuc. cupreſſi contuſar.* num. x. *myrtil.* ℥. j. *roſar. rubrar. abſinthij, Fol. ſalu. majoranæ, ſtæchad. flor. chamæmel. an.* M. ß. *aluminis rochæ, rad. cyperi, calam. aromatic. an.* ℥. ß. Coquantur *in vini rubri* ℔. iv. *lixiuij communis* ℔. ij.

Decocto caput foueatur, & poſt fomentationem exſiccetur & emplaſtrum aliquod imponatur. Foreſtus *lib. 9. obſeru. 32.* hoc Emplaſtrum Helidei, quod mirum in modum humiditatem in contuſionibus diſcutiat, commendat.

℞. *Flor. roſar. rubrar. chamæmeli, abſinthij, betonicæ, an.* M. j. Coque ad mollitiem & contundantur: adde *farin. fabar.* ℥. iij. *ol. roſac. vini nigr. ſtyptici, an.* q. ſ. fiat Emplaſtrum, ſeu potius Cataplaſma.

Si vero ob humoris effuſi copiam is totus diſcuti nequeat, & ſuppuratio impediri non poſſit, medicamentis maturantibus ſuppuratio promouenda, vt oleo dulci tepido, vel decocto maluæ, althææ, caricarum, vel parando ex his cataplaſma cum farina hordei, adipe gallinæ & oleo communi, vel imponendo emplaſtrum tria pharmacum, quod fit ex olei dulcis parte vna aquæ communis partibus duabus, & triticeæ farinæ ſ. q. quibus vitellum oui addere licet.

Vbi ex dolore & loci mollitie materiam in pus conuerſam eſſe cognitum fuerit, extrahenda ea, idque ocyus faciendum, ne pericranium, & quæ ei connectitur, duram

duram matrem corrumpat. Quod fit ſectione facta in loco decliuiore, & ad materiæ euacuationem commodiore. Si temporalis muſculus eſt contuſus, ſectio non in ipſo muſculo, ſed in loco propinquo inſtituenda. Vitandi tamen muſculi caput mouentes.

Abceſſu aperto & materia euacuata, vlcus detergendum tali, vel ſimili medicamento:

℞. Syrup. de abſinth. ſimplic. roſarum an. ℥. j. *terebinthin.* ℥. j. ß. *pulu. ireos, aloes, maſtiches, myrrhæ, farinæ hordei an.* ʒ. ß.

Vlcere mundato cauitas implenda & cicatrix inducenda. Carnis tamen excreſcentia, ſeu ὑπερσαρκώσις, quæ in hiſce contuſionibus frequenter ſuppullulat, depaſcenda, pulueribus καταιρετικοῖς, aut liquore illo viridi, qui in ὑπερσαρκώσει quacunque vtiliter & ſine omni dolore adhibetur, qui *Inſtitution. lib.* 5. *part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 13. deſcribitur.

De Contuſione Capitum puerorum.

Contuſio capitum puerorum Qua verò imprimis pueri & infantes propter capitis molem tibiarumque imbecillitatem ſæpiùs labuntur, caputque grauiter offendunt & contundunt, ſanguiſque ex contuſione collectus ſub cute tumorem excitat. De hac in puerorum capitibus contuſione in ſpecie aliquid addemus, ex Iulio Cæſare Arantio, qui *in fine comment. l. Hippocr. de vulnerib. cap.* ſcribit: Se iuniorem, minúſque exercitatum metuiſſe, ne ſanguis ſub cutem effuſus ibi putreſceret, & ad membranam deſcenderet, & idcircò ſectionem cuti adhibuiſſe, vt ſanguis educeretur, ſed hoc modo in maximum diſcrimen infantes adduxiſſe; cum & ob ſanguinem effluentem vires reſoluerentur, & dolore ac more & eiulatu infantum fluxio, & tandem inflammatio excitaretur: Ideoque longo rerum vſu ſe oculatiorem factum, tandem à ſectione planè abſtinuiſſe, ac ſequenti curandi modo, graues etiam contuſiones fœliciter curaſſe.

Curatio. Ab accepta contuſione protinus, vbi opus, abraſio, aut ſi raſio ob dolorem fieri non poſſit, forfice detonſo capillo, linteum vel ſtuppa oui albumine, & aceto roſaceo madida imponẽda, & deligatione facta integro die naturali, linteum extrinſecum iiſdem madefaciendum, ne exſiccetur. Ita enim humorum confluentium impetus prohibetur, & aliqua pars reſoluitur.

Sequenti die ſequens cataplaſma imponendum.

℞. Pulu. roſar. rubrar. fol. & baccar. myrti, ana ℥. ij. *farinæ fabarum, hordei, ana* ℥. j. *abſinthij, betonicæ, an.* ℥. ß. *ſem. cumini* ʒ. j. *mellis albi* ℥. ij. Cum vino nigro auſtero, fiat cataplaſma, cui adde *olei roſar. Chamæmel. an.* ℥. j.

Hoc medicamentum, quod appellat benedictũ, bis ſingulis diebus tepidè imponendum eſt, vt non ſolùm contuſam partem, ſed circum ſitas complectatur: ſitque eius quæ vna vice adhibetur mediocris. Si enim ſit exigua, parum habet virium, & à partis calore facilè exſiccatur: Si nimia, locus affectus comprimitur. Atque in iſtius medicamenti vſu ad diem vſque nonum vel decimum perſeuerandum eſt. In dies enim partem detumeſcere, & collectum ſanguinẽ

Q

reſolui, ac per poros cutis euaporare animaduertetur: ac ſi caluaria etiam contuſa ſit, ad priſtinum ſtatum reducetur.

Cum verò dies vndecimus præterierit, emplaſtrum diapalma Galeni, corio tenuiſſimo illitum, imponendum; & tertiò quoque die immutandum.

Poſt vigeſimum diem ad reliquias humorum abſumendas, & colliſam caluariam in ſuum naturalem ſtatum reducendum emplaſtrum barbarum corio illitum applicandum. Et quamuis curatio protrahatur, & collecti & effuſi ſub cutem humores tardius diſſipētur; tamen curatio hoc modo fœliciter expeditur. Foreſtus ad tumores, qui pueris ex lapſu in capite oboriuntur, oleum aniſi commendat; ſi eo tumor illinatur. Victus interim ætati ſit ſufficiens non nimis tenuis.

Eadem curatio adhiberi poteſt, ſi infanti recens nato in partu difficili, caput contuſum & tumidum ob ſanguinem effuſum ſit: ſed ſimplicior. Solum enim diaphœnicinum ex roſaceo confectum tumores hos diſcutit.

CAPVT XXII.

De Vulneribus Capitis ſine cranij, membranarum & cerebri læſione.

Et primò de Vulnere ſine Contuſione.

Vulnus cutis capitis ſimplex. PRIMÒ vulneratur caput ſæpe cranio integro manente, vbi ſcilicet ſolum cutis, panniculus carnoſus, muſculi & nonnunquam etiam pericranium vulneratur.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Signa diagnoſtica quod attinet, vulnera capitis, quæ partibus cranio ſuperpoſitis accidunt, & cutis carniſue vulnera dicuntur, vel ipſo obtutu vel ſaltem ſpecilli indagine pateſiunt. Cæterarum vero partium læſiones, non ita facilè innoteſcunt.

Prognoſtica.

Quæ vulnera etſi per ſe periculoſa non ſunt; præcipuè cuti & panniculo carnoſo inflicta, nemoque ex iis, ſi rectè tractentur moriatur: tamen nec illud malè dicitur: nullum capitis vulnus contemnendum eſſe: quod Hippocrates *in proœmio li. de vulner. cap.* monuit. Ideòque in iis curandis, quàm in aliarum partium cutaneis & non profundis vulneribus, plus diligentiæ adhibendum; cum ſi quid negligatur, ſæpè magnum periculum acceſſatur. Etenim etſi cutis ſolùm vulnerata ſit: tamen niſi diligentia debita adhibeatur, vlcus incrudeſcens non parùm moleſtiæ exhibet, & à pure partes ſubiectæ corrumpuntur; aliquando febris inducitur, vnde Medico quidem negocium, ægro verò periculum affertur. Exemplum notabile eſt apud Schenck. *l. 1. obſeru. 35.* de Carolo Regis Hiſpaniæ filio, qui ob vulnus capitis non periculoſum negligenter curatum, in vitæ periculum adductus eſt: & alterum, *ib, obſ. 36.* de quodam, cui ob vulnus capitis etiam non graue, ſed non rectè curatum, cranij os vitiatum

fuit, & hinc diuturnus & longus capitis dolor exortus vt & apud Valeriolam *l.* 3. *obſeru.* 1. Guilelm. Fabric. 1. *cent. obſ.* 21.

Curatio.

Primò ergo videndum, quouſque vulnus penetret. Nam ſi cutis ſola læſa ſit, nulla alia curandi ratio eſt, quàm quæ aliis cutaneis vulneribus debetur. Nimirum ſanguis, ſi copioſius fluat, ſiſtendus, capilli circa vulnus abradendi, & labia vulneris coniungenda ac coniuncta ſeruanda, & ne quid labiis vulneris intercidat, neque accidens aliquod ſuperueniat, cauendum. Quod potiſſimum fit, ſi interna cauſſa, quæ eſt δυσκρασία partis calida & dolorifica, quæ grauia concitare ſymptomata, cùm caloris, tum doloris vi, & humores tenues ac mobiles, à quibus φλεγμονῆς metus imminet præſentiſſimus attrahit, ſubmoueatur. Submouetur autem, ſi dolori & calori attractionis cauſis reſiſtamus. Dolori ſuccurimus eo, qui infra exponetur, modo. Calida verò & flammea partis affectæ intemperies corrigitur refrigerantibus, nempè roſis rubris, plantagine, albumine oui. E compoſitis autem, vnguento de ceruſſa, vnguento de alabaſtro, vnguento roſaceo Meſ. vnguento infrigidante Galeni, vel linimento ſimplici, quod conficitur ex æquali portione vnguenti roſacei Meſ. & cerotu de ſucco ſolatri. Labia vulneris ſola deligatione hic facilè coniunguntur. Si enim capitis cutis ſola inciſa ſit, propter capitis rotunditatem vulnus non eſt adeò longum (nam ſi longum fuerit; proculdubio cranium ſimul læſum erit) neque labia eius ita diſtant, vt non facilè vniri poſſint. Si tamen ſola deligatione hiantia vulneris labia ſatis coniungi non poſſunt, ſutura cruenta vel ſicca ad mutuum contactum adducenda. Vulneri verò vſitatum aliquod medicamentum, digeſtiuum quod vocant, imponendum; quale fit ex *terebinth.* ℥. vj. *olei hyperic.* ℥. iij. *thuris pulu.* ʒ. j. *oui. vitello.*

Vel ℞. *Reſinæ abietinæ* ℥. vj. *vitellum oui* j. Miſce. Vel hoc, quod valdè efficax.

℞. *Terebinth. claræ, gum. elemi, an.* ℥. j. ß. *pingued. caſtrati* ℥. ij. *porci antiquæ* ℥. j. Liquefiant ad ignem, fiat vnguentum.

Pure bono apparente, quod tridui vel quatridui ſpatio accidit, digeſtiuo addi poteſt aliquid mellis ad vulnus detergendum. Vel etiam mel crudum aut de roſati colati ſpumatum vel reſinarum & thuris doſis augeri.

Vel tale vnguentum vſurpetur.

℞. *Terebinth. Venetæ* ℥. ij. *ſyrup. roſar. vel mellis roſarum* ℥. j. *pulu. aloes, myrrh. maſtich. an.* ʒ. ß. Miſc. fiat vnguentum.

Hinc ſarcoticis & epuloticis vulnus claudendum.

Interdum tamen accidit, vt capitis cuti vulnus non punctim vel cæſim infligatur, ſed lapſu, vel ſimili violentia cutis pars maxima à cranio ſine eius læſione auellatur, vt in frontem vel latera dependeat: atque tum niſi alio modo, ſuo in loco contineri poſſit, cutem ſuere nihil prohibet, vt cranium ab aëre defendatur. Toti verò capiti repellens cataplaſma, quale capite præcedente propoſi-

tum imponere neceſſum.

Vulnus cutis capitis, cum pericranij læſione.

Si verò vulnus vſque ad pericranium penetrauerit, illudque læſerit, danda & tunc quidem opera, vt labia vulneris coniŭgantur. Quoniam quæcumque cute deteguntur & denudantur, ægrè ad curationem perducuntur, & ſæpè accidit, vt ſi vel pericranium vel cranium denudetur, etſi primò ſimplex fuerit vulnus: partibus tamen ſubiectis alteratis à ſua natura degeneret, & facultate alteratrice læſa humiditates crudæ in vulnere generentur, & poſtea maiore labore ad pus generandum opus ſit. Poteſt tamen & hic labiorum vulneris coniunctio ſola deligatione fieri, nec facilè ſutura inſtituenda.

Cutis capitis vulnerata nō facilè ſuēda.

Cum enim pericranium arctiſſimè cranio cohæret, fieri vix poteſt, quin læſo pericranio os ab aëre alteretur. Ideoque cum cranium deradendum ſit, tum ob has cauſſas, tum vt cranio ad exſudationem ſanguinis vſque deraſo, ſanguis ad carnis generationem facilè ſuppeditetur, ſutura ob quam deraſio cranij impeditur, vix hîc locum habet. Si tamen vulnus tam amplum ſit & labia latius diſtent, ac magna cutis pars, ſiue ſola, ſiue cum ſubiectis partibus, vt temporali muſculo, reſecta & auulſa ſit, ſi cui vulnus tale ſuere libeat, videat tamen, vt ſolam cutem ſuat: non verò ſimul ſubiectum pericranium.

Pericranium non ſuendum.

Nam cum pericranium ſit membranoſum, & ſenſus maximè particeps, magnus dolor ex ſutura iſta excitaretur, & facilè inflammatio suboriri, ac dura mater in conſenſum trahi poſſet. Cauendum quoque ne labia vulneris cum violentia attrahantur: quod ſi faciendum eſſet, & cum labia vulneris ſint tumida, potius ſutura omittenda.

Attendendum & hoc in ſutura, vt ita inſtituatur, vt ſaniei detur liber exitus, ne ſupra cranium colligatur & cranium corrumpat. *De ſutura in vulneribus capitis, vide cap. 24. quæſt. 1.*

Verùm ſiue vulnus ſuatur, ſiue non ſuatur, pericranij diligens habenda eſt ratio. Cum enim ſit ſubſtantiæ membraneæ, & per ſuturas duræ meningi adnexum, dolorem, inflammationem, febrem, conuulſionem, ſi malè habeat, accerſere poteſt. Ideoque vniuerſalibus corporis euacuationibus, ſi opus, præmiſſis, & circa vulnus capillis, vt antea dictum, deraſis, ſi dolor adſit, vulnus oleo roſaceo circum circa inungendum. Vel cataplaſma ex vitello oui & oleo roſaceo imponendum. Et cum dolor ex pericranij læſione excitari, & ſanies ſub eo colligi, ac cranium corrumpere poſſit, pericranium, niſi ſatis pateat, incidendum & os radendum, vt ſanguine quaſi extillante idonea carni generandæ ſuppeditetur materia. Temerè tamen & ſine neceſſitate pericranium non ſecandum, neque ſine cauſſa doloribus æger infeſtandus, ſed tum ſolum cum ſuſpicio eſt læſi cranij, aut inſignis eſt contuſio ſanguinem cruentum continens. Imprimis in pueris non facilè ad hanc ſectionē veniendŭ, ne vires, in ea ætate imbecillhores dolore & ſanguinis profuſione deiiciantur, & vaſa

capitis clamore & eiulatu diſtendantur, vnde inflammatio & alia ſymptomata oriri poſſunt, ſed potius Topicis materiam reſoluere conandum.

Cranio denudato quæ medicamenta imponenda. Cranio verò ipſi denudato & raſo, non vnguenta imponenda, ſed medicamenta actu & potentia ſicca cum linamentis ſiccis imponenda, vt temperamento oſſis ſimillima, ex doctrina Galeni, *6. meth. med. cap. 6.* Pulueres nimirum cephalici dicti, qui parantur *ex aloe, thure, cortic. thuris, maſtiche, myrrha, ſarcocolla, bolo armeno, ſangu. dracon. farina hordei, orobi rad. irid. florent. vel illyricæ, ariſtolochiæ.* Et quidem in mollioribus corporibus minus ſicca eligenda ſunt, poteſtque ſolum thus ſufficere: in ſiccioribus magis ſiccantia vſurpentur.

Vt ℞. *Aloës, ſarcocollæ, myrrhæ, an.* ʒ. iij. *thuris* ʒ. ij. *ſang. dracon.* ʒ. ß. fiat puluis.

Vel ℞. *Myrrhæ, aloes, cortic. thuris, ariſtoloch. ireos, ſarcocollæ, an.* ʒ. j. fiat puluis.

Vel ℞. *Aloës hepaticæ* ʒ. iij. *myrrhæ* ʒ. j. *thuris* ʒ. ß. fiat puluis.

Vel ℞. *Aloës hepaticæ, rad. irid. ariſtoloch. rotundæ, an.* ʒ. ij. *myrrhæ, thuris, an.* ʒ. j. *ſang. dracon.* ʒ. ß. fiat puluis.

Ipſis verò vulneris labijs vnguentum aliquod digeſtiuum & ſarcoticum adhibendum, qualia paulò ante propoſuimus. Omninò enim primis diebus, vt pericranij dolor ſedetur, illicò pus mouendum vnguentis, quæ Chirurgi digeſtiua vocant. Eorum tamen vſus cum in omnibus, tum vel maximè capitis vulneribus ita moderandus eſt, ne vulnus recens & [illegible] in vlcus diutinum & ſordidum faceſſat. Poſtea vulnere ſatis purgato protinus ad σαρκωτικὰ deueniendum, qualia fiunt è thure & cortice thuris, myrrha, radic. ariſtolochiæ, ireos Illyricæ, aloë, ſanguine draconis, & vulnus vt dictū conſolidandum, & cicatrice claudendum. Inſeruit huic vſui & hoc emplaſtrum.

℞. *olei roſacei omphacini completi* ℥. iij. *olei maſtichini, myrtini, an.* ℥. j. *pingued. hircin.* ℥. j. ß. Coquantur ad ſucci conſumptionem, & poſtea colentur.

Colat. adde *Maſtiches* ʒ. x. *gummi elemi* ʒ. vj. *terebinth.* ℥. ij. ß. *ceræ albæ q. ſ.* Iterum ebulliant, & fiat cerotum.

Hiſtoria curati vulneris, in quo tota muſculoſa capitis cutis vſque ad pericranium diuulſa erat, vt tota ab occipitis initio, in frontem & faciem depēderet extat apud Ambroſ. Paræum, *l. 9. cap. 15.*

In omnibus autem capitis vulneribus & hoc attendendum, an vulnus telo venenato inflictum ſit. Si enim venenum telo vulneri illatum ſit, illud extrahendum & alexipharmacis oppugnandum & infringendum, vt ſuo loco de vulneribus in genere dicetur.

De vulnere cum partium externarum contuſione.

Vulnus capitis cū cutis contuſione. Sæpè etiam accidit, vt telum, vel aliud quid, quo æger vulneratur ſimul obtuſum & inæquale ſit, tum vulnus quidem infligitur, ſed cum partium ſubiectarum, cranio tamen integro manente, contuſione, quæ cum in pus abeant, paulopoſt vlcus latum & profundum efficitur: quod genus vulneris ita curandum.

Primò diligenter deſpiciendũ, ne in vulnere lapillus, feſtuca, capilli vel ſimile quid inſit & relinquatur, & an cranium ſaluum ſit. Et ſi cranium ſit ſaluum, abraſis per vulneris ambitum capillis, ſanguis ſi immoderatiùs fluat, ſiſtendus, atque opera danda, ne pars vel dolore, vel inflammatione corripiatur; cum hoc generale axioma ſit: Nullum vulnus ſanari poſſe, niſi partis, quæ vulnerata eſt, temperies ſeſe rectè habeat. Itaque, ſi opus eſt, ſanguis euacuãdus, humores vitioſi expurgandi, & fluxio à capite auertenda, victuſque tenuis imperandus, neque ægro, oua, carnes, vinum concedenda, vulnuſque in ambitu, vt dolor arceatur, oleo roſaceo inungendum.

In ipſum verò vulnus, quæ pus mouent, digeſtiua appellata imponenda (cum carnes contuſas in pus mutari ſit neceſſarium) vt ſuppuratio quamprimum promoueatur, & cruditas illa in labijs vulneris, quæ ab aëre alterante inducta eſt, quæque Medico moleſtiam ſæpè exhibet, ægro verò periculũ affert, auertatur. Omne enim vlcus exſiccationem requirit, præter id, quod contuſum, quod humectari & emolliri poſtulat: videndum tamen, ne medicamenta illa ſint nimis humectantia & putrefacientia; ſed ita conſtituta, vt partis calorem naturalem à contuſione, externo aëre, medicamentis debilitatum, foueant, & humores in labijs vulneris congeſtos attenuẽt, quod præſtant temperatæ caliditatis & paucæ humiditatis medicamenta & quæ alicuius abſterſionis participes ſunt, ac dolorem leniendi vim habent. In quem finem in principio vtendum oleo roſaceo maturo, vel ſolo vel cum vitello oui in corporibus mollioribus, quod præſtãtiſſimum eſt medicamẽtum & requiſitas conditiones omnes obtinet. In durioribus verò corporibus reſina laricina vel aliud digeſtiuum vſurpandum.

Et omninò hic vtiliſſimum medicamentum eſt terebinthina, omnibus vulneribus commoda, præſertim partium neruoſarum, qualis pericranium eſt. Præſeruat enim contuſa à corruptione & putredine, ea corroborat, obſtructiones aperit, dolores ſedat, vlcera mundat, & ſi acrimoniam aliquam præ ſe ferat, ea facilè tollitur ablutione, cum aqua betonicæ vel cõſolidæ. Et cum in paſſiuis ſicca ſit, ſiccitas temperatur humidis, vt oui vitello & olei roſacei modico adiecto. Efficax eſt & hoc: *Terebinthina vſus in vulneribus.*

℞. *olei roſacei*, *terebinthinæ*, *ana* ℥. j. ß. *ceræ* ℥. ß. *croci* ℈. ß.

Si inflammationis metus adſit, addatur *farinæ hordei* ℥. ß. Et vt fiat ſarcoticum addatur *corticum thuris* ℥. j. *Aloës* ʒ. ß.

Si dolor vrgeat, reliquis medicamentis cataplaſma ex radicibus althææ, hordei farinæ, floribus meliloti, oleo roſaceo, vitello oui, & croci momento paratum imponatur.

Coctione ſeſe oſtendente, & pure optimo apparente, quod fit circa diem ſeptimum, vulnus abſtergatur melle roſato, terebinthina, ſucco apij & ſimilibus, vel per ſe, vel cum digeſtiuis mixtis. Vlcere purgato; ſarcotica adhibenda, & humida omnia dimittenda,

Cui vſui inſeruiũt pulueres cephalici. Vel vſurpetur hoc vnguentũ in vulneribus capitis vtile.

℞. *Artemiſ. betonicæ. ſcabioſæ, caudæ equinæ, pimpinellæ, an.* M. j. Contundantur & ſuccus exprimatur.

Cuius ℞. ℥. vj. *Olei roſacei, maſtichini, myrtbini an.* ℥. ij. Coquãtur ad ſuccorũ conſumptionem. Poſtea adde *aloës, thuris, maſtiches, ſanguinis draconis, gummi elemi myrrhæ, an.* ʒ. ij. *ceræ q. ſ.* fiat vnguentum.

Cicatrix tandem emplaſtro diapalma, vel de betonica inducatur. Si os caluariæ detectum ſit, diligenter inquirendum, an & ipſum aliquid damni acceperit. Etſi enim fractum non ſit; tamen contundi poteſt; vnde paulò poſt cum ſanies in eo colligitur, maculæ & puncta ſubrubea in eo apparent, quæ poſtea in colorem liuidum & plumbeum mutantur, ipſumque cranium deinde nigreſcit, non nutritur, & emoritur, vt cum eo pericranium vniri, & caro ſuper eo generari non poſſit. Tum ergo abradendum os eſt, eouſque donec rubeus color appareat, & ſanguis inſtar lachrimarum rubearum extillet.

Tandem vnum adhuc circa iſta cutis capitis vulnera monet Paræus *libro 9. capite 15.* nimirum, ſi à ferarum, vel hominis etiam morſibus tale vulnus infligatur, aliter tractandum eſſe, quàm ſi à gladio vel alio telo inferatur, & qua ratione tractandum ſit exemplis ibidem docet. Statuit ſcilicet, omnia ferarum, imò & hominis morſu inflicta vulnera, venenì aliquid coniunctum habere, quod niſi aliquis in conſideratione, quæ à dentibus fit, referre velit, proculdubio à ſalua coniuncta eueniet & proinde eius etiam rationem habendam. Quapropter etiam labia vulneris ſcarificat, & ſaniem ſanguiſugis extrahit, vlcuſque abluit medicamento:

℞. *Mithridatij*, ℥. j. *theriacæ*, ℥. ij. *vnguenti ægyptiaci*, ʒ. ß. *aq. vitæ, cardui benedict. an. q. ſ.* M.

CAPVT XXIII.

De ſoluta vnitate cranij ſine meningum & cerebri vulnere.

HActenus de ea continui ſolutione in capite egimus, in qua tantum cutis & pericranium, cranio integro & ſaluo læſa ſunt: iam de ea agendum, in qua cranium læſum eſt, & primò quidem de ea vnitate ſoluta, in qua cranio læſo meninges & cerebrum ſalua manent. *Cranij vulnera ſine meningum & cerebri læſione.*

Differentiæ.

Authores autem alij aliter ſolutæ vnitatis in cranio differentias recenſent, & alij alijs nominibus vtuntur: nos Hippocratem, *in libro de vulneribus capite.* ſecuti, qui ante omnia hac de re diligenter cognoſcendus; ſiquidem neque ſuperfluas & minus vtiles recenſuit, nec neceſſarias, & quæ frequenter accidunt omiſit, quinque & quidem Hippocratis nominibus recenſebimus, alijs tamen aliorum authorum appellationibus non omiſſis, ἑδρὴν, nimirum, ῥωγμὴν, φλάσιν ἔσφλασιν ξυμφορὴν Ægineta *lib. 6. cap. 90.* plures habet differentias. *Fractura cranij quot.*

Fiſſura.

Fiſſura cranij. Fiſſura & fiſſio ῥωγμὴ & ῥῆγμα ῥῆξις Latinis etiam rima dicitur. Accidit autem fiſſura vel fiſſio cum à graui & contundente telo, vt lapide, ligno, caſu ab alto, & in rem duram impulſu, cranium ita læditur, vt vaſis teſtacei in modum findatur, ſeu rimam agat, ita tamen, vt cranium ſitum ſuum naturalem ſeruet, & partes eius loco nõ moueantur. Et ſemper quidem à re graui & contundente rima prouenit; nonnunquam tamen ſimul ab incidente & acuto, vt gladio acuto ſed graui ſimul. Quanto vero oſſa ſunt duriora, tantò ſunt aptiora ad rimam contrahendam; quanto molliora, ad contuſionem ſunt aptiora. Sunt tamen qui rimam à fiſſura diſtinguunt & ſub rima fracturam, ſub fiſſurà ſedem comprehendunt.

Fiſſuræ cranij quot. Fiſſurarum autem ſeu rimarum rurſus ſunt differentiæ ſeu modi & quatuor præcipuè: à latitudine ſeu anguſtia: à lõgitudine vel breuitate: à rectitudine & curuitate: à profunditate deſumpti. Aliæ enim fiſſuræ conſpicuæ ſunt, quæ oſſe denudato oculis conſpici & ſpecillo tangi poſſunt: Aliæ verò inconſpicuæ & cœcę, quæ viſui obuiæ non ſunt, præcipuè circa initium, antequam ſaniem contraxerunt: non verò cœcæ cæ dicuntur, vt nonnulli putant, quando non is, in quem ictus incidit locus, ſed alius in cranio finditur. Hæc enim alia fracturæ differentia eſt, vt mox dicetur. Alia media quæ capillaris τριχοειδὴς ῥωγμὴ & τριχισμὸς appellatur, anguſtiſſima & arctiſſima fiſſura, & inſtar capillorum ſeſe habens, ſenſumque ferè latens, quæ tamen ſi ad interiora penetret, grauiſſimorũ ſymptomatum & mortis ſæpe cauſſa eſt. Cum enim & oculorum obtutum effugiat, nec ſpecillo inueſtigari queat, læſi oſſis abraſio aut perforatio negliguntur, ſanguis contra ruptis effuſus vaſis intus coërcitus putreſcit.

Aliæ rurſus fiſſuræ non per totum cranium, ſed vtramque laminam penetrant: aliæ totum penetrant, vbi ſcilicet vtraque lamina ad meningem duram vſque finditur: cui fiſſuræ interdũ & hoc accedit, quod meninx ab interna caluaria ſeparatur, ex qua ſeparatione vaſa diuulſa ſanguinem effundunt, qui ſub cranio collectus, niſi ipſi via ad exitum pateſiat, ægro exitium affert. Aliquando ſolum externa lamina finditur, interna integra manente: Aliquando contra accidit, vt externa lamina integra maneat, interna verò rimam ſeu fiſſuram contrahat. Cuius rei exẽplum recitat Fallopius in *lib. Hippocrat. de vuln. cap.* 13.

Aliæ rurſum fiſſuræ breues ſunt, aliæ longæ: aliæ rectæ, aliæ curuæ. Quibus addere poſſumus differentiam à numero, quod nunc vna rima eſt, nunc duæ vel plures.

Contuſio.

Secunda differentia eſt φλάσις, Galeno & Paulo Æginetæ, θλάσις, contuſio & colliſio, cum ſine rima & fiſſura, ab irruente & illiſo extrinſecus violenter aut obſtante duro aliquo & obtuſo corpore os ita contunditur, vt etſi externa eius facies ad ſenſum permaneat integra, in profundo tamen ſit continui ſolutio, dum os intus deprimitur, *Contuſio cranij.*

mitur, & in ſe cogitur, vt idem fere oſſi contingat, quod carnibus, dum à re dura non acuta læduntur, accidere ſolet, φλᾶν enim contundere & contũdendo emollire ſignificat: & vſurpatur hoc vocabulum de piſcibus & carnibus duris, quæ plagis emolliuntur. Et neceſſarium omninò eſt, vt ſub ipſo ictu os in ſeipſum impellatur & cauum fiat id, quod colliditur; alioquin non collideretur: Vt verò ceſſante ictu cauum & compreſſum maneat non eſt neceſſarium. Maxima enim ex parte mollia ad naturalem ſitum regrediuntur, vbi percuſſio & vis externa ceſſauerit. Itaque eorum ſententia mihi non videtur probabilis, qui φλάσιν per depreſſionem cranij explicant, ita vt tangentibus & intuentibus fouea appareat, remque explicant ſimilitudine vaſorum cupreorum, ſtãneorum, plumbeorum, quæ rebus duris alliſa introrſum pelluntur, abſque ſolutione continui, & foueam contrahunt. Hæc enim fracturæ cranij ſpecies non eſt, neque ad fracturas pertinet, ſed figuræ ſaltem ſit vitium, cum nihil neque fiſſum, neque fractum, neque colliſum ſit, ſed os ſolum modò depreſſum. Etſi quandoque fractura coniungi poſſit. Clarum verò eſt, & ex Hippocrate apparet, eum de contuſione loqui, quando os nunc plus, nunc minus colliđi, & nunc altius ac totum os, nũc ſaltem in ſummo ſtatuit; quod depreſſioni non cõpetit, ſed contuſioni. Niſi quis fortè Hippocratem vtramque cranij læſionem, depreſſionemque & cõtuſionẽ ſub nomine φλάσεως cõprehendiſſe dicere velit. Vtrumq; enim fieri poteſt, vt ſcilicet craniũ contũdatur, ſimulque deprimatur.

Contuſionis cranij ſpecies.

Atque ita duæ contuſionis ſeu colliſionis ſpecies cranij conſtitui poſſunt: Vna cum cranium ſolummodò in ſeipſum cadit, ac ſubſidet, ſicut ſpongia vel caro compreſſa, & locum ac figuram naturalem non mutat: Altera, cum cranium ſimul deprimitùr & figuram mutat, ac foueam acquirit. Verum contuſio hæc ſimplex non eſt, ſicut & reliquæ, cum quibus aliæ læſiones concurrunt, & cum fractura hæc ſpecies ſæpè coincidit. Interdum enim cranium contunditur ſine rima & fiſſura, quod in puerorum capitibus, quorum oſſa ſunt molliora, ferè accidit; aliquando rimam contrahit. Quorum enim oſſa ſunt duriora, in ijs vix contundi poteſt cranium, quin ſimul frangatur. Contuſio rurſum aliquando eſt ſine eorum, quæ ſunt intra cranium, læſione; aliquando verò cum eorum læſione. Etenim nonnunquam ex graui capitis contuſione, non ſolum venæ, ſed & arteriæ ac nerui, qui ſunt intra cranium, rumpuntur, quæ contuſio periculoſiſſima eſt. Et quidem venulæ & arteriæ, quę ſub cranio rumpuntur, non ſemper ſub loco cranij, in quo fit contuſio, rumpuntur, ſed etiam in parte contuſioni oppoſita vel vicina. Fieri quoque poteſt, vt cranio in vna parte contuſo vel percuſſo, in alia parte aliqua, ſutura diſſoluatur, & oſſa, quæ per ſuturam vnita erant, diſiungantur & hient: imò etiam craniũ integrum in alia parte rumpatur & rimam contrahat.

Depreſſio.

Depreſſio cranij. Tertius modus ſeu differentia eſt ἔσφλασις, Latinis depreſſio, deſeſſio, introceſſio, contruſio, effractura Paræo, cum ſcilicet os finditur, ſed non, vt in fiſſura ſimplici, in ſuo loco manet, verùm intrò cedit; id quod fit ex validis telorum obtuſorum, lapidum, fuſtium ictibus, vel capitis ex lapſu ad rem duram obtuſam vehementiore alliſione. Quanquam enim depreſſio cranij etiam dicatur, cum cranium integrum manens intrò ſaltem deprimitur, ſicut dum cuprea, vel ſtannea vaſa comprimuntur: tamen inter vulnera & vnitatem ſolutam illa læſio non eſt referenda, ac oſſe in ſuum locum reducto nihil mali amplius ſupereſt. Hîc verò de ea ſaltem compreſſione loquimur, quæ cum fractura & oſſis comminutione eſt coniuncta, atque ita non ſimplex fractura eſt, ſed coniuncta cum rima vel ſede.

Differentiam hanc fracturæ aliqui non rectè explicant, & plurimi ita ſolùm fieri docent, cum os præ ictus vehementia non ſolùm finditur, ac intrò traditur; verùm inſuper frangitur, fragmentumque cranij ſecedens ſub oram ſiue limbum oſſis vicini integri truditur. Quod vt aliquando fieri poſſe putamus, & vnum ἐσφλάσεως modum hunc eſſe admittimus: ita non ſemper neceſſarium eſſe putamus, vt particula oſſis effracti ſub os, quod integrum manet, detrudatur, & ſub eo lateat. Sufficit enim ad ἔσφλασιν conſtituendam, vt aliquod oſſis fragmētum à toto ſeparatum, interiora & cerebri membranas verſus detrudatur, & vel aliquibus angulis & extremitatibus acutis, quaſi ſpiculis meningem lædat, vel plana ſuperficie ſeruata cerebrum cōprimat, eiuſque motum impediat. Ego hāc læſi cranij differentiam commodiſſimè fracturam in ſpecie appellari poſſe exiſtimo.

Ἐσφλάσεως etiā peculiaris differentia eſt, quæ Galeno, 6. *method. medend. cap.* 6. & Paulo Ægin. *lib.* 6. *c.* 9. καμάρωσις & καμάρωμα dicitur, cum ſcilicet fragmenta cranij deorſum compulſa ſimul cum telo feriente, dum illud educitur, ſurſum trahuntur ac reliquis ſubliniora fiunt, ita tamen, vt Galenus, *loco allegato* ſcribit, vt qua primum ab integris fracturæ partibus deduci cœpit ægra, intrò magis recedat & membranæ innitantur.

Sedes.

Sedes fractura cranij ſpecies. Quarta ſolutæ in cranio vnitatis ſpecies eſt ἕδρα Latinis ſedes, ſeſſio, veſtigium. Erotianus per διακοπὴν explicat, & alij ἐγκοπὴν, διακοπὴν καὶ ἕδραν pro eodem habēt. Inciſio etiam Latinis commodè dici poteſt. Interpretes Hippocratis etiam hîc varij ſunt. Planiſſimè rem explicari poſſe puto, ſi dicatur ἕδραν, ſeu ſedem & veſtigium eſſe, cum à telo acuto craniū læditur, ita vt acici teli impreſſi veſtigium & ſedes, qua ſcilicet parte telum inſedit manifeſtè appareat. Adueuit autem ἕδρα perpetuò cum cutis & pericranij vulnere.

Verùm varij huius læſionis rurſum modi ſunt. Primò enim huc pertinet ſimplex illud vulnus, cum pugione, cultro, ſtylo, vel alterius rei acutæ cuſpide cranium læditur, quæ punctura rectè appella-

tur, quæque nunc externam ſolùm, nunc vtramque tabulam cranij penetrat. Deinde illud ſimplex vulnus, cum à telo leui acuto, & bene ſcindente ſecundum longitudinem ſcinditur, ita vt ſuum naturalem ſitum adhuc retineat, & veſtigium in oſſe inciſo appareat, quæ inciſio appellari poteſt: fitque ea nũc ita, vt extrema ſaltẽ lamina nunc verò vt vtraque diſcindatur.

Tertius ſimplex modus eſt, ſi cum inciſione aliquid oſſis deperdatur, quàm διακοπὴν καὶ ἐκκοπὴν in ſpecie & dedolationem ſiue exciſionem nominant, dum ſcilicet ſicut aſſeres aſcia, vel dolabella complanãtur aliquid ligni abſcinditur: ita hîc etiam aliquid de ſuperficie cranij abſcinditur. Huc referunt nonnulli etiam id vulnus, quando bombardarum & ſclopetorum glandibus aliquid cranij interdum aufertur.

Compoſiti modi ſunt, cum quidem ipſum telum acutum eſt, ſed non ſatis acutum, nec leue, ſed aliquo modo obtuſum, vel graue, vnde accidit, vt cranium non ſolum ſcindatur, ſed etiam rimam contrahat, aut contundatur, imò deprimatur, & cranium effringatur. Et quidem ſi cranium ſit durius, cum inciſione facilius fractura coniungitur; ſi verò ſit mollius, contuſio.

Fieri quoque poteſt, vt in exteriore cranij ſuperficie ſolum inciſionis veſtigium ſeſe oſtendat: intus tamen rima ſit.

Contrafiſſura.

Contrafiſſura cra ny. Vltima differentia eſt, quam Hippocrates ξυμφορὴν ſeu infortunium, Paul. Ægineta ἀπήχημα. Latini contrafiſſuram, ſeu reſonitum appellant. Neque ſine cauſſa hoc nomen indidit huic malo Hippocrates. Reuera enim infœlices & infortunati ſunt, qui nec ipſi ſciũt, quo loco læſi ſint, neque medicus ſatis certus hac de re fieri poteſt, niſi cum res ferè iam deſperata eſt. Accidit autem contrafiſſura ex reſultu ictus in partem à plaga diſtantem & ad reſiſtendum minus aptam. Dum enim aer in diploë vocata, hoc eſt, in meditullio cranij ſeu inter vtrãq; laminam concluſus vehemẽter ex ictu alterius loci agitatur & impellitur vndique, fit, vt loco alteri alliſus caluæ ſolidæ ipſam perfringat.

Etſi verò hac de ſpecie fracturæ, alij aliter ſentiunt, & nonnulli eam ad oppoſitam plagæ partem ſimpliciter reſtringant: alij verò, vt Paulus Ægineta *libro 6. capite 90.* hoc negent, & ſi quid tale accidat, etiam in contraria parte cranium colliſum eſſe dicant, ſimilitudinemque vitri, vtpote quod vacuum eſt, reijciant: *Contrafiſſura quo loco fiat.* Tamen controuerſia hæc facilè decidi poteſt, ſi verbis Hippocratis adhæreamus, qui non in parte oppoſita ſemper cranium frangi dicit, ſed alio, quàm quo vulnus eſt, oſque nudatum fuit, loco: & addit; non ſcire poſſe Medicum vbinam malũ hæreat, & quanam parte vulneratus ſit æger: cum tamen facilè id ſciri poſſet, ſi in contraria ſemper parte læſio eſſet, ſiquidẽ æger facilè ſignificare poteſt, quo loco percuſſus & læſus ſit. Itaque ſatis eſt, ad hanc differentiã conſtituendam, ſi rima non in loco ſit, cui ictus inflictus eſt, ſed alio, ſeu vicino ſeu oppoſito. Sunt quidem nonnulli in ea ſententia,

rimam nunquam egredi extra os, in qua plaga facta eſt, ſed contrarium docet experientia. Teſtatur enim Nicolaus Florentin. *ſerm.* 7. *ſum.* 2. *tract.* 4. *cap.* 1. ſe hoc obſeruaſſe in quodam artifice, qui funes faciebat, qui cum in capite fuiſſet percuſſus, facta in loco contuſionis inciſione, nihil læſum repertum fuit; tertia poſtea die cum febris fuiſſet ſubſecuta, aperta parte oppoſita, copioſa ſanies fuit inuenta. Refert quoque Petrus Pavv, *in anatomico ſuccenturiato*, ſe vidiſſe ictum bregmatis os ſiniſtrum, quo loco λαμβδοειδεῖ iungitur, fiſſo ſyncipitis oſſe dextro, idq; propè bregma, loco ita vicino coronariæ ſuturæ, vt in ipſam rimæ pars ſeſe extenderet.

Præterea interdum accidit, vt in externam laminam cranij ictus incidat, eaque integra maneat; altera verò non ſolum rimam contrahat, ſed & fragmenta, quæ meningem & cerebrum pungunt, de ſe emittat, quod malum longè periculoſiſſimum eſt; imò præter cranium & venulæ cerebrum ambientes ex aduerſa ictus parte rumpi & aperiri poſſunt. Inde ſanguis effluit, & breui in pus mutatus cerebri ſubſtantiam putrefacit & corrumpit; id quod ſe deprehendiſſe teſtatur Amatus Luſitanus, *centur.* 6. *curat.* 110.

Ex his, quæ dicta ſunt, tres patet poſſe conſtitui contrafiſſuræ modos. Primus eſt, locus fiſſus, & locus percuſſus, ſunt in vno eodemque oſſe. Secundus, cum eiuſdem oſſis percuſſa tabula externa eaque integra manente, interior dehiſcit. Tertius modus eſt, vbi os percuſſum ab oſſe fiſſo ſutura diſterminatum eſt.

Poteſt huc & alius caſus referri, vt ictus ſcilicet in aliqua parte capitis infligatur, vas autem aliquod in meningum alterutra (ſæpius autem in pia matre ob vaſorum eius tenuitatem) non ea regione, qua ictus illatus eſt, ſed alia etiam, ad quam ictus non pertigerit, diſrumpatur ob concuſſionis vehementiam. Sic vbi occipitio grauiter percuſſo ſanguis manaſſet è naribus, conualuiſſe percuſſos obſeruauit Fallopius. Et contra fronte percuſſa ſanguis ſub occiput, ruptis vaſis, effundi, ægroque malum lethale afferre poteſt. Exempla contrafiſſuræ recenſent Nicol. Florent. *ſerm.* 7. *ſum.* 7. *tract.* 4. *cap.* 1. Fallopius *in com. in lib. Hippocr. de vuln. cap.* 14. Paræus *lib.* 9. *cap.* 8. *De loco contrafiſſuræ vide cap. ſeq. quæſt.* 2.

Atque hæ ſunt differentiæ fracturarum Cranij; quas licet alij aliter recenſeant & explicant: tamē ſi Hippocratē & ipſam rei euidentiam conſulimus, res plana eſt. *Fracturarum cranij differentia vnde.*

Pendent enim, vt breuiter iſta contrahamus, omnes vulnerati & fracti cranij differentiæ, tum à telorum, quibus cranium læditur, varietate, tum ab oſſis, quod læditur, ratione.

Etenim ſi telum acutum ſit & leue, eoque, ſeu punctim ſeu cæſim cranium vulneretur, fit ſimplex inciſio, quæ ἕδρα & veſtigiū dicitur, qua nunc cranium perforatur, quæ in ſpecie punctura dici poteſt; nunc cæſim læditur, quæ inciſio dicitur, nunc etiā particula, ſi ad angulū obliquum ictus infligatur, abſcinditur, quam dedola-

tionem appellant; cui læſioni vicina eſt ea, quæ ſclopetorum & bōbardarum fit glandibus, quibus interdum aliquid de externa lamina tollitur. Si verò telum ſit obtuſum & graue, idque incidat in cranium mollius, vel ictus non ſit admodum vehemens, cranij contuſio accidit. Si verò cranium ſit ſolidius & durius, & ictus grauior, vel rimam contrahit cranium, vel frangitur, & pars aliqua de eo abrumpitur: Si verò telum non admodum acutum ſit, ſimulque cranium contundi, deprimi, frangi.

Cauſſæ.

Fractura rum cranii cauſſæ. Cranij iſtæ fracturæ & læſionis omnes à cauſis euidentibus & violentis ortum habent, quæ etſi in Indicationibus non conſiderantur: nonnihil tamen in fracturis determinandis, & ad earum quantitatem definiendam faciunt.

Cum enim iſtæ, de quibus hactenus diximus læſiones omnes ſectione, contuſione, tenſione fiant, in telo conſiderandum pondus, prout graue vel leue: figurâ, prout latum vel anguſtum, acutum vel obtuſum eſt. Ab acuto enim fit inciſio vel punctura: à lato & obtuſo contuſio vel fractura; quæ omnia curioſè planè perſequitur Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 88.*

Conſiderandus etiam eſt modus ictus & læſionis, & quod de telo dictum, idem etiam fit, ſi lapſo ab alto caput rebus duris illidatur. Si enim id acutum eſt, inciſio fit; ſi obtuſum, fractura, rima vel fractura, eaque maior vel minor, prout caſus ex loco alto vel humiliore eſt, reſque cui caput allidit ur, dura vel minus dura. Modus: vt dictum, ictus læſionem variat. Si enim æger rectà telo occurrat, ſiue manu iaciatur ſiue feriatur, ſiue quid in ipſum illabatur, ſiue lapſus offendatur, grauius læditur; minus verò grauiter, ſi ictus obliquus ſit.

Neque hic ſolum teli & ictus conditio, ſed & oſſis habilitas conſideranda. Nam licet nullum os tam firmum ſit, quin à cauſa violenta poſſit frangi: plurimum tamen intereſt, an ſit validum vel infirmum, durum vel molle.

Quod enim validum eſt, non niſi ab ictu vehementiore & telo grauiore frangitur; quod infirmū; etiam ab ictu & telo non admodum graui læditur; quod molle, facilius comprimitur, difficilius, quod durum. Conſiſtit autem oſſis robur in craſſitie, duritie, ſoliditate, tegumento: quæ omnia cum clariſſime Hippocrates explicet, ex libro de vulneribus capitis hic recitare libet. *Caluaria*, inquit, *media duplex eſt, oſſaque eius & in ſumma parte qua carne tegitur, & ab ima, qua cerebrum membrana contegit, duriſſima ſunt, maximè denſa & leuia, ſed cum à ſummo ad ima diſcedis ex duriſſimis & maximè denſis minus denſa, mollia magis & caua inuenies, vſque ad interiorem partem, qua inter ſe connectuntur. Hæc autem maximè caua eſt, molliſſima & ſpongiæ ſimilis. Quin & vniuerſa caluaria à ſummo & ab imo parte exigua excepta, ſpongiam repræſentat, plenaque eſt caruncul. ſimilis, maudentiſque, quæ ne ſi digitis teratur, in ſanguinem vertitur. Diſcurrunt etiam in oſſe venulæ tenues ſanguinis plenæ. Quod igitur*

ad duritiem, mollitudinem & cauitatem, caluaria ſic ſe habet. Quòd verò ad craſsitudinem & tenuitatem ex vniuerſo caluariæ oſſe id tenuiſſimum eſt & infirmiſsimum, quod inter frontem & verticem eſt, idemque pauciſsima & tenuiſsima carne tegitur: Hac etiam parte plurimum cerebri ſubeſt: Quamobrem vbi vulnus & telum æquale ſit vel etiam minus, ab hac parte magis colliditur, finditur ac deſidet, in quo caſu res magis ad interitum præcipitat, maiori negotio curatur & vitatur mors, quàm cum id incidit qualibet alia capitis parte. Ex pari item vulnere, pari ictu, vbi alioquin plaga lethalis ſit, homo celerius moritur, cum hac parte caluariæ percuſſus eſt, quàm cum alia quauis, quoniam cerebrum inter frontem & verticem celerrimè ac maximè ſentit id malum, quod accepit os & caro, ex cæteris os temporis infirmiſsimum eſt, quod maxilla in tempore cum caluaria committatur, & ſurſum ac deorſum moueatur articuli modo, quod iuxta ſit item, per quod facultas audiendi eſt, quod vena caua & valida per tempus tranſit. Ex vniuerſa caluaria id, quod poſt aures & verticem eſt, robuſtius eſt, & carne continetur copioſiore & altiore, quàm omne id quod à parte priore eſt. Quocirca, vbi vulnera ac tela paria ſimiliaque omnino ſint, atque homo æqualiter vel etiam grauius percutitur hac parte caluaria minus finditur & colliditur. Ac ſi alioquin ex vulnere homini intereundum ſit, noxa in poſteriore parte exiſtente diutius trahitur, cum os ob craſsitudinem diuturniore tempore pus contrahat, & inferius ad cerebrum transfundat. Præterea hac parte minus cerebri ſubeſt, & plerique ex iis, qui poſteriore caluariæ parte vulnerantur, plures mortem euadunt, quàm ex iis, qui priori. Hactenus Hippocrates.

Neque ſolùm oſſa pro diuerſo ſitu, verùm ætatis etiam & temperamenti ratione differunt, & in alia ætate & temperamento molliora, in alio duriora & ſolidiora ſunt, atque hinc facilius contunduntur & franguntur.

Signa Diagnoſtica.

Signa hic petuntur primo ab effectibus ſeu ſymptomatibus, quæ plagæ ſuperuenire ſtatim ſolent; ſecundò à cauſis: tertiò ipſe ſenſus conſulendus. Primùm frontem quod attinet, caluaria ipſa cum oſſea planè ſit, ſenſuſque per ſe expers, neque aliud graue ſymptoma excitare poteſt, ſed tantum è membranarum & cerebri compreſſione, punctura, lacinatione grauia ſymptomata oboriri ſolent, de quibus Celſus *lib. 8. cap. 4. Percuſſa*, inquit, *caluaria protinus requirendum eſt, num bilem vomuerit, nũ oculi eius obcæcati ſint, num obmutuerit. num per nares aureſue ſanguis ei effluxerit, num conciderit, num ſine ſenſu quaſi dormiens iacuerit. Hæc enim non oſſe fracto eueniunt.* Quibus addi poteſt oculorum rubedo, vertigo tenebricoſa. Augetur ſuſpicio, ſi æger in percuſſionis actu ſtridorem quaſi fracti oſſis perceperit. De his ſunt aphoriſmi Hippocrat. *quibus diuiſum eſt cerebrum, his febrem & bilioſum vomitum ſuperuenire neceſſe eſt.* 6. aphor. 50. *Quibus occaſione aliqua cerebrum vehementer fuerit concuſſum, mutos protinus fieri neceſſe eſt.* 8. aphor 58.

Fracti cranij ſigna & exploratio à ſymptomatibus.

propter plagam in capite acceptam, ſtupor & deſipientia malum, 7. aphor. 14. *Abſceſſus vulnere deſipientia, ſi in vacuū vſque penetrauerit* 7. aph. 24.

Quæ ſymptomata omnia eueniunt cerebro & eius membranis affectis. Etenim cum cerebrum facultatis animalis ſedes ſit & ab eo ſpiritus animales omnia ſenſus & motus organa accipiant, ſi cerebrum comprimatur & concutiatur, & ſpiritus animalis motum turbari eiuſque in organa ſenſus & motus influxum inhiberi neceſſe eſt. Hinc ex ſpirituum animalium perturbatione vertiginem, ex influxu ac motu denegato lapſum & ſpontanei motus abolitionem, obcæcationem; obmuteſcentiam, ſtuporem, ſomnumque quaſi profundum fieri neceſſe eſt. Atque vbi membranæ cerebri lancinantur, trahitur ventriculus in conſenſum ob neruos ſextæ coniugationis, atque facultas eius expultrix irritatur, vt primum ea, quæ in ipſo continentur, deinde bilis, quæ ad motum aptiſſima eſt, & veſicula fellis membranacea eadem de cauſa in conſenſum tracta facile reiicitur, euomantur. Et cum venæ & arteriæ ad cerebrum tendentes violenter rumpuntur, ſanguis ex iis effunditur, qui interdum per os, aures, nares effluit. Signa tamen hæc etſi propria ſint, non tamen ſemper ſunt inſeparabilia, atque accidere poteſt, vt etſi cranium fractum ſit, nihil tamen iſtorum appareat; ſi ſcilicet fractura ſit parua, caput robuſtum. Quædam etiā horum ſymptomatum ſtatim inuadunt, vt ſubitus in terram lapſus, vertigo, caligo oculorum, bilioſus vomitus, sāguis è naribus, auribus, palato fluens, ἀφωνία: alia poſtea ſuperueniunt, vt conuulſiones & epilepſia, febris, delirium, torpor, paralyſis,

Ideoque etiam ſecundus fons ſignorum conſulendus & ictus conditio perpendenda. In quo conſideranda, Percuſſiones, capitis ictum recipientis diſpoſitio & inſtrumenti conditio. Inquirendum nimirum an is, à quo percuſſus fuit æger, robuſtus vel imbecillis fuerit: num de induſtria vel de improuiſo, cum vehementia vel abſque ea percuſſerit; an directè vel obliquè ictum intulerit; num ex alto vel minus alto loco, num ex propinquo, vel minus propinquo loco percuſſerit. Nam ſi qui vulnerat, eſt fortior, & de induſtria ac præmeditatus, aut ex loco altiore & recta percutit, is grauius ferit, & os facilè rumpit contundit & intrò deprimit. Et qui ex loco altiore in rem duram cadentes impingunt, iis & facilè os rumpitur & contunditur & introcedit. Qui verò in loco plano cadit, & in rem minus duram impingit cranium minus affligit, *Ab ictus conditione.*

In eius verò, qui percuſſus eſt, capite perpenpendum, an debile & robuſtum ſit, durum vel molle, ſanum, antequam percuteretur, vel morboſum fuerit, an æger ſit ſenex vel iuuenis: item, qua parte vulnus inflictum ſit, & inde de læſionis vehementia conjectandum, vt modò in cauſis dictum fuit.

Inſtrumentum tandem conſiderandum, an nimirum lapide, ligno, ferro, telo percuſſus ſit, & an telum leue vel graue, acu-

tum vel obtuſum, durum vel minus durum, æquale vel aſperum fuerit. Tela enim rotunda, orbiculata, & plana, obtuſa, dura, grauia cranium maximè rumpunt, contundunt, & intrò deprimunt. Tela verò oblonga, tenuia, acuta & leuia magis ſecant, quàm contundunt.

Per viſum. Tertiò ſenſus ipſe fidiſſimus teſtis fracturas detegit, & hic Hippocrates iubet, vt Medicus, antequàm quid tentetur, quo ægrum & adſtantes ſibi confidentiores reddat, primò capillos conſideret. Si enim hi telo ſunt diſſecti, & in vulnere ipſo continеantur, oſſis denudati & læſi ſignum id eſſe docet. Etenim à lapide vel alio telo cadente proiecto, ſi extremitas eius in angulum acutum abierit, pili ſæpè & conſcinduntur, & in ipſam oſſis ſubſtantiam impinguntur, vt citra rimæ abraſionem euelli non poſſint. Deinde vulneris conditio attendenda. Nam ſi vulnus longum ſit in ſyncipite, quia ibi cutis eſt tenuis & os rotundum, de cranij fractura meritò ſuſpicio ſuboritur. In tẽporibus verò etſi vulnus ſit longius, tamen quia os hic depreſſum & planũ eſt & caro multa, os ibi fractum eſt non ita facile ſuſpicandum.

Per ſpecillum. Verum certior explorandi modus eſt per ſpecillum. Itaque qua plaga eſt ſpecillum immittere oportet, neque nimis tenue & acutum, ne cum in naturalem quandam foueam inciderit, opinionem fracti oſſis fruſtra exhibeat, neque nimis craſſum, ne exiguæ rimulæ fallant. Vbi ſpecillum os attigit, ſi nihil aſperum, ſed omnia leuia apparent, integrum os habetur. Si verò loco extra ſuturas aſperi quid occurrat, fractum os eſſe indicio eſt. Sutura verò, quæ & ipſa aſpera eſt, fallere poteſt & pro rima haberi. Et quamuis ſuturæ plerumque naturalem ſuum locum habeant: tamen cum is non ſemper ſit ita planè certus, ne fallamur, & ſuturam pro rima vel contra habeamus, tutiſſimum eſt, os nudare, & plagam diligenter explorare. Verum ſi in ipſis ſuturis ſit vulnus, longè difficillimum eſt fiſſuram cognoſcere, vt pluribus docet Hippocrates, *l. vulner. cap.* & ſuo exemplo, qui *l. 5. epidem.* ſe hoc modo deceptum, idque cum vulnerati pernicie ingenuè fatetur. Suturarum enim loco cranium natura ſua fiſſum eſt. Itaque ſi his locis leuior inciderit fiſſura, facilè pro naturali fiſſuræ plaga habetur, ſeu viſu, ſeu ſpecillo id explores; ideoque diligenter omnia animaduertere oportet, & teli conditionem attendere; cum à ſimili telo eiuſdemque magnitudinis, aut etiam minori ictu atque graui vel etiam leuiori multò magis homo lædatur, ſi telum ſuturas attigerit, quam ſi alias partes.

Celſus ſpecillo contentus non eſt, & licet nec minima rima appareat, tamen ſi ex tali vel ictus conditione & ſymptomatibus ſuperuenientibus de fractura cranij ſuſpicio ſit, oſſi atramentum ſcriptoriũ (quod ex ſola galla fieri poteſt, ſi vitrioli acrimonia metuatur) medicamento miſtum inducere iubet, & poſtea os radere. Quod enim fiſſum eſt, quia nigrum colorem in ſe recipit, ni- *Per atramentum ſcriptoriũ.*

grum

grum manet, reliquum album naturalem colorem raſura adquirit.

Hanc autem fiſſuram hoc modo deprehenſam porrò ſecundum profunditatem radere oportet. Si enim raſione nigredo omnis eximitur, indicio eſt, fiſſuram minorem eſſe: Si verò deleri poteſt, ad profundiora peruenit. Quæ ex Hippocrate mutuatus eſt Celſus *l.* 8. *c.* 4. qui vult, vt primò oſſi nigrum aliquod medicamẽtum imponatur, ſecundò linteum oleo imbutum ſupra extendatur, tertiò cataplaſma ex maza ſuperponatur, & poſtridiè reſoluto vulnere caluaria radatur. Nonnulli hoc modo fracturam explorant.

℞ *Thuris, ladani, ceræ, an.* ℥ iv. *terebinthinæ, farinæ fabarum an.* ℥. ij. Omnia ſimul imponantur. Si poſtridie aliquo in loco medicamentum fuit exſiccatum, ibi fracturam eſſe cenſent. Alij hoc imponunt,

℞. *Ceræ nouæ flauæ. thuris, ſantali, an.* ℥. ij. *terebinth. aceti, farinæ fabarum, an.* ℥. j. M. ad ignem fiat emplaſtrum

Fallopius ſcribit, eo loci vbi cranium contuſum eſt, quaſdam maculas ſeu pũcta alba inſtar eorum, qui in vnguibus apparent, conſpici. Os enim contuſum poſt duos vel tres dies adhuc viuit & nutritur. Poſt tertium autem diem ſanguis, qui in partibus contuſis eſt, exhalat, ideoque ceſſat rubedo.

His addiderunt alij & alia. Iubent nimirum vt æger filum vel funiculum dentibus apprehenſum altera extremitate teneat, altera verò Chirurgus eum fortiter intendat, & intentum manu percutiat, aut vt aliquid, quod durum eſt, frangi tamen facilè non poteſt, dentibus frangere conetur (Hippocrates *in Coacis* caulem aſphodeli vel ferulam maſticare iubet. Videatur Duretus in Coacis *l.* 3. *tract.* 2. *aphor.* 6.) Dum enim hoc modo vel funiculus percutitur, vel in frangendo dentibus re dura laborat æger, ipſum facilè locum affectum & cranij partem fractam deprehenſurum, atque ibi ſtridorem vel ſtrepitum perceptuum exiſtimant. Scribit tamen Ambroſ. Paræus *l.* 9. *c.* 2. etſi vtrumque ſæpius tentauerit, ſignorum tamẽ horum veritatem experientiâ comprobare non potuiſſe.

Signa verò Infortunij ab Hippocrate appellati ſeu cõtrafiſſuræ quod attinet, ſi quis grauiter percuſſus vel lapſus ſit, & ſymptomata ſupra enumerata adſint, rima tamen nulla in parte læſa appareat, in parte vicina vel oppoſita diligenter inquirendum. Etenim in aliis partibus vulnus cicatrice obducitur, in ea verò, in qua eſt latens fractura, nullo modo: Caro quoque ibi mollior, tumidior & flaccidior apparet; ſanies, quæ è vulnere effluit, copioſior eſt, quam pro vulneris magnitudine. Per interualla febricula quædam percipitur. Imò etſi cutis ſub loco fracto integra ſit: tamen ſi raſo diligenter capiti emplaſtrum ex pice cum liquida tum nigra, cera, terebinthina, puluere ireos & maſtiches imponatur, locus cutis in quo fractura eſt, humidior & mollior apparet: æger etiam nihil tale cogitans cogitur ſubinde manus ei cranij parti admouere.

Signa contrafiſſuræ.

An autem vtraque lamina cranij fiſſa ſit, vel externa ſolum, hoc modo præter raſuram deprehenditur. Primò æger ore ac naribus obturatis, ſpiritum comprimat; ſi vtraque lamina eſt fiſſa & fracta, humor vel ſpiritus cum ipſo mixtus per rimam egreditur. Quod tamen in oſſe nudo ſaltem locum habet. In tecto verò ex auditu id cognoſcitur, cum mandendo fortiter ſtrepitus exauditur, vtraque oſſis parte diuiſa.

Deinde iubent, vt puluis maſtiches albumine oui excipiatur, & in linteo extenſus rimæ applicetur. Si enim poſtridiè medicamentum ea parte, qua rima eſt, ſit magis, quam alibi, ſiccum; indicio eſt, rimam ad membranas cerebri penetrare, cum calor expirans medicamentum ſiccet. Si non penetret, etiam tale nihil adeſt. Tandem fit vt dictum, atramentum ſcriptorium rimæ illinatur, & cranium abradatur, quamdiu nigredo apparet, facilè quouſque rima penetrat, deprehenditur.

Si dura mater ſit vulnerata, aut ab aliquo oſſiculi fragmento pungatur, præter bilis vomitum, caſum, occæcationem, vertiginem, torpor accidit, mens non conſtat, neruorum reſolutio vel conuulſio ſequitur, febris adeſt continua. Videatur etiam Celſus *l. 5. c. 26.*

Prognoſtica.

Fracturarum cranij prognoſtica. 1. Si cranium quocumque modo læſum ſit, periculo non vacat, nec contemni vulnus debet; etiam vbi omnia benè ſeſe habere videntur. Scribitque Ambroſ. Paræus, *l. 9. c. 13.* & à veteribus proditum & experientia confirmatum eſſe, in cranij fractura neminem extra periculum poſitum cenſeri debere, niſi poſt exactum diem centeſimum. Quod & Hippocrates *in proœmio lib. de Vulner.* capitis monuit. Minus tamen periculi eſt, ſi externa ſaltem tabula læſa ſit; & minus adhuc, ſi inciſa ſolum: contuſio verò magis periculum coniunctum habet.

2. Si verò vtraque lamina diuiſa ſit, & tota caluaria aperta, magis periculum adeſt. Minus tamen periculi eſt, ſi ſedes ſit aut fiſſura lata & ampla: maius, ſi ſit anguſta: adhuc maius, ſi ſit contuſio & rima; & præcipuè ſi ſit rima anguſta: maximum, ſi rima ſit in alia parte ab ea quæ ictum excepit. Etenim etſi rima ſæpè ſit tam anguſta, vt ſenſum exiguitate fallat, tamen pluribus mortis cauſa fuit, teſte Ægineta: cuius rei hiſtoriam recitat Valleriola *in append. loc. com. c. 15.* Quanquam non tam ob rimam ipſam, quam ob ſanguinem ſuprà cerebrum effuſum ægri periclitentur. Periculumque auget, ſi non conſtet, qua in parte fractura ſit, & quod ſæpè oſſe extra integro, nihilominus oſſis aliquod fragmentum ab interna tabula ſeparatum ſit, quod dum membranas pungit, grauiſſimorum ſymptomatum & ſæpè mortis cauſa eſt.

3. Maius adhuc periculum eſt, ſi præter cranium & dura mater, maximum ſi ſimul tenuis membrana & cerebrum læſa ſint, & quo vulnus profundius penetrat, eo perículoſius eſt.

4. Vt autem hæc clarius pateant, & quãtum periculi quodque vulnus habeat, appareat, aëris

ambientis conditio & regio, locus vulneris, conditio, capitis diſpoſitio, & ea, quæ ſuperueniũt, ſymptomata conſideranda. Et aërem quidem quod attinet æſtate capitis vulnera ſunt periculoſiora, propter inflammationis imminentis metum. Hieme quidem etiam ob frigus, quod tamen aëre igne temperato facilè euitari poteſt. Etſi homini ex vulnere moriendum eſt, hyeme, quàm æſtate, viuet diutius. Calor enim tempore hyberno vegetior eſt, ac æſtate humores citius incaleſcunt & putredinem concipiunt.

5. In humida regione plus periclitantur ægri, quàm in ſicca; cum cerebrum ab humidis facilè offendatur. Hinc in nonnullis regionibus vulnera capitis etiam à Chirurgis non ſatis peritis fœliciter curantur. Id quod, ſæpè in Germania accidit. In aliis verò etiam à peritiſſimis Chirurgis tractata ferè omnia ſunt lethalia: Id quod Neapoli, Florentiæ, & Bononiæ accidere ſolet. Fracturæ etiam & vulnera capitis in plenilunio inflicta periculoſiora ſunt; cùm tum corpus & caput magis humoribus abundet.

6 Vulnus, quo cerebro vicinius eo periculoſius, & ex cerebro vulnerato maius, quàm ex vlla capitis parte periculum imminet.

7. In occultis rimis & contuſionibus etiam non parum periculi affert, quod quæ inter duas tabulas eſt medulla compreſſa, aliquid ſanguinis effundit, qui eo loci putreſcens, oſſis inflammationem & corruptionem affert, vt interdum non ſolum aliquot poſt acceptum ictum ſeptimanas, ſed & menſibus nihil malè ſuſpicans æger moriatur; cuius rei notabile exemplum habet Petrus Pavv. *in comment. in libro Hippocrat. de vulnerib. cap.* de quodam poculo ſtanneo in capite percuſſo, in quo nihil fiſſi deprehenſum eſt, conſolidatoque vulnere æger bene ſe habere perſuaſum habens, poſt decimum menſem inter deambulandum vertigine correptus concidit, neque diu poſt obiit. Aperto cranio deprehẽſum eſt, os loco ictus planè computruiſſe, & meningem in conſenſum traxiſſe.

8. Vulnera in ſyncipite & bregmate valde periculoſa ſunt. Nam os illud debilius & tenuiſſimum eſt, carne tegitur pauciſſima, & cerebrum eo loci copioſius; vt Hippocrates 1 *lib. de vuln. cap.* habet. Reuera tamen cerebrum hoc loco, quam alio magis abundare non videtur: Sed cerebrum hic magis arcuatur & attollitur, vt cõuexam cranij partẽ repleat (quod forſan etiam intellexit Hippocrates) vicinius etiam cranio, ac proinde hoc loco facilius, quam aliis ab externa violentia lædi poteſt. Præterea quocumque modo æger decumbat, ſaniei non datur commodus effluxus. In poſteriore capitis parte vulnera ſe contrario modo habent: quia ibi os eſt firmius. Quæ in anteriore ſunt parte, medio modo ſeſe habent, cæteris paribus. Licet enim ibi cerebrum ſit copioſum: os tamen ſatis craſſum eſt, & præterea vix adſunt expurgandæ materiæ per nares & aures. Ideoque dum tela æqualia ſunt & vis æqualis: tamen ſemper grauius afficitur

os capitis anterius, quàm occiput. Et vulnerato occipite plures euadunt, quàm in aliis capitis partibus. Et ſi ex occipitis vulnere homini moriendum eſt, vitam diutiùs trahit. Nam propter oſſis craſſitiem noxa tardius cerebro communicatur, & longiore interuallo pus generatur & colligitur.

9. Sicut ipſius oſſis læſi ratione nulla perículoſiora ſunt vulnera, quæ bregmati infliguntur: ita in temporibus vulnera valdè periculoſa ſunt, ob muſculos temporales, in quibus venæ, arteriæ & nerui diſſeminantur, quibus arctè cerebro tempora connectuntur, & propterea iis læſis, hæmorrhagia, conuulſiones, deliria, carus & alia ſymptomata accidunt. Neque propter muſculos os ibi commodè nudari & ſecari poteſt. Quibus accedit; quod maxillæ inferiori detrimentum affertur, eiuſque motus impeditur ob læſum temporalem muſculum; qui maxillæ motui addictus eſt, & auditus organo vicino damnum facilè afferre poteſt. Videatur hiſtoria huius rei apud Guilelm. Fabric. *cent.* 2. *obſeru.* 8.

10. Sunt quoque vulnera periculoſa in ſuturis, cùm propter cranij eo loci imbecillitatem, tum propter duram meningem, quæ fibris ibi annectitur. Et ſanies per ſuturas è vulnere facilè in duram matrem diſtillat.

11. Minus periculoſum vulnus eſt, quod cæſim factum; magis, quod punctim; maximè, quod cum contuſione. Contundentia enim præterquam, quod oſſe depreſſo cauitates cerebri comprimunt, etiam complura alia mala inferunt, quæ ob cutis integritatem oculis non ſunt obuia, qualia ſunt, totius medullaris cerebri ſubſtantiæ concuſſio, ſquammulæ alicuius ex cranij interna parte membranas cerebri pungentis abſceſſus, ruptio deniq; nerui alicuius molliuſculi, vel venæ vel arteriæ.

12. Rima quò latior eſt, & ſtatim primis diebus apparet, eo minus periculoſa: Anguſtæ verò rimæ, & quæ non apparent, magis periculoſæ ſunt. Etſi externa ſaltem lamina findatur, rima periculo vacat: periculoſum verò eſt, vbi vtraque lamina fiſſa eſt, cum ſanies tum in duram matrem decidere poſſit: periculoſiſſimum eſt, ſi ſolum interna lamina findatur; cum rima illa lateat & in conſpectum non veniat, præcipuè ſi feſtuca aliqua membranas pungat. Valdè etiam periculoſa eſt fiſſura, ſi cum depreſſione coniuncta ſit, & oſſis pars auulſa ſubiectum cerebrum premat. Periculoſiſſimum vulnus eſt, ſi rima in alia parte ſit, quàm qua percuſſa eſt, & vas aliquod intus in parte aliqua, quam ignoramus, rumpatur.

13. Periculoſæ etiam ſunt cranij depreſſiones, & ſæpe neglectæ mortem afferunt, cuius rei exempla annotauit Guilelm. Fabric. *cent.* 2. *obſeru.* 3. vbi etiam rectè Felicem Vvirtz refutat, qui in ſua Chirurgia *capite* 7. ſtatuit, non multum laborandum eſſe in cranio depreſſo eleuando, ſed negotium totum naturæ committendum eſſe, & parum referre, etiamſi fouea remaneat. Etſi enim in infantium mollioribus capitibus hoc locum habere poſſit, & ido-

neis emplaſtris adhibitis, vt ſupra dictum eſt, cranium natura cooperculante reſtituatur: tamen in ſiccioribus & durioribus oſſibus omninò eleuatione cranij opus eſt. Spatium enim inter cranium & membranam eſt ſatis exiguum, vt eo depreſſo & cerebrum lædi, & motus eius impediri poſſit. Imò etſi ab initio grauiora ſymptomata non superuenerint: tamen curatione neglecta, & cranio depreſſo incuruato manente, ſtupiditas ingenij incurabilis ſequi poteſt, vt id obſeruatione peculiari docuit Guilelm. Fabric *cent.* 3. *obſeru.* 21.

14. Maius adhuc periculum eſt, ſi præter cranium etiam dura membrana, quacumque ſui parte (præcipuè autem media capitis parte,) vbi ſinum illum ſanguine refertiſſimum (torcular vocant) conſtituit, quo loco ſauciata omnem illam intercapedinem, quæ inter cerebrum & duram matrem interiacet, adimplet, cum præſentaneo mortis periculo. Maximum periculum eſt, ſi ſimul tenuis membrana & cerebrum læſa ſint: & quo vulnus profundius penetrat, eò periculoſius eſt. Cerebrum enim aëri expoſitum facilè corrumpitur, & à ſanie defluente læditur ac putreſcit. De quo Hippocr. 6. *aph.* 18. Veſica diſciſſa aut cerebro, aut corde, aut ſepto tranſverſo, aut aliquo ex tenuibus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale eſt. Vbi, vt Galenus in comment. monet, lethale non mortem neceſſariò inferens ſignificat, ſed etiam periculoſum.

Neque enim omnia vulnera cerebri neceſſariò mortem afferunt; ſed ea ſolùm, quæ profundiora ſunt. Ac vt in alijs, ita etiam in capitis vulneribus ſæpe quaſi miracula fiunt, & qui planè deſperati videbantur, præter ſpem conualeſcunt. Ideoque vulnerati ſine auxilio nunquam relinquendi nec deſerendi. Vidit ipſe Galenus vulnera talia curari 8. *de vſu part.* 10. 6. *aph.* Exempla quoque habentur apud Vallerjolam. *l.* 4. *obſeru.* 10. *l.* 5. *obſeru.* 9. *l.* 6. *obſeru.* 4. Guilel. Fabric. *cent.* 4. *obſeru.* 1. 2. 3. & longum catalogum medicorum, qui vulnera cerebri ſanata viderunt, recenſet Ioan. Andr. à Cruce *de vulner. lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 14. de cerebro ſauciato. Imò obſeruatum eſt, particula cerebri amiſſa ægrum nihilominus conualuiſſe: cuius rei hiſtoriæ variæ annotatæ à Medicis, Anton. Muſa Braſſavola *com. in Hipp. aph.* 18. *l.* 6. Nicolao Maſſa *l.* 1. *epiſt.* 11. Fallop. *de curand. vuln.* 45. Franciſco Arcæo *de curand. vulner. l.* 1. *c.* 6. Ioan. Andrea à Cruce *l.* 1. *de vulner. tr.* 2. *cap.* 14. Ambroſio Paræo *lib.* 9. *cap.* 22. & alijs, quæ pleraq; collegit Schenck. *lib.* 1. *obſ.* 40. 42. Notatu etiam dignæ ſunt hiſtoriæ de periculoſiſſimis cerebri vulneribus, quæ extant apud Cabrolium *obſeru.* 16. 22. & 34. Henric. Petræum *tom.* 2. *Diſp. harmonic. diſp.* 36. *quæſt.* 19. Dum hæc ſcribo, offertur mihi & chirurgo faber lignarius curandus, qui in oſſe ſiniſtro ad ſuturam coronalem ſecuris ex alto proiectæ acie vulnus pollicis ferè longitudine in cerebrum penetrans acceperat, ita vt particula cranij effracta ſtatim eximi poſſet, & cerebri portio nucis iuglandis ferè magnitudine propenderet. Conualuit tamen, cerebri illa por-

An cerebri vulnera omnia ſint lethalia.

tione extrà propendente ſenſum abſcedere. Et quod mirum eſt, toto morbi decurſu nec de dolore capitis, nec de vllo ſymptomate conqueſtus eſt, & ambulare ſine vllo impedimento potuit. Ad vulnus curandum vſurpatum vnguentum Gulielmi Fabricij, quod infra deſcribetur, cui Chirurgus aliquid interdum pulueris cephalici admiſcuit, & emplaſtrum de betonica.

15. An autem ex vulnere cerebri conualiturus ſit æger, ex virtutis robore & morbi vehementia diiudicandum. Si enim naturæ robur ſit magnum, & calor innatus ſeſe rectè habeat, ſæpe etiam periculoſa capitis vulnera præter ſpem ſanantur: Contra vbi vires deficiunt, & calor eſt imbecillis, malum eſt indicium, præſertim ſi praua ſymptomata ſtatim accedant. Et quo pars, quæ læditur eſt nobilior, & quo læſio maior eſt, eò vulnus periculoſius eſt.

16. Quo caput vel natura vel ex morbo, vel ex ætate eſt debilius, eò vulnus periculoſius eſt. Hinc in ſenibus vulnera capitis ſunt periculoſiora; minus iuuenes & mediæ ætates periclitantur. Nam & calor in ſenibus eſt debilior, ſanguiſque minus laudabilis & ſeroſus, minus aptam vnioni & adglutinationi materiam præbet. Infantes verò & pueri etſi oſſa habeant molliora & ſanguine bono humentia, ac propterea ex ſeſe facilius ſanentur: ſuperuenientium tamen ſymptomatum ratione, & quod putredo in corpore calido ac humido facilè excitatur, ſatis ſuſpecta ſunt.

17. Si caput deſtillationibus obnoxium, aut æger eryſypelata in capite pati ſoleat, aut corpus lue venerea infectum aut omninò cacochymicum, aut hectica febre, vel tabe, vel alio morbo conſumptum, vulnus periculo non vacat. Cum enim ad vulnus vniendum naturæ robur & bonus ſanguis requiratur, vtrumque deeſt in hecticis, & morbo vel tabe conſumptis; bonus verò ſanguis in cacochymicis. Periculoſum etiam eſt, ſi quis in capite poſt veneris actum vulneretur.

18. Symptomata quod attinet, duo eorum genera ſequi ſolent, vnum eorum, quæ affectus cerebri ſubſtantiæ & partium vicinarum ſequuntur, qualia ſunt, conuulſio, paralyſis, delirium, ſopor, ſtupor, febris & ſimilia, quæ in toto apparēt; alterum eorum, quæ ob repentinam ſpirituum animalium agitationem, turbationem, & diſſipationem proueniunt, qualia ſunt voce priuari, non videre, non audire. A quibus ſymptomatibus aliquando ad ſe redeunt ægri, ſine vllis grauibus ſymptomatibus ſuperuenientibus, quando ſcilicet, nec cranium fractum, nec neruus, vena aut membrana aliqua cerebri rupta eſt: aliquando verò ad ſe non redeunt, vel ſi ad ſe redierint, in grauiſſima ſymptomata incidūt vbi nimirum partium harum aliqua læſa eſt.

19. Itaque quæ initio vulneratis accidunt ſymptomata, minus terrere debent quàm quæ perſeuerant, vel poſtea ſuperueniunt. Cum enim fiant ſaltem ob dolorem, hæmorrhagiam, vel ſpirituum animalium turbationem, lethale vulnus non ſignificant. Quæ

verò vel permanent, vel quarto, ſeptimo die aut deinceps, quo tẽpore omnia in meli⁹ mutari oportebat, accidunt, periculum portendunt, & ſanici collectionem, putredinem vel ſimile quid adeſſe ſignificant.

20. Si nullum prauum ſymptoma adſit, vulnus quidem periculoſum dicendum eſt, non tamen lethale, modo medicus & ægro adſtantes ſinguli ſuum officium faciant. Et quod de alijs morbis acutis dicitur, id & hîc locum habet. Si æger quieſcat, mente conſtet, ſomnum capiat, facilè ſpiret, ſiti non vrgeatur, cibum non faſtidiat, non doleat, ſi febris abſit vel defierit, pus album ſit, leue, æquale, non fœtidi odoris, conuenientis quantitatis, ſi ægri facies ſit ſimilis bene valentis & ſui potiſſimum, ſi membrana ſit mollis, ſui coloris, liberè moueatur, caro increſcens rubicunda, ac ceruicis & maxillæ quietus & facilis motus bene præſagire licet, etſi vulnus magnum ſit.

21. Si per vulnerum capitis initia febris oboriatur quarto aut ſeptimo die, id à puris generatione fieri putandum eſt, nec adeò periculoſum eſt. Dum enim pus fit, dolores ac febres accidunt, 2. *aph.* 47. Si verò poſt ſeptimum & eo tempore, quo iã terminari debet, incidat periculoſum, cum putredinis in cerebro, meningibus aut cranio ſit indicium. Præcipuè ſi alia etiam adſint ſigna, quæ putredinem adeſſe ſimul atteſtentur, vt pallidus & ſubflauus vulneris color. Perpendendum tamen hîc, an febris ſit ab Eryſipelate: tum enim minus periculum coniunctum. Cognoſcitur autem ab Eryſipelate & bilioſæ materię cõfluxu febrem ortã eſſe, ſi cum rigore inuadat; tertianæ typum obſeruet, atque ſudore terminetur paroxyſmus; Si vulneris labia ſubtumida ſint, vnaque tota facies, ſi ceruix & maxilla adeò rigeant, vt vix caput moueri & os diduci poſſit, ſi mordicans & pungens dolor & calor maior, quàm ab inflãmatione.

22. Si vulnus aridum & ſiccum ſalitarũ carnium inſtar appareat, & vulneris labia depreſſa & non tumida ſint, nihilque ſanici vulnus emittat, & liuidum ac citrinum appareat, periculoſum eſt. In vulneribus enim magnis ſi tumores non ſuperueniant, malum: Hippocrat. 5. *aph.* 66.

23. Si capitis vulneri tumor ſuperueniens ſtatim euaneſcat; malum: niſi fiat id ob euacuationem aliquam per purgationem, phlebotomiam aut reſolutionem. Hippocr. 5. *aph.* 56.

24. Si os initio nigrum euadat, mors prædicenda & timenda.

25. Propter plagam in capite acceptam ſtupor aut deſipientia malum, 7. *aph.* 14.

26. Si os purulentum euadit & puſtulæ per linguam exoriuntur, & lingua præ ſiccitate finditur & denigratur ex acris ſaniei per palati foramina in linguã delapſu, rarò euadunt ægri.

27. Si æger deliret, ſi memoria aboleatur, ſi lingua eſt incõtinens, ſi caligãt & obſcurantur oculi, ſi aures obſurdeſcunt, ſi æger in lecto iaceat immobilis vel ex eo ſe præcipitem vult dare, ſi vrina & alui excrementa ſupprimuntũr, ſi paralyſis aut conuulſio accedit: omnia

iſta vulnus lethale indicant.

28. In omnibus capitis partibus facilè caro regeneratur & inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paulum eſt ſuper interſtitium ſuperciliorum, vt interdum per omnem ætatem vlcus ibi maneat. Eſt enim eò loci cauitas, quæ ad naſi cribroſa oſſa pertingit, & excrementa, quæ alioquin per nares & oculos efferuntur, eò confluunt. Ambr. Paræus *l.* 9. *c.* 12.

29. Vrinæ quoque perturbatæ, quales iumentorum, cum maximam humorum corruptionem oſtendant; nec non albæ & perſpicuæ, vtpote bilis flauæ ad caput motum ſignificantes, periculoſæ ſunt. Obſeruauit etiã Ioann. And. à Cruce, vt *tract.* 2. *de vuln. lib.* 1. *cap.* 5. refert, eos, quibus diarrhœa, dyſenteria ſponte ſuperuenerit, ferè omnes periclitatos fuiſſe, ac quàm plures etiam, qui pollutione vexantur.

Curatio.

Cranij fracti curatio. Si cranium læſum ſit, quocumque etiam modo, corpus euacuandũ in corporibus plethoricis & cacochymicis. In eiuſmodi enim corporibus etiã, quæ leuia ſunt vulnera ob humorum copiam praua attrahũt ſymptomata; multò magis verò id accidit, in magnis. Imò in omnib⁹ vulneribus capitis euacuatio neceſſaria eſt, in quibus ſectione, dilatatione, oſſis abraſione opus eſt, & cauſa adeſt, ob quam affluxus humorum metuatur.

Ideoque primum & protinus prima hic vena aperienda, cephalica vel communis, modo vires id permittant, vt affluxus tenuioris ſanguinis ad caput impediatur, & ſanguinis tantum euacuandum, quantum eius copia requirit, & vires ferunt, & prout ex vulnere, parcè & copioſè effluxit; aut ſi venam aperire non liceat, cucurbitæ ſcarificatæ dorſo applicentur, & ſcapulis, vel etiam lumbis.

Deinde corpus euacuandũ medicamentis idoneis; & imprimis bilem ac ſerum, quæ vt mobiliora facilè ad caput feruntur, purgãtibus, plurimumque omninò vtilitatis in vulneribus capitis purgatio rectè inſtituta habet. Conueniunt hîc ſyr. roſar. & violar. ſolutiuus, pulpa tamarindor. myrobolani, præſertim citrinæ infuſæ vel decoctæ, cum humorum ad caput motum impediant & caput roborent. Neque inutile eſt Rhabarb. (alioquin quidẽ vaporoſum & capitis affectibus minus cõmodum) infuſum in decocto myrobolan. citrinar. & admiſto ſyrupo roſarum ſolutiuo, vel pulpa tamarindorũ. Vel iniiciatur hic clyſter.

℞. *Rad. pæon.* ℥. j. *parietar. maluæ, althææ, betonic. maior. hyſſopi, an.* M. j. *ſem. aniſi, rutæ, pæoniæ, an.* ʒ. ij. *flor. ſtœchad. Arab. chamæmel. an.* P. j. Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. *l.* j. *elect. diacathol. Indi maioris an.* ʒ. vj. *olei liliorum alborum* ℥. ij. *rutacei, mellis anthoſati, an.* ℥. j. *ſalis* ʒ. ß. F. clyſter.

Non tamen medicamenta purgantia ſint nimis lenia; cum ob humorum ad caput motum in vulneribus capitis aluus plerumque adſtricta ſit. Ideoque ſyrupo roſarum vel violarum ſolutiuo & lenibus iſtis medicamentis in robuſtioribus ʒ. j. vel ʒ. ij. Electuarij roſati Meſuę vel de ſucco roſarum addere vtile eſt, cum aqua vel decocto cichorei.

Clyſteres

Clyſteres quoque ſæpius repetere conuenit, vt vapores à capite reuellantur.

Exhibenda præterea bilioſos humores alterantia, & quæ calidorum vaporum ad caput motum impediunt, caputque roborant. Vt *ſyrup. roſac. myrtinus, de endiuia, granatorum, de betonica*, quæ ſimul ſerum ſanguinis ſubducit, vrinamque mouet, *cum aquis vel decocto hordei, betonicæ, cichorij, plantaginis, conſerua iterum roſarum.*

Ipſum verò vulnus quod attinet, poteſt, vt ex ſuperioribus patet, id varijs modis fieri. Si enim vulnus fiat ab inſtrumento incidente vel pungente, non poteſt cranium lædi, niſi cum vulnere cutis: Si verò à contundente, poteſt id fieri etiam ſine cutis capitis vulnere, & cum eo, poteſt quoque vulnus vtramque laminam penetrare, vel alteram tantum. De his ergo ordine dicendum.

Et primò quidem ſi cutis vulnerata ſit & ſatis pateat, labiaque, quantum opus, diduci poſſint, ſectione nulla opus eſt; ſed aut digito, aut vnguibus, aut inſtrumento obtuſam aciem ex altera parte habente membrana ab oſſe diuellenda, ſic vt labia æqualiter, & quantum ſatis diſtent.

Pericranij ſectio. Si verò cutis non ſatis pateat, latius aperienda, donec fiſſura tota in conſpectum veniat, & in primis hîc cauendum, ne quid de pericranio integrũ relinquatur. Terebra enim vel ſcalpello poſtea lacceratũ dolores & inflammationem excitat, & malũm facilè cerebro communicat. In pericranij autem ſectione id monendum, tunc eam ſolum tentandam, cum ſuſpicio eſt læſi cranij, aut inſignis eſt cõtuſio ſanguinem concretum continens. Aliàs verò nõ ſine cauſa doloribus affligi æger debet. In pueris etiam non facilè hæc ſectio tentanda & ſanguinis profuſione & dolore vires ea ætate debiles deijciẽdæ, ſed potius opera danda, vt conuenientibus topicis materia diſcutiatur.

Sectio cutis quomodo inſtituenda. Sectio verò cutis ea pleriumque commodiſſima eſt, ſi Chirurgi opera fieri debet (Nam quæ ex vulnere eſt, neceſſario talem habemus, qualem accipimus) quæ duabus tranſuerſis lineis crucis, ſiue litteræ X. figuram exprimit, præſertim cum fractura aut depreſſio magna eſt. Aliàs hæc ſectio non ſemper neceſſaria eſt, ſed etiam rectam à latere vulneris ipſum vulnus, ita vt anguli recti conſtituantur, ex linea recta ducta ſupra rectam, imprimis ſi vulnus ſit rectum vel oblongum inſtituere licet, hoc modo ⊣ vel trigonam ≺. Sanguinis poſtea fluxui & dolori ſuccurrendum linamentis vel albumine oui, vel vino auſtero madidis.

In ſectione autem muſculi temporales vitandi, quantum fieri poteſt, cum & neruoſiſſimi ſint, & cerebro vicini, & inflammationes, deliria & conuulſiones afferre ſolent. Vitandæ quoque ſunt ſuturæ, cum eo loci fibræ duræ matris pertranſeant, & ad latera ſuturarum ſectio facienda. Scribit tamen Ioannes Andr. à Cruce *tract. 2. de vuln. lib. 1. c. 11.* ſe neceſſitate cogente & in temporibus & in ſuturis fœlici euentu ſæpè ſectiones molitum eſſe, ſtatuitque conſultius eſſe, aliquid nonnulla cum fiducia vel cum pericu-

lo facere, ſecuruſque eſt hac in re Celſum qui ſcribit, vrgente neceſſitate, & ſi accidentium magnitudo impellat, etiam temporum inciſionem faciendam, ſed iuxta villorum progreſſum.

In vulnere etiam frontis cauendum, ne ſectio fiat per tranſuerſum. Etenim ſi muſculus, qui palpebram attollit, per tranſuerſum ſecetur, palpebra decidit, nec oculus aperiri poteſt, atq; hoc modo viſio læditur: ſed ſectio à parte inferiore ſurſum verſus facienda. Neque etiam ſectio nimis ampla facienda; non ſolum quia turpitudo ex cicatrice maiore oritur, ſed pars denudata etiã imbecilla redditur. Ideoque tanta ſolum, quanta ad plagam detegẽdam opus eſt, ſectio facienda.

Hinc ad os læſum accedendum. Cum verò cranium varijs modis lædi poſſit, vt ſupra dictum, de ijs ordine dicemus.

Et primò de fiſſura, in qua externa ſolum lamina læſa, interna integra manente.

Fiſſura cranij in externa ſolum lamina. Fractura detecta & denudata, ſcalpro, ſeu plano ſeu incuruo, ſeu cauo os deradendum, quamdiu veſtigium aliquod fracturæ apparet, de quo *in libro 5. Inſt. part. 1. ſect. 2. c. 8.* dictum. Quia enim in rima neceſſario aliqua ſanies colligitur, quæ è ſuper poſitis partibus defluit, & os atque ſubiectam membranam facile corrumpere poteſt deraſione oſſis eiuſmodi ſaniei collectio impeditur. Deindè quia labia in oſſe plerumque inæqualia & aſpera ſunt, ac dolorẽ pariunt, neque caro cum ijs facilè vnitur: aſperitas omnis deradendo tollitur. Tertiò etiam in cognitionem fracturæ peruenimus & quàm profunda ſit radendo cognoſcimus.

Vt autem de profunditate fiſſuræ certiùs conſtet, primò ſuper os aliquid nigri coloris medicamentum liquidum, vel atramentum ſcriptorium imponendum, ac vulnus ſiccis linamentis implendum, & cataplaſma dolorem leniens imponendum. Poſtridie ſoluto & purgato vulnere os deradendum. Tum enim fiſſura, quæ nigrum medicamentum in ſe ſuſcepit, nigra apparet, os verò reliquum album. Os ergo tamdiu vel vna vice, vel pluribus vicibus deradendum, donec tota rima aboleatur, & os totum album appareat, & ſanguis inſtar lacrymarum extillare incipiat. *Cranij os fractum quomodo rad. ndd.* Non tamen ſine cauſſa quis hìc dubitare poſſet; An opus ſit (præcipuè in noſtris regionibus, in quibus capitis vulnera non ita periculoſa ſunt, vt in multis locis in Italia) ita curioſè ſemper fracturas rimari, præcipuè non penetrantes, & tam accuratè radere. Sic enim, vt poſtea dicetur, Galenus, *6. Method. med. cap. 6.* rectè monet, & ipſa experientia confirmat, fragmenta oſſium longius excurrentia, vſque ad finem proſequenda non eſſe, cum nulla inde noxa ſequatur & tales oſſium rimas natura ſponte vt in alijs oſſium fracturis conſolidare ſoleat: cur non etiam in his fracturis, vbi non totum cranium, ſed ſuperior ſaltem lamina fracta eſt, idem fieri poſſit? *Vid. quæſt. 3. cap. ſeq.*

Figuræ ſcalprorum videantur

apud Ioan. Andr. à Cruce, & Ambroſ. Paræum, *l. 9. c. 4.* Antequam autem os radere incipimus, vulnerati aures aut lana, aut goſſypio aut carptis linamentis obturandæ ſunt, ne ex raſura moleſtiam aut ſtrepitum æger percipiat; ægri quoque caput ab adſtantibus immobile tenendum.

Dum verò raditur, vulneris labia puris linamentis munienda, ne à ſcalpro vel aëre lædantur.

Scalprum verò, ne attritu longo incaleſcat & os inflammet, vel in oleum roſaceum, vel aquam roſaceam ſæpius immittere, vel quod commodius, immutare oportet; cum aliâs etiam ſcalpra permutanda ſint. Ideoque ſcalpella & numero multa & magnitudine differentia in promptu habere oportet.

Poſt raſuram & oſſis & cutis vulneratæ ratio habenda. Etſi verò & regeneratio partis deficientis, & rimæ & cutis coalitus naturæ opus ſit, adiuuanda tamen ea medicamentis. Et primò quidem pulueres cephalici ſupra propoſiti imponendi, nec pingue quid cranio imponendum. Delectus tamen hîc medicamẽtorum habendus. In vulnere enim exiguo & corpore humidiore & molliore ſufficit thus: in maiore & ſicciore manna thuris vſurpanda: Si vulnus ſit ſordidum, & corpus valdè ſiccum, myrrha & alia valentiùs ſiccantia vſurpanda. Et tempore quidem frigido calida vſurpanda, iris, ariſtolochia: Tempore verò æſtiuo ſanguis draconis, cornu cerui. Supra os pulueres, linamenta ſicca imponenda (quæ etiam in principio, ſi pulueres illi non in promptu ſint, ſemper cranio imponenda) ſupra linamenta verò tandem digeſtiua vnguẽta dicta, cutis & labiorum vulneris gratia applicanda; Imprimis verò in capitis vulneribus laudatur reſina abietina cũ modico oleo roſaceo, & ſunt ſupra etiam talia propoſita.

Vt verò poſt raſionem inflammatio aliqua non excitetur, interdum anodynis vti oportet, & proinde partes circa vulnus oleo roſaceo calido fouere; deinde linteum vino calido, in quo roſæ & betonica cocta ſint, madidum imponendum, quod totam partem oleo inunctam complectatur. Aut ſi inflammatio iam immineat, cataplaſma ex farina hordei & roſis cum poſca imponendum. Apparente iam pure ad detergendum vna & altera vice melle roſaceo vel ſolo, vel cum dicto vnguento miſto, vtendum, prout puris maior, vel minor copia eſt. Nam ſi copioſum ſit pus, ſolo melle roſaceo vtendum. Vulnere deterſo ſarcoticum medicamentum ſupra pulueres imponẽdum, vt vnguentum Baſilic. de betonica, de matriſyluia.

Tandem vulnere carne repleto vel ſiccis linamentis, vel emplaſtro diapalmæ, vel alio conuenienti cicatrix inducenda.

Curatio fracturæ cranij, quæ vtramque laminam penetrat, ſine tamen membranarum læſione.

Si verò maior ſit cranij læſio, quam vt externa ſolum lamina fiſſa ſit, videndum, qualis ſit fractura. Poteſt enim tantum eſſe fiſſura, vel ſimul oſſis depreſſio & fractura; vel etiam contuſio. Si ſit ſimplex vtriuſq; laminæ fiſſura, ſed ſine mẽbranarũ & cerebri læſione, *Fractura cranij laminæ vtriuſque.*

curanda eſt vt mox dicetur. Si verò cranium ſimul depreſſum ſit, eleuandum, vt in Inſtit. *lib. 5. part. 1. ſect. 2. cap. 5.* dictum, & Ambroſ. Paræus *lib. 9. cap. 5.* tradit. Si oſſis aliquid effractum, & in multas teſtas defractum ſit, & ita auulſum, vt facilè eximi poſſit, forcipe vel volſella extrahendum; ſi pertinacius autem adhæreat, & præcipuè ſi membranas pungat, vel premat, vectibus, forcipibus exciſorijs, ſcalpris eximendum, de quibus Paræus *lib. 9. cap. 6.*

In oſſibus tamen extrahendis nulla violentia adhibenda; ſed ſi extractioni reſiſtant, opus totum naturæ committendum, (modo ab ijs membranæ non lædantur) quæ id, quod inſtrumentis nullis conſequi licet, facilè ſuo tempore expedit. Multò minus cranij pars quæ cuti vel pericranio adhuc cohæret (etſi à reliquo cranio auulſa ſit) extrahenda & cerebrum & membranæ eius ſuo tegumento ſpoliata nuda relinquenda, ſed ſuo loco reſtituenda, & naturæ negocium committendum, quæ ipſa vel ſeparabit, vel reliquis ea agglutinabit, vt Paræus *l. 9. c. 7.* monet, & hiſtoria curationis comprobat.

A fractura cranij quæ pericula imminant.

Si verò ſimplex rima ſit, ſed ſine cerebri & membranarum læſione, ita curatio inſtituenda. Duo pericula hîc præcipuè imminent. Primum eſt, quod ſanies ad duram matrem deſtillat. Cum enim ex fractura os debile effectū ſit, alimentum affluēs debito modo concoquere non poteſt, vnde excrementitia quædam humiditas in loco fiſſuræ naſcitur, & etiam ex partibus incumbentibus per rimam in membranam duram deſtillat, vnde metuendum, ne humor hic putreſcens membranam corrumpat, & inflammet, vnde febres, conuulſiones, deliria, & ſæpè mors ipſa ſequitur: atque hæc vulgatiſſima interitus eorum, qui ex vulneribus capitis moriuntur, cauſa eſt. Secundò interdum accidit, vt feſtuca quaſi & fruſtulum oſſis intus ſeparetur ac duram membranam pungat, vnde dolores acutiſſimi & conuulſiones oriri poſſunt. Itaque præcipuus hic curationis ſcopus eſt, vt ſaniei huic exitus pateat, vel paretur, & ſi feſtuca aliqua cerebrum pungat, illa dematur. Ac proinde ſi foramen inflictum vulneri expurgando & curando non ſufficiat, vel quia ex depreſſione oſſis nimium comprimitur membrana dura, vel quia nigreſcit, alterum foramē adhuc priori vicinum moliendum eſt, prominentibus interſtitijs cuſpidibus reſectis.

Quapropter curandum, vt cutis loco affecto, vel ex vulnere pateat; vel dicto antea modo aperiatur. Si verò fractura tam ampla nō ſit, vt per eam ſanguis vel ſanies, quæ ab oſſe & cute continuò ſeparantur, inque duram matrem deſtillant, euacuari poſſint; cranium maturè, & quàm poteſt fieri citiſſimè aperiendum, vt ſaniem expurgare, & duram membranam ab ea mundare liceat.

Cranium quomodo aperiendū.

Quomodo verò cranium aperiendum ſit, *lib. 5. Inſtitut. part. 1. ſect. 2. capite* 8. dictum, & tractat hac de re diligenter Ioan. Andr. de Cruc. *de vuln. lib. 1. tract. 2. cap.* 13. Aperiatur autem cranium vel ſcalpris, vel terebra, vel modiolis.

Neque enim, vt verbis Petri Pavv *in comment. in Hippocr. de vuln. capitis* vtar, ſemper per priſin exſectio quæ trepano fit, intelligenda. Tentandum delere fiſſuram; planandæ oſſis fracti oræ, ſi anguſtæ ſint valdè rimæ, dilatandæ, vt ſuperfluis exitus detur, idque accommodatorum ſcalprorum vſu. Abradentes ſcalpri ſi non ſuffecerint etiam ad cycliſcum accendendum. Breuiter, omnia tentanda, priuſquam modiolus in vſum trahatur. Periculo enim non vacat. Vnde niſi ſumma vrgente neceſſitate eo vtendum. Nimirum ſcalpra locum habent, vbi magna fractura eſt: & oſſa fracta vacillant, vt & in oſſibus mollioribus: ſi verò os firmius ſit, terebra vel modiolo opus eſt. Si enim os non ſolum fractum, ſed & effractum & depreſſum ſit, ne oſſe magis compreſſo ſubiectæ membranæ lædantur: ſed ſano oſſi tunc, proximè tamen, quantum fieri poteſt verſus fracturam, imponenda, & cranium, quantum ad ſaniei exitum neceſſarium eſt aperiendum, oſſiſque quam minimum eximendum, membranæ valdè denudatæ aliquid incommodi patiantur, ſed ſatis eſt, ſi quod membranas pungebat, eximatur.

Monet & hoc hic Galenus, *6. m. m. cap. 6.* Si oſſium fragmenta quædam longius excurrant, ne ea vſque ad finem proſequamur, cum nulla ex eo, modo reliqua rectè peragantur, noxa ſequatur, ipſa experientia teſte, ad quam etiam prouocat Amatus Luſitanus, *cent. 6. cur.* 100. qui tales oſſiũ rimas longius procurrentes conſolidari & terminari vidit. Vt enim in aliis oſſibus, ita etiam in cranio natura callum obducere ſolet.

In ſcalpris verò eligendis hic alio modo res ſeſe habet ac in rima, quæ externam tantum cranij laminam penetrat. Ibi enim latiora ſcalpra primo vſurpanda, deinde ſtrictiora & anguſtiora: Hic verò ab anguſtioribus incipiendum & ad latiora progrediendum.

Dura mater quandoque aperienda. Notandum etiam hic, quod obſeruauit Guillelmus Fabricius *l. obſeru. 7.* duram matrem, inter quam & craniũ plerunque ſpacium eſt, quandoque arctè totam cranio adhærere; quo in caſu perforatio ferè inutilis eſt, cum ſanguis non inter ipſum & membranam duram, ſed infra duram membranam ſeu matrem quam vulnerare ita non licet, contineatur. Si tamen neceſſitas id poſtulet, ea ipſa potius aperienda, quam permittendum, vt æger ſine auxilio moriatur. Cuius rei hiſtoria extat apud Glandorpium *in ſpecul. chirurg. obſeru.* 4. de quodam pugili, cui cum grauiter in capite vulnerato tertia die grauia ſymptomata ſuperuenirent, vt ſuſpicio eſſet, materiam intra cranium collectam eſſe, cranium apertum eſt, verum nihil effluxit, ſed dura mater in tumorem elata, in conſpectum venit, quæ cum ſcalpello incuruato, ne pia mater læderetur, aperiretur, maxima copia ſaniei effluxit, quæ non intra cranium & piam matrem, ſed intra duram & piam matrem, latuerat; quâ euacuata & idoneis medicamẽtis adhibitis æger ſanitatem recuperauit.

Quo loco aperiendum. In apertione cranij & hoc obſeruandum, vt in decliuiori quan-

tum licet, parte apertio fiat (modo per ſuturas aut per oſſis tenuitatem aut craſſitiem liceat, & cerebrum vulneratum non ſit, quod tunc per decliuiora loca aperta exire ſolet) vt ſaniei facilius exitus detur. Neque etiam perforatio in ſuturis facienda eſt; nam quia eo loci venæ & membranæ tranſeunt, ferro facilè lædi poſſunt. Et quia cranium ibi imbecillius eſt, facilè fieri poſſet, vt in terebrando ferrum præter opinionem deſcenderet & membranam ac cerebrum læderet. Præterea ſuturæ factæ ſunt, vt per eas vapores capitis exhalarent: Si ergò callus ibi poſt apertionē generaretur, exſpiratio impediretur. Si tamen aliter euacuatio ſaniei fieri non poſſet, minus periculi à ſuturarum apertione, quam ex retentione ſaniei eſt. Nec etiam in oſſe temporum etſi id læſum ſit, perforatio inſtituenda; cum muſculos temporales ſecare non liceat; ob pericula *prognoſt.* 9. propoſita. Nec tamen æger ſine auxilio relinquendus, ſed ſi neceſſitas id poſtulet, loco vicino in oſſe ſyncipitis ſectio inſtituenda, vt docet Galenus, *6. m. m. cap. vlt.* & Ambroſ. Paræus *lib. 9. cap. 15.* Imo ſi neceſſitas ſumma expoſtulet, etiam tempora diuidere & ægrum omni ope non deſtituere iubet Petr. Pavv. *in com. in Hippoc. de vuln. cap.* refertque ſe vidiſſe alâ molæ puero ita contuſum tempus dextrum, vt aliquot oſſis pertuſi fragmenta per vulnus eximerentur, nihil tamen incommodi toto curationis tempore patiente puero tempora aperiri manu Chirurgi non ſemel vidiſſe abſque vllo ſymptomate. Duo tamen monet, primum vt nonniſi ſumma expoſcente neceſſitate tempora diuidantur; deinde vt nouacula ſemper ſecundum ductum fibrarum temporalis muſculi ducatur.

Tempus aperiendi quod attinet, dierum numero id definiri non poteſt, ſed quo citius, eo melius, & fieri poteſt, ante quartum aperiatur. Neque exſpectandum, donec grauia ſymptomata ſuperueniant, ſed ſi malum tantum ſit, vt grauia ſuperuentura ſymptomata metuendum ſit, quamprimum apertio cranij inſtituenda. Si tamen Medicus in principio vocatus non ſit, quandocumque opus & neceſſitas id poſtulat, apertio inſtituenda; cum experientia docuerit, ſæpè ſatis longo, ab accepto vulnere, tempore cranium fœliciter fuiſſe apertum & ægros à grauiſſimis ſymptomatibus liberatos. Et ſatius eſt, citiùs occurrere remediis malo, quam iis omiſſis ſine auxilio ægrum mori ſinere. Itaque quantum fieri poteſt citiſſimè, vel ante quartum diem apertio inſtituatur, præcipuè tempore æſtiuo, quo humores facilius putredinem cōcipiunt. Imo Celſus nec tertium diem exſpectari voluit, cum humores interea temporis ad membranam deſcendentes & exitū non habentes grauiſſima ſymptomata excitent. *Tempus aperiendi cranij.*

Si tamen fractura ita pateat, vt saniē per eam euacuari poſſe ſpes ſit: vel ſi materia exigua & benigna fuerit, quæque à calore natiuo facile regi & diſcuti poſſit, regioque ſit temperata, aer non æſtuans, ægri conſtitutio robu-

ſta, nec is prauis humoribus ſcateat; neque accidens vllum appareat, poteſt apertio nonnihil differri, an forſan naturæ opera ſine ſectione æger conualeſcere poſſit.

Poſt perforationem ſi ſanguis copioſus fluat, medicamento aliquo ſanguini ſiſtendo apto cohibendus: Quale eſt, quod à Galen. *5. m. m. cap.* 4. deſcribitur, quod paratur ex thuris parte vna, aloës parte vna & dimidia, & cum vtendi tempus inſtat oui albumine ad mellis craſſitiem ſubigitur, & molliſſimis leporis pilis excipitur ac vulneri imponitur. Et oræ foraminis radendæ ac leuigandæ ſunt inſtrumento lenticulari, ne aſperitas in carne ſuccreſcente aliquem dolorem excitet; & ſi quid ſcobis in dura membrana collectum eſt, id omne detergendum.

Capitis vulnera, patente membrana, quomodo curanda.

Oſſe patente vel aperto, vt iam ſaniei exitus dari poſſit, de medicamentis idoneis diſpiciendum, quæ patenti iam duræ membranæ imponenda ſint. De quibus Medici cum antiqui tum recentiores valdè diſſentiunt, vt poſtea in quæſtione 4. poſt caput ſequens dicetur. Vt rem igitur in pauca contrahamus, fœliciter vulnera talia curantur, ipſa experientia teſte, vt ex Valeriol. *lib. 4. obſeru. 19. lib. 5. obſeru. 9. lib. 6. obſeru.* 4. Guilelm. Fabric. *cent. 4. obſeru.* 4. & aliis, videre eſt, ſi mel vel ſyrupum roſaceum (pauxillo olei roſacei addito, ſi dolor vrgeat) panno ſericeo vel ſindoni illitum membranæ imponamus: Vulnus verò cephalico aliquo vnguento repleamus, cranioque pulucrem cephalicum imponamus, tandemque emplaſtro de betonica, vel ſimili cephalico id muniamus, caput verò totum oleo roſaceo inungamus. Sedato dolore & inflammatione, melli roſaceo, quod membranæ imponendum, guttula vna atque altera aquæ vitæ admiſceri poteſt.

Vnguent a & Emplaſtra ad vulnera capitis.

Cephalicum Conciliatoris celebre, quod different. 181. deſcripſit vnguentum ita paratur.

℞. *Gumm. elem.* ℥. iij. *reſin. puriſſ.* ℥. iv. *ceræ* ℥. vj. *ol. roſac.* ℥. iij. ß. *ammon.* ℥. ij. *cereb.* ℥. iij. fiat vnguentum. Aliud eiuſdem.

℞. *Gummi elem.* ℥. iij. *opopanac.* ℥. ij. *bdell. ij* ℥. ß. *reſinæ pini* ℥. j. *ceræ* q. ſ. fiat vnguentum.

Gummi elemi vtilitas.

Imprimis enim in capitis vulneribus vtile eſt *gummi elemi*, quod, vt ibidem Conciliator ſcribit, attrahit, dolorem mitigat, malam intemperiem propter familiaritatem, quã cum corpore habet, corrigit.

Guil. Fabric. hoc primo vtitur.

℞. *Terebinth. aq. beton. & ſalu: lotæ* ℥. j. *olei roſac.* ℥. j. ß. *è vitell. ouorum* ℥. j. *gumm. elemi cum oleo ſuper igne lento diſſoluti & colati* ℥. ß. *croci* ℈. j. *vitellos ouorum* num. ij. M.

Vtile eſt & hoc.

℞. *Reſinæ pini* ℔. ß. *terebinth.* ℥. iij. *ceræ, thuris, gumm. elem. an.* ℥. ß. Miſce, fiat vnguentum.

Dolore ſedato ad mundificationem hoc vtitur.

℞. *pulu. caryoph. angel. Ariſt. rot. ircos Florent. an.* ℥. j. *extract. ſalu. beton. an.* ℥. ij. *gumm. elem. ol. roſac. diſſ.* ℥. ij. *mell. roſ. q. ſ. aq. vitæ parum.* M. in mortario, fiat vnguentum.

Emplaſtrum de Betonica ita paratur.

℞. *Betonicæ* M. ij. *matriſyl. ſaluiæ, hyperici, milleſol. piloſellæ, ...*

ſolid. minor. an. M. j. *centaur. minor. major. pimpinell. verbenæ, an.* M. ß. *terebinth. claræ* ℥. xx. *olei roſac.* ℥. x. *reſinæ pini, gummi elemi an.* ℥. j. ß.

Herbæ contundantur & terantur ac affundantur vini albi ℔. ij. Aliquantum bulliant, & inde Soli exponantur per dies viij. vel plures, ac quotidie agitentur. Hinc colentur, exprimantur, & addito ceræ q. ſ. Fiat Emplaſtrum.

Alij hac deſcriptione Emplaſtri de betonica vtuntur.

℞. *Betonicæ viridis, pimpinellæ, agrimon. ſaluiæ, pulegij, milleſol. conſolidæ maioris, matriſyluæ, an.* ℥. vj. *thuris, maſtich. an.* ʒ. iij. *ireos, ariſtol. rotund. an.* ʒ. vj. *ceræ albæ, terebinth. an.* ℥. viij. *gummi elem.* ℥. ij. *reſinæ pini* ℥. vj. *ol. abietini, vini albi, an. q. ſ.*

Herbæ in mortario contuſæ octo diebus in vino albo macerentur & ſæpius agitentur, tandemque ebulliant. Expreſſum & colatum vinum coquatur ad tertiæ partis conſumptionem & addatur ol. abietinum, poſtea cera liquata & hac fuſa reſina & gummi, deinde terebinthina. Quibus paulum refrigeratis reliqua trita & creta; & manibus aſſiduè ſubigantur, dum totus humor exeat. Tandem ad formandam maſſam additur lac caprillum iterumque manibus continenter medicamentum ſubigitur.

Emplaſtrum cephalicum Baſilicum ita paratur.

Emplaſtrum cephalicum Baſilicū. ℞. *Herbarum viridium, betonicæ, plantag. matriſylu. pimpinell. roriſmarin. an.* M. ß. Contuſa macerentur per diem. In *oleo roſac.* ℥. iij. *maſtich.* ℥. j. *pinguedinis recentis vitulinæ, porcinæ, an.* ij. ℥. Deinde coquantur ad vini conſumptionem. Colentur. Poſtea adde *Maſtich. gummi elemi, reſinæ pini, lithargyri an.* ℥. ß.

Rurſum coquantur, donec ſubnigrum acquirãt colorem, ſemper agitando, tandemque addantur *Terebinth. claræ* ℥. ij. *ceræ q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Guilelm. Fabric. tale parat:

℞. *Emplaſtri de betonica* ℥. iv. *gum. elemi oleo roſaceo diſſol.* ℥. j. *pul. roſar. rubr. myrtillor. an.* ʒ. j. *maſtiches, calami aromatici, angelicæ, caryop. an.* ℥. j. *olei & ceræ q. ſ.* F. Emplaſtrum.

Emplaſtrum Fr. Arcæi.

℞. *Ol. roſac. omphacini & completi* ℥. ij. *maſtich. myrtin. an.* ℥. j. *ping. hirci* ℥. j. ß. *ſucci betonic.* ℥. j. Coquan. ad conſumptionem ſucci, adde *maſtiches* ʒ. x. *gummi elemi* ʒ. vj. *terebinth.* ℥. ij. ß. *ceræ alb. q. ſ.* Iterum ebulliant, fiat emplaſtrum. Eſt & hoc vtile.

℞. *Gummi elemi, reſinæ puræ, an.* ʒ. ij. *ceræ* j. ß. *ole. roſac.* ʒ. vij. *ammoniac.* ℥. ß. *terebinth.* ʒ. vj. *ſucci betonic.* ʒ. x. F. ſ. a. emplaſtrum.

Habet & hîc locum Emplaſtrum Alexandri Benedict. quod *lib. 1. cap. 5.* deſcribit, quod ſupra *cap. 20.* propoſuimus.

Felix Vvirts hoc ſuum laudat vnguentum.

℞. *Seui ceruini, mellis deſpumati, an.* ℥. ß. *aloes hepaticæ pulueriſat.* ʒ. j. Miſce. Ioan. Andr. à Cruce hoc feliciter vſus eſt.

℞. *Vini* ℥. xx. *ſucci betonic.* ℥. iv. *calaminthæ.* ℥. ij. *myrrhæ, thuris, aloes, ſanguinis draconis, centaur. minor. granor. hyperic. ana.* ʒ. j. Pulueriſanda puluериſentur ac omnia miſceantur

ceantur, & per biduum macerentur. Poſtea lento igne ad tertiæ partis conſumptionem coquantur, addantur *mellis roſac.* ℥.iv. Iterum parum bulliant: vaſe ab igne remoto adde *Aquæ vitæ vel ſpiritus vini* ℥.vj. Colentur: Tandem adde *olei terebinthin.* ℥. iv. & in vaſe vitreo clauſo ſeruentur.

De betonica Vnguentum Hieronym. Fabric. ab Aquapendente:

℞. *Betonic. viridis* M.viij. Contundantur, contuſis addantur, *ol. communis* ℔. iv. *ceræ, terebinth. an.* ℔.j. Coquantur & exprimantur: Expreſſo ſucco iterum adde *betonic. viridis contuſæ* M.viij. Iterum coquantur & exprimantur.

Plura talia vnguenta & emplaſtra videantur apud Andræam à Cruce, *lib.* 1. *de vuln. tract.* 2. *cap.* 16.

Aquæ & ſpiritus ad vulnera capitis.

Sunt nonnullis, præcipuè vbi dolor & inflammatio non adeſt, (nam dum pars præter naturam calet, & ſanguis ac ſpiritus ad locum affectum confluunt, non ita tutò adhibetur,) aquæ vitæ in vſu, & quod Galenus de Eudemi medicamento teſtatur, idem etiam multi de aquis & ſpiritibus iſtis prædicant, quæ propterea apud plures nationes in vſu ſunt, videnturque membranarum cerebri naturæ ſiccæ optimè conuenire: Ideoque vnam & alteram formam adſcribemus Ioannis de Vigo. Hæc eſt:

℞. *Aq. ardentis ſeu ſpiritus vini* ℥.x. *myrr.* ℥. j. *aloes.* ℥.ij. *ſarcocollæ, thuris, an.* ʒ.ij. *croci* ℈.j. Miſce. Imum vulneris linamento iſto liquore imbuto repleatur, & hinc emplaſtrum de betonica vel aliud applicetur Iacob. Carpenſis. Hæc aſt.

℞. *Aq. vitæ* ℔.v. *vini maluatici* ℔.ij.ß *aloes. myrrh. thuris, an.* ℥.j.ß. *pulu. rad. conſol. maior.* ℥.ij. *cētaur. minor.* ℥.jß. *hyperici* ℥.ß. *terebinth. claræ* ℔. j. Omnia miſceantur, & per mēſem ſtent in vaſe vitreo optimè obturato; Poſtea colentur & exprimantur. Expreſſum vſui ſeruetur; in quo lintea pura madefiant, & vulneri imponantur.

Alia. ℞. *Spiritus vini* ℥.j.ß. *aloes hepatic.* ℥.j. *myrrhæ* ʒ.iij. Super lento igne miſceantur.

Alia. ℞ *Spiritus vini rectificati* ℔.ij. *maſtiches, myrrh. thuris, gummi elemi, hederæ, ammoniac. opopanac. bdellij, matriſylu. betonic. an.* ʒ.j. *theriacæ* ℥.ij.

Contundenda contundantur & omnia miſceantur, ſimulque ſtent in infuſione vitro clauſo per triduum, inde deſtillentur in B. M. Deſtillatum vſui ſeruetur, in quo linteamina pura madefiant, iiſque vulnus repleatur; & deinde emplaſtrum de betonica, aut de matriſylu. imponatur. Monet hîc etiam Ambroſius Paræus, *lib.* 9. *cap.* 18. quòd os, quod terebra attigit, vel aër afflauit, ſquamınas ſemper emittit, ad quam deſquammationem celeriùs promouendam aſpergit puluerem ex eruca, pœonia, cucumere ſylueſtri & ariſtolochia. Prohibet verò, ne ſquammam detrahat Chirurgus, ſed totum negotium naturæ committat. Deſquammato oſſi cephalicum puluerem adſpergit.

Neque ſolum vulneris, ſed & partium vicinarum habenda ratio

Def.ſi ta in vulneribus capitis.

eſt, Ideoque in principio opus eſt repellentibus & exſiccantibus, vt materiæ influxus prohibeatur, & quod influxit exſiccetur, parteſque vicinæ roborentur.

In hunc vſum Hippocr. *lib. de vulner. cap.* cataplaſma componit ex farina hordei & oleo roſaceo, quod omnibus medicamentis reliquis vltimò, vt & vulnus, & partes vicinas complectatur, ſuperponendum. Vel fiat tale tempore æſtatis.

℞. *Farin. bord.* ℥. viij. *olei roſacei* ℥. iv. *poſcæ ſeu oxycrati q. ſ.* Fiat cataplaſma.

Hyeme verò farinæ hordei & oleo roſar. addendæ *pulu. roſar.* ℥. ß. & cum vino formetur cataplaſma.

Si contuſio aliqua adſit, ea, quæ ſupra propoſita, vſurpanda, vel tale cataplaſma:

℞. *Farin. hord.* ℥. vj. *myrtill.* ℥. ij. *olei. roſac.* ℥. iv. *pulu. betonic.* ℥. vj. *oxymel. ſimpl.* ℥. iij. *vini albi generoſi q. ſ.* Fiat cataplaſma.

Simul vtile fuerit caput magna ex parte, vt & ceruicem & collum, & imprimis venas iugulares oleo roſaceo calido inungere, ad dolorem, ſi adſit, leniendum, & ad ſanguinem, qui ad caput affluit, moderatè refrigerandum & repellendum.

Duram meningem mund.ſicantia.

Notandum & hoc, quod monet Ioan. Andreas à Cruce, quod poſt caluariæ perforationem membrana intacta colorem & motum naturalem ſeruare ſolet, poſtmodum eo amiſſo, amplius non mouetur, nec ob id aliud nouum ſymptoma ſuperueniat; paucis poſt diebus ſuperficies quaſi alba & tenuis admodum in ſquammas reſolui incipit, & pellicula quædam prætenuis araneæ telæ modo eleuatur, & inde noua caro oriri incipit. Vt enim ob aëris externi & medicamẽtorum topicorum contactum externa cranij ſuperficies emoritur, & ab humido ſuo natiuo derelictum, ab oſſe reliquo ſeparatur, & quaſi piſcium ſquãmas de ſe emittit: Ita duræ matri idem iiſdem de cauſis euenit; & chirurgos non exercitatos ſæpe timidos reddit, vt membranam illam corruptum iri metuant; cum tamen nihil periculi ſubſit, ſed ſuperficialis illa corruptio ſolo melle roſaceo amoueatur. Cui ſi non cedit, vnguentum imponendum.

℞. *Terebinth. claræ, vin. alb. lotæ.* ℥. ij. *mellis roſati, aq. vitæ, farin. hordei cribratæ an.* ℨ. j. *myrrhæ, aloes, ſacchari fini, an.* ℨ. ij. M. Fiat vnguentum; quo vtere donec membrana iterum pura & ſui coloris appareat

Solet interdum & fœtor quidam in ſeparatione iſtius membranæ apparere, qui tamen nihil periculi coniunctum habet, cum ſaltem in externa ſuperficie ſit vitium, niſi alia praua ſymptomata adſint.

Neque ſine fructu eſt, ſi cephalica interna etiam exhibeantur, nunc calidiora, nunc frigidiora, & temperatiora, prout febris & alia quæ coniuncta ſunt, id requirunt. Valeriola etiam aureæ Alexandrinæ vel Mithridatij ℨ. j. cum diamoſcho dulci & pæoniæ ſemine exhibet. Ipſũ verò craniũ quod attinet, etſi rimæ coalitus & cranij per callum ferruminatio, vt capite præcedente dictum,

ea & medicamentis, & cranio pulueres cephalici, ita veteribus dicti, quod cranij fracturis ſint idonei, ſupra enumerati, huc referantur, inſpergantur & imponantur. Callus autem, quo cranij oſſa ferruminantur, ferè 40. aut 50. dierum ſpatio perfectionem ſuam acquirit; quamquam propter corporum diuerſam conſtitutionem ita certus dierum numerus definiri non poſſit, cum in iuuenibus citiùs, cum in ſenioribus tardius abſoluatur.

Calli in cranio generatio.

Exemplum talis vulneris curati eſt apud Guilelm. Fabric. *cent.* 4. *obſeruat.* 4. Glandorp. *ſpec. chirur. gor. cap.* 20. *obſeruat.* 3.

De Cranij fractura cute integra manente.

Cranij fractura cute integra manente.

Interdum accidit, vt cranium frangatur, cute ad ſenſum integra manente. Etſi enim contuſio etiam tum in cute ſit; eius tamen externa ſuperficies eſt integra, nullumque vulnus in ea apparet. Nam cum ſit mollior, cedere poteſt, vt non vulneretur: Os verò ſubiectum, quia durum, ictui reſiſtit, & ab impetu eius frangitur; id quod ex ictus ratione, ſuperuenientibus ſymptomatibus, tactu dignoſcitur. Tum ergo inquirendum, an fracturæ cranij aliquid annexum ſit, quod neque à natura, à medicamentis curari poſſit: quorum tria præcipuè ſunt; nimirum magna ſanguinis copia intra cranium & membranam cerebri effuſa, oſſis particula vel feſtura membranam pungens, & oſſis depreſſio cerebrum comprimens. Sanguinis effuſi copia cognoſcitur ex ſanguine per nares & aures etiam effuſo, ex capitis grauitate, ex ſopore, ſtupore. Os depreſſum tactu cognoſcitur & fouea digito deprehenditur: Cerebrum comprimi & pungi ex eo colligitur, quod dum æger naſum emungit, puncturam percipit: aut poſt puncturæ ſignum ſuccedit delirium. *Nota.*

Si itaque horum aliquod adſit, omninò cranium aperiendum, & ſi depreſſum ſit, eleuandum: & ſanguis è venis effuſus euacuandus, ac fragmentum cranij eximendum. Si verò horum nihil adſit, & ſymptomata mala abſint, præmiſſa venæ ſectione, & medicamento purgante bilem exhibito, ea ferè curatio inſtituenda, quæ *cap.* 21. *de contuſione cap.* propoſita eſt. Nimirum capite raſo tale repellens imponendum.

℞. *Farin. hordei* ℔. *ladani, pulu. roſar. myrtill. maſtiches, an.* ℥. j. *olei roſac. oxycrati, an. q. ſ.* Fiat cataplaſma, quod mane & veſperi renouetur.

Particulares quoque capitis euacuationes inſtituantur: quarto die gargariſmus paretur ex decocto hordei, in quo paſſulæ & hyſſopus cocta ſint & mel roſarum diſſolutum. Nares quoque intus oleo amygdal. dulcium iungantur. Poſt quartum diem vſque ad ſeptimum caput hoc vnguento illinatur.

℞. *Pulu. roſar. rubr. myrtill. nuc. cupreſſi, ſantal. rubr. albi, abſinth. ladani, ſchœnanthi, aſari, an.* ʒ. j. *olei roſati completi, myrtini. an.* ℥. iij. *ceræ* ℥. ij. ß. Fiat vnguentum.

Poſt ſeptimum vel nonum diſſoluentia ſiue diſcutientia applicentur, vt Emplaſtrum de betonica, cerotum de gummi elemi, naturæ opus eſt, adiuuanda tamen

Emplaſtrum ſacrum cum æquali portione diapalmæ. Vtile eſt & hoc Emplaſtrum.

℞ Opopanac. ℥. ß. *gummi hederæ* ʒ. vj *bdellij* ℥. iij. *reſinæ* ℥. ij. *ol. roſar.* ℥. iv. *terebinth.* ℥. vj. *ammoniaci* ℥. ij. *ceræ q. ſ.* Fiat ſ. a. Emplaſtrum.

Linimentum extrahens ſaniem & materiam contentam ſub cranio.

Vel ℞. *Ol. lentiſci laurini. gummi elemi, reſinæ pini, an.* ℥. iij. *ſucci ſaluiæ* ℥. ij. *ammoniaci, opopanac. galbani, an.* ℥. ß. Diſſoluantur gummi in aceto, poſtea bulliant in ſucco ſaluiæ ad ſucci conſumptionem & refrigerentur.

Si verò poſt ſeptimum mala accidentia ſuperueniant, quæ ſaniem collectam indicent, tunc cranium aperiendum, & procedendum, vt ſupra dictum. Videatur etiam infra *poſt cap. ſeq. quæſt.* 5.

Facta etiam inter ſolutæ vnitatis in cranio differentias contuſionis mentio. Verùm ad eam curandam eadem ferè medicamenta vſurpanda, quæ ſupra de contuſione capitis propoſuimus: quibus ſaltem hoc multiplici vſu probatum è 59. *Epiſt. à Scholtz collect.* addimus

℞. Farinæ hordei, fabarum, an. ℥. ij. *pulu. betonicæ, chamæmeli, meliloti, roſar. an.* ʒ. j. *calami aromat.* ʒ. ß. *oxymel.* ℥. j. *olei roſar. hyperici, an.* ℥. ß. *vini boni q. ſ.* Miſce fiat cataplaſma.

CAPVT. XXIV.

De cranii fractura cum meningum & cerebri læſione: Et primò:

De vulnere meningis duræ ſaltem.

Si vulnus tam altum ſit, vt etiam ſimul dura menix ſit læſa, vulnus hoc id peculiare habet, vt ſanguis copiosè effluat, cum plurima vaſa per eam diſſeminentur, & dolor in parte membranoſa valdè vrgeat; ac proinde ſanguis ſiſtendus & dolor leniendus: Et quia cùm membrana & cranium & cutis læſa ſunt, quæ & cutis & cranij vulnus requirunt, peragenda, & videndum, ne membrana ex ſanie ab hiſce partibus deſtillante lædatur, tandemque vulnus duræ matris ſanandum. *Vulnus duræ meningis.*

Ideoque ſi ſanguis copiosè fluat, os niſi antea ex vulnere pateat, ſtatim aperiendum, & membrana detegenda. Oſſe aperto, ſtatim imponendum aliquod medicamentum ſanguinem ſiſtens, imprimis illud celebre Galeni, quo 5. *m. m. c.* 4. ſe ad ſiſtẽdum ſanguinem etiam in vulnere capitis, & ſanguine è dura matre fluente fœliciter vſum ſcribit: quod ex aloë, thure, & oui albumine, molliſſimiſque pilis leporis componitur.

Nonnulli tamen ante hoc medicamentum imponunt prius puluerem ex aloë & manna thuris compoſitum.

Dolorem lenientia in vulneribus meningu.

Ad dolorem leniendum, ne inflammatio & conuulſio excitetur, nihil commodius eſt oleo roſarum tepido, quod & leniendi & repellendi vim habet. Alij inſtillant sãguinem ex ala turturis & columbæ recens effuſum, in quibus ſanguinibus pręter doloris mitigationem etiam vis deterſoria ineſſe deprehenditur, & illam curationem ad ſeptimum diem continuant.

Ioan. Andr. à Cruce ita in curando progreditur. Præmiſſis vniuerſalibus in ſecunda viſitatione hoc medicamentum imponit.

℞. *Olei terebinth.* ℥. ij. *ſpiritus vini, ſyr. de roſis ſic. an.* ℥. j. M.

Poſt totum vulnus tali puluere replet.

℞. *Myrrh. aloës, maſtich. ſang. dracon. rhabarb. corall. rubr. an.* ʒ. ij. fiat puluis ſubtilis, qui per pannũ lineum rarum traijciatur, & imponatur emplaſtrum de betonica: Et quia hic author oleo terebinthinæ ſpiritum vini miſcet, poſſent etiam hîc aquæ cephalicæ, *cap. præcedente* deſcriptæ, locum habere, vt & vnguenta cephalica ibidem propoſita.

Dura meningis corruptio.

Si autem corrumpi, & purulenta euadere incipiat membrana, detergenda, ne putreſcat, melle roſato, vel melle cum farina hordei & ſucco apij. Ioan. Andr. à Cruce etiam Iſidis medicamento vtitur ad incipientem membranæ corruptionem, vt & Ægyptiaco vnguento initium ſphaceli fœliciter curaſſe ſe ſcribit.

Matthiolus oleum è vitellis ouorum ad membranas cerebri putreſcentes commendat, & eas putrilagine confectas à ſanis mirum in modum ſeparare, idque ſe in quamplurimis magno cum honore expertum eſſe teſtatur. Ambroſ. Paræus, *l. 9. c. 2.* Hoc Ioan. de Vigo proponit.

℞. *Aquæ vitæ* ℥. ij. *mell. roſ.* ℥. ß.

Quod ſi leniore iſto remedio contumacius malum corrigi nequeat, hoc vtitur:

℞. *Aq. vitæ* ℥. iij. *mell. roſar.* ℥. j. *puluer. mercurial.* ʒ. ij. Miſce ſuper ignem.

℞. *Aq. vitæ* ℥. j. ß. *ſyr. abſin. mell. roſ. an.* ʒ. ij. *vnguent. Ægyp.* ʒ. ij. ß. *ſarcocollæ, myrrh. aloës, an.* ʒ. j. *vini alb. boni* ℥. j. Bulliant leniter & colentur.

Quod ſi putredinis tanta vis ſit, vt iſtis remedijs non cedat, Ægyptiac. cum aqua plantaginis aceti loco compoſito ſolo ad id profligandum vtitur, vel ſolo Mercurij puluere, vel cum alumine miſto.

Quod ſi dolor non valdè vrgeat aut iam mitigatus ſit, vt materia, quæ è vulnere ſegregatur, rectè concoquatur oleum hyperici, maſtichinum, vel abietinum imponendum, vel cephalicum aliquod vnguentum.

Pure laudabili apparente olea omittenda, & ad detergendum ſyrupo vel melle roſato vtendum.

Tandem ipſam duram matrem quod attinet, vulnus quidem eius vnionem poſtulat, ſed quia & dura eſt, & labia eius adduci nequeũt vnio eius per carnis, vel ſubſtantiæ ei analogæ generationem procuranda. Archigenes in hunc vſum ſuccum calaminthæ ſupra duram matrem effundit, & farinam milij inſpergit, vt vulnus ſiccetur, detergatur & caro generetur. Ha-

bent & hic locum medicamenta cephalica. Reliquis partibus vulneratis pulueres, vnguenta & emplaſtra cephalica imponenda.

Duræ meningis contuſio. Pertinet & duræ matris contuſio. Nonnunquam enim membrana dura, vt craſſior, contuſa & concreto ſanguine reſperſa eſt. Et tum ſanguis concretus abſtergendus eſt *oxymelite ſ. ſyrup. roſato, melle roſato, ſyrup. de abſinthio, ſyrup. de marrub.* quibus *reſina terebinthina aut abietina, vel ſanguis columbinus* immiſceri queunt.

De vulnere tenuis meningis & cerebri.

Cerebri & tenuis meningis vulnus. Tandem ſi pia mater, ſeu tenuis membrana cum cerebro, cui arctiſſimè annexa eſt, vulneretur, & ſanguinis profluuium & inflammatio metuenda eſt, propter innumera vaſa, quæ per tenuem meningem diſſeminantur, & propter vtriuſque membranæ ſenſum exquiſitum; ideoque vt ſanguis ſiſtatur, medicamentum ex Galen. 5. *meth. c.* 4. antea propoſitum, cui bolus Armenus addi poteſt, vel aliud conueniens vſurpandum. Et ſi quid cranij fractum, quod euelli queat, maturè extrahendum; Si verò ſine violentia euelli nequeat, naturæ totum negotium committendum, ne ſi violentia aliqua adhibeatur, æger in manibus Chirurgi moriatur, atque ita ægro Medicus nihil proſit, ſibi verò infamiam pariat.

Hinc cauendum, ne ſanies ex partibus cerebro incumbentibus vulneratis in cerebrum deſcendēs, illud, vtpote frigidum & humidum, labefactet, alteret, & corrumpat, Ideoque ſanies illa quāprimum abſumenda & exſiccanda ad quam rem calore & ſiccitate opus eſt, & proinde digeſtiua humida hîc locum non habent, & omnia oleaginoſa, vnctuoſa, pinguia, etſi potentia ſicca ſint, fugienda, cum cerebri corpus molle ab ijs facilè corrumpatur; ſed ſiccantia vſurpanda. Nonnulli quidem oleum abietis, ol. terebinthinæ deſtillatum, balſamum orientalem adhibere ſolent: ſed iſta propriè pinguia non ſunt.

Quapropter dum vulnus ſoluitur, aer cubiculi calidus ſit, vel cādelis circa ægrū accenſis, aut ſimili modo alteretur, & linteola vino Cretico vel alio potenti, in quo roſæ & betonica coctæ ſint, imponēda aut ſanguis columbæ calidus inſtillandus. In ſiccioribus etiam corporibus & tempore hyberno aquis vitę ſupra deſcriptis vti licet. Alij ſuccum nepethæ laudant: alij thuris puriſſimi puluere vtuntur, vſque ad ſeptimum, donec caro incipiat ſuccreſcere.

Hieron. Fabric. ab Aquapend. ſe in magno cerebri vulnere fœliciſſimo ſucceſſu hoc vſum ſcribit *lib. 2. Chirurg. cap.* 20.

℞. *Farin. milij* ℥. ß. *olei Hiſpani* ℥. j. *mithridatij* ʒ. vj. *balſam. nigri, quod e Portugallia affertur.* ʒ. iij. *aq. vitæ* ʒ. v. *olei de Calchanto* ʒ. j. ß. (quod ego tamen non facilè adderem) Miſce.

Supra verò imponit hoc emplaſt.

℞. *Farinæ hord.* ℥. viij. *puln. flor. chamæm.* ℥. iiij. *ſpicæ, ſchœnanth. an.* ʒ. iij. *betonic. ſtœchad. an.* ℥. ß. *olei maſtich.* ℔. ß. *roſac. complet.* ℥. iij. *oxymelit. ſimp.* ℥. v. *vini albi q. ſ.* ad emplaſtrum formandum

Oleum autem Hiſpanum, quod ad vulnera breuiſſimo tempore ſanāda valdè cōmēdatur, ita paratur,

℞. *Olei vetuſtiſſimi* ℥.iij. *terebin. puræ* ℥.iij. *frument. integr.* ℥.j.ß. *hyperi.* ℥.ij. *rad. card. bened. valer. an.* ℥.j. *thuris pulver.* ℥. ij. *Rad. & herb. craſſo modo* contundantur, & in vino immergantur, & per biduum macerentur. Hinc oleum & frumentum adijciatur, & coquantur ad vini conſumptionem & colentur: Colaturæ addantur tereb. & thus, & iterum parum ebulliant.

Ioã. Aud. à Cruce cum ſyndone rubro imponit oleũ terebinth. cũ melle roſato miſto. Reliquum vulneris replet tali medicamento.

℞. *Myrrh. aloës, maſtic. ſang. drac. an.* ʒ.ij. *tereb.* ℥.ij. *ſpirit. vin.* ℥.j. M.

Vel ℞. *Tereb. aq. conſol. lotæ* ℥.ij. *ſpir. vin. ſyr. roſ. an.* ℥. j. *pulu. thur. maſtich. myrrhæ, an.* ʒ. ij. *mumiæ, ex cranio, ſem. hyper. ſang dracon. an.* ʒ.ij. Miſce.

His emplaſtrum de betonica, vel gummi elemi impoſuit, totumque caput oleo roſaceo ompha. inunxit; ſuperpoſitis ſplenijs vino, in quo roſæ & beton. coctæ fuêre madidis. puellam quoque quæ cuſpide falcis vulnus in capite cũ cerebri læſione acceperat, atque è cuius capite cranio aperto notabilis portio cerebri exierat, curauit ad diem vſque 14. ſolo oleo tereb. & aq. vitæ vel ſpirit. vin. miſtis: Inde in vulnus guttatim inſtillauit iſtum liquorem.

℞. *Vini* ℥. xx. *ſucci betonic.* ℥.iv. *calamint.* ℥. ij. *myrrh. thuris, aloes, ſang. dracon. centaur. minor. minor. granor. hyperici, an.* ʒ. j.

Co[illegible] contundendis infundantur per trid[illegible]m va[illegible] cl[illegible]o: Poſtea coq[illegible] ad ter[illegible]æ partis conſumptionem, & [illegible] *Melle roſacei* ℥. iv. iterumque parum ebulliant. Ab igne remotis addatur *ſpirit. vini* ℥.j. Colentur: colaturæ addantur *ol. tereb.* ʒ.iv. & in vaſe vitreo diligenter clauſo vſui ſeruentur.

Reliquum vulnus repleuit puluere cephalico, & emplaſtrum cephalicũ impoſuit. Fœliciter etiam ad vulnera cerebri ſananda vſurpatur balſamum Orientale: cui & artificiale hoc ſubſtitui poteſt, quod deſcribit Vidius *de curat. membr. lib. 6. cap. 3.*

℞. *Ol. abietini, album. ouor. ad duritiem coctorum, an.* ℔. j. *reſinæ pini* ℔. ß. *gummi elemi* ℥. ij.

Conijciantur omnia in retortam vitream perlutatam, quæ in cinere ponatur, & deſtillatio 36. horarum ſpatio abſoluatur.

Quod ſi dolor & hic vrgeat, oleum roſaceum cum vino miſcẽdum & imponendum. Extra verò, dum dolor moleſtus eſt, conuenientia fomenta imponenda, imprimis emplaſtrum vel Cataplaſma de farina hordei.

Potiones vulnerariæ in capitis vulneribus.

Potionum vulnerariarum non-nullum vſum eſſe in Inſtit. *lib. 5. part. 1. ſ. c. 9.* dictum, & docet id experientia. Non tamen eædem in omnibus partibus æquè conueniunt; ſed ſecundùm partium diuerſam materiam variãdæ. In vulneribus ergo capitis, ſi cranium vel cerebrum, aut eius membranæ vulneratæ ſint, eligendæ plantæ, quæ alias capiti conueniunt, *vt betonica, primula veris, artemiſia, lilium conuallium, caryophyll. ſaluia, carduus benedictus, hipericum, nux moſchata*, quibu[illegible] *plant*[illegible], *ver*[illegible] *na*, & alia loco all[illegible]o en[illegible]

Potiones vulneraria in vulneribus capitis.

merata addi poſſunt : quæ coquẽda ſunt in vino; vel ſi vinum locum non habet, in vino & aqua, aut cereuiſia, & ſumitur plerumque pulueris ex plantis ℥. ß. vel paulò plus, & coquitur in vini, vel cereuiſiæ menſ. 1. ad tertiæ vel quartæ partis conſumptionem. Et colat. ſi libet melle vel ſaccharo edulcoratur, & exhibentur manè & veſperi ℥. ij. vel paulò plus.

Vt ♃. *Betonicæ. primul. veris, cardui benedicti, pyrolæ, conſolid. ſarracenic. artemiſiæ rubræ, ſaniculæ, an.* ℥. ß. Puluerifatis omnibus, ♃. tantum quantum cochleari capi poteſt, coquantur in vini vel cereuiſiæ menſ. 1. ad partis tertiæ conſumptionem, dulcorẽtur melle vel ſaccharo, & veſperi & manè ℥. ij. propinentur.

Vel ♃. *Plantag. roſar. rubrar. caryophyl. hyperic. veronicæ, an.* ℥. ß. Coquantur in vino.

Colaturæ addatur *magiſterij oculorum Cancri* ℈. ij.

Vel ♃. *Artemiſiæ rubræ, betonicæ, primulæ veris, verbenæ, radic. caryophyllor. an.* ℥. ß. Coquantur in mẽſura vini vna.

Vel ♃. *Saniculæ, artemiſ. betonic. veronicæ, an.* ℥. j. *conſeru. roſ. rub.* ℥. ij. *caryoph.* ℥. ß. *torment.* ʒ. ij. Coq. in aq. puræ & vini Rhenanian. ℔. ij. vaſe clauſo in B. M. Colentur per manicam Hippocrat.

Vel ♃. *Fol. aquilegæ* M. vj. *conſolidæ ſarracenic.* M. iv. *betæ* M. iij. *betonicæ* M. ij.

Omnia viridia conſcindantur & contundantur, & in vaſe duplici clauſo, nullo liquore addito, in balneo bulliente coquantur horis 4. Poſtea ſpontè ſinantur refrigerari & liquor percoletur : de quo manè & veſperi ægro duo cochlearia exhibeantur.

Potionum loco quoque conſeruæ exhiberi poſſunt, vel pulueres.

Vt ♃. *Conſeru. beton. primul. veris, roſ. rubr. an.* ℥. j. *margar. præp. ocul. cancri præp. macis an.* ℈. j. Cum ſyrupo betonicæ fiat Electuar. de quo mane & veſperi ℥. ß. detur.

Vel *Nuc. moſch.* ℥. ß. *oculor. cancri præpar.* ℥. iij. F. puluis detur ʒ. j.

Vel ♃. *Coral. rub. præpar. margar. præpar. an.* ʒ. j. *Spodij* ʒ. ij. *oculor. cancr.* ʒ. j. Fiat puluis, cuiꝰ doſis ʒ. j.

Diæta.

Aër ſit temperatus ad calidum vergens, & niſi talis ſit, arte paretur, ita tamen, vt ignis longius ab ægro accendatur. Calidum enim, vt eſt 5. *aphor. ſ.* 2. in vlcere pus mouet, & maximum ſecuritatis præbet indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulſiones mitigat, capitis grauitatem ſoluit, oſſibus fractis plurimum prodeſt, maximè ſi nudata, multoque magis, ſi in capite. Aër verò frigidus in vulneribus capitis, præſertim cum cranij fractura & meningum læſione vitandus : Frigus enim conuulſiones, tetanos, rigores ac horrores febriles affert. Hippocr. 5. *aphor.* 17. Proinde vulnus diligenter tegendum, aër cubiculi temperandus, & dum vulnus detegitur, calefaciendus. Imò vt Ambroſ. Paræus *lib.* 9. *c.* 13. *teſtatur*, multi ex vulneribus capitis ſauciati frigore imprudenter admiſſo in diſcrimen vitæ adducti ſunt.

Diæta in vulneribus capitis.

Aër tamen nimis calidus, æquè ac frigidus, vulneribus capitis inimicus. Ideóque etiam plumis, linteaminibus,

teaminibus, faſcijs, pellibus, medicamentis calidis, aliſque calorem augentibus caput non eſt onerandum, ſed vt Hippocrat. *de offic. Medici* ait, faſciæ mundæ ſint, leues, molles, tenues ne locus vulneratus oneretur, néue vaporũm tranſpiratio prohibeatur, & calor augeatur. Imò ſi magnus æſtus ſit qualis ſub cane & tempore æſtiuo, aër etiam refrigerandus, vt ſupra *c.* 1. dictum. Aër quoque ſit obſcurior; non valdè lucidus, qui ſpiritus cõmouet, & dolorem auget.

Victus ſit tenuior, ne vapores multi ad caput aſcendant, & humores ad caput moueantur. Et ſi ſanguinem humoreſque tenues ad partem vulneratam affluxuros metus ſit, cibus refrigerans, & ſanguinem nonnihil incraſſans, ac vaſa cõſtringens eſſe debet. Ideoque ægri primum panatella, vel ptiſana hordeacea ſunt alendi. Non improbantur tamen etiam cichorea, malua, lactuca, quæ & ſomnum conciliant, & vapores calidos caput petentes temperant ac incraſſant.

Cerebri gallinarũ in vulneribus cap. ſu vſus. In menſa vltima Cydonia vtilia ſunt. Nonnulli hic cerebrum gallinarum commendant, vt quod ob ſubſtantiæ ſimilitudinem cerebro vulnerato multùm proſit. Scribit quidem Ioan. Andr. à Cruce *de vulnerib. lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 6. ſe nunquam ob cerebri gallinarum exhibitionem cerebrum vulneratum ſanitati reſtitutum videre potuiſſe; licet interdũ ob tenuem victum & medicamenta idonea id acciderit. Ad negandum tamen hoc non ſufficit. Scribit contra Cardanus, gallinæ cerebrũ & memoriam iuuare, adeoq; vt aliquos, qui delirare inceperint, reſipiſcere fecerit. Amygdalas dulces quidam etiam non exhibendas cenſent quod caput grauent.

Vini potus ad diem 14. vſque planè intermittendus; cum caput petat & vaporibus repleat, neruiſque noceat, ſed cereuiſia tenuis & aq. hordei bibenda. Si ſitis moleſta eſt, ſuccus maiorum granatorum vtilis eſt; feruorem enim bilis reprimit. Somnus ſit moderatus. Interdiu æger non dormiat: quoniam caput ſomnus diuturnus replet; niſi noctu non dormiuerit. Si tamẽ phlegmone cerebrum aut meninges inuaſerit, etiam interdiu, præſertim ab aurora ad meridiem, ſomnum inire ſuadet Ambroſius Paræus, *libro* 9. *capite* 14. cum ea diei parte ſanguis in corpore dominetur, qui cum per vigilias in habitum & ſuperficiem corporis effundatur, ſomno contra intrò ad partes corporis nobiles, cor & hepar reuocetur, ſi cũ ortu Solis in habitum corporis effunditur, etiam vigiliarum motu magis magiſque effunderetur, inflammatioque augeretur. Si vigiliæ ſint immoderatæ, ſomnus conciliетur lenioribus medicamentis, *vt parte* 2. *capite* 1. dicetur, decubitus ſit in ea parte quæ minus dolet, donec pus ſit genitum; poſtea in affecta parte æger iaceat, vt pus effluat, niſi dolor prohibeat. Quies animi & corporis imperanda. Exercitij tamen loco lenes frictiones in partibus inferioribus ante cibum inſtituantur. Oculorum acies non intendenda; & proinde, vt dictum, lumen intenſum vitandum, & potiùs mediocres tenebræ eligendæ.

Vitandus quoque ſonus & ſtrepitus vehemens, vt tympanorum, tubarum, ſerrarum & ſimiles. Compertum enim eſt & hunc quibuſdam mortem attuliſſe, vt refert Guil. Fabric. *cent.* 1. *obſeru.* 20. Æger pauca loquatur, abſtineat riſu, clamore, & imprimis ſternutationem cauendum ne duri etiam maſticandum.

Animi ſymptomata, vehementiora præſertim, ira & metus, valdè capite vulneratis noxia ſunt, vt mortem quandoque afferant, ſicut id obſeru. Guillelmus Fabric. *cent.* 1. *obſeru.* 17.

Nocentiſſima quoque eſt Venus, adeò vt quidam penè ſanitati reſtituti ex vſu Veneris mortui ſint. Exemplum annotauit idem Fabric. *cent.* 1. *obſeru.* 84.

Aluus ſingulis diebus reddatur, & niſi ſponte officium faciat, arte mouenda, ne fæces retentæ vapores ad caput mittant.

QVÆSTIO. I.

An vulnera capitis per agglutinationem ſeu ſuturam, an verò per carnis generationem ſananda ſint.

An vulnera capitis ſananda ſint. Inter Chirurgos agitatur Controuerſia de curatione vulnerum capitis ſine cranij fractura, an capitis cutis vulnerata per ſuturam & agglutinationem, vt loquuntur; an verò per carnis generationem curanda ſit. Alij enim per agglutinationem curari volunt, ea de cauſa, ne caput ab externo aëre offendatur. Alij verò vulnera capitis conſui nolunt: 1. quia cutis capitis durior, vt aliarum partium non agglutinatur. 2. quod periculum immineat, ne ſanies ſub ſutura retineatur, & retenta pericranium & cranium corrumpat, & dolorem, inflammationem & & alia mala excitet. 3. quod metuendum ſit, ne ſuendo pericraniũ lædatur. Ab externis verò aëris iniuriis, etiam ſine ſutura, tegumentis caput defendi poſſe aiunt.

Verùm enimuerò quod ipſam ſuturam attinet, dictum iam ante eſt, omittendam omnino eſſe, niſi neceſſitas ſumma id poſtulet, & vbi neceſſaria eſt, ne pericranium ſimul lædatur. Et præſtantiſſimi chirurgi ferè eam omittunt: Poteſtque alteratio capitis ab aëre frigido tegumentis caueri. Et ſi tota cutis inciſa eſt, omnino metuendum pericranium ſimul læſum eſſe, quo vulnerato, tutius eſt ſuturam omittere quam adhibere. Malè verò puto opponi ſuturam carnis generationi, atque curationem per agglutinationem & ſuturam pro eodem haberi. Etſi enim negandum non ſit, cum experientia id teſtetur, etiam cutem capitis (quamuis tardius, cum craſſior ſit & ſiccior) conglutinari: tamen vix fieri poſſe puto, vt illa agglutinatio fiat ſine omnis carnis generatione, præſertim cum longiore tempore ad cutis agglutinationem opus ſit. Et licet tardè generetur, omninò tamen & conglutinationem cutis fieri neceſſarium eſt, cum non ex carne cutis, neque ex cute caro creſcat, aut cutis per carnem conglutinetur; ſed ex cute ſolum cutis generetur, & cutis per cutem, ſeu cicatricem coaleſcat. Ideóque ſatis eſſe puto, ſi chirurgus de hoc primum ſollicitus ſit, vt neceſſaria medicamenta adhibeat, & vulneris labia per de-

ligationem coniungat, reliquũ naturæ committat. Nam vt ſimul aliquid carnis ſuccreſcat, ipſe vix prohibere poterit, cum non ſit poſſibile, vt ſine omnis puris generatione & prouentu tale vulnus ſanetur. Alteratur enim tum à telo, tum ab aëre externo, cruditatemque quandam contrahit, quæ non niſi coctione, & puris aliqua generatione emendatur. Vnde in eius, quę in pus vertitur, locum alia noua ſuccreſcat neceſſe eſt.

Vulnera frontis an ſint ſuēda. Vulnera frontis nonnulli etiam per ſuturam coniungi debere docent, vt deformitas vitetur; idque ideo quod primò ſtatim ſutura ſicca, vel per glutinum adhiberi non poſſit; quapropter ſuendum cenſent vulnus, & ſecundo & tertio die ſuturam remouendam & glutinum adhibendum putant. Verùm hoc modo deformitas non euitatur: Puncta enim ſemel facta conſpiciuntur: neque ſutura vſque ad vulneris conſolidationem durat. Neque refert, etiamſi in prima deligatione ſutura ſicca non adhibeatur. Sufficit ſi in ſecunda id fiat.

QVÆSTIO II.

Quo in loco contrafiſſura fiat.

De contrafiſſuræ loco non omnes idem ſcribere ſupra dictum eſt. Nonnulli in ea ſunt ſententia, fieri hanc fracturam in alia quidem oſſis parte ab ea, quæ ictum excepit, in eodem tamen oſſe, nullo modo in oppoſita parte. Sententiæ huius eſt Paul⁹ Ægineta, *l.* 6o. *cap.* 9o. vbi aduerſus Soranum diſputat; cui aſſentiuntur Guido de Cauliaco, Vidus Vidius, Gabriel Fallopius. Idque ex vſu ſuturarũ probare conantur, quas inter alias cauſas ideò etiam datas volunt, vt ſi parte aliqua cranium frangeretur, reliqua indemnis ſeruaretur, terminuſque læſionis eſſet ſutura ipſa. Ideoque etſi vitra & cucurbita exſiccata in parte oppoſita frangantur, in cranio tamen aliter ſe rem habere ſtatuunt. Vitrea enim vaſa & cucurbitæ exſiccatæ vacuæ ſunt, & agitato ex percuſſione in ijs aëre, nec exitũ inueniente in alia vel oppoſita parte fit fractura: cranium verò vacuum non eſt. Vitrea etiam & cucurbitæ continua corpora ſunt, cranij verò partes inter ſe ſaltem contiguæ & ſuturis diſtinctæ.

Alij verò, & quidem ipſa experientia edocti, in alia cranij, quam quæ percuſſa eſt parte, imò in oppoſita fracturam fieri poſſe ſtatuunt. Dux horum procul dubio Hippocrates, qui *in lib. de vulnerib. capitis*, ſcribit: Frangitur caluaria ſub vulnere alia parte, quàm vbi plaga eſt. Idem poſt Hippocratem Soranus *lib.* 8. *de aſfect. cap.* 4. & Cornelius Celſus, *l.* 8. *cap.* 4. Galenus, *lib.* 6. *m. m. cap. vltimo*, Auicennas *quinta quarti, tract.* 3. Nicol. Florentin. Ioan. de Vigo, Ioan. Andr. à Cruce, ſtatuunt, qui omnes in alia, quàm vbi plaga eſt, cranij parte fracturam fieri poſſe aſſerunt & obſeruarunt. Ideoque ob rationes quaſdam ſenſum dimittere non licet, vt Ariſtotel. 1. *de generat. & corrupt. text.* 58. habet, & in morbis externis ſenſus omnibus rationibus præferendus. Neque experientia hæc elidi poteſt, quod

Amatus Luſitanus, *cent.* 3. *curat.* 42. & alij quidam aſſerunt, fieri poſſe, vt vna parte caluariæ læſa, cum alia longè diſtans afficiatur, non quod os fiſſum ſit, ſed quod ſub eo cerebri meningum venula aliqua rupta ſit, ex qua ſanguis effluit & ſanies fit ac putredo oritur. Experientia enim contrarium docet, obſeruatumque, vt ex locis allegatis patet, non ſolùm venas, ſed ipſum cranium in parte oppoſita, vel diſtanti ruptum fuiſſe. Et quamuis cranij oſſa non continua ſint,ſed contigua ſaltem: tamen quod alijs corporibus accidit,& cranio accidere poteſt. Dum enim aër in cranio ex ictu commouetur,& per totam cranij ſubſtantiam fertur, vbi in concurſu cranij parti oppoſitæ alliditur, renitens frangit. Et ſit ſanè, quod etiam Galenus, 9. *de vſu partium, capite* 17. vult, vt hanc quoque ſuturæ vtilitatem habeant, ne ſi fractura accidat, ea nimis longè protrahatur,ſed ad ſuturam terminetur: tamen nihil obſtat, quin in oppoſita etiam alia parte fractura fieri poſſit ob cauſam modo dictam. Fracturæ quidem ad proximum os continuationem prohibent ſuturæ: vt verò in alio oſſe fractura peculiaris fiat, prohibere non poſſunt. Non tamen neceſſarium eſt,vt quoque ſupra diximus, vt contrafiſſura ſemper fiat in parte oppoſita, ſed ſatis eſt ſi fiat in alia, quam quæ percuſſa eſt.

QVÆSTIO. III.

An cranium fiſſum ſtatim & ſemper radendum ſit?

Celſus *lib.* 8. *cap.* 4. quo de vulneribus capitis diligenter tractat, antiquiores quidem Medicos in omni fiſſo fractóue oſſe protinus ad ferramenta, quibus id exciderent, veniſſe ſcribit. Ipſe verò melius eſſe putat ante emplaſtra experiri, quæ caluariæ cauſa componuntur, eorumque aliquod ex aceto mollitum per ſupra fiſſum, fractumque os imponere, deinde ſuper id aliquanto latius, quàm vulnus eſt, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea ſuccidam lanam aceto tinctam imponere iubet, & hoc modo vſque ad diem quintum curare. Quod ſi caruncula increſcere cœperit, & febricula, aut ſoluta erit, aut leuior, & cupiditas cibi reuerterit, ſatiſque ſomni accedat, in eodem medicamento perſeuerandum eſſe cenſet. Hac enim ratione ſæpe rimas callo quodam, qui veluti oſſis cicatrix eſt, impleri ſcribit, qui callus aliquanto melius ſit velamentum cerebro, quàm caro, quæ exciſo eſſe increſcit. Si verò ſub prima curatione febris intenditur, breueſque ſomni, & ijdem per inſomnia tumultuoſi ſunt, vlcus madet, neque alitur, & in ceruicibus glandulæ oboriuntur, magni dolores ſunt, cibique ſemper faſtidium increſcit: tum demum ad manum ſcalprumque veniendum cenſet.

Cranium fiſſum an ſemper radendum ſit?

Hieronymus Fabric. ab Aquapendente verò *l.* 2. *chirurg. cap.* 17.

Celſi ſententiam, quam etiam Petrus Pavv. *in com. in hunc locum* paradoxam appellat, improbat ob ſequentes rationes. 1. quia in vulneribus capitis, quæ ſua natura admodum periculoſa ſunt, peſſimum eſt, expectare praua ſymptomata, ac tum demum prouidere, cum forſan occaſio præterierit. 2. quia ſi rima non deradatur, vt plurimum nigritiem contrahit, ob quam deinde ad os radendum cogimur. 3. quia cranium etiam non læſum, ſi denudatum ſit, deradendum eſt, vt raſura ſaniei collectio, quam ad ſubiectam membranam deſtillare poteſt, & eam corrumpere, præcaueatur: Labia, quæ in oſſe inciſa ſunt, inæqualia & aſpera læuiganda ſunt, & raſura in exactam cognitionem profunditatis rimæ perueniendum.

Verum enim verò Celſi, vtpote viri in Chirurgia peritiſſimi ſententiã, præſertim vbi externa ſaltem lamina fiſſa eſt, non planè reiiciendam puto: Etſi enim in iis regionibus, vbi periculoſa ſunt capitis vulnera, nemini ſuaſerim, vt raſionem differat; tamen in noſtris & aliis regionibus, vbi minus periculoſa ſunt capitis vulnera, ex Celſi ſententia curationem inſtitui poſſe puto; cum certum ſit & experientia id teſtetur, naturam vt in aliis partibus, ita & in capite ſæpe oſſa conſolidare, ſi omni raſura, quod vel fiſſuræ illæ, quæ longius procedunt, teſtantur, quas ad extremum vſque inueſtigare Galenus *6. m. m. cap. 6.* & omnes Medici prohibẽt, quaſque natura ſine raſione ſanat. Itaque hîc vulneris cõditio diligẽter perpendenda. Si enim eius labia non ſint aſpera & inæqualia, & vulnus tale ſit, vt non ſit metuendum, grauia ſymptomata ſuperuentura; naturæ negotium committere, & pulueres cephalicos, atque alia neceſſaria medicamẽta adhibere licet. Et quamuis negari non poſſit multos ſatis commodè viuere, quibus magna pars cranij dempta eſt: tamẽ quod Celſus habet, negari non poteſt, melius & fortius velamen cerebro eſſe callum, qui in rima concreſcit, quam carnem, quæ concreſcit, vbi os deraſum eſt. Poteſt etiam ſine raſione vulnus mundari. Si verò vulnus ſit inæquale & aſperum, aut ob grauia ſymptomata imminentia malum metuimus, ad raſuram ſtatim accedendum. Neque hic ſemper ad ſeptimum vel octauum vſque diem naturæ negotium committendum, & grauiſſima ſymptomata expectanda ſunt ſed quid ſub prima curatione, vt Celſus loquitur, & primis ſtatim diebus fiat, attendendum. Facilè enim ex ſignis à Celſo traditis cognoſci poteſt, an morbus in peius vel melius vergat.

QVÆSTIO IV.

An duræ meningi denudatæ ſiccantia an verò humectantia medicamenta imponenda ſint.

Non eadem medicamenta membranæ duræ denudatæ chirurgos, vel olim impoſuiſſe *ex Galen. 6. m. m. cap. 6.* patet: ſed aliquos blandiſſima, quæ hodie digeſtiua vocantur, alios vehementer ſiccantia. Meges Sidonius, vt *ibidem* refert *An duræ meningi ſiccantia an humectantia imponenda.*

Galenus vehementiſſimis ſiccantibus vtebatur, vt & ciuis quidam ipſius Eudemus, vir ſatis exercitatus in hac artis parte, ſic vt emplaſtrum, quod Iſin vocant, nudatæ membranæ imponerent, & ſuper hanc foris oxymel. Emplaſtrum autem Iſis cephalicum *lib. 5. de comp. medicamentorum 5. gener. cap.* 2. deſcribitur; paraturque ex *ceræ* ℥. 100. *Terebinth.* ℥. 200. *ſquammæ æris rubri, æruginis raſæ, ariſtoloch. rotund. thuris, ſalis Ammoniac. æris vſti, rad. Dracunculi, an.* ℥. viij. *Aluminis vſti* ℥. xij. *olei veter.* ℥. x. Terenda terantur, adiecto aceto acerrimo, & vt conuenit, coquantur quouſque non inquinentur manus, & fiant paſtilli manibus aceto acerrimo intinctis, qui per x. dies in aceto acerrimo macerentur. Nullum verò alium his vſum ſe vidiſſe ſcribit Galenus: hoc tamen teſtatur, magis ſanatos fuiſſe eos, qui ab Eudemio illo curabantur, quàm aliis qui blandis vtebantur. Neque ea curandi ratio Galeno diſplicet hanc ob cauſam, quàm ab aliis qui blandis vtebantur. Neque ea curandi ratio Galeno diſplicet hanc ob cauſam, quod auditorius meatus, qui non ſolum vſque ad duram cerebri membranam pertingit, ſed etiam neruum attingit, qui ipſum à cerebro deſcendit, tamen vehementiſſima medicamẽta tolerat: qualia propterea etiam duræ membranæ, vt natura ſicciſſimæ, conuenire poſſunt. Atque ita Eudemio curationem approbare videtur Galenus. Eandem curandi rationem & Celſus obſeruauit, qui perforatione peracta duram matrem aceto acerrimo vult inſpergi, vt ſi cruor aliquis ſuper ipſam ſit concretus diſcutiatur. Deinde vſurpat emplaſtrum viride, vel Iudæum, quæ valde ſiccant, & ab eo *lib. 5. cap.* 19. deſcribuntur. Atque hæc curandi ratio petita videtur ab Hippocrate, qui *lib. de vuln. cap.* iubet, vt exciſo oſſe & membrana patefacta, valde ſiccantibus & detergentibus hebes fiat & putreſcat.

Ex poſterioribus verò Medicis ſunt, qui membranæ duræ denudatæ ſpiritum vini, ſeu aquam vitæ aliquam, præcipuè cum cephalicis, vel ſolam, vel cum melle roſaceo, aut terebinthina: aut vnguẽtis cephalicis ſiccis miſtam imponunt. Neque hic curandi modus per ſiccantia rationibus deſtitui videtur. Primò enim vlcera omnia exſiccatione indigent; anodyna verò & humida facile putredinem excitant. 2. Oleum eſt neruis inimicum. Meninx autem dura eſt neruoſæ ſubſtantiæ. 3. Frigida ſunt neruis inimica, quale eſt oleum roſaceum, quod plerique adhibent.

Qui verò Romæ viuebant Medici tempore Galeni contrariam rationem ſequebantur, ac humectantibus & præcipuè oleo roſaceo vtebantur: alij columbæ ſanguinem calidum ſupra membranam inſtillabant. Et de oleo roſaceo quidem ſcribit Galenus 11. *de ſimpl. med. fac. cap.* 2. *de ſangu. columb.* ſeſe ſexcentos noſſe eorum quibus Romæ perſanata fuerint capitis oſſa, nec quidquam ab vſu roſacei citra columbæ ſanguinem offenſos ſtatuitque nihil melius inueniri

poſſe, quàm vt oſſe perforato optimo roſaceo vtaris. Galeno adſtipulatur Aëtius *lib. 2. cap. 85.* & Paulus Ægenita *lib. 6. cap. 90.* Sequuntur hanc curandi rationem & hodie plurimi, qui tum oleo roſaceo, tum digeſtiuis medicamentis vtuntur, ſcribuntque non dari aliquod medicamentum, quod ita nobis ſimilis temperaturæ naturalem & innatum calorem foueat & corroboret, fluxiones inhibeat, intemperiem remoueat, cauſis dolorem patientibus reſiſtat: Et proinde cum præcipua cura Medici eſſe debeat, inflammationem prohibere; nihil verò magis ad inflammationem excitandam faciat, quàm dolor, medicamenta dolorem ſedantia, & præcipuè oleum roſaceum, ſemper eſſe neceſſaria. Præterea quia vulnus incrudeſcens non parum moleſtiæ exhibet; incrudeſcit autem ſiccis medicamentis: potiora putant humectãtia & lenientia. Sunt tandem qui vtrãque curandi rationem probant; ac parũ referre putãt vtrã ſequamur.

Verum enim verò cum ſiccantia & humectantia medicamenta valdè differant, & contrarios planè effectus edant, non parum refert, an his, an verò illis vtaris. Itaque hac in re & vulneris & corporis & regionis conditio conſideranda. Etenim ſi membrana ſine inflammatione ſit alba, illæſa ac pura appareat, dolorque abſit, medicamenta ſicca cephalica vſurpanda. Accidit verò ſæpè hoc, vbi à telo membrana detecta eſt: quæ ſi mollis, illæſa, alba & pura appareat, mel roſatum vel ſolum, vel cum ſiccante aliquo miſtum adhiberi poteſt. Scribitque Ioan. Andreas à Cruce, ſe longo experimento compertum habere, in Athletis & exercitatis corporibus mel roſatum cum guttis iv. aquæ vitæ, imò vulneri, ſeu membranæ detectæ fœliciter cum ſypone imponi, & reſiduum vulnus puluere vel vnguento cephalico repleri. Neque omninò aquæ vitæ illæ in tali vulnere planè reiicienda videtur, cum neruoſis partibus amicæ ſint, à putredine præſeruẽt, & in omnibus vulneribus vlceribuſque detergendis, ſiccandis, & ad bonum exitum perducendis mirabilem vim habeant, id quod quadraginta annorum experientia ſe obſeruaſſe ſcribit Valeriol. *l. 5. obſ. 8.* Si verò dolor & inflammatio metuatur & membrana non planè illæſa ſit, id quod plerumque accidit, cum artificis manu, ac inſtrumentis cranium aperitur, & vel agitatione nimia, vel oſſis eminentia, vel quocumque modo mẽbrana læditur, & non rectè ſeſe habet, commodiſſimum eſt oleum roſaceum omphacinum, quod ex immaturis oliuis expreſſum eſt, & cum roſis non planè apertis paratur, quod & adſtringendi vi aliqua roborat, & temperata frigiditate inflammationes prohibet & ſuppurationem, quæ in principio vulneris ſtatim procuranda citat. Cum enim inflammationem penitus euitare non poſſimus, mitiorem eam fore docet Hippocrates, *lib. de vlcer.* ſi quam celerrimè vulnus ſuppurare fecerimus. Nõ tamẽ nimis diu, & vltra ſeptimã præter, propter quod fit tertio die deligationẽ (neque enim certo dierũ nu-

Spiritus vini in vulneribus & vlceribus à putredine præſeruãdis vtilitas.

mero hoc definiri poteſt) in huius vſu perſiſtendum, ne putredo aliqua excitetur, & membrana tum à frequenti oleorum impoſitione, tum è puris longiore mora hebes fiat; præſertim æſtate, quo tempore citius pars generatur; hyeme autem ad ſeptimum vſque diem nonnunquam medicamentis ſuppuratoriis vtendum. Ideoque quamprimum pus bonum apparere incipit, oleo roſaceo, mel roſaceum addendum, aut ſyrupus roſaceus, vel etiam oleum de vitellis ouorum. Hinc ad magis ſiccantia accedendum, & cranio pulueres cephalici inſpergendi. Ad quam rem Meges Sidonius Iſide ſolo vtebatur in capitibus Perſarum duriſſimis & robuſtiſſimis, & his, qui in Aſia degebant. Itali non niſi duplo roſaceo abiecto vti audent. Neque verò ſiccantia eiuſdem planè modi in omnibus corporibus vſurparunt antiqui; ſed in mollioribus corporibus vtebantur emplaſtro, ſeu vnguento Iſidis à Galeno deſcripto, quod fit ex vna parte emplaſtri Iſidis, & duabus partibus cerati roſacei: In medioeri temperamento vnguento compoſito ex æquali horum portione. In robuſtiſſimis corporibus qualia ſunt nautarũ, agricolarum, Emplaſtrum Iſidis ſolum locum habere poteſt.

Eodem modo temperaturæ & corporis conſtitutionis ratio habenda eſt in lenioribus & anodynis illis adhibendis. Etenim in corpore molliore, & humidiore, qualia puerorum, ſufficit ſolùm oleum roſaceum. Sui caput ſit ſiccius, vt in adultis & præcipuè cuſpos capillos habentibus, reſina abietina admiſcenda, vel oleum hyperici. Sin adhuc ſiccius plus reſinæ quam olei roſarum ſumendum. Ita & æſtate vtilius eſt oleum roſaceum, hyeme reſina abietina.

Hodie ferè vtuntur vnguentis cephalicis de gummi elemi, de betonic. de matriſylu. quæ ita pleraque ſunt compoſita, aut aliorum admiſtione ita facile temperari poſſunt, vt & dolorem leniant inflammationem prohibeant, putredinem arceant. Vbi maiore ſiccatione opus eſt, adhibent, vel admiſcent aquas vitæ ſupra propoſitas. Exempla talium curationum videantur in locis ſupra allegatis.

QVÆSTIO V.

An cranio fracto, cute verò integra manente, cutis ſecanda ſit.

Eſt Pauli Æginetæ, Celſi & plerorumque Chirurgicorum opinio, ſi cranium fractum, cutis verò integra ſit, cutem capitis ſecandam eſſe, vt fractura pateat, & reliqua, quæ debent, commodè peragi poſſint. Refert tamen Vidus in *comment. in lib. Hippocr. de vulnerib. capit.* Iacobum Peruſinum, Romæ Medicum & Chirurgum ſuo tempore celebrem, longo vſu obſeruaſſe, eos magis ſeruari, qui ſine cutis inciſione partim lenientibus, partim ſiccantibus medicamentis curantur, quam quibus cutis inciditur, & os aperitur, atque hi longè aliam eſſe rationem cranij fracti denudati, quam cute intecti docet. Etenim ſi cranium de- *An cranio fracto cutis integra ſecand.*

tectum

tectum ſit, ſi abſque ſectione relinquatur humor, qui ſupra membranam cerebri delapſus eſt à calore, qui expirat, diſcuti non poteſt; quo circa putreſcens hominem iugulat. Vbi verò cutis integra eſt, calor non expirat, ideoque ſaniem digerere, & oſſa ſolidare poteſt; id quod in aliis etiam fracturis, quæ carne cute teguntur, quotidie fieri videmus.

Verùm ſententia hæc abſolutè vera non eſt. Facilè quidem eam recipimus, ſi neq; magna ſanguinis copia ſub cranium effuſa ſit, neq; os fractum membranas pungat, neq; cranium depreſſum cerebrum comprimat, vt ſupra dictum. Vt enim alia oſſa fracta à natura conſolidantur: ita in cranio idem accidit, ſicut manifeſtè in fracturis longius progredientib. euenit, quas ad extremum vſque inueſtigare Galenus prohibet. Etſi nec vaſa, nec cutis valdè læſa ſit, ſanies illa exigua à natura facilè diſcutitur.

Verùm ſi ſanguinis magna copia ſub cranium effuſa ſit, & partium ſubditarum corruptio à pure metuatur, membrana ab oſſe fracto vel depreſſo pungatur, aut comprimatur, id quod ex ſignis ſupra traditis & ſymptomatib. grauibus ſuperuenientibus apparet. Cùm natura iſta vitia corrigere non poſſit, omninò cutis ſectio & cranij apertio neceſſaria eſt. Præterea cùm cutis ſectione neglecta, nec fractura oſſis, neque modus eius, neque terminus ſatis cognoſci poſſit, cautus hic ſit medicus, ne in aliquod periculũ ægrum coniciat: Et ſic, vt ſaniem per cutẽ exhaurire poſſit: oſſicula tamen & ſquammæ in profundo hærentes non ita facilè extrahuntur.

QVÆSTIO VI.

An in cranij fractura etiam internam laminam penetrante ſemper cranium aperiendum ſit.

Communis eſt opinio, quam ſuprà propoſuimus, ſi cranij vtraque lamina fiſſa ſit, cranium aperiendum eſſe, vt ſaniei, quæ colligitur, & deligatione exprimi, nec alio modo euacuari poteſt, exitus patefiat. Sunt tamen nõnulli, qui contrarium ſentiunt, & breuius ac tutius emplaſtris, ceratis & aliis medicamentis extra appoſitis, quàm manuum & ferri opera cranium hoc modo fractum curari poſſe putant: Ideò, quod 1. per medicamenta nihil amplius deſtruitur, quod fit manuum opera, ſed quod fractum eſt ſtatim reficitur: 2. quod cranij apertione ſæpè inflãmationes & alia ſymptomata accerſuntur. 3. quod membranarum cerebri inflammationes ſolis medicamentis; non verò manuum opera ſanantur. 4. quod dantur medicamenta, quæ ſagittas, ſpinas, & alia è corpore extrahunt, quorum ſylua eſt apud Galen. *6. de comp. med. ſec. gen.* Scribonium Largum *de comp. med. cap.* 201. Celſum *lib. 5. cap. 19.* quibus etiam ſanies ſub cranio cõtenta extrahi poſſe videtur. Et 5. tandem, quod ipſa experientia teſtatur plurimos ſola medicamentorum applicatione ſine manuum opera ſanatos fuiſſe.

An in cranij fractura cranium ſemper aperiendum ſit.

Verum enim verò eadem ferè

huius quæſtionis ſolutio eſt, quæ tertiæ. Etenim ſi certò conſtet, neque cranium depreſſum eſſe, neque quicquam effractum, à quo cerebrum læditur, & ſanies tam paruam copiam eſſe, ac naturæ robur tantum, vt medicamentis adiuta ſaniem abſumere & diſsipare poſsit, id quod ex ſymptomatibus apparet, apertiore cranij opus non eſt. Verùm ſi ſanies ſit paulò copioſior, aut à cranio cerebrum, aut mēbranæ eius lædātur nullo modo omittenda ſectio. Et cùm ſemper ſatis certi eſſe non poſſumus, quāta ſaniei copia collecta ſit ſub cranio, & quantum naturæ robur ſit; tutius ferè ſemper videtur maturè cranium aperire, antequam ſymptomata grauia ſuperueniant, quæ poſtea apertionem difficiliorem & periculoſiorem reddunt. Neque enim, ſi vtraque lamina rupta ſit, per medicamenta ſemper ſanies omnis diſcuti, neque membrana abſtergi, à corruptione ſeruari poteſt. Et quamuis in partibus carnoſis ad extrahendum aliena talia medicamenta adhibeantur: tamen quia id tardius præſtant, & interea temporis inflammatio & alia mala excitari poſſunt, his ſolis non fidendum. Inflammationum etiam membranarum cerebri ſine vulnere & fractura cranij alia ratio eſt, quam eius, quam hic metuimus: ibi enim humor adhuc in venis & partium poris eſt, non verò extra parti incumbit, & propterea facilius à natura regi poteſt: hic verò extra parti incūbens ſi putreſcat eam neceſſario corrumpit. Neque etiam omnes à membranarum cerebri inflammationibus cōualeſcunt. Et quamuis interdum in robuſtioribus naturis, in quibus ſæpè in vulneribus quaſi miracula fiūt, fracturæ tales ſine cranij apertione curantur: tamen idem de aliis omnibus polliceri non licet.

CAPVT XXV.

De fungis cerebri.

E Membranis cerebri vulneratis interdum caro quædam mollis, & radice ſubnixa inſtar fungi quandoque pullulat, quæ idcirco etiam fungus appellatur. *Fungi cerebri* Vt enim per arborum cortices interdum humor quidam vitioſus exſtillat, qui in fungum cōcreſcit: ita ſi membranæ cerebri lædantur, humor quidam exſtillans in carnem mollem, quæ fungi inſtar eſt, mutatur, & breui tempore ſæpè magnum incrementum ſumit. Natura enim nunquam otioſa eſt, ac ſi humores affluentes ob eorum ineptitudinem, vel etiam partis debilitatem in eius alimentum vertere non poſsit, in eam, quam poteſt, naturam conuertit, quomodo etiam alibi in corpore verrucæ & ſimilia generantur.

Subiectum, vt *in Epiſt. ad Guielm. Fabr. cent.* 2. *obſeru.* 35. ſcripſi, membranam eſſe puto, eamque non integram, ſed vulneratam, ſeu contuſam, ita vt humores effluentes ex ea læſa exſtillent, & in talem fungoſam ac mollem ſubſtantiam conuertantur. Idque non ſolùm in cerebro, ſed etiam in aliis partibus membranoſis con-

tuſis, tales fungi oriuntur, quos Chirurgi antiqui Nattas & Naptas appellant.

Diſcernendos autem eſſe puto iſtos fungos, propriè ita dictos, à carne illà vtili, quam natura prouida interdum ad cerebrum & membranas nudatas interdum tegendas ex vtili alimento ex humoribus ſecundariis, quos vocant, generat, quamq; nonnulli etiam fungum appellant. De quo proculdubiò intelligendum eſt, quod Volcherus Coiter *in obſeru. anat.* ſcribit ſe in omnibus capitis vulneribus quæ tum ipſe curauit, tum à Fallopio & Iulio Cæſare Arantio curata vidit, animaduertiſſe, ſubſtantiam quandam fungoſam, duram, & ita tenaciter partibus ſubiectis annexam, vt ſpatula auferri nequiuerit, ſuppullulaſſe. Fungos enim propriè dictos, qui plerunque lethales ſunt, in capitis vulneribus ita frequenter naſci credibile non eſt. Ita quoque caro non ita ſubitò generatur, nec valdè extuberat. Fungi verò propriè dicti ex humoribus vitioſis affluentibus inſtar fungorum citiſſimè generantur, vt ſæpè vno die magnitudine oui gallinacci excreſcant, & licet aliqua pars dematur, paulo poſt maior repullulat.

Signa Diagnoſtica.

Viſu facilè huiuſmodi vitium cognoſcitur. Ex contuſa enim, ſeu vulnerata membrana cerebri breui temporis ſpatio fungoſa pallida caro ſubitò excreſcit & pullulat, vt ſæpè etiam ſupra cranium & cutem emin[illegible]

Prognoſticum.

Fungi hi periculoſi ſunt, & plerumque lethales; cùm ab humorum vitioſorum ad cerebrum affluxu proueniant, & tandem putreſcentes gangrænam attrahant.

Indicationes.

Cùm ab humorum vitioſorum ad cerebrum affluxu gignantur fungi, humores illi è corpore euacuandi, & à capite reuellendi ſunt. Ipſe verò fungus ſiccantibus, & exedentibus medicamentis abſumendus; acriora tamen hic vitanda. Exciſio verò, quæ ferro fit, vt & quæ ligatura & filo ſerico, adeò tuta non eſt; cùm grauia ſymptomata ſuperuenire ſoleant. Si tamen fungus nimium incrementum ſumat, filo ſerico ad radicem ligandus arctiùs, vt decidat, reliquum medicamentis ſiccantibus abſumendum. Si etiam durities aliqua & malignitas adſit, quæ cancri naturam referat, tum lenioribus medicamentis non cedit fungus; acrioribus verò magis irritatur, & proindè niſi radicitus exſcindatur, vix tuto, citò & ſine dolore curari poteſt, vt ſentit Guilelm. Fabricius.

Curatio.

Qua ratione corpus vniuerſum à vitioſis humoribus euacuari debeat, ex ſuperioribus patet. Ad fungum vero exſiccandum & ab- *Fungorū cerebri curatio.*
ſumendum inſeruiunt Sabina, hermod. comb. rad. caryoph. angel. ariſtol. rotund. irid. Florent. roſmarin.

Ambroſius Paræus hoc puluere vtitur.

℞. *Sabinæ* ℥. ij. *ſabinæ* ℥. j. fiat puluis. Guillelm. Fabric. iſto.

℞. *Rad. caryophyll. angelic. calami arom. an.* ℥. ß. *ariſtol. rotundæ, l. rid. Flor. ligni guiaci a.* ℥. ij *flor. ſal.*

ſumm. maioran. flor. roriſmarin. an. P. *j.* fiat puluis ſubtiliſſimus. Deinde hoc Emplaſtrum imponit.

℞. *Emplaſtrum de betonic.* ℥. iv. *gumm. elem. diſſolut. in ol. roſar.* ℥. j. *pulu. roſar. myrtill. maſtiches, calami arom. an.* ʒ. j. ß. *Cum ſ. q. olei roſarum.*

Videatur Paræus *lib.* 9. *cap.* 19. Guilelm. Fabric. *cent.* 1. *obſeru.* 14. 15. *cent.* 2. *obſeru.* 35. 36.

CAPVT. XXVI.

De carie Cranij.

Cranij caries. COntinui ſolutio in oſſibus, quàm eroſio ab humoribus acribus gignit, caries appellatur: Ea quandoque etiam cranio accidit, cùm ſcilicet per vulnera aut vlcera ſanies deſfluēs oſſis ſubſtantiam corrumpit. In quo humore interdum eſt peculiaris proprietas, quæ oſſi aduerſatur, vt obſeruatum ſit cranium corruptum & carioſum euaſiſſe cute capitis integra manente.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur viſu, & os nudatum à naturali colore in liuidum & nigrum mutatum eſt, tactu quoque, ſpecillo immiſſo deprehenditur, cum ſcilicet inæquale & aſperum quod occurrit, & ſpecillum leuiter adactum id oſſis ſubſtantiam, tanquam lignum carioſum penetrat. Cariem oſſis indicat etiam ſanies liquidior, tenuior & fœtidior, quam quæ à ſimplice carnis vlcere prouenire poſſit. Caro inſuper eſt laxa & mollis, vlcuſque, ſicut accidit, eſt rebelle, nec facilè cicatricem contrahit.

Prognoſticum.

Si caries non admodum magna ſit, & medicamenta, vel ferrum commodè adhiberi poſſit; malum incurabile non eſt.

Curatio.

Quicquid oſſis corruptum eſt, à ſano ſeparandum. Fit hoc dupliciter: medicamentis, vel manus operâ. Si enim caries minus profunda ſit, ſufficiunt medicamenta; quæ inſigniter exſiccant, quo fit vt glutine, quo cum oſſe ſano cohærebat, abſumpto abſcedat & ſeparetur, vel natura roborata & vitioſo humore abſumpto ſponte, quod corruptum eſt, ſeparat. Inſeruiūt huic vſui pulueres cephalici dicti ſupra enumerati, quibus & alia exſiccantia addi poſſunt. Ex iis ſunt alia mitiora, alia fortiora.

Mitiora quæ in corporibus mollioribus, & ſi corruptio oſſis non ſit magna, vſurpanda ſunt, *radix ireos, ariſtolochiæ rotund. peucedan. myrrha.*

Fortiora, quæ in corporibus durioribus, & ſi corruptio maior ſit, locum habent, *rad. draconti, cortices pini, ſcoria æris*, inter fortiſſimum eſt, *euphorbium & vitriolum.* Exempli gratia.

℞. *Pulu. aloes, pumic. vſti, pompholyg. an.* ʒ. ij. *rad. ireos Florentin. ariſtoloch. rotund. myrrhæ, an.* ʒ. j. *oſtreæ combuſtæ* ʒ. ß. fiat puluis ſubtiliſſimus, qui vel ſolus, vel melle roſato & ſpiritu vini mixtus applicetur, & hoc emplaſtrum apponatur.

℞. *Ceræ nouæ, reſinæ pini, gummi ammoniac. elemi an.* ʒ. vj.

terebinth. ℥. iij. *pulu. maſtiches, myrrhæ, ariſtolochiæ rotundæ, ireos Florentin. aloes, opopanac. euphorbij, an.* ʒ. j. *olei roſacei q. ſ.* fiat emplaſtrum. Vel imponatur emplaſtrum de Betonica.

Quod ſi maior ſit oſſis corruptio, quam vt medicamentis emendari poſſit, os radendum, donec integrum & albũ appareat, ac aliquid ſanguinis extillet, vel ſcalpro, aut alio inſtrumento carioſum exſcindendum: Aut ſi corruptio maior ſit, & maligna, vt nec ferro tolli poſſit, cauterio os adurendum, de quibus plura dicentur, vbi in genere de oſſium carie curanda tractabitur. Videatur interim Celſus *lib.* 8. *cap.* 2. Ambroſ. Paræus *lib.* 9. *capite* 20. *& libro* 18. *cap.* 26. 27. Hieron. Fabric. ab Aquap. *lib.* 3. *cap.* 10. Chalmætæus *ench. chirurg. capite* 8.

CAPVT XXVII.

De tumoribus Cerebri: & primò de cerebri & meningum eius inflammatione.

Abſoluimus hactenus tria morborum ſimplicium, quę capiti accidere poſſunt genera: Superſunt quidam morbi compoſiti, tumores nimirum in quibus intemperies cum materia coniungitur cum magnitudine aucta, & quandoque etiam cum vnitate ſoluta: quorum duo explicanda ſunt, inflammatio ſcilicet & hydrocephalon.

Et primò quidem inflammationem quod attinet, cùm ad cerebrum & eius membranas plurima vaſa ſanguinem vehentia tendant, & per has partes diſſeminentur, ſi ſanguis ex iis excidat, & in poros & ſpatia partis effundatur, atque ibi corrumpi, & putreſcere incipiat, inflammatio excitatur. *Cerebri & meningum eius inflammatio.*

Cauſſæ.

Cauſſa nimirum inflammationis cerebri eſt ſanguis, iſque vel purus, vel pituitoſus, velillioſus. *Cauſſæ inflammationis in cerebro.* Vt autem ſanguis ille p. n. ad cerebrum & membranas eius effundatur, faciunt, quæcumque ſanguinem nimis calefacere, & ad caput conuertere poſſunt, vt aëris feruor, quo cerebrum incaleſcit, humoreſque feruidi è toto corpore ſurſum trahuntur, ictus & capitis vulnera, ac dolor inde ſequens, vigiliæ diuturnæ, ira, victus ratio calidior, ac imprimis vini meracioris potus, à quo ſanguis accenditur, & ad caput mouetur, tandẽque motus humorum ſymptomaticus in febribus.

Imprimis verò duobus modis cerebri & membranarum eius inflammatio generatur, vel febre præcedente; vel ſine febre ex cerebri & membranarum eius læſione, aut nimia calefactione.

Primò enim vt in febribus quibuſdam continuis, ſæpe malignis, materiæ febrem parientis pars aliqua à natura mox ſub initium ad partem aliquam, vt pleuram, pulmones, fauces detrudi ſolet, vnde pleuritis, peripneumonia, angina oritur: Ita ſi eadem ad cerebrum, aut membranas eius detrudatur, inde inflammatio cerebri & membranarum eius excitatur, quæ febris propterea vulgo quidem ſymptomatica appellatur, ſed rectius

à Platero comitata dicitur: cùm febris iſta non inflammationem cerebri, ſed inflammatio cerebri febrem ſequatur, & à febrili natura ortum habeat.

Deinde aliquando ex cauſis euidentibus, vt vulnere, percuſſione, contuſione capitis, mora ſub radijs ſolaribus, & ſimilibus cauſis ſanguis ad cerebrum, eiuſque mēbranas concitatur & confluit, ibique inflammationem excitat.

Pars affecta nunc eſt cerebrum, ſecundum inflāmatio eius, aliquādo cerebrū ipſum. Etenim cùm vaſa, quæ ſanguinem ad cerebrū deferunt, membranis cerebrum inueſtientibus inſeruntur, ſi ſanguis eo effundatur, ipſæ inflammationē concipiunt, & ſanguinis parte in cerebrum effuſa, & ob viciniatem ipſum quoque calorem concipit & inflammatur. Et cùm cerebrum ipſum etiam alatur, & ad ſpirituum animalium generationem arteriæ ſanguinem aduehant, ſi ſanguis confertim in eius ſubſtantiam & poros effundatur, ibi calorem p. n. concipit, putreſcit, & inflammationem parit.

An cerebrum inflammari poſſit. Vocatur quidem à nonnullis in dubium, an cerebri ſubſtantia inflammari poſſit; ſed nihil obſtat, quin id accidat, cùm & illud ſanguine nutriatur, de quo plura in Inſtitut. *libro* 2. *part.* 2. *ſect.* 2. *c.* 4. *de phrenitide* dicta ſunt. Videatur etiam Petrus Salius Diuerſus *de aff. I. partic. cap.* 1.

Siue autem cerebrum, ſiue membranæ eius inflammentur, & generationis ratio, & curandi modus idem eſt, quamuis, ſi cerebrum inflammatur, cum maiori periculo coniunctus morbus ſit; cùm phlegmonis magnitudinem gangræna ſequi ſoleat, de qua interpretatur Galenus aphoriſmum 50. ſect. 7. *Quibus cerebrum ſyderatum eſt intra tres dies pereunt: ſi verò hos ſuperuenerint ſani fiunt.* Et cùm inflammatio cerebri plerumque in gangrænam abire ſoleat, inflammatio iſta cerebri ſub nomine ſphaceli cerebri plerumque à Medicis proponitur, de quo etiam Hippocrates, 3. *de morb. init.* & 2. *de morb.*

Etſi verò curandi ratio parum aut nihil variet, ſiue cerebrum, ſiue membranæ eius inflammentur; tamē ſymptomatibus nō parū differūt, de quo mox in ſignis dicetur.

Differentiæ.

Differt hæc inflammatio, I. vt dictum, ratione ſubiecti, quod nūc ſunt membranæ ſolùm, nunc verò ipſum etiam cerebrum. II. ratione cauſæ, quæ nunc eſt ſanguis purus, nunc ſanguis cum multa bile miſtus, vel etiam ſanguis ſeroſæ humiditatis, aut pituitæ aliquid participans. Etſi verò ſanguis & bilis aduri poſſint, vt in atram bilem vergere incipiant, & tum etiam grauiora deliria excitentur: tamen cum bilis in atram bilem iam abijt, potius mania, quàm phrenitis oritur, & vix atra bilis putreſcere, ac febrem excitare poteſt, ſicut id in cancero videmus.

Verùm differentiæ hæ cùm niſi quantum ad cauſas nonnihil, curationem diuerſam non habeāt, inflammationes cerebri & membranarum eius ſimul proponere voluimus: quia tamen ſignis & ſymptomatibus nō parū diſſipat inflammatio cerebri ab inflammatione membranarum eius, ſigna

vtriuſque ſeorſim proponemus.

Signa inflammationis membranarum cerebri.

Membranarum cerebri & inflammatarum ſigna.

Inflammatis cerebri membranis, adeſt febris continua, & delirium perpetuum ac vigiliæ, quæ propterea ſigna inflammationis membranarũ cerebri ſunt pathognomonica.

I. Febris acuta & continua ſemper coniuncta eſt: ſiquidem aliquando febris inflammationem præcedit, aliquando ob magnum cordis & cerebri conſenſum ſtatim inflammationem cerebri febri ſequitur, quæ de tertio in tertium exacerbatur, vt etiam in pleuritide accidere ſolet, quod bilis ferè ſemper coniuncta ſit. Et licet prior differentia inflammationis cerebri à febre ortum habeat: tamen rurſus inflammatio capitis & cordis conſenſum augere poteſt.

II. Adeſt delirium perpetuum; ſed id ſenſim & paulatim inchoat, & inflammationis huius præludiũ eſſe ſolet: quoniam in incendio illo, ſpiritibus animalibus continuò agitatis & impulſis, mentiſque officina turbata, imaginatio & ratio ſuo munere, vt par eſt, fungi non poſſunt.

III. Præterea cùm cutis ſectione neglecta, nec fractura oſſis, neque modus eius, neque terminus ſatis cognoſci poſſit, cautus hic ſit medicus, ne in aliquod periculum ægrum coniiciat. Et ſit, vt ſ[illegible]niem per cutẽ exhaurire poſſit: oſſicula tamen & ſquammæ in profundo hærentes non ita facile extrahuntur.

His accedunt & [illegible] ægri floccos & feſtucas legunt, ob turbatã ſpectris inanibus phantaſiam. Dolor capitis & ceruicis percipitur, quem ſucceſſu temporis ægri non percipiunt; quoniam mens ægrotat: Ægri ad iram proni ſunt, ſtrident dentibus, oculi rigent, accidunt tremores, & totum corpus inordinatis motibus concutitur: Obliuiſcuntur ægri meiere petita matulâ, vel linguam intra os retrahere, vbi exeruerint, memoriâ varietate ſpectrorum & imaginum à munere ſuo auocatâ. Pulſus eſt tardus, durus & celer. Reſpiratio magna & rara; quia ſpiritum etiam ægri ducere obliuiſcuntur, & raritas magnitudine in illo febrili incendio ſuppletur. Æger fit βρεχνπότης, id eſt, ſitim etiam præſentem non ſentit; quia mens læſa eſt. Facies & oculi rubent, attracto per calorem ſanguine ad caput, oculi ſqualent ob ſiccitatem cerebri, vividi amplius non ſunt, quod ſpirituum animalium vigore deſtituuntur, & lumen refugiunt, quo ſpiritus agitati magis diſſipantur: Aſpectus eſt toruus ob conceptam animi ferocitatem, lachrymæ excernuntur acres, paucæ, oculorum angulis adhærentes. Lingua aſpera eſt, citrina vel nigra, vaporibus feruidis humiditatem linguæ abſorbentibus, eiuſque tunicam corrumpentibus: ſanguinis ſtilla fit è naribus, natura conante quod moleſtũ eſt expellere, ſed præ virium imbecillitate ſuccumbẽte: quod ſi ſtilla nigra ſit, lethale eſt, ob exuſtũ in venis cerebri ſanguinem. Interdũ lachryma acris ex altero oculorũ fluit, ob diſſolutionẽ humorũ ab immodico calore, vnde & lemæ ſiue ſordes [illegible]ũt.

Vrina ſupprimitur; quia ſenſus interiores laborant, & ægri neque pondus, neque acrimoniam vrinæ percipiunt. Dum autem emittitur, alba plerumque eſt & perſpicua, quod bilis quæ vrinam tingere ſolet, ad caput rapiatur. Imminentis quoque inflammationis cerebri ſignũ ex vrina haberi poteſt. Si enim circularis ſpuma in vrina appareat, in morbo, qui in inflammationẽ cerebri abire poteſt, flatuum copiam ſignificat, qui humores ſecũ ad caput rapere, & inflammationem ibi parere poſſunt. Vbi verò iam vrina, quæ antea erat, valde tincta, vel etiam turbida, clarior & remiſsè colorata apparet, ſine ſignis coctionis & morbi diminutione, moueri humores ad caput, & iam iam inſtantis cerebri inflammationis indicium eſt, præcipuè ſi vigiliæ infeſtare, & æger delirare incipiat. Aluus eſt adſtrictior. An autem inflammatio ſit à ſanguine puro vel bilioſo, ex ſignis intemperierum capitis ſupra traditis cognoſcendum. Hoc ſaltem hîc addimus, ſi ex ſanguine puro ſit inflammatio, vel cum humore ſeroſo aut pituitoſo miſto; deliria ſunt mitiora, & cum riſu: Si verò à flaua bile, delirium eſt grauius, & cum iracundia & truculentia: quæ ſi aduratur, grauiſſimum fit delirium.

Signa inflammationis cerebri.

Cerebri inflammationis ſigna. Si verò ſanguis confertim & ſubitò in ipſum cerebrum effundatur, ſymptomata non parum variant. Febris quidem continua vtrique inflammationi communis eſt: reliqua tamen non parum differunt. Nam inflammatione cerebri primò quidem ægrum apprehendit ingens capitis dolor, qui per occiput collo & vniuerſæ ſpinæ communicatur. Hinc ſenſus omnes amittuntur, tum externi, tum interni. Et ægri nec dolorem, nec quicquam moleſtiæ percipiunt, nec delirant, & interrogati non reſpondent, & parum aut prorſus non loquuntur; quod non accidit inflammatione membranarum cerebri, in qua adeſt delirium, & ſenſus non amittuntur, ſed ſolum deprauantur, ſoluſque motus in inflammatione cerebri remanet, qui adeò interdum validus eſt, vt vix loco contineri queãt ægri, qui nonnunquam etiam in proprium corpus ſæuiũt, & capillos ſibi euellunt, vel vnguibus faciem dilaniant; quod procul dubio prouenit irritata natura, & æſtuante intra corpus maximo incendio. Facies in principio rubet, vt & oculi. Morbo verò præcedente, corpus langueſcit, ad motum impotens redditur, decubitum rarò mutent ægri, ac dormitare quaſi videantur; manus tamen ſæpiùs mouent, quaſi aliquid quærere vel apprehendere velint, manus etiam ſunt tremulæ.

Prognoſtica.

1. Inflammatio cerebri & membranarum eius morbus eſt acutus & periculoſiſſimus, quæ ſi ſit acutiſſima, quale exemplum eſt, 3. *Epidem. comm. 3. ægrot. 4.* tertiò die hominem iugulare poteſt. Pleriq; ita affecti, inter ſeptimum diem moriuntur, perpauci, hique rari hunc ſuperant. Galenus, vt *loc. allegat.* teſtatur, quarto die & quinto acuta à prima die ſtatim phrenitide *Inflãmatio cerebri quot diebus terminetur.*

phrenitide correptos vidit exanimatos fuiſſe, tertio non vidit. Auicennas *libro 3. centur. 1. tract. 3.* vnica die phrenitide extinctos narrat. Proſper Alpinus *libro 1. de med. Aegypt. cap. 13.* refert in Ægypto ſe vidiſſe phreneticos mortuos trib. vel quatuor diebus. Nõnunquam tamen ad diem 23. & 24. & plures extenditur: mutata morbi natura ex acuto ſimpliciter in acutum ex decidētia, vt ex Hippocrat. *loc. allegat. t. 84. & ſeqq.* videre eſt.

2. Longè tamen periculoſius malum eſt, ſi ipſum cerebrum, quàm ſi membranæ tantùm inflammentur. Cerebri enim inflammatio plerumque in gangrænam & ſphacelum deſinere ſolet, de quo Hippocrat. *7. aphor. 50. Quibus cerebrũ ſphacelo correptum eſt, intra dies tres moriuntur. Si verò hos ſuperant, ſani fiunt*: qui verò conualeſcunt, nec morbi, nec alterius rei ad morbum pertinentis recordantur.

3. Inflammatio cerebri & mẽbranarum eius, quæ à puro ſanguine eſt, minus periculoſa eſt, quam cum bilis ſimul miſta eſt.

4. Quò functiones plures ſunt læſæ, & grauiora ſunt ſymptomata, eò malum periculoſius eſt.

5. Lingua contremiſcens, hîc malum. Significatur enim magna animalis facultatis imbecillitas ex immoderata cerebri caliditate & ſiccitate.

6. In inflammatione membranarum cerebri alba deiectio mala: quia ſignificat motum bilis ad caput. Galenus, *1. prorrhet. com. 1. c. 12.*

7. Vrina pellucida & alba veluti aqua in inflammatione cerebri & membranarum eius malum: quia morbum maximè crudum eſſe, bilemque omnem ſurſum rapi oſtendit. De quo Hippocrates *4. aphoriſm. 72.* quibus pellucidæ & albæ ſunt vrinæ, malum: maximè verò ſi in phreniticis appareãt; ſcribitque Galenus *in comment. t.* nullum ſe phreniticum ſeruatum vidiſſe, in quo talis apparuiſſet vrina.

8. In inflammatione adhuc cruda rigor ſignum peſſimum eſt, id eſt, ſi acidat rigor ille materia bilioſa adhuc in corpore exiſtente: quod ex eo cognoſcitur, quod alba per aluum deijciuntur. Eſt enim rigor ille ſymptomaticus. *1. prorrhet. com. 1. aph. 13.*

9. Vt in alijs febribus acutis, ita in inflammatione cerebri & membranarum eius ſanguinis è naribus ſtilla mera, id eſt, nigra ſincera peſſima eſt, exuſtionem ſcilicet ſanguinis in cerebri venis ſignificans, quem natura morbo ſuccumbens fruſtra expellere nititur. Nam, vt Galenus addit, rubri ſanguinis ſtilla in morbo exitiali haud vnquam viſa eſt, ſed nigri ſemper. *1. Epid. com. 3. ægroto.* Si verò copioſius ſanguis fluat, indicio eſt ægrum ex morbo conualiturum.

10. Si quis in tali morbo dentibus ſtridat, non conſuetus id facere à pueritia, futuri delirij indiciũ eſt: Quod ſi verò iam deliret æger, & ſimul ſtridat dẽtibus, mors in propinquo eſt. Nam conuulſio ſignificatur muſculorum in temporibus & maxillis, *1. progn. 1. & 1. Epidem. com. 2. t. 53.* *Deliria in inflammatione cerebri qualia.*

11. In inflãmationibus cerebri, in quibus tremulæ, obſcuræ &

contrectabiles deſipientiæ ſunt, vt Hippocrat. 1. *prorrhet.* 33. nominat, longe periculoſiores ſunt, quam quæ ſunt τρομώδεις & tumultuoſæ, ob membranarum inflammationem, & ob ſimulatam manſuetudinem minimè contemnendæ, quod tam cerebrum ipſum, quàm membranæ ipſæ inflammatæ ſint. Non rarò enim accidit, vt Galenus *in comment.* ait, vt ægri tales quieti iaceant, neque ſolùm non tumultuosè exclament exſiliantque, vt antea vel aliàs fieri videmus, ſed neque prorſus loquantur, neque figuram decubitus permutent, ita vt familiaribus præbeant opinionem quod mox ſint dormituri; imò dormire putentur, quod neque loquantur, neque moueantur, & clauſas etiam palpebras quidam habeant, & ſi quis accedens, cum ijs colloquatur; alij palpebras non aperiunt, alij poſtquam aperiunt, ſtatim claudunt. Vnde Hippocr. obſcuras deſipientias appellat, quod nō ſolum Idiotis, ſed etiam Medicis cognitu ſint difficiles. Galenus tales φρενίτιδας hecticas appellat, quod ipſum cerebrum humorem acceperit, & quaſi imbiberit.

12. Peſſimum etiam ſignum eſt ſi phrenitidi ſuperueniat cōuulſio, vt Galen. 12. *method. medend. cap.* 8. teſtatur ſe nullum vidiſſe, aut audiuiſſe vnquam qui hoc modo affectus euaſerit.

13. Qui in febre acuta, aut phrenitide (quæ omnis eſt, vel inflammatio cerebri, vel membranarum eius) aut peripneumonia, aut capitis dolore manus ad faciem ſubinde ferunt, aut fruſtra venantur muſcas, aut colligunt feſtucas, aut de veſte pilos euellunt, aut de pariete feſtucas carpunt, id omne malum exitiale eſt. Affectus enim tanta vis ſignificatur, vt mentis etiam ſedem inuaſerit & perturbauerit. 1. *progn. t.* 23.

14. A peripneumonia inflammatio cerebri, malum. Nam materiæ ab ignobiliore ad nobiliorē trāſlatio ſignificatur ob morbi magnitudinem & virium imbecillitatem. 7. *aphor.* 12.

15. Inflammationem cerebri & membranarum eius, & inde prouenientem phrenitidem indicat ſudor bonus, & præcipuè ſi à capite multus & calidus fluxerit, ſudante ſimul reliquo corpore. Contingit autem nonnunquam etiam per ſanguinis è naribus fluxum eādem iudicari. Galenus, 3. *de criſib. cap.* 3. Nonnunquam & per aluum ingens copia bilis poſt ſummum morbi vigorē à natura euacuatur.

16. Quæ verò ad ſuppurationem tendunt, omnes ferè ſunt lethales; cum pus intra membranam & cranium euacuari non poſſit. Refert tamē Hercul. Saxonia, *capite proprio*, ſe vidiſſe ſeruatum, cui ſanies erumpebat per os & aures, ſed ipſe hoc pro raro & tantum non pro miraculo habet. Ducit autem morbus ad interitum per virium reſolutionem, tremorem, conuulſionem, veternum.

Indicationes.

Quæ in alijs inflammationibus dantur indicationes, eæ & hic locum habent: nimirum ſanguis & humor, qui ad caput affluit, euacuandus, reuellendus, deriuandus, repellendus, intercipiendus: Qui verò iam affluxit, & in capite hæret, vel ſenſibiliter euacuandus,

Cerebri inflammatio quomodo curanda.

vel inſenſibiliter diſcutiendus. Etſi per attractionem ipſius capitis eò confluat, ob intemperiem capitis calidam, refrigeranda illa eſt; ſi ob dolorem, is mitigandus. Si verò per tranſmiſſionem eò feratur materia, ſiue à toto, ſiue à parte aliqua, ratio habenda cùm mittentis, ſiue ſit pars aliqua, ſiue totum corpus, & ea euacuanda, & alteranda; tum recipientis, hoc eſt, capitis, quod propterea roborandum, ne materiam affluẽtem admittat. Et cum febris ſemper coniũgatur, totius corporis ſimul ratio habenda, & imprimis ſi à febre ortum habeat hæc inflammatio: curatio febris, vt decet, inſtituenda. Ipſa tandem intemperies capitis alterãda. Vires quoque corporis cuſtodiendæ alimento iuſto modo, & quantitate adhibito, & ſomno ac quiete cõciliata.

Curatio.

Qua ratione autem iſtis indicationibus ſatisfieri poſſit, maximam partem ex ijs, quæ ſupra *cap. 8. de intemp. cap. cum ſanguine curanda* dicta ſunt, patet: Nimirum cum inflammatio cerebri ſit morbus valdè acutus, & breui tempore ita inualeſcat, vt curationem poſtea non admittat, ſubitum auxilium requirit, quale eſt venæ ſectio, quæ ſanguinem inflammationis cauſam euacuat, alio reuellit, deriuat, atque ita quod in inflammatione adhuc fit, prohibet, quod verò factum eſt, tollit.

Qua vena aperienda. Itaque ſi vires id ferant, præmiſſo ſemel clyſtere, ſanguis mox detrahatur ex cephalica, aut ſi magna adſit ſanguinis copia, ex hepatica vel mediana primùm; & poſt aliquot horas è cephalica, quæ nõ ſolùm reuellit, ſed etiam deriuat, & è venis, per quas ſanguis ad caput proximè fluit, euacuat. Si tamen ex menſium vel purgationis poſt partum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione malum originem habeat, ſaphena in pede aperienda. Quatamen verò conſentaneum eſt, iam liquid in capite receptum eſſe, vel proximè in id moueri, nec cephalicæ ſectio poſtea omittenda. Niſi enim ſanguinis ad caput fluentis impetus ſiſtatur, & ille, qui in venis, per quas ad caput defertur, fluctuat, deriuetur, ſine fructu repellentia adhibentur, cum humores, dum vaſa plena ſunt, repellentibus non cedant. Etſi verò nonnulli dubitant, an in inflammatione cerebri & membranarum eius, præſertim à ſanguineślioſo, ſanguis mittendus ſit: tamen cauſſas dubitandi ſufficientes non habent; Cum certum ſit, bilem ſine ſanguine inflammationem non parere, & non niſi ſanguine commixtam ad cerebrum aſcendere: idque imprimis verum eſt, ſi inflammatio cerebri per ſe ſine febre incipiat. Etſi verò quandoque accidat, vt natura errans vel in augmento, vel in ſtatu febrium, bilioſos & vitioſos humores à ſanguine ſeparare conetur, eoſque ad caput mittat: tamen nec tunc id ſine ſanguine fit, & tunc vena, vt mox dicetur, aperienda.

Quando vena aperienda. Aperiatur autem ſtatim ab initio quacumque etiam diei hora; cum tutum non ſit in inflammatione cerebri phlebotomiam ad tertium diem differre, donec tota materia influat, & in capite figatur. Si verò febri [illegible] aug-

nem aliquandiu præceſſerit, nec ab inflammatione febris illa ortum habeat, & iam ratione febris ſanguis miſſus ſit; nihilominus repetenda venæ ſectio, & pro virium, quæ proculdubio febre iam debilitatæ ſunt, ratione parciùs ſanguis mittendus. Si verò ſanguis antea non ſit miſſus, & vires conſtiterint, audacius ſanguis emittendus. Itaque tunc cephalica mox aperiatur, vel ſi vires id non ferant, vena in manu, aut quod commodiſſimum eſt; ſaphena in pede vno, vel vtroque; cuius venæ in talibus morbis apertio plurimum vtilitatis affert. Cum verò delirium aut immineat, aut iam adſit, foramen non amplum fiat, vt vulnus citò coaleſcat: accuratè quoque vulnus obligetur, ne ab ægro reuellatur. Quā ad rem linimentū vtile ex aloë, albumine oui, & pilis leporinis paratum.

Quantum ſanguinis euacuandum.

Quantum ſanguinis euacuādum ſit, tum ex viribus ægri, tum ex humoris inflammationem parientis copia & cōditione æſtimatur. Minus enim educitur, ſi humor ad bilis naturam propius accedat: plus ſi à ſanguinis, & ſi ſanguis ſit copioſior & inflammatio incipiens, nec ex alio morbo orta. Non tamen, vt Arabes quidam volunt, vſque ad deliquium animi ſanguis emitti debet, ne vires collabātur, quæ per ſe ob vigilias & iactationes perpetuas, mentemque turbatam imbecilliores ſunt, & à victu paulò pleniore auxilium in hoc morbo exſpectare non poſſunt. Et tutius eſt, bis potius eodem die, vel b[illegible] venam aperire, [illegible] [illegible] minus euacuatione [illegible]

Cucurbitula.

Si verò venam aperire nō liceat, cucurbitulæ cū ſcarificatione iterata & profunda, applicentur primò partibus inferioribus, poſtea ſuperioribus; nec omittantur alia reuulſionum genera, per frictiones crurum, cucurbitulas etiam non ſcarificatis cruribus applicatas, vbi ſanguinis euacuatione ita non opus eſt. Nam ſi plenitudo ita adhuc adſit ſcarificatio, vt dictum, ſimul adhibenda: quod imprimis faciendum, vbi ex ſuppreſſis menſibus vel hemorrhoidibus malum originem ducit. Vtile quoque fuerit, veſicatoria ex cantharidibus ſcapulis & brachijs apponere.

Clyſterū vſus etiā poſt phlebotomiam conuenit; ac imprimis ſi phlebotomia omiſſa ſit frequētius inijciantur, ex humectantibus & refrigerātibus parati, quibus præter quā quod aluus emollitur (vētris enim adſtrictio hîc sūmoperè cauēda eſt, vt quæ malū & cauſam eius auget & cōfirmat) humorum etiam acrimonia temperatur.

Vt ℞. *Radic. althææ* ℥. j. *folior. maluæ, viol. lactuc. pariet ar. betæ, an.* M. j. *centaur. minor. flor. nymphææ, an.* p. j. *prunor. Damaſc.* num. x. Coquātur in aqua hordei ſimpl.

Colat. ℞. ℔. j. adde *Electuar. lenitiu. ſimplic. vel diacatholic. caßiæ pro clyſteribus, an.* ʒ. vj. *olei violarum* ℥. ij. *ſyrup. roſarum ſolutiu.* ℥ ſ. *ſalis* ʒ. ß. fiat clyſter.

Et quod clyſteres prę̄ſtant, idem commodè m[illegible]iora lenientia efficere poſſ[illegible]t, quæ propterea cōmodè intrò exhibētur, cū nō ſolū primas euac[illegible]ēt, ſed & feruorē hu[illegible]o rū tēperent, ac refri[illegible] qualia ſunt [illegible]yr[illegible]p. roſ. & [illegible] tiu. caßiæ, ta[illegible] ind di[illegible] ex, lenitiu.

An electiuè purgant. à inflammatione cerebri conueniant.

An autem electiuè purgantia inter initia exhibere liceat, de eo inter medicos non conuenit, vt poſtea in quæſtione prima dicetur, quorum ſumma hæc eſt. Si inflammatio hæc febrem ſequatur & materia errabunda ſit, vt pro turgente haberi poſſit, & magna ſit cacochymia, vt ſanguinem copioſius mittere non liceat, lenientibus antè enumeratis rhabarbarum, vel etiam aliquid Tryphera, Perſicæ, Electuar. roſar. Meſue, de ſucco roſarum, aut aliquot grana diagrydij addere licet.

Vt ℞. *Rhabard. optim.* ℥.j. ß. *flor. cordial. an.* P. j. *cinnamomi, ſpicæ, an.* ℈. ß. Infundantur in aqua endiuiæ.

Colaturæ ℞. ℥. iij. in quibus diſſolue *Electuar. roſati Meſ.* ʒ. ij.

Iterum colentur.

Adde *pulpæ tamarind. ſyrup. roſarum ſolutiu. an.* ℥. ß. Miſce.

Si verò inflammatio ſine febre ex vulnere, vel ſimili cauſa inceperit, quamdiu febris abeſt, purgare licet: vbi verò febris accidit, à purgantibus abſtinendum.

Videndum tamen hic, an maior ſit ſanguinis copia, an verò cacochymia, Cùm enim in tali caſu vtroque auxilio ſit opus. ſi ſanguinis maior copia adſit, liberalius is euacuandus. Et tunc leniora purgantia exhibenda, ſufficitque in tali inflammatione rhabarbarum. Si verò maior adſit cacochymia, & ideò ſanguinem copioſius emittere non liceat, copioſius purgandum, & tum rhabarbaro, vt dictum, aliquid Tryphera Perſicæ, vel Elect. roſati Meſue, vel de ſucco roſarum addendum.

Repellentia in inflammatione cerebri.

Quamprimùm autẽ vena aperta eſt, ad ſanguinis motum in capite impediendum, & caput, ne nimis incaleſcat, temperandum, vſurpanda repellentia, de quibus ſupra *cap.* 1. 5. dictum eſt.

An verò tepid.

An verò vel tepida vel frigida ſint adhibenda, morbi natura & tempus, ætas & anni conſtitutio definient. Nam in inflammatione legitima incipiente, ſi æger ſit iuuenis & anni tempus calidum, refrigerantia actu frigida adhibeantur. Imò Auicennas niue ea refrigerare iubet: ſi verò inflammatio ſit nota, æger ſenex, tempus anni frigidum, tepida admoueantur. Ita Galenus 2. *de compoſ. medic.* 1. hyeme actu calida, vel tepida; æſtate frigida applicare iubet.

Si etiam æſtus ſit vehemens & ipſum cerebrum inflammatum, actu frigida adhibeantur, & quoties incaluerunt, renouentur. Et raſo ea parte capiti hæc topica imponantur, cùm vt vis medicamenti melius penetret, tum vt capite onere capillorum leuato fumi faciliùs diſcutiantur. Non enim, quod Archigenes metuit, tam breui tempore detonſa capillorum ſeges ita largè fruticare poteſt, vt plus materiæ hac ratione ad caput trahatur. Vbi autem capilli per ſe breues aut rariores ſunt, etiam intonſo capiti rectè applicari iſta medicamenta poſſunt.

Non quoque nimis diu horum vſus continuetur, ſed circiter dies tres ſaltem. Aceti etiam portio minor ſit, propter vigilias, quæ vrgent.

Si verò quod nonnunquam ac-

cidere ſolet, inflammatio ad cutem & verſus capitis partes exteriores vergere videatur, ne materia intrò & ad cerebrum repulſa grauius malum inducat, à repellentibus imprimis fortioribus, abſtinendum.

Odoramenta quoque vtilia sũt, quæ ſupra *cap.* 1. propoſita ex flor. roſarum, violarum, nymphææ, aqu. roſarum. Nec omittantur lotiones crurum ex decoctis herbarum refrigerãtium cephalicarum: ſed quæ actu calidæ vſurpentur. Ita enim actuali caliditate reuellunt: potentiali autem frigiditate refrigerant, humores temperant; quibus aliquid florum chamæmeli, & meliloti addi poteſt, ad aliquam diſcuſſionem.

Vt quoque impetus humoris ad caput fluentis intercipiatur, inter initia faſciæ aqua roſarum, & aceto madidæ collo circumiiciendæ. Imò nec abs re fuerit, deorſum vnguento roſaceo, aut aceto, ad feruorem humorum in vaſis temperandum inungere.

Dũm hæc peraguntur & capiti extra applicantur, non omittenda interna medicamenta, quæ humores alterant, eorumque calorem remittunt, ſupra, *cap.* 1. propoſita.

Et quia æſtus non ſolùm eſt in cerebro, ſed in toto ſimul corpore, nonnulli epithemata ex refrigerantibus aquis & aliis medicamentis imponunt.

Somnium concilian-tia in in-flamma-tione cere-bri. Quia etiam in hoc morbo vigiliæ pertinaces ſunt, quæ morbum miris modis augent, vires deiciũt, coctionemque humorum, quæ in ſomno fit, impediunt, mox ab initio [illegible] tamen ta ſomnum conciliantia, vel repellentibus miſcenda, vel ſeorſum adhibenda, forma epithematum, inunctionum, lotionũ, odoramentorum. Pleraque tamen ex iis, quæ ſomnium conciliant etiã repellendi & calorem cerebri temperandi vim habent.

Vt ℞. *Folior. lactucæ, ſalicis, vitis, an.* M. ij. *flor. nymphææ, violarum, roſarum albarum, an.* M. j. *chamæmeli,* M. ß. *capit. papaueris albi cum ſemin. num.* xv. Coq. in aq. q. ſ.

Decocto tepido ſpongia imbuatur, quæ capiti applicetur, atque eodem extrema abluantur; cum lotiones extremorum magnam ad ſomnum conciliãdum vim habeãt.

Vel ℞. *Capit. papau. alb. cum ſemin. num.* vj. *flor. nymphææ, lutææ* P. ij. *ſem. lactucæ* ʒ. ij. Contundantur minutim & affundendo *aquam anethi* ℥. ß. *aqu. roſar. lactucæ, an. q. ſ.*

Miſceantur in formam pultis, ſeu cataplaſmatis & fronti imponantur.

Poſt lotiones inungantur frons & tempora tali linimento.

℞. *Olei violar. nymph. vnguenti populei an.* ʒ. iij. *opij ol. nuc. moſch. expreſſ. an.* g. iij. Miſce.

Vel ℞. *Fol. lactuc.* M. j. ß. *flor. roſar.* M. ß. *ſem. papau. alb.* ℥. ß. Coq. in aq. ad mollitiem. Cõtuſis adde *farinæ hordei, lactis muliebris an.* ℥. ß. *olei violacei q. ſ.* fiat cataplaſma ad frontem.

Si delirium & vigiliæ valdè vrgeant, quomodo iis occurrendum ſit, dicetur *part.* 2. *cap.* 1. Exhibeantur laudani opiati g. ij. vel iij. in opiatorum tamen vſu Medicus cautus ſit & circumſpectus, ne exhibeantur, ſi vires valdè debiles ſint, ne ſpiritus ac calor ab iis extinguantur.

Sanguis e capite euacuandus. Venæ narium aperiendæ.

Vt autem materia quæ influxit, euacuetur, cum ſenſibiles tum inſenſibiles euacuatiònes inſtituendæ. Senſibiliter euacuetur ſãguis, qui influxit, venis in capite apertis, de quibus ſupra *cap.* 8. dictum.

Vena ſub lingua an hic aperienda.

Inter eas verò maxima cum vtilitate aperiuntur venæ narium, & ſi vllo modo morbus eſt ſanabilis, hoc modo curari poterit, ſanguiſque ſatis copioſè per eas emittendus. Idque ſatis maturè, & ſtatim poſt vniuerſales euacuationes faciendum. Suadent quidem nonnulli etiam, vt venæ ſub lingua aperiantur; neque ſine fructu id foret. Verùm in iis, qui mente non conſtant, id præſtare non ita facile eſt.

Diſcutientia.

Poſſunt & hirudines poſt aures applicari, vt & cucurbitulæ cum ſcarificatione occipiti apponi.

Quo tempore & dum hæc fiunt remittantur illa repellentia & refrigerantia, & quoad actualem, & quoad potentialẽ frigiditatem. Itaque in morbi progreſſu repellentibus aliquid diſcutientium addendum, ſecundum notiſſimam communem illam curandi inflammationes legem. Et primo quidem parum addatur de reſoluentibus: quo verò morbus ad declinationem propius accedit, eo plus addatur: & tandem in declinatione reſoluentia ſola vſurpentur, vt reliquiæ humorum in cerebro diſcutiantur. Ideóque oleo roſaceo addatur ol. Chamæm. vel anethin.

Vel ℞. *Flor. roſar. rubrar.* M. j. *ſumm. anethi, flor. chamæmel. an.* M. j. ß. Coquantur & loco fomenti adhibeantur.

Eſt & vtile tum vnguentum Alabaſtrinum.

Applicantur quoque ſuturæ coronali pulli columbarum, vel catuli per medium diſſecti: vel pulmones agnorum calentes, quæ omnia efficaciter reſoluunt, ſine nouæ materiæ attractione, vt etiam ſupra *cap.* 8. dictum. Et quidem à lenioribus ad efficaciora ſenſim adſcendendum, nec fortiora primò adhibenda, ne tenuior pars humoris diſcutiatur, & craſſa relinquatur, & graue aliquod delirium excitetur.

Cucurbitula an vertici affingenda.

Si vero ex hiſce medicamentis parum commodi ſequatur, conſultiſſimum cenſet Ludouicus Mercatus, ſummo capiti cucurbitulas affigere, quibus per ſuturas aliquid extrahatur & euocetur, & ſi rubor ac tumor appareat, cutem ſcarificare: ſcribitque hoc auxilio Medicum conſequi poſſe, quod reliquis omnibus non valuerit, maximè ſi mox adhibeatur lauacrum aq. dulcis, in quo aliquid ex diſcutientibus coctum ſit. Monet tamen, hoc ſaltem in ea inflammatione eſſe faciendum, quæ ſine febre per ſe incepit: In febribus vero malignis & acutis id non tentandum eſſe, niſi multæ euacuationem præceſſerint, vt nulla plenitudo, vel vitioſi humoris in corpore ſit redundantia, ſed materia ſolum in capite hæreat.

Alterantia.

Interea vero & toto morbi tempore alterantia, quæ calorem in cerebro & toto corpore temperant, ſimulque vires conſeruant, vſurpãda & continuanda, qualia ſupra *cap.* 1. propoſita ſunt. Præcipue in inflammatione, quæ à febre continua, vt morbo primario ortum habet.

Vt ℞. *Conſeru. roſar. viol.* [illegible]

gin. nimph. accetoſ. an. ℥. j. *Spec. diamargar. frigid.* ℈. ij. *fragmentorum 5. lapid. pretioſor. an.* g. iij. *ſem. acetoſæ, portulac. an.* ℈. j. Cum ſyrup. acetoſæ. citri, vel granat. fiat Electuarium.

Diæta.

Aër, in quo continetur æger, ſit temperatè frigidus. Calidior enim morbum auget. Nimis verò frigidus cutem denſando, & inſenſibilem tranſpirationem prohibendo nocet. Æſtate ergo vbi calidus eſt nimis, refrigeretur iis modis, qui ſupra *cap.* 1. ſunt propoſiti.

Victus ſit tenuis & refrigerans, ac quò morbus eſt acutior, eò ſit victus tenuior. Conuenit autem, vt in aliis calidis, & acutis morbis, Ptiſanæ cremor. Olera item, quæ refrigerandi vim habent, vt lactuca, endiuia & alia *ſupra cap.* 1. propoſita. Non diu ieiunet æger. Cibus enim acrimoniam humorum demulcet. Cibuſque paucus, ſed ſæpius offeratur. Potus ſit aqua hordei, vel Iulepus ex *aqua fragorum ſine vino, endiuiæ, acetoſæ, violarum, Iulepo roſar. violat. vino granatorum*, aut decoctum radic. acetoſæ cum ſyrupo violarum. Nec inutilis eſt emulſio ſemin. quatuor frigid. maior. & papaueris albi: vel coquantur ſem. quatuor frigid. maior, nodulo incluſa in aqua, & colatura vel ſola, vel cum iulepo roſarum, vel violarum exhibeatur. In noſtris regi[illegible]ibus commod[illegible]s eſt c[illegible]ſa tenuis, [illegible] l[illegible]puli habet. V[illegible] ab[illegible]inendum in [illegible]pio, ne n[illegible]m exaſperet, [illegible] p[illegible]ca, *quæſt.* 2. [illegible]icetur. Æger, quibus fieri poteſt modis, in quiete contineatur; cum motus ille varius & vires deiiciat, & impediat. Somnus verò omnibus modis concilietur.

Cerebri ſphacelus.

De ſphacelo cerebri extat hiſtoria apud Amat. Luſitan. *cent.* 1. *curat.*

Qvæstio I.

An electiuè purgantia in principio inflammationis cerebri aut membranarum eius exhibenda ſint.

An electiuè purgantia in inflāmationem cerebri conueniant.

De hac re inter medicos non conuenit, aliique ea vſurpanda: alii verò ab iis abſtinendum cenſent. Qui ab iis abſtinendum putant, ea ratione ducuntur, Quod materia cruda, ſit humorque vitioſus à bono nondum ſeparatus: Ideòque ſi agitetur purgantibus, futurum exiſtimant, vt citiùs & maiore cum impetu ad caput affectum ruat.

Alij contra plus commodi ſperant ex humorum euacuatione, quam damni ex agitatione. Quanquam enim negare non poſſint, humorem plerumque adhuc eſſe crudum; tamen eandem conditionem turgentis materiæ habere exiſtimant, & errabundum caput petere, ideoque quamprimum purgandum eſſe, ne ad caput ruat, & malum tam periculoſum generet. Imprimis cum venæ ſectione totus euacuari non poſſit.

Verùm diſtinctione hîc opus eſt, & perpendendum, vt ſupra dictum, an inflammatio ortum habeat à febre, an febris ab inflammatione, vt morbo primario, proueniat. Si enim morbus primarius febris

febris fit, atque ex humorum vitioſorum qui per eam in venis agitantur, motu excitetur inflammatio, non immeritò talis materia ad turgentem refertur. Ideoque de conſilio Hippocratis, 1. *aphor.* 22. per initia ſtatim euacuanda eſt: Etenim errabunda eſt materia, & natura ea liberari cupit, eamque propterea è venis expellere conatur; quod non facit in materia quieta & non turgente. Et quanquam natura ad certam partem eam pellat: tamen tam immobilis non eſt materia, quin ductus medicamenti purgantis facilè ſequatur. Atque errabundam eſſe & turgentem, vel ex eo patet, quod materia talis primò in hanc partem moueri videtur, mox ad aliam fertur. Vnde ex pleuritide fit nonnunquam angina vel peripneumonia, ex peripneumonia phrenitis. Si verò materia iam fuerit in cerebrum recepta, & principium morbi prætererit, fruſtra adhibentur purgantia. Ad declinationem etiam, quod vult Maſſarias, cum periculo differtur purgatio; cum hic morbus occidat, vel in principio, vel in augmento, vel ſtatu: ſi verò conualeſcat æger, ad periculum auertendum poſt ſtatum purgatione amplius opus non ſit. Alia verò longè eſt ratio inflammationis, quæ ſine febre præcedente à cerebri, membranarum eius læſione, aut ab efferueſcentia ſanguinis in capitis venis prouenit. Ibi enim omnino Hippocratis conſilium 2. *de fract. t.* 20. & 22. ſequendum, qui in talibus inflammationibus purgat quidem in principio, dum febris abeſt; ſi verò febris accedat, amplius non purgat Non enim tum turgens eſt materia, qualis eſt quæ per febrium initia ad partem aliquam ruit, neque morbi initium eſt ex venis totius, ſed ex peculiari parte incipit.

QVÆSTIO II.

An vini potus in inflammatione cerebri & membranarum eius conueniat.

De hoc etiam Medici non conſentiunt. Nonnulli à vino in hoc morbo omnino abſtinendum eſſe, atque id tanquam venenum fugiendum cenſent: cum humorum ad caput motum adiuuet, & delirium, quod coniunctum eſt, augeat. Alij verò vinum concedunt, ſi vigiliæ pertinaces ſint, vireſque concidant, vtpote quod vires inſtaurat, vigilias temperat, & inſaniam demulcet *An vini potus in cerebri inflammatione conueniat.*

Verùm prior ſententia vero magis conſentanea eſt ob rationes allegatas. Nam quod vigilias moderari, & animum demulcere dicitur vinum, hoc de melancholicis, deliris & vigilis potius verum eſt, quàm iſto, quod ex humore calido & inflammatione oritur, quæ vini vſu potius exaſperantur. Ideoque in principio à vini vſu planè abſtinendum. Poſtea verò, vbi morbus id admittit, vireſque requirunt, in aſſuetis ὑδαρέστερον ſaltem concedendum, præcipuè iis, qui aliàs meraciore vti conſueuêre.

CAPVT XXVIII.

De hydrocephalo.

Hydrocephalon,

ALiquando ſeroſus humor in capite tanta copia colligitur, vt illud in tumorem attollat, qui affectus Græcis ὑδροκέφαλοι & Hippocrati 2. *de morb.* ὕδωρ ἐπὶ τῷ ἐγκεφάλῳ, Latinis hydrops capitis appellatur: magnitudo ſcilicet capitis aucta humore ſeroſo. Autor. defin. med. definit hydrocephalum, quod ſit collectio humoris aquoſi, vel cruenti, vel feculenti in parte aliqua corporum eorum, quæ caput conſtituunt. Ita enim legendum videtur, ἀπὸ τῶν ἰχωρῶν ὑδατωδῶν ἢ αἱματωδῶν ἢ τρυγωδῶν. Nam ſic etiam Aëtius habet, qui procul dubio hunc locum in ſua ſcripta tranſtulit.

Cauſſæ.

Hydrocephali cauſſæ.

Cauſſa huius morbi continens eſt humor ſeroſus, quo nomine omnes humores, quos Medici inter cauſſas hidrocephali ponunt, complectimur. Celſus ſolùm ab aqua fieri, Autor *definit. Med.* vt & Aëtius *tetrabibl. 2. ſerm. capite 1.* ab humore aquoſo, vel cruento, vel fœculento fieri ſcribit; vbi malè Cornarius vertit fieri ab humore lento: Cum hoc ſaltem velit Aëtius, tardè & lentè, non ſubito hunc tumorem generari; non verò ab humore craſſo vel lento. Auicennas non ſolùm ab aqua, ſed alijs humoribus fieri ſcribit. Nimirum vt ſerum, à quo hydrops in abdomine generatur, non ſemper eſt eiuſdem modi, ſed nunc ſimplici aquæ planè reſpondet; nunc fœculentum eſt, & plus de hoc vel illo humore participat: Ita quoque ſe res habet in hydrocephalo, in quo aqua illa nunc pura & limpida eſt, nunc fœculenta; nunc etiam cruenta ſanguine tenuiore ex venarum orificijs apertis effluente permiſto.

Quo loco aqua in capite colligatur.

Locum affectum quod attinet, non ſemper vno in capitis loco ſeroſus ille humor colligitur, ſed coaceruatur nunc inter cutem & pericranium; nunc inter pericranium & cranium; nunc inter cranium & cerebri membranas; nunc inter membranas & cerebrum: & tum, vbi ſcilicet aqua eſt intra craniũ, ſuturæ cranij ſæpè dilatantur, ipſumque cranium, quod in infantibus adhuc molle eſt, diſtenditur. Veſalius *de corp. hum. Fabric. lib. 1. cap. 5.* aliam adhuc differentiam obſeruauit in puella bienni Auguſtana, cuius caput in menſibus plus minus ſeptem ita increuit, vt viri caput quoduis mole excederet, ob aquæ nouem libras in ipſius cerebri cauitate, & quidem dextro ſiniſtroque ventriculo collectas, quorum amplitudo & cauitas valde extenſa erat, cerebrum verò in capitis vertice; membranæ quaſi modo tenue & quodammodo continuum cum ſua tenui membrana corpus: caluaria quoque prorſus membrana erat; in reliquo capite nihil aquæ erat. Et quod mirum ad mortem vſque ſenſibus integris vſa eſt. Qualis hiſtoria etiam eſt apud Gulelm. Fabric. *Cent. 1. obſeru. 12.*

Colligitur iſta etiam aqua nũc in

toto capite, nunc in parte aliqua præcipua, ſicut in anteriore id obſeruauit Epiphan. Ferdinand. *hiſt. med.* 21. Quocumque autem in loco aqua contineatur, effunditur in eum, cum è venis vel anaſtomoſi, vel diapedeſi patefactis effluit, idque quod vel à reliquo corpore ad caput mittitur, vel quod frequentius accidit quia ibi ſenſim coaceruatur. Cuius rei cauſſa eſt calor cerebri debilis, & cerebrum nimis refrigeratum & humectatum, quod alimentum rectè elaborare, vel ab inferioribus tranſmiſſos humores diſcutere nequit. Facit huc imprimis ſanguis, quo infans in [illegible]ero alitur, aquoſus & ſeroſus, quem mater vel ex nimio aquæ potu, vel ex vſu fructuum, aliorumque ciborũ, qui copioſum ſerum gignunt, cumulauit.

Hydrocephalô infantibus frequentius obtingit. Accidit autem malum hoc frequentius infantibus, quam adultis; & quidem vel in vtero, vt obſeruauit Epiphan. Ferd. *hiſt. med.* 21. vel extra vterum, dum circa partum caput ab obſtetricibus incautè comprimitur, vel etiam ſine errore obſtetricis natura ſeroſum humorem multum in capite collectum ex venis pellit. Nonnunquam tamen & adultiores hoc morbo corripiuntur, ſicut rei huius hiſtoriã habet Carolus Piſo *de morbis à collu. ſeroſi humor. obſer.* 1. de quadam puella temperamenti calidi & ſicci (in quo ſeroſi humores facilius colliguntur (quæ ex menſtruo purgatione ſuppreſſa, & aquæ liberaliore potu hoc malum contraxerat; vt & alterum viri cuiuſdam *obſeru.* 1. Guilel. Fabr. etiam iuuenis 18. annorũ hydrocephalo laborantis hiſtoriã annotauit, *cent. obſ. ra.* 19.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Facilè viſu hoc malum cognoſcitur. Quo autem capitis loco ſeroſus humor contineatur, ex ſignis diſcendum. Si extra cranium, & quidem inter cutem & pericranium contineatur humor, tumor eſt euidens, mollis, eiuſdem vbique coloris, pellucidus plerumque, vt poſita ex aduerſo candela, vel ad radios Solis capite collocato, aqua conſpici poſſit: tumor eſt doloris expers, in altum incuruatus, qui tactui cedit, & rurſus aſſurgit, compreſſuſque aquæ fluctuantis motum exhibet. Atque iſta ſigna apparent, vbi per ſe incepit hic tumor: At ſi ex contuſione vel percuſſione prouenit, initio quidem rubet & dolet tumor, poſtea verò concolor & ſine dolore euadit. Cum autem inter cranium & pericranium aqua continetur, cætera quidem eodem modo ſeſe habent, & ſigna ferè ſunt eadem, niſi quod doloris aliquis sẽſus adeſt, propter pericranij diſtẽſionem, tumorque eſt durior.

Si verò inter cranium & cerebri membranas aqua contineatur, tumor is ad tactum mollis non eſt, niſi valida fiat compreſſio. Tum enim impulſus cedit, cum craniũ infantum adhuc ſit mollius, & maximè ſuturis dilatatis. Dolor etiam in ijs maior eſt, & totum caput tumidius, & frons ipſis extra proiecta eſt, ac intentis oculis vident, & frequentius lachrymantur, ſenſus ferè hebetantur, ac ſopore afficiuntur.

Prognoſtica.

I. Si aqua extra cranium contineatur, affectus curationem re-

cipit. Neque tamen etiam tum periculo vacat, cum adſit magna intemperies, & ætas plerumque tenera ſit, quæ neque morbum, neque remedium ſuſtinere poteſt, præcipuè ſi aqua ſit, quæ neque morbum, neque remedium ſuſtinere poteſt, præcipuè ſi aqua ſit copioſa. Cum enim lenia medicamenta parum iuuant, fortia ætas non fert. Si verò aqua intra cranium collecta ſit, plerumque incurabile malum eſt. Nec tamen tum planè æger deſerendus, ſed exſiccantia medicamenta vſurpanda, & cauteria applicanda.

II. Si lethargus vel apoplexia accedat, mors in propinquo eſt.

Indicationes.

Aqua, quæ in capite quocumque loco continentur, euacuanda, & vt in ea amplius non colligatur, præcauendum; quod fit totum corpus, ſi opus eſt, euacuando, cerebrumque frigidum & humidum calefaciendo & ſiccando, & vitiũ, ex quo ratione generatur & colligitur aqua, corrigendo.

Curatio.

Aquam è capite euacuantia. Euacuatur autem aqua è toto corpore hydragogis, ſudores & vrinam mouentibus. E capite verò vel inſenſibiliter per medicamenta [illegible] tientia & exſiccantia; vel ſenſibiliter veſicatoriis, cauteriis, cutis capitis ſectione. Humor, qui paucus eſt, inſenſibiliter diſcuti poteſt, qui verò multus, ſenſibiliter educendus. Nihil tamen tum prohibet, quin cum euacuatione ſenſibili etiam diſcutientia & exſiccantia adhibeantur.

Vniuerſalem corporis euacuationem quod attinet, infantibus vix tutò hydragoga dantur, & alia remedia, quam externa, vix nisi cõmode adhibentur. Si verò nutrix prauis humoribus ſcateat, corpus eius purgandum. Si tamen puer tam adultus eſt, vt ſuſtinere medicamenta poſſit, exhibendum mel roſar. ſolutiu. vel ſuccus Irid. & ſambuc. ſed pauca quantitate, & cum ſyrupo roſarum ſolutiuo.

Vel ℞. *Rad. Ireos* ʒ. vj. *ſem. fœnicul. aniſi, coriand. an.* ʒ. ß. *paſſular.* ℥. ß. Coq. in aq. pura. In colatura infunde *mechoacan, agarici an.* ℈. ij. Colat. adde *mellis roſati ſolutiu.* ℥. ij. Detur cochlear.

Adultioribus pil. cochiæ exhiberi poſſunt; vel ſuccus Iridis, vel g. ij. Elaterij cum pil. conuenientibus.

Per ſudorem ſeroſum humorem euacuant decoctum Ligni Guajac. Sarſæ parill. Saſſafras, vel balneum Laconicum & ſudatorium.

Per vrinam euacuant decoctum betonicæ, rad. fœniculi, aſparagi, ſem. aniſi, & alia.

Vniuerſalibus euacuationibus præmiſſis, ſi opus eſt, prius tentanda inſenſibilis euacuatio, quæ tutior eſt, quàm ſenſibilis euacuatio, quæ tutior eſt, quàm ſenſibilis. Quia autem cutis denſitas adaquæ retentionem & collectionem non parum facit, primò cutis rarefaciẽda & molliẽda decocto maluæ, chamæmeli, meliloti, parietariæ. Hinc exſiccantia & diſcutientia vſurpanda, in quem finem vſurpari poſſunt, *oleum chamæmel. aneth. laurinum. irinum.*

Cataplaſma item ex *farina fabi-*

rum, lu[illegible]orum, orobi, rad. Iridis abſint [illegible]

C[illegible]atum [illegible] *b.tonicæ, emplaſtrum ex ſtercore columbino, caprino, t.ipſa.*

Cochlearũ in hydrocephalo vſu.

Auicennas vſurpat cochleas, quas coquit, in decocto artemiſiæ, ſtœchadis, calaminth. montan. vel cucum. aſinini, vel ebuli, eaſque ita coctas contundit, & calidè capiti raſo applicat.

Amatus Luſitan. *Cent. 1. cur. 69.* infantem hydrocephalo laborantem intra tres dies hoc medicamento ſe curaſſe ſcribit.

℞. *Puln. abſinthij, chamæmel. meliloti an.* ℥. ij. *buthyri recentis olei chamæmel. an.* ℥. iv. *ceræ parum.* Fiat ad ignem vnguentum. Idem & hoc, vt vſu comprobatum, laudat.

℞. *Mell.* ℔. ß. *ſalis* ℥. ß. *puln. origani* ℥. iij. Miſce & calidè caput inungatur.

Exſiccant & thermæ ſulphureæ, vbi earum eſt copia, ſi ſpongia in ijs madefiat, & capiti imponatur. In defectu verò coquantur in aqua ſal, ſulphur & alumen, & eodem modo applicentur.

Vel ℞. *Sem. coriandr. aniſi an.* ℨ. ij. *artemiſiæ, origani, pulegij an.* M. ß. *ſulphur.* ℥. ß.

Coquantur in lixiuio: In colatura ſpongia madefiat & calida capiti applicetur.

Aqua calcis viua in hydrocephalo. Nota.

Hieronym. Fabric. ab Aquapend. in pueris, qui infantiam exceſſerunt, & in hydrocephalo maximo, vt remedium efficaciſſimum laudat aquam calcis viuæ (abiecta calce) ſi ea ſpongia imbuatur & capiti imponatur, ac hoc ſolo remedio ſe hydrocephalum curaſſe ſcribit.

Idem commendat ſpiritum vini primæ deſtillationis cum parte quarta aquæ ſcabioſæ cum ſpõgia impoſitum. Monet autẽ hîc ſpongiam nouam eſſe recipiendam, & arctè faſciã capiti alligandam, ac ne refrigeretur calido linteo ſuperpoſito moderatè calefaciẽdã eſſe.

Vel ℞. *Ole. Irini rutac. chamæmel. an.* ℥. j. *puln. rad. Ireos, ſulph. an.* ℨ. ij. *ceræ parum.* Fiat linimentum.

Vel ℞. *Ol. chamæmel. vel rutac.* ℥. iv. *ſulphuris* ℥. j. M. F. Vnguentum, quod diu continuetur.

Poteſt & hîc locum habere balſamus ſulphuris cum alijs mixtus.

Vel ℞. *Emplaſtri cephal.* ℥. ij. *puln. cumini* ℨ. j. *abſinth. aneth. ſpecier. aromat. roſat. an.* ℨ. ß. *olei chamæmel. parum.* Miſce. Fiat emplaſtrum.

Vel ℞. *Farinæ fabar. lupinor. an.* M. ij. *ſulphur. flaui* ℥. j. ß. *cumini* ℥. ß. Coquantur in ſuff. q. lixiuij non fortis, addatur *olei aneth. vel rutac.* ℥. ij. Fiat Cataplaſma.

Carolus Piſo ægram illam puellam hoc modo curauit: Primò Syr. roſat. ſolutiu. cum diacatholico exhibuit; Hinc ſanguinem è talo detraxit, pillulas aggregatiuas ſeptimo quoque die exhibuit; caput verò fouit lixiuio cum herbis cephalicis, ſemine carthami & agarico parato. Atque impoſuit cataplaſma ex abſinthio in vino cocto, & emplaſtro è cochleis ſupra propoſito.

Quod ſi ex vaſorum contuſione non ſolum aquoſus humor, ſed & fœculentus ſanguis collectus ſit, ſanguinem primo incidere & attenuare, inde diſcutere & euacuare oportet.

Quod præſtat ſpongia aut ſtuppa poſca madida in æſtate; vino verò cũ aceto miſto in hyeme Vti-

lis eſt & farina hordei cũ oxymelite.

Si his remedijs non cedat malũ, ad ſenſibilem euacuationem accedendum. Celſus antequam ad ſectionem accedit, prius ſinapiſmo rem tentandam ſuadet, dum *l. 4. c. 2.* ſcribit: in Hydrocephalo tonderi ad cutem neceſſarium eſt: deinde imponere ſinapi, ſic vt exulceret. Si id parum proficit, ſcalpello vtendum eſt. Euacuant & cauteria aquã ſenſibiliter. Ita Carolus Piſo virum illum curauit, cauterio occipiti impoſito, quo aqua ſubviridis quædã per multos dies euacuata eſt, ægerq; inde conualuit.

Sectio in hydrocephalo. Sectionem tandem quod attinet, ſi reliqua non proſint, in ea, modo morbus ſit curabilis, maxima ſalutis ſpes eſt. Paulus Æginet. *l. 6. c. 3.* Si inter cutem & pericraniũ aqua ſit, vnam diſſectionem per mediũ tranſuerſam facere iubet: Si verò inter pericranium & cranium, & tumor ſit maior, duabus diſſectionibus per medium ſeſe mutuò ſecantibus vtitur. Si maximus ſit tumor, tribus vtitur litteram H. referentibus. Facienda autem eſt ſectio in loco vbi maior eſt aquæ copia, & in loco decliui. Vitandi tamen ſunt muſculi temporales, Aëtius tetrab. 2. *ſerm. 2. c.* 1. Si paruus eſt tumor, apicem ipſius vnica ſectione diuidit; ſi verò magnus, duas aut tres, aut plures ſectiones facit iuxta magnitudinis proportionem in locis ad effluxũ commodis. Vbi autem ſub cranio hæſerit humor, tamdiu exſpectandum eſt, donec è capite per cranium redundet humor, ſuturæque diſtendantur, & tumor appareat.

Sectione peracta aqua non ſemel, ſed paulatim euacuanda. Si enim confertim educatur, non minus periculo id vacat, quam ſi hydropicorum aqua ἀϑρόως euacuetur, cuius rei hiſtoria eſt apud Guilelm. Fabricium, *cent. 3. obſerv.* 17. *Aquæ ex hydrocephalo eductio.* Hinc Hieronim. Fabric. cùm ſenſibilẽ euacuationem propter infœlicem, qui ſępè accidit, euentũ pertimeſcat, vtramque euacuationem inſtituit, & ſenſibilem & inſenſibilem: Facit primò exiguum vulnus, cui immittit cannulam argenteam nonnihil incuruã exactè vulneri reſpondentem, ita vt nihil humoris effluere poſſit, niſi cannula ſit aperta. Hinc parum humoris emittit & cannulam ligno ſtuppa inuoluto obſtruit, ac capiti medicamentum aliquod ſiccans & diſcutiens imponit, & ita ſenſim humorem tùm ſenſibiliter emittit tũ diſcutit. Euacuata aqua vulnus debito modo, & vt aliàs fieri ſolet, ac de cutis capitis vulnere dictum eſt, conglutinandum & ſanandum.

Tandem cerebrũ refrigeratum & humectatum calefaciendum & ſiccandum. Verùm eadem opera id per medicamenta aquam exſiccantia & diſcutientia expediri poteſt: poſſuntque medicamenta calefacientia & ſiccantia etiam poſt aquæ abſumptionem & euacuationem aliquandiu continuari, vt cerebro ſua temperies reſtituatur. Hoc ſaltem attendendum, facilius in calefaciendo, errorem, quam in ſiccando committi poſſe.

Hiſtoria Hydrocephali etiam extat in Spicileg. Fr. Hildeſhemij *pag.* 780.

LIBRI PRIMI PARS II.

DE ACTIONIBVS CEREBRI LAEſis, ſenſuum internorum ſcilicet, & ratiocinationis, motus item animalis ſymptomatibus, ac excretorum & retentorum in cerebro vitijs.

PRÆFATIO ET SVMMA huius Partis.

ABSOLVIMVS hactenus omnes cerebri, vt & partium, quæ cerebrum muniunt & tegũt, morbos: proximum iam eſt, vt de ſymptomatibus, quæ homini, cerebri ratione accidunt, dicamus. Etenim ex morbis his, & eorum cauſis, ſymptomata omnia, de quibus dicemus, originem habent, iiſque ſublatis euaneſcunt. Nam cum ad actiones, quæ à cerebro & in cerebro fiunt, cerebrum benè & naturaliter conſtitutum, ac diſpoſitum, id eſt, ſuam temperiem, calorem innatum, & ſpiritus, & præterea ſtructuram, ac naturalem conformationem, ac vnitatem obtinens requiratur: ſi quid horum à naturali conſtitutione degenerat, actiones, quæ à cerebro, & in cerebro eduntur, lædi neceſſe eſt, & varia ſymptomata excitari.

Sunt autem illa ſymptomata duorum generum, Actiones læſæ, & retentorum ac excretorum à cerebro vitia. Symptomata enim qualitatum mutatarum hic vix vlla Medico occurrentia dantur.

Actiones cerebri, præter nu-

tritionem priuatam, quæ ipſi cum omnibus partibus eſt communis, duæ ſunt: Vna, quæ ab ipſo fit, cerebroque propria eſt, ſpiritus nimirum animalis generatio; Altera, quæ in ipſo perficitur, ſenſus nimirum interni & ratiocinatio. Spiritus animalis generationem quod attinet, cum ille à cerebro, quatenus calido innato & propria temperie prædito perficiatur, & vix alia, quam quæ ſupra de Intemperiebus cerebri dicta ſunt, hîc dici poſſint; vitiis, quæ circa ſpiritus animalis generationem accidunt, de quibus etiam *part.* 1. *cap.* 5. dictum eſt, miſſis, ſaltem hîc de ſymptomatibus ſenſuum internorum, ac Ratiocinationis agemus: quibus coniungemus motus animalis, qui quoque à cerebro prouenit, vitia.

Et proinde hîc agendum erit.

1. De Symptomatibus, quæ in ſenſu communi accidunt, nimirum de Vigiliis nimiis, de ſomno p. n. cataphora, & comate, de Inſomniis p. n. immoderatis & grauibus.

2. De Imaginationis ſymptomatibus; vbi dicendum erit de Vertigine.

3. De Symptomatibus; in quibus Imaginatio & Ratiocinatio læditur, ſiue imminuatur, ſiue deprauetur: cuiuſmodi affectus ſunt, mentis imbecillitas & hebetudo, tarditas ingenij, ſtupiditas & torpor mentis, fatuitas, ſtultitia & amentia (vbi ſimul de memoria imminuta & abolita, ſeu obliuione agetur) temulentia, delirium, [illegible], Phrenitis, & Sabare Arabibus dicta affectio, Melancholia, Amor inſanus, Melancholia errabunda, Arabibus cutubuth, Lycanthrophia, Rabies, quo pertinet inſania canina, Lupina, Felina, Tarantali, Chorea S. Viti.

4. De ſymptomatibus, in quibus plures ſenſus interni læduntur: qualia ſunt Coma Vigil, Typhomania, ſopor grauis, dæmoniacus, ſopor Ecſtaticus, Somnambulatio, Lethargus.

5. De motus animalis ſymptomatibus, & læſionibus, quales ſunt Laſſitudo, Pendiculatio, Inquietudo, Horror, Rigor, Tremor, & motus impotentia, ac Paralyſis, conuulſio & motus conuulſiui.

6. Tandem de ſymptomatibus, in quibus ſenſus Interni & Ratiocinatio, & motus, ac ſenſus Externi ſimul læduntur, vel certè plures animalis facultatis actiones; qualia ſymptomata ſunt Incubus, Catoche, & Catalepſis, ſtupor manente auditu, vel motu, Ecſtaticus, Epilepſia, Carus, Apoplexia.

Quæ verò ſenſibus externis ſeorſim & priuatim, ſine ſuperiorum facultatum læſione, accidunt ſymptomata, de ijs parte ſequenti tractabimus.

Tandem explicandum erit & alterum ſymptomatum genus in Excretis & Retentis, vbi dicetur de catarrho, & excrementis cerebri p. n. retentis, & ſternutatione.

CAPVT

CAPVT I.

De Vigilijs nimis, & primò in genere.

Somni ſinus & vigilium. VT ergo de ſymptomatibus, quæ ſenſui communi accidunt, primò agamus, affectiones ſenſus communis ſunt Somnus & *Vigiliæ nimia.* Vigiliæ atque ita animalia, & inter ea homo, comparata ſunt, vt per vices vigilent, & dormiant. Etſi enim ad actiones, quæ per vigilias fiunt, condita ſunt: tamen quia ſpiritus animales, & cõſequenter etiam Vitales, ac calor innatus per eas abſumuntur, eorum inſtauratio, quæ in ſomno fit, neceſſaria eſt. Itaque homo ſanus actiones ſuas per vigilias quidem obire; vbi verò ſpiritus aliquo modo abſumpti ſunt, ſe quieti dare, ſomnumque capere debet, id quod commodiſſimè fit horis duabus vel tribus poſt cœnam exactis. Quod vbi fit, corpus ad actiones per vigilias rurſum obeundas redditur vegetius, alacrius, mens acuitur, & ad omnia peragenda habilior redditur homo; cum per ſomnum ſpiritus abſumpti inſtaurentur, calor augeatur, cibi crudi & humores concoquantur, corpus humectetur, & ita in ſanitate conſeruetur, atque ad ſenectutem traducitur.

Si verò modum ſomnus & vigiliæ excedant, malum, vt eſt 2. *aphor.* 3. Et vt Galenus, 2. *de ſympt. diff. cap.* 3. ſcribit: Duo egregia circa primum ſenſorium, quod omnium ſenſuum eſt commune, adſunt ſymptomata, ſopor, & peruigilium.

Et primò quidem vigilias quod *Vigiliæ nimiarum incom nodum.* attinet, ſi eæ modum excedant, quando nimirum omninò homo non dormit per aliquot dies, vel non ſatis diu ſcilicet non 7. vel 8. horarum, vel plurium ſpatio pro naturæ conſtitutione (Infantes enim diutius dormiunt, quàm ſenes) noxa corpori infertur. Cum enim in ijs calor ad exteriora moueatur, ſenſuſque ſint in continuo exercitio, ſpiritus, ac tenuior ſanguinis pars abſumuntur, carnes colliquantur, corpus & præſertim cerebrum ſiccatur; vnde plurima incommoda oriuntur. Spiritibus enim animalibus abſumptis, & cerebro exſiccato ſpiritus obtunduntur, mens perturbatur: & cum conſequenter etiam ſpiritus vitales, qui animalibus præbent materiam, abſumantur, & diſſipentur, languor totius corporis ſequitur, naturaleſque actiones, quæ vt rectè perficiantur, ſpiritu & calore plurimo indigent, ſimul offenduntur. Et ſi homo vtatur alimento ſolido, aut copioſo, corpus cruditatibus & ſuperfluis humoribus repletur, & ad cachexiam deducitur; ſi verò minore & tenuiore victu vtatur, ad tabem diſponitur, ſenectuſque acceleratur. Et quia ſpiritus ac humores, præcipuè ſanguis & bilis per vigilias incaleſcunt & accenduntur, dolor capitis, oculorum rubedo, ventriculi roſiones, vertigo, febres, & deliria excitantur, variiſque malis corpus obnoxium redditur. Ideoque etſi vigiliæ nimiæ in ſymptomatum numero ſint, ac ſublatis cauſis, à quibus pendent,

tollantur : tamen ſi nimiæ ſint, ita interdum vires dejiciunt, & tot incommoda ſecum afferunt, vt Medici in ijs temperandis, & inducendo ſomno, qui auxilium eſt in multis morbis, ſupra gemmas & lapides pretioſos æſtimandam, vt quidam ait, opera neceſſaria ſit.

Cum autem ſomnus & vigiliæ contrario modo ſeſe habeant, & ſomnus naturalis ſit ceſſatio naturalis ſenſus communis & primi, ac ſenſuum externorum, ſalutis animalis gratiâ facta; Vigiliæ contrà ἐνέργεια ſeu λύσις ſenſus communis & externorum : vigiliæ immodicæ, & p. n. Græcis ἀγρυπνία, ſunt ſenſus communis, & externorum præter modum, ac tempus conſtitutum ſolutio, ac exercitium, & durans ἐνεργεία. Nihil enim in vigilijs, quæ in ſymptomatum numerum veniunt, p. n. eſt, quàm quod vltra debitum tempus extenduntur, & dum dormiendi tempus eſt, in officio & ἐνεργείᾳ ſenſus perſiſtunt. Quod tamen non de ijs vigilijs intelligendum eſt, quando homines ex propoſito, & de induſtria, negotij alicuius expediendi gratiâ, vigilias protrahunt, & ſomnũ quaſi arcent, ſed ijs, cum homo, qui dormire debet ac cupit, dormire non poteſt, ſenſuumque externorum actiones præter voluntatem perſiſtunt, atque ita vigiliæ homini moleſtæ ſunt.

Vigilia nimia quid.

Cauſſæ.

Vigiliarũ nimiarum cauſſæ.

Cùm verò hæ vigiliæ ſomno naturali contrariæ ſint, ſomnique naturalis defectus ſint, contrarias ſomno naturali cauſſas habebunt. Cum autẽ, vt Inſtit. *l.* 1. *c.* 14. dictũ eſt, ſomni proxima cauſa ſit ſpirituum animalium à cerebro in organa ſenſuum influentium in cerebro detentio & quies, ac quaſi feriatio: vigiliarum nimiarum cauſſa proxima erit quies eorundem denegata, & continuus in organa ſenſuum externorum influxus.

Cauſſæ verò mediatæ variæ eſſe poſſunt. Auicennas *fen.* 1. 3. *tract.* 4. *cap.* 4. ponit octo. 1. Intemperiem ſimplicem calid. vel ſiccam, vel intemperiem compoſitam calidam & ſiccam, & quidem cum, vel ſine materia. 2. Salſedinem, ſeu nitroſitatem humoris ſeroſi miſti cum ſanguine & ſalſa pituita, vellicantem cerebri membranas. 3. Dolorem. 4. Intentam cogitationem & curas. 5. Lucem nimiam & ſplendorem. 6. Apoſtema aliquod in partib⁹ cerebri, aut cerebro propinquis, à quo eleuantur vapores ſicci & mali 7. Malam digeſtionem & repletionem, ex acribus, vel corruptis cibis, aut multo potu. 8. Febrem putridam, è qua vapores multi eleuantur : quas tamẽ ita ad methodũ cõmodiſſimè redigi poſſe putam⁹.

Vigiliæ p. n. accidunt vel quia vapores illi qui ſpiritus animales in ſtatu ſ. n. ſopiunt, aut, vti alijs placet, qui principia neruorum obſtruunt, deſunt; vel quia ſpiritus in cerebro turbantur, agitantur, commouentur. Ob vaporum illorum, qui ſpiritus ſopiunt, vel principia neruorum obſtruere dicuntur, defectum, vigiliæ p. n. accidunt in inedia nimia, aut cum cibi, qui aſſumuntur nullam ferè talem exhalationem ſuauem præbent, aut quod vapores à cauſſa calida vel ſicca abſumuntur. In ſe-

nibus & decrepitis vigiliæ accidũt ob cerebri ſiccitatem, &, vt practici quidam loquuntur, humoris nitroſitatem, nimirum pituitam ſalſam. Vide Langium *l.1.epiſt.26.* ſpiritus turbantur, commouentur, & inquietiores redduntur varijs modis. 1. Intemperie cerebri calida vel ſicca, vel calida & ſicca; cũ, vel ſine materia. 2. ab externis ſenſuũ obiectis vehementioribus, vt ſtrepitu, ſono, punctionibus. 3. In ſpecie ab obiectis tactus vehementioribus dolorem parientibus, ſeu doloribus magnis, quacunque in parte. Quò pertinent eorum affectus, qui diſpnæam in morbis pectoris, vel hydropem patiuntur. Hi enim vel dormire nequeunt, vel ſi obdormiant, ſuffocationis periculum incurrunt. 4. In animi affectibus nimijs, ira, mœſtitia, ſollicitudine & curis, & timore, gaudio, amore, inſomnijs grauioribus. 5. A vaporibus acribus, imprimis bilioſis, & melancholicis.

Differentiæ.

Differentia vigiliarum. Vt ita cauſſæ omnes, quæ vigilias p. n. excitare, quæque curationem variare poſſunt, & hic vigiliarum p. n. aliquot differentias conſtituunt, hæ ſint.

1. Vaporum ſpiritus animales ſopientium, vel vt alij loquuntur, principia neruorum obſtruentium defectus.

2. Cerebri intẽperies calida vel ſicca: vel calida & ſicca; cũ, vel ſine materia, vt bile, pituita ſalſa, humore melancholico, atra bile.

3. Dolor vehemens in quacunque corporis parte, diſpnœa, & omninò omnium ſenſuum externorum obiecta vehementia.

4. Vapores acres turbãtes ſpirit⁹.

5. Animi affectus nimij. De quibus iam ordine dicemus: ſi prius quæ in genere de vigilijs p. n. dicenda ſunt, expediuerimus.

Signa Diagnoſtica.

Qua ratione vigiliæ cognoſcendæ ſint, ſignis opus non eſt: cum ipſæ ſeſe ſatis manifeſtent, & ægri de ijs conquerantur. & quamuis ægri id non referant, tamen, vt Galenus 1. *prognoſt. t.* 8. docet, vigilias longiores præceſſiſſe cognoſcitur ex eo, quod oculi apparent ſquallidi, licet nulla immodica euacuatio præceſſerit, ægri palpebras difficulter attollunt, eæque inſtabiles ſunt. Qua ratione autem cauſæ cognoſcendæ ſint, poſtea in ſpecie de ſingulis dicetur.

Prognoſtica.

1. Vigiliæ nimiæ non contemnendum malum ſunt, quæ præter id, quod homini eam, quæ ipſi naturaliter ex ſomno debetur, refectionem ſubtrahunt, etiam vt Galen. 1. *prognoſt.* 8. & 12. *met. med. capite* 1. & 5. docet non minus vires exoluunt, ac deijciunt, quam ſenſibiles euacuationes. Vnde ab Hippocrate, 6. *Epid. comm.* 4. *t.* 20. vigiliæ edaces appellantur. Et quot incommoda immodicæ vigiliæ homini afferant, antea in initio huius capitis dictum.

2. Vigilijs qui ſunt ætate conſiſtente, plus offenduntur quam iuuenes. Galen. 3. *aphor.* 30.

3. Corpora vigilijs aſſueta minus læduntur 2. *aph.* 50.

4. Quo maior cauſſarũ, à quibus vigiliæ p.n. excitãtur, vis eſt, eò periculoſiores ſunt vigiliæ, & quò facilius cauſſæ tolli poſſunt, eò etiam minus periculi coniunctum

tollantur : tamen ſi nimiæ ſint, ita interdum vires dejiciunt, & tot incommoda ſecum afferunt, vt Medici in ijs temperandis, & inducendo ſomno, qui auxilium eſt in multis morbis, ſupra gemmas & lapides pretioſos æſtimandum, vt quidam ait, opera neceſſaria ſit.

Cum autem ſomnus & vigiliæ contrario modo ſeſe habeant, & ſomnus naturalis ſit ceſſatio naturalis ſenſus communis & primi, ac ſenſuum externorum, ſalutis animalis gratiâ facta; Vigiliæ contrà ἐνέργεια ſeu λύσις ſenſus communis & externorum : vigiliæ immodicæ, & p. n. Græcis ἀγρυπνία, ſunt ſenſus communis, & externorum præter modum, ac tempus conſtitutum ſolutio, ac exercitium, & durans ἐνεργεία. Nihil enim in vigilijs, quæ in ſymptomatum numerum veniunt, p. n. eſt, quàm quod vltra debitum tempus extenduntur, & dum dormiendi tempus eſt, in officio & ἐνεργείᾳ ſenſus perſiſtunt. Quod tamen non de ijs vigilijs intelligendum eſt, quando homines ex propoſito, & de induſtria, negotij alicuius expediendi gratiâ, vigilias protrahunt, & ſomnũ quaſi arcent, ſed ijs, cum homo, qui dormire debet ac cupit, dormire non poteſt, ſenſuumque externorum actiones præter voluntatem perſiſtunt, atque ita vigiliæ homini moleſtæ ſunt.

Vigilia nimia quid.

Cauſſæ.

Vigiliarũ nimiarum cauſſa.

Cùm verò hæ vigiliæ ſomno naturali contrariæ ſint, ſomnique naturalis defectus ſint, contrarias ſomno naturali cauſſas habebunt. Cum autẽ, vt Inſtit. *l.* 1. *c.* 14. dictũ eſt, ſomni proxima cauſa ſit ſpirituum animalium à cerebro in organa ſenſuum influctium in cerebro detentio & quies, ac quaſi feriatio: vigiliarum nimiarum cauſſa proxima erit quies eorundem denegata, & continuus in organa ſenſuum externorum influxus.

Cauſſæ verò mediatæ variæ eſſe poſſunt. Auicennas *fen.* 1. 3. *tract.* 4. *cap.* 4. ponit octo. 1. Intemperiem ſimplicem calid. vel ſiccam, vel intemperiem compoſitam calidam & ſiccam, & quidem cum, vel ſine materia. 2. Salſedinem, ſeu nitroſitatem humoris ſeroſi miſti cum ſanguine & ſalſa pituita, vellicantem cerebri membranas. 3. Dolorem. 4. Intentam cogitationem & curas. 5. Lucem nimiam & ſplendorem. 6. Apoſtema aliquod in partib⁹ cerebri, aut cerebro propinquis, à quo eleuantur vapores ſicci & mali 7. Malam digeſtionem & repletionem, ex acribus, vel corruptis cibis, aut multo potu. 8. Febrem putridam, è qua vapores multi eleuantur: quas tamẽ ita ad methodũ cõmodiſſimè redigi poſſe putam⁹.

Vigiliæ p. n. accidunt vel quia vapores illi qui ſpiritus animales in ſtatu ſ. n. ſopiunt, aut, vti alijs placet, qui principia neruorum obſtruunt, deſunt; vel quia ſpiritus in cerebro turbantur, agitantur, commouentur. Ob vaporum illorum, qui ſpiritus ſopiunt, vel principia neruorum obſtruere dicuntur, defectum, vigiliæ p. n. accidunt in inedia nimia, aut cum cibi, qui aſſumuntur nullam ferè talem exhalationem ſuauem præbent, aut quod vapores à cauſſa calida vel ſicca abſumuntur. In ſe-

nibus & decrepitis vigiliæ accidũt ob cerebri ſiccitatem, &, vt practici quidam loquuntur, humoris nitroſitatem, nimirum pituitam ſalſam. Vide Langium *l.1.epiſt.26.* ſpiritus turbantur, commouentur, & inquietiores redduntur varijs modis. 1. Intemperie cerebri calida vel ſicca, vel calida & ſicca; cũ, vel ſine materia. 2. ab externis ſenſuũ obiectis vehementioribus, vt ſtrepitu, ſono, punctionibus. 3. In ſpecie ab obiectis tactus vehementioribus dolorem parietibus, ſeu doloribus magnis, quacunque in parte. Quò pertinent eorum affectus, qui diſpnæam in morbis pectoris, vel hydropem patiuntur. Hi enim vel dormire nequeunt, vel ſi obdormiant, ſuffocationis periculum incurrunt. 4. In animi affectibus nimijs, ira, mœſtitia, ſollicitudine & curis, & timore, gaudio, amore, inſomnijs grauioribus. 5. A vaporibus acribus, imprimis bilioſis, & melancholicis.

Differentiæ.

Differentia vigiliarum. Vt ita cauſſæ omnes, quæ vigilias p. n. excitare, quæque curationem variare poſſunt, & hic vigiliarum p. n. aliquot differentias conſtituunt, hæ ſint.

1. Vaporum ſpiritus animales ſopientium, vel vt alij loquuntur, principia neruorum obſtruentium defectus.

2. Cerebri intẽperies calida vel ſicca: vel calida & ſicca; cũ, vel ſine materia, vt bile, pituita ſalſa, humore melancholico, atra bile.

3. Dolor vehemens in quacunque corporis parte, diſpnœa, & omninò omnium ſenſuum externorum obiecta vehementia.

4. Vapores acres turbãtes ſpirit⁹.

5. Animi affectus nimij. De quibus iam ordine dicemus: ſi prius quæ in genere de vigilijs p. n. dicenda ſunt, expediuerimus.

Signa Diagnoſtica.

Qua ratione vigiliæ cognoſcendæ ſint, ſignis opus non eſt: cum ipſæ ſeſe ſatis manifeſtent, & ægri de ijs conquerantur. & quamuis ægri id non referant, tamen, vt Galenus 1. *prognoſt. t.* 8. docet, vigilias longiores præceſſiſſe cognoſcitur ex eo, quod oculi apparent ſqualidi, licet nulla immodica euacuatio præceſſerit, ægri palpebras difficulter attollunt, eæque inſtabiles ſunt. Qua ratione autem cauſæ cognoſcendæ ſint, poſtea in ſpecie de ſingulis dicetur.

Prognoſtica.

1. Vigiliæ nimiæ non contemnendum malum ſunt, quæ præter id, quod homini eam, quæ ipſi naturaliter ex ſomno debetur, refectionem ſubtrahunt, etiam vt Galen. 1. *prognoſt.* 8. *&* 12. *met. med. capite* 1. *&* 5. docet non minus vires exoluunt, ac deijciunt, quam ſenſibiles euacuationes. Vnde ab Hippocrate, *6. Epid. comm.* 4. *t.* 20. vigiliæ edaces appellantur. Et quot incommoda immodicæ vigiliæ homini afferant, antea in initio huius capitis dictum.

2. Vigilijs qui ſunt ætate conſiſtente, plus offenduntur quam iuuenes. Galen. 3. *aphor.* 30.

3. Corpora vigilijs aſſueta minus læduntur 2. *aph.* 50.

4. Quo maior cauſſarũ, à quibus vigiliæ p. n. excitãtur, vis eſt, eò periculoſiores ſunt vigiliæ, & quò facilius cauſſæ tolli poſſunt, eò etiam minus periculi coniunctum

habent vigiliæ. Atq; ideò à cauſſa interna periculoſiores ſunt vigiliç, quam ab externa, & euidente.

5. A vigilijs conuulſio aut delirium, malum 7. *aph.* 18. Videatur Galenus & alij commentatores in hunc aphoriſmum.

6. Si à vigilijs nimijs proueniat tuſſis malū. Siccitatem enim organis reſpirationis communicari ſignificat.

6. Breue autem plerumque tempus eſt, quo ſiue ad ſalutem, ſiue ad mortem vigiliæ terminantur: cum vires diu ſine ſomno conſiſtere non poſſint. Et quidem via ad mortem eſt per virium diſſolutionem, via verò ad ſalutem & ſanitatem per ſomni reſtitutionem.

Vigiliarū diuturnarum hiſtoria. Obſeruatum tamen eſt, nonnullos ſatis diu ſine vitæ diſpēdio vigilaſſe. Seneca, *in lib. de prouident.* refert, Mœcenatem tribus annis integris ſine ſomno permāſiſſe, & tandem ab hac ægritudine liberatum fuiſſe ſola placida & leni harmonia. Sicut & de eodem Plinius, *lib.* 7. *natural. hiſt. cap.* 51. narrat quod ei triennio ſupremo nullo horæ momento contigerit ſomnus. Fernelius, *Patholog. lib.* 9. *cap.* 2. mente quendam captum menſes 14. inſomnes duxiſſe refert. Montuus *de morbis lib.* 1. *cap.* 27. ſcribit ſe nouiſſe mulierem, quæ per 35. annos inſomnis permanſit ſana, & citra noxam. Heurnius *de morb. capit. cap.* 16. refert, ſibi in Italia narratum eſſe, Nizolium illum Ciceronianum decennium ſomnum non vidiſſe.

Indicationes.

Vigilijs nimijs quidem commodiſſimè ſuccurritur, ſi cauſſæ à quibus eæ pendent, tollātur: quod quomodo fieri debeat, poſtea in ſpecie dicetur. Verùm cum cauſſæ illæ ſæpe ſtatim, & breui tempore tolli non poſſint; ac interim vigiliæ vrgeant, & vires deijciant, atque ob vigilias tum periclitetur æger: vigiliæ tunc curam ad ſe trahunt, & remedia poſtulant. Vigiliæ autem nimiæ ſomnum indicāt, vt ſibi contrarium, ſeu remedium ſomnum concilians.

Interim ſi etiam cauſſæ ſuccurri poſſit, facilius ſomnus conciliabitur. Et quia plerumque vigiliæ nimiæ fiunt à vaporibus bilioſis, bilis euacuanda, ſi morbi natura id admittat; & temperanda. Venæ ſectioni verò hic nullus per ſe locus eſt: cum ſanguis per ſe non inducat vigilias. Et ſi interdum, vbi vigiliæ vrgent; venæ ſectio requiritur, id non fit ob vigilias, ſed ob adiunctum alium affectum. Vide Benedic Victor. Fauentinum *tom.* 1. *cap. de vigilijs.* Foreſt. *lib.* 10. *obſeru.* 36. *in ſcol.*

Curatio.

Quia verò ſomnus conciliatu cum ſpiritus animales ad ſenſu neceſſarij ſopiuntur, vt quieſcant, & in organa ſenſuum non influāt, ſeu vt alij volunt cum meatus per quos in organa ſenſuum ſpiritus animales influunt, clauduntur, & nullum obiectum vehementius in ſenſuum organa agat (cum vnus ſaltem ſenſus excitatus vigilias excitare poſſit) quatuor modis ſomnus conciliari poteſt: Si 1. remoueantur omnia, quæcumque ſenſum aliquem ad operandum excitare poſſunt. 2. Si ab externorum ſenſuum actione animus auocetur, & ſpiritus animales à motu ad quietem placidè inui- *Somnus quot modis concilietur.*

tentur. 3. Si ea exhibeantur, quæ calidos, ſiccos & acres vapores temperant, & ſuaues vapores, ac ἀναθυμιάσεις in cerebrum mittunt, quibus id humectatur, & ſpiritus Animales quaſi ſopiuntur, quæque vapores acres à cerebro auocant, vt frictiones extremorum. 4. Si ea exhibeantur, quæ peculiari vi ſpiritus Animales ſopiunt, ac torpidos reddunt quæ in ſpecie ὑπνωτικὰ, & ναρκωτικὰ dicuntur. De quibus ordine dicendum.

Primò ergo danda opera, vt omnia obiecta, quæ ſenſum quẽcumque excitare poſſunt, remoueantur: lux nimia, ſtrepitus, & ſonus vehementior omnis, odores item fortes, & imprimis, quæ tactum afficiunt. Ideóque æger in molli lecto cubet, à quo abſint culices, & pulices, claudantur feneſtræ: æger ipſe oculos claudat, omnis ſtrepitus & ſonus vehementior abſit, ac ſilentium adſtantibus imperetur.

Secundò facultas ad vnum aliquem ſenſum blandè diuertatur, & ab aliis auocetur blando aliquo, non vehementi obiecto (cum vehemens obiectum potius excitet ſenſus, quam ſopiat) vt ſpiritus à reliquis ſenſibus auocati blandè ſopiantur, & quieti tradantur; id quod fit cantu ſuaui, & muſica vniformem ſonum edente, auium cantilatione, ſuſurratione ſubmiſsè loquentium, ſtrepitu aquæ ad modum riui blandè fluentis, vel aquæ in peluim per gutturniũ, vel filtrum, quod Chymicis dicitur, ſtillãtis ſonitu, motu in lecto penſili, ſcalptura cutis capitis leni, plantarumque pedum blanda titillatione.

Tertiò ſomnum conciliant, quæ ſuaues ἀναθυμιάσεις ad caput mittunt, & calidos, ſiccos, atque acres vapores temperant, & tum maximè conueniunt, vbi à vaporibus calidis, ſiccis & acribus vigiliæ proueniũt. Quæ tamen ipſa pleraque peculiarem aliquam, ſed leuem omninò ſpiritus animales ſopiendi quaſi vim habere credibile eſt. Cuiuſmodi ſunt: *fol. & ſem. lactuc.* cuius frequens tempore veſpertino comeſtio familiare antiquis erat ad ſomnum cõciliandum remedium; *flores violar. nymph. roſar. ſem. frigid. maiorana, anethum, amygdal. dulc. nuclei perſicor. quibus & ſem. papau. alb. addere licet.* E quibus fiunt. *Somnum conciliantia medicamenta.*

Interna.

AQVÆ *viol. nymph. lactuc. portulacæ, ſolani, roſar. Hypnotica Dorncreilij.*

EMVLSIONES.

Vt ℞. *Amygdal. dulc.* ℥. ß. *ſem. papau. alb.* ʒ. iij. *aq. roſar.* ℥. j. *lactuc.* ℥. vj. F. ſ. a. emulſio. Cui adde *Iulepi, vel ſyrup. violar.* ℥. j. Miſce.

Vel ℞. *Sem. papau. alb.* ℥. ß. *lactuc.* ʒ. j. *amygd. dulc. ex cort.* num. vij. *aq. lactuc.* ℥. iij. *nymph. violar. an.* ℥. ij. Fiat ſ. a. emulſio. Cui adde *Iulepi violar. roſar. an.* ℥. ß.

Poſſunt etiam addi ſpecies Diamarg. frigid. vel aliæ pro morbi natura.

SYRVPI, *violarum, nymph. papau.* qui ad ℥. j. & plus poſt cœnam exhibetur. CONSERVÆ, *violar. nymphææ.* CONDITA; *caules lactucæ Italicæ condit.*

POTIONES vel IVLEPI.

Vt ℞. *Syr. violar.* ℥. j. *nymph.*

papau. an. ℥. ß. *aq. lactuc. nymph. an.* ℥. iij. *roſar.* j. Miſce pro 2. vel 3. doſibus.

Vel ♃. *Syr. de papau. de nymph. an.* ʒ. vj. *aq. lactuc. portulac. an.* ℥. j. ß. *ſpecier. diamarg. frigid.* ℈. ß. Miſce.

Vel ♃. *Syr. de papau. de nymph. an.* ʒ. vj. *aq. lact. portul. an.* ℥. j. ʒ. *ſpecier. diamarg. frig.* ℈. ß. Miſce.

Vel ♃. *Syr. papau.* ℥. j. ß. *aq. lactuc.* ℥. ij. *vini albi* ℥. j. Miſce.

Vel ♃. *Aq. violar. lactuc. an.* ℥. j. ß. *confect. alKerm.* ℈. ß. *ſpec. diamarg. frig.* ℈. j. *ſyr. de papau. de violis, an.* ʒ. ij. miſce pro hauſtu.

DECOCTA.

Vt ♃. *Fol. lactuc.* M. j. *flor. violar. borrag. bugloſſ. nymph. an.* M. ß. *paſſular.* ℥. ß. Coq. in aq. ſ.

Colaturæ ♃. ℔. ß. add. *ſyrup. viol.* ℥. j. ß. *nymph.* ℥. j. Miſce pro duabus doſibus. Vel coq. in iure pulli, vel gallinæ ij. vel iv. capita papau. aut folia aliquot lactuc. iuſculum hoc detur ſub horam ſomni. Cum quo etiam hordeatum fieri poteſt.

ELECTVARIA. *Diacodium ſimpl.* ℥. j. exhibitum.

Vel ♃. *Conſeru. violar. roſar. nymph. caulium lactuc. condit. an.* ℥. ß. *Cum ſyrup. de papau.* Fiat Electuarium, de quo datur ℥. ß. vel ʒ. vj.

Vel ♃. *Conſeru. nymph.* ℥. j. *violar. ſyrup. papau. an.* ℥. ß. Miſce. PVLVIS; *ex ſemine papau. & ſacharo.* ROTVLÆ; *Diacodium album* in forma ſolida, de quo ℥. ß. exhibetur.

Sunt autem iſta omnia medicamenta exhibẽda ſub tẽpus ſomni.

Externa.

Quæ fronti, temporibus, naribus, ſuturæ coronali, vel toti capiti, pedibus item, ac manibus applicantur.

LOTIO CAPITIS, fiat cum decocto *fol. lactuc.* & imponantur fol. lactucæ, quibus ſæpè renouatis in febribus, vbi ne opiata quidem contulerunt, ſomnum ſe conciliaſſe ſcribit Nicol. Maſſa. Poſſunt & addi *fol. nymph. ſolani, vitis, violar.* & alia, quæ ſuprà *part.* 1. *cap.* 1. ſunt propoſita.

EPITHEMATA fiant ex earumdem plantarum decoctis, *ſucco lactucæ, nymphææ, ſolani; lacte muliebri, emulſione ſem. papau. alb. & lactuc.*

Vt ♃. *Sem. lactuc.* ʒ. ij. *papau. alb.* ʒ. v. *nucleor. Perſicor.* ʒ. ij. *aq. lactucæ, papau. an.* ℥. ij. ß. *anethi.* ℥. j. Fiat emulſio pro Epithemate.

Vel ♃. *Nucleor. Perſicor.* ℥. ß. *ſem. papau. albi* ʒ. ij. *aq. ſolani* ℥. iij. *roſar.* ʒ. j. Fiat emulſio pro Epithemate.

Nonnulli aq. anethi cum zedoaria pulueriſata vtuntur, eamq; temporibus apponunt.

Vel ♃. *Mucilag. ſem. pſyll. aq. violar. extract. emulſ. ſem. papau. albi an.* ℥. ß. *nucum iugland. nucl. Perſicor. an.* ʒ. j. ß. *lapid. albaſtr. praparat.* ʒ. ß. Miſce. Parari etiam poſſunt SACCVLI ad tempora. E. G.

♃. *Flor. violar. roſar. nymph. an.* ʒ. j. Fiant ſacculi duo ex ſyndone rubr. qui in Epithemate aliquo humectentur & temporibus applicentur.

Vel ♃. *Flor. betonic. verben. an.* P. *fol. ſalicis perſicor. an.* P. iij. *ſolani* P. ij. *ſem. papau. albi* ʒ. j. *nucl. perſicor.* num. xv. *flor. roſar.* M. j. *nymph.* M. ß. Concidantur & indãtur ſacculo, qui ebulliat in aqua

& expreſſus capiti imponatur.

CATAPLASMATA.

℞. *Amygd. dulc.* num. vj. *nucleor. Perſicor. num.* v. *ſem. papau. albi* ℥. ß. *thuris* ʒ. j. *nuc. moſchat.* num. j. Omnia contuſa cum medulla panis albi, aq. roſar. & lacte muliebri ſubigantur, & miſceantur: Vide *Inſtit. lib.* 5. *part.* 3. *ſect.* 3. *cap.* 39. *in fine.*

OLEA, ad inungendum frontem, tempora, & plantas pedum. *Ol. viol. nymph. papau. alb. Amygd. dulc. anethinum, ſalicis, mandragoræ.* MEDVLLA crurum vituli, cerui. VNGVENTA, *Populeum recens, ſomniferum.* Vnde variæ illitiones, & inunctiones fiunt.

℞. *Ol. amygd. dulc.* ℥. j. *viol. nymph. papau. an.* ʒ. vj. *vnguent. populei* ℥. ß. Miſce.

ERRHINA, & quæ naribus admouentur, vel naribus attrahuntur, iiſq; illinuntur; vt *aquæ deſtill. roſar. lactuc. ſolani, nymph. lac muliebre, ol. papau. violarum, nymph.* Vel odoranda exhibentur ex *flor. roſar. violar. nymphææ, papau.*

Vt ℞. *Papau. alb. cap.* ij. *flor. roſar. alb. violar. nymph. ſem. lactuc. coriand. non præparati an.* ʒ. j. ß. *oculor. populi, ſantali rubr. an.* j. Conquaſſentur, & ligentur in nodulo, qui irroretur aq. roſar. & lactuc. & ſæpiùs naribus admoueatur. Flores quoq; liguſtri odore ſomnum conciliant.

LOTIONES extremorum cum *decocto fol. lactuc. malu. viol. altææ, ſalicis, vitis, flor. nymph ſummit. aneth. flor. chamæmel.* quæ actu calida adhibeantur, vt facilius penetrent.

Vt ℞. *Fol. lactuc. ſalicis, violariæ, maluæ, vitis, an.* M. iv. *flor. nymph. ſummit. aneth. an.* M. ij. *capit. papau. albi cum ſem. inciſor.* num. xij. vel xv. Coq. pro lotione pedum.

Vel ℞. *Fol. maluæ, violar. lactuc. an.* M. ij. *flor. chamæmel. fol. lactuc. an.* M. j. *ſummit. anethi* M. ij. Inciſa coquantur pro lotione pedum.

Vel ℞. *Flor. nymph.* M. iij. *roſar. alb. fol. vitis, violar. lactucæ, ſummit. anethi, an* M. j. Coquantur in aq. pro lotione pedum.

PVLVINARIA quoque è plantis viridibus, vt *fol. lactucæ, ſalicis, vitis, flor. nymph. violar.* parare licet: quibus ob odorem ſuauem, & penetrationis gratia aliquid meliſſę addere cōmodum eſt.

Quartò ſomnum conciliant, quæ ſpiritus animales torpidos reddunt, & ſopiunt quaſi. Quod (etiam ſi calida ſint) peculiari vi præſtant, & idcircò ὑπνωτικὰ, aut potius ναρκωτικὰ dicuntur: quem effectum hactenus malè nimiæ frigiditati attribuerũt. De quo quęſt. 1. dicetur.

Talia ſunt.

RAD. *Mandragor. hyoſcyami.* FOL. *Solani hyoſcyami, mandragoræ, tabaci.* FLOR. *Hyoſcyami, papaueris, croci.* SEM. *Papau. albi, nigri, hyoſcyami, loly.* FRVCT. *Mandragoræ.* CORTIC. *Papau. & mandragoræ.* SVCC. *Mandragoræ, hyoſcyami, opium.* GVMM. *Styrax.* Neque refert, quod ſtyrax aliàs inter calida medicamẽta refertur. Eſt enim ipſi hoc cum opio commune: Interim experientia edocti ſtyracem ad ſomnifera medicamenta referunt Dioſcorid. *lib.* 1. *cap.* 69. & Galen. 2. *de compoſ. medic. ſ. loco cap.* 1. *in fine.*

E quibus leniora ſunt *ſem. & cort. papau. ſolanum*: quo etiam referri poſſunt (niſi quis in tertiam claſſem ea referre velit) abſinthium, ſem. coriand. crocum. Fortiora *Hyoſcyamus, Mandragora, Fortiſſimum, opium*, quod hactenus in 4. gradu frigidum habitum eſt. Vnde autem reuera ea efficacia proueniat, dicetur *quæſt.* 1. Ex his parantur varia medicamenta ſomnifera.

Interna.

AQVÆ DESTILLAT.

℞. *Allij, opij, an.* ℥. ij. *aq. ſolani* ℔. j. Deſtillentur, & aliquot guttæ aquæ exhibeantur.

Alia ℞. *Opij* ℥. j. *allij capit.* ij. Simul contundantur, & in B. M. per alembicum deſtillētur. Aquæ vna, vel altera gutta in vino data ſomnum mirabiliter prouocat, Langius *lib.* 3. *Epiſt.* 1. *cap.* 1.

Alia ℞. *Sem. papau. alb. nigri, an.* ℥. ß. *vini albi, fellis leporin. an.* ʒ. ij. *aq. lactuc.* ℥. iv. Macerentur per 3. dies, poſtea deſtillentur in B. M. Huius aquæ gutta vna ſomnum ad horam 1. conciliare dicitur. Alia, quæ Helidæo Paduano attribuitur.

℞. *Lollij* ℔. j. *opij* ℥. j. Infund. *in vini Maluat.* ℔. vj. add. *ſalis commun.* ʒ. ij. *papau.* ʒ. *hyoſcyam. alb. lactuc. an.* M. ß. Deſtillentur, & aqua à ʒ. ß. ad ʒ. j. exhibeatur.

PILVLÆ, *de cynogloſſo*, quæ dantur à ℈. ß. ad ℈. j. *pilulæ Narcoticæ Plateri*, quæ parantur hoc modo.

℞. *Opij* ʒ. j. Infund. in ſpirit. vini ℥. ß. Diſſoluatur ſenſim & ſurſum exſiccetur: Deinde nouo ſpiritu vini affuſo Opium diſſoluatur, & add. *ol. cinnamomi gutt.* ij. Poſtea ℞. *Cinnamom.* ʒ. ij. *ſacchari candi* ʒ. j. *piper.* ʒ. j. *ſem. coriandr.* ℈. ij. *croci.* ʒ. ß. Subtiliſſimè pulueriſatis addatur opium diſſolutum, & ſenſim miſceantur, ac cum ſyrupo papau. redigantur in maſſam, addendo *moſchi* ℈. ß. Maſſa diligenter in mortario agitetur. Ne verò maſſa exſiccetur, oleo de been ſubigatur: Doſis pilulæ duæ paruæ.

Poſſunt inde etiam fieri tabulæ, ſi ſaccari doſis augeatur, & maſſa infuſione tragacant. excipiatur; ſed cum doſis etiam eſt augenda. Aliæ eiuſdem.

℞. *Opij* ℈. j. *ſem. hyoſcyam. alb.* ℈. ij. *piper.* ʒ. ij. *caſtor.* ʒ. ß. *croci* ℈. j. Diſſoluatur Opium in vino maluatic. vt fiat maſſa, quæ exſiccetur, rurſumque pulueriſata cum ſyrup. papau. redigatur in maſſam, de qua in forma pilular. detur ℈. ß. vel ſi parum operetur, plus. Sequentes Dorncreilio attribuūtur.

℞. *Opij* ʒ. j. *magiſt. perlar. corall. an.* ℈. j. *ſal. ſalu. maioran. an.* ℈. ß. *cum confect. alKerm.* Fiant pilulæ num. XVIII. inaurandæ.

Doſis pilulæ ij. vel ſola, vel cum aq. lactuc. ℥. ij. & ſyrup. de papau. ℥. ß. Sal. Albertus ſequentibus frequentiſſimè vſus eſſe dicitur.

℞. *Philon. Rom. confect. alKerm. an.* ℈. ß. *pulu. croci* ℈. j. F. pilulæ xviij. quæ diuidantur in duas partes, & vna pars circa medium noctis ſumatur.

TROCHISCI ex Meſue laudati ad vigilias & delirium in febre.

℞. *Sem. lactuc. portulac. papau. cucurbit. melon. cucumer. an.* ʒ. v. *ſucci glycyrrh. amylli, tragacāth. opij, an.* ʒ. j. ß.

Terantur

Terantur omnia ſubtiliter, & cum mucilag. ſem. pſyl. F. trochiſci. Dantur ad ʒ. ij. Plateri.

℞. *Species. pro electuario opiaco*, (cuius deſcriptio paulo poſt; proponitur.) adde *gumm. tragacanth. in vino maluat.* diſſolut. & cum ſaccharo. F. Troch. à ʒ. ʒ. exhibendi.

Alij, qui etiam Tabularum narcoticarum Plateri nomine circumferuntur.

℞. *Opij* ʒ. ij. Infund. in vin. maluat. ℥. iij. & poſtquam diſſolutum, ac bene agitatum fuerit, rurſumque ſubſederit, liquor clarus à fecibus effundatur, & filtretur, cui add. *ſacchari* ℥. ij. *cinnamo.* ʒ. ij. *moſchi* ℈. ß. *mucilag. tragacant. cum aqu. roſar. facta q. ſ.* Miſce inſtar paſtæ, ſiccenturque, donec in tabulas formari queant, quæ exhibentur à ℈. ß.

Habuit & ſequentes alias in vſu, quas etiam ad ſedandam tuſſim vehementem exhibuit.

℞. *Specier. diatragat. frig.* ʒ. j. ß. *pulu. ſem. hyoſciam. albi* ℈. j. *opij vino diſſoluti* ℊ. vj. *ſacchar. penidy* ℥. j. *gum. tragacan. aqu. roſar. diſſol. q. ſ.* F. Trochiſci parui.

Pvlvis. *cinnamom. myrrh. an.* ℊ. vj. *opij croci, an.* ℊ. iv. F. puluis, qui diuidatur in partes 3.

Lauda-num. Lavdana, quæ ferè reliquorum omnium inſtar eſſe poſſunt, de quorum compoſitione, & varijs variorum Authorum deſcriptionibus prolixè agit Libav. *ſyntagm. arcanorum Chymicor. lib. 8. cap. 44.*

Noſtrum, quo hactenus vſi ſumus, hoc eſt:

℞. *Opij puri* ℥. j. Affunde *ſpir. vin. optimè rectif.* vt digitis tribus ſupereminçat, ítem diebus 14. ſæpius agitando: Poſtea quod clarum eſt, ſenſum effundatur, & ſpirit. vin. lento calore ſeparetur ad ſyrup. liquidioris conſiſtentiam. Seorſim infundatur in ſpir. vin. etiam diebus 14. *ſpecier. diambr.* ℥. ij. Et tinctura clara ſeparetur.

Hinc extracto Opij tincturæ diambræ pars dimidia affundatur, ſtentque in digeſtione ſeu calore tepido per dies 20. ſæpiuſque agitentur. Vbi ſpirit. vin. maxima pars exhalauerit, adde *ſolut. corallor. perlar. an.* ʒ. ß. *eſſent. croci* ℈. j.

Affunde tincturæ ſpec. diambr. reliquum in lęto igne ſpiritus vin. exhalet. Sub finem adde *ol. citri, cinnamomi, caryoph. an.* ℊ. iij. F. Maſſa inſtar extracti: Dimidiæ parti add. *Moſchi, ambr. an.* ℊ. vj. Reliquum reſeruetur pro Fœminis.

Laudanum Opiatum D. Andr. Doreri.

℞. *Eſſent. Opij debito modo purgati, atque aceto opt. extr.* ℥. j. *croci aq. limonum ſtillat. extr.* ℥. ß. *ſtyrac. liquid. puriſſ.* ℈. j. *ſpec. diambr. diamoſch. d. an.* ʒ. iij. *terr. ſigill. turc.* ℈. ij. *pulu. oſſ. de* C. C. *magiſt. ſuccini ſan.* ʒ. ß. *corall. perlar. an.* ℈. ß. *ol. aniſi* ʒ. ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ℈. j. *citri, aurantior. an. gut.* v.

Eſſentiæ cum ſtyrace primò vniantur ad lentum ignem. Poſtea addantur ſpecies cum reliquis ſpeciebus atque oleis: Diuidantur in partes duas æquales.

Vni part. add. *Eſſent. caſtorei* ℈. j. atque cum *ſyrup. papau. ſimpl. q. ſ.* Redigatur in iuſtam Electuarij conſiſtentiam.

S. Laudanum Opiatum pro mulieribus.

Parti alteri add. *Ambr. moſch. an.* ℊ. vj. *cum ſyrup. papau. ſimp. q. ſ.* fiat

Electuarium S. Laudanum opiatum pro viris.

Poſſunt tamen iſta laudana etiam forma liquida, ſeu extracti liquidi exhiberi, quale eſt illud, quod in *Epiſtol. à Scholtzio Collect. epiſt.* 61. commendatur, & in mania, in vigiliis extremis, colica, in febribus ardentibus, phreneſi, peripneumonia deſperata cum commodo exhibitũ fuiſſe prædicatur.

℞. *Spec. diambr.* ℥. ij. Infundantur in vino deſtillato quatuordecim diebus vt latum digitum ſupereminent.

Adde *Opij* ʒ. vj. *mumiæ* ʒ. ß. *ſucci hyoſcyami* ℥. j. *corallor. rubr. carabæ, an.* ʒ. ij. *croci* ℈. j. *moſchi* g̃. xvj. *ambræ* g̃. xij.

Affuſo rurſus ſpiritu vini, vt ſupereminent latum digitum, digerantur per menſem quotidie agitando: doſis ℈. ß. pro ægri conſtitutione.

Et quia Laudanum Opiatum inſtar omnium, vt diximus eſſe poteſt & frequentiſſimè vſurpatur, varium eius vinum monſtrare libet.

Potiones.

℞. *Aq. roſar. borragin. an.* ℥. j. *cinnamom.* ʒ. ij. *margarit. præparat.* ℈. ß. *Laudani opiati* g̃. ij. vel iij. M.

Vel ℞. *aq. papau. ſolani, an.* ℥. j. *ſuccini præparat.* ℈. ß. *eſſent. papau.* ʒ. ij. *Laudan. opiat.* g̃. ij. *ſyrop. violar.* ʒ. iij. M.

Syrupus. ℞. *Syrup. de papau.* ℥. ß. *de nymph.* ʒ. ij. *pulu. croci* g̃. iij. *Lauda. opiati* g̃. ij. Miſce.

Emulſiones. ℞. *Amyg. dulc.* ʒ. ij. *ſem. pap. alb.* ʒ. j. *aq. viol. nymph. an.* ℥. j. ß. F. l. a. Emulſio, in qua diſſolue, *Laudan. opiat,* g̃. iij. addendo *margarit. præparat.* g̃. v. M.

Pilulæ. ℞. *Laudan. opiat.* g̃. ij. ß. vel iij. *Magiſt. coral. rubr.* g̃. iij. F. pilulæ num. iij.

Electuaria vel miſturæ. ℞. *conſeru. violar.* ʒ. ij. *Laudan. opiati* g̃. iij. Miſce.

Vel ℞. *Conſeru. flor. nymph.* ʒ. ij. vel iij. *Laudan. opiati* g̃. ij. *Specier. diamarg. frig.* ℈. ß. cum *ſyrup. de papau.* Miſce.

Vel ℞. *conſeru. roſar. albar.* ʒ. ij. *Laudan. opiati. magiſt. perlarum. an.* g̃. ij. Miſce.

Electvaria. Philonium à Philone Medico Tarſenſi ita dictum, cuius deſcriptionem habet Galenus 5. *de comp. med. ſec. loc. c.* 4. Aëtius *tetrab.* 3. *ſerm.* 1. *c.* 37. Æginet. *l.* 7. *c.* 11. & alterum, quod maius, ſeu Romanum (Arabes enim res Græcas Romanas appellare ſolẽt) appellatur, deſcriptum à Nicolao, quæ à ℈. j. ad ʒ. j. ad ſummum exhibentur. *Requies Nicol. theriacarecens,* & aliæ antiquis vſitatæ compoſitiones.

Plateri Electuarium Opiatum: ℞. *Spec. diamb. vel diamoſc. vel aromat. roſat.* ʒ. ij. *cinnam.* ʒ. j. ß. *ſantal. rub.* ʒ. ß. *ſacch.* ℥. ß. *opij in vino mal. diſſolu.* ʒ. ß. *ol. caryoph. vel cinnamom.* gutt. aliquot, additaque *ſyrupi cydonior. vel conſeruat. citri ſ. q.* fiat electuarium, quod exhibetur à ʒ. ß. Commendatur & hoc.

℞. *Conſeru. nymph. viol. an.* ℥. j. *diacodij* ℈. ij. *requ. Nicol. an.* ʒ. iij. *Specier. diarrhod. abbat.* ℈. ij. *ſem. majoran. frigid. papau. alb. an.* ℈. j. *lactuc. ſcaryolæ, coriandr. an.* ℈. ß. *croci* g̃. v. *cum ſyrup. de papau.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Spec. pill. de cynogloſſa* ℈. j. *philon. Meſ.* ʒ. j. *requies Nicol.* ʒ. j. ß. *conſeru. roſar.* ℥. iij. *violar.* ʒ. ij. *borragin. bugloſſ. an.* ℥. j. *mithrida.*

optim. recent. ℥. ß. com *ſyru. de papau. q.ſ.* fiat Electuarium, cuius doſis ʒ. ß.

Externa.

Quæ vt antea etiam dictum, vel temporibus, ſyncipiti & fronti imponuntur, aut inunguntur, aut lotionibus capitis adhibentur, vel naribus odoranda admouentur, vel etiam volis manuum & pedum inunguntur. Mitiora equidem ſuturæ coronali applicari poſſunt: Opiata verò non item.

EPITHEMATA, & CATAPLASMATA ad tempora & frontem.

℞. *Rad. mandragor. aut hyoſciam. capit. papau. alb. an.* part. æq. Torreantur, & deinde terantur cum vino, & ol. roſacei q. ſ. apponanturque fronti, & temporibus.

Vel hoc Dominici Leoni.

℞. *Farin. hordei* ʒ. j. ß. *cort. rad. mandrag. ſem. hyoſcyam. alb. cort. papau. an.* ʒ. j. *ſem. lactuc. portulac. flor. violar. nymphææ, an.* ʒ. ß. Coquantur omnia *in ſucco ſolani, hyoſcya. & mucil. ſem. pſyll.* Deinde addatur *ol. de mandrag. de nymph. de pap. amyg. dulc. an.* ʒ. ß. Iterum coq. ad formam pultis, & tandem addatur *lac mulieb.* in quo *opij* ʒ. j. fuerit diſſoluta. F. cataplaſma.

Vel. ℞. *Sem. papa. alb.* ʒ. j. *opij* g. iv. *croci* g. vj. *nucl. perſi.* nu. x. Contuſa cum aqu, anethi miſceantur in formam pultis, vel cataplaſmatis, ac extendantur ſuper pānum lineum, qui fronti & temporibus applicetur.

Vel ℞. *Sem. papau. alb.* ʒ. ß. *lactu.* ʒ. iij. *nucl. perſi.* ʒ. j. *aq. pap. alb.* ʒ. ß. *lactuc. anethi, an.* ʒ. j. ß. F. emulſio, cui add. *req. Nicol.* ʒ. j. Epithematis loco capiti applicetur.

Fieri quoque poſſunt *ſacculi* ad tempora,

Vt ℞. *flor. nymph. viol. enulæ. an.* ʒ. j. *ſem. hyoſciam. croci. an.* ℈. j. F, ſacculi duo interpaſſati in temporibus admouendi.

INVNCTIONES, quibus non ſolùm tempora, ſed & plantæ pedum, volæ manuum, pulſus, nares inungi poſſunt.

Vt ℞. *Ol. violar. nymph. vnguenti popul. an.* ʒ. j. *opij, croci, an.* g. vi. Miſce.

Vel ℞. *Ol. violar. vnguenti popul. an.* ʒ. j. *ol. hyoſcyam. mandragor. an.* ʒ. ß. *opij, croci, an.* g. vj. *ceræ parùm.* F. vnguentum.

Vel ℞. *Nucleor. perſicor. ſem. aneth. an.* ʒ. j. *contuſis affund. aq. lactuc,* ʒ, iii, Exprimatur ſuccus, in quo diſſolue *opij* g. vi. add. *ol. papau. vnguent. popul. an.* ʒ. *ceræ parum.*

F. Vnguentum.

Vel ℞. *vnguent. popul.* ʒ. ij, *ſem. hyoſcyam. cort. mandra. an.* ℈. j. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. ß. *opii* ℈. ß. Miſce cum ol. papau. vnguentum.

Aliud. ℞. *Vnguenti roſac. alabaſtr. an.* ʒ. iij. *croci* g. v. *opij* g. iij. Cum *oleo roſar.* F. linimentum.

Aliud. ℞. *Vnguent. popul.* ʒ. iij. *ol. nuc. moſchat. expreſſ.* ℈. j. *laudani opiati* g. vj. *extr. croci* g. iv. *Specier. diambræ* g. iij. Miſce.

Vel ℞. *Vnguenti popul. rec.* ʒ. ij. *ol. papau.* ʒ. iij. *ſem. hyoſcyami* g. v. *cort. mandragor.* g. x. *opij* g. vij. *ceræ* ℈. ß. *ſtyracis* ℈. j Miſce. Et fiat vnguentum molle.

℞. *Ol. violar. nymph. vnguenti popul. an.* ʒ. ij. ß. *cort. mandragor.* ʒ. ij. *croci* ℈. ij. *opij* ℈. j. *ceræ* ʒ. vj. Miſce & fiat ſ. a. vnguentum.

℞. *Ol. hyoſciam papau. nymph. mandragor. violar. an.* ʒ. j. *vnguenti popul.* ʒ. iij. *pulu. cortic. mandragor. opij, an.* ʒ. j. *croci* ʒ. ß. *ceræ q. ſ.* Miſce & fiat vnguentum.

Hiſce addenda ſunt *Balſama*, quæ pro delicatioribus, vt qui gravem & ingratum vnguentorum iſtorum odorem ferre non poſſunt vel nolunt, adhiberi ſolent.

℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. *extract. croci* ℈. iij. *laudan. opiati* ℈. iv *ſtyracis calaminth.* ℈. ß. Miſce.

Aliud ℞. *Balſam. anethi* ʒ. j. ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. ß. *tinct. croci*, *gutt.* v. *extract. opij* ℈. vj. *moſchi* ℈. ij. *camphor.* ℈. j. Miſce.

Vel ℞. *Balſam. chamæm.* ʒ. j. *anethi* ʒ. ß. *ol. thuris deſtill.* ℈. v. *opij*, *croci*, *an.* ℈. vj. Miſce.

EMPLASTRA.

℞. *Capit. papau. alb. cum ſem.* ℥. ij. *cort. mandrag. hyoſciam. an.* ʒ. vj. *fol. lactub. ſalicis, flor. nymph. roſar. an.* M. j. *ol.* ℔. j. *vini* ℔. ß. Coq. ad vini conſumptionem.

Colat. ℞. ℔. ß. *ſem. lactuc.* ʒ. ij. *opij* ʒ. j. ß. *croci* ℈. ij. *ceræ q. ſ.* Emplaſtrum pro frõte, & temporibus.

Aliud ℞. *Vnguenti popul.* ℥. j. *ſem. hyoſcyam.* ℈. iv. *opij. croci*, *ol. nuc. moſchat. expreſſ.* ℈. ß. *rad. mandrag.* ℈. ij. *ol. de papau.* ℥. ß. *ceræ q. ſ.* F. Emplaſtrum.

PEDVM LOTIONES.

Vt ℞. *Herb. violar. lact. an.* M. iv. *ſolani, nymph. an.* M. ij. *capit. papauer. alb. cum ſem.* num. iv. *flor. verbaſci, melilot. roſarum hyoſcyam. cum ſem. an.* M. j. *radic. hyoſcyami*, ℥. j. Coquantur in aqua pro pedum lotione.

Vel ℞. *Fol. lactuc. alkakeng. ſolani, malu. violarum. an.* M. ij. *flor. roſarum, nymph. an* M. j. *melilot.* M. ß. *Capit. papau. alb.* num. xij. *ſummit. aneti* M. j. *cortic. mandragoræ* ℥. j. Coquantur in aqua pro lotione pedum.

Vel ℞. *Folior. ſalic. lactucar cucurbitul. vitis, an.* M. ij. *flor. nymph. ſummitat. anethi, an.* M. j. *capit. papau. alb. viridium cum ſem. conciſor.* numer. vij. *cortic. mandragor.* ℥. ij. Coquantur pro lotione pedum.

Vel ℞. *Folior. ſalic. ſolani, lactucar. an.* M. j. *flor. anethi, Chamemeli, an.* M. j. ß. *cortic. mandragor.* ℥. j. *capit. papau.* num. vj. Coquantur pro lotione pedum.

ERRINA, quæ fiunt ex opio, & croco diſſolutis in ol. violarum mandragor.

ODORAMENTA & SVFFITVS ex ſtyrace, & opio.

NODVLI ad odorandum.

℞. *Flor. violarum, nymphææ, roſarum, an.* P. j. *ſem. lactucarum, papau. alb. an.* ʒ. j. *hyoſcyam.* ʒ. ß. *cortic. papau. alb. mandragor, an.* ʒ. ß. *opij* ℈. iv. *croci* ℈. ß. cum ſyndone rubro, vel linteo albo. F. Nodulus naribus ſæpius admouendus, qui etiam intingi poteſt in aqu. roſarum, lactuc. ſolani.

Vel ℞. *Flor. nymphææ, violarum, an.* P. j. *cortic. papau. mandragor. an.* ʒ. j. *opij* ℈. j. *croci* ℈. ß. Cum linteo, vel ſyndone rubro F. Nodulus.

Alias ℞. *Flor. nymphææ, violarum, an.* P. ij. *ſem. lactucarum* ℈. ß. *cortic. mandragor.* ℈. j. ß. *ſem. anethi* ℈. j. *croci* ℈. viij. Ex conciſis fiat Nodulus.

Alius ℞. *capit. papau. flor. violarum, nymphææ, an.* P. j. *ſem. lactucarum, portulacarũ an.* ʒ. j. *cortic. mandragor. ſem. hyoſcyami, an.* ℈. ß. *anethi, croci, an.* ℈. iij. vel iv. M. & fiat nodulus. Parari etiam poſſunt,

POMA SOMNIFERA.

℞. *Flor. violar. ſem. cicutæ, hyoſcyam. an.* ℥. j. *opij* ℈. j. *camphor.* ℈. ß. *cinnamomi, caryoph. an.* ℥. ß. *aſæ dulcis* ℈. ij. *ladani, ſtyrac. liquid. an.* ℥. ij. Cum aq. hyoſcyami. Fiat ſ. a. Pomum.

Commodum quoque eſt, vt plantis hactenus enumeratis, & odorem ſpirantibus pauimentum conſpergatur.

GLANDES Opio, & ol. violac. ac melle. Verùm cum facilè ex his damnũ aliquod ægro afferri queat, filum alligandum, ſi ijs vti placet, vt, quando libet, extrahi poſſint. Tutius eſt glandem parare ex cort. mandragor. & melle.

De vigilijs ſenum. De vigilijs ſenum hoc in ſpecie Crato *Conſil.* 118. monet illorum, ac præcipuè eorum, qui in ſummis curis verſantur, & quos iam diu hoc malum vexat, vigilijs mederi, difficile eſſe. Lotiones, inunctiones, præſertim frigidas nihil prodeſſe; imò frigida plurimum lædere. Itaque calidis & odoratis vapores potius contemperandos eſſe, & propterea hora decubitus vnam alteram pilulam ex ſequentibus ſumendam.

℞. *Spec. diambræ* ℈. ij. *diamoſchi dulcis* ℥. ß. *ſuccini albi* ℥. j. *ambræ gryſeæ* gr. iij. Cũ ſyr. de cortic. citri, fiant pilul. xxiv.

Vide etiam *cap.* 3. puluerem ad inſomnia.

De vſu Opij & Opiatorum Medicamentorum.

De vſu opij & opiatorum medicamentorũ. De vſu tamen Opij, & Opiatorum quædam monenda ſunt. Magnam omninò Opiatorũ medicamentorum eſſe vim, certum eſt. Cum enim vix aliud vires corporis humani magis deijciat, quàm dolor, & vigiliæ nimiæ; ſomnus contrà vires reficiat, & calorem ac ſpiritus inſtauret: Opiata certè, quæ vnâ opera & ſomnum conciliant, & dolorem tollunt, vtiliſſima ſunt, & propterea valdè à Medicis commendantur.

Aëtius, *tetrab.* 4. *ſerm.* 1. *c.* 102. Antidotum Pæoniam opiatũ valde commendat, & multos ex ægris ab eius vſu à ſomno ſurrexiſſe ſcribit, adeò concoquendi facultate præſtantes, vt obliti ſint, an vnquã aliquid à principio doluerint. Noſtro verò ſeculo in opiatorum vſu & laudibus multus fuit Felix Platerus, Medicus experientiſſimus. Interim cũ plurimum etiam opiata nocere poſſint, non equidem, vt antiqui crediderunt, refrigerandi ſupra modum vi, ſed quia ſpiritus torpidos reddunt, ſoporemque ſæpe grauem, ſtuporem, ſpiritus difficultatem inducunt, & interdum ipſam mortem afferunt, vt videre eſt apud Schenck *lib.* 7. *obſeru.* 186. Foreſt. *lib.* 10. *obſer.* 6. *in Schol. & obſeru.* 35. *in fine Scholij*, Platerum *lib.* 1. *obſeru.* 15. Guil. Fabric. *in reſponſoria ad D. Doringiũ Epiſtola de Hernia vterina*, cautus omninò in opij, & opiatorum vſu ſit Medicus. Tutiuſque eſt extra primò ea capiti adhibere, & videre, an extrà applicatorum vſus ſufficiat, antequam intra corpus exhibeantur. Sunt tamen & ipſa topica cautè adhibenda, ita vt & morbi & naturarum ratio habeatur, ne ſcilicet ea ante vſum vniuerſalium applicemus, vel fortiora pueris & mollioribus corporibus adhibeamꝰ. In hiſce enim ſtuporem inferũt, memoriamque lædunt in reliquam vitam, vel alios

affectus procreant. Sic refert Foreſtus, *lib. 7. obſer.* 22. de ſorore ſua Gertrude, quod ex morbo conualeſcens ab vnctione opij ad vigilias vrgentes adhibitam, circa tempora perpetuò vrgens frigus ſenſerit, tanquam gelu fuiſſet. Multos quoque ob intempeſtiuã ſtupefacientium tam applicationem quàm exhibitionem Lethargum incurriſſe, idem Foreſtus obſeruauit, ita vt illi, qui prius vigilijs vexati fuerant, poſtea ſomnolenti & lethargici euaſerint, vt videre eſt ex *ſcholio obſeruationis ſequentis* 23. citati *lib.* 7.

Quæ autem cautio hic neceſſaria ſit, docet Galenus 12. *meth. med. cap.* 1. *Committunt*, inquit, *Medici eiuſmodi exceſſus etiam in alijs quoque remediorum generibus non paucis, tum vel maximè in ijs vocatis Anodynis, quæ ex papau. ſucco, vel alterci ſemine, vel mandragoræ rad. vel ſtyrace, vel tali quopiam fiunt. Nam & qui ægris gratificantur, in eorum medicamentorum vſu modum excedunt: & qui intempeſtiuè immodicéque ſunt animoſi, dum prorſus horum vſum refugiunt, doloribus ægros iugulant. Ergò veluti in omni totius vitæ tum habitudine, tum actione: ita hic quoque conſilium illud ſapientis, qui, Ne quid nimis, dixit, amplectimur habentes pro fine, quò tendimus, ægri vtilitatem. Quippe ſi fas eſt, ijs remedijs, quæ morbum ſanent vtendo, quod optamus efficere, abſtinendum à ſopientibus medicamentis. Sin ex vigilijs, & viribus reſoluendis ad mortis diſcrimen æger tendat, tum profectò tempeſtiuè eiuſmodi medicamentis vtare, ſcilicet non ignarus corporis habitum nonnihil ex ijs lædendum, læſionem tamen, quàm mortem potius eligendam.* Hæc Galenus. Omninò enim hoc præcipuè attendendum, an vires tam diu morbum ſuſtinere poſſint, donec cauſſa vigiliarum, vel doloris ordinarijs medicamentis tolli poſſit; neque prius ad Opiata accedendum, antequam periculum aliquod ægro ex vigilijs, vel dolore imminere videatur. Perpendendum & hoc, an vires à morbo nondum valde deiectæ ſint, ſed ſaltem ob dolorem, vel vigilias periclitari incipiant. Tum enim tutò, reliquis nihil iuuantibus, opiata exhibere licere: quæ cum ſomnum inducunt, fit, vt dolor etiam non percipiatur, & in ſomno ſpiritus, ac calor reficiantur, ac materia morbifica rectius concoquatur, & vincatur. Verùm, reliquis nihil iuuantibus, dixi.

Primò enim ſemper leniora vſurpanda, & primò quidem cibi Medicinales ſomnum inducentes, hinc medicamenta leniora, & tandem ad opiata adſcendendum. Si verò non ſolùm ob vigilias & dolorẽ æger periclitetur, ſed ab ipſo quoque morbo vires iam deiectæ ſint, vt ferè de ægri vita dubitetur, tum non facilè opiata exhibenda, quæ eo in caſu nihil aliud efficiunt, quam dum ſpiritus ſopiunt, torpidoſque reddunt & ignauos, vt mortem accelerent, & ſoporem perpetuum inducant. Quod innuere videtur Auicennas, dum *lib. 5. ſumm.* 1. *tract.* 1. quaſi ſub perſona Philonij loquens ſcribit: Et meum iuuamentum ad eum, cui dimiſſa mors eſt, eſt iuuamentum maximum. Frequens etiam nimis opia-

torum vſus fugiendus, ne cerebrũ lædant, & ipſi diſpoſitionem prauam inducant, vel etiam ventriculo noceant.

Infantibus quoque & pueris parcè admodum ſomnifera, præſertim Opiata, exhibenda. Solent enim ingenium & memoriam labefactare. Imò nec concedendum nutricibus, vt ſæpe ſyrupum papaueris infantibus nimis vigilantibus exhibeant, vt & infantibus, & ſibi imprimis quietem concilient. Hebetat enim & is ſæpius ſumptus ingenium ac memoriam.

Tempus exhibendi ſomnifera medicamenta quod attinet, ſi leuiora ſint, ex violis nymph. lactuc. ſem. papau. alb. amygd. cum cibis exhiberi poſſunt. Ita enim ſuauis illa exhalatio cum cibi euaporatione permiſta in caput fertur, & exhalationes calidas & ſiccas in eo, ac ſiccam cerebri intemperiem temperat ac demulcet. Quæ verò fortiora ſunt, vt opiata, cum planè medicamentoſa ſint, cibo permiſceri non debent, ſed vel cibo concocto, vel vna atque altera hora poſt cibum ſumptum exhiberi.

Non etiam in principio paroxyſmorum, aut criſi inſtante exhibenda. Cum enim tum calor expandi ad exteriora debeat; & expulſio ſpirituum beneficio fiat; in ſomno verò calor ad interiora reuocetur, & ſpiritus ſopiantur: Naturæ ille conatus, ac motus impediretur.

Læſio à Narcoticis inducta vt corrigenda. Si quis etiam torpor Capiti, & læſio aliqua inducta videatur, corrigatur lotione cum decocto fol. beton. maluæ, flor. chamæmeli: & ſi præter opinionem æger profundius ac diutius dormiat, naribus admoueatur ſpongia, vel linteolum aceto acerrimo madidũ, vel puluis nigellæ & rutæ aceto maceratus naribus indatur.

Diæta.

Cibus ſit talis, qui ſuaues vapores generet, & qui vim habeat vapore ex alimento adſcendentes denſandi, vt ſpiritus ſopiantur. Talis eſt ptiſana hordeacea, imprimis ſi alteretur lactuca cocta, oua ſorbilia, carnes gallinar. vitulina, hœdina, panis cum amygdalis & ſem. papau. alb. paratus, iuſcula & alij cibi ex amygdalis parati. Ex oleribus vtilia ſunt lactuca, malua. Vinum ſi morbus id ferat, dilutum liberalius bibatur. Antiquum verò, & generoſum potius vigilias excitat. Neque inutile fuerit, antequam quis cubitum eat, hauſtum aquæ deſtillatæ lactuc. aut violar. bibere. Si morbus id ferat, ad ſomnum conciliandum etiam valet aqua dulcis tepida bibita. Nam & corpus vniuerſum refrigerat, & ſuccos acres temperat. Antiqui ad ſomnum conciliandum poſt cœnam lactuca frequenter vtebantur: cum hodie, imò & apud Romanos iam appetitus potiùs excitandi gratia ante cibum, vel cum cibo exhibeatur, de quo Mart. *l. 3. Epigr.*

Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum,
Dic mihi cur noſtras inchoet illa dapes?

Abſtineat æger à cibis ſalſis, acribus, acidis, exſiccantibus. Reliqua quod attinet, vt ſupra de ſomnum conciliantibus dictũ, cubile non ſit lucidum, abſit omnis ſtrepitus, & ſonus vehementior, æger ipſe quietus ſit, & taci-

turnus, oculos clauſos habeat. Hoc non prætereundum, quod Galenus ad ſomnum conciliandum habet, 6. *Epid. comm.* 4. *tit.* 17. *Quos arctè dormire volumus, eos catenus vigiles ſeruare debemus, quatenus ſtare iam niſi conniuentes non poſſunt. Ego enim multis, qui ſe celerius quieti dederant, cum vigilare diutius eos coëgiſſem, ſuauem ſomnum conciliaui.*

De vigilijs præter naturam in ſpecie. Et primò.

De vigilijs nimijs ob vaporum Spiritus ſopientium defectum.

Poſtquam hæc ita in genere de Vigilijs p. n. dicta ſunt, iā in ſpecie de iiſdem ſecundum cauſſarum ſupra enumeratarum differentias dicemus. Et primò quidem Vigilias, quæ ob vapores ad ſomnum neceſſarios deficientes fiunt, quod attinet, ſuaues illi vapores ſomno conciliando neceſſarij deficiunt, vel quia ad cerebrum non feruntur, vel quia ad cerebrum eleuati ibi non conſeruantur, ſed diſſipantur. Non feruntur ad caput, non ſolum cum non generantur, vt in inedia, & dum cibus, qui tales vapores non ſuppeditat eſt aſſumptus, aut ob nimiam copiam non coquitur, aut quia coctio debilis eſt, quod in ſenibus & frigidum ventriculum habentibus fieri ſolet verùm etiam quia à calore p. n. abſumuntur, & diſſipantur vapores in intemperie totius corporis, calida præcipuè, vt & ſicca, quod fit in febribus acutis & biliofis, alijſque ægritudinibus bilioſis; aut tales vapores generantur, qui ad ſpiritus ſopiendos idonei nō ſunt, ſed potius eos turbant, de quo mox dicetur. Ad Cerebrum verò eleuati vapores non conſeruantur, ſed diſſipantur ab intemperie cerebri calida & ſicca, quod in inflammatione cerebri præcipuè accidere ſolet.

Ideóque febres pluribus modis vigilias inducere poſſunt, nimirū quia nec vapores idonei ad ſomnum inducendum in ijs ad caput eleuantur, ſed tales, qui ſpiritus potius turbant, & agitant. Et ſi qui blandi vapores è cibis eleuantur, à calore febrili abſumuntur. *Febres quomodo vigilias inducant.*

Signa Diagnoſtica.

Vapores ſomno conciliando neceſſarios deficere ob inediam, cibum ijs ſuppeditandis ineptum, copiam cibi & cruditatem, ex diæta ægri, quæ præceſſit, & ætate ſenili cognoſcitur.

Abſumptos ac diſſipatos eſſe, & adhuc diſſipari cognoſcitur ex intemperie calida, & ſicca totius corporis, ex febre acuta & bilioſa, ex immoderato vini generoſi potu, aut medicamentorum calefacientium & ſiccantium vſu.

Prognoſtica.

1. Si ex inedia, vel diætæ vitio vigiliæ proueniant, cibo exhibito & diætæ errore correcto vigiliæ facilè tolluntur.

2. Prout febris eſt vehementior, vel minus vehemens, ita etiam vigiliæ magis vel minus pertinaces ſunt.

Indicationes.

Si ob inediam ſit hic vaporum defectus, vel in diæta aliquem errorem, vt multum nocet perſeuerantia in ijſdem cauſſis: ita plurimum prodeſt tranſitus ad contrarias. Et proinde cibus boni ſucci ſuppeditandus, vt & potus, qui multos ſuaues, & benignos ſomnō conciliando aptos vapores ſuppeditat.

peditat. Si cibus minus commodus ſit, melior ſubſtituendus; ſi copioſius ſumptus, paucior præbendus, & cruditas corrigenda, vt de morbis ventriculi dicetur. Si calor febrilis vapores illos abſumat, curatio ex doctrina de febribus petenda.

Curatio.

Materia remediorum ex iiſdem locis depromenda. Hoc ſaltem hîc monendum, vt ex medicamentis, quæ ad calorem febrilem alterandum vſurpantur, ea eligantur, quæ ſimul ſuaues & ſomniferos vapores ad caput mittunt, & calidos vapores temperant, qualia ſunt *lactuca, nymphæa, violæ, ſem. papau. alb. lactuc. quatuor frigid. maiora. amyd. dulc.* & quæ ex his fiunt.

Ex cibis ſimiliter eligendi, qui probè coquuntur in ventriculo, ſuaues illos vapores plurimos ſuppeditant, quales antea in diæta in genere enumerauimus.

Secundò.

De vigilijs ex caliditate & ſiccitate cerebri.

Vigilia ex caliditate & ſiccitate cerebri. Etſi verò idonei vapores ad caput eleuantur: tamen ibi diſſipantur ab intemperie cerebri calida, vel ſicca, vt Galenus 1. *prorhet. comm.* 2. *t.* 29. & 2. *aphor.* 3. docet. In vigilijs vero producendis primas tenet caliditas, ſecundas ſiccitas. Caliditas enim maioris actiuitatis eſt, & vapores ab inferioribus adſcendentes facile diſſipat, ipſoſque ſpiritus agitat, ita vt caliditas duobus modis ad vigilias producendas concurrat. Siccitas tamen eoſdem etiam abſumit, & maximè hoc fit, ſi caliditas & ſiccitas coniungantur. Nonnulli tamen etiam ab intemperie frigida & ſicca vigilias prouenire poſſe ſtatuunt, quale quid in melancholicis & ſenibus accidere poteſt.

Intemperies autem hæc vel eſt cum materia, vel ſine materia: quorum poſterius ſæpe accidit in febribus putridis, ardentibus, inflammatione cerebri & membranarum eius, Melancholia, Mania, Intemperie cum pituita ſalſa & humore ſeroſo. Nonnunquam & à potu, vel medicamentis calidis & ſiccis contrahitur. Ita Galenus 2. *de loc. affect. cap.* 9. refert, puerũ apud Grammaticum agentem ex meraci vini potu vigilem permanſiſſe, ac poſtea febre correptum periiſſe.

Vnde autẽ Intemperies iſtæ cerebri originem habeant, quomodo cognoſcantur, quid periculi portẽdant, quid indicẽt, & quomodo curandæ ſint, dictũ eſt *parte* 1. *huius libri*, quæ omnia inde petenda. Hoc ſaltem hic iterum repetimus, quod antea etiam monuimus, vt ex medicamentis, quæ ad intemperiem cerebri corrigendã vſurpantur, ea eligantur, quæ ſimul ſuaues vapores ad caput mittunt, & vim aliquam ſoporiferam obtinent.

Interna.

E. G. ℞. *Conſeru. nymph. violar. an.* ℥. j. ß. *lactuc. Italic. condit.* ℥. ß. *cum ſyrup. de nymp. vel papau.* fiat Electuarium in vigilijs ab intemperie calida & ſicca.

Vel ℞. *Aqua lactuc. viol. an.* ℥. iij. *ſyrup. violar. papau. an.* ℥. j. ß. fiat potus pro 2. doſibus.

Externa.

Si intemperies ſit calida, vſurpentur *Ol. violar. roſar. nymph. papau. mucilago ſem. pſyllij, ſemper-*

minum, lactuca, papauer. è quibus vel Epithemata vel lotiones capitis fiant. Si Intemperies ſit ſicca, conuenit *ol. amyd. dulc. lac.* Si ſiccitati iungatur frigiditas, quod in melancholia accidit, proſunt *chamæmel. aneth. fœnugræcum, malua, althæa. melilotus, & ea* quæ ſupra *c.* 12. ſunt propoſita.

Si peccet bilis, humectantia & refrigerantia conueniunt, quæ ſupra *cap.* 1. *& cap.* 9. *de intemperie capitis cum bile* ſunt propoſita, imprimis, *lactuca, violæ, papauer, nymphæa, cucurbita.*

Si cauſſa vigiliarum ſit pituita ſalſa, calida ſimul admiſcenda, & attenuantia, vt *aneth. chamæ. melilo.* & vſurpanda *ol. amyg. dulc. commune,* in quo cum aq. hordei, & vino albo ſubdulci ſit parum chamæm. melilot. ſerpill. coctum. Exempli grat.

℞. *Flor. roſar. violar. nymp. fol. ſalicis an.* ℥. j. *ſantalo* ʒ. ß. *cort. papau.* ʒ. vij.

Inciantur in vas vitreum, & affundatur aq. roſar. q. ſ. Bulliant in cineribus calidis, vaporeſque exhalantes ore & naribus excipiātur in vigilijs ex intemperie cerebri calida & ſicca.

Exemplum vigiliarum ex intemperie cerebri calida & ſicca ſine materia eſt apud Foreſtum, *lib.* 10. *obſeru.* 35.

Tertiò

De vigilijs à dolore, pectoris anguſtia, ac ſenſuum externorum obiectis.

Vigiliæ à dolore. Cum cuiuſque ſenſus externi obiectum vehemens ſenſum communem in cōſenſum trahat, vnuſque ſenſus excitatus reliquos commouere, ac vigilias excitare poſſit: Frequentiſſime vigilias excitan tactus obiecta, quæ dolorem gignunt, dolorque in quacumque parte corporis ſi ſit magnus vigilias excitet.

Quomodo à dolor: vigiliæ fiant. Cum enim ſenſus communis ſimul afficiatur, eo commoto omnes reliqui ſenſus commouentur, atque ita vigiliæ ſuboriuntur. Capiuacius quidem exiſtimat, dolorem excitare vigilias, quia non permittat alimenti vaporem in caput ferri; cum propter dolorem fluat materia in partem; quæ primò afficitur. Verùm ratio prior probabilior eſt. Neque enim omnes vapores à cibo ad partem dolentem confluunt. Et licet vaporum ſatis ſit in capite, ægerque dormire incipiat, tamen ab obiecti vehementia iterum excitatur, non ſecus ac ſi eger vellicetur, aut pungatur aut clamore excitetur.

Quomodo autem dolori ſuccurrendum ſit, dicetur *in part.* 3. huius libri *cap.* 2. vbi de ſymptomatibus tactus agetur. Hoc ſaltem hic addimus, ſi dolor grauis ſomnum turbet, neque alia ratione leniri poſſit, narcotica vſurpanda eſſe, quę vna opera & ſomnum cōciliant, & dolorem leniunt, de quibus antea de vigilijs in genere diximus.

Pertinent huc & illæ vigiliæ, quæ ſitientibus accidunt, vt & quæ fluxu alui, & dyſenteria laborantes infeſtant; vt & quæ diſpnœa in morbis pectoris, & hydrope laborantibus moleſtæ ſunt, quibus accidit, vt dormire nequeant; vel ſi dormire incipiant, ſuffocationis periculum immineat. Ideoque ſitis lenienda, & morbi, à quibus vigiliæ pendent, tollendi.

Et quod obiecta tactus præſtant, idem & aliorum ſenſuum ſymptomata præſtare valent, vt lux nimia, ſtrepitus & ſonus, quæ omnia dormientes inquietos reddunt & excitant; ideoque amouenda ſunt.

Quartò

De vigilijs à vaporibus calidis, ſiccis, acribus & acidis.

Vigilia à vaporibus calidis & ſiccis. Si vapores calidi, ſicci, acres, ab humoribus bilioſis, ſalſis, melancholicis, prauis ad cerebrum attolluntur, ſpiritus etiam turbantur, & vigiliæ excitantur.

Attolluntur autem illi vel à toto vt in febribus ardentibus, vel ab epate, liene, vtero, vt ſupra *cap. 6. part.* 1. dictum. Accidit etiam hoc ſæpiſſimè à generoſo vini potu, à calidis & ſiccis medicamentis, aut cum in ventriculo fit praua concoctio, & à cibo vel à potu copioſo, aut corrupto, aut cibis flatulentis, & prauis, quales ſunt lentes, fabæ, fungi & tubera.

Fit hoc etiam quandoque à ſeroſis humoribus, & pituita ſalſa, qui humores & ipſi membranas cerebri vellicant, & ſui generis vapores emittunt, quibus ſpiritus turbantur, quæ non minima cauſſa eſt vigiliarum in ſenibus; etſi & aliæ concurrant, quod ſcilicet cerebrum ipſum euadat ſiccius, coctio debilior, & pauci ſuaues vapores in cerebrum eleuantur, de quo vide Lang. *lib. 1. epiſt.* 26. vbi de ſenum vigilia agit. Neque ſolum in ſenibus, ſed & alijs vigiliæ ab humoribus, ſeu ſalſis, ſeu acidis generantur. Dum enim vel ob cibi copiam vel calorem debilem fit cruditas acida in ventriculo, vapores & fumi ſimiles in cerebrum eleuantur & vigiliarum cauſſa ſunt.

Neque ſolùm à reliquo corpore vapores illi in caput mittuntur, ſed ſæpè etiam in ipſo capite ex apoſtemate aliquo, vel vlcere in partibus cerebro propinquis ad cerebrum eleuantur; ſicut & in inflammatione cerebri, & membranarum eius vapores tales calidi attolluntur, & ſpiritus animales agitant.

Signa Diagnoſtica.

Signa humorum & vaporum caput moleſtantium ſupra *part.* 1. tradita ſunt. Pituita ſalſa, & ventriculi debilitas plerumque in ſenibus vigiliarum cauſſa eſt.

Prognoſtica.

1. Quantum periculi hoc genus vigiliarum habeat, ex morbificis humoribus, à quibus pendent, coniectandum.

2. Vigiliæ, quæ ſenibus ab humoribus ſalſis eueniunt, difficulter curantur; cum materiæ iſtius generatio ob ætatis conſtitutionem præcaueri non poſſit, nec ætas fortiora, vel crebriora purgantia ſuſtineat.

Indicationes & curatio.

Parti, quę vapores ad cerebrum mittit, conuenientibus medicamentis ſuccurrendum, humorque peccans euacuandus, & poſt cœnam exhibenda ea, quæ vapores illos demulceant, qualia ſupra de curatione vigiliarum in genere, *numero* 3. recenſuimus. Febrem quod attinet, & totius corporis intemperiem calidam, temperanda ea refrigerantibus, aq. hordei, lactuc. ſero lactis caprin. cum emulſione ſem. papau. & melon. Opiata verò cum cautione ſupra propoſita exhibenda.

Dd ij

Ad intemperiem frigidam, & ſiccam hoc commendatur.

℞. ſpec. diambræ ℈. ij. *diamoſch. dulc.* . ß. *ſuccini alb.* ℈. j. *ambræ griſeæ* g̃. iij. *cum ſyrupo de cort. citri.* F. Pilulæ num. xxiv. Capiantur tres hora ſomni.

Quintò.

De vigilijs ab animi affectibus.

Vigiliæ ab animi affectibus. Tandem etiam animi affectus vehementes, ira, timor, mœror, curæ, & ſollicitudines, amor, gaudium, ſpiritus concitare, & vigiliarum cauſæ eſſe poſſunt. Quò referenda & conſuetudo. Vt enim excrementis reddendis natura ſua tempora obſeruat: ita conſuetudo facit, vt homines certis horis noctu excitentur & vigilent; imprimis ſi curæ, & cogitationes variæ accedant, quod ſenibus familiare eſt.

Cauſſæ hæ ex ægris, vel adſtantibus facilè cognoſcuntur.

Prognoſtica.

1. Ab animi affectibus, & cauſſis euidentibus vigiliæ non ſunt ita periculoſæ, quàm quæ ab internis proueniunt.

2. Conſuetudo tanquam altera natura non facilè mutatur.

Curatio.

Animi affectus corrigantur, & ad lætitiam moderatam æger diſponatur, quæque eam excitant, & ſomnum conciliant, exhibeantur; vt vinum, ſed moderatum. At ſi de re aliqua intenta cogitatio vigiliarum cauſſa ſit, mens aliò àuocanda. Et cum affectus, ſi diu durent, tandem intemperiem aliquam capiti concilient, ei occurrendum, & biliosorum, ac melancholicorum humorum prouentus præcauendus, & ſi quid eorum genitum iam eſt, euacuandum, vt part. 1. diximus. Conſuetudo contraria conſuetudine ſenſim mutanda, & cogitationes omnes à cubitum ituris ſeponendæ.

QVÆSTIO. I.

Qua vi ὑπνωτικὰ & ναρκωτικὰ ſomnum concilient.

Qua vi medicamenta, quæ ſomnum conciliant, id præſtent, Autores non parùm diſſentiunt. Nõnulli in ea ſunt ſententia, cauſſam vigiliarum proximam eſſe immoderatam canalium, per quos ſpiritus animalis ad ſingula organa ſenſuum influit, apertionem, ob defectum vaporum, qui eoſdem canales certis quibuſdam horis obſtruere debebant; ideóque eorum occluſionem per tales vapores eſſe proximam ſomni cauſſam: & propterea ad ſomnum conciliandum ſi vigiliæ vrgeant, requiri medicamenta frigida, craſſos ac frigidos vapores, eóſque plurimos ad caput exhalantia. *De vi Narcoticorum.* Capiuaccius verò ſtatuit, quod talia medicamenta natiuum calorem ſenſorij iudicantis diſſipent. Atque ita exiſtimat, talia ſoporifera & anodyna non reuera talia eſſe, ſed ſaltem ſecundum quid dici, quod partem quaſi ſenſu priuẽt. Cum enim quò pars calidior eſt, eò ſenſum habeat exquiſitiorem, ſi medicamentũ calorem natiuum ſenſorij diſſipet & remoueat, & ſtuporem induci, & ſomnum conciliari neceſſe eſt.

Alij frigoris exceſſu ſpiritui animali ad partem aditũ intercludi dicũt. Atq; ita ſecũdũ has opiniones

ὑπνωτικὰ & ναρκωτικὰ valdè frigida ſtatuuntur. Vnde etiam ſecundum hanc communem opinionem ad narcoticorum correctionem adhibentur calida, piper, cinnamomum, pyrethrum, coſtus, euphorbium, caſtorium, crocus, nux moſchata, ſemen petroſelini, dauci, fœniculi.

Verùm, vt liberè dicam, quod ſentio, nulla vnquam in Phyſicis introducta fuit pernicioſior opinio, quàm eorum, qui omnia ad qualitates primas reducere conantur; qui error hactenus & in iſta controuerſia commiſſus eſt, dum omnes ferè Medici facultatem ſomnum inducēdi frigiditati principaliter attribuerunt: cum tamen, ſi rem diligenter perpendamus, longè aliter ſeſe res habeat. Nam tantum abeſt, vt ὑπνωτικὰ illa, & ναρκωτικὰ medicamenta propriè dicta valdè frigida ſint, vt contrarium potius verùm ſit, & calida deprehendantur. *Narcotica ſunt calida.* Vinum vim narcoticam habere rectè ſtatuit Platerus, *prax. tr. 1. l. 1. c. 2. p. 51. & 107.* & teſtatur id experientia. *Nux.* Eadem vis ineſt lolio, quoſdamque ex panis è lolio confecti eſu primò in leuem quandam amentiam, hinc in ſomnum profundum, longumque incidiſſe refert Vvierus, *de præſtig. Dæmon. lib. 7. c. 13.* Styracem calefacere extra controuerſiam eſt; & tamen ſoporem afferre docet Dioſc. *l. 1. de mat. Med. c. 68. &* Gal. 20. *de comp. med. ſec. loc. cap. 1. in fin. & 6. Epid. com. 5. t. 13.* Anethum calidum eſt, & nihilominus ſomnum conciliat, teſte Galeno, *6. de ſimp. med. facult.* Eodem modo ſeſe res habet de ſem. cannabis, nuce moſchat. nucleis perſicor. amygdalis amaris, abſinthio, lupulo, allio; quæ omnia calida ſunt omnium confeſſione, & tamen ſomnum conciliant. Reliqua etiam, quæ frigiditate ſomnum inducere creduntur, omnia frigida non ſunt. Nam vt de papauere vulgari, cuius ſemen frigidum eſſe creditur, cùm tamen oleum ex eodem exprimatur, quod flammam alit, & ad lucernas eodem modo, vt ol. oliuarum, lini, cannabis adhiberi poteſt, nihil dicam: opium vulgò frigidum, & quidem vltra 3. gradum ſtatuitur. Verùm ſi eius qualitates, & vires diligenter perpendamus, calidum eſſe animaduertemus, vt prolixè & accuratè id demonſtrauit Cl. D. D. Doringius, *tract. de opio ſect. 2.* *Opium eſt calidum.* Eſt enim amarum, acre, vt linguam vellicet, fauces incendit, ſitim excitat, odorem grauem habet, facilè inflammatur, animum efferat, Venerem concitat, pruritum excitat, ſudorem ciet, dura emollit & diſcutit, *Opij vires.* de quibus omnibus D. Doringius, *loc. alleg.* videatur ne actum agere videar.

Ex quibus omnibus patet, frigida non eſſe, quæ ὑπνωτικὰ & ναρκωτικὰ dicuntur. Quibus accedit & hoc, quod tantula quãtitate, gran. ſcilicet ij. vel iij. pondere, quo opium, & laudanũ opiatum (quod tamen purum putum opium non eſt) exhibentur, qua certè corpus tam inſigniter refrigerare, & tot craſſos ac frigidos vapores, qui ad meatus cerebri omnes obſtruendos ſufficiant, emittere non poteſt. Quis enim, niſi qui opinionibus præconceptis obcæcatus eſt, credat, ab opij g. ij. vel iij. aſſumptis corpus etiam febre æſtuans ita

refrigerari poſſe, vt illa refrigeratio vſque ad cerebrum penetret, quod ne à ſatis magna aquæ quantitate fieri poteſt? Cùm ergo in tam parua quantitate exhibitum non ſolùm ſomnum profundum, & ſtuporem inducat, ſed & paulò liberalius exhibitũ enecet: rectius qualitati alicui occultæ & peculiari proprietati, quæ in ſpiritu quodam ſulphureo conſiſtit, vt ex odore, inflammabilitate ac reſolutione patet, vim hanc tribuimus. Hic enim ſpiritus ſeu odore in cerebrum admiſſus, ſeu per poros cutis penetrans, ſeu intra corpus ſumptus, in cerebro vi ſpiritus peculiari ſopit, & torpidos, ac quaſi immobiles, atque ita ad actiones animales edendas ineptos reddit. Quod id etiam confirmat quod Platerus, *tract. 1. lib. 1. cap. 5. p. 185.* ſcribit ſe nunquam deprehendere potuiſſe, quod à Narcotico extrà cuti applicato ea ſtupida, & indolens reddatur, licet, vt certi aliquid cognoſceret, maſſam opij emollitam podagra laboranti extrà applicarit.

QVÆSTIO II.

Quomodo opium præparandum & corrigendum.

Opium quomodo corrigendum. Antiquos, qui Opium frigiditate excedere & nocere putabant, calidis planè medicamentis, pipere, pyrethro, croco, caſtoreo, euphorbio & ſimilibus ad eius correctionem vſos fuiſſe anteà dictum. Verùm falſa hypotheſi ad iſtam opium corrigendi rationem adducti ſunt; & medicamenta non ſatis commoda præpararunt. Vt ſaltem de Philonio Romano dicam, olim ſatis vſitato medicamento experientia docuit, ob tot medicamentorum calidorum admiſtionem vix poſſe deglutiri; quin fauces accendat, & in iis ardorem excitet; clyſteribus etiam vel pondere ſeſquidrachmæ admiſtum nonnullis ingentem ardorem in imo ventre & inteſtinis recto excitaſſe.

Hodie ſatis vſitatum eſt, vt opium cum ſpiritu vini, ſpec. diambr. aromat. roſat. vel ſimilibus imprægnato extrahatur, vel ſpiritus vini eiuſmodi extracto opij addatur, vt & olea deſtillata, atque alia cordialia, vt ex variis Ludani Opiati (ita enim medicamentum hoc appellare libuit Paracelſo) deſcriptionibus, quas collegit Libav. *Syntagm. arcan. Chymicorum lib. 8. cap. 84.* videre eſt.

Reprehendunt tamen hanc Opij præparationem Recentiores quidam, quod, vt Petræus *in Noſolog. Harm. tom. 1. diſput. 5. quæſt. 9.* habet, fœtidum, & venoſum ſuum Sulphur, quod etiam poſt ignis examen adhuc ſuperſit in Opio, in ſpiritum vini æquè deponat, imò à ſpiritu Vini magis attenuatum malignitatem ſuam citius exſerat, & in partes penitius inſinuet: Quibus addunt & hoc, quod vino vis quædam Narcotica ineſt, qua de cauſſa Platerus, *Pract. tr. l. 1. cap. 2. p. 66.* in ſopore, & ſtupore, vini vſum improbat. Præterea Turcas & Ægyptios vino quaſi opij ſuccedaneo, in eius defectu, vti patet ex Chriſtoph. à Coſta *de arom. l. 1. c. de Opio.* & Proſp. de Alpino *de Medic. Ægypt. lib. 4. cap. 1.*

Iſti igitur aliam Opium præparandi & corrigendi rationem ineunt. Opium in exigua fruſtula concidunt, & in patellis aliquot ſuper leni cinerum, vel alio calore tam diu ſiccant, donec ſulphur fœtidum exhalet, ac Opium ſuauiorem, & gratiorem odorem ſpiret, ac digitis in puluerem teri poſſit; quod ferè 6. vel 7. dierum ſpatio accidit. Inde tincturam aceto deſtillato extrahunt. Acida autem, vt acetum, ſuccus citri, & limon. ea de cauſſa eligunt, quod ſicut acrimoniam humorum, ita & Narcoticam vim acida hebetant; & ſpiritus Narcoticos figunt, ac ſupprimunt: Vndè in ſoporiferis affectibus, veneniſque ſoporiferis commodus eſt aceti vſus, ipſinſq; ebrietatis acetum & acida ſunt remedium.

Acetum ebrietatis remedii. Verùm enimverò, vt quid mihi hac de re videatur, liberè aperiam: Primò illam Opij ſiccationem, & leuem quaſi toſtionem quod attinet, ſi, de quo tamen certò conſtare prius debet, quædam heterogeneæ partes ſunt in opio, quarum aliæ aliis magis ſunt noxiæ, torreatur ſanè, me non obſtante, Opium, ſed ita, ne illud ſulphur Narcoticum, cuius vis expetitur, diſſipetur, & corpus inefficax relinquatur. Ipſe tamen Petræus, vt antea dictum, etiam poſt ignis examen ſulphur illud fœtidum, & malignum ſupereſſe ſcribit.

Quantum ad reliquam correctionem, illa antiquorum per calida, & quidem vehementer calefacientia falsa nititur hypotheſi, vt antea monſtratum. Quæ verò per acida fit, an eas, quas Recentiores ipſi attribuunt, laudes mereatur, dubito. Licet enim hoc facilè concedam, acida Narcoticorum vim infringere, & ſoporoſis affectibus prodeſſe: tamen id hic non expetitur, ſed vis ſoporifera quæritur, quæ modò aliud incommodi non ſubſit, omninò integra relinquenda, & propterea aceto non infringenda videtur.

Ideoque cur cum ſpiritu, quæ ſpiritu vini aromatibus imprægnato fit, præparationem reiiciamus, nondum video; quoniam malignitas illa, quam Narcotica participant, ea ſatis corrigitur, quamque ij ipſi, qui aceto Opium extrahunt, vſurpant, dum extracto ſuo magiſterium perl. corall. extract. croci, & alia ſimilia addunt. Neque quemquãuis quæcunque etiam Narcotica in ſpirit. vini offendat. Totus enim ſeparatur, & ad ſulphur illud, ſeu partem Narcoticam à fecibus & impuritatibus ſeparãdam eo vtimur; eoque ſeparato ſpec. aromat. roſati, quibus ſpiritus ille vini imbutus eſt, vis cum Opio coniuncta manet, quæ malignitatem, quæ Opio ineſt, corrigit, & cor atque alia viſcera roborat.

CAPVT II.

De ſomno p. n. ac comate, & cataphora.

Vigiliis opponitur ſomnus, qui & ipſe nimius eſſe poteſt, ſi nimirum homo diutius, quam par eſt, & profundius

dormiat, quam ſ. n. ſolet. Vt autem ſomni nimij natura & cauſæ rectius cognoſcantur, afferenda ex Auicenna 3. *Can.ſen.1. tract.4. cap. de. Subocth & Caro*, ſomni diſtinctio, qua alium naturalē facit, eumq; vel abſolutè talē, vel non abſolutè: alium p.n. Abſolutè naturalis eſt, qui poſt moderatas & vſitatas vigilias quotidie hominem apprehendit noctu, à cibo, vt calore & ſpiritibus intrò reuocatis alimentum rectius concoquatur, ſpirituſque per vigilias diſſipati inſtaurentur. Non abſolutè Naturalis eſt, qui & Naturalis grauior dicitur, qui nimiā corporis exercitationem, & laborem, ſanguinis vel alui profluuium, dolorem, ſimileſque cauſas ſequitur, calore naturali, & ſpiritibus ſupra modum abſumptis, vel vbi halituoſo quodam vapore caput repletur, id quod ebriis euenit. Diuturnior enim, & profundior ſomnus ex his cauſſis abſolutè quidem naturalis non eſt, non tamen etiam p.n. Pertinet huc & ille ſomnus profundus, cuius Galenus, 2. *Prorhet.t.29.* mentionem facit, qui ægrotantes interdum prehendit poſt tridui, vel quatridui vigilias, magno cum ipſorum commodo, ſicut & pueris interdum idem accidit, eoſque à morbis tum præſeruat, tum liberat. Hic enim ſomnus à ſpirituum & caloris ad interiora retractione ſaltem ortum habet. Nam natura defectum ſpirituum ſentiens, tam diu calorem & ſpiritus animales in cerebro retinet, donec reparati ſufficienter fuerint, & calore ad interiora retracto coctio fit felicior. Vnde multi ſuaues & halituoſi vapores ad cerebrum adſcendunt, ſomnumque longiorem, & profundiorem parant.

Præternaturalis tandem & morboſus, vt appellant, ſomnus, de quo hoc loco nobis agendum eſt, quia à cauſſa p. n. & morbifica prouenit, ſpirituſque ita vincit, & detinet, vt difficilis ab eo fiat expergefactio, neque ad ſpirituum & virium inſtaurationem, ſanitatisque commodum aliquod emolumēti afferti. Is autē etſi varius ſit, & ſub ſe complectatur Cataphoram & Coma, Letargum, ac Carum, & nonnulli coniunctim de his agant: tamen, quia in Comate vigili, Lethargo, Caro, non ſolum ſenſus communis, ſed & aliæ actiones animales læduntur, de his ſuo loco agemus, hic verò, vbi de ſymptomatibus ſenſus communis tractamus, ſaltem de Cataphora, & Comate ſomnolento, in quibus ſenſus communis primariò afficitur, agemus.

Nomen.

Quod malum Mauritani ſua lingua Subeth nominant, Græcis eſt κῶμα, vel καταφορά. Etſi enim Galenus, 4. *de ſanit. tuend. cap.* 4. etiam ſanis Comata accidere ſcribat: tamen non proprie Comatis voce tum vtitur, ſed abuſiuè pro ſomno naturali profundiore. Et quidem κῶμα dicitur quaſi κοίμημα à κοιμᾶν quod eſt profunduis, & prolixè dormire. Alij ἀπὸ τοῦ κωμάζειν, id eſt, commeſſationibut indulgere, deducunt hanc vocem, ſiue quod tales communiter ſymptomate ſoporis profundi teneantur, ſiue quod κωμάζοντες omnium facillimè in hunc morbum incidant. Καταφορὰ verò di- *Coma, Catophora.*

.citur

citur, quod vehemens ſit in ſomnum propenſio. Vocabulum enim καταφορᾶς & κώματος, vt mox dicetur, non ſolum de ſomno profundo accipitur, ſed etiam de propenſione in ſomnum, qualis eſt in comate vigili. Etſi autem nonnullis καταφορὰ minus malum eſt, quàm κῶμα, ſicut κῶμα minus rurſum, quam Carus: tamen exquiſita hac vocabulorum diſtinctione opus non eſſe, ex Galeno intelligamus, qui *in libel. de Comate, & in 1. prorrhet. comm. 1.* affirmat, ab Hippocrate quamlibet καταφορὰν Coma nuncupari, vt promiſcuè his vocabulis ille vſus fuerit. De quo etiam vide Anut. Foëſium *in Oeconom. Hipocrat. ad vocem κῶμα*. Interdum & Carus nominatur: ſed non propriè: quoniam hoc vocabulo malum multò grauius ſignificatur, quod à leui apoplexia non multùm diſtat.

Eſt autem Coma duplex, ὑπνῶδες, ſeu ſomnolentum, & ἄγρυπνον ſeu vigil. Coma ὑπνῶδες, quod & ſæpè abſolutè Coma appellatur, eſt, cum ægri oculos aperire nequeũt, & non ſolum in ſomnum propenſionem continuam habent, ſed & profundius dormiunt. Coma verò μὴ ὑπνῶδες, ſeu non ſomnolentum, & ἄγρυπνον ſeu vigil, eſt, cum ægri quidem in ſomnum propenſionem habent, nihilominus dormire non poſſunt, ſed ſaltem oculis clauſis, & conniuentibus inani dormiendi cupidine tenentur, ipſiſque variæ imagines obſeruantur, quæ & ſomnum impediunt, & vt nonnihil delirent ægri in cauſſa ſunt. In Comate Vigili cùm plures actiones animales læduntur, dicetur de eo ſuo loco: hoc capite ſaltem de Comate ſomnolento nobis agere propoſitum eſt.

Definitio.

Eſt autem Cataphora ſeu Coma ſomnolentum ſopor grauis, ſeu ſenſus communis quies, à cauſſa, quæ ſpiritus animales ad ſenſuum organa ſine difficultate influere non ſinit, ortum habens: ſeu ſymptoma in imminuta actione ſenſus communis, qui veluti torpens neque ſpiritus animales ad externos ſenſus diffundi ſinit, neq; ab iis accepta obiecta agnoſcit, & diiudicat. *Coma quid.*

Cauſſæ.

Cauſſam huius mali eſſe ea, quæ ſpirituum animalium ad ſenſus organa influxum prohibent, eoſq; ad actiones animales ineptiores reddunt, iam ante dictum. Etſi verò à frigiditate & humiditate, vel à repletione & obſtructione canalium, per quos ſpiritus animales influunt, id fieri plerique doceant, vt ex Galeno, *3. Epid. comm. 1. aphor. 7. 2. prorrhet. t. 29. 3. Prorrhet. t. 1.* videre eſt: tamen, vt poſtea dicetur in quæſtione, probabilius eſt, à peculiari vi narcotica ſpiritus animales torpidos, & ad actiones animales ineptos reddente, ac in vapore quodam reſidente, id fieri, qui à venis, & toto in febribus, malignis præcipuè, & quæ κωματώδεις appellantur, vel à parte aliqua,

vt à ventriculo, ab humoribus vitioſis, vini nimio potu (cuius rei exemplum eſt apud Foreſt. *lib.* 10. *obſeru.* 34. *& ibidem Scholio*) inteſtinis & vermibus in his, vtero, vt in hyſtericis ſæpè euenit ad caput eleuantur: pertinent & huc medicamenta, ac venena Narcotica vi prædita; vt lactuca, papauer, ſolanum, lolium, fungi quidam, Opium. Si tantum vapores ſunt craſſiores, & copioſiores, vel vapores qui ad caput exhalant, in craſſum & lentum humorem conuertantur, meatus cerebri ab iis obſtrui poſſe, non negauerim, quæ ſi ſit leuior, Coma eſſe poteſt; ſi verò grauior, Carum vel Lethargum excitat: Vapores tamen illi vix qualitatis Narcoticæ expertes ſunt. Ita etiam compreſſio cranij à percuſſione, & percuſſio, in temporibus coma inducere poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica. Æger diu & profundè dormit, demiſſa ferè inferiore maxilla, & hiante ore, cum difficultate attollit. Quis autem humor peccet, ex febre præſente, vel aliis indiciis, quæ ſuprà *part.* 1. tradita ſunt, patebit.

Differt à Comate Vigili, quòd in Comate Vigili ſolum eſt in ſomnum propenſio, non vero dormiunt ægri: à Caro, quòd in comate interrogati reſpondent, in caro vero non reſpondent: ab Apoplexia; quod in hac non ſentiunt, immoti iacent & ſtertunt: à ſyncope, quod in hac facies eſt mortuis ſimilis, & pulſus paruus & languidus: ab vteri ſuffocatione, quod ad interrogata ferè non reſpondent, & oculos non aperiunt, licet interdum audiant: in graui verò ſomno omnibus his contraria accidunt.

Prognoſtica.

1. Somnus & vigiliæ vtraque ſi modum exceſſerint, malum 2. *aphor.* 3. At ſomnus immoderatus malus eſt, non ſolum vt ſignum, quod ſcilicet cerebrum p. n. affectum ſignificat. ſed etiam vt cauſſa, eò quòd ſpiritus calorem naturalem obtundit, actiones Animales torpidas reddit, cruda excrementa in capite & toto corpore cumulat, & denique deſtillationum ac frigidorum morborum autor eſt.

2. In quo morbo ſomnus laborem facit, malum eſt 2. *aph.* 1. Cum enim ſomnus naturaliter vires inſtaurare debeat, ſi id non fiat, malum indicium eſt, tantumque humorum vitioſorum ac prauorum copiam adeſſe ſignificat, quam calor in ſomno retractus & collectus concoquere, & ſuperare non potuerit: aut ſomnum illum non à naturali, ſed maligna cauſa inductum eſſe indicio eſt. Contra ſi delirium adſit illudque ſomnus ſedet, bonum.

3. Exitioſum eſt coma, cuius morbi calidi & ſicci, Autores ſunt, teſte Galeno 3. *Epid. comm.* 1. *t.* 7. cuius cauſſam eſſe putant vulgo, quod inſignem in cerebro refrigerationem in morbo calido eſſe oporteat. Sed cum in morbo calido & ſicco ſimul inſignis intemperies frigida adeſſe non poſſit, probabilius eſt potius à mali-

gno & Narcotico vapore, in eiuſmodi febribus talem ſomnum nimium excitari.

4. Periculoſum quoque eſt, quod virium magnam imbecillitatem ſequitur, ex acutiſſimo aliquo morbo, vel graui cerebri affectione, Galen. *ibid.*

5. Minus periculoſum eſt, quod ob conſenſum fit ſiue ventriculi, ſiue inteſtinorum, ſiue vteri, modo cauſſa tolli poſſit. Sublatis enim illis cauſſis, coma etiam tollitur: Si tamen cauſſa illa maligna ſit, etiam ſuo periculo non vacat. Magis verò periculoſum eſt, quod ipſius cerebri affectus ſequitur.

6. Periculoſius coma eſt, quod in continuis febribus accidit, quam quod ab intermittentibus. In intermittentibus enim ad remiſſionem, aut intermiſſionem cum ipſo paroxyſmo deſinit. In continuis vero etiamſi primo acceſſu leue, & non magni momenti videatur, tamen in dies creſcit, & ſæpè in Carum ac Lethargum permutatur.

7. Tempus quo ſiue ad ſalutem, ſiue ad mortem terminatur, ſemper breue eſt. Neque enim cerebrum membrum nobile tamdiu grauem affectum tolerare poteſt.

8. Ad ſalutem terminatur per diſcuſſionem cauſſarum, à quibus prouenit, quando Natura per hæmorrhagiam narium, alui fluxum, ſudorem, ſæpe etiam inſenſibilem tranſpirationem, nonnunquam & per abſceſſus, & tumores, præcipuè poſt aures, materiam euacuat: Artis v. beneficio, cum medicamentis euacuatur. Ad mortem verò terminatur, per viriū diſſolutionē, reliquis viſcerib. in conſenſum tractis, vel ſuffocationem, vbi malum ita ingraueſcit, vt ſenſus & motus, atque ipſa adeo reſpiratio tollatur.

Indicationes.

Intemperies cerebri, humoris & vaporis alteranda, aut potius vis ὑπνωτικὴ, & ναρκωτικὴ per contraria expugnanda. Materia, quæ in capite proxima Comatis cauſſa eſt, euacuanda, & diſcutienda; ſi aliunde capiti communicetur, reuellenda; è toto, vel parte, è qua communicatur, tollenda, ne amplius generetur, præcauendum. Senſibus v. omnibus obiecta vehementiora, quæ ipſos excitent, offerenda, vireſque ſimul alimentis inſtaurandæ.

Curatio,

Qua ratione totius ratio habenda, & quomodo vapores ad caput adſcendentes reuellendi & repellendi ſint, patet, ex iis, quæ ſuprà *part. 1.* diximus. Et cum plerumque Coma in febribus accidat, ad duo tum omninò reſpiciendum, ad ipſam febrim, quæ cauſſæ rationem habet, & ad ſomnum, atque ita curatio inſtituenda, ne ea, quæ ſomno depellendo exhibentur, febrem augeant. Hoc tamen febris, tum Coma requirit, vt humor vitioſus & febris, & ſomni p. n. cauſa euacuetur. Ideoque etſi febris cauſa iam ſanguis euacuatus ſit: nihilominus venæ ſectionem, ſi opus ſit, repetere licet, vt fluxio inhibeatur, & materia à capite auertatur: quod commodiſſimè fiet vena in cruribus aperta. Sicut & clyſteres ſæpius inijcere, aut materiam leniter euacuare vtile eſt. *Curatio Comatis.*

Et licet coctionis perfectæ ſigna non adſint: tamen ſi magis magiſ-

quę materia in caput repere videatur, vt malum maius præcaueatur, materia vitioſa euacuanda eſt. Et aliis quoque modis, frictionibus, cucurbitulis, vinculis reuellenda. Quod etiam faciendum, ſi à ventriculo, vtero, vel alia parte inferiore materia ad caput adſcendat; & partium, à quibus vapores eleuantur, curatio debito modo inſtituenda.

Si à nimio vini potu, coque adhuc in ventriculo hærente ſit coma, oxymelite in os infuſo, & penna oxymelite ac oleo intincta in fauces demiſſa vomitus excitandus.

Oxyrhodina, quæ repellendi gratia, & ne vapores in caput admittantur, ſi materia per partes externas fluat, vſurpantur, actu calida vſurpentur, & ſuturæ coronali applicentur, ac liberalius acetum iis admiſceatur, ita vt ad vnam partem olei roſac. aceti partes duæ ſumantur. Quia tamen vapores, vtpote tenuiores, repellentium medicamentorum vim ſæpius ſubterfugiunt, diſcutienda potius vſurpanda, poſt capitis vniuerſalem euacuationem.

Cauſſam ſomni proximam quod attinet, cum eam frigidam eſſe hactenus creditum ſit, ad eam expugnandam etiam calida exhibenda eſſe traditum: Verùm etſi quædam calida ad Somnum p.n. expugnandum vtilia eſſe certum ſit: tamen cum non omnia id præſtet, & vis illa Narcotica à peculiari proprietate, quæ etiam in minima potione maxima eſt, conſiſtat: ea medicamenta eligenda, quæ peculiari proprietate hypnoticorum vim expugnare obſeruatum eſt: qualia ſunt ruta, nigella, caſtorium, acetum & acida. Neque hic (etſi aliàs de vi Narcotica & Hypnotica ipſi aſſentiamur) Platero planè adſtipulari poſſumus, dum ſcribit Narcoticorum vires debilitare ea, quæ leniendo temperie quadam ipſorum caliditatem potius, quàm frigiditate emendant. Quamquam enim in parte ſulphurea ea vis narcotica hæreat: tamen tota eius potentia non à caliditate, ſed à peculiari, & occulta qualitate dependet.

Narcoticorũ vim quæ infringant.

Ideóqve acetum, & acida, vt ſuccus citri, limonum, ruta caſtorium & ex his parata exhibenda, atque aliis medicamentis morbo conuenientibus admiſcenda, & naribus admouenda ruta cum aceto, vel balſamum rutæ, caſtorium cum aceto, nigella cum aceto. Efficax etiam remedium eſt in Comate ac cataphora, ſi acetum acerrimum ſupra laminam ferream ignitam fundatur, & vapor aceti ab ægro naribus excipiatur. Adhuc efficacius erit, ſi aceto addatur ſem. nigellæ, rutæ, & caſtorium. Excitat etiam à ſomno ſuffitus △. Nonnulli theriacam exhibent: ſed cum theriaca propter opium vim Narcoticam potiùs augeat, ab ea abſtinendum, præcipuè ſi non planè vetus ſit.

Apophlegmatiſmis, & Errhinis, quæ ad particulares capitis euacuationes adhibentur, & Topicis, quæ ad vapores in capite diſcutiendos vſurpantur, addantur etiam, caſtorium, acetum. Sternutatoria quoque adhibe-

re licet. Sicut & alia medicamenta, quæ ad vapores illos diſcutiendos ab antiquis vſurpata ſũt eaque pleraque calida, quod ſomnum nimium & p. n. ab humore frigido ſemper prouenire crediderunt. Verùm cum & calidi humores, ac vapores ſomnum talem inducere poſſint, videndum, an natura iſta medicamenta admittat. Si ergo humor pituitoſus peccet, exhibeantur diambra, diamoſch. conſerua betonic. & vngatur caput ol. rutac. laurino, coſtino, de caſtoreo, vel foueatur decocto ſerpill. rutæ, pulegij, calaminth. betonic. & alijs, quæ ſupra *part.* 1. *cap.* 2. & 10. ſunt propoſita.

Diæta.

Diæta cauſſæ reſpondeat. Aër ſit lucidus. Potus diluatur aceto, & acidis. Cogitationis, & ratiocinationis exercitium in ſoporoſis affectibus, quæ πάθη ſunt ταρχύντα τὸ λογικὸν, καὶ τὸ μνημονευτικὸν vtile eſſe docet Galen. *Epid. comm.* 5. *aphor.* 11. Vt enim Hippocr. ibid. habet: ψυχῆς περίπατος, φροντὶς ἀνθρώποις, Animæ quaſi deambulatio eſt cogitatio, & meditatio hominibus. Idcóque ægris ſubito iucunda vel moleſta nuncianda ſunt. De quo Horatius *ſermon. libr.* 2. *ſatyr.* 3. de quodam auaro Opimio ſcribit, qui,

Quondam lethargo grandi eſt oppreſſus, vt heres
Iam circum loculos, & claues lætus ouansque
Curreret: hunc Medicus multum celer, atque fidelis
Excitat hoc pacto. Menſam poni iubet, atque
Effundi ſaccos nummorum, accedere plures
Ad numerandum: hominem ſic erigit: addit & illud:
Ni tua cuſtodis, auidus iam hæc auferet heres,
Men' viuo? vt viuas igitur, vigila.

Et omninò ſenſibus omnibus obiecta vehementiora, & quæ iis moleſtiam aliquam exhibent, offerenda. Excitandus æger, clamore, ſonitu & ſtrepitu, imprimis proprio nomine magna voce ſæpe appelletur: naribus acria, vt ruta, caſtorium, acetum, vt modo diximus, obijcienda. Ori & palato iridem acria inijcienda. Oculi radijs ſolaribus, & luci ſplendidæ obijciendi. Tactus frictionibus, vellicationibus, pilorum euulſionibus, & alijs huiuſmodi irritandus.

Hiſtoria huius mali curati habetur apud Foreſt. *lib.* 10. *obſeru.* 33. & 34.

QVÆSTIO.

Quænam Comatis, & Cataphoræ cauſſa ſit.

Cauſſam Comatis & Cataphoræ eſſe ea, quæ ſpirituũ animalium ad ſenſum organa influxum prohibent, iam dictum: quænam autem cauſſæ id præſtẽt, non ita planum, nec omnes eodem modo hîc ſentiunt, vt in Inſtit. *lib.* 2. *part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 4. vbi de cauſſa Comatis & Cataphoræ egimus. Vt rem breuiter hîc complectamur, cauſſæ Comatis ſomnolenti non ſunt, quæ calorem, & ſpiritum ad interiora reuocant, ibique detinent, donec inſtaurati ſint: ſed quæ prohibent, ne iterum iuſto tempore, *Cauſſa comatis & cataphoræ.*

imò etiam externa vi ſtimulati ad organa ſenſuum influere poſſint.

Cauſſas huius rei Antiqui duas poſuerunt, vel Intemperiem frigidam & humidam, ſpiritus animales quaſi ſtupidos reddentem, vel Materiam, canales, per quos ſpiritus animales ad organa ſenſuum influunt, obſtruentem, cauſſamque comatis ſomnolenti & cataphoræ poſuerunt Intemperiem frigidam aut humidam, vel frigidam & humidam cum, vel ſine materia; refrigerationem & humectationem, nunc à cauſſa externa, vt aëre ambiente, pluuijs, medicamentis, & alimentis tali qualitate præditis, præſertim vaporoſis prouenire, nunc ab interna, vt humoribus, & vaporibus in corpore. Plerique tamen ſtatuunt, Intemperiem eſſe cum materia coniunctam, quæ vapor ſit (nam ſi ſit humor, iam grauiorem affectum, carum ſcilicet ſequi) ab humore ſui generis ad caput eleuatus. Vtramque enim enumeratam qualitatem vim habere calorem & ſpiritus denſandi, cohibendi, & ad motum, actioneſque minus idoneas reddendi; (quanquam frigiditas id magis præſtet) non tamen ſolum à refrigeratione & humectatione cerebri coma produci, ſed & à repletione, quæ etiam fiat à copia calidorum & putridorum vaporum exhalantium, vel à toto, vt in febrium, præſertim pituitoſarum acceſſionibus, & imprimis ijs, quæ propterea [illegible] nominantur; vel à parte aliqua, vt ventriculo, inteſtinis; & vermibus in ijs. Sunt tamen quidam, qui negant, coma produci à materia meatus cerebri anguſtiores reddente, & obſtruente (hanc enim non coma ſed carum producere) ſed ſolum cerebrum irrorando & refrigerando. Ideoque ſoporem illum profundum, qui vel ictum capitis grauiorem, vel cerebri compreſſionem in cranij perforatione minus dextrè inſtituta, vel muſculi temporalis inflammationem ſequitur, potius ad Carum, quam Coma referendum cenſent.

Hypnotica qualia. Recentiores verò & Galenici, & Chymici rem clarius explicare videntur. Nam in hoc quidem cum antiquis conſentiunt, quod ea, quæ vim habent ſpiritus cohibendi, torpidos & ad motus actioneſque animales minus idoneos reddendi, Coma producant; verùm quænam vis id præſtet, in eo ab antiquis diſſentiunt, neque ſolum in frigiditate & humiditate acquieſcendum eſſe cenſent; cum multa ſint frigida, quæ ſomnum non inducunt: contrà verò etiam calida, quæ ſunt Hypnotica. Ideoque etſi non planè negent, frigiditatem cum humiditate ad ſomnum facere poſſe: non tamen hanc ſolam & vnicam huius mali cauſam eſſe, & qualitates has ſomnum aliquem naturalem profundiorem paulò, quàm illum p. n. de quo hic ſermo eſt, inducere, ſed malum hoc à peculiari qualitate ὑπνωτικῇ & ναρκωτικῇ prouenire putant. Et videtur eorum ſententia rationi conſentanea. Etenim videmus eos, qui vinum fortius, aut ſpiritum vini immoderatius biberunt, quaſi ſoporiferum medicamentum ſumpſiſſent, profundius dormire. Et vt

cap. præced. *quæſt.* 1. demonſtrauimus, medicamenta, quæ ſomnum grauem conciliant, non frigiditate, ſed peculiari vi Hypnotica & Narcotica id præſtant; qua & venena quædam prædita ſunt, eaque procul dubio non carẽt humores, qui in febribus malignis, & ijs, quæ κωματώδεις nominantur, ſomnum profundum inducunt. Cũ enim humores ſæpe ſatis calidi in ijs ſunt, frigiditate id præſtare credibile non eſt. Et ſunt multæ febres, in quibus longè maior vaporum, & quidem craſſiorum copia in cerebro eſt, quæ tamen κωματώδεις non ſunt. Non tamen planè negauerim, vapores interdum poſſe tam craſſos & copioſos, aut in humorem craſſum degenerare, vt anguſtiam aliquam, & obſtructionem in meatibus, per quos ſpiritus animales in organa ſenſuũ influunt, excitare poſſint: verùm tum plerumque Carus vel Lethargus ſequitur.

CAPVT III.

De inſomnijs immoderatis.

Inſomnia immoderata. ETſi in ſomno profundiore, qui ex copioſiore alimenti vapore excitatur, ſenſus & Externi & Interni quieſcunt; vnde ſtatim à cibo, vt ſenſus externi fortius ligantur, ita etiam ſomnia rarius obueniunt: tamen in ſomno ex moderatis vaporibus obrepente, etſi ſenſus Externi quieſcant, Interni tamen ſæpe ſeſe exſerunt, & phantaſia quidem ex parte libera manet, vt ex rebus, quas vigilans geſſerit, ſenſerit, cogitaueritque, ſpectra plurima compareant, quæ ceu vera intuetur, ijſque fidem adhibet, neſciens ſe dormire, quæ operatio in ſomno ſomnium appellari ſolet. Iſta tamen operatio minus perfecta eſt, ſed vt in delirantibus, Phantaſia malè cohærentia coniungit: ita & in ſomno minimè cohærentia coniunguntur. *Nota.* Vnde rectè dicitur, quod ſomnia ſint dormientium deliria, deliria verò vigilantium ſomnia. Et ad iſtam inconcinnam & ineptam imaginum coaptationem non parùm faciunt vapores mobiles, ſpiritusque turbantes, quales cũ in febribus ſæpe ſint ſatis copioſi, etiam febricantes in ſomnijs huiuſmodi maximè moleſtantur, vnde etiam Prouerbium natum, per febrem ſomniare.

Compertum tamen eſt, vt Ariſtot. *de hiſtoria animal. lib.* 4. *cap.* 10. & Plinius *libr.* 10. *hiſtor. nat. in fine* refert, & mulieres & viros fuiſſe, qui nunquam quicquam ſomniauerint, quorum nonnullis in proceſſu ætatis accidit, vt viſo ſomnio mutarentur habitu ſui corporis, vel in morbum, vel in mortem. Atlantes etiam non ſomniare fertur. Etſi verò plerumque inſomnia ſine hominis incommodo ſint, & propterea Naturalia habeantur: tamen ſi immoderata, grauia, & cum terrore ſint, cum ſpiritus exagitent, homineſque defatigent, vt excitati plus defatigationis, quàm refectionis & refocillationis à ſomno percipiant, & ita plus incommodi, quam commodi à ſomno habeant: de hiſce inſomnijs inter actiones ſenſus communis læſas agendum,

Etſi enim phantaſiæ, ac memoriæ propria ſint: tamen quia non vigilantibus, vt alia deliria, ſed dormientibus accidunt, & cum vigilijs p. n. ferè communes cauſſas habeant, de ijs hoc loco dicemus.

Cum autem ſomnia naturalia nihil aliud ſint, quam viſa homini in ſomno apparentia, ſeu oberratio imaginis circa phãtaſmata per ſomnum oblata: inſomnia illa, de quibus hîc agendum, ſunt ea, quæ vel præter cõſuetudinem longiùs, & totam ferè noctem durant, aut animum ita exercent, ſpirituſque ea agitant, vt quamuis omnia falſa & ficta ſint, tamen non minus hominem moueant & turbent, ac ſi verè acciderint. Vndè vel ſubito terrore perculſi homines excitantur, & ſi euigilare non poſſunt, in ſomno anxietatẽ ſummam percipiunt, corpus variè iactant, præ angore ſudant, vt excitati ità laſſi ſint, ac ſi maximos labores ſuſtinuiſſent.

Cauſſa.

Inſomnia grauia quæ excitent. Etſi verò & à DEO, & à Dæmone, qui permittente DEO falſis ſpectris etiam per ſomnum homines terret, talia ſomnia immitti extra dubium ſit; atque illud etiã ſit certum, ab actionibus diurnis, quas memoria per ſomnum ſuggerit, ſomnia multa excitari, de quibus Claudianus:

Omnia, quæ ſenſu voluuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies:

Tamen illa non ſunt ea, quæ Medico conſideranda veniunt, ſed illa, cũ à cauſſa interna homo grauioribus & immoderatis ſomnijs vexatur. Vnde nec hûc pertinent inſomnia illa grauia, quæ à mœrore, timore, ſollicitudine, & ſimilibus cauſſis ortum habent, illiſque ſublatis ceſſant.

Cauſſæ autem illæ ſunt vapores impuri, tetri, melancholici, à cibis vel humoribus eiuſdem naturę copioſius exhalantes, ſpirituſque animales inquinantes, & exagitantes; vel intemperies cerebri, vapores ab inferioribus adſcendẽtes & ſpiritus in cerebro agitans.

Primò enim cibi, & aſſumpta quædam terribilia ſomnia faciunt, vt fabæ, lentes, lolium, phaſeoli, braſſica, paſtinaca, ſ. erucæ, allium, ſmilacis ſemina. Pertinet hûc & vinum quod ſæpè copioſius ſumptum ſomnum inquietum, & ſomnia grauia facit, vt & narcotica pleraque. Vide Proſper. Alpin. *de med. Aegypt. lib. 4. cap. 2.*

Secundò humores praui, corrupti, melancholici. Hinc ij, quibus cibo vẽtriculus nimium repletur, vel quibus cibus in ventriculo corrumpitur, vt inde multi vapores ad caput adſcendant, inquietè dormiunt. Accidit hoc ſæpiſſimè infantibus, qui cum lac copioſius, quàm par eſt, ſugunt, id ipſis in vẽtriculo corrumpitur, vnde vapores praui & acres ad caput eleuantur, ſpiritibuſque permiſti eos turbant, vnde vel excitantur, & nimis vigilant, vel grauibus inſomnijs terrentur. Quandoque etiam ex toto corpore & venis vapores tales ad caput copioſius attollũtur, id quod ſæpè accidit in febribus, vnde prouerbium ortum, per febrem ſomniare, quod ſcilicet plura abſurda febricitantibus in ſomno, quàm ſanis occurrant. Idque hominibus magis

magis in ſupino decubitu accidit; cum in eo vaſa magna in dorſo incaleſcant, & vapores copioſos ad caput mittant. Nõnunquã ex parte aliqua priuata tales vapores eleuantur, quod ex liene & hypochõdrijs fit frequenter in melancholicis, nonnunquam ex vtero.

Tertiò ſi cerebrum ſit calidum, vapores adſcendentes & ipſos ſpiritus animales turbat. Vnde homo vel vigilijs p. n. vel inſomnijs grauibus vexatur.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Ipſi homines hac de re, & de ſomniorum grauitate conqueruntur, & à ſomno laſſitudinem percipiunt. In infantibus ex eo id cognoſcitur, quod inter dormiendum gemunt & concutiuntur, excitati clamant & plorant, nec placari poſſunt, fœtidus odor ſæpè ex ore exhalat, calor percipitur in ijs.

Cauſſæ etiam ſuis ſignis facilè cognoſcuntur. Si è ciborum vel copia, vel qualitate malum proueniat, id ex diæta, & cibis, quibus æger vſus eſt, cognoſcitur. Humores ſeu in toto, ſeu in parte aliqua abundãtes etiam ſuis ſignis deprehenduntur. Cerebrum nimis calidum ex ſignis ſupra *part. 1. c. 1.* propoſitis innoteſcit.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Vt iucunda & læta ſomnia hominis ſanum & bonum ſtatum indicant: ita triſtia & horrenda plerumque morbi imminẽtis ſunt indicia & melancholicam conſtitutionem ſignificant.

2. Somnia grauia & terribilia corpus debilitant.

Indicationes & curatio.

Si æger cibis vel flatulentis, vel prauis vſus eſt, pro ijs melioris ſucci ſubſtituendi. Si nimia copia ſint ingeſti, cœna parca & ſobria vitiũ hoc emendat, imprimis ſi æger nõ ſtatim à cœna ſe cubitum cõferat. *Curatio inſomniorum grauium.*

Humores vel in toto, vel in parte aliqua abundantes, & vapores, qui ſpiritus turbant, ſuppeditantes, euacuandi, vel venæ ſectione, vel purgatione, & diſpoſitio vitioſa corporis, quæ humores illos generat, emendanda, de quo ſupra *part. 1. cap. 5. & ſeq.* dictum.

Poſt cœnam etiam exhibenda ea, quæ vaporum ad caput adſcenſum prohibent, quæ etiam ſupra *part. 1. c. 6.* ſunt propoſita.

Calida euaporatio à cibo vel potu, vino præſertim aſcendens inſomniorum cauſſa, frigidæ in fine cœnæ, vel aceti potu ſupprimẽda. Vnde nonnulli ſi dormitum ituri hauſtum aquæ frigidæ ſumãt, præſertim poſt vini vſum, ſuauius dormiunt. Vitandus quoque decubitus ſupinus.

Si ab intemperie cerebri calida ſit, malum, alteranda ea, & curãda, vt ſupra *part. 1. c. 1.* dictum.

Simul ea vſurpanda, quæ tetros illos vapores ſpiritus turbantes diſcutiant. Meliſſa in cœna comeſta contra moleſta inſomnia commendatur; vt & rad. bugloſſ. pulueriſata cum aq. flor. tiliæ. Laudatur etiam oleum aniſi, ſi eius gutta vna atque altera linguæ vel naribus illinatur; modò malum non ſit ab intemperie cerebri calida. Puluis, qui ſomnia horribilia arcet & ſomnum inducit.

℞. *Smaragd. hyacinth. margarit. corall. an.* q. ſ. F. puluis. Sub noctẽ detur ℈. j.

Si in Infante malum proueniat à

lactis in ventriculo corruptione, videndum, an lac à nutrice nō bonum ſuppeditetur, ideoque vel nutrix mutanda, vel danda opera, vt lac corrigatur. Si copioſiùs ſumpſerit infans lac, parciùs præbendum. Si ob ventriculi debilitatem corrumpatur, extrà oleo abſinth. menthæ, maſtichino ventriculus inungendus, vel emplaſtrum aliquod ſtomachale imponendum. Lac verò corruptum è ventriculo abſtergendum vel melle ſimplici, vel roſarum ſolutiuo.

CAPVT IV.

De Vertigine & primò in genere.

Nomen.

Vertigo. VErtigo affectus eſt à ſymptomate ſic denominatus. Qui enim hoc malo corripiuntur, ijs omnia in gyrū circumagi videtur. Diciturq; Latinis Vertigo, Græcis δῖνος παρὰ δινεῖσθαι, ἴλιγγος itē & ἴλιγξ, σκότωμα, σκοτόδινος, σκοτοδινία, σκοτωματικὸν πάθος: quibus nominibus non ſpecies diſtinctæ; ſed mali eiuſdem diuerſi gradus ſignificantur, ac diſcernuntur. Nam cum ſolùm circumagi corpus, vel exteriora videntur, δῖνος & ἴλιγγος vocatur: quando verò ſimul oculi veluti ex offuſa caligine obſcurantur, σκότωμα & σκοτόδινος, ſeu vertigo tenebricoſa appellatur, quæ ſæpè ita ingraueſcit, vt æger protinus concidat, niſi prehenſis proximis adminiculis ſeſe fulciat, ac ſuſtentet. Barbari verò Scotomiam appellant, & hoc nomine etiam in genere vertiginem intelligunt, ſed minus rectè. Neque enim omnibus, qui vertigine laborant, tenebræ (quod σκοτώματος vox propriè innuit) offunduntur; etſi omnes, qui σκότωμα patiuntur, etiam vertigine laborent. *Σκότωμα.* Nonnulli tamen inter σκότωμα & σκοτόδινον diſtingūt, & σκότωμα adhuc lenius malum, quam ſit σκοτόδινον, eſſe volunt, ita vt σκότωμα ſit, cum ſine circumactione aut illa ſanè leui tenebræ offundi videntur, aut ſolum fumi, nubes, muſcæ volitare ob oculos putantur; vt ita σκότωμα ſit σκοτόδινος incipiens.

Aliud verò à ſcotomate malum eſt ὑπόχυμα impropriè ſic dictum, quando è ventriculo fumis ad caput adſcendentibus, aut per ardentium febrium vigorem, aut phrenitidem, fumis è calido humore elatis & ſpiritui optico permiſtis, pupilla nonnihil occluditur, viſuſque obtenebratur, quod etiam inſtante criſi per hæmorrhagiam narium fieri conſueuit. Illud enim omne abſque circumgyrationis phantaſia accidit.

Definitio.

Etſi verò certum ſit, animalis functionis læſionem in vertigine accidere: tamen quæ actio lædatur, non ita planum eſt. *In vertigine qua actiones animales lædantur.* Alij enim viſum, alij ſenſum communem, alij imaginationem; alij motum & ſenſum deprauari exiſtimant. Verùm cum iſta controuerſia in Inſtit. *l. 2. par. 3. ſect. 1. c. 9.* explicata ſit, breuiter hîc omnia complectimur, ſtatuimuſque principaliter, & ſemper imaginationē & ſenſum communem in vertigine lædi. A viſu quidem plerumque huic malo occaſio primùm præbe-

tur, & tum ſenſus communis, & hinc phantaſia etiam afficitur: attamen & oculis clauſis à motu vertigo excitatur: Imò ebrijs idem accidit. Et vertigine nonnunquam homo corripitur, etſi nulla vel à motu, aut certè leuis occaſio præbeatur. Et præcipua læſio eſt phãtaſiæ, ac vertiginoſi ea, quæ quieſcunt, in orbem circumgyrari exiſtimant, idque in omni vertigine accidit, ſiue occaſio per viſum præbeatur, ſiue abſque tali occaſione, ab interna cauſa excitetur. Neque tamen hinc ſequitur, quod vertigo ſit delirium, de quo cum Altimaro diſputat Maſſarias, *c. de Vertigine*; cum non quælibet functionum principum deprauatio delirium ſit, ſed ſolum, quæ in compoſitione aberrat, non verò quæ in apprehenſione ſimplici; id quod hic accidit, cum obiectum quietum pro moto apprehenditur.

Et quidem ſi à viſu occaſio vertigini præbeatur: & ſenſus communis ac phantaſia afficitur, & vterque rem, quæ quieſcit, quaſi motu agitatam apprehendit. Cum enim ſpiritus animalis obiecta ſenſuum recipiat, & ad ſenſum communem ac phantaſiam deferat, ſi ille p. n. moueatur, obiecta quoq; moueri videntur. Habetque ſe res, vt in alijs rebus viſibilibus. Etenim vt ſi rei albæ ſpecies per vitrum flauum, aut rubeũ in oculum admittatur, res rubra, vel flaua apparet: ita etiam res quieſcentes moueri videntur, ſi ſpiritus animales non rectè in oculos, ſed circulariter agitati influant. Si verò ab interna tantùm cauſa excitetur vertigo, & oculi ſint clauſi, ſolùm imaginatio afficitur, non verò ſimul ſenſus communis, vtpote qui non agit, niſi ab externo ſenſu motus, & externorum ſenſuum obiecta medijs ſenſibus exterioribus percipit. Secundariò poſtea motus & viſus ſæpè læditur. Cum enim à phantaſia greſſus animalis regatur, accidit, vt læſa imaginatione conſequenter lædatur motus, & ægri concidant: aut quia ſpiritus animales in anteriore cerebri parte p. n. moti etiam eos, qui ad organa motus influunt, turbant, ac, vt inordinatè moueantur, efficiunt, vnde fit vt ſpiritibus animalibus non, vt par eſt, in organa motus influentibus, ægri collabantur; aut, vt alijs placet, cum omnia circumagi videantur, non habent, vbi greſſum figant ægri.

Et quia ſpirituum hoc vitium oculis quoque communicetur, tenebræ ſimul oculis oboriuntur. Vtrumque tamen etiam euenire poteſt: vt & aliorum ſenſuum læſio, quod ſpiritus animales in organa ſenſus ac motus non influant. Etenim cum ſpiritus animales recta linea in neruos influãt, ſi hi circulariter moueantur, neruos præterlabuntur; ſicut aqua, quæ in vaſe aliquo circulariter mouetur, è vaſe non effluit, etſi illud perforatum ſit.

Sed & auditus nonnihil deprauatur interdum, vt leuis fluctuatio obaudiatur, ſpirituum commotione ad porum ἀκυςικὸν pertingente.

In nonnullis etiam olfactus, in alijs guſtus læditur, teſte Æginetа *lib. 3, cap. 12.*

Ratiocinatio autem, & memoria ſalua eſt, cum Vertiginoſi in ipſo paroxyſmo agnoſcunt ſe errare, & poſt paroxyſmum

omnium recordantur.

Quandoque tamen etiam ſine Vertigine oculi obtenebrantur, & varia corpuſcula, ac colores iis falsò offeruntur, & in auribus ſibilus, & motus quidam percipitur, ſi agitatio & circumgyratio ea ſpirituum in cerebro non fiat, ſed ſola vaporum cum illis permiſtio. Quæ ſymptomata cum veram vertiginem præcedere ſoleant, vt docet Aëtius, *tetrab. 2. ſerm. 2. in princ. cap. 7.* Rhaſes *cap. 3.* ſub nomine Vertiginis hunc affectum comprehendit, eundemque deſcribit Auicenna *prima tert. tr. 5.*

Locus affectus in vertigine.

Locus affectus eſt Cerebrum, & quidem quatenus pars organica, & ſpiritus animales continet, ac quibuſdam meatibus, in quibus illi mouentur, eſt præditum, & quidem ſecūdum partem potiſſimum anteriorem, quæ organis ſenſuum externorum propior eſt. Quanquam & reliquis poſtea communicetur, quod ex motu deprauato colligitur.

Caussa proxima vertigini.

Cauſſam huius mali proximam quod attinet, etſi de ea aliter ſentiant: tamen ſi non ſolùm perpendamus, quod vertiginoſi omnia in gyrum circumagi imaginantur, ſed & quod ex corporis circumgyratione Vertigo ſanis quoque oboritur, facile colligere eſt, immediatam & proximam cauſſam eſſe inordinatum, & quidem circularem ſpirituum animalium motum, quem alij vndoſum appellant, quod tale quidam ſpiritibus in cerebro fiat, quale in vorticibus aquarum. Cum enim viſio fiat ſpiritibus non ſolum colorum, ſed & reliquorum ſenſibilium, vt quietis, motus, & huiuſmodi ſpeciebus per oculos receptis, atque à ſpiritu animali ad ſenſum communem, & phantaſiam deductis: ſi ſpiritus illi, qui ſpecies oculo receptas ad ſenſum communem, & imaginationem defecerunt, p. n. & circulariter moueantur, motus ille ſpeciei imprimitur, non aliter, vt antea etiam dictum, ac dum res alba per vitrum coloratum adſpicitur, atque ita res quieſcens moueri putatur. Omne enim quod recipitur, per modum recipientis recipitur.

Vertiginis definitio.

Atque ita Vertigo eſt Imaginationis ac ſenſus communis læſio, ac deprauatio talis, vt omnia in gyrum circumagi videantur, à circulari ſpirituum animalium motu in cerebro ortum habens. Nonnumquam tamē, vt dictum etiam, ſenſus externi ſimul afficiuntur.

Cauſſæ.

Cauſſa Vertiginis

Inordinatus ille, & circularis ſpirituū animalium motus, quem modo Vertiginis cauſſam proximam & continentem eſſe diximus, non ab vna cauſſa proficiſcitur, vnde accidit, vt alij aliter de cauſſis vertiginis ſentiant. Commodiſſimè autem cauſſæ hæ ita diuidi poſſunt; Cauſſæ circularis & inordinati ſpirituum animalium motus ſunt vel internæ, vel externæ: Internæ vel in capite hærent, & vertiginem per eſſentiam pariunt, vel aliundè affluunt, & vertiginem per conſenſum pariunt, qui fit ratione totius, vel partis alicuius, vt vētriculi, inteſtinorum, epatis, lienis, vteri.

Primo nimirum, & plerūq; illam circumgyrationem parit, κίνησις ἄτακτος φυσώδους πνεύματος, inordinata motio ſpiritus flatuoſi per venas, &

potiſſimum per arterias in cerebrum effuſi. Πνεῦμα enim hoc ἀτμῶδες καὶ φυσῶδες cum ἄτακτος in cerebro mouetur, ſpiritus animales quoque agitat & impedit, vt in illis anguſtiis occluſi in ſeſe motu circulari conuertantur, & Phantaſiæ falſam hanc rerum externarum, vel proprij etiam corporis ſpeciem exhibeant. Atque hinc, qui imbecillo ſunt capite, & qui flatibus abundant, facilè vertigine tentantur, etiam ob externam aliquam leuem cauſſam, & propterea Vertigo malum eſt ſenibus familiare, ob ſpiritum vaporoſum ex imbecillitate caloris naturalis, & pituitæ copiam redundantem, motuque inordinato impulſum 3. *aph. vltim.* Chymici quidam vapores hos reſinoſos ac ſulphureos eſſe ſtatuunt, non ſalinos, qui dolores capitis, vigilias, epileſiam & deliria excitant, ac proinde citra acrimoniam eſſe, & nullos dolores inferre, ſed ſaltem ſpiritus turbare, iiſque tenebras offundere.

Initium autem motionis ſumit πνεῦμα φυσῶδες vel extrinſecus à leui aliqua occaſione, vel intus à ſeipſo, vt eſt vaporis & ſpiritus omnis natura fluxa, ac mobilis, præſertim calidi ac tenuis. Hinc accidit, vt qui in arteriis cerebri ſpiritus feruidiores habent, facile per ſe, vel etiam leui accedente occaſione, vertigine corripiantur, quandiu multumque & facili de cauſſa, ſæpè etiam cum dolore capitis hominem infeſtat, vt & aurium tinnitu, & arteriarum in capite, & auribus præcipuè pulſu, ac vix niſi arteriarum apertione, curatur.

Hinc cauſſæ antecedentes ſunt omnes humores, è quibus vapor ſuſcitari poteſt, ſanguis nimirum, bilis, pituita, melancholia & humor ſeroſus, cum tam calidus quam frigidus vapor vertiginem excitare poſſit, vt docet Galen. 3. *de loc. affect. cap.* 8. *&* 3. *aphor.* 23.

Cauſſæ iſtæ, & humores vel in cerebro hærent, & calefacti, vel agitati vertiginem per eſſentiam generant, vel extra cerebrum geniti & aliundè ei communicantur, ac vertiginem per συμπάθειαν excitant, quo pertinet & ebrietas, quæ corpus vaporibus replet, vnde ebrij non rarò vertigine corripiuntur, & ebrioſi vertigini ſunt obnoxij.

Cauſſæ verò προκαταρκτικαί ſunt omnes aëris in qualitatibus exceſſus, præcipuè Auſtrina conſtitutio, teſte Hippocrate, 3. *aphor.* 17. æſtus & mora ſub Sole. Et quæcumque alia foris incidentia ſubitò humores fundere, agitare, & in vaporem diſſoluere poſſunt, vt immoderata corporis exercitatio, præſertimà repletione, balneum, ira, & aliæ animi pertubationes, Venus nimia, inedia in iis, qui eam ferre non poſſunt, ob bilem in ventriculo, qui ab Hippocrate πικρόχολοι dicuntur, corporis item in gyrum conuerſio, vel rerum externarum circumrotatarum adſpectus, aut velox motus, vel aquarum verticoſarum adſpectus, proſpectus ab alto, adſpectus rerum lucidarum, & Solis imprimis, ſonus vehemẽs vt tonitru, & bombardarum, percuſſio capitis & dorſi. Quorum quædam cum tam potentia ſint, vt in ſanis etiam vertiginem excitare poſſint, mul-

to magis in ægris, & iis, quibus caput ab internis cauſis male diſpoſitum eſt, præſtare valent. Inducit & vertiginem nõnunquam purgatio. Nam à medicamento purgante humores vitioſi, ſi adſint, agitantur; & qui ſani purgantur, vertigine corripi ſolent, teſte Galeno, 2. *aphor.* 22. & *in libell. quos purgare oporteat.* Vapores enim ex colliquatione humorum etiam bonorum excitati ſpiritus animales in cerebro motu inordinato turbare poſſunt.

II. Eandem ſpirituum circumgyrationem producit vaſorum & meatuum cerebri anguſtia. Nam ſi ſpiritus animales per loca impedita moueantur, retrocedunt, ex qua retroceſſione fit motus circularis.

III. Spirituum illam circumgyrationem excitant omnia illa, quæ ſpiritus etiam ſine vaporis admiſtione agitare, mouere, ac perturbare poſſunt. A cauſſis tamen his facilius excitatur vertigo, ſi cerebrum ſit debile, quod ſpiritus animales continere, & vt par eſt, ac ſ. n. fieri aſſolet, diſtribuere non poteſt, ſed cauſarum violentiæ facilè cedit.

differentiæ.

Vertiginis differentia, Eſt quidem aliqua Vertiginis ſecundum gradus differentia, vt ex iis, quæ antea dicta ſunt, patet, quod nunc περιστροφῆς ſeu circumgyrationis ſpecies offertur ſine viſus obtenebratione: nunc viſus ſimul quaſi caligine offuſa hebetatur, nunc malum adeo inualeſcit, vt ſpiritus animalis, in organa ſenſus ac motus voluntarij diſtributio impediatur, atque ita homo concidat. Maximi verò momenti eſt illa differentia, quæ à cauſſarum modo enumeratarum varietate ſumitur, quod ſc. vertigo generatur: 1. à vapore ſpiritus animales turbante, qui quidem ſi in ipſo cerebro generetur, Vertiginem per primarium cerebri affectum conſtituit: ſi vero aliunde in cerebrũ eleuetur, per συμπάθειαν quæ rurſus varia eſt, pro locorum, quæ vaporem illum ſubminiſtrant, varietate. 2. à vaſorum & meatuum cerebri anguſtia, quæ fit ab eorum compreſſione, obſtructione, coalitu. 3. à ſpirituum, ſiue vaporum permiſtione, à cauſſis euidentibus & externis agitatione. Quæ differentiæ cum ob curationem attendendæ ſint, de ſingulis in ſpecie agemus; prius tamen de vertiginis ſignis diagnoſticis, prognoſticis, & curatione in genere dicemus.

Signa Diagnoſtica.

Si cui omnia in gyrum circũagi videntur, quæ reuera quieſcunt, aut homo ipſe circumrotari videatur, is vertigine laborat: *Vertiginis ſigna.* quod tamen pluribus modis accidit. Aliis enim hoc ſolùm contingit; aliis præterea & viſus obſcuratur; nonnullis ſibilus quidam, vel tinnitus in auribus percipitur, vel quidam, niſi proxima adminicula prehendant, planè concidunt. Non tamen vlli, qui vertigine ſaltem laborant, voce & ſenſibus priuantur, neque conuulſione tentantur: qua ratione ab apoplexia & epilepſia vertigo differt.

Prognoſtica.

1. Vertigo, quæ citra externam & euidentem cauſſam non accidit, leuior eſt, quã quæ etiam ſine *Prognoſtica.*

euidente cauſſa inuadit.

2. Vertigo, præcipuè grauior & diuturnior, eſt affectio Epilepſiæ & Apoplexiæ proxima, & ad has quaſi via teſte Galeno, 2. *aph.* 17. & 23. Si enim cauſſa illæ augetur, tandem grauiſſima ipſa ſymptomata accerſit.

3. Vertigo in ſenibus magis periculoſa, quia ipſorum cerebrum debile eſt, & calor in eo paucus, pituita verò abundans. Et ſi frequentius ſenibus malum accidat, præſertim cum magna ſenſuum perturbatione, Apoplexiam tandem affert.

4. Periculoſior eſt Vertigo, in qua caput, vel corpus circumagi videtur, quàm in qua ſaltem externa, & in qua fit vehemens viſus læſio, ob cauſſæ vehementiam. Et ſi Vertigo adeo inualeſcat, vt homo cōcidat, Apoplexiæ & Epilepſiæ prænuncia eſt.

5. Vertigo à calidis humoribus citius ſoluitur, quàm à frigidis.

Nota. 6. Quibus in Vertigine viridis, aut purpureus color obuerſatur, ad epilepſiam; quibus ater; ad apoplexiam; quibus rubeus, ad maniam magis proni cenſentur.

Indicationes.

Indicationes. Cum Vertigo fiat ab inordinato, & circulari ſpirituum animalium motu, danda opera in paroxyſmo, vt ſpirituum animalium motus ille ſedetur, & cauſſæ, quæ ſpiritus agitarunt, ſi adhuc præſentes ſint, tollantur. Extra verò paroxyſmum ad præcauendum, ne malum recurrat, ſingulæ cauſſæ, prout natura earum id requirit, & poſtulat, tollendæ. Diæta quoque pro varietate cauſſarum idonea inſtituenda, ac vitanda omnia, quæ caput replent.

Cura in Paroxyſmo.

Itaque vt in Paroxyſmo inordinatus ſpirituum animalium motus ſedetur, æger ad quietem componatur: & ſi ab inferioribus humores & vapores ad caput tendāt, reuulſiones ac diuerſiones inſtituendæ, & proinde inferiores partes ligandæ, & fricandæ, quod in plantis pedum, ſale & aceto fieri poteſt, donec, ſi fieri poſſit, ſomnus ſuperuenit; facies vino adſpergenda. Si inſignis ſit Vertigo, non ſolùm frictiones inſtituendæ, ſed & glandes, ac clyſteres indendi. Hinc odoramentis vtendum, cauſſæ tamen adhibita diſtinctione. In calida ex aceto cum aq. roſar. In frigida fiant odoramenta ex aceto cum moſcho, ambr. ſpec. diambr. ſem. nigellæ. Narium foramina inungantur oleo deſtillato nucis moſchatæ, aut maioranæ, aut galbani. Tempora & manuum carpi fortiter fricentur aqua & aceto roſaceo, addita paucula aqua cinnamomi, ori indatur momentum ſalis, aut cinanmomum & macis maſticanda dentur. Si ex fame ſit Vertigo, quod in Picrocholis fieri ſolet, mica panis in ſucco cydonior. granator. vel vino auſtero intincta exhibenda. Marcell. *de medic. c.* 3. ſcribit: Vertiginem citò tolli, ſi betæ nigræ ſucco tempora illinantur: Item, ſi abrotanum tritum in vino tepido bibatur, vel cum oxymelite non acri exhibeatur: vel applicetur fronti ſerpillum aut aqua eius; temporibus ac ceruici affricetur aqua roriſmarini.

Cura Vertiginis in paroxyſmo.

Interdum tam vehemens eſt vertigo. & tam diu durat, vt Apoplexia & Epilepſia metuenda ſit. Ideóque tum, ægro reclinato, & clyſtere præmiſſo venam aperire, aut cucurbitulas cum ſcarificatione applicare, & palatum theriaca vel mithridatio inungere opus eſt.

Etſi verò de venæ ſectione in tempore paroxyſmi inſtituenda in vertigine controuerſia ſit, atque eandem nonnulli diſſuadeant, metuantque, ne vires, quæ tum debiliores ſunt, magis debilitentur, tamen ſi diuturna, & vehemens ſit vertigo, & ea ſit ægri conſtitutio, vt omninò, ſi Apoplexia illum inuadat. Venæ ſectio inſtituenda ſit; hic verò Apoplexiæ periculum immineat: cauſſa nulla eſt, cur non admitti debeat venæ ſectio, ſi adſint Indicantia, quæ eam poſtulent.

Nonnulli ſi vertigo per conſenſum à partibus inferioribus fiat, intercipientia quoque vſurpant, & medicamenta ſiccantia, atque adſtringentia venis atque arteriis iugularibus apponunt.

Præſ. vatio à vertigine. Quæ verò extra paroxyſmum inſtituitur curatio, tota ad præſeruationem, ne malum recurrat, dirigenda: quæ cum varia ſit pro cauſſarum varietate, de ea poſtea in ſpecie dicetur.

Diæta in vertigine. Hic ſaltem duo addo, ad præſeruationem commendari ſemen carui maceratum in vino, & poſtea ſiccatum, ſi quotidie ſub horam decubitus cochlear dimidium diu maſticetur, tandemque deglutiatur, idque per dies aliquot continuetur.

Diæta.

In diæta ea conferunt, quæ humorum & ſpirituum inordinatum motum ſiſtunt, & nullo modo motui iſti cauſſam præbent. Aër ſit temperatus, non admodum lucidus tempore paroxyſmi: fugiendus craſſus, humidus, nebuloſus, qui vertiginem excitat, vt eſt apud Hippocratem 3. *aphoriſm.* 17. Caueat æger ventos, vitet quoque radios Solis & Lunæ: cibus ſit cauſſæ vertigini aduerſus: nocent omnia alimenta difficilis coctionis, & praui ſucci, ac quæ vapores & fumos multos ad caput mittunt, vt fabæ, piſa, & alia legumina, lac, piſces viſcoſi, conchylia omnia, caſtaneæ, auellanæ, nuces rancidæ, allium, porrum, cepæ, ſinapi, raphanus, & omnia huiuſmodi ſuprà *part.* 1. *cap.* 1. propoſita. Vitet æger etiam ciborum varietatem & nimiam repletionem. Potus non ſit vaporoſus, ideóque vinum non bibendum, niſi ventriculus ſit imbecillis ex frigiditate, aut vires in toto corpore deficiant: vel parcè bibatur, & tenuius non vinoſum.

Cereuiſia non multo lupulo ſit condita, quæ caput replet. Poſt cibum ſumenda, quæ os ventriculi claudant, & adſcenſum vaporum ad caput impediunt, vt Coriandr. præpar. cum nuſce moſch. cydonia condita vel diacydonium. Nõnulli cryſtallum appenſum Vertiginoſis prodeſſe cenſent, atque ex poculo inde parato bibere, vel potui cryſtallum imponere iubent.

Motus, qui fit ventriculo vacuo, moderatus non eſt incommodus, modo non fiat capite vel dorſo

dorſo inclinato: vice exercitij ſint frictiones, quæ à ſupernis partibus ceptæ deſinunt in inferiores.

A cibo non ſtatim dormiendum. Vitandus adſpectus rerum, quæ circumrotantur, & in gyrum aguntur, vel celeriter mouentur, vt rotæ, & impetuoſa flumina. Æger ex alto non deſpiciat, turbam etiam hominum, qui hinc inde ambulant, & mouentur, vitet. A Venere abſtinendum, niſi à menſibus ſuppreſſis, vel ſemine retento fiat vertigo. Cauendæ animi perturbationes nimiæ, ira, mœſtitia, aluus ſit aperta, & niſi ſingulis diebus officium faciat, arte irritetur.

Secundò.

De Vertigine in Specie, &

I. De Vertigine à Flatu, ſeu Vapore ſpirituoſo, & quidem per eſſentiam.

Cauſſæ.

Vertigo à flatu. Si in capite flatus ille, vel vapor generetur, fit vertigo καθ' ἰδιοπάθειαν, eaque ab omnibus cauſſis, quæ flatus & flatuum materiam in capite generare poſſunt, quales ſunt ſanguis ſpirituoſus, & feruidus, ac alij humores, è quibus flatus & ſpiritus eiuſmodi eleuantur in capite cumulati: plerumque verò iis accidit, quibus conſuetæ cerebri euacuationes ſupprimuntur, idque Galenus exemplo oſtendit eorum, qui cum ſoliti eſſent purgari per aures ab excrementis cerebri, euacuatione illa ſuppreſſa facti ſunt Vertiginoſi, & auribus recluſis, exituque iterum patefacto à vertigine liberati ſunt, *comm.* 2. *in* 6. *epid. t.* 29. Carolus Piſo, *in libr. de morb. ex collu. ſeroſa* in Vertigine animalem ſpiritum tumultuari ac moueri ſcribit à feruente ſero in capite, & ad ſuam ſententiam probandam affert locum Hippocrat. *de morb.* vbi hæc habentur: Aqua ſi in cerebro oborta fuerit, dolor acutus ſynciput, & tempora, interdumque alias capitis partes detinet, ſubindeque rigor, ac febris oculorum regiones dolor occupat, iique caligant, pupilla ſcinditur, ac ſi ſurrexit, ipſum Vertigo tenebricoſa prehendit, &c. Neque hîc de Hydrophobia, quæ Mercati ſententia eſt, ſed de Hemicrania Vertiginoſa agere Hippocratem ſtatuit. Quod vt ſæpiſſime verum eſſe exiſtimo: ita nihil obſtare puto, quin & ex aliis humoribus eiuſmodi vapores eleuari poſſint: ſicut & Vapores ex inferioribus aſcendentes, ac vertiginem excitantes non omnes à ſeroſis, ſed & ab aliis humoribus proueniunt.

Signa Diagnoſtica.

Per affectum primarium, & à ſpiritu flatulento in ipſo cerebro genito vertiginem produci, cognoſcitur ex præcedente capitis dolore, & grauitate, ex aurium tinnitu diuturno, ac ſenſuum externorum quadam læſione; in nulla verò alia corporis parte aliquid mali, quod vertigini cauſſam præbere poſſit, deprehenditur. Malum ipſum frequens eſt vel continuum; nec citò diſcutitur: & ex leui cauſſa, atque ἀφορμῆς homo vertigine corripitur, & præcipuè cum imaginationem in aliquid intendit: Vide Galen. 3. *de loc. affect. cap.* 8. Et quidem ſi vapor ille (quod plerumque fit, imò *Signa vertiginis flatulentæ.*

à nonnullis ſemper fieri creditur) ſit calidus, & à ſanguine feruidiore ortum habet, cognoſcitur, id ex temperamento corporis calido, ex tumore & pulſatione arteriarum in capite, ex rubore, & colore faciei & ſignis aliis *part. 1. cap.* 8. ſupra propoſitis. Alij etiam humores, qui flatibus & vaporibus præbent materiam, in capite abundantes ſignis *ibid. cap, ſeq.* propoſitis cognoſcuntur.

Prognoſtica

Prognoſtica. 1. Periculoſior eſt Vertigo, quæ fit per ἰδιοπάθειαν, quàm quæ per συμπάθειαν.

2. Si vertigo hæc adeo inualeſcat, vt homo concidat, Apoplexiæ prænuncia eſſe ſolet, vt antea dictum.

Indicationes.

Curatio vertiginis à flatu. Quid in paroxyſmo agendum ſit, antea in genere dictum. Extra paroxyſmum verò primò materia illa, è qua vapores illi generantur, conuenienti modo tollenda, & euacuanda: Deinde vapores diſcutiendi: Tandem ille cerebri morbus, ob quem materia, & vapores illi generantur, tollendus, & cerebrum roborandum.

Vena.

auxilia.

Itaque ſi ſanguis ſiue in toto, ſiue in capite abundet, Vena aperiatur, & ſanguis per interualla educatur, capite reclinato; cum vertiginoſi facilè ex qualibet occaſione vertigine corripiantur, & concidant. Aperiatur autem, ſi ſanguis in toto ſimul abundat, primò baſilica, vel communis, hinc cephalica: ſi verò in capite præcipuè ſtatim cephalica. Et omninò in venæ ſectione, ſi cauſa mali ſit ſanguis nimis ſpirituoſus, aut flatuoſus, curationis maxima ſpes eſt ſita; cum ſanguis arteriarum & venarum in cerebri ſinubus confundatur, atque ita vena aperta ſanguis ſpirituoſus euacuari poſſit.

Poſt cephalicam Rhaſes & Auicenna venas poſt aures incidunt. Non incommodè quoque vena in fronte aperiri poteſt. Galen. 3. *de loc. affect. cap.* 8. & 6 *de tuend. ſanit. cap.* 9. arterias quoque aperit, ſi ſcilicet vaſa illa multo ſanguine calido turgeant, & malum vehemens ſit Verùm quid de arteriarum ſectione ſtatuendum ſit, ſupra *part.* 1. *cap.* 6. *quæſt.* dictum: hoc ſaltem hîc repetimus. experientiam non rarò docuiſſe, poſt varia remedia fruſtra adhibita arteriarum apertionem tandem profuiſſe, vbi ſcilicet in ſpirituoſo ſanguine in arteriis cauſſa mali hæret. Res igitur diligenter exploranda, & ſi certi ſimus ſanguinem in arteriis cauſſam mali eſſe, ſectio arteriarum nonnunquam neceſſariò inſtituenda. Præcaueuetur autem omne periculum, ſi tota arteria tranſuerſim incidatur. Reuulſis enim vtriuſque partibus diſſectis, ad ſibi continuas vulnus facilius coaleſcit. Quod tamen ſuprà etiam monuimus, diligenter hîc perpendendum, quænam arteriæ vapores & humores ad caput deferant. Deraſo nimirum capite, vbi opus eſt, arteriæ tum quæ retrò, tum quæ ſecundum vtramque aurem ſunt, præterea in fronte, & temporibus, curioſè tangendæ ſunt, quarum quæ calidiores aliis apparent, & maiorem pulſum exhibent, incidendæ ſunt.

Si enim in arteriis internis ſpiritus ille flatulentus contineatur, (id quod ex eo cognoſcitur, quod abeſt tenſio & pulſatio vaſorum externorum; adeſt verò colli dolor fortis, non tamen ex neruis affectis: nec vertigo remittitur per compreſſionem vaſorum externorum, ſiue per faſcias, ſiue per laminam plumbeam, ſiue digitis factam; neque per compreſſionem adſtringentium) fruſtrà externæ ſecantur. Atque in eo caſu Rhaſes iubet cucurbitulas ſcapulis apponere, quæ ſint quaſi vicariæ ſectionis vaſorum internorum latentium. Vide Galenum 13. *m. m. cap. vlt.* Scarificationes etiam loco venæ ſectionis, vel poſt illam ad deriuationem faciendam in ſcapulis, & collo cucurbitulis, applicatis proſunt.

Si verò alii humores abundent, purgatio conueniens ſecundum ſingulas humorum ſpecies inſtituenda: quod quomodo fieri debeat, ſuprà *part. 1.* propoſitum. Et imprimis in humore pituitoſo vtile eſt electuarium ſupra *part. 1. cap.* 10. propoſitum, quod nonnulli Theriacam Hippocratis nominant, de hoc notandum. Nonnullos pro abſinthio, marrubio, ſtœchade ſiccis eorũ ſuccum ſumere.

Medicamentis ſuprà enumeratis pilulas iſtas addere libet.

℞. *Agaric. elect.* ʒ. j. *myrobal. chebul. cubebar. an.* ʒ. ij. *rad. aſari, ſem. pæon. ligni aloes. zingib. an.* ℈. ß. *maſtich. cardam. ſpicæ nard. an.* g̃. xv. *trochiſcor. albandal.* ʒ. ß. g̃. xv. *extract. hellebor. nigr. pæon. an.* g̃. v. *ol. maioran. rutæ, caryophyll. a. an.* g̃. j. *aloes roſat.* ℥. j. ß. Cum *benedict. laxatiu.* ſi pilulæ, quarum ℈. ij. vel ʒ. j. bis in menſe vel ſingulis ſeptimanis ſumatur.

Aliæ ℞. *Pilul. cochiar. ſ.* ℈. ij. *extr. ſolutor.* ℈. ß. *pulu. cubebar.* g̃. iij. Cum *aqu. ſalu.* Pil. num. xxi.

Vel hoc decoctum propinetur.

℞. *Rhabarb. elect.* ℈. ij. *agaric. alb.* ʒ. j. *fol. ſenæ elect.* ʒ. iij. *ſem. fœnicul.* ℈. j. *carui* ʒ. ß. *zingiberis* ℈. ß. *ſchœnanth.* g̃. vii. *herbar. beton. meliſſ. an.* P. ii. Infunde per noctẽ in aq. betonic. mane decoq. pro ℥. i. ß. in quibus diſſolue ſyrup. roſar. ſol. ℥. ß. *extract, panchymag.* g̃. v. *aq. cubebar.* ʒ. j. M. Vel hæc potio.

℞. *Aq. roriſmarin. meliſſ. an.* ℥. j. *flor. lauendul.* ʒ. ij. *extract. helleb. nigri* ℈. ß. *panchymag.* g̃. xij. *ſyrup. cichorii cum rhabarb.* ʒ. iij. *ſpirit.* ⊕ *gutt. ij. aq. pæon.* ʒ. j. Miſce.

Poſtea ad particulares capitis euacuationes, per ſternutatoria, errhina, maſticatoria, apophlegmatiſmos deueniendum, quæ etiã ſuprà ſunt propoſitæ. Errhina quidem nonnullis ſuſpecta ſunt, quod metuunt ne eo motu humores & ſpiritus in cerebro magis agitentur, & vertigo excitetur. Verùm ſi capitis euacuationes conuenientes præceſſerint, nihil tale metuendum.

Fiant & deriuationes omnis generis, per veſicatoria, ſetacea, cauteria, ſi opus ſit, de quibus etiam ſupra dictum.

Vaporum quoque impetus reuellendus eſt frictionibus à collo per ſpinam ad inferiora ſenſim ad extremitates perueniendo eaque fricando. Poſt has frictiones, quod in capite collectum eſt, diſcutiatur, caput panno fricetur,

non tamen calefacto. Tandemque adhibenda, quæ vapores illos diſcutiunt, & caput roborant, tam interna, quàm externa medicamenta.

Inter interna ſunt cephalica calida ſuprà propoſita, *part. 1. c. 2.* & ex iis præcipuè *Roſmarinus, betonica, ſaluia, meliſſa, maioran. euphraſia, flor. ſtœchad. Arabic. lauendul. ſem. paſtinac. ſyluestr.* In primis verò commendantur *radices doronici*, quas comedere ſolent contra vertiginẽ, qui in Alpibus Damas perſequuntur. Vt *auricula vrſi*, quam ſimiliter venatores contra vertiginem vſurpant, & inde *Schrointe oder Scraffirourкel* nominant, teſte Bauhino, *in Tabernæ mont. tom. 2. pag.* 40. Commendant etiam nonnulli ſtercus pauonis, idque; (& quidẽ maſcuculis maſculi, feminis femellæ) puluerisatum, à ℈. vno, ad ʒ. ß. cum ſaccharo forma pulueris mixtum exhibent: alij ʒ. j. per noctem vino albo macerant & per linteum colant & propinant; Huiuſque vſu etiam inueteratam vertiginem curatam fuiſſe teſtantur. Exhibentur etiam *Marguaritæ, ſuccinum, corallium.*

Chymici *oleum ſuccini, aniſi, fœniculi, cumini, caryoph. lauendul. nucis moſch. majoran. roriſmarin. balſama* ex iiſdem commendant: vt & *Spiritum ſeu oleum* ⊕ *ficut* & & Sulph. *guttarum aliquot quantitate, quod cum aqua pœoniæ,* alternis diebus plures dies exhibent. Compoſita. *Diambra, diamoſch. theriaca, mithridatum.* Vtilis eſt & hic puluis.

♃. *Macis* ʒ. ij. *cinnamom.* ʒ. *j. fol. euphragiæ* ℥. j. *ſtœchad. Arab. flor. lauendul. an.* ʒ. ij. *ſacchar, ad pondus omnium* fiat puluis, cuius doſis ad ʒ. ij.

Vel ♃. *Sem. cumini, carui, aniſi, fœnicul. an.* ʒ. ij. *flor. lauendul.* ʒ. j. ß. fiat puluis.

Vel ♃. *Euphraſiæ cum floribus* ℥. ß. *macis aceto præpar.* ʒ. j. *coriand. præpar.* ℈. iij, *cubebar.* ʒ. ß. *ſacchari candi* ʒ. vj fiat puluis, de quo ſumatur ʒ. j. Nec inefficaces ſunt ſequentes pulueres.

Cardamomi vtriuſque ℥. j. ß. *cubebar.* ℈. ij. *carui* ℈. iv. *cumini* ʒ. j. ß. *cinnamom.* ʒ. iij. *cortic. myrobal. chebul,* ʒ. ij. ß. *rad. bryon.* ʒ. iij. *ſem. papau. alb.* ʒ. ij. *fol. veron. euphraſ. lauendul. an.* P. j. *capit. ſtœchad. Arabic. num.* iij. *ſacchari albi* ℥. ij. ß. F, ex omnibus puluis tenuiſſimus, qui Dreſdæ in vſu.

Vel ♃. *Cubebar.* ʒ. ij. *cardam. ſem. ſinapi, cinnam. nucis, ligni aloes, an.* ʒ. iij. *ſpec. dianth.* ℈. j. *diamoſch.* ℈. ij. *ambr. griſeæ. ver. zingiber. alb. maioran. an.* ʒ. ß. *ſacchar. albiſſ.* ℥. v. M. Puluis.

Vel ♃. *Sem. pœon. nuc. moſch. coriand. præpar. viſci quem an.* ʒ. j. ß. *cubebar. galang. piperis, torment. zingib. an.* ʒ. ß. *flor. roriſmarin.* ʒ. adde *ſacchari* ℥. iij. F. puluis ſubtiliſſimus.

Vel ♃. *Spec. arom.* ʒ. ß. *pulu. nuc. moſch. ſuccin. albi præpar. margar. præp. an.* ʒ. j. *macis* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. ß. *ol. coriand. fœnic. an. gut.* iij. *nuc. moſch. gut.* ij. *ſacchar.* ʒ. iij. ß. M. pro Tragea.

Commendatur à nonnullis etiã contra vertiginem, vt & contra epilepſiam (etenim epilepſiæ ac vertiginis ferè eandem curandi rationem ſtatuit Rõdeletius) puluis ex cinnabari natiua.

℞. Cinnabaris mineral. ver. ℥. ß. marg.ar, corall. an. ℈. ij. croci ℈. j. fol. auri x. F. puluis ſubtiliſſimus, cuius ℈. ß. vel ℈. ij. detur cum aqu. lilior. conuall.

Vel ℞. Nucis moſchatæ ℥. ß. euphraſiæ ℥. ij. F. puluis magnæ in vertigine efficaciæ, qui detur manè à ʒ. j. ad ʒ. iij.

Efficax eſt etiam confectio capitalis contra vertiginem D. Caſp. Kegeleri.

℞. Sem. pæon. ℥. j. ß. nucl. auellanar. Lampert. vtrinque excort. & parum inciſar. prius in aqua maceratar. & lotar. poſtea exſiccat. ℥. iv. granor. Paradiſi, cardamomi, an. ℥. ij. cubebar. ʒ. iv. ſem. aniſi, fœnicul. an. ℥. iv. carui, ſem. cumini aceto macerat. erucæ, acori, ſiler. montan. nuc. moſchat. macis, an. ℥. ij. ß. caryoph. cinnamom. optim. an. ʒ. j. ß. zingiber. . ß. flor. tiliæ. roriſmarin. lauendul. an. ʒ. iij. ſtœchad. Arab. ℥. ß. Cum ſaccharo albiſſimo F. ſ. a. Confectio.

Vel ℞. Granor. pæon. excort. coriandi. præp. nuc. moſch. galand. viſci quern. cubebar. piper. long. cardamom. an. ʒ. ij. zingib. roriſmarin. an. ʒ. j. ſacchar. alb. ℥. j. ß. F. Tragæa.

Poſſunt etiam ex pulueribus rotulæ fieri.

Vel ℞. Zingiber. alb. caryophyll. an. ʒ. j. ß. cubebar. cardamom. macis, an. ʒ. j. ſem. pæon. excort. nucis moſchat. an. ʒ. ß. ſem. ocymi, caryophyllor. maioran. ſpicæ Indicæ, galang. an. ʒ. j. ſacchar. albi ℥. viij. Diſſoluatur ſaccharum cum ſyrup. ſtœchad. & add. conſeru. lauendul. ℥. j. Miſce. F. Electuarium.

Vel ℞. Conſeru. ſtœchad. betonic. an. ℥. j. tunicis, anthos, an. ℥. ß. ſpec. diambr. diapliris, theriacæ, an. ʒ. j. Cum ſyrupo de ſtœchade. F. Electuarium.

Vel ℞. Conſeru. anthos, lauendul. an. ℥. ß. maioran. ℥. ij. euphrag. roſar. an. ℥. j. calam. aromat. condit. myrobalanor. chebul. condit. an. ℥. ß. ſpecier. diambr. ʒ. j. ol. deſtill. fœnicul. carui, an. g̃. vj. caryophyll. nuc. moſchat. an. g̃. ij. cum ſyrup. de ſtœchad. F. Electuarium. [illegible]

℞. Conſeru. flor. roriſmarin. lauend. betonic. an. ℥. ß. mitbrid. ʒ. ß. elect. diacor. ʒ. ß. pulu. nuc. moſch. macis, caryophyllor. cubebar. cardamomi, an. ʒ. ß. ſem. carui, fœniculi, ſeſelios. eruc. an. ℈. j. extract. pæon. viſci quercni g̃. v. enulæ g̃. viij. ſpect. diaplir. ℈. ij. diamoſch. d. ʒ. j. diagalangæ ʒ. ß. aq. theriac. apoplect. an. ʒ. ß. ſpec. Vitriol. ʒ. ß. cum ſyrupo de cortic. citri & mnua cydonior. arom. an. q. ſ. F. Electuarium ſeu conditum, de quo mane & ſero doſis nucis moſchatæ magnitudine capiatur.

Aut ſumantur mane ſem. fœnic. carui, grana iuniperi, cubebæ, vel horum condita & confectiones: præcipuè commendatur ſem. paſtinac. ſylueſt. & aquilegiæ ſaccharo obductum.

Vel ℞. Pulu. rad. pæniæ, ireos, margarit. præparat. an. ℈. j. ol. deſtillat. ſuccin. cinnamom. caryophyll. carui, nucis moſchat. an. g̃. iij. ſacchar. in aq. lauendul. diſſolut. ℥. iij. F. rotulæ.

Vel ℞. Spec. diambr. diamoſch. dulc. an. ℈. j. aromat. roſat. ℈. ij. corall. rubr. ſuccic. alb. an. g̃. xvj. cardamom. nucis moſchat. ſantali citrini, an. ʒ. ß. cubebar. ℈. j. cinnamom. macis, an. ʒ. ß. ſacchar. ℥. vj. Diſſolu. in aqu. roſar. & fiant rotulæ, quæ inungantur ol. aniſi

vel fœniculi.

Vel ℞. Margarit. præparat. corall. rubr. præparat. an. ℈. j. ol. caryophyll. nuc. moſch. aniſi, an. gr. iv. ſacchari in aq. roſ. diſſol. ℥. ij. F. rotulæ.

Vel ℞. Spec. dianth. dulc. arom. roſ. Gall. an. ʒ. ß. extr. pæon. ℈. j. ol. nuc. moſ. deſt. gr. x. fœnic. gr. vj. ſacch. in aq. lauen. diſſol. ℥. iij. F. rotulæ.

Vel ℞. ſem. pæon. paſtinac. ſylu. carui, an. ℈. j. rad. pæon. viſci quer. cubeb. crann. hum. præp. granor. Parad. an. ʒ. ß. ſpec. diamoſc. dulc. ℈. ij. ſacch. albiſſ. in aq. roſ. & roriſm. diſſol. q. ſ. F. Morſuli.

Alij ℞. Conſer. flor. beton. ʒ. ij. myrob. chebul. condit. ʒ. j. cort. citri condit. ʒ. ij. ſpec. diambr. ℈. j. dianthos. ℈. ß. puln. puleg. ℈. ij. cubebar. caryoph. card. an. ʒ. ß. calam. arom. ℈. j. pæon. ℈. ß. galang. gr. vij. ſmaragdi. præp. ℈. ß. ſolut. margar. ℈. ij. corall. rub. ℈. j. olicarum, macis, an. gr. v. diſtil. nuc. moſch. gr. viij. ſacch. opt. in aq. lilior. conuall. diſſol. q. ſ. F. Morſuli ʒ. ij. pendentes, de quibus manè & ſerò vnus atque alter capiatur.

Vel ℞. ſpec. diamoſch. dulc. ℈. ij. diambr. dianth. diagalang. diaplir. an. ʒ. ß. puln. cubebar. cinnamom. an. ℈. j. cardamomi, conſeru. anthos ℥. ß. ſacchar. albiſſ. ℥. iv. ß. in aq. beton. diſſol. In fine adde ol. caryoph. gr. iij. F. Confectio in morſulis.

Vel ℞. ſacch. roſ. tabul. in aq. ſcorzon. diſſolu ℥. iv. rad. pæon. ireos, ſcorzoner. an. ℈. ß. doronici ʒ. j. ſpec. diãthos, arom. roſat. diatrion. ſantal. an. ℈. j. extr. pæon. gr. x. ol. nuc. moſch. macis, an. gr. iv. cortic. citri, fœnic. an. gutt. ij. F. morſuli.

Alij ℞. Sacchar. albi ℔. j. cinnamomi, zingiberis, ireos, macis, nucis moſchat. cardamomi, cubebar. caryophyl. an. [illegible]. j. ſol. cupl. [illegible] ℥. ß. amygdal. dulc. mundat. ℥. j. Cum aqu. euphraſ. q. ſ. F. ſ. a. morſuli.

Vel ℞. Cubebar. cardamom. flor. lauendul. an. ʒ. ß. macis, piper. longi, pyrethr. an. ß. moſch. ambræ, an. gr. ij. Cum mucilag. tragacanth. aqu. cinnamom. facta, fiant trochiſci, qui in ore detineantur, & ſenſim deglutiantur.

Efficax eſt ad vertiginem depellendam aqua vitæ rubra Electoris Saxoniæ vulgò dicta, quæ hoc modo paratur:

℞. Cinnamom. opt. ℥. j. ß. zingiber. alb. caryophyll. ſantal. rubr. an. ℥. ß. macis, nucis moſchat. piperis, galangæ, cardamom. cubebar. ſpecier. aromat. roſat. diambr. dianthos an. ʒ. ij. ſem. aniſi, coriandr. præpar. maioran. baſilici. flor. lauend. anthos. ſpicænardi, an. ʒ. ij. roſar. rubr. M. j. Inciſa craſſo modo infund. in ſpirit. vini optim. ℔. v. aq. roſar. moſchat. ℥. ix. caryophyll. cinnam. an. ℥. j. (Caryophyll. aqu. borrag. macerantur, & poſtea deſtillantur, hæc eſt aq. caryoph.) vini maluatic. ℔. j. ß. Macerentur omnia per dies iv. poſtea exprimantur, & colentur per manicam Hippocratis.

Colaturæ add. ſacchar. cand. ℔. ij. Sinantur per biduum ita ſtare, deindè bis vel ter colentur, donec liquor clareſcat.

Commendatur etiam valdè aqua vel ſpiritus roriſmarini in vertigine continua, præcipuè à cauſa frigida & hyeme, ac aëre frigido, cuius ℥. ß. exhibeatur: vt & aqu. cinnamomi, vel aqu. & extract. ſcorzoneræ, quæ peculiari proprietate contra vertiginem opitulatur. Eſt & hæc aqua efficax.

℞. *Salu. menthæ criſpæ, an.* M. j. *flor. lauend.* M. ij. *maioran. rutæ, roriſm. an.* M. ß. *nucis moſch. caryophyll. macis, an.* ℥. ß. *granor. Paradiſ. cinnamom. granorũ iunip. ſem. pæon.* ℥. ß.

Infunditur in ſ. q. vini Rhenani vel Maluatici per dies aliquot, poſtea deſtillentur. Aqua hæc ad vſus tam Internos, quàm Externos cõmoda eſt.

Aliæ aquæ compoſitæ ad vertiginem deſcriptæ habentur in Inſtit. Efficaces ſunt & ſequentes, quarum prior Dreſdæ in vſu eſt.

℞. *Veronic.* M. iv. *euphraſ.* M. iij. *flor. maluæ* M. ij. *lauend. roriſm. card bened. an.* M. ß. *ſtœc. Arab.* M. j. *rad. bryon.* ℥. iij. *caſtorei* ʒ. ß. *cinnamom.* ʒ. j. ß. *vini veteris optim.* ℔. iij. *aq. lauend. veronic. tiliæ, lilior. conuall. betonic. an.* ℔. ß. Stent infuſa in loco calido per biduum, poſtea ſ. a. deſtillentur. Doſis cochleare mane & veſperi, vel per ſe, vel cum pulueris contra vertiginem Dreſdenſis ſupra deſcripti ʒ. j.

℞. *Radic. bryoniæ, ſcorzoneræ, an.* ℥. ij. ß. *pæon. Imperat. an.* ʒ. vj. *herb. veronic. beton. ſalu. card. bened. an.* M. ij. ß. *maioran.* M. j. ß. *flor. anthos, lauendul. euphragiæ. an.* M. ß. *confect. anacardin.* ʒ. vj. *cinnamomi elect.* ℥. j. *culebar.* ʒ. ij. *ligni aloës* ʒ. j. ß. *caſtor. elect.* ʒ. ß. *aq. veronic. lauendul. flor. tiliæ an.* ℔. x. *ſcorzoner. vel ſaluiæ* ℔. ß. *vini Hiſpan.* ℔. ij. M. & infunde per dies 14. in loco calido, poſtea deſtillentur.

Vel ℞. *flor. lilior. conuall.* ℔. j. ß. *lauendul. tiliæ, an.* ℔. ß. *pæon.* ʒ. ij. *fol. beton.* ʒ. ij. *viſci querni* ʒ. j. ß. *rad. pæon.* ʒ. ij. *cubebar. caſtorei, an.* ʒ. ß. *macis, cardamomi, cinnamomi, an.* ʒ. iij. *vini generoſi Rhenani* ℔. v. Macerentur per dies 7. vel 8. inde deſtillentur per B. Et ne poſt paſtum vapores multi ad caput adſcendant, idque debilitent, talis Tragæa parari poteſt.

℞. *Confect. ſem. coriand. aniſi, fœnicul. carui, cubebar. an.* ℥. ß. *cinnamomi* ʒ. ij. *macis* ʒ. j. *ſacchar. roſar. tabulat.* ℥. j. Fiat Tragæa.

Vel ℞. *Pulu. cydonior. exſicc.* ʒ. j. *ſem. coriandr.* ʒ. ß. *nuc. moſchat. macis. an.* ʒ. j. *maſtich. ſem. aniſi, fœniculi, an.* ʒ. ß. *cinnamom. cortic. citri. an.* ʒ. j. *ſacchar. roſat. tabul.* ℥. v. M.

Inter Externa ſunt odoramenta ex *nigella, maioran. caſtor. menth. & puleg. cum aceto.* Vel fiat tale pomum.

℞. *Ladani puri* ʒ. ij. *ſtyracis calamit.* ʒ. ß *benzoin.* ℈. j. *ol. deſtillat. caryophyll. macis, an. gutt.* iv. *gallæ moſchat.* ℈. j. Fiat Pomum.

Vel præparetur ſequens nodulus, & odorandus in manibus teneatur.

℞. *Summit. maioran. ſtœchad. Arab. an.* P. j. *flor. lauendul. roriſmarini an.* P. ß. *nucis moſchat.* ʒ. ß. *caryoph. cubebarum, an.* ℈. ß. *ſem. nigell. in aceto quinquies macerati* ʒ. ij. *erucæ* ʒ. ij. *caſtor.* gr. iij. Ex conciſis fiat Nodulus rotundus ex ſerico rubeo cum ſtylo, qui manibus, vti dictũ, teneatur. Vel in aqua ſequenti intingatur, naribuſque ſæpius admoueatur.

℞. *Aq. multipl. inſuſ. flor. lauendul.* ℥. ij. *apoplect.* ℥. ij. *maioran. rutæ, ſaluiæ, an.* ℥. j. *cinnamom.* ʒ. ij.

BALSAMVM.

℞. *Nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. *ſtyrac. calaminth.* gr. v. *ladani* gr. iij. *ligni aloës* gr. ij. *moſchi* gr. iij. *ambræ* gr. j. *ol. lauendul. maioran. an. gutt.* ij. *croci, caryoph. an. gutt.* j. Cum *aq. roſar.*

q. ſ. Fiat Balſamum. Inunctiones fiant *ol. rutac. laurin. nucis moſchat. ſuccin. balſam. apoplect.*

Vel ℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. *ol. deſtill. caryoph. maioran. roriſmar. an.* g̃. ij. Miſce & eo tempora, nares, occiput inungantur, vel exceptum goſſypio auribus indatur.

Vel ℞. *Ol. nuc. moſc. expreſſ.* ʒ. j. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ℈. ß. *ol. ſuccini,* g̃. vj. *moſchi,* g̃. ij. M.

℞. *Balſami, ſaluiæ. roriſmarin. an.* ℈. ß. *caryoph.* g̃. vij. *ol. nucis moſch. expreſſ.* ʒ. j. *lauendul. gutt.* iv. *ſuccini gutt.* ij. *ambræ* g̃. iij. *moſchi* g̃. iv. *zibeth.* g̃. v. Miſce pro Balſamo, quo nares & tempora ſæpius inungantur.

Nonnulli commendant pinguedinem Damarum temporibus illitam.

Lotiones fiāt ex decocto *Pulegij, hyſſ. ſerpilli, roſ. betonic. ſtœchad. maioran. ſaluiæ, rad. Ireos, bacc. lauri.*

Valde commendatur bombyx exſiccatus, & pulueriſatus Vertici inſperſus, quo Carolum V. frequentiſſimè vſum ferunt.

Puluis etiam ſequens capiti inſpergi, vel cucupha inde parata capiti imponi poteſt.

℞. *Herb. roriſmarini, maioranæ, ſaluiæ, an.* P. iij. *flor. chamæmel.* P. ij. *ſerici crudi* ʒ. ß. *rad. Imperat.* ʒ. j. M. F. puluis groſſus. Poſſunt & ſacculi capiti imponi ex plantis modo enumeratis parati. Auribus immittatur *ol. caryophyllor. cinnamom.*

Ex periaptis commendantur, præter cryſtallum, corallia rubra, vt & ſuccinum, ſiue de collo geſtetur, ſiue pocula inde parentur, ſiue in potu ſuſpēdatur. Montuus, *in anaſc. morb. lib.* 1. *cap.* 12. ex Nicolao virgam vulpis capiti alligatam vertiginem tollere ſcribit. Ruellius corollam ex foliis vlmi paratam capiti imponi iubet.

Puluis ab Apoplexia præſeruans.

Et cum vertigo iſta per eſſentiam ſæpè in Apoplexiam degeneret, ad præſeruandum ab Apoplexia apud multos in vſu eſt hic puluis; cuius ʒ. j. ſingulis menſibus ante nouilunium cum aqua Lauendul. aut ceraſorum datur.

℞. *Succin. præpar.* ʒ. ij. *ſpec. diarrhod. abbat.* ʒ. ß. *rad. pæon.* ℈. ij. Fiat Puluis.

Exemplum eiuſmodi vertiginis exſtat apud Solenand. *ſect.* 1. *conſil.* 2. Foreſt. *lib.* 10. *obſeru.*

Tertiò.

De Vertigine per Conſenſum orta.

Cauſſæ.

Vertiginis per conſenſum cauſſa.

Vapor verò, qui vertiginem per conſenſum excitat, ex variis locis eleuari poteſt. Frequenter excitatur vertigo per conſenſum è Ventriculo vaporibus ab humore biliosſo, vel pituitoſo, vel cibis corruptis ad caput adſcendētibus.

Primò enim cum bilis per inediam in eo efferueſcit, & Epar excrementa ſua ad ventriculum mittit, vapores copioſi ad caput eleuantur, & vertiginem excitant, quod picrocholis imprimis accidere ſolet: Deinde idem ex pituita interdum euenit: vt & ob ventriculi imbecillitatem, propter quā ex cibo & potu vaporoſus & flatulentus ſpiritus gignitur, & cibus in eo corrumpitur. Feruntur autem hi vapores ad caput facilius, cum agitantur; id quod fit ab inedia, motu nimio, vt vectione, aut nauigatione, cuius rei exemplum habet Foreſtus, *lib.* 10. *obſer.*

obſ. 49. *in Schol.* de quodam Iuuene, qui ſi curru veheretur, vertigine nonnūquā & ſyncope, corripiebatur; cū pedes ſine incommodo magnum iter conficere poſſet.

Iidem vapores ab alijs quoque partibus, Epate, Liene, Vtero, venis Meſaraicis, inteſtinis, item & vermibus in ijs communicari poſſunt: ſicut & à parte aliqua externa. Vt enim vapor malignus à pede, vel alio membrō externo auræ alicuius inſtar eleuatus Epilepſiam quandoque excitat; ita & ab eodem vertigo generari poteſt. Vnde & vertigo interdum Epilepſiam præcedit, eiuſque mox ſecuturæ præſagium eſt.

Aliquando & per totius corporis & venoſi generis cōſenſum accidit vertigo, vt in febribus, quæ ἰλιγγώδεις ab Hippocrate *in Coac.* dicuntur. Vbicumque enim in corpore tales vapores generantur, ſi per venas & arterias, vel etiam per vias apertas, vt œſophagum, & aſperam artoriām, ſurſum adſcendunt, & ad cerebrum penetrant, ſpiritusque agitant, vertiginem excitare ſolent. Id quod & ebrijs interdum euenire ſolet, quibus à potu vel multo, vel potenti, & ſpirituoſo caput vaporibus repletur.

Signa Diagnoſtica.

Vertiginis per conſenſum ſigna.

Si per conſenſum oriatur vertigo, malum per vices affligit: nulla capitis p.n. affectio, aut ſenſuum læſio præceſſit, aliarumque partium affectarum ſigna adſunt; & vertigo creſcit, aut imminuitur, prout ipſe affectus parus, quem ſequitur, minuitur vel augetur.

Et quidem ſi ſit à ventriculo; aderit cruditas, nauſea, oris amaritudo; quia linguæ tunica ventriculi tunicæ continua eſt; καρδιωγμὸς teſte Hippocrate, 4. *aphor.* 17. & ieiunos maximè hoc ſymptoma infeſtat; quia bilis in eo tum efferueſcit, & ad eum vndique alimentum attrahentem Epat excrementa ſua tranſmittere ſolet. Sumpto cibo minuitur, vel ceſſat; ceſſat quoque poſt vomitionem, & alia affecti ventriculi ſigna adſunt.

Si ab alijs partibus malum originem habeat, earundem affectarum ſigna aderunt, vt ſi ab vtero vertigo proueniat, menſium ſuppreſſio, vteri ſtrangulatio, vel alia eiuſmodi aderunt.

Si per conſenſum totius vertigo accidat, affecti quoque totius corporis ſigna aderunt, vt in febribus fieri ſolet.

Et quidē ſi ſigna coctionis præceſſerint, hæmorrhagia Critica ſequitur; ſi nulla, à febris potius malignitate prouenit.

Si verò abſque febre ſit, & à ſanguine calido & flatuoſo in venis proueniat, imprimis poſt motum corporis vehementem, vertigo excitari ſolet. De quibus omnibus etiam ſuprà *part.* 1. *c.* 6. dictum.

Prognoſtica.

1. Vertigo, quæ accidit per cōſenſum alicuius membri ſtupore affecti, Epilepſiæ, vel Apoplexiæ indicium eſt.

2. Si vertigo accidat in febre ob criſin inſtantem, ſalutem indicat; modò vires conſtent. Si ante ſigna coctionis accidat, periculum portendit. Si medio modo ſeſe res habet, criſin imperfectam, & malam denunciat.

Indicationes.

Vt vertigo per conſenſum rectè

Vertiginis per conſenſum curatio.

tollatur, neceſſarium eſt, humorē, qui vaporem illum ſubminiſtrat, præparare, ſi opus ſit, & euacuare; vaporem ipſum, qui ad caput adſcendit, reuellere, intercipere (quā ad rem clyſteres vtiliſſimi ſunt,) & repellere, ſi per vaſa externa feratur; eum verò, qui iam caput occupauit, diſcutere, & partē ipſam mittentem roborare, eique naturalem diſpoſitionem reſtituere, ne in ea materia vitioſa vapores tranſmittens generetur, ſimul & ipſum caput roborare, ne vapores ſuſcipiat, aut facilè diſcutiat, & ij, qui adſcendunt, non ita facilè ſpiritus commouere poſſint. Et quidem ſi affectus non vrget, à cauſæ, à qua is pendet, remotione curatio inchoanda: ſi verò malum vrgeat, ipſi primò prouidendum, vt ſuprà de curatione paroxyſmi dictum.

Auxilia.

In ſanguinis miſſione, ſi ille euacuandus ſit, attendendum, vt præſeruationis gratia venę in cruribus potius aperiantur, quā in brachio, vt Galenus *de miſsione ſangu. cap. 19.* docet, vtpote, quæ non ſolùm ſanguinem euacuare, ſed & reuellere, & ad partem contrariam trahere poteſt. Atque id præcipuè faciendum, ſi menſes vel hæmorrhoides ſuppreſſæ vertiginis cauſſam præbeant.

Si à ventriculo ſit vertigo.

Vertiginis à ventriculo curatio.

Humor in ventriculo contentus, vomitu, niſi quid prohibeat, aut purgatione per aluum euacuandus, præmiſſa, ſi opus eſt, præparatione. Quanquam enim Hippocrates, *in libr. de loc. in homin.* Vomitum, vbi oculi affecti ſunt, damnat: tamen de eo ſolum oculorum affectu id intelligendum eſt, qui ex primaria in cerebro cauſſa eſt, non verò per conſenſum ventriculi ortus. Et ne in vomitu æger vertigine corripiatur caputque lædatur, vtile fuerit, faſcia caput, dum æger vomit, conſtringere, aut oculos obuoluere, & ad ſuturam coronalem aliqua medicamenta adſtringentia adhibere, quæ cerebrum à vaporibus adſcendentibus tueantur, qualia ſunt flor. roſar. rubrar. myrtil. balauſt. nux moſchat. caryophyll. vel vaporum ad caput adſcenſus clyſtere iniecto prohibendus. A vomitu verò ſtatim aliquid aromatici roſati, vel myrrhæ, vel ſyrup. de mentha vel de cortic. citri propinandum & ad ventriculum roborandum vaporum adſcenſum prohibendum. Si verò euacuatis cruditatibus affectio non ceſſat, aluus leniter purganda, & quidem in purgatione inchoandum à lenioribus, vt manna, ſyrup. roſar. ſolut. pilul. ex aloë parat. & ſimilibus, quæ ſi non ſuffecerint, humore præparato ad fortiora deueniendum.

Si æger ſit Picrocholus, non diu ieiunet, ſed cibum ſumat maturius, vt vertiginem præcaueat, aut ſi ieiunum paroxyſmus inuadat, ſtatim cibus exhibeatur.

Tandem quæ ventriculum roborant, & confortant, & halitus adſcendentes compeſcunt, aut in ventriculo diſcutiunt, vſurpanda, cum Interna, tum Externa. Et quidem conſiderandum, an cruditas ſit nidoroſa & humores calidi & acres in ventriculo abundent, an verò acida, & prout opus, cura inſtituenda: ſicut hac de re ſupra *part. 1. cap. 6.* dictum, ne poſt ci-

bum etiam ſumptum multi vapores ad caput adſcendant, vertiginemque renouent, tragææ antea propoſitæ vſurpandæ, quæ hic vtiliſſimæ ſunt, vel hoc electuarium.

℞. Conſeru. roſar. ℥. ij. *maioran.* ℥. j. ß. *cydonior. condit.* ℥. j. *cort. citri condit.* ℥. ß. *myrobalan. chebul. cōdit.* N. ij. *ſem. coriand. præpar. corallor. rubr. præpar. an.* ʒ. j. *maſtich.* ʒ. ß. Cum *ſyrup. cydonior.* fiat Electuarium.

Si ab Epate, Liene, vtero, vel toto corpore.

Vertiginis ab Epate, liene, vtero, toto corpore curatio.

Vertigo ortū habeat, curatio & ad partē mittentem, & recipientē dirigatur. Pars nimirū, cuius συμπαθείᾳ vertigo oritur, euacuetur ſeu venæ ſectione, ſeu purgatione, prout natura humoris peccantis requirit: Per venæ ſectionem, cucurbitulas, ſcarificationes, frictiones reuulſio inſtituatur: ſi cōſueta aliqua euacuatio ſuppreſſa ſit, reuocanda ea, & pars cùm mittens, tum recipiens roboranda. Si reliqua auxilia non proſint, nonnulli arterias poſt aures ſcindere iubent, vt ita via, per quam à toto, vel ab aliqua parte ad caput feruntur vapores, intercludatur.

Verum de arteriarum ſectione antea, vbi de Vertigine per primarium capitis affectum, cui præcipuè competit egimus, dictum. Tutius hic venæ frontis, vel temporum, ſi eæ turgeant, vel venæ ſub lingua aperiuntur, vel in brachio fonticulus excitatur. Si tamen ex Epate, Vtero, ſuppreſſis hæmorrhoidibus, vlcere aut fiſtula aliqua in locis inferioribus malum originem habeat, fluxio antiqua reuocanda, vel loco eius fonticulus in cruribus aperiendus.

Vteri etiam regioni applicari poteſt *Emplaſtrum de galbano ſeu matricale, & de Emplaſtr. de maſtich.* modo retentio menſium id non prohibeat.

In critica in febribus Vertigine nihil agendum, capitique nihil applicandum, neque natura in opere ſuo turbanda. Si tamen criſis non rectè procedat, primò promoueri poteſt, vt alibi dictum,

Quartò

De Vertigine à meatuum cerebri anguſtia.

Cauſſæ.

Non ſolū verò à vaporibus ſpiritus animales in cerebro agitātur, ſed & cerebri meatuum anguſtia eiuſdem motus cauſſa eſſe poteſt, cum ſcilicet ſpiritus animalis per loca impedita mouetur, & retrocedit. Anguſtia tamē hæc nō eſt integra. Aliàs enim Apoplexia ſequeretur. Fit autem hæc anguſtia.

1. Ab obſtructione, quam pariunt vapores craſſi, quæ non diu durat. Vt enim ſubito oritur; ita etiam ſubitò reſoluitur vapor. Quandoque & aqueus, ſeroſus atque pituitoſus humor, qui cerebri anfractus, ſpatiaque adimplens, & flatuum copiam ſimul generans, in eo fluctuat, & Vertiginem illam quæ Apoplexiam & Carum præcedere, ac minari ſolet, & frequens ac diuturnior eſt, excitat, vt hac de re Platerus docet.

2. Ex cranij fractura, ac cerebri compreſſione eadem anguſtia, & hinc ſequens Vertigo excitari poteſt.

3. Anguſtiam hanc producta fuiſſe à vaſe venoſo cerebri omnibus illius arterijs ab exortu & ingreſſu in caluariam vniuerſo per

cerebrum ductu coalitis, induratiſque, glanduliſque paruis toto proceſſu diſtinctis, obſeruauit Platerus ſectione in quodam mercatore, qui multis annis Vertigine laborans nec ambulare, nec è lecto amplius ſurgere, quin corrueret, poterat. Ab anguſtia enim vaſorum cerebri ſpiritus impediti retentique in cerebro ex leui corporis motu circumducti incurabilem Vertiginem pepererant.

Nonnulli & ſubſidentiam addunt, eamque fieri ſtatuunt à veneno aut humore acri vellicante ventriculos cerebri, aut ex nimio dolore in quacumque corporis parte, vt in morſu oris ventriculi, in fame item ſine vapore aliquo surſum miſſo. Verùm non probabile eſt, ex iſtis cauſſis cerebrũ ita moueri poſſe, vt ſubſideat: & licet ſubſideret, quomodo motus circularis ſpirituum excitaretur?

Vero magis conſentaneum eſt, à ſpirituum perturbatione & agitatione ex iſtis cauſſis, quæ & materia aliqua communicata, & ſine materiæ communicatione fieri poteſt, Vertiginem produci.

Signa Diagnoſtica.

Si Vertigo ſit ab obſtructione, ſigna adſunt vaporum, & humorum illam inducentium, & pituitæ præcipuè in cerebro redundantis. Et quidem quæ ex vapore obſtruente fit Vertigo, citò ſoluitur: quæ verò ab humore, pertinacior eſt; quandoque etiam ægri de fluctuationis quodam ſenſu in capite conqueruntur: eſtque hæc etiam vertigo frequẽs, & diuturna.

Si à compreſſione ictus, aut compreſſio, aut fractura cranij præceſſit.

Si à coalitu vaſorum ſit vertigo, grauiſſima illa eſt, & diuturna, vt hiſtoria antea à Platero adducta docet. Vix tamen in viuente homine de cauſſa hac aliquid certi ſtatim poteſt, ſed ſectio demum poſt mortem Medici coniecturam confirmat.

Prognoſtica.

Difficilis curatu eſt Vertigo, quæ à compreſſione, ac obſtructione prouenit, & Apoplexiam, aut Carum præcedere, ac minari, & niſi præcaueatur, tandem in hæc mala terminari ſolet. Coaleſcentia verò vaſorum cerebri incurabilem vertiginem gignit.

Curatio.

Cum autem qua ratione anguſtia cerebri à quacumque cauſſa curanda ſit, ſupra *part.* 1. *cap.* 17. dictum ſit nihil amplius hic de ea addere opus eſt, ſed quæ ibi dicta ſunt, in vertigine ex anguſtia meatuum cerebri curanda, omnia locum habent.

Quintò.

De Vertigine à Spirituum ex cauſis euidentibus agitatione.

Cauſſæ

Spiritus, præter dictas hactenus cauſſas, etiam euidẽtes cauſſæ agitare poſſunt. Facilius tamen id præſtant, ſi interna diſpoſitio. & debilitas cerebri adſit. *De vertigine ſpirituum à cauſis euidentibus.*

Et primo quidem ſpirituum circumrotationem excitant cauſſæ externæ, vt corporis in gyrum conuerſio, rerum externarum circumrotatarum, & variè motarũ, vel aquarum vorticoſarum adſpectus; ab alto proſpectus, item ambulatio per pontem anguſtum, & tremulum, adſpectus rerum inſigniter ſplendidarum vt Solis

exercitium intempeſtiuum,& motus corporis, vnde conualeſcentibus ſurgentibus, vel ſe mouentibus vertigo obrepere ſolet, vehemens fragor tonitrui, bombardarum capitis percuſſio, & caſus in caput, percuſſio in dorſo, quæ & ipſa quandoque ob conſenſum ſpinalis medullæ vertiginem excitat.

Deinde Internæ, vt Imaginatio. Si quis enim fortiter imaginetur obiectum in gyrum motum, ſpiritibus animalibus, vt etiam in gyrum moueantur, occaſio poteſt præberi. Ita animi perſeuerantes, vel inhærẽtes commotiones ſpiritibus, ſæpe, & validè in cogitationibus illis profundis,& aſſiduis, vt & vigilijs exagitatis vertiginem pariunt.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur hæc vertigo facilè ex ægri & adſtantium relatione, qui cauſſas, quæ præceſſerunt, & vertiginem inducere valent, patefaciunt.

Prognoſtica.

Non adeo periculoſa hæc eſt vertigo, nec diuturna, vt reliquæ differentiæ.

Curatio.

Cauſſis enim illis ceſſantibus, ceſſat vertigo; accedente imprimis quiete, & ſomno: ac proinde alia curatione opus non eſt. Si tamen non planè ceſſet, frictiones extremorum vtiles ſunt.

QVÆSTIO. I.

An temperies, vel humor ſine vapore Vertiginem producere poſſit.

An ſine vapore

Dubitant equidem nonnulli, an ſolus vapor, an verò etiam humor poſſit inordinatum hunc motum ſpirituum inducere: imò nonnulli affirmant, ſolam intemperiem calidam ſine humore & flatu vertiginem inducere poſſe, atque exemplo aquæ feruentis id probare conantur, quæ mouetur in gyrum à calore ignis. Rem tamen planam eſſe puto. Humor certè, niſi ex eo flatus excitetur, ſpiritus ita agitare non poteſt. Neque caliditas id per ſe præſtat: cum in multis affectibus capitis ſpiritus incaleſcant ſine vertigine. Neque exemplum aquæ feruentis id probat. Quod enim aqua feruens agitatur, & mouetur, cauſſa ſunt partes illæ aquæ, quæ vi caloris aereſcunt, aut, vt aliis placet, partes ignis permiſtæ, quæ cum, vtpote leuiores, ſurſum tendant, & exitum quærant, aquam ſimul mouent.

poſſit vertigo excitari.

QVÆSTIO II.

An Repellentia locum habeant in Vertigine per conſenſum partium inferiorum.

Reſpondet quidem Maſſarias, quamlibet materiam repellendam eſſe; & quanquam huiuſmodi repellentia præſidia aliquo incommodo non careant: tamen longè maiorem vtilitatem afferre. Verùm hoc ipſum in quæſtione eſt, an repellentia tum plus commodi, quàm damni affetant. Mihi diſtinctione vtendum videtur. Si enim per vaſa externa vapor aſcendat, locum omnino habent, & multùm commodi afferunt, cùm vaporem ſine incommodo poſſint reprimere. Si verò per interna aſ-

An repellentia in vertigine locum habeant.

cen ſat, tantum abeſt, vt proſint, vt nocere etiam queant; cùm vaporem reprimere non valeant, & in caput eleuatum in eo retineant.

QVÆSTIO III.

Qua ratione proſpectus ab alto, & in profundum vertiginem excitet.

Quomodo proſpectus ab alto vertiginem excitat.

Cur ab obiectis externis circumrotatis, & variè motis vertigo excitetur, res non ita difficilis eſt. Ad obiecti enim talem motum per ſpecies viſibiles ſpiritus viſionis celeritatem veluti ſequentes ſimili modo concitantur & agitantur. Hinc ij, qui vertigini ſunt obnoxij, ad rerum talium adſpectum oculos claudunt, vel obuelant, & iumentis, quæ molas in orbem circumducunt, oculi obuelari ſolent, aut cæca in hanc operam eligi. Quomodo vero rerum profundarum & ab alto proſpectus vertiginem generet, non ita planum eſt. Theophraſtus cauſſam refert in titubationem, & diſſipationem ſpirituum externorum, qui interiores agitent.

Cum enim ſpiritus viſorij, vbi res profundæ ſpectantur, in immenſum quaſi protendantur, in tanta ſpatij longitudine firmos manere non poſſe, ſed titubare quaſi, & tremere, eumque tremorem radiorum communicatum ſpiritibus cerebri eos ſimiliter mouere exiſtimat. Verùm malè præſupponit viſionem fieri radiorum & ſpirituum emiſſione, & ſpiritus cõtinuo ab oculo ad rem viſam extendi, & quaſi baculum vel funem tremere poſſe. Etſi ſaltem longitudo ſpatii eſſet in cauſſa, cur non etiam proſpectus in altum & ſtellarum adſpectus vertiginem moueret; Hercul. Saxonia ex adſpectu rei profundæ ſpiritum animalem ita conſumi putat, vt propter eius defectum, ne vacuum detur, poſtea attrahantur vapores, qui vertiginem excitent. Verùm enimuerò non plus ſpirituum in rei profundæ, quam propiori adſpectu conſumitur. Et ſi hæc huius rei cauſſa eſſet, etiam res longinquæ è directo in plano, vel alto poſitæ æquè, ac res profundæ vertiginem excitare deberent.

Probabilius eſt, ex rei quaſi horrendæ, & metuendæ, ac periculoſæ aſpectione ſpiritus diffundi & moueri, atq; ex terrore rurſum retrahi, & ſic inordinato motu moueri. Vnde qui aſſueti ſunt in alto verſari, neque metuunt ſibi, ſi ex alto proſpiciant, vertigine facilè corripi non ſolent. Ita capite deorſum inclinato, ſpiritibuſque tunc ab eo ad principium neruorum vrgentibus, cum illud rurſum erigitur, iiſdem ſpiritibus impetu ad propriam ſedem remeantibus, vertigo excitari ſolet.

CAPVT V.

De Phantaſia, ratiocinatione, & memoria imminuta, atque abolita.

POſt ſenſus communis ſymptomata, de quibus hactenus egi-

mus, explicanda veniunt ſymptomata, quæ phantaſiæ, ratiocinationi & Memoriæ accidunt, de quibus in Inſtit. *l. 2. p. 1 ſect. 1. c. 7. & ſect. 2. cap. 4* tractauimus.

Phantaſia ratiocinatio, memoria læſa. Læduntur autem functiones iſtæ triplici modo: vel dum imminuuntur, vel dum abolentur, vel dum deprauantur. Imminutæ phantaſiæ & ratiocinationis ſymptomata ſunt, mentis imbecillitas, & hebetudo, tarditas ingenij, ſtupiditas, & torpor mentis abolitæ, amentia. Ad deprauatas has actiones pertinent omnia deliriorum genera Memoria verò, cuius officium eſt non iudicare, ſed ſaltem imagines recipere, & retinere, debilitari & aboleri, deprauari non poteſt vt plerique ſentiunt.

De his itaque actionum principum læſionibus, quæ ſine aliis, vt ſoporoſis, & aliis, in quibus omnes animales functiones læduntur, affectibus contingunt, iam dicendum. Et primò quidem de imminutis & abolitis, Agemus autem de his coniunctim; quia communes cauſſas & communem curandi rationem habent. Præterea læſa memoria plerunque ſtoliditatis cauſſa eſt. Cum enim memoria ſpecies rerum non retinet, neque eas, vt debet, phantaſiæ, & intellectui ſuggerit, facultates hę obiecta, quibus exerceantur, non habent. Atque ita ſolùm occupantur circa ſpecies ab externis obiectis oblatas, atque in operatione nō perſiſtunt, & homines dicuntur ſtolidis infantibus ſimiles, qui non diſcurrunt circa ſpecies reſeruatas, ſed prout hoc vel illud ipſis offertur, ita iudicant, ſtatimque, & rei & iudicii facti obliuiſcuntur, & modò vnum, modò alterum appetunt & ſtatuunt.

Phantaſia & ratiocinatio, imminuta & abolita. Primò ergo quod imminutas & abolitas has functiones attinet, pertinent hûc omnes, qui adultiores facti, iſtas actiones, quæ homini maximè propriæ ſunt, vel nullo ferè modo vel debiliter certè exercent. Quod malum longè maximum eſt. Cum enim ſolis hiſce functionibus homo à brutis differat, ſi iis deſtituatur & priuetur, ferè ad brutorum claſſem detruditur. Sunt tamen talium quidam gradus.

Quidam enim omni ferè ingenio deſtituuntur, & facultas imaginatrix, præcipuè verò ratiocinatrix, ita à cauſſis p. n. impedita eſt, vt nullos conceptus gignere poſſit qui ad ſapientiam ſpectent, nec illa ipſa principia, quæ ad diſciplinas omnes in vniuerſum diſcendas præſupponuntur, & præcognoſcenda ſunt, aſſequi queant. Qua de cauſſa omnis via, & ad ſapientiam aditus ipſis præcluditur, atque in iſtis, inſtituendis oleum & opera perditur: qui amentes & ſtolidi dicuntur; vitium ipſum ἄνοια, Amentia, & μώρωσις ſtultitia nominatur. Alij ſunt, qui primorum quidem principiorum cognitionem aſſequuntur, atque hinc aliquas concluſiones deducunt, ſed magno cum labore: qui ingenio tardi, hebetes, ſtupidi appellantur: vitium ipſum mentis hebetudo, ſtupiditas, torpor ingenij. Etſi enim ſymptomata iſta, præcipuè apud Latinos nominibus non ſemper accuratè diſtinguantur; vſus tamen ferè obtinuit, vt in Inſtitutio. *loc. alleg.* dictum, vt ἄνοια dicatur, cum imaginatio,

ratiocinatio & memoria ferè abolentur: μωρωσις, vt ex Galen. 1. *prorrhet.comm.* 2. *t. vlt.* patet; cum ſine delirio homo parùm ratiocinatur; à quo vitio gradibus ſaltem differunt, ſtupiditas, tarditas, & torpor ingenij. Cum verò actio imminuta, & deprauata concurrunt, & homo parùm ac malè iudicat, ſtultitia appellari poteſt. Memoria, vt diximus, non deprauatur, ſed vel imminuitur, vel abolетur. Læduntur autem actiones hæ vel ſeorſim, vt ſola interdum ratiocinatio, interdum ſola phantaſia, interdum ſola memoria, vel plures ſimul.

Dicemus verò imprimis de memoriæ læſione. Hâc enim læſa, vti diximus, læditur conſequenter phantaſia & ratiocinatio; & læſæ memoriæ exempla ſæpius offeruntur, Phantaſia verò & ratiocinatio cum plerunque vel à primo ortu lædantur, & homo ſtupidus vel fatuus naſcatur, vel ætate aboleantur, aut debilitentur, vt fit in ſenibus, vitia ea ferè incurabilia ſunt.

Memoria læſæ exempla.

Paſſim autem memoriæ læſæ notabilia exempla occurrunt, quæ collegit SchencKius, *lib.* 1. *obſeru.* 128. *& ſequ.* Inter reliqua notatu digna ſunt, quod Plinius *natur. hiſtor. lib.* 7. *cap* 34. narrat, quendam ex prælto tecto lapſum, matris & affinium, propinquorúmque cœpiſſe obliuionem. Alium ægrotum, ſeruorum etiam; ſui verò nominis Meſſalam Coruinum Oratorem. Et Chriſtoph. à Vega *lib.* 3. *art.Med. cap.* 10. refert, Franciſcanum quendam ex acuta febre ita memoriam amiſiſſe, vt etſi prius peritus eſſet Theologus, nec litteras agnoſceret, neque nomina rerum, quæ ſibi aſſiduè in vſu erant, memoria teneret. Et quod Baſſianus Landus *de humana hiſtoria* recitat: Franciſcum Barbarum Hermolai amicum Græcarum litterarum, quarum erat doctiſſimus, in extrema ſenectute oblitum eſſe: quanquam diiudicandi, & commeritandi facultate polleret. Et quod de ſtudioſo quodam Monſpelienſi ex Rondeletij narratione Thom. Iordan. *de poſt. Phænom. tr.* 2. *cap.* 2. habet, qui ex vulnere ita rerum omnium oblitus eſt, vt inſtar infantum Lutetiã egredi, & prima pueris tradi ſolita Elementa diſcere denuò neceſſe habuerit.

Cauſſæ.

Cauſſæ læſæ phãtaſiæ, ratiocinationis & memoriæ.

Ad cauſſas horum ſymptomatum rectè inueſtigandas neceſſarium eſt, quærere, quomodo, & quibus inſtrumentis hæ actiones in ſanis perficiantur. Videmus enim homines etiam ſanos ſecundum ætatis differentias diuerſimodè has actiones edere. Primo enim infantes parùm valent hiſce functionibus, & à brutis non multum differunt: poſtea ætatis progreſſu magis magiſque & memoria & ratiocinatio, & phantaſia ſeſe exerunt, donec in adoleſcentia & virili ætate ad ἀκμὴν perueniant, & quidem mirabiles & ſtupendos affectus homo edat. Hinc rurſum declinante ætate vigor ingenij & memoriæ imminuitur, & tandem in decrepita ætate quaſi repueraſcunt plerique ſenes. Hæc in hiſce ætatibus actionibus iſtarum varietas animæ adſcribi non poteſt, quæ ipſa ſemper eadem manet, nullamque alterationem

terationem, & mutationem recipit, ſed diuerſitas iſta ex organorum, cerebri putà, & ſpirituum animalium diuerſa diſpoſitione prouenit. Cerebrum caliditatis & humiditatis gradum requirere ad has actiones, extra controuerſiam eſt, idque vel ex eo patet, quod infantes ob nimiam humiditatem in hiſce actionibus minus valent, qua abſumpta, corpore indies ſicciore euadente facultates hæ magis ſeſe exſerere incipiunt.

Quis autem ille gradus ſit, in hac humanæ mentis caligine determinare difficile eſt, imò impoſſibile. Ne dicam de occultis illis qualitatibus, quæ cerebro non denegandæ, ac modo ſubſtantiæ; vt nec de eo quænam diſpoſitio ad memoriam, quæ ad phantaſiam, quæ ad ratiocinationem neceſſaria, & aptior ſit. Videmus enim homines ſecundum has facultates variare, & rariſſimè vnum aliquem hiſce omnibus eminere. Id quod proculdubio à cerebri & ſpirituum conſtitutione peculiari prouenit. Neque enim eadem omnibus actionibus æquè apta eſt. Primæ ætatis conſtitutio vegetatiuæ, ac ſenſitiuæ actionibus apta eſt, non verò actionibus mentis: contra ſenum conſtitutio ad has apta, ad illas verò inepta. Atque inde etiam accidit, vt in affectibus p. n. qui diſpoſitionem cerebri, & ſpirituum mutant, quales ſunt phrenitis, melancholia, mania, in momento quaſi omni ſapientia, & ſcientia, qua antea præditus fuit homo, priuetur. Contra etiam obſeruatum, ſtolidos & ſtupidos plus ingenij ex morbo acquiſiuiſſe. Ariſtoteles *ſect.* 30. *problem.* 2. refert de Marco quodam Syracuſano, quod dum mente alienaretur, præſtantior Poëta erat. Notabilia verò huius rei exempla duo recitat Ianus Huartus, *Scrutinij ingenior. cap.* 7. Primum: Cordubæ anno 1570. in aula Regia fatuus quidam erat, Ludouicus Lopezius, qui ob iocos & ſales in gratia Aulicorum erat. Is cum febre maligna corriperetur, in medio morbo ad tantum iudicij & diſcretionis acumen peruenit, vt vniuerſam aulam in admirationem raperet, & toto vitæ, quod reliquum habuit, tempore prudentiſſimus perſtitit. Alterum eſt hoc. Puer nobilis ſatrapæ cuiuſdam in Hiſpania pediſſequus, ſanus, ingenij ſtupidi, & pauci intellectus, poſtquam in Maniam (melancholiam fuiſſe exiſtimo) incidiſſet, tam aptè, tam prudenter ad interrogata reſpondit, tamque acutas & ingenioſas edidit regulas de adminiſtrando regno, cuius ipſe ſe Dominum eſſe imaginabatur, vt prodigij inſtar videndi, audiendique eius cauſſa complures confluerent. Ille ipſe, qui inſeruiebat, herus rarò à lecto diſcedebat, DEVM rogans, ne mentis ipſi reſtitueret Medicus ſanitatem. Et cùm ipſum priſtinæ ſanitati reſtituiſſet malè id habuit herum, doluitque, ex ſapienti, & ingenioſo rurſum ſtolidum reddidiſſe. Imò ipſe puer ægrè tulit, ſe priſtinam ſanitatem recuperaſſe. Cum enim in delirio viueret, eius animus ſubtiliſſimis mundi cogitationibus paſcebatur, cuius Monarcham ſe eſſe imaginaba-

Ex morbo acquiſitũ ingenium

tur, omneſque Reges quaſi vaſallos ſe dominum agnoſcere credebat. Quod licet falſum eſſet, nihilominus tantam inde delectationem habebat, ac ſi reuera talis eſſet. Gal. hac de re peculiarem libellum ſcripſit, quo monſtrat quod animi mores temperamentum corporis ſequantur. Cui ipſa experientia adſtipulatur, quæ ingens diſcrimen ingeniorum ſecundum regiones, & in ſingulis regionibus ſecundum temperamentorum varietatem nobis oſtendit.

Naturalis autem hæc conſtitutio requirit tria: 1. bonam temperiem, quò & occultas qualitates, & modum ſubſtantiæ referimus. Cerebrum enim non ſolùm bonam temperiem habere debet, ſed conſtare ſubſtantia tenui, ac ſubtili, non craſſa. 2. debet habere iuſtam quantitatem, figuram & conformationem. 3. Vnitatem. In his ſi quid mutetur, actiones, quæ in eo, & ab eo fiunt, mutari neceſſe eſt.

Neque ſolum ipſum Cerebrum bene diſpoſitum ſit oportet, ſed & ſpiritus animales, qui proximum Animæ in hiſce actionibus obeũdis ſunt inſtrumentum. Et cum ſpiritus Animales ex Vitalibus fiãt, & hos bene diſpoſitos, ſubtiles, rectè tẽperatos eſſe oportet.

Cum autem diuerſæ ſint facultates, Phantaſia, Ratiocinatio, & Memoria, & videamus etiam homines ſanos alios memoria, alios phantaſia, alios intellectu pollere; ſi quæ conſtitutio Memoriæ, quæ phantaſiæ, quæ Ratiocinationi in ſpecie magis inſeruiret, notum haberemus, & in cauſſis harum læſarum functionum inueſtigandis facilius progredi poſſemus.

Ad memoriam quæ cerebri conſtitutio ſit commoda.

Tentarunt id quidem cùm alij, tum Ianus Huartus, *in ſcrutinio ingeniorum*. Et Memoriam quod attinet, vulgata equidem ſententia eſt, ad apprehenſionem vtilem eſſe humiditatem, cuius rei ſignum ſit in pueris, qui fœlicius res memoria apprehendant, quam ſenes, cum cerebrum habeant humidius. Idque ideo, quod cum memoria per viam quandam impreſſionis fiat in cerebro molli facilius figuræ imprimantur, in duro difficilius. Ad ſpecies verò firmiter retinendas, neceſſariam eſſe cerebri duritiem, & ſiccitatem ſtatuunt, & exemplo rerum externarum, ceræ præcipue, id declarant, quibus ſi molles ſint facilius figuræ imprimuntur, facilè tamen obliterantur: ſi verò duriores, difficilius quidem ſigna imprimenda recipiunt, impreſſa verò fortiter retinent. Verùm ſi ea quæ I. C. Scaliger, *exer.* 307, *ſ.* 28. hac de re habet, diligenter conſideremus, vix admitti poteſt hic memoriæ modus. Cum enim memoria ſit penè infinita, quibus ſpatiis continentur illa, quibus ſedibus ita diſpoſita, atque etiam ordinata, vt & vnumquodque ſeparatim, & cuncta confertim, & ſingula ordinatim promere, ſtatuere, digerere poſſimus. Et ſi qua ratione actiones ſenſuum Externorum, vt & Internorum perficiantur, diligenter conſideremus, atque attendamus, ſpecies illas ſenſibiles non recipi in materia ſed à ſpiritibus ad animam deferri tota huius rei cauſſa in ſpiritibus proximè quærenda vi-

detur, ſecundariò verò in cerebro.

Læſæ Memoriæ cauſſæ. Ac ſi porro cauſſas omnes, quæ Memoriam, & intellectum tardant & iuuant, perpendamus, inueniemus, ſiccitatem cum moderato calore coniunctam Memoriæ & intellectui eſſe aptiſſimam, id eſt, cerebrum quod nec calore deſtituitur, nec humiditate abundat, eſſe ad has actiones aptiſſimum. Vnde Heracliti illud, quod Galen. *in lib. quod Anim. mores, cap.* 5. recenſet: *Splendor ſiccus, Animus ſapientiſſimus*, id eſt, ſpiritus calidi & ſicci, ſed moderatè tam ad memorandum, quàm ad ratiocinandum ſunt aptiſſimi. Ideóque contra & frigidum & humidum & ſiccum cerebrum ad has actiones ineptum redditur. Abolet memoriam frigiditas aut ſiccitas. Et quidem frigiditas vel ſola, vel cum humiditate aut ſiccitate coniuncta. Hinc cum infantes, tum decrepiti ſenes parum hiſce actionibus valent. In infantibus quidem calor eſt copioſiſſimus: verùm multa humiditate obruitur. In ſenibus & calor deeſt, & multa adſunt excrementa, ſeu, vt Scaliger *loc. alleg.* loquitur: In puero ſunt multa excrementa; in ſene etiam aliena. Et in humido cerebro multi ſpiritus commeantes ſeſe tanquam circuli in aqua ſecant; & humido cerebro multa inter intellectum, & ſpecies ſeruatas interponuntur, quæ ſi fuerint craſſa, fit oblitio, ſi mobilia, dilatio recordationis, atque ibi reminiſcentia, cum remouentur intercedentia impedimenta. Ideoque cum à frigiditate & humiditate cerebri Spiritus animales ad has actiones inepti reddantur, frigiditas & quæ hanc ferè, vt indiuidua comes ſequi ſolet, humiditas, & excrementorum copia, imminutæ & abolitæ phantaſiæ, Memoriæ ac Ratiocinationis cauſſa meritò ſtatuitur. Sufficit tamen etiam ſola frigiditas, & calidi natiui defectus, vt Galen. 2. *de loc. aff. cap.* 7. & 3. *de loc. aff. cap.* 5. docet.

Calida tamen & ſicca etiam temperies, vt dicetur, Memoriæ obeſſe poteſt. Sicut & conformatio cerebri vitioſa hiſce actionibus impedimento eſſe poteſt.

Et quod frigiditatem, quam plerumque humiditas ſequitur, attinet, ad eam producendam faciunt omnes cauſſæ, quæ ſupra *part.* 1. *cap.* 3, 10. ſunt propoſitæ. Quas vt hic coniũgamus, & huic loco applicemus ſciendum, quod frigiditas cerebri eſt vel poſitiua, eaque vel ſimplex, vel compoſita, cum, vel ſine materia, à cauſſis *loc. alleg.* propoſitis inducto: vel priuatiua, quæ eſt caliditatis natiuæ defectus, iſque à primo ortu, vel poſt ortum contractus. Calor natiuus à primo ortu deficit vel in quantitate, vel in qualitate. In quantitate deeſt, dum cerebrum eſt nimis paruum, & ita in paruo cerebro paucus calor, aut cerebrum eſt nimis magnum, cui caloris innati quantitas non reſpondet, ſed, propter magnam cerebri molem, exiguus calor quaſi diſpergitur. Vnde plerumque Capitones parum ingenio valent. De quo vide Inſtitut. *lib.* 3. *part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 3. Qualitate deficit in Infantibus. Etſi enim hi quoad molem, & quan-

titatem ſatis caloris habeant: tamen ad ratiocinandum non apta eſt eorum cerebri diſpoſitio: quia calor iſte non eum gradum habet, qui ad has functiones requiritur, ſed à nimia humiditate obtunditur, qua poſtea aſſumpta calor acrior & efficacior redditur, & in dies homo ad has actiones aptior euadit. Siccitas enim ad prudentiam, humiditas ad dementiam animum deducit, vt Galen. *in lib. quod Anim. mores, cap.* 7. ſcribit. Transfertur autem hoc vitium ſæpè à parentibus in liberos, & vt aliarum partium imbecillitas ſæpè hæreditaria eſt, ita & cerebri vitium iſtud in ſobolem tranſit. Et quod in infantibus accidit, idem etiam in adultis poteſt fieri, vt in iis nimia humiditate calor obruatur vel etiam à primo ortu nimis paucus ſit, vnde homines cum adoleſcunt, ſtupidi, vel amentes manent.

Si autem poſt ortum calor natiuus deficiat, vel ab humido obruatur, cauſſæ eius rei variæ eſſe poſſunt. Primò eſt ætas, ob quam in ſenectute calidum deficit, ſeneſque etſi ſicciſſimi ſint, tamen quia humidum radicale & calidum innatum in iis ferè abſumptum fuit, ideò & ad ratiocinandum, & memorandum minus apti ſunt, & vt Galen. *in lib. quod animi mores, cap.* 5. habet, multi decrepiti ſenes amentes fiunt, ſeu, vt in prouerbio dici ſolet, bis pueri ſenes.

Deinde Aër. Vt enim aër tenuis: & purus ſubtilia reddit ingenia, ita craſſus & impurus contrà tarda ac obtuſa. Hinc vt Galenus *6. Epid. com. 6. t.* 8. ſcribit, Athenienſes acuto ſunt ingenio, propter aërem tenuem in quo degunt: Thebani verò ſtupidi, quia Thebis, & in tota Bœotia craſſum eſt cœlum; vnde Horatius *in Epiſt.*

Bœtum in craſſo iurares aëre natum.

Tertiò ciborum, & potus frigidi, ac humidi frequens vſus, & præcipuè eorum quæ vim quandam ſtupefacientem habent, vt papau. vſus frequens, crapula & ebrietas, quæ maximæ ingenij & memoriæ peſtes ſunt. Et imprimis ſi duæ hæ cauſſæ, aëris nimirum, & cibi ac potus vitium concurrant, ingenium ac memoriam valdè debilitare ſolent. Ita refert Euſtach. Rudius *lib.* 1. *Pract. cap.* 6. ſe in Tirolenſi quodam comitatu amentium, ſtultorum, fatuorumque frequentiſsimum numerum vidiſſe; cauſſamque mali agnouiſſe; aëris frigiditatem & humiditatem, aquarum cruditatem, id quod ex gutturis bociis deprehendit, vini penuriam, & vſum frequentem panis cum ſemine papau. confecti. Quod etiam obſeruauit Platerus, vt refert *tr.* 1. *Pract. cap.* 3. in Carinthiæ valle, *Vinxgerthale* dicta, in qua multi reperiuntur ſtulti & ſtupidi, capite informi, lingua magna, & tumida, muti, ſtrumoſo gutture, aſpectu deformi.

Quartò morbi, & cauſſæ morbificæ eorundem ſymptomatum cauſſæ eſſe poſſunt, ſi calidum innatum cerebri deſtruant, idque humidius reddant. Ita poſt morbos diuturnos, malignos cerebri abſceſſus, vulnera, contuſiones capitis, ſtupiditas & ſtoliditas interdum ſequi, ac memoria amitti poteſt. Sic in peſte illa famoſa Attica quam Thucidides *lib.* 2.

& Lucretius *in fine lib. 6.* deſcribunt, homines tanta omnium rerum cœpit obliuio, vt & neceſſarios & ſeipſos non agnoſcerent; & Memoriæ ex febre, & vulnere, ac capitis percuſſione amiſſæ exẽpla ſuprà recenſuimus.

Venena quoque, & philtra ex ingenioſis ſtolidos, & amentes reddidiſſe notum eſt. Et inter ea Cerebrum felis comeſtum memoriam abolere dicitur. Quò pertinent & Narcotica capiti & ceruici incautè applicata. Idem præſtare poſſunt medicamenta calidum natiuum abſumentia, vel extinguentia. Humores etiam vitioſi Intemperiem frigidã vel humidam cerebro inducentes, calorem natiuum ſuffocant, ſpirituſq; ineptos ad haſce functiones reddunt. Pertinent huc & nimia ſanguinis profuſio, labores nimij, vigiliæ immodicæ, ſtudia nimia, & omnia huiuſmodi, quæ calidum natiuum cerebri poſſunt abſumere.

Calida tamen & ſicca Intemperies etiam memoriam labefactare poteſt, dum inordinatum ſpirituum Animalium motum facit, vt teſtatur Galen. 3. *de loc. affect. cap. 5.* vbi ſcribit, nouiſſe ſe quendam, qui ob labores in ſtudijs, atque vigilias memoriam penè amiſerat, læſa etiam Ratiocinatione: item agricolam, qui ob labores, quos vites colendo ſubierat, ac tenuem victum eodem malo affectum eſſe. Et Scaliger, *loc. alleg.* ſcribit, quod etiam in ſiccis cerebris, ſi ſint bilioſi, propter ſpirituum mobilitatem, memoria læditur. Quæ intemperies etiam à Medicamentis induci poteſt, nouimuſque aliquos, qui dum medicamentis calefacientibus, & ſiccantibus memoriam roborare vellent, cerebro nimium exſiccato, & calido natiuo abſumpto, fatui ferè euaſerunt.

Nocet quoque memoriæ & ingenio, ſi mens diuerſis ſtudijs diſtrahatur, & pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus, dum plurimæ imagines ſeſe inuicem turbant, obfuſcant ac confundunt.

Præter intemperiẽ etiam Conformatio, quæ ad ſpiritus capiendos, eorumque motum neceſſaria eſt, ingenio, ac memoriæ obeſſe poteſt. Quò referri poteſt & ſubſtantiæ cerebri modus, de quo in Inſtit. *lib. 3. part. 1. ſect. 2. cap. 3.* Qui enim tenuitate cerebri deſtituuntur, & cerebrum craſſius habent, ij proculdubio ad has actiones omnes non ita apti ſunt. Etenim in tenui ſubſtantia cerebri ſpiritus Animales mouentur expeditius, in craſſa verò impediuntur. Et quo cerebri ſubſtantia ac calidum, & ſpiritus innatus ſunt tenuiora, & puriora, eò etiam puriores & tenuiores ſpiritus in eo generantur. Figura cerebri imitatur cranij figuram, & plerique qui minus decentem capitis figuram habent, ſtupidi ſunt, aut malitioſi, quale caput Therſites, ob id famoſus, habuit. Quò pertinet & caſus ex alto, percuſſio, quibus proculdubio cerebri conformatio læditur; vndè quoſdam memoriã amiſiſſe ſuprà ex Plinio diximus. Et Guliel. Rondel. *in fin. libr. 1. meth. cur. morb.* refert, quendam valdè eruditum, cui gladius in oculum altiùs adactus fuerat, ob vulnus illud memoriam ita amiſiſſe, & rerum omnium ita oblitum fuiſſe, vt

Lutetiam repetere, & prima literarum elementa iterum diſcere coactus fuerit.

Signa Diagnoſtica.

Læſæ memoriæ ſigna. Ipſum malum ex actionibus ægri læſis facilè cognoſcitur. Cum enim memoriæ officia ſint, facilè arripere, fideliter retinere, expeditè expromere & reddere, ſi horum aliquid deſit, & imprimis, ſi imagines ſenſibilium rerum, quę prius animum mouerunt, in mentem, vbi opus eſt, non veniant, imaginatione & ratiocinatione ſalua potiſſimum memoriæ vitiatæ ſignum eſt.

Cauſſas quod attinet, ſi conformatio cerebri, & capitis vitioſa horum malorum cauſſa ſit, ea in oculos incurrit, & vel ab ortu homini contigit, vel homo percuſſus & lapſus eſt.

Hæc ſi abſit, defectus calidi natiui & frigiditas ac humiditas abũdans ex cauſſis calidum innatum cerebri abſumentibus, & cerebrum refrigerantibus ac humectantibus, vel etiam ſiccantibus (quæ & ipſæ conſequenter calidum natiuum abſumunt) aut ex actionibus læſis vel excretis, iuuantibus item, & nocentibus cognoſcitur, vt ſuprà *part. 1. cap. 2. 3. 10.* dictum. Nimirum ſi intemperies cerebri ſit frigida & humida, ſomnus eſt longus & profundus: ſi humida tantùm eſt, ſomnus longus, ſed non profundus: ſi frigida tantùm, moderatè ſomnolenti ſunt: ſi frigida & ſicca, non ſunt ſomnolenti. Ita & copia, vel paucitate excretorum frigiditas vel ſola, vel cum humiditate aut ſiccitate coniuncta cognoſcitur. Qui enim frigidum & humidum habent cerebrum, multa excrementa per palatum & nares emittunt; qui frigidum & ſiccum, pauca; ſi frigidum tantùm moderata; ſi cerebrum ſit calidum & ſiccum, cum memoria læſa adeſt delirium ac rationis læſio.

Prognoſtica.

1. Euentus mali talis exſpectandus, qualem cauſſæ promittunt. Ipſa enim ſymptomata ex ſe cum non indicant: ſed vt à cauſſis ſuis pendent, ita non tolluntur, niſi iis ablatis. *Prognoſt.*

2. Si abſque cauſſa externa memoria ſubitò lædatur, imminentis apoplexiæ, Epilepſiæ, Paralyſis eſt indicium, ſi homini ſaluo aliàs id accidat. Si verò ægroto viribus deſtituto memoria deficiat, certiſſimum eſt propinquæ mortis indicium.

3. Mentis imbecillitas & ſtupiditas ab ortu contracta, & quæ à conformatione prima capitis vitioſa prouenit, incurabilis eſt.

4. Incurabilis eſt & illa, quæ ætatis ratione accidit.

5. Nec curatur, quæ ab inueterata Epilepſia pendet. Vt enim illa vix curatur: ita & ſymptoma inde excitatum.

6. Difficulter & illa curatur mentis imbecillitas, & memoriæ læſio, imò plerumque incurabilis eſt, quæ à malignis morbis, venenis, ac philtris ortum habet.

7. Quæ à frigiditate & humiditate, ac humore pituitoſo ortum habet, & cum Lethargo, Caro, Apoplexia accidit, etſi & ipſa curatu ſit difficilis: tamen interdum curatur, præcipuè dum ætas viget, & vires conſtant.

8. Obliuio à caliditate, & ſicci-

tate contracta curatu difficilior, quam a frigiditate, & humiditate, quia facilius & tutius eſt caput calefacere & ſiccare, quàm frigefacere & humectare.

9. Obliuio ſub acceſſiones periculoſa. Hippocr. 3. *epid. comm.* 3. *t.* 37.

Indicationes.

Memoriæ læſæ & ingenij debilitatis curatio.

Intemperies cerebri & ſpirituum, quæ adeſt, & cauſſa horum malorum eſt, corrigenda per contraria, & materia, quæ cum ea cõiuncta eſt, euacuanda, vt *part.* 1. dictum; calidum natiuum inſtaurandum, & ſpiritus torpidi excitandi. Quæ tamen immodicas corporis euacuationes & inanitiones ſequitur memoriæ læſio, requirit tantum commodam refectionem per cibum, & calidum natiuum ac ſpiritus inſtaurantia ac roborantia; ſicut & illa, quæ ſenibus accidit.

Auxilia.

Qua ratione autem hiſce Indicationibus poſſit ſatisfieri, dictum etiam ſuprà *part.* 1. *cap.* 2. 3. 10. vbi monſtratum, qua ratione intemperies frigida & humida calefacienda & ſiccanda ſit, & pituita caput obſidens præparanda & euacuanda. Pauca ſaltem hîc illis adiungimus.

Alterantia quod attinet, quæ eadem humorem pituitoſum præparant, proponentur etiam poſtea inter roborantia v. g. Materia pituitoſa ſic præparanda.

℞. *Rad. Ireos, Flor. acori veri, valerian. pyrethr. an.* ʒ. ß. *galang.* ʒ. ij. *betonic. maioran. meliſſ. thymi. flor. lilij conuall. an.* M. ß. *lauendul. ſaluiæ, ſtœchad. Arab. an.* M. ij. *ſem. fœnicul.* ℥. ß. Coq. in ſuf. aq. q.

Colat. ℞. ℔. j. ß. adde *mellis* q. ſ. deſpumentur, & aromatiſentur *nuc. moſchat. & cinnamom.* pro 4. vel 5. doſibus.

Vel ℞. *Rad. pæon. acori veri, an.* ℥. ß. *betonic. maioran. ſerpill. hyſſop. ſaluiæ, ſtœchad. Arab. roriſmarin. an.* M. ß. *ſem. carui. fœnicul. ſileris montan. an.* ℥. ß. *cinnamom. nuc. moſchat. macis an.* ʒ. ij. Conciſa & contuſa indantur in vas vitreum, & affund. *hydromelit.* ℔. iij. *vel q. ſ.* & vaſe clauſo in B. horis 2. coq. poſtea colentur.

Colaturæ, ſi libet, addantur *oxymelit. ſcillit.* ℥. iij. Dentur ſingulis diebus manè & veſperi ℥. iv.

Vel ℞. *Aq. beton. ſalu. an.* ℥. j. ß. *eſſent. ſalu. meliſſ. an.* ℈. ß. *ſyrup. de ſtœchad.* ʒ. j. *aq. cinnamom.* ʒ. ij. Miſce pro hauſtu, qui cubitum ituro exhibeatur.

Purgantia.

Purgantia ex prima parte nota ſunt Ex. g.

℞. *Pilular. aurear. Arabic. an.* ʒ. ß. *trochiſc. alhandal.* g. iij. *extract. caſtor.* g. ij. F. pilulæ xxv.

Vel ℞. *Extract. ſolut. Andern.* ℈. j. *hellebor. nigri* ℈. ß. *gummi gutt.* g. j. vel ij. *extract. caſtor.* g. ij. *Cum aq. lauendulæ.* F. Pilulæ xxi.

Commendantur & hæ, quæ tamen potius caput roborant, quàm purgant.

℞. *Aloës, agaric. an.* ʒ. ij. *ſal. gemmæ* ʒ. j. ß. *caryophyllor. cinnamomi, macis, nuc. condit. ligni aloës, thuris, maſtich. myrrh. el. cubebar. abſinth. croci, bacc. lauri, iuniperi, ſtœchad. Arab. calam. arom. an.* ʒ. ß. Pulueriſata cum vino odorifero. Miſc. & F. Maſſa Pilul. Doſis ʒ. j.

Vel ℞. *Agaric. albiſſ.* ʒ. j. ß. *fol. ſenæ el.* ʒ. ij. *zingiber. alb. ſem.*

carui an. ℈. j. Macerentur per noctem in *aq. beton.* & *hydromelit. an.* ℥. iij. In Colatura diſſolu. ſuper igne *diaphœnic.* ʒ. iij. vel ℥. ß. Iterum coletur. F. Hauſtus.

Vel ℞. *Aq. betonic.* ℥. j. ß. *ſaluiæ, lauendul. an.* ℥. ß. *extr. panchymag.* ℈. ß. vel j. *turbith.* g̃. vij. *helleb. nigri* g̃. v. *dacryd.* g̃. iij. *ſyrup. roſar. ſolut.* ʒ. iij. *eſſent. cinnamom.* ℈. ß. M. pro hauſtu.

Antiqui fortioribus, vt hiera Logadij, hiera Ruffi vtebantur.

Si ex Intemperie frigida & ſicca ſit vitium, præparatio & purgatio fit, vt ſuprà *part.* 1. *de Melancholia* dictum.

Particulares quoque euacuationes per Errhina, maſticatoria, Gargariſmos, apophlegmatiſmos fiũt, de quibus etiam ſupra dictum.

Vtiles quoque ſunt reuulſiones per Cauteria & Fonticulos, qui in cruribus, vel brachijs excitari poſſunt.

Roborantia.

Roborantia, quæ ſcilicet Intemperiem cerebri emendant, & reliquias materiæ abſumunt, cerebrúmque confortant, etiam ex ſuperioribus patent.

Sint autem fortiora: cum temperamentum cerebri hiſce affectibus valde mutatum ſit, & difficulter in priſtinum ſtatum reducatur.

Interna.

Medicamenta memoriam & ingenium conſeruantia.

Inter ſimplicia Cephalica hîc magis vtilia ſunt: *lilium conuall. meliſſa*, quæ memoriam confortat, ingenium acuit, & animi tranquillitatem, ac hilaritatem præſtat, & ad curas pellendas vtilis eſt, *betonic. flor. ſtœchad. Arab. lauend. primulæ veris, maiorana, ſaluia, roriſmarin. rad. acori veri, pyrethr. ſemen. hormini, zingiber, nux moſchata*, quæ non tantum ob manifeſtas, ſed & occultas qualitates ad caput roborandum, & memoriam confortandam commendatur: ſi ſæpe ieiuno ſtomacho maſticetur, vel alio modo vſurpetur, *cubebæ; thus item* ℈. ß. pondere cùm vino, aut liquore conueniente ſumptum, *ſem. ſinapi, myrobalan. caſtoreum, ebur*, & alia ſuprà *part.* 1. *cap.* 2. propoſita. Ex quibus parantur.

Aqua *lilij conuall. meliſſ. primulæ Veris, maioran. ſaluiæ, roriſmarin.* Conſeruæ *lilij conuall. meliſſ. lauendul. betonic. ſtœchad. Arab. anthos.* Syrup. *ſtœchad. ſimpl. & comp. de betonica, mel anacardinum.*

Benedict. Victor. Fauentin. ſyrupum ſuum de aromatibus commendat, quem ita deſcribit.

℞. *Herb. & flor. Sampſuchi, thymi, pulegij, ſerpilli, menthæ, calaminth. hortenſ. ſiſymbrij, roriſmarini, ſaluiæ, beton. an.* M. ij. Coquantur in ſuffic. quant. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis.

Colat. in ſyndone ligata infunde *cinnamom. nuc. moſch. macis, ſpicæ nardi, Celticæ Folij zingiberis, an.* ℈. j. *ambræ, moſchi, an.* g̃. ij. Bulliant ad 4. partis conſumptionem & cum. ſ. q. ſacchari, F. ſ. a. Syrupus. Cuius ℥. j. ß. aquæ flor. citri ℥. iij. miſceantur pro doſi vna, & ſic pro alijs 5. vel 6. Extracta & Eſſentiæ *Meliſſæ, ſaluiæ, roriſmarini, ligni aloës, cinnamomi:* Condita; *Zingiber*, præſertim ſi cum modico thure fumatur, *rad. pyrethr, acori, myrobolani*, Confectio *Sem. Sinapi.* Olea deſtillata *nucis moſchat. meliſſ. maioran. ſaluiæ, roriſmarin.* Extracta & Eſſentiæ *meliſſæ, ſaluiæ, roriſmarini,*

marum, ligni aloes, cinnamomi. Species aromaticæ, *d. Abr. aromatic. roſat. diamoſch. dulc.* Vina medicata:

℞. *Ligni aloës, zingiberis, piper. long. galang. an.* ℥. j. *caryophyll. cubebar. an.* ʒ. ß. *nuc. moſchat.* ℥. ij. In ſacculum includătur, & affund. muſti ℔. xij. vel etiam plures F. vinum medicatum.

Confectio anacardina. Electuaria: *Confectio anacardina*, quæ ad frigidam & humidam intemperiem cerebri corrigendam, eſt efficaciſſima, vnde etiam confectio ſapientum appellatur, quæ vt gratior ſit, ſine caſtorio parari poteſt. Scribit tamen de ea Ianus Huartus, *in ſcrutinio ingeniorum, cap.* 12. compoſitione iſta, quia valdè calida & ſicca, intellectum & memoriam perire, etſi imaginationem exacuat, vt quis loquendo & reſpondendo per dicteria & comparationes excellat, & malitias ac dolos fingere calleat. Verùm præſupponit ille vulgarem doctrinam, nimirum ad memoriam, opus eſſe cerebro molli. Cum autem certum ſit ſiccitatem cum moderato calore ingenium ac memoriam acuere, non eſt de nihilo, quod de compoſitionis huius efficacia dicitur, & obſeruatum, quoſdam ea mirabilem ſibi memoriam comparaſſe, & proinde etiam in imminuta à cauſſis p. n. memoria vſurpari poteſt.

Cautè tamen ea exhibenda, præcipuè in ſanis, ad memoriam roborandam. Vnde nonnulli eius ʒ. ß. vel minus cum aq. calida exhibent, vt nimia eius exſiccatio remittatur. Iis verò, qui membra principalia calida habent, nullo modo exhibenda. Docuit enim & hoc experientia, nonnullos quidem memoriam admirabilem ſibi hac confectione comparaſſe, ſed parum vitales fuiſſe, & in ipſo ætatis flore, corpore nimis exſiccato, extinctos.

Et rectè de hac confectione hoc etiam monet Mercatus, prodeſſe quidem eam ſæpe ijs, qui memoriam, quam à natura fœlicem obtinuerunt, vi cauſarum præter naturalium læſam habent: ijs verò, qui à natiua conſtitutione debilem memoriam habent, maximoperè obeſſe, & ex eius vſu nonnullos iudicium, alios memoriam planè amiſiſſe & capitis dolores ingentes contraxiſſe. Natiua enim partium temperies, ſi in meliorem ſtatum mutari debet, ſenſim & paulatim mutanda eſt, non vehementibus medicamentis, qualc eſt Confect. anacardina, calidumque & humidum natiuum abſumendum & exſiccandum eſt. Ideoque ijs qui debilem habeant à natura memoriam, victu idoneo & imprimis frequentioribus ſtudiis, & memoriæ exercitatione ſubueniendum. Abs quo ſi ſit, medicamenta parum proderunt.

Foreſtus hoc Electuario in muliere, quæ poſt Apoplexiam memoriam ferè amiſerat, feliciter vſus eſt.

℞. *Rad. acori veri, ſeu galang. minor. condit. conſeru. flor. betonic. roriſmarin. an.* ℥. j. *flor. herbæ paralyſis* ℥. ß. *cubebar. nucis moſchat. cinnamom. pulueriſat. an.* ʒ. j. Cum *ſyrupo de ſtæchad.* F. Electuarium, de quo ſingulis diebus mane ſumebat inſtar caſtaneæ, & nucham, occiput, & frontem aqu. hederæ ar-

bòreæ, ter, vel quater in alembico deſtillatæ inungebat.

Laudatur & hoc Meſuæ tanquam expertum, & ſatis vtile.

℞. *Mellis anacard. thuris . radic. cyperi , acori , an.* ℥. j. *piperis , macropiper. an.* ℥. ß. *myrobalan. chebul. Indor. an.* ℥. j. *mellis q. ſ.* F. Electuariũ, cuius doſis à ʒ. j. ad ʒ. ij.

Vel ℞. *Conſeru. lily conuall. betonic. ſaluiæ, roriſmarin. an.* ℥. j. *lauendul.* ℥. ß. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ʒ. ß. *ſem. carui , caryophyll. cubebar. nuc. moſchat. an.* ʒ. ß. *ol. cinnam. gutt.* vj. *cum ſyrup. de ſtœchad. vel* l. q. *ſacchari in aq. roſar. diſſolut.* F. Electuarium.

℞. *Conſer. beton. meliſſ. lily conuall. anthos, an.* ℥. j. *mell. anacard.* ℥. ß. *ſpec. diambr. diamoſc. dul. an.* ʒ. j. *cum ſyrup. de ſtœch. vel conſeru. myrobolan. chebulor.* F. Electuarium.

℞. *Cinnam. ſpicanard. caryoph. an.* ℥. ß. *macis, zedoar. an.* ʒ. ij. ℈. ij. *moſchi* g̃. v. *ambræ* g̃. vj. *confect. anacard.* ʒ. ij. *ol. nuc. moſc.* ʒ. ij. *cum ſyrup. de beton. q. ſ.* F. Electuarium.

Platerus hoc præſcribit.

℞. *Confect. anacardin.* ʒ. ij. *conſ. maioran. roriſmar. an.* ℥. ß. M. & fiat Electu. de quo quantitas nuc. moſchat. mane & veſperi ſumi poteſt.

AQVÆ COMPOSITÆ.

℞. *Rad. ireos, valerian. an.* ʒ. ß, *meliſſ. beton. origan. roriſmar. an.* M. j. ß. *flor. primulæ Veris, lily conuall. lauend. roſar. rubr. an.* M. ij. *ſtœch. Arab.* ℥. ß. *cinam. opt.* ℥. ij. *galang. macis, caryoph. nuc. moſch. an.* ℥. ß. *cubeb. cardam, an.* ʒ. vj. *ligni aloës* ℥. ß. *ſpec. diamb.* ℥. j. *aſæ dulcis* ℥. ß. *Inciſis & craſſo modo contuſis affund. vini maluatic. vel rhenani, & aq. roſar. an.* ℔. iij. *vel* iv.

Stent in digeſtione per octiduũ poſtea deſtillentur.

Alia ℞. *Aq. betonic. bugloſſ. flor. tiliæ, an.* ℔. *ſpirit. vini opt.* ℔. ß. *flor. roriſmar. roſat. rubr. maioran. flor. bugl. an.* M. j. *ſpec. confect. anacardin.* ℥. ij. Stent in digeſtione per menſem, hinc deſtillentur.

Vel ℞. *Flor. lily conuall.* M. ij. *ſpirit. ſeu aq. deſtillat. de baccis iuniper.* ℔. iv. Stent in digeſtione per dies 14. Hinc colentur, & exprimãtur. Suo tempore adde *flor. ſalu. roriſmar. lauend. an.* M. j. *ſpec. diamoſch. dulc. diambr. an.* ʒ. ij. Macerẽtur per menſem, & hinc in vitro per cineres deſtillentur. Huius aq. cochl. j. ter in ſeptimana ſumptum memoriam roborat, ſpiritus animales illuſtrat, & ab apoplexia & epilepſia præſeruat.

Vel ℞. *Flor. roriſmarin. bugloſſ. meliſſ. an.* q. v. Minutim incidantur & add. ſacchar. alb. q. ſ. & in ſole aqua ſucculenta deſtilletur, de qua ſingulis diebus mane cochlear. j. hauriatur.

Pręſtat tamẽ hãc aquã tribus collobiis in M. B. aut cinerib⁹ parare.

Vtilis eſt & aqua ſophorum Dorncreilij , vt & aqu. ſequens Vid. Vidij, quam *l. 7. de M. cap. 5.* deſcribit & mirificè memoriam confortare & ingenium acuere ſcribit , ſi mane ʒ. ij, ſumantur.

℞. *Spirit. vin. opt.* ℔. v. *aq. bugloſſ. meliſſ. betonic. ſtœchad. flor. lily conuall. an.* ℔. ß. *flor. anthos. roſar. rubr. bugloſſ. maioran. an.* M. j. *ſpec. diaplir. diacaſtor. an.* ʒ. iij. *confect. anacard.* ʒ. j. Infundantur priùs flores, poſt ſpecies : Stent in digeſtione per menſem 1. poſtea deſtillentur.

Sequens aq. ſapientiæ non nullis dicta etiam commendatur.

℞. *Rad. bugl[illegible].* ℥. j. *coſti amari &*

cand. ℥. j. *cyperi rotund.* ʒ. ij. *pæon. maris* ʒ. iij. *ſummitat. maioran. verbenæ, euphraſ. flor. anthos, betonicæ, primulæ veris, an.* M. iij. *meliſſ.* M. ij. *lauend.* M. j. ß. *ſtœchad. Arab.* ʒ. vj. *ſantal. albi, rubri, citrini, an.* ʒ. v. *chebulor. bellirici myrobal. chebul. Indor. citrinor. piperis longi, & nigri, caſtorei, cardamomi, anacard. an.* ʒ. j. *cubebar.* ℈. ij. *baccar. lauri exc. an.* ʒ. iij. *nuc. moſch.* ʒ. ij. Pulueriſentur ſubtiliſſimè, flores autem incidantur.

Affunde *Aq. lilior. conuall. vel bugloſſ. Italic. flor. tiliæ, roriſmarini, aqu. aureæ Langij, an.* ℥. ix. *vini maluatici* ℔. xj. Adde *ſpec. lætif. Rhaſis, lætif. Galeni, an.* ʒ. j. *trochiſc. Galliæ moſchat.* ℈. ij. Stent in infuſione in loco calido per 8. dies, deinde deſtillentur igne lentiſſimo in M. B. addendo poſteà *Magiſter. perlar.* ʒ. ij. *tinctur. corall.* ʒ. j. *eſſent. croci* ℈. ß. *ſolut. ſapphyri* ℈. j. *tinctur. Argent.* ℈. j. Miſce.

Vſus. Hæc aqua ingenium ob nimiam humiditatem & frigiditatem ſtupidum acuit, memoriam eandē ob cauſſam labilem debilemque mirificè confortat, ſenſus omnes ſpirituſque viuificat, atque exhilarat, melancholiam reprimit. Doſis eſt . j. alternis diebus.

Aquæ vitæ duæ precioſiſſimæ, quas Caſparus Peucerus deſcribit in ſuo Tractatu de memoria, & ex aulis principum accepit.

Prima.

℞. Vuarum Creticar. vel Damaſcen. grand. (officinæ Cybebas vocant) ℥. ij. Concid. minutim & infund. vini ſublimati ℔. j. ß. aut dimid. canthar. Inſolentur autem calido loco, reponanturque octiduum vaſe vitreo benè obturato, adde *flor. ſaluiæ minoris, roriſmarin. borraginis, bugloſſ. an.* ʒ. ij. *roſar. rub. exarefact. lilior. conuall. an.* ℥. ß. *meliſſ. cortic. citri. recent. betonicæ, flor. tunicis an.* ʒ. ß. *ſantal. citrin. rubr. an.* ℈. ij. Deducantur omnia in tenuiſſimum puluerem, & ſic infuſa tepido loco aſſeruentur, macerenturque tamdiu, donec liquor iniectorum vires omni ex parte exſorbuerit ac combiberit, quod ſapore deprehenditur, fitque ferè ſpatio 2. menſ. Nihil obſuerit, ſi integram æſtatem Solis radiis expoſueris. Tandem per manicam Hippocrat. traiciantur. Si libet, adiici poſſunt, *moſchus, ambra, lapides precioſi, margaritæ orientales, vnicornu*, vt aqua tanto fiat fortior. Doſis cochlear j. aut ß. ieiuno ſtomacho.

Altera aqua.

℞. *Cinnamomi* ℥. ß. *zingiberis* ʒ. ij. *ſantal. omnium, an.* ʒ. iij. *caryophyll. galangæ, nucis moſchat. an.* ℈. iv. *macis, cubebarum, an.* ʒ. ß. *cardamomi* ʒ. j. ß. *zedoariæ, ſem. nigellæ, an.* ℥. j. ß. *aniſi, fœniculi, paſtinac. ſylueſtr. ocymi, radic. angelic. caryophyllat. glycyrrhiz. calami aromat. valerianæ minor. fol. ſcarleæ, thymi, calaminth. puleg. menthæ, ſerpilli, maioran. an.* ℈. j. *flor. roſar. rubr. ſaluiæ, betonicæ, roriſmarini, ſtœchados, bugloſſ. borraginis, an.* ℈. ij. *cortic. citri* ʒ. j. ß. *ſpec. diambræ, aromat. roſat. diamoſch. dulc. diamargarit. diarrhod. Abbat. Elect. de gemmis, an.* ℈. j. ß.

Terenda terantur, & infund. libris aquæ vitæ præſtant. vj. hoc eſt, duobus canthar. ſinantur in vitreo vaſe 15. dies continuos ſtare occluſo ſubinde vaſis oſculo. Deinde deſtillentur per alembic. in B. M. arctè occluſis cōmiſſuris.

In aqu. extillatam ponantur ſantal. teſſeratim incit. ʒ. j. *moſch. ambræ, ſu per. illig. an.* gr. iij. *vel.* v. *iulepi roſati clariſſ.* ℔. ß. Stentque ita per dies 15. poſtea aqua ſeparetur. Præſentanea auxilia ſunt aquæ hæ ad reparandam memoriam.

Pulueres. ℞. *Rad. cyperi, croci, myrrhæ, thuris, piper. alb. an.* . j. F. puluis, detur à ℈. j. ad ʒ. j.

Vel ℞. *Raſur. eboris. C. C. caſtorei, an.* ʒ. j. *moſch. ambr. an.* gr. iij. F. puluis.

Antiquitus valdè celebratus eſt puluis ſequens.

℞. *Thuris maſculi* ʒ. j. *piper. longi vel albi* ℈. ß.

Deducta in puluerem propinentur ieiuno ſtomacho, aliquot diebus ſub aurorã cum vino vel aqua mellis.

Marſilius Ficinus *libr.* 2. *de ſtudioſ. ſanit. capit.* 9. è tribus illis muneribus, quæ Magi Chriſto obtulerunt, confectionem auream parat memoriæ conſeruandæ, ingenio acuendo, ſenſibus vegetandis ſpiritibuſque fouendis & roborandis vtilem.

℞. *Thuris* ℥. ij. *myrrhæ* ℥. j. *aurifoliat.* ʒ. ß. Cum vino fiant pilulæ, quarum aliquot ſub auroram ſumantur.

℞. *Succini odorati* ʒ. j. (poſſet etiam ambra ſumi) *cubebarum, thuris, myrrhæ, an.* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. j. Cum vino F. pilulæ mediocres, quarum duæ vel tres alternis diebus ante decubitum dentur.

℞. *Nuc. moſchat. thuris, ligni aloes, raſur. ebor. an.* ʒ. ß. *ſem. aniſi, ſinapi, coriandr. præparat. cubebar. an.* ℈. j. *cinnamom.* ʒ. ij. *margaritar. præparat.* ʒ. ß. *moſch. ambr. an.* gr. vj. *manus Chriſti perlat.* ʒ. vj. F. puluis, de quo cum pane albo vino ſubdulci madido cubiturum iterum bis in ſeptimana ʒ. j. vel ʒ. j. ß. ſumat. Multum etiã prodeſt, præſertim apud ſenes, in memoria deperdita inſtituranda puluis Trithemij, qui ita paratur.

℞. *Macis, cubebar. caryophyll. an.* ʒ. vj. *fol. ſenæ elect. chamæpyt. zingiber. albi, cryſtall. tartari an.* ʒ. v. *radic. calami aromat. gentianæ, ſem. cumini, ſileris montani, aniſi, petroſelini, ſpicæ nardi, an.* ℥. ß. *magiſter. corallor. perlarum, an.* ʒ. ij. Redigantur ſecundum artem in puluerem. Doſis eſt ʒ. j. Hunc accipiat per primum menſem manè & veſperi ante cibum horis tribus in vino, vel etiam brodio: ſecundo menſe tantum manè: tertio menſe manè, ter in ſeptimana: quarto menſe bis in ſeptimana, & ſic deinceps per aliquot menſes.

Valde commendatur ſequens Tragæa, de qua manè & veſperi tantum, quantum duo vel tres cuſpides cultri capere poſſunt, ſumantur.

℞. *ſem. leuiſtici, petroſelini, ammeos, aniſi, apii, an.* ʒ. ß. *thymi, epithymi, hyſſopi, origani, an.* . j. *ſpic. Celt. cinnamomi, ſem. rutæ an.* ʒ. ij. *piperis albi, & nigri, chelidon. an.* ʒ. j. ß. *myrobal. omnium, an.* ℈. ij. *ſal gemmæ, chamædryos, centaur. vtriuſque, marathri, an.* ʒ. ij. *cum pauco ſacchàro* F. Tragæa.

P I L V L Æ.

℞. *Pilu. cubebar. calament.* . *moſchat. caryophyll. thuris* . ʒ. ß. *ambræ,* ℈. j. *moſch* . *vin. ſicco, & aqu. maioran. vel ſalviæ, aut*

ſyrup. de ſtœchad. F. pilulæ è ʒ.xi. & conſpergantur ſpec. diambr.& ſumantur hora decubitus 4. vel 6. quotidie per integrum menſem.

ROTVLÆ & MORSVLI.

℞. *Nucis moſchat. num.* ij. *caryophyll, num.* vj. *ligni aloes* ʒ. j. *ſacchar, in aqu. maioran diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ.

Vel ℞. *Spec. diamoſch. dulc. diambr. flor. lauendul. roriſmarin. an.* ʒ. ß. *cubebar. ſileris montani, flor. ſtœchad. Arabic. ligni aloës, an.* ℈. j. *Spec̃t. confect. anacardin.* ʒ. j. *moſchi, ambr. an.* ℈. ß. *ol. deſtillat. cinnamom. nucis moſchat. caryophyll. an.* ℥. iv. *ſacchar. in aqu. roſarum diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ. Claudinus ſequentes tabulas commendat.

℞. *Ligni aloes* ℈. ij *cardamomi. galangæ, an.* ʒ. j. *cinnamomi* ʒ. ß. *galliæ moſchat.* ℈. j. *ſacchari* ℥. vj. *in aq. flor. citri diſſolut.* F. Rotulæ, de quibus 3. vel 4. manè ſumantur. Vel parentur hi morſuli.

℞. *Sacchar. clarificat.* ℔. ß. *aq. lauendul. borragin. an.* ℥. j. ß. Coq. ad conſumpt. aquæ, poſtea adde *Margarit. præpar.* ℈. j. *eboris vſti, C. C. ſmaragdi præparati, an.* ℈. ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. F. ſ. a. Confectio in morſulis, de quibus vnus vna vice præberi poteſt.

Chymici præter olea ſuperius commemorata etiam hîc commendare ſolent *Elixir proprietatis Paracelſi, Magiſterium perlarum & corallorum, oleum* Vitrioli, *cum aqua fœniculi, eſſentiam meliſſæ, medicamenta ex* Argento *parata.*

In Intemperie frigida & ſicca, quæ calefaciunt, & humectant, requiruntur. Paretur ergo tale electuarium.

℞. *conſeru. flor. borrag. bugloſſ. betoni c. lilij conu. an.* ℥. ß. *Spec. diamargar. frigid.* ʒ. ß. *cum ſyrupo de tunicis, vel ſtœchad.* F, Electuarium.

Externa.

Externa eodem modo ſe habere debent; & in Intemperie frigida ac humida & ſicca ſupra *cap.* 2. 3. *part.* 1. propoſita vſurpanda. Commendatur hic aq. hederæ arboreæ, diligenter deſtillata, & occipiti applicata.

Vtiles & hîc ſunt, extraque capiti applicari poſſunt, aq. deſtillatæ modo propoſitæ.

Vel. ℞. *Spirit. vini opt.* ℔. ß. *caryoph. nucis moſchat. acori veri, maioran. flor ſtœchad. an.* ʒ. ij. Stent in vaſe clauſo, & vbi opus, caput iſto liquore illinatur. Sunt quæ ſequentem aq. vitæ miris laudibus extollant.

℞. *Cubebar, cardamomi, croci confect. anacardinæ, an.* ℥. ß. Affunde ſpiritum vini maluatici ad ſupereminentiam 3. vel 4. digitorum. Stent in infuſione per dies 10. Hinc effunditur liquor, & per chartam filtretur, quo tempora & occiput illiniantur.

Vel abluatur caput lixiuio, in quo radices aſari, lauri folia, thus, fol. ſenæ, acorus, flor. chamæmel. maioran. meliſſa, roriſmarin. &c. ebullierint.

Aliàs quidem nimium & præter modum caput rationibus non fatigandum. Redditur enim inde cranium debile, atque ad leuiſſimam auræ iniuriam deſtillationibus obnoxium. Quoties tamen vſus exigit, octauo, vel decimo quoque die, lixiuio abluatur, in quo dicta modo ebullierint, vel eiſdem induatur ſacculus. al-

teruter, qui.

℞. *Macis* ʒ. j. *caryophyl. nuc. moſch. maioran. an.* ʒ. ß. *flor. labruſc. roſar. an.* ʒ. j. *ſpic. celtic.* ʒ. ß. Conciſa indantur in ſacculo.

Vel ℞. *Spicæ celticæ* ʒ. ij. *flor. lauendulæ, roſarum, an.* P. j. *maioran. roriſmarini, an.* M. i. ß. *rad. irid.* ʒ. j. Concidantur & panno laneo inſuantur, fingaturque ſacculus, qui feruenti lixiuio impoſitus probè exprimatur, vt vim trahat & ſorbeat. Apprimè confortant cerebrum & memorandi facultatem. Adhibeatur & ſapo odoratus, qui.

℞. *Saponis veneti* ℔. ß. *rad. irid. odorat.* ʒ. ij. *calami aromat.* ʒ. ii. ß. *fol. hederæ, caryophyl. cardamo. maioran. thym. ſtœchad. Arab. nigell. meliſſ. an.* ℈. j. ß. Tritis terendis & ſapone deraſo F. cum aqua card. bened. Magdaleon, è quo formentur paſtilli didrachmales.

Ol. thuris deſtillatum illitum valde etiam prodeſt; oleum etiam myrrhæ temporibus & occipiti iniunctū in confortanda memoria valde efficax eſt. Paratur autem vel per deſtillationem vel per deliquium, ſi ſcilicet oua ad duritiem coquantur, per medium diſſecentur, vitellóque exempto ſpatium puluere ſubtili myrrhæ impleatur, & in cellam ponatur, vt myrrha in oleum reſoluitur, vt & myrrha, maioran. ſaluiæ roriſmar. nucis moſchat. caryophyll. Laudatur & fel perdicis atter is temporum ſemel in menſe illitum.

LINIMENTA & VNGVENTA.

℞. *Ol. de lateribus, nardin. an.* ℥. ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. *ol. deſtil. ſaluiæ, maioran. nucis moſchat. an.* g. ij. Miſce.

Vel ℞ *Ol. de lateribus, de caſtor. an.* ℥. ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. *ol. deſtill. caryophyl.* ʒ. ß. *thuris,* ℈. ß. *benzoin.* ℈. j. *ceræ parum.* F. Linimentum.

Vel ℞. *Ol. de lateribus, caſtor. an.* ℥. ß. *deſtill. nucis moſch. caryophyl. cinnamom, an.* ℈. j. *rad. pyrethri* ℈. j. Cum pauca cera F. vnguentum.

Vel ℞. *Pulu. rad. pæon. valerian. maioran. an.* ℥. ß. *rutæ* ʒ. ij. *ſucci verben.* ℥. ß. *teſticul. caſtor.* ʒ. j *medull. nucum anacard. an.* ℥. ij. *Cum pinguedine vrſi,* F. vnguentum. Commendatur & hoc,

℞. *Ol. coſtini. iuniperin. an.* ℥. j. *nardin.* ℥. ij. *de caſtor.* ℥. ß. *ſpicæ* ʒ. iij. *pulu. cinnam. nuc. moſch. an.* ʒ. j. *caryophyl. macis, flor. anthos, lauendul. ſtœchad. Arab. ſpic. Indic. Celt. an.* ʒ. ß. *roſar. purpurear. cubebar. ſileris montan. piper. long. cardamom. an.* ℈. ij. *vini maluatic.* ℥. iij. *aq. roſar.* ℥. iv. Coq. ad conſumption. humiditatis, & colentur; poſtea adde *ſpec. diambr. diamoſc. dulc. diamb. an.* ʒ. j. *moſch. in aq. roſar. diſſolut.* ʒ. ß. Miſce pro vnguento, quo poſt lotionem occiput illinatur.

Nonnulli hoc commendant:

℞. *Pingued. vrſi*, eamque pone in veſicam vrſi cum eius vrina, ſtent ſimul per octiduum, poſtea extrahe, & add. ſucci hormini, euphraſiæ, verbenæ bugloſſ. valerian. aloes part. æq. F. vnguentū.

Non prætereundum eſt hic vnguentum, quod miris laudibus efferunt, & Carolum Ducem Burgundiæ à Doctore quodam Anglo decem millibus florenorum emiſſe, & tantæ efficaciæ eſſe ſcribunt, vt perpetuam rerum memoriam pariat. Etſi verò hæc merito

illius recordemur, quod Galen. 4. *de comp. ſ. med. ſ. loc. cap.* 4. ſcribit de medicamentis ad ſuffuſiones; promiſſiones horum omnium eſſe magnificas, effectus verò aliquando nullos, aliquando valdè exiguos; & facilè crediderim laudes illas hoc vnguentum non ſuſtinere: tamen etiam non negauerim ad memoriam vtile eſſe. Paratur autem hoc modo.

℞. *Succ. fol. meliſſ. baſilic. flor. myricæ, lilior. primulæ veris, roriſmarin. lauendul. borragin. geniſt. an.* ℥. ij. *aq. vitæ, nymphææ roſar. violar. an.* ℥. j. *cubebar. cardamom. gran. paradiſ. ſantal. citrin. carpobalſam. ireos, croci orient. ſatureiæ, pœniæ, thymi, an.* ℥. ß. *ſtyracis liquid. calamit. opopanac. bdellij, galbani, gummi ehedræ, ladan. an.* ʒ. vj. *rad. ariſtoloch. long. pœoniæ, ol. terebinth. nardin. coſtini, iuniperin. laurin. maſtichin. de been, de ſpica, an.* ʒ. v. Pulueriſanda pulueriſentur, & miſceantur omnia, deſtillentur per Alembicum ſecundum gradus ignis, & aqua, ac oleum ſeparetur. Vſum eius hunc eſſe ferunt, vt primis duobus menſibus nares, & aurium meatus quotidie magnitudine piſi illinantur; ſequentibus duobus menſibus tertio quoque die; aliis duobus menſibus bis in ſeptimana deinceps ſingulis ſeptimanis ſemel, hinc 14 diebus ſemel, vt ita annus cōpleatur; tandem ſequentibus annis ſingulis bimeſtribus ſemel.

Chriſtophorus à Vega *art. med. lib.* 3. *c.* 10. adhibita diæta frugaliore ex carnibus perdicum, gallinarum, turturum in prandio, paſſularum & amygdalarum dulciū in cœna & vino oligophoro rubro propinato per 20. dies, ſolū puluſequ. Doſin. ʒ. j. ß. exhibuit.

℞. *Calaminth. origani, puleg. an.* ʒ. iij. *macer. cinnamomi, an.* ʒ. ij. *piperis, gal. zinz. caryo. cubeb. an.* ʒ. ß. *caſtor.* ℈. ij Trita M. vtatur ſex diebus continuis ʒ. j. ieiuno ſtomacho cum ℥. j, vin. alb. aut ℥. *ij.* aquæ mulſæ vel puluer. ℈. *ij.* M. cum ſyrupo de ſtœchade ℥. ß. ac deinceps propinetur mixtura diluta ℥. j. ß. aq. fœnicul. ſiue cardui benedicti. Hora ſomni peſſulum j. ex ſequēti antidoto ſiniſtræ nari indidit, ac deinde ægrum legere iuſſit per horam j. vel ij. quæ vellet, tandem extracto peſſulo dormire. Manè expergefactum affirmat lectorum exactè meminiſſe, & ſine hæſitat. ei recitaſſe.

℞. *Ment. ſicc. puleg. euphr. verbenæ, ſem. coriand. præpar. calliſtrich. an.* ʒ. j. *flor. anthos.* ʒ. j. ß. *cal. arom. cinnam. an.* ʒ. ij. *caryoph.* ʒ. j. ß. *moſchi. galliæ moſch. an.* g̃. vj. *mellis anacard. ſtyrac. calamit. an.* ʒ. ß. Formentur cum aqua fœniculi in peſſulos, Vel tale fiat *Balſamum.*

℞. *Balſ. maioran. rutæ, an.* ʒ. j. *ſuccini* ℈. j. *Extr. rad. valerian. acori. an.* ℈. j. *confect. anacard.* ʒ. j. *galliæ moſch.* g̃. v. M. pro Balſamo.

SACCVLVS.

℞. *Flor. lauendul. roriſmarin. ſaluiæ, fol. maioran. meliſſæ, flor. ſtœch. Arab. ſerpell. an.* M. ß. *nucis moſch. macis, caryophil. an.* ʒ. j. *ſtyrach. calamit. benzoes, an.* ʒ. ß. *ſem. carui* ʒ. ij. Fiat ſacculus.

Cum etiam odores hic aliquid emolumenti conferant, in hunc vſum eiuſmodi pomum odoriferum præſcribi poteſt.

℞. *Rad. ireos* ʒ. j. ß. *ſeſeli, ſtœchad. an.* ʒ. ij. *nucis moſchat.*

menth.e, an. ʒ. j. *thuris*, *calamenth. ſtyracis, calamit. ligni aloes, an.* ʒ. ß. *ambræ* ℈. j. *ladani q. ſ.* ad formandum pomum. In intemperie frigida & ſicca intemperie conueniunt malua, althæa, flor. borrag. bugloſſ. ol. chamæmel. aneth. amygdal. dulc. E. G. Paretur talis lotio.

℞. *Rad. althææ* ℥. iij. *caryophyllat.* ʒ. j. *betonic. maioran. an.* M. j. *flor. violar. borragin. bugloſſ. roſar. chamæmel. lauendul. an.* P. j. Coq. in lacte pro capitis lotione.

AMVLETA etiam quædam, quæ appenſa geſtantur, ab autoribus hic commendantur. Ametyſtus lapis geſtatus ſenſus omnes acuere, Beryllus quoque intellectum memoriamque roborare ſcribitur. Rhaſes linguam vpupæ appenſam obliuionem tollere refert. Paratur etiam annullus ex auro puro, in quo incluſus eſt Adamas, ſub coniunctione *Plumbi*. & ♃ in ♈. quem ad memoriam & ingenij præſtantiam valere ex Hermete refert Mizaldus *cent.* 1. *memor. aph.* 19. de quo cuique liberum iudicium eſto.

Diæta.

In læſa memoria, & Ratiocinatione à cauſſa frigida humida, quæ frequentiſſima eſt, diætæ ſit hæc ratio, quæ etiam ſanis, quibus ex eadem cauſſa memoria eſt debilior, ſi medicamenta cerebrum roborantia modo propoſita coniungant, ad memoriam augendam prodeſt, Poterat equidem e[illegible] ex iis, quæ ſuprà *par.* 1. c. 2. 3. [illegible]. de diæta dicta ſunt, pe[illegible], eam tamen præſentib[illegible] [illegible]ibus accommodare [illegible].

Aër ſit [illegible]a moderatè calefaciens & ſiccans, purus & tenuis, vel talis arte paratur, vt ſupra dictum. Caput ab aëris externis iniuriis & frigore ac humiditate muniatur.

Cibus item ſit moderatè calefaciens, & ſiccans, ac tenuis ſubſtantiæ; condiatur caryophyllis, nuce moſchat. cinnam. galang. piper. zingiber. croco, maioran. ſaluia. Gallinarum cerebrum hic valde commendatur, & id adeo iuuare ſcribit Cardanus, vt aliquos, qui delirare cœperint, reſipiſcere fecerit. Abſtinendum à carne porcicina, anatina, anſerina & piſcibus, præſertim mollioribus, lacte, caſeo, leguminibus, braſſica, lactuca, papau. fructibus horariis, & omnibus, quæ vaporoſa ſunt, craſſæ ſubſtantiæ, & coctu difficilia. Vinum moderate ſumptum ſpiritus exhilarat, & coctionem adiuuat: copioſius autem ſumptum multos vapores ad cerebrum mittit, qui caput replent, ſpiritus turbant, & calorem extinguunt. Imprimis vitentur crapula & ebrietas, maximæ ingenij & memoriæ peſtes. Ac ſi incommodum aliquod ex vſu vini percipiatur, eius loco ſubſtituatur aq. mulſa, in qua acorus, nux moſchat. cinnamom. cocta ſunt. Cereuiſia ſit pura, non vaporoſa multum.

Corpus exerceatur moderatis laboribus, extrema ſæpe fricentur, caput manè diligenter pectinetur, vt pori cutis aperiantur. Et vt aliæ functiones otio torpent, exercitio verò expeditiores fiunt: ita & hæ functiones crebro exercitio acuuntur. Vt enim Hippocrat. *6. Epid. comment. 5. aph.* 11. ſcribit, ψυχῆς περίπατος φροντὶς ἀνθρώποις. Ideóque

memoria acuenda multum memoriæ mandando; iudicium, res ſubtiles meditando. Tempeſtiuè tamen id fiat, non ſtatim à cœna, vel prandio, ſed præcipuè tempore matutino, quo tempore ſpiritus inſtaurati & refecti ſunt, & organa coctionis in ſuis functionibus non ita occupantur. Vnde aurora Muſis amica rectè dicitur. Contrà nocturnæ lucubrationes ingenio non parum obſunt vt Marſil. Ficinus, *lib. 1. de tuend. ſanit. cap. 7.* prolixè docet. Somnus & vigiliæ ſint moderata, Somnus non mox à cibo ineatur; diuturnus vitetur; fugiat æger mœſtitiam, & animi ſollicitudinem, & ad lætitiam diſponatur.

In obliuione verò à frigiditate & ſiccitate, diæta ad calidum & humidum vergat: cibi omnes ſint calidi & humidi, vinum dilutum moderatè bibatur: exercitia ſint moderata: ſomnus lõgior: caput abluatur decocto flor. chamæmel. & meliloti. A Venere ſanè abſtinendum.

Quæ de artificiali, ſeu locali memoria apud Ciceronem, Quintilianum, & noſtro ſæculo in multis hac de re editis libellis habentur, huius loci non ſunt. Etſi enim arte ea non parum adminiculi memoriæ in ſinis ſuppeditatur, & mira per eam præſtari poſſint; tamen præſupponit illa memoriam & phantaſiam ſaluam, ac bene ſe habentem: ac quo quis hiſce magis valet, eò ad hanc artem tractandam aptior eſt, quo minus ineptior. Itaque vt claudus ad ſaltandum ineptus ita qui Phantaſiæ & Memoriæ imminutæ, aut abolitæ vitio laborat, de quo hic agimus, is nihil vel parum auxilij ab hac parte ſperet.

Exempla curationis læſæ memoriæ, & multa ad eam vtilia medicamenta videantur apud F. Hildesheimium, *ſpicileg. 3.*

CAPVT VI.

De Delirio in genere, & de delirio ſimplici, Paraphrenitide, ac temulentia.

NOn ſolum autem imminuũtur & abolentur Phantaſia ac Ratiocinatio, ſed etiam quandoque deprauantur, quæ functionum harum deprauatio ſiue ſit phrenitis, ſiue Melancholia, ſiue Mania, ſiue quæcumque Phantaſiæ, & Ratiocinationis deprauatio, Græcis in genere παραφροσύνη Latinis delirium & deſipientia appellatur. Occurrunt tamen & aliæ horum ſymptomatum appellationes. Hippocrates & Galenus ad leuem deſipientiam ſignificandam ferè vocabulis ληρῶσαι, ſiue παραληρῶσαι, παραφρονῆσαι, & παραχῆναι vtitur; itẽ, παραπαῖσαι & παρακρῦσαι: ad grauem ἐκστῆναι, μανῆναι & ἐκμανῆναι. Παρακόψαι verò promiſcuè de vtraque vſurpatur; Παραφέρεσθαι verò maiorem, quam leuem mentis errorem, & ad inſaniam, ac furorem quendam gradum ſignificat.

Etſi verò magna ſit deliriorum varietas: tamen in genere in deprauatione functionum principũ Phantaſiæ, ac Ratiocinationis

conueniunt, quādo ſcilicet phantaſmata, ſeu imagines, nec quæ debent, nec vt debent, offeruntur, nec, vt par eſt, coniunguntur; ſed phantaſmata à conſuetudine & ratione aliena obiiciuntur, ac inordinatè & confusè mouentur, ac diuerſorum obiectorum ſimulachra ſimul offeruntur, & ineptè coniunguntur, vnde abſurda & loquuntur & agunt delirantes.

Acciditq; delirātibus tale quid, quale dormientibus in inſomniis: vnde, vt ſupra dictum, non ineptè ſomnia deliria dormientium, & deliria vigilantium ſomnia appellantur.

Nota. Ideoque etiam in genere, quæ deliriorum cauſſa ſit, quærendum. Cum verò nec ad conformationem ſolam, nec ad ſolutam vnitatem hæc ſymptomata referri poſſint: cum videamus multos delirio corripi, in quibus neutrum horum læditur, vel cerebro, vt parte ſimilari, læſa, vel ob errorem externum hæc ſymptomata excitari neceſſe eſt.

Capiuaccius melancholici delirij cauſſam proximam Phantaſma tenebricoſum; Maniaci verò igneum Phantaſma, & rectè quidem, ſtatuit. Cùm enim ratiocinantem oporteat phantaſmata ſpeculari, & ipſa etiam phantaſia circa ſuas imagines, & obiecta verſetur, ſi illa non rectè ſeſe habeant, functio illa deprauatur, & perinde ſeſe res habet, vt dum ſpecies viſibilis rei albæ per vitrum rubrum conſpectæ, rubra aut res quieſcens mota videtur obiecti ſeu ſpeciei viſibilis, quod à medio concepit, vitium.

Delirium quid. Itaque in genere delirium definiri poteſt, actio deprauata Phantaſiæ ac Ratiocinationis, à phantaſmate abſurdo & inconueniente oblato orta. Phantaſmatis autem huius p.n. ſe habentis cauſſam idem rectè in ſpiritibus quæris. Sicut enim, vt *de Vertigine* diximus, ſpiritus animales ſi circumrotentur, hanc qualitatem ſpeciei per viſum oblatæ communicàt, ita ſi alio etiam modo p.n. ſint affecti, ſpecies & obiecta facultatum principum deprauare ſolent.

Atque ita cauſſa proxima horum ſymptomatum in ſpiritibus Animalibus quærenda: quam ſi quis ad morbum cerebri, vt partis ſimilaris conſiderati, referre velit, non repugnamus. Hoc tantum notandum, cerebrum, vt partem ſimilarem poſſe conſiderari primò vt mixtum, deinde vt viuens & calore vitali præditum, per quem animæ vegetantis actiones perficit: & tertiò vt includit ſpiritum, qui ſolus proximum harum actionum inſtrumētum eſt. Hinc accidit, vt etſi temperies cerebri lædatur, quod ſæpè fit in febribus, & aliis morbis: tamen delirium nullum accidit, vbi malum ſpiritibus non communicatur. Vbi verò ſpiritus ille cerebri inſitus, & conſequenter etiam reliqui, qui in eo continentur, afficiuntur, tum deliria contingunt. Cum enim ſpiritus illi, quibus Anima in obeundis actionibus illis principibus vtitur, debeant eſſe temperati, tenues, puri, lucidi, & ordinatè, ac certo quodam ac regulari modo moueri, ſi quid horū deſit, & mutetur, vitiumque illud ſpeciebus & Phātaſmatibus cōmunicetur, varia deliriorum genera excitantur.

Cum autem duo ſpiritus, quem

vtrumque Animalem dicimus, ſunt in cerebro, vnus inſitus, qui proximum, & maximè intimum animæ in actionibus iſtis obeundis inſtrumentorum eſt, quique ad temperiem cerebri pertinet, eamque perficit; alter, qui in cerebro generatur, quo Anima etiam in actionibus ſenſuum tum internorum tum externorum, vt & motu Animali vtitur: ſi ille ſpiritus mobilis, quem in ſpecie animalem nuncupare ſolemus, à cauſſis p. n. quod facilè fieri poteſt, nimium calidus vel impurus reddatur, & inordinatè ac irregulariter moueatur, leuiora deliria excitātur; ſi verò ille inſitus à ſtatu naturali deflectat, grauiora illa & pertinaciora deliria contingunt.

Atque ita delirij ſeu deſipientiæ in genere cauſſa quærēda eſt in p. n. conſtitutione ſpiritus animalis in cerebro, ſiue illius inſiti & fixi, ſiue mobilis. Etenim ſi hic impurus fiat, vel inordinate ac irregulariter moueatur, vitium id communicatur phantaſmatibus, circa quæ occupatur ratio: vnde non ea, quæ debebant, menti præſentantur, ſed aliena & abſurda, nec eo modo quo debeant, ſed aliena qualitate infecta, nec ordinatè intellectui offeruntur, ſed vel omnia ferè ſimul, &, confusè, vel inordinatè, & quæ diuerſiſſima ſunt, & non cohærentia, dum ſimul occurrunt connectuntur.

Deliriorum differentia.

Deliria autem hæc differūt primo loco affecto, quod nimirum nunc cerebrum per ſe afficitur, & ipſum cauſſam delirij ſuppeditat; nunc per συμπάθειαν afficitur cauſſa delirij à venoſo & arterioſo genere, hypochondriis à diaphragmate, ventriculo, vel aliis partibus communicata. Et quidem nunc cauſſa illa, vti modo diximus, ſaltem ſpiritus animales in cerebro mobiles, nunc etiam ſpiritū inſitum vitiat. Deinde cauſſa efficiente. Interdum enim ſolus vapor ſine humore deliria excitat, iis, quæ ebriis eadem de cauſſa accidunt non abſimilia; interdum ſanguis, bilis flaua, vel humor melancholicus: aut ater delirij cauſſa eſt. Atque ex hac humorum varietate, & imprimis morum ac ingeniorum diuerſitate varij ſunt deſipientium ordines. Quidam enim ſola cogitatione delirant, imaginando abſurda phātaſmata, qui ſæpè longam telam abſurdarum cogitationum texunt, etſi pauca loquantur vnde σιωπηροὶ nuncupantur; alij ſermone delirant, qui ridicula, aliena, magnifica, vel maledica proferunt, alij opere, & factis cogitationes ſuas abſurdas & aberrantes explent. Efficiūtq; hæc omnia vel μετὰ γέλωτος, vel μετὰ σπουδῆς, ſicut παραφροσύνης differentias haſce ſtatuit Hippocrat. *6. aphor. 53.* Et rurſum quædā παραφροσύνη κωμώδης eſt, quædam θρασεῖα, ἢ τραγώδης. Vt autem de deliriorum generibus diſtinctè agamus, ita commodè diuidi poſſunt. Primò eſt delirium ſimplex, quod nomine generis exprimitur, & λῆρος ac παραφροσύνη nominatur, cum reliqua deſipientiæ genera ſua peculiaria nomina habeant. Eſt enim ſecūdò phrenitis: tertiò melācholia: Quartò Mania, & quæ ſub his comprehenduntur.

De Delirio ſimplici.

Delirium ſimplex.

Et primò quidē ſimplex deliriū quod attinet, etſi vox delirij & παραφροσύνης omni deſipientiæ generi tribuatur: tamen in ſpe-

bòreæ, ter, vel quater in alembico deſtillatæ inungebat.

Laudatur & hoc Meſuæ tanquam expertum, & ſatis vtile.

℞. *Mellis anacard. thuris. rad. cyperi, acori, an.* ℥. j. *piperis, macropiper. an.* ℥. ß. *myrobalan. chebul. Indor. an.* ℥. j. *mellis q. ſ.* F. Electuariũ, cuius doſis à ʒ. j. ad ʒ. ij.

Vel ℞. *Conſeru. lilij conuall. betonic. ſaluiæ, roriſmarin. an.* ℥. j. *lauendul.* ℥. ß. *Spec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ʒ. ß. *ſem. carui, caryophyll. cubebar. nuc. moſchat. an.* ʒ. ß. *ol. cinnam. gutt.* vj. *cum ſyrup. de ſtœchad. vel* ſ. q. *ſacchari in aq. roſar. diſſolut.* F. Electuarium.

℞. *Conſer. beton. meliſſ. lilij conuall. anthos, an.* ℥. j. *mell. anacard.* ℥. ß. *ſpec. diambr. diamoſc. dul. an.* ʒ. j. *cum ſyrup. de ſtœch. vel conſeru. myrobolan. chebulor.* F. Electuarium.

℞. *Cinnam. ſpicanard. caryoph. an.* ℥. ß. *macis, zedoar. an.* ʒ. ij. ℈. ij. *moſchi* g̃. v. *ambræ* g̃. vj. *confect. anacard.* ʒ. ij. *ol. nuc. moſc.* ʒ. ij. *cum ſyrup. de beton. q. ſ.* F. Electuarium.

Platerus hoc præſcribit.

℞. *Confect. anacardin.* ʒ. ij. *conſ. maioran. roriſmar. an.* ℥. ß. M. & fiat Electu. de quo quantitas nuc. moſchat. mane & veſperi ſumi poteſt.

AQVÆ COMPOSITÆ.

℞. *Rad. ireos, valerian. an.* ʒ. ß. *meliſſ. beton. origan. roriſmar. an.* M. j. ß. *flor. primulæ Veris, lilij conuall. lauend. roſar. rubr. an.* M. ij. *ſtœch. Arab.* ℥. ß. *cinam. opt.* ℥. ij. *galang. macis, caryoph. nuc. moſch. an.* ℥. ß. *cubeb. cardam. an.* ʒ. vj. *ligni aloës* ℥. ß. *Spec. diamb.* ℥. j. *aſæ dulcis* ℥. ß. *Inciſis & craſſo modo contuſis affund. vini maluatic. vel rhenani, & aq. roſar. an.* ℔. iij. *vel* iv.

Stent in digeſtione per octiduũ poſtea deſtillentur.

Alia ℞. *Aq. betonic. bugloſſ. flor. tiliæ, an.* ℔. *Spirit. vini opt.* ℔. ß. *flor. roriſmar. roſar. rubr. maioran. flor. bugl. an.* M. j. *ſpec. confect. anacardin.* ℥. ij. Stent in digeſtione per menſem, hinc deſtillentur.

Vel ℞. *Flor. lilij conuall.* M. ij. *Spirit. ſeu aq. deſtillat. de baccis iuniper.* ℔. iv. Stent in digeſtione per dies 14. Hinc colentur, & exprimãtur. Suo tempore adde *flor. ſalu. roriſmar. lauend. an.* M. j. *Spec. diamoſch. dulc. diambr. an.* ʒ. ij. Macerẽtur per menſem, & hinc in vitro per cineres deſtillentur. Huius aq. cochl. j. ter in ſeptimana ſumptum memoriam robotat, ſpiritus animales illuſtrat, & ab apoplexia & epilepſia præſeruat.

Vel ℞. *Flor. roriſmarin. bugloſſ. meliſſ. an.* q. v. Minutim incidantur & add. ſacchar. alb. q. ſ. & in ſole aqua ſucculenta deſtilletur, de qua ſingulis diebus mane cochlear. j. hauriatur.

Prẹſtat tamẽ hãc aquã tribus collobiis in M. B. aut cinerib' parare.

Vtilis eſt & aqua ſophorum Dorncreilij, vt & aqu. ſequens Vid. Vidij, quam *l. 7. de M. cap. 5.* deſcribit & mirificè memoriam confortare & ingenium acuere ſcribit, ſi mane ʒ. ij, ſumantur.

℞. *Spirit. vin. opt.* ℔. v. *aq. bugloſſ. meliſſ. betonic. ſtœchad. flor. lilij conuall. an.* ℔. ß. *flor. anthos. roſar. rubr. bugloſſ. maioran. an.* M. j. *ſpec. diaplir. diacaſtor. an.* ʒ. iij. *confect. anacard.* ʒ. j. Infundantur priùs flores, poſt ſpecies: Stent in digeſtione per menſem 1. poſtea deſtillentur.

Sequens aq. ſapientiæ nonnullis dicta etiam commendatur.

℞. *Rad. bugloſſ.* ℥. ij. *coſti amari &*

cand. ℥. j. *cyperi rotund.* ʒ. ij. *pæon. maris* ʒ. iij. *summitat. maioran. veruenæ, euphraſ. flor. anthos, betonicæ, primulæ veris, an.* M. iij. *meliſſ.* M. ij. *lauend.* M. j. *ſtœchad. Arab.* ʒ. vj. *ſantal. albi, rubri, citrini, an.* ʒ. v. *chebulor. bellirici myrobal. chebul. Indor. citrinor. piperis longi, & nigri, caſtorei, cardamomi, anacard. an.* ʒ. j. *cubebar.* ʒ. ij. *baccar. lauri excort. an.* ʒ. iij. *nuc. moſch.* ʒ. ij. Puluériſentur ſubtiliſſimè, flores autem incidantur.

Affunde *Aq. lily conuall. vel bugloſſ. Italic. flor. tiliæ, roriſmarini, aqu. aureæ Langij, an.* ℥. ix. *vini maluatici* ℔. xj. Adde *ſpec. lætif. Rhaſis, lætif. Galeni, an.* ʒ. j. *trochiſc. Galliæ moſchat.* ℈. ij. Stent in infuſione in loco calido per 8. dies, deinde deſtillentur igne lentiſſimo in M. B. addendo poſteà *Magiſter. perlar.* ʒ. ij. *tinctur. corall.* ʒ. j. *eſſent. croci* ℈. ß. *ſolut. ſapphyri* ℈. j. *tinctur. Argent.* ℈. j. Miſce.

Vſus. Hæc aqua ingenium ob nimiam humiditatem & frigiditatem ſtupidum acuit, memoriam eandē ob cauſſam labilem debilemque mirificè confortat, ſenſus omnes ſpiritusque viuificat, atque exhilarat, melancholiam reprimit. Doſis eſt ʒ. j. alternis diebus.

Aquæ vitæ duæ precioſiſſimæ, quas Caſparus Peucerus deſcribit in ſuo Tractatu de memoria, & ex aulis principum accepit.

Prima.

℞. Vuarum Creticar. vel Damaſcen. grand. (officinæ Cybebas vocant) ℥. ij. Concid. minutim & infund. vini ſublimati ℔. j. ß. aut dimid. canthar. Inſolentur autem calido loco, reponanturque octiduum vaſe vitreo benè obturato, adde *flor. ſalu. minoris, roriſmarin. borraginis, bugloſſ. an.* ʒ. ij. *roſar. rub. exareſact. lilior. conuall. an.* ℥. ß. *meliſſ. cortic. citri. recent. betonicæ, flor. tunicis an.* ʒ. ß. *ſantal. citrin. rubr. an.* ʒ. ij. Deducantur omnia in tenuiſſimum puluerem, & ſic infuſa tepido loco aſſeruentur, macerenturque tamdiu, donec liquor iniectorum vires omni ex parte exſorbuerit ac combiberit, quod ſapore deprehenditur, fitque ferè ſpatio 2. menſ. Nihil obfuerit, ſi integram æſtatem Solis radiis expoſueris. Tandem per manicam Hippocrat. traiiciantur. Si libet, adiici poſſunt, *moſchus, ambra, lapides precioſi, margaritæ orientales, vnicornu,* vt aqua tanto fiat fortior. Doſis cochlear j. aut ß. ieiuno ſtomacho.

Altera aqua.

℞. *Cinnamomi* ℥. ß. *zingiberis* ℥. ij. *ſantal. omnium, an.* ʒ. iij. *caryophyll. galangæ, nucis moſchat. an.* ℈. iv. *macis, cubebarum, an.* ʒ. ß. *cardamomi* ʒ. j. ß. *zedoariæ, ſem. nigellæ, an.* ℥. j. ß. *aniſi, fœniculi, paſtinac. ſylueſtr. ocymi, radic. angelic. caryophyllat. glycyrrhiz. calami aromat. valerianæ minor. fol. ſcarleæ, thymi, calaminth. puleg. menthæ, ſerpill. maioran. an.* ʒ. j. *flor. roſar. rubr. ſaluiæ, betonicæ, roriſmarini, ſtœchados, bugloſſ. borraginis, an.* ʒ. ij. *cortic. citri* ʒ. j. ß. *ſpec. diambræ, aromat. roſat. diamoſch. dulc. diamargarit. diarrhod. Abbat. Elect. de gemmis, an.* ʒ. j. ß.

Terenda terantur, & infund. libris aquæ vitæ præſtant. vj. hoc eſt, duobus canthar. ſinantur in vitreo vaſe 15. dies continuos ſtare occluſo ſubinde vaſis oſculo. Deinde deſtillentur per alembic. in B. M. arctè occluſis commiſſuris.

In aqu. extillatam ponantur ſantal. teſſeratim incil. ʒ. j. *moſch. ambræ, in pet. illig. an.* g. iij. *vel*. v. *iulepi roſati clariſſ.* ℔. ß. Stentque ita per dies 15. poſtea aqua ſeparetur. Præſentanea auxilia ſunt aquæ hæ ad reparandam memoriam.

Pulueres. ℞. *Rad. cyperi, croci, myrrhæ, thuris, piper. alb. an.* ʒ. j. F. puluis, detur à ℈. j. ad ʒ. j.

Vel ℞. *Raſur. eboris. C. C. caſtorei, an.* ʒ. j. *moſch. ambr. an.* g. iij. F. puluis.

Antiquitus valdè celebratus eſt puluis ſequens.

℞. *Thuris maſculi* ʒ. j. *piper. longi vel albi* ℈. ß.

Deducta in puluerem propinentur ieiuno ſtomacho, aliquot diebus ſub aurorã cum vino vel aqua mellis.

Marſilius Ficinus *libr.* 2. *de ſtudioſ. ſanit. capit.* 9. è tribus illis muneribus, quæ Magi Chriſto obtulerunt, confectionem auream parat memoriæ conſeruandæ, ingenio acuendo, ſenſibus vegetandis ſpirituſque fouendis & roborandis vtilem.

℞. *Thuris* ℥. ij. *myrrhæ* ℥. j. *aurifoliat.* ʒ. ß. Cum vino fiant pilulæ, quarum aliquot ſub auroram ſumantur.

℞. *Succini odorati* ʒ. j. (poſſet etiam ambra ſumi) *cubebarum, thuris, myrrhæ, an.* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. j. Cum vino f. pilulæ mediocres, quarum duæ vel tres alternis diebus ante decubitum dentur.

℞. *Nuc. moſchat. thuris, ligni aloes, raſur. ebor. an.* ʒ. ß. *ſem. aniſi, ſinapi, coriandr. præparat. cubebar. an.* ℈. j. *cinnamomi.* ʒ. ij. *margaritar. præparat.* ʒ. ß. *moſch. ambr. an.* g. vj. *manus Chriſti perlat.* ʒ. vj. F. puluis, de quo cum pane albo vino ſubdulci madido cubitum ituris bis in ſeptimana ʒ. j. vel ʒ. j. ß. ſumat. Multum etiã prodeſt, præſertim apud ſenes, in memoria deperdita inſtauranda puluis Trichemij, qui ita paratur.

℞. *Macis, cubebar. caryophyll. an.* ʒ. vj. *fol. ſenæ elect. chamæpyt. zingiber. albi, cryſtall. t. tartari an.* ʒ. v. *radic. calami aromat. gentianæ, ſem. cumini, ſileris montani, aniſi, petroſelini, ſpicæ nardi, an.* ℥. ß. *magiſter. corallor. perlarum, an.* ʒ. ij. Redigantur ſecundum artem in puluerem. Doſis eſt ʒ. j. Hunc accipiat per primum menſem manè & veſperi ante cibum horis tribus in vino, vel etiam brodio: ſecundo menſe tantum manè: tertio menſe manè, ter in ſeptimana: quarto menſe bis in ſeptimana, & ſic deinceps per aliquot menſes.

Valdè commendatur ſequens Tragæa, de qua manè & veſperi tantum, quantum duo vel tres cuſpides cultri capere poſſunt, ſumantur.

℞. *ſem. leuiſtici, petroſelini, ammeos, aniſi, apij, an.* ʒ. ß. *thymi, epithymi, hyſſopi, origani, an.* ʒ. j. *ſpic. Celt. cinnamomi, ſem. rutæ an.* ʒ. ij. *piperis albi, & nigri, chelidon. an.* ʒ. j. ß. *myrobal. omnium, an.* ℈. ij. *ſal gemmæ, chamædryos, centaur. vtriuſque, marrubij, an.* ʒ. ij. *cum pauco ſaccharo* F. Tragæa.

PILVLÆ.

℞. *Pilu. cubebar. calamens. nuc. moſchat. caryophyll. thuris an.* ʒ. ß. *ambræ,* ℈. j. *moſchi* g. [illegible] *in ſucco, & aqu. maioran. vel ſaluiæ, aut*

ſyrup. de ſtœchad. F. pilulæ è ʒ. xij. & conſpergantur ſpec. diambr. & ſumantur hora decubitus 4. vel 6. quotidie per integrum menſem.

RotVLÆ & MORSVLI.

℞. *Nucis moſchat. num.* ij. *caryophyll, num.* vj. *ligni aloes* ʒ. j. *ſacchar, in aqu. maioran diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ.

Vel ℞. *Spec. diamoſch. dulc. diambr. flor. lauendul. roriſmarin. an.* ʒ. ß. *cubebar. ſileris montani, flor. ſtœchad. Arabic. ligni aloes, an.* ℈. j. *Spec̃t. confect. anacardin.* ʒ. j. *moſchi, ambr. an.* ℈. ß. *ol. deſtillat. cinnamom. nucis moſchat. caryophyll. an.* ℥. iv. *ſacchar. in aqu. roſarum diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ. Claudinus ſequentes tabulas commendat.

℞. *Ligni aloes* ℈. ij *cardamomi. galangæ, an.* ʒ. j. *cinnamomi* ʒ. ß. *galliæ moſchat.* ℈. j. *ſacchari* ℥. vj. *in aq. flor. citri diſſolut.* F. Rotulæ, de quibus 3. vel 4. manè ſumantur. Vel parentur hi morſuli.

℞. *Sacchar. clarificat.* ℔. ß. *aq. lauendul. borragin. an.* ℥. j. ß. Coq. ad conſumpt. aquæ, poſtea adde *Margarit. præpar.* ℈. j. *eboris vſti, C. C. ſmaragdi præparati, an.* ℈. ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. F. ſ. a. Confectio in morſulis, de quibus vnus vna vice præberi poteſt.

Chymici præter olea ſuperius commemorata etiam hîc commendare ſolent *Elixir proprietatis Paracelſi, Magiſterium perlarum & corallorum, oleum* Vitrioli. *cum aqua [illegible] essentiam meliſſæ, medicamenta ex* Argento. *parata.*

In Intemperie frigida & ſicca, quæ calefaciant, & humectant, requiruntur. Paretur ergo tale electuarium.

℞. *conſeru. flor. borrag. bugloſſ. beton. c. lilij conu. an.* ℥. ß. *Spec. diamargar. frigid.* ʒ. ß. *cum ſyrupo de cunicis, vel ſtœchad.* F, Electuarium.

Externa.

Externa eodem modo ſe habere debent; & in Intemperie frigida ac humida & ſicca ſupra *cap.* 2. 3. *part.* 1. propoſita vſurpanda. Commendatur hic aq. hederæ arboreæ, diligenter deſtillata, & occipiti applicata.

Vtiles & hîc ſunt, extraque capiti applicari poſſunt, aq. deſtillatæ modo propoſitæ.

Vel. ℞. *Spirit. vini opt.* ℔. ß. *caryoph. nucis moſchat. acori veri, maioran. flor ſtœchad. an.* ʒ. ij. Stent in vaſe clauſo, & vbi opus, caput iſto liquore illinatur. Sunt quæ ſequentem aq. vitæ miris laudibus extollant.

℞. *Cubebar, cardamomi, croci confect. anacardinæ, an.* ℥. ß. Affunde ſpiritum vini maluatici ad ſupereminentiam 3. vel 4. digitorum. Stent in infuſione per dies 10. *Hinc* effunditur liquor, & per chartam filtretur, quo tempora & occiput illiniantur.

Vel abluatur caput lixiuio, in quo radices aſari, lauri folia, thus, fol. ſenæ, acorus, flor. chamæmel. maioran. meliſſa, roriſmarin. &c. ebullierint.

Aliàs quidem nimium & præter modum caput rationibus non fatigandum. Redditur enim inde cranium debile, atque ad leuiſſimam auræ iniuriam deſtillationibus obnoxium. Quoties tamen vſus exigit, octauo, vel decimo quoque die, lixiuio abluatur, in quo dicta modo ebullierint, vel eiſdem indatur faeculor. al-

teruter, qui.

℞. *Macis* ʒ. j. *caryophyl. nuc. moſch. maioran. an.* ʒ. ß. *flor. labruſc. roſar. an.* ʒ. j. *ſpic. celtic.* ʒ. ß. Conciſa indantur in ſacculo.

Vel ℞. *Spicæ celticæ* ʒ. ij. *flor. lauendulæ, roſarum, an.* P. j. *maioran. roriſmarini, an.* M. i. ß. *rad. irid.* ʒ. j. Concidantur & panno laneo inſuantur, fingaturque ſacculus, qui feruenti lixiuio impoſitus probè exprimatur, vt vim trahat & ſorbeat. Apprime confortant cerebrum & memorandi facultatem. Adhibeatur & ſapo odoratus, qui.

℞. *Saponis veneti* ℔. ß. *rad. irid. odorat.* ʒ. ij. *calami aromat.* ʒ. ii. ß. *fol. hederæ, caryophyl. cardamo. maioran. thym. ſtœchad. Arab. nigell. meliſſ. an.* ℈. j. ß. Tritis terendis & ſapone deraſo F. cum aqua card. bened. Magdaleon, è quo formentur paſtilli didrachmales.

Ol. thuris deſtillatum illitum valde etiam prodeſt; oleum etiam myrrhæ temporibus & occipiti iniunctũ in confortanda memoria valde efficax eſt. Paratur autem vel per deſtillationem vel per deliquium, ſi ſcilicet oua ad duritiem coquantur, per medium diſſecentur, vitellóque exempto ſpatium puluere ſubtili myrrhæ impleatur, & in cellam ponatur, vt myrrha in oleum reſoluitur, vt & myrrha, maioranæ ſaluiæ roriſmar. nucis moſchat. caryophyll. Laudatur & fel perdicis arteriis temporum ſemel in menſe illitũ.

LINIMENTA & VNGVENTA.

℞. *Ol. de lateribus, nardin. an* ℥. ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. ij. *ol. deſtil. ſaluiæ, maioran. nucis moſchat. an.* ℈. ij. Miſce.

Vel ℞. *Ol. de lateribus, de caſtor. an.* ℥. ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. *ol. deſtill. caryophyl.* ʒ. ß. *thuris,* ℈. ß. *benzoin.* ℈. j. *ceræ parum.* F. Linimentum.

Vel ℞. *Ol. de lateribus, caſtor. an.* ℥. ß. *deſtill. nucis moſch. caryophyl. cinnamomi, an.* ℈. j. *rad. pyrethri* ℈. j. Cum pauca cera F. vnguentum.

Vel ℞. *Pulu. rad. pæon. valerian. maioran. an.* ℥. ß. *rutæ* ʒ. ij. *ſucci verben.* ℥. ß. *teſticul. caſtor.* ʒ. j *medull. nucum anacard. an.* ℥. ij. *Cum pinguedine vrſi.* F. vnguentum. Commendatur & hoc,

℞. *Ol. coſtini. iuniperin. an.* ℥. j. *nardin.* ℥. ij *de caſtor.* ℥. ß. *ſpicæ* ʒ. iij. *pulu. cinnam. nuc. moſch. an.* ʒ. j. *caryophyl. macis, flor. anthos, lauendul. ſtœchad. Arab. ſpic. Indic. Celt. an.* ʒ. ß. *roſar. purpurear. cubebar. ſileris montan. piper. long. cardamom. an.* ℈. ij. *vini malnatic.* ℥. iij. *aq. roſar.* ℥. iv. Coq. ad conſumption. humiditatis, & colentur; poſtea adde *ſpec. diambr. diamoſc. dulc. diamb. an.* ʒ. j. *moſch. in aq. roſar. diſſolut.* ʒ. ß. Miſce pro vnguento, quo poſt lotionem occiput illinatur.

Nonnulli hoc commendant:

℞. *Pinguod. vrſi*, eamque pone in veſicam vrſi cum eius vrina, ſtent ſimul per octiduum, poſtea extrahe, & add. ſuccum hormini, euphraſiæ, verbenæ, bugloſſ. valerian. aloes part. æq. F. vnguentũ.

Non prætereundum eſt hic vnguentum, quod miris laudibus efferunt, & Carolum Ducem Burgundiæ à Doctore quodam Anglo decem millibus florenorum emiſſe, & tantæ efficaciæ eſſe ſcribunt, vt perpetuam rerum memoriam pariat. Etſi vero hac merito

illius recordemur, quod Galen. 4. *de comp. ſ. med. ſ. loc. cap.* 4. ſcribit de medicamentis ad ſuffuſiones; promiſſiones horum omnium eſſe magnificas, effectus verò aliquando nullos, aliquando valdè exiguos; & facilè crediderim laudes iſtas hoc vnguentum non ſuſtinere: tamen etiam non negauerim ad memoriam vtile eſſe. Paratur autem hoc modo.

℞. *Succ. fol. meliſſ. b filic. flor. myricæ, lilior. primulæ veris, roriſmarin. lauendul. borragin. geniſt. an.* ℥. ij. *aq. vitæ, nymphææ roſar. violar. an.* ℥. j. *cubebar. cardamom. gran. paradiſ. ſantal. citrin. carpobalſam. ireos, croci orient. ſatureiæ, pœniæ, thymi, an.* ℥. ß. *ſtyracis liquid. calamit. opopanac. bdellij, galbani, gummi chedræ, ladan. an.* ʒ. vj. *rad. ariſtoloch. long. pæoniæ, ol. terebinth. nardin. coſtini, iuniperin. laurin. maſtichin. de becn, de ſpica, an.* ʒ. v. Pulueriſanda pulueriſentur, & miſceantur omnia, deſtillentur per Alembicum ſecundum gradus ignis, & aqua, ac oleum ſeparetur. Vſum eius hunc eſſe ferunt, vt primis duobus menſibus nares, & aurium meatus quotidie magnitudine piſi illinantur; ſequentibus duobus menſibus tertio quoque die; aliis duobus menſibus bis in ſeptimana deinceps ſingulis ſeptimanis ſemel, hinc 14. diebus ſemel, vt ita annus cõpleatur; tandem ſequentibus annis ſingulis bimeſtribus ſemel.

Chriſtophorus à Vega *art. med. lib.* 3. *c.* 10. adhibita diæta frugaliore ex carnibus perdicum, gallinarum, turturum in prandio, paſſularum & amygdalarum dulciũ in cœna & vino oligophoro rubro propinato per 20. dies, ſolũ puluſequ. Doſin. ʒ. j. ß. exhibuit.

℞. *Calaminth. origani, puleg. an.* ʒ. iij. *macer. cinnamomi, an.* ʒ. ij. *piperis, gal. zinz. caryo. cubeb. an.* ʒ. ß. *caſtor.* ℈. ij Trita M. vtatur ſex diebus continuis ʒ. j. ieiuno ſtomacho cum ℥. j, vin. alb. aut ℥. *ij.* aquæ mulſæ vel puluer. ℈. *ij.* M. cum ſyrupo de ſtœchade ℥. ß. ac deinceps propinetur mixtura diluta ℥. j. ß. aq. fœnicul. ſiue cardui benedicti. Hora ſomni peſſulum j. ex ſequẽti antidoto ſiniſtræ nari indidit, ac deinde ægrum legere iuſſit per horam j. vel ij. quæ vellet, tandem extracto peſſulo dormire. Manè expergefactum affirmat lectorum exactè meminiſſe, & ſine hæſitat. ei recitaſſe.

℞. *Ment. ſicc. puleg. euphr. verbenæ, ſem. coriand. præpar. callitrich. an.* ʒ. j. *flor. anthos.* ʒ. j. ß. *cal. arom. cinnam. an.* ʒ. ij. *caryoph.* ʒ. j. ß. *moſchi. galliæ moſch. an.* g̃. vj. *mellis anacard. ſtyrac. calamit. an.* ʒ. ß. Formentur cum aqua fœniculi in peſſulos, Vel tale fiat *Balſamum.*

℞. *Balſ. maioran. rutæ, an.* ʒ. j. *ſuccini* ℈. j. *Extr. rad. valerian. acori. an.* ℈. j. *confect. anacard.* ʒ. j. *galliæ moſch.* g̃. v. M. pro Balſamo.

SACCVLVS.

℞. *Flor. lauendul. roriſmarin. ſaluiæ, fol. maioran. meliſſæ, flor. ſtœch. Arab. ſerpell. an.* M. ß. *nucis moſch. macis, caryophil. an.* ʒ. j. *ſtyrach. calamit. benzoes, an.* ʒ. ß. *ſem. carui* ʒ. ij. Fiat ſacculus.

Cum etiam odores hic aliquid emolumenti conferant, in hunc vſum eiuſmodi pomum odoriferum præſcribi poteſt.

℞. *Rad. ireos* ʒ. j. ß. *ſeſeli, ſtœchad. an.* ʒ. ij. *nucis moſchat.*

menthæ, an. ʒ. j. *thuris*, *calamenth. ſtyrac*is,*calamit. ligni aloes*, *an.* ℈. ß. *ambræ* ℈. j. *ladani q. ſ.* ad formandum pomum. In intemperie frigida & ſicca intemperie conueniunt malua, althæa, flor. borrag. bugloſſ. ol. chamæmel. aneth. amygdal. dulc. E. G. Paretur talis lotio.

℞. *Rad. althææ* ℥. iij. *caryophyllat.* ʒ. j. *betonic. maioran. an.* M. j. *flor. violar. borragin. bugloſſ. roſar. chamæmel. lauendul. an.* P. j. Coq. in lacte pro capitis lotione.

Amvleta etiam quædam, quæ appenſa geſtantur, ab autoribus hic commendantur. Ametyſtus lapis geſtatus ſenſus omnes acuere, Beryllus quoque intellectum memoriamque roborare ſcribitur. Rhaſes linguam vpupæ appenſam obliuionem tollere refert. Paratur etiam annullus ex auro puro, in quo incluſus eſt Adamas, ſub coniunctione *Plumbi.* & ♃ in ♈. quem ad memoriam & ingenij præſtantiam valere ex Hermete refert Mizaldus *cent. 1. memor. aph. 19.* de quo cuique liberum iudicium eſto.

Diæta.

In læſa memoria, & Ratiocinatione à cauſſa frigida humida, quæ frequentiſſima eſt, diætæ ſit hæc ratio, quæ etiam ſanis, quibus ex eadem cauſſa memoria eſt debilior, ſi medicamenta cerebrum roborantia modo propoſita coniungant, ad memoriam augendam prodeſt. Poterat equidem ea ex iis, quæ ſuprà *par. 1. c. 2. 3. & 10.* de diætâ dicta ſunt, patere, eam tamen præſentibus affectibus accommodare libet.

Aër ſit natura moderatè calefaciens & ſiccans, purus & tenuis, vel talis arte paratur, vt ſupra dictum. Caput ab aëris externis iniuriis & frigore ac humiditate muniatur.

Cibus item ſit moderatè calefaciens, & ſiccans, ac tenuis ſubſtantiæ; condiatur caryophyllis, nuce moſchat. cinnam. galang. piper. zingiber. croco, maioran. ſaluia. Gallinarum cerebrum hic valde commendatur, & id adeo iuuare ſcribit Cardanus, vt aliquos, qui delirare cœperint, reſipiſcere fecerit. Abſtinendum à carne porcicina, anatina, anſerina & piſcibus, præſertim mollioribus, lacte, caſeo, leguminibus, braſſica, lactuca, papau. fructibus horariis, & omnibus, quæ vaporoſa ſunt, craſſæ ſubſtantiæ, & coctu difficilia. Vinum moderate ſumptum ſpiritus exhilarat, & coctionem adiuuat: copioſius autem ſumptum multos vapores ad cerebrum mittit, qui caput replent, ſpiritus turbant, & calorem extinguunt. Imprimis vitentur crapula & ebrietas, maximæ ingenij & memoriæ peſtes. Ac ſi incommodum aliquod ex vſu vini percipiatur, eius loco ſubſtituatur aq. mulſa, in qua acorus, nux moſchat. cinnamom. cocta ſunt. Cereuiſia ſit pura, non vaporoſa multum.

Corpus exerceatur moderatis laboribus, extrema ſæpe fricentur, caput manè diligenter pectinetur, vt pori cutis aperiantur. Et vt aliæ functiones otio torpent, exercitio verò expeditiores fiunt: ita & hæ functiones crebro exercitio acuuntur. Vt enim Hippocrat. *6 Epid. comment. 5. aph. 11.* ſcribit, ψυχῆς περίπατος φροντὶς ἀνθρώποισι. Ideóque

memoria acuenda multum memoriæ mandando; iudicium, res ſubtiles meditando. Tempeſtiuè tamen id fiat, non ſtatim à cœna, vel prandio, ſed præcipuè tempore matutino, quo tempore ſpiritus inſtaurati & refecti ſunt, & organa coctionis in ſuis functionibus non ita occupantur. Vnde aurora Muſis amica rectè dicitur. Contrà nocturnæ lucubrationes ingenio non parum obſunt vt Marſil. Ficinus, *lib. 1. de tuend. ſanit. cap. 7.* prolixè docet. Somnus & vigiliæ ſint moderata. Somnus non mox à cibo ineatur; diuturnus vitetur; fugiat æger mœſtitiam, & animi ſollicitudinem, & ad lætitiam diſponatur.

In obliuione verò à frigiditate & ſiccitate, diæta ad calidum & humidum vergat: cibi omnes ſint calidi & humidi, vinum dilutum moderatè bibatur: exercitia ſint moderata: ſomnus lõgior: caput abluatur decocto flor. chamæmel. & meliloti. A Venere planè abſtinendum.

Quæ de artificiali, ſeu locali memoria apud Ciceronem, Quintiliánum, & noſtro ſæculo in multis hac de re editis libellis habentur, huius loci non ſunt. Etſi enim arte ea non parum adminiculi memoriæ in ſuis ſuppeditatur, & mira per eam præſtari poſſint; tamen præſupponit illa memoriam & phantaſiam ſaluam, ac bene ſe habentem; ac quo quis luſce magis valet, eò ad hanc artem tractandam aptior eſt, quo minus ineptior. Itaque vt claudus ad ſaltandum ineptus ita qui Phantaſiæ & Memoriæ imminutæ, aut abolitæ vitio laborat, de quo hic agimus, is nihil vel parum auxilij ab hac parte ſperet.

Exempla curationis læſæ memoriæ, & multa ad eam vtilia medicamenta videantur apud F. Hildesheimium, *ſpicileg. 3.*

CAPVT VI.

De Delirio in genere, & de delirio ſimplici, Paraphrenitide, ac temulentia.

NOn ſolum autem imminuũtur & abolentur Phantaſia ac Ratiocinatio, ſed etiam quandoque deprauantur, quæ functionum harum deprauatio ſiue ſit phrenitis, ſiue Melancholia, ſiue Mania, ſiue quæcumque Phantaſiæ, & Ratiocinationis deprauatio, Græcis in genere παραφροσύνη Latinis delirium & deſipientia appellatur. Occurrunt tamen & aliæ horum ſymptomatum appellationes. Hippocrates & Galenus ad leuem deſipientiam ſignificandam ferè vocabulis ληρῶσαι, ſiue παραληρῆσαι, παραφρονῆσαι. & παρακόψαι vtitur; itẽ, παραπαῖσαι & παρακροῦσαι: ad grauem ἐκστῆναι, μανῆναι & ἐκμανῆναι. Παρακόψαι verò promiſcuè de vtraque vſurpatur; Παραφέρεσθαι verò maiorem, quam leuem mentis errorem, & ad inſaniam, ac furorem quendam gradum ſignificat.

Etſi verò magna ſit deliriorum varietas: tamen in genere in deprauatione functionum principũ Phantaſiæ, ac Ratiocinationis

conueniunt, quãdo ſcilicet phantaſmata, ſeu imagines, nec quæ debent, nec vt debent, offeruntur, nec, vt par eſt, coniunguntur; ſed phantaſmata à conſuetudine & ratione aliena obiiciuntur, ac inordinatè & confusè mouentur, ac diuerſorum obiectorum ſimulachra ſimul offeruntur, & ineptè coniunguntur, vnde abſurda & loquuntur & agunt delirantes.

Acciditq; delirãtibus tale quid, quale dormientibus in inſomniis; vnde, vt ſupra dictum, non ineptè ſomnia deliria dormientium, & deliria vigilantium ſomnia appellantur.

Nota. Ideoque etiam in genere, quæ deliriorum cauſſa ſit, quærendum. Cum verò nec ad conformationem ſolam, nec ad ſolutam vnitatem hæc ſymptomata referri poſſint: cum videamus multos delirio corripi, in quibus neutrum horum læditur, vel cerebro, vt parte ſimilari, læſa, vel ob errorem externum hæc ſymptomata excitari neceſſe eſt.

Capiuaccius melancholici delirij cauſſam proximam Phantaſma tenebricoſum; Maniaci verò igneum Phantaſma, & rectè quidem, ſtatuit. Cùm enim ratiocinantem oporteat phantaſmata ſpeculari, & ipſa etiam phantaſia circa ſuas imagines, & obiecta verſetur, ſi illa non rectè ſeſe habeant, functio illa deprauatur, & perinde ſeſe res habet, vt dum ſpecies viſibilis rei albæ per vitrum rubrum conſpectæ, rubra aut res quieſcens mota videtur, obiecti ſeu ſpeciei viſibilis, quod à medio concepit, vitium.

Delirium quid. Itaque in genere delirium definiri poteſt, actio deprauata Phantaſiæ ac Ratiocinationis, à phantaſmate abſurdo & inconueniente oblato orta. Phantaſmatis autem huius p. n. ſe habentis cauſſam idem rectè in ſpiritibus quæris. Sicut enim, vt *de Vertigine* diximus, ſpiritus animales ſi circumrotentur, hanc qualitatem ſpeciei per viſum oblatæ communicãt, ita ſi alio etiam modo p. n. ſint affecti, ſpecies & obiecta facultatum principum deprauare ſolent.

Atque ita cauſſa proxima horum ſymptomatum in ſpiritibus Animalibus quærenda: quam ſi quis ad morbum cerebri, vt partis ſimilaris conſiderati, referre velit, non repugnamus. Hoc tantum notandum, cerebrum, vt partem ſimilarem poſſe conſiderari primò vt mixtum, deinde vt viuens & calore vitali præditum, per quem animæ vegetantis actiones perficit: & tertiò vt includit ſpiritum, qui ſolus proximum harum actionum inſtrumẽtum eſt. Hinc accidit, vt etſi temperies cerebri lædatur, quod ſæpè fit in febribus, & aliis morbis: tamen delirium nullum accidit, vbi malum ſpiritibus non communicatur. Vbi verò ſpiritus ille cerebri inſitus, & conſequenter etiam reliqui, qui in eo continentur, afficiuntur, tum deliria contingunt. Cum enim ſpiritus illi, quibus Anima in obeundis actionibus illis principibus vtitur, debeant eſſe temperati, tenues, puri, lucidi, & ordinatè, ac certo quodam ac regulari modo moueri, ſi quid horũ deſit, & mutetur, vitiumque illud ſpeciebus & Phãtaſmatibus cõmunicetur, varia deliriorum genera excitantur.

Cum autem duo ſpiritus, quem

vtrumque Animalem dicimus, ſint in cerebro, vnus inſitus, qui proximum, & maximè intimum animæ in actionibus iſtis obeundis inſtrumentorum eſt, quique ad temperiem cerebri pertinet, eamque perficit; alter, qui in cerebro generatur, quo Anima etiam in actionibus ſenſuum tum internorum tum externorum, vt & motu Animali vtitur: ſi ille ſpiritus mobilis, quem in ſpecie animalem nuncupare ſolemus, à cauſſis p. n. quod facilè fieri poteſt, nimium calidus vel impurus reddatur, & inordinatè ac irregulariter moueatur, leuiora deliria excitātur; ſi verò ille inſitus à ſtatu naturali deflectat, grauiora illa & pertinaciora deliria contingunt.

Atque ita delirij ſeu deſipientiæ in genere cauſſa quærēda eſt in p. n. conſtitutione ſpiritus animalis in cerebro, ſiue illius inſiti & fixi, ſiue mobilis. Etenim ſi hic impurus fiat, vel inordinate ac irregulariter moueatur, vitium id communicatur phantaſmatibus, circa quæ occupatur ratio: vnde non ea, quæ debebant, menti præſentantur, ſed aliena & abſurda, nec eo modo quo debeant, ſed aliena qualitate infecta, nec ordinatè intellectui offeruntur, ſed vel omnia ferè ſimul, & confuſè, vel inordinatè, & quæ diuerſiſſima ſunt, & non cohærentia, dum ſimul occurrunt connectuntur.

Deliriorum differentia. Deliria autem hæc differūt primo loco affecto, quod nimirum nunc cerebrum per ſe afficitur, & ipſum cauſſam delirij ſuppeditat; nunc per συμπάθειαν afficitur cauſſa delirij à venoſo & arterioſo genere, hypochondriis à diaphragmate, ventriculo, vel aliis partibus communicata. Et quidem nunc cauſſa illa, vti modo diximus, ſaltem ſpiritus animales in cerebro mobiles, nunc etiam ſpiritū inſitum vitiat. Deinde cauſſa efficiente. Interdum enim ſolus vapor ſine humore deliria excitat, iis, quæ ebriis eadem de cauſſa accidunt non abſimilia; interdum ſanguis, bilis flaua, vel humor melancholicus: aut ater delirij cauſſa eſt. Atque ex hac humorum varietate, & imprimis morum ac ingeniorum diuerſitate varij ſunt deſipientium ordines. Quidam enim ſola cogitatione delirant, imaginando abſurda phātaſmata, qui ſæpè longam telam abſurdarum cogitationum texunt, etſi pauca loquantur vnde σιωπηροὶ nuncupantur; alij ſermone delirant, qui ridicula, aliena, magnifica, vel maledica proferunt, alij opere, & factis cogitationes ſuas abſurdas & aberrantes explent. Efficiūtq; hæc omnia vel μετὰ γέλωτος, vel μετὰ σπουδῆς, ſicut παραφροσύνης differentias haſce ſtatuit Hippocrat. *6. aphor. 53.* Et rurſum quædā παραφροσύνη ἀκίνδυνος eſt, quædam φρενῖτις, ἢ ληρώδης. Vt autem de deliriorum generibus diſtinctè agamus, ita commodè diuidi poſſunt. Primò eſt delirium ſimplex, quod nomine generis exprimitur, & λῆρος ac παραφροσύνης nominatur, cum reliqua deſipientiæ genera ſua peculiaria nomina habeant. Eſt enim ſecūdò phrenitis: tertiò melācholia: Quartò Mania, & quæ ſub his comprehenduntur.

De Delirio ſimplici.

Delirium ſimplex. Et primò quidē ſimplex deliriū quod attinet, etſi vox delirij & παραφροσύνης omni deſipientiæ generi tribuatur: tamen in ſpe-

cie interdum, & vbi abſolutè ponitur, certum delirij genus ſignificat, quod nonnulli etiam Paraphrenitidem, alij paraphreniſim, ſed ſine antiquorum exemplo nominant.

Eſt autem hoc delirium non vnius generis. Aliquando enim eſt cum febre, aliquando ſine febre.

Et primo quidem è nonnullis etiam delirium leuius, quod à calida intemperie cerebri, ab æſtu Solis, vigiliis, meditationibus & ſimilibus cauſſis contracta, oritur, nomine delirij ſimplicis comprehendunt: Plerumque tamen authores hoc nomine venit delirium, quod non propriè cerebri, ſed partium inferiorum vitio, à vaporibus ſcilicet calidis, à reliquo corpore cerebro communicatis excitatur.

Qui enim ſine cerebri primario affectu, ſed ob reliquum corporis conſenſum delirant, quod in febribus ardentibus accidit, eos, vt Galenus 3. *de loc. affect. c.* 7. habet, nemo Phreneticos, ſed vel παραφρονῦτας vel παραπαιῦτας nominat. Quandoque enim vapores calidi, præcipuè maligni, copioſè in caput irruunt, ſpiritusque ac cerebrum nimis calefaciunt, ac turbant, delirium excitatur; id quod accidit in augmento, & ſtatu febrium ardentium, ac malignarum continuarum, & internis partium inflammationibus, in vermibus, cum putreſcunt, & febrem excitant; interdum etiam paroxyſmis intermittentium. Vt enim frigus ſpiritus torpidos reddendo ingenij tarditatem, ſtupiditatem ac mentis torporem & ſoporem excitat: ita nimia caliditas ſpiritus turbando, & nimis mobiles reddendo, errorem & deliria generat. Et quia vapor ille, qui in caput irruit, tenuis ſubſtantiæ eſt, & facilè diſcutitur, neque malum ſpiritum cerebri inſitum occupat, propterea delirium non eſt continuum, ſed remittente acceſſione, aut exacerbatione & parte mittente calidos vapores non ampliùs communicante, delirium ceſſat aut certè non eſt eiuſdem generis vel vehementiæ.

Platerus cauſſis his addit ſanguinem calidiorem, & tenuiorem in finibus & vaſis cerebri contentum, non vapore ſolum, ſed & propria ſubſtantia cerebrum accendentem: vti & eum, qui ab ictu, vel caſu eo affluit. Verùm ſi ſanguis non ſolùm vapore, ſed & ſua ſubſtantia cerebrum accendat, phrenitidem potiùs, quàm delirium ſimplex, ſeu paraphrenitidem, vt appellant, excitare videtur, præcipuè ſi extra vaſa effundatur. Et licet adhuc in vaſis contineatur: tamen phrenitidis, & inflammationis membranarum cerebri initium tum iam adeſt.

Deindè nonnumquam ex inflammatione partis alicuius, quæ calidos vapores ad caput mittit, febremque continuam coniunctam habet, accidit delirium. Et præcipuè hoc fit ex inflammatione ſepti tranſuerſi, quod antiqui etiam Φρένας appellarunt. Vnde nonnulli recentiores hoc delirij genus in ſpecie paraphrenitidem nominant: ſed ſine antiquorum exemplo. Nonnulli tamen omne delirium per conſenſum paraphrenitidis nomine appellãt, ſed &

hoc ſine antiquorum exemplo. Nonnulli hoc delirium παραφρόνησιν appellant, quod etſi Hercul. Saxonia, *lib.* 1. *c.* 4. ex Galeno *de ſympt. diff. cap.* 3. citet: tamen ibi non extat, ſed vocabulum παραφρονοῦσι.

Prius delirium, quod in febribus accidit, quod attinet, ſæpè delirij ſimplicis meminit Hippocrates & Galenus. Hippocrates, 6. *aphor.* 53. Deſipientiæ, quæ in calidis febribus fiunt, ferocitatem non habent; Phreniticis verò appellatis id ineſt. Galenus, *prorrhet.* *t.* 31. Deſipientiam conſuetam, familiaremque gignit biliosus ſanguis cerebrum petẽs. Et in 6. *Epid. comm.* 3. *t.* 36. In febrium vigore delitia contingunt ex repletione capitis.

Sunt autem huius delirij varij gradus, quos Hippocrates quoque peculiaribus nominibus expreſſit. Primùm enim & leuiſſimum gradum per τὸ λῆρος exprimit, 3. *Epid. ægrot.* 1. & ληρῆσαι, vel παραληρῆσαι, nugatum eſſe dicit, 1. *Epid. ægrot.* 14. σμικρὰ παρέκρουσε, parum delirauit. In ſecundo gradu, παραφρονῆσαι deliraſſe dicit, & παρέκρουσε delirauit 1. *Epid. ægrot.* 5. & 8. De tertio gradu dicit, παρελήρει πάντα, planè nugatus eſt, 1. *Epid. ægrot.* 13. & παρέκρουσε πολλὰ multum delirauit, *ibidem ægrot.* 4. & 10. De quarto gradu, πάντα παρέκρουσε, planè delirauit, 1. *Epid. ægrot.* 1. Qui vltimus etiam huius delirij ſimplicis gradus eſt. Nam ſi illud amplius intendatur, in phrenitidem degenerat.

Signa Diagnoſtica.

Signa delirij ſimplicis. Delirium hoc ex febre comite cognoſcitur, & quidem delirium præcedente. Imminere autem ex garrulitate quadam, aut nimia loquendi promptitudine, morumq; mutatione deprehenditur. Si nimirum, qui natura mitis, & facilis eſt in reſpondendo, fit ferox, & temerarius, & in iram præter ſolitũ procliuior, qui taciturnus eſt, incipiat fieri loquax, corpus indecorè nudet, vel obſcœna dicat, aut faciat, aut in lectum mingat, eorũ, quæ egit & locutus eſt, ſtatim obliuiſcatur, eundemque ſermonem ſæpiùs repetat, & omninò ſi ægri actiones, & vultus à naturali modo, conſuetudine mutentur, delirium imminere indicio eſt, vt etiã Hippocrates 2. *Coac. ſ.* 1. *aphor.* 10. docet, imprimis ſi vigiliæ pertinaces aut ſomnus turbulentus præceſſit. Si quis etiam in febribus acutis dentibus ſtridat, non conſuetus id facere à pueritia, futuri delirij indicium eſt. Pulſus quoque in hypochondriis cum perturbatione delirium portendit; magis etiam ſi oculi crebriùs moueantur. Hippocrates *in Coac. lib.* 3. *ſ.* 2. *com.* 1. *aphor.* 13. *ſec. diſtinct. Hollerij*. Et oculorum motus in omnibus morbis, in quibus delirium metuendũ, diligenter conſiderandi. Etenim inſtabiles illi ipſum præſagiunt. Nam cum cerebro vicini ſint, & cum ipſo venis, arterijs, & neruis ſociati, omnium ferè primi ipſius iniuriam perſentiſcunt, atque inde imminente delirio cerebro huc atque illuc mouentur.

Ipſum verò delirium iam præſens ex ſermonibus & actionibus ægri deprehenditur. Delirantis enim actiones, & ſermones à conſueto modo multum deflectunt, dum loquuntur & proferunt ab-

ſurda, quæ cum rebus non conſentiunt, nec cohærent, obſcœna & turpia loquuntur, dum manus temerè tactant, floccos carpunt. feſtucas legunt, muſcas venantur, quæ nullæ adſunt, partes tegendas, & pudendas nudant, ſubitò è lecto ſurgunt, lætantur, aut mœrent præter ſolitum, vrinam & fæces in lecto excernunt, tardius, quàm neceſſitas poſtulat, reſpirant, dolores non ſentiunt. De quo Hippocrates, 2. *aphor.* 23. Quicunque dolentes aliqua parte corporis omninò dolorem non ſentiunt, ijs mens ægrotat. In ventrem etiam cubare, qui non eſt aſſuetus ita dormire, quo tempore ſanus fuit, malum eſt. Delirium enim, aut dolor circa ventrem ſignificatur. Eius generis aphoriſmi multi ex Hippocratis *prorrheticis, prognoſticis & coac. prædict.* colligi, & huc referri poſſunt.

Prognoſtica.

Prognoſt. 1. Ipſum quidem delirium per ſe magni momenti non eſt, ſed ex cauſſa omne periculum pendet. Ob quam nullum delirium tutum putat Galenus *6. aphor.* 53.

2. Euentus tamen his prædicendus, quem febris & vires præſagiunt. Quò enim vires ſunt debiliores, & febris vehementior, vel malignior, eo plus periculi metuendum. Si vires contrà conſtent, & febris non ſit periculoſa, nec delirium aliquid periculi portendit.

3. Et delirium, quod cum bonis ſignis coniungitur, minus metuendum eſt, quam quod cum malis. Et delirium intermittens, non vehemens, ſed leue, præſertim quod ſit per acceſſiones, non lethale eſt.

4. Somnus in delirantibus bonum ſignum eſt, præcipuè ſi delirium ſedet, vt Hippocrates 2. *aph.* 2. docet. Contrà deliria, quæ iam valdè debilitatis accidunt, exitioſa ſunt, vt nullus ferè ex iis conualeſcat.

5. In principio quoque febris, quæ apparent deliria, & quæ ſine ſignis coctionis accidunt, peſſima ſunt, & ad phrenitidem deducunt.

6. Mala ſigna cum deliriis apparentia mortem; lethalia verò iam imminens exitium minantur. Exitium nimirum portendunt deliria, ſi delirans non videat, nō audiat; ſi oculi lucem ſubterfugiant, inuoluntariè lacrimentur, aut peruertantur, aut alter altero maior fiat, aut album oculi rubicundum euadat, ſi ægri obmuteſcant, vox fiat clangoſa.

7. Tempus ſolutionis breue eſt: cum febres illæ non ſint diuturnæ, ſed breui vel ad ſalutem, vel ad mortem terminentur. Et quidem ad ſalutem terminatur delirium, ſi febris, quæ eius cauſſa eſt, ceſſet, & critica euacuatio bona ſequatur: ad interitum verò, ſi febris vel vires deiicit, vel ex delirio per conſenſum fit delirium per ſe, & homo phreniticus euadit. Si nimirum ſignis coctionis præcedentibus largior ſequatur ſanguinis euacuatio per nares, vel menſtruas purgationes vel hæmorrhoides, aut ſudores prorumpunt, nihil periculi habet delirium, ſed è ſignis decretoriis vnum eſt. Si verò nulla euacuatio ſequatur, vel parua; vt ſanguinis è naribus ſtillicidium, ſudores capitis frigidi, & huiuſmodi alia,

lethale ſignum eſt delirium. De quibus paſſim exſtant multi aphoriſmi apud Hippocratem *in Coacis, prorrheticis & prognoſticis*, quorum aliquos etiam in Inſtit. *l. 3. part. 3. c. 5.* propoſuimus.

Indicationes.

Delirij ſimplicis curatio. Quamprimum delirij aliqua ſuſpicio adeſt, videndum, ne illud incrementum ſumat, & in phrenitidem degeneret. Itaque feruor humorum, qui vapores ſuppeditant, temperandus; vapores ad caput adſcendentes reuellendi, repellendi, intercipiendi, quique ad caput iam penetrauerunt, diſcutiendi.

Auxilia.

Sanguinis feruorem temperant medicamenta, quæ aliàs febribus eiuſmodi debentur.

Reuulſionis gratia inſtituendæ frictiones, ligaturæ, aut cucurbitulæ, etiam cum ſcarificatione, ſi opus ſit, cruribus affigendæ. Et ſi hæc non ſufficiant, & ſectione venæ febris vehementiæ primò non ſit ſatisfactum, ea, ſi vires ferant, repetenda, & vena Cephalica, aut quod commodius eſt, & ſi nondum vehementer materia caput obſedit, venæ in pedibus aperiendæ. Clyſteres quoque qui materiam à capite reuellant, infundendi. Imò ſi febris aliquam remiſſionem, vel intermiſſionem habeat, die quietis lene purgans ex caſſia, manna, tamarind. ſyrup. roſat. & violar. ſolut. vel rhabarbaro exhibendum. veſicatoria quoque cruribus, vel brachiis applicata ad reuellendam à capite vtilia ſunt. Proſunt etiam pedum lotiones, & epithemata ac cataplaſmata iis admota.

Vt ℞. *Fermenti acerrimi* ℥. iv. *ſapon. Veneti* ℥. j. *ſal. communis* ʒ. j. ß. *aceti roſac.* q. ſ. pro empaſtatione. F. cataplaſma, quod linteis imponatur, plantiſque pedum admoueatur.

Dum hæc fiunt, ſimul refrigerantia, & adſtringentia nonnihil capiti adhibenda, quæ feruorem humorum temperāt, eoſque ad caput non admittunt: de quibus ſuprà *cap. 1. 7. 8. 9. part. 1.* dictum.

Et quia vigiliæ plerumque cum delirio coniunguntur, hypnotica medicamenta, de quibus *cap. 1.* ſuprà dictum, tum internis refrigerantibus, tum repellentibus, quæ extrà exhibentur, admiſcenda.

Tandem vt etiam materia, quæ iam caput occupauit, euacuetur vena in fronte aperiri poteſt, vel ſub lingua, vel poſt aures. Repellentibus verò in morbi progreſſu admiſcenda leniter diſcutientia, malua, chamæmel. melilot. betonic. aneth. ſem. & mucilago lini, fœnugræc. & ex his parata, ol. chamæmel. anethinum. In declinatione ſolùm chamæmelum vſurpari poteſt, vel vnguentum alabaſtrinum. Prodeſt etiam tum columbas per medium diſſectas calentes capiti apponere, vel pulmones arietis, aut agnorum calentes, aut in lacte, vel ol. chamæmel. calefactos capiti applicare & poſt remotionem horum caput aqua calente abluere. Ac quò malum magis ad declinationē tendit, eò magis horū vſui inſiſtere decet. Id tamen attendendum, ne nimium calidis medicamentis caput iterum incaleſcat, ac vapores

rurſum à partibus inferioribus ad caput attrahantur.

De Paraphrenitide.

Deinde delirium tale, idque etiam cum febre coniunctum, oritur quandoque ex diaphragmatis inflammatione, quod recentiores nonnulli in ſpecie paraphrenitidem appellant; cum alij hoc vocabulo omne delirium, quod accidit capite non primario affecto, comprehendant; vtrique tamen, vt dictum, ſine antiquorum exemplo, & authoritate. Cum enim diaphragma neruoſum ſit in medio, habet magnam cum cerebro per neruos συμπάθειαν, & vt Galenus hac de re ſcribit *lib. 5. de loc. affect. cap. 4.* (quo in loco cum expreſsè de hoc malo agat Galenus, meritò vox paraphrenitidis occurrere deberet, ſi antiquis in vſu fuiſſet) ab aliarum partium nulla perpetuum delirium præcedit, excepto ſolo ſepto tranſuerſo, à cuius inflammatione excitatum delirium, non multum differt à phrenitide, & cõtinuo delirio, vt veteres putauerint hâc parte inflammatione affecta homines phreniticos euadere, atque ob id φρένας appellarint, quaſi φρονοῦντα, id eſt ſapienti parti aliquid conferat.

Cauſa huius delirij, proxima cum ſit inflammatio diaphragmatis, nihil de ea amplius hic addi poteſt: reliqua patebunt ex ijs, quæ libr. 2. de pleuritide, & diaphragmatis inflammatione dicentur.

Signa Diagnoſtica.

Delirium hoc eadem ferè ſigna habet, quæ in Phrenitide apparent. Verùm diſtinguitur ab eo, vt Galenus *alleg. loc.* docet, & ex oculorum accidentibus, & ſanguinis è naribus ſtillis, vt ſpirationis ſpecie. Quippe phreniticorum reſpiratio magna eſt, & ex longis ſemper interuallis.

Contra vbi à ſepto tranſuerſo delirium oritur, inæqualis, vt modo exigua ſit, atque frequens, modo magna & cum anguſtia cõiuncta. Nam incipiente ſepti tranſuerſi inflammatione, priuſquam delirent laborantes, exiguum ac frequentem reddunt ſpiritum; contra ab ijs, qui ab affecto cerebro delirant, magna prodit, raraque ſpiratio. Sed frequenter ita confunduntur hæc ſigna, vt vix quicquam certitudinis habeant. Præterea vt eorum accidentium quæ Phrenitidem antecedere ſolent, quæque Galenus eodem loco proponit, aut nullum apparet, aut exiguum, ita ſurſum & intro reuelli hypochondrium, ſepti tranſuerſi illico ab initio affecti proprium indicium eſt id quod affecto cerebro poſterius accidit, non incipiẽte affectu, ſed cum iam factus eſt. Imprimis verò Paraphrenitis ex eo cognoſcitur, quod delirium iũctum eſt cum tuſſi & dolore lateris. Calor quoque circa caput, & faciei & oculorum rubedo maior eſt in ijs, qui ob cerebri quam qui ob ſepti tranſuerſi inflammationem delirant.

Prognoſticum.

Delirij huius periculum æſtimandum eſt ex vehementia morbi, & virium robore, & ex horum collatione ſalus vel mors prædicenda. de quibus etiam capite ſeq. dicetur.

Curatio.

Curatio ad partem affectam imprimis dirigenda, de qua *lib. 2.* dicetur.

dicetur; cum curata inflammatione diaphragmatis etiam hoc delirium ceſſet. Interim tamen materia à capite auertenda & repellenda, vt modo de Delirio ſimplici, & *part. 1. capit. alleg.* diximus.

De Temulentia vel Ebrietate.

Temulentia & Ebrietas. Sine febre verò deliriorum genera etiam aliquot ſunt. Pertinet primo huc temulentia, vel ebrietas, à vino aliiſque potibus & rebus inebriandi vim habentibus orta. Vt enim in febribus vapores calidi ex humore putreſcente ad caput eleuantur, ſpirituſque turbant: ita etiam à ventriculo vino vel alio potu inebriante repleto, imo toto venoſo genere, in quod ſpiritus eiuſmodi penetrant, vapores calidi eleuantur; & Phantaſiā ac Ratiocinationem turbant. Vnde Ebrietas rectè voluntaria inſania appellatur: cum Ebrij delirantibus ſimilia agant, & loquantur: & vt deliria pro corporis diſpoſitione, in quod incidunt, variare ſolent: ita & Ebriorum non eædem actiones, & mores ſunt. Alij enim in hilaritatem nimiam, riſum, cachinnos, cantilenas, & iocos ſe effundunt: alij triſtes euadunt, & de rebus ſacris, de morte faciunt verba, vel etiam lacrymantur; alij ad iram, rixas, contentiones, clamores, pugnaſque concitantur, alij ſomno ſtatim corripiuntur. De quo Horat. 3. *Carm. Ode* 21.

O nata mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum.

Habent autem vim ebrietatem inducendi pleraque Narcotica dicta, quorum vis antequam eo progreſſa eſt, vt ſoporem vel ſtuporem excitet, prius temulentiam, & delirij quoddā genus producit. Inter ea primum eſt vinum, & præcipuè eius ſpiritus, in quo vis illa vnita eſt. Idem tamen præſtāt & aliarum plantarum ſucci, & ſpiritus. Cereuiſia enim omnis ſeu triticea, ſeu hordeacea, ſeu auenacea vim inebriandi habet, partim à lupo, partim à frumento, è quo ſpiritus ardens æque ac ex vino elici poteſt. Et ſpiritus omnes ex plantis parati, vt baccis & flor. ſambuci, ceraſis, roſis, inebriant, ſi copioſius ſumantur. Inebriāt quoque cannabis, lolij, pſeudomelanthij, & hyoſcyami ſemen, fructus fagi, cocculi de Leuante, cort. mādragor, opium, ſi cum vino fortiſſimo bibatur. Refert etiam Lobe. in *obſeruation. ſtirpium pagin.* 570. Feminam Anglam grauidā eſu 10. & 12. nucum myriſticarum ebriam deliraſſe. Et Mathiolus ſcribit, ambarum vino infuſum temulentos efficere, quod & lignum aloes Indum in vino infuſum ſine nocumento præſtat.

Turcas, cùm in aciem prodire volunt, vt audaciores fiant, & furibundi quaſi pericula minùs metuant, opij ʒ. ß. cum vino ſumere ſcribit non ſolum Bellonius, ſed & Proſp. Alpinus *de Medic. Aegypt. lib. 4. cap. 2.* refert, Turcas poſt opium ſumptum hilares admodum euadere, multáque ac varia loqui, fortioréſque ad quæque munera obeunda ſibi videri; præterea ſubdormientes hortos, ac viridaria arboribus, herbis ac floribus variis perbellè ornata in ſomnus videre. Ita ex cannabe, quæ Turcis, Aſſis eſt, pulueren Turcas parare idem, *eodem in loco,*

Mm

ſcribit, quo ſumpto ebrij fiant. Refert & hoc, Ægyptios in vſu habere quoddam electuarium, quod in India paratur, & Pernaui nominatur, cuius ſi ℥. *j.* ſumatur, homines primo hilares fiunt, multúmque loquuntur, & canunt amatoria, multúmque rident, aliáque deliramenta læta produnt, atque ea amentia ferè per horæ ſpatium durat, poſtea ſtatim iracundi fiũt, & in iram præcipitantur, in eoque ſtatu parùm perſiſtunt; demum triſtes fiunt, tantóque timore ac mœrore anguntur, vt continuò plorent, & lamententur; denique ſomno corripiuntur.

Quædam etiam capiti admota idem præſtant, ſicut Rondeletius refert quendam cùm hyoſcyami folia capiti applicuiſſet, ad inſaniam redactum eſſe.

Signa Diagnoſtica.

Actionibus & moribus facile ſe produnt Ebrij: Ac ſi Narcotica medicamenta tale delirium excitauerunt, ex ægro vel adſtantibus id cognoſcitur.

Prognoſtica.

1. Ebrietas equidem ex potu vini, vel cereuiſiæ contracta, poſt aliquot horas diſcutitur, præcipuè ſomno accedente & vomitu.

2. Si vero à veneno, vel medicamento Narcotico ſit delirium, magis periculoſum eſt. Imò etiam ex vino vel cereuiſia ebrietas, ſi ſæpius cõtinuetur, memoriam & ingenium debilitat, vt non ſine cauſſa peſtis, & mors memoriæ appelletur, neruoſum genus lædit, vnde tremor, Paralyſis, Apoplexia, Podagra excitatur, & quia etiam hepati nocet, ſæpè hydropem inducit.

Præſeruatio ab Ebrietate.

Præſeruatio ab ebrietate.

Si tamen iſtam bibendi neceſſitatem, quæ magno mortalium malo, & Chriſtianiſmi damno, in Germaniam præcipuè inuecta eſt, quis effugere non poſſit, commendantur amygdal. amar. 5. vel 6. aut 10. ante cibum ſumptæ, vt & nuclei perſicorum; quod quidem nonnulli putant fieri, quod amaritudine humiditates abſumant, ne ad caput aſcendant: Verùm probabilius eſt, vrinam ciendo id præſtare. Commendatur & abſinthium in ventriculo frigido, ſcribitque Arculanus ex propria experientia, ſi quis abſinthij comas, aut etiam folia rutæ, manè ieiuno ſtomacho edat, ab ebrietate defendi.

Vtilis etiam eſt contra ebrietatem braſſica, vt & ſemen ipſius in cibo ſumptum, vt & folia eius capiti impoſita; verbenaca recta, lac item ieiuno ſtomacho bibitum. Commendatur & rad. betonic. Nonnulli hunc puluerem laudant:

℞. *Sem. caulium* ʒ. j. *coriandr.* ʒ. ß. *camphor.* ℈. ij. fiat puluis. Vel paretur tale electuarium:

℞. *Conſeru. roſar. rubrar. rob. ribes, berberis, an.* ℥. ß. *amygdal. amar. contuſar.* num. xij. *ſemen. caulium* ʒ. ij. *coriandr. præpar.* ʒ. j. *cum ſyrupo granator.* fiat electuarium.

SYRVPVS.

℞. *Succi caulium albor. vini granator. ſucci ribes, an.* ℥. ij. *aceti* ℥. j. *ſacchari q. ſ.* Coquantur ad Iulepi conſiſtentiam.

Vel ℞. *Syrup. acetoſitat. citri & aq. q. ſ.* fiat iulepus.

Extra commendantur fol. hederæ capiti impoſita, vnde antiqui in conuiuiis coronis ex hedera ca-

pat cingebant; vel ſuccus illius capiti inunctus, vt & lapis Amethiſtus geſtatus.

Qui Ebrietatem etiam præcauere cupit, non ieiunus vel ſtatim in prima menſa ἀκράτως bibat, ſed tardè, & vbi ſatis comedit.

Curatio.

Iam verò ebrios vt ab ebrietate citò liberentur, iuuat vomitus, ſi vinum adhuc crudum ex parte in ventriculo conſiſtat, qui etiam ſi opus, medicamentis prouocandus: & ſi acida in fine menſæ exhibeantur, acetúmque aqua dilutum, vel ſolum etiam hauſtum, quod Ebrietatis & venenorũ Narcoticorum ac furioſorum eſt Antidotus; poma acida, pruna, cydonia, comeſta, corúmque ſuccus hauſtus, lac acidum, lactuca item & braſſica. Nota.

Vel *Aq. fontis* ℔. ß. *aceti vini* ℥. iij *ſyrup. acetoſitat. citri, vel oxyſacchar. ſimpl.* ℥. j. ß. *ſyrup. violar.* ℥. ß. Miſce pro Iulepo. Vel etiam hauſtus, aquæ frigidæ propinetur ad vapores ſupprimendos & vini feruorem reſtinguendum.

Extrà Oxyrrhodina capiti applicentur. & camphora, ac ſantali odoranda exhibeantur. Poſtea etiam pedes fricentur vel aquæ calidæ immergantur. Vtilis eſt & ſudor, ſi erumpat.

Maximè verò ad abigendam Ebrietatem ſomnus facit.

Pertinet huc & illud deliriũ, quod Græci etiã παραφροσύνην & λῆρον nominant, quod ab imbecillitate facultatis principis oritur, ob immoderatum ſanguinis profluuium, vel diuturnas Vigilias, nonnunquã ob ictum capitis, quo ſpiritus Animales perturbantur. Atque iſtud delirium ex ſuis cauſſis cognoſcitur, & iis amotis tollitur. παραφροσύνη.

Referenda & huc ſtultitia, in qua facultates principes non ſolùm imminutæ, ſed & deprauatæ ſunt. Quæ nonnullis à primo ortu impreſſa eſt, aliis poſt ortum etiam contrahitur. Et quidem pendet iſtud malum proximè à ſpiritus Cerebro inſiti vitio, vt & interdum à Cerebri, & capitis conformatione praua, quam cùm nec ſatis explicare, nec emendare poſſibile ſit, de ea amplius nihil addimus.

QVÆSTIO.

Quid ſit Maſlach Turcarum.

Vt hoc loco obiter quaſi de Maſlach Turcarum, cuius ſuprà facta eſt mentio, aliquid inſeramus, communis hactenus fuit opinio, Maſlach, vt ex Scaligero, *Exercitat.* 175. *ſect.* 1. Vviero *lib.* 3. *de præſtigijs dæmonum cap.* 18. & aliis videre eſt, ex opio parari. Etſi enim nomen Maſlach non apud omnes occurrat, rem tamen ipſam ſatis authores omnes deſcribunt. Sunt tamen hodie, qui id negant, adducti auctoritate Leonardi Turnheuſeri, qui ſui *herbarij lib.* 1. *cap.* 29. ex ceruariæ ſucco Maſlach parari ſcribit, idque ex ſecreta Turcarum relatione ſibi cognitũ fuiſſe refert. Etſi verò apud nos non ſit in vſu Maſlach: tamen vt etiam hac in re veritatem reſcirẽ, ſcripſi eo nomine Patauium ad virum Clariſſ. Dn. D. *Danielem Bucretium.* Ciuem & amicum meum, cumque rogaui, vt Venetiis apud Turcas, vel alios, quos huius *Maſlach Turcarũ quid.*

rei notitiam habere putaret, hac de re inquireret. Percontatus ergo ille eſt primo hac de re Dn. Ioan. Baptiſtam Syluagium, Genuenſem, Reipublicæ Venetæ apud Turcarum Imperatorē Interpretem, peritiſſimum linguarum & morum gentium orientalium. Is hoc primo negauit, Turcas prælīū inituros tale quid, quò animoſiores ſe morti opponant, deuorare: Imò grauiſſimè prohibitum eſſe, ne quis prælium acceſſurus, quicquam earum rerum, vel deguſtet, quæ mentem quocumque modo turbare queant. Id autem, quod animum præliaturis addit, prædeſtinationem eſſe, quam de vita & morte hominis ab æterno factam eſſe à Deo credunt. Vbi enim dimicandum eſt, Imperatores vel Duces belli ſuos quiſque adhortatur, ſe præſtent ſtrenuos, memores ſe pro Deo ſanctáque fide maiorum pugnare, & ſi quod periculum impendeat, ſe immunes nihilominus à morte futuros eſſe, ſi ita æterno Numini viſum fuerit: Sin aliquid ſecus fortè contingat, iam iam martyres ſe ſciāt eſſe, quibus cælum apertum ſit. Deinde Maſlach quod attinet, idem retulit, habere Turcas medicamenta quædam, quibus frequēnter vtuntur, quæ primùm hilares reddunt, at mox, præſertim ſi copiâ peccatum ſit, inſanes, inde in ſomnum conijciunt, quo variæ rerum iucundiſſimarum imagines omninò repræſentantur. Et quidem talia præcipuè duo habere, quorum primum patrio ſe mone Afión dicitur: alterum Bongelic. Et Afión nihil aliud eſſe quàm opium noſtrum, quod iter facientes aſſumunt, vt hilariùs tempus perdant, feſſique redeuntes ſuauiùs dormiant. Aiunt enim poſt eius vſum ſibi ſomnia iucunda obijci & choreas pulcherrimarum virginum ſibi videri. At ſi ſæpius id ſumant, inſenſati quaſi redduntur, minúſque, vt antea, animo ſemper valent. Quin etiam ſi aſſueſcant huius vſui, fieri quàm ſæpiſſimè ſolet, vt qua hora ſumere conſueuerant, niſi eadem ſollicitè repetant, iam malè ſe habeant, ac ſi conſuetudo fuerit vetuſtior, in animi deliquium cadant. Triſtes fiunt toto vitæ tempore, & ad omnia animi officia inhabiles redduntur, nec redire ad vllam hilaritatem queunt, niſi fucata ſit & arte vſúque opij parata. Quæ cauſa eſt, cur ij, qui animo ferè nobiliori prædìti & ad res gerendas nati, tanquam rem infamem & impiam execrentur, ſicque inter plebeios tantum, viléſque animos locum inueniant. Bóngelic autem electuarium eſt ex melle paratum, folijs & ſemine cānabis pulueriſati, quod in maximo vſu & frequentiore adeo, quàm opium habent, cùm languentem ventriculi vim ipſis colligere videatur. Conijcit tamen & hoc in eadem homines pericula, cùm delirantes reddat, & ſi ſomnum capiant, (quem conciliat ſimiliter) gigantes pugnare ſibi videantur, ignéſque & ciuitates ardentes. Cæterum idem Dn. D. Bucretius, vt ab alijs etiam in veritatē inquiret, cùm Venetijs manè in coronam Turcarum circa menſam cuiuſdā feminæ ſtantem incideret, viderétque ipſos aquam quandam potitare (quam vendebat hæc) feruentiſſimam, vt non

Scalig. in exercit. ſcribit Amphiam

niſi guttulam ſemper deglutirent, atque ex ipſis, quid eſſet, quæreret: reſponderunt, decoctum eſſe ſeminis cuiuſdam, quod Caphe vocant, allati ex Arabia Felice, quod bibunt matutinis horis, vt noſtri aquam vitæ. Tandem cum etiam incideret in Dn. Poterium, ex ſcriptis Chymicis notum, atque ipſum de Maſlach percontaretur, retulit hic, ſe multa iuuenem de eodem indagaſſe, ac tandem à pluribus Turcis edoctum eſſe, nihil quàm opium, hoc nomine vocari. Cui cùm Dn. D. Bucretius auctoritatem Turnheuſeri, cui fidem facit, tot circumſtantiis, quas affert, obiiceret. ille ſe paruipēdere hominis iſtius fidem reſpondit, à quo nunquam non credulus fuerit deluſus. Ex quibus omnibus patet: etſi vox Maſlach non omnibus nota nec vbique obuia ſit, tamen medicamentum quod eo nomine circumfertur, ex opio eſſe. Et cùm de hac re ſit vnanimis conſenſus, non tātum Turcarū, ſed & Chriſtianorum, qui nihil aliud pro Maſlach, quod in Turcia emerūt, quàm opium monſtrant: non video, cur eum deſerere, & Turnheuſero aſſentiri potius debeamus, qui tamen in aliis rebus multis fidem ſuam ſuſpectam reddidit. Si qui tamen hac de re certiora (nam fides hic penes experientiam eſt) cognita & perſpecta habet, vt veritas pateſiat, ea in publicum conferat.

CAPVT VII.

De Phrenitide

PHRENITIS, Græcis ἀπὸ τῶν φρενῶν dicitur, quo vocabulo, vt Galen. 1. *prorrhet. t.* 4. docet νοῦς ſeu διάνοια propriè ſignificatur, ſignificatque (vt pleuritis, nephritis) inflammationem, ob quam Ratiocinatio læditur, & delirium excitatur. Et cum diaphragmate inflammato mens etiam turbetur, factum eſt, vt à Platone, & veteribus aliis τῶν φρενῶν appellatiō (Latini tum præcordia vertunt) diaphragmati tributa ſit; quod huius etiam conſtitutio ad mentem aliquid facere videatur: verum cum diaphragma ad mentem nōn pertineat, ſed per accidens delirium illud contingat, verè ac propriè dicta Phrenitis ſit tantùm cerebri membranis primariò affectis; Et propriè membranarum cerebri affectio ſit Phrenitis. Aliquando tamen etiam deliria ſymptomatica febrium ardentium deliria dicuntur.

Phrenitis dupliciter conſideratur. Affectio autem hæc dupliciter conſiderari, vt & definiri poteſt, vel vt morbus, inflammatio ſcilicet membranarum cerebri, qua ratione ſupra *part.* 1. *cap.* 17. conſiderata fuit; vel vt ſymptomata, ſeu deprauata actio facultatum principum, qua ratione hîc conſideranda venit.

Phrenitis quid. Atque hoc modo conſiderata Phrenitis eſt delirium perpetuum & continuum, ſeu principum functionum cerebri, imagina-

tionis ſcilicet & Ratiocinationis deprauatio, ab inflammatione membranarum cerebri orta cum febre continua; Aut potius delirium dependens ab intemperie calida cerebri cum materia, eaque ab inflammatione membranarum cerebri prouemente, vt poſtea de cauſſis dicetur.

Quænam facultates lædantur in Phreniti de.

Vt enim in aliis deliriis, ita & hîc Phantaſia, & Ratiocinatio ſuum officium non faciunt, ſed in iudicandis rebus aberrant, nec verum à falſo, bonum à malo, turpe ab honeſto, congruum ab abſurdo, & quod nec loco, nec tempori conuenit, diſtinguere valent, & ob cauſſæ rationem omnia cum contentione, rixa & furore agunt.

Interdum tamen ſola imaginatio, Ratiocinatione ſalua, interdum vtraque functio deprauatur. Dum imaginatio ſola afficitur, res abſurdæ, & non cohærentes offeruntur, ac ea, quæ nullo modo adſunt, præſentia putantur: cætera rectè iudicant. Id quod Theophilo Medico contigit, vt Galenus *de differ. sympt. cap.* 3. refert, qui cum tubicines angulum domus, vbi decumbebat, occupaſſe, aſſiduéque ſonare, tum pulſare putabat, in eo imaginationem deprauatam habebat: quod vero eos, vt ſibi moleſtos, & quietem turbantes domo eiicere iubebat, & in cæteris omnia prudenter agebat, & loquebatur, atque vbi conualuit, quæ quiſque adſtantium dixiſſet, f[illegible]ve, narr[illegible]re poterat, & im[illegible]ationis illius d[illegible]prauatæ d[illegible]bi ni[illegible]bus recordaba[illegible]r, in eo Ratiocinatio & m[illegible]a ſalua erant.

Alius, vt *itidem* Galenus refert, qui occluſis foribus ſingula vaſa promens, & per feneſtram tranſeuntibus monſtrans, ac nominans, & an ea proiicere iuberent, interrogans, eaque ab alto proiiciens, Phantaſiam & Memoriam eatenus ſalua habebat, dum vaſa omnia agnoſceret, & nomina eorum recitaret: verùm dum ea ex alto proiicit, Rationem ſaluam non fuiſſe, ipſo facto demonſtrauit. Plerumque tamen & Phantaſia, & Imaginatio ſimul deprauantur.

An læſa phantaſia Ratio ſalua permanere poſſit.

Euſtach. Rudius quidem hanc doctrinam impugnat, ſtatuitque fieri non poſſe, vt ratione ſalua, & illæſa permanente, ſola imaginatio poſſit lædi, idque ea de cauſſa, quia ſpeculantem & intelligentem oporteat circa phantaſmata verſari, ideoque ſi à phantaſia deprauata, Ratiocinatrici potentiæ abſurda phantaſmata offeruntur, neceſſe eſſe, vt intellectus ea praua phantaſmata ſpeculando prauè quoque & abſurdè ſpeculetur.

Verum enim verò etſi hoc verum ſit, intellectum circa phantaſmata verſari: tamen ad intellectum non tranſmittuntur ſpecies materiales, vt à ſenſibus exterioribus transferunt ad ſenſum communem, & hinc ad phantaſiam; cum intellectus ſpecierum ſenſibilium non ſit capax, neque organum corporeum habeat, ſed intellectus agens phantaſmata illuſtret, eaque à conditionibus materialibus liberet, & ſpeciem intelligibilem efformet, vt de his pluribus Philoſophi docent. Præterea intellectus de vno ad aliud

diſcurrit, & circa ſpecies memoria retentas etiam occupatur. Ideoque etſi Phantaſia aliquid abſurdi menti efferat: tamen ſi ſpecies antea perceptæ in memoria adhuc retineantur & Rationi efferantur, inde errorem illum & deprauationem Phantaſiæ cognoſcere, & corrigere poteſt, ſi nimirum animaduertit, neque loco, neque tempori, neque aliis circumſtantiis, quas ad hunc rectè memoria habet, & vera eſſe ſcit, abſurda illa phantaſmata, quæ ab imaginatione deprauata offeruntur conuenire. Vnde rectè Aretiacus *lib. 1. de cauſſ. & ſign. morb. diutur. cap. 5.* ſcribit in Melancholia in re vna aliqua eſſe lapſum, conſtante in reliquis iudicio.

An læſa phantaſia Ratio idonea permanere poſſit.

Memoria etiam in Phreniticis ſæpe læditur, ſeu aboletur, cùm ægri, etſi ſitiant, bibere, & lotium vrgeat mingere obliuiſcantur.

Cauſſæ.

Cauſſa Phrenitidis cerebri membranarum inflammatio.

Cauſſa huius mali proxima eſt membranarum cerebri inflammatio, cùm ſanguis bilioſus è vaſis ſuis effuſus membranas cerebri occupat, ibique putreſcit, & accenditur; aut potiùs intemperies cerebri & ſpirituum calida à membranarum cerebri inflammatione proueniens. Neque enim, vt poſtea in quæſtione dicetur, inflammatio cerebri quatenus talis, delirium hoc excitat, ſed tum demum, vbi calida illa intemperies cerebro & ſpiritibus eius communicatur. Imò obſeruatum, cerebrum inflammatum fuiſſe ſine delirio. In hoc enim delirio membranæ cerebrum ambientes, vt per quas vaſa ſanguinem continentia tranſeunt præcipuè inflammantur. Vix tamen fieri poteſt, quin cerebrum ita vicinum etiam non incaleſcat; imò aliquando, præcipuè eius externa pars, ſimul inflammatur. Vnde & ſpiritus inſitus, & qui in cerebro generatur ac continetur, incaleſcit, & nimis mobilis redditur, variéque agitatur, atque inde delirium continuum excitatur, etſi enim etiam in aliis febribus deliria accidunt, & quibus capite præcedente dictum: tamen quia illa ſaltem per conſenſum fiunt, vaporibus bilioſis ad caput, ſiue ex aliqua parte, ſiue toto elatis, deliria illa non ſunt continua, nec tam vehementia & ferocia, vt in phrenitide, vbi materia ipſum cerebrum occupauit.

Cerebri inflammatio quomodo & unde fiat.

Qua ratione autem cerebri & eius membranarum inflammatio generetur, & quas cauſſas habeat, dictum eſt ſupra *part. 1. cap. 27.* vt de eo hîc addere nihil opus ſit. Imò cùm phrenitis nihil aliud ſit, quàm cerebri membranarum inflammatio, nihil ferè amplius hîc addere opus eſſet, ſed omnia, quæ de phrenitide dicenda ſunt, ex loco alleg. peti poſſent: pauca tamen adhuc addere libet, præcipuè ea quæ huic affectioni ratione delirii ſunt propria, & dicentur etiam quædam poſtea *in quæſtione.*

Differentiæ.

Differentia phrenitid. ſ. 1. Ratione cauſſarum.

Primò pro cauſſarum varietate etiam delirium hoc variat. Mitius eſt & cum riſu: ac leui in ſomnum propenſione, quod fit à ſanguine puro; quod tamen rarius acci-

dit,& diu non durat; cum ex ſanguine inflammato facilè bilis,aut atra bilis fiat: ſæuius ſi pallida bilis admiſceatur: adhuc ſæuius & cum pertinaciſſimis vigiliis,ſi flaua bilis admiſceatur, quæ ſi aduri incipiat, ſæuiſſimum delirium excitat. Variatur etiam phrenitidis magnitudo, pro cauſſarum vehementia,ita vt nunc ſola imaginatio,nunc quoque ratiocinatio, imo quandoque memoria lædatur.

2. Ratione loci affecti. Deinde ratione loci affecti. Etſi enim ſolùm cerebri membranæ inflammatio, quod malum Arabes Charabitum, & Sirſen calidam nominant; ad phrenitidem conſtituendam ſufficit:tamen interdum inflammatio ipſum cerebrum ſimul corripit,quod malum ſibare ab Arabibus appellatur. Et quidem cum ſanguis,ac humor bilioſus nondum per totam cerebri ſubſtantiam diffuſus eſt, ſed in membranarum meatibus adhuc hæret, phrenitis *τεπυρώδης* ſeu tumultuoſa appellatur, ſi verò in ipſam cerebri ſubſtantiam humor imbibatur, hectica phrenitis eſt,quam Hippocrates *ἀσαφῶς*, obſcuram & mitem nominat, quod ægri quieſcunt, neque loquuntur, neque ſe mouent & dormire videntur, vt ex 1. *prorhet. t.* 33. videre eſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa phrenitidis imminentis. Vtile eſt autem etiam ſigna imminentis phrenitidis cognita habere, vt ei maturè occuratur. Proponuntur verò à Galeno 5. *de locis affectis capite* 4. *&* 1. *prorhet.* 5. & ſunt hæc: Vrgent vigiliæ, aut ſomnus eſt interruptus, & moleſtis ſomnus horrendis perturbatus,ſomniaque ſunt conſpicua; quidam dormientes vociferantur; alij è lecto exſiliunt;incipiunt delirare, etſi delirium non ſit continuum, ſed præcipuè circa acceſſiones, & acerbationes vrgeat, in facie & oculis præcipuè apparet rubedo,in auribus percipitur ſibilus,ſomnus,ſtrepitus,tinnitus; res oblatæ viſui geminæ videntur, lacrymæ ex oculis erumpunt, oculi inordinatè mouentur, ægri ſe variè iactant, & mouent, frequenter exſcreant ſine neceſſitate; vrinæ ex tinctis albæ, & crudæ apparent, humore bilioſo caput petente: præterea ægri eorum, quæ dicuntur, obliuiſcuntur, reſpondent cum iracundia; ac vbi iam iam Phrenitis præſtò eſt, ægri fixis & toruis oculis homines, qui ad eos accedunt, intuentur.

Signa phrenitidis præſentis. Signa verò præſentis iam phrenitidis ex iis, quæ de inflammatione cerebri, ac membranarum dicta ſunt ſatis patent, vbi ſigna pathognomonica inflammationis cerebri ſeu phrenitidis eſſe diximus, febrem continuam, delirium perpetuum, & vigilias pertinaces. Duo hic ſaltem addimus,primò Galenum de ſignis illius phrenitidis, quæ à cerebri inflammatione prouenit, & Arabibus Sibare nominatur, ipſi verò phrenitis hectica eſt, prolixè agere, in 1. *prorhet. comm.* 1. *t.* 33. vbi docet, non ſolùm illos phreniticos dicendos, qui exclamāt, vel exſiliunt,ſed & eos, qui quieti iacent,& prorſus non loquuntur,neque frequenter decubitum mutant, ſæpiùsque famulantibus præbent opinionē, quod

mox

mox, ſi quod fiat ſilentium, dormituri ſint, & cætera, quæ ibi videantur.

Phrenitidis à cognatis affectibus dignoſcendæ ratio.

Deinde ex ſignis Pathognomonicis ſupra præpoſitis, febri continua, delirio perpetuo, & vigiliis facilè phrenitis ab omnibus cognatis affectibus diſcerni poteſt. Febre enim differt à melancholicorum delirio; vigiliis, à lethargo; delirio perpetuo, & æquali, ab aliis deliriis, in quibus caput non primariò, ſed per conſenſum afficitur; prærerquam cum conſenſu diaphragmatis laborat. Verùm hoc delirii genus aliis ſignis à phrenitide differt. Reſpiratio enim in delirio ex ſepti tranſuerſi inflammatione eſt parua, & frequens; in phrenitide magna & rara, & in Phrenitide caput, ac frons magis calent, oculi rubent, neque ſtatim hypochondria ſurſum reuelluntur, vt in diaphragmatis inflammatione, ſicut cap. præced. dictum. Addimus & hoc, flauam bilem ſæpe in atram degenerare, cuius conuerſionis ſigna ſunt, animi ferocia, cum ſcilicet æger clamat, alios verberibus & morſibus impetit, & familiares pro hoſtibus habet.

Prognoſtica.

Prognoſtica inflammatione cerebri membranarum eius, ſuprà *part.* 1. *cap.* 27. propoſita, omnia etiam hîc locum habent, cum phrenitidis cauſſa proxima ſit inflammatio cerebri, & proinde reipſa non differant. Vt breuiter illa contrahamus, euentus ex morbi magnitudine, & virium robore æſtimandus eſt. Si enim vires ſint languidæ, vt neque ſolæ neque præſidiis artis adiutæ morbo ſuſtinendo & vincendo pares ſint, morbus verò ſit vehemens, id quod hic non ſolùm ob præſtantiam partis accidit, ſed etiam à ſymptomatum vehementia colligitur, morbus lethalis eſt. Ideoque cum hic pars nobilis afficiatur, & ob id omnis phrenitis periculoſa ſit, ſi accedant conuulſiones linguæ & neruoſarum partium, ἀφωνία, ſingultus, dentium ſtridor, vox clangoſa, & tremula, tremor membrorum, vrinæ & fæcum inuoluntaria & inſcia deiectio, & ſimilia ſuprà enumerata, phrenitidem lethalem ſignificāt. Si verò hæc ſymptomata, vel pleraque ipſorum abſint, & vires ſint validæ, de ſalute adhuc ſpes eſt. Vide etiam Foreſtum *lib.* 10. *obſeru.* 3. *in ſcholio.*

Phrenitis in lethargum vel comam mutatur.

Vnum ſaltem iis addimus: phrenitis ſi vertatur in lethargū, aut coma, non bonum: non tam, quia materia billioſa, conſumpta pituitoſa putredine, accenditur, vt nonnullis videtur, quam quia ipſa cerebri ſubſtantia corrumpi & labefactari incipit. Vnde & phrenitis hectica praua eſt 1. *prorrhet. com.* 1. *c.* 32. Et quamuis hectica phrenitis videatur eſſe mitior, nec dolor capitis ſit in ea ita magnus, nec delirium tam vehemens, ſed ita blandum, vt æger delirare vix videatur: tamē fucata iſta manſuetudine Medicus non decipiatur, ſed potius mortē proximā eſſe colligat. Etenim quibus cerebrum Sphacelo corruptum eſt, ſubſtantia cerebri ob inflammationis magnitudinem ita corrupta, vt iam emori incipiant, ij intra 3. dies moriuntur 7. *aphor.* 50.

Curatio.

Cum phrenitis ab inflammatione cerebri & membranarum eius, vt proxima cauſſa depēdeat, & ea poſita excitetur, ſublata ceſſet: nihil aliud de curatione phrenitidis dici poteſt, quàm quod ſuprà, *loc. alleg. de curat. inflammat. cerebri ac membranarum eius* dictum. Et præcipuè venæ ſectio hic neceſſaria eſt. Notat quidem Arculanus, vnum ſaltem caſum occurrere, in quo non competat venæ ſectio: quando ſcilicet phrenitis pendet à ſola bile, nullo ſanguini permixta. Verum cum phrenitis ſit inflammatio, impoſſibile eſt, vt ſine ſanguine fiat.

Duo ſaltem hic addimus, primò quia in phrenitide vigiliæ vrgent, & maximum negotium faceſſunt, vtpote quæ attrahendo humores ad caput, & id calefaciendo phrenitidem augent, imò excitare valent, deliriumque prætereà ſit perpetuum: ad ſomnum conciliandum, & delirium ſedandum hypnoticis hic plurimùm indigemus: imò ad narcotica quandoque deueniendum, de quibus ſuprà *c. 1. de vigiliis nimiis* dictum. Ideoque è medicamentis Internis, quæ ad temperandum humorum feruorem exhibentur, ea eligenda, quæ ſimul ſomnum conciliant, vt lactuca, violæ, nymphæa, papauer. Multùm hic prodeſt Electuarium illud, quod ex ſem. papau. & ſacch. conficitur, & Græcis Diacodium appellatur, quod non ſolum calidos & acres vapores & humores temperat, & ſomnum egregiè conciliat.

Vigilia in phrenitide quomodo medendū.

Ex quibus fiat diacodium.

Extra mox ab initio repellentibus miſceantur hypnotica, vel ſeorſim adhibeantur. Exempli gratia.

℞. *Fol. lactuc. ſalicis, vitis. an.* M. j. ß. *flor. nymph. roſar. rub. violar. an.* M. j. *ſummit. anethi* M. ß. *capit. papau. alb. cum ſem. num.* xv. Coq. in ſ. q. aqu. ad tertias.

Colatura tepida capiti cum ſpongia applicetur, & eadem extrema abluantur. Si ℥. ß. vel ℥. j. rad. mandrag. addatur, efficacius erit. Neque ſolum caput, ſed & pedes ac manus lauandæ ad refrigerationem, reuulſionem & ſomni conciliationem.

Harum lotionum capitis vſum Hippocrates & Galenus probant in delirio cum vigiliis, etiam vbi ſanguis è naribus profluit, minus tamen profluit, quam oportebat; de quo *in* 1. *Epid. com.* 3. *aphor.* 24. *ſeu ægrot.* 7. A lotione inungatur frons, tempora & pulſus hoc vel ſimili linimento.

℞. *Vnguent. roſac. popul. ol. violar. de nymph. an.* ʒ. iij. *opij*, *ol. nuc. moſch. expreſſ. an.* ℈. iij. M. Oxyrrhodinis etiam, & illitionibus addantur *aqu. lactuc. papau. nymph. ol. papau. nymph. mandrag.* Plurimùm prodeſt in vigiliis ex hac cauſſa ſi caput inungatur ol. violar. frigido, & oxyrrhodinum ſuperponatur. Et reliqua ſupra propoſita *c.* 1. vſurpentur.

Poſteà & hic clyſter iniiciatur.

℞. *Maluæ, viol. lactuc. parietar. an.* M. j. *ſummit. aneth.* M. ß. Coq. in aq. ſ.

Colat. ℞. ℔. j. *ol. violar.* ℥. iij. *ſacchar. alb.* ℥. j. F. clyſter.

Vel ℞. *Mal. mercur. lactuc. ſca*

ryol.a. M. j. *nenuph. viol. an.* M. j. ß. *prun. Vngar.* N. x. *furfur. macri* M. j. Coq, in aq. hord.

Colat. ℞. ℥. xiij. Diſſoln. *Caſſ. rec. extr.* ℥. ß. *diaprun. ſ. aut pulpæ tamar.* ʒ. ij. vel *Elect. de ſucc. roſar.* ʒ. j. ß. *tripher. Perſic.* ℈. iv. *ol. viol.* ʒ. iij. *vitel. oui* N. j. *ſacch. rubr.* ℥. ß. *ſalis* ʒ. j. M. F. Enema.

Bilis etiam feruorem reſtinguentia exhibenda.

Vt ℞. *Pulp. tamar.* ʒ. ij. *rad. cichor. ſatiu. condit.* ℥. ß. *lact. Ital. cond. pulu. citri. condit. an.* ʒ. iij. *conſeru. flor. nymph. roſar. incarn. bugl. an.* ʒ. v. *acetoſel.* ℥. ß. *ſpec. diamarg. frigid.* ʒ. ß. *fragment. lapid. pretioſ. an.* ℈. j. *coral. rubr. præpa.* ʒ. j. Cum *ſyr. conſeru. citri q. ſ.* F. condit. Superbibatur *aq. hord. aut vin. Cydon. aut ab. flor. nymph. endia.*

Si calor cordi communicetur.

℞. *Aq. roſar.* ℥. iv. *viol.* ℥. ij. *bugloſſ. borrag. an.* ℥. j. ß. *acetoſ.* ℥. ij *acet. vin. alb.* ℥. ß. *pulu. ſpod.* ʒ. ß. *ſeric. cocco tinct. crud.* ℈. j. *oſsis de cord. C.* ℈. ß. *ligni aloes* ℈. j. *ſantal. omnium an.* ℈. ij. *croci* g̃. viij. *cāph.* g̃ vj. M. F. Epithema ad ſiniſtram mamillam applicetur cum panno charmeſino, quod lixiuio ſemel atque iterum elotum eſt. Inter epulandum remoueatur.

Hepatis regioni ſequens apponatur Epithema.

℞. *Aq. lactuc.* ℥. ij. *roſarum* ℥ iij. *endiu. acetoſ. an.* ℥. ij. *abſint.* ʒ. ℥. ß. *acet. vin. alb. odoriſe.. an.* ℥. ß *ſantal. alb. rub. ſpodij, an.* ℈. j. *camphor.* g̃. v. *ſpic.* g̃. iv. *ſpecier. diar. rhod. abbat.* ʒ M. Applicetur tepidum cum petia lintea.

Sunt qui genitales etiam partes refrigerant.

Vt ℞. *Vini alb.* ℥. j. *aq. roſarum* ℔. ß, *ſantal. rub.* ℥. ß. M. His foue teſticulis.

Opiata cautè omninò, & circumſpectè vſurpentur, vt ibid. dictum, ne phrenitis in veternum mutetur, & ab iis abſtinendum, ſi vires ſint imbecilliores. Etſi enim, ſi mitioribus remediis febris ac delirium non ſedetur; res plena periculi ſit: tamen ſalus ab Opiatis ſperari non poteſt, ſed ſpes in anguſto eſt, quia aut vires iam ſuccumbunt, aut abſceſſus metuendus eſt, cuius maturationi cerebrum ſufficere non poterit. Vbi tamen neceſſitas id poſtulat, laudanum opiatum exhiberi poteſt, vt ſupra *cap.* 1. dictum. Aut, quod tutius eſt, clyſterib. permiſceatur.

Vrina ſuppreſſionis quomodo occurrendum. Deinde quia contingit vrinam quandoque ſupprimi in hoc morbo, ſiue quod ſponte illa ſubſiſtat, ſiue, quod credibilius, quod ægri eam reddere negligunt, vnde partes illæ diſtenduntur, & tandem inflammatione corripiuntur, quæ vel ſola ægro interitum afferre poteſt: itaque tum ægri ad vrinam reddendam ſæpiùs incitandi ſunt, ac pubes & perinæum fouendum emollientibus, & vrinam prouocantibus, (à calidis tamen abſtinēdū,) decoct. fol. pariet. malu. petroſel. & ſimil. aut inungenda illa loca ol. amygdal. dulc. ſcorpion. vnguento dialthææ, vel pinguedine cuniculi, aut Cataplaſma fiat ex parietaria cocta cum ol. ſcorpion & amygdal. dulci.

Reliqua, vt dictum, ex *part.* 1. *cap.* 26. petantur. Hoc ſaltem adhuc addimus. Si febrilis feruor & ſitis vrgeat, ſyrupi modicè aſtringentes, veluti ſan. ſyr. de ſucco

granat. de ſucco ribes, de ſucco berber. limonũ, citri, exhibeātur. Vel præparetur ſequens Iulepus.

℞. *Aq. nymph.* ℥. iij. *roſar. bugloſſ. an.* ℥. vj. *ſyrup. de ſucc. ribes* ℥. ij. *Spir.* Vitriol. ʒ. ß. Miſce.

Vel ℞. *Aq. fontan. puriſſ.* ℔. ij. *trifolij acetoſi, papauer. errat. an.* ℔. ß. *Spir.* Vitriol. ʒ. j. *vel q. ſ.* ad gratum ſaporem: adde *flor violar. borragin. nymph. an.* ʒ. j. *ſantali rub. limati* ℈. ij.

Stent in infuſione per aliquot horas, poſtea filtrentur per chartam emporeticam; tinctura, quæ rubicundiſſima erit, edulcoretur ſaccharo albo q. ſ. vel ſyrup. acetoſit. citri.

Cordi quoque & pulſibus Epithemata applicentur refrigerantia & confortantia, de quibus in doctrina de febribus dictum. Teſtibus etiam nonnulli epithemata adhibent refrigerantia, vt pote ſpongiam marinam in aqua roſar. madefactam, cui penetrationis gratia acetum admiſcent.

Ad odorandum etiam præbent aq. roſar. camphoratam.

Chymici nonnulli commendant, 1. ſpir. terræ ſigillatæ, per ſe, ſine vllo additamento, deſtillatum, flauum & acidum, cuius ℈. j. intra exhibetur, in cuius & locum & alij ſubſtituunt coagulum *Vitriol.* j. ſeu ſpir. *Vitriol.* j. coagulatum. Commendant etiam magiſterium ſeu quintam eſſentiam margaritarum, tincturam corallorum.

Dicta.

Diætæ etiam ratio ea obſeruetur, quæ ſupra de inflammatione cerebri & membranarum eius propoſita eſt.

Ob delirium hoc ſaltem addimus, quæri à Medicis, vtrum æger in luce, vel tenebris habendus ſit. De eo Celſi ſententiam adferimus, qui *lib. 3. cap. 19.* ſic ſcribit: Antiqui tales ægros in tenebris habebant, quas ad quietē etiam conferre iudicabant: at Aſclepiades, tanquam tenebris ipſos terrentibus in luce habendos eſſe dixit. Neutrum tamen perpetuum eſt. Optimum itaque eſt, vtrumque experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale diſcrimen eſt, æger, ſi vires habet, loco lucido, ſi non habet, obſcuro continendus. Hæc Celſus. Aliqua enim naturarum diuerſitas hic occurrit, atque alios plus tenebræ, alios plus lux turbat. Et nonnulli dum in aëre ſublucido verſantur, multa quæ non ſunt, ſe videre imaginantur, alia pro aliis agnoſcunt, & varias imagines ab obiectis concipiunt. Ideoque tum non ſolum omnes picturæ è cubiculo amouendæ, cum eiuſmodi colorum varietas occaſionem præbeat, vt multa falſa imaginentur ægri, ſed & æger in loco obſcuro continendus. Contra ſi æger tenebras horreat & pertimeſcat, in luce cōtinēdus. Vt æger in quiete detineatur, etiam turba ab eo arceatur, adſtātesque ſint pauci, prudētes, & ægro familiares, ac grati: abſint vero, quos ægri odio habent.

An in luce vel tenebris detinendi ſint Phrenitici.

Muſica quoque ſuaui interdū demulcēdus æger: cuſtodiēdus etiā diligenter, nē dāni aliquid vel ſibi vel aliis inferat, & niſi admonitionibus, ac obiurgationibus quietus cōtineri poſſit vinculis coercendus. Somnus omnibus

modis cōciliatur, cum nihil Phreniticis tam vtile ſit, quam ſomnus, & ſomno deliria miteſcant, ægrique conualeſcant.

QVÆSTIO.

An cerebrum, an verò membranæ eius in phrenitide inflammentur.

An in inflammatione membranarum cerebri ſemper adſit delirium. Vt in iis, quæ ſupra, *part.* 1. *cap.* 17. & hoc ipſo capite dicta ſunt, nihil dubij, quantum poſſibile, relinquamus, explicandæ omnino videntur ſequentes duæ controuerſiæ, quæ à nonnullis mouentur. Primò, an omnis inflammatio membranarum cerebri deliriū afferat; deinde an phrenitis fiat ſolum ab inflammatione membranarum cerebri, an vero etiam ab ipſius cerebri ſubſtantiæ inflammatione. De priore vt dubitarent nonnulli ipſis occaſionem præbuit Hippocrates, qui 5. *Epidem. t.* 47. recenſens hiſtoriam Nerei filiæ, quæ membranarum cerebri inflāmatione, ex percuſſione laboraſſe putabatur, nullam delirij mentionem facit, quod tamen in ſimilibus caſibus non omittere ſolet; Et *lib.* 3. *ſect.* 1. *ægrotat.* 3. referens hiſtoriam ægri, qui in Dealcis horto decumbebat, qui Phrenitide laborauit, nec tamen continuò delirauit. Et *in Commentar. in locum* 5. *Epidem.* refert Franciſcus Valleſius, ſe vidiſſe in capitis fracturis, membranas, præcipuè duram inflammari conſpicuè atque adeo ſuppurari, poſtea & fruſtatim extrahi, homine non delirante.

Secundo etſi negandum non ſit cerebrum inflammari poſſe: tamē id non fieri in phrenitide, ſed aliam eam eſſe affectionem nonnulli putant, cum cerebrum ipſum inflammatur, quam quæ inflammatio membranarum ipſius parit, vtpote quæ diuerſa habet ſymptomata.

Ex his dubiis, vt nos expediamus, hoc ex iis, quæ ſupra de delirio dicta ſunt, patet, delirium non fieri poſſe, niſi ipſum cerebrum, ſpirituſque in eo, qui functionum principum ſunt inſtrumenta, afficiantur. Non tamen neceſſarium eſt, vt ipſum cerebrum ſemper inflammetur; ſed ſatis eſt, ſi à vicinis membranis inflammatis incaleſcat, vel aliundè vapores calidi illi communicentur.

Ideoque non impoſſibile eſt, etſi cerebri membranę afficiantur, vt tamen delirium nullum accedat, ſi nimirum malum cerebro nō communicetur, neque ſpiritus in eo turbentur.

Si vero cerebrum ab inflammatione membranarum p. n. incaleſcit, tunc delirium, de quo nunc agimus, excitatur. Atque ita phrenitis non poteſt eſſe ſine inflammatione membranarum cerebri; inflammatio autem membranarum cerebri poteſt eſſe ſine delirio. *Nota.*

Alteram verò quæſtionem quod attinet, concedendum putamus, phrenitidem, vtpote quæ ſæpè curabilis affectus eſt, ſolum ab inflammatione membranarum cerebri prouenire: ipſum verò cerebrum etſi quoque inflammari poſſe concedimus, ipſius tamen inflammatio alius à Phrenitide affectus eſt, & phrenitide longe periculoſior, vtpote in quo ægri non delirant, ſed ſēnſu omni priuātur. Inflammationis equidem cerebri

nomine tres affectus comprehenduntur: Primò enim ab humore bilioſo, aut eius vaporibus ad cerebri membranas cum ſanguine affluente, etiam cerebri ſubſtantia irrigatur & incaleſcit. Deinde humor, qui eſt in membranis cerebri, etiam in venulas cerebri effunditur; nondum tamen in ipſam cerebri ſubſtantiam effuſus eſt: Tertio ſanguis in ipſam ſubſtantiam & ſpatia cerebri effunditur, & tũ non ſolum membranæ, ſed ipſa cerebri ſubſtantia ſimul inflammatur. Etſi enim nonnulli Medicorum cerebrum inflammari negarint: tamen non ſolum doctiſſimorum Medicorum authoritas, ſed & experientia, & ſymptomata, quæ ex inflammatione cerebri proueniunt, contrarium perſuadent. Ad phrenitidem autem conſtituendam priores duo affectus ſufficiunt; etſi inflammationes cerebri propriè dictæ non ſint, ſed cerebrum ſaltem ob vicinas membranas affectas afficiatur. Si verò ipſa cerebri ſubſtantia afficiatur, longè vt dictum modo, periculoſior affectus eſt, cuius Hippocrates 2. *&* 3. *de morbis* ſub ſphaceli cerebri nomine mentionem facit, vt & 7. *aphoriſm.* dum ſcribit: Quibus cerebrũ ſphacelatũ eſt, in tribus diebus pereunt: ſi verò hos euaſerint, ſani fiũt. Paulus Ægineta etiam, Aëtius & Auicennas eius meminerunt, & diuerſis capitibus de ea & phrenitide tractant: & proinde nos etiam ſigna eius ſupra *par.* 1. *cap.* 27. ſeorſim propoſuimus, & ab inflammationis cerebri ſignis & ſymptomatibus ſeparauimus, cuius hiſtoriam deſcripſit Hippocrates, 2. *de morb. in initio*, & Petrus Sal. Diuerſus, *de Affect. part. cap.* 1. Hoc tamē ita accipiendum putamus, in Phrenitide quidem non totam ſubſtantiã cerebri inflammari, ſed ſolum externam eius partem, quæ membranas contingit; & qui hoc modo afficiuntur, etiam phrenitici ab Hippocrate 1. *prorrht.* 33. ſed ἀπαφῶδεις nominantur, vt Galenus *in comm.* explicat. In eo verò affectu, quem Hippocrates 2. *&* 3. *de morb.* ac P. Sal. Diuerſus, *de affect. part. cap.* 1. deſcribunt, internæ partes cerebri eiuſque propria ſubſtantia inflammatur, & malum plerũque in ſphacelum degenerat.

CAPVT VIII.

De Melancholia in genere.

Nomen.

Melãcholia vnde nom obtineat.

MElancholia, vt ex Hippocrate, 3. *aphor.* 14. *& lib. de aere aq. & loc.* videre eſt, morbi nomen eſt, non humoris: proculdubio tamen ex illorum affectuum p. n. genere, qui teſte Galeno, 2. *meth. med. capite* 2. *&* 3. *de loc. affect. cap.* 7. nomen acceperunt à cauſſa, id eſt à materia, quæ illos produxit. Cum verò humoris Melancholici duo præcipuè genera ſint: Vnum, quod excrementitius humor Naturalis eſt, & veluti fex ſanguinis, qui circa lienem præcipuè cumulatur, & μέλαινα χυμός, ac Melancholia in ſpecie appellatur: Aliud quod eſt excrementum p. n.

ex aduſtione Melancholiæ, ſanguinis & bilis genitum, & μέλαινα χολή, atra bilis nominatur: malum de quo iam agendum, ex priore genere hoc eſt, ſucco atro, vel Melancholico ortum habet, quando is peccans ſiue in Cerebro, ſiue in toto, ſiue in hypochondriis, principes animę functiones deprauat. Quæ verò ab atra bile prouenit, harum functionum deprauatio Mania appellatur, vt poſtea dicetur. Interdum Hippocrates Melancholicum delirium nomine μανίας indigitat, vt *6. aphor. 21. & 56.* ſed minus propriè.

Definitio.

In Melancholia Phantaſia imprimis læditur; Ratiocinatio verò nec in omnibus, nec ſemper multum.

Definitur itaque vulgo Melancholia, quod ſit delirium, ſeu imaginationis, & Ratiocinationis deprauatio, ſine febre, cum timore & mœſtitia, à phantaſmate tenebricoſo ſeu Melancholico orta. Vt enim in aliis delirijs, ita etiam hîc Phantaſia, & Ratiocinatio læditur, ſed imprimis Phantaſia: Ratiocinatio verò non ſemper multùm, neque in omnibus, & vt Aretæus, *libro 1. de cauſ. & ſign. morb. diuturn. cap. 5.* loquitur, in Melancholia in vna re aliqua eſt lapſus, conſtante in reliquis iudicio. Melancholicorum enim Ratiocinatio circa vnam rem falſam plerumque, quam veram eſſe credunt, & Phantaſiæ deprauatæ circa eam aſſentiuntur, aberrat, de reliquis prudenter, & ſapiēter ratiocinantur. Ita puer ille, cuius ſupra *cap. 5. ex Huarti ſcrutinij ingenior. cap. 7.* mentionem fecimus, in eo ſolùm delirabat, quod ſe totius mūdi monarcham credebat; de Republ. verò adminiſtranda prudenter diſſerebat. Sic mercator ille apud Foreſtum, *lib. 10. obſeru. 15.* optimè ratiocinabatur, niſi quod ad extremam inopiā ſe redactū eſſe conquereretur. Sic qui Melancholia hypochondriaca laborant, & ſine cauſſa timent, ac mœrent, ipſi ſæpe intelligunt, timorem illum, ac mœſtitiam eſſe vanam, & ſine cauſſa.

Memoria hic planè non læditur.

Memoria verò nec per ſe, nec per accidens læditur, quod non fit in Phreniticis, vbi imaginatrix ob immoderatum calorem ſpirituum, & veluti efferata innumeram obiectorum multitudinem Memoratrici offert, ſed ſine ordine, quæ propterea citò, & facilè in illa obliterantur. Atque hinc accidit, vt propter memoriæ integritatem cum probè ſæpe ratiocinentur Melancholici, tum plerique verſuti admodum ſint. Imò obſeruatum eſt, nonnullos in delirio hoc carmina etiam elegantia compoſuiſſe.

Melāncholia ab alijs delirijs differentia.

Differt autem hoc delirium ab aliis deliriis, quod metuunt plerumque, & mœſti ſunt ægri præter ſolitum; neque tamen metus, aut triſtitiæ cauſſam vllam afferre poſſunt, quæ alicuius momenti ſit, niſi forſan eam, quam animo falsò conceperunt, & pertinaciter fouent, dum ſcilicet alij carceres, alij ſupplicia, alij condemnationem æternam, alij alia timent, & quidem ex leuiſſima ſæpe occaſione, vt apud Foreſt. *lib. 10. obſeru. 12.* videre eſt. Quandoque tamen à manifeſta cauſſa incipit timor, qui ſi ſit perſeuerans, melancholiam parit. Raro verò rident: & riſus potius Maniacis ex feruore ſanguinis, quàm Melancholicis competit. Si enim

ſanguis ſit calidior, & feruidior, Maniam mitem efficit: ſi verò ſit craſſior, & frigidior, Melancholiam producit, à qua mœſtitia vix abeſt, etiamſi ea minor ſit; taleſque Melancholici per interualla lætitiæ alicuius ſignum exhibent, & interdum in riſum prorumpunt. Si autem plus iuſto lætentur tales Melancholici, iam inſtantis Maniæ eſt indicium, ac præludium.

Quod tamen ex communi Medicorum ſententia de timore & mœſtitia, quę huius delirij propria ſint, quibuſque à reliquis deliriis diſcernatur, dictum eſt, rectè accipiendum. Neque enim ſemper mœſtitia aliqua, & timor inſignis in omnibus Melancholicis apparet; imò nonnulli lætitia quaſi affici videntur, cum falſis ſuis imaginationibus indulgent, & ſe Reges, vel Principes, aut diuites eſſe imaginantur, cuius rei hiſtoriam ſuprà *cap.* 5. *ex Huarti ſcrutin. ingenior. cap.* 7. recėſuimus, de famulo Hiſpano, qui ſe totius mundi Monarcham eſſe imaginabatur, & hinc maxima delectatione, ac voluptate afficiebatur. Ita refert Marcell. Donat. *de hiſtor. Med. mirab. lib.* 2. *cap.* 1. mulierculam quandam ſe Regi deſponſatam eſſe perſuaſum habuiſſe, quæ ſi fortè in fragmenta vitrorum, aut alia lucida corpuſcula incidebat, gemmas ſibi à coniuge Rege tranſmiſſas dicebat, eaque tanquam rem cariſſimam, in arca, quam totam ferè oppleuerat, aſſeruabat. Eiuſdem generis fuit deliramētum cuiuſdam ſenioris diuitis, qui, referente Seneca, quæcumque, quibus vti opus erat, quam maxima expetebat, mulieres paruas, & homines paruos abominabatur, prægrādes equos peroptabat, ampliſſimis poculis vtebatur, & calceamenta pedibus maiora geſtabat; latiſſimis veſtibus veſtiebatur. Et huius generis deliramenta ſæpe occurrūt, vbi ægri quidem abſurda imaginātur, & in cogitatione illa, vt veriſſima, pertinaciſſimè hærent, timoris tamen aut mœroris parum, vel nihil adeſt: qui omnes cum ſine febre delirent, neque etiam vlla in iis truculentia, aut ferocia appareat, vt Maniaci appellari non poſſint, nomine Melancholicorum meritò etiam comprehenduntur. Et cogitandum Lectori relinquo, quò referenda ſit illa falſa Imaginatio, quæ iis, quibus crura amputata ſunt, accidit, cum ſæpe poſt multos poſt amputationem mēſes crus amputatum grauiter crus ſibi dolere conqueruntur, vt teſtatur Ambr. Paræus, *lib.* 11. *c.* 17. eiuſque rei Hiſtorias recenſet Guil. Fabricius, *cent.* 3. *obſ.* 14. 15.

Itaque vt Melancholiæ nomen pro delirio acceptū omnibus eius ſpeciebus competat, malo cum Aretæo *de cauſ. & ſignis morbor. diuturn. lib.* 1. *cap.* 5. Melancholiam definire, quod ſit animi angor in vna cogitatione defixus, atque inhærens, abſque febre, & furorē, à phantaſmate Melancholico ortus. *Vera Melancholiæ definitio.*

Eſt autem Melancholicorum magna varietas, vt omnes Melancholicorum imaginationes abſurdæ facilè comprehēdi non poſſint, nihilque tam abſurdum, & ineptū ſanis occurrere poteſt, quod non Melancholici ſibi imaginantur, & veriſſimū eſſe pertinaciſſimè credunt. Atque occurrunt huius rei *Melāncholicorum magna varietas.*

exempla

exempla paſſim, quorum aliqua in Inſtitut. *lib. 2. part. 3. ſect. 2. cap. 4.* recenſuimus: plura exſtant apud Schenck. *libr. 1. obſeru. 254. & ſeq.* Marcell. Donat. *de hiſtor. Medic. mirabil. l. 2. cap. 1.* Foreſtum, *lib. 10. obſeru. 12. & in ſchol.* Plater. *lib. 1. obſeru.* Pro diſpoſitione enim humorum varia, vitæ, conditionis, ac cogitationis varietate, innumera hîc varietas occurrit. Nam quidam riſum interdum admiſcent; quidam cum ira aliqua & contentione Phreniticis adſimilantur; quidam neſcio quę ſcelera ſe commiſiſſe imaginantur, atque hinc ſupplicij metu, & mortis terrore vexantur; alij ſe ad inferos damnatos, imò gehennæ flammis cremari conqueruntur, nonnulli ſe mori, vel etiam mortuos putant; nonnulli cœlum ruiturum metuũt, quidam ſerpentes, vel ranas in vẽtre ſe geſtare perſuaſum habent: nonnulli ſe in bruta animalia conuerſos credunt; alij in teſtam, aut vitrum mutatos; nonnulli lacrymantur; quidam deſperabundi mortem ſibi inferunt: quidam diuina affectant, & colloquia cum Deo & Angelis ſomniant; alij auari nihil niſi de diuitijs cogitant; quidam quaſi diuites, etſi tales non ſint, de magnis opibus gloriantur; quidam elati & ſuperbi, vel de pretioſis veſtibus, auro & gemmis cogitant, ac loquuntur, vel ſe Principes aut Reges eſſe opinantur: alij contrà animo abiecti, licet diuitijs abundent, de paupertate conqueruntur, alij de ſtudio, quo ſunt delectati, perpetuò cogitant, ac loquuntur. Mœſtitia tamen, & timor plerumque cum hoc delirio coniungitur, aut certè pertinax, & intenta, ac quaſi cum animi angore de re vna, ſed falſa, cogitatio. Abeſt etiam febris, etſi poſt febrem, aut in declinatione febris, humoribus aduſtis reiiectis, Melãcolia generari aliquando poſſit.

In Melancholia præter Cerebrũ, quod primariò laborat, etiam cor afficitur.

Affici autem Cerebrum, & quidem vt pars ſimilaris eſt, extra cõtrouerſiam eſt, de quo mox in cauſſis dicetur. Verùm cum, vt Fernelij verbis vtar, negandum non ſit, dũ iracundia, doloribus, gaudio, metu, cæteriſque eiuſdi animi perturbationibus concutimur, conſpicuè atq; inſigniter cor in nobis opprimi & geſtire, animique perturbationes in corde fieri; Melancholia verò ſit delirium cum triſtitia, aut metu, aut certè alio animi affectu: concedendum eſt, ea ratione in Melancholicis ſimul cor affici, imò plerumque principium melancholiæ eſt ex corde. Cordis enim temperies corrupta corrumpit temperiem cerebri. Et licet delirium hoc nunquam accidat, niſi Cerebro primariò affecto: tamẽ, vt iam in cauſſis dicetur, ſi ſpiritus vitalis impurus ſit, & tenebricoſus, vitium hoc ſpiritibus animalibus & cerebro communicatur, & ita cor ſæpe huic delirio primam occaſionem præbet; malumque hoc fouet, & proinde tum non ſolum ad Cerebrum, ſed etiã ad cor in curando reſpiciendum. Imò etſi cerebrum primariò afficiatur: tamen quia hoc delirium ſemper cum aliquo animi affectu coniunctum eſt, animi verò affectus cor valdè alterent, ac afficiant: vix fieri poteſt, vt in Melancholico delirio cor etiam non afficiatur.

Cauſſæ.

Cauſſa Melancholia proxima.

Cauſſa huius delirij proxima eſt, vt Capiuaccius appellat, phantaſma tenebricoſum. Ego, vt omnibus eiuſmodi deliriis competat, malo appellare Melancholicum. Phantaſma autem tenebricoſum, aut melancholicum redditur à ſimili animalium ſpirituum diſpoſitione. Cum enim ſpiritus animales, qui ſunt proximum animæ in hiſce actionibus obeundis inſtrumentum, ſpecieſque deferunt, lucidi, tenues, ſubtiles, & mobiles eſſe debeant, qua de cauſſa ipſum etiam Cerebrum nitidiſſimum, ac nullo colore infectum: ſi illa ipſorum naturalis conſtitutio lædatur, actiones animales, quæ eorum beneficio perficiuntur, læduntur, & quidem variis modis, prout ſpiritus vitiantur. In melancholia ſpiritus melancholicos, id eſt, opacos, obſcuros, tenebricoſos, & fixos quaſi reddi dicimus, quæ eadem diſpoſitio, plerumque etiam eſt in ſpiritibus vitalibus. Qui enim triſtes, & meticuloſi ſunt in hoc delirio, proculdubio ſpiritus vitales craſſiores, impurioreſque habent. Nam vt ſpirituum puritas & ſubtilitas animum hilarem ac alacrem reddit: ita craſſities, frigiditas & impuritas mœſtum ac triſtem.

Melãcholia quomodo timorẽ & mœſtitiam inducat.

Qua ratione autem ſpiritus ac vapores melancholici triſtitiam ac mœrorem efficiant, inter Galenum ac Auerroëm controuerſia eſt, de qua quæ in Inſtit. *lib. 2. part. 3. ſ. 2. cap. 4.* dicta ſunt, hîc repetere ſuperuacaneum eſt. Hoc ſaltem declarationis gratia addimus, in ſpiritibus non ſolum qualitates primas, ſed & ſecundas, ac occultas eſſe attendendas, cum ad actiones illas perficiendas æquè ſint neceſſariæ, ac qualitatum primarum temperies. Videre eſt huius rei exemplum in humore vitreo, cryſtallino, & tunica cornea in oculo, in quibus non ſolùm qualitates primæ, ſed ad viſionem rectè perficiendam æquè, imò multò magis pelluciditas, & ἀχροια, ſeu coloris carentia eſt neceſſaria, quæ ſi deſit, viſio non rectè perficitur Eodem modo in ſpiritibus & vitalibus & animalibus præter qualitatum primarum temperiem etiam tenuitas & ſubtilitas, puritas, ac luciditas requiritur, quæ ſi deſit, ſpiritus non ſatis aptum animæ inſtrumentum ſunt. Atque hunc puritatis, luciditatis & ſubtilitatis defectum in ſpiritibus atri coloris, & tenebrarum nomine Galenus exprimit. Et quanquam à ſenſibus externis non percipiatur illa tenebricoſitas: tamen cauſſa eſt, vt omnia obiecta ad modum vitioſæ diſpoſitionis ſpirituum repræſententur, & vitioſa illa diſpoſitio ſpirituum ſpeciebus imprimatur. Id etiam fieri in ſomnijs animaduertimus, in quibus ſæpe horrenda & metuenda offerũtur, propter abundantiam vitioſorum humorũ in corpore, qui faciunt, vt obiecta hoc modo ſenſibus internis repræſententur.

Platerus equidem malignitatem materiæ, quæ melancholiam, vt & quæ maniam producit, tribuit. Verùm vt facilè concedimus, & hactenus defendimus, non ſolùm à qualitatum primarum mutatione melancholiam prouenire, ita malignitatem peculiarem & propriè dictam ei tribuere opus eſſe.

non putamus, ſed ſufficit ad melancholiam generandam, ſi ſpiritus animales naturalem luciditatẽ & puritatem amittant, & in ſtatum contrarium deducantur: quæ tamen diſpoſitio p.n. qualis ſit, facilè explicari non poteſt. Ideoque etſi malignitatem negamus, occultam tamen qualitatem facilè admittimus: quam ſi intellexit Platerus, ei aſſentimur. Et diſpoſitionem illam melancholicorum p. n. non eſſe ſimpliciter opacam, ſed occultam ex eo patet, quod ſi imaginationi ipſorum ſatis fit, ſanitati reſtituuntur, ſicut illi accidit, qui cum naſum magnum ſe habere putabat, farcimine appoſito & remoto conualuit: cuius rei etiam alia exempla in Inſtitut. habentur, & infra etiam recenſebuntur.

Vera & proxima cauſa melancholiæ. Itaque ſi hæc, quæ hactenus dicta omnia diligenter penſitemus, fixa & firmiter impreſſa imago ſpiritibus cerebri inſitis cauſſa proxima melãcholiæ eſſe videtur. Imaginationis tamen huius fixæ cauſſa plerumque eſt vitium ſpirituum animalium.

Fiunt autem ſpiritus melancholici, ſeu opaci impuri & tenebricoſi duobus modis; Vel quia tales vitio cerebri generantur: vel quia etſi natura ſua ſunt puri, à materia aliqua impura, & melancholica, quæ ipſis permiſcetur, inquinantur, & melancholici redduntur, aut quia ob ſanguinis & ſpirituum, e quibus generantur, vitium, tales fiunt.

Prius fit, cum cerebri conſtitutio vitioſa eſt, & melancholica, quæ ex ſanguine & ſpiritu vitali etiam puro impurum, & melancholicum ſpiritum animalem generat, quæ cerebri conſtitutio potiſſimum à ſpiritu inſito melancholico dependet. Capiuaccius equidem hoc negat, & à nulla qualitatum primarum intemperie in cerebro melãcholiam excitari poſſe ſtatuit, dicitque à cerebro calido fieri ſpiritus animales calidiores, & hinc delirium maniacum, à frigiditate ſpiritus animales paucos, ac frigidos, indeque fatuitatem. Verùm non ſolùm ad qualitates primas in cerebri conſtitutione eſt reſpiciendum, ſed etiam ad alias, vti antea dictum, ſicut oculi conſtitutio id manifeſtè demonſtrat.

Fieri quidem nonnulli & alio modo hanc melancholiæ ſpeciem ſtatuunt, cum ſcilicet ſpiritus vitalis in corde vitioſus, & impurus gignitur, qui cum ſit ſpiritus animalis materia, ſpiritum animalem eiuſdem generis, & modi generari neceſſe eſt, impurum ſcilicet & melancholicum. Verùm malo hoc genus melancholiæ ad melancholiam per conſenſum referre: cum cerebrum tum non primariò afficiatur, ſed ſolum ſpiritus animalis purus inquinetur, vel ad eius generationem impura materia ſuppeditetur. Si tamen hoc diu duret, tandem ipſum etiam cerebrum affici neceſſe eſt. Nam cum cor caloris natiui, & ſpiritus vitalis, qui in totum corpus diffunditur, fons ſit, ſi illud frigidius & ſiccius, quam par eſt, ſeu melãcholicum euadat, tandem totus corporis habitus talis redditur, imò & ipſum cerebrũ, quod tali ſanguine etiam nutritur, & à ſpiritibus melancholicis

& tandem melancholicum euadit, & ex affectu per conſenſum fit affectus primarius.

Poſterius verò fit, cum cerebrum per conſenſum afficitur, & quidem tribus modis. Primò cum ab vniuerſo corporis habitu, & præcipuè venis maioribus materia hæc in cerebrum fertur, quod fit imprimis corde affecto, & ſpiritus, ac ſanguinem melancholicũ generante; Secundò cum ab hypochondrijs materia melancholica tranſmittitur, quæ melancholia hypochondriaca nominatur: Tertiò cum ab vtero.

Notandum tamen hic, etiamſi proxima cauſſa melancholiæ ſit humor melancholicus, à quo etiã affectio hæc nomen habet: tamen in melancholicis, vtpote frigidis & ſiccis, multum pituitæ cumulari, propter debilitatem caloris naturalis, ad quod propterea in curatione melancholiæ ſæpè etiam ſimul reſpiciendum.

Differentiæ.

Prima melancholicorum differentia à varia delirij forma.

Melancholicorum hic differentiæ ſumuntur primò à forma ipſa delirij, quæ multiplex, & varia eſt pro phantaſmatum varietate, quæ ab imaginatione deprauata exhibentur. Cauſſa diuerſitatis illorum phantaſmatum eſt primò natura humoris melancholici, qui in alijs ſincerior eſt, in alijs impurior, in alijs nonnihil aduſtus: deinde natura & conſtitutio corporis ac cerebri. Nam vt vinum moribus potantium, ita humor melancholicus laborantis conſtitutioni ſe accõmodat. Poſtea cõſuetudo vitæ & actionũ. Qualis enim olim cuiuſque intenta cogitatio fuit, aut qualis vitæ conditio, talis ſeſe repræſentat melãcholica deliratio. Propter has ergò cauſſas alij alia cogitant, & loquuntur. Quidam prorſus conticeſcunt, quod melancholicorum, inter initia præſertim, proprium eſt, teſte Galeno, vt multum loqui phreneticorum, & ſemper cooperiri: vtrorumque meminit idem author *in 3. Epidem. comm. 3. aphor. penult.*

Secunda & præcipua melancholicorũ differentia à situ materiæ ſumitur, & quadruplex eſt.

Sed præcipua melancholicorum differentia, quæ ad curationem mali plurimum momenti affert, ſumitur ex ſitu materiæ, vel ex ſedibus, in quibus humor gignitur, & redundat, vt ex cauſſarum enumeratione patet. Atq; ita quatuor præcipuæ ſunt melancholiæ differentiæ. Prima eſt per primarium cerebri affectum; Secunda per conſenſum cordis, & totius: Tertia Hypochondriaca: Quarta per conſenſum vteri. Arabes quidẽ plures partes, quibus in melancholia cerebrum per conſenſum affici poteſt, recenſuerunt, vt ex Auicenna & interpretibus eius videre eſt, Ventriculum, Hepar, Lienem, Vterũ, Hæmorrhoides, & alias partes: nullus tamen reuera inter eos, & Græcos, qui omnem melancholiam ad tria capita redegerunt, in proprium cerebri affectum, conſenſum à toto, & eum qui fit à venis meſaraicis, & hypochondrijs, eſt diſſenſus, ſi res rectè explicetur. Galen. enim *5. de loc. affect. cap.* 1. expreſsè fatetur, quod ſi lien officium ſuum non faciat, & humorem melancholicum vel non attrahat vel per conuenientia loca non excernat, tum alij affectus, tum melancholia inde creari poteſt. Idẽ affluentibus continuo inquinatur,

de hepate, hæmorrhoidibus dici poteſt. Verùm hæ partes omnes aliter melancholiam non producunt, niſi quatenus humor retentus, vel in totum corpus diffunditur, vel in hypochondriis ſtabulatur, ideoque melancholia inde orta ad melancholiam per conſenſum totius, vel ad hypochondriacam referri poteſt. Vteri tamen quin peculiaris mentio fiat, abs re non videtur; cum in ſpecie & priuatim ad eum curatio etiam dirigenda ſit. De his ergo quatuor melancholiæ differentiis iã ordine dicendum, ſi prius ea, quæ in genere de ſignis Diagnoſticis, Prognoſticis, curatione, & diæta, quæ omni melancholiæ competunt, propoſuerimus.

Signa Diagnoſtica melancholiæ in genere.

Dum imminet melancholia, ęger inſomniis terretur, ſomnumque habet turbulentum, & horrendis ſomniis interruptum: poſtea vigiliis infeſtatur, præter ſolitum fit mœſtior, & triſtior, aut triſtia cogitat; & metuit ſine euidenti cauſſà, aut certè in vna cogitatione pertinaciſſimè hæret; quæ ſi perſeuerant, præſentis iam melancholiæ indicia ſunt. Ita enim Hippoc. *6. aphor.* 23. Si metus atque triſtitia longo tempore perſeuerant, melancholiæ eſt ſignum. Hinc æger fit taciturnus & moroſus, & hominum conſortia fugit, & ſolitudinem ſectatur, fit ſuſpicax, præter ſolitum inediam tolerat, & in nonnullis inediæ tolerantia tam pertinax eſt, vt fame mori malint, quàm comedere, & viuere; crebrò ſuſpirant, reſpiratio eſt tarda & rara, pulſus tardus, paruus, rarus; tandemq; vbi malum augetur, illa, quæ cogitant, abſurda ſermone, & geſtibus proferunt, vt manifeſtè delirare deprehendãtur: abſurda tamen illa loquuntur, & agunt ſine omni ſæuitia & furore; febre præterea carent.

Prognoſtica in genere.

1. Sicut nulla deſipientia tuta eſt; quia functio princeps læditur: ita nec melancholia: per ſe tamen lethalis morbus non eſt, niſi aliud accedat.

2. Malum hoc recens facilè, & non multo negocio curatur. Sæpiſſimè enim ſola victus ratione conueniente, qua probus, tenuis, & clarus ſanguis gignitur, & præterea humectatione corporis ac capitis, præſertim verò balneis aquæ dulcis, ſe melancholicos ſanitati reſtituiſſe abſq; vllo alio remedio validiore teſtatur Galenus 3. *de. loc. aff. c.* 7. Et tum bonum ſignum eſt, melancholicorum corpus augmentum ſumere. Indicio enim eſt, ſanguinem iam meliorem reddi & attemperari. Inueteratum verò malum difficulter curatur. Itaque inter initia ipſi occurrendum, cum inueteratum plerumque ægrum ad mortem comitetur.

3. Facilius tollitur, & minus periculi habet melancholia per conſenſum, quam per eſſentiam.

4. Faciliùs curatur melancholia, quæ cum riſu aliquo eſt; difficiliùs, quæ cum ſtudio ob humoris prauitatem maiorem.

5. Leuius eſt malum, ſi imaginatio ſolùm læditur grauius, ſi ſimul ratiocinatio.

6. Melancholia hæreditaria nunquam curatur.

7. In morbis melancholicis periculoſæ ſunt tempore Verno humorum depoſitiones & decubitus; quoniam permutantur frequenter vel in apoplexiam vel in conuulſionem, vel maniam, vel cœcitatem, teſte Hippocrate, 6. *aphor.* 56.

8. Malum enim hoc nonnunquam ab humore melancholico prouenit; ſæpiſſimè vero melancholia in epilepſiam tranſit, teſte Hippocrate, *Epid. in fine*.

9. Si Melancholicus præter ſolitum in riſum, vel fletum, vel lacrymas ſoluatur, ne in maniam tranſeat, metuendum.

10. Via ad interitum in melancholia eſt vel per virium reſolutionem, quæ paulatim ſuccedit, cum ægri cibum ac potum pertinaciter auerſantur, parùm aut nihil dormiunt, & animi mœrore vel aliis cogitationibus ſe miſerè conficiunt; vel per conuulſionem aut epilepſiam, materia ad neruorum principium, & membranas Cerebri conuerſa.

Via ad ſalutem eſt, ſi materia melancholica vel diſſipetur, ſi pauca fuerit, vel ad inferiores & ignobiliores partes à natura detrudatur, & per varices, hæmorrhoides, aut vteri venas expellatur, aut in ſcabiem ſimileſque cutaneos affectus mutetur, vel denique præſidiis artis eadem ſuperetur, & profligetur.

11. In ſanis ſi varices vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio 6. *aphor.* 21. Quod de melancholia intelligendum eſſe explicat Galenus.

Curatio in genere.

De curatione in genere vix multum dici poteſt, præter id, quod ſuprà *part.* 1. *c.* 12. dictum fuit. Hæc ſaltem diligenter attendenda. Primò procurandum eſſe omni ſtudio, vt bonus, clarus, tenuis ac ſubtilis ſanguis generetur, qui omne cauſſarum vitium corrigere poteſt, quo ſolo auxilio, & aquæ dulcis balneo, ſine vllo fortiore remedio, ſe recentem melancholiam ſanaſſe reſtatur Galenus 3, *de loc. aff. c.* 7. Qua ratione autem hoc fieri poſſit, dicetur mox in diæta. Deinde vt ab animi perturbationibus, mœrore, triſtitia, timore, & curis æger liber ſit, eiuſque animus ad hilaritatem auocetur. Tertio vt æger ad contrariam imaginationem deducatur. Compertum enim eſt ſæpè, ſi ægro perſuadeatur illud, quod ipſi moleſtum videtur, & in quod omnem cogitationem defigit, remotum eſſe, ægrum conualeſcere. Commodum quidem eſt, vt æger ad contrariam imaginationem deducatur: Verùm rarò hoc ab ipſis obtinetur. Ideoque ipſorum imaginationibus quidem indulgēdum, ſed interim fallendi ſunt, Ita refert Trallianus, *lib.* 1. *cap.* 17. Medicum quendam, qui caput ſibi amputatum putabat, curaſſe impoſito repente capiti ipſius pileo plumbeo, vt grauitatem ſentiens caput ſe recepiſſe putaret. Alius naſum ſe ingentis magnitudinis habere putabat, Chirurgus naribus prehenſis nouacula eas ſe imminuere fingit, carniſque fruſta abſciſſa oſtendit, quo modo æger conualuit. Gattinaria refert, Medicum quendam melancholico, qui ranas in ventre ſe habere putabat, purgans exhibuiſſe,

Curatio melancholias

& excretis ranas viuas inieciſſe, quas cum ille è ventre ſuo exturbatas crederet, conualuit. Quidam ſe mortuum putabat, referente Hollerio, *l. 1. de morb. intern. c. 15.* & propterea cibum capere noluit, is ſocij comitate, qui cum eo ſe in ſepulcro mortuum eſſe aſſerebat, & cibum nihilominus capiebat, ad cibum capiendum perſuaſus fuit. Et exſtant huius rei exempla paſſim plura. Nullo verò modo concedendum, vt Medici vel adſtantes cum ægro de imaginationibus eius falſis pertinacius contendant. Quartò; hoc etiam notandum, ex præcepto Aëtij interdum ab omni medicamento abſtinendum eſſe aliquandiu, & naturæ aliqua quies concedenda, quæ aliquando continuis remediis afflicta quieſcens recreatur & validius morbum aggreditur & ſuperat. Quia etiam humor melancholicus circa veſperam moueri ſolet, commodum videtur, circa veſperam hora quarta exhibere purgantia, eaque mitiora (fortia enim rarò fert) & illa aliquot diebus continuare. Præparantia verò horis matutinis exhiberi poſſunt.

Reliqua patebunt ex iis, quæ poſtea de ſingulis melancholiæ ſpeciebus dicētur. Cordialia tamē hic etiam non omittēda, cum cor in melācholia non plane immune ſit: & cum dētur medicamēta, quæ ſimul & cordi, & capiti amica ſūt, & alterando humori melancholico apta, illa eligenda ſunt; qualia ſunt borrago, bugloſſ. meliſſa, ocymum, cort. citri, grana kermes. flores tunicis, lignum aloes, crocus, moſchus, ambra, & ſimilia. Conſerua ſatirij & radices eiuſdem conditæ etiam in melancholia vtiles ſunt; excepta ea, quæ ex amore eſt.

Diæta.

Cum probus ſanguis omne hoc vitium ferè emendare poſſit, vt talis, id eſt purus, tenuis generetur, prouidendum. Fit autem hic dupliciter; primo ſi cibus ad talem ſanguinem generandum aptus eligatur, deinde ſi is probè coquatur. Itaque cibi ſint calefacientes, moderatè humectantes, puri, tenuis ſubſtantiæ, concoctu faciles, non flatulenti. Exhibeantur ergo carnes pullorum, gallinarum, caponum, perdicum, hædorum, agnorum, veruecina, vitulina, & ſimiles, piſces ſaxatiles, oua ſorbilia, ex oleribus, borrago, bugloſſ. lactuca, endiuia; ex fructibus ficus, amygdal. pineæ, piſtacia, vuæ paſſæ, mala punica medij ſaporis, & quibus ob iecoris calorem maior copia atri humoris colligitur, refrigerantibus & humectantibus cibis vtantur, vt iuſculis ex hordeo. Breuiter melancholicis omnibus conuenit cibus, qui eſt tenuis ſubſtantiæ, copioſioris nutrimenti, humidus in paſſiuis, in actiuis temperatus, vel ad caliditatem declinans. Frigiditas tamen excedat, aut ad frigidum vergat, ſi ex aduſtione melancholia proueniat. *Cibus & potus.*

Contra verò vitandus cibus frigidus, craſſus, ſiccus, feculentus, & omnia, quæ ſanguinem melancholicum gignunt, vt caro bubula, hircina, caprina, aprugna, leporina, & animalium omnium quæ

non in qualitatibus primis ſolum conſiſtit.

neque tamen ſint melancholici ſed in eo præcipuè ſita eſt, cum cerebrum in modo ſubſtantiæ à naturali puritate, luciditate, ſeu albedine deflectit, & impurum, craſſum, tenebricoſum & melancholicum euadit. Tum enim ſpiritus animales eiuſdem conſtitutionis vitioſæ generat. Si tamen frigida & ſicca intemperies cerebri eò progreſſa ſit, vt tenues, lucidas, & puras partes ex cerebro, & ſpiritu inſito quaſi exprimat, & cerebri conſtitutionem ita mutet, vt tenebricoſum euadat, inter melancholiæ cauſſas numerari poteſt. Cauſſæ enim, quæ melancholicam diſpoſitionem cerebro inducunt, ſunt omnia illa, quæ humorem melancholicum in cerebro cumulant, eiuſque & calidi innati ſubſtantiam tenebricoſam reddunt.

Cauſſa melãcholica cerebri diſpoſitionis prima fortis imaginatio & graues animi perturbationes.

Primò ergo cauſſa huius mali ſunt terror grauis, ſubito & ex improuiſo accidens, fortiſque rei horrendæ imaginatio, quæ fortes impreſſiones in ſpiritibus, humoribus & cerebro faciunt, vt rectè ſcribit Platerus, totumque corpus ita mutant, vt melancholiam grauiſſimam, deterioremque fere ea, quæ ab interna cauſſa fit (humores & vapores intelligit) producat, & quæ, vt idem Platerus ſcribit, ægrè, niſi tota ſanguinis maſſa exhauriatur, poſſit curari. Poſſet quidem hæc melancholiæ ſpecies etiam ad eam, quæ per conſenſum totius eſt referri, cum ſanguis in toto corpore ferè mutetur, quia tamen cerebrum maximè, & primariò afficitur, ad hanc ſpeciem eam referre malumus. Fit autem hoc, ſi homo viſo aliquo horrendo vt cadauere, aut ſimili re abominanda, vel ſpectro terreatur, aut imaginatione, & metu periculi in tenebris nocturnis, in ſylua vel loco ſolitario percellatur, cuius rei hiſtorias habet Platerus *tom. 1. Pract. pag. 111. & obſ. lib. 1.* Etſi verò quomodo imaginatio & animi perturbationes tales iſtam in humoribus & ſpiritibus alterationem efficere poſſint, integrè explicari non facilè ſit; tamen experientia teſtatur, ſpecies rei vel iucundæ vel horrendæ & formidabilis viſu, aut auditu oblatas, & memoria conceptas ac conſeruatas, atque imaginationi & menti repræſentatas adeo ſeruare veſtigia, & naturam rerum, vnde proficiunt, vt ferè non minus, quam ipſæ res externæ alterare & corpus mutare, & morbos tum inducere tum depellere poſſint. Et facilius præſtant hoc hæ cauſſæ, ſi corpus ad melancholiam ſit diſpoſitum. Tum enim humor melancholicus in corpore abundans ad caput rapitur, ibique hærens cerebri conſtitutionem mutat.

Secundo Humor melãcholicus in capite collectus.

Secundo melancholicam hanc diſpoſitionem cerebro inducit humor melancholicus in capite cumulatus: quod fit imprimis ob intemperiem cerebri frigidam & ſiccam, aut potius ob natiuam aut quocumque modo contractam melancholiam, id eſt, minus puram, & lucidam cerebri conſtitutionem, quæ cum ſæpè à parentibus in liberos deriuetur, accidit etiam vt melancholia tunc in liberos traducatur, imo quandoque totis familiis hæreditaria ſit.

3. A terrore melancholia profecta primariò cæteris omnibus eſt curatu difficilior. *Platerus.*

Indicationes.

Materia melancholica, quæ in capite ſpiritus inquinat, ſimilemque diſpoſitionem iis imprimit, & cerebrum ad ſpiritus melancholicos generandos diſponit, eſt alteranda & euacuanda, nimirum cùm ſit ſicca, frigida, craſſa, humectanda, calefacienda, attenuanda. Hinc medicamentis humorem melancholicum educentibus expurganda. Poſtea reliquiæ diſcutiendæ: caput roborandum, & intemperies, ac conſtitutio eius vitioſa corrigenda, ipſumque ad naturalem ſtatum deducendum. Totius tamen ſemper ſimul habenda eſt ratio.

Auxilia.

Qua ratione autem hiſce Indicationibus ſatisfieri poſſit, explicarum ſuprà *part. 1. cap. 12.* vbi de intemperie capitis cum humore melancholico curanda dictum. Ideóque hîc pauca ſaltem addimus.

Ad præparantia quod attinet, iis etiam *Tart. Vitriol*, vt & cryſtalli *Tart.* admiſceri poſſunt. Exempl. gr.

℞. *Aq. pomor. redolent. borrag. an.* ℥. j. ß. Tart. Vitriol. ℈. j. *ſyr. de pom. ſ.* ℥. ß. M. pro hauſtu, qui per aliquot dies horis matutinis continuandus.

Vel ℞. *Aq. ſumar.* ℥. ij. *lupuli* ℥. j. *extr. polyp.* ℈. j. *cryſtall.* Tart. ℈. ß. *Spir.* Vitriol. (*vel ol.* Tart. *per deliq.*) ℈. ß. *ſyr. de foliis ſenæ* ʒ. iij. M. pro hauſtu.

Purgantia ſæpius repetenda ſunt. Ad humorem vero melancholicum euacuandum valde efficax extractum hellebori nigri ℈. j. vel etiam ʒ. ß. pondere exhibitur.

Vel ℞. *Aq. borrag. bugloſſ. ſumar. an.* ℥. j. *extr. ſolutiu. Andr.* ℈. j. *helleb. nigr. tartari vitriolati an.* ℈. ß. *ſyr. de epithymo* ℥. iij. M. pro hauſtu. Commendatur & puluis Valeſci de Taranta, qui infra *cap.* 11. proponetur.

Vel ℞. *Fol. ſenæ* ℥. ij. *epithym. rhabarbar. zingib, an.* ℈. iv. *ſpec. diarrhod. abbat.* ʒ. j, *cinnamom. macis, aniſi, margar. an.* ℈. ß. *confection. electuar. de ſucco roſar. in tabulis* ʒ. ij. *ſacchar. candi, in ſyrup. viol. concreti ad pondus omnium.* F. Puluis. Doſis ℈. iv. vel ʒ. j. ß. in iuſculo pingui.

℞. *Maſſ. pil. de ſumar. de lapid. lazuli, an.* ʒ. ß. *extr. helleb. nig.* gr. iv. *ol. maioran. gutt.* ij. Cum *ſyrup. roſar. ſol.* F. pilulæ.

Vel ℞. *extr. panchymagogi vel extr. melanagogi Querc.* ℈. j. *helleb. nigr.* ℈. ß. *trochiſc. alhand. gutt.* iij. *ol. aniſi gutt.* ij. fiant ſex aureæ pilulæ.

Quod ſi melancholici, neque has, neque alias medicamentorum formas admittere velint, quod ſæpe fieri ſolet, propinetur ſequens decoctum galli decrepiti.

℞. *Rad. polypod.* ℥. ß. *ſcorzoneræ* ʒ. ij. *cort. rad. helleb. nigri præparati* ʒ. j. *glycyrrh.* ʒ. j. ß. *flor. borrag. bugloſſ. violarum, an* P. j. *ſem. aniſi, fœnicul. an.* ʒ. ß. *paſſul. minor. lotar.* ℥. ß. *Fol. ſenæ Alex. ſ. ſl.* ʒ. Ebulliant in iuſculo galli decrepiti, & detur iuſculum edendum & bibendum.

In alterando & roborando capite cõmendantur præcipuè, mar-

garitæ, hyacinthus, borrago, bugloſſ. crocus: roſæ, meliſſa, doronicum, aromata ſubtilia & odorem ac ſaporem ſuauem habentia, vinum album ſubtile, aromaticum. Commendatur etiam hoc Electuarium:

℞. *Amigdal. dulc. excort.* ℥. ij. *nuc. iugland. excort.* ℥. j. ß. *nucl. perſicor.* ʒ. j. *ſem. papau. alb.* ℥. ß. *ocymi* ʒ. j. Contundantur & add. *nucis conditæ* ʒ. ij. *margarit. præpar.* ʒ. j. *conſeru. meliſſ. betonic. bugloſſ. borragin, an.* ℥. j. Cum *ſyrup. de cort. citri & violar.* Fiat. Electuarium, de quo veſperi exhibeatur ℥. ß.

Vel ℞. *Condit. flor. citri, flor. aurant. an.* ʒ. ij. *nuc. Indic.* ʒ. iij. *cort. citri.* ℥. ß. *conſeru. fl. nymph. roſar. violar. an.* ℥. ß. *borraginis, bugloſſ. an.* ℥. ß. *flor. lauend. anthos an.* ʒ. j. *ſpec elect. de gemm.* ʒ. ß. *diamoſchi d.* ℈. j. *conſ. alkerm.* ʒ. ß. *tinctur. corallior. rubr.* ℈. j. *eſſentiæ cinnamom.* ʒ. j. Cum *ſyr. de cort. citric. moſcho q. ſ.* F. conditum (quod duplici folio auri tegi poteſt) cuius doſis quantitas nucis moſchatæ, vel caſtaneæ.

℞. *Conſeru. roſar.* ℥. j. *flor. iunic paeon. an.* ʒ. ß. *violar. nymph. an.* ʒ ij. *Aq. pomor. redolent.* ℥ v. *borrag. bugloſſ. an.* ℥. j. ß. *ſucci cydonior. rec. depurati* ʒ. ß. *citri rec.* ℥. j. M. cōtūd. in mortario marmoreo. Hinc fortiter exprimantur, & colentur.

Colaturæ add. *ſpir. margaritar.* ʒ. ß. *tinct. corallior.* ℈. j, *ſmaragd.* ℈. ß. *eſſentiæ papau. chaad.* ~. j. *ſyr. de cynamom. rorrad. an.* ʒ. vj. M. pro potione, cuius doſis cochlear ij. manè & veſperi.

Cardanus ſe ſolis ſomniferis potionibus, & lotionibus, ac vſu Chryſolithi intra octiduum melancholicos curaſſe ſcribit.

Chymici hîc præcipuè tincturam, & magiſterium *Lunæ* laudant. Commendant etiam tinct. Corallior. magiſt. lap. lazuli, chryſolithi, perlarum, coralliorum, ſal cryſtali, ſmaragdi, ſapphiri, eſſentiam macis, eſſentiam & tincturam croci, ſapphiri, ſmaragdi, eſſentiam anagallidis. E Chymicis nonnulli etiam ſpir. *Vitriol*, & præcipuè ſpir. *Vitriol Ven.* commendant. Sed non video, quam commodè; cum aliàs acida melancholicis ſint noxia. Nonnulli tanquam ſpecificum commendant ſanguinem aſini ex venis poſt aures tempore verno emiſſum, ſi in eo linteola munda nullo vſu antea infecta madefiant, & exſiccentur, & poſtea particula duos digitos lata, & vnum pollicem longa in aq. fontana maceretur, eaque ter poſtea manè exhibeatur, & ſudor, ſi fieri poteſt, prouocetur.

Si materia adhuc generetur à *Externis.* perſeuerante ibi calida diſpoſitione, tum refrigerantibus & humectantibus, vt violis, roſis, nymphæa & ſimilibus, quæ odoramenti loco vſurpentur, vtendum, vel caput abluatur decocto roſarum, violarum, maluæ, hordei.

Particulares quoque capitis euacuationes inſtituantur cum ſen- *Particulares capitis euacuationes.* ſibiles, tum inſenſibiles. Aperiantur venæ narium, tēporum, frontis, poſt aures, idq; aliquoties fiat; imo & in pedibus vena aperiri ſtpote. Sanguini enim permiſcetur humor melancholicus, & cum eo commode euac[illegible]

Apophl[illegible]s inſtituatur.

℞. Pyrethri, zingiber. an. ʒ. j. ſem. ſtaphid. agriæ, erucæ, an. ʒ. ß. cub.bar. ℈. j. *ambræ* g̃. vj. *cum oxymel. ſimpl.* F. linimentum palato inungendum.

In nares immittantur ſternutatoria ex hellebor. alb. maiorana, nigella, & ſimilibus; & quidem fortiora eligantur.

Commendatur & ſerum caprinum cum extracto hellebor. nigri pro errhino.

Efficax eſt & ſequens puluis ſternutatorius:

℞. Fol. tabac. veri, oleo ſem. aniſi præparat. ʒ. j. ß. *maioran.* ʒ. ß. *agarici alb.* ʒ. ß. *pulu. gumm. gutt. ligni aloës an.* ℈. ß. *ambræ* g̃. v. *moſchi* g̃. iij. M. pro puluere ſubtiliſſimo, cuius parum manè & veſperi naribus attrahatur.

Fomenta & inunctiones fiant ex ſtœchad. Arab. hyſſopo, meliſſa, thymo, pulegio, fl. chamæmel. borragine, bugloſſ. quibus addantur malua, althæa, ſem. fœnugræc. quæ coquantur in vino ſubdulci, vel in lacte, vel in iure capitis veruecis, aut pulli gallin. & ſpongia decocto imbuta caput foueatur. Ac ſi papau. capita, aut fol. nymphææ addantur in mediocri quantitate, ſomno conciliando, cuius ſemper in melancholia curanda Medicus rationem habere debet, vna opera ſuccurritur.

Vel imbuatur ſpongia ol. calidis, & humectantibus, vt oliu. chamæmel. anethin. lilior. albor. amygdal. dulc. & capiti applicetur.

Imprimis vtile eſt ſtillicidium ex lacte caprino recenti ſuper ſuturam coronalem factum.

Vtile eſt & linimentum ex oui vitello & ol. amyd. dulc. ℥. j.

Vel ℞. *Sem. papau. alb. cannabis, granor. iunip. an.* M. j. *thuris* ℥. ß. *nucleor. perſic. malor. armeniac. an.* ℥. iij. Contund. & miſc. cum aq. roſar. & fl. ſambuci, ac ſupra totum caput in panno lineo ponantur, idque toties repetatur, quoties exſiccata fuerint. Nonnulli etiam fonticulos ſupra ſuturam coronalem factos commendant. Alij cranij per trepanum apertionem, vt vapores melancholici, & ſi quid aliud eſt p. n. in cerebro, euacuetur. Refertque Rondeletius, *meth. curandi morb. cap.* 41. quoſdam, quibus ex caſu & lapſu cranium apertum fuit, ſanatos fuiſſe, & Sauanorola ſcribit, quendam ex vulnere ſanatum fuiſſe.

Somni, vt diximus, vtpote qui valde vtilis eſt in hoc morbo curando, etiam Medicus rationem habeat. Ideóque ſi ea, quæ antea diximus, non ſufficiant, opij grana aliquot cum vnguento populeo miſceantur, eoque tempora & nares illinantur. Si contumaces ſint vigiliæ, laudan. opiat. g̃. iij. exhibere licet.

Monet tamen Crato, *conſil.* 186. remedia ſomnifera foris adhibita, etſi plurimum prodeſſe videantur: tamen melancholicis non ſatis tuta eſſe; quod de fortioribus intelligendum puto.

Amuleti loco de collo nonnulli ſuſpendi iubent Smaragdum, alij corallia rubra, alij lap. Chelidonium.

Diæta.

Diæta ex antea dictis patet. Imprimis cibus ſit boni ſucci, quo ſolo, & aquæ dulcis balneo recentem hanc melancholiam Ga-

lenus ſe curaſſe ſcribit, 3. *de loc. affect. cap.* 7. Si enim cerebri conſtitutio nondum valdè mutata, nutrimentum bonum continuò affluēs vitium præſens & nondum inueteratum corrigere, & balneum aquæ dulcis frequens materiam diſcutere & euacuare poteſt. Reliqua diæta eadem eſt, quæ antea, & ſupra *part.* 1. *cap.* 12. eſt propoſita.

CAPVT X.

De Amore inſano.

Amor inſanus.

ETſi ad cauſſas, quæ cerebri conſtitutionem immutando melancholiam inducunt, & quidem ad animi ſollicitudinem & curas amor quoque pertineat, & proinde melancholia ex amore immoderato orta ad eam, de qua modo diximus, melancholiæ ſpeciem referri poſſit; quia tamen hic animi affectus præ reliquis vehementior eſt, & peculiare quid obtinet, Medicis plurimis peculiari capite de melancholia ex amore orta, ſeu de Amore inſano agere placuit: quos & hîc ſequemur, & ſeorſim de hoc delirio hoc capite agemus, de quo etiam in Inſtit. *l.* 2. *part.* 3. *ſ.* 1. *c.* 7. *& ibid. ſ.* 2. *c.* 4. quædam diximus.

Vnde dicatur.

Amor Græcis ἔρως eſt, vnde affectum hunc Barbari Hereos, & hoc malo laborantes eroticos nominant, Arabes Iliſci. Eſt autem *delirium melancholicum ex amore nimio ortum.* Non equidem omnes amantes delirant. Etſi enim verum ſit Poetæ illud:

Crede mihi, ſtulto nemo in amore ſapit.

Et plerique amantes cæco amoris impetu in diuerſum à rectâ ratione abripiantur, & videant meliora probéntque, deteriora ſequantur: tamen non ſemper rectæ rationis vſum amittūt, ſed amicorum, imò mentis, & conſcientiæ ad meliora hortantis monita ſequi poſſunt, ſi validius paulò affectui huic reluctentur, & reſiſtant, & cauſſas, ac occaſiones huius mali vitēt. Interdum tamen affectus hic tam vehemens eſt, vt præcipuè ſi diu duret, hominem ratione quaſi ſpoliet, & ferè delirum efficiat.

Cauſſæ.

Cauſſa amoris inſani primaria.

Cauſſa enim huius delirii primaria eſt impreſſio fortis rei amabilis, ſeu amor, non ille blandus Dei, virtutis, boni ac honeſti, parentum, liberorum, imò & coniugum, ſed Venereus, quo homines cum ratione inſaniunt. Etſi enim & hic amor, qui eſt inter maſculū & fœminam, ſi intra ſuos limites contineatur, blandus & ſuauis affectus ſit: tamen ſi nimius ſit, vt Seneca ait, eſt rationis obliuio, & inſaniæ proximus, fœdum, ac minimè conueniens animæ ſoſpiti vitium; turbat conſilia, altos & generoſos ſpiritus frangit, à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit. Etenim ſi hominis ſeu feminæ, vel reuera pulchri vel qui talis apparet, (eſt enim, quod vulgo dicitur, Amor cæcus) ſpecies ex viſu, vel colloquiis concepta fortiter memoriæ imprimatur, & imaginationi, ac menti ſæpius offeratur, tantum rei amatæ deſiderium & appetitus oritur, vt magna in homine inde fiat mutatio, & amore ægri nec ſomnum, nec ci-

bum capere poſſint, & animi variis perturbationibus percellãtur. Dum enim, vt in Inſtitut. *loc.alleg.* diximus, ſpem & opinionem conſequendi rem amatam concipiunt, in profundiſſimum ſæpè gaudium erumpunt, & præ gaudio multa inepta & ſtulta agunt, & loquuntur, & periculis ſe non rarò maximis exponunt. Vbi verò de conſequenda re amata deſperant, nec mutuum amorem reſpondere animaduertunt, lugent, dolent, aut etiam iraſcuntur, interdum etiam violentas manus ſibi inferunt. De quibus multa paſſim apud Poëtas, quæ etſi de amore qui nondum in delirium degenerauit, dicta videãtur: tamen eadem etiam omninò delirantibus ex amore conueniunt. Terentius, *in Eunuch.*

Cauſæ amoris ſani primaria.

In amore hæc omnia inſunt vitia:
Iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
bellum, pax rurſum.

Et Plautus, *in Mercat.*

Amori accidunt etiam vltrò hæc, quæ
diximus,
Inſomnia, ærũna, error, terror & fuga,
Ineptiæ, ſtultitiaq; adeo, & temeritas,
Incogitãtia, cupiditas, & maleuolẽtia,
Inhæret etiã auiditas, deſidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & diſpendium.

In primis verò graphicè incommoda amoris deſcribit Plautus in Ciſtell. *Act. 2. Sc. 1.*

Credo ego amorem primùm apud homi-
nes carnificinam commentum:
Hanc ego de me coniecturam domi fa-
cio, ne foris quæram,
Qui omnes homines ſupero atque anti-
deo cruciabilitatibus animi.
Iactor, crucior, agitor, ſtimulor, verſor
in amoris rota miſer.
Exanimor, feror, differor, diſtrahor, di-
ripior: ita nullam mentem
Animi habeo. Vbi ſum, ibi non ſum:
vbi non ſum, ibi eſt animus.
Ita mihi omnia ingenia ſunt: quod lu-
bet, non lubet iam id continuò.
Ita me amor lapſum animi ludificat,
fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, iactat, largitur: quod
dat, non dat, deludit:
Modò quod ſuaſit, diſſuaſit: quod diſ-
ſuaſit, id oſtentat.
Maritimis moribus mecum experitur: ita
meum frangit amantem
Animum: neque, niſi quia miſer non
eſt pe... hic ...

Imò vt Virgilius *Eclog. 8.* ait:

Sæuus amor docuit natorum ſanguine
matrem
Commaculare manus; quod à Medea factitatum.

Egregiè quoque inſanum hunc amorem deſcripſit Seneca, *in Hippolyt.*

Torretur æſtu tacito, & incluſus quoq;
Quãuis tegatur, proditur vultu furor:
Erumpit oculis ignis, & laſſæ genæ
Lucem recuſant: nil idẽ dubiè placet,
Artuſque variè iactat incertus dolor:
Nunc vt ſoluto labitur moriens gradu,
Et vix labante ſuſtinet collo caput:
Nunc ſe quieti reddit, & ſomni im-
memor
Noctem querelis ducit; attolli iubet
Iterumque poni corpus, & ſolui comas
Rurſuſque fingi, ſemper impatiens ſui
Mutatur habitus: nulla iã Cereris ſubit
Cura, aut ſalutis: vadit incerto pede
Iam viribus defecta, non idem vigor,
Non ora tingẽs nitida purpureus rubor
Populatur artus cura; iã greſſus tremũt
Tenerque nitidi corporis cecidit decor,
Et qui tenebant ſigna Phœbeæ facis
Oculi, nihil gentile, nil patrium micãt:
Lacrimæ cadũt per ora, & aſſiduo genæ

lenus ſe curaſſe ſcribit, 3. *de loc. af-fect. cap.* 7. Si enim cerebri conſtitutio nondum valdè mutata, nutrimentum bonum continuò affluẽs vitium præſens & nondum inueteratum corrigere, & balneum aquæ dulcis frequens materiam diſcutere & euacuare poteſt. Reliqua diæta eadem eſt, quæ antea, & ſupra *par.* 1. *cap.* 12. eſt propoſita.

CAPVT X.

De Amore inſano.

Amor inſanus. Etſi ad cauſſas, quæ cerebri conſtitutionem immutando melancholiam inducunt, & quidem ad animi ſollicitudinem & curas amor quoque pertineat, & proinde melancholia ex amore immoderato orta ad eam, de qua modo diximus, melancholiæ ſpeciem referri poſſit; quia tamen hic animi affectus præ reliquis vehementior eſt, & peculiare quid obtinet, Medicis plurimis peculiari capite de melancholia ex amore orta, ſeu de Amore inſano agere placuit: quos & hîc ſequemur, & ſeorſim de hoc delirio hoc capite agemus, de quo etiam in Inſtit. *l.* 2. *part.* 3. *ſ.* 1. *c.* 7. *& ibid. ſ.* 2. *c.* 4. quædam diximus.

Vnde dicatur. Amor Græcis ἔρως eſt, vnde affectum hunc Barbari Hereos, & hoc malo laborantes eroticos nominant, Arabes Iliſci. Eſt autem *delirium melancholicum ex amore nimio ortum.* Non equidem omnes amantes delirant. Etſi enim verum ſit Poetæ illud:

Crede mihi, ſtulto nemo in amore ſapit.

Et plerique amantes cœco amoris impetu in diuerſum à recta ratione abripiantur, & videant meliora probéntque, deteriora ſequantur: tamen non ſemper rectæ rationis vſum amittũt, ſed amicorum, imò mentis, & conſcientiæ ad meliora hortantis monita ſequi poſſunt, ſi validius paulò affectui huic reluctentur, & reſiſtant, & cauſſas, ac occaſiones huius mali vitẽt. Interdum tamen affectus hic tam vehemens eſt, vt præcipuè ſi diu duret, hominem ratione quaſi ſpoliet, & ferè delirum efficiat.

Cauſſæ.

Cauſſa amoris inſani primaria. Cauſſa enim huius delirii primaria eſt impreſſio fortis rei amabilis, ſeu amor, non ille blandus Dei, virtutis, boni ac honeſti, parentum, liberorum, imò & coniugum, ſed Venereus, quo homines cum ratione inſaniunt. Etſi enim & hic amor, qui eſt inter maſculũ & fœminam, ſi intra ſuos limites contineatur, blandus & ſuauis affectus ſit: tamen ſi nimius ſit, vt Seneca ait, eſt rationis obliuio, & inſaniæ proximus, fœdum, ac minimè conueniens animæ ſoſpiti vitium; turbat conſilia, altos & generoſos ſpiritus frangit, à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit. Etenim ſi hominis ſeu feminæ, vel reuera pulchri vel qui talis apparet, (eſt enim, quod vulgo dicitur, Amor cæcus) ſpecies ex viſu, vel colloquiis concepta fortiter memoriæ imprimatur, & imaginationi, ac menti ſæpius offeratur, tantum rei amatæ deſiderium & appetitus oritur, vt magna in homine inde fiat mutatio, & amore ægri nec ſomnum, nec ci-

bum capere poſſint, & animi variis perturbationibus percellãtur. Dum enim, vt in Inſtitut. *loc. alleg.* diximus, ſpem & opinionem conſequendi rem amatam concipiunt, in profundiſſimum ſæpè gaudium erumpunt, & præ gaudio multa inepta & ſtulta agunt, & loquuntur, & periculis ſe non rarò maximis exponunt. Vbi verò de conſequenda re amata deſperant, nec mutuum amorem reſpondere animaduertunt, lugent, dolent, aut etiam iraſcuntur, interdum etiam violentas manus ſibi inferunt. De quibus multa paſſim apud Poëtas, quæ etſi de amore qui nondum in delirium degenerauit, dicta videãtur: tamen eadem etiam omninò delirantibus ex amore conueniunt. Terentius, *in Eunuch.*

In amore hæc omnia inſunt vitia:
Iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
bellum, pax rurſum.

Et Plautus, *in Mercat.*

Amori accidunt etiam vltrò hæc, quæ
diximus,
Inſomnia, ærũna, error, terror & fuga,
Ineptia, ſtultitiaq; adeo, & temeritas,
Incogitãtia, cupiditas, & maleuolẽtia,
Inhæret etiã auiditas, deſidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & diſpendium.

In primis verò graphicè incommoda amoris deſcribit Plautus in Ciſtell. *Act. 2. Sc. 1.*

Credo ego amorem primùm apud homines carnificinam commentum:
Hanc ego de me coniecturam domi facio, ne foris quæram,
Qui omnes homines ſupero atque antideo cruciabilitatibus animi.
Iactor, crucior, agitor, ſtimulor, verſor in amoris rota miſer.
Exanimor, feror, differor, diſtrahor, diripior: ita nullam mentem
Animi habeo. Vbi ſum, ibi non ſum: vbi non ſum, ibi eſt animus.
Ita mihi omnia ingenia ſunt: quod lubet, non lubet iam id continuò.
Ita me amor lapſum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, iactat, largitur: quod dat, non dat, deludit:
Modò quod ſuaſit, diſſuaſit: quod diſſuaſit, id oſtentat.
Maritimis morib. mecum experitur: ita meum frangit amantem
Animum: neque, niſi quia miſer non eo peſſum, mihi vlla abeſt
Perdito pernicies.

Imò vt Virgilius *Eclog.* 8. ait:

Sæuus amor docuit natorum ſanguine matrem
Commaculare manus; quod à Medea factitatum.

Egregiè quoque inſanum hunc amorem deſcripſit Seneca, *in Hippolyt.*

Torretur æſtu tacito, & incluſus quoq;
Quãuis tegatur, proditur vultu furor:
Erumpit oculis ignis, & laſſæ genæ
Lucem recuſant: nil idẽ dubiè placet,
Artuſque variè iactat incertus dolor:
Nunc vt ſoluto labitur moriens gradu,
Et vix labante ſuſtinet collo caput:
Nunc ſe quieti reddit, & ſomni immemor
Noctem querelis ducit; attolli iubet
Iterumque poni corpus, & ſolui comas.
Rurſuſque fingi, ſemper impatiens ſui
Mutatur habitus: nulla iã Cereris ſubit
Cura, aut ſalutis; vadit incerto pede
Iam viribus defæta, non idem vigor,
Non ora tingẽs nitida purpureus rubor
Populatur artus cura; iã greſſus tremũt
Tenerque nitidi corporis cecidit decor,
Et qui tenebant ſigna Phœbeæ facis
Oculi, nihil gentile, nil patrium micãt:
Lacrumæ cadũt per ora, & aſſiduo genæ

Rore rigantur.

Et ſunt huiuſmodi ærumnarum quibus amantes affliguntur, pleni Poëtarum libri.

Tot verò curis, ærumnis & ſollicitudinibus cum amantes conficiantur, non mirum eſt, ſi tandem in melancholiam incidant. Etſi enim amor, vt diximus, in principio ſpecies delirii, & melancholiæ nō ſit: tamen nimia animi ſollicitudo, media & vigiliæ, ira; & vehementiſſimi animi affectus, quibus continuò cruciantur, cerebrū refrigerant, & exſiccant, humores melancholicos cumulant, & cerebro melancholicam diſpoſitionem inducunt. Et quidem in principio nihili tale incanti metuunt: dum verò obiectum gratum & delectabile memoriæ nimis imprimunt, & continuò de eo cogitant:

Labitur totas furor in medullas,
Igne furtiuo populante venas:
Non habet latam data plaga frontē,
Sed voras tectas penitus medullas,

Vt Seneca in *Hippolyt.* habet. Ideoque vt idem *ibid.* ſcribit:

Qui blandiendo dulce nutriuit malum,
Serò recuſat ferre, quod ſubijt, iugum.

Cauſſæ remotæ. Cauſſæ verò huius delirii remotæ ſunt omnia, quæ ad amorem conciliandum faciunt. Cum verò amor ſit appetitus; appetitum verò præcedat notitia, & ignoti nulla cupido ſit: primus ad amorem gradus eſt rei notitia: ad quem peruenitur viſu & auditu. Et imprimis amoris cauſa eſt obiectum pulchrum ſeu reuera tale, ſeu tale appar[illegible]s viſui oblatum. Vnde Amor Græcis ἔρως ἀπὸ τοῦ ἐιρεῖν, ab influendo, quod ex aſpectu per oculos quaſi per feneſtras in mentem hominis influat, dictus putatur; & hinc illud eſt vulgatum; ἐκ τοῦ ὁρᾶν γίνεται τὸ ἐρᾶν, & illud; *Oculi ſunt in amore duces.* Vnde ille apud Virgilium;

Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error.

Ita Dauid Berſabeæ, Dido Æneæ conſpectu amore accenſa eſt.

Vt verò amor ex viſu ſeu auditu perceptus, penitius ſeſe menti inſinuet, & obiectum fortius animo imprimatur, multum facit otium, ſolitudo, lectiones librorum amatoriorum, colloquia amatoria, & frequens cum amico, vel amica conuerſatio: de quo Seneca in octau.

Vis magna mentis, blandus, atque animi calor
Amor eſt iuuentæ, gignitur luxu, otio
Nutritur inter lætæ fortunæ bona.

Et de otio Ouidius ait:

Hæc ſunt iucundi cauſſa, cibuſque mali.

De Philtris.

Cùm verò inter cauſſas amoris inſani etiam Philtra à multis numerari ſoleant, de iis hic aliquid dicendum. *Philtra vnde dicantur.* φίλτρον Græcis ἀπὸ τοῦ φιλεῖν, hoc eſt, ab amando deriuatur, nomenque ab effectu inditum, quod ſcilicet res ea amorem conciliare creditur. Interdum etiam in genere φάρμακον appellatur, de quo poſtea locus adducetur, vnde etiā Pharmaceutria apud Theocritum, & Virgilium nominata eſt. Latini poculum amatorium, Germani *Liebtranck*, itidem ab effectu, & forma exhibendi nominant, cum talia è liquidis, & poculentis facilius propinari poſſint. Deſcribique

que ſolet philtrum, quod ſit *Pharmacum ad amorem conciliandum exhiberi ſolitum.* Quanquam enim à malè feriatis quibuſdam etiam quædam actiones & ceremoniæ Magicæ in eundem finem inſtitui ſoleant, vt ex Pharmaceutria Theocriti, & Virgilij apparet: tamen de ijs hîc non agimus. Imprimis verò, de quo in Inſtit. *libro* 2. *part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 4. dictum, hîc quærendum; An philtra id, quod ipſis tribuitur, præſtare, id eſt, amorem conciliare poſſint? Cum verò amor, vt Plato definit, *ſit deſiderium rei placitæ*; ſeu vt Scaliger, *Exerc.* 301. definit, *Affectus vnionis*, hoc quæritur; *An philtra talem appetitum, & affectum conciliare poſſint?* Et quidem cum philtra ea ratione exhibeantur, vt amorem mutuum concilient, hoc in quæſtione eſt; An ea mutuum erga eum, qui iam amat, amorem in alio excitare poſſint: ſeu an is, qui amantem non redamat, pharmacis & philtris cogi poſſit, vt repugnans, & inuitus etiam amantem redamet. Neque enim amor ſemper mutuus eſt: ſed amatus ſæpè ſe amari neſcit; & nonnulli licet amari ſe ſciant, amantem tamen non redamant, cuius rei exemplum eſt in Didone, & Ænea.

Quid ſint.

An amorē inducere poſſint.

Fieri autem hoc non poſſe in Inſtit. *loc. alleg.* diximus. Cum enim amorem rei notitia præcedere debeat, & quidem ſub ſpecie pulchræ rei, & ignoti nulla cupido ſit; at verò ij, quibus philtra propinantur, ſæpè nullo modo cognitum habeant, ſe amari, neque eius, à quo amantur, notitiam habeant, multò minus vt pulchrum agnoſcant: nullo modo in amorem philtris pertrahi poſſunt, quæ notitiam illam conciliare non valent. Imò licet is, cuius amandi gratia philtra propinantur, notus ſit: tamen ſi is exoſus ſit, nec placeat, philtra pro odio amorem inducere non poſſunt animo; cum talia pharmaca in corpus quidem agant, in animam verò hominis agendi nullam poteſtatem habeant.

Hoc quidem non negamus, Veneris ſtimulos, & venereos affectus interdum à talibus medicamentis induci poſſe: non tamen is appetitus ad certam & peculiarem, quod hîc præſupponitur, perſonam determinatur, ſed promiſcuè in obuiam quamque.

Hoc verò experientia ſæpe docet, pro amore furorem, & inſaniam philtris inductam fuiſſe, de quo Poëta:

Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Vnde & leges Romanorum graues & capitales pœnas in eos conſtituunt, qui pocula amatoria alijs exhibent. Plutarchus de L. Lucullo Imperatore refert; quod hauſto poculo amatorio in furorem inciderit, quo tandem miſere perijt. Lucretius Poëta philtro ab vxore Lucilla accepto in furorem coniectus ſibi ipſi manus violentas intulit. Et talia exempla paſſim occurrunt, atque aliquot etiam annotauit Schenck *libro* 7. *obſeru.* 30. & 31. Notuſque hic Vvitebergæ fuit ante paucos annos quidā Calceolarius, qui philtro accepto multos annos inſanus vixit, & tandem in clauſtro inſanus mortuus eſt.

Et ſit, vt occurrant exempla eorum, qui philtris in amorem alicuius inducti creduntur: tamen id vel Dæmonis fraudibus factum, qui etſi in hominis animam nullum habeat imperium, tamen Dei permiſſu, vt alios prauos affectus in hominum animis, ita & iſtum excitare poteſt, hominumque mentem dementat, & impuris cogitationibus amantium ſeſe aſſociat, atque interim ijs, qui philtra exhibuerunt, perſuadet à philtris eiuſmodi affectum dependere, atque ita ſuperſtitioſam de philtris opinionem in hominum mentibus confirmat, eoſque ad malè agendum & ſecum colludendum porro incitat; Vel quod philtris adſcribitur, conuerſationi potiùs, colloquijs amatorijs, & alijs cauſſis amorem conciliantibus adſcribi debet.

Ita narratur hiſtoria de Rege Macedonum Philippo, qui cum amore puellæ arderet, & Olympiæ Reginæ vxori perſuaſum eſſet ab alijs, philtro à puella propinato Regem maritum in hunc amorem pertractum eſſe, puellam ad ſe adduci iuſſit; adductam verò cùm & formæ elegantia & morum ſuauitate excellere videret, ſuſpicione de philtro abiecta exclamauit χαιρέτωσαν διαβολαί· σὺ γὰρ ἐν σαυτῇ φάρμακα ἔχεις: *Valeant*, inquit, *calumniæ: tu in te philtra habes.* Vbi vox φάρμακον, vt ſupra diximus, pro philtro ſumitur.

Signa Diagnoſtica.

Qui melancholici ſunt ex amore, vultum ſæpè mutant, & nunc hilaritatem, nunc triſtitiam præ ſe ferunt, & imprimis, ſi amici, vel amicæ mentio fiat; vel is aut ea viſui objiciatur, non ſolum in vultu, ſed & in pulſu mutatio deprehenditur, quo modo Galenus, *de præcogn. ad Poſthum. cap. 6.* mulierem quãdam ex amore ægram eſſe deprehendit, & ab Eraſiſtrato Medico Antiochum Seleuci Regis filium Stratonicæ nouercæ amore ægrotare deprehenſum eſſe refert Valer. Maximus, *lib. 5. cap. 7.* Ideóque ſi Medicus tale quid de ægro ſuſpicetur, neque is ob verecundiam animi affectum prodere velit, Medicus tangat pulſum, & curet, vt amicæ vel amici mentio fiat, vel de eo nuncium, aut epiſtola afferatur, aut is, vel ea ex improuiſo ægrotanti offeratur, tum enim ad mentionem, vel aſpectum eius non ſolum faciei color, ſed & pulſus mutabitur. Pulſus equidem amantibus nullus proprius eſt, & peculiaris, ſed turbatus ſaltem, vt neque naturalem æqualitatem, neque ordinem ſeruet. Sic etiam ſi carmina amatoria, vel ſermones, aut cantilenas amatorias audiant ægri, vel in hilaritatem & riſum, vel in triſtitiam, & fletũ ſoluuntur; in riſum quidem, ſi ſe in gratia amicæ eſſe exiſtimant; in fletum, ſi repudiatos ſe opinantur. Facies amantium pallet, vigiliæ vrgent, corpus contabeſcit, oculi intra orbitas conduntur, & graues ſunt ob ſpirituum defectum. In ſermonibus, geſtibus & actionibus decorum non obſeruant amantes, & multa præter τὸ πρέπον loquuntur, & agunt, & in ijs grauitas nulla, quę debebat, apparet, de quo illud:

Non bene conueniunt, nec in vna
ſede morantur

Maieſtas, & amor.

Et ita homines immutantur ex amore, vt Terent. *in Eunuch.* ait, vt non cognoſcas eoſdem eſſe. Et effectus amoris, & quantum ex ijs corpus immutetur, antea etiam in cauſſis diximus, vt exemplis etiam in inſtit. *loco allegato* ex Galeno *libro de præcognitione ad Poſthum. capite* 6. Valerio Maximo *libro* 5. *cap.* 7. Amato Luſitano *curat. medicinal. cent.* 3. *curat.* 56. Franciſco Valleriola *libro* 2. *obſeruat.* 7. docuimus, qualia etiam paſſim in hiſtorijs, & poëtis occurrunt. Medea filios diſcerpit impotētia amoris, vel zelotypia in amatum Iaſonem. Dido ſibi ipſi manus violentas infert vehementia amoris in Æneam victa. Hercules amore effeminatus turpiter ſeruiuit Omphalæ. Samſon amore ſuperatus arcana ſua cum ſuo maximo damno amicæ reuelauit. Salomon omnium hominum ſapientiſſimus amore mulierum victus Idololatriam committit. Notatu etiam dignum eſt, quod Cornax, *lib.* 1. *conſult. Medic. cap.* 3. refert ſe vidiſſe, nobili cuidam iuueni, qui puellæ cuius nuptias ambiebat, in menſa aſſidebat, ſubito venam in temporibus propè aurem ſponte apertam fuiſſe, & copioſum ſanguinem ex ea profluxiſſe. Quoſdam ob repulſam, vel amicæ diſceſſum ſubito mortuos eſſe refert Marcel. Donat. *de hiſt. Med. mirabil. l.* 3. *c.* 13. vbi plures inſani amoris hiſtorias recenſet.

Prognoſticum.

In principio quidem malum hoc curatu difficile non eſt: ſi verò radices agit, vel in Maniam degenerat, vel ægri maraſmo, & tabe conſumuntur, vel ſibi ipſis violentas manus inferunt.

Curatio.

Initio ergo, vbi conſtitutio cerebri nondum adeo immutata eſt, ſaltemque vanis illis cogitationibus torquentur amantes, malo ſtatim reſiſtendum, & vt Ouidius habet;

Dum licet, & medici tangunt præcordia motus,
Si piget, in primo limine ſiſte pedem.
Opprime, dum noua ſunt, ſubiti mala ſemina morbi.

Et

Dum nouus eſt, cœpto potius pugnemus amori:
Flamma recens parua ſparſa reſedit aqua.

Ideóque fugienda ſolitudo, & amicorum colloquijs & conuerſatione, animus amore æger à mœſtitia, & vanis illis cogitationibus ad hilaritatem auocandus, & quibus fieri poteſt modis oblectandus, & de re amata cogitationes excutiendæ, & virorum grauium admonitionibus æger ad mentem meliorem adducendus, monſtrandúmque quàm abſurda, inepta, & genere ac conditione indigna agat, atque ea, quæ amatur, omnibus modis exoſa reddenda, eiúſque vitia, ſeu corporis ſeu animi exaggeranda. De quibus tamen multa præcipere potius Ethici eſt, quàm Medici. Et extant hac de re non pauca apud Ouid. *in lib. de remedio amoris.* Ideoque plura hîc non addimus. Imprimis fugiendum otiū: nam vt Ouidius habet:

Otia ſi tollas periere cupidinis arcus,
Contemptæque iacent, & ſine luce faces.

Deſidiam puer ille ſequi ſolet, odit agentes:
De vacuamenti, quo teneatur, opus.
Quàm Platanus riuo gaudet, quàm Populus vnda,
Et quàm limoſa canna paluſtris humo:
Tam Venus otia amat: finem qui quæris amori,
Cedit amor rebus, res age, tutus eris.

Hinc tres Deas Amori inuictas eſſe Poëtæ tradunt, Mineruam, Dianam, Veſtam.

Si verò malum ita radices egerit, vt admonitionibus vix amplius locus ſit, modo capite præcedente propoſito æger curandus; & ſi ex Veneris appetitu & ſeminis abundantia tale malum ortum habeat, medicamenta venerem ſopientia, & ſemen exſtinguentia exhibenda. Inter quæ commendatur ſem. agni caſti, rutæ, portulaca, mētha, camphora, quod tamen Scaliger *exerc.* 104. *ſ.* 8. negat, ſem. coriādr. lactucæ. Folia etiam ſalicis trita, & pota, Venerem imminuunt, & ſi ſæpè vſurpentur, planè auferunt. Idem verbena præſtare dicitur, atque etiam geſtata Venerem extinguere. Idem præſtare lapidem topazium in annulo geſtatum ſcribunt. Imprimis ſaccharum *Plumbum*, quod Venerem imminuit, & ſi ſæpius vſurpetur, virilitatem tollere poteſt.

Nota. De Mentha proculdubio hinc ortum prouerbium: *Mentham tempore belli neque ſerito, neque edito.* Quod quamuis inde natum putat Ariſtoteles *ſect.* 20. *Problem.* 2. quod quia corpus refrigeret, animoſitati & fortitudini ſit aduerſa: tamen quia mentha frigida non eſt, hæc potiùs huius adagij cauſſa videtur, quod mentha Venerem extinguit, quod ipſe *loc. alleg.* concedit Ariſtoteles. Cùm enim belli tempore multi pereāt, & proinde nouo milite & ciue, qui mortuis ſuccedant, opus ſit, ad eam rem liberorum propagatione opus eſt, quam mentha, vtpote ſemen extinguens, impedit; & proinde eo tempore inutilis eſt.

Hinc commendantur hæc medicamenta:

℞. *Trochiſcor. de camphora, menth. ſiccæ an.* ʒ. j. *ſem. agni caſti* ʒ. ß. *cum ſyrup. nymphææ,* fiant pilulæ.

Vel ℞. *Menth. ſiccæ, ſem. agni caſti, nymph. an.* ʒ. j. *raſur. eboris, corall. rubr. an.* ʒ. ß. *ſacchari alb. in aq. nymphææ diſſolut.* ℥. iij. fiant rotulæ.

Vel ℞. *Sem. lactuc. portul. coriandr. menth. ſiccæ an.* ʒ. j. fiat puluis.

Cui ſi addantur ſacchari ℥. iij, vel iv. in aq. nymph. vel menthæ diſſolut. fiant Rotulæ.

Aqua caſtitatis vt appellant.

℞. *Aq. menth. chelidon. aneth. lilior. conuall. lilior. albor. nymph. an.* ℥. j. Miſce. Doſis ℥. ij. vel iij.

Victus tum ſit tenuis: cùm ſine Cerere & Baccho frigeat Venus; & hic etiam locum habeat oraculum Saluatoris: *hoc genus dæmoniorum non eycitur, niſi precatione & ieiunijs.* Diæta

Videantur de hoc affectu etiam Lang. *libro* 1. *Epiſtola* 24. Valeſc. de Tarant. *libro* 1. *capite* 11. Foreſt. *libro* 10. *obſeruat.* 29. *&* 30. Imprimis verò eruditè & prolixè de inſania ex amore tractat F. Valleriola, *obſeru. lib.* 2. *ob*[illegible] 7. qui videatur.

Cura furoris ex philtris.

Cura furoris ex philtris. Quamprimum cognitum habetur, vel ſuſpicio eſt, philtrum datum eſſe, ſtatim ipſi occurrendum, ne venenum, in quod philtra degenerant, cor petat, & hominem iregulet. Primò itaque neceſſaria ſunt vomitoria, vt ſunt aqua benedicta, Elect. Vitri Antimonii, Crollij. Aurum vitæ & ſimilia, quibus ſemper addendum aliquid alexipharmacorum, ceu ſunt lap. bezoar, terra ſigillata; aqua theriacalis, methridatica, &c. Ægro quidam radicem aſari contuſam exhibuit, qua ſumpta multùm euomuit, & ita priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt, vnde radix hæc mirè commendatur.

A ſumpto vomitorio ſtatim prouocādus ſudor cum aqua acetoſæ, cardui benedict. angelicæ, betonic. præſeruatiua aliqua', aq. mithridaticá, theriacali, ſpirit. theriacali. ſpirit. tartari compoſ. Andernaci, terra ſigillata; quibus admiſceri poſſunt elixir. propriet. mater perlarum præparata, vel eius magiſterium, ſuccinum album præparatum.

℞. *Aq. acetoſ. card. ben. an.* ℥. j. *terræ ſigill. Sileſ.* ℈. j. *matr. perlar. præparat. ſuccini albi præpar. an.* ℈. ß. *lap. bezoar* g̃. ij. *mixtur. ſimpl.* ℈. ß. *Aq. theriacalis* ʒ. j. *ſyr. acetoſ. citri* ℥. ß. M. pro hauſtu.

Cura furoris ex philtris. Vel ℞. *Aq. plant. &. cardui bened. an.* ℥. j. ß. *theriacal.* ʒ. ij. *terræ ſigill.* ℈. j. *C. C. præparati* g̃. xv. *ſal. abſinth.* ℈. ß. *extr. gentianæ* g̃. iv. *Spir.* Vitriol. g̃. vij. *ſyr. de ſucco acetoſæ* ʒ. iij. Miſce pro hauſtu, quæ doſis per aliquot dies manè vacuo ventriculo repetenda, donec ſudor largus conſequatur, & alleuationem aliquam percipiat æger.

Poſtea per aliquot dies exhibeatur tale decoctum.

℞. *Succi meliſſ. recent. hyperic. an.* ℥. ij. *extr. rad. vincetox..* ʒ. ß. *lap. magnetis boni, & ferrum trahentis* ʒ. ij. *mellis deſpumati* q. ſ. Fiat Electuarium, cuius ʒ. j. vel ʒ. j. ß. ieiuno ventriculo exhibenda, donec remittat malum. A meridie quotidie exhiberi poteſt aliquid de tincturà Coralliorum, à gutt. vj. ad x. vel hauſtus de emulſione cannabina ſeq.

℞. *Sem. cannabis* ℥. j. *Vini albi generoſi* ℥. ix. Fiat contundendo emulſio, cui add. *margarit. præparat.* ʒ. ß. *pulu. ſem. hyperic.* ℈. j. *lap. Chryſolith.* ℈. ß. *bezoar.* g̃. iii. Miſce pro 3. doſibus.

CAPVT XI.

De Melancholia per conſenſum cordis & totius.

Melancholia per conſenſum cauſſa. Valde cognata & proxima melancholiæ ex primario cerebri affectu eſt melancholia, quæ fit conſenſu cordis & totius, adeo vt nonnulli eam quæ fit cordis vitio, ſpiritus vitales melancholicos ad ſpirituum Animalium generationem ſuppeditantis, ad melancholiam per primarium cerebri affectum referant. Nos ad melancholiam per conſenſum referre malumus: cum cerebrum ſaluum eſſe poſſit, & ſpiritus Animalis melancholicus ſaltem ob-

errorē externū, ſeu materiæ vitio generetur. Hoc tamen verum eſt, ſi ſpiritus, & ſanguis vitalis impurus diu ad cerebrum affluat, tandem ipſum cerebrum diſpoſitionem melancholicam inde contrahere.

Cauſſæ.

Melancholiæ huius cauſa eſt humor melancholicus, & ſpiritus vitalis ſimilis in toto abundans; & quidem nunc purus, nunc cum alio humore mixtus.

Continetur autem iſte humor melancholicus in venæ cauæ, vt & arteriæ magnæ ramis: ſicut ille, qui melāncholiam hypochondriacam excitat, in ramis venæ portæ continetur: Vnde & delirium hoc continuum eſt, non verò per vices infeſtans, vt in melancholia hypochondriaca accidere ſolet: licet quaſdam exacerbationes habere poſſit, quales etiam in febribus continuis fieri ſolent.

Colligitur verò iſte humor præcipuè ob intemperiem cordis frigidam & ſiccam. Cùm enim cor, ſi ſit frigidum & ſiccum, etiam intra ſanitatis limites, ſpiritus tales gignat, ob quos homo eſt triſtior, & timidior: probabile eſt, multò magis ſi intemperies illa iam morboſa fiat, quod ſpiritus tales generabuntur, quorum ratione ægri etiam ſine cauſſa externa timidi, & triſtes reddantur. Cor enim frigidum & ſiccum tam ſubtiles, vt par eſt, & tam calidos ſpiritus non generat. Hi ergo ipſi ad melancholiam apti ſunt, & cum ſpiritibus Animalibus præbeant materiam, eiuſdem generis ſpiritus Animales inde generabuntur, ideſt, minus calidi, craſſi, impuri, & vno verbo, melancholici.

Et cum cor officina ſanguinis, & ſpiritus vitalis ſit, & ad temperiem totius corporis mutandam maximam vim habeat, temperiemque cordis temperies totius ſequatur: intemperies hæc, & conſtitutio p. n. cordis toti corpori communicatur. Facit tamen etiam ſæpe ad melancholicam totius corporis conſtitutionem inducendam hepar, & lien, ſi eorum vitio ſanguis melancholicus generetur. Et quidem non ſolum hepar frigidum & ſiccum, verum etiam calidum & ſiccum ad humoris melancholici generationem facit. Cùm enim hepar tale ſanguinē aduſtum, & craſſum generet, vbi calor exſpirat, & craſſiores partes in liene hærent, ſanguini melancholico præbetur materia. Neque tamen ob id melancholia, & mania eaſdem planè cauſſas habent, & confunduntur. Nam in melancholia quidem humor eſſe poteſt aduſtus, ſed cauſſa exurens iam ceſſauit, calor deſiit, & humorem frigidum & ſiccum poſt ſe reliquit: in mania verò cauſa adurens adhuc durat. Interdum tamē accidit, vt miſtus quaſi affectus ex mania & melancholia excitetur, & æger aliquo temporis ſpacio maniacus ſit, alio melancholicus, dum ſcilicet humores ſunt aduſti, ſed amplius caliditatem notatu dignam non obtinent.

Et quidem iſta cordis & viſcerum, imò totius corporis intemperies & melancholica conſtitutio nonnunquam à parentibus in liberos deriuatur, & tum inter

morbos hæreditarios melancholia numeratur. Si etiam quis corporis conſtitutione melancholica eſt, facilius hoc morbo corripitur. Hinc graciles, nigri, hirſuti, præſertim cum pilis craſſis & nigris, & qui venas latas habent, facilius melancholia corripiuntur. Nec tamen alij, qui eam corporis conſtitutionem non habent, ſed corpore ſunt molli, albo aut rubro, à morbo hoc planè immunes ſunt; ſed ſi cauſſæ, quæ iam enumerabuntur, adſint, aut præceſſerint, in omnibus omninò corporibus cuiuſcumque conſtitutionis melancholicum delirium hoc excitari poteſt, quod ipſa experientia teſtatur.

Secundò etiam in quacumque corporis conſtitutione melancholiam generant curæ, triſtitia, ſubitus terror & conſternatio, metus, quæ ſanguinem in toto corpore mutare poſſunt; nimia animi intentio, & rerum difficilium, vel impoſſibilium exercitatio, nimia excitatio, & labores, vigiliæ, ieiunia: quæ omnia humidum radicale & corpus abſumunt & exſiccant. Faciunt quoque huc febres acutæ & diuturnæ, humores in corpore adurentes & ſiccantes, cibi item craſſi, & ſanguini melancholico generando apti; quales ſunt caro bubula, ceruina, hircina, aprugna, piſces marini, & grandes, & alij cibi ſale & fumo conditi, ac indurati, braſſica, lentes, legumina, panis furfuraceus, vel ex pannico, milio, fabis coctus; caſeus vetus, vina craſſa, nigra, ceruiſia craſſa. Facit quoque ad melancholiæ generationē aër craſſus, & turbulētus, frigidus, ſiccus, vel etiā ſiccus adurens, vt æſtas calida & ſicca, quæ humores adurunt. Quamuis enim ea potius bilem, quàm melancholiam gignat: tamen ſuperueniens frigiditas autumni id impedit, & materia aduſta & craſſa in melancholiam degenerat: Vnde quartanæ Autumno ſunt familiares: & inter anni tempora ad hunc morbum autumnus commodiſſimus eſt. Cumulant quoque humorem melancholicum in toto corpore cauſſæ, quæ eum in corpore detinent, vt vitium aliquod lienis, ob quod ſanguis à feculento humore non expurgatur, atque hinc in vniuerſum corpus redundat: hæmorrhoidum etiam, & menſium ſuppreſſio, ob quam ſanguis talis retētus in totū corpus redundat, illudq; inquinat.

Cum verò multi humore melancholico abundent, nec tamen delirent: delirium non generatur, niſi humor iſte cerebro communicetur, & ſpiritus tenebricoſi, & melancholici inde reddantur, quod fit imprimis ob animi affectus, ſtudium, curas, ſollicitudinem, quibus is ad cerebrum rapitur. Interdum tamen & Dæmones hanc occaſionem arripiētes, Deo permittente, ſeſe huic corporis conſtitutioni aſſociant, & omnis generis triſtes, abſurdas, & prauas cogitationes homini ſuggerūt; vnde melancholia Balneum Diaboli vulgò nominari ſolet.

Signa Diagnoſtica.

Si à totius corporis venis ad caput humor melācholicus tranſmittatur, erit delirium continuum, quod tamen aliquas interdum exacerbationes, vel remiſſio- *Melancholia per conſenſum ſigna.*

nes habet: nihil verò inſigne p. n. circa hypochondria appatet, aderuntque melancholiæ in toto corpore abundantis indicia, & æger, vel ab ipſo ortu corporis conſtitutionem melancholicam obtinet, eſt fuſcus, macilentus, niger, hirſutus, vel ſi natura talis non ſit, præceſſerunt cauſſæ melancholiam multiplicantes ſiue eam generent, ſiue detineant, febres acutæ diuturnæ, vigiliæ, curæ, & ſimiles antea enumeratæ. Hinc nonnunquam corpore molli, albo vel rubro, vel etiam billioſi melancholici fiunt, ſi præceſſerint curæ, vigiliæ, cibus prauus melancholicum ſuccum generans, hepar, & cor ex morbo aliquo ad melancholiam generandam diſpoſita ſint, præceſſerunt febres diuturnæ, menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſio. Quæ omnia confirmantur ſanguinis phlebotomia emiſſi inſpectione, qui melancholicus apparet, ſi talis in toto redundet.

Humoris melācholici ſimplicis & miſti ſigna. An autem humor melancholicus purus & ſimplex ſit, an cum alio miſtus, deprehenditur ex iis, quæ anteceſſerunt, effectibus. Nam ſi ea præceſſerunt, quæ ſimplicem humorem melancholicum tantùm generare valent, vel quacumque ratione eum in corpore colligere, ſi ægri conſtitutio & temperatura ſit melancholica; color plumbeus, nulla præceſſerit febris diuturna, vel ardens, aut cordis, vel hepatis caliditas, vel ſiccitas nimia, quibus humores aduri ſolent, cum delirio metus & triſtitia ſit inſignior: à puro humore melancholico delirium eſt.

Si autem humor alius admiſtus ſit, præceſſerunt cauſſæ eum humore melancholico etiam ſanguinem, bilem, pituitam vel atram bilem generantes, & ſymptomata quoque nonnihil variant. Nam ſi ſanguis admiſtus ſit, delirium interdum fit cum riſu; ſi pituita, delirium eſt mite, cum obliuione & pigritia, metus ac mœror valde excedunt; ſi bilis admiſta ſit, delirium eſt cum ira, & excandeſcentia aliqua; ſi bilis atra, delirium eſt maniæ proximum.

Diaboli melācholiæ ſe immiſcentis ſigna. Diabolum verò ſe immiſcere melancholiæ patet ex eo, quod ægri ea, quæ antea ignorabant, proferunt, futura prædicunt, arcana patefaciunt, linguis quarum ignari antea fuerunt, loquuntur, & alia ſupra captum & ingenium proferunt. Quamuis enim ex morbo, vt ſupra diximus, diſpoſitio aliqua cerebro induci poſſit, quæ ingenium augeat, & hominem quàm antea prudentiorem vel ſapientiorem reddat: tamen ſi ea proferat æger, quæ planè ſupra eius captum ſunt, ad cauſam naturalem id referri non poteſt.

Prognoſtica.

Prognoſtica, quæ ſupra de melancholia in genere enumerata ſunt, etiam hîc locum habent. In ſpecie huc pertinere videntur aphor. 11. ſ. 6. *melancholicis & nephriticis hæmorrhoides ſuperuenientes bonæ ſunt*. Et aphoriſm. 21. ſect. eiuſdem: *Inſanis ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio.*

Indicationes.

Humor melancholicus cum in toto tum in capite conſiſtens primò præparandus, & deinde euacuandus

cuandus. Omnium verò primo ſi ſanguis abundet, & humori melancholico miſtus ſit, is euacuandus, & ſi cordis vel alterius membri, hepatis puta, vel lienis vitio aut generetur, aut cumuletur, & detineatur in corpore humor melancholicus, morbus illius membri curandus. Imprimis autem melancholia à capite reuellenda.

Multi ſunt, qui humore melancholico abundant, nec tamen delirant, & melancholici fiunt; cum humor hic in iis caput non occupet. Tandem caput, & cor alterandum, & roborandum.

Curatio.

Vena ſectio. Si ergo ſanguis redundet, præmiſſo clyſtere, vel leni pharmaco purgante, vena aperiatur, in brachio, imprimis ſini[illegible], & pro eius redundātia & viribus ægri ſanguis euacuetur, præſtatque ob ſpirituum neceſſitatem paulatim & partitis vicibus ſanguinem detrahere. Atque præcipuum ad curationem melancholiæ, & maniæ remedium venæ ſectionem eſſe cenſet Platerus, ſcribitque ſe longa obſeruatione didiciſſe, innumeros hac ratione ſanatos fuiſſe è Chirurgis quibuſdam, vel aliis, qui hiſce morbis ſanandis operam dabant, qui vigeſies & ſexageſies quoque venas tundendo, inſanos penitus & melancholicos ita reſtituerunt, vt poſtea ſani adhuc longam vitam vixerint, qui in vena certa eligenda nihil laborarunt, ſed nunc brachij, nunc pedis, hanc, illamve, nunc abbi ſine diſcrimine aperuerant. Quod remedij genus & ipſe, ſed maiore cura & prouidentia, ac methodicè, præmiſſis ſemper aluj purgationibus, vſurpauerit. Is enim non ſolùm venam aliquam patentem in brachio eligit, ſed & ſaluatellē ſiniſtræ manus, & in pedibus quoque malleoli venā, Saphænam dictam, præcipuè ſi menſes non rectè fluant, vel quæ ad pollicā pedis excurrit, ſecat, varices quoq; ſi in cruribus aut albi appareāt, cū magnā eiuſmodi materiæ melancholicæ copiam contineant, aperiendas cenſet, tandemque frontis & narium venas. Quæ omnia de repetita venæ ſectione, etſi imprimis de mania vera eſſe non dubitem: habent tamen ſuo etiam modo locum in melancholia, præcipuè in melancholia, quæ ex terrore, vel metu ſubito & ex improuiſo accidente oritur, quæque tam fortem in ſpiritibus, & humoribus, ac cerebro ipſo impreſſionem facit, vt ægerrimè, niſi tota ſanguinis maſſa exhauriatur, curari poſſit. Habetque, vt Crato ex ſententia Montani loquitur, humor melancholicus ſeminarium ignis in ſe, quod aliàs magis, aliàs minus intenditur, & cum efferueſcit, in maniam degenerat. Aliqua tamen cautione opus eſt, ob timorem & mœſtitiā, quibus plerique melancholici perpetuò afficiuntur, ob ſpirituum, quibus maximè opus habent melancholici, diſſipationem, ſuffocationem & imminutionem, ne nimia ſanguinis euacuatione ſpiritus exhauriātur & vires deiiciantur. Cognoſcit autem facilè Medicus, quid in hoc melancholiæ genere agendum ſit, ſi cauſſas ob quas humor melancholicus genitus, aut collectus eſt, conſideret: ſi enim hepar ob intemperiem

calidam & ſiccam talem humorem generet, aut ſanguinem in corpore abundantem exurat, aut eadem totius corporis intemperies ab interna, vel externa cauſſa contracta præſtet, aut à ſubita conſternatione malum ortum habeat, hæmorrhoides vel menſes ſuppreſſi ſint; ſanguinem audacius pro copia & viribus ægri, & quidem ex pluribus venis, per interualla tamen, euacuare licet.

Si verò vigiliæ, curæ, inedia, amor & ſimiles cauſſæ ſanguinem, ſpiritusque abſumentes præceſſerint, vel nulla vel parcior ſanguinis euacuatio inſtituenda.

Quænam vena ſecanda. Aperiatur autem primò Interna, aut Mediana vel dextri, vel quod commodius videtur, ſiniſtri brachij vena, & quidem latiore foramine, vt ſanguis craſſior etiam effluat. Diligenter enim hîc attendendum, ne craſſior ſanguinis melancholici pars intus relinquatur, ſubtilis verò & vtilis euacuetur. Monet quidem Galenus, ſi ſanguis affluens non ſit melancholicus, ſtatim ſupprimendum eſſe. Verum monent hîc alij, ſæpe accidere, vt licet ſanguis primò ſubtilis exeat; craſſus tamen poſtea ſequatur. Hinc vena in talo aperiatur. Aut ſi venam ſæpius aperire non licet, vena in talo ſtatim aperiatur, cuius apertionē in hoc morbo maximè vtilē eſſe experiētia docet. Reuellit enim à capite prŏpiùs, & ſanguinē craſſiorem ad inferiora tendentē facilè euacuat: Etſi ex menſium & hæmorrhoidum ſuppreſſione malum hoc proueniat, conſueta euacuatio reuocanda; non tamen ſtatim id in principio morbi tentandum, ſed prius plenitudo in toto demenda, ne medicamenta, quæ euacuationes illas prouocant, cum ſint calida & ſicca, malum augeant. Per venæ tamen in talo ſectionem ſtatim ſāguinem ad conſuetum euacuationis locum reuocare nil prohibet; niſi forſan tanta copia ſanguinis ex ſuppreſſione eius ſit cumulata, vt conſultius ſit, primò in brachio venam aperire. Si æger etiam crurum venas amplas habeat, quæ varicibus ſimiles ſint, hirudines iis affigere vtile eſt.

Sanguinis euacuatione peracta, ad præparationem materiæ melancholicæ accedendum, quæ per dies nunquam, pauciores, quam quatuor, interdum etiam octo continuanda eſt. Dictum verò antea, ad humorem melācholicū requiri calefacientia, humectantia, & attenuantia, qualia ſupra *part. 1. cap. 12.* ſunt propoſita, quæ vna opera humorem melancholicum in cerebro, corde, & toto præparare, & alterare poſſunt. Commodè etiam vſurpatur *Tart.* & *Tart.* vitriolatum. Exempl. gr. *Præparãtia.*

℞. *ſyrup. de ſucc. borrag. bugloſſ. de epithym. an.* ℥. ß. *aq. ſcolopend. & borra. an.* ℥. j. ß. M. pro vna doſi, & ſic pro reliquis.

Vel ℞. *Rad. fœnicul. ſcorzoneræ, bugloſſ. an.* ℥. ß. *cortic. tamariſc. rad. cappar. polypod. q. an.* z. iij. *ſem. aniſi, fœnic. an.* ℥. j. ß. *citri* 3. ij. *fol. capill. Ven. ſcolopendr. meliſſ. lupuli, thymi, an.* M. j. *flor. borrag. bugloſſ. violar. an.* P. ij. *paſſular. exacinat.* ℥. j. *glycyrrhiz.* ℥. ß. Coq. in aq. ſ. *Syrupi & potiones.*

Colat. ℞. ℥. xvj. add. *ſyrup. de epithymo, de pomis, de ſucc. borragin. byzant. ſimpl. an.* ℥. j. ß. Miſc. pro

4. vel 5. doſibus.

Vel ℞. *Rad. polypod. q. aſparag. fœnicul. an.* ℥. j. *heleny, bugloſſ. cort. tamariſc. rad. cappar. fraxini, an.* ℥. ß. *herb. bugloſſ. borrag. lupuli, meliſſæ, thymi, epythym. capill.* Ven. *an.* M. j. *ſem. fœnicul. ocymi, caryophyll. an.* ʒ. ij. *flor. borrag. bugloſſ. violar. geniſt. an.* P. ij. Coq. in ſero lactis, & ſub finem adde *ſucc. pomor. dulc. meliſſæ, fumariæ an.* ℥. iv. Poſtea colentur, & ſaccharo colatura dulcoretur: vel addatur ſyrup. de pomis, bugloſſ. de cortic. citri, an. q. l. & cinnamom. condiatur.

Electuaria. Non ſolum autem ſyruporum, vel potionum forma præparantia exhiberi poſſunt, ſed & forma conſeruarum, & Electuariorum, qualia poſtea inter alterantia & roborantia proponentur. Et vt facilius talia in corpus diſtribuantur, aliquid ſyrupi, vel aq. conuenientis, aut iuſculi gallinæ poſt ſumptũ tale medicamentum haurire vtile eſt. Exemp. gr.

℞. *Conſeru. bugloſſ. borragin. fumar. roſar. an.* ℥. j. *ſpecier. diamarg. frigid. diambr. dianthos. pliris archontici, an.* ʒ. j. *cort. citri condit.* ʒ. vj. *cum ſyrup. de pomis.* F. Electuarium, cuius manè & ante cœnam ℥. ß. exhibeatur per aliquot dies cum ſyrupo, vel aq. conueniente, aut iuſculo.

Atque hæc humoris melancholici præparatio omnino neceſſaria eſt, & ſæpe ſatis diu continuanda. Etſi enim humor hic putridus non ſit, & propterea propriè non crudus, nec ob cruditatem coctionem hic moliri neceſſarium ſit, vt in Inſtit. *lib.* 5. *p.* 2. *ſ.* 1. *cap.* 7. dictum: tamen alia de cauſſa præparatio neceſſaria eſt. Etenim cum hic humor ſit craſſus, ſiccus, terreſtris, & omninò contumax, ac vt Platero placet, malignitatis quid obtineat, non temere ipſum purgantibus agitare decet. Aliàs enim & niſi præparatus ſit, purgantium, præſertim validiorũ, vſu exacerbabitur, vt cãcer medicamẽtis, quæ digerendi & abſtergendi vim habent. Itaque prius mitior reddendus humectantibus & attenuantibus medicamentis.

Varignana inter præparantia laudat ſequens vinum, non ſolùm in melãcholia, ſed & in aliis morbis melancholicis, atque eo ſolo quartanas ſe curaſſe ſcribit. *Nectar Varignanæ.*

℞. *Epithym. follicul. ſen. flor. borrag. an.* ℥. ß. *cinnam.* ʒ. ij. ß. *caſſiæ, ſpic. macis, cardam. an.* ℥ ß. *zingib. caryophill. ſem. aniſi, an.* ʒ. ij. ß. F. Nectar cum vino ſubtili, cuius doſis manè cyathus vnus. Quia tamen potus hic parum humectat, conuenire videtur in ea tantùm melancholia, quæ ſine cauſſa calefaciente orta eſt.

Imò non ſolum hiſce præparantibus humorem melancholicum præparare neceſſarium eſt, ſed vtile quoque, dum præparantia iſta vſurpantur, tertio, vel quarto quoque die clyſterem emollientem, & humectantem, quique humores ad aluum blandè alliciat, iniicere. Humor enim melancholicus terreſtris, piger, & pertinax eſt, vt niſi egregiè humectetur, & attenuetur, medicamentis purgantibus non cedat. Parentur autem tales clyſteres ex parietar. malua, althæa, mercuriali, violaria, branca vrſina, chamæ-

mel. melilot. ſem. aniſi, lini, polypod. paſſulis, glycyrrhiz. cum melle roſar. & violar. caſſia, electuar. diacathol. & modico hieræ picræ, ol. violar.

Purgantia.

Vt ℞. *Rad. alth. polypod. q. an.* ℥. ß. *parietar. mercurial. maluæ, viol. an.* M. j. *flor. chamæmel.* M. ß. *ſem. lini* ℥. ß. *paſſul. maior. exacinat.* ℥. ii. Coq. in aq. ſ.

Colat. ℞. ℔. j. *caſſiæ, electuar. diacathol. an.* ℥. ß. *ol. violarum,* ℥. ij. *chamæmel.* ℥. j. *vitell. ouorum num.* j. Fiat Clyſter.

Præparantibus talibus præmiſſis ad purgationem accedendum, quæ Melanagog. inſtituatur, qualia ſunt ſena, epithym. polypod. radix ialap, quibus ſyrup. violar. ſolut. & manna addi poſſunt, helleborus niger. lap. Lazuli, & Armenus, Electuar. diacathol. diaſena, confectio hamech, pilulæ de fumar. &c.

Confectio Hamech.

De confectione hamech tamen hoc loco notandum, eam à medicis nonnullis improbari. De ea enim Solenander. *ſect.* 5. *conſil.* 22. ſcribit: *Hamech*, inquit, *in ſua confectione mirificam farraginem contulit, & non decoquenda decoxit, longeque diſſimilia ſimul confudit, eandemque confecit horrendam confectionem ſine vlla medicorum arte, quæ nulli g[illegible] p[illegible]ſt. Nihil dico de acribus, ſcammonio & colochynthide, medicamentis admiſtis.* Idem ferè ſentit Rondeletius. *in Pharmacop. officina.* vbi eandem ſaltem ad ichores prauos humorum vtilem eſſe docet. Eandem confectionem improbat Fernelius, vt & Steeghius, *Medicinæ pract. lib.* 1. *cap.* 14. Et reuera non videtur ſatis commoda confectio, præcipuè ob myro-balanorum, quæ aſtringunt, copiam. Etſi enim Arabes iis frequenter vſi fuerint, recentes tamen habuerunt, quibus nos deſtituimur. Et commodius omnino, ſi cui & vti libeat, ad ichores prauos, ſcabiem, & ſimiles cutaneos affectus, quàm ad melancholiam vſurpantur.

Verùm de purgatione hîc rectè inſtituenda Authores non cōſentire videntur. Aliqui enim fortiora purgantia planè reformidāt. ſcribitque Crato *Conſil.* 174. ſe multos melancholicos curaſſe, licet verè affirmare poſſit, ſe numquam lapide Lazuli, vel ſcammonio vſum fuiſſe. Ideoq; ex Meſuæ ſententia cenſet, iſtum gradum eſſe ſapientiæ, ne ad Medicinas fortes deueniamus, niſi vbi debiles non contulerint. Et cum eo faciunt alij quidam, qui experientia teſte affirmāt, fortioribus medicamenta humorem melancholicum deteriorem & ferociorem reddi. Contrà antiquos in curanda melancholia helleboro, & fortiſſimis medicamentis purgantibus vſos eſſe conſtat, quos & recentiores quidam imitantur: neque id ſine cauſſa facere videntur, cum humor pertinax ſæpe mitioribus remediis non cedat, ſed fortiora requirat. Ne ergo in curando hoc morbo medicus vel timiditatis vel temerariæ audaciæ crimen incurrat, rem hanc diligentius perpendat. Diſtinctione verò hoc negotium expediri poteſt. Primò inter initia non fortiora, ſed leniora medicamenta vſurpētur: poſtea verò vbi humor iam ſatis præparatus eſt, ad fortiora progrediendum. Deinde ergo

humoris melancholici conſideranda. Nam ſi ex abundantia ſanguinis, hepatis vel alterius membri calore, aut externa cauſa calefaciente humor melancholicus ortum habeat, à fortioribus & vehementioribus purgantibus abſtinendum; cum medicamenta talia focia ſe cauſſæ melācholiam generanti præbeant, humoremque melancholicum, qui in ſe ſeminarium ignis continet, vt antea ex Cratone dictum, ferociorem reddant. Tunc ergo mitiora medicamenta, quibus Crato ſe melancholicos curaſſe refert, vſurpanda: modò ſint electiuè purgantia, & ea quantitate exhibeantur, vt humorem melancholicum non ſolum agitent, ſed etiā educant. Aliàs enim damnum, quod ex humorum agitatione accidit, maius eſt, quàm commodum ex leni, & inſufficienti purgatione. Atque inter iſta medicamēta purgantia præcipua ſunt, fol. ſenæ, myrobalan. Indi, polypod. q. epithym. radix ialap: quibus tamen aliquid ellebori nigri ritè correcti addi poteſt. Neque is tam vehemens medicamentum eſt, vt albus, præſertim is, qui ex Alpibus & vicinis regionibus in noſtras defertur, qui tam vehemens non eſt, vt qui in calidis regionibus creſcit; imprimis ſi mitioribus miſceatur, & alijs medicamentis temperetur, vt in ſyrupo de pomis ſolutiuo videre eſt.

Nota.

Hellebori nigri ritè correcti tutus in hoc affectu vſus.

Si autem terreſtris, & craſſus ſit humor, ſine ſanguinis vel aliorum humorum eff[illegible]eſcentia, fortiora purgantia adhibenda, vt helleb. niger, imò etiam albus, quem in melancholicis ſine vllo incommodo; imò cum ægri vtilitate ſe exhibuiſſe ſcribit Matthiolus *in Dioſcorid. lib. 4. capite 146*. Et mitiſſimus reddi traditur, ſi aliquoties radices mūdatæ cum aceto forti decocto coquantur, ruſumque exſiccentur, vt quo crebrior earum cum recenti aceto affuſo fuerit decoctio, eò mitior futura ſit per ſuperiora euacuatio, ita vt doſis tandem earum eſſe poſſit ℥. j. in cereuiſia calente cum tantillo butyro. Minore tamē quantitate exhibeātur talia fortiora, & ſæpius repetātur: cum quantitas minor vehementiam medicamenti minuere, & nihilominus ſæpius repetitū humorem etiam pertinacem frāgere poſſit. Si tamen iam corpus valde exſiccatum ſit, & contabuerit, ac humor potius ſiccitate, quā copia peccet, vireſque iam ſymptomatum vehementia debilitatæ & collapſæ ſint, tum fortiora medicamenta locum non habent, ſed mitioribus, & quæ corpus humectant, vtendum in maiore tamen copia.

Melues de purgatione hîc inſtituenda quatuor Regulas tradit:

Regulæ circa purgationem obſeruādæ.

Prima eſt, vt non ſemel, & confertim, adeoque cum labore, & moleſtia corpus euacuetur, ſed moderatè & per interualla, vt natura purgans medicamentum regere poſſit, non verò à medicamento violento proſternatur.

Secūnda, vt medicamenta purgantia non multum recedant à gradu medicamentorum lenium, quæ benedicta appellari ſolent, cum iis qualitatibus manif[illegible]tis,

ꝛum in occultis.

Tertia, vt purgantia ſemper miſceantur cum aliquibus humectantibus. Qua de cauſſa in hoc affectu medicamenta purgantia commodius in forma liquida, quã ſicca exhibentur, cum liquida plus humectent, & ijs plus humectantium miſceri poſſit.

Quarta, vt purgantibus ſemper admiſceantur medicamenta, quæ ſpiritus, ac partes principes roborant.

Quibus conſideratis non erit difficile, conuenientia cuique ægro medicamenta in hoc morbo præſcribere. Vbi ergo mitioribus purgantibus opus eſt, talis potio præparari poteſt.

℞. *Fol. ſen. el.* ʒ. vj. *epithym.* ℥. ß. *zingiber. ſem. fœnicul. an.* ℈. ij. *glycyrrh.* ʒ. ij. *flor. borrag. bugloſſ. violar. an.* P. j. *paſſul.* ℥. ß. Coquãt. vel infundantur in iure pulli vel prunorum damaſc. pro ℥. iv.

Colaturæ adde *ſyr. roſar. vel violar. ſolut.* ℥. j. *vel mannæ* ʒ. vj. fiat hauſtus.

Vel ℞. *Succ. borrag. bugloſſ. depurator. an.* ℔. j. *pomor. odorator.* ℔. iij. *fol. ſen.* ʒ. iv. *ſem. aniſ. fœnic. cort. citri an.* ʒ. ij. ſimul infundantur per diem vnum, & poſt leuem ebullitionem addatur ſacchar. ℔. j. F. ſecundum artem ſyrup.

Vbi fortioribus medicamentis opus, admiſcetur confectio Hamech, aut vſurpantur pilulæ de lapide Lazuli, vel ipſe lapis Lazuli, aut helleborus niger, præſertim in robuſtioribus.

Vt ℞. *Electuar. diacat.* ℥. j. *confect. Hamech.* ʒ. j. ß. *vel* ʒ. ij. Diſſoluantur in *aq. borrag. mel. ſcolopendr. an. ſuff. q. vel* ʒ. iv. *aut* ʒ. v. Colenturque & fiat hauſtus. Vel vſurpetur ſyr. de ſucc. pomor. cũ fol. ſen. & helleboro nigro.

℞. *Succi pomor. dulc.* ℔. j. ß. *borrag. meliſſ. an.* ℔. ß. *flor. cord. an.* P. ij. *fol. ſen. epithym. cortic. hellebor. nigr. præpar. an.* ℥. ß. Coq. ſecundum artem, cum ſuffic. quantit. ſacch. F. ſyrup. in quo in nodulo ſuſpendatur *cinnam. caryoph. croc. ſp. aromat. roſat. diamoſch. dulc. an.* ℈. ß. In cuius ℥. iij. diſſolu. *mann.* ℥. j. & cum iuſc. capon. vel gall. tribus horis ante prandium exhibeatur.

Vel ℞. *Rad. bugloſſ. polypod. q. an.* ℥. ß. *fol. ſen.* ℥. j. *follic. ſen. helleb. nigri præp. an.* ʒ. vj. *flor. bugloſſ. borrag. anthos, fumar. an.* P. ij. *ſem. aniſi, cortic. citri, zedoar. galang. cinnam. an.* ʒ. j. Coq. in ſuffic. q. aquę ad remanẽt. ℔. j. ß. Colaturæ adde *ſucc. pomor. dulcium* ℔. j. ß. *ſacchari q. ſ.* F. ſecũdũ artẽ ſyrup. Cuius doſis ℥. ij. vel iij. Vtilia etiam ſunt ſequentia.

℞. *Rad. polypod. q.* ℥. ij. *gramin. ſcorzoner. helen. bugloſſ. glycyrrh. an.* ℥. ß. *cortic. tamariſc. fraxin. an.* ʒ. iij. *ſummitat. lupuli, meliſſ. thym. an.* M. j. *ſem. melon. excorticat.* ℥. ß. *aniſi, fœniculi, an.* ʒ. ij. *iuiubar. ſebeſt. an,* num. x. *paſſular.* ℥. j. ß. *hellebor. nigr. præpar.* ʒ. ij. *ſem. carthami. contuſ.* ℥. j. *turbith. el.* ʒ. ij. Coqu. in aqua pura. In colat. infundantur *fol. ſen. el.* ℥. ij. *epithym.* ℥. ß. *rhabarb. el.* ʒ. iij. *flor. cordial.* M. ß. *cinnamom.* ʒ. j. *ſpic.* ℈. j. *cortic. citri.* ʒ. ij.

Colaturæ ℞. ℔. j. *ſucc. pomor. dulc.* ℔. ß. *ſacchar. q. ſ.* Coque ad ſyrup. liquidior. conſiſtentiam, qui per dies 5. & plures exhibeatur. Huc pertinet, & ab huius ſyrupi deſcriptione non multum differt (niſi quod Rhabarbarũ addatur)

ſyr. roſatus laxatiuus compoſitus ſeu helleboratus Montani in diſp. Auguſtano deſcriptus.

Vel ♃. *Myrobal. omnium an.* ℥. ß. Contundantur craſſo modo & manibus cum oleo amygd. dulc. madidis fricentur. hinc infundantur in ſuffic. quant. *aq. borrag. & fumar.*

Poſtea ♃. *Polypod. q. r.* j. *epithym. thym. glycyrrh. an.* ℥. ß. *fol. ſen.* ℥. j. ß. *cortic. radic. hellebor. nigr.* ʒ. iij. *ſem. citri. fœnicul. aniſ. an.* ʒ. ij. Bulliāt omnia ad conſumptionem medietatis. Poſtea colentur. & addita ſacchar. ſ. q. fiat ſyrup. cuius doſis ℥. iij. vel iv. cum ſyr. roſ. ſol. vel violar. ſol. ℥. ß.

Helleboriſmus Matthioli. Vtilis etiam eſt helleboriſmus Matthiol. ab eo *lib. 3. Epiſtolar. in Epiſtola ad Georgium Hantſchium* deſcriptus.

♃. *Cortic. hellebor. nigr.* ℥. ij. *ſem. aniſi, fœniculi, an.* ʒ. ß. *citri, cinnamom. an.* ʒ. j. *ſpic.* ℈. j. Infundantur *in ſucci roſar.* ℔. iv. Omnia bulliant ad conſumptionem tertiæ partis, & cum ſacch. ℔. j. ß. vel ℔. ij. F. ſecundum artem ſyr. Cuius ℥. iij. vel ſolius vel cum alijs medicamentis exhibendæ.

Vtile etiam eſt Oxymel helleboratum Iuliani à Geſnero commendatum.

Succus hellebori nigri Euonymi. Habetur quoque in Euonymi theſauro ſuccus hellebor. nigr. qui paratur ex radicibus hellebori nigri, ſi coquantur in aqua ſimplici, & inter coquendum deſpumentur diligenter, & effuſa aqua prima noua aqua affūdatur, atque ita coctio aliquoties repetatur, donec nihil amaritudinis in radicibus amplius percipiatur; tandem omnis illa aqua per filtrum coletur, & lēiſſimo igne ad ſpiſſitudinem mellis coquatur, & ſub finem aliquid maſtiches c. g. ad rad. ℔. j. maſtich. ʒ. ij. vel iij. addantur. Cuius exhibeatur ℈. j. vel ʒ. ß.

Verum conuenientius eſſet, ſi aquæ ſimplicis loco ad coctionē vſurparetur aqua fœniculi, aniſi, puleg. Cōmodius adhuc, ſi ſucco iſti primo per coctionem extracto ſpiritus vini tantum, vt quatuor digitis emineat, ſuperinfunderetur, & extractum pararetur.

Si adhuc artificioſius parare velis extractum, primo menſtruo ſeparato digeri poterit primum extractum per aliquot dies cum nouo ſpiritu vini, qui macis vim prius imbiberit. Vel extracto guttæ aliquot ol. aniſi, citr. meliſſ. addi poterunt. De quo exhibeatur ℈. j. Eſtque extractū hellebor. nigri in morbis melancholicis ſummè efficax, quod vel ſolum, vel cūm alijs purgantibus, vt extracto panchymagog. vel catholico aliquo, vel pilulis pro cōſtitutione humoris & corporis ægri miſceri poterit.

Habet & Penotus *de medicamentor. chymicor. præparat.* extracti hellebor. nigr. deſcriptionem, quā ex vetuſtiſſimo codice ſe trāſcripſiſſe dicit, eſtque talis: *Aliud Penotus.*

♃. *Hellebor. nigr. rad. cum fol.* M. iv. Conquaſſatis, adde vinum moſchatellin. & in balneo bulliāt, per diem & noctem. Colatura fortiter expreſſa filtretur & fundatur ſupra recentium itidem cōquaſſat. *radic. hellebor. nigri* M. j. *roſar. rubrar.* M. v. (forſan M. ß) *caryophyll. prius contuſ.* ʒ. vj. *addendo ſpiritus vini partes octo*, digerantur

per dies tres, poſtea colentur & filtrentur, ac diſtillentur ad craſſitiem mellis, hinc feces comburantur, & phlegmate ſeu aqua ab extracto ſeparata ſal extrahatur. Huius ſalis ℞. ℥. ß. *croc.* ʒ. j. *ambr. griſ.* ℈. ij. vel q. l. M. omnia.

Doſis eſt ℈. j. *cum aqua aſſeruat.* ʒ. iv. Extracto huic miras vires in ſanguine mundificando & ſenectutem retardando tribuit Penotus. Qui de eo videatur pag. 186. *de præparat. medicament. chymicorum.*

Valeſcus de Taranta *lib.* 1. *cap.* 13. & alij valde laudant hic puluerem Haly, quem ipſe his verbis commendat: Poſito, inquit, quod aliæ medicinæ non valeant, iſta valet nutu Dei miſericordis, & eſt Medicina coronata, quæ ſecretiſſimè teneatur, vt humanus intellectus q. deperditũs hoc medicamento inſtauretur: Paratur autem hoc modo:

℞. *Epithym.* ℥. ß. *lapid. lazul. agaric. an.* ʒ. ij. *ſcammon.* ʒ. j. *caryophyl.* num. xxx. fiat puluis, qui ſemel in ſeptimana datur à ℈. ij. ad ℈. iv. in aqua vel ſyrupo aliquo conueniente. Vix tamen & iſte puluis, niſi corpus antea bene humectatum ſit, ſatis commodus eſt cùm valde ſiccandi vim habeat.

Pilulæ ſequentes etiam vtiles ſunt in humore melãcholico euacuando.

℞. *Fol. ſen. elect. polypod. q. an.* ℥. ß. *epithym. cretic.* ʒ. ij. *aloes extract.* ʒ. vj. *extract. ſcammon.* ʒ. ij. *hellebor. nigr.* ʒ. ß. *ſucc. glycyrrh. extract. helen. zedoar. an.* ℈. j. *maſtich. macis, ſem. aquileg. an.* ʒ. ß. cũ ſyrup. borrag. & pomor. ſ. q. redigãtur in maſſam pro pilulis formandis.

Verùm cum humor melancholicus pertinax & fixus ſit, ſæpius iteranda eſt huius præparatio & euacuatio, ac continua medicatione plurimos melancholicos curatos fuiſſe experientia docet. Imprimis verò perpetua humectatione indigent melãcholici, ideóque humida alterantiũ loco vſurpanda & purgantibus admiſcenda: vnde etiam medicamenta, in liquida forma vtiliora ſunt, quam ſicca, & frequentius euacuandum per leniora quam per fortiora. Inter leniora valde vtilis eſt ſyrupus multiplicis infuſionis violarum cum fol. ſen. ita paratus, vt nouemvicibus in aqua communi, vel borraginis, vel ſcorzoneræ violæ infundantur, & poſtea vltimæ infuſionis lb. viij. addantur fol. ſen. ℥. vj.

Antimonium an locum hic habeat.

Commendatur ad melancholiam vt & maniam curandam in robuſtis etiam *Antimon.* & multis hoc medicamentum profuiſſe è Galeni quoque ſchola Medici teſtantur. Excipit tamen melancholiam hypochondriacam Mercatus, neque etiam ijs exhiberi vult, quibus ſanguis ſuperabundat, vel caliditas in toto aut viſcere aliquo viget. Contra tamen Matthiolus, *in Dioſcorid. lib.* 5. *cap.* 59. in vniuerſum aduerſus morbos omnes prouenientes ab humore melãcholico, ac præſertim iis vtile eſſe ſcribit, qui hypochondria habent inflata & ventoſa. Verùm humor & viæ prius bene præparandæ eſſent, ni humor fruſtra agitaretur. Et cum *Antimon.* humorem

morem melãcholicum à proprietate non trahat, helleborus verò niger in humore melancholico peculiari vi euacuando multiplici experientia comprobatus ſit, malim hunc præferre.

Dum hæc ita fiunt, vel maxima ex parte peracta ſunt, danda etiã opera eſt, vt corpus externis medicamentis humectetur, & ſi vna pars, verbi gratia, hepar, intemperata ſit, humorique melancholico generãdo cauſsã præbeat, eius intemperies corrigatur, partes principes roborentur, & ſpiritus foueantur. Atque hæc ijs imprimis diebus, quibus purgantia non exhibentur, vſurpentur, & poſt purgationẽ continuentur.

Balnea, & lotiones. Et ſi malum alijs remedijs non cedat, tria eſſe remedia vtiliſſima, ſerum lactis cum ſucco cichorij & fumariæ, potum thermarum, quæ mineram ferri habent, & balneum aq. dulcis ſupra *part.* 1. *cap.* 14. dictum. Et omninò ad corpus humectandum vtiliſſimũ eſt aquæ dulcis balneum, quod corpus humectat, & ſuaui humore & calore temperat, ipſumque humorem melancholicum benigniorem reddit, & ſudorem leniter & moderatè mouendo (nã liberalior ſudor exſiccãdo nocet) eius aliquid diſcutit. Vtile etiam fuerit in aq. balnei humectantia & moderatè calefacientia coquere, vt maluam, althæam, violar. borrag. bugloſſ. ſem. hord. lini, flor. chamæmel. melilot. parietar. branc. vrſin. capita veruecis. Affundere quoque licet libras aliquot lactis recentis. Aqua autem balnei à tepore ad caliditatem declinet, noſtroque calori reſpondeat. Lauet verò æger horis tribus, vel quatuor ante cibum. Quidam totum corpus leniter fricando inungunt ol. chamæmel. anethin. Aëtius ol. communi vtitur addito nitro.

Embrochæ. Dum lauat æger, caput irrigetur, decocto plantarum modo dictarum, ſiue ex alto per ſtillicidium demiſſo, ſiue ſpongiis capiti applicatis.

Vt ℞. *Fol. malu. althææ, flor. chamæmel. an.* M. j. *borrag. bugloſſ. violar. an.* M. ß. *ſtœchad. Arab.* P. j. Coquantur pro Embrocha.

Inunctiones. A lotione caput inungatur ol. violar. anethino, amygdal. dulc. quibus parùm ol. nuc. moſch. aut macis admiſceatur. Spinam dorſi in balneo aut poſt exitum è balneo inungere vtile eſt ol. lilior. albor. violar. amygdal. dulc. pinguedine gallinæ.

Antidoti magnæ. Ad reliquias humoris melãcholici inſenſibiliter diſcutiendas antiqui magnis antidotis vtebantur. Sic Galenus theriacam in quartana exhibet, humore ſatis præparato, & corpore euacuato: & Aëtius theriacam dare iubet quibuſdã interuallis, præſertim hyeme & incipiente vere.

Abſinthij decoctum. Ad viſcera roboranda Abſinthij decocto quidã vtuntur; quod Aëtius ita prædicat, vt eius ſolius vſu quoſdam ab hoc morbo curatos fuiſſe affirmet; Ventriculum enim & hepar roborat.

Cerebrum & cor roborantia. Imprimis verò cerebri & cordis, vt in omni, ita & in hac melancholia habenda eſt ratio, & ea roboranda aquis, ſyrup. conſeru. borrag. bugloſſ. meliſſ. violar. nymph. roſar. & ſimilibus.

Confectio Alkermes. Imprimis magna vis & efficacia corroborandi & exhilarandi ac reſiſtendi timori & mœrori ſine cauſſa eſt in confectione Alkermes, modo rectè præparata ſit, qualis hodie in monte Peſſulano præparata ad nos adfertur: & Lapis Lazuli, quem nonnulli in hac confectione omittendum cẽſent, non ſolum vim purgandi teſte Auicenna, *in libro de viribus cordis*, ſed & ſegregandi à ſanguine vapores melãcholicos habet.

Electuaria.

℞. *Conſeru. fl. borrag. viol. meliſſ. nymph. roſar. an.* ℥. j. *cortic. citr. conditor.* ℥. ß. *ſpec. lætificantis Rhaſis, diambr. diamargarit. frigid. ana.* ℈. ij. *corall. rubr. præpar. margarit. præpar. an.* ℈. j. *confect. Alkermes* ʒ. ß. *cum ſyr. tunic. & de pomis an. q. ſ.* F. Electuarium.

Vel ℞. *ſucc. pomor. Borſdorffianor. vel alior. odorat.* ℔. ij. *ſucc. borrag. bugloſſ. flor. tunic. an.* ℔. j. ß. *ſacch. albiſſ.* ℔. ij. Coq. ſecundum artem: ſub finem adde *vini odorati* ℥. v. *ſpec. lætificant. Rhaſis* ℥. j. *galliæ moſchat.* ℈. ß. *cõfect. Alkermes* ʒ. j. F. Conditum, de quo mane ſingulis diebus ſumatur ℥. ß.

Vel ℞. *Conſeru. fl. borrag. tunic. violar. meliſſ. roſar. incarnatar. an.* ℥. ß. *ſpec. lætitiæ Gal.* ℈. iv. *diambr. dianthos, diamargarit. frigid. an.* ℈. ij. *corall. rubr. præpar. margarit. præparat. an.* ℈. j. Cum ſyrup. de pomis. F. Electuarium.

℞. *Conſeru flor. borrag. bugloſſ. roſar. violar. tunic roriſmar. maior. an.* ℥. j. *lap. bezoar. orient.* ℈. j. *ſpec. conſ. dianth. diam r. fr. diambr. diamoſch. d. an.* ʒ. j. *Cum ſyr. de ſucco borrag. q. ſ.* F. mixtura, addendo *ol. cinnamom.* gutt. iv. Vel ex ſpeciebus cum ſaccharo in aq. roſarum & cinnamom. diſſoluto. Fiat Cõf. in Tabulis *ſacchar. albiſſimi q. ſ.* Commendantur & hæ Aq. cõtra melancholiam.

℞. *Pomor. citri num.* vj. *vini maluat. menſ.* ij. *aq. roſar. menſ.* j. ß. *ſpec. diamarg. fr. de gemm. cordial. temper. lætiſ. Gal. diapler. arch. diamoſch. d. an.* ʒ. vj.

Deſtillentur lento igne, in pet. moſch. Ambræ an. ℈. ß. Verum de talibus notandum fruſtra margaritas, corallia & lapides pretioſos in deſtillãdo admiſceri, cum in alembicum non aſcendant. *Nota.*

℞. *Conſeru. borraginis, bugloſſ. an.* ℥. j. ß. *margarit. præparat.* ʒ. ß. *hiacinthi, ſapphiri, ſmaragdi, corallior. lapis bezoar. an.* ℈. ß. *radic. condit. ſcorzoneræ* ʒ. ß. *cinnamom. macis, galangæ, an.* ℈. ß. *caryophyll. ligni aloës, an.* ℈. ß. *ol. citri gutt.* iv. *ſpir. roſar.* ʒ. j. *ſacchar. opt. in Aq. roſar. diſſol. q. ſ.* F. Electuarium.

Morſuli.

℞. *Sp. electuar. de gemm. diambr. diamoſch. dulc. lætificant. Rhaſis an.* ʒ. j. *ſacch. in aq. cinam.* ℥. ß. *roſar. ſuff. q. diſſolut.* ℥. iij. F. Rotulæ vel Morſuli.

Externa cordialia. Et quia, vt dictum, in omni melancholia cordis maxima habenda eſt ratio, non ſolum interna ad id roborandum vſurpentur; ſed & externa medicamenta cordi applicentur.

Epithema.

℞. *Succ. borrag. buglo. an.* ℥. j. ß. *aq. roſar.* ℥. iv. *meliſſ.* ℥. ij. *ſpec. cord. temperatar. lætificant. Rhaſis, cortic. citri an.* ʒ. ß. *vini odorati* ʒ. j. *ſpir. roſar.* ℈. ß. F. Epithema cordis.

Sacculus.

℞. *Meliſſ. flor. roſar. rubr. an.* M. ß.

bugloſſ. viol. an. P. j. *cortic. citr. caryophyll. macis, ſantal. citrin. ligni aloës, cinnamom. an.* ℥. ß. *gall. moſchat.* ℈. ß. *zedoariæ, ſem. ocymi, an.* ℥. ß. *granor. Kermes* ℥. j. *ambr.* g̃. iij. *cum ſyndon. rubr.* F. Sacculus pro corde.

Vnguentum.

Vel inungatur cordis regio oleo deſtillato citri aut ſolo, aut cum vnguento roſaceo odorato, vel alio cordiali miſto.

Imprimis danda opera, vt ſomnus concilietur, ſtatim ab initio; quod fit frictionibus extremorum ſub ſomni tempus, epithematis, linimentis, odoramentis & aliis ſupra *cap.* 1. propoſitis.

Diæta.

Diæta ſit talis, qualis ſupra de melancholia in genere propoſita eſt, in omnibus ad calidum & humidum vrgens. *Aër.* Aër igitur & in hiſce qualitatibus ſit temperatus, & propterea purus, odoribus ſuauibus refertus, non fœtidus, non tenebricoſus, niſi quantum ſomni ratio exigit.

Cibus & potus. Cibi ſint εὔχυμοι & εὔπεπτοι, ac mediocriter humidi, flatúſque expertes, vt caro pullorum, gallinarum, hædina, vitulina, veruecina, oua recentia, piſces ſaxatiles, paſſulæ, amygdalæ: Condiatur flor. borrag. bugloſſ. roremarino. Conueniunt quoque poma & pyra dulcia & odorata cocta. Abſtineat æger à leguminibus, caſeo antiquo, & omnibus omnino cibis, qui ſiccum craſſum atque excrementitium generant. Vinum conceditur album, tenue, oligophorum. Et cum morbus ſit diuturnus, talis victus ratio inſtituatur, qua corporis vires ſi non augeantur, tamen conſeruentur, non verò debilitentur vel imminuantur, in melancholicis præſertim, qui cibo pertinacius abſtinent, aut parcè admodum hunc ſumunt. *Somnus.* Somnus omni ſtudio cōcilietur & prorogetur. *Animi pathemata.* Delectatio quærenda eſt ex Muſica, aliiſque, quibus maximè delectari ſanus conſueuit, leniterque obiurganda inanis triſtitia, aut ſi nihil proficiatur, æger acriter increpetur & obiurgetur, ac diligenter ab aſtantibus obſeruetur & cuſtodiatur.

CAPVT XII.

De Melancholia Hypochondriaca.

Melāchola hypochondriaca unde dicta. SEcunda melancholiæ per conſenſum differentia, eaque ſatis frequens eſt, quæ hypochondriaca appellatur, quod ex hypochondriis ortum habeat, & ex cauſſa in hypochondriis genita excitetur. Hypochondriorum autem nomine veniunt non ſolum ſita in his vtrimque hepar & lien, ſed & ventriculus, potiſſimū eius fundum & meſenterium cum ſuis venis, itemque pancreas & omentum, vt poſtea dicetur.

Affectio hypochondriaca latius patet, quàm melancholia hypochondriaca. Notandum tamen hic, affectionem aut paſſionem hypochōdriacam latius patere, quam melancholiam hypochondriacam. Non ſolùm enim melancholia, ſed & alia mala plurima ex materia vitioſa in hiſce locis cumulata oriri poſſunt: neque ſemper affectu hypochondriaco melancholia coniungitur, ſed tum demum, cum cerebro vapores ex materia

illa exhalantes communicantur, ſpiritibuſque animalibus miſcentur: Ideóque hic non omnia, quæ de affectu hypochondriaco dici poſſunt, proponemus, ſed ea tantùm, quæ ad melācholiam hypochondriacam explicandam & curandam neceſſaria videntur; reliqua ſuo loco, vbi in genere de affectione hypochōdriaca dicetur, explicabuntur.

Arabibus melancholia mirachia vel mirachialis eadem de cauſſa appellatur, quod ſcilicet cauſſa eius in mirach, id eſt, ventre inferiore, ſeu abdomine contineatur, Græcis φυσώδης, & vulgò etiam flatulenta melancholia nuncupatur, quod qui ea laborāt, in ventriculo & inteſtinis flatibus abundant, qui & rugitibus ſeſe produnt. Chymici affectionem hypochondriacam Tartarum hypochondriorum appellant.

Definitio.

Eſt autem melancholia hypochondriaca deliriū melancholicū non continuum, ex vapore è melancholia p. n. in hypochondrijs cumulata eleuato, & cerebro cōmunicato, ſpirituſque animales inquinante ortum habens.

Cauſſæ.

Proxima Melācholiæ hypochondriacæ cauſſa. Proxima enim & continēs huius mali materia eſt vapor melancholicus cerebro communicatus, ſpirituſq; animales inquinans & obfuſcās, & mœrorem ac triſtitiā, eo quo ſupra de melancholia in genere dictū fuit, modo excitans. Nam ſicut, vt Galenus 3. *de loc. aff. cap.* 7. docet, elato ex ventriculo ad oculos fuliginoſo quodā & fumoſo halitu, aut craſſis vaporibus, ſimilia, vt in ſuffuſione accidentia contingunt: eadem ratione ſublata ad cerebrum ab atra bile euaporatione veluti fuliginoſa fumoſaque melancholica eueniūt in mente accidentia.

Cauſſa antecedens. Cauſſa antecedens eſt humor melancholicus in hypochondrijs cumulatus. De cuius natura & ſede alij aliter docent, vt prolixius de affectione hypochondriaca dicetur. Et quidem humorem, qui affectiones hypochondriacas parit, non ſemper eiuſdem naturæ eſſe ex affectibus ſeu ſymptomatibus, quæ ſequuntur & coniunguntur, ſatis apparet: cum verò, qui hoc, de quo iam agimus, delirium parit, melancholicum eſſe, etiam extra controuerſiam poſitum puto. Vnde Galenus 5. *de loc. affect. cap.* 6. ſcribit. De flatuoſo verò & hypochondriaco malo nemo non dixit, quomodo triſtitiam, deſperationem, mœſtitiā inducat, atque vt ſummatim dicam, ad melancholiæ accidentia nihil reliqui faciat. Quippe laborantes hypochondriaco morbo poſt cruditates dictis accidētibus multò vehementius infeſtantur; ac plures ex ipſis quoque ſplenetici ſunt: quocirca coniectandum ex hoc etiam viſcere vitioſam ſanitatem euadere. Ideoq; quamquam alij authores aliter hac de re loquantur, videtur tamen id omne de hypochondriaco affectu in genere accipiendum eſſe, de quo ſuo loco dicetur: huius verò de quo iā agimus delirij cauſsā meritò melancholiam ſtatuimus.

Subiectum & ſedes cauſſæ antecedentis. Eodem modō ſeſe res habet de ſubiecto, quod quidem hypochōdria ſtatuimus, à quibus nomen etiam hæc melancholia ſortita

eſt. Veruntamen cũ plures in hypochondriis partes contineantur, lienem præcipuè & loca vicina, antecedentem huius melancholiæ cauſſam continere putamus. Lien equidem humoris melancholici ſedes eſt: ſi tamen magna huius humoris copia colligatur, vt tota in eo contineri non poſſit, etiam in meſenterium ac omentum protruditur: ac in venis meſaraicis naturalia viſcera perreptantibus continetur, iis præſertim in locis, vbi plures maioreſque venæ portæ rami verſus lienem in hypochondrio ſiniſtro tendunt: licet, ſi maxima eius ſit copia, in totum abdomen per venæ portæ ramos diſpergi poſſit. Et quamuis nonnulli duplicem melancholiam hypochondriacam ratione loci, in quo cauſſa antecedens continetur, ſtatuant, vnam in venis dextræ partis ab hepatis caliditate excedente ita calefactis, vt calefaciendo chylum perpetuo feruore & ardore moleſtiam quaſi caliditatis alicuius internæ in eo loco exhibeant: alteram in ſiniſtra parte in venis meſaraicis, quæ ſunt inter ſplenem & ventriculũ ſitæ: tamen hæc differentia potius affectioni hypochondriacæ in genere competit, quæ è pluribus locis originem habere poteſt quam melancholia, de qua agimus; cum ſit probabilius, humorem melancholicum, à quo vapores, proxima melancholiæ cauſſa, eleuantur, in liene potius, quam hepate redundare. Et omninò diſtinguendum eſt inter affectionẽ hypochondriacam & melancholiam hypochondriacam; cum affectio hypochondriaca latius pateat, quam melancholia hypochondriaca. Atque ita, quia cauſſa huius mali in hypochondriis primario ſita eſt, non eſt continuum hoc delirium, ſed tamdiu durat, quamdiu vapores atri ſpiritibus animalibus miſcentur, quibus diſcuſſis, & illud vel euaneſcit, vel minuitur: atque iterum redit vel exaſperatur, vbi noui vapores & flatus, qui corpus petere ſolent, collecti & coacemati ſunt, qui vbi vel per ructus, vel per vomitum, vel per alui crepitus aut deiectiones euacuantur, ægri melius habent.

Ad viam, per quam vapores melancholici ad caput ferũtur, quod attinet, ſtatuunt quidem nonnulli, nunquam niſi mediante orificio ventriculi ad cerebrum hos vapores ferri. Verùm etſi ſæpe hoc fieri non negamus, tamen frequentiſſimè per venæ cauæ ramos & arterias id fieri putamus: facilis enim vaporum ex vena porta in cauam eſt tranſitus, vt & in arteriam magnam, per arterias, quas liẽ habet magnas & multas.

Cauſſa antecedẽtis natura quænam. Quæ autem humoris huius melancholici, quã antecedentem melancholiæ hypochondriacæ cauſſam eſſe diximus, ſit natura, non ita planum eſt. vulgata ſententia eſt, eum eſſe frigidum, ſiccum, atrum. Verum negat id Platerus ea de cauſſa; quod æſtuatio quædam eo in loco, vbi humor latet, percipitur, quæ acrimoniam & caliditatem illius ſatis declarat. Imò non ſolum aduſtum & feculentum eſſe hunc humorem, ſed & malignitatem peculiarem obtinere ſtatuit, ob enormia illa accidentia, quæ & in mania & in

melancholia apparent; ob quam etiam Cacodæmones ſedem in hoc humore habere gaudeant. Verum enim verò aduſtum equidem humorem in mania eſſe extra dubium eſt, verùm in melancholia id ita facilè concedi non poteſt: & ſi quis adſit, nō in omni melāncholia adeſt, ſed diſtinctione quadam opus eſt. Melancholiæ enim hypochondriacæ non eſt vnum genus. Quidam enim melancholici ſunt torpidi, ignaui: alij *μετὰ σπουδῆς* ſua peragunt. In illis delirij cauſſa eſt melancholia naturalis, quæ eo modo, quo vt ſupra in genere dictum, melancholiam inducit: in his verò iam aliquid quidem aduſti humoris eſt, vel alij humores aduſti admiſcentur: aduſtio tamen illa non eſt magna: alias enim potiùs mania, quam melancholia inde excitaretur. Etſi humor melancholicus amplius aduratur, ex melancholia fit mania; cum ex humore valdè calido & aduſto delirium cum timore & triſtitia prouenire non poſſit, ſed caliditas illa potius audaciam inducit. Et eſſe illum humorem frigidum, ructus & vomitus acidi ſatis docent. In aliis verò hypochondriacis affectibus facilè aſſentimur Platero, & concedimus, humorem illum, qui affectionis hypochondriacæ cauſſa eſt, non ſemper frigidum eſſe, ſed in venæ portæ ramis accumulatum aduri, & calorem atque acrimoniam contrahere; & vt ex Diocle Galenus, 8. *de loc. affect. capit.* 7. docet hypochondriacas affectiones plus caloris, quam decet, in venis, quæ alimentum è ventriculo excipiunt, habere.

Ita quoque neceſſarium non eſſe putamus, vt peculiarem aliquam malignitatem humor melancholicus ad inducendum hoc delirium obtineat, ſed impuritas & nigredo illa eius, ob quem ſpirituum animalium naturalis luciditas & puritas vitiatur, ad inducendum hoc delirium ſufficit, vt ſuprà *cap.* 8. dictum.

Cauſſæ remotæ & præcatarcticæ internæ & externæ.

Quomodo autem generetur humor hic in hypochondriis; pluribus dicetur, vbi de affectionibus hypochondriacis in genere tractabitur, *libro tertio*: & dicta de eo etiam ſunt quædam in tractatu *de Scorbuto cap.* 3. Vt breuiter de eo, quantum huius loci ratio poſtulat, dicamus, præcipuæ generationis & cumulationis humoris melancholici in hypochondriis cauſſæ ſunt errores in victu diu continuati, & ventriculi ac hepatis & lienis ἀταξία.

Primò enim, cū coctionis primæ errata in ſecunda corrigi non poſſint, à pluribus verò in diæta plurimùm delinquatur, & hinc in prima coctione multi errores committantur, plurimos etiam errores & vitia in ſecunda coctione conſequi neceſſe eſt. Ad humoris verò melancholici generationem faciunt ea, quæ craſſum & feculentum, atque vt Chymici loquuntur, tartareum chylum generant. Si enim plus huius ſit in chylo, quam debeat, omne hoc excrementum à liene attrahi, elaborari, ſegregari atque euacuari nequit, ſed multo maxima pars à natura valida & robu-

ſta plerumque in pancreas, meſenterium & omentum deponitur, atque ferè per eos venæ portæ ramos, qui nō in ipſa inteſtina, ſed in meſenterium & pancreas deſinunt & obliterantur, vt hac de re rectè Fernelius *de part. morb. & ſympt. lib. 3. cap. 7.* diſſerit.

Vêtriculi debilitas.

Facilius verò id accidit, ſi ventriculus ſit debilis. Cùm enim cibi eiuſmodi craſſi & feculenti etiam in eo, qui ventriculum ſatis fortem habet, nihilominus ſimilem chylum ſuppeditent, multò magis hoc accidit, ſi ventriculus ſit debilis. Ideóque inter remotiores cauſſas omnia locum habent, quæ ventriculum debilitare valent, de quibus ſuo loco *de imbecillitate ventriculi* dicetur.

Vêtriculi ac hepatis & lienis ἀντιπραξία.

Et adhuc promptius id fiet, ſi aliqua adſit lienis, ventriculi & hepatis ἀντιπραξία: Tum enim ventriculus debilis cibos non rectè coquit, & cruditatis cauſſa eſt: lien verò & hepar, ſi calidiora ſint, auidius illum ad ſe, & ſæpe adhuc crudum trahunt, & quidem tenuem & aquoſam chyli partem maturius, craſſam tardius; illamque in vapores tenues nonnunquam & ſubſalſos ac acres reſoluunt, atque vel in caput, vel in totum corpus diſtribuunt, vnde catharri, dolores vagi, vel ſudores excitantur; hæc vehiculo deſtituta in venis meſaraicis ſubſiſtit, obſtructiones in iis parit, ampliuſque exſiccatur & incraſſatur, vel etiam aduritur, & obſtructiones in venis meſaraicis parit, ac humori melancholico materiam præbet; atque ita humorum craſſorum & feculentorum copia in hypochondriis cumulatur, atque hinc cum melancholia, tum plurima alia hypochondriaca mala oriuntur, quæ ibidem Fernelius recenſet, & prolixius in tract. de Scorbuto, *cap. 6.* enumerauimus.

Imò hæc, ſi affectum hunc producere debet; neceſſario circa lienem hæret, & ſi id tantum fiat, mitior eſt melancholia. Accidere tamen poteſt, vt in vtroque hypochondrio illa cumuletur, & tum grauior affectio eſt, & non ſolum melancholia, ſed & alia ſymptomata adſunt, ob materiam miſtam, quæ partim frigida ſicca, actis & amara eſt, ob igneam, quæ in hepate & venis circa hepar eſt diſpoſitionem, & ſenſum æſtus in dextro hypochondrio exhibet, partim frigida & ſicca, acida, quæ in liene & circa eum hæret & colligitur, de quibus *lib. 3. de affect. hypochondriaca* dicetur.

Cibi & potus acetoſi.

Suppeditant autem tali humori materiam cibi craſſi, difficilis coctionis, viſcidi, flatulenti, caro bubula, ſuilla, aprugna, ceruina, piſces maritimi, & in aquis ſtagnantibus degentes, carnes & piſces ſale ac fumo indurati, aues in aquis degentes, legumina, braſſica, oua indurata; vina non defecata, auſtera in primis, quæ in lapide calcario vel alio ſolo, quod materiam mineralem vel tartaream continet, creſcunt; cereuiſia ex aquis impuris cocta, præcipuè ſi ſit turbida & nō defecata.

Aëris vitioſa conſtitutio.

Facit ad hoc malum generandum etiam aër craſſus, fœtidus, nebuloſus, qui inſpiratione attractus ſpiritus animales & vitales inquinat, item autumnalis, modò calidus, modò frigidus.

Quies & nimium otium. Quies & otium nimium huius mali generationem quoque promouent, dum ob ea multa excrementa in corpore retinentur, calorque non excitatur & ventilatur. Vnde obſtructiones in corpore fiunt. Atque hæc, cum lucubrationibus & meditationibus, cauſſa eſt, cur literati, & qui vitam ſedentariam agunt, malo hypochondriaco frequentius ſint obnoxij: minus verò ij, qui quotidianis laboribus excercentur.

Euacuationes ſuppreſſæ. Aluus ſuppreſſa etiam ad malum hoc generandum facit. Etenim ſi excrementa diutius in inteſtinis detineantur, venæ meſaraicæ ex iis pro bono & recenti chylo craſſam & feculentam materiam attrahunt, è qua multi tartarei & feculenti humores generantur, atque obſtructiones in venis meſaraicis & liene excitant; vnde iis, qui ad affectionem hypochondriacam ſunt diſpoſiti, ſummè vtile eſt aluum ſemper habere laxam. Multùm quoque ad malum hoc inducendum faciunt ſuppreſſæ euacuationes, per quas natura vitioſos eiuſmodi humores in primis viis collectos euacuare ſolebat, vt alui deiectiones & vomitus quibuſdam certis temporibus conſueti: ac quæ maxima huius mali cauſſa eſt, hæmorrhoides, quæ aliquando fluxerunt, ſuppreſſæ.

Immoderati animi affectus. In primis verò mali huius cauſſa eſt metus & triſtitia, & animi nimia intentio Vnde ij, qui à natura corporis conſtitutionem melancholicam adepti, taciturni, cogitabundi & triſtes ſunt, facilius hoc malo corripiuntur. Atque hinc etiam accidit, vt infantes & iuuenes, qui à curis & mœſtitia alieni ſunt, in hoc malum non incidant, ſed adulti poſt annum 30. plerumque. Tum enim temperamentum corporis non ſolum ſicſiccius, & errores in victu commiſſi in adoleſcentia ſeſe produnt, ſed & curis, meditationibus, atque animi intentione homines tum magis occupari incipiunt;

Signa Diagnoſtica.

Signa melancholiæ hypochondriacæ diagnoſtica. Melancholiæ Hypochondriacæ ſigna ſunt delirium abſq; febre, cum mœrore & timore, idque non continuum, ſed notatu digna interualla habens. Sunt enim melancholia hypochondriaca laborantes nonnunquam ſatis hilares; mox tamen ſine cauſſa in mœſtitiam recidunt. Cum enim vapor melancholicus ater & tenebricoſus huius mali cauſſa proxima in cerebrum eleuatur, ſpiritibuſque animalibus permiſcetur, eoſq; inquinat, delirium inde excitatur, ægerque multa falſa imaginatur, metuit non metuenda, ſine cauſſa mœret, & variis modis animum macerat: duratque hoc delirium tamdiu., quamdiu vapores illi ſpiritibus permiſcentur: poſtquam verò vapores illi melancholici diſcuſſi ſunt, delirium ceſſat, donec noui vapores ad caput eleuati ſpiritibus animalibus permiſcentur, eoſque turbant.

Et hæc quidem propria melancholiæ ſigna ſunt, quibus tamen interdum & alia coniunguntur. Nam quia vapor ille flatulentus melancholicus in cerebro permiſcetur ſpiritibus animalibus, qui non ſolum imaginationi, ſed & aliis

aliis ſenſibus inſeruiunt, accidit, vt etiam circa alios ſenſus varia ſymptomata oboriantur, in auribus tinnitus, ſtrepitus ſonique varii, nunc campanarum ſonitum, nunc aquarum ſtrepitum referentes: oculi obſcurè vident, vel etiam omnia circumagi videntur. In neruos etiam ſeſe inſinuans vapor varios dolores, & alia neruoſi generis ſymptomata accerſit. Idem vapor, dum ſeu per venas ſeu per arterias ſurſum tendit, & cor tranſit, illud in eas anguſtias redigit, vt motu violento palpitare & arteriarum celerem & velocem motum ad expellendum & diſcutiendum vaporem ſibi moleſtum inſtituere cogatur: quod dum fit, æger de ſumma cordis anguſtia conqueritur, de vita deſperat, maximiſque ſuſpiriis opem & auxilium expoſcit: plerumque etiam vrgent vigiliæ, quæ à vaporibus illis ſiccis ortum habent, qui non ſolum ſpiritus perturbant, ſed ſi cerebrum exſiccant, ac ſomni proximam cauſſam abſumunt; aut ſi dormiunt, ſomnus eadem de cauſſa eſt perturbatus cum ſomniis metus & terroris plenis. Adſunt etiam alia affectionis hypochondriacæ ſigna, quæ Galen. 3. *loc. aff. cap.* 7. ex Diocle ita recenſet. Sumpto cibo maximè coctu difficili ſputum multum & humidum concitatur: item ructus acidiſſimus, flatus, æſtus, in hypochondriis fluctuatio non illico, ſed cum retinuerint interdum quoque ventriculi vehementes dolores, qui nonnullis ad dorſum vſque procedunt, concoctis deinde cibis quieſcunt, mox aliis cibis ingeſtis eadem reuertuntur ſymptomata. quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cibo moleſtant, atque euomunt crudos cibos, & phlegmata ſubamara & calida & acida, adeo vt dentes ſtupore afficiantur. Et alia coniunguntur, quæ ſuo loco *de affectione hypochondriaca* explicantur.

Hoc ſaltem hîc addimus, non omnia ſymptomata in omnibus apparere, ſed modo hæc, modo illa, pro partium læſarum vel ſeorſim vel ſimul ratione. Si enim venæ meſaraicæ ſaltem obſtructæ ſint, & in iis humor contineatur, mitior eſt affectio: grauior, ſi ipſa viſcera ſimul afficiantur. Et quidem ſi vtrumque viſcus afficiatur, atque vtriuſque venæ ſint obſtructæ, grauia & plurima apparent ſymptomata: Si verò vnum ſaltem viſcus obſtruatur, mitiora & pauciora ſunt.

Paroxyſmi & ſymptomatum quæ nam ſit ratio.

Quia vero hoc malum nõ continuum eſt, ſed per interualla quędam inuadit, & paroxyſmos ſuos habet: qui ratione illi oriantur, & quomodo inuadant ægros, etiam explicare non inutile fuerit: præſertim cum ægri ipſi rarò omnia recenſere poſſint, quòd improuiſo hoc malo corripiuntur, & ratione ac mente perturbata omnia memoria comprehendere non valent. Primo quidem corripiuntur paroxiſmo ægri, ſępe etiam citra vllam euidentem vel externam cauſſam, vbi materia copioſius accumulata à natura mouetur, & vapores ac flatus ab ea excitantur, ſoletque & hic morbus, vt alij, ſuas habere periodos: facilius tamen hoc fit, ſi cauſſa externa aliqua accedat, vt im prouiſus

terror, mœror, ira, vſus ciborum flatulentorum, vini potentis crapula. Vbi vero malum ægros apprehendit, in nonnullis quidem ſubito & ex improuiſo hoc accidit; interdum ex flatibus & vaporibus aſcendentibus ructus antecedūt, ventriculus diſtenditur, & orificium eius lancinatur, ac per gulam tranſiens vapor acidus linguæ neruos peruadens eam quaſi conſtringit, ac rigidam & ad ſermonem immobilem reddit. Interdum per cor tranſiens vapor, anxietatem lipothymiæ non abſimilem, vel cordis palpitationem excitat, atque altius aſcendens difficilem reſpirationem parit. Hinc cerebrum occupans delirium parit, atque vt antea etiam dictum, caligo oculis offunditur, in auribus tinnitus excitatur, ac membranæ cerebri tenduntur, & dolor in iis excitatur, vt ægri totam cerebri ſubſtantiam è cranio ſibi euulſum iri metuant, & dum porro vapor per ſpinam dorſi deorſum tendit, interdum in dextro, interdū in ſiniſtro, interdum in vtroque brachio frigus quoddam aut ſtuporem potius & motum formicantem inducit. Quæ cum fiunt, anxietatis & terroris omnis plena ſunt, ægrique metuunt, ne labantur & concidant, ideoque locum quieti quęrunt, interea mente quaſi priuātur, vel deliria loquuntur, & ſudore frigido perfunduntur. Hinc calore illos vapores diſcutiente, rubore iterum ſuffundi incipiunt, anxietas minuitur & mentis actiones ſeſe iterum exſerunt, ac tandem paroxyſmo ſuperato, nihil ægri amplius ſentiunt, præter metum alicuius grauioris morbi, Epilepſiæ vel Apoplexiæ, vel ſubitaneæ mortis, atque hinc triſtitiam & animi mœrorem concipiunt.

Prognoſtica.

1. Malum hoc, vt omnes morbi melancholici, diuturnum & difficile curatu eſt. Humor enim melancholicus natura ſua pertinax eſt, nec facile medicamentis cedit; imo ſi minus cautè tractetur, ferocior redditur. Præterea indicationes inter ſe plerumque pugnant; ventriculus eſt debilis, frigidus & calfacientia poſtulat; contrà hepar in hoc affectu plerunque eſt calidius. Humor ipſe quoque craſſus & ſiccus, & propterea humectantia poſtulat: cum eo tamen plerumque ſeroſus humor coniungitur, vnde ſputo abundant hypochondriaci. Faciūt quoque non parum ad morbi huius diuturnitatem errores ægrorum, dum & in victu ſæpe delinquunt, & diuturni morbi pertæſi, vel vſū medicamētorū intermittunt, vel Medicos temerè mutāt. *Signa melancholiæ hypocondriacæ prognoſtica.*

2. Faciliùs tamen curatur in principio, quàm ſi iam ſit inueterata, & ſi duret hæc melancholia, tandem ſimilis vapori diſpoſito cerebro imprimitur, & ex affectu per cōſenſum proprius excitatur.

3. Tanto malum eſt grauius, quanto humor magis aduritur & ad atræ bilis naturam accedit. Si enim humor ille, qui vaporem ſuppeditat, aduritur, vel aduſtus illi admiſcetur, melancholia in maniam tandem tranſit. Cuius rei ſignum eſt, cum qui antea erant meticuloſi & triſtes, iam hilares quaſi animoſi, audaces & iracūdi

fieri incipiunt; quod facilius accidit, ſi æger multo & potenti vino pro potu vtatur.

4. Si materia illa & vapores inde excitati prauam & peculiarem corruptionem ſubeant, aut copioſius ad cerebrum ferantur, malum interdum in Epilepſiam degenerat; interdum cerebro morbi diuturnitate debilitato & cruditate aucta in apoplexiam tranſit.

Indicationes.

Vapor ille, qui proxima & continens huius delirij cauſſa eſt, etſi ſponte à natura diſcuti ſoleat, tamen danda opera, vt id quam citiſſime fiat. Ne verò malum recurrat, vaporum aſcenſus prohibendus, iique ne cerebro & cordi moleſtiam afferant, aliò diuertendi. Et quod curationis caput, humor melancholicus, è quo vapor ille eleuatur, ex hypochondriis euacuandus. Quod rectè & ordine fiet, ſi viæ obſtructæ aperiantur, & venæ meſaraicæ, quæ ſimul ſiccitate plerumque laborant, humectentur, humor ipſe craſſus attenuetur & incidatur, & tandem per aluum & vrinas euacuetur, atque eius generatio prohibeatur, quod eueniet ſi omnes cauſſæ, à quibus is originem traxit, vel à quibus moueri & augeri poteſt, amoueantur & vitentur. Tandem cerebrum & ventriculus, roborandus, vt & aliæ partes principes.

Curatio.

ALVI LENITIO.

Alui lenitio per clyſteres. Cum aluum in hoc morbo laxam habere ſemper vtile ſit, & reliqua remedia, niſi primæ viæ euacuatæ ſint, parum proſint, ab alui lenitione & primarum viarum euacuatione curatio inchoanda, vbi maximè cauendum ne purgantibus validioribus & à partibus remotioribus trahentibus humores non ſolum in hypochondriis, ſed & in aliis venis commoueantur, qui cum exitum non inueniant, nec ad euacuationem tum apti ſint, hepatis & venarum obſtructionem augent, aliaque incommoda ſecum trahunt, atque ita plus nocent, quam proſunt: inciatur ergo talis clyſter.

℞. *Rad. althææ, polypod. q. an.* ℥. vj. *malu. pariet. alth. viol. mercurial. an* M. j. *flor. chamæmel.* M. ß. *furfur. in petia ligat.* M. j. *prunor. num.* x. Coq. in aqua pura Colat. ℞. ℔. j. *Elect. len. vel diacat. bol.* ℥. j. *hieræ ſimp.* ʒ ij. *mell. roſat. colat. ol. violar. an.* ℥. j. *chamæmel.* ℥. j. ß. *vitell. oui* num. j. F. Clyſter.

Sanguinis euacuatio.

Poſteà ſi ſanguis abundet, & hepar ſit calidius, vt ſanguis euacuetur, corpuſque ventiletur, & ad vſum medicamentorum aptius reddatur, vena aperienda. *Sanguinis miſſio.*

Commodiſſimum autem foret, ſi ex venæ portæ ramis ſanguis euacuari poſſet. Cùm autẽ ij nullibi pateant, niſi in ano, vtiliſſimum eſſet, ſanguinem per hæmorrhoides euacuare, hæmorrhoidúmque fluxus ad melancholiam curandam multum poteſt, atque interdum hypochondriaca melancholia, quæ aliis remediis tolli non potuit, hoc vno ſanata fuit.

Verùm niſi natura ipſa hunc tentet, ab arte ſola earum fluxus vix ſperari poteſt: ſi tamen fluere conſuetæ ſint hæmorrhoides,

aut tumeant, hirudinum applicatione, vel aliis modis, vt aperiantur, tentandum.

Cum etiam menſtruorum fluxus naturalis ſit, & natura per eum vitioſos humores, qui in corpore colliguntur, ſimul euacuare ſoleat, cauendum, ne ſupprimatur, & ſi ſuppreſſus ſit, reuocetur.

Venæ verò in brachio tum demum aperiendæ, vbi, vt diximus, ſanguis abundat, aut ille iam à ſucco melancholico infectus eſt.

Hinc ſanguis ex venis crurum poplitis aut malleoli emittatur; cùm ſanguis prauus infra hepar maxima ex parte conſiſtat; & humor melancholicus, tanquam fex ſanguinis, aliquando inferiora petere ſoleat, & fieri poteſt, vt hoc modo ſanguis ad hæmorrhoides fluat, & illæ cum maximo ægri commodo aperiantur.

Vomitoria,

Quia verò non rarò ob ventriculi debilitatem crudi & pituitoſi humores in ventriculo cumulantur, ſæpe neceſſarium eſt à vomitu initium curationis facere, ne à præparantibus, vel purgantibus excrementitij illi humores ad penitiores partes rapiantur, atque obſtructiones augeant.

Vt ℞, *Suc. radic. raphani expreſſ.* ℥. iv. *hydromel.* ℥. iij. in quibus miſtis macerẽtur per noctem radic. aſari contuſ. ʒ. ij. Mane colentur & exprimantur, liquor tepidè propinetur.

Præparantia humorem melancholicum in Hypochondriis.

Materiæ morbificæ præparatio. Hiſce peractis iam ad materiæ præparationem accedendum, quæ attenuantibus & aperiẽtibus perficitur, ſine inſigni tamen calefactione & exſiccatione, propterea quod plerumque ardor quidam & ſiccitas meſaraicarum adſit, & inflammationi quid ſimile partes illæ & inferiori orificio ventriculi vicinæ obtineant. Qua in re non rarò peccatur ab iis, qui ad flatus tantum, quibus hypochondriaci etiam abundant, habito reſpectu, valde calidis & ſiccis medicamentis in hac melancholiæ ſpecie vtuntur, quibus morbus potius exaſperatur.

Contra nec nimis refrigerantia & humectantia ſine aliqua apertione conueniunt; cum in partibus illis ſint obſtructiones, quas tollere ſemper conuenit. Vbi tamen plus aquoſi admiſtum eſt, calida non omittantur. Atque ita prout varia eſt conditio humoris in hoc morbo, & aliud atque aliud membrum magis læſum eſt, ita curatio aliàs calida, aliàs minus calida poſtulat, aut etiam moderatè refrigerantia & humectantia, quæ omnia tamen ſint aperientia & attenuantia. Si caliditas & æſtus maior percipiatur in hypochondriis, hora vna ante cibum ſeri lactis caprini ℔. ß. vel ℔. j. commodè exhibetur, quod & calorẽ iſtum temperat, ac venas meſenterij refrigerat, & materiam obſtructionis cauſſam eluit.

Simplicia. Radices *Fœniculi, aſpa:ag. eryngij, graminis, borragin. bugloſſ. cichorij, ſcorzoneræ, behem, polypod. glycyrr. centaurij maior.* Crato n. inter aperientia & obſtructiones tollentia in hoc morbo multũ tribuit rad. centaur. maior. quod vulgò rhapõticũ appel-

latur, ſi ſuccus recenti è radice exprimatur, & cum ſaccharo in formam ſyrupi redigatur, ac de eo ſingulis diebus manè ſumantur cochlearia duo vel tria: vel ſi radix centaurij maioris in vino horis 24. maceretur, & ante cœnam æger vini hauſtum, idque aliquot diebus continuet.

Cortic. *cappar. tamariſci, fraxini, citri.*

Folia & herbæ, *ceterach. ſcolopend. chamædr. chamapyt. capill.* Ven. *meliſſ. betonic. hyſſopi, endiuiæ, cichorij, fumariæ, cuſcutæ, carduiben. abſinthij, præcipuè pontici, cochleariæ, veronicæ.*

Flores, *borrag. bugloſſ. viol. centaur. minor. ſambuc. geniſt.*

Semina, *aniſi, fœnicul. endiu. ocym. aquileg. geniſt. quatuor frigid. maior.*

Fructus, *prun. amygdal.*

E quibus fiunt medicamenta vſualia.

Aquæ; *borrag. bugloſſ. meliſſ. chamædr. capill. Ven. hyſſop. fumar. cuſcut. ſcolopendr. lupul.*

Syrupi; *byzantin. de duab. radicib. de fumar. de ſcolopendr. de borrag. bugloſſ. endiu. de epithym. de lupul. de polypod. de pomis.*

Conſeruæ, *borrag. bugloſſ. meliſſ. fumar. cichor. beton. cochlear. tunic.*

Condita; *cortic. citr. radic. helen. eryng.*

Extracta: *Veronic. meliſſ. card. benedict. abſinth.*

Species, *Electuar. lætitiæ Galen. Rhaſ. de hyacint. diarrhod. Abbat.*

Trochiſc. *de capparib. de abſinth.*

Ex his varia pro vſu & conſtitutione ægri fieri poſſunt. De quibus hoc monendum, vt initio non ea vſurpentur, quæ fortius vrinã mouent, ne materiam vitioſam è primis viis ad hepar & venam cauam deducant, malum augeant, aut morbum aliquem in renibus excitent.

Reiicit quidem alia de cauſſa diuretica Hollerius, quod ſcilicet ſplen nullum habeat conſenſum cum renibus per viam communem. Verum diuretica nec planè reiicienda ſunt, ſed corpore & primis viis per purgãtia euacuatis etiam locum habent, & ſæpe nigra planè per vrinam euacuantur, cum ægri commodo: nec ratio vera eſt. Sunt enim viæ è liene ad renes, quas monſtrarũt Recentiores Anatomici, & eas recenſet Laurentius, *quæſt.* 38. & per arterias emulgẽtes ſatis commodè è liene ad renes materia euacuari poteſt. *An diuretica in melancholia hypochondriaca cõueniant.*

Valde etiam calida vitanda, aut ſi vſurpentur, aliis temperanda: ne humorem adurant, peioremque reddant, tetroſque vapores excitent, & grauia ſymptomata inducant.

Potio.

℞. *Rad. cichorij. borraginis, ſcorzoneræ, polypop. q. cortic. rad. cappar.* an. ʒ. ij. *rad. aſari* ʒ. j. *fol. meliſſæ, betonicæ, ceterach, fumariæ, capill. Ven. chamædryos an.* M. ß. *centaurij minoris, abſinthij pontici, an.* P. j. *flor. cordial.* p. ij. *cortic. citri* ʒ. ij. *ſem. aniſi, fœniculi, an.* ʒ. j. *fol. ſenæ el. epithymi, an.* ʒ. iij. *paſſul. minor.* ℥. j. Infundantur omnia in A. puræ ℔. iij. in vaſe clauſo loco calido & poſtea in B. ebulliant. Colat. add. *ſucci borragin. roſar. fumariæ, an.* ℥. iv. *ſacch.* ℔. j. F. potio clara, doſis ℥. iv. vel ℥. v. *Potiones.*

Syrupi.

Syrupi. ℞. *Succi bugloßi, borragin. pomor. ſuaueolentium, an.* ℔. *j. meliſſæ* ℔. ß. Infunde in eo *granor. kermes* ℥. *j. croci* ʒ. *j.* Colentur & cum *ſacch. ſ. q.* F. Syrupus.

Vel ℞. *Rad. aſparag. fœnicul, polypod. q. helen. ſcorzoner. cichor. an.* ℥. ß. *cortic. rad. cappar. tamariſc. fraxin. an.* ʒ. iij. *citri, aurantior. an.* ʒ. ij. *fol. ceterach. ling. ceruin. endiu. hortenſ. hepatic. nobil. chamædr. card. benedict. capillorum Ven. an.* M. ß. *epithymi* ℥. ß. *ſem. aquileg.* ʒ. j. ß. *aniſi, fœnicul. an.* ʒ. j. *quatuor frigid. maior. an.* ʒ. *ij. glycyrrh. raſæ* ℥. ß. *paſſular. exacinat.* ℥. j. ß. Coq. in aqua pura.

Colaturæ ℞. ℔. iij. *Succ. pomor. dulcacidor. odorator.* ℔. j. *borrag. fumar. an.* ℔. ß. *ſacchar. q. ſ.* Fiat Syrupus. Cuius ℥. ij. vel iij. ſumat æger mane & ſuperbibat hauſtũ aquæ borraginis.

Decocta. Vel ex iiſdem ſimplicibus poteſt fieri Decoctum, & clarificato idonei ſyrupi addi.

Claretum.

Clareta. Si æger Decocta & Syrupos reſpuat, aut ex ſyrupis aliquid incommodi metuatur, cum dulcia hic non ſatis vtilia ſint, fiat tale Claretum:

℞. *Rad. fœnic. eryng. helen. ſcorzoner. an.* . ß. *cortic. tamariſc. rad. cappar. polypod. q. an.* ʒ. *vj. cortic. citri* ℥. ß. *zedoar.* ʒ. *ij. chamædr. ling. ceruin. meliſſ. capill. veneris, abſinth. an.* M. ß. *flor. borrag. bugloſſ. an.* M. j. *cinnamom.* . *ij. ſpic. Indic. lign. aloes, an.* ʒ. *j.* Affunde *vini Rhenani* ἐλα-γοφῖεν *calefactis* lb. vj.

Stent aliquandiu in infuſione, & poſtea aliquoties traiiciantur per manic. Hippocr.

Vltimò add. *ſacchar. albiſſ.* ℥. *iij.* Manè poſt iuſculum, vel in prandio & cœna loco primi hauſtus vſurpetur.

Aqua.

Aqua. Vel paretur talis Aqua:

℞. *Rad. aperient.* ℥. j. *helen.* ʒ. vj. *cortic. tamariſc. fraxin. an.* ℥. ß. *meliſſ. betonic. chamædr. chamæpyt. an.* M. *ij. card. benedict.* M. *ſem. aniſi, fœnicul. an.* ℥. ß. *flor. bugloſſ. geniſt. centaur. minor. an.* M. j. *Macerentur omnia in aq. borrag.* ℔. iv. *vini* ℔. *iij.* poſtea colentur. Colat. add. *ſucc. fumar.* ℔. j. *cochlear.* ℔. ß. *trochiſc. de cappar.* ℥. j. Deſtillentur. Deſtillatum exhiberi poteſt, vel ſolum, vel cum ſyrupo borrag. aut alio, aut etiam addi oxymel ſcillitic. vel Tart. Vitriol.

Electuarium.

Electuarium. ℞. *Conſeru. cichor. meliſſ. borrag. bugloſſ. card. bened. an.* ℥. *j. cortic. citri, condit. rad. condit. helen. an.* ℥. ß. *ſp. diarrhod. abbat.* ʒ. j. *confect. Alkerm.* ʒ. ß. *Cum ſyrup. byzantin. ſimp.* Fiat Electuarium. De quo ſumat æger ℥. ß. vel ʒ. vj. & ſuperbibat aquam borraginis.

Purgantia.

Purgatio. Poſtquam aperientia & præparantia hæc aliquot diebus ſunt exhibita, quarto vel quinto die purgatio inſtituatur. Et quidem purgantia ſint mitiora. Crato ſæpe non fortiora, quam ſyrup. roſ. ſolut. cum aq. fontis maialis (vtpote quæ longe ſubtilior eſt reliqua aqua, ita vt teſtæ oui incluſa Solique meridiano expoſita & calefacta ſtatim euaporet) confectũ addita manna diluta infuſo fl. perſicor. exhibet. Et talia mitiora ſæpe & diu continuanda ſunt. Licet tamen interdũ & fortiora exhibere.

Maximè verò vtiles ſunt clyſteres ſæpius repetiti, ſed nō admodum acres, verùm mediocres & ſimul flatus diſcutientes.

Potiones.

Potiones. ℞. *Polypod. q.* ʒ. vj. *cortic. citri* ʒ. v. *fol. ſen.* ʒ. v. *rhabarb.* ʒ. ß. *epithym.* ʒ. iij. *flor. borrag. bugl. an.* P. ij. *caryophyll.* num. iv. *ſem. fœnicul. aniſi, an.* ℈. j. *cinnam.* ℈. ß. *paſſular.* ʒ. ß. *el. diaphan.* ʒ. ij. Infund. *in ſuffic. quant. ſeri lactis.*

Colaturæ ℞. ℥. iv. *ſyrup. de pom. Regis Sabor.* ℥. j. M. F. Hauſtus.

℞. *Radic. aperient. vino præparat.* ℥. j. *ſcorzoner.* ℥. ß. *cortic. tamariſc. fraxin. citri, an.* ʒ. ß. *meliſſ. ceterach, chamædr. an.* M. ß. *flor. borrag. bugl. ſambuc. geniſt. an.* P. *ſem. Endiu. portulac. agni caſti, aniſ. an.* ʒ. j. *rad. helleb. nigri præp. glycyrrh. an.* ℥. ß. *paſſular. maior.* ℥. j. Coq. in aq. ſimpl. In Colat. infund. *fol. ſen.* ℥. ij. *zedoar, galang. an.* ʒ. j. ß.

Colat. ℞. ℥. iv. adde *ſyrup. de epithym. de pom. Reg. Sabor. an.* ℥. ij. F. Potio pro 4. doſibus, quæ aromatizetur ſp. lætitiæ Galeni aut diambr.

Alia ℞. *Infuſion. roſarum f. in aqu. Endiu. & fumar. æq. part.* ℥. ij. *aq. aniſi, cuſcut. fl. borrag. an.* ℥. j. *fol. ſenæ el. & vino albo irroras.* ʒ. v. *paſſular. minor.* p. j. *rad. glycyrrh. raſæ, ſem. aniſi, coriand. præpar. an.* ℈. ij. *caryophyllor.* num. iij.

Bulliant omnia tribus ebullitionibus vaſe tecto, tunc adde *rhabarb. opt.* ʒ. j. ß. *el. de ſucco roſar.* ʒ. iij. *diaphœn.* ʒ. ij. *pulu. ſantali citr.* ℈. j. *ſpec. diamarg. fr. gr.* viij.

Relinquantur per noctem in infuſione loco tepido; poſtea fortiter exprimantur per linteum, fiatque potio, quæ detur manè tribus horis ante paſtum.

Syrupi.

Donatus Antonius ab Alto Mari, hunc ſyrupum valde commendat, quem & alij laudant. *Syrupi.*

℞. *Hyſſop. ſampſuchi, ſerpill. meliſſophyll. betonic. an.* M. ß. *borrag. lupul. ſcolopendr. fumar. capill. Ven. an.* P. ß. *rad. cichor. borraginſ. fœnicul. cappar. an.* ℥. iv. *abſinth. cortic. citr. an.* M. j. *ſem. elect. polypod. q. an.* ℥. ij. *puleg. flor. chamæmel. centaurij minor. an.* ʒ. ij. *chamæpyt. an.* ℥. ij. *iunc. odor.* (*id eſt ſchœnant.*) *ſpic. aniſ. fœnic. aſar. an.* ʒ. j. *paſſular. enucleat.* ℥. j. Coquat. ſ. a.

Colat. ℞. ℔. iv. add. *ſucc. pomor. dulc. acidor. roſar. & malor. punicor. acidor. an.* ℔. ß. *borrag. & fumar. depurat. a.* ℔. j. *ſacch. q. ſ.* F. Syrupus, de quo æger ſumat ℥. iij. vna vice, & ſuperbibat parum aq. lupul. & borrag.

℞. *Rad. Scorzoner. polypod. q. an.* ʒ. vj. *bugloſſ. cichor. cortic. tamariſc. citri an.* ℥. ß. *ceterach, chamædr. meliſſ. an.* M. j. *thym. epithym. an.* ℥. ß. *flor. ſambuc. geniſt. an.* M. ß. *ſem. fœnic.* ʒ. ij. *hellebor. nigr. Syriac. præpar.* ʒ. iij. *glycyrrh.* ℥. ß. *paſſul. exacinat.* ℥. j. Coq. in aqua pura. In Colat. infundantur *fol. ſen. el.* ℥. ij. *follicul. ſenæ* ℥. j. *radic. ialap, rhabarb. an.* ʒ. j. *turbith. el.* ʒ. ij. *flor. borrag. bugloſſ. an.* M. ß. *ſtœchad. Arabic.* P. j. *cinnamom.* ℈. j. *ſpic. Indic.* ℈. ß. *caryophyll. zedoar. an.* ʒ. j. ß.

Colat. ℞. ℔. j. *acet. ſcillit.* ℥. ij. *ſucc. borrag. vel pomor.* ℥. iij. *ſacchar.* ℔. ß. Coq. ad Iulep, vel ſyrup. fluidior. conſiſtentiā, de quo ſingulis diebus æger manè ℥. iij. vel iv. vel q. ſ. ſumat, addatúrque ſingulis doſibus ol. aniſ. vel cin-

namom. vel citri gutt. j. idque continuetur 4. diebus, quinto æger quieſcat, hinc ad vſum ſyrupi redeat, donec planè abſumptus ſit.

Eſt & hic ſyrupus vt in omni, ita etiam in melancholia hypochondriaca vtilis.

℞. *Polypod. q.* ℔. ß. *bugloſſ. borragin. meliſſophyl. an.* M. j. *cyperi, cappar. acori, aſari, an.* ℥. j. *ſenæ, epithym. an.* ℥. ij. *ſem. lact. endiu. an.* ℥. iij. Pulueriſata omnia præter ſenam & epithym. quæ reſeruentur, ebull. in ſ. q. aq. ad lapſ. medij. In fine decocto adde ſenam & epithym. & mox remoueatur ab igne. Poſtea colentur. Colaturæ adde *ſacchari q. ſ.* F. ſyrup. ſ.a. Sumatur 6. diebus contin.

Et quia aliis aliæ formæ medicamentorum magis arrident, poteſt etiam talis Nodulus parari.

Cereuiſia purgans. ℞. *Rad. polypod. q. ſcorzon. an.* ʒ. ij. *fol. ſen.* ℥. j. *rad. ialap.* ʒ. ij. *helleb. nigr. præpar.* ʒ. j. ß. *zingiber. cortic. citr. galang. zedoar. an.* ʒ. j. *ſem. aniſ. fœnic. an.* ʒ. ß. *flor. anthos, bugl. an.* P. j. Ligentur in nodulo, qui in cereuiſia ſuſpendatur. Ne reliquorum medicamentorum ſapor ingratus percipiatur, aliquid abſinthij addere licet.

Vinum.

Vinum purgans. Commendatur & vinum purgans, quod Zvuingero adſcribitur.

℞. *Rad. aperient. an.* ℥. ß. *bugloſſ. card. bened. abſinth. an.* M. ß. *ſem. fœnic. cartham. an.* ℥. ß. *fol. ſen. el.* ʒ. ij. ß. *agaric. Sulph. alb. an.* ʒ. ß. *zingiberis, cinnam. an.* ʒ. j. Infundantur in vino, de quo cyathus vnus vel duo, pro vt opus fuerit, mane & veſperi ante cibum, vel mane ſaltem per dies plures ſumantur.

Vel ℞. *Fol. ſenæ el.* ℥. ij. *rhabarb. opt.* ʒ. ij. *rad. mechoacannæ vel ialap.* ʒ. j. *cort. rad. helleb. nigri præpar.* ʒ. ß. *fol. fumar. cuſcut. ſcolopend. ceterach, meliſſ. flor.* 3. *cordial. flor. roriſma. an.* P. ij. *ſem. aniſ. fœnic. an.* ʒ. ij, *cinnam.* ʒ. j. *limatur. chalybis præpar.* ℥. ß. Inciſa & contuſa ligentur omnia in ſyndone pro nodulo, qui in ℔. iv. vini Rhenani iniiciatur, de quo vino medicato quatuor horis matutinis ante prandium quotidie ℥. iij. præter propter exhibeantur.

Pulueres.

Pulueres. Tenuioris fortunæ homines vtantur pulu. ſen. præp. iuxta deſcriptionem Mõtagnanæ, qui acui poteſt g̅. iij. vel iv. dacryd. pro natura ægri.

Vel ſumatur pulueris ſen. præpar. ʒ. j. vel ℈. iv.

℞ *Cryſtallor. Tart.* ℥. ß. *fol. ſenæ Alex.* ʒ. v. *rhabarb. el. agarici troch. an.* ʒ. ij. *ſcammon. præpar.* ʒ. j. *turbith. alb. hermodactyl. an.* ʒ. ij. *cinnam. galang. macis, an.* ʒ. ß. Miſce pro puluere, de quo ʒ. j. in liquore vel iuſculo propinetur.

Pilulæ.

Pilulæ. Aut vſurpentur pilul. Tart. à Quercetano deſcriptæ, vel de ammoniaco. Platerus has commendat.

℞. *Aloës* ʒ. ij. *myrrh.* ʒ. j. *rad. gentian. aſari, an.* ʒ. ß. *gumm. ammoniac. aceto diſſolut.* ℈. j. *ſem. petroſelin.* ʒ. ß. *rhabarb. el.* ʒ. j. ß. *ſpic.* ℈. j. *cum ſucc. abſinth.* F. Maſſa. De qua æger alternis vel tertio quoque die ſumat ℈. ij. vel etiam plus, ſi copioſius purgare libeat & liceat.

Idem & hoc commendat.

℞. *Aloës*

℞. Aloës ſuccotrinæ ℥. j. ß. rhabarb. agaric. an. ʒ. j. zingib. maſtich. gentianæ, an. ℈. j. ammoniac. aceto diſſol. ʒ. ß. ſucci abſinthij inſpiſſati (extractum efficacius eſt.) *centaur. min. an. ℈. j. limatur. chalybis vel croci ferrum. ʒ. ß. terebinthinę Cypriæ q. ſ.* F. Pil. doſis ʒ. ß.

Electuaria & Boli. Quibus Electuaria vel boli arrident, ſumant El. diacathol. diaſenæ vel in bolo vel in ſero lact. diſſoluta. Multum in hoc morbo valet Extract. helleb. nigr. quod in pilul. formari vel alio modo exhiberi poteſt. Ventriculi tamen in purgantibus imprimis habēda eſt ratio, præcipuè ijs, qui cruditate acida laborant, & cauendum, ne nimio purgantium medicamentorum vſu is amplius debilitetur.

Vomitus prouocatio. Vomitoria in aſſuetis etiam repeti poſſunt, & pro ægri tolerantia nunc leniora, nunc fortiora vſurpanda. Vomitu enim excrementitij humores circa ventriculum & loca vicina hærentes non rarò excutiuntur, qui purgantibus per aluum euacuari non poterāt.

Vt ℞. *Rad. aſar.* ʒ. *iij. ſem. atriplicis* ʒ. *j. agar.* ℈. *ij. flor. geniſt. ſambuc. an.* P. j. Coq. *in hydromel. ad* ℥. vj. add. *oxymel. ſ.* ℥. *j.* ß. F. Vomitor.

Purgatione hoc modo peracta iterum aperientia, incidentia, attenuantia vſurpanda. Et cùm purgantia viſcera nōnihil calefacere ſoleant, & aliàs in hoc affectu hepar & venæ meſaraicæ plerũq; ſint calidiores, addantur medicamenta, quæ p. n. illam venarum meſaraicarum caliditatem & ſiccitatem emendent: quos ſcopos omnes explere poterit ſeri lactis caprini vſus aliquot diebus, octo ſcilicet aut 14. continuatus.

Seri lactis caprini vſus. Et ne vllum damnum afferat, & magis ſit efficax, pulueres vel pilulæ conuenientes ante ſerũ vſurpentur.

Vt ℞. *Rad. filicis maris, quinq. fol. abſinth. card. bened. chamædryos, ceterach, agrim. an.* ʒ. j. Cum *ſyrup. acetoſ. citri.* F. Pilul. maiores, quarum 6. vel 10. ſingulis vicibus ante ſerum hauſtum ſumantur.

Vel ex pulu. horum omniũ fiat Extractum, de quo ante vſum ſeri lactis ℈. ij. forma pilul. vel alia æger ſumat, vel vſurpetur cum ſero lactis Extr. card. bened. veronic. meliſſ. ceterach, & ſimilium. Ita enim maior vis aperiēdi & penetrandi conciliabitur ſero, & minus refrigerando nocebit.

Neceſſarium vero eſt, vt ſumatur maiore copia præſertim vētriculo non admodum debili, nimirum ad ℔. iij. vel etiā plures, & ebibatur calix vnus poſt alium pitiſſando, & poſt vſum ſeri deambulandum, vt in profundiora corporis ſeſe inſinuet, & materiā quę obſtructiones facit, per aluum & vrinas deducat. Neque magna ſeri copia pertimeſcenda. Si enim per venas penetrare, & iterũ per aluum & vrinas ſtatim deiici debet, magna copia requiritur, in minore verò nihil præſtat: eodem modo vt thermæ & acidulæ in maiore quantitate ebibuntur. *Nota.*

Ne tamen ventriculo damni aliquid inferatur, ſacculis, vnguentis & emplaſtris conuenientibus corroboretur. Et poſt vſum ſeri ſingulis dieb⁹ mane & veſperi ſumatur de el. ſeq. portio, quæ quātitate nucem iuglandem æquet.

℞. conſ. bugl. borragin. an. ℥. j. *roſar. anthoſ. an.* ℥. ß. *ſp. diarrhod.*

ablat. diatrion ſantal. an. ʒ. ß. *margar. præp.* ℈. ij. *lign. aloës* ℈. j. *cort. citr. cond.* ℥. ß. *confect. AlKerm.* ʒ. ß. *cum ſyr. de pom.* F. Electuarium.

Abſinthij vtilitas & vſus. Vtile eſt & abſinthium per dies 30. vel 40. exhibitum poſt purgationes in vino generoſo non auſtero; cùm abſinthium ipſum per ſe ſatis adſtringat. Nimirum vini ℔. iij. macerentur abſinth. M. ij. & ſingulis diebus vnum atque alterum cochlear exhibeatur.

Vel cereuiſia aut vinum abſinthites paratur ſimpl. vel compoſ.

℞. *Cort. tamariſc. frangulæ, ſarſeparil. vel ſarmen. vitis, an.* ℥. ij. *abſint.* M. v. *epithym. meliſſ. an.* M. j. *gr. iunip.* ℥ j. *flor. geniſt.* ℥. ß. cōciſa & cōtuſa ſacculo includātur, & in muſto vel recēti cereuiſia deferueāt.

Vtiles etiam ſunt trochiſci de cappar. de abſin. additis iis, quæ virtutem cordis & cerebri roborant, vt ſp. diambr. cordial. tēperat. de gemm. de hyacinth. lætitiæ Gal. Rhaſ. Hyeme & vere incipiente corpore euacuato. Theriacæ vel Mithrid. aliquid cum refrigerantibus miſtum exhibeatur. Vt ℞. *Theriac.* ℈. j. *cōſ. roſ.* ʒ. ij. M.

Ægerque omnibus aliis medicamentis eo die abſtineat.

Chalybis vſus. Vel ℞. *Conſer. roſ. borra. an.* ʒ. ij. *mithrid.* ʒ. ß. *ſp. lætificant. Rhaſ.* ℈. j. M. Chymici ad intentionem iſtā complendam cremore & cryſtall. Tartari, Tartaro Vitr. ſp. ſulph. compoſ. quam vulgo miſturam ſimplicem vocant, vtuntur.

Plurimum quoq; ad obſtructiones hypochondriorū aperiendas commendatur non ſolum à Chymicis, verum etiam à Galenicis chalybs præparatus, adeò vt Iul. Cæſ. Claudinus *reſpon.* 29. proprium melancholiæ hypochondriacæ alexipharmacum chalybē nominet, quoniam continuus illius vſus ſemper felicem in ægris finem ſit aſſecutus; ſiquidem in reſerandis obſtructionibus, in quibus omnis melancholiæ curandæ cardo vertitur, nulli medicamento cedat.

Cum verò chalybs non ſolum vim aperiendi, ſed & adſtringendi & fluxus ſiſtendi habeat, prout diuerſo modo præparatur, chalybs præparatus aperiens vſurpetur. Imprimis hic vtilis eſt tinctura chalybis, de qua re plura dicentur ſuo loco de affectibus hypochondriacis in genere.

Commendatur & ſeq. Electua. de chalybe D. Kolreuteri. ℞. Limat. chalyb. tenuiſſ. ℔. ß. Superfund. acetum vini acerrimū, quātum imbibit. Stent 24. ho. poſtea vbi exſiccata reperitur, aliud affūdatur ſimili modo, ſin minus, ad prunas in lebete vitreato incruſtato agitata terātur, donec perfectè exſiccetur, & tū acetum, vt primò factum eſt, affundatur, & hoc fiat tertiò, i. e. tribus diebus continuò, poſtea perfectè exiccata aceto ſcillitico in marmore vel alio duriore lapide teratur, & in leuorem redacta exiccataque ſumatur, & add. pulu. ſubſcript. totum.

℞. *Rad. ireos.* ʒ. *ij. zingib. lapath. ac. cyclam. ering. bryon. an.* ℥. *j. fol. ceterach, ſtolop. beton. rutæ, chamæpyt. agrimon. calaminth. galang. caryoph. macis, lign. aloës, zedoar. Doronici, an.* ʒ. ß. *ſpic. Ind. croci, an.* ℈. ß. *cort. rad. cappar. fraxini, fagi, ſalic. tamariſc. caſſ. lign. ver. coſti dulc. an.* ℈. *ij. viſci q.* ʒ. ß. *cinnam.* ʒ. *iij. amineos, cardamomi, cymini aceto macer. co-*

riād.præp.ſem.agni caſti,petroſel.melanth.portul.an.ʒ.j.ſiler. mont. ʒ.ij. ß.aniſi ʒ.iv. F. puluis tenuiſſ. Huic chalybs totus præparatus commiſceatur,& melle puriſſimo deſpumato,ac tertia parte ipſius oxymel. ſcillit. & ſyrup. è cichor. c. rhab. F. Electuarium.

Acidulæ. Vtiles etiam & magnæ efficaciæ ſunt in melāncholia hypochōdriaca acidulæ: vtpotè quæ lienem & venas meſaraicas aperiunt, ac ſine omni moleſtia omnis generis vitioſos humores per aluum copiosè educunt, quales ſunt Ægranæ & Schvualbacenſes.

Thermæ. Eadem, quæ acidularū, & thermarum ratio eſt. Etſi enim externus thermarum vſus in melāncholicis, qui plerumque macilenti atque exſucci ſunt, rarò commodus ſit, & metuendum ne corpus amplius iis exſiccetur: tamen ſi bibantur, eadem ratione, quæ acidulæ, proſunt: cum ob mineralia, à quibus ſuas vires habent, & primas vias eluant, & vitioſos humores, qui in ijs hærent, per aluū & vrinas educant, ventriculum calefaciant, hepar & lienē roborent. Thermæ, quæ in hoc affectu conueniunt, ſunt Aponenſes in agro Patauino, & Aquarianæ Regio Longobardo 25. miliaribus diſtantes: Thermæ S. Caſiani in Italia, Badenſes Marchionis, & Ferinæ in Germania.

Vbi nec acidularum nec thermarum copia habetur, ſerum lactis caprini eorum loco vſurpetur, cum ſucco cichorij & fumariæ: At ſi flatulentia eius metuatur, dum igne depuratur, aliquid ſeminis coriandri & ligni ſaſſafras addi poteſt. Vel medicamenta ex chalybe aliquot diebus continuentur.

Topicorū vſus. Neque interim externa & Topica omittenda ſunt, ſed extra etiam vſurpanda, quæ obſtructiones aperiunt ac flatus diſcutiunt, vt fomentationes lienis, præcipuè ex flor. chamæmeli, geniſtæ, meliliot. ſambuc. fol. & rad. malu. althææ, rut. calaminth. pulegij, ceterach, rad. filic. cortic. rad. cappar. tamariſc. & ſimilibus.

Vnguenta etiam ac linimenta vel emplaſtra lieni applicentur, de quibus de lienis affectibus, atque affectione hypochondriaca in genere dicetur.

Hoc ſaltem hic non prætereundum cēſemus: Poſt corporis purgationem vtile eſſe aq. dulcis tepidæ balneum, in qua fol. viol. malu. althææ, mercurial. brancæ vrſin. flor. chamæm. meliloti, & ſimilia cocta ſint.

Viſcerum corroboratio. Tandē quæ viſcera roborant, vſurpanda, non ſolum in fine curationis, ſed & medicamētis præparantibus & purgātibus per interualla ſubiūgi debent; vt ita caput & viſcera ad natiuam conſtitutionem & temperiem reducantur.

Pro corde & cerebro roborādo iā antea medicamenta propoſita ſunt. Iis addi poſſunt & hæc:

Commendatur imprimis ſmaragdus & potus & collo geſtatus, vt in omni melāncholia; ita & hic, & imprimis eius tinctura, vt & ſapphiri & corallior.

℞. Aq. flor. borrag. in B. deſtill. ℥. iv. cinnam. ℥. ß. margarit. præpar. ʒ.j.ß. Miſceātur in mortario marmoreo. F. liquor potabilis inſtar emulſionis. Vel ſumātur margar.

& ſmaragdi præparat. loco horũ magiſteria. Detur vnum atque alterum cochlear ingruente paroxyſmo calidè.

♃. ſpec. aromat. roſat. diambr. an. ʒ. j. margarit. præparat. ℈. j. ambr. g̃. iv. ol. deſtill. macis, caryophyll. citri, an. gutt. ij. ſacch. in aqu. cinnam. ℥. ß. borrag. ſ. q. diſſo. ℥. iij. F. Rotulæ.

Mixtura & Electuaria. Efficax eſt & hoc in Paroxyſmo hypochondriaco.

♃. Extr. cardui ben. ℈. j. lign. aloes, meliſſ. an. g̃. vj. calam. aromat. g̃. iv. ſacchar. in aq. borrag. diſſol. ℥. iij. ſuc. recent. ℥. ß. ſyr. tunic. ℥. j. M. Vt & hæ rotulæ.

♃. ol. nuc. moſc. expreſſ. ℈. ij. diſtill. ℈. ß. confect. Alkermes, extract. pæoniæ an. ℈. j. calam. arom. ℈. ß. margarit. præpar. ℈. j. coral. rubr. præpar. ℈. ß. ol. carui gutt. iij. ſacch. in aq. pæoniæ & meliſſæ diſſol. ℥. vj. fiant rotulæ. Eſt & hæc aqua efficaciſſima.

♃. Rad. bugloſſ. borraginis an. ℥. j. ß. pæoniæ, cortic. citri, an. ʒ. ij. roriſmar. maioran. meliſſ. an. M. j. flor. borrag. bugloſſ. ſtœchad. Arab. an. ℥. ß. ſem. Baſilic. croci, cinnam. caryophyll. an. ʒ. j. confect. Alkermes ʒ. ij. Aq. bugloſſ. borrag. an. ℥. iv. vini Rhenani ℔. ij.

Stent infuſa, deſtillentur. Felici etiam cum ſucceſſu exhiberi ſequentem puluerem, doſi, quantum apice cultelli, bis capi poteſt, ſub lecti ingreſſum, affirmant nonnulli.

♃. pulu. ſmaragd. hyacinth. marg. corall. præpar. ſcobis eboris, boli arm. an. part. æq. miſc. fiat puluis, vel cũ tryphera Meſuæ in formã Elect. redigatur. Hoc quoque in obſtructione venarum meſaraicarũ profuiſſe deprehenſum eſt.

♃. ſpec. diarrhod. abbat. diatrion ſantal. roſat. nouell. an. ℥. ß. diapenid. ʒ. ij. flor. cuſcut. beton. hyperic. an. ℈. ß. ſem. fœnic. ʒ. ß. cinnamon. ſpic. an. ℈. ß. ſpod. ſantal. rub. alb. an. ℈. j. cum ſyr. de Epithym. & Endiu. an. q. ſ. fiat Electuarium.

Vel ♃. Conſeru. roriſmar. maior. meliſſ. borrag. an. ℥. j. marg. præp. hyacinth. præp. confect. AlKerm. an. ʒ. ß. cortic. citr. cõdit. ℥. ß. cinnam. caryoph. macis an. ℈. j. cũ ſyrup. tunic. F. Elect.

Vel ♃. Conſeru. anthos, meliſſ. bugloſſ. an. ℥. j. calam. aromat. condit. cortic. aurant. condit. rad. cichor. eryng. conditar. an. ℥. ß. trochiſc. de cappar. ʒ. j. ß. nuc. in India condit. ʒ. ij. cinnam. macis craſſo modo conciſor. an. ℈. j. ol. citr. gutt. iij. cum ſyr. borr. F. Elect. vel confect. de hyacinth. ℈. ij. vel ʒ. j. ſæpè exhibeatur.

Pretioſa quidẽ, ſed vtilis eſt hæc miſtura, multúmq; facit ad vapores melancholicos diſcutiendos.

♃. Conſeru. tunic. ℥. j. roſ. confect. Alkerm an. ℥. ß. lapid. bezoar. ℈. j. ſuccin. alb. pulueriſ. ℈. ij. cum ſyrup. de cortic. citr. F. Elect.

Si vigiliæ ſint moleſtæ, lotiones pedum & manuum, item vnguenta & alia ſupra propoſita vſurpanda.

Commendatur & hæc aqua in melancholia hypochondr.

♃. Cor. ceru. num. j. ſol. meliſſ. M. j baſilic. menth. ceterach, flor. borrag. bugl. violar. tunic. an. M. ß. Anthos, lauend. an. P. j. ſem. baſilic. coriandr. præpar. aniſ. citri an. ʒ. j. macis ſantal. citr. cinnam. an. ʒ. ij. caryophyll. ʒ. j. Conciſa & contuſa macerẽtur in vini maluat. ℔. j. aq. borrag. bugl. an. ℔. ij. meliſſ. ℔. j. fiat deſtillatio in balneo. Exhibeantur ℥. iij. cum ſyrup. violar. tunic. vel borrag. Aqua deſtillata.

ʒ. j. Reliqua & inter ea etiam, quæ Chymici exhibere ſolent, proponentur libro tertio.

Diæta.

Quod in omni curatione verum eſt, in huius affectus curatione veriſſimum: Omnia medicamenta fruſtra vſurpari, niſi diligens diætæ ineatur ratio. Et omnium Medicorum teſtimonio atque ipſa experientia teſte, nihil ad hoc malum curandum eſt magis neceſſarium aut plus confert, quam bona diæta. Ergo cauſæ omnes, è quibus malum hoc prouenire ſupra diximus, ſedulo vitandæ ſunt. Cibi nimirum omnes craſſi & vitioſi ſucci, ac vſurpandæ potius carnes gallinarum, vitulina, agnina, hædina, veruecina: Inter piſces, lucius, percæ & ſaxatiles. Panis ſit albus bene, non tamen nimis fermentatus: vinum album tenue, cereuiſia clara & defecata. Commodum eſt, ſi primus hauſtus ſemper ſumatur de vino vel cereuiſia, meliſſa, abſinthio, carduo bened. borrag. & ſimil. medicata. Aromatum vſus nimis noxius; quod caliditate, ſiccitate & acredine iecur & ſanguinem, plus quàm par eſt, calefaciunt, & venas meſaraicas exſiccant. A cibo tamen medicamento aliquo peptico vti interdum vtile eſt.

Cibus & potus.

Vt ℞. *Sp. aromat. roſat.* ʒ. j. *ſuccin. alb. pulu.* ʒ. ß. *ambr.* g. viij. *moſch.* g. iij. *ol. nuc. moſch. deſtil.* ℈. ß. *ſacchar. in ſucco cydonior. diſſolu.* ℥. iv. fiant morſuli. Et ſunt tales formulæ paſſim notæ.

Cibi quoque aſſumantur ea quantitate, quæ ventriculo nullam in coctione moleſtiam pariat, nec noui aſſumantur, priuſquam priores è ventriculo in ventrem deſcenderint. Varij quoque & multi cibi ſimul aſſumpti hoc malum non parum augent. Aluus vt laxa ſemper ſit, opera detur. Mœſtitia & curæ nimiæ vitentur. Plura de diætæ ratione in hoc malo videantur in conſil. Petr. Andr. Matthiol. quod eſt 182. *in conſil. à Scoltzio collect.* Diligenter etiam & prolixè de melancholia hypochondriaca tractat D. Balthaz. Brunnerus, *Conſil. 6. 7. 8. 9. 10. 11.* qui videatur. Et dicentur plura huc conferentia infra, *lib. 3. de aff. hypochondriaca.*

Excreta & animi pathemata.

CAPVT XIII.

De Melancholia ex vtero.

Tertia melancholiæ per conſenſum ſpecies eſt melancholia ex vtero, quæ melancholiæ hypochondriacæ valde cognata eſt, ita quidem, vt has duas melancholiæ per conſenſum differentias diſcernere non ſit ita facilè. Imò in hac melancholia hypochondria etiam ſanguine vitioſo ſæpe repleta ſunt. Cauſa proxima huius mali, vt in hypochondriaca, etiam eſt vapor, qui & cor anxiũ reddit, & ſpiritus animales obfuſcat, obſcurat atque inquinat, atque ita mæſtitiam, timorẽ & delirium parit. Quod eò facilius in feminis accidit, quod natura ſint deiecti animi, & præcipuè in viduis, quas animi mœror & curæ cruciant. Verùm ſymptomata hæc non ſunt continua, ſed

Melãcholia ex vtero, cauſa proxima.

Cauſſa antecedens & remota.

tamdiu durant, quamdiu vapor, qui proxima eſt cauſa, adeſt, quo diſcuſſo ſymptomata remittunt & euaneſcunt donec noui ad caput eleuentur: quod ex eo patet, quod dum vapor ille quieſcit, ſatis hilares ſunt eiuſmodi feminæ, nec vlla melancholiæ ſigna exhibent: mox commoto & agitato humore & vaporibus, ad cor & cerebrum eleuatis, ſubito mœrore corripiuntur, docuit iſta omnia eleganter Hippocrat. *in lib. de morbis virginum*, dum ita ſcribit: *Eſt muliebris natura animi magis deiecti & imminuti. Cæterum virgines nubiles & maturæ viro hoc magis patiuntur vnà cum menſium deſcenſu, antea non valde his affectæ. Poſtea enim ſanguis in vterum confluit, veluti effluxurus. Cùm igitur oſculum exitus non fuerit apertum, ſanguis autem amplius influxerit, propter cibos & corporis augmentum, tum ſanguis non habens exitum reſilit ad cor & ſeptum tranſuerſum. Cum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, poſtea ex torpedine delirium apprehendit.* Malum nimirum hoc virginibus iam nubilibus familiare eſt, cùm ſanguis ad vterum confluens, ibique exitum quærens, exitum non inuenit. Deinde viduis, imprimis ob curas & mœrorem animi, in quem ob mariti obitum plæreque coniiciuntur, vt & aliis feminis, quibus menſes, aut poſt partum purgationes ex aliqua cauſa euidente ſupprimuntur, aut non rectè fluunt. Sanguis enim ex vtero effluere ſolitus, ſi quacumque etiam cauſſa detineatur, ibi circa vterum cumulatur, corrumpitur & in venas ſuperiores regurgitat, eaſque replet, vnde multi praui vapores eleuari, & ad cor & cerebrum exhalare, variaque ſymptomata inducere ſolent.

Signa Diagnoſtica.

Melancholia ex vtero ſigna diagnoſtica.

Feminæ hoc malo laborantes ſunt mœſtæ, cogitabundæ, timidæ & anxiæ citra cauſam manifeſtã, nullâque re delectantur vel gaudent, ſed tædio habent omnia, amántque ſolitudinem, ſed cum ſuo incommodo. Et quidem hæc patiuntur per interualla quædam, in quibus cum aliis melancholicis conueniunt. Sunt autem alia non pauca, quæ à melancholia per eſſentiam, tum reliquis melancholiæ per conſenſum differentiis, eam diſcernunt. Nimirum præter hæc omnia ſymptomata accidunt fletus & riſus, non ſatis poſſunt verbis exprimere, quid mali ſentiant, ſed conqueruntur, & multa proferunt, ex quibus quid mali patiantur, Medicus vix certo colligere poteſt. Conqueruntur de doloribus variis, tum præcipuè ſiniſtri lateris è regione cordis, qui vniuerſam mammam aliquando prehendit, imprimis verò de manifeſto pulſu in dorſo circa diaphragma, qui accidit ob arteriæ magnæ eo loci p. n. vehementem pulſationem. Nam cùm ſanguinis circa vterum hærens incendatur, communicatur id malum non ſolùm venæ cauæ, ſed & arteria, quæ iuxta dorſum eſt, venæ cauæ malorum fit particeps. Habent præterea ſomnia tumultuoſa, aluus in quibuſdam ſupprimitur, in quibuſdam pauca reddit: menſes ſupprimuntur

& parciùs fluunt.

Prognoſtica.

Progno-ſtica. 1. Quo diutius hoc malum durat, eò curatu eſt difficilius.

2 Niſi maturè huic malo occurratur idoneis remediis in maniam periculoſam plerumque tranſit.

Indicationes.

Indicatio-nes. Cum à ſuppreſſa ſanguinis euacuatione malum hoc ortum habeat. 1. Sanguis ſuperfluus imminuendus & euacuandus. 2. Hinc humor melancholicus, qui ex ſanguine ſuppreſſo generatus eſt, præparandus & euacuandus. 3. Sanguinis ſuperflui in vtero & vicinis locis congeſtio præcauenda. 4. Animus à triſtitia ad hilaritatem aduocandus, cerebrum & cor roborandum.

Curatio.

VENÆ SECTIO.

Sanguinis per venam ſectam miſsio. Sanguis imminuitur venæ ſectione & cibi detractione. Venæ ſectionem quod attinet, ſi tempus, quo menſes fluere ſolent, adhuc longius abſit, vena baſilica vel mediana in brachio aperiatur. Si verò menſium fluxus iã inſtet, aut nuper præterierit, vena in pede aperiatur. Et commodiſſimum quidẽ eſt ad melãcholiã hanc tum curandã, tum præcauendã 2. 3. vel 4. diebus ante cõſuetum menſium fluxum, venam in talo aperire. Ad ſanguinem imminuendum vtile eſt cibi aliquid detrahere, & cibum tenuis ſubſtãtiæ præbere, vt craſſi humores vaſa obſtruentes attenuentur.

Purgatio.

Sanguine euacuato, ſi conſtet ex ſignis, ſcilicet ſi affecto diutius durauerit, quod mores aliquot immutati ſint, ægerque cogitationibus abſurdis & melancholicis reſiſtere nequeat, iam humoris melancholici aliquid accumulatum eſſe, id quod ferè ſemper accidit, is præparandus & euacuandus. Quod qua ratione fieri debeat, ex capitibus duobus præcedentibus ſatis patet: ideoque pauca hac de re addemus. Cùm fœminarum natura fortiora purgantia non ferat, humor verò contumax ſit, mitiora medicamenta, ſed frequentius, vſurpanda. Exhibendæ ſcil. Pilulæ ex aloë, agarico, maſtich. & fol. ſenæ paratæ. Vel exhibeatur cõfect. hamech. ſcamon. & colocynthide facta: vel ſerum lactis, in quo fol. ſenæ & flor. cordiales macerati ſint Vel fiat Syr. *Purgatio.* *Pilulæ. Electuaria Infuſa.*

℞. *Rad. polypod. q. ſcorzon.* ℥. j. *fol. ſen. el.* ℥. iij. *fl. cordial. an.* M. ß, *cortic. citr.* ℥. ß. *zedoar.* ʒ. ij. Infundantur in aq. *borrag. lupul. meliſſ. an.* ℥. x. *ſucc. borrag. depur.* ℥. viij. *pomor.* ℥. vj. Poſtea leniter ebulliant. Colaturæ adde *Rhabarb. agaric. trochiſc. an.* ℥. ß. Iterum parum bulliant & colentur. Colaturæ adde *Sacchar. q. ſ.* F. ſ. a. Syrupus. Cui adde aq. cinnamomi ℥. j. Datur ad ℥. ij. vel ℥. iij. *Syrupi.*

Si tamen morbus iam augmentum ſumpſerit, ita vt mediocria non ſufficiant, cùm ne mouere quidem humorem tam craſſum, fixum ac ſtabilem poſſint, ad fortiora, helleborum nigrum & lap. lazuli aſcendẽdũ, Ideoque helleboriſmus Matthioli & alia medicamenta purgantia *capite præcedẽte* *Puluerga.*

propoſita vſurpanda. Commendatur quoque hic puluis.

℞. *Epithymi* ℥. ß. *lap. lazuli præpar. agarici & trochiſc. an.* ʒ. ij. ß. *dacryd. vel extr. ſcammon.* g. xv. *caryophyll.* num. xx. *fol. ſen.* ʒ. vj. *ſacchar. albiſſ.* ℥. iii. Fiat puluis. Doſis ʒ. ß. vel q. ſ.

Vbi ſemel atque iterum purgatum eſt, antequam iterum ad purgationem accedatur; medio tempore medicamenta humorem melancholicum alterantia vſurpanda, quæ hactenus propoſita ſunt.

Alterantia & Præparantia. Vel ℞. *Conſeru. borrag. anthos, meliſſ. an.* ℥. j. *cortic. citr. condit. rad. bugloſſ. condit. an.* ℥. ß. *myrobal. chebulor. emblic. condit. an.* nu. ij. *confect. alkermes* ʒ. j. ß. *lap. lazul. præpar.* ʒ. ß. *ſpec. ol. de gemmis, vel hyacinth.* ʒ. j. ß. Cum Syr. bugloſſ. F. Electuar.

Vtero appropriata. Simul & vtero proſpiciendum, & danda opera, vt menſes, ſi ſubſiſtant, prouocentur. Ideo hæc potio parari poteſt.

Vinũ medicatum. ℞. *Vini alb.* ℔. vj. *aq. matricar.* ℔. j. ß. *dictam. Cret. puleg. calaminth. an.* P. j. *Sabin. rad. rubiæ, an.* ℥. j. *galang. cinnamom. macis, ſem. dauc. a.* ʒ. iij. Stent in infuſione per diem integrum: poſtea colentur & addatur limaturæ chalybis præpar. ℔. ß. atque in loco calido in vaſe vitreo bene clauſo aſſeruentur per dies 10. Doſis ab ℥. iij. ad ℔. ß.

Commendatur etiam valde hæc aqua in vteri affectionibus è menſium & ſeminis retentione & melancholia inde nata.

℞. *Succi borragin. depurati, meliſſ. an.* ℔. ij. *croc. opt.* ℥. j.

Infundantur & poſtea deſtillentur in balneo. Doſis cochlear. vnum manè cum iuſculo.

Vel ℞. *Trochiſc. de abſinth. pul. diatrion ſantalon, ſpec. diamarg. frig. confect. de hyacinth. an.* ʒ. ß. *ſem. cuſcut.* ℈. ij. *croci ferrum.* ʒ. ij. *ſacch. in aqua meliſſ. ſol.* ℥. v. F. Rotulæ. *Rotulæ.*

Et cum cor atque cerebrum ſimul hoc morbo afficiantur, ea etiam roboranda; & à vaporum melancholicorum iniuria defendenda, vt *cap. præced.* dictum. Hoc ſaltem addimus, diligenter laborandum eſſe, ne habitualis frigiditas & ſiccitas cordi, cerebro vel etiam toti corpori inducatur. Ideóque medicamenta humidiora ſemper vſurpanda: ſicciora verò, quibus humor melancholicus exaſperatur, vitanda. Ideóque nec externa, quæ caput & corpus humectant, negligenda. Atque inter purgandum & poſt purgationem aquæ dulcis tepidæ balneum cum herbis humectantibus & moderatè calefacientibus vſurpandum: & ſi malum his medicamentis non cedat, vt à capite & corde materia auertatur, fonticuli in cruribus excitentur. *Cor & cerebrum confortantia.* *Topica.*

CAPVT XIIII.

De Melancholia errabunda, Arabibus Kutubuth dicta.

MELANCHOLIA errabunda medicis dicta, ea melancholiæ ſpecies eſt; quæ plerumque Februario menſe ægros infeſtare ſolet; nomenque hoc accipit, quod qui ea laborant, ne horam in vno loco quieſcere poſſunt, ſed hinc inde continuò vagantur, neſcientes *Melancholia errabunda.*

cientes tamen quò vadant. Ab Arabibus vocatur Kutubuth ab animali, vt ſcribunt, quod in ſuperficie aquarum ſtagnantium hinc inde perpetuo curſitat. *Kutubuth.*

Cauſſæ.

Cauſſam proximam huius melancholiæ eſſe ſtatuunt melancholiam naturalem aliquo modo aduſtam & certum corruptionis modum adeptam. Nam ſi valde eſſet aduſta, accederet furor. Alij cenſent prouenire à bile aduſta, melancholiæ non aduſtæ permiſta, quæ in permiſtione talem & peculiarem corruptionis gradum adepta eſt. Et quidem generatur per primarium cerebri affectum, non per conſenſum. Infeſtat a. magis menſe Februario, quod iſta peculiaris ſit materiæ malitia, quæ autumno cumulata & hyeme reſeruata, in fine hyemis ſeſe exerit. Nonnulli etiam, eo tempore aſtrorum poſitum concurrere putant: Sicut certum eſt, pro vario ſiderum poſitu, nunc nos, nunc illos humores moueri & varios morbos inde excitari.

Signa Diagnoſtica.

Ægri, vt dictum, ſunt in continuo motu, fugiunt hominum conſortia, loca ſolitaria amant, nec tamen ſciunt, quò vadant. Color corporis eſt citrinus, lingua ſicca, vt valde ſitientis, oculi ſicci, concaui, nunquam lachrymantes, totum corpus eſt ſiccum & aridum, facies præ ſe ferens triſtitiam. Tales melancholici timidiores ſunt, quam vlli alij melancholici: vnde, vt dictum, ſolitudinem amant, noctu magis vagantur, latebras circa mortuorum ſepulchra & alia loca ſolitaria, quęrũt. Homines obuios fugiunt, & ſi iis inſperato offeruntur, eos non aſpiciunt, aut vident. Cuius rei proculdubio cauſa eſt ſummus timor, ob quem omnia ſuſpecta habent & fugiunt. Crura eorum plerumque vlceribus ſcatent, quæ non conſolidantur; cum ob continuum motum melancholia ad crura deſcendat.

Curatio.

Curandi ratio ferè eadem eſt, quæ melancholiæ; cum vnam cum ea cauſam, gradu ſaltem & permiſtionis modo differentem, obtineat. Ideoque humor melancholicus, qui in capite ſpiritus inquinat, & cerebrum ad ſpiritus ſimiles generandos diſponit, eſt alterandus & euacuandus. Deinde caput roborandum, & intemperies eius ad naturalem conſtitutionem Cephalicis humectantibus moderatè calefacientibus, vel potius temperatis deducenda; qua de re ſupra *cap.* 9. dictum. Et imprimis hic vtilis eſt Sanguinis euacuatio, quæ copioſius, vel vna vice, vel pluribus inſtituenda. Danda quoq; imprimis vt ſomnus cōcilietur; cum vix aliud ad malum hoc expugnandum plus faciat, quam ſomnus. Medicamenta purgantia ſæpe repetenda. Præcipiunt etiam hic Medici, vt ægri, ſi alia non proſint, flagellentur, vt à prauis cogitationibus abducantur, & ratio ad ſe conuertatũr, deinde vt obedientes fiant.

CAPVT XV.

De Mania.

Mania unde dicta.

MANIA Græcis, ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, ideſt, inſaniendo dicitur: (ineptè verò à nonnullis à manibus, i. e. diis infernalibus, vel μαθεῖν vel μανθάνειν, vel μήνη ideſt, Luna deducitur.) Iiſdem etiam ἔκστασις eſt vehemẽs mentis motus & delirium. Vocabulum Maniæ & Latini retinent: Iiſdem quoque inſania nominatur; quamquam Celſus nomine inſaniæ omnia deliriorũ genera complectatur: Iiſdem & furor dicitur: Neque Medici Ciceronem ſequuntur, qui *lib. 3. Tuſcul. quæſt.* ſcribit: Latinos eam affectionem furorem appellare, quam Græci melancholiam. Non enim melancholicorum furor eſt, ſed maniacorum.

Mania quomodo à Melancholia differat.

Solet equidem mania melancholiæ ſæpe ſuccedere, & cauſæ ſaltem ac Symptomatum vehementia ab iſta differre nonnullis videtur: qua de cauſa Tralliano nihil aliud eſt, quam intenſio melancholiæ ad maiorem feritatem. Verùm cauſæ melancholiæ & maniæ non ſolùm vehementia, verùm & natura ac ſpecie differunt, & interdum per ſe, ac non præcedente melancholia oritur Mania, quæ cogitatione quidem, verbo & opere melancholicorum deliramenta imitatur, ſed citra timorem vel metum, imò cum audacia, iracundia, iurgiis, & mentis perturbatione tanta, vt ægri tanquam immanes beſtiæ obuios quoſque inuadant, imò nec ſibiipſis ſæpe parcant.

Maniæ definitio.

Eſt nimirum mania ſeu furor delirium, ſeu imaginationis & ratiocinationis deprauatio, ſine timore, ſed potiùs cum audacia, temeritate, ira, iurgiis, & ferocia, ſine febre, à diſpoſitione ſpirituũ feruida & ignea ortum habens Vide *Inſtit. lib. 2. part. 3. ſect. 3. cap. 7.* Imaginantur enim ea, quæ non ſunt, & nullum diſcrimen inter honeſtum & turpe, bonum & malum, amicum & inimicum agnoſcunt. Memoria verò in mania ſæpe maxima ex parte ſeruatur, quod ex cantilenis ipſis familiaribus colligit Aëtius, quarum in furore illi non obliuiſcuntur.

Nota.

Maniæ præter Cerebrum definitio.

Verùm vt natura huius mali manifeſtior reddatur, de loco affecto & cauſa ante diſpiciendum. Et quidem locum affectum quod attinet, etſi plerique Medici cerebrum ſolum in mania affici dicant, & verum ſit, delirij huius cauſam proximè in cerebro contineri: tamen vero valde conſentaneum eſt, cor ſimul affici, quod affectus illi & perturbationes animi vehemẽtes, audacia, temeritas, ira & alia animi παθήματα mõſtrant, quæ etiam ad eſſentiam maniæ pertinent, & tamen à corde proueniunt. Præterea & hoc idem perſuadere videtur, quod maniaci, qui in clauſtris & domunculis publicis cuſtodiuntur, hybernum frigus, & quidem ſæpe nudi, multos annos, ſine vlla corporis læſione & iactura ferũt, ac quod mirandum, ſi tangantur, non frigere, ſed calere in medio frigore hyberno deprehẽduntur, vt videre eſt apud F…ceſtum, *l. 11. & obſeru.* 20. Quanquam enim conſuetudo etiam hic aliquid fa-

cere poſſit: tamen eam ſolam non ſufficere aliorum exempla docēt. Qui calor in vniuerſum corpus, niſi corde affecto vix diffundi poteſt: & credibile eſt, non ſolum ſpiritus animales, ſed & vitales feruidos & quaſi igneos euaſiſſe, ſicut idem iis, qui in vino inebriantur, accidit.

Manie Cauſſa coniũcta.

Cauſſæ.

Cauſſam primam & coniunctam maniæ feruidam & igneam quaſi ſpirituum diſpoſitionem eſſe diximus. In quo ſi quis acquieſcere nolit, ſed occultam aliquam qualitatem addere velit, cum eo non litigabimus. Facit id Platerus, qui quidem non negat, in hoc affectu humorem atrum adeſſe, verùm manifeſta qualitate contētus non eſt, ſed malignam, occultam & venenatam qualitatem addit, neceſſariumque putat, vt humor ater hanc diſpoſitionem ſuſcipiat, ſi maniam inducere debet, atque impoſſibile eſſe exiſtimat, vt tam enormia accidentia, quæ in ægris, ac ſi veneno perciti eſſent, ſeſe proferunt, & non breui tempore, ſed ſæpe multos annos durant, à manifeſta cauſſa & ſolo calore prouenire poſſint. Etſi enim negari non poſſit, inſignem eſſe feruorem in ſanguine & ſpiritibus, quod ipſum teſtatur, vt modò diximus, quod qui in clauſtris publicis cuſtodiũtur, & nudi miſerè in ſtramine volutantur, frigus hybernũ multos ſæpe annos citra vitæ iacturam ferũt: tamē hoc mirandum eſt, quod cum iſto ſpirituũ feruore nulla febris coniungitur. Ideoque credibile eſt aliam adhuc occultam & potentiorem qualitatem ſubeſſe, venenis cognatam, & talem, qualis etiam à venenis quibuſdam inducitur. Dantur enim venena, quæ inſaniam inducunt; & compertum eſt, nonnullos, à philtris propinatis maniam incidiſſe.

Cauſſa antecedens.

Diſpoſitionem hanc ſpirituum igneam, vel quocunque nomine alio appellare liceat, plerique vel ab intemperie cerebri ſine materia, vel à materia ſimul prouenire ſtatuunt. Verùm impoſſibile eſt, affectum tam grauem & diuturnum, atque in quo non ſolum cerebrum, ſed & cor afficitur, à nuda ſaltem intemperie prouenire, neque credibile eſt, ſeu cor, ſeu cerebrum ita à naturali ſtatu deiici poſſe, vt non ſimul humores afficiantur. Cauſſa ergo antecedens ſemper coniungitur, materia nimirum ſimili qualitate prædita, bilis ſcilicet atra hanc igneam & occultam qualitatem adepta, quæ in venæ cauæ ramis detinetur, maioribus præſertim (proculdubio & in arteriis) id quod vtilitas venæ ſectionis in hoc malo indicat. Refert enim Platerus innumeros ſanatos fuiſſe à Chirurgis quibuſdam & aliis, qui ex profeſſo hiſce morbis ſanandis operam dabant, qui vigeſies & ſexageſies etiam venas tundendo, nunc brachij, nunc pedis, hic illam, alibi aliam ſine diſcrimine, inſanos plurimos reſtituerunt, vt poſtea incolumes longam adhuc vitam vixerint.

Verùm continetur hæc materia nũc in vniuerſi corporis venis, nunc in venis cerebro propioribus, imò interdum in ipſis cerebri vaſis; vnde etiam mitiora

vel grauiora, & hæc vel illa ſymptomata excitantur. Nonnunquam & circa vterum ex ſanguine illic abundante, & ſemine retento, ac corrupto talis materia colligitur; vnde melancholiam ex vtero quandoque in maniam degenerate, capite præcedente dictum, quæ *furor vterinus* appellatur, in quo tum aliis modis inſaniunt feminæ, tum quandoque etiam concubitum & venerem vehementiſſimè appetunt. Cuius rei hiſtoriam annotauit Dominicus Leonus, *c. de mania*, in quadam virgine, quæ ob ſeminis retentionem & veneris deſiderium maniaca facta erat, ita vt per agros & ſyluas erraret, & obuium quemque ad coitum prouocaret, ac renuentes côuitiis & lapidibus inſectaret, quem eius furorem coitus ſedauit. Quocunque autem loco prima illa cauſſa contineatur, reliquam ſanguinis maſſam ab ea quaſi fermento & veneno infici, credibile eſt.

Et quamquam atra bilis huius mali cauſſa ex bile flaua, vel melancholia aduſta plerunque generetur: ſanguis tamen etiam hoc modo corrumpi poteſt; docétque experientia, non ſolum macilentos, fuſcos, triſtes, & qui natura ad melancholiam procliues ſunt, hoc malo corripi, ſed omnibus naturis hoc malũ accidere poſſe.

Feruor autem ille ſanguinis & humorum etſi vehemens & acris ſit: tamen putredine & inflammatione caret ac propterea mania ſine febre eſt.

Cauſſæ remotæ & euidentes. Cauſſas remotiores & euidentes quod attinet gignitur ille feruidus humor, vel in hepate, ob calorem illius nimium, vel cum chylus calidior in ventriculo genitus ob calidiorẽ victum hepati ſuppeditatur.

Quod faciunt & hæmorrhoidum ac menſium purgationes, & poſt partum in feminis euacuationes retentæ: item fiſtularum & vlcerum antiquorum occluſio, vel varicum curatio: ſicut de Mario referunt, eum euaſiſſe maniacum, poſtquam varices in cruribus ei medici exemiſſent.

Externæ cauſſæ ſunt aëris conſtitutio calida; vnde tempore æſtiuo & circa caniculares, vt & in autumno, 3. *aph.* 21. magis, quam alio tempore infeſtat hoc malum, atque aliæ cauſſæ, ob quas humores aduruntur, & maniacam διάθεσιν acquirunt. Quò pertinent & morbi præcedentes, qui humores adurunt, ſicut interdum phrenitidi mania ſuccedere ſolet.

Inter euidentes autem cauſſas præcipuè ſunt duæ; Diuturna mœſtitia, curæ & ſollicitudines, præcipuè excandeſcentia & ira concurrente, quo modo Aiax in maniam incidit, & ſibi ipſi manus violentas intulit, & ſæpe melancholiæ diuturnæ maniæ ſuccedere ſolent.

Et huc etiam pertinet inſania ex amore. Etſi enim ſupra c. 9, inter melancholiæ differentias de melancholia ex amore egerimus: tamen vt aliæ melancholiæ, ita & hæc, ſi diutius duret, tandem in ipſam maniam degenerat, atque ad hoc caput pertinet.

Deinde venena aſſumpta, quorũ quædam in inſaniam inducere poſſe iam antea dictum. Ita ſolanum, quod maniacum inde dict-

tur, inſaniam inducit: Idem facit cerebrum felis comeſtum, muſtelæ, morſus canum, luporum & aliorum animalium rabioſorum. De quibus Dioſc. *l.* 6. Pertinent huc & philtra, de quibus Poëta:

Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Nota. Ita Lucretium amatorio poculo accepto in delirium hoc incidiſſe ſcribunt. Vinum quoque fulmine congelatum, cum redit ad priſtinam conſtitutionem potum; aut enecare, aut inſaniam inducere referunt. Quibus omnibus non ſine cauſſa addi poteſt vis illa ſuperior dæmonum, quæ Dei permiſſu humoribus vitioſis ſeſe aſſociat, talemque inſaniam inducit; vnde Maniaci ſæpe talia loquuntur, agunt & perpetrant, quæ vix ad cauſſas naturales reduci poſſunt.

Differentiæ.

Maniæ differētiæ. Differentiæ maniæ reſpectu varietatis delirij ſunt; quod delirium aliud eſt breuius & mitius, aliud vehementius & diuturnius.

Deinde, quod mania nunc à cauſſa interna, nunc externa ortū habet, quandoque maniaci interdum certarum beſtiarum feritatē imitantur, præcipuè in duo genera mania diuiditur. Prius eſt, quod ſpeciale aliquid præter delirium illud cum audacia, iracundia, & reliquis maniæ ſymptomatibus non obtinet, neque ab animalis alicuius veneno inductum eſt, ſed à cauſſa interna ortum habet, neque alicuius beſtiæ mores in ſpecie refert, quod etiā ἀπλῶς μελαγχολικὴ à nonnullis nominatur. Alterum verò genus eſt, quando ægri vnius beſtiæ mores in ſpecie referunt, quod etiā plerumque à veneno & morſu talium beſtiarum rabidarum communicatur & inducitur, qualis eſt Lycanthropia, rabies canina, lupina, ac felina. De poſteriore hoc genere dicetur *c. ſeq.* Prius quod attinet, quodque hoc capite tractamus, etiamſi ex humoribus aliqua eius delirij poſſit conſtitui differentia, & humores in iis, qui in inſaniam incidunt, varij reperiri poſſint, atque in aliis ſanguis, in aliis bilis flaua, in aliis melancholia & humor ater abundet, & propterea etiam ij, in quibus ſanguis abundat, mitius inſanire, ridere, & frequenter cantare ſoleant; qui bile abundant, temerarij ſint & iracundi; ex atro vero humore triſte & ferinum deliriū oriatur: tamen in omnibus maniacis humores in atram bilem degeneraſſe oportuit, quæ tandem igneam, vel potius malignam & occultam illam diſpoſitionem ſuſcipit.

Et ſiue homo antequam eum mania corripit, ſit ſanguineus, ſiue biliosus, ſiue melancholicus, quod è ſuis ſignis dignoſci poteſt: tamen maniacus non euadit; antequam humor quicunque etiam ſpecificam illam igneam & occultam diſpoſitionem acquirit: atque ideò curandi ratio parum diſcrepat. Hoc tamen non prætereundum, cum materia illa vel æqualiter per omnes venas diffundi poſſit, vel vno in loco præcipuè contineatur, & in alia diffundatur, ſi materia eſt in venis, vel omnibus, vel membris principalibus proprioribus, inſania eſt per-

perua & cõtinua: quod ſi vno in loco præcipuè concludatur, circa vterum vel alium, habet delirium hoc interdum quaſdam remiſſiones & interualla.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica ipſius affectus. Mania leui negotio cognoſcitur ex imaginatione & ratiocinatione deprauata, cum ægri, & falſa imaginantur, & abſurda & inepta multa agunt, & quidem ſine timore, ſed potius cum audacia, temeritate, loquacitate, iurgiis, iracundia, ſæuitate in ſe & alios, & omni animi perturbatione tanta, vt ægri beſtiarum inſtar obuios quoſque inuadant, & morſu, vnguibus, aliiſque quibus poſſunt modis noceant, nec ſibi ipſis parcant, ſed veſtes dilaniant ſuas, ac propterea cuſtodia & vinculis continendi ſint, è quibus tamen omni conatu erumpere conantur. Vigilant præterea Maniaci pertinaciſſimè, vt refert Fernelius quendam menſes 14. inſomnes duxiſſe, ac inuſitato atque admirãdo corporis robore valent, quod ratione deprauata ſolus appetitus dominatur ſpiritibus animalibus, iiſque igneis quaſi & feruidis à mentis functionibus ad neruos & muſculos totis conuerſis. Oculis multi ſunt ſanguinolenti, aſpectus toruus & truculentus.

Signa diſtinctiua Atque his notis maniam ab aliis cognatis affectibus diſcernere non erit difficile. A phrenitide differt, quod non febricitant maniaci, neque alia cerebri inflammati ſigna adſunt. A melancholia, quod non eſt cum timore & triſtitia, ſed potius cum audacia & iracundia. A Dæmoniacis diſtinguuntur maniaci, eo quod dæmoniaci, quæ ſupra humanam poteſtatem ſunt, agũt, vt quod linguis peregrinis, & quas nunquam didicerunt, loquuntur, futura prædicunt, ſæpe per vomitum particulas ferri, globos plumbeos, puluerem tormentarium, animalia viua, & alia quæ naturaliter in homine generari non poſſunt, eiiciunt, cuius rei exemplum habetur apud Hildesheimium, *ſpicileg.* 2. *p.* 286.

Signa cauſſarũ. Cauſſarum ſigna quod attinet, humorum in capite abundantium ſigna ſupra *part.* 1. ſunt propoſita: Euidentes cauſſæ ex relatione ægri vel aſtantium, & iis quæ præceſſerunt cognoſcuntur. Si ex amore ſit inſania, cognoſcitur, vt ſuprà *cap.* 9. dictum. Si ex vtero, præceſſit menſium obſtructio & alia, quæ capite præced. de melancholia ex vtero ſunt propoſita.

Signa maniæ inſtantis. Nonnulli etiam ſigna inſtantis maniæ recenſent, enumeranturque ab ipſis, capitis grauitas, aurium tinnitus & ſonitus, ſplendores oculis obuerſantes, vigiliæ immodicæ, curæ & ſollicitudines, ira ex leui occaſione, oculi caui & fixi, conſueta hæmorrhoidũ & menſium in feminis fluxus ſuppreſſio. Verùm etſi hæc & alia, quæ nonnulli recenſere ſolent, maniam præcedere conſueuerint; tamen non omnes, in quibus iſta conſpiciuntur, mania corripiuntur, ſed exẽpl. gr. ex hæmorrhoidibus & menſibus ſuppreſſis alia quoque mala excitari poſſunt; & ſymptomata modo enumerata multos affligunt, qui nunquam

maniaci euadunt. Hoc maniæ inſtantis certius ſignum eſt, ſi æger quacumque etiam de cauſſa delirare & melãcholia corripi incipiat, & ſimul in obſcœnũ & ineptum riſum pronus ſit, ſique, qui antea blandus erat, leui de cauſſa validè excandeſcat, & animo vehementer perturbetur, oculorum obtutus ſit intentus, fixus & toruus.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Malum hoc diuturnum & curatu difficile eſt, ac non ſolùm per menſes, ſed ſæpe multos annos durat, & ægros vſque ad mortem comitatur. Eſt enim atra bilis humorum omnium peſſimus & pertinaciſſimus, præcipuè ſi malignitatem induat, ac habet ſe inſtar fermenti, nec malũ ceſſat, quamdiu iſtius materiæ aliquid in corpore ſupereſt. Præterea in vſurpandis medicamentis Medico ægri non obtemperant & obediunt, nec in iſto furore perſuaderi poſſunt, vt idonea medicamenta admittant.

2. Minus tamen periculoſa eſt inſania, quæ fit cum riſu & mitioribus ſymptomatibus, quam quæ cùm ſtudio & inſigni feritate accidit.

3. Si menſes & hæmorrhoides fluant, bonum.

4. Bonum eſt, ſi aluum laxam habeant ægri: quod ſi non fiat, malum.

5. Quamquam verò curatu difficilis eſt hic morbus: tamen per ſe lethalis non eſt, & niſi ægri vel ſibi ipſis manus violentas inferãt, vel alij morbi accedant, rarò ex hoc malo moriuntur, ſed ſæpe vſque ad mortem malum id eos comitatur. Quî autem fiat, quod maniaci ſæpe tamdiu, cum tot in dięta erroribus, viuant, poſtea, *quæſt.* 2. dicetur.

6. Via ad interitum, niſi ægri ſibi ipſis violentas manus inferãt, aut ſponte in vitæ periculum ſeſe conijciant, eſt virium diſſolutio, quam afferunt vigiliæ continuæ & longæ, abſtinentia à cibo & fames, quam interdum ægri pertinaciſſime perferunt & motus violenti quibus continuo ferè exercentur.

7. Ad ſalutem verò terminatur Mania, ſi inſignis aliqua fiat per ſudorem, vel alui fluxum euacuatio, aut copioſa hæmorrhagia è naribus, hæmorrhoidibus, vtero, varicibus, vel artis præſidijs ſpirituum ille feruor, & praua qualitas remittatur & corrigatur, & humor, qui proximam cauſſam fouebat, euacuetur. De quo Hippocrates, 6. *Aphoriſm.* 21. *Si inſanis varices aut hæmorrhoides ſuperueniant, fit maniæ ſolutio.* Poteſt & huc referri *aphor.* 5. *ſect.* 7. *Poſt Maniã dyſenteria, aut hydrops, aut ἔκστασις, bonum.* Soluitur enim mania, & in alium morbum mutatur, humore vitioſo ad inferiores corporis partes robore naturę per criſin, licet imperfectam, depulſo & ad inteſtina miſſo, & per ea euacuato, aut eodem intra abdominis cauitatem cumulato, aut quando furioſa inſania in taciturnam & ſilentem deſipientiam mutatur, acrimonia humoris à natura deuicta & caſtigata. Alij tamen hic per ἔκστασιν vehementẽ furorẽ intelligunt: dũ enim ięs

tura humores coctos per criſin eſt euacuatura, vehementiſſima antecedere ſolent ſymptomata: ob materiæ motum & impetum.

Etſi verò morbus in alium morbum hic mutetur, tamen qui ſuccedit non ita periculoſus eſt, vtpote adhuc ſiens. Et morbi per criſin facti ſemper citius curãtur, ſi remedia adhibeantur, cum humores illi magna ex parte à natura victi & cocti ſint.

Indicationes.

Indicationes. Cum maniæ prima & continens cauſſa ſit feruida illa, ignea ac maligna, ſi ita appellare libeat, ſpirituum diſpoſitio, iſta verò à ſimili humore dependeat & foueatur, primo omnium humor ille vitioſus præparandus & euacuandus.

Deinde danda opera, vt idem à partibus principalibus cerebro & corde auerratur & repellatur.

Tertio, intemperies illa & diſpoſitio tum ſpirituũ, tum humorum alteranda & mutanda. Et ſi materia plus in vna parte, quam alia contineatur, cum in euacuando, tum in alterando eius partis præcipuè ratio habenda eſt. Ac cum cerebrum & cor imprimis afficiētur, ad eas partes maximè reſpiciendum. Sic & hepar & lien refrigerandus, ſi ſanguinem calidiorem ac feruidiorem ſuppeditent, ac omnino præcauendum, ne materia vitioſa amplius iterum generetur. Denique ſymptomata quæ grauiter infeſtant, vt vigiliæ, mitiganda.

Curatio.

Sanguinis euacuatio.

Vena ſectio. Inchoanda autem eſt curatio à venæ ſectione, cui ſi æger perſuaderi queat clyſter præmittatur, vel aliud medicamentum primas vias euacuans. Et omnino venæ ſectionis magna eſt in hoc morbo vtilitas, vtpote quæ non ſolum ſanguinem & humores in venis contentos euacuat, & à cerebro reuellere ac deriuare poteſt, ſed & ex accidente refrigerat. Poteſtque ſanguis hic pluribus modis peccare, vel vt cauſſa principalis, in iis ſcilicet, in quibus ſanguis abundat, vel vt cauſſa adiuuans, vbi materia maniaca miſcetur ſanguini, vel etiam vt cauſſa ſine qua non, vt alijs auxiliis locus detur. Teſtaturque Platerus, practicus experientiſſimus, vt antea etiam dictum, ſe longa obſeruatione comperiſſe, innumeros ab alijs medicis derelictos ſanguinis miſſione ſanatos fuiſſe à quibuſdam chirurgis, vel aliis, qui ex profeſſo hiſce malis ſanandis operam dabant, qui vigeſies & ſexagies quoque venas tundendo inſanos penitus ita reſtituerunt, vt poſtea incolumes adhuc longam vitam vixerint; qui in vena certa eligẽda nihil laborarunt, ſed nũc brachij, nunc pedis, hanc illamue, nunc alibi ſine diſcrimine aperuerunt. Quod remedij genus & ipſe, ſed maiori cura & prouidentia, quam illi, methodicè præmiſſis ſemper alui purgationibus, vſurpauit.

Primo ergo vena aliqua viſui & tactui magis obuia in brachio, & præcipuè in ſiniſtro aperienda: *Quænam vena aperienda.* Deinde in manibus, ſaluatella, in pedibus, maximè in feminis, ſaphena, vel quæ ad pollicem pedis excurrit. Varices quoq; ſi in cruribus vel alibi apparent, cum magnam

guam copiam melancholici humoris ad eum locum detruſi contineant, aperiantur, hæmorrhoides, ſi fieri poteſt, prouocentur. Cum enim à mania preſeruare ſoleant, & ſponte apertæ à mania liberent, Medicus naturam imitari, ac materiæ inclinationem ſequi debet. Menſes quoque in feminis, ſi debito modo non fluant, prouocentur. Venæ etiam frontis in pertinaciore malo aperiendæ, vt & venæ narium ſetis, vel millefolio immiſſis. Verùm venæ iſtæ non omnes ſimul aut cõtinuò aperiendæ, ſed per interualla, interiectis humorum præparationibus & euacuationibus, de quibus mox dicetur. Maxima enim curationis ſpes in his magnis euacuationibus, ſanguinis ſcilicet & humoris melancholici, per vices factis, ſita eſt. Perpendendus autem ſanguis, qui effluit. Si enim ſit nigrior, copioſius euacuandus; ſi rubicundior, parcius.

Poſt venæ ſectionem æger cibo & potu reficiendus, & ſtudendum, vt nocte ſequenti dormiat, quod ijs medicamẽtis, quæ poſtea proponentur, perfici poterit.

Multis quoque profuit, hyrudines ad tempora & poſt aures & ad anum, ſi hæmorrhoides ſuppreſſæ ſint, apponere.

Humoris præparatio.

Materiæ morbificæ præparatio Venæ ſectione & ſanguinis euacuatione peracta ad materiæ præparationem accedendum, eaque ſæpius repetenda ac diu continuanda, atque à leuioribus ad fortiora progrediẽdum. Leuiora ſingulis ſeptimanis exhiberi poſsũt, fortiora ſingulis menſibus exhibenda, atque inter ea per vices, vt iam dictum, venę ſectio, ſi opus ſit, repetenda. Præparantia ſunt refrigerantia & humectãtia, quæ atræ bili conueniunt ex borrag. bugloſſ. viol. nymph. lactuca & alijs ſup. *p.1.c.13.* propoſitis ſimplicibus. Et licet medicamenta quædam ſimplicia non ſemper vtraque qualitate huic morbo cõueniant: tamen alijs admixtis, quod deeſt, poteſt ſuppleri. E quibus talia vel ſimilia parari poſſunt.

℞. Aq. borrag. nymph. an. ℥.vj. *ſyr. borrag. viol. nymph. an.* ℥.ij. M. propinentur tribus vicibus.

Vel ℞. *Rad. bugloſſ.* ℥. ij. *glycyrrh.* ℥. j. *ceterach. fumar. endiu. an.* M.j. *ſem.* 4. *frig. maior. an.* ℥. j. *tamarindor.* ℥. ß. *flor. cordial. an.* P. ij. Coq. in aqua pura.

Colat. ℞. ℥. x. *ſyr. viol. de pomis, nymph. an.* ℥. j. ß. F. potio pro tribus doſibus, vel colat. adde *ſacch. de pomis an.* ℥. ij. parum ebulliant. F. iul. qui aromatizet. pulu. ſant citr.

Vtile eſt & ſerum lactis, quod non ſolum ad humorem atrum eſt præſtantiſſimum medicamẽtum, ſed & tale, ad quod vſurpandum facilius perſuaderi poſſunt ægri: cui addi poteſt ſyrup. violar. vel roſar. ſolut. de fumaria.

Purgatio.

Poſtea purgantia vſurpanda, & prout bilis vel ater humor plus abundat, ita ad hunc vel illum magis reſpiciendum: & vſurpandum rhabarb. ſena, epithym. polypod. el. diacatol. diaſen. &c. Cocta vel diſſoluta in ſero lactis, addito ſyr. roſar. ſolut. vel viol. ſolut. *Purgatio.*

Inter fortiora ſunt hellebor. nigr. alb. lap. lazul. Confect. Hamech. Ven. & ex ea parata medicamenta, quæ & ob humoris con-

tumaciã neceſſaria ſunt, & quod minori doſi exhiberi poſſint ægris etiam ignorantibus. Ægri enim in hoc morbo non facile obtemperant, ideoque fallendi ſunt, & medicati vini vel alia forma, quæ commoda videbitur, ipſis exhibenda medicamenta.

℞. *Rad. glycyrrh.* ℥. j. *polypod.* q. ℥. ij. *helen.* ℥. ß. *ſem.* 4. *frig. maior. an.* ʒ. j. *lingu. ceruin. capill. Ven. ceterach, meliſſ. fumar. an.* M. j. *epithym.* ℥. ß. *tamarind. paſſular. an.* ℥. j. coq. in aqua ſimpl. In colat. infundantur, *fol. ſenæ.* ℥. ij. *rhabarb.* ℥. ß. *hellebor. nigr.* ʒ. ij. *flor. cordial. an.* P. ij. *ſem. ocym. fœnic. an.* ʒ. j. *cortic. citri.* ʒ. ij. *galang. zedoar. an.* ʒ. j. ß. *cinnamon.* ʒ. ij. *ſpic. Indic.* ℈. j. Poſtea ebulliant & colentur. Colat. adde *ſucc. pomor. dulc. borrag. vel violar. an.* ℔. ß. *ſacch. q. ſ.* Coquãtur ad ſyrupi dilutioris conſiſtentiam. Vel quod commodius rhabarb. non ſimul infundatur, ſed cum cinnamomo nodulo incluſum in ſyrupo ſuſpendatur.

Vel paretur tale diacydonium.

℞. *Polypod.* ℥. j. ß. *epithym.* ℥. j. Coq. in aquæ puræ ℔. j. vel ſ. q. colentur. Colat. add. carn. cydoniam coctam, & exprimatur. Expreſſioni addat *ſacch.* ℔. j. Iterum Coq. ad formam diacydoniati, cui inſperge ſub finem *pulu. mechoacan. vel potius rad. ialap.* ℥. j. *ſantal. citr. zingib. an.* ʒ. j. M. Doſis eſt ad ℥. j. Vel exhibeatur hic puluis aliquoties.

℞. *Fol. ſen. el.* ℥. j. *ſem. aniſi, fœnicul. an.* ʒ. j. *glycyrrhiz. flor. viol. an.* ʒ. ß. *cremor. tartari* ʒ. vj. F. puluis, cuius doſis ʒ. j. vel ʒ. j. ß. Si minor doſis, vel fortior operatio expetitur, addere licet lap. lazuli, vel diagr. ℈. j. Vel paretur talis puluis.

℞. *Lap. Lazuli* ʒ. j. ß. *dacryd. vel extract. ſcammon.* ℈. j. *turbith.* ʒ. j. *ſenæ* ℥. ß. *epithym. cremor. tartari an.* ʒ. ij. *ſem. aniſi, cinnamom. cortic. citri, an.* ʒ. j. *croci* ℈. ß. Fiat puluis, cuius doſis ʒ. j. vel ℈. iv. prima vice exhibeantur. Vel paretur talis potio.

℞. *Cortic. helleb. nigr. præpar.* (quod fit, ſi ſ. q. aceti vel vini cũ ſem. aniſi aut in aq. vel decocto dilutiore fœnicul. vel aniſi 24. horis in balneo macerentur, & poſtea liquore effuſo rad. aſſeruentur) ℥. ij. *fol. ſen. follic. ſen. an.* ℥. j. *ſem. fœnicul. aniſi, an.* ʒ. vj. *flor. cordial. an.* M. ß. *cortic. citri* ℥. ß. Macerentur in menſur. vini albi tenuis duabus, colentur ſine expreſſione, & per manicam Hippocr. traiiciantur ac dulcorentur iulepo roſar. & violar. atque aromatizentur ſantal. citrino.

Et imprimis hellebor. niger vtilis eſt: Ideoque eius extract. vel in forma pilular. vel Syrup. exhiberi poteſt.

Vt ℞. *Extra. hellebor. nigr.* ℈. ij. *ſyr. viol.* ℥. j. ß. *borrag.* ℥. ß. M. Si hæc non ſuffecerint, poteſt exhiberi Ven. & ex eo parata medicamenta.

Tandem Elleborus albus, quo antiqui frequentiſſimè in talibus morbis vſi ſunt, adeo vt in prouerbio eos, quos inſanire dicere volumus, Elleboro purgandos eſſe dicamus, ſed cautè, adhibendus, & corpus ad eius vſum rectè præparandum; de qua re videantur tum alij, tum Heurn. *lib. 2. meth. ad praxim cap. 21.* & Ioan. Baptiſta Codronchius *in Commentario de Elleboro.*

Cor & Cerebrũ roborantia. Purgatione vna atque altera peracta, ea ſimul vſurpanda, & interijcienda, quæ cor & cerebrum corroborant, ſanguinem & ſpiritum mundant, ac fuliginoſas exhalationes diſcutiunt. Qualia parantur ex roſis, violis, nymphæa, bugloſſ. borrag. fl. tunic. meliſſa, ſcorzonera, cortic. citri, pomis odorat. ſp. diamarg. frig. confect. de hyacintho, Alkermes: quæ ipſa vna opera humorem atrum alterare & præparare poſſunt.

Vt ℞. *Conſeru. roſar. incarnat. borrag. bugloſſ. an.* ℥. *j. cortic. nymph.* ℥. ß. *citr. condit.* ℥. ß. Affunde *aq. borrag. bugloſſ. violar. nymph. roſar. an.* ℥. j. M. diligenter in mortario marmoreo & colentur. Colaturæ adde, *ſucci citri, granat. ſyr. tunic. an.* ℥. *j.* Traijciantur per manicam Hippocratis addendo cinnam. ſantal. citr. an. ʒ. j. F. Potio clara.

Vel propinetur ſeq. aquæ cochl. j. atque alterum mane, ieiuno ventriculo, & veſperi ante ſomnum:

℞. *fl. anth. borrag. an.* P. iij. *hyperici* P. ij. *rad. bugloſſ.* ℥. j. *nymph.* ℥. ß. *croci orient.* ʒ. *j. pomor. cydonior. conciſ.* nu. ij. *vini alb. opt.* ℔. ij. Bene cōciſa & piſtata ſimul ſtent per diem naturalem in infuſione: hinc ponantur in B. ad digerendum per d. 15. poſtea deſtillentur in vaſe vitreo, duabus vel tribus vicibus cohobando. Aquam deſtillatam ſerua.

Vel ℞. *Conſeru. roſar. violar. bugloſſ. borrag. tunic. an.* ℥. j. *meliſſ. cortic. citr. condit. lactuc. Ital. condit. an.* ℥. ß. *pulu. ſem. ocym. ſp. diamarg. frig. diarrhod. abbat. an.* ℈. ij. *confect. Alkermi.* ʒ j. Cum Syrup. nymph. & ſucc. citri. Fiat electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. violar. borrag. bugloſſ. an.* ℥. j. *nymph.* ℥. ß. *Tinct. Corallior.* ʒ. j. *Cum ſyr. de pomis.* F. Electuarium.

Aliud ℞. *Myrobal. chebul. cond. nuc. Ind. cond. an.* ʒ. vj. *rad. bugloſſ. cond.* ℥. ß. *ſcorzoner. cond.* ʒ. *ij. Conſeru. verounic.* ℥. *ij. roſarum Vitriol.* ℥. *j. borragin.* ℥. ß. *Spec. el. de gemm.* ℈. *ij. hyacinth. præpar.* ℈. j. *ſpir. margarit.* ℈. j. Cum *ſyr. violar.* M. pro Electuario, duplici folio auritegendo, de quo mane & veſperi quantitas nucis Caſtaneæ exhiberi poterit. Vel paretur talis puluis.

℞. *Sem. ocym. ſantal. citr. cortic. citr. an.* ʒ. j. *fl. cordial. an.* ℈. j. *meliſſæ.* ʒ. ß. *margarit. præparat. Sp. el. de gemm. frigid. de hyacintho an.* ℈. j. Fiat puluis. Commendatur etiam ſequens puluis, qui tamen potius Rabiei conuenire videtur.

℞. *hepar & cor lucij piſcis vnius*, ſiccetur, & puluerifetur, add. *puln. Corall. rubr. crud. ſuccini citr. crudi, granor. pæon. an.* ℥. ß. *Theriacæ antiq. exicc.* ℥. *j.* M. pro puluere, cuius doſis ʒ. j. in aq. fol. brixi, per 8. dies continuanda.

Poſſunt ex eodem puluere & ſpeciebus diamargar. frigid. cordial. temperatis, confect. de hyacinth. rotulæ vel morſuli parari.

Somni conciliatio. Et cum vigiliæ in hoc malo ſint pertinaciſſimæ, vt ægros nonnunquam per aliquot menſes non dormiuiſſe obſeruatum ſit, ſomnus tam externis, quam internis medicamentis prouocandus, de quibus ſupra capite primo dictum.

Monendum tamen hîc, ſomniferorum non eandem eſſe naturã. Quædam enim licet ſomnum inducant, ſpiritus tamen magis turbant, & vbi ægri euigilant, longè inquietiores, quàm antea, euadũt, ac malum curatu difficilius reddunt, qualia ſunt hyoſcyamus, ſolanum furioſum; imò nec opiũ ipſum, niſi corrigatur, ab hac noxa immune. Et ſicut nemo vino, vel ebrietate, quæ etiam ſomnum inducunt, maniacos ad ſomnum deducere audet: ita quoque, cum hîc non ſolum ſomnus quæratur, ſed ſomnus quietus & hinc ſpirituum quietatio, ea eligenda, quæ ſimul ſpiritus quietos reddunt.

Inter Externa commendatur ſuccus ſedi maioris recẽs expreſſus, capiti impoſitus, & aqua eiuſdem. Vtilis eſt & aqua ſolani & papaueris.

Inter interna à nonnullis laudatur mandragora, quod non ſolùm ſomnum inducat, ſed & ſpiritus quietos reddat, ac, vt Dioſcorides habet, etiam bilem atram vomitu educat, ſanguinẽque & ſpiritus puriores reddat. Coquuntur autem radices in vino bono & decoctum exhibetur.

Empirica & ſpecifica.

Occurrunt etiam quædam Empirica apud Authores, quorum probatio eſt penes experientiam. Commendatur cerebrum arietis nondum venerem experti, ſi nimirum caput vno ictu ipſi amputetur, & totum cum pelle, cornibus ſaltem abiectis, coquatur, cerebrumque poſtea cum farina additis cinnamomi, gingiberis, nucis moſch. macis, caryophyll. an. ℥. ß. (forſan ʒ. ß.) ſuper prunis miſceatur, & in partes tres diuiſum mane exhibeatur, ita vt poſt ſumptum medicamentum duabus horis nihil comedat, ac in cæteris quoque rectam diætam obſeruet.

Retulit mihi nuper quidam vicinæ Eccleſiæ Paſtor, in ſuo pago intra triduum ſanatum fuiſſe maniacum exhibito canis cerebro cocto (addebat, vnius coloris canem eſſe debere) affirmabatque, ſibi præterea alios tres notos eſſe, qui eodem medicamento ſint ſanati. Alij commendant emulſionem ex ſem. papauer, albi, nuc. iugland. ſemin. nigell. cannab. granis iuniperi, thur. factam cũ cereuiſia calida. Specifica etiam proprietate huic malo reſiſtere creditur radix nymph. luteę, quæ menſe Maio effoſſa, Luna decreſcente in teſſellas diſſecanda, & cũ aceto vini leniter decoquenda, hinc rurſus exſiccanda in vmbra, & in pollinem redigenda, inque vſum reponenda, de qua Maniacis mane & veſperi ʒ. j. vel ʒ. j. ß. cum tribus cochl. prædicti aceti ex decoctione reſeruati propinetur. Commendantur & folia buxi.

℞. fol. buxi num. ix. ſcindantur in minimas particulas, & exhibeãtur in vno atque altero cochl. aq. lauend. ieiuno vẽtriculo (præmiſſis tamen præmittendis) &c, & ſi fieri poteſt, ſudor eliciatur: repetaturque hæc doſis ſemel atque iterum.

Nonnulli imprimis laudãt ſanguinem aſini ex venis poſt aures emiſſum. Venas poſt aures aperiunt, ſanguinemque linteolis mundis nulli vſui antea expoſitis excipiunt, eaque ſiccant

aquæ ex his vnum digitos duos latum, pollicem verò longum, accipiunt, & in hauſtu aquæ fontanæ macerant, aquamque illam manè tribus diebus exhibēt, dantque operam, quantum poſſibile, vt æger ſudet. Nonnulli valde laudant Decoctum Anagallid. fl. purpureo.

Quò pertinent & Amuleta, quæ à nonnullis commendantur, quibus etiam penes experientiam eſto iudicium: Radix Eringij, bryoniæ, hyperici de collo geſtata. Adamas ſiniſtro lacerto alligatus, lapis Lazuli geſtatus, lapis Chelidonius rufus panno illigatus, & ſub ſiniſtra detentus, corium ſeu cutis capitis humani præparata pro cucufa impoſita.

Chymici commendant *ſaccharum* Plumb. *& liquorem ſeu tincturam Corallior. lap. Armeni, lap. Lazuli, ſapphiri, ſpir. margaritarum, Sal. Angelicæ, Pimpinellæ*, & alia.

Laudatur & Nitrum, neque ſine cauſſa: Cum enim malum hoc ab impuris, feruidis & inquietis ſpiritibus ortum habeat, Nitrum non ſolum omnem fumum craſſum, & flammam fumoſam clarefacit, ſed & volatilia figit, ideoque cereuiſiæ dum feruet aliquid nonnulli adijciunt. Ita enim non ſolùm cereuiſia purior & clarior redditur, ſed & obſtructiones aperiuntur, craſſities & fuliginoſa ſanguinis, ac ſpirituum diſpoſitio emendatur.

Vtilis eſt & ſpir. vitrioli, præcipuè ſi ſit mania ex iracundia, aut cum iracundia multa coniuncta. Iracundia enim affectus maximè reſiſtit ſpir. vitrioli.

Topica.

Quantum ad Topica, ſi æſtus & furor vehemens ſit, repellentia mox inter initia applicentur, vt oxyrrhodinum addito oleo aneth. aut chamæmel. & aliis, de quibus ſupra *part.* 1. *cap.* 12.

Circa quorum vſum hoc obſeruandum, vt humectantia potius præpolleant, quam refrigerantia, ideòque merè frigidis vix vtendum, ſed flor. chamæmel. aliquid addendum, vel poſt adhibenda reſoluētia & diſcutiētia. Deinde topica nō actu frigida, ſed tepida applicanda. Commodè ergo caput fouetur ol. viol. nymph. cui aliquid ol. chamæmel addatur, vel omentum agni tepidum capiti admoueatur, vel foueatur caput decocto maluæ, viol. lactuc. nymph. chamæmel. ſem. lini, aneth. papau, lactuc, fl. ſtœchadis, roſarum, vt & ſucco polygoni, plantag. vel aquis deſtillatis eorundem, vel ſimilibus,

Vel ℞. *herb. verben. ſi agar. an.* M. j. *beton.* M. ij. *ſem. cannabis* ℥. j. ß. *coriand.* ℥. ß. *milij* ℥. j. Inciſa & contuſa includ. ſacculo ex tela linea parato, qui in vino coquatur, & vertici calida admoueatur.

Vel ℞. *herb. verben.* M. j. ß, *ſabinæ, lupuli an.* M. j. *placentam roſarum* nu. j. *granor. iuniperi* ʒ. vj. Conciſa groſſo modo indantur ſacculo in aqua cōmuni coquēdo, & vertici imponendo

Vel ℞. *Aq. plantag. ſemperuiui, ſolani an.* ℥. ij. *ol. roſac.* ʒ. j. ß. *aceti* ℥. ij M. pro oxyrrhodino. Vel imponatur capiti ſequens placenta ſeu cataplaſma:

℞. *Placentam roſarum* num. j. *granor. Iuniperi* M. ß. *ſem. lact. ne.* ʒ. j. *papa. nigri* ʒ. ij. *ſpir. vini* ℥. ß. *albumi*

onij. Contundantur cum ſ. q. aq. Roſarum, in fine addendo ſeminis carui, vel cumini parum. Fiat placenta, quæ vertici imponatur.

Singularia repellentia in hoc affectu eſſe perhibentur ſuccus ex cancris viuis cōtuſis linteo exceptus, qui fronti applicetur, & quoties ſicceſcit, mutetur, & renouetur. A Chimicis mirè laudatur

Nota. Balſ. *Plumb.* quod frōti & temporibus iniungendum ☉ præparatum, quod cum modico *Camphoræ in aq. nymph.* diſſolutum cum petiis capiti applicatur. Tinctura ſantali rubri cum aq. roſarum præpar. in cuius ℥. v. diſſoluantur Camphor. ℈. ix. Moſchi ℈. v. & calidè capiti raſo imponantur.

Commodiſſimæ ſunt lotiones capitis, quas vt conſuetas, facilius quam alia medicamenta, ferunt ægri, quæ ſi ſymptomata vrgeant, ſingulis diebus ſemel, vel etiam bis vſurpentur. Intermittendum autem eſt in lotionibus hîc lixiuiū cum nimium ſiccet, ſed aqua dulcis ſufficit cum ſpeciebus modo dictis. Vtilis & hic Sacculus.

℞. *Sem. cannabis* ℥. iv. *coriandr. milij an.* ℥. ß. *herbar. fragar. beton. an.* ℥. ij. ſacculo inſuta coquantur in cereuiſia & capiti applicentur.

Corpore euacuato nonnulli etiam calidiora diſcutientia adhibent, recipiunt herbas cephalicas, eaſque in aqua fontana coquunt, poſtea parant ſacculum ex baccis lauri & rad. hellebori nigri contus. an. q. ſ. ſacculumque iſtum in decocto modo dicto parum coquunt, hinc diebus 9. continuis caput iſto decocto fomentant, & poſtea ſacculum ſuturæ coronali imponunt, vnde humores vitioſi per omnia capitis emunctoria euacuantur. Docet enim experientia, elleborum nigrum in morbis melancholicis non ſolum intus, ſed & extra vtiliter adhiberi.

Cauteria ſuturæ coronali applicata maximè vtilia ſunt, vt ſcribit Gordon. *cap. de Mania*; probatque id experientia cuiuſdam maniaci, cui cùm eſſet vulnus inflictū capiti cum fractura cranij. quamdiu fuit vulnus apertum, tamdiu bene habuit; vulnere ſanato, reuerſa eſt mania.

Cordi quoque proſpiciatur. Etenim cum vehementer iraſcantur maniaci, & feroces ſint, magnum æſtum circa cor eſſe credibile eſt, qui omnino mitigandus.

Ergo imponatur cordi tale Epithema.

℞. *Aq. roſar. nymph. an.* ℥. iij. *borrag. acetoſ. an.* ℥. ij. *flor. roſar. rubr. ſem. ocym. ſantal. citrin. rubr. an.* ʒ. ß. *camphor.* ℈. vj. Tepidè regioni cordis applicetur.

Vel ℞. *Vng. roſac. ol. violac. nymph. an.* ʒ. ij. *pulu. roſar. rubr. ſantal. citr. rubr. an.* ℈. ß. *camphor.* ℈. vj. M. F. Vnguent.

Vel ſacculus talis paretur.

℞. *flor. roſar. rubr. viol. bugloſſ. an.* M. j. *meliſ.* M. ß. *ſem. ocym. rad. rhod. ſantal. citr. an.* ʒ. ß. *camphor.* ℈. v. F. Sacculus, qui vel ſiccus vel aqu. roſac. aut vino madidus cordi applicetur.

Ad totum corpus temperandū acreſque vapores diſcutiendos balneum tepidum aquæ dulcis vſurpetur cum herbis refri-

gerantibus & humectãtibus, aut temperatis.

Lotionibus quoque & frictionibus externorum vapores feruidi à capite reuellantur & diſſipentur.

De furore vterino.

Furor vterinus maniæ ſpecies. Pertinet ad maniam, & peculiaris eius ſpecies eſt illa inſania, quæ vulgo furor vterinus dicitur, cum fœminæ in inſania illa Venerem potiſſimum appetunt, vel ea non ſatiari poſſunt.

Eius cauſſa. Cuius cauſſa eſt, vel ſemen copioſum ob Plethoram; aut vaſorum ſeminariorum feruorem genitum. Vel ſi ſemen præternaturalem caliditatem & acrimoniam acquirat, & viroſum quaſi euadat ex humoribus ſalſis, ſeroſis, bilioſis & acribus, qui ſemini permiſcentur.

Hinc enim ſi ſanguis feruidus in caput feratur, maniam inducit. Cuius imminẽtis ſignum eſt, ſanguinis in mammis collectio. De quo Hippocrates, 5. *aphor.* 40. *Quibus in mammis sãguis colligitur, furorem ſignificat.*

Curatio.

Curatur hoc malum, ſi nimius ſeminis prouentus prohibeatur, aut legitima Venere euacuetur, vel medicamentis abſumatur, ardorque illius emendetur, & ſi humores vitioſi & acres ſemini permiſti illud vitioſum & acre reddant, ſi illi humores euacuentur, ſeminiſque caliditas & feruor remittatur.

Refrigerant ſemen, & eius feruorem extinguunt, vel etiam ſiccando, (in qua claſſe etiam ſunt quædam calida) vel etiam occulta qualitate abſumunt, lactuca, portulaca, mentha, quæ peculiari vi Venerem extinguit, ſemen viticis, inde agni caſti dictæ; vnde ad maniam ex ſemine & retentis menſtruis tale fiat Electuarium.

℞. *Sem. agni caſti, gr. iuniperi, an.* ʒ. iij. *myrtill.* ℥. ß. *ſem. portulac. lactuc. pæon. an.* ʒ. j. F. puluis, & cum melle crudo Elect. de quo ʒ. j. exhibeatur ante prandium & veſperi cubitum ituro.

Reliqua quæ venerem reprimunt, ex *cap.* 10. de amore inſano petantur.

Diæta.

Diæta. Quæ in diæta ſint obſeruanda ſupra *part.* 1. *c.* 13. dictum. Quibus ſaltem hæc addimus; cauendum eſt ſtudioſè, ne æger ſolus relinquatur, vel inter ignotos, vel quos contemnit, aut odio habet. Si opus, vinciantur & vinculis cohibeantur ægri, & omnia circa ægrũ ita comparentur, vt delectetur potius quam offendatur: qua in re aſtantium prudentia opus eſt, vt interdum ipſis aſſentiatur, non tamen ipſorum delirium confirment. Suauis muſica maniacos ſæpiſſimè demulcet, vt exemplum Saulis Iſraëlitarũ Regis teſtatur.

Caueat & ſibi Medicus, ne aliquid damni patiatur; cũ ſæpe odium erga Medicum blandis verbis occultent ægri. Somnus, quibus fieri poteſt modis, prouocetur. In cibo dulcibus & acribus quæ calidos humores generant, abſtinendũ. Vino quoq; æger abſtineat. Neque enim ignem igni addere conuenit. Ac ſi omnino concedendum videatur, detur tenue, & diluatur, ac temperetur, aq. violar. bugloſſ. roſar. nymph. ſantalis, iulepo roſar. violar. Quo

in re conſuetudini aliquid dandũ. Qui enim vino aſſueuerunt, minus eo offenduntur, cùm exhilaret, modò moderatè ſumatur, vel, vt dictum, diluatur. Aluus ſeruetur aperta.

QVÆSTIO. I.

Qui fiat, quod Maniaci & Melancholici interdum peregrinis linguis loquuntur & futura prædicunt.

Sunt quidem nonnulli, qui hypotheſin quæſtionis in dubium vocant, negántque, vel melancholicos, vel maniacos peregrinis linguis loqui, vel futura prædicere poſſe: ſed cùm nimiis agitationibus moueãtur, linguámque etiam variè agitent, & ſæpe ſonos inconcinnos edant, accidere exiſtimant, vt cùm vulgus illos intelligere non poſſit, putet, eos Latinè, Grecè aut Hebraicè loqui.

Mira hiſtoria. Verum enimverò non eſt, vt de hiſtoriæ veritate dubitemus; cùm fide digni Authores teſtentur, rem ita ſe habere. Refert enim Antonius Guainerius, *tract.* 15. *cap.* 4. ſe ruſticum quendam melancholicum vidiſſe, qui ſemper Luna exiſtente combuſta carmina componebat Latina, & trãſacta combuſtione circa duos dies ad aliam Lunæ combuſtionem ne verba Latina proferre poterat. Idem & alij Medici teſtantur. Rhaſes refert quoſdam melancholicos ex illiteratis literatos euaſiſſe, & ea prædixiſſe, quæ euentus comprobauit. Eraſmus Roterodamus *in Encom. medic.* narrat: Quendam Spoletanum ad ornata locutum eſſe, quæ nunquam didicerat, recuperata verò valetudine, & vermibus ope medicamentorum pluribus eiectis, ea loqui amplius non potuiſſe. Refert quoque Foreſtus, *lib.* 10. *obſeru.* 19. mulierem melancholicam cantiunculas Latinas & hymnos cantaſſe, quos nunquam didicerat. *Et ibid. in Schol.* ſe vidiſſe puerum nautæ filium, qui cùm in capite eſſet vulneratus & deliraret, ſemper lingua Germanica optimos Syllogiſmos fecerit, quos poſtea, cùm curatus eſſet, facere neſciebat.

Cauſſas huius rei alij alias afferũt. Quidam enim ex aſtris eaſdem deducere conantur, inter quos eſt Guainerius, qui *loco modò allegato*, vbi pluribus de hac quæſtione agit, ex hypotheſibus Platonicis & Aſtrologicis quibuſdam ita hac de re philoſophatur. Animam, inquit, ante infuſionem in corpus omniũ rerum notitiam poſſidere, ſed eam aboleri quodammodo & obfuſcari corporis, cui infunditur, vnione & ergaſtulo. Recuperari verò per doctrinam, vel per influxum, vel per impreſſionem planetæ, qui natiuitatis tẽpore infuſionis animæ præſidebat. Et huius impreſſionis tantam vim eſſe, vt animam donet poteſtate talia efficiendi, qualia ipſæ ſtellæ efficere poſſunt, faciendi ſcilicet ex ſano ægrum, ex ægro ſanum, & alia multa. Verùm huic poteſtati reſiſtere corpus & ſenſus corporeos; quibus ligatis, quod fiat in melancholia, poſſe ſtellas ſuas influentias perfectius animæ communicare. Atque ita melancholicum illiteratum poſſe fieri literatiſſimum, & futura quoque prædicere.

Verùm magna petita ſunt, quæ præſup-

ponit, & ſibi concedi poſtulat Guainerius, animam ſcilicet in corpus infundi, ex ſe omnium rerum notitia præditam, per infuſionem in corpus obliuione rerum antea cognitarum capi, eamque ſtellarum influxu rurſum excitari, quæ ipſi non conceduntur.

Deinde etſi concedamus ipſi, aſtra ad temperamentum immutandum multa poſſe, vel etiam inclinationem ad linguas aut alias diſciplinas imprimere, hoc tamen concedi non poteſt, aſtra ipſam linguarum, vel aliarum diſciplinarum notitiam inducere poſſe. Hoc enim ſi poſſent, quandoque etiam ſanæ mentis homines ſine doctrina ad talem notitiam peruenire poſſent. Neque deprauati ſenſus plus poſſunt conferre ad recipiendum aſtrorum fluxum, quam bona eorum conſtitutio. Neque melancholici & maniaci planè à ſenſibus abſtracti ſunt.

Alij humori melancholico id tribuunt. Nam plurimos qui ingenio & artibus excelluerunt, vel in adminiſtrandis Rebuspubl. aut aliis rebus perficiendis plurimũ præſtiterunt, melancholicos fuiſſe deprehenſũ eſt, etiã facultatẽ linguis peregrinis loquendi, ac futura prædicendi melancholiæ tribuunt, Melancholiamque humanam animam ad res miras diſponere dicunt. Et ſicut vinum immoderatiùs hauſtum mores hominum immutat; ita etiam humorem melancholicum, ſi plus iuſto abundat, vel à naturali temperie deſciſcat, mentem hominis immutare, & eam ad res mirabiles perpetrãdas diſponere putãt.

Quibus & addunt illud, quod Ariſtoteles 7. *Eudem. capit.* 14. Melancholicos eſſe εὐθυονείρους, id eſt, recta habere ſomnia ſcribit. Verùm enimverò nec opinio iſta aſſenſum meretur. Etſi enim hoc ſuo modo concedatur, melancholicos eſſe ingenioſos, de quo in Inſtitut. *lib.* 3. *part.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 2. dictum: tamen ea, quæ ſupra hominis vires ſunt, melancholia efficere non poteſt, qualia ſunt peregrinis linguis loqui, & futura prædicere. Etenim etſi in homine ad omnes linguas diſcendas ſit aptitudo; tamen omnes linguæ vſu diſcuntur; & futura prædicere ſolius Dei eſt, aut eorum, quibus id communicat. Et quod Ariſtoteles dixit, melancholicos eſſe εὐθυονείρους, eo nihil aliud voluit, quam eos clara habere ſomnia, qualia etiam ſolent eſſe matutina, non ita obſcura, qualia pituitoſi & bilioſi habent. Neque etiam ebrietas præſtare id poteſt, vt homo aliquid vltra vires naturales agat. Etſi enim ebrij multa confidentius agant, atque audaciores facti voculas aliquas, quas aliquando didicerant, vel Græcas vel Latinas proferant, & ſæpe magis diſerti, quàm ſobrij videãtur: tamen plura non poſſunt in hac re præſtare, quàm didicerunt.

Atque ita quamquam concedi poſſit, & ab ebriis ac melancholicis nonnulla rectius perfici, quàm dum ſunt ſobrij & ſani; tamen id verum ſaltem eſt de iis quæ antea didicerunt. Nam & vinum & melancholia, vt Ariſto-

teles *ſect.* 30. *problem.* 1. habet, πνευματώδη ſunt, & ad ciendos ſpiritus, à quorum alacritate omnis ingenij vis pendet, plurimum poſſunt.

Ridicula ratio. Non multum ab hac ſententia differt opinio Iani Huarti Medici Hiſpani, qui *cap.* 7. *ingen. ſcrutin.* ſcribit, Latinæ linguæ magnam eſſe cum anima rationali conſonantiam; & eſſe quaſdam naturas, quæ peculiariter linguis inueniendis accommodatæ ſunt. Ideòque ſi per morbum illud temperamentum in cerebro excitetur, quod elegantiſſimæ alicui linguæ neceſſarium eſt, illicò linguam Latinam hominem obuiam habiturum, & vocabula Latina etiam citra deliberationem ei occurſura ſcribit.

Verùm nec hæc opinio probabilis. Etenim præſupponit nondum conceſſum: Primùm homines habere ad linguas inueniendas peculiarem diſpoſitionem. Secundò delirantes ſaltem lingua Latina loqui, ac linguam Latinam maximam habere cum anima rationali conſonantiam. Quorum & hoc nullo fundamento nititur: & obſeruatum, melancholicos non ſolùm Latinè, ſed & Græcè & Hebraicè locutos eſſe. Et quamuis, vt ſuprà *cap.* 5. dictum, concedamus, ex morboſa cõſtitutione diſpoſitionem in cerebro aliquam concitari poſſe, ob quam homo ingenioſior euadat, quàm ſanus fuit, vt eius rei exempla *l. c.* attuliſmus: tamen ad id, quod ſupra hominis vires perficiendum nec melancholia, nec alia morboſa conſtitutio diſponere poteſt.

Alij ergo, cùm harum rationum nullam verò conſentaneam videant, ſtatuunt Dæmones, qui morbis ſeſe immiſceant, permittente Deo, horum effectuum authores eſſe. Morbis enim naturalibus ſimilia multa ſæpe pati eos, qui a dæmonè vexantur, teſtatur hiſtoria, quam habet Fernelius 2. *de abd. rer. cauſſis cap.* 16. de Iuuene quodam, qui pro epileptico habitus, & in tertium menſem curatus fuit, donec tandem tertio menſe dæmon totius mali author ſe tum Latinè tum Græcè loquendo prodidit.

Quorum opinioni & nos aſſentimur; modò rectè explicetur. Non enim omnia, quæ patiuntur melancholici & maniaci, dæmonibus attribuenda. Etſi enim ſæpiſſimè ſine vlla corporis morboſa diſpoſitione, Deo permittente hominem obſidere & occupare dæmon poſſit, qui verè obſeſſi dicuntur, & ſunt: tamen quandoque morbis, & præcipuè melancholicis ſeſe immiſcet dæmon, & forſan frequentius hoc accidit, quàm ſæpè creditur. Ita in hiſtoria Euangelica apud Lucam *cap.* 13. *v.* 12. mentio ſit mulieris, quæ habebat πνεῦμα ἀσθενείας ſpiritum infirmitatis annos octodecim, quæque erat contracta, nec omnino poterat caput erigere. Et præcipuè, vt dixi, humori melancholico ſeſe immiſcet dæmon, vnde etiam melancholia *balneum diaboli* dicitur. Melancholici enim & atri humoris ea natura eſt, vt varia phantaſmata & deliria pariat, metum, mœſtitiam, ferocitatem, & alia multa excitet. Dæmon er-

go tali occaſione abutens, & ſe humori melancholico immiſcens multa edit, quæ vulgus ſæpe morbo adſcribit; cùm tamen adſcribenda ſunt dæmoni. Alia nimirum humori vitioſo, alia dæmoni adſcribenda ſunt. A melancholia eſt mœſtitia, timor; ab atra bile ferocitas, iracundia; ab vtraque delirium, vigiliæ. Si verò in delirio multa miranda accidũt, ſi ægri ad deſperationem adigantur, ſibi ipſis & aliis noceant, ſi ad impia ſtimulentur, aut ad maledicendum Deo incitentur, vt eius rei exempla aliquot habet Platerus *lib. 1. obſeru. p. 44. & ſeq.* eam iam à Dæmone prouenire credendum eſt; etſi aliis indiciis ſeſe is non prodat. Si verò æger iam linguis, quas numquam didicit, loquatur, futura prædicit, eo ipſo Dæmon ſe manifeſtè prodit.

Atque ita rem ſe habere patet ex eo, quod ij, qui à dæmone hoc modo vexati fuerũt, medicamentis idoneis adhibitis curati ſunt. Poſtquam enim ſubiectum aptum & diſpoſitum amplius non eſt, deſerit dæmon ſuam ſedem & aliò migrat. Ita Eraſmus *Encomio Medicinæ* refert, dæmonem, qui ab exorciſtis curari non poterat, medicamentis exhibitis, plurimiſque vermibus eiectis curatum fuiſſe, vt amplius peregrinis linguis loqui non potuerit. De quo etiam Lang. *lib. 2. Epiſtola 35.* Ita Martinus Rulandus Pater dæmoniacum & maniacum curauit, de quo videatur *Cent. 3. curat. 100.*

QVÆSTIO II.

Quî fiat, quod maniaci cum tot diri&ae; erroribus tam diu viuant.

Omnino admiratione & cogitatione dignum eſt, quî fiat quod cùm maniaci tam grauia ſymptomata patiantur, & cùm cerebrum, tum cor afficiatur, nihilominus tamdiu & ſæpè multos annos, & quidem cùm tot in diriræ erroribus, viuere poſſint. Hieronym. Mercurialis tres huius rei cauſſas affert. Prima eſt, quod viſcera nobiliora vitioſos humores à ſe quammaximé depellere ſoleant; ac propterea & hîc cerebri facultas humorem vitioſum ab eo maximè depellat. Secũda, quia in aliis viſceribus ſimilis humor non colligatur; cum ad humorem melancholicum expellendum natura machinata ſit ampliſſimas venas, quæ educant ſanguinem melancholicum ab hepate (aut potiùs à vena portæ) ad lienem, ac lienem ipſum maximum, & ad excipiendum hunc humorem ampliſſimum. Tertiam cauſſam hanc ponit, quod licet portio aliqua colligatur in cerebro, aut tamen eſſe motus maniacorum, vt ſatis eſſe poſſint ad conſumendum illum humorem atrum, ne noceat cerebro. *Quomodo maniaci tamdiu viuere poſſunt.*

Verùm relinquamus has rationes ſuo loco. Quanquam enim natura expellat humorem melancholicum, vbi omnia rectè ſeſe habent: tamen in hoc ipſo morbo cumulatum eſſe, & ea ipſa de cauſſa in maniam ægros incidere, nec

etiam motibus illis maniacorum violentis diſcuti poſſe manifeſtum eſt.

Cauſſa ergo potius in diſpoſitione humoris huius quærenda eſt, quæ omnino talis eſt: (abeſt enim putredo & inflammatio) vt facultatem naturalem, ob cuius læſionem plerique morbi lethales ſunt, non afficiat, imo calor ita auctus aut fixus eſſe videtur, vt facultatis naturalis robur potius adiuuet, quam debilitet. Hinc & frigus hybernum atque alios in diæta errores enormes tolerare poſſunt maniaci. Præterea qualitates occultæ ſæpè ſine vitæ iactura longo tempore in corpore aſſeruantur: cuius exempla ſuppeditāt Epilepſia, rabies canina, & alia venena.

CAPVT XVI.

De Rabie, & Hydrophobia.

Reliqua deliriorum genera, quæ partim melancholiæ, partim maniæ affinia ſunt, hoc ex ſequenti capite comprehendemus. Et quidem quæ de iis in Inſtit. *l.2.p.3.ſ.1.c.7.ſ.2.c.4.* diximus hic non repetemus, ſed pauca quædam addemus, & præcipue de curatione hîc tractabimus.

Et primò quidem ad Lycanthropiam, quod attinet, duæ eius ſunt differentiæ, vna dæmoniaca, altera naturalis, quæ medicæ conſiderationis eſt, de qua nihil præter ea, quæ in Inſtitut. diximus, addemus, reliqua ex ſequentibus de rabie patebunt.

Et quantum ad hydrophobiam & rabiem, etſi non ſemper hoc morbo affecti delirent: tamen quia frequenter hoc accidit, & præterea omnes præter voluntatem agunt, etiam inter deliria de ea agendum.

Appellatur hoc malum à pleriſque hydrophobia, quod eo affecti, aquam, imò omnia liquida exhorreſcunt. Alij ſub nomine rabiei caninæ de morſu canis rabidi, de veneno rabidi canis, & aliis hoc malum proponunt. Verum in genere rabiem appellare malo, cum non canes tantùm rabie corripiantur, & ab eorum morſu homo in rabiem incidat, ſed, vt in Inſtitut. dictum, etiam lupi, chameli, equi, ſues, boues, vulpes, feles, & vt Cœlius Aurelianus *lib.3. acutor. cap. 9.* & Auicen. *6. quarti, tract. 4. cap. 5. & 6.* habet, vrſi, leopardi, aſini, muſtelæ, ſimiæ. Baccius *in tract. de ven.* etiam gallum in rabiem actum fuiſſe, & ab eo hominem interemptum vidit. *An & alia præterea canes animalia in rabiem agantur.*

Plerique tamen à cane rabiei hoc nomen indiderunt, quod frequentius, quam alia animalia, canes in rabiem agantur. Imo ſunt, qui exiſtimant, ſolum canem primario & principaliter, & ex principiis internis rabie corripi, reliqua animalia omnia ſaltem ſecūdario, & malo à cane rabido communicato ea laborare.

Verùm non impoſſibile videtur, etiam in aliis animalibus hoc venenum generari poſſe, præſertim iis, quæ cognationem habent cum canibus, quales ſunt lupi, qui

frequentiſſimè quoque rabie corripiuntur: vt ex libello German. de lupis rabidis Ioh. Bauhini patet. An verò in homine etiam generari poſſit, de eo in Inſtitut. dictum.

Eſt nimirùm rabies affectus præter naturam, & ſæpe quidem delirium, à veneno quodam peculiari in animali genito, & homini communicato genitum cum vehementi liquidorum omnium, & aquæ potiſſimum, abominatione.

Cauſſæ.

Rabiei cauſſa. Mali huius cauſſa eſt venenum peculiari modo diſpoſitum, quod ab animali rabido homini communicatur. Et vt veneni huius natura non in qualitatibus primis conſiſtit, ſed à tota ſubſtantia, vt loquuntur, agit: ita quoque non ex manifeſta humorum corruptione, ſed ex proprietate peculiari naturæ animalium infenſa prouenit, non ex qualitatibus primis, quod ex eo patet, quod in dies multæ mutationes in qualitatibus primis accidunt, quæ tamen rabiem non excitant; & quod vt plurimi Medici & ipſa experientia teſtatur, non ſolùm in maximo æſtu, ſed etiam per maxima frigora canes & lupi in rapiem agi ſolent; quod fieri non poſſet, ſi à caliditate & ſiccitate malum hoc originem haberet: cùm à cauſſa frigidiſſima effectus calidiſſimus fieri non poſſit: ſed ab vtroque exceſſu hoc accidit, quod vterque humores corrumpere, vel corruptos mouere poteſt.

Cur autem canis præ reliquis animalibus in rabiem agatur, nonnulli etiam cauſſam ex qualitatibus primis, alij ex temperamento melancholico, quo canis præditus ſit, deducere conātur; ſed fruſtra. Nam cùm qualitates primæ in aliis animalibus tale nihil efficiant, & nullis indiciis probari poſſit, canem eſſe animal melancholicum: omnino etiam hic ad peculiarem proprietatem & inclinationem ad hoc malum contrahendum, quod canis præ reliquis animalibus habet, recurrendum.

Communicatur autem hoc venenum ab animali quocumque rabido, ſeu cane, ſeu lupo, ſeu homine, ſeu alio: & quidem frequenter per morſum & ſaliuam. Imò & per oſculationem animalis rabidi, qua ſeu ſaliua, ſeu halitus animalis rabidi excipitur: nōnumquam tamen & per ſolum ſaliuæ animalis rabidi contactum, aut eſum carnis rabidi animalis, vt in Inſtitut. dictum. *Quomodo venenum ab animalibus rabidis homini communicatur.*

Hoc ſaltem addimus, venenum rabidorum animalium nunc eſſe fortius, nunc debilius. Si venenum ſit fortius & maioris efficaciæ, etiam contactu carnis, præcipuè mollioris & rarioris, qualis eſt in lingua & labijs, rabiem inferre poteſt. Quandoque tamē etiam per cutem denſiorem hoc præſtat, ſicut Matth. de Grad. *conſil.* 82. quendam Ioan. Coquenarium ex ſola manus impoſitione in os rabidi canis poſt multos dies rabie affectum fuiſſe refert; quod idem teſtatur Petrus Andr. Matthiolus. Si verò venenum ſit debilius, non ſolo contactu, imò nec ſemper morſu rabiem infert. Eſt enim vt aliorum animalium venenatorum, ita &

Monendum tamen hîc, ſomniferorum non eandem eſſe naturã. Quædam enim licet ſomnum inducant, ſpiritus tamen magis turbant, & vbi ægri euigilant, longè inquietiores, quàm antea, euadũt, ac malum curatu difficilius reddunt, qualia ſunt hyoſcyamus, ſolanum furioſum; imò nec opiũ ipſum, niſi corrigatur, ab hac noxa immune. Et ſicut nemo vino, vel ebrietate, quæ etiam ſomnum inducunt, maniacos ad ſomnum deducere audet: ita quoque, cum hîc non ſolum ſomnus quæratur, ſed ſomnus quietus & hinc ſpirituum quietatio, ea eligenda, quæ ſimul ſpiritus quietos reddunt.

Inter Externa commendatur ſuccus ſedi maioris recẽs expreſſus, capiti impoſitus, & aqua eiuſdem. Vtilis eſt & aqua ſolani & papaueris.

Inter interna à nonnullis laudatur mandragora, quod non ſolùm ſomnum inducat, ſed & ſpiritus quietos reddat, ac, vt Dioſcorides habet, etiam bilem atram vomitu educat, ſanguinẽque & ſpiritus puriores reddat. Coquuntur autem radices in vino bono & decoctum exhibetur.

Empirica & ſpecifica. Occurrunt etiam quædam Empirica apud Authores, quorum probatio eſt penes experientiam. Commendatur cerebrum arietis nondum venerem experti, ſi nimirum caput vno ictu ipſi amputetur, & totum cum pelle, cornibus ſaltem abiectis, coquatur, cerebrumque poſtea cum farina additis cinnamomi, gingiberis, nucis moſch. macis, caryophyll. an. ℥.ß. (forſan ʒ.ß.) ſuper prunis miſceatur, & in partes tres diuiſum mane exhibeatur, ita vt poſt ſumptum medicamentum duabus horis nihil comedat, ac in cæteris quoque rectam diætam obſeruet.

Retulit mihi nuper quidam viciniæ Eccleſiæ Paſtor, in ſuo pago intra triduum ſanatum fuiſſe maniacum exhibito canis cerebro cocto (addebat, vnius coloris canem eſſe debere) affirmabatque, ſibi præterea alios tres notos eſſe, qui eodem medicamento ſint ſanati. Alij commendant emulſionem ex ſem. papauer, albi, nuc. iugland. ſemin. nigell. cannab. granis iuniperi, thur. factam cũ cereuiſia calida. Specifica etiam proprietate huic malo reſiſtere creditur radix nymph. luteę, quæ menſe Maio effoſſa, Luna decreſcente in teſſellas diſſecanda, & cũ aceto vini leniter decoquenda, hinc rurſus exſiccanda in vmbra, & in pollinem redigenda, inque vſum reponenda, de qua Maniacis mane & veſperi ʒ.j. vel ʒ.j. ß. cum tribus cochl. prædicti aceti ex decoctione reſeruati propinetur. Commendantur & folia buxi.

℞. fol. buxi num. ix. ſcindantur in minimas particulas, & exhibeãtur in vno atque altero cochl. aq. lauend. ieiuno vẽtriculo (præmiſſis tamen præmittendis) &, ſi fieri poteſt, ſudor eliciatur: repetaturque hæc doſis ſemel atque iterum.

Nonnulli imprimis laudãt ſanguinem aſini ex venis poſt aures emiſſum. Venas poſt aures aperiunt, ſanguinemque linteolis mundis nulli vſui antea expoſitis excipiunt, eaque ſiccant

aquæ ex his vnum digitos duos latum, pollicem verò longum, accipiunt, & in hauſtu aquæ fontanæ macerant, aquamque illam manè tribus diebus exhibēt, dantque operam, quantum poſſibile, vt æger ſudet. Nonnulli valde laudant Decoctum Anagallid. fl. purpureo.

Quò pertinent & Amuleta, quæ à nonnullis commendantur, quibus etiam penes experientiam eſto iudicium: Radix Eringij, bryoniæ, hyperici de collo geſtata. Adamas ſiniſtro lacerto alligatus, lapis Lazuli geſtatus, lapis Chelidonius rufus panno illigatus, & ſub ſiniſtra detentus, corium ſeu cutis capitis humani præparata pro cucufa impoſita.

Chymici commendant *ſaccharum* Plumb. *&* *liquorem ſeu tincturam Coralliorum. lap. Armeni, lap. Lazuli, ſapphiri, Spir. magaritarum, Sal. Angelicæ, Pimpinellæ*, & alia.

Laudatur & Nitrum, neque ſine cauſſa: Cum enim malum hoc ab impuris, feruidis & inquietis ſpiritibus ortum habeat, Nitrum non ſolum omnem fumum craſſum, & flammam fumoſam clarefacit, ſed & volatilia figit, ideoque cereuiſiæ dum feruet aliquid nonnulli adiiciunt. Ita enim non ſolùm cereuiſia purior & clarior redditur, ſed & obſtructiones aperiuntur, craſſities & fuliginoſa ſanguinis, ac ſpirituum diſpoſitio emendatur.

Vtilis eſt & ſpir. vitrioli, præcipuè ſi ſit mania ex iracundia, aut cum iracundia multa coniuncta. Iracundia enim affectus maximè reſiſtit ſpir. vitrioli.

Quantum ad Topica, ſi æſtus & furor vehemens ſit, repellentia mox inter initia applicentur, vt oxyrrhodinum addito oleo aneth. aut chamæmel. & aliis, de quibus ſupra *part.* 1. *cap.* 12. Topica.

Circa quorum vſum hoc obſeruandum, vt humectantia potius præpolleant, quam refrigerantia, ideòque merè frigidis vix vtendum, ſed flor. chamæmel. aliquid addendum, vel poſt adhibenda reſoluētia & diſcutiētia. Deinde topica nō actu frigida, ſed tepida applicanda. Commodè ergo caput foueatur ol. viol. nymph. cui aliquid ol. chamæmel addatur, vel omentum agni tepidum capiti admoueatur, vel foueatur caput decocto maluæ, viol. lactuc. nymph. chamæmel. ſem. lini, aneth. papau, lactuc, fl. ſtœchadis, roſarum, vt & ſucco polygoni, plantag. vel aquis deſtillatis eorundem, vel ſimilibus,

Vel ℞. *herb. verben. fragar. an.* M. j. *beton.* M. ij. *ſem. cannabis* ℥. j. ß. *coriand.* ℥. ß. *milij* ℥. j. Inciſa & contuſa includ. ſacculo ex tela linea parato, qui in vino coquatur, & vertici calida admoueatur.

Vel ℞. *herb. verben.* M. j. ß. *ſabinæ, lupuli an.* M. j. *placentam roſarum* nu. *j. granor. iuniperi* ʒ. vj. Conciſa groſſo modo indantur ſacculo in aqua cōmuni coquēdo, & vertici imponendo

Vel ℞. *Aq. plantag. ſemperuiui, ſolani an.* ℥. ij. *ol. roſat.* ℥. j. ß. *aceti* ℥. ij M. pro oxyrrhodino. Vel imponatur capiti ſequens placenta ſeu cataplaſma:

℞. *Placentam roſarum* num. j. *granor. Iuniperi* M. ß. *ſem. lactuc.* ʒ. j. *papa. nigri* ʒ. ij. *ſpir. vini* ℥. ß. [illegible]

oui j. Contundantur cum ſ. q. aq. Roſarum, in fine addendo ſeminis carui, vel cumini parum. Fiat placenta, quæ vertici imponatur.

Singularia repellentia in hoc affectu eſſe perhibentur ſuccus ex cancris viuis cõtuſis linteo exceptus, qui fronti applicetur, & quoties ſicceſcit, mutetur, & renouetur. A Chimicis mitè laudatur Nota. Balſ. *Plumb.* quod frõti & temporibus iniungendum ☉ præparatum, quod cum modico *Camphoræ in aq. nymph.* diſſolutum cum petiis capiti applicatur. Tinctura ſantali rubri cum aq. roſarum præpar. in cuius ℥. v. diſſoluantur Camphor. gr. ix. Moſchi gr. v. & calidè capiti raſo imponantur.

Commodiſſimæ ſunt lotiones capitis, quas vt conſuetas, facilius quam alia medicamenta, ferunt ægri, quæ ſi ſymptomata vrgeant, ſingulis diebus ſemel, vel etiam bis vſurpentur. Intermittendum autem eſt in lotionibus hîc lixiuiũ cum nimium ſiccet, ſed aqua dulcis ſufficit cum ſpeciebus modo dictis. Vtilis & hic Sacculus.

℞. *Sem. cannabis* ℥. iv. *coriandr. milij an.* ℥. ß. *herbar. fragar. beton. an.* ℥. ij. ſacculo inſuta coquantur in cereuiſia & capiti applicentur.

Corpore euacuato nonnulli etiam calidiora diſcutientia adhibent, recipiunt herbas cephalicas, eaſque in aqua fontana coquunt, poſtea parant ſacculum ex baccis lauri & rad. hellebori nigri contuſ. an. q. ſ. ſacculumque iſtum in decocto modo dicto parum coquunt, hinc diebus 9. continuis caput illo decocto fomentant, & poſtea ſacculum ſuturæ coronali imponunt, vnde humores vitioſi per omnia capitis emunctoria euacuantur. Docet enim experientia, elleborum nigrum in morbis melancholicis non ſolum intus, ſed & extra vtiliter adhiberi.

Cauteria ſuturæ coronali applicata maximè vtilia ſunt, vt ſcribit Gordon. *cap. de Mania*; probatque id experientia cuiuſdam maniaci, cui cùm eſſet vulnus inflictũ capiti cum fractura cranij. quamdiu fuit vulnus apertum, tamdiu bene habuit; vulnere ſanato, reuerſa eſt mania.

Cordi quoque proſpiciatur. Etenim cum vehementer iraſcantur maniaci, & feroces ſint, magnum æſtum circa cor eſſe credibile eſt, qui omnino mitigandus.

Ergo imponatur cordi tale Epithema.

℞. *Aq. roſar. nymph. an.* ℥. iij. *borrag. acetoſ. an.* ℥. ij. *flor. roſar. rubr. ſem. ocym. ſantal. citrin. rubr. an.* ʒ. ß. *camphor.* gr. vj. Tepidè regioni cordis applicetur.

Vel ℞. *Vng. roſac. ol. violæ. nymph. an.* ʒ. ij. *pulu. roſar. rubr. ſantal. citr. rubr. an.* ℈. ß. *camphor.* gr. vj. M. F. Vnguent.

Vel ſacculus talis paretur.

℞. *flor. roſar. rubr. viol. bugloſſ. an.* M. j. *meliſ.* M. ß. *ſem. ocym. rad. rhod. ſantal. citr. an.* ʒ. ß. *camphor.* gr. v. F. Sacculus, qui vel ſiccus vel aqu. roſac. aut vino madidus cordi applicetur.

Ad totum corpus temperandũ acreſque vapores diſcutiendos balneum tepidum aquæ dulcis vſurpetur cum herbis refri-

gerantibus & humectãtibus, aut temperatis.

Lotionibus quoque & frictionibus externorum vapores feruidi à capite reuellantur & diſſipentur.

De furore vterino.

Furor vterinus maniæ ſpecies. Pertinet ad maniam, & peculiaris eius ſpecies eſt illa inſania, quæ vulgo furor vterinus dicitur, cum fœminæ in inſania illa Venerem potiſſimum appetunt, vel ea non ſatiari poſſunt.

Eius cauſa. Cuius cauſſa eſt, vel ſemen copioſum ob Plethoram; aut vaſorum ſeminariorum feruorem genitum. Vel ſi ſemen præternaturalem caliditatem & acrimoniam acquirat, & viroſum quaſi euadat ex humoribus ſalſis, feroſis, bilioſis & acribus, qui ſemini permiſcentur.

Hinc enim ſi ſanguis feruidus in caput feratur, maniam inducit. Cuius imminẽtis ſignum eſt, ſanguinis in mammis collectio. De quo Hippocrates, 5. *aphor.* 40. *Quibus in mammis sãguis colligitur, furorem ſignificat.*

Curatio.

Curatur hoc malum, ſi nimius ſeminis prouentus prohibeatur, aut legitima Venere euacuetur, vel medicamentis abſumatur, ardorque illius emendetur, & ſi humores vitioſi & acres ſemini permiſti illud vitioſum & acre reddant, ſi illi humores euacuentur, ſeminiſque caliditas & feruor remittatur.

Refrigerant ſemen, & eius feruorem extinguunt, vel etiam ſiccando, (in qua claſſe etiam ſunt quædam calida) vel etiam occulta qualitate abſumunt, lactuca, portulaca, mentha, quæ peculiari vi Venerem extinguit, ſemen viticis, inde agni caſti dictæ; vnde ad maniam ex ſemine & retentis menſtruis tale fiat Electuarium.

℞. *Sem. agni caſti, gr. iuniperi, an.* ʒ. iij. *myrtill.* ℥. ß. *ſem. portulac. lactuc. pæon. an.* ʒ. j. F. puluis, & cum melle crudo Elect. de quo ʒ. j. exhibeatur ante prandium & veſperi cubitum ituro.

Reliqua quæ venerem reprimunt, ex *cap.* 10. de amore inſano petantur.

Diæta. *Diæta.*

Quæ in diæta ſint obſeruanda ſupra *part.* 1. *c.* 13. dictum. Quibus ſaltem hæc addimus: cauendum eſt ſtudioſè, ne æger ſolus relinquatur, vel inter ignotos, vel quos contemnit, aut odio habet. Si opus, vinciantur & vinculis cohibeantur ægri, & omnia circa ægrũ ita comparentur, vt delectetur potius quam offendatur: qua in re aſtantium prudentia opus eſt, vt interdum ipſis aſſentiatur, non tamen ipſorum delirium confirment. Suauis muſica maniacos ſæpiſſimè demulcet, vt exemplum Saulis Iſraëlitarũ Regis teſtatur.

Caueat & ſibi Medicus, ne aliquid damni patiatur; cũ ſæpe odium erga Medicum blandis verbis occultent ægri. Somnus, quibus fieri poteſt modis, prouocetur. In cibo dulcibus & acribus quæ calidos humores generant, abſtinendũ. Vino quoq; æger abſtineat. Neque enim ignem igni addere conuenit. Ac ſi omnino concedendum videatur, detur tenue, & diluatur, ac temperetur, aq. violar. bugloſſ. roſar. nymph. ſantalis, iulepo roſar. violar. Quæ

in re conſuetndini aliquid dandũ. Qui enim vino aſſueuerunt, minus eo offenduntur, cùm exhilaret, modò moderatè ſumatur, vel, vt dictum, diluatur. Aluus ſeruetur aperta.

QVÆSTIO. I.

Qui fiat, quod Maniaci & Melancholici interdum peregrinis linguis loquuntur & futura prædicunt.

Sunt quidem nonnulli, qui hypotheſin quæſtionis in dubium vocant, negántque, vel melancholicos, vel maniacos peregrinis linguis loqui, vel futura prædicere poſſe: ſed cùm nimiis agitationibus moueātur, linguámque etiam variè agitent, & ſæpe ſonos inconcinnos edant, accidere exiſtimant, vt cùm vulgus illos intelligere non poſſit, putet, eos Latinè, Grecè aut Hebraicè loqui.

Mira hiſtoria. Verum enimverò non eſt, vt de hiſtoriæ veritate dubitemus; cùm fide digni Authores teſtentur, rem ita ſe habere. Refert enim Antonius Guainerius, *tract.* 15. *cap.* 4. ſe ruſticum quendam melancholicum vidiſſe, qui ſemper Luna exiſtente combuſta carmina componebat Latina, & trāſacta combuſtione circa duos dies ad aliam Lunæ combuſtionem ne verba Latina proferre poterat. Idem & alij Medici teſtantur. Rhaſes refert quoſdam melancholicos ex illiteratis literatos euaſiſſe, & ea prædixiſſe, quæ euentus comprobauit. Eraſmus Roterodamus *in Encom. medic.* narrat: Quendam Spoletanum idiomata locutum eſſe, quæ nunquam didicerat, recuperata verò valetudine, & vermibus ope medicamentorum pluribus eiectis, ea loqui amplius non potuiſſe. Refert quoque Foreſtus, *lib.* 10. *obſeru.* 19. mulierem melancholicam cantiunculas Latinas & hymnos cantaſſe, quos numquam didicerat. *Et ibid. in Schol.* ſe vidiſſe puerum nautæ filium, qui cùm in capire eſſet vulneratus & deliraret, ſemper lingua Germanica optimos Syllogiſmos fecerit, quos poſtea, cùm curatus eſſet, facere neſciebat.

Cauſſas huius rei alij alias ferũt. Quidam enim ex aſtris eaſdem deducere conantur, inter quos eſt Guainerius, qui *loco modò allegato*, vbi pluribus de hac quæſtione agit, ex hypotheſibus Platonicis & Aſtrologicis quibuſdam ita hac de re philoſophatur. Animam, inquit, ante infuſionem in corpus omniũ rerum notitiam poſſidere, ſed eam aboleri quodammodo & obfuſcari corporis, cui infunditur, vnione & ergaſtulo. Recuperari verò per doctrinam, vel per influxum, vel per impreſſionem planetæ, qui natiuitatis tēpore infuſionis animæ præſidebat. Et huius impreſſionis tantam vim eſſe, vt animam donet poteſtate talia efficiendi, qualia ipſæ ſtellæ efficere poſſunt, faciendi ſcilicet ex ſano ægrum, ex ægro ſanum, & alia multa. Verùm huic poteſtati reſiſtere corpus & ſenſus corporeos; quibus ligatis, quod fiat in melancholia, poſſe ſtellas ſuas influentias perfectius animæ communicare. Atque ita melancholicum illiteratum poſſe fieri literariſſimum, & futura quoque prædicere.

Verùm magna petita ſunt, quæ præſup-

ponit, & ſibi concedi poſtulat Guainerius, animam ſcilicet in corpus infundi, ex ſe omnium rerum notitia præditam, per infuſionem in corpus obliuione rerum antea cognitarum capi, eamque ſtellarum influxu rurſum excitari, quæ ipſi non conceduntur.

Deinde etſi concedamus ipſi, aſtra ad temperamentum immutandum multa poſſe, vel etiam inclinationem ad linguas aut alias diſciplinas imprimere, hoc tamen concedi non poteſt, aſtra ipſam linguarum, vel aliarum diſciplinarum notitiam inducere poſſe. Hoc enim ſi poſſent, quandoque etiam ſanæ mentis homines ſine doctrina ad talem notitiam peruenire poſſent. Neque deprauati ſenſus plus poſſunt conferre ad recipiendum aſtrorum fluxum, quam bona eorum conſtitutio. Neque melancholici & maniaci planè à ſenſibus abſtracti ſunt.

Alij humori melancholico id tribuunt. Nam plurimos qui ingenio & artibus excelluerunt, vel in adminiſtrandis Rebuspubl. aut aliis rebus perficiendis plurimũ præſtiterunt, melancholicos fuiſſe deprehensũ eſt, etiã facultatẽ linguis peregrinis loquendi, ac futura prædicendi melancholiæ tribuunt, Melancholiamque humanam animam ad res miras diſponere dicunt. Et ſicut vinum immoderatiùs hauſtum mores hominum immutat; ita etiam humorem melancholicum, ſi plus iuſto abundat, vel à naturali temperie deſciſcat, mentem hominis immutare, & eam ad res mirabiles perpetrãdas diſponere putãt.

Quibus & addunt illud, quod Ariſtoteles 7. *Eudem. capit.* 14. Melancholicos eſſe εὐθυονείρους, id eſt, recta habere ſomnia ſcribit. Verùm enimverò nec opinio iſta aſſenſum meretur. Etſi enim hoc ſuo modo concedatur, melancholicos eſſe ingenioſos, de quo in Inſtitut. *lib. 3. part. 1. ſect. 1. cap. 2.* dictum: tamen ea, quæ ſupra hominis vires ſunt, melancholia efficere non poteſt, qualia ſunt peregrinis linguis loqui, & futura prædicere. Etenim etſi in homine ad omnes linguas diſcendas ſit aptitudo; tamen omnes linguæ vſu diſcuntur; & futura prædicere ſolius Dei eſt, aut eorum, quibus id communicat. Et quod Ariſtoteles dixit, melancholicos eſſe εὐθυονείρους, eo nihil aliud voluit, quam eos clara habere ſomnia, qualia etiam ſolent eſſe matutina, non ita obſcura, qualia pituitoſi & bilioſi habent. Neque etiam ebrietas præſtare id poteſt, vt homo aliquid vltra vires naturales agat. Etſi enim ebrij multa confidentius agant, atque audaciores facti voculas aliquas, quas aliquando didicerant, vel Græcas vel Latinas proferant, & ſæpe magis diſerti, quàm ſobrij videãtur: tamen plura non poſſunt in hac re præſtare, quàm didicerunt.

Atque ita quamquam concedi poſſit, & ab ebriis ac melancholicis nonnulla rectius perfici, quàm dum ſunt ſobrij & ſani; tamen id verum ſaltem eſt de iis quæ antea didicerunt. Nam & vinum & melancholia, vt Ariſto-

teles *ſect.* 30. *problem.* 1. habet, πνευματώδη ſunt, & ad ciendos ſpiritus, à quorum alacritate omnis ingenij vis pendet, plurimum poſſunt.

Ridicula ratio. Non multum ab hac ſententia differt opinio Iani Huarti Medici Hiſpani, qui *cap.* 7. *ingen. ſcrutin.* ſcribit, Latinæ linguæ magnam eſſe cum anima rationali conſonantiam; & eſſe quaſdam naturas, quæ peculiariter linguis inueniendis accommodatæ ſunt. Ideòque ſi per morbum illud temperamentum in cerebro excitetur, quod elegantiſſimæ alicui linguæ neceſſarium eſt, illicò linguam Latinam hominem obuiam habiturum, & vocabula Latina etiam citra deliberationem ei occurſura ſcribit.

Verùm nec hæc opinio probabilis. Etenim præſupponit nondum conceſſum: Primùm homines habere ad linguas inueniendas peculiarem diſpoſitionem. Secundò delirantes ſaltem lingua Latina loqui, ac linguam Latinam maximam habere cum anima rationali conſonantiam. Quorum & hoc nullo fundamento nititur: & obſeruatum, melancholicos non ſolùm Latinè, ſed & Græcè & Hebraicè locutos eſſe. Et quamuis, vt ſuprà *cap.* 5. dictum, concedamus, ex morboſa cõſtitutione diſpoſitionem in cerebro aliquam concitari poſſe, ob quam homo ingenioſior euadat, quam ſanus fuit, vt eius rei exempla *l. c.* attulimus: tamen ad id, quod ſupra hominis vires perficiendum, nec melancholia, nec alia morboſa conſtitutio diſponere poteſt.

Alij ergo, cùm harum rationum nullam verò conſentaneam videant, ſtatuunt Dæmones, qui morbis ſeſe immiſceant, permittente Deo, horum effectuum authores eſſe. Morbis enim naturalibus ſimilia multa ſæpe pati eos, qui a dæmone vexantur, teſtatur hiſtoria, quam habet Fernelius 2. *de abd. rer. cauſſis cap.* 16. de Iuuene quodam, qui pro epileptico habitus, & in tertium menſem curatus fuit, donec tandem tertio menſe dæmon totius mali author ſe tum Latinè tum Græcè loquendo prodidit.

Quorum opinioni & nos aſſentimur; modo rectè explicetur. Non enim omnia, quæ patiuntur melancholici & maniaci, dæmonibus attribuenda. Etſi enim ſæpiſſimè ſine vlla corporis morboſa diſpoſitione, Deo permittente hominem obſidere & occupare dæmon poſſit, qui verè obſeſſi dicuntur, & ſunt: tamen quandoque morbis, & præcipuè melancholicis ſeſe immiſcet dæmon, & forſan frequentius hoc accidit, quàm ſæpè creditur. Ita in hiſtoria Euangelica apud Lucam *cap.* 13. *v.* 12. mentio fit mulieris, quæ habebat πνεῦμα ἀσθενείας ſpiritum infirmitatis annos octodecim, quæque erat contracta, nec omnino poterat caput erigere. Et præcipuè, vt dixi, humori melancholico ſeſe immiſcet dæmon, vnde etiam melancholia *balneum diaboli* dicitur. Melancholici enim & atri humoris ea natura eſt, vt varia phantaſmata & deliria pariat, metum, mœſtitiam, ferocitatem, & alia multa excitet. Dæmon er-

go tali occaſione abutens, & ſe humori melancholico immiſcens multa edit, quæ vulgus ſæpe morbo adſcribit; cùm tamen adſcribenda ſunt dæmoni. Alia nimirum humori vitioſo, alia dæmoni adſcribenda ſunt. A melancholia eſt mœſtitia, timor: ab atra bile ferocitas, iracundia; ab vtraque delirium, vigiliæ. Si verò in delirio multa miranda accidũt, ſi ægri ad deſperationem adigantur, ſibi ipſis & aliis noceant, ſi ad impia ſtimulentur, aut ad maledicendum Deo incitentur, vt eius rei exempla aliquot habet Platerus *lib. 1. obſeru. p. 44. & ſeq.* eam iam à Dæmone prouenire credendum eſt; etſi alijs indiciis ſeſe is non prodat. Si verò æger iam linguis, quas numquam didicit, loquatur, futura prædicit, eo ipſo Dæmon ſe manifeſtè prodit.

Atque ita rem ſe habere patet ex eo, quod ij, qui à dæmone hoc modo vexati fuerũt, medicamentis idoneis adhibitis curati ſunt, Poſtquam enim ſubiectum aptum & diſpoſitum amplius non eſt, deſerit dæmon ſuam ſedem & aliò migrat. Ita Eraſmus *Encomio Medicinæ* refert, dæmonem, qui ab exorciſtis curari non poterat, medicamentis exhibitis, plurimiſque vermibus eiectis curatum fuiſſe, vt amplius peregrinis linguis loqui non potuerit. De quo etiam Lang. *lib. 2. Epiſtola 35.* Ita Martinus Rulandus Pater dæmoniacum & maniacum curauit, de quo videatur *Cent. 3. curat.* 100.

QVÆSTIO II.

Quî fiat, quod maniaci cum tot diætæ erroribus tam diu viuant.

Omnino admiratione & cogitatione dignum eſt, quî fiat quod cùm maniaci tam grauia ſymptomata patiantur, & cùm cerebrum, tum cor afficiatur, nihilominus tamdiu & ſæpè multos annos, & quidem cùm tot in diætæ erroribus, viuere poſſint. Hieronym. Mercurialis tres huius rei cauſſas affert. Prima eſt, quod viſcera nobiliora vitioſos humores à ſe quam maximè depellere ſoleant; ac propterea & hîc cerebri facultas humorem vitioſum ab eo maximè depellat. Secũda, quia in aliis viſceribus ſimilis humor non colligatur; cum ad humorem melancholicum expellendum natura machinata ſit ampliſſimas venas, quæ educant ſanguinem melancholicum ab hepate (aut potiùs à vena portæ) ad lienem, ac lienem ipſum maximum, & ad excipiendum hunc humorem ampliſſimum. Tertiam cauſſam hanc ponit, quod licet portio aliqua colligatur in cerebro, aut tamen eſſe motus maniacorum, vt ſatis eſſe poſſint ad conſumendum illum humorem atrum, ne noceat cerebro.

Quomodo maniaci tamdiu viuere poſſunt.

Verùm relinquamus has rationes ſuo loco. Quanquam enim natura expellat humorem melancholicum, vbi omnia rectè ſeſe habent: tamen in hoc ipſo morbo cumulatum eſſe, & ea ipſa de cauſſa in maniam ægros incidere, nec

etiam motibus illis maniacorum violentis diſcuti poſſe manifeſtum eſt.

Cauſſa ergo potius in diſpoſitione humoris huius quærenda eſt, quæ omnino talis eſt: (abeſt enim putredo & inflammatio) vt facultatem naturalem, ob cuius læſionem plerique morbi lethales ſunt, non afficiat, imo calor ita auctus aut fixus eſſe videtur, vt facultatis naturalis robur potius adiuuet, quam debilitet. Hinc & frigus hybernum atque alios in diæta errores enormes tolerare poſſunt maniaci. Præterea qualitates occultæ ſæpè ſine vitæ iactura longo tempore in corpore aſſeruantur: cuius exempla ſuppeditāt Epilepſia, rabies canina, & alia venena.

CAPVT XVI.

De Rabie, & Hydrophobia.

RElìqua delitiorum genera, quæ partim melancholiæ, partim maniæ affinia ſunt, hoc ex ſequenti capite comprehendemus. Et quidem quæ de iis in Inſtit. *l.2.p.3.ſ.1.c.7.ſ.2.c.4.* diximus hic non repetemus, ſed pauca quædam addemus, & præcipue de curatione hic tractabimus.

Et primò quidem ad Lycanthropiam, quod attinet, duæ eius ſunt differentiæ, vna dæmoniaca, altera naturalis, quæ medicæ conſiderationis eſt, de qua nihil præter ea, quæ in Inſtitut. diximus, addemus, reliqua ex ſequentibus de rabie patebunt.

Et quantum ad hydrophobiam & rabiem, etſi non ſemper hoc morbo affecti delirent: tamen quia frequenter hoc accidit, & præterea omnes præter voluntatem agunt, etiam inter deliria de ea agendum.

Appellatur hoc malum à pleriſque hydrophobia, quod eo affecti, aquam, imò omnia liquida exhorreſcunt. Alij ſub nomine rabiei caninæ de morſu canis rabidi, de veneno rabidi canis, & aliis hoc malum proponunt. Verum in genere rabiem appellare malo, cum non canes tantùm rabie corripiantur, & ab eorum morſu homo in rabiem incidat, ſed, vt in Inſtitut. dictum, etiam lupi, chameli, equi, ſues, boues, vulpes, feles, & vt Cœlius Aurelianus *lib.3. acutor. cap. 9.* & Auicen. *6. quarti, tract. 4. cap. 5. & 6.* habet, vrſi, leopardi, aſini, muſtelæ, ſimiæ. Baccius *in tract. de ven.* etiam gallum in rabiem actum fuiſſe, & ab eo hominem interemptum vidit. *An & alia præter canes animalia in rabiem agantur.*

Plerique tamen à cane rabiei hoc nomen indiderunt, quod frequentius, quam alia animalia, canes in rabiem agantur. Imo ſunt, qui exiſtimant, ſolum canem primario & principaliter, & ex principiis internis rabie corripi, reliqua animalia omnia ſaltem ſecūdario, & malo à cane rabido communicato ea laborare.

Verùm non impoſſibile videtur, etiam in aliis animalibus hoc venenum generari poſſe, præſertim iis, quæ cognationem habent cum canibus, quales ſunt lupi, qui

frequentiſſimè quoque rabie corripiuntur: vt ex libello German. de lupis rabidis Ioh. Bauhini patet. An verò in homine etiam generari poſſit, de eo in Inſtitut. dictum.

Eſt nimirum rabies affectus præter naturam, & ſæpe quidem delirium, à veneno quodam peculiari in animali genito, & homini communicato genitum cum vehementi liquidorum omnium, & aquæ potiſſimum, abominatione.

Cauſſæ.

Rabiei cauſſa. Mali huius cauſſa eſt venenum peculiari modo diſpoſitum, quod ab animali rabido homini communicatur. Et vt veneni huius natura non in qualitatibus primis conſiſtit, ſed à tota ſubſtantia, vt loquuntur, agit: ita quoque non ex manifeſta humorum corruptione, ſed ex proprietate peculiari naturæ animalium infenſa prouenit, non ex qualitatibus primis, quod ex eo patet, quod in dies multæ mutationes in qualitatibus primis accidunt, quæ tamen rabiem non excitant; & quod vt plurimi Medici & ipſa experientia teſtatur, non ſolùm in maximo æſtu, ſed etiam per maxima frigora canes & lupi in rapiem agi ſolent; quod fieri non poſſet, ſi à caliditate & ſiccitate malum hoc originem haberet; cùm à cauſſa frigidiſſima effectus calidiſſimus fieri non poſſit: ſed ab vtroque exceſſu hoc accidit, quod vterque humores corrumpere, vel corruptos mouere poteſt.

Cur autem canis præ reliquis animalibus in rabiem agatur, nonnulli etiam cauſſam ex qualitatibus primis, alij ex temperamento melancholico, quo canis præditus ſit, deducere conātur; ſed fruſtra. Nam cùm qualitates primæ in aliis animalibus tale nihil efficiant, & nullis indiciis probari poſſit, canem eſſe animal melancholicum: omnino etiam hic ad peculiarem proprietatem & inclinationem ad hoc malum contrahendum, quod canis præ reliquis animalibus habet, recurrendum.

Communicatur autem hoc venenum ab animali quocumque rabido, ſeu cane, ſeu lupo, ſeu homine, ſeu alio: & quidem frequenter per morſum & ſaliuam. Imò & per oſculationem animalis rabidi, qua ſeu ſaliua, ſeu halitus animalis rabidi excipitur: nōnumquam tamen & per ſolum ſaliuæ animalis rabidi contactum, aut eſum carnis rabidi animalis, vt in Inſtitut. dictum. *Quomodo venenum ab animalibus rabidis homini communicatur.*

Hoc ſaltem addimus, venenum rabidorum animalium nunc eſſe fortius, nunc debilius. Si venenum ſit fortius & maioris efficaciæ, etiam contactu carnis, pręcipuè mollioris & rarioris, qualis eſt in lingua & labijs, rabiem inferre poteſt. Quandoque tamē etiam per cutem denſiorem hoc præſtat, ſicut Matth. de Grad. *conſil.* 81. quendam Ioan. Coquenarium ex ſola manus impoſitione in os rabidi canis poſt multos dies rabie affectum fuiſſe refert; quod idem teſtatur Petrus Andr. Matthiolus. Si verò venenum ſit debilius, non ſolo contactu, imò nec ſemper morſu rabiem infert. Eſt enim vt aliorum animalium venenatorum, ita &

rabidorum animalium in hoc genere differentia, ſecundùm locorum, temporis, anni ac aliarũ circumſtantiarum differentiam.

Sunt quidem nonnulli, qui ex Dioſcoride & Cœlio Aureliano probare conantur, etiam ſola inſpiratione aëris à rabidis exſpiratione emiſſi rabiem contrahi poſſe: Verùm hoc vix vero conſentaneum eſt, ſed potius credibile, qui ex ſola conuerſatione cum rabidis in hoc malum inciderunt, eos ex cibo, aut alia re à rabido infecta malum hoc contraxiſſe.

Venenum rabidorum animaliũ diu latere poteſt in corpore.

Poſt acceptum autem & communicatum hoc venenum alij citius, alij tardius in rabiem aguntur; alij quidem ſtatim, & poſt paucos dies & infra ſeptimanæ ſpatium: alij poſt longius tempus. Anton. Muſa Braſſauola *libr. 2. aphor. comment.* 23. ſcribit: repertos aliquos, qui 17. anno poſtmorſum rabiem contraxerunt. Guainerius *in tract. de venen. c.* 12. ſcribit; ſe à fide digno accepiſſe, cuidam poſt 18. annum malum acceſſiſſe. Alzaharauius teſtatur, expertum ſe eſſe, rabidi canis venenum per 40. annos in corporibus delituiſſe.

Quæ autem cauſſa ſit, quod nunc tardius, nunc citius ſeſe exſerit, in Inſtitut. dictum. Quibus hoc ſaltem addimus, ob partis etiam, quæ demorſa eſt, varietatẽ, nunc citius, nunc tardius in rabiẽ incidere demorſos poſſe. Si enim neruus, vena aut arteria læſa ſit, citius & breuiore tempore per has partes nobilioribus membris venenum communicari poteſt, quam ſi pars ignobilior & cum partibus nobilioribus conſenſum non habens, demorſa fuerit. Quò etiam facit ipſius veneni natura, quod nunc debilius, nunc validius eſt.

Quamuis verò diu in corpore poſſit latere hoc venenum: tamẽ potius morbus ab eo inductus inter morbos acutos, quam diuturnos referendus. Illud enim tempus, quo actiones in homine adhuc ſaluæ ſunt, & quo venenum nondum lædit, in morbum non computandum eſt.

Excitatur autem hoc venenum latens in corpore etiam occultis quarundam rerum actionibus, ſi nimirum quis ſub vmbra ſorbi dormiat, vel commouetur, narrátque Guainerius *tract. de venen. c.* 12. venenum à morſu canis rabidi communicatum, quod per decem & octo annos latuerat, excitatum fuiſſe, cùm morſus ſub vmbra ſorbi maneret, ægrúmque intra tertium diem rabidum mortuum fuiſſe; quod & Fernelius affirmat, & Matthiolus ſcribit, ſi commorſus à rabido animali ante annum exactum tangat vel cornus, vel ſanguinariæ plantam, cũ in rabiem incidere.

An venenum hydrophobiã inducens in corpore humano generari poſſit.

Atque hæc quidem malj huius frequentiſſima generatio eſt, & venenum hoc ab animalibus rabidis homini communicatur. Obſeruatum tamen eſt, venenum hoc, aut certè quod id æmulatur, & ſi non rabiem, tamen hydrophobiam inducit, breuique tempore hominem iugulat, in corpore humano generari poſſe, præcipuè ex terrore, eiuſque rei hiſtorias quinque recenſet Marcell. Donatus *de hiſtor. medic. mirabili*

*lib.6.cap.*1. vnam etiã Petr. Salius Diuerſus, *de affect. partic. cap.* 19. Præter quæ exempla notabilis etiam extat hiſtoria apud Fel. Platerum *lib.*1. *obſeru.* de femina quadam, quæ noctu extra vrbem relicta & deſerta, ac ſolitudine territa domum reuerſa, nec aquã, nec vinum, nec iuſculum, nec aliud quicquam deglutire potuit, ſed hiſce oblatis ſuffocationis periculum incurrit, imò ex contactu & conſpectu rerum liquidarum: & quod mirum, aërem nonnihil agitatum, vel auram leuem ſentiens idem patiebatur: quæ octauo à prima inuaſione die extincta eſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Cùm verò multum referat, malum hoc ſtatum in principio agnoſcere, vt medicamentis idoneis ei obuiam iri poſſit, antequam ad rabiem & ſummum ac incurabilem gradum perueniat, ac verò ſæpe incertum ſit, an canis vel alia beſtia, quæ hominem momordit, rabida fuerit necne: diligenter danda opera, vt in eius rei notitiam perueniamus. Præſertim cùm vulnus, quod animal rabidum inflixit, à vulnere, quod canis nõ rabidus intulit, nihil differat. Ad explorandum ergo an canis, qui aliquem momordit, rabidus fuerit, nuces iuglandes contritas vulneri imponere, & aliquot horis, vel per noctem aut diem (prout vulnus magnum vel paruum fuerit, cum à magno vulnere facilius venenum nucibus communicetur) ſuper vulnere relinquere, & poſtea gallo vel gallinæ deuorandas obijcere. Si enim canis rabidus non ſit, non moriatur, ſi verò rabidus fuerit, poſtero die per ibit.

Alij triticum vulneri imponũt: Alij ſanguinem ex vulnere detrahunt, & cum farina offam inde formant, ac gallinæ obiiciunt, quæ ſi inde moriatur, canis fuit rabidus. Rhaſes & Auicenna medullam panis vulneri affricare iubent, vt ſanguine vel ſanie emanante inficiatur, eamque cani deuorandam obiicere, qui ſi illum non comedere, vel etiam nõ olfacere velit: vel ſi comederit, inde rabidus fiat, aut moriatur, ſignum eſt, canem rabidum fuiſſe.

Verùm vt nullum dubium relinquatur, ipſum animal, quod aliquem momordit, conſiderandum. Secundùm Dioſcoridem verò canis rabidus potum & cibũ auerſatur, multam pituitam ſpuitumque ex ore & naribus emittit, vel potius ſaliuam ſicciſſimam & rubiginoſam, præter ſolitum toruus videt, oculos rubentes & igneos habet, in omnes, notos pariter, & ignotos ſine latratu irruit, eoſque mordet, domeſticos non agnoſcit, non latrat, vel parum, vox eſt rauca. Canes rabidi etiam ſunt macilenti, caudam demiſſam & ſub ventrem inflexam geſtant, linguam exſerunt, eamque tanquam bile infectam, croceam, rubram, vel nigram: ſæpe velociter currunt, mox ſubſiſtunt, ſæpe in curſu in arbores vel alia obſtacula impingunt, canes alij ipſos fugiunt.

Incipientis rabiei ſigna. Signa autem incipientis rabiei ſunt, anxietas & iracundia ſine ratione, vẽtriculi vellicatio & grauitas, & querela de aëre in clemen-

tiore & quaſi auſtrino, etſi ſerenus & mitis ſit, corporis grauitas & impotentia ad omnes actiones, vigiliæ & ſomnus perturbatus, timor ſine cauſſa, paruum bibendi deſiderium contra morem. Ægri ſecum loquuntur & murmurant, lucem ac luminum accenſionem etiam de die optant. In parte olim vulnerata & commorſa, etſi vlcus iam diu fuerit conſolidatum, dolor quidam percipitur, ac verſus caput tendit, quod cum apprehēderit, quædam vertigo excitatur, vt æger rectè progredi non poſſit. Quæ ſigna propterea diligenter attendenda ſunt, cùm iam ſint inſtantis rabiei ſigna.

Rabiei iam factæ ſigna. Vbi verò iam facta & confirmata eſt rabies, accidit membrorum quædam veluti diſtenſio, pandiculationi ſimilis, ſed non continua; corporis & faciei rubor, æger fit anxius; Spumant, oculos toruos & aſpectu horribiles habent, in proximū exſpuunt, quidam more canum, ſi à canibus morſi fuerint, latrant, & obuios quoſque dentibus impetunt, & quidem præter voluntatem. Narrat enim Gentilis, *in Comment. in Auicenn.* adoleſcentem quendam rabioſum matrem hortatum fuiſſe, ne ſibi propinquaret; ſiquidem ſe continere non poterat, quin appropinquantes morſu inuaderet. Aliqui ex iis delirant, aliqui verò mente conſtant vſque ad extremum ſpiritum.

Hoc omnibus commune eſt, vt aquam & liquida omnia abhorreant, & cùm vident pauxillum aquæ, timeant ac peius habeant, vnò non ſolùm viſum, ſed nec ſonitum & nomen aquæ & liquidorum ferre poſſunt.

Etſi verò, vt in Inſtit. *lib. 2. part. 3. ſect. 2. cap. 4.* dictum, alij alias huius rei cauſas afferant: tamen maximè probabilis ratio ibi propoſita, quod nimirum venenum hoc, quod omnia membra hominis ægri occupauit, peculiarem diſſenſum & ἀντιπάθειαν ad omnia liquida habet, & à liquidis exaſperatur ac concitatur, vt ferocius in partes infirmas ſæuiat. *Cur rabidi aquam abhorreāt.* Vt enim qui à Phalangij ſpecie, quam Apuli Tarantulam vocant, icti, audito muſicorum inſtrumentorum ſono ſtatim exſiliunt, & ſaltare incipiunt: ita veneni à rabidis animalibus illati, hæc vis eſt vt à liquidis exaſperetur, vnde rabidi liquida omnia auerſantur.

Pulſus in rabidis ſunt parui & inordinati, grauitas membrorum augetur, aluus ſupprimitur, vrina guttatim redditur, vox eſt rauca, ſpiratio difficilis, ægri linguam exſerunt, & cùm malum valde intenditur, bilem euomunt, vel flauam, vel atram; ſingultu corripiuntur, quæ tamen non in omnibus & non niſi vno atque altero die ante mortem apparent; aliqui etiam paulò ante mortem conuulſionibus & maximo ſtridore dentium corripiuntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Cùm rabies, vt alij morbi, vel ad mortem terminetur, ſecundùm Rhaſem & Auicennam ſalutis ſpes eſt ſi ſanguis copioſè è vulnere effluxit, aut poſtea, dum vulnus curatur, vel ſponte ſudor multus, vel vrina, præcipuè nigra, euacuatur. Veruntamen hiſce non firmiter fidendum eſt, ſed tutiſſimum,

tutiſſimum, ſtatim idoneis præſidijs malo huic occurre. Vnde Aëtius: Qui à rabioſo cane morſi ſunt, ſi neglecti fuerint, vel malè curati, in affectionem aquæ timoris incidunt. Et Celſus: vbi parùm citò initio occurſum eſt, ſolet aquæ pauor naſci.

2. Si vulnus ab animali abioſo inflictum non ſit profundum, nec neruus, vena, vel arteria vulnerata, de ſalute maior ſpes eſt, modo idonea remedia adhibeantur.

3. Si malum iam eò proceſſit, vt rabies & timor aquæ adſit, tum in anguſto ſpes eſt, vt Dioſcorides, Paul. Ægineta, Aëtius, Celſus, Auicenna, & plerique alij Medici ſcribunt, nullum ferè, quem aquæ timor iam corripuit, euaſiſſe, etiamſi idonea medicamenta adhibeãtur, & alios quidem 4. dierum ſpatio, alios intra ſeptimanam mortuos eſſe. Cùm enim membra principalia iam venenum occupauit, fruſtra omnia medicamenta adhibentur. Quia tamen Dioſcorides ex aliorum relatione narrat, Eudemum & Themiſonem Medicum rabie affectum, priſtinæ ſanitati reſtitutum fuiſſe, idemque de alijs etiam alij referunt: diſtinguunt hic nonnulli, & eos, qui per contagium ab homine acceptum in hunc morbum inciderunt, poſſe ſeruari, eos verò, qui à cane, lupo, vel alio animali rabido morſi fuerunt, omnes interire.

Indicationes.

Indicationes. Duo ergo hic Medico agenda. Primò cùm ſi homo iam in rabiē inciderit, & hydrophobia correptus ſit, ſpes ſit in anguſto, danda opera, vt quamprimum homo à cane, vel alio animali rabido morſus eſt, aut lingua, ore, aut alio modo ſputum animalis rabidi tetigit, ne in rabiem aut hydrophobiam incidat, præſeruetur. Et quamuis ab initio grauia ſymptomata non percipiantur: tamen quia ſæpe longo poſt tempore, vt dictum, morſi in hoc malum incidũt, nullo modo curatio differenda.

Deinde ſi homo iam morbo hoc laboret, curandum, vt ab eo, quantum poſſibile, liberetur.

In preſeruatione tres ſcopi Medico ſunt propoſiti.

Primus eſt, vt veneno morſu immiſſo via in corpus progrediēdi intercipiatur, idemque mox reuocetur & extrahatur.

Secundus, vt ſeu morſu, ſeu alio modo communicatum ſit venenum, prohibeatur, ne ad interiora progrediatur, & per vniuerſum corpus diffundatur, ac membra principalia, ne id admittant, ſed potius à ſe propellant, roborentur.

Tertius, vt venenum & ab eo impreſſa mala διαθέσεις, ſeu malignitas extinguatur.

Curatio.

Primùm expeditur, ſi vincula partibus affecta parte ſuperioribus, ſi partis conditio admittat, iniiciantur, & per tres, vel quatuor digitos ſupra partem læſam arcta deligatio inſtituatur. De quo tamen monet Celſus, *lib. 5. c. 27.* ne partes nimium fortiter ligentur, ne torpeant. At ſi partis conditio ligaturam non ferat, medicamenta adſtringentia, puta sãguis dracon. bolus armen. balauſtia & ſimil. cum oui albumine vicinis locis imponenda. *Preſeruatio & Curatio.* *Ligatura.*

Cucurbitularum applicatio, & ſcarificatio. Simul ſtatim vulneri, quod ab animali rabido inflictum eſt, cucurbitulæ cum ſcarificatione, ſi partis conditio id ferat, & quidem cum magna flāma imponantur, vt venenum immiſſum extrahatur; qua in re tamen vulneris qualitas perpendenda. Si enim vulnus antea ſatis ſit magnum, non opus eſt ſcarificationes adhibere, ne inflammatio excitetur, quæ poſtea impediat, quo minus alia remedia, quæ venenum euocant, adhiberi poſſint. Si autem vulnus ſit exiguum, locus morſus tutò ſcarificari poteſt, & quidem ſi aliquod temporis ſpatium à morſu præterlapſum ſit, ſæpius adhibendæ ſunt, & partibus vicinis altiora vulnera infligenda. Si verò pars talis ſit, vt cucurbitulæ commodè affigi non poſſint, ſcarificatio ſola adhibenda, vt ſanguis effluat, qui ſicca ſpongia è vulneribus exſugendus, non verò vulnus aqua abluendum; aut hirudines applicādæ, quæ ſanguinem veneno infectum exſugant. Si quoque vulnera ab animali rabido inflicta ſint anguſta, amplificanda, & carnis nonnihil orbiculatim auferendū, ſi pars ferat, vt vulnus diutius apertum ſeruetur, ac venenum effluere poſſit. Licet etiā animalia viua, vt columbas, gallinas, plumis prius euulſis, podice vulneri admouere, & ſi vna moriatur, ſtatim aliā adhibere, vel pullos gallinarum aut columbarum per medium diſſectos adhuc calentes læſæ parti imponere.

Attrahentia medicamenta. Poſtea applicentur medicamēta valdè attrahentia, quæ *lib. 5. Inſtit. part. 1. cap. 9. & part. 3. ſect. 3. c.* 36. ſunt propoſita. Ex allio ſcilicet, ſtercore colūbino, ſinapi, nuce iuglande, ruta cum fermento, ſale & melle, quibus commodè admiſcetur Theriaca. Vtile eſt & emplaſtrum vel cataplaſma de angelica. Commendatur plurimum ex Dioſcoride deſumptum, & ſæpe cum felici ſucceſſu vſurpatum ex allio, cepis, & ſemine tritici maſticato paratum. Galenus, *lib. 11. de ſimplic. fac. cap. de canc. vſtis, & lib. 3. de compoſit. medicament. ſecundum gen. cap. 5. Item lib. 2. de antidot. cap.* 11. commendat valde Emplaſtrum paratum ex pice, opopanace & aceto.

Recipit autē picis ℔. j. aceti acerrimi ℔. j. ℥. viij. opopanac. ℥. iij. Opopanax prius in cyathis 4. aceti diſſoluitur, acetum, quod ſupereſt, cum pice coquitur, quod vbi conſumptum eſt, opopanax additur & coquuntur, cauendo ne efferueant; ſcribitq; Galen. neminē ſe vidiſſe, qui illo vſus mortuus ſit. In tenerioribus corporibus liquari poteſt vino vel oleo veteri, in robuſtioribus per ſe applicatur.

Galenus de Theriaca ad Piſonem etiam cum felici ſucceſſu Theriacam cum ol. roſat. liquatam imponi teſtatur.

Aëtius laudat hoc, *tetr. 4. ſerm. 1. cap. 10.*

℞. *Spum. argent. ceruſſ. reſin. pini, an.* ℔. j. *ol. veter.* ℔. iij. *ceræ* ℥. vij. *ammoniac. thymian. galban. an.* ℥. iv. Ceruſſ. & argent. ſpumam in ol. coquito, donec manus non inquinent, deinde liquefacta adijcito & vnito.

Laudatur & emplaſtrum Diadictamnum, quod Galenus 5.

de compoſ. medicam. ſecund. genera cap. 4. deſcripſit. Hieronymus Capiuaccius, *lib.* 7. *pract. cap.* 12. ſequens commendat.

℞. *Ciner. cancr fluuiat. allij, menth. gentian. ariſtol. rotund. an.* ℥. ij. *baccar. lauri, boli armen. an.* ℥. j M. cum ſucco menthæ. F. Emplaſtrum, vel potius Cataplaſma.

Expeditiſſima verò via eſt, adhibere cauteria actualia, quæ & venenum abſumunt, & diuturnum vlcus, per quod virus effluat, relinquunt. Vſtione peracta danda opera, vt cruſta quàm celerrimè amoueatur, vt venenum quam citiſſimè per vlcus euacuari poſſit. Nam cruſta vlceri inhærens facit, vt venenum retineatur, & ad corporis interiora penetret. Amouetur autem, vt notum, ſi illinatur vitello oui & recenti butyro. Si locus ſit carnoſus, etiam manuali opera cruſtæ aliquid demi poteſt. Si autem locus vſtionem non ferat, aut æger ignem actualem admittere nolit, adhibenda medicamenta cauſtica & eſcharotica dicta, inter quæ etiam *Ven.* ſublimatus & præcipitatus vtiliter vſurpatur. Vlcus ſeruetur diu apertum, ad minimum 40. dies, ne aliquid veneni in corpore relinquatur.

Pars demorſa an ſtatim amputanda. Sunt nonnulli, qui, ſi partis conditio id ferat, partem demorſam ſtatim amputandam cenſent, exemplo illorum, qui ab aſpide aut vipera demorſi digitos amputauerunt & ſalui euaſerunt, vt refert Galenus 3. *de loc. affect. cap* 7.

Verùm non ita neceſſarium hoc factu videtur, cùm venum canis rabidi non ſit tam celeris actiuitatis ac venenum aſpidis vel viperæ, & aliis modis ſatis euacuari & extrahi poſſit.

Quidam & hoc remedium proponunt: vt ſeruus aliquis adhibeatur, qui ore è vulnere venenum exſugat. Verũ cùm id non ſine periculo ſugentis fiat, id tentare, quod gentiles in mancipiis ſuis ſibi licere putabant, in fratribus Chriſtiana charitas non permittit, præſertim cum alia remedia, quæ idem præſtare poſſunt, in promptu habeamus.

Circa auxilia autem iſta Externa & Chirurgica, quæ venenum euocant, Dioſcorides *l.* 6. *c.* 39. & Paulus Ægineta *l.* 5. *cap.* 3. admonent, quod ſi à principio prætermiſſa fuerint (principium autem alij tribus diebus definiunt, alij ad ſeptimanam extendunt) poſtea fruſtra adhiberi, & ægrum doloribus cruciari, cùm iam venenum in totum corpus diffuſum ſit. Non tamen inutile fuerit, ſi quocunque etiam tempore fonticulus in loco affecto excitetur, vt continua illa euacuatione venenũ reuellatur.

Vt autem cognoſcatur, an hiſce remediis venenum omne extractum & diſſipatum ſit, nihilque periculi amplius ſubſit, Paul. Ægineta ex Oribaſ. eadem probatione vti iubet, quæ vſurpari ſolet ad cognoſcendum an canis, qui morſum intulit, rabidus fuerit necne: nimirum nuces iuglandes tritas vlceri apponere, deinde gallo vel gallinæ deuorandas obijcere. Si enim non moriatur, ſignum eſt, venenum planè eſſe extractum, vulnuſque ab eo mundatum, ideoque tutò cicatricem induci poſſe. Si verò moriatur, ſignum eſt, nōdum omne venenũ

extractum eſſe, & propterea vulnus adhuc apertum ſeruandum, operamque dandam eſſe, vt reliquum etiam extrahatur.

Venæ ſectioni hic nullus locus eſt, vtpote quæ venenum non euacuat, ſed vires debilitat, venenumque exagitat.

Purgatio. Purgationem quod attinet, vt ab initio ea inſtituantur, nihil eſt, quod eam indicet. Imò ſi exhibeantur purgantia, metus eſt, ne venenum ad interiora trahatur, & humores ac corporis partes inquinentur. Si verò malum iã progreſſum ſit, & venenum ad interiora penetrauerit, tum purgatio non inutilis eſt, eamque tantũ auxilij afferre ſcribit Dioſcorides, vt quidam, qui iam hydrophobiæ propinqui eſſent, ſumpto helleboro ſanati fuerint, ideoque non ſemel atque iterum, ſed frequenti vſu ante diem 40. ea ita vti præcipit. Imò nonnulli referunt, ſi canis rabidus helleborum album cum polenta ſumpſerit hac euomuerit, à rabie liberatum fuiſſe.

Humores tamen prius præparare non inutile fuerit calefacientibus, incidentibus, abſtergentibus, atque veneno ſimul reſiſtentibus; vt Syrup. Scord. de cortic. citri, Betonic. de pomis, de ſucc. bugloſſ. epithymo, decoctionibus paratis è ſemin. citri, radic. gentian. angelic. dictam. alb. ſcord. vincet..ico, bugloſſ. meliſſ. hippol..a..o, &c.

Purgantia, quæ in rabie canina conueniunt, ſint omnium conſenſu validiora, vt helleborinus, hiera diacolocynthid. Ruffi. Archigenis, Logadij, Pacchij, pilul. ex helleboro, Antim. de lapid. Lazul. coch. de nitro, fœtidæ. Si ætas, temperamentum, vires, vel aër diſſuadeant talia, eligãtur mitiora ac mediocria, vt eſt ſena, epithym. polypod. helleb. niger, myrobal. nigr. & agaric. præcipue, qui ſimul venenis reſiſtit.

Compoſita ſunt Elect. de dactyl. Cofect. hamech. Elect. Indum majus ac Benedicta laxatiua.

Reliquis ſcopis nimirum vt veneni ad interna progreſſus prohibeatur, partes principes roborentur, quò facilius venenum à ſe propellere poſſint, ac maligna διάθεσις, humoribus & corpori à veneno impreſſæ aboleatur, ijſdem ferè medicamentis ſatisfieri poteſt, ſcilicet antidotis, & ijs, quę peculiari vi huic veneno reſiſtũt. *Antidota interna.*

Simulque pulſus omnes, temporum, manuum, pedum, & cordis regio per biduum ſingulis 6. horis & alijs quinque diebus bis tantum in die, & circa locum demorſum etiam eodem modo, vel, vt alij volunt, tertia quoque hora illiniri debent oleis, illis famoſis magni Ducis Hetruriæ, vel ſcorpionis Matthiol. aut alijs, vt venenum à partibus debilioribus propulſetur.

Etſi autem plurima à plurimis recenſeantur, tamen cum non pauca ex ijs fabuloſa videantur, certa ſaltem enumerabimus. Ab omnibus verò commendatur alyſſum, vt Dioſcorides, *libr. 3. capite* 89. habet. De eodem ſcribit Galenus, *libro 6. ſimpl. medic. facult.* Nuncupata eſt herba alyſſum, quod mirificè iuuat commorſos à cane rabido, ſed & rabienti data ſæpe in totũ ſanauit,

& hoc ex totius ſubſtantiæ ſimilitudine. De eodem etiam Plinius, *lib.* 24. *cap.* 11. Alyſſum nomen accepit, quod à cane commorſos rabiem ſentire non patitur ex aceto potum alligatumque. Et Galenus, 2. *de antidot. cap.* 11. modum exhibendi tradit: Alyſſum, inquit, herbam contuſam & cribratam accipe, cuius, cùm opus fuerit, cochleat. exhibe ex aquæ mulſæ cyathis tribus à primo die vſque ad 20. ſin minus, ſaltem primis ſeptem diebus. Verùm vt Authores in commendanda hac planta contra morſum canis rabidi conſentiunt; ita in ea deſcribenda diſcrepant; aliamque Dioſcorides, aliam Galenus, aliam Plinius deſcribere videtur. Sed quia ſuam valde commendat contra morſum canis rabidi Galenus, præſtat ei adhærere, & videtur Alyſſum Galeni ſatis clarè deſcripſiſſe & depinxiſſe Tabernæmont. *libr.* 2. *herbar. ſect.* 5. *cap.* 5. & quidem ex C. Cluſi, *lib.* 4. *hiſtor. rar. plant. cap.* 21.

Commendantur deinde valde cancri fluuiatiles, cùm eorum cinis, tum decoctum multo anetho admixto, ſcordium, chamædrys, gentianæ radix, rutæ agreſtis ſemen, chamæmelum, centaurium minus, artemiſia, ariſtoloch. rad. ſylu. roſæ, vincetox, rad ʒ. j. ß. exhibitæ, pulegium, oxylapath. card. bened. Radicem cynnorrhodi Plinius, *l.* 25. *c.* 2. vt oraculo patefactam, commendat, eàmque & aliis omnibus ferè remedijs præfert. Laudatur & vinum generoſum ſtatim potum & album comeſtum.

Inter compoſita antidotus è cancris pluribus commendatur & à Græcis & Arabibus, vt ex Dioſcoride *lib.* 6. *cap.* 37. Galeno 2. *de antid. cap.* 11. Item, 11. *de ſ. m. fac.* videre eſt, ſcribitque Galenus, neminem vnquàm mortuum eſſe, qui cancrorum puluere rectè vſus ſit, & quidem 11. *de ſimpl. med. fac.* ex Æſchrione Præceptore ſuo ſumit cancros fluuiatiles poſt ortum Canis captos, quando Sol leonem tranſit, Luna decima octaua, & eos in ſartagine æris rubri comburit. Cinerum ſumit duo cochlearia, vel ʒ. ii. puluer. gentian, cochlear. j. ſeu. ℥. j. vini meraci iv. cyat. quæ in modum polentæ diluta miſcet, & quotidie bibenda exhibet.

Deinde ex Aſclepiade recipit ciner. cancr. p. x. thur. par. j. gentian. part. v. & exhibet huius puluer. cochlear. bibendum xl. diebus, aut ſi iam à morſu aliquot dies proceſſerint, duo cochlearia propinat. De hoc tamē medicamento obſeruandum, cancros veros vſurpandos eſſe, qui ſunt corpore rotundo, non noſtros gammaros aut aſtacos. Nonnulli tamē etiam noſtros vſurpant.

Commendatur & à pleriſque Medicis aduerſus morſum canis rabidi Theriaca, vt efficaciſſimū remedium, cui tuto in hoc malo præcauendo fidi poſſit. Galenus *in lib. de Theriac. ad Piſon. cap.* 14. & *in libell. de Ther.* ad Pamphil. Scribon. Largus *lib. de comp. medic. cap.* 171. & 173. proponit quoddam antidotum Apuleij Celſi, & *cap.* 176. aliud cuiuſdam Caſſij, & *cap.* 177. antidotum Martiani Medici, cui quia nihil deeſt, [illegible] appellata ſit, quæ felici etiam ſuc-

ceſſu in morbo curando exhibita ſit.

Laudatur à nonnullis & hoc antidotum.

Remed. Scalig. *℞. Mithridat. ol. pulu. rad. ariſtoloch. rot. an.* ℥. ij. *terræ ſigill.* ʒ. ß. *muſcarum, quæ de napelli fructibus victum quærunt, num.* xx. *cum ſucci citri recent, q. ſ.* F. miſtura, cuius doſis ʒ. j. ad ʒ. j. ß.

Inter Recentiores Alexipharmacum præſentiſſimum proponit Palmarius *in lib. de morbis contagioſ.* quod ſolùm neglectis purgantibus, & omiſſa etiam vulneris cura, quocunque à morſu tempore vſurpatum certiſſimum ac tutiſſimum remedium exiſtat, & quo nullum vnquam animal vſum fuerit, quod non mali huius periculum euitauerit, cum quacunque victus ratione, illæſis tamen capitis partibus, & modò vulnus inflictum capitis partes ore ſuperiores non attigerit, aut aqua elotum fuerit. His enim partibus vulneratis, aut parte vulnerata ſtatim à morſu frigida elota parum ſpes ſupereſt. Eſt autem tale.

℞. fol. rut. verben. ſalu. plantag. polypod. abſinth. vulg. menth. arthemiſ. meliſſophyl. beton. hyperic. centaur. minor. ſingulor, æquale pondus.

Colligantur ſingula, quo tempore magis viribus pollent: deinde papyraceis chartis incluſa ſiccentur ſeorſim in loco, ad quem neque pluuia pertingat, ne vel nimium exareſcant, vel ſitum contrahant. Poſt redigantur in puluerem de quo ʒ. j. ß. vel ʒ. ij. ſingulis diebus demorſo exhibeantur, vel cum ſaccharo vel cum vino, vel muſculo, vel alio modo, ieiuno ſtomacho horis tribus ante cibum. Si tamen tempus aliquod à morſu inflicto præterierit, ʒ. iij. exhibeantur.

Extra verò vulnus prius ſpongia vel linteolis ſiccis exſiccatum vino aut hydromelite, in quo pulueris huius ʒ. ß. ſoluta ſit, bis vel ter quotidie foueatur, deinde emplaſtrum vel vnguentum, quale in aliis vulneribus admoueatur.

Poſt alexipharmaca, venæ ſectionem & purgationem etiam exhiberi poſſunt ſudorifera, vt venenum diſſipetur. Efficaciſſimum autem eſt viſc. querc. lignum ſumptum, viſcus autem ipſum extrinſecus applicatum.

Sudorifera ſimul alexiteria ſunt *dictamnus cretic. & alb. vulgar. card. ben ſcord Tabac. angelica.*

Vt ℞. *Ligni viſci q. dictamni an.* ʒ. ij. vel iij. *aq. chamamel* lb. ij. coq. ad med. doſ. ʒ. ix. vel x.

℞. Dictamn. alb. ℥. ß. *Lig. viſci q.* ℥. ij. *ſem. & flor. card. ben. an.* ʒ. j. ß. fiat. pulu.

Cuius ℞. *à.* ʒ. j. *vſque ad* ʒ. ij. *vini alb. generoſiſſimi* ℥. j. ß. *aq. card. ben.* ℥. ij. vel iij. Mixta exhibe.

Præter ſudorifera conueniunt etiam diuretica antidotis mixta, vel exhibita, quæ vtraque vi polleant, inter quæ præſtant ſpica Celtica, Valeriana, Aſarum, ſcordium & alia, quæ eodem tempore, quo ſudorifera, conueniunt.

Nonnulli etiam & quidem Auicennæ auctoritate, vrinas validiſſimè prouocandas eſſe: vel ad ſanguinis mictum cenſent; cum hac ratione venenum ſimul excernatur, atque in eum finem can,

taridas etiam exhibent. Hinc ruſtici vulgato experimento vermes, ſeu ſcarabæos Maiales melle aſſeruatos in hunc vſum exhibent. Alij capita iis abſcindunt & reiiciunt, poſtea in oleo oliuarum recẽs eos iniiciunt, & quidẽ in ℔.j.nu. vir atq; de hoc oleo ægro ſæpius ℥.j.vel ℥.ij. propinãt.

Rabiei imminentis curatio & per totum annum præſeruatio.

Imminente rabie quamprimum validiora adhibenda remedia, vt ſinapiſmi, veſicantia ex validiſſimis ſimplicibus parata, quale eſt tale.

℞. *Cantharid. abiectis pedibus & alis* ʒ. vj. *Sinap. helleb. alb. an.* ʒ.ij. *ſemin. ameos* ʒ. j. *fermenti* ʒ. vj. *Aceti ſcillit. q. ſ.* M. F. maſſa, de qua portiones brachiis, femoribus, & tibiis apponantur, & diutius detineantur, vt cutis ſimul ſumatur, vlceraque diu aperta ſeruentur emplaſtro diachylo ſimpl.

Antidota propinentur in dupla quantitate, quam in præſeruatione, ſingulis diebus mane theriac. vel mithrid. ʒ. ij. in vino potenti, veſperi ante cœnam antidot. de canceris, gentian. helleb. albus protinus exhibendus, (qui tamen in rabie iam præſente, non exhibendus, vt nec alia purgantia, nec ſanguinis miſſio tum concedẽda) qui magis quam quid aliud prodeſt, interpoſitiſque diebus repetendus. Hæcque antidota ad 40. diem tum exhiberi debent. Quidam ſuadent, vt æger in anno quater purgetur, & ſingulis 15. diebus ſumat theriacam. Nic. Florentinus, vt per integrum annum antidota vſurpentur, Aëtius, vt ſingulis annis appropinquante morſus tẽpore per hierã æger purgetur & inſtante die per triduum theriacam ſumat.

Pro amuletis commendantur, dens canis rabidi humero ſuſpenſus & ſubſtratus, corium Vrſæ, & Phocæ.

Tandem ſi æger iam Hydrophobia correptus, etſi, vt dictum, ſpes ſit in anguſto, tamen nec tum deſerendus, ſed medicamẽta modò dicta exhibenda, verum maiore doſi. Palmarius ægrum etiam vinciri, & ore aperto illi ſuum puluerem infundi iubet.

Balneum & aquæ potus an in Hydrophobia cõueniant.

Antiqui etiam balneum & aquæ potum commendant, ſcribitque Celſus, vnicum hydrophobia oppreſſis remedium eſſe, non opinantem ægrum in piſcinam non ante ei præuiſam proiicere, ac ſi natandi peritiam non habeat, modo merſum bibere pati, modo attollere; ſi habet, interdum deprimere, vt inuitus etiam aqua ſatietur. Verùm obſeruarunt plurimi ad præcautionem quidem non raro hoc profuiſſe, quamquam alios nec ad præſeruationem huic remedio fidendum eſſe, experientia docuerit, hydrophobia vero correptis nihil profuiſſe, ſed etiam nocuiſſe, id quod Cœlius Aurelianus, Auicennas & Celſus docent, quod ipſa quoque ratio ſuadere videtur. Etenim cùm inter venenum hoc & aquam tanta ſit antipathia, vt ægri etiam ad viſum, ſonum, imò motionem aquæ exhorreſcant, credibile omnino eſt, ex merſione in aquam & potu eiuſdem morbũ magis exaſperari.

In præſeruationis diæta, vitentur pulli columbini, qui à tota ſubſtantia nocent, contra à proprietate commendantur cer-

arietis, cancri fluuiatiles, caſtanea, braſſica. Veleantur & nucibus iugland. caricis, amygdal. allio, cæpa, porro, raphano, ſmirnio, aſparago, cichorio, rumice ſylu. & hortenſi, &c.

QVÆSTIO I.

Qua vi venenum animalium rabidorum agat.

Quæ huius veneni cauſſa ſit, & in quo mali huius eſſentia conſiſtat, alij aliter ſtatuunt, & nonnulli quidem quandam putrefactionem eſſe dicunt, quod facit Fracaſtor *lib. 1. de morb. contag. cap. 9.* Alij, vt ex Dioſcor. Aëtio, Paulo Ægineta & Actuario colligi poteſt, intemperiem calidam & ſiccam, in partibus præcipue ſolidis contractam, vel vt Pelops Galeni præceptor ſtatuit, vt ex *lib. 11. de ſimpl. med. fac. c. de cancris vſtis,* videre eſt, in immodicam ſiccitatem, quaſi in contrarium habitum mutata penitus ſolidarũ partium ſubſtantia veneni huius eſſentiam conſtituere ſtatuũt. Verùm enim verò neque in putredine cauſſa huius mali conſtitui poteſt, cum nulla putredinis ſigna adſint, ac putredo ſine manifeſtis ſignis tam diu in corpore latere non poſſit; neque etiam intemperies calida & ſicca ad conſtituendam huius mali eſſentiam ſufficit, cum intemperies tamdiu in corpore eſſe non poſſint, ſine læſione actionum corporis; neque effectus inſignes caliditatis & ſiccitatis apparent, neque ſi in intemperie cauſſa conſiſteret, malum fere incurabile eſſet, de quo Galen. *1. prorrhet. comm. 2. t. 19.* Idem docet communicationis modus; cum tantillum ſæpè ſit, per quod malum hoc homini communicatur, & nihilominus tam inſignem in corpore mutationem efficiat, quòd qualitates primæ in tam parua mole, non faciunt. Inſuper durabilitas huius veneni tam longo tempore in tot corporis mutationibus permanens idem docet, in quibus nihilominus venenum hoc naturam ſuam retinet, imo in dies ſe multiplicat; quod etiam patet ex hiſtoria à Fernel. allegat. de lupo, qui in cibum variè præparatus plurimos rabie infecit, quod fieri non potuiſſet, ſi eſſentia veneni huius in qualitatibus primis conſiſteret, cum ignis vi qualitates illæ variè mutentur. Tandem & curatio idem perſuadet, quæ non qualitatibus primis, ſed tota ſubſtantia agentibus perficitur, de qua re Inſtitut. *loco allegat.* dictum.

QVÆSTIO II.

An venæ ſectio in hoc morbo conueniat.

Cum morbis à canis vel aliorum animalium morſu contractus ſit longe periculoſiſſimus, & antiqui & recentiores medici omnis generis auxilia ad depellendum hoc malum excogitarunt, & inter ea quidem purgationis & venæ ſectionis mentionem faciunt, de quod qui ſit ſentiendum paucis dicendum.

Et quidem venæ ſectionem quod attinet, Primò quidem nonnulli venæ ſectionem in morſu canis

canis rabidi præcipiunt, perſuaſi vt putant, auctoritatibus Pauli Æginetæ *lib.* 2. *cap.* 2. Celſ. *lib.* 3. *cap.* 27. Rhaſis *lib.* 20. *continentis tractat.* 2. *cap.* 2. Deinde etiam ratione; cũ verò cõſentaneũ videatur, ſi in aliis vulneribus magnis venæ ſectio adhibetur, vt æger à dolore, febre, inflammatione, conuulſione & ſimilibus accidentibus præſeruetur, etiam eodem fine in morſu canis rabidi, venam aperiri poſſe. Verùm, vt antea dictũ, contraria opinio vera eſt, ac venæ ſectio in morbis à cane rabido potius obeſt, quam prodeſt, cum ſanguinis miſſio venenum potius in venas trahat, quam extinguat, ſimulque vires deiiciat. Atque ea procul dubio de cauſſa Dioſcorides, Galenus, Oribaſius, Ægineta, Actuarius, aliique Medici præſtantiſſimi, vbi ex profeſſo de hoc morbo agunt venæ ſectionis nullam mentionem faciunt, vel etiam plane eam reiiciunt. Et longè alia eſt vulnerum magnorum ſimplicium, quam morſus canis rabidi ratio: in quo potius à veneno, quã à vulnere periculum. Et ſi forte aliqui ſanguinis miſſionis mentionem faciunt, potius de ea, quæ ex parte commorſa ſit: quam quæ ex venis in brachio, loquuntur.

QVÆSTIO III.

An purgantia medicamenta in hoc malo conueniant.

Qui purgationem in morſu rabidorum animalium inſtituendam negant, eo potiſſimum argumento nituntur, quod veneni huius natura non in qualitatibus primis & manifeſtis, ſed in occultis conſiſtit, & nec qualitatum primarum alteratione, nec purgantibus, ſed alexipharmacis, ac tota ſubſtantia agentibus curatur: quod purgantia calori noſtro ſunt aduerſa, ideoque vires potius frangere, quam conſeruare videntur. Alij contra purgantia admittunt, qui quidem fatentur, purgantia non recta veneno huic aduerſari, illudque expurgare, ſed hoc ſolum à peculiaribus alexipharmacis fieri: interim tamen hoc mediatè præſtare poſſe ſtatuunt: dum nimirum vitioſos humores, in quibus venenum reſidet, educunt, atque ita venenum ſimul euacuant.

Cui ſententiæ ea ipſa de cauſſa & nos ſubſcribimus, præſertim cum venenum hoc ſit lentum, & diu in corpore hæreat.

Quo autem poſt morſum tempore purgatio inſtituenda ſit, diſpiciendum. Rhaſes in *tract.* 8. *ad Almanſ.* ſtatuit, ſtatim in principio purgandum eſſe, medicamẽtis humorem melãcholicum euacuantibus. Verùm alij Græci & Arabes omnes vetant in principio, id eſt, quando adhuc venenum in partibus externis reſidet, purgatione vti. Verùm hîc conſiderandus modus, quo venenum hoc in corpus immiſſum eſt. Si enim labris & lingua venenum in corpus attractum ſit, ſtatim in principio purgare licet, cum aliis auxiliis venenum alias euocantibus locus tum non detur. Si verò morſu venenum partibus externis immiſſum ſit, in principio purgare non licet. Ideoque cùm Rhaſes in *tract.* 8. *ad Almanſ.* ſtatuit, ſta-

tùm in principio purgandum eſſe, id de prioris caſu intelligendum eſt, de poſteriori verò, quando alij Græci & Arabes omnes vetant in principio purgantibus vti, ne venenum ex vulnere ad interiora corporis rapiatur, ſed tum tandem purgantia exhibenda ſunt; cum omnia ritè circa vulnus peracta ſunt. Et licet ritè omnibus peractis ſpes ſit, venenum exſtinctum eſſe: tamen cum facilè fieri poſſit, vt aliqua eius portio ad interiora penetrauerit, ea, quam minima etiam fuerit, humores corrumpit, & in ſibi ſimilem materiam immutat. Ideoque corrupti illi humores euacuandi ſunt, vt venenum ſimul euacuetur, & alij humores à veneno & corruptis humoribus non inficiantur, ſimulque medicamenta, quæ reliquos humores à corruptione præſeruant, & contra venenum pugnāt, exhibenda. Si tamen craſſi humores adſint, vt ij facilius ductum medicamentorum ſequantur, attenuantia vſurpari, & quæ primas vias euacuant, vel abſtergunt, poſſunt. Præcipuè verò adhibenda Alexipharmaca, quæ vim veneni mitigant. Ad purgationem autem in hoc morbo Antiqui omnes, Dioſcorides, Oribaſius, Paul. Ægineta, Aëtius, Actarius, Helleborum album commendant, eumque præ reliquis in hoc morbo efficaciſſimum eſſe dicunt. Antiqui etiam hieram diacolocyntidos, hieram Logadrij, Pachij, lapid. Lazuli & medicamenta, quæ alias ad melancholicum humorem & atrum vſurpari ſolent, commendant. Qui helleborum album reformidant, helleborum nigrum vſurpare poſſunt, & imprimis agaricum, qui in morbis venenoſis commendatur, & vim alexiteriam habere prædicatur.

CAPVT XVII.

De Tarantatis, & Chorea S. Viti.

AD hunc locum non incommodè refertur malum quod ab ictu Tarantulæ infertur, quo qui laborant, vulgo Tarantatos nominant. Etſi enim de morſu Tarantulæ etiam inter venena agendum ſit: tamen quia à veneno hoc peculiare delirij, & inſaniæ genus inducitur, etiam hoc loco de eo non incommodè tractatur. Huic cognatum eſt alterum, quod Choream S. Viti appellant. *Tarantulæ morſus.*

Eſt autem Tarantula, ſeu Tarentula, Phalangij, ſeu aranei genus, quod procul dubio à Tarento, antiqua Apuliæ ciuitate, nomen accepit, vbi frequens eſt hoc animalculum & valde ſæuit. Etſi verò eius operationes planè admirādæ ſūt, vt videre eſt apud Ariſtotelem, *lib. 9. hiſt. animal. cap. 39.* & Plinium, *lib. 11. naturalis hiſtoriæ cap. 24.* adeò, vt Ariſtoteles genus quoddam araneæ σιφόπατον nominet; & tela eius, vt ex Dioſcoride patet, ſanguinem ſiſtit, & vulneribus commodè adhibetur, & in tertianis diuturnis ac quartanis pulſibus appoſita febrem tollit: Tamen venenoſum & noxium etiam animal, & non ſolum cū ceruo, lacertis, viperis, bufone *Nota.*

antipathiam habet, vt ex loco allegato Ariſtotelis, & Æliano *lib.* 1. *cap.* 8. Plinio, *lib.* 10. *cap.* 74. patet, ſed & homini damnoſum. Et dubium ferè eſt, vtrum magis admiranda ſit eius in tela texenda induſtria, quam planè ad Geometriæ leges conformat, & tam tereti filo & tam æqualia deducit ſtamina, ac à cẽtro & medio texere incipit, circinato orbe ſubtegmina annectens, vt Plinius loquitur: an verò veneni illius natura. Tam enim admiranda à veneno hoc hominibus inducuntur ſymptomata, vt reperti fuerint, qui penè pro fabula habuerunt, quæ de malo hoc ſcribuntur: cum tamen omnia ſint certiſſima, & oculatos huius rei teſtes habeant plurimos, & hodie Apuliæ & Salentinis ſint notiſſima. Antiqui equidem, Nicander, Ægineta, Aëtius, Celſus, Auicennas, Rhaſes, & alij, referunt plurima, eaque ſatis magna, quæ à Tarantula commorſis accidere ſolent, ſymptomata, nimirum quod dolor in parte icta exoritur, tumor & pruritus, ſuperuenit corporis frigiditas, ventris ac totius corporis inflatio, virgæ in quibuſdam erectio & priapiſmus, corporis ſtupor, tremor, membrorum conuulſio & reſolutio, adeo vt iuuenes etiam robuſtiſſimi omnes vires ſtatim amittant, artuum dolor, corporis varia iactatio, vertigo, vigiliæ, ſomnus, deliria, vocis priuatio, oculorum rubor, ſudores frigidi, & ſimilia, quorũ alia aliis, aliis quidem plura, aliis pauciora accidunt. Verũ id maximè admiratione dignum eſt, quod, vt Matthiolus in *lib.* 2. *Dioſcorid. cap.* 75. ſcribit, *Icti à Tarantulis non ſolum alij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij clamitãt, ſed & quod præcipuè mirum, veneni huius vis Muſica mulcetur. Quandoquidem auditis lyricis inſtrumentis, per tibiarum ſonum primo ſtatim occurſu icti à tarantula à plangoribus ceſſant, & in medium tripudiare & ſaltare incipiunt, tamque diu rem perſequuntur, ac ſi ſani eſſent, & nullo vnquam tenerẽtur dolore. Quod ſi eueniat, vt tibicines tantillum quieſcant, non multo poſt tẽpore in terram concidunt, & ad priſtinos redeunt languores, niſi tamdiu indeficiente ſonitu ſaltent atque tripudient, donec venenum partim inſenſibiliter, per cutis meatus, partim per ſudorem exeat & diſcutiatur. Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt abſque vlla ſonitus intermiſſione tãdiu tripudient demorſi, quouſque penitus curati conquieſcant.* Refertque Epiphanius Ferdinandus, *hiſtor.* 81. ſenem 94. annorum adeo debilem, vt nõ niſi ſcipione innixus ambulare poſſet, commorſum à tarantula, audita muſica veluti capreolum ſtatim ſaltaſſe & tripudiaſſe. Vnde etiam pauperes in Apulia omnem penè ſuam ſubſtantiam in muſicos & tibicines erogant. Cũ enim ſciant, menſe Iunio, Iulio, Augusto, niſi tripudient, ſe peſſimè habere, ſibi de nummis proſpiciunt, quibus tibicines & muſicos, qui per totam illam prouinciam vagantur, & Tarantatis inſeruiendo multum lucri faciunt, conducant. Et quidem tripudiãt, & ſaltant intra oppida, in publicis plateis, in ægris, alij vno die, alij duobus, tribus, quatuor, quinque, alii vna hebdomade, alij pluribus. Neque ſemel icti vno

anno ſaltem ſaltant, & alij quidem bis, alij ſemel, ſed ſæpe per multos annos, refertque item Epiphanius Ferdinandus, ſe nouiſſe mulieres, quæ vſque ad decimum, decimumquintum, decimumſeptimum, trigeſimũ annũ ſaltarent.

Præterea à Tarantulis morſi quidam circa ſepulchra verſantur, & in feretris mortuorum cubant, Virgines obſcœnas partes oſtendunt, euellunt ſibi crines: alij penſiles in cunis moueri, alij terra obrui cupiunt; nonnulli etiam alios morſu impetunt. Magna quoque appetentia laborant, præcipuè dum ſaltant, variis coloribus delectantur, & ſi quem colorem auerſantur, eum, qui veſte eo colore infecta indutus eſt, inſectantur; aquam abhorrent, vinum bibunt, & merum etiam potum eos non inebriat, & alia admiranda patiuntur.

Cauſſæ.

Verùm qua ratione à veneno Tarantulæ tot & tanta, ac tam admiranda ſymptomata inducantur, obſcuriſsimum. Qui à manifeſtis qualitatibus & à veneni frigiditate talia ſymptomata deducere conantur, eos operam & oleum perdere tam manifeſtum eſt, vt cum iis diſputandum eſſe non cenſeam. Et optarim, vt ij, qui omnium rationes è qualitatibus primis reddi poſſe audacter & glorioſè promittunt, & vt præ aliis ſapere, ac nihil ignorare videantur, ad neceſſarium ignorantiæ illud aſylum, occultas qualitates, confugere turpe putant, hîc exerceant ingenium, & quantum poſſint, periculum faciant, & eorum, quæ hactenus de veneni Tarantulæ, & muſicæ in eo curando vt diximus & dicemus, cauſas è qualitatibus primis reddant. Nos hîc, vt in omnibus aliis venenis, in occulta qualitate neceſſariò acquieſcimus. Et quidem actiones naturales pleræque læſæ à ſpirituum & caloris natiui, quæ à veneno hoc fit, corruptione proueniunt: nec mirandum, quod tot diuerſa in diuerſis accidunt ſymptomata, cum idem etiam ab aliis venenis pro corporum diuerſitate accidat. Verùm quòd muſica adeo delectantur demorſi, id imprimis in occultam & ἄῤῥητον veneni huius referendum, quæ à muſica excitatur. Nam Tarantulæ ipſæ etiam ad ſonum citharæ, tympani parui, tibiarum, cymbalorum, fidium ſolent ſaltare & tripudiare, ſcribitque hac de re Epiphanius Ferdinãdus: qui nobis non credit, veniat ac videat, ac periculum faciat. Nam veriſſimum eſſe, quod ſcribimus inueniet. Imò etiam alia animalia à Tarãtula demorſa ſaltãt; refertque idem Epiphanius Ferdinandus, ſe vidiſſe veſpam à tarantula morſam fuiſſe, & cum forte fortuna ibi eſſet citharædus, citharamque pulſaret, & tarantulam & veſpam tripudiare cœpiſſe: gallum quoque commorſum ſaltaſſe ac tripudiaſſe.

Ita etiam quod in Apulia præcipuè hæc ſymptomata accidunt, non in caliditatem (cum alia loca ſint calidiora) id referri poteſt, ſed in occultam procul dubio regionis vim, ſeu cœlitus, ſeu diuinitus immiſſam.

Signa Diagnoſtica.

Malum ex cauſſà, quæ præceſſit, ictu ſcilicet tarantulæ, vt & ſe-

quētibus ſymptomatibus cognoſcitur, vt opus non ſit hîc plura recenſere.

Prognoſtica.

1. Malum hoc periculo non vacat, & niſi medicamentis idoneis curatur, poteſt eſſe lethale.

2. Etſi verò tarantulæ morſus periculoſus eſt, non eſt tamen morbus acutus, vt ictus aſpidum, viperarum, ſed tardi motus eſt hoc venenum.

3. Rarò etiam morbus lethalis eſt, vt ex mille à tarantulis demorſis, ſi conuenientia remedia adhibeantur, vix duo moriantur.

4. Secundùm locorum varietatem vt aliorum venenorum, ita etiam huius veneni vis nunc maior, nunc minor eſt.

5. Pro ratione etiam loci, qui pungitur, malum nunc periculoſius, nunc mitius eſt. Qui enim in loco, cui vena, arteria, vel neruus ſubiectus ſit, morſus fuerit, periculoſius laborant, quam qui in carne ſolum morſi ſunt; cum hoc modo partibus principibus venenum facilius communicetur.

6. Periculoſum quoque, ſi tarantula ieiuna ieiunum mordeat.

Indicationes.

Cùm hoc venenum, vt alia, occulta vi in corpus humanum agat, ipſi peculiaria & propria antidota ſtatim opponenda. Et primo quidem ſi homo in loco, qui à tarantulis infeſtatur, degat, idoneis antidotis ſe munire debet, ne, ſi forſan pungatur, periclitetur. Si verò quis punctus ſit, danda opera, ne venenum in corpus penetret, ſed ſtatim è corpore extrahatur, deinde vt per interna medicamenta è corpore expellatur.

Curatio.

Ad præſeruandum (vt & ad curandum) commendatur anchuſa comeſta, & decoctum eius potum, artemiſia, allium, bolus armena, theriaca, & antiphalangium, quod poſtea proponetur in curatione.

Deinde ſi quis à phalangio morſus ſit, curandum, ne venenum ad interiora penetret, ſed ſtatim ad exteriora reuocetur & è corpore extrahatur. Apponantur igitur loco commorſo cucurbitulæ, vel etiam pars ſcarificetur, aut ei veſicatoria, vel ſtercus capræ, aut panis maſticatus, aut muſcæ cum fermento imponantur: idque ſtatim fiat, antequam venenum ad interiora penetret.

Vt verò venenum à partibus interioribus repellatur, mox alexipharmaca exhibenda: Inter quæ ſunt & antè in præſeruatione enumerata, quæ tamen hic in maiori doſi ſumenda. Imprimis verò commendatur ex Dioſcoride ſemen paſtinac. ſylu. ad ʒ. j. cum vino bibitum: Item meliſſa, vel agrimonia ʒ. vnius pondere cum vino hauſta. Laudatur & radix ariſtolochiæ rotund. ad ʒ. j. ſumpta, vt & ſemen nigel. & ſucc. plantaginis. Albucaſis hoc Elect. commendat.

℞. Fol. rutæ ſiccæ, coſti, mentaſtri, pyrethri part. æquales, aſſæ fœtidæ partem quartam ad pondus omnium, mellis q. ſ. F. Electuarium. Doſis ʒ. j.

Epiphanius Ferdinandus, qui diligens fuit in obſeruādis ijs, quæ circa demorſos à Tarantulis ſuc-

nerunt, quinque remedia experientia comprobata commendat. Primum eſt aqua vitæ, ſeu ſpir. vini. Cùm enim omnes Authores ad curandos Tarantos vinum cõmendent, multo magis ſpirit. vini vtilis erit, qui feliciſſimè ab ℥. j. ad ℥. iij. pro ratione ætatis exhibetur.

Secundum eſt quinta eſſentia roriſmarini, quæ ipſa etiam contra ictus Tarantulæ prodeſt.

Tertium aqua vitalis eiuſdem, quæ ita paratur.

℞. *Flor. citranguli bonam quantitatem, fol. tenerorum quercus, cardui benedict. ſcabioſæ, acetoſel. ſonchi, ſaluiæ, maioranæ, flor. lauendulæ, abſinthy, roriſmarini. tuſſilaginis, roſar. rubr. ſcorzoneræ, meliſſæ, pimpinellæ, borraginis, fol. arbuti, lenticularis, rutæ, an.* M. iij. *cyperi noſtrat. radic. angelicæ, bac. lauri iuniperi, cortic. citri, tormentill. zedoariæ, an.* ℥. j. *cinnam. caryoph. an.* ℥. ß. Deſtillentur in baln.

Quartum eſt Electuarium Antiphalangium, quod omnia ferè ſimplicia contra Tarantulæ morſum conunendata complectitur.

℞. *Fruct. myrti. tamariſci, an.* ℥. j. *ſem. paſtinacæ nigell. agni caſti, dauci, aniſi, cumini, origani, an.* ʒ. j. *terræ ſigill. boli armen. orient. præpar. an.* ʒ. ij. *centaur. minor. ariſtoloch. rotund. an.* ʒ. ß. *fol. meliſſ. trifolij bituminoſi, chamæpyt. abrot. an.* P. ß. *theriac. opt. mithrid. an.* ʒ ij. ß. *ſucc. capar. allij, plantagin. atriplicis, hederæ* depurator. an. q. ſ. Cum melle fiat è ſuccis ſyrupus, cuin quo fiat Electuarium:

Addendo ſpir. vini q. ſ. Doſis ʒ. j. ß. ad ʒ. iij. cum vino.

In præſeruatione ʒ. j.

Verùm nullum certius remedij genus eſt, quàm Muſica. Vt enim
Muſica vis.
fide digni Authores & oculati teſtes referunt, ſi à tarantula morſus iam moribundus & ferè omnibus ſenſibus priuatus ſit, quam primũ cytharæ, lyræ, fidium, tympani parui, cymbali, tibiarum ſonum audit, ſtatim quaſi reuiuiſcit, oculos aperit, aures arrigit, in pedes ſeſe attollit, primùm digitos pedum & manuum, ſecundùm muſicam melodiam mouere incipit, hinc manibus, pedibus, capite geſtire, ſaltare, & tripudiare. Vnde in tota Apulia tempore æſtatis tibicines vagantur, vt tarantatis præſto ſint.

Qua autem vi hoc præſtet Muſica, obſcuriſſimum eſt, vt quod ſupra etiam dictum, habeant hic, qui omnia ad qualitates primas deducere conantur, in quo vires ingenij experiantur. Equidem quæ de Muſicæ viribus dicuntur, nemini ignota ſunt, eſſe nimirum in ea quid diuini, muſicam eſſe animi exercitium, ſicut motus eſt exercitium corporis, à dolore animum abſtrahere, ad lætitiam inuitare. Verùm hoc in quæſtione eſt, quî fiat, quod Tarantulæ veneno infecti ita muſica delectantur, & ad ſaltandum ac tripudiandum inuitantur, & ſaltando à morbo liberantur. Facit equidem forſan ad venenum cùm ſenſibiliter per ſudorem, tum inſenſibiliter diſcutiendum motus ille. Verùm nec hoc ſufficere videtur; cùm alio etiam modo ſudor conciliari poſſit, & nonnulli pluribus annis ſaltare cogantur: ſed proculdubio etiam muſicæ vi occulto modo venenum infringitur. Ideoque hic etiam neceſſa-

rio ad illud ignorantiæ aſylum confugimus, nec cur adeo tarantati muſica delectentur, aliud, quod dicam habeo, niſi quod animalculum hoc ipſum eſt harmonicum & muſica delectatur. Non enim omnia animalia muſica delectantur, non ſues, non boues, non alia plurima. Tarantulam verò eſſe animal harmonicum, & vt Ariſtoteles appellat σοφώτατον, vel ex eius tela apparet, quam planè ad Architecturæ & Geometriæ leges texit, vt id pulchrè Plinius *lib.* 11. *cap.* 24. deſcribit. Exemplū ſimile habetur in apibus, quæ & ipſæ in fauis cellulas ſuas affabre quaſi ad geometriæ regulas delineatas formant. Eædem æris ſono quoque delectantur & conuocantur. Quia ergo Tarantulæ muſica delectantur, ipſáſque ad cytharæ ſonitum tripudiare vidit Epiphan. Ferdinandus; venenum quoque animalis huius ſimilem diſpoſitionem ſanguini & ſpiritibus in corpore humano (habent enim venena vim totius corporis humores & ſpiritus mutandi,) imprimit, quæ poſtea audita muſica ab imaginatione mouetur. Sed quî fiat, quod animalculum hoc muſica delectetur, & huic veneno vis adhuc impreſſa maneat, vt homo eo infectus audita muſica ad ſaltandum moueatur, hoc nemo facilè explicabit. Ita admiranda ſunt Iehouæ opera etiā in rebus minutiſſimis, & abiectiſſimis etiam animalculis, tanti diuinæ ſapientiæ theſauri abſcond ti latent, quos nullus hominum facilè eruet.

Chorea S. Viti. Malo huic cognatum eſt aliud, quod chorea & ſaltus Sancti Viti appellatur. Hoc enim delirij & inſaniæ genere qui laborant, dies noctéſque ſaltare geſtiunt. Nonnulli equidem choream Sancti Viti ad ἐνθουσιασμοὺς veterum referendum cenſent. Neque negandum eſt, quandoque etiam quiddam diuini ſubeſſe, & malum hoc pœnæ loco interdū diuinitus immitti, ſicut ſedecim viris & tribus feminis in cœmeterio choreas ducentibus, ex imprecatione ſacerdotis anno Domini 1012. id accidiſſe refertur ex Vincentij Bellouacenſis *lib.* 26. *cap.* 10. Verùm ſæpiſſime hoc malum à cauſis naturalibus, & humore maligno prouenit; cum ἐνθουσιασμὸς Græcorum ſine dubio à Dæmone immiſſus fuerit, & præcipuè in ſacrificijs, quibus ceſſantibus etiā ἐνθουσιασμὸς ceſſauit. Qui verò hoc morbo laborant, continuo, diéſque noctéſque ſaltant. Ita refert Felix Platerus *libro* 1. *obſeruat. vt & in Practic.* ſe vidiſſe feminam Baſileæ, cui magiſtratus viros aliquot robuſtos conſtituerat, qui alternatim vno feſſo, altero ſuccedente cum ea dies noctéſque tripudiarent. Quod ferè menſis ſpatio ſpectantibus multis durauit, ſine ferè intermiſſione, etſi ſolearum pedum eius cutis attrita eſſet. Et licet aliquando vt cibum caperet, & ſomno correpta ſedere cogeretur: tamen geſtu motuque corporis inquieto interim nihilominus corpus veluti ſaltans agitabat.

Ortum autem habet proculdubio hoc malum ab humore maligno Tarantulæ veneno ſimili. Sicut enim hydrophobia quidem à rabidorum animalium veneno

extrà communicato plerumque oritur: Interdum tamen vt ſuprà dictum, etiam in ipſo corpore tale venenum generatur, à quo hydrophobia excitatur: ita etiam non impoſſibile eſt, humorem malignum Tarantulæ veneno cognatum in ipſo corpore generari.

CAPVT XVIII.

De Comate Vigili, & ſopore graui atque Ecſtatico.

Comatis vigilis natura quænam.

POſtquã ſymptomata, in quibus ſenſus interni ſinguli ſeorſim læduntur, explicauimus, proximum eſt, vt de ijs in quibus ſenſus interni ſimul læduntur, agamus. Qualia ſunt Coma vigil, Sopor grauis & Ecſtaticus, Somnambulatio, Lethargus & Carus.

Et primo quidem Coma vigil quod attinet, in eo Senſus communis, Imaginatio & Ratiocinatio lædũtur. Nam vt Inſtit. *lib.* 2. *part.* 3. *ſect.* 1. *cap.* 7. dictum, qui Comate vigili detinentur, in ſomnum quidem propenſionem habent, quem etiam clauſis oculis plerumque exprimunt, dormire tamen non poſſunt, ſimulque plerique delirant, clamant, aut ſomno correpti ſtatim quaſi territi, aut ſpaſmo correpti, brachia vel crura inordinatè mouent & iactitant, atq; excitati toruũ vident, abſurda loquuntur, & à delirantibus non differunt. Eſt enim Coma vigil, cùm ægri clauſos habent oculos, aut dormire videãtur, cùm tamen vigilent, ſeu, cùm clauſis & in ſomnum propenſis, ac conniuentibus oculis fruſtra ſomnum captare tentant ægri, & facilè oculos aperiunt, ac deliria loquuntur, & manus ac crura, imò totum corpus inordinatè mouent ac concutiunt.

Differentia.

Eſtque Coma hoc duplex, vt habet Galenus *lib. de Comate*, vnum Phreneticum, alterum non Phreneticum. Phreneticum eſt cum delirio (aut potius cum delirio maiore, cum coma hoc vix fit ſine delirio.) Non Phreneticum, ſine delirio. Phreneticum rurſum duplex eſt, vel ignauum, cum ægri vix mouentur: vel expeditum, cum ægri valde delirant, ac promptè mouentur, & vbi euigilant, è lecto proſiliunt, ac nonnunquam adſtantes inuadunt. Qualis ille æger apud Heurnium fuit, qui cùm ad ſomnum ſe compoſuiſſet, & cum monacho cuſtode clinico ſolus relictus fuiſſet, rurſus expergefactus, monacho, qui defatigatus vigiliis & ipſe obdormiuerat, caput cultro abſcidit, iterumque ad ſomnum ſe compoſuit.

Cauſſa.

Cauſſa proxima.

Cauſſam huius ſymptomatis quod attinet, vt ea: quæ in Inſtitut. *lib.* 2. *loc. alleg. ſect.* 2. *cap.* 4. diximus, non repetamus, ſed breuiter ſaltem contrahamus, comatis vigilis cauſſam eſſe compoſitam, & quæ ſimul ſomnum & vigilias producit, extra controuerſiam eſt. Verùm quænam ſit illa cauſa, controuerſum. Vulgo quidem aſſignatur bilis cum pituita aut ſanguine miſta. Verùm probabilius eſt, cauſam huius ſymptomatis eſſe vaporem narcoticum,

coticum, ſimulque mentem turbantem, ſicut hoc in ſpiritu vini, ſolano manico, & alijs multis narcoticis videre eſt, quæ & ſomnum inducunt & deliria excitãt. Ideoque præcipuè in febribus malignis hoc ſymptoma accidit, & teſte Paulo Ægineta, etiam à venenis idem malum introducitur, qualia proculdubio ſunt illa narcotica quorum ſuprà ex Proſperi Alpini, *lib. 4. de Medic. Aegypt. cap. 2.* mentio facta eſt: in quibus tamen venenis nulla pituitæ & bilis miſtio eſt, ſed peculiaris malignitas & occulta qualitas, quæ ſimul & in ſomnum inclinationem parit. Quanquam enim vis narcotica ad ſomnum diſponat, & adſit ad ſomnum inclinatio, ideóque oculis conniueant ægri: quia tamẽ ille vapor in cauſa eſt, vt multæ abſurdæ imagines phantaſiæ obiiciantur, accidit vt ægri delirent, & dormire non valeant.

Si qui tamen duos vapores hic ſtatuere velit, vnum narcoticum & ſomnum inducentem, alterum ſomnum turbantem, nec cum illo moroſè litigabo.

Imprimis verò maximam vigilãdi neceſſitatem habet inflammatio Phrenetica, ſi adſit. Etſi enim vapor ille narcoticus faciat, vt æger ad ſomnum propenſus ſit: tamen inflammatio ſomnum impedit. Atque hinc accidit, vt prout huius vel illius cauſæ vis eſt maior, etiam ſomnus, vel vigiliæ ac deliria præualeant, atque æger nunc plus, nunc minus moueatur.

Nonnunquam tamen etiam (etſi ratione cauſſæ tum alterius generis videatur) hoc malum oriri poteſt à ſumma virium debilitate, quæ ex vehementi morbo, immaniſſimis doloribus, aut immodica euacuatione accidit, vnde homines oculos apertos ſeruare nequeunt, & inclinationem in ſomnum habere videntur, non tamen dormiunt, ob diſpoſitionis ad ſomnum neceſſarium defectum, & in ſumma dormiendi neceſſitate cauſæ ſomniferæ inopiam.

Ab eadem ferè cauſſa etiam eſt ſopor ille grauis, qui ἐκστατικὸς dicitur, qui quidem à naturali cauſſa dependet (nam qui à cauſſa ſupernaturali accidit, de eo Medici non eſt agere) & dictum fuit de eo loco modo allegato in Inſtit. oriturque à vapore ſimul ſomnum inducente & inſomnia ſimul excitante. Solum in eo videtur eſſe differentia, quod hîc quàm in comate vigili ſomnus arctior eſt. Et habere narcotica quædam vim ſimul ſomnum inducendi, & multa in ſomnis ſpectra iniiciendi patet ex eo, quod Proſper Alpinus, *de Medic. Aegypt. libro 4. capite 2.* ſcribit, Ægyptios affirmare, ſi opium, vel Aſis, vel boſa, vel bernani, vel bers accipiant, plurima pulcherrima viridaria, atque formoſiſſimas laſciuientéſque puellas in ſomnis videre, vel alia quibus delectantur: additque hanc opinionem ſic apud Ægyptios inualuiſſe, vt nõ tantum de plebe, ſed etiã ex primatibus, nobilibuſque Aegyptijs, multi eum in finem hiſce medicamentis vtantur, ibique antiquam conſuetudinem eſſe, vt aliquis ad aliquam rem vocatus, volens eius laborẽ ſubterfugere,

neget ſe id poſſe, quia eo die atque hora herbam comedere conſueuerit. Nam cùm ſomnia nihil aliud ſint, quàm dormientium deliria, & certum ſit illa Narcotica, vt ex eodem loco Proſperi Alpini patet, varia deliria in hominibus, antequam in ſomnum delabantur, excitare: non mirum eſt, etiam dormientibus imaginationem varijs modis turbare, & varia ſpectra obijcere, quę illi pro veris habent.

Signa Diagnoſtica.

Qui comate vigili laborant, ij, vt ex modo dictis apparet, oculis conniuentibus ſomnum captant, dormire tamen non poſſunt, aut ſi dormiant mox iterum excitantur, delirant, inepta loquuntur & agunt, corpus variè mouent & iactitant, temere è lecto ſurgunt, moxque iterum decumbunt.

Prognoſtica.

Progno-ſti.a. 1. Coma vigil periculoſum & curatu difficile eſſe, ideo vulgo docetur, quod ex materia contraria, & bile cum pituita & ſanguine mixta ortum habeat. Verùm id falſum eſſe, & modo, & in Inſtitut. *loc. alleg.* monſtratum. Interim periculoſum eſſe negandum non eſt, ſed alia de cauſſa: quia ſcilicet à vapore maligno & venenato ortum habet.

2. Si ſermo ſit impeditus, ſpirantibus in gutture murmur audiatur, potulenta ægri difficulter deglutiant, humor tenuis è naribus deſtillet, ægri ſupini cubent, morbum periculoſum indicant.

3. Coma vigil in phrenitidem, vel lethargum mutari ſolet.

4. Lethale coma vigil eſt, quod ex virium infirmitate accidit.

5. Deliria vehementiora in comate vigili plerumque conuulſionem præſagiũt. Non quidem, vt vulgo docetur, quod calorem hic ſuperiorem eſſe, & ſucceſſu temporis totam humiditatem abſumendo, ac ſiccitatem inducendo, conuulſionem pariturum indicio ſit; ſed potius quia vapor ille malignus ſpiritus turbãs, etiam neruos vellicando conuulſionem inducere poteſt.

Indicationes & curatio.

Indicatio-nes & cu-ratio. Eodem fundamento, vt modo diximus, nixi pleriqque, quod ſcilicet ex contrarijs cauſis cõſtet, contrarijs etiam medicamentis curandum eſſe coma vigil cẽſent, partim ſcilicet ijs, quæ Lethargũ, partim quæ phrenitidem curant. Et quidem conſiderare iubent, vtra cauſſa, bilis an pituita ſuperet. Nam ſi pituita bilem ſuperet, ad Lethargum curam magis eſſe dirigendam, Si vero bilis excedat, magis ad curam phrenitidis eſſe declinandum.

Verùm puto tutiſſimum eſſe, ad ipſam naturam vaporis hoc malum excitantis reſpicere. Et cùm malum hoc rarò ſolum inuadat, ſed plerumque febrium malignarum comes ſit, tota fere curatio ad febrem illam dirigenda eſt, ac malignitas expugnanda, cum ſublata febris cauſa & malignitate expugnata cum febre hoc etiã malum tollatur. Cùm tamen materia tum caput præcipue petat & occupet, vt à capite amoueatur, omnis danda opera.

Primò ergo venæ ſectio inſtituatur, & ſi iam in principio mor-

bi, cui coma vigil coniungitur, ea inſtituta ſit, repeti poteſt, & vena in pede reuulſionis gratia aperiri.

Hinc oxyrrhodinum capiti admoueatur, & prout ſomn⁹, vel delirium magis vrget, iſta mixtura temperanda, vt malo præſenti cōueniat. Vltra tamen triduū oxyrrhodina non continuanda. Glandibus quoque, clyſteribus, acribus frictionibus fiat reuulſio, hinc materia præparanda & euacuanda conuenienter. Tandem vt reliqua materia in capite diſcutiatur, & caput roboretur, inunctionibus & fomentis ex ol. chamæmelino, roſtino, pulegio aceto maceratis, & ſimilibus vtendum, de quibus in caro & Lethargo dicetur.

Soporis grauis curatio itidē ex cura Lethargi & Cari patebit.

Sopor vero dæmoniacus, vt à cauſa ſupernaturali pēdet, ita etiā medicæ curationi non ſubiicitur.

Qvæstio.

An coma ἄγρυπνον & catochus ſint iidem affectus.

Coma ἄγρυπνον nonnulli etiam κάτοχον vel κατοχὴν appellant, coma ἄγρυπνον ac catochum pro eodem affectu habent. Reprehenditque Amat. Luſitanus, *Cent.* 2. *curat.* 15. *in Schol.* Leonardum Fuſchſium, quod *lib.* 1. *de med. morb.* eodem capite 24. nimirum de catoco & catalepſi egerit, putatque catochum & catalepſin diuerſos affectus eſſe, eundem vero κάτοχον & coma ἄγρυπνον, ſeu vigil. Verū, vt exiſtimo, ſine ratione & ſufficiente cauſa. Cùm enim κατάληψις & κατοχὴ deprehenſionē & firmam detentionem ſignificent, à medicis vtraque vox ijs tribuitur, qui diductis palpebris & apertis oculis obrigeſcunt, quaſi & immoti ac fixi manent. Κατοχὴ verò, ſiue κάτοχον vox propriè comati vigili non competit, cum in comate vigili ægri apertos oculos non habeant, vt faciunt, qui catoche laborant, ſed perpetuo conniueant, vt Galenus *libro de comate capite* 3. & 4. & *commentar.* 3. *in tert. Epidem.* docet. Κάτοχον tamen vox non ſemper in vna ſignificatione vſurpatur, vt infra *capite* 29. dicetur.

CAPVT XIX.

De Somnambulis.

Pertinet ad hunc locum & eorum affectio, qui vulgò noctambuli ſeu νυκτοβάται (rectius forſan, cum etiam ſani noctu ambulent ὑπνοβάται, ſomnambuli) nominantur, qui dormientes è lecto ſurgunt, ambulant, & vigilātium munera exercent: quorum paſſim fit mentio apud medicos. *Somnambuli.* Ex profeſſo vero de hac affectione ſcripſerunt Petrus Sal, Diuerſus *de affect. particularibus*, c. 18. Iacob. Horſtius *in Comm. de noctambulis.* Andr. Libauius *part.* 2. *ſingular.tr.* 8. dictūq; etiam fuit hac de re *lib.* 2. *Inſtit. part.* 3. *ſect.* 1. *c.* 7. & *ſectione* 2. *cap.* 4. Quibus vt quædam addamus, & ſigna ac curationem ſubiungamus, ſunt ſomnambuli propriè ij, qui dormientes noctu è lecto inſcij ſurgunt, &

dormientes ambulant, ac vigilantium, & mira quidem opera perpetrant: quorum tamen manè è ſomno excitati non recordantur, motu animali vi imaginationis fortioris concitato.

Mira verò planè & vix credibilia; ac vigilantibus inimitabilia ſæpè perpetrant iſti ſomnambuli, quorum exempla quædam collègit Schenck. *lib.* 1. *obſ.* 127. Mirum & ridiculum eſt illud, quod ex Iacobo Horſtio recitatur de quodam nobili, qui nudus in ſomno ſurrexit, induſium manibus ſecum geſtans, & ad feneſtram porrexit, ac correpto fune è trochlea pendente, in domus faſtigium aſcendit, & in picarum nidum incidens, pullos induſio inuolutos ſecum abſtulit, ad lectum redijt, & actorum immemor probè dormiuit. Manè verò expergefactus, fratribus duobus in eodem cubiculo dormientibus quaſi ſomnium id, quod reuera perpetrauerat recitauit. Poſtea verò è lecto ſurrecturus & induſium quærens, illud, ſed pullis picarum circumdatum, inuenit, & poſtea etiam cum fratribus picarum nidum expugnatum deprehendit.

Cauſſæ.

A quo ad motũ incitentur ſomnambuli. Perficitur autem ſte motus beneficio pedum & manuum, & aliorum animali motui inſeruientium organorum. Imperatur à locomotiua, ſtimulata ab appetitu, concitato à phantaſia, quæ obiectum aliquod in ſomno oblatum cognoſcens, illud appetitui, vel fugiendum vel appetendum offert. Etſi in homine vigilante ratio & voluntas in locomotiuam imperium non concurrit: aut certè ſi concurrit, obſcurum, obtenebratum, & exiguum illud eſſe ex eo patet, quod ſomnambuli ſæpè in præcipitia & loca periculoſa adſcendunt & feruntur, in quæ vigilantes conſcendere nec poſſunt, nec audent, vt ipſi poſtea ſomno excuſſo, & periculi in quod dormientes ſe coniecerũt, magnitudinem attendentes, toti cohorreſcant.

Quî autem fiat, quod non omnes homines affectum hunc patiuntur, ſed quidam ſolùm, & illi quidem non ſingulis noctibus, ſed per certa interualla, & alij quidem frequentius, alij rarius, conſideratione dignum eſt. Cauſſa verò proxima huius rei eſſe videtur, quod imaginationis actio in ſomno fortior, ratiocinationis verò, quæ phantaſiam digerere & moderari debet, obſcurior eſt, & à vaporibus halituoſis obtenebratur, ſicut idem in ebrijs & alijs delirantibus accidere ſolet.

Somnambulorum natura & conſtitutio qualis. Imaginationis verò illa vis à ſpirituum diſpoſitione pendet, quam quidem illi ab admiſtis vaporibus accipiunt. Vt enim ſanis ratione diſpoſitionis ſpirituum actiones illæ principes variantur: ita etiam ſomniantes rerũ imagines in memoria aſſeruatas alij clarius, alij obſcurius perſpiciũnt, & imaginatio hinc variatur, & quidem pluribus modis. Quidam enim planè quietè dormiũt, nonnulli in ſomno loquuntur,

rident, flent, pedes & manus variè mouent, in lecto ſeſe erigunt, ſecum cubantes percutiunt; & ſi hîc imaginationis gradus intendatur, tandem accidit, vt planè è lecto ſurgant. Neque enim hæ dormientium & ſomniantium actiones differre videntur, niſi quod hi ſurgunt, illi in lecto iacentes eadem ferè agunt.

Quæ autem vaporis illius, qui ſpiritibus hanc diſpoſitionem imprimit, & ſomniorum illorum cauſa eſt, natura ſit, alij aliter docent. Et plerique ex qualitatibus primis & ſecundis cauſas petunt, & alij melancholicæ, alij cholericæ corporis complexioni cauſam hanc aſcribunt, cerebrumque humidum addunt, quod vapores illos ex inferioribus aſcendentes condenſet. Verùm, vt mihi quidem videtur, fruſtra, cum ſufficientem huius affectionis cauſam non afferant. Etenim in quocumque corporis temperamento, & conſtitutione, ſeu ſanguinea, ſeu pituitoſa, ſeu bilioſa, ſeu melancholica affectionem hanc accidere poſſe, ipſa experientia docet: etſi melancholiam aliquid ad eam inducendam, & ad omnia deliria prærogatiuam quandam habere non negarim. Ideoque mihi vero magis conſentaneum videtur, vaporem huius affectionis cauſam talem pene vim obtinere, qualem illa narcotica, quæ ſenſus ligant, & ſimul ſomnia plurima, eaque clara excitant, qualia quæd... n dati & Ægyptiis in vſu, ex Proſperi Alpini *lib.* 4. *cap.* 2. *de medic. Aegypt.* cap. præced. diximus, & quale quid atque huic analogum etiam in Comate vigili accidit, vt ibidem dictum: etſi in his quædam occurrat varietas. Etenim in quibuſdam ſenſus & motus ita ligatur, vt in lecto iacentes geſtibus ſolùm vel voce, ad quæ in ſomnio ſtimulantur, peragant: in Comate vigili oculi ſubinde conniuent, ſomnus verò ab imaginationis vehementia turbatur; in ſomnambulis ſenſu externi ſolùm ligantur, imaginatio verò tam fortis eſt, vt etiam ad motum animalem hominem incitet. Et hoc ita ſeſe habere, vel ex eo patet quod inter euidentes & externas cauſas à Medicis lactuca, ſemen papaueris, vinum & ſimilia narcoticam vim habentia recenſentur.

Et ſi verò nonnulli Cholericos potius, ob illam audaciam & temeritatem, qua ſua peragunt ſomnambuli, magis quam melancholicos ad hanc affectionem diſpoſitos eſſe putent: tamen probabilius eſſe puto, ſtatuere melancholicam ſpirituum diſpoſitionem ad eam aptiorem eſſe. Melancholicorum enim imaginatio, vt ad deliria promptior, ita fortis planè eſt, & ita quidem, vt quæ ſemel animo conceperunt, pertinaciſſimè perſequantur, & nullis perſuaſionibus à propoſito dimoueri queant. Et narcotica ipſa, quæ ſomnia talia turbulenta inducunt, melancholiæ magis cognata, quàm aliis humoribus videntur.

Vnde omnino ſomnambuli talem ſpirituum diſpoſitionem habere credibile eſt, qualem interdum melancholici obt... ent. Neque tamen totum corpus habitum

dormientes ambulant, ac vigilantium, & mira quidem opera perpetrant: quorum tamen manè è ſomno excitati non recordantur, motu animali vi imaginationis fortioris concitato.

Mira verò planè & vix credibilia; ac vigilantibus inimitabilia ſæpè perpetrant iſti ſomnambuli, quorum exempla quædam collegit Schenck. *lib.* 1. *obſ.* 127. Mirum & ridiculum eſt illud, quod ex Iacobo Horſtio recitatur de quodam nobili, qui nudus in ſomno ſurrexit, induſium manibus ſecum geſtans, & ad feneſtram porrexit, ac correpto fune è trochlea pendente, in domus faſtigium aſcendit, & in picarum nidum incidens, pullos induſio inuolutos ſecum abſtulit, ad lectum rediјt, & actorum immemor probè dormiuit. Manè verò expergefactus, fratribus duobus in eodem cubiculo dormientibus quaſi ſomnium id, quod reuera perpetrauerat recitauit. Poſtea verò è lecto ſurrecturus & induſium quærens, illud, ſed pullis picarum circumdatum, inuenit, & poſtea etiam cum fratribus picarum nidum expugnatum deprehendit.

Cauſſæ.

Id quo ad motũ incitentur ſomnambuli. Perficitur autem ſic motus beneficio pedum & manuum, & aliorum animali motui inſeruientium organorum. Imperatur à locomotiua, ſtimulata ab appetitu, concitato à phantaſia, quæ obiectum aliquod in ſomno oblatum cognoſcens, illud appetitui, vel fugiendum vel appetendum offert. Etſi in homine vigilante ratio & voluntas in locomotiuam imperium non concurrit: aut certè ſi concurrit, obſcurum, obtenebratum, & exiguum illud eſſe ex eo patet, quod ſomnambuli ſæpè in præcipitia & loca periculoſa adſcendunt & feruntur, in quæ vigilantes conſcendere nec poſſunt, nec audent, vt ipſi poſtea ſomno excuſſo, & periculi in quod dormientes ſe coniecerũt, magnitudinem attendentes, toti cohorreſcant.

Qui autem fiat, quod non omnes homines affectum hunc patiuntur, ſed quidam ſolùm, & illi quidem non ſingulis noctibus, ſed per certa interualla, & alij quidem frequentius, alij rarius, conſideratione dignum eſt. Cauſſa verò proxima huius rei eſſe videtur, quod imaginationis actio in ſomno fortior, ratiocinationis verò, quæ phantaſiam digerere & moderari debet, obſcurior eſt, & à vaporibus halituoſis obtenebratur, ſicut idem in ebrijs & alijs delirantibus accidere ſolet.

Somnambulorum natura & conſtitutio qualis. Imaginationis verò illa vis à ſpirituum diſpoſitione pendet, quam quidem illi ab admiſtis vaporibus accipiunt. Vt enim ſanis ratione diſpoſitionis ſpirituum actiones illæ principes variantur: ita etiam ſomniantes rerũ imagines in memoria aſſeruatas alij clarius, alij obſcurius perſpiciunt, & imaginatio hinc variatur, & quidem pluribus modis. Quidam enim planè quietè dormiut, nonnulli in ſomno loquuntur,

rident, flent, pedes & manus variè mouent, in lecto ſeſe erigunt, ſecum cubantes percutiunt; & ſi hîc imaginationis gradus intendatur, tandem accidit, vt planè è lecto ſurgant. Neque enim hæ dormientium & ſomniantium actiones differre videntur, niſi quod hi ſurgunt, illi in lecto iacentes eadem ferè agunt.

Quæ autem vaporis illius, qui ſpiritibus hanc diſpoſitionem imprimit, & ſomniorum illorum cauſa eſt, natura ſit, alij aliter docent. Et plerique ex qualitatibus primis & ſecundis cauſas petunt, & alij melancholicæ, alij cholericæ corporis complexioni cauſam hanc aſcribunt, cerebrumque humidum addunt, quod vapores illos ex inferioribus aſcendentes condenſet. Verùm, vt mihi quidem videtur, fruſtra, cum ſufficientem huius affectionis cauſam non afferant. Etenim in quocumque corporis temperamento, & conſtitutione, ſeu ſanguinea, ſeu pituitoſa, ſeu billioſa, ſeu melancholica affectionem hanc accidere poſſe, ipſa experientia docet: etſi melancholiam aliquid ad eam inducendam, & ad omnia deliria prærogatiuam quandam habere non negarim. Ideoque mihi vero magis conſentaneum videtur, vaporem huius affectionis cauſam talem pene vim obtinere, qualem illa narcotica, quæ ſenſus ligant, & ſimul ſomnia plurima, eaque clara excitant, qualia quædam dara & Ægyptiis in vſu, ex Proſperi Alpini *lib.* 4. *cap.* 2. *de medic. Aegypt.* cap. præced. diximus, & quale quid atque huic analogum etiam in Comate vigili accidit, vt ibidem dictum: etſi in his quædam occurrat varietas. Etenim in quibuſdam ſenſus & motus ita ligatur, vt in lecto iacentes geſtibus ſolùm vel voce, ad quæ in ſomnio ſtimulantur, peragant: in Comate vigili oculi ſubinde conniuent, ſomnus verò ab imaginationis vehementia turbatur; in ſomnambulis ſenſu externi ſolùm ligantur, imaginatio verò tam fortis eſt, vt etiam ad motum animalem hominem incitet. Et hoc ita ſeſe habere, vel ex eo patet quod inter euidentes & externas cauſas à Medicis lactuca, ſemen papaueris, vinum & ſimilia narcoticam vim habentia recenſentur.

Et ſi verò nonnulli Cholericos potius, ob illam audaciam & temeritatem, qua ſua peragunt ſomnambuli, magis quam melancholicos ad hanc affectionem diſpoſitos eſſe putent: tamen probabilius eſſe puto, ſtatuere melancholicam ſpirituum diſpoſitionem ad eam aptiorem eſſe. Melancholicorum enim imaginatio, vt ad deliria promptior, ita fortis planè eſt, & ita quidem, vt quæ ſemel animo conceperunt, pertinaciſſimè perſequantur, & nullis perſuaſionibus à propoſito dimoueri queant. Et narcotica ipſa, quæ ſomnia talia turbulenta inducunt, melancholiæ magis cognata, quàm aliis humoribus videntur.

Vnde omnino ſomnambuli talem ſpirituum diſpoſitionem habere credibile eſt, qualem interdum melancholici obtinent. Neque tamen totum corpus habitum

melancholicum obtinere neceſſe eſt (cum plethorici non pauci hoc malo laborent) ſed ſatis eſt, ſi ex hypochondriis tales vapores eleuentur, & inter dormiendum ſpiritibus animalibus miſceantur. Neque audacia illa & temeritas, cũ qua actiones ſuas aggrediũtur ſomnambuli, & qua alias melancholici deſtituũtur, bilis ſufficiens indicium eſt. Non enim illa à ſpirituum, vel corporis diſpoſitione bilioſa prouenit, ſed potius à reliquorum ſenſuũ & ratiocinationis ligatione & obſcuratione, ob pericula, in quæ ſe ab imaginatione fortiore incitati coniiciunt, ignorant, & non attendunt, atque interim quod melancholicorum & fortis imaginationis eſt, ſua pertinaciſſimè peragunt & proſequuntur.

Proxima ſomnambulationis cauſſa. Atque ita proxima cauſſa huius affectionis eſt fortior imaginatio, appetitum, & hinc loco motiuam ad aliquid agendum ſtimulans, ſenſibus reliquis à vaporibus ligatis, & ratiocinatione obſcurata. Imaginatio verò illa à ſpirituum diſpoſitione pendet; quam inducunt vapores, qui ſpiritibus permiſcentur, qui, vt diximus, vim ſenſus ligandi, & ſimul ſomnia multa, eaque clara obiiciendi vim obtinent. Hinc adeo fit, vt ſomnambuli non ſinguli noctibus ſurgant, ſed tum demum, cùm vapores illi ad cerebrũ eleuãtur. Quòd faciunt tum cauſſæ antecedentes, tum procatarcticæ & euidentes.

Cauſſæ antecedentes. Inter cauſſas antecedentes ſunt humores, qui vapores ſuppeditant, qui eiuſmodi diſpoſitionem ſpiritibus inducere valent, qualis in ebriis & delirantibus ſæpe apparet. Neque eſt, vt cauſſam antecedẽtem ad vnum humorem aſtringamus, cùm omnes humores tale quid contrahere poſſint, quale ebriis & narcotica ſumentibus accidit: quamquam humorem melancholicum aptiorem putamus ad diſpoſitionem iſtam contrahendam.

Cauſſa externa euidens & procatarctica. Hinc cauſſæ externæ, euidentes & procatarcticæ ſunt, quæ vel eiuſmodi humores & vapores ſubminiſtrant, vel eos commouent, quales ſunt fabæ & alia legumina, lactuca, ſem. papaueris, vinum recens dulce, vel aliud generoſum caput replens. Faciunt huc etiam diurnæ actiones & cogitationes, quarum imagines memoria per ſomnum phantaſiæ obiicit. In primis huc facit Luna, cuius motu, vt Epilepſia, ita etiam hoc malum commoueri experientia docet. Et præcipuè radij Lunares, ſi dormientis capiti incidant malum excitare ſolent. Facilius quoque ad hoc malum diſpoſiti in aëre pluuioſo & turbido eo corripiuntur, quam in ſereno, vt & poſt crapulam & cibum, vel potum copioſius ſumptum.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Omnibus ſomnambulantibus hoc commune eſt, quod noctu ſurgant & dormentes ambulant, & eorum, quæ egerunt, non reminiſcuntur, aut ſi reminiſcantur, ea pro ſomniis habent. Reliqua, quæ agunt & dormientes perpetrant, planè varia ſunt, & vt vigilantes alii alijs occupantur, ita etiam variæ ſunt ſomnambulantium actiones, vt hiſtoriæ, quæ de hac re paſſim extant, docent. Quæ quidem nonnulli clauſis oculis, alij

verò apertis peragunt. Neque enim qui feras aperiunt, pullos auium è nidis extrahunt, vel alia, ad quæ viſus requiritur, peragunt, oculis clauſis efficere poſſunt.

Cur ſomnambuli ea agant, quæ vigilantes non poſſunt.

Quod autem tam mira peragunt, & quæ vigilantes perficere non poſſunt, aggrediuntur & perficiunt; ædium faſtigia ſine ſcalis ſuperant, in puteos deſcendunt, ex iiſdem adſcendunt, præcipitiis ſine damno ſe committunt, non eſt, vt cauſſam corporis leuitati ſpiritibus turgentis adſcribamus, ſed vera cauſſa eſt, quod ſomno ſenſus ligati ſunt, & ratio immerſa, ac ſolo imaginationis ductu cum ſumma incogitantia ſine omni metu actiones ſuas aggrediuntur. Videmus idem in ebriis & delirantibus fieri, qui eadem temeritate ea ſæpe perficiunt, atque ea pericula aggrediuntur, quæ ſobrij & ſani facere non poſſent.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Noctiſurgium etſi plerumque nihil damni inferat: tamen quia ſomnambuli tales in vitæ diſcrimen ſæpiſſimè adducuntur, affectuſque hic in peius malum, vt epilepſiam, vel ſimile quid mutari poteſt, danda opera, vt æger ab eo liberetur.

2. Solet autem hic affectus ſæpe ætatis decurſu mutari. Vt enim infantes & pueri non facilè eo corripiũtur, ſed iuuenes & cõſiſtentis ætatis: ita etiam ſenes plerumque ſpontè deſerit, humorum diſpoſitione ad hoc malum inducendum apta, mutata.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

In Curatione ad duo attendendum. Primò quid in Paroxyſmo agendum ſit. Deinde quomodo is præcauendus ſit. Prius quod attinet, ſi ſomnabuli ſunt in loco tuto, excitandi ſunt, vel clamore, vel aliis modis, aut ſi ex loco periculoſo eripi poſſunt, & illud faciẽdum. Si verò in præcipitio ſint, vel alio loco periculoſo, è quo vigilantes ſine periculo redire non poſſint, nullo modo inclamãdi, vel excitandi ſunt. Obſeruatum enim eſt, quoſdam excitatos in vitæ diſcrimen perueniſſe. Ita refert Bodinus, quendam dormientem noctu in profluentem iuiſſe, vlterius tamen non proceſſiſſe: cùm verò ſocius metueret, ne vlterius procederet, eumque proprio nomine inclamaret, eum tum repente corruiſſe & ſubmerſum eſſe.

Increpandi etiam & caſtigandi ſunt expergefacti, vt metu obiurgationis, vel caſtigationis à ſurgendo poſtea abſterreantur.

Ne verò iterum in ſomno ſurgant & ambulent, humores illi vitioſi, qui vapores illos ſpiritus animales ligantes, phantaſiamque turbantes emittunt, expurgandi. Sanguis nimirum, ſi abundet, euacuandus, humores vitioſi, imprimis melancholici, euacuandi, & alia, quæ ſupra *cap.* 8. ſunt propoſita, ſunt agenda. Imprimis cerebrum eſt roborandum, vt ſupra *part.* 1. dictum, & quæ poſtea de incubi curatione dicentur, facilè huic affectui etiam applicari poterunt.

Diæta.

Diæta ſit talis, quæ materiã hu-

ius mali cauſſam non ſuppeditet. *Diæta.* *Aër.* Aër ſi purus, noctu radij Lunæ vitentur, & ne ij ad caput dormientis pertingant caueatur. *Cibus.* Cibi ſint boni ſucci, non flatulenti, & qui ſomnia turbulenta pariunt, vt fabæ, lentes, & ſimilia. *Somnus.* Somnus non ſtatim à cibo ineatur. Cœna ſit parcior, *Animi affectus.* animi affectus ſint moderati, ne imagines diurnarum actionum, vel cogitationum vehementiorum in ſomno recurrant, phantaſiamque turbent.

CAPVT XX.

De Lethargo.

Lethargus nomen ἀπὸ τῆς λήθης ἀργῆς, ſiue ἀπὸ τῆς λήθης καὶ ἀργὸς, ἀργίας accepit, ideſt, ab obliuione & inertia, ſeu obliuione inerti, aut cum ignauia coniuncta, *Lethargus.* quaſi dicas obliuionem inertem; quoniam iis, qui hoc malo laborant, memoria ita læditur, vt nihil eorum, quæ fecerunt, audiuerunt, recordentur, & oculis clauſis, ac in ſomnum perpetuò propenſis quaſi ignauia ſepulti iacent. Celſus & ipſe vocabulum Græcum retinuit: cum alij Latini Veternum nominent. Plinius tamen *lib.* 28. *cap.* 17. Veternum à Lethargo diſcernere, & pro ſopore graui ſeu caro accipere videtur. Generaliter enim nonnunquam Lethargi vox, vt vocabulum comatis & cari, pro omni ſomno profundo, & difficilis expergefactionis vſurpatur.

Lethargi deſcriptio. In ſpecie autem & propriè Lethargus & Veternus is affectus eſt, in quo perpetua adeſt in ſomnum propenſio, cum omnium rerum obliuione, imaginatione & ratiocinatione læſa, cum lenta febre continua. Seu *Lethargus eſt inexpugnabilis dormiendi neceſſitas, ſomnuſque grauis, cum delirio, & memoria læſa, ac lenta febre continua.* Hæc enim in hoc affectu concurrunt, perpetua in ſomnum propenſio, omnium rerum obliuio, delirium, ſeu phantaſia & ratiocinatio læſa, ac lenta febris continua. Eſtque Lethargus affectus inter coma vigil & carum mediæ naturæ. Nam qui Lethargo laborant, profundius dormiunt, quàm qui coma vigil patiuntur: leuius verò, quàm qui caro laborant.

Cauſſæ & locus affectus.

Verùm vt natura huius affectus clarior euadat, de loco affecto & cauſſa eius diſquirendum; *Cauſſa & pars affecta.* cùm nec antiquiores, nec recentiores ea de re inter ſe conſentiãt. Antiqui omnes cauſſam ponunt pituitam lentam & viſcidam in cerebro redundantem & putreſcentem; etſi de loco & modo, quo id fiat, nõ omnes idem planè ſentiant.

Plerique ſtatuunt frequentiſſimè cerebrum ſecundum anfractus ſuos, nonnunquam, & ſecundum ſubſtantiam, temperiemque affici, & à pituita imbibita nunc quidem ſolum irrigari, nunc etiã inſtar ſpongiæ intumeſcere, & à pituita putredine incenſa inflammationem, vel inflammationi ſimile quid exhiberi. Vnde nõnulli lethargum inter tumores cerebri ponunt, atque ipſe Auicenna lethargum apoſtema phlegmaticum

tieum nominat, genitum in meatibus ſubſtantiæ cerebri, hoc eſt, in ſinuoſis illis ductibus & plicaturis, nō in mēbranis, quæ, vt ipſe cenſet, humorem phlegmaticum & duritiem non recipiunt, nec in ipſa cerebri ſubſtantia, quæ tam viſcidam & lentam pituitam non admittat, nec etiam in ventriculis cerebri. Nam ſi in ventriculis cerebri gigneretur, apoplectici fierent; cum tamen Lethargici contra, quam apoplectici, excitati oculos aperiant, audiant, reſpondeant, quamquam ægrè, quod indicio eſt ductus ſpirituum à cerebro ad organa ſenſuum, non planè vt in apoplexia, obſtructos eſſe. Hinc Capiuaccius & alii recentiores diſtinguunt inter lethargum verum & nothum: Et verum ab inflammatione, alii ab apoſtemate frigido fieri ſtatuunt; Nothum verò abſque apoſtemate in capite, ſed per conſenſum aliarum partium, vt in febre quotidiana, hemitritæo, vel à membro aliquo: qui propterea ſit continuus, ſed modo intendatur, modò remittatur, ſecundum morbi modum. Et huiuſmodi lethargo ſæpe laborare putant ſenes decrepitos, & quidem ob calorem debilem, quo neque excrementa, neque vapores diſcutiuntur. Aliis tamen Galeni & Auicennæ interpretibus hæc non placent, qui in cerebri ſubſtantia & anfractibus ſine vllo tumore & inflammatione pituitam colligi & putreſcere cēſent. Et licet Auicenna apoſtema Phlegmaticum lethargum nominet, id tamen non de tumore cerebri accipiendum eſſe putant interpretes, ſed de materiæ pituitoſæ in cerebri anfractibus collectione, quam putredo & phlogoſis quædam ſequatur. Neque enim inflammationis cerebri adeſſe indicia, neque in Galeni ſcriptis occurrere putant, lethargum tumorem, multò minus inflammationem appellari, vt ex 1. *prorrhet. comm.* 1. 13. *m. m. cap.* 21. 3. *aphor.* 30. 3. *de cauſ. pulſ. capit.* 16. 4. *de præſag. ex pulſ. cap.* 8. & plurimis aliis locis patet, in quibus quidem pituitam in cerebro putreſcentem cauſſam Lethargi ponit, tumoris tamen, vel inflammationis non meminit. Quod verò 13. *de method. med. c.* 21. Lethargum phrenitidi contrarium malum eſſe dicit: id de loco affecto in primis & cauſſa, quæ in lethargo eſt pituita, in phrenitide bilis, accipiendum exiſtimant: vnde 4. *de cauſis pulſ. c.* 14. ſcribit; lethargus in cerebro fit, phrenitis in membranis.

Porrò cùm febris, quæ in lethargo adeſt, lenta & obſcura, eam à cerebri inflammatione, vel affectione inflammationi cognata deducunt, quæ ortum habeat à materia per ſe frigida, calida tamen per accidens ob putredinem.

Pituitam enim putreſcentem in cerebro vapores ad cor mittere paucos, & non impensè calidos: atque hic oriri febrem illam lentam cenſent; reliquum, quod non putruerit, refrigerando & humectando ſoporem inducere. Et ſic carum & lethargum vtrumque quidem à pituita oriri ſtatuunt, eo tamen diſcrimine, quod in caro pituita non putreſcat, in lethargo verò putredinem concipiat.

Atq; ita pleriq; Medici cauſſam proximam & coniunctam lethargi ſtatuunt eſſe humorem pituitoſum, frigiditate quidem & humiditate calorem cerebri naturalem obtundente, & ſpiritus animales torpidos reddente, ſed calore etiam p.n. per putredinem contracto cerebrum nonnihil accedente, & φλόγωσιν atque affectum inflammationi ſimilem, & hinc febrem lentam continuam excitante.

Hinc antecedentes cauſſas ponunt, quæcunque pituitam in capite gignunt & cumulant, quales ſunt aëris immoderata frigiditas, humiditaſque, cibi viſcidi & lēti; quò in primis facit Diæta & ventriculus, quæ ſuccum pituitoſum generant, ſiue ſuo, ſiue alimentorum aſſumptorum vitio. Non tamen lethargus generabitur, niſi materia prius capiti communicetur, illudque occupet, quod fit, vel quod hepar ſucci huius copia aggrauatum eum ad cerebrum mittit, vel quod cerebrum ob calorem & dolorem eum attrahit, quò facit ſomnus multus à repletione & ſupinus, præſertim diurnus. Hinc etiam lethargum familiarem eſſe ætati ingraueſcenti, & conſiſtenti, & iis qui natura ſunt pituitoſi ſtatuunt, ita tamen vt calor aliquis ſuperſit, qui febrem accendere poſſit.

Primitiuas faciunt aërem craſſum, turbidum, auſtrinum, moram in radiis Lunæ, cibos craſſos & viſcidos, vt & cœpas, quæ vnam partem habent craſſam, à qua generatur pituita, alteram vaporoſam, quæ caput vaporibus replet; otium, intermiſſa exercitia, & alia, quæ ſupra *part. 1. c. 10.* propoſuimus & pituitam in capite cumulate diximus. Et vt lethargus actu inducatur, præſtant, quæ faciunt vt materia tranſpiratione prohibita in capite putredinem concipiat, qualia ſunt cibi multos vapores ad caput exhalantes, vini potentis vſus nimius & ſimilia. Atque hæc cōmunis & vulgata de natura & generatione lethargi doctrina eſt.

Inter Recentiores verò Platerus aliter hac de re ſentit, negatque ex putredine pituitæ præſertim, in capite febrem accendi, aut fieri poſſe, vt idem pituitoſus humor putridus ſua frigiditate carum, & calore febrem accendere, atque vnum idemque & frigidum & calidum eſſe queat; cum contraria in eodem ſubiecto conſiſtere non poſſint. Ipſe verò ita hac de re ſtatuit, vt in febribus intermittentibus, ex materia in venis meſaraicis putreſcēte calore attenuata, & copioſè ſurſum ad caput in paroxyſmi initio delata, ſopor grauis in tertianis & quartanis nonnullis accidit, & vt in febribus continuis cerebrum dolore præcedente diuturno & graui incalefactum, in vigore, vel poſt ipſum caro ſubſequente, perculſum ægrum in ſummum ſæpe diſcrimen adducit: ita in principiis continuarum febrium, ſi propter nimiam euaporationem in cerebrum ita labefactetur, vt ſopor grauis ſequatur, lethargum hunc eſſe dicit, qui cum febre continua copulatus ſit, & mox cum illa inuadit, quemque ab alio caro, qui in declinatione febrium accidit, non adeo differre cēſet, niſi quod

ſtatim cum febre incipit. Et omnino hac in re Platerum rectius quam Antiquos (niſi forſan eorum ſententia commodius explicetur) ſenſiſſe exiſtimo, atque impoſſibile eſſe credo, vt ex eadem pituita putreſcente in cerebro & febris & ſopor excitetur. Etenim nec humor hic per ſe ad putredinem præcipuè in capite concipiẽdam aptus eſt, neque ſi eam cõcipiat, tantam concipere poteſt, quæ in totum corpus calorem diffundere, & cor ita labefactare poteſt, vt inde febris continua excitetur, præcipuè ſi extra cerebrum ſubſiſtat, & extra vaſa eiuſdem in ſinuoſis anfractibus putreſcere debeat.

Hoc verò magis conſentaneũ videtur, ſoporem illum grauem non eſſe primariũ affectum, ſed à vapore narcotico fieri, & eſſe ſymptoma febris talis, quas Platerus comitatas appellat, continuæ nimirum lentæ, qualis eſt quotidiana continua. Tertiana notha, & ſemitertiana. Quod ipſum præter Platerum alij etiam Medici qui pituitam ſcilicet præcipuam huius mali cauſſam ſtatuunt, confitentur. Vnde Vidus Vidius ſcribit lethargũ frequenter conſequi febres pituitoſas, ac mali moris, cuiuſmodi ſunt ſemitertianæ, vel tertianæ, nothæ & peſtilentes. Etenim ſopor ille grauis, qui lethargus non eſt, in varijs febribus accidere poteſt; cum lethargus ſaltem lentam febrem coniunctam habeat, quod indicio eſt, eum ſaltem cum febre pituitoſa coniungi. Ideoque etſi vapori narcotico in excitando lethargo primas partes tribuimus, & à pituita in capite putreſcẽte febrem non deducimus, ſed febrem primarium affectum eſſe ſtatuimus, quem lethargus comitatur: tamen pituitam non planè excludimus, eamque ſiue in toto, ſiue in capite collecta ſit, ad malum hoc etiam facere concedimus. Etenim ſi pituita in copia in capite collecta ſit, & cerebrum alias ſit humidius, atque homo in febrem incidat, & pituita illa in cerebro calore febrili liquetur & fundatur, cerebrumque ea irrigetur. Aut ſi pituita in venis calore fuſa per febrem in caput pellatur, eo facilius ſomnus & quidẽ grauior induci poteſt, vapor que narcoticus cũ pituita cõcurrẽs ſomnũ grauem facit, ſicut cũ bile coma vigil. Et adſunt in hoc malo indicia, quæ pituitæ copiam non ſolùm in cerebro, ſed & venis cumulatæ arguũt. Vrinam enim reddunt ægri inſtar iumentorum turbidam, cuius cauſſa eſt crudorum humorum in venis à calore facta agitatio; alui excrementa ſunt liquida; oculi plerumque & facies tument; vbi à ſomno excitati ad ſe reuertuntur ægri, conqueruntur de colli doloribus, ex humoris decubitu ad ſpinæ vertebras. Si quis tamen lethargum etiam dari putat, qui à febri primaria non dependeat, ſed quem potius febris ſequatur, cum eo etiam non pugnabo, modò commodè ea ſententia explicetur. A pituitæ equidem ſolius putredine affectum talem, febrem qui habeat comitem, produci facilè non poſſe, ſatis probabile eſt; verùm ſi è ſanguine pituitoſo id fieri dicatur, abſurdum non videtur. Galenus, 13. *meth. cap.* 21. lethar-

gum malum phrenitidi cōtrarium ſecundùm ſpeciem eſſe affirmat; At phrenitis cùm ſit inflammatio membranarum cerebri, non à ſola bile, ſed à ſanguine bilioſo ortum habet. Ita verò conſentaneum videtur lethargum non à ſola pituita, ſed à ſanguine pituitoſo, ſeu ab inflammatione pituitoſa fieri, quæ febrem lentam etiam excitare poteſt. Quæ ſententia, vt antea dictum. Capiuaccij fuit: quam ſine cauſſa ſufficiente nonnulli reiiciunt. Neque enim quod Platerus vrget, ſola pituita ſine ſanguine in cerebro putreſcere, & tantum calorem concipere poteſt, vt febrem excitet. Et res ipſa loquitur, atque experientia teſtatur, inflammationem in lethargo adeſſe, & ſæpe tantam, vt etiam ſphacelus cerebri inde producatur; cuius rei exemplum eſt apud Foreſtum, *lib.* 10. *obſeru.* 11. in nobili puero; cuius caput cùm poſt mortem apertum fuiſſet, cerebrum & cerebellum in parte dextra vergens ad poſteriorem omnino ſanioſum, putridum, corruptum & ſanguinolentum inuentum eſt; quod indicio fuit, ſine ſanguine hanc putredinem excitatam non fuiſſe. E quibus antiquorum & Plateri ſententia forſan aliquo modo conciliari poteſt. Si cum Capiuaccio dicatur, lethargum alium verum eſſe, alium nothum, aut eſſe duos lethargi modos. Verum, ſeu priorem prouenire ab inflammatione cerebri pituitoſa: nothum ſeu alterum, vel à vaporibus prodeuntibus in febre pituitoſa putrida, vel à pituita copioſa in cerebro collecta, ibique à colore fuſa & liquata.

Signa Diagnoſtica.

Qui lethargo laborant, omnium obliuiſcuntur, delirant, cum perpetua in ſomnum propenſione, & excitati rurſum feruntur in ſomnum, interrogatique vix reſpondent, oculoſque quos excitati aperiunt, ſtatim iterum claudunt: in affectu tamen grauiore non ita arctè committuntur palpebræ vt non aliqua albi oculi pars videatur. Vbi reuerſi ad ſe fuerunt, conqueruntur de capitis dolore grauante & de colli doloribus, ex humorum decubitu ad ſpinæ vertebras, oſcitant, oſque hians aliquandiu ob ignauiam & obliuionem apertum ſeruant, matula porrecta eam ſe in manibus habere obliuiſcuntur. Febris lenta ſtatim adeſt, cuius calor non acris nec mordax eſt, eaque continua, habens tamen acceſſiones quotidie ſub noctem. Pulſus magni ſunt, aucti neceſſitate ob febrem; non tamen abſolute magni, nec reſpectu ſanitatis, ſed reſpectu reſpirationis, quæ cùm ſit parua, neceſſitatique ſufficere non poſſit, eius vice pulſum magnum fieri neceſſe eſt. In lethargo enim inſtrumenta reſpirationis, nerui ſcilicet thoracis, magis afficiuntur, quam pulſus, arteriæ ſcilicet. Iidem tamen ſunt intermittentes, ob fractam facultatem, rari & tardi; quia locus affectus, nempe cerebrum, longius à corde diſtat: molles, quod cerebrum viſcus molle eſt. Reſpiratio rara eſt & imbecilla, ob motricem facultatem languentem. Nonnihil tuſſiūt, ob pituitæ defluxum ad laryngem & pulmones. Alui excre-

mẽta plerũque liquida ſunt, vrinã reddunt, vt iumenta, turbidam, cuius cauſſa eſt crudorum humorum in venis à calore facta agitatio, ſine tamen ſeparatione. Tument oculi & facies, vt ſomnolentorum; ſudor multus & præſertim in extremitatibus adeſt, iſque ferè frigidus: lingua eſt alba & mollis, oculi prominentes, facieſq; vniuerſa eſt tumida & pallida: manibus & capite tremunt ob neruorum principium affectũ; ſupini iacent, ad pedes delabuntur, in multis ſingultus accidit.

Lethargi à cognatis affectibus differentia

Quibus ſignis lethargum à cognatis affectibus diſcernere non ita difficile eſt. A caro enim differt, quod in caro non adeſt febris, vel ſi adeſt præceſſit, eaque vehementior. A catalepſi differt, quod in lethargo oculi manent clauſi, in catalepſi aperti, ægerque in eo quo correptus fuit, ſtatu permanet, quaſi obriguiſſet. Ab apoplexia differt, quod in hac ſenſus & motus ac ratio, principeſque cæteræ facultates non ſolùm imminuuntur, & hebetantur, ſed & abolentur, reſpiratione ſolùm ſeruata, & apoplexia non ſenſim gignitur, vt lethargus, ſed ſubito hominem inuadit, & quidem ſine febre. Ab vteri ſtrangulatu differt, quod Lethargici excitati reſpondent, hyſtericæ verò mulieres non, & præter hæc ſæpè conuelluntur febriſque adeſt. A comate, quod coma in acceſſione præcipuè febrium inuadit, iiſdemque declinantibus remittit vel euaneſcit: Somnus verò, quo lethargici opprimuntur æquè profundus ſemper eſt, à quo vbi violenter excitantur, ſtatim in eum relabũtur. A Typhomania aut comate vigili differt, quod in hac propenſio quidem in ſomnum adeſt, æger tamen non dormit, ſed facilè expergiſcitur, id quod in lethargo vero non accidit.

Prognoſtica. *Prognoſtica.*

1. Lethargus acutum genus mali eſt, & niſi ſuccurratur, celeriter iugulat. Celſus *lib.* 3. *cap.* 21. omniſque lethargus legitimus fere lethalis; vnde malum periculoſius eſſe, quam peripneumoniam, etſi & ea plerumque ſit lethalis, teſtatur Galenus 4. *de cauſſ. pulſ. cap.* 13. ob partis affectæ præſtantiam. Occupat enim lethargus partem præſtantiſſimam & grauiſſima habet ſymptomata, nihilque quod ad morbum periculoſum conſtituendum facit, lethargo deeſt.

2. Lethargici in 7. diebus moriuntur: ſi verò hos effugiunt, ſani euadũt, teſte Hipp. 2. *de morbis.*

3. Lethargus accidens iuuenibus æſtiuo tempore regionibus calidis & ſiccis deterior eſſe ſtatuitur, quam qui accidit ſenibus, hyemali tempore & regionibus frigidis, ex 2. *aphor.* 34. Platerus tamen ſenes plerumque interficere ſcribit, quod & ipſa experientia & ratio perſuadet. Siue enim febrem illam ex ſententia Plateri ſpectes, ſiue inflammationem pituitoſam ex Capiuaccio, vtrobique ſenes ob caloris natiui debilitatem, qui neutrum malum vincere poteſt, periclitantur.

4. Sanantur autem ægri, ſi facultas naturalis & vitalis conſtat, & actiones animales non valde læduntur. Si nimirum lethargicus iam melius intelligit, faciliùs

mouetur, memorari incipit, ad interrogata reſpondet, ſpiratio fit facilior & liberior, parotides erũpunt die critico, multa exſpuit, per nares purgatur, & ſymptomata omnia minuuntur, ſpes eſt ægrum conualiturum.

5. Quando materia lethargi cauſa, euacuatur per aluum, vel deriuatur ad emunctoria poſt aures, cum febris & ſymptomatum remiſſione, bonum.

6. Contra verò ſi ſymptomata ſtatim ab initio ſint grauia, ac vires proſternantur, nulla ſalutis ſpes eſt.

7. Qui ex lethargo ſeruantur, Empyici fiunt, teſte Hippocrat. *in Coac. prædict. & in tertio de morbis.* Pituita enim à capite ad fauces decumbens, ſi non exſpuatur, confluit ad pulmones, à quibus compreſſis in cauũ thoracis ſpatium eijcitur, ibique putreſcens ſuppuratur, vt à pleriſque hoc prognoſticum explicatur. Monet tamen non ſine cauſſa, Mercurialis, alienũ eſſe à ratione hoc prognoſticum de empyicis in ſpecie dictis interpretari velle; cùm non ſit poſſibile, vt materia, quæ in cerebro lethargum facit, in pectus tranſmittatur, ac ibi in pus vertatur. Ipſe verò per ſuppuratos hoc loco eos intelligit, quibus materia putrefacta per aures vel nares euacuatur. Et verum eſt Hippocratem ἐμπυήματα ſępè nominare conſueuiſſe non eas tantùm quæ fiunt circum thoracem, ſed etiam in alia quauis corporis parte in pus mutationes, vt Galenus 5. *aphor.* 8. & 7. *aphor.* 44. docet. *Nota.*

8. Si lethargici vrinas claras & tenues reddant, malum.

9. Si lethargicus multa & liquida egerat per aluum, valde exigua vitæ ſpes eſt, teſte Hippocrat. 3. *de morbis.* Nam indicium eſt proſtratæ & ferè extinctæ virtutis retentricis.

10. Quando ſymptomata, quæ lethargo coniunguntur, inualeſcunt, & ſudor frigidus, præſertim in capite, augetur, lethale eſt, virtute iam magis & magis debilitata, teſte Auicenna.

11. Tremor in lethargo malum ſtatuitur, vel quia materia flatulenta, reſoluta cerebri neruos cõcutit, vel quia tanta materiæ copia ſignificatur; vt & dorſalis medulla ab ea occupetur. Si tamen materia è cerebro expellatur ad neruos & inde æger melius habeat, bonum, habetque ſe res, vt in paralyſi poſt apoplexiam.

12. Fit nonnumquam, vt lethargus in ſphacelum parte aliqua cerebri deſinat, quando ſanguis pituitoſus putreſcens abſceſſum gignit. Adeſt tum dolor capitis vehemens, febris intenditur, tremores vniuerſi corporis accidunt, & alterius lateris paralyſis, ſi totum cerebrum non ſit occupatum. Cuius rei exempla ſunt apud Amatum Luſitanum, Dodonæum, Foreſtum.

13. Lethargum Phrenitis ſanat, concocta morbi materia: & contrà non vtiliter Phrenitis in lethargum vertitur cerebri naturali calore extincto. Galen. 6. *Epid. comment.* 6. *aphor. vltim.*

Indicationes.

Ex ijs quæ de natura & cauſis lethargi dicta ſunt, patet curam partim ad febrem, ſiue ea ſit con- *Indicationes.*

tinua, quotidiana, ſiue ſemitertiana notha, & malignitatem, ſi quæ adſit, partim ad caput dirigendam eſſe. Qua ratione febres illæ ſint curandæ, ſuo loco dictum.

Habita igitur febris & totius ratione, eoque quantum opus euacuato, materia ad caput affluēs & reuellatur & repellatur, æger à ſomno excitetur, materia quæ ad caput affluxit euacuetur & diſcutiatur, caputque tandem roboretur.

Curatio.

Curatio. Primo ergo danda opera, ne materia in toto corpore redundans ad caput feratur, verùm potius ad partes cæteras reuellatur, & quod commodiſſimum eſt è corpore euacuetur. Et in reuulſorijs auxilijs diutius & ferè ſemper perſiſtendum.

Venæ ſectio. Ergo Clyſtere præmiſſo ſanguis euacuetur è vena cephalica, niſi id vires prohibeant; & quidem maturè inſtituatur venæ ſectio, cùm morbus ſit acutus, præcipuè ſi malignitas adſit, venæ ſectio non diu differatur.

Vbi pituitoſus humor; quod plerumque fieri ſolet, ſimul abundat, & frigidiore tempore morbus inuadit, parcius ſanguis ad ℥. iv. vel iij. euacuandus. Nonnulli quidem plane diſſuadent venæ ſectionem, ſed cum febris coniuncta ſit & procul dubio humor vitioſus per venas diffuſus ad caput affluat, non ſolùm à capite reuellitur venæ ſectione ſanguis, ſed & natura parte oneris leuata reliquum facilius concoquet.

Poſt cephalicam nonnulli venam frontis aperiunt. Poteſt & hic vena in pedibus aperiri. Si verò venam ſecare non liceat, cucurbitulæ ſcarificatæ vtiles ſunt, quæ dorſo & humeris primum, hinc verſus occiput admoueantur. *Cucurbitularum cum & ſine ſcarificatione applicatio.* Vtiles tamen etiam ſunt cucurbitulæ non ſcarificatæ, quæ tractu ſuo non ſolum materiam à capite reuellunt, ſed & facultatem animalem ſopitam excitant. *Hirudinū admotio.* Cum commodo etiam hirudines hæmorrhoidibus affiguntur, quod remedij genus ab imminente lethargo præſeruare, & iam lethargo correptos ab eo liberaſſe, obſeruatum eſt, præſertim ſi malum ab hæmorrhoidum ſuppreſſione ortum habeat; *Ligaturæ; frictiones.* Eodem fine inſtituantur ligaturæ fortes, frictiones pedum cum ſale & aceto, manibus inunctis ol. rutacco & caſtoreo. Si vniuerſi corporis euacuatio præceſſerit, cucurbitulæ inter primam & ſecundam vertebram ceruicis applicari poſſunt.

Suppoſitoriorum & Enematū vſus. Repetantur & Glandes & Clyſteres.

Vt ℞. *Parietar. Mercurial. ſaluiæ, maioranæ, betonic. centaur. minor. an.* M. j. *Agaric. in petia ligati* ʒ. iij. coq. in hydromelit. ſ. q.

Colat. ℞. ℔. j. *Elect. Hier. ſimpl. ind. an.* ℥. ß. *ol. lilior. albor. rutac. an.* ℥. j. *Mell. roſar. vel anthoſ.* ʒ. *vj. Sal.* ʒ. *j. fiat clyſter.*

Poſt venæ ſectionem ſæpè ſtatim ad medicamenta purgantia tranſeundum, & præcipuè ſi humor ad caput ruens turgentis naturā prę ſe ferat, atque graue periculum immineat, ſi coctio & præparatio humorum exſpectetur.

Ideoq; attenuatis craſſis humo-

ribus, quantum temporis anguſtia concedit, purgantia exhibeantur. Cathartica autem medicamenta, in principio mitiora ſint ob febrē continuam coniunctam. Commodum eſt hîc infuſ. Agar. cum hydromelite, cui aliquid Rhabarbari addi poteſt, cum bilis plerūque humorum ad caput vehiculū ſit, aut Pilul. de Hiera cum Agarico.

De purgantibus autem hoc modo monendum, quandoque ſolis pituitam purgantibus vtendum eſſe, quandoque bilem purgantia admiſcenda, prout pituita, vel bilis admiſcetur. Si Lethargus eſt in principio, cum materia adhuc ad caput confluat, & eius vehiculum ſit humor bilioſus, non ſolùm pituitam purgantibus tunc vtendum eſt, verùm etiam de bilem purgantibus aliquid admiſcendum, Rhabarb. ſcilicet & Scammonium. In morbi progreſſu verò & cùm materia iam ad caput fluxit, & in eo hæret, ſolis pituitam purgantibus vtendum, niſi forſan febris etiam nota ſit, & ex miſto humore ortum habeat.

Si tamen febris ſit remiſſior, & materia in capite valde vrgeat, etiam fortiora exhibeantur. Poſſunt & clyſteres acriores ſæpius repeti.

Vomitus prouocatio.

Non incommodum fuerit & vomitorijs vti, ſi materia pituitoſa in ventriculo contineatur.

Repellentium vſus.

Interim dum hæc peraguntur, & quidem mox poſt venæ ſectionem, repellentia medicamenta capiti ad futuram coronalem applicentur, quæ ſupra *part. 1. cap. 5. & ſeqq.* propoſita ſunt.

Mitiora tamen illa vſurpentur, vbi frigidus humor & pituitoſus admiſtus eſt.

Neque à reuellentibus interea deſiſtendum, ſed clyſteres acres, ligaturæ & frictiones continuandæ. Poſt ſecundum, vel tertium diem repellentibus diſcutientium aliquid addendum, vt ol. chamæmel. roſac. flor. ſtœchad. Arabic. origani, pulegij, calaminthæ, caſtorei.

Vel ℞. *Ol. roſac.* ℥. *iv. Aceti fl. tunic.* ℥. ß. *caſtorei* ʒ. *ij.* M. Alij cinerem capillorum humanorum admiſcent, quem Lethargi antipharmacum vocant. Vel applicetur hoc Epithema.

℞. *Fol. maioran. fl. lauendul. an.* p. iij. *roſarum rubr.* M. j. *rad. angelic. tormentill. an.* ʒ. j. ß. *oſtrutij, zedoar. dictamn. an.* ʒ. j. *Aceti vini opt.* ℥. ij. Aq. q. ſ. Coqu. ad tertias, Colentur: in colatura ſtuppa madefiat, capitique imponatur.

Somni inhibitio.

Danda quoque opera, vt æger è ſomno excitetur. Excitatur autem ijſdem ligaturis & frictionibus, quæ ad reuellendum adhibentur, cum dolorificæ ſint, vt & pilorum vellicatione, vociferatione & ſtrepitu, ac alijs, quibus fieri poteſt, modis. Imprimis verò tactus obiecta vehementia & dolorifica hîc plurimum poſſunt. Ideoque frequenter cucurbitulæ magnæ ſine ſcarificatione varijs corporis partibus applicandæ, plantæ pedum fricandæ, & alia obiecta, & quæ ægrum ad vigilādum excitare poſſunt, ipſi obijciendæ.

Exemplum elegans Lethargici excitati ex Horatio ſupra *capite 2.* recenſuimus.

recenſuimus. Facit ad eam rem etiam inunctio palati cum oxymelite ſ. & Scillit. ſinapi, pyrethr. Mithridatio, & ſimilibus.

Suffitus an conueniant. Suffitus, quibus nonnulli ad excitandum vtuntur, ſatis commodi hic non ſunt, cum cerebrum valde repleant. Rectius ex pulegio, ruta, ſerpillo, hyſſopo, origano in aceto coctis, addita particula caſtorei, vapores calidi naribus ægri excipiuntur, de quibus ſupra *cap.* 2. dictum.

Vel ℞. *Sem. nigell.* ʒ. *j. rad. angelic. zedoar. an.* ℈. *ij. Caſtor.* ℈. *j. baccar. lauri* ℈. ß. *camphor.* ℥. vij. Contund. & miſc. Fiat Nodulus ex Synd. rubr.

Poteſt & ſequens balſamum naribus inungi:

℞. *Balſ. angelic. maioran. rutæ an.* ʒ. ß. *extr. Theriac.* ℈. *j. ol. lauend. deſtillati, galban. an. gutt.* v. M. Vel acetum deſtillatum acre infundatur laminę ferreę candēti, & fumus naribus accipiatur.

Materia morbifica præparatio Si Morbus det inducias, materia præparetur medicamentis ex Betonica, Saluia, Capill. Ven. Maioran. Roremar. fœniculo, pulegio. Medicamentiſque his ſemper particula caſtorei admiſcenda, vtpote cuius vſus in Lethargi curatione ferè omnibus alijs medicamentis præfertur, & quò vnico vt Trall. *lib.* 1. *cap.* 14. docet, plurimi veterno correpti priſtinæ ſanitati reſtituti ſunt. Exempli gratia.

℞. *Rad. fœnic.* ℥. *j. pæon.* ℥. ß. *beton. roriſmar. an.* M. j. *ſaluiæ* M. ß. Coq. in aq. ſ.

Colaturæ ℞. ℥. *ix. oxymel. ſ.* ℥. *ij. mell. roſat. col.* ℥. *j.* M. pro 3. doſibus.

Vel ℞. *Oxymel.* ℥. *ij. Caſtor.* ʒ. ß. M. Eſt & efficax hic oxymel. ſcillitic. quo æger ſingulis diebus cum ſyrup. de betonic. & ſimil. vtatur. Si febris ſit valida, à ſyrup. de ſtœchade abſtinendum. Vtilis eſt & Sal. cum aquis & ſyrupis Cephalicis exhibitus, cum humores craſſos attenuet, & incidat & euaporationem ad caput prohibeat.

Vel ℞. *Lign. ſaſſafras, rad. Pæon. an.* ℥. *j. acori veri* ℥. ß. *saluiæ, beton. maioran. ſatureiæ, an.* M. j. *fl. ſtœchad. Arab. roriſmar. an.* M. ß. *ſem. ſeſel.* ʒ. *ij.* Coq. in hydromel. ℔. ij. in vaſe clauſo. Colaturæ clarificatæ adde *oxymell. ſcillit. mell. roſati colat. an.* ℥. *j.* ß. & aromatiſetur *nuc. moſch.* ʒ. ß. pro tribus, vel 4. doſibus.

Poſtea purgantia fortiora vſurpentur. *Pituita purgatio.* Vtendum ergo ad pituitam purgandam, agarico, ſemine carthami, mechoacanna, turbith, electuar. indo maior. Epiſcopi, Diaphænico, benedicta laxatiua, trochiſcis Alhand. Alexander Trallianus ſcammon. ℈. j. cum caſtor. ℈. ij. in oxymelit. exhibet, *Nota.* quo deploratos multos ſe reſtituiſſe teſtatur. Verùm etſi, vt Oribaſius ex Ruffo Epheſio refert, nullum aliud ſit lethargo correptis æque vtile, ac efficax medicamentū ad purgandā pituitā, quam bilis admiſta in caput retulit, quā Scammoneū cum caſtoreo exhibitū: tamē cautè hic in doſi agendum, præſertim in febre cōtinua, quæ hoc malū comitatur. Neque tamen & in purgando cunctabundus nimis, aut timidus ſit Medicus, cùm materia ad caput ruens valdè vrgeat, & conſultius ſit, eam

euacuare, dum in motu eſt, quàm dum in capite firmata eſt, & ſedē ibi fixit. Et omninò periculum in hoc morbo aliquid periclitari permittit, & vt Serenus habet: *Medici hæc potiora putant, quā dulci morte perire.* Etſi accidat, vt lethargus per criſin eueniat, humoribus, qui morbum produxerunt, ad caput ruētibus, & febris, quæ adfuit, iam facta ſit remiſſior, tū totius & febris non magnā habere rationem oportet, ſed neceſſarium eſt caput reſpicere, & materiam, quæ ad id fluxit, & in eo hæret, præparare & euacuare, ſicut ſupra *part.* 1. *cap.* 10. dictum.

Vt ℞. *Turbith. elect.* ℈. iv. *Agaric. alb.* ʒ. *ij. zinzib.* ℈. *ij. ſem. fœnic.* ℈. j. *fol. beton. ſalu. an.* p. *ij. Caſtor.* g̃. vj. Infundantur in ſ. q. *Hydromel.*

Colat. ℞. ℥. *iij. mell. roſ. ſolutiu.* ℥. ß. M. Si vires ferant, adde *Electuar. Ind.* ʒ. *j.*

Vel ℞. *Pilul. de Agaric. Cochiar. an.* ʒ. ß. *Caſtor.* g̃. *iij. Extract. Panchymagog. vel Mechoacan.* g̃. vj. Fiant Pilulæ xx. Clyſteres acriores repetendos eſſe, antea etiam diximus.

Enematū applicatio.

℞. *Hyſſop. Calaminth. Origan. fl. ſtœch. Arabic. Hyſſop. Centaur. minor. an.* M. j. *Pulu. colocynth. in petia ligatæ,* ʒ. j. ß. *Agar. in petia ligati* ʒ. *ij. ſem. cartham.* ℥. j. *fœnic. cumin. an.* ʒ. *ij.*

Colaturæ ℞. ℔. j. adde *Hier. ſimpl. Elect. Indi, an.* ℥. ß. *olei rutac.* ß. ij. F. Clyſter.

Suppoſitoriū applicatio.

Quod ſi Clyſteres, vel non retineantur, vel nimis retineantur, atque ita parum proſint, glandes acriores immittendæ & toties repetendæ, donec aluus egeratur.

Vt ℞. *Sp. Hier. picra Galen.* ʒ. *ij. Pulp. Colocynth. Agar. alb. an.* ʒ. ß. *diagryd.* ℈. *j. ſal gemm.* ʒ. *ij. Mellis q. ſ.* Coquatur mel ad iuſtam conſiſtentiam, & ſpecies inſpergantur, ac fiant Glandes.

Materiæ morbificæ per vrinā euacuatio.

Neque omittenda, vbi vniuerſales corporis euacuationes præceſſerint, humorum per vrinas euacuatio ex decocto rad. petroſel. fœnic. aſparag. gramin. aſari, quæ vna opera & humores craſſos attenuare, & ad vias vrinæ deducere poſſunt.

Atque hoc modo Antiqui tam præparantia, quam purgantia ſatis fortia & calida vſurpabant, vt febris cum Lethargo coniunctæ nullam ferè rationem habuiſſe videantur. Idque ex eo fundamento, quod putarūt febrem eſſe ſaltem ſymptomaticam, & ſequi putredinem pituitæ in cerebro, qua ſublata febris ceſſet. Verùm cùm, vt antea dictum, ſi rem diligenter perpendamus, febris non ſolùm ſit ſympromatica; ſed ex materia febrili vapores Narcotici in caput aſcendant, & calor pituitā in capite fundat, vel ex vniuerſo corpore pituita in caput ruat, febris planè non negligenda eſt, & prout eſt intenſiôr, vel remiſſior, medicamenta moderanda, ac calida illa medicamenta, quæ aliàs caro competunt, in Lethargo ob febrēm ita temperāda, ne periculū, quod aliàs à Lethargo imminet, aucta febre per calidiora medicamenta duplicetur. Et poteſt caliditas medicamentorum temperari oxymelite, quod aliàs commodiſſimè admiſcetur. Et ſi omninò ob reuulſionem materiæ purgantia, eaque fortiora, requi-

rantur, nec tamen febris ea admittat, clyſterum vſus repetitus, vt dictum, commodiſſimus eſt.

Sudoris prouocatio. Nonnunquam ſudore lethargus, ſeu potius febris lethargi cauſa finitur, eaque ſublata etiam Lethargus ceſſat: quod ipſum indicio eſt, febrem eſſe morbum primarium: quò ſi naturam vergere animaduertamus, ſudor arte & medicamentis promouendus.

Vniuerſali curatione peracta, caput euacuandum tam ſenſibiliter, quam inſenſibiliter. Senſibiliter per nares, palatum, errhinis, ptarmicis, inunctionibus palati. Inſenſibiliter embrochis & fomentis, inunctionibus, & alijs ſupra *part. 1. cap.* 10. propoſitis.

Sternutatoria etiam ex helleboro albo & nigella parari poſſunt. Imprimis puluis rad. lilij conuall. naribus inſufflatus tanquam appropriatum hic remedium commendatur. Apophlegmatiſmis, vt & Maſticatorijs, ob illam in ſomnum propenſionem ægri non facilè vtuntur. Vbi tamen ſeſe recolligere incipit æger, non negligenda.

Formulæ horum remediorum petantur ex allegato *cap.* 10. *part.* 1. Imprimis v. vt antea etiam dictum, caſtoreum in hoc malo magnæ efficaciæ eſt, & reliquis omnibus præfertur, quod non ſolùm vim habeat pituitam incidēdi, ſed & quia caput non valdè repleat ac turbet. Ideoq; errhinis & apophlegmatiſmis admiſcendum.

De Sternutatorijs hoc monendum, ſi affectus perſeueret, & æger difficulter excitetur, eorum vſum commodiſſimum eſſe, non tamen continuò in eo perſiſtendum, ne caput repleant, ac humores nimis fundant ac moueant. Multò magis ab initio morbi ab intempeſtiuo ſternutamentorum vſu abſtinendum; cum magis ab ijs tum materia fundatur, partibus impingatur, vnde morbus fit contumax, vel interdum in apoplexiam degenerat.

Diaphoreticorum vſus. Tandem inſenſibiliter reſoluentia applicanda, & à mitioribus ad fortiora progrediendum, quæ etiam ex *cap.* 10. *part.* 1. petantur.

Vel coquatur caſtorium in ſucco rutæ & aceto ac oleo, atque eo occiput fricetur; nonnulli capillos hominis vſtos addunt:

Vt ℞. *Caſtorei* ℥. ß. *capill. homin. vſtor.* ℥. j. *aceti, ſucci rutæ, an. q. ſ.* Miſc. caputque irroretur & fricetur. Aut hoc decocto caput illinatur:

℞. *Beton. ſaluiæ, roriſmar. flor. ſtœchad. Arab. ſpicæ noſtrat. an.* ʒ. *ij. Caſtor.* ʒ. *iij. baccar. lauri, iuniperi, an.* ℥. ß. *ſem. pæon. rutæ, fœnic. an.* ʒ. *j. pyrethri* ʒ. *iij.* Coqu. in vaſe duplici, vel loco calido digerantur, Colaturaque expreſſa caput illinatur.

Vel ℞. *Baccar. lauri, iuniperi, an.* ℥. *j.* ß. *rad. angelic. zedoar. Imperator. an,* ℥. *j herb. roriſmar. ſaluiæ, betonic. an.* M. j. *rutæ, ſaturciæ, maioran. flor. lauend. an.* M. ß. Inciſa bulliant in ſ. q. aceti, in quo decocto ſpongia aut linteum in eo madefactum calidè capiti imponatur. A fomentatione hac capiti abſterſo ſequens adhibeatur linimentum.

℞. *Ol. rutæ, maioran. an.* ʒ. *ij. ſaturciæ* ℈. *j. ſuccini* ℈. ß. *roriſmar. zedoar. an. gutt.* vij. Miſc. Rodelo,

tius hoc vtitur linimento, quod capiti raſo applicat.

℞. *Caſtor. rec.* ʒ. *ij. ciner. capill. propr.* ʒ. *ij.* diſſol. cum oxyrrhodino, & redigantur ad formam vnguenti.

Veſicatoriorum & ſinapiſmorum applicatio.

Quod ſi mitiora non ſufficiant, ad veſicatoria ac ſinapiſmos, ex ſinapi, pyrethro, columbarũ ſtercore, nigella, euphorbio, caſtoreo, &c. adſcendendum, vt & alia medicamenta, quibus materia ex alto attrahitur, quæ ſcapulis, humeris, poſt aures, aut deraſo capite vertici & ſuturæ coronali imponantur.

Vt: ℞. *Pulu. canthărid.* ℈. *j. euphorb.* ℈. *ß. piper.* gr. *vj. fermenti* ℥. ß. F. Veſicatorium.

In mollioribus veſicatoria ex puluere & ſemine flammulæ Iouis parantur, quibus octaua pars pulueris cantharidum addi poteſt. Quod tamen dictum eſt, veſicatoria locis capiti vicinis, vel ipſi capiti applicanda eſſe, id de morbi progreſſu, & cum materia iam capiti impacta eſt, ac in eo quieſcit, & cum deriuationis atque euacuationis gratia applicantur, accipiendum eſt. Alias verò, vt hoc ſuperioribus addamus, etiam reuulſionis gratia in principio morbi veſicatoria vſurpari poſſunt: ſed loco remotiori tum applicanda, cruribus ſcilicet vel brachijs.

Nonnulli, cum morbi vis maxima eſt, etiam Cauteria actualia occipiti inter primam & ſecũdam vertebram applicant.

Capitis roboratio.

Tandem caput roborandum medicamentis ſupra *part. 1. cap. 14.* propoſitis, vt:

℞. *Conſeru. beton. anthos, ſaluiæ, an.* ℥. *j. lauendul.* ℥. *ß. calam. aromat. condit.* ʒ. *ij. nucis moſchat. cond.* ʒ. *j. ſp. arom. roſat. diambr. an.* ʒ. *ß. mithridatij* ℈. *ij. cum ſyrupo ſtœchad. ſimpl.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. flor. anthos. primul. veris, an.* ℥. *ß. roſ. incarn.* ʒ. *iij. ſpec. arom. roſat.* ʒ. *j. lætif. Gal.* ʒ. *ß.* Cum ſyrup. de ſtœchad. & modico acetoſ. citri. F. Electuarium.

℞. *Aq. ſalu. lauend. an.* ℥. *j. ß. extr. angelic. zedoar. an.* gr. *v. eſſent. caſtor. gutt. iij. manus Chriſti c. ol. ſuccini* ʒ. *iij. aq. theriacal.* ʒ. *j.* M.

Nonnulli ſeq. liquoris cochl. vnum atque alterum ſæpius exhibent id repetendo:

℞. *Extract. gran. iuniperi* ʒ. *j. angelic. zedoar. an.* ʒ. *j. theriac. antiq.* ℈. *ij. ſyrup. de ſ. ſtord. acetoſ. citri, an.* ʒ. *v. aq. rutæ* ʒ. *vj. vel q. v. cinnamomi* ʒ. *iij. ſpir. Vitr.* gutt. ix. Miſce.

In quibus tamen omnibus ſimul ad febrem reſpiciendum, & quid illa admittat, perpendendum.

Imprimis caſtorei vſus continuetur, ſi malum protrahatur, & manè per aliquot dies eius gr. iij. vel iv. cum oxym. ſimpl. vel ſcillit. aut ſyr. de ſtœch. exhibeantur. Teſtaturque Trallian. vt etiã antea dictum, multos iſto morbo victos, hoc ſolo remedio mortem euaſiſſe. Chymici plurima quidẽ commendant, veluti ſunt ol. maioran. roriſmar. ſerpill. rutæ, ſaluiæ, ol. Vitr. dulce extr. caſtorei, quod gran. aliquot in aq. lilior. cõuall. maioran. & roriſm. exhibent: ſed iſtis omnibus hîc & in ſimilibus cerebri affectibus præferunt Sulph. Lunæ, hoc modo paratũ.

℞. Arg. puriſſimi tãtum, quan-

tum videbitur, ſolue in aq. forti communi. Deinde calcina Tart. cui affunde aq. calentem & vulgari via ſal Tart. elice: filtra lixiuium, hoc ſale Tart. impregnatum, & iniice Argent. diſſolutum; & præcipitabitur Argent. in forma ſubtiliſſ. calcis, calcem hanc frequenti aqu. calentis affuſione edulcora, & à ſalſedine libera, tùm intra prunas in tigillo triquetro coloca, vt collorem aſſequatur puniceum. Calci affunde acetum ter diſtillatum & extrahetur Sulph. coloris cærulei. Acetum tinctum deple, & aliud ſubſtitue dum nihil aliud amplius extrahatur. Abſtrahe in cineribus per alembicum acetum, & Sulph. Argent. remanebit in fundo. Iam ℞. ſpir. vini ſubtiliſſimi part. j. ſal vrinæ part. ß. Miſc. probè, & in baln. vaporoſum collocatum inuicem vniantur. Hinc Sulph. Argent. id. ſuperfunde, & denuò hoc ſoluatur. Solutum vaſi circulatorio inditū per dies 30. circulentur, poſtea in cucurbitam non nimis amplam circulatum liquorem trāsfer, & ex arena deſtilla forti igne. Sic Sulph. Argent. cum ſpiritu vna adſcendit per alēbicum coloris cærulei. Hoc poſtea cum extr. caſtor. doſi ℈. vj. vel viij. miſcendum, & in aq. ſaluiæ, majoran. roriſmarin, quotidie exhibendum.

Diæta.

Diæta. *Aer.* Aër ſit moderate calidus, alteratus odoribus ex caſtoreo, pulegio, hyſſopo, origano & ſimilibus, purus ac lucidus, vt ſpiritus excitentur.

Cibus & potus. In principio ſit victus tenuis & paucus, vimque attenuandi humorem pituitoſum habeat, altereturque propterea hyſſopo, roremarino, maiorana, & ſimilibus, oxymelite ob febrem addito. Ratione febris quidem commodus eſt ptiſanæ vſus, ſed conſpergatur ea cinnamomo. Reliqui etiam cibi aceto & herbis Cephalicis condiantur. In progreſſu tamen morbi, & præcipuè in declinatione aliquid carnis boni ſucci, & facilis coctionis concedi poteſt. Nonnulli vtuntur lacte amygdal. dulcium cum melle. Sed quia amygdalę vim quandam ſomnum conciliandi habent, vſus earum his tutus non eſt. Vitentur omnia alimenta pituitoſa, & vaporoſa, piſces, lac, fabæ, legumina, fructus frigidi & humidi; vt perſica, pyra, poma, pruna, ficus.

Potus ſit aqua hordei cum cinnamomo, vel hydromeli quod ſit plenius vel dilutius, prout febris minus vel magis vrget. Vtile quoque eſt oxymel dilutum.

Vel ℞. *Mel* ℔. j. *aqu.* ℔. iij. *ſalu. betonic. an.* M. j. Coquantur ac digerantur. Colat. *adde aceti* ℥. iv. F. Oxymel.

A vino abſtineat æger vſque ad declinationem, aut ſi ob ventriculi imbecillitatem aliquid vini ægro ſit indulgendum, ſit aquoſum & ſubaſtringens.

Somnus & vigilia. Excreta. De ſomno non plus concedatur, quam quod viribus ſaltem conſeruandis ſufficiat. Ab aſſiduo verò ſomno æger omnibus modis arceatur, in primis mox à cibo. Et cum æger obliuioſus & quaſi ſtupidus ſit, ac cum mictionis tum egeſtionis alui obliuiſcatur, admonendus & ſollicitandus, ne vrinam vel feces alui diutius deti-

neat, curandumque, vt aluus quotidie egeratur.

CAPVT XXI.

De Laſſitudine.

HActenus de ſymptomatibus in quibus ſenſus interni ſolummodo læduntur, actum eſt. Proximum iam eſt, vt de motus animalis ſymptomatibus ac læſionibus dicamus, quales ſunt Laſſitudo, Pandiculatio, Inquietudo, Horror & Rigor, Tremor, Conuulſio & Motus Conuulſiui, Paralyſis, & Motus Impotentia.

Laſſitudo Et vt de Laſſitudine primò dicamus, quæ Græcis eſt, κόπος, dolor, labore imprimis, qui Græcis πόνος, contractus. Eſt ea in genere ſenſus quidam moleſtiæ in partibus motui animali dicatis, ſeu pigritia quædam, & debilitas, & ad motum animalem ineptitudo, cum dolore, cùm ſcilicet homo ob exercitium & laborem, ad motum, quem prius facilè obire poterat, ſuſcipiendum, non ita aptus eſt, vt antea, ſed cum moleſtia quadam & dolore aliquid agit.

Differentiæ. Recenſentur autem laſſitudinis quatuor genera vlceroſa, Græcis ἑλκώδης, Tenſiua, τονώδης, Inflammationis ſpeciem referens φλεγμονώδης, & Exſiccatiua. Commodè tamen in duo primùm genera omnis laſſitudo diuidi poteſt.

Laſſitudo ſpontanea. Alia videlicet Laſſitudo eſt Spontanea, quæ etiam ſine inſigni motu & exercitio ab humorum vitio prouenit & corporibus Cochymicis, vel plethoricis accidit.

Laſſitudo exſiccatiua. Alia non ſpontanea, quam Exſiccatiuam nominant, quæ nimios labores & corporis motum, etiam abſque humorum vitio, ſequitur.

Laſſitudo Spontanea tria laſſitudinis genera ſub ſe complectitur; Vlceroſam, Tenſiuam & φλεγμονώδη.

Laſſitudo vlceroſa, eiuſque cauſſa. Vlceroſa eſt imbecillitas corpus mouendi, cum ſenſu punctionis in ambitu totius corporis, à materia acri & mordaci. Quam qui patiuntur, per vniuerſam cutem & corporis ambitum quaſi puncturas ac ſi acubus pungerentur, percipere conqueruntur, ac ſi infixas carni & cuti ſpinas haberent, & omnino quendam quaſi exulcerationis ſenſum percipiũt. Vnde & vlceroſa laſſitudo nomẽ accepit. Ortum verò habet ab acrium & mordacium excrementorum copia, quales ſunt humores billioſi, atrabilis, vel alij, qui ex putredine & corruptione acrimoniam acquiſiuerunt. Nonnulli & adipem colliquatum ex nimio calore inter huius laſſitudinis cauſſas referunt. Imò non ſolum humores, ſed & vapores acres hanc laſſitudinem excitare valent. Quæ omnia vel à natura & calore fuſa ad ambitum corporis pelluntur, ſeu motu & exercitio nimio liquata & attenuata eò attrahuntur, ſeu à mora in Sole, ira, aliaque aliqua commotione vehementi eò concitantur.

Laſſitudo tenſiua, eiuſque cauſſa. Tenſiua eſt Impotentia motus cum ſenſu tenſionis fibrarum rectarum in muſculis in toto corpore. Nam qui hac laſſitudine labo-

rant, tenſionem quandam ſe percipere aiunt, præcipuè in partibus, quæ inter exercitandum laborare maximè conſueuerunt, muſculorum ſcilicet tendinibus & fibris ac neruis, ita vt amplius non moto corpore & ceſſante exercitatione impreſſa quaſi emaneant antegreſſi laboris veſtigia, atque in muſculis & eorum partibus relinquatur diſpoſitio, qualis inter exercitandum affuit. Sequitur verò maximè plethoram, ob quam ſolidæ partes in muſculis tenduntur. Non tamen impoſſibile videtur, quin & ab alia materia fieri poſſit, modò non ſit mordax, ſiue ſit vapor & flatus, ſiue pituita, ſiue melancholia. Huic nõnulli addunt laſſitudinẽ contundentẽ, quæ Græcis ὀστοκόπον eſt. Verùm hæc doloris potius ſpecies eſt.

Laſſitudo phlemonodes.

Phlegmonodes laſſitudo eſt ad motum impotentia cum ſenſu contuſionis, quaſi vel contractionis muſculorum & partium voluntario motui inſeruientium, Quam qui patiuntur, contuſas quaſi & contractas, atque inflammatas partes ſibi eſſe conqueruntur. Et hæc ab vtraque cauſſa ortum habet, nempe Cacochymia & Plethora, & in ea ſimul & muſculorum tenſio & calor percipitur. Cùm ſcilicet & humores vitioſi, & ſanguinis copia à natura & calore ad muſculos effunditur, vel muſculi inter exercendum calefacti nimium humorem ad ſe attraxerunt. Senſuſque hic laſſitudinis in muſculis ferè, qui ſub cute locum habent, pe[illegible]. Vbi verò nerui interi[illegible] tendines oſsibus adhæreſcentes, & membranæ oſſa obuoluentes, tenduntur, ita vt oſſa dolere putentur, laſſitudo & dolor ὀστοκόπος Medicis nominatur. Atque hæc laſsitudo potiſſimum ex materia melãcholica membranas quæ oſſa obuoluunt, occupante ortum habet, & propterea febribus quartanis ac ſcorbuto valdè familiaris eſt, vt ſæpe morbo Gallico.

Laſſitudinis exſiccatiua cauſſa.

Laſſitudo verò non ſpontanea ſeu exſiccatiua, nullum talem doloris ſenſum habet, ſed fit ſolùm, cùm corpus nimio exercitio exſiccatum ac reſolutum eſt, atque poſt defatigationem quietẽ cupit.

Alij adhuc plures differentias addunt, & nunc vlceroſam tenſiuæ, nunc vlceroſam phlegmonodi; nunc tenſiuam phlegmonodi, nunc omnes miſceri ſtatuunt.

Laſſitudo gracilitatis.

Sed præter has tamen adhuc alia addenda videtur, quam gracilitatis appellant, quæ eſt imbecillitas ad mouendum ob facultatis mouentis læſionem. In hac nullus eſt triſtis ac moleſtus ſenſus, ſicut in vlceroſa, tẽſiua ac phlegmonode, ſed tantum difficulter mouentur ægri. Hæc autẽ ad mouendum impotentia ſequitur carnis & adipis muſculorum cõſumptionem, quæ gracilitatis propterea dicitur, quia in hac laſſitudine corpus emaciatum eſt. Acciditque & ſequitur vel morbos lõgos & chronicos, vt febrem hecticam, tabẽ, & omnino ἀτροφίαν in quocunque morbo longo, vel febres ardentes, malignas & peſtilentes: atque tunc vlceroſa, tenſiua, phlegmonodes coniungi poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica.

Atque hæ ſunt cauſſæ laſſitudinis, eiuſque differentiæ, è quarum deſcriptione etiam ſigna ca-

rum patent. De ſignis hoc ſaltem addimus: laſſitudinem ſpontaneã cognoſci, quod nullus labor vel exercitium nimium præceſſit, ſed quamprimum ægri mouentur, ea percipitur. Et in vlceroſa quidem laſſitudine præter ſigna antea enumerata cacochymiæ, præſertim bilioſæ, ſigna adſũt,& huic ferè ſuccedit rigor. In tenſiua ſigna plethoræ adſunt. In phlegmonode ſigna vtriuſque. In non ſpontanea verò neceſſario præceſſit exercitium & motus quod in ſpõtanea non ſemper eſt neceſſarium. Plerumque enim ſine omni præcedente labore & exercitio hominẽ occupat: quandoque tamen exercitium & labor in corpore cacochymico, vel plethorico humores ad ambitum corporis mouere poteſt vnde poſtea ſpontanea laſſitudo oritur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1 Laſſitudo non ſpontanea, & quæ ſolum laborem atque exercitia ſequitur, plerumque nihil periculi coniunctum habet, ſed, ſi quiete & cibo ac potu corpus reficiatur, ſponte ceſſat. Aliquãdo tamen laſſitudo etiam ex laboribus periculoſa eſt, ſi in corpus cacochymicum incidat, cuius exemplum eſt apud Hippocratem, *lib. 3. Epidem. ſect. 2. ægro.* 8.

2. De laſſitudine verò ſpontanea in genere ſcribit Hippocrat. 2, *aphoriſ.* 5. κόποι αὐτόματοι φράζουσι νόσους. Laſſitudo ſpontanea morbos præſagit. Oſtendit enim redundare in corpore humores vel qualitate, vel quantitate, vel vtroque modo peccantes. Et propterea tum alij morbi, tum febres, plerumque ſequi ſolent. Ideóque quando ſpontaneam laſſitudinem ſẽtit homo, cacochymiæ vel Plethoræ tollendæ idonea remedia quærere debet.

3. In quibus per febres laſſitudinis ſenſus eſt, illis ad articulos, & iuxta maxillas potiſſimum abſceſſus fiunt 4. *Aph.* 31. Dum enim natura victrix humores craſſiores & ad euacuationem minus aptos à partibus nobilioribus ad imbecillos articulos, & glandulas poſt aures ac ſub mento propellit, in partibus iis & vicinis ſparſi laſſitudinem in iis pariunt. Et quidem ſi dolor & moleſtia ſenſus in toto corpore percipiatur, ad articulos magis humor decumbit: Si contra in ſuperioribus partibus, magis ad maxillas & poſt aures.

4. Poſt febrem laſſitudo perſeuerans Recidiuam ſignificat. Hippocrates, *lib. de Indicat.* ῥώμη τοῦ σώματος, id eſt, corporis robore deficiente.

Indicationes & curatio laſſitudinis ſpontaneæ.

Cùm laſſitudo omnis ſpontanea ex humoribus in muſculis & circa muſculos, & in ambitu corporis hærentibus fiat, & foueatur, vel á cacochymia, vel à plethora, vel ab vtraque: vt humores circa muſculos hærentes tollantur, danda opera deinde, vt cauſſa quæ humores iſtos ſubminiſtrat, tollatur, laborandum. Itaque humores in ambitu corporis diſcutiendi, cacochymia verò, vel plethora, vel vtraque tollenda. Quæ verò poſt laborem ſequitur laſſitudo, ſi quiete & cibo corpus reficiatur, ceſſat. Eodem modo, quæ in extenuatis à morbo accidit, *Laſſitudinis ſpontaneæ curatio.*

dit bona victus ratione, quæ conualeſcentibus debetur.tollitur.

Ideóque humores ſeu à natura ad ambitum corporis protruſi,ſeu motu & exercitatione eò attracti, leni exercitio, frictionibus vel balneo diſcutiendi. Si verò vel cacochymia, vel plethora ſubſit, eaque leuis ſit, quiete,ſomno, & cibo parco,ſed boni ſucci,tollenda,iuxta Aphoriſmum: *Quiete & abſtinentia multi magni morbi curantur*; & vini moderato vſu, vt videlicet humores crudi & ſemicocti coquantur, & per ſudores aut vrinas euacuentur. Neque enim crudi illi humores ideò coquendi eſſe dicuntur, vt in ſanguinem corporis alimentum conuertantur(cùm niſi in venis conſiſtant & ad ſanguinis formam ſuſcipiendam apti ſint, id fieri non poſſit) ſed vt attenuati diſſlentur melius. Quod ſi maius humorum vitium ſit, quàm quod iſtis modis tolli poſſit,ad maiora illa remedia, ſanguinis miſſionem & purgationẽ accedendum, prout hoc vel illud remedii genus requiritur. In vlceroſa laſſitudine purgatione opus eſt; in Tenſiua ſanguinis miſſione,phlegmonodes vtroque auxilio opus habet. Vt ergo in vlceroſa laſſitudine humores vitioſi facilius diſcutiantur, frictio adhibeatur,præſertim cum oleo dulci. Si verò paulò altius hæreat materia,vt frictionibus diſcuti non valeat,motu & exercitio inſuper opus eſt,vt excitetur calor, & cum calore ſpiritus corporis omnes partes peruadentes excrementa diſcutiant,cibi iis conueniunt humidiores, & tenuior victus ratio.

Tenſiua laſſitudo ſimiliter frictionibus mollibus cum dulci oleo opus habet, vt tenſa laxentur. Ab hac quies imperanda. Balneo etiam aquæ dulcis modicè calidæ vti commodum fuerit. Cibus,quã in vlceroſa laſſitudine ſit parcior,ſed boni ſucci, in phlegmonode laſſitudine corpus quoque oleo dulci fricandum,& balneum tepidum, paulò calidiùs vſurpandum, ciboque pauciſſimo boni ſucci, & vi attenuandi prædito vtendum.

Laſsitudinis ex labore curatio.

Laſsitudines poſt labores quies ſanat. De quo Hippocrates 2. *Aphoriſm.* 48. *In omni corporis motu ſimul ac quis fatigari cœperit, quies ſtatim laſsitudinem leuat.* Ideóque ſi quis laſsitudinem percipiat à labore, non eſt in labore perſiſtendum. *Laſsitudinis exſiccatiua curatio.*

Maximè verò quies per ſomnũ laſſitudinẽ hanc tollit. Nã in ſõno membra omnia in ægris quieſcunt,dum eo in ſitu collocantur, eaque forma, quæ media dicitur, muſculis omnibus relaxatis & nihil laborantibus; & in ſomno humores nimium fuſi in muſculis hærentes diſcutiuntur, ipſique ſpiritus labore abſumpti reficiuntur. Si quis tamen à laſsitudine quieſcat, nec mitigetur laſsitudo, purgatione, vel ſanguinis miſsione opus eſt.

Verùm non ſolùm quies, ſed & exercitium à labore contractas laſsitudines corrigit, ſi ſit priore leuius. quia diſcutit humores ſeu ſponte aut alia de cauſſa in ambitum corporis motos, ſeu à calore attractos, Et quidem contrarius priori motu laſsitudinem & de-

fatigationem tollit, vt ſi quis mõtem ſcandendo defatigatus ſit, deſcendendo rurſum citius laſsitudo tolletur. Imprimis verò exercitii loco vtebantur veteres frictionibus, quas & ſanitatis cauſſa inſtituebant. Et quidem frictionem, quæ ante labores ad partes laxandas & excrementa diſcutienda inſtituebatur, præparatoriam nominabant; quæ verò poſt labores eadem de cauſſa fiebat, ἀποθεραπείαν. Frictiones autem inſtituebantur manibus oleo dulci inunctis. Apud nos vt balneorum, ita & frictionum antiquis vſitatarum vſus ferè exoleuit, & eorum loco balnea humida & calida vſurpantur, quibus ſeu maior corporis pars, ſeu pedes tantum immerguntur, quod mirè laſſos reficit: cui etiam frictio coniungi poteſt. Parantur verò balnea vel ex aqua ſimplici, vel additis Malua, Althæa, Chamæmel. hyſſopo, & ſimilibus.

Quod ſi maius humorum vitium ſit, quàm vt iſtis remediis tolli poſsit, ad magna illa remedia, ſanguinis miſsionem, & purgationem accedendum. Verùm de laſsitudinum differentiis & curatione videatur Galenus *lib.* 3. *&* 4. *de tuend. ſanit.* vbi prolixe hac de re agit, vt & Aetium, *tetrab.* 1. *ſerm.* 4. *cap.* 35. 36. *& ſeqq.*

CAPVT XXII.

De Pandiculatione & Oſcitatione.

Pandiculatio & oſcitatio. Pandiculatio eſt præter ſolitum extenſio quędam muſculorum totius corporis ad vaporum non acrium in iis partibus diſsipationem inſtituta. Coniungitur plerunque & oris apertio & deductio, quæ oſcitatio nominatur; quæ tamen & ſine pandiculatione poteſt accidere. Cœlius Rhodiginus *lection. antiqu. lib.* 11. *cap.* 4. affectionem hanc ab Hippocrate ἀλύκην vocatam pleriſque etiam ἄλην nominari ſcribit. Neque planè præter rem, vt mihi videtur, cùm Hippocrates 7. *aphor.* 56. coniungat ἀλύκην, oſcitationem & horrorem, eique potius quam inquietudini potus vini competat, atque ita totus aphoriſmus potius pandiculationi, quam alii affectioni congruat. Si tamen Galeni explicatio ſequenda ſit, malo potius, de quo cap. ſeq. dicemus, tribuenda hæc vox videtur. Ita enim ille in hunc aphoriſmum: ἀλύειν ſecunda valetudine eos dicunt, qui præ ſenſuum offenſione & læſione errabunda ſunt ſæpè mente & incerta atque ad alias ſubinde aliaſque tranſeunt tum res, tum actiones, aduerſa verò valetudine ſimiliter etiam ἀλύειν eos dicunt, qui non ferentes decubitum lecto non quieſcunt, ſed formas mutant, quia præſens ſemper grauis ſit & moleſta. Et eſt procul dubio hæc primitiua potius ſignificatio; ſed ſæpè ad vicina transferuntur vocabula.

Cauſſæ.

Nimirum ſi vapores halituoſi in muſculorum ſpatiis colligũtur, & non acrimonia, ſed copia potius moleſti ſunt muſculi in toto corpore, vt eos expellent, conſtringũtur. Quod ſi vapor in muſculis tẽporalibus, & maſticatoris

præcipuè cōtineatur, oſcitatio fit.

Vapores autem illi halituoſi pandiculationis cauſſa ſæpè ex latente cacochymia, aut plethora in muſculorum ſpatiis colligũtur, & cum laſſitudine ſpontanea coniunguntur. Vnde ſicut laſſitudo ſpontanea, ita & pandiculatio & oſcitatio frequēs futurorum morborum, & inſtantium paroxyſmorum ſunt præſagium. Sæpe poſt ſomnum Pandiculatio accidit, vbi in ſomno ex alimenti coctione & ceſſatione à motu halituoſa, ac vaporoſa excrementa in ſpatiis muſculorum colliguntur. Solet & ante ſomnum pandiculatio & oſcitatio accidere, vaporibus illis halituoſis per diuina exercitia, & vigilias collectis & laſſitudine inde oborta, quæ poſtea in ſomno & quiete tollitur. Inſuper & poſt exercitia nimia pandiculatio ſequitur, laſſitudiniſque ex labore contractæ pandiculatio quaſi remedium eſt. Etenim cùm ex labore halituoſi vapores ad muſculos attrahantur, ibique cumulentur motu iſto pandiculationis vapores iſti diſcutiuntur. Præterea muſculi à motu nimio defatigati in quiete laſſitudinem illam ſentiunt. Verùm conſtricti laſſitudinem illam minus percipiunt, & propterea ad eam edendam inuitantur. Nonnunquam & externũ frigus pandiculationem conciliat, cùm poros cutis claudat, fumidoſque ac halituoſos vapores ſub cute detineat, quas natura per pandiculationem diſcutere ſatagit. Tandem etiam imaginatio ſæpe oſcitationis cauſa eſt, vt ſi quis alium oſcitantem videat, vel de oſcitatione cogitet & ipſe oſcitet: præcipuè tamen hoc pigris, laſſis & ſomnolentis accidit.

Ex eadem cauſa, à qua pandiculatio & oſcitatio prouenit, etiam pendet nictatio oculorum, quæ, cùm homo ad ſomnum propenſus eſt, accidit, ortumque habet, cùm ex continuo motu oculorũ palpebræ laſſatæ ſunt, & ad claudendum, quod dormientibus neceſſarium eſt, inuitantur. Facit tamen huc etiam ſpirituum animalium diſpoſitio, qui cùm iam ſopiri incipiunt, eius rei indicium in palpebris cerebro valdè vicinis, primò ſtatim apparet. *Nictatio oculorum.*

Porrò pandiculatio in ſanis, ſaltem vaporum in muſculis quacunque de cauſa collectorum & laſſitudinis indicium eſt: In febribus verò inſtantis paroxyſmi ſignum: ſicut & ſi extra febres ſæpius accidat pādiculatio, vel oſcitatio, impendentium morborum ſignũ eſt, & materiæ vitioſæ exſuperātiam ſignificat, corpuſque febrili propinquam diſpoſitionem habēs indicat, & proinde inſtātibus morbis occurrendum eſſe monet. Plinius *lib. 7. cap. 6.* & Gellius *lib. 3. c. 16.* oſcitationem in enixu lethalem eſſe ſcribunt, ſicut ſternuiſſe à coitu abortiuum. *Prognoſtica.*

Cæterùm cùm à pandiculatione & oſcitatione in ſanis periculi nihil immineat, ſed potiùs proſint, curatione nulla opus eſt. Ideóque in Pandiculatione, ciuilitatis potius quam vtilitatis gratia, mēbra minus extendere iubemus, quod & in oſcitatione locum habet. Eſt enim oſcitatio pigritiæ & fluxæ atque apertæ ſecuritatis & vagi animi indicium. Vnde oſcitantes pro negligentibus ſumuntur, & *Curatio.*

oſcitatio pro ignauia. De oſcitatione tamen hoc monendum, os non nimis dilatandum, ſed comprimendum eſſe; cùm ex nimia in oſcitatione, oris dilatatione, ſeu diductione maxilia inferior facilè luxari, & os hians manere poſſit. Si tamen latentis humorum vitij pandiculatio & oſcitatio frequens ſignum ſit, ei occurrendum, vt modo de Laſſitudine dictum.

CAPVT XXIII.

De Inquietudine.

Inquietudo. INquietudo, quam Barbari Iectigationẽ appellant (etſi alij Iectigationẽ pro Palpitatione ſumant) Hippocrati & Galeno variis nominibus appellatur, ἀλύκη nimirum & ἀλυσμὸς & ἄλυσις, ἀσηριπτασμὸς, βληστρισμὸς, δυσφορία: quanquam Hipocrat. in historia Adoleſcentuli 3. *Epid.* hæc diſtinguere videatur. Tertio, inquit, die δυσφόρως, ἀσώδης πολὺ, βληστρισμὸς ἐπιείν. Eſt verò Symptoma cum aliis morbis, tum præcipuè febribus nonnullis familiare, cùm ægri corpus & membra variè iactant, & nunquam in eodem ſitu manent, ſed nunc pedes, nunc manus de loco in locum transferunt, nunc de latere in latus, modò in dorſum, modò in ventrem ſe conuoluũt, mox ſe erigunt, iterumque quieſcunt, ad pedes prouoluũtur, nec vllam loci, vel decubitus formam ſeruant.

Cauſſæ

Cauſſa. Etſi verò delirantes & Phrenitici idem facere ſoleant; tamen tum ex imaginationis deprauatione, & variis Phantaſmatis, nunc ad illud agendum inuitantibus, id accidit. Iſta verò inquietudo, quæ ſine delirio in febribus præcipuè accidit, ortum habet à re moleſta muſculos & partes motui dicatas aut ſentientes moleſtante. Etſi verò calor totum corpus in febribus occupās etiam homini moleſtus eſſe poſſit: tamen qui non omnium febrium, nec ſemper, ſed præcipuè quarundam continuarum, & quandoque etiam intermittentium in paroxyſmo eſt ſymptoma potius ab acri & maligua materia, quam calore ſolo prouenire videtur.

Inquietudo duplex. Eſt autem duplex iſta inquietudo: vel critica quæ in perturbatione fit criticum humorum motum antecedente, ſolentque tum ægri ſe erigere, iactare, & variè mouere, quandoque etiam delirare. Altera, quæ citra criſin eſt & ſymptomatica nominatur, quæ accidit in genere, cum quicunque dolor & quæcunque moleſtia hominem angit. Eſtque rurſum duplex: Vna, cùm os ventriculi à prauis humoribus vellicatur, de qua Galenus 7. *aph.* 56. ſcribit, ἀλύκην ſeu anxietatem & inquietudinem iſtam iis maxime euenire, quibus in ore ventriculi propria quædam humoris moleſti qualitas continetur, neque multi, neque innatantis in ventriculi capacitate, ſed altius in ipſis tunicis inhibiti. Nonnũquam cauſa iſtius inquietudinis eſt cibus intẽpeſtiuè

exhibitus. Altera eſt, quæ oritur à materia maligna & acri febrim excitante, quæque circa viſcera moleſtat, vel ab inflammatione alicuius viſceris prouenit, vnde & febres ἀσώδεις nominantur.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Affectio hæc per ſe ſatis patet. Inquietudinis verò quæ ab orificio ventriculi fit, proprium ſignũ eſt Nauſea ἀνέμετος. Nauſea ſine vomitu. Quæ ſi abſit, vel ab humore prauo & maligno circa viſcera, vel ab inflammatione alicuius viſceris prouenit, quod ex ſuis ſignis patet.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Ex inquietudine, quæ præcedit criſin, nihil incommodi metuendum, ſi inde euacuatio, vel abſceſſus ſequatur. De quo 2. *Prorhet.* hæc habentur: Ex inquietudine rigor indicatorius ſi fiat, morbum ſoluit, ſuperuenientibus ſudoribus, vel vomitionibus commodis, vel aluo ſubducta.

2. Nec illa aliquid periculi habet, quæ fit à cibo intempeſtiuè exhibito, ſed eo, vel concocto, vel reiecto quieſcit.

3. Periculoſa verò eſt inquietudo, quæ ortum habet à malignitate & acrimonia materiæ febrem excitantis, vel ab inflammatione interna, vel à virium debilitate, quæ morbum ferre nequit. De quibus Hippocrates 1. *Coac. aph.* 2. *Quæ cum refrigeratione anxietates fiunt, peſſimæ.* Et quidem duplici ratione mala eſt hæc inquietudo, partim vt ſignum, quæ prædicta mala & morbos indicat, partim vt cauſa, quia vires deijcit, & coctionem humorum impedit.

Curatio.

Curatio. Inquietudo, quæ febres ſequitur, curationem peculiarem nullam requirit, ſed ſi criſin antecedit, videndum, vt criſis rectè peragatur. Si citra criſin fiat, danda opera, vt morbo, à quo pendet, ſuccurratur, ideoq; in reſtinguẽdo humorum incendio & prauitate materiæ corrigenda laborandum. Si tamen æger ab humoribus ventriculi orificium vellicantibus valdè angatur, exhibenda, quæ acrimoniam illam humorum mitigant & ventriculi orificium roborant: Qualia ſunt Syrupus granat. acetoſ. citri, ribes, acetoſel. papau. cum aqua lactuc. portulac. nymph. Extra verò inungendus ventriculus oleo maſtich. cydoniorum, abſinth. Vel fouendus ſimilibus medicamentis, de quibus in doctrina de cardialgia & de febribus.

CAPVT XXIV.

De Horrore, & Rigore.

Horror & rigor. DE horroris & rigoris generatione, ac cauſis ſatis multa in Inſtitut. *lib.* 2. *part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 5. diximus, & extant paſſim prolixæ apud Medicos hac de re diſputationes; neque Galenum ſemper idem de eo docuiſſe, ſed varium fuiſſe, ex locis ibi allegatis patet. Vt pauca addamus, horror & rigor affectus ſunt ſaltem vehementia & magnitudine differentes. Rigor enim eſt muſculorum totius corporis vibratio, & concuſſio cum refrigeratione &

dolore quodam. Horror verò quaſi paruus rigor eſt, cum in ea ſaltem cutis concutiatur, acciditque à cauſa, quàm rigor, minus vehementi.

Horror & rigor quomodo ad facultatis animalis & motus deprauati ſymptomata referũtur.

Et quidem primò hoc præſupponendum, quod nemo facilè negauerit, rigorem fieri à facultate expultrice ſtimulata: & eatenus quidem ad facultatis naturalis ſymptomata referri poſſe: quia tamen facultas animalis ad id, quod moleſtum eſt, expellẽdum, & propulſandum ſimul inſurgit, ſatis commodè etiam ad facultatis animalis, & quidem motus deprauati, ſymptomata refertur. Generatur enim eodem modo horror & rigor, quò ſternutatio, tuſſis, ſingultus, qui motus & ipſi fiunt facultate expultrice à re moleſta ſtimulata. In eo tamen differunt, quod certarum & determinatarum partiũ hi ſunt motus; in horrore & rigore verò totum corpus concutitur.

Horroris & rigoris cauſſa proxima.

Rigoris ſubiectum ſunt muſculi totius corporis, ſeu potius muſculi in ambitu corporis. Cauſſam verò proximam quod attinet, Galenus equidẽ alicubi, quẽ alij etiã Medici ſequuntur, refrigerationem & motũ calidi innati cauſſam proximam rigoris conſtituit, docetque dum calidi innati, ſeu ſpiritus influentis ob refrigerationem externam, quæ in muſculis accidit, influxus & motus ad exteriora prohibetur, eundem cum impetu & violentia quaſi ad exteriora viam quærere, atque iterum repulſum maiore cum impetu ad exteriora tendere, atque ... ex lucta iſta & motu calidi ad interiora, & hinc rurſus ad exteriora corporis totius concuſſionem ſequi, quæ rigor nominatur.

Verùm enim verò non ſemper à refrigeratione rigor incipit, ſed concuſſio illa corporis in rigore à bile excitata refrigerationem antecedit; vt & vbi medicamentum acre vlceri imponitur, aut ſcintilla ignis corporis incidit, quod etiam Galenus 2. *Sympt. cauſ. cap.* 5. docet. Et refrigeratio non cauſa eſt retractionis caloris ad interiora, ſed effectus potius proueniens à retractione caloris innati ad interiora ob cauſam dolorem excitantem. Deinde ſi eo, quem Galenus ponit, modo rigor induceretur, motus ſimilis palpitationi eſſet, neque fieret à facultate expultrice ſtimulata.

Itaque cauſſam proximam rigoris conſtituimus rem moleſtam in ambitu corporis ſ...ò partes ſentientes vellicantem, atque expulſionem irritantem. Ad quam cauſſam omnes aliæ cauſſæ reducendæ. Primò quidem extra dubium eſt, materiam rigoris proximam cauſſam plerũque eſſe; imò à nonnullis pro ſola rigoris cauſſa poni, quæ materia primò acris eſſe debet, mordax, & omninò moleſta, vt partes ſentientes vellicare poſſit; deinde multa & velociter moueri. Nam ſi pauca ſit & immota, potius laſſitudinem vlceroſam excitat.

Si quis tamen etiam ſolùm caloris ad interiora recurſum cauſſam rigoris quandoque ſtatuere velit, cum eo non pugnauerim. Etenim cùm calor à partibus exterioribus ad interiores refugit, à caloris illa ſubita priuatione par-

tes ſentientes in ambitu corporis moleſtiam quandam percipiunt, à qua dum expultrix ſtimulatur, muſculos exteriores corporis cõcutit. Et fit hic caloris ad interiora recurſus nunc ob cauſas externas, dum nimirum parti exulceratæ acre medicamentum imponitur, vel ſcintilla ignis cuti incidit, aut aqua frigida cuti inſpergitur. Tum enim ille moleſtiæ ſenſus omnibus partibus ſentientibus externis communicatur: Nunc à cauſſa interna. Cùm enim partes omnes circa viſcera membranis veſtiantur, quæ neruos à ſexta coniugatione accipiunt, & propterea ſenſu exquiſito præditæ ſunt, accidit vt vellicatæ omnes partes corporis ſentientes, etiam externas, in conſenſum trahant. Natura verò de partium internarum, vtpote nobilium, ſalute ſollicita ſanguinem & calorem ad ſuppetias ferendum, ad interiora ſubitò reuocat, vnde partes externæ moleſtiam percipiunt, quã facultas expultrix à ſe amotura totius corporis muſculos cõcutit.

E quibus controuerſia illa, quæ de ſubiecto rigoris, aut potius materiæ rigoris cauſſæ inter Fernelium, & alios agitatur, facilè componi poteſt.

Horroris & rigoris ſubiectum Galenus & interpretes eius rigoris ſubiectum conſtituunt partes corporis ſentientes, ſeu muſculos, & carnem in ambitu corporis, vt ex Galeno *de Sympt.* 4. *de tuenda ſanitat. cap.* 22. *de criſibus capite* 2. 10. *meth. med. cap.* 4. videre eſt. Ab hac tamen ſententia diſceſſiſſe putatur Fernelius dum *lib.* 4. *Patholog. cap.* 11. febrium intermittentium materiam non in ambitu corporis, verùm in primis vijs & circa viſcera contineri docet, ſcribitque præcordia & partes omnes, quæ circa hæc ſunt, quia mẽbranis ſeparãtur, neruoſque ſentiẽtes ſuſcipiũt è ſexta cerebri coniugatione, eximio tangendi ſenſu eſſe præditas, magna quoque ſocietate cum principibus, corde & cerebro, tum externis partibus eſſe connexas, & cũ ijs ita conſentire, vt affectæ mox principes partes vniuerſumque corpus in conſenſum trahant. Ita bilem vomituri rigeſcunt, & cum calida mordacia ac acria medicamenta, vel cibus ventriculum & præcordia feriunt, & cùm pus interiore abſceſſu collectum erumpit, in membranas rigor accidit.

Verùm enim verò non multũ Fernelius à vulgata ſententia de cauſſa rigoris diſſidet. Sit ſanè, vt ſtatuat, aliquando, ex ſolo conſenſu partium externarum cum internis, rigorem fieri, cùm ſcilicet partibus membranoſis & neruoſis circa viſcera affectis, eæ in conſenſum trahuntur, & natura quaſi auxilio & ſubſidio internis ventura calorem ad interiora reuocat, vnde exteriora refrigerantur, totumque corpus concutitur: tamen hanc vnicam rigoris cauſſam non ſtatuit, ſed & aliam adhuc admittit, docetque, rigoris febriſque materiam circa præcordia hærentem, ex ſe tetrum malignumque vaporem in omne corpus effundere, qui & ipſe horroris, rigoriſve cauſa ſit.

Itaque vt rigoris generationẽ, quam nonnulli varijs diſputationibus inuoluunt & obſcurant *Rigoris generationis modus.*

potius quam explicant, breuiter & perſpicuè comprehendamus. Rigoris cauſſa proxima eſt res moleſta facultatem expultricem in muſculis in ambitu corporis ſtimulans, & ad concuſſionem talem concitans, quod ipſum manifeſtum eſſe puto.

Cùm enim ſenſus doceat, totius corporis muſculos externos in rigore concuti, neceſſe eſt, vt cauſſa aliqua in ijs adſit, quæ ad motum iſtum ſtimulet. Si quidem natura non laceſſita nihil tale tentat.

Cauſſa autem naturam ad motum hunc & concuſſionem ſtimulans, vel in ipſis muſculis in ambitu corporis continetur & colligitur, cùm ſcilicet humores & vapores billioſi, vel quicunque acres in ambitu corporis collecti ſunt, vel aliunde communicaturi. Conſenſum partium externarũ cum internis quod attinet, ſi quis cum Fernelio per ſimplicem conſenſum & qualitatem ſpiritualem tranſmiſſam, ſeu affectum ſaltem, vt loquuntur, non materiam & cauſſam affectus communicatam, ab internis partibus & viſceribus, rigorem quandoque generari ſtatuere velit, nec cum eo, vt antea etiam dictum, pugnauerim. Non enim abſurdum videtur, partibus neruoſis & membranoſis intus affectis conſentire neruoſas & membranoſas in ambitu corporis, & propterea quaſi ſubſidio & in auxilium calorem & ſpiritum ad interiora recurrere, quo ſubitò partes externæ quaſi ſpoliatæ, moleſtiam quandam ex ſubita alteratione percipiunt, ideoque ad eam amoliendam concutiuntur.

Fieri tamen etiam poteſt, vt calore & ſpiritibus ad interiora recurrentibus humores & vapores vitioſi in ambitu corporis hærentes vna moueantur, atque ita proxima fiunt rigoris cauſſa. Frequẽter verò, quod etiam Fernelius admittit, fit rigor per conſenſum internarum partium, cùm vapor quidem teter & acris ex humore, ibi quocunque modo moto, in ambitum corporis mittitur, & partes illas vellicat.

Refrigeratio rigore quomodo ſe habeat.

Quia verò cum rigore coniungitur refrigeratio, ita quidem, vt nonnulli rigorem etiam per refrigerationem definiant, quomodo refrigeratio in rigore ſeſe habeat videndum, vt & vnde dolor ille & moleſtia illa oriatur, an à refrigeratione ſemper, an aliunde proueniat? Rectiſſimè autem ij ſentiunt, qui ſtatuunt, cum rigore & quidem omni, adeſſe ſenſum doloris, verùm aliquando quidem à cauſa refrigerante, plerumque tamen ab ipſo motu & concuſſione corporis prouenire, vt cùm dolor præcedit refrigerationem, refrigeratio verò ſequitur, & fit ex ſpiritus & caloris ad interiora ob dolorem retractione.

Refrigeratio enim duplici modo in rigore accidit. Aliquando eſt ſaltem cutanea, & in ſuperficie corporis fit ob dolorem, quem acrimonia humoris excitat. Aliquando verò fit in ipſis muſculis refrigeratio, eaque vel ob humorem pituitoſum, aut melancholicum attenuatum, & in omnes partes diffuſum, vel ob viſcerum inflammationem, in qua interna vruntur, exteriora verò calore tetracto ad interiora, frigent.

Atque

Rigoris cauſſæ remota & mediata interna.

Atque hic cùm ſit generationis rigoris modus & hæc proxima cauſſa, facilè omnes remotas & mediatas ad eam reducere licet. Sunt verò rigoris cauſſæ vel internæ vel externæ. Inter internas cũ ſit materia acris & mordax, colligitur ea ſub cute ob partium in ambitu corporis caliditatem & ſiccitatem, vt docet Galenus, *5. de loc. affect. cap. vlt. & in lib. de Rigore, & Palpit. cap.* 7. Idque facilius accidit accidente cutis denſitate, & ex quacũque cauſſa, adſtrictione & prohibita tranſpiratione in corporibus præcipuè bilioſis, vt docet Galenus 10. *method. meden. capite* 4.

Deinde generantur humores bilioſi & ichores praui in ambitu corporis, cùm venæ & aliæ partes in ambitu corporis exſiccantur, vt eſt apud Hippocratem 1. *de victus ratione in acut. comm.* 4. *t.* 1. & Galenus *in Comment.* Trãſmittitur verò materia à partibus vel communibus, vel priuatis. A communibus venis mittitur materia in ambitum corporis, vel criticè, inſtante criſi, vel periodicè, & ſecundùm typos in principio paroxyſmorũ in febribus intermittentibus; vel ſine typo & ſymptomaticè, quando ſine criſi ſubſequente materia in ambitum corporis è venis protruditur. A partibus verò determinatis varijs materia tranſmiſſa rigoris cauſſa eſt, vt ex cerebro, cuius exemplum 1. *in Prorhet. t.* 20. 22. & 25. ex Vtero, 5. *aph.* 61. 69. ex Ventriculo, 6. *Epidem. t.* 31. & 3. *Prognoſt. t.* 31. ex Hepate, Renibus, Veſica. Et omnino ſiue aliquid materiæ, & vaporis ad ambitũ corporis trahatur aut mittatur, ſiue ſaltem in conſenſum trahantur partes externæ, dum interiora vellicantur, rigor accidit. Poteſtque materia vellicans eſſe bilis, ſalſa pituita, melancholia, atra bilis, humorque quicunque putridus, ſicut pus, acria medicamenta, cibus & potus acris.

Externa, & euidentes.

Inter externas verò & euidentes rigoris cauſſas ſunt aër & ventus rigidus, ſiue penitius in corpus penetret, ſiue cuti exulceratæ occurrat, aſperſio aquæ frigidæ, ſcintilla ignis in cutem illapſa, aqua feruens infuſa, medicamentum acre parti exulceratæ impoſitum. Hæc enim quia moleſta ſunt partibus ſentientibus in ambitu corporis, natura ea excutere conatur. Poteſt tamen etiam fieri, vt calor & ſpiritus talia moleſta percipiens ad interiora refugiat, humoreſque in ambitu corporis commoueat, vnde accidit, vt partes ſubitò alteratæ & vellicatæ, ſeſe concutiant. Sæpe enim calor externus rigoris cauſſa eſt, quod nonnunquam balneum ingreſſis accidit. Idem facit mora ſub ſole, vnctio calida, animi affectus, præcipuè timor. Tales enim cauſſæ omnes, excrementa, quæ prius quieſcebant, calefaciendo, attenuando, & in ſpiritum vertendo, ad motum concitant, vel ſpiritus commouendo ea ſimul agitant, vt Galen. 2. *de Sympt. cauſ. cap.* 5. docet.

Horroris cauſſa.

E quibus cauſſis hactenus rigorem fieri diximus, ex iiſdem etiam horror prouenit, minus tamen vehementibus acrimonia, copia & motu, vt docet Galenus, 2. *de cauſ. Sympt. cap.* 6. Etenim ut

horrore eſt cauſſa vel minus acris, vt bilis cum pituita miſta, vel ſi ſit pura bilis, ea non eſt ita acris, neque copioſa, neque vehementer mouetur.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Ipſe rigor, vt ſignis inueſtigetur opus non eſt, cum ſenſibus ſatis pateat. Vt verò à qua cauſa proueniat, cognoſcatur, per ſigna inueſtigandum. Cauſæ externæ & euidentes, ex ægri vel aſtantium relatione cognoſcuntur. Vbi verò rigor ſine cauſa euidente, & manifeſta inuadit, vnde proueniat, inquirendum. Quia verò rigor plerumque cum febribus coniungitur, quam febrem indicet & à qua cauſſa per conſequẽs proueniat, è doctrina de febribus petendum, neque omnia ea recenſere huius loci eſt. Vt pauca ſaltem attingamus; Rigor eſt vel vehemens vel paruus. Vehemens in continuis ſemel fit ſaltem, vel in principio, vel in fine. In principio qui accidit, eſt ſignum inflammationis internæ in parte membranoſa, vt meningum cerebri, pleuræ mediaſtini, ventriculi membranarum, hepatis, veſicæ, renum, Peritonæi. Fitque vbi pars membranoſa primum vellicatur, & inæqualis intemperies adeſt: Vbi verò in progreſſu morbi partes membranoſæ repletæ ſunt, atque intemperies æqualis inducta eſt, rigor amplius non accidit. In fine verò febris continuæ ſi rigor vehemẽs accidat, fit vel ſine inflammatione, vel cum inflammatione. *Nota.* Si ſine inflammatione contingat, indicat, quod materia febrilis, vel criticè, vel ſymptomaticè è venis extra venas appellatur. Si cum inflammatione, eam ad ſuppurationem tendere, indicio eſt. Sicut etiam quandoque rupto abſceſſu rigor accidit. Intermittentibus verò fit rigor vehemens in principio paroxyſmi; materia per partes ſentiẽtes mota facultatem expultricem fortem adhuc ſtimulante, ſcilicet in tertiana, vel quotidiana ex pituita vitrea, vel quartana.

Si verò rigor ſit paruus, & is longus ac quotidie inuadat, vel etiam eadem die ſæpius recurrat, cum magna refrigeratione, capitis grauitate, catarrho, & faucium ardore, indicat febrem quotidianam catarrhalem. Si verò paruus rigor ſit & longus, & quarto quoque die inuadat, quartanæ ſignum eſt. Longus rigor, ſed paruus, ad tertium diem inuadens, ita tamen, vt etiam die intermedio acceſſio fiat, ſemitertianæ ſignum eſt. Rigor paruus non admodum lõgus, nec cum magna refrigeratione, ſingulis vel alternis diebus corripiens, tertianam notham ſignificat.

Prognoſtica.

Prognoſtica pleraque ad doctrinam de febribus pertinent, & propoſuimus etiam quædam in Inſtit. *lib.* 3. *p.* 3. *cap.* 5. quibus adhuc quædam addemus. *Prognoſtica.*

1. Rigores periodici, qui febrium intermittentium propria ſunt ſymptomata, & vel quotidie, vel alternis, vel ternis diebus inuadunt, omni periculo vacant.

2. Optimi verò ſunt rigores critici in febribus continuis, die critico cum ſignis coctionis accidentes, & poſt quos corpus maxi-

mè incaleſcit, (quo enim calor corporis eſt robuſtior, eò poſt rigorem fortius in ambitum corporis ſeſe exſerit) quoſque ſudores copioſi, vomitus, aut alui deiectio, aut hæmorrhagia narium ſequitur, & poſt quos febris vel tollitur, vel imminuitur, de quibus Hippocrat. 4. *aph.* 58. Eorumque exempla ſunt paſſim apud Hippocratem, 1. *Epidem. comm.* 3. *t.* 22. 3. *Epidem. comm.* 2. *t.* 2. 4. *Epidem. text.* 83.

3. Mali verò ſunt rigores, quos mala ſigna anteceſſerunt, vel comitantur, vel ſtatim ſequuntur, à quibus corpus nō incaleſcit; quod naturam & calorem languidum ſignificat, aut quos nulla vel mala ſequitur euacuatio, & qui morbum nec tollunt, nec minuunt. De quibus 1. *Prorhet. A rigore refrigeratus non incaleſcens, malum.* & 1. Epid. comm. 3. t. 28. & 3. Epidem. comm. 3. tex. 29. & 4. Aph. 56. *Febricitanti rigor ſuperueniens, febre non deficiente, malum.*

4. Imprimis verò rigor malus eſt, ſi euacuatio aliqua morbum ſubſequatur, quæ tamen morbum non imminuit vel tollit, vt docet Galenus, 4. *aphor.* 64. Nam & virtus debilis rigorem ferre non poteſt, & vires ab euacuatione diſſoluuntur, de quo Hippocrates, 4. *aphor.* 46. *Si rigor accidat febre non deficiente, ægro iam debili, lethale eſt.* De quibus etiam 1. *Prorhet. t.* 57. 3. *Prorhet. tex.* 27. 3. *Epidem. comm.* 2. *t.* 9.

5. Rigere ſæpius in febribus acutis, inæqualis & perturbatæ motionis febrilis materiæ, ac proinde periculoſi morbi indicium eſt, vt ex Hippocrate, *lib.* 2. *Coac. ſect.* 2. *Aphor.* 32. *comm.* 2. *ex diſtinctione Hollerij* patet.

6. Ex his, qui tabe diuturna conſumpti ſunt, aliqui ante mortem rigere deprehenduntur. Hippocrates, *lib.* 6. *Coac. ſect.* 2. *comm.* 1. *aphor.* 18.

7. Quæ de rigore dicta ſunt, eadem & de horrore plerumque locum habent. Etenim horrores illi boni ſunt quos ſigna coctionis præceſſerunt, quoſque euacuationes morbum tollentes, vel minuentes ſequūtur. Mali verò ſunt qui ſine ſignis coctionis propter maximam humorum prauitatem, aut naturæ imbecillitatem fiunt, quæ vitioſos humores expellere tentat, verùm expellere nequit, vel quas prauæ euacuationes ſequuntur.

Verùm multi Aphoriſmi de Rigore & horrore agentes videātur apud Hipp. *l.* 1. *Coac. comm.* 2. & paſſim alibi in Coacis, quos omnes huc afferre prolixioris operæ foret, & potius ad prognoſtica febrium pertinent.

Curatio.

Rigor & horror cum aliorum morborum comites & ſymptomata ſint, per ſe curatione nulla indigēt, ſed ſublata cauſſa ceſſant. Quia tamē in febribus interdum, præcipuè quartana, rigor adeò magnus eſt, vt ægro valdè moleſtus ſit, vireſque deijciat, tum calidis dorſum à quo rigor incipit plerumque, inungendum, oleo ſcilicet rutaceo, chamemælino, anethino, coſtino, laurino, de caſtoreo, de piperibus cum theriaca, mithridatio, caſtoreo, & ſimilibus. *Curatio.*

CAPVT XXV.

De Tremore.

Tremor quale ſymptoma. TRemor, Græcis τρόμος etiam inter ſymptomata motus animalis læſi, eiuſque deprauati pertinet, quo qui laborant membra liberè mouere, & protenſa, vel ſuſpenſa ſeruare non poſſunt, ſed membrum à facultate animali in altum ſublatum, pondere ſuo deprimitur, iterumque à facultate motrice erigitur, eaque motus viciſſitudo, breuibus & quæ vix diſcerni poſſunt, interuallis, accidit.

Eſt videlicet tremor motus voluntarius deprauatus membrorum huic motui inſeruientium, quo perpetua viciſſitudine, ſeu eleuantur & deprimuntur, ſeu in anteriorem & poſteriorem, ſeu in læuam & dextram partem mouentur, pendens à facultatis motricis, membrum in eodem ſitu ſeruare non valentis, imbecillitate, ſeu à facultate motrice p. n. onerata.

Nonnulli quidem ad actionem imminutam referunt tremorem: verùm ſeu deprauatam, ſeu imminutam actionem dixeris, non multum peccabis. Siquidem ſi totius membri motum & modum ſecundùm ſe, ſpectes, omnino deprauatus eſt, aliterque fit, quam fieri debet. Si verò facultatem mouentem reſpicias, eius, vtpote debilis, & membrum vt debet, ferre non valentis reſpectu, etiam imminuta actio appellari poteſt. Et quidem motus is, qui à facultate motrice prouenit mēbro ſimpliciter p. n. non eſt, ſed is, qui à membri grauitate prouenit. Concurrit enim in hoc m[illegible] facultas animalis, neque planè contra voluntatem eſt omnis motus in tremore, vt in cōuulſione, ſed facultas mouens quidem voluntariè, membrum in altū eleuat, vel dextrorſum, aut ſiniſtroſum, vel ante aut retrò mouet, (hoc enim niſi faceret, mēbrum in eam loci differentiam, quo pondus vergit, laberetur, & prolapſum, quod in paralyſi accidit, in eo maneret) vel ob debilitatē, membrum in eo ſtatu ſeruare nequit. Duobus videlicet motibus contrarijs partes tremore laborantes affic iuntur, vno, qui voluntarius eſt & à facultate animali mouente inſtituitur, altero, qui contra voluntatis imperiū accidit, quo membrū ob grauitatem & pōdus deorſum, aut in aliā loci differentiam labitur, in quā prolapſum, cùm facultas mouens iterum conetur erigere pondus contra perpetuo renitatur, breuibus, & quæ vix diſcerni poſſunt, interuallis, hæc motus viciſſitudo accidit; quæ tremoris eſſentiam conſtituit. Ideoque membra tremorem non ſentiunt, dum rei alicui firmiter innituntur, ſed tum demum cùm facultas mouēs mēbrum liberè mouere conatur.

Ex quibus patet, rem ſe longè aliter habere in tremore quàm in paralyſi & conuulſione. Etenim in paralyſi membrum, poſtquam in aliquam ſitus differentiam delapſum eſt, eam ſolùm ſeruat, vel per interualla continenter vno, eoque tardo & languido motu *Tremoris à paralyſi & conuulſione differentia.*

attollitur & mouetur. In conuulſione verò pars ſolùm contrahitur & contracta ſeruatur. In tremore autem, vt dictum, duobus motibus pars continuò mouetur, vno, qui fit à facultate animali, membrum attollente & mouēte; altero, qui contra voluntatis imperium ſequitur membri naturalem grauitatem. Inter quos duos motus perpetua quaſi pugna eſt, dum facultas animalis membrum eleuare & liberè mouere conatur, ob grauitatem verò membri ipſa debilis, illud mouere liberè non poteſt. Habetque ſe res, vt in iis, qui pondus aliquod geſtant. Si enim id leue ſit, facultaſque ei ferendo par, nullus tremor fit, & facultas motrix ponderis inclinationi ſatis obſiſtit.

Si verò pondus ſit grauius, quam vires ferre queant, partes ſub pondere tremunt. Qui verò planè oneri ferendo pares non ſunt, ſub eo ſuccumbunt & immoti manent. Ita etiam nec qui bene valent, nec cùm membrum planè reſolutum eſt, & nihil mouetur, tremor accidit, ſed cùm facultas debiliter mouet.

Tremoris à palpitatione differentia. Differt etiam tremor à palpitatione. Tremor enim ex dimidia parte motus voluntarius eſt. Palpitatio verò planè p. n. fit, ſiquidem qui membrum mouere non inſtituunt, non tremunt. Palpitatio verò accidit, etſi pars voluntario motu non moueatur. In palpitatione, etiam non totum membrum, ſcilicet cutis, muſculi, oſſa, nerui, & omnia è quibus conſtat, quod in tremore fit, mouetur, ſed caro & imprimis cutis nominetur, palpitanſque membrum, non vt tremens, cōtinuò ſurſum & deorſum, aut dextrorſum, vel ſiniſtrorſum mouetur, ſed in eodem ſitu & immotum non diſtenditur, nunc manens ſubſidet.

Tremoris à rigore differentia. Differt tandem à rigore, qui non fit à facultate motrice ſecundùm voluntatis imperium membrum attollere conantis, ſed ab expultrice naturali ſtimulata, quæ animalem in conſenſum trahit, & plerumque tremor eſt in vna parte, rigor verò in omnibus totius corporis, rigorque fit cum dolore & moleſtia; tremor verò ſine dolore accidit.

Cauſſæ.

Tremoris cauſſa proxima. Facultatis motricis imbecillitatem & debilitatem, ſeu facultatem motricem p. n. oneratam tremoris proximam cauſſam eſſe in definitione diximus. Idque verum eſſe, facilè corpora quibus tremor accidit, conſideranti patebit. Tremunt enim ſenes, ebrioſi, valdè refrigerati, qui ad paralyſin inclinationem habent, omninò qui ex cauſſa quacumque neruoſum genus debile habent. Verùm hîc monendum dum facultatis motricis debilitatem, cauſſam eſſe diximus, nos medicis vſitatum morem loquendi ſequi. Aliàs enim vt in Inſtitutionibus, *lib. 2. part. 1. cap. 2.* dictum, facultates propriè non debilitantur, ſed animæ inſeparabiles proprietates ſunt, & ſenex, ſi haberet oculum iuuenis, videret vt iuuenis, cùm eadem potentia ſit inſtructus. Ergo dum facultatum debilitatem dicimus, proximè de inſtrumentis intelligimus, & proinde tremoris cauſſa in inſtrumentis voluntario motui dicatis

quærenda eſt.

Proxima tremoris cauſſa vbi hæreat.

Proximum autem & proprium voluntarii motus organũ eſt muſculus, & præcipuum in eo neruus, qui per ipſius muſculi ſubſtantiam tenuiſſimis fibris diſſeminatur, ſeu fibræ illæ in quo nerui muſculi reſoluuntur. Et quidem neruoſæ illæ fibræ bene conſtitutæ, calido ſcilicet ſuo innato, quod Auicennas ſpiritum motorium nominat, præditæ; & ſpiritu animali influente, qui inſitum fouet & excitat, perfuſæ: facultatiſque admouendum robur totum pendet à neruorum muſculis inſitorum, ſeu fibrarum neruoſarum in muſculis rectâ conſtitutione. Et contra facultatis motricis imbecillitas ab ipſarum mala diſpoſitione, quæ prouenit, vel à domeſtico & peculiari neruorum, vel ſpirituum animalium influentium vitio.

Atque ita tremoris p. n. cauſſa quærenda eſt, vel in ſpirituum animalium influentium vitio; vel in neruorum & fibrarum neruoſarum in muſculis mala diſpoſitione; & quidem aut in intemperie & ſimilari conſtitutione, ac caloris illius inſiti vitio, aut in morbo organico eorundem. De quibus, vt cauſſis tremoris proximis, iam dicemus, & vna opera cuique alias remotiores, cum internas, tum externas cauſſas ſubiiciemus.

Tremor à ſpirituum abſumptione, & reſolutione.

Spirituum animalium influentium vitio fit tremor, cùm illi deficiunt, non quidem abſolutè, vt in paralyſi, ſed cùm non iuſta copia influunt. Quod accidit, quia vel non generantur, vel geniti abſumuntur, & diſſipantur. Non generantur ob cerebri intemperiem frigidam, cùm in morbis cerebri frigidis quacumque de cauſa contractis, de quo ſupra *p. 1. c. 2. & 10.* dictum, tum in ſenibus; vnde tremor ſenibus familiariſſimus eſt, vtpote quorum cerebrum vna cum vniuerſo corpore refrigeratur, vt & iis, quorum parentes hoc ſymptomate laborarunt.

Ob ſpirituum vitalium defectum ſpiritus animales non generantur, vel quia ipſi vitales ſpiritus non ſufficienti copia generantur, id quod in morbis, in quibus calor & vis concoctrix languet, accidit, vel quia ob inordinatum motum à cerebro non fluunt; id quod fit in vehementibus animi pathematis, vt ira, gaudio nimio, timore & terrore ex aſpectu rei, quæ vel veneratione, vel metu & horrore terret, qualis eſt hoſtis, periculi inſtãtis, principis, loci præcipitis, ſerpentis, facinoris, vel alterius rei horrendæ intuitus, quibus modis omnibus, ſpiritus ſubitò percelluntur, & magno impetu, ſiue ad interiora, ſiue ad exteriora feruntur: atque id eò ad cerebrum non perueniunt, vnde ſpiritibus animalibus generandis materia denegatur. *Nota.*

Generati verò ſpiritus animales reſoluũtur & diſſipãtur, (quod tamẽ ipſum etiam ſpiritibus vitalibus commune eſſe poteſt) in morbis diuturnis, nimia ſanguinis euacuatione, & purgationibus immodicis, & exercitio nimio, Ven. immoderata, longa inedia, vigiliis, animi deliquiis, & ſimilibus.

Tremor ab intem-

In ipſis verò membris & neruis

perie nervos lædente. cauſſa tremoris eſt. Primò, cum intẽperie aliqua, vel frigida, vel humida laborant; id quod plerumque accidit: vel etiam ſicca, vt in phreniticis & maniacis quandoque euenit, vt Hippocrates, 1. *Prorhet. aphoriſm.* 9. & 14. docet, vbi aut calidum innatum neruorum à calore p. n. abſumitur, aut maligna qualitate diſſipatur. Poteſt enim illa intẽperies frigida & humida, quæ plerũq; tremoris cauſſa eſt, neruoſis partibus induci à cauſſis, tum externis, tum internis. Cauſſæ externæ ſunt aër frigidus, aqua frigida, nix, glacies, nimius aquæ frigidæ in febribus, poſt balnea, & exercitia, & motus corporis, aut inediam, potus, imprimis ſi aqua è niue, vel glacie ſoluta ſit. Internæ verò ſunt, humores frigidi & craſſi, imprimis pituitoſi, quacumque de cauſſa cumulati, quæ cauſſa & in iis locum habet, quibus ſanguis, vel alia conſueta euacuatio ſuppreſſa eſt. Vnde, vt poſtea, *quæſtione tertia*, dicetur cauſſa morbi apud Hippocratem, 2. *Epidem. ſ.* 4. Stymargi ancillæ puerperæ, quæ ob retentionem ſanguinis tremore correpta, ſanguiniſque venis tali emiſſione curata eſt, potius ad humorũ neruoſum genus ſupprimẽtium copiam referendum puto, quam ad errorem externum, pondus, ſcilicet membrum deprimens, quod Capiuaccius exiſtimat; niſi quis forſan ad vapores prauos è ſanguine poſt partum ſuppreſſo, elatos ad neruos, cauſſam referre velit.

Tremor à maligna & narcotica cauſſa. Deinde in neruoſis partibus vitium eſt, cùm praua diſpoſitio à cauſſis tota ſubſtantia, & occulto modo neruoſis partibus infectis ipſis inducta eſt. Quod à venenis plurimum accidit; vt & Mercur. vnde Aurifabri & alij, qui argentum viuum tractant, eiuſque halitus & vapores excipiunt, vt & ij, qui lue Ven. laborantes, cinnabaris & Mercur. ſuffitu vſi ſunt, plerumque tremulas manus habent. Idem præſtare poſſunt & humores maligni & praui, in febribus malignis aut aliis morbis, quibus tamen febres plerumque coniunctæ ſunt, vt retentiones ſecundinæ, ſanguinis etiam poſt partum ſuppreſſiones, vt modò diximus. Pertinent huc & medicamenta narcotica, vt opium, hyoſcyamus, quorum incautior vſus tremorem inducere poteſt, vt & vinum meracius, ac potentius præſertim ieiuno ſtomacho potũ, quod ipſum neruos ferit, & vim quandam narcoticam obtinet: vnde vini potatoribus & helluonibus tremor familiaris eſſe ſolet.

Tandem in neruis vitium eſt, cùm obſtruuntur, & arctiores redduntur, vt Spiritus animales ſufficiente quantitate in eos influere nõ poſſint, idq; ab humoribus frigidis & humidis, vel etiam melancholicis fieri poteſt, aut, vt aliis placet, cum à quocumque humore comprimuntur & irrigantur, quod etiam ab humoribus ſeroſis & pituitoſis fieri poteſt. Qua ratione in febribus ardentibus tremores fiunt, teſte Galeno, 6. *aphoriſm.* 26. Niſi quis ab occulta humorum illorum malignitate, vt dictum, neruos lædi ſtatuere velit. Ab ortu quoque neruis vitium ineſſe poteſt, cuius rei hiſtoriam refert Platerus de quodam, qui à primo ortu ad ſomnum vſque *Tremor à neruorum obſtructione, vel compreſſione.*

continuo tremuit brachiis, manibus, pedibus, quibus inter ambulandum veluti ſaltabat, capite item quod agitabat, & maxilla, qua veluti maſticabat.

Differentiæ.

Differentia. Etſi alij plures tremoris differentias conſtituant, vt quod alius maior, alius minor; alius totum corpus, alius partem quandam, hancce, vel illam occupat: tamen ea præcipua eſt, quæ à cauſſis petitur; cùm ſecundùm eam curatio etiam variet. Aliam enim curationem requirit tremor, qui ab intemperie cerebri frigida prouenit, aliam, qui à ſpirituum vitalium, qui animalium materia ſunt, defectu, aut inordinato motu; aliam, qui à ſpirituum, ſeu animalium, ſeu vitalium diſſipatione & reſolutione prouenit; aliam iterum, cum nerui intemperie frigida & humida laborant; aliam cum ab occulta, venenata, ac maligna aut narcotica qualitate afficiuntur; aliam cum obſtruuntur, denſantur, ſeu comprimuntur & humectantur.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Tremor ſeipſum oculis prodit, ſiue ſit in parte aliqua; ſiue in toto, ſicuti & an paruus, vel magnus ſit. Quomodo etiam ab aliis affectibus paralyſi, conuulſione, palpitatione, rigore differat, antea dictum. A qua verò cauſſa dependeat, ſuis indiciis colligendum, quæ ex conſtitutione corporis, præſertim cerebri & neruorum, ac humorum in his, & ſymptomatum vt & cauſſarum, quæ præceſſerunt vel accidunt, conſideratione ſumuntur. Primò nimirum quærendum, an cauſſa externa, vel euidens aliqua ex earum numero, quas antea recenſuimus, præceſſerit. Hæ ſi non præceſſerunt, de cauſſis internis inueſtigandis ſollicitus ſit Medicus.

Cerebro affecto, & ſpirituum animalium influentium (abſque cauſſis externis & euidentibus) vitio tremorem fieri colligitur ex ſignis, quæ intemperiem frigidam & humidam cerebri indicant, & ſupra *part. 1. cap. 2. 3. & 10.* ſunt propoſita. Proſunt, quæ cerebro hoc modo per ſe affecto, ſunt vtilia, cerebroque curato, pars ob conſenſum læſa & ipſa curatur. Abſunt ſigna membrorum, quæ tremorem patiuntur per ſe affectorum, & prius partes cerebro propiores hinc remotiores afficiuntur. Ipſas verò partes neruoſas abſque ſpirituum animalium influentium vitio, malè affici colligitur, ſi cerebri malè affecti ſigna non adſint, contra cùm cauſſæ tum affectus monſtrent in ipſo membro diſpoſitionem vitioſam hærere. A parentibus propagatum fuiſſe malum, ex relatione ægri cognoſci poteſt.

Prognoſtica.

1. Tremor, qui à cauſſis euidentibus, vt terrore, & aliis animi pathematis, vigiliis, inedia, exercitiis nimiis prouenit, nihil periculi habet, ſed cauſſis iis ſublatis, ipſe ceſſat. *Prognoſtica.*

2. Tremor Paralyſi ſuccedens etiam malus non habetur; quoniam indicium eſt naturæ, vel vincentis morbum, vel certè imminuentis. Et præſtat actionem aliquam eſſe imminutam, quam abo-

abolitam.

3. Tremor verò cauſſis internis pendens, & vt morbus affligens, etſi & ipſe per ſe lethale malum non ſit, nec per ſe aliquid periculi afferat, quia tamen facilè in paralyſin, apoplexiam, lethargũ, ſpaſmum degenerare poteſt, non contemnendus. Sicut & ob cauſſam, à qua pendet, mortem non longè abeſſe ſæpius ſignificat.

4. Tremor quò vehementior eſt, aut in parte nobiliore conſiſtit, eò deterior. Auicennæ in parte ſiniſtra eſt periculoſior: quia calidum innatum eius partis facilius cedit & ſuccumbit.

5. Tremor in ſenibus non curatur, ob cerebri & ſpirituum magnam imbecillitatem, ſed eos plerumque ad mortem comitatur.

6. Tremor hæreditarius, vel qui paulatim ob errores in victus ratione contrahitur, & præcipuè in iis, qui à natura facultatis animalis organa debiliora habent, rarò curatur, ſed vel in eo ſtatu permanet, vel ætatis progreſſu etiam augetur.

7. Quibus in febribus tremores ſub initio incidentes conquieſcunt, iis tandem in articulis abſceſſus dolens ſuppurat, aut veſica laborat, materia ſcilicet à venis in neruos, aut articulos effuſa, aut in veſicam, vbi vrinæ difficultatem efficit. Hippocr. *in Coac.*

8. Si tremor in conuulſionem permutetur, malum: quia, vt vulgus exiſtimat, neruoſarum partiũ exſiccationem magnam ſequitur, à qua, tanquam à priuatione ad habitum, non fiat regreſſus: vel potius quia materia, quæ antea neruis intemperiem inducendo tremorem efficiebat, iam deteriorem qualitatem induit, vt neruos vellicet.

9. In febre ardente trementibus delirium ſuccedit, μεταστάσει facta materiæ è venis in neruos: ſed cum ægri detrimento. Cùm enim priori morbo ſuccedit alius æquè grauis, aut etiam grauior, viribus hac ratione conſumptis, exiguam tum vitæ ſpem ſupereſſe neceſſe eſt. 6. *aphor.* 36. *& in Coacis.*

10. Qui tremores ad manum reſiliunt, in malo ſunt, Hippocrat. *in Coac.* Aliquando enim ſi ægri manus diligenter ſpectetur, aut attingatur, intremeſcentem illam reuelli ſubitò animaduertimus, qui motus ex tremore & conuulſione mixtus eſt, ac σπασμοτρομώδης appellari poteſt ex 3. *Prorrhet. aphoriſ.* 13. Eſtque periculoſa affectio; non tamen ſimpliciter: in longis enim febribus, vbi multa cruditas eſt materiæ, minore illa periculo accidit, neruis humore madentibus: vnde & multi euadunt. In acutis verò & ardentibus, vt vulgata eſt ſententia, indicio febrili nerui exſiccati ſunt, ſeu potius, vbi à materia praua vellicantur, lethale ſignum eſt, ac ferè delirium & conuulſio ſequitur, vnde ægri moriuntur.

11. In vehementi phrenitide & melancholia ex flaua bile in atrã mutata, tremores ſunt mortiferi, teſte Hippocrat. *in Coacis*, ob neruorum; vt vulgò exiſtimatur, ex incendio febris & vigiliis exſiccationem, aut potius, ob prauam qualitatem humoris neruoſo generi inimici. Videre tamen licet, & in phrenitide, & ante hanc,

tremulum quendam motum ab acrium vaporum morſu, aut humorum per partes neruoſas tranſitu, qui ſæpe criticus eſt & ſalutaris.

12. Mulieri poſt partum ex retentione ſecundinæ tremor prouenens, malum. Quia ſignum eſt putridorum & malignorum humorum neruos vellicantium.

13. Tremor in apoplexia, vel Lethargo accidens, malum ſignum eſt. Indicat enim, quod virtus extremè oppreſſa exſurgere nititur ad expulſionem materiæ, in quo tamen conatu deficiens, exſtincto calore naturali tandem ſuccumbit.

14. In inedia, aut quauis alia euacuatione extenuatum ſi tremor apprehendat, malum; quoniam ſpiritus diſſolui & vires ex inanitione collabi eſt indicium.

15. Tremor in labio inferiore vomitum inſtare indicio eſt.

Indicationes.

Indicationes. Etſi Cauſſa tremoris proxima ſit, facultatis motricis debilitas: tamen quia illa à multis cauſſis, vt ſuprà dictum, oriri poteſt, ſingulis ſuis contrariis occurrendum. Neque enim in omni tremore, vt Galenus *lib. de tremore, cap.* 5. monet, calefaciendum, ſed ſi à bile proueniat, vt in febribus ardentibus, infrigidantia nonnulla requiruntur.

Si videlicet non generantur ſpiritus animales ob cerebri intemperiem frigidam, cerebrum calefaciendum & roborandum. Si ſpiritus vitales animalium materia deficiant, cauſa ob quam hoc accidit, tollenda, ac corpus manitum reficiendum, & Spiritus inſtaurandi.

Si in neruis ſit intemperies frigida & humida, calefacientibus & ſiccantibus tollenda, humores, à quibus fouetur, euacuandi & diſcutiendi, ac nerui roborandi.

Si autem praua aliqua διάθεσις à cauſa maligna, vel venenata, aut narcotica iis impreſſa ſit, ſi cauſa adhuc præſens ſit, tollenda, & διάθεσις illa neruos roborantibus expugnanda.

Tandem ſi ſeu obſtructio ac denſitas, ſeu compreſſio & irrigatio neruorum adſit, humor, à quo id fit, tollendus, ac nerui roborandi.

Curatio.

Curatio. Cùm autem qua ratione cerebri intemperiem cum & ſine materia emendare, vt & ſpirituum animalium vitia corrigere conueniat ſupra *part.* 1. dictum ſit; de ſpirituum verò vitalium viriis, de affectibus cordis *lib.* 2. dicendum ſit: & præterea tremor ille, qui ex conſpectu rei, quocumque modo tremendæ, vel ex ira, aut aliis pathematis prouenit, ſublata cauſa, quæ ſpiritus perturbat, facilè ceſſet: tantum hîc dicemus de tremore à ſpirituum tum vitalium, tum animalium diſſipatione & reſolutione. Deinde de tremore, qui à neruorum vitio ortum habet, videlicet de intemperie frigida & humida, ſimulque, cum eandem curationem habeat de neruorum obſtructione, denſitate & compreſſione. Tandem de praua diſpoſitione à venenis, ac malignis & venenatis humoribus, & narcoticis impreſſa, curanda. Et quidem breuiter, cum curatio tre-

moris multa cum paralyſis curatione, de qua *cap. ſeq.* dicetur, communia habeat.

De curatione Tremoris à ſpirituum abſumptione & diſſolutione.

Si ſpiritus vel ob morbum aliquem grauem, aut longum, aut euacuationem nimiam, vel Ven. aut ſimilem cauſſam, abſumpti ſint, diſſipatas quidem aliquo modo vires reſtituere, non ita difficile eſt, amiſſæ verò planè difficulter reparantur. Ad reficiendum autem ſpiritus etſi & medicamenta ſuprà propoſita, *part. 1. cap. 15.* & quæ poſtea *lib. 2. de affect. cordis* proponentur, vtilia ſunt: tamen in primis bona diætæ ratio, quæ refectoria nominatur, vtilis eſt. Verſetur ergo æger in aëre puro, temperato, & rerum ſuaueolētium odore alterato. Cibus ſit boni ſucci, facilis coctionis, & qui plurimum ſpirituum ſuppeditat. Talis ſit & potus, plurimumque hîc valet vinum bonum moderatè ſumptum. Æger quieſcat, vel etiam moderatè exerceatur. Somnus ſit moderatus, vel etiam paulò prolixior, æger ſit animo læto, & ab affectibus animi immoderatis alieno.

Curatio Tremoris à cauſſa frigida, & humida neruos lædente.

Si verò Tremor à materia frigida & humida, temperiem, ſeu innatum calidum neruorum lædente, ſeu eos obſtruente, aut comprimente & irrigante ortum habeat, eadem ferè curandi ratio competit, quæ poſtea de paralyſi proponetur. Videndum primò, an plethora, aut cacochymia in toto vel parte adſit, eaque tollenda. Itaque ſi ſanguis peccet ſiue ex ſe, ſiue ex ſuppreſſa aliqua euacuatione conſueta, vena aperiatur. Ita Hippocrates, 2. *Epidem. ſect.* 4. in Stymargi ancilla, quam cùm poſt partum tremores toto corpore occupaſſent, quod à partu purgata non fuiſſet, quæ λοχεῖα κάθαρσις appellatur, illi venã ſecuit in talo, vt ſanguinis multitudinem demeret. Et vix in alio caſu ſanguinis euacuatio in tremore conuenit, quam vbi tremor ex ſuppreſſis hæmorrhoidibus, menſtruis, vel purgatione ſanguinis poſt partum, ortum habet. Atque tum commodiſſimè vena in talo aperitur, vel etiam hæmorrhoides prouocantur. Aliàs verò in frigido affectu, ne corpus magis perfrigeretur, non conueniſſet venæ ſectio, vt refert Galenus *in lib. de Tremore cap. 5. & de venæ ſectione aduerſus Eraſiſt. cap. 5.* Vbi verò plethora tanta non eſt, venæ ſectionis ſcopus cucurbitulis cum ſcarificatione & cibi paucitate ſuppletur.

Si verò humor frigidus mali cauſſa ſit, præparetur & purgetur, vt ſupra *par. 1. cap. 10.* dictum, cerebrumque ac partes neruoſæ roborentur. Iis verò quæ ſupra *loc. alle.* dicta ſunt, pauca ſaltem addimus. Ad alterandum & roborandum imprimis ſaluia & caſtoreum commendantur, vt & galēga & ſtœchas Arab. ℥.j. cum hydromel. exhibita; item conſeru. primul. veris, anthos, meliſſ. & acorus conditus & huius generis alia.

Auicennas commendat cerebrũ leporis aſſatum & caſtoreum, omnibus modis, cùm aſſumpt-

tum, tum extra adhibitum, prodeſt.

Ad confortationem neruorum præcipuè poſt diuturnos morbos, vtile eſt hoc Electuarium.

℞. Pulpæ pullorum columbarum ſylueſt. vel ciconiarum in vino elixarum ℥. iij. *cerebri leporis aſſati* ℥. j. *amygdalar. dulc. mundatar. num.* xxx. *pinearum recentium lotarum cum hydromelite num.* xx. *paſſul. minor.* ℥. j. *ſp. elect. reſumptiui* ʒ. ij. *pulu. cinnamomi* ʒ. iij. *zingiberis, caryophyll. galang. macis, an.* ℈. j. *cardamom.* ℈. ß. *moſch.* gr. ij. *mellis deſpumati q. ſ.* F. Electuar.

Vel ℞. *Conſeru. flor. lauend. roriſmar. ſalu. an.* ℥. ß. *elect. diacori* ʒ. vj. *cerebri leporis aſſi* ℥. j. *caſtorei* ʒ. ß. *cranij human. præparati* ʒ. ij. *pulu. rad. & ſem. pæon. an.* ʒ. j. *viſci quern.* ʒ. ß. *ſpir. primul. veris* ʒ. j. *eſſent. ſalu.* ʒ. ß. Cũ Syr. de ſtoech. q. ſ. F. Electuar.

Vel ℞. *Conſer. beton. roriſmar. an.* ℥. j. ß. *zingib. cond.* ʒ. vj. *ſpec. diam. diambr. an.* ʒ. ß. *Theriac.* ʒ. ij. *aureæ Alexand.* ʒ. ß. *ſpir.* ⊕ ℈. j. Cum Syr. de betonica q. ſ. F. Elect. Vt & hoc:

℞. *Conſeru. flor. ſalu. anthos, acori, an.* ℥. ij. *cranij hominis præp.* ʒ. ß. *rad. ac. ſem. pæon. rad. plantag. aquati. an.* ʒ. j. ß. *cereb. leporis aſſati* ℥. ij. M. Electuar.

Vel paretur hic Syrupus ad neruos roborandos vtilis.

℞. *Herbar. primul. veris, ſalu. rutæ, chamæpyth. maioran. chamædryos, ſatureiæ. calamint. origan. beton. an.* M. ß. *calami arom.* ℥. ß. Coq. & cum ſ. q. mellis. F. Syrupus.

In quo adhuc calido nodulus ſequens ſuſpẽdatur & relinquatur.

℞. *Cinnamomi, Caryoph. macis, nuc. moſch. ſem. pæon. piper. nigr. longi, zingib. ſpicæ, ſem. aniſi an.* ʒ. j.

Nicol. Floren. refert *ſerm.* 3. *tr.* 3. *c.* 9. quòd mulier quædam ſexagenaria à tremore capitis liberata fuerit ſola comeſtione nicticoracum, quos depilatos cum viſceribus decoquebat, & comedebat.

Chymici eſſentiam meliſſæ laudãt, in aqua baſilic. exhibitam. Alii in quinta eſſentia vini folia ſaluiæ macerant.

Nonnulli aliis remediis nihil proficientibus, decoctum ligni ſancti & ſarſæ paril. per aliq. dies propinant, ad excrementitium humorem exſiccandum, & per ſudores exhauriendum & euocandum.

Tremor à potu aquæ è niue reſolutæ, curatur balneo calidiſſimo, in quo æger moretur, donec benè ſudauerit. Poſtea vtatur cibis & inunctionibus calidis.

Ex Topicis ad alterandam intemperiem neruoſarum partium, humorem pituitoſum diſcutiendum, & neruos roborandos, conueniunt ol. coſtin. vulpin. de caſtor. Lumbric. terebint. Philoſophor. de piper. nardinum, iunip. & lilior. albor. in quo flor. lauend. lilior. Conuall. macerati fuerint, vel ol. ex florib. trifol. qui in primis commendantur, & alia, quæ de paralyſi poſtea proponentur, quibus ceruix & origo neruorum & membrum inũgatur, ii ſdemque aqua aliqua apoplectica, aut Cephalica admiſceatur.

Vel ℞. *ol. iunip. de caſtor. de piperib. vulpin.* ʒ. j. *vnguenti Martiati* ℥. j. ß. *ſapon. Venet.* ℥. j. *pulu. ſem.*

unc. vrtic. ruta, capar. an. ʒ. j. *axung. anatis* ℥. j. ß. M. pro vnguento.

Vel adhibeatur ſequens vnguentum.

℞. *Ol. communis* ℔. j. *clareti boni* ℔. ß. *ol. laurin.* ℥. ij. *axung. canis* ℥. iv. *ſucc. ſalu.* ℥. ß. *pul. Sulp. citr. ſapon. Venet. an.* ℥. iv. Coqu. ad conſumpt. clareti, & ſucci, coletur.

Vtile eſt & balſamus roriſmarin. lauend. ſaluiæ, petroleum, ol. deſtillat. iuniperi, maioran. meliſſæ.

Lauetur quoque membrum tremulum aq. vel decoct. ſaluiæ, roriſmarin. lauendul. maioran. addito caſtoreo.

Nonnulli commendant lotionem membri malè affecti ex aqua pentaphylli, & membrum per ſe ſeu ſponte reſiccari iubent: alij decocto granorum iuniperi cum vino parato vtuntur: alij aqua lappæ, maioran. ſaluiæ, flor. ſambuci pro lotionibus vtuntur. Mizaldus artemiſiam in aqu. roſarũ macerat, & hoc infuſo membra tremula lauare iubet.

Nonnulli aquam nucum auellanarum commendant:

℞. Nuces auellanas immaturas, circa diem Margaritæ, Sole in Piſc. verſante, collectas, contũd. & ſuperfund. aq. fl. ſambuc. deſtilla. In liquore deſtillato ſpongia humectetur, qua membra tremula fricentur, quibus linteum quadruplicatũ in ea aqua humectatum ſuper imponatur.

Alij ſequentem aquam ſtillatitiam pro ſecreto habent:

℞. *Fol. ſalu. recent.* ℔. j *camphoræ* ʒ. j. *vini alb. q. ſ.* Digerantur per 8. dies, deinde deſtilla in B. & modo dicto vtere.

Poſſunt & ſacculi, & cucuphæ ex cephalicis & aromaticis puluerib. concinnata vertici capitis raſo admoueri.

Sunt qui ſequẽtem balſamum ſecreti loco habent:

℞. *Maſtich. thuris, myrrh. gumm. Arab. opopanac. ſagapen. an.* ʒ. ij. *ſtyr. calamit. & liquid. ſang. dracon. mumiæ, an.* ʒ. j. ß. *croci* ʒ. ß. *terebinth.* ℥. ij. ß. *mãnæ el.* ℥. j. ß. *herb. iuæ arthrit. paralyſ. an.* M. j. ß. Conciſis & contuſis ſuperfund. ſp. vini Rhen. ℔. ij. Stent in infuſ. in loco calido per 3. d. Poſtea ſ. a. deſtillentur. In deſtillato liquore diſſolu. *Moſchi* ʒ. j.

Hoc balſamo nucha, & ſpina dorſi, vt & membrum affectum inungantur.

Nec inutile fuerit, cucurbitulas ſine ſcarificatione ad vertebras, vnde nerui membri affecti prodeunt, apponere. Sunt & efficaces thermę, & præcipuè Sulp. quæ ſi deſint, Laconicum parari, aut balneum cum herbis conuenientibus poteſt.

Curatio Tremoris à maligna, venenata ac narcotica Cauſſa.

Si ab vſu narcoticorum medicamentorum, aut vapore vel contactu argenti viui, aut venenis, aut humoribus malignis, qui nerui infeſti ſunt, tremor originem habeat, exhibenda medicamenta venenis & malignitati aduerſantia, neruóſque roborantia. Nonnulli, neque ſine ratione, ſi tremor ſit ab hydrargyro, aurum limatum vel foliatum medicamentis internis (vt & externis, vt

dicetur) permiſcent. Cum enim aurum cum hydrargyro tantam habeat cognationem, vt hydrargyrum ab auro imbibatur, fieri poteſt, vt ſi id in corpore reperiat, cum eo vniatur & tandem per aluum excernatur.

Nonnulli docent hydrargyrũ ſudoribus è corpore hoc modo elicere, vt inſtar arenæ cuti adhæreat, & poſtea aqua ablui poſſit. Ægrum alternis diebus in balneo ſicco lauare iubent, vno die ignitis lateribus affuſo vino, in quo ſaluia & abſinth. cocta ſint, altero, thure carbonibus iniecto, ægrúmque dum balneo egreditur, aqua vitæ cum meliſſa deſtillata, fricant, idque diebus 14. continuant.

Extra etiam adhibēda, quæ neruis familiaria ſunt, ac membra tremula illinenda Theriaca diſſoluta in ol. irino aut laurino, vel decocto & aqu. ſaluiæ lauanda.

Vel ♃. [illegible] *fol. ſaluiæ* ℥. *ij. ol. de caſtor.* ℥. *j. Schœnanth. cyperi, acori ſeu calami aromat. Spic. caryoph. nucis moſchat. piperis an.* ʒ. *ij. hermodactyl. ſatyrij an.* [illegible] *j. ſpirit. vin. vel aq. apoplect.* ℥. *j. ceræ q. ſ.* F. Linimentum.

Efficacius redditur, ſi auri limati vel foliati ʒ. [illegible] addatur, ſi malum ſit hydrargyro. Commendatur & ol. Sulph. [illegible]ris, vel balſamum Sulph. ſi tota ſpina & membrum tremulum eo inungatur.

Diæta.

Diæta. Diæta pro r[illegible]tione cauſſarum conueniens ordinanda. Si à ſpirituum abſumptione & [illegible]i. pendeat tremor, cibo boni ſucci corpus quamprimum re[illegible]ciatur. Si à cerebri & partium neruolarum intemperie frigida & humida ortum habeat tremor, diæta conuenit, quæ ſupra *part.* 1. *cap.* 10. propoſita eſt. In ſenibus tremulis pullorum & columbarum iuuenũ caro, præſertim tempore hyberno, commendatur.

Bibat æger cereuiſiam, vel hydromel, ſaluia, betonica, roremar. conditum. Abſtinendum ab immoderato vini vſu, à nimia Ven. lotione in aqua frigida; neque etiã manus frigida aqua abluendæ, ſed potius decocto, vel aqua ſaluiæ, aut flor. lauendulæ.

Nonnulli vrinam ad manuum lotionem commendant. Vtile eſt & balneum ex aqua Thermar. vel marina, aut ſi hæc deſint, ex decocto plantarum, quæ cerebro & neruis amicæ ſunt.

QVÆSTIO I.

An Tremoris vox quandoque etiam pro rigore accipiatur.

Tremoris vocem duobus modis à Galeno accipi, propriè & impropriè ſcribit Hercul. Saxonia, *lib.* 1. *cap.* 14. Propriè pro deprauatione motus ex facultatis motricis imbecillitate, de qua iam actum. Impropriè etiam pro rigore. Atque hanc impropriam ſignificationem vocis tremoris vſurpatam docet à Galeno *lib. de Theriac. ad Pamph.* vbi ſcribit; Theriacam curare tremores, qui contingunt in febrium acceſſionibus, & 2. *de Antidot. cap.* 9. vbi docet, Mithridatium curare tremores acceſſionũ febrium. Verùm enim vero c[illegible]i vulgus iſtas appellationes & ſy[illegible] interdum cō-

fundat; tamen Medici eas ſemper diſcernere ſolent. Neque loca allegata contrarium probant, ſed verſione Latina vtrobique deceptus eſt Hercul. Saxon. Neutro enim in loco aliquid de tremore in textu Græco habetur: etſi verſio Latina pro rigore vocem tremoris ſubſtituerit, quod etiam Latina attentè legentem facilè latere non poteſt. Etenim in *libro de Theriac. ad Pamphilian.* ita habetur ἀγαθὴ καὶ παντὸς τύπου ῥῖγος ἀπαλλάξαι. hoc eſt, vtilis eſt Theriaca cuiuſcunque typi rigorem tollere, vbi ῥῖγος non τρόμος habetur. Libr. v. 2. *de Antidot. cap.* 9. ita legitur: καὶ τοῖς κατὰ περίοδον πυρετοῖς βοηθεῖ, καὶ παρέτοις τρεμώδεσι. id eſt, febribus ſecundùm periodum affligentibus auxiliatur, & qui pareſi ac tremore laborant.

QVÆSTIO II.

An proxima tremoris cauſſa ſit vna, facultatis motricis imbecillitas.

Proximam tremoris cauſſam eſſe facultatis motricis imbecillitatem, quæ membrum quod à naturali pondere deprimitur, liberè mouere non poteſt, ſupra dictum eſt, Hercul. tamen Saxon. *loc. alleg.* aliam cauſſam habet, dicitque dari adhuc alium tremorem, qui fiat muſculis nulla ratione exercitatis & motis, ac differre à legitimo tremore, non quidem in forma motus, ſed potius in cauſſis. Eſſe enim eandem motus formam compoſita ex eleuatione & depreſſione, ſed cauſſis differre; cum legitimus tremor habeat eleuationem factam à facultate animali, motum depreſſionis à grauitate membri. Spurius verò habeat motum eleuationis à cauſſa, vel non naturali, vel præter naturam, vapore ſcilicet vel flatu, qui repleat neruoſum & muſculoſum membrum, & replēdo membrum eleuet, motum verò depreſſionis ſimiliter à grauitate membri.

Verùm fallitur & hîc Saxonia. Et primò confundit palpitationē ac tremorem. Palpitatio enim eſt tremor ille ſpurius, quem ponit, & motu iſto reciproco non totum membrum voluntario motui dicatum, quod tremoris ſubiectum proprium eſt, ſed ſolùm muſculoſa pars cum cute à vapore vel flatu eleuatur, membro toto ſitū non mutante, nec moto.

Deinde quod putat fieri poſſe tremorem muſculo nō moto, vel exercitato, atque hoc in Doctore Bottono & virgine quadā moniali ſe vidiſſe ſcribit, etiam in eo deceptus fuit Saxonia.

Muſculorum enim actio duplex eſt, vna qua pars attollitur ſeu transfertur; altera, qua eleuata ſeu ſuſpenſa, vel in quacumque loci differentia mota, in eodem ſtatu ſeruatur, quod fit in motu tonico. Ideóque fieri poteſt, vt licèt vna parte manus vel brachium rei alicui quietæ innitatur, nihilominus tamen ob motum tonicum, quem facultas animalis debilis in toto membro præſtare non poteſt, tremor in membro quod quieſcere videtur accidat, qui nullius alterius generis eſt, nec aliam cauſſam habet, quam tremor antea deſcriptus.

Cardanus quoq; *in 6. Aphor. 26.*

ſeu vt ipſe numerat 25. Galenum reprehendit, quod vnicam proximã tremoris cauſſam poſuerit, facultatis motricis imbecillitatẽ, quæ membrum vt par eſt, mouere, vel extenſum ſeruare nequit. Etſi enim tremor iſte ſenibus familiaris ſit; alium tamen, præter illum ponit, qui & validis corporibus accidat. Talem ſe vidiſſe ſcribit in vxore Mercatoris Ioannis Angeli de Monte, quæ tremore adeo cruciabatur, vt tres viri illam non poſſent continere, quę ſimul & cordis palpitationem patiebatur. Idem in Duce quodam militum ſe vidiſſe ſcribit. Atque omnino maximam inter has duas tremoris ſpecies, differentiam eſſe docet. Illum qui à Galeno & aliis vulgò deſcribitur, accidere ſenibus imbecillis, aut alio modo debilitatis; hunc verò iuuenibus & validis. Illum eſſe continuum; hunc habere acceſſiones, vt comitialem morbum & conuulſiones: Illum tremorem eſſe lentum, exiguum, ac vix conſpicuum; hunc velocem, vt vix contineri poſſit: Illum ſuperpoſito tabulæ membro ceſſare, hunc etiamſi membrum quieſcat, nihilominus membrum agitare: Illum fieri ſurſum ac deorſum, hunc etiã ad latera. Cauſſis etiam differre hos tremores ſtatuit, vt iam dicetur. Ipſe ergo duo genera tremoris conſtituit, vnum, quod fiat ab imbecillitate facultatis motricis, quod ſit tardum & cum parua cõcuſſione, ac ceſſet, ſi membrum quieſcat. Alterum verò velox & cum magno impetu ac per acceſſiones, quod fiat ex corruptione facultatis, nõ debilitatæ. Cauſſam autem corruptionis facultatis dicit eſſe vaporem quendam ſtimulantem & pungentem neruos, ſicut id & in conuulſionibus videre eſt. Aſcendere autem illos vapores ad cerebrum, & nonnunquam etiam à cerebro ad neruos, aut ad cor tranſmitti, vnde ſimul palpitatio cordis accidat, ſicut id vxori illius mercatoris accidit. Atque tales etiam tremores eſſe docet, qui per febres ardẽtes contingũt, qui accidunt vaporibus talibus ad principium neruorum miſſis, vnde etiam Aphoriſmus ille habet, ſolui tremorẽ delirio, vbi ſcilicet vapor, qui antea principium neruorum vellicabat, iam ad ipſam ſubſtantiam cerebri eiuſque ventriculos penetret. Neque etiam hunc motum ad palpitationem referri poſſe docet, cùm tremor hic ſit motus magnus, velox, creber, totius membri ſine dilatatione, & cõtractione, cum mutatione ſitus, quorum contra ium accidit in palpitatione, vt ex Galeno *libr. de Palpitation. & Tremore cap. 5.* videre eſt.

Non diſſentire videtur à Cardano Platerus, qui de cauſſis tremoris ſcribit: neruorum quoſdam affectus non ſpiritus intercludere, ſed neruos alia ratione labefactãdo, lædendóve tremorem inducere; vt ſi ab humoribus excrementitijs, ſicut dictum, non tantùm ſpiritus intercipiendo, imbecillitas hæc in muſculo tremoris cauſſa ſit, ſed & irritando neruum ad motum, qui in tremore ſit, nonnihil impellat, vnde & aucta cauſa, vel perſeuerante, tremor in conuulſionem ſæpè deſinat.

Verùm enim verò libenter quidem concedimus, motum hunc, quem deſcribit Cardanus, à tremore qui vulgò explicatur, omninò diſtinguendum eſſe, ne forſan in curatione nobis accidat, quod ipſi Cardano euenit, cui, vt *loco allegato* ipſe ſcribit, cùm dux quidam militum hoc malo correptus curandus oblatus fuiſſet, atque ipſe tantum ea cogitaret, quæ Galenus paſſim de tremore ſcribit, nullamque aliam cauſſam eſſe exiſtimaret, quã facultatis debilitatem, ægrum curare non potuit, quem tamen forſan curare potuiſſet, ſi ea, quæ de hoc tremore addidit, perpendiſſet. Sed nõ Galenus Cardanum, verùm Cardanus ſeipſum decepit, dum putauit, hũc affectum, quem in vxore illius mercatoris ac Duce militum obſeruauit, tremorem eſſe à Galeno deſcriptum, & pendere à facultatis motricis imbecillitate, in quo valdè errauit. Etenim tremor nunquam fit ſine motu voluntario, & tremor, reſpectu facultatis motricis, eſt motus voluntarij debilitas: reſpectu verò totius membri, motus voluntarij deprauatio: id quod non accidit in hoc motu à Cardano deſcripto, qui omninò contra voluntatem accidit, & ita quidem, vt etiam vi externa motus ille p. n. ſemper impediri non potuerit. Præterea tremor non fit cum tanta corporis concuſſione & agitatione, ſed ſaltem in differentias, vnam, in quam à facultate motrice trahitur, alteram, in quam pondere ſuo membrum vergit. Vnde ad tremorem hic motus à Cardano deſcriptus referri non debet.

Vt verò quid mihi videatur, aperiam, conuulſiones & quidem epilepticæ fuerunt hi motus, quos Cardanus pro tremore habet. Etſi enim in perfecta Epilepſia ægri concidant: tamen ſi cauſſa ſit leuior, id non ſemper accidit, & talis epilepſiæ exempla *in Inſtitut.* recenſuimus, ac tale etiam habet Smetius *in Miſcell. p. 526.* Ac hoc ipſo an. 1624. femina quædam Halæ Saxonum tale quid perpeſſa fuit, quæ cùm cancrum exulceratum in mamma haberet, atque in dies illud profundiùs ſerperet, tandem cùm corruptio vſque ad membranã thoracis perueniſſet, aliquoties tales conuulſiones paſſa eſt, vt etiam ab aliquot hominibus quieta cõtineri non potuerit. Atque facilè hoc cognoſcere potuiſſet Cardanus; cùm ipſe ſcribat, tremorem hunc acceſſiones habuiſſe, & membrum cõcuſſiſſe, & à vapore neruos vellicante ortum habuiſſe. Ideóque ad conuulſionem potiùs hic tremor, quem ita appellat Cardanus, referri debet, quàm ad tremorem propriè dictum.

Quod verò tremores illos in febribus ardentibus attinet, hîc concedendum puto, conuulſionẽ quandam interdum cum tremore concurrere, & tunc ſpaſmum τρομώδη aut τρόμον σπασμώδη appellari poſſe. Facilè enim accidere poteſt, vt facultas ex morbo ad mouendum ſit debilis, & inde fiat tremor: quod ſi humor ſit malignus, & ſimul neruos vellicare incipiat, tremori conuulſio accedit & motus quidam ex conuulſione & tremore mixtus accidit.

Atque ita proxima vna tremoris eſt cauſſa, debilitas facultatis motricis, quæ membrum eleuatum in eo ſtatu ſeruare nequit. Motus verò illi, qui à vellicatione neruorum oriuntur, conuulſiui ſunt.

QVÆSTIO III.

An Tremor ab errore externo quoque prouenire poſſit.

Capiuaccius, *cap. de Tremore*, motum in tremore duobus modis deprauari ſtatuit, vel læſa facultate, vel ab errore externo, & ad errorem externum refert primò vitium ſpirituũ animalium, quod hi nequeunt facultatem influxam ſeruare robuſtam. Deinde mobile, ſeu pondus mobilis, partiúmque motui deſtinatarum, cuius exemplum ponit ſanguinis abundantiam & potum copioſum. Tertiò ad vitium ſpirituum & põdus ſimul refert venena, frigiditatem nimiam, calorem & humores calidos, ac ſimilia, quæ cum ſpiritibus animalibus aduerſantur, tum calidum partibus inſitum lædunt.

Verùm non video quomodo aliquid ad errorem externum referri poſſit, quod obiecti rationem, reſpectu motricis facultatis, non habeat. Itaque ſpirituum vitium non ad errorem externum, ſed partium, quæ proximum motus organum ſunt, neruorum ſcilicet, morbos, & diſpoſitionem p.n. rectius referri puto. Spiritus enim animales influentes inſitum neruis calidum perficiunt, temperiémque eorum quaſi complent, & vt facultas motrix motum actu præſtare poſſit, efficiunt. Potus verò copioſus, & ſanguinis euacuandi retentio tremoris cauſſa ſunt, non quod membrum nimis graue reddunt, ſed potius, quia vel inſitum neruis calorem debilitant, vel ad vitioſorum humorũ, qui idem efficiunt, generationem faciunt.

Atque idem præſtant venena, frigus nimium, & humores in febribus ardentibus; qui ipſi tamen maligna ſæpe & occulta potiùs vi, quàm manifeſta qualitate neruis inimici ſunt, vt ſuprà de cauſſis dictum.

QVÆSTIO IV.

Quomodo Hydrargyrum Tremoris cauſſa ſit.

Hydrargyrum tremoris cauſſam eſſe extra dubium eſt, teſtaturque id experientia. Nec ignotum eſt id aurifabris, qui ad noxã, quam argentum viuum inferre poteſt, vitandam, dum argentea vaſa inaurant, in aëre libero vento ſecũdo ſedere ſolent, vt fumus argenti viui ab eis arceatur. De modo autem controuerſum eſt. Nonnulli & vaporem argenti viui noxium eſſe, & in inunctionibus extra etiam adhibitum neruis nocere ſtatuunt. Alij ſaltem vaporem ore exceptum noxium eſſe docent. Platerus *in tract. 1. de cauſſis tremoris*, vtrumque negat, & argentum viuum in ſubſtantia, nec per ſuffitum, nec per inunctiones corpus ſubire, ſed viribus tantùm eo vſque deductis, neruis nocere ſtatuit.

Verùm enim verò nemo, qui argentum viuum tractauit, eiúſque naturã cognitam habet, Platero facilè aſſentietur. Etemin Hydrargyri ea natura eſt, vt in aſia corpora ſeſe intimè inſinuet, eiúſque miſtio tam exacta, vt naturam ſuã, quocunque etiam modo mutata videatur, non amittat, ſed ad priſtinam naturam facilè redeat, vapórque Mercurij nihil aliud eſt, quàm ipſum argentum viuum in tenuiſſima corpuſcula redactum. Ideóque vtrũque fieri putamus, vt & vapore ac ſuffitu & inunctionibus noceat, & quidem non ſolùm qualitates communicando, ſed etiam ſubſtantiã. Etenim vapor ille, vt dictum, nihil aliud eſt, niſi Mercurius in ſubtiliſſimas & minimas partes reſolutus, qui facili negotio in Merc. viuum & currentem etiam redit, quod Chymicis tam notum eſt, quàm quod notiſſimũ. Quin verò & inunctionibus in corpus penetrare poſſit, nemo dubitabit, cui vires argenti viui notę ſunt, atque ita experientia id confirmat. Quãtum enim ex ſuffitu & inunctionibus corpori nocere poſſit, hiſtorijs & exemplis demonſtrant Fernelius *de Lue Ven. c. 7.* Iulius Palmarius *de Morb. contag. l. de hydrarg. c. 5.* Foreſt. *l. 8. obſeru. 5.* Neque ſolùm qualitate, ſed & ſubſtantia facilè patebit ei, qui exempla iſta & hiſtorias diligenter perpendet. Præterea refert Laurẽt. Scholtz, *in obſeru. Schenck. lib. 7. de hydrarg. obſeru. 20.* cuidam frequenter vtẽti Mercurio accidiſſe, vt Mercurius brachio eleuato & dimiſſo in eo fluctuaret, & motu manifeſtè priuaretur.

CAPVT XXVI.

De Motus impotentia in genere.

CVm Tremor ſæpè ſit Paralyſeos ſequentis præludium, iſque vt à facultatis motricis imbecillitate dependet, ita in motus impotentiam & abolitionem ſæpe deſinant, commodè atque ordine poſt tremorem, iam de motus impotentia & abolitione agimus. Et primò quidem in genere de motus impotentia, poſtea in ſpecie de Paralyſi dicemus.

Notandum enim hic, motus impotentiam latius patere, quàm paralyſin. *Motus impotentia latius patet, quàm Paralyſis.* Nam ob luxationem articulorum & oſſium diſlocationem, eorundemque fracturam, ob vulnera, ob humores, ob exſiccatiorem & duritiem tendinum, ac ligamentorum & ſimiles cauſſas, membra, vt debent, & ſecundùm voluntatis imperium moueri non poſſunt, ac mouendi impotentia excitatur, quæ tamen paralyſis non dicitur. Neque cui crus fractum, ac vulneratum eſt, paralyticus appellatur, etſi ambulare non poſſit. Sed tum ſolùm paralyſis nominatur, cùm facultas motrix læditur, aut fruſtratus, ob ſpirituum animalium in muſculis defectum, *vt capite ſequenti* dicetur.

Cùm ergo plures cauſſæ eſſe poſſint, ob quas facultas motrix in officio ſuo impeditur, eas omnes in conſpectu habeto *Cauſſæ impotentiæ motus.*

oportet, vt quæ in quolibet ægro locum habeant, inueſtigari queat. Cùm autem motus voluntarij organum ſit muſculus, nerui ſpiritũ animalem, ſine quo nullus fit motus voluntarius, deferant; cerebrũ verò eum cõmunicet & trãſmittat, ac inſuper membrũ, quod moueri debet, naturaliter diſpoſitum eſſe debeat: In hiſce quatuor impedimenti, ac læſionis, quæ in motu voluntario accidit, cauſſa quærenda eſt. De ea verò motus impotentia, quæ fit ob ſpirituum animalium defectum, ac neruorum, ſpinalis medullæ, ac cerebri vitium, poſtea de paralyſi, ac apoplexia dicemus. Hoc verò capite eas cauſſas ſaltem explicabimus, ob quas citra paralyſin & apoplexiam motus animalis læditur, & præcipuè de muſculorum, ac partium muſculis connexarum, & quæ mouentur, vitijs & morbis.

Motus impotẽtia à nimia muſculorũ refrigeratione.

Et muſculos quod attinet, primò nimia eorum refrigeratio, cauſa motus impotentiæ eſſe poteſt: Id quod ijs accidit, quibus manus, vel pedes ab externo frigore aëris, vel aquæ, nimis refrigerati ſunt, in quibus, neque manus, neque pes officium faciunt, & neque rectè apprehendere, neque rectè ambulare poſſunt.

Motus impotẽtia à muſculorum exſiccatione.

Deinde exſiccatio muſculorum interdum motus impotentiæ cauſa eſt, vbi videlicet muſculi, tendineſque ijs inſerti ita exſiccantur & indurantur, vt amplius flecti, aut contrahi & extendi nequeant. Tunc enim membrum fixum & immobile manet: Accidit hoc ſæpius poſt nimios labores, præcipuè in ſenibus, quibus membra ita exſiccantur, vt digiti & manus incuruæ maneant, neque rectè amplius officium facere poſſint. Accidere etiam poteſt interdum exſiccatio ex pinguedinis, quæ muſculis adnata eſt, defectu, vt & à glutinis illius, quo tendines oblinuntur, abſumptione, quæ ab atrophia dependet. Cuius rei notabile exemplum eſt apud Foreſtum *lib.* 10. *obſeru.* 97. de puero quodam, qui crurum atrophia laborans, vt ambulare non poſſet, pro paralytico à multis Medicis, quorum conſilia loco allegato videre eſt, fruſtra curatus, tandem verò à Foreſto reſtitutus eſt.

Motus impotentia à duritu-moribus.

Nonnunquam tumor durus, veluti ſcirrhus, aut nodus ab excremẽtis in muſculis genitus, imprimis circa tendines, vbi plures in articulorum regione concurrunt, mouendi impotentiam excitat: Id quod in carpo & circa genu frequentius accidere ſolet. Germani ab hac & priori cauſſa mouendi impotentia laborantes, Contractos vocant, quod manus, vel genua incurua & rigida contrahuntur, vt extendi planè non poſſint. Idem à cicatrice poſt vulnus in muſculo, vel tendine, qui vulnerati, non verò planè diſſecti erant, accidere poteſt, à quo vulneris labijs contractis muſculóque breuiore reddito pars, cui inſeritur, contrahitur, nec rectè moueri poteſt, quod non ſolum in articulis manuum ac pedum accidit, ſed etiam muſculo temporali læſo accidiſſe, indéque os adeo conſtrictum fuiſſe, vt vix liquidiſſimos cibos admitteret, obſeruauit Platerus.

Motus impotentia à nimia tendinum extenſione.

Si quoque extendantur per motum violentum nimium tendines adeo, vt fiant inde diſtracti longiores, quam par erat, aut à vinculis, quibus continentur, liberentur ac laxētur, accidit, vt membrum poſtea ſufficienter eleuari nequeat. Ita refert Platerus *lib.* 1. *obſeru.* 140. cuidam lapicidæ, dum ſixum immenſæ molis volueret, adeo tendines in ſiniſtra manus vola ad digitos annularem & nimimum deſinentes attractos fuiſſe, vt à vinculis, quibus detinentur, laxati eleuatique duas chordas ſub cute tenſas in altum referrent, contractique hi duo digiti & attracti poſtea ſemper manerent. Contractionum talium aliquot hiſtoriæ videantur apud Platerum *Obſeru. lib.* 1. à *pag.* 137. *ad pag.* 140.

Motus impotentia à ſolutâ continuitate.

Tumor etiam in muſculo dolorem coniunctum habens motus impotentiæ cauſſa eſt, membrumque dolens, vt par eſt, ægri mouere, nec poſſunt, nec volunt.

Tandem ſoluta continuitas in muſculis, vel illorum tendinibus facit, vt membrum, quod trahere debebant, mouere non poſſint, partim ob dolorem, ob quem pars vulnerata moueri non poteſt, partim quod muſculus, vel tendo vulneratus contrahi, aut extendi nequit. Idem efficiunt vlcera, & præcipuè poſt Iſchiadicos dolores orta, quæ membranas, neruos, ligamenta & tendines, circa coxæ articulum corrumpunt, vnde claudicatio, aut ad motum impotentia excitatur. Idem tamen & in aliis articulis fieri poteſt. Sicut etiam à magnis combuſtionibus ad articulos nerui & tendines quandoque ita retrahuntur, vt membrum inde incuruetur; præcipuè ſi circa initia Chirurgus ferulis & aliis idoneis medicamentis incommodum non præcaueat.

Secundò in partibus muſculis annexis & præcipuè oſſibus, nonnumquam tamen & ligamentis, ac cartilaginibus, cauſſa motus impotentiæ hæret.

Motus impotentia à conformatione oſſium vitioſa.

Primò ſi conformatio oſſium ſit vitioſa, qualis nonnullis à primo ortu obtingere, vel etiam fractura accidere ſolet, motus impeditur, vt vel æger claudicet, vel manu rectè apprehendere non valeat.

Motus impotentia ab oſſium luxatione, & fractura.

Secundò diſlocatio oſſium & luxatio, & ea qualiſcumque motui obeſt. Præterea ſi oſſa frangantur, membrum moueri non poteſt, partim quia cùm pars oſſis fracti, cui muſculus & tendines inſeruntur, mouetur, reliqua pars abrupta non ſequitur: partim propter dolorem qui etiam leui motu in oſſe fracto excitatur.

Motus impotentia à ligamentorū vitiis.

Inſuper cauſſa motus impotentiæ in ligamentis articulos obuoluentibus & firmantibus eſſe poteſt. Eorum enim continuitas ſi ſoluatur, vel ſi laxentur, oſſium laxatio, vel membri elongatio, quam appellant, accidit. Nam quandoque ligamenta rumpuntur; quandoque etiam ex vulnere ſoluuntur; ſed vtrumque rarius accidit. Nonnunquam etiam ex vlcere ibi latente exeduntur, quod in coxendicis articulo, ob ſinuoſa ibi excitata vlcera accidere ſolet, vnde nonnulli toto reli-

Iii iij

quo vitæ curſu luxato & abbreuiato crure claudi manent, vel pede elongato claudicant. Nonnunquam diſtractis ex tenſione nimia, & motu violento quocunque ligamentis articulos firmantibus, & ex parte ab oſſibus, quibus cohærent, veluti auulſis, motus articuli impeditur, cum dolore ab initio ſæpe diu moleſto. Denique laxata ligamenta, neque membrum ſatis firmant, & cõſtringũt, vnde fit, vt articuli elongentur, & facili de cauſſa luxentur. Idque nonnullis ab ortu accidit, vt crura quaſi pendula, & vnum altero longiùs obtineant, ac facili de cauſſà oſſium diſlocationem patiantur. Si quoque exſiccentur nimium & indurentur ligamenta, id quod in calloſa & nodoſa podagra fieri ſolet, articulus & membrum immobile manet, vel ægrè mouetur, & cum mouetur, ſtridor aliquis, ac fragor, ac ſi rumperentur, percipitur.

Motus impotentia à cartilaginis vitio. Tandem ſi cartilago, quæ capita oſſium mobilium munire ſolet, ſuam illam naturalem lubricitatem amittat, & hinc cartilago, vel exſiccetur, vel exaſperetur, motui impedimento eſt. Atque hæ cauſſæ ſunt, ob quas citra paralyſin ſpontaneus motus impediri, vel tolli poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Ipſum motus impedimentum per ſe obuium eſt, nec ſignis opus habet. Cùm verò pro diuerſitate cauſſarum cura varianda ſit, cauſſæ diligenter inquirendæ.

Primò refrigeratio manuum vel pedum latere non poteſt, ſed ipſe æger, quid paſſus ſit, referet.

Exſiccatio & induratio muſculorum ac tendinum, & atrophia membri, viſu ac tactu comprehenditur, poteſtque hac in re Medicus, ne fallatur, & atrophiam membri pro paralyſi habeat, ſatis inſtrui à Foreſto *loco antea alleg. lib. 10. obſeru. 97.*

Contracti etiam, & qui ſcirrhos ac nodos circa articulos habent, facilè à paralyticis viſu & tactu diſcernere licet. Paralyticorum enim mẽbra aliorum ope flecti & extendi poſſunt. Mẽbra verò contracta & rigida etiam aliorum ope extendi non poſſunt, ſed incuruata manent; tumoreſque duri tactu deprehenduntur.

Si ab extenſione violenta tendinum & ligamentorum motus impotentia proueniat, æger ipſe, quid violenti paſſus ſit, vel quid egerit, referet; atque ipſa extenſio tendinum tactu deprehendi poteſt. Ita tumores, vulnera, vlcera, combuſtiones in muſculis & circa articulos viſui obuia ſunt.

Oſſium quoque vitium ſeu organicum, ſeu luxatio, ſeu fractura, ſenſibus deprehenditur, diceturque de ſignis fracturarum & luxationum ſuo loco. Ita ſi ligamenta vel rumpantur, vel vulnerentur, ex cauſſis euidentibus, quæ præceſſerunt, id patebit. Et cum articuli luxantur & membrum plerumque iuſto longius redditur, quod ſi accidat, & nihil tale præceſſerit, indicio eſt, ligamentum laxius redditum fuiſſe.

Exſiccatio ligamentorum ta-

ctu deprehenditur: & tum inter mouendum ſtridor plerumque percipitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Quæ refrigeratione extremorum mouendi impotentia, facilè refrigeratione ceſſante, & plerumque ſponte ceſſat; Nonnunquam tamen medicamentis opus habet.

2. Immobilitas membrorum, quæ ab exſiccatione & induratione muſculorum; item duris tumoribus, nodis, callis, vel cicatricibus in tendinibus, & ligamentis accidit, curatu difficilis eſt, & ſi malū diuturnum ſit, ac ratione ætatis, & ob labores duturnos obtigerit, ferè incurabilis eſt. Recens verò curationem ſæpe admittit.

3. Si impotentia membrum mouendi fiat, quod à violentia tendo aut ligamentum diſtracta ſint, incurabile malum eſt; Vt &, ſi muſculus penitus amputatus ſit. A combuſtione vitium facilius, vel difficilius curatur, prout illa minor, vel maior eſt.

4. Si ab organico oſſium vitio motus impedimentum eueniat, idque ſit natiuum, & à primo ortu contractum, malum incurabile eſt.

5. Si luxatio, vel fractura rectè curetur, etiam impedimentum motus tollitur: Si verò incurabilis eſt, vel integrè curari non poteſt, & motus impedimentum aliquod remanet. De prognoſticis autem luxationum & fracturarum dicetur ſuo loco.

6. Qui ab vlceribus diuturnis circa articulos, præcipuè coxendicem, eſt immobilitas, plerumque incurabilis eſt.

7. Eadem ratio eſt ligamentorum vitij. Si enim illud curabile eſt, mouendi impotentia corrigi & tolli poteſt. Sin minus, perpetuum motus impedimentum remanet.

Curatio.

Primò. Si ob refrigerationem nimiam manus vel pedes officium facere non poſſunt, plerumque, ſi æger de loco frigido in calidum ſe conferat, ſponte ceſſat malum. Hoc tamen hîc notandum, ſtatim ad ignem & locum valdè calidum non accedendum, neque medicamenta calida mox applicanda eſſe. Hoc enim ſi fiat, magnus dolor percipitur, & nonnumquam, ſi magna ſit refrigeratio, etiam gangræna inducitur. Imò ſi magna ſit refrigeratio, aqua frigidiſſima pars primum lauanda, aut niue fricanda eſt. Id quod Norvvegis, Finlandis, & aliis Septentrionalibus populis familiariſſimum eſt. Documentum huius rei præbent, rapa, poma, & oua congelata. Si enim ea in aquam frigidiſſimam iniiciantur, gelu extrahitur & extra adhæret, & ea incorrupta manent. Si verò in aquam calidam vel tepidam iniiciantur, corrumpuntur. Poſtea verò ſi aliquid intemperiei adhuc remaneat, fouenda calidis medicamentis, vt decocto baccar. lauri, roriſmarin, ſaluiæ, lauendul. & ſimil. aut lacte dulci, in quo ea cocta ſint, aut oleis calidis, de cera, terebinthina; de lateribus & ſimilibus inungenda. *Curatio motus impotentia à refrigeratione.*

Secundò, ſi ab exſiccatione muſculorum & tendinum ſit membrum mouendi impotentia, humectantia & calefacientia, *Curatio motus impotentia ab exſiccatione.*

neruóſque roborantia adhibenda. Muſculus vel tendo ad eum tenens inungendus ol. amygdalar. dulc. violar. chamæmel. lilior. albor. lumbricor. hyperici, pinguedine anſerina, humana, præcipuè medulla crurum vituli, terebinth. & ſimilibus. Alij commendant pinguedinem iuniorum catulorum per decoctionem paratam, h. m. Catulorum, qui 9. dies non excedant, ſumantur numero iij. exenterentur, & decoquantur in aqua communi ad talem carnis diſſolutionem, vbi pinguedo ſupernatabit, refrigeſcat; hinc pinguedo colligatur, & vſui ſeruetur. Balnea etiam & fomēta vſurpentur, ex radic. althææ, liliorum alb. bryoniæ, ireos, mandragoræ, quæ etiam valde emollit, foliis maluæ, violar. althææ, ſaluiæ, chamæpyt. thymi, floribus chamæmel. melilot. ſemin. lini, fænugræc. pſyllij.

Poſſunt & inſeſſus ex decocto ebuli parari, & ſingulis quinque diebus renouari.

Vel parentur ſeq. ſpecies pro balneo.

℞. *Rad. ebuli* ℔. iv. *gentian. baccar. lauri, iuniperi, rutæ ſylu. an.* M. ij. *flor. chamæmeli, hyperici, agrimon. fol. ſalicis, querc. an.* M. j. Miſc.

Proſunt & thermæ Sulph. Cataplaſmata ex iiſdem fiant. Emplaſtra parantur ex gummi ammoniac. elemi, bdellio, galbano, opopanace, ſtyrace, calamita, medull. crurum vituli, radicibus ireos, lilior. alborum & ſimilibus.

Vt ℞. *rad. althea, bryon. lilior. albor. an.* ℥. j. *maluæ, altheæ, chamæpyt. flor. chamæmel. melilot. an.* M. j. *ſem. ſænugræc. lini, an.* ℥. j. Coq. in decocto pedum & capitis veruecis pro fomento.

Poſtea inungatur locus affectus tali vnguento.

℞. *Vnguenti dialth.* ℥. j. *axung. human. gallin. anſeris, medull. crur. vitul. an.* ʒ. ij. *ſucci lumbric.* ʒ. ß. Miſc. pro vnguent. Poſtea emplaſtrum diachylon imponatur. Poſt balneum & hoc vnguento membra affecta mox illini poſſunt.

℞. *Gumm. ammoniac. opopan. an.* ℥. j. ß. *bdellij* ʒ. vj. Diſſoluantur in ſpir. vini Rhen. add. *ol. lumbricor. terreſt.* ʒ. ix. *deſtill. caryophyl.* ʒ. ß. Miſc.

Platerus *lib. 1. obſeru. p.* 138. 139 140. non ſine fructu hiſce vſus eſt: Primò hoc vnguento:

℞. *Ol. lumbric. lilior. albor. an.* ℥. ij. ß. *cheirin. irini, an.* ℥. ß. *lithargyr.* ℥. j. Coque parum & addatur *gummi ammoniac. diſſolut. in aq. vitæ* ℥. j. *ſtyracis* ʒ. ij. *laricea,* ℥. ß. *Ceræ q. ſ.* F. Vnguentum. Emplaſtrum poſtea tale appoſuit.

℞. *Gummi ammoniac.* ℥. ij. *Galban. opopanac. bdellij, an.* ℥. j. Diſſoluantur in aq. vitæ. Adde *Styrac. calamit.* ℥. ß. *pingued. anſerin. medull. crurum vituli, an.* ℥. j. *eburis* ʒ. ij. *rad. ireos* ʒ. j. *hermodactil.* ʒ. j. ß. *laricea & reſinæ communis q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Manè remoto Emplaſtro hunc fotum inſtituit.

℞. *Rad. althææ, bryon. ireos, lilior. recent. inciſar.* quantum poculum vulgare capit, *abſinthij, thymi. ſaluiæ, an.* M. j. *flor. chamæm. meliloti, ſambuci, an.* p. j. *ſem. lin. ſænugræc. an. cochl.* 3. *vel* 4. Coq. in decocto inteſtin. capitis & pedum

vituli

vituli addito pauco vino.

Plura eiuſmodi medicamenta videantur in Tractatu de Scorbuto *de Curatione membrorum contractorum & rigidorum.*

Manualis quoque opera ac inſtrumenta & machinæ ad tendines, muſculos & ligamenta adſtricta ſenſim relaxanda & extendēda non incōmodè adhibentur. Sed id pro membrorum affectorum ratione varia variis modis perficitur. Si digitus vnus vel plures in manu ſint extenſi, annulus illi indendus, qui alij annulo vicino digito ſano adhibito affixus & connexus ſit. Ita enim cùm ſanus digitus mouetur & contrahitur, alter ſimul inflectitur. Si verò membrum, vt genu, brachium, digitus, contractum ſit, ſenſim indies & ſæpè membrum vel manibus vel pondere appenſo, quod in pede fieri poteſt, vel idoneis inſtrumentis & machinis extendendum, inſtrumenta ad hanc rem idonea videantur apud Guilelmum Fabricium, *Centur.* 1. *obſeru.* 83. *& lib. de combuſt. cap.* 15.

Ad atrophiam illam in cruribus in adoleſcente, vnde motus impotentia orta erat, adhibuit Foreſtus ſingulis diebus manè interdum & bis de die, frictiones mediocres manu factas, dum adhuc in lecto decumberet manè æger per integram horam, incipiendo à coxa vſque ad talos & pedes, & ſurſum atque deorſum membrum fricando, vt eo modo apertis poris & meatibus ſanguis ad crura tabida conflueret. Has frictiones cum per dies 12. & plures continuaſſet, peruenit ad vnctiones, quæ humectarent & moderatè calefacerent. Prius nimirum per dimidiam horam inſtituit frictiones illas ſiccas cum panno aſpero, deinde talem inunctionem adhibuit.

℞. *Ol. amygdal. dulc.* ℥. ij. *chamamel.* ℥. ſ. Miſce, quo modo adoleſcentem priſtinæ ſanitati reſtituit.

Curatio motus impotentia ex ſcirrhis, duriſque tumoribus, ac ligamentorum vitiis.

Tertio. Eodem modo, quo ob exſiccationem tendinum & muſculorum motus impotentia curatur, etiam tollitur motus impotentia ex Scirrhis, duriſque circa articulos tumoribus: modò ſint curabiles vt & à combuſtione aut ligamētorum exſiccatione, ac duritie ortum habens, videlicet per emollientia antea propoſita, & membrorum rigidorum, manuum vel inſtrumentorum idoneorum opera in contrariam figuram ſenſim facta extenſione. Guilielmus Fabricius *loco allegato* in contractionibus à combuſtione callum nouacula exſcindit, & partes quæ præter naturam coaluerunt, ſeparat, ac vulnus debito modo curat.

Quarto. Mouendi impotentia ex fractura vel luxatione, quod quo modo fieri debeat, dictum in Inſtitutio. *lib.* 5. *part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 3. *&* 4. & dicentur de iis ſuo loco plura.

CAPVT XXVII.

De Paralyſi.

Paralyſis.

PAralyſis à παραλύεσθαι, id eſt, reſolui dicitur, quoniam neruus & muſculus, in quem inſeritur, ita

reſoluitur, & eneruatur, vt ad motum χειρουργικὴν exercendum, fiat planè ineptus. Eſt eſt enim, vt Galenus 3. *de loc. affect. cap. vlt.* habet, paralyſis maximè τῆς κινήσεως ἀπώλεια. Vbi verò ſenſus ſolùm periit, ea, ſi propriè loqui libeat, partis eſt ἀναισθησία: Etſi & ea affectio, vbi ſenſus & motus ſimul perit, nomine paralyſeos comprehendatur. Cognata paralyſi eſt νάρκη ἢ νάρκωσις: hoc eſt, torpor vel ſtupor, quæ affectio etſi potiſſimum ſenſus hebetudo ſit; tamen etiam à Medicis pro affectu ex ſentiendi mouendique difficultate compoſitio accipitur, ſeu pro diminuta & imperfecta paralyſi. Stupor enim ſeu torpor ſæpe ad veram paralyſin via eſt, ejuſque futuræ prodromus; & ſaltem cauſarum magnitudine hi duo affectus diffetunt. Particula autem παρὰ hoc loco vim minuendi habet, παραλυόμενοι media corporis parte, aut vno in membro reſoluti dicantur: Cum λυόμενοι & καταλυόμενοι, qui toto corpore hoc modo affecti ſunt, quales apoplectici & morti vicini, de quibus Hippocrat. 2. *aphor.* 47. Nominatur & παραπληγία vel παραπληξία tamquam vnius medietatis corporis reſolutio, vnde & ἡμιπληγία appellatur, ad differentiam apoplexiæ, quæ πάθος eſt & affectus totius. Sic enim Galenus *in 3. Prorrhet. Aphor.* 26. & 68. ſcribit: παραπληγία tale πάθος eſt dimidij corporis quale apoplexia totius. Denique πάρεσις quoque pro Paralyſi vſurpatur, quæ remiſſio, laxatio aut reſolutio eſt membrorum, mouendi facultate potiſſimum deficiente. Ab Auicenna & Interpretibus vulgò mollificatio nominatur, non quod reuera nerui emolliantur & laxentur, ſed quod molliores videantur. Propria enim muſculi actio eſt contractio ad originem, quo neruus & tendo fit rigidior & durior quaſi vt in fidibus etiam fieri videmus. Cum autem nerui ab illa actione ceſſant & tendines non contrahuntur, aut non contrahi poſſunt, videntur eſſe molliores, etſi reuera molliores non ſint, ac nulla eſſentialis mollities ipſis accidat; ſicut & fides cum remittuntur, reuera non molliores, ſed laxiores ſaltem fiunt.

Paralyſi cognatus eſt ſtupor.

Mollificatio.

παραπληγία, παραπληξία, ἡμιπληγία

πάρεσις.

Mollificatio.

Cur autem accidat, vt nunc ſenſus & motus ſimul, nunc motus ſaltem ſaluo ſenſu, aut contra ſaluo motu, ſenſus ſaltem aboleatur, de eo dictum eſt in Inſtit. quæ hîc repetere opus non eſt.

Definitio.

Definitio.

Eſt videlicet Paralyſis motus in parte vna vel pluribus abolitio (nonnunquam & ſenſus ſimul aboletur) ob ſpirituum animalium ad motum ſpontaneum neceſſariorum defectum. Cum enim plures & diuerſæ ſint cauſſæ, ob quas hæc motus abolitio fieri poteſt, omnes ad cauſam vnam aliquam redigi oportet, quæ eſt ſpirituum animalium defectus. Spiritus enim animalis ad motum voluntarium, vt & ſenſum omnino neceſſarij ſunt, ac ſine illis nullus ſenſus ac motus perfici poteſt. Vulgò quidem docetur, cauſſam, proximam eſſe denegatum influxum facultatis motricis. Verùm, vt alibi ſæpius dictum, propriè loquendo facultates non influunt, ſed animo vbicumque eſt, ibi om-

Cauſſa proxima.

nibus ſuis facultatibus prædita & inſtructa eſt; Exercet autem illas organis idoneis. Ad quorum perfectionem & ſpiritus animales influentes requiruntur, qui faciũnt, vt facultas inſita in actum prorũpere poſſit.

Differentiæ.

Differentia. Abolctur autem motus nunc in toto corpore (quod tamen rarius accidit) ſeu in omnibus infra caput partibus, citra læſionem actionum principum (hæc enim ſi coniungatur, eſt apoplexia) cum ſpinalis medulla tota affecta eſt: nunc alterum latus tantùm, ſeu dextrum, ſeu ſiniſtrum afficitur; dextra ſcilicet, aut ſiniſtra ſaltem parte ſpinalis medullæ læſa: nunc determinatæ ſaltem partis motus tollitur, vt manus, pedis, palpebrarum, à quibus etiam nomen accipit, & Paralyſis pedũ, manuum, linguæ, palpebrarum aut alterius partis nominatur.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Etſi verò de cauſſa proxima nulla ſit controuerſia, in cauſſarum tamen reliquarum enumeratione non parum diſcrepant authores. Quamquam enim è Galeno &, Auicenna ſuas opiniones omnes ferè depromant: alij tamen aliter eas explicant. Galenus quidem *lib.* 1. *de ſymptomat. cauſſ. cap.* 5. de Paralyſis cauſſis hæc habet, *Continens ſiue proxima, ſiue quomodocumque alio vocabulo libeat appellare, huius ſymptomatis cauſſa eſt, talis quiſpiã in neruo affectus, cuius occaſione à principio ad ipſum virtus tranſmitti prohibetur. Porrò prohibetur, ſiquidem meatum aliquem neruus habet, qualem qui ad oculos deſcendunt, manifeſtè habere cernuntur, vel ex obſtructione vel compreſſione. Si autem non habet, ex conſtipatione, vel frigore, vel compreſſione.*

Auicennas v. *cap. proprio* ita de cauſſis Paralyſis docet: *destructio ſenſus & motus fit, quoniam ſpiritus ſenſibilis vel motiuus aut retinetur à penetratione ad membra, aut penetrat, ſed non ſuſpicitur eius impreſſio propter complexionis corruptionem.*

Hinc plerique doctiores Medici de cauſſis Paralyſis ita ſentiunt, quod facultas influens (rectius ſpiritus influens) vel non tranſmittitur ob morbum neruorum eum deferentium; vel non ſuſcipitur, licet influat membri recipientis vitio. Alij tamen aliter id explicant.

Nos, vt hæc hoc loco breuiter contrahamus, (plura enim poſtea in quæſtionibus dicentur) ſtatuimus, cum à neruo muſculus omnem vim mouendi accipiat, hicque & ſuam peculiarem temperiem & ſimilarem conſtitutionem neceſſario habeat; & vt ſpiritum animalem à cerebro in muſculis ferat, etiam organicam conſtitutionem obtineat: à neruorum, ſiue in partem ipſam, quæ moueri debet, inſiti ſint, ſiue longius ab ea remoti & ad eam tendant, vitio & morbis omnem Paralyſin prouenire. Et quidem neruos (ſub quibus & ſpinalem medullam comprehendimus) malè affectos Paralyſis cauſſam eſſe, vel, vt ſunt partes ſimilares atque intemperie laborant, aut ἀδρχαειν patiuntur, vel vt inſtrumenta & canales ſpirituum animalem

ferentes, dum anguſtia præter naturam laborant, vel dum ipſorum vnitas ſoluta eſt. Etſi enim partis ipſius, quæ moueri debet, vitio ſpiritus animales non ſuſcipi etiam vulgò dicatur, tamen id omne partibus obuenit, quatenus ſunt neruoſæ & neruos obtinent, & ob neruos ipſis inſitos hoc accidit. Quamuis, vt poſtea dicetur, ob curationem & medicamentorum applicationē neceſſariū ſit, inquirere, an in ipſo muſculo ſeu neruo muſculo inſerto, an verò in via ſeu neruo ad ipſum tendente cauſſa mali ſit.

Quod verò nonnulli addunt tertium, nimirum cauſſam poſſe eſſe etiam in origine, id ſuperuacaneum videtur. Nam ſi intelligunt originem ſpinalis medullæ aut cuiuſcunque nerui, & tum in via à cerebro ad morbum, cauſſa hæret. Si autem per originem ipſum cerebrum intelligunt (ſicut nonnulli ſtatuunt, quod in cerebro cauſſa Paralyſis eſſe poſſit, ſi illud ſpiritibus deſtituatur) verum equidē eſt, cerebro affecto motū in toto corpore oboleri poſſe, verùm is affectus non eſt Paralyſis, ſed Apoplexia, vel aliquis ſoporoſus affectus.

Cùm ergo tria iſta tātùm morborum genera, intemperies anguſtia, & ſoluta vnitas in neruis, ſiue à cerebro aut ſpinali medulla ad membrum aliquod tendentibus, ſiue alicui muſculo inſertis, ſint cauſſa Paralyſis, quæ faciant, vt muſculus ſpiritibus animalibus deſtituatur (quorum defectum proximam & coniunctam Paralyſis cauſſam eſſe diximus) de his ordine dicemus.

Paralyſis ab intemperie frigida & humida in neruis.

Et primò quidem intemperiem quod attinet, in eo omnes conſentiunt, frigidam & humidam intemperiem in neruis cauſſam Paralyſis eſſe, qua totus neruus reſoluitur & ad ſpiritum animalem ſuſcipiendum (frigus enim ſpiritibus inimicum) & motum ineptus redditur. Vndè rectè vulgò frigus neruis inimicum eſſe ſtatuitur. Et poteſt hæc intemperies vel ſine, vel cum materia eſſe, ſiue à cauſſa externa vel interna prouenire.

A cauſſa externa & euidente Paralyſis ſit ob contactum diuturnum rei frigidæ, nimirum aërem ambientem frigidum, ventum borealem, contrectationem niuis vel glaciei, moram in aqua frigida, vel ſeſſionem ſuper lapide frigido, ſicut hoc quibuſdam accidiſſe Galenus 1. *de loc. affect. cap.* 6. docet. Idem etiam 4. *de loc. affect. capit.* 4. refert, quendam hyeme tempore frigido & pluuioſo, cùm madidum pallium collo diutius obuoluiſſet, in manus Paralyſin incidiſſe, neruis, qui à ſpinali medulla ad manum deducuntur, nimium humectatis & refrigeratis.

Ab interna verò cauſſa excitatur Paralyſis, cùm humores pituitoſi, frigidi & humidi neruos alicubi irrigant, refrigerant & humectant, eorumque tonum laxant, & temperiem naturalem deſtruunt, vt ſpiritum animalem commodè ſuſcipere, eoque frui & vti non poſſint. Humores autem illi, qui ſpinalem medullam, ſeu neruos alterando Paralyſeos cauſſa ſunt, plerumque à capite deſ-

cendunt. Cùm enim ſpinalis medullæ & omnium neruorum origo ſit à cerebro, ſi quid vitioſi humoris in capite collectum ſit, & à natura à cerebro expellatur, vel ſponte defluat, viâ decliui & prona in neruos deſcendit, eoſque afficit, & hoc etiam modo (nam an compreſſione, vel obſtructione idem etiam fiat, poſtea dicetur) poſt apoplexiam Paralyſis ſequi ſolet, cùm humor, qui apoplexiam produxerat, è cerebro excuſſus & per cauitatem vertebrarum dorſi deſcendens, & ſpinalis medullæ ac neruorum ductus ſequens neruos irritat, alterat & humectat, atque ad officiũ & vſum ineptos reddit. Quod tamen & ſine apoplexia alijs de cauſſis fieri poteſt.

Quî autem fiat vt poſt apoplexiam alterum tantùm latus reſoluatur, altero manente incolumi, inquiſitione dignum. Auicennas ſtatuit ſpinalem medullam diuiſam eſſe in duas partes perinde ac cerebrum, & hinc fieri, vt licet humor alteram occupet, altera ſalua manere poſſit. Leonthartus v. Iachin. qui neque in cocta vitulorum & arietum medulla, neque in cruda hoc diſcrimen inuenire potuit, *in 9. Rhaſis capite de Paralyſi,* Auicennam reprehendit, quaſi rationibus quibuſdam deceptus falſa ſtatuerit, cùm contra mirari naturam potiùs debuerit, quæ in continuis quoque corporibus alteram partem ſine altera poſſit afficere. Ipſe enim miræ naturæ ſagacitati hoc tribuit, quæ τὸ κατ' ἴξιν ſeruat non ſolùm per capitis & ſpinæ neruos, verùm & per neruos, muſculos & cutem totius corporis. Verùm etſi Iacchinus iſtam ſpinalis medullæ in duas partes diuiſionem inuenire non potuerit: Recentiores tamen anatomici, Varolius & alij ſatis clarè monſtrarunt, vt ipſum cerebrum eſt duplex, ita & ſpinalem medullam eſſe duplicem. Vnde facilè eſt rationem reddere, cur vnum latus lædatur altero ſaluo. In quam enim partem natura humorem apoplexiæ cauſſam deponit, ea paralyſi afficitur. Hoc tamen non negandum, naturæ hoc eſſe ſagacitatis & prouidentiæ, vt humorem vitioſum nõ ad vtrumque latus ſimul deponat, ſed alterum ſaltem, & ita vno læſo alterum integrum conſeruet.

Intemperies autem hæc non ſolùm in ipſis muſculis, ſed & in neruis ad muſculos tendentibus eſſe poteſt. Capiuaccius equidem & alij Auicennæ interpretes ſtatuunt, ab intemperie non in ductibus, ſed ſolùm in muſculis paralyſin fieri poſſe. Verùm nec experientia nec ratio id ſatis confirmãt. Galenus 4. *de loc. affect. cap.* 4. refert, quendam, cùm madidũ pallium tempore frigido & pluuioſo diu collo obuoluiſſet, in manus paralyſin incidiſſe, neruis non in manu, ſed qui à ſpinali medulla & collo ad manum deriuantur, refrigeratis. Ac ſi nerui altera portio vbicunque refrigeretur, & ad officium inepta reddatur, partes omnes, quibus nerui illius ductus reliqui communicantur, ſeu quæ à ramo iſto neruos ſuos accipiunt, reſoluuntur.

Præter intemperiem nerui, quatenus ſunt partes ſimilares, etiam à cauſis occultis, iiſque pe- *Paralyſis à vi narcotica.*

culiari modo infeſtis lædi poſsũt. Quod facit vis Narcotica, cùm in medicamentis & venenis Narcoticis, tum in humoribus, qui ſimilem naturam induunt. Ab hac Cauſſa proculdubio eſt Paralyſis, quæ à contactu marinæ torpedinis ſeu retis, in quo fuerit capta, ortum habet, aut à contrectatione argenti viui prouenit, & aurifabris atque ijs, qui ſpecula parãt. vt de Venetianis refert Hercul. Saxonia, familiaris eſt.

Vinum etiam huc pertinere credibile eſt, quod quantum neruis incommodi immoderatius ſumptum pariat, tremor manuum in potatoribus, non rarò docet; vnde etiam vulgò neruos ferire dicitur. Quanquam verò Paralyſin à vino induci putent, alij à ſiccitate, vt Rondeletius, & quod ſuo calore ac tenuitate excrementa ad neruos deducat; alij, vt Euſtach. Rudius, quod in neruis acetoſum euadat: tamen probabiliorem putamus Plateri ſententiam, qui ſtatuit, vinum peculiari vi Narcotica ſenſus ac ſpiritus torpidos reddere: quam confirmat Fernelius, qui *lib. 5. de part. morb. & ſymptom. cap.* 8. refert, ſe vidiſſe aliquando vniuerſam corporis cutem ex crapula & vinolentia ſtupore affectã fuiſſe. Et Narcoticam talem vim habere non rarò humorem illum, qui Apoplexiæ & Paralyſis cauſſa eſt, credibile eſt. Quanquã enim frigiditas coucurrere poteſt: tamẽ ſi ſaltem frigiditas Paralyſin excitaret, non tam pertinax eſſet hoc malũ, nec tam diu tam efficacia medicamenta calefacientia & ſiccantia ſæpe ſine omni, vel cum paruo fructu adhiberentur; quod ſatis arguit, cauſſam aliam longè potentiorem & efficaciorem, quam ſit ſola intemperies frigida & humida, ſubeſſe.

Huc pertinet procul dubio paralyſis Scorbutica, atque ab his duabus cauſſis, irrigatione videlicet & humectatione neruorum ac vi narcotica prouenit, quæ ſeu ab ichore & ſeroſo humore, ſeu à vaporibus malignis, qui à colluuie humorum Scorbutica eleuantur, ortum habet, de qua cùm *in Inſtit.* & *Tr. de Scorbuto, c.* 5. plura dixerimus, hîc nihil addimus. Vbi etiam, quomodo ex Colica fiat Paralyſis, monſtratum.

Secundò ſi nerui quatenus partes organicæ conſiderantur, ſeu quatenus sũt canales ſpiritus animales ad muſculos ferentes, anguſtia p. n. in ijs ſpiritibus animalibus tranſitum intercludens, Paralyſis cauſſa eſſe poteſt, & in eo omnes Medici conſentiunt. Verũ quot modis anguſtia iſta neruo excitari poſſit, diſſentiunt. *Paralyſis à neruorũ anguſt.a.*

Vulgò autẽ tres anguſtiæ cauſſæ ponuntur, Obſtructio, Compreſſio & Denſatio.

Obſtructio fit, cum ab humore craſſo nerui ſubſtantia, ſeu cauitas ita repletur, vt ſpiritus animales tranſire non poſſint.

Verùm obſtructionem hanc fieri poſſe negat Platerus, ideo, quod humor craſſus in neruorum ſolidorum ſubſtantiam, tam ſubitò, vt ſæpe Apoplexia in Paralyſin mutatur, ſe inſinuare non poſſit. Ipſi verò humores iſtas ſecundum cauitates ſpinę deſcendentes, & pondere ſuo incumbẽtes neruis, ipſos comprimere &

ſpiritibus animalibus viam intercipere, ac præterea neruorum naturalē temperiem ac tonum labefactare ſtatuit. Veruntamen non impoſſibile planè videtur, vt humor aliquis in ſubſtantia cerebri collectus in ipſam neruorum ſubſtantiā ſeſe inſinuet; neque opus eſt, vt humor ille planè craſſus ſit. Nam quò minus poroſi ſunt nerui, eò facilius obſtrui poſſunt.

Compreſſio fit ſecundùm Platerum ab humoribus neruis extra incumbentibus. Deinde accidit à tumore quocunque neruos cōprimente, à contuſione, à luxatione vertebrarum dorſi, ſubitò facta (nam ſi ſenſim fiat, quod fit in gibboſis, ſenſim quoque cedit medulla, nec contorquetur, vnde nihil mali nerui patiuntur, nec motus aboletur) vel aliorum oſſium, à fractura oſſium, à vinculo iniecto, & cauſſa quacunque comprimente, vt à diutino in cubitum innixu, capitiſque ſupra cubitum inclinatione, vt & femoris ſuper femur poſitu. Quò & frigus referri poteſt neruos adſtringens.

Denique denſatio ſeu coarctatio ſeu ſtipatio, quæ Galeno eſt *πίλησις*, accidit, vt Galenus *lib. 1. de cauſ. ſympt. cap. 9.* docet, cū neruus craſſiorem, quam pro ſua natura, habitum ſeu conditionē ſuſceperit: Id verò contingit duplici ratione, vel quia nutritus ſit viſcidis & craſſis ſuccis, vel quia ſit coactus à violento frigore.

Paralyſis à ſoluta vnitate. Tertiò cauſſa Paralyſis eſt ſoluta vnitas, cum neruo diſſecto, eroſo & rupto, membro, in quod ſpiritum animalem deferebat, ille denegatur, & hinc ſenſus ac motus perit; niſi ab alijs neruis illæſis adhuc ſpiritum hauriat.

Atque ex his, quæ de triplici morborum genere, quibus dum nerui afficiuntur, Paralyſis inducitur, diximus, manifeſtum euadit, qui humores Paralyſeos cauſſa eſſe poſſint, de quo Authores diſſentiūt, vt poſtea *quæſt.* 2. dicetur. Nimirum humores omnes, qui neruos vel ſecundum vulgarē ſententiam obſtruunt, vel extra comprimunt, vel alterant, refrigerant, humectant, irrigant, ac ſtupefaciunt, paralyſis cauſſa eſſe poſſunt. Imò & vapores, qui idem præſtare queunt, quod in Paralyſi Scorbutica fieri videtur: niſi quis ad humorem ſeroſum potius tum recurrere velit. Ideòque etſi humores pituitoſi & frigidi ad Paralyſim inducendam ſint valdè apti, & hinc deſtillationes talium humorum à capite, & omnia, quæ crudos ac pituitoſos humores in capite generant, ad Paralyſim inducendam ſint apta; tamen humores bilioſi & melancholici ac ſeroſi hinc non planè excludendi ſunt, vt poſtea *quæſtion.* 2. dicetur. Quanquam enim humores bilioſi & melancholici ſiccandi vim habeant, & alijs humoribus collati ſicci ſint: tamen quia humores ſunt, humidi ſunt & neruis humidiores, ipſóſque proinde humectare & irrigare, ac præterea extra ijs incumbentes eos comprimere poſſunt. Non rarò quoque in febribus malignis malignitatem & vim narcoticā inducere ſolēt, atque eo etiā modo Paralyſis cauſſa eſſe poſſunt. Via autem, per quam influunt humores ad muſculos, cerebrum plerumque

eſſe facilè concedimus; vnde affectus cerebri ſæpe futuræ Paralyſis indicium ſunt, & in Paralyſin degenerant. Quandoque tamen etiam è venis eò effundi poſſe, vel criſes in morbis monſtrāt. Narrat enim Galenus, 4. *de loc. affect. c.* 4. cuidam, qui à vehementi Peripneumonia conualeſcebat, brachij, tam quo ad poſteriores, quàm quoad ſuperiores partes & cubiti maximam partem ac ſummos digitos ſenſus difficultate laboraſſe, atque motum quoque aliquot digitorum læſum fuiſſe. P. Ægineta *lib.* 3. *c.* 18. facit mentionem Paralyſeos ex Colica per iudicatoriam quandam trāſlationem, quæ etiam Scorbuticis familiaris eſt. Et Fernelius *lib.* 5. *de part. morb. & ſympt. cap.* 3. refert: Bilem flauam ſub finem intermittentium febrium in ſpinam dorſi ac in neruorum originem effuſam aliquando Paralyſin generaſſe. In quibus caſibus omnibus per venas potiùs ad ſpinalem medullam & neruos effundi humores bilioſos, quàm à cerebro communicari probabilius, de quibus *in Inſtitut. & Tractat. de Scorbut. capite* 5. *num.* 14.

Patet ex iiſdem etiam, quæ ſint cauſſæ euidentes, cauſſæ procatarcticæ & euidentes, videlicet frigus aëris & aquæ, medicamenta & vina Narcotica, ſomnus in loco humido, vel ædibus calce recens obductis, mora ſub radijs Lunæ, cibi pituitam ſuppeditantes, imprimis crapula & ebrietas, præſertim ex vino, ſi ieiuno ſtomacho potetur, & quæcunque caput replent, ac neruis nocent, vt & venus nimia, caſus ab alto, percuſſio capitis, vel ceruicis, contuſio & luxatio vertebrarum, vt & aliorum oſſium, eorundémque fractura & ſimilia, quorum hactenus facta eſt mentio.

Cauſſæ diſponentes. Ex his etiam, quæ hactenus de cauſſis Paralyſis tradita ſunt, eam ſenibus & hyeme frequentiùs accidere poſſe, & quos morbos ſequi ſoleat, manifeſtum eſt. Secūdum Auicennam quinque ęgritudines ſequi ſolet: Apoplexiam, Epilepſiam, dolorem Colicum, Strangulationem vteri & Febres Chronicas. Rariùs tamē Epilepſiam ſequitur: tum ſcilicet quando à Paroxyſmo Epilepſiæ materia ad neruorum principium vno impetu detruditur, ſpirituúmque animalium tranſitum impedit. Quandoque tamen etiam alios morbos ſequi ſolet, vt de Peripneumonia dictum. Scorbuto quoque familiaris eſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Paralyſis ipſa & ſymptomata ex ijs, quæ ſenſibus apparent, facilè à vulgo etiam agnoſcitur. Etenim pars affecta motu, vel ſimul etiam ſenſu deſtituitur; ſæpe numero & atrophia tandem contabeſcit. Addunt quidam & alia ſigna, quod nimirum pulſus in parte affecta ſit debilis & frequens, quandoque etiam latus ſanum ita calidum, ac ſi eſſet in igne, & latus reſolutum ita frigidum, ac ſi eſſet in niue; quod vt quandoque accidere poteſt, ita proculdubio à peculiari cauſſa accidit, cum videl. humores frigidi & craſſi ſunt in latere affecto, qui faciunt, vt non ſolùm ſpiritus animales, ſed & vitales ſeſe liberè in partem affectam

diffundere non poſſunt, vnde latus ægrum frigidum apparet, ſanũ verò, in quod calor influens totus conuertitur & liberè effunditur, calidius.

Duo verò ſignis diligenter inquirenda veniunt; Locus primariò affectus, & cauſſæ, ſecundùm quas curatio maximè variat; neque ipſi parti affectæ ſemper medicamenta applicanda. Stultè (vt Iachinus loquitur) faciunt, qui ad reſoluta membra operam ponũt, origine naturali ignorata; nihilque perficies, niſi affectam prius partem noueris. Notabile eſt huius rei exemplum apud Galenum, *1. de loc. affect. cap. 5.* de quodam Pauſania Syro, qui in tribus digitis, ſeruato motu, ſenſum amiſerat, & triginta iam diebus è medicamentis ſatis idoneis digitis impoſitis nihil auxilij ſenſerat. Hunc enim cùm Galenus à vehiculo in dorſum lapſum cognoſceret, coniecturã fecit, in primo exortu nerui poſt ſeptimã vertebrã prodeuntis partem quampiam ab ictu fuiſſe inflammatam, & nunc habere ſcirrhoſam diſpoſitionẽ, ideóque illud ipſum medicamentum à digitis amotum illi ſpinæ parti appoſuit, vnde digitus læſus cum adſtantium admiratione eſt reſtitutus.

Cauſſarum eadem eſt ratio. Lõgè enim aliter Paralyſis, quæ ab intemperie eſt, curanda venit, ac ea, quæ à compreſſione, vel luxatione, vel fractura vel ſimili cauſſa euidenti.

Signa loci affecti. Locus ergo primariò affectus vt rectè cognoſcatur: Primò inquirendum, an ægro aliquid ab externis & euidentibus cauſſis acciderit, an ſcilicet percuſſus, contuſus, lapſus, vulneratus, aut in parte aliqua corporis compreſſus ſit; aut an ab aëre, pluuia, aqua, niue refrigeratus. Ex his enim & locus affectus & cauſſa innoteſcit. Ita Galenus in Pauſania illo, de quo modo dictum, qui in itinere ex curru delapſus dorſum ita læſerat, vt ſenſum trium digitorum ſiniſtræ manus amitteret, ex cauſſa illa euidente locum primariò affectum non manum, ſed ſpinam dorſi eſſe collegit, *1. de loc. aff. cap. 6. & 3. de loc. cap. vltimo.* Vbi plura huius generis exempla reperiuntur.

Si verò nulla externa vel euidens cauſſa præceſſerit, obſeruandum, in quibus partibus functiones animales laborant vel amiſſæ ſunt: multitudinem enim neruorum affectorum oſtendit partium affectarum numerus. Ad quam rem imprimis Anatomica cognitio requiritur, vt Galenus *1. de loc. affect. cap. 6.* docet, & notitia, vnde in quamlibet partem nerui deriuentur & implantentur. Si enim ſimul cum dextra vel ſiniſtra corporis parte eadem quoque faciei pars reſoluatur, & impedimentum accidat in ſermone; cerebrum ſecundum illam partem, ſimulque initium ſpinalis medullæ ſecundum illam partem affecta ſunt.

Si autem pars faciei dextra vel ſiniſtra ſolùm reſoluatur, reliquo toto corpore ſaluo manente, ſpinalis medulla ſalua eſt, cerebro ſaltem ſecundum illam partem, à qua nerui ad partes eas deriuantur affecto. Quod ſi verò omnes partes capitis ſaluę ſint, ſub capite

verò partes reſolutæ, cerebrum ſaluum eſt, vitiumque eſt in ſpinali medulla, aut neruo aliquo. Et quidem ſi omnes totius corporis, vel vnius lateris ſub capite partes reſoluuntur, initium ſpinalis medullæ affectum eſt. Et quidem totum, ac ſecundum tranſuerſum, ſi omnes ſub capite partes tam dextræ quam ſiniſtræ reſolutæ ſint. Sin verò in vno ſaltem latere vel medietate corporis ſub capite motus ablatus ſit, in altera duntaxat ſpinalis medullæ parte, dextra vel ſiniſtra, cauſſa mali hæret. Sin autem non omnes vnius lateris partes reſolutæ ſint, ſed multæ ſaltem; non initium ſpinalis medullæ affectum eſt, ſed in loco aliquo inferiore cauſſa mali hæret. Quo loco autem conſiſtat cauſſa mali, docebit partium reſolutarum numerus, & cognitio neruorum è ſpina in quamcũque partem prodeuntium. Exempl. gr. Si motus brachiorum ſaluus ſit, crura autem reſoluta, vtrumque vel alterum, mali cauſſa hæret infra lumbos, in vertebris oſſis ſacri, neruíſque inde prodeuntibus. Et quidem ſi vtrumque femur, crus, & vtérque pes reſoluatur, ſpinalis medulla eo loci tota afficitur. Sin verò vnum crus ſaltem reſoluatur, vna ſaltem pars ſpinalis medullæ, dextra vel ſiniſtra læſa eſt.

Si verò non totum corpus, non multæ partes, ſed aliquæ, vel vna ſaltem reſoluta ſit, neque in cerebro, neque in ſpinali medulla, ſed extra eam in nerui alicuius, vel neruorum propagine cauſſa hæret. Ideóque ex Anatomicis tum inquirendum, vel in mentem reuocandum, vnde muſculis, cuius motus ceſſat, neruos ſuos accipiat. Exemplis aliquot rem illuſtrabimus: Si (circa muſculorum affectum) caput circumagi nequeat, vel buccæ non moueantur, vel ſi ceruicẽ in latera mouere nequeat æger, aut potiùs ſi hæ omnes partes laborent: tunc nerui poſteriores ex propagine primæ, ſecundæ, tertiæ, quintæ aut ſextæ vertebræ ceruicis affecti ſunt. Vbi ceruicem quis flectere nequit, anteriores nerui dictarum propaginum ſunt læſi.

Si brachium ſtupeat & reſoluatur, reliquo corpore ſano & illæſo, ſi ſolum brachium attollere nequeat æger, aut cutis externa ſummi brachij ſtupeat, primus brachij neruus afficitur. Si cubiti motus impeditus ſit, conſideranda eſt eius flexio. Si enim ſola cubiti flexio extrorſum ſit impedita, cum ſtupore cutis internæ, cubiti alio motu omni ſaluo, ſecundus brachij neruus laborat. Quando autem æger cubitum introrſum flectere non poteſt, & anterior cutis brachij ſtupet, aut muſculi in cubito ſiti ſtupent, aut flectere digitum aut carpum non poteſt cum ſtupore cutis, tertius neruus læſus eſt totus: vel ſi flectat adhuc cubitum, circa articulum cubiti affectus eſt. Sin vero ſtupeat, aut non moueatur digitus annularis aut paruus, quintus neruus patitur. Si extendere cubitum, carpum, vel digitos nequeat, vel ſi muſculi ſtupeant, quartus neruus affectus eſt. Partem eius affectam ita cognoſces. Si enim extenſio cubiti ſit integra, paulò ſuprà articulum cubiti patitur. Sed ſi externa cutis cubituſque ad brachia-

le ſenſum amiſerit, intra articulum afficitur. Ita & in aliis partibus affectis exortus & propagines neruorum, qui ſpiritum animalem iis deferunt, inquirantur.

Præterea à iuuantibus & nocentibus ſedes mali & locus primariò affectus cognoſcitur. Nam ſi noxa ſupra partem Paralyticam conſiſtat, & medicamenta ipſi affectæ adhibeantur, nihil iuuabunt. Conferent autem, ſi fonti mali applicentur, id quod in Pauſania Syro, de quo antea, accidit *1. de loc. aff. c. 6.*

Cæterum de partibus in facie obſeruandũ, quod reſoluta in aduerſam ſanam contorqueri ſoleat. Quia muſculus ſanæ partis ab actione ſua, id eſt, tenſione ſiue tractione non ceſſat. Atque ita pars reſoluta tractum aduerſæ ſiue oppoſitæ ſanæ partis ſequitur, quæ & breuior propterea redditur.

Nota. Diligenter tamen tunc diſcernendum eſt, vtrum pars affecta & contorta laboret Paralyſi, an conuulſione. Nam ſi, exempl. gr. diſtorſio oris exiſtat à paralyſi, pars reſoluta longior facta in ſanam trahitur, vt diximus. Contrarium accidit, ſi fiat à conuulſione, vbi ægra decurtata ſanam attrahit. Deinde in Paralyſi pars affecta facilè extendi poteſt, quod in conuulſa fieri nequit, quæ rigida manet. Præterea conuulſio cum dolore aliquo eſt coniuncta, non paralyſis, in qua plerumque ſenſus ſimul perit. Poſtremò in Paralyſi faciei palpebra oculorum inferior demiſſa eſt, ægérque deorſum aſpicit, cuius contrarium obſeruatur in cõuulſione.

Signa cauſarũ. Cognita iam ſede locóque affecto διάγνωσις malíque cauſſa inquirenda. Et primò quærendum de cauſſis externis & euidentibus, vt de refrigeratione ab aëre, aqua, niue, medicamentis foris impoſitis frigidis, de contrectatione marinæ torpedinis, de opiatorum & narcoticorum vſu; de compreſſione à corpore duro, tumore, caſu, ictu, vinculis, luxatione oſſium, fractura eorundem, & ſimilibus.

Si horum nihil præceſſerit, ſed Apoplexia æger laborauerit, facilè & hoc ex ægri & adſtantium relatione cognoſcetur. Si nec hæc præceſſerit, à corporis conſtitutione ex humorum abundantia inſigni ac morbis, quæ præceſſerunt, vel adſunt, ex ætate, regione, anni tempore, victus ratione, humor peccans & morbi cauſſa cognoſcetur. Conſuli etiam poſſunt iuuantia & lædentia.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Omnis Paralyſis fortis à cauſſa interna difficulter curatur; cùm humores, qui neruos occupant, non ſine maximo labore & negotio amoueri poſſint: Inprimis cùm ægri in medicamentorũ neceſſariorum vſu, ac recta diæta rarò perſiſtant. Et primò quidem ſolent, qui per omnia membra reſoluti ſunt, celeriter rapi, ac ſi correpti quidem non ſint, diutius quidem viuunt, rarò ad ſanitatem perueniunt, & plerique ſpiritum miſerum trahunt, memoria quoque amiſſa. In partibus verò nunquam acutus, ſæpè longus, ferè ſanabilis morbus eſt. Celſus *lib. 3. c. 28.*

Verùm hîc notandum; primò procul dubio prioribus verbis de Apoplexia Celſum loqui. Sua enim tempora ſecutus, vtrumque affectum & Apoplexiam & Paralyſin propriè dictam paralyſin nominat. Deinde non ſimpliciter verum eſſe, paralyſin ſemper eſſe longum morbum, etiam eam, quæ in partibus ſaltem eſt; id quod paralyſis Scorbutica teſtatur, quæ ſæpe breui tẽporis ſpatio finitur, vt de Scorbuto *cap. 5. num.* 22. diximus. Experientia idem docuit Petrum Salium Diuerſum, qui propterea, *in notis in Altimarum, cap.* 14. ſtatuit, Paralyſin non ſemper ab humore frigido & viſcido prouenire, verùm & à vaporoſa materia, quæ ad principium neruorum tranſmiſſa, obſtructionem in ijs inducens, ac ſpiritus animalis viam intercipiens, ſenſum & motum inferiorum partium inhibeat. Exemplúmque affert cuiuſdam Tonſoris, qui poſt crapulam nocte media cum timore ſuffocationis expergefactus, incidit ſubitò in paralyſin omnium corporis partiũ infra faciem exiſtentium, ſenſúſque & motu adeò priuatus eſt, vt nec acu profundè perforatus, nec gladiolo ſcarificatus, quicquam ſentiret, nullámque partem, niſi caput, mouere poſſet, quę ſoluta crapula ac frictionibus tantummodo ac inunctionibus quibuſdam reſoluentibus ad ſpinam, intra tertium diem omnino ſanatus eſt. Ideóque ea paralyſis ſola longa eſt, quæ ab humore craſſo prouenit.

Hiſtoria notanda de ſubita paralyſeos ſolutione.

2. Et præcipuè paralyſis, quæ ex ſoluta Apoplexia prouenit, difficilis curationis eſt, & periculoſa ob cauſæ vehementiam, ob confirmatã partium imbecillitatem, & ob metũ recidiuæ. Nam paralyſis, Apoplexiam excipiens, ſæpè in eandem recidit, vel materia, quæ ad cerebrum & ſpinalem medullam defluxit, ad cerebrum iterũ recurrente, vt nõnullis placet: Vel, quod veroſimilius eſt, facto vndique maiori concurſu ſimilis materiæ ad cerebrum, vel eiuſdem in cerebro cumulatione, vbi retenta hominem denuo apoplecticum reddit.

3. Minus periculoſa eſt paralyſis, ſi ſolum motus aut ſenſus læditur, magis, ſi vterque. Peior rurſum, in qua plures nerui & muſculi ſunt affecti. Hinc maius periculum minatur Paralyſis, ſi medulla ſpinalis ſit affecta, quam ſi partis alicuius ſaltem neruus ſit affectus. Et eò periculoſiores etiam ſpinæ affectus, quo cerebro ſunt propiores.

4. Paralyſis ex nerui grandioris aut ſpinalis medullæ inciſione tranſuerſim facta non curatur: Quia inciſio hæc non coaleſcit. Hippocr. *6. aph.* 19.

5. Paralyſis ex luxatione valida & ſubita vertebrarum, præſertim ceruicis (cum à vertebris ceruicis nerui è medio inter vertebram ſuperiorem & inferiorem exeant, in lumborum non item, ſed è vertebra ſuperiore exeant) plerumque lethalis eſt, teſte Auicenna, propterea quod nerui inſigniter contunduntur & atteruntur, ac propter ſequentem inflammationem vertebræ, facilè ad priſtinam ſedem reduci nequeat. Si in paralyſi ex ictu, contuſione, caſu, nerui vehementer contun-

dantur; non curatur. Signum verò vehementer contuſos eſſe, ſi illicò poſt ictum Paralyſis oriatur. Aliàs ſi non illicò, non tàm ob attritionem nerui Paralyſis exiſtit, quam ob inflammationem, quæ ictui ſuccedit.

6. Tremor Paralyſi ſuperueniens, bonum. Quoniam meatus neruorum aliquo modo aperiri ſignificat, per quos aliquid ſpiritus animalis ad aliqualem motum ſufficiens tranſire poteſt.

7. Si membrum reſolutum fuerit actu calidum, de ſanitatis recuperatione ſpes eſt.

8. Si membrum Paralyticum extenuetur, eiúſque color vegetus mutetur, aut non curatur morbus, aut difficultem, quia non ſolùm ſpiritus animalis defectū, ſed & calorem naturalem propemodum extinctum arguit: Præſertim ſi reſoluti lateris oculus imminuatur; id quod ſpirituum defectum indicat. *Nota.*

9. Cruribus & pedibus reſolutis facilior eſt curatio, ob ſicciorem & robuſtiorem eorum neruorum naturam.

10. In ſenibus difficulter curatur Paralyſis, ob caloris natiui imbecillitatē, vt & Hyeme. Plus autem ſperare licet tempore æſtiuo & verno, ſi æger rectè regatur.

11. In omnibus neruoſi generis affectibus, qui à pituitoſis & frigidis humoribus fiunt, vt ſunt Apoplexia, & Paraplegia, febris valida ſuperueniens non parum adiumenti affert, teſte Galeno, 2. *Prorrhet. aph.* 50. Morbi enim cauſſam febris illa abſumit, neruóſque calefacit & exſiccat.

12. Rhaſis 1. *contin.* ſe multos reſolutos ex Diarrhœa ſuperueniente curatos vidiſſe ſcribit. Quod Marcell. Donatus *in Hiſtor. medic. mir. l.* 2. *c.* 5. non de valida & antiqua, ſed de debili & recēti Paralyſi accipiendum cenſet. Poteſt idē & de Paralyſi ſcorbuticā verum eſſe, quæ ex humore ſeroſo & mobili prouenit.

13. Paralyſis rarò degenerat in alios morbos, ipſa verò alios morbos ſequitur, Apoplexiam, Epilepſiam, Colicam, febres Chronicas, ſuffocationem vteri, vt ſupra dictum.

Indicationes.

Indicationes. Cùm proxima Paralyſis cauſſa ſit ſpiritus animalis in parte reſoluta defectus, vt is parti reſtituatur, requiritur. Verùm iſta indicatio inutilis eſt; cùm non detur materia remedij; quæ huic proximè & immediatè poſſit ſatisfacere. Ergo à cauſſis, à quibus continens iſta dependet, indicatio vtilis petenda. Sunt autem illæ, vt dictum, intemperies frigida & humida, vis narcotica, anguſtia, quæ rurſum à plurimis cauſſis, vt dictum, prouenit, & ſoluta vnitas. Etſi verò de modo, quo cauſſæ nonnullæ paralyſin efficiunt, authores non conueniant, vt ſupra de cauſſis dictum, & poſtea in quæſtionibus dicetur: tamē in curatione vix aliqua eſt diſcrepantia. Humor enim pituitoſus, ſiue alterando & refrigerando ac humectando, ſiue obſtruendo, ſiue comprimendo Paralyſin efficiat, curationem eandem requirit, humórque pituitoſus, quocumque etiam modo Paralyſin efficiat, è neruis tollendus eſt.

Curatio ergo tribus capitibus

comprehendi poteſt agendúmque primò de Curatione Paralyſis ex humore pituitoſo & frigido: Secundò de Curatione Paralyſis ex humore tenui & ſeroſo: tertiò de Curatione Paralyſis à cauſſis euidentibus. Quamquam verò etiam vim Narcoticam inter Cauſſas Paralyſis ſupra recenſuimus: tamen eadem medicamenta, quæ ad humorem pituitoſum adhibentur, videlicet medicamenta neruis amica, narcoticam quoque vim infringere poſſunt.

In Curatione tamen ſemper ad locum affectum, in quo Cauſſa mali hæret, reſpiciendum, & ei medicamenta applicanda. Si enim omnes infra caput partes reſolutæ ſint, ad ſpinæ initium in cauitate ceruicis topica applicanda; ſimul tamen cerebrum non negligendum. Si verò ſeu plures ſeu pauciores partes læſæ ſint, ſemper ad eam partem medicamenta applicanda, in qua cauſſa mali hæret. Et ſi origo nerui affecta ſit, eò loci medicamenta applicanda. Si verò non in principio, ſed in parte quadam ſolùm progreſſus neruus affectus ſit, eò loci medicamenta adhibenda.

Curatio Paralyſis; è pituita ortum habentis.

Curatio Paralyſis pituitoſæ. Paralyſis, quæ ab humore pituitoſo, vel ſpinalem medullam vel neruum occupante, & quocunque etiam modo ſpiritus animalis influxum prohibente, partiſque temperiem corrumpente, ortum habet, curatur, ſi humor pituitoſus è loco illo tollatur. Quod fit, ſi vel in alium locũ trahatur, vel è corpore cuacuetur, vel diſcutiatur & abſumatur, ac præcaueatur, ne noui humores, qui paralyſis cauſſã augere & mouere poſſunt, cumulentur, & ad partem affectam affluant; tandémque intemperies introducta corrigatur, neruique roborentur.

Vt autem iſta ordine fiant, ab vniuerſi corporis euacuatione incipiendum. Deinde cùm à capite ad neruos materia affluere ſoleat, illud euacuandum & roborandum. Et tertiò parti affectæ ſuccurrendum. Etſi verò quanam ratione hæc fieri & in actum deduci poſſint, & præcipuè quomodo capiti ſuccurrendum ſit, ſuprà *part.* 1. *cap.* 2. 3. & 10. ſatis dictum: tamen quædam hîc adhuc addere libet. Ea verò, quæ ad neruos propriè ſpectant, ſubijcere neceſſarium eſt.

Venæ ſectio. Vniuerſalẽ ergo corporis euacuationem quod attinet, in hac Paralyſis ſpecie vix venæ ſectione opus eſt, cùm ſanguis non peccet, ſed pituita, & plerumque in ſenibus pituitoſis, ac natura frigidis hoc malum accidat. Si tamen crudi ſanguinis copia humorem pituitoſum producat & foueat, venam in brachio partis ſanæ aperire licet. Parcè tamen ſanguis euacuandus, ne languidus calor extinguatur.

Lenientia & Purgantia mixtura. Vniuerſi potius corporis purgatio ad humorem pituitoſum dirigenda. Itaque ſecundùm commune præceptum aluus & primæ viæ primò expurgandæ, ne attenuantium & præparantium, quæ neceſſaria ſunt, vſu humores crudi in ventriculo & primis vijs hærentes, maiori copia ad penitiora corporis & neruos deducantur.

Clyſter ergo talis iniiciatur:

℞. Mercurialis, betæ, ſaluiæ, hyſſopi, origani, betonicæ an. M. j. *fl. chamæmeli, ſummit. centaur. minor. an.* M. ſ. *ſem. rutæ, fænicul. an.* ʒ. j. *agaric. alb.* ʒ. ij. Coqu. in aqu. ſ.

Colaturæ ℞. ℔. j. In qua diſſoluantur *Electuar. Hier. cum Agaric. Benedict. laxat. an.* ʒ. vj. *ol. chamæmel. hilior. alb. rutæ, moll. roſ. col. an.* ℥. j. *ſalis* ʒ. ß. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Rad. brion.* ʒ. vj. *fol. ſaluiæ, ruæ arthet. centaur. min. Mercurial. an.* M. j. *fl. primul. ver. origani Cret. rutæ an.* P. ß. *ſtœchad. Arab.* p. j. *ſem. ſiler. mont.* ʒ. j ß. *carthami in ſet. lig.* ℥. ß. *colocinth. in p. l.* ʒ. j. F. decoctio in ſ. q. aquæ.

Colaturæ ℞. ℔. j. In qua diſſolu. *Elect. diaphænic.* ℥. ß. *hieræ diacolocynth.* ʒ. iij. *ol. caſtorei, rutæ an.* ℥. j. *ſal. gemm.* ℈. j. M. pro Enemate. Vel alia Purgantia mitiora in eundem finem vſurpanda, vt Pilulæ Aſſaireth & Alœphangin.

Vt: ℞. *Pilul. Aſſaireth.* ʒ. j. ß. *Alephangin. Agar. troch. an.* ʒ. j. *Maſtich.* ℈. j. *cum Syrup. Stœchad. ſimpl. vel. oxymel. Scillit.* F. Pilulæ mediocres. quarum æger. ʒ. j. capiat per vices.

Inter mitiora iſta & lenientia in hac Paralyſis ſpecie Caſſia locum non habet; cùm nimium humectet: Species Hieræ magis conueniunt. Vtilis eſt hic in Paralyſi & Terebinthina, quæ cum aliis Electuariis & pulueribus purgantibus conuenientibus in formam Boli formari & ʒ. j. vel ʒ. ij. pondere exhiberi poteſt.

In forma liquida exhibendi Terebinthinam modum ex Lemnio Inſtitut. *lib.* 5. *part.* 1. *ſect.* 1. *c.* 11. propoſuimus.

Si ventriculus Pituita repletus ſit, commodum etiam eſt vomitum ciere in iis, qui ad eum apti ſunt. *Vomitoria.*

Vomitorium ergo tale parari poteſt.

℞. Raphani in talcolas inciſi, ℥. j. ß. *ſem. raphani, atriplicis, rad. Aſari an.* ʒ. ij. *Agar.* ʒ. j. *flor. geniſt.* p. j. Coqu. in hydromel.

Colaturæ ℞. ℥. iiij. v. vel vj. *Oxymel. ſimpl.* ℥. ß.

In fortioribus ſucci Nicotianæ depurati ℥. ß. addi poteſt.

Chymicis ſua ſunt vomitoria è floribꝰ Antimonij, Croco Metall. Vitriol albo, Sale Vitrioli, Mercurio, de quibus alibi.

Poſtea ad Præparationem & Euacuationem humoris pituitoſi accedendum, & vtraque aliquoties repetēda. Si tamen ſtatim in principio vocetur Medicus, non incommodum eſt, imò neceſſarium videtur, vt Medicus ſtatim ad fortiora purgantia, qualia poſtea proponentur, accedat, dum materia adhuc in motu eſt, antequam neruis ſeſe penitius inſinuet, iiſque impingatur: Vbi verò malum iam confirmatum eſt, & materia neruis impacta; prius attenuanda & præparanda, poſtea euacuanda eſt. *Præparantia.*

Pituitam hîc præparantia omnia ſint calida, ſicca, attenuantia, ſimúlque cerebro & neruis amica, qualia ſuprà *part.* 1. *cap.* 2. *&* 10. recenſuimus, quæ hîc omnia repetere opus non eſt. Pauca ſaltem compoſita addemus.

Vt: ℞. *Syr. ſtœchad. de betonica, de*

hyſſopo mellis antheſat. an. ℥. j. *Aq. lauendul. ſaluiæ, roriſmarini hyſſopi an.* ℥. ij. *cynamomi* ʒ. ij. F. Potio pro tribus doſibus, cui aliquid oxymel ſimpl. vel ſcillit. addi poteſt.

Etſi enim acetum ſit neruis inimicum; tamen, vt Hercul. Saxon. hac de re loquitur, neruis inimicum non eſt cum melle, & inimicum eſt neruis exiccatis, non pituita repletis. Veruntamen, quia etiam ipſum oxymel neruos, ſi ſit acrius, vel eius vſus nimius, vellicat, acidorum vſus omnino parcior ſit.

Vel ℞. *Aq. betonic. primulæ veris an.* ℥. iij. *ſaluiæ* ℥. ij. *hyſſop.* ℥. j. *Syr. de hyſſop.* ℥. j. ß. *debeton.* ℥. j. *Eſſentiæ caſtorei* ℈. ß. *Aq. Cinamomi* ʒ. ij. M. pro 4. doſibus, quarum vna mane & veſperi propinetur. Vel fiat hoc Decoctum.

℞. *Rad. Ireos, helenij, acori veri an.* ℥. ß. *ſaluiæ, beton. hyſſop. roriſmar. an.* M. j. *flor. Stœchad. Arab.* M. ß. *ſem. aniſi, fœniculi an.* ʒ. ij. Coqu. in aquæ puræ ℔. iij. ad remanentiam ℔. ij. Colatura dulcoretur *Sacchari vel mell. roſat. aut antheſat.* ℔. ß. & aromatiſ. *puln. Cinamomi* ʒ. j. *zinzib. alb. nucis moſchatæ an.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. atque per manicam Hipp. traiiciantur.

Syrupus de Iua Arthetica. Valde etiam commendatur Syrupus de Iua Arthetica, qui hoc modo conficitur.

℞. *Iuæ* M. ij. *ſaluiæ, maioran. roriſmar. polij, origani, calaminth, mentaſtri, pulegij, hyſſopi, thymi, rutæ ſylueſtr. & domeſtic. betonic. ſ. pill. an.* M. j. *Rad. Acori veri, ariſtoloch. peucedani, valerian. bryon. gentian. dictamni an.* ℥. ß. *fœnic. petroſelin. apij, aſparag. ruſci an.* ℥. j. *ſtœchad. Arabic. ſem. aniſi. fœnicul. liguſtic ameos, carui, ſiler. montan. an.* ʒ. iij. *pad. pyrethri* ℥. ß. *paſſul.* ℥. ij.

Bulliant omnia in iuſta quantitate aquæ ad conſumptionem quartæ partis.

Inde colentur, & cum mell. ſ. q. ſ. a. F. Syrupus, qui aromatiſetur *Puluere nucis moſchatæ, Cinamomi & Cubebarum*: Cuius ℥. j ß. cum aqua idonea ſæpè exhibeatur.

℞. *Mell. roſat. col.* ℥. viij. *Extr. calami arom.* ʒ. j. ß. M. pro Syrupo, de quo mane & veſperi per aliquot dies cochlearia ij. propinentur.

Imprimis hîc vtilis eſt primula Veris, quæ ob magnam in Paralyſi curanda vim herba Paralyſis vulgò appellatur.

Vtilis eſt & Mulſa, in qua Caſtorei aliquid diſſolutum ſit.

Paulus Ægineta, *libr. 3. cap. 18.* & Aetius *Tetrab. 2. ſerm. 2. cap. 28.* Sagapeni, Opoponac. Aſæ fœtidæ exiguam portionem cum mulſa manè ſingulis diebus exhibent.

Et quia morbus eſt diuturnus, ac medicamenta ſæpius iterata facilè nauſeam ac faſtidium pariũt, commodum eſt potui talia miſcere. In hunc ergo vſum fieri poteſt Hydromel ſeu Melicratum, cuius generis eſt, quod Quercetanus à Friderico Electore Palatino communicatum *Pharmacop. cap. 11.* deſcribit.

Vel: ℞. *Mell. opt.* ℔. ß. *aqu. font.* ℔. vj. Deſpumentur. Poſtea adde *Saluiæ, puleg. betonic. hyſſopi an.* M. j. vel Manipul. ß.

Coquantur tam diu, donec herbarum vires Melicratũ attraxerit. Colatura

Colatura calida aromatiſetur *Cinamomi, cortic. citri an. ʒ. j. ß. trium piperum, an. ℈. ß. granor. paradiſi, Cardamomi, galang. an. ℈. j. nuc. moſchat. ℈. ß.* F. Potus Clarus.

Vel: ℞. *Aq.* ℔. xx. *mell.* ℔. j. ß. *rad. acori veri, ſaluiæ, roriſmarini an. m. j. rad. ireos* ℥. ß. Coquantur ad cōſumptionem tertiæ partis, addēdo ſub finem *Cinnamomi, nucis moſchatæ an. ʒ. ij. piperis* ʒ. ß. F. Melicratum.

Loco Mellis & Saccharum vſurpari poteſt.

Vel paretur ſeq. Hydromel digerens:

℞. *Aq. communis* ℔. ij. *mellis opt.* ℥. iij. Decoq. lento igne, donec non amplius ſpument. Decocto adde *fol. ſaluiæ, origan. an. p. j. puleg. ſerpil. an. p. ß. rad. Ireos conciſæ* ʒ. ij. *ſem. aniſi, coriand. an. ʒ. ß. macis, cinamomi an.* ℈. j. Bulliant ad conſumptionem quartæ partis, Colentur, & in 4. doſes diuidantur.

Hydromelitis aromatici deſcriptio etiam exſtat apud Langium *lib. 3. Epiſtol. Medic. Epiſt. 1. cap. 5.* De quibus omnibus & cum cibo & extra cibum ſæpè aliquid bibi poteſt.

Etſi autem vinum, imprimis potens, non conuenit Paralyticis: tamen in aſſuetis id loco vehiculi ad medicamenta ad neruos interius deferenda vtile eſt. Ideo in vino Saluia, Roſmarinus, Hyſſopus, Betonica, herba Paralyſ. Chamæpyr. & huius generis alia macerari poſſunt. Commodius verò eſt, ſi cum muſto hæ plantæ deferueant.

Purgantia.

Purgantia fortiora. Præparata iam per aliquot dies materia, aliquid purgantium admiſcere licet, Agaricū, Mechoachan. fol. ſenæ.

Vt: ℞. *Rad. fænic. pæon. an.* ℥. ß. *ireos, calami aromat. an. ʒ. ij. ſem. fænicul. ʒ. j. ß. baccar. iuniperi, cubebar. an. ʒ. ij. fol. betonic. herb. paralyſ. ſaluiæ, chamæpit. roriſmar. flor. ſtœchad. Arabic. an. p. j. fol. ſen. elect.* ℥. j. ß. *agar. alb.* ℥. ß. *mechoacan. ʒ. ij. zingib. ʒ. j. ß. cinamomi, maſtich. nuc. moſch. an. ʒ. j.* Infundantur in ſ. q. Hydromel.

Colaturæ ℞. ℥. x. *Syrup. Stœchad. ſimpl.* ℥. ij. *de hyſſopo* ℥. j. Dentur manè tribus diebus.

Vel: ℞. *Flor. Calend. exicc.* ℥. iij. *aq. flo. primul. ver. vini alb. generoſ. an.* ℔. ij. Indantur vaſi vitreo benè munito, ac macerentur hor. 24. in B. tepido poſtea exprimantur prælo: Hinc

℞. *Flor. primul. ver. ſic.* ℥. ij. ac macerentur denuo hor. 24. in ſupra ſcripta prima Colatura in B. tepido, exprimantur ſecunda vice fortiter, ac in hac expreſſ. infundantur tertia vice hac *flor. anthos* ℥. j. per horas xxiv. in B. tepido, ac exprimantur prælo.

Tandem ℞. *fol. ſen.* ℥. iiij. *turbith. alb. & gummi. hermodactyl. an.* ℥ j. ß. *cort. lign. ſancti* ℥. j. *cinamomi* an. ℥. ß. *caryophyl. arom. ſem. aniſi* an. ʒ. ij. præparatis rite omnibus affundatur ſpir. Vitriol. rectif. ʒ. ij. ac affundatur præſcripta Colatura, indatur phialæ vitreæ capaci, ac maceretur iterum in B. tepido hor. xxiv. Tandem ignis ſubminiſtretur, vt omnia ebullire incipiant, poſtea exempta exprimantur prælo, add. ſacchar. albiſſ. ℔. j. Deſpumetur album oui, ac coqu. ad Syrup. conſiſtentiam, ſeruetur vſui.

His peractis quieſcendum per aliquot dies, ęgérque interea conuenienti Diæta regendus. Hinc fortiora purgantia vſurpentur, Turbith, Colocynthis, Pilulæ de Agarico, Cochiæ, fœtidæ, Hermodactyl. de Sagapeno, de Opoponace, Elect. Indum: Benedicta laxat. Hieracum Agaric. Hiera Logadij, Hiera Pacchij, atque inter ea mitiora primùm vſurpanda.

Pilulæ de Iua arthetica.

Mirum in modum commendantur Pilulæ de Iua, quarum ſingulis diebus hora vna poſt cœnam (ego mallem manè eas exhibere) ℈. j. ſumat æger.

Parantur autem hoc modo: ℞. *Iuæ, herb. paralyſ. betonicæ, flor. ſtœchad. Arab.* (al. adduntfl. *anthos*) an. ℥. j. ſiccata in vmbra in puluerem redigantur, quibus adde *turbith. elect.* ʒ. j. *agaric. alb.* ʒ. ij. *colocynth.* ʒ. ß. *zingib. ſal. gemm.* an. gr. x. *rhabarb. optim.* ʒ. j. ß. *ſpicæ Indic.* gr. viij. *ſpec. Hieræ, ſimpl. Gal.* ℥. ß. *diagryd.* ʒ. j. Omnia pulueriſata cum ſucco Iuæ recenti in maſſam pilularum redigantur.

Vel: ℞. *Pilul. fœtid. Meſue*, aut quæ fortiores ſunt *Rhaſis* ℈. ij. *de Opoponace* ℈. j. *Caſtor.* gr. v. Cum Syrup. *de Betonic. vel hyſſop.* F. Pilul. xxj. quæ repetātur quoties op⁹ eſt.

Vel: ℞. *Agar. trochiſc.* ʒ. ij. *turbith.* ʒ. j. *ſal. gemmæ. zingib.* an. ℈. j. *caſtor.* ℈. ß. *Hier. diacolocynth.* ʒ. j. F. Miſtura, cuius doſis ʒ. j.

Vel: ℞. *Pilular. fœtid.* ℈. ij. ß. *Agar. troch.* ℈. j. *troc. Alhandal.* gr. ij. *Caſtor.* gr. iij. cum *mell. ſcyllit.* F. Pilulæ num. x.

Nonnulli pilulas, & quidem maiori formâ, ne vis medicamenti cito diſſoluatur, ſub tempus ſomni exhibent. Verùm ſi forte tale medicamentum ſit, cibū corrumpet; ſi lene, nihil præſtabit. Ideóque commodiſſimum fuerit, tales pilulas poſt mediā noctem exhibere.

Quibus pilulæ non arrident, Potiones exhibeantur.

Vt: ℞. *Betonicæ, roriſmar. chamæpit.* an. p. j. *ſem. carthami contuſi, fol. ſenæ elect.* an. ʒ. iij. *hermodact.* ʒ. j. *ſem. aniſi* ℈. iij. F. Decoctio in Hydromelite. In Colatura infundantur *Agarici trochiſ.* ʒ. j. ß. *turbith.* ʒ. ß. *zinzib.* ℈. ij. *cinamomi* ℈. j. Colaturæ ℥. iiij. adde *mell. roſat. ſolut.* ℥. ß. M. Vel Fiat Syrupus talis:

℞. *Rad. Acori veri* ℥. j. *pæon. helenij, imperator.* an. ℥. ß. *chamæpityos* M. ij. *ſaluiæ, beton. hyſſop. primulæ veris* an. M. j. *flor. lauendulæ* ʒ. ß. *ſem. aniſi, fœnic.* an. ʒ. ij. *baccar. lauri, iuniperi* an. ʒ. iij. Coqu in ſ. q. aq. puræ. In Colatura infundantur *fol. ſen. elect.* ℥. iiij. *agaric. albi* ℥. j. *turbith.* ℥. ß. *mechoacan.* ʒ. iij. Iterum ebulliant & colentur. Colatura cum ſ. q. ſacchari coquatur ad Syrupi conſiſtentiam, & aromatizetur *Cinamomi, zingib. galang.* an. ʒ. ij. De quo dentur .ij, vel iij.

Hoc modo ſi diebus aliquot purgantia & præparantia exhibita fuerint, quies à medicamentis per dies aliquot cōcedenda, & poſtea eadem medicamenta ſecunda, tertia, aut pluribus vicibus repetenda, ac ſemper à mitioribus ad fortiora progrediendum. Tempore quietis tamē reuulſiones, per Clyſteres, frictiones, & cucurbitulas inſtitui poſſunt.

Roborantia quoque nonnulla capiti & neruis vtilia vſurpanda, ægérque bona diæta regendus.

Vt: ℞. *Conſeru. primulæ veris*, ʒ. iij. *Mithridat.* ʒ. j. M[illegible]e, Vel cum

Saccharo F. Bolus, qui poſt purgationem ſeq. die manè horis 4. vel 5. ante prandium ſumatur.

Vel: ℞. *Theriac.* ℈. ij. *aur. Alex.* ℈. j. *conſ. fl. lauend.* ʒ. ij. *eſſentiæ Caſtor.* g̃. v. *ſal. chamæpit.* g̃. vij. *eſſentiæ ſaluiæ* ℈. ß. Cum ſacch. q. ſ. F. Bolus, poſt cœnam degluticndus.

Vel: ℞. *Mithridat.* ʒ. ß. *conſ. anacard.* ℈. ß. *cōſ. fl. ſalu.* ʒ. ij. *ſpir. primu. ver.* gutt. v. *Ol. deſtill. ſalu.* gutt. ij. *extr. caſtor.* g̃. iij. Cū *ſacch.* F. Bolus.

Purgatione vniuerſali peracta, ſi caput & cerebrum ſint primariò affecta, materiámque ſuppeditēt, vel pars materiæ ibi hæreat, particulares eius euacuationes inſtituantur, per Errhina, Apophlegmatiſmos, Gargariſmos, de quibus ſupra *part.* 1. *cap.* 10. dictum.

Habent & ſuū hic locum ptarmica, vt & maſticatoria. Præparari etiam poſſunt tales hypoglottides, quæ manè ieiuno ventriculo, vt & horis pomeridianis in ore detineantur:

℞. *Pulu. nuc. moſch.* ʒ. j. ß. *ſem. naſturt. pœon. an.* ℈. ij. *rad. pyrethri* ℈. j. *caſtorei* ʒ. ß. *moſchi* g̃. ij. Cum *ſucco ſaluiæ.* F. Trōchiſci lupinis ſimiles.

Vel ℞. *Rad. acori veri* ʒ. j. *pyrethr.* ℈. ij. *zingiber. pœoniæ, caryophyll. nuc. moſchat. an.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. Cum *infuſ. gum. tragac. in aq. lauend. & ſalu. facta addita ſacchari q. ſ.* F. Trochiſci, quantitate lupinorum, quorum vnus, præſertim tēpore decubitus, in ore teneatur.

Apophlegmatiſmus talis parari poteſt:

℞. *Rad. pyrethr.* ʒ. j. ß. *calami arom.* ʒ. j. *ireos* ʒ. ß. *granor. iuniperi* ʒ. j. *fol. ſalu. maioran. an.* P. j. *roriſmar. meliſſ. an.* P. ß. *cubebar.* ʒ. ß. F. decoctio in ſ. q. aquæ puræ ad tertias.

Colat. ℞. ℥. vij. in quibus diſſolu. *Extr. ſem. coriandr.* ʒ. ß. *eſſentiæ ſalu.* ʒ. ij. *ſal. lauendā.* ʒ. ß. *ſyr. de ſtœchad.* ℥. j. ß. Miſc. pro apophlegmatiſmo, de quo calefacto cochlear vnum atque alterum per horæ quadrantem in ore detineatur.

Si caput ab affectu liberum ſit, euacuationibus hiſce præmiſſis corroborantia neruos vſurpentur, de quibus poſtea.

Si iterata aliquoties materiæ præparatione & euacuatione, morbus tamen cōtumaciter perſiſtat, ſudores prouocandi decocto ligni Guaiaci, Sarſæparill. Chinæ, vel ligni ſaſſafras; ſeorſim ſingulorū vno ſumpto vel pluribus admiſtis. Et ſub finē decoctionis addantur, ſi libet, fol. Primul. veris, ſaluiæ, roriſmarini, cinamomū, nux moſchata. De quo decocto manè bibat æger ℥. vj. vel vii. & in lecto hora vna atq; altera ſudet. Decocto dilutiore ſecūdo potus loco in menſa vti poterit. Atque iſtiuſmodi medicamenti genus aliquot ſeptimanis continuandum.

℞. *Ligni Guaiaci* ℥. viii. *corticis eiuſdē, Rad. helen. pœon. iridis, cortic. citri ſiccorum an.* j. *aqu. puræ* ℔. x. Infunde hor. xxiiii. in loco calido, poſtea coquantur. Colat. dulcoretur Saccharo, & condiatur ſpec. Diagalang. vel Diacinamomi ʒ. i. Capiat æger manè & poſt meridiem ℥. vi. ac manè ſudet.

Loco decocti interdum deſtillatum parari poteſt: Exēpli loco ſit ſequens liquor antiparalyticus.

℞. *Limatur. ligni Guaiaci* ℥. iiij. *cort. ligni eiuſd.* ℥. j. *rad. ſarſæparill.* ℥. j. ß. *chinæ* ℥. j. *lign. ſaſſafr.* ʒ. vj. *ligni aloes, galāgæ an.* ʒ. j. ß. *rad. ſcorzon. hermodactyl. pœon. fœnic. an.* ʒ. ij.

ß. *ſem. pæon.* ʒ.ij. F. Infuſio per 24. hor. in loco calido, *in aq. communis* ℔.vij. *vini Rhen.* ℔. iij. poſtea add. *Fol. betonic. ruæ arthet. ſalu. an.* p. iij. *flor. Tiliæ, primulæ ver. ſtæchad. Arab. roriſmar. an.* p. ij. *lauendulæ* p. j. *chamæm. Rom.* 3. *cordial. an.* p. j. *Theriac.* ʒ. ij. ß. *mithridat.* ʒ. iij. *ſem. & cort. citri nu.* ʒ. ij. ß. *rad. polypod.* ℥. ß. *cinamomi* ʒ. vj. F. ſ. a. diſtillatio in M. B. pro ℔. ij. ß. Liquori diſtillato add. *Manus Chriſti c. ol. cinamomi, c. ol. ſuccini. a.* ℥. j. *Conf. diacymini c. ol. cymini* ℥. vj. Miſc. De hoc diſtillato manè & veſperi ℥. iij. vel iiij. propinētur.

Pro potu ordinario hoc vti poterit: ℞. *Rad. chinæ* ℥. iij. *Aq. fontan.* ℔. x. Coqu. ad partis quartæ conſumptionem.

Colatura dulcoretur Saccharo & condiatur Cynamomo.

Multum quoque tribuitur aquæ vel decocto Roriſmarini, ſi illius ℥. iij. quotidie ſumantur cum g̃. iij. Rad. Pyrethr. vel Caſtorei. Vbi decoctum hoc vel diſtillatum ſemel abſumptum eſt, iniiciatur Clyſter, vel purgantia ſupra propoſita repetantur. Atque ita per vices decoctum ſudoriferum & purgantia diebus xj. continuētur, ſi tēpus, ætas & vires id pe. mittāt.

Neruos roborantia. Tandem quæ frigidos humores in Neruis abſumunt, eoſque calefaciunt, ſpiritum & calorem ad eos attrahunt, eoſdemque roborant, cum internè tum externè vſurpanda. Qualia ſunt pleraque, quæ ſupra *part.* 1. *cap.* 2. 3. & 10. ſunt propoſita.

Ideoque vſurpanda Melicrata antea deſcripta.

Aqua deſtillata. Aqua deſtillata, *Roriſmar. Salu. Lauendul. Primul. veris, Chamæpit. Betonic. & compoſitæ Apoplecticæ & Paralyticæ.*

Conſerua. Conſeru. *Primul. veris, Chamæpit. Beton. Salu. Anthos, Lauēd. Stæchad.*

Condita & ſpecies aromatica. Radic. Condit. *Acori, Heleny, Ireos, Galang. Pyrethr.* Nux *Moſchat. condita, Diacorum Meſue.*

Spec. *Aromat. Caryophyll. Diambra, Diagolang. diamoſch. dulc.*

Antidoti. Valde commendatur etiam Magiſterium Perlarum. Prodeſt & Theriaca antiqua vel Mithridat. quæ ʒ. j. pondere exhibeantur cū Conſeru. vel aqua appropriata, vel mulſa. Efficacior eſt Aurea Alexādrina & Confect. Anacard.

Vel ℞. *Aq. betonic. ſalu. primul. veris an.* ℥. ij. *antepilept. Langij* ℥. ß. *extr. calami arom. galang. an.* g̃. vij. *ſalu. tormentill. an.* g̃. v. *cinamomi* g̃. iiij. *aq. cinamomi* ʒ. ij. *ſyr. de ſtæchad.* ℥. j. Miſc. F. potio pro 3. doſibus.

Alia ℞. *Conſeru. chamædr. chamæpit. an.* ℥. ß. *ſalu. primul. ver. an.* ʒ. iij, *aqu. betonic. chamædr. an.* ℥. iij. *flor. tiliæ, pæon. an.* ℥. j. ß. M. & agitentur fortiter in mortario marmoreo, poſt leniter bulliant, exprimantur & colentur. In Colat. diſſolu. *extr. granor iuniperi* ℈. j. *betonic. galang. calami arom. an.* ℈. ß. *ſal. betonic. abſinth. an.* ℈. j. *aq. cinamomi* ʒ. ij. *brodij rad. enulæ cond.* ʒ. vj. *ſyr. de cinamomo* ʒ. iij. M. F. potio pro 3. doſibus.

Vel ℞. *Conſeru. ſaluiæ, anthos, primul. veris chamæpit. lauendul. an.* ℥. j. *calami Aromatici conditi* ʒ. vj. *ſpec. diambr. diamoſch. dulcis an.* ʒ. ß. *mithridat.* ʒ. j. *pul. nucis moſch.* ℈. ij, *cubebar.* ℈. j. *Cū ſyrupo ſtæchados ſimpl.*

Electuaria. F. Electuarium, de quo quantitate nucis iuglandis quotidie, vel alternis diebus 4. horis ante prandium, & tantundem duabus horis ante cœnā & veſperi æger ſumat.

℞. Conſ. fl. primul. ver. ℥. j. ß. *ſalu. roriſmar. an* ℥. ß. *nuc. moſchat. cond. rad. enulæ cond. an.* ʒ. iij. *ſpec. diambr. diamoſch. d. an.* ʒ. ß. *extr. viſci q.* ℈. j. *galangæ* ℈. ß. *margarit. præparat.* ℈. j. *corall. rubr. præparat.* ʒ. ß. *mithrid.* ʒ. j. *eſſentiæ caſtor.* ʒ. ß. Cum *ſyr. brodij nuc. moſch.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Flor. lauendul.* ℥. j. ß. Incidantur minutim, & addantur: *ſacchari* ℥. vj. *puln. carophyll. cinamomi, macis an.* ℥. ß.

Stent in vaſe clauſo in Sole aliquot diebus, & nonnunquam agitentur.

Vel ℞. *Conſeru. flor. lilij conuall. primul. veris flor. ſaluiæ an.* ℥. ij. *mithridat. optimi antiqui* ℥. j. *cerebri leporis aſsi & exiccati* ʒ. j. *ſem. pæon. baccar. iuniperi an.* ℈. ij. Cum *ſyrup. ſtœchad.* F. Electuarium, de quo ſumat. æger ſingulis diebus ℥. ß.

Cerebrũ leporis. Cerebrum quoque Leporis laudatur, quod peculiari proprietate in hoc morbo proſit. Vnde commendatur hoc Electuarium.

℞. Cerebri leporis recentis aſsi vel in fictili frixi, ſucci ſaluiæ an. ℔. ß. *chamæpityos, betonic. an.* ℥. iij. *cinamomi, caryophyll. piper. nigri an.* ʒ. j. *therebinth. aqu. chamæpyt. lotæ* ℥. iij. *ſacchar. diſſolut. in aqu. iuæ, vel mellis* q. ſ. F. Electuarium, de quo manè horis iij. ante cibum ſumantur ℥. ß. vel ʒ. vj.

Pulueres. Pulueres quoque varij parari poſſunt, qui in aqua appropriata vel cum pane vino aut mulſa madido ſumuntur, vel cum ſaccaro in rotulas aut morſulos formantur.

Vt: ℞. *Nuc moſchat.* ℥. ß. *Radic. pyrethri* ʒ. j. *flor. lauendul.* ʒ. ij. *anthos, ſaluiæ an.* ʒ. ß. *cinamomi, caryophyll.* ʒ. j. *galang. cubebar. cardamom. an.* ʒ. ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Fol. meliſſ. primul. veris, iuæ arthet. an.* ʒ. j. ß. *cubebar. nuc. moſchat. ſem. aniſi an.* ʒ. j. *coriand. præparati, cinamomi, caryophyll. cardamomi an.* ʒ. j. *viſci q. ſem. pæon. an.* ʒ. ß. *ſacch. ad pondus omnium.* F. puluis.

Efficaciſſima ſunt olea deſtillata, vt & extracta, quæ vel cum conſeruis, miſceantur, vel Saccharo excepta in tabulas vel morſulos concinnentur. *Morſuli & Rotulæ.*

Vt: ℞. *Extract. calam. aromat.* ℈. j. *Ol. deſtillat. nucis moſchat. ſalu. Roriſmar. cinamomi an.* gr. vj *caryoph.* gr. ij. *Spec. diambr.* ʒ. ß. *ſacch. in aqua lauendulæ diſſoluti* ℥. iij. vel. iv. F. Morſuli.

Vel: ℞. *Spec. diamoſch. d.* ʒ. j. ß. *diambr.* ℈. ij *diamarg. cal.* ʒ. ß. *raſur. viſci q. vngulæ alcis an.* ℈. j. *fragm. lap. 5. pretioſor. an.* ℈. ß. *extr. galangæ, ireos, pæon. an.* gr. viij. *cardamom.* gr. xv. *Ol deſtill. nuc. moſch.* gutt. vij. *ſacch. q. ſ. in aq. lil. conuall. diſſol.* F. Morſuli.

Vel: ℞. *Spec. diambr.* ʒ. j. *Ol. deſtillati ſaluiæ, nucis moſchat. caryophill. an.* gutt. iv. *ſacch. in aqu. roriſmar. diſſolut.* ℥. ij. F. Rotulæ.

Vel: ℞. *Ol. deſtillati ſaluiæ, nucis moſchat. cinamomi, caryophyll. an.* gutt. iv. *ſacchar. in aqua Iuæ diſſoluti* ℥. ij *vel* ij. ß. F. Rotulæ.

Vel: ℞. *Sacchari* ℔. ß. *decoq. in aqu. fl. lauend. & lilior. conuall.* ℥. iv. *ad perfectam coctionem; add. Ol. ſuccini rectiſ.* gutt. xv. *cinamomi* gutt. ix. *eſſent. ſaluiæ* ʒ. j. F. Rotulæ.

Aquæ Apoplecticæ & Paralyticæ paſſim extant apud Langium *Aqu. Paralyticæ.*

lib.3.epiſt.1. cap.1. Vidum Vidium, Heurnium, Hercul. Saxon. & alios, quos conſulere licet.

Tinctura. Poteſt & talis ſine diſtillatione (Tincturam vel Eſſentiam hodiè appellant) parari.

℞. *Primul. veris, ſaluiæ an.* M. j. *flor. Lilij conuall. ſtœchad. Arab. lauend. anthos. an.* M. ß. *cariophyll. nuc. moſch. galang. cinamomi, cubebar. granor. Paradiſi, lign. aloes an.* ʒ. iij. *rad. acori veri, ireos, pœon. an.* ℥. ß. *ſem. fœnic. aniſi ſiler. montani, pœon. an.* ʒ. j. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ʒ. ij.

Affundantur *ſpiritus vini optimè rectificati* tantum, vt ad manus latitudinem vel plus etiam emineat. Stent in infuſione per dies aliquot in vitro clauſo & ſingulis diebus agitentur. Poſtea ſpiritus vini, qui vim ſpecierum imbibit, per inclinationem effundatur. Doſis eſt ℥. ß. vel ſolus, vel cum aqua aliqua conuenienti.

Alia aqua contra Paralyſim.

℞. *Rorismar. lauend. an.* ʒ. iij. *ſalu. ſem. ſinapi an.* ℥. j. *cardamomi, galangæ, cubebar. cinamomi an.* ℥. ß. *macis, croci Orient. Viſci q. an.* ℥. j. *caſtor. opt. aureæ Alexand. mithridat. an.* ʒ. ß. Macerentur in loco cal. per d. 8. in *vini ſublim. opt.* ℔. ij.

Poſtea ℞. *aq. ſalu. roriſmar. lauend. fl. til. lil. conuall. an.* ℥. ij. Miſ. & ſ. a. deſtillentur.

Alia.

℞. *ſpec. diambr.* ℥. ij. ß. *diarhod. abb. diamoſch. an.* ʒ. ij. *ſpir. vini opt. q. ſ.* F. ſ. a. diſtillatum.

Aqua ſaluiæ compoſita.

℞. *Fol. ſalu. hortenſ. virid.* ℥. vij. *nucis moſchat. caryophill. zingiber. albi, cubebar. gran. Paradiſ. cinnamomi an.* ℥. ß. *baccar. laur.* ʒ. j. *galangæ* ʒ. ij. *ſpic. nard. cort. citri an.* ʒ. j. *camphor.* ʒ. ß. *flor. lauend.* ʒ. ß. *roriſmar.* ℥. j. Infund. omnia, vt decet præparata in *vini opt. veter.* ℔. viij. per d. 3. Poſtea ſ. a. in B. deſtillentur.

Alia Aqua.

℞. *Rad. acori veri, galangæ, angelic. enulæ, cyperi* an. ʒ. vj. *fol. ſalu. min. maj. roriſmar. meliſſ. rutæ an.* M. j. *flor. lauend. ſpicæ, lil. conuall. primulæ veris an.* M. ß. *nuc. moſchat. zedoar. cinnamomi, caryophyll. an.* ʒ. iij. *caſtor.* ʒ. j. ß. *cort. citri* ℥. ß. *ſpec. diamoſch.* ʒ. ij. Gonquaſſata infund. in vino forti, & permiſc. donec pultis inſtar fiat. poſtea extr. liquor.

Aqua articularis.

℞. *Iuæ arthet.* ℔. j. *rad. pentaphyll.* ℥. iij. *fol. piloſell.* ℔. ß. Inciſis & contuſis affunde. *Vini Rhen. veteris opt.* ℔. vj. F. ſ. a. deſtillatio per organa vitrea in B. Collectus liquor ſeruetur.

Alia D. Kolreuteri.

℞. *Vermium terreſtr. ablutor. vino veteri* M. ij. ʒ. iij. *caſtorei* ℥. ß. vel ℥. j. His ſuperfund. *vini veteris* ℔. j. Stent infuſa 24. horis; poſtea ſeorſum.

℞. *Meliſſophyll. odor. puleg. an.* M. j. *chamæpyt. agrimon. herb. paralyſ. chamæmeli Romani an.* M. j. ß. *betonic. euphraſ. an.* M. j. *ſaluiæ* M. iiij. *hyperici* M. iij. *flor. ſambuc. verbaſc. an.* M. j. *baccar. lauri* ℥. j. ß. *ſtœchad. Arab. cap.* M. vij. *raſuræ Guaiaci* ℥. ij. *ſaſſafr.* ℥. ß. *cariophyll. nuc moſchat. an* ʒ. ij. *ſchœnanth.* ℈. j. *roſar. rub.* M. ij. *flor. lauend. ſpicæ nard. Betonic. maioran. roriſmar. an.* M. j. *hermodactyl.* ℥. ij. ß. *nucis moſchat.* ʒ. ß. *caryophyll.* ʒ. iij. *baccar.*

Iuniperi M.j. Hiſce quo que conciſis & conquaſſatis ſuperfund. *ſpir. vini puriſſ.* ℔. v.

Stent per triduum ad cineres calidos ſæpius mouēdo. His add. *vini Ren. veter.* ℔. iij. *aq. meliſſ. lauend. beton. hyperic. ſambuc. ſalu. roriſmar.* an. ℥. vj. Poſtea ſimul omnia mixta diſtillentur ſ.a. in B. Deſtillato liquori, ſi placet addi poteſt Moſchi. ℈.ß.

Aqua arthetica D. Brambachij.

℞. *baccar. Iuniperi* ℔.ij. *lauri.* ℔. j. *flor. lauend. fol. puleg. cum ſummit.* an. ℥. xvij. *menth. criſp. calaminth.* an. ℔. j.

Poſtea ℞. *rad. oſtrut. zedoar. macis, cinamomi an.* ℥. j. *cariophyll. cardamomi an* ℥. ß. *flor. anthos* M. j. *vrtic. min. c. ſem.* M. j. *ſalu. minoris* M. *ij.*

Omnibus contuſis ac minutim inciſis affund. *vini opt. ardent. q. ſ.* atque bene cooperi.

Deinde ſepeliatur vas bene concluſum & obſtructum in cella in loco & terra frigida, ſtent in infuſ. per menſem, deinde deſtillentur.

Topica. Tandem ad Topica accedendum, quæ cùm parti reſolutæ ad calorem & ſpiritus reuocandos, tum imprimis loco, vbi cauſſa mali hæret, applicanda ad humorum exſiccationē & diſcuſſionem.

Frictiones. Pars ergo affecta pannis calentibus quotidiè fricetur, ſed leniter, ne quod de naturali calore & ſpiritibus attractum eſt, iterum diſſipetur.

Cucurbitulæ. Cucurbitulæ etiam applicentur, quas valde commendat Auicennas poſt corporis expurgationem, ſi abſque ſcarificatione capitibus muſculorum partis affectæ applicentur, præcipuè eo fine, vt ſpiritus ad partem torpentem attrahatur. Qua de cauſſa cucurbitulæ anguſtiores eſſe debent, & cum multa flamma applicari, ſed non diu affixæ manere, ne quod attractum eſt, diſſipetur. Et vt id, quod attractum eſt, ibi conſeruetur & non ſtatim diſſipetur, Emplaſtrum ex pice & Reſina Pini ſtatim imponi poteſt. Quin tamen aliquid materiæ morbificæ neruis inhærens hoc modo extrahi & loco moueri poſſit, impoſſibile non videtur.

Rubificantia. Vel membrum ſtupidum & reſolutum vrticis viridibus leniter percutiatur, aut ipſi ſinapiſmi & Rubificantia imponantur, donec pars rubeſcere incipiat. Et ſi materia à cerebro deſcendat, & in ſpinali medulla hæreat, etiam ſcapulis & brachiis interdum adhiberi debēt, vt materia à cerebro & principio ſpinalis medullæ ad exteriora trahatur, & euocetur.

Poſtea & progreſſu temporis (Auicennas poſt trigeſimum diem iis vtitur) ſpinæ dorſi quoque ea applicare vtile eſt, vt reliquiæ materiæ extrahantur, & ſpiritus ac ſanguis ad partem affectam reuocetur. Rubificantia tamen tam diu non ſunt in loco affecto relinquenda, vt veſicas in cute excitent (tum enim ſpiritus & ſanguis ad partem affectam non reuocaretur, ſed diſſiparetur) ſed tam diu ſolum Sinapiſmi & Dropaces relinquendi, donec pars rubicunda digito preſſa non albeſcat, ſed rubicunda permaneat.

Olea & vnguenta. Poſtea inunctiones fiant Oleis & Vnguentis conuenientibus,

cuiuſmodi ſunt. *Ol. chamæmel. Lilior. albor. Irin. Hyperici. Sambuci, Rutaceum, Laurinum, coſtinum, de Spica, lumbricor. terreſtr. de Piperibus Vulpinum, de Caſtoreo, Euphorbij, deſtillatũ Iuniperi, Ceræ.* Peculiari ratione præparata *Olea Viperinum, de Ciconia, Anſerinum,* habentur in Practica Leonell. Fauentini *cap. de Paralyſi. & Cati ſeu Felis* apud Foreſtum *lib. 10. obſeru.* 82. Ex Vnguentis commendatur, *Agripæ, Arregon. Martiatum verũque, de Bdellio.* Efficax eſt & ſequens Vnguentum anſerinum.

℞. *Anſerem veterem, expinguem,* ſuffocetur, deplumetur, & exēteretur. Exenterato inde *Ceræ flauæ, butyri ouilli, ſalis communis an.* ℥. ij. *pingued. vulpin.* ℥. iij. *cati ſylueſt.* ℥. ij. ß. *porcinæ* ℥. ij. *humanæ* ℥. j. *medull. crurum aſini, bouis, cerui an.* ℥. j. ß. *pulu. thuris, farinæ, fabar. ſiliginis an.* ℥. ij.

Quibus omnibus repleatur & conſuatur, verúque tranſigatur, & aſſetur, vel ollæ vitreatæ inditus lento igne aſſetur; vbi cauendum ne aduratur. Liquor exſtillans vſui ſeruetur.

Aliud.

℞. *Anſerem deplumatum, euiſceratum, vino albo ablutum,* configatur vndique *Caryophyllo* & infarciatur *folijs ſaluiæ, roriſmarin. ſpicæ* iiſdem addendo *pingued. felis ſylu.* ℥. j. ß. *pul. myrrh. thuris an.* ℥. ß. *Caſtor. Euphorb. an.* ʒ. j. ß. *Lumbricor. in aceto ſuffocator. num.* xxx.

Inſuantur omnia, & torreatur Anſer more vſitato in veru, aceto albo rutaceo ſuppoſito in ſartagine, in quod ichor deſtillet, poſteáque refrigerato liquore innatans axungia colligatur, & ſeruetur in vitro ad hoſce vſus præſtantiſſima. Crato commendat Vnguentum de Sapone, quod ipſe ita parat.

℞. *Sapon. veneti* ℔. ß. *ol. baccar. iuniperi* ℥. j. *pulu. ſem. eruc.* ʒ. vj. M. pro Vnguento.

Vel: ℞. *Ol. laurin. de laterib. nardini, ſinapi expr. an.* ℥. j. ß. gummi ſeqq. in aqua vitæ diſſolutor. *Opoponac. galban. ammoniac. ſagapen. an.* ℥. ß. *Euphorbij* ʒ. ij Miſc. quibus add. *Ol. iuniper. de piperib. ſuccini, ſpicæ diſtill. an.* ʒ. j. *Rad. Elleb. alb. pyrethr. ſinap. an.* ʒ. j. *piperis alb.* ʒ. ß. *ſal. ammoniac.* ℈. ij. *caſtor.* ℈. j. *Ceræ q. ſ. F. l. a.* vnguentum, quo partes læſæ ſpir. vini ante ignem prius fricandæ illinantur. Valent *& pinguedines Humana, Anſerina, Vulpina, Cati, Maximè Cati Sylueſtr. Vrſi, Leonis, Viperarum.*

In Calidis tamen & ſiccis oleis, præcipuè deſtillatis, & imprimis in principio adhibendis, hoc obſeruandum, vt aliquid pinguium addatur, ne materia neruis impacta vel adhærens exſiccetur, indureſcat & quaſi lapideſcat.

Ex his varia pro re nata miſceri poſſunt.

Vt: ℞. *Ol. Chamæmel., lilior. albor. an.* ʒ. vj. *lumbric. terreſtr. vulpinum.* ℥. ß. *Spec. diamoſch. dulc. pulu. chamæpyt. roriſmarin. an.* ʒ. ß. *caſtor.* ℈. j. *Ceræ, pinguedin. vulpis an. q. ſ.* F. Vnguentum.

Vel: ℞. *Gummi ammon. bdellij in ſpir. vini diſſolut. an.* ʒ. ß. *axũg. taxi, anſeris vulpis an.* ℥. iij. *pulu. Ireos* ʒ. j. *fol. rutæ, betonic. herb. paralyſ. an.* ʒ. j. *fl. ſtœchad. Arab. roriſmar. chamæm. melilot. an* p. j. *ſtyrac. calamit. benzoin an.* ʒ. [illegible] *caryoph. thuris, nuc. moſchat. an.* ʒ. j. *ol. vul-*

pin.

pin. caſtor. lumbric. terreſtr. Ceræ an. q. ſ. F. Linimentum.

Vel: ♃. *Ol. Vulpini, laurini, terebinth. de caſtor. an.* ℥. ß. *Vnguenti Aregon. Martiati magni, an.* ʒ. ij. *Galbani, Ammoniac. Bdellij an.* ʒ. j. *Ceræ q. ſ.* F. Linimentum.

Vel: ♃. *Rad. Ireos, calam. aromat. an.* ʒ. j. ß. *galang.* ʒ. j. *fol. Saluiæ, Roriſmar. Iuæ, fl. lauendul. ſtœchad. Arabic. an.* p. j. *ol. vulpin. de caſtor. lumbric. an.* ʒ. ij. *terebinth.* ℥. j. *vini albi fort.* ℥. iiij. Coque ad vini conſumptionem. Colaturæ adde *Spiritus vini* ℥. j. *Sagapen. Bdellij, caſtor. ſtyrac. calamit. benzoin. an.* ℈. j. *nuc. moſch. caryoph. piper. longi, pyrethri an.* ℈. ß. *pingued. taxi* ʒ. ß. *Ceræ q. ſ.* F. Linimentum.

Efficax etiam ad Paralyſin Vnguentum deſcribit Valeriola *lib.* 4. *obſ.* 4. quod huc transferri poteſt.

Efficax eſt & hoc: ♃. *Lumbric. terreſt. ſpiritu vini lotorũ, & in furno exſiccat.* ℔. ß. *pulu. zingiberis, galang. an.* ℥. ß. *ol. lilior. albor. vel coſtini. q. ſ.* F. Vnguentum.

Balſama. Efficaciſſima verò ſunt Balſama Naturalia, tum Artificialia, ſeu olea deſtillata, quæ Balſami nomine veniunt, & apud Euonymum, Hernium *c. de Paralyſi,* & alios deſcripta extant.

Exempli gratia.

Olea deſtillata. ♃. *Terebinth.* ℥. iv. *ol. laurini* ℥. iij. *ſpicæ* ℥. j. ß. *ol. cinamomi, caryoph. nucis moſch. an.* ℥. j. *flor. ſtœch. Arab. euphorb. an.* ℥. ß. *gummi hederæ, thur. myrrh. an.* ℥. j. *caſtor.* ℥. ij. *galban. bdellij, gumm. elemi an.* ℥. iij. *laterum ignitor. & in ol. communi extinctorum* ℔. ß. Deſtillentur ſ. a.

Valde etiam commendatur ſequens Balſamũ, quod Guidoni de Cauliaco attribuitur; quódque Matthiolus loco veri balſami ſubſtituit.

♃. *Fol. Saluiæ, maioran. menth. herb. paralyſ. an.* p. j. *ſpic. nard. croci, carpobalſami, ſang. dracon. thuris, mumiæ, opoponac. bdellij, maſtich. gumm. Arab. ſtyrac. liq. benzoin an.* ʒ. ij. ß. *moſchi* ʒ. ß. *terebinth.* ℥. v.

Omnia puluериſata miſce cum Terebinth. ponantur in alemb. & deſtillentur: primò exit aqua, hinc Oleum, poſtea ſubſiſtentia quædam craſſior, quam Mel appellãt, cuius vſus eſt in hoc & in omnibus frigidis affectibus. Eſt & magna vis ol. deſtillatorum *Saluiæ, Nucis moſchatæ, Lauendulæ, Spicæ, Roriſmar. Succini, de Lateribus, vt & Petrolei, præcipuè albi.*

Vtilis eſt & hæc aqua, qua membra affecta illinantur & fricentur: *Aqua deſtillata.* Licet eiuſdẽ etiam ℥. ß. cum aqu. Saluiæ vel alterius conuenientis ℥. iij. manè exhibere.

♃. *flor. lauendul. ſpic. noſtræ, ſtœchad. Arab. ſaluiæ, roriſmar. an.* M. ß. *maioran. iuæ, primul. veris an.* M. j. *rad. Ariſtol. rotund. ireos, calami aromat. an.* ℥. j. ß. *nuc. moſch.* ʒ. ij. *caryoph. piper. cubebar. cardamom. an.* ʒ. j. *ſpec. diamoſch. dulc. diambr. an.* ℈. ij. *ſagapen. opopanac. myrrh. caſtor. an.* ʒ. ß. *baccar. iuniperi* M. j.

Inciſa & contuſa infundantur in vini albi ℔. vj. Stent in infuſione diebus 8. poſtea, ſi odoratior expetatur, aliquot grana ambræ vel moſchi tenui linteolo obuoluta roſtro Alẽbici appendãtur. Poſſũt & ſequenti aqua arthetica membra affecta hùmectari & fricari.

♃. *gran. iuniperi, herb. vrt. Rom. an.* M. ij. *ſpic. noſtr.* M. ß. *ſchœnanth.* ʒ. j. *gran. paradiſ. cocco gu. piperis l. an.*

ʒ. j. ß. *caryoph. caſt. myrrh. an.* ʒ. ij. ß. Conciſ. & contuſ. inf. *in ſpir. vini Rhen.* M. ij.

Stent in infuſ. per 3. d. poſtea deſtillantur in M. b.

Alia aqua arthetica, D. Eulenbeck Medici quondã Dreſdenſis.

℞. *fl. lauendul. ſpicæ, betonic. maioran. roriſmar. an.* M. j. *fol. ſambuc. fl. verbaſc. an.* M. ij. *hermodactyl.* ℥. ß. *nuc. moſch.* ʒ. ij. *caryophyll.* ʒ. j. *baccar. iuniperi* M. j. Inciſ. & contuſ. infund. *in vini Rhen.* ℔. v. Stent in infuſ. per 4. d. hinc deſtillentur. Ante nouam inunctionem ſordes, quæ de priori relictæ ſunt, abluantur panno imbuto decocto *fl. Chamæmel. meliloti, Betonic. Maioran. Rutæ, Saluiæ, fol. Lauri Chamæpyt. Hyſſop. rad. Ebuli, Cyclaminis, Ireos, Calami Aromat. Pyrethri.*

Sacculi & fotus. Ex quibus & Sacculi ac fotus parari poſſunt, additis *Caryoph. Nuce moſch. Caſtoreo.*

Vt: ℞. *betonic.* M. j. ß. *maioran. chamædr. chamæpyt. an.* M. j. *calaminth. origani, ſerpilli, marrub. vrtic. an.* M. ß. *fol. laurinum.* v. *fl. ſpicæ, ſtœch. Arab. an.* p. ij. *galangæ, piper. lon.* ʒ. j. ß. *maſtich. ſuccini an.* ʒ. j.

Conciſa & contuſa craſſo modo decoq. pro fomentatione. Alij ſequenti mixtura membra affecta fricant.

℞. *ſpir. vini, ſpir. granor. iuniperi an.* ℥. iv. *pingued. caſtorei* ℥. j. *pulu. ſem. ſinapi* ʒ. j. ß. *rad. ariſtoloch. ſalis communis an.* ʒ. ß. M. Si his malum

Emplaſtra & Cerota. non cedat, Emplaſtra & Cerota ſupra ſpinam dorſi imponenda.

Vt: ℞. *Caſtor. Euphorb. Piper. longi & nigri an.* ʒ. j. *Ammoniac. Opopanac. an.* ʒ. vj. *medull. cerui. cruris bubul. an.* ʒ. ij [illegible] ʒ. vj. *Styrac li-quid.* ʒ [illegible] *s. p.* [illegible] ʒ. j. ß. *ol. Nardini, Irini, de lateribus, de terebinth. an.* ℥. ß. *Vini albi veteris q. ſ. ad gummi diſſoluenda.* Bulliãt omnia ad ignem. F. Emplaſtrum. Alij ab inunctione imponunt Emplaſtrum ex ſolo gummi tacamahaca paratum.

Vel: ℞. *Empl. de bacc. lauri; de beton. melilot. an.* ℥. j. *thuris* ℥. ß. *caſtor. euphorb. an.* ʒ. j. *ſem. nigell. naſturt. ſi-n..p. rad. pyreth. ſal. nitri an.* ℥. ß. c. *ol. de laterib.* redigantur in formam Emplaſtri, quod ſuper alutam extenſum applicetur. Vtiles ſunt & ſuffumigationes, quibus inſeruit ſequens puluis.

℞. *Succini, maſtich. myrrhæ an.* ʒ. j. *thuris* ℈. ij. *caryophyll. cinamomi, nuc. moſch. macis an.* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. ß. pulueriſata irrorentur *ſpir. vini*, exiccentur poſtea, & iterum irrorentur quinquies, ac exiccentur, & F. puluis, qui iniiciatur prunis, vt fumus excitetur, quo calefiat linteum, eóq; ſubinde membra paralytica fricentur & foueantur.

Sudores quoque in parte affecta prouocare vtile fuerit, quod fiet per euaporationes è decocto herbarum prædictarum & radicum facto in aqua, aut potius vino ita parato, vt halitus calentes partem affectam attingant; aut decoctum ex herbis dictis calens in vas aliquod infundatur, in quo æger ieiunus ita ſedeat contectus, ne aquam attingat, ſed vapores ſaltem excipiat, vel lateres calentes linteis decocto herbarum dictarum madidis inuoluti parti affectæ imponantur, vt ſudor eliciatur, vel in balneo ſicco, quod ſtufam vulgo appellant, vapor ex decocto herbarum dictarum lapidibus vel ſcoriis calentibus in- Sudorifera.

ſperſo excipiatur. Ad ſudores mouendos valde hîc commendatur decoctum radicum Bardanæ vel Lappæ maioris. Vbi æger ſatis ſudauit, in lectum componatur exhibita Theriacæ, Mithridat. vel Aureæ Alexandr. ʒ. ß. vel ℈. ij. cum aq. conueniente. Non v. ſemel tantum eiuſmodi balneis vtendum, ſed ſæpius, & bis vel ter ſingulis ſeptimanis.

Autumnali quoque tempore vinaceis ex vuis maturis efferueſcentibus membra manè per horam vnam vel longius ſpaciũ immergere, & poſtea oleo vel vnguento aliquo conueniente inungere, idque per dies 15. vel plures continuare ſummè vtile fuerit, de quo videatur Donatus ab Alto Mari, *Tractat. de vinaceorum facultate & vſu.* Idem faciunt feces Vini, ſi in illis calefactis partes reſolutæ quotidiè bis foueantur. Membra reſoluta tegantur pellibus vulpinis, leporinis, Canis, Cati ſylueſtris, plumis Anſerum, Columbarum, Auicularum ſylueſtrium.

Thermæ. Si his omnibus nihil vel parùm efficitur, ad Thermas deueniendum erit, præſertim verno tempore, præmiſſis vniuerſalibus & particularibus corporis euacuationibus. Eſt autem hîc opus delectu Thermarum, ſuntque vtiles Sulphureæ, Bituminoſæ & Nitroſæ non multi aluminis participes, quales ſunt Teplizenſes in Bohemia, quæ & potu ac lotione & ſtillicidio vſurpantur. Suntque aliis regionibus etiam ſuæ, de quibus deſcriptiones Thermarum in ſingulis Regionibus & hiſtoriæ ab iis curatorum conſulendæ.

Balnea artificialia. Si Thermæ naturales deſint, artificiale Balneum tale parari poteſt, ſi aquæ exſiccationis cauſſa Sal, alumen, tartarum vini, ſulphur, permiſceatur, & in eis ferrum vel chalybs ſæpè ignitus extinguatur, & vt appropriatum magis Balneum fiat, & calefaciat, plantæ etiam conuenientes admiſcendæ. Vel tale paretur.

℞. *Fol. betonic. ſaluiæ, maioran. pulegij. roriſmar. hyſſopi, origani, thymi, rutæ, chamæpyt. an.* M. iij. *flor. chamamel. melilot. an.* M. ij. *rad. pyrethri, bryoniæ an.* ℥. ij. *baccar. iuniperi* M. iv. *lauri* M. ij. *ſulph.* ℔. iij. *nitri* ℔. j. Coqu. in aqu. ad Balneum.

Cauteria. Nonnulli & Cauterium apponunt inter primam & ſecundam vertebram, vel alio loco, pro ratione membri affecti, vt humor neruos occupans euacuetur.

An febrem accendere liceat? Nonnulli & febrem accendendam putant ad abſumendum & exſiccandum humorem pituitoſum, adhibita crebrius Theriaca & Confect. Anacardina, aut oleorum calidiorum, vt Formicarum, Euphorbij, circa pulſus tẽporum & brachiorum, ac ſub axillis inunctione. Verum cum accendere febrim facilius ſit, quàm accenſam extinguere, relicto præſidio minus tuto, alia tutiora eligenda.

Chymici, præter magiſterium perlarum, (quod in aq. primulæ veris vel roriſmarini ℈. ß. pondere exhibent) commendant Elixir proprietatis; Ol. Saluiæ, Succini; Magiſter. Smaragdi, Coralliorũ; tincturam Amethyſti, eſſentiam flor. Cheiri.

Extra inungunt (præter olea antea cõmemorata) Ol. lan[illegible]

His peractis quieſcendum per aliquot dies, ægérque interea conuenienti Diæta regendus. Hinc fortiora purgantia vſurpentur, Turbith, Colocynthis, Pilulæ de Agarico, Cochiæ, fœtidæ, Hermodactyl. de Sagapeno, de Opoponace, Elect. Indum: Benedicta laxat. Hieracum Agaric. Hiera Logadij, Hiera Pacchij, atque inter ea mitiora primùm vſurpanda.

Pilulæ de Iua arthetica.

Mirum in modum commendantur Pilulæ de Iua, quarum ſingulis diebus hora vna poſt cœnam (ego mallem manè eas exhibere) ℈. j. ſumat æger.

Parantur autem hoc modo: ℞. *Iuæ, herb. paralyſ. betonicæ, flor. ſtœchad. Arab.* (al. addunt *fl. anthos*) an. ℥. j. ſiccata in vmbra in puluerem redigantur, quibus adde *turbith. elect.* ʒ. j. *agaric. alb.* ʒ. ij. *colocynht.* ʒ. ß. *zingib. ſal. gemm.* an. gr. x. *rhabarb. optim.* ʒ. j. ß. *ſpicæ Indic.* gr. viij. *ſpec. Hieræ, ſimpl. Gal.* ℥. ß. *diagryd.* ʒ. j. Omnia puluerifata cum ſucco Iuæ recenti in maſſam pilularum redigantur.

Vel: ℞. *Pilul. fœtid. Meſue*, aut quæ fortiores ſunt *Rhaſis* ℈. ij. *de Opoponace* ℈. j. *Caſtor.* gr. v. Cum Syrup. *de Betonic. vel hyſſop.* F. Pilul. xvj. quæ repetãtur quoties op⁹ eſt.

Vel: ℞. *Agar. trochiſc.* ʒ. ij. *turbith.* ʒ. j. *ſal. gemmæ. zingib.* an. ℈. j. *caſtor.* ℈. ß. *Hier. diacolocynth.* ʒ. j. F. Miſtura, cuius doſis ʒ. j.

Vel: ℞. *Pilular. fœtid.* ℈. ij. ß. *Agar. troch.* ℈. j. *troc. Alhandal.* gr. ij. *Caſtor.* gr. iiij. cum *mell. ſcyllit.* F. Pilulæ num. x.

Nonnulli pilulas, & quidem maiori formâ, ne vis medicamenti citò diſſoluatur, ſub tempus ſomni exhibent. Verùm ſi forte tale medicamentum ſit, cibũ corrumpet; ſi lene, nihil præſtabit. Ideóque commodiſſimum fuerit, tales pilulas poſt mediã noctem exhibere.

Quibus pilulæ non arrident, Potiones exhibeantur.

Vt: ℞. *Betonicæ, roriſmar. chamæpit.* an. p. j. *ſem. carthami contuſi, ſol. ſenæ elect.* an. ʒ. iij. *hermodact.* ʒ. j. *ſem. aniſi* ℈. iiij. F. Decoctio in Hydromelite. In Colatura infundantur *Agarici trochiſ.* ʒ. j. ß. *turbith.* ʒ. ß. *zinzib.* ℈. ij. *cinamomi* ℈. j. Colaturæ ℥. iiij. adde *mell. roſat. ſolut.* ℥. ß. M. Vel Fiat Syrupus talis:

℞. *Rad. Acori veri* ℥. j. *pæon. helenij, imperator.* an. ℥. ß. *chamæpityos* M. ij. *ſaluiæ, beton. hyſſop. primulæ veris* an. M. j. *flor. lauendulæ* ʒ. ß. *ſem. aniſi, fœnic.* an. ʒ. ij. *baccar. lauri, iuniperi* an. ʒ. iij. Coqu in ſ. q. aq. putæ. In Colatura infundantur *fol. ſen. elect.* ℥. iiij. *agaric. albi* ℥. j. *turbith.* ℥. ß. *mechoacan.* ʒ. iij. Iterum ebulliant & colentur. Colatura cum ſ. q. ſacchari coquatur ad Syrupi conſiſtentiam, & aromatizetur *Cinamomi, zingib. galang.* an. ʒ. ij. De quo dentur ℥. ij. vel iij.

Hoc modo ſi diebus aliquot purgantia & præparantia exhibita fuerint, quies à medicamentis per dies aliquot cõcedenda, & poſtea eadem medicamenta ſecunda, tertia, aut pluribus vicibus repetenda, ac ſemper à mitioribus ad fortiora progrediendum. Tempore quietis tamẽ reuulſiones, per Clyſteres, frictiones, & cucurbitulas inſtitui poſſunt.

Roborantia quoque nonnulla capiti & neruis vtilia vſurpanda, ægérque bona diæta regendus.

Vt: ℞. *Conſeru. primulæ veris*, ʒ. iij. *Mithridat.* ʒ. j. Miſce, Vel cum

Saccharo F. Bolus, qui poſt purgationem ſeq. die manè horis 4. vel 5. ante prandium ſumatur.

Vel: ℞. *Theriac.* ℈. ij. *aur. Alex.* ℈. j. *conſ. fl. lauend.* ʒ. ij. *eſſentiæ Caſtor.* g̃. v. *ſal. chamæpit.* g̃. vij. *eſſentiæ saluiæ* ℈. ß. Cum ſacch. q. ſ. F. Bolus, poſt cœnam deglutiendus.

Vel: ℞. *Mithridat.* ʒ. ß. *conf. anacard.* ℈. ß. *cõſ. fl. ſalu.* ʒ. ij. *ſpir. primu. ver.* gutt. v. *Ol. deſtill. ſalu.* gutt. ij. *extr. caſtor.* g̃. iij. Cũ *ſacch.* F. Bolus.

Purgatione vniuerſali peracta, ſi caput & cerebrum ſint primariò affecta, materiámque ſuppeditẽt, vel pars materiæ ibi hæreat, particulares eius euacuationes inſtituantur, per Errhina, Apophlegmatiſmos, Gargariſmos, de quibus ſupra *part.* 1. *cap.* 10. dictum.

Habent & ſuũ hic locum ptarmica, vt & maſticatoria. Præparari etiam poſſunt tales hypoglottides, quæ manè ieiuno ventriculo, vt & horis pomeridianis in ore detineantur:

℞. *Pulu. nuc. moſch.* ʒ. j. ß. *ſem. naſturt. pæon. an.* ℈. ij. *rad. pyrethri* ℈. j. *caſtorei* ʒ. ß. *moſchi* g̃. ij. Cum *ſucco ſaluiæ.* F. Trochiſci lupinis ſimiles.

Vel ℞. *Rad. acori veri* ʒ. j. *pyrethr.* ℈. ij. *zingiber. pæoniæ, caryophyll. nuc. moſchat. an.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. Cum *infuſ. gum. tragac. in aq. lauend. & ſalu. facta addita ſacchari q. ſ.* F. Trochiſci, quantitate lupinorum, quorum vnus, præſertim tẽpore decubitus, in ore teneatur.

Apophlegmatiſmus talis parari poteſt:

℞. *Rad. pyrethr.* ʒ. j. ß. *calami arom.* ʒ. j. *ireos* ʒ. ß. *granor. iuniperi* ʒ. j. *fol. ſalu. maioran. an.* P. j. *roriſmar. meliſſ. an.* P. ß. *cubebar.* ʒ. ß. F. decoctio in ſ. q. aquæ puræ ad tertias. Colat. ℞. ℥. vij. in quibus diſſolu. *Extr. ſem. coriandr.* ʒ. ß. *eſſentiæ ſalu.* ʒ. ij. *ſal. lauendã.* ʒ. ß. *ſyr. de ſtœchad.* ℥. j. ß. Miſc. pro apophlegmatiſmo, de quo calefacto cochlear vnum atque alterum per horæ quadrantem in ore detineatur.

Si caput ab affectu liberum ſit, euacuationibus hiſce præmiſſis corroborantia neruos vſurpentur, de quibus poſtea.

Si iterata aliquoties materiæ præparatione & euacuatione, morbus tamen cõtumaciter perſiſtat, ſudores prouocandi decocto ligni Guaiaci, Sarſæparill. Chinæ, vel ligni ſaſſafras; ſeorſim ſingulorũ vno ſumpto vel pluribus admiſtis. Et ſub finẽ decoctionis addantur, ſi libet, fol. Primul. veris, ſaluiæ, roriſmarini, cinamomũ, *nux* moſchata. De quo decocto manè bibat æger ℥. vj. vel vii. & in lecto hora vna atq; altera ſudet. Decocto dilutiore ſecũdo potus loco in menſa vti poterit. Atque iſtiuſmodi medicamenti genus aliquot ſeptimanis continuandum.

℞. *Ligni Guaiaci* ℥. viii. *corticis eiuſdẽ, Rad. helen. pæon. iridis, cortic. citri ſiccorum an.* j. *aqu. puræ* ℔. x. Infunde hor. xxiiii. in loco calido, poſtea coquantur. Colat. dulcoretur Saccharo, & condiatur ſpec. Diagalang. vel Diacinamomi ʒ. i. Capiat æger manè & poſt meridiem ℥. vi. ac manè ſudet.

Loco decocti interdum deſtillatum parari poteſt: Exẽpli loco ſit ſequens liquor antiparalyticus.

℞. *Limatur. ligni Guaiaci* ℥. iiij. *cort. ligni eiuſd.* ℥. j. *rad. ſarſæparill.* ℥. j. ß. *chinæ* ℥. j. *lign. ſaſſafr.* ʒ. vj. *ligni aloes, galãgæ an.* ʒ. j. ß. *rad. ſcorzon. hermodactyl. pæon. fœnic. an.* ʒ. ij.

ß. *ſem. pæon.* ʒ. ij. F. Infuſio per 24. hor. in loco calido, *in aq. communis* ℔. vij. *vini Rhen.* ℔. iij. poſtea add. *Fol. betonic. iuæ arthet. ſalu. an.* p. iij. *flor. Tiliæ, primulæ ver. ſtœchad. Arab. roriſmar. an.* p. ij. *lauendulæ* p. j. *chamæm. Rom.* 3. *cordial. an.* p. j. *Theriac.* ʒ. ij. ß. *mithridat.* ʒ. iij. *ſem. & cort. citri nu.* ʒ. ij. ß. *rad. polypod.* ℥. ß. *cinamomi* ʒ. vj. F. ſ. a. diſtillatio in M. B. pro ℔. ij. ß. Liquori diſtillato add. *Manus Chriſti c. ol. cinamomi, c. ol. ſuccini. a.* ℥. j. *Conſ. diacymini c. ol. cymini* ℥. vj. Miſc. De hoc diſtillato manè & veſperi ℥. iij. vel iiij. propinētur.

Pro potu ordinario hoc vti poterit: ℞. *Rad. chinæ* ℥. iij. *Aq. fontan.* ℔. x. Coqu. ad partis quartæ conſumptionem.

Colatura dulcoretur Sacchаro & condiatur Cynamomo.

Multum quoque tribuitur aqu. vel decocto Roriſmarini, ſi illius ℥. iij. quotidie ſumantur cum g̃. iij. Rad. Pyrethr. vel Caſtorei. Vbi decoctum hoc vel diſtillatum ſemel abſumptum eſt, iniiciatur Clyſter, vel purgantia ſupra propoſita repetantur. Atque ita per vices decoctum ſudoriferum & purgantia diebus xj. continuētur, ſi tēpus, ætas & vires id pe. mittāt.

Neruos roborantia. Tandem quæ frigidos humores in Neruis abſumunt, eoſque calefaciunt, ſpiritum & calorem ad eos attrahunt, eoſdemque roborant, cum internè tum externè vſurpanda. Qualia ſunt pleraque, quæ ſupra *part.* 1. *cap.* 2. 3. & 10. ſunt propoſita.

Ideoque vſurpanda Melicrata antea deſcripta.

Aqua deſtillata. Aqua deſtillata, *Roriſmar. Salu. Lauendul. Primul. veris, Chamæpit. Betonic. & compoſita Apoplectica & Paralytica.*

Conſerua. Conſeru. *Primul. veris, Chamæpit. Beton. Salu. Anthos, Lauēd. Stœchad.*

Condita & ſpecies aromatica. Radic. Condit. *Acori, Helenij, Ireos, Galang. Pyrethr.* Nux *Moſchat. condita, Diacorum Meſue.*

Spec. *Aromat. Caryophyll. Diambra, Diagolang. diamoſch. dulc.*

Antidot. Valde commendatur etiam Magiſterium Perlarum. Prodeſt & Theriaca antiqua vel Mithridat. quæ ʒ. j. pondere exhibeantur cū Conſeru. vel aqua appropriata, vel mulſa. Efficacior eſt Aurea Alexādrina & Confect. Anacard.

Vel ℞. *Aq. betonic. ſalu. primul. veris an.* ℥. ij. *antepilept. Langij* ℥. ß. *extr. calami arom. galang. an.* g̃. vij. *ſalu. tormentill. an.* g̃. v. *cinamomi* g̃. iiij. *aq. cinamomi* ʒ. ij. *ſyr. de ſtœchad.* ℥. j. Miſc. F. potio pro 3. doſibus.

Alia ℞. *Conſeru. chamædr. chamæpit. an.* ℥. ß. *ſalu. primul. ver. an.* ʒ. iij. *aqu. betonic. chamædr. an.* ℥. iij. *flor. tiliæ, pæon. an.* ℥. j. ß. M. & agitentur fortiter in mortario marmoreo, poſt leniter bulliant, exprimantur & colentur. In Colat. diſſolu. *extr. granor iuniperi* ℈. j. *betonic. galang. calami arom. an.* ℈. ß. *ſal. betonic. abſinth. an.* ℈. j. *aq. cinamomi* ʒ. ij. *brodij rad. enulæ cond.* ʒ. vj. *ſyr. de cinamomo* ʒ. iij. M. F. potio pro 3. doſibus.

Vel ℞. *Conſeru. ſaluiæ, anthos, primul. veris chamæpit. lauendul. an.* ℥. j. *calami Aromatici conditi* ʒ. vj. *ſpec. diambr. diamoſch. dulcis an.* ʒ. ß. *mithridat.* ʒ. j. *pul. nucis moſch.* ℈. ij, *cubebar.* ℈. j. *Cū ſyrupo ſtœchados ſimpl.* F. Electuarium, de quo quantitate nucis iuglandis quotidie, vel alternis diebus 4. horis ante prandium, & tantundem duabus horis ante cœnā & veſperi æger ſumat. *Electuaria.*

℞. Conſ. fl. primul. ver. ℥. j. ß. ſalu. roriſmar. an ℥. ß. nuc. moſchat. cond. rad. enulæ cond. an. ʒ. iij. ſpec. diambr. diamoſch. d. an. ʒ. ß. extr. viſci q. ℈. j. galangæ ℈. ß. margarit. præparat. ℈. j. corall. rubr. præparat. ʒ. ß. mithrid. ʒ. j. eſſentiæ caſtor. ʒ. ß. Cum ſyr. brodij nuc. moſch. F. Electuarium.

Vel ℞. Flor. lauendul. ℥. j. ß. Incidantur minutim, & addantur: ſacchari ℥. vj. puln. carophyll. cinamomi, macis an. ℥. ß.

Stent in vaſe clauſo in Sole aliquot diebus, & nonnunquam agitentur.

Vel ℞. Conſeru. flor. lilij conuall. primul. veris flor. ſaluiæ an. ℥. ij. mithridat. optimi antiqui ℥. j. cerebri leporis aſſi & exiccati ʒ. j. ſem. pæon. baccar. iuniperi an. ℈. ij. Cum ſyrup. ſtœchad. F. Electuarium, de quo ſumat æger ſingulis diebus ℥. ß.

Cerebrũ leporis.

Cerebrum quoque Leporis laudatur, quod peculiari proprietate in hoc morbo proſit. Vnde commendatur hoc Electuarium.

℞. Cerebri leporis recentis aſſi vel in fictili frixi, ſucci ſaluiæ an. ℔. ß. chamæpityos, betonic. an. ℥. iij. cinamomi, caryophyll. piper. nigri an. ʒ. j. therebinth. aqu. chamæpyt. lotæ ℥. iij. ſacchar. diſſolut. in aqu. ſua, vel mellis q. ſ. F. Electuarium, de quo manè horis iij. ante cibum ſumantur ℥. ß. vel ʒ. vj.

Pulueres.

Pulueres quoque varij parari poſſunt, qui in aqua appropriata vel cum pane vino aut mulſa madido ſumuntur, vel cum ſaccaro in rotulas aut morſulos formantur.

Vt; ℞. Nuc moſchat. ℥. ß. Radic. pyrethri ʒ. j. flor. lauendul. ʒ. ij. anthos, ſaluiæ an. ʒ. ß. cinamomi, caryophyll. ʒ. j. galang. cubebar. cardamom. an. ʒ. ß. F. Puluis.

Vel: ℞. Fol. meliſſ. primul. veris, luæ arthet. an. ʒ. j. ß. cubebar. nuc. moſchat. ſem. aniſi an. ʒ. j. coriand. præparati, cinamomi, caryophyll. cardamomi an. ʒ. j. viſci q. ſem. pæon. an. ʒ. ß. ſacch. ad pondus omnium. F. Puluis.

Efficaciſſima ſunt olea deſtillata, vt & extracta, quæ vel cum conſeruis, miſceantur, vel Saccharo excepta in tabulas vel morſulos concinnentur.

Morſuli & Rotulæ.

Vt: ℞. Extract. calam. aromat. ℈. j. Ol. deſtillat. nucis moſchat. ſalu. Roriſmar. cinamomi an. g. vj. caryoph. g. ij. ſpec. diambr. ʒ. ß. ſacch. in aqua lauendulæ diſſoluti ℥. iij. vel. iv. F. Morſuli.

Vel: ℞. Spec. diamoſch. d. ʒ. j. ß. diambr. ℈. ij diamarg. cal. ʒ. ß. raſur. viſci q. vngulæ alcis an. ℈. j. fragm. lap. 5. pretioſor. an. ℈. ß. extr. galangæ, ireos, pæon. an. g. vij. cardamom. g. xv. Ol deſtill. nuc. moſch. gutt. vij. ſacch. q. ſ. in aq. lil. conuall. diſſol. F. Morſuli.

Vel: ℞. Spec. diambr. ʒ. j. Ol. deſtillati ſaluiæ, nucis moſchat. caryophill. an. gutt. iv. ſacch. in aqu. roriſmar. diſſolut. ℥. ij. F. Rotulæ.

Vel: ℞. Ol. deſtillati ſaluiæ, nucis moſchat. cinamomi, caryophyll. an. gutt. iv. ſacchar. in aqua luæ diſſoluti ℥. ij vel ij. ß. F. Rotulæ.

Vel: ℞. Sacchari ℔. ß. decoq. in aqu. fl. lauend. & lilior. conuall. ℥. iv. ad perfectam coctionem; add. Ol. ſuccini rectif. gutt. xv. cinamomi gutt. ix. eſſent. ſaluiæ ʒ. j. F. Rotulæ.

Aqu. Paralyticæ.

Aquæ Apoplecticæ & Paralyticæ paſſim extant apud Langium

lib.3.epiſt.1. cap.1. Vidum Vidium, Heurnium, Hercul. Saxon. & alios, quos conſulere licet.

Tinctura. Poteſt & talis ſine diſtillatione (Tincturam vel Eſſentiam hodiè appellant) parari.

℞. *Primul. veris, ſaluiæ an.* M.j. *flor. Lilij conuall. ſtœchad. Arab. lauend. anthos. an.* M.ß. *cariophyll. nuc. moſch. galang. cinamomi, cubebar. granor. Paradiſi, lign. aloes an.* ʒ.iij. *rad. acori veri, ireos, pæon. an.* ℥. ß. *ſem. fœnic. aniſi ſiler. montani, pæon. an.* ʒ. j. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ʒ. ij.

Affundantur *Spiritus vini optimè rectificati* tantum, vt ad manus latitudinem vel plus etiam emineat. Stent in infuſione per dies aliquot in vitro clauſo & ſingulis diebus agitentur. Poſtea ſpiritus vini, qui vim ſpecierum imbibit, per inclinationem effundatur. Doſis eſt ℥. ß. vel ſolus, vel cum aqua aliqua conuenienti.

Alia aqua contra Paralyſim.

℞. *Roriſmar. lauend. an.* ʒ. iij. *ſalu. ſem. ſinapi an.* ℥. j. *cardamomi, galangæ, cubebar. cinamomi an.* ℥. ß. *macis, croci Orient. Viſci q. an.* ℥. j. *caſtor. opt. aureæ Alexand. mithridat. an.* ʒ. ß. Macerentur in loco cal. per d. 8. in *vini ſublim. opt.* ℔. ij.

Poſtea: ℞. *aq. ſalu. roriſmar. lauend. fl. til. lil. conuall. an.* ℥. ij. Miſ. & ſ.a. deſtillentur.

Alia.

℞ *ſpec. diambr.* ℥. ij. ß. *diarhod. abb. diamoſch. an.* ℥. ij. *Spir. vini opt. q. ſ.* F. ſ.a. diſtillatum.

Aqua ſaluiæ compoſita.

℞. *Fol. ſalu. hortenſ. virid.* ℥. vij. *nucis moſchat. caryophill. zingiber. albi, cubebar. gran. Paradiſ. cinamomi an.* ℥. ß. *baccar. laur.* ʒ. j. *galangæ* ʒ. ij. *Spic. nard. cort. citri an.* ʒ. j. *camphor.* ʒ. ß. *flor. lauend.* ʒ. ß. *roriſmar.* ℥. j. Infund. omnia, vt decet præparata in *vini opt. veter.* ℔. viij. per d. 3. Poſtea ſ.a. in B. deſtillentur.

Alia Aqua.

℞. *Rad. acori veri, galangæ, angelic. enulæ, cyperi* an. ʒ. vj. *fol. ſalu. min. maj. roriſmar. meliſſ. rutæ an.* M.j. *flor. lauend. ſpicæ, lil. conuall. primulæ veris an.* M. ß. *nuc. moſchat. zedoar. cinnamomi, caryophyll. an.* ʒ. iij. *caſtor.* ʒ. j. ß. *cort. citri* ℥. ß. *ſpec. diamoſch.* ʒ. ij. Conquaſſata infund. in vino forti, & permiſc. donec pultis inſtar fiat. poſtea extr. liquor.

Aqua articularis.

℞. *Iuæ arthet.* ℔. j. *rad. pentaphyll.* ℥. iij. *fol. piloſell.* ℔. ß. Inciſis & contuſis affunde. *Vini Rhen. veteris opt.* ℔. vj. F. ſ.a. deſtillatio per organa vitrea in B. Collectus liquor ſeruetur.

Alia D. Kolreuteri.

℞. *Vermium terreſtr. ablutor. vino veteri* M.ij. ʒ. iij. *caſtorei* ℥. ß. vel ℥. j. His ſuperfund. *vini veteris* ℔. j. Stent infuſa 24. horis; poſtea ſeorſum.

℞. *Meliſſophyll. odor. puleg. an.* M. j. *chamæpyt. agrimon. herb. paralyſ. chamæmeli Romani an.* M. j. ß. *betonic. euphraſ. an.* M. j. *ſaluiæ* M. iiij. *hyperici* M. iij. *flor. ſambuc. verbaſc. an.* M. j. *baccar. lauri* ℥. j. ß. *ſtœchad. Arab. cap.* M. vij. *raſuræ Guaiaci* ℥. ij. *ſaſſafr.* ℥. ß. *cariophyll. nuc. moſchat. an* ʒ. ij. *ſchænanth.* ℈. j. *roſar. rub.* M. ij. *flor. lauend. ſpicæ nard. Betonic. maioran. roriſmar. an.* M. j. *hermodactyl.* ℥. ij. ß. *nucis moſchat.* ℥. ß. *caryophyll.* ʒ. iij. *baccar.*

iuniperi M.j. Hiſce quoque conciſis & conquaſſatis ſuperfund. *ſpir. vini puriſſ.* ℔. v.

Stent per triduum ad cineres calidos ſæpius mouẽdo. His add. *vini Ren. veter.* ℔. iij. *aq. meliſſ. lauend. beton. hyperic. ſambuc. ſalu. roriſmar.* an. ℥. vj. Poſtea ſimul omnia mixta diſtillentur ſ.a. in B. Deſtillato liquori, ſi placet addi poteſt Moſchi. ℈.ß.

Aqua arthetica D. Brambachij.

℞. *baccar. Iuniperi* ℔.ij. *lauri.* ℔. j. *flor. lauend. fol. puleg. cum ſummit.* an. ℥. xvij. *menth. criſp. calamenth.* an. ℔. j.

Poſtea ℞. *rad. oſtrut. zedoar. macis, cinamomi an.* ℥.j. *cariophyll. cardamomi an* ℥.ß. *flor. anthos* M. j. *vrtic. min. c. ſem.* M.j. *ſalu. minoris* M. ij.

Omnibus contuſis ac minutim inciſis affund. *vini opt. ardent. q. ſ.* atque bene cooperi.

Deinde ſepeliatur vas bene concluſum & obſtructum in cella in loco & terra frigida, ſtent in infuſ. per menſem, deinde deſtillentur.

Topica. Tandem ad Topica accedendum, quæ cùm parti reſolutæ ad calorem & ſpiritus reuocandos, tum imprimis loco, vbi cauſſa mali hæret, applicanda ad humorum exſiccationẽ & diſcuſſionem.

Frictiones. Pars ergo affecta pannis calentibus quotidiè fricetur, ſed leniter, ne quod de naturali calore & ſpiritibus attractum eſt, iterum diſſipetur.

Cucurbitulæ. Cucurbitulæ etiam applicentur, quas valde commendat Auicennas poſt corporis expurgationem, ſi abſque ſcarificatione capitibus muſculorum partis affectæ applicentur, præcipuè eo fine, vt ſpiritus ad partem torpentem attrahatur. Qua de cauſſa cucurbitulæ anguſtiores eſſe debent, & cum multa flamma applicari, ſed non diu affixæ manere, ne quod attractum eſt, diſſipetur. Et vt id, quod attractum eſt, ibi conſeruetur & non ſtatim diſſipetur, Emplaſtrum ex pice & Reſina Pini ſtatim imponi poteſt. Quin tamen aliquid materiæ morbificæ neruis inhærens hoc modo extrahi & loco moueri poſſit, impoſſibile non videtur.

Rubificantia. Vel membrum ſtupidum & reſolutum vrticis viridibus leniter percutiatur, aut ipſi ſinapiſmi & Rubificantia imponantur, donec pars rubeſcere incipiat. Et ſi materia à cerebro deſcendat, & in ſpinali medulla hæreat, etiam ſcapulis & brachiis interdum adhiberi debẽt, vt materia à cerebro & principio ſpinalis medullæ ad exteriora trahatur, & euocetur.

Poſtea & progreſſu temporis (Auicennas poſt trigeſimum diem iis vtitur) ſpinæ dorſi quoque ea applicare vtile eſt, vt reliquiæ materiæ extrahantur, & ſpiritus ac ſanguis ad partem affectam reuocetur. Rubificantia tamen tam diu non ſunt in loco affecto relinquenda, vt veſicas in cute excitent (tum enim ſpiritus & ſanguis ad partem affectam non reuocaretur, ſed diſſiparetur) ſed tam diu ſolum Sinapiſmi & Dropaces relinquendi, donec pars rubicunda digito preſſa non albeſcat, ſed rubicunda permaneat.

Olea & Vnguenta. Poſtea inunctiones fiant Oleis & Vnguentis conuenientibus,

cuiuſmodi ſunt. *Ol. chamaemel. Lilior. albor. Irin. Hyperici. Sambuci, Rutaceum, Laurinum, coſtinum, de Spica, lumbricor. terreſtr. de Piperibus Vulpinum, de Caſtoreo, Euphorbij, deſtillati Iuniperi, Cera.* Peculiari ratione præparata *Oleu Viperinum, de Ciconia, Anſerinum,* habentur in Practica Leonell. Faventini *cap. de Paralyſi. & Cati ſeu Felis* apud Foreſtum *lib. 10. obſeru.* 82. Ex Vnguentis commendatur, *Agrippæ, Arregon.* Martiatum *vtrūque, de Bdellio.* Efficax eſt & ſequens Vnguentum anſerinum.

℞. *Anſerem veterem, expinguem,* ſuffocetur, deplumetur, & exēteretur. Exenterato inde *Ceræ flauæ, butyri ouilli, ſalis communis an.* ℥. ij. *pingued. vulpin.* ℥. iij. *cati ſylueſt.* ℥. ij. ß. *porcinę* ℥. ij. *humanæ* ℥. j. *medull. crurum aſini, bouis, cerui an.* ℥. j. ß. *pulu. thuris, farinæ, fabar. ſiliginis an.* ℥. ij.

Quibus omnibus repleatur & conſuatur, veruque tranſigatur, & aſſetur, vel ollæ vitreatæ inditus lento igne aſſetur; vbi cauendum ne aduratur. Liquor exſtillans vſui ſeruetur.

Aliud.

℞. *Anſerem deplumatum, euiſceratum, vino albo ablutum,* configatur vndique *Caryophyllo* & infarciatur *folijs ſaluiæ, roriſmarin. ſpicæ* iiſdem addendo *pingued. felis ſylu.* ℥. j. ß. *pul. myrrh. thuris an.* ℥. ß. *Caſtor. Euphorb. an.* ʒ. j. ß. *Lumbricor. in aceto ſuffocator. num.* xxx.

Inſuantur omnia, & torreatur Anſer more vſitato in veru, aceto albo rutaceo ſuppoſito in ſartagine, in quod ichor deſtillet, poſteaque refrigerato liquore innatans axungia colligatur, & ſeruetur in vitro ad hoſce vſus præſtantiſſima. Crato commendat Vnguentum de Sapone, quod ipſe ita parat.

℞. *Sapon. veneti* ℔. ß. *ol. baccar. iuniperi* ℥. j. *pulu. ſem. eruc.* ʒ. vj. M. pro Vnguento.

Vel: ℞. *Ol. laurin. de lateritb. nardini, ſinapi expr. an.* ℥. j. ß. gummi ſeqq. in aqua vitæ diſſolutor. *Opoponac. galban. ammoniac. ſagapen. an.* ℥. ß. *Euphorbij* ʒ. ij Miſc. quibus add. *Ol. iuniper. de piperib. ſuccini, ſpicæ diſtill. an.* ʒ. j. *Rad. Eleb. alb. pyrethr. ſinap. an.* ʒ. j. *piperis alb.* ʒ. ß. *ſal. ammoniac.* ℈. ij. *caſtor.* ℈. j. *Ceræ q. ſ. F. l. a.* vnguentum, quo partes læſæ ſpir. vini ante ignem prius fricandæ illinantur. Valent *& pinguedines Humana, Anſerina, Vulpina, Cati, Maximè Cati Sylueſtr. Vrſi, Leonis, Viperarum.*

In Calidis tamen & ſiccis oleis, præcipuè deſtillatis, & imprimis in principio adhibendis, hoc obſeruandum, vt aliquid pinguium addatur, ne materia neruis impacta vel adhærens exſiccetur, induреſcat & quaſi lapideſcat.

Ex his varia pro re nata miſceri poſſunt.

Vt: ℞. *Ol. Chamæmel., lilior. albor. an.* ʒ. vj. *lumbric. terreſtr. vulpinum.* ℥. ß. *Spec. diamoſch. dulc. pulu. chamæpyt. roriſmarin. an.* ʒ. ß. *caſtor.* ℈. j. *Ceræ, pinguedin. vulpis an. q. ſ.* F. Vnguentum.

Vel: ℞. *Gummi ammon. bdellij in ſpir. vini diſſolut. an.* ʒ. ß. *axūg. taxi, anteris vulpis an.* ℥. iij. *pulu. Ireos* ʒ. j. *fol. rutæ, betonic. herb. paralyſ. an.* ʒ. j. *fl. ſtœchad. Arab. roriſmar. chamæm. meliloti an* p. j. *ſtyrac. calamit. benzoin an.* ʒ. ij. *caryoph. thuris, nuc. moſchat. an.* ʒ. j. *ol. vulpin.*

pin. caſtor. lumbric. terreſtr. Ceræ an. q. ſ. F. Linimentum.

Vel: ℞. *Ol. Vulpini, laurini, terebinth. de caſtor. an.* ℥. ß. *Vnguenti Aregon. Martiati magni, an.* ʒ. ij. *Galbani, Ammoniac. Bdellij an.* ʒ. j. *Ceræ q. ſ.* F. Linimentum.

Vel: ℞. *Rad. Ireos, calam. aromat. an.* ʒ. j. ß. *galang.* ʒ. j. *fol. Saluiæ, Roriſmar. Iuæ, fl. lauendul. ſtœchad. Arabic. an.* p. j. *ol vulpin. de caſtor. lumbric. an.* ℥. ij. *terebinth.* ℥. j. *vini albi fort.* ℥. iiij. Coque ad vini conſumptionem. Colaturæ adde *Spiritus vini* ℥. j. *Sagapen. Bdellij, caſtor. ſtyrac. calamit. benzoin. an.* ℈. j. *nuc. moſch. caryoph. piper. longi, pyrethri an.* ℈. ß. *pingued. taxi* ʒ. ß. *Ceræ q. ſ.* F. Linimentum.

Efficax etiam ad Paralyſin Vnguentum deſcribit Valeriola *lib.* 4. *obſ.* 4. quod huc transferri poteſt.

Efficax eſt & hoc: ℞. *Lumbric. terreſt. ſpiritu vini lotorũ, & in furno exſiccat.* ℔. ß. *pulu. zingiberis, galang. an.* ℥. ß. *ol. lilior. albor. vel coſtini. q. ſ.* F. Vnguentum.

Balſama. Efficaciſſima verò ſunt Balſama Naturalia, tum Artificialia, ſeu olea deſtillata, quæ Balſami nomine veniunt, & apud Euonymum, Hernium *c. de Paralyſi*, & alios deſcripta extant.

Exempli gratia.

Olea deſtillata. ℞. *Terebinth.* ℥. iv. *ol. laurini* ℥. iij. *ſpicæ* ℥. j. ß. *ol. cinamomi, caryoph. nucis moſch. an.* ℥. j. *flor. ſtœch. Arab. euphorb. an.* ℥. ß. *gummi hederæ, thur. myrrh. an.* ℥. j. *caſtor.* ℥. ij. *galban. bdellij, gummi. elemi an.* ℥. iij. *laterum ignitor. & in ol. communi extinctorum* ℔. ß. Deſtillentur ſ. a.

Valde etiam commendatur ſequens Balſamũ, quod Guidoni de Cauliaco attribuitur; quódque Matthiolus loco veri balſami ſubſtituit.

℞. *Fol. Saluiæ, maioran. menth. herb. paralyſ. an.* p. j. *ſpic. nard. croci, carpobalſami, ſang. dracon. thuris, mumiæ, opoponac. bdellij, maſtich. gumm. Arab. ſtyrac. liq. benzoin an.* ʒ. ij. ß. *moſchi* ʒ. ß. *terebinth.* ℥. v.

Omnia pulueriſata miſce cum Terebinth. ponantur in alemb. & deſtillentur: primò exit aqua, hinc Oleum, poſtea ſubſiſtentia quædam craſſior, quam Mel appellãt, cuius vſus eſt in hoc & in omnibus frigidis affectibus. Eſt & magna vis ol. deſtillatorum *Saluiæ, Nucis moſchatæ, Lauendulæ, Spicæ, Roriſmar. Succini, de Lateribus, vt & Petrolei, præcipuè albi.*

Vtilis eſt & hæc aqua, qua membra affecta illinantur & fricentur: *Aqua deſtillata.* Licet eiuſdẽ etiam ℥. ß. cum aqu. Saluiæ vel alterius conuenientis ℥. iij. manè exhibere.

℞. *flor. lauendul. ſpic. noſtræ, ſtœchad. Arab. ſaluiæ, roriſmar. an.* M. ß. *maioran. iuæ, primul. veris an.* M. j. *rad. Ariſtol. rotund. ireos, calami aromat. an.* ℥. j. ß. *nuc. moſch.* ʒ. ij. *caryoph. piper. cubebar. cardamom. an.* ʒ. j. *ſpec. diamoſch. dulc. diambr. an.* ℈. ij. *ſagapen. opopanac. myrrh. caſtor. an.* ʒ. ß. *baccar. iuniperi* M. j.

Inciſa & contuſa infundantur in vini albi ℔. vj. Stent in infuſione diebus 8. poſtea, ſi odoratior expetatur, aliquot grana ambræ vel moſchi tenui linteolo obuoluta roſtro Alẽbici appẽdãtur. Poſſũt & ſequenti aqua arthetica membra affecta hůmectari & fricari.

℞. *gran. iuniperi, herb. vrt. Rom. an.* M. ij. *ſpic. noſtr.* M. ß. *ſchœnanth.* ʒ. j. *gran. paradiſ. coccogn. piperis l. an.*

ʒ. j. ß. *caryoph. caſt. myrrh. an.* ʒ. ij. ß. Conciſ. & contuſ. inf. *in ſpir. vini Rhen.* M. ij.

Stent in infuſ. per 3. d. poſtea deſtillantur in M. b.

Alia aqua arthetica, D. Eulenbeck Medici quondã Dreſdenſis.

♃. *fl. lauendul. ſpicæ, beton ic. maioran. roriſmar. an.* M. j. *fol. ſambuc. fl. verbaſc. an.* M. ij. *hermodactyl.* ℥. ß. *nuc. moſch.* ʒ. ij. *caryophyll.* ʒ. j. *baccar. iuniperi* M. j. Inciſ. & contuſ. infund. *in vini Rhen.* ℔. v. Stent in infuſ. per 4. d. hinc deſtillentur. Ante nouam inunctionem ſordes, quæ de priori relictæ ſunt, abluantur panno imbuto decocto *fl. Chamæmel. meliloti, Betonic. Maioran. Rutæ, Saluiæ, fol. Lauri Chamæpyt. Hyſſop. rad. Ebuli, Cyclaminis, Ireos, Calami Aromat. Pyrethri.*

Sacculi & fotus. Ex quibus & Sacculi ac fotus parari poſſunt, additis *Caryoph. Nuce moſch. Caſtorco.*

Vt: ♃. *betonic.* M. j. ß. *maioran. chamædr. chamæpyt. an.* M. j. *calaminth. origani, ſerpilli, marrub. vrtic. an.* M. ß. *fol. lauri num.* v. *fl. ſpicæ, ſtœch. Arab. an.* p. ij. *galangæ, piper. lon.* ʒ. j. ß. *maſtich. ſuccini an.* ʒ. j.

Conciſa & contuſa craſſo modo decoq. pro fomentatione. Alij ſequenti mixtura membra affecta fricant.

♃. *ſpir. vini, ſpir. granor. iuniperi an.* ℥. iv. *pingued. caſtorei* ℥. j. *pulu. ſem. ſinapi* ʒ. j. ß. *rad. ariſtoloch. ſalis communis an.* ʒ. ß. M. Si his malum

Emplaſtra & Cerota. non cedat, Emplaſtra & Cerota ſupra ſpinam dorſi imponenda.

Vt: ♃. *Caſtor. Euphorb. Piper. longi & nigri an.* ʒ. j. *Ammoniac. Opopanac. an.* ʒ. vj. *medull. ceru. cruris bubul. an.* ʒ. ij. *terebinth.* ʒ. vj. *ſtyrac. liquid.* ʒ. ij. *Adipis gallin. anſeris, porci,* ʒ. j. ß. *ol. Nardini, Irini, de lateribus, de terebinth. an.* ℥. ß. *Vini albi veteris q. ſ. ad gummi diſſoluenda.* Bulliãt omnia ad ignem. F. Emplaſtrum. Alij ab inunctione imponunt Emplaſtrum ex ſolo gummi tacamahaca paratum.

Vel: ♃. *Empl. de bacc. lauri; de beton. melilot. an.* ℥. j. *thuris* ℥. ß. *caſtor. euphorb. an.* ʒ. j. *ſem. nigell. naſturt. ſin. p. rad. pyreth. ſal. nitri an.* ℥. ß. c. *ol. de lateri b.* redigantur in formam Emplaſtri, quod ſuper alutam extenſum applicetur. Vtiles ſunt & ſuffumigationes, quibus inſeruit ſequens puluis.

♃. *Succini, maſtich. myrrhæ an.* ʒ. j. *thuris* ℈. ij. *caryophyll. cinamomi, nuc. moſch. macis an.* ʒ. ß. *ligni aloës* ℈. ß. pulueriſata irrorentur *ſpir. vini*, exiccentur poſtea, & iterum irrorentur quinquies, ac exiccentur, & F. puluis, qui iniiciatur prunis, vt fumus excitetur, quo calefiat linteum, eóq; ſubinde membra paralytica fricentur & foueantur.

Sudores quoque in parte affecta prouocare vtile fuerit, quod fiet per euaporationes è decocto herbarum prædictarum & radicum facto in aqua, aut potius vino ita parato, vt halitus calentes partem affectam attingant; aut decoctum ex herbis dictis calens in vas aliquod infundatur, in quo æger ieiunus ita ſedeat contectus, ne aquam attingat, ſed vapores ſaltem excipiat, vel lateres calentes linteis decocto herbarum dictarum madidis inuoluti parti affectæ imponantur, vt ſudor eliciatur, vel in balneo ſicco, quod ſtufam vulgo appellant, vapor ex decocto herbarum [illegible]tarum lapidibus vel ſcotus calentibus in- *Sudorifera.*

ſperſo excipiatur. Ad ſudores mouendos valde hîc commendatur decoctum radicum Bardanæ vel Lappæ maioris. Vbi æger ſatis ſudauit, in lectum componatur exhibita Theriacæ, Mithridat. vel Aureæ Alexandr. ʒ. ß. vel ℈. ij. cum aq. conueniente. Non v. ſemel tantum eiuſmodi balneis vtendum, ſed ſæpius, & bis vel ter ſingulis ſeptimanis.

Autumnali quoque tempore vinaceis ex vuis maturis efferueſcentibus membra manè per horam vnam vel longius ſpaciū immergere, & poſtea oleo vel vnguento aliquo conueniente inungere, idque per dies 15. vel plures continuare ſummè vtile fuerit, de quo videatur Donatus ab Alto Mari, *Tractat. de vinaceorum facultate & vſu.* Idem faciunt feces Vini, ſi in illis calefactis partes reſolutæ quotidiè bis foueantur. Membra reſoluta tegantur pellibus vulpinis, leporinis, Canis, Cati ſylueſtris, plumis Anſerum, Columbarum, Auicularum ſylueſtrium.

Thermæ. Si his omnibus nihil vel parùm efficitur, ad Thermas deueniendum erit, præſertim verno tempore, præmiſſis vniuerſalibus & particularibus corporis euacuationibus. Eſt autem hîc opus delectu Thermarum, ſuntque vtiles Sulphureæ, Bituminoſæ & Nitroſæ non multi aluminis participes, quales ſunt Teplizenſes in Bohemia, quæ & potu ac lotione & ſtillicidio vſurpantur. Suntque aliis regionibus etiam ſuæ, de quibus deſcriptiones Thermarum in ſingulis Regionibus & hiſtoriæ ab iis curatorum conſulendæ.

Si Thermæ naturales deſint, artificiale Balneum tale parari poteſt, ſi aquæ exſiccationis cauſſa Sal, alumen, tartarum vini, ſulphur, permiſceatur, & in eis ferrum vel chalybs ſæpè ignitus extinguatur, & vt appropriatum magis Balneum fiat, & calefaciat, plantæ etiam conuenientes admiſcendæ. Vel tale paretur. *Balnea artificialia.*

℞. *Fol. betonic. ſaluiæ, maioran. pulegij. roriſmar. hyſſopi, origani, thymi, rutæ, chamæpyt. an.* M. iij. *flor. chamæmel. melilot. an.* M. ij. *rad. pyrethri, bryoniæ an.* ℥ ij. *baccar. iuniperi* M. iv. *lauri* M. ij. *ſulph.* ℔. iij. *nitri* ℔. j. Coqu. in aqu. ad Balneum.

Nonnulli & Cauterium apponunt inter primam & ſecundam vertebram, vel alio loco, pro ratione membri affecti, vt humor neruos occupans euacuetur. *Cauteria.*

Nonnulli & febrem accendendam putant ad abſumendum & exſiccandum humorem pituitoſum, adhibita crebrius Theriaca & Confect. Anacardina, aut oleorum calidiorum, vt Formicarum, Euphorbij, circa pulſus tēporum & brachiorum, ac ſub axillis inunctione. Verum cum accendere febrim facilius ſit, quàm accenſam extinguere, relicto præſidio minus tuto, alia tutiora eligenda. *An febrem accendere liceat?*

Chymici, præter magiſterium perlarum, (quod in aq. primulæ veris vel roriſmarini ℈. ß. pondere exhibent) commendant Elixir proprietatis; Ol. Saluiæ, Succini; Magiſter. Smaragdi, Coralliorū; tincturam Amethyſti, eſſentiam flor. Cheiri.

Extra inungunt (præter olea antea cōmemorata) Ol. ſanguinis

bano valde laudatus à Cratone. humani, vt & balſamum de Galbano, cuius deſcriptio in Inſtitutionibus habetur.

Diæta.

Interim dum hæc fiunt & toto morbi decurſu Diæta conueniens inſtituenda, qualis ſuprà *part.* 1. *cap.* 2. propoſita. *Aër.* Aër ſit calidus, ſiccus & purus. Qui ſi talis natura loci non detur, arte paretur, vt *ibid.* dictum. Nonnulli cenſent intra ægri cubiculum columbos alendos, vtpote quorum halitus Paralyticis proſit.

Cibus. Cibus calefaciendi & attenuandi vim habeat, pituitæ generationem prohibeat, condiaturque Cinamomo, Caryophill. Nuce Moſchat. Macere, Hyſſopo, Thymo, Saluia, Roremarino, Maiorana, Satureia & ſimilibus. Et primis quidem 14. diebus victus ſit tenuior & parcior; cum materia morbi plus quam vires vrgeat. Ideóque famem interdum tolerare & cœnam intermittere proderit. Toto verò morbi decurſu cibo ſeſe æger non oneret: cum nihil in hoc affectu ſit pernicioſius, quam nimia cibi & potus repletio. Cibus quoque ſit boni ſucci: Carnes aſſæ, quàm elixæ magis conueniunt. Eligantur & ij Cibi, qui peculiari vi huic morbo reſiſtunt, aut certè pituitam non generant, vel eam etiam abſumunt, quales ſunt Columbæ Syluestres, Turtures, Hirundines, Cuculi, Cerebrum Leporis: Commendant nonnulli viperarum carnem, ideoque harum carne vel farina harum iure ſubacta capones & gallinas ſaginant. Vtiles ſunt & pineæ nuces, Piſtaciæ, amygdalæ, Auellanæ Lombardicæ. Panis condiatur ſemine Carui, fœnicul. Aniſi, Melanthij. Condimenti loco in menſa vſurpetur Sinapi, Cappares. Item Sales Theriacales, de viperis, Betonicæ, Cinamomi, Hyſſopi, Iuniperi, Saluiæ, Nucis moſchatæ, Cariophyllor. Contrà ab omnibus cibis frigidis & humidis, flatulentis, auibus aquatilibus, carnibus agninis, ſuillis abſtinendum. Piſces, ſi fieri poteſt, in cibum planè non admittantur: Aut ægro eos appetente ſaxatiles aromatibus conditi concedantur. A lacte etiam & omnibus lacticiniis abſtineat æger, vti & à fructibus horariis.

Potus ſit hydromel aliquod ex ſupra ſcriptis cum foliis Saluiæ, *Potus.* Maioranæ, Roriſmarini, Hyſſopi, Chamæpityos, Cinamomo, Nuce Moſchat. Zingibere, Cardamomo, granis Paradiſi, Pipere paratum, aut Cereuiſia Hyſſopo vel Saluia condita: vel potus, qui Hippocras vulgò Pharmacopæis appellatur, & hoc modo paratur.

℞. Cinamomi ℥.ii. zingiberis ℥.ß. piper. longi, granor. paradiſi, galang. an. ʒ.i cardamom. ʒ.i. ß. nucis moſchatæ, cariophyll. macis an. ʒ.i.

Coquantur vaſe clauſo in aquæ fontan. ℔. vi. Colatura dulcoretur Sachar. albi ℔. ß. & per manicam Hippocr. traiiciatur.

Morbo tamen declinante ad ventriculi robur conſeruandum vinum concedi poteſt, ſed antiquum, quod non facilè aceſcit, idque paucum.

Pars corporis affecta, quæ reſtitui nonnihil cœpit, frequenter *Motus & exercitia.*

exerceatur, aut potius fricetur; moderatè tamen, vt calor, ſanguis & ſpiritus ad illam reuocentur. Et quidem frictiones in partibus ægris vtiles ſunt ad calorem & ſpiritus reuocandos: In ſanis ad auerſionem. *Somnus & Vigilia.* Somnus non excedat horas ſeptem, ſitque nocturnus, non diurnus. *Excreta.* Aluus aperta ſeruanda, & quia Paralyticis aluus adſtrictior eſſe ſolet, per interualla Clyſteres iniiciendi.

Curatio Paralyſis ex humore tenui, & ex Colica ac Scorbuto.

De Curatione Paralyſis ex humore tenui, & ex Colica & Scorbuto.

Cum Paralyſis ex Colica ex tenui potius & bilioſo vel ſeroſo humore, quam à Craſſa pituita proueniat, vt & ea quæ morbos bilioſos interdum ſequi ſolet, curatio quoque non parum à curatione Paralyſis ex pituita variat. Neque enim tam calida medicamenta, vt in Paralyſi pituitoſa, hîc locum habent. Et cum materia illa tenuis, bilioſa ac ſeroſa ex inteſtinis non tam ad principium neruorum quam ad muſculos ac tendines tranſmittatur, principio neruorum illæſo; tota curationis ratio in eo conſiſtit, vt intemperies inteſtinorum corrigatur, & humores vitioſi ex iis euacuentur. Deinde vt materia, quæ eſt in membris exterioribus, diſcutiatur, ac membra roborentur. Et cum in iſta Colica & Paralyſi pertinaces alui obſtructiones adſint, clyſteribus opus eſt, ſed iis non calidis & ſiccantibus, quales in Colica ex pituita & flatibus requiruntur, ſed potius humectantibus, moderatè refrigerantibus, emollientibus & abſtergentibus. Et quia motus ad inferiora ſegnior eſt, vnde etiam accidit, vt materia cum ad alia membra tùm ad muſculos moueantur, irritantibus opus eſt, quæ inteſtina ad excretionẽ ſtimulent. Conueniunt ergo hîc Clyſteres ex Malua, Parietaria, Mercuriali, Branca Vrſina, Violaria; ex Lacte Caprino, quibus Caſſia extracta addatur, ex ol. violaceo & roſaceo cum adipe Anſerino, & vitellis ouorum, item ex Cremore Ptiſanæ cum ol. Chamæmel. Ad abſterſionem verò & expultricem ſtimulandam commodiſſimè additur aliquid Hieræ ſimplicis, vel mellis violar. aut roſac. vel Nitri parum. Et quidem Clyſteres tales ſemel atque iterum iniicere non ſufficit, ſed ter vel ſæpius etiam infundantur, vt peruerſus naturæ motus inuertatur, & humores praui per aluum excernantur.

Poſtquam aluus per Clyſteres aperta & emollita fuerit, ſi plethoræ in venis indicia appareant, vena aperienda. Hinc purgantia exhibenda, & per mitiora medicamenta ac per ἐπίκρασιν materia expurganda; quibus, ſi indicia obſtructionis in venis appareãt, medicamenta aperienda tẽperata admiſcẽda ſunt. Cõuenit hîc Syrup. Roſar. ſolut. viol. ſol. Mãna, Rhabarb. Si morbus id requirat etiam extract. Eſulæ, hellebori nigri, turbith exhibentur. Et ſi ventriculus eſt humidus ac laxus, conueniens eſt vſus Hieræ, quæ humores in inteſtinis abſtergit. Ne tamen caliditate vel ſiccitate ſua Hiera noceat, ex refrigerãtibus & humectantibus aliquid miſceri poteſt.

Materia ſubducta ſæpius ieiu-

no ventriculo ſpir. Vitriol. ℈. ß. in aqu. fragar. & primulæ veris, vel ſpir. correcti ℈.j. in aqu. ſaluiæ, vel ſpir. maſtich. aut mixtur. ſimpl. ℈. j. in aq. Paralyſ. ℥. j. ß. nonnulli exhibent. Hinc tertio quolibet die ſudorem prouocant tali potiuncula:

℞. *Aq. primulæ veris, betonic. an.* ℥. j. ß. *ſuccini præparati, matris perlar. præparatæ an.* ℈. ß. *extr. galangæ* g. vij. *ſpir. Tart. correcti* ℈. ß. *Manus Chriſti c. ol. ſuccini* ʒ. iij. *Aq. theriacal.* ʒ. ij. Miſc. Vel ſequenti bolo.

℞. *Conſeru. betonic. ſaluiæ an.* ʒ. j. ß. *theriacæ* ℈. ij. *extr. ligni ſancti* ℈. ß. *ſal. chamæm.* g. viij. *Cum ſacch.* q. ſ. F. Bolus. Decoctum quoque ligni ſancti, ſaſſafras & hic ſuum habent locum. Dentur etiã quotidie de Rotulis confortantibus manè & veſperi aliquot.

℞. *Extr. galangæ* ℈. j. *ligni aloës* ℈. ß. *eſſent. ſaluiæ* ʒ. ij. *ſuccini præparati* ʒ. ß. *Ol. ſuccini* ℈. ß. *cinamomi* g. vij. *ſacch. irs. aq. flor. lauend. & fl. tiliæ diſſol.* ℥. v. F. Conf. in Rotulis.

Membra verò reſoluta fricentur panno aſperiore, poſtea inungantur oleis non vehementer calidis, qualia ſunt Lilior. albor. Anethin. Chamæmel. & ſimilia. Et ſi illa ſupra propoſita adhibentur, aliquod moderatè refrigerantiũ admiſceri poteſt, vt Ol. roſac. & ſimilia. Quæ præterea ad huius Paralyſis curationẽ facere poſſunt, videantur apud Schenck. *lib. 1. obſer.* 189. Paralyſin autem Scorbuticam quod attinet, in ea curanda imprimis ad materiam Scorbuti cauſſam reſpiciendum eſt, poſtea membris reſolutis medicamenta adhibenda. Qua de re in Tract. de Scorbuto *cap.* 8. *nu.* 7. dictum.

Curatio Paralyſis à cauſſis euidẽtibus.

In Paralyſi à contuſione, caſu vel ictu, ſi ob plethoram affluxus ad partem læſam metuatur, vena aperiatur, aluo per clyſterẽ prius euacuata. Poſtea corpori applicentur non ſimpliciter adſtringentia & refrigerantia, vt in contuſione ſine Paralyſi, ſed partim diſcutientia, partim adſtringentia cum quadam calefactione, niſi inflammatio adſit. Vtile ergo eſt tale Empl. *Curatio Paralyſis à cauſſis euidentibus.*

℞. *Maſtich. thur. gummi hed. an.* ℥. ß. *pulu. lumbr.* ʒ. j. *maior.* ʒ. ij. *flor. cham. roſar. an.* ʒ. ß. *Ol. roſar. cham. cheir. an.* ℥. j. *tereb. & ceræ q. ſ.* F. Emplaſtr. In declinatione diminutis adſtringentibus, digerentia augeantur, vt reliquiæ diſſipentur, ac medicamenta, quæ in Paralyſi pituitoſa propoſita sũt, vſurpẽtur.

Vt: ℞. *Farin. fœnug. pul. rad. altheæ an.* ℥. ß. *lumb. terr.* ʒ. iij. *ammoniaci, bdellij, adipis anſer. an.* ʒ. ij. *Ol. lilior. alb. ceræ an. q. ſ.* F. Emplaſtrum. De particularibus reſolutionibus Linguæ, Palpebrarum, Veſicæ, Ani & ſimilibus dicetur ſuo loco.

QVÆSTIO I.

An Galenus & Auicennas de Cauſſis Paralyſis conſentiant, & Frigus ſaltem denſando neruos Paralyſin inducat?

Defectus equidem ſpirituum Animalium in neruis proxima & continens Paralyſis cauſſa eſt. Cum verò is à pluribus cauſſis prouenire poſſit, in ijs recenſendis inter Autores diſcrepãtia quædam eſſe videtur. Primo quidem aliter eas cauſſas recenſet Gale-

nus, aliter Auicennas. Galen. 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 5. ita de iis ſcribit; Continens quidem ſiue proxima, ſiue quocunque alio vocabulo libeat appellare, huius Symptomatis cauſſa eſt talis quiſpiam in neruis affectus, cuius occaſione à principio ad ipſam virtus tranſmitti prohibetur. Porro prohibetur, ſiquidem meatum aliquem neruus habet, qualem ille, qui ad oculos deſcendit, manifeſtè habere cernitur, vel ex obſtructione vel compreſſione: Si autem non habeat, ex conſtipatione vel frigore vel compreſſione. Vbi quatuor cauſſæ ponuntur Paralyſis; Nerui ſcil. Obſtructio, Compreſſio, Conſtipatio & Frigus. Auicennas verò aliter cauſſas Paralyſis digeſſit, & Paralyſin fieri docet, vel quia facultas, ſeu ſpiritus non fertur ad membra, vel licet feratur, membrorũ vitio non ſuſcipitur, his verbis: Deſtructio Sẽſus & Motus fit, quoniam ſpiritus ſenſibilis, aut motiuus vel retinetur à penetratione ad membra, vel penetrat, ſed membra non ſuſcipiunt eius impreſſionem propter complexionis corruptionẽ. Quibus eaſdem quidem cauſſas prohibiti ſpiritus animalis in neruos influxus affert, Obſtructionẽ ſcil. denſationem & compreſſionem: addit verò alterum membrũ, cum videlicet influit quidem ſpiritus, ſed ob deprauationem temperamenti partis ſpiritus influens à membro non ſuſcipitur.

Hîc tamen Galenũ & Auicennam facilè conciliari poſſe putat Iulius Guaſtauinus *lib. locorum è med. ſelect. cap.* 24. & quidem hoc modo. Nam primò quidem in eo conuenire ſtatuit, quod vterque tres cauſſas ponit, cur ſpirituum influxus prohibetur, videlicet, Obſtructionem, Compreſſionem & Denſationem. Nec de hoc dubium eſt. Deinde etſi aliud vitium addere videatur Auicennas, cùm ſcil. membrum ſpiritus impreſſionem non ſuſcipit, propter cõplexionis corruptionem, neruorum ſcil. illius membri, qui Spiritum ſuſcipere debent: tamen eã ipſam temperamenti corruptionem ab Auicenna propoſitam non eſſe aliud putat, quàm affectus à Galeno propoſitos, Obſtructionem, Compreſſionẽ & Denſationem. Cùm enim Auicennas temperiem corrumpi in neruis affirmet non ab intemperie calida aut ſicca, ſed frigida & humida, Obſtructionem à Galeno propoſitam ab humore frigido, & Denſationẽ à frigore illam ipſam temperiei corruptionẽ eſſe putat. Affectus enim, qui cauſſa Paralyſis, modò pertinet ad neruos, iuxta eorũ initium, cerebrum aut Spinam, aut locum à membro læſo remotiorem; modò ad eorum propagines ſeu portiones exiliores, quæ muſculis inſeruntur. Cum ergo exiles hi nerui in ipſis partibus propter obſtructionem, compreſſionẽ, aut denſationem ſpiritus ſuſcipere non poſſunt, id Auicennam propter complexionis corruptionem fieri ſtatuere putat. Et licet Galenus refrigerationem in ſpecie addat; tamen has duas læſiones, refrigerationem & dẽſationem, ad vnam redigendam cenſet; cum à frigore fiat Denſatio, & Denſationem a frigus putat eſſe Synonyma, ac prius poſterioris explicationem.

Verum enim verò hoc modo Galenus & Auicennas non ſatis conciliantur, & omninò Auicennas peculiarem cauſſam adhuc addere voluit. Licet enim hoc non ſit negandum, frigus aliquando neruos condenſare poſſe; tamen frigus tum proxima prohibiti influxus ſpirituum animalium cauſſa non eſt, ſed Denſatio ſeu Anguſtia; voluítque Galenus tum proxima prohibiti influxus ſpiritus animalis cauſſas recenſere, idémque expreſsè diſtinguit conſtipationem, frigus & compreſſionem, & diſiunctiue eam proponit. Auicennæ verò locus multò minus iſtam interpretationem patitur, & præter mentem eius dicitur, quod temperamenti corruptio, quam ponit Auicennas, non ſit alius affectus, quam à Galeno propoſita Obſtructio, Compreſſio & Denſatio. Frigus enim quidem Temperamentum mutare poteſt, ſed compreſſio id non mutat, vt neruus fiat inhabilis ad ſpiritus ſuſcipiendos, potéſtque fieri compreſſio ſine omni intemperie.

Mens ergo Auicennæ hæc eſt, ſpiritum Animalem alia quando influere non poſſe propter anguſtiam nerui, à quocunque etiam cauſſa prouenientem, & quocunque loco ea hæreat; aliquando verò, licet nulla ſit in neruo anguſtia, & licet influant ſpiritus Animales, tamen à membro eos non ſuſcipi, ſeu, vt loquitur Auicennas, eius impreſſionem non ſuſcipi propter cõplexionis corruptionem, id eſt, quia à frigore innatum partis temperamentum & calor corruptus eſt, cum eo ſpiritus animalis influens vniri, ei ſe aſſociare, & ſuã ἐνέργειαν in membro, cuius temperies naturalis deſtructa eſt, exercere non poteſt. Quod nec ipſum Galenum negare puto, cum 4. *de loc. affect. cap.* 4. Paralyſin à refrigeratione deducat, & medicamentis calidis ſanatam fuiſſe ſcribat.

Qvæstio II.

Qui humores Paralyſis cauſſa eſſe poßint?

Agitatur quoque inter Medicos controuerſia, qui humores Paralyſis cauſſa eſſe poſſint. De pituitoſis equidem res plana eſt, eóſque omnes inter Paralyſis cauſſas admittunt: Verùm an bilioſi etiam & melancholici, ac quomodo Paralyſin inducant, controuertitur. Galenus 4. *de loc. affect. cap.* 4. narrat cuidam, qui à vehementi Peripneumonia conualeſcebat, brachij tam poſteriores, quàm inferiores partes & cubiti maximam partem eodem modo ad ſummos digitos ſenſus difficultate laboraſſe, atque motum quoque aliquorum digitorũ nonnihil læſum fuiſſe. Alexãder Trallianus *lib.* 1. *cap.* 6. refert, quendam in Paralyſin in mœrore incidiſſe, deinde ſumpta Hiera adeo læſum, vt totus immobilis fieret, & propemodum interiret, niſi in contrarium mutatus fuiſſet, & humectantibus omnibus, cùm potibus tum cibis, & alijs, quæ temperatum ipſum redderent, vſus fuiſſet. Paulus Ægineta *lib* 3. *cap.* 28. & 43. facit mentionem Paralyſis ex Colica per iudicatoriam quandam

dam tranſlationem ab humore bilioſo (refrigerantia enim proderant) ortæ. Fernel. *lib. 5. de Part. morb. & ſympt. cap. 3.* ſcriptum reliquit: Bilem flauam ſub finem intermittentium febrium in ſpinam dorſi ac in neruorum originem effuſam aliquando Paralyſin generaſſe. Hercul. Saxon. *lib. 1. cap. 40.* refert, quendam inflammatione oris ventriculi laboraſſe, & rupto abſceſſu factum fuiſſe Paralyticum. Rondeletius verò 1. *Method. curand. morbor. cap. 32.* Fernelio ſeſe opponit, & bilem, vt & melancholiam, Paralyſin efficere poſſe negat; cùm hi humores potiùs ſiccent, quàm emolliant neruos, & bilis ad conuulſionem magis, quàm ad Paralyſin excitandam ſit idonea. Deinde quod bilis, quæ concocta & pauca ſit, ad loca tam diſſita & remota facilè penetrare non poſſit. Neque enim per Cerebrum, neque per vertebrarum foramina & ſpinam eò peruenire poſſe putat. Etenim ſi per Cerebrum & ſpinalem medullam delaberetur, Phrenitidem excitaret; atque id potiùs in ardentibus febribus accideret: ſi verò per vertebrarum foramina eò ferretur, cum ſanguine ſimul eò deduci & in venis contineri potius debuiſſet, atque hac ratione continuam potius, quam intermittentem excitaſſet. Ipſe verò ſub finem febrium intermittentium bilioſarum Paralyſin fieri putat, quod bilis & febrilis calor pituitam in Cerebro contentam, aut in ipſa ſpinali medulla latitantem eliquare poterit, quæ in neruos effuſa Paralyſin induxerit, ſtatuitque ſanguinem ſolùm tenuiorem bilémque aquoſiorem Paralyſin committere poſſe, dum aut obſtructionem faciunt, viámque ſpiritibus intercipiunt, aut humiditate ſpiritus extinguunt vel conſopiunt, aut neruos emolliunt & elongant.

Verùm enim verò negandum non eſt, bilem & melancholiam cauſſam Paralyſis eſſe poſſe; cùm tot modi ſint, quibus Paralyſis excitari poteſt. Poſſunt videlicet humores Paralyſis cauſſa eſſe, neruos refrigerando, humectando, & irrigando, ſenſus ac ſpiritus vi occulta ſopiendo, extra pondere & grauitate eos premendo, eoſdémque obſtruendo. Quod ipſe Rondeletius negare non videtur.

Duplici autem via humores ad neruos feruntur. Vel enim ex ipſis meatibus cerebri in neruorum ſubſtantiam infunduntur, vel ſaltem, ductum ſpinalis medullæ neruorúmque inde ortorum ſequentes, extrà neruis incumbunt. Platerus quidem poſteriorē modum ſolum admittit, obſtructionem verò reijcit, negátque humores craſſos in ipſam neruorum, qui ita manifeſtas vias non habent, ſubſtantiā penetrare poſſe.

Verùm ſi vapor, præcipuè qui vi narcotica præditus eſt, in ipſa ſubſtantia cerebri contineatur, atque in humorem ibidem condenſetur, vel etiam tenuior humor ibi contineatur, eum in neruos infundi & penetrare poſſe, impoſſibile nō eſt. Quanquam enim manifeſtas cauitates non habent nerui; tamen cum neruorum ſubſtantia ſit rara, humores tenues in eos ſeſe inſinuare poſſint.

Ooo

Atque hinc ad argumenta Rondeletij reſpōdere facile eſt. Nam cum ipſe concedat, ſanguinem tenuiorem bilémque aquoſiorem Paralyſin committere poſſe, fruſtra pugnat contra Fernelium; cùm Fernelius non definiat bilem, quæ Paralyſin facit. Neque enim omnis bilis acris eſt, vt neceſſe ſit, eam neruis affuſam conuulſionem excitare, vt in Ictero videre eſt, in quo in cute nullus pruritus aut dolor percipitur. Neque in intermittentibus febribus via, qua humores ad neruos tranſeant, denegatur. Quamuis enim fomes febrilis in febribus intermittentibus ſit extra venam cauam: tamen in eam effunditur, & in paroxyſmo tandem per eius ramos expellitur, vt *lib. 2. de Febribus cap. 16.* monſtratum fuit. Atque hoc modo partim ad ſpinalem medullam, partim muſculos tranſmitti poteſt. Videantur quoque quæ de generatione & curatione Paralyſis Scorbuticæ *in Tractatu de Scorbuto* diximus.

Si verò ex capite delapſus bilioſus humor Paralyſin generet, modus generationis eſt facilis; cum & comprimendo ſpiritibúſque viam intercipiendo, &, ſi aquoſa ſit bilis, neruos irrigando, Paralyſin excitare poſſit. Et ſi ſaltem à liquatione pituitæ fieret hæc paralyſis, potius in augmento vel ſtatu febris, vbi calor maior eſt, quam in declinatione, ea accidere deberet.

Melancholiam quod attinet, ſtatuunt quidam è recentioribus, melancholicum humorem, etſi ſiccus & terreſtris inter humores dicatur, tamen quia humor eſt, humidum & neruo humidiorem eſſe, ipſumque humectare poſſe, melancholiámque aliis humoribus collatam eſſe ſiccam, partibus verò corporis humidam & humectantem. Verùm rectè explicanda eſt hæc opinio. Etenim etſi humor melancholicus ad tactum & qua humor & quiddam liquidum eſt, humidus eſt: potentiam tamen non humectandi, ſed ſiccandi habet, ſicut Thermæ, lixiuium, vina potentia, ſpiritus & alij liquores multi ſiccandi potentia præditi, corpora, quæ contingunt, non emolliunt, ſed ſiccant potius. Ergo ſi à Melancholia generatur Paralyſis, credibile eſt, eam extra pondere ſuo neruos comprimere, & ſpiritui fluxum prohibere, vt Platerus ſentit. Aut ſi omnino illumectando id efficiat, fit potius hoc ab humore ſeroſo, quo melancholicus humor plerumq; diluitur, quam à craſſa eius ſubſtantia, in quod in Scorbuticis accidit.

QVÆSTIO III.

An Sudorifera in Paralyſi ſint exhibenda.

Ludouicus Septalius equidem *lib. 6. animaduerſ. medic. num. 74.* Sudorifera in Paralyſi reiicit, & vrinam cientia præfert, magnúmque errorem paſſim à Medicis committi putat, quod omiſſis vrinam cientibus, ea vſurpent, quæ ſudores mouent, Decoctum Guaiaci, ſarſæp[illæ] & ſimilia, ea de cauſſa, quòd per vrinam

craſſiora quoque educantur, per ſudores autem tenuibus euacuatis craſſiora magis incaleſcant & craſſiora reddantur, magis obſtruant, atque difficiliora reddantur ad motum & euacuationem

Verùm etſi hæc omnia vera eſſe concedimus de morbis, quorum cauſſa circa viſcera & hypochondrijs, vel etiam in venis hæret: tamen in Paralyſi hæc ratio locum non habet. Cùm enim circa neruos cauſſa mali hæreat, non video, quomodo inde ad vias vrinæ facilè peruenire poſſit, per ambitum verò corporis facilis euacuatio eſt. Neque metuendum, vt ſudoriferorum vſu materia incaleſcat nimium, vtpote quæ frigida eſt, & ita calefactionem requirit, vt etiam nonnulli febrem, quæ eam calefaciat & fundat, accendendam putent; aut craſſeſcat, cùm illa ipſa ſudorifera vim habeant eam attenuandi.

CAPVT XXVIII.

De Spaſmo ſeu Conuulſione & Conuulſiuis motibus.

Spaſmus. Σπασμὸς Græcis, Celſo Diſtentio neruorum, vulgò Conuulſio, eſt motus membrorum ita deprauatus, vt præter voluntatis imperium & contra id membra verſus muſculorum ſuorum principia retrahantur. Aut ſi verbum verbo reddere velimus, Spaſmus dicendus contractio. Σπᾶν enim Græcis eſt trahere. Membrum enim Conuulſum, vt & motum ſecundum voluntatem, muſculi ſui medio, quod ventrem vocant, contrahitur verſus ſuũ initium, quod caput muſculi nominatur; Tendo etiam, in quem muſculus deſinit, contrahitur, & ab hac os vel mẽbrum cui inſeritur, contrahitur. Quia tamen in contractione illa partes ita diſtenduntur, vt rumpi quaſi videantur, Latinis conuulſionem & diſtentionem nominare placuit. Et quidem quod muſculus tenditur, & ad principium ſuum trahitur, vnáque cum hac pars, cui inſeritur, id commune eſt ſanis ac conuulſis, teſte Galeno 2. *de Sympt. Cauſ. cap.* 2. Sed quod inuitis & præter voluntatis imperium accidit, id p. n. affecto corpori ineſt, non ſano, vt Galenus docet 3. *de loc. affect. cap.* 6. Aliud verò vocabulum eſt σπάσμα, quod propriè vnitatem ſolutam in parte neruoſa citra vulnerationem ſignificat, ſeu partium neruoſarum vel fibrarum in muſculis ex diſtentione ruptionem. Nam quod in carne ῥῆγμα dicitur, id in neruis appellatur σπάσμα, vt ex Galeno 3. *Meth. med. cap.* 6. & *Meth. med. cap.* 1. & *de Conſtitutione Artis, cap.* 6. videre eſt. *σπασμὸς & σπάσμα differunt.* Et quidem manus vel pedes, vt & caput, frequentius conuelluntur, quandoque etiam maxillæ ita conſtringuntur, vt vix vlla vi diduci poſſint. Rariores aliquot conuulſionũ hiſtorias annotauit Marcellus Donatus *de Hiſtor. Medic. mirabil. lib.* 2. *cap.* 3. Refert enim penem quibuſdam morientibus, imo etiam iam mortuis, rigidum & conuulſum fuiſſe, aliquando animum ita à conuulſione

conſtrictam, vt Clyſteris canalem non admitteret; deprehẽſum etiam manus mortuorũ tam conſtrictas fuiſſe, & quandoque tractantium manus ita firmiter conſtrinxiſſe, vt difficulter diuelli potuerint; cuiuſdam etiam capite truncatum cadauer, dum in pheretro ad ſepulchrum portaretur, repentè adeo concuſſum fuiſſe, vt loculi tabulæ inuicem disiungerentur, ac penè ex geſtantium humeris decideret, quod ad iactum ſagittæ, dum funus progrederetur, durauit.

Spaſmus quid? Eſt videlicet Spaſmus ſeu Conuulſio Symptoma deprauatæ facultatis animalis, liberè mouentis, inuoluntaria ſcilicet & ἀκινώως facta membri verſus muſculi ſui principium contractio, quæ plerumque non ſine dolore fit. Quod tamen de ipſo actu motus & contractionis intelligendum. Poſteaquam verò contractio iam facta eſt, membrúmque rigidum eſt, ablatus potius motus eſt. Siquidem neque ipſi ægri membrum contractum liberè mouere poſſunt, & ſæpe ita rigidum à Conuulſione fit, vt neque ab aſtantibus extendi poſſit. Et vbi motus tonicus eſt, membrum rigidum manet, vt flecti nullo modo poſſit. In ſpaſmo verò per ſe nulla fit in principibus facultatibus læſio.

Affectus eſt in muſculo, qui proprium voluntarij motus inſtrumentum eſt, & quidem ſecundum ſe totus contrahitur: præcipuè verò ſecundum neruoſam ſeu fibroſam partem; vnde Galenus conuulſionem nunc muſculorum, nunc neruorum πάθος eſſe ſcribit. Contrahitur verò pars neruoſa ſeu fibroſa verſus originem ſuam. Origo autem neruorum eſt Cerebrum & ſpinalis medulla; muſculi vel fibrarum huius, ipſius caput; tendinis, finis muſculi; ſicut ligamenti origo vel principium eſt os, cartilago, aut durior membrana.

Conuulſio & diſtentio non differunt. Sunt quidem nonnulli, qui inter Conuulſionem & Diſtentionem diſtinguunt, ac Galenum reprehendunt, quod iſta confuderit. Verùm illa ipſa Diſtentio, quæ in Tetano apparet, etiam eſt contractio. Quanquã enim membrum Tetano laborans rigidum, rectum & extenſum manet; tamen id fit, quia ex vtraque parte fit æqualis contractio, & muſculi anteriore & poſteriore parte æqualiter contrahuntur, vt neutra pars vincat; vnde membrum rigidum manet.

Conuulſio & motus conuulſiuus differunt. Monendum tamen hîc, diſtinguendum eſſe inter ſpaſmum ſeu conuulſionem, & motum conuulſiuum ſeu σπασμώδια πάθη. Spaſmus enim ſeu Conuulſio propriè dicta, eſt muſculi verſus ſuũ principium contractio, ex qua membrum rigidum manet, ſicut in Tetano, ὀπισθοτόνια, Riſu Sardonio, & aliis veris conuulſionibus apparet. Motus vero σπασμώδης ſeu cõuulſiuus eſt etiam muſculi verſus ſuum principium retractio, verùm non in vna ſitus differentia continuat, ſed cum quadam concuſſione, vt in Epilepſia, febribus malignis, vulneribus capitis ſæpè videre eſt. In hoc enim differt ſpaſmus ſeu conuulſio à motu conuulſiuo, quod, vt dictum, in conuulſione membrum ex con-

tractione rigidum manet; in conuulſiuo verò motu membrũ agitatur, vibratur & variè concutitur. *Nota.*

Deinde in vera conuulſione ſenſus omnes cum interni, tum externi integri ſunt. In motibus verò conuulſiuis ſæpè læduntur.

Ad motus hoſce conuulſiuos referendus vel iis cognatus eſt ille, qui nõnullis ſub primum ſomnum accidit, quo totum corpus ita concutitur, vt lectum totum concutiat, & homo inde excitetur. Qui procul dubio accidit à vaporibus quibuſdam acribus à ventre inferiore aſcendentibus, & principium neruorum vellicantibus, ſed qui ſtatim euaneſcunt.

Cardanus verò *in Comment. aphor. 37. ſeu ſecundùm eius diſtinctionem 39. ſect. 6.* etiam hanc differentiam agnoſcit & admittit, verum nominibus aliis exprimit, & quem nos cõuulſiuum motum appellari diximus, quique cum manifeſta agitatione & concuſſione fit, conuulſionem ſolùm appellandum cenſet. Diſtentionem autem, quæ fit motu occulto, cuius ſpecies ἐμπροσθότονος, ὀπισθότονος & τέτανος. Verum præter communem loquendi vſum hæc ſtatuit, & præter neceſſitatem vulgatas appellationes mutat: Cum ſynonyma ſint ſpaſmus, conuulſio & diſtentio, vt dictum. Concuſſiones verò illæ & agitationes manifeſtæ, quas ſolùm conuulſiones appellãdas cenſet σπασμώδεα πάθη ſeu conuulſiuos motus, non conuulſiones propriè à Medicis dicuntur.

Spaſmus & Paralyſis interdum iunguntur. Notandum & hoc, Spaſmum equidem opponi Paralyſi, quod in Paralyſi eſt mouendi impotentia, etſi membrum flexile ſit, in ſpaſmo verò & motibus conuulſiuis motus depravatus: Interdum tamen iunguntur ita, vt per vices & alternatim affligant, ita vt pars modo conuellatur, modo reſoluatur. Cuius rei exemplum eſt apud Hippocrat. & Galenum 3. *Prorrhetic. textu 26.* quale etiam vidit Petrus Salius Diuerſus *in Notis in Altimarum cap. 13.* quod tamen raro accidit.

Definitio.

Conuulſionis cauſſa proxima. Sed vt definitio perfecta conſtitui poſſit, de proxima cauſſa conuulſionis inquirendum, ad quam omnes aliæ, quæ ſatis multæ ſunt, redigi poſſint. Etſi autem ea ſit tendinum & neruorum in muſculis contractio ſeu longitudo imminuta, ob quam in eandem ſitus differentiam muſculum & totum membrum, cui inſeritur, ſecum trahit: tamen cum idem etiam in motu voluntario accidat; Conuulſio verò contractio præter voluntatem ſit: quænam cauſſa ſit, vt præter voluntatem tendines & fibroſæ muſculorum partes ita ad originem ſuam contrahantur, grauiſſima & intricatiſſima controuerſia eſt.

Vulgata equidem doctrina eſt ex Hippocrate *6. Aphor. 39.* Spaſmum ex inanitione vel repletione fieri. Et vtuntur plerique cum Galeno ſimilitudine petita è chordis ex inteſtinis animalium exſiccatis paratis, vt & coriis ac pellibus. Vt enim hæc, vbi Soli vel igni exponuntur, humore abſumpto corrugantur & breuiora fiunt, pariter etiam vbi humorem aliquem imbiberunt, latitudine a-

craſſitie aucta, longitudo imminuitur, & breuiora redduntur: Ita etiam putant in neruis ac neruoſis muſculorum tendinibus ac fibris idem accidere, eóſque à cauſſis nimium ſiccantibus & humectantibus breuiores reddi.

Recentiores plerique tertium genus cauſſæ addunt; quod tamen etiam Galenus 5. *Aphor.* 1. obſeruauit, vellicationem videlicet neruoſi generis ex re moleſta.

Verùm etſi calumniæ facilè obnoxium ſit, ſi quis à ſententia in omnium libris ferè vulgata ſeceſſionem faciat: tamen vbi de veritate agitur, non quis vel quot aliquid dixerint videndum, ſed quam bene quid dicatur perpendendum. Idque & hîc faciendum puto. Quibus autem & quantis difficultatibus priora duo cauſſarum genera inuoluta ſint, in Inſtitutionibus *lib.* 2. *part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 5. dictum, & poſtea infrà *quæſt.* 1. dicetur. Et quamuis nonnulli anxiè laborarint, vt cauſſas omnes remotiores ad hæc duo genera referrent: tamen id, quod cognati ſunt, non præſtiterunt: adeo vt doctiſſimi atque ingenioſiſſimi Medici de vera cauſſa inuenienda ferè deſperaſſe videantur. Inter quos eſt acutiſſimus Auenrois, qui 3. *Collectan.* ſcribit: *Vtinam ſcirem, cur diſtendantur in latum nerui & non in longum.* Et mox: *Scias, Medicorum verba in hoc ſymptomate vniuerse* [illegible] *ora eſſe verbis Muſicorum ſeu fabellas canentium, quàm d* [illegible] *ſtratorum.*

Verùm n[illegible] actum agamus, ea, quæ in Inſtitutionibus *loco alleg.* prolixè [illegible] de re diximus, hic non repetemus, nec ea, quæ poſtea *quæſt.* 1. dicentur, ſed ſaltem ſententiam noſtram, quam vero magis conſentaneam, quantum quidem in hac rei obſcuritate licet, eſſe putamus, ſummatim proponemus. Et propterea breuiter hîc ſtatuimus, cauſſam proximam Spaſmi eſſe facultatis expultricis partium fibroſarum in muſculis è neruoſo genere compoſitarum à re moleſtante irritationem, quæ animalem facultatem ſibi in eodem ſubjecto iunctam in conſenſum trahit, atque ad motum incitat; ſeu materiam fibroſas & neruoſas partes in muſculis irritantem. Reliqua, quæ ad hanc rem pertinent, infrà *quæſt.* 1. proponentur. *Opinio noua de cauſa ſpaſmi.*

Vnde definimus ſpaſmum, quod ſit muſculorũ deprauatus motus, ſeu verſus principium contractio præter voluntatem, à facultatis expultricis partium fibroſarum à re moleſtâ irritatione, quæ animalem ſibi iunctam in conſenſum trahit, & ad hunc motum incitat, orta. *Spaſmi definitio.*

Cauſſæ & Subiectum.

Sed vt hæc clariora fiant de Subjecto & Cauſis quædam addenda. Subjectum quidem proprium & proximum conuulſionis muſculum eſſe ſtatuimus. Cum enim muſculis proprium & adæquatum motus voluntarij, qui ſecundum naturam fit, inſtrumentum ſit: etiam motus illius deprauati ſeu conuulſionis cauſſa erit; & muſculo contracto oſſa, & quicquid in parte mobile eſt, ſimul contrahuntur. Veruntamen neruis ſolum & fibroſis neruorum partibus mediantibus, vt etiam *Concluſionis ſubiectum.*

ſupra dictum, muſculi conuelluntur. Etſi enim muſculi ipſi per ſe ſæpè vulnerantur, contunduntur, & tumorem aut alium morbum patiuntur: non tamen conuelluntur, niſi neruos malum peculiariter attingat.

Variarum autem corporis partium muſculos conuulſio occupat. Interdum enim totum corpus, caput ſcilicet, & omnia ſub capite membra conuulſione corripiuntur: Interdum caput ſaluum eſt, & omnes ſub capite partes conuulſionem patiuntur. Interdum vnius lateris membra omnia. Interdum vnius ſaltem pars, oculus, lingua, ceruix, brachia, manus, crus, pes, digitus.

Cauſa proxima. Cauſſam proximam diximus eſſe facultatis partium neruoſarum & fibroſarum in muſculis irritationem, quæ animalem in conſenſum trahit, & ad motum incitat, ſeu ſi alicui ἀκριβολογεῖν libeat, materiam neruoſas & membranoſas in muſculis partes irritantem. Nam, vt in Inſtitution. etiam dictum, aliter ſeſe res habet in expulſione in parte, quæ potentiam habet ad voluntatis imperium ſeſe mouendi, aliter in eâ, quæ ea deſtituitur. Conuulſio ad prius genus pertinet, ſicut & ſternutatio ac tuſſis: In quibus omnibus, quia facultas expultrix naturalis facultatem animalem in conſenſum trahit, motus quidam ſenſibilis excitatur, atque in vtraque facultas ad conuulſionem concurrit. Neque ſola facultas animalis huius motus cauſa eſt, vt pote quæ ſibi relicta nullum motum, niſi ad voluntatis imperium, aggreditur. Sed huc admotum hunc primò facultas naturalis concurrit. Cùm enim cauſſa, quæ conuulſionem parit, in muſculo reſideat, ſeu humor ſeu vapor, primò inde afficitur & irritatur facultas naturalis, quæ ſibi coniunctam facultatem mouendi in conſenſum trahit. Quæ etſi alias ſalua ſit, atque imaginatio non deprauata, ob irritationis tamen vehementiam, & totius animalis ſalutem, ac illam, quæ eſt in toto corpore, Sympathiam partium & actionum obſequi cogitur, & hunc motum coacta ſeu permittit ſeu imperat, quem non irritata non imperaſſet, ſeu permiſiſſet; aut certè facultas animalis à naturali in conſenſum tracta & irritata, ſpiritus animales coacta ad membrũ affectum mittit, forſan non ita concurrente imaginatione. Neque enim adeò credibile eſſe videtur, cum tam vehemens contractio in conuulſione fiat, vt etiam membrũ extendi non poſſit, etiam contractionem ab imaginatione ac loco motiuam dirigente facultate imperari, ſed poteſt fortaſſe per ſpiritus animales ad membrum affectum affluentes etiam in vita imaginatione motus ille, cuius modum ignoramus, fieri. Neque tamen ſine concurſu facultatis animalis motum iſtum fieri poſſe manifeſtum eſt, Eſtque irrefutabilis demonſtratio hæc: Quod Conuulſio eſt Contractio: Contractio muſculorũ actio propria: muſculi inſtrumentum non facultatis naturalis ſed motricis: motus muſculorum nunquam fit citra facultatis animalis operam, quæ appetitum & rationalem

A qua cauſſa muſculi in conuulſione contrahantur.

& ſenſitiuum complectitur, aut certè non ſine ſpirituum animalium ope.

Neque refert, quod hi motus contra voluntatem fiunt, & quod partem conuulſam etiam volentes extendere non poſſunt ægri. Etenim vel ab appetitu irrationali fiunt, vel animâ quaſi perturbatâ, vt ex Ariſtotele *lib. 3. de anima cap. 2.* & Galeno *2. de motu muſculorum cap. 6. in Inſtitut.* diximus, vbi monſtratum fuit, motus voluntarios non eſſe planè eiuſdem generis.

Si porrò quæratur de parte muſculi, in qua cauſſa irritans hæreat, ſi qua ratione motus ſecundum naturam in muſculis perficitur, certè conſtaret, facilè id determinare poſſe. Credibile tamen eſt, circa initium muſculi & illam partem hęrere cauſſam, quâ contractâ, omnes reliquarum fibræ contrahuntur.

Si etiam quæratur, quî fiat, quod nunc ſaltem verſus vnam partem contractio fiat, parſque ita contracta immobilis maneat, quæ propriè eſt ſpaſmus, conuulſio ſeu diſtentio: Nunc verò in hanc vel illam partem varia fiat agitatio, quæ motus conuulſiuus propriè nominatur; etſi Cardano contrâ conuulſionem appellare placuerit: Differentiæ cauſſa in hiſce conſiſtere videtur; Quod in vera conuulſione ſeu vapor ſeu humor neruos vellicans penitus ſe in neruorum ſubſtantiam inſinuauit, uſque adhæret & quaſi inhæus eſt; In conuulſiuo verò motu materia non adhæret neruis pertinacius, ſed facile nerorum à natura excutitur, quæ tamen cum iterum neruos petit, conuulſiuus motus continuatur, & tam diu durat, donec materia vellicans tota diſcuſſa eſt. Vnde proculdubio materia, quæ conuulſiuum motum excitat, vaporoſa, ſeroſa vel biliosa ac omnino tenuis eſt; quia facilè diſcutitur, & ſæpe hinc inde vagatur. In ſpaſmo autem & conuulſione verâ materia eſt craſſior & tenacior, ac propterea pertinacius neruis adhæret. Quibus accedit & hoc, quod in vera conuulſione vnus muſculus ſaltem, vel plures eiuſdem generis ſeu extendentes ſeu contrahentes afficiuntur: in motu verò conuulſiuo etiam contrarij. Ita enim cum muſculis in corpore humano comparatū eſt, quod omnes, ſi paucos excipias, *ſphincteres veſicæ & ani, vt & cremaſteres*, contrarios muſculos habent, quorum ſi hic contrahit, ille extendit, ſi hic eleuat, ille deprimit, & ita de cæteris motus differentijs: etſi numero contrarij ſemper non ſunt pares. Sic caput flectentes duo ſunt, extendentes duodecim. Itaque in conuulſione ſeu ſpaſmo in vno ſaltem muſculorum contrariorum genere cauſſa mali hæret; vnde etiam membrum verſus muſculi illius principium contrahitur, & ita rigidum manet. In conuulſiuis verò motibus materia vellicans neruos, qui ad vtrumque contrariorum muſculorum genus tendunt, infeſtat; vnde pars nunc contrahitur, nunc extenditur, & omnino vario motu agitatur, pro vt materia nunc hunc, nunc illum muſculum vellicat. Hinc etiam in ſpaſmo, vt potè in quo cauſſa ſaltem

Nota.

ſaltem circa partem affectam & in loco priuato hæret, cerebrum & ſenſus integri ſunt: In conuulſiuis vero motibus cerebrum ſæpe ſimul afficitur, vnde etiam ſenſus ferè ſimul læduntur. Et conuulſiui motus ferè accidunt per partium aliarum conſenſum, materia ab vtero, ventriculo, vel alia parte cerebro per neruos cõmunicata: Quæ cum à cerebro rurſum excutitur, & in neruos expellitur, nunc hanc, nunc illam partem vellicat, atque inde variorum membrorum concuſſio & agitatio excitatur. Et quidem ſi materia hæc ad principium medullæ ſpinalis mittitur, & æqualiter totam occupat, tunc æqualiter vniuerſum corpus conuellitur, & tam dextræ quam ſiniſtræ corporis partis membra concutiuntur. Malúmque hoc omnium grauiſſimum eſt, præcipuè ſi aliquid materiæ adhuc in cerebro hæreat, vnde & partes capitis conuelluntur & ſenſus afficiuntur. Si autem dextram ſaltem vel ſiniſtram corporis partem petat, motus conuulſiuus tantum in dextra vel ſiniſtra parte accidit. Si verò non ad principium ſpinalis medullæ, ſed ad neruum priuato alicui membro inſeruientem materia mittitur, motus etiam conuulſiuus fit ſaltem in priuato illo membro, & nunc brachium, nunc crus, nunc manus concutitur. Et ſi magna materiæ efficacia vel copia ſit, membro è directo poſito per communes neruos communicatur. Aliquando etiam, vbi cauſſa mali in priuato aliquo membro generatur, cum ea agitari incipit, primum illa pars motu conuulſiuo corripitur, poſtea tamen materia per neruos cerebro communicata, & hinc ad principium ſpinalis medullæ protruditur, aut certè latus è directo loci affecti ſitum.

Non etiam hîc prætereundum, quomodo ſpaſmus flatulentus generetur, qui Græcis *σπασμὸς φυσώδης*, vulgo *der Krampff.* appellatur. Itali etiam Crampam vel Cramfum nominant, qui cum maximo dolore in cruribus præcipuè & imprimis in ſuris accidit, ſi inter dormiendum pedibus non contectis quis decumbat. Quod malum cacochymicos, flatulentos & poculis ac crapulæ deditos infeſtat, partéſque cum dolore ſummo affligit, ſed plerumque breui temporis ſpatio durat. Durat tamen interdum, vt Iohan. Baptiſta Montanus *in 9. Rhaſis* refert, per horas quatuor, vt Medicos aduocare opus ſit, & plerúmque ad verum ſpaſmum via eſt. *Spaſmus flatulentus. Gallicè. Goutte. Crampe.*

Quomodo autem generetur, pluribus *in Inſtitution.* dictum eſt, quæ hîc repetere non licet. Vero conſentaneum eſt, ſpaſmum hunc flatulentum à flatu vel humore aliquo tenui ac ſeroſo in muſculo aliquo collecto, eiúſque fibras vellicante, fieri.

Cauſſas Antecedentes, Procatarcticas & Euidentes ſpaſmi quod attinet. Primò à ſanguine ac Plethorâ ſpaſmum fieri vulgo docent, & quidem ex plenitudine, eiuſque rei exemplum Inflammationes afferunt. Verum enimverò multi dantur plethorici, qui ſpaſmum non patiuntur, ſicut nec inflammationibus omnibus Spaſ- *Cauſſæ antecedentes.*

mus coniungitur. Et ſi ſpaſmus tum accidat, fit hoc vbi ſanguis corrumpitur & putreſcit, acrimoniam acquirit, neruóſque vellicat, vt etiam ex Galeno *6. method. medend. cap. 2.* & alibi videre eſt.

Pituita deinde cõuulſionis cauſſa ſtatuitur, & plerique eam replendo neruos conuulſionem excitare ſtatuunt. Verùm de modo planè inter ſe diſſentiunt, neque adhuc ſufficienter cauſſam reddiderunt, cur ob pituitam Paralyticis membra potius reſoluantur, quam conuellantur, vt poſtea in quæſtione dicetur. Probabile ergo & hic eſt, pituitam corruptam acrimonia ſua potius neruos vellicare, quam replere. Et dantur multi morbi pituitoſi, quibus conuulſio non coniungitur. Atque exempla, quæ Foreſtus & alij afferunt, quibus monſtrare volunt, à pituita neruos replente ſpaſmum excitatum fuiſſe, id non ſatis demonſtrant, nec plus probant, quam cacochymiam pituitoſam in talibus corporibus fuiſſe. Quomodo verò conuulſio à pituita illa producta fuerit, non ſatis probant.

De Bile Medici, qui vulgarem ſententiam ſequuntur, in hoc quidem conſentiunt, quod conuulſionem inducere poſſit: Sed de modo diſſentiunt. Etſi enim quidam ſtatuant bilem eſſe tenuem, & in nerui ſubſtantiam facilè penetrare ac in eam ſeſe inſinuare poſſe: tamen plerique agnoſcunt, bilem vellicando potiùs id præſtare, quàm replendo.

Humorem Melancholicũ non niſi rariſſime aut fortè nunquam ſpaſmum producere poſſe quidam ſtatuunt, eâ de cauſsâ, quia craſſior ſit, quàm quod poſſit in neruum, qui durus eſt, ſeſe inſinuare. Verùm ex præſuppoſita opinione hæc dicuntur. Si ergo Melancholia ſpaſmum parit, vellicando id præſtat.

Quæcunque ergo Cauſſæ humores, qui neruos & fibras muſculorum vellicare poſſunt, generant conuulſionis cauſſa eſſe poſſunt, vt ebrietas, crapula & repletio, conſuetæ euacuationes ſuppreſſæ, balnea & exercitia in corpore plethoricò vel cacochymico, aër frigidus ac humidus & ſimiles. *Cauſſæ procatarcticæ.*

Quia tamen tales humores in multis abundant, & cauſſæ tales multis obtingunt, qui tamen conuulſionem non patiuntur: procul dubio occultam aliquam diſpoſitionem neruis inimicam humor acquirat neceſſe eſt, antequam conuulſionem pariat, ſimilem illi, quæ Epilepſiam generare ſolet.

Cauſſas reliquas euidentes ferè omnes neruos exſiccando conuulſionem inducere ſtatuunt; ſed parùm rectè, vt poſtea etiam in quæſtione dicetur. *Cauſſæ euidentes.*

Primò enim inter cauſſas illas referunt febrem ardentẽ & Phrenitidem, quæ cerebri membranas ac neruos omnes exſiccent. Verùm enim verò non omnibus febribus ardentibus nec omni phrenitidi hoc accidit, & ſæpè cõuulſiones in febribus malignis, ſatis, quantum ad calorem, mitibus, accidunt; contrà in alijs febribus, vbi calor ardentiſſimus eſt, non contingunt conuulſiones. Quod indicio eſt, non à calore ſiccante, ſed à vapore aut

humore maligno neruos vellicante conuulſiones prouenire. Quod & hoc arguit, quod conuulſiones illæ non ſunt perpetuæ, ſed per interualla ſæpè recurrunt, quod fieri non poſſet, ſi à nimia exſiccatione prouenirent.

Choleram quoque inter cauſſas conuulſionis referunt; nec malè, ipsâ experientiâ teſte: eam tamen tum ab humore aliquo acri & maligno prouenire cum alios neruos, tum orificium ventriculi vellicante, & ita alios neruos in conſenſum trahente, probabile eſt. Sicut etiam Galenus vomitum ex bile æruginoſa inter cauſſas conuulſionis ad cauſſas neruos vellicantes refert, teſtatúrque, adoleſcentem quendam interdum vomitu bilem æruginoſam reiecisse, & inter vomendum toto corpore conuulſum fuiſſe, & ſimul vt euacuata eſt ærugo, protinus cõuulſionem ceſſaſſe 5. *aphor.* 1. 12. *method. medend.* & 5. *de loc. aff.*

Eadem ratio eſt Ellebori & aliorum fortium purgantium medicamentorum. Etſi enim quidam ſtatuunt, ſiccando & nimia inanitione hæc ſpaſmum producere: tamen ipſe Galenus 5. *aphor.* 1. & plerique interpretes eius agnoſcunt, non tam ab inanitione & exiccatione, quam à vellicatione neruorum conuulſionem prouenire. Et omnino rationi conſentaneum eſt, potius à re moleſta neruos vellicante, ſiue ſit ipſum medicamentum ſiue humores vitioſi à medicamento agitati, quam inanitione, cõuulſionem tum fieri: Cùm ſæpe tam breui temporis ſpatio poſt ſumptum tale medicamentum accidat, quod non probabile eſt, tantam interea inanitionem factam fuiſſe, è qua nerui exſiccari & corrugari quaſi potuerint. Et contra ſæpe in Dyſenteria & alui profluuio longo tempore fluxus durant, corpúſque ſatis inaniunt, neque tamen vlla inde ſequitur conuulſio.

A frigore quoque interdum accidunt cõuulſiones, refértque Foreſtus *lib.* 10. *obſeru.* 13. *in Schol.* & *lib.* 10. *obſeru.* 104. *in Schol.* Fridericum Comitem de Alta flamma ex largiore aquæ frigidæ potu in Cõuulſionẽ incidiſſe. Verùm frigus nec ſiccando nec replendo id præſtare poteſt, ſed potiùs quia vel neruis inimicum eſt, vel crudos ac vitioſos humores in corpore retinet, febrémque auget.

Eodem modo in vulneribus capitis interdum neque ex repletione, neque ex inanitione Conuulſiones accidunt, ſed quia à ſanie collectâ membranæ cerebri & nerui vellicantur.

Ita in punctura neruorum conuulſio fit, quã alij ad inanitionem referunt, ſed neutri, vt manifeſtum eſt, rectè: Sed fit potiùs propter dolorem ac condolentiam ac conſenſum, & propterea etiam neruo diſciſſo ſanatur.

Et omninò tales cauſſæ, vt frigoris & caloris immoderatus appulſus, neruorum & neruoſarum partiũ vulnera & puncturæ, compreſſiones, inflammationes, luxationes, ciborũ corruptiones, animalium venenatorum ictus & morſus, ſubitus terror, ira & ſimilia, in quibus fruſtra ſe torquent nonnulli, vt ea ad repletionem & inanitionẽ referant, rectiſſimè ad vellicationẽ neruorũ referuntur.

quam res tales vel ipſæ præſtant, vel humores in corpore commouent, qui id efficiant.

Differentia.

Differentia à loco affecto. Præcipuæ differentiæ ſumuntur à loco affecto, qui eſt nunc totum corpus, nunc pars vna vel plures. Et in primis notabilis & ab omnibus Medicis propoſita eſt ceruicis ac ſpinæ dorſi & hinc totius corporis conuulſio. Cuius tres ſunt ſpecies: Prima eſt ἐμπροσθότονος, quando non ſolum ceruix, ſed & reliquum corpus in anteriora conuellitur, & mentum pectori penè admouetur, vt æger corpus erigere non valeat: fitque muſculis, qui corpus in anteriora flectunt, affectis & ad principium ſuum reductis.

Ὀπισθότονος. Τέτανος. Altera eſt ὀπισθότονος, quando ceruix & ſpina verſus poſteriora flectitur; quod fit affectis muſculis, qui corpus poſteriora verſus flectunt. Tertia τέτανος, in qua ceruix & reliquum corpus rigidum ac in neutram partem flexile apparet. Etenim in iſto affectu partes manifeſtè conuulſæ non apparent, ſed æqualiter & antè & retrò tenſæ in æquilibrio permanent, quemadmodum in illo motu voluntario ſecundum naturam, qui τονικὸς dicitur. Et corpus hoc modo affectum propriè rigidum dicitur. Celſus tamen *lib. 4. cap. 3.* quamlibet iſtarum differentiarum rigorem appellat.

Deinde huc referenda & illa differentia, cuius ſupra mentionem fecimus, quod conuulſio in genere accepta alia eſt perpetua, nullis motibus ac concuſſionibus interrupta, qua membrum contractum manet, quæ propriè conuulſio & Spaſmus eſt, in qua cerebrum ſaluum eſt: Alia, quâ membrum varijs motibus hinc inde agitatur; quod fit, cum cauſſa per corpus variè mouetur, & plerumque accidit cerebro affecto, & conuulſiuus motus propriè dicitur. Iſtam tamen nominum diſtinctionem Medici accuratè non obſeruant, ſed paſſim etiam conuulſiuos illos motus conuulſiones appellant. Spaſmum autem propriè appellatum vulgò ex Arabibus proportionatum ad materiam, ſeu per alicuius partis conſenſum nominant. Et quidem hunc non proportionatum ad materiam ideo dicunt, quod non propter materiæ neruos implentis copiam, nec ob eius inopiam, quam ſiccitas neruorum ſequitur, ortum habeat, ſed quod proueniat ex appulſu rei parùm aut nihil proportionatæ ad materiam, neruoſo generi inimicum, quæ ex parte aliqua, cuius cauſſa tum hic morbus oritur, ad principium neruorum per partes neruoſas tranſmiſſa, neruos vellicat, & ad expellendum id, quod moleſtum eſt, per hunc motum incitat. Seu vt Capiuaccius explicat; appellatur non proportionatus ad materiam in quâ, quæ eſt muſculus; cum muſculus à facultate animali liberè mouente non moueatur, ſed ab expultrice, quæ eſt facultas naturalis.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica. Spaſmus ſeu conuulſio propriè dicta facilè cognoſcitur, quod videlicet pars præter voluntatem verſus neruorum muſculique originem contrahitur, ac rigida manet, vt flecti ad voluntatis arbi-

trium non poſſit. In conuulſiuo verò motu eadem fit contractio, ſed non ſemel, verùm ſæpius, ac pars variè concutitur atque agitatur. Præterea, vt dictum, ſenſus reliqui in conuulſione veiâ integri ſunt; In conuulſiuis verò motibus plerumque ſimul læduntur.

Signum pathognomonicum. Atque iſta præter voluntatem contractio ſola ad Spaſmum & motum conuulſiuum indicandum ſufficit, atque vnicum ſignum pathognomonicum eſt. Nam etſi & alia conuulſis ſymptomata accidant: tamen non ſemper hoc euenit. Dolor quidem ſatis frequenter adeſt: non tamen ſemper, vel quia ſenſim fit contractio, vel quia membrum vltra modum & naturalem terminum non contrahitur.

Ita interdum etiam febres coniunguntur, ægri modò calent, modò refrigerantur, modò pallescunt, modo facies rubet & turget, ob inordinatum ſanguinis & humorum motum: Nonnunquam vrina eſt bona; nonnunquam magna vrinæ crudæ copia emittitur, aliquando vrina retinetur & aluus ſupprimitur. Verum hæc Pathognomonica ſigna non ſunt.

Motus cõnulſiui à Tremore differentia. Conuulſiuus equidem motus tremorem nonnihil quandoque refert: Verùm facilè ab eo diſcernitur; quod in tremore ſemper concurrit voluntarius motus; Conuulſio verò planè præter voluntatem accidit. Tremórque ſolum fit in vnam ſitus differentiam, cum conuulſiuus motus varius eſſe poſſit.

Spaſmi à Paralyſi differentia. A Paralyſi quoque Spaſmus facilè diſcernitur; quia membrum conuulſum non ſine difficultate, vel etiam dolore extendi poteſt: at membrum reſolutum ſine omni difficultate partis ſanæ vel aſtantium opera extendi poteſt. Præterea in Spaſmo nerui & tendines rigidi ad tactum percipiuntur, in Paralyſi non item. Spaſmus denique breui temporis ſpatio vel ad ſalutem vel ad mortem terminatur; cùm Paralyſis ſine vitæ periculo in multos annos durare poſſit.

Vbi autem cauſſa mali hæreat, è partium conuulſarum numero cognoſcitur. Etenim ſi cum toto corpore faciei quoque muſculi conuellantur, & vnà ſenſus interni ac externi afficiãtur, cerebrum ipſum affectum eſt: Si verò ſenſus omnes conſtent, neque faciei muſculi conuellantur, verùm totum corpus afficiatur; ſpinalis medullæ principium laborat. Vbi verò pars aliqua ſaltem conuellitur, nerui ac muſculi eius membri motui inſeruientes afficiuntur, ſicut antea de Paralyſi dictum eſt. Quam ad rem muſculorum & neruorum ex Anatome cognitio neceſſaria eſt. Cuius verò partis conſenſu cerebrum afficiatur, ex eius affectæ ſignis patet.

Recenſent hîc Authores plerique etiam ſigna, quibus cognoſcatur, an ex plenitudine vel inanitione conuulſio fiat. Verùm cum ex hypotheſi iſta omnia dicantur, vt ea hîc afferamus opus eſſe non puto. Qui verò humor peccet, id ex ſuis ſignis hîc & alibi propoſitis cognoſcitur. Cauſſæ euidentes etiam ex ægri vel aſtantium relatione cognoſcuntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Quò motus in conuulſione eſt vehementior & diuturnior, aut plures vel cerebro vicinas partes occupat, aut nobiles, & quarum actiones valde neceſſariæ ſunt, lædit, reſpirationẽ difficilem & interruptam, Thoracis vel ſepti muſculis conuulſis efficit, eò periculoſior eſt. Tales enim cõuulſiones grauiſſima inferũt ſymptomata, maximos ac cõtinuos dolores, viriũ proſtrationẽ, Lipothymiam & Syncopem, vigilias, difficilem reſpirationem ac ſuffocationem, quæ omnia hominẽ iugulare poſſunt. Contrà verò vbi partes à Cerebro remotæ aut ignobiles conuelluntur, minus periculi eſt.

2. Facilius curatur conuulſio, ſi Cerebri conſenſu fiat, quam ſi primario affectu nerui laboret: Niſi tamen affectus, quo cerebrũ laborat, ipſe pertinax ſit; quod in inflammatione Cerebri accidit. Neque enim ob vehemẽtia Symptomata, dolorem, vigilias, æger diu durare poteſt, affectus verò breui tempore curari non poteſt.

3. Si toto corpore ab affectione immuni aut labrum conuellatur, aut palpebra, aut lingua, prauum Symptoma putandum eſt, & quod magnos timores afferat, etſi affectæ partes paruæ eſſe videantur. Paul. Æginet. *de re Med. lib.* 3. *cap.* 19. Cerebrum enim ipſum tum affectum eſt.

4. A copioſo ſanguinis fluxu, ſingultus aut conuulſio, mala 5. *Aphor.* 3. Et à ſanguinis profluuio deſipientia, & conuulſio, malum 7. *Aphor.* 9. Non tam ob manitionem, quam ex motu & inſultu bilis ac humorum prauorum ſanguine euacuato.

5. Ab ὑπερκαθάρσει conuulſio aut ſingultus, malum. 5. *Aphor.* 4. Et conuulſio ab elleboro lethalis. 5. *Aphor.* 1. & à medicamenti pufgantis potione conuulſio mortifera, 7. *Aphor.* 25. quod accidit, vt antea etiam dictum, non quod Elleborus & ſimilia medicamenta neruos ita exiccent & contrahant, ſed quod qualitate maligna eoſdem ſtimulent, & laceſſant, aut humores, qui id præſtant, agitent. Non tamen ſemper conuulſionem à medicamento purgante fortiore lethalem eſſe, ſæpe experientia docuit; atque ipſe aliquot, qui poſt ſumptam Colocynthidem & mercurialia medicamenta conuulſionem paſſi ſunt, atque euaſerunt, curaui.

6. Ab Ileo vomitus, ſingultus, conuulſio aut delirium, malum. 7. *Aphor.* 10. Nonnunquam enim ſingultus à materia, quæ præcluſo per inferiora exitu ſurſum vomitione expellitur, concitatur, orificio ventriculi ab aſcendente praua materia vel vaporibus irritato. Si verò ad cerebrum vapores tetri efferantur, aut cerebrum orificio ventriculi conſentiat, conuulſio aut delirium oritur, prout vel mentis officina, vel nerui offenduntur.

7. Si muliebri profluuio conuulſio aut animi defectus ſuperueniat, malum 5. *Aphor.* 56.

8. In acutis febribus conuulſio & circa viſcera dolores vehementes malum 4. *Aphor.* 76. Et propter ardores vehementes con-

uulſio aut Tetanus, malum 7. *Aph.* 67. quia indicium, materiam ſurſum ad cerebrum ferri. Et in febribus ſpiritus offendens malum eſt: conuulſionem enim indicat, 4. *Aphor.* 68. ob muſculos ſcilicet Thoracis initium conuulſionis iam ſentientes. De Conuulſionibus in febribus paſſim etiam alij Aphoriſmi extant apud Hippocratem: In febre non intermittente, ſi labrum, palpebra, vel oculus, vel naſus, vel ſupercilium peruertatur, vel non videat, vel non audiat, iam debili exiſtente corpore, quicquid horum eueniat, mors in propinquo eſt. 4. *Aphoriſ.* 49.

9. Conuulſiones, quæ perniciosas Phrenitidas ſequuntur, lethales ſunt, ſcribitque Aëtius, *Tetrab.* 2. *ſerm.* 1. *cap.* 131. ſe neminem ex ijs, qui ſic conuulſi ſunt, ſeruatum vidiſſe, neque, qui vidiſſet, audiuiſſe.

10. A vigilijs conuulſio aut deſipientia, malum 7. *Aph.* 18. Non quod nerui calore vel vigilijs nimium exſiccati ſint, ſed quod humores vaporeſque praui per vigilias geniti & agitati, cerebrum & neruoſum genus laceſſant.

11. Conuulſio à vulnere pernicioſa. 5. *Aphor.* 2. ob ſaniem neruos vellicantem & inflammationem neruos corripientem: præcipuè ſi vulnus cerebri ſit.

12. Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quam febri conuulſionem. 2. *Aphor.* 37. Et Spaſmo aut Tetano ſi febris acceſſerit, morbum ſoluit, 4. *Aphor.* 57. Febris enim ad conuulſionem accedens humores conuulſionis cauſſam abſumit: Cum contrà ſi febri conuulſio accidat, à materia maligna eam prouenire, eamque cerebrum petere, & partes neruoſas occupare indicio ſit.

13. Quartana correpti non admodum conuulſionem patiuntur: Si verò prius tentati ſint, ſuperueniente quartanâ liberantur, 5. *Aphoriſ.* 70. Rigor enim in Quartanâ humorem neruoſo generi inimicum partim excutit; & calor rigorem ſubſequens eundem concoquit & abſumit.

14. Quicumque Tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt. Si hos effugiunt, ſani fiunt, 5. *Aphor.* 6. Natura enim tam grauem tenſionis, quæ vtrinque fit, laborem, ab hinc ortum dolorem diu ferre nequit, & propterea primo ſtatim dierum criticorum circuitû morbus iſte iudicatur.

15. Quibus tandem hoc addimus, quod plerique, qui ex ſpaſmo moriuntur, diu calidi manent; quia ſuffocati moriuntur, muſculis reſpirationi dicati conuulſis.

Curatio.

Vt quiſque de cauſſis conuulſionis ſentit, ita ad eas curationem dirigit. Quæ enim ab humore frigido neruos replente creditur fieri conuulſio, eam humorem craſſum attenuantibus, viſcidum detergentibus & euacuantibus, curandam cenſent, atque eodem medicamentorum genere, quæ in paralyſi ſunt propoſita. Quam verò ab inanitione fieri putant conuulſionem, eam humectantibus, vt in Hecticâ, interdum refrigerantibus, dum ſcilicet malum eſt à febre ardente, interdum moderatè calefacientibus, cum ſcilic. *Curatio.*

immoderata euacuatio præceſſerit, curandam putant.

Et quidem in conuulſione, quam ex repletione vocant, curanda nihil peccatur. Humor enim ille quocunque etiam modo neruos afficiat, tollendus. Verùm an humectantibus ſolis, (quod lex methodi requirit, ſi malum eſt à ſiccitate) conuulſio aliqua curata fuerit, hiſtoriæ & obſeruationes medicorum conſulantur. Foreſtus equidem *lib.* 10. *obſeru.* 108. exempla conuulſis ab inanitione humectantibus curatę proponit. Verùm ſi rem diligenter perpendamus; Contractura potius fuit, cuius Capite præcedente mentionem fecimus, quam vera conuulſio. Idem *obſeru.* 110. vbi conuulſionis ex cholera exemplum habet, quam plerique ad inanitionem referunt, non humectantibus. ſed calefaciente & ſiccante inunctione vtitur. Et quamuis interdum humectantia & calefacientia adhibeantur, tamen potius ad neruos ex conuulſione rigidos nonnihil laxandos, & hoc modo ad dolorem leniendum, quam ipſam cauſſam tollendam adhibentur. Idem Foreſtus, *lib.* 7. *obſeruat.* 17. in conuulſione poſt febrem continuam, quæ vulgo inanitioni & ſiccitati adſcribitur, inunctionem ex oleo irino & Terebinth. adhibet: Extra verò radicem Pœoniæ de collo ſuſpendit, & ſtœchadem medicamentis internis admiſcet.

Itaque cum generalem cauſſam conuulſionis vnam poſuerimus, atque ab eadem cauſſa Spaſmos illos particulares prouenire docuerimus, à quibus vniuerſalis conuulſio & Epilepſia generantur: ea quoque medicamenta Spaſmo conuenient, quæ in Epilepſia poſtea proponentur. Ac propterea materia illa praua expultricem in neruis ſtimulans euacuanda & tollenda, & qualitas eius vitioſa corrigenda, cauſæque omnes, à quibus hoc malum extitit, aut fouetur, tollendæ, & omnino præcauendum, ne ex particulari conuulſione vniuerſalis Epilepſia generetur. Pleraque tamen medicamenta, quæ adhibentur ad Paralyſin curandam, rectè quoque adhibentur in conuulſione; cum neruoſo generi amica ſint, & cauſſam Spaſmi diſcutiendi vim habeant.

Ideoque vniuerſales, ſi opus ſit, euacuationes, vt & reuulſiones, maximè per clyſteres fortiores inſtituantur, poſtea topica, quæ in paralyſi propoſita, etiam hic adhibeantur. Ad curationem tamen rectè inſtituendam imprimis perpendendum, an conuulſio fiat per ſe, an verò per conſenſum. Etenim ſi per ſe & primarium partis affectum fiat, ſimul quidem ad totum corpus, quod plethora vel cacochymia laborãs cauſſam in parte affectâ fouere vel augere poteſt, principaliter tamen ad partem affectam curatio dirigenda. Si verò per conſenſum fiat, partis illius, cuius conſenſu malum excitatur, habenda ratio, vt poſtea dicetur.

Primo ergo in conuulſione per primarium membri affectum, videndum, an ſanguis abundet. Iſque pro abundantia & virium ratione copioſius vel parcius educendus. Hippocrates etiam & *Conuulſionis per primariũ membri affectum curatio.*

Galen.

Sanguinis miſsio. Galen. 4. *de Victus ratione in acutis com.* 28. cum ob ſpirituum interceptionẽ & venarum ἀπόληψιν, conuulſio excitatur, venam aperit, ſed adhibitis prius fomentis & frictionibus, vt fluxus ſanguinis adiuuetur.

Cucurbitularum cum ſcarificatione applicatio. Si verò ætas & vires venæ ſectionem non admittant, cucurbitulis vtendum eſt cum ſcarificatione, primò quidem longius à parte affectâ, deinde corpore bene expurgato etiam in parte conuulsâ, in qua materia fixa eſt.

Applicentur dorſo & cruribus, ſi ſanguis in toto abundet: Si in parte, pro vario eius ſitu etiam locus cucurbitulis quærendus eſt. Paulus Æginet. *lib.* 3. *cap.* 19. & 20. ſi crura ſint conuulſa, applicat coxis & poſtremis ſpinæ vertebris: Sin manus, primæ dorſi vel thoracis; ſi labrum tantùm aut palpebra, aut lingua, occipiti & primis ceruicis vertebris: In Tetano ceruici apponit, & vtrinque ad ſpinam, & pectori, quò muſculis magis munitum eſt, & præcordijs, & ad veſicæ ac renum locum. Diligenter tamen cauendum, ne tendinibus muſculorum cucurbitulæ affigantur, ſed muſculorum principio vel medio.

Purgatio. Hinc ante Topicorum vſum ad totius corporis euacuationem accedendum, & pro materiæ ratione præparatio ac purgatio inſtituenda, vt capite præcedente dictum, & poſtea etiam de Epilepſia dicetur. Si tamen fortis ſit conuulſio & partis nobilioris ſiue totius corporis, ad purgationem feſtinandum eſt, materia etiam nondũ præparata: ſemperque caſtoreum purgãtibus admiſceatur.

Reuulſio per clyſteres, & frictiones. Simul fiant reuulſiones omnis generis, maximè per clyſteres, fortiores etiam, quàm in Paralyſi: adhibeantur quoque frictiones ceruicis, ſpinæ, ſpatularum, manibus oleo lilior. albor. lumbricor. terreſtr. vel caſtor. intinctis, idque ſæpius in die, præſertim vbi dolor vrget; & dum frictiones intermittuntur, ſpina & conuulſæ partes à frigore cuſtodiantur, vel ex Celſi conſilio, malagma aliquod ex calefacientibus imponatur. Membrum quoque conuulſum ad naturalem figuram ſenſim reducatur.

Topicorũ vſus. His peractis veniendum eſt ad topica materiam reſoluentia & diſcutientia; vt ſunt olea, linimenta, vnguenta, fotus, ſacculi, inceſſus, balnea naturalia & artificialia.

Et quidem cum materia craſſior eſſe videtur, aut cum calor adeſt, vel corpus valde ſiccatum eſt, ne ſiccantium & calefacientium vſu nimio materia induretur, & vt dolores illi, qui ex violenta membrorum contractione oriuntur, leniantur, medicamenta ſimul anodyna ſint. Hinc Auicennas laudat Renes pingues arietis, hœdi aut vituli, quos in parte affecta detinere iubet, donec exiccentur. Poſtea membrũ conuulſum inuoluit lana, quæ perfuſione olei ſemper madida ſeruatur. Idem quoque balneum ex oleo communi & lacte parat. Ac inſeruit huic ſcopo etiam Malua, Borrago, Althæa, Fœnugræc. Ol. amygdal. dulc. Adeps gallinæ & vituli, quæ alijs, quæ ſpaſmo propriè conueniunt, admiſcentur.

Sunt autem illa *Ol. vulpin. de*

Caſtoreo, & quod ex *catellis pinguibus* paratur, vt & *pinguedo Anſerum ſylueſtrium*, cuius præparationem, ſicut & pinguedinis vulpinæ, peculiarem docet Holler. *cap. de Conuulſione.* Vtile eſt & *oleum Philoſophorum, Iuniperi, Laurin. Rutac. Terebinth. Petroleum, Balſamum Sulphuris, Gummi Hederæ, Ammoniac. Galbanum, & oleum ſeu balſamum Galbani*, in Inſtitutionibus, *lib. 5. part. 3. ſect. 3. c. 33.* deſcriptũ.

Vel ℞. *Ol. terebinth. lumbric. terr. an.* ℥. j. ß. *pingued. human.* ℥. j. *canis* ℥. ß. Miſc.

Linimenta, olea & Vnguenta.

Vel ℞. *Vnguenti dialthææ* ℥. vj. *Ol. terebinth. chamamel. an.* ℥. j. *lauendul.* ʒ. iij. *caryophyll. cinamomi, ligni aloes an.* ʒ. j. ß. *ſtyrac. liquid. calam. an.* ʒ. ij. F. Vnguentum.

Vel ℞. *Ol. Aneth. chamæm. an.* ℥. j. *vnguent. Martiat.* ℥. ß. *Ol. petræ, ſpicæ an.* ʒ. j. *ſpirit. vini* ʒ. iij. M.

Vel ℞. *Ol. laurin.* ʒ. ij. *ſpicæ, vulpin. lumbricor. an.* ʒ. j. ß. *deſtill. ſuccini, galban. an.* gutt. vj. *rutæ, anethin. an.* gutt. iiij. *nuc. moſchat.* ʒ. j. ß. Miſc.

Vel paretur hoc oleum, quod in Spaſmo in vulneribus vtile eſt.

℞. *Ol. Roſac. chamæm. lilior. albor. an.* ℔. ß. *matriſylu. betonic. roſar. an.* ℥. j. *æſypi humidæ* ℥. iij. *vini nigri* ℔. j.

Coquantur in vaſe duplici ad vini conſumptionem atque exprimantur.

Commendatur & hoc ℞. *Muſtelam in fruſta diſſectam*, imponatur in anſerem pinguem, additis herbis & aromatibus conuenientibus, *Pyrethro, Saluia, Lauendula, Sinapi, Caſtoreo*, & ſimilibus, Anſerque ad ignem lentum aſſetur & pinguedo vſui ſeruetur.

Inunctæ partes pellibus inuoluantur, vulpium, Catorum ſylueſtrium, aut veſica apponatur oleo calefacto ſemplena.

Ægineta in Tetano diuturno in Solium olei calentis ægrum deſcendere iubet bis quotidie; non diu tamen in ipſo moram trahere, ne vires exſoluantur.

Poſſunt etiam balnea fieri ex herbis conuenientibus addita olei parte tertia vel inunctis mox à balneo partibus conuulſis. *Bal*

Nonnulli vtuntur ſequenti decocto carnis vulpinæ pro balneo, quod ſimul anodynum eſt:

℞. *Carnis vulpin. ab oſsibus ſeparatæ* ℔. ij. *ſal. commun.* M. ij. Coq. ad perfectionem: In *decocto colato ebulliat ſummit. anethi* M. j. In quo decocto calefacto ponantur manus vel pedes per 2. vel 3. horas, tribus vel pluribus diebus.

Poteſt & tale fomentum parari:

℞. *agrimon. betonic. an.* M. j. ß. *ſaluiæ, chamædr. chamæpit. an.* M. j. *origan. calaminth. puleg. ſerpill. hyperic. ſtœchad. vtriuſque* M. ß. *aneth. melilot. chamæm. an.* M. ß. M. & in aqua communi decoq. & decocto pars affecta fricetur.

Alij hoc Emplaſtrum commendant.

℞. *Colophon.* ℥. ij. *picis naual. reſinæ an.* ℥. j. *thuris, maſtich. ceruſſ. an.* ℥. ß. *ſang. dracon. Vitriol. ſal. ammoniac. terebinth. an.* ʒ. ij. *ceræ nouæ* ℥. ij. *Vitriol. albi* ʒ. ij. *matr. perlar.* ʒ. ij. *lap. magnet.* ℥. ß. *ſuccini flaui* ʒ. j. ß. *ol. onor. roſar. an.* ʒ. ij. F. ſ. a. Emplaſtrum, quod alutæ inductum imponatur.

Vtilis eſt aqua antiſpaſmatica, qua locus affectus [illegible]. ℞. *fol. lauri, ro*[illegible]*mar. an.* M. j. ß. *fl. roſar.*

rubr. M. ij. *ſerpill.* M. ß. *fl. lauend.* ℥. iij. *rad. ircos* ℥. iiij. *cinamomi* ℥. j. *macis* ʒ. j. Contuſ. & conciſ. macerentur in *aq. fl. tiliæ*, Menſ. j. ß. *ſaluiæ*, Menſ. ß. hinc deſtill. in M. B. liquor deſtillatus ſeruetur.

Efficaciſſima verò ſunt Balnea Sulphurea. Conueniunt & Balnea ſicca ſeu vaporoſa è decocto Saluiæ, Roriſmarin. Stœchad. Chamæpit. Origan. Iuniperi & ſimilium, lapidibus ignitis aut ſcoriis ferri ignitis infuſo.

In vſu tamen horum medicamentorum omnium, quod antea etiam monui, obſeruandum, ne ſubitò ſiccentur partes, ne tendinibus induratis malum graniſſimum ægro concilietur, & membra contracta maneant. Ideoque à mitioribus inchoandum, vt ol. chamæmeli, pinguedine anſeris, medulla crurum bouis, oleo vulpino, lumbricorum; hinc ad fortiora aſcendendum.

Intra corpus ſumptum Caſtoreum cum mulſa, aut alia aqua conueniente valdè efficax eſt.

Medicamentorum internorum vſus.

Inprimis verò eſſentia Caſtorei cum ſpiritu vini extracta, gutt. v. vel vij. doti in aqua ſaluiæ propinata, ſimúlque extra loco affecto illita, valde commendatur.

Vel: ℞. *Elect. diacori* ℥. j. ß. *conſ. fl. ſaluiæ, beton. an.* ℥. j. *rad. pyreth. cond.* ʒ. iij. *Theriac. cœl.* ʒ. j. *Mithridat. ſpec. diacaſtor. an.* ʒ. ß. *extr. radic. cardopat.* ℈. j. *ſal. beleniꝫ* ℈. ß. Cum *Syrup. de ſtœchade.* F. Electuarium.

De quo manè & ſerò capiatur quantitas nucis moſch.

Aliud. ℞. *Conſ. pæon. roriſmar. an.* ℥. j. *maioran. beton. an.* ℥. ß. *primul. veris.* ʒ. iij. *bugloſſ.* ʒ. ij. *puluis. ſem. card. ben. fœnic. an.* ʒ. j. *rad. pæon.* ℈. iiij. *nuc. moſch. cond.* ʒ. ij. ß. *cort. citri condit. zingib. cond. an.* ʒ. vj. *galangæ cond. calam. arom. an.* ʒ. j. ß. *cinamom. acut.* ʒ. ß. Inciſis incidend. miſc. cum Syr. pæoniæ. F. Elect.

Vtilis eſt aqua hirundinum compoſita, ſicut & in Epilepſia, quæ hoc modo paratur:

Aqua hirundinum compoſita.

℞. *Pullos hirundinum domeſticorum è nidis extractos* num. LX. purgentur. (quod fit demendo tantum extremitates pēnarum grandiorum, capitibus pennarum vel radicibus in corpore relictis non euulſis) & lotis vino (aliꝫ integras comburunt in olla noua) affunde *vini Maluatici* ℔. iij. *vel q. ſ.* adde *ſemin. ſeſel. cardui benedict. an.* ℥. ß. *calami aromat. cyperi longi an.* ʒ. ij. *fol. maioran. rutæ an.* M. ß. *raſuræ C. C. viſci querni, vngulæ alcis an.* ℥. ß. *radic. pæon.* Argent *à decreſcente collectarum* ʒ. ij. *caſtorei* ℥. j. Stent in infuſione per vnam atque alteram ſeptimanam, poſtea deſtillentur in B. M. vel arena. Atque hæc aqua hirundinū dulcis appellatur.

Aliꝫ loco vini Maluatici ſumunt acetum, & aqua hirundinum acida appellatur. Doſis aquæ eſt à ʒ. ß. ad ℥. ß. pro ratione ætatis. Datur vel ſola vel mixta cum Saccharo aut cum duplo aquæ flor. tiliæ vel liliꝫ conuallium. Ad Tetanum etiam laudatur lotium caprinum cum aqua mixtum, & ieiuno ægrotanti exhibitum.

Paulus Aegineta *de re Medic. lib.* 3. *cap.* 20. conuulſis Acanthi radicem & ſpinæ albæ ſemen potum itemque ſpinæ Aegyptiæ opitulari, quoſdam etiam Centauriꝫ tenuis ſuccum exhibere ſcribit. Ibidem *cap.* 30. in robuſtis exhibet aquam mulſam ad dimidias

decoctam, & Panacis ℨ. j. Dat & Ammoniacum & Succum Cyrenaicum erui magnitudine.

Laudatur valde hoc Electuarium.

℞. Caſtor. ſagapeni, opoponac. ana ℨ. j. ſucci Cyrenaici ℨ. j. ß. acori, ſcordij an. ℨ. ij. ß. trium piper. ſchœnanth. carui an. ℨ. ij. aſari, ſcillæ aſſatæ an. ℨ. j. ß. radic. ireos, ſem. apij, maſtich. an. ℨ. j. ſucci ſtœchad. Arab. ℥. j. mellis q. ſ.

Terenda terantur, & melle Anthoſato excipiantur F. Electuarium, cuius exhibetur quotidie ℨ. ß. cum aqua mulſa.

Cardanus, *de Curationibus admirandis cap.* 15. quendam opiſthotono laborantem curauit abſtinentia à carnibus, vino & ouis, linteis in ol. chamæmel. & liliac. madefactis perpetuò impoſitis ceruici partibúſque, quæ contrahebantur, & medicamento, quod conſtabat ex Mithridatio & Electuario de Moſcho cum margarit. Hyacintho Smaragdiſque Orientalibus.

An cõuulſi Aqua frigida perfundendi. Hippocrates 5. *Aph.* 21. *&* 3. *de morbis* largam perfuſionem cum aqua frigida probat in media æſtate in Tetano ſine vlcere, (nam vlceratis frigus non cõuenit, quia eſt mordax, ſuppurationémque impedit) quod Galenus etiam ad alias conuulſionum differentias accommodat, vbi ſcilicet æger iuuenis eſt, non infans, εὔσαρκος & tempus æſtiuum. Ita. n. calor natiuus clauſis poris cutis intro cogitur, & per accidens abſumitur morbi materia, ſeu à ſubita aquæ frigidæ perfuſione corpus frigore concutitur & materia neruis adhærens excutitur. Etſi vero Paulus Ægineta, *loco allegato*, hoc remedium improbatum eſſe ſcribit à poſteris, quod & ipſe reiicit: tamen reperti ſunt, qui poſt eum id vſurparũt, inter quos eſt Valeſcus de Taranta *l.* 1. *cap.* 21. qui duos Tetano laborantes hoc modo curauit: Ægrum à quattuor viris erectum tenere iuſſit, & 24. vrceos aquæ ſupra collum & omnia inferiora membra eius perfudit, & ſtatim cum collocauit ante ignem, & poſt ſeſqui horam inunxit cum à collo vſque ad vltimam vertebram & lumbos ac brachia Vnguẽto Dialtheæ, Marciato & Agrippæ, ac oleo Caſtorei, ipſique iuſculum pulli propinauit: ac vterque æger hoc modo conualuit.

Nonnulli ad ſpaſmum curandum etiam febrem inducendam putant; de quo quid ſentiendum ſit, *quæſtione* 2. dicemus.

Diæta.

Diæta. In hac conuulſione victus ratio ſit eadem, qualis in Paralyſi propoſita eſt. In cibo vitetur coturnix, cum ex eius vſu, vt Auicennas ſcribit, periculum Spaſmi & Tetani immineat; Non ſolum quia Elleboro veſcitur, verum etiam quia à tota ſubſtantia eam vim habet. Decoctum ligni Guaiaci, Sarſæparillæ vel Saſſafras cum victu attenuante & incidente egregiè tam generationem humoris pituitoſi prohibet, quam generatum ac neruis adhærentem abſumit, ac neruos roborat. Acetum etſi inſignem vim attenuandi craſſos humores habeat; tamen quia neruis inimicum, ſeu ſolum, ſeu cum aliis miſtum, eſt vitandum. Danda etiã opera, vt mem-

bra conuulſa extendantur, ſed lentè ac ſenſim. Sic enim conuulſione minus affliguntur, nec materiam neruos impetentem admittent. Imprimis verò ſi maxillæ conuellantur, præcauendum cuneo vel alia re interiecta, ne dentibus, linguæ, damnum inferatur.

Conuulſionis per conſenſum Curatio.

Conuulſionis per conſenſum Curatio. Conuulſionis autem per conſenſum eadem ferè curandi ratio eſt, quæ Epilepſiæ per conſenſum, vt ſuo loco dicetur. Nimirum, vt pauca addamus, ſi ab ore ventriculi ſuccis acribus vellicato conuulſio fiat, Galenus vomitum præcipit 12. *meth. med. cap. vltim.* aut ne os ventriculi tranſitu maligni humoris magis offendatur, pilulis ille per aluum, ſubducatur, aut Clyſtere acri.

Si ex Cholera acutiſſima fiat, ſimili ferè ratione curatur, addendo, quæ os ventriculi roborant. Ita cum bilis æruginoſa in ventriculo hærens conuulſionem excitat, vomitu reijcienda.

De curatione Conuulſionis ex vteri vitio videatur Galenus *6. de loc. affect. cap. 5.*

A venenati animalis ictu orta conuulſio, curatur vinculis ſupra partem læſam iniectis, teſte Galeno *3. de loc. affect. cap. 7.* & cucurbitulæ cum magna flamma vel cauterium actuale ſupra partem læſam apponatur; ac præterea veneni illius, quod iniectum eſt, Antipharmacum exhibeatur, aut ſi hoc ignoretur, ad communia Alexipharmaca confugiatur, & exhibeatur Theriaca vel Gentiana, Saluia, vtraque Ariſtolochia, Dictamnus Creticus. Extra quoque vulneri Theriaca cum oleo Roſaceo miſta imponenda. Vulnus diu apertum ſeruetur: de quo plura de venenis.

Quæ à vulnere conuulſio exiſtit, cum non omnis lethalis exiſtat, curatur prouidēdo, ne phlegmone neruoſa pars apprehendatur, miſſo etiam ſanguine, ſi non ſatis effluxerit; poſtea dolorem ſedando per frictionem continuam cum oleo lumbricorū terreſtrium. In punctura nerui, ſi foramen ſit anguſtius, ferro dilatetur, vt medicamenta penetrare & ſanies exſtillare queat: Cauendo tamen, ne aucto dolore conuulſio ingraueſcat. Dolori medetur Terebinth. cum ol. roſac. miſta. Spina dorſi oleo liliorum albor. & Terebinth. inungatur: vel vulneri inſtilletur Sulphur (aut loco eius Balſamum Sulphuris) aut parum Euphorbij diſſolutum in oleo roſaceo & Terebinth.

Vel ℞. *Ceræ ℥. j. picis, terebinth. an. ℥. ß euphorbij ʒ. j.* F. Emplaſtrum.

In corporibus mollibus Euphorbij doſis minui poteſt. Iſta tamen vehementer calida & acria non applicanda neruo detecto, ſed in profundo condito. In punctura enim nerui medicamenta exſiccare, ſed ſine mordacitate debent. Talia medicamenta parantur ex calce ſæpè lota cum oleo roſaceo miſta.

Quod ſi conuulſio his remedijs non ſanetur, ne cerebro, ac toto neruoſo genere in conſenſum tracto æger de vita periclitetur, neruus per tranſuerſum, paulo ſupra locum vulneratum, præ-

ſcindendus. Præſtat enim motum vel ſenſum partis amittere, quàm de vita periclitari. De quibus plura Galenus *6. meth. med. cap. 2. & 3.*

A Meningum punctura cranium trepano aperiendum, vt materia tranſpiret, aut epiſpaſticis extrahenda, niſi plenitudo ſubſit.

Reliqua ex curatione Epilepſiæ & Paralyſis petantur: Et quidem medicamenta Interna præcipuè è cura Epilepſiæ; Topica è cura Paralyſis. Imprimis Caſtorei intra & extra aſſumpti magna efficacia eſt; quia non ſolum maximam attenuandi & diſſoluendi vim habet, verùm etiam neruoſis partibus proprietate quadam ſingulari conuenit.

Spaſmi flatulenti curatio. Si à flatu Spaſmus ortum habeat, qui vulgò *der Krampff* appellatur, muſculorum inuoluntariæ extenſioni voluntaria contrariorum muſculorum, qui conuulſis muſculis opponuntur, extenſio opponenda. Ita enim flatus, qui muſculos contrahebant, ab iis, repelluntur & quaſi excluduntur. Atque hoc modo Paroxyſmus ſæpè facilè tollitur, præcipuè in muſculis, qui ſuram conſtituunt, & pedes digitóſque mouēt. Quod ſi non tantùm in pedibus, ſed & alibi, & in maxilla inferiore accidit, periculum Epilepſiæ imminet. Si verò extenſione in contrarium non tollatur iſte Spaſmus, Clyſter, ſi opus ſit, flatus diſcutiens iniiciatur. Extra verò membrum decocto flor. Chamæmeli, Meliloti, Rutæ, Saluiæ, fol. lauri foueatur, fricetur, & inungatur ol. coſtino, de Caſtoreo, de Spica & ſimilibus. Vtilis eſt & Spir. vini, præcipuè in quo fl. chamæmel. & lauend. macerati fuerint, ſeu aqua aliqua Apoplectica & Epileptica, ſi ea membrum illinatur. Theriaca quoque in ſpiritu vini diſſoluta valde prodeſt. Poteſt & hoc Cataplaſm a apponi.

℞. *Abſint. pulegii, rutæ an.* M. j. *baccar. lauri* p. j. *cumini* ℥. j. Coquantur in vino & cum me le F. Cataplaſma. Vel ſacculus ex milio, furfure & ſale imponatur; cui addi poſſunt fl. chamæm. meliloti, baccæ iuniperi, lauri, ſemen cumini. Aeger verò caueat ſibi ab aëre frigido, nec membra aqua frigida humectet; Cibos flatulentos, crapulam, cruditatem & nimiam venerem fugiat.

Chymici in hoc affectu commendant tincturam & liquorem Argenti, corallior. medicamenta ex Sulph. Balſamum gummi hederæ & elemi, eſſentiam, & ol. deſtillatum radic. imperatoriæ, magiſterium hyacinthi.

Inter amuleta ab autoribus recenſentur vngula alcis, annulo incluſa, vel aliàs geſtata, tendines eiuſdem, radix eryngii, tormentillæ & biſtortæ de collo appēſa, magnes item, corallia rubra, lignum viſci querni. *Amuleta.*

QVÆSTIO I.

Quæ ſit proxima Conuulſionis Cauſſa?

Cauſſa proxima Conuulſionis etſi ſit muſculi verſus ſuum principium contractio: tamen quia hoc ipſi cum motibus voluntariis commune eſt, de alia cauſſa Medicus ſollicitus ſit, neceſſe eſt, ob quam præter naturam & volun-

tatem fit hæc contractio, quæ conuulſionem parit. Verùm res hæc plurimis controuerſijs inuoluta eſt, & ſiue veteres ſiue recentiores conſulas, difficultate non caret, vt rarò inuenias, quæ animum veritatis auidũ ſatient. Quia autem plura de hac quæſtione in Inſtitut. diximus, iſtis repetendis tempus & operam perdendam non puto. Pauca ergo ſaltem addam. Galenus equidem, vt Iacchinus apertè conſitetur, hac in re varius eſt & parum ſibi ſimilis: Interdum enim duas illas cauſſas ab Hippocrate 6. *Aphor.* 39. poſitas, inanitionem & repletionem ſcilicet, ſolùm ponit; alibi verò, vt 5. *Aphor.* 1. tertiam cauſam addit, vellicationem partium neruoſarum à re moleſta. Et quidem ad hanc cauſſam multæ cauſſæ euidentes facilè referri poſſunt, in quibus ad plenitudinem vel inanitionem referendis vulgò Medici fruſtrà laborant, & ipſi inter ſe diſſentiunt.

Sunt equidem qui putant, temerè ab Hippocratis doctrina recedi, idque ideò fieri à quibuſdã, quod fundamenta, quibus ea innititur, non aſſequi queant. Fundamentum autem eſſe, quod Galenus 2. *de Symptomat. cauſsis cap.* 7. 2. *de loc. affect. cap.* 7. *libr.* 3. *cap.* 6. proponit, nimirum ſimilitudinem inter motum voluntariũ & cõuulſionem. Vt enim in motu voluntario muſculi verſus ſua principia contrahuntur, contractique ſimul attrahunt partes, in quas inſeruntur: Ita quoque in conuulſione eodem planè modo ἀκόντως muſculos ad ſua principia contrahi. Quod fundamentum equidem libenter concedimus, & hactenus aliquoties propoſuimus. Dum verò ſubſumunt, hoc tantùm fieri ob neruoſorum corporum repletionem & inanitionem, principium petunt, & plurimum falluntur. Neque enim in ſanis, & dum ſecundùm voluntatem fit motus, repletio & inanitio eſt contractionis cauſſa. Neque etiam ipſe Galenus & qui Hippocratem ſequuntur, medici duas has ſolùm cauſſas conſtituunt, ſed etiam vellicationem à re moleſta addunt 5. *Aphor.* 1. Neque à repletione vel inanitione conuulſiones oriri id ſatis probat, quod cauſſæ cum internæ tum externæ, quæ ad plethoram & cacochymiam faciunt, conuulſionis cauſſa ſunt. Id enim tantùm docet, conuulſionem fieri in corporibus, vel plethoricis, vel cacochymicis: Quo verò modo non Paralyſis, non alius affectus à plethora & cacochymia proueniat, ſed conuulſio, id non docet. Ita etiam quamuis euacuationes inſtituuntur, id tantùm inde colligi poteſt, plethoram, vel cacochymiam tollendam eſſe, quod conuulſioni cum multis aliis affectibus commune, non verò probat, quomodo inde conuulſio proueniat.

Et cauſſæ illæ duæ tot difficultatibus ſunt inuolutæ, vt nemo ex iis ſeſe hactenus expedire potuerit. Ad inanitionem quomodo puncturas, ictus animalium venenatorum, vſum medicamentorum purgantium & malignorum, & ſimiles cauſſæ referri poſſint, nonnulli quidem ſe variis modis torquent,

ſed fruſtra, vt etiam in Inſtitution. dictum. Et quidem hoc concedimus, cherdas, lora & coria exiccata abſumpto humido breuiora fieri, corrugari & contrahi Sed quomodo hoc in neruis ab iſtis cauſſis fiat, nondum docere potuerunt. Ideóque plerique doctiores Medici, qui aliàs vulgarem doctrinam ſequuntur, cauſſas iſtas pleraſque non exiccando neruos, ſed vellicando eoſdem, cauſſam ſpaſmi eſſe vltrò concedunt.

Nec magis feliciter in altera cauſſà, ſcilicet repletione, ſeſe expediunt: neque cauſſam reddere potuerunt, cùm humor pituitoſus neruos replendo potius cõuulſionem, quam Paralyſin efficiat; Scribitque Iacchinus, Auicennam difficultatem hanc vidiſſe, ſed ſic reſpondiſſe, vt à nemine intelligatur. Neque ſimile, quod de chordis & corijs hîc adducunt, quadrat, quod ſcilicet quod accedit latitudini à repletione decedat longitudini. Hoc quidem verum eſt, quod corpora, quæ manifeſtam habent cauitatem & tendi poſſunt, ſi in latum diſtendantur, breuiora fiunt, & quod latitudini accedit, longitudini decedit. Quæ vero cauitate manifeſta deſtituuntur, vt lora, coria & ipſæ neruoſæ illæ fibræ, ſi humectentur, & ſecundum longitudinem & ſecundum latitudinem laxiora fiunt, vt manifeſtè hoc in corijs vt & in lignis, ſi aquam vel aërem humidum imbibant, fieri videmus, quæ & ſecundum latitudinem & ſecundum longitudinem ...pius ſpatij occupant, & rurſum exiccata & ſecundum latitudinem & ſecundum longitudinem imminuuntur.

Quæstio II.

An febris pro Spaſmo curando excitanda ſit?

Cum febris ſuperueniens ſpaſmum curare poſſit, vt ante diximus, de febre excitanda authores diſſentiunt. Alij id planè improbant. Arabes Ephemeram concedunt. Galenus *6. Epidem. comment. 6. aphor. penult.* cum aliàs febres tum ex diuturnis quartanas potiſſimum: Hippocrates & Galenus *1. Prorrhet. comm. 2. aphor.* 50. ita moderatam vt nec nimium debilis nihil vel parum efficiat, nec nimium vehemens aut maligna vires exoluat. Ideo Numenij filium oborta Apoplexia febri debili ac diuturna ſubſecuta haudquaquam ſanatum fuiſſe. Verum febrem ſemel accenſam deinceps ita temperare ac moderari, vt morbum ſolùm expugnet, & naturæ non noceat, difficile eſt, vt ſupra etiam de Paralyſi dictum: Ideoque tam anceps & periculoſum remedium non tentandum.

CAPVT XXIX.

De Incubo.

POſtquam Symptomata, in quibus facultates principes ſeorſim, vt & motus animalis, læditur, abſoluimus, reſtant adhuc ea *Incubus.*

ea ſymptomata, in quibus animales actiones omnes læduntur. Inter quæ primo eſt Incubus, Græcis ἐφιάλτης ab ἐφάλλεσθαι, hoc eſt, inſaliendo nomen habens; quod hoc malo correpti, ſe ab aliquo inuadi, atque ab onere incumbente premi ſomniant. Cuius affectionis tamen recordantur expergefacti, falſamque illam imaginationem fuiſſe agnoſcunt. Cæterum nonnulli malum Dæmoniacum eſſe putant, & Plinius *lib.25.cap.* 4. Faunorum in quiete ludibria appellat, quæ tamen fabuloſa Aëtius *Tetrab.2.ſerm.2.cap.* 12. & Oribaſius *συνοψ.* 8. *cap.* 12. meritò repudiant. Quidam & ἐπιβολὴν, teſte Aureliano, hoc eſt, aggreſſionem & inuaſionem nocturnam nominant, Themiſon teſte Aegineta πνιγαλίωνα & πνιγάμωνα: Dioſcorides πνιγμὸν ἐνύπνιον, à ſpecie ſuffocationis, quæ hoc malo laborantibus in ſomno offertur: Auicēnas ſua lingua ſtrangulatorem nominat. Nimirum qui hoc malo laborant, ſub primum ſomnum onere ſe aliquo opprimi & quaſi ſuffocari ſomniant, & quamuis clamare & alios in auxilium vocare velint, non poſſunt, neque etiam manus ad onus hoc, quo ſe opprimi ſomniant, amoliendum & amouendum liberè mouere valent.

Alij verò Incubi ſunt, quorum Auguſtinus, *de ciuit. Dei lib.15.cap.* 23. alijque authores mentionem faciunt, Dæmones ſcilicet, qui mulieribus ſe commiſcent, & ab incubando incubi dicuntur, ſicuti qui viris & patiuntur muliebria, ſuccubi; quod an fiat, vel qua ratione fiat, diſquirere huius loci non eſt: Cum tantum de ſymptomate facultatis animalis læſæ & affectæ p. n. à cauſſis naturalibus proueniente agere nobis ſit propoſitum. Sunt tamen nonnulli, qui hoc malum Incubi nomen accepiſſe putant ex eo, quod Ephialte laborantes opinantur, hominem, qui illos opprimit, turpis libidinis vſum ab iis exigere, ſeu vnà cum illis concumbere, vnde etiam quidam in Cacodæmonem eiuſmodi ludibria, quæ per ſomnum contingunt, referunt. Et fieri poteſt vt hoc morbo, tanquam inſtrumento, ad affligendos & vexandos homines Cacodæmon vtatur.

Definitio.

Eſt ergo Incubus reſpirationis offenſio, & vocis interceptio, corporiſque oppreſſio, ſeu motus impedimentum, cum falſo inſomnio ponderis thoraci incumbentis, à vapore craſſo, poſteriora potiſſimum cerebri obſtruente, vt ſpiritus animales ad liberam reſpirationem, vocem & motum edendum prodire nequeant. *Definitio.*

Nimirum omnes ferè actiones animales in Incubo læduntur. Nam imaginatio deprauatur; ſenſus eſt torpidus, facultas motrix, quæ reſpirationi, voci & motui membrorum inſeruit, laborat. Vnde ægri ſomnum quidem excutere conantur, ſed cum maxima difficultate id accidit; aſſurgere, vel manus mouere, vel loqui aut clamare conantur, id tamen præſtare nequeunt.

Quam læſionem cum homo percipit in ſomno, varias dormiens cauſſas, vnde ea quaſi oppreſſio veniat, comminiſcitur &

ſomniat. Quale quid etiam aliâs iis, qui cauſſam aliquam morbificam in parte aliqua in ſomno ſentiunt, accidit, dum ſe vulnerari, morderi, vel alio modo lædi, aut crus lapideum habere ſomniant. Etſi verò & ad vocem edendam & ad membra mouenda, qui Incubo laborant, adeò apti non ſint, ſed & in iis motibus aliquid impedimenti percipiant: tamen quia illi motus in ſomno ita neceſſarij nō ſunt, ſed ceſſant, Thoracis verò motus etiam in ſomno ob reſpirationem neceſſarius eſt, fit, vt hoc, tanquam ſummè neceſſario etiam in ſomno, læſo, triſtis ſenſus oriatur grauitatis pectoris, qui ſenſus oblatus phantaſiæ facit, vt æger ſuffocari ab externa aliqua violentia ſibi videatur.

Cauſſa.

Cauſſa proxima. Cauſſa proxima eſt obſtructio meatuum cerebri, qui ad initium ſpinalis medullæ tendunt, & ſpiritus animales organis ſenſus ac motus deferunt, à vapore craſſo. Fernelius equidem *de Part. morb. & ſymp. l. 5. c. 3.* quem Platerus ſequitur, cauſam eſſe craſſam pituitam & melancholiam ſtatuit, verùm non in cerebro, ſed circa præcordia inhæreſcentem, quæ per crapulam & cruditatem turgeſcente, diaphragma pulmonéſque premantur, craſſo autem vapore in fauces & cerebrum exhalante vox ſupprimatur, ſenſus atque mens obturbetur, viſiſque triſtibus offendatur. Etſi verò quandoque iſtam thoracis ſuppreſſionem hoc modo fieri poſſe non negamus; tamen ea non eſt præcipua cauſſa, nec ſemper à cruditate & crapula, verùm etiam ſine his & aliis cauſſis fieri poteſt. Et cerebrum præcipuè affici id indicio eſt, quod nō ſolùm motrix reſpirationi ſeruiens, ſed & quæ voci & aliorum membrorū motui præeſt, non ita libera eſt, & Incubo laborantes difficulter expergiſcuntur; atque Incubus ſæpius imminentis grauioris cerebri affect⁹ præſagiū eſt.

Et quidem poſteriores cerebri meatus, qui ad ſpinalē medullam tendunt, inprimis obſtruūtur; vnde & ſupino corpore cubantes maximè hoc malo corripiuntur. Obſtructio autem iſta non fit ab humore, ſed à vapore craſſo ſaltem. Nam malum hoc citò fit & citò deſinit. Vapor autem craſſior eſt, quia æger non ſine difficultate expergiſcitur, aut forſan etiam Narcoticam quādam vim habet. Obſtructio etiam ea non integra eſt, ſed leuior, quam quæ Carum aut Apoplexiam generat.

Antecedens cauſſa, à qua vapor ille reſoluitur, eſt craſſa pituita, aut humor melancholicus in hypochondriis & circa præcordia hærens, quæ materia per crapulam & cruditatem vel aliis de cauſſis turgeſcente & mota, nonnūquam diaphragma & pulmones premūtur, præcipuè verò craſſo vapore illinc in cerebrum exhalante, & neruorum principia obſtruente, vnà cum motu thoracis, reſpirationi inſeruiente vox impeditur, & phantaſia viſis triſtibus turbatur. Etſi verò à reſpiratione impedita & grauitatis ſenſu præcipuè triſte illud ſomnium de opprimente aliquo oriri veriſimile eſt: tamen aliquid etiam hîc facere vaporem prauum in imaginationis ſedem irrepentem & ſpi-

ritibus ſeſe miſcentem credibile; ſicut contra benignis & ſuauibus vaporibus mixtis cum ſpiritibus animalibus inſomnia læta & concinna exiſtunt.

Rhaſes & Auicennas etiam vaporis ſanguinei meminerunt, ſiue à ſanguine ipſo craſſo è venis prodeat, ſiue à ſanguine in ſemen craſſum mutato, vnde Veneris per hunc morbum in ſomnis ludibria exiſtunt.

Itaque vapor ille ad caput plerumque aſcendit à materia extra hoc alibi conſiſtente; in pueris etiam à vermibus: Interdum verò & in ipſo capite gignitur, ex alimenti cerebri excremento tenui, quando illud frigore externo repentino incraſſatur & repellitur, ne citò diſcuti queat.

Generatur autem ille vapor vel ob errorem externum, ob victum ſcilicet craſſum & vaporoſum, vel læſa facultate, præcipuè ob intemperiem frigidam capitis vel ventriculi. Atque hinc cauſſæ remotiores, procatarcticæ & euidentes ſunt nimia cibi repletio, crapula, & hinc ſequens cruditas, ſomnus ſtatim à repletione, decubitus ſupinus, aër denique frigidus, cuius vi materia incraſſata in cerebro in meatus eiuſdem exprimitur, atque hinc temulentis imprimis ac cruditatibus laborantibus Incubus familiaris eſt, & quidem ſomni initio, quando vapores craſſiores maiori copia ad caput eleuari incipiunt, nec ſicut vigilantibus accidit, ſatis diſcuti poſſunt. Et præcipuè hoc accidit, dum homo ſupinus decumbit; cùm per illum decubitum prompta fiat in caput euaporatio, a materia facilius ad nucham & ad poſteriores cerebri partes ac initium ſpinalis medullæ moueatur, meatúſque in illo decubitu nonnihil comprimantur. Vnde cauſſa huius morbi definitur, quod ſit ἀναθυμίασις εἰς κεφαλὴν ἀνατρέχουσα ἐξ ἀδηφαγίας καὶ ἀπεψίας. Hinc etiam pueri huic morbo imprimis ſunt obnoxij ob ἀδηφαγίαν, qua vitioſi humores collecti vapores multos in caput remittunt; ſæpe & ob vermes in inteſtinis genitos. Atque hinc pauores quoque per ſomnum in pueris exiſtunt, de quibus Hippocrat. 3. *aph.* 24. Narrat quoque quidam apud Cœlium Aurelianum Romæ aliquãdo hunc morbum epidemium & publicè graſſantem fuiſſe, & multos inſtar peſtis iugulaſſe.

Differentiæ.

Differentiæ Incubi à cauſſa efficiente potiſſimum ſumuntur. *Differentiæ.* Prout enim vapor vel à pituita vel ab humore melancholico vel à ſemine eleuatur: Ita diuerſa & pro natura humoris phantaſmata vel imagines per inſomnia in hoc affectu exhibet, ſicut à ſemine retento venereorum illecebris hominem ludificat. Alius quoque incubus fit per eſſentiam in capite, quem tinnitus aurium & vertigo, & dolores capitis antecedunt & ſequuntur: Alius per conſenſum ventriculi, hypochondriorum, teſtium, quas partes affectas eſſe ſuis indiciis manifeſtum redditur.

Signa Diagnoſtica.

Affectus hic ex relatione ægri facilè cognoſcitur. Conqueruntur *Signa Diagnoſtica.* enim ſibi inter dormiendum quid

quaſi incidere atque incumbere, grauique onere incumbente ſe premi, vel ab hoſte aliquo inuadi & ſtrangulari, ita vt neque clamare (quamquam, quod à præſentibus, qui vigilant, auditur, vocem edant obſcuram, inarticulatam & nihil certi ſignificantem,) neque ſe mouere, neque fugere queant, donec multo tandem labore & conatu de ſomno expergiſcuntur. Nonnulli etiam ſe audire illum, qui ſuper ipſos incidat, imaginantur. Virgilius 12. *Æneid. circa finem.* Incubum eleganter hoc modo deſcribit:

Ac veluti in ſomnis, oculos vbi languida preſsit
Nocte quies, ne quicquam auidos extendere curſus
Velle videmur, & in medijs conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox aut verba ſequuntur.

Incubi ab epilepſia differētia. Quibus ſignis facilè ab alijs affectibus p. n. diſcernitur. Scribit equidē Poſidonius apud Aëtium *Tetrabib. 2. ſerm. 2. c. 10.* Quæcunque patiuntur comitiali morbo correpti in exacerbationibus, eadem perpeti incubum paſſos, dum dormiunt. Verum maxima eſt inter hos duos affectus differentia. In Epilepſia enim motus conuulſi accidunt; In Incubo eſt motus impotentia: ortúmque habet in Epilepſia à materia acri cerebri meninges ſtimulante; Incubus à vapore craſſo, meatus cerebri obſtruente. Cauſſarum & locorum, vnde vapor, eleuatur, differentia è ſuis ſignis cognoſcitur, tum ex ſpecierum, quæ per ſomnum imaginationi offeruntur, qualitate, prout nigri vel alterius coloris ſunt, aut hominem ad venerem incitant.

Prognoſtica.

Prognoſtica. I. Incubus quidem ſi rarior ſit, leuior affectus eſt; grauior tamen, quàm vertigo: quoniam à vapore craſſo producitur, & dormientem hominem comprimit.

2. Incubus à cauſſa interna perſeuerans, præſertim in ætate prouectioribus, aut Epilepſiam nunciat, vapore tandem prauitatem & Epilepticam *διάϑεσιν* acquirente; aut Apoplexiam, ſi meatus cerebri fortius occupet; aut melancholiam, ſi vapor ater commiſceatur ſpiritibus animalibus. Imo pueri & obeſo corpore aliquando hoc malo ſuffocantur, quando materia craſſior & copioſior eſt, exitúmque non reperit. Ideóque inter initia huic malo occurrendum eſt, monente Aëtio, Paulo & Rhaſe.

3. Periculoſior Incubus eſt, qui diuturnus eſt, ac frequens, & à quo æger ſtupidus permanet.

4. Incubus à cauſſa externa refrigerante aut à crapula continuata minus pernicioſus eſt.

5. Si Incubus accidit partim dormienti, partim vigilanti, deterior eſt; quia Epilepſiæ propinquior: & rurſum deterior, ſi poſt excitationem ſudor frigidus, tremor cordis, ſpaſmus aut ſyncope ſequatur.

Indicationes.

Indicationes. Cùm Incubus ortum habeat à vapore cerebri meatus quadantenus obſtruente, ille, vt paroxyſmus tollatur, diſcutiendus. Poſtea, ne redeat malum, humor, è

quo gignitur, euacuandus. Amouenda quoque cauſſa, à qua humor producitur, ſiue ventriculi imbecillitas ſit, ſiue hepatis, ſiue alterius cuiuſdam membri, ſiue error externus, atque ita etiam vaporum generatio prohibenda.

Auxilia.

Curatio. Æger ergo in ipſo Paroxyſmo, ſeu inſultu huius morbi ſtatim leuiter excitetur, compellatione per nomen, vellicatione corporis, ac deinde, vt vapores reuellantur, diſcutiantur ac diſſipentur, etiam extremorum frictione. Quam ob cauſſam vtile eſt, vt ij, qui huic malo obnoxij ſunt, noctu fidum ſemper hominem adiunctum habeant, qui lamentantem ac quiritantem ægrum mox expergefaciat, ne ſuffocationis periculum longius augeatur.

Ne vero malum reuertatur, vena aperienda, ſi Plethora adſit. Aperiatur autem vel Cephalica vel Hepatica: in mulieribus ex menſium ſuppreſſione laborantibus, Saphena; quæ etiam in viris, poſt euacuationem per venæ in cubito ſectionem factam, ad reuulſionem aperiri poteſt. Si Phlebotomia vti non liceat, cucurbitulæ cruribus & ſcapulis applicentur, ac Clyſteribus reuulſio fiat & frictiones continuentur.

Si humor pituitoſus aut melancholicus altius inſederit, præparetur incidentibus & abſtergentibus, quibus miſceantur, quæ flatus diſcutiant. Poſtea debita ratione ac modo humor euacuetur. Et purgatio ſæpius repetatur per interualla, maximè cum metus eſt, ne in alium affectum hoc malum tranſeat. Vtrobique verò ad ipſum Cerebrum reſpectus habeatur, & tota curatio partim ad ventriculum & hypochondria, partim ad affectionem cerebri dirigenda. De quo ſupra, *part.1.cap.* 7.10.12. & antea de Vertigine dictum, ac poſtea de Epilepſia & Apoplexia dicetur. Cordis tamen ſimul ratio habenda, vt in Melancholia.

Poſt vniuerſales euacuationes caput priuatim purgetur Errhinis, Apophlegmatiſmis & ſimilibus, vt locis allegatis dictum, & dicetur: Quidam puluerem è corticibus citri ſiccis, cypero, caryophyllis, coriandro præp. fol. maioranæ & betonicæ, flor. roſar. rubr. ſtœchad. Arab. lauendulæ & roriſmarini Capiti inſpergunt, vel cucuphæ inſperſum pauores in ſomnijs prohibet. Vel caput lauetur lixiuio, in quo flor. ſtœchados Arabic betonic. an. M. j. Cyperi, agaric. macis, an. ℥. ß. cocta ſint. Commendatur & lupina pellis pro tegumento capitis inter dormiendum.

Ad flatus & vapores in capite, ſeu pituitoſos, ſeu melancholicos propulſandos, capútque roborandum, ijs medicamentis, quæ locis allegatis propoſita ſunt, vtendum. Auicennas, Aëtius & alij commendant ſemen nigrum Pœoniæ maris, ſi eius ℈. xv. trita per plures dies cum liquore conueniente exhibeantur. Plurimum quoque hic valet Electuarium Pleres arconticum appellatum, ſi cum confectione Alkermes ſeu Diambræ permiſceatur, & manè ac hora decubitus exhibeatur. Vtilis eſt & creber vſus Diacori

Rrr iij

quotidie tribus horis ante cibum, vt & Diamoſch. Dianthos, Elect. de Gemmis. Commendatur & Theriaca bis ſingulis ſeptimanis cum aqua Pœoniæ exhibitæ.

Cordi quoque & pulſuum regioni ſacculi cordiales & arteriales, paſſim noti, aqua roſar. meliſſæ & ſimilibus irrorati imponantur. Vel Balſamo inungenda.

Vt ℞. *Balſami citri* ʒ.j. *chamamel. Rom.* ʒ. ß. *ol. deſtill. rutæ* gutt. iij.

Vel ℞. *Balſam. roriſmarini, ſuccini, an.* ℈. j. *rutæ* ʒ.j. *theriacæ* ʒ.ß. Miſce.

Vtiles ſunt & frequentes pedum lotiones; cum vapores à capite reuellant.

Poſt cibum aſſumptum vapores prohibent Diacydonium aut puluis ex Coriandro præparato, ſemine aniſi, galãga, nuce moſch. cum ſacchar. roſat. tabulato paratus. Et alia ſupra *part.* 1. *c.* 7. propoſita.

Vel ℞. *Spec. aromatic. roſar.* ʒ.j. *diarrhod. abbat.* ʒ. ß. *diamarg. frig.* ℈.j. *cinamomi, macis, carryophyll. an.* ℈. j. *ſem. pæoniæ* ʒ. j. *coriandri præpar.* ℥.ß. *aniſi* ʒ.ij. *viſci querni* ʒ.ß. *magiſter. corallior.* ʒ.j. *ſacchari roſar. tabulati ad pondus omnium.* F. puluis. Doſis cochlear. j.

Vel ℞. *Sem. Coriandr. præparat.* ℥. ß. *aniſi, fœnicul. an.* ʒ. ß. *ſpec. aromat. roſ.* ʒ.j. *ſem. pæoniæ excortic. corallior. rubr. præpar. an.* ℈. ij. *ſacchar. roſar. tabul. ad pondus omnium.* F. puluis.

Vel paretur tale Electuarium.

℞. *Cydonior. cum arom. cond.* ℥.j. ß. *nuc. iugland. condit. num.* j. *cortic. citri condit.* ʒ.ß. *conſeru. roſar.* ʒ. vj. *anthos, lauendulæ, majoranæ, radic. condit. ſcorzon. an.* ℥. ß. *pulu. radic. pæoniæ, ſem. pæoniæ excortic. an.* ʒ. ß. *corallior. rubr. præpar.* ʒ. j. Cum *ſyr. cydonior. & de cortic. citri.* F. Elect.

Dum cubitum itur, ſumatur bolus ex conſerua fl. roriſmarini, lauendulæ, menthæ, meliſſophylli, pœoniæ, aut cõditæ radices pœoniæ, aut excorticata eiuſdem grana aqua lauendulæ inebriata, aut nux Indica condita.

Chymici in hoc affectu commendant tincturã & magiſterium corallior. perlar. lapid. armeni, lazuli, chryſolithi, malachitæ, ol. roriſmarini, ſaluiæ, rutæ, ſuccini, chamæmeli, cinamomi, extractum pœoniæ, viſci qu. iuniperi.

Amuleta commendãtur Radix pœoniæ de collo ſuſpenſa, corallia rubra, lapis chryſolitus auro incluſus, vt & malachites, & in ſiniſtro brachio geſtatus.

Infantes, qui pauoribus in ſomnis obnoxij ſunt, non ſtatim à cibo ſumpto dormiant, ſed hinc inde geſtentur, donec cibus deſcendat: mel etiam vel crudum vel roſatum lingendum exhibeatur, quod extergit, aut exhibeatur puluis ex radic. Pœoniæ, Margarit. corallis.

Diæta,

Degat æger in aëre ad calidum & ſiccum vergente, puro, neque tetris vaporibus inquinato: Vitet aërem nebuloſum, humidum & ventis turbatum. Non moretur ſub radijs Solis, Lunæ vel ad ignem. Diæta ſit tenuis, attenuãs, flatuſque expers, & proinde vitentur legumina, & fructus ac radices flatulentæ. Ideo cibi calidi ſint & ſicci, qui facilè cõcoquuntur & diſtribuuntur, nec in vijs hæ-

Aër.

Cibus & potus.

rent, nec flatus ad caput mittunt. Vita ſit ſobria, cœna frugalis; æger que capulam, repletionem & ebrietatem fugiat. Cibi condiantur ijs, quę extenuandi vim habẽt; vt pituitâ peccante, hyſſopo, ſerpillo, ſatureia; In Melancholia, quæ eam temperant, flor. bugloſſ. borrag. & ſimilibus, de quibus ſupra *part.* 1. dictũ. Vinum, cum caput repleat, parcius ſumendũ, vel eo tenuiori vtendum, aut cereuiſia tenui vel aquâ, in qua ſemen coriandri, aniſi, & cinamomum ebullierint. A cœna ad ſomnum tres horæ interponantur. Vitetur
Somnus. decubitus ſupinus, quo caput repletur. Ad lectum ægri ſuſpẽdan-
Motus. tur vel humi ſternantur Radices Pœoniæ, Majorana, thymus, ruta, lauendula, roſmarinus, pulegium, mẽtha. Corpus moderatè & tempeſtiuè fricetur & exerceatur.

Symptoma quoddam partim Incubum, partim Epilepſiam referens (etſi potius mitior Epilepſia eſſe videatur) deſcribit Foreſtus *lib.* 10. *obſeru.* 52. Quod feminis pœoniæ vſu ſublatum fuit, vt pote quòd Epilepſiæ, Incubo, pauoribus & ludibrijs nocturnis, vteri ſtrangulationibus egregiè medetur.

CAPVT XXX.

De Catoche ſeu Catalepſi.

Nomen.

QVæ Latinis vulgò Congelatio dicitur, Platero Stupor cũ rigiditate, Græcis eſt κατάληψις & κατοχὴ ſiue κάτοχος. Quamquam poſterius vocabulum non in vna ſignificatione vſurpatum fuit veteribus: Vnde & hodie ambiguitas reliqua manet. Nam Paulus Ægineta diſtinctè agit de Catocho, qui coma vigil eſt, & de Catocho, qui vera Catalepſis. Et autor definit. Medic. Catochi, (quẽ fieri docet, cum ſenſu priuatur omni, corpuſque omne velut gelu obrigeſcit) genera tria facit: primum Somnolentum Lethargo proximum; ſecundum Vigilans, affine tetano & præfocationi vteri; & tertium Phreneticum, ex Catoche & phrenitide mixtũ, quod & Typhomania. Quæ genera aliqui commodius ſic diſcernunt, vt primum ſit Lethargo proximum, ſecundum Coma vigil, tertiũ Catochus ſeu Catalepſis vera. Nos hîc Catochi & Catalepſis vocabulis pro Synonymis vtimur.

Dicitur autem Catoche, ſiue κάτοχος, ἀ κατέχεσθαι, id eſt, detineri vel occupari, & κατάληψις, ἀ καταλαμβάνεσθαι, id eſt, prehendi, quod æger hoc malo repentè corripitur, correptúſque eo ſitu permanet. Appellatur & Stupor in genere, qui ſi vehementior ſit, & validius incumbat, ac diuturnius inſideat, ἔκστασις à Græcis dicitur, à Latinis exceſſus, vt habet Scaliger, *exerc.* 312. Priuatio ſcilicet officiorum animæ ſentientis, mouentis & intelligentis.

De vocabulo autẽ ἐκστάσεως hoc hîc monendum eſt, quod Hippocrati quidem ſemper Ecſtaſis vehemens eſt mentis an[…]tio ac delirium, & ἐκστῆναι de mentis poteſtate exire, aut vehemẽter mente emoueri ac delirare ſignificat, & vehementer inſanientibus,

phreneticis ac Maniacis paſſim apud Hippocratem tribuitur, & Galenus ἐκστάσει per maniā σφοδρᾷ exponit. Vſus tamen vulgo obtinuit, vt ij, qui omnibus animæ ſentientis, mouentis ac intelligentis functionibus priuati, & quaſi mortui jacent, & ſæpe poſtquam euigilant, mira quæ audiuerint, & viderint narrant, ἐκστατικοὶ nominentur.

Ab ἐκστάσει aliam faciunt adhuc ἀφαιρεσίαν, in qua non facultatibus animæ modò, ſed & ipſa anima corpus priuatur. Quod an fieri poſſit, Philoſophis & Theologis diſcutiendum relinquimus. Hoc ſaltem addimus, ſi hic affectus à cauſſa diuina proficiſcatur, ſiue intra corpus manente, ſiue extra egrediente animâ νυμφολήπτους ab Ariſtotele 1. *Endemior.* & θεολήπτους ac ἐνθουσιαζομένους appellari, vt loco allegato Scaliger docet.

Definitio.

Definitio. Eſt videlicet Catalepſis ſenſuū internorum & externorum, ac in his præcipuè tactus & voluntarij motus ceſſatio, ſeu, vt nomen innuit, ſubita prehenſio & occupatio tum mentis & ſenſuum internorum tum externorum & motus voluntarij, quâ qui corripiuntur, rigidi in eo ſtatu, in quo prehenſi fuerunt, apertis ac immotis oculis, ſtatuæ alicuius inſtar manent, & nec ſentiunt, nec vident, nec audiunt, reſpiratione ſaltem & pulſu ſaluo manente, à congelatione & immobilitate ſpirituum animalium, quam vapor quidam figens cauſſauit, orta.

Interdum tamen, & vbi malum minus vehemens eſt, ægri nonnihil audiunt, vident, imaginantur, recordantur, & quæ aſtantes loquuntur, percipiunt, & poſtea referunt, immoti tamen manent ſine voce & ſenſu Tactus, quemadmodum Galenus de ſuo condiſcipulo narrat in 2. *Prorrhetic. aphoriſ.* 16. Atque hos in ſpecie ἐκστατικοὺς appellat Platerus.

Alij verò in eodem ſtatu manent mortuorum inſtar, & licet nihil audiant, nec videant, neque puncti ſentiant, tamen ſi quid ori inferatur, id deglutiunt, & erecti conſiſtunt, impulſi incedunt, & membra, prout illis flectuntur, in eodem ſitu, ſtatuarum inſtar, fixa retinent.

Affectus ſanè vt rarus, ita admiratione dignus, vnde etiam vulgò eo detentos in Ecſtaſin à Deo raptos exiſtimant, atque hinc etiam proculdubio νυμφολήπτοι, θεολήπτοι, ἐνθουσιαζόμενοι vocabula, vt modo dictum. Eius hiſtorias duas Fernelius *l.* 5. *de partium morbis & ſymptom. cap.* 2. & aliquot Marcellus Donatus *de Hiſtoria mirab. Medic. lib.* 2. *cap.* 7. & Schēckius *lib.* 1. *obſeruat.* 115. recitant.

Cauſſæ.

Vt autem malum hoc admirandum eſt, ita eius cauſſam reddere difficillimum. Et afferunt quidem alij alias, vt in Inſtitut. *lib.* 2. *part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 4. dictum: Verùm quæ rem ſatis non explicant, vt ibi pluribus monſtraui, Iulius Cæſar Scaliger *loco allegato*, animæ hunc exceſſum vel à functionibus abſceſſum, aut abſiſtentiam prouenire ſcribit, perculſis ſpiritibus ac receptis in intimos

cordis

cordis ſinus. Verùm ſi Catalepſis & hic ſtupor hoc modo fieret, animi affectus & ſyncope potius, quàm Catalepſis aut Ecſtaſis excitaretur.

Si verò in hac naturæ obſcuritate probabile quid aſſerendum, omnino talis cauſſa danda, quæ differat à cauſſis Paralyſis, Comatis, Cari, Apoplexiæ, Epilepſiæ, Syncopis & ſimilium affectuum: (quales cauſſæ non ſunt, quæ vulgò afferri ſolent, ſed hiſce affectibus cõmunes) atque talem cauſſam eſſe puto, peculiarem ſpirituum animalium in Cerebro ἱδρυῶν, vt ſcilicet illi in organis ſenſus & motus non deficiant, ſed in Cerebro figantur quaſi & immobiles reddantur ac immoti maneant, ſeu, vt vno verbo cum Scaligero *loco allegato* dicã; Cauſſa Catalepſis eſt ſpirituũ animalium congelatio ſeu immobilitas.

Hæc autem ortum habet à vapore congelante, ſeu vim talem figendi habente, qui quidem ab humore Melancholico ferè attollitur. Vnde rectè Stuporis nomine hic affectus appellatur, mẽtis puta. Vt enim in Stupore, qui ſymptoma Tactus eſt, objecta Tactui oblata ab organo non percipiuntur: ita hîc etiam ſenſuum exteriorum objecta, etſi à ſuis organis apprehendantur, à mente non percipiuntur.

Quæ autem ſpiritus illius congelantis natura ſit, explicare non ita facile eſt. Quidam equidem in frigiditatem & ſiccitatem cauſſam referunt, & ab humore melancholico, alij etiam à pituita vitrea eam petunt. Verùm in corpore viuente vix talis frigiditas eſſe poteſt, quæ inſtar frigoris hiberni in cerebro ſpiritus congelet.

Commodiſſimè vapor is figens ſeu fixatiuus & congelatiuus appellari poteſt, qualis ſpirituum natura Chymicis ſatis nota eſt, qualiſque natura fulminis interdum eſt, & Spirituum illorum, qui in terræ motibus, & aliàs etiam è terræ cauernis erumpentes homines & bruta repentè rigida reddunt.

Cauſſæ autem huius probabilitatem natura fulminis ſatis declarat, vt dictum, quæ res ſæpe ſubitò congelat, narratque Cardanus, octo meſſores, ſub quercu cœnantes fulmine percuſſos fuiſſe, ſub ea ſpecie, quales decumbebant, vt vnus comedere videretur, alter manum poculo admouere, alius bibere: qui proculdubio hoc morbo detenti exanimati fuêre. Vnde etiam rectè Medici morbum hunc congelationem nominant.

Verùm vt rectius Cauſſa mali huius cognoſcatur, porrò inquirendum, aut Spiritus illi, qui ſenſui & motui inſeruiunt, an verò qui ſenſibus internis, an verò omnes ſpiritus animales congelentur. Communis equidem opinio eſt, ſpiritus animales omnes, & potiſſimum eos, qui ſenſui & motui inſeruiunt, immobiles reddi. Verum ſi quidem in re obſcura proferendum eſt, potius ſtatuendum videtur, nõ illos ſpiritus, qui in membra corporis influxerunt, congelari & immobiles fieri, ſed potius ſpiritus, qui imaginationi & menti inſeruiunt. Cum enim motus à Phantaſia dirigatur, neque ſenſuum exteriorum objecta

etiam ab organis ſuis recepta percipiantur, ſi ſenſus interni & mens non attendant; ſicut compertum eſt, viros quoſdam deuotos meditationibus ſacris quaſi ex ſe raptos, aut literarum ſtudioſos meditationibus ſuis ita intentos fuiſſe, vt etiam oculis & auribus apertis non viderent, non audirent, imò nec ſentirent: Si ſpiritus ille Phantaſiæ & menti inſeruiens quaſi figatur & immobilis reddatur, vt ſenſuum externorum objecta affluentia non apprehendat, fit, vt etſi influant & in organis ſenſuum externorum ſpiritus animales adſint, qui ſenſuum externorum obiecta percipiant, & ad Phantaſiam deferant, ab ea tamen illa non percipiantur, neque etiam à Phantaſia tum quaſi torpida & quieſcente motus vllus imperetur; & ſi quis ab externo impulſu fiat, ille non attendente nec gubernante Phantaſia accidat. Hinc proculdubio nata eſt Meduſæ fabula, quæ huius morbi cauſſam aliquo modo declarare poteſt, quæ cùm eſſet mulier formoſiſſima, ita vt qui eius pulchritudinem attentè contemplarentur, extra ſe quaſi raperentur & ab omniũ ſenſuum functionibus abſtraherentur, fixique & immobiles ac quaſi lapides redderentur; finxerunt Poëtæ, ex capitis eius intuitu ſpectatores in lapides conuerſos fuiſſe.

Hæc autem ita ſe habere, ac in organis ſenſus ac motus ſpiritus animales non deeſſe vel illud arguit, quod quidam ex Catalepticis ipſi quidem nullũ membrum mouent, verùm ſi ab alio id moueatur, mouendi potentia ſe exſerit, & erecti conſiſtunt, impulſi incedunt, & quocunque vel manus vel brachium vel crus inflectitur, illic quaſi fixum & ſtabile permanet, quod non fit ſine ſpirituum animalium ope. Sicut & hoc Spiritus animales non deeſſe indicat, quod ægri oculos diductis palpebris apertos ſeruant; quod non fieret, ſed potius conciderent palpebræ, ſi ſpiritus animales deeſſent, ſicuti in Paralyſi accidit.

Atque hinc patet, quomodo id accipiendum ſit, quod in definitione diximus, in Catalepſi ſenſuum externorum & motus actiones ceſſare. Nimirum non quantum obiectorum per organa ſenſuum ſuſceptionem attinet, ſenſus quieſcunt, ſed quantum ſuperioris facultatis apprehenſionem. Oculis enim apertis imago viſibilis excipitur, ſed à facultate ſuperiore non apprehenditur. Eodem modo ſeſe res habet in ſenſibus reliquis.

Neque eſt, vt, quod hodie non infrequens, hæc doctrina alicui ſuſpecta ſit, quia Chymicorum terminos ſapere videtur. Agnouerunt eandem, & iiſdem terminis vſi ſunt docti Galeni interpretes & Arabum; Etſi rem non ſatis commodè explicauerunt. Vt de Scaligero iam non dicam, cuius antea mẽtionem fecimus, Matth. de Gradib. *Pract. cap. 6.* ita ſcribit: Cauſſa coniuncta congelationis eſt mala complexio frigida & ſicca in capitis poſteriore parte, immobilitans ſpiritus & neruos & neruoſa membra, ad operationem ſenſus & motus, maxime ad tactũ. Ita Dominicus Leo-

nus, *Artis Med. lib. 2. ſect. 1. cap. 6.* Cauſſa coniuncta, inquit, ſunt vapores & humores, ipſaque intemperies frigida & ſicca, actu frigida, figens & incraſſans Spiritus animales, eorundémq; tranſitum obſtruens: Qua quidem in re recte ſentiunt immobilitatem, fixionem, vel, vt Scaliger loquitur, Congelationem ſpirituũ animalium proximam huius mali cauſſam eſſe, eámque à figente quodam vapore fieri. Et hoc etiam verum eſt, quod ille ſpiritus in cerebro, ſede mentis, figitur, immobilis redditur, atque in organa ſenſus & motus non influit. Interim non negandum eſt, Spiritus animales alios in ea organa influere. Neque fixio illa & congelatio fit à frigore & ſiccitate, quæ tanta in corpore viuente non datur, vt tam ſubitæ congelationis cauſſa eſſe poſſit, ſed à vapore peculiarem vim ſpiritus figendi & immobiles reddendi habẽte, qualis eſt in fulmine & alijs ſpiritibus.

Cauſſam Antecedentem ponunt humorem frigidum ſiccũ. Et concedimus ſanè, humorem Melancholicum præ cæteris aptum eſſe ad vapores, qui talem diſpoſitionem ſuſcipiunt, emittendos. Non tamen ſola frigiditate & ſiccitate id præſtare poteſt. Poteſt autem eiuſmodi vapor nunc in ipſo cerebro generari, & ita primariũ affectum excitare, nunc per conſenſum à toto, vt in febribus malignis, aut à membro aliquo, vt ſplene, inteſtinis vel alijs.

Cauſſa procatarctica.

Ad cauſſas Procatarcticas multi referunt aërem frigidũ, pluuiam, glaciem, niuem, & iter facere per loca niuoſa & nimis frigida, vt per Alpes. Verùm etſi verum ſit, multos, qui per Alpes & ſimilia loca tempore hiberno iter faciunt, ita cõgelari, vt partes extremæ emoriantur, & tandem ſphacelo corripiantur: tamen plane alterius generis eſt hæc congelatio, quæ fit à frigore hiberno, quàm de qua hic ſermo eſt. Ita cibi quidem, qui humorem melancholicũ generant, ad hoc malum producendum aliquid facere poſſunt: Sed niſi humoris vel vapor inde emiſſus peculiarem vim congelãdi & figendi ſpiritus induat, cauſa huius mali proxima non ſit. Referunt huc nonnulli etiam contactum torpedinis piſcis, fumum vel inunctionem argenti viui. Verum & iſta omnia potius ſtuporẽ in ſenſu tactus, quam Catalepſin inducunt.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica.

Malum hoc ſubitò hominem inuadit, & in quo ſtatu ægrum offendit, vigilantem, ſtantem, bibentem, edentem, ſcribentem, legentem, in eo immotum ſeruat, ac ſi congelatus eſſet. Æger apertos oculos habet, eoſque fixos & immobiles, palpebris veluti rigentibus, quas ne ad minas quidem claudit. In ſenſibus tamen in quibuſdam aliqua eſt differentia. Qui enim exquiſitâ Catalepſi laborant, nihil audiunt, nihil vident, etſi oculos apertos habeant, quod mens non attendit. Alij audiunt & vident, ſed nihil loqui poſſunt. Quidam etiam mouere manus viſi ſunt. Quidam ſi impellantur, ambulant, ſed inſtar ſtatuarum in eodem ſtatu manent. Quidam etiam ſomnia ſe vidiſſe ferunt. Reſpiratio ſeruatur, ſed ita vt per interualla ſæpe magnum

ſpiritum ducant. Pulſus ſimilis eſt Lethargicorum; non tamen ita languidus & mollis, magis v. æqualis. Præterea in Lethargicis laxatur vniuerſum corpus: contrà ſtipatur & cogitur in Catalepticis, teſte Galeno 4. *de Cauſ. pulſ. cap.* 16. Aluus & vrina ſupprimitur expultrice ſopitâ, nec ſtimulationem excrementorum percipiente.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Catalepſis morbus periculoſus eſt, & niſi tempeſtiue ægris ſuccurratur, ſtupidi moriuntur non aliter, ac ſi gelu hiberno rigentes emoriantur.

2. Eò perículoſior eſt Catochus, quo plura grauiora ſymptomata coniunguntur, vt ſpirandi difficultas & interceptio, oculorum diſtorſio, excrementorum ſuppreſſio, & tãdem virium ſumma imbecillitas ac exſolutio. Ita Hippocrat. 3. *Prorrhet. tex.* 4. ſcribit: *Quæ cum exſolutione fiunt Catoche & Aphonia, periculoſa ſunt.*

3. Tempus, inter quod ſiue ad ſalutem, ſiue ad mortem morbus terminatur, breue eſt.

4. Intereunt Cataleptici, ſiue per virium diſſolutionem, ſiue per ſuffocationem, vbi adeo motus cohibetur, vt reſpiratio ſupprimatur.

Indicationes.

Indicationes & Curatio. Vapores ſpiritus congelantes & immobiles reddentes, è capite retrahendi, & in eo diſcutiendi, & materia, è qua generantur, euacuanda, totiuſque ſimul ratio habenda. Quod rectiſſimè fieri poſſet, ſi occulta illa vaporis qualitas & natura nota eſſet. Interim Cephalica calefacientia & humectantia vſurpanda, & curatio, qualis intemperiei capitis cum melancholia, & vapore melancholico ſupra *part.* 1. *cap.* 7. & 12. fuit propoſita, inſtituenda. Et ſi omnino ad qualitatem occultam reſpicere libet, medicamenta, quæ Epilepſiæ & ſoporoſis affectibus conueniunt, adhibenda.

Curatio.

Itaque, ſi æger ſanguine abundet, vena cephalica ſecetur. In alijs clyſtere acriore prius aluus eluatur, & reliqua diuerſionum genera vſurpentur. Poſtea humor melancholicus præparetur & euacuetur, vt ſupra *locis allegatis* dictum. Minimè autem hîc à paruis incipiendum eſt auxiliis; quod in morbis, in quibus periculum non impendet, tutò facere licet: At vbi vitæ periculum imminet, alienum eſt à ratione, à mitioribus inchoare velle. Topica quoque ibidem propoſita vſurpentur, fiantque fomentationes, inunctioneſque ex Chamæmelo, Meliloto, floribus ſtœchad. Arabicæ, Bugloſſi, Maiorana, Roremarino, primul. veris. Et hoc obſeruandum, ne in principio nimis calida & ſicca adhibeantur, ſed potius temperata & humectantia, vt materia ad euacuationem aptior reddatur. Monendum quoque hoc, ne in Topicis acetum adhibeatur, ne vis congelandi & figendi ſpiritus in vapore vel humore aceti vſu augeatur.

Diæta.

Diætæ etiam ea ſit ratio, quæ ſupra in intemperie cum humore melancholico fuit propoſita. *Diæta.*

CAPVT XXXI.

De Epilepſia.

Nomen.

Epilepſia unde dicta, & quæ habeat ſynonyma.

EPilepſis Græcis dicitur ab ἐπιλαμβάνεσθαι quod ſubitò mentem ſenſúſque omnes quaſi prehendat.

Ἱερὸν quoque νόσημα, ſeu quod crederetur diuinitus immitti, & à dæmone aliquo, qui hominem tam repente ac ſubitò corriperet, prouenire, quemque ideo incantationibus curare conati ſunt, vt ex libro de Sacro morbo videre eſt; ſeu quod nobiliſſimam & ſanctiſſimam corporis partem Cerebrum occuparet, & perturbaret, vt Platoni *in Timæo* placet; ſeu quod magnus morbus ſit; Ἱερὸν γὰρ τὸ μέγα, quod magnum eſt, ſacrum appellatur. Aretæus *de cauſſis, & ſignis morbor. diuturnor. lib. 1. cap. 4.* ſeu quod ſit morbus deteſtabilis & abominandus: Sicut apud Poëtam, Auri ſacra fames dicitur: Πάθος παιδίον, & νόσημα παιδίον Hippocr. *de Aëre, aqua & locis*, quod pueris familiaris ſit Ariſtoteli 30. *Problem. 1.* fortaſſe ἡ περὶ παῖδας ἔκστασις. Hinc Auicennæ mater puerorum dicitur. Herculeus morbus, non tam, vt ſentire videtur Ariſtotel. *loc allegat.* quod Hercules eo laborauerit, quam, vt Galenus 6. *Epidem. in fine* ſtatuit, ob ſæuitiam & magnitudinem, & τὸ δυσκαταμάχητον id eſt, quod facile vinci non poſſit. Caducus, à caſu & lapſu ſubito ægri. Comitialis, quod in comitiis & hominum frequentia facilè detegatur, & quod, ſi hoc malo correptus quis fuiſſet, comitia peragi fas non eſſet. Sonticus, quod valde noceat. Lunaticus, Trallian. *lib. 1. cap. 15.* vel quod, in nouilunio nati ſolent hoc morbo corripi; vel quod ſecundum Lunæ conuerſiones hic morbus inuadit. Qui inſputatur, Plauto *in Captiu. Act. 3. Sc. 4.* Contagioſum enim antiquitas credidit. Hinc Plinius *lib. 28. cap. 4.* deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus. Nã expuere inter amuleta habitum eſt priſcis, & ne familiam inficerent, rûs ablegabant Epilepticos Apuleius 1. *Apolog.* Maior morbus, Celſo *lib. 3. cap. 27.*

Germanis, *die fallende Sucht ſchvvere Noth ſchvvere Gebrechen ſchvvere oder bœſe KrancKheit, &c.*

Definitio.

Definitio.

Eſt autem Epilepſia actionum principium ſenſúſque & motus voluntarij ablatio & ceſſatio, cũ totius corporis præternaturali cõuulſione & motu conuulſio, à materia acri & peculiari ac occulta vi cerebro infeſta, & membranas cerebri neruoſumque genus vellicante ortum habens.

Cauſſæ.

Proxima Epilepſiæ cauſſa

Proxima & continens cauſſa eſt vapor vel humor ſpecifica & occulta vi membranas cerebri & neruoſum genus vellicans, vt in-

frà *quaſt.* 1. & 3. pluribus probabitur.

Cauſſæ antecedentes. Antecedentes ſunt, quæcunque ſpecificam illã corruptionẽ pati, atque ita materiã acrem, malignã cerebróque aduersã ſuppeditare poſſunt. Aliàs enim & niſi διάϑεσιν Epilepticã induant, Epilepſiã parere nõ poſsũt. Humores videlicet quicunque, sãguis, Melãcholia, Bilis, Pituita, ſemen, ſanies: Imò corporis partes, ſicut ex cranij carie Epilepſia excitari ſolet: Secũdina itẽ corrupta, vermes. Qua verò ratione hæ cauſſæ hãc corruptionẽ induãt, explicari facilè nõ poteſt: cũ διάϑεσις illa Epileptica occulta & ἄρρητος ſit, & non niſi ex effectu pateat.

Cauſſæ remotæ. Quãdoque etiã hoc malũ hæreditariũ eſt, & à parẽtibus cũ ſemine corundẽ in liberos diffũditur, atq; Epileptici Epilepticos generãt. Facit ad Epilepticã diſpoſitionẽ inducẽdã etiã aſtrorũ ſitus, & plerũq; qui in Eclipſi lunari naſcũtur, huic malo obnoxij ſunt, de quo cõſulãtur Aſtrologi. Corripiũtur autẽ hoc malo frequentius pueri, vnde & παιδίον πάϑημα Græcis, & *puerilis paſſio* dicitur Cœlio Aureliano: hinc Adoleſcentes & Iuuenes; rarius ætate maiores.

Remotiores etiã quaſdã cauſſas ad Epilepſiã generãdã facere, experientia docuit, quales ſunt cibi excrementitij, graueolẽtes, & facilè corruptibiles. Quãquã enim nõ in omnibus Epilepſiã inducãt: tamẽ frequẽtius, quã aliàs ad Epilepſiæ generationẽ faciũt. Itaex vſu fructuũ horariorũ crudorũ & lactis nimia ingurgitatione puellã Epilepſia correptam fuiſſe refert Frãciſcus Hildesheun, *ſpic. p.* 599.

Cibi itidẽ illi, qui peculiari vi Epilepſiã excitare credũtur, vt carnes hædorũ, epar hircinũ & caprinũ, coturnices, paſſeres, anguillæ, de quibus exẽplũ habet Foreſtus *lib.* 10. *in Schol. obſeru.* 57. Apiũ, de quo infra *qu.* 12. Lẽtes, de quibus exemplũ habet Iulius Alexãdrinus *lib.* 8. *ſalubr. cap.* 7. tubera & fungi. *Quæ proprietate occulta Epilepſiã excitant.*

Procatarcticæ verò atque euidẽtes cauſſæ, quæ materiã Epilepſiæ cauſsã mouere, aut, vt antecedẽtes διάϑεσιν illã Epilepticã ſuſcipiant, facere poſsũt, ſunt: Calor Solis, radij Lunæ quos Anthyllus Medicus apud Stobæum *ſerm.* 100. καρηβαρίας καὶ ἐπιληψίας αἰτίας ſcribit. Inedia, cuius exẽplũ recitat Galenus de Grãmatico 5. *de loc. aff. cap.* 6. Potus vini generoſi & vaporoſi; Mora longa in balneo, cuius hiſtoriã affert Gabel Koffer *Cent.* 4. *curat.* 59. Olfactus rerũ fœtidarũ; bituminis, picis, Gagatis, cuius ſuffitu antiqui ſeruos emẽdos, an eſsẽt Epileptici, explorabãt. Mercur. *de morb. cap.* Cornuũ, Sulphuris, Epatis caprini aſſati, Mercurij ſublimati, aquarũ fortium, allij, apij, petroſelini. Animi affectus, vt Ira. Ioan. Baptiſt. Montan. *Conſil.* 41. Terror ex tonitru, clangore tubarũ, cuius exẽplum apud Ioan. Matth. à Gradibus *in* 9. *Rhaſis*. Foreſtũ *lib.* 11. *in Schol. obſeru.* 54. bõbardarum fragore, aut occurrẽte re aliqua improuiſa & terribili. Ita excitatã fuiſſe Epilepſiam ob fratrẽ ſubitò mortuum, refert Amatus Luſitanus *Centur.* 12. *curat.* 90. ob decollationẽ ſpectatã, Martinus Vveinrich. *de Monſtris cap.* 15. Epilepticum cadẽtem, Plater. *lib.* 1. *obſeru.* Chriſtoph. à Vega, *lib.* 3. *de arte Medic. cap.* 12. narrat. Imò *Cauſſæ procatarcticæ & euidentes.*

per locum incuſſus metus, & terror pueros facit Epilepticos, referente eodem Chriſtoph. à Vega. *loc. alleg.* Mœror, cuius exemplum habet Amatus Luſitanus *Centur. 2. cura. 90.* Ira, referente Galeno de Grāmatico *5. de loc. affect. cap. 6.* Exercitatio vehementior, Vntzerus *de Epilepſ. p. 102.* Titillatio, capitis inclinatio diuturna, medicamenta purgantia fortia, Venus. Tandémq; Dæmon malus ſe nō rarò diſpoſitioni Epilepticæ immiſcet.

Differentiæ.

Differentiæ. Sunt quidem plures Epilepſiæ differentiæ, vt quod alia eſt fortis, alia mitis, alia recens, alia inueterata; Quod alia ſeruat periodum, & vel ſingulis annis ſemel vel bis, vel ſingulis menſibus, in Nouilunio & plenilunio, vel breuioribus interuallis, ſed iis ſtatis & certis inuadit; alia verò non ſerunt periodos, ſed nunc ſæpius, nunc rarius, nunc per breuia, nūc per longiora interualla infeſtat. Differentia tamen, quæ ad curationem maximè facit, eſt, quæ ſumitur à cauſſa, aut potius à loco, in quo Epilepſiæ cauſſa generatur, quæ eſt, quòd alia eſt primaria, ſeu per ἰδιοπάθειαν; & prouenit à materia in capite generata; alia per conſenſum, à materia ad caput eleuata, ſiue à toto, ſiue à certa aliqua parte.

Itaque dicemus primò in genere de Epilepſia & Signis Diagnoſticis ac Prognoſticis & Curatione, quæ in quacunque Epilepſia locum habet. ſecundò de Epilepſia per primarium cerebri affectum; tertiò de Epilepſia per cōſenſum.

I.

De cognoſcenda & Curāda Epilepſia in genere.

Signa Diagnoſtica.

Qui comitiali vitio ſolent corripi, iam aduentare inualetudinem intelligunt, ſi calor ſumma deſeruit, & incertum lumen, neruorúmque trepidatio eſt, ſi memoria ſublæditur, capútque verſatur. Seneca *lib. 3. de Ira cap. 10.* Splēdores inſtar iridis oculis obuerſantur, odorē fœdum ſentiūt, aures ſonāt, bilis præter rationem accenditur, Aretæus *lib. 1. cap. 5.* Capitis dolor & grauitas, pallor faciei, inordinatus linguæ motus, triſtitia quædam percipitur. *Signa Epilepſiæ imminentis.*

Signa Epilepſiæ præſentis. Vbi autem iam inuadit Paroxyſmus, homo ſubitò corruit, toto corpore cōuellitur, & motu nō voluntario cōcutitur, omnes animales functiones tolluntur, atq; inde poſt Paroxyſmum æger nihil eorum, quæ circa ſe geſta ſunt, recordatur.

Nonnūquam tamen in mitiore Epilepſia æger non toto corpore conuellitur, neque concidit, ſed aliquæ ſaltem partes conuelluntur, & vel caput ſaltem concutitur, vel oculi contorquentur, vel manus ac pedes hinc inde iactantur, vel manus clauſæ tenē tur, vel æger in gyrum agitur, aut hinc inde diſcurrit. Nihil interim loquitur, audit, ſentit, & paroxyſmo finito ad ſe reuerſus omnium, quæ egit, vel acciderunt ignarus eſt. Obſeruauit non cadentē Marcell. Donat *lib. 2. Hiſt. Med. mirab. cap. 1.* Stantem, Au-

tomus Benivenius *de abditis morbor. cauſſis cap.* 97. qualem ipſe etiam vidi, ſedentem: Dodonæus, *in ſchol. ad cap. Benivenij allegat.* Curſitantem, Eraſtus, *in Anatom. librorum Comitis Montan. part.* 2. *p.* 195. Nonnunquam etiam evenit, vt Epilepſia laborans ea, quæ aguntur, audiat, & poſt paroxyſmum eorum recordetur: cuius exemplum eſt apud Brunnerum *Conſil.* 14.

Accedit his nonnunquam, vt æger, præcipuè in morbi inſultu, vociferetur, & vocem inconcinnam edat, aut cum ſtertore ſpiritum ſonorum emittat, dentibus ſtridat, Spuma ante os appareat, quam ſanguineam vidit Crato; vrinæ, feces alui, aut ſemen præter naturam excernantur.

Epilepſia à ſpaſmo differentia. Differt Epilepſia à vero ſpaſmo, quod ſpaſmus, cuius ſpecies ſunt, ἐμπροσθότονος, ὀπισθότονος, & tetanus, eſt convulſio ſeu muſculorum ad principia contractio pertinax & continua. In Epilepſia verò corporis fit concuſſio per intervalla. *In convulſione nulla in facultatibus principibus fit læſio.* In Epilepſia verò principes functiones & ſenſus ſimul plerũque læduntur.

Prognoſtica,

Prognoſtica. 1. Epilepſia omnis periculoſum & longum malum eſt. Alia tamen alia periculoſior eſt; alia minus periculi coniunctum habet, ac facilius curatur.

2. Epilepſia hæreditaria vel omnino nunquam, vel rariſſimè curatur, eamque neque ætas neque Medicus diſcutere poteſt.

3. Recens curatu facilior eſt, quam inveterata; & ſi in initio neglecta fuerit, frequenter his, qui ea detinentur, commoritur. Alexander Trallian. *lib.* 1. *cap.* 15.

4. Periculoſior eſt, in qua functiones animales omnes abolentur, & convulſio vehementior eſt, ac diuturnior, atque excrementa ſponte effluunt.

5. Curatu facilior eſt, quæ licet ſit crebrior, breviores habet paroxiſmos, & convulſionem nõ vehementem, & in qua æger liberius ſpirat.

6. Epilepſia ante pubertatem eveniens, curabilis: Poſt annum v. 25. fere vſque ad mortem durat. 5. *Aphor.* 7. Quod tamen vt plurimum verum eſt. Nõnulli enim, qui poſt annum ætatis 25. Epilepſia correpti fuerunt, medicorum ope liberati ſunt. Teſtatúrque Trincavellius *lib. conſil.* 29. ſe vidiſſe ſenem quinquagenarium, qui laboraverit 25. annis Epilepſia, curatum fuiſſe: qui tamen incidit in febrem & ſcabiem ſimilem Lepræ, quæ plus illi negotij faciebat, quam Epilepſia, donec eandem ſuperaret. Et Nicol. Florentinus feminam quadragenariam ab infantia Epilepſia vexatam liberavit.

7. Epilepſia laborantes iuniores cum ætatis mutatio, tum loci & victus liberat, 2. *Aphor.* 25. Sed & Epilepſia, quæ cum ætatis flore evaneſcit, abiens quaſi pulchritudinis invidia quoſdam deformat, aut manum inutilem reddens, aut faciem torquens, aut ſenſum aliquem auferens. Aretæus.

8. Infantes, admodum parui, & mox

& mox poſt natiuitatem Epilepſia correpti, rarò euadunt.

9. Epilepſia in ſenibus ac decrepitis difficulter curatur.

10. Si mulierem vtero gerentem fortis Epilepſia inuadat, magnum periculum minatur.

11. Si ad vſum ſternutatoriorum æger non ſternutet, malum indicium eſt, atque argumentum, naturam iam ferè ſuccumbere & proſtratam eſſe.

12. Epilepſia nonnunquam in Paralyſin terminatur. Quod etſi nonnulli negant, experientia tamen ita rem ſe habere teſtatur, atq; exſtant exẽpla apud Schenck. *in Obſeruat.*

Indicationes.

Indicationes. In Curatione Epilepſiæ duo à Medico requiruntur. Primum eſt, vt à Paroxyſmo, quam fieri poteſt citiſſimè & ſine omni damno æger liberetur. Alterum, vt præcaueatur, niſi impoſterum æger Epilepſia iterum corripiatur.

Rectiſſimè tamen etiam ad paroxyſmum inſtantem ſeu impendentem reſpicitur, operaque danda, vt is auertatur, aut ſaltem minus vehemens euadat, ligaturis conuenientibus partibus adhibitis, ſi per conſenſum malum fiat. Statim verò, vbi paroxyſmi inſtantis ſigna præſentit æger, pilulam vnam laudani opiati, cuius partibus quatuor vna olei camphoræ admiſta fuerit, vel rotulam vnam antepilepticam capiat & aſſumat. In quem vſum hæ rotulæ antelepticæ parari poſſunt.

℞. *Pulu. rad. pæon. iuſto tempore collectæ* ʒ.j. *Magiſt. perlar. Corall. rub. an.* ʒ.j.ß. *cranij hum.* ʒ.ß. *Sacch. opt. in aq. tiliæ diſſoluendi q.ſ.* F.ſ.a. Conf. in tabulis.

Poteſt etiam eſſentia Caſtorei, gutt. iij. vel v. doſi, in aqu. flor. tiliæ propinari. In horum defectu exhiberi poſſunt ol. ſuccini albi gutt. j. vel ij. in aq. Epilept. Langij.

Vel præbeatur ſeq. hauſtus: ℞. *Aq. Epilept. Langij* ʒ. vj. *Syr. de pæon.* ʒ. ij. *ſpir.* Vitriol. gutt. vij. M. Vel potionis ſequentis cochl. vnum atque alterum.

℞. *Aq. fl. tiliæ, pæon. an.* ℥. ij. *cheiri, herbæ Trinit. an.* ℥.j *Liq. viſci qu.* ℥.j. *Eſſentiæ pæoniæ* ʒ.ß. *Syr. de pæon.* ℥.ß.

Nares & præcordia inunguntur balſamo aliquo antapoplectico, vel balſamo tutæ aut ſuccini. *Quid in paroxyſmo Epileptico agendum.*

Prius perficitur, ſi vapor malignus & materia illa cerebrũ neruoſumque genus ſua acrimonia & malignitate moleſtans ac turbans à cerebro omnibus, quibus fieri poteſt, modis reuellatur, diſcutiatur, diſſipetur & tollatur, per medicamenta imprimis Antepileptica ſeu materiæ illi peculiari modo oppoſita facultas excitetur; & ne æger in paroxyſmo damni aliquid patiatur, præcaueatur. *Quomodo Epileptici extra paroxyſmũ curandi.*

Poſterius vt præſtetur, primò radix mali venæ ſectione, purgatione, quam præcedat præparatio, & ſudoris prouocatione tollenda.

Secundò, ipſa maligna qualitas, & Epileptica διάθεσις antepilepticis expugnanda.

Tertiò, Cerebrum priuatim per Errhina, Apophlegmatiſmos & Gargariſmos expurgandum.

Ttt

Quartò, Materia, quæ iterum cumulari poſſet, per ſetaceum, cauterium & fontanellas abſumenda & euacuanda.

Quintò, caput appropriatis medicamentis roborandum.

Sextò, Diæta reliquæ curationi conueniens inſtituenda.

In genere autem hæc notanda. 1. In præparantibus, purgantibus, ſudoriferis, roborantibus ſemper ea eſſe eligenda vel admiſcenda, quæ cerebro & neruoſo generi ſunt familiaria & appropriata, & quæ vi ſpecifica Epilepſiæ reſiſtunt. 2. Sæpius & per interualla medicamenta eſſe repetēda. 3. Ad nauſeam euitandam & ventriculi debilitatem præcauendam vtiliſſimum eſſe, medicamenta cibo ac potui admiſcere, ac potum ac cibum medicatum præbere.

Cura in Paroxyſmo.

Curatio in paroxyſmo. 1. Æger in loco lucido potius quam tenebricoſo contineatur, & capite ſublimi collocetur.

2. Dentes diducantur patulumque os ſeruetur, interiecto ligno aliquo, commodiſſimè viſci quercini, ſi ad manus ſit, vel cochleari, vel alio inſtrumento (quæ ſucco vel extracto rutæ inungi poſſunt) vt æger facilius ſpiret, ſpuma affluat, & imprimis ne linguam morſu lædat vel amputet. Obſeruauit enim Galenus *de differ. morb. cap. 8.* & Foreſtus *lib. 10. obſeru. 66.* quoſdam in paroxyſmo particulam linguæ ſibi morſu amputaſſe.

3. Clamore forti in aures facto facultas excitetur.

4. Membra conuulſa, cùm pollices & digiti manuum, qui vehementiſſimè conuelluntur, tum aliæ partes, in rectum extendantur leniter; commodumque fuerit, ſi oleo vel pinguedine aliqua dolorem leniendi & reſoluendi vim habente prius inungantur, vt pinguedine humana, anſerina, oleo chamæmelino, lilior. albor. amygdal. dulc. vulpino, rutaceo, è caſtoreo, laurino, lumbricor. terreſt. hyperici, iuniperi, petroleo.

Vt: ♃. *Pingued. anſerin. ol. amygdal. dulc. vulpin. lumbr. an.* ℥. ß. *petrolei* ʒ. j. *ol. terebinthin.* ℥. ß. Miſce.

Vel: *Ol. lilior. albor. chamæmel. an.* ℥. ß. *pinguedin. human.* ʒ. ij. *ol. iuniperi* ʒ. j. Miſce.

5. Membra directa ita detineantur, caueaturque, ne ex violenta illa corporis concuſſione æger aliquid dāni percipiat. Omnem tamen motum cohibere non expedit, ne materia in capite retineatur, & paroxyſmus protrahatur.

6. Enumeratis modò oleis & pinguedinibus tota quoque ſpina dorſi à ceruice ad os ſacrum illinatur, vel aqua aliqua antepileptica.

7. Reuulſio inſtituatur per frictiones & ligaturas, quæ validæ ſint ac dolorificæ, ac ligaturæ ſæpe laxentur, iterumque conſtringantur. Conuenit in hunc vſum, & plantas pedum ſale ac aceto fricare.

8. Si Paroxyſmus ſit diuturnior, aluus ſtimuletur glande vel clyſtere acriore, vt non ſolum excrementa in inteſtinis ac locis vicinis ei a cuentur, ſed & ea, quæ ad caput eleuarentur, & ad aluum deducantur.

Exempli gratia.

℞. *Rad. pæon.* *ireos an.* ℥. ß. *fol. rutæ, betonic. maioran. ſummit. centaur. minor. an.* M. j. *flor. tiliæ, lauendul. an.* M. ij. *ſem. fœnic. aniſi, pæon. an.* ʒ. j. *agarici in petia ligati,* ʒ. ij. Coqu. *in ſuff. quant. aquæ fontanæ.*

Colaturæ ℞. ℔. j. In qua diſſolue *Elect. diaphænic. benedict. laxat. an.* ℥. ß. *hieræ ſimpl.* ʒ. ij. *olei rutae.* ℥. ij. *mell. anthoſat.* ℥. j. *ſalis* ʒ. j. M. F. Clyſter, cuius vis augeri poteſt, ſi pilul. aurear. vel trochiſc. alhandal. grana aliquot addantur.

Chymici croci metall. vel vitri Antimonij. g̃. iij. vel iv. in aqua conueniente ebullire ſinunt, & colaturam clyſteri admiſcent. Vel etiam reliquis purgantibus omiſſis Croci metall. ʒ. ß. in liquore conueniente coquunt, & colaturam cum decocto clyſteris miſcent.

In Paroxyſmo Epileptico ex vtero & ventriculo nõnulli etiam vomitum commendant, penna oleo, cui g̃. iv. ſt. Antimonij admiſta ſint, intincta excitatũ. Nam per vomitum ſolet tum ſolui acceſſio.

9. Naribus ea adhibeantur, quæ non ſolum vim attenuandi & diſcutiendi habent, ſed & ſpecifica vi Epilepſiæ reſiſtendi prædita ſunt. Inter quæ primas facilè obtinet Ruta quocunque modo adhibita. Ea ergo vel viridis cum aceto naribus admoueatur, vel lacinia ſucco rutæ cum caſtoreo miſto imbuta naribus admoueatur. Vel Oleum & Balſamum Rutæ naribus illinantur. Vtile eſt & Oleum vel Balſamum ſuccini; quibus addere licet oleum deſtillatum maioran. pulegij, nucis moſchat. caryophyll. cinamomi. Efficaces etiam ſunt aquæ antepilepticæ, ſi ijs nares irrigentur. Rutam ſylueſtrem tanquam arcanum cuiuſdam ruſtici experientia probatum, quo & ipſe feliciter ſæpe vſus eſt, commendat Trallianus.

Exempli gratia.

℞. *Succi rutæ* g̃. ij. *aq. antepilet.* ℥. ß. *caſtor.* ℈. ij. *pulu. rad. pæon.* ℈. j. M. & naribus immittantur.

Vel: ℞. *Ol. deſtillati rutæ* ℈. j. *ſuccini* ℈. ß. *maior.* gutt. iiij. *caryophyll.* gutt. ij. *ol. nuc. moſch. expreſſi q. ſ.* F. Linimentũ & Balſamum.

Vel: ℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ. extract. rutæ, caſtor. an.* ℈. j. *ol. deſtill. rutæ, ſuccini an.* ℈. ß. *Theriac. antiq.* ʒ. ß. F. Linimentum.

Vel: ℞. *Extract. rutæ* ℈. ij. *caſtor.* ℈. j. *ol. deſtillat. rutæ. ſuccini an.* ℈. ß. *granor. iuniperi, maior. an.* gutt. iij. *camphor.* g̃. v. *Theriac. antiq.* ʒ. ß. F. Linimentum ad nares.

10. Lingua & palatum illinantur Theriaca, Mithridat. Confect. Anacardin. aut diacaſtor. in ſucco vel aqua rutæ, lauendulæ, aut alia conueniente, vel aceto rutaceo diſſoluto, aut caſtoreo in aceto macerato; aut Sal ori indatur, & dentibus affricetur, & quidem non tantum ſal eſculentus, ſed & ex ruta aut alijs plantis Antepilepticis paratus.

Vel: ℞. *Caſtorei opt.* ℈. ij. *benzoin* ℈. j. Trita miſceantur cum *oxymel. ſcillitic.* ℥. j. ß. & diductis dentibus cochleari in os infundantur.

11. Auribus, vertici & ſuturæ

coronali ea, quæ naribus admouentur, inungere licet; vel ſacculus capitalis è ſpeciebus diamoſc. dulc. aromat. roſar. ruta, fl. lauendulæ, ſuccino paratus vertici imponatur, vel ceratum ex iis compoſitum. Imprimis ſuturæ coronali oleum cranij humani commodè inungitur. Iiſdem & tempora inungi poſſunt.

Commendantur & ſuffumigia ex granis Iuniperi, ſemine Rutæ, aſſa fœtida, galbano, & imprimis ex ſuccino albo. Licet enim ſuccini fumus extra paroxyſmum lædat: tamen in acceſſione, ſeu in paroxyſmo Epilepticos non parum iuuat, quod multiplici experientia confirmatum.

12. Si hiſce æger non excitetur, aut hiſce admotis ſternutatio non cieatur, fortiora ſternutatoria adhibenda, præſertim adultis, de quibus iam loquimur. De Infantibus enim poſtea in ſpecie dicemus.

Exempli gratia.

℞. Radic. pyrethr. ireos an. ℈. j. *Caſtor. elleber. albi an.* g̃. ij. *ſem. rutæ, nigellæ, fol. maioran. ſiccæ an.* ℈. j. *cubebar. piper. alb. an.* ℈. ß. F. Puluis.

Vel: *℞. Piper. alb. fol. maioran. ſiccor. an.* ℈. ij. *caſtorei* ℈. ß. *euphorb.* g̃. ij. F. Puluis.

Vel: *℞. Rad. ireos, maior. ſiccæ, ſem. nigel. an.* ʒ. ß. *piper. albi* ℈. j. *pyrethri, caryoph. an.* ℈. ß. F. Puluis.

Horum puluerum granū vnum atque alterum in nares ægri immittatur, vel puluerifata & nodulis incluſa aceto madefiant, & naribus ægri admoueantur.

13. Aëtius, *Tetrab.* 2. *Serm.* 2. *cap.* 15. refert, collapſos ſtatim excitari, ſi ſanguis ex magno ægri pedis digito vulnerato labiis illinatur.

Ferunt, D. Brunnerum, Archiatrum Halenſem, turturem fœminam deplumaſſe, & vmbilico Epilepticæ in paroxyſmo impoſuiſſe, atque ſic paroxyſmū abegiſſe. Extrahi enim fumum quendam venenatum ſcribunt, quo extracto ipſa conuellatur, & moriatur.

14. Neque amuleta negligenda, ſed ægri collo appendenda: Radix pœon. vngula alcis, Corall. Iaſpis, Smaragdus, Lapis Chelidonius.

15. Et cum in Epilepticis Paroxyſmis ſæpe cor non parum afficiatur, non abs re fuerit, cordis regioni Epithema aut ſacculum cordialem applicare.

16. Monenda præterea & hæc, dum turpitudinem faciei, oris diſtorſionem & ſpumam occultare volumus, capite & facie tecta, videndum, vt id ira fiat, ne reſpiratio impediatur. Et dum ori aliquid indimus, ne dentibus lingua lædatur, & vt ſpuma emanare poſſit, & palato medicamentum adhiberi. Si conuulſio mandibularum ſit fortior: lignum vel alias res duras dentibus interponere non ſemper licet; cum interdum dentes hoc modo elidantur: ſed commodius eſt ſacculum ex corio vel craſſiore linteo paratum, & ruta, ſinapi, pyrethro, caſtoreo & ſimilibus refertum, dentibus interponere, quo modo & os apertum ſeruabitur & morbo ſuccurretur.

Non ſolum autem hæc circa

Exhibenda in Paroxyſmo. ægrum agenda & extra adhibenda ſunt, ſed & ſtatim & dum hæc fiunt, medicamenta quædam, quæ peculiari vi Epilepſiæ aduerſantur, eiuſque cauſſam diſſipant ac diſcutiunt, exhibenda.

Theriaca videlicet vel *Mithridat.* in aqua conuenienti diſſoluta.

Vel *Caſtorei* ℈. j. *in oxymel. ſcillit.* ℥. j. diſſolut. *Aqu. ceraſor. nigror. dulcium, aqu. hirundin. tiliæ, demariæ & epilepticæ aliæ. Oleum ſuccini* gutt. iij. vel iv. in aqua conueniente. *Mixtur. ſimplic.* ℈. j. ʒ. ß. vel ℈. ij. in aqu. idonea. *Liquoris cranij humani* gutt. viij. in aqu. conuenienti.

Cinnabarim natiuam à Cratone commendatam ac magnetem Epilepſiæ appellatam fuiſſe, & hunc puluerem ad Epilepſiam, vt & vertiginem, vſurpatum fuiſſe referunt.

℞. *Cinnabaris natiuæ* ℥. ß. *Corallor. rubr. præparat. Margarit. præparat. an.* ℈. ij. *Croci* ℈. j. *fol. auri duodecim.* F. Puluis, cuius ǥ. xij. vel xvj. dentur cum aqua conueniente.

Vel pulueris alicuius Antepileptici ʒ. ß. vel ʒ. j. in liquore conueniente exhibeatur.

Vel: ℞. *Aquæ flor. tiliæ* ℥. j. *ß. ceraſor. nigror. vel ſpiritus eorum. Aq. Hirundin. vel Piscarum an.* ℥. j. *Tinctur. ſeu extracti liquid. caſtor.* ʒ. ß. Miſce vel exhibeatur hæc aq.

℞. *Cranium humanum non ſepultum*, deſtilletur per retortam in arena ſ.a. igne valido, ac deſtillatio ter repetatur.

Poſtea ℞. *Pæoniam marem cum toto*, comburatur, & cum aqua fiat Lixiuium.

Tandem ℞. *Lixiuij huius*, *Aq. cranij humani an.* ℥. iij. *caſtorei* ʒ. j. ß. *ſpec. diamoſchi* ʒ. ß. Deſtillentur per B. M. Deſtillato adde *margarit. præparat.* ǥ. xx. *ol.* Vitriol. j. gutt. v. *aniſi* gutt. x. M. Exhibeatur in Paroxyſmo cochlear j.

Cura poſt Paroxyſmum.

Curatio extra paroxyſmũ. Poſtquam Paroxyſmus ceſſauit, danda opera, ne reuertatur. Et quamuis Epilepſia morbus non ſit eiuſdem generis, ſed alia per primarium cerebri affectum, alia per conſenſum; tamen cum multa ſint, quæ in omnibus Epilepſiæ ſpeciebus locum habent, illa primo proponemus.

Vena Sectio.

Et primò quidem ſi plenitudinis notæ appareant, aut ſanguis multus melancholicus adſit, viréſque permittant, mox ab initio vena aperiatur; primis tamen viis, vt moris eſt, clyſtere vel medicamento propinato expurgatis. In malo verò inueterato venæ ſectio tutò omittitur. Quantitas autem conueniens emittatur, & potius parcior, quam copioſior.

Præparantia.

Præparatio. Poſtea ad vitioſorum humorum purgationem accedendum, qui prius tamen præparãdi ſunt. Etſi verò plerique in præparatione & euacuatione humorum ad pituitam, quod ab ea Epilepſiam fieri credunt, reſpiciunt: tamen tutiſſimum erit, conſiderare, quis humor vel plures etiã miſti abundent, & ad eos curationem dirigere: cum humores tales vitioſi cauſſas eiuſmodi malignas foueãt, & earũ naturam facilius induant.

Humor Pituitoſus ergo ita præpare-tur potio.

℞. *Rad. pæoniæ decreſcente Luna collect.* ʒ. vj. *ireos Illyric.* ℥. ß. *acori veri, Angelicæ an.* ʒ. ij. ß. *ſem. pæon. cardui bened. an.* ʒ. ij. *rutæ, fœnicul. an.* ʒ. j. ß. *fol. rutæ, betonic. hyſſopi, ſaluiæ, maioran. an.* M. j. *flor. pæon. ſtœchad. Arabic. anthos. an.* p. j. *viſci querni* ℥. ß. Coqu. in diplomate, vaſe clauſo *in ſ. q. aqu. vel hydromelit.* ℥. xv.

Colatura expreſſa, vbi ſubſederit, effundatur, atque addatur *Syrup. de hyſſopo* ℥. ij. *ſtœchad. ſimpl.* ℥. j. ß. *de pæon. oxymel. ſcillit. an.* ℥. j. F. Potus, qui in partes quinque diuidatur, & diebus quinque manè propinetur.

Vel: ℞. *Radic. pæoniæ* ℥. j. *fœniculi, eryngij an.* ℥. ß. *angelicæ, fraxinellæ, an.* ʒ. ij. *viſci quern.* ℥. j. *betonicæ, rutæ, maioranæ, hyſſopi an.* M. j. *flor. anthos, ſtœchados Arabicæ, ſaluiæ an. p.* j. *caryophyll.* ʒ. j. Infundantur in *ſ. q. aquæ pæoniæ aut. flor. tiliæ* vaſe clauſo per triduum, in B. Col clara effundatur & ſ. q. ſacchari dulcoretur. Doſis ℥. iv.

Vinum.

℞. *Viſci querni* ..j. *ſaluiæ, hyſſop. an.* M. j. *flor. lilior. conuall. ſtœchad. Arab. tiliæ an.* P. ij. *ſem. pæon. fœnicul. an.* ʒ. ij. *cinamomi* ʒ. vj. *calami aromat. nuc. moſchat. an.* ʒ. iij.

Infundantur in vaſe vitreo, in ſufficienti quantitate vini boni, & macerentur per dies iv. poſtea traijciantur per manicam Hippocrat. ac Saccharo, ſi libet, dulcoretur, F. Claretum.

Hydromel.

℞. *Mellis opt.* ℔. vj. *aqu. puræ* ℔. xxxvj. Coqu. in vaſe conueniente, & deſpumentur, ſpuma detracta addantur & in ſacculo coquantur *ſaluiæ, betonic. hyſſopi, roriſmar. an.* M. iij. *flor. ſtœchad. Arab.* M. ß. *viſci querni* ..vj. Coq. ad tertiæ partis conſumptionem.

Poſtea liquor recondatur in vaſculo ligneo, vt deferueat. Poſt dies aliquot ſuſpendantur in eo in nodulo, *cinamomi, calami aromat. nuc. moſchat. an.* ℥. ß. *caryophyll.* ʒ. ij. Aſſeruetur hebdomadis aliquot, vt hydromel clarum fiat, de quo ℥. iij. propinentur.

Syrupus vel Iulepus.

℞. *Syrup. de hyſſop.* ℥. j. ß. *ſtœcad. ſimpl. pæoniæ, oxymel. ſcillit. an.* ℥. j. *aqu. Hyſſopi, lilior. conuall. pæon. an.* ℥. ij. *cinamomi* ʒ. j. Miſc. pro duabus doſibus. Loco oxymel. addere licet Spiritus vitrioli. ℈. ß. Ad humorem pituitoſum vtile etiam eſt decoctũ hyſſopi, de quo infra in curatione infantium.

Humor Melancholicus ſi abundet, ita præparetur Potio.

℞. *Rad. pæon. helen. polydod. querni an.* ʒ. iij. *betonic. meliſſ. roriſmar. an.* M. j. *flor. pæon. ſtœchad. Arabic. tiliæ an.* P. j. *vuar. paſſar.* ℥. j. *glycyrrhiz.* ℥. ß. Coq. ſ. a.

Colat. ℞. ..ix. *Syrup. bugloſſ.* ℥. j. ß. *tunic. beton. an.* ℥. j. M. F. Potio pro tribus doſibus.

Iulepus.

℞. *Aqu. pæon. ceraſor. nigror. dulc. borrag. an.* ℥. iij. *ſyrup. pæon. ſtœchad. ſimpl. tunic. an.* ℥. j. ß. *aq. cinamomi* ʒ. iij. M. pro tribus doſibus.

Humor Bilioſus ſi abundet.

℞. *Rad. pæõ. tarax ac. graminis, aſparagi, viſci querni an.* ℥. ß. *endiu. capil. Ven. an* M. ß. *ſem. pæon. endiu. an.* ʒ. j. Coqu. in ſ. q. aquæ puræ,

Colat. ℞. ℥. x. *ſyrup. endiu. ſimpl. violar. betonic. acetoſ. ſimpl. an.* ℥ j. ß. Miſce. pro 4. doſibus.

Purgantia.

Purgatio. Præparati humores euacuandi ſunt. Et quidem incipiendum à lenioribus, & ad fortiora progrediendum, continuandusque eorum vſus diutius. Cenſetque non ſine cauſſa Thom. Eraſtus, *in diſputat. contra Paracelſum* in Epilepticis plurimis fruſtra omnia fieri, ſi purgationes non continuentur: Ideóque non ſolum bis, ter aut quater, ſed etiam plures menſes continuandas eſſe. Principio tamen crebrius purgat, & alternis vel ternis vel quaternis diebus leniora purgantia exhibet. Poſtea verò cum actiones animales rectè ſeſe habere incipiunt, ac ſymptomata remittũt, rarius purgat, ſingulis ſcilicet ſeptimanis ſemel vel ter in menſe; idque per totum annum: Poſt hoc tempus ſemel in menſe, aut etiam per longiora interualla. Monet & hoc Maſſarias, non ſemper in lenioribus ſubſiſtendum eſſe, ſed quandoque etiam ad fortiora purgantia progrediendum eſſe; & hinc fieri, quod Epilepſia rarò curatur, quod Medici ſemper in lenioribus hæreant.

Inter purgantia commodiora ſunt Agaricus, pituita præcipuè abundante, ſicut & helleborus in melancholia; in bilioſis rhabarbarum addi poteſt.

Pituitoſo ergo humore abundante *in decocti ad pituitoſi humoris præparationem pariti ſufficiente quantitate* Coqu. vel infundantur *agaric. trochiſcati.* ʒ. vj. *fol. ſenæ elect.* ℥. j. *zinziber. galanga an.* ʒ. j.

Colat. ℞. ℥. vj. *mell. anthoſat.* ℥. ij. M. pro duabus doſibus.

Vel: ℞. *Pilular. coch.* ℈. ij. *Arabicar.* ℈. j. *trochiſc. alhandal.* gr. iij. *Ol. ſalu.* gutt. j. F. Pilulæ N xxv.

Verùm quia plerumque humores plures ſimul peccant, purgantia quoque ad plures humores dirigenda; atque iis, cum continuatione opus, commodè præparantia adduntur.

Syrupus.

℞. *Rad. pæon. iuſto tempore collect.* ʒ. j. *acori veri, viſci querni an.* ℥. ß. *fol. hyſſopi, beton. ſaluiæ, rutæ, primulæ veris, carduibened. an.* M. j. *ſem. pæon. fœnicul. an.* ʒ. ß. *flor. tiliæ, conuall. primulæ an.* M. ij. *polypod. querni* ℥. ß. *fol. ſenæ elect.* ℥. ij. *ſem. cartham. excorticat.* ℥. j. *agar. trochiſc.* ʒ. vj. *helleb. nigri Styrac. præparat. an.* ℥. ß. *zingiber. galang. an.* ʒ. ij. *cort. citri, nuc. moſchat. an.* ʒ. j.

Infundantur in ſuff. quant. aquæ ſimpl. Poſtea ebulliant, colentur, & clarificentur, additaque ſacchari ſuff. quant. Coqu. lento igne ad ſyrupi conſiſtent. Circa finem addantur oxymelit. ſcillit. ℥. iij. De quo dentur ℥. ij. vel plures, pro corporis ratione.

Oxymel Helleboratum Iuliani ad Epilepſiam vtile deſcripſit Geſnerus, quod in Auguſtano Diſpenſatorio quoque extat.

Habetur etiam Syrupus helleboratus ad Epilepſiam vtilis apud Quercetanum *in Tetrad. in fine cap.* 17.

Vinum.

℞. *Mechoacann.* ℥. ß. *fol. ſenæ elect.* ℥. j. *turbith. elect.* ʒ. vj. *zingiberis,*

galang. cinamom. nucis moſch. an. ʒ. j. *caryophyll. granor. Paradiſi an.* ʒ. ß. *flor. ſtœchad. Arabic. lilil. conuall. an.* p. j.

Conquaſſata macerentur in vini Rhenani ℔. j. ß. in vitro clauſo loco calido. Colatura filtretur per chartam, & ſi libet, dulcoretur. Doſis ℥. iij. Vel tale, quod Eraſtus in vſu habuit:

℞. *Rad. pœon. ſem. pœon. excortic. an.* ʒ. j. ß. *cinamomi, macis, galang. zingiber. caryoph. an.* ʒ. j. *fol. ſenæ elect.* ℥. j. *turbith vel agar.* ʒ. vj. *vini* ℥. xij. *aquæ ſimpl. vel alius conuenientis* ℥. viij.

Macerentur horis 24. & poſtea additis ſacchari ℥. iij. per manicam Hippocratis traijciantur. F. Claretum purgans, quod ad tres vel quatuor hauſtus ſuffecerit.

Electuarium.

Electuarium laxatiuum Norinbergenſibus vſitatum eſſe fertur, *die Purgierende Kriebelkatrrerge* dictum.

℞. *Elect. diaphœnic.* ℥. iiij. *de ſucco roſar.* ℥. ij. ß. *antidoti conuulſiu.* ℥. ij. *turpeth. alb. eſulæ præparatæ an.* ʒ. j. *caſtorei, diagryd. an.* ℈. ij. *coſti, zingib. caryophyll. an.* ʒ. j. *ſem. cumini, rutæ, croci an.* ℈. ß. Cum *ſyr. roſar. ſol.* F. Electuarium, cuius doſis ab ℥. ß. ad ℥. j. Antidoti conuulſiuæ deſcriptio hæc eſt:

℞. *Rad. pœon. viſci querni an.* ℥. j. *caſtorei, ſaluiæ an.* ℥. ß. *baccar. lauri, cranij hum. vſti an.* ʒ. j. *theriac. el. mithrid. opt. an.* ʒ. vj. *mellis deſpum.* ℔. ij. Miſc. pro Electuario.

Extracta.

Extractum Hellebor. nigri deſcripſit Quercetanus *in Tetrad. cap.* 14. Poteſt & tale fieri.

℞. *Cortic. ellebor. nigri Styrac. autumno collecti* ℔. j. Macerentur in vaſe vitreo clauſo in B. in ſ. q. Aqu. Rutæ & Aniſi per octiduũ. Poſtea ſuccus exprimatur & aqua per alembicum ſeparetur, donec ſuccus mellis conſiſtentiam acquirat. Succo huic affundatur Spir. vini optimus & omnis Tinctura extrahatur. Spiritus vini ſeparetur, vt remaneat extractum. Cui adde *diagryd.* ʒ. j. *vel extract. ſcammon.* ʒ. ß. *ſolutionis Perlarum* ℈. ß. *corall.* ℈. j. *ſalis volatilis ſuccini* ℈. ß. *Ol. ſuccini, rutæ an.* gutt. vij. *croci. opt.* ʒ. ß. *Ol. cinamomi, caryoph. an.* gutt. v. M. Doſis à ℈. ß. ad ℈. j.

Morſuli.

℞. *Turbit. elect. & gumm.* ʒ. iij. *diagryd.* ʒ. j. ß. *vel extract. ſcammon.* ℈. ij. *cinamomi, zingiber. nucis moſchat. galangæ an.* ʒ. ß. *corall. rubr. præpar.* ℈. ß. *conſeru. pœon.* ℥. ß. *Ol. ſaluiæ* gutt. vj. *ſacchar. in aqu. lilior. conuall. & tiliæ diſſol. q. ſ.* F. Morſuli. Doſis. ℥. ß.

Pilulæ.

℞. *Extr. pilul. cocchiar.* ʒ. ß. *vel* ℈. ij. *ellebori nigri* g. v. *ol. rutæ* gutt. j. F. Pilulæ xv.

Alexander Trallianus, *lib.* 1. *cap.* 15. commendat Antidotum, quod Theodoretum dicitur & deſcribitur à Paulo Ægineta *lib.* 7. *cap.* 11. Trallianus autẽ, vt quoque reliquũ corpus purgare poſſit hoc antidoto, addit Colocynthidem & Scammon. pro ægri viribus, ac multos ſe nouiſſe ſcribit, quos ſola eiuſmodi purgatio ſanauerit. Idẽ refert, ſe quidem etiam Hiera Picra purgaſſe, ac lap. Armeno eius tribus Scrupulis datis, & profeciſſe: verùm in comitialibus inueteratis nullum adeo effi-

cax

cax medicamentum inueniſſe, vt hoc medicamētum purgans multóſque ſe nouiſſe deſperatos ab aliis Medicis, vel hoc ſolo perſanatos fuiſſe.

Inter Chymica & metallica commendatur Antimon. & quæ ex eo fiunt, vitrum, flores, crocus, & hinc facta Aqua Benedicta Rulandi. Spir. Vitriol. viridis, qui ex Vitriol. cum vrina puerorum deſtillando elicitur, Mercur. vitæ. Quia tamen pleraque ex iis ſunt vomitoria in Epilepſia potius per conſenſum conuenmunt, in Epilepſia verò per primarium Cerebri affectum parum proſunt. Eadem etiam cautè, & nónniſi rectè præparata vſurpanda. Et de medicamentis eiuſmodi prolixè tractat Quercetanus *in Tetrade*. Quæ an omnia titulos illos & encomia, quæ præſcripſit, obtinere poſſint, experientia docebit; quæ tamen ſæpius periculoſa: Imprimis cum non ſatis certum, an quædam ex illis ipſe Quercetanus & quo cum fructu vſurpauerit.

Quod autem ſupra monuimus, poſt purgantia ſæpe ad præparantia redeundum, & ea vſurpanda, quæ radices mali abſumere poſſunt, hîc repetendum. In quem vſum Galenus *in Conſilio de puero Epileptico*, medicamentum de ſcilla commendat, quo per dies xl. vti iubet. Laudatur & Oxymel ſcilliticum, quod cum aceto paratur. Si tamen neruoſum genus ſit imbecillũ ſimplex potius ſuccus ſcillæ cum melle aut ſaccaro miſcendus, cuiuſque vſus ſimiliter xl. diebus continuandus a ʒ. ij. ad ℥. ij. ante prãdium & in robuſtis etiã ante cœnam, Purgante ſingulis ſeptimanis interpoſito. Poteſtque hoc medicamentum vel ſolúm dari, vel etiam Antepilepticis miſceri.

Trallianus inter ſimplicia: quæ ſi quid corporis meatibus inſideat, extenuare & abſumere poſſunt valentiſſimas Pyrethri radices contuſas & melle exceptas eſſe ſcribit, ſi detur cochleare vnũ per interualla, donec vi decies exhibuens. Experientia, inquit, probatum eſt auxilium, ne ipſius vilitatem contemnas.

Verùm de ſcilla, pyrethro, & ſimilibus medicamentis calidis atque attenuandi & incidendi vim habentibus notandum, ea ab antiquis vſurpata fuiſſe eo præcipuè fine, vt pituitam craſſam, à qua cerebrum obſtruente Epilepſiam fieri credebant, attenuarent & inciderent. Verùm cum Epilepſia potius à materia [illegible] genus irritante & vellicante fiat, talia nonniſi in frigida & humida corporis conſtitutione locum habent, aut ſi in ventre inferiore epilepſia cauſſa pertinacius hæreat, in reliquis cautius vſurpanda. Imo magis efficacia ſunt, ſi medicamenta, quæ peculiari vi Epilepſiam curant, adiungantur, cuius generis medicamenta inter Antepileptica poſtea proponemus.

Poſt repetita præparantia & alterantia ſubinde ad purgantia recurrendum, & diutius ea, vt antea dictum, continuãda. Ideoque etiam ea eligenda, quæ corpori minus nocent, & minus maligna ſunt. Ac licet in principio, cum vſurpari incipiunt medicamenta, appetitus deiici ſoleat tamen hoc

accidens ſtatim ceſſat, vt ſcribit Eraſtus, paulatim aſſuefacta natura ad medicamentorum vſum, & corpore puriore iam reddito ac per interualla medicamẽtis idoneis roborato.

Sudorifera.

Sudoris prouocatio. Vt radices huius mali, quæ ſæpe altius infixæ ſunt, quam vt purgantibus tolli poſſint, plane euellantur, poſt vniuerſales euacuationes ſudorifera vtilia ſunt. Nimirum decoctum ligni Guaiaci, cuius vſu cum victu ſiccante & extenuante ſe multos Epilepticos curaſſe teſtatur Leonhardus Iacchinus *in 9. Rhaſis. cap. de Epilepſia.* Continuandus autem eius vſus nõ ſolum per dies aliquot, ſed & ſeptimanas, ſi vires ferant.

Efficacior autem redditur, ſi Medicamenta Antepileptica addantur.

Exempli gratia.

℞. *Ligni Guaiaci* ℔. j. *viſci quernι* ℥. ij. *radic. pæon.* ℥. j. Infundantur horis xxiv. in aqu. ℔. xii.

Poſtea coquantur ad tertiæ partis conſumptionem.

Colat. dentur ℥. vj. ad ſudorem ciendum. Remanentiæ iterum coquantur, & decoctum illud loco potus in menſa vſurpetur, vel vinum eo diluatur.

Eodem modo decoctum Sarſæparillæ, radic. Chinæ Ligni Saſſaphras parari poteſt. Commendatur & decoctũ viſci quern. radicum item pentaphyll.

Quercetan. *in Pharmacop. dogmatiſ. reſt. capit.* 8. tale parat.

℞. *Raſur. ligni Buxi* ℥. ij. ß. *ligni iuni. med. pæon. viſci querni an.* ℥. i. ß. *l. gn rhod. C. C. a.* ʒ. vj *eboris, rad. Chinæ an.* ℥ ß *ſem. cardui benedict. cort. c. citri an.* ℥. j.

Macerentur horis 24. in aqu. tepidæ ℔. viij. deinde coquantur ad tertiæ partis conſumptionem. Sub finem addantur *flor. tiliæ, lilij conuall. an. p. ij.*

Colentur per manicam Hippocratis. Doſis ℥. v. vel vj.

Datur & lapis Bezoar. eundem in vſum.

Chymici ad ſudorem ciendum Spir. Carduiben. vel Sambuci propinant ʒ. i. Spirit. Guaiaci ℈. ij. cum conueniente liquore, Spirit. Tart. comp. ʒ. ß. vel ℈. ij. in liquore conueniente, Sal volatile C. C. Bezoartic. miner. gr. iv. v. vel vi. Antimonij fixi ℈. ß. cum pauxillo Theriac.

Antepileptica Medicamenta.

Corpore euacuato, ea medicamenta, quæ occulta & ſpecifica vi Epilepſiæ reſiſtunt, vſurpanda; ſiquidem in his maxima curationis ſpes ſita eſt, eaque ſingulis diebus, quibus non vſurpantur alia medicamenta, exhibenda. Eadem tamẽ vtiliter quoque præparantibus, purgantibus & ſudoriferis admiſcentur. *Antepileptica medicamenta.*

Simplicia.

Pæoniæ radix, ſemen & flos. Colligendam autem radicem cenſent alii Menſe Iulio, Sole exiſtente in Leone, in meridie, die Solari decreſcente Lunâ, aut potius nouâ vt Hercul. Saxon. Alii menſe Aprili, Sole in Ariete exiſtente, & Luna in oppoſito, quod comodius videtur, Alij Sole in Ar. exiſtente & Luna in Sagitt.

Viſcum quernum, corylinum & tiliæ, quod nonnulli alus præferunt ℈. ij. vel Drach. i. pondere datum.

Ruta cum hortenſis tum ſylueſtris. De Ruta ſylueſtri eiuſque in Epi-

lepſia efficacia videatur Alexander Trallianus *lib*.1. *cap.* 16. *Pollium Montanum, Caſtoreum à* ℈.j. ad ℈.ij in liquore cõueniente datum. *Vngula Alcis, Cranium hominis* volenta morte non morbo interempti, atque imprimis oſſiculum illud triãgulare, quod ad ſuturam λαμβδοειδῆ in quibuſdam corporibus reperitur.

Commendantur etiam radices pyrethri, eringij. Multos ſanatos fuiſſe bibendo pulueris bryoniæ ʒ.j. cum vino manè, vnius anni ſpatio, ſcribit Fontan. *lib.* 1. *Pract.* Mizaldus verbenam collectam Sole per arietem currente & mixtam cum aliquot granis pœoniæ tritam & cum vino exhibitam epileptico, miracula facere ſcribit. *Valerianæ Sylueſtris* Radix antequam caulem edat, effoſſa valde commendatur à Fabio Columna, *in Hiſtor. Plantarũ*, qui refert pulueris radicis huius cochlearis dimidij quantitate ſemel bis cum vino vel alio conueniente liquore ſumpti vſu pro ægri & ætatis ratione plurimos ſanatos fuiſſe. *Succinum, Corallium, Smaragdus, Lilium Conuallium, Flores Tiliæ, Radix Dentariæ, Veſica Apricum vrina in furno exiccata, C. C. Coagulum Leporis* erui magnitudine ex aceto potum. *Lignum Coryli*, quod Heracleum Rulandi eſſe cenſetur, *Stercus pauonis.* Hieronym. Donzelinus *in Conſil. à Scoltzio collectis conſil.* 38. ſcribit, *cum primum pullus equinus in lucem prodit, vomitu quandam materiam reycit, quam, niſi quis præripiat, mater ſtatim deuorat. Hæc ſiccata & puluériſata à morbo comitiali liberat certo experimento, vt mirares videatur.*

Præter iſta ſelectiora recenſentur paſſim & alia. Πολύνευρον (plerique interpretantur Plantaginem illã ſeptineruiam) oportet ieiunum quam plurimum viridem comeſſe à primâ Luna ad triceſimã, tradit Scribonius Largus *cap.* 2. qui & alia remedia eodem loco habet.

Ab aliis laudatur epar aſini aſſatum, Epar Capri, turdi, Vrſi: Imprimis verò Epar ranarum, vtpote quo etiam pertinax & diuturna Epilepſia ſublata ſit. Colligantur menſe Maio, Iulio, Iunio ranæ paluſtres virides numer. xl. viuis diſſectis epar eximatur, ſiccentur epata extenſa ſuper folus braſſicæ in olla vitreata lento calore. Hinc pulueriſentur, & puluis in partes quinque æquales diuidatur, cuius pars prima ieiuno cum vino ſub ipſo nouilunio, luna in canc. exiſtente, exhibeatur, & puluere ſumpto duabus horis à cibo æger abſtineat: Secunda pars cubitum ituro exhibeatur, & ita reliquæ. Sanguis muſtelæ, caro muſtelæ, cor lupi, Teſticuli apri, Cor Leporis, hirundinis, ciconiæ, vulturis, Lac equinum, fimus ciconiæ, vermiculi inuẽti in tuberoſitatibus Cynosbati, & alia multa, quæ cum alij recenſent, tum ex aliis collegit Nicolaus Florentinus. *Serm.* 5. *tr.* 2. *cap.* 15.

Chymici Spir. Vitrioli commendant & Ol. Lunæ, & ex modo enumeratis præparant, oleum & ſal volatile ac Magiſterium ſuccini, de quibus videatur Cl. D. Michael Doringius *in Diatribe de Opobalſam. Sect.* 3. Oleum Ligni Buxi, Quercetanus

in Tetrad.c.16. Ol. ligni Heraclei ſeu Corylini, de quo Rulandus *in obſeruationibus.* Oleum, ſpiritũ & ſal volatile & ſolution. Cranij Humani: Tincturam & Magiſterium Coralliorum, Vngulæ alcis ſolutionem ſeu Magiſteriũ; Aqu. Ceraſorum nigrorum dulcium, florum tiliæ, pæoniæ, Lilij conuall: Radic. Dentariæ.

Etſi verò iſta medicamenta ob peculiarem illam vim qua Epilepſiæ aduerſantur, in omnibus cauſſis locum habent; quia tamen alia temperata, alia calida, alia frigida ſunt, non inutile fuerit, pro diuerſa corporis conſtitutione in his aliquem delectum habere.

Compoſita.

Ex his ſimplicibus multa compoſita fiunt medicamenta.

Pulueres.

Habentur ferè in omnibus pharmacopoliis pulueres contra Epilepſiam, inter quos eſt puluis Marchionis dictus, in diſpenſatorio Auguſtano.

℞. *Viſci querni, gr. ancor, pæõ. fl. pæõ. radic. pæon. omnium iuſto tẽpore collector. an.* ℥. ij. *ſolut. coral.* ℈. ij *perlar.* ℈. j. *cranij humani* ℥. j. 4. *vngulæ alcis* ℥. j. *ſuccini albi* ℥. ß. F. Puluis Doſis à ℈. j. ad ℥. j. Pro ditioribus addi poteſt *lapid. bez. amb. an.* ℈. j. *moſch.* ℈. ß. Puluis Epilepticus D. Sigiſmund: Kolreuteri.

℞. *fol. bet. hyſſop. quinquefol. herb. paralyſ. an.* ... ß. *Rad. bryon. pæon. eryng. gentian. an.* ℥. ß. *lign. viſc. quern. corylini, coriand. præparati, ſem. pæon. excort. an.* ℈. viij. *C. C. vſti præparati* ℥. vj. *vngulæ alcis* ℥. ij. ... ℥. iij. *fl. pæon. lil. conuall.* ... *an.* ℥. iij. (*a* ℥. j. ß.)

fol. auri puri num. vj. *coral. alb. rubr. Margarit. præparat. an.* ℥. ij. *chamædr.* ℥. ij. *Vnguium anterior. pedum mediorum leporis.* ℥. j. *Coaguli leporis vel hœdi* ℥. iij. *Off. de C. C.* num. iiij. *raſuræ partis anterior. cranij* ℥. iij. *vngulæ aſini* ℈. iiij. Ex his omnibus F. puluis.

Alius. ℞. *Vngul. alcis, cranij humani, rad. pæon. ſem. pæon. an.* ℥. j. *corall. rubr. præpar.* ℈. ij. *diamoſch. dulc.* ℥. ß. F. puluis.

Alius ℞. *Rad. pæon. iridis Florentin. viſci querni, vngulæ alcis, granor. pæon. an.* ℥. j. *corral. rubr. præpar. ſuccini albi an.* ℈. j. *Margar. præpar. ligni aloes an.* ℈. ß. *flor. lauendul. Smaragd. præpar. an.* ℥. vj. F. Puluis.

Alius. ℞. *Cranij humani* ℥. ij. *ſuccini præpar. Magiſt. perlar. corall. an.* ℥. j. *vngul. alcis, viſci querc. rad. pæon. an.* ℈. ij. *flor. tiliæ, lauendul. an.* ℥. ß. *lap. Bezoar. vnicornu veri an.* ℈. ß. F. Puluis. Doſis ad ℥. ß.

Alius. ℞. *Sem. pæon. viſci querni, cranij hominis è parte anteriore ſtercor. Pauonis an.* ℥. j. ß. *ſpec. diaxyloales. diamoſch. dulc. an.* ℥. ß. F. Puluis. Poſſunt addi Sacchar. ℥. iiij.

Alius. ℞. *Rad. & gran. pæon. cubebar. viſci q. cinamomi an.* ℈. j. *ſuccini albi præparat. caſtorei an.* ℥. iij. *cranij hum. C. C. vſti præparati an.* ℈. j. *lap. Smaragdi* ℈. ß. *ſpec. diamoſch. d. diaplir. an.* ℈. j. *fol. auri* nũ. ij. F. Puluis.

Alius. ℞. *Viſci q. vngulæ alc. C. C. vſti. corall. rubr. oculi cancri, margarit. præpar. an.* ℥. ß. *rad. pæon.* ℥. ... *raſur. cranij hum.* ℈. j. *fol. auri* nũ. vj. *croci orient.* ℈. *ſaccar. cand. albi* ℥. ß. F. puluis.

Alius. ℞. *Rad. pæon.* ℥. j. *viſc. q.*

vngul. alcis an. ℈. ß. *fimi ciconiar.* ℈. j. ß. *cal. arom.g alang.ea.* ℈. ß. F. Puluis.

Alius. ℞. *Rad. pæon.& ſem. einſdem tormentil. lapid.5. pretioſor. præparator. an.* ℈. ß. *ſpec. diamoſch. d. pulu. viſci q. an.* ʒ. j. *crani j hum.* ʒ. iij. *vng. alc.* ʒ. ij. ß. *macis, cardamomi, cubebar. coriandri an.* ʒ. j. *fol. auri, & arg.* nu. vj. F. puluis ſaccharo edulcorandus.

Alius. ℞. *Corn. vnicornu, vel in defectu huius lapid. bezoar,* ʒ. j. *vngulæ alcis, margarit. non perforat. corall. rubr. alb. præpar. C. C. vſti. radic. pæon. ſem. pæon. excort. viſci querni, auri Vngar. puriſſimi an.* ʒß. *ſt ercor. pauon.*

Pulueriſentur ſingula ſeorſim, & F. puluis ſubtiliſſimus.

Detur ſenioribus ʒ. ß. cum aq. fl. tiliæ, vel lilij conuall. primulæ ver. fl. pæon. vel aq. hirund. cum aceto deſtill. Iunioribus verò & præſertim pueris trium vel quatuor annorum aut circiter ℈. j. vna vice detur.

Puluis è Cinnabari natiua Cratonis ſupra propoſitus eſt, de quo videatur Quercetanus *in Tetrade, cap.* 33.

Alij ita præparant. ℞. *Cinnab. natiuæ & mineral. veræ* ℥. j.

Leuiter ſupra ignem lentum in tabula torrefiat, Poſtea ſubtiliſſimè teratur, ſupra marmore in puluerem impalpabilem.

Deinde adde *Margarit. præparat. Corall. rubr. præparat. an.* ʒ. j. ß. *Crany hum. præparati. C. C. vſti præparat. an.* ʒ. j. *Croci* ʒ. ij. *fol. auri* num. xxv.

Exactiſſimè miſc. & iterum terantur ſuper marmore.

Plures pulueres videantur *in Spicileg.* Hildesheimi *cap.* 7. Antidotario ſpeciali VVeckeri *ſect.* 20.

Aquæ.

Aquarum Antepilepticarum paſſim deſcriptiones multæ extant. Aliquot ſaltem exempli loco afferre liber.

Aqua Hirundinum talis parari poteſt:

℞. *Hirundin.* num. xl. *rutæ* M. ij. *caſtor.* ℥. ii *vini albi q. ſ.* Deſtillentur in B. M.

Aqua Hirundinum D. Sigiſmundi Kolreuteri. *Aqua hirundinũ.*

℞. Pullor. hirundinum viuorum, quot haberi poſſunt, (e. g. numero 200.) quibus adde tertiam partem (℥. xiiii.) Caſtorei, Contundantur ſimul in mortario, & pro qualitate hirundinũ affunde aceti vini cochl. i. ß. (vel etiam ii.) & ſtent ſic ſimul in vaſe vitreo per triduum; poſtea deſtillentur, & roſtro alembici imponatur Cinamomum, vt per id tranſeat.

Alia. ℞. *Hirundinum* num. xx. Macerentur in vino per dies xiv. His add. *viſci quern.* ℥. iii. *rad. pæon.* ℥. ii. *Caſtor.* ℥. i. *herb. rutæ rec.* M. ii. *fl. ſambuc. tiliæ, roriſmar. primulæ ver. an.* M. i. *cinamomi acutiſſ.* ℥. iii. *cubebar. macis an.* ʒ. ii.

Inciſ. & contuſ. miſc. & deſtill. cum ſ. q. vini Rhen. opt.

Alia. ℞. *hirundin.* num. lxxxiiij. *Caſtorei, galbani an.* ℥. v. ʒ. ii. ß. *ſem. coriandri* ℥. ii. ℈. iiii. *ſeſeleos* ʒ. x. ℈. i. *aceti vini* ℔. x. ℥. viii. F. deſtillatio ſ. a.

Quæ Aqua fœminis præcipuè exhibetur.

Alia. ℞. *hirundin. domeſt.* num. xlv. amputatis pennis alarum &

caudarum grandioribus, nõ euulſis, diſcerpantur in medium, & incidantur, affund. *Aceti* ℔. iiij. *Vini Rhen.* ℔. j. ß. Stent per 3. d. & noct. poſtea add. *Caſtor.* ℥. ß. *viſci qu.* ℥. ß. *vngulæ alcis* ʒ. iij. *C. C. vſti* ʒ. ij. *rad. & ſem. pæon. an.* ℥. j. ß. *ireos* ʒ. ij. Stent iterum per hor. 24. poſtea f. deſtillatio in B. M. bene obturatis vaſis, ne quid exſpiret.

Alia. *Hirundin. præparat.* ℥. iiij. *Caſtor.* ℥. iij. *rad. pæon.* ℥. ij. ß. *ſuccini* ℥. ß. *fl. lil. conuall. chamæm. Rom. maioran. an.* M. j. Macerentur in aceto forti per hor. 24. deinde ſuperinfund. *Vini Rhen. opt.* ℔. vj. & deſtillentur in B. ſ. a.

Aqua picarum. Aqua Picarum compoſita talis paratur:

♃. *Sem. pæon. radic. eiuſdem an.* ℥. ß. *Ariſtoloch. long.* ʒ. iij. *viſci querni* ℥. ß. *caſtorei* ʒ. ij. *pyrethri* ℥. ß. *flor. ſtœchad. Arabic.* ʒ. v. *lilior. conuall.* ℥. j. ß. *primulæ veris, pæon. an.* ʒ. vj. *lauendul. roriſmarini an.* ʒ. v. *fol. ſaluiæ, maioran. beton. hyſſopi an.* ℥. ß. *cinamomi, caryoph. nuc. moſch. cardamom. an.* ℥. ß. ſingulis craſſo modo contuſis adde *aq. lilior. conuall.* ℔. iij. *flor. tiliæ,* ℔. j. ß. *primulæ veris* ℔. j.

Deinde ♃. *Pullor. picar.* num. xx. bulliant in vaſe clauſo in aqua lilior. conuall. Hinc miſta ſimul deſtillentur in B.

♃. *Pullor. picar.* num. xv. Bulliant *in aqu. herb. & fl. pæon. q. ſ.* Coqu. ad mediet. Exprimantur fortiter, Expreſſioni add. *Cardamomi, gran. pæon. cubebar. an.* ʒ. ij. ß. *coriand. præparati, viſci q. an.* ʒ. ij. *galang. cinamomi, caryophyll. nuc. moſch. macis. an.* ʒ. j. ß. *caſtor.* ʒ. j. ß. *fol. lauri, bacc. lauri. an* ʒ. ij. *zedoar. ligni aloes an.* ʒ. j. ß. *fl. roriſmar. lauend. roſar. maioran. ſaluiæ, meliſſ. betonic. ſtœch. Arab. cort. citri an.* ʒ. vj. *zingib.* ℥. ß. *pyreth.* ʒ. ij.

Puluerif. omnia groſſo modo, & in aqu. prædicta & aq. paralyſ. ſtent per d. 14. in loco cal. vaſe bene obturato, poſtea deſtill. per B. tandem in fine add. *Croci.* ℥. ß.

Alia. ♃. *Picar. mundatar. num.* x. *viſci q.* ℥. ß. *rad. pæon.* ℥. j. ß. *fl. hyperici, beton. primulæ ver. tiliæ an.* M. ß. *maioran. pæon. fl. cordial. an.* M. j. *lauendulæ, ſaluiæ, rutæ, an.* p. j. *nuc. moſch. cinamomi, ſpec. diamoſch. d. diaplir. an.* ℈. j.

Picæ prædictæ & ſpecies commiſc. quibus add. *Aq. fl. tiliæ, pæon. card. ben. an.* ℔. j. Infund per hebdom. j. poſtea deſtill. per B.

Alia aqua antepileptica. Alia Aqua Antepileptica.

♃. *Flor. lilior. conuall. recent.* ℔. ij. *primulæ veris* ℔. j.

Macerentur *in vino maluatico* aliquot diebus, poſtea deſtillentur. Deſtillato ſuo tempore addantur *flor. beton.* M. j. *ſtœchad. Arabic.* p. ij. *ſaluiæ, betonicæ, rutæ, hyſſopi an.* M. ß. *ſem. pæon. viſci q. an.* ʒ. ij. *rad. pæon.* ℥. ß. *Ariſtoloch. pyrethri an.* ʒ. ij. *caſtorei* ℥. ß. *galang. maior. zinzib. ſem. ſeſel. cardamomi an.* ʒ. ij. *cubebar. ligni aloes, nuc. moſch. caryophyll. cinamomi an.* ℥. ß. *ſpec. diamoſch. d.* ʒ. j. *diambr. dianthos an.* ʒ. ß.

Si deſtillatum ſuperius non ſufficiat, affundatur adhuc vini maluatici tantum, vt emineat ſupra ſpecies iiij. digitorum altitudine: macerentur aliquandiu, hinc deſtillentur in B.

Aqua Antepileptica D. Gaſpari Dornauij, Archiatri Br[illegible]s, à Cl. Dn. D. Ioan. Georgio Pelſhofero, Collega & amico chariſ-

ſimo, mihi communicata.

℞. *lilior. conuall.* ℔.j. Affunde Aceti vini acerr. ℥.iij. Miſc. Poſtea.

℞. *fl. violar.* ℥.iij. Contund. cum *mellis anthos.* ℥.ß.

℞. *fl. & fol. primul. ver. betonic. an.* ℥.vj. Miſc. cum ſupradictis, adde *fl. roſar. rubear.* ℥.iij. *calendul.* ℥.iiij. *bugloſſ. lauend. an.* ℥.ij. *ſummit. roriſmar. maioran. an.* ℥.vj. *ſaluiæ* ℔.ij. Conciſa & contuſa miſceantur cum *Aq. fl. tiliæ* ℥.ix. *ſucc. depur. Rutæ* ℔.j. Miſc.

Poſtea ℞. *rad. pæon.* ℥.vij. *rhapont.* ℥.j.ß. *Aceti fl. tunic.* ℥.vj. Miſce, quibus factis omnes iſtæ infuſiones commiſceantur: ſuperfunde *Vini Vngar.* ℔. xiij.

Stent loco calido, vaſe bene clauſo per dies vj. Abſtrahe aquã per veſicam. Huic deſtillato add. *Aſæ dulc. ſtyrac. cal. ladani an.* ℥.j.ß. *ſem. fœniculi, aniſi an.* ℥.j. *pæon. erucæ, ſinapi, raphani an.* ʒ. iij. *viſci querni* ℥.ß. *vngulæ alcis* ʒ.ij. *C. C. præparati* ʒ.iij. *cranij hum. præparati, ſuccini albi præpar. an.* ℥.ß. *croci oriẽt. cinamomi an.* ʒ.ij. *cardamomi, cubebar. an.* ℥.ß.

Stent per 2. dies loco calido, F. rurſus deſtillatio in cucurb. ex arena, donec ℔. vj. exſtillarint.

Reſiduæ parti poſſunt add. *Aq. beton.* ℔.vj. *vini albi* ℔.iij.

Affundantur remanentiis primæ & ſecundæ deſtillationis, fiátque aqua antepileptica vilior.

Huc referri etiam poteſt.

Aqua Pæoniæ compoſita, aliàs *Iſuſzn vaſſer* dicta.

℞. *Rad. Pæon. in Martio* ☽ *decreſcente collect. ſem. pæon. conquaſſ. dictamn. alb. an.* ℥.j. *viſci qu. cort. citri rec. an.* ℥.ß. *fl. lil. conuall. rec. primul. ver. rec. maioran. ſicc. an.* M.j. *vini malua. opt.* ℔.vj. *ſpir. vini* ℔.ij. M.

Inciſ. & contuſ. infund. in vaſe vitreo bene tecto in loco tepido, per menſem, ſæpius agitando, deſtillentur in cucurb. lento igne: deſtill. adde *fl. lauend. rec.* M.ii. *ſem. fœnic.* ʒ. vi. *piperis l.* ʒ.ß *cinamomi ac. macis an.* ʒ.i.ß.

Contundenda contund. mixta ſimul ſtent per 14. d. denuo in infuſ. in loco cal. diligenter obſtructo orificio vaſculi & vitri. Vltimò deſtillentur lento igne.

Alia Aqua Epileptica. *Aqua Epileptica.*

℞. *lil. conuall.* ℔.j. *herb. paralyſ.* ℥.viij. *pæon. lauend. tiliæ, beton. verbaſc. an.* ℥.ij. *pullor. iuuenum hirund. purgat. & vino diligenter lotor. num.* xxiv. *ſem. ſiler. mont. card. ben. an.* ʒ. ij. *pæon.* ℥.ii.ß. *ſummit. rutæ* p. ij.ß. *rad. pæon.* ℥.ij.ß. *ariſtol. l.* ℥.i.ß. *dictamn.* ℥.ß. *viſci q.* ℥.i. & ʒ.vi. *cubebar.* ℥. i. *piper. n. caſtor. an.* ℥.ß. *fl. anthos* ℥.i.ß. Infund. in Vini Maluat. menſ. iii. per 3. ſeptim. loco cal. vel ad Solem, & quotidie agitentur, poſtea per B. deſtill.

Alia. ℞. *fl. lil. conuall.* ℥.ii.ß. *pæon. lauend. beton. an.* ℥.i.ß. *tiliæ,* ℥.i. *anthos, ſtœchad. Arab. an.* ℥.ß. *rad. & ſem. pæon. an.* ℈.v. *ariſtoloch. rot.* ʒ.iii. *viſci q.* ʒ.ii. *cubebar. cinamomi an.* ℈.iiii. *piperis l.* ʒ.ß. *caſtorei* ℈.i. Cõtũd. & inci. infũd. in ſpir. Vini q. ſ. per aliquot dies, deinde deſt. in B.

Alia Aqua Epileptica. ℞. *Fl. lil. conuall. rec.* ℔.i. Infunde in ſ. q. Vini generoſi tamdiu, donec haberi poſſint *fl. tiliæ* recentes: Tunc ſume *eorum* ℔.ß. *fl. pæon.* ℥.iiii. Stent in infuſ. per aliquot ſeptimanas, deinde deſtill. in B. ad ſiccitatem. In deſtillato iterum infund. *rad. pæon.* ℥.i.ß. *dipt amni alb. viſci q. an.* ℥. ß. *rad. pyrethri* ʒ. ß. *ſem. pæoniæ* ℥.ß. *caſtorei* ℈. ii. *fol. rutæ* M. i. *fl. ſtœchad. Arab. lauend. an.* p.

betonic. p. vi. *cubebar. macis an.* ʒ. ii. *cinamomi* ℥. ß. *ſcillæ præparatæ* ʒ. iii.

Digerantur per d. 15. hinc per alembicum deſtillentur. Doſ. ab ℥. ß. ad ℥. i. Commendatur & antidotus Phædronis.

℞. *Rad. Angelic. tormentill. an.* ℥. ß. *rhapont.* ʒ. iii. *rad. & ſem. pæon. an.* ʒ. vi. *herbæ potentill. cum fl.* ʒ. iii. *rutæ, coriand. præp. an.* ʒ. ii. *macis* ʒ. i. ß. *galangæ* ʒ. iii. *cubebar.* ℥. ß. *piperis l.* ʒ. iii. ß. *caſtorei* ʒ. ii. *ſtercor. anſerum ſylueſtr. pauonum an.* ℥. ß. *ciner. hirundin.* ℥. i. ß. *vngulæ aſini* ℥. ß. Puluerifatis ſuperfund. aq. picarum & hirund. an. ℔. ii. vel q. ſ. Macerentur per menſem integrum in B. poſtea deſtillentur.

Tum ℞. *Ligni aloes* ʒ. ii. *ſuccini alb.* ʒ. i. ß. *ſpicæ ſerpent. purg. Cranij hum. vtriuſque ſexus an.* ℈. v. *Corallij vtriuſque Margarit. præpar. an.* ℈. iii. *lap. Chalcedon. eiusd.* ʒ. i. *Smaragd.* ʒ. ß. *ſtibij ad modum croci reuerberati* ʒ. i. *ambr. gryſ.* ℈. i.

In pollinem redacta circulentur in B. in Pelicano per menſem integrum, ac tandem recondantur vitro benè obturato, ac ſeruentur vſui.

Si vſus poſtulat, omnia bene ſimul agitentur, & adulto inde præbeatur cochl. i. in aqu. Lauend. puero cochl. ß.

Vel ℞. *Flor. Lil. conuall.* Menſ. i. *affunde vini opt.* Menſ. iii.

Macerentur vaſe clauſo diebus aliquot, poſtea deſtillentur.

Huic ℞. *Flor. lauend. quart. i. cubebar. cinamomi, galangæ, nucis moſchat. macis an.* ℥. ß. *viſci quercni, radic. pæon. an.* ʒ. vi.

Affundatur deſtillatum ſuperius, digerantur per dies 14. poſtea deſtillentur.

Aqua etiam Nobilis Antepileptica habetur in Inſtitut. *lib.* 5. *part.* 3. *ſect.* 3. *cap.* 5. Et videantur plures apud Langium *lib.* 3. *Epiſtolar. cap.* 1. Conrad. Geſner. *in Euonymo*. Arnold. de villa noua *Breuiarij lib.* 1. *cap.* 2. Andernacum *de veteri & noua medicina*, Vueckerum *Antidot. ſpec. lib.* 2. *ſ.* 1. Quercetan. *in Pharmacop. Dogmatic. reſtituta cap.* 7. Dornkrell. *in Diſpenſatorio*. Vnzerum *p.* 222. Brunnerum, *conſil.* 17. 18. Franciſc. Hildesheimium *in Spicileg. p.* 605.

Syrupi.

℞. *Mellis ſcillitic.* ℥. i. ß. *aceti ſcillit.* ʒ. vi. *ſucci pæon.* ʒ. vi. *ſacchar.* ℥. iii. Coqu. ad Syrupi conſiſtentiam.

Vel ℞. *Rad. Pæon.* ℥. i. ß. *eryngij, filipend. dictamni albi an.* ℥. i. *viſci quercni* ʒ. vi. *fol. rutæ, ſaluiæ, millefol. hyſſopi, maioran. cardui benedicti an.* M. i. *flor. ſtœchad. Arab. tiliæ, lauendul. an.* p. j. (*al*, p. ii.) *ſem. pæon.* ʒ. ii. *rutæ, trifolij an.* ʒ. j. Coqu. in aqu. puræ q. ſ. Colat. adde *ſucci radic. pæon.* ℥. ii. *mellis ſcillitic.* ℥. iii. *ſacchar.* ℥. v. F. Syrupus, qui aromatiſetur ſpec. diamoſch. dulc. ʒ. ij. De quo frequenter ſumatur ℥. ß. vel ℥. i.

Electuaria.

Nicol. Florentin. *cap. propr.* refert, ſe quandam fœminam annorum xl. quæ ab infantia paſſa fuerat Epilepſiam, curaſſe ſolo huius Electuarij vſu: Electuaria.

℞. *Herbæ, quæ vocatur S. Pauli*, quæ à quibuſdam vocatur Herba Paralytica, quantitatem quamlibet, ea incidatur minutim a[illegible] ſceatur cum melle, [illegible] tur puluis caryophylli [illegible] r. radic. pæoniæ.

Crato

Crato hoc commendat:

℞. *Succi millefol. rutæ, meliſſæ, maioran. hyſſop. ad ſpiſſitudinem cum ſaccharo cocti an.* ℥. ß. *rad. eryng. minutim inciſ. viſci querni an.* ℥. i. *rad. pyrethri, tormentill. an.* ℥. ß. *CC. præpar.* ʒ. v. *mithridat. theriac. an.* ʒ. j. *Conſeru. flor. Roriſmarini* ℥. j. ß. M. lento igne: doſis mane ʒ. i. & ante ſomnum poſt cœnam moderatam ʒ. ß.

Vel: ℞. *Rad. pœoniæ. ſem. eiuſdem an.* ʒ. i. *ſmaragdi præpar.* ℥. ß. *corall. rubr. præpar.* ʒ. j. *puluu. pullor. hirundin. uſtor.* ʒ. ß. *vngulæ alcis.* ʒ. j. *ſucci rutæ* ℥. ß. Cum *ſyrup. hyſſopi* F. Electuarium: doſis ad quantitatem nucis moſchatæ.

Vel: ℞. *Spec. diamoſch. dulc.* ʒ. ii. *viſci querni* ℥. ii. *rad. pœon. & ſem. eiuſd. an.* ʒ. ii. *maioran.* ℥. ß. *ſmaragdi præpar.* ʒ. j. ß. *fol. auri* N. v. cum *ſyr. pœoniæ.* F. Electuarium.

Montagnana *Conſil.* 44. ſcribit ſe millies expertum ſequens remedium.

℞. *Pyrethri, ſtœchad. coſti an.* ʒ. x. *agaric.* ʒ. v. *ſem. carui, anethi, aſæ fœtidæ, ariſtoloch. rotundæ an.* ʒ. i. ß. j. *ſucci ſcillæ. mellis electi an.* ℔. i. ℥. ii.

Coquat. ſcilla & mel lento igne, ad iuſtam conſiſtentiam, deinde ſpeciebus additis F. Electuarium. Doſis manè horis iiii. ante prandium ʒ. iii. ſingulis diebus.

Aliud ℞. *Conſer. fl. Pœon. herb. Paralyſis, tiliæ an.* ℥. j. *rutæ* ʒ. vi. *anthos, lauend. an.* ℥. ß. *ſpec. diamoſch. dulc. an.* ℈. ii. *extracti rad. pœon. iros, magiſterij corallor. ſuccin. præpar. an.* ℈. i. Cum *ſyrup. de ſtœchad. ſimpl. & pœon.* F. Electuarium.

Rotulæ & Morſuli.

℞. *Cinamomi opt.* ʒ. i. *rad. pœon. ſem. eiuſdem an.* ℈. ii. *cubebar. caryophylinecis an.* ℈. i. *Spec. aromatici, roſati. diambr. diamoſch. dulc. an.* ℈. ß. *ſacchari in aqu. pœon. & tiliæ diſſolut.* ℥. iiii. F. Rotulæ, quæ conſpergantur oleo aniſi & macis an. gutt. iiii.

℞. *Extract. aromat. roſat. pœon. an.* ℈. ß. *carduibenedicti, meliſſ. an. an.* g̃. vii. *conſeru. prim. veris, fl. tiliæ an.* ʒ. ii. *ſacchar. in aq. pœon. diſſolut.* ℥. ii. F. Morſuli.

Circa iſtorum autem medicamentorum vſum imprimis notandum, vt & in aliis difficilibus morbis, ne ab vſu horum remediorum ſtatim deſiſtamus. Licet enim in principio parum ſæpè videantur prodeſſe: eorum tamen vſus continuatus inſignem affert vtilitatem, ſecundum illud Hippocr. 2. *Aphor.* 52. *Secundum rectam rationem omnia facienti ſi ſecundum rectam rationem minus res ſuccedat, protinus non eſt ad aliud tranſeundum; dummodo conſtet id, quod ab initio propoſitum fuerat.*

Externa Medicamenta.

Neque ſolum intra corpus talia medicamenta vſurpanda, ſed & extra applicanda.

℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. i. *ambræ gryſeæ, Moſch. an.* g̃. vi. *zibeth.* x. *ol. ſuccini, maior. an.* q. ſ. F. Balſamum, cuius granum vel alterum naribus inungatur.

℞. *Balſ. rut.* ʒ. i. *ſuccini alb.* ℈. ii. *roriſmar.* ℈. i. *Ol. deſtil. lil. conuall.* gutt. v. *cal. arom.* gutt. iii. M. pro Balſamo.

℞. *Ladani puri* ℥. j. *ſtyrac. cala.* ℥. ß. *ligno aloes opt. Galliæ moſch. caryophyll. an.* ʒ. i. *myrrh. thuris an.* ʒ. ß.

moſchi g̅. vj. *ol. nuc. moſch. expr.* ʒ. ß. *aq. maioran.* q. ſ. F. pomùm, obducatur ſindone rubra.

Poſſunt & præcordia, nucha, & tempora, (ſicut & ſpina dorſi) ſæpius ieiuno ventriculo vnguento ſequenti inungi:

℞. *Ol. de caſtor. de piperib. coſtini de euphorb. an.* ℥. ß. *caryoph. nucis moſch. a.* ℈. ij. *fl. lauēd.* ℈. ij. ß. *maſtich.* ʒ. ß. *vini rubri fortiſſ.* ℥. ij. ß. Bulliant ad conſump. vini, In fine add. *mithrid. opt.* ʒ. j. ß. F. fortis expreſſio add. *Axung. vrſi, vulp. an.* ʒ. vj. M.

Applicentur quoque vertici capitis ex cephalicis & Antepilepticis medicamentis ſacculi & cuculphæ ac Emplaſtra, de quibus poſtea inter caput confortantia medicamenta dicetur.

Amuleta.

Amuleta in Epilepſia.

Nec abs re fuerit Amuleta quædam collo & brachiis appendere, quæ occulta vi hunc morbum depellant, qualia ſunt Radix Pæon. Semen eiuſdem, de quo videantur Galenus *6. de ſimpl. medicamentor. facult.* Fernel. *2. de Abditis rerum cauſsis cap.* 17. Lemnius *de occultis naturæ miracul.* Hercul. Saxon. *cap. de Epilepſia.* Viſcū quernum, ſambucus ſupra ſalicem creſcens, è quibus orbiculi & cruces fiunt, vngula alcis, Corallium, Smaragdus, Iaſpis, Lapis Chelidonius.

Particulares Cerebri Euacuationes.

Particularis capitis euacuatio.

Interim dum iſta fiunt, non omitti debent particulares capitis euacuationes per errhina, Apophlegmatiſmos, Gargariſmos, quæ collectam ex debilitate in cerebro materiam tollunt, quibus ſemper ea, quæ ſpecifica vi contra Epilepſiam pugnant, addenda.

Errhina.

℞. *Succi rutæ, betæ an.* ℥. ß. *aqu. ſambuci, maioran. an.* ℥. j. *ſem. pæon. nigell. an.* ℈. j. M. & in nares trahantur.

Aliud: ℞. *Succi pæoniæ, cyclamin. an.* ℥. ß. *maioran. rutæ an.* ʒ. ij. *mellis* ʒ. j. ß. *ſpir. vini* ℥. ß. M.

Sternutatorium.

℞. *Nuc. moſch. rad. pæon. an.* ℈. j. *piper. albi, pyrethri an.* ℈. j. *ellebor. albi* ℈. ß. F. Puluis.

Apophlegmatiſmi.

℞. *Nuc. moſch. rad. pyrethri, pæon. acori veri an.* ʒ. j. *ſemin. eruc.* ʒ. ij. cum *ſuff. quant. maſtiches.* F. Paſtilli ℈. ij. pondere in ore tenendi & maſticandi. Eadem materia in puluerem redacta ac in nodulo incluſa maſticari poteſt, vel pulueri addantur *maſtich. & paſſular. an.* ʒ. vj.

Commendantur & ſequentes trochiſci maſticandi, quorum vnum atque alterum teneat per ſemi horam mane ieiuno ventriculo in ore æger.

℞. *Galangæ* ʒ. ij. *nuc. moſchat.* ʒ. ß. *rad. pæon. cubebar. an.* ℈. j. *rad. pyrethri* ʒ. ß. *ſacchari* ʒ. j. *ol. nuc. moſch. deſtill.* gutt. ij. Cum *ſyr. de ſtœchad. & album. oui.* F. trochiſci.

Gargariſmi.

Alexander Trallianus paſtillos ex Hyſſopo, Pulegio & pipere commendat. Item gargariſmum ex hyſſopo, Pulegio, Origano & ficubus ſiccis ſeptem.

Vel: ℞. *Rad. pyrethri* ℥. j. ß. *roriſmar. ſaluiæ, hyſſopi, rutæ an.* p. ij. Coqu. in aqu. T. Colat. ℞. ℔. ij. *Aceti roſacei, mellis anthoſati an.* ℥. ij. M. Et miſtura iſta fauces colluantur.

Vel: ℞. *Rutæ, beton. ſaluiæ. hyſſopi an.* M. ß. *rad. pæon. ireos an.* ℥. ß.

acori,pyrethri,granor.pæon. an. ℥.ij. *nuc.moſch.* ℨ.j.ß. Coq.in ſ.q. aqu. ſimpl.

Col. ℞.℔.j.*oxymell.ſcillit.* ℥.ij. *mell.antho.* ℥.j. F. Gargariſm.

Plura talia videantur apud Vntzerum *p.* 194.

Cauteria, Setaceum, Fonticuli.

Ad eundem vſum & vbi materiæ ſedes eſt in capite, vſurpari poſſunt Cauteria actualia, quæ inſignem exſiccãdi & humorẽ parti firmius impactum attenuandi & diſcutiendi vim habent. Ideóq; vt humiditas cerebri nimia exiccetur, & materia Epilepſiæ cauſſa attrahatur ac diſſipetur, ſuturæ coronali applicetur Cauterium actuale. In applicatione autẽ huius cautè agendum & cauendum, ne altius, quam par eſt, adigatur, ne vicinæ cerebri membranæ lædantur, & graue aliquod malũ attrahatur, de quo ſupra *p.*1.*c.*5. dictũ.

Fontanellæ verò cauterio, ſeu potẽtiali, excitatæ, materiam, quæ iterum cumulari poſſet, euacuant, & à cerebro auertunt, quę tamdiu apertæ ſeruandæ, donec animaduertantur, nihil amplius talis humoris vitioſi in corpore colligi.

Idem ferè præſtat Setaceum.

Cerebrum Roborantia.

Cerebri roboratio. Tandem vt cerebrum à morbifica cauſſa debilitatum priſtinũ robur acquirat, & ne ob eius debilitatem vitioſi humores in eo cumulentur, roborantibus opus eſt, internis & externis, quæ parantur ex medicamentis Cephalicis & Antepilepticis. Itaque exhiberi poſſunt medicamenta ex Cephalicis & Antepilepticis, quę paſſim nota, & cuius generis antea titulo, Antepileptica, propoſita fuerunt.

Vide etiam Vntzerum *p.* 204. *& ſeq.* Vnum atque alterum adhuc apponere libet.

℞. *Rad. vincetox. enulæ, ſucciſæ, pæon. caryophill. an.* ℨ.vj. *baccar. lauri,* ℨ.ij. *ſaluiæ, ſerpilli, flor. anthos an.* ℨ.j. *Spec. diamoſch. d. diaplir. dianthos. an.* ℨ.ß. F. Puluis.

Alius D. Næuij.

℞. *Sem. pæon. oſſ. de C C. raſur. eboris an.* ℨ. ß. *rad. pæon. viſci querni, nuc. moſch. an.* ℨ.j. *cranij hum. vngulæ alcis, margarit. an.* ℨ.ij. F. Puluis.

Vel ℞. *Aq. epilepticæ Langij* ℥.j. *picar. hirundin. an.* ℥. ij. *ſpirit. ceraſor. nigr. ſylu.* ℥.j. *eſſent. flor. pæon.* ℨ.iij. *tincturæ corall. rub.* ℨ. ß. *extr. dictamni* gr.iij. *rutæ* gr. iiij. *ol. deſtill. ſaluiæ* gutt. iij. *manus Chriſti perlati cum ol. ſuccini* ℨ.v. M.

Vel parentur ſeqq. Rotulæ:

℞. *Spec. diamoſch. d. diaplir. diapæon. an.* ℈.j. *ſem. pæon. citri. rad. pyrethri an.* ℨ.ß. *viſci querni, cardui-benedicti an.* ℈.j. *ſuccin. alb. caryophyll. nuc. moſch. limatur. C.C. crudi, cranij hum. crudi an.* ℈.ß. Cum *ſacch. in aq. lil. conuall. diſſol.* q. ſ. F. Rotulæ.

Valde efficax eſt & ſeq. Electuarium:

℞. *Caſtor.* ℨ.iij. *rad. & ſem. pæon. ſem. nigellæ, rutæ ſylu. rad. pyrethri, hyſſop. an.* ℨ.j. *ſucci rec. rutæ, maioran. an.* ℥. ß. *cranij hum. vngulæ alcis an.* ℨ.ij. *mithridat. el. rad. cond. eryng. an.* ℥.j.ß. *pulu. ligni Saſſafr.* ℨ. vj. *conſ. betonic. roriſmar. an.* ℨ.ij:ß. Cum *aceti, ſcillit.* q. ſ. F. Electuarium, Soli per menſem exponendum Doſ. ℨ.ij. vel iij.

℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ℨ.j. *zibeth.* ℈.j. *moſch. ambræ an.* gr. v. *Ol. ſuccini, lauend. maioran. rutæ an.* gutt. vj. M. F. Balſamum.

Emplaſtrum. ℞. *Ol. de Caſtoreo, rutacei, irini an.* ℥. j. *Ol. deſtillati ſuccini* ʒ. ß. *rad. pœon. ſem. pœon. viſci querni an.* ʒ. ſ. *ſem. nigellæ, rutæ, caſtorei. fl. lauendul. tiliæ, lilior. conuall. ſtœch. Arab. an.* ℈. j. Cum *reſinæ & ceræ* an. q. ſ. F. Emplaſtrum ſuturæ coronali applicandum.

Sacculus. ℞. *Flor. Lauendulæ, betonic. ſtœchad. Arabic. Anthos an.* ʒ. ij. *ſummit. ſerpill. maioran. an.* ʒ. j. *rad. pœon.* ʒ. ij. *ſem. pœon. nigell. an.* ʒ. j. *ligni aloes, ſaſſafras an.* ʒ. ii. *cinamomi, nucis moſch. macis. caryophyll. an.* ʒ. ß. *granor. iuniperi, gummi iuniperi, tacamahac. maſtich. thuris. ſuccini an.* ʒ. j.

Craſſo modo contuſa includantur ſacculo ex ſerico rubro.

Præclarum etiam auxilium pręſtant thermæ, ſi lotiones & embrochæ ex iis inſtituantur, ita vt vix vllum efficacius externum detur auxilium.

Diæta.

Diæta. Aër.

Diæta Medicamentis reſpondeat. Aër ſit purus & temperatus, aut potius à temperato ad calidum & ſiccum declinans: Craſſus verò & nebuloſus, fœtidus, frigidus ac humidus, ventique Auſtrales & Aquilonares, & fumi ac fuligines à carbonibus accenſis & rebus fœtidis vitentur. Radij Lunæ, qui hunc morbum excitandi peculiarem vim habent, vitentur; atque imprimis aperto capite ſub radiis Lunaribus cubare vel dormire ſummè noxium.

Cibus & potus.

A cibis abſtineat æger, qui craſſos ſuccos gignunt, flatuoſi ſunt, caput peculiari vi feriunt, etſi cætera ſint εὔχυμοι καὶ εὔπεπτοι. Inter carnes abſtineat ęger à caprina, & hircina imprimis, vt & coturnicibus, quæ peculiari quadam vi Epilepticis nocere creduntur. Item à porcina, anſeribus, anatibus, paſſeribus. Inter piſces ab anguillis, carpionibus, & omnibus piſcibus, qui in cœnoſis ac fœtidis ſtagnis ac paludibus degunt. Vitentur & legumina, præter ciceres; Lacticinia itidem, nuces iuglandes, fructus horarij, Braſſica, Lactuca, Portulaca, cœpe, allium, Sinapi, Raphanus, Apium, quod occulta proprietate Epilepticis nocere creditur, de quo infra *quæſt.* 12. dicetur. Vtatur contra cibis boni ſucci & facilis coctionis. Atque Epilepſiam tollere dicuntur, caro turturis ac columbarum ſylueſtrium, hirundinum, item ac vulturis. Condiantur cibi hyſſopo, ſaluia, maiorana, fœniculo, roremarino, ruta, nuce moſchata, macere, cinamomo, caryophyllis.

In potu vitandum vinum; aut ſi vel ventriculi vel virium ratione concedendum, ſit paucum ac tenue, medicatum roremarino, ſaluia, hyſſopo. Cereuiſia in noſtris regionibus ſatis commodus potus eſt, quæ ſit clara ac bene defecata, nec multo lupulo condita, nę caput grauet. Vtile eſt & Hydromel cum pœonia, ſaluia, roremarino & viſco querno coctum, ac nuce moſchata aromatiſatum.

Item hic Potus: ℞. *Paſſular. cinamomi, rad. pœon. ſem. pœon.* q. l. Radices incidantur, ſemina parum contundantur, & omnia in vaſculum cum ſegmentis coryli S. S. S. faciendo imponãtur, atque affundatur aqua cũ ſaccharo cocta vel hydromel. Vel bibatur decoctum ligni Guaiaci, ita vt libræ viii ligni aquæ ſ. ℔. xxiiij. affundantur & ad tertiæ partis conſumptionem coquantur.

Somnus qui & quies.

Somnus ſit moderatus, capite nonnihil eleuato, nocturnus, non diurnus, nec mox à cibo. Exercitationes ſint moderatæ, ac iuſto tempore, ſcil. ante prandium & cœnam inſtituantur, vel earum loco extrema fricentur.

Animi affectus. Excreta & retenta.

Animi affectus vitentur, imprimis terror & ira. Venus in hoc morbo, vt peſtis, fugienda. Aluus ſemper ſit aperta; quòd ſi natura non fiat, clyſtere vel leniente aliquo medicamento primæ viæ euacuentur. Cauendum quoque ne æger ingruente paroxyſmo verſetur iuxta puteos, aquas, ignem & omnia loca, in quibus damni aliquid pati poteſt. Ac ſi æger paroxyſmum ingruere animaduertat, aſtātibus id ſtatim aperiat.

Signa perfectæ Curationis.

Cum ab vſu medicamentorum non prius ſit deſiſtendum, antequam morbus ſit planè expugnatus, nonnulli ſigna tradunt, quibus cognoſcatur, an quis perfectè ſit curatus. Si nimirum ægri naribus ſuffitus admoueantur ex hyſſopo hortenſi, myrrha, bitumine, cornu capræ vel hirci, & quis ex tali ſuffitu non cōcidat, indicio eſt, ægrū perfectè ſanatum eſſe; Sin ſecus, nondum perfectè. Adhibetur & in eundem vſum ſuffitus ſuccini. Si quis item comedat Epar hirci & non concidat, is ſanatus putatur. Atque hæc de Epilepſia in genere.

De Epilepſia in Specie.

Suprà iam dictum eſt, eſſe quaſdam Epilepſiæ differentias, quæ curationem variant, atque eæ præcipuè ſumuntur à loco, in quo materia Epilepſiæ cauſſa generatur. Nam cum materia nunc in cerebro, nunc extra cerebrum generetur, dicitur Epilepſia alia per Idiopathiam, alia per Sympathiam ſeu conſenſum.

De Epilepſia per primarium cerebri affectum.

Per ἰδιοπάθειαν ſeu per Eſſentiam & primarium Cerebri affectū Epilepſia propriè eſt, cū in ipſo cerebro eſt διάθεσις Epileptica, & materia mali huius cauſſa in eo generatur.

Atque hæc praua qualitas ac διάθεσις nonnunquam cum ſemine & ſanguine à parentibus propagatur. Vnde morbus hic fit hæreditarius. Nonnunquam grauidarum perterrefactio, & ex hac fortis imaginatio hoc malum producit. Exemplum habetur apud Guilielmum Fabricium, *Cent.* 3. *Obſeru.* 3.

Abſceſſum quoque in cerebro huius mali cauſſam fuiſſe annotauit Fernel. *l.* 5. *Patholog. cap.* 3. Ad quam Epilepſiæ differentiam & ea referri poteſt, cum in parte aliqua in capite cerebro vicina fons mali eſt. Ita corruptam meningem Epilepſiæ cauſſam fuiſſe obſeruauit Fernelius, *loc. alleg. &* 2. *de abdit. rer. cauſſ. cap.* 15. Ex cranio quoque carioſo Epilepſiam ortā docet Vidus Vidius *lib.* 2. *de morb. particul. cap. propr.* Foreſt. *lib.* 10. *obſeru.* 67. *in ſchol.* Faciunt huc capitis læſio ex ictu & percuſſione, Ioan. Lang. *lib.* 1. *Epiſtol.* 10. Vulnera item, Valeſcus de Tarant. *cap. propr.*

Signa Diagnoſtica.

Signa Epilepſiæ per

Præter Signa ſupra in genere enumerata hæc in hac Epilepſiæ

primariũ Cerebri affectum. ſpecie ſunt peculiaria: Homo ſubitó quaſi attonitus ſine vlla paroxyſmi inſtantis præſenſione concidit: Nihil vitij in partibus inferioribus, neque vllus dolor in parte vlla infra caput inſtante paroxyſmo percipitur, neque vllus vapor ex vlla parte inferiore ad ſuperiora ferri animaduertitur. Signa cerebri & capitis affecti adſunt; capitis grauitas & dolor, faciei pallor, oculorum caligo, ſomnia turbulenta, & inſignis facultatis animalis debilitas, ſenſuum ac motus ſtupor & tarditas, auditus ſcilicet difficultas, ſonitus ac tinnitus aurium, vocis tarditas, vertigo tenebricoſa, manuum torpor. Paroxyſmus ac motus conuulſiuus eſt vehementior ac longius durat, ſpuma copioſior circa os apparet. Frequenter inuadit circa Nouilunia & Plenilunia.

Prognoſtica.

Prognoſtica. Epilepſia, quæ per primarium cerebri affectum eſt, deterior ac periculoſior eſt ea, quæ fit per συμπάθειαν aliarum partium. Niſi tamen pars, cuius conſenſu inducitur, habitum quaſi prauum contraxerit.

Curatio.

Curatio. De Curatione Epilepſiæ, quæ fit per primariũ cerebri affectum, non opus eſt, vt multa dicamus, cum omnia illa, quæ antea de curatione Epilepſiæ in genere dicta ſunt, huic ſpeciei, vtpote, primariæ, competant.

Notandum ſaltem hoc, in hac Epilepſiæ ſpecie, vbi opus eſt venæ ſectione, cephalicam in cubito eſſe eligendam. Et niſi malum remittat, ac præſertim ſi caput ſimul ſanguine calido repletum ſit, venam in fronte etiam eſſe aperiendam.

De Setaceo vero hoc monendum eſt, id magnum hic vſum habere, refértque Guiliel. Fabr. *Cent.* 1. *Obſeru.* 41. ſe iuuenem quotidie Epilepſia laborantem, & cui fruſtra alia remedia adhibita fuerãt, & *Cent.* 4. *Obſeru.* 81. puellam 18. annorum ab ipſa infantia Epilepticam ſolo ſetaceo reſtituiſſe.

De cauterio verò actuali ſuturæ coronali applicando hoc obſeruandum, id in hac præcipuè, imò ferè ſola Epilepſiæ differentia, locum habere, de quo ſuprà *parte* 1.

Fonticuli, ſi malum nondum ſit inueteratum, commodiſſimè in brachio ad muſculum deltoidem excitantur, vt ad eum ſcaturiens in cerebro materia deriuetur. Si autem malum inueteratum ſit, in loco viciniore, nucha ſcilicet, ſeu occipitio aperiendi ſunt, vt ex loco vicino materia facilius deriuetur & euacuetur.

Exercitia ſint moderata: & in ſpecie in frictionibus à brachiis incipiendum, deinde ad pectus & ventrem deſcendendum, poſtea ad crura, & hæc valentius perfricanda, vt etiam recrementa, quæ ſurſum vergunt, ad inferiôra reuellantur. Ac aliis partibus perfricatis, caput demum fricari debet. Prius enim non conuenit, ne humores & vapores attrahantur.

Reliqua omnia, vt modò dictum, petantur ex curatione Epilepſiæ in genere.

DE EPILEPSIA PER Conſenſum,

Et primo quidem in genere..

Cauſſa.

Epilepſia per conſenſum cauſſa.

Hæc in parte aliqua infra caput generatur, & ex ea in caput ſublata Epilepſiam excitat. Partes autem, è quibus materia Epilepſiæ cauſſa ad caput tollitur, variæ ſunt. *Ventriculus*, cuius exẽpla refert Galenus 5. *de loc. aff. cap.* 5. Valeriola *lib.* 3. *Obſeruat.* 7. Fernelius *in Conſil. Medic.* 7. Foreſtus *lib.* 10. *obſeruat.* 64. *Lien*, cuius exẽplum refert Hollerius *ad caput* 14. *lib.* 1. *in Schol. Vterus*, vel ex menſium obſtructione, vt refert exẽplum de puella Beniuenius *de abdit. morb. cauſſ. & curat. cap.* 97. vel fluxione vaporibus è materia cõmota cerebrum petentibus, vel in prægnantibus, de quo Ægineta, *lib.* 3. *cap.* 13. Fernelius *lib.* 1. *Patholog. cap.* 3. Leonhardus Iacchinus *in* 9. *lib. Rhaſis, cap. propr.* Foreſtus *lib.* 10. *obſeru.* 65. Iohan. Schenck *lib.* 1. *obſeru.* 83. Franciſcus Hildesheim *in Spicileg. pag.* 598. vel ex ſecundinis retentis, vel ex vtero imperforato, Guilielmus Fabricius *Cent.* 3. *Obſ.* 60. *Veſica*, Heurnius *de morb. cap.* 22. *pag.* 163. *Teſtes & vaſa ſpermatica*, Leonhardus Iacchinus *in* 9. *Rhaſis*. Marcellus Donatus *lib.* 4. *de Hiſtor. Medic. Mirab. cap.* 11. *ex Alſabarauio. Inteſtina & vermes in iis*, Foreſtus *lib.* 10. *obſeru.* 65. Iulius Cæſar Claud. *in Conſult.* 64. Martinus Rulandus *Centur.* 8. *Cur.* 13. *Colica*, Aegineta *lib.* 3. *cap.* 13. Aëtius *Tetrab.* 3. *ſerm.* 1. *cap.* 29. Maſſa ſanguinea, vt in variolis, aliiſque malignis febribus, inter quarum initia Epilepſia excitari ſolet. *Pars aliqua externa*, vt Pes, videatur exemplum apud Galenum 3. *de loc. aff. cap.* 7. Iacchinum *in* 9. *Rhaſis*. Valerium *in Schol. ad cap.* 16. *libr.* 1. *Hollerii*. Trincauell. *lib.* 3. *de ratione curandi affectus particulares cap.* 6. Mercurial. *in conſil.* 6. Foreſt. *lib.* 10. *obſeru.* 68. Pollex pedis, Gentilis *ſupra Auicenn. lib.* 3. *Fen.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. Donzelin. *in Conſil. Scholtzii, Conſ.* 38. Digitus, Leonell. Fauentin. *cap.* 11. *de morb. med.* Braſſauola *in Comment. ad aphoriſm.* 45. *ſect.* 2. *Aphoriſm. Hippocr.* Manus Pinell. *Tom.* 1. *Conſil.* 13. Platerus *lib.* 1. *obſeru.* Coxa, Syluius *in lib. de morbis internis cap. proprio.* Mammæ, Papilla, Marcell. Donatus *lib.* 2. *de Hiſtor. Medic. mirab. cap.* 4. Labium ſuperius. Douanetus *lib.* 3. *Apolog.* referente Schenckio.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica.

Paroxyſmus ingruens aliquo modo præſciri poteſt, vaporque aliquis ac veluti aura à parte quapiam inferiore verſus ſuperiora eleuari animaduertitur, aut dolor in parte aliqua percipitur, quem mox Epilepſia inſequitur. Signa cerebri affecti non adſunt, ſed pars aliqua inferior præceteris vitio laborat. Omnia ferè ſunt leuiora, Paroxyſmus ſcilicet non tam longus, nec concuſſio tam vehemens, nec tanta facultatis animalis læſio ac in Epilepſia per primarium cerebri affectum.

Curatio.

Curatio.

Curatio eadem ferè eſt cum ſuperiore, niſi quod ſemper partis

mandantis habenda ratio: totaque curatio idcirco quinque capitibus continetur. 1. Vt totius corporis euacuatio ſeu per venæ ſectionem, ſeu purgationem, prout opus eſt, inſtituatur. 2. Vt Antepileptica medicamenta antea propoſita vſurpentur. 3. Vt partis; quæ materiam cerebro communicat, ratio habeatur, eaque euacuetur, atque in eâ, ſi locus ferat, cauterium actuale applicetur, aut quocunque modo in ea vlcus excitetur, vt materia ad caput tendens reuellatur, viæque per quas aura maligna ad cerebrum fertur, intercludatur. Ideoque in paroxyſmo frictiones & ligaturæ non in brachiis, ſed in cruribus tantùm & pedibus inſtituendæ, vt materia verſus inferiora non ſuperiora trahatur. Vincula quoque ſupra partem, quæ cauſſam ſuppeditat, iniicienda, ſi eius natura & ſitus id ferat. Venæ ſectio etiam cōmodiſſimè in cruribus & pedibus inſtituitur, præſertim, ſi à menſtruorum aut hæmorrhoidum ſuppreſſione malum originem habeat. 5. Cerebrum roborandum.

De Epilepſia per conſenſum Ventriculi.

Signa Diagnoſtica.

Signa Epilepſiæ ventriculi. Si è ventriculo vapor ille Epilepſiæ cauſſa ad caput eleuetur, dolor quidam, turbatio & roſio in ventriculo, grauitas & tenſio circa præcordia, deiectus appetitus, concoctionis debilitas, ructus, & alia ventriculi affecti ſigna adſunt. Ægri quoque morbi acceſſionem ſentiunt, atque in Epilepſiam incidunt, ſi tardius cibum ſumant & diu ieiunent. Et imprimis infantes ſæpe hac de cauſſa Epilepſiâ corripiuntur; cū lac ipſis in ventriculo corrumpitur, aut cum vitioſo nutricis lacte nutriuntur. Et tum animaduertuntur ventris tormina, feceſque alui croceæ aut ærugini non abſimiles apparent.

Curatio.

Curatio. Purgationis loco vomitus rectiſſime concitatur in iis, qui ad vomitum proni ſunt. Et quidem bilioſus humor protinus vomitu excludi poteſt. Craſſus verò & pituitoſus prius præparetur melle roſaceo, oxymelitis generibus, Syrupo de Betonica, de Sthœcade & ſimilibus, cum decoctis & aquis conuenientibus. Si autem æger ad vomitum promptus & procliuis non ſit, per alui deiectionem cauſſa mali tollenda; bilioſa, hiera & pilulis ex aloë, pituitoſa, Agarico & cæteris, de quibus de morbis ventriculi dicetur. Fortiora autem purgantia in hac Epilepſiæ ſpecie non vſurpanda, ne excrementa aliunde attrahantur, ventriculuſque magis debilitetur.

Deinde operam dare oportet, ne impoſterum in ventriculo humor vitioſus generetur, ſed ventriculus roboretur. Et quidem bilis generationem prohibet Trallianus potu Abſinth. & Picra Antidoto, iubétque victū tepidum & temperatum adhibere, qui nihil habeat acre, aut pingue, aut oleoſum, aut ſalſum.

Ventriculus

Ventriculus roboretur cum extra admotis, in cauſſa calida ol. cydoniorum, roſarum & ſimilium; In frigidâ Maſtiche, Mentha, Abſinth. Caryoph. Nuce moſchata & ſimilibus: Túm intra exhibitis, vt Coriandro præpar. Sacchar. roſat. betonic, myrobal. Chebul. condit. zinzib. in India condito, Extracto Iuniperi, ſpiritu ⊕li, rotulis aromat. roſat. caryophyllat. Syrupo de Maſtiche, de Cinamomo. E quibus varia medicamenta compoſita, prout humores & ægri natura requirunt, concinnari poſſint.

Semper tamen iis aliquid medicamentorum contra Epilepſiam pugnãtium admiſcendum.

Vt: ♃. *Conſeru. roſar. betonic. pæon. an.* ℥. ij. *extract. gran. iuniper.* ℥. ß. *ſpec. aromat. roſat.* ℈. iv. *zingiberis in China conditi* ℥. ß. ✠. ⊕li ℈. ß. cum *Syrupo conſeru. cortic. Citri.* F. Electuarium.

Vel: ♃. *Spec. aromat. roſat.* ʒ. j. *extract. pæon.* ℈. j. *calam. aromat.* ℈. ß. *zingiberis in China conditi* ʒ. ij. cum *ſaccari q. ſ.* F. Morſuli.

Poſt paſtum etiam ſequens Tragæa commoda eſt.

♃. *Rad. pæon. ſcorzoner. nuc moſch. an.* ʒ. j. *macis aceto macer.* ʒ. j. ß. *ſem. aniſi, fœnic. an.* ʒ. j. *ſuccini albi, viſci quer. ſem. pæon. cardamomi an* ʒ. ß. *cubebar. galangæ, rad. tormcut. doronici Rom. flor. anthos an.* ℈. j. *ſacch. albi* ℥. ij. F. Puluis Doſis cochl. ß. vel j.

De Epilepſia à vermibus. Signa Diagnoſtica.

Si à vermibus ſit Epilepſia, animaduertitur ſtridor dentium, membrorum tremor, terror item ac clamor ſubitus in ſomno, narium pruritus & frictio, ſaliuæ, nocturno præſertim tempore, ex ore effluxus, facies pallida, eadémque ſubito rurſus incaleſcens & rubens, morſus ac dolor ſtomachi & inteſtinorum, & hinc frequens abdominis contrectatio, rugitus ac tormina ventris, abdominis inſolita durities, membrorum vero ἀτροφία, tuſſis ſicca, ſingultus, vermium cum alui excrementis egeſtio.

Curatio.

Ea, quæ vermes enecant atq; expellunt, admixtis medicamentis antepilepticis exhibenda.

Vt: *Aloës lotæ vel extractæ* ʒ. ß. *extract. ſcammon. trochiſc. alhandal. an.* ℈. ß. *oll. deſtill. abſinth.* gutt. ij. *myrrh. zedoar. an.* gutt. j.

F. Pilulæ, quæ dantur, à ℈. j. ad ʒ. ß.

Vel detur ☿ dulcis à gr. xvj. in adultis. Pulueribus contra vermes & aliis medicamentis de quibus ſuo loco de vermibus dicetur, addatur Pœonia & alia medicamenta Epileptica.

Poſtea exhibeatur hic vel ſimilis puluis.

♃. *Vngulæ alcis* ʒ. vj. *cerui* ℥. ß. *Spec. diamoſch. d.* ℥. ß. *Corall. rubr. & alb. præpar. Margarit. Smaragd. præpar. Terræ ſigill. boli arm. an.* ʒ. ij. *ſem. nigell. rutæ, pæon. exc. blattæ byzant. diptamn. alb. nuc. moſch. an.* ʒ. j. *rad. pæon. C. C. præparati, ſcordij majoran. corallinæ an.* ʒ. iij. *moſchi, ambr. an.* ℈. ß. *fol. auri* num. xij. *ſem. caulium, portulac. an.* ʒ. j. *tormentill.* ʒ. j. ß. *rhabarb. el.* ʒ. j. Pulueriſentur omnia ſubtiliſſimè.

De Epilepſia ab vtero, Signa Diagnoſtica.

Epilepſia ab vtero ſigna diagnoſtica. Si ab vtero ſit Epilepſia, adeſt menſtruorum ſuppreſſio, feminis vel ſecundinæ poſt partum retentio, fœtus in vtero mortuus: Dolor circa vteri regionem in pectine, in vtroque inguine, in dorſo: abdominis crebra à flatibus diſtenſio, reſpiratio difficilis, cordis palpitatio, vlcus aliquod in vtero: ſi malum hoc primum, quando mẽſtrua inceperunt fluere, inuaſerit. Symptomatum in hac differentia magna eſt varietas, quæ neminem turbare debet. Neque enim ſolùm, vt in aliis Epilepſiæ differentiis, mẽbra conuelluntur & ſenſus turbantur, ſed & aliis totum corpus contremiſcit, aliis vna aut plures partes, aliis oculi ſaltem, aut lingua, aut caput, aut manus, aut crus, aut ſeptum tranſuerſum. Quibuſdam mentis quædam aut ſenſuum externorũ actiones læduntur. Quædam oculis apertis non vident, aliæ non audiunt, aliæ loqui non valent, aliæ multa ſe audire & videre dicunt, quæ à ratione aliena ſunt: aliæ vociferantur & querulantur, quid vero mali ſentiant, proferre non valent; aliæ rident, aliæ flent, pleræque omni tactus ſenſu priuantur; Nonnullis horum plura accidunt.

Curatio.

In Curatione ſemper ad vterum reſpiciendum, & propterea cum Epilepticis admiſcenda remedia, quæ vtero proſunt, & vteri ſuffocationi conueniunt. Itaque in Paroxyſmo admouenda naribus fœtida, vt Galbanum, Caſtoreum, Sagapenum, ol. ſuccini, rutæ. Vtero vero ſuaueolentia adhibenda, niſi fœmina ſit grauida; tum enim ſatis fuerit graueolentia naribus admouere. Sternutationem quoque ciere in hac Epilepſiæ ſpecie plurimum prodeſt, Cucurbitulas quoque ventri è regione vteri affigere, & medicamenta applicare, quæ flatus diſcutiant, vtile eſt, vt ol. rutae. è baccis lauri & ſimilia.

Extra Paroxyſmum primò vniuerſales euacuationes inſtituantur. Sanguis nimirum venis in cruribus circa malleolos apertis, euacuetur, & totum corpus conuenienter purgetur. Deinde vterus euacuetur, & materia vitioſa in eo contenta tollatur: Quod fit non ſolùm purgantibus, ſed imprimis iis, quæ menſes prouocant cum internis tum externis, de quibus ſuo loco. Eligenda tamen ex iis talia, quæ ſimul vi ſpecifica & occulta Epilepſiæ aduerſantur, aut iis talia admiſcenda.

Et cum in fœminis natura vitioſos humores, qui in corpore cumulantur, ad vterum detrudere ſoleat, ſanguiſque, qui ad vterum affluit, ſi non rectè ſeſe habeat, corrumpatur: danda opera, vt humores vitioſi ſubinde è corpore euacuentur, & ſi quid corrumpatur, ſenſim ac paulatim per loca, quibus natura aſſueuit, euacuetur. Ideóque ſanguinem bis térue in anno è venis tali e mittere, & corpus ſæpius euacuare vtile fuerit, habito reſpectu ad eum humorem, qui maximè peccare videtur.

Exempli gratia.

℞. *Rad. Pœoniæ, ariſtoloch. rot.* *an.* ℥. j. *angelicæ* ℥. ß. *polypod. quern.* ʒ. vi. *betonic. rutæ, pulegij, mercurialis* an. M. j. *ſem. pœon.* ℥. ß. *cartham. contuſ.* ℥. j. *fol. ſenæ elect.* ℥. j. ß. *folli-cul. ſenæ* ʒ. vi. *ſem. aniſi, fœnicul. ſeſel.* *an.* ʒ. ij. *fl. bugloſſ. anthos an.* M. j. ß. Coquantur in aqu. ſimpl. Colaturæ ℞. ℔. j. in qua infundatur *Ag. albiſſ.* ℥. j. *zinzib. galang. an.* ʒ. j. ß. Cũ Saccaro F. Syrupus qui aromatiſetur puluere Cinanomi.

Cauſa ſublata vterus & cerebrum roborẽtur Theriaca, Mithridatio, diamoſch. dulc. amaro, Lapide Bezoar, cum aqua Scorzoneræ. Efficax eſt & oleum ſuccini, tum in paroxyſmo, tum in menſibus ciendis.

Vtilis & valde efficax eſt hîc Aqua hirundinum, cum caſtoreo & galbano ac aceto deſtillata ſupra inter medicamẽta antepileptica propoſita.

Laudatur & hic Spiritus:

℞. *Antidot. Matthioli* ℥. v. *ſp. vini opt.* ℔. j. *camphor.* ʒ. ij.

In vitro clauſo digerantur in B. vel fimo equino per dies ſex. Poſtea tepido Balnei calore deſtillentur, ne vnquam Alambicus calefiat, donec tertia pars exſtillet, idque tertia vice repetatur. Sumatur de hoc ſpiritu manè & veſperi cochlear j. cui ſacchari pauxillum, ſp. Vitrioli gutt. vj. addi poſſunt.

Vel: ℞. *Syrup. de ſucco pœoniæ* ℥. j. *rutæ, meliſſ. an* ℥. ß. *extract. liquidi caſtorei* ʒ. ij. *granor. iuniperi* ʒ. j. ß. *angelic. zedoar. an.* ℈. j. *ſp. Theriac. modo deſcripti* ʒ. ij. *ad. laucndul.* ℥. j. Miſce.

De qua miſtura tempore paroxyſmi cochlear j. inſundi poteſt.

Vel: ℞. *Conſeru. pœon.* ℥. j. *Margar. præpar. Corall. rubr. præpar. Smaragdi, Sapphir. Hyacinth. præpar.* *an.* ʒ. ß. *rad. pœon. ſem. eiuſdem agni caſti, viſci quercin, cranij humani an.* ʒ. ij. *theriac.* ʒ. j. ß. *caryophyll.* ʒ. ß. cum *Syrupo ſtœchad. ſimplic.* F. Electuarium.

Circa hæc medicamenta hoc obſeruandum, in hac Epilepſiæ ſpecie medicamenta ſuaueolentia exhibenda non eſſe, cum & caput grauent, & paroxyſmum Epilepticum concitent.

Extra quoque adhibeantur, quæ & menſes cient, & vterum roborant. Inter quæ nonnulli commendant hanc pedum lotionem.

℞. *Strobil. Abiet. viridium* M. ij. *Artemiſ.* M. ß. *ſarmentor. iuniperi, corric. fagi* an. M. j. *chelidon. fol. alni, an.* M. ß. *rad. vincetoxic. Ariſtoloch. rotund. an* ℥. v.

Coqu. in aqua ad Balneum, quo mane per ſemihoram lauẽtur pedes. Vel inungatur venter ol. rutaceo, laurino, lilior, albor. quibus ol. deſtillatum aniſi, caryophill. cinamomi addi poſſunt. Vel fomenta adhibeantur ex roremarino, Artemiſia, Chamæmelo, Betonica, Ruta, ſemine agni caſti, baccis lauri & aliis, quæ in ſuffocatione vteri proponentur.

Tandem cum in hac Epilepſiæ ſpecie alia, præter caput, viſcera ſæpe in conſenſum trahantur, & humoris Epilepſiam generantis malignitas plerumque membra nutritioni dicata labefactare ſoleat, & hinc varia excrementa generentur: illorum quoque viſ-

Yyy ij

cerum habenda eſt ratio, & ea ab excrementis ſubinde expurganda & roboranda, ne noua mala gignant, aut vetus augeant.

Et cum, vt antea diximus, in hac Epilepſiæ ſpecie magna ſymptomatum varietas eſſe ſoleat, quia materia morbifica non ſolùm cerebro, ſed & aliis partibus communicatur, ſæpe ea de loco affecto medicum dubium reddunt. Qua de re egregia diſquiſitio; An ſcilicet Vterus vel crura fuerint affecta, videatur in Conſiliis Brüneri, *Conſil.* 14. & 15.

DE EPILEPSIA A Partibus Externis.

Cauſſæ.

Epilepſia à partibus externis cauſſa.

Præter ſupra enumeratas, cauſſas externas referenda huc contuſio, vulneratio, vlcus aut alia aliqua in parte externa læſio; Morſus item & ictus beſtiarum venenoſarum.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica.

In parte aliqua externa cauſſam Epilepſiæ contineri argumento eſt, ſi æger aliquando in ea vulneratus, vel contuſus ſit, aut vlcus in ea habuerit, aut ab aliquo animali morſus ſit; atque inde vaporem vel auram quandam, paroxyſmo Epileptico ingruente verſus ſuperiora aſcendere ſentiat, aut in ea dolorem vel tenſionem ante Paroxyſmum percipiat. Aegrum in ea parte læſum eſſe vel ex eius relatione, vel (cum multa infantibus & pueris accidant quorum, adultiores facti non meminerũt) ex veſtigio aliquo in ea, vt cicatrice, duritie, vel quacunque alia læſionis nota cognoſcitur. Si item vincula ſupra partem, quæ ſuſpecta eſt, iniecta & frictiones infra eam inſtitutæ paroxyſmum vel intercipiant vel minuant: eò loci cauſſam Epilepſiæ contineri, argumento eſt. Imprimis verò in fœminis de loco, qui cauſſam ſuggerit, hîc diligenter inquirendum. Accidit enim ſæpe, vt inſtante Paroxyſmo Epileptico dolor vel tenſio in cruribus, aut alia parte externa percipiatur; imò inde etiam quaſi aura quædam ad caput aſcendere ſentiatur; Cum tamen eò loci cauſſa mali generata non ſit, ſed in vtero, cuius facultas expultrix à cauſſa morbifica ſtimulata per venas & arterias malignam & venenatam materiam excludere conatur, cui calor innatus & vis partium principalium occurrens, eam per venas & arterias in pedes, vel alia loca remotiora detrudit, vbi cumulata vires tandem acquirit, & vel neruis communicata, vel per alias vias ad cerebrum tendens Epilepſiam excitat. Ideoque in tali cauſſa diligenter inquirendum; an vteri affecti ſigna præceſſerint.

Curatio in Paroxyſmo.

Curatio.

Quamprimùm æger quaſi auram è parte illa eleuari ſentit, intercipienda ea eſt vinculis ſupra locum iniectis. Et ſi à manu aſcendit aura, illa vincula ad alam iniiciantur. Hæc enim pars ſtrictiùs ligari poteſt, quam carpus, in quo ob carpi oſſa vaſa inter ilia conſtringi ſatis nequeunt. Affigantur eidem, ſi moram res patitur, cucurbitulæ ſcarificatæ, locúſque fricetur,

Extra Paroxyſmum.

Si à venenatæ alicuius beſtiæ morſu malum ortum habeat, venæ ſectio & purgatio locum non habent, ſed locus demorſus ſcarificetur, vel cucurbitulæ ſcarificatæ affigantur ad venenum eliciendum. Applicentur & Topica valde attrahentia, adiectis iis, quæ peculiari illi veneno debellando accommodata ſunt.

Si verò ex cauſſa alia quacunque materia Epilepſiam excitans alicubi contineatur, primum corpus ſemel atque iterum purgandum eſt. Poſtea danda opera, vt materia, è qua vapores aſcendunt, reſoluatur ac diſcutiatur. Ergo cucurbitulæ ſcarificatæ parti affigantur; aut pars lauetur acri lixiuio, cui ſulphur admixtum ſit. Si his nihil proficitur, cauteria vſurpentur, aut valde attrahentia medicamenta ex thaphſia, euphorbio, Lepidio, quod Trallianus *lib.* 1. *cap.* 35. imprimis commendat, ſinapi, ſtercore columbino, cantharidibus, admiſta ſimul; Theriaca, aut Emplaſtrum oxyceroceum applicetur, cui tantum Euphorbij admixtum ſit, vt veſicas puſtuláſque in cute excitet. Efficaciſſimum verò eſt cauterium actuale: cum nihil potentius venena, ac prauos eiuſmodi humores & diſpoſitiones è partibus exſtirpet quam ignis. Videatur etiam Alexand. Trallian. *loco allegato.*

Cranium carie affectum, malignámque ſaniem ſupra membranas cerebri deſtillans exciſione & vſtione ſanatur, de quo ſupra *part.* 1. *cap.* 26. dictum. Simul etiam Medicamenta Antepileptica adhibeantur & cerebrum roboretur.

De Epilepſia per conſenſum, vbi de fonte mali non conſtat.

Nonnunquam tamen accidit, vt quamuis cauſſa Epilepſiæ in capite non generetur, ita tamen occultè illa ſeſe in cerebrum inſinuet, vt quo in loco generetur, vel per quas vias ad cerebrum tendat, ſatis aſſequi non liceat, nec prius vllo vel ſenſuum vel intellectus iudicio percipi poſſit, antequam paroxyſmum producit.

Prognoſticum.

Quam Epilepſiæ ſpeciem nonnulli inſanabilem putant. Verum etſi curatu difficilior ſit, incurabilis tamen planè non eſt.

Curatio.

Vt autem curetur, danda opera, vt radix mali, in quacunque etiam parte lateat, è corpore tollatur, & à cerebro auertatur.

Perficitur hoc frequenti corporis purgatione, qua & materia iam genita euacuatur, & materia, è qua generari poſſit, ſubtrahitur. Facilius enim ex humore vitioſo, quam ex ſucco probo partis alicuius mala conſtitutio malignam talem materiam generat. Et natura à Pharmaco purgante incitata, quicquid vitioſum in corpore eſt, facilius ad inteſtina conſuetámque euacuationis viam, quam ad partes nobiles mittit.

Simul verò exhibenda medicamenta Antepileptica, & ex iis efficaciſſima, vt diatheſis illa Epileptica & vitium humorum occultum, vbicunque etiam latentium, expugnetur.

Si purgationes non ſufficiant, per medicamenta valida ex alto ad circumferentiam humores trahere, & imprimis per cauteria & fonticulos in locis conuenientibus excitatos humorum euacuationem tentare conuenit.

Tandem cerebrum roborandum, vt cauſſæ malignæ reſiſtere poſſit.

Infantium Curatio.

Etſi ex his, quæ dicta ſunt, qua ratione infantes curandi ſint, facilè patere poſſit; tamen cùm morbus hic infantibus ſit familiarior; nec omnia medicamenta, quæ adultis adhibentur, infantibus adhiberi poſſint: in ſpecie quædam de infantium cura addenda videntur.

In Paroxyſmo.

Diſtenta & rigida membra flectenda vel in rectum dirigenda ſunt & tractanda, vt antea dictum; ceruix & occiput linteolo aqua lauendulæ calida madido fricandum; Vertex oleo ſuccini aut rutæ illinendus: Ruta trita naribus admoueatur, vel oleum aut Balſamum ſuccini & rutæ. Pituita ore eximatur. Infundatur ori ſuccus rutæ cum lacte vel cum aqua tiliæ aut cochleare paruum liquoris alicuius Antepileptici detur. Vel puluis aliquis Antepilepticus cum aqua conueniente vel lacte ℈. ß. vel ℈. j. pondere pro ratione ætatis. Puluis puerorum contra Epilepſiam D. Ioan. Neuij.

℞. *Viſci quer. cortice abraſo* ʒ. ij. *ſem. pæon.* ʒ. j. *rad. pæon.* ʒ. iij. *ß. vnguis alcis, coralli vtriuſque an.* ʒ. ß. *C. C. vſti* ʒ. j. ß. *margar. præparat.* ʒ. j. *cranij hum.* ℈. ij. *ſacch. alb.* ℥. j. ß. F. Puluis.

Alius.

℞. *Rad. pæon.* ʒ. v. *irid. Illyr.* ℥. ß. *eryng.* ʒ. ij. ß. *viſci querni gran. pæon. an.* ℈. v. *ſacchar. albiſſ.* ℥. ij. F. Puluis.

Alius.

℞. *Rad. pæon.* ℥. j. *ſerpentar.* ℥. ß. *viſci querni* ʒ. ß. *croci Orient.* ℈. j. *corall. rubr.* ʒ. ß. *rad. & ſem. fraxinell. an.* ℈. j. *fol. auri puriſſ.* M. iv. CC. ℈. j. *mar. Orient. non perforat.* ʒ. ß. Puluериſanda pulueriſentur ſubtiliſſimè. Miſc. Fiat puluis. Doſis infanti quantitas piſi vnius vel duorum cum lacte nutricis. Maioribus natu tripla quantitas cum aqu. betonic. flor. tiliæ, rutæ exhiberi poteſt.

Alius.

℞. *Fragm. lap. pretioſ. an.* ℈. ß. *rad. pæon.* ʒ. j. *ireos* ℈. ij. *biſtort.* ℈. ß. *glycyrrh.* ʒ. ß. *ſem. aniſi, pæon. viſci querni an.* ℈. ij. *croci* ℈. ß. *margarit.* ℈. ij. *ſacchar. candi alb.* ℥. ß. F. Puluis.

Alius.

℞. *C. C. vſti præpar.* ℥. j. *ſemi pæon. rad. eiuſd. ſem. aquileg. an.* ℥. ß. *ſmaragdi præpar.* ʒ. j. *oſſ. de C. C.* M. i. F. Puluis.

Alius.

℞. *Lapis ſmaragd. præpar. corall. rubr. margarit. præparat. an.* ʒ. j. *rad. pæon. ſem. eiuſd. an.* ʒ. ß. *ſucci alb. vngul. alcis, cornu alcis an.* ʒ. j. F. Puluis. Doſis ℈. j. cum aqu. tiliæ. Conuenit & hoc.

℞. *Aq. pæon. flor. tiliæ, dentariæ an.* ℥. j. *hirundinum, ſyrup. de ſucco pæon. an.* ℥. ß. *ſp. ceraſor. nigror.* ʒ. ij. *magiſter. corall.* ℈. ij. *perlar.* ℈. j. *extract. pæon.* ʒ. ß. M. diligenter. Doſis cochlear paruum in paroxyſmo.

Cordis regioni emplaſtrum ex theriaca & radice pœon. admoueatur, vel tale paretur.

℞. *Fol. rutæ* P. j. *flor. pœon. tiliæ, roſar. rubr. an.* P. ß. *ſpec. diapœon.* ℈. iv. Inciſa aſpergantur aq. apoplectica & hirundinum acetoſa F. ſ. a. ſcutum cordiale, ſyndone rubra tegendum. Nucha & ſpina dorſi inungatur ſeq. oleo.

℞. *Olei de caſtor.* ℥. ß. *ſucci rutæ* ℥. j. Coqu. ad conſumptionem ſucci. Fiat etiam ſacculus ex rad. pœon. & granis eiuſdem contuſis, & apponatur, vt fiſtulam cordis attingat.

Extra Paroxyſmum.

Cenſet quidem Trallianus *lib. 1. cap. 15.* in infantibus nihil moliendum eſſe neque agendum, quantum ad curationem attinet. Subſequentem enim ætatem & calorem augeſcentem ſuperfluam in capite humiditatem diſcutere poſſe. Verum cùm antequam illam ætatem attingat homo, hoc morbo vel iugulari vel inſigniter debilitari poſſit, ſine auxilio que in morbo tam periculoſo neque in morbo tam periculoſo negotium naturæ committendum, ſed naturæ arte ſuccurrendum.

Lactantes ergo infantes commodiùs curari non poſſunt, quam ſi medicamenta nutrici exhibeantur. Nutrix itaque primò talem vitæ rationem obſeruet, vt & ipſa ſana degat, & ſalubri lacte infantem alat. Cibus propterea ſit εὔχυμος ϗ εὔπεπτος, iſque iuſto tempore & quantitate exhibeatur. A vino vel abſtineat, vel illud ſit tenue & paucum, ne neruoſum genus infantium adhuc tenerum & imbecillū lædatur. Exercitia ſint moderata. A venere, quæ pueris lactantibus eſt nocentiſſima, planè abſtineat. Si verò lac probum nutrix non præbeat, vel alia quærenda, vel opera danda, vt lac mutetur: Et ſi lac ſit nimis tenue, vt craſſius reddatur, vtatur carnibus aſſis, aliiſque cibis minus humidis. Sin craſſius, extenuetur fœniculo, aniſo, anetho, ruta, recentibus & virentibus ſumptis. Nam ſicca magis acria ſunt. Et ſi accidat, vt nutrix concipiat, cauendum, ne illa porrò infantem lactet, ſed alia quærenda, quæ lac habeat bonum. Lactis autem boni notas tradit Alexand. Trallianus *lib. 1. cap. 15.*

Propinentur quoque nutrici medicamenta, quæ contra Epilepſiam pugnant, & ſupra ſunt propoſita. Infans non lauetur crebrò, ne fiat humorum agitatio. Imprimis cauendum, ne terreatur, aut ad iram commoueatur.

Infantis quoque corpus à vitioſis humoribus purgetur. Quod commodè fit medicamentis purgantibus nutrici propinatis. Et quidem cum nutrici duabus de cauſſis purgātia exhiberi ſoleant, primò vt ipſa purgetur, ſecundò vt infans. Si, vt nutrix à cacochymia liberetur, exhibeatur purgās, à lactatione abſtinere nutrix debet, donec purgatio abſoluta ſit: ſi verò Infantis gratia purgans exhibeatur, eo ipſo tempore, quo purgatur nutrix, infantem lactare debet. Infanti tamen ipſi etiam ad aluum ſubducendam dari poteſt Mel paſſulatum Hollerij.

℞. Agaric. trochiſc. ℥. ß. Infundatur in aquæ ℔. ß.

Poſtea exempto Agarico paſſulæ in eadem aqua macerentur, donec turgere incipiant, turgidæ coquantur ad mellis craſſitiem.

Vel: *℞. Fol. ſenæ* ℥. j. *Agaric. albiſſ. rad. pæon. an.* ℥. ß. Infund. *in aqu. aniſi & fœniculi* æqual. part. deinde imponantur *paſſular. Corinthiac.* ℔. j. Coqu. & exprimantur, & ad mellis conſiſtentiam iterum coquantur. Aut exſiccentur paſſulæ abſque expreſſione facta. Vtilis eſt hîc etiam ſyrupus de cichorio cum rhabarb.

Roboretur poſtea cerebrum melle anthoſato, ſpeciebus Electuarij Pleris ſarcontic. diamoſc. dulc. cum lacte nutricis, vel detur hic Puluis.

℞. Rad. pæon. ʒ. ij. *ireos, vngul. alcis, viſci querni, ſem. pæon. an.* ʒ. ß. *corallor. rubror. prepar.* ℈. ij. *ſmaragd. præpar.* ℈. ß. *ſuccin. albi, croci. an.* ℈. j. *ſacchar. alb.* ℥. ß. F. Puluis.

Vel: *Rad. pæon. iuſto tempore collecta* ℥. ß. *vngulæ alcis* ʒ. ß. *ſuccini alb.* ʒ. j. *croci optimi* ʒ. ß. *ſacchar. alb.* ℥. ß. F. Puluis. Suturæ coronali inſpergatur hic puluis.

℞. Granor. pæon. ʒ. j. ß. *flor. lilij conuall. pæon. lauend. an.* P. j. *ſuccini alb.* ℈. ij. *nucis moſch.* ʒ. ß. F. Puluis.

Itali, ac Florentini imprimis, quibus hoc malum familiarius eſt, pueros recens natos ferro candente aut particula ligni ignita adurunt, vbi ſumma vertebra cum capite coniungitur. Alij ex candela cerea accenſa guttam vnam atque alteram feruentem in eundem locum, eundem ob finem, deſtillare ſinunt.

Ad præſeruandum verò, ne infans vnquam Epilepticus fiat, nonnulli hoc commendant.

℞. ſpir. vini ℔. iiij. *caſtor.* ℥. ß. *radic. pæon.* ℥. iij. Macerentur & colentur. Colat. infantis totum corpus abluatur.

Et cum non rarò accidat, vt infantibus circa aures, maxillas & in aliis corporis partibus vlcera & puſtulæ erumpant, nullo modo hic naturæ conatus impediendus. Si enim talia vlcera, materia intrò recedente, euaneſcant, cum in alios morbos, tum in Epilepſiam interdum infantes incidunt. Imò ſi intempeſtiuè euaneſcere incipiant talia vlcera, atque infans inde malè habeat, conatus naturæ potius adiuuandus ſyrupo Fumar. C. C. & ſimilibus materiæ ad ambitum corporis motum promouentibus.

Cura lactentium per conſenſum ventriculi.

Præſeruationis gratia recens natis antequam lac vel alius cibus ipſis porrigatur, hoc detur.

℞. Sacchar. alb. ℥. ij. *ol. amygdal. dulc. recens expr. q. ſ.* F. Mixtura inſtar pultis. cuius vſu materia vitioſa in vtero collecta in primis viis eiicitur. Alij exhibent ſaltem mel crudum, vel mel roſatum colatum, vel ſyrup. de cichorio cum rhabarb. vel mel deſpumatum cum modico ſem. fœnic. & radic. pæoniæ & ol. amygdal.

Nonnulli

Nonnulli putant, naturam ipſam huic rei prouidiſſe lacte materno, quod in principio ſeroſius eſt, & propterea maiorem abſtergendi vim habet, cenſentque eos malè facere, qui lac hoc maternum, quaſi vtile præſidium, reiiciunt & aliarum nutricum, quod iam craſſius eſt, exhibent.

Caueatur etiam, ne ventriculus lactis copia oneretur, ideoque infans rarius lactetur. Si lac coaguletur, atque in grumos concreſcat in ventriculo infantis, diſſoluatur exhibito melle cum ſale, oxymel. ſimpl. ſem. fœnicul. radicibus eryngij, aut ſi hæc nihil iuuent, propinatis ℈. v. plus minúſue coaguli hœdini vel leporini: vitia quoque lactis emendentur, vt ſupra dictum.

Vel in Epilepſia orta à lactis concreatione in ventriculo.

℞. *Fol. vlmi* p. iij. Coqu. in vrina pueri. Adde *butyri recentis* ℥. ij. F. Cataplaſma, quod applicetur ventriculi regioni.

Vel: ℞. *Fol. maluæ*, *abſinthij*, *vlmi an.* pug. j. Coq. in vrina pueri & cum *butyri* ℥. ij. addito pauco fermento & ol. nardino. F. Cataplaſma applicandum ventriculi regioni.

Infanti frequentius & copioſius lac non dandum, vt dictum, quàm vt ventriculus conficere poſſit. Aliàs enim ſi copioſè & ferè aſſiduè infans lac ſugat, fieri non poteſt, quin magna cruditas generetur, ex qua non ſolùm Epilepſia, ſed & alij morbi proueniunt.

Cura Infantium Ablactatorum.

Infantes ablactati quomodo curentur, docet Galenus, *in Conſil. de puero Epileptico* quod tamen cum ſale legendũ cenſet Hercul. Saxonia; cùm infantibus concedat lactucam, Apium, Porrum, Braſſicam & Lentes. Petatur etiam curatio ex præcedentibus. Alexand. Trallianus decoctum hyſſopi, imprimis hyeme & autumno, commendat, cùm eius ſolius vſu plerique conualuerint, vt non amplius ſecundum aut tertium eundem in morbum inciderent. Quippe vitioſa & craſſa recrementa incidit, & non permittit, vel in ſtomacho vel in thorace recrementum in craſſitiem coire & ſpiſſari, aliudque per vrinas, aliud per aluum expellit.

Et cùm morbus hic aliquandiu latere & inducias dare ſoleat, cura non citò abrumpenda, ſed continuanda, vt radix mali extirpetur. Habéntque & hic locum cauteria in occipite inter tertiam & quartam colli vertebram, aut vbi ſumma vertebra cum capite coniungitur.

Videatur etiam Alex. Trallian. *lib.* 1. *cap.* 15. Rondelet. *de medend. morb. cap.* 36. Hieron. Mercurial. *de Morb. pueror. c.* 3. Iacobus Tronconus *Tract.* 4. *de cuſtodienda puerorum ſanitate c.* 13. *Tom.* 2. *Conſult. lib.* 8. Horat. Augen.

Diæta.

A Carnibus omnino infantes abſtinere bonum eſt, præcipuè ſuillis & bubulis: Voluptatis autem cauſſa, aut alio etiam vrgente vſu modicas accipiant & raro, ſed quæ non ſint pingues. Alexand. Trallian. *loco allegato.* Idem non concedit ſinapi, cœpas, Daucum, vt quæ caput replent, nec apium, de quo infra *qu.* 6. Plura de Diæta

infantium videantur apud Trall. *loc. allegato.*

Qvæstio I.

An ſolus Homo Epilepſia laboret?

Quæ animalia Epilepſia laborent. Affirmare quidem hoc videtur Ariſtot. *ſect.* 50. *probl.* 49. Verum id alij iure negant, vtpote quos experientia aliud docuit. Referunt enim Epilepſia laborare & coturnicem, Plinius *lib.* 11. *cap.* 23. Iulius Solinus *in Polyhiſtor.* Aloyſius Mundella, Vlyſſes Aldrouād. *lib.* 2. *Ornithologiæ.* Alaudam, Aloyſ. Mundella *lib.* 1. *cap.* 6. Aldrouandus *lib.* 18. *cap.* 18. Accipitres & graculos, Dalecampius, *in comm. in Plin. lib.* 3. *cap.* 22. Picas & perdices, Aldrouand. *Tom.* 1. *Ornithol. lib.* 12. *cap.* 11. Mundella loco citato; Capos, Iacobus Oliuar. *lib.* 12. *cap.* 22. Paſſeres. Idem, Barthol. Anglicus, Aldrouand. *Tom.* 2. *lib.* 15. *cap.* 30. Capras & oues Hippocr. *in lib. de Sacro morbo.* Canes, *Iul. Cæſar. Scalig. in comm. in lib.* 2. *Ariſtotel. de plantis*, Cœlius Rhodigin. *lib.* 6. *Antiqu. lect. cap.* 5. Alij alia etiam animalia addunt.

Qvæstio II.

Quodnam ſit ſubiectum Epilepſiæ?

Epilepſiæ ſubiectum quod. Subiectum Epilepſiæ omnes Medici cerebrum eſſe docent, vtpote, quod omnium, quæ in Epilepſia læduntur, actionum fons & cauſa eſt, & quo non affecto Epilepſia non excitatur. Solus Quercetanus aliter ſentit, *in Tetrad. cap.* 8. Verum nullius momenti ſunt rationes, quibus contra Galenum & vulgatam ſententiam probare conatur, quod Epilepſiæ ſedes non ſemper in cerebro, ſed & in quibuſdam Epilepticis cor primò & per ſe afficiatur, quia ſcilicet cordis actiones, non minus quam cerebri lædantur, vt ex cordis palpitatione, pulſus conuerſione, animi deliquiis videre ſit: quodque Epilepſia quædam ſit, in qua Phantaſia & memoria integra maneat. Equidem ſi de loco generationis materiæ, quæ Epilepſiam excitat, quæratur, nec Galenus nec Galenicorum vllus vnquam aſſeruit, eam ſemper in cerebro generari. Verum hoc quæritur, qua parte proximè & præcipuè affecta Epilepſia excitetur: Eam cerebrum eſſe rectè affirmatur, vtpote quod omnium actionum, quæ in Epilepſia læduntur, fons & cauſſa eſt, & hoc ſalno & non affecto nunquam Epilepſia excitatur. Et licet cordis palpitatio & pulſus peruerſiones in Epilepſia quandoque animaduertantur: non tamen hinc ſequitur, quod cor Epilepſiæ ſedes ſit. Fit enim hoc, vel antequam Epilepſia ingruit, dum vapores maligni verſus caput tendunt, & in tranſitu illud lædunt; vel in ipſo paroxyſmo Epileptico, corde ab eadem cauſſa læſo aut per conſenſum affecto. Nam cum motu animali impedito reſpiratio quoque deprauetur, impoſſibile eſt, vt cordis actiones non deprauentur. Et licet cum Epilepſia aliarum partium actiones læſæ concurrere poſſint; tamen inter ſe non ſunt

confundendæ, quod Paracelſus plerumque facit, qui ſuffocationem vteri, Syncopen, Tremorem, & palpitationem cordis, Vertiginem, Ecſtaſin, morbi caduci ſpecies facit. Licet quoque in quibuſdam ſenſuum internorum actiones non aboleantur: illud tamen non euenit, quod cerebrum tum non ſit pars affecta, ſed Cor: Nam & tum aliæ ac pleræque actiones læduntur, etſi aliquæ ſuperſtites maneant. Id quod accidit, quod cauſſa Epilepſiæ alia eſt potentior, alia debilior, & cerebrum nunc magis, nunc minus læditur. Et dari quaſdam imperfectas Epilepſias, ſupra diximus. Ac ſi omnium affectionum, in quibus cor per conſenſum afficitur, cor ſedes eſſet: in plurimis morbis illud ſubiectum ſtatuendum eſſet, vt in ſuffocatione vteri, malo hypochondriaco & aliis pluribus. Et ſi cor primarium Epilepſiæ ſubiectum eſt, cur Quercetanus omnem curationem dirigit ad cerebrum, non verò ad Cor?

QVÆSTIO III.

Quænam ſit Epilepſiæ Cauſſa proxima?

Epilepſia cauſſa proxima. Proximam Epilepſiæ cauſſam ſtatuimus eſſe expultricis facultatis in membranis cerebri à materia tenui & acri & qualitate occulta neruoſo generi inimica irritationem; & quidem, vt exiſtimo, rectè, vt pluribus in Inſtitut. *lib. 2. part. 3. ſect. 1. cap. 3.* demonſtrauimus. Etenim materia ex ſubito ſæpe ſumpto ab aliqua parte initio cerebrum neruoſumque genus peruadit, & paulo poſt diſcutitur, ſæpe nullo relicto ſui veſtigio. Et cùm Galenus 3. *de loc. affect. cap. 7.* & cum eo alij Medici omnes Epilepſiam quandam admittant, quæ excitatur, cùm à parte aliqua interna quaſi aura quædam ad caput aſcendit: Cur in Epilepſia per primarium cerebri affectum ad obſtructionem ab humore craſſo confugere opus eſt, & cur non tum eadem cauſſa admittitur; præcipuè cum ſternutatio & ſingultus Epilepſiæ cognati affectus eodem modo generentur. Qua de re Galenus *loco allegato* ſcribit: *Exiſtimaui, inquit, ſimilem aliquem in Epilepſia cerebri motum fieri, qualis ſtomacho interdum à re quapiam moleſta accidere ſolet.* Et Auicen. *Fen. 1. lib. 3. tract. 5. cap. 8.* Sternutationem paruam quandam Epilepſiam nominat, quando videlicet, quod in anteriore parte cerebri moleſtum continetur, cerebrum excutit. Sicuti enim quod in anteriore parte cerebri acre & mordax ineſt, impetu quodam in ſternutatione excutere natura tentat: Ita in Epilepſia, quod in membranis cerebrum inueſtientibus & principio neruorum moleſtum eſt, natura excutere conatur. Et ſicut ſternutatio oritur nō à craſſis & viſcidis humoribus, ſed iis, qui acrem vaporem emittunt: ita à ſimili vapore vel humore Epilepſiam concitari vero conſentaneum eſt, & experientia id confirmat. Compertum enim eſt, quoſdam à vaporibus & odoribus prauis Epilepſia correptos.

Contra aliarum rerum vapores & odores eandem diſcutere. Ita ſuffitus ſuccini, Galbani, Cornu capræ, Epatis Hirci manifeſtant Epilepſiam. Eandem contra tollunt odor rutæ, caſtorei. E quibus cauſſis externis de internis in corpore latentibus coniecturam facere non difficile eſt: Siquidem cum plura idem efficiunt, vt in communi efficiendi ratione conueniant neceſſe eſt. Quæ omnia ſatis arguunt, cauſſam Epilepſiæ proximam eſſe humorem vel vaporem acrem, aut potius malignum peculiari vi cerebrum ſtimulantem, & moleſtantem.

Galenus equidem aliud ſtatuit, *& lib. 3. de loc. affect. cap. 5. & 7. 2. Aphor. 45. 2. de Symptom. cauſſ. cap. 7. lib. de atrabile cap. 5.* & alij Medici, qui eum ſequuntur, plurimi docent, Epilepſiam fieri ab humore craſſo, qui ventriculos cerebri obſtruat, non integrè quidem, vt in Apoplexia, ſed ex parte, quem dum conetur eiicere cerebrum, ſeſe contrahat, quo contracto, nerui etiam contrahantur, & in conſenſum trahantur. Ita n. *in comm. 2. Aphoriſ. 45.* ſcribit: *Apoplexia & Epilepſia inter ſe quodammodo affines ſunt Affectiones. Eundem enim locum affectum & eundem humorem habent mali cauſſam. Hoc differunt, quod Apoplexia fit propter virtutis ad neruos affluentis plenam conſummatamque priuationem; Epilepſia ob motum peruerſum, quum etiam vtrobique humor eſt frigidus & craſſus.* In quo quidem rectè docet, quod Epilepſia laborantibus cerebrum concutiatur, & quidem, vt humorem vitioſum excutiat: quod in infantibus Epilepſia laborantibus manu capiti applicata ſæpe manifeſtè deprehenditur. Verum in eo non parum fallitur, quod humorem illum eiuſdem naturæ cum eo, qui Apoplexiam excitat, eſſe ſtatuit, & obſtruendo etiam cerebrum ad concuſſionem ſtimulare docet. Etenim non credibile eſt, pauxillum illud, quod ex partibus inferioribus, ipſius Galeni teſtimonio, inſtar auræ, per vias ſæpe occultas, ad ſuperiora aſcendit, craſſum eſſe, & obſtruendo Epilepſiam excitare, ſed potius membranas cerebri vellicando id præſtare. Si quoque obſtruendo Epilepſiam excitaret materia Epilepſiæ cauſſa, motus potius tolli aut imminui, non vero conuulſio excitari deberet. Et cum Apoplexia & Epilepſia hoc modo & ratione cauſſæ ſaltem ſecundum magis & minus differant, ob eam tamen differentiam non ita variarent ſymptomata, ſed potius Paralyſis & ſtupor, ac animalium actionum ablatio aut imminutio fieret, non conuulſio. Præterea ſi ab humore craſſo cerebrum ex parte obſtruente, fieret Epilepſia, Apoplexiam antecederet, & ſequeretur Epilepſia. Neque enim credibile eſt, vt videtur Maſſariæ, tam repentè & tam inexplicabili temporis momento integram cerebri obſtructionem fieri, vt nullo modo ob inchoatam & ſemiplenam obſtructionem præcederent Epileptica ſymptomata; ſi hoc modo generaretur Epilepſia: Cùm ſæpe dolores capitis, vertigines & ſimilia ſymptomata Apoplexiam præcedere

ſoleant. Multo minus in momento illa obſtructio integra ſolui poteſt. Ideoque cum obſtructio non eſt integra, ſiue ingruente ſiue deſinente Apoplexia, Epilepſia ſequeretur.

De ſpecifica autem huius humoris ac vaporis natura ſi quæratur, omnino admittendum eſt, ſimplicem acrimoniam ac malignitatem & venenoſitatem ad Epilepſiam generandam non ſufficere. Nam dantur multi morbi, in quibus tales humores & inde exhalantes vapores ad caput aſcendunt vt Lues ὁ rea, febres malignæ multæ, venenatorum animalium morſus, quibus tamen & aliis pluribus Epilepſia non coniungitur. Ideoque ad Epilepſiam generandam non ſufficit, vt vapor ſit acris, mordax, malignus ſed peculiaris in eo qualitas & ſpecifica proprietas, qua membranis cerebri & neruoſo generi peculiari modo infeſtus, & omnino ἰδιότης Epileptica in eo requiritur.

Quæ autem illa ſpecifica ſit malignitas & ἰδιότης Epilepſiam excitans, explicare in hac naturæ obſcuritate impoſſibile eſt, eſtque ea, ſicut aliorum venenorum, occulta, & nonniſi ex effectu colligitur. Nonnulli quidem è Chimicis hîc ſe rem clarius expletâte poſſe, quàm Galenicos, promittunt, ſed an re ipſa præſtiterint, dubito. Paracelſus & Paracelſi ſectatores plerique Epilepſiam morbum Mercurialem eſſe docent. Quomodo verò id clarè expliceut, non video. Neque enim, vt in Tractatu de Chymic. cum Galen. conſenſu ac diſſenſu dictum, ſatis explicant, quid ſit Mercurius, & quomodo à reliquis principiis differat. Deinde cum multi morbi Mercuriales ex eorum ſententia ponantur, non monſtrant, qua in re determinata & ſpecifica huius mali natura ſita ſit, & quomodo hic morbus Mercurialis ab aliis morbis Mercurialibus differat. Alij, vt rem clarius explicent, è Petri Seuerini Idea radicem huius mali ſtatuunt Vitriolum Mercuriale, & Quercetanus *in Tetrad. cap.* 11. ſcribit nullum ex vaporibus Epilepſiam producere poſſe, niſi ſit naturæ Vitriolatæ. Et quidem plerique è Chymicis iſtis Mercurialem hunc morbum eſſe dicunt, deinde etiam ex parte aliqua ſalarium.

Verum enim verò aſſeruntur quidem ita hæc, ſed firmis rationibus non probantur. Nam primò quod dicunt, morbum Mercurialem eſſe, ob ſubiectum eius, quod ſit cerebrum frigidæ & humidæ cum Mercurio naturæ, id hoc non ſatis probat. Etenim etſi Epilepſia fiat cerebro proximè læſo: tamen hîc quæſtio eſt non de ſubiecto, ſed de natura ſpecifica illius humoris aut vaporis, qui cerebrum vellicando Epilepſiam parit. Is autem non ſemper in cerebro generatur, ſed interdum in cranio, in ventriculo, vtero, & aliis corporis partibus. Neque etiam ideò Mercurialis dicendus, quod cauſſa materialis hunc affectum generans in liquida, ſeu vaporoſa ſubſtantia conſiſtit: cum vapores etiam ſulphurei eſſe poſſint. Præterea nec medicamenta omnia, quæ

curant hunc morbum, Mercurialia ſunt; ſicut ol. ſuccini Sulphureæ naturæ eſt; Sal Succini, Sal C. C.; Magiſterium Coralliorum Salariæ.

Tandem cum ex illorum ſententia omnis vis mordendi & dolorem excitandi à ſalibus ſit, atque Epilepſia fiat à vapore cerebrum vellicante: potius Epilepſiæ cauſſa, qua talis, ad Salem quàm Mercurium pertinere videtur. Ideoque ipſi Paracelſici neceſſarium hic cenſent, ſalem coniungendum eſſe; id quod nec nos negamus. Cuius autem naturæ is ſit, & an ſatis demonſtrent, ſalem iſtum Vitriolatum eſſe, & nullum vaporem Epilepſiam concitare poſſe, niſi proprietatis & naturæ Vitriolatæ ſit, dubito. Cum enim ipſi paroxyſmum Epilepticum excitari ſtatuant, cum exhalationes malignæ, acres, acidæ, adſtringentes & corroſiuæ ſpiritibus animalibus miſcentur: id non ſolùm ex Vitriolo, ſed & aliis pluribus fieri poteſt, alumine ſcilicet & Sale Armoniaco, vt & Antimonio & Arſenico.

Vnde *Petræus* de Epilepſia ſcribit, humorem, qui Epileptici vaporis fomes eſt, ob copiam Salis Vitriolati, Aluminoſi & Armoniaci, quandoque & Mercurialis & Arſenicalis, phlegmate Mercuriali & Sulphure glutinoſo exuto inſtar Aquæ fortis ſummam acrimoniæ, fermentationis, corroſionis & penetrationis vehementiam acquirere. Et certè ſi vapor iſte, quod Quercetanus non negat, malignus eſt, potius malignitas in Antimonio & Arſenico quærenda eſt, quam in Vitriolo. Adſtrictio in alumine quoque eſt; Vis corrodendi in omnibus ſalibus vnde tot aquarũ fortium differentiæ. Et multi in febribus & aliis morbis æruginoſos humores vomitu reiiciunt, à quibus procul dubio etiam vapores congeneres in caput attolluntur, qui tamen Epilepſiam non excitant. Ergo æquè hic Chymicis ac Galenicis ad occultam & ſpecificam qualitatem & proprietatem, neceſſarium illud humanæ ignorantiæ aſylum, confugiendum. Vt non immeritò magnus ille Medicus, Ioannes Crato ad Zvvingerũ in Epiſtolis à Scholtzio collectis, Epiſtola 137. ſcripſiſſe videatur: *Vtinam ante vitæ meæ exitum veram dignotionem huius mali & verùm remedium aliquis oſtenderet.*

QVÆSTIO IV.

Quomodo Cerebum in Epilepſia afficiatur, & qua de cauſſa omnium ſenſuum actiones aboleantur?

Quomodo Cerebrum in Epilepſia afficiatur, id totum ex cognitione cauſſæ proximæ pendet. Nam qui ab humore craſſo Epilepſiam fieri ſtatuunt, neceſſariò etiam cerebrum vt partem organicam affici, eiuſque ventriculos ab humore iſto obſtrui ſentiunt. Verùm cum iſtam opinionem ſupra reiecerimus, eorúmque ſententiam probauerimus, qui à vapore mordace, acri & peculiari vi cerebro infeſto Epileſiam prouenire docent, rectè etiam hic *Qua ratione cerebrum in Epilepſia afficiatur.*

ſtatuimus, cerebrum in Epilepſia affici, quatenus ob membranas ſuas ſenſu præditum eſt. Etſi enim cerebri ſubſtantia non ſentiat: tamen in membranis cerebri, & quæ illud continent, & in tenuiſſima illa membrana, quæ ventriculos cerebri intus inueſtit, ſenſus ineſt. Et hinc fit, vt malignitate & acrimonia materiæ Epilepticæ vellicatum cerebrum ſeſe cum neruoſo genere concutiat, atque id, quod moleſtum eſt, excutere conetur.

Qua veró de cauſa omniũ ſenſuũ actiones aboleãtur in Epilepſia, ſi ea non fit abobſtructione ab humore craſſo, alij aliter ſentiũt. Platerus in Epilepſia neruoſum genus moleſtè ab humore prauo affici ſtatuit, quam dum excutere conatur, cerebrum ſimul exagitari & in conſenſum trahi dicit; & dum ſuppetias ad expellendum id, quod moleſtum eſt, afferre nititur, ſpiritus animales à ſe in neruorum initia propellere, atque ita effuſis à cerebro ſpiritibus ſenſus internos ceſſare, & ſuis functionibus deſtitui; non aliter, quam in leipothymia & ſyncope nonnunquam ſpiritibus vitalibus effuſis cor à ſua functione ceſſat.

Alij ab anguſtia meatuum cerebri hoc prouenire ſtatuunt: Verùm non ab obſtructione, ſed dũ cerebrum à vapore moleſto irritatur, contrahi & conſtringi illud dicunt, vnde meatuum oriatur anguſtia. Verùm magis probabile eſt, in Epilepſia magnam fieri ſpirituum animalium perturbationem, atque ideò omnes actiones turbari. Nam cum actiones animales ſine ſpirituum animaliũ, & quidem ſeſe rectè habentium, miniſterio perfici non poſſint; In Epilepſia vero ſpiritus animales ſeſe rectè non habeant, ſed variè turbentur, actionibus animalibus obeundis debito modo inſeruire non poſſe, manifeſtum eſt.

QVÆSTIO V.

An motus conuulſiuus in Epilepſia fiat à facultate animali, an verò naturali?

De motus etiam illius conuulſiui, qui in Epilepſia accidit, quoque membra variè agitantur, natura & cauſſa inter Autores præcipuè Thomam Eraſtum & Comitem Montanum, eſt controuerſia. Thomas enim Eraſtus, *in Anatomia librorum Comitis Montani, & in diſputatione de conuulſione*, pluribus defendere conatur, morbum hunc à facultate animali prouenire. Inter cætera autem vtitur hoc argumento: Omnis motus, quem appetitus cum rationalis tum irrationalis muſculis imperat, ſiue benè ſiue malè id faciat, animalis eſt ſiue arbitrarius. Is autem motus, qui per cõtractionem muſculorum ad ſua capita fit, mandatur ab anima ſeu appetitu muſculis. Omnis igitur motus talis dicitur & eſt voluntarius ſeu animalis. Minorem ita probat, quod nulla animati corporis actio, quæ ab eo, quatenus animatum eſt, editur, ſiue laudabilis ea ſit, ſiue vituperabilis, ab vlla eiuſmodi corporis affectione, nihil ad hanc rem concurrente anima, produci poſſit. Muſculorum vero illa contractio, qua

Motus conuulſiui in Epilepſia quis autor.

citra alicuius rei extraneæ operā, ad ſua capita contrahuntur, ac membra, in quæ inſerta ſunt, mouent, operatio eſt animati corporis, qua animatum. Et proinde eiuſmodi muſculorum motus à re nulla alia fieri poteſt, anima non coagente. Cum vero naturalis non ſit, vtpote qui per muſculos voluntarij motus inſtrumenta exercetur, eſſe animalem & arbitrarium ſtatuit.

Contra Comes Montanus hoc negat, *lib.3. de morb. cap.30. & defenſione quinta aduerſus Eraſtum*, idque hac ratione. Si facultas animalis motum imperat partibus, imperiū hoc ex apetitu oriri neceſſe eſt. Appetitus autem oritur ex cognitione; cognitio à ſenſu; ſed ſenſus in Epilepſia non vigent, & illud, quod corpori moleſtum, neque percipere neque facultatibus ſuperioribus communicare poſſunt. Deinde etſi in aliis conuulſionibus & ſpaſmo ſenſus ſunt integri: tamen motus omnis, qui fit à facultate animali, eſt voluntarius ſeu ſpontaneus: At conuulſiuum motum præter voluntatem & contra eam fieri nemo ignorat; ac propterea facultati animali aſcribi non poteſt.

Verùm etſi opiniones hæ extremè diſcrepare videantur: tamen neutra per ſe veritati planè conſentanea eſt, ſed ſi coniungātur, veram ſententiam conſtituunt, cum vtraque vis & expultrix naturalis & motrix animalis facultas in Epilepſia concurrant. Etenim motus hi conuulſiui ſimpliciter animales non ſunt, cum cōtra voluntatem fiant. Neque etiam ſimpliciter naturales; cum fiant beneficio muſculi, animalis facultatis inſtrumenti: neque credibile ſit, facultatem naturalem expultricē poſſe tam vehementes ac validos motus ſolam edere.

Itaque hac de re ſic ſtatuendū puto. Cerebri membranæ, vbi à materia mordaci & maligna vellicantur ac moleſtantur, illud, quod moleſtum eſt, excutere conantur. Atque hoc modo vis expultrix cerebri primò quidem mouetur: Eadem tamen animalem facultatem, quæ ſubiecto illi ſimul ineſt, in conſenſum trahit, eamque ad expulſionem laceſſit. Hinc fit, vt potentia illa cerebrum vehementius dilatet & cōprimat, ac iſta cōpreſſione, quod ſibi moleſtum eſt, excutere conetur, quod in ſternutatione fieri videmus. Imò ſimul facultatem mouentem in neruoſo & muſculoſo genere in conſenſum trahit. Atque hoc modo à facultate expultrice quidem initium motus eſt, motus tamen vehementiam auat vis animalis. Aliter enim ſeſe habet expulſio in parte, quæ motu deſtituitur; aliter in ea parte, quæ ad motum apta eſt; variantque ſymptomata ſecundum partes ſubiectas; Id quod & in ſternutatione, quæ magnam cum Epilepſia conuenientiam habet, videre eſt, vt & in ſingultu. Quanquam enim princeps & prima cauſſa ſternutationis ſit vis expultrix cerebri: Irritatur tamen eadem & in conſenſum trahit vim motricem capitis & thoracis, cerebrúmque irritatum in expulſione iſta à motrice functione corporis

poris adiuuatur, muſculique capitis & pectoris contrahuntur, vt felicius ac potentius id, quod moleſtum eſt, à cerebro expellere poſſit. Videantur etiam, quæ ſuprà de conuulſione dicta ſunt.

QVÆSTIO VI.

An Sanguis in Paroxyſmo Epilepſiæ ſit mittendus?

Sanguis an in Epilepſiæ paroxyſmo mittẽdus.

Fuerunt quidem inter antiquos nonnulli, qui in Epileſiæ Paroxyſmo venam aperiendam cenſuerunt. Verùm hodie nemo Medicorum eſt, qui id ſuadeat aut tẽtet. Etenim in iſta vehementi & inordinata concuſſione corporis nec commodè ſatis inſtitui poteſt venæ ſectio, nec ſi poſſet, ſatis tutò ac cum vtilitate aliqua adhiberetur. Nam cum in Paroxyſmo Epileptico maxima naturæ & cauſſæ morbificæ lucta ſit, ac natura id vnicè agat, vt materiam illam ſibi moleſtam excutiat, eademque valde laboret tum ob denegatum animalium ſpirituum influxum, ac reſpiratio & hinc aliæ actiones non rectè ſeſe habeant: facile fieri poſſet, vt ſanguine & cum eo ſpiritibus ſubtractis natura ſuccumberet, & ita æger in ipſo paroxyſmo cũ ſumma medicinæ ignominia expiraret. Nec vlla cauſſa eſt, quæ venæ ſectionem ſuadeat; nec per eam æger à Paroxyſmo citius liberari poteſt.

QVÆSTIO VII.

An extra Paroxyſmum ſanguis mittendus in ſit Epilepſia?

Sunt quidem nonnulli, qui nec extra paroxyſmum in Epilepſia ſanguinem mittendum cenſent, eâ imprimis de cauſſa, quod morbus hic ab humore frigido & craſſo oriatur. Sed, vt ſæpe dictum, ex falſa hypotheſi id aſſerunt: neque enim ab humore craſſo, ſed potius à tenui ortum habet Epilepſia. Ideoque etſi nonnunquam fieri queat, vt corporis conſtitutio pituitoſa adſit, aut è ventriculo vel alia parte determinata nullo ſanguinis vitiò concurrente Epilepſia excitari poſſit, & ita venæ ſectione opus non ſit: (in quibus etiam caſibus nulla venæ ſectionis ſupra facta eſt mentio) tamen in Epilepſia per eſſentiam, & ſi plenitudinis cuiuſdam notæ appareant, aut ſanguis multus melancholicus adſit, vena omnino aperienda eſt; cum indicans venæ ſectionis adſit: modò vires id permittant. Idem faciendum, ſi à conſueta aliqua ſanguinis euacuatione, vt menſium in fœminis, vel hemorrhoidum ſuppreſſione Epiléſia originem habeat.

QVÆSTIO VIII.

Quænam vena in Epilepſia ſit aperienda?

Quæ vena in epilepſia aperienda

Quæ verò vena aperienda ſit in Epilepſia, Authores non planè conſentiunt. Etſi verò ſuprà in ſingulis Epilepſiæ differentiis, quæ vena, vbi opus eſt, aperienda ſit, definitum eſt: tamen vt res clarior fiat, & quo fundamento ſupra propoſita nitantur pateſiat, ſciendum; ſi Epilepſia fiat per primarium cerebri affectum, & ali-

qua plenitudo ſanguinis in capite appareat, vel in toto corpore ſanguinis plenitudo adſit, quæ vel ad producendam vel fouendam Epilepſiam faciat, viréſque permittant, commodiſſimè in cubito vena aperitur, quâ ſanguis euacuatur, & à capite deriuatur. Si vero Epilepſia ſit per conſenſum ab vtero, ac menſtruorum ſuppreſſione, vel à ſuppreſſis hemorrhoidibus, venæ in cruribus aperiendæ ſunt, vt & ſanguini motus ſuppreſſus concilietur & materia à capite reuellatur.

QVÆSTIO IX.

An Vomitus in Epilepſia conueniat?

Vomitus an in Epilepſia conueniat. Etſi nonnulli vomitum in Epilepſia planè improbent, ea imprimis de cauſſa, quod vomitus caput, quod aliàs in Epilepſia afficitur, concutiat: tamen hæc ratio ſufficiens non eſt, nec vomitus planè improbandus, ſed diſtinctione opus eſt. Etenim vbi cerebrum primariò afficitur, aut vbi à parte aliqua externa Epilepſiæ cauſſa cerebro communicatur, nullus eſt vomitus; & experientia docuit, eos, qui violentioribus per aluum & vomitum ſimul purgantibus in Epilepſia cerebro primario affecto vtuntur, non ſolum nihil commodi inde percipere, ſed peius inde habere. Sed tum vomitus prodeſt, & locum habet, vbi Epilepſia per conſenſum ventriculi, partiumque vicinarum oritur, ſed cum cauſa Epilepſiæ iis in locis hæret, è quibus per vomitum excludi poteſt. Et naturæ quædã ad vomitum ſatis pronæ ſunt, nec facilè incommodi aliquid ex eo tum metuendum. Et ſit, vt caput aliquo modo afficiatur vomitu: tamen longè maius commodum eſt quod tum ex eo prouenit.

QVÆSTIO X.

An Frictiones in Paroxyſmo Epileptico vſum habeant?

Non malè *in Spicilegio cap. de Frictionibus in Epilepſia* ſcribit Franciſcus Hildesheim; in ipſo paroxyſmo Epileptico nullum vnquam auxilium præſtantius ſe expertum eſſe, quàm frictiones validas ac violentas ſcapularum, brachiorum, crurum, & ipſius dorſi cum pannis aſperioribus & piloſis Eraſtus tamen, *diſp. 4. contra Paracelſ.* frictiones non multi vſus eſſe putat, quod nihil euacuare ex loco affecto poſſint, propter obtuſum membrorum ſenſum. Verum enim vero ſententia prior verior eſt. Etſi enim verum ſit, ſenſum tum eſſe otuſum: tamen ſi frictiones fortiores ſint, quales eſſe debent, ſenſus ſopiti excitantur quaſi. Præterea etſi ſenſus frictiones non percipiat tamen: frictiones fortes partes calefaciunt, humores & ſpiritus ad partem, quæ fricatur, concitant, ac mouent. Vnde fit, vt vapores ad caput tendentes verſus inferiora & partes illas, quæ frictione incaluerunt, attrahantur & diſcutiantur.

QVÆSTIO XI.

An in Paroxyſmo Epileptico ſternutationem ciere liceat?

Sternutatoria in Epilepſia an conueniant.

Sunt nonnulli, qui in paroxyſmo Epileptico ſternutationes ciendas non putant eâ de cauſſa, quod humores craſſos ſternutatoria è cerebro excutere non poſſint, verùm eos mouendo & agitando maiores obſtructiones pariant: imò, capite non euacuato, viſui inſigne damnum adferre poſſint; cum experientiâ conſtet, ex intempeſtiuo ſternutamentorum vſu, materia in cerebro copioſâ agitatâ, neruorum opticorum obſtructionem & hinc cœcitatem ſecutam fuiſſe. Verùm ſupponunt hi, ex antiqua opinione, â craſſis humoribus ventriculos cerebri obſtruentibus excitari Epilepſiam. Cùm verò ſupra ſatis ſit demonſtratum, non ab humore craſſo, ſed potius tenui, imò vapore & aurâ Epilepſiam excitari, fruſtra hoc incommodum metuitur, materiamque talem ptarmica ſatis diſcutere valent. Atque vſus & experiētia docet, nihil damni à ptarmaticis in Epileptia exhibitis prouenire, ſed cum ſumma vtilitate ea adhiberi. Interim non negamus, in aliis morbis, in quibus materia craſſa & copioſa in capite abundat, ptarmica cautè & cum circumſpectione eſſe adhibenda.

QVÆSTIO XII.

An Apium Epilepticis ſit noxium?

An Apium Epilepticis ſit noxiū.

Auicen. *lib.3. Fen.1.tr.5.cap.11.* è cibis præcipuè apium reiicit, vtpote quod peculiarem proprietatem Epilepſiam commouendi habeat; quem Arnoldus de Villanouâ *lib.1.cap.2.* & alij, inter quos è recentioribus eſt Tabernæmōtanus, ſequuntur Auicennam verò reprehendit Leonhardus Iaccin. de acutor. morb. curat. & merum delirium eſſe, id putat; cum Galenus *in conſil. de puero Epileptico*, Apium Epilepticis concedat.

Verùm non ſolum Auicennas ſed & Alex. Trallianus, *lib.1.cap.15.* Apium Epilepticis, ceu naturaliter eos offendens, prohibet. Et Plinius *lib.20.nat.Hiſtor.cap.11.* ex Chryſippo & Dionyſio refert, in puerperio ab eo cibo comitiales fieri, qui vbera hauriunt. Cum ergo tot docti viri id affirment, non puto planè ſententiam eſſe reiiciendam, ſed potius experientiam, quæ non planè refragabitur, conſulendam. Et quamuis multi hodiè ſine noxa vtantur eo: ij tamen ad Epilepſiam diſpoſiti non ſunt. Et licet Galenus Apiū Epilepticis concedat, id tamen deguſtare ſaltem permittit, ſicut & Smyrnium, quod tamen poſtea caput replere ſcribit; & ſimilia, quæ ei ætati, & in Epilepſia parum commoda, concedit: quâ ipſa de cauſſâ Hercul. Saxon. hoc Conſilium cum ſale legendum putat.

Hoc tamen hîc monendum, cum de Apio quæſtio eſt, petroſelinum nobis ita dictum, intelligendum eſſe. Id enim eſt verum apium hortenſe, & domeſticum antiquorum; quod verò apium hodie dicitur vulgò, id eſt apium paluſtre antiquorum.

QVÆSTIO XIII.

An cranij humani aliquis in Epilepſia vſus ſit?

Cranij humani in Epilepſia vſus. Cranium humanum contra Epilepſiam hodie vſurpari notiſſimum eſt. Reprehendit tamen hoc Eraſtus *in diſputat. contra Paracelſum part.* 4. ſcribitque, Diabolum perſuaſiſſe latenter hominibus, vt pro Epilepſiæ depulſione vterentur puluere ex cranio humano præparato, & iuſſiſſe, vt deuorarent fœminas fœminæ, maros maſculi. Paracelſum verò cum maniter offerri cranij puluerem animaduertiſſet, vt ſuperſtitionem confirmaret & augeret, oſſiculum quoddam paruum, angulare, magnitudine vnguis in capitis vertice inueniri, mentitum eſſe, quod epotum liberaret ab Epilepſia, & ne in mendacio deprehenderetur, addidiſſe, non in omnium capitibus, ſed in quorundam ſaltem reperiri. Ipſe verò Eraſtus in nullis reperiri ſtatuit.

Verùm enim verò etſi verum ſit, inter medicamenta paſſim circumferri multa, quæ reipſa, quod doctis prædicatur, non præſtent; nolim, tamen hoc facilè de cranio humano aſſeuerare; cum tot docti eruditique Medici teſtentur; verum eſſe, quod de efficacia cranij humani in Epilepſia ſcribitur, præcipuè cum Eraſtus nullam rationem, quæ contrariũ ſuadeat, afferat. Ideóque etſi ſuperſtitioſorum medicamentorum vſus rectè teneatur, atque inde etiam Galenus *de ſimpl. med. fac.* ſcribat, abſurdũ & indignum hominibus eſſe, talia vſurpare: Idem tamen Galenus *lib.* 11. *de ſimpl. Medic. fac. titul. de Oſſibus* refert, ſe nouiſſe quendam oſſa combuſta potui exhibuiſſe haud ſcientibus quid biberent, ne ſcilicet ea auerſarentur, ac multorum tùm Epilepſiam tum Arthritidem curaſſe. Id quod de cranio etiam obſeruare cuique promptum eſt. Et imprimis ad Epilepſiam curandam efficaciſſimus eſt ſpiritus, qui ex eo elicitur, ſi infantibus gutt. vj. vel vij. adultioribus plures exhibeantur; vt & ſal ille volatilis, qui in deſtillatione liquoris huius è cranio colligitur.

Oſſiculum triangulare in cranio humano. Paracelſum quoque oſſiculum illud in cranio humano reperiri affirmãtem mendacij immeritò arguit Thomas Eraſtus. Etſi enim ipſe ea non viderit: in multis tamen ad commiſſuram ſuturæ coronalis & ſagittalis talia oſſicula triangularia reperiuntur. Et ſunt penes me aliqua, quæ nuper etiam meis Auditoribus monſtraui, quæque habeo ex dono Dn. D. Michaëlis Doringij, iam medicinæ Doctoris & Phyſici Vratiſlauiſlauienſis, qui cum iter in Sabaudia cum Dn. Guilielmo Fabricio Hildano, chirurgo celeberrimo faceret, in oſſuariâ obuiâ multa ex craniis ibi aſſeruatis cùm Dn. Fabricio collegit.

QVÆSTIO XIV.

Vtrum Amuleta proſint in Epilepſia.

Amuletorum in Ep. Epilepſia vſu.

Cum de Amuletis quædam in genere dicta ſint in Tractat. de Conſenſ. & Diſſenſ. Chymic. cum Ariſtotel. & Galen. ea, quæ ibi prolata ſunt, hîc repetenda non cenſeo, ſed argumenta ſolùm, quæ *loc. allegato* affert Eraſtus contra Amuleta, examinabo. Primò quidem ſcribit, cum naturalia καθ᾽ὅλα ſiue propter formam ſubſtantiæ effectricem, ſiue propter certam temperaturam rebus ſubiectis inſint, non aliter mutentur, quam per ſenſibilium qualitatem, alterationem, ſeu temperamenti mutationem. Quippe formæ ſubſtantiales neque corrumpuntur, neque mutantur, non mutato temperamento: At ab Amuletis eiuſmodi temperamentum ſenſibilium qualitatum mutari nequit. Verum enimverò male præſupponit Eraſtus, nullæ in rebus dari qualitates & per eas mutationes, præter eas, quæ ſunt à temperamento primarum qualitatum; aut ſi dantur, non mutari poſſe, niſi temperamento ſenſibilium qualitatum mutato. Experientia enim multiplici conſtat, dari multas occultas qualitates, quæ ab ipſa forma ſubſtantiali non mediante temperamento primarum qualitatum fluunt? Hæ ergo qualitates cum ſui generis qualitates contrarias habeant, vnde rerum Antipathiæ proueniunt, poſſunt mutari, non mutato temperamento à ſui generis qualitatibus.

Deinde nec illud admitti poteſt, occultas qualitates non niſi proxima, & quæ contingunt, corpora afficere, in remota vero, & inter quæ aliquod interiectum ſit, non agere. Reperiuntur enim, inter quos & feles ea eſt antipathia, vt ad præſentiam felis etiam ciſtæ incluſæ, & quam non vident, animo deficiant. Et Magnetis vires trahendi ferrum nullo obice aut obſtaculo impediri poſſe, ac per tabulam interpoſitam ferrum à Magnete trahi, res ipſa docet. Et quod Eraſtus negat, ferrum à magnete per medias carnes & cutim trahi, id affirmat Ambroſius Paræus, *lib.8. Chirurg.cap.15.* vbi refert, quendam Chirurgum hernias puerorum curaſſe magnete in tenuiſſimum puluerem redacto, & cum polenta exhibito, inguine verò, quà præcipitabantur inteſtina, melle inuncto, & ſubtili ferri limatura aſperſa.

Quod etiam impoſſibile putat Eraſtus, fruſtum lapidis aut radicis appenſum cuti tantam vim morbifici humoris educere, vt morbum tam terribilem iugulare poſſit, id impoſſibile non eſt. Etſi enim ſenſibiliter humores vitioſos non educant talia: in ipſam tamen cauſſam morbificam aliquo modo agere poſſunt. Etenim non ipſi humores, quatenus tales, cauſſa Epilepſiæ ſunt, ſed malignum illud in humoribus, & praua humorum διάθεσις, ac quod peculiari vi cerebro infeſtum eſt, quod in minima etiam quantitate magnas vires habet, vt in venenis videre eſt. Illud ergo ſi extinguatur, & qualitas illa ſi tollatur, Epilepſia ceſſat, humore manente,

modo is non totus corruptus ſit. Nec impoſſibile eſt, humorem aliquem qualitate praua depoſitâ manere, ſicut non ſolum id in coctione humorum & febribus extincto paroxyſmo videre eſt, ſed & aliis in rebus apparet. Spiritus Vitrioli, exempli gratiâ, inſignem aciditatem & acrimoniam habet; at ſi aliquid Salis vel ol. nitri addatur, omnem illam admittit. Vina pendula corrigi poſſunt manente ſubſtantia. Ita & Cereuiſiæ aceſcentes ſæpe qualitatem illam deponunt.

Qvaestio XV.

An vſus Sanguinis humani conueniat in Epilepſia?

Ex Tertulliani *Apologetico aduerſus gentes* patet, Romæ vſitatum fuiſſe, vt in Theatro & arena iugulatorum gladiatorum ſanguinem recentem de iugulo decurrentem & tepentem adhuc contra morbum comitialem biberent. Idem Plinius *lib.* 28. *natur. Hiſtor. cap.* 1. teſtatur & Cornel. Celſ. *lib.* 1. *cap.* 34.

Verùm vt illa ipſa theatrica ſpectacula & gladiatorum cædes diaboli inuentum ſunt: ita, vt Plinij, *loco alleg. ito*, verbis vtar, ille euerſor iuris humani, monſtrorúmque artifex cæde humana & ſanguinis humani effuſione delectatus ex hominum ſanguine & ſacrificia & pharmaca per ſuos ſacerdotes fraudulenter inſtituit, hominibúſque ſuperſtitioſis perſuaſit, vt contra Epilepſiam ſanguinem humanum haurirent. Verùm nullius animalis ſanguis adhuc calens ſine incommodo bibitur. Docétque experientia, ſanguinem animalium, potiſſimum adhuc calentem & ſpirituoſum, hauſtum magnam in corpore mutationem efficere; poſſuntq; inde Lycanthropia & Galianthropia excitari, ita vt homines eorum animalium mores referre incipiant, de quo ſupra *cap.* 16. dictum. Sanguinem quoque humanum Epilepticis nihil profuiſſe, ſed animum ferocem induxiſſe, eadem experientia docuit. Nota eſt ex Iulio Capitolino hiſtoria de Marci Aurelij Philoſophi Imperatoris vxore Fauſtina. Ea enim cum amore gladiatoris detineretur & contabeſceret, Marcus Imperator id ad Chaldæos & Mathematicos retulit, qui ſuaſerunt, vt occiſo gladiatore Fauſtina tepidum cruorem illius biberet, viróque ſuo mox concumberet: quo quidem ſanguine gladiatoris hauſto amorem depoſuit (forſan deſiderio potius per remotionem obiecti, quam ſanguinis hauſtu, ſublato) vis autem illius gladiatoris ſanguinis ſeſe prodidit in partu illius Fauſtinæ. Antonius enim, quem peperit, homo crudelis & gladiatorio animo ac temeritate fuit, vt pugnis gladiatoriis & cruentis cædibus Rempubl. Romanam ferè attriuerit.

Refert quoque Ioan. Lang. *Epiſt. lib.* 1. *cap.* 17. quendam Paſtorem ſicarium & homicidam duos habuiſſe filios, quos ſibi in ſui facinoris & latrocinij ſubſidium aſciuit. Cùm verò iuniorem ad tam ſæua obeunda facinora puſillanimem animaduertiſſet occiſo in ſylua Ottonis tabellario,

panem ſanguine occiſi madidum filio eſurienti edendum præbuit, quo deguſtato, tanquam dæmonis œſtro percitus, ſeſe ad quæuis perpetranda flagitia longè audaciorem factum, dum eo ſumeretur ſupplicium, ſponte confeſſus eſt. Plura de ſanguinis humani, inſtinctu diaboli, vſu videantur in allegata modo Epiſtola. Summa, vt Lucanus ſcribit:

——nullus ſemel ore receptus
Pollutas patitur ſanguis manſueſcere fauces.

CAPVT XXXI.

De Caro, Nomen.

Carus vnde dictus. Carus ἀπὸ τοῦ κάρους, à capite ſic dictus eſt, quod ſit capitis grauitas & inexpugnabilis dormiendi neceſſitas. Latini nonnulli torporem, Arabes Subeth appellant. Idem cum Caro etiam affectus videtur eſſe malum, quod Hippocrates 7. *Aphor.* 14. & 58. ἐκπλήξιν & ἀφωνίαν nominat. Quanquam ἀφωνία pro magnitudine affectus interdum Apoplexiæ tribui videatur. Etſi verò Carus nonnunquam pro comate ſumitur: tamen cum de caro propriè dicto loquimur, eſt is proximus apoplexiæ affectus, in quo non ſolùm ſomnus longior eſt & profundior, quam in lethargo, ſed præterea æger vocatus non audit, & niſi punctus vix ſentit, & quamuis ſentit, non tamen loquitur aut oculos aperit. Reſpiratio tamen illæſa eſt, quo ipſo ab Apoplexia differt; in qua reſpiratio eſt difficilis cum ſtertore. Quando verò Galenus 4. *de loc. aff. cap.* 1. & 2. *acutor. aphor.* 20. ſcribit; in caro hominem neque ſentire, neque moueri, neque intelligere, neque meminiſſe, id ita accipi debet, quod Carotici non ſentiunt nec mouentur, niſi obſcurè & confuſo quaſi iudicio, dum videlicet obiecto fortius feriente ac pungente partem contrahunt, quod non fit in Apoplexia.

Definitio.

Et videlicet Carus, vt Galenus definit, *de ſymptom. different. cap.* 3. Paralyſis quædam τῆς φανταστικῆς, ſeu vt res clarius explicetur; reſolutio & priuatio quædam ſenſuum internorum & externorum, motúſque voluntarij, ſpirandi ſolùm facultate illæſa: Seu ſomnus profundus cum ſenſus & motus, reſpiratione excepta, imaginationiſque ſeu imminutione ſeu ablatione, ob impedimentum motus ac liberum exercitium ſpirituum animalium. *Definitio.*

Cauſſa.

Cauſſam huius mali proximam eſſe in ſpiritibus animalibus, qui in organa ſenſus & motus influere ac liberè in cerebro moueri non poſſunt, planum eſſe puto. Hoc autem impedimentum plerique deducunt ab anguſtia ventriculorum cerebri, quam à compreſſione vel ab obſtructione prouenire ſtatuunt. *Cauſſa proxima.*

Et quidem primò à compreſſione cranij & cerebri fieri Carum, docet Fernelius *lib.* . *Pathol. cap.* 2. dum ſcribit, ſe vidiſſe quendam ictu vehementi ac valido

concidiſſe, vt ſanguis ex oculis, naribus, auribus & ore emanarit, hinc totius mentis ſenſúſque ſtupor inuaſerit, vt caluaria pertuſa ac denuo obducta fuerit, omnéq; remedij genus ſine ſenſu inductum fuerit, atque is tertio menſe reſtitutus immemor omnium, quæ acciderant. Refértque Mercurialis, ſe vidiſſe quendam ab importuna cranij perforatione factum caroticum, vbi ſcilicet in vulneribus inter perforandum vel eximendum os membrana cerebri violatur, negligentius impreſſo inſtrumento Chirurgico, quod μηνιγγοφύλακα appellant. Pertinet & huc muſculorum temporalium ac arteriarum contuſio, niſi cauſſæ iſtę commodius ad tertium cauſſæ genus referri poſſent, de quo poſtea. Pertinent & huc allegati aphoriſmi 14. & 58. *ſect. 7.*

Secundò ab obſtructione meatuum cerebri, imò cerebri refrigeratione & humectatione ab humore quodam frigido & craſſo Carum fieri poſſe negandum non videtur; Cum omninò inter ſoporis prænaturalis ſpecies hæc ſit grauiſſima. Ad hanc cauſſam faciunt iter per loca frigida, in pluuiis & niuibus, habitatio in conclaui nuper ædificato & humido.

Tertiò. Sed præter anguſtiam cauſſæ illæ externæ, ictus & percuſſiones capitis caſúſque alio etiam modo actiones animales turbare poſſe videntur, videl. vel agitatis, commotis & turbatis ſaltem ſpiritibus, vel etiam neruis, quibus ſpiritus feruntur, ruptis. De qua cauſſa vtraque Fernelius *loc. allegato* ita ſcribit: Fiunt præterea & ſoporoſi affectus cerebro ictu vel caſu vehementius concuſſo. Agitatis quippe & commotis ſpiritibus nulla rectè actio edi poteſt, túmque ſubſiſtit homo quaſi attonitus, vt qui aut timore aut verecundia obſtupuit. At ſi concuſſionis vi & impetu fracta & depreſſa caluaria meninges cerebrúmque premit, ſenſus atque ſermonis expers obſtupeſcit homo. At certè cum effractum cerebrum eſt, atque eius aut neruorum inde prodeuntium diuulſio quædam obtigit, omnibus quidem fractis ac debilitatis deterrimus ſopor oritur exiguam nobis ſalutis ſpem relinquens.

Pertinere huc videtur & ea Cari ſpecies, quæ fit arteriis carotidibus & muſculis temporalibus affectis. Cùm enim hæ arteriæ ſpiritum vitalem ad animalium ſpirituum generationem ad cerebrum vehant, ſi lædantur hæ arteriæ, & ſpiritui vitali tranſitus denegetur, ſpirituum animalium generatio non fit, & ita ſpiritibus vel deficientibus, vel perturbatis Carus oritur. Idem fit muſculis temporalibus contuſis, compreſſis, vel alio modo læſis, quos idcirco Hippocr. *lib. de articulis* καρώτιδας nominat. Habent enim non ſolùm maximum cum cerebro conſenſum propter inſignes neruos, qui ſi lædantur, facilè cerebro malum communicatur, ſed & arteriæ carotides his muſculis læſis lædi poſſunt. *Nota.*

Ad hanc differentiam Cari, quæ à perturbatione ſpirituum fit, pertinet & ille, qui fit à vehementiſſimis doloribus, à cauſſa ſiue interna, ſiue externa, diſſipatis

patis videlicet ſpiritibus & concidente in cerebro ſpirituum animalium robore, vnde nonnulli etiam ſubſiſtentiam cerebri deducunt, quæ peculiaris in hoc affectu anguſtiæ cauſſa.

Pertinet huc & ille ſomnus grauis, qui in Epileptici paroxyſmi fine accidit.

Quartò. Quibus tandem meritò addimus vim narcoticam, de qua ſupra *cap. 2.* dictum, *& cap. ſeq.* de Apoplexia dicetur, dum ſpiritus animales torpidi & ad actiones ſuas inepti redduntur. Accidit hoc ex medicamentorum narcoticorum cum aſſumptorum tùm extra applicatorum vſu. Deinde quædam venena carum inducunt, ſicut ex morſu Aſpidis ſoporem & torporem lethalem accidere, Plutarchus *de morte Cleopatræ* ſcribit; vt fungorum quorundam eſus & alia venena. Sæpe etiam ex intus genitis malignis humoribus, in malignis febribus carus accidit. Imò interdum in intermittentibus etiam febribus in principio paroxyſmi calore attenuata & fuſa materia vapores ad caput eleuantur & carum excitant, qui non prius ceſſat, quàm vapores illi diſcuſſi ſint. Et quod in febribus à toto corpore accidit quandoque, idem etiam à priuatis partibus, inteſtinis & vermibus in iis, ac vtero accidere poteſt. Refert quoque Mercurialis, Sabæos populos incidere in hunc morbum ex odore & fragrantia fructuum & florum apud eos naſcentium, & curari ſuffitu bituminis & barbæ hirci. Pertinet huc & fumus carbonum accenſorum in conclaui concluſorum, qui & aërem craſſum & ventilando calori ineptum reddit, & vi narcotica ſpiritus torpidos efficit. Quod præſtant & vapores illi à muſto & cereuiſia feruente exhalantes.

Differentiæ.

Differentiæ vtiles & ad curationem cognitu neceſſariæ à cauſſarum diuerſitate, & locorum, in quibus ille in corpore generantur, varietate petuntur. Carus videlicet alius eſt per eſſentiam, vbi materia eius cauſſa in capite generatur; alius per conſenſum, & quidem nunc ex hac nunc ex illa parte prouenit. Cauſſæ quoque ſunt variæ, vt modò dictum. *Differentia.*

Signa Diagnoſtica.

Ægri graui & continuo ſomno opprimuntur, atque oculos habent clauſos; quod non fit in catalepſi; & ſi eos, dum magno clamore vocatur, aperit, ſtatim iterum claudit: Interrogatus non reſpondet; quod fit in Lethargo, in quo ipſa febris ſemper coniungitur; cùm carus ſi cum febre ſit, acceſſiones ſaltem febrium ſequatur. Si pungatur, ſentit & membrum contrahit; quod non fit in Apoplexia: Libera tamen reſpiratio adeſt; niſi cauſſæ vehementia ſit maxima, ac tum parum ab Apoplexia differt hic affectus. *Signa Diagnoſtica ipſiue affectus.*

Signa Cauſſarum.

Cauſſæ quoque huius affectus ſua habent indicia. Nam ſi à compreſſione eſt, præceſſit contuſio vel ictus; quod ab aſtantibus cognoſci poteſt: ſicut & ſi à fumo carbonum aut veneno hoc malum originem trahat. Si ab obſtructione vel cerebri humectatione, pituitæ ſigna aderunt ex antegreſſis cauſſis humectantibus *Signa cauſſarum.*

& refrigerantibus, vt aëre, cibis, medicamentis, ex temperamento itidem ac habitu corporis humidiore ac frigidiore & ſignis aliis, de quibus ſuprà *part.* 1. Si febris adſit, facilè ſuis cognoſcitur ſignis, & naturam cauſſæ patefacit. Si ex vermibus originem habeat; item ſi vapor ab inferioribus aſcendens malum producat, diligenter inquirendum, in qua parte fons mali & materia, quæ vaporem illum narcoticum ſuppeditat, hæreat.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Τὸ καρῶδες vbique malum, teſte Hippocrate, *in Coac. prædict.* & Galeno 1. *Prorrh. Aphor.* 29. Nam & actiones animales, excepta ſola reſpiratione, ſunt affectæ, & cerebrum, quod nobile membrum eſt, patitur. Magis verò periculoſus eſt carus, in quo reſpiratio quoque læditur. Tum enim Apoplexiam in propinquo eſſe indicio eſt.

2. Cephalalgia καρώδης cum capitis grauitate, conuulſionem indicat Hippocrat. *in Coac.* Cuius rei cauſſam hanc reddunt, quod humor frigidus non nimis craſſus in neruorum ſubſtantiam penetret, eos repleat, extendat, aut frigore vellicet, vt conuulſio ſequatur. Verùm probabilius eſt, materiam, quæ ſeu cerebrum humectando & replendo, ſeu vi Narcotica carum inducit, etiam ſimul peculiari modo neruoſo generi infeſtam eſſe, illudque vellicare, & prout in hunc vel illum locum prius incidit, hoc vel illud Symptoma prius producere poſſe. Etenim ſi in Epilepſia in fine paroxyſmi ſopor accidit, non tam ob defatigatũ à nimia agitatione cerebrum, quam quod, vt rectè Platerus hac de re ſtatuit, vapores maligni, qui prius neruoſum genus afficiendo motus Epilepticos excitabant, poſtea cerebrum labefactando ſoporem inducunt: Cur non etiam vapor aut humor, qui prius in cerebro ſoporem inducebat, poſtea ad neruoſum genus conuerſus idem vellicare & conuulſionem parere poſſit? Cuius rei documentũ præbet vinũm & ſpiritus vini. Etenim compertum eſt, ebriis nonnunquam poſt ſoporem conuulſionem ſuperueniſſe.

3. Carus in declinatione febrium continuarum proueniens, ſi vires ſint debiles, lethalis eſt.

4. Si Cranio contuſo meninges & cerebrum contundantur, malum eſt; quoniam æger aphonia corripitur, & ſenſu motúque priuatur. Si verò cerebrum ipſum effringatur, aut neruorum fiat auulſio, deteriora ſymptomata ſuccedunt, cum exigua ſalutis ſpe, vt ex 7. *Apho.* 14. & 58. colligitur.

5. Carus & ſomnus nimius ac grauis poſt quamlibet magnam inanitionem aut ſpirituũ diſſipationem & abſumptionem, peſſimus eſt. Aegrum enim morti vicinum nunciat.

Indicationes.

Si malum hoc proueniat à copioſa pituita cerebrum refrigerante, humectante, & irrigante, vel etiam meatus eius obſtruente, calefacienda, attenuanda, & euacuanda ea erit, habita prius ratione totius corporis. Si autem ab humore vel vapore narcotico fiat, ea exhibenda, quæ peculiarem fa- *Indicationes.*

cultatem habent narcoticam vim infringendi: ſimúlque partis, quæ illam materiā ſuppeditat, habenda ratio eſt. Si à veneno proueniat, curatio ad illud dirigenda. Si accidat à compreſſione cerebri, cranium eleuandum, affluxus prohibendus, & quod affluxit, diſcutiendum.

Curatio.

Curatio. Ergo ſi vel à pituita, vel à vapore narcotico originem habeat Carus, habita prius totius corporis ratione, eóq; euacuato, reuulſionibus inſtitutis per frictiones, glandes, clyſteres acres, vt ſuprà *part.*1. dictum, caput per errhina, apophlegmatiſmos & ſimilia euacuetur, vt ibid. dictum. Aeger frequenter Rutam & Pulegium olfaciat, aceto intincta; Pars capitis anterior fricetur ol. rutæ, cui caſtoreum admiſtum ſit, vel etiam addatur Sinapi ac Nigella, vel ſinapiſmi inſtituātur. Acetum quoque acerrimū laminæ ferreæ candenti infundatur, ac vapor naribus excipiatur, quod efficax eſt in affectibus ſoporoſis remediū. Reliqua quoque curatio ferè inſtituitur, vt *cap. ſeq. de Apoplex.* dicetur.

Si autem cum febre vel vermibus coniungatur Carus, vel aliunde per conſenſum accidat, reſpiciendum ad totum corpus vel ad partem mittentem. Materia ſcilicet à capite auertenda, cerebrúmque, quod eſt membrū recipiens, roborandum. Imprimis materia, quæ cauſſam ſuppeditat, tollenda: ſublato enim morbo principali vel fomite, & illud, quod eum ſequitur, ceſſat. Ea tamen non ſunt negligenda, quæ vim narcoticam infringunt; ideóque acetum, ruta, pulegium olfacienda.

Si autem à veneno hoc malum inductum ſit, & quidem hauſto, mox vomitus inſtituatur: Deinde dentur conuenientia Alexipharmaca. Si Opium ſumptum ſit, caſtoreum mixtum cum oxymelite detur. Si Hyoſcyamus, caſſia lignea aut caſtoreum exhibeatur: Si morſu animalis venenati inductū ſit venenum & hinc pendens Carus, conuenientia Alexipharmaca danda, ac venenum per vulnus extrahendum. Si ignoretur venenum, propinetur Theriaca antiqua cum caſtoreo. Sin extra admotum ſit Narcoticum, ol. caſtor. rutæ & de piperibus conuenit.

Simul in his omnibus danda opera, vt æger à ſomno excitetur, de quo ſuprà *c.*2. dictum. Nimirū extra adhibēda Ruta, & ex ea parata medicamenta, Caſtoreum, Acetum, Moſchus, vel applicetur capiti Emplaſtrum ex vna parte ſcillæ, vna rutæ, & duab. caſtorei.

Nonnulli hîc plura medicamenta à proprietate iuuantia contra hunc affectum proponūt. Dominic. Leonus *cap. proprio* ſcribit, quendam Empiricū retuliſſe, ſuccum conſolidæ, præcipuè minoris, quantitate ℥. ij. hauſtum, lethargicos & caro laborantes excitare, & omnem ſomnum profundum remouere. Idem ſcribit, fel gruis tepefactum in vaſe plumbeo & illitum occipiti à ſomno excitare; myrrham item & thus deglutitum ſomnum diſcutere. Recenſet ibidem & alia quædam ſub ceruicali poſita, vel corpori alligata, quæ vigilias præſtant, vt oculos, cor & fel philomelæ, pennam dextræ alæ merulæ,

caput & cor veſpertilionis, oculos vpupæ, quæ tamen videntur eſſe ſuperſtitioſa.

Cùm etiam interdum accidat, vt Medicus ad eos, qui fumo carbonum, vel vapore muſti aut cereuiſiæ feruentis penè ſuffocati ſunt, ſubitò vocetur, quid tum agendum ſit, vt in promptu habeat neceſſe eſt. Foreſtus *lib.* 15. *obſeru.* 36. *in ſcholio* curationem ex Haly *Practica lib.* 6. *cap.* 4. deſumptam proponit. Verùm Haly eò loci non de fumo ſuffocatis, ſed de ſtrangulatis & fune ſuffocatis agit. Æger autem talis ſtatim in aërem liberum exportandus, & os diducendum ac apertum ſeruandum, & ſp. vini optimè rectificatus, in quo aliquid Theriacæ diſſolutum ſit, vel aqua Theriacalis aut Apoplectica inſtillanda. Hinc vbi æger iterum moueri incipit, vomitorium ex multo oxymelite exhibendum, dorſóque ægri concuſſo vomitus excitandus. Hinc aliquod ſternutatorium naribus inſufflandum, & palato Theriaca, Mithridatium cum caſtoreo, aliáque, de quibus de Apoplexia dicetur, illinenda. Nec intermittendæ frictiones, clyſteres. Tandem ea exhibenda, quæ ſpiritus animales & vitales reficere valent.

Si denique à compreſſione cranij & cerebri originem habeat Carus, curatio inſtituenda, vt ſupra, *part.* 1. *cap.* 10. dictum.

Diæta.

Diæta. Æger contineatur in aëre temperato, vel ad ſiccum & calidum vergente, lucido, non tenebricoſo, & clamore forti ac vociferatione excitetur. Inſtituantur & frictiones & ligaturæ extremorum. Reliqua ex iis, quæ de Lethargo dicta ſunt, & iam de Apoplexia dicentur, petantur.

CAPVT XXXIII.

De Apoplexia, Nomen.

Apoplexia unde dicta. APoplexia, Græc. ἀπὸ τοῦ ἀποπλήττειν dicitur, quod homo ceu fulmine ictus, aut victima ad aram cæſa, ſubitò concidat. Ἀφωνίας & Apoplecticos ἀφώνους appellat Hippocrates 4. *de rat. vict. in acut.* 6. *Aph.* 51. 7. *Aphor.* 55. quod hoc malo correpti ſtatim obtumeſcant.

Aφωνία quid ſit. De voce verò ἀφωνίας notandum, etſi vox etiam lædi poſſit ſolùm inſtrumentis voci deſtinatis læſis: tamen Hippocrates, vt Galenus *in Comm. ad allegatos Aphoriſmos* docet, ἀφώνους κατ' ἐξοχὴν eos ſaltem, quibus ſenſus & motus ablatus, quique non aliter atque attoniti ſine vllo ſenſu & motu proſtrati iacent, ſub nomine ἀφώνων intelligit, ſub vno maximè manifeſto ſymptomate τῆς ἀφωνίας omnes voluntarias actiones læſas comprehendens. Fit autem hoc & in Apoplexia, & in Caro. Ideoque ἀφώνων nomine vtroque affectu laborantes comprehendit Hippocrates. Aphoniam quidem pro caro ſumit, 5. *Aphor.* 5. pro Apoplexia verò locis modo allegatis. Latinis morbus ſideratus & attonitus appellatur, quod quaſi fulmine tacti ægri

concidant. Nonnullis quoque vniuerſalis paralyſis nominatur, quod omnium partum ſenſus & motus auferantur Germani *den Schlah, vnd die Hand Gottes* nominant.

Definitio.

Definitio. Eſt autem Apoplexia animalium actionum omnium motus ſcilicet ac ſenſuum cum principum facultatum læſione, ablatio, ab influxu ſpirituum animalium in organa harum actionum denegato, orta. Cùm enim omnes actiones animales per ſpiritus animales expediantur, vbi ſpiritus in neruos & muſculos non influunt, ſenſus ac motus perfici non poſſunt. Sola reſpiratio imminuta tamen aliquandiu reſeruatur ob maximam eius neceſſitatem; quia natura de ſalute hominis ſollicita, quicquid ſpirituum poteſt ad muſculos thoracis mittit, & omnibus aliis motibus, quibus homo ſine mortis periculo carere poteſt, ablatis reſpiratio, qua homo ſine vitæ periculo carere non poteſt, quandiu poſſibile, ſeruatur. *Reſpiratio cur in Apoplecticis ſeruetur. Nota.* Præterea quia reſpiratio actio animalis ſimpliciter non eſt, ſed præcipuè pulmonis motu perficitur, concurrente tamen motu pulmonis. Seruatur plerúmq; & pulſus integer, quia is non ab animali, ſed vitali facultate proficiſcitur. In vehementiſſima tamen Apoplexia fit languidus, paruus & celer.

Cauſſæ.

Proxima Apoplexiæ cauſſa. Cum actiones animales ſpirituum animalium opera proximè proficiſcantur, meritò quoque actionum harum læſarum cauſſa in denegato ſpirituum animalium influxu & motu quæritur, & rectè proxima cauſſa Apoplexiæ & læſarum actionum animalium omnium ſtatuitur eſſe denegatus influxus & motus ſpirituum animalium. Etſi verò antiqui hac de re conſentiant, & ab obſtructione ventriculorum cerebri hoc fieri putent: tamen hodie non eadem eſt omnium Medicorum ca de re ſententia, vt in Inſtitut. dictum, & poſtea *in quæſtione prima* dicetur. Hic vero vt rem paucis complectamur, ſtatuimus, influxum & motum ſpirituum animalium prohiberi, vel à meatuum, per quos Spiritus animales in ſenſuum & motus organa influunt, ſeu principij ſpinalis medullæ anguſtia, vel à ſpirituum animalium corpore & narcoſi, vel ab eorundem ſpirituum effuſione aut perturbatione.

Anguſtia autem meatuum, per quos ſpiritus animales ad organa ſenſus & motus tendunt, cum rurſum quatuor modis fieri poſſit, ab eorundem meatuum vel obſtructione vel compreſſione, & quidem cum humores pituitoſi & excrementitij, vt & ſanguis è vaſis ſuis ad baſin cerebri effuſus meatus illos obſtruere & comprimere queant; phlegmonodes etiã ὄγκοι, & cranium ictu vel alia cauſſa externa compreſſum meatus illos comprimere & anguſtiores reddere poſſint: *Meatuum anguſtia.* Cauſſæ, quæ ad curationem rectè inſtituendã omnino diſcernendæ ſunt, ſex erunt. 1. Humores pituitoſi ſeu quicunque alij excrementitij ſpirituum animalium influxum prohibentes. 2. Sanguis è vaſis ſuis ad cerebri baſin effuſus.

3. φλεγμονώδης cerebri διάθεσις. 4. Cerebri à cauſſa externa violenta compreſſio. 5. Vapor ſeu ſpiritus narcoticus ſpiritus animales torpidos reddens. 6. Spirituum animalium à vulnere vel capitis percuſſione perturbatio aut effuſio, de quibus ordine dicemus.

Pituita Apoplexiæ cauſſa. I. Si pituita, vel etiam ſimul humor melancholicus ſubitò cõmoueatur, & ſpiritibus animalibus ad organa ſenſus & motus influxum prohibeat, non quidem, vt antiqui credebant, ventriculos cerebri obſtruendo, ſed baſin cerebri & principium neruorum, atque omnino cerebri oblongati, & in ſpinalem medullam iam deſinentis, partem, è qua omnes nerui originem ſuam habent, & per quam ſpiritus animales in omnes neruos influunt, ſeu premat, ſeu obſtruat, ſpiritibus animalibus influxus & tranſitus denegatur. Vtroque enim modo & compreſſione & obſtructione id fieri poſſe putamus. Nam ſi excrementa cerebri extra cerebrum ſubitò fundantur, principium neruorum comprimere poſſunt. Si vero intus cumulentur, & ad baſin cerebri & principium neruorum ſubitò moueantur, illud obſtruunt.

Sanguis II. Si Sanguis è vaſis ſuis, ſeu ictu, ſeu contuſione, ſeu quocunque validiore impetu ad baſin cerebri & dictum locum effundatur, & non ſtatim per os, aures, nares, quod quandoque fieri ſolet, effundatur, ſed neruorũ principio extra affuſus, eique incumbens id comprimat, & coarctet, Apoplexiam inducit. Huius rei duas Hiſtorias deſcribit Fernelius *lib. 2. de abdit. rer. cauſſ. c. 15.* Primò enim refert ſe vidiſſe aliquando virum viribus integrum ſiniſtri oculi ictu vehementiori repentè attonitum corruiſſe, cum omnibus Fortis Apoplexiæ indiciis atque intra 12. horas mortuũ fuiſſe: In cuius mortui aperto capite neque oſſis, neque meningum, neque ſubſtantiæ cerebri quicquam confractum diuulſumque, ſed duntaxat internas oculi venas contuſionis vi diſruptas animaduerterit, è quibus ſanguis coclearium duorum menſura ad cerebri baſin procubuerit. Deinde alium, qui citra cauſſam externam Apoplexia extinctus eſſet, ſe diſſecuiſſe refert, in quo humor craſſus ac viſcoſus ſimiliter ad contextum retiformem inuentus eſt, cerebri ventriculis nec oppletis nec obſtructis.

III. Non ſolùm ſanguis è venis effuſus dicto modo Apoplexiam generat, ſed & phlegmonodes diatheſis, quando ſcilicet cerebri vaſa ſanguinis copia ita replẽtur, vt ſubſtantia cerebri meatibúſque anguſtioribus redditis ſpiritibus tranſitus denegetur, de quo in inſtitutionibus.

IV. Si ictu vel caſu vehemẽtiore caluaria deprimatur, cerebrúmque & inde neruorum principium comprimatur, idem accidere poteſt. Vbi tamen impoſſibile non eſt, & ruptis vaſis ſanguinis effuſionem, & ſpirituum perturbationem, vt etiam fit in cerebri commotione, concurrere poſſe.

V. Si vapor ſeu ſpiritus narcoticus ſpiritus animales quaſi ſo- *Spiritus animaliũ*

torpor & narcoſis. piat, & ad motum ineptos reddat, neque in cerebro rectè mouentur, neque in organa ſenſus & motus influunt, & omnino ad actiones animales inepti redduntur. Id quod accidere poteſt, & ab opio, ac opiatis medicamentis, & à venenis ac humoribus narcoticam vim habentibus. Cum enim Carus & ſimiles affectiones ſomnolētæ ex humoribus in corpore genitis & venenis quandoque producantur: Apoplexiam etiam hoc modo generari poſſe, impoſſibile non eſt. Fruſtra verò laborant, qui horum affectuum cauſſam ex ſola frigiditate deducere conantur. Atque hinc fit, vt etſi Apoplexia in Paralyſin interdum deſinat, tamen in eiuſmodi hominibus ratiocinatio & memoria vix priſtinum vigorem recuperet, ſed hebetes ac torpidæ illæ actiones, præcipuè in ſenio confectis, deinceps relinquantur. Quod accidit non tam, quod frigida & humida intemperies cerebro inducitur, quam quod à vapore narcotico mala & torpida diatheſis cerebro & ſpiritibus imprimitur. Pertinet huc & illa à vino & ſpiritu vini narcoſis, qua nonnulli omni ſenſu & motu ablato moriuntur. Et multis nota ſunt exempla illorum, qui ebrij ſe currui domum reuerſuri commiſerunt, & ab aſſidentibus pro dormientibus habiti ſunt, domū reuerſi mortui inuenti ſunt. Et memini ante paucos annos hic infantem quendam, cum in conclaui à parentibus domo egreſſis, ne extra domum vagaretur, concluſus eſſet, inuento vitro ſpiritu vini pleno, cum magnam partem eius exhauſiſſet, à parentibus domum reuerſis, humi proſtratum vitrum in brachiis tenentem ſemimortuum inuentum eſſe, & paulo poſt exſpiraſſe.

VI. Tandem ſi cerebrum vulneretur inſigniter, vt ſpiritus animales effundantur, vel etiam ictu aut caſu ita concutiatur, vt ſpiritus animales omnes perturbentur, id quod fit in commotione cerebri, de qua ſupra *part.* 1. *cap.* 20. dictum, Actiones illæ, quæ ſpirituum animalium opera perficiuntur, aboleri & Apoplexiam induci neceſſe eſt: de quo Hippocrat. 7. *Aphor.* 58. *Quibus occaſione aliqua cerebrum fuerit vehementer concuſſum, mutos protinus fieri neceſſe eſt.* *Spirituum animaliū effuſio aut perturbatio.*

Differentiæ.

Primò Apoplexia ſecundum gradus quoſdam diſtinguitur. Galenus 3. *de loc. aff. cap.* 7. *& cap.* 10. 2. *Aphor.* 42. & alibi Apoplexiæ magnitudinem æſtimat ex reſpirationis noxa maiore vel minore. Fortiſſima enim Apoplexia eſt in qua protinus cum ſenſu & motu in toto corpore ceſſat quoque reſpiratio; vnde nec ſtertor nec ſpuma in hac apparet. Tales ante triduum, ſiue ante horas 72. elapſas ſepulturæ dandi non ſunt, cum reſpiratio ſenſum noſtrum latere poſſit, & dubium ſit, vtrum Apoplexia extincti ſint, an vero Ecſtaſi melancholica vel præfocatione vteri laborēt. Ita de Ioanne Scoto, celebri illo Scolaſtico, narrant: quod bis ſit mortuus, & ſemel ſepultus. Cum enim incidiſſet in Ecſtaſin Melancholicam, & exanimi ſimilis *Differentiæ.*

A cognatis affectibus differentia.

ab omnibus cognatis affectibus diſcernere non eſt difficile.

Primò quidem à Lethargo differt Apoplexia, quod Lethargo laborantes ſomnolenti ſint, & excitari poſſunt. Apoplectici verò excitari non poſſunt, ſed quaſi mortui iacent, niſi quod ſtertunt. Præterea febris cum Lethargo coniuncta eſt, quæ in principio Apoplexiæ non adeſt: progreſſu tamen morbi calor quidam interdum in Apoplexia percipitur.

A Caro differt, quod hic non ſubitò, vt Apoplexia, ſed ſenſim inuadit, & libera ac facilis ſine ſtertore eſt reſpiratio, aut ſi ſtertor adeſt, adeſt cum ſomno & quidem profundo; ſenſuſque & motus in caro non eſt planè ablatus, ac ſi pungatur æger, ſentit, & quamuis non loquatur, ad punctionem tamen mouetur & membrum contrahit.

Ab vteri verò ſuffocatione differt, quod in Apoplexia æger faciei colorem retinet, in vteri ſuffocatione autem color faciei mutatur ac cadaueri ſimilis eſt. In vteri quoque ſuffocatione vis ſentiendi nonnunquam manet, neq; reſpiratio impeditur, aut ſi cauſſa ſit vehemens, vt etiam reſpiratio lædatur, tunc pulſus ſimul obſcuratur, qui in Apoplexia plenus eſt ac validus: Cum cor in Apolexia ita affectum non ſit, vt inſtanti ſuffocationis periculo valdè repugnet.

A Syncope diſcernitur, quod in ea quoque color faciei à naturali in pallidum & cadaueri ſimilem mutatur: deinde quod in ſyncope ſubitò ſpiritibus & ſanguine ad cor raptis muſculi per conſenſum afficiuntur, vnde ægri dẽtes atq; os, item manus arctè claudunt, vt vix aperiri poſſint: cum in Apoplexia membra omnia laxa ſint. Neque, veluti in Apoplexia, in ſyncope ſenſus prorſus eſt ablatus, pulſus verò nullus eſt, vt & manifeſta reſpiratio nulla, aut ſi quæ eſt, maiorem æqualitatem ſeruat, quam in Apoplexia.

Ab ἐκστάσει verò Melancholica differt, quòd in hac pulſus & reſpiratio obſcuratur, & ſigna malum melancholicum indicantia præceſſerunt.

Ab Epilepſia differt, quod in hâc corpus conuellitur, & motu inordinato concutitur, qui in Apoplexia nullus eſt.

A Catarrho ſuffocatiuo differt, quod in hâc ſubitò humor à capite ad pectus & pulmones decumbens reſpirationem & ſermonem ſæpius interrumpit, hominemq; ſenſu & motu integro ſuffocat, aut certè ſuffocationis periculum minatur.

Signa cauſſarum.

Apoplexiam ab humore pituitoſo fieri cognoſcitur ex corporis conſtitutione, ætate, præcedẽte victus & vitæ generis & aëris ratione. Si ſcilicet temperatura corporis fuerit frigida & humida, corpus pallidum & molle, ætas ſenilis, ægerque antea in aëre frigido, humido, nebuloſo verſatus ſit, in otio vitam duxerit, & ſomno multo indulſerit, cibiſque frigidis & humidis vſus fuerit, ac conſueta per nares & fauces, pituitæ vacuatio ſuppreſſa ſit. Quæ de pituitâ coniectura con-

firmatur, ſi æger, antequam in morbum incidit, capitis grauitatem, pigritiam in motu atque omnibus operantibus ſenſerit, ſi palpebras tumidas habuerit, cum ſtertore dormiuerit, in aqua ſe ſuffocari, aut glacie aut niue ſe operiri ſomniauerit, de quo etiam ſupra *part. 1.* dictum.

2, Si ſanguis è vaſis ad baſin cerebri affuſus apoplexiæ cauſſa ſit, aliqua externa violentia, quæ vaſa vicina vulnerauit, vel rupit, præceſſit, quod adſtantes indicabunt.

2. Si à phlegmonode diatheſi cũ ſanguinis copia ortũ habeat Apoplexia, ſigna eius ſunt, ſi æger ante morbum toto corpore & imprimis facie rubeat, calidæ & humidæ conſtitutionis ſit, lautè vixerit cibiſque boni & multi nutrimenti vſus fuerit, vinum generoſum biberit, in aëre calido & humido verſatus ſit, in otio vixerit, aut minus ſe exercuerit, ſomno nimio indulſerit, abſque ſollicitudine vixerit, conſueta aliqua ſanguinis euacuatio ſuppreſſa ſit, tẽſionem & grauitatem in corpore ſenſerit, vrinam craſſam & rubram emiſerit. Quæ ſigna confirmantur, ſi venæ colli turgeant, in ſomno rubra ſpectra appareãt, vt ſupra *part. 1. de Intẽperie capitis cum Plethora*, dictum

3. Si narcoticum quid extra ſumptum Apoplexiam induxerit, ex aliorum relatione id Medicus cognoſcet. Sicut nec ille affectus latet Medicũ, ſi quis vino vel ſpiritu eius ſe ſe ingurgitauerit. Si autẽ intus in corpore genitus ſit ille vapor, id ex eo colligitur, quod reliquarũ cauſſarum indicia abſunt, & nulla pituitæ vel ſanguinis abũdantia in corpore animaduertitur, & nihilominus cum ſignis Apoplexiæ æger quaſi attonitus ſubitò concidit.

5. Si à vulnere, vel ictu, aut caſu cerebrum læſum ſit, nec illud Medicum latere poteſt.

Prognoſtica.

1. Quicunque ſani repentè doloribus capitis tentãtur, & ſtatim obmuteſcunt ac ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt; niſi febris eos prehendat, *6. Aphor. 51. & 5. Aphor. 5.* Febris autem intelligitur non quælibet, ſed acuta, quæ materiam illam pituitoſam ac ſpiritũ flatulentum tum attenuet tũ diſſoluat. Si tamen Apoplexia ortum habeat ab affectione cerebri phlegmonode, febris, quæ adeſt, morbum non leuat, propterea quod phrenetica quædã ſymptomata accerſantur, quæ omnes facultates corporis vehementius proſternunt. *Prognoſtica.*

2. Apoplexiam fortem ſoluere impoſſibile eſt, debilem non facile, *2. aphor. 42.* Ideoque Medicus mox inter initia curationis ſeſe prognoſtico muniat, & in adhibendis neceſſariis remediis non cunctetur: in generoſis tamen ac vehementibus remediis adminiſtrandis cautus & non temerarius ſit. Accipiendus autem hic aphoriſmus de Apoplexia, quam materia pituitoſa & craſſa efficit, quæ facile diſcuti nequit & vbi virtus omnis, ac imprimis expultrix, obruta & conſopita eſt, ſuffocationiſque periculum imminet. Quæ autem à compreſſione fit & externa violentia, facilius curationem admittit, materia è ve-

nis per venæ ſectionem tempeſtiuè exhauſtâ.

3. Apoplexiæ verò vehementia exnoxæ, quam reſpirationi affert, vehemẽtia dignoſcitur: teſte Galeno, *3. de loc. affect. ca.* 7. Maximè enim vitæ neceſſaria eſt reſpiratio, tandemque ægri ſpiritu præcluſo ſuffocantur. Quatuor verò gradus ſeu differẽtias huius morbi ex reſpiratione magis minùsve læſa idem Galenus, *2. aphor.* 42. conſtituit, vt antea etiam dictum. Si enim reſpiratio ordinem aliquem ſeruat, debilis eſt Apoplexia, quæ in Paralyſin alterius lateris ferè deſinit. Si verò reſpiratio eſt quidem contenta ac violẽta, inæqualis tamen, inordinata ac intermittens, vehemens iam eſt Apoplexia. Vbi reſpiratio cum magna violentia eſt, ſtertorque auditur, & ſpuma circa os apparet, fortis iam ac vehementior eſt Apoplexia. Vnde Hippocr. *2. aph.* 43. *Strangulati & ſuffocati nondũ tamen mortui ad ſe non redeunt, quorum circa os collecta ſpuma apparet.* Sciẽdum tamen hic, cum ſpuma illa fiat ex materia humida & ſpiritu ſiue flatu, à motu vel calore vel vtroque, materiam illam humidam duplicem eſſe poſſe in Apoplecticis, humorem ſcilicet pituitoſum, vel pulmonum humiditas, quæ ob vehementiſſimam cordis compreſſionem, anguſtiam & calorẽ excitatur, ſpuma ea paucior eſt, & hinc illa Apoplexia lethalis. Si verò ſpuma fiat ex humore pituitoſo, qui ex difficili reſpiratione flatu repletur, ſpuma eſt copioſior, & tales apoplectici interdum ſeruãtur. Refertq; Galenus, *in comm. alleg. apho.* nonnullos, quibus ſtrangulatis ſpuma circa os apparuit, ſibi eſſe reſtitutos, quãuis id rarò accidat. Eadem ſtertoris ratio eſt; qui quò vehementior, eò malum periculoſius eſt. Si tamen ſtertor antea magnus fuit, & is iam minuatur, ſymptomatibus reliquis non remittentibus mortis iam inſtantis indicium eſt. Vbi verò mox cum ſenſu & motu ipſa quoque reſpiratio ad ſenſum aboletur, atque inde nec ſtertor nec ſpuma appareat, cum ſpiritus vel aëris inſpirati reciprocatio nulla ſit, fortiſſima Apoplexia eſt.

4. Et quidem ita interdum in Apoplexia ad ſenſum aboletur reſpiratio, vt an æger viuat, an mortuus ſit ambigatur, & ſignis quibuſdam ad id explorandum opus ſit, de quibus antea dictum. Acutiſſimum tunc eſt, tales ante tertium diem finitum non ſepelire; cum reſpiratio ſenſum latere poſſit: de quo etiam ſupra de differentiis dictum.

5. Apoplecticis, ſi à difficili reſpiratione ſudor ſuperueniat, lethale eſt. Ea enim ἱδρώσεις ſeu ſudatiuncula ob oppreſſione caloris innati accidit.

6. Si Apoplexia iuuenem atque æſtate inuaſerit, maximã cauſſæ vehementiam oſtendit: ideoque talis Apoplexia admodum periculoſa eſt, *2. aphor.* 34.

7. Si ſubitaneis apoplexiis febris mediocris ac diuturnior ſuperueniat, periculoſum. 1. *prorhet. comm.* 2. *aphor.* 50.

8. Apoplexia ſi ſoluitur, plerũq; in paralyſin deſinit, materia

naturæ robore in alterutrum latus depulſa. Neque tamen ſemper, etſi in Paralyſin deſinit Apoplexia, æger ſeruatur: Quia ſæpe aut morbus ipſe redit, aut ſopor grauis præhendit, à quo æger non euadit, ob ſummam cerebri debilitatem, præſertim ſi ſit ſenex, Nonnunquam apoplexia finitur fluxu plegmatico oris, qualis lue venerea laborantibus poſt inunctiones mercuriales accidit.

Curatio in Genere.

Curatio in genere. Medicus ad ægrum vocatus, ſi eum Apoplexia correptum videat, eamque fortiſſimam eſſe animaduertat, non temerè aut facilè eius curationem ſuſcipiat. Ne tamen planè eum deſeruiſſe aut neglexiſſe videatur, frictiones, clyſteres & alia, quæ ſpiritus animales excitare poſſunt, adhibeat, generoſiora verò medicamenta non proſtituat. Si verò aliqua vitæ ſpes ſuperſit, ad curationem, cum prognoſtico tamen, accedat, & quidem maturè, quod faciendum eſt, faciat, idque ſeu de die, ſeu de nocte exſequatur, cùm morbus exiguo tempore incrementum capiat.

Cùm itaque in Apoplexia actiones animales ablatæ ſint, & facultates quaſi ſopitæ, danda opera eſt, vt facultas animalis excitetur. Et cùm actiones animales ceſſent ob ſpirituum animalium denegatum influxum, curandum, vt iis in principium neruorum tranſitus pateſiat: & ne plus humorum vel vaporum, qui malum augere poſſent, ad caput feratur, cauendum. Reliqua curandi ratio, quæ cauſſam aufert, pro diuerſitate cauſſarum inſtituenda.

Primùm itaque æger in loco temperato collocetur, nec omnino ſupinus & extenſus decumbat, ſed aliqua ex parte ſedes, erectáque ceruice, vt faciliùs aërem attrahat, tegumenta ſint leuia, & cuneo interpoſito os apertum ſeruetur, nares prehendantur, pili, præſertim in cruribus, vellicentur, digiti complicentur, totum corpus concutiatur, vt ſpiritibus via aperiatur, moderatè tamen, ne agitatione vehementiore fuſa in corpore pleno materia morbū augeat & foueat.

Partes extremæ ac potiſſimum volæ pedum, fricentur ſale & aceto, extrema fortiter ligentur: *Frictiones.* ruta, cuius loco Balſamum rutæ vel Apoplecticum, vt & ſuccini, ſaluia caſtoreum vſurpare licet, naribus admoueatur: vt & vertici & nuchæ.

Cucurbitulæ cruribus affigantur. Imò in Apoplexia ſummum & vnicum remedium habentur cucurbitulæ capiti impoſitæ quod remedij genus D. Fracaſtorius apoplexiā correptus nutibus ſuis indicaſſe fertur; ſed non intellectus periit. Ano glandes indantur, clyſteres inijciantur. Et quidem clyſteres tā ante quam poſt venæ ſectionem, ſi ea opus ſit, adhibere licet, qui etſi eò primis viis ſolùm ac inteſtinis euacuare videantur, tamen conſecutionis ratione à toto corpore trahunt & vapores exhalantes à capite auertunt. Itaque eadem die duos vel tres clyſteres inijcere licet, ſeu diu ſeu noctu id fiat, prout res poſtulat. Sint autem glandes aut clyſteres paulo acriores. *Cucurbitularum ſuppoſitoriorum & clyſterum uſu.*

Exempl. gratia.

℞. *Spec. hier. logad. vel hier. colocynth.* ʒ. ij. *ſem. Carui, rutæ an.* ℈. ij. *ſal. gemm. an.* ℈. j. Cum ſ. q. mellis cocti. F. ſuppoſitoria.

Clyſter fiat talis. ℞. *Parietar. betonic. betæ, ſaluiæ, rutæ, origan. primul. veris an.* M. j. *ſem. carui, fœnic. an.* ʒ. ij. Coqu. in aqu. fontana. Colat. ℞. ℔. j. in ea diſſolue. *El. diaphœnic.* ʒ. vj. *Indi mai. bened. laxat. an.* ℥. ij. *ol. chamæmel. rutac. an.* ℥. j. ß. *mellis roſat. colat.* ℥. j. *ſalis comm.* ʒ. i. ß. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Herb. chamæpyt. paralyſ. ſalu. hyſſop. ſtœchad. calaminth. rutæ, parietar. beton. centaur. minor. an.* M. ß. *ſem. ſeſeleos, vrtic. rutæ, fœnicul. aniſi an.* ʒ. ij. *flor. anethi* P. j. *colocynth. p.* ij. Coqu. in aqua communi.

Colat. ℞. ℥. x. in quibus diſſolue *Elect. bened. laxat.* ℥. ß. *diaphœnic.* ʒ. vj. *ol. de Caſtor. rutæ an.* ℥. j. M. pro Enemate.

Poteſt & aliquid croci metallorum addi; vel ebulliat eius ʒ. j. in ſpir. vini & cum decocto appropriato iniiciatur.

Alius fortior: ℞. *Rad. Angel. ireos an.* ʒ. iij. *fol. rutæ, calaminthæ, pulegij, hyſſop. centaurij minor. lauri an.* M. i. *flor. ſtœchad. Arabic. lauend. an.* M. ß. *fol. ſenæ, ſemin. carthami. an.* ℥. ß. *baccar. iuniperi* ʒ. iij. *agar. albi* ʒ. ij. *pulp. colocynth. in petia ligatæ, vel* huius loco in melancholico humore *hellebor. nigri* ʒ. i. Coq. in ſ. q. hydromel.

Colat. ℞. ℔. j. *Elect. hier. ſimpl.* ʒ. vj. *hier. logad. benedict. laxat. an.* ʒ. ij. *pilul. coch.* ℈. j. *ol. rutacei* ℥. ij. *mell. roſat. colat. vel anthoſat.* ℥. j. *ſal. gemm.* ℈. iv. F. Clyſter.

Si clyſter debito tempore non reddatur, glande aluus prouocetur. Sæpe tamen accidit, vt antea etiam dictum, vt ſphyncter ani reſoluatur, vnde anus planè pateat ac clyſteres ſine fructu iniiciantur, cùm retineri non poſſint, qui caſus plerumque deſperatus eſt.

Imprimis verò ſollicitus ſit Medicus, an venam aperire liceat & neceſſarium ſit. De hac enim verum, quod Celſus *lib. 3. cap. 28.* ſcribit: *Si omnia membra vehementer reſoluta ſint, ſanguinis detractio vel occidit vel liberat. Aliud curationis genus vix vnquam ſanitatem reſtituit, ſæpe mortem tantum differt, vitam interim infeſtat. Poſt ſanguinis miſſionem ſi non redit & motus, & mens, nihil ſpei ſupereſt; ſi redit, ſanitas quoque conſpicitur.* *Venæ ſectio.*

Ergo conſiderandum, an ſanguis cauſſæ principalis, vel adiuuantis, vel ſine qua non, rationem habeat, viréſque ferant, túmque ſanguis mittendus. Vires autem non actionum animalium ablatione æſtimandæ ſunt, ſed quales ante Apoplexiæ inuaſionem fuerant. Si enim tùm ſatis fortes fuerunt, etiam nunc permittunt, niſi planè fortis ſit Apoplexia. Nec vires ſunt in Apoplexia debiles per reſolutionem (quæ debilitas venæ ſectionem prohibet) ſed per ſuffocationem & oppreſſionem. Ac proinde non ſolùm non prohibent, ſed & coindicant venæ ſectionem. Si verò nullo modo ſanguis peccet, aut vires ſint deiectæ, aut æger admodum ſenex, venæ ſectio intermittenda. *Nota.*

Statim verò & ſine omni mora ſiue noctu, ſiue de die Apoplexiâ quis corripiatur, venæ ſectio inſtituatur, & quidem ante clyſterem, *Quando venæ ſectio inſtituenda.*

præſertim ſi ſit fortior Apoplexia. Si non adeò fortis, clyſter præmitti poteſt. Fricetur tamen prius corpus, & aperiatur vena in brachio. Quanquam enim nonnulli è ſaphena incipiant: tamen eius ſectio parùm prodeſt in tam præcipiti morbo, cum vena ſit exigua & tam longè à capite ac ſanguinis officina diſtet, nec ſatis citò, nec ſatis copiosè ſanguinem à capite reuellere poſſit. Licet quoque ſanguinis euacuatio aliqua ſuppreſſa Apoplexiam anteceſſerit: tamen in paroxyſmo Apoplexiæ non agitur de ſanguinis euacuatione ſuppreſſa reuocanda, ſed laboratur, vt emittatur ſanguis, qui ita vrget, vt niſi ſubitò euacuetur mortem minetur.

Quænam venæ aperiendæ. Aperiatur verò Cephalica vel communis, & plus vel minus ſanguinis emittatur, pro copiæ ratione & virium tolerantia.

Eſt & hoc hîc notandum, vtilius ac tutius eſſe, non vna vice mittere, quantum opus eſt ſanguinis, ſed per vices, intra tamen paucarum horarum ſpatium. Nam per iteratam illam ſanguinis miſſionem, & materia faciliùs mouetur, & vires non deiiciuntur. Atque inſpiciatur poſt primam venæ ſectionem ægri facies, & pulſus exploretur, & ſi color faciei viuidior reddatur, & reſpiratio facilior, ac pulſus ſe bene habeat, benè ſperandum, & confidentius ſanguinis miſſio repeti poteſt.

Cucurbitulæ cum ſcarificatione quibus partibus applicandæ. Si venæ ſectione vti non liceat, reuulſio fiat per cucurbitulas, cum ſcarificatione applicatas, cruribus, brachiis, lumbis, ſcapulis; non verò poſteriori thoracis parti, aut hypochondriis, ne contractis thoracis & abdominis muſculis reſpiratio magis impediatur. Quanquam Aëtius poſt purgationem corporis etiam hypochondriis eas adhibere non dubitat: Sicut & capiti nonnulli vnam magnam cum multa flamma adhibent.

Venarum ingularium ſectio. Ad euacuationem materiæ proximæ è capite, expedit, ſi fieri poteſt, venas narium aperire aut mediam frontis. Nonnulli venæ iugularis ſectionem commendant, ſecundum longitudinem factam, vt facilius coaleſcat, eſtque illa in Apoplecticis ſatis conſpicua, vt collum ſtringere vel ligare opus non ſit. Peritum tamen & prudentem chirurgum hæc ſectio requirit, & ne poſt venæ ſectionem arctiore ligaturâ opus ſit, Emplaſtrum de bolo armeno, Aloë, pilis leporinis & albumine oui vulneri imponatur.

Aquarum apoplecticarum vſus. Commodè quoque in Paroxyſmo Apoplectico aliquid aquæ Apoplecticæ ægro infunditur, ſiue ſit à vapore narcotico, ſiue à pituita Apoplexia. Aquæ enim hæ ob ſummam penetrandi vim præſentiſſimum ſæpe afferunt auxilium, & multos ab imminente Apoplexia, vel etiam iam præſente liberarunt. Modò ſanguis non valde abundet, qui aquarum iſtarum vſu fundi poſſet, aut à cauſſa externa aut violenta quadam malum ortum habeat, vt poſtea in quæſtione dicetur.

Vel de hac potiuncula.

℞. Aq. Langij, cardamom. an. ℥.ß.

cubebar. ℥.j. *apoplectic.* ℥.j.ß. *eſſentiæ anthos, ſalu. an.* ʒ.j. *flor. pæon.* g̃.iij. *Kerm. an.* ʒ. ß. *Extract. pæon.* g̃. v. *betonic.* g̃. iij. *ſuccini alb. præparat.* ℈.j. *conf. diaplir. com. & ol. ſuccin.* ʒ.iij. Miſc.

Si quoque à cauſſa interna ortum habeat Apoplexia, Sternutationem ciere vtile eſt, de quo mox dicetur in curatione Apoplexiæ pituitoſæ.

Curatio Apoplexiæ Pituitoſæ.

Curatio apoplexia pituitoſa. Reliqua Curatio ſecundum cauſſarum diuerſitatem, quæ ſupra fuit propoſita, inſtituenda. Primò ergo Apoplexiam, quæ à pituita ortum habet, quod attinet, præter ea, quæ antea in genere ſunt propoſita, & ad excitandum ſpiritum animalem neceſſaria ſunt, in ſpecie quędam adhuc monenda ſunt.

Vena ſectio. Imprimis & hîc Medicus attendat, an venam aperire liceat. Quod faciendum, ſi ſanguis pituitæ permiſceatur, ac cauſſæ adiuuantis, vel ſine qua non rationem habeat, viréſque ferant. Minus tamen in hac ſpecie Apoplexiæ quam in ſanguinea, ſanguinis euacuandum. Vulnus in venæ ſectione fiat amplius. Aliàs enim ſanguis, qui craſſior eſt, ſtatim ſubſiſtit.

Cucurbitularum applicatio. Si venæ ſectione vti non liceat, cucurbitulis cum ſcarificatione, vtendum, vt antea in genere dictum.

Clyſterum iniectio. Nec poſt venæ ſectionem à reliquis reuulſionum generibus ſupra propoſitis deſiſtendum.

Purgatio. Imprimis clyſteres repetendi *ex radic. angelic. fœnicul. pæon. cortic. ſambuci, fol. Rutæ, Saluiæ, Hyſſop. Origan. Betonic. Roriſmar. Maioran. Calaminth. pulegij, florib. ſtœchad. Arab. lauendulæ, granis Iuniperi, ebuli, ſem. pæon. fœnicul. aniſi, Agarico, ſeua, Colocynthide, ſem. Carthami, El. Hieræ ſimpl. diacolocynth. Logadij, Pacchij, Diaphœn. Benedict. Laxat. Pilul. coch. melle anthoſat. Ol. rutac. Laurin. Chamæmel.*

Et omninò laborandum, vt materia ad diuerſas corporis partes diſtrahatur, cerebrúmque ab anguſtia & oppreſſione liberetur.

Poſt Purgatio inſtituatur cum pilul. fœtid. cochiis, aureis, Arabicis, Indis, quæ acuantur Trochiſc. Alhandal. Dacryd. vel extr. Scammon. addito g̃. vno atque altero caſtorei. Aut loco pilularum, extracta illarum vel alia conuenientia extracta vſurpentur. Et vt facilius deglutiantur, pilulæ diſſoluantur conuenienti liquore. Neque ingratus ſapor illarum metuendus, cum ſenſus guſtus in ægris his etiam torpeat; Vel extracta purgantia in liquore diſſoluta exhibeantur.

℞. *Pilul. coch.* ℈. ij. *de agarico* ℈. j. *trochiſc. alhandal.* g̃. iij. *dacryd.* g̃.ij. *caſtor.* g̃.iij. F. Maſſa cum melle Anthoſato, quæ diſſoluatur in aqua Saluiæ ℥. iij. Vel: *Extracti catholici* ℈. ij. *in aqua ſaluiæ* ℥. iij. exhibeatur, additis extract. liquid. caſtorei gutt. iij. Vel fiat talis Potio.

℞. *Fol. ſenæ* ℥. iij. *follicul. ſenæ* ℥. ij. *agar. albi* ℥. j. ß. *turbith. elect.* ℥. ß. *zingiber. galang. an.* ℈. ij. Coq. in aqu. ſaluiæ & roriſmar. Colat. ℥. ij. ß. add. *Diaphœnic.* ℥. j. ß. *caſtor.* ℈. ß. *oxymel. ſimpl.* ℥. ß. F. Potio. Vomitoria verò fugienda, ne ſuffocationis periculum augeatur, & caput repleatur.

Vomitoria an locum hic habeant. Ideoque, etſi purgantia vehementiora conueniunt, vt exigua quantitate exhiberi poſſint: Antimonium tamen hic non conuenit, cum vomitum ſimul moueat.

Cauteriorum vſus. Auicennas poſt euacuationem etiam ferrum candens admouet coronali ſuturæ & occipiti, quod ratione doloris & caloris ſenſum ablatum reuocat, & in hac pituitoſa ſaltem Apoplexia locum habet. Rhazes ſartagine candente blandius vtitur, quam ita capiti admouet, vt capilli ſaltem adurantur, non cutis. Poſſunt & veſicatoria brachiis, pedibus & ſyncipiti admoueri.

Particulares capitis euacuationes. Corpore vniuerſo purgato particulares euacuationes inſtituendæ ſunt, tam quæ ſenſibiliter per os & nares fiunt, quàm quæ inſenſibiliter per poros cutis in capite, de quo *part.* 1. *cap.* 10. dictum.

Lingua & palati inunctiones. Lingua ergo & palatum inunguntur mithridatio vel theriaca veteri, vel aurea Alexandrina, vel diacoro vel confect. Anacardina.

Sinapi vſus. Sinapi etiam ſemen pituitam potenter prouocat. Coquitur autem in puluerem redactum, & melle exceptum palato inungitur. Pyrethri radices in oxymelite coctæ idem præſtant. Omnibus vero hiſce vtiliter admiſcetur Caſtoreum.

Errhina. Parantur & Errhina cũ vel ſine ſternutatione, quibus materia è capite elicitur, quæ fiunt ex maioran. ſemine Nigellæ, pipere, Caſtoreo & ſimil.

Vt: ℞. *Pulu. maioran. piperis, nucis moſch. ſem. nigell. an.* ℈. j. *caſtor.* ℥. vj. Cum oleo irino M. in formam linimenti.

Vel cum cera & terebinth. fiant Naſalia in figura pyramidali, quæ alligata filo naribus indantur.

Sternutatio magis mouetur, ſi forma pulueris indantur vel naribus inflentur. Fortiores ſunt Pyrethrum, Helleborus albus.

Vtendum denique iis, quæ caput per inſenſibiles meatus euacuant, cuiuſmodi ſunt olea caſida ſpinali medullæ eiuſque potiſſimum initio & capiti, abraſis prius pilis, applicata & inuncta, qualia ſunt: *Ol. communrutac. irinum, laurinum, Caſtor. de lateribus, de piperibus. Ol. deſtill. Spicæ, Roriſma. Iuniperi, Ceræ, Terebinth.* quibus Spir. Vini, vel Aquæ Apoplecticæ addi poſſunt. Item Bdellium aqua vitæ diſſolutum.

Cerebri roboratio. His ita peractis ad Cerebrum robotandum, & reliquam materiam diſcutiendam medicamenta exhiberi poſſunt, Inter quæ facilè primas obtinent. *Aquæ deſtillatæ & Spiritus; vt aqua Lauendulæ, Cinamomi, Saluiæ, Roriſmarini, Rutæ, Lily Conuallium, flor. Tiliæ; & compoſitæ Apoplecticæ dictæ,* quarum paſſim multæ deſcriptiones extant apud Langium, Vid. Vidium, Euonymum, Vueckerum, Quercetanum & alios.

Vnam atque alteram ſaltem hic afferre libet.

Aqua

Aqua Apoplectica meæ deſcriptionis, quæ in noſtro pharmacopolio parata habetur, hæc eſt.

℞. *Flor. primul. veris* ℥. vj. *affunde vini Rhenani Canthar.* vj. Stent in infuſione per dies iv. poſteà deſtillentur. In deſtillato infunde per dies ʒ. *flor. lilij conuall.* ℔. iij. *roriſmar.* ℔. j. Iterum deſtillentur. Hinc ſuo tempore.

℞. *Flor. tiliæ* ℥. vj. *lauendul.* ℔. j. ß. *fol. & flor. betonic. ſaluiæ, rutæ an.* M. j. *flor. ſtœchad. Arabic.* M. ij. ß. *rad. pæon. viſci querni an.* ℥. vj. *ſem. pæon. erucæ an.* ℥. iij. Affunde deſtillatum liquorem & vini Maluatici q. ſ. Stent in infuſione per dies viij. Iterum deſtillentur. Tandem adde *Cubebar. nucis moſchatæ, granor. Paradiſi, cardamom. an.* ℥. j. ß. *calam. aromat. galang. an.* ℥. j. *caryophyll.* ℥. ß. *ſpec. diambr. cum moſcho & ambra diamoſch. an.* ʒ. ij. Stent in infuſione per dies 8.

Iterum deſtillentur: In vltima deſtillatione liquor diuidi, & tertiæ parti in deſtillando caſtorei. ℥. j. addi poteſt. Solent quidem nonnulli iſtis aquis totis in deſtillando admiſcere caſtoreum. Verum cum eæ & præſeruationis loco parentur, caſtoreum verò ingratum illis ſaporem conciliet, præſtat eas ſine caſtoreo parare, & parti ſaltem alicui caſtoreum addere. Aqua Apoplectica D. Sigiſmundi Kolreuteri.

℞. *Nuc. moſch. caryoph. macis, zingib. zedoar. galang. maior. & min. piperis albi, nigri, longi, cinamomi, calami arom. cyperi rot. doronic. gran. parad. cardamomi, cubeb. caſtorei, ſem. carui, fœnic. aniſi. cort. citri, limon. aurantior. an.* ʒ. iij. *thuris, myrrh. maſtich. aloës hepat. an.* ʒ. ij. *ſpic. Ind. Celt. vulgar. rad. gentian. pæon. an.* ℥. ß. *eryng. ireos, pæon. pyreth. ligni viſci q. corylini an.* ℥. ß. *fol. chamædr. nepetæ, chamæpyt. meliſſophyll. ſaluiæ, roriſm. maioran. an.* M. ß. *euphra.* M. ij. *puleg. menth. hyſſop. artenſiæ, origan. ſerpill. chelidon. an.* M. ß. *beton.* M. j. *aneth.* M. ß. *dactylor. amygd. d. an.* ℥. ß. *baccar. iuniperi* M. j. *flor. ſambuc. violar. lauend. tiliæ, roſar. rub. pæon. primulæ ver. an.* p. ij. *borrag. bugloſſ. lil. conuall. an.* p. ij. *croci* ʒ. j. ß. Conciſ. & conquaſſ. ſuperinfund. *vini alb. Rhen. ſpir. vini opt. & puriſſ. an. canth.* ij. ß.

Bene obturato vaſe ponantur per menſem integrum ad Solem æſtiuum, vel propè fornacem, tempore hyemali, ſingulis diebus bis vel ter agitando, ac poſtmodum fiat deſtillatio.

Vel: ℞. *Flor. lauendul. tiliæ, pæoniæ, ſaluiæ, anthos, lilij conuall. an.* ℥. j. *viſci q. Luna decreſcente collecti* ℥. ß. *fol. beton. primulæ veris, hyſſopi an.* M. j. *cubebar. macis, nucis moſch. an.* ℥. ß. *ſem. erucæ* ʒ. ij. affunde vini q. ſ. deſtillentur.

Alia.

℞. *Cardamomi min. cubebar. nucis moſch. an.* ℥. ß. *ligni de viſci q.* ʒ. j. *fol. rutæ, ſaluiæ min. an.* ʒ. j. ß. *flor. lauendul.* ℥. iij. *caſtorei opt.* ʒ. j. ß. Inciſis & contuſis affund. *vini Rhenan. opt. vel aq. lil. conuall. cum vino deſtill. q. ſ.* digerantur per d. 14. in vitro probè ſigillato, deſtillentur deinde ſ. a. in B.

Alia.

℞. *Flor. lauendul* M. ij. *anthos. ſpic. ſambuc. rutæ, roriſmar. puleg. calaminth. ment. criſp. origan. ſerpill. beton. ſaluiæ. maior. fol. lauri an.* ℥.

ß. ſem. aniſi, fœnic. pœon. an. ʒ. iij. eruc. rad. enul. ireos flor. angelic. doron. obſtruth, pyreth. pimpinell. pœon. aſari an. ℥. ß, cinamom. ℥. ß. zingib. cubeb. nuc. moſch. caryoph. macis an. ʒ. ij. gran. parad. cardamomi, galang. zedoar. croci, piper. trium gen. an. ℈. iv. cal. arom. ℥. ß. ſpic. Ind. ſchœnanth. ſtœch. Arab. an. ℈. iv. viſci quer. ℥. j. caſtor. ʒ. ß. flor. lil. conuall. M. iv. Incid. & contund. groſſo modo admiſc. ſpec. diamoſch. d. ʒ. ij. diapraſ. ℥. j. diapœon. ℥. ß. M. F. nodulus, Superfund. vini opt. Rhen. ℔. ix. ſpec. vini opt. ℔. viij. aqu. ſalu. ℔. j. lauend. ſpicæ, hyſſop. tiliæ, lil. alb. an. ℔. ß. roriſmar. maioran. an. ℥. viij. Infunde omnia ſimul in vitro per 14. d. loco calido. Deinde deſtill. in arena & prima aq. cuius ſint ℔. iv. ſeparatim ſeruetur, & deinde altera ſeorſim. Aquarum iſtarum loco etiam tale Electuarium vſurpari poteſt.

℞. Conſeru. flor. lauendul. ℥. ij. anthos, ſaluiæ, maioran, beton. an. ℥. j. calam. aromat. condit. ℥. ß. ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an. ʒ. ß. ſem. erucæ ʒ. j. Cum melle Anacardino & Syrupo ſtœchad. ſimpl. F. Electuarium.

Aliud.

Electuaria. ℞. Conſ. ſaluiæ. roriſmar. maioran. ſtœch. lauendul. an. ℥. ß. calam. arom. cond. conſ. anacard. an. ʒ. ij. puln. diamb. diamoſch. an. ʒ. ß. ſem. eruc. rutæ an. ʒ. j. Cum oxymel. ſcillit. vel melle anacard. F. Electuarium. Doſis inſtar Caſtan. alternis diebus. Addi quoque poſſunt Caſtor. ǧ. aliquot. Vel propinentur huius potiunculæ cochlear ij.

℞. Aq. flor. tiliæ, cubobar. lilior. conuall. an. ℥. j. ſpir. ceraſor. nigr. ℥. ß. Syrup. de pœon. de cort. citri an. ʒ. ij. ſuccini alb. præparat. ℈. j. brodij nuc. moſch. condit. ʒ. ij. Aqu. apopl. ʒ. j. M.

Confectio anacardina, vt in omnib. cerebri frigidis morbis, ſic & hîc ſummoperè probatur, per ſe eam exhibendo (modo æger ad ſe redierit, & medicamenta ſolidiora admittat) vel cum aqua vitę diſſoluendo. Conuenit & ſinapis ſemen contuſum, & ʒ. ß. pondere cum oxymelite exhibitum; ſicut & caſtoreum ǧ. vj.

Vel parentur hi Morſuli: ℞. Spec. arom. roſ. ʒ. j. diambr. ℈. ij. diaplir. c. moſch. dianth. an. ℈. j. pulu. macis, nuc. moſch. caryoph. cubeb. cardomom. an. ℈. j. Conſ. flor. lauend. anthos an. ʒ. j. ß. Extract. pœon. ǧ. v. galangæ. ǧ. iij. ſolut. corall. rub. ℈. j. nuc. moſch. expreſſ. ǧ. iv, caryophyll. ſuccini an. gutt. ij. ſacchar. in aq. roriſmar. & lil. conuall. diſſol. q. ſ. F. l. a. Morſuli.

Alij.

℞. Succini alb. præp. ʒ. ij. ß. ſpec. arom. roſ. diambr. dianthos; diaplir. an. ℈. ij. ſacch. in aq. beton. diſſolu. ℥. viij. F. Morſuli. Valde efficaces etiam ſunt Rotulæ ex oleo cubeb. paratæ, Vel præparentur hæ Rotulæ.

℞. Extract. rad. pœon. ℈. j. cal. aromat. ǧ. xj. Margarit. præpar. ℈. ij. corall. rubr. præp. ʒ. ß. ol. nucis moſch. expr. ℈. j. ol. nuc. moſch. deſtill. gutt. xij. fœnicul. gutt. vij. ſacchar. in aq. pœon. diſſolu. ℥. iij. F. ſ. a. Rotulæ. Simul etiam externa cerebrum roborantia vſurpanda.

Multum hîc commendatur oleum nuc. moſch. deſtillatum, ſi naribus & auribus inſtilletur, pa-

latóque illinatur. Magni etiam vſus ſunt Balſama Apoplectica.

Balſama apoplectica. Vt: ℞. *Ol. nucis moſch. expreſſ.* ℥.ß. *deſtill. lauendul. maioran. roriſmar. rutæ an.* ℈. ß. *cinamomi. caryophyll. an.* gutt. v. *ſuccini* ℈. ß. *ambr. zibeth. moſch. an.* ℈. j. Miſceantur.

Vel: ℞. *Ol. nucis moſch.* ʒ. iij. *zibet. ambr. moſch. an.* ℈. j. *balſam. orient. ol. ſuccini albi, maioran. lauendul. an.* ℈. j. ß. *caryophyll.* ℈. ß. M.

Aliud.

℞. *Ol. nuc. moſch. expr.* ʒ. ij. *nuc. moſch. deſtill. macis an.* ℈. ij. *lauend. ſuccini, caryophyll. an.* ℈. j. *maioran. ſpicæ, rutæ, anthos an.* ℈. ß. M.

Aliud.

℞. *Ol. nucis moſch. expreſſ.* ʒ. j. ß. *zibeth.* g̃. vij. *ambr. griſ. moſch. opt. an.* g̃. xj. *ol. rutæ deſtill.* ℈. ß. M.

Aliud.

℞. *Ol. nuc. moſch. expr.* ℥. ß. *ambr. griſ.* g̃. viij. *moſch. opt. benzoin, ſtyrac. calam. ladani opt. an.* ℈. ß. *Ol. deſtill. lauend. cinamomi, rutæ, roriſmar. an.* ℈. j. *caryoph.* g̃. vij. *ſuccini* g̃. iv. M. optimè in ſcutella argentea. Sequentia etiam ſimul caput roborare, & materiæ reliquias euacuare ac diſcutere poſſunt.

℞. *Extract. rutæ* ʒ. j. *pæon.* ℈. j. *ol. nuc. moſch. expr.* ʒ. ß. *nuc. moſch. deſtill.* g̃. vij. *rutæ. fœnicul. an.* ℈. ß. *ſuccini* g̃. v. M. pro linimento.

Vel: ℞. *Spec. diagalangæ* ʒ. j. ß. *ſal. ammon. pulu. pyreth. piper. an.* ℈. j. *cubebar.* ℈. ß. *ſinap.* g̃. v. *conf. anacard.* ℈ j. *theriac.* ʒ. j. *aq. ſaluiæ. lauend. an* ℥. ß. Cum *Syr. de ſtœch.* F. Linimentum. Vel fiat talis compoſitio.

℞. *Sem. ſinap. piper. rad. pyreth. caſtor. an. part. æq.* Excipiantur melle *& ſucco Rutæ*, Fiátque illinitio linguæ & oris. Conuenit & gargariſmus, cuius vſus ſit manè.

℞. *Roriſmar. rutæ, origani, ſaluiæ, vincæper vinc. an.* p. j. *zingib. pyreth. an.* ʒ. j. ß. *rad. lappæ maior.* ℈. iv. Decoq. in ℔. ij. ad tertiæ. part. conſumpt. & Colaturæ add. *Aceti roſac. acerrim. q. ſ.* F. Gargariſmus. Fomenta quoque capiti ex plantis Cephalicis applicentur. *Fomenta.*

Vt: ℞. *Fol. ſaluiæ, maioran. puleg. rutæ an.* M. j. *flor. chamæm. ſtœch. Arab. melilot. an.* M. ß. *rad. calami aromat. ſem. aniſi, bacc. iuniperi an.* ℥. ß. *nucis moſch. cubebar. an.* ʒ. ij. Coqu. in vaſe clauſo in ſ. q. vini. Colatura pro fomento capitis vſurpetur. Si prædictis ad mollitiem coctis & contuſis ol. irinum vel rutaceum addatur. F. Cataplaſma capiti applicandum. *Cataplaſmata & linimenta.*

Vel: ℞. *Ol. Rutac. nardin. an.* ℥. j. ß. *ol. deſtill. è baccis iuniperi* ʒ. iij. *pulu. caſtor.* ʒ. i. *euphorb.* ʒ. ß. *Ceræ q. ſ.* F. Linimentum pro capite & principio ſpinalis medullæ.

Vel: ℞. *Ol. maſtich.* ʒ. iij. *caſtor.* ʒ. j. *rutæ* ʒ. j. ß. *pulu. lauendul. baccar. lauri an.* ʒ. ß. *caryophyll.* ℈. j. *pingued. vulp.* ʒ. iij. *ol. rutæ deſtill.* gutt. v. *maſtich.* gutt. vij. *ſuccini* gutt. iij. *medull. crur. vituli* ʒ. ij. F. Linimentum, quo nucha & vertebræ dorſi inungantur.

Vel: ℞. *Ol. Petræ, laurini an.* ʒ. ij. *nuc. moſch. expr.* ʒ. j. *deſtill. ſaluiæ, flor. lauend. caryophyll. galbani an.* ℈. ß. M. Poteſt & capiti poſt fomentationem talis ſacculus imponi. *Sacculi.*

℞. *Caryoph. nuc. moſchatæ, cubeb.*

an. ℥. ß. *maioran. rutæ an.* ℥. j. Conciſa & craſſo modo contuſa inſuantur ex ſacculo tela tenui, quo calefacto caput foueatur, hinc oleis antea nominatis illinatur.

Multum quoque prodeſt Epithema ex ſuccino puluerifato in ſacculum oblongiorem interpaſſatum incluſo, ſi ſacculus iſte in aqua Vitæ vel ſpiritu Vini cum pipere longo imbuto madefiat, & ol ſuccini aliquot guttis aſpergatur, ſuturæque coronali imponatur.

Circa oleorum tamen calidorum, præcipuè deſtillatorum, vſum hoc obſeruandum, vt non ſola vſurpentur, ſed cum cera & pinguibus miſceantur, vt cuti tenacius adhæreant. Sola enim adhibita facilè diſſipantur, & in auras euaporant.

Phœnigmi. Quidam & Phœnigmos capiti raſo applicant forma Emplaſtri, è ſ.q. ficuum leniter coctarum, & duplo ſem. ſinapi contuſarum, & adiecto, ſi videbitur, pauco caſtoreo & euphorbio. Valenter quoque ad externa trahit Emplaſtrum oxycroceum cum ol. laurino ſubactum; quod potentius præſtat, ſi aliquid ſinapis, pyrethri, ſtaphydis agriæ addatur. Vel applicetur hoc Emplaſtrum.

℞. *Galbani. opopanac. pyrethri, ſem. ſinap. caſtorei, piper. an.* ℈. ij. *ſulphuris* ʒ. j. *terebinth.* ℥. ß. *ol. deſtinati rutæ & ſaluiæ an.* ℈. ß. puluerifatis pulueriſandis miſceantur ac ſuper aluta extendantur, & capiti calidè applicentur.

Cauteriorum vſus. De Cauterio actuali & ſartagine candente antea dictum, quam initam, aliis non proficientibus, nonnulli ſupra caput per horæ quadrantem detinent, vt caput non tangat nec vrat, ſed calefaciat ſolùm, & capillos ferè comburat.

Oleis illis calidis & ex inungendæ ſunt partes, quæ magis paralyſi tentari videntur, vt ita paralyſis excitetur, & materia à capite ad partes ignobiles transferatur. Præſtat enim vſum alicuius partis admittere, quam hominem mori. Et paralyſis dat medico ad agendum inducias, quas non concedit Apoplexia.

Nonnulli cæteris non iuuantibus, febrem excitandam eſſe, quæ præſentaneum ſit ad materiam pituitoſam exſiccandam & reſoluendam, remedium: & propterea confectionem Anacardinam cum Hydromelite vel alio conueniente liquore ʒ.j. pondere exhibendam cenſent. Si iam in Paralyſin morbus deſinat, reliqua curatio ad eam dirigenda.

Chymica. Quæ à Chymicis hîc commendantur, pleraque vulgata etiam ſunt, & è ſimplicibus, quæ in vulgari contra Apoplexiam vſu ſunt, parantur, nec Galenicis ignota ſunt, Spiritus ſal. *liliorum conuall. ceraſorum, granorum iuniperi, ſaluiæ, flor. lauendul. viſci quercin, cranij humani, margaritarum corallioruwn*: Eſſentiæ *Roriſmarini, lauendulæ, ſaluiæ, pæoniæ*: Tinctura, *coralliorum. ſuccini, ſmaragdi*: Olea deſtill. *lauendulæ, ſaluiæ, maioranæ, roriſmarini, nucis moſchatæ, rutæ, angelicæ, ſambuci, caruo, ſuccini, caryophyll.* Extract. *pæoniæ rutæ, ſaluiæ, cubebarum, cardamomi*: Sal. *Saluiæ, pæoniæ, ſuccini, cranij humani*: Fecula, *pæoniæ*

Magiſterium *cranij humani, ſuccini, margaritarũ, coralliorum*: Balſamum *Rutæ, maioranæ, ſuccini, angelicæ, maioranæ*. Quibus addunt medicamenta ex argento præparata.

Diæta.

Diæta. Aër. Cibus & potus. Diætam quod attinet, in hac Apoplexiæ ſpecie, aër ad calidũ vergat. Cibi in paroxyſmo nihil exhibeatur, nec facilè exhiberi poteſt vſque ad declinationem. Sit autem tum cibus attenuans. A vino abſtinendum. Potus ſit Hydromel, ſaluia, hyſſopo, roremarino, calamintha, origano, pulegio, meliſſa conditũ. Cibi etiam condiantur hyſſopo, roremarino, thymo, ſatureia, ruta, ſaluia, nuce moſchata, vt de Paralyſi dictum.

Curatio Apoplexiæ à Sanguine orta.

Curatio Apoplexiæ ſanguineæ. Venæ ſectio. Si Apoplexia ſit à ſanguine orta, iis, quæ in genere propoſita ſunt, non neglectis, mox, ſi vires id ferant, atque Apoplexia non ſit fortiſſima & deſperata, etiam ante clyſterem vena aperienda, & venæ ſectio adminiſtrãda, vt ante de Apoplexiæ curatione in genere dictum. Plus verò in hac Apoplexiæ ſpecie, quam in pituitoſa, ſanguinis emittendum, ſanguiſque ſatis liberaliter, & quantumvires ferunt, euacuãdus. Rhaſes in vtroque brachio venã aperit, quod interiectis 6. vel 7. horis fieri poteſt, vt expeditius ſanguis à toto corpore & capite educatur, & iterata iſta venæ ſectio, vt antea quoque dictum, materiam facilius moueat, nec vires deiciat. Prudentia tamen hîc opus eſt, & ſi ex pulſu ac facie coniiciat Medicus, ægrum non ſatis bene tolerare phlebotomiã, repetenda non eſt, ne æger in periculum coniiciatur.

Si autem æger venæ ſectionem non toleret, cucurbitulis ſcarificatis vtendum. Poſt ſanguinem euacuatum Clyſteres & omnia reuulſionum genera, vt antea dictum, vſurpanda & repetenda. *Cucurbitularum ac ſcarificationũ applicatio. Purgatio.*

Cæterum cum ſanguis purus rarò peccet, purgantia poſt venæ ſectionem quoque exhibere non abs re fuerit. Illud autem de purgatione, & quidem in omni Apoplexia monendum, vt ea maturè, horis non multis poſt venæ ſectionem, inſtituatur, neglecta temporum electione. Neque enim vehementia morbi tempus matutinum, venæ ſectioni & purgationi alias commodiſſimum, ſemper expectare ſinit.

Poſt purgationem exhibitam abſtinendum aliquãdiu à frictionibus, ligaturis, cucurbitulis; quoniam hæc contra, quàm pharmacum, ab interioribus ad exteriora trahunt. *Particulares euacuationes.*

Corpore vniuerſo purgato & hîc particulares euacuationes inſtituere licet, quæ tamen hîc moderatiores ſint & medicamenta, quæ adhibentur, minus calida.

Curatio Apoplexiæ à Vapore Narcotico.

Si à vapore Narcotico Apoplexia oriatur, mox etiam omnia reuulſionum genera, quæ in ge- *Curatio apoplexiæ à narcoſi.*

uere ſupra dicta ſunt, adhibenda; & ſi vaporem illum materia aliqua foueat, euacuenda ea eſt. Deinde vſurpanda & propinanda, tùm extra applicanda ea, quæ vim ſopitam excitant, & peculiari facultate vaporum narcoticorum vim infringunt. Imprimis vtile eſt caſtoreum, ruta, pulegium, quæ cum aceto miſta naribus admouenda. Acetum enim & acida maximè narcoticorum vim retundunt & infringunt. Cõmoda quoque ſunt Balſama Apoplectica, rutæ maioranæ, quibus aliquid Caſtorei addi poteſt.

Exhibeantur etiam pleraque, quæ ſupra in Apoplexia pituitoſa ſunt propoſita, qualia ſunt; Saluia, ruta, betonica, roſmarinus, lauendula, maiorana, pulegium, ſtœchas Arabica, &c. Nec omittantur ſternutatoria, quæ & ipſa vaporem illum diſcutere valent.

Huic Apoplexiæ cognatus affectus eſt, vt dictum, qui ex ſpiritus vini nimio vſu excitatur. Ideoque huius curatio non prætereunda.

A ſpiritu vini ſtupor & inebriatio. Cum verò ſpiritus vini non ſolùm periculoſum ſtuporem, ſed & maximum calorem excitet, ea exhibenda, quæ & calori & facultati narcoticæ reſiſtunt. Primò ergo vomitum excitare vtile eſt, quod fieri poteſt aqua callida cũ oleo communi ac butyro exhibita. Deinde exhibeatur Lac caprinum vel aliud: Item emulſio ex amygdalis dulc. ac ſemine concurbitæ ac melonum cum aqua hordei parata, acida item ac acetum ipſum, & ſyrupi acidi.

Diæta in Apoplexia à vapore narcotico ſit, qualis in Apoplexia à pituita. A vino & omni potu inebriãte toto curationis tempore abſtinendum.

Curatio Apoplexiæ à cauſis externis & violentis.

Cum rel reliquæ tres Apoplexiæ ſpecies, quæ vel à ſanguine è vulnere ad baſin cerebri effuſo, vel à cerebro compreſſo, vel ab eiuſdem vulnere, & læſione inſigni ortum habent curatione maxima ex parte conueniant, eas quoque coniungemus. *Curatio apoplexiæ à cauſis externis.*

Si ergò quis in oculo vel alia parte capitis vulneratus ſit, atque in Apoplexiam incidat, aut ex alto aliquid in caput decidat, aut lapide vel alia re graui caput percuſſum, cerebrúmque compreſſum aut commotum ſit, vt æger ſine ſenſu & motu iaceat; Primò omnium, ſi vires ferant, ſtatim ſeu die ſeu noctu cephalica vena aperienda, & poſtea clyſter iniiciendus, vt materia à capite reuellatur; aut ſi venæ ſectionem ægri vires non ferant cucurbitulæ ſcarificatæ partibus inferioribus affigendæ. Reliqua curæ ratio ad ipſum caput læſum dirigenda; & primò ad ſanguinis affluxum inhibendum repellentia adhibenda, poſtea etiam dirigenda. Et ſi cranium depreſſum ſit, illud retrahendum ac eleuandum; Oſſicula, ſi cerebrum pungant aut premant, eximenda.

Apoplexia quæ fit ab inſigni cerebri vulnere, etſi plerumque deſperata ac lethalis ſit, quandiu tamen viuit homo, vulnus inſtinctum ex arte tractandum.

Cætera verò naturæ permittenda ſunt, quæ interdum per aures, nares, & os ſanguinem expellit, quas vias Medicus facile quærere non poteſt. De quibus videatur *part.1.cap.20.21.*

Victus ratio in his Apoplexiæ generibus ſit tenuior, & in principio carnibus & omni pleniori victu, vt & vino abſtinendum, & ptiſana hordeacea aut aqua cum ſemine coriandri aut cinnamomo decocta, aut decocto hordei vtendum: reliqua etiam victui ratio ad frigidum declinet; cum plerumque è ſanguine è vaſis effuſo putredo & febris excitetur.

Præſeruatio ab Apoplexia.

Præſeruatio ab Apoplexia.

Cum autem longè vtilius & tutius ſit ab imminente Apoplexia ægrum præſeruare, quam à iam præſente liberare; præterea danda ſit opera, vt qui ſemel à paroxyſmo apoplectico liberatus eſt, impoſterum ab ea non corripiatur, quod ſæpiſſimè accidere ſolet: de præſeruatione ab Apoplexia dicendum.

Apoplexiæ imminentis ſigna.

Signa autem imminentis Apoplexiæ ſunt, diuturna grauitas & dolor capitis, ac in ſomnum propenſio, ſegnior totius corporis motus, frequens vertigo, tenebræ oculis offuſæ, vel incerti ac diſcurrentes ante oculos lucis ſplendores, frequens incubus, ſomnia terribilia, aurium tinnitus, inflatio venarum iugularium, tremor totius corporis, vox tremula & interrupta, mentis abalienationes, rerum obliuio, mœſtitia, refrigeratio extremorum ſine cauſſa.

Præſeruatio in quibus conſiſtat.

Vt autem Curatio Apoplexiæ in eo præcipuè conſiſtit, vt cauſſa illa proxima, quæ influxum ſpirituum animalium impedit, tollatur: ita præſeruatio in eo occupatur, vt cauſſæ antecedētes, quæ niſi amoueātur, Apoplexiā excitare poſſent, tollantur. Quæ autē cauſſæ antecedentes iam antea dictū. De cauſſis verò illis violentis dicere nihil opus eſt, cum à Medici arbitrio dirigi non poſſunt.

In præcauenda ergo Apoplexia hæc proſpicienda; Primò, vt humor, qui anguſtiam cerebri parere poteſt, vaporéſque, qui ſpiritus torpidos reddunt, non generentur, aut ſi adſint, tollantur: Deinde vt cerebrum, quod humores ſeu vapores vel gignit vel admittit, & diſcutere non poteſt, roboretur.

Præſeruatio ab Apoplexia ſanguinea.

Primò itaque ſi à ſanguinis copia metuenda ſit Apoplexia, ſanguis, quantum opus, imminuendus, & cum nihil cōmodius hîc eſſe poſſit, quam hæmorroides fluere, danda eſt opera, vt prouocentur; cum quamdiu fluunt, facilè ab Apoplexia immunitatem polliceantur. Cæterum ſi id fieri nequeat, per venæ ſectionē & cucurbitulas ſanguis detrahatur, & ne copioſior generetur, præcaueatur. Ideóque etiam à crapula & imprimis vino multo ac generoſo abſtinendum.

Sanguinis imminutio.

Præparatio, alteratio, purgatio.

Cum autem ſanguis non ſolum quatenus copioſus (cum multi ſanguinei ab Apoplexia immunes ſint) ſed etiam quatenus ſpiritus animales turbat, cauſſa Apoplexiæ ſit, & talis ſanguis aduſtus in atram bilem degenerare ſoleat, omnino neceſſarium

eſt, per interualla corpus iis, quæ humoribus bilioſis conueniunt, euacuare.

Alterantia quoque exhibeantur, quæ talibus aduſtis humoribus & ſanguini vaporoſo conueniunt. Inter purgantia imprimis conueniunt fol. ſenæ & rhabarb. cui addi poſſunt Polypod. quern. Epithymum.

Vt: ℞. *Rad. polypod. quern. pæoniæ, cichor. an.* ℨ. iij. *paſſul. minor.* ℥. vj. Coq. in aqua pura, in Colat. infundatur. *fol. ſenæ* .vj. *rhabar.* ℈. ij. *flor. borrag. bugloſ. violar. an.* p. j. *zingiberis galang. an* ℈.. *calam. aromat.* ℈. ß. in Colat. ℥. iijß. diſſolue *mannæ* ℥. ß. vel ℨ. vj. adde *ſyrup. cichor. cum rhabarbar.* ℥. ß. M.

Diæta ratio. Exercitia ſint moderata. Caueant à ſomno meridiano, imò nec poſt cœnam mox cubitum eant, ſed duabus demum horis à cœna peractis quo temporis ſpatio etiam potandum non eſt.

Aquarum apoplecticarũ vſus. Abſtinendum quoque ab aquis vitæ dictis, etiã iis, quæ ad Apoplexiam aliàs commodæ ſunt, & aquæ Apoplecticæ dicuntur, in hac Apoplexiæ ſpecie. Etſi à nõnullis non ſatis cautè vſurpentur; cum in corporibus eiuſmodi plenis & ſanguine ſpirituoſo ac vaporoſo abundantib. caput nimium repleant. Eadem de cauſſa vitanda ſunt vina craſſa, turbida, dulcia & potentia, quæ copioſiorem ac craſſiorẽ ſanguinem ſuppeditant. Non verò omittenda cerebrum confortantia: de quibus poſtea dicetur. Ea tamen eligenda, quæ ſanguinem non nimis calefaciunt.

Præſerua- Secundò ſi à pituita metuenda ſit Apoplexia, ac in ſenibus præcipuè, ob calorem nat*tio ab apoplexia pituitoſa.*tiuum iam debilem & ſpiritus pauciores, cerebrum nec benè coquat, nec humores excrementitios ſatis rectè excernat, atque inde pituitoſi & crudi humores in capite cumulentur, ob quos in hyeme præcipuè ad hoc malum procliues ſunt; imprimis danda eſt opera, vt cerebrum roboretur, & ita generatio pituitæ præcaueatur, & quæ generata eſt, euacuetur.

Et cum indies magis magiſque temperamentum debilitetur, ſingulis diebus, quod lapſum illum in cerebro corrigat, cerebri calorem conſeruet, ſpiritus animales recreet, aſſumendum. *Cerebri roboratio.*

Electuaria. ℞. *Conſerv. lauendul.* ℥. iv. *primul. veris, lilior. conuall. ſaluiæ, beton. anthos. an.* ℨ. j. *calamit. aromat.* ℥. ß. *ſpec. diambr. cubebar. nuc. moſchat. an* ℨ. ß. Cum *ſyrup. pæon. & ſtœchad.* F. Electuarium. Imprimis ambra ad cerebrum roborandum & ſpiritus inſtaurandos maximè valet.

Vel: ℞. *Ol. deſtillat. aniſi* gutt. iv. *nuc. moſchat. carui an.* gut. iij. *caryophyll.* gut. j. *ambr.* g̃. vj, *ſaccar. in aqu. roſar. diſſolut.* ℥. iij. F. Rotulæ, quibus & ol. ſuccini addere licet.

Vel: ℞. *ſpec diambr.* ℨ. j. ß. *diamoſch. dul. diaxylalo. an.* ℈. j. *Ol. aniſi deſtillati, nuc. moſchat. an.* gutt. ij. *ſacchar. in aqua roſar. & lauendul. diſſolut.* ℥. iij. F. Rotulæ.

Rotulæ. Vel: ℞. *Ol. deſtillat. nuc moſch. cinamomi, caryophyll. an.* gutt. iv. *ſuccini* gutt. v. *ſaluiæ* gutt. iv *ſacch. in aqua roſar. diſſol.* ℥. [illegible] F. Rotulæ. V[illegible]iliſſimæ etiam ad præcauẽdam Apoplexiam ſunt hæ pilulæ.

℞. Ca-

℞. *Cubebar. calaminthæ, maſtiches, nucis moſchat. caryophyll. an.* ʒ. j. *ambræ* ʒ. ß. *moſch.* g̃. vj. Cum ſucco vel extr. maioranæ formentur pilulæ, de quibus ℈. j. nocte nouilunium & plenilunium præcedente exhibeatur.

Ad cerebrum quoque roborandum vſurpandæ aquæ Apoplecticæ, quarum ſupra mentio facta. Quibus hæc addi poteſt.

℞. *Flor. lauend.* M. ij. *anthos, lilior. conuall. ſalu. an.* M. j. *cubebar. gran. Paradiſi an.* ℥. ß. *nuc. moſchat.* ʒ. ij. Stent in infuſione ſpirit. vini opt. ℔. ij. in vaſe diligenter clauſo per dies aliquot, poſtea colentur. De hoc ſpiritu tempore hyberno imprimis, ante Nouilunium præcipuè, vt & alio tempore, ʒ. j. vel altera pro temporis ratione cum pane albo ſumatur. Commendatur etiam, & apud multos in vſu eſt hic puluis.

Puluis.

℞. *ſuccini albi* ʒ. j. *ſpec. diarrod. abb.* ʒ. ß. *rad. pæon.* ℈. j. Datur ʒ. j. cum aqua conueniente ante Nouilunium.

Alij tamen:

℞. *Succini* ʒ. j. *ſpec. diarrod. rad. pæon. an.* ʒ. ij. Alij aliam proportionem obſeruant.

Nucem quoque moſchatam, cubebas, ſemen erucæ, ſæpe ore detineant & maſticent, qui ab Apoplexia ſibi metuunt. Aut ſemen Carui & Erucæ in puluerem redactum & cum ſaccharo miſtum maſticetur. Efficax eſt & hic puluis, de quo ſumatur manè ad fabæ magnitudinem.

Alius.

℞. *Sem. eruc. cubebar. cardamom. ſeſeli Cretici, piperis albi an.* ʒ. j. F. Puluis. Odoramentum quoque naribus admoueatur & imprimis Balſama Apoplectica.

Balſama apoplectica.

Vel: ℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. *ambræ, moſch. zibeth. balſami Oriental. an.* ʒ. ß. M. & ol. Caryoph. & cinamomi, quantumlibet addatur. Commendatur & hoc Emplaſtrum ad caput roborandum & Apoplexiam præcauendam.

Emplaſtrũ cephalicũ.

℞. *Myrrhæ elect. ſtyrac. calam. benzoin, ladani an.* ℥. ß. *gummi iuniperi* ʒ. iij. *cranij hum. pulueriſat.* ʒ. ij. ß. *lap. lazul.* ℈. ß. *Cum ſtyrace liquid. & terebinth.* F. Emplaſtrum, cuius portio panno ſerico magnitudinem taleri æquanti illinatur & vertici imponatur. Manè lingua & os mundetur aqua, cui aliquid aquæ origani, roriſmarini, ſaluiæ, & lauendul. admiſtum ſit.

Dieta ratio.

Vitandus aër & frigidus & auſtrinus, & contra eum caput muniendum. Cibi condiantur aromatibus, ita tamen ne caput repleant, vel condiantur ſem. carui, ſaluia & ſimilibus. Poſt cibum ſumptum ſumantur pulueres peptici de ſemine coriandri, cumini, galang. ſem. fœniculi & maſtich; vel diacydon. cum ſpeciebus paratum, & ſimilia ſupra *pars.* 1. propoſita.

Imprimis verò recta victus ratione hîc opus eſt, qua præcaueatur, ne humor iſte, quantum fieri poteſt, generetur, abſtinendumque à cibis pituitoſis, ac multorum piſcium, olerum & lacticiniorum eſu; ac magna ventriculi ratio habenda eſt, cum ad humoris pituitoſi generationem multum faciat.

Purgatio.

Quia verò vix præcaueri poteſt in corporibus diſpoſitis pitui-

tæ generatio, per interualla conuenientibus medicamentis euacuenda eſt, atque euacuationes ſecundum indiuidui cuiuſque rationem inſtituendæ.

Vtiliſſimum & efficaciſſimum eſt & hoc decoctum, quod non ſolùm materiam detergit, incidit, & obſtructiones viſcerum ſoluit, ſed & membra interna ac cerebrum imprimis roborat.

℞. *Sarſæ parillæ* ℥. ij. *ligni ſaſſaffras* ℥. j. *ſem. fœnic.* ʒ. vj. Infundantur hor. xxiv. in aq. fontanæ ℔. iv. vel v. Coq. ad dimidiæ part. conſumptionem: ſub finem adde *flor. primulæ veris, lilij conuallium an.* M. j. *ligni aloës* ʒ. ij. Colat, ſeruetur ad vſum in vaſe vitreo. Dētur manè ℥. iv. vel v. cum aq. cinamomi cochleari dimidio, vt ſudor leniter prouocetur. Multum etiam ad præſeruandum ab apoplexia faciūt fonticuli in brachiis excitari.

Errhinorum & gargariſmorum vſus. Præterea in nares aqu. maioran. in qua ſemen nigell. crucæ, & parum zingiberis infuſa ſint, attrahere vtile eſt. Vel vtendum hoc gargariſmate.

℞. *Roriſmarin. ſaluiæ, rutæ, origani an.* p. j. *zingiber. Pyrethr. an.* ʒ. j. ß. *rad. lapath. maior.* ʒ. ß. Coqu. in ℔. j. aquæ ad tertiæ partis conſumptionem. Colar. adde aceti quantum ſufficit.

Vel: ℞. *Aq. Lauendulæ, ſaluiæ, roriſmarini, rutæ an.* ℥. iv. *pyrethr. zingiber. an.* ʒ. j. ß. *oxymel. ſcillit.* ʒ. j. ß. Seruetur ad vſum pro gargariſmo.

Præſeruatio ab apoplexia vaporoſa. Tertiò cum Apoplexiæ, quæ à vaporibus ortum habet, præcipuè obnoxij ſint, qui cruditatibus & crapulæ dediti ſint, quiete & abſtinentia talibus imprimis, opus eſt, & proinde vitanda maximè crapula, & quæ hinc oritur, cruditas, ciborum varietas, exercitia poſt cibum, ira & vehemens animi motus. Et cum ex iſta cauſſa Apoplexia maximè metuenda ſit Melancolicis, Melancolicúſque humor præcipuè literatis & aliis ingeniis excellētibus ab anno 40. ad 60. moleſtus eſſe ſoleat, à curis moleſtis & aliis cauſſis humorem melancholicum cumulantibus, cauendum, & hæmorrhoidum fluxus, ſi fieri poteſt prouocandus, humorque melancolicus conuenientibus medicāmentis præparandus & euacuādus, vt ſupra *part. 1. cap. de Intemperie cum humore Melancholico* dictum. Deinde medicamēta modò propoſita ad cerebrū roborandum & vapores diſcutiēdos adhibeantur præcipuè & hic vtilis eſt puluis è ſuccino, ſpec. diarrhod. abbat. & rad. pœon. vt *Nota.* & ſem. carui, quod comeſtum & olfactum hic valde vtile eſt, & odores & vapores, qui cerebrum infeſtant, vertiginem excitant, apoplexiámque minantur, corrigit ac diſcutit. Efficaciſſimum verò eſt eius oleum deſtillatum. Caſtoreum quoque aceto madidum naribus admouere conuenit. Viro cuidam litterato iam ſexagenario, ob cruditatem ventriculi & vapores inde in caput eleuatos ſemel atque iterum Apoplexiæ initia ſentienti, valde profuerunt hæ rotulæ.

℞. *Olearui.* ℈. ß. *nuc. moſch.* gutt. vij. *ſacc. albi* ℥. ij. F. Rotulæ. Auertantur etiam vapores à capite, lotionibus pedum matutinis è decoctis herbarum cephalicarum, & frictionibus.

Qvæstio I.

An à ſola Intemperie cerebri poſſit Apoplexia generari?

An Intemperies ſola apoplexiā excitare poſſit.

Cauſſas Apoplexiæ ſupra ſuo loco recenſuimus. Inter eas numerata non eſt intemperies cerebri. Cùm verò experientia teſtetur, Apoplexiam eſſe morbum hæreditarium, & quorum parentes Apoplexia mortui ſunt, iiſdem malum hoc metuendum eſſe; non verò anguſtia cerebri & principij neruorum ab ortu contrahi & communicari poſſit; ipſa etiam cerebri ſubſtantia in talibus male affici & diſpoſita eſſe videtur. Nam cùm compreſſio illa aut obſtructio ſit extra cerebri ſubſtantiam, eáque tantum in paroxyſmo accidat; nemo autem actu Apoplecticus ſeu in ipſo paroxyſmo generet: omninò ſtatuendum videtur, diſpoſitionem aliquam prauam intemperiem, ac debilitatem in cerebro eius, qui Apoplexia demū corripitur, antequā ea corriperetur, adfuiſſe, quæ, ſicut alij morbi hæreditarij, cum ſemine deriuari & communicari ſoboli poteſt. Quibus accedit & illud, & quod Platerus præter cauſſas ſupra enumeratas aliam adhuc ponit, ſcilicet ſpirituum animalium conſumptionem tantam, ob quam non ſolùm functionum animalium debilitas, ſed & omnimoda illarum ſubſequatur abolitio, & grauis omnino, hominémque ſubito iugulans excitetur Apoplexia, qua ſenes aliquādo intereant. Quæ ipſa cauſſa ad intemperiem cerebri, ſeu eius debilitatem, ob quam ſpiritus animales amplius nō generantur, redigenda videtur. Præterea cerebri imbecillitas ſæpe diu ante percipitur, & facultatis animalis, intellectus, memoriæque debilitas, torpor in omnibus actionibus, aurium tinnitus ac ſibilus, ac vertigo animaduertitur.

Sunt tamen, qui Apoplexiam morbum hæreditarium eſſe negant. Cùm enim non generent podagricos niſi ij, qui ipſi podagra laborauerunt, nec leproſos aut lue Venerea affectos, niſi qui ipſi lepra vel lue Venerea affecti fuerunt, & plerique in ipſo paroxyſmo Apoplectico pereant, nec poſt paroxyſmum generent: fieri non poſſe videtur, vt morbum, quo nō laborarunt, in ſobolem transfundant. Præterea cùm multi Apoplexia ſubito corripiantur, qui operationes cerebri integrās habuerunt, probabile non videtur, vt qui omnes operationes integras habuerunt, morbum aliquem in ſobolem deriuent. Inſuper cùm intemperies non ſubitò, ſed per diuturnas alterationes inducatur, Apoplexia hominem ſubitò & in inſtanti corripiat: non videtur ab intemperie ortum habere poſſe.

Verùm enim verò vtraque opinio aliquid veri & aliquid falſi continet. Primò enim omnino cōcedendum, intemperiem quandam in Apoplexia concurrere poſſe; cùm negari non nequeat, atque id experiētia teſtetur, Apoplexiam ſæpe morbum eſſe hæreditariū, qui omnino ab intēperie ac diſpoſitione aliqua & cerebri

imbecillitate à parẽtibus communicata ortum habeat. Neque neceſſarium eſt, vt qui Apoplexiæ obnoxios generant, ipſi iam ante Apoplexia laborauerint; vt diſpoſitionem, à qua cauſſa Apoplexiæ prouenire potuerit, habuerint, eámque ſoboli communicauerint, ob quam in liberis olim ac ſuo tempore cauſſa Apoplexiæ gigni poſſit, etſi, cum generauerint Apoplexia nondum laborauerint.

Interim tamen nec illud negandum, ab intemperie, qua talis, Apoplexiam proximè produci non poſſe; cùm intemperies actiones ſaltem deprauet, vel imminuat, rarò pl an aboleat. Et ſi hoc præſtet, ſenſim tamen & paulatim hoc faceret. Sed ab intemperie cerebri cauſſa proxima producitur, quæ vel anguſtiam parit, vel ſpiritus perturbat, pituita ſcilicet copioſa & vapores afflatus.

An autem à conſumptione ſpirituum animalium omnimoda fieri poſſit Apoplexia, quod vult Platerus, dubito. Cùm enim illam conſumptionem à cerebri debilitate in ſenibus fieri ſtatuat Platerus, ſubitò accidere non poſſet, ſed quod fieri ſolet, ſenſim ac in dies ſpiritus imminuerentur, & propterea ſatis manifeſtæ functionum animalium immutationes in aliis partibus omnimodam illam, ob quam lethalis accideret Apoplexia, conſumptionem præcederent: Cùm tamen ſenes ſæpe ſenſus omnes atque integros habentes ſubitò Apoplexia corripi videamus.

Quæstio II.

Quæ ſit Cauſſa Apoplexiæ proxima?

De cauſſis Apoplexiæ pluribus in Inſtitutionibus egimus, quæ hîc repetere ſuperuacaneum puto. Vt tamen quædam addamus, primò hoc præſupponendũ eſt, ſpiritum animalem dari atque differre à vitali, & proximum inſtrumentum animalium actionũ eſſe, vt id ſatis *lib. 1. Inſtit. cap. 6.* probaui. Neque enim ſatis euidentes & graues rationes vidimus, ob quas ab illa ſententia nobis recedendum ſit. Sunt quidem è recentioribus, qui ſtatuũt, argumenta, quæ pro ſpiritu animali probando adducuntur, nihil aliud oſtendere, quam ad ſenſum & motum requiri partis ſentientis & mobilis cum cerebro communicationem; quæ tamen fieri poſſit per ſolum ſpiritum vitalem, vt ſpiritus animales fingere opus non ſit. Et vt principes actiones eduntur miniſterio ſpiritus vitalis in cerebro exiſtentis, (ſcilicet implantati & influentis) ita eundem ſpiritum in neruis habitantem ſpecies ſenſibiles ab organo ſenſuum ad cerebrum, & contra imperium facultatis ſuperioris, à cerebro ad muſculos, deferre putant. Deinde nullam dari officinam generationis ſpirituum animalium in cerebro exiſtimant, cum nulla cauitas in cerebro detur, in quam ſpiritus vitalis ex arteriis & cerebri ſinibus, vel aër per nares attractus (quæ sũt ſpiritus animalis mate-

Cauſſa Apoplexiæ.

ria attrahatur. Tertiò infantes in vtero ſine ſpiritus animalis opera moueri ſtatuunt, vtpote qui neque à matre ſuppeditetur, nec ab infante generetur. Non ſuppeditari à matre putant, quia nullus neruus à matre infanti implantetur: Non generari verò in infante; quia aër deſit, & per inſpirationem in cerebrum non attrahatur.

Spiritum autem vitalem immediatè inſeruire ſenſui & motui probare conatur his rationibus. 1. Quia venus nimia etiam actiones animales debilitat; cùm tamen ſolus vitalis ſpiritus ſemini permiſceatur. 2. Quia ſpiritus vitalis interceptio in carotidum anguſtia actiones animales abolet. 3. Quia in Syncope actiones animales etiam abolentur. 4. Et in timore ac metu, in quibus ſpiritus vitalis perturbatur, tremor, qui facultatis animalis eſt ſymptoma, accidit. 5. Quia motus nimius Lipothymiam, quæ facultatis vitalis ſymptoma eſt, inducit; & meditationes nimiæ coctionem ventriculi turbant, ſpiritum vitalem à ventriculo auocando.

Verùm nullo modo concedendum, vt communicatio, quæ eſt inter cerebrum & organa ſenſus ac motus, fiat per ſpiritus vitales. Ratio enim illa, quæ ad id probandum adducitur, falſa eſt, quod videlicet actiones animales principes opera ſpirituum vitalium adminiſtrentur. Etenim ſpiritus inſitus, ſeu calidum innatum cerebri non eſt ſpiritus vitalis, ſed animalis inſitus. Nam calidum innatum ſeu ſpiritus inſitus non omnium partium idem eſt, ſed pro diuerſitate partium & actionum varius: In aure eſt naturæ aëreæ ſeu aër inſitus & implantatus; in oculo luminis inſiti nomine venit ſpiritus innatus. Ita & cerebrum calidum innatum peculiare habet, cuius beneficio, quod ſibi proprium eſt agit, quodque à calido inſito cordis & hepatis differt. Neque etiam ſpiritus mobiles in cerebro, quorum miniſterio principes actiones obeuntur, vitales ſunt; & dum id affirmatur, principium petitur. Quorſum enim cerebri ſubſtantia, cui ſimilis in toto corpore non eſt, & tanta eius moles & ſtructura, tam artificioſè facta eſſent? Certè niſi ſpiritus animalis ratione facta ſunt, fruſtra facta ſunt. Itaque petitio principij eſt, vt diximus, quod ſpiritus, à quibus ſpecies ſenſibiles ab organis ſenſuum ad cerebrum deferuntur, vitales ſunt.

Cauitate verò ſenſibili nulla ad ſpirituum animalium generationem opus eſt; ſufficit ſubſtantia cerebri illa mollis & ſpongioſa. Si lac tanta copia in mammis generari poteſt, ſi ſemen in teſtibus, vbi tamen nulla ſenſibilis cauitas apparet. Quidni ſpiritus animales longè ſubtiliores in ſubſtantia illa cerebri ſpongioſa, quò ſpiritus vitalis & aër facilè penetrare poteſt, generari poſſint? Sunt quidem nonnulli in ea ſententia, vt in Inſtitut. *lib.* 1. *cap.* 6. & ſuprà etiam *part.* 1. *cap.* 37. dictum, ſpiritus animales in quarto ventriculo cerebri, qui cerebro oblongato inſculptus ſit, ſeu generari, ſeu colligi. Verum Anatomici diligentiores demōſtrant,

ventriculi nomine hanc cauitatem vix dignam eſſe, neque in ipſa cerebri cerebellive ſubſtantia ſitam eſſe, neque primaria intentione à Natura efformatam, ſed ex corporum diſpoſitione ita emergere, nihilque aliud eſſe, quàm ciuitatem quandam teretem, à duobus finibus ſemicircularibus efformatam, & ſuperiorem eius portionem cerebellum, inferiorem ſpinalem medullam conferre.

Infantes mouentur ſpirituum animalium beneficio, quorum ſufficiens copia (magna enim opus non eſt, cum ſenſus & motus ferè orientur in infantibus in vtero) ex ſpiritu vitali in cerebro generari poteſt.

Quæ verò afferuntur ad probandum, ſpiritum vitalem ad ſenſum & motum ſufficere, id non ſatis probant. Quod enim Venus nimia facultatem animalem lędit, accidit, quia ſpiritus vitales, qui animalibus materiam præbent, ſubtrahuntur. Sunt tamen, qui & ſpiritus animales ad ſeminis generationem concurrere ſtatuunt. Eadem de cauſſa in carotidum anguſtia & ſyncope, in terrore & metu, in exercitiis nimiis, actiones animales ceſſant, vel alio modo læduntur, quia materia ſpiritibus animalibus generandis neceſſaria ſubtrahitur. Spiritus equidem vitales ad actiones animales neceſſarij ſunt, verùm non vt cauſſa proxima, ſed vt remota, vt materia ſcilicet, è qua animales, qui proximum facultatis animalis inſtrumentum ſunt, generantur.

Et ſi à ſpirituum vitalium defectu fieret Apoplexia, quæ differentia eſſet inter Syncopen ac Apoplexiam: quam tamen omnes Medici admittunt, & rectè; cùm maxima inter hos affectus ſit differentia, atque in ſyncope, ſpiritibus ſcilicet vitalibus affectis, pulſus læditur, qui in Apoplecticis non mutatur. Et quod cauſſa Apoplexiæ in meatibus ſpiritus animales ferentibus, non in arteriis, aut vlla parte ſpiritus vitales continente, conſiſtat, vel ex eo euidenter patet, quod Apoplexia mutatur in Paralyſin, quam neruis affectis fieri extra controuerſiam eſt.

Cùm ergo ſpiritus animales proximum actionum animalium inſtrumentum ſint, etiam læſarum harum actionum cauſſa in illis quærenda. Etenim quidquid ſecundùm naturam ſeſe habens animalium actionum integrarum cauſſa eſt proxima, id etiam præter naturam ſeſe habens, cauſſa eſt læſarum earundem. At non ſpiritus vitalis, ſed animalis, proximum actionum animalium inſtrumentum eſt. Ergo etiam ab hoc, non ab illo actionum animalium cauſſa pendet. Et proinde ſicut ſenſus & motus priuatim ab eorum defectu læduntur: ita etiam illius vniuerſalis ſenſus ac motus læſionis in Apoplexia cauſſa in ſpiritibus animalibus quærenda eſt. Nimirum ſicut in tremore, paralyſi, cæcitate, ſurditate, ſtupore cauſſa rectè in ſpiritus animalis in parte illa, cuius actio imminuta vel abolita eſt, imminutionem vel defectum refertur: Ita etiam omnes ferè antiqui & recentiores cauſſam Apo-

plexiæ, in qua omnes animales actiones abolentur, in ſpiritus animalis influxum omnimodè prohibitum rectiſſimè retulerunt.

Sed quæ cauſſa ſit, ob quam ſpiritus animalis influxus in organa ſenſus & motus in toto corpore prohibeatur, de eo authores non conſentiunt. De cauſſis reliquis iam non dicam, quarum ſupra in enumeratione cauſſarum facta eſt mentio; Solum de anguſtia, ob quam ſpirituum animalium influxus prohibetur, aliquid afferam, cùm de ea Authores valde diſſentiant. Antiqui, qui in ventriculis cerebri ſpiritus animales & generari, & contineri, & moueri, ac per eas in neruos influere crediderunt omnes Apoplexiam ab omnimoda ventriculorum cerebri obſtructione prouenire ſtatuerunt. Verùm recentiores, Varolius, Platerus, Bauhinus & alij diligenti cerebri anatomia edocti, falſum hoc eſſe demonſtrauerunt, & in ipſa ſubſtantia cerebri membranis ſuis concluſa, ſpiritus animales contineri & hinc in neruos influere rectè docuerunt.

Præterea obſeruatum eſt à Fernelio, *lib. 2. de abdit. rer. cauſſ. cap. 15.* & Caſparo Bauhino, *in Anatom. libro tertio*, non ſemper in ventriculis cerebri Apoplexia extinctorum aliquid reperiri, quod obſtructionis cauſſa eſſe potuerit.

Itaque alia cauſſa quærenda eſt, ob quam influxus ſpirituum animalium ad organa ſenſus & motus planè inhibetur. Eam verò eſſe putamus talem viarum, per quas ſpiritus animales influunt, anguſtiam, vt ſpiritibus animalios via omnis intercludatur. Non verò opus eſſe putamus, vt tota cerebri medulla obſtruatur vel comprimatur, ſed ad Apoplexiam excitandam ſufficit medullæ cerebri oblongatæ, ſeu principij neruorum in baſi cerebri poſteriora verſus talis anguſtia, ob quam in omnia ſenſus & motus organa in toto corpore ſpirituum animalium influxus prohibetur. Etſi enim Antiqui aliter ſenſerint: tamen recentiores Anatomici ſumma diligentia adhibita obſeruarunt, neruos ad vnum omnes è medulla cerebri oblongata prodire; etſi alij, dum medulla hæc caluariæ adhuc incluſa eſt, enaſcuntur; alij poſtquam cranium relinquit, & per dorſi vertebrarum foramina procedit, iámque ſpinalis medulla propriè dicitur. Hoc ergo neruorum omnium principium, ſi ita afficiatur, vt ſpirituum animalium in neruos, qui in organa omnium ſenſuum externorum feruntur, & è locis vicinis, vna ſcilicet cerebri medulla oblongata, oriuntur, influxus denegetur, Apoplexia excitatur.

Fit autem hoc vbi medulla cerebri oblongata obſtruitur vel comprimitur. Et quidem in forti Apoplexia anterior & poſterior pars medullæ cerebri oblongatæ comprimitur vel obſtruitur: in debili & mitiori nihil prohibet anguſtiam in alterutra ſaltem eſſe. Et eſt ea neruorum ſenſibus externis inſeruientium in origine vicinia, vt ſi cauſſa grauis ſit, quod in Apoplexia accidit, omnes ſimul afficiantur.

Id quod ipſa experientia confirmat, vt rationes conquirere opus non ſit. Refert enim Fernelius, *loc. modo allegato*, virum quendam viribus integrum ſiniſtri oculi ictu vehementiore repentè attonitum corruiſſe, móxque ſenſu ac motu priuatum fuiſſe, cum ſpiritu difficili ac ſtertore, & cum aliis fortis Apoplexiæ indiciis, eúmque nec venæ ſectione, nec alia potuiſſe ratione ſeruari, quin horis duodecim interiret. Diſciſſo apertóque capite, neque oſſis, neque meningum, neque ſubſtantiæ cerebri quicquam confractum diuulſúmve, cerebri etiam ventriculos prorſus illæſos & inanes, ſed duntaxat interiores oculi venas contuſionis vi diruptas animaduertit, è quibus ſanguis cochlearium duorum mēſura in cerebri baſin procubuerat, qui, non, vt Fernelius vult, retiformem cōtextum obſtringebat, ſed principium neruorum comprimebat. Et ſi Apoplexiæ terminationem & in alios morbos mutationem diligenter conſideremus, facilè patebit, nullo alio in loco, quàm quo diximus, cauſſam Apoplexiæ conſiſtere poſſe. Mutatur verò Apoplexia, vel in paralyſin lateris alterutrius, vel in memoriæ & ratiocinationis læſionem. Prius accidit, cum humor è cerebro oblongato, & principio neruorum in ſpinalis medullæ alterutram partem à Natura excutitur, vnde cerebro & neruorum principio ab humore vitioſo liberato ſenſibus quidem ſuus vigor redit, brachij verò & cruris alterutrius motus tollitur. Si verò è principio neruorum in ipſam ſubſtantiam cerebri hinc inde humor diſpergatur, ac cerebrum eo quaſi irrigetur, tunc morbus in via quidem ceſſat, ſed cerebrum, vt ſimilaris pars, malè afficitur, vnde memoria & ratiocinatio læditur, ſenſibus externis & motu corporis ſaluis; ægrique cum tali memoria & mentis imbecillitate ſæpe diu viuunt, vt exempla paſſim nota ſunt. Quæ omnia, ſi alio, quàm quo dixi loco cauſſa Apoplexiæ conſiſteret, fieri nullo modo poſſent.

Cauſſa tamen, quæ iſtam anguſtiam inducit, non ſemper eiuſdem modi eſt, neque ſemper in eodem loco hæret. Nonnunquam enim cauſſa eſt in ipſo cerebro. Aliquando verò eandem anguſtiam etiam humores extra cerebrum ad baſin eiuſdem effuſos & principium neruorum comprimentes, atque ita ventriculis non obſtructis, efficere poſſe, ſuprà, vt & *in Inſtitut.* dictum. Licet verò nerui optici non ex medio baſis cerebri, parte anteriore, oriantur, vt antiqui crediderunt, ſed reuera, ſi capite inuerſo, Varoliano modo, ſectio adminiſtretur, ex principio truncorum priorum ſpinalis medullæ: tamen eo in loco eſt eorum exortus, vt à cauſſa Apoplexiam excitante ſimul ſeu comprimi ſeu obſtrui poſſint. Et ſit ſanè in neruos opticos influxus liber: tamen cum actio ſenſuum externorum nō abſoluatur in ſuis organis, ſed ſenſus internos concurrere neceſſum ſit; ſi illi laborant neque viſus, neque alius ſenſus perfici poteſt; & quamuis oculi ſpeciem viſibilem percipiunt, tamen niſi facultas princeps

ceps concurrat, nulla fit viſio, vt alibi monſtraui.

Tandem id aliquem dubium reddere poſſet, quod in Apoplexia ſenſus communis, phantaſia & cæteræ actiones principes etiam rectè ſeſe non habent. Etſi enim influxus ſpirituum animalium in organa ſenſuum externorum & motus prohibetur: quia tamen cerebrum ſaluum eſt, & ſpiritus animales in eo, cauſſa nulla eſſe videtur, cur non & actiones hæ, & facultate & organis rectè ſeſe habentibus, fieri debeant. Verùm nec iſtud nos à noſtra ſententia dimouet. Cauſſas enim cur principio neruorum affecto in Apoplexia ſenſus etiam interni lædantur in Inſtitution. *pag.* 465. eáſque tres propoſuimus. Prima eſt quod ſpiritibus animalibus motu, qui ipſis eſt perpetuus, denegato, eos quaſi ſuffocari neceſſe ſit. Cùm enim ſpiritus animales non tardè, ſicut humores generentur, ſed in perpetua generatione ſint, & hinc etiam in perpetuo motu: ſi canales, per quos in totum corpus diſtribui debent, occludantur, eos in cerebro detineri, quaſi concentrari, atque ita ad actiones ſenſuum internorum edendos ineptos fieri neceſſe eſt: præcipuè cum ſpiritus vitales aſſiduò copia largiori ipſis permiſceantur, ideóque non tantum illorum generationem interturbent, ſed & generatorum actiones confundant. Apparet huius rei exemplum in corde, in quo ſi ſpiritus concentrentur, nec liberè in corpus diffundantur, actiones corporis læduntur. Secundò, membro vna ex parte ſaltem læſo totam eius œconomiam turbari neceſſe eſt, vt Epilepſiæ exemplo id manifeſtum eſt, & cerebri commotio ac percuſſiones docent. Tertiò, cùm cerebrum ita grauiter affectum ſpirituum animalium generationi non ſufficiat, mirum nō eſt, actiones etiam internas turbari. Si enim in iis, quibus cerebrum pituita repletum eſt, & diſcurſus & memoria laborat: quid ni in Apoplexia cerebro tam grauiter affecto omnes actiones aboleri queant; Vt enim cauſſæ, ſic effectus magnitudine differunt.

Qvæstio III.

An à vapore Narcotico fiat Apoplexia?

Cùm ſupra inter cauſſas Apoplexiæ etiam vim Narcoticam recenſuerimus; de ea verò non omnium eadem ſit ſententia, aliquid de eo dicendum eſt. Et quidem à recentioribus hæc pro ſola cauſſa ponitur, vt ex Quercetano *in Tetrade* videre eſt. Vapor ſcilicet ſeu nebuloſa exhalatio in cerebrum eleuata. Quam cauſſam equidem libenter, ſed non ſolam, admittimus, vt ſuprà & in Inſtitution. dictum. Hoc ſaltem hîc addimus, etſi Quercetanus & alij in natura huius vaporis definienda laborent: vix tamen commodius eum explicare poſſe, quam ſi dicatur, eam vim narcoticam aut cerebri ſpiritus ſeu ſtupefaciendi ſeu congelandi, & in aliam ac aqueam quaſi naturam vertendi habere. Narcotica enim ſpiritus quaſi ligant, ſtupefaciunt & ſopiunt, ac ſenſui ac motui ma-

Vapor narcoticus an apoplexiā excitare poſſit.

ximè obſunt. Atque tales humores & vapores in corpore noſtro generari, impoſſibile non eſt. Cùm conſtet, ſoporem, carum & ſimiles ſomnolentos affectus ex humoribus in corpore genitis prouenire, quorum cauſſæ fruſtra ex ſola frigiditate deducuntur. Atque hinc fit, vt etiamſi Apoplexia in Paralyſin deſinat: tamen rarò in eiuſmodi hominibus ratiocinatio & memoria ad priſtinum planè vigorem redeunt, ſed hebetes ac torpidæ illæ actiones, præcipuè in ſenio confectis deinceps relinquuntur; quod accidit, non tam, quod frigida & humida intemperies, quàm quod à Narcotico vapore mala & torpida talis διάθεσις cerebro imprimitur. Idque multo minus accidere poſſet, ſi ab alia cauſſa extra cerebrum & citra ſpirituum animalium vitium Apoplexia generaretur. Et quamuis Narcotica plerumque ſoporoſos ſaltem affectus inducant: tamen impoſſibile non eſt, ſi eorum vis ſit maior, quin ipſam Apoplexiam inducere poſſint. Imò lethargus & carus ſæpe in Apoplexiam degenerant, vt experientia teſtatur; vnde cauſſas eas habere communes neceſſum eſt, vt magni etiam Medici dubitauerint, quomodo hi affectus differant. Et ex vini & ſpiritus eius potu nimio Apoplexiam excitari, ſupra dictum, atque ebrios ἀφώνους interdum fieri teſtatur Hippocr. 5. *Aphor.* 5.

Qui verò aliter naturam huius vaporis explicare conantur, iis id quidem per me licet; an verò commodius id faciant, dubito. Quercetanus *in Tetrade* ad ſpiritum Vitriolatum congelandi, conſtringendi & coarctandi vim habentem, qui nebuloſas exhalationes in cerebrum euectas ſubitò in glaciem & gelu quaſi conuertat, generationem Apoplexiæ refert. Verumenimuerò dicit iſta, ſed non probat, & quomodo in corpore viuente & actu calente talis vaporum in glaciem quaſi & gelu conuerſio fieri poſſit, non video, neque id in Anatomia eorum, qui Apoplexia extincti ſunt, deprehenditur. Et qui effectus opij & aliorum Narcoticorum cum Vitrioli aciditate contulerit, ſimúlque cum his Apoplexiæ ſymptomata comparauerit, facilè animaduertet, ſtuporem & reliqua ſymptomata, quæ in Apoplexia & cognatis ſoporoſis affectibus contingunt, rectius ad vaporem Narcoticum, quàm ad vitriolatum, acidum & conſtringentem referri poſſe. Imprimis cum acida vim Narcoticorum infringunt.

Si quis tamen Quercetani ſententiam mitiùs interpretari, & ſtatuere velit, vel à cerebri diſpoſitione peculiari, vel à vaporibus quibuſdam ſeu Narcoticis, ſeu coagulantibus ſpiritus animales à natura ſua deiici & mutari, & quaſi aqueſcere, & à ſpirituoſa natura in craſſam & aqueam quaſi mutari, & ad actiones animales ineptos reddi, ille non multum diuerſi dixerit, & contra me non pugnauerit. Refert Fauentinus *libro ſeptimo annalium ex hiſtoria Bauarica*, anno 1548. ex terræ motu plures quam quinquaginta ruſticos ita mul-

gentes cum vaccis extinctos riguiſſe, & corpora in ſalinas quaſi ſtatuas redacta. Et quomodo à fulmine vinum interdum in vaſis quaſi coaguletur, non ignotum. Quidni ergo talis ſpiritus in corpore generari poſſit, qui cum ante quietus latuiſſet, vel ira vel terrore, vel alia cauſſa agitatus & motus; inſtar venenorum ſubitò in actum erumpat, & ſpiritus animales à natura ſua mutet & quaſi coagulet? Quid carbonum fumus poſſit, & quomodo homines attonitos ſubitò reddat, non ignotum eſt, & collegit eius rei exempla Marcell. Donatus, *de hiſtor. medic. mirab. lib. 2. cap. 2.* Idem calcis vapores præſtant, refertque Valerius Maximus *lib. 9. cap. 12.* Quintum Catulum à Mario propter publicas diſſenſiones mori iuſſum, recenti calce illito, multóque igne percalefacto cubiculo ſe incluſum peremiſſe. Ita etiam muſti & cereuiſiæ recentis feruentis vapore homines ſubitò, quaſi attonitos concidere, & quandoque mortuos fuiſſe, omnibus notiſſimum eſt.

Cuius rei etſi alij alias cauſſas reddant: maximè tamen veritati conſentaneum eſt, vapores illos ſeu fumos è carbonibus accenſis, muſto & cereuiſia exhalantes aëri permiſceri, & ſic cum ſpiritu, quem ducimus, attrahi, atque ad cerebrum penetrare, ibique ſpiritibus animalibus miſceri, & eos à natura ſua immutare, & ad officium ſuum ineptos reddere. Nam quod nonnulli putant, ideo ex hac cauſſa attonitos concidere, quod in iis, quibus cerebrum excrementitiis humiditatibus ſcatet, eæ ab hac cauſſa funduntur, quæ fuſæ obſtruendo poſtea Apoplexiæ cauſſæ ſint, vero conſentaneum non eſt. Nam vapores hi in omnibus, non tantùm in iis, quorum vitioſis humoribus repletum eſt, idem præſtant. Nec humorum fuſorum indicia in iis ſatis apparent. Si quis tamen à ſola vi narcotica apoplexiam excitari credere nolit, cum eo quidem non litigabo. Interim hoc vero conſentaneum eſt, quod ille ipſe humor, qui anguſtiæ in cerebro cauſſa eſt, ſimul talem vim narcoticam obtineat, vt ex pertinaci illa paralyſi, & mentis ac memoriæ læſione, quæ apoplexiam ſequitur, patet, vt antea dictum. Et forſan hoc etiã in cauſſa eſt, quod pueri rarius apoplexia corripiũtur. Etſi enim non nego, id etiam ideò fieri, quia facultas expultrix in iis fortior non facilè permittit pituitam copioſam coaceruari: tamen & hoc probabile, in pueris humores tales narcotica vi præditos non generari, ſed in ætate ſenili præcipuè accidere, vnde etiã ſenibus Apoplexia familiarior eſt. *Cur pueri rarò apoplexia corripiantur.*

Henningus Scheunemannus, *Med. refor. cap. 5.* è ☿ cremoſo ſeu deſtillato Apoplexiam deducit, & exemplo fulminis rem explicat: Sicut videlicet fulmen ſacculis illæſis nummos conflat; aut vagina illæſa enſem liquat, integra cute oſſa comminuit: ita & ☿ deſtillatum in vnam maſſam cogere & colliquare cerebrum & pulmones, haud aliter, ac ſi cera eſſent. Verùm portentoſa illa opimo refutata eſt de coten.

ac diſſenſ. Chymicum Galenum *cap. 16.*

QVÆSTIO IV.

An aqua Apoplectica ſtatim in principio conueniant?

Aquarum apoplecticarum vſus. Etſi apud Antiquos, vt & Practicos poſteriores plurimos, nulla illarum aquarum fiat mentio: tamen hodie in Germania notiſſimæ & frequentiſſimæ ſunt, nihilque iis, cùm in præcauenda, tum in curanda Apoplexia eſt vſitatius. Et res ipſa loquitur, ob ſummam, quam habent, vim penetrandi, præſentiſſimum ſæpe afferre auxilium. Quæritur tamen, an in omni Apoplexia & mox in principio, nec venæ ſectione, nec corporis purgatione aliqua præmiſſa, tutò & ſine alicuius incommodi metu, vſurpari poſſint: Ex hoc dubio vt nos expediamus, ſciendum, iſtas aquas inſignem vim habere, vapores illos Apoplexiam excitantes, humoréſque frigidos diſcutiendi & diſſoluendi, calorem natiuum & facultatem ſopitam excitandi, cerebrum roborandi, & ſpiritus animales à natura ſua quaſi degenerantes conſeruandi & in priſtinum ſtatum reducendi. Præterea in minima quantitate maximam vim obtinent, & totum corpus facilè ac ſubitò penetrant. Ac proinde Apoplecticis, qui ferè nihil deglutire valent, commodæ ſunt, & commodiſſimè [illegible]tur iis, qui [illegible] vaporibus [illegible] narcoticis & ſpiri[illegible]um an[illegible] vitio, aut pr[illegible]ita ſua [illegible] permiſtione Apoplexia laborant, corporis conſtitutione frigida præditi, aut in ſenectute conſtituti ſunt, in quibus nullus metus eſt, vt humorum aliquis impetus & fluxus ad caput concitetur. Sin autem à ſanguine Apoplexia ortum habeat, vel alij etiam humores ſanguini iam permiſti abundent, non ſatis tutus vſus harum aquarum mox in principio: cùm humores fundant, caput repleant, & hoc modo morbum augeant.

QVÆSTIO V.

An purgantia ſint exhibenda in Apoplexia?

De purgatione in Apoplexia inſtituenda duas difficultates obiicit Petrus Salius Diuerſus, *in annotat. in Altimar. cap. 19.* vnam; *An ſtante cruditate pharmacum exhibere liceat*, contra præceptum Hippocratis & Galeni: Alteram; *Quomodo medicamentum, licet intra fauces ponantur, poßit in ventrem deſcendere*; cùm Apoplectici ſint toto corpore reſoluti, atque ideò facultate deglutiendi careant: Ac proinde in caſſum credit exhiberi purgantia, niſi in declinatione morbi id fiat. *Purgantia an in apoplexia exhibenda?*

Verùm priorem difficultatem quod attinet, nullam hîc propriè dictam cruditatem, & quæ prohibere poſſit purgationem, ac de qua Hippocrates & Galenus, cùm cruda purgare prohibent, loquuntur, adeſſe facilè patet, ſi ea quæ *lib. 5. Inſtit. part. 2. ſect. 1. cap. 6. & 7.* dicta ſunt, perpendantur. Ideoque humor hîc ſtatim purgantibus tolli poteſt. Si

tamen craſſus ſit nonnihil, vt præparatione aliqua indigere videatur, attenuantia purgantibus admiſceri poſſunt. Vt verò ſoli præparationi opera detur, morbi magnitudo, & præſens, quod ſummopere vrget, periculum prohibet. Facilè enim fieri poſſet, ſi tempus in humore præparando conſumatur, Interim ob materiam ipſam caput affligentem homo de vita periclitetur.

Et omninò in paroxyſmo huius morbi magis periculi metuendum à copia materiæ peccantis, quàm eius aliqua craſſitie. Si tamẽ morbum inducias dare animaduertatur, & is aliquo modo minuatur, aut ſaltem in præceps periculum non labatur, humores præparare & attenuare conuenientibus medicamentis licet; quæ tamen præparatio propriè cc ctio non eſt.

Altera difficultas non eſt de nihilo, & verum eſt, communia illa medicamenta purgantia in principio ſtatim vix exhiberi poſſe, & vt Hercules Saxon. ait: *Si in his caſibus prabeatis aliquod medicamentum cõmune, ſuffocabitis ægros.* Ergo tum demum, cùm poſt venæ ſectionem & alia adhibita medicamenta æger iterum aliquid deglutire poteſt, exhibenda iſta vulgaria medicamenta. Si verò in principio ſtatim aliquid exhibere libet, validum ſit illud, & in exigua, quantum fieri poſſunt è trochiſcis alhãdal. acryd. extract. ſcammon. Antimonium equidem vt & ♁ ob exiguam molem hic ſatis commoda eſſent, ſed an exhibenda ſint, è ſequenti quæſtione patebit.

QVÆSTIO VI.

An vomitoria in paroxyſmo ſint exhibenda?

Auicennas, Paulus Ægineta, Aëtius & alij vomitum prouocare iubent, penna oleo imbuta, & in fauces immiſſa. Sed cum Apoplecticus motu ſit deſtitutus, conatum illum, qui ad vehementem iſtam excretionem eſt neceſſarius, adiuuare non queat; metus eſt, ne diaphragmate & thorace vehementiùs compreſſo, ſpiritúſque viis arctiùs aſtrictis ſuffocatio acceleretur. Ac proinde veriſimile eſt, Authores illos vomitum præcepiſſe in progreſſu morbi, quando euacuationes vniuerſales iam præmiſſæ ſunt, & æger paulatim reſtitutus conatum illum adiuuare poteſt, atque ad vomitum promptus eſt. Nam mox ante euacuationem repleto corpore & capite, vomitum non profuiſſe compertum eſt, quale exemplum etiam habet Foreſtus, *lib.* 10. *in ſchol. obſeruat.* 76. *An vomitoria apoplecticis exhibenda.*

QVÆSTIO VII.

An Repellentia in Apoplexia conueniant?

Repellentia in Apoplexia Rhaſes proponit, & Medicorum nullus in iis vtitur, inquit Leonhart. Iacchin. & Paulus, Auicennas & Medici alij hoc auxilium prætermittunt. Putat tamen Maſſarias, ſi Galeni doctrinam ſequamur, qui docet, materiam, qualiſcunque ea fuerit, fluentem à capite

imbecillitate à parẽtibus communicata ortum habeat. Neque neceſſarium eſt, vt qui Apoplexiæ obnoxios generant, ipſi iam ante Apoplexia laborauerint; vt diſpoſitionem, à qua cauſſa Apoplexiæ prouenire potuerit, habuerint, eámque ſoboli communicauerint, ob quam in liberis olim ac ſuo tempore cauſſa Apoplexiæ gigni poſſit, etſi, cum generauerint Apoplexia nondum laborauerint.

Interim tamen nec illud negandum, ab intemperie, qua talis, Apoplexiam proximè produci non poſſe; cùm intemperies actiones ſaltem deprauet, vel imminuat, rarò plan aboleat. Et ſi hoc præſtet, ſenſim tamen & paulatim hoc faceret. Sed ab intemperie cerebri cauſſa proxima producitur, quæ vel anguſtiam parit, vel ſpiritus perturbat, pituita ſcilicet copioſa & vapores ac flatus.

An autem à conſumptione ſpirituum animalium omnimoda fieri poſſit Apoplexia, quod vult Platerus, dubito. Cùm enim illam conſumptionem à cerebri debilitate in ſenibus fieri ſtatuat Platerus, ſubitò accidere non poſſet, ſed quod fieri ſolet, ſenſim ac in dies ſpiritus imminuerentur, & propterea ſatis manifeſtæ functionum animalium immutationes in aliis partibus omnimodam illam, ob quam lethalis accideret Apoplexia, conſumptionem præcederent: Cùm tamen ſenes ſæpe ſenſus omnes atque integros habentes ſubitò Apoplexia corripi videamus.

Qvæstio II.

Quæ ſit Cauſſa Apoplexiæ proxima?

De cauſſis Apoplexiæ pluribus in Inſtitutionibus egimus, quæ hîc repetere ſuperuacaneum puto. Vt tamen quædam addamus, primò hoc præſupponẽdũ eſt, ſpiritum animalem dari atque differre à vitali, & proximum inſtrumentum animalium actionũ eſſe, vt id ſatis *lib. 1. Inſtit. cap. 6.* probaui. Neque enim ſatis euidentes & graues rationes vidimus, ob quas ab illa ſententia nobis recedendum ſit. Sunt quidem è recentioribus, qui ſtatuũt, argumenta, quæ pro ſpiritu animali probando adducuntur, nihil aliud oſtendere, quam ad ſenſum & motum requiri partis ſentientis & mobilis cum cerebro communicationem; quæ tamen fieri poſſit per ſolum ſpiritum vitalem, vt ſpiritus animales fingere opus non ſit. Et vt principes actiones eduntur miniſterio ſpiritus vitalis in cerebro exiſtentis, (ſcilicet implantati & influentis) ita eundem ſpiritum in neruis habitantem ſpecies ſenſibiles ab organo ſenſuum ad cerebrum, & contra imperium facultatis ſuperioris, à cerebro ad muſculos, deferre putant. Deinde nullam dari officinam generationis ſpirituum animalium in cerebro exiſtimant, cum nulla cauitas in cerebro detur, in quam ſpiritus vitalis ex arteriis & cerebri ſinibus, vel aër per nares attractus (quæ sũt ſpiritus animalis mate- *Cauſſæ Apoplexiæ.*

ria attrahatur. Tertiò infantes in vtero ſine ſpiritus animalis opera moueri ſtatuunt, vtpote qui neque à matre ſuppeditetur, nec ab infante generetur. Non ſuppeditari à matre putant, quia nullus neruus à matre infanti implantetur: Non generari verò in infante; quia aër deſit, & per inſpirationem in cerebrum non attrahatur.

Spiritum autem vitalem immediatè inſeruire ſenſui & motui probare conatur his rationibus. 1. Quia venus nimia etiam actiones animales debilitat; cùm tamen ſolus vitalis ſpiritus ſemini permiſceatur. 2. Quia ſpiritus vitalis interceptio in carotidum anguſtia actiones animales abolet. 3. Quia in Syncope actiones animales etiam abolentur. 4. Et in timore ac metu, in quibus ſpiritus vitalis perturbatur, tremor, qui facultatis animalis eſt ſymptoma, accidit. 5. Quia motus nimius Lipothymiam, quæ facultatis vitalis ſymptoma eſt, inducit; & meditationes nimiæ coctionem ventriculi turbant, ſpiritum vitalem à ventriculo auocando.

Verùm nullo modo concedendum, vt communicatio, quæ eſt inter cerebrum & organa ſenſus ac motus, fiat per ſpiritus vitales. Ratio enim illa, quæ ad id probandum adducitur, falſa eſt, quod videlicet actiones animales principes opera ſpirituum vitalium adminiſtrentur. Etenim ſpiritus inſitus, ſeu calidum innatum cerebri non eſt ſpiritus vitalis, ſed animalis inſitus. Nam calidum innatum ſeu ſpiritus inſitus non omnium partium idem eſt, ſed pro diuerſitate partium & actionum varius: In aure eſt natura aëreæ ſeu aër inſitus & implantatus; in oculo luminis inſiti nomine venit ſpiritus innatus. Ita & cerebrum calidum innatum peculiare habet, cuius beneficio, quod ſibi proprium eſt agit, quodque à calido inſito cordis & hepatis differt. Neque etiam ſpiritus mobiles in cerebro, quorum miniſterio principes actiones obeuntur, vitales ſunt; & dum id affirmatur, principium petitur. Quorſum enim cerebri ſubſtantia, cui ſimilis in toto corpore non eſt, & tanta eius moles & ſtructura, tam artificioſè facta eſſent? Certè niſi ſpiritus animalis ratione facta ſunt, fruſtra facta ſunt. Itaque petitio principij eſt, vt diximus, quod ſpiritus, à quibus ſpecies ſenſibiles ab organis ſenſuum ad cerebrum deferuntur, vitales ſunt.

Cauitate verò ſenſibili nulla ad ſpirituum animalium generationem opus eſt; ſufficit ſubſtantia cerebri illa mollis & ſpongioſa. Si lac tanta copia in mammis generari poteſt, ſi ſemen in teſtibus, vbi tamen nulla ſenſibilis cauitas apparet. Quidni ſpiritus animales longè ſubtiliores in ſubſtantia illa cerebri ſpongioſa, quò ſpiritus vitalis & aër facilè penetrare poteſt, generari poſſint? Sunt quidem nonnulli in ea ſententia, vt in Inſtitut. *lib.* 1. *cap.* 6. & ſuprà etiam *part.* 1. *cap.* 37. dictum, ſpiritus animales in quarto ventriculo cerebri, qui cerebro oblongato inſculptus ſit, ſeu generari, ſeu colligi. Verum Anatomici diligentiores demõſtrant,

ventriculi nomine hanc cauitatem vix dignam eſſe, neque in ipſa cerebri cerebellive ſubſtantia ſitam eſſe, neque primaria intentione à Natura efformatam, ſed ex corporum diſpoſitione ita emergere, nihilque aliud eſſe, quàm ciuitatem quandam teretem, à duobus ſinibus ſemicircularibus efformatam, & ſuperiorem eius portionem cerebellum, inferiorem ſpinalem medullam conferre.

Infantes mouentur ſpirituum animalium beneficio, quorum ſufficiens copia (magna enim opus non eſt, cum ſenſus & motus ferè orientur in infantibus in vtero) ex ſpiritu vitali in cerebro generari poteſt.

Quæ verò afferuntur ad probandum, ſpiritum vitalem ad ſenſum & motum ſufficere, id non ſatis probant. Quod enim Venus nimia facultatem animalem lędit, accidit, quia ſpiritus vitales, qui animalibus materiam præbent, ſubtrahuntur. Sunt tamen, qui & ſpiritus animales ad ſeminis generationem concurrere ſtatuunt. Eadem de cauſſà in carotidum anguſtia & ſyncope, in terrore & metu, in exercitiis nimiis, actiones animales ceſſant, vel alio modo læduntur, quia materia ſpiritibus animalibus generandis neceſſaria ſubtrahitur. Spiritus equidem vitales ad actiones animales neceſſarij ſunt, verùm non vt cauſſà proxima, ſed vt remota, vt materia ſcilicet, è qua animales, qui proximum facultatis animalis inſtrumentum ſunt, generantur.

Et ſi à ſpirituum vitalium defectu fieret Apoplexia, quæ differentia eſſet inter Syncopen ac Apoplexiam: quam tamen omnes Medici admittunt, & rectè: cùm maxima inter hos affectus ſit differentia, atque in ſyncope, ſpiritibus ſcilicet vitalibus affectis, pulſus læditur, qui in Apoplecticis non mutatur. Et quod cauſſa Apoplexiæ in meatibus ſpiritus animales ferentibus, non in arteriis, aut vlla parte ſpiritus vitales continente, conſiſtat, vel ex eo euidenter patet, quod Apoplexia mutatur in Paralyſin, quam neruis affectis fieri extra controuerſiam eſt.

Cùm ergo ſpiritus animales proximum actionum animalium inſtrumentum ſint, etiam læſarum harum actionum cauſſa in illis quærenda. Etenim quidquid ſecundùm naturam ſeſe habens animalium actionum integrarum cauſſa eſt proxima, id etiam præter naturam ſeſe habens, cauſſa eſt læſarum earundem. At non ſpiritus vitalis, ſed animalis, proximum actionum animalium inſtrumentum eſt. Ergo etiam ab hoc, non ab illo actionum animalium cauſſa pendet. Et proinde ſicut ſenſus & motus priuatim ab eorum defectu læduntur: ita etiam illius vniuerſalis ſenſus ac motus læſionis in Apoplexia cauſſa in ſpiritibus animalibus quærenda eſt. Nimirum ſicut in tremore, paralyſi, cæcitate, ſurditate, ſtupore cauſſa rectè in ſpiritus animalis in parte illa, cuius actio imminuta vel abolita eſt, imminutionem vel defectum refertur: Ita etiam omnes ferè antiqui & recentiores cauſſam Apo-

plexiæ, in qua omnes animales actiones abolentur, in ſpiritus animalis influxum omnimodè prohibitum rectiſſimè retulerunt.

Sed quæ cauſſa ſit, ob quam ſpiritus animalis influxus in organa ſenſus & motus in toto corpore prohibeatur, de eo authores non conſentiunt. De cauſſis reliquis iam non dicam, quarum ſupra in enumeratione cauſſarum facta eſt mentio; Solum de anguſtia, ob quam ſpirituum animalium influxus prohibetur, aliquid afferam, cùm de ea Authores valde diſſentiant. Antiqui, qui in ventriculis cerebri ſpiritus animales & generari, & contineri, & moueri, ac per eas in neruos influere crediderunt omnes Apoplexiam ab omnimoda ventriculorum cerebri obſtructione prouenire ſtatuerunt. Verùm recentiores, Varolius, Platerus, Bauhinus & alij diligenti cerebri anatomia edocti, falſum hoc eſſe demonſtrauerunt, & in ipſa ſubſtantia cerebri membranis ſuis concluſa, ſpiritus animales contineri & hinc in neruos influere rectè docuerunt.

Præterea obſeruatum eſt à Fernelio, *lib. 2. de abdit. rer. cauſſ. cap. 15.* & Caſparo Bauhino, *in Anatom. libro tertio*, non ſemper in ventriculis cerebri Apoplexia extinctorum aliquid reperiri, quod obſtructionis cauſſa eſſe potuerit.

Itaque alia cauſſa quærenda eſt, ob quam influxus ſpirituum animalium ad organa ſenſus & motus planè inhibetur. Eam verò eſſe putamus talem viarum, per quas ſpiritus animales influunt, anguſtiam, vt ſpiritibus animalios via omnis intercludatur. Non verò opus eſſe putamus, vt tota cerebri medulla obſtruatur vel comprimatur, ſed ad Apoplexiam excitandam ſufficit medullæ cerebri oblongatæ, ſeu principij neruorum in baſi cerebri poſteriora verſus talis anguſtia, ob quam in omnia ſenſus & motus organa in toto corpore ſpirituum animalium influxus prohibetur. Etſi enim Antiqui aliter ſenſerint: tamen recentiores Anatomici ſumma diligentia adhibita obſeruarunt, neruos ad vnum omnes è medulla cerebri oblongata prodire; etſi alij, dum medulla hæc caluariæ adhuc incluſa eſt, enaſcuntur; alij poſtquam cranium reliquit, & per dorſi vertebrarum foramina procedit, iâmque ſpinalis medulla propriè dicitur. Hoc ergo neruorum omnium principium, ſi ita afficiatur, vt ſpirituum animalium in neruos, qui in organa omnium ſenſuum externorum feruntur, & è locis vicinis, vna ſcilicet cerebri medulla oblongata, oriuntur, influxus denegetur, Apoplexia excitatur.

Fit autem hoc vbi medulla cerebri oblongata obſtruitur vel comprimitur. Et quidem in forti Apoplexia anterior & poſterior pars medullæ cerebri oblongatæ comprimitur vel obſtruitur: in debili & mitiori nihil prohibet anguſtiam in alterutra ſaltem eſſe. Et eſt ea neruorum ſenſibus externis inſeruientium in origine vicinia, vt ſi cauſſa grauis ſit, quod in Apoplexia accidit, omnes ſimul afficiantur.

Id quod ipſa experientia confirmat, vt rationes conquirere opus non ſit. Refert enim Fernelius, *loc. modo allegato*, virum quendam viribus integrum ſiniſtri oculi ictu vehementiore repentè attonitum corruiſſe, mòxque ſenſu ac motu priuatum fuiſſe, cum ſpiritu difficili ac ſtertore, & cum aliis fortis Apoplexiæ indiciis, eúmque nec venæ ſectione, nec alia potuiſſe ratione ſeruari, quin horis duodecim interiret. Diſciſſo apertóque capite, neque oſſis, neque meningum, neque ſubſtantiæ cerebri quicquam confractum diuulſúmve; cerebri etiam ventriculos prorſus illæſos & inanes, ſed duntaxat interiores oculi venas contuſionis vi diruptas animaduertit, è quibus ſanguis cochlearium duorum mēſura in cerebri baſin procubuerat, qui, non, vt Fernelius vult, retiformem cōrextum obſtringebat, ſed principium neruorum comprimebat. Et ſi Apoplexiæ terminationem & in alios morbos mutationem diligenter conſideremus, faciſè patebit, nullo alio in loco, quàm quo diximus, cauſſam Apoplexiæ conſiſtere poſſe. Mutatur verò Apoplexia, vel in paralyſin lateris alterutrius, vel in memoriæ & ratiocinationis læſionem. Prius accidit, cum humor è cerebro oblongato, & principio neruorum in ſpinalis medullæ alterutram partem à Natura excutitur, vnde cerebro & neruorum principio ab humore vitioſo liberato ſenſibus quidem ſuus vigor redit, brachij verò & cruris alterutrius motus tollitur. Si verò è principio neruorum in ipſam ſubſtantiam cerebri hinc inde humor diſpergatur, ac cerebrum eo quaſi irrigetur, tunc morbus in via quidem ceſſat, ſed cerebrum, vt ſimilaris pars, malè afficitur, vnde memoria & ratiocinatio læditur, ſenſibus externis & motu corporis ſaluis; ægríque cum tali memoria & mentis imbecillitate ſæpe diu viuunt, vt exempla paſſim nota ſunt. Quæ omnia, ſi alio, quàm quo dixi loco cauſſa Apoplexiæ conſiſteret, fieri nullo modo poſſent.

Cauſſa tamen, quæ iſtam anguſtiam inducit, non ſemper eiuſdem modi eſt, neque ſemper in eodem loco hæret. Nonnunquam enim cauſſa eſt in ipſo cerebro. Aliquando verò eandem anguſtiam etiam humores extra cerebrum ad baſin eiuſdem effuſos & principium neruorum comprimentes, atque ita ventriculis non obſtructis, efficere poſſe, ſuprà, vt & *in Inſtitut.* dictum. Licet verò nerui optici non ex medio baſis cerebri, parte anteriore, oriantur, vt antiqui crediderunt, ſed reuera, ſi capite inuerſo, Varoliano modo, ſectio adminiſtretur, ex principio truncorum priorum ſpinalis medullæ: tamen eo in loco eſt eorum exortus, vt à cauſſa Apoplexiam excitante ſimul ſeu comprimi ſeu obſtrui poſſint. Et ſit ſanè in neruos opticos influxus liber: tamen cum actio ſenſuum externorum nō abſoluatur in ſuis organis, ſed ſenſus internos concurrere neceſſum ſit; ſi illi laborant neque viſus, neque alius ſenſus perfici poteſt; & quamuis oculi ſpeciem viſibilem percipiunt, tamen niſi facultas princeps

ceps concurrat, nulla fit viſio, vt alibi monſtraui.

Tandem id aliquem dubium reddere poſſet, quod in Apoplexia ſenſus communis, phantaſia & cæteræ actiones principes etiam rectè ſeſe non habent. Etſi enim influxus ſpirituum animalium in organa ſenſuum externorum & motus prohibetur: quia tamen cerebrum ſaluum eſt, & ſpiritus animales in eo, cauſſa nulla eſſe videtur, cur non & actiones hæ, & facultate & organis rectè ſeſe habentibus, fieri debeant. Verùm nec iſtud nos à noſtra ſententia dimouet. Cauſſas enim cur principio neruorum affecto in Apoplexia ſenſus etiam interni lædantur in Inſtitution. *pag*. 465. eáſque tres propoſuimus. Prima eſt quod ſpiritibus animalibus motu, qui ipſis eſt perpetuus, denegato, eos quaſi ſuffocari neceſſe ſit. Cùm enim ſpiritus animales non tardè, ſicut humores generentur, ſed in perpetua generatione ſint, & hinc etiam in perpetuo motu: ſi canales, per quos in totum corpus diſtribui debent, occludantur, eos in cerebro detineri, quaſi concentrari, atque ita ad actiones ſenſuum internorum edendos ineptos fieri neceſſe eſt: præcipuè cum ſpiritus vitales aſſiduò copia largiori ipſis permiſceantur, ideóque non tantum illorum generationem interturbent, ſed & generatorum actiones confundant. Apparet huius rei exemplum in corde, in quo ſi ſpiritus concentrentur, nec liberè in corpus diffundantur, actiones corporis læduntur. Secundò, membro vna ex parte ſaltem læſo totam eius œconomiam turbari neceſſe eſt, vt Epilepſiæ exemplo id manifeſtum eſt, & cerebri commotio ac percuſſiones docent. Tertiò, cùm cerebrum ita grauiter affectum ſpirituum animalium generationi non ſufficiat, mirum nõ eſt, actiones etiam internas turbari. Si enim in iis, quibus cerebrum pituita repletum eſt, & diſcurſus & memoria laborat: quid ni in Apoplexia cerebro tam grauiter affecto omnes actiones aboleri queant? Vt enim cauſſæ, ſic effectus magnitudine differunt.

QVÆSTIO III.

An à vapore Narcotico fiat Apoplexia?

Cùm ſupra inter cauſſas Apoplexiæ etiam vim Narcoticam recenſuerimus; de ea verò non omnium eadem ſit ſententia, aliquid de eo dicendum eſt. Et quidem à recentioribus hæc pro ſola cauſſa ponitur, vt ex Quercetano *in Tetrade* videre eſt. Vapor ſcilicet ſeu nebuloſa exhalatio in cerebrum eleuata. Quam cauſſam equidem libenter, ſed non ſolam, admittimus, vt ſuprà & in Inſtitution. dictum. Hoc ſaltem hic addimus, etſi Quercetanus & alij in natura huius vaporis definienda laborent: vix tamen commodius eum explicare poſſe, quam ſi dicatur, eam vim narcoticam aut cerebri ſpiritus ſeu ſtupefaciendi ſeu congelandi, & in aliam ac aqueam quaſi naturam vertendi habere. Narcotica enim ſpiritus quaſi ligant, ſtupefaciunt & ſopiunt, ac ſenſui ac motui ma-

Vapor narcoticus an apoplexiã excitare poßit.

ximè obſunt. Atque tales humores & vapores in corpore noſtro generari, impoſſibile non eſt. Cùm conſtet, ſoporem, carum & ſimiles ſomnolentos affectus ex humoribus in corpore genitis prouenire, quorum cauſſæ fruſtra ex ſola frigiditate deducuntur. Atque hinc fit, vt etiamſi Apoplexia in Paralyſin deſinat: tamen rarò in eiuſmodi hominibus ratiocinatio & memoria ad priſtinum planè vigorem redeunt, ſed hebetes ac torpidæ illæ actiones, præcipuè in ſenio confectis deinceps relinquuntur; quod accidit, non tam, quod frigida & humida intemperies, quàm quod à Narcotico vapore mala & torpida talis πάθησις cerebro imprimitur. Idque multo minus accidere poſſet, ſi ab alia cauſſa extra cerebrum & citra ſpirituum animalium vitium Apoplexia generaretur. Et quamuis Narcotica plerumque ſoporoſos ſaltem affectus inducant: tamen impoſſibile non eſt, ſi eorum vis ſit maior, quin ipſam Apoplexiam inducere poſſint. Imò lethargus & carus ſæpe in Apoplexiam degenerant, vt experientia teſtatur; vnde cauſſas eas habere communes neceſſum eſt, vt magni etiam Medici dubitauerint, quomodo hi affectus differant. Et ex vini & ſpiritus eius potu nimio Apoplexiam excitari, ſupra dictum, atque ebrios ἀφώνους interdum fieri teſtatur Hippocr. 5. *Aphor.* 5.

Qui verò aliter naturam huius vaporis explicare conantur, iis id quidem per me licet; an verò commodius id faciant, dubito. Quercetanus *in Tetrade* ad ſpiritum Vitriolatum congelandi, conſtringendi & coarctandi vim habentem, qui nebuloſas exhalationes in cerebrum euectas ſubitò in glaciem & gelu quaſi conuertat, generationem Apoplexiæ refert. Verumenimuerò dicit iſta, ſed non probat, & quomodo in corpore viuente & actu calente talis vaporum in glaciem quaſi & gelu conuerſio fieri poſſit, non video, neque id in Anatomia eorum, qui Apoplexia extincti ſunt, deprehenditur. Et qui effectus opij & aliorum Narcoticorum cum Vitrioli aciditate contulerit, ſimúlque cum his Apoplexiæ ſymptomata comparauerit, facilè animaduertet, ſtuporem & reliqua ſymptomata, quæ in Apoplexia & cognatis ſoporoſis affectibus contingunt, rectius ad vaporem Narcoticum, quàm ad vitriolatum, acidum & conſtringentem referri poſſe. Imprimis cum acida vim Narcoticorum infringunt.

Si quis tamen Quercetani ſententiam mitiùs interpretari, & ſtatuere velit, vel à cerebri diſpoſitione peculiari, vel à vaporibus quibuſdam ſeu Narcoticis, ſeu coagulantibus ſpiritus animales à natura ſua deiici & mutari, & quaſi aqueſcere, & à ſpirituoſa natura in craſſam & aqueam quaſi mutari, & ad actiones animales ineptos reddi, ille non multum diuerſi dixerit, & contra me non pugnauerit. Refert Fauentinus *libro ſeptimo annalium ex hiſtoria Bauarica*, anno 1548. ex terræ motu plures quam quinquaginta ruſticos ita mul-

gentes cum vaccis extinctos riguiſſe, & corpora in ſalinas quaſi ſtatuas redacta. Et quomodo à fulmine vinum interdum in vaſis quaſi coaguletur, non ignotum. Quidni ergo talis ſpiritus in corpore generari poſſit, qui cum ante quietus latuiſſet, vel ira vel terrore, vel alia cauſſa agitatus & motus; inſtar venenorum ſubitò in actum erumpat, & ſpiritus animales à natura ſua mutet & quaſi coagulet? Quid carbonum fumus poſſit, & quomodo homines attonitos ſubitò reddat, non ignotum eſt, & collegit eius rei exempla Marcell. Donatus, *de hiſtor. medic. mirab. lib. 2. cap. 2.* Idem calcis vapores præſtant, refertque Valerius Maximus *lib. 9. cap. 12.* Quintum Catulum à Mario propter publicas diſſenſiones mori iuſſum, recenti calce illito, multóque igne percalefacto cubiculo ſe incluſum peremiſſe. Ita etiam muſti & cereuiſiæ recentis feruentis vapore homines ſubitò, quaſi attonitos concidere, & quandoque mortuos fuiſſe, omnibus notiſſimum eſt.

Cuius rei etſi alij alias cauſſas reddant: maximè tamen veritati conſentaneum eſt, vapores illos ſeu fumos è carbonibus accenſis, muſto & cereuiſia exhalantes aëri permiſceri, & ſic cum ſpiritu, quem ducimus, attrahi, atque ad cerebrum penetrare, ibique ſpiritibus animalibus miſceri, & eos à natura ſua immutare, & ad officium ſuum ineptos reddere. Nam quod nonnulli putant, ideo ex hac cauſſa attonitos concidere, quod in iis, quibus cerebrum excrementitiis humiditatibus ſcatet, ex ab hac cauſſa fundantur, quæ fuſæ obſtruendo poſtea Apoplexiæ cauſſæ ſint, vero conſentaneum non eſt. Nam vapores hi in omnibus, non tantùm in iis, quorum vitioſis humoribus repletum eſt, idem præſtant. Nec humorum fuſorum indicia in iis ſatis apparent. Si quis tamen à ſola vi narcotica apoplexiam excitari credere nolit, cum eo quidem non litigabo. Interim hoc vero conſentaneum eſt, quod ille ipſe humor, qui anguſtiæ in cerebro cauſſa eſt, ſimul talem vim narcoticam obtineat, vt ex pertinaci illa paralyſi, & mentis ac memoriæ læſione, quæ apoplexiam ſequitur, patet, vt antea dictum. Et forſan hoc etiã in cauſſa eſt, quod pueri rarius apoplexia corripiũtur. Etſi enim non nego, id etiam ideò fieri, quia facultas expultrix in iis fortior non facilè permittit pituitam copioſam coaceruari: tamen & hoc probabile, in pueris humores tales narcotica vi præditos non generari, ſed in ætate ſenili præcipuè accidere, vnde etiã ſenibus Apoplexia familiarior eſt. *Cur pueri rarò apoplexia corripiantur.*

Henningus Scheunemannus, *Med. reform. cap. 3.* è ☿ cremoſo ſeu deſtillato Apoplexiam deducit, & exemplo fulminis rem explicat: Sicut videlicet fulmen ſacculis illæſis nummos conflat; aut vagina illæſa enſem liquat, integra cute oſſa comminuit: ita & ☿ deſtillatum in vnam maſſam cogere & colliquare cerebrum & pulmones, haud aliter, ac ſi cera eſſent. Verùm portentoſa illa opinio refutata eſt de cõtenſ.

ac diſſenſ. Chymicum Galenum *cap.* 16.

Qvæstio IV.

An aquæ Apoplecticæ ſtatim in principio conueniant?

Aquarum apoplecticarum vſus. Etſi apud Antiquos, vt & Practicos poſteriores plurimos, nulla illarum aquarum fiat mentio: tamen hodie in Germania notiſſimæ & frequentiſſimæ ſunt, nihilque iis, cùm in præcauenda, tum in curanda Apoplexia eſt vſitatius. Et res ipſa loquitur, ob ſummam, quam habent, vim penetrandi, præſentiſſimum ſæpe afferre auxilium. Quæritur tamen, an in omni Apoplexia & mox in principio, nec venæ ſectione, nec corporis purgatione aliqua præmiſſa, tutò & ſine alicuius incommodi metu, vſurpari poſſint: Ex hoc dubio vt nos expediamus, ſciendum, iſtas aquas inſignem vim habere, vapores illos Apoplexiam excitantes, humorésque frigidos diſcutiendi & diſſoluendi, calorem natiuum & facultatem ſopitam excitandi, cerebrum roborandi, & ſpiritus animales à natura ſua quaſi degenerantes conſeruandi & in priſtinum ſtatum reducendi. Præterea in minima quantitate maximam vim obtinent, & totum corpus facilè ac ſubitò penetrant. Ac proinde Apoplecticis, qui ferò nihil deglutire valent, commodæ ſunt, & commodiſſimè exhibentur iis, qui à vaporibus illis narcoticis & ſpirituum animalium vitio, aut pituita ſine ſanguinis permiſtione Apoplexia laborant, corporis conſtitutione frigidâ præditi, aut in ſenectute conſtituti ſunt, in quibus nullus metus eſt, vt humorum aliquis impetus & fluxus ad caput concitetur. Sin autem à ſanguine Apoplexia ortum habeat, vel alij etiam humores ſanguini iam permiſti abundent, non ſatis tutus vſus harum aquarum mox in principio: cùm humores fundant, caput repleant, & hoc modo morbum augeant.

Qvæstio V.

An purgantia ſint exhibenda in Apoplexia?

Purgantia an in apoplexia exhibenda? De purgatione in Apoplexia inſtituenda * duas difficultates obiicit Petrus Salius Diuerſus, *in annotat. in Altimar. cap.* 19. vnam; *An ſtante cruditate pharmacum exhibere liceat*, contra præceptum Hippocratis & Galeni: Alteram; *Quomodo medicamentum, licet intra fauces ponantur, poſſit in ventrem deſcendere*, cùm Apoplectici ſint toto corpore reſoluti, atque ideò facultate deglutiendi careant: Ac proinde in caſſum credit exhiberi purgantia, niſi in declinatione morbi id fiat.

Verùm priorem difficultatem quod attinet, nullam hic propriè dictam cruditatem, & quæ prohibere poſſit purgationem, ac de qua Hippocrates & Galenus, cùm cruda purgare prohibent, loquuntur, adeſſe facilè patet, ſi ea quæ *lib.* 5. *Inſtit. part.* 2. *ſect.* 1. *cap.* 6. *&* 7. dicta ſunt, perpendantur. Ideoque humor hîc ſtatim purgantibus tolli poteſt. Si

tamen craſſus ſit nonnihil, vt præparatione aliqua indigere videatur, attenuantia purgantibus admiſceri poſſunt. Vt verò ſoli præparationi opera detur, morbi magnitudo, & præſens, quod ſummopere vrget, periculum prohibet. Facilè enim fieri poſſet, ſi tempus in humore præparando conſumatur, Interim ob materiam ipſam caput affligentem homo de vita periclitetur.

Et omninò in paroxyſmo huius morbi magis periculi metuendum à copia materiæ peccantis, quàm eius aliqua craſſitie. Si tamē morbum inducias dare animaduertatur, & is aliquo modo minuatur, aut ſaltem in præceps periculum non labatur, humores præparare & attenuare conuenientibus medicamentis licet; quæ tamen præparatio propriè co&ctio non eſt.

Altera difficultas non eſt de nihilo, & verum eſt, communia illa medicamenta purgantia in principio ſtatim vix exhiberi poſſe, & vt Hercules Saxon. ait: *Si in his caſibus prabeatis aliquod medicamentum cōmune, ſuffocabitis ægros.* Ergo tum demum, cùm poſt venæ ſectionem & alia adhibita medicamenta æger iterum aliquid deglutire poteſt, exhibenda iſta vulgaria medicamenta. Si verò in principio ſtatim aliquid exhibere libet, validum ſit illud, & in exigua, quantum fieri poſſunt è trochiſcis alhādal. acryd. extract. ſcammon. Antimonium equidem vt & ☿ ob exiguam molem hic ſatis commoda eſſent, ſed an exhibenda ſint, è ſequenti quæſtione patebit.

QVÆSTIO VI.

An vomitoria in paroxyſmo ſint exhibenda?

Auicennas, Paulus Ægineta, Aëtius & alij vomitum prouocare iubent, penna oleo imbuta, & in fauces immiſſa. Sed cum Apoplecticus motu ſit deſtitutus, conatum illum, qui ad vehementem iſtam excretionem eſt neceſſarius, adiuuare non queat; metus eſt, ne diaphragmate & thorace vehementiùs compreſſo, ſpiritúſque viis arctiùs aſtrictis ſuffocatio acceleretur. Ac proinde veriſimile eſt, Authores illos vomitum præcepiſſe in progreſſu morbi, quando euacuationes vniuerſales iam præmiſſæ ſunt, & æger paulatim reſtitutus conatum illum adiuuare poteſt, atque ad vomitum promptus eſt. Nam mox ante euacuationem repleto corpore & capite, vomitum non profuiſſe compertum eſt, quale exemplum etiam habet Foreſtus, *lib.* 10. *in ſchol. obſeruat.* 76. *An vomitoria apoplecticis exhibenda.*

QVÆSTIO VII.

An Repellentia in Apoplexia conueniant?

Repellentia in Apoplexia Rhaſes proponit, & Medicorum nullus in iis vtitur, inquit Leonhart. Iacchin. & Paulus, Auicennas & Medici alij hoc auxilium prætermittunt. Putat tamen Maſſarias, ſi Galeni doctrinam ſequamur, qui docet, materiam, qualiſcunque ea fuerit, fluentem à capite

repellendam eſſe, vtique negandum non eſſe omninò, quin repellentia quoque poſſint conuenire. Verumenimuerò etſi inter auxilia, quibus materia ad caput præter naturam fluens ab eo auertitur, etiam repellentia à Galeno proponantur; tamen non ibi docet, quod ſimpliciter in omnibus affectibus capitis, vt & aliarum partium, illa omnia ſemper ſint adhibenda, ſed ſatis eſt, ſi nunc hæc, nunc illa vſurpentur: & repellentia tum locum ſuum habent, vbi cum fructu & ſine omni incommodo materia ad caput fluens per ea à capite auerti poteſt: quòd in omni Apoplexia fieri non poteſt. In pituitoſâ enim Apoplexia nullum locum habent repellentia, vt & in ea, quæ fit à vapore narcotico: cùm cauſſæ in ea Apoplexia repellentium vſu à cerebro auerti non poſſint, ſed magis cerebro impingantur, & ad diſſoluendum ineptæ reddantur. In apoplexiâ tamen ſanguineâ, ſi caput admodum æſtuare videatur, repellentia planè reiicienda non videntur. Etſi enim morbus mox ad ſtatum perueniat: tamen vt difficilius anguſtia cerebri tollatur, ſanguis magis magiſque affluens facere poteſt. Ideóque eius affluxus principaliter quidem reuellentibus, atque imprimis venæ ſectione, inhibendus. Poſt venæ ſectionem tamen repellentia planè reiicienda non ſunt. Cautè tamen iis vtendum, ne materiam, quæ in ſuperficie eſt, intro pellant. Ideò adſtringentia non ſint, ſed ſufficiunt oxyrrhodina ex ol. roſarum & aceto, vel ol. & aceto. Vbi tamen ſuſpicio humoris pituitoſi admixti adeſt, ſatius eſt, omiſſis repellentibus, in reuulſoriis ſubſidiis conſiſtere.

CAPVT XXXIV.

De Catarrho & Cerebri Excrementis retentis.

HActenus ſymptomata recenſuimus, quæ cerebro accidunt, quatenus functionum animalium principium & locomouentis facultatis organum eſt. Nunc priuſquam ad externorum ſenſuum accedamus vitia, illud adhuc ſymptomatû genus, quod cerebro accidit, non quatenus animalis, ſed & facultatis naturalis inſtrumentum eſt, excretorum ſcilicet & retentorum vitium, quod multorum aliorum in vniuerſo corpore malorum fons & principium exiſtit, explicandum. Eſt illud dum excrementa cerebri, vel in eo, vel circa illud detinentur, & non debito modo euacuantur, vel in cerebro copioſiùs cumulata in alias ſubiectas partes defluunt. Ideóque hîc in genere quædam de excrementis cerebri dicenda, imprimis qualis ſit illorum materia, à quibus cauſſis procreentur, per quæ loca euacuentur, & quas denique præter naturam affectiones ſuo in varias partes decubitu efficiant.

I. Cerebrum cùm peculiarem ſubſtantiam & παρέγχυμα habeat, quo non ſolùm ipſum nutritur, *Excrementorum cerebri materia quæ ſit?*

ſed & in quo ſpiritus animalis generatur: in eo etiam quædam excrementa generantur; ſed illa pauca, quæ in ſanis per nares & palatum euacuantur. Excrementa autem illa pituitoſa ſunt frigida & humida, ſicuti ipſius cerebri intemperies ad frigidum & humidum declinat. Et pituitoſa quidem in ſanis pura, vt & in ægris nonnunquam, interdum verò cum aliis humoribus mixta, frequentius cum bile, rarius cum humore melancholico. Sic Plato ſcribit *in Timæo*, quod Galenus, 8. *de plac. Hippocrat. & Platon. cap.* 5. repetit, pituitam acidam & ſalſam eſſe fontem omnium morborum, qui

Nota.

καταῤῥοϊκοὶ ſunt, aut à deſtillatione ortum habent. Præterea ſunt excrementa illa *συστάσει* ſua plerumque tenuia & acria, nonnunquam craſſa, accedente vtrobique lentore.

Quod ad cæteras qualitates, maxima ex parte ſunt frigida, interdum de caliditate aliquid participant, quædam item dulcia, vel inſipida ſunt, quædam ſalſa, acria aut amara, ſiue per aduſtionem talia ſint facta, ſiue per putredinem, ſiue per admiſtionem ſeri aut bilis, quædam acida, ſummè cruda, aliáſque qualitates habent, prout ex corruptis humoribus genita ſunt, aut ex cibo potuve reſoluta, iterúmque in liquorem denſata. Sed ferè principio pituita eſt tenuior; vbi diutiùs in corpore hæret, ſenſim calore craſſeſcit, vt ex tenui & aquea primùm lenta & mucoſa fiat, poſtea vitrea, tandem gypſea.

II. De cauſſis excrementa in cerebro gignentibus & cumulantibus ſciendum eſt, cerebrum, veluti tectum fumoſæ domui impoſitum, aſſiduè excipere halitus & vapores ex imis ſurſum eleuatos, tum per patentes vias venarum, arteriarum, ventriculi, gulæ, tracheæ; tum per occulta ſpiracula, quæ in viuentibus ſemper hiant, à ſpiritu & calore reſerata. Ea enim eſt halituum & vaporum natura, vt continuò ſua leuitate ſurſum ferantur, donec vel diſſipentur in itinere, vel in cerebrum ingredientes, ibique condenſati & in liquorem coacti inde delabantur, propemodum, vt nubes & pluuiæ ex terræ halitibus reciproco motu generari ſolent. Neque ſolùm excipit vapores cerebrum, vt limes corporis ſuperioris extremus, ſed ſi immoderatiore calore præditum ſit, huius vt plurimum quoque ex vniuerſo corpore attrahit: Quò etiam faciunt meditationes intenſiores & frequentiores, quibus cùm ſpiritus animales abſumantur, vitales multos iis reficiendis ſuppeditari neceſſe eſt, cum quibus humores & vapores, qui in corpore abundant, facilè in caput rapiuntur. Quod ſi præterea ex inferioribus membris aliquod, Epar imprimis, dyſcraſia calida laboret, non tantùm ſanguinem aduſtum ad caput mittit, per totum venarum ambitum, præcipuè verò per venas iugulares externas & internas, ſed ſimul etiam caput calidorum halituum copia replet, quos cerebrum diſcutere nequit.

Excrementa cerebri à quibus cauſſis generentur.

Accedit & hæc cauſſa, quod cerebri & medullæ ſubſtantia ampla in homine per ſe multo indiget alimento, à quo multùm etiam excrementorum gigni, facilè eſt intelligere.

Si denique cerebrum ſua natura frigidius humidiúſque ſit, ac debiliter & imperfectè nutrimentum ſuum concoquat, aut ſi à quacunque alia cauſſa crudorum alituum obruatur, accedente ocioſa vita & victus intemperantiâ, magnum ex his cauſſis excremẽtorum in cerebro prouentum exiſtere, neceſſe eſt.

Excremẽta cerebri per quæ loca euacuentur.

III. Quoad locum excrementorum cerebri, ille plerumque extra vaſa continetur. Nam de ſanguine, qui in vaſis extra cranium vltra menſuram abundat, vt Phrenitidis, Apoplexiæ, Anginæ, parotidum aut tumorum aliorum in capite author eſt, in præſentia nihil dicemus. Extra vaſa autem excrementa illa (craſſiora ſcilicet; nam tenuia per ſuturas cranij exeunt) vel intra cranium, vel extra hoc continentur. Quæ intra cranium in cerebri ventriculis, anfractibus, poris ſubſtantiæ eiuſdem & circa meninges conſiſtunt, ea ſi copia modum excedunt, maxima ſui parte in palatum decumbunt, per vias ad hunc vſum deſtinatas: reliqua per foramina ſecundi paris neruorum cerebri, vt Veſalius docet, ad oculorum radicem feruntur, vnde peramplum quoddam foramen, & minora alia in narium capacitatem corriuantur. Si immoderatius abundant, per ſinus organorum olfactus; & per os *ἠθμοειδὲς* aliquid etiam in nares expurgatur, via non naturali nec legitima, vt in Coryza ſiue grauedine contingere ſolet. Docétque Galenus, 8. *de vſu part. cap. 6.* in ſanis non neceſſariò pituitam per nares excerni, ſed ſufficere expurgando cerebro illos canales, qui è glandula pituitaria in os deſinũt, vſumque proprium narium eſſe, odores excipere, & reſpirationi inſeruire, pituitam verò effundi per narium meatus ex vſu abundante. Quæ extra cranium, ſub cute præſertim verticis cumulantur, ea vel ex ramulis iugularium externarum per faciem & tempora ſurſum ſparſis, & in cutem deſinentibus reſudant, vel ex halitibus per illas venas effumantibus concreſcunt. Nam hæ venæ omne ſuperuacaneum in cutem effundunt, quod ibi retentum acceſſione nouorum halituum aſſiduè augetur, & in liquorem cogitur, qui ſæpe cutem à cranio diuulſam in tumorem ſatis manifeſtum, inſtar ceræ molem, attollit, interdum putredine accedente achores aliόſque tumores & puſtulas in capite parit.

Quæ p. n. affectiones ab excrementis cerebri gignantur.

IV. Quod ad affectiones præter naturam, quæ ab excrementis cerebri gignuntur: excrementa illa, quæ intra cranium coaceruantur, in corporis partes internas magna ex parte præcipitantur. Atque ſi materia ad ventriculos cerebri expreſſa membranas cerebrum inueſtientes vellicet, Epilepſiam; ſi ad baſin cerebri & principium neruorum delabatur, Apoplexiam; ſi ad ſpinalem medullam & neruos detrudatur, ſtuporem, paralyſim, tremorem & conuulſionem gignit.

Quæ verò ad anteriores capitis partes fertur, ſi ad nares confluat, grauedinem, aut odoratus læſionem; ſi ad oculos, cæcitatem; ſi ad aures, tinnitum aut ſurditatem affert. Quod denique per os delabitur, ſi in fauces procumbat, Catarrhum propriè dictum, ſi columellam σταφύλην, hoc eſt, vuæ ſpecie apparentem in dependente illa tumorem; ſi in muſculos Laryngis, anginam; ſi in trachæam arteriam, branchum; ſi in pulmones, tuſſim, aſthma, dyſpnœam omnem, ſputum ſanguinis, phthiſin; ſi in thoracis cauitatem, empyema; ſi in ventriculum, ἀπεψίαν, lienteriam, vomitum; ſi ex ventriculo porrò in inteſtina effundatur, diarrhœam; ſi ex inteſtinis in Epar ſeſe inſinuet, obſtructiones huius, aliorúmque viſcerum efficit. Neque ſolum per patentes haſce vias, materia à cerebro defluit, ſed nonnunquam tantùm per latentes, cuiuſmodi potiſſimum ſunt venæ & arteriæ. Quæ enim tenuis & acris materia eſt, primò latas ſiue amplas, mox anguſtas quoque venas ingreditur, atque ita per vniuerſum corpus diſtribuitur. Quæ verò craſſa eſt in amplioribus venis detenta eas obſtruit, vnde putredo & febres, vel diariæ, vel putridæ excitantur.

Deſcendit aliquando etiam materia à capite per arterias ad oculos, vnde diuturnâ & acri fluxione illi infeſtantur, à qua vix ſanari poſſunt, niſi arteriæ diſſecentur, vt Galenus, 3. *med. meth. cap. vlt.* ſcribit.

Cæterùm quæ excrementa cerebri extra cranium ſub cute potiſſimum verticis congeruntur, in externas ferè corporis partes diffunduntur, quæ ſcilicet aut ob ſitus opportunitatem, aut ob imbecillitatem excipiendæ fluxioni magis aptæ ſunt: Vt in oculorum partes externas, vnde lachrymarum fluxus & tumores præter naturam exiſtunt; in maxillas, in dentes, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, in latera, in dorſum, in coxendicem, in crura, in omnes denique articulos.

Atque ita externa hæc deſtillatio omnis Arthritidis, omniſque ferè doloris externi qui ſine tumore manifeſto eſt, cauſſa à Fernelio ſtatuitur. Etſi autem cranij interuentu, hi fluxionum, internæ ſcilicet & externæ, fontes diſtinguuntur: tamen inter ſe communicantur per venas & arterias, & per poros membranarum, vt ab his viciſſim intra cranium quædam ſubeant.

Vt ita verum ſit, quod Hippocrates, *lib. de princip.* ſcripſit; ὁ ἐγκέφαλος ἐστὶ μητρόπολις τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ κολλώδεος, *Cerebrum eſt Metropolis frigidi glutinoſi ſeu pituitoſi humoris.* Capútque multum ad feri in totum corpus diſtributionem facit. Cùm enim extra & intra caput venæ & arteriæ multæ, in quibus etiam ſerum multum continetur, perreptent, ſanguis quidem in nutrimentum capitis abſumitur: ſerum autem cum ad nutriendum ineptum ſit, nec [illegible] tamen per vias, per quas ad cap[illegible]enit, recurrere, neque [illegible]denſitatem, ſenſibilite[illegible]re, neque etiam inſenſibiliter ob calorem illarum partium debiliorem diſcuti poſ-

ſit: eò loci cumulatur, & cum pondere ſuo natura deorſum tendat, & in loco decliui hæreat, facilè à capite ſecundùm ductum membranarum & neruorum in inferiores corporis partes deſcendit. Quæ autem in genere de fluxionibus iſtis è capite curandis dici poſſunt, facilè ex iis, quæ *ſupra part. 1. de Intemperiebus Capitis cum materia* diximus patent, & ex iis etiam, quæ iam de Catarrho dicemus, patebunt.

Poſtquam hæc in genere de excrementis cerebri diximus, iam de Catarrho in ſpecie dicemus. Sunt enim ſymptomata in excretis hic duo: cùm ſcilicet excrementa illa copioſius, quàm debent, excernuntur, quod ſymptoma in genere Catarrhus appellatur; Vel cùm detinentur; de quibus iam in ſpecie agemus, & primò de Catarrho.

De Catarrho.

Duo præcipuè vocabula occurrunt, quibus motus humorum præter naturam in corpore noſtro exprimuntur. Generaliſſimum eſt ῥεῦμα & ῥευματισμός, fluxus ſeu fluxio, quæ vox omnem motum cuiuſcunque humoris è quacunque in quamcunque partem noſtri corporis ſignificat. Κατάῤῥοος verò, κατάῤῥυς, & κατάῤῥους, Celſo deſtillatio (malè enim Argenterium *in com. ad aphor. 4, lib. 2.* ſcripſiſſe, Latinos non habere proprium vocabulum, quo Catarrhi nomen exprimant; ex Plinio *lib. 19. cap. 6. &* [illegible] *23. cap. 8.* patet) Græcis etiam [illegible] κατασταγμούς tantum humoris ſupervacanei è capite & præcipuè cerebro in alias partes prolapſum & defluxum ſignificant.

Auicennas tamen eiuſque interpretes, & ſuperioribus ſeculis, alij Arabes ſecuti, hæc vocabula confuderunt. Vnde *lib. 3. Fen. 2. tr. 11. c. 11.* anginam, pleuritidem, & peripneumoniam à Catarrho fieri Auicennas ſcripſit.

Catarrhi nomen rurſum tripliciter ſumitur, vel generaliſſimè pro quacunque humoris in partem corporis quamcunque fluxione. Ita 3. *aphor.* 12. Catarrhi vox tribuitur fluxionibus per venas & arterias ad pectus & cor, vt ex Hippocrate *libr. de aëre, aquis & locis* patet. Ita κατάῤῥους νωτιαῖος defluxio in ſpinalem medullam nominatur in Coacis prænotionibus. Sic Catarrhi ad dentes, ad oculos, ad aures, ad neruos & ad muſculos, ac inania membrorum ſpatia, vnde dolores varij oriuntur, fieri dicuntur.

Deinde Catarrhi nomen ſtrictius quidem, ſed generaliter adhuc ſumitur de fluxione humoris è cerebro in palatum, ac os & nares. Specialiſſimè verò Catarrhus eſt defluxio humoris è cerebro in palatum, os, ac pulmones. Atque ita Catarrhi vox generaliter accepta tribus fluxionibus tribuitur, Catarrho in ſpecie dicto, Broncho & Coryzæ. Hoc autem loco Medici non de Catarrhi generaliſſimè accepto, ſeu de omnibus, quæ à cerebro & capitis vaſis ad alias tum remotas tum vicinas partes fieri poſſunt, fluxionibus, de quibus antea in genere diximus; ſed de Catarrho in poſterioribus duabus ſignificationibus accepto agere ſolent. Quos & nos imitabimur. Inter-

dum tamen & quædam immiſcebimus, è quibus & aliarum è capite fluxionum generatio innoteſcere poſſit.

Catarrhus ſpecialiter acceptus quid ſit.

In ſpecie enim Catarrhus eſt defluxio humoris à capite in palatum, os ac pulmones, teſte Galeno. 3. *de Sympt. cauſſ. cap.* 4. *&* 2. *Prognoſt. tex* 64. *& in comment.* 12. *Aphor. lib.* 3. vbi ſcribit: (ita enim legendum; cùm locũ hunc Leonicenus & Altimarus malè verterint.) Per hæc verba videtur Hippocrat. ſignificare, non qui maximè conſueto more catarrhi dicuntur, qui ex capite, per aſperam arteriam, in pulmonem, ſed omnes, quæ à capite per venas deferũtur, fluxiones ad partes inferiores. Brenchus verò eſt excrementorum è capite in fauces deſtillatio, cum vocis obſcuritate & raucedine. Coryza verò, ſicut poſteriores Græci hoc vocabulo vſi ſunt, eſt eiuſdem humoris in nares defluxus. Latinis Grauedo dicitur, quod in parte corporis anteriore circa frontem ſenſus quidam grauitatis percipitur, vt oculi vix attolli queat. Hippocrates tamen Coryzæ vocabulum olim generalius vſurpauit.

Verum etſi vſus ita obtinuerit, vt Catarrhus in ſpecie dictus à brachio ita diſtinguatur, quod in brancho præcipue catarrhus ad vocis inſtrumenta decumbit, tamen vtrobique ex eodem cerebri loco, & in os humor defluit, ac præterea nonnunquam etiam in ventriculum catarrhus delabitur, qui tamen peculiarem appellationem non accepit.

Catarrhus generaliter & ſpecialiter ſumptus quid ſit.

Eſt igitur Catarrhus, vt quidẽ hoc loco de eo agimus, in genere ſymptoma præter naturam excretorum è cerebro, vt ex Galeno 3. *de ſympt. cauſſ. c.* 4. patet, ſeu humoris excrementitii fluxus præter naturam è cerebro in partes inferiores.

In ſpecie vero, eiuſdem humoris è cerebro ad palatum, os, & pulmones defluxus, factus expultrice cerebri ad ea, quæ ſibi moleſta ſunt, expellenda ſtimulata. Neque enim ſecundum naturam iis, qui optima valetudine fruuntur, eiuſmodi materia deſtillat, ſed exigua ſaltem ſaliuæ aut muci pars interdũ per os aut nares detruditur. Afficitur autem hic primò cerebrũ, ſicut ex eodem Galeni loco conſtat. Quale enim πάθος in ventriculo diarrhœa eſt, orta ex ἀπεψία, ſiue mala imperfecta eius coctione, tale in cerebro eſt Catarrhus & Coryza.

Cauſſæ.

Proxima Catarrhi cauſſa.

Proxima nimirum Catarrhi cauſſa eſt humor, ſeu Quantitate ſeu Qualitate facultatem cerebri expultricem ad expellendum ſtimulans. Vt autem generatio & natura Catarrhi rectè explicetur, cũ materia tum efficientes cauſſæ conſiderandæ ſunt: Seu quod in omni fluxione neceſſariũ eſt, cõſideranda materia, ſeu mobile, mouens, terminus à quo, ſeu locus vnde ſuppeditatur materia, locus per quem, & terminus ad quem. Ideoque dicendum de Catarrhi materia, vbi ea generetur, quibus de cauſſis, vnde moueatur, ad quas partes fluat, & per quas vias fluat.

Materia Catarrhi qualis ſit.

Materia Catarrhi eſt humor excrementitius, cui pituitæ nomẽ vulgò tribuitur. Licet enim excre

crementitij huius humoris pro alimenti & humorum ac vaporum, qui à partibus inferioribus ad caput mittuntur, diuerſitate magna ſit diuerſitas, dum interdum nulla inſigni qualitate præditus eſt, & ſaltem copia peccare videtur: nonnunquam etiam alienam qualitatem habet, & frigidus eſt, vel calidus, acidus, ſalſus, acris, malè coloratus: nonnunquam etiam corruptus & ſubſtantia peccans, vnde Catarrhi epidemij & contagioſi ortum habent, vt infra de differentiis dicetur: tamen omnis ille humor excrementitius de capite deſtillans pituita nominatur: cum peculiarem alterationem in capite à cerebro accipiat. Vt enim aliæ partes, ſic & cerebrum, habent innatam & propriam vim, non ſolum aſſumptum alimentum coquendi & aſſimilandi, ſed & excrementa peculiari modo alterandi, & elaborandi.

Colligitur autem humor iſte in capite & cerebro, quod ob id, vt dictum, ab Hippocrat. *lib. de princip.* (aliis de carnibus inſcribitur) pituitæ metropolis appellatur.

Vbi & quibus de cauſis catarrhi materia generatur. Cæterùm Catarrhi materiam alia gignunt, & ſuppeditant, alia mouent, & ad fluxum impellunt. Gignitur & colligitur materia in capite, vel ipſius cerebri, vel partium inferiorum vitio, ſeu generatur materia in capite vel læſa facultate cerebri coctrice, ob morbum, vel fruſtrata ob errorem externum, dum ſcilicet aut nimia copia alimenti cerebro offertur, [illegible] alienis qualitatibus m[illegible] actioni eius reſiſtit.

Cerebrum materiam Catarrhi ſuppeditat, & gignit, cum ob debilitatem nutrimentum non bene concoquit, & ita multa excrementa gignit, & cùm vapores in caput aſcendentes non reſoluit ac diſcutit. Idque accidit ob frigidam imprimis cerebri intemperiem, præcipuè ſi humiditas concurrat. Et ſi frigiditas illa remiſſior ſit, excrementum pituitoſum inſipidum & ſubdulce parit, ſi intenſior, acidum. Atque huc facit ætas ſenilis, aër frigidus & humidus, pluuioſus, & hyems, quo tempore cum pituita abundet, etiam Catarrhi ſunt frequentiores, ſomnus nimius ac longus, & in loco humido ac ſubterraneo, diurnus item, pedum refrigeratio. Calidum verò & ſiccum Cerebrum, etiamſi *in arte medica cap.* 18. excrementis carere dicatur, tamen id de cerebro intra ſanitatis limites conſtituto accipiendum eſt. Si verò intemperatum ſit, alio modo ad Catarrhos generandos facit, dum ſcilicet copioſius ab inferioribus attrahit Catarrho materiam.

Non verò ſemper cerebri & capitis vitio materia catarrhi principaliter colligitur, ſed ſæpe etiam partium inferiorum culpa, puta ventriculi, epatis, lienis, venarum meſaraicarum, vteri, imò & nonnunquam totius venoſi generis: quæ partes cùm vitioſos humores cumulant, non ſolùm multi vapores ab iis ad caput adſcendunt, ſed & ipſi vitioſi humores ad caput feruntur & protruduntur, atque ab illo surſum ad ſubiectas partes deſcendunt & defluunt. Vnde, fruſtra.

ſæpe in catarrhis auertendis, ad caput ſolùm reſpicitur, cùm fons mali, vnde catarrhus gignitur, in partibus longè remotis hæreat, ventriculo puta, epate, liene, vtero. Magis tamen catarrhis obnoxij ſunt, qui cerebrum debile habent. Illud enim humores & vapores ex partibus inferioribus facilè admittit. Cerebrum verò robuſtius vel non admittit, vel facilè diſcutit. Atque ad hoc cauſſæ genus pertinent omnia, quæ ad vitioſorum humorum in ventriculo & partibus aliis inferioribus, generationem & collectionem faciunt, vt crapula, ebrietas, victus ratio humida, cibi, à quibus multi vapores ad caput attolluntur & difficulter coquuntur, & ob quos ventriculus non clauditur, vt & alia omnia, quæ in aliis partibus inferioribus humores vitioſos generant.

Ea enim ipſa materia, quæ à partibus inferioribus ſuppeditatur, atque in cerebro & capite colligitur, non ſolùm ex eo per internas vias & intra cranium in partes ſubiectas delabitur: ſed & excrementitij humores in externis partibus colliguntur, maximè ſub cute verticis, quò venarum per faciem & tempora irrepentium extrema deſinunt. Nam quoties hæ vel ſero, vel alio humore excrementitio turgent, ſuperuacanea ſub cutem effunduntur, & in externas corporis partes feruntur, non tantùm intra cutem & carnem, ſed etiam per continuitatem muſculorum, membranarum, neruorum, per venas, arterias, atque in oculos, in dentes, in maxillas, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, in latera, in dorſum, in lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes articulos influunt, vt ſupra etiam dictum, vnde dolores in variis partibus excitantur: quandoque & tumores. Atque hic Fernel. *lib. 5. de part. morb. & ſympt. cap. 4.* deſtillationem ſeu catarrhum in genere dictum diuidit in Internum & Externum.

Vnde moueatur materia catarrhi. Materiam verò in cerebro ſeu eius vitio ibi genitam, ſeu aliunde tranſmiſſam commouent, & ad motum, ac vt in partes ſubiectas defluat, impellunt, primò expultrix cerebri irritata à materiæ vel copia, vel qualitate, vel vtraque. Dum enim plus humoris excrementitij in cerebro collectum eſt, quam vt à natura ſenſim & quotidie per conſuetas vias euacuari poſſit, eius copia grauatum & ſe exonerare cupiens confertim ad partes inferiores eum protrudit. Idem facit, dum eius ſalſedine, acredine vel corruptione ſtimulatur.

Deinde commouent materiam in capite congeſtam cauſſæ frigefacientes, vt aër frigidus, venti boreales, medicamenta frigida capiti applicata, id quod & experientia teſtatur, quacunque etiam vi id præſtent. Vulgata equidem opinio eſt, frigus comprimendo & conſtringendo cerebrum id præſtare. In dubium tamen id vocat Mercatus, *lib. 2. Prax. cap. 1.* qui impoſſibile exiſtimat, vt cerebrum in animali viuente tantam poſſit ſuſtinere frigiditatem, vt partes præ congelatione de[illegible]atæ intra [illegible] uni

humores expellant. Ipſe verò putat, frigiditatem aëris ambientis cutem & partes externas denſare, partes verò internas calidiores inde fieri, quo calore commotis & liquatis humoribus ac viis apertis, fluxiones excitantur.

Verùm probabilius eſt, non à calore aucto tum Catarrhi muteriam moueri, ſed à frigore partim poros occludi: per quos alias vapores diſcuti ſolent, & hinc materiam Catarrhi cumulari, partim vapores in capite collectos condenſari & in humores mutari, & forſan etiam cerebrum nonnihil conſtringi: cùm viæ ſatis patentes ſint, per quas frigus intro ad cerebrum penetrare poſſit.

Humores quoq; fundunt cauſſæ calefacientes, vt æſtus, radij Solares, & omnino aër calidus, ob quem tempore verno Catarrhi frequentiores ſunt, quod humores hyeme in capite collecti aëre calidiore reſoluantur, ac diffluant. Calor item balnei, hypocauſta calida, frictiones intempeſtiuæ capitis cum pannis calidis, motus animi & corporis vehementes, medicamenta calida mox à cibo vſurpata, coopertura capitis nimia.

Ad quas partes fluat materia Catarrhi.

Materia verò ſiue è cerebro expulſa, ſiue quacunque cauſſa commota vt fluat, in Catarrho in ſpecie dicto fluit vel ad nares, vel in fauces & palatum, & his ſubiectas partes. In Catarrho generaliter ſumto ad loca multò plura defluit, nimirum vel in totum corpus cum ſanguine per venas, atque hinc gignitur interdum febris catarrhalis nominata, interdum atrophia vel cachexia, quæ non ab epate ſed capite ortum habet, vel ad partem aliquam extra cranium, oculos, aures, nares, os, fauces, thoracem, ventriculum, artus, vt modò dictum.

Febris catarrhalis.

Illud tamen, quod modò de febri catarrhi dictum, diligenti conſideratione dignum eſt. Etſi n. negandum non cenſeam, febrem quandoque hoc modo generari poſſe: tamen nec illud contra abſurdum eſt, naturam, vt per febrium initia interdum excretiones quaſdam per aluum, vomitum, hæmorrhagias narium inſtituit, ita & materiam ad caput protrudere poſſe, vnde Catarrhus generetur. Atque ita febrem talem eſſe ex earum genere, quæ comitatæ dicuntur, febrique catarrhum accidere.

Fertur autem materia nunc ad hanc nunc ad illam partem, prout attrahitur vel calore vel dolore, aut tranſmiſſa recipitur ob partis debilitatem, vel ad recipiendam fluxionem aptitudinem, ſicut hæ cauſſæ *l. 2. Inſt. p. 2. c. 11.* explicatæ ſunt. Ab Hippocr. *lib. de glandulis* ſeptem loca enumerantur, ad quæ fluit materia; aures, oculi, nares, palatum, venæ & arteriæ, vertebræ, ſpinæ dorſi & nerui, de quo videatur Crato, *Conſil. 3.*

Per quas vias fluat materia Catarrhi.

Tandem etiam via, per quam conſideranda eſt. Nunc n. per partes internas è ventriculis cerebri, per vias intra caluariam, in os, fauces, pectus, vel nares materia fluit, nunc verò per externas partes, ſeu extra caluariam potiſſimum ſub pericranio in partes corporis externas fertur.

Atque hæc Galenicorum de

Chymicorum de Catarrhi natura & cauſſis ſententia qua ſit.

Catarrhi natura & cauſſis doctrina eſt, cui an aliquid lucis & perfectionis è Chymicorum dogmatibus accedere poſſit, dubito. Nã qui Mercurium cauſſam Catarrhi eſſe dicunt, nihil, quod animũ veritatis auidum ſatiet, afferunt, niſi prius, quid Mercurius ſit, explicauerint, de quo *in tractat. de conſenſ. & diſſenſu Chymic. cap.* 12. dictum. Qui Catarrhum Sal eſſe dicunt, etiam rem penitus non attingunt. Quanquam enim verum ſit, Catarrhos multos ſalſos & acres eſſe: tamen etiam nonnulli planè inſipidi ſunt. Qui verò morbum Tartareum eſſe dicunt, nihil aliud ferè, quam Galenici docent, niſi quod verbis ſaltem diſcrepant, & prætereadum dicunt, Tartarum eſſe impuritates & ſuperfluitates, vtili alimento permiſtas, non ita propriè voce Tartari vtuntur, vt *ex tractat. alleg. cap.* 16. patet. Neque tamen hoc ipſum concedi poteſt, quod omnis Catarrhus ex impuritatibus & ſuperfluitatibus alimento mixtis ortum habeat, ſed ſæpe nullo alimenti vitio materia catarrhoſa gignitur, ſi ſcilicet cerebrum debile ſit, atque alimentũ ſatis elaborare non poſſit, atq; multum excrementi ita generet.

Quid tartarum.

Differentiæ.

Catarrhi differentia.

Atque hinc variæ Catarrhorum, ſunt differentiæ. A materiæ varietate, alius eſt pituitoſus, inſipidus, ſubdulcis, acidus, ſalſus; alius craſſus, tenuis, alius contagioſus. A cauſſa efficiente, quod alius primario cerebri vitio, alius per conſenſum oritur. A loco, à quo fluit, quem vel totum vel aliquã partẽ eſſe diximus. A modo fluxus, quod alius repentè & confertim fluit, qui Catarrhus σιωπό-μος ἀπλοῦς, vulgo ſuffocatiuus appellatur: alius ſenſim fluit.

Imprimis verò hic notanda eſt differentia catarrhi, cuius ſupra etiam facta eſt mentio, à termino, à quo, & via, per quem, & termino, ad quem, in catarrhum internum & externum. Internus eſt, cum materia è ventriculis cerebri & locis intra caluariam in vicinas partes defluit, varios morbos excitans, de quibus ſupra dictum. Externus verò eſt, cum in externas partes varias irruit, vnde tumores & dolores in oculis, dentibus, maxillis, ceruice, ſcapulis, brachiis, dorſo, cruribus & articulis oriuntur.

Notatu præcipuè digna eſt differentia, quod Catarrhus alius eſt contagioſus & malignus, alius malignitatis expers. Vnde etiam alius eſt ſporadicus, alius epidemius, qualis fuit, qui anno 1577. & 1558. graſſatus eſt, de quo Mercatus *lib. 2. pract. cap. 1. & libr. 4. de febribus, cap.* 15. Et Foreſtus *lib. 6. de febr. obſeru.* 1. & 2. Valleriola *in appendice Loc. Commun. cap.* 2. qui eundem morbum antea etiam anno 1510. viguiſſe refert. Inprimis verò ille, qui patrum memoria cum febre & tuſſi ſub Syrij ortũ, maximè autem circa nouilunium æquinoctij autumnalis, totam Europam, imò ferè vniuerſum orbem peruagatus eſt. Nec abſimilis fuit febris illa catarrhalis, quæ anno 1591. in plurimis Germaniæ locis homines inuaſit.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica.

Catarrhus ipſe facilè ſenſibus obuius eſt, quando ſcilicet humor

ac diſſenſ. Chymicum Galenum *cap.* 16.

QVÆSTIO IV.

An aqua Apoplectica ſtatim in principio conueniant?

Aquarum apoplecticarum vſus.

Etſi apud Antiquos, vt & Practicos poſteriores plurimos, nulla illarum aquarum fiat mentio: tamen hodie in Germania notiſſimæ & frequentiſſimæ ſunt, nihilque iis, cùm in præcauenda, tum in curanda Apoplexia eſt vſitatius. Et res ipſa loquitur, ob ſummam, quam habent, vim penetrandi, præſentiſſimum ſæpe afferre auxilium. Quæritur tamen, an in omni Apoplexia & mox in principio, nec venæ ſectione, nec corporis purgatione aliqua præmiſſa, tutò & ſine alicuius incommodi metu, vſurpari poſſint: Ex hoc dubio vt nos expediamus, ſciendum, iſtas aquas inſignem vim habere, vapores illos Apoplexiam excitantes, humoréſque frigidos diſcutiendi & diſſoluendi, calorem natiuum & facultatem ſopitam excitandi, cerebrum roborandi, & ſpiritus animales à natura ſua quaſi degenerantes conſeruandi & in priſtinum ſtatum reducendi. Præterea in minima quantitate maximam vim obtinent, & totum corpus facilè ac ſubitò penetrant. Ac proinde Apoplecticis, qui ferè nihil deglutire valent, commodæ ſunt, & commodiſſimè exhibentur iis, qui à vaporibus illis narcoticis & ſpirituum animalium vitio, aut pituita ſiue ſanguinis permiſtione Apoplexia laborant, corporis conſtitutione frigida præditi, aut in ſenectute conſtituti ſunt, in quibus nullus metus eſt, vt humorum aliquis impetus & fluxus ad caput concitetur. Sin autem à ſanguine Apoplexia ortum habeat, vel alij etiam humores ſanguini iam permiſti abundent, non ſatis tutus vſus harum aquarum mox in principio: cùm humores fundant, caput repleant, & hoc modo morbum augeant.

QVÆSTIO V.

An purgantia ſint exhibenda in Apoplexia?

Purgantia an in apoplexia exhibenda?

De purgatione in Apoplexia inſtituenda [*] duas difficultates obiicit Petrus Salius Diuerſus, *in annotat. in Altimar. cap.* 19. vnam; *An ſtante cruditate pharmacum exhibere liceat*, contra præceptum Hippocratis & Galeni: Alteram; *Quomodo medicamentum, licet intra fauces ponantur, poßit in ventrem deſcendere*; cùm Apoplectici ſint toto corpore reſoluti, atque ideò facultate deglutiendi careant: Ac proinde in caſſum credit exhiberi purgantia, niſi in declinatione morbi id fiat.

Verùm priorem difficultatem quod attinet, nullam hîc propriè dictam cruditatem, & quæ prohibere poſſit purgationem, ac de qua Hippocrates & Galenus, cùm cruda purgare prohibent, loquuntur, adeſſe facilè patet, ſi ea quæ *lib.* 5. *Inſtit. part.* 2. *ſect.* 1. *cap.* 6. & 7. dicta ſunt, perpendantur. Ideoque humor hîc ſtatim purgantibus tolli poteſt. Si

tamen craſſus ſit nonnihil, vt præparatione aliqua indigere videatur, attenuantia purgantibus admiſceri poſſunt. Vt verò ſoli præparationi opera detur, morbi magnitudo, & præſens, quod ſummopere vrget, periculum prohibet. Facilè enim fieri poſſet, ſi tempus in humore præparando conſumatur, Interim ob materiam ipſam caput affligentem hominem de vita periclitetur.

Et omninò in paroxyſmo huius morbi magis periculi metuendum à copia materiæ peccantis, quàm eius aliqua craſſitie. Si tamē morbum inducias dare animaduertatur, & is aliquo modo minuatur, aut ſaltem in præceps periculum non labatur, humores præparare & attenuare conuenientibus medicamentis licet; quæ tamen præparatio propriè cc ἔχω non eſt.

Altera difficultas non eſt de nihilo, & verum eſt, communia illa medicamenta purgantia in principio ſtatim vix exhiberi poſſe, & vt Hercules Saxon. ait: *Si in his caſibus præbeatis aliquod medicamentum commune, ſuffocabitis ægros.* Ergo tum demum, cùm poſt venæ ſectionem & alia adhibita medicamenta æger iterum aliquid deglutire poteſt, exhibenda iſta vulgaria medicamenta. Si verò in principio ſtatim aliquid exhibere libet, validum ſit illud, & in exigua, quantum fieri poſſunt è trochiſcis alhādal. acryd. extract. ſcammon. Antimonium equidem vt & ☿ ob exiguam molem hîc ſatis commoda eſſent, ſed an exhibenda ſint, è ſequenti quæſtione patebit.

QVÆSTIO VI.

An vomitoria in paroxyſmo ſint exhibenda?

Auicennas, Paulus Ægineta, Aëtius & alij vomitum prouocare iubent, penna oleo imbuta, & in fauces immiſſa. Sed cum Apoplecticus motu ſit deſtitutus, conatum illum, qui ad vehementem iſtam excretionem eſt neceſſarius, adiuuare non queat; metus eſt, ne diaphragmate & thorace vehementiùs compreſſo, ſpiritúſque viis arctiùs aſtrictis ſuffocatio acceleretur. Ac proinde veriſimile eſt, Authores illos vomitum præcepiſſe in progreſſu morbi, quando euacuationes vniuerſales iam præmiſſæ ſunt, & æger paulatim reſtitutus conatum illum adiuuare poteſt, atque ad vomitum promptus eſt. Nam mox ante euacuationem repleto corpore & capite, vomitum non profuiſſe compertum eſt, quale exemplum etiam habet Foreſtus, *lib.* 10. *in ſchol. obſeruat.* 76.

An vomitoria apoplecticis exhibenda.

QVÆSTIO VII.

An Repellentia in Apoplexia conueniant?

Repellentia in Apoplexia Rhaſes proponit, & Medicorum nullus in iis vtitur, inquit Leonhart. Iacchin. & Paulus, Auicennas & Medici alij hoc auxilium prætermittunt. Putat tamen Maſſarias, ſi Galeni doctrinam ſequamur, qui docet, materiam, qualiſcunque ea fuerit, fluentem à capite

repellendam eſſe, vtique negandum non eſſe omninò, quin repellentia quoque poſſint conuenire. Verumenimuerò etſi inter auxilia, quibus materia ad caput prẹter naturam fluens ab eo auertitur, etiam repellentia à Galeno proponantur; tamen non ibi docet, quod ſimpliciter in omnibus affectibus capitis, vt & aliarum partium, illa omnia ſemper ſint adhibenda, ſed ſatis eſt, ſi nunc hæc, nunc illa vſurpentur: & repellentia tum locum ſuum habent, vbi cum fructu & fine omni incommodo materia ad caput fluens per ea à capite auerti poteſt: quòd in omni Apoplexia fieri non poteſt. In pituitoſā enim Apoplexia nullum locum habent repellentia, vt & in ea, quæ fit à vapore narcotico: cùm cauſſæ in ea Apoplexia repellentium vſu à cerebro auerti non poſſint, ſed magis cerebro impingantur, & ad diſſoluendum ineptæ reddantur. In apoplexiâ tamen ſanguineâ, ſi caput admodum æſtuare videatur, repellentia planè reiicienda non videntur. Etſi enim morbus mox ad ſtatum perueniat: tamen vt difficilius anguſtia cerebri tollatur, ſanguis magis magíſque affluens facere poteſt. Ideóque eius affluxus principaliter quidem reuellentibus, atque imprimis venæ ſectione, inhibendus. Poſt venæ ſectionem tamen repellentia planè reiicienda non ſunt. Cautè tamen iis vtendum, ne materiam, quæ in ſuperficie eſt, intro pellant. Ideò adſtringentia non ſint, ſed ſufficiunt oxyrrhodina ex ol. roſarum & aceto, vel ol. & aceto. Vbi tamen ſuſpicio humoris pituitoſi admixtu adeſt, ſatius eſt, omiſſis repellentibus, in reuulſoriis ſubſidiis conſiſtere.

CAPVT XXXIV.

De Catarrho & Cerebri Excrementis retentis.

HActenus ſymptomata recenſuimus, quæ cerebro accidunt, quatenus functionum animalium principium & locomouentis facultatis organum eſt. Nunc priuſquam ad externorum ſenſuum accedamus vitia, illud adhuc ſymptomatū genus, quod cerebro accidit, non quatenus animalis, ſed & facultatis naturalis inſtrumentum eſt, excretorum ſcilicet & retentorum vitium, quod multorum aliorum in vniuerſo corpore malorum fons & principium exiſtit, explicandum. Eſt illud dum excrementa cerebri, vel in eo, vel circa illud detinentur, & non debito modo euacuantur, vel in cerebro copioſiùs cumulata in alias ſubiectas partes defluunt. Ideóque hîc in genere quædam de excrementis cerebri dicenda, imprimis qualis ſit illorum materia, à quibus cauſſis procreentur, per quæ loca euacuentur, & quas denique prẹter naturam affectiones ſuo in varias partes decubitu efficiant.

I. Cerebrum cùm peculiarem ſubſtantiam & παρέγχυμα habeat, quo non ſolùm ipſum nutritur, *Excrementorum cerebri materia qualis ſit?*

ſed & in quo ſpiritus animalis generatur: in eo etiam quædam excrementa generantur; ſed illa pauca, quæ in ſanis per nares & palatum euacuantur. Excrementa autem illa pituitoſa ſunt frigida & humida, ſicuti ipſius cerebri intemperies ad frigidum & humidum declinat. Et pituitoſa quidem in ſanis pura, vt & in ægris nonnunquam, interdum verò cum aliis humoribus mixta, frequentius cum bile, rarius cum humore melancholico. Sic Plato ſcribit *in Timæo*, quod Galenus, 8. *de plac. Hippocrat. & Platon. cap.* 5. repetit, pituitam acidam & ſalſam eſſe fontem omnium morborum, qui καταῤῥοικοὶ ſunt, aut à deſtillatione ortum habent. Præterea ſunt excrementa illa συςάσει ſua plerumque tenuia & acria, nonnunquam craſſa, accedente vtrobique lentore. *Nota.*

Quod ad cæteras qualitates, maxima ex parte ſunt frigida, interdum de caliditate aliquid participant, quædam item dulcia, vel inſipida ſunt, quædam ſalſa, acria aut amara, ſiue per aduſtionem talia ſint facta, ſiue per putredinem, ſiue per admiſtionem ſeri aut bilis, quædam acida, ſummè cruda, aliaſquè qualitates habent, prout ex corruptis humoribus genita ſunt, aut ex cibo potuve reſoluta, iterúmque in liquorem denſata. Sed ferè principio pituita eſt tenuior; vbi diutiùs in corpore hæret, ſenſim calore craſſeſcit, vt ex tenui & aquea primùm lenta & mucoſa fiat, poſtea vitrea, tandem gypſea.

II. De cauſſis excrementa in cerebro gignentibus & cumulantibus ſciendum eſt, cerebrum, veluti tectum fumoſæ domui impoſitum, aſſiduè excipere halitus & vapores ex imis ſurſum eleuatos, tum per patentes vias venarum, arteriarum, ventriculi, gulæ, tracheæ; tum per occulta ſpiracula, quæ in viuentibus ſemper hiant, à ſpiritu & calore reſerata. Ea enim eſt halituum & vaporum natura, vt continuò ſua leuitate ſurſum ferantur, donec vel diſſipentur in itinere, vel in cerebrum ingredientes, ibique condenſati & in liquorem coacti inde delabantur, propemodum, vt nubes & pluuiæ ex terræ halitibus reciproco motu generari ſolent. Neque ſolùm excipit vapores cerebrum, vt limes corporis ſuperioris extremus, ſed ſi immoderatiore calore præditum ſit, huius vt plurimum quoque ex vniuerſo corpore attrahit: Quò etiam faciunt meditationes intenſiores & frequentiores, quibus cùm ſpiritus animales abſumantur, vitales multos iis reficiendis ſuppeditari neceſſe eſt, cum quibus humores & vapores, qui in corpore abundant, facilè in caput rapiuntur. Quod ſi præterea ex inferioribus membris aliquod, Epar imprimis, dyſcraſia calida laboret, non tantùm ſanguinem aduſtum ad caput mittit, per ſeptum venarum ambitum, præcipuè verò per venas iugulares externas & internas, ſed ſimul etiam caput calidorum halituum copia replet, quos cerebrum diſcutere nequit. *Excrementa cerebri à quibus cauſſis generentur.*

Accedit & hæc cauſſa, quod cerebri & medullæ ſubſtantia ampla in homine per ſe multo indiget alimento, à quo multùm etiam excrementorum gigni, facilè eſt intelligere.

Si denique cerebrum ſua natura frigidius humidiúſque ſit, ac debiliter & imperfectè nutrimentum ſuum concoquat, aut ſi à quacunque alia cauſſa crudorum alituum obruatur, accedente ocioſa vita & victus intemperantiâ, magnum ex his cauſſis excrementorum in cerebro prouentum exiſtere, neceſſe eſt.

Excrementa cerebri per quæ loca euacuentur. III. Quoad locum excrementorum cerebri, ille plerumque extra vaſa continetur. Nam de ſanguine, qui in vaſis extra cranium vltra menſuram abundat, vt Phrenitidis, Apoplexiæ, Anginæ, parotidum aut tumorum aliorum in capite author eſt, in præſentia nihil dicemus. Extra vaſa autem excrementa illa (craſſiora ſcilicet; nam tenuia per ſuturas cranij exeunt) vel intra cranium, vel extra hoc continentur. Quæ intra cranium in cerebri ventriculis, anfractibus, poris ſubſtantiæ eiuſdem & circa meninges conſiſtunt, ea ſi copia modum excedunt, maxima ſui parte in palatum decumbunt, per vias ad hunc vſum deſtinatas: reliqua per foramina ſecundi paris neruorum cerebri, vt Veſalius docet, ad oculorum radicem feruntur, vnde peramplum quoddam foramen, & minora alia in narium capacitatem corriuantur. Si immoderatius abundant, per ſinus organorum olfactus; & per os *ἠθμοειδὲς* aliquid etiam in nares expurgatur, via non naturali nec legitima, vt in Coryza ſiue grauedine contingere ſolet. Docétque Galenus, 8. *de vſu part. cap. 6.* in ſanis non neceſſariò pituitam per nares excerni, ſed ſufficere expurgando cerebro illos canales, qui è glandula pituitaria in os deſinũt, vſumque proprium narium eſſe, odores excipere, & reſpirationi inſeruire, pituitam verò effundi per narium meatus ex vſu abundante. Quæ extra cranium, ſub cute præſertim verticis cumulantur, ea vel ex ramulis iugularium externarum per faciem & tempora ſurſum ſparſis, & in cutem deſinentibus reſudant, vel ex halitibus per illas venas effumantibus concreſcunt. Nam hæ venæ omne ſuperuacaneum in cutem effundunt, quod ibi retentum acceſſione nouorum halituum aſſiduè augetur, & in liquorem cogitur, qui ſæpe cutem à cranio diuulſam in tumorem ſatis manifeſtum, inſtar ceræ molem, attollit, interdum putredine accedente achores aliósque tumores & puſtulas in capite parit.

IV. Quod ad affectiones præter naturam, quæ ab excrementis cerebri gignuntur: excrementa illa, quæ intra cranium coaceruantur, in corporis partes internas magna ex parte præcipitantur. *Quæ p. n. affectiones ab excrementis cerebri gignantur.* Atque ſi materia ad ventriculos cerebri expreſſa membranas cerebrum inueſtientes vellicet, Epilepſiam: ſi ad baſin cerebri & principium neruorum delabatur, Apoplexiam; ſi ad ſpinalem medullam & neruos detrudatur, ſtuporem, paralyſim, tremorem & conuulſionem gignit.

Quæ verò ad anteriores capitis partes fertur, ſi ad nares confluat, grauedinem, aut odoratus læſionem; ſi ad oculos, cœcitatem; ſi ad aures, tinnitum aut ſurditatem affert. Quod denique per os delabitur, ſi in fauces procumbat, Catarrhum propriè dictum, ſi columellam σταφύλην, hoc eſt, vuæ ſpecie apparentem in dependente illa tumorem; ſi in muſculos Laryngis, anginam; ſi in trachæam arteriam, branchum; ſi in pulmones, tuſſim, aſthma, dyſpnœam omnem, ſputum ſanguinis, phthiſin; ſi in thoracis cauitatem, empyema; ſi in ventriculum, ἀπεψίαν, lienteriam, vomitum; ſi ex ventriculo porrò in inteſtina effundatur, diarrhœam; ſi ex inteſtinis in Epar ſeſe inſinuet, obſtructiones huius, aliorúmque viſcerum efficit. Neque ſolum per patentes haſce vias, materia à cerebro defluit, ſed nonnunquam tantùm per latentes, cuiuſmodi potiſſimum ſunt venæ & arteriæ. Quæ enim tenuis & acris materia eſt, primò latas ſiue amplas, mox anguſtas quoque venas ingreditur, atque ita per vniuerſum corpus diſtribuitur. Quæ verò craſſa eſt in amplioribus venis detenta eas obſtruit, vnde putredo & febres, vel diariæ, vel putridæ excitantur.

Deſcendit aliquando etiam materia à capite per arterias ad oculos, vnde diuturnâ & acri fluxione illi infeſtantur, à qua vix ſanari poſſunt, niſi arteriæ diſſecentur, vt Galenus, 3. *med. meth. cap. vlt.* ſcribit.

Cæterùm quæ excrementa cerebri extra cranium ſub cute potiſſimum verticis congeruntur, in externas ferè corporis partes diffunduntur, quæ ſcilicet aut ob ſitus opportunitatem, aut ob imbecillitatem excipiendæ fluxioni magis aptæ ſunt: Vt in oculorum partes externas, vnde lachrymarum fluxus & tumores præter naturam exiſtunt; in maxillas, in dentes, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, in latera, in dorſum, in coxendicem, in crura, in omnes denique articulos.

Atque ita externa hæc deſtillatio omnis Arthritidis, omníſque ferè doloris externi qui ſine tumore manifeſto eſt, cauſſa à Fernelio ſtatuitur. Etſi autem cranij interuentu, hi fluxionum, internæ ſcilicet & externæ, fontes diſtinguuntur: tamen inter ſe communicantur per venas & arterias, & per poros membranarum, vt ab his viciſſim intra cranium quædam ſubeant.

Vt ita verum ſit, quod Hippocrates, *lib. de princip.* ſcripſit; ὁ ἐγκέφαλος ἐςὶν μητρόπολις τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ κολλώδεος, *Cerebrum eſt Metropolis frigidi glutinoſi ſeu pituitoſi humoris.* Capútque multum ad ſeri in totum corpus diſtributionem facit. Cùm enim extra & intra caput venæ & arteriæ multæ, in quibus etiam ſerum multum continetur, perrepent, ſanguis quidem in nutrimentum capitis abſumitur: ſerum autem cum ad nutriendum ineptum ſit, nec [illegible] tamen per vias, per quas ad cap[illegible]enit, recurrere, neque [illegible] denſitatem, ſenſibilit[illegible]e, neque etiam inſenſi[illegible]ter ob calorem illarum partium debiliorem diſcuti poſ-

ſit: eò loci cumulatur, & cum pondere ſuo natura deorſum tendat, & in loco decliui hæreat, facilè à capite ſecundùm ductum membranarum & neruorum in inferiores corporis partes deſcendit. Quæ autem in genere de fluxionibus iſtis è capite curandis dici poſſunt, facilè ex iis, quæ *ſupra part. 1. de Intemperiebus Capitis cum materia* diximus patent, & ex iis etiam, quæ iam de Catarrho dicemus, parebunt.

Poſtquam hæc in genere de excrementis cerebri diximus, iam de Catarrho in ſpecie dicemus. Sunt enim ſymptomata in excretis hic duo: cùm ſcilicet excrementa illa copioſius, quàm debent, excernuntur, quod ſymptoma in genere Catarrhus appellatur; Vel cùm detinentur; de quibus iam in ſpecie agemus, & primò de Catarrho.

De Catarrho.

Duo præcipuè vocabula occurrunt, quibus motus humorum præter naturam in corpore noſtro exprimuntur. Generaliſſimum eſt ῥεῦμα & ῥευματισμός, fluxus ſeu fluxio, quæ vox omnem motum cuiuſcunque humoris è quacunque in quamcunque partem noſtri corporis ſignificat. Κατάῤῥοος verò, καταῤῥοῦς, & κατάῤῥους, Celſo deſtillario (malè enim Argenterium *in com. ad aphor. 4. lib. 2.* ſcripſiſſe, Latinos non habere proprium vocabulum quo Catarrhi nomen exprimant, ex Plinio *lib. 19. cap. 6. & lib. 23. cap. 8.* patet) Græcis etiam [illegible] καταστάγμους tantum humoris ſupernaea ex capite & præcipuè è cerebro in alias partes prolapſum & defluxum ſignificant.

Auicennas tamen eiuſque interpretes, & ſuperioribus ſeculis, alij Arabes ſecuti, hæc vocabula confuderunt. Vnde *lib. 3. Fen. 2. tr. 11. c. 11.* anginam, pleuritidem, & peripneumoniam à Catarrho fieri Auicennas ſcripſit.

Catarrhi nomen rurſum tripliciter ſumitur, vel generaliſſimè pro quacunque humoris in partem corporis quamcunque fluxione. Ita 5. *aphor.* 12. Catarrhi vox tribuitur fluxionibus per venas & arterias ad pectus & cor, vt ex Hippocrate *libr. de aëre, aquis & locis* patet. Ita κατάῤῥους νωτιαῖος defluxio in ſpinalem medullam nominatur in Coacis prænotionibus. Sic Catarrhi ad dentes, ad oculos, ad aures, ad neruos & ad muſculos, ac inania membrorum ſpatia, vnde dolores varij oriuntur, fieri dicuntur.

Deinde Catarrhi nomen ſtrictius quidem, ſed generaliter adhuc ſumitur de fluxione humoris è cerebro in palatum, ac os & nares. Specialiſſimè verò Catarrhus eſt defluxio humoris è cerebro in palatum, os, ac pulmones. Atque ita Catarrhi vox generaliter accepta tribus fluxionibus tribuitur, Catarrho in ſpecie dicto, Broncho & Coryzæ. Hoc autem loco Medici non de Catarrho generaliſſimè accepto, ſeu de omnibus, quæ à cerebro & capitis vaſis ad alias tum remotas tum vicinas partes fieri poſſunt, fluxionibus, de quibus antea in genere diximus; ſed de Catarrho in poſterioribus duabus ſignificationibus accepto agere ſolent. Quos & nos imitabimur. Inter-

dum tamen & quædam immiſcebimus, è quibus & aliarum è capite fluxionum generatio innoteſcere poſſit.

Catarrhus ſpecialiter acceptus quid ſit.

In ſpecie enim Catarrhus eſt defluxio humoris à capite in palatum, os ac pulmones, teſte Galeno. 3. *de Sympt. cauſſ. cap.* 4. & 2. *Prognoſt. tex* 64. & *in comment.* 12. *Aphor. lib.* 3. vbi ſcribit: (ita enim legendum; cùm locũ hunc Leonicenus & Altimarus malè verterint.) Per hæc verba videtur Hippocrat. ſignificare, non qui maximè conſueto more catarrhi dicuntur, qui ex capite, per aſperam arteriam, in pulmonem, ſed omnes, quæ à capite per venas deferũtur, fluxiones ad partes inferiores. Brenchus verò eſt excrementorum è capite in fauces deſtillatio, cum vocis obſcuritate & raucedine. Coryza verò, ſicut poſteriores Græci hoc vocabulo vſi ſunt, eſt eiuſdem humoris in nares defluxus. Latinis Grauedo dicitur, quod in parte corporis anteriore circa frontem ſenſus quidam grauitatis percipitur, vt oculi vix attolli queat. Hippocrates tamen Coryzæ vocabulum olim generalius vſurpauit.

Verum etſi vſus ita obtinuerit, vt Catarrhus in ſpecie dictus à brachio ita diſtinguatur, quod in brancho præcipue catarrhus ad vocis inſtrumenta decumbit, tamen vtrobique ex eodem cerebri loco, & in os humor defluit, ac præterea nonnunquam etiam in ventriculum catarrhus delabitur, qui tamen peculiarem appellationem non accepit.

Catarrhus generaliter & ſpecialiter ſumptus quid ſit.

Eſt igitur Catarrhus, vt quidẽ hoc loco de eo agimus, in genere ſymptoma præter naturam excretorum è cerebro, vt ex Galeno 3. *de ſympt. cauſſ. c.* 4. patet, ſeu humoris excremẽtitii fluxus præter naturam è cerebro in partes inferiores.

In ſpecie vero, eiuſdem humoris è cerebro ad palatum, os, & pulmones defluxus, factus expultrice cerebri ad ea, quæ ſibi moleſta ſunt, expellenda ſtimulata. Neque enim ſecundum naturam iis, qui optima valetudine fruuntur, eiuſmodi materia deſtillat, ſed exigua ſaltem ſaliuæ aut muci pars interdũ per os aut nares detruditur. Afficitur autem hic primò cerebrũ, ſicut ex eodem Galeni loco conſtat. Quale enim πάθος in ventriculo diarrhœa eſt, orta ex ἀπεψία, ſiue mala imperfecta eius coctione, tale in cerebro eſt Catarrhus & Coryza.

Cauſſæ.

Proxima Catarrhi cauſſa.

Proxima nimirum Catarrhi cauſſa eſt humor, ſeu Quantitate ſeu Qualitate facultatem cerebri expultricem ad expellendum ſtimulans. Vt autem generatio & natura Catarrhi rectè explicetur, cũ materia tum efficientes cauſſæ conſiderandæ ſunt: Seu quod in omni fluxione neceſſariũ eſt, cõſideranda materia, ſeu mobile, mouens, terminus à quo, ſeu locus vnde ſuppeditatur materia, locus per quem, & terminus ad quem. Ideoque dicendum de Catarrhi materia, vbi ea generetur, quibus de cauſſis, vnde moueatur, ad quas partes fluat, & per quas vias fluat.

Materia Catarrhi qualis ſit.

Materia Catarrhi eſt humor excrementitius, cui pituitæ nomẽ vulgò tribuitur. Licet enim excre-

crementitij huius humoris pro alimenti & humorum ac vaporum, qui à partibus inferioribus ad caput mittuntur, diuerſitate magna ſit diuerſitas, dum interdum nulla inſigni qualitate prædictus eſt, & ſaltem copia peccare videtur: nonnunquam etiam alienam qualitatem habet, & frigidus eſt, vel calidus, acidus, ſalſus, acris, malè coloratus: nonnunquam etiam corruptus & ſubſtantia peccans, vnde Catarrhi epidemij & contagioſi ortum habent, vt infra de differentiis dicetur: tamen omnis ille humor excrementitius de capite deſtillans pituita nominatur: cum peculiarem alterationem in capite à cerebro accipiat. Vt enim aliæ partes, ſic & cerebrum, habent innatam & propriam vim, non ſolum aſſumptum alimentum coquendi & aſſimilandi, ſed & excrementa peculiari modo alterandi, & elaborandi.

Colligitur autem humor iſte in capite & cerebro, quod ob id, vt dictum, ab Hippocrat. *lib. de princip.* (aliis de carnibus inſcribitur) pituitæ metropolis appellatur.

Vbi & quibus de cauſis catarrhi materia generatur.

Cæterùm Catarrhi materiam alia gignunt, & ſuppeditant, alia mouent, & ad fluxum impellunt. Gignitur & colligitur materia in capite, vel ipſius cerebri, vel partium inferiorum vitio, ſeu generatur materia in capite vel læſa facultate cerebri coctrice, ob morbum, vel fruſtrata ob errorem externum, dum ſcilicet aut nimia copia [illegible] cerebro offe[illegible]ur, [illegible] qualitatibus [illegible] reſiſtit.

Cerebrum materiam Catarrhi ſuppeditat, & gignit, cum ob debilitatem nutrimentum non bene concoquit, & ita multa excrementa gignit, & cùm vapores in caput aſcendentes non reſoluit ac diſcutit. Idque accidit ob frigidam imprimis cerebri intemperiem, præcipuè ſi humiditas concurrat. Et ſi frigiditas illa remiſſior ſit, excrementum pituitoſum inſipidum & ſubdulce parit, ſi intenſior, acidum. Atque huc facit ætas ſenilis, aër frigidus & humidus, pluuioſus, & hyems, quo tempore cum pituita abundet, etiam Catarrhi ſunt frequentiores, ſomnus nimius ac longus, & in loco humido ac ſubterraneo, diurnus item, pedum refrigeratio. Calidum verò & ſiccum Cerebrum, etiamſi *in arte medica cap.* 18. excrementis carere dicatur, tamen id de cerebro intra ſanitatis limites conſtituto accipiendum eſt. Si verò intemperatum ſit, alio modo ad Catarrhos generandos facit, dum ſcilicet copioſius ab inferioribus attrahit Catarrho materiam.

Non verò ſemper cerebri & capitis vitio materia catarrhi principaliter colligitur, ſed ſæpe etiam partium inferiorum culpa, puta ventriculi, epatis, lienis, venarum meſaraicarum, vteri, imò & nonnunquam totius venoſi generis: quæ partes cùm vitioſos humores cumulant, non ſolùm multi vapores ab iis ad caput adſcendunt, ſed & ipſi vitioſi humores ad caput feruntur & protruduntur, atque ab illo rurſum ad ſubiectas partes deſcendunt & defluunt. Vnde, fruſtra

ſæpe in catarrhis auertendis, ad caput ſolùm reſpicitur, cùm fons mali, vnde catarrhus gignitur, in partibus longè remotis hæreat, ventriculo puta, epate, liene, vtero. Magis tamen catarrhis obnoxij ſunt, qui cerebrum debile habent. Illud enim humores & vapores ex partibus inferioribus facilè admittit. Cerebrum verò robuſtius vel non admittit, vel facilè diſcutit. Atque ad hoc cauſſæ genus pertinent omnia, quæ ad vitioſorum humorum in ventriculo & partibus aliis inferioribus, generationem & collectionem faciunt, vt crapula, ebrietas, victus ratio humida, cibi, à quibus multi vapores ad caput attolluntur & difficulter coquuntur, & ob quos ventriculus non clauditur, vt & alia omnia, quæ in aliis partibus inferioribus humores vitioſos generant.

Ea enim ipſa materia, quæ à partibus inferioribus ſuppeditatur, atque in cerebro & capite colligitur, non ſolùm ex eo per internas vias & intra cranium in partes ſubiectas delabitur: ſed & excrementitij humores in externis partibus colliguntur, maximè ſub cute verticis, quò venarum per faciem & tempora irrepentium extrema deſinunt. Nam quoties hæ vel ſero, vel alio humore excrementitio turgent, ſuperuacanea ſub cutem effunduntur, & in externas corporis partes feruntur, non tantùm intra cutem & carnem, ſed etiam per continuitatem muſculorum, membranarum, neruorum, per venas, arterias, atque in oculos, in dentes, in maxillas, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, in latera, in dorſum, in lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes articulos influunt, vt ſupra etiam dictum, vnde dolores in variis partibus excitantur: quandoque & tumores. Atque hic Fernel. *lib. 5. de part. morb. & ſympt. cap. 4.* deſtillationem ſeu catarrhum in genere dictum diuidit in Internum & Externum..

Vnde moueatur materia catarrh.

Materiam verò in cerebro ſeu eius vitio ibi genitam, ſeu aliunde tranſmiſſam commouent, & ad motum, ac vt in partes ſubiectas defluat, impellunt, primò expultrix cerebri irritata à materiæ vel copia, vel qualitate, vel vtraque. Dum enim plus humoris excrementitij in cerebro collectum eſt, quam vt à natura ſenſim & quotidie per conſuetas vias euacuari poſſit, eius copia grauatum & ſe exonerare cupiens confertim ad partes inferiores eum protrudit. Idem facit, dum eius ſalſedine, acredine vel corruptione ſtimulatur.

Deinde commouent materiam in capite congeſtam cauſſæ frigefacientes, vt aër frigidus, venti boreales, medicamenta frigida capiti applicata, id quod & experientia teſtatur, quæcunque etiam vi id præſtent. Vulgata equidem opinio eſt, frigus comprimendo & conſtringendo cerebrum id præſtare. In dubium tamen id vocat Mercatus, *lib. 2. Prax. cap. 1.* qui impoſſibile exiſtimat, vt cerebrum in animali viuente tantam poſſit ſuſtinere frigiditatem, vt partes præ congelatione denſata intra cranium [illegible]

Chymicorum de Catarrhi natura & cauſſis ſententia qua ſit.

Catarrhi natura & cauſſis doctrina eſt, cui an aliquid lucis & perfectionis è Chymicorum dogmatibus accedere poſſit, dubito. Nā qui Mercurium cauſſam Catarrhi eſſe dicunt, nihil, quod animū veritatis auidum ſatiet, afferunt, niſi prius, quid Mercurius ſit, explicauerint, de quo *in tractat. de conſenſ. & diſſenſu Chymic. cap.* 12. dictum. Qui Catarrhum Sal eſſe dicunt, etiam rem penitus non attingunt. Quanquam enim verum ſit, Catarrhos multos ſalſos & acres eſſe: tamen etiam nonnulli planè inſipidi ſunt. Qui verò morbum Tartareum eſſe dicunt, nihil aliud ferè, quam Galenici docent, niſi quod verbis ſaltem diſcrepant, & præterea dum dicunt, Tartarum eſſe impuritates & ſuperfluitates, vtili alimento permiſtas, non ita propriè voce Tartari vtuntur, vt *ex tractat. alleg. cap.* 16. patet. Neque tamen hoc ipſum concedi poteſt, quod omnis Catarrhus ex impuritatibus & ſuperfluitatibus alimento mixtis ortum habeat, ſed ſæpe nullo alimenti vitio materia catarrhoſa gignitur, ſi ſcilicet cerebrum debile ſit, atque alimentū ſatis elaborare non poſſit, atq; multum excrementi ita generet.

Quid tartarum.

Differentiæ.

Catarrhi differentia.

Atque hinc variæ Catarrhorum ſunt differentiæ. A materiæ varietate, alius eſt pituitoſus, inſipidus, ſubdulcis, acidus, ſalſus; alius craſſus, tenuis, alius contagioſus. A cauſſa efficiente, quod alius primario cerebri vitio, alius per conſenſum oritur. A loco, à quo fluit, quem vel totum vel aliquā partē eſſe diximus. A modo fluxus, quod alius repentè & confertim fluit, qui Catarrhus *σιωπό-μως ἀπομὸς*, vulgo ſuffocatiuus appellatur: alius ſenſim fluit.

Imprimis verò hic notanda eſt differentia catarrhi, cuius ſupra etiam facta eſt mentio, à termino, à quo, & via, per quem, & termino, ad quem, in catarrhum internum & externum. Internus eſt, cum materia è ventriculis cerebri & locis intra caluariam in vicinas partes defluit, varios morbos excitans, de quibus ſupra dictum. Externus verò eſt, cum in externas partes varias irruit, vnde tumores & dolores in oculis, dentibus, maxillis, ceruice, ſcapulis, brachiis, dorſo, cruribus & articulis oriuntur.

Notatu præcipuè digna eſt differentia, quod Catarrhus alius eſt contagioſus & malignus, alius malignitatis expers. Vnde etiam alius eſt ſporadicus, alius epidemius, qualis fuit, qui anno 1577. & 1558. graſſatus eſt, de quo Mercatus *lib. 2. pract. cap. 1. & libr. 4. de febribus, cap.* 15. Et Foreſtus *lib. 6. de febr. obſeru. 1. & 2.* Valleriola *in appendice Loc. Commun. cap.* 2. qui eundem morbum antea etiam anno 1510. viguiſſe refert. Inprimis verò ille, qui patrum memoria cum febre & tuſſi ſub Syrij ortū, maximè autem circa nouilunium æquinoctij autumnalis, totam Europam, imò ferè vniuerſum orbem peruagatus eſt. Nec abſimilis fuit febris illa catarrhalis, quæ anno 1591. in plurimis Germaniæ locis homines inuaſit.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica.

Catarrhus ipſe facilè ſenſibus obuius eſt, quando ſcilicet humor

è cerebro per os, nares, oculos præter naturam excernitur, vel ſi ad partem aliquam corporis dilabitur, atque in ea continetur, ex effectis, functionibus eius partis læſis, qualitatibus atque excrementis à naturali ſtatu mutatis, percipitur. Qualis autem materia catarrhi ſit, agnoſcitur à ſubſtantia eius, qualitate, atque aliis circumſtantiis. Si enim Catarrhus ſit tenuis, acris, caput calidum, facies & oculi rubicundi appareant, partes, per quas defluit, exaſperentur & exulcerentur, ſi amaritudo, ſalſedo percipiatur, ſi febris adſit, quæ tamen non iuuat, ſi calida adhibita noceant: à materia calida, & quæ ſalſos humores admiſtos habet, erit Catarrhus, præſertim ſi ætas, temperamentum, habitus corporis, aërisque conſtitutio, & victus ratio præcedens conſentiat.

Si verò humor, qui deſtillat, ſit inſipidus, miniméque mordax, ac grauitas & tenſio, citra oculorum & faciei rubedinem & calorem, adſit, ac præceſſerit victus ratio frigidior, cruditas ventris, & cum his conſentiat ætas, temperatura, aëris conſtitutio, materia Catarrhi erit frigida.

Verùm hîc notandum, materiam Catarrhi poſſe eſſe frigidam; cùm tamen cauſſa impellens & mouens ſit calida, vt ſi ex humore pituitoſo ſoluto & liquato à radiis Solaribus, à balneo, à calore externo & ſimilibus Catarrhus fiat. Contrà materia Catarrhi calida à frigore moueri poteſt. Itaque diligenter inter ſe conferenda ſunt ſigna materiæ & cauſſarum mouentium ac impellentium. Etſi enim quis ex mora ſub ſole, & balneo vel exercitio corporis nimium incaluerit, atque ita catarrhum contraxerit: ſi tamen materia non ſit acris ac mordax, ſalſa vel amara, frigida potius, quàm calida dicenda eſt. Contra & ſi diutius quis ſit verſatus in aëre frigido: tamen ſi materia ſit tenuis, acris, mordax, ſalſa, vel amara, iudicandum, materiam Catarrhi eſſe calidam, etſi cauſſa eam mouens ſit frigida.

Inter materiæ conditiones perpendenda quoque ſigna ſunt cruditatis & coctionis, quæ Galenus proponit *lib. de totius morbi temporibus cap. 8. Humorum*, inquit, *qui è cerebro per palatum & nares defluunt, indicium quidem eſt, cùm aquei tenueſque, item copioſi & acres apparent. Extremam enim hoc cruditatem indicat. Coctiones verò notæ ſunt, craſſior & minus acris, modicéque humor deſcendens. Quod ſi mucus etiam ſimul egrediatur, certius iam hoc coctionis ſignum eſt.*

Verùm quanquam Catarrhum è materiæ qualitate cognoſcere non ita difficile eſt; ſicut quoque ex ægri relatione facilè innoteſcit, ſi quæ cauſſa catarrhum mouens præceſſerit: longè tamen difficilius eſt, ſed quod ad curationem rectè inſtituendam magni momenti eſt, partem inueſtigare, in qua materia Catarrhi primo generatur. Neque enim, vt dictum, ſemper in capite gignitur, ſed ſæpe à partibus longè remotis ſuppeditatur, ideoque tunc fruſtrà medicamenta capiti adhibentur, niſi materiæ prima *Partem primario affectam inueſtigandi ratio.*

prima ſcaturigo ſublata ſit.

Materiam in capite generari indicio eſt, ſi Catarrhus diu perſeuerauerit, & æger facilè ac ſæpe eo affligatur: nec aliarum partium affectarũ ſigna adſint. Cùm autem caput laborat, diſtinguendum eſt, an intemperies ſit frigida vel calida, de quo ſuprà, *part.* 1. *de intemperie capitis* dictum.

Si verò intermiſſiones vel dierum vel menſium adſint, magna ex parte ab inferioribus partibus materia Catarrhi ſuppeditatur. Vnde verò tranſmittatur, cognoſcitur ex partis debilitate & excrementis conſuetis retentis. A toto corpore materiam Catarrhi ſuppeditari indicio eſt, ſi febris adſit, cùm cuius paroxyſmis catarrhus augetur vel minuitur. A parte verò aliqua materiam Catarrhi ſuppeditari argumento eſt, ſi alicuius partis morbus adſit vel præceſſerit. Pars enim debilis ſemper plura excrementa cumulat. Sic quoque ſi partis alicuius excrementa retinentur, à parte illa humorem excrementitium ſuppeditari, indicio eſt. Ita quidam ex alui obſtructione Catarrho laborant, alij ex ſuppreſſione ſudoris conſueti, vel hæmorrhoidum, vt & fœminæ ex ſuppreſſis menſibus. Si verò totum corpus, omnéſque partes benè conſtitutæ ſint, Catarrhi materiam ex victus ratione atque errore collectam eſſe indicatur, id quod ex ægri relatione facilè cognoſcitur.

Patefit quoque facilè pars, in quam Catarrhus decumbit. Si enim per arteriam tranſit, & in pulmonem dilabitur, oritur tuſſis: ſi in ventriculum, ἀνορεξία ſi per partes ſub cute externas fertur, ex dolore vel vago vel certarum partium id deprehenditur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Catarrhus non contemnendum ſemper malum eſt, & qui frequentius catarrhis, præſertim grauioribus, infeſtantur, ij variis morbis pectoris, & inprimis phthiſi, ſunt obnoxij.

2. Deſtillationes & raucedines ſenibus familiares ſunt, teſte Hippocrat. 3. *aphor.* 12. & in valde ſenibus coctionem non admittunt, 2. *aphor.* 40. Quia à frigidis cauſſis oriuntur, quas calor ſenum imbecillis ſuperare facilè non poteſt. Deſtillatione etiam cum impetu ad pectus ruente ex valde ſenibus nonnulli repente intereunt: aliis pars dextra vel ſiniſtra reſoluta ſtupet, teſte Hippocr. *lib. de aqu. & loc.* Id quod, vt Galen. 3. *aph.* 12. monet, non tam de conſuetis catarrhis, qui ex capite in pulmones decumbunt, & diuturni eſſe ſolent, quam de fluxionibus, quæ ex parte affecta per venas in ſubiectas partes feruntur, & ſubitò nonnunquam mouentur, intelligendum eſt. Cuius generis etiam Catarrhus fuit, quo ante aliquot annos Profeſſorem hic celebrem p. m. laborare memini. Corripiebatur illo ſubitò ante veſperam, cuius quidem pars magna per nares euacuabatur, reliqua verò ad linguæ principium decumbebat adeò, vt loquendi potentia ipſi adimeretur, reliquis ſenſibus internis & externis nihil læſis. Vnde in tabula, quo loco ſibi malè eſſet, ſcribere neceſſe ha-

bebat. A quo ſymptomate clyſtere iniecto, frictionibúſque crurum adhibitis intra paucas horas liberatus eſt.

3. Imò deſtillationes ex humore frigido ortæ neque in iuuenibus facilè coquuntur, propter magnam cerebri dyſcraſiam frigidam. Galenus, 2. *aphor.* 40. Deſtillationibus etiam pueri obnoxij ſunt; quoniam cerebrum habent humidius & excrementis plenum, Galenus, 3. *aphor.* 26. Quibus etiam ſæpe ſuffocantur, ſi ad pectus ruant.

4. Catarrhi natura ſua frigidi diuturni ſunt, difficultérque coquuntur, ſicut omnes morbi frigidi; Catarrhi verò calidi &. à cauſſa calida orti citius finiuntur. Si verò vim erodendi habeant, periculoſiores ſunt, quia partes exulcerant. Cùmque propter tenuitatem expelli nequeant, vehementem tuſſim excitant, qua caput magis repletur, & periculum eſt, ne pulmones exulcerentur. Et cum propter tenuitatem expulſioni reſiſtant, metus eſt, ne vas aliquod rumpatur.

5. Ratione termini à quo, etiam periculum æſtimari poteſt. Si enim magna plenitudo ſit corporis vel capitis, & omnino magna deſtillantis materiæ copia, periculum non contemnendum eſt: Cùm ſi ſubitò & confertim ruat, ſtrangulationem afferre poſſit.

6. Ratione viæ & ſpatij, per quod fluit, minus periculoſus eſt catarrhus, qui fluit per nares; magis, qui per tracheam & œſophagum, minus etiam periculoſus eſt catarrhus, qui per inania membrorum ſpatia diſcurrit; magis periculoſus, qui per neruos & venas; peſſimus, qui per arterias, quia ſyncopen minatur.

7. Ratione termini ad quem, Celſus *lib.* 4. ita diſtinguit: Si in nares deſtillatio fiat, leue eſt: peius ſi in fauces: peſſimum ſi in pulmones, vbi periculum eſt ab exulceratione: & addit: ſi deſtillationes breues neglectæ fuerint, longæ eſſe conſueuerunt.

8. Dolor capitis coniunctus cum catarrho, auget fluxionem, quia ob dolorem fit attractio.

Indicationes & Methodus curandi Catarrhos.

Tria potiſſimum in curatione Catarrhi attendenda. 1. Pars, à qua catarrhus prouenit. 2. Humor, qui eſt Catarrhi materia. 3. Pars, per quam, & ad quam fluit Catarrhus. *Indicationes.*

Primum quod attinet: Cum in omni catarrho materia à capite fluat, capitis in omni catarrho habenda eſt ratio: verùm cùm materia in capite quandoque generetur, quandoque aliũde tranſmittatur, non ſolùm ad caput curam dirigere ſatis eſt, verùm etiam ad partem, quæ materiam ſuppeditat, reſpiciendum, vt hactenus aliquoties, & ſupra etiam *part.* 1. dictum eſt.

Simul tamen reſpiciendum ad cauſſam, ob quam fluere incipit materia, perpendendúmque, an cauſſa aliqua externa humorem ad motum impulerit. Et ſi moueatur materia attracta, cauſſa attractionis dolor aut calor anodynis aut frigidis tollenda: ſi moueatur materia propter refri-

generationem, caput calefaciendum; ſi propter caliditatem, refrigerandum. Qua in re tamen, vt antea dictum, attendendum, an cauſſa excitans fluxionem fluenti materiæ ſit contraria, ne dum cauſſæ fluxionis remedia opponimus, ipſam cauſſam malique principium augeamus.

Secundò. Si materia catarrhi in capite tota generetur, nec ſit copioſa, tantum ſua temperies cerebro reſtituenda, à quo facilè diſcutietur. Si verò materia ſit copioſa, euacuanda eſt, poſteà reliquum eius exſiccandum & abſumendum. Ac ſi cum impetu & periculo in partem aliquam ruat, reuallenda, intercipienda, deriuanda, fluxúſque eius omnibus modis ſiſtendus. Si calida acris, & mordax ſit, refrigeranda, eiúſque acrimonia mitiganda. Tandem pars, in quam catarrhus decumbit, ſi nobilis ſit, confirmanda, ne illabenti materiæ locum præbeat.

Summa: In omni Catarrho primùm materia eius euacuanda, & ne amplius generetur, præcauendum, partiſque, quæ eam ſuppeditat, vitioſa diſpoſitio corrigenda: ſecundò caput roborandum: tertiò humor, ſi ad partem nobilem, & in qua periculum aliquod euenire poſſit, fluat, auertendus & intercipiendus, ac materiæ vitioſæ qualitates corrigendæ & alterandæ: quartò pars, ad quam fluit. ſi nobilis, roboranda. Sed in omnis catarrhi curatione ratio habenda materiæ fluentis, & cauſſæ, propter quam fluit, & loci, per quem fluit.

Quibus autem auxiliis iſtis indicationibus ſatis fieri poſſit, etſi maxima ex parte ex iis, quæ ſuprà *parte prima* dicta ſunt, patere poſſit, tamen quædam addere, & in ſpecie de Catarrhi curatione aliquid dicere libet.

De Catarrhi à cerebro frigido, vel frigido & humido, ſeu pituitoſo curatione.

Et primò quidem, ſi ſine reliqui corporis vel aliarum partium vitio à ſolo capite vel præcipuè cerebro ortum habeat Catarrhus, materia conuenienti modo præparanda & euacuanda, & ſi ἀθρόως ac cum impetu ad pectus ruat, auertenda, eiúſque motus inhibendus, tandémque intemperies cerebri corrigenda. *Catarrhi frigidi curatio.*

Itaque principio, etſi materia ſolùm à capite fluat, tamen ſi copioſa ſit, aut maiore cum impetu ruat, atque metuendum ſit, ne à reliquo etiam corpore affluat, & catarrhum augeat (ſicut plerumque accidere ſolet, vt qui catarrhis obnoxij ſunt, cerebrum habeant frigidum, iecoris verò & reliqui corporis conſtitutionem calidam) etiam in catarrho frigido tùm vena aperienda & ab externa cubiti vena, & quidem parcè ſanguis mittendus. Si verò materia frigida ſit pauca, nec cum impetu ruat, ac propter temperaturam ac conſtitutionem corporis reliqui, ætatémque ſenilem, nullus affluxus materiæ ad caput metuendus ſit, venæ ſectione opus non eſt. *Venæ ſectio.*

Præparantia.

Præparantia. Inter præparantia autem conueniunt ea, quæ ſupra, *part.* 1. *de Intemper. capit.* cum pituita, propoſita ſunt. Si autem materia ad pectus ruat, ad pectus quoque reſpiciendum, ideóque ex pituitam præparantibus eligenda cephalica & thoracica.

In præparatione verò & euacuatione catarrhi frigidi diſtinguendum, an materia ſit tenuis & acris, an verò craſſa. Nam ſi eſt tenuis & aquoſa quaſi, incraſſantia nonnihil adhibenda: Ac conuenit hîc decoctum thuris, maſtiches, fol. betonic. ſaluiæ, ſpec. diatragacanth. calid. nux moſchata. Si autem materia ſit craſſa, calefacientibus & attenuantibus opus eſt, qualia ſunt hyſſop. marrubium, fœnicul. origan. oxymel ſimpl. & ſcillitic.

℞. *Aqu. hyſſop. betonic. an.* ℥. j. *ſyr. de betonica* ℥. j. *eſſent. ſalu* ℈. j. *ſpir.* 🜊 *acidi* gutt. vj. Miſc.

Purgantia.

Purgantia. Si materia tenuis ſit & aquoſa, inter euacuantia imprimis vtilis eſt manna, quæ tenues humores educit, item mechoacanna, pilul. alephanginæ, de Hiera. Atque hoc etiam obſeruandum, ne materia tenuis fortioribus purgantibus nimis agitetur, ne mota confertim & ἀθρόως ad pectus præcipitetur, ſed præſtat leuioribus medicamentis eam ſenſim euacuare.

Materia verò craſſa, Agarico, pilul. cochiis, de agarico, de Hiera, cum agarico, vel horum extractis, vel extracto aliquo phlegmagogo euacuanda. Ac ſi potio alicui arriſerit, infundatur Agaricus in decocto cephalico & pectorali.

Capitis Euacuatio particularis.

Vniuerſalibus euacuationibus præmiſſis, capitis euacuationes particulares, per Errhina, Apophlegmatiſmos, & Gargariſmos inſtituantur. Non tamen quælibet harum euacuationum in quolibet catarrho tuto inſtitui poteſt, & videndum, ne per illas materia amplius agitata, ad locum, in quem aliàs cum periculo tendit, affluat, ſed potius ab ea auertatur. Ideóque ſi materia per palatum ad pectus, & præcipuè confertim, fluat, non per maſticatoria, gargariſmos & apophlegmatiſmos euacuanda materia, ſed potius per errhina. Eadem ratio eſt, ſi materia ad ventriculum fluat. Si verò ad oculos aut ad nares iam antea morbo affectas fluat, potius per maſticatoria & apophlegmatiſmos, quam per errhina, euacuanda. *Particulares capitis euacuationes.*

Errhina autem & Apophlegmatiſmi ſupra *part.* 1. ſunt propoſita. Inter Errhina autem facilè hîc ſemen nigellæ primas obtinet, quod ſæpius odoratum, in quouis etiam catarrho vtile eſt. Ideóque torrefactum & aceto conſperſum cerebro naribus admoueatur, vel pulueriſatum, & cum aqua maioran. miſtum, naribus attrahatur; vel ol. nigel. naribus interioribus illinatur. *Errhina & apophlegmatiſmi.*

Vel ℞. *Aq. maioran.* ℥. iiij. ß. *ſucci betonic.* ℥. j. *ſem. nigell. pului.*

aſſ. ʒ. ß. *nuc. moſch.* ℈.j. Miſc.

Ditioribus aliquot grana ambræ vel moſchi addantur.

Exempl. gratia. ℞. *Aq. maio. ran.* ℥. ij. *moſchi* ǵ. ij. *ambr.* ǵ. j. Miſce.

Laudatur & hoc: ℞. *Ligni Guaiaci comminuti* ℥. j. *aq. puræ* ℔. j. affundatur aqua prius calefacta, & per noctem macerentur, deinde coqu. ad mediam conſumptionem: ſub finem adde *Maioran. roſar. rubr. an.* p. ij. Colentur.

In vſu tamen horum remediorum notandum: 1. Ne mox initio, & dum adhuc caput plenum eſt, ac materia nondum concocta, iis vtamur. 2. Ne fortius reſoluentia in catarrho frigido, cuius materia tenuis eſt, ſola vſurpentur, ne materiæ tenuis ſpontè alias ad fauces fluentis impetus ad pectus & pulmones augeatur, ſed incraſſantia quædam, aut quæ impetum humoris ruentis figunt, iis admiſcenda, qualia ſunt roſæ rubræ, maſtiche, ſpica Indica, ſemen coriandri, gummi iuniperi, atque alia quæ in catarrhi calidi curatione proponentur.

Hinc in catarrho tenui vel ſola maſtiche maſticetur, vel hi trochiſci:

Exiccantia & caput roborantia interna. ℞. *Nuc. moſchat.* ʒ. j. *maſtich. gummi Arabic. an.* ʒ. ß. Redigantur in puluerem, & cum aqua roſarum fiant Trochiſci.

Catarrhum exſiccantia & caput roborantia.

Corpore & capite conuenienter euacuato, ea adhibeantur, quæ exſiccando reliquam Catarrhi materiam abſumunt, ſimulque caput roborant, partim internâ, partim externâ medicamenta, quorum multa ſuprà *part. 1. cap. de Intemp. cap. frigid. & humid. & de Intemp. cap. cum pituita* propoſita fuerunt, quæ hîc repetere non libet.

Interna quod attinet, ſumatur de iis modò lenioribus, modò validioribus, prout vſus poſtulauerit, portio exigua veſperi ante ſomnum, & poſt prandium, vt eorum vis vnà cum vaporibus ingeſti cibi ad caput feratur; manè verò ſtomacho ieiuno plus exhibere licet.

Vtilis eſt & hæc mixtura.

℞. *Spec. lætif. Gal.* ℈. ij. *dianth. diamoſch. dulc. an.* ℈. j. *Aq. anthos. meliſſ. an.* ℥. j. *borrag.* ℥. ij.

Incaleſcant lento igne, vt ebullire incipiant, & permaneant in infuſione horis 4. poſtea colentur. In Colatura diſſolu. *Conſ. Alkerm.* ʒ. ß. *magiſter. corall. ſmaragdi. an.* ℈. ß. *eſſent. roriſmar.* ʒ. ß. *Aq. cardamomi, apoplectica an.* ʒ. vj. M. De hac mixtura cubitum ituro, & è lecto ſurgenti cochl. j. propinetur.

Monendum & hoc: Calidis cephalicis medicamentis exſiccandi, & vaporum ad caput aſcenſum prohibendi gratia conſeruam roſarum commodè admiſceri; etiam in Catarrho frigido.

Vt ℞. *Conſ. roſar. rubr.* ℥. ij. *Spec. aromat. roſat.* ℈. ij. *nuc. moſchat.* ℈. j. *thuris albiſſ.* ℈. ij. Cum *ſyrupo de roſis ſiccis, aut de betonica.* F. Electuarium, de quo ſub tempus ſomni portio magnitudine nucis inglandis ſumatur.

Vel: ℞. *Conſeru. roſar. rubr.* ℥.ij. *lauendul. anthos, ſaluiæ an.* ℥.j. *ſpec. dianthos, diambr. aromat. roſat. an.* ʒ.ß. *corall. rubr. præpar. pulueris nuc. moſchat. an.* ℈.j. Cum *ſyrupo ſtœchad. ſimpl.* F. Electuarium.

Vel: ℞. *Conſeru. ſaluiæ. pæon. an.* ʒ.vj. *roriſmar. roſar. an.* ℥.ß. *nuc. moſchat. condit. myrobalan. chebulor. cond. an.* ʒ. iij. *acori cond.* ʒ. j. *ſpec. diamoſch. d.* ʒ.ß. *arom. roſ.* ℈.j. *ſem. pæon.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. *coriandr. præpar. margarit. præparat. an.* ℈.ß. Cum *ſyr. de roſis & beton.* q. ſ. F. Electuarium, de quo manè & veſperi portio nucis moſchatæ magnitudine capiatur.

Aliud: ℞. *Conſeru. roriſmarin. ſalu. lauend. an.* ʒ.ij. *pæon.* ʒ.j. *roſar.* ℥.ß. *conf. Alkerm.* ℈.j. *ſpec. diaplir.* ʒ.ß. *ſolut. perlar. corallior. rubr. an.* ℈.j. *eſſent. ſalu.* ʒ.j. *mithridat.* ʒ.ij. *aq. apoplect.* ʒ.iij. Cum *ſyr. de ſtœchade.* F. Electuarium.

Si forma Morſulorum placet ſequens confectio de thure præſtantiſſima eſt.

℞. *Sem. coriandri præp.* ℥. ß. *nucis moſchat. thuris an.* ʒ.iij. *glycyrrh. maſtich. an.* ʒ.ij. *cubebar.* ʒ.j. *conſer roſar. rubr.* ℥.j. *ſacch. albi* ʒ.x. *in aq. roſar. diſſol.* F. Confect. in Morſulis, quorum ſinguli ʒ. iij. pendeant, de quibus mane & veſperi vnus ſumatur

Vel parentur ſeq. Rotulæ.

℞. *Ol. nuc. moſch. expr.* ʒ. j. *margarit. præp.* ℈. j. *ſmaragdi præp.* ℈. j. *ſacchar. in aq. lauend. diſſol.* ℥. vj. F. ſ. a. Rotulæ, de quibus capiantur mane & veſperi 2. vel 3.

Aliæ: ℞. *Spec. diamoſch. d. diamb. an.* ʒ. j. *ſuccini alliſſ.* ℈. j. *ol. aniſi.* g̃. iij. *ſacch. in aq. lauend. diſſol.* ℥. iiij. F. Orbiculi.

Vinum etiam hoc contra Catarrhos laudatur:

℞. *Cort. myrobal. omnium an.* ʒ. ij. ß. *cinamomi* ʒ. j. *caryophyl. galang. cubebar. cardamom. granor. paradiſi, nucis moſch. an.* ℈. j. *roſar. rubr. ſiccarum* ʒ. ij. *flor. anthos, lauendul. an* ʒ. ß. Affundatur vini quantumlibet,

In Catarrho diuturniore decoctum ligni Guaiaci, Saſſafras, radic. chinæ, Sarſæparill. cum diæta conueniente exhibitum Cerebrum ab humore frigido ſanat & liberat. Et omnino in talibus morbis continuatione opus eſt, nec à medicamenti alicuius ſemel atque iterum ſaltem exhibiti vſu ſalus ſperanda eſt. Quam ad rem vtiliſſima ſunt vina medicata, vt & cereuiſiæ. E. gr.

℞. *Rad. caryophyll.* M. ij. *granor. iuniperi* M. j. *ſarſæparillæ.* ℔. j. ß. *ſaluiæ, roriſmar. chamæp. an.* M. iij. *caryophyll. galang. an.* ʒ. ß.

Affundatur ſufficiens quantitas muſti vel cereuiſiæ recentis in dolio conuenienti, vt fiat vinum vel cereuiſia medicata.

Externa.

Externa medicamenta caput roborantia, & catarrhum ſimul exiccantia etiam ſupra *part.* 1. Sunt propoſita, quibus pauca addemus. Adhibeantur imprimis Lotiones capitis & pedum, ſuffitus, pileoli, Cerota ſeu Emplaſtra, pulueres. *Externa.*

Lotio capitis & pedum.

℞. *Fol. beton. maioran. ſaluiæ. origani an.* M. j. *flor. anthos, chamæmel. ſtœchad. vtriuſque an.* M. j. ß. *nigellæ* ʒ. ij. Coqu. in lixiuio pro capitis lotione ante prandium, à qua caput linteis calidis probè *Capitis & pedum lotiones.*

abſtergatur. Efficacius remedium erit, ſi de ſublimi Embrochæ modò in caput dimittatur.

Etiam Thermarum aquæ vim ſulphuris habentes per Embrocham capiti immiſſæ plurimum valent ad ſiccandum Catarrhum frigidum; ſi poſt diligentem capitis purgationem adhibeantur, ac victus ratio idonea ſeruetur.

Suffitus.

Suffitus. Ad ſuffitum linteorum, quibus caput exſiccatur, vel tegumentorum capitis hic puluis vtilis eſt:

℞. *Trochiſ. alipt æ moſchat. fol. ſaluiæ, maioran. roriſmar. an.* ℥. ß. *lauri, caryophyll. cinamom. ligni aloes an.* ℈. j. *thuris, ſtyracis calamit. an.* ℥. j. F. Puluis carbonibus iniiciendus.

Si cum mucilagine Tragacanth. excipiantur, paſtilli formari poſſunt, ſuper carbones iniiciendi.

Vel: ℞. *Benzoin* ℥. ij. *ſtyracis calamit.* ℥. j. *ligni aloes, cinamom. an.* ʒ. ß. *caryophyll.* ℥. j. ß. *moſchi* g̃. vj. F. Puluis, vel Trochiſci carbonibus iniiciendi pro ſuffitu.

Pileolus.

Pileoli ſeu cucupha. ℞. *Fol. Maioran. ſaluiæ, origani an.* ʒ. j. *flor. ſtœchad. Arabic.* ʒ. ß. *lauendul. roriſmarini, caryophyll. macis, nuc. moſchat. ligni aloes an.* ℈. j. *thuris* ʒ. ß. *roſar. rubr. ſiccar.* ℥. ij.

Trita & ſacculo ex ſindone rubro parato inſuta ſuturæ coronali imponantur.

Vel: ℞. *Flor. roſar. rubr.* M. j. *meliſſ. origan. beton. roriſmar. an.* M. ß. *thuris, maſtich. ligni aloes, gran. iuniperi an.* ℥. iij. *nucis moſch. macis an.* ℥. j. *caryophyll.* ℥. ß. *nucis cupreſſ.* ℥. j. ß. *gran. Kerm.* ℥. j. ß.

Præparata l. a. ſindoni rubro, ad formam pileoli concinnato includantur, & cum goſſyp. interſuantur.

Alius: ℞. *Fol. meliſſ. maioran. betonic. ſummit. origani an.* M. ß. *roſar. rubr.* p. ij. *nucis moſch. caryophyll. an.* ℥. ij. *granor. kermes, macis an.* ℥. j. ß. *thuris. maſtich. an.* ℥. iij.

In puluerem groſſum redacta ſerico rubro includantur, & interpaſſentur, F. pileolus.

Puluis capiti inſpergendus.

Sub ingreſſum lecti anterior pars capitis hoc puluere conſpergatur:

℞. *Nigellæ torrefact.* ʒ. ij. *rad. cyperi* ℥. j. *flor. roſar. rub. ſtœchad. Arabic. an.* p. ij. *nuc. moſch. caryophyll. an.* ℈. ij. *ſuccini* ℈. j. F. Puluis.

Vel: ℞. *Origani, ſtœchad. Arab. maioran. an.* ℈. j. *roſar. rubr. gummi iuniperi an.* ℥. j. ß. *ligni aloes* ℥. j. *macis* ʒ. ij. F. Puluis.

Alius: ℞. *Benzoin* ℥. vj. *ſtyrac. calam. ligni aloes an.* ℥. j. ß. F. Puluis groſſus.

Odoramenta.

Ad Odoramenta pertinent ſuffitus ſupra enumerati. Nigella quoque aceto roſaceo quatuor dies macerata & pulueriſata, ac cum aqua maioranæ miſta & in nares attracta non tantum caput purgat, ſed & roborat. *Odoramenta.*

Vel: ℞. *Roſar. rubr. caryophyll. ſem. nigellæ, cinamomi, nuc. moſch. an.* ℈. ij: *ſtyracis calamit.* ℈. ß. *moſchi* g̃. iij.

Includantur ſerico, fiátque nodulus odoratu caput ſiccans & roborans. Pomorum ambræ

& Balſamorum deſcriptiones ad caput exſiccandum, ſuprà *part.* I. propoſitæ ſunt.

Cerota & Emplaſtra.

Cerota & Emplaſtra Bregmati etiam imponi poſſunt Cerotum de Betonica in diſpenſatorio Auguſtano deſcriptum, vel Montagnanæ hoc;

℞. Ladani, gummi elemi, iuniperi, thuris, ſtyracis liquid, calamith. myrrhæ an. ʒ. j.

Commiſta diligenter in formam Ceroti redigantur.

Vel ℞. *Maſtich. ſandarac. nucis moſch. caryophyll. an.* ℈. j. *ladani* ʒ. vj.

Ducantur piſtillo calido in mortario, & addita olei maſtichini ſ. q. F. Emplaſtrum.

Vel: ℞. *Macis, nuc. moſch. ſandarac. maſtich. thuris, ſtyrac. calam. an.* ʒ. j. ß. *roſar. rubr.* ℥. ß. *ladani* ℥. viij. *terebinth. ceræ an.* q. ſ. f. maſſa, de qua portio q. ſ. corio rubro ad conuenientem formam inducatur, ſericúmque rubrum ſuperducatur, & interpaſſetur.

Vel: ℞. *Flor. roſar. rubr.* ℥. ij. *gummi iuniperi* ℥. j. *macis, nucis moſch. an.* ʒ. ß. *caryophyll.* ℈. j. F. Puluis ſubtilis, & cum *ladani, ceræ, ol. chamæmel. vel irini ſ. q.* F. Cerotum.

Qua ratione autem Catarrhi fluxioni, ſi impetuoſior ſit, & cum periculo ad aliquam partem confertim ruat, occurrendum ſit, paulò poſt in Curatione Catarrhi calidi dicetur.

Catarrhi calidi curatio. *De Catarrhi calidi curatione.*

Si verò materia Catarrhi ſit calida, primò imminuatur leni pharmaco, ex decocto iuiubar. ſebeſten, prunor. flor. violarum, capillorum ♀, glycyrrh. hordei, in quo mannæ ℥. j. ß. diſſoluta ſit, aut Syrup. roſar. ſolut. ℥. iij. vel iiij. exhibeantur.

Venæ ſectio. Si ſit corpus calidiore ſanguine repletum, vt metuendum ſit, materiam ad caput affluxuram, atque ipſa materia tenuis in partem aliquam cum vitæ periculo ruat, venæ ſectione opus eſt, quæ corpus refrigeret, materiam euacuet, & ne ad caput, atque hinc ad partem aliquam cum periculo ruat, impedit. Si autem propter vires aut ætatem venæ ſectione vti non liceat; cucurbitulæ illius vicem ſuppleant.

Præparantia. Poſtea adhibeantur, quæ humoris feruorem ac acrimoniam mitigant, vt ſunt Syrup. de roſ. ſiccis, de ſucco acetoſ. violar. de nymph. de papau. cum aquis & decoctis refrigerantibus ac modicè adſtringentibus.

Propinetur igitur ex. g. talis hauſtus.

℞. *Aq. papauer. borrag. an.* ℥. j. ß. *Syrup. violar.* ℥. ß. *eſſent. papau.* ℈. ß. *ſpir.* 🜔 *acidi* gutt. v. M.

Purgantia. Euacuetur deinde materia rhabarbaro, tamarind. electuar. diacathol. diaprunis, diaſebeſten, roſato Meſue, de ſucco roſar. pil. Arab. aureis & aliis, quæ humori huic conueniunt. Corpore euacuato caput etiam priuatim euacuandum, vt antea dictum. Cauendum tamen, ne materia tenuis nimium agitetur, vnde periculum ſit, ne ad pulmones cum impetu fluat.

Exſiccantia & caput roborantia interna, & externa. Capite quoque euacuato, reliquiæ exiccandæ & caput roborandum. Interna ſunt conſerua roſar. ſpec. aromat. roſat. thus, nux moſchat. Extra verò puluis capiti

capiti inſpergatur, aut ſacculus imponatur, ex floribus roſar. rubrar. ſem. coriandr. præpar. ſantalis, cortic. papau. albi, gummi iuniperi, thure, maſtiche, quorum formulæ, vbi de ſiſtendo catarrho dicetur, proponentur.

Exempli gratia, ℞. *Gummi iuniperi* ℈.ij. *flor. roſar. rubr.* p.ij. *myrtill.* ʒ.j. *nucis moſch. an.* ℈.ß. *thuris, ſem. pæoniæ, cortic. papau. an.* ℈.ij. *nucis cupreſſ.* ℈.ß. Pulueriſentur & cum floccis panni coccinei F. Sacculus ex ſindone rubro.

Vel Cerotum tale fiat.

℞. *Maſtich. cortic. thuris an.* ʒ.ß. *ſandarac. corall. rubror. roſar. rubr. myrtillor. balauſtior. cortic. granator. an.* ʒ.j. *ladani q. ſ.* Cum olei roſar. & ceræ ſufficiente quantitate F. Cerotum ad futuram coronalem obducendam ſindone rubro.

In declinatione etiam ieiuno ſtomacho caput lauetur decocto roſar. maioran. betonicæ.

De Catarrho cum impetu ruente ſiſtendo.

Catarrhũ cum impetu fluentem ſiſtendi ratio. Atque hæc quidem ſæpe ad Catarrhum tam frigidum, quàm calidum curandum ſufficiunt, ſi nimirum materiæ copia non magna ſit, nec cum periculo ad partem aliquam, præcipuè pulmones, ruat. Si autem Catarrhus cum impetu ad pectus & pulmones ruat, fluxus omnibus modis inhibendus.

Auertentia & Reuellentia.

Reuellentia. Vniuerſali corporis euacuatione præmiſſa, materiam diuertere, ne ad vnum locum confluat, conuenit. Securius quidem omnino eſt, vt Meſue monet, deſtillationem non ſubitò ſiſtere, & materiam in corpore retinere; Si tamen præſens ſuffocationis vel pulmonum exulcerationis periculum imminet, omnino catarrhus ſiſtendus eſt, & præſidiis conuenientibus auocanda materia à parte nobiliore ad ignobiliorem, ac diſſipanda.

Fiunt autem diuerſiones per clyſteres, per lotiones extremorum ante cibum, per frictiones & ligaturas eorundem, per cucurbitulas, vt ſuprà *part.* 1. dictum.

Galenus etiam 5. *method. medend. cap.* 13. in Catarrho calido emplaſtrum ex fimo ſylueſtrium columbarum, & quod ex thapſia paratur, vſurpat: de quo quid ſentiendum ſit, poſteà *quæſt.* 1. dicetur.

Setaceum quoque occipiti applicari poteſt. Nonnulli reuulſionis gratiâ futuræ coronali cauterium applicant. Verùm quid de ea re ſentiendum, ſuprà *part.* 1. *cap.* 1. dictum.

Catarrhum intercipientia & incraſſantia.

Si verò acris, tenuis, & calidus fluxus ſit, cum tuſſi vehementi, vigiliiſque continuis, de ſiſtendo Catarrho cogitandum eſt. *Intercipientia & incraſſantia.*

In ſiſtendo tamen catarrho obſeruandum, ſiſtentibus catarrhum tantùm vtendum eſſe, dum materia ad pectus deſtillat, non poſtquam ad pectus influxit. Tum enim potius, quæ materiam collectam per tuſſim euacuant, conueniunt. Et cum materia per

ſomnum ad pectus maxima ex parte fluat, poſt cœnam, ſub ingreſſum lecti exhibenda ſunt Catarrhum ſiſtentia; ſicut per vigilias illud, quod in pectus iam influxit, euacuandum. Non tamen ſtatim in principio tutò vſurpantur ſiſtentia, ſed præſtat, potius diuertentia adhibere, niſi forſan materia cum periculo ad pectus ruat, & ſuffocationis periculum adſit.

Inſeruiunt quoque huic ſcopo ea, quæ vim aſtringendi & incraſſandi habent, adhibita forma ſyruporum, eclegmatum, gargariſmorum, pilularum, trochiſcorum, rotularum in ore detinendarum, odoramentorum, puluerum capiti inſpergendorum ac ceratorum. Et quidem ſi externa non ſufficiant, interna exhibenda, vt pilulæ de cynogloſſa, quæ exhibentur à gr. vj. ad ℈. j. ſub tempus ſomni.

Vel:

℞. *Thuris albiſſ. ſandarac. Arab. myrrh. an.* ʒ. ß. *ligni aloës, nucis moſchatæ, macis, croci an.* ℈. j. *ladani puriſſimi, ſtyrac. calam. an.* ʒ. ij. *moſchi* gr. v. Cum Syrupo de ſtœchade.

Fiant pilulæ, pro ʒ. j. numero vj. Vtile eſt Laudanum Opiatum gr. iij. pondere ſumptum.

Exempli gratia:

℞. *Laudani opiat.* gr. ij. *pulu. maſtich.* gr. v. *olibani* gr. iij. *extract. croci* gr. j. Cum aqua violar. Fiat pilulæ numero v.

Item Theriaca recens, vel bolus armenus, qui in catarrhis ſiſtendis valde vtilis eſt. De quo vide *librum ſecundum, part.* 3. *cap. de Aſthmate in quæſt.*

Vel dentur deglutienda grana maſtiches & thuris horâ decubitus, vel per ſe, vel ita præparata:

℞. *Granorum thuris, maſtich. ſandarac. tragacanth. an.* ʒ. ß. Macerentur in vino rubro: deinde exſiccentur & deglutiantur numero quinque, vel vj.

Vel:

℞. *Syrup. de roſis ſiccis, de iniubis, de papauere an.* ℥. j. *bol. Armen. aqu. roſat. lot.* ℈. iiij. Miſceantur & ſumantur duo cochlear. ſub tempus ſomni.

Vel:

℞. *Cap. papauer. numero* ix. *ſiliquar. glycyrrh. an.* ℥. iij. *ſeminis althææ, bombac. an.* ʒ. iij. *iniubar. ſebeſt. an. numero* viij. Coqu. in ſ. q. aquæ. Colaturæ adde *Sacchar. candi* ℥. iij. Coq. iterum ad ſpiſſitudinem mellis.

Vtile eſt & Diacodium ſub ingreſſum lecti ſumptum.

Vel:

℞. *Loch. de papauer.* ℥. j. *ſpec.*

diatragacanth. fr. ʒ. j. *diacodij Meſuæ* ʒ. ij. Cum *Syrupo iniubino vel de papau.* Fiat Eclegma.

Vel paretur ſequens Electuarium, & portio nucis moſchatæ quantitate horâ ſomni præbeatur:

℞. *Conſeru. violar. recent.* ʒ. iij. *betonic.* ʒ. j. *roſ. rubr. antiq.* ℥. ß. *Spec. diatragacanth. frig.* ʒ. ß. *diacodij* ʒ. ij. *Corall. rubr. præparat.* ℈. ß. *boli Armeni præparat.* ℈. j. Cum *Syrupo de roſis ſiccis.* Fiat Electuarium.

Vel:

℞. *Diacodij* ℥. j. *diacydon. ſimpl.* ℥. ß. *Spec. diapapauer.* ʒ. j. ß. *diatragacanth. frig.* ʒ. ß. *conſeru. roſar. alb.* ℥. j. *nymph. alb.* ℥. ß. *robiribes* ʒ. iij. *ſuccini albi præparat. tinctur. corallior. rubr. an.* ʒ. ß. Cum *Syrupo de papauer.* Fiat Electuarium.

Gargariſmi.

Gargariſmi. ℞. *Roſarum rubrarum* M. ß. *plantag. balauſtior. an.* ʒ. ß. *cortic. capitum papauer.* ʒ. j. *nigell.* ʒ. j. ß. Coqu. in aqua ſimplici. Colaturæ adde *Syrupum de papauer. myrthini an.* ℥. j. *boli armeni* ℈. j. M. pro Gargariſmo, vel potius ſine multa agitatione liquor in ore detineatur.

Vel:

℞. *Flor. roſarum rubr. balauſtior. an.* p. j. *capit. papauer. c. ſem. numero* ij. *myrtill.* ʒ. j. *raſuræ ſantali rubr.* ʒ. ß. Coqu. in aqua communi ad tertias. Colaturæ. ℞. ℥. v. in quibus diſſolu. *Boli armeni præpar.* ℈. j. *Syrup. myrt.* ℥. j. M.

Alius.

℞. *Aquæ lactuc. roſar. an.* ℥. iij. *vini granator.* ℥. j. *ſyr. de papau.* ℥. j. ß. M.

Vel:

℞. *Aquæ plantag. ſolani roſar. an.* ℥. ij. *myuæ cydonior.* ℥. j. ß. *eſſent. papauer.* ʒ. ij. *phlegm. aluminis rectificat.* ℥. ß. M.

Rotulæ, Trochiſci, Pilulæ in ore tenendæ.

℞. *Boli armeni* ʒ. j. *roſar. ſiccar. terræ ſigillat. an.* ℈. j. *Spec. diatragacanth. frigid.* ʒ. j. *amyli, gummi Arab. an.* ʒ. ß. Diſſoluantur cum albumine oui, & addito Syrupo violarum aut de papauere. Fiat Trochiſci ſub lingua tenendi. *Rotulæ, Trochiſci & Pilulæ ſublinguales.*

Vel:

℞. *Boli armeni* ʒ. ij. *gummi Arab. tragacanth. an.* ℈. ij. *ſeminis papaueris albi* ʒ. j. *nucis moſchatæ* ʒ. ß. *ſacchar. penidij candi an.* ℥. ß. cum *mucilagine ſeminis cydoniorum facta cum aqua roſar.* Fiant Orbiculi.

Vel:

℞. *Capit. papaueris* numero vj. *ſiliquar.* ℥. j. *rad. glycyrrh.* ʒ. v. *ireos* ʒ. j. ß. *paſſular.* ʒ. iij. Coqu. l. a. in ſ. q. aqu. ad tertias. In decocto colatô diſſolu. *Sacch.* ℥. iv. *extr. glycyrrh.* ℈. j. *croci* ℈. ß. F. l. a. Orbiculi.

Vel parentur ſeq. Trochiſci.

℞. *Spec. diatrag. frig. diapauer. an.* ʒ.j. *boli armen. præp.* ℈.ij. *amyli. ſucci glycyrrh. an.* ℈.j. *ſacch. candi. alb.* ʒ.ij. Cum *Syrup. de papauer. q. ſ.* F. Trochiſci ſublinguales, de quibus vnus atque alter ſæpius die noctúque in ore detineatur.

Alij: ℞. *Boli armen. præpar.* ʒ.j. *gumm. tragac. ſem. papau. alb. an.* ʒ.ß. *gumm. arab.* ℈.ij. *glycyrrh.* ʒ.ß. *pincar.* ʒ.ij.ß. *ſacch.* ℥.j.ß. Pulueriſata excipiantur mucilag. ſem. pſylij & F. ſ. a. trochiſci ſublinguales.

Vel: ℞. *Amyli* ʒ.ij. *ſem. lactuc. papau. albi an.* ʒ.j. *gumm. arab. tragacanth. an.* ʒ.ß. *boli armen.* ℈.ij. cum *mucilagine ſem. pſyllij.* F. Pilulæ ſub lingua tenendæ.

Si humor ſalſus ſit, ſpica addatur, aut ſpica noctu in ore teneatur, quod tanquam expertum Meſues commendat.

Suffitus, Odoramenta.

Suffitus, & odoramenta. ℞. *Sem. Coriandri* ℈.ij. *gummi hederæ, iuniperi, maſtich. thuris an.* ℈.ß. *trochiſcor. de camphora, ſem. papau. an.* g̃.iv. F. Puluis, cuius accenſi fumus naribus excipiatur, vel eo capitis tegumenta ſuffiantur:

Vel: ℞. *Sandar. arab.* ʒ.j. *maſtich. ſuccini alb. an.* ʒ.ß. F. Puluis.

Alius: ℞. *Puluer. ſuccini alb.* ʒ.ij. *maſtich.* ʒ.j.ß. *thuris, ſandarac. an.* ʒ.ß. *gum. anime, & tacamahac. an.* ʒ.ß. *flor. roſarum rubrarum.* p.j. F. puluis groſſus.

℞. *Styrac. calamit. caryophyll. nucis moſchat. maſtich. thuris, ladani an.* ℈.j. *ambræ* g̃.iv. cum *aqua roſar.* F. Trochiſci carbonibus inijciendi in Catarrho frigido.

In Aſthmaticis tamen ſuffitus vix conueniunt, vt nec ij, quibus caput debile eſt, ſuffitus vehementes ferunt, ſed ſufficit cum ſtyrace & momento thuris ac ſuccini albi carbonibus inſperſi ſuffitum excitare.

℞. *Santal. albi, rubri an.* ℈.ij. *citrini* ʒ.j.ß. *roſar. rubr. cortic. papau. albi an.* ʒ.ij. Redigantur in puluerem, & nodulo inſerantur, qui aqua roſar. madidus odorandus præbeatur in Catarrho calido. *Noduli & pulueres capiti inſpergendi.*

Vtilis eſt & ſequens nodulus.

℞. *Flor. roſar. violar. an.* p. ij. *ſantalor. omnium an.* ℈.j. *camphor.* g̃.v. Conciſa includantur nodulo ex ſindone rubro parato.

Vel: ℞. *Roſar. rubrar.* ʒ.ij. *gummi iuniperi* ℈.ij. *nuc. moſch. macis an.* ℈.ß. *roſar. rubrar. balauſt. an.* ʒ.j. *ſem. pæon. thuris, maſtich. an.* ℈.j. *nuc. cupreſſi* ℈.ß. Cum Serico F. Sacculus pro capite in Catarrho calido.

Vel: ℞. *Gummi iuniperi, tragacanth. caryophyll. macerator. in aqua roſar. & exſiccat. an.* ʒ.ij. *nucis moſchat. macis, flor. ſtœchad. arab. an.* ℈.ij. *roſar. rubr. myrtillor. an.* ℈.j. Cum Serico F. Sacculus.

Non incommodè etiam capiti inſpergi poteſt ſequens puluis.

℞. *Succini alb. ſandarac. arab. maſtich. benzoin, nucis moſch. an.* ℥.j. *cubebar.* ℥.ß. *thuris* ʒ.v. ℈.j. *cortic. thuris* ʒ.ij. F. Puluis.

Ceratum.

Ceratum ex maſtiche, gummi iuniperi, nuc. moſchat. caryophyll. ladano ſupra fuit propoſitum, quod & hic locum habet. *Ceratu. De Catarrho per venas ruente, vide Hippoc. aphor.*

Catarrhi ſuff.catiui Curatio.

De Catarrho ſuffocatiuo.

Etſi ex iis, quæ hactenus de catarrho ſiſtendo & inhibendo díximus, facilè etiam, qua ratione catarrhus ſuffocatiuus curandus ſit, pateat: tamen in ſpecie aliquid ea de re addere non inutile fuerit

Si quando Catarrhus tanto impetu in pulmones fluit, vt ſuffocationis periculum impendeat, danda opera, vt materia in plures partes ſtatim diſtrahatur, reuellendo, deriuando, catarrhúſque ſiſtatur internis & externis medicamentis exhibitis.

Auxilia.

Acribus nimirum clyſteribus aluus prouocetur, extrema fricentur vinciantúrque, cruribus & brachiis cucurbitulæ affigantur, venæ ſectio etiam, ſi opus ſit, ſine vlla mora adminiſtretur, purgantibus materia à pulmonibus auerſa trahatur in ventriculum & inteſtina; gargariſmis adſtringentibus & aliis, quorum formulæ ante propoſitæ, fluxus intercipiatur & ſiſtatur. Poſteà fumus excitetur è maſtiche, thure & ſuccino. Per vices etiam acetum roſaceum ſuper lapid. ignit. affundatur. Alij gummi tacamahacæ ſolùm cum paſtillo calido diſſolutum, & alutæ inductum bregmati & temporibus applicant. Nonnulli puluerem ſuccini, thuris, & maſtich. cum album. oui, & aqu. roſar. impaſtant, quod linteo illinunt, & fronti temporibúſque admouent. Quod tamen poſt horam aliquandiu remouendum, ne catarrhum plus iuſto ſiſtat: hinc renouandum. Nucha inungatur ol. ſuccini, vel ſeq. vnguentum adhibeatur capiti, quod efficaciſſimum eſt:

℞. *Pulu. nuc. cupreſſ. alumin. vſti*, ♁ *vini*, *pyrethri*, *olibani*, *maſtich. camphor. gallar. cortic. granator. roſar. rubr. an.* ʒ.ß. Cum aqu. fol. quercus q. ſ. miſc. addendo *ſucc. acaciæ, cydonior. an.* ℥ ß. M.

Si maximum periculum inſtet, phœnigmis quandóque & veſicatoriis opus eſt. Phœnigmi hæc formula erit.

℞. *Rad. Aſphodeli, baccar. lauri, gummi iuniperi, rad. pyrethri. piper. longi, ſinapis an.* ʒ.j.

Terantur in puluerem, & inuncto prius vertici oleo coſtino aliquid eius inſpergatur circa ſuturam coronalem; vel cum oleo Euphorbij & cera F. Cerotum ſuturæ coronali imponendum.

℞. *Nigell. torrefact.* ℥.ß. *ſinapi* ʒ.iij. *thuris, maſtich. an.* ʒ. j. ß. *fimi columbini, farinæ hordei an.* ℥.ß. *oxymelit. ſimpl. q. ſ.* F. Emplaſtrum pro ſutura coronali.

℞. *Fermenti parum*, *caricam pinguem* N.j. *cantarid. alis abſciſſis & capitibus* N.vj. cum aceto ſcillitico fiat maſſa, quæ capite raſo ſuturæ coronali imponatur, & poſt ſex circiter horas veſica excitata rumpatur. Vel applicetur tale veſicatorium.

℞. *Ol. caſtor*, *coſtini an.* ℥. ß. *pulu. cantharid. præp.* ℈.ij. *fermenti acerrimi q. ſ.* F. cataplaſma, ducatur ſuper aluta longitud. 4. & latitud. 3. digitorum, & parti capitis anteriori raſæ applicetur, vel ad primam colli vertebram, & per noctem relinquatur.

Locum etiam hîc habet Ceratum Galeni de ſtercore columbi.

rum & thapſia, cuius ſuprà fuit facta mentio. Proliciatur quoque pituita è naribus, palatique inunctionibus incitetur ad expulſionem.

Et ſi materia craſſa eſt, ac magna eiuſdem copia in pectore continentur, Loch de ſcilla cum oxymelite & ammoniaco eſt dandum, & alia, quæ in Aſthmate ſunt vtilia.

Partium, ad quas Catarrhus ruit, roboratio.

Partium recipientium roboratio. Etſi diuertentibus & catarrhum intercipientibus ipſi quoque parti recipienti conſulatur: tamen etiam vtile eſt, ipſam partem recipientem confirmare per adſtringentia, quibus expultrix ita roboratur, vt non ſolum non admittat materiam à capite ruentem, ſed & eam expellat. Talia ſunt, roſæ, balauſtia, plantag. myrtill. bolus armenus, nuc. cupreſſi & ſimilia, quæ pro partium varietate, alio atque alio modo exhibenda. Pectori tamen & pulmoni adſtringentia non conueniunt, præſertim poſtquam materia influxit, quæ nullo modo in pectore retineri, ſed reiici debet.

Vbi verò deſtillatio in parte recipiente peculiarem morbum generat, in oculo ophthalmiam, in alia parte alium, peculiares illorum morborum curationes requiruntur, de quibus ſuo loco dicetur.

Qua ratione partium, quæ Catarrho materiam ſuppeditant, ſit habenda ratio.

Vnum adhuc in Catarrhi curatione reſtat, qua ratione ſcilicet partes tractandæ ſint, quæ Catarrho ſuppeditant materiam. *Partes materiam Catarrho ſuppeditãtes tractandi ratio.* Vbi in genere tenendum, quæcunque etiam pars materiam Catarrho ſuppeditet, vtile eſſe, vt ii, qui Catarrhis frequenter obnoxij ſunt, ſingulis menſibus, paulò ante nouilunium corpus leniter purgent, idque iis præcipuè neceſſarium eſt, quibus aluus eſt ſiccior. Niſi enim aluus quotidie ſuum officium ſponte faciat, & caput & alia membra vaporibus replentur. Ideóque danda opera, vt aluus quotidie reſpondeat.

Quod niſi fiat, lenioribus medicamentis id procurandum. Et cùm ſæpe accidat, vt membrum aliquod vitioſum habitum contraxerit, vnde quotidie aliquid materiæ ad caput tranſmittitur, atque inde Catarrhi & alij morbi excitantur; in tali caſu ſæpe requirit neceſſitas, vt fonticulus excitetur; quod commodiſſimè fit in brachio, vt materia illa propiore via euacuetur.

In ſpecie, vt ſuprà etiam *parte prima* dictum, ſi ventriculi frigidioris vitio materia catarrhi ſubminiſtretur, ventriculus cibo & potu non eſt grauandus; neque ea aſſumenda, quæ vapores & fumos multos in caput emittunt. *Ventriculi in catarrho vt habenda ratio.* Ideóque nec generoſa vina bibenda, nec raphanus, cœpe, porrum, ſinapi, & id genus alia vſurpanda: Item viſcida, lenta, pituitoſa vitanda. Condiendus verò cibus aromatibus, macere, caryophyllis, nuce moſchata, ſaluia, roremarino, maiorana: & poſt cibum ſemen coriandri,

aniſi, fœniculi ſaccharo incruſtata, & alia ſuprà propoſita ſumenda. In vſu tamen aromatum obſeruandum, medicamenta ea moderatè vſurpanda, vt cibum ſaltem condiant, non verò caliditate epati & renibus noceant: ſanguinémque acrem generent, aut caput imbecillum petant. Roborandus quoque ventriculus medicamentis cum internis, tum externis, quæ ſuo loco proponentur.

Epatis. Ventriculo ſuum officium rectè faciente etiam Epar melius habet. Ipſi tamen quoque, ſi opus ſit, ſuccurrendum. Sit ergo in intemperie calida Epatis vſus frequens hordei; Cichorium ſæpe vſurpetur, vt & ſpecies diarrhod. Abbatis & ſimilia. Ita ſi pars aliqua alia, vt lien vel vterus materiam catarrho ſuppeditet, ad eam primum, præcipuè in præſeruatione à catarrho, curatio dirigenda eſt.

Diæta.

Diæta. Aër. Medicamentis hactenus propoſitis Diæta reſpondeat neceſſe eſt. Aër ſit temperatus, & in Catarrho frigido nonnihil calidior. Venti Auſtrini & Aquilonares vitentur, & ſubita omnis modò ad frigidum, modò ad calidum mutatio. *Cibus & ſomnus.* Nocet etiam cibus copioſior: vnde Celſus dimidium de conſueto demit. Vitentur, vt antea etiam dictum, cibi concoctu difficiles, vaporoſi, acres, excrementitij. Cœna parca ſit. Quanquam enim nonnulli contrarium ſtatuant: tamen non ſolùm experientia conſtat, cœnam lautiorem catarrho obnoxiis parùm commodam eſſe, ſed idem quoque ratio ſuadet. Si enim parùm cibi aſſumatur, natura facilius & rectius in humoribus vitioſis noctu & in quiete coquendis ocupati poteſt; neque tot vapores & halitus in cerebrum attolluntur, qui per ſomnum vti in vigiliis ita diſcuti non poſſunt, ſed in capite retenti Catarrhum augent. In ſecundis menſis ad vapores reprimendos vtile eſt ſumere aliquid de carne cydoniorum, vel pyris coctis, item coriandrum & tragemata ſuprà *part.* 1. propoſita. Ab omni potu caput vehementer replente abſtinendum. In noſtris tamen regionibus frigidioribus & crapula noſtrorum hominum moderatus vſus vini concedi poteſt, vt auctus calor natiuus Catarrhi maturationem promoueat. Cereuiſia non contineatur in vaſis valde picatis. Poſt cibum neque legere neque ſcribere iubet Celſus *lib.* 1. *cap.* 5.

Somnus ſit moderatus, nec eorum conſilium audiendum, qui catarrho laborantibus vigilias præcipiunt. Vigiliæ enim cruditatem pariunt. Dormiendum itaque moderatè, ſed non de die, niſi quis forſan diu ſomno meridiano aſſuetus ſit, aut noctu vigilauerit. Diurnus enim ſomnus, & qui à cibi repletione initur, caput replet. Quæ autem forma decubitus & ſitus capitis eſſe debeat, mox *quæſt.* 2. dicetur.

Cùm enim ſint partium craſſarum, tarde operantur, & exprimunt potius humorem, atque effectum, qui ſtatim experitur, non præſtant. Si autem deſtillatio non vrgeat, nec fluxus ſit præceps, in intemperie calida à calefacientibus abſtinere tutius eſt: de quo caſu intelligendus eſt locus Galeni, 6. *de tuenda ſanitate cap.* 9. Loquitur enim ibi de deſtillatione non vrgente, & quæ in latitudine ſanitatis accidit.

QVÆSTIO II.

Quænam forma decubitus & ſitus in Catarrho eſſe debeat?

Forma decubitus in Catarrho. De forma decubitus & capitis ſitu ſomni tempore in *lib.* 3. Auicennæ non idem ſentire videntur Interpretes. Etſi enim de curatione Catarrhi & deſtillationis tractans Auicennas, 3. *fen.* 5. *tract.* 1. *cap. vlt.* inter alia quæ de ſomno monet, & hoc præcipit, vt, qui Catarrho ſunt obnoxij, capite dormiant minimè eleuato, ſed potius demiſſo, decliuique puluinari; olim tamen aliter hunc locum legerunt, ita nimirum, *& oportet ſecundum omnem diſpoſitionem, vt regatur cum eleuatione capitis, & eleuetur puluinar.*

Verumenimverò non ita ſimpliciter hoc nec illud affirmari poteſt. Etenim ſitus capitis conueniens eligendus, vel ob materiæ ad caput aſcenſum, vel ob eiuſdem è capite delapſum. Aſcenſum vaporum quod attinet, ſcribit Ariſtotel. 10. *problem.* ideò bruta non laborare deſtillationibus, ſicut homines, quoniam brutis calor & humores, qui calorem ſequuntur, in armos ſeſe efferant, vnde per refractionem diſiecti partim quidem in ceruicem & caput, partim in ſpinã & lumbos, & ita in vnam partem ferantur; cùm in homine, qui figuram erectam habet, calor non diſpartitus non partim ad anteriora, partim ad poſteriora, ſed totus ad caput eleuatur, quem humores ſequuntur. Hanc Ariſtotelis rationem etiam in Catarrhis locum habere putat Hieronymus Mercurial. *cap.* 15. *lib.* 2. *variar lect.* & in figura ac ſitu capitis recto & eleuato plus vaporis & humoris ad caput ferri putat, quàm in ſitu decliui. Verum non ſatis firma eſt hæc ratio, & tum ſolùm locum haberet, ſi vapores & humores liberè inſtar vaporum in aëre, aut fumorum in furno vel fornace, & non vaſis maximam partem cõcluſi ad caput ferrentur: ſed cùm per vaſa præcipuè aſcendant, ratio hæc locum hîc non habet, & cùm in brutis, tùm in homine ex hepate ac corde humores & vapores per venas & arterias ad caput feruntur. Imò ſi humores attendendi ſunt, cùm illi ſua natura ſint graues, difficilius in erecta figura, quam decliui, caput petunt: vnde rectè ſcribit Oribaſius (quod & experientia docet) *libro ſexto collect. in fine cap.* 1. decubitum à pedibus altiorem caput replere & inſtrumẽta ſenſuum. Deſcenſum verò Catarrhi quod attinet, diſtinctione opus eſt. Si materia iam ſit in capite ſeu ibi genita, ſeu aliunde tranſmiſſa, erecta capitis figura, facilius materia dela-

bitur, quæ grauis eſt. Ideoque conſiderandum, vtrum plus vrgeat incommodum, quod partibus inferioribus delapſu Catarrhi infertur; an verò commodum, quod accidit capite ſeſe in inferiora & partes ignobiles exonerante. Si illud plus vrgeat, capite decliui cubandum, aut certè non valde erecto; Si hoc, capite recto. Si tamen adſit difficultas ſpirandi, quod ſæpè in deſtillatione accidit, caput in lecto ſublime habendum eſt, vt monet Celſus *lib. 4. cap. 4.*

De excrementis cerebri retentis.

Vt excrementa cerebri quandoque copioſius, quam par eſt, euacuari ſolent: ita eadem quandoque præter naturam retinentur. E quibus cerebro retentis varia mala, Epilepſia, Apoplexia, carus, & ſimilia oriuntur. Retinentur autem vel obſtructis viis, vel dùm facultas expultrix officium non facit. Aperiunt verò vias & facultatem ad expellendum, irritant Errhina & Apophlegmatiſmi, de quibus ſuprà *part. 1.* & hactenus ſæpius dictum. Topica quoque reſoluentia, quæ materiam inſenſibiliter diſcutiunt, aliis præmiſſis vtiliter vſurpantur, de quibus etiam ſuprà dictum.

Si nares ſint obſtructæ, vnguente aliquo humectante & attenuante ſuperior pars naſi illinatur.

Vt ℞. *Ol. amygdal. dulc. amarar. adipis gallinæ an.* ℥. ß. M.

Náribus attrahatur aqua maioranæ, in qua ſemen nigellæ maceratum ſit.

Vel: ℞. *Betonic. maior. viridium an.* M. ij. exprimatur ſuccus & naribus attrahatur. Infantibus commodè particula butyri ſine ſale magnitudine piſi naribus inditur.

LIBRI PRIMI PARS TERTIA.

De Morbis ac Symptomatibus, quæ accidunt organis ac functionibus ſenſuum externorum.

SECTIO PRIMA.

De Symptomatibus ſenſus, tactus & dolore Capitis.

CAPVT PRIMVM.

De Stupore & Torpore.

CVM hactenus morbos, qui cerebro & capiti accedere ſolent, & ſymptomata, quæ in actionibus ſenſuum internorum, & motu voluntario, vt & in excrementis cerebri contingunt, explicauerimus: proximum iam eſt, vt morbos, qui organa ſenſuum externorum infeſtare, & ſymptomata, quæ in actionibus ſenſuum externorum obeundis accidere ſolent, explicemus. Cùm verò ſenſus tactus communiſſimus ſit, & omnibus reliquorum ſenſuum organis inſit, ab eo initium facere libet. Cùm verò in tactus organo, vt in aliorum ſenſuum organi, multi morbi non occurrant, ſaltem de ſymptomatibus dicemus. Quæ verò de morbis dici poſſunt, inter cauſſas eorum proponentur.

Tactus autem inſtrumentum eſſe membranam, in Inſtitut. *lib.* 1. *cap.* 12. monſtrauimus. Læditur autem Tactus, cùm imminuitur, vel abolecur, vel deprauatur. Im-

minuitur, vel aboletur in ſtupore & torpore; deprauatur in dolore, de quibus iam dicendum.

Stupor. Νάρκη & ναρκώσις, Latinis ſtupor ſeu torpor, etſi in genere actionum imbecillitatem ſignificat, quo ſenſu Hippocrates, *6. Epid.comm.2.* ναρκώσει γνώμης, mentis ſtuporem & hebetudinem dixit, & *6. Epid.comm.3.text.1.* νάρκαι κοιλίης, ventris ſtuporem & ſegnitiem: tamen in ſpecie ſenſus tactus & ſæpe etiam motus imbecillitatem ſignificat, quam Germani obdormitionem nominant, quæ nihil aliud eſt, quam inchoata paralyſis, cauſſarum ſaltem magnitudine à vera paralyſi differens.

Cauſſa.

Cauſſa continens huius mali eſt ſpirituum animalium ſenſui & motui in parte aliqua deſtinatorum defectus. Cùm enim partes ſenſui tactus deſtinatæ membranoſæ ſint; patet hinc, ſubiectum ſtuporis eſſe partes, quatenus membranoſæ & neruoſæ ſunt. Et cum eædem partes ſuas actiones expediant ſpirituum animalium beneficio, & ſpiritibus animalibus denegatis, nulla actio animalis perfici poſſit: manifeſtum hinc euadit, proximam ſtuporis cauſſam eſſe ſpirituum animalium defectum, atque ita ſtupor & torpor erit ſenſus tactus, nonnunquam & motus imminutio vel etiam abolitio ſpirituum animalium defectu orta. Hinc torpor præludium atque initium quoddam paralyſis eſt. Senſus enim tactus non planè extinctus, ſed admodum labefactatus eſt.

Et quanquam rarum in toto corpore ſtupor accidat, ſicut Braſſauol. vt ad *Aphor. 9. lib. –* refert, vidit quendam ab hæmorrhagia narium corporis totius ſtuporem incurriſſe, quem mors excepit, nil proficientibus remediis, & Fernelius ſcribit, *li.5.path. cap.3.* vniuerſi corporis cutem ex crapula & violentia ſtupore affectum illæſo motu; refértque etiam Matthiolus, ruſticū quendam, cum haſta ſerpentem prægrandem occidiſſet, duobus annis poſtea vniuerſi ferè corporis ſtupore laboraſſe: tamen rariſſimum hoc eſt, & plerumque ſaltem vna pars vel plures ſtupore afficiuntur.

Cauſſæ ergo omnes, quas nuper in paralyſi recenſuimus, & hîc locum habent, quæ ſaltem hîc ſunt minores & leuiores. Deficiunt nimirum ſpiritus, quia non tranſmittuntur, vel quia tranſmiſſi non admittuntur, vel licet influant, cum ipſa parte malè diſpoſita non vtuntur. Non tranſmittuntur, vbi vitium eſt in cerebro, quod rariſſimè accidit. Nonnunquam tamen id euenit neruorum principio affecto: frequentius verò accidit vel ipſius partis, quæ ſtupore laborat, vitio, vel neruorum, per quos ſpiritus animalis tranſmittitur. Neque enim in parte affecta cauſſa ſemper quærenda eſt, quod empirici faciunt, habetúrque huiuſmodi exemplum apud Galenum, 1. *de loc.affect.cap.6.* Occurrit Galeno quidam, medicamentum digitis adhibitum oſtendens, dixitque, triginta iam diebus ſenſum ſe amiſiſſe, illæſo ſeruato motu.

ſed nihil auxilij ab impoſitis medicamentis percipere potuiſſe. Galenus, cùm interrogaſſet, cuiuſmodi remedium adhibuiſſet, atque intelligeret, ad rem id eſſe idoneum, cauſſam inueſtigare cœpit, cur nullum ab eo auxilium conſequeretur. Inquirens ergo, quæ præceſſerant accidentia, inuenit, atque ex ægri relatione cognouit, eum è vehiculo decidiſſe, & non multò poſt digitorum hunc affectum incurriſſe. Et cùm animaduerteret, in primo exortu nerui poſt ſeptimam vertebram oriundi cauſſam mali hærere, idem illud medicamentum à digitis amouit & dorſo applicauit, atque ita ſenſum in digitis cum multorum admiratione recuperauit. Partis verò ipſius vitio ſtupor excitatur, cùm, licet ſpiritus animalis influat, conſtitutio partis ſiue à frigiditate ſiue ab occulta qualitate mutata eſt, à ſpiritu animali non, vt debet, afficitur, neque vis ſentiendi in actum deduci poteſt. Etſi verò etiam ab externo frigore temperies partis mutari & hoc modo ſtupor induci poſſit, ſicut ex 1. *de loc. affect. cap. 4. & 6.* videre eſt: tamen quæ narcotica dicuntur, non frigiditate, ſed occulta vi & malignitate id præſtant, vt de torpedine piſce naturalis hiſtoriæ ſcriptores referunt, & de ruſtico, qui cùm ſerpentem haſta transfodiſſet, in ſtuporem totius corporis incidit, hiſtoriam ex Matthiolo ſuprà recenſuimus.

Plura, quæ ſupra de cauſſis Paralyſis dicta ſunt, hic de cauſſa ſtuporis afferre opus non eſt. Hoc ſaltem monendum aut repetendum, neminem rectè ſtuporis, vt & paralyſis, alicuius cauſſas omnes rectè inueſtigare poſſe, qui anatomiæ gnarus non eſt, & cognitum non habet, vnde quælibet pars neruos ſuos accipiat: cùm ſæpe accidat, vt non in ipſa parte affecta, ſed loco remotiore, in nerui principio vel eius ductu, cauſſa mali hæreat.

Differentiæ.

Stupor 1. vel ſimplex eſt; ſenſus tactus videlicet ſolius læſio, vel cum læſione aliqua motus coniunctus. 2. Stupor alius eſt totius corporis, ac artuum imprimis extremorum, alius certæ cuiuſdam particulæ.

Signa Diagnoſtica.

Affectus ipſe ex relatione ægrotantis cognoſcitur, qui ſe vel nullo modo, vel difficulter & obſcurè ea, quæ tactui offeruntur, percipere conqueritur, plerumque cum debili etiam motu, ſiue in vna aliqua, ſiue pluribus corporis partibus. Quæ autem ſigna cauſſarum ſint, ex iis, quæ ſuprà de paralyſi dicta ſunt, patet.

Prognoſtica.

1. Stupor ſi in aliqua parte diu perſeueret, in paralyſin deſinit, nonnunquam & in ſpaſmum.

2. Stupor, qui totum corpus occupat, nec euacuationi cedit, & caro quid ſimile habet, & cui vertigo ſuccedit, malum, quoniam imminentem Apoplexiam nunciat, teſte Auicenna. Imò per ſtuporem ex vehementi ſpirituum reſolutione homo vna die moritur.

3. Stupor in facie torturam oris portendit.

4. Periculoſus ſtupor eſt, in quo cum ſenſu ſimul læſus eſt motus: & qui diutius perſeuerat, & qui plures corporis partes cerebróque vicinas obſidet.

Curatio.

Cùm ſtupor ex iiſdem cauſſis oritur, in quibus paralyſis, quanquam illis leuioribus, curandi rationem ſimilem requirit; niſi quod minus valida hic præſidia adhibentur.

Præmiſſis ergo vniuerſalibus euacuationibus, ac, vbi opus eſt, particularibus, partem affectam Medici iubent immergere vinaceis calentibus recens expreſſis; vel lauare decocto ſaluiæ, roriſmarini, vel lauendulæ facto cum vino: vel fricare ſpiritu vini, in quo pyrethr. vel caſtoreum ſit infuſum, vel aqua Apoplectica aliqua vel Paralytica, & alia adhibere, quæ de Paralyſis curatione ſuprà propoſita ſunt.

CAPVT II.

De Dolore in genere.

Dolor. DEprauati v. tactus ſenſus ſymptomata egregium eſt dolor, de cuius natura & cauſſis variæ & prolixæ diſputationes apud medicos extant; Et dicta ſunt quædam hac de re in Inſtit. *lib.2.part.3.sect.1. cap.6. & sect.2. cap.3.* quæ hîc repetenda non cenſemus. Neceſſaria tamen quædam addemus. Monſtratum autem eò loci, dolorem eſſe moleſtiam, quæ ex ſenſu & perceptione obiecti ingrati tangibilis oritur; ſeu, vt Galenus definit, dolorem eſſe triſtem ſenſationem, in tactu puta. Cauſſam verò proximam eſſe ſolutionem continui in parte ſentiente ſeu membranoſa: aut, ſi cui ἀκριβολογεῖν cum Philoſophis libet, repentinam & violentam alterationem à qualitatibus tactilibus, continuum ſoluentem. Vt ita dolor ſit moleſtia ſeu ſenſus triſtis à continui ſolutione partis ſentientis; ſeu moleſtia ab obiecto confertim & violenter in partem ſentientem agente, atque ita continuum ſoluente ortum habens.

Subiectum nimirum doloris ſunt partes ſenſu tactus prædictæ, id eſt, membranoſæ: vnde quæ pars membranam nullam habet, ſenſúque tactus prædicta non eſt, dolore etiam non infeſtatur. Cùm verò ſenſibus aliis omnibus etiam tactus ſubſtratus ſit, vtpote quorum organa membranas participant, etiam aliorum ſenſuum organa dolore afficiuntur, de quo Galenus *lib. de differ. ſymptom. cap.3. Maximi dolores ſenſui tactus contingunt; quippe qui ex aurium phlegmone aliove affectu eos afficiunt, iy propry auditus dolores non ſunt, ſed tactus. Eſt enim ſenſus omnium ſenſoriorum communis, reliqui quatuor ſui quiſque ſolius. Ad eundem modum in oculis non rarò dolores immodici vrgent, tangendi ſcilicet in his ſenſu contriſtato.* *Doloris ſubiectum.*

Porrò ſicut ad ſenſum quemlibet, ita ad dolorem non ſufficit obiecti moleſti in organo apprehenſio, ſed etiam facultas cogno- *Quæ ad ſenſum ſunt neceſſaria.*

ſcens & ſuperior concurrat neceſſe eſt. Quo enim momento pars ſentiens ſeu membranoſa ab obiecto ſenſibili afficitur, eodem ſimul facultati ſuperiori & cognoſcenti ſpecies communicatur, & inde ab eodem ſeu gratum ſeu ingratum iudicatur. Si verò facultas cognoſcens ſuperior non concurrat, nec obiecti apprehenſio, nec dolor fit. Vnde Hippocrat. 2. *aphor.* 6. *Quicunque dolentes aliqua parte corporis dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat.* Et qui delirant, cùm facultas ſuperior in iis laboret, dolores non ſentiunt, nec ſapores diſcernunt. Et ſæpè grauiter vulnerati ardore pugnæ & vindictæ mente alio conuerſa dolorem non percipiunt.

Dolor quo modo ſit deprauata actio. Refertur autem dolor ad deprauatas actiones, non quod, vt in aliis ſenſibus deprauatis accidere ſolet, decipiatur tactus & erret circa proprium obiectum, & aliquid, quod non eſt, eſſe putet; cùm quod eſt calidum, pro calido, quod frigidum, pro frigido, quod aſperum, pro aſpero accipiat: ſed eo modo deprauata actio dicitur, quia non fit ſecundum naturæ leges, & obiectum organo non eſt proportionatum. Hinc Galenus, *de differ. ſymptom. cap.* 3. Tactum in ſua functione præter reliquos ſenſus ſymptoma ἴδιον obtinere, dolorem nempe, ſcribit, id eſt, eximium & ab aliis actionibus deprauatis ſuo modo diuerſum.

An verò dolor ſit ipſa ſenſio, an moleſtia inde orta, etiam in Inſtitut. *loco allegato* dictum, nimirum propriè loquendo, dolorem non eſſe ipſam ſenſationem ſimpliciter, ſed moleſtiam ex ſenſione ortam; ſeu, vt Galenus ſcribit, triſtem ſenſationem, hoc ex triſtitiam aut moleſtiam in ſenſatione aut ex ſenſatione. Neque enim hic de verbis tantum contendendum, neque, vt Galenus *de cauſſ. ſymptomat. cap.* 6. ſcribit, refert, an moleſtum, an triſte, an dolorificum, an doloroſum, an laborioſum appelles. Sicut nec ſi paſſionem ipſam moleſtiam dicas, an triſtitiam, an dolorem, an laborem.

Quæ ſit proxima Doloris cauſſa.

Doloris cauſſa proxima. De proxima verò doloris cauſſa prolixæ diſputationes extant apud Medicos, vt etiam *lib.* 2. *Inſtitut. part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 3. docuimus. Præ cæteris autem duæ magis probabiles ſententiæ ſunt, vna eorum, qui ſtatuunt, ſolutionem continui eſſe proximam doloris cauſſam; alteram illorum, qui ſubitam & violentam mutationem qualitatum actiuarum, ſeu qualitates tangibiles ſubitò & violenter in tactum agentes proximam doloris cauſſam ſtatuunt, neque inter ſe duæ iſtæ opiniones multum diſcrepare videntur. Galenus equidem, 1. *de ſymptom. cauſſ. cap.* 6. ex Platonis Timæo illud, quod præter naturam eſt, & violenter ac repente nos afficit, dolorem parere ſcribit. Verum cùm illius violentæ & repentinæ mutationis, ſi dolorem inducere debet, terminus ſit ſolutio continui, etſi violentam & ſubitam mutationem in organo tactus factam magis [illegible]

tatibus actiuis pro proxima cauſſa doloris admittamus, tamen determinanda videtur per ſolutionem continui. Tum enim ſubita & violenta facta à qualitatibus tangibilibus mutatio odorem inducit, cùm continuum ſoluit. Vtrumque complexus videtur Hippocrat. *in lib. de locis in homine*, cùm ab iis, quibus natura alteratur & corrumpitur, dolores fieri ſcribit: & poſt eum Ariſtoteles, cum *lib. 2. de Anima cap. 12.* τῶν αἰσθητῶν τὰς ὑπερβολὰς φθείρειν τὰ αἰσθητήρια docet: neque ſine cauſſa. Cùm enim vnum & ens ſimul ſint, 1. *Phyſic.* & vnum ſine altero non exiſtat, vnitaſque perfectionis, multitudo verò imperfectionis comes ſit: certè etiam homo vnum erit, & ad ſanitatem vnitas neceſſaria, qua amiſſa morbi & interitus ſequuntur. Cùm verò tactus ad vitæ conſeruationem datus ſit, & ab iis, quæ corpori noſtro proſunt, ſuauiter, ab iis, quæ obſunt, malè afficiatur; certe illud, quod corporis noſtri perfectionem euertere natum eſt, ingratiſſimum occurrit. At nihil naturæ, quam vnitatis ſolutio, infeſtius, nihil perfectioni nocentius. Ab ea ergo dolor etiam ſymptoma omnium ingratiſſimum triſtiſſimúmque oritur. Hinc omnia, quæ dolorem inferre dicuntur, ideò id præſtant, quod ſuauiſſimam illam gratiſſimamque non ſolum animalibus, ſed etiam entibus omnibus vnitatem ſoluunt.

Cauſſa doloris immediata. Etſi vero vna proxima & immediata eſt doloris cauſſa, nimirum continui ſolutio: tamen ſunt aliæ principales, quæ proximè hanc antecedunt, qualitates nimirum primæ, qualitates ſecundæ, & humorum copia. Qualitates primæ continui ſolutionem non ita manifeſtam efficiunt, ſed ratione contemptibilem. Copia verò & qualitates ſecundæ manifeſtè continuum ſoluunt. Vnde facilè talem loca in ſpeciem pugnantia conciliari poſſunt. Aliquando enim proximam doloris cauſſam, quæ vna eſt, proponit, Vt 4. *de ſimpl. med. fac. cap.* 2. *Comment.* 3. *in libro Hippocrat. de fract. text.* 54. *lib. de inæquali intemperie cap.* 6. 12. *method. medend. cap.* 7. Aliquando verò non proximam doloris cauſſam proponit, ſed principales, vt 2. *de loc. affect. cap.* 5. *de victus ratione in acutis textu* 1. *artis medicæ cap.* 80. Et ipſe, qua ratione hæc loca conciliari poſſint, docet 12. *meth. med. cap.* 7. Cùm enim dixiſſet, *Naturalis ratio nos docet, Vitium id corporis, ex quo ſit doliturum, aut continuitatis diuiſionem oportere eſſe, aut alterationem aliquam,* paulò poſt addit: *illud verò inquirere, an ipſum, quod vehementer excalfacit aut refrigerat, diuiſionem aliquam continui efficiat, longiore forſitan diſputatione eget, & vtrumque oſtenſum eſt à nobis in Commentariis de ſimplic. medicament. facultat. Verùm, quid agendo, quæ vehementer vel calfaciunt vel refrigerant, dolorem inferant; quærere ad propoſitam rem minimè eſt neceſſarium.*

Cauſſæ nimirum doloris tot ſunt, quod tactus obiecta, hoc eſt, quicquid ſupra modum calidum, frigidum, durum, acutum, graue repente in tactum irruit, organumque

organúmque tactus offendit. Hoc tamen & hîc monendum eſt, ſolutionem continui, non ſolutam vnitatem, eſſe proximam doloris cauſſam. Fit verò ſolutio continui, dum pars ſecatur, pungitur, diſtenditur, vritur; ſoluta autem vnitas eſt, dum punctio, ſectio, diuiſio abſoluta eſt, & membrum, quod antea vnum erat, diuiſum. Fit verò dolor, vt dictum, à continui ſolutione, non à ſoluta vnitatę. De quo Hippocrat. *de loc. in homine; Ij quorum natura corrumpitur, dolore afficiuntur, non quorum mutata & corrupta eſt.* Et licet inflictio iam vulnere dolor adhuc perſeueret: tamen is non eſt à ſoluta vnitate, quæ ſolutione inducta eſt, ſed ex humorum ad partem vulneratam affluxu, qui eam diſtendunt & irritant, & ita ſolutionem continui efficiunt, qui dolor etiam tam diu durat, quam diu is humorum affluxus durat.

An omnis intemperies dolorem inducat.

Reliqua verò quæ dolorem inducunt, mediante ſolutione continui dolorem excitant. Ita intemperies mediante ſolutione continui dolorem inducunt. Sed an omnis intemperies, & quidem ſine materia, dolorem inducat, Galenus non idem docuiſſe videtur. Nam 12. *meth. med. cap. 7.* ſaltem quæ excalefaciunt, & quæ refrigerant, dolorem excitare tradit. Idem 1. *de ſympt. cauſſ. cap. 6.* docet. In Comm. verò 2. *lib. Hippocr. de ratione victus in acutis tom. 1.* corpora noſtra dolore affici ſtatuit, cùm calefiunt, refrigerantur, ſiccantur & humectantur. Idem docet *artis medicæ cap. 80.* Verum *lib. de inæquali intemperie cap. 4.* ab omni quidem intemperie dolorem proficiſci & induci ſtatuit, potiores tamen à calida & frigida, vtpote quę qualitates efficaciſſimæ ſunt: & *lib. 2. de compoſ. medic. ſecŭ. loca cap. 7.* calorem & frigus vehementiſſimos facere dolores, ſiccitatem mediocres, humiditatem nullum ſtatuit.

Verumenimuerò intemperies conſiderantur vel ſine, vel cum materia. Si ſine materia, tum & calida & frigida intemperies dolorem magnum & euidentem inducunt; ſiccitas verò moderatum. Humida verò ſine materia nullum dolorem inducit; cùm repentè & confertim naturam mutare non poſſit, & vnitatem potius conſeruet, quam ſoluat. Si verò intemperies conſideretur cum materia, tùm à qualibet dolor induci poteſt, etiam humida, ſed partem diſtendendo.

Differentiæ.

Doloris differentiæ.

Sunt autem variæ dolorum differentiæ, partim ex partis affectæ natura; partim à cauſſis deſumptæ. Præcipuè hæ ſunt.

Dolor grauatiuus.

Βαρὺς, grauis, Barbaris grauatiuus ſic dictus, quod æger veluti ponderis loco affecto incumbentis ſenſum percipit. Prouenit hic dolor à cauſſa in membro per ſe ſenſu deſtituto, membrana, inuoluto, qualia mēbra ſunt, epar, lien, renes, pulmo. Nam ſi tale membrorum parenchyma vel inflammatio, vel apoſtema, vel calculus, vel humor occupet, etſi ipſa caro viſceris non ſentiat, tamen dum ambiens membrana

tenditur, aut deorſum trahitur, fit inde dolor talis grauis.

Dolor punctorius.

Νυγματώδης, Punctorius, qui membranis, præcipuè illis maioribus accidit, eò loci quidem fixus, vbi membrana pungitur, ad magnum tamen ſpatium circumcirca ſeſe diffundens. Talis dolor accidit in pleuritide, membrana coſtas ſuccingente inflammata, item in renibus & epate eorum tunicis inflammatis.

Dolor acutus.

Ὀξὺς, acutus, pungens, Barbaris pungitiuus, punctorio cognatus, cum membrum quaſi acu, terebra aut palo impacto perforari videtur, vt interdum in colo inteſtino accidit, & in Cephalæa quandóque, præcipuè verò calculo aſpero in vreteribus hærente.

Dolor mordax.

Ὁ μετὰ δήξεως, mordax, à mordaci humore partes ſenſiles vellicante. Quò pertinet & pruriens, ſeu pruritiuus, qui ab humore acri & ſalſo per cutem diffuſo accenditur.

Dolor pulſatorius.

Σφυγμώδης ἢ σφυγματώδης, pulſatorius, in quo æger manifeſtam ſentit pulſationem. Equidem in homine ſano ſolùm arteriæ pulſant, earúmque pulſatio ſine dolore percipitur: Vbi verò inflammatio oborta eſt, vel affectus phlegmonodes, vt Eriſypelas & abſceſſus, earum pulſatio cum dolore percipitur, ob anguſtiam partium, quas arteria, dum a[illegible]tur, comprimit. Itaque dolor pulſatorius inflam[illegible]onis proprius eſt, ſed non [illegible], v[illegible]um maioris tan[illegible]qu[illegible] in [illegible]bus p[illegible] a enim ad dolo[illegible]um efficiendum re[illegible] Primo vt pars affecta ſit ſenſu prædita. Secundò, vt arterias habeat. Tertiò, vt membrum diſtendatur & maiori ventilatione opus habeat. Vnde neque fit in ſcirrhis, neque in œdematis propriè dictis, neque in peripneumonia, neque in pleuritide, neque in aliis partibus, quibus vel arteria vel ſenſus deeſt.

Dolor ὀστοκόπος.

Ὀστοκόπος, id eſt, Oſſium dolor; Barbaris frangitiuus, membranis, quæ oſſa tegunt, proprius, qui propterea profundus eſt, & in intimo corporis ſentitur, in quo æger quaſi frangi ſibi & contundi queritur. Oritúrque à flatu aut humore ſeroſo inter os & membranam ſeſe inſinuantem.

Dolor tenſiuus.

Τασώδης, Tenſiuus, eſt membranarum, in quibus nullæ ſunt arteriæ, & cutis, ac glandularum, cum inflammatione laborant: capiti etiam ſæpe accidit, & quidem à ſpiritus tenuis & flatuoſi copiâ, ſi citra grauitatem & pulſum fiat. Si verò cum pulſu, membranæ inflammationem: ſi cum grauitate, humorum multitudinem intra membranas contentam ſignificat. Accidit frequentiſſimè ob repletionem humoris ſiue vaporis & flatus. Eſtque ſymptoma commune inflammationum & morbor, inprimis calidorum. Nam venæ, arteriæ & nerui tenduntur, v[illegible] per tot[illegible] membra ab inflammato loco vſque ad alas & [illegible] tenſio percipiatur. Fit etiam [illegible] nimia [illegible]natione, cū nerui inaniti & exſiccati verſus principium & finem tenduntur. Excitatur quoque dolor ab immodicis exercitationibus, vnd[illegible] & l[illegible]ſſitudines tenſiuæ appel[illegible]r, quæ muſculorum ſunt. Plura de his

vide apud Galenum, 2. *de locis aff. cap. 3.*

Signa Diagnoſtica.

Dolor ipſe, vt moleſtiſſimum ſymptoma, facilè ex ægri relatione & querela cognoſcitur. Cauſſæ etiam externæ calefacientes, frigefacientes, ſecantes, vrentes, diſtendentes, ſimiléſque corpus violenter afficientes itidem ex ægri relatione patefiunt. Internæ verò cauſſæ ſignis inueſtigandæ ſunt, de quibus in cuiuſlibet partis morbis in ſpecie agetur.

Indicationes & curatio.

Doloris Curatio. Dolor indicat remedium anodynum, ſiue dolorem tollens. Cùm autem, vt ex iis, qui antea de natura & cauſſis doloris diximus, patet, dolor quidem non ſit ipſe ſenſus, ſed moleſtia ſeu triſtitia, non tamen ſit ſine ſenſione: ad ſenſionem autem duo requirantur, ipſe partis ſenſus & animaduertentia, ſeu ſuperioris facultatis concurſus: Si vnum horum deſit, non fiet dolor. Itaque quæ vni horum ſunt contraria, etiam dolori ſunt contraria.

Anodyna. Moleſtæ ſenſationi contraria eſt iucunda ſenſio. Talem autem efficiunt, quæ ſubſtantia ſunt molli, ac blando tepidóque & temperato calore prædita. Vnde Galenus, 7. *meth. med. cap. 6.* balneum aquæ tepidæ ſenſui tactus iucundiſſimum & dulciſſimum eſſe ſcripſit. Et Hippocrates, 6. *Epidem. ſect. 4. t. 8.* cum Medicum ſuauiter erga ægrum ſeſe gerere iubet, præcipit, vt mollia tactui offerantur, tanquam grauiſſima. Et Galenus, *in Commentario*, addit, mollia ita tactui eſſe iucunda, vt ſuaues voces auditui. Hinc vola manus cuicunque parti apposita dolorem mitigat, & vnctuoſa ac pinguia & contactu ſuo & calore tepido ſuauem pariunt ſenſionem, vt oleum commune dulce, pinguedines animalium temperatæ. Atque hæc ſunt propriè Anodyna.

Senſioni autem contraria eſt ſenſus priuatio. Senſio autem fit, vel ipſo ſenſu ablato, vel animo non animaduertente. Quæ ipſum ſenſum tollunt, naturalem temperiem partis tollunt, aut potius ſpiritus ſenſionis inſtrumentum quaſi ſopiunt ac ſtupefaciunt, & taliæ propriè Narcotica dicuntur, quæ non niſi ſumma neceſſitate vrgente & cautè adhibenda ſunt. *Narcotica.* Narcoticis ſubſtitui poſſunt Hypnotica; cùm in ſomno omnes ſenſus ceſſent: modò Hypnotica non ſint ſimul Narcotica. *Hypnotica.* Aliàs enim nulla inter ea eſſet differentia.

Animaduertentia tollitur, dum æger ad alia obiecta auocatur, quæ attentionem requirunt. Sic ſuauia colloquia, cantus ſuauis, inſpectio rerum iucundarum, animum aliò auocando dolorem leniunt. Hinc etiam doloribus duobus corpus infeſtantibus maior minorem obfuſcat, & ob iram & animi perturbationem dolor ex inflicto vulnere ſæpe non percipitur. Atque hæ genuinæ, quas dolor per ſe ſuppeditat, Indicationes ſunt, & hæc vera dolorem, quatenus talis, curandi ratio eſt.

Dum verò alij medicamenta anodyna reſoluentia & calida in primo, ac tertium partium eſſe ſtatuunt, quæ ſcilicet euacuent, digerant, rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquale reddant, quicquid in partibus dolore affectis aut humorum acrium, aut lentorum, aut craſſorum, aut multorum, tenuimus ſpiraculis infarctorum, aut etiam vaporoſi, aut craſſi, aut admodum frigidi ſpiritus exitum commodum non inuenientis inhæreſcit, aut concluſum eſt, vt Galenus, *5. de ſim. fac. cap. 19.* hac de re loquitur, non propriè anodyna, & quæ omni dolori, à quacunque etiam cauſſa proueniat, cõmunia ſunt, proponunt, ſed medicamenta, quæ certis cauſſis dolorem patientibus occurrunt. Anodynorum autem, vt & Narcoticorum materia in Inſtitut. *lib. 5. part. 1. ſect. 1. cap. 7.* propoſita eſt. Et ſi inter Anodyna & dolorẽ lenientia etiam calida in primo recenſentur, ab autoribus fit hoc, quia calida in primo non multum differunt à temperatis, neque illos limites ſemper exactè diſtinguere facilè eſt. Et licet aliquid materiæ digerant, atque ita remedia cauſſæ dici poſſe videantur: tamen materiam totam digerere non poſſunt.

CAPVT III.

De dolore Capitis.

Dolor capitis. CVm autem dolor omnibus partibus ſenſu tactus præditis accidere poſſit, ſæpius inter ſymptomata in variis corporis partibus doloris fit mentio. Hoc loco ſaltem de dolore Capitis agemus: de reliquarum partium etiam ſuo loco acturi.

Dolor capitis, Græcis ὀδύνη, ἄλγημα, ἢ πόνος κεφαλῆς, atque vna dictione κεφαλαλγία & κεφαλαία dicitur, appellatione à ſymptomate & parte affecta ſimul ſumpta: Arabibus Sodà.

Cauſſæ.

Cauſſa continens, vt aliorum dolorum omnium, eſt ſolutio continui in partibus ſentientibus, ſeu membranoſis in capite. *Cauſſa doloris capitis.* Remotiores ſunt, quæcunque continuum ſoluunt; quæ partim ſunt externæ, partim internæ.

Externæ ſeu euidentes ſunt aër calidus ambiens, ſiue à Sole talis, ſiue ab igne; frigiditas nimia, flatus & ventus aquilonaris & auſtrinus, odor grauior, percuſſio ictus & caſus.

Internæ ſunt primò nuda intemperies calida & frigida. Calida quidem vel intemperiem conciliando, vel humores ad caput euocando, vel iam in eo contentos flatus diſſoluendo, liquando & extenuando, agitando. Huc faciunt vigiliæ, inedia, exercitatio, & motus corporis atque animi nimij, qui humores exagitant, extenuant, calefaciunt, & in feruorem agunt. Frigida verò condenſando, adſtringendo, dum fuliginoſa excrementa retinet, calorem naturalem intrò agit, ſpiritus incendit, aut in repletis per auſtrum capitibus ex-

crementa retinet, in corpore verò puro digerit & diſſipat per accidens. Quæ enim ſingulæ intemperies capitis cauſſas habeant, ſuprà *part.* 1. *cap.* 2. 3. 4. dictum.

Deinde materia peccans ſeu qualitate ſeu quantitate. Qualitatis vitia in materia ſunt exceſſus caloris & frigoris, acrimonia, malignitas, vt in lue venerea & febribus malignis. Quantitas πλεονεξίας ſeu πλησμονίας materiæ parit, quà aut humores boni æquabili analogia redundant, vt in plethora, aut vitioſi & praui, vt in cacochymia, quarum vtraque obſtructionis meatuum in capite cauſſa exiſtit, & vaſa diſtendere ac membranas comprimere ſolet.

Suturarũ capitis diſtenſio & relaxatio.

Eſt autẽ materia illa aut humor aut vapor ſeu flatus. Ac interdum vapor ſeu flatus ex pituita viſcida copulis membranarum, pericranij ſcilicet, & duræ matris, inter ſuturas inhærente genitus, ita craſſus & validus eſt, vt præter inſignem dolorem, quo affligit, etiam copulas illas membranáſque diſtendendo compaget ſuturarum cranij relaxet. Cui malo mulieres non inepta ratione faſciis caput vinciendo conſulunt; etſi ſuperſtitioſa neſcio quæ menſuratio ſæpe accedat. Nam & Hippocrates *in libro de ys, quæ in medicatr. fiunt, ſub finem* ἀποστηρίγματα nominat, quibus oſſium capitis in ſuturis διαστάσει, atque hinc natum dolorem ſanare docet: Et Galenus 2. *de loc. affect. cap.* 7. βαρβαρικῶς διαλε- εμῷ, meminit ex Archigenis ſententia in Cephalalgiis citra phlegmonem, cuius vſus erat, vt compreſſione ſua affluxum humorum & vaporum ad caput impediret, & efficeret, ne arteriarum in temporibus pulſu vehementiore caput concuſſum magis doleret, ſicut dolere ſolent partes affectæ, dum mouentur.

Vermes & calculi in capite.

Cæterùm & hoc obſeruatum eſt, acerbos quoque capitis dolores extitiſſe à vermibus in ipſo genitis. Cuius exemplum ab Hollerio memoratur, vt & à Franciſco Hildesheimio *in ſpecilegio*. Videatur & Schenkius *lib.* 1. *ſeruat.* 82. 83. 84. 85. Tandem calculos in cerebro genitos intolerabiles capitis dolores excitaſſe compertum eſt, vt apud Kentmannum in libello de lapidibus videre eſt.

Affligitur autem caput dolore à materia, hoc eſt, ab humore vel vapore, vel per ἰδιοπάθειαν vel per συμπάθειαν.

Dolor capitis per eſſentiam.

Per ἰδιοπάθειαν & per eſſentiam, quando materia continuum ſoluens, dolorémque creans in ipſo capite conſiſtit, genita ibidem & cumulata ex imbecilla aut vitioſa nutrimenti concoctione, ob cerebri & partium capitis ἀσθένειαν & δυσκρασίαν. Et omnino ſi caput debile fuerit, ad dolorem cùm ab externis tum internis cauſſis contrahendum paratius eſt. Scribit quoque Galenus, 6. *Epidem. comm.* 1. *aphor.* 3. acuta capita, in quibus dentium poſitus immutatus videtur, vt inferiores è regione ſuperiorum non ſint, ſed veluti reuulſum ac diſtortum os videatur, doloribus aſſiduis conflictari.

Nota

Per ...

Per συμπάθειαν, quando m-

teria ad caput fertur, ſiue ea attractâ à dolore aut calore, ſiue ad caput imbecillum tranſmiſſâ à partibus aliis robuſtioribus, idque motu vel critico vel ſymptomatico. Transfertur autem à toto corpore, vt in febribus vapores, in plethora boni humores, in cacochymia praui; vel ab aliqua parte, vt imprimis à ventriculo, è quo per œſophagum vapores ſurſum ad caput aſcendunt: ad epate item vapores & humores; vt & à liene, vtero, renibus, inteſtinis & genitis in his vermibus, per venas & arterias, per cœca quoque corporis ſpiracula. Caput enim veluti tectum fumoſæ domui impoſitum excipit, quæcunque ab imo effumant, ſurſúmque feruntur, vnde illud affici neceſſe eſt à partibus inferioribus, vel à toto etiam corpore, per connexionem vaſorum, quæ in vniuerſum corpus ſunt diſperſa, vt ſupra etiam *libro primo, cap. 6.* dictum.

Fit hæc ſympathia κατὰ κοινωνίαν partium inferiorum, qua vapores aut humores capiti ab iiſdem communicantur; cum alia καθ' ὁμιλίαν fiat, ratione vicinitatis partium dolentium, vt thoracis, faucium, ſcapularum, alia denique κατὰ σύμφυσιν, vt à ſpinalis medullæ affectione aliqua, & partium cæterarum, quæ vel tunicas à membranis cerebri, vel neruos [illegible] ipſo cerebro ac[illegible].

Atque [illegible] conſenſum habet [illegible] corporis [illegible], etiam remotiſſimis [illegible] nempe, adeo vt vel minima dolente facilè illud ſimul compatiatur. Fitque frequentiſſimè iſte conſenſus cerebri ſpinaliſque medullæ & neruorum beneficio. Conſentit verò maximè cum ventriculo ob neruos inſignes à ſextâ coniugatione prodeuntes.

Hinc affecto ſtomacho ilicò ſimul etiam ipſum cerebrum in conſenſum trahitur, & afficitur: Sicut contra cerebrum affectum ventriculum in conſenſum trahit, vnde delirantes, ſtupidi vel alio cerebri morbo grauiore affecti nihil appetunt, & ſi illud ob contuſionem & percuſſionem grauiorem commotum ſit, mox ægri vomitus incurrunt moleſtos, ſæpe etiam periculoſos, qui non niſi ſanato cerebro ſiſti poſſunt. Quemadmodum & cum vtero, cuius læſio vertiginem & alios cerebri affectus inducit, in primis autem grauiſſimos capitis dolores, vaporibus illuc tranſmiſſis, excitat, quos è regione capitis dolente, tanquam ſigno certo, à doloribus ex ventriculo obortis diſtingui poſſe Laur. Ioubertus *cap. de Cephala.* docet, vbi ſcribit, ſe experientia frequenti cognouiſſe, dolores Capitis à ventriculo obortos magis anteriorem capitis partem offendere; dolores verò ab vtero, verticem & occiput. Et doctiſſimus Langius *lib. 1. epiſt. 49.* idem ferè teſtatur, quando refert, ſe illud pluſquam centies expertum fuiſſe, in hyſtericarum & quauis vteri affectione, ſolum verticem capitis prope ſuturam coronalem, vbi mulieres glaciei frigus & pon-

dijs ſe ſentire fatentur, vtero affecto lege quadam conſortij condolere. Quod (inquit) ſi obſeruaueris, ad diſcernendum, quando caput per matricis conſenſum doleat, tibi plurimum proderit. Quod quomodo accipiendum ſit, & quæ eius ſit ratio, ſupra *lib. 1. part. 1. cap. 6. in quæſtione* diximus.

Differentiæ.

Differentia doloris capitis. Differentiæ dolorum capitis ſumuntur ab obiecto & cauſa efficiente, qua ratione dolor alius eſt acer & perforans, excitatus, ab humore aut vapore bilioſo vel aduſto, membranas mordicante: alius grauans, qui *καρηβαρία* dicitur, à pituitoſorum humorum copia, vel à plethora, vel ab ebrietate: alius diſtendens, à flatuum vel mitiorum humorum abundantia, inter caluariam & pericranium, vel inter caluariam & duram cerebri membranam: alius pulſans, à tenui bilioſóque ſanguine, vel à ſpiritu redundante, quo fit, vt arteriæ impletæ ac diſtentæ vehementius pulſent, membranáſque concutiant, quibus continentur ac fulciuntur.

Deinde à parte affecta, vbi dolor aliàs totum caput occupat, aliàs partem eius duntaxat, dextram vel ſiniſtram, anteriorem vel poſteriorem. Qui totum caput aut maximam eius partem obſidet ac recens eſt, nec ægro conſuetus vel diuturnus nec ita vehemens, ex quacunque cauſſa oriatur, *κεφαλαλγία* dicitur. *Κεφαλαία* verò, qui inueteratus ac vehemens eſt, leuicula occaſione exacerbatur adeò, vt nec ſtrepitum aut vocem, nec ſplendorem lucis, nec odores fortiores, nec vehementiorem paulo motum, nec vini potum ferre æger valeat, ſed quietem ac tenebras amet. Arabes ouum ac paſſionem Galeatam appellant. Atque hic dolor vel continuus eſt & curatu difficilis, vel per interualla, tanquam paroxyſmos, recurrit & inualeſcit, vt in epilepſia & morbis periodicis nonnullis aliis, qui vel ſunt ordinati, certis diebus ſeptimaníſve, vel manè, vel ſub noctem redeuntes, vel inordinati, qui omni tempore redeunt, præſertim autem tum, quando à cauſſa externa exacerbantur. Qui verò dimidiam capitis partem affligit, *ἡμικρανία* dicitur, atque hic etiam vel recens eſt, vel inueteratus, ſiue cauſſam fixam in cerebro habeat, ſiue aliundè communicatam. Frequenter tamen per ſympathiam ſit hypochondriorum, & ex interuallis reuerti ſolet.

Poſtremò à loco aut ſitu doloris, qua ratione dolor alius eſt externus, alius internus. Externus pericranium obſidet, & in ſuperficie percipitur, ad radices capillorum, manúſque preſſu exacerbatur. Internus ad tactum miteſcit, præſertim ſi ſit ſine diſtenſione. Vterque eo vſque aliquando intenditur, vt ad oculorum radices pertingat. Quamquam n. Galenus, 3. *de loc. affect.* c. 9. interiores ſolùm dolores capitis ad radices vſque oculorum pertingere ſcribat: tamen & à pericranio oculorum cauum ſuccingi Fernelius affirmat.

Signa Dignoſtica.

Signa doloris capitis.

Cauſſas euidentes Medicus vel ſenſus, viſus nempe tactúſque, iudicio cognoſcet, vel ab ægro & adſtantibus de iis certior fiet, niſi fortè mens quoque ægri laboret. Euidentes cauſſæ ſi nullæ præceſſerint, coniecturam facere oportet, dolorem ab interna aliqua extitiſſe. Ac ab intemperie nuda caput dolebit, ſine ſenſu grauitatis, tenſionis, punctionis, morſus. Si à materia dolor capitis excitabitur, & quidem à vapore, vel ſpiritu flatulento, tenſio aderit ſine grauitate, & punctio per interualla, atque alia ſigna ſuprà *part. 1. cap. 7.* enumerata. Si verò ab humore dolor erit, ſenſus percipietur grauitatis, & dolor erit ſtabilior. Quæ verò intemperies cauſſa doloris ſit, quæ item materia, ex iis, quæ ſupra *part. 1. de ſignis Intemperierum capitis cum & ſine materia* dicta ſunt, patebit. Peccant verò hæ cauſſæ magis qualitate, ſi nec tenſio, nec grauitas adſit, ſed ſenſus tantùm præter naturam caliditatis, frigiditatis, ſiccitatis. Magis verò quantitate ſeu copia, ſi dolor cum tenſione & grauitate ſit coniunctus.

Cæterùm exactè definire, vtrum in dolore capitis afficiantur membranæ cerebri, an cerebrum ipſum, vel partes huic vicinæ, id adeo neceſſarium ac vtile ad curationem Galenus *in fin. 2. de loc. affect.* eſſe non putat, cum ſemper remedia capiti applicentur. Dolor tamen punctorius membranas cerebri attingi indicat, qui ſi cum magna pulſatione ſit, inflammationis argumentum eſt, arteriis, quæ membranas cerebri intexunt, tenui feruidóque ſanguine impletis ac diſtentis. A cæteris circa cerebrum partibus dolor potius cum grauitatis ſenſu exiſtit.

Signa doloris à vermibus.

Signum doloris capitis à vermibus eſt dolor cum roſione quadam, & cum pruritu in naribus.

Capitis primario dolentis ſigna. Per conſenſum ſigna.

An autem caput per ſe an per conſenſum afficiatur, ſic diſcernitur. Proprius & primarius capitis dolor eſt, vbi læſio in aliqua cerebri functione, ſiue principe, ſiue ſenſus & motus miniſtra deprehenditur, cæteris extra caput membris præter naturam haud affectis. Dolor verò per conſenſum fit, quando caput per ſe ſanum & bene valens aliunde malè afficitur. Præterea dolor primarius plerúmque continenter & ſine intermiſſione fatigat; per conſenſum verò ingraueſcit & miteſcit, prout intenditur vel minuitur affectus in parte, à qua malum capiti communicatur, teſte Galeno in fine 2. *de loc. affect.* Quod ſi tamen in primario capitis affectu materia per interualla in capite gignatur, dolor primarius interualla quoque ſua habebit: ſicut contrà dolor per conſenſum continuus eſſe poteſt, ſi genita extra caput in parte aliqua materia continenter ad caput feratur. Sed de his, & à qua parte materia doloris cauſſa capiti communicetur, dictum eſt ſuprà *part. 1. cap. 5. & 6* Hoc ſaltem adhuc monemus, præter alia ſigna etiam conſideranda eſſe,

quæ

quæ ab ægri temperie, ætate, idioſyncraſia, ſexu, habitu corporis, conſuetudine, vitæ genere, anni tempore, cœli ſtatu ſumuntur, vt in quacunque doloris capitis ſpecie de eius cauſſis coniectura certior capi poſſit.

Signa doloris capitis ex vrina.

Morbi quoque, qui dolorem capitis comitantur, & vrinæ in iis ſigna hîc præbere poſſunt. Nam quibuſcunque vrinæ in febribus turbatæ ſunt, qualis iumentorum, iis dolor capitis adeſt vel aderit 4. *aphor.* 70. Nam ex agitatione & feruore humorum per febrem ſpiritus flatulentus vnà cum calore promptè ad caput attollitur, qui dolorem ibi concitat. Si etiam vrinæ, quæ in morbis claræ minguntur, non facilè turbantur, ſignum eſt doloris capitis; quoniam calor naturalis debilis non ſeparat craſſa à ſubtilibus; & qui præter naturam calor adeſt, vapores calidos de materia craſſa reſolutos ſurſum ad caput ſecum effert. 4. *aphor.* 17. Bullæ paruæ per coronam vrinæ ſparſæ capitis dolorem adeſſe ſignificant. Eritque dolor acrior, ſi bullæ illæ aureæ aut citrinæ fuerint: mitior, ſi albæ: diuturnus, ſi diu permaneant. Fernelius *de vrin. cap.* 16.

Prognoſtica.

1. Dolor capitis in cute vel pericranio capitis ab externa cauſſa excitatus, aut ſi ab interna à flatibus vel à materia non admodum copioſa & craſſa, vel ab intemperie, quæ in habitum nondum abiit, oriatur, facilius curatur, quàm qui meninges obſidet, vel à contrariis cauſſis ortum habet.

Dolores corporis qui periculoſiores.

2. In doloribus capitis minus periclitantur ægri, quàm in doloribus aliarum partium; vt aurium, oculorum, dentium, coli, perioſtij, ab oſſe auulſione, eò quòd cerebrum per ſe ſenſus expers eſt, teſte Galeno, 1. *de cauſ. ſympt. cap.* 8. Propterea Galenus *in* 2. *de compoſ. medic. ſecund. loca cap.* 1. inquit: ob capitis dolorem vehementem neminem vnquam aut ſyncope correptum fuiſſe, aut ſe ipſum occidiſſe, quemadmodũ quidem coli dolore vexati fecerint: quod tamen ita intelligendum eſt, quatenus dolor non alios grauiores affectus accerſit.

3. In vehementi capitis dolore cum febre acuta, ſi vrina alba & clara conſpiciatur, malum eſt. Significat enim bilem ſurſum ad caput ferri, vnde inflammatio metuenda eſt, ad quam delirium ſequi ſolet, teſte Galeno *in lib. de vrin. cap.* 5.

4. Dolor capitis fortis ſubitò deliteſcens, non ſequente alleuatione per criſin, eſt lethalis: quia cerebri læſionem virtutiſque animalis deſtructionem ſignificat.

5. In vehementi capitis dolore extrema frigeſcere; malum eſt. Ob vehementiam enim doloris calor naturalis intus retrahitur ad locum affectum, vnde phlegmone facilè excitari poteſt, ex 4. *aphor.* 48. & 7. *aphor.* 1. & 16.

6. Si dolor capitis præſertim circa frontem & tempora, vehemens & continuus fuerit, cum

MMmm

febre acutà, & quarto die ſignum aliquod perniciòſum apparuerit, ſeptimo die mortem portendit, vel paulò poſt: ſin contra ſigna ſalutaria ſeſe quarto die oſtenderint, ſeptimo criſis futura eſt. Quod ſi verò ante vigeſimum perniciosa ſigna adfuerint, dolor tamen capitis cum febre vltra id tempus perſeuerauerit, tum ſanguinis è naribus eruptionem, aut ad diuerſas partes abſceſsū expectare oportet, teſte Hippocrate 3. *Prorrhet. aph.* 11.

7. Caput vehementer dolenti pus vel aqua vel ſanguis per nares, os & aures effluens, febrem ſoluit, teſte Hippocr. 6. *aph.* 11.

8. Quibus ex morbo partium inferiorum conualeſcentibus dolor capitis vehemens ſuperuenerit, ſi non præcedat excretio manifeſta, iis in cerebro futurus eſt abſceſſus, morbi materia ab inferioribus ad ſuperiora conuerſa 4. *aphor.* 32.

9. Qui in doloribus capitis æruginosa vomunt, & cum ſurditate vigilant, ij citò vehementer inſaniunt, ob collectam in cerebro bilem aduſtam; & conſenſum orificij ventriculi cum cerebro bilem aduſtam, & conſenſum orificij ventriculi cum cerebro. 1. *Prorrhet. com.* 1. *aph.* 10.

10. Capite dolentes & catoche detenti ac delirantes cum intercepta aluo & fe[illegible]ente intuitu, faciéque imp[illegible]è rubentes, opiſthotono corripiuntur. 1. *Prorrhet. com.* 2. *aphor.* 56.

11. In capitis dolore coma & ſurditas, & hypochondriorum tenſio, & corporis incontinens iactatio, parotydes vel abſceſſus ad aures ſignificat, ex raptu materiæ ad ſuperiora, 1. *Prorrhet. comm.* 3. *aph.* 26. & 77.

12. Dolores capitis ex parotidibus, aut alia quacunque cauſſa cum febre acuta, ſi in die non critico ſoluantur, aut repentè euaneſcant, inutiliter ſoluuntur. Significat enim μετάστασιν ſeu tranſlationem materiæ ad alias partes, teſte Galeno 1. *Prorrhet. comm.* 3. *aph. vlt.*

13. Quibus capitis dolores fiunt, & ſonitus aurium ſine febre, & vertigo, & vocis ſurditas & manuum torpor, ij aut apoplectici aut epileptici, aut obliuioſi fiunt, ex pituita craſſa & viſcida in cerebro & neruis cumulata. Hippocrates, *in Coac. in prædict. tota parte, quæ de dolore Capitis agit.*

14. Quicunque ſani capitis dolore repentè corripiuntur, & ſtatim obmuteſcunt, ac ſtertunt, ij intra ſeptem dies pereunt, niſi febri valida corripiantur, teſte Hippocr. 6. *aph.* 51. Apoplexia enim ſignificantur ex ſpiritus flatulenti aut humoris craſſi copia, neruorum principium obſtruentis; quam materiam febris concoquere & diſſoluere ſolet.

15. Quicunque in febre non lethali dixerit, ſibi caput dolere, aut præ oculis obſcurum quid apparere, ſi cardiogmus acceſſerit, ei bilioſus vomitus expectandus erit; præſertim ſi rigor partium infra hypochondria ſuperuenerit. Quibus verò in e[illegible]- *Hæmorrhagia*
di febre caput dolentibus v[illegible]us *futura*
hebetudo conti[illegible]it, aut ſplendo- *ſigna.*

res ob oculos obſeruantur, & pro cardiogmo aliquid cēditur in hypochondrio dextro aut ſiniſtro, neque cū dolore, neque cum inflāmatione, iis ſanguis è naribus fluxurus eſt, 3. *prognoſt. aphor.* 30.

16. Verum gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum grauitate obuenientes, mali ſunt. Fortaſſis autem his etiam cōuulſiuum quid pati contingit, 1. *Prorrhet. com.* 3. *aphor.* 11.

17. Si dolor capitis non ab initio ægritudinis affuerit, ſed circa tempus criſeos affligere cœperit, & ſpiratio repentè facta ſit difficilior, retractis hypochondriis, & pulſus tumeant, & arteriæ in tēporibus pulſent, & genæ vel naſus rubicundior ſit, ac ſpontaneæ lachrymæ adſint, aut ſplendores ante oculos verſari videantur, & æger manibus nares ſcalpat, nonnunquam etiam deliriū accedat, ex humoris ad ſuperna motu, tum ſanguinis per nares fluxum expectare oportet, teſte Galen. *in ſin. lib.* 1. *ad Glaucon.*

18. Dolor capitis vehemens & aſſiduus, qui nullis præſidiis cedit, metum affert ſecuturæ cœcitatis, ob fluxum humoris ad oculos. Rhaſ. *in* 9. *ad Almanſorem.*

Indicationes.

Indicationes ſumuntur, vel à dolore ipſo, vel à doloris cauſſis.

A dolore, qui per ſe anodynum indicat, ſumpta indicatio non attenditur, niſi is adeò vehemens ſit, vt curationem ad ſe trahat, quod fit, quādo vigiliis continuis & intenſis vires proſternit. At tùm, vt dictum, poſtulat remediū anodynum, idque quod aut verè tale eſt, ſi dolor ipſe ſit remiſſior, aut ſic tantū appellatum, ſi dolor ſit intenſior. Vtrumque tale ſit, capite præcedente dictum.

A cauſſis doloris indicationes ſumptæ dolorem vna cum cauſſa auferre, partíque integram ſanitatem reſtituere docent. Si nimirum cauſſa doloris ſit externa & euidens, remoueatur illa, ne malum foueat vel augeat. Si interna ſit, eáque intemperies, per oppoſitionem contrarij mutetur; ſi materia ſit, ſeu intemperies cum materia, materia illa euacuanda, reuellenda, repellenda à capite, vel ſi fixa ibi hæreat, diſcutienda; intemperiéſque temperanda, & caput roborandum, ſicut hæ indicationes ſupr. *p.* 1. propoſitę ſunt.

Curatio.

Dolorem itaque tāquam anodynum mitigat ſuccus aut mucilago maluæ vel altheæ cum oleo roſar. vel cum lacte muliebri capiti applicata; emulſio amygdalar. dulc. decoctum flor. chamæmel. melilot. ſem. fœnugræc. panis è tritico lacte tepido madidus, ol. chamæmel. anethin. commune cum vino albo tenui. *Curatio doloru capitis.*

Si hæc non ſufficiant, & dolor ac vigiliæ inualeſcant, veniendum eſt ad hypnotica & narcotica, vt ſunt lactuc. nymph. ſolanum, mandragora, capita papau. opium. Progrediendum verò eſt à mitioribus ad valentiora & opiata. Atque talia narcotica non applicentur ſuturæ coronali, quo loco facile ad cerebrū penetrare poſſunt, nec occipiti, vbi principium eſt neruorū & ſpinalis medullæ, ſed fronti. Cerebrū enim & nerui opiū & narcotica ſine dāno non ferunt. Si intrinſecus quoq; *Opium cerebro & neruis nocet.*

ob doloris vehementiam iis vti requirit neceſſitas, cautè proponentur, & bene correcta, vt *Philonium Romanum*, *Tryphera magna*, *Requies Nicolai*, *Pilulæ de cynogloſſa* à ℈. j. *ad* ℈. ij. & præcipuè *Laudanum opiatum* ad ǥ. ſ. vel iij. Tempus vtendi hic eſt, ſi dolor vehementer vrgeat, ſpes non ſit illum euacuatione priùs, vel per venæ ſectionem, vel per pharmacum purgans mitigatum iri.

Doloris capitis ab intemperie curatio. Quomodo autem cauſſæ doloris tollendæ ſint, & qua ratione intemperies nuda, vt & cum materia, ſcilicet cum ſanguine, pituita, bile, melancholia, flatu, per primarium cerebri affectum & per conſenſum, tollendæ ſint, ſuprà *part.* 1. dictum, quæ hîc repetere opus non eſt. Hoc ſaltem monemus, vt in topicis eligantur ea, quæ ſimul ſunt anodyna. In intemperie frigida hoc Epithema commendatur.

Verbenæ vis. ℞. *Pulu. Zedoariæ* ℈. j. *Aqu. beton. verbenæ*, *ſambuci an.* ℥. j. M.

In omni etiam dolore capitis tanquam ſingulare medicamentum commendatur aqua verbenæ deſtillata, quæ & capiti extra applicatur, & pondere ℥ iij. vel vi. cum ſpir. ſalis gutt. iij. aſſumitur. Imò amuleti loco eadem viridis collo appendi poteſt, quo remedio miraculi inſtar ægrum quendam, qui multis aliis remediis, q[illegible] optimis, [illegible] internis ſiue externis curari potuerit, reſtitutum [illegible] refert

Amuleta. Foreſtus, *lib.* 9. *obſeru.* 52. Poteſt etiam eadem herba in coronæ modo circumponi, vel cum roſaceo & aceto applicari. Alia amuleta ad capitis dolores enumerantur ib. *in ſcholio*.

A calore Solis. Si verò dolor capitis ortum habeat à calore externo, qualis eſt Solis, balnei, ventorum auſtralium, quam cephalalgiam ἐκ ἐγκαύσεως veteres nominarunt, Galenus, 2. *de comp. med. ſ. L. tit.* 3. caput infrigidantia adhibet, quæ ſi actuali ſua frigiditate minus præſtant, quam præſtare debebant, vlterius illa refrigeranda vel demergendo in aquam gelidam, vel circumponendo glaciem. Ita enim fieri affirmat, vt non ſolum calor in capite excitatus tollatur, ſed humores etiam & vapores, qui ad caput fortè impetum faciunt, deorſum in corpus trudantur, vbi diſcuti poſteà facilè ſiue à natura ſiue ab arte poſſunt. Qualia autem iſta ſint, & quomodo applicari debeant, ſuprà *part.* 1. *c.* 1. dictum.

A caſu vel percuſſione. Quod ſi dolor capitis exiſtat à caſu vel ictu, ſitque ſola contuſio abſque vulnere & cranij fractura, præmiſſa reuulſionis gratia phlebotomia, aut clyſtere, aut vtroque caput raſum inungatur oleo roſaceo & myrtino mixtis, & aſpergatur puluis roſarum ſiccarum & myrtillorum ad prohibendam inflammationem, quam febris & delirium comitari ſolent.

Vel: ℞. *Pulu. myrtill.* ℥. j. *nucis cupreſſ. ſumach*, *balauſt. roſar. rubr. an.* ℨ. ij. *ol. roſac. vel chamæmel.* q. ſ. F. Cataplaſma.

In fine ad diſcutiendum & reſoluendum addatur abſint. ſchœnanth. farina lentium, fabarum.

Laudatur & vnguentum è matriſylua, quod materiam foris è capite attrahit. Si verò cranium vel fractum vel contuſum eſſe ſuſpicio adſit, curatio inſtituatur, vt ſuprà *part. 1. cap. 21. & ſeq.* dictum.

Doloris capitis ab ebrietate curatio. Dolor capitis ab ebrietate, etſi præſidia medica mereri non videatur: tamen quia ebriis grauiſſima ſymptomata accidunt, qualia ſunt delirium, vertigo, tremor, conuulſio, apoplexia & denique mors ipſa, vt ex 3. *ſect. problem. Ariſtot. & ex 5. aph. ſect.* 5. conſtat, planè negligi non debet. Perficitur autem materiæ euacuatione & à capite repulſione & intemperiei, ſi quæ inducta eſt, alteratione. Itaque ſi crudum vinum in ventriculo fluctuat, æger mox euomat. Poſt repellentibus vtendum eſt, vt ol. roſac. cum aceto, aut cum hederæ & braſſicæ ſucco. Vel imponatur hoc oxyrrhodinum.

℞. *Aqu. roſar. optim.* ℥. iv. *chamæmel. flor. ſambuc. perſicor. anethi an.* ℥. ß. *ſucc. roſar.* ʒ. vj. *acet. roſac.* ℥. ij. M. pro Oxyrrhodino.

Vtatur etiam medicamentis calorem à vino temperantibus.

Exempl. gr. tale detur Electuarium.

℞. *Conſer. roſar.* ℥. iij. *acetoſ.* ℥ j. *rob. ribes, rad. condit. cichor. an.* ℥. ß. *ſpec. diamargar. frigid. corall. rubr. præpar. an.* ℈. j. Cum *ſyrup. acetoſit. citri*, F. Electuarium.

Inprimis *ſyrup. de ſucco citri*, vt & *granator. vel Iulep.* ex iis cum aq. conuenientibus paratus extinguit calorem à potu vini contractum & vapores deprimit.

Quod ſi dormire nequeat, fricentur pedes & manus ſale & aceto. Tandem alatur cibis boni ſucci, moderatè refrigerantibus & vaporum ad caput aſcenſum prohibentibus, vt ptiſana hordeacea, pullis gallinaceis cum agreſta vel lactuca, pyris coctis, cydoniis conditis, & in fine menſę de puluere coriand. ſumat cum ſaccharo.

Quod autem vulgo perſuaſum eſt, vini noxam vini potu deleri, id in iis locum habet, qui ob ventriculi imbecillitatem ex frigiditate vinum heſternum & moderatè aſſumptum integrè non concoxerunt, vnde crudeli halitus ad caput mittuntur. *An vini potus vini noxam tollat.* Talibus enim Hippocrates vini meraci cotylam ſeu heminam, qui dimidius ſextarius eſt, propinat *in fine 2. Epidim.* vt coctio nutrimenti iuuetur, cruditates corrigantur, & vapores crudi in capite diſcutiantur. Iiſdem etiam ieiunium nocet, cùm vaporum ſurſum aſcendentium copiam & acrimoniam augeat, quos cibus aſſumptus reprimit & mitigat. Et omninò, ſi quis ob copiam aut vitium alimenti cruditatem patiatur, parum iterum alimenti ſumere, quod melioris ſit ſubſtantiæ, cruditatem aufert. Natura enim noui alimenti aduentu coctionem aggreditur, & quam antea non valuit perficere, noui alimenti acceſſu coctionem perficit. Nam crudum, quod ſuperingeſtum in cruditate nocet, id tantùm eſt, quod iterum quantitate ventriculi vires ſu-

perat: At quod in pauca quantitate ſumitur, naturam ad coctionem iterum reuocat, & cruditatem corrigit, non nocet.

Dolore capitis à vermibus curatio. Vltimò, ſi à vermibus in capite contentis ſit dolor, quomodo is curandus ſit, ex iis, quæ *part.* 1. *cap.* 18. dicta ſunt, patet: & omnino quomodo cauſſæ omnes doloris capitis tolli debeant, ex iis, quæ *part.* 1. dicta ſunt, manifeſtum euadit.

De Κεφαλαίᾳ & ἡμικρανίᾳ.

Cephalæa & Hemicrania. In ſpecie ſaltem aliquid de Cephalæa & Hemicrania dicere libet. Vterque hic affectus diuturnus & δύσλυτος eſt, niſi quod alter caput totum, alter partem eius duntaxat alteram occupat. Quanquam Hemicraniæ vocabulum etiam de recenti dolore dimidij capitis vulgò vſurpetur. A Cephalagia verò differt, non cauſſis & ſignis, ſed cauſſarum magnitudine & pertinacia. Nam in Cephalæa & Hemicrania dolor non ſolùm diuturnus, ſed adeo quoque vehemens & grauis, vt æger in tenebris & quiete contineri cupiat, leuíque occaſione dolor ita exacerbatur, vt tanquam malleo percuti caput & frangi ac diuelli æger exiſtimet. Quemadmodum Galenus ſcribit, *in* 2. *de Comment. med. ſecundum loca cap de Cephalæa, & in* 3. *de locis affect. cap.* 9. Malum hoc feminas frequentius affligit, teſte Aureliano ob diligentiam in alendis & ornandis capillis.

Quoniam igitur Cephalæa ex confirmata aliqua capitis intemperie, aut ex copia crudorum & craſſorum humorum caput replente & obſtruente, vel vapores quoque continenter eò mittente, aut ex acrium humorum in alto capitis reſidentium morſu, aut denique ex pericranij & meningum cerebri diuturna quadam affectione oritur: facilè eſt, intelligere, iiſdem præſidiis ac remediis hîc vtendum eſſe ſecundum cauſſarum diuerſitatem, quibus in Cephalalgiæ differentiis & intemperiebus capitis cum materia; fortioribus tamen, diutiúſque & frequentius, ob cauſſarum vehementiam & contumaciam maiorem. Neque differenda eſt huius mali curatio. Nam ex vigiliis delirium & inſaniam ſæpenumero affert. Sequi etiam ſolent cæcitates, apoplexiæ, epilepſiæ, paralyſes, lethargi, & ſimiles affectiones capitis grauiſſimæ. Itaque euacuationes omnis generis vniuerſales & particularis hîc conueniunt, & reuulſiones ac topica, prout conditio materiæ & affectio vel totius, vel capitis ſolùm & loci in capite requirit.

Si plethora adſit, phlebotomia quoque fiat, & Cephalica aperiatur. Tandem & vena frontis ſecetur, vel narium venæ aperiantur, & cauteria applicentur. Imò nonnulli etiam arterias aperiri ſuadent, de quibus omnibus ſuprà *part.* 1. dictum. Vtile etiam eſt inueterato hoc malo decoctum ligni Guaiaci vel chinæ, vel ſarſæparillæ, vel ligni ſaſſafras, quorum formulæ ſuprà etiam propoſitæ & paſſim extant.

Diæta.

Diæta medicamentis reſpondeat; quæ qualis eſſe debeat, ſuprà *de Intemper. capit.* dictum. Sicut autem in omni dolore capitis vitanda ſunt, quæ ipſum replent, aut ſua acrimonia cerebro moleſta ſunt, qualia ſuprà *part.1.cap.1.* enumerata ſunt: ita alimentis ſemper admiſceantur, quæ cerebrum natura ſua roborant, quo in genere ſunt roſmarin. maior. ſalu. fœnic. nux moſchata, caryoph. & ex frigidis roſæ & violæ. Somnus denique immoderatus in omni capitis dolore improbatur, præſertim meridianus, & qui à cibo ſtatim capitur. Hic enim caput inſigniter replet.

LIBRI PRIMI PARTIS III.

SECTIO SECVNDA.

De Oculorum & Viſus morbis ac Symptomatibus.

CAPVT PRIMVM.

Continens Nomenclaturam affectionum, quæ oculis accidunt.

CVM Symptomata, quæ tactui, vt ſenſui communiſſimo, accidunt, proximè explicauerimus: iam etiam, qui reliquis ſenſibus & eorum organis accidant morbi & ſymptomata, dicendum. Cùm autem inter ſenſus externos facilè primas obtineat viſus, ab eo faciemus initium, & primo morbos, qui oculo accidere ſolent, proponemus; deinde de variis viſionis læſionibus & aliis ſymptomatibus, quæ oculis accidunt, dicemus. Etſi verò oculus parua corporis pars eſt: tamen vix vlla alia eſt, quæ tot morbis ſit obnoxia, & ingentibus ac variis caſibus oculi natura patet, vt Celſus, *lib. 6. cap. 6.* loquitur. Cùm autem, vt idem Celſus ſubiicit, magnam partem ad vitę vſum & dulcedinem conferant oculi, ſumma cura tuendi ſunt, ideóque etiam de eorum affectionibus præter naturam diligentius agemus. *Oculus variis morbis obnoxius.*

Et primò quidem morbos oculi quod attinet, de iis acturus Medicus omnino oculorum naturalem conſtitutionem cognitam habeat, neceſſe eſt: quæ qualis

qualis ſit, ab Anatomicis cognoſcendum, & præcipuè Iul. Caſſerio Placentino, *de ſenſuum organ. lib. 5.* & Hieronymo Fabritio ab Aqu. pendente, *lib. de oculo, viſus organo.*

Oculi partes duplices. Oculus autem dupliciter conſideratur; primò & propriè, vt ex iis partibus, tunicis, humoribus & neruis, opticis ſcilicet, quæ ad viſum proximè conferunt, conſtat; deinde vt etiam eas partes connexas habet, quæ ſiue propter eius cuſtodiam, ſiue propter commodiorem eius vſum adiectæ ſunt, quomodo etiam ad oculum pertinent cilia, palpebræ, muſculi. Atque poſteriore hoc modo de oculo agit Galenus, 4. *de comp. medi. ſec. loca,* quem & nos ſequemur.

Morbi oculi quadruplices. Atque ita diuidemus morbos oculi in tres claſſes. 1. Sunt morbi partium, quæ oculis quaſi tegumento & munimento ſunt, palpebrarum puta; 2. Sunt morbi, qui ſingulis partibus, quæ oculos conſtituunt, & ad eos pertinent, accidunt. 3. Sunt morbi totius oculi.

Palpebrarum vitia. Primò palpebrarum vitia quod attinet, ſunt ea: Tumor, ἐμφύσημα, ſeu inflatio palpebrarum; denſitas, aſperitas, calloſitas, ſcabies, palpebrarum, Græcis τράχωμα, τραχύτης, δασύτης, σύκωσις, τύλωσις, ψωροφθαλμία: Tumores & tubercula palpebrarum, ὑδατίς, verrucæ, κριθή, hordeolum, χαλάζιον, grando, λιθίασις, nodi & excreſcentiæ: ἐκτρόπιον, palpebrarum inuerſio, & λαγωφθαλμία vel λαγόφθαλμος; palpebrarum inter ſe & cum aliis oculi partibus coaleſcentia & cohærentia, ἀγκύλωσις & ἀγκυλοβλέφαρον, cancer palpebrarum, liuor palpebrarum ex percuſſione, φθειρίασις, vbi in palpebrarũ pilis pediculi naſcuntur: φαλάγγωσις, τριχίασις, vbi pili inutiles, & oculos pungentes in palpebris naſcuntur, διστιχίασις, vbi duplex vel multiplex pilorum ordo naſcitur, μαδάρωσις vel μίλφωσις, pilorum palpebrarum defluuium, πτίλωσις, palpebrarum craſſities cum pilorum defluuio.

Symptomata, quæ motui palpebrarum accidunt, ſunt oculos aperiendi impotentia, & ἵππος, tale vitium, quo palpebræ inſtabiles perpetuò nictant.

Interdum quoque res externæ oculis incidunt, quæ ſub palpebris hærentes oculos infeſtant.

Deinde ſingulæ oculi partes ſuos morbos habent, & primò quidem tunicas quod attinet, Adnatæ ſeu coniunctiuæ morbi ſunt τάραξις, ὀφθαλμία, χήμωσις, pannus, πτερύγιον, vnguis ſeu vngula. *Adnatæ tunicæ vitia.*

Adnatæ cum palpebris communes morbi ſunt, σκληροφθαλμία & ξηροφθαλμία.

Corneæ tunicæ morbi ſunt color vitioſus, albugo, puſtulæ & vlcera varia, quæ ſecundum varias circumſtantias, varia nomina accipiunt, ὑπόπυον, quando pus ſub cornea continetur, ruptura corneæ. *Corneæ vitia.*

Adnatæ & corneæ communia vitia ſunt, ὑπόσφαγμα, ſeu ſuffuſio, aut ſuggillatio, pannus, vulnera, puſtulæ, vlcera.

Vueæ tunicæ morbi ſunt πρόπτωσις, ſeu procidentia, quæ varia nomina pro varia ratione accipit. *Vueæ vitia.*

Pupillæ vitia. Pupillæ morbi ſunt μυδρίασις, pupillæ dilatatio, φθίσις, pupillæ anguſtia, ὑπόχυμα pupillæ obſtructio, & humoris præter naturam inter corneam & cryſtallinam collectio.

Angulorũ vitia. Habent & anguli oculi ſua vitia, quæ ſunt pruritus, αἰγίλωψ, ἐγκανθίς, cum caro augetur, ῥυάς, tumores ſcirrhoſi.

Chryſtallini vitia. Humores Chryſtallini vitia ſunt glaucoma, exſiccatio, diminutio, ſitus mutatio.

Neruis opticis accidunt obſtructio, coarctatio, ruptio, conuulſio.

Spirituum opticorum vitia. Spirituum opticorum vitia ſunt, dum fiunt obſcuri, craſſi, imminuuntur, aut deficiunt. Pertinent huc ſplendores nocturni, dum lumen oculis noctu obuerſatur.

Muſculorum vitia. Muſculorum vitia ſunt, cum vel conuelluntur, vel laxantur.

Totius oculi morbi. Toti verò oculo accidunt, ἀτροφία ſeu imminutio, ἐκπιεσμός, ſeu procidentia, ſtrabiſmus, vulnera, cancer, tumores.

Symptomata oculorum. Atque hi ſunt morbi oculorum. Symptomata quod attinet, & primò actiones læſas, cum oculus ſit videndi organum, huc pertinent omnes viſus læſiones, ἀμαύρωσις, ἀμβλυωπία, viſus hebetudo, luſcioſitas, cæcitas, viſus deprauatus, vt Nyctalopia, παρόρασις ſtrabiſmus, cũ vna res duplex apparet, cùm res om[illegible]s [illegible]læ apparent. Et cum, vt co[illegible]ior [illegible], oc[illegible] etiam ſint motu pr[illegible], in motu quoque accidunt ſymptomata, paralyſis & [illegible]. Et cum oculus etiam tactu ſit præditus, ſæpe etiam dolori obnoxius eſt. Cùm etiam vt aliæ partes nutriantur oculi, in nutritione obtingens vitium eſt atrophia. Deinde in qualitatibus mutatis eſt color præter naturam. Tandem excrementorum vitia ſunt Epiphora & lacrymæ, λῆμαι, lacrymæ cruentæ. De quibus iam ordine dicemus.

De Morbis & Vitiis palpebrarum.

CAPVT II.

De Tumore Palpebrarum, Emphyſemate & Inflatione earundem.

Palpebrarum officium eſt oculos clauſos ab externis iniuriis tueri, & tempore ſomni lumen arcere: vbi verò aperti ſunt, præſtare, vt oculus ſpecies viſibiles admittere poſſit. Vnde palpebræ facultatem habent, qua motu voluntario moueri poſſunt, præſertim ſuperior, vt ſcilicet oculi aperiri & claudi poſſint, quotieſcunque libuerit. Hinc palpebræ proprios muſculos habent, & neruos, qui ſpiritum animalem aduehunt. Quapropter ſymptomata, quæ palpebris accidunt, præcipuè in motu læſo erunt. Morbi v. qui iis accidere poſſunt varij ſunt, quos alij aliter recenſent. Commodiſſimè tamen ſequenti modo enumerari & appellationibus diſtingui poſſe videntur.

Tumor palpebrarum, Inter eos primò eſt Tumor. Tumor autem palpebrarum aliquando à cauſſis externis ortum

habet, vt contuſione, ictu veſpæ, apis, araneæ, vel ſimilis inſecti, à contactu vrticæ; aliquando ab internis, ab humore aut vapore vel calido inflammationem aut exulcerationem pariente, vel frigido palpebras inflante, qui tumor ἐμφύσημα & palpebrarum inflatio appellatur.

Palpebrarum inflatio. Et quidem hoc malum alias à cauſſis externis excitatur, nonnunquam affectus alios ſequitur, vt apoſtema in locis circa oculos & genas, lethargum, carum, item cachexiam & hydropem, quæ ſingula ſuam curationem peculiarem requirunt. Pleruinque ophtalmiæ grauiori ſuccedit, quando tumor ita increſcit, vt palpebræ vix claudi poſſint.

Si à cauſſa calida ſit tumor, locum habent medicamenta, quæ in ophtalmia vſurpari ſolent, de quibus poſtea dicetur; Quale etiam eſt ophthalmicum, quod in curatione ophthalmiæ Rhaſes præſcripſit, atque primum eſt inter ocularia illa remedia.

Ἐμφύσημα. Ἐμφύσημα verò, quod eſt tumor laxus ſine dolore οἰδήματι ſimilis, ab humore aquoſo ac ſeroſo ortum habens, accidit in febrib. diuturnis, vigiliis, in cachexia, hydrope, lethargo, caro, & propterea curatur morbis iis, quibus coniungitur, ſublatis. Fouere tamen licet palpebras decocto florum chamæmeli, rutæ cumini; vel inungatur palpebræ oleo chamæmel. anethi, rutac. vel melle.

Si à veſpæ vel apis ictu tumor ſit, remoto aculeo, lamina ferrea imponatur, donec dolor è punctione euaneſcat; poſtea reſoluentia adhibeantur: vel apis ipſa contrita imponatur. Si abaraneæ punctura tumor ſit, theriaca, vel mithridatium imponatur. Si a contactu vrticæ vel aliarum rerum calidarum, inungatur palpebra oleo roſarum, vel ſucco plantaginis aut ſemperuiui cum oui albumine.

CAPVT III.

De Trachomate, Denſitate, Aſperitate, Calloſitate & ſcabie Palpebrarum.

Τράχωμα palpebrarum. Τράχωμα, τραχύτης, δασύτης, σκληρότης πώρωσις, ψωροφθαλμία, Denſitas, Aſperitas, Calloſitas, ſcabies Papebrarum, etſi vt diſtincti affectus ab authoribus proponi ſoleant: tamē cùm cōmunes cauſſas & cōmunem generationis modum habeant, & ſolùm gradibus differre videantur, omnes hos affectus hoc capite coniungemus; ſicut etiam nonnulli alij Medici ſub communi τραχώματος nomine eos comprehendunt. Cùm enim palpebræ continuò, dum aperiuntur & clauduntur, ſuprà tunicis oculi externis moueantur, membranæ verò illæ leues & exquiſito ſenſu præditæ ſint; etiam palpebræ intus molles & leues eſſe debent, vt facilè & abſque moleſtia ſupra oculorum tunicis moueri poſſint. Quæ earum conſtitutio naturalis cùm in omnibus affectibus nominatis mutetur, etiam communi τραχώματος, ſeu aſperitatis nomine omnes comprehendi ſolent.

Τράχωμα autem eſt internæ palpebrarum partis aſperitudo cum rubedine & prurítu; nonnunquam & cum puſtulis ſeu tuberculis ſemina ficus vel milij referentibus, ab acri & ſalſo humore ortum habens.

Et primò quidem dum materia hæc pauca eſt, ſaltem aſperitatem quandam & pruritum excitáre ſolet, cum moleſtia quadam in parte interiore palpebræ, præſertim cùm mouetur, ad quam frictio ſequitur, & ad hanc copioſioris materiæ attractio, vnde ſcabies ſuccedit. Affectio nimirum hæc eſt morbus in ſuperficie & in continui ſolutióne: cui ſymptomata accedunt, pruritus & rubor.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Cauſſa proxima eſt humor aduſtus, mordax & ſalſus, ſiue ſit ſanguis aduſtus, ſiue bilis, ſiue pituita ſalſa, ſiue humor ſeroſus, ſalſus, ſiue bilis atra. Plerumque tamen à mixto in maſſa ſanguinea humore hoc malum excitatur. Poſſunt etiam hoc malum inducere collyria ni[illegible]s acria, nimis diu adhibita.

Huc a[illegible] malum hoc faciunt humores acres ſalſi in capite co[illegible] aut hinc inde fluentes, & q[illegible]cunque ad [illegible] h[illegible]morum g[illegible]ationem [illegible], vt [illegible]

D[illegible].

Tribus modis differunt. Rec[illegible] autem huius af[illegible] ſpecies ſeu gradus. Prim[illegible] enim cum palpebræ, ſi inuertantur, quaſi denſiores & inæquales apparent, affectio ea, vt Aëtius ex Seuero, *tetrab. 2. ſerm. 3. cap. 43.* tradit, Δασύτης, Denſitas palpebrarum nominatur, in qua palpebræ intus rubent, inæquales & aſperæ ſunt, ac pruriunt.

Secundus gradus eſt, cùm iam maior eſt affectio, & non ſolum denſitas & inæqualitas in palpebris inuerſis apparet; ſed manifeſta iam aſperitas & rubor, adeò fit intra eam emineant, quaſi grana ficus immaturę, vnde Græcis hæc affectio συκῶσις, Latinis ficoſa palpebra nominatur. *Denſitas palpebrarum.* *συκῶσις.*

Tertius gradus eſt, quando iam inueterauit vitium, & pars interna palpebræ exulcerata eſt, ac ſciſſuram & calloſitatem contraxit, Græcis dicitur τύλωσις, Latinis callòſitas palpebræ. Germani vocant, *den Aſcherſchutt*, quia mulierculæ credunt, malum hoc ex cineribus, ex quibus lixiuium paratum fuit, generari, ſi nimirum quis ad locum illum, in quo tales cineres aſſeruantur, inopinatè deuenit. *τύλωσις.*

Adiungenda eſt his ψωροφθαλμία, ſcabies palpebræ. Quanquam enim à Trachomate eiuſque ſpeciebus in eo differat, quod non ſolum pars palpebræ interna afficitur, ſed tota palpebra, præſertim verſus oculorum angulos, cum pruritus rubet, aſpera & ſcabioſa eſt, & exulceratur: tamen cum eundem generationis modum habeat, eam hîc coniungere libet. *Pſorophthalmia.*

Signa Diagnoſtica.

Si palpebrâ inuertatur, rubea apparet & aſpera, ac veluti ficus ſemen vel milij grana eminere videntur. Si à ſanguine eſt, maior adeſt rubedo ſine magno pruritu: ſi à bile, minor rubedo, & maior pruritus, ac puſtulæ paruæ apparent; ſi à pituita ſalſa, maior eſt pruritus, & maior ſeroſi humoris copia exit: ſi à bile atra, rubedo eſt obſcura, aſperitas maior, & quod effluit, liuidum eſt.

Prognoſticum.

Τράχωμα in primo gradu curationem ſuſcipit; σύκωσις rarò; τύλωσις rarò aut nunquam & maxima cum difficultate.

Curatio.

Curatio. Totum corpus & caput, prout hic vel ille humor peccat, conuenienti modo primò euacuandum eſt, materia à capite auertenda, & ſi materia per venas & arterias externas fluat ad oculos, repercutientia inter initia in fronte & temporibus adhibenda, vt ſuprà *part.* 1. dictum.

Deinde adhibeantur Topica; primo quidem emollientia & intemperiem partis alterantia, atque acrimoniam humorum temperantia; poſtea verò abſtergentia & exiccantia vſurpentur.

Ad emolliendum inſtituatur fomentum ex decocto hordei, violarum, radic. althææ, ſemin. fœnugræc. & ſimil. faciem ſuper vaporem conuertendo, aut pannum linteum duplicem hoc decocto madidum ſupra oculus aliquoties ponendo.

Vel: ℞. *Maluæ, betæ, portulac. an.* M. j. *acetoſæ* M. ß. *flor. roſar. rubr. meliloti an.* p. j. Coquantur in aqua, cuius vapore mane & veſperi oculi foueantur.

Vel: ℞. *Endiuiæ, portulacæ, dentis leonis an. q.ſ.* contundantur & cum *albumine oui & modico oleo roſat.* miſceantur & oculis imponantur; Vel ſuccus horum expreſſus imponatur. Hoc enim modo pars refrigeratur, mala intemperies tollitur, & acrimonia humorũ temperatur. Vel linteo aqua roſarum, taraxaci, acetoſæ & oxylapathi madido oculus ſæpe foueatur.

Ad abſtergendum, quæ primo loco leniora, poſtea fortiora eſſe debent, vtilia ſunt, *Sacchar. candum, crocus, aloë, ruta*, ⊕lum, *alumen, camphora & ſimilia.*

Vt ℞. *Vnguenti pomadæ* ℥. ß. *tutiæ aqua roſar. lotæ, ſieff. albi an.* ʒ. ß. *Vitrioli Romani* ℈. ß. F. Vnguentum pro palpebris.

Vel: ℞. *Fol. rutæ, chelidon. maior. flor. cyani an.* M. j. *Vitrioli, aluminis an.* ℥. ß. *camphor.* ʒ. j. Affundatur aquæ agrimoniæ & vini albi an. q. ſ. Stent in infuſione per biduum, poſtea deſtillentur in Balneo.

Fortius eſt hoc: ℞. *Aqu. flor. cyani, chelidon. an.* ℥. iv. *ſem. rutæ* ℥. ß. *Vitrioli albi* ʒ. ij. *viridis æris* ʒ. ß. Coqu. in vaſe clauſo, poſtea colentur.

Vel: ℞. *Aeris uſti, cadmiæ lotæ, ceruſſæ lot. an.* ʒ. ij. *aloës, myrrh. an.* ʒ. [illegible] *ſal. ammoniac. floris æris an.* ℈. ß. M. F. Puluis ſubtilis. & conficiatur inde cum

melle Linimentum pro palpebris.

Fortius eſt ſieff rubrum Rhaſis: mitius rubrum Meſue, in quo Vitriolum omittitur.

Sarcocolla quoque in lacte nutrita, & cum ſucco chelidon. mixta, ac palpebris illita, pruritum tollit.

Cautio in palpebris curandis obſeruanda,

Diligenter verò in horum vſurpatione attēdendum, ne fortiùs, quàm ex vſu eſt, vim ſuam oculis imprimant. Et proinde ſi dolor ac rubor intenſior ſequitur, dies aliquot ab hiſde remedijs abſtinendum. Sæpe, cum recens malum eſt, ſufficit parùm aloës cum aqua roſarum mixtum & palpebris illitum, vel myrrha cum lacte mulieris diſſoluta, vel vnguentum roſatum Meſue cum pauxillo tutiæ præparatæ mixtum adhibitum.

Vbi malum medicamentis hactenus expoſitis non cedit, frictionem palpebræ præcipiunt, & ægro ſupino iacente palpebram inuertere iubent, eamque foliis ficus aut parietariæ, aut cum ſaccharo cando, aut cum ſpuma maris, vel oſſa ſepiæ fricare leniter, & quidem eo vſque, donec ſanguis prorumpat, & granuloſa ſubſtātia abſumatur; poſtea oculum aqua roſarum tepida abluere. Rhaſes inſtrumenti meminit, quod *diuiſion. l. 1. cap.* 22. Roſam nominat, Græcis βλεφαροξυστον dicitur, à cuius vſu palpebram abluit aqua cum pauco aceti mixta, & alia adminiſtrat, quæ citato loco videantur.

Scabies palpebrarum.

Ad ſcabioſas, rubras & exulceratas palpebras [illegible] [illegible] ſalutaria remedia [illegible] eſt in principio fomentatio cum decocto rad. oxylapathi, acetoſæ & maluæ. poſtea:

℞ *Aqu. pimpinell. chelidon. oxylapathi an.* ℥. ix. *alumin. vſti. camphoræ, oculor. cancri præp. an.* ʒ. ß.

Coq. & aqua iſta de die bis vel ter palpebra ſcabioſa abluatur.

Foreſtus feliciter vſus eſt linimento ex vnguento roſato, adiecto pauxillo tutiæ præparatæ.

Vel ℞. *butyri ſine ſale* ℥. j. *aqu. roſar.* ʒ. ij. *terebinth.* ʒ. j. *albumen. oui vnius*, Conquaſſentur diligenter, donec commiſceantur: Vel ℞. *Vnguent. roſat.* ℥. j. *ſaponis Veneti* ʒ. ß. ♀ *vsti* ʒ. j. *ſarcocoll. aloës epatic. an.* ℈. j. M. in Mortario.

Vel ℞. *Mellis* ℥. ij *ſuccini, aloës hepat. an.* ʒ. ij. *cortic. granator. aluminis an.* ʒ. j. M. pro vnguento.

℞. *Cadmiæ, aqu. roſar. lotæ* ʒ. ß. *ſanguin. drac.* ʒ. ij. *viridis æris* ℈. j. *aloes epatic.* ʒ. iij. F. Puluis ſubtilis, cui adde olei communis ℥. iij. pinguedinis porci ſine ſale ℥. ij. M. omnia diligenter & addatur camphoræ ʒ. j. F. Linimentum.

Plura eiuſmodi medicamenta videantur apud Aëtium, *tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap.* 43. & Cornelium Celſum, *lib. 6. cap. 6. parag. Ad oculos ſcabros collyria.*

Diæta.

Aër, in quo æger degit, ſit temperatus & ad obſcurum potius, quam lucem vergens, ventus, puluis ac fumus, & eiuſmodi externa alia oculos lædentia videntur. In diæta etiam videntur omnia, quæ humores acres & ſalſos gignunt, & quæ vaporoſa ſunt tam ex cibis, quàm potu veſtimenta circa collum non

nimis anguſta ſint, monente Auicenna ne ſanguis & vapores ſurſum exprimantur. Facies non continenter prona ſeruetur: Decubitus non ſit depreſſus

CAPVT IV.

De Tuberculis, Nodis & aliis palpebrarum tumoribus.

Ὑδατὶς *Aquula.*

Tubercula palpebrarum. Hydatis.

SOlent etiam varij tumores & tubercula in palpebris oriri; Inter quæ primò eſt ὑδατὶς, aquula ſeu palpebrarum aquoſitas, Germanis, *Maſſergall oder Maſſergewechs*, ſubſtantiæ illius vnctuoſæ in palpebra ſuperiore tale incrementum, & pondere ſuo palpebram ita grauans, vt vix attolli queat, humorem perpetuo fundens & aquā inter cutem in palpebris repræſentās. Etenim cum palpebra ſuperior duabus membranis conſtet, earum medium vnctuoſa atque viſcoſa occupat ſubſtantia, qua palpebræ alioquin ſiccæ nonnihil emolliuntur. Hæc ſubſtantia in quibuſdam, præcipuè pueris, vt natura humidioribus, ex ceroſo humore incrementum ſumens ὑδατίδα generat, & palpebra aquam intercutem repræſentat, ac ſi digitis comprimatur, ilique ſudito remoueantur, veſtigium compreſſionis remanet, & quod inter digitos fuit, attollitur, humoremque palpebra, præſertim horis ante lucanis, fundit; neque Solis radios oculi ſuſtinent, ſed lachrymas fundunt.

Si malum ſit recens & paruum, ſæpe ſponte euaneſcit, vel medicamentis facilè curatur. Si verò tumor ſit maior & diuturnus, ac peculiari membrana iam includatur, non niſi manus opera tollitur.

Nonnulli incipientem hunc tumorem mane ſaltem ieiuna ſaliua illinunt. Aut foueatur decocto abſinthij, flor. chamæmeli & ſemin. fœnugræci. Hinc imponatur Emplaſtrum ex diachylo ſimpl. & ammoniaco aceto diſſoluto, cui add. pauxillum ſalis ammoniaci & radic. ireos.

Commendatur & hoc vnguentum:

℞. *Pinguedin. talpæ* ʒ. iij. ß. *ol. ſambuc.* ʒ. ij. ß. *cineris vngulæ aſini* ʒ. j. *thuris, maſtich. mercurij mortificati, cerusſæ an.* ʒ. ß. M. F. Vnguentum.

Vel ℞. *mellis deſpumat.* ʒ. vij. *olei è nucibus pinus* ℥. ß. *ol. ouorum* ʒ. ij. *farinæ fabarum, pulu. rad. cappar. an.* ʒ. ß. F. Vnguentum.

Si verò hic tumor ſit durior nec medicamentis cedat, curatur manus opera, vt nodi & aliæ in palpebris excreſcentiæ, vt dicetur.

Verrucæ.

Verrucæ palpebrarum.

Verrucarum genera omnia, quæ in aliis partibus generari ſolent, in palpebris etiam interdum oriuntur. De quarum generatione, differentiis & ſignis ſuo loco dicetur. Hîc ſaltem pauca de curatione dicemus.

Ad Acrochordonas, ſeu verrucas aſperas & penſiles vtile eſt hoc linimentum.

℞. *Pingued. ardeæ* ʒ. v. *olei olivar.* ʒ. j. ß. *apum vſtarum* ʒ. j. *cineris murium* ʒ ß. F. Linimentum.

Vel: ℞. *Olei hyperic.* ℥. ß. □ *per deliquium* ℈. j. Miſc.

℞. *Agrimon. fol. & radic. viridium* . v. *cepæ* ℥. ß. Contundantur ſimul, poſtea adde *Ol. lini* ʒ. vij. *Ol.* □ *per dereliquium* ʒ. iij. Contundantur ſimul, tandem adde *ceruſſæ citrinæ* ʒ. ij. Miſc.

Ad Myrmecias, verrucas glabras ac ſeſſiles.

℞. *Herbæ cancri, radic. capparum, ranunculi vrentis. an.* M. ij. *aluminis* ℥. j. Comburantur in olla noua in fornace figulina. F. Pulvis, qui in vulneratas & apertas nonnihil verrucas prius inſpergatur.

Vel: ℞. *Scillæ* ℥. iij. *eſulæ* ℥. ij. *herbæ cancri, rad. chelidon. an.* ʒ. j. Contundantur & deſtillentur. F. Aqua, qua verrucæ illinantur.

Ad Thymos. ℞. *Mellis* ʒ. vj. *ſtercoris ouilli* ʒ. v. *caprini, aceti an.* ʒ. iij. Miſce & imponatur.

Hieron. Fabric. ab Aquap. *de operat. cheirurg.* portulacam tuſam, vel ſabinam pulueriſatam ad verrucas cùm ex palpebris tum aliis corporis partibus exterminandas commendat.

Κριθὴ, HORDEOLUM.

Hordeolum palpebrarum. Κριθὴ, Hordeolum, Germanis, *C[illegible]ſten[illegible] Kugenbaber*, Græci eti[illegible] quod præputiolum vocant, eſt tuberculum in ſumma palpebra ſucceſcens propè cilia, aliquantis per longum, quod ſuppuraſcens ſimile eſt grano hordei, vnde & nomen accepit.

Ortum habet ab humore pituitoſo & craſſo cum ſanguine mixto, atque in eo, vt Celſus ait, tunica quidam, quod difficulter matureſcit, comprehenditur.

Curatur vniuerſalibus præmiſſis, ſi fomentetur cera candida aut adipe gallinæ, vel ſaliua manè inungatur, aut corpore muſcæ, capite obiecto, fricetur, quod à pleriſque pro efficaciſſimo remedio habetur: vel foueatur locus panno calido, aut imponatur galbanum cum modico nitri ſubactum, vel ſagapenum aceto diſſolutum; vel foueatur oculus decoct. hordei & flor. chamæmel. & poſtea ſanguine columbino, aut turturis aut, perdicis illinatur.

Vel: ℞. *Sem. lini, fœnugræci, rad. althææ an.* ʒ. v. Infundantur pernoctem *in aqua. flor. ſambuc.* vt extrahatur mucilago. Huius ℥. j. adde *pinguedin. gallinæ* ʒ. vj. *Ol. lilior. albor. ceræ albæ an.* ʒ. j. ß. Coquantur ad humiditatis conſumptionem, & F. Linimentum, quo palpebræ inungantur.

Vel: ℞. *Pingued. gallinæ* ℥. j. *ol. lilior. albor. chamæmel. an.* ʒ. j. ß. *opopanac. galban. aceto diſſolutis an.* ʒ. ij. Miſce ſuper igne pro Linimento.

℞. *Sevi ceruini* ʒ. v. *ol. lini* ʒ. iij. *ceræ albæ* ʒ. ij. *galban. ammoniac. an.* ʒ. ß. *ſal. gemmæ* ℈. ß. F. Emplaſtrum.

℞. *Thuris,*

℞. *Thuris, myrrhæ an.* ʒ. ij. *ladani* ʒ. ß. *nitri, ceræ. alumin. an.* ʒ. j. *ſecum ol. lilior. albor. q. ſ.* F. Linimentum.

Si ſuppuratur, nec ſponte aperitur, ſcapello aperitur, ſcalpello aperiatur, & tumor ac pus exprimatur, & poſtea medicamentis conuenientibus curetur

Si verò his medicamentis hordeolum nec diſcuti, nec ad ſuppurationem deduci poteſt, ſectione tollendum. Animaduertendum autem, an tuberculum magis verſus exteriorem partem palpebræ, an verſus interiorem vergat. Si enim vergat magis verſus exteriorem partem, ſecanda palpebra ſecundum longitudinem verſus inferiora. Si verò magis vergat verſus interiorem, palpebra inuertenda, & tumor ſecundum latitudinem palpebræ, ſeu tranſuerſim incidendus. Cute aperta tuberculum extrahendum; quod commodius fit, ſi tuberculum acu incurua cum filo ſerico proferetur, poſtea acu abſciſſa, vtraque fili extremitate apprehenſa tuberculum, quantum fieri poteſt, extrahatur, & nouacula vel ſcalpello à palpebra ſeparetur, cautè tamen, ne tota palpebra diſſecetur. Tuberculo exempto, hapſus linini albumine oui in aqna roſarum diſſoluto madidus oculo, imponatur: poſteriori die, vulnus ſi ſit in parte exteriore, oleo ouorum inungendum, & emplaſtrum conueniens imponendum: in interiori verò parte lac virginis, vel vngentum ex ſaccharo ℈ imponendum.

Χαλάζιον, Grando.

Cognatum hordeolo vitium eſt Grando, tuberculum rotundum, translucidum, atque huc & illud mobile. Materia enim grandinis eſt magis dura & quaſi lapideſcens. *Grando palpebrarum.*

Curatur emollientibus & diſcutientibus; quibus ſi non cedit, ad ſectionem accedendum.

Imponendum itaque ammoniacum aceto diſſolutum, cum adipe gallinæ, vel terebinthina cum cera mixta. Si per medicamenta reſoluentia diſcuti non poteſt, ad manus operam accedendum, & inciſio faciendo, vt de hordeolo dictum.

Similis ferè affectus eſt λιθίασις, cum in palpebra generantur nodi & excreſcentiæ, & aſpera quædam corpora, lapidis inſtar dura & oculos prementia. Generationis & curationis modus idem eſt, qui ordeoli & grandinis, vide Aetium *ſetabibl.* 2. *ſerm.* 3. *c.* 79. 80. 81. *Lithiaſis palpebrarum.*

Nodi & Excreſcentiæ

Præter hæc tubercula & alij tumores maiores interdum in palpebris oriuntur, quos iuniores Medici vno nodorum nomine complectuntur, Germani *Vberbein*, vocant Græci verò commune nomen non habent, ſed vt in aliis partibus, ita etiam in palpebris pro diuerſitate materiæ, è qua generantur, & quæ, vbi tumor aperitur, oculis ſeſe exhibet, variis nominibus indigitant; μελικηρίδας nominant, quando veſiculam continent, plenam humore, qui colore & *Nodi palpebrarum.*

conſiſtentia ſimilis melli eſt: πα-τώματα quando id, quod in iis continetur, eſt veluti adeps: Αϑερώματα quando quaſi pultem continet humor. Pertinent huc & illi tumores qui Ganglia dicuntur.

Quæ autem cauſſa horum tumorum ſit, dicetur, vbi in genere de tumoribus agetur. Hic ſolum de curatione dicemus.

Et quidem vbi tumores recentes & parui ſunt, medicamentis emollientibus & reſoluentibus diſcuti & tolli poſſunt, vt:

℞. *Medullæ crurum vituli, ceræ an.* ℥. vj. *ammoniaci* ℥. ij. Miſc.

Si verò malum diu durauerit & incrementum ſumpſerit, non niſi ſectione & manus opera curatur, & fruſtra tũc emplaſtra vel vnguẽta adhibentur. Sectio autem hoc modo inſtituenda. Æger in loco lucido in ſedili firmiter, ne manus vel caput mouere poſſit, contineatur. Hinc cutis ſuper tumore ex vna parte chirurgi, ex altera parte miniſtri digitis extendatur (niſi antea à mole tumoris cutis ſatis ſit extenſa.) Hinc nouacula acuta cutem palpebræ e parte ſuperiore verſus inferiorem ad tumorem vſque incidunt nonnulli. Sed tutius eſt, cum Celſo linea tranſuerſa ſecare, ſequendo fibras tranſuerſas, ne illæ incidantur.

Poſtea acu incurua filum ſe[illegible] [illegible]ortum continẽte tum [illegible]tur, acuque abſciſſa & filo vtraque extremitate apprehenſo, tumor, quantum fieri poteſt, extrahatur, & hinc à palpebra ſeparetur. In ſeparatione attendendum, vt nec palpebra perforetur, nec aliquid de tumore relinquatur. Tumore extracto albumen oui aquarosarum diſſolut. cum hapſo lini imponatur. Tandem hoc medicamentum ad vulnus conglutinandum adhibeatur.

℞. *Ol. Balſaminæ vel momordicæ* ℥.j.ß. *hyperici* ℥.j. *maſtich.* ℥. ß. Miſc. Vide Celſum, *lib.* 7. *cap.* 7. Paul. *lib.* 6. *cap.* 14. Hier. Fabric. ab aquap. *de operat. Chirurg.*

CAPVT V.

De Cancro Palpebrarum.

INterdum & palpebras cancer corripit, quod malum grauiſſimum & horrendum eſt. *Cancer palpebrarum.* Cauſſam & generationem habet eandem quam in aliis partibus, de qua de cancro in genere dicetur.

Etſi verò malum longè grauiſſimum & curatu planè difficile ſit: tamen ne æger ſine auxilio relinquatur, quædam tentari poſſunt. Si cancer nondum exulceratus ſit, corpore conuenienter prius euacuato, hæc aqua vſurpari poteſt.

℞. *Granor. ſeu baccar. rubrar. ſolani* M. iij. *roſar. rubrar. dactylor. an.* M. ij. ß. *abſinthij* M. j. *radic. iridis cœleſtis* M. ß. Herbæ omnes virides ac recentes contun-

dantur, & affundantur *aqu. ſolani* ℔. iv. digerantur ij. diebus & poſtea in B. deſtillentur.

Aqua bis de die linteolis oculo imponatur. Si verò Cancer iam exulceratus ſit, inſpergatur hic puluis.

℞. *Erinaceum viuum, rad. ſambuc. arundin. maioran. teſtudinum nigra. nemoralium an.* M. iij. Comburantur ſimul in fornace figulina in olla clauſa: materia combuſta puluериſetur: & puluis cancro inſpergatur.

Vel ℞. *Rad. cardopatiæ, dracunculi, ſcrophular. an.* ℥. ij. ß. Comburantur in olla clauſa in fornace figulina: materia combuſta puluериſata ſimiliter cancro inſpergatur. Nonnulli & hanc potionem commendant:

℞. *Rad. vincetox.* ℥. ij. *torментill. ſerpentar. ſanicul. an.* ℥. j. ß. *valde bonæ ſalutæ an.* ℥. j. Infundantur horis 24. in cereuiſia, poſtea coqu. colentur, & ægro manè & veſperi cochlearia quatuor exhibeantur.

Quod ſi medicamentis mallum tolli non poſſit, ad Chirurgiam accedendum, & Cancer ſectione tollendus. Qua in re danda opera, vt potius aliquid de parte ſana tollatur, quam de corrupta & cancroſa aliquid relinquatur. Poſtquam cancer exſectus eſt, ſanguis non ſtatim ſupprimendus, ſed vt aliquantis perfluat, relinquendus. Hinc alumen oui cum hapſo lini imponendum, & reliqua curatio conuenienti modo peragenda.

CAPVT VI.

De Palpebrarum inuerſione, & contractione.

IN ſitu quoque & connexione palpebræ morbis obnoxiæ ſunt, cum ſcilicet vel apertæ manent, vel cum non aperiuntur, & inter ſe vel cum aliis partibus vicinis coaleſcunt. Prior morbus appellatur ἐκτρόπιον, palpebræ inuerſio, Germani vocant. *Ein blar Auge, oder vberſtulpte Augelieder.* *Palpebrarum inuerſio.* Eſtque affectus inferioris palpebræ, quæ inuertitur, & deorſum trahitur, vt internæ palpebræ pars cum deformitate videatur, & inſtar rubræ carnis appareat, neque cum ſuperiore committitur, ſed pendet ac hiat.

Cauſſæ huius mali variæ ſunt: 1. Incrementum carnis in parte interna palpebræ ob quod palpebra inuertitur. 2. Si vulnus vel vlcus in palpebra inferiori malè curatum ſit, & palpebra in agglutinando nimis verſus inferiora retracta ſit. 3. Paralyſis vel cõuulſio inferioris palpebræ ob quã attolli nequit.

Curationem quod attinet, ſi à cauſſa interna & nimio incremẽto carnis palpebræ malum ſuperueniat, primò corpus conuenienter modo purgandum: Hinc alumen Rochæ in vino coquendum, & palpebra decocto lau nda.

Vel ℞. *Aceti vini* ℥. vj. *acaciæ*

℥.j. *alum. vſti* ʒ.ß. Coqu. & decocto palpebræ pars interna illinatur.

Vel ℞. Vitriol. *albi, aluminis,* □ *albi an.* ʒ.j. puluериſentur ſubtiliter, hinc add. *lapid. hæmatit.* ʒ.j. ♂ *ij, tutiæ an.* ʒ.ß. F. Puluis ſubtilis, quo caro luxurians conſpergatur.

Vel ℞. *æris vſti* ʒ.ß. Vitriol. *vſti chalcitidis, myſeos toſt. an.* ʒ.j. F. Puluis ſubtilis.

Hinc oculo imponatur Emplaſtrum Guilhelmi Placentini.

℞. *Farin. ſem. fœnugræci* ℥.iij. *pulu. flor. chamæmel. flor. roſar. rubrar.* ℥.ß. *vini rubri q. ſ. ad incorporandum.*

F. Cataplaſma de quo ſume q. ſ. & adde vitellum oui vnius atque oculo imponatur. Hinc puluis aliquis enumeratus palpebræ inſpergendus.

℞. ♂ *ij, tutiæ, virid. æris, lapid. hæmatit. Lithar. an.* ʒ.j. F. Puluis ſubtilis, qui per ſindonem traiiciatur & palpebræ inſpergatur. Simul Emplaſtrum aliquot, quod fortiter adhæret, palpebræ extra imponatur, & palpebræ verſus partem ſuperiorem adducatur.

Si medicamentis caro ſuperflua non cedit, & tantum incrementum ſumpſit, vt medicamentis facilè abſumi non poſſit, manus opera adhibenda. Aëtius, *tetrabl. 2. ſerm. 3. cap. 72.* modum ſectionis hoc modo docet.

Ex interna palpebræ parte duæ ſectionis fiant literæ Græcæ Λ figuram habentes, ita vt anguſta literæ pars ſit infernæ verſus maxillam lata verò ad palpebræ marginem. Deinde particula illa cutis Λ figuram referens exſcindantur, reſecta ſimul etiam ſubiecta carne: Poſtea labia inciſionis iuxta parte marginis contrahenda. Sic n. incuruata & eleuata palpebra ad interiora remittitur. Tandem reliqua curatio peragenda, vt loco allegato Aëtius docet.

Alij carnem ſuperfluam duobus vel tribus locis acu incuruata filum ſericum ducente perforant. Hinc carnem attrahunt & ſcalpello vel nouacula à palpebra ſeparanr. Carne ſuperflua ſeparata aquam iſtam imponunt.

℞. *Aq. prunor. ſylueſtr.* ℥.iij. *aluminis crudi* ʒ.vj. *camphor.* ʒ.ß. Coqu. in aqua, qua palpebra intus abluatur. Hinc palpebra verſus ſuperiora & in naturalem ſitum reducatur, & albumen oui cõquaſſatum cum hapſo lini imponatur. Horis viginti quatuor elapſis ligatura ſoluatur & vulnus poſtea lacte virginis, vel alio cõueniente medicamento curetur. In curatione iſta hoc ſemper obſeruandum, vt palpebra verſus ſuperiora ſemper attrahatur, conueniente Emplaſtro conglutinante impoſito. Qualia paſſim obuia ſunt. Vtile eſt & hoc:

℞. *Amyli* ʒ.vj. *fariæ fabarũ pulu. radic. conſolidæ, ſemin. lini, è quo oleũ iam eſt expreſſum an.* ℥.ß. *gummi tragacanth. boli armeni an.* ʒ.ij F. Puluis, qui in vſu cum albumine oui miſceatur.

Si ex vlceris vel pulueris mala curatione fit ἐκτρόπιον, cutis palpebræ lunata figura incidenda, vt cornua ad maxillas, non ad oculum conuertantur. Altitudo plagæ ſit ad cartilaginem, ipſa non

læſa. Nam ſi ea læditur, palpebra concidit, neque attolli poteſt. Hinc cutis diducatur, vt paulum in ima oculi ora deſcendat, & ſuper plaga hiet. In hiantem plagam linimentum conijciendum eſt, quod & coniungi diductam cutem pıohibeat, & vt in Medio caruncula generetur: Quæ vbi locum impleuit, poſtea rectè oculus aperitur.

Si verò à conuulſione vel reſolutione inferioris palpebræ ſit malum, conueniente modo ea ſymptomata, vt dicetur, curanda. Vide etiam Aetium, *tetrabil.* 2. *ſerm.* 3. *cap.* 71. & 72.

Λαγόφθαλμον.

Lagophthalmon. Quod in palpebra inferiori eſt ἐκτρόπιον, id in ſuperiore eſt λαγόφθαλμον, oculos leporinos, Germ. *Haſenſchlaff*, quando ſcilicet ſuperior palpebra ita ſurſum adducta eſt, vt oculum totum contingere non poſſit, ſed per ſomnum etiam aliquantum apertus maneat.

Cauſſæ huius affectus plures ſunt. 1. Interdum in vtero palpebra ita, ob materiæ defectum & conformationis vitium, formata eſt. 2. Interdum à conſuetudine hoc malum ortum habet, cùm infantes in cunis ſurſum vel retrò continuò ſpectant. 3. Idem à cõuulſione fieri poteſt. 4. Cum palpebra à vulnere vel vlcere & cicatrice malè curata imminuta, vel ſurſum retracta eſt.

Prognoſtica.

1. Si à primo ortu & conformatione in vtero hoc malum contractum ſit, incurabile eſt.

2. Si multum palpebræ deeſt, malum incurabile eſt. Si parum, curari poteſt.

Curatio.

Si à conſuetudine malum contractum ſit, dum infantes in cunis iacentes ſemper retrò conſpiciunt, contraria conſuetudine curandum; ſeu potius, ne contrahatur, præcauendum, quod fit ſi pannis nigris cunæ circa caput obuoluantur, & ſi caput verſus tenebras & pedes luci obuertantur, vt ita verſus lucem continuò adſpiciant.

Si à conuulſione aut contractione palpebræ malum hoc ortum habeat, vt laxetur palpebra, danda opera. Talis igitur fiat fotus.

℞. *Rad. althe.e, ſem. fœnugræc. flor. chamæmel. an.* ℥. ij. *croci* ʒ. ß. F. Sacculus, qui aqua conueniente calefactus oculo imponatur.

Vel: ℞. *Pinguedin. gallin. medullæ cerui an.* ℥. ß. *ol. chamæmel. lilior. albor. vngu. dialtheæ an.* ʒ. ij. Miſce.

Eadem quoque medicamenta adhiberi poſſunt, ſi à cicatrice aut vulnere & vlcere malè curato ortum habeat λαγόφθαλμον, & danda opera, vt cicatrix emolliri queat. Quod ſi non poſſit, manus opera adhibenda. Paulò nimirum infra ſupercilium cutis incidenda lunata figura, cornibus ſectionis deorſum ſpectantibus vſque ad cartilaginem, id eſt, vſque ad ſubſtantiam palpebræ membraneam, & cutis poſtea diducenda, vt paulum in ima occulto ra deſcendat, & plaga hiet, in quam linamentum conijciendum eſt, quæ & coniungi diductam cutem prohibeat, quæ vbi

locum impleuit, poſtea oculus aperiatur. Vide Aëtium *Tetrabib. 2. ſerm. 3. cap.* 27. *Celſ. lib.* 7. Hieron. Fabricius ab Aquapend. *de oper. Chirurg. tit. de Lagophthalm.* ob pericula & incommoda, quæ Chirurgia coniuncta habet, alio modo vtitur. Glutinum nimirum quod duas aut tres habenulas appenſas habeat, ad ſuperiorem palpebram applicat, & aliud ex aduerſo, habenulaſque, ſubinde arctius adſtringit, & ita inferiorem palpebram ad ſuperiorem perducit.

CAPVT VII.

De Palpebrarum inter ſe, & cum aliis oculorum partibus coalitu & cohærentia.

Palpebrarum coalitus.

SI palpebræ vel inter ſe, vel cum alba aut cornea aut vtraque oculi tunica coaleſcant & præter naturam cohæreant, vt oculus aperiri non poſſit, malum hoc Græcis ἀγκυλοβλέφαρον, Aëtio etiam ἀγκύλωσις τῶν βλεφάρων & πρόσφυσις τῶν βλεφάρων eſt, *Tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap.* 66. vulgo concretionem ſeu inuiſcationem palpebrarum nominant.

Cauſſa huius mali eſt vlcus negligenter & imperitè curatum, cum ſcilicet vel poſt τράχωμα aut vngulam oculi, vel aliud malum vlcus in parte interiore palpebræ relinquitur: quod & in variolis, atque interdum poſt combuſtiones accidit. Dum enim oculus crebrò non aperitur, ſed clauſus manet, palpebra exulcerata vicinis partibus adhæreſcit, & ſeneſcendo, quod diduci potuit ac debuit, agglutinatur, & palpebræ vel inter ſe, vel cum vicinis partibus coaleſcunt.

Huc etiam referri poteſt, etiamſi ſit alterius generis, illa palpebrarum cohærentia, quæ fit, cùm per ſomnum multa pituitoſa & viſcida materia, quæ Græcis λήμη, ad palpebras affluens earum extremitates ita conglutinat, vt vix aperiri poſſit.

Prognoſtica.

1. Palpebrarum cum oculo coalitus vel non, vel difficulter curatur. 2. Si extremitate ſua ſolùm palpebra oculo ſaltem adhæreſcat, facilius curatur: Si verò tota palpebra cum oculo coaluerit, curatur difficilius. 3. Curatur etiam facilius hoc malum, ſi adnatæ ſaltem palpebra adhæreat, ſi verò corneæ ſimul concreta ſit, ferè nunquam & niſi cum difficultate curatur. 4. Si verò palpebræ inter ſe ſolum coaleſcunt, non difficulter quidem diducuntur, ſed ſæpe rurſum coaleſcunt.

Curatio.

Etſi, vt modo dictum, plerumque vix aliqua ſpes curationis ſupertit: tamen ſi aliquid tentare libet, Chirurgia adhibenda. Nimirum quæ oculo adhæreſcit palpebra, ſcalpello, nouacula vel forcipe cautè liberanda eſt, vt neque ex oculo, neque ex palpebris quicquam abſcindatur, aut ſi omnino quid abſcindendum ſit, id potius ex palpebra fiat, quàm ex oculo. Et vt tutius iſta

ſectio fieri poſſit, nonnulli acu incurua ſuper loco, in quo oculo cohæret, palpebram perforant, hinc acu abſciſſa filo vtrinque apprehenſo palpebram attollunt, & poſteà eam ab oculo liberant. Palpebra ab oculo liberata inungatur medicamentis, quibus aſperitudo curari ſolet, & palpebra ſæpe moueatur, vt non ſolum medicamentum oculo indatur, ſed etiam in palpebra rurſum coaleſcat.

Si palpebræ inter ſe coaluerint, ſcalpello liberandæ. Atque vt etiam hic ſectio tutò peragi poſſit, nonnulli acu incurua ſericum filũ molle ducente vtramque palpebram tranſuerſim perforant, cauendo tamen, ne cornea vel pupilla lædatur. Hinc acu abſciſſa, filo prehenſo, palpebras diducunt, eáſque primò nouacula, hinc forcipe liberant. Palpebris ſeu filo ſeu ſpecillo diductis, linamenta ſeu penicilli interponendi aqua roſarum madidi, donec vlcus palpebræ curatum ſit. Alij laminam plumbeam oleo roſaceo illitam interponũt. Vide Hier. Fabric. ab Aquapend. *de oper. chirurg. tit. de Ancyloblepharo.* Si verò ex pituita ſolùm coaleſcant palpebræ, corpus conuenienti modo purgandum, & per veſicatoria atque aliis modis materia ab oculis auertenda. Poſteà cubitum iturus æger palpebras aqua roſar. in qua balauſtia vel roſæ coctæ ſint, abluat, vel ſucco ſemperuiui, aut ol. roſar. cum pinguedine gallinæ mixto palpebræ inungatur.

CAPVT VIII.

De Pediculis & Ciliorum vitiis.

Φθειρίασις.

VT in aliis corporis partibus, præcipuè piloſis, pediculi naſci ſolent: ita etiam quandoque in ciliis ſeu pilis palpebrarum naſcuntur, quod malum Græcis Φθειρίασις nominatur, ortúmque habet, vt alij pediculi, de quo ſuo loco dicetur, ex ſordibus, in iis, qui lotionibus & balneis non vtuntur, ac corporis curam non agunt, & prauo victu in hominibus non puris & obſcœnis, vnde lue Venerea laborantibus hoc malum familiare eſt. Etiam per contagium contrahitur interdum, ſi quis in lecto, in quo Φθειριάσει laborans dormiuit, cubet, aut pectine vtatur, vel linteo caput abſtergat, quo alius hoc modo inectus vſus eſt. *Pediculi ciliorum.*

Malum non contemnendum eſt. Acres enim fluxiones concitat, & oculi tandem ab iis valde læduntur.

Vt verò hi pediculi tollantur, abluantur palpebræ aqua marina, vel decocto betæ, & ſtaphiſagriæ, vel vnguento conuenienti illinantur.

Vt ℞. *Aloës, myrrhæ an.* ℨ. ij. cum lardo miſceantur. F. Linimentum. Vel fiat Linimentum ex ſtaphide agria, aloë & melle.

Vel: ℞. *Pinguedin. porci* ℥. j. *puluer. pyrij* ℨ. iij. ℥ *vini* ℨ. j. Miſce.

Vel: ℞. *Pingued. porci antiqu.* ℥.j. *hellebor. albi* ʒ.j. ♀ *citrini* ℥. ß. Miſce.

Aut albumen oui coctione induratum imponatur in acetum vini horis 6. poſteà ſub ſomnum oculis imponatur. Vbi manè remouetur, pediculi iuhærentes ſimul extrahuntur. Tolluntur etiam pediculi, ſi palpebra fricetur corio, quo aurifabri vaſa recens inaurata extergere ſolent. Vel fumus argenti viui, ore tamen ac naſo diligenter clauſis & panno obuolutis, palpebris excipiatur.

De ciliorum vitiis.

Ciliorum vitia. Affectiones τῶν βλεφαρίδων, qui palpebrarum pili ſunt, hæ præcipuè enumerantur. 1. Inuerſio eorum, quia vel pili ipſi à ſiccitate intorquentur, vel pori, per quos enaſcuntur, tortuoſi redditi ſunt, vel palpebra verſus oculos ad interiora eſt incuruata; quod vitium φαλάγγωσις & πλῶσις, ſeu laxatio & lapſus palpebræ nominatur; vel radix pili vnius ab alterius radice impedita pilum intrò reflectit. 2. Illorum abundantia, quod vitium in genere τριχίασις appellatur. 3. Eorundem defectus, qui μαδάρωσις & μίλφωσις nominatur. 4. Color alienus, vt cum pili albeſcunt, vel ob defectum humidi nutrientis (& tum in extremitate albeſcere incipiunt) ex diuturna ægritudine, vel ob præſentiam materiæ phlegmaticæ in radice pilorum ſitum quaſi contrahentis, vt in canitie, vel denique ob cutem vitiligine alba laborantem, de quibus iam dicendum.

φαλάγγωσις.

φαλάγγωσις ἀπὸ τῆς τῶν τριχῶν φάλαγγος, id eſt, à pilorum acie ita dicta, non vno modo apud Authores accipitur. Aliàs enim ſumitur pro eo palpebrarum affectu, cum cilium intro ſpectat, pilorum acie ſimul cum eo conuerſa, ſic vt pili oculos pungant, ſeu, vt Aëtius *Tetrabibl.* 2. *ſerm.* 3. *cap.* 66. habet, eſt palpebræ χάλασις, cum palpebræ ita laxantur, vt eorum extremitates intrò vergant, vt pili non facilè appareant, niſi quis eas attollat; vt ita in φαλαγγώσει, hoc modo ſumpta nulli pili noui, vt in τριχιάσει, naſcantur, ſed naturales ſaltem intrò vergant & pungant. Galenus tamen, *in Iſagoge*, φαλάγγωσιν eſſe dicit, cum pilorum duplex, tripléxque acies in ſuperiore vel inferiore palpebra præter naturam ſubnaſcitur; vt tum τῆς τριχιάσεως ſpecies ſit φαλάγγωσις.

Sed de priore modo ſumpta φαλαγγώσει primò agemus, quæ & πλῶσις, ſeu palpebræ laxatio & caſus appellatur. Ortum autem habet hoc malum vel ab humoribus pituitoſis palpebram occupantibus, eámque deprimentibus, vel ab exſiccatione cartilaginis in palpebris, & hanc ſequente cutis corrugatione & verſus cilia depreſſione.

Quod malum quia non ſolum turpitudinem in facie parit; ſed &, quia cilia inuerſa oculos pungunt, non negligendum eſt.

Vniuerſali autem corporis euacuatione præmiſſa, oculus fomentetur hoc ſacculo.

℞. *Nucleorum nucis inglandis* ℥.j.

℥. j. *ſem. fœnugræc. lini, rad. althææ an.* ℥. ß. *verbenæ* ℥. ij. Includantur ſacculo, qui calefiat in aceto & palpebris imponatur.

Vel: ℞. *Fermentum magnitudine Oui, pulueris magnetis* ℥. j. *alumin. ſuccini nucum cupreſſi an.* ʒ. ß. Mixta omnia noctu palpebræ imponantur.

Si malum medicamentis non cedat, opera chirurgica adhibenda, de qua videatur Celſus, *lib. 7. cap. 7.* Paulus, *lib. 6. cap. 13.* Arculanus palpebram exteriore parte ſcindit, eámque contrahendo verſus exteriora & ſuperiora ita ſuit nectítque, vt tarſus prominens pilos inuerſos ſecum ad exteriora ab oculi contactu auertat. Nonnulli alium modum vſurpant. Fiat retinaculum ferreum conuenientis figuræ, & poſteà digitis duobus, palpebra relaxata quantum opus, & potius plus, quàm minus, attollatur, & retinaculum ferreum applicetur, trochlea verſus aures conuerſa, retinaculum hoc ſingulis diebus acutius conſtringitur, vt palpebræ pars illa retinaculo incluſa tandem abſcindatur, & reliqua palpebra ſeparatur, quod tamen vix trium ſeptimanarum vel menſis ſpatio accidit, idque vt eo facilius fiat, bis ſingulis diebus locus oleo Hyperic. illinatur. Vbi pars illa palpebræ ſeparata fuerit, eodem oleo, addito pauxillo pinguedinis lucij, curatur.

Τριχίασις.

Trichiaſis palpebrarum. Si verò pili præternaturales in palpebris naſcuntur, & ſub pilis naturalibus exorti, ac intro ruentes tunicas oculorum pungant, vitium id Græcis in genere τριχίασις nominatur; cuius ſpecies ſunt διστιχίασις, ſeu duplex ordo pilorum, & φαλάγγωσις, cum multiplex ordo & quaſi acies pilorum ſubnaſcitur.

Generantur autem hi pili ſuperflui ex humoribus ad palpebrarum extremitates fluentibus. Vt enim terra pluuiis nimis irrigata luxurians quaſi plurimas plantas profert: ita etiam ſi ad palpebras copioſi humores, minimè tamen mordaces confluant, plures pili prouenıunt. Occaſionem etiam huic malo præbent interdum tumores diuturni, vel deligatio diuturnior, à quo cilia intus comprimuntur: vnde maior ad radices pilorum humorum affluxus concitatur.

Malum hoc non eſt contemnendum; cum pili iſti luxuriantes oculos pungant, & acutos dolores pariant, & affluxum humorum ad oculos concitent; tandémque cæcitatem inducant; Vnde τριχίασις in palpebris cæcitatis imminentis plerumque indicium eſt.

Curatio.

Triplex verò pilos ſuperfluos in palpebris curandi ratio eſt. Primò, ſi euellantur, & ea medicamenta, quæ pilorum generationem prohibent, poſteà adhibeantur. Deinde, ſi pili per medicamenta corrodantur. Tertiò, ſi ſectione tollantur.

Primum modum quod attinet, vbi pili ſuperflui & oculos pungentes ſeu plures pauciores adſunt, volſella euellendi ſunt. Danda verò opera, vt pili toti *Curandi ratio prima.*

euellantur. Nam ſi abrumpantur, plus pungunt, quam ſi integri eſſent. Poſteà vero loco, è quo pili euulſi ſunt, adhibenda ea, quæ pilos renaſci prohibeant; qualia ſunt, ſanguis muſcæ caninæ, quam Coſſum nominant; Item ranarum viridium ſanguis. vel adlubeatur rubigo ferri cum ſaliua hominis ieiuni, vel ſpuma muris cum aqua pſyllij, vel erinacei terreſtris fel & ſanguis cum modico caſtoreo.

Vel: ℞. *Rad. mandragoræ* ʒ. vj. *ſem. perſicariæ* ℥. ß. *camphor.* ℈. ß. *aceti.* cochlear. j. Miſce in mortario, & ſuccus exprimatur, quo pori, è quo pili euulſi ſunt, illinantur.

Vel: ℞. *Succi chondrillæ* ℥. ß. *maſtich.* ℈. j. *aceti, alumin. vſti an.* ʒ. ß. M.

Vel: ℞. *Cineris erynacei terreſtris,* ℥. ß. *rubigin. ferri* ʒ. ij. *cineris ouorum formicarum,* ℥. j. F. Puluis, quo pori, è quibus pili euulſi, conſpergantur. Plura vide apud Aëtium.

Secunda. Si medicamentis pilorum generatio prohiberi non poſſit; nonnulli corroſiuis medicamentis eos exſtirpare conantur. Ægrum ſupinum in ſcamnum ponunt, & linteum, cruris vel brachij craſſitie contortum, ceruici ſupponunt, vt caput verſus dorſum propendeat. Hinc palpebras aperiunt, & goſſypio oculi globum tegunt, ne à corroſiuo medicamento lædatur. Poſtea luxuriantibus pilis corroſiuum medicamentum illinunt, ægrúmque ita ſupinum horæ quadrantis dimidij ſpacio iacere ſinunt. Poſteà linteo, vel ſpongia munda medicamentum corroſiuum diligenter abſtergunt, & aqua, quæ poſtea proponetur, ad palpebras ſanandas vtuntur. Corroſiua medicamenta talia ſunt ſequentia.

℞. *Calcis viuæ, vitrioli albi, cupri ſeu æris ſquammæ, cineris montani an.* ℥. j. *viridis æris, ſal. gemmæ,* ⊕, *aluminis an.* ʒ. ß. F. Puluis, huic in olla vitreata affunde acetum acerrimum, vt fiat mixtura pultis inſtar: hinc coquantur ad ſiccitatem; iterum puluetiſentur, iterúmque nouum acetum affundatur, & ad ſiccitatem coquatur, idque ſexies repetatur. Tandem puluetiſentur, & in vitro puluis aſſeruetur. Quo vti vbi volueris, affunde aceti roſati q. ſ. vt fiat miſtura inſtar pultis. Calefiat ſuper igne, & pilis ſuperfluis illinatur.

Vel: ℞. *Calcis viuæ, cineris montani,* ⊕ *albi an.* ℥. iv. *ſal. ammoniac.* ℥. iij. In olla vitreata affundatur acetum, & coquatur ad dimidias. Hinc ponatur in cella octo diebus, vt ſubſideat: Clarum effundatur, & in vitro ſeruetur: Cui vſus tempore admiſce puluerem calcis viuæ, vt fiat inſtar pultis liquidioris, & mixtura calefacta palpebra ſeu locus pilorum inungatur. Aqua, quæ poſt corroſiuum adhibetur: hæc eſt.

℞. *Aquæ* cantharum dimidium, *aceti cereuiſiæ* ℥. ix. ſimul coqu. ac dum calent, adde *lithargyri argenti, ceruſſ. an.* ℥. ß. *thuris, maſtich. oculor. cancri an.* ʒ. ij. *camph. ſalis an.* ʒ. j. Colentur & liquore locus poſt corroſiuum amotum bis de die illinatur.

Tertia. Tertia curandi ratio fit per ſe-

ſtionem. Modum prolixè docet Aëtius, *Tetrabibl.2.ſerm.3.cap.69.* Recentiores Chirurgi duobus modis vtuntur. Nonnulli acu incurua filum ſericum ducente palpebram perforant tribus locis. Hinc filis ſimul apprehenſis palpebram attollunt & diducunt, & poſt fila palpebræ partem radices pilorum continentem nouacula abſcindunt.

Verùm cùm ob perforationem hanc triplicem hic curandi modus tardior & moleſtior ſit, commodius eſt, ſi forcipe lato palpebræ pars ea, quæ pilorum radices continet, prehendatur & forcipe pars palpebræ, quouſque radices pilorum ſe extendunt, abſcindatur. Facta ſectione albumen oui conquaſſatum cum hapſo lini imponatur: poſtea ablato albumine oui medicamenta ad vulnus conglutinandum idonea, ac ſi opus ſit, etiam aquæ pilorum regenerationem prohibentes imponantur. Vnde Hier. Fabric. *de operat. Chirurg.*

De Pilorum defluuio.

Pilorum à palpebris defluuium Contra nonnunquam pili è palpebris decidunt, quod vitium μαδάρωσις & μίλφωσις, pilorum palpebræ defluuium, caſus pilorum, & glabrities palpebrarum appellatur. Ortum habet hoc malum ex vitioſis & acribus humoribus ad ciliorum radices cõfluentibus, vnde alimento deſtituuntur, & pilorum radices eroduntur. Sæpè id accidit poſt febres malignas, poſt quas interdum non ſolùm pili capitis, ſed & palpebrarum decidunt.

Corporis totius prius ratione habita adhibeatur hoc vnguentum.

℞. Plumbi vſti ℥.ß. *nucleorum dactylorum combuſtor.* ʒ. v. *ſpic. Indic.* ʒ. j. ß. ♁ ij. *calcinat. piper. nigri an.* ʒ. j. *pingued. vrſi. q.ſ.* F. Vnguentum

Vel: *℞. Muſcarum combuſtarum* ʒ. ij. *ſtercoris hirundinis, lapid. lazuli, ſpic. Indic. an.* ʒ. j. *mellis deſpumati q.ſ.* F. Linimentum.

Vel: *℞. Olei lini* ℥.j. *ſeui vircini, pinguedinis vrſi an.* ℥.ß. *ſtercoris murium, dactylorum combuſtor. an.* ʒ. j. Miſce. Vide Aëtium, *Tetrabibl.2.ſerm.3. cap. 78.*

Mollities Ciliorum.

Nonnunquam & cilia nimis tenera aut flexibilia ſunt, nec recta ſuccreſcunt, ſed in oculos delabuntur, & dolores ac lacrymas concitant. *Mollities ciliorum.*

Ortum habet hoc vitium ab humore pituitoſo cartilaginem palpebrarum & ciliorum radices occupante.

Corpus conuenienter euacuetur, & affluxus humorum veſicatoriis ac aliis modis prohibeatur, atque oculi internis medicamentis confortentur. Hinc aqua iſta palpebræ abluantur.

℞. Fol. quercus, verbenæ an. M. j. *viſci è pyro, fol. buxi, germinum Iuniperi, aluminis an.* M. ij. ß.

Affundatur aceti & aquæ pluuialis, ana q. ſ. diſtillentur in veſica; Aqua palpebræ illinantur bis de die. Hinc cilia gummi Arabico lentè illinantur. Vide etiã Aëtium *Tetrabibl. 2. ſerm.3. cap.68.*

Πτίλωσις.

Πτίλωσις.

Compoſitum ἐκ τῆς μαδαρώσεως καὶ τῆς σκληροφθαλμίας, hoc eſt, ex pilorum defluuio & palpebrarum duritie, malum eſt πτίλωσις. In μαδαρώσει enim ſimplex ſaltem pilorum in palpebris defluuium eſt. In πτιλώσει verò ſimul adeſt craſſities, calloſitas & rubor, palpebræque turgent, rubent, & lucidæ fiunt.

Cauſſa eſt vel ſanguis aduſtus, vel pituita ſalſa, vel bilis, vel melancholia aduſta, aut humores hi mixti, qui palpebras occupant, in tumorem attollunt, & pilorum radices corrodunt. Malum familiare iis, qui luem veneream patiuntur, aut paſſi ſunt.

Curatur hoc malum, ſi corpore vniuerſo euacuato prius palpebris humectantia & emollientia & naturalem temperiem ipſis reſtituentia applicantur, ex portulaca cum lacte cocta, mucilag. ſemin. lini & cydonior. Poſteà imponantur ea, quæ ad pilorum defluuium antea ſunt propoſita.

CAPVT IX.

De Palpebrarum liuore, contuſione & percuſſione, vulneribus, aliis à cauſſis externis læſionibus.

Palpebrarum vulnus.

ACcidit tandem, vt palpebræ a variis cauſſis externis lædantur, percutiantur, contundantur, vulnerantur. Si vulnus ſit in palpebris ſolùm, curatur, vt alia vulnera. Quia tamen palpebræ facilè intumeſcunt, ad id prohibendum, imponendum albumen oui cum momento boli armeni in aqu. roſarum diſſolutum, & linteolo vel hapſo lini exceptum. Si libet, poteſt & momentum croci ac aluminis addi.

Poſteà oleo hyperici, vel alio vnguento conuenienti, aut Emplaſtro diapalmæ vulnus conglutinandum. Vtile eſt etiam lac virginis, vel vnguentum ex ſaccharo ♄. Efficax eſt etiam hoc Emplaſtrum.

℞. Ceræ, ol. melilot. an. ℥. j. *cumini* ʒ. ß. *camphoræ* ʒ. j. Cera & oleum ſuper igne liqueſcant, deinde reliqua addantur.

Liuor.

Sæpe verò à contuſione & percuſſione palpebræ quidem non vulnerantur, ſed liuorem ſaltem contrahunt. Imò ſæpe accidit, vt etiamſi oculus non ſit, ſed pars ſaltem vicina concutiatur, nihilominus ſanguine palpebræ ſuffundantur. Si ergo oculus ſit percuſſus & liuor metuatur.

℞. Albumin. ouor. num. iij. *aqu. abſinth.* cochlear. iij. *terræ ſigill. vel bol. armen.* ʒ. j. Imponantur palpebræ. Vel palbebra vnguento albo camphorato inungatur.

Tollitur autem liuor ſucco abſinth. cum melle mixto, aut ſucco cyclaminis, aut oleo cum melle mixto, aut cumino cum melle mixto, aut cumino & aniſo in aqua cocto & impoſito, aut farina fabarum, & fœnugræci cum melle mixta. Succus etiam radicis ſigilli Salomonis recentis vel vino infuſæ liuorem ex ictu ſeu ſuggillationem in omnibus partibus feliciter tollit.

Nota.

De Palpebrarum combuſtione.

Palpebrarum combuſtio.

Si palpebræ combuſtæ ſint: ℞. *Aqu. verbenæ* ℔. ß. *ſem. ſydonior.* ℥. ij. *fænugræc.* ℥. j. Extrahatur mucilago, quæ oculo imponatur. Vel vſurpetur aliud ambuſtis conueniens medicamentum.

CAPVT X.

De Symptomatibus, quæ in motu Palpebrarum accidunt.

Motus palpebrarum læſus.

Atque hactenus pleroſque morbos, quæ palpebris accidunt, vt & ſymptomata in qualitatibus mutatis propoſuimus: reſtat, vt de ſymptomatibus, quæ in motu accidunt, dicamus. Cum autem, vt ſupra dictum, officium palpebrarum ſit, oculos tegere, & nunc aperiri nunc claudi, prout opus: in motu læſo ſymptomata fiunt in palpebræ aperiri vel claudi, vt debent, non poſſunt, vel vitioſe mouentur.

Palpebras mouendi difficultas.

Aperiri aut claudi non poſſunt palpebræ variis de cauſſis. Aperiri non poſſunt. Primò ob tumorem aut inflammationem. Secundò, ob coalitum & conglutinationem, vel inter ſe, vel cum aliis partibus vel ob vulnera. Claudi non poſſunt in Ectroyo & λαγοφθάλμῳ. Præterea etiam aperiri vel claudi facilè non poſſunt ob ſiccitatem, vel humorem craſſum & viſcoſum ad ſiccitatē tendentem. Cum verò de aliis vitiis hactenus dictum ſit, de ea ſaltem difficultate aperiendi & claudendi oculos, quæ è ſiccitate prouenit dicemus.

De hac autem difficultate claudendi & aperiendi palpebras peculiari capite agit Valeſcus de Taranta, vitiúmq; hoc Geſſe appellat. Accidit hoc malum ab humore viſcoſo, craſſo ad ſiccitatem tendente. Et proptereа non adeſt magna lippitudo, nec multus humorum affluxus, ſed quaſi grana concreta non multum palpebris vel oculis adhærens reperitur.

Vniuerſalibus præmiſſis fomentetur oculus aqua tepida; vel ex ſemin. fœnugræc. & lini cum lacte muliebri, aut alio, mucilago extrahatur & oculo imponatur: vel mucilago ſem. lini cum cera & oleo roſato miſceatur & oculo applicetur.

Palpebrarum inſtabilitas.

Deprauati verò motus palpebrarum ſymptoma eſt, quod Græci ἵππον appellant, inſtabilitatem palpebrarum, Germanicè, *das vlincKern, zuvittern oder ſippern, der Augen*, cum palpebræ inordinato motu continuò clauduntur & aperiuntur.

Malum hoc aliquando hæreditarium eſt, aliquando à flatibus accidit, & quidem nunc in vno, nunc in vtroque oculo, quod malum in ſpecie palpitatio Germanicè, *das Ierch* nominatur. Aliquando fit à conuulſione, cum palpebræ verſus exteriorem oculi angulū cōtinuò trahuntur.

Poſteriores hæ duæ cauſſæ proueniunt, cum palpebrarum muſculi refrigerati ſunt, ob ſanguinis nimiam vel in vulnere

capitis, vel per hæmorragiam narium detractionem, vel cum à frigore externo muſculi refrigerati ſunt, vel cum pituitoſus humor ad eas affluit. Accidit etiam malum à terrore, ira, timore.

Si malum ab ortu contractũ & hæreditarium ſit, incurabile eſt. Si ab aliis cauſſis oriatur, vniuerſalibus præmiſſis, & capite euacuato & per medicamenta cum interna tum externa roborato, topica quædam applicari poſſunt.

℞. Origan. M.v. *ſtæchad. Arab. calaminthæ an.* M.iiij. *Spic. Indic.* ℥. ß. *flor. hyperici* M.ij.

Affundatur vini Rhenani cantharus dimid. Stent in infuſione per aliquot dies; poſtea deſtillentur in B. Aqua poſtea manè & veſperi palpebræ illinantur.

Vel *℞. Medullæ tauri* ℥.j.ß. *vnguenti martiati, olei ex auellanis expreſſ. an.* ʒ.vj. *pinguedin. anatis, ol. piceæ an.* ℥. ß. Miſce.

CAPVT XI.

De iis, quæ in oculos inciderunt, eximendis.

Illapſa in oculos POſtquam morbos & ſymptomata, quæ palpebris accidũt, explicauimus, antequam ad reliquarum partium oculi morbos accedamus, dicendum aliquid de iis, quæ in oculos illapſa ſunt, & corneam atque adnatam tunicã hærent. Solent enim & ea, niſi maturè tollantur, multorum malorum, inflammationis, doloriſque, & quæ hæc ſequuntur, cauſſa eſſe.

Traduntur autem varij modi educendi ea, quæ in oculos inciderunt. Vulgus vtramque palpebram trahere iubet, ſuperiorem altera manu deorſum, inferiorem altera manu ſurſum, atque interea oculum ad ſuperiora intus voluere, aut ex ore alterius, vel ſiphone paruo inflare aquam ſimpl. vel ſaccharatam, vel hydromel, vel lac recens mulſum inſpergere, quo id, quod incidit, eluatur, præſertim ſi acre & mordax fuerit. Aëtius, *tetrab. 2. ſerm. 3. cap. 10. & 17.* altero oculo clauſo, & qui affectus eſt, aperto, culicẽ vel aliud animalculum illapſum, ſua ſponte exiturum ſcribit. Si calx viua in oculum inciderit, albumen oui infuſum vim eius vſtoriam obtundet; poſtea aqua vel lacte calx eluatur. Alij ſpiritum, ore & naribus clauſo, tamdiu retinere iubent, donec oculi lachrimentur. Ita fore, vt cum lachrymis eiiciatur id, quod moleſtum eſt. Aut ſternutationem cient, ac nare altera appoſito digito obſtructa, per alteram ſub affecto oculo vehementius exſufflant. Rhaſes cotonem ſtylo alligat, quam in reſina pini intinctum molliter ducit per oculum, palpebra altera eleuata, vt reſinæ viſciditate res apprehenſa ſimul extrahatur. Vel ſumatur reſina alba vel cera, & extremitate vna nonnihil emolliatur, ac ſub palpebram immittatur, & per oculum molliter ducatur, vt quod in oculo eſt, ei adhæreat. Succinum quoque ad pannum affricatur,

donec incaleſcat, quo ſupra oculum poſito, palea, pilus vel puluiſculus attrahatur, vt ferrum à magnete. Vel ſub palpebras ſubiiciatur ſapphir⁹ politus, aut margarita rotunda, aut lapis chelidonius, aut oculus cancri læuis. Poſſunt etiam varia inſtrumenta parari, quibus palpebris eleuatis, res aliena educitur. Quæ autem, vt acuta, oculo altius ſunt infixa, volſella vel forcipe ſubtili blandè extrahātur, ita ne in obliquum contorta frangantur. Poſtea ſi opus, hic liquor inſtellecur.

℞. Aq. cichor. ℥. j. *ß. plantag.* ℥. *vj. ſuccini albi, thuris an.* ʒ. *ß. camphor.* ℈. ß. Miſce & per linteum colentur. Vide de his Aëtium *loc. alleg. & inſtit. l.* 5. *part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 10.

De Morbis Tunicæ Adnatæ ſeu coniunctiuæ.

CAPVT XII.

De Ophthalmia.

Ophthalmia. INter oculi partes occurrit primò tunica alba adnata ſeu cōiunctiua dicta, quæ & ipſa variis morbis eſt obnoxia. Inter quos primus eſt Ophthalmia, Celſo lippitudo dicta, quod in eo lachrymæ feruidæ ex oculis ſtillare ſolent Malum frequens magnique momenti, ob dolores ſæuos, cum quibus eſt coniunctum, & mala alia, in quæ degenerare poteſt. Accepit autem nomen à loco affecto; vt nonnulli alij morbi etiam teſte Galeno 2. *meth. med. cap.* 2.

Eſtque inflammatio adnatæ ſeu albæ tunicæ cum rubore, ardore, dolore & lachrymis, orta à ſangeine acri, venulas tunicæ illius occupante & diſtendente. Cùm enim adnata oculi tunica, quæ eſt quaſi ligamentum quoddam cum muſculis oculos in ſua ſede continens, pericranij partibus vicinis connexa ſit, facile fieri poteſt, vt è venis capitis & temporum ſanguis præter naturam ad eam confluat, & ibi inflammationem excitet. Vnde accidit, quod in graui ophthalmia dolor capiti, & partibus oculo vicinis communicatur. Quamuis verò in oculo ſano venæ illæ tā exiles ſint, vt nullæ ferè appareāt: Sāguine tamen præter modum & naturam refertæ in conſpectum ſeſe dant, & ob adnatæ albedinem ſeſe facilè produnt, & ob mēbranæ tenſionem, humoriſque acrimoniam, membrique illius exquiſitū ſenſum grauiſſimi dolores oriuntur. Itaque morbus eſt inflammatio: pars affecta, oculi tunica adnata ſeu coniunctiua, quæ per ſe afficitur; per accidens verò etiam oculus. Quod ſi verò inflammatio ita magna ſit, vt alias etiam oculi partes occupet, totius inſtrumenti morbus eſt. Nonnunquam enim humores in alias ſimul oculorū tunicas, vt duram & corneām, fluunt, qui niſi per medicamēta idonea reſoluantur, vel alio modo expurgētur, ſæpi⁹ ſuppurati abſceſſum & vlcus faciūt, periculúmq; de oculi amiſſione inducunt, vel non ſuppurati

diuturnum malum excitare, tandémque pupillam obſcúrantes, vel viſus hebetudinem, vel omnimodam cœcitatem parere poſſunt. Imò interdum tanta eſt inflammatio, vt vicinæ etiam oculo partes in cônſenſum trahantur.

Cauſſæ.

Cauſſa huius mali proxima & continens eſt ſanguis, humoréſque calidi, acres & vitioſi, ſanguini permiſt, & per venas tunicæ adnatæ diſperſi eáſque diſtendentes. Humores autem hi vel per ἐμματισμὸν, quod plerumque fit, è vaſis capitis vicinis qui in tunicam adnatã deriuantur, vel per συναθροισμὸν ex crudo aut corrupto oculi aut tunicæ ipſius nutrimento ibidem colliguntur. Monent tamen nonnulli, vix fieri poſſe, vt per συναθροισμὸν excrementorum oculi Ophtalmia generetur; cum ob exercitationem & motum ferè continuum eorum reſolutio & diſcutio fiat. Sunt autem illi humores frequentiſſ. ſanguis cum admixta bile vel ſero, rarius pituita & humor melancholicus.

Antecedens cauſſa eſt non ſolum plethora, ſed & cacochymia, humoréſque vitioſi in corpore geniti, qui ad caput ſeu tranſmiſſi, ſeu attracti per venas, quæ in pericranium & vicinos muſculos diſperguntur, & hinc in adnatam oculi tunicã propagantur, in hæc loca effunduntur. Idque nonnunquam accidit, nulla cauſſa externa & procatarctica accedẽte ſed ſolum quia natura, copia vel quãtitate ſanguinis ac humorum irritata, ſanguinem cum vitioſis humoribus ad has partes mittit, id quod ſæpe in declinatione febrium quarundam, aliquando etiam extra eas, accidere ſolet,

Nonnunquam cauſſa externa accedit, quæ fluxionem irritat, vt ſunt aëris conſtitutio frigidam aquiloniam ſequens pluuialis & auſtralis, fumi acres, puluis, réſque aliæ in oculos illapſæ, oleum item, acetum vel alius liquor acris infuſus, apum, erucarum, formicarum, & ſimilium inſectorum ictus vel contactus, vt & ab vrtica, eſula, & ſimilibus plantis acribus contractus dolor, Solis ardor aut ignis calor, vini potẽtioris immodicus vſus, ictus, caſus, & quæcunque oculum debilitare, aut calore vel dolore humores acres ad oculos attrahere valent. Imò etſi nulla inſignis in corpore plethora vel cacochymia adſit: tamen æſtu ſolis, calor balnei, aër, ventus, fumi, puluis, ictus & ſimiles cauſſæ, vt ſanguis præter naturam ad oculum confluat facere poſſunt. De cauſſis etiã loquitur *Aphoriſm. 11. ſect. 3. Si hyems ſicca & aquilonia, vel pluuioſum & auſtrale fuerit, æſtate ophtalmias fieri neceſſe eſt: mulieribus præſertim & viris natura humidioribus. Contra ſi hyems Auſtrina & pluuioſa fuerit, & ver ſiccum & aquiloniũ, ophthalmiæ ſiccæ funt, 3. aphor. 12.*

Videtur quidẽ de cauſſis Ophthalmiæ apud Authores quædam opinionum diſcrepãtia eſſe, dum alij à ſolo sãguine ophthalmiam fieri dicunt, vtpote quæ eſt Inflammatio, quæ eſt tumor ſanguineus: alij vero ab aliis etiam humoribus

humoribus eam generari ſtatuũt. Cum n. Ophthalmia ſit inflammatio, omnino concedendum, nullam ophthalmiam fieri ſine ſanguine, atque ipſe oculi color rubicundus ſanguinem ſatis arguit; neque humores craſſiores ſoli ad anguſtas haſce venas ſeſe penetrare poſſunt. Interim ſanguis non ſemper cauſſa principalis eſt, ſed nonnunquam vehiculum potius reliquorum humorum ad oculum confluentium. Etenim quando Ophthalmia à cauſſis euidentibus, vt vento, fumo, puluere, ictu & ſimilibus originem habet, ſanguis quidem affluens præcipua cauſſa eſt: Vbi verò à cauſſa interna & humorũ vitio, natura humores ad hanc partem mittente, Ophthalmia oritur, ibi etiã alij humores ophthalmiæ cauſſa eſſe poſsũt, quod vel doloris diuerſitas docet: qui tamen cùm ſanguini miſceantur in venis, eum in conſenſum trahunt, ſanguiſque ipſe dolore ad partem affectam attrahitur. Sunt tamen hi humores præcipuè ſeroſi & bilioſi, quod ipſæ lachrymæ ſatis teſtantur. Vnde ad ophthalmiam magis diſpoſiti ſunt, qui humoribus bilioſis ac ſeroſis abundant. Oculi etiam magni & extra prominentes cum ſint calidæ & humidæ naturæ venáſque ampliores habeãt, & affluẽtem materiã facilè ſuſcipiãt, frequentius lippitudine corripiuntur.

Differentiæ.

Differt verò Ophthalmia ſecundum gradus præcipuè, quos etiam nominibus Authores diſtinguunt. Si enim phlegmones ſolum initium quaſi adſit, cum ſcilicet oculus humidior reddi, rubere, calere, & nonnihil dolere incipit; idque ferè à cauſſa euidente, Sole, igne, fumo, puluere, vini potu: Τάραξις ſeu pertubatio & Ophthalmia notavel potius leuis nominatur. *Τάραξις oculi.* Si verò inflammatio, calor & dolor maior ſit, & lachrymæ copioſe, ac ab internis præcipuè cauſſis oriatur, Ophthalmia vera dicitur. Si autẽ tanta ſit inflammatio, vt & palpebræ ſimul afficiantur, & quaſi inuertantur, nec claudi poſſint, albumque, ſupra oculi nigrum intumeſcat, vel etiam illi obducatur, ita vt nigro ſubſidente alboque rubeſcente eminente veluti hiatus in oculo appareat, χήμωσις dicitur, ἀπὸ τῆς χήμης, ab hiatu. *χήμωσις*

Eſt & differentia quædam ratione humoris, quod alia à ſãguine præcipuè, alia à bile, alia à melancholia eſſe dicitur.

Eſt etiam Ophthalmia quædam periodica, interuallis quibuſdam temporum rediens, teſte Galeno, *2. de differ. febr. cap.* 11. familiaris iis, quibus caput calidum & humidum eſt, facileque impletur, & oculi debiles ſunt, fluxionibúſq; obnoxij. In iis propter recurſus mali crebros dolorúmque & ardorum vehementiam, oculi tandem contabeſcunt, acie videndi prorſus deficiente, quam tabidam Ophthalmiam nominant.

Eſt quoque contagioſa Ophthalmia quædam, Galeno teſte *1. de differ. febr. cap.* 2. Sparſa enim obtutu oculorum ſemina contagionis putridæ, ob naturæ cognationem, ſpiritus humoréſq; ocu-

lorum ſanorum ſimili labe inficiũt ac contaminant.

Tandem etiam differt Ophthalmia ſecundum tẽpora. Principium enim eſt, quando humor tenuis ac plurimus defluit: Augmentum, quando dolor augetur & humor fit craſſior; Status, cũ ſigna coctionis magis apparent, & excrementa ita fiunt craſſa, vt etiam dormientium palpebræ ab iis conglutinentur. Declinatio denique, eſt, cùm ſymptomata fiunt remiſſiora.

Signa Diagnoſtica.

Ophthalmia ipſa cognitu facilis eſt. Venæ enim exiles tunicę adnatæ tenduntur, & tument, atque inde oculus rubet, ardor & dolor in ea percipitur, lachrymæ & ſordes, adſunt.

Sed & differentiæ ſignis diſcernuntur. Si enim oculi calidiores ſaltem appareant, cum rubore, idque à cauſſa externa, ταραξις erit. Si præterea dolor grauis adſit, & tumor ac ardor & lachrymæ copioſæ, Ophthalmia cenſebitur. Quod ſi denique hæc omnia ingraueſcãt, vt palpebræ etiã ſimul afficiantur, & quaſi inuertantur, χημωσις nominabitur.

Signa cauſſarũ. Quò ad ſigna cauſſarum, humorem mali cauſſam non ſolùm monſtrat temperatura corporis, ætas, regionis, aëriſque conſtitutio, victus ratio, ſed & alia ſigna proximam cauſſam demonſtrant. Si enim à plethora ſit Ophthalmia, facies rubet, tumor euidens eſt, venæ apparent amplæ: nec lachrymæ ſunt adeo mordaces, nec dolor adeo vehemens. Si à bile eſt Ophthalmia, rubedo non eſt adeo magna, ſed lachrymæ acres, ac dolor vehemens, ita vt oculi quaſi vri videantur. Si ab humore pituitoſo eſt Ophthalmia, rubedo, calor & dolor eſt remiſſior, ac potius ſenſus grauitatis, & lachrymæ non ſunt adeo mordaces; niſi à pituita ſalſa ſit malum, palpebræ noctu quaſi viſco conglutinãtur, vt non poſſint aperiri. Si ab humore melancholico, palpebræ nocte non adeo conglutinantur, lachrymæ ſunt paucæ, tumor paruus, morbus diuturnus eſt contumax.

Nec inutile eſt diſcernere, an ophthalmia à cauſſis internis, an verò euidentibus originem habeat. Si cauſſa externa præceſſit, ea facilè ex ægri relatione cognoſcitur. Si verò illa abſit; pars affecta & mandans diligenter inueſtiganda eſt, vt humor vitioſus ſubtrahatur, eiúſque generatio impediatur. Niſi enim hóc fiat, ſæpius recurrere ſolet ophthalmia. Quod autem membrum hîc humorem ſuppeditet, partiũ affectarum ſigna in ſpecie demõſtrabunt. Neceſſarium quoque eſt, inquirere, an per vaſa externa, vel interna humor ad oculos affluat. Si enim per vaſa externa, & à pericranio humor affluat, tumor, dolor, & pulſatio in fronte ac temporibus percipitur. Si verò à vaſis & membranis internis, dolor profundior erit, & multò vehementior. Pruritus quoque in palato & naribus ſentietur, ac ſternutatio frequens erit.

Tandem quoq; tempora morbi ob curationem diſcernenda. Principium ophthalmiæ eſt, vt antea etiam dictum, vbi venæ di-

ſtendi oculuſque rubere incipit, & lachrymæ ac humor exſtillans tenuis eſt. In augmento rubor & dolor augetur: quæ in ſtatu omnia ſunt maxima, humórque incraſſari incipit, & ex ſordibus palpebræ conglutinantur. In declinatione omnia manifeſtè minuuntur.

Prognoſtica.

1. Ophthalmia facilius curatur, quæ propius ad πέψιν accedit; difficilius, quæ ad χήμωσιν.

2. In regionibus & temporibus frigidis etſi ophthalmiæ rariores ſunt: difficilius tamen tolluntur, ob membri adſtrictionem. Contrarium fit in regionibus & temporibus calidis, teſte Auicenna.

3. Ophthalmia in pueris, ſi cætera paria ſint, difficilius curatur: quoniam tractari commodè nequit: & pueri caput imbecillum excrementiſque plenum habent, ſicut & ſenes.

4. Ophthalmia per cōſenſum à dura & pia matre, & à partibus intra cranium contentis ſæuiora habet ſymptomata & difficilius curatur, quam ea, quæ fit per cōſenſum ab externis.

5. Hinc ſi ad Ophthalmiam ab affluxu per venas frontis & temporum accedat fluxio noua ex venis internis & meningibus cerebri, grauior fit affectus, quo oculi ſæpe cum ſede extruduntur.

6. Dolor diu perſeuerās in ophthalmia peſſimum ſignum eſt. Materiam enim aut corrodērem, aut vehementer diſtendentem, aut ſuppurantem arguit. Periculū igitur eſt, ne vel exeſis vel ruptis oculi tunicis atq; cornea imprimis exulcerata, cæcitas ſequatur, aut quod mitius malum eſt, ſuffuſio expectanda erit; craſſo humore circa pupillā cōcreſcente. Galenus 3. *meth. med. c.* 3. etiam pupillæ dilatationem ac tabē, & ῥυτίδωσιν, hoc eſt, corrugationē addit, præſertim ex refrigerantiū nimio, & intēpeſtiuo ad oculū vſu.

7. Ophthalmia, in qua lachrymę copioſiores, eęque mordaces, citius ad finē peruenit, teſte Auicenna: at grana ſordium in oculo parua deteriora ſunt; quia maturationis tarditatem ſignificant, teſte eodem.

8. Ophthalmia laborantem alui profluuium ſuperueniens liberat, 6. *Aphor.* 17. Retrahitur enim deorſum & euacuatur cauſſa mali antecedens: idéoque Medicus naturæ exēplo curabit ophthalmias per clyſteres & medicamēta purgantia. Plura prognoſtica videantur apud Celſum, *lib.* 6. *init. cap.* 6.

Indicationes.

Cum ophthalmia ſit inflāmatio, omnes, quæ ab inflammatione ſumuntur, indicationes hic locum habent. Nimirum primò ne humores ophthalmiam generantes ad oculum affluant, cauēdum. Itaque ſi cauſſæ quædam externæ præceſſerint vel adſint, eæ omnes primò amouēdæ. Fruſtra enim hîc omnia alia auxilia adhibētur, niſi cauſſæ illæ omnes amotæ fuerint. Si verò à cauſſis internis ſolùm ophthalmia proueniat, inflāmationis incrementū remota cauſſa antecedēte prohibendum. Id quod fit, toto corpus & caput, ſi opus ſit, euacuando, humores ad oculum influētes reuellēdo & repellendo. Deinde

quod influxit, tollendum & cauſſa continente ſublata, morbus ipſe ſanandus, id quod repellentibus & reſoluentibus peragitur. Et quidem cum, vt antea diximus, non idem ſemper humor ophthalmiam excitet, ad humoris naturam & vitium medicamenta accommodanda.

Secundum indicationem ſuppeditat locus affect⁹, qui eſt oculus. Cũ enim oculus ſenſu exquiſitiſſimo ſit prædicus, mitiſſimis medicamentis, & quæ minimè dolorem inferunt tractandus.

Tertiò: Etſi dolor inter ſymptomata, quæ ablata cauſſa ceſſant: tamen cum ob vehementiam interdum ita vrgeat, vt cauſſæ curatio prius expectari non poſſit, anodyna tum poſtulat.

Regulæ quædam generales in medicamentorum Ophthalmicorum vſu obſeruandæ.

Regulæ in oculis curandis obſeruandæ. Quæ omnia vt planiora ſiant, & vt medicamenta, quæ his indicationibus reſpondent, rectè vſurpentur, generales quædam regulæ in Ophthalmiæ curatione obſeruandæ ſunt.

I. Topica oculis ſtatim ab initio non adhibeantur: quia ſæpe ſolis euacuationibus vniuerſalibus leuior ophthalmia ſanatur. Quod ſi dolor vrget, ita vt affluxus maior metuendus ſit, & virium per vigilias deiectio, ille externis anodynis mitigetur. Et omnino vſus medicamentorum topicorum ſit parcior, monétque Mercatus, *lib. 1. de capit. morbis, cap. 2.* quamuis plurima paſſim præſcripta ſint remedia, non omnibus ac plurimis aut ſemper vtẽdum eſſe; cum plus ſæpe promittant boni, quã præſtent, vt Galenus ait, additque: Scio profectò, plurimos in omnimodam cæcitatẽ deductos eſſe, copia medicamentorum potius quam defectu. *Nota.* Neque enim oculi ſemper vtilia medicamẽta ſine incommodo ferunt, nedum quæ inordinatè & ſine ratione adhibentur.

II. Lac muliebre recens vel aliud inſtillatum vel impoſitum oculo equidem facilè primas inter medicamenta dolorem lẽniẽtia obtinet: In eius vſu tamen hæc cautio, monente Aëtio & Auicẽna, adhibenda, ne lac oculo diutius inhæreat. Facilè enim à calore oculi corrumpitur, & acrimoniã contrahit. Ideòque ſingulis fere horis mutãdum eſt. Id quod de albumine oui metuẽdum non eſt.

III. Repellentia, quibus in principio vtimur, eiuſmodi ſint, ne nimia frigiditate & adſtrictione ſua tunicas oculorum cõdenſent, poróſque claudant, ſiccitate verò oculos exaſperent, dolorémque ex vtraque cauſſa augeãt. Cum enim à phlegmone, quæ tumor eſt calidus, ſemper aliquid reſoluatur, præſertim in membro raro, cute denſa non tecto, quale eſt oculus, ſi materia illa retineatur, pauca etiã, ſi acrior ſit, mordeat; ſi multa, qualiſcunque etiam, tenſione dolorem vehementiorẽ excitabit. Ideóque lenientia quædam frigidis & abſtergentibus admiſceantur, vt lac, crocus, ſarcocolla.

IV. Opium & Opiata nonniſi

neceſſitate vrgente vſurpentur; ſitque eorum vſus neque frequens, neque multus. Etſi enim, quod vulgo putatur, frigiditate non noceant; tamen non ſaltem acrimonia ſua & mordacitate dolorem augent, ſed etiam ſpiritus opticos incraſſant & hebetant, quod & Galenus obſeruauit, 3. *meth. med. cap.* 2. *& de comp. medicam. ſ.l.*

V. Diligenter quoque in omni oculorum affectione curandum eſt, ne ſuppuratio intus fiat. Metuendum enim tum foret, ne à detenta ſanie cornea aut cæteræ oculorum tunicæ corrodantur.

VI. Ophthalmicis remediis ſemper admiſcenda ſunt, quæ à proprietate oculis conducunt.

VII. Sint etiam remedia, quæ oculis induntur, à ſordibus diligentiſſimè mundata, & leuiſſimè trita atque cribrata, vt aſperitatem deponant. Mordacitatis quoque ſint expertia. Et proinde ſi mordacitas à calore dependeat, infundantur illa ſæpius in aqua roſarum, endiuiæ, hordei, lacte muliebri: Si à frigiditate, in decocto paſſularum, caricarum, fœnugræc. meliloti cùm vino ſubdulci. Denique non nimium lenta ſint, ne craſſa nimis viſcidirate pertinaciùs oculis adhærendo indurentur. Ideóque etſi albumen oui cum aqua roſarum vel ſimili conquaſſatum ſit conuenientiſſimum remedium ad repellendum in oculorum affectibus: tamen videndum, ne talia medicamenta admiſceantur, vnde indureſcat, & oculis pertinaciùs adhæreat. Quod incommodum vt, præcaueatur, Ludouicus Septalius *in Animaduerſ. Medicis* liquore ex albumine oui ad duritiem cocto expreſſo vti mauult. Verùm cum liquori huic deſit illa vis emplaſtica, quæ albumini conquaſſato ineſt, quæ teſte Galeno, 3. *meth. med. cap.* 11. in lippitudine vtilis eſt, vt diutius hæreat & longiore tempore refrigerando repellat: conſultius eſt, albumen oui vſurpare, nihil tamen ei admiſcere, ob quod indurari & oculo pertinacius adhærere poſſit.

VIII. Meſue *de Curat. ægritudinum aurium* hanc regulam tradit: Medicamenta, quæ oculis inſtillantur, ſemper actu frigida eſſe debent; quæ auribus tepida aut calida, ſiue affectus ipſe ſit calidus ſiue frigidus. Sed actu frigida oculis ſanis potius conueniunt ad præſeruationem à morbis. In oculo autem phlegmone affecto actu tepida magis ex vſu ſunt, vergentia ad frigiditatem, ſi repellendum; ad caliditatem, ſi diſcutiendum ſit, quo vtroque etiam dolor mitigatur.

Curatio Ophthalmiæ leuioris ſiue ταραξεως.

Si à cauſſis externis lenior ophthalmia ortum habeat, eæ primum, quæcunque ſint, omnes tollendæ. Fruſtra enim omnia alia auxilia adhibentur, niſi cauſſæ illæ omnes remotæ fuerint. *Ophthalmia leuioris à cauſſis externis Curatio.*

Cauſſis remotis ſi à calore Solis vel ignis malum originem habeat, oculus fouendus aqua roſarum, plantaginis cum camphora, vel ſine camphora, lacte mulie-

bri recenti, vel albumine oui conquaſſato cum aq. roſar. Galenus *in 1. de remediis facilè parabilibus cap.* 10. ad calidas ταραξεις commendat fotum oculorum ex ſola poſca, ad frigidos ex vino albo. Et ſi metus ſit, ne malum augeatur, & à cauſſa interna foueatur, etiam ſanguinis & humorum vitioſorum euacuatio inſtitui poteſt. Poſteà cum repellentibus & refrigerantibus decoctum ſeminis fœnugræci, flor. meliot. vel chamæmel. admiſcendum.

Si à dolore capitis ex ſolis æſtu contracto ophthalmiæ initia ſe produnt, aqua roſarum cum camphora & ſine camphora & lac muliebre non ſolùm oculis inſtillandum, ſed & fronti applicandum. Rabbi Moyſes, 2. *Aphor.* Emplaſtrum ex teneris foliis roſarum laudat. Aëtius & Oribaſius in hoc caſu ſuadent, vt æger multum potet, ad conciliandum ſomnum & coquendam inflammationem. Id quod aliqui de potu vini interpretati ſunt. Sed quia caput antea æſtuat, vini potus concedi non poteſt, ſed aquæ vel alius potus minus calidus. Contrà ſi à frigore ſit ophthalmia, balneum aquæ tepidæ conuenit, modò caput repletum non ſit. Deinde cibo cocto vinum ſubtile & tenue propinandum.

A fumo & puluere. Si à vento, fumo vel puluere incipiat ophthalmia, aqua dulci vel lacte tepido oculi abluantur, ægérque in loco obſcuro quieſcat, & det operam vt dormiat. Somnus enim imminentem lippitudinem ſæpius præcauet. Foueatur etiam oculus aqua roſarum cum pauxillo croci.

Ab ictu & caſu. Si verò ab ictu vel caſu ſit malum & inflammatio metuatur, ſanguis ſtatim mittendus. Hinc dolorem ſedantia & repellentia modò propoſita, lac muliebre, aqua roſarum, albumen oui & ſimilia oculo inſtillentur, & cum linteo mundo oculo imponantur, vel albumen oui cum pauxillo aluminis & boli armeni applicetur. Poſteà vt ſanguis ille è venis in tunicas effuſus diſcutiatur, & macula cruenta in oculo deleatur, ſanguis columbæ, turturis, vel hirundinis oculo inſtilletur, vt poſteà de ſuggillatione dicetur.

Ab apum & veſparum ictu. Si ab apis, veſpæ, crabronum ictu ſit ταραξις.

℞. *Vrticæ mortuæ ſeu galeopſeos, rad. altheæ. fol. rutæ an.* M. ß.

Contundantur in mortario, exprimatur ſuccus, & addantur boli armeni ʒ. ij. & oculo imponantur. Vel ſaltem repellentia ex albumine oui, lacte mulicbri, vel aqua roſar. imponantur. Vulgus ſtatim ab ictu ferro comprimit oculum, vt non ſolùm ferri frigiditate, ſed & compreſſione affluens humor retrudatur.

A Cantharidũ, erucarũ, formicarum contactu. Si à cantharidum, erucarum, formicarum contactu incipiat ophthalmia.

℞. *Cremoris lactis, aquæ endiuiæ an. cochlear.* ij. *aceti cochlear.* j. *camphor.* ʒ. ß. M. & imponantur.

Si hiſce remediis ophthalmia à cauſſa externa incipiens non tollatur, reliqua etiam,

quæ in vera ophthalmia adhiberi ſolent, vſurpanda.

Curatio ophthalmiæ veræ.

Ophthalmiæ Curatio. Si à cauſſa interna vel etiam externa ſit ophthalmia, quam tamen affluxus humorum foueat & augeat, & ſanguis abundet, aluo euacuata, mox vena *Venæ ſectio.* aperienda eſt, & euacuationis & reuulſionis gratia. Imò cum ſine ſanguine, nulla ophthalmia fiat, etſi alij humores ad generandam ophthalmiam concurrant, non facilè omittenda venæ ſectio; aut eius loco cucurbitulæ cum ſcarificatione occipiti, ceruici ac ſcapulis imponendæ. Plurimùmque in omni ophthalmia prodeſt venæ ſectio, & ſæpè grauiſſimi oculorum dolores intra horæ ſpatium venæ ſectione ſublati ſunt, teſte Galeno, *lib. de curandi ratione per ſanguiniſ miſsionem cap.* 16. qui etiam *cap. ſequent.* 17. narrat hiſtoriam cuiuſdam, qui ab oculorum inflammatione & cæcitatis periculo ſanguinis miſſione liberatus fuit.

Iubet autem Galenus Cephalicam κατ' ἴξιν, id eſt, è directo affecti oculi, ſeu eiuſdem lateris aperire. Quod & Rhaſes, ſi minus graue malum ſit, ſuadet. Si autem malum grauius ſit, in brachio lateris oppoſiti maioris reuulſionis gratia, & hinc in latere affecto venam aperire iubet. Nonnulli primò ex mediana ſeu communi eiuſdem lateris, poſtea ex cephalica ſanguinem detrahunt. Verùm videndum, quid ægri vires ferant, & an venæ ſectio commodè repeti poſſit. Si enim hoc fieri non poſſit, ſtatim cephalica eiuſdem lateris aperienda.

Quantum autem ſanguinis mittendum ſit, abundantia ſanguinis, mali vehementia, & virium robur determinat. Galenus *loco allegato cap.* 17. cuidam primò libras ſanguinis tres detraxit, & hora ſexta poſt adhuc libram vnam. Auicennas quoque ad metum lipothymiæ ſanguinem interdum in vera ophthalmia mittendum cenſet. Sed tutius eſt, ſiue eodem die, ſiue poſtero venæ ſectionem iterare, ſeu eadem Cephalica bis aperta, ſeu primum mediana, hinc Cephalica, quàm largiore vna venæ ſectione vires deiicere. Viribus infirmis iuxta pollicem in ma ſectio fiat. Si verò ſanguinis copia non ſit magna, aliíque humores admiſti ſint, ſanguis parcius detrahatur, eiúſque loco cucurbitulæ cum ſcarificatione adhibeantur. Si etiam conſueta ſanguinis euacuatio ſuppreſſa ſit, danda opera, vt ea reuocetur. Vnde in fœminis venas tali aperire, aut ſuras ſcarificare conuenit.

Si verò alij humores ſanguini admiſceantur, conuenientibus medicamentis euacuandi, & ſi opus fuerit, præparandi, eorúmque vitia emendanda ſunt. Et cùm experientia doceat, vt Galenus, *in libro contra Iulianum, cap.* 1. annotauit, aluum copioſius fluentem oculis inflammatis prodeſſe,

vt Hippocr. *6. Aphor. 17.* rectè ſcripſerit: Ophthalmia laboranti alui profluuium bonum eſſe: Medicus naturam imitetur, & aluum clyſteribus ac medicamentis fluidam reddat. Et imprimis bilioſos humores in ophthalmia euacuare vtile eſt, cùm ij maximè in ophthalmia ſanguini permiſti ſunt. Obſeruandum tamen eſt, ne medicamenta acria adhibeantur, ne humores agitati & exacerbati vehementius ad oculos fluant, ſed mitiora medicamenta vſurpentur.

Præparantia humores in Ophthalmia. Præparationis ergo loco, & vt humores calidi & acres temperentur, in humore bilioſo vſurpentur radic. cichor. fragariæ, ſantal. flor. roſarum violar. nympheæ.

Vt ℞. *Syr. violar. nymph. rob. ribium an.* ℥. j. *aq. violarum, fragorum ſine vino an.* ℥. iij. *euphrag. verbenæ an.* ℥. j. Miſc.

Poſtea inſtituatur purgatio cum ſyrupo roſar. vel violar. ſolut. caſſia, tamarind. rhabarb. myrobalan.

℞. *Myrobal. citrin.* ʒ. j. ß. *rhabard.* ʒ. ij. *ſpicæ* ℈. vj. *cinamomi* ʒ. ß. Infundantur *in aq. cichor.* ſ. q. Colaturæ adde *Syrup. roſ. ſolut.* ℥. j. ß. M. Vel etiam pilulæ lucis exhibeantur.

Hiſce peractis particulares euacuationes, diuerſiones & deriuationes inſtituendæ ſunt, vt ſuprà *parte* 1. dictum. Si videlicet caput adhuc ſit plenum ſanguine, eum quoque è venis capiti propriis euacuare conuenit. Auicennas venam ſecare iubet, quæ eſt in angulo, aut rectam, quæ eſt in fronte. Compertúmque eſt, ophthalmicos, qui caſu in fronte vulnerati fuerunt, ab hoc malo hac occaſione liberatos fuiſſe. Nonnuli etiam venas naſi aperiunt. Antiqui, vbi feruidior eſſet, & vaporibus plenus, ac per arterias externas in oculos flueret, arterias in temporibus aperiunt; cuius ſectionis modum docet Galenus, *in fine lib. 13. meth. med.* & Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 4.*

Nec omittendæ reuulſiones per frictiones lotionéſque crurum ac pedum. Imprimis verò vtilia ſunt veſicatoria poſt aures applicata. Nonnulli farinam ſem. erucæ ſacculo includunt, & ſacculum in vino coquunt, ac calidè è regione oculi affecti nuchæ imponunt, idque ſæpius repetunt, vt humor ab oculo verſus nucham trahatur. Si malum ſit diuturnius, aut frequentius infeſtare ſoleat, ſetaceum adhibendum, idque vel 30. diebus apertum ſeruandum, vel cauterium actuale aut potentiale in ceruice vel brachio applicandum & fonticulus excitandus. In diuturnis enim ophthalmiis, aliiſque oculorum, qui ex affluxu humorum oriuntur, pertinacibus morbis, ſetaceum ac cauterium efficaciſſima ſunt remedia.

Particulares euacuationes in ophthalmia. Particulares euacuationes fiant per apophlegmatiſmos & gargariſmos, vt ſuprà *parte 1.* dictum. De Errhinis eſt controuerſia; Alij enim ea planè improbant, vtpote quæ ad anteriora & oculos trahant. Alij ea admittunt, cum iis Hippocrates, Galenus, Auicennas & alij practici vſi ſint, ac humores per vicinum *Errhina an in ophthalmia conueniant.*

ſtinum locum ex oculis euacuare poſſint.

Vt autem res breuiter expediamus; omnino in errhinis maior cautio adhibenda, vtpote quæ ad vicinas oculo partes trahant, quod non fit in apophlegmatiſmis & gargariſmis, quæ per poſteriora auertunt. Ideóque non niſi totius euacuatione & capitis purgatione præmiſſa, & cum æger conſueuit per nares excrementa capitis euacuare, ea, & quidem non fortiora, conueniunt, neque etiam facilè, dum materia eſt in fluxu ad oculos, adhibenda.

Topica in ophthalmia. Dum corpus & caput ita euacuatum eſt, & omnis generis diuerſiones inſtitutæ, topica quoque oculis applicanda. Initio verò mali ſtatim non adhibenda, vt ſuprà in regulis generalibus dictum. Sæpè enim compertum eſt, venæ ſectione & purgatione ophthalmiam ſanatam fuiſſe, vt topicis opus non fuerit. Atque hoc præceptum oraculi loco habendum cenſet Mercurialis; & *Nota.* millies ſe expertum ſcribit, quod inflammatio oculi à principio noliт tangi.

Temporibus applicanda. Nihil tamen obſtat, quin vicinis oculo partibus, per quas fit defluxio, fronti ſcilicet & temporibus, ea in parte, vbi oculus dolet, vel toti fronti vſque ad tempora, ſi vterque oculus laboret, repellentia & adſtringentia medicamenta, præcipuè ſi fluxus fiat per venas & arterias extra cranium, vt magna ex parte accidit, adhibeantur, ex *ſucco vel aqua roſarum, plantaginis, ſolani, ſalic. lactucæ, balauſt. capitibus papaueris, ſantalis, bolo armeno, ſangu. draconis, flor. roſar rubr.* addito *thure & maſtiche, gummi tacamahacæ*, quæ frigiditatem reliquorum corrigunt & leniter adſtringunt, mixtis cum albumine oui vel aqua roſarum. Galenus *de medic. fac. parabil.* viridia vitis folia in modum cataplaſmatis fronti impoſita commendat; ſicut & rubi & portulacæ ſuccum.

℞. *Boli armeni, ſangu. draconis an.* ℨ. ij.

Incorpor. cum album. oui & diſſoluatur in aceto, in quo roſæ, ſantal. rubrum, & thus cocta fuerint, & fronti applicentur.

Vel: ℞. *Boli armeni* ℨ. ij. *flor. roſar. ſangu. dracon. an.* ℨ. j. *maſtich. balauſtior. an.* ℨ. ß. F. Puluis, qui excipiatur albumine oui, & aquâ roſarum, vel aceto roſarum, & applicetur temporibus ac fronti.

Vel imponatur ſuccus plantaginis cum albumine oui, aut Emplaſtrum aliquod adſtringens.

Nonnulli talia etiam ſupra iugulares venas & iuxta occiput apponunt. His enim modis omnibus influxus humorum ad oculos inhibetur.

Cauendum tamen, ne ſimul oculis repellentia, & temporum vaſis cataplaſma & alia medicamenta adſtringentia adhibeantur, cùm qui ab oculis repelluntur humores recurrere anguſtatis vaſis non poſſint, imprimis ſi corpus euacuatum non fuerit.

Hæc tamen præcipuè de adſtringentibus intelligenda ſunt. Ea enim partes contrahunt, humores parti impingunt, & ad reſolutionem ineptos reddunt,

ideóque dolorem augent, & in principio non adhibenda ſunt.

Topica oculis applicanda. Alia verò, quæ ſine adſtrictione acrimoniam humorum temperare eóſque modicè repellere valent, non videntur planè inutilia.

Vt ℞. *Aqu. roſar.* ℥. j. *euphrag.* ℥. ß. *tutiæ præpar. ſief. alb. ſ. opio an.* ℈. ß. *camphor.* gr. j. M.

Vel: ℞. *Sief. alb. ſ. opio* ʒ. ß. diſſolu. in lacte muliebri & aqua roſarum, & oculo imponatur.

Vel: ℞. *Albumin. oui* ℥. ij. *lactis muliebr.* ℥. iij. *ſucci plantag.* ℥. j. Miſc.

Vel: ℞. *Mucilag. ſem. pſylli extract. cum aqua plantag. aut roſarum* ℥. ij. *album. oui bene conquaſſati* ℥. j. Mixta oculo imponantur, & nonnihil de eo oculo inſtilletur. Si feruor adſit, camphor. gr. v. addantur.

Vel: ℞. *Aqu. roſar.* ℥. ij. *ſucci plantag.* ℥. j. *album. oui conquaſſ.* ℥. ß. Miſc.

Vel: ℞. *Fol. plantag. flor. roſar. rubrar. an.* ʒ. ij. *balauſtior.* ʒ. j. Coqu. in aqua roſar. & plantaginis.

Vel: ℞. *Pulp. pomorum acidorum vel cydonior. coctor. in aqua roſar. & plantag.* ℥. ij. *farinæ hordei* ʒ. j. *ſumach. balauſt. flor. roſar. rubr. an.* ʒ. ß. *ſucci ſedi maior. & plantag. an. q. ſ.* Fiat Cataplaſma, quod repellit & ſimul dolorem lenit.

Poſſunt etiam ſiccantia leniter & citra morſum repellentibus ac dolorem lenientibus addi ad humiditates abſumendas, ceruſſa, tutia præpar. pompholyx, oculi 69, ſapphirus, granatus, ſmaragdus, margaritæ præparatæ.

℞. *Ceruſſæ lotæ in aqua roſar.* ℥. ij. *aq. plantag.* ℥. ij. *album. oui conquaſſati* ℥. j. Miſc.

Vel: ℞. *Tutiæ præpar.* ʒ. ß. *aqu. roſar.* ℥. ij. *album. oui conquaſſ.* ℥. ß. Miſc. Imprimis tres ſequentes aquæ commendantur.

I. eſt aq. fragorum.

℞. *Fragor recent.* ℥. ix. *ſacchar. alb.* ℥. iv. Miſc. & per 8. dies in B. aquæ tepentis macera. Deinde in B. eodem deſtillentur.

2. Eſt aqua flor. cichorij.

℞. *Flor. cichorij* q. v. Colligantur ante ortum Solis, Sole Leonem modò ingreſſo, cõtundantur bene in mortario, admiſc. pulueris ſacch. candi albi, quarta pars, indantur vitro, ponantur ad Solem; & reſoluantur in oleũ, quod palpebris inunctum fluxionem tollit, & ſimul viſum clarificat. *Nota.*

3. Oleum fl. cyani, quod hoc modo paratur.

℞. ℞. *Flor. Cyani cæruleor. ante ortum Solis collect.* q. v. Contundantur in mortario marmoreo; indantur vitro, quod bene obturetur, & ad Solem per integrum menſem ponatur; hinc ſumatur vitrum, & obuoluatur fermento, ponatur in furnum piſtorium, & cum panibus coquatur. Ita prouenit Oleum ſeu liquor quidã, ſummum oculis à calidis fluxionibus & ſalſis humoribus auxilium.

Anodyna in ophthalmia. Si etiam dolor oculorum ab initio ſtatim ſit vehementior, quamprimum aliqua euacuatio & repulſio facta eſt, medicamenta dolorem lenientia adhibenda, quæ ipſa tamen ita parari poſſunt, vt ſimul incrementum inflamma-

tionis prohibere valeant. Vtile eſt imprimis albumen oui benè conquaſſatum, vel ſolum, vel cum aqua roſarum ac lacte muliebri aut alio mixtum, oculo inſtillatum, vel quod commodius eſt, extra impoſitum: Quòd tamen diu non relinquendum, ſed ſingulis horis mutandum eſt, ne mora aceſcat, corrumpatur, & acre euadat, dolorémque augeat. Nõnulli lactis loco caſeum planè recentem imponunt, ſed & is ſæpius mutandus, ne ſi oleoſus & pinguis fiat, malum augeat. Vtile eſt & pomum dulce cum ſaccharo coctum & appoſitum, cui quoque aliquot grana opij & camphoræ admiſceri poſſunt. Prodeſt & medulla panis albi in lacte infuſa, cui aliquid decoctionis papaueris vel ſemi. fœnugr. addere licet. Gal. *lib.* 1. *de remed. facilè parabil. cap.* 10. commendat decoctum fœnugræci hoc modo paratum.

Decoctum fœnugræci in ophthalmia. Principio lotum diligenter in aqua dulci fœnugræcum leuiter in eadem coquitur, donec quidquid in ſe habet acris, abiiciat; deinde effuſa priori aqua, alia rurſus aqua coquitur. Idem decoctum Galenus, & 13. *meth. med. cap.* 22. & 4. *de compoſit. medicam. ſ.l.c.* 2. vſurpat. Monet tamen Ludouicus Septalius *lib.* 6. *animadu. num.* 79. Decoctum hoc fœnugr. malè vulgo parari ex ſemine, cũ ſit calidius, quàm vt conueniat in oculorum inflammatione; cùm calidum in ſecundo & ſiccum in primo ponatur à Galeno 8. *de ſimpl. medic. facult.* Ipſe verò hoc decoctum potius ex foliis parandum cenſet. Verùm incommodum, quod metuit Septalius, forſan euitari poteſt, ſi paretur ad modum à Galeno *alleg. cap.* 10. *lib.* 1. *de medic. facilè parabil.* propoſitum, ſi videlicet decoctum prius, quod quicquid acre eſt in fœnugræc. imbibit, adiiciatur. Prodeſt & decoctum violarum, ſem. pſyllij & cydonior. oculorum populi, meliloti, item Cataplaſma ex luteo oui, medulla panis albi & aqua roſar. vel lacte.

Vt ℞. *Mucilag. ſem. pſyllij & cydonior. cum aqu. roſar. & papauer. extract. an.* ℥. j. *album. oui conquaſſ.* ℥. ß. *camphor. croci an.* g̃. vj. Miſc.

Vel ℞. *Medull. panis albi in lacte & aqua roſar. macerata, pulpæ pomor. dulc. an.* ℥. j. *mucilag. ſemin. pſyllij fœnugr. aqu. roſar. extr. an.* ℥. ß. *vitell. oui vnius. camph.* ℈. j. *croci* g̃. vj. M. Si dolor ſit vehementior, g̃. ij. opij addi poſſunt, & cũ lacte muliebri vel aqua roſar. miſceri in formã cataplaſmatis.

Efficax eſt emulſio ſemin. papauer. facta cum lacte muliebri vel aqua lactucæ aut decocto fœnugræci.

Fortiora ſunt ſuccus vel decoctum lactucæ, ſolani, radic. mandragoræ, capit. papau. Sief album cum opio. Opiata tamen, vt etiam ſuprà in regulis generalibus dictum, non niſi extrema neceſſitate vrgente, & vbi ex dolore acutiſſimo ſumma virium deiectio metuitur, vſurpanda, & vbi iis vtendũ, Auicennas aquam ſaccharatam vel aquã mellis poſt illorum vſum inſtillare iubet. Cõmodè verò decocto meliloti poſt vſum opiatorum oculi foueantur. Plura videãtur apud Platerũ *lib.* 2. *Practic. pag.* 307. & *ſeq.*

Topica in principio ophthalmiæ applicanda.

Reliqua topica quod attinet, morbi temporibus accommodanda ſunt. In principio conueniunt repellentia, vt dictum, quibus in incremento reſoluentia addenda, ita tamen, vt repellentia præpolleant. Hinc morbo præcedente vſurpanda reſoluentia; quibus tamen adhuc aliquid repellentiũ admiſcendum. Tandem ſola reſoluẽtia adhibeantur.

Habenda quoque ratio humorum, & medicamenta iis accommodanda. In Ophthalmia bilioſa repellentia in principio, & dum materia adhuc fluit, adhibeantur, quæ citra vehementem aſtrictionem officium ſuum præſtare poſſunt, quęque ita cõparata ſunt, vt acrimoniam humoris corrigant, & ſimul anodyna ſint.

Exempli gratia.

℞. *Mucilag. ſem. pſyllij & cydon. aqu. roſar. & plantag. factæ an.* ℥. j. *albumin. oui bene conquaſſati* ℥. j. *camphor.* gr. vj. Miſta oculis inſtillentur, & linteis mundis imponantur.

Vel: ℞. *Balauſt.* ʒ. ß. *acaciæ* ℈. j. Infundantur in *aq. roſar.* ℥. iij. In Colat. diſſolue terendo ſubtiliſſ. *Tutiæ præpar. lapid. calaminaris an.* ℈. j. *thuris, maſtiches an.* ℈. ß. *mucilag. ſemin. cydonior. cum aqua roſarum factæ.* ʒ. j. F. Collyrium. Aut ſpecies ligentur in nodulo, & in aq. roſarum ſuſpendantur.

Vel: ℞. *Sief alb. ſ. opio* ʒ. ß. *lact. muliebr.* ʒ. vj. M.

Vel: ℞. *Aqu. fragor. ſ. vino, tormentill. roſar. an.* ℥. j. *Sief. albi ſ. opio* ʒ ß. Miſc.

Chymici hîc commendant ſacchar. ♄ni. Humida autem illa medicamenta non planè actu frigida adhibenda, ne materiam nimis incraſſent & poros claudant, ſed nonnihil tepida.

Quo tempore topica in ophthalmia applicanda.

De tempore adhibendũm topicorum non idem ſentiunt Authores Auicenn. *lib. 3. fen. 3. tetr. 1. cap. 9.* ſcribit: *Et oportet quantum poſſibile eſt, vt retardetur in Ophthalmia collyriorũ adminiſtratio vſque ad tres dies*: Et paulò poſt, *Oportet vt in principio non adhibeantur inſpiſſantia fortia, & quæ ſunt vehementer ſtiptica; quoniam inſpiſſant tunicas & prohibent reſolutionem & augent dolorem.* Quem plerique ſequuntur, & non niſi tribus diebus peractis talia collyria adhibenda cenſent. Quos reprehendit Ludouicus Mercatus, & talia adhibenda exiſtimat primis tribus diebus, poſteà verò ad diſcuſſionem veniendum eſſe. Verùm & rationes ſuprà allatæ perſuadent, & experientia docet, non ita tutò mox in principio adhiberi talia collyria. Imò experientia docuit, ſæpè euacuationes & diuerſiones materiæ, cum legitima victus ratione, ad curationem ſufficere, vbi materia pauca eſt & benigna.

Deinde ſciendum, morborum tempora non ſemper dierum numero ita exactè deſcribi poſſe, ſed nunc eſſe breuiora, nunc longiora, nunc plures, nunc pauciores dies complecti. Itaque ſi fluxio ſit diuturnior, non peccabit, qui etiam poſt tertium diem repellentia applicabit. Vtile tamen fuerit, vt ad diſſoluendum tum aliquid admiſceatur. Et omnino ad indicationes ſemper reſpiciendum; ac peccant ij, qui vno collyrio aut aqua Ophthal-

miſca quocunque morbi tempore adhibita omnes ophthalmias curari poſſe perſuaſum habent: Cùm medicamenta iſta, vt dictum, ſecundum tempora inflammationis varianda ſint.

In augmento. In augmento videlicet Repellentibus aliquid de Reſoluẽtibus admiſcendum, qualia ſunt ſemen fœnigræc. lini. althæa, chamæmel. melilot. ſarcocolla, tutia, eaque prout morbus verſus ſtatum aut declinationẽ propius acceſſit ſemper augenda.

Sarcocolla nutritio. Vt. ℞. *Sarcocoll. lacte nutritæ* ʒ. j. *tragacanth.* .. ß. *mucilag. ſemin. cydonior. q. ſ.* F. Collyrium. Sarcocolla autem nutritur, id eſt, infunditur vel maceratur in lacte per dies aliquot, ſemper nouo lacte affuſo, idque ideo, vt quicquid acrimoniæ habet, deponat. Et ſi ſiccitas eius etiam metuatur, aliquid, quod lentore præditum eſt, admiſceatur, vt mucilago ſem. pſyllij, cydonio. album. oui, tragacanth. amylum, & hoc modo ſarcocolla præparata ſine morſu & attractione digerit. Non autem multum vna vice nutriatur & præparetur, ne priuſquam abſumatur, aceſcat, oculóſque lædat.

Vel ℞. *Flor. chamæm. melilot. an.* M. j. *roſar. rubrar.* p. j. Coq. in aq. plantaginis.

Colat. ℞. ℥. iij. adde *ſarcocoll. nutritæ* ʒ. j. ß. *tutiæ præpar.* ʒ. j.

A Chymicis cõmendatur crocus metallorum, è quo cum aqua euphragiæ & fœniculi parat aquã ſuam Ophthalmicam Martinus Rulandus ſenior, quam & Quercetanus in Pharmacop. reſtituta *lib. 1. cap. 7.* proponit. Habet & aliam ibi Quercetanus ex vrinæ pueri ℔. ij. & Vitrioli ac tutiæ an. ℥. iij. deſtillatam. Sunt qui aquam pluuialem maialem commendãt in canthero ſtanneo aliquandiu aſſeruatam, cuius menſuræ vni addũt Vitrioli albi ℥. j. camphor. ʒ. ij. & pro vſu ſeruant. Poteſt eidem aqua roſar. addi.

In ſtatu. In ſtatu Sarcocollæ & aliorũ reſoluentium quantitas augeatur. Et vtiles tum ſunt fomẽtationes, quæ fiunt vapore aquæ calidæ, in qua medicamenta reſoluentia modò dicta cocta fuerint, terue quaterue de die repetitæ, quæ dolorem leniunt, tenſionem remittunt, humoréſque reſoluunt.

In declinatione. In declinatione ſola ſarcocolla vtendum; vt & aliis reſoluentib⁹ in aqua fœniculi, rutæ, euphragiæ & chelidoniæ.

℞. *Sarcocoll. lacte nutritæ* ʒ. iij. *aloës aqua fœniculi lotæ* ʒ. j. ß. *tragacanth.* ʒ. j. *croci* ℈. ß. Fiat Puluis, è quo cum aqua euphragiæ formetur collyrium ſiccum, quod in aqua fœniculi, euphragiæ vel alia conueniente vſurpetur.

Inter iſta medicamenta etiam valde efficax eſt tutia vera Arabũ ſeu põpholyx, quæ ſine morſu ſiccat.

Vt ℞. *Tutiæ præparatæ* ʒ. ij. *aloës lotæ* ʒ. vnum, *ſacchar.* ℈. ij. Trita infundantur in aqua fœniculi, euphragiæ, verbenæ, rutæ ana ℥. j. poſtea colentur & ad vſum ſeruentur.

Vel ℞. *Vitrioli albi, tutiæ præpar. an* ʒ. j. *camphor.* ℈. j. Pulueriſata ſubtiliſſimè infundantur in aqua roſarum pro collyrio.

Vel ℞. *Caryophyll.* num. xij. ...

tiæ præpar. ʒ. ß. *virid. æris* ℈. xv. Contundantur omnia craſſo modo & indantur linteo, ac fiat nodulus, qui in vini cyatho imponatur. Vſus tempore nodulus exprimendus, & gutta vna oculo inſtillanda.

Rhaſes quatuor medicamenta *libro 9. ad Almanſorem cap. propr.* proponit. Eorum primũ in principio Ophtalmiæ valet, & in materia calida, præſertim ſi affluxus eius fiat per venas frontis & temporum externas. Secundum in augmento magis prodeſt, & etiã in ſtatu; qui non ſolum repercutit, & dolorem mitigat, ſed nonnihil etiam abſtergit & diſcutit. Tertium magis valet in declinatione, quando intentio eſt reſoluendi & exſiccandi. Quartum dolorem etiam mitigat & aliquo modo etiam exiccat; ideo in principio quoque adhiberi poteſt.

In omni autem Topicorum applicatione obſeruandum, vt ſemper ante applicationem nouorũ Topicorum ſordes lippitudinis prius remoueantur linteolo molli vel aqua ſaccharatâ, vel alia cõueniente intincto.

Ophthalmia à frig. & craſſis humoribus curatio. Si Ophthalmia à frigidis & craſſis humoribus proueniat, à pituita ſcilicet & humore melancholico, euacuationes vniuerſales & particulares & diuerſiones omnes ad humores eoſdem dirigantur, non neglecta eorum præparatione, vt ſupra *parte prima*, de Intemperie capitis cum his humoribus dictum. Et quia ſanguis eſt admixtus, ſecetur vena humeralis vel Cephalica ante purgationem, poſtea frictionibus, ligaturis, cucurbitulis impetus humorum auertatur.

Quantum ad topica, repellentia hîc vix locum habent, ſatis fuerit, ſi fronti aliquid, quod affluxum humorum nonnihil ſiſtat, applicetur.

Vt, ℞. *Thuris, acaciæ, aloës an.* ʒ. j. *mirrhæ, ſanguinis draconis an.* ʒ. ß. Fiat Puluis, qui cum albumine oui miſceatur & fronti imponatur.

Ipſi verò oculo reſoluentia moderatè & dolorem lenientia applicanda.

Vt ℞. *Decocti ſem. fœnigræci* ℥. iij. *thuris, ſarcocollæ an.* ʒ. j. *croci* ℈. ß. Ebulliant ſemel atque iterum & oculo applicentur.

Tandem in curatione Ophthalmiæ & præcipuè in iis, qui ea ſæpius laborant, ad partem recipientem reſpiciendum, oculique per medicamenta appropriata confortandi, de quibus infra de viſus debilitate dicetur.

Curatio χημώσεως.

χημώσεως curatio. Χήμωσις tandem cum ſit malum vehemens & magni momenti, eadem remedia, quæ ophtalmia, poſtulat, ſed vehementiora. Venæ ſectione igitur præmiſſa, purgatio inſtituenda & quidem aliquoties repetenda. Adhibendæ & cucurbitulæ ſcarificatæ. Interdum neceſſarium eſt venas temporum, frontis, & quæ ſunt poſt aures, incidere. Imprimis verò neceſſarium ſetaceum vel cauterium in occipite applicare. Reliqua medicamenta ſunt ea-

dem, quæ modo de curatione Ophthalmiæ veræ ſunt propoſita.

Diæta.

Aër ſit temperatus ac purus, expers fumi, pulueris & ventorum; obſcurior etiam & tenebricoſior, ne oculi ſplendore offendantur, ſpiritibúſque agitatis fluxio côcitetur. Linteolum atrum, viride vel cæruleum proinde oculo obducatur, habeátque æger non ſolum oculum laborantem, ſed & ſanum clauſum vel tectum; cùm vnius motus alterum etiam inquietum reddat. Aſpectus verò rerum lucidarum vitetur. Victus ratio ſit tenuis, præſertim primis diebus, donec fluxio conſiſtat. Ideo Celſus *lib. 6. cap. 6.* ſcribit: In hoc caſu primum omnium eſſe quietem & abſtinentiam. Ita enim exinanitæ partes auidius, quos habent, humores retinent, ne ad oculos confluant.

A cibis abſint omnia vaporoſa, acria, & quæ caput replent ac feriunt, aut in bilem facilè mutantur, ſalſa, aromata calidiora, cæpe, lac, mel, & quæ cum aceto parantur. Condiantur verò cibi nuce moſchata, euphragia, fœniculo. Initiò à vino hac de cauſſa abſtinendum, eiuſque loco in materia bilioſa decoctum hordei & cinamomi viurpandum. In craſſis humoribus & tempore hyberno conceditur hydromel. Acida quidem & acetoſa conueniunt præſertim poſt cibum, quia vaporum ad caput aſcenſum prohibent. Aceti verò vſus non cõuenit, quia vehiculi loco eſt humoribus, & aliàs acetum partibus neruoſis eſt inimicum. Peculiari verò vi in hoc morbo nocere ſolent, & propterea vitanda ſunt, ſemen canabis, caulis, lactuca, fabæ, lentes, carnes porcinæ & ſalſæ, oliuæ.

Somnus vtilis eſt, quia in ſomno oculi non mouentur, nec lumen admittunt, atque ita humores ad ſe non attrahunt. Ac præterea per ſomnum materia, quæ in oculos influxit, concoquitur. Dolorem etiam, qui valde attrahit, ſomnus ſopit. Aeger non dormiat in latere, cuius oculus afficitur, dormiátque eleuato capite. Quies ita ægro neceſſaria eſt, vt Celſus primo die à ſermone quoque abſtinere iubeat, ne motu materia ad caput attrahatur. Repletio omnis vitetur, maximè ventriculi; vt aluus ſemper ſit aperta & fluidior, curandum. Capilli ſi multi ſint & caput grauent, tondendi. Animi affectus omnis immoderatior, & imprimis ira vitetur.

In declinatione, ad reliquias & excrementa tertiæ coctionis diſcutienda, balneum conuenit. Vnde Hippocrates quinque Ophtalmiæ ſanandæ remedia proponit, dum *6. aphor. 31.* ſcribit, dolorem oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum purgans epotum ſoluit. Quanquam enim de oculorum doloribus loquitur ille Aphoriſmus; tamen omnino quoque de ipſa Ophthalmia, cui coniunctus eſt dolor, accipi poteſt; & præcipua ſanandæ Ophthalmiæ remedia complectitur. Et quidem de venæ

ſectione & purgatione antea dictum, iiſque vbi requiruntur, ſolis ſine topicis non rarò ophthalmia curatur ac reliquis imprimis verum eſt, quod Celſus ſcripſit: Hæc ſicut in recētibus malis aliena ſunt; quia illa concitare poſſunt & accendere: Sic in veteribus, qui nullis aliis auxiliis ceſſant, adeo efficacia eſſe conſueuerunt. Et quidem fomentationes ſuo tempore adhibitas prodeſſe, antea ſuo loco dictum.

An vinum in Ophthalmia conueniat. De vino & balneo, quæ huius loci ſunt, res non ita expedita videtur, cum humores concitare & ad oculū mouere poſſint, ideo que in ſpecie aliquid de iis dicendum. Et præcipuè hic difficultatem habere videtur, quod ἀκρητοποσίην præcipit Hippocr. *allegato aphoriſmo.* Verùm, cum, vt rectè Galenus & Auicennas docent, alia ratione vinum prodeſſe vix poſſit, niſi quia ſanguinem craſſiorem attenuat ac diſſipat: non niſi in declinatione vino vtendū, & vbi materia eſt craſſior. Aliàs metuendum, ne maior humorum fluxus ad oculos fiat. Ita de Petro Ramo ſcribit Zvvingerus *in Theatro volum.* 17. *lib.* 3. eum, cum Lutetiis literis operam daret, ex immodicis vigiliis in Ophthalmiā

Notanda hiſtoria. incidiſſe: Quem cum Iacobus Saluius, ſummus alioquin Medicus, ex allegato Aphoriſmo vino generoſo vti iuſſiſſet, ita creuit malum, vt vix tandem multis remediis extingui potuerit. Celſus adhuc alium vſum meri potui addit, ſcilicet vt ſomnum conciliet. Modum autem bibendi vinum idem Celſus definit, dum ſcribit: Vinum bibendum eſſe lene, ſubauſterum, modicè vetus, neque effusè neq; timidè, vt neq; ex eo cruditas & tamen ſomnus fiat, leniantúrque intus latentia acria.

An Balneum in Ophthalmia vtile ſit. De Balneo autem idem Authores etiam non ſentiunt. Alij enim in humoribus calidis & acribus eo vtendum cenſent: alij in craſſis & pituitoſis: alij quidem in declinatione; alij fluente adhuc materia ad ſiſtendam fluxionem. Verum in vtroque caſu locum habere poteſt. Nam vbi à biliosa materia orta eſt Ophthalmia, ſi tamen in toto capite ea non redundet, ſed corpus iam purgatum ſit, nulláque adſit corporis plenitudo, & materia non ampliꝰ ſit in fluxu, balneum euocat & contemperat acres humores, & maximam partem inter lauandum excreta ſiſtitur fluxio. reliquúmque contemperatum à natura faciliùs vinci poteſt. Ita etiam balneum cōuenit iis, quos phlegmone ἐπιδιακαυτικὴ ab humoribus minus calidis infeſtat. Corpore enim prius euacuato humores craſſi per balneum attenuātur. Si verò corpus adhuc plenum ſit, & materia ad oculos ruat, metuendum, ne calore balnei fuſa materia ad oculos magis fluat.

De curatione Ophthalmiæ videatur etiam Galenus, *de compoſ. med. ſ. l. & in libris de medicamentis facilè parabil.* Celſus, *lib.* 6. *cap.* 6. Paulus Ægineta *lib.* 3. Hoc etiam addimus, Hieronymum Fabricium ab Aquapend. *de Chirurgicis operationibus, titul. de ſuffuſione,* cum animaduerteret, medicamenta, quæ oculis imponuntur, non tam diu oculis inhærere, donec

donec vires ſuas ſatis exſerant, ſed facilè effluere, vaſcula vitrea inſtar cucurbitularum, orbitæ oculi reſpondentia, inueniſſe, quo liquore repleta oculo applicat, quorum deſcriptio loco allegato videatur.

CAPVT XIII.

De Ophthalmia ſicca.

PEculiaris adhuc lippitudinis ſpecies eſt, quam ophthalmiā ſiccam appellant, in qua non tantus eſt lachrymarum fluxus, vt in ophthalmia humida modò propoſita, & præterea etiam palpebræ afficiuntur. Eius tres recenſentur differentiæ. Eſt enim vel cum pruritu, vel ſine pruritu. Quæ cum pruritu eſt, & exiguam fluxionem ſalſam & nitroſam coniunctam habet, à Paulo *libro tertio, cap.* 22. ψωροφθαλμία nominatur, quæ diuerſus eſt affectus ab illo, qui ſuprà *capite tertio*, deſcriptus eſt, atque ipſe etiam ψωροφθαλμία nominatur. Si verò ſine vlla fit fluxione, & oculi tantùm ſunt rubri, neque tument, ſed cum dolore quodā leui in iis quidam ſentitur pruritus & grauitas, ab eodem ξηροφθαλμία dicitur. Quæ autem ſine pruritu eſt, & cum duritie palpebræ, σκληροφθαλμία, pura lippitudo appellatur. Proueniunt affectus hi omnes ab humore pauco, ſed ſicco & ſalſo, ac nitroſo. Et cognoſcitur, atque ab ophthalmia humida diſcernitur hæc ophthalmia, quod lachrymæ ferè nullæ exſtillant. Noctu palpebræ ita coagulantur & indurantur, vt humectantibus & mollientibus ſint aperiendæ.

Affectus hi quidem non ſunt tam periculoſi & acuti, vt ophthalmia humida; diuturniores tamen, & qui toto vitæ tempore ægrum quandoque infeſtant.

Curatio ferè eadem cum ophthalmiæ modò propoſitæ; niſi quod in ſpecie ad humorem ſalſum dirigenda. Is igitur temperandus & alterandus, euacuandus, reuellendus, deriuandus, vt ſuprà *parte* 1. dictum. Poſtea ad Topica accedendum. Et quia durities & ſcabrities coniungitur, indurata emollienda, vt de duritie palpebrarum dictum.

℞. *Endiuiæ. nymph. lactuc. ſolan. flor. violar. roſar. rubr. an.* M. j. *rad. althææ* ℥. j. ß. *ſem. fœnugræc.* ℥. ij. Deſtilletur inde in aqua, qua veſperi & manè oculi abluantur.

Vel ℞. *Butyri maialis ſine ſale, ol. roſar. an.* ℥. j. ß. *aloes* ʒ. ij. *camphor.* ʒ. ß. *lithargyr. auri & argenti an.* ʒ. j. Butyrum & oleum liquefiat, hinc addantur reliqua & in mortario plumbeo miſc. F. Vnguentum, quo veſperi palpebræ illinantur. Manè ſequente liquore abluantur.

℞. *Aq. Agrimon. roſar. lactis muliebris an.* Miſceantur.

Vel: ℞. *Parietar. ſcabioſæ viridium, an.* M. iiij. Conciſis & contuſis adde *ſanguinis columbini & hirundinum an.* ℥. ij. Deſtilletur aqua, qua manè & veſperi oculi abluantur.

Vel: ℞. *Farinæ tritici* ℥.ij.*lentium, fabarum an.* ℥.j.ß. *terræ ſigillatæ* ʒ.ij. *rad. ſigill. Salomonis* ʒ.ij. *camphor.* ʒ.j. Pulueriſata miſceantur cum aq. Cichorij. Fiat Cataplaſma, quod noctu oculis imponatur.

CAPVT XIV.

De Vngue Oculi.

Vnguis Oculi. VNguis oculi, vulgo vngula, Græcis πτερύγιον, tanquam ala parua, nomen accepit à ſimilitudine ſiue vnguis humani, ſiue alæ volucris, quam excreſcentia illa ab angulo oculi plerumque maiore verſus pupillam protenſa refert; quam & ſagittam nonnulli vocant, à ſpecie quadam triangularis cuſpidis ſagittæ præfixæ. Germanis dicitur, *der Nagel oder Nagelfell der Augen, oder Blatterfell der Augen.*

Definitur hoc malum à Paulo & Celſo, *lib.7.cap.7.* quod ſit membranula neruoſa & fibroſa orta ab angulo oculi, frequentiſſimè maiore iuxta naſum, rarius à minore iuxta tempora, & adhuc rarius è ſuperiore vel inferiore palpebra, teſte Aëtio, adnatæ tunicæ valide adhęreſcens, & vſque ad corneam producta, nonnunquam etiam ad pupillam vſque protenſa. Rhaſi ſimile quid eſt membranæ neruoſæ: Aëtio adnatæ tunicæ incrementum eſt, vel caro ſuper hanc excreſcens ex ſcabra quadam lippitudine, aut ex aſſiduis ad oculum fluxionibus. Atque hoc differt ab eo, quod Arabes Sebel, vulgo pannum vocant, quod morbi genus ſubſtantia non eſt membranoſa ſed venoſa, hoc eſt, ex venis turgentibus quiddam complicatum, & quaſi contextum pannum referens.

Affectus ipſe eſt morbus in numero præter naturam aucto; quia additum eſt aliquid tunicis externis oculi, quod addi non debebat. Subiectum plerumque eſt oculi adnata. Interdum tamen ita inualeſcit, vt corneam & pupillam integat.

Cauſſæ.

Cauſſa efficiens eſt facultas θρεπτική in oculorum angulis, quæ adnatam vltra naturalem terminum auget & extendit, vel ſupra eam aliquid efformat. Occaſio ita luxuriandi illi facultati datur, quoniam caro in angulo vel ophthalmia diuturniore, vel ob puſtulas, quæ poſt variolas & morbillos aut aliàs etiam in oculo ortæ fuerunt, vel poſt combuſtiones ac ſcintillas ignis oculo illapſas, vel alias externas læſiones, vel ob aſſiduam fluxionem craſſi & lenti humoris, ſcabritiem ſeu inæqualitatem quandam aſſecuta eſt, quam dum vis nutriens exterere & æqualem reddere nititur, incrementum eiuſdem præter naturam producit, aut aliquid ſupra eam generat.

Materia ex qua eſt ſanguis cum excrementitiis humoribus plus aut minus mixtus. Atque hinc differentię exiſtent, quod vnguis alius durus eſt, alius mollis; quidam coloris citrini, quidam fuſci,

quidam rubet. Alius facilè ſeparabilis ab adnata & cornea, alius difficulter. Quidam adnatam tantum occupat, alius etiam ad corneam extenditur. Eſt & quidam putridus ac cancroſus.

Signa Diagnoſtica.

Signis malum non eget; cum oculis ſit expoſitum, vt ex deſcriptione antea propoſita facilè agnoſci poſſit. Malignus & cancroſus vnguis cognoſcitur è carne, quæ excreſcit, craſſa, dura, eminente, nigricante & tempora per conſenſum afficiente, vt docet Aetius. Diſcernitur à carne lacrymali, quod radix vnguis ſemper ad albedinem magis declinat.

Prognoſtica.

1. Malum hoc non contemnendum eſt; cùm ingraueſcens pupillę obductum, videndi aciem tollat.

2. Recens malum & magnitudine mediocre non difficile eſt diſcutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis exteruntur. Si verò inueterauerit, atque ei craſſitudo quoque acceſſerit, excidi debet, teſte Celſo *lib.* 7. *cap.* 7. Imò ſæpe tam arctè & pertinaciter adnatæ tunicæ adhæret, vt neque per chirurgiam abſque oculi iactura auferri poſſit, & proinde magnum & inueteratum incurabile fit.

3. Facilius hoc malum curatur in iuuenibus, quàm ſenibus.

4. Facilius curantur πτερύγια albicantia, & anguſtum fundum habentia; his verò contraria ægrè curantur.

5. Putrida quoque & cancroſa curationem non admittunt; quia cancer radices habet, quæ euelli nequeunt, teſte Aëtio *Tetrab.* 2. *ſerm.* 3. *cap.* 58.

6. Ea πτερύγια manu curare oportet, quæ adaucta ad nigrum oculi ſe extendunt. Quæ verò parua & in albo ſunt, ea commodum eſt, vt pharmacis comprimamus, Aëtius *ibid.*

7. Docet & hoc Aetius πτερύγιον, in quo principium fit ſuffuſionis, curandum non eſſe; quoniam eo ſublato citius ſuffuſio conflatur.

8. Πτερύγια, quæ ad pupillam vſque pertingunt, & propterea viſionem impediunt, ſi tollantur, oculum quidem à fluxionibus liberant, cicatrix autem, quæ ex ſectione circa pupillam relinquitur, nihilominus viſum impedit.

Indicationes.

Membranoſa hæc tunica, quæ præter naturam accreuit, remouenda eſt, ſiue medicamentis extergentibus, ſi parua & mollis ſit, nec pertinaciter adhæreat; ſiue manus opera, ſi contrario modo ſeſe habeat.

Curatio.

Primò ergo vniuerſales corporis euacuationes inſtituantur, idque non ſemel, ſed bis vel ter, prout opus eſt. Et craſſi & viſcidi humores expurgationi præparentur, & reuulſiones per veſicantia & aliis modis inſtituantur, vt hactenus aliquoties dictum. Vniuerſalibus hiſce præmiſſis primò foueatur vnguis vapore aquæ temperatè calidæ, aut decocto hordei,

maluæ, altheæ, flor. chamæmel. meliloti. ſemin. lini, fœnugræc. anethi, flor. cyani, quoad oculus calefiat.

Poſtea extergentia adhibenda. Inter quæ mitiora ſunt, *Saccharum candum, aqua euphragiæ cum ſaccharo, aqua chelidon. cum melle, acetum album cum vino albo miſtum, aqua fœniculi cum nitro ac ſale, thus puluериſatum cum aqua calida in formam collyrij redactum, ſepiæ oſſa vſta ac tenuiſſimè trita cum momento ſalis ammoniaci, cornu cerui vſtum, vel caprinum cum thure & vino læuigatum, vel caprinum cum ſucco artemiſiæ ac melle, vel cinis limacum cum melle mixtus.*

Ouorum teſta ad oculorum vnguem.

Efficax quoque medicamentum, & ferè citra morſum ac dolorem extergens ex *ouorum teſtis* paratur, cum ouorum teſtæ in aceto acerrimo macerantur, poſtea ſiccantur & in ſubtiliſſimum puluerem rediguntur, qui oculis inſpergitur. Validiora ſunt *Aes vſtum*, Vitrioli, *æris ſquama, flos æris, chalcitis vſta.*

Incipiendum verò eſt à lenioribus, quæ ſine morſu ac dolore ſuum officium præſtant, quæ ſi non ſufficiant, ad validiora accedendum.

Vt ℞. *Lactis muliebris, mellis an.* part. æqual. adde aliquid *croci*.

Coquantur, & frequenter oculo inſtillentur. Vel inſtilletur hæc aqua.

℞. *Aqu. aceroſæ* ℥. v. *aluminis, ceruſſ. an.* ℥. j. *camphor.* gr. vij. Coquantur in vitro clauſo in Balneo & colentur.

Vel: ℞. *Aceti roſ.* ℥. iv. *aq. roſar.* ℥. v. Vitrioli *albi* ʒ. ij. *mandibul. luciorum combuſtarum. tutiæ præpar. an.* ʒ. ß. ♃ri ℈. j.

In vitro clauſo coq. in Balneo & colentur, & bis de die liquor oculis inſtilletur.

Vel: ℞. *Aqu. roſar. tormentillæ an.* ℥. j. ß. *aceti albi* ℥. j. *tutiæ præp.* ʒ. j. ß. *ſquammæ æris* ʒ. ß. Ebulliant ſimul vaſe clauſo, colentur & filtrentur.

Vel: ℞. *Aqu. plantagin. centumnodiæ an.* ℥. ij. Vitrioli *calcinati* ʒ. j. *ſalis ammoniaci* ʒ. ß. *myrrhæ* ʒ. j. Ebulliant, colentur & filtrentur.

Vel: ℞. *Fellis luciorum piſcium q. v.* Deſtilla in vitro ad craſſitiem. In liquore deſtillato ſolue parum camphoræ, & vſui ſerua. Fel verò incraſſatum extrahe cum ſpiritu vini, ſpiritúmque vini iterum per deſtillationem ſepara.

Extracti huius & ſacchari ℔ana gr. j. diſſolue in prioris liquoris gutt. iv. ac cum pluma mane & veſperi oculis immitte.

In contumaciore malo, antequam ad manus operam accedatur, aliquod Sief validum conuenit, quale eſt Sief viride Rhaſis, aut quod de chalcanto ex eiuſdem deſcriptione paratur.

In vſu tamen acrium collyriorum obſeruandum, ne cornea tangatur; cùm eiuſmodi collyria vim exulcerandi habeant. Itaque expedit, vehementibus extergentibus admiſcere aliquid de tragacantha, gummi Arabico, decocto fœnugræc. lacte muliebri, albumine oui. Non inutile quoque fuerit, temporibus repellens aliquod applicare, ad affluxum humorum inhibendum. Oculis quoque clauſis anodinum aliquod adhibere conuenit. Poſt

dies aliquot dolore ſedato ad collyriorum vſum redire licet.

Si medicamentis malum non cedat, ad manus operam accedendum, & membranæ illius detractio tentanda, quam eleganter docet Celſus, *lib. 7. cap. 7.* Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 18.* Aëtius, *Tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap. 60.* Hieronymus Fabritius ab Aquapend. *de operat. Chirurg. tit. de vngue oculorum.* Modi adminiſtrationis illius tres præcipuè ſunt. Primò, ſeparando vnguem cum penna & poſt abſcindendo cum forcipe. Secundò vnguem eleuando & acum ſubtus cum pilo equino aut filo ſerico ducendo, vnguémque ſic protractum exſcindendo. Tertiò abradendo ſcalpello, ſi vnguis planè tenuis ſit.

Poſtquam Chirurgica hæc tentata ſunt, opera danda eſt, primò ne adnata tunica palpebræ concreſcat, quam ad rem Aëtius probat muriam acrem vel ſalſam, quam in oculum infundit. Auicennas cuminum maſticatum cum ſale applicat, iubétque ægrum frequenter oculos mouere, niſi dolor prohibeat. Poteſt & aqua aliqua leniter extergens modò propoſita inſtillari. Secundò, vt caueatur inflammatio; quod præſtari poteſt albumine oui cum hapſo lini impoſito. Tertiò, vt portio vnguis à ferro relicta exſtirpetur, ne malum denuò ſuccreſcat. Cui ſcopo inſeruiunt collyria acria modò propoſita poſt tres dies applicata, ne ſi citius vſurpentur, inflammationem pariant.

Diæta.

Victus ſit attenuans & incidens. Æger à vino abſtineat, vſque ad morbi declinationem, à cibis itidem vaporoſis.

CAPVT XV.

De Tunicula adnata, quam vulgo pannum, Arabes Sebel nominant.

Affectio hæc, Auicenna definiente, Panniculus eſt, vel vt Rhaſes definit, quiddam inſtar panniculi ex repletione venarum ortum, apparentium in ſuperficie tunicæ adnatæ vel corneæ oculi, quæ venæ cùm tanquam exilia capillamenta variè & propinquè inter ſe contextæ ſint, turgentes ſanguine, ſpeciem eiuſmodi panniculi exhibent; vnde etiam à nonnullis tela, vel telaris excreſcentia nominatur. Veriſimile quoque eſt, aliquid ſanguinis ſubtilis ex venulis illis exſudare, quod concretum ſpeciem illam panniculi rarioris ſeu telæ intextæ ſupra oculum euidentiorem reddat. Et carnis ipſius tunicarum oculi tumor accedere poteſt. Ex quo, vt capite præcedenti dictum eſt, patet differentia ab vngue oculi, quæ excreſcentia quædam eſt neruea ſeu membranoſa citra venarum repletionem, ab angulo oculi exorta, non totum oculum, ſed partem eius, forma vnguis vel ſagittæ cooperiens, cùm Sebel ſeu Pannus totam adnatam cooperiat. *Sebel oculi.*

Differentiæ.

Differentiæ eius ſunt: Quod pannus vel mollior eſt, vel durior; recens vel inueteratus, ſimplex vel cum ophthalmia, ſcabie, vlcere oculorum coniunctus.

Cauſſæ.

Gignitur Tunicula alia ſecundum viam defluxus, materia ad oculos deriuata per venas & arterias ſiue externas frontis ac temporum, ſiue internas capitis: Alia ſecundum viam congeſtionis materiæ paulatim factæ in ipſis oculis venis, ex nutrimento non bene conuerſo & recentis ſuperfluitatibus.

Sæpe tunica hæc ad ophthalmiam & variolas ac morbillos, oculorum ictus, contuſiones, combuſtiones ſequitur. Malum hoc interdum hereditarium eſt, & facilius eo corripiuntur, qui oculos habent debiles, calidos, eminentes, atque aliàs ad ophthalmiam proni ſunt.

Materia eſt ſanguis vel ſolus, vel cum aliis humoribus mixtus. Cæteri humores ſine ſanguine cauſſa huius mali eſſe nequeunt; cùm rubrum colorem non producant.

Signa Diagnoſtica.

Affectus hic per ſe manifeſtus eſt. Apparet enim panniculus ex repletione vaſorum rubeus, tanquam tela carnoſa in ſuperficie adnatæ præcipuè; adeſt pruritus & dolor ex acrimonia & diſtenſione: calor ex retentione euaporationis ac fuliginum: oculi offenduntur à lumine & à contactu rei externæ ſiue frigidæ ſiue calidæ: Viſio obſcura eſt vel ablata. Quod ad ſigna cauſſarum, an à ſanguine ſolo ſit vel cum aliis humoribus mixto, è colore diſcernitur. Si materia fluxit per vaſa externa, ſupercilia & frons non nihil tument, & dolor ac pulſatio extra magis ſentiuntur. Si per interna, dolor magis ad radices oculorum tendit.

Prognoſtica.

1. Recens hæc affectio medicamentis, inueterata tantùm manus operâ curatur.

2. Malum indicium eſt, ſi oculus imminuitur. Debilitatem enim oculi ſignificat.

Curatio.

Curatio, quæ per vniuerſalia fit, communis huic affectioni eſt cum ophthalmia & pterygio. Quod ad Topica, ſi Sebel vel Tunicula recens ſit & tenuis, Auicennas teſtam oui recentis infundit in aceto calido decem diebus, & poſteà exſiccatam in vmbra, atque in tenuiſſimum puluerem redactum oculo immittit, ad abſtergendum & exſiccandum. Addit & Marcaſitam lapidem, qui Dioſcoridi eſt Pyrites. Si Sebel & ſcabrities ſimul coniungantur, laudat Collyrium ex ſumach puluerisato, cui quandoque admiſcet parum gummi Arabici & ſarcocollæ, vt dolor mitigetur, medicamentúmque parti affectæ affigatur. Fortius eſt æs vſtum in vrina aliquot diebus maceratum & exſiccatum. *Topica.*

Vtilis eſt & hæc Aqua.

℞. Sacchar. cand. ℥. iij. *lapid. hæmatit. præpar.* ℥. j. *alum. uſti, vitrioli albi, camphor. an.* ℥. ß. ori ℈. ij. Affunde *aq. roſar. fœnicul. aceti vini an.* ℥. ix.

Deſtillentur, vel potius coquantur & colentur.

Vel: *℞. Aqu. chelidon.* ℥. iv. *aluminis uſti* ʒ. ij. *pumicis* ʒ. j.

In vaſe vitreo clauſo coquantur & colentur.

Vel: *℞. Maſtich.* ℥ ß. *ceruſſ. alum. uſti an.* ʒ. ij. *ſpumæ maris* ℈. xv. *ſalis gemmæ* ℈. vij. F. Puluis.

Vel: *℞. Tutiæ præparatæ* ʒ. iij. *Margarit. præp. corallor. rubr. præp. pompholyg. an.* ʒ. ij. *ſacchari candi* ʒ. j. ß. *camphor. zinzib. an.* ℈. j. F. puluis ſubtiliſſimus.

Chirurgia. In malo inueterato, & vbi hæc non ſufficiunt, euacuato corpore & capite, ad chirurgica præſidia accedendum eſt, quod rectiſſimè fit tempore verno & autumnali. Emollitio verò quædam præcedat, eo modo, vt de Pterygio dictum. Poſteà vncino paruo argenteo venulæ eleuentur, & ſubiecta acu, cui filum ſericeum innexum ſit, ligentur, vt forcipe tenella præcidi poſſint. Quo facto, oculus à ſanguine profuſo mundetur aqua decoctionis cumini & obligetur. Dolorem vitellus oui cum aqua roſarum impoſitus mitigabit. Vtile quoque eſt defenſiua ſiue apocruſtica applicare fronti & temporibus, ne materia propter dolorem ad oculum attrahatur.

Ad abſumendas reliquias puluerem citrinum Rhaſis *cap. 15. de Ophthalmia* propoſitum, vel Sieff viride Rhaſis, *cap. 21. de vngue* applicare licet. Sed tutius eſt thus puluериſatum in aqua fœniculi infuſum apponere, vel ſarcocollam nutritam.

Vel: *℞. Aqu. flor. cyani* ℥. vj. *thuris, ſarcocoll. an.* ʒ. ij. *caſtor. aloës an.* ʒ. j. *camphor.* ʒ. ß.

Indantur vitro, eóque bene clauſo in aqua calida ebulliant. Liquor ſingulis diebus bis vel ter oculis inſtilletur.

Fortior eſt hic liquor.

℞. Aq. chelidon. ʒ. viij. *teſtarum* 69. *vel ouor. uſtar. ſarcocollæ, aloës an.* ʒ. j. *tutiæ, vitrioli albi, ſacchar. candi an.* ʒ. ß.

In vitro clauſo coquantur in balneo & colentur.

Commendatur tanquam expertum & hoc collyrium.

℞. Lapid. hæmatit. ʒ. ij. *vitrioli albi, viridis æris an.* ʒ. iij. *myrrh. croci an.* ʒ. j. *piper. long.* ʒ. ß. *ſacch. candi* ℥. ß.

Tenuiſſimè pulueriſentur & cribrentur, ac in pixide ad vſum ſeruentur.

Huius pulueris ℞. ʒ. j. diſſoluatur in ℥. ij. aqu. raphani & applicetur quotidie bis aut ter, prout æger tolerare poteſt.

Foreſtus, *lib. 11. obſeru. 6.* hoc feliciter vſus eſt in iuuene quodam, qui ferè integro anno ex panno cœcus fuerat.

℞. Succi fœnic. ℥. iiij. *chelidon.* ℥. iij. *rutæ* ℥. ij. *maluæ* ℥. ij. ß. *aloës* ℈. j. *vitrioli* ℈. ij. *æruginis æris* ℈. j. *zinziber. cinamomi an.* ℈. ß. *fell. anguillæ* ℥. ß. *bubuli* ʒ. ij. *ſacchari candi* ℈. ij. *mellis optimi* ℥. ß.

Ebulliant ſucci addendo reliqua, & depurentur, ac fiat collyrium.

Diæta.

Diæta ſit, qualis in ophthalmia & affectione præcedente propoſita eſt. Aërem lucidum æger vitet atque omnia, quæ materiam augere & exagitare poſſunt.

CAPVT XVI.

De albugine & aliis vitioſis Corneæ coloribus.

Cornea tunica vſus.

CORnea oculi tunica non ſaltem, vt humores & ſpiritus oculi contineat & ab externis iniuriis defendat, facta eſt, ſed etiam peculiarem conſtitutionem obtinet, videlicet perſpicua, coloris expers leuíſque facta, vt ſpeciebus viſibilibus liberum in oculum tranſitum concedat.

Quæ eius naturalis conſtitutio vitiatur, ſi eius ſubſtantia craſſeſcat, exſiccetur & corrugetur, ſi perſpicuitatem amittat, ſi colore aliquo inficiatur. Si enim corrugetur & craſſeſcat, ac naturalem perſpicuitatem amittat, ſpecies viſibiles vel planè non admittit, vel obſcurè. Si verò colore alieno inficiatur, is ſpecies tranſeuntes inficit, atque ita eo colore res viſui offeruntur, quali cornea infecta eſt, eodem modo, ſicuti vbi quis per vitrum coloratum videt. Vulgo quidem iſta vitia inter ſymptomata qualitatum mutatarum referuntur: Quæ tamen omnino ad morbos referenda ſunt, ob cauſſas, quas in Inſtitut. *lib. 2. part. 1. cap. 6.* de colore Corneæ attulimus.

Corneæ Craßities.

Corneæ craßities.

Primo ergo, ſubſtantia Corneæ fit craſſior, ob humores craſſos, qui ſeſe in eam inſinuant, & ob medicamentorum frigidorum vſum, quod fit poſt Ophthalmiam, in quo humores ſubtiliores & tenuiores diſcutiuntur, craſſi remanent, vel cum medicamenta frigida nimis incautè imponuntur. Corrugatur vero & exſiccatur præcipuè in ſenibus. Et in vtróque hoc malo viſus vel imminuitur, vel planè aboletur, prout cauſſæ magnitudo eſt.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcuntur autem hæc vitia primo ipſo ferè aſpectu: quia ſi craſſior reddita ſit oculi hæc tunica, inſpicienti quaſi quædam in ſuperficie nebula apparet, nec oculi hæc tunica tam leuis & polita apparet, vt ſolet: ægri de viſus imminutione conqueruntur, & quaſi per fumum ſe videre dicunt: præceſſit Ophthalmia, adeſt ætas ſenilis.

Prognoſtica.

Si malum ſit ex humoribus craſſis impactis, idque recens adhuc, curari poteſt. Si vero diuturnum ſit & ex vehementi frigidorum vſu, vix curatur. Corrugatio etiam & obſcuritas ob ætatem ſenilem non curatur.

Curatio.

Curationem quod attinet, vniuerſalibus præmiſſis & corpore & capite euacuato, radix chelidoniæ, ipſa vini ablua-tur, poſtea contundatur & ſuccus exprimatur,

exprimatur, qui guttatim oculis inſtilletur. Oculum etiam extergit ſtrum vini maluatici, aut potius cremor eiuſdem oculis inſperſus.

Colores Corneæ vitioſi.

Colores corneæ vitioſi. Colores corneæ præter naturam non omnes eiuſdem ſunt generis. Primò ſunt λευκώματα in genere ita dicta, color ſcilicet in albo mutatus, qui vel ab humore corneæ impacto oritur, & Nubecula appellari ſolet, ægrique omnia per nebulam ſeu vaporem fumum vel videre putant; vel à cicatrice in cornea, quod malum in ſpecie λεύκωμα nominatur.

Leucoma Eſt enim Leucoma ſeu Albugo macula alba in cornea ob quã viſio læditur.

Albugo oculi. Gignitur autem Albugo, dum poſt vulnus vel vlcus Corneæ cicatrix manet, quæ in nigro oculi alba apparet à qua cornea ita denſa redditur, vt ſpeciebus viſibilibus tranſitus denegetur, atque ita videndi actio impediatur; Vel cum pituita inter corneam collecta eius perſpicuitatem tollit, viſumque impedit. Atque ita proxima albuginis cauſſa eſt cicatrix in oculi cornea tunica, vel pituita inter eius laminas collecta.

Differẽtiæ albuginis ſunt, quod alia magis, alia minus craſſa eſt. Paulus ægineta ratione ſubiecti diſtinguit, vt aliæ cicatrices in ſuperficie oculi conſiſtant, quæ ſimpliciter ἕλκη nominantur, & νεφέλια aut albugo tenuis; alia in profundo, quæ λευκώματα ſeu albugo craſſa dicuntur.

Signa Diagnoſtica.

Malum hoc patet oculis, & præceſſit vulnus vel vlcus, à quo albugo hæc ſeu cicacrix enata eſt. Si vlcus non præceſſit, à pituita in cornea collecta eſt. Quæ autem cicatrices corneæ craſſiores ſunt, eæ magis albicant, viſúmque magis offendunt; contra, quæ minus craſſæ. Præterea magis albicant, quæ in ſuperficie ſunt; quæ autem profundæ, ad nigredinem declinant; quoniam vueæ tunicæ ſunt propiores.

Prognoſtica.

1. Vitium hoc vix prorſus tolli poteſt. Nam arduum eſt, in tam nobili membro, tam exquiſito ſenſu prædito, cicatricem exterere; præſertim quæ durior, craſſior, diuturnior & magis profunda eſt. Itaque ſæpe polliceri aliud non licet, quam coloris per tincturam mutationem.

2. Diuturnas ac craſſas albugines curare non oportet; cum acria & mordacia medicamenta requirant, quæ oculi non ferunt. Si verò etiam ſuffuſio aut glaucedo affuerit, vanum eſt cicatrices exterere; teſte Aëtio.

3. Facilius curatur hoc malum in pueris, quorum corpora molliora ſunt, & vim medicamentorum promptius admittunt, difficilius in ſiccis adultorum corporibus.

4. Vnde Albugo & cicatrices in oculo, quæ interdum poſt variolas in pueris remanent, ſucceſſu temporis delentur, ne viſioni obſint.

5. Facilius curatur Albugo, quæ à pituita in corneæ laminis collecta eſt, quam quæ cicatrice prouenit.

Indicationes.

Cùm in albugine, quæ à cicatrice eſt, adſit corneæ durities & craſſities, tunicam illam ea parte emolliendi & attenuandi indicatio exiſtit, vt iterum perſpicua reddatur. Pituita ſi quæ adſit diſcutienda eſt.

Curatio.

Præmiſſis euacuationibus & diuerſionibus Topica hic potiſſimum locum habent, quibus cicatricem extergendi vis ineſt. Sint illa leuiora, non acriora, nec corrodentia, ne fluxione cōcitata vlcus denuo excitetur, à quo ſanato cicatrix alia craſſior remaneret

Emollientia cicatricem. Ad humectationem igitur & emollitionem cicatricis Rhaſes probat vaporem aquæ dulcis calidæ, aut decoctionis fœnigræci, maluæ, altheæ, flor. chamæmeli, hordei vel auenæ tepentis oculis exceptum, vſque ad faciei rubedinem, vt antea de vngue oculi dictum.

Vel: ℞. *Rad. altheæ* ℥. j. ß. *maluæ, chelidō. maioris, euphraſ. an.* M. ß. *ſem. lini, fœnigræc. an.* ℥. ß.

Coqu. in aqua pura, & vapor calidè oculis excipiatur.

Abſtergentia. Poſt vaporem conueniunt medicamenta, quæ leniter abſtergunt, vt ſacch. candi albū in aqua euphragiæ diſſolutum. Vel extinguatur thus in aqua fœniculi aliquoties, & aqua oculis inſtilletur. Aetius lac equinum cōmendat cum modico melle aſſiduè illitum. Nonnulli ſuadent, vt oculus lingua pueri vel puellæ, quæ priùs fœniculum aut rutam maſticauerit, lambatur. Vtilis e[illegible] & anagallidis cæ[illegible] flore ſuccus, cùm melle roſaceo imprimis mixtus.

Deinde vt cicatrix amplius exteratur & abſtergatur a ſhibeatur ſuccus centaurij minoris, chelidoniæ, agrimon. anemones, fœniculi, rutæ, calendulæ. Inprimis verò cōmendatur aqua flor. roriſmarini, ſi prius in balneo vel fimo equino aliquot diebus digerantur, & poſtea deſtillētur, vel ſi 40. diebus digerātur, & aqua ſeu liquor in quē flores reſoluuntūr, vſurpetur, & oculis inſtilletur.

Vel ℞. *Butyri aqua euphrag. loti* ℥. j. *tutiæ præparat.* ʒ. j. M.

Vel ℞. *Aq. flor. cyani* ℥. iij. *thuris, ſarcocollæ an.* ʒ. ij. *tragacant. caſtor aloes corall. præpar. cāph. an.* ʒ. ß.

Coquantur in vitro clauſo, colentur & vſus ſeruentur.

Vel ℞. *Succ. anagallidis cærull.* ß. *chelidon.* ʒ. iij. *fœnicul.* ʒ. ij. *mell. roſ.* ℥. j. M.

Vel ℞. *Succi centaurij minor. fœn. an.* ʒ. ij. *mell. roſ.* ℥. ß. *matris perlarum præp. CC. præpar. an.* ℈. j. *alumin. calcinati* ℈. ß. M.

Validiora fiant ex felle animalium, videlicet galli antiqui, perdicis, anſeris, bouis, leporis, accipitris, miluij, anguillæ, lucij piſcis cum aqua fœnicul. vel modico melle mixto, vel ſtercore hirundiū.

Vt ℞. *Succi rutæ* ʒ. ij. *fœnicul.* ʒ. iij *fell. lucij piſcis* ʒ. ij. *oſſ. ſepiæ vſti* ʒ. ß. *ſacch. candi* ʒ. j. M.

Vel ℞. *Stercor. hirundin. in puluerem. redacti q. l. mellis & aq. euphrag. an. q. ſ.* F. Collyrium.

Ad validiora abſtergentia pertinet & alumen calcinatum, aloe, myrrha, æs vſtum.

Nonnulli formā puluer. hæc

medicamenta adhibent, quæ Auicennas parat ex ſarcocolla, ſpuma maris, ariſtoloch. rotund. & ſacchato albo. Pulueres tamẽ diu in oculo non ſunt detinendi, cum ferè ſemper dolorem excitent.

Vt ℞. *Tutiæ præpar. corollar. rubror. præpar. ſapphir. præpar. an*, ʒ. ß. *margarit. præpar.* ℈. ß. *campb.* ⊕*li albi an.* ℥. v. F. Puluis ſubtiliſſimus.

Vel ℞. *C. C.* ʒ *vſti*. j. *oſſ. ſepiæ ſarcocoll. lot. an.* ʒ. ß. *ariſtoloch.* ℈. j. *ſacchar. candi* ʒ. ij. F. Puluis.

Vel *Tutiæ præpar.* ʒ. j. *matris perlar. præpar.* ʒ. ß. *ſarcocollæ* ℈. ß. M.

Vel ℞. *Rad. irid. Floren.* ʒ. j. *punic. oſſ. ſepiæ an.* ʒ. ß. *ſarcocoll. corallor. rub. præp. an.* ℈. j. *ſacchar. candi* ʒ. j. *moſch.* ℥ ij. F. Puluis.

Vel ℞. *Oſſ. ſepiæ, ſarcocoll. ariſtoloch. rot. myrrh. ſpum. maris, ſacchar. an.* ʒ. ij.

F. Puluis ſubtiliſſ. qui ſuper albugine oculo clauſo detineatur, & poſtea oculus aqua roſarũ abluatur.

Efficaciſſimum quoque eſt Collyrium à Rhaſe cap. proprio deſcriptum.

Vel ℞. *Succi depurati fœniculi, rutæ, anagall. flore cærul. chelidon. mai. an* ʒ. iij. *tutiæ præpar. ſquamm. æris lot. aloës an.* ℈. ß. *mell. roſat. colat.* ℥. j. Parum coq. colentur & vſui ſeruentur.

Commendantur à nonnullis & lapides, qui in renibus & veſicis animalium inueniuntur, combuſti & loti. A qua quoque mellis deſtillata efficax eſt, cuius vſum per integrum menſem continuandum cenſet Gentilis, & hinc vtendum eſſe collyrio.

℞. *Aq. roſar. fœnicul. an.* ℥. iij. & *puluériſat.* ʒ. j. M. & per filtrum colentur. Quidam ſem. ocymi tritum oculo immiſſum valde laudant.

Efficaciſſimus etiam hîc eſt liquor ex epate muſtelæ piſcis collectus, de quo in Inſtitutionibus *lib. 5. part. 1. ſect. 1. c. 4.* vt & medicamentum è felle lucij paratum, de quo ſupra *cap.* 14. dictum. Dum verò extra applicatur, ſimul exhiberi poteſt puluis cardui minoris pratenſis.

Si autem quod ſæpe fieri ſolet, Albugo planè aboleri nequeat, & tamen à Medico petatur, vt color ille p. n. ac deformitas tollatur, ac color albus in nigrum mutetur, adhibendus in eam rem ſuccus mali punici dulcis. Succus idem hyoſcyamy, qui 15. diebus illitus albuginem tollit, teſte Aëtio, *tetrabibl.* 2. *ſerm.* 3. *cap.* 40. *Albugine oculi colorantia.*

Vel ℞. *Balauſt. acaciæ, gummi Arabici an.* ʒ j. *antimon. gallar. an.* ʒ. iij. Coq. & decoctum ſæpius in oculum inſtilletur.

Reliquos verò colores quod attinet, in iis potius viſus deprauari, quam imminui vel aboleri ſolet ſpeciéſque viſibiles eo colore infectæ viſioni offeruntur, quali humor eſt præditus. Si ſanguis effundatur in corneam, omnia rubea apparent; ſi flaua bilis, id quod in ictericis fieri ex Galeno Vulgò traditur.

Verùm rectè Mercurialis monet, hoc non eſſe perpetuum, & ſe plurimos curaſſe, ſed paucos vidiſſe, qui huiuſmodi aliquid paſſi ſint. Curaui ipſe etiam plurimos Ictericos, ſed nunquam id *An ictericis viſus deprauetur.*

obſeruare potui. Etenim cum in Corneam tunicam, vtpote quæ perſpicua & coloris expers eſſe debuit, vaſa non ita diſpergantur, bilis quoque, quæ ſanguini permixta eſt, in eam vix effundi poteſt. Si tamen color flauus in ea vel etiam adnata oculi tunica appareat, vapor aceti in tegulam ignitam infuſi oculis excipiatur. Rubor tollitur ſanguine columbino, turturis vel hirundinum inſtillato.

De Puſtulis Adnatæ, & Corneæ.

CAPVT XV

Puſtula adnatæ & corneæ. ADnatæ & Corneæ tunicæ communia vitia ſunt, puſtula, vlcera, cancer, vulnera. Primò puſtulas quod attinet, in Cornea & adnata tunica oriuntur puſtulæ, quæ Græcis φλύκταιναι & φλυκτίδες, à φλύζειν, id eſt, feruendo & bulliendo dicuntur. φλύκταιναι enim propriè ſunt veſicę parua aqua plenæ in quacunque corporis parte, ſimiles bullis aquæ feruentis, vel veſicis, quæ à combuſtione aquæ feruentis excitantur. Arabibus Bothor nominantur. Suntque tumores quidam parui, grani milij circiter magnitudine, ſiue in adnata, ſiue in cornua tunica exſiſtentes; orti ab acri quodam aut ſeroſo humore, tunicas diſtendente & in tumorem eiuſmodi attollente.

Morbus eſt in magnitudine aucta, ſimúlque in intemperie & ſoluta vnitate, offendens viſionem, ſi è regione pupillæ conſiſtit. Subiectum eſt adnata oculi tunica vel cornea, & hæc quidem parte ſua vel ſuperficiali vel profunda. Nam Aëtius & Auicennas Corneæ laminas ſiue membranas quatuor cõſtituunt, & ita nunc inter primam & ſecundam, nunc inter tertiam & quartam laminam materia continetur.

Cauſſæ.

Cauſſa, vt dictum, eſt humor tenuis acris & ſeroſus, in adnata vel cornea tunica collectus, eámque diſtendens. Aëtius quoque ſanguinem admittit. Et omnino puſtulæ corneæ & adnatæ eáſdem ferè cauſſas habent, à quibus ophthalmia prouenit. Cũ enim vtraque tunica ſit denſa, materia aquoſa & ſeroſa ſub ea facilè colligi & detineri poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Puſtulæ illæ viſu facilè dignoſcuntur. Apparent enim in adnata vel cornua oculi tunica tubercula quædam parua grani milij magnitudine. Et quæ puſtulæ in adnata ſeu alba oculi tunica oriuntur, rubrum ferè colorem præ ſe ferunt. Quæ autem in cornea, varium, prout in ſuperficie vel profundiore loco corneæ cõſiſtunt. *Puſtularũ in cornea, color.* Quando puſtulæ in ſuperficie corneæ ſub prima eius lamina cõſiſtunt, nigriores ſunt; quæ ſub ſecunda aut tertia, albæ magis apparent, cum color corneæ albus magis in conſpectum ſe prodat, ſi puſtulæ in loco profundiore hæreant, quam ſi in ſu-

perfecie. Auicennas à conſpectu vueæ in ſuperficiali puſtula colorem nigrũ, à prohibita eiuſdem in profundo intuitu, album vult produci, qui albus color eſt puſtulæ in cornea exquiſitę ab aquoſo vel ſeroſo ſolum humore ſine ſanguine admiſto productæ.

Puſtula corneæ ab vueæ procidentia quomodo diſcernantur. Cum autem puſtulæ corneæ ſuperficialis non parua ſit ſimilitudo cum vueæ procidentia, Aëtius, *tetrab. 2. ſerm. 3. c. 26.* ita eas diſcernere docet: Puſtula in ſuperficie corneæ vndiquaque nigra eſt, etſi nigredo non ſit adeo intenſa, vueæ autem pars, quæ procidit, aut nigra aut cærulæa eſt, & in fundo circulum album exhibet, qui à labiis corneæ eroſis eſt. In puſtulis corneæ cornea exactè rotunda manet, & ſuam natiuam figuram retinet: In vuæ autem procidentia pupilla minor redditur, nec figuram naturalem planè retinet, ſed parte quadam ſui veluti diuulſa apparet, aut figuram & ſitum planè immutatum oſtendit.

Materia etiam diſcernitur à doloris qualitate & magnitudine, puſtularum colore, ægri temperatura, habitu & ſimilibus.

Prognoſtica.

1. Puſtulæ in adnata ſeu alba oculi tunica minus periculoſæ ſunt, quam in cornea.

2. Superficiariæ puſtulæ curatio facilior eſt, vel minus periculoſa: cum ea rupta & exeſa humor aqueus non profluat, aut vuea tunica procidat. Quæ verò profundior, periculoſior eſt: cum totam corneam facilè erodere poſſit, vt ea exeſa humor albugineus profluat & vua procidat.

3. Et præcipuè ſi iuxta pupillam ſunt puſtulæ periculoſæ ſunt: quia obducta cicatrice viſus aboletur.

4. Si cornea in partem internam rumpatur, malum eſt immedicabile.

5. Si dolor & pulſatio & cætera accidẽria in puſtula paulò pòſt remittãt, ſpes eſt, fore, vt puſtula perviam reſolutionis terminetur. Siverò ſymptomata illa intendãtur, ſuſpicandum eſt, illam tendere ad ſuppurationem. Nam ſolent puſtulæ iſtæ, ſi rumpantur, ſæpe in vlcus mutari.

Indicationes.

Materia in puſtula collecta tota euacuanda eſt, & ſuppuratio, atque exulceratio, quantum fieri poteſt, prohibenda; præſertim ſi puſtula ſit cum inflammatione, ideóque danda opera, vt materia diſcutiatur & reſoluatur.

Curatio.

Quod vniuerſales euacuationes & reuulſiones attinet eodem modo illæ perficiuntur, vt in ophthalmia. Topica ab iiſdem etiam non multum variant. Itaque in puſtula cum inflammatione, qualis adnatam potiſſimum occupat, conueniunt leniter diſcutientia, quibus & adſtringentia nonnulla miſcet Aëtius, vt in initio inflammationem fieri ſolet.

Commendat ergo *Albumen oui & luteum oui cum ſaccha. & pauxillo croci.*

Ex aſtringentibus probat ma-

la cydonia cocta, aut malicorium in aqua decoctum. Vel mucilag. ſem. pſyllij aut cydoniorum extracta cum aqua roſar. oculis inſtilletur,

Vel ℞. *Lycij, croci an.* ʒ.ß. *acaciæ* ℈.j. *aquæ roſar. an.* ℥. j. *vel album ovi & aqua roſar. an* ʒ. ß. M.

Vel poma cydonia cocta cum pauxillo vnguenti roſacei M. Poſſuntque iſta medicamenta in linteolis mollibus extendi, & toti oculo imponi.

Progreſſu temporis reſoluentia augeantur, vt mucilag. ſem. fœnugræc. aut decoctum flor. chamæmel. meliloti, ſem. lini, fœnugr.

Poſt hæc medicamentum ex thure, myrrha, croco, cum ſucco fœnugr. prodeſt, quo vtendum eſt, donec puſtula diſcutiatur, vel ſi per ſolentia eam diſcuti poſſe ſpes non ſit, donec puſtula rumpatur, ſaniéſque in linteo oculo impoſito appareat.

Vel ℞. *Melilot. verben. rutæ, chelidon. an.* M. j. *flor. roſar. rubr.* M. ß. Deſtilletur inde aqua, quæ oculis imponatur & inſtilletur.

In puſtulis corneæ ex humore aquoſo Auicennas exſiccantibus vtitur, vt terra Samia torrefacta, tutia, clymia quæ cadmia natiua eſt, ſiue lapis calaminar. & io, atque aliis, è quibus tale collyrium paratur.

℞. *Tutiæ præp. lapid. calaminar. ſcoriæ æris lot. an.* ʒ. ß. *gummi Arab.* ʒ. ß.

Terantur in aq. calida, & F. Collyrium. Huius ʒ. ß. cum aq. fœnugræc. ʒ. vj. excipiatur, quando opus fuerit.

Chymici commendant ſaccharum ♄ & oleum ♄ quod in aq. euphragiæ diſſoluunt.

Vt ℞. *Aq. roſar.* ʒ. j. ß. *euphragiæ* ʒ. j. *ſacchari* ♄ gr. xv. *tutiæ præp.* ℈. ß. M. Nonnulli commendât pinguedinẽ aſciæ piſcis.

Quod ſi puſtula ita incrementum ſumpſerit, vt medicamentis diſcuti non poſſit, acu argentea perforanda eſt, vt humor effluat, quod in puſtula ſuperficiaria ſine periculo fieri poteſt in profundiore verò cautione opus eſt.

Diæta eadem eſt quæ ophthalmia.

Peculiaris puſtula in connata tunica nuper in docto quodam viro à me animaduerſa eſt, quæ in eo quidem conueniebat cum aliis puſtulis, quod ſimilis erat veſicis, quæ à combuſtione aquæ feruentis excitantur, ſed magnitudine diſcrepabat. Primò quidem cum ea veſperi conſpicienda mihi exhiberetur, in ſiniſtri oculi externe angulo magnitudine ſemen cannabis æquabat, ſed vnica nocte ita incrementum ſumebat, vt dimidiam auellanam æquaret, & ad corneam ferè extenderetur. Cum autem vir ille ſanguine bilioſo abundaret, mox venam appatui, & purgans exhibui, & primum hunc liquorem linteis mollibus toti oculo impoſui.

℞. *Mucilag. ſem. pſyllij, cydonior. fœnugræc. aqu. roſ. extractar. an.* ʒ. ij. *aq roſar.* ℥. j. ß. *flor. ſambuci* ℥. ß. *croci* ℈. ß. M.

Quo applicato ſubſidere cœpit puſtula. Poſtea hunc liquorẽ oculo inſtillaui.

℞. *Aqu. roſar.* ℥. j. ß. *euphrag.* ℥.

ʒ. tutiæ præp. Sief. albiſ. opio an. ℈.
j. vitrioli albi g̅. j. M.

Atque ita intra paucos dies puſtula euanuit.

De Vlceribus adnatæ & corneæ.
CAPVT XVIII.

VLcera quæ in adnata vel cornea tunica excitantur, ortum habent vel à cauſſa externa, vt ictu percuſſione, medicamentis acribus, iis, quæ id oculos illapſa ſunt; vel ab internis, vt humoribus mordacibus, ſiue natura tales ſint, vt bilis vtraque, ſiue putredine tales euaſerint, vt humores quicunque. Materia illa vel aliunde cōfluit ad oculum: in adnatam potiſſimum à vaſis externis; in corneam ab internis: vel relicta in oculo eſt, ſiue ab ophth lmia præcedente, ſiue à puſtula. Nam ad Ophthalmiam ſæpe vlcera ſequi ſolent, humore mordace per emplaſticorum vſum intēpeſtiuum cohibito; vt & poſt variolas & combuſtiones.

Differentiæ.

Vlcera autem illa variis nominibus pro variis circumſtantiis appellantur, vt Paulus Aegineta, *lib. 3. cap.* 32. docet. Quod enim cauum anguſtum durum eſt, βόθριον, hoc eſt, foſſula, dicitur, quod latius, ſed minus profundū, κοίλωμα quod irinidis circulo externo exortum ambientia etiam comprehendit, variique coloris eſt, circa externam iridis partem rubicundum apparet, circa internam, candidum, Græcis ἄργεμον, ab albedine, vt videtur, dicitur: nonnulli vlcus coronale appellent. Quod denique profundum, ſolidius, aſperum & quaſi cruſtoſum eſt, ἐπίκαυμα & ἔγκαυμα vocant. Auicennas, *lib. 3. fen. 2. tract. 2. cap.* 3. ſeptem differentias enumerat: quatuor ſuperficiarias, & tres profundas, quæ ſaltem ratione magnitudinis, & quod vlcus aliud latius, aliud anguſtius, aliud ſuperficiarium, aliud profundum eſt, diſcernuntur.

Signa Diagnoſtica.

Subiectum, figura & magnitudo vlceris in oculo viſui ferè patet. Si vlcus in cornea conſiſtat, præceſſit puſtula alba, & in præſentia vlcuſculum album apparet in nigro oculi, cum ob proprium corneæ colorem album, quod διαφανὲς eius terminatum album apparet, tum ob ſaniem albam ſub cornea collectam. Si exulcerata ſit tunica adnata, punctum veluti rubicundum in albo oculi conſpicitur, ob venas eius tunicæ ſanguine repletas.

Prognoſtica.

1. Vlcus corneæ tunicæ periculoſius eſt, quam adnatæ, quod tamen ipſum etiam in adultis ægerrimè ſanatur; & corneæ vlcus, quod è regione pupillæ conſiſtit, adhuc periculoſius eſt: quia poſt vlcus ſanatū relinquitur cicatrix opaca, quæ viſionem lædit; aut ſi rumpatur tota tunica; ſit effluxus humoris aquei aut vueæ procidentia. Imò Platerus refert, *Humoris* ſe vidiſſe aliquādo quatriduo poſt *cryſtallini* inflammationem oculi in vlcus cō- *effluxus.* uerſam ex vtróque oculo humorem cryſtallinum effluxiſſe, & in

barba hæſiſſe. Sed credibile eſt, non ſolum externas illas oculi tunicas, ſed totum ferè oculum tum inflammatum fuiſſe.

2. Vlcus quod foras rumpitur, non ita periculoſum eſt, quàm quod intrò rumpitur: Quoniàm interna omnia tractari commodius poſſunt.

Indicationes.

Vt aliarum partium vlcera, ita etiam vlcus in oculo indicat, ſolutam vnitatem vniendam eſſe; ſi quid imminutum, id regenerandum, & locum cicatrice claudendum eſſe. Hæc vt præſtari à natura queant (Naturæ enim opus eſt, non artis, partem aliquem regenerare, conglutinare & cōſolidare) medici officium eſt, impedimenta actionis illius naturæ remouere. Materia igitur fluens ad oculum eſt diuertenda & euacuanda, ſordes detergendæ, dolor, ſi adſit, mitigandus, natiua oculi temperies reſtituenda & conſeruanda. Atque ita, vt aliarum partium, ita & oculorum vlcera & imprimis requirunt detergentia & exſiccantia. Quantùm tamen ad materiam medicamentorum, non parùm ab aliorū vlcerum medicamentis medicamenta in oculorum vlceribus differunt, ob differentiam naturæ ipſius partis. Cum enim oculus ſit exquiſitio ſenſu præditus, ob εὐαισθησίαν illam medicamenta ſint lenia & temperata, ſine aſperitate & mordacitate, cuiuſmodi ſunt, quæ primum in hac qualitate gradum non excedunt. Quæ ſi ſimul adſtrictione careāt, detergendo quoque proderunt. Sordidis tamen vlceribus paulò valentiora adhibeantur, teſte Galeno, 4. *de compoſ. med. ſ. l. cap.* 3.

Curatio.

Vniuerſalia igitur, de quibus in ophthalmia diximus, præmittenda, ſimúlque medicamenta fronti & temporibus applicanda quæ influxum humorum prohibeant, ex aqua roſarum, plantag. bolo armeno, ſanguine draconis, acacia, albumine oui & ſimilibus. Hinc topica conuenientia oculo imponenda. Et quidem ſi vlcus cum inflammatione adhuc ſit coniectum, ea conueniunt, quæ in ophthalmià ſunt propoſita. Cataplaſma ex ouo integro cum roſaceo & vino tepidum lana exceptum, Sief album. Sequentibus diebus fomenta fiant ex roſis, meliloto, fœnugræco, quibus nunnunquā ſemen papau. addere licet. Non minus enim doloris quam inflāmationis, habenda ratio. Ideoque etiam dolorem lenientia admiſcenda, quæ *infrà cap.* 23. de dolore oculorum proponentur. Admiſcenda etiam ea, quæ aliquantulum detergunt & ſiccant, qualia ſunt, ſacchar. mel, crocus, myrrha, & collyria de olibano, quorum multæ reperiuntur deſcriptiones à Galeno, 4. *de compoſit. medic. ſ. l.* Paulo Aegineta, Aëtio & Alexandro propoſitæ. In vſa tamen frequentiore eſt Sief de thure Rhaſis, quod eſt Almanſorem deſcribitur, paratúrque ex Ammoniaci, Sarcocollæ ana ℥. v. thuris ℈. x. croci ℥. ij. quæ omnia excipiuntur [illegible] l. g. fœnugr. atque in collyrij formam redig[illegible]r.

Com-

Commendatur etiam valdè aqua è fragorum partibus tribus, ſacchari parte vna, vbi prius per octiduum in B. digeſta & poſteà deſtillata fuerint. Efficaciùs mundat myrrha, ruta & tandem marrubium.

Vbi autem vlcus ſolum eſt, nec ei inflammatio vel dolor coniunctus, ſed ſaltem illud duplex excrementum tollendum, tunc præcipuè deſiccare docet cum aliqua deterſione, quæ maior vel minor eſſe debet, prout maior vel minor ſordium copia. Talia ſunt Tutia præpar. Corallium, Aloë, Sarcocolla, quæ commodiſſimè in nodulo è linteo raro in aqua Euphragiæ vel alia conuenienteinfunduntur, noduluſque poſteà exprimitur. Purgant etiam vlcus hydromel & ſyrupus de roſis ſiccis.

Vbi vlcus mundatum fuerit, adhibendum Sief de plumbo Rhaſis; primò in lacte muliebri, deinde cum aqua conueniente vſurpatum. Vtile etiam eſt ſaccharum & oleum ♄ni. Cicatricem etiam efficaciter inducit Sief album Rhaſis Eleiſer vocatum.

Vel ſequens in thure. ♃. *Thuris* ℥. x. *gummi ammoniaci, ſarcocollæ an.* ℥. ß. *croci* ℈. ij. Cum *ſucco ſœnigræci* F. ſ. a. Collyrium.

Vel ſequens de plumbo. ♃. *Plumbi vſti & loti, æris vſti, tutiæ præp. gummi tragacant. an.* ℥. j. Cum *aq. Euphragiæ* F. Collyrium.

Vel: ♃. *Corallor. rubr. præp. C. C. vſti præp. an.* ℥. j. *ceruſſæ lotæ* . ß. ♁. *crudi* ʒ. ß. Cum *melle roſaceo,* F. Linimentum.

Pertinet huc etiam aqua ophthalmica, cuius Crollius mentionem facit; & hoc modo paratur.

♃. *Succum chelidoniæ è* ♌ *& ſoliis verno tempore collectum, eiuſque bonam quantitatem in B. digere, donec depuretur.*

Deinde ♃. *Menſe Iunio* ✱ *&* ☽ *in cancro coniunctis cancror. (alij malunt in plenilunio)* nu. xx. *& reſectis extremis pedum & caudarum durioribus cruſtis, contunde in mortario; vt ſuccus inde exprimi poſſit, quem cum ſucco chelidoniæ depurato coniunctum deſtilla ex Balneo.*

Aqua ophthalmica Crollij. Quod ſi de vuæ procidẽtia metuatur, ſtatim album. oui cũ globulo ex ſtuppa cãnabina, vel lana aqua roſar. madida applicetur.

Habétque Rhaſes, *c. proprio,* quatuor collyria, quæ in vlceribus oculorum, ſi quódque ſuo tempore applicetur, magnæ ſunt efficaciæ. Collyrium primum de thure ad maturationem & abſterſionem eſt compoſitum. Mollit enim & maturat, quæ diſcuti nequeunt. Sief ſecundum de plumbo generat carnem & vlcus explet. Sief tertium carnem perditam inſtaurat, vuæ exitum prohibet & cicatricem extenuat. Sief quartum fortius adſtringit & glutinat, ac imprimis vtile eſt, cum metuitur, ne poſt vlcus magnum vuea procidat

Diæta.

Diæta ex ſuperioribus de Ophthalmia ſatis patet. Hoc ſaltem de decubitu notandum, vt æger in principio iaceat ſuper latere ſano, ne maior affluxus humorum ad oculum fiat. Suppurato autem iam vlcere & rupto, ſuper latere affecto æger cubet, vt facilius & prómptius ſanies effluat. Si tamen vlcus magnũ ſit, vt ruptura

corneæ & effuſio humoris aquei metuenda ſit, ſupinum decumbere præſtat.

CAPVT XIX.

De Cancro Corneæ.

Cancer corneæ. INterdum in cornea tunica etiam Cancer exoritur, ex materiæ melancholicæ aduſtæ corruptione. Non multum diſſimile malum eſt, quod Græcis αἰθεκνώας dicitur, vlcus ſcilicet κακοήθης in cornea tunica, quandoque etiam in palpebra, quandoque in vtraque.

Cauſſæ.

Cauſſa huius mali eſt atra bilis, ſequitúrque hoc malum diuturnas ophthalmias, quarum cauſſæ atra bilis permiſta eſt, & mulieribus, quibus menſes ſubſiſtunt, accidit.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur hoc malum, quod vlcuſcula nigra, parua, dolorifica, cicatricem non admittentia, venas liuidas exiguas varicoſas habentia apparent. Percipitur dolor, qui partibus vicinis communicatur, & vſque ad tempora extenditur, humorque paucus, tenuis & acris effluit, dolor ad acriorum medicamentorum vſum valdè exaſperatur, appetitus deijcitur.

Prognoſticum.

Malum hoc plerumque & ferè ſemper incurabile eſt, ac in vicinas partes ſerpit, ægrúmque viſu priuat, & tandem mortem affert.

Curatio.

Etſi verò malum ferè incurabile ſit: tamen ne æger omni auxilio deſtituatur, mitigatio quædam eius & palliatio, vt loquuntur, tentanda eſt. Bilis atra videlicet euacuanda eſt epithymo, polypodio, lapide Lazuli. Eiuſdem acrimonia & malignitas temperanda, quem in finem etiam lac exhibetur. Oculo imponitur & inſtillatur aqua mellis croco mixta, addito albumine oui, de quo videatur Aëtius, *Tetrabibl. 2. ſermon. 3. cap. 31.* Exemplum cancroſæ excreſcentiæ ad pilæ quantitatem, & medicamenta ad eius mitigationem adhibita deſcripſit Foreſtus, *lib. 11. obſeru. 21.*

Interdum cancroſi tales tumores totum oculum corrumpunt, qui non niſi exciſione & extirpatione curari poſſunt; cuius rei hiſtoriam notatu dignam habet Guiliel. Fabricius, *Centur. 1. obſ. 1.*

CAPVT XX.

De Vulneribus Oculorum.

SI cornea vel adnata vulnerata ſit, primò ſi opus, euacuandum *Vulnera oculorum,* eſt totum corpus per phlebotomiam vel purgationem, prout vſus poſtulat. Et imprimis venæ ſectio neceſſaria in magnis oculorum vulneribus, cùm [illegible] aliud efficacius initio ſit auxilium. Pur-

gantia præcipuè bilem vſurpanda, vt & medicamenta bilem alterantia, refrigerantia & caput reſpicientia; cùm bilis aliorum humorum ſit ad caput vehiculum. Statim verò ipſi oculo repellentia adhibeantur ex albumine oui benè conquaſſato cum aqua roſar. cui pauxillum boli armeni addi poteſt. Sequentibus diebus album oui cum Sief albo miſceatur.

Vel: ♃. *Album ouor.* ij. Conquaſſentur cum *aqu. tormentil. roſar. an.* ℥. j. *adde alumin. croci an.* ℈. j. M.

Eadem repellentia temporibus & fronti imponenda. Ad inflammationem prohibendam & dolorem leniendum, Cataplaſma ex meliloto, capitibus papaueris, croco & pane imponi poteſt. In Cataplaſmatis tamen adhibendis animaduertendum, ne oculus eorum pondere oneretur. Ideóq; ſolum ſuper palpebrã imponenda, vt oculus aperiri, & lacrymæ & ſordes effluere poſſint. Leniter quoq; oculus detergendus, ne dolor inferatur. Poſteà addatur collyrio albo Sief de plumbo, ſemper eius quantitatem augendo, donec ſolo hoc ad vlcus carne implendum vti tempeſtiuum ſit.

Vel: ♃. *Ceruſſ. amyli an.* ʒ. ij. *thuris* ʒ. j. ß. *ſarcocollæ, tragacanth. an.* ʒ. j. *camphoræ* ʒ. ß.

Infundantur in aqu. roſar. hinc vaſe clauſo in Balneo coquantur & colentur. Colatura vſui ſeruetur.

Vel; ♃. *Gummi Arabic. aqua roſar. diſſol.* ʒ. iij. *cremoris rad. conſolid. maior.* ℥. j. ß. *Pulueris ſubtilis thuris, aloës lotæ, an.* ℈. j. M.

Vel: ♃. *Sief alb. Rhaſis ſ. opio,* ʒ. j. ß. *Aqu. roſar.* ℥. j. ß. *albumin. ouor.* ʒ. ij. *tutiæ præpar.* ʒ. ß. M. in mortario marmoreo vel plumbeo.

Poſt diem ſeptimum magis ſiccantia & detergentia conueniunt, quæ faciunt, ne caro craſſa ſed tenuis generetur.

Vt ♃. *Myrrh. ſarcocoll. lacte nutritæ an.* ℥. ß. *tutiæ præpar.* ʒ. j. *mell. roſat. q. ſ.* F. Linimentum.

Valde commendatur & hoc: ♃. *Bol. armeni* ℥. j. *tutiæ, ſangu. dracon. gummi Arab. an.* ℥. ß. *aqu. roſar.* ℔. j.

In vitro clauſo bulliant in B. M. vel vaporoſo per horam. Poſteà adde ſucci mali punici ℥. j. & colentur. Colatura ter & quater in oculum inſtilletur.

Inter recentiores Chirurgus quidam hoc commendat.

♃. *Mell. opt.* ℔. ß. *ſucci roſ. rub.* ℥. iv. *ſucc.* ʒ. ß. *viridis æris* ʒ. ij.

Deſtillentur in Balneo & liquoris huius guttæ ij. oculo ſæpè inſtillentur. Eidem liquori addi poteſt mucilago ſem. fœnigræc. & vitellus oui vnius, & Cataplaſmatis loco oculo imponi. Ab Euſtachio Rudio ad oculorum vulnera valde commendatur pars illa albuminis oui, quam *gallaturam* vocant, de quo videatur infrà *cap.* 23.

Commendatur etiam hîc aqua Ophthalmica Crollij, ſuprà *cap.* 18. deſcripta; vt altera, quæ fit ex albumine ouorum ad duritiem coctorum in Balneo liqueſcente.

Commendatur & oleum rubrum oui.

Tandem vt cicatrice vulnus claudatur, Sief Rhaſis Eleiſer ex vſu erit.

Si cum oculi globo etiam palpebra vulnerata ſit, cauendum, ne palpebræ cum oculo agglutinentur. Ideóque oculus interdum circumuoluendus, & oculo duplicatum vel triplicatum auri folium, vel ſubtiliſſima auri lamina imponenda.

CAPVT XX.

De Ruptura corneæ.

INterdum vulnera tam altè penetrant, & vlcera tam profunda ſunt, vt corneam tunicam totam erodant; interdum & ab aliis cauſſis cornea rumpitur, ita vt humor aqueus effluat, & interdum ipſa tunica vuea procidat, de quo poſteà.

Cauſſa videlicet rupturæ corneæ eſt vel interna, præcedens ſcilicet vlcus, aut magnus humorum affluxus, à quo oculus ita diſtenditur, vt medius crepet & humores effundantur; cuius rei hiſtoriam adnotauit Ambroſius Paræus, *lib. 6. cap.* 13. vel externa, vt punctura aut vulnus.

Signa Diagnoſtica.

Malum ipſum viſui patet, præſertim ſi humor aqueus effluat, vel vuea procidat.

Prognoſtica.

Malum hoc quo maius eſt, eò periculoſius eſt. Si enim tantum ſit, vt vuea procidat, plerumque malum incurabile eſt, vt poſteà dicetur; cùm non facilè ſit vueam prolapſam intrò reponere. Si verò vulnus ſit anguſtum, minus periculi habet. Etſi enim humor aqueus effluat, & inde viſus aboleatur: tamen aqueus humor regeneratur, quo inſtaurato viſus etiam reſtituitur. Huius rei exemplum habet Galenus, 4. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2. & Langius, *lib.* 1. *Epiſtola* 7. Antonius Beniuenius, *de abdit. morb. cauſſ. lib.* 2. *cap.* 28. Coiter, *in obſeru. Chirurg.* Atque ipſe etiam tale exemplum obſeruauit in puero, qui cum cuſpide cultri oculum læſiſſet, vt humor aqueus afflueret, & cornea inde tunica nonnihil corrugaretur, viſum illius oculi amiſit, quem tamen paulatim humore aqueo reſtituto iterum recuperauit. *Nota.*

Curatio.

Cùm vulnus partium ſolutarum vnionem indicet, nulla alia cura rupturæ corneæ erit, quam vulnerum & vlcerum oculorum. Inſtillétur videlicet in vulnus penetrans corneam vel adnatam oui albumen cum tutia pręparata mixtum. Et vt vueæ procidentia præcaueatur, oculo fomentum imponatur ex adſtringentibus ſine aſperitate, vt floribus roſar. foliis rubi, burſæ paſtoris, polygon. coctis in vino adſtringente, aut ſi calor adſit, in aqua pura.

Vel Cataplaſma imponatur ex flor. roſar. & cydoniis in vino adſtringente coctis cum acaciæ ℈. ij. & croci ℈. ß.

Valentiora ſunt hypocyſtis, balauſtia, gallæ immaturæ. Vel tale Collyrium paretur.

℞. Aloës lotæ tutiæ præpar. ſar-. cocoll. an. ℈. ß. *ſpicæ, croci, ſacchar ſaturni an.* gr. v. ℥ ij. ℈. j. Cum mucilag. tragacanth., & fœnigr. F. Collyrium.

Alij hoc commendant: *℞. Aq. conſolid.* ℥. iij. *gummi Arab. thuris an.* ʒ. j. *oculor. cancri* ʒ. ß. *balauſt.* ℈. j. M. ſuper igne & colentur. Colatura oculo inſtilletur.

CAPVT XXII.

De Suggillatione Oculorum.

Suggillatio oculorum. QVam Suggillationem oculi vel maculam eiuſdem rubeam appellant, Auicennæ Altarfati eſt, Græcis ὑπόσφαγμα, ὑπόχυσις αἱματώδης. & αἱμάλωψ. Galeno etiam ὑποφθάλμιον, nonnullis ὑπώπιον vocatur per ω & ι ſcriptum, quod alij tamen de faciei potius & partiũ cauarum ſub oculis, quæ ὑποφθάλμια Hippocrati ſunt, cruenta ex ictu vel lapſu ſuffuſione exponunt.

Eſt igitur hoc malum ex genere τῶν ἐκχυμωμάτων, teſte Galeno *initio 5. de Com. Med. ſ. l.* quę fiunt, quando circa cutem vaſis contuſis aut ruptis ſanguis in ſpatia circumiacentia effunditur, non quidem acervatim, aut ex grandioribus venis per διαίρεσιν & ἀναστόμωσιν exit, ſed lentè per διαπήδησιν, vel ἀναστόμωσιν è minoribus tranſſudationis ſpecie, vbi & progreſſu temporis liueſcit & denigratur. Ita ſuggillatio oculi eſt, ſanguinis ex ictu vel lapſu, ruptis aut contuſis vaſis vel alio modo apertis in oculorum tunicis, Adnata vel Cornea, in eaſdem effuſio, colore primum rubeo, poſteà liuido vel nigro, quem mortum ſanguinem appellant. Cui malo & hoc accidit, vt ſi corneam magis occupet, obiecta omnia colorem ad rubrum vergentem præ ſe ferant. Nam & ad corneam venulæ porriguntur, ea parte, qua Iridem ſpectat; & ex vicinis vaſis ſanguis in eam effundi poteſt. Et quidem ſanguis ille interdum in Adnatam, interdum in Corneam, interdum in vtramque effunditur.

Cauſſæ.

Cauſſa contuſionis & ruptionis in his tunicis plerumque eſt externa, videlicet ictus aut plaga, aut clamor vehemens, vel tubarum inflatio, ob quam venæ tenſæ aperiri poſſunt; Nonnunquam etiam interna, vaſorum ſcilicet repletio à ſanguinis copia, vt effuſio eius fiat, aut ſanguinis ipſius feruor & acrimonia, vt per vaſorum anaſtomſion ita excidat.

Differentiæ huius mali ſunt, quod ſuggillatio alia recens eſt, quæ rubro colore apparet; alia antiqua, quæ liuido, fuſco vel nigro: Sanguis enim extra vaſa effuſus & proprio calore & ſpiritu deſtitutus primò liueſcit, poſteà fit obſcurus. *Differentiæ.*

Signa Diagnoſtica.

Malum hoc viſu deprehenditur. Si à cauſſa ſit externa, ab ægro id cognoſcitur: Si ab interna, abeſt externa. Et quidē à ſan-

guinis copia color maculę rubeus erit; ſi à feruore ſanguinis, ad citrinum verget. Et dum cornea ſuffuſa eſt ægris, quæ cernunt, rubra eſſe videntur.

Prognoſtica.

1. Malum hoc non difficulter initio curationem recipit; quoniam vitium vaſorum in oculo exiguum eſt.

2. Sanguis extra vaſa effuſus tandem corrumpitur & nigreſcit, ægerriméque diſcutitur.

Curatio.

Sanguis è vaſis effuſus diſcutiendus eſt. Ideóque ſi maior eius affluxus metuatur, venæ ſectione & purgatione, ſi opus, præmiſſa, principio parum de adſtringentibus, diſcutientibus permiſcendum; ne ſola diſcutientia plus ſanguinis è vaſis attrahant, qualia ſunt aqua fragorum, roſar. ſalic. caprifolij, plantaginis, myrtillorum.

Vbi autem effuſio iam ſubſiſtit, & venæ ad ſuam naturam redierunt, ſola diſcutientia conueniunt. Atque hæc ipſa inter initia, dum malum recens eſt, leniora eſſe debent; cùm ſanguis, qui effuſus eſt, nondum conuerſus ſit in grumum, ſicut hac de re docet Galenus, 3. *de compoſit. med. ſ. l. cap.* 1.

In validiorum deinde vſu caueatur, ne acrimonia ſua apertis venarum oſculis ſanguinem maiore copia proliciant.

Galenus ergo fotum initio vſurpat ex decocto fœnigræci & meliloti. Deinde collyrium Nili, *in* 4. *de compoſ. med. ſ. l.* quod primum excipit aqua, ad inflammationem inhibendam, poſteà decocto meliloti & fœnigræci ad ſanguinem, qui effuſus eſt, diſcutiendum. Venis tandem per adſtringentium vſus clauſis, fomentum probat è ſolo fœnigræco, ſpongiam item infuſam in melle, & collyr. è myrrha cum decocto fœnigræci.

In 4. *de compoſ. med. ſ. l. cap.* 8. ſtatim in initio mali ſanguinem columbinum, eum præſertim, qui ex teneris pennis exprimitur, (alia aperta vena ſub ala ſanguinem extrahunt) inſtillare iubet, tum ad inflammationem compeſcendam, tum ad ſedandum dolorem, quo tempore & albumen oui probat. Poſteà ad vitellum oui accedit cum vino, & ad melilotum cum vino. Poteſt & columbarum ſanguis tum adhiberi, qui ob ſalem, qui ei ineſt, etiam vim diſcutiendi habet. Vtilis eſt etiam ſanguis palumborum turturis & hirundinis. Valet & lac muliebre calidè cum modico thure inſtillatum, & braſſicæ folia cocta atque trita cataplaſmatis forma impoſita, & caſeus recens parum ſalſus, qui mixtam habet facultatem, emplaſticam quidem ex ſeipſo, diſcutientem verò & nonnihil adſtringentem ex ſale: vt non abſurdum ſit eo in principio vti, teſte Galeno, *in initio* 5. *de compoſ. med. ſ. l.*

Inueteratum malum & nigreſcens fortiora remedia poſtulat, vt ſuccum raphani, ſuccum abſinthij vel hyſſopi, vel origani cum melle, myrrham, nitrum. Galenus ex Archigene hyſſopi comam tritam & linteo panniculo ſeu nodulo illigatam

Hyſſopi facultas.

Nota.

in feruentem aquam demittit, nodulúmque poſteà oculo tepidè admouet. Ita enim cruor elicitur adeò, vt linteolo adhæreat. Idque etiam verum eſſe, ſe expertum ſcribit Iohannes Riolanus. Commendatur & abſinthium recens cum lacte muliebri & aqua roſar. cataplaſmatis forma impoſitum. Succum etiam radicis ſigilli Salomonis, ſeu ex recenti radice, ſeu ſicca vino macerata expreſſum, ſeu ipſam radicem contuſam, ſuggillationes feliciter curare ſuprà diximus. In declinatione morbi etiam fel auium adhiberi poteſt, & fel vulturis imprimis, & fel arietis valdè commendatur, vt & crocus, myrrha, aloë.

Exempli gratia.

℞. *Croci* ʒ. ß. teratur cum *vini albi ſ. q.* adde *myrrhæ* ʒ.j.ß. Iterum terantur, donec conſiſtentiam linimenti acquirant. Cui add. *mellis virginei* ℥.ij.

M. pro linimento, quod linteo inunctum oculo imponatur, & ter quotidie renouetur. Nonnulli fimum columbinum in cinerem comburunt, quem cum aceto ſubigunt & exſiccant, ac rurſum cum ſucco fœniculi, vel morſûs gallinæ temperant & imponunt. Plurimum etiam commendatur aqua fragorum viridis, quæ hoc modo paratur. *Aqua fragorum viridis.*

℞. *Fraga bene matura, q. v.* Indantur pelui aurichalceæ vel cupreæ, vt vitra medium repleatur, ad. pergantur ſale trito, & cooperta in cellam per triduum collocentur, & appenſo in patellam inclinatam filo laneo aqua viridis in ſubiectum vas recipiens colligatur, de quo liquore mane & veſperi gutta vna oculorum anguſis inſtilletur. Auicennas in contumaci malo aſcendit ad medicamentum ex vna parte ſinapi, & duabus caricarum confecto. Laudant & nucem rancidam atque oleoſam cum melle ſubactam, de qua aliquid in oculum immittunt repetendo ternis ſemper horis. Commendatur & aqua vitis, quæ verno tempore ex palmitibus præciſis exſtillat. Ad antiquam ſuggillationem diſcutiendam vtilis eſt, & radix ari raſa & cum melle ſubacta impoſita.

CAPVT XXIII.

De dolore oculorum.

CVM morbos, qui duræ & corneæ tunicæ accidere ſolent, iam abſoluerimus, proximum eſt, vt ſymptomata, quæ in iiſdem contingere ſolent, addamus; quæ ſunt dolor & color vitiatus. Verùm cùm de colore cap. præced. & 18. dictum ſit, hoc capite de dolore oculi tractabimus, qui etſi vulgò toti oculo tribuatur, ipſi tamen præcipuè ob tunicas externas conuenit. *Oculorum dolor.*

Eſt videlicet Dolor oculorum triſtis eorum ſenſatio à ſolutione continui membranæ adnatæ & corneæ. Cauſſa ſolutionis continui eſt vel interna vel externa. Interna eſt humor, vel copia vel acrimonia continuum ſoluens;

quò plerique etiam referunt ſpiritum flatuoſum. Externę cauſſę variæ ſunt, ictus & percuſſio, ventorum flatus, præſertim Borealium, aërque nimis calidus vel frigidus, puluis, fumus, arenulæ, feſtucæ, animacula, vapor & ſuccus cœpæ, allij & ſimil. quæ cauſſæ pleráque in ophthalmia ſunt propoſitæ; cùm dolor plerumque ophthalmiæ ſit ſymptoma.

Signa Diagnoſtica.

Et quidem ipſe dolor ex relatione ægri pateſcit. Ex relatione eiuſdem cauſſæ externæ innoteſcunt. Cauſſæ verò internæ is ſignis, quæ ſupra de Ophthalmia fuerunt propoſita, pateſiunt.

Prognoſticum.

Dolor oculorum acerbiſſimum malum eſt; cùmque maioris affluxus ſit cauſſa, Ophthalmiam auget, & ſæpè cæcitatis author eſt. Item vigilias excitat, viréſque valde deiicit.

Curatio.

Itaque etſi commodiſſimè tollatur dolor, ſublata cauſſa, à qua pendet, & proinde doloris oculorum eadem ferè curatio ſit, quæ ophthalmiæ: quia tamen dolor ſæpè vrget, tum principali morbo nonnihil poſthabito, aut certè antequam is planè tolli poſſit, ſtatim, facta aliqua euacuatione, & diuerſione, de dolore mitigando cogitandum eſt. Adhibendum videlicet albumen oui exactè conquaſſatum; vel ſolum, vel cum aqua roſarum, aut lacte muliebri mixtum. Et imprimis pars illa albuminis, quam Itali *Gallaturam*, Germani *das Kepchen* nominant, vſurpanda, quæ ex pluribus ouis colligenda, vt eius ſufficiens copia haberi poſſit, quam valdè commendat Euſtach. Rudius, *Pract. lib. 1. cap. 20. Admirabiliſſimum*, inquit, *tum in dolore, cùm in vulneribus oculorum eſt remedium illa pars albuminis, quam Gallaturam vulgò appellant, quæ debet exactè prius conquaſſari. Hoc remedium bonus quidam Practicus, qui eo ſolo omnia oculorum vulnera ferè curabat, Dei virtutem appellabat.* Lac quoque muliebre vel aſininum recens mulſum oculo inſtillari, vel, quod tutius, ſuprà oculum imponi poteſt. Non diu tamen, vt ſuprà etiam dictum, in oculo relinquendum, ſed ſingulis horis innouandum, ne mora corrumpatur, areſcat, acriúſque euadat.

Dolorum oculi mitigantia.

Nota.

Vtile eſt & pomum dulce maturum cum ſaccharo coctum & oculo applicatum. Vel ſumatur pomi dulcis aſſati ℥. ß. camph. ǵ. xv. croci ǵ. v. & cum aqua roſarum, & cum lacte fiat cataplaſma.

Prodeſt & mica panis albi in lacte muliebri infuſa, addito momento decoctionis papaueris vel emulſionis ſem. papaueris: vitellus item oui cum lacte & aqua roſarum, vel ouum integrum cum aqua roſarum contuſum. Et decoctum fœnigræci, quod Galenus parare docet, *in 1. de med. facil. parab. cap.* 10. Medicamentum item ex oui luteo, mica panis & ol. roſaceo. Cauendum tamen, ne oleum oculos ingrediatur, quod dolorem augeret.

Valentiora ſunt, ſuccus vel decoctum lactucæ, ſolani, rad. vel

vel pomor. mandragoræ, capit. papauer. albi, emulſio ſem. papau. albi, facta cum lacte muliebri, Opium, Sief album cum opio. Sed Auicennas Opiatis nonniſi in acerbiſſimo dolore vtendum cenſet ex materia ſubtili & corrodente, vbi ſyncope & virium extrema deiectio metuitur.

In quo tamen caſu vſus talium moderandus eſt, quod viſionem vehementer lædant, teſte Galeno 3. *meth. med cap.* 2. & 12. *meth. med. cap. vlt.* Et omnino præſtat fluxionem ab oculis auertere per venæ ſectionem, purgationem, & aliis modis; Cum opiata ſæpe ſine iſtis auxiliis adhibita dolorem potius exaſperare, quam lenire compertum ſit: Cuius rei exemplum refert Chriſtophorus à Vega, *Art. med. lib.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 1.

CAPVT XXIV.

De Pure ſub Cornea.

Hypopyum. CVm pus ſub cornea ante vueam, vel cryſtallinũ colligitur, vt viſus impediatur, Græcis appellatur ὑπόπυον, per ο & υ ſcriptum. Fit etiam aliquando, cum ab vlcere profundiorẽ pus defluens & inter tunicas delatum in circuitu Iridis figuram vnguis reſecti refert, atque tum ὄνυξ, vnguis nominatur: Nonnulli à ſimilitudine, quam habet ſemicirculi, Lunellam nominant. Fit autem ὑπόπυον, dum tumor ſiue corneæ ſiue vueæ in abſceſſum degenerat, vt materia purulenta eo loco conſiſtat. Aëtio non ſolum ex effuſo & ſuppurato per inflammationem ſanguine fit, ſed etiam citra inflammationem & exulcerationem, vbi dolor capitis aut lippitudo, aut ſuggillatio præceſſit.

Si enim ſanguis ſuppuretur, dolor exoritur, qui prius non aderat, & oculus quodammodo inflammatur, ac color ſanguinis in albedinem mutatur.

Signa Diagnoſtica.

Si pus intervueam & corneam continetur, exactius illud conſpicitur, & affectus oculus ſano eminentior apparebit. Pus autem eſſe cognoſcitur ex præcedẽte inflammatione, lippitudine, aut ſuggillatione. Moto etiam & cõcuſſo capite aut oculo pus manifeſtè ſub cornea ſimul commouebitur. Viſus quoque ſolet intercipi, adéſtque dolor pulſatorius, & color oculi rubeus.

Curatio.

Indicatio curatiua eſt, pus exacuandum eſſe. Aëtius igitur *tetrab.* 2. *ſermon.* 1. *cap.* 28. præmiſſis vniuerſalibus, collyriis vtitur ad inflãmationes deſtinatis, in principio ſcilicet, cum materia ad pus tendit, quæ cum albumine oui, aut lacte inſtillat. Exacto tertio die fomenta adhibet per ſpongiam vel linteum leniter diſcutientia. Quæ enim vehementer diſcutiunt & exſiccant, quod tenuius eſt, euacuant, quod craſſius relinqunt & indurant, vt reſolui deinceps nequeat. Iubet etiam vitare adſtringentia. Itaque pro-

bantur collyria ex melle, myrrha, croco, fellibus animalium cum ſucco fœnigræci, fœniculi, fumariæ. Item Collyrium album de thure. Commendatur quoque radix cucumeris aſinini cum melle in cataplaſmatis formam redacta & impoſita; vt farina fabarum cum melle ſubacta. Vtilis eſt & nux rancida cum melle trita; vt & hyſſopus & origanum. Efficax eſt etiam oleum de linteaminibus, quod & ad oculos exulceratos commendatur.

℞. *Linteum purum nouum & vitri pellucidi pulueriſati q. ſ.*

F. ſ. ſ. ſ. in cucurbita ad dimidium eam replendo, & in cineribus deſtillentur. Oleum guttatim oculo inſtillandum.

Vel ℞. *Croci, Aloës, myrrh. an.* ʒ. j. *vini* ℥. iij. *mellis* ℥. vj.

Diſſoluatur crocus in vino, deinde cum aloë & myrrha miſceantur, tandem mel addatur; de quibus in curatione ſuffuſionis dicetur.

Vbi reſoluentia non ſuffecerint, alia præſidia tentanda. Apud Galenum eſt, *in fine 14. meth. med.* quod etiam Aëtius repetit, Medicum quendam Romæ Iuſtum capitis concuſſione pus loco ſuo dimouere ſolitum, ne viſioni obeſſet. Aëtius acu obliquè ſiue à latere immiſſa pus per puncturam Corneæ educit, poſt albumen oui iï ſtillat, ac deinde ouum integrum cum vino mulſo conquaſſatum & molli lana exceptum oculo imponit. Vide Aëtium *loco allegato.*

CAPVT XXV.

De Vueæ procidentia.

POſtquam corneæ & adnatæ tunicæ affectiones p. n. explicauimus, iam vueæ vitia explicanda veniunt. Inter quæ primò ocurrit Vueæ procidentia, quæ πρόπτωσις tunicæ ῥαγοειδοῦς vocatur. (nam alia πρόπτωσις totius oculi eſt, de qua poſtea dicetur.) Eſt autem ſitus præter naturam illius tunicæ à ſolutâ vnitate corneæ proueniens. Soluitur continuitas vel per vulnera, vel per vlcera, vt antea dictum. Differentiæ ſiue ſpecies mali huius quatuor recenſentur ex Aegineta, prout maior vel minor vueæ portio procidit, & ruptura illa callum contraxit, vel non. Si enim parua vueæ portio procidat, μυιοκέφαλον dicitur, quod formam capitis muſcæ habeant: Si verò maior portio excidat, vt acini vuæ figuram referat, σταφύλωμα: Si verò maxima pars & vſque ad palpebras excidat, μῆλον, id eſt, Pomum; Si tandem calloſa facta fuerit, ἧλος, id eſt, clauus dicitur. Si vna cum vueâ etiam portio quædam corneæ egrediatur, Auicennæ orbicularis ruptura Corneæ vocatur. Eſtque ſimilis extremitati fuſi, quo fila ducuntur, cui ſpondylus ſiue armilla eſt præfixa.

Signa Diagnoſtica.

Vueæ procidentia facile viſu

dignoſcitur. Quomodo verò procidentia vueæ à puſtula ſuperficiaria corneæ differat ☛ ſupra in ſignis puſtularum oculi dictum. Nam puſtula ſuperficiaria vndique nigra cernitur & exactè rotunda eſt, nec pupilla diuulſa apparet, vt in vueæ procidentia.

Prognoſtica,

1. Hoc malum, teſtibus Græcis, & Arabibus, ægrè admodum curatur; quia non facilè eſt, vueã intro repellere & ruptam corneam vnire.

2. Minus periculi eſt in ea procidentia, quæ μυιοκέφαλον dicitur, quam in ea, quæ σταφύλωμα, præſertim ſi nonnihil ſit inueterata. Cæteræ ferè incurabiles ſunt.

Curatio.

Medicamenta hîc locum habent Adſtringentia ſine aſperitate, qualia ſupra de Ruptura corneæ propoſita. Quæ ſpecies Procidentiæ deteriores & inueteratæ medicamentis non cedunt, eas Paulus, Aetius & Celſus ferro tentandas eſſe cenſent, ſaltem ad imminuendã deformitatem. Quod quomodo cõmodè fieri debeat, docet Paulus, *lib. 6. cap. 19.* Aetius *tetrabibl. 2. ſerm. 2. cap. 35.* Celſus *lib. 7. cap. 7. ſub titulo de σταφυλώματι oculi.* Sed Auicennas metuit, ne materia ad ſanum oculum feratur, præſertim ſi ille natura ſit imbecillior, & exquiſito ſenſu præditus. Ideò à ferro potius abſtinendum cenſet. Vide Hier. Fabr. ab Aquapend. *de oper. Chirurg. tit. de ſtaphylomate.*

CAPVT XXVI.

De Pupillæ dilatatione.

Galenus 1. *de ſymptom. cauſſis cap. 2.* pupillæ quæ foramen vueæ eſt, ſpeciebus viſibilibus tranſmittendis deſtinatum, quadruplex vitium recenſet, eius dilatationem, imminutionem, in aliquam partem detorſionem, & denique ruptionem. Pupillæ dilatationem & anguſtiam quod attinet, debet pupilla ſeu foramen ita conſtitutum eſſe, vt non nimis ſit amplum, ne externum lumen nimis copioſum admittat, nec etiam nimis anguſtum, vt ſpecies viſibiles commodè admittat. Et cum radij viſibiles recti fortiores ſint obliquis, & obliqui fortiores, quò rectis propiores: in pupilla non nimis ampla pauciores obliqui ingrediuntur, & ita viſio fit perfectior. Per pupillam verò latam ſimul multi obliqui intrant, & ita viſus ſit debilior. Etſi verò aliter alij hac de re doceant, & alij quidem foramen nimis anguſtũ impedire exitum radiorum ſcribant, ob amplum verò nimis diſpergi radios putẽt: tamen falſa hæc eſt opinio, quæ præſupponit viſionẽ fieri radiorũ emiſſione. Alij verò ſpiritu animali, qui ad oculũ cõfluit, amplã pupillã minus commodè repleri poſſe exiſtimant. Veruntamen commodior eſt ſententia antea propoſita, quæ pupillæ

Pupillæ dilatatio,

Nota.

dilatationem & conſtrictionẽ viſui abeſſe ſcribit ob luminis externi maiorem vel minorem copiã admittitur, qua de re in Inſtitut. *lib.2.p.3.ſect.2. c. 3.* dictum. Cui accedit, quod ſpecies viſibiles in anguſta pupilla radiis rectis & proprioribus, in ampla verò obliquis oculos ingrediuntur.

Pupillæ autem dilatatio, Græcis μυδρίασις, peculiariter dicitur, quaſi ἀμυδρίασις, ab ἀμυδρῶς ὁρᾶν, vt etymon oſtendit, hoc eſt, à viſione obſcura. Pupillæ enim dilatatio ſemper viſui incommodat, ſiue ab ortu ſit cõtracta, ſiue poſt acceſſerit. Anguſtia pupillæ non ſemper, ſed quæ naturalis eſt, potius ad acumen viſus facit. Dicitur & pupillæ εὔρυνσις & πλατυκορία, ab ampliatione pupillæ. Morbus eſt in vitiata conformatione, hoc eſt, in via ſiue meatu præter naturam dilatato, quando ſcilicet pupilla ſeu foramen illuc, quo vuea tunica, ad ſpecies viſibiles admittendas donata eſt, ita præter naturam verſus Iridis circulum ampliatur, vt viſio hac de cauſſa lædatur. Non ſolum enim obiecta omnia minora apparent intuenti ægro, ſed & imbecillior fit viſio, atque æger etiam ex mediocri interuallo obiecta non exactè cognoſcit: in clara etiam luce non ſatis acutè videt. Cuius rei cauſſam quidem, vt modò dictum, nonnulli eſſe dicunt, quód amplius pupillæ ſpatium non ita impleatur à ſpiritu animali prout opus erat, & quod ſpiritus animalis diſperſus radios procul emittere nequeat. Sed malè hi præſupponunt, quod viſio fiat ſpirituum emiſſione. Cauſſa verò huius rei duplex eſt. Prior, quod externi luminis copia nimia in oculos per pupillæ foramen amplum admittitur, quæ viſioni officit, vnde etiam, qui exactè aliquid inſpicere volunt, oculis conniuent. Deinde, vt ab opticis docetur, radius perpendicularis eſt fortiſſimus, obliquus debilior, & tantò fortior, quantò minus obliquus. Ideóque cum in ampla pupilla radij obliqui multi incidant, non mirum eſt, viſionem fieri debiliorem.

Cauſſæ.

Cauſſa dilatationis pupillæ alia natiua eſt, vbi à primo ortu contractum eſt hoc malum: alia aduentitia: atq; hæc vel interna vel externa. Interna proxima Galeno, *1. de ſympt. cauſſis c. 2.* eſt tenſio vueæ tunicæ. Tenditur autẽ vuea vel per ſe ob intemperiem ſiccam citra humoris aquei conſumptionem, à vigiliis diuturnis, febribus ac ſimilibus exſiccantibus; non aliter, atque perforata coria, cum exſiccantur, patentiora foramina acquirunt, quo ſimili Auicennas rem declarat: vel per accidens à ſubdito ſpiritu vel humore in modum vtris inflata aut diſtenta; quod & ab aqueo oculi humore ſupra modum aucto fieri poſſe docent; Auicennas etiam à tumore ſeu apoſtemate vueæ illam extendente. Aetio ſimpliciter eſt allapſus humorum, qui aut aceruatim aut paulatim ad oculum feruntur & citra ſenſum vueam diſtendunt, vt pupilla dilatetur.

Externa cauſſa eſt ictus aut caſus ab alto, cuius vi vuea tunica vel tenditur, vel planè rumpitur,

Ad quas etiam referri poteſt anhelitus retentio in parturientibus, vt docet Auenzoar, *lib.1.Tetrab.8.cap.propr.* quia in anhelitus illa retentione & enixu ſpiritus multi ad oculos confluunt, qui etiam humores & flatus ad oculos impellunt. Accidit hoc malum pueris magis propter tunicarum debilitatem; iis quoque, qui magnos habent oculos.

An ſiccitas ſit cauſſa dilatationis pupillæ.

Verùm de ſiccitate, quam modò inter cauſſas dilatationis pupillæ retulimus, inter authores controuerſia eſt, & dubitatur, an illa pupillæ dilatationem inducere poſſit. Galenus equidem, *loco allegato*, hanc cauſſam proponit; verùm eam prætereunt Aëtius, Aegineta, Actuar. Et Rhaſes, *2. Contin.* Galeni opinionem reiicit; videturque ei ratio adſtipulari; ſiquidem ſiccitas potius videtur conſtringere & coarctare, quàm dilatare. Verum notandum, vueã poſſe humectari & exiccari vel vt pars ſimilaris eſt, vel vt organica. Humectatur vt pars ſimilaris quando per totam ſubſtantiã ipſius tunicæ diffunditur humor; vt pars verò organica, quando meatus ſaltem & foramen vueæ repletur humore. Contra exſiccatur: vt pars ſimilaris, quãdo tota ſubſtantia vueæ exiccatur:

Nota.

vt pars verò organica, quando humiditas meatibus incluſa abſumitur. Itaque ſi vuea tunica vt pars ſimilaris humectetur, fit pupilla anguſtior: quia tota vueæ ſubſtantia humectata & in ampliorem mollem extẽſa coarctat foramen vueæ: Si verò humectetur vt pars organica, ſeu potius ſi meatus ille humoribus oppletur & diſtenditur, pupilla quoque dilatatur. Si verò exſiccatur vt pars organica, ſeu potius ſi humor in meatu abſumitur, ille in ſe concidit, & hinc foramen vueæ amplius redditur, ſicut coria & alia corpora exſiccata dehiſcere interdum videmus.

Differentia.

Differentiæ huius mali ſunt, quod aliàs dilatatio parua eſt, nõ multum excedens limites naturales; alia magna, vt iridis etiam circulum contingat: alia per ἰδιοπάθειαν genita in oculo, alia per συμπάθειαν capitis ex vehementi eiuſdẽ dolore aut alia affectione.

Signa Diagnoſtica

Malum hoc oculis intuentium patet; præcipuè ſi medicus antea oculos ægri inſpexerit. Si vero quæ latitudo pupillæ oculi ſani fuerit, Medico notum non eſt, videndum, an viſus ſimul cum latitudine pupillæ lædatur. Commune enim accidens eſt, quod minus acutè vident; & iis res omnes viſæ minores, quam ſunt, apparent, ob cauſſam antea poſitam. Accedit, quod tales homines, cum aliquid intueri volunt, oculos nonnihil comprimunt & veluti conniuent. Pro magnitudine autem dilatationis viſus plus vel minus offenditur. Præterea videndum, an vna ſaltem ſit dilatata, an vtraque. Nam ſi vna ſaltem ſit dilatata, certum eſt, eam affectionem morboſam eſſe. Si verò vtraque pupilla ſit ampla alterius oculi pupilla cõſideranda. Si enim altero oculo clauſo altera adhuc magis dilatatur, amplitudo ea naturalis eſt: Si verò non dilatatur, eſt præterna-

turalis; quia iam præter naturam pupilla ita dilatata eſt, vt amplius dilatari non poſſit.

Cauſſarum ſigna ex affectionibus præcedentibus haud difficulter cognoſcuntur.

Prognoſtica.

1. Natiua pupillæ dilatatio incurabilis, teſte Auicenna; aduentitia ægrè curatur. Nam cōformationis vitium in hac parte ars corrigere non poteſt, & mēbranoſum vueæ tunicæ corpus ſemel tenſum induratur, vt non facilè ad naturalem ſtatum redeat, teſte Aëtio.

2. Dilatatio pupillæ ex ſiccitate orta difficulter admodum curatur; quæ verò ex humiditate, non ita difficulter. Galenus 1. *de ſympt. cauſſis cap.* 2.

3. Si poſt capitis dolorem vehementem magna ſequatur pupillæ vſque ad iridem dilatatio, exigua ſpes eſt, ob immodicam materiæ copiam.

4. Quæ à percuſſione oritur, incurabilis eſt, ſi vuea ſit lacerata. Curatio verò aggrediēda, vbi ſolum vuea tenditur ab humore ſubiecto.

Indicationes.

Quoniam pupilla vltra modum naturalem dilatata eſt, indicatur remedium foramen contrahens. Si autem à cauſſa præſente fouetur malum, eaque ſit ſiccitas, humectandi oritur indicatio: Si humor aut flatus tendens, is diuertendus & euacuandus eſt.

Curatio.

Græci & Arabes, dum malum ab humiditate eſt & corpus plethoricum, venam ſecant in cubito, idq; ideo, vt ſanguis ad oculum confluens reuellatur. Poſtea etiam venas temporum & venas in angulis oculorum ad cauſſam proximam deriuandam. Proſunt & cucurbitulæ in occipitio & hirūdines poſt aures applicatæ. Frictiones item deorſum factæ, & alia vniuerſalia, quæ in affectibus oculorum adhiberi ſolent. Inſtituatur quoque purgatio humoris peccantis, ſi opus, vt hactenus dictum. Poſtea vſurpentur materiam illam reſoluentia & vueā leniter adſtringentia. Reſoluunt aqua marina, in quā facies apertis oculis aliquandiu immittatur, aut ſi marina deſit, parū ſalis miſceatur aquæ, aut poſca aquoſā vſurpetur, iubente Aëtio. Leniter adſtringunt roſæ, nardus, crocus, pompholix, ſpodium, item collyrium ex roſis, croco, corticibus thuris, acacia.

Vt ℞. *Roſar. rubr. ſiccar.* ℈.ij. *croci, ſpicæ, cortic. thuris an.* ℈. ß. *tut. præpar. ſpodij, acaciæ an.* ℈.j. In puluerem redacta ligentur in nodulo panni linei rari, & nodulus coniiciatur in *Aq. roſar.* ℥. iij. tēpore vſus nodulus fortiter exprimatur & aqua iſta oculo inſtilletur.

Vel ℞. *Gummi. Arab. tutiæ, ſandarachæ Arab. tragacanth. an.* ʒ. ij. *boli armeni* ℥. ß. *ſem. lini, cydonior. croci an.* ʒ. j. *ſucci granat. è toto* ℥. j. ß. *aquæ roſar.* ℔. ß. Macerentur omnia in loco calido per noctem, poſtea ebulliant hora dimidia & colentur.

Si à multis ſit flatibus, vt tubicibus nonnunquam accidit, illi diſcutiantur. Addenda adſtringentia, quæ robur parti adiiciant, vt ſi fotus fiat ex decocto ſem.

fænic. fol. rutæ, aneth. flor. roſar. cimus rubi, fol. myrti & hyperici, quæ decoquantur in aqua roſ. vel myrti admixta vini albi parte quarta.

Si malum ſit à ſiccitate, probantur humectantia, in quibus optimum eſt lac caprinum recēs infuſum in vaſculum oculo excipiendo idoneum, vt oculus aliquandiu in hoc detentùs molliter foueatur.

Vbi à percuſſione ortum eſt malum, eſtque læſio non magna, atque abeſt inflammatio, facilis eſt curatio cum Emplaſtro de farina fabarum, fol. plantag. flor. roſar. quod in principio ad repercutiendum valet; Poſtea cum Emplaſtro de farina fabarum Rhaſis, quod magis reſoluit. Ratione verò materiæ, quæ fluxit, Auicennas ſanguinem turturis vel columbarum in oculum inſtillat ac tandem ad diſſipandum Collyrio è myrrha & fellibus vtitur. Si cum vulnere ſit & ruptura vueæ non curatur. Maior tamen affluxus materiæ prohiberi poteſt venæ ſectione, materiæ deriuatione ac repulſione, & denique oculi roboratione.

CAPVT XXVII.

De Anguſtia Pupillæ.

Anguſtia pupillæ.

Diminutio vel conſtrictio pupillæ, Græcis *μύωσις* vel vt Galenus 10. *de vſ. part. cap.* 5. nominat, *φθίσις τῆς κόρης*, (Nam atrophia toti oculo tribuitur) eſt anguſtia præternaturam foraminis vueæ, qua viſio læditur.

Et videlicet morbus conformationis, ſcilicet in via, quia foramen illud pupillæ anguſtius eſt redditum, quam naturaliter debebat.

Quomodo lædatur viſus in anguſtia pupillæ.

Quomodo autem viſus lædatur in pupillæ anguſtia, non ita planum eſt. Galenus, 2. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2. ſaltem viſum aboleri ſcribit, Auenroës, 3. *Collat. cap.* 28. viſum imminui docet. Oribaſius verò, Aëtius, Paulus Aegineta & Actuarius etiam viſionem deprauari & res maiores videri, quam reuera ſunt, ſcribunt. Quam Græcorum ſententiam probabilem putamus; cum certum ſit, eos, qui naturaliter pupillas anguſtas habent, res minores videre poſſe, quas ij, qui latas pupillas habent, diſtinctè cognoſcere non poſſunt. Sed quænam huius rei cauſſa ſit, dubium. Mercurialis non in omni pupillæ anguſtia hoc accidere ſtatuit, ſed tum ſolum, quando anguſtia fit, ex laxitate ſeu humiditate vueæ. Tunc enim quia humor albugineus multus eſt, ratione illius multitudinis fieri putat, vt imagines reddantur maiores. Alij docent, quod ſpiritus viſiuus, quantuſcunque is eſt, in anguſtia illa pupillæ collectus & vnitus, ſpecies viſibiles quaſi multiplicatas ſub maiore mole apprehendit. Capiuaccius ad ſuperficiem humoris cryſtallini reſpicit, quem in pupillæ conſtrictione deficiente humore aqueo nonnihil cauum reddi autumat, vnde, ſicut in ſpeculo concauo, res maiorem molem præ ſe ferre videntur. Verùm impoſſibile eſt, vt hac de cauſſa humor cryſtallinus cauus reddatur. Probabilius eſt

cum viſio fiat per receptionem imaginum, in conſtrictione pupillæ per foramen anguſtius ſpecies viſibiles illabentes poſtea in ampliore ſpatio verſus cryſtallinum dilatari, vt rem iuſto maiorem exhibeant. Quemadmodum cõtra in dilatatione pupillæ ſpecies viſibiles per amplum foramen illapſæ in repleto verſus cryſtallinum ſpatio ſub minori angulo rem vſui minorem apparere faciunt.

Cauſſæ.

Cauſſa proxima eſt contractio vueæ tunicæ. Contrahitur autem illa vel cum laxatur à nimia humiditate, qua ab ambitu verſus centrum contrahitur, ſicut in cribrorum & coriorum madefactorum foraminibus accidit (vt enim tenſio vueæ tunicæ pupillam dilatat, ita laxatio anguſtiorem reddit) vel à defectu humoris aquei, ſiue à vulnere aut vlcere, ſiue ex alimenti inopia, quo humore conſumpto indigens tunica concidit & corrugatur, ac pupilla anguſtior redditur; vel denique à pauciore ſpiritus viſiui ad pupillã afluxu, vnde ipſa quoque corrugatur. Paulo cauſſa eſt denſatio vueæ à ſiccitate orta, ſi videlicet exiccatio vueæ à circũmferentia ad centrum progrediatur; ſin contra, fit dilatatio pupillæ. Aëtius dicit contingere ex periculoſis, cuiuſmodi ab inanitione fiunt, debilitatibus, aut ex ingenti capitis dolore.

Signa Diagnoſtica.

Malum per ſe patet, præſertim ſi ad ſanum oculum fiat collatio. Quoad ſigna cauſſarum, ſi ab humiditate ſuperflua malum eſt, præceſſerunt cauſſæ humectantes: ſi à defectu humoris aquei, æger melius videbit in obſcuro; quia ſpecies viſibiles promptius occurrit cryſtallino, quia à lucis præſentia offunditur. Si à paucitate ſpiritus viſiui, cauſſæ hunc imminuentes antegreſſæ ſunt. Commune verò huic vitio ex quacunque cauſſa eſt, vt omnia maiora videantur intuenti ægro, quam aliàs ſolent, ob cauſſam ſupra propoſitam.

Prognoſtica.

1. Naturalis pupillæ anguſtia bona eſt, ob cauſſam antea dictam.

2. Morbi vitio facta mala eſt: atque inſanabilis quidem ſi ex inſigni & irreparabili defectu fiat humoris aquei, minus noxia ſi ex vuea humectata: difficulter quoque ſanatur, quæ exſiccitate & inanitione oritur.

Curatio.

Præmiſſis vniuerſalibus, ſi vitium ſit ab vueæ humiditate, probantur ſiccantia, vt ruta, chelidon, fœnicul. collyrium ex tutia, felle, ruta, euphragia & ſimilibus. Si à defectu humoris aquei, humectantia vſurpentur, vt lac & aqua dulcis actu calida fronti & capiti admota, vt caput alimentũ ab inferioribus attrahat. Commodiſſimum eſt, ſi manus calida & humida ſuper oculos detineatur. Paulus medicamentum rarefaciens & acre iubet oculis applicare, cuius ſcilicet rarefactione alimentum ab oculo ſuſcipiatur, acrimonia verò attrahatur. Attamen acrimonia illa morſu careat, neque nimis calida medicamenta ſint, ne quod attractum

eſt,

eſt, diſſipetur. Verum natura ſponte plerumque humorem aqueum reponere ſolet, qua de re poſteà de defectu humoris aquei dicetur.

CAPVT XXVIII.

De Suffuſione.

Suffuſio. Ὑπόχυμα & ὑπόχυσις, Latinis Suffuſio, eſt humoris p. n. ſub cornea è regione pupillæ concretio, qua viſio impeditur. Vulgus cum Barbaris Cataractam appellat, tanquam aquæ ad pupillam decubitum. (Eſt enim Cataracta præceps aquæ in flumine ex loco abrupto delapſus, vt aqua ruere potius, quàm fluere videatur.) Vnde etiam aquam ſimpliciter & aquæ deſcenſum nominant. Arabes gradus augeſcentis huius mali appellationibus quibuſdam diſtinguunt. Incipiente enim ſuffuſione culices & corpuſcula quædam pilorum aut lanarum vel aranearum textui is ſimilia oculis obuerſari videntur, pro humoris pupillæ ſuffuſi qualitate, colore, figura: atque hunc gradum appellant imaginationem, quod ſcilicet putantur res oculis obuerſari, quæ non ſunt. Augeſcente hoc malo ſymptomata inualeſcunt, & pupillæ color marinus apparet, aut pupilla ſimilis eſt vitro contaminato, vel aëri nebulis repleto. Atque hunc gradum nominant aquæ deſcenſum ſiue guttam. Tandem poſtquam malum perfectum eſt, ægerque amplius non cernit, & pupillæ color albus aut alterius coloris apparet, non tranſlucens ampliùs, cataractam & ὑπόχυμα ſeu ſuffuſionem appellant, vbi ſcilicet externum lumen cum ſpeciebus viſibilibus humorem cryſtallinum ingredi nequit, propter interpoſitum corneæ & cryſtallino humori humorem excrementitium. Etſi enim veteres nonnulli, teſte Æginata, eandem affectionem eſſe putarunt ὑπόχυμα & γλαύκωμα: tamen rectè diſcernuntur; cùm γλαύκωμα non pupillæ obſtructio ſit, vt ſuffuſio, ſed cryſtallini humoris affectio, eius ſcilicet præ nimia humiditate in glaucum colorem mutatio, vt ibidem ab Ægineta docetur.

Eſt igitur ὑπόχυμα pupillæ ſiue vueæ foraminis obſtructio, facta ab humore præter naturam ea parte in oculo conſiſtente, viſionémque impediente. *Suffuſio vera quid.* Morbus eſt in via, cùm ob foramen vueæ obſtructum ſpecies viſibiles in oculum admitti nō poſſint. Vnde ſymptoma ſequitur initiò actionis videndi imminutio aut deprauatio, tandem confirmato malo penitus ablatio. Galeno *in lib. de differ. morb. cap.* 8. eſt morbus in numero, & quidem in exceſſu, quoniam additum eſt aliquid præter naturam, ſeu adeſt oculo humor, licet alienus in lentam & mediocriter duram σύστασιν, cuiuſdam quaſi membranæ, concretus.

Atque hæc, quæ dicta ſunt, de vera ſuffuſione ſunt intelligenda, *Suffuſio notha.* quæ κατ' ἐξοχὴν ita dicitur, quàm-

que humor circa pupillam præter naturam collectus efficit, non vapor. Nam præter hanc, quæ legitima & vera effuſio eſt, alia adhuc eſt, quæ Notha dicitur, fit à vapore, & per conſenſum vel totius, vt in febrium ardentium vigore, fumis aduſtis per venas & arterias ſimul cum ſanguine & ſpiritibus ſurſum elatis, & inſtante quoque criſi, per hæmorrhagiam narium: vel cerebri, quando ſuccis abundat aut craſſis pituitoſis, vt plerumque accidit, vnde vapores eiuſmodi ad oculos mittuntur, aut bilioſis aduſtis. vt in phreneticis, teſte Galeno, *in 4. de loc. aff. cap. 2.* vel ventriculi, è quo vapor ſurſum ad oculos effertur, ſiue ex cruditate, præſertim nidoroſa, ſiue ex bilioſi humoris in ventrem confluxu: vel vteri aliarúmque partium inferiorum ab effumante ibidem illuuie: vel pulmonis, vt in Peripneumonia, teſte Galeno, *in 1. Prognoſt. aph. 23.*

Denique fit vitio humoris aquei vel albuginei, quando is ita craſſeſcit, & concreſcit, vt craſſitie viſionem offendat. Nonnulli tamen hanc poſtremam ſuffuſionis ſpeciem ad primam illam referunt, & omnium ſuffuſionis differentiarum potiſſimam ac maximè propriam eſſe ſtatuunt, vtpote, quæ non per conſenſum fiat, ſed oculo primario affecto, & cauſſa in ipſo oculo conſiſtente.

Subiectum & Cauſſæ.

Locus ſuffuſionis quiſnam.

De loco ſuffuſionis authores non planè conſentire videntur. Author lib. de oculis humorem ſuffuſionis cauſſam inter humorem cryſtallinum & vueam tunicam conſtituit. Quam ſententiam Arabes pleríque ſequuntur. Galenus 10. *de vſu part. cap.* 1. Suffuſionis locum eſſe dicit regionem, quæ interiacet inter cryſtallinum & corneam tunicam, quem Græci, Paulus Ægineta, Aetius & Actuarius ſequuntur. Auicennas *cap. proprio* inter albugineum & corneam locum ſuffuſionis ſtatuit. Celſus, *lib. 7. cap. 7.* peculiarem ſententiam fouet, & ſuffuſionem fieri ſtatuit poſt duas tunicas, ſcilicet corneam & vueam, ea in parte, in qua ſpatium quoddam intercedat inter aqueum humorem & corneam.

Cauſſa ſuffuſionis.

Verùm non magna eſt hæc ſententiarum diſcrepantia. In toto enim illo ſpatio, quod intercedit inter corneam & cryſtallinum, humor ille concreſcere poteſt, totúmque illud ſpatium locus ſuffuſionis eſt. Etſi non ſemper in eadem ſpatij huius parte humor hic concreſcat, ſed modo in hac, modo in illa, nunc magis verſus corneam, nunc verſus cryſtallinum.

Veræ ſuffuſionis & quidem incipientis cauſſa continens eſt humor tenuis intra corneam & cryſtallinum concluſus. Confirmatæ, humor craſſus & lentus eodem ſpatio pupillæ obiectus, ibidem magis ac magis craſſeſcens, ſiue ibidem genitus ſit, ſiue à capite eò depulſus.

Humor is interdum ſincerus eſt, & vnius generis, pituitoſus ſcilicet, vnde ſuffuſio fit alba, interdum varij humores miſcentur, ita vt varios colores pro

varietate miſtionis habeat, citrina, ſi bilis miſcetur, nigricans, ſi humor melancholicus.

Colligitur verò hic humor eo loci, vel cùm ibidem paulatim cumulatur, ob nutrimentum oculi non bene concoctum & conuerſum; vel cùm excrementum pituitoſum ſeu craſſum, ſeu in toto, ſeu in cerebro præcipuè cumulatum ad oculos vel ob natiuam vel aſcitiuam debilitatem tranſmiſſum fuerit. Ad natiuam debilitatem pertinet & eminentia oculorum, quique eminentes habent oculos, facilè ſuffuſionem incurrunt. Aetius *lib. 6. cap. 9.* cauſſam huius rei eſſe dicit, quod qui habent oculos prominentes, habent craſſos ſpiritus. Vbi verò craſſus eſt ſpiritus ob humores admixtos, ſuffuſionibus gignendis facilè occaſio dari poteſt. Verùm cùm magnitudo oculi ſit à conformatione, ij, qui oculos magnos & eminentes obtinent, viſum habent debiliorem; quia in magno ſpatio virtus diffuſa infirmior eſt, vt Ariſtoteles *5. de gen. anim. cap. 1.* docet. Præterea oculi iſti prominentes & magni facilè humores & vapores ſuſcipiunt, atque externis iniuriis ſunt expoſiti. Pertinet huc & viarum laxitas, quæ humoribus facilè aditum præbet. Ad humorem in oculos influentium ſuſceptionem faciliorem faciunt etiam cauſſæ externæ, vt ictus, contuſio, mora ſub Sole, balneum, auſtrina & pluuioſa cœli conſtitutio, & ſimiles, quæ oculum debilitant & fluxionem capitis, ſeu cauſſam antecedentem internam, commouent, & faciunt, vt humores p.n. ad oculos fluant, ibique ſubſiſtentes temporis diuturnitate concreſcant.

Via autem, per quam materia ad oculos defertur, triplex eſſe poteſt.

1. Venæ omnium tunicarum.

2. Vuea tunica, à qua aliquid tranſſudare poteſt.

3. Nerui Optici. Poteſt enim materia è venis frontis & temporum per pericranium deriuari & ad adnatam, inde ad albugineum, hinc ad corneam & vueam confluere. Eadem deriuari poteſt à dura matre ad duram tunicam, hinc ad corneam & humorem aqueum, atque ita inter corneam & vueam & ſuffuſionem excitare. Poteſt eadem deriuari à pia matre vel ſecundina & vuea, & hinc ad humorem aqueum tranſſudare, & tunc ſuffuſio inter cryſtallinum & vueam conſiſtit. Poteſt & à circumferentia vueæ ad pupillam effundi. Si verò à cerebro per neruos opticos effundatur, per retiformem & araneam tunicam ad cryſtallinum deriuatur, & materia ſuffuſionis cryſtallini ſuperficiei adhæret.

Differentiæ.

Differentiæ ſuffuſionis, & quidem veræ, ſumuntur 1. à magnitudine. Nam in alia tota pupilla craſſo humore obſidetur, vel humor aqueus ita deprauatus eſt, vt totus ſit opacus, atque tunc viſio planè aufertur: In alia pars pupillæ eſt obtenebrata, vnde & *Differentiæ ſuffuſionis.*

obiecta, directo intuitu integra non cernuntur, nec vno tempore multa; cùm conus viſionis ſit facta anguſtior. Quod ſi in centro pupillæ exigua ſit ſuffuſio, ambitus verò ſit purus, omnia quaſi feneſtris pertuſa eſſe putantur. Si diuulſa craſſa corpuſcula pupillæ obiiciuntur, culicum ſpecies ante oculos verſari videbuntur, quemadmodum Galenus hæc diſtinguit, 1. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2.

2. A modo ſubſtantiæ. In alia enim materia tenuis & fluxa eſt, qualis in principio eſſe ſolet: in alia craſſa, lenta & tenax, vt membranæ ſpeciem præ ſe ferat: in alia denique medio modo ſeſe habet, quæ & acu facilius deponi poteſt.

3. A colore, quo humor ille tinctus eſt. Materia enim ſuffuſionis alia eſt ſpecie aëris puri, margaritarum, argenti viui, gypſi; vel ex albedine tendit ad citrinum aut viridem; alia verò citrina eſt, alia viridis, alia aurei coloris, alia fuſca vel plumbea, alia nigra.

4. A ſitu materię. Nam quędam ſita eſt poſt vueam, inter hanc & humorem aqueum & cryſtallinum; Quænam ante vueam, inter hanc & corneam. Quædam corneæ vel vueæ accreſcit, quædam non. Habet & notha ſuffuſio ſuas differentias. Nam ægri videntur ſibi videre modò pulices, modò pilos, modò circa candelam circulos, modò telas, modò aliud, quod in aëre volitet. Et omninò variæ imagines oculis obuerſantur, prout figura eſt varia humoris conſiſtentis circa pupillam. Non enim, quod videtur ſuffuſis, eſt obiectum externum, ſed humor in oculo cumulatus. Galen. 1. *de ſympt. cauſſ. c.* 2. & 4. *de loc. affect. cap.* 2.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica. Cùm ſuffuſio non ſit eiuſdem generis, vera à notha diſtinguitur. Primò, quod vera alterum tantum oculorum occupat, aut ſi vtrumque, non tamen ſimul nec ſimiliter, quod in ſpuria accidit, vbi tenebroſum quiddam in pupilla, quemadmodum in vera, non apparet. Secundò in vera ſymptomata ſunt continua, nec vlla habent interualla: In ſpuria remittunt aëre puro, parciore & ſalubriore diæta, cibique bona coctione, & tandem purgatione per hieram picram; vel reiectione ſucci bilioſi per vomitionem, ſi morſus oris ventriculi præceſſerit. Tertiò, vera breui tempore, menſibus duobus vel tribus aut ſex vt plurimum, nonnunquam & paucis diebus incrementum ſuſcipit. Imò Fernelius refert, *lib.* 5. *pathol. cap.* 5. Conſummatam ſuffuſionem vno die ſubortam, Spuria autem multos annos abſque viſionis inſigni noxa, quod obſeruatione peculiari confirmat Guilielmus Fabric. *Cent.* 5. *obſeru.* 14. *Nota.*

Incipientis ſuffuſionis ſigna. Sed vt veræ ſuffuſionis ſigna diligentius contemplemur; incipiente hac affectione culices, aut caliginoſa quædam pilorum, lanarum aut aranearum retibus ſimilia oculis obuerſari videntur, pro humoris pupillæ ſuffuſi qualitate, colore, figura.

Augeſcentis, Augeſcente malo hæc ſymptomata inualeſcunt, & pupillæ

color marinus apparet intuentibus, aut ſimilis eſt pupilla vitro contaminato, vel aëri nebulis repleto.

Perfecta. Perfecta hac æger non cernit, pupillæque color albus apparet, non lucens, aut aliàs præter naturam coloris differentias habet. Ex colore etiam ipſo ſigna ſumuntur, quod aëreus materiam ſub pupilla ſignificat fluidam; gypſeus, craſſam, non fluidam; citrinus, pituitam cum bile mixtam; niger, cum humore melancholico; vergens ad colorem margaritæ, pituitam nonnihil diaphanam.

Loci ſuffuſionis ſigna. Quod verò ad dignoſcendum locum ſuffuſionis attinet, reſidet illa inter vueam & corneam. Primò ſi pupilla intentius conſpiciatur obtenebrata; quoniam materia magis propinqua eſt oculis intuentis, & pupilla ob humorem diſtendentem neceſſariò dilatatur. Deinde ſi à principio ita manifeſta non apparuit ſpecies volitantium ante oculos culicum; quoniam ſpatium intra corneam & vueam anguſtius eſt, in quo materia ita prompte moueri nequit. Oppoſita apparebunt, ſi materia inter cryſtallinum & vueam continetur.

Prætereà ſi materia ſuffuſionis in loco profundiore ſita eſt, pupilla anguſta eſt: Si loco minus profundo, amplior illa eſt. Nonnunquam partibus vicinis materia ſuffuſionis accreſcit, & tunc albæ vel virides fibræ aut ſtriæ ſupra Iridem protenſæ conſpiciuntur. Nonnunquam per vueam corneæ adhæreſcit materia, & tum puncta quædam albicantia conſpiciuntur, ac ſi à latere oculus inſpiciatur, alba quædam filamenta ex vuea ad corneam protenſa conſpiciuntur.

Prognoſtica.

1. Spuria ſuffuſio non ſolùm periculo vacat, ſed facilè etiam euacuato ventriculo aut toto curari poteſt. Vera autem difficulter; & alia quidem medicamentis foris intraque adhibitis, alia punctione cum acu.

2. In vera ſuffuſione quibus altero oculo cõuenientibus alterius pupillam dilatari contingit, ſi punctio admittatur, recipiendi viſus ſpes eſt. Quibus non dilatatur, nemo vnquam viſum recepit, teſte Galeno, *2. de ſympt. cauſſ. cap. 2.* Nam nerui optici affecti tum indicium eſt, per quem ſpiritus ad pupillam penetrare nequit, etſi ſuffuſio acu ſit remota.

3. Si æger ſuffuſione laborans lumen etiam non cernat, tum etſi ſano oculo clauſo pupilla dilatatur, tamen punctione facta viſum non recuperabit; quia viſiuus turbidus plerumque & obſcurus redditus eſt, cum quo etiam cernendi facultas perijt.

4. Suffuſio, quæ non ita diu cœpit, & in qua ægri obiecta communia, id eſt, magnitudines, figuras, numeros, motus adhuc diſcernunt, diſcuti poteſt, quia moderate tenuis adhuc humor eſt. Vbi diutius conſtiterit, & craſſior aliquantum facta eſt, manus operam requirit. Et quæ ſemel tamen punctione ſublata eſt, ſi ſeroſioris fuerit materiæ, non longo poſt tempore ſpe-

cie fecis vini reuerti ſolet, teſte Galeno, *meth. med. in fine*.

5. Vt ſciatur, quæ ſuffuſio acu commodè deponi poſſit, ſuffuſum oculum pollice premes, iterúmque aperto oculo ſuffuſionem conſiderabis. Quæ enim nondum concreta eſt, nec planè tamen adhuc tenuis atque cruda, ea ex digiti compreſſione nonnihil diffluit, ita vt aliquando latior appareat, ſtatim verò ad priſtinam magnitudinem & figuram redeat. Id quod concreta ſuffuſio non facit. Itaque ſi expreſſura, quæ digito fit, nulla conſequatur figuræ humoris mutatio, porrò videndum eſt, qualis eius color appareat. Si quidem ea, quæ moderatè concreuit, colorem ferri aut cœli vel maris aut plumbi non admodum nigri, vel nucis caſtaneæ refert. Atque hæc commodè acu deponi poteſt. Quæ autem gypſi aut grandinis ſpeciem colore prę ſe fert, ſuprà modum concreuit, & punctione non ſanatur. Itaque ipſius ſuffuſionis maturitas quædam expectanda eſt chirurgo, nec punctio tentanda, donec humor peccans mediocriter concreuiſſe videatur.

6. Quæ ſuffuſio nigra eſt, & quæcunque ſplendoris nitoriſque omnis expers, nullo modo, neque medicamentis neque acu curari poteſt, quoniam ſpiritus optici deſtructio ſignificatur. Pura verò, & pellucida tum pupilla, tum ſuffuſio ſpem aliquam curationis relinquit. Inſanabilis quoque ferè eſt viridis, obſcura & multum citrina atque dura, & quæ hydragyrum colore & mobilitate repręſentat, & cuius oculus multum emarcuit. Videatur Auicennas, *loc. propr.*

7. Punctio, vbi conuenit, in pleniore oculo tutior eſt.

8. Si ex febre acuta, peripneumonia, phrenitide, aut dolore capitis acerbiſſimo ſuffuſio extiterit, aut ſi illa ad hanc acceſſerit, malum periculoſius redditur.

9. Suffuſio in centro pupillæ conſiſtens, quæ feneſtris quaſi pertuſas, res obiectas exhibet, acu tendenda non eſt; quia periculum imminet, ne tota pupilla impleatur, & homo viſionem planè amittat.

10. Senilis ætas ad curationem apta non eſt, quippè quæ ſuo vitio viſum hebetem habet. Nec etiam puerilis, in qua humor nondum eſt maturus. Aptiſſima curationi eſt ætas conſiſtens.

Indicationes.

In vtraque Suffuſione materia, quæ eius cauſſa eſt, euacuari indicat; id quod in ſpuria, quæ à ventriculo præcipuè, purgatione vel monitu fit præſidiis etiam diuertentibus & ventriculum atque caput roborantibus, ac legitima tandem diæta. In vera autem euacuatio humoris pupillam obſtruentis inſtituenda, & materia illa è pupilla, quæ obſtructa eſt, tollenda: quod fit vniuerſalibus præmiſſis, vel per reſoluentia, vbi materia tenuis, fluxa & recens eſt; vel per tranſpoſitionem, quæ acu perficitur, vbi malum conſummatum eſt, & materia ſiue ſponte ſua, ſiue per medicamenta ita concreuit, vt pręſidium hoc commodè admittat.

Curatio.

Curatio vera ſuffuſionis. Itaque in principio, ſi Plethora adſit, & ſanguinis affluxus metuatur, vena aperienda. Verùm cum plerumque ab humore frigido & craſſo hoc malum ortum habeat, venæ ſectio tum locum non habet; quia ſanguinis ſpirituúmque euacuatione cerebrum magis refrigeratur, humórque craſſior redditur, ſed materia potius præparanda & euacuanda iis medicamentis, quæ ſuprà, *part. 1. de Intemperie capitis cum pituita,* ſunt propoſita. Et quidem purgatio ſtatim initio inſtituenda accuratior, eáque maximam partem phlegmagogis peficienda. In quem vſum valdè vtilis eſt hiera & electuarium, diacarthamum. Et vt purgatio felicius inſtituatur, præparantia præmittenda ex ocularibus medicamentis, in primis euphragia, calendula, betonica.

Interna medicamenta. Quibus peractis ſemel atque iterum ſingulis ſeptimanis Theriacæ vel mithridatij ℈.j. vel ʒ. ß. exhibere conuenit cum conſerua betonicæ, anthos, aut ſimili. Poſſunt & alia medicamenta interna ad abſumendum, & expellendum illum humorem vſurpari, vt decoctum ligni Guajaci, ſarſæparillæ, ſaſſafras cum plantis Cephalicis & Ophthalmicis.

Vt ℞. *Chinæ* ʒ. ij. *ſarſæparill.* ʒ. iij. Infunde horis 24. in ℔. ij. Aquæ puræ. Coqu. ad medietatem; ſub finem adde *fol. euphrag. verbenæ, chelidon. an.* M. j. *ſem. coriandri præpar.* ʒ. ij. Colat. ſeruetur pro vſu. Cuius doſis ſit. ℥. vj. tempore matutino.

Caput nonnunquam lauetur lixiuio, in quo herbæ cephalicæ ebullierint, betonica, ſtœchas, maiorana, euphragia, agaricus & alia, quæ ſuprà, *part.* 1. ſunt propoſita.

Vt ℞. *Euphrag. maioran. an.* M. ij. *fol. lauri, roriſmarini, meliloti, an.* M. j. *radic. aſar. valerianæ an.* ℥. j. *ſarſæparill.* ℥ ij. *ſem. fœnic.* ℥. ß. Coqu. in lixiuio pro capitis lotione.

Occipitio reuulſionis gratia cucurbitulæ vel veſicatorium, aut, quod efficacius eſt, Setaceum applicetur, ídque diu apertum ſeruetur, ad minimum menſes ſex. Veſicatoria verò ſæpius repetantur & poſt aures applicentur. Penè, aures enim, quod monent nonnulli, ramus à vena iugulari intrò ſubit, qui ad opticos neruos vtrinque vergit. Poſſunt etiam cauteria brachijs applicari. Atque hæc omnia fiunt, vt materia attenuetur, euacuetur, reſoluatur & diſcutiatur. *Repellentia.*

Ad diſcutiendum verò vtilia ſunt Topica, forma fomentorum & collyriorum applicata, habita ratione duritiei & mollitiei ac temperiei oculorum, pro hominum ætate, ſexu & conditione. Sintque illa eiuſmodi, quę paulatim attenuent, & leniter molliendo extergant; non quæ valenter exiccent, ne reliquiæ indurentur.

Principio ergo fiant fomentationes vapore decoctorum, qualia etiam antea fuerunt propoſita. Vel fiat euaporatio ex hederæ terreſtris decocto, vſque ad remanentiam quartæ partis, quæ continuetur per dies viginti aut plures.

Vel: ℞. *Hederæ terreſt.* M. ij. *rad. valerian.* ℥. j. *leuiſtici, euphrag. an.* M. j. *ſem. fœnicul.* ℥. j. Coqu. in aqua ſimpl. & vapor calidus capite vndique tecto oculis excipiatur.

Commendatur & veſicula piſcis abluta & decocto fœniculi impleta tepidéque admota.

Poſteà pro exterſione commendatur *mel album purum & deſpumatum; Aqua cum melle, vel melle roſato, vel ſcillitico deſtillata,* cuius gutta j. manè & veſperi oculis inſtilletur mixta cum pauco ſacchari candi. Succus item *Rutæ, fœniculi, euphrag. & chelidoniæ maioris, verbenæ, calendulæ, marrubij,* & aquæ ex iis deſtillatæ. Fortiora ſunt *fellis genera, vt perdicis, galli, piſcis lupi, accipitris, hirci.* Galenus *fel vulturis* laudat cum marrubij ſucco & melle addito *in lib. 4. de compoſ. medic. ſ. l.* Vbi etiam plura huius generis remedia exponit. Collyrium quoque ex fellibus à Rhaſe deſcribitur. Valet & aqua ex Anagallide flor. cæruleo deſtillata.

Vel: ℞. *Pulu. maioranæ, chelidoniæ maioris, euphragiæ, rutæ an.* ʒ. j. *fellis hœdi ſiccati* ʒ. iij. Infundantur ſimul & macerentur in *aqu. fœniculi & euphragiæ* per dies tres, poſteà per filtrum colentur, & guttæ aliquot oculo inſtillentur.

Efficax eſt & aqua, quæ ex frumento paratur hoc modo:

℞. *Frumenti viridis, ſed maturi* ℥. iiij. *fol. rutæ, anagallid. chelidon. maior. an.* M. ß. *ſem. fœnicul. ſummit. euphrag. an.* ℥. j. *cinamomi, caryophyll. an.* ʒ. ij. *vini albi generoſi* q. ſ. Infundantur in vaſe vitreo, & radiis Solis exponantur diebus 30. ſæpiúſque agitentur, poſteà deſtillentur.

Commendatur & *Aqua* quædam *Socialis* dicta, quam deſcripſit Ioan. Angelicus in Practica ſua, quam roſam Angelicam appellat. Quia tamen omnia, è quibus componitur illa aqua, ſicca ſunt; vtile eſt, duobus vel tribus diebus antè oculos vapore decocti herbarum emollientium & humectantium fomentare. Et omninò ſi in medicamentorum vſu ſpes adhuc ſit poſita, ad fortiora confugiendum, præparatione tamen per fomentationem præmiſſa. Hoc enim modo oculi tunicæ rareſiunt, vt medicamenta diſcutientia facilius penetrare poſſint. *Aqua ſocialis.*

Exempli gratia.

℞. *Herb. maioran. verbenæ, maluæ, euphragiæ, chelidoniæ maioris an.* M. j. *ſem. lini, fœnic. an.* ℥. ß. *bulliant in aqu.* ℔. iij. ad dimidium. Commendatur valde etiam hæc aqua. *Fomentatio oculorum.*

℞. *Euphrag. chelidon. pentaphyll. verbenæ, ſiler. montan. capill.* ♀, *ambos, aniſi, marrubij, baccarum lauri, anagallid. flor. cærul. pimpinell. an.* p. j. *rad. cyclamin.* N. ij. Omnia ſimul contundantur in formam pultis. Deinde infunde *in vini optimi & vrinæ pueri an.* ℔. iij. *hor.* 24. & in alembico vitreo deſtillentur. In aqua infundantur: *Thuris, maſtich. myrrh. & tormentill. ſem. rutæ, fœniculi, betonic. ſcarleæ, ſarcocoll. aloes, nucis moſchat. calami aromat. an.* ʒ. ij. *ſacchar. candi, tutiæ præpar. an.* ℥. j. *epatis hirci* ℔. j. *fellis auium rapacium, bubuli an.* ℥. j. *fellis è gallinis albis*

duabus,

duabus, roriſmarini M. j. *mell. opt.* ℔. j. Iterum deſtillentur & vſui ſeruentur.

Vtile etiam eſt hoc collyrium.

℞. *Aq. fœnicul.* ℥. ij. *chelidon. euphrag. an.* ℥. j. ß. *pompholig.* ʒ. j. ß. M.

Vel ℞. *Fellis gruis, perdicis, vulturis, an.* ʒ. j. *ſagapeni* ʒ. j. *cinamomi, caryophyllorum an* ℈. j. *mirrhæ rubræ, croci orientalis an.* ℈. ß.

Puluериſentur omnia ſubtiliſſimè & cum melle & ſucco fœniculi permiſceantur pro collyrio.

Palmatius hoc frequenter vſus eſt.

℞. *Aq. chelidoniæ* ℥. j. ß. *vitrioli albi, tutiæ præp. an.* ℈. xv. *vitri ô* ℈. ix. *ſacch. candi* ʒ. ß. Miſc. F. Collyrium.

Commendatur valde etiam illud Collyrium, quod extat apud Galenum *de medicamẽtis, facilè parabilibus.*

℞. *Fellis galli* ℥. ß. *ſanguinis muris.* ʒ. iij. cum lacte muliebri miſceantur in formam collyrij. Admodum forte eſt, quod ex metallis paratur hoc modo:

℞. *Viridis æris,* ⊕ *li, ſalis Armon. æris vſti an.* ℈. ij. *fellis hirci* ℈. iij. Terantur terenda in puluerem ſubtiliſſimum, & cum ſucco maioranæ aut aquæ mellis deſtillata F. Collyrium.

Dum verò validiora hæc vſurpantur, ſæpius oculus inſpiciendus, & videndum, an periculum inflãmationis alicuius immineat. Eo enim imminente ſtatim ad inflammationem prohibendam oculus foueatur lacte muliebri vel aqua roſarum & aliis ſupra de ophthalmia & dolore oculorum propoſitis.

Confirmata verò & inueterata ſuffuſio non niſi manus opera & punctione curatur, cum ſcilicet humor pupillam obſtruẽs acu ab ea remouetur, & verſus angulum oculi tranſponitur. Quia verò punctio iſta inter operationes Chirurgicas, ſubtiliſſima eſt, vt Celſus ait, nemo facilè eam tentauerit, niſi qui alium ſæpius operantem viderit; & cum non ſemper feliciter ſuccedat, non temerè tentanda. Modum autem operationis huius plenè & perſpicuè ſatis deſcripſit Celſus *lib.* 7. *cap.* 7. Paulus Aegineta *tractat.* 6. *cap.* 21. Et extat idem in Inſtitut. *lib.* 5. *part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 10. Guido *Tractat.* 6. *doctrin.* 2. alterius cuiuſdam modi meminit, punctionis ſcilicet cum acu cannulæ vel canalis modo pertuſæ, per quam ſugendo ſuffuſio extrahatur, quẽ tamen modum non probat, ac de eodem mentionem facit Arculanus *in* 9. *Rhaſis.* Videatur etiam Hieronym. Fabricius *de operat. Chirurg. tit. de ſuffuſione.*

Suffuſionis per chirurgiã curatio.

Antequam autem operatio inſtituatur, videndum primò: An materia ſatis craſſa, & ad ſpeciem quandam membranæ concreta ſit. Nam vt nimia craſſities, ita & immoderata tenuitas tranſlationem impedit. Secundò, corpus prius conueniente modo purgandum. Tertiò, vbi de punctione tentanda initur conſilium, attendendum, ne æger diuturno aliàs capitis vel oculorum dolore laboret, ne tuſſi aut ſternutatione aut vomitione frequenti eo

tempore affligatur, quæ omnia præſidium hoc vel planè non admittunt vel commodam eius adminiſtrationem impediunt. Eligendus eſt quoque dies ſerenus, tempus vernum vel autumnale. Luna nec ſit plena, nec ſilens, neque etiam lumine creſcens, ſed potius diebus, duobus vel tribus à plenilunio, cum lumine decreſcit. Luna etiam ſecundum aſtrologos non percurrat Arietem, quod ex ſignis cæleſtibus capiti præficiunt.

Si notha ſit ſuffuſio, & ea, quod plerumque fit, à ventriculo, ventriculus conuenienti modo, vt libro tertio dicetur, euacuandus, deinde roborandus, atque ea, quæ os eius hiare & vapores ad caput aſcendere prohibent, exhibenda. Et proba victus ratio obſeruanda, nec ventriculus onerandus.

Diæta.

In ſuffuſione legitima, quæ diſcutiendo ſanari poteſt victus ratio ſit attenuans. Abſtineat ergo æger ab omnibus, quæ caput fumis crudis obnubilant, aut acribus vellicant.

Condiantur cibi iis herbis, ſeminibus, aromatibus; quæ oculis proſunt: puluis etiam ad paſtũ ex euphragia cũ ſaccaro & cinamomo paretur. Panis paretur cũ ſemine aniſi & fœniculi. Poſt cibũ etiam ſumantur cydonium, coriandrum, & quæ ſimul coctionem adiuuant, & vaporum ad caput aſcenſum prohibent. Aluus ſemper ſit aperta. Venus vitanda.

Si ſuffuſio acu eſt deponenda, victus conuenit nonnihil incraſſans ex oryza & ſimilibus. Legumina autem & alium atque cæpæ vitentur; quoniam caput ita replent, vt ſuffuſio etiam ſani oculi ſit metuenda. Vbi ab punctuTam accedendum, victus talis ſit, qui inflammationem prohibeat. Ideóque æger abſtineat à vino & calidis aromatis ad aliquot dies, poſt punctionem præſertim adminiſtratam.

Abſtineat quoque æger à clamore, vitet lumen nimium, & omnia, quæ caput & oculos commouere poſſunt. Æger etiam per aliquot dies victu tenui regendus, ac in lecto, corpore ſupino, capite tamen elatiore, collocandus.

CAPVT XXIX.

De vitiis tunicæ Areneæ.

INter tunicas oculorum eſt & Arenea dicta, quæ humorem cryſtallinũ obtegit, & ab aqueo humore ſecernit. Hæc eſt leuis & ſubtiliſſima: quæ eius natiua conſtitutio ſi vitietur & craſſa illa fiat, vt ſpiritibus viſibilibus tranſitus ſatis non permittatur, viſus hebetatur, & quaſi per velum videnti omnia apparent. *Aranea tunica vitia.*

Redditur autem craſſior hæc tunica, quia humores craſſi in eam ſe inſinuant.

Cognoſcitur hoc vitium, quia homo non ſolum obſcurè & quaſi per velum videt, ſed & quaſi tela ante humorem cyſtallinum

apparet. Præterea ſi hominis ſani oculum quis inſpiciat, imaginem ſuam in eo videt, quæ non apparet, ſi aranea tunica ſit craſſa & obſcura reddita. Quod ſæpè in moribundis accidit. Vnde quamdiu in morbo aliquo huiuſmodi imago in ægri oculo apparet, nullum plerumque adhuc mortis periculum eſt.

Curatur hoc malum vniuerſalibus præmiſſis, medicamentis attenuantibus & ophthalmicis cũ internis tum externis, de quibus in viſione læſa dicetur.

CAPVT XXX.

De Ægilope & Fiſtula lacrymali.

Ægilops. POſtquam tunicarum oculi affectiones præter naturam explicauimus, antequam ad humorum vitia accedamus, prius de angulorum oculi & carunculæ lacrymalis vitiis dicemus; quæ tamen ſi ita libet, etiam ſtatim poſt palpebrarum vitia tractari poſſunt. Inter quæ primò eſt tumor in magno oculi angulo, Paulo Æginetæ αἰγίλωψ & ἀγχίλωψ dictus: ἀγχίλωψ quidem ſi nondum ſit ruptus; αἰγίλωψ verò, ſi iam ruptus ſit, quod capræ huic vitio peculiariter obnoxiæ ferantur. Auicennæ Garab & Algarab. *Anchylops.*

Eſt videlicet tuberculum inter maiorem oculi angulum & naſi radicem ortum, plerumque cum inflammatione, nonnunquã tamen etiam ſine inflammatione, quale atheroma, meliceris & ſteatoma: & aliquando quidem tumor hic in ſuperficie ſe oſtendit, aliquando magis profundũ obſidet, & non niſi tactu ac cõpreſſione percipitur. Tumor hic ruptus & malè curatus in vlcus abit, quod vel ſimplex remanet, à quo pus coctum plerumque exudat, vel ſerpens & malignum euadit, à quo pus crudũ effluit, quod etiam non rarò ſub inferiore palpebra viam ſibi facit, & per tuberculum ibi eleuatum exulceratúmque aquoſam & purulentam materiam effundit; aut ſi abſceſſus poſt ægilopem tardius rumpatur, in ſinum ſeu vlcus ſinuoſum & fiſtulam oculi, quæ κόλπος & σύριγξ, degenerat. Et proinde hæc ſeſe conſequuntur Anchilops, Ægilops, Fiſtula lacrymalis, & denique ῥυάς, quæ eſt carunculæ in angulo oculi maiore conſumptio. *Fiſtula lacrymalis.*

Cauſſa.

Cauſſa efficiens inflammationis proxima plerumque eſt ſanguis tenuis aut bilioſus, rarius pituitoſus, aut melancholicus, qui è temporum, frontis aut faciei venis motu naturæ critico aut ſymptomatico ad angulum illum oculi depulſus, tuberculum tale excitat, & abſceſſũ gignit. Aëtio nõnunquã, vbi ſcilicet tumor eſt ſine inflãmatione cauſſa eſt lentus humor, melleus ſcilicet aut pultaceus, folliculo ſuo plerumque concluſus, vt in meliceride, atheromate & ſteatomate fieri ſolet; vnde tumor tum ſine doloro exiſtit, qui etiã ferè nõ rũpitur, &

quę humor circa pupillam præter naturam collectus efficit, non vapor. Nam præter hanc, quæ legitima & vera effuſio eſt, alia adhuc eſt, quæ Notha dicitur, fit à vapore, & per conſenſum vel totius, vt in febrium ardentium vigore, fumis aduſtis per venas & arterias ſimul cum ſanguine & ſpiritibus ſurſum elatis, & inſtante quoque criſi, per hęmorrhagiam narium: vel cerebri, quando ſuccis abundat aut craſſis pituitoſis, vt plerumque accidit, vnde vapores eiuſmodi ad oculos mittuntur, aut bilioſis aduſtis, vt in phreneticis, teſte Galeno, *in 4. de loc. aff. cap. 2.* vel ventriculi, è quo vapor ſurſum ad oculos effertur, ſiue ex cruditate, præſertim nidoroſa, ſiue ex bilioſi humoris in ventrem confluxu: vel vteri aliarúmque partium inferiorum ab effumante ibidem illuuie: vel pulmonis, vt in Peripneumonia, teſte Galeno, *in 1. Prognoſt. aph. 23.*

Denique fit vitio humoris aquei vel albuginei, quando is ita craſſeſcit, & concreſcit, vt craſſitie viſionem offendat. Nonnulli tamen hanc poſtremam ſuffuſionis ſpeciem ad primam illam referunt, & omnium ſuffuſionis differentiarum potiſſimam ac maximè propriam eſſe ſtatuunt, vtpote, quæ non per conſenſum fiat, ſed oculo primario affecto, & cauſſa in ipſo oculo conſiſtente.

Subiectum & Cauſſa.

Locus ſuffuſionis quiſnam. De loco ſuffuſionis authores non planè conſentire videntur. Author lib. de oculis humorem ſuffuſionis cauſſam inter humorem cryſtallinum & vueam tunicam conſtituit. Quam ſententiam Arabes plerique ſequuntur. Galenus 10. *de vſu part. cap. 1.* Suffuſionis locum eſſe dicit regionem, quæ interiacet inter cryſtallinum & corneam tunicam, quem Græci, Paulus Ægineta, Aetius & Actuarius ſequuntur. Auicennas *cap. proprio* inter albugineum & corneam locum ſuffuſionis ſtatuit. Celſus, *lib. 7. cap. 7.* peculiarem ſententiam fouet, & ſuffuſionem fieri ſtatuit poſt duas tunicas, ſcilicet corneam & vueam, ea in parte, in qua ſpatium quoddam intercedat inter aqueum humorem & corneam.

Cauſſa ſuffuſionis. Verùm non magna eſt hæc ſententiarum diſcrepantia. In toto enim illo ſpatio, quod intercedit inter corneam & cryſtallinum, humor ille concreſcere poteſt, totúmque illud ſpatium locus ſuffuſionis eſt. Etſi non ſemper in eadem ſpatij huius parte humor hic concreſcat, ſed modo in hac, modo in illa, nunc magis verſus corneam, nunc verſus cryſtallinum.

Veræ ſuffuſionis & quidem incipientis cauſſa continens eſt humor tenuis intra corneam & cryſtallinum concluſus. Confirmatæ, humor craſſus & lentus eodem ſpatio pupillæ obiectus, ibidem magis ac magis craſſeſcens, ſiue ibidem genitus ſit, ſiue à capite eò depulſus.

Humor is interdum ſincerus eſt, & vnius generis, pituitoſus ſcilicet, vnde ſuffuſio fit alba, interdum varij humores miſcentur, ita vt varios colores pro

varietate miſtionis habeat, citrina, ſi bilis miſcetur, nigricans, ſi humor melancholicus.

Colligitur verò hic humor eo loci, vel cùm ibidem paulatim cumulatur, ob nutrimentum oculi non bene concoctum & conuerſum; vel cùm excrementum pituitoſum ſeu craſſum, ſeu in toto, ſeu in cerebro præcipuè cumulatum ad oculos vel ob natiuam vel aſcitiuam debilitatem tranſmiſſum fuerit. Ad natiuam debilitatem pertinet & eminentia oculorum, quique eminentes habent oculos, facilè ſuffuſionem incurrunt. Aetius *lib. 6. cap. 9.* cauſſam huius rei eſſe dicit, quod qui habent oculos prominentes, habent craſſos ſpiritus. Vbi verò craſſus eſt ſpiritus ob humores admixtos, ſuffuſionibus gignendis facilè occaſio dari poteſt. Verùm cùm magnitudo oculi ſit à conformatione, ij, qui oculos magnos & eminentes obtinent, viſum habent debiliorem; quia in magno ſpatio virtus diffuſa infirmior eſt, vt Ariſtoteles *5. de gen. anim. cap. 1.* docet. Prætereà oculi iſti prominentes & magni facilè humores & vapores ſuſcipiunt, atque externis iniuriis ſunt expoſiti. Pertinet huc & viarum laxitas, quæ humoribus facilè aditum præbet. Ad humorem in oculos influentium ſuſceptionem faciliorem faciunt etiam cauſſæ externæ, vt ictus, contuſio, mora ſub Sole, balneum, auſtrina & pluuioſa cœli conſtitutio, & ſimiles, quæ oculum debilitant & fluxionem capitis, ſeu cauſſam antecedentem internam, commouent, & faciant, vt humores p.n. ad oculos fluant, ibique ſubſiſtentes temporis diuturnitate concreſcant.

Via autem, per quam materia ad oculos defertur, triplex eſſe poteſt.

1. Venæ omnium tunicarum.

2. Vuea tunica, à qua aliquid tranſſudare poteſt.

3. Nerui Optici. Poteſt enim materia è venis frontis & temporum per pericranium deriuari & ad adnatam, inde ad albugineum, hinc ad corneam & vueam confluere. Eadem deriuari poteſt à dura matre ad duram tunicam, hinc ad corneam & humorem aqueum, atque ita inter corneam & vueam & ſuffuſionem excitare. Poteſt eadem deriuari à pia matre vel ſecundina & vuea, & hinc ad humorem aqueum tranſſudare, & tunc ſuffuſio inter cryſtallinum & vueam conſiſtit. Poteſt & à circumferentia vueæ ad pupillam effundi. Si verò à cerebro per neruos opticos effundatur, per retiformem & araneam tunicam ad cryſtallinum deriuatur, & materia ſuffuſionis cryſtallini ſuperficiei adhæret.

Differentiæ.

Differentiæ ſuffuſionis, & quidem veræ, ſumuntur 1. à magnitudine. Nam in alia tota pupilla craſſo humore obſidetur, vel humor aqueus ita deprauatus eſt, vt totus ſit opacus, atque tunc viſio planè aufertur. In alia pars pupillæ eſt obtenebrata, vnde & *Differentia ſuffuſionis.*

obiecta, directo intuitu integra non cernuntur, nec vno tempore multa; cùm conus viſionis ſit facta anguſtior. Quod ſi in centro pupillæ exigua ſit ſuffuſio, ambitus verò ſit purus, omnia quaſi feneſtris pertuſa eſſe putantur. Si diuulſa craſſa corpuſcula pupillæ obiiciuntur, culicum ſpecies ante oculos verſari videbuntur, quemadmodum Galenus hæc diſtinguit, 1. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2.

2. A modo ſubſtantiæ. In alia enim materia tenuis & fluxa eſt, qualis in principio eſſe ſolet: in alia craſſa, lenta & tenax, vt membranæ ſpeciem præ ſe ferat: in alia denique medio modo ſeſe habet, quæ & acu facilius deponi poteſt.

3. A colore, quo humor ille tinctus eſt. Materia enim ſuffuſionis alia eſt ſpecie aëris puri, margaritarum, argenti viui, gypſi, vel ex albedine tendit ad citrinum aut viridem; alia verò citrina eſt, alia viridis, alia aurei coloris, alia fuſca vel plumbea, alia nigra.

4. A ſitu materię. Nam quędam ſita eſt poſt vueam, inter hanc & humorem aqueum & cryſtallinum; Quænam ante vueam, inter hanc & corneam. Quædam corneæ vel vueæ accreſcit, quædam non. Habet & notha ſuffuſio ſuas differentias. Nam ægri videntur ſibi videre modò pulices, modò pilos, modò circa candelam circulos, modò telas, modò aliud, quod in aëre volitet. Et omninò variæ imagines oculis obuerſantur, prout figura eſt varia humoris conſiſtentis circa pupillam. Non enim, quod videtur ſuffuſis, eſt obiectum externum, ſed humor in oculo cumulatus. Galen. 1. *de ſympt. cauſſ. c.* 2. *&* 4. *de loc. affect. cap.* 2.

Signa Diagnoſtica.

Cùm ſuffuſio non ſit eiuſdem generis, vera à notha diſtinguitur. Primò, quod vera alterum tantum oculorum occupat, aut ſi vtrumque, non tamen ſimul nec ſimiliter, quod in ſpuria accidit, vbi tenebroſum quiddam in pupilla, quemadmodum in vera, non apparet. Secundò in vera ſymptomata ſunt continua, nec vlla habent interualla: In ſpuria remittunt aëre puro, parciore & ſalubriore diæta, cibique bona coctione, & tandem purgatione per hieram picram, vel reiectione ſucci bilioſi per vomitionem, ſi morſus oris ventriculi præceſſerit. Tertiò, vera breui tempore, menſibus duobus vel tribus aut ſex vt plurimum, nonnunquam & paucis diebus incrementum ſuſcipit. Imò Fernelius refert, *lib.* 5. *pathol. cap.* 5. Conſummatam ſuffuſionem vno die subortam, Spuria autem multos annos abſque viſionis inſigni noxa, quod obſeruatione peculiari confirmat Guilielmus Fabric. *Cent.* 5. *obſeru.* 14.

Signa Diagnoſtica.

Nota.

Sed vt veræ ſuffuſionis ſigna diligentius contemplemur; incipiente hac affectione culices, aut caliginoſa quædam pilorum, lanarum aut aranearum retibus ſimilia oculis obuerſari videntur, pro humoris pupillæ ſuffuſi qualitate, colore, figura.

Incipientis ſuffuſionis ſigna.

Augeſcente malo hæc ſymptomata inualeſcunt, & pupillæ

Augeſcentis.

color marinus apparet intuentibus, aut ſimilis eſt pupilla vitro contaminato, vel aëri nebulis repleto.

Perfectæ. Perfecta hac æger non cernit, pupillæque color albus apparet, non lucens, aut aliàs præter naturam coloris differentias habet. Ex colore etiam ipſo ſigna ſumuntur, quod aëreus materiam ſub pupilla ſignificat fluidam; gypſeus, craſſam, non fluidam; citrinus, pituitam cum bile mixtam; niger, cum humore melancholico; vergens ad colorem margaritæ, pituitam nonnihil diaphanam.

Loci ſuffuſionis ſigna. Quod verò ad dignoſcendum locum ſuffuſionis attinet, reſidet illa inter vueam & corneam. Primò ſi pupilla intentius conſpiciatur obtenebrata; quoniam materia magis propinqua eſt oculis intuentis, & pupilla ob humorem diſtendentem neceſſariò dilatatur. Deinde ſi à principio ita manifeſta non apparuit ſpecies volitantium ante oculos culicum; quoniam ſpatium intra corneam & vueam anguſtius eſt, in quo materia ita prompte moveri nequit. Oppoſita apparebunt, ſi materia inter cryſtallinum & vueam continetur.

Præterea ſi materia ſuffuſionis in loco profundiore ſita eſt, pupilla anguſta eſt: Si loco minus profundo, amplior illa eſt. Nonnunquam partibus vicinis materia ſuffuſionis accreſcit, & tunc albæ vel virides fibræ aut ſtriæ ſupra Iridem protenſæ conſpiciuntur. Nonnunquam per vueam corneæ adhæreſcit materia, & tum puncta quædam albicantia conſpiciuntur, ac ſi à latere oculus inſpiciatur, alba quædam filamenta ex vuea ad corneam protenſa conſpiciuntur.

Prognoſtica.

1. Spuria ſuffuſio non ſolùm periculo vacat, ſed facilè etiam euacuato ventriculo aut toto curari poteſt. Vera autem difficulter; & alia quidem medicamentis foris intraque adhibitis, alia punctione cum acu.

2. In vera ſuffuſione quibus altero oculo cõuenientibus alterius pupillam dilatari contingit, ſi punctio admittatur, recipiendi viſus ſpes eſt. Quibus non dilatatur, nemo vnquam viſum recepit, teſte Galeno, *2. de ſympt. cauſſ. cap. 2.* Nam nervi optici affecti tum indicium eſt, per quem ſpiritus ad pupillam penetrare nequit, etſi ſuffuſio acu ſit remota.

3. Si æger ſuffuſione laborans lumen etiam non cernat, tum etſi ſano oculo clauſo pupilla dilatatur, tamen punctione facta viſum non recuperabit; quia viſiuus turbidus plerumque & obſcurus redditus eſt, cum quo etiam cernendi facultas periit.

4. Suffuſio, quæ non ita diu cœpit, & in qua ægri obiecta communia, id eſt, magnitudines, figuras, numeros, motus adhuc diſcernunt, diſcuti poteſt; quia moderate tenuis adhuc humor eſt. Vbi diutius conſtiterit, & craſſior aliquantum facta eſt, manus operam requirit. Et quæ ſemel tamen punctione ſublata eſt, ſi feroſioris fuerit materiæ, non longo poſt tempore ſpe-

cie fecis vini reuerti ſolet, teſte Galeno, *meth. med. in fine.*

5. Vt ſciatur, quæ ſuffuſio acu commodè deponi poſſit, ſuffuſum oculum pollice premes, iterúmque aperto oculo ſuffuſionem conſiderabis. Quæ enim nondum concreta eſt, nec planè tamen adhuc tenuis atque cruda, ea ex digiti compreſſione nonnihil diffluit, ita vt aliquando latior appareat, ſtatim verò ad priſtinam magnitudinem & figuram redeat. Id quod concreta ſuffuſio non facit. Itaque ſi expreſſura, quæ digito fit, nulla conſequatur figuræ humoris mutatio, porrò videndum eſt, qualis eius color appareat. Si quidem ea, quæ moderatè concreuit, colorem ferri aut cœli vel maris aut plumbi non admodum nigri, vel nucis caſtaneæ refert. Atque hæc commodè acu deponi poteſt. Quæ autem gypſi aut grandinis ſpeciem colore præ ſe fert, ſuprà modum concreuit, & punctione non ſanatur. Itaque ipſius ſuffuſionis maturitas quædam expectanda eſt chirurgo, nec punctio tentanda, donec humor peccans mediocriter concreuiſſe videatur.

6. Quæ ſuffuſio nigra eſt, & quæcunque ſplendoris nitoríſque omnis expers, nullo modo, neque medicamentis neque acu curari poteſt, quoniam ſpiritus optici deſtructio ſignificatur. Pura verò, & pellucida tum pupilla, tum ſuffuſio ſpem aliquam curationis relinquit. Inſanabilis quoque ferè eſt viridis, obſcura & multum citrina atque dura, & quæ hydragyrum colore & mobilitate repræſentat, & cuius oculus multum emarcuit. Videatur Auicennas, *loc. propr.*

7. Punctio, vbi conuenit, in pleniore oculo tutior eſt.

8. Si ex febre acuta, peripneumonia, phrenitide, aut dolore capitis acerbiſſimo ſuffuſio exſtiterit, aut ſi illa ad hanc acceſſerit, malum periculoſius redditur.

9. Suffuſio in centro pupillæ conſiſtens, quæ feneſtris quaſi pertuſas, res obiectas exhibet, acu tendenda non eſt: quia periculum imminet, ne tota pupilla impleatur, & homo viſionem planè amittat.

10. Senilis ætas ad curationem apta non eſt, quippè quæ ſuo vitio viſum hebetem habet. Nec etiam puerilis, in qua humor nondum eſt maturus. Aptiſſima curationi eſt ætas conſiſtens.

Indicationes.

In vtraque Suffuſione materia, quæ eius cauſſa eſt, euacuari indicat; id quod in ſpuria, quæ à ventriculo præcipuè, purgatione vel monitu fit præſidiis etiam diuertentibus & ventriculum atque caput roborantibus, ac legitima tandem diæta. In vera autem euacuatio humoris pupillam obſtruentis inſtituenda, & materia illa è pupilla, quæ obſtructa eſt, tollenda: quod fit vniuerſalibus præmiſſis, vel per reſoluentia, vbi materia tenuis, fluxa & recens eſt; vel per tranſpoſitionem, quæ acu perficitur, vbi malum conſummatum eſt, & materia ſiue ſponte ſua, ſiue per medicamenta ita concreuit, vt præſidium hoc commodè admittat.

Curatio.

Curatio vera ſuffuſionis. Itaque in principio, ſi Plethora adſit, & ſanguinis affluxus metuatur, vena aperienda. Verùm cum plerumque ab humore frigido & craſſo hoc malum ortum habeat, venæ ſectio tum locum non habet; quia ſanguinis ſpirituúmque euacuatione cerebrum magis refrigeratur, humórque craſſior redditur, ſed materia potius præparanda & euacuanda iis medicamentis, quæ ſuprà, *part. 1. de Intemperie capitis cum pituita*, ſunt propoſita. Et quidem purgatio ſtatim initio inſtituenda accuratior, eáque maximam partem phlegmagogis peficienda. In quem vſum valdè vtilis eſt hiera & electuarium, diacarthamum. Et vt purgatio felicius inſtituatur, præparantia præmittenda ex ocularibus medicamentis, in primis euphragia, calendula, betonica.

Interna medicamenta. Quibus peractis ſemel atque iterum ſingulis ſeptimanis Theriacæ vel mithridatij ℈. j. vel ʒ. ß. exhibere conuenit cum conſerua betonicæ, anthos, aut ſimili. Poſſunt & alia medicamenta interna ad abſumendum, & expellendum illum humorem vſurpari, vt decoctum ligni Guajaci, ſarſæparillæ, ſaſſafras cum plantis Cephalicis & Ophthalmicis.

Vt ℞. *Chinæ* ℥. ij. *ſarſæparill.* ℥. iij. Infunde horis 24. in ℔. ij. Aquæ puræ. Coqu. ad medietatem; ſub finem adde *fol. euphrag. verbenæ, chelidon. an.* M. j. *ſem. coriandri præpar.* ʒ. ij. Colat. ſeruetur pro vſu. Cuius doſis ſit. ℥. vj. tempore matutino.

Caput nonnunquam lauetur lixiuio, in quo herbæ cephalicæ ebullierunt, betonica, ſtœchas, maiorana, euphragia, agaricus & alia, quæ ſuprà, *part. 1.* ſunt propoſita.

Vt ℞. *Euphrag. maioran. an.* M. ij. *fol. lauri, roriſmarini, meliloti, an.* M. j. *radic. aſar. valerianæ an.* ℥. j. *ſarſæparill.* ℥ ij. *ſem. fœnic.* ʒ. ß. Coqu. in lixiuio pro capitis lotione.

Occipitio reuulſionis gratia *Repellentia.* cucurbitulæ vel veſicatorium, aut, quod efficacius eſt, Setaceum applicetur, idque diu apertum ſeruetur, ad minimum menſes ſex. Veſicatoria verò ſæpius repetantur & poſt aures applicentur. Penè, aures enim, quod monent nonnulli, ramus à vena iugulari intrò ſubit, qui ad opticos neruos vtrinque vergit. Poſſunt etiam cauteria brachijs applicari. Atque hæc omnia fiunt, vt materia attenuetur, euacuetur, reſoluatur & diſcutiatur.

Ad diſcutiendum verò vtilia ſunt Topica, forma fomentorum & collyriorum applicata, habita ratione duritiei & mollitiei ac temperiei oculorum, pro hominum ætate, ſexu & conditione. Sintque illa eiuſmodi, quę paulatim attenuent, & leniter molliendo extergant; non quæ valenter exiccent, ne reliquiæ indurentur.

Principio ergo fiant fomentationes vapore decoctorum, qualia etiam antea fuerunt propoſita. Vel fiat euaporatio ex hederæ terreſtris decocto, vſque ad remanentiam quartæ partis, quæ continuetur per dies viginti aut plures.

Vel: ℞. *Hederæ terreſt.* M. ij. *rad. valerian.* ℥. j. *leuiſtici, euphrag. an.* M. j. *ſem. fœnicul.* ℥. j. Coqu. in aqua ſimpl. & vapor calidus capite vndique tecto oculis excipiatur.

Commendatur & veſicula piſcis abluta & decocto fœniculi impleta tepidéque admota.

Poſteà pro exterſione commendatur *mel album purum & deſpumatum; Aqua cum melle, vel melle roſato, vel ſcillitico deſtillata,* cuius gutta j. manè & veſperi oculis inſtilletur mixta cum pauco ſacchari candi. Succus item *Rutæ, fœniculi, euphrag. & chelidoniæ maioris, verbenæ, calendulæ, marrubij;* & aquæ ex iis deſtillatæ. Fortiora ſunt *fellis genera, vt perdicis, galli, piſcis lupi, accipitris, hirci.* Galenus *fel vulturis* laudat cum marrubij ſucco & melle addito *in lib. 4. de compoſ. medic. ſ. l.* Vbi etiam plura huius generis remedia exponit. Collyrium quoque ex fellibus à Rhaſe deſcribitur. Valet & aqua ex Anagallide flor. cæruleo deſtillata.

Vel: ℞. *Pulu. maioranæ, chelidoniæ maioris, euphragiæ, rutæ an.* ʒ. j. *fellis hœdi ſiccati* ʒ. iij. Infundantur ſimul & macerentur in *aqu. fœniculi & euphragiæ* per dies tres, poſteà per filtrum colentur, & guttæ aliquot oculo inſtillentur.

Efficax eſt & aqua, quæ ex frumento paratur hoc modo:

℞. *Frumenti viridis, ſed maturi* ℥. iiij. *fol. rutæ, anagallid. chelidon. maior. an.* M. ß. *ſem. fœnicul. ſummit. euphrag. an.* ℥. j. *cinamomi, caryophyll. an.* ʒ. ij. *vini albi generoſi* q. ſ. Infundantur in vaſe vitreo, & radiis Solis exponantur diebus 30. ſæpiúſque agitentur, poſteà deſtillentur.

Aqua ſocialis. Commendatur & *Aqua* quædam *Socialis* dicta, quam deſcripſit Ioan. Angelicus in Practica ſua, quam roſam Angelicam appellat. Quia tamen omnia, è quibus componitur illa aqua, ſicca ſunt; vtile eſt, duobus vel tribus diebus antè oculos vapore decocti herbarum emollientium & humectantium fomentare. Et omninò ſi in medicamentorum vſu ſpes adhuc ſit poſita, ad fortiora confugiendum, præparatione tamen per fomentationem præmiſſa. Hoc enim modo oculi tunicæ rarefiunt, vt medicamenta diſcutientia facilius penetrare poſſint.

Exempli gratia.

Fomentatio oculorum. ℞. *Herb. maioran. verbenæ, maluæ, euphragiæ, chelidoniæ maioris an.* M. j. *ſem. lini, fœnic. an.* ℥. ß. *bulliant in aqu.* ℔. iij. ad dimidium. Commendatur valde etiam hæc aqua.

℞. *Euphrag. chelidon. pentaphyll. verbenæ, ſiler. montan. capill.* ♀, *anthos, aniſi, marrubij, baccarum lauri, anagallid. flor. cærul. pimpinell. an. p.* j. *rad. cyclamin.* N. ij. Omnia ſimul contundantur in formam pultis. Deinde infunde *in vini optimi & vrinæ pueri an.* ℔. iij. *hor.* 24. & in alembico vitreo deſtillentur. In aqua infundantur: *Thuris, maſtich. myrrh. & tormentill. ſem. rutæ, fœniculi, betonic. ſcarleæ, ſarcocoll. aloës, nucis moſchat. calami aromat. an.* ʒ. ij. *ſacchar. candi, tutiæ præpar. an.* ℥. j. *epatis hirci* ℔. j. *fellis auium rapacium, bubuli an.* ℥. j. *fellis è gallinis albis*

duabus,

duabus, roriſmarini M. j. *mell. opt.* ℔. j. Iterum deſtillentur & vſui ſeruentur.

Vtile etiam eſt hoc collyrium.

℞. *Aq. fœnicul.* ℥. ij. *chelidon. euphrag. an.* ℥. j. ß. *pompholig.* ʒ. j. ß. M.

Vel ℞. *Fellis gruis, perdicis, vulturis, an.* ʒ. j. *ſagapeni* -. j. *cinamomi, caryophyllorum an* ℈. j. *mirrhæ rubræ, croci orientalis an.* ℈. ß.

Pulueriſentur omnia ſubtiliſſimè & cum melle & ſucco fœniculi permiſceantur pro collyrio.

Palmatius hoc frequenter vſus eſt.

℞. *Aq. chelidoniæ* ℥. j. ß. *vitrioli albi, tutiæ præp. an.* g. xv. *vitri* ♁ g. ix. *ſacch. candi* ʒ. ß. Miſc. F. Collyrium.

Commendatur valde etiam illud Collyrium, quod extat apud Galenum *de medicamētis facilè parabilibus.*

℞. *Fellis galli* ℥. ß. *ſanguinis muris.* ʒ. iij. cum lacte muliebri miſceantur in formam collyrij. Admodum forte eſt, quod ex metallis paratur hoc modo:

℞. *Viridis æris,* ⊕ *li, ſalis Armon. æris vſti an.* ℈. ij. *fellis hirci* ℈. ij. Terantur terenda in puluerem ſubtiliſſimum, & cum ſucco maioranæ aut aquæ mellis deſtillata F. Collyrium.

Dum verò validiora hæc vſurpantur, ſæpius oculus inſpiciendus, & videndum, an periculum inflāmationis alicuius immineat. Eo enim imminente ſtatim ad inflammationem prohibendam oculus foueatur lacte muliebri vel aqua roſarum & aliis ſupra de ophthalmia & dolore oculorum propoſitis.

Suffuſionis per chirurgiâ curatio.

Confirmata verò & inueterata ſuffuſio non niſi manus opera & punctione curatur, cum ſcilicet humor pupillam obſtruēs acu ab ea remouetur, & verſus angulum oculi tranſponitur. Quia verò punctio iſta inter operationes Chirurgicas, ſubtiliſſima eſt, vt Celſus ait, nemo facilè eam tentauerit, niſi qui alium ſæpius operantem viderit, & cum non ſemper feliciter ſuccedat, non temerè tentanda. Modum autem operationis huius plenè & perſpicuè ſatis deſcripſit Celſus *lib.* 7. *cap.* 7. Paulus Aegineta *tractat.* 6. *cap.* 21. Et extat idem in Inſtitut. *lib.* 5. *part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 10. Guido *Tractat.* 6. *doctrin.* 2. alterius cuiuſdam modi meminit, punctionis ſcilicet cum acu cannulæ vel canalis modo pertuſæ, per quam ſugendo ſuffuſio extrahatur, quē tamen modum non probat, ac de eodem mentionem facit Arculanus *in* 9. *Rhaſis.* Videatur etiam Hieronym. Fabricius *de operat. Chirurg. tit. de ſuffuſione.*

Antequam autem operatio inſtituatur, videndum primò: An materia ſatis craſſa, & ad ſpeciem quandam membranæ concreta ſit. Nam vt nimia craſſities, ita & immoderata tenuitas tranſlationem impedit. Secundò, corpus prius conueniente modo purgandum. Tertiò, vbi de punctione tentanda initur conſilium, attendendum, ne æger diuturno aliâs capitis vel oculorum dolore laboret, ne tuſſi aut ſternutatione aut vomitione frequenti eo

ZZzz

tempore affligatur, quæ omnia præſidium hoc vel planè non admittunt vel cōmmodam eius adminiſtrationem impediunt. Eligendus eſt quoque dies ſerenus, tempus vernum vel autumnale. Luna nec ſit plena, nec ſilens, neque etiam lumine creſcens, ſed potius diebus, duobus vel tribus à plenilunio, cum lumine decreſcit. Luna etiam ſecundum aſtrologos non percurrat Arietem, quod ex ſignis cæleſtibus capiti præficiunt.

Si notha ſit ſuffuſio, & ea, quod plerumque fit, à ventriculo, ventriculus conuenienti modo, vt libro tertio dicetur, euacuandus, deinde robotandus, atque ea, quæ os eius hiare & vapores ad caput aſcendere prohibent, exhibenda. Et proba victus ratio obſeruanda, nec ventriculus onerandus.

Diæta.

In ſuffuſione legitima, quæ diſcutiendo ſanari poteſt victus ratio ſit attenuans. Abſtineat ergo æger ab omnibus, quæ caput fumis crudis obnubilant, aut acribus vellicant.

Condiantur cibi iis herbis, ſeminibus, aromatibus; quæ oculis proſunt: puluis etiam ad paſtū ex euphragia cū ſaccaro & cinamomo paretur. Panis paretur cū ſemine aniſi & fœniculi. Poſt cibū etiam ſumantur cydonium, coriandrum, & quæ ſimul coctionem adiuuant, & vaporum ad caput aſcen[illegible]m prohibent. Aluus ſemper [illegible]ta. Venus vitanda.

Si [illegible]ſio acu eſt deponenda, v[illegible]tus conuenit nonnihil incraſſans ex oryza & ſimilibus. Legumina autem & alium atque cæpæ vitentur; quoniam caput ita replent, vt ſuffuſio etiam ſani oculi ſit metuenda. Vbi ab puncturam accedendum, victus talis ſit, qui inflammationem prohibeat. Ideóque æger abſtineat à vino & calidis aromatis ad aliquot dies, poſt punctionem præſertim adminiſtratam.

Abſtineat quoque æger à clamore, vitet lumen nimium, & omnia, quæ caput & oculos commouere poſſunt. Æger etiam per aliquot dies victu tenui regendus, ac in lecto, corpore ſupino, capite tamen elatiore, collocandus.

CAPVT XXIX.

De vitiis tunicæ Areneæ.

INter tunicas oculorum eſt & Arenea dicta, quæ humorem cryſtallinū obtegit, & ab aqueo humore ſecernit. Hæc eſt læuis & ſubtiliſſima: quæ eius natiua conſtitutio ſi vitietur & craſſa illa fiat, vt ſpiritibus viſibilibus tranſitus ſatis non permittatur, viſus hebetatur, & quaſi per velum videnti omnia apparent. *Aranea tunica vitia.*

Redditur autem craſſior hæc tunica, quia humores craſſi iu eam ſe inſinuant.

Cognoſcitur hoc vitium, quia homo non ſolum obſcurè & quaſi per velum videt, ſed & quaſi tela ante humorem cyſtallinum

apparet. Præterea ſi hominis ſani oculum quis inſpiciat, imaginem ſuam in eo videt, quæ non apparet, ſi aranea tunica ſit craſſa & obſcura reddita. Quod ſæpè in moribundis accidit. Vnde quamdiu in morbo aliquo huiuſmodi imago in ægri oculo apparet, nullum plerumque adhuc mortis periculum eſt.

Curatur hoc malum vniuerſalibus præmiſſis, medicamentis attenuantibus & ophthalmicis cũ internis tum externis, de quibus in viſione læſa dicetur.

CAPVT XXX.

De Aegilope & Fiſtula lacrymali.

Ægilops. POſtquam tunicarum oculi affectiones præter naturam explicauimus, antequam ad humorum vitia accedamus, prius de angulorum oculi & carunculæ lacrymalis vitiis dicemus; quæ tamen ſi ita libet, etiam ſtatim poſt palpebrarum vitia tractari poſſunt. Inter quæ primò eſt tumor in magno oculi angulo, Paulo Æginetæ αἰγίλωψ & ἀγχίλωψ dictus: ἀγχίλωψ quidem ſi nondum ſit ruptus; *Anchylops.* αἰγίλωψ verò, ſi iam ruptus ſit, quod capræ huic vitio peculiariter obnoxiæ ferantur. Auicennæ Garab & Algarab.

Eſt videlicet tuberculum inter maiorem oculi angulum & naſi radicem ortum, plerumque cum inflammatione, nonnunquã tamen etiam ſine inflammatione, quale atheroma, meliceris & ſteatoma: & aliquando quidem tumor hic in ſuperficie ſe oſtendit, aliquando magis profundũ obſidet, & non niſi tactu ac cõpreſſione percipitur. Tumor hic ruptus & malè curatus in vlcus abit, quod vel ſimplex remanet, à quo pus coctum plerumque exudat, vel ſerpens & malignum euadit, à quo pus crudũ effluit, quod etiam non rarò ſub inferiore palpebra viam ſibi facit, & per tuberculum ibi eleuatum exulceratúmque aquoſam & purulentam materiam effundit; aut ſi abſceſſus poſt ægilopem tardius rumpatur, in ſinum ſeu vlcus ſinuoſum & fiſtulam oculi, quæ κόλπος & σύριγξ, degenerat. Et proinde *Fiſtula* hæc ſeſe conſequuntur Anchi- *lacrymalis.* lops, Ægilops, Fiſtula lacrymalis, & denique ῥυάς, quæ eſt carunculæ in angulo oculi maiore conſumptio.

Cauſſæ.

Cauſſa efficiens inflammationis proxima plerumque eſt ſanguis tenuis aut bilioſus, rarius pituitoſus, aut melancholicus, qui è temporum, frontis aut faciei venis motu naturæ critico aut ſymptomatico ad angulum illum oculi depulſus, tuberculum tale excitat, & abſceſſũ gignit. Aëtio nõnunquã, vbi ſcilicet tumor eſt ſine inflãmatione cauſſa eſt lentus humor, melleus ſcilicet aut pultaceus, folliculo ſuo plerumque concluſus, vt in meliceride, atheromate & ſteatomate fieri ſolet; vnde tumor tum ſine doloro exiſtit, qui etiã ferè nõ rumpitur, &

cum viſio fiat per receptionem imaginum, in conſtrictione pupillæ per foramen anguſtius ſpecies viſibiles illabentes poſtea in ampliore ſpatio verſus cryſtallinum dilatari, vt rem iuſto maiorem exhibeant. Quemadmodum cõtra in dilatatione pupillæ ſpecies viſibiles per amplum foramen illapſæ in repleto verſus cryſtallinum ſpatio ſub minori angulo rem vſui minorem apparere faciunt.

Cauſſæ.

Cauſſa proxima eſt contractio vueæ tunicæ. Contrahitur autem illa vel cum laxatur à nimia humiditate, qua ab ambitu verſus centrum contrahitur, ſicut in cribrorum & coriorum madefactorum foraminibus accidit (vt enim tenſio vueæ tunicæ pupillam dilatat, ita laxatio anguſtiorem reddit) vel à defectu humoris aquei, ſiue à vulnere aut vlcere, ſiue ex alimenti inopia, quo humore conſumpto indigens tunica concidit & corrugatur, ac pupilla anguſtior redditur; vel denique à pauciore ſpiritus viſiui ad pupillã afluxu, vnde ipſa quoque corrugatur. Paulo cauſſa eſt denſatio vueæ à ſiccitate orta, ſi videlicet exiccatio vueæ à circumferentia ad centrum progrediatur; ſin contra, fit dilatatio pupillæ. Aëtius dicit contingere ex periculoſis, cuiuſmodi ab inanitione fiunt, debilitatibus, aut ex ingenti capitis dolore.

Signa Diagnoſtica.

Malum per ſe patet, præſertim ſi ad ſanum oculum fiat collatio. Quo ad ſigna cauſſarum, ſi ab humiditate ſuperflua malum eſt, præceſſerunt cauſſæ humectantes: ſi à defectu humoris aquei, æger melius videbit in obſcuro; quia ſpecies viſibiles promptius occurrit cryſtallino, quia à lucis præſentia offunditur. Si à paucitate ſpiritus viſiui, cauſſæ hunc imminuentes antegreſſæ ſunt. Commune verò huic vitio ex quacunque cauſſa eſt, vt omnia maiora videantur intuenti ægro, quam aliàs ſolent, ob cauſſam ſupra propoſitam.

Prognoſtica.

1. Naturalis pupillæ anguſtia bona eſt, ob cauſſam antea dictam.

2. Morbi vitio facta mala eſt: atque inſanabilis quidem ſi ex inſigni & irreparabili defectu fiat humoris aquei, minus noxia ſi ex vuea humectata: difficulter quoque ſanatur, quæ exſiccitate & inanitione oritur.

Curatio.

Præmiſſis vniuerſalibus, ſi vitium ſit ab vueæ humiditate, probantur ſiccantia, vt ruta, chelidon, fœnicul. collyrium ex tutia, felle, ruta, euphragia & ſimilibus. Si à defectu humoris aquei, humectantia vſurpentur, vt lac & aqua dulcis actu calida fronti & capiti admota, vt caput alimentũ ab inferioribus attrahat. Commodiſſimum eſt, ſi manus calida & humida ſuper oculos detineatur. Paulus medicamentum rarefaciens & acre iubet oculis applicare, cuius ſcilicet rarefactione alimentum ab oculo ſuſcipiatur, acrimonia verò attrahatur. Attamen acrimonia illa morſu careat, neque nimis calida medicamenta ſint, ne quod attractum eſt,

eſt, diſſipetur. Verum natura ſponte plerumque humorem aqueum reponere ſolet, qua de re poſteà de defectu humoris aquei dicetur.

CAPVT XXVIII.

De Suffuſione.

Suffuſio. YΠόχυμα & ὑπόχυσις, Latinis Suffuſio, eſt humoris p. n. ſub cornea è regione pupillæ concretio, qua viſio impeditur. Vulgus cum Barbaris Cataractam appellat, tanquam aquæ ad pupillam decubitum. (Eſt enim Cataracta præceps aquæ in flumine ex loco abrupto delapſus, vt aqua ruere potius, quàm fluere videatur.) Vnde etiam aquam ſimpliciter & aquæ deſcenſum nominant. Arabes gradus augeſcentis huius mali appellationibus quibuſdam diſtinguunt. Incipiente enim ſuffuſione culices & corpuſcula quædam pilorum aut lanarum vel aranearum texturis ſimilia oculis obuerſari videntur, pro humoris pupillæ ſuffuſi qualitate, colore, figura: atque hunc gradum appellant imaginationem, quod ſcilicet putantur res oculis obuerſari, quæ non ſunt. Augeſcente hoc malo ſymptomata inualeſcunt, & pupillæ color marinus apparet, aut pupilla ſimilis eſt vitro contaminato, vel aëri nebulis repleto. Atque hunc gradum nominant aquæ deſcenſum ſiue guttam. Tandem poſtquam malum perfectum eſt, ægérque amplius non cernit, & pupillæ color albus aut alterius coloris apparet, non tranſlucens ampliùs, cataractam & ὑπόχυμα ſeu ſuffuſionem appellant, vbi ſcilicet externum lumen cum ſpeciebus viſibilibus humorem cryſtallinum ingredi nequit, propter interpoſitum corneæ & cryſtallino humori humorem excrementitium. Etſi enim veteres nonnulli, teſte Æginata, eandem affectionem eſſe putarunt ὑπόχυμα & γλαύκωμα: tamen rectè diſcernuntur; cùm γλαύκωμα non pupillæ obſtructio ſit, vt ſuffuſio, ſed cryſtallini humoris affectio, eius ſcilicet præ nimia humiditate in glaucum colorem mutatio, vt ibidem ab Ægineta docetur.

Eſt igitur ὑπόχυμα pupillæ ſiue vueæ foraminis obſtructio, facta ab humore præter naturam ea parte in oculo conſiſtente, viſionémque impediente. Morbus eſt in via, cùm ob foramen vueæ obſtructum ſpecies viſibiles in oculum admitti nō poſſint. Vnde ſymptoma ſequitur initiò actionis videndi imminutio aut deprauatio, tandem confirmato malo penitus ablatio. Galeno *in lib. de differ. morb. cap.* 8, eſt morbus in numero, & quidem in exceſſu, quoniam additum eſt aliquid præter naturam, ſeu adeſt oculo humor, licet alienus in lentam & mediocriter duram σύστασιν, cuiuſdam quaſi membranæ, concretus. *Suffuſio vera quid.*

Atque hæc, quæ dicta ſunt, de vera ſuffuſione ſunt intelligenda, quæ κατ᾽ ἐξοχὴν ita dicitur, quàm- *Suffuſio notha.*

que humor circa pupillam præter naturam collectus efficit, non vapor. Nam præter hanc, quæ legitima & vera effuſio eſt, alia adhuc eſt, quæ Notha dicitur, fit à vapore, & per conſenſum vel totius, vt in febrium ardentium vigore, fumis aduſtis per venas & arterias ſimul cum ſanguine & ſpiritibus ſurſum elatis, & inſtante quoque criſi, per hęmorrhagiam narium: vel cerebri, quando ſuccis abundat aut craſſis pituitoſis, vt plerumque accidit, vnde vapores eiuſmodi ad oculos mittuntur, aut bilioſis aduſtis. vt in phreneticis, teſte Galeno, *in 4. de loc. aff. cap. 2.* vel ventriculi, è quo vapor ſurſum ad oculos effertur, ſiue ex cruditate, præſertim nidoroſa, ſiue ex bilioſi humoris in ventrem confluxu: vel vteri aliarúmque partium inferiorum ab effumante ibidem illuuie: vel pulmonis, vt in Peripneumonia, teſte Galeno, *in I. Prognoſt. aph. 23.*

Denique fit vitio humoris aquei vel albuginei, quando is ita craſſeſcit, & concreſcit, vt craſſitie viſionem offendat. Nonnulli tamen hanc poſtremam ſuffuſionis ſpeciem ad primam illam referunt, & omnium ſuffuſionis differentiarum potiſſimam ac maximè propriam eſſe ſtatuunt, vtpote, quæ non per conſenſum fiat, ſed oculo primario affecto, & cauſſa in ipſo oculo conſiſtente.

Subiectum & Cauſſæ.

Locus ſuffuſionis quiſnam. De loco ſuffuſionis authores non planè conſentire videntur. Author lib. de oculis humorem ſuffuſionis cauſſam inter humorem cryſtallinum & vueam tunicam conſtituit. Quam ſententiam Arabes plerique ſequuntur. Galenus 10. *de vſu part. cap. 1.* Suffuſionis locum eſſe dicit regionem, quæ interiacet inter cryſtallinum & corneam tunicam, quem Græci, Paulus Ægineta, Aetius & Actuarius ſequuntur. Auicennas *cap. proprio* inter albugineum & corneam locum ſuffuſionis ſtatuit. Celſus, *lib. 7. cap. 7.* peculiarem ſententiam fouet, & ſuffuſionem fieri ſtatuit poſt duas tunicas, ſcilicet corneam & vueam, ea in parte, in qua ſpatium quoddam intercedat inter aqueum humorem & corneam.

Verùm non magna eſt hæc ſententiarum diſcrepantia. In toto enim illo ſpatio, quod intercedit inter corneam & cryſtallinum, humor ille concreſcere poteſt, totúmque illud ſpatium locus ſuffuſionis eſt. Etſi non ſemper in eadem ſpatij huius parte humor hic concreſcat, ſed modo in hac, modo in illa, nunc magis verſus corneam, nunc verſus cryſtallinum. *Cauſſa ſuffuſionis.*

Veræ ſuffuſionis & quidem incipientis cauſſa continens eſt humor tenuis intra corneam & cryſtallinum concluſus. Confirmatæ, humor craſſus & lentus eodem ſpatio pupillæ obiectus, ibidem magis ac magis craſſeſcens, ſiue ibidem genitus ſit, ſiue à capite eò depulſus.

Humor is interdum ſincerus eſt, & vnius generis, pituitoſus ſcilicet, vnde ſuffuſio fit alba, interdum varij humores miſcentur, ita vt varios colores pro

varietate miſtionis habeat, citrina, ſi bilis miſcetur, nigricans, ſi humor melancholicus.

Colligitur verò hic humor eo loci, vel cùm ibidem paulatim cumulatur, ob nutrimentum oculi non bene concoctum & conuerſum; vel cùm excrementum pituitoſum ſeu craſſum, ſeu in toto, ſeu in cerebro præcipuè cumulatum ad oculos vel ob natiuam vel aſcitiuam debilitatem tranſmiſſum fuerit. Ad natiuam debilitatem pertinet & eminentia oculorum, quique eminentes habent oculos, facilè ſuffuſionem incurrunt. Aetius *lib. 6. cap. 9.* cauſſam huius rei eſſe dicit, quod qui habent oculos prominentes, habent craſſos ſpiritus. Vbi verò craſſus eſt ſpiritus ob humores admixtos, ſuffuſionibus gignendis facilè occaſio dari poteſt. Verùm cùm magnitudo oculi ſit à conformatione, ij, qui oculos magnos & eminentes obtinent, viſum habent debiliorem; quia in magno ſpatio virtus diffuſa infirmior eſt, vt Ariſtoteles *5. de gen. anim. cap. 1.* docet. Prætereà oculi iſti prominentes & magni facilè humores & vapores ſuſcipiunt, atque externis iniuriis ſunt expoſiti. Pertinet huc & viarum laxitas, quæ humoribus facilè aditum præbet. Ad humorem in oculos influentium ſuſceptionem faciliorem faciunt etiam cauſſæ externæ, vt ictus, contuſio, mora ſub Sole, balneum, auſtrina & pluuioſa cœli conſtitutio, & ſimiles, quæ oculum debilitant & fluxionem capitis, ſeu cauſſam antecedentem internam, commouent, & faciunt, vt humores p.n. ad oculos fluant, ibique ſubſiſtentes temporis diuturnitate concreſcant.

Via autem, per quam materia ad oculos defertur, triplex eſſe poteſt.

1. Venæ omnium tunicarum.

2. Vuea tunica, à qua aliquid tranſſudare poteſt.

3. Nerui Optici. Poteſt enim materia è venis frontis & temporum per pericranium deriuari & ad adnatam, inde ad albugineum, hinc ad corneam & vueam confluere. Eadem deriuari poteſt à dura matre ad duram tunicam, hinc ad corneam & humorem aqueum, atque ita inter corneam & vueam & ſuffuſionem excitare. Poteſt eadem deriuari à pia matre vel ſecundina & vuea, & hinc ad humorem aqueum tranſſudare, & tunc ſuffuſio inter cryſtallinum & vueam conſiſtit. Poteſt & à circumferentia vueæ ad pupillam effundi. Si verò à cerebro per neruos opticos effundatur, per retiformem & araneam tunicam ad cryſtallinum deriuatur, & materia ſuffuſionis cryſtallini ſuperficiei adhæret.

Differentiæ.

Differentiæ ſuffuſionis, & quidem veræ, ſumuntur 1. à magnitudine. Nam in alia tota pupilla craſſo humore obſidetur, vel humor aqueus ita deprauatus eſt, vt totus ſit opacus, atque tunc viſio planè aufertur: In alia pars pupillæ eſt obtenebrata, vnde & *Differentia ſuffuſionis.*

obiecta directo intuitu integra non cernuntur, nec vno tempore multa; cùm conus viſionis ſit facta anguſtior. Quod ſi in centro pupillæ exigua ſit ſuffuſio, ambitus verò ſit purus, omnia quaſi feneſtris pertuſa eſſe putantur. Si diuulſa craſſa corpuſcula pupillæ obiiciuntur, culicum ſpecies ante oculos verſari videbuntur, quemadmodum Galenus hæc diſtinguit, 1. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2.

2. A modo ſubſtantiæ. In alia enim materia tenuis & fluxa eſt, qualis in principio eſſe ſolet: in alia craſſa, lenta & tenax, vt membranæ ſpeciem præ ſe ferat: in alia denique medio modo ſeſe habet, quæ & acu facilius deponi poteſt.

3. A colore, quo humor ille tinctus eſt. Materia enim ſuffuſionis alia eſt ſpecie aëris puri, margaritarum, argenti viui, gypſi, vel ex albedine tendit ad citrinum aut viridem; alia verò citrina eſt, alia viridis, alia aurei coloris, alia fuſca vel plumbea, alia nigra.

4. A ſitu materię. Nam quędam ſita eſt poſt vueam, inter hanc & humorem aqueum & cryſtallinum; Quænam ante vueam, inter hanc & corneam. Quædam corneæ vel vueæ accreſcit, quædam non. Habet & notha ſuffuſio ſuas differentias. Nam ægri videntur ſibi videre modo pulices, modò pilos, modò circa candelam circulos, modò telas, modò aliud, quod in aëre volitet. Et omninò variæ imagines oculis obuerſantur, prout figura eſt varia humoris conſiſtentis circa pupillam. Non enim, quod videtur ſuffuſis, eſt obiectum externum, ſed humor in oculo cumulatus. Galen. 1. *de ſympt. cauſſ. c.* 2. & 4. *de loc. affect. cap.* 2.

Signa Diagnoſtica.

Cùm ſuffuſio non ſit eiuſdem generis, vera à notha diſtinguitur. Primò, quod vera alterum tantum oculorum occupat, aut ſi vtrumque, non tamen ſimul nec ſimiliter, quod in ſpuria accidit, vbi tenebroſum quiddam in pupilla, quemadmodum in vera, non apparet. Secundò in vera ſymptomata ſunt continua, nec vlla habent interualla: In ſpuria remittunt aëre puro, parciore & ſalubriore diæta, cibique bona coctione, & tandem purgatione per hieram picram; vel reiectione ſucci biloſi per vomitionem, ſi morſus oris ventriculi præceſſerit. Tertiò, vera breui tempore, menſibus duobus vel tribus aut ſex vt plurimum, nonnunquam & paucis diebus incrementum ſuſcipit. Imò Fernelius refert, *lib.* 5. *pathol. cap.* 5. Conſummatam ſuffuſionem vno die ſubortam, Spuria autem multos annos abſque viſionis inſigni noxa, quod obſeruatione peculiari confirmat Guilhelmus Fabric. *Cent.* 5. *obſeru.* 14.

Signa Diagnoſtica.

Nota.

Sed vt veræ ſuffuſionis ſigna diligentius contemplemur; incipiente hac affectione culices, aut caliginoſa quædam pilorum, lanarum aut aranearum retibus ſimilia oculis obuerſari videntur, pro humoris pupillæ ſuffuſi qualitate, colore, figura.

Incipientis ſuffuſionis ſigna.

Augeſcente malo hæc ſymptomata inualeſcunt, & pupillæ

Augeſcentis,

color marinus apparet intuentibus, aut ſimilis eſt pupilla vitro contaminato, vel aëri nebulis repleto.

Perfecta. Perfecta hac æger non cernit, pupillæque color albus apparet, non lucens, aut aliàs præter naturam coloris differentias habet. Ex colore etiam ipſo ſigna ſumuntur, quod aëreus materiam ſub pupilla ſignificat fluidam; gypſeus, craſſam, non fluidam; citrinus, pituitam cum bile mixtam; niger, cum humore melancholico; vergens ad colorem margaritæ, pituitam nonnihil diaphanam.

Loci ſuffuſionis ſigna. Quod verò ad dignoſcendum locum ſuffuſionis attinet, reſidet illa inter vueam & corneam. Primò ſi pupilla intentius conſpiciatur obtenebrata; quoniam materia magis propinqua eſt oculis intuentis, & pupilla ob humorem diſtendentem neceſſariò dilatatur. Deinde ſi à principio ita manifeſta non apparuit ſpecies volitantium ante oculos culicum; quoniam ſpatium intra corneam & vueam anguſtius eſt, in quo materia ita prompte moveri nequit. Oppoſita apparebunt, ſi materia inter cryſtallinum & vueam continetur.

Præterea ſi materia ſuffuſionis in loco profundiore ſita eſt, pupilla anguſta eſt: Si loco minus profundo, amplior illa eſt. Nonnunquam partibus vicinis materia ſuffuſionis accreſcit, & tunc albæ vel virides fibræ aut ſtriæ ſupra Iridem protenſæ conſpiciuntur. Nonnunquam per vueam corneæ adhæreſcit materia, & tum puncta quædam albicantia conſpiciuntur, ac ſi à latere oculus inſpiciatur, alba quædam filamenta ex vuea ad corneam protenſa conſpiciuntur.

Prognoſtica.

1. Spuria ſuffuſio non ſolùm periculo vacat, ſed facilè etiam euacuato ventriculo aut toto curari poteſt. Vera autem difficulter; & alia quidem medicamentis foris intraque adhibitis, alia punctione cum acu.

2. In vera ſuffuſione quibus altero oculo côuenientibus alterius pupillam dilatari contingit, ſi punctio admittatur, recipiendi viſus ſpes eſt. Quibus non dilatatur, nemo vnquam viſum recepit, teſte Galeno, 2. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2. Nam nerui optici affecti tum indicium eſt, per quem ſpiritus ad pupillam penetrare nequit, etſi ſuffuſio acu ſit remota.

3. Si æger ſuffuſione laborans lumen etiam non cernat, tum etſi ſano oculo clauſo pupilla dilatatur, tamen punctione facta viſum non recuperabit; quia viſiuus turbidus plerumque & obſcurus redditus eſt, cum quo etiam cernendi facultas perijt.

4. Suffuſio, quæ non ita diu cœpit, & in qua ægri obiecta communia, id eſt, magnitudines, figuras, numeros, motus adhuc diſcernunt, diſcuti poteſt, quia moderate tenuis adhuc humor eſt. Vbi diutius conſtiterit, & craſſior aliquantum facta eſt, manus operam requirit. Et quæ ſemel tamen punctione ſublata eſt, ſi ſeroſioris fuerit materiæ, non longo poſt tempore ſpe-

cie fecis vini reuerti ſolet, teſte Galeno, *meth. med. in fine.*

5. Vt ſciatur, quæ ſuffuſio acu commodè deponi poſſit, ſuffuſum oculum pollice premes, iterúmque aperto oculo ſuffuſionem conſiderabis. Quæ enim nondum concreta eſt, nec planè tamen adhuc tenuis atque cruda, ea ex digiti compreſſione nonnihil diffluit, ita vt aliquando latior appareat, ſtatim verò ad priſtinam magnitudinem & figuram redeat. Id quod concreta ſuffuſio non facit. Itaque ſi expreſſura, quæ digito fit, nulla conſequatur figuræ humoris mutatio, porrò videndum eſt, qualis eius color appareat. Si quidem ea, quæ moderatè concreuit, colorem ferri aut cœli vel maris aut plumbi non admodum nigri, vel nucis caſtaneæ refert. Atque hæc commodè acu deponi poteſt. Quæ autem gypſi aut grandinis ſpeciem colore præ ſe fert, ſuprà modum concreuit, & punctione non ſanatur. Itaque ipſius ſuffuſionis maturitas quædam expectanda eſt chirurgo, nec punctio tentanda, donec humor peccans mediocriter concreuiſſe videatur.

6. Quæ ſuffuſio nigra eſt, & quæcunque ſplendoris nitoríſque omnis expers, nullo modo, neque medicamentis neque acu curari poteſt, quoniam ſpiritus optici deſtructio ſignificatur. Pura verò, & pellucida tum pupilla, tum ſuffuſio ſpem aliquam curationis relinquit. Inſanabilis quoque ferè eſt viridis, obſcura & multum citrina atque dura, & quæ hydragyrum colore & mobilitate repræſentat, & cuius oculus multum emarcuit. Videatur Auicennas, *loc. propr.*

7. Punctio, vbi conuenit, in pleniore oculo tutior eſt.

8. Si ex febre acuta, peripneumonia, phrenitide, aut dolore capitis acerbiſſimo ſuffuſio extiterit, aut ſi illa ad hanc acceſſerit, malum periculoſius redditur.

9. Suffuſio in centro pupillæ conſiſtens, quæ feneſtris quaſi pertuſas, res obiectas exhibet, acu tendenda non eſt; quia periculum imminet, ne tota pupilla impleatur, & homo viſionem planè amittat.

10. Senilis ætas ad curationem apta non eſt, quippè quæ ſuo vitio viſum hebetem habet. Nec etiam puerilis, in qua humor nondum eſt maturus. Aptiſſima curationi eſt ætas conſiſtens.

Indicationes.

In vtraque Suffuſione materia, quæ eius cauſſa eſt, euacuari indicat; id quod in ſpuria, quæ à ventriculo præcipuè, purgatione vel monitu fit præſidiis etiam diuertentibus & ventriculum atque caput roborantibus, ac legitima tandem diæta. In vera autem euacuatio humoris pupillam obſtruentis inſtituenda, & materia illa è pupilla, quæ obſtructa eſt, tollenda: quod fit vniuerſalibus præmiſſis, vel per reſoluentia, vbi materia tenuis, fluxa & recens eſt; vel per tranſpoſitionem, quæ acu perficitur, vbi malum conſummatum eſt, & materia ſiue ſponte ſua, ſiue per medicamenta ita concreuit, vt præſidium hoc commodè admittat.

Curatio vera ſuffuſionis.

Curatio.

Itaque in principio, ſi Plethora adſit, & ſanguinis affluxus metuatur, vena aperienda. Verùm cum plerumque ab humore frigido & craſſo hoc malum ortum habeat, venæ ſectio tum locum non habet; quia ſanguinis ſpirituúmque euacuatione cerebrum magis refrigeratur, humórque craſſior redditur, ſed materia potius præparanda & euacuanda iis medicamentis, quæ ſuprà, *part. 1. de Intemperie capitis cum pituita*, ſunt propoſita. Et quidem purgatio ſtatim initio inſtituenda accuratior, eáque maximam partem phlegmagogis peficienda. In quem vſum valdè vtilis eſt hieta & electuarium, diacarthamum. Et vt purgatio felicius inſtituatur, præparantia præmittenda ex ocularibus medicamentis, in primis euphragia, calendula, betonica.

Interna medicamenta.

Quibus peractis ſemel atque iterum ſingulis ſeptimanis Theriacæ vel mithridatij ℈.j. vel ʒ. ß. exhibere conuenit cum conſerua betonicæ, anthos, aut ſimili. Poſſunt & alia medicamenta interna ad abſumendum, & expellendum illum humorem vſurpari, vt decoctum ligni Guajaci, ſarſæparillæ, ſaſſafras cum plantis Cephalicis & Ophthalmicis.

Vt ℞. *Chinæ* ℥. ij. *ſarſaparill.* ʒ. iij. Infunde horis 24. in ℔. ij. Aquæ puræ. Coqu. ad medietatem; ſub finem adde *fol. euphrag. verbenæ, chelidon. an.* M. j. *ſem. coriandri præpar.* ʒ. ij. Colat. ſeruetur pro vſu. Cuius doſis ſit. ℥. vj. tempore matutino.

Caput nonnunquam lauetur lixiuio, in quo herbæ cephalicæ ebullierint, betonica, ſtœchas, maiorana, euphragia, agaricus & alia, quæ ſuprà, *part.* 1. ſunt propoſita.

Vt ℞. *Euphrag. maioran. an.* M. ij. *fol. lauri, roriſmarini, meliloti, an.* M. j. *radic. aſar. valerianæ an.* ℥. j. *ſarſaparill.* ℥ ij. *ſem. fœnic.* ℥. ß. Coqu. in lixiuio pro capitis lotione.

Occipitio reuulſionis gratia cucurbitulæ vel veſicatorium, aut, quod efficacius eſt, Setaceum applicetur, idque diu apertum ſeruetur, ad minimum menſes ſex. Veſicatoria verò ſæpius repetantur & poſt aures applicentur. Penè, aures enim, quod monent nonnulli, ramus à vena iugulari intrò ſubit, qui ad opticos neruos vtrinque vergit. Poſſunt etiam cauteria brachiis applicari. Atque hæc omnia fiunt, vt materia attenuetur, euacuetur, reſoluatur & diſcutiatur. *Repellentia.*

Ad diſcutiendum verò vtilia ſunt Topica, forma fomentorum & collyriorum applicata, habita ratione duriciei & mollitiei ac temperiei oculorum, prò hominum ætate, ſexu & conditione. Sintque illa eiuſmodi, quę paulatim attenuent, & leniter molliendo extergant; non quæ valenter exiccent, ne reliquiæ indurentur.

Principio ergo fiant fomentationes vapore decoctorum, qualia etiam antea fuerunt propoſita. Vel fiat euaporatio ex hederæ terreſtris decocto, vſque ad remanentiam quartæ partis, quæ continuetur per dies viginti aut plures.

Vel: ℞. *Hederæ terreſt.* M. ij. *rad. valerian.* ℥. j. *leuiſtici, euphrag. an.* M. j. *ſem. fœnicul.* ℥. j. Coqu. in aqua ſimpl. & vapor calidus capite vndique tecto oculis excipiatur.

Commendatur & veſicula piſcis abluta & decocto fœniculi impleta tepidéque admota.

Poſteà pro exterſione commendatur *mel album purum & deſpumatum; Aqua cum melle, vel melle roſato, vel ſcillitico deſtillata,* cuius gutta j. manè & veſperi oculis inſtilletur mixta cum pauco ſacchari candi. Succus item *Rutæ, fœniculi, euphrag. & chelidoniæ maioris, verbenæ, calendulæ, marrubij;* & aquæ ex iis deſtillatæ. Fortiora ſunt *fellis genera, vt perdicis, galli, piſcis lupi, accipitris, hirci.* Galenus *fel vulturis* laudat cum marrubij ſucco & melle addito *in lib. 4. de compoſ. medic. ſ. l.* Vbi etiam plura huius generis remedia exponit. Collyrium quoque ex fellibus à Rhaſe deſcribitur. Valet & aqua ex Anagallide flor. cæruleo deſtillata.

Vel: ℞. *Pulu. maioranæ, chelidoniæ maioris, euphragiæ, rutæ an.* ʒ. j. *fellis hœdi ſiccati* ʒ. iij. Infundantur ſimul & macerentur in *aqu. fœniculi & euphragiæ* per dies tres, poſteà per filtrum colentur, & guttæ aliquot oculo inſtillentur.

Efficax eſt & aqua, quæ ex frumento paratur hoc modo:

℞. *Frumenti viridis, ſed maturi* ℥. iiij. *fol. rutæ, anagallid. chelidon. maior. an.* M. ß. *ſem. fœnicul. ſummit. euphrag. an.* ℥. j. *cinamomi, caryophyll. an.* ʒ. ij. *vini albi generoſi* q. ſ. Infundantur in vaſe vitreo, & radiis Solis exponantur diebus 30. ſæpiúſque agitentur, poſteà deſtillentur.

Commendatur & *Aqua* quædam *Socialis* dicta, quam deſcripſit Ioan. Angelicus in Practica ſua, quam roſam Angelicam appellat. Quia tamen omnia, è quibus componitur illa aqua, ſicca ſunt; vtile eſt, duobus vel tribus diebus antè oculos vapore decocti herbarum emollientium & humectantium fomentare. Et omninò ſi in medicamentorum vſu ſpes adhuc ſit poſita, ad fortiora confugiendum, præparatione tamen per fomentationem præmiſſa. Hoc enim modo oculi tunicæ rareſiunt, vt medicamenta diſcutientia facilius penetrare poſſint. *Aqua ſocialis.*

Exempli gratia.

℞. *Herb. maioran. verbenæ, maluæ, euphragiæ, chelidoniæ maioris an.* M. j. *ſem. lini, fœnic. an.* ℥. ß. *bulliant in aqu.* ℔. iij. ad dimidium. Commendatur valde etiam hæc aqua. *Fomentatio oculorum.*

℞. *Euphrag. chelidon. pentaphyll. verbenæ, ſiler. montan. capill.* ♀, *anthos, aniſi, marrubij, baccarum lauri, anagallid. flor. cærul. pimpinell. an. p.* j. *rad. cyclamin.* N. ij. Omnia ſimul contundantur in formam pultis. Deinde infunde *in vini optimi & vrinæ pueri an.* ℔. iij. *hor.* 24. & in alembico vitreo deſtillentur. In aqua infundantur: *Thuris, maſtich. myrrh. & tormentill. ſem. rutæ, fœniculi, betonic. ſcarleæ, ſarcocoll. aloës, nucis moſchat. calami aromat. an.* ʒ. ij. *ſacchar. candi, tutiæ præpar. an.* ℥. j. *epatis hirci* ℔. j. *fellis auium rapacium, bubulj an.* ℥. j. *fellis è gallinis albis*

duabus,

duabus, roriſmarini M. j. *mell. opt.* ℔. j. Iterum deſtillentur & vſui ſeruentur.

Vtile etiam eſt hoc collyrium.

℞. *Aq. fœnicul.* ℥. ij. *chelidon. euphrag. an.* ℥. j. ß. *pompholig.* ʒ. j. ß. M.

Vel ℞. *Fellis gruis, perdicis, vulturis, an.* ʒ. j. *ſagapeni* ʒ. j. *cinamomi, caryophyllorum an* ℈. j. *mirrhæ rubræ, croci orientalis an.* ℈. ß.

Pulueriſentur omnia ſubtiliſſimè & cum melle & ſucco fœniculi permiſceantur pro collyrio.

Palmatius hoc frequenter vſus eſt.

℞. *Aq. chelidoniæ* ℥. j. ß. *vitrioli albi, tutiæ præp. an.* gr. xv. *vitri* ♁ gr. ix. *ſacch. candi* ʒ. ß. Miſc. F. Collyrium.

Commendatur valde etiam illud Collyrium, quod extat apud Galenum *de medicamētis ſacilè parabilibus.*

℞. *Fellis galli* ℥. ß. *ſanguinis muris.* ʒ. iij. cum lacte muliebri miſceantur in formam collyrij. Admodum forte eſt, quod ex metallis paratur hoc modo:

℞. *Viridis æris,* ⊕ *li, ſalis Armon. æris vſti an.* ℈. ij. *fellis hirci* ℈. ij. Terantur terenda in puluerem ſubtiliſſimum, & cum ſucco maioranæ aut aquæ mellis deſtillata F. Collyrium.

Dum verò validiora hæc vſurpantur, ſæpius oculus inſpiciendus, & videndum, an periculum inflāmationis alicuius immineat. Eo enim imminente ſtatim ad inflammationem prohibendam oculus foueatur lacte muliebri vel aqua roſarum & aliis ſupra de ophthalmia & dolore oculorum propoſitis.

Confirmata verò & inueterata ſuffuſio non niſi manus opera & punctione curatur, cum ſcilicet humor pupillam obſtruēs acu ab ea remouetur, & verſus angulum oculi tranſponitur. Quia verò punctio iſta inter operationes Chirurgicas, ſubtiliſſima eſt, vt Celſus ait, nemo facilè eam tentauerit, niſi qui alium ſæpius operantem viderit; & cum non ſemper feliciter ſuccedat, non temerè tentanda. Modum autem operationis huius plenè & perſpicuè ſatis deſcripſit Celſus *lib.* 7. *cap.* 7. Paulus Aegineta *tractat.* 6. *cap.* 21. Et extat idem in Inſtitut. *lib.* 5. *part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 10. Guido *Tractat.* 6. *doctrin.* 2. alterius cuiuſdam modi meminit, punctionis ſcilicet cum acu cannulæ vel canalis modo pertuſæ, per quam ſugendo ſuffuſio extrahatur, quē tamen modum non probat, ac de eodem mentionem facit Arculanus *in* 9. *Rhaſis.* Videatur etiam Hieronym. Fabricius *de operat. Chirurg. tit. de ſuffuſione.*

Suffuſionis per chirurgiā curatio.

Antequam autem operatio inſtituatur, videndum primò: An materia ſatis craſſa, & ad ſpeciem quandam membranæ concreta ſit. Nam vt nimia craſſities, ita & immoderata tenuitas tranſlationem impedit. Secundò, corpus prius conueniente modo purgandum. Tertiò, vbi de punctione tentanda initur conſilium, attendendum, ne æger diuturno aliàs capitis vel oculorum dolore laboret, ne tuſſi aut ſternutatione aut vomitione frequenti eo

apparet. Præterea ſi hominis ſani oculum quis inſpiciat, imaginem ſuam in eo videt, quæ non apparet, ſi aranea tunica ſit craſſa & obſcura reddita. Quod ſæpè in moribundis accidit. Vnde quamdiu in morbo aliquo huiuſmodi imago in ægri oculo apparet, nullum plerumque adhuc mortis periculum eſt.

Curatur hoc malum vniuerſalibus præmiſſis, medicamentis attenuantibus & ophthalmicis cū internis tum externis, de quibus in viſione læſa dicetur.

CAPVT XXX.

De Ægilope & Fiſtula lacrymali.

Ægilops. POſtquam tunicarum oculi affectiones præter naturam explicauimus, antequam ad humorum vitia accedamus, prius de angulorum oculi & carunculæ lacrymalis vitiis dicemus; quæ tamen ſi ita libet, etiam ſtatim poſt palpebrarum vitia tractari poſſunt. Inter quæ primò eſt tumor in magno oculi angulo, Paulo Æginetæ αἰγίλωψ & ἀγχίλωψ dictus: ἀγχίλωψ quidem ſi nondum ſit ruptus; αἰγίλωψ verò, ſi iam ruptus ſit, quod capræ huic vitio peculiariter obnoxiæ ferantur. Auicennæ Garab & Algarab. *Anchylops.*

Eſt videlicet tuberculum inter maiorem oculi angulum & naſi radicem ortum, plerumque cum inflammatióne, nonnunquā tamen etiam ſine inflammatione, quale atheroma, meliceris & ſteatoma; & aliquando quidem tumor hic in ſuperficie ſe oſtendit, aliquando magis profundū obſidet, & non niſi tactu ac cōpreſſione percipitur. Tumor hic ruptus & malè curatus in vlcus abit, quod vel ſimplex remanet, à quo pus coctum plerumque exudat, vel ſerpens & malignum euadit, à quo pus crudū effluit, quod etiam non rarò ſub inferiore palpebra viam ſibi facit, & per tuberculum ibi eleuatum exulceratúmque aquoſam & purulentam materiam effundit; aut ſi abſceſſus poſt ægilopem tardius rumpatur, in ſinum ſeu vlcus ſinuoſum & fiſtulam oculi, quæ κόλπος & σῦριγξ, degenerat. Et proinde hæc ſeſe conſequuntur Anchilops, Ægilops, Fiſtula lacrymalis, & denique ῥυάς, quæ eſt carunculæ in angulo oculi maiore conſumptio. *Fiſtula lacrymalis.*

Cauſſæ.

Cauſſa efficiens inflammationis proxima plerumque eſt ſanguis tenuis aut bilioſus, rarius pituitoſus, aut melancholicus, qui è temporum, frontis aut faciei venis motu naturæ critico aut ſymptomatico ad angulum illum oculi depulſus, tuberculum tale excitat, & abſceſſū gignit. Aëtio nōnunquā, vbi ſcilicet tumor eſt ſine inflāmatione cauſſa eſt lentus humor, melleus ſcilicet aut pultaceus, folliculo ſuo plerumque concluſus, vt in meliceride, atheromate & ſteatomate fieri ſolet; vnde tumor tum ſine dolore exiſtit, qui cuā ferè nō rūpitur, &

αἰγίλωψ ab eodem vocatur.

Cauſſa antecedens eſt redundantia biliosorum & acrium humorum in maſſa ſanguinis, qui ad oculi locum hunc fluunt, ſi ex quacunque cauſſa is ſit imbecillis. Idque facilius accidit, ſi externæ cauſſæ accedant, ictus, caſus, dolor materiam attrahens.

Differentiæ.

Tuberculum ipſum aliàs maius, aliàs minus eſt, in ſuperficie eminens & viſui expoſitum, aut in profundo latens, & cum ſoluta vnitate coniunctum in ægilope, citra hanc in anchilope. Rumpitur autem intra verſus oculum, aut extra per cutem, aut vtrinque. Interdum & os naris proximum perforat; nonnunquam cartilaginem palpebræ ac ipſam palpebram corrumpit.

Signa Diagnoſtica.

Dignoſcitur malum, quia locus affectus obſcurè vel manifeſtè tumet, rubore in ambitu perfunditur, dolore affligitur, eóque lancinante, ſi malum ſit coniunctum cum inflammatione. Vbi cute exulcerata tumor rumpitur, fit abſceſſus cum vlcere; quod ſi legitimè non curetur, pus diutius coërcitum cuniculos ſubtus agit, exeſáque carne ſinum parit, per quem ſanies intus collecta aut ſponte effluit, aut preſſo angulo extruditur, tumórque nonnihil ſubſidet, donec noua illuuies colligatur, quod paucis interdum fit horis. Sæpe ſinus ad os ſubiectum penetrat, idéque arrodit, viámque in narem proximam, vt dictum, aperit, è qua graueolens quid continenter excidit, ita vt portionem oſſis illius cum pure craſſo & fœtido Platerus è nare procidiſſe viderit.

Quod ad ſigna differentiarum, ſi tumor ſit inflammatorius, adeſt calor, color mutatus & tumoris ipſius immobilitas. Contrà ſi non ſit inflammatorius, (qualis atheroma, meliceris, ſteatoma) atque tumor ille eſt mobilis. Præterea meliceris eſt, vbi durities eſt minor, Atheroma, vbi maior; Steatoma, vbi ſumma durities.

Prognoſtica.

1. Aegilops vitium eſt ægrè curabile, niſi maturè ei occurratur. Nam diſcutientibus medicamentis opus eſt, quæ cum pleraque calida & acria ſint affectæ partis inflammationem augent. Præterea cum liquida medicamenta eſſe oporteat, facilè de his in oculum aliquid influit. Denique cum citra obligationem medicamenta non adhæreant, illa tam diu perferre difficile eſt. Quapropter veteres quidam Medici nulla prorſus, alij pauca ad ægilopas pharmaca præſcripſerunt, teſte Galeno, *de comp. medic. ſ. l. capite 2.*

2. Difficilius autem hoc malum redditur, ſi cum magnitudine ſit coniuncta ſoluta vnitas, & ſi tumor profundas partes occupet.

3. Si ruptio fit ad interna, peius eſt; quia metuenda eſt ſubiectorum oſſium corruptio.

4. Si tumor non ſit inflammatorius, qualis eſt meliceris & atheroma, non tam medicamentis, quàm Chirurgia opus eſt.

5. Aegilopas ad cancri naturam accedentes, curare periculoſum eſt; cum mors acceleretur.

6. Fiſtula recens & quæ orificium habet extrinſecum manifeſtum, facilè curatur.

7. Fiſtula lacrymalis plerumque chronicum malum eſt, cum propter perpetuum materiæ affluxum, tum propter motum oculi continuum, tum quia ligatura vlceribus conueniens commodè ea parte fieri nequit, tum deniq; quia medicamenta debilia parum agunt, fortia verò lædunt oculum.

Indicationes.

Indicationes hic ſumuntur ab iiſdem, à quibus aliis in tumoribus præter naturam ſanandis peti ſolent, conſiderando vnde incitetur fluxio, quò feratur, per quas vias, quæ ſit materia fluēs, quæ denique tum fluxionis, tum tumoris ipſius ſint tempora.

Curatio.

Curatur videlicet Aegilops velut inflammatio incipiens, vel vt abſceſſus iam ruptus, vel denique vt fiſtula, atque tum aut medicamentis, aut chirurgia. Anchilops quoque ſuam peculiarem curationem habet.

Ægylopis incipientis curatio. Incipienti ergo Aegilopi poſt venæ ſectionem, ſi ea opus ſit, aut poſt purgationem conueniūt ἀγκυλωπα ad frontem, ex aqua ſeu ſucco roſarum, portulacæ, plantaginis, vitis, cum oui albumine vel bolo armeno. Imò eadem parti affectæ imponenda. Quibus proceſſu temporis additur ſuccus fœniculi & aliquid thuris, myrrhæ, bdellij, galbani aut ammoniaci in aceto diſſolut. cōuenit gummi tacamahacæ, apparente duritie mucilago althææ & fœnigræci. Et repellentium vſu incipientes Aegilopas & nōdum in pus mutatas, ne ad ſuppurationem peruenirent, ſe prohibuiſſe ſcribit Trallianus.

Perſeuerante malo diſcutientia imponenda. Laudatur à Paulo Aegineta ruta ſatiua cum lixiuio, quod ex cinere & calce confectum eſt, contrita cocta & impoſita. Quod medicamentum etſi in principio mordax eſt, ſtatim tamen miteſcit & ad os vſque penetrat. Nux rancida tanquam multum diſcutiens à multis laudatur. *Diſcutientia Ægilope.*

Si ſuppuretur, & ad abſceſſum tendat, iuuetur cum diachylo aut ſimili. Auicennas pane vtitur cū lacte muliebri & croco. Si ſponte non rumpitur, aperiatur ferro; & quidem maturè hoc fiat. Si enim apertio differatur, pus partes vicinas erodit, & fiſtulam ſæpe incurabilem gignit. *Ægilopis apertio.*

Poteſt & cauterio aperiri, quod vbi fit, applicetur fronti & oculo ſpongia aqua roſarum madida, vel ſtuppa cum albumine oui. Dolorem ex cauterio lenit vitellus oui cum oleo roſaceo per vnum vel 3. dies appoſitus. Aëtius lenticulam cum melle coctā adhibet. Ruptum vlcuſculum abſtergatur melle roſaceo, vel oxymel. ſimpl. Auicennas ad mundificationem imprimis commendat lanuginem interiorem in arundine iuxta radicem inuentā, ſi cum melle mixta imponatur. Laudatur & thus cum ſtercore recenti columbino, & erui farina cum melle. Fortius eſt vnguentū Aegyptiacum. Æs viride per ſe ſolum pro ſecreto habetur.

Vel ℞. *Staphid. agr.* ℥. ij. *ammo-*

Fiſtula ex Ægilope curatio.

miac. aceto diſſolut. ℥ j. M. & impone.

Si fiſtula orta ſit, dilatetur eius orificium lentè ac paulatim cum tenta vel penicillo ex ſpongia, medulla ſambuci, vel radice rapi exſiccata, aut gentianæ. Sanies expurgetur & abſtergatur compreſſione, & poſtea inſtillatione mellis cum oleo roſarum.

Vel ℞. *Mellis communis* ℥. ij. *virid. æris* ℥. ß. *aq. vitæ* ℥. iiij.

Æs viride pulueriſatur & cum cæteris lentè coquitur ad tertiæ partis conſumptionem. Colatura tepens ſuauiter per ſyringam infunditur. Si hoc medicamentum acrius videatur, abluatur vlcus quotidie cum aqua rutæ, & deinde aliquid vnguenti Ægyptiaci imponatur. Expurgata fiſtula carne impleatur & cicatrice obducatur cum farina erui aut fabarũ, thure, aloë, myrrha, pompholige, rad. irid. Illyr. ariſtoloch. cum melle aut terebinth. aut hoc medicamento.

℞. *Thuris, ſarcocollæ aloës, ſang. dracon. balauſt.* ♁ *nij, aluminis an.* ℈. j. *flor. æris* ℥. v.

Trita ſubtiliſſimè miſceantur cum aquâ rutæ ad formam collyrij liquidi.

Poteſt vlcuſculum prius eluivino, in quo tantundem mellis & parũ ariſtolochiæ bullierint. Ne cicatrix ſit indecora, Auicennas folia rutæ imponit, cũ aqua granatorũ. Paulus rutam ſatiuam cũ lixiuio è cinere & calce facto tritam & decoctam, vt dictum.

Priuſquam verò fiſtula conſolidetur, diligenter explorandum eſt, an in profundo callum cõtraxerit, id quod duritics oſtendit. Præterea an os ſit corruptũ; quod factum eſſe deprehenditur, ſi immiſſo ſpecillo aſperitas quædam in oſſe aut ſonitus quidam pulſo oſſe perioſteo abſumpto animaduertatur. Vtrumque enim & callus fiſtulæ & oſſis corruptio ſolidationem impediunt. Itaq; Chirurgiæ opera tum requiritur. Atque os ipſum corruptum reddatur ferro, aut tollatur cauterio actuali, munito prius, vt decet, loco affecto linteolis in aqua roſacea infuſis, aut in oui albumine aut alio ſucco frigido. Poſtea intus ponatur oui albumen cum oleo roſaceo aut vitello oui. Superponatur verò Sief album cum albumine oui, lacte vel aqua roſarum, ne inflammatio ſequatur. Fronti & temporibus repercuſſoria applicentur quibus & locus affectus muniendus eſt, vt diximus, dum cauterium adhibetur. Quod ſi æger cauterium actuale abhorreat, dilatato vlceris orificio per ſectionem vel penicillum os deſquammetur, & ſuper eo alumen rochæ cõbuſtum, vel peucedanum vel chalchantum vſtum applicetur, quæ & ſquammam de oſſe tollunt, & corruptã fiſtulæ carnem abſumunt. Vide Hieronymum Fabric. *de operat. Chirurg. titulo de Ægilope.*

In Anchilope, qui Auicenna Halcilus eſt, Aëtius ſuperficiem diſſecare iubet, vt materia vna cum contento folliculo funditus eximatur. Poſtea ne malum denuo gignatur, locum cauterio inurit, & lenticulam cum melle applicat. Tandem vbi cruſta decidit, terebinthinam alumine permixta cicatricem gignit.

Victus ratio ſit tenuis & ad frigidum declinet. Atque eo magis quò ſymptomata ſunt fortiora, præſertim dum Chirurgia per ferrum aut ignem adminiſtratur.

CAPVT XXXI.

De Encanthide & carnis lacrymalis incremento.

Encanthis & carnis lacrymalis incrementum. IN oſſibus angulorum lacrymalium, duo foraminula ſunt, docente Galeno, *lib.* 10. *de Vſu part. cap.* 13. quorum & is vſus eſt, vt oculorum incrementa per ea ad nares & palatum confluant; Vnde & medicamenta ocularia quãdoque per nares egeri ſolent. *Nota.* Ne verò per angulos excrementum effluat, homóq; perpetuò lacrymetur, carnoſa quædam corpuſcula, quaſi opercula, meatibus illis impoſita ſunt, quæ prohibẽt, ne excrementa continenter per angulos effluant, homóque perpetuò lacrymetur, ſed ea ad foraminula illa & meatus impellantur. Caro autem illa duos morbos pati ſolet. Aliquando ſupra modum augetur, quod malum ἐγκανθὶς nominatur, aliquando cõtra imminuitur vel abſumitur, vnde lacrymæ perpetuò effluũt, quod malum Græcis ῥυὰς dicitur.

Ἐγκανθὶς videlicet eſt carnis in maiore oculi angulo excreſcentia & augmentum, atque ita morbus in magnitudine aucta.

Cauſſa. Ortum habet ex ſanguinis & humore ad hanc affluxu, & imprimis ex incuria Medici malè κλεγύ... curantis.

Prognoſticum. Viſu facilè cognoſcitur.

Curatio. Malum hoc curationem vt plurimum ſuſcipit: Si tamen magnũ & antiquum ſit vitium, nonniſi Chirurgia curatur, & curatio eius longa ac periculoſa eſt.

Indicatio eſt, id quod præter naturam auctum, tollendum eſſe. Id quod præſtatur, vniuerſalibus præmiſſis, vel carnem ſupra modum auctam abſumentibus, vt vitriolo, flore æris, alumine vſto, vnguento Apoſtolorum, Ægyptiaco; vel ferro, quo caro ſuperflua abſcinditur vel cauterio, quo inuritur. In horum verò medicamentorum vſu, vt & in abſciſſione & cauterio hoc obſeruandũ, vt tota caruncula non abſumatur, ſed illud tantum, quod ſuperfluũ eſt, ne affectus contrarius ῥυὰς inducatur. Vide Aëtium, *tetrab.* 2. *ſerm.* 3. *cap.* 21. 22.

Aliquando etiam maiores tumores ad oculorũ angulos oriuntur, qui ſcirrhoſi euadunt, & vix ſine manuali opera remoueri poſſunt, cuius exemplum habetur apud Fabric Hildan. *Cent.* 1. *obſeru.* 2.

CAPVT XXXII.

De Rhyade, ſeu carnis lacrymalis diminutione vel abſumptione.

Rhyas & carnis la- AFfectus contrarius eſt ῥυὰς, hoc eſt, lachrymalis carnis

crymalis abſumptio. in maiore oculi angulo diminutio vel abſumptio, qua foramen anguli pateſcit, per quod poſtea excrementorum continuus datur effluxus, ægérque continuò lachrymatur, à quo ſymptomate nomen huic morbo datum eſt, dictúſque ῥυάς ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, quod fluere ſignificat.

Cauſſa. Imminuitur autem vel abſumitur hæc caruncula, ſi vel vngula nimis receſetur, vel medicamenta nimis corrodentia oculo applicētur. Vnde vt plurimum malè curato encanthidi vel ægilopi aut ptengio ſuccedit. Sæpè verò etiam epiphoram humoris acerrimi ſequitur. Nonnunquam à variolis vlcera profunda relinquentibus abſumitur. Malum per ſe viſui patet.

Et ſi plane fuerit exeſa caruncula, curationem non admittit. Eſt enim pars ſpermatica. Sin verò tantùm ex parte ſeroſa ſit, regenerari poteſt, aut potius adaugeri caro deperdita. Hinc etiam quod ex inciſione factum, malū, curari non poteſt; à corroſione verò curationem recipit. Ab inciſione enim pars tam carnoſa quam ſpermatica, quæ regenerari non poteſt, abſumitur: A corroſiuo verò medicamento pars potius carnoſa abſumitur, quàm ſpermatica & neruoſa, vnde regenerari poteſt.

Indicatio, & Curatio.

Quod imminutum vel abſumtum, inſtaurandum. Quod fit medicamentis ſarcoticis & conſolidantibus, qualia ſunt aloë, roſæ, myrthus, & vinum, in quo roſæ & myrtus & nuces cupreſſi ſunt decocta.

Vt ℞ *Aloes, thuris an.* ℈. ij. *ſangu. draconis, ſumach. an.* ℈. j. cum *aqu. roſar.* F. Collyrium.

Vel ℞. *Æris vſti, & y an.* ʒ. iij. *croci, ſpicæ nardi an.* ʒ. ij. *malabathri* ʒ. j. *roſar. recent.* ʒ. iij.

Siccata terito, deinde roſas per ſetulas addito. Paulus collyrio diacrocu dicto vtitur.

CAPVT XXXIII.

De Pruritu Carunculæ lacrymalis.

Nonnunquam etiam ad carunculam lacrymalem materiæ acris affluxus fit, vnde pruritus excitatur. *Pruritus carunculæ lacrymalis.*

Ad quem tollendum Rhaſes topica quædam tradit: vnum mitius ex recēti Endiuia trita atque in globulos paruos redacta, quos cum oleo violarum; aut quod melius eſt, roſaceo ſubactos oculo applicat. Quod medicamentū ſua frigiditate & modica humiditate acrimoniam obtundit humoris pruritum efficientis, & oleum roſaceum additum ſua adſtrictione impetum affluentis materiæ nonnihil ſiſtit: Alterum validius, ex lentibus excorticatis, ſumach, roſis rubris & granatorum ſucco, quæ trita & cum ſapa aſperſa prurigĭnoſo oculi angulo emplaſtri forma imponit. Mite quoque remedium eſt tutia præparata ſubtiliſſimè trita & cum vino maluatico, aut vino optimo antiquo & aqua roſarum mixta, ſumendo plus aut minus de vino,

prout

pro vt magis vel minus exſiccare & reſoluere eſt conſilium. Inſtilletur quotidie ter vel quater in oculum.

Deinde verò, vbi hæc propter mali contumaciam non iuuant, ad maxima illa præſidia vniuerſalia, ad phlebotomiam & purgationem accedit Rhaſes; cũ argumento ſit, cauſſam antecedentem in toto vel capite adeſſe, à qua coniuncta illa ſeu proxima in oculo fouetur. Illam igitur demere iubet, primò ſectione Cephalicæ, poſteà verò frontis, ac demum venæ in angulo lacrymali. Venter quoque ducendus eſt iis imprimis, quæ acres & bilioſos humores purgandi vim habent. Poſteà balneum aquæ dulcis probat, quo & reliquiæ diſſipentur, & relicta intemperies oculorum & totius emendetur. Multum & hoc valet.

℞. Sanguin. dracon. aloës epatic. ſarcocollæ lacte nutritæ an. ʒ.j. zinzib. caryophyll. croci, camphor. an. ʒ.j. tutiæ præp. ℥.ß.

Terantur omnia ſubtiliſſimè & in vini maluatici atque aquæ roſarum ana ℔. ß. in vaſe vitreo, poſito in vaſe altero feruentis aquæ, & quidem ad conſumptionem tertiæ partis, bulliant. Poſteà vſui ſeruentur vas vitreum ſæpè agitando. Ante vſum collyrij huius vtile fuerit oculos fomentare decoctione aliqua emolliente, in curatione albuginis oculi deſcripta.

CAPVT XXXIV.

De Humoris aquei vitiis.

Hiſce oculorum vitiis hactenus explicatis, proximum iam eſt, vt ad humorum morbos & vitia explicanda accedamus. Et primo quidem humorem aqueum quod attinet, is in oculo primo loco poſitus eſt, ſpatiúmque illud, quod inter corneam & humorem cryſtallinum eſt, explet, præterea natura ſua tenuis eſt, purus ac perſpicuus. A naturali verò iſta conſtitutione variis modis recedere poteſt. Aliquando enim craſſeſcit, & quidem vel totus, vel ex parte, ac tum fit ſuffuſio. Nonnulli etiam vitium contrarium ipſi accidere & nimis tenuem fieri poſſe putant. Verum id credibile non eſt: Aliquando totus effunditur: aliquando imminuitur, & tunc cornea concidit & corrugatur, ſpecieſque non rectè recipiuntur. Nonnulli etiam nimis augeri poſſe ſtatuunt: ſed nec hoc credibile eſt. In qualitatibus mutatur, cùm qui clarus & perſpicuus eſſe debebat, fit turbidus, aut alienam qualitatem induit, de quibus ordine dicendum. *Aquei humoris vitia.*

Craſſeſcit primò humor aqueus ob humores vel vapores craſſos admixtos, quales ſuppeditant cibi craſſi & flatulenti, lentes, fabæ & ſimilia, & omninò crapula & cruditas humo- *Aquei humoris craſſities.*

rúmque craſſorum in corpore, & præcipuè in capite, collectio & ad oculum confluxus.

Cognoſcitur hoc vitium, quod vel imagines oculis obuerſantur, vel viſus imminuitur, aut aboletur. Cognoſcitur etiam inde, quod humor non, vt ſolet, tam clarus apparet.

Qua ratione autem curari poſſit hoc malum, ſatis ex iis, quæ de curatione ſuffuſionis dicta ſũt, & de viſu abolito & imminuto dicentur parerit.

Quantitate vbi peccat, ſiue planè effluxerit, ſiue imminutus ſit, oculi globus non ſatis diſtenditur, ſed cornea tunica nonnihil corrugatur & concidit, vnde & pupilla naturalem amplitudinem non ſeruat, & vuea ſuper cryſtallinum cõcidit, ſpatiúmque, quod ob defectum humoris aquei vacuum ſit, breuius redditur, vnde externi luminis ſplendor per medium breuius cryſtallino occurrit, & viſus vel aboletur vel imminuitur, pro cauſſæ magnitudine.

Humoris aquei effuſio. Effunditur enim hic humor aliquando totus, vt in ruptura corneæ, ſiue ex vulnere, ſiue ex vlcere id fiat. Et cognoſcitur hoc malum non ſolum quod cornea tunica ſubſidet & corrugatur, ſed etiam quod vlcus præceſſit, vel vulnus oculo inflictum eſt, aqueúſque humor effluxit.

Nota. Regignitur autem hic humor ſponte; cuius rei exemplum exſtat apud Galenum, 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. Langium *lib.* 1. *ep.* 7. Beniuenium *de abdit. morb. cauſ. & curationibus cap.* 74. Columbum *lib.* 19. *anatom.* Coiterum *in obſeru. Anatom. & Chirurgic.* atque ipſo etiam tale exemplum vidi. Ideóque vlcus aut vulnus ſaltem curandum eſt, ægérque boni ſucci cibis nutriendus, reliqua naturæ committenda.

Imminuitur autem vel ob calorem & ſiccitatem in febre vehementi, in febre hectica & phthiſi, vnde oculi febribus laborantium ſubſidere quaſi videntur, aut ob immodicam euacuationem, venerem nimiam, ætatémque ſenilem. *Imminutio.*

Cognoſcitur hoc malum ex cauſſis dictis præcedentibus, ex ætate, oculorum imminutione, viſus obſcuritate.

Malum hoc curatu difficile, quia ferè cum totius corporis ſiccitate, quæ non facilè emendatur, coniungitur.

Curatur autem cibis boni ſucci & ſanguinem bonum multum generantibus, fomentis oculum humectantibus, vel decocto ex malua, althæa, meliloto, lacte. Imprimis vtile eſt, ſi à puerulo ſano halitus ore in oculum immittatur. Temperatus enim ille eſt & humectat.

Obſcuratur & alieno colore inficitur humor aqueus ob humores alienos admiſtos, quorum calorem admittit, vnde idem naturalem pelluciditatem amittit. *Obſcuratio.*

Si obſcuretur humor, non apparet imago intuentis in oculo, oculus & calorem mutat & obſcurior redditur. Et ſi colore aliquo inficiatur, eundem etiam ſpecies viſibiles repræſentant.

Curatur hoc malum humores vitioſos euacuantibus, vt hacte-

nus ſæpius dictum. Poſſúntque *Nota.* talia medicamenta non ſolùm exhiberi, ſed & naribus hauriri; aut ſi decoctum vel infuſum rhabarbari oculis immittatur, obſcuritatem eorum ex bilioſo humore tollit, quod idem alia purgantia, aliis humoribus peccantibus, præſtare poſſunt.

CAPVT XXXV.

De Humoris Cryſtallini vitiis.

Humoris cryſtallini vitia. HVmor Cryſtallinus inter principes oculi partes facilè, primas obtinet, qui coloris ferè expers eſt, pellucidus, figura ſphærica, nonnihil compreſſa, præditus, vt Galenus, *de vſu partium lib.* 10. *cap. vlt.* docet. Situs eius, ſi linea per medium pupillæ ad principium nerui optici ducatur, in medio eſt; reſpectu verò anterioris & poſterioris non planè in medio ſitus, ſed verſus anteriora & pupillā oculi declinat.

Ex his igitur, quæ ad naturalem eius conſtitutionem pertinent, ſi aliquid mutetur, morbi humoris cryſtallini, & inde variæ viſus læſiones oriuntur. Inter *Glaucoma.* quæ primum eſt γλαύκωμα vel γλαυκώσις, humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatio. Γλαυκώματος autem vocabulum à poſterioribus Græcis duplici modo accipitur: Primò impropriè, pro coloris oculi ob ſuffuſionem mutatione. Deinde pro cryſtallini humoris in glaucum colorem mutatione. Veteres equidem Græci, teſte Ruffo, γλαύκωμα & ὑπόχυμα pro eodem morbi genere habuerunt. Vnde etiam Galenus, 3. *aph.* 1. ſcribit, τὰ γλαυκώματα ἔχειν ἰδέαν τῶν ὑποχυμάτων. Poſteriores tamen Græci propriè γλαύκωμα ſaltem pro humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatione accipiunt. Quod vbi fit, viſio impeditur. Neque enim ſpecies viſibiles ob humorem cryſtallinum non ſatis pellucidum ſed obſcuratum rectè recipi, neque humor cryſtallinus glaucus redditus, & quaſi condenſatus rectè illuminari & irradiari poteſt.

Cauſſa huius mali eſt exſiccatio, quæ fit ſeu ob ætatem, ſeu ob aliam cauſſam exſiccantem, incraſſantem & condenſantem. Vnde Galenus, 10. *de vſu partium* γλαύκωσιν εἶναι ξηρότητα καὶ πῆξιν humoris cryſtallini eſſe ſcribit.

Cognoſcitur hoc malum, quod circa pupillam inſignis & profunda appareat albedo, & omnia tanquam per fumum aut nebulam videntur.

Curatu difficile hoc malum eſt. Primò, quia omnes morbi humoris cryſtallini curatu difficiles ſunt; cum is in profunda oculi parte ſitus ſit, ad quem non facilè medicamenta pertingunt. Secundò, vt in aliis partibus, ita & hic morbi ex ſiccitate orti vix corrigi poſſunt in ſenibus præcipuè.

Nonnulli etiam contrarium vitium incurrere poſſe humorem cryſtallinum, nimíſque tenuem fieri poſſe ſtatuunt, vt non ſit aptus recipere & repræſentare viſibiles ſpecies. Exēplumq; afferũt *Cryſtallinus humor an tenuior fieri poſſit.*

AAaaa ij

ſpiritus vini & aquarum deſtillatarum, quæ cùm ſint ſubtiliſſimæ & tenuiſſimæ, non ita recipiunt & repræſentant rerum imagines, vt aqua limpida. Verum etſi hoc ita ſeſe habeat: tamen non video, vnde tanta tenuitas humori cryſtallino induci poſſit. Sic enim ſanguis, vnde nutritur, tenuis, nunquam tamen inde humoris cryſtallini natiua conſtitutio mutabitur, ita vt inde viſio lædi poſſit.

An maior, aut minor. Nonnulli etiam maiorem & minorem fieri poſſe ſtatuunt, & à quantitate naturali degenerare. Verùm cùm venæ ad eum ſenſibiliter non pertingant, ex nutritione vix hoc vitium incurrere poterit. Neque videmus in iis, quorum corpora inſigniter augentur, tale quid humori cryſtallino accidere.

Minor ſi fiat, fit hoc in exſiccatione, præcipuè in ſenibus, aut qui ſenili ætati ex alia cauſſa ſimile quid patiuntur. Verum illud in magnitudine decrementum vix tantum eſt, vt inde viſio lædi poſſit. Et ſi accidat viſus læſio, fit ea potius ob condenſationem & coloris mutationem, vt modò de Glaucomate dictum.

Situs cryſtallini mutatus. Situm mutat humor Cryſtallinus, vbi latiore ſua parte, quæ lentis maioris inſtar compreſſa eſt, pupillæ foramini non rectâ opponitur, ſed vel ſurſum declinat, vel deorſum, atque tum omnes res geminæ apparent; vel dextrorſum, & tum ſiniſtra non rectè videntur; vel ſiniſtrorſum, & tum dextra non rectè videntur, quod vitium etiam Straboſitas nominatur, de qua ſuo loco dicetur. Imò ſi maior à naturali ſitu fit humoris cryſtallini deflexio, res incuruas & inflexas exhibet, vel etiam cæcitatem inducit. Fit hoc nonnullis à natura, aliis à cauſſis externis oculíque percuſſione, & contuſione, vitiúmque hoc vix curabile eſt, niſi ſponte ſua ad ſuum locum naturalem redeat hic humor.

Poteſt & aliam in ſitu mutationem pati humor cryſtallinus, ſi videlicet à ſuo loco vel verſus anteriora, vel verſus poſteriora declinet. Si verſus anteriora & pupillam declinat, tum res propinquas homo non rectè videt, melius verò res procul ab oculo remotas.

Accidit hoc nonnullis à natura & prima conformatione, nonnullis, vt ſenibus, à perpetua in legendo vel aliis rebus tractandis capitis inclinatione, ob quam humor cryſtallinus ſenſim verſus anteriora vergit. Quod vitium curabile non eſt, ſed perſpicillorum ex tenuiore vitro vel cryſtallo vſu defectum hunc compenſare neceſſe eſt.

Contrà nonnunquam cryſtallinus humor verſus originem nerui optici nonnihil declinat, quod vbi fit, homo propinqua rectè & acutè videt, diſtantia verò minimè. Accidit hoc plerumque à natura & prima conformatione, nec vitium infrequens eſt. Vnde etiam procul dubio factum, vt Anatomici nonnulli, in talium corporum ſectionem incidentes, ii tum cryſtallini in medio oculi eſſe ſcripſerint. Vitium etiam hoc incurabile eſt, & defectus hic perſpi-

cellis ex craſſiore vitro vel cryſtallo paratis compenſatur. Perſpicilla tamen hæc (vt & in priore contrario vitio) non vnius planè generis eſſe debent, ſed prout humor cryſtallinus minus vel magis à ſuo loco receſſit, ita minus vel magis propinquè oculo adhiberi, & magis vel minus craſſa eſſe debent. Qualia autem illa exactè eſſe debeant, vix deſcribi poteſt, ſed experientiâ cognoſcendum.

Si tandem continuitas humoris cryſtallini ſoluatur, fit, vt res diuiſæ vel geminatæ videantur. Vt enim ſi ſpeculum in plures partes frangatur, ſingulæ partes imaginem totam exhibent: ita idem accidit in cryſtallino. Hoc vitium equidem facilè accidere non poteſt; cùm humor cryſtallinus in parte profundiore ſitus ſit; & potius totus oculus turbetur, antequam humor cryſtallinus, in duas partes diuidatur; ſi tamen fieri debet, non aliunde, quam ex cauſſis externis & violentis, id accidere poteſt.

CAPVT XXXVI.

De Morbis Humoris vitrei.

Vitrei humoris morbi. SPecies viſibiles vbi humorem cryſtallinum tranſierunt, in vitreo recipiuntur: cuius quis vſus ſit, *in Inſtitut. part. 1. cap. 12.* dictum, quem vt præſtare poſſit, naturalem ſuam conſtitutionem vt habeat, neceſſe eſt. Sit nimirum pellucidus, coloris expers, ſitum ſuum habeat poſt cryſtallinum. Hæc verò naturalis conſtitutio ſi mutetur, morbi humoris vitrei oriuntur, & viſio inde læditur. Diſputant quidem nonnulli, an vitreus humor à naturali conſtitutione deflectens poſſit immediatè viſionem lædere: an verò ſaltem quia nocet cryſtallino; & ſunt quidam in ea opinione, inter quos Mercurialis, humorem vitreum non poſſe mediatè viſionem lædere, ſed ſaltem quatenus cryſtallino nocet. Sed falſa eſt hæc opinio, & ex falſa hypotheſi orta. Præſupponit enim vſum vitrei eſſe nutrire cryſtallinum. Verum aberrat à vero hæc opinio, & in Inſtitut. *loco allegato*, monſtratum, vitreum humorem æquè comparatum & neceſſarium eſſe ad recipiendas ſpecies viſibiles, ac cryſtallinum. Neque enim in cryſtallino, vt in ſpeculo, ſpecies viſibiles ſiſtuntur, & in eo viſio terminatur, ſed per eum tranſeunt, & in humore vitreo recipiuntur. Itaque ſi à naturali ſua conſtitutione ille deflectat, ad ſpecies viſibiles recipiendas ſit ineptus.

Id quod fit primò, ſi fiat obſcurior, & tale quid patiatur, quale cryſtallinus in glaucomate. Id quod accidit, ſi impuro alimento nutriatur.

Sed vtrum hoc vitium ſit in cryſtallino, an verò in vitreo, non facile dignoſci poteſt. Neque etiam facilè hoc malum curari poteſt, cum loco adhuc profundiore, quàm cryſtallinus, hic humor ſitus ſit.

Situm etiam aliquando mutat

vitreus. Secundum naturam poſt cryſtallinum ſitus eſt: ſi verò accidat, vt pars eius ſuâ ſede mota ante cryſtallinum feratur, eique præponatur, non quidem cæcitatem (niſi forſan tanta eius pars eò ſit detruſa, vt penitus cryſtallinum obtegat, & ita tota ferè oculi ſtructura turbetur) ſed viſus aliqua hallucinatio accidit. Denſior enim eſt humore aqueo.

Cauſſa huius mali eſt ictus vel contuſio oculi, vel punctura acus in ſuffuſione curanda nimis profundè adacta.

Cognoſcitur verò, quod ſub pupilla albuminis inſtar ipſe humor apparet, viſúſque aliqua hallucinatio deprehenditur.

Curabile verò vix eſt hoc malum; niſi humor ſua ſponte in naturalem ſuam ſedem redeat.

CAPVT XXXVII.

De Neruorum opticorum vitiis.

Opticorũ neruorum vitia. NEruorum opticorum is vſus eſt, vt ſpiritum animalem ad oculos ferant. Sunt verò aliqua vitia, ob quæ hunc vſum præſtare nequeunt. Obſtructio nimirum, compreſſio ſeu coarctatio, contorſio & conuulſio, vulneratio, ruptura.

Anguſtia. Primò ſiue intus humores pituitoſi in neruos illabantur, eóſque obſtruant, ſiue extra iidem, vel etiam ſanguis ex vaſe læſo effuſus origini neruorum opticorum incumbat, atque anguſtiam in iis efficiat, viſio aboletur, quod vitium vulgò gutta ſerena, Germanis *der ſchvvartze Graar* nominatur, quod pupilla equidem clara, ſed tamen quaſi nigricans apparet.

Tranſmittuntur enim pituitoſa & aquoſa cerebri excrementa ad baſin cerebri, vbi nerui optici originem habent, & ad infundibulum, & propè neruos in nares defluunt. Et quidem materia hæc interdum ſolum neruos opticos occupat, atque tum ſola viſio, reliquis ſenſibus integris, læditur; interdum ſimul principium neruorum, vnde etiam alij ſenſus læduntur. Nonnunquam etiam ex apoſtematibus eo loci ortis malum hoc originem ducit, & poſt cerebri inflammationem & phrenitidem in febribus malignis & peſtilentialibus prouenit. Nonnunquam ſubitò ex humoribus in cerebro agitatis oritur. Sic memini hîc antè biennium ſtudioſum, cum ipſi à quodam medicamentum purgans fortius exhibitum fuiſſet, ſubitò obcæcatum fuiſſe, proculdubio humoribus in cerebro agitatis & in principium neruorum opticorum effuſis. Interdum fœminis hoc malum accidit ob menſes ſuppreſſos, & nonnunquam quidem recedit mẽſibus fluere iterum incipientibus, nonnunquam toto vitæ tempore perſiſtit.

Et in ſpecie obſeruatum, fœminas quaſdam, cum in vtero concepiſſent, obcæcatas ex neruorum opticorum anguſtia fuiſſe, malúmque hoc ad menſes quatuor, quinque vel ſex duraſſe; nonnullis etiam vſque ad tempus partus. *Fœmina grauida obcæcata.*

Cognoſcitur hoc malum, quod oculi planè clari apparent, nihilque vitij in iis animaduertitur, niſi quod pupilla nigrior, & amplior apparet. Et ſi à vitioſis humoribus à cerebro eò delatis malum originem habeat: excrementorum in cerebro redundantium ſigna adſunt. Si à ſanguine in eum locum effuſo id fiat, vulnus, ictus, caſus præceſſit.

Prognoſtica. Malum curatu difficile eſt, neque humores ſemel neruos illos obſidentes, & occupantes facilè diſcutiuntur, vel loco dimouentur.

Eſt tamen aliqua, ſi curationis ſpes reliqua ſi viſio non ſit planè abolita, & aliquid adhuc agnoſcat æger. Si verò viſus ita ablatus ſit, vt lumen amplius non videat æger, neque an dies vel nox ſit, diſcernere poſſit, malum incurabile eſt.

In grauidis quibuſdam menſe quarto, quinto, ſexto, vel poſt puerperium malum hoc ſponte ceſſare, modò dictum.

Curatio. Curatur autem hoc malum, vbi adhuc ſpes aliqua curationis ſupereſt, & corpore toto & capite euacuato, ſicut ſupra *part.* 1. *de Intemperie capitis cum pituita* dictum. Et ferè talis curatio inſtituenda, qualis in ſuffuſione. Poſſunt etiam veſicatoria ceruici imponi vel ſetaceum, quod efficacius eſt, ceruici applicari. Hinc, vt humores pituitoſi diſcutiantur, lotiones capitis adhibeantur,

Vt ℞. *Stœchad. Arabic. betonic. euphrag. an.* M. ij. *ſarſaparilla* ℥. ij.

Coquantur in lixiuio pro lotione capitis.

Vel: ℞. *Saponis Veneti* ℔. j. *rad. Ireos* ℥. ij. *ſtyrac. liquid. ladani an.* ℥. j. *olei caryophyll.* ʒ. ß. *moſchi, ambræ an.* ℈. iij.

Miſceantur in mortario, affuſâ aqua roſarum pauca & manibus oleo de been imbutis F. globuli.

℞. *Ligni Guaiaci* ℔. j. *ſarſaparill.* ℥. iij. *rad. dictamni albi* ʒ. j.

Coquantur in aquæ ℔. xij. ad tertiæ partis conſumptionem. Manè & veſperi exhibeatur ℥. vj.

Reliquis adde *euphrag.* M. ij. *granor. iuniperi, cinamomi, fœniculi an.* ℥. j. Affunde *aqu.* ℔. xij. *vini Rhenani* ℔. iij.

Coquantur ad tertiæ partis conſumptionem.

Vel: ℞. *Sem. fœniculi* ʒ. iij. *ſileris montani, piper. zinziber, cinamomi, pulegij, hyſſopi, anethi, granorum iuniperi, flor. roriſmarini, ſaxifrag. an.* ʒ. ij. *chamædr. rad. chelidon. cinamomi, apij, aniſi, petroſelini an.* ʒ. j. Cum ſ. q. mellis F. Electuarium.

Nonnunquam quoque accidit, vt in magnis conuulſionibus, vt epilepſia, nerui optici contorqueantur, & inflectantur, ita vt ſpiritibus animalibus tranſitus denegetur, quod poſt fortiorem ſternutationem accidiſſe à Guil. Fabritio, *centur.* 1. *obſeru.* 81. notatum, & cæcitas inde inducatur, quæ niſi intra paucos dies deſinat, & ſponte viſio redeat, immedicabile malum eſt. *Contorſio neruorum opticorũ.*

Vulnera nerui optici. Si ex vulnere vel quacunque inſigni læſione ad neruum opticum vſque pertingente cæcitas introducta ſit, immedicabilis illa eſt.

CAPVT XXXVIII.

De Spirituum Opticorum vitiis.

Spirituum opticorum vitia.

ATque hi ſunt morbi & vitia, quæ ſingulæ partes oculorum incurrere poſſunt. Verùm cùm ad viſionem perficiendam partes hactenus enumeratæ non ſufficiant, niſi ſpiritu animali perfundantur, atque ab illo vltimam quaſi perfectionem accipiant, & denegatis ſpiritibus viſio aboleatur, etſi reliquæ partes in oculo omnes ſaluæ ſint, vt ex anguſtia neruorum opticorum, de qua præcedente capite dictum, patet: neceſſarium eſt ad viſionem abſoluendam, vt ſpiritus animalis oculos irradiet & rectè ſe ſe habeat, quod niſi fit, etiam viſio læditur.

Spirituum opticorum naturalis conſtitutio.

Cùm autem ſpiritus optici lucidi eſſe, rectà in oculos influere, & iuſta quidem quantitate debeant; vitium patiuntur, ſi impuri ſint, non rectà in oculos ferantur, nec ſufficienter & iuſta copia oculos irradient.

Spirituum opticorum craſſities.

Spiritus ipſi quidem per ſe non craſſeſcunt, vèrum ſi vapores craſſi & turbidi ipſis commiſceantur inde viſio fit obſcura, vel ægri ea ſe viderè exiſtimant, quæ reuera non ſunt, vt muſcas, culices, floccos & filamenta, telas aranearum, vel alia corpora minuta: qui affectus à nonnullis nubecula appellatur, eò, quod tali vitio affecti plerumque ſe nubeculam quoque videre arbitrantur: aut res ſimplices geminas eſſe putant, vt ebriis ſæpè accidit, vel rectas curuas, ſicut accidit militi, cuius mentionem facit Foreſtus *lib. 11. obſeru. 39.*

Spirituum etiam nimia agitatio, quæ fit vel ob vapores commixtos ſpiritus turbantes, vel ob corporis agitationem, viſionem turbat. Motus item corporis & capitis eodem modo diu continuatus facit, vt ſpiritus eâdem ratione ſecuti agitatique, eadem etiam forma in oculum influant; de qua re in vertigine dictum.

Nonnulli tamen affectionem, quæ à ſpirituum opticorum agitatione prouenit, à vertigine diſtinguunt, & falſam viſionem cum rerum circumgyratione nominant, quâ qui afficiuntur, res, quas intuentur, etſi firmæ & ſtabiles ſint, circumagi & in gyrum circumrotari, vel aliter inclinare, & ſubuerti exiſtimant, ita vt licet falſam eſſe hanc imaginationem cognoſcant, tamen cùm ex illa rerum circumuerſione viſus firmam, qua corpus ſubſiſtere poſſit, ſedem non amplius cernat, idem quoque titubat, & vacillat. Nonnunquam quoque pauimentum, cui inſiſtunt, ipſis inuerti videtur. Hinc niſi ſuſtineantur, ſubitò integris ſenſibus in terram cadunt, priùs ter quaterve pedibus, quibus ſe ſuſtinere cupiunt, terram pulſantes. Et quamuis hæc affectio cum vertigine propriè dicta magnam conuenientiam & ſimilitudinem habeat, réſque non minus in ea, quàm verà vertigine, circumgy-

rari

rati videantur, ac propterea etiã *ſiτos* & vertigo à pleriſque vocetur: diſtat tamen à vera vertigine, quod in hac vt plurimum cerebrum cum oculis, ſeu potius ſpiritus in illis exiſtentes afficiantur, ſenſuúmque interiorũ operationes aliquo vſque imminuantur, in falſa autem viſione, quæ hîc deſcribitur ſoli oculi afficiantur, cerebro eiúſque ſpiritibus nihil patientibus. Vnde fit, vt ſi in hoc affectu claudantur oculi, malum protinus ceſſet, réſque non amplius circumrotari appareat. At in vertigine cerebri vitio nata, licet arctiſſimè etiam palpebræ occludantur, nihilominus tamen omnia adhuc, ac ſi circumuerterentur, ſenſui communi offeruntur. Præterea in falſa viſione res adhuc oculis repræſentantur, niſi quod circumgyrari videantur: at in vertigine vera acies oculorum etiam ferè hebeſcit, & quædam viſus obtenebratio ſeu ſcotomia accedit cum aurium tinnitu, & graui auditu, nõnunquam & capitis dolore, ita vt res non diſtinctæ, ſed quaſi per nebulam vario colore tinctã oculis appareant.

Opticorũ ſpirituum defectus. Si ſpiritibus etiam in oculo deficiant vel minus copiosè influãt, viſio vel aboletur vel imminuitur. Spiritus autem in oculo deficiunt, vel quia à cerebro non tranſmittuntur; vel quia ob neruorum opticorum anguſtiam influere non poſſunt.

An ſpirituum opticorũ vitio perſpicillorum vſu corrigi poſſint. An verò ob ſpirituum vitium, craſſitiem puta, & obſcuritatem, viſio lædatur; an verò ob humoris cryſtallini vel vitrei morbos, non ita facilè eſt agnoſcere. Mercurialis equidem pollicetur, ſe ſignum à nemine animaduerſum propoſiturum, quod ſumitur à perſpicillis, ſtatuitque ſi viſus læſio corrigatur perſpicillorũ ope, vitiũ eſſe à ſpiritibus: Vitium verò, quod ſit in humore cryſtallino, vitreo, albugineo, vel tunicis, beneficio perſpicillorum corrigi non poſſe. Verum contrarium potius verum eſt, & qui cauſſas nouit, ob quas perſpicilla viſus læſionem corrigere poſſunt, ille facilè credet, ſpirituum vitium nullo modo corrigi poſſe perſpicillorum vſu; contra vitium humorum & tunicarum aliqua ex parte perſpicillorum vſu corrigi poſſe. Malo itaque hîc aſſentiri Platero ſtatuenti, viſus læſiones, quæ vulgo in ſpirituum vitia referuntur, potius in ſitum cryſtallyni vitioſum vel alia humorum vitia referanda eſſe. Talia enim vitia, vt in Inſtitut. *l.* 2. *p.* 3. *ſ.* 2. *c.* 3. dictum, ſæpe iuuenibus accidunt, in quibus nullum ſpirituum vitium vel defectus animaduertitur, & perſpicillorum ope talia vitia corrigi poſſunt; quod non fieret, ſi à ſpirituum vitio hoc accideret. Quomodo enim perſpicilla vllum ſpirituum vitium emẽdare poſſent: Etenim cum cornea tunica, vt & omnes humores, ob admiſſionem & refractionem ſpirituum viſibilium facti ſint, ſi ſitu vel alio vitio peccent, refractio illa debito modo non fiet; quod perſpicillorũ ope corrigi poteſt. Sic etiam aliàs ſanos perſpicillorum vſu res longè diſſitas & minimas videre animaduertimus; quod fit ſaltem ob peculiares ſpecierum viſibilium

refractiones, nullo verò modo ob ſpiritus, quos perſpicilla nec clariores nec copioſiores reddere poſſunt.

Spiritus optici conſortantia. Vitium autem ſpirituum corrigitur per medicamēta ὀφθαλμικὰ, quæ ὀξυδερκικὰ nominantur, de quibus proinde agere huius loci eſt. Sunt autem illa; *Fœniculum, Euphragia, ruta, rad. Valerian.* (de qua Tabernæ montanus videatur) *verbena, Roriſmarinus, Saluia, Maiorana, Betonica, radic. Helenij, Calendula, Chelidon. Maius, & aromata* pleráque, Quæ quia cerebrum confortant, etiam ſimul faciunt, vt ſpiritus animales puri & copioſi generentur, præcipuè nux moſchata, calamus aromaticus, myrobolani chebulæ, quibus componuntur varia medicamenta. Commendatur Electuarium Humaim deſcript. Meſue *in 1. c. de ægrit. oculor.*

Electuar. Humaim.

℞. *Euphragiæ.* ℥.ij. *ſem. fœniculi* ʒ.v. *macis, cubebar. cinamomi, piperis longi, caryophyll. an.* ʒ.j. Pulueriſentur & cribrentur.

Poſtea ℞. *Mellis deſpumati* lb.j. *ſucci depurati fœniculi,* ℥.j. *rutæ, chelidoniæ an.* ℥.ß. Coq. ſucci cum melle ad mellis fluidioris conſiſtentiam, & adde ſpecies. F. Electuarium, cuius doſis ſunt ʒ.iij.

Habentur etiam medicamenta talia apud Valeſcum de Taranta, *lib. 1. cap. 30.* Electuaria duo viſum confortantia deſcripſit Langius, *Epiſt. l. 3.* Et occurrūt paſſim alia, & proponentur etiam aliqua infra, *cap. 44.* Vnum atque alterum ſaltem hic addemus.

Species Occonis. Species Occonis ℞. *Spec. diaplir. ſem. fœnic. an.* ℥.ß. *macis, cubebar. cinamomi, piperis lōg. caryophyll. an.* ℈.ij. *pulu. fol. euphrag. ſaluiæ, rutæ, verben. an.* ʒ.ij. & ℈.ij. M.

Vel ℞. *Pulu. nucis moſch. ligni aloës, ſem. ſiler. mont. maſtic. euphraſ. ſem. aniſi, fœniculi, carui præpar. an.* ʒ.j.ß. *ſacchari albi* ℥.j.ß. M. pro Tragea, de qua manè & veſperi, quantum duo cuſpides cultri capiunt, ſumatur.

Vel hora decubitus ſumatur de ſequenti Electuario quātitas nucis moſchatæ.

℞. *Conſeru. fl. euphrag.* ℥.j. *roſar.* ʒ.vj. *ſaluiæ, anthos an.* ℥.ß. *ſuccini albi præpar.* ʒ.j. *ſpec. diarrhod.* ʒ.j.ß. *Margar. præp.* ʒ.ß. *eſſentiæ ſalu.* ʒ.j. *C. Syr. de betonic.* F. Electuarium.

Læſio viſus ex ſpirituum nimia agitatione cognoſcitur ex vertigine coniuncta. Si ſpiritus deficiant ob cerebri vitium, etiam alij ſenſus afficiuntur. Si ob neruorum opticorū anguſtiam, oculi partes reliquæ ſanæ ſunt, nihilque vitij etiam in cerebro animaduertitur.

CAPVT XXXIX.

De Muſculorum oculos mouentium vitiis.

VT homo non ſolùm, quæ rectà oculis opponūtur, ſed & quæ ad latera, & ſupra & infra ſunt, ſine capitis motione videre poſſit, dati ſunt oculis muſculi, quorum genera deſcripta videātur apud Coiterum in tabulis. Bauhinum, Iul. Caſſer. Placentinum, Hieron. Fabricium ab *Muſculi cur oculis dati.*

Aquapend. & alios Anatomicos.

Horum vitia ſunt Paralyſis & conuulſio, in quibus affectibus & motus oculorum & ſitus vitiari, & ex ſitu oculorum vitiato ipſa viſio lædi poteſt. Etenim ſi omnes muſculi reſoluantur, præſerſertim verò is, qui optico neruo adhæret, oculus extra tendit & prominentior fit. Contra verò ſi is muſculus conuellatur, intrò oculum trahit. Si verò illi, quæ ad exteriorem angulum mouent, reſoluantur, oculi ab oppoſitis ſanis muſculis verſus anteriorem angulum trahuntur. Sed ſi conuellantur ad ſuum angulum, oculum ſecum trahunt & conuertũt, Si reſoluantur muſculi ſuperiores, oculus verſus inferiora inclinatur; ſi verò inferiores, verſus ſuperiora.

Cauſſæ ſunt eædem, quæ ſupra in conuulſione & Paralyſi ſunt explicatæ.

Cognoſcitur hoc malum viſu, & ſtrabiſmus inde oritur, de quo ſuo loco dicetur.

Paralyſis curatur medicamentis caput euacuantibus & humorem pituitoſum abſumentibus, de quibus ſupra dictum. Nonnulli ſanguinem turturis inſtillatum, vt peculiari proprietate efficacem, commendant. Si à conuulſione, relaxantia & humectantia exhibeantur, ex decocto ſeminis lini, maluæ & altheæ, de quibus etiam ſupra de conuulſione dictum.

CAPVT XL.

De Oculi defectu.

Atque hi ſunt morbi, qui ſingulas oculi partes infeſtare ſolent. Sunt præterea quidam morbi, qui toti oculo accidunt, de quibus iam dicendum. *De oculi defectu.*

Et primò quidem monſtroſæ oculi cõſtitutiones occurrunt, & nonnullos vno, nonnullos tribus vel quatuor oculis natos fuiſſe obſeruatum eſt, vt eius rei hiſtorias Schenckius, *lib. 1. obſeru.* 278. collegit, quas tamen neque ars, neque natura corrigere vel tegere poteſt.

Deinde interdum oculus vnus deeſſe ſolet; id quod fit per magnas inflammationes, ob quas oculus rumpitur, vel in pus mutatur, poſt ictus, vulnera. Quod vbi accidit, nulla equidem oculi amiſſi reparandi ſpes eſt. Vt verò deformitas illa tegatur, alij linteolo ſerico locum tegere ſolent: alij in oculi deficientis locum aliũ factitium aureum argẽteúmue pinctum reponi curant, qui natiuum oculum referat. Ita Ioan. Thomas Minadous *de externis affect. lib. 3. c. 14.* refert, ſe Byzantij vidiſſe feminam, quæ vno oculo deficiente factitiũ ex argento tectorio opere adeo expolitum & pictum inſertum habebat, vt verum magnitudine, luciditate, colore æquaret. Modum etiam Paræus, *l. 22. Chirurg. c. 1.* habet, quo

oculus fictitius formari poſſit.

CAPVT XLI.

De oculi Atrophia.

oculi atrophia.

ALiquando verò ſolùm imminuitur oculus, & minor, quam naturalis conſtitutio, & ad corpus reliquum proportio requirit, redditur, cum ſcilicet omnes oculi partes imminuuntur & contabeſcunt. Vnde non ſolum deformitas ob partium inconcinnitatem & proportionem læſam oritur, ſed & viſio læditur.

Cauſſæ.

Quæ autem alias atrophiæ cauſſæ eſſe ſolent, eæ & in oculo locum habent, ſi partes corporis ſuperiores & præcipuè oculum occupent, vt nimia euacuatio & exſiccatio, puta fletus continuus, humorum acrium in lippitudine diuturnus fluxus, vigiliæ diuturnæ, febris hectica, obſtructio vaſorum oculis alimentum aduehentium.

Signa Diagnoſtica.

Ipſum malum per ſe facilè cognoſcitur: quæ verò eius cauſſæ fuerint, relatio ægri patefaciet.

Prognoſticum.

Malum curatu difficile eſt. Neque enim ſiccitas in vlla corporis parte facilè curatur; & niſi maturè ei ſuccuratur, cauſſa cæcitatis eſſe ſolet.

Curatio.

Curatur medicamentis humectantibus, lacte muliebri impoſito, vel fomẽtetur oculus hoc decocto:

℞. Rad. alteæ, maluæ an. ℥. j. ſem. fœnigraci, althææ, maluæ an. ℥. ß. Coqu. in aqua, & oculus decocto foueatur, vel ex iis deſtilletur aqua, quæ oculo ſæpe inſtilletur.

CAPVT XLII.

De Oculi procidentia.

oculi procidentia.

ALiquando etiam accidit, vt oculi de naturali ſua ſede & orbita præter modum emineant, quod vitium oculi prominentia dicitur; vel etiam excidant, & ita propendeant, vt palpebris amplius tegi nequeant, quod malum Græcis ἐκπίεσμα & ἐκπιεσμὸς, Latinis oculi procidentia, exitus prolapſus & expreſſio nominatur.

Cauſſæ.

Cauſſæ ad tria genera referri poſſunt. Ad primum pertinent omnia, quæ vi quaſi oculum ex orbita ſua extrudunt, vt vehemens inflatio & vocis intenſio, vehemenſque ſpiritus ſuppreſſio: id quod accidit in clamore nimio, tubarum inflatione, ſtrangulatione, & ſuffocatione, quocunque modo ea fiat, vomitu, tuſſi, partu laborioſo, cum nimio conatu feces detruduntur. Spiritus enim retentus cum ſanguine & vaporibus verſus cerebrum tendit, illud inflat, vnde etiam oculi & vicinæ partes quaſi in-

tumeſcunt, & loco ſuo pelluntur. Quo pertinet caſus ab alto, quo cerebrum valde concutitur.

Secunda cauſſa eſt reſolutio muſculorum & neruorũ in oculo, quæ fit ob humores pituitoſos & aquoſos à cerebro ad oculum confertim affluentes.

Tertia cauſſa eſt vulnus adnatæ tunicæ, quæ oculum orbitæ annectit, & propterea etiam coniunctiua dicitur, vel muſculorum oculi.

Quibus & quartum cauſſæ genus addi poteſt, tumor oculum ex orbita quaſi extrudens, cuius rei hiſtoriam habet Trincauellius, *lib.* 4. *de ratione curandi particul. corpor. human. affect. cap.* 6. de quodam Venero, cui dexter oculus adeo prominebat, vt vniuerſam ferè faciẽ deformaret, quod contigerat à ſcirrhoſo tumore, qui erat in interna parte, qua mẽbrana adnata oculum oſſibus annectit.

Signa Diagnoſtica.

Malum ipſum per ſe intuentibus patet. Quænam verò ſit cauſſa, ex iis quæ præceſſerunt, patet. Et quidem ſi reſolutio adſit, ac viſio ſit integra, muſculi ſolum erũt reſoluti; ſi verò etiam amittatur viſio, neruus obticus.

Curatio.

Vniuerſalia primò, ſi opus ſit, præmittenda, & vel vena aperienda, vel purgandum corpus. Oculus verò ipſe, quantum fieri poteſt, in locum ſuum reponendus, & conuenienti ligatura in eo detinendus. Poſtea cucurbitulæ ceruici, ipſis verò oculis repellentia & roborantia adhibeantur, ex decocto roſarum, balauſtiorum, myrti, nucum cupreſſi, acaciæ, hypociſtide; vel ſuccus pſyllij, polygoni, plantaginis imponendus.

Chriſtophorus à Vega, *lib.* 3. *cap.* 12. quendam, cui ex caſu ab alto oculi extra palpebras exciderant, ita curauit. Primò oculos, quantum potuit, ſenſim reduxit, & iiſdem linteolum duplicatum madefactum decocto roſarum & balauſtiorum & inſperſa acacia, impoſuit & ſtatim ſanguinem ex cubiti dextri externa vena miſit, decentique victu adhibito ægrum reſtituit.

Si inflammatio oculo procidẽti accidat, integrum ouum cum vino & roſaceo lana vel hapſo lini exceptum oculis imponendum. Si procidentia ſit à reſolutione muſculorum & neruorum oculi, apophlegmatiſmi vſurpandi, humores pituitoſos euacuantes, odoramenta item eoſdem abſumentia & oculos roborantia. Extra Cataplaſma vſurpandum eſt, è farina fabarum, roſis, thure, ſpica, cum albumine oui. Et quia humores reſolutionis cauſſa ſæpè à partibus vicinis affluunt, fronti etiam aſtringentia imponenda.

Vt ℞. *Florum roſar. rubrar. balauſtior. myrtillor. acaciæ, rad. biſtortæ an.* ʒ. ij. *boli armeni* ℥. ß. *cortic. thuris, croci an.* ʒ. ß. *aceti roſacei* ℥. j. *olei roſacei* ℥. j. *q. ſ.* F. Cataplaſma.

Si cum humiditate flatus adſint, aliqua calida, quæ ſimul adſtringunt, admiſcẽda, vt ſpica, radix cyperi, caryophylli, maſtix, &c.

Vt ℞. *Fol. cupreſſ.* ℥. ß. *fl. chamamel.* ℨ. ij. *thuris. maſtic. an.* ℨ. j.

Fiat ſacculus in aqua roſarum madefactus, qui oculo imponatur. Vide Aetium. *tetrab.* 3. *ſerm.* 2. *c.* 55. Valeſc. de Taranta, *lib.* 2. *cap.* 23.

Siverò oculus ita prolapſus ſit, vt nulla de eius repoſitione ſpes ſuperſit, vt deformitas illa, quæ ex eo in faciem propendente oritur, tollatur, totus oculus exſcindi poteſt. Ideóque corpore euacuato, ægro rectè collocato, inſtrumento idoneo, quale quidem apud G. Fabric. *Cent.* 1. *obſeru.* 1. depingitur, vel alio conueniente, quod ſe orbitæ oculi accommodet, oculus exſcindendus, ne tamen palpebra lædatur, & noua deformitas inde fiat, cauendum, poſtea vulnus vt alia oculorum vulnera, curandum.

CAPVT XLIII.

De Strabiſmo.

Strabiſmus. AD ſitum oculi vitioſum pertinet etiam Strabiſmus cum pupilla rebus videndis non recta ſed obliquè opponitur, neque ipſa in medio apparet, ſed ab eo declinat, ita vt in vna oculi parte plus albi appareat, quam in alia, & amborum vnus aſpectus eſſe nequeat. Quo morbo qui laborant, cum res recta intueri volunt, vt pupilla rebus recta opponatur, óculos intorquent, toruúmque aſpectum exhibent.

Cauſſa.

Huius mali cauſſa à pleriſque in vitioſam muſculorum oculos mouentium diſpoſitionem refertur. Et verum eſt, interdum cõuulſis & contractis aut reſolutis muſculis oculum ad vnum latus mouentibus hoc malum excitari. Sic & ſani, ac quorum oculi naturalem conſtitutionem habent, ſtudiosè muſculos contrahendo, ſtrabiſmum quandoque imitantur. Conuulſio hæc accidere poteſt in Epilepſia, in febribus malignis. Nonnullis verò à primo ortu accidit, contractis nonnihil & in eo ſitu manentibus oculis. Quod fit, ſi mater vterum gerens moribundos, vel animalia mactata oculos conuertentia aſpiciat, vel rerum fulgentium, vtpote gladiorum, ignis vel fulguris intuitu obſtupeſcat: ſicut & ex conſuetudine idem accidere poteſt; dum nimirum muſculi oculos mouentes ad vnum latus vel ſurſum vel deorſum continuò mouentur, vnde illi ſitui aſſueſcunt, & in eo poſtea permanent. Sicut infantibus in cunis interdum accidit, dum ſurſum verſus lucem vel lucernam ardentem continuò oculos mouent, & quaſi fixos habent. Ita memini puellam in Patria, quæ etſi à primo ortu nihil vitij in oculis habebat, cum tamen nouercam metueret, & poſt fornacem ferè ſemper ſedens, limis oculis nouercæ aduentum obſeruaret, ſtrabiſmum contraxiſſe. Et quod ex conuulſione accidit, idem ex paralyſi muſculorũ oculos mouentiũ fieri poteſt. Sic interdum poſt Apoplexiã aut ex af-

fluxu humorum pituitoſorum ad oculos hoc malum contrahitur.

Verùm præter hanc cauſſam, quæ ex ſitu muſculorum eſt, alia adhuc ſtrabiſmi cauſſa eſſe poteſt. Situs nimirum humoris cryſtallini vitioſus; cum is pupillæ non rectè opponitur, ſed ad latus alterutrum vel ſurſum aut deorſum declinat, ita vt qui hoc modo cryſtallinum ſitum habent, ſi rem rectà intueri volunt, oculum ad latus contorquere neceſſe habeant.

Differentiæ.

Sunt autem quatuor Strabiſmi differentiæ. Aliquando enim verſus nares, aliquando verſus tempora, aliquando deorſum pupilla declinat & oculus contorquetur.

Signa Diagnoſtica.

Strabiſmus facile per ſe patet intuentibus, neque ſignis, quibus cognoſcatur, opus habet. A qua cauſſa verò pendeat, cognoſcere non ita facile eſt. Si aliqu s morbus præceſſit, aut cauſſa adſit, quę reſolutionis & cõtractionis muſculorum indicium exhibeat, muſculis affectis ſtrabiſmum fieri argumento eſt. Si verò à primo ortu cauſſam habeat ſtrabiſmus, pupillæ ſitus diligenter attendendus. Nam ſi à vitioſo ſitu cryſtallini ſit, pupilla non erit ad latera contracta, vt in ſtrabiſmo ex cõuulſione. An verò ex mala aſſuetudine, vel defixo oculorum obtutu contractus ſit Strabiſmus, parentes, vel qui infantibus inſeruierunt, docebunt.

Prognoſtica.

Strabiſmus à primo ortu & mala cõformatione non curatur; nec quia mala aſſuetudine, vel etiam conuulſione aut paralyſi, ſi ſit inueteratus, vnquam curatur. Recens verò malum interdum curationem ſuſcipit.

Curatio.

In infantibus hoc malum curatur, ſi larua aliqua vel cappa faciei obducatur, ad foramẽ oculis oppoſitũ ita diſponatur, vt infans in partem oppoſitam ei, quo & pupilla & oculi præter naturã vergũt, oculos dirigere cogatur. Quod vt commodius fiat, ex lamina ferrea vel argentea canales inſtar infundibuli formentur, & foraminibus illis in larua vel cappa aſſuantur, vt per eam aſpectus dirigatur. Vel lucerna in partem oppoſitam, quò oculi præter naturam declinant, ponatur, vt infans fixo obtutu eam aſpiciens in contrarium oculos deflectat.

Si à ſpaſmo vel paralyſi ſit ſtrabiſmus, curatur vt ſpaſmus vel paralyſis, de quibus ſupra.

CAPVT XLIV.

De Cæcitate & viſus debilitate.

Atque ita hactenus omnes morbos, qui tum ſingulas oculi partes, tum ipſum oculum totum infeſtare poſſunt, explicauimus. Reſtat, vt de ſymptomatibus, quæ circa viſionem & oculo accidunt, dicamus. Inter quæ cum primo loco ſit læſa actio, primò de viſione læſa dicendum.

Læditur autem viſus tripliciter, vel quia planè aufertur; vel quia imminuitur; vel quia deprauatur.

Cæcitas. De abolita & imminuita viſione hoc capite dicemus. Cum planè aufertur viſus, cæcitas nominatur Græcis πήρωσις: à quacunq; etiam cauſſa inducatur.

Viſus hebetudo. Imminuitur verò viſio plurimis modis. Primò cū res in quacunque etiam diſtantia non clarè videntur, quod vitium ſi citra manifeſtam oculi affectionem accidat, Græcis ἀμβλυωπία & ἀμαύρωσις nominatur; ita vt etiam ἀμβλυωπία, vt mox dicetur, per ἀμαύρωσιν definiatur. Aut ſi quæ eſt inter ea differentia, mala ſunt gradibus ſolùm diſtincta. Nā ſi manifeſtum aliquod in oculo vitium appareat, vt accidit in ſuffuſione, albugine, craſſitie corneæ & ſimilibus affectibus, peculiare nomen à cauſſa læſio illa viſus accipit, vt ex ſuperioribus patet.

Quanquam ſæpe & iſta vitia generalibus nominibus exprimātur. Ita vbi ſenes humoribus & tunicis nonnihil exſiccatis obſcurè vident, caligo oculorum appellatur. Idem vitium ſi iuuenibus accidat, hebetudo oculorum & obſcuritas viſus nominatur.

ἀμβλυωπία. Ἀμβλυωπία ergo (quæ & Hippocrati, *in Prognoſticis* ἀμβλυωγμὸς eſt; ſicut & quibus per morbos viſus hebeteſcit eidē ἀμβλυώσσειν & ἀμβλυωπεῖν dicuntur) vt à Paulo, *lib.* 3. *cap.* 22. definitur, ἀμαύρωσις τοῦ ὁρᾶν ἀπό τινος ἀδήλου αἰτίας γινομένη, eſt viſus obſcuritas ſine manifeſta cauſſa oborta, ſeu hebetudo oculorum & videndi debilitas, ſine manifeſto in oculis vitio quomodo & Actuarius, *lib.* 2. περὶ διαγνώσ. παθ. definit.

Eadē viſus obſcuritas & ἀμαύρωσις nominatur. Ita enim Gal. 2. *Prorrhet.* definitur, ἀμυδρά τῶν ὀργάνων αἴσθησις ἄνευ χειρὸς τῆς μετὰ τὴν ἀχλὺν φαντασίας hebeſcens & languida inſtrumentorum ſenſatio abſque vlla turbationis viſione. Vbi ἀμαυρουμένας καὶ τὰς ἀχλυώδεις ὄψεις, hoc eſt, obtuſæ & caliginoſæ viſionis cōſtituit diſcrimen. Nam, inquit, cum in vtriſque obtuſus ſit aſpectus, in caliginoſa tamen viſione ægris ipſis veluti cuiuſdam caliginis ſenſatio accedit, exterius verò cernentibus nullam humidi præter naturam conſiſtētiam hebeſcens oculus habere videtur. At in eo perit lucidus oculorum fulgor, qui in acutè cernentibus ineſt, ſuntque hebeſcentes oculi mortuorū ſimiles; ac permultis morientibus & adhuc viuis eiuſmodi oculi apparent, velut etiam in extrema ſenectute. At non omnibus caliginoſi videntur, verùm iis ſolis quibus humor, qui circa pupillam eſt, & ſanitatis tempore tum ſplendius tum albus erat, conturbatus cernitur.

Interdum tamen pro viſione ablata Ἀμαύρωσις accipitur, & eſt perfectum videndi impedimentum citra manifeſtum oculorum vitium, & pura apparente pupilla, vnde etiam, vt ſupra dictum, gutta ſerena (*der ſchvvartze Staar*) à nonnullis appellatur. Ita ἀμαύρωσις Iſagoges authori eſt, ὅταν παντελὴς παραποδισμὸς ᾖ τοῦ ὁρᾶν, χωρὶς φανερᾶς αἰτίας, totius viſionis impedimen- *Ἀμαύρωσις.*

impedimentum abſque vlla manifeſta cauſſa. Sic Paulo *lib.* 3. *cap.* 22. ἀμαύρωσις ἐστὶ ἡ παντελὴς ἢ ἐπὶ πολὺ τοῦ ὁρᾷν παραποδισμὸς χωρὶς φανερῦ πάθους περὶ τὸν ὀφθαλμόν: id eſt, plerumque perfectum cernendi impedimentum, citra vllam manifeſtam oculi affectionem.

Secundò cùm res in debito ſpatio, & eo, quo aliàs ſani res videre ſolent, homo videre non poteſt, ſed vt eas videat, propius oculis admouere cogitur, niſi perſpicillorum vſu hoc vitium corrigat, vnde ſæpe accidit, vt amicos & notos prætereuntes non agnoſcat. Vitium hoc nonnullis à primo ortu contrahitur. Imò ſunt ex illis, qui niſi res minores oculis planè admoueant, &, vt vulgò dicitur, naſo attingant, & conniuentibus & clauſis nonnihil oculis videant, eas planè non agnoſcunt, quod vitium μυωπία nominatur. Contrarium nonnullis accidit, vt res nonnihil diſtantes rectius videant, quam propinquas, & proinde cùm res minores exactè cognoſcere cupiunt, eas nonnihil ab oculis remouere coguntur, quod vitium ſenibus familiare eſt, & perſpicillorum idoneorum vſu quodammodò emendatur. Iiſdem plerumque accidit, vt etſi de die ſic ſatis videant, ad lumem tamen accenſum res minores non ſatis agnoſcant; ideóque lumine copioſiore opus habent.

Nyctalopia. Νυκταλωπία autem & νυκτάλωψ (quanquam poſterius vocabulum & hominem ipſum ſic affectum ſignificat, quem Plinius *lib.* 24. *cap.* 11. Luſcioſum nominat) Latinis nocturna cæcitudo, Celſo generaliori vocabulo imbecillitas oculorum, eiuſmodi affectio eſt, qua detenti interdiu quidem ſatis, occidente verò Sole obſcurius, noctu denique nihil cernunt. Hippocrati contra Νυκτάλωπες *in* 2. *prorrhet.* dicuntur, qui noctu cernunt melius, quam interdiu, qua ſignificatione & vocabulum in definitionibus medicis, quæ Galeno adſcribuntur, exponitur. In introduct. verò ſeu Medico vtroque ſenſu hæc vox accipitur. Sed recentiores Græci ea ſignificatione vocem vſurpant, qua diximus, quam in præſentia retinemus. Eſt igitur νυκταλωπία ſymptomata diminutæ facultatis videndi, qua affecti mediocribus ingruentibus tenebris, quæ oculorum ſanorum viſioni nullum impedimentum afferrent, parum aut nihil cernunt, atque ita viſus iis in nocte, vt Auicenna loquitur, hoc eſt in obſcuro euaneſcit.

Cauſſa.

Quia autem viſio perficitur oculo, de pluribus partibus conſtat, & ſpirituum animalium beneficio, cauſſa læſæ viſionis aut in cerebro, & ſpiritibus opticis, aut in neruo optico, aut in humoribus, aut in oculi tunica cornea & pupilla, aut in muſculis quærenda eſt.

Cæcitatis & viſus debilitatis cauſſa. Et quidem cæcitas & viſus debilitas ferè cauſarum magnitudine ſaltem differunt. Etenim ſi cauſſa ſit maior, cæcitas, ſi minor, viſus debilitas introducitur.

Si viſio cerebri vitio læditur, plerumque reliqui ſenſus ſimul

afficiuntur; quia ſpiritus animales in cerebro generati communeomnium ſenſuum inſtrumentum ſunt, & in omnia ſenſuum organa diffunduntur. Si autem ſenſus reliqui integri ſint, viſione læſa, non totum cerebrum afficitur, ſed vel neruus opticus ſaltem, vel cerebrum ea parte, qua nerui optici prodeunt. Cerebrum autem afficitur vel intemperie ſimplici aut cum materia, vnde ſpiritus exigui aut impuri gignuntur, vel debilitate ex nimia euacuatione, diuturno vel graui morbo, animi mœrore, vel denique anguſtia prohibente liberum tranſitum ſpirituum.

Quomodo viſio lædatur vitio ſpirituum opticorum. Si autem quæratur, quomodo ſpirituum vitio viſio lædatur, ex vulgata doctrina ſpiritus lucidus, tenuis, multus facit, vt exquiſitè & diſtinctè omnia cernantur, tàm propinqua, quàm remota; Lucidus, tenuis, paucus, propinqua tantum facilè agnoſcit, non perſpicit etiam res valde luminoſas, taléſque dicuntur μύωπες ſeu luſcioſi, qui tantùm conuenientibus oculis cernunt; atque hi iuuantur perſpicillis, vt vocant, minorantibus, quæ ſecundum illorum ſententiam radios illos viſiuōs, tenues, paucos colligunt ac coërcent, ne in longiore diſtantia deficiant. Lucidus, craſſus, multus remotiora melius cernit, craſſitie ad intuitum remotiorum continente lumen, ne diſſipetur; ad propinquiora hebetante, cùm in ipſo progreſſu largiore ſpiritus craſſus nonnihil ſubtilior & purior redditur, quare hi dicuntur perſpicillis, vt vocant, ingroſſantibus, quibus res viſa maiori ſpecie offertur. Lucidus, craſſus, paucus, nec propinqua nec remota expeditè cernit. Atque ad hanc cauſſam referunt νυκταλωπίαν. Obſcurus ſpiritus viſioni incommodus eſt, & tantò magis, quò craſſior fuerit.

Verùm vulgata illa doctrina non ſine cauſſa in quibuſdam ſuſpecta eſt. Primò enim nititur falſa hypotheſi, viſionem fieri per emiſſionem radiorum. Spiritus equidem ad viſionem neceſſarij ſunt, ſed nō eo modo, quem ipſi ſtatuunt. Deinde μυωπίας cauſſa ponitur paucitas ſpirituum: Cùm tamen multi hoc ſymptoma in iuuentute patiantur, in quibus nullus ſpirituum defectus animaduertitur. Ideóque ſymptomatum horum, in viſu cauſſa potius ex humorum & præcipuè cryſtallini, vitiis deducitur, vt poſteà dicetur, & vitiis his ſuccurri poteſt per perſpicilla, quibus tamen ſpirituum vitia emendari non poſſunt. Hinc potius probabile eſt, eam ſolùm viſus debilitatem à ſpirituum defectu & impuritate fieri, cùm res minutæ & remotæ non videntur, atque etiam magnæ non ſatis diſtinctè percipiuntur. Atque tum proculdubio in ſenſibus etiam aliis vitium aliquod percipitur: cùm cerebrum ſpiritus non ſolùm oculo, ſed & aliis ſenſuum & motus organis ſuppeditet; quod ſi abſit, proculdubio in humoris aquei, cryſtallini vel vitrei obſcuritate & impuritate cauſſa viſus læſi & debilis quærenda, vel etiam in neruo optico.

Neruorū opticorum Neruus autem opticus lædi-

tur interdum ex nimia refrigeratione, ſi quis ventorum frigidorũ flatum fronte & oculis minus tectis excipiat, frigore ad ea loca vſque, vbi nerui optici oculis inſerantur, penetrante. Idem ex oxyrrhodinorũ frigidorum valdè nimio vſu quandóque accidiſſe, & viſum abolitum fuiſſe obſeruatum eſt.

Sed & alia neruorum opticorum vitia viſum lædunt, & quidem, vt ſuprà *cap.35.* dictum, anguſtia, ruptura vel contorſio, quæ pluribus de cauſſis accidere poſſunt, à percuſſione, caſu vel ictu, epilepticis conuulſionibus, immoderata & violenta ſpiritus retentione, vt nonnunquam tubicinibus accidit, & fœminis in partu difficili, ex vehementi conatu; nonnunquam ſine cauſſa violenta, poſt morbos graues, peſtem, vehementes capitis dolores & ſimiles cauſſas, & quod frequentiſſimum eſt, ex cerebri excrementis pituitoſis, ſeu extra neruos opticos cõprimentibus & irrigantibus, ſeu intus obſtruentibus. Neque enim video, quid obſtet, cur non etiam ex ipſo cerebro humores in neruos opticos tam amplos infundi, eóſque obſtruere poſſint. Memini ſtudioſum ex ſcabie in febrem incidere, cui aſthma & cæcitas accidebat, ita vt nullo vitio in oculo apparente per triduum nihil videret. Is medicamentis idoneis adhibitis & vrina nigra reddita conualuit. Puer verò ex eadem cauſſa, ſcabie ſcilicet, in febrem & cæcitatem incidit, qui, epilepſia accedente, mortuus eſt. Memini etiam quendam ex affectu hypochondriaco in cæcitatem incidiſſe. Referunt quoque nonnulli inter cauſſas læſæ viſionis ſiccitatem nerui optici, quæ poſt febres ardentes relinquatur. Sed cùm credibile non ſit, in cerebro & loco cerebro vicino tantam ſiccitatem induci poſſe, probabilius eſt, humorem aliquem vitioſum ibi relinqui, qui neruos opticos ſeu obſtruat ſeu comprimat.

Humorum tandem & corneæ tunicæ ac pupillæ vitio viſus ſæpe aut debilitatur aut imminuitur. Cùm enim iſtæ partes omnes ad ſpecierum ſenſibilium receptionem comparatæ ſint, ſi debito modo ſeſe non habeant, receptio illa impeditur, vnde viſus vel planè tollitur, vel impeditur pro magnitudine cauſſæ, de quibus omnibus capitibus præcedentibus & *lib.2.Inſtit.part.3. ſect.2.cap.3.* dictum. *Humoris vitio.*

Vt de Nyctalopia ſaltem aliquid in ſpecie addam, Aëtius malum hoc oriri ſtatuit propter aliquam cerebri imbecillitatem, & maximè ob ſpiritus viſiui humorúmque & tunicarum oculi craſſitudinem. Et credibile eſt, maxima ex parte ex ſpirituum & humorum vitio hoc malum accidere. Equidem ſpiritus craſſus non ſufficit ad illuſtrandum in crepuſculo oculum. Et humores, præcipuè cryſtallinus, ſi obſcuriores fiant, maiore luce, vt illuſtrentur, opus habent, & proinde non niſi in clara luce perfectè vident; ea autem deficiente vel obſcurius vel nihil vident. *Nyctalopia.*

Sed poteſt & in pupilla Ny-

ctolopiæ cauſſa eſſe, eius nimirum anguſtia; qua qui præditi ſunt, copioſiore lumine ad bene videndum opus habent, & proptereà de die, vbi lucis quantum ſatis per anguſtam etiam pupillam in oculum penetrare poteſt, ſatis vident; ſub noctem verò & tenebris iam ingruentibus, cùm lucis quantum ſatis ad videndum per anguſtam pupillam penetrare non poſſit, parum aut nihil vident. Contra ſi pupilla ſit amplior, quam par eſt, lumen copioſius per eam admittitur, quæ viſioni obeſt. Ideóque luce obſcuriore melius vident, quam in clariore, & proptereà melius in crepuſculo, quam in meridie. Documentum huius rei præbent noctuæ & catti, quæ animalia noctu quoque vident, atque ad ſplendorem luminis diurni pupillas coarctant, vt lumen copioſius repellant, & tenebras quaſi captent, noctu verò dilatant, vt imagines promptius recipere poſſint.

Signa Diagnoſtica.

Cùm verò à tot cauſſis viſus debilitas & cæcitas ortum habere poſſit, quibus ſignis ex diſcerni queant, videndum: quod factu difficillimum, & omnino certitudo adeò exacta hic nulla datur, niſi plurima inter ſe conferantur, & vt Auicennas loquitur, *cognitio iſta exiſtimatiua eſt*, id eſt, coniecturalis. Etſi enim viſu diſcerni poſſit, an vitium ſit in cornea, tamen ſi in cornea vitium non ſit, an ſit in humore aqueo, cryſtallino vel vitreo, ant neruo optico, diſtinguere non ita facile eſt.

Primò ergo oculus diligenter inſpiciendus & videndum, an in cornea aliquid vitij appareat. Si in hac nullum adſit vitium, conſiderandum, an in neruo optico cauſſa læſæ viſionis hæreat.

In neruo autem optico vitium non eſſe, ex eo cognoſci poſſe putant, ſi fricando vnum oculum, & alterum comprimendo in pupilla eius, qui fricatur, dilatatio & constrictio percipiatur. *Nerui optici affecti ſigna.* Cùm enim liberè tranſeunt ſpiritus, neruus opticus apertus erit. Verum ſignum hoc, quod certiſſimum vulgò habetur, pro certo non habet Platerus, cùm ſpiritus animales non flatus inſtar oculum diſtendant, neque oculum adimpleant, ſed retiformi neruo perſiſtant. Ideóque ea, quæ præceſſerunt, conſideranda. Si in neruo optico vitium ſit, cauſſæ ex præceſſerunt, quas ſupra recenſuimus; Prętereà plerumque ſubitò inuadit viſus læſio, quæ à neruo optico eſt, cùm ſi ab aliis cauſſis ſit, paulatim generetur. Deinde etiam videndum, *An homo oculi*, vt appellant, id eſt, imago illa & idolum adſpicientis in pupilla ægri appareat. Si enim non appareat, videndum: An Cornea, vel tota, vel parte, quâ pupillam obtegit, obſcura ſit. Si enim obſcura non ſit, vel in humore aqueo, vel in aranea, quæ obtegit cryſtallinum, vel in humore cryſtallino vitium eſt. In cryſtallino enim aranea obducto, quæ inſtar ſpeculi ſeſe habet, fit reflexio, & ſimulachrum tale ſecundùm naturam apparere debet. Si cauſſa in humore aqueo ſit, & initium ſuffuſionis adſit,

vapores aut παχυμαλῆ σώματα, craſſa quædam corpuſcula per humorem aqueum diſperſa ſint, tanquam puſilli culices, vt ſupra dictum, & lanarum filamenta, vel aranearum telæ oculis obuerſantur. Vbi tamen conſiderandum. An continuò tales imagines appareant; An per interualla quædam. Si enim aliquando tantùm appareant, fit hoc per conſenſum partis alicuius inferioris: Si continuò, eſt initium ſuffuſionis. Si in cornea vel pupilla vitium ſit, aſpectu illud cognoſcitur, an ſcilicet macula vel aliud veſtigium in ea appareat. Si cauſſæ externæ præceſſerunt, ex ægri relatione cognoſcuntur.

Prognoſtica.

1. Debilitas viſus ex ſenio vix curationem ſuſcipit.

2. Similiter, quæ ex cryſtallini & vitrei humoris confirmata obſcuritate vel ſiccitate ortum habet, aut ex pertinaci obſtructione nerui optici.

3. Glaucedo cryſtallini vel vitrei ab ortu contracta, vel quæ ſenibus accidit, incurabilis eſt; Item quæ ab humore exiſtit, poſt ſuffuſionem congelato, teſte Aëtio, & quæ à ſiccitate confirmata. Ita rectè dixit Galenus, *in* 10. *de vſu partium cap.* 7. Glaucedinem potiſſimum parere cœcitatem.

4. Debilitas viſus genita poſt euacuationes nimias vel morbos diuturnos inſtaurato rurſum corpore corrigitur.

5. Quæ paulatim fit viſus obſcuratio, non admodum difficulter curationem recipit, niſi ſenibus accidat. quæ verò ſubitò fit ob fortem capitis plagam, aut caſu obalto, difficilius curatur, atque eò difficilius, ſi neruus opticus læſus ſit.

6. Si corneæ vitium ſit magnum, viſio in totum aboletur. Incurabile etiam eſt vitium, ſi rugoſa ſit facta, vt in ſenibus.

7. Nyctalopia, præſertim inueterata, rarò curatur, cùm ob humoris plerumque cryſtallini vitium accidat. Reliqua prognoſtica è ſuis locis ſecundùm cauſarum varietatem petantur.

Curatio.

Curatio viſus debilis & aboliti variat ſecundùm cauſarū varietatem, vt ex ſingulis capitibus patet. Vt pauca ſaltem addamus: Etſi, vt dictum, vbi nullum extra in oculo vitium animaduertitur, facilè definiri non poſſit, in qua oculi parte cauſſa viſus læſi hæreat: tamen id adeò ad curandi rationem non facit. Siue enim in vitreo, ſiue in cryſtallino ſit, eâ ſublatâ viſus reſtituitur, modò morbus ſit curabilis. Non enim omnis viſionis læſio ex partium internarum vitio curabilis eſt. Quæ enim, vt dictum, ex cryſtallini & vitrei humoris confirmata obſcuritate vel ſiccitate, incurabilis eſt. Si autem viſum recuperandi ſpes ſit, præcipuè cerebrum, quod oculo cauſſam morbi ſuppeditat, euacuandum, & purgantia talia, tum apud alios; tum apud Platerum, *lib.* 1. *Pract. pag.* 248. *& ſeqq.* deſcribuntur. Nec omittenda maſticatoria, gargariſmi, apophlegmatiſmi, veſicatoria, cauteria, & ſimilia, quæ vitioſos humores è cerebro euacuant.

Tandem vſurpanda medica-

menta ὀξυδερκικὰ, ſeu viſum roborantia, id eſt, quæ ſpiritus puriores reddunt, & obſcuritatem in humoribus, quantum poſſibile eſt, tollunt, oculóſque roborant.

Topica an viſum conferent. Nonnulli hic multi ſunt in externis deſcribendis. Verum etſi, vbi vitium eſt in cornea, atque illa eſt obſcurior, talia accommodatiſſima ſint: tamen vbi cauſſa mali eſt in penitioribus oculi partibus, ad quas penetrare non poſſunt, non video, quid vtilitatis afferre poſſint; niſi materia forſan circa pupillam mox ſub cornea contineatur, vt de ſuffuſione dictum. Imò non rarò acribus eiuſmodi medicamentis non parùm oculi læduntur.

Externa talia fiunt, *ex euphragia, fœniculo, chelidon. valeriana, aſtere attico, ruta, calendula, & ſimilibus ophthalmicis.* Paſſimque multa extant.

Vt ℞. *Aq. roſar. opt.* ℔. ij. *cyani, euphrag. an.* ℔. ß. *vini Maluat.* ℥. ij. ß. *tutiæ præpar.* ʒ. vj. ß. *camphor.* gr. viij. *caryophyll. craſsè inciſor.* num. xxxij. Bulliant ſimul in fictili vel vitro moderato feruore. F. Colatura, in qua calente adhuc diſſolue *vitrioli alb.* gr. vj.

℞. *Euphrag. rutæ, conſolid. reg. an.* ℥. j. *nuces moſchat. macis an.* ʒ. ß. *caryophyllor. zingiber. an.* ℥. j. Contuſis affunde vini optimi ℔. iv. vel q. ſ. Digerantur per aliquot dies, poſteà deſtillentur in balneo. Aqua quotidie manè & veſperi oculis inſtilletur.

Vel: ℞. *Euphragiæ, rutæ, betonicæ, verbenæ, chelidoniæ, flor. cyani, roriſmarini, conſolidæ regalis, an.* M. j. *thuris, aloes, myrrhæ, an.* ʒ. ij. *calami aromatici, macis, caryophyll. an.* ʒ. ij. Conciſis affunde *aquæ roſarum* ℔. ij *rutæ. vini maluatici an.* ℔. j. *vrinæ puerorum* ℔. ß.

Macerentur per dies 8. poſteà deſtillentur.

Vel: ℞. *Euphrag. fœniculi, rutæ, chelidon. verbenæ an.* M. j. *fl. roriſm. ſem. fœniculi, aniſi, carui, ſileris montani an.* ℥. *rad calami aromatici* ℥. ß. *macis, thuris, myrrhæ. an.* ʒ. j. *aqu. roſar. rutæ, vini maluatici au.* ℔. ij.

Macerentur per dies aliquot, poſteà deſtillentur.

Vel: ℞. *Mellis deſpumat.* ʒ. j. *ſucci fœniculi* ℥. j. *fellis accipitris, lucij piſcis, perdicis an.* ℥. j. M. Vel ℞. *Rad. gem. minut. conc. q. v.*

Coqu. in aq. & vini partibus æqualibus, & Colatura oculo inſpergatur. Viſum poſt morbillos & cicatrices ab iis relictas clarificat.

Aqu. ophthalmica, quæ Maximiliano Imperatori tribuitur.

℞. *Stercus recens anſerum iuniorum* menſe Martio vel Aprili, deſtillata aquam, quæ ter de die oculis inſtilletur. *Nota.*

Alia: *Tutiæ præparat.* ʒ. ij. *vitrioli albi, ſarcocollæ nihili albi, aloës lotæ an.* ℈. j. *camphoræ* ℈. ß. *aq. fœniculi, roſar. chelidoniæ, pimpinellæ, nymphеæ an.* ℥. ij. *oſſ. ſepiæ* ʒ. j. Miſc. F. Collyrium.

Veteres, ac imprimis Arabes, vehementer commendant hepar hircinum, cuius vel aſſati ſaniem oculis inſtillant, vel vaporem apertis oculis ſuſcipere, vel ipſum aſſum cum ſale edere iubent.

Alij epar ipſum cum felle aſſant. Ita enim deſtillans ſanies plus virium acquirit.

Aqua de hepate hircino.

Commendatur & hæc Aqua de hepate hirci.

℞. *Succi fœniculi, chelidoniæ, rutæ, euphragiæ an.* ℥.ij. *mell. opt.* ℥. x. *tutiæ, ſarcocollæ,* ♁ *crudi, aloes opt. an.* ℥. ß. *nuc. moſchat. caryophyll. croci an.* ʒ. j. *fel. caponis. gallor. gallin. an.* ℥. ß. *ſacch. candi de ſyrup. roſar.* ʒ. vj. *hepatis hirci* ℥. ij. ß. *flor. roſar. roriſmar. an.* M. ß.

Epar. fruſtillatim incidatur, reliqua contundantur omnia. Miſce & ſ.a. deſtillentur.

Auicennas & hepar Leporis ad hunc vſum commendat. Fortius eſt & hoc, quod ſic paratur.

℞. *Piperis longi in hepate hirci non caſtrati coctis* ʒ. ij. *fellis hircini* ℥. ß. *liquoris ab hepate hirci, dum aſſatur, & deſtillantis* ʒ. vj. M. & colentur.

Commendatur & fel animalium, ac nonnulli omnibus fel viperæ præferunt.

Aqua Sapphirica. opt.

Agyrtæ aquam Sapphiricam commendare ſolent, quæ tamen ex ſapphiro non paratur, ſed à colore ita dicitur. Paratur enim ex aqua calcis viuæ, in qua parum ſalis ammoniaci diſſolutum eſt, quæ in peluim æneam infunditur & per noctem relinquitur, donec ſapphiri colorē acquirat.

Verùm iſta aqua & ſimiles propriè, vt dictum, oculos non confortant, ſed vlcera eorum ſanant, cicatrices exterunt, craſſitiem & obſcuritatem corneæ tunicæ extenuant.

Plura vide apud Aëtium *tetrabibl.* 2. *ſerm.* 3. *cap.* 46. & apud Auicennam *ſub titulo de Nyctalopia.*

Interna ſupra *cap.* 38. deſcripſimus, vnum & alterum ſaltem adhuc addemus.

Vinum euphragiatum hoc valde commendatur.

℞. *Rad. beleny* ℥. iv. *euphrag.* M. iv. *ſem. fœnic. ſileris montani an.* ℥. ij.

Suſpendantur im muſto, vel in hydromelite recens cocto, donec deferbuerit, de hoc vino æger ſingulis diebus manè vel in prandio hauſtum vnum ſumat.

Commendatur etiam ſequens vinum ophthalmicum.

℞. *Herbæ euphrag.* M. ij. *ſem. fœnicul.* ʒ. ß. *cinamomi* ʒ. iij.

Conciſa ligentur in nodulo, qui ſuſpendatur in vini Rhenani menſur. ij.

Et euphragia quocunque modo ſumpta, & medicamenta ex ea parata, conſerua, eſſentia & Sal ad viſum confortandum plurimum omninò conducunt.

Sequens quoque aqua Ophthalmica efficax eſt, ſi eius cochl. ß. vel j. manè ieiuno ventriculo ſumatur.

Aqua ophthalmica ad intra.

℞. *Fol. rutæ, euphraſ. verben. fœnic. an.* M. j. *ſummitat. roriſmar. ſaluiæ, flor. roſar. an. p.* ij. *granor. iuniperi* ℥. j. *caſſ. ling.* ℥. ß. *ligni aloes* ʒ ß. *ſem. fœnicul.* ʒ. ij. *ſileris montani* ʒ. j. *rutæ* ʒ. ß.

Infunde *in vini maluatici* ℔. vj.

Macerentur per dies quinque, poſteà ſ.a. deſtillentur.

Aqua Ophthalmica, D. Andr. Doreri.

℞. *Rad. valerian. communis, phu pont. an.* ℥. ij. *caryophyllat.* ℥. ß. *fol. rutæ, verbenæ, fœniculi, euphrag. cum flor. an.* ʒ. vj. *baccar. iuniperi recent.* ℥. j. *lauri recent.* ℥. ß. *flor. calend. meliſſ. Turc. ſalniæ, roriſmar. roſar. alb. an.* ʒ. ij. *ſemin. fœniculi* ℥. ß. *caryophyllor.*

cardamomi min. cubebar. an. ʒ. j. *cinamomi ac.* ℥. j. *ligni aloës, rhadij an.* ʒ. j.

Præparatis ſ. a. affund. *vini Maluat.* ℔. xij. poſtea in B. deſtillentur.

Spiritus Euphragiæ compoſitus.

℞. *Spir. ceraſor. nigr.* ℔. j. *aqu. hirund. comp. maior.* ℥. vj. *doronici veri, caſſ. ligu. veræ, amomi veri, rad. valerian. chelidon. an.* ʒ. ij. *mari veri fol. rutæ an.* ʒ. j. *fl. euphrag.* ℥. j. ß.

Infund. per noctem in liquoribus his: mane per B. deſtillentur leni igne, deſtillatum ſeruetur.

Aqua viſum fornicans alia.

℞. *Spir. euphrag. comp.* ℥. iij. *aq. Epilept. Lang. Elixir. vitæ Matthioli an.* ℥. j. *eſſentiæ roriſmar.* ʒ. ß. *ambræ* g. vj. *moſchi* g. iv. *Syr. de cinamomo* ℥. j. ß. Miſc.

Vel: ℞. *Succi fœniculi* ℥. iij. *rutæ, chelidoniæ an.* ℥. j. *mellis* ℔. j.

Coquantur ad iuſtam ſpiſſitudinem.

Denique adde *pulu. Euphrag.* ℥. j. *ſem. fœnicul.* ℥. ß. *macis, cubebarum an.* ʒ. ij. F. Electuarium.

Vel: ℞. *Conſeru. Euphrag.* ℥. iij. *Theriac. And.* ʒ. ij. ß. *ſuccini albi præpar.* ʒ. ß. *Margarit. præpar.* ℈. j. *ſpec. diapæon.* ʒ. ß. *C. Syr. de roſis.*

F. Electuarium, quo cubitum iturus vtatur æger.

Vel: *Elect. Humanm. Meſ.* ℥. iij. *Conſ. Euphrag.* ℥. ij. *pulu. ſem. fœniculi* ʒ. j. ß. *ſileris montani* ʒ. j. *extract. rad. valerian.* ℈. j. *ſal. rutæ, verbenæ an.* ℈. ß. *ſpec. Occonis* ʒ. j. Cum *Syr. de ſtœchade* F. Mixtura.

Vel: ℞. *Conſeru. euphrag.* ℥. j. ß. *betonicæ, roriſmar. an.* ℥. j. *rad. enulæ cond.* ʒ. ij. *fœnicul. cond.* ℥. ß. *myr. chebul. cond.* ʒ. iij. *extract. ſem. rutæ* ℈. ß. *ſiler. montan.* g. vij. *eſſent. vel ſpir. rad. valerian.* ʒ. j. Cum *Syr. de beton. q. ſ.*

F. Electuar. de quo manè & veſperi capiatur aliquid, nucis caſtaneæ magnitudine.

Vel: ℞. *Cinamom. zingiber. nucis moſcha. cubebar. caryophyll. macis an.* ʒ. j. *cardamomi, cumini an.* ʒ. ß. *ſemin. aniſi, fœniculi an.* ʒ. ij. Adde Sacchari ad pondus omnium. F. Electuarium.

Vel: ℞. *Sem. fœniculi* ʒ. j. *rad. valerian.* ℥. ß. *ſem. aniſi, piperis, zingiberis, cumini, pulegij, flor. roriſmarini, baccar. iuniperi, galangæ, caryophyllor. an.* ʒ. j. *euphrag.* ℥. ß. Puluериſentur omnia ſubtiliſſimè, & cum melle deſpumato F. Electuarium.

Vel: ℞. *Euphrag.* ʒ. v. *maioran. cinamomi an.* ʒ. ij. *ſem. fœnicul. coriandri præpar. an.* ʒ. iij. *aniſi, carui, piperis longi, caryophyll. macis, nucis moſchat. zingib. galang. an.* ʒ. j. *ſpicæ* ʒ. ß. *ſacchari albi* ℥. ij. F. Puluis.

Vel hic Sal cibis admiſceatur:

℞. *Fol. euphrag. maioran. an.* ℥. ß. *ſem. fœnicul. calui an.* ℥. j. *piperis longi, nigri an.* ℈. j. *cinamomi* ʒ. ß. *ſalis* ℥. j. ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Fol. rutæ, leuiſtici, flor. euphrag. an.* ℥. ß. *rad. valerian. cinamomi, ſem. fœnicul. an.* ʒ. ij. *cubebar.* ʒ. ß.

Sacchari ad pondus omnium F. Puluis.

Vel: ℞. *Fol. rutæ, euphrag. ſalviæ an.* M. j. *baccar. iuniperi* ij. *caſſiæ ligneæ elect.* ℥. ß. *ligni aloës* ʒ. *ſem. fœnic.* ʒ. ij. *ſileris montani* ʒ. j. *rutæ* ʒ. ß.

Infundantur

Infundantur in vini maluatici ℔. vj. macerentur diebus 14. poſtea deſtillentur. Exhibeatur manè cochleari.

CAPVT XLV.

De Viſus deprauatione.

Viſus deprauatio. NOn ſolùm autem imminuitur vel aboletur, ſed & deprauatur quandoque viſus, & quidem variis modis. Primò enim *Cum vna res gemina apparet.* fit viſus hallucinatio, cùm res vna gemina apparet; id quod ebriis ſæpè accidit. Ita Foreſtus, *lib.* 11. *obſeruat.* 39. refert, militi cuidam apertis oculis ambobus, quicquid videbat, duplex apparuiſſe, ſed ſiniſtro aperto & dextro clauſo rectè eum omnia vidiſſe; & *in Scholio* ex Aggregatore refert hiſtoriam ſacerdotis auari, qui cùm haberet vnam cãdelam in manibus, credens eſſe duas, propter auaritiam extinxit vnam, exiſtimans remanere aliam, & ita manſit in tenebris. Deinde cùm quæ recta *Quæ recta curua omnia inuerſa.* ſunt, curua apparent. Tertiò cum omnia inuerſa apparent. Memorabile eſt hic, quod medico cuidã clariſſimo Dreſdæ accidit. Is cùm fortè ſcalam librum aliquem è forulis petiturus aſcenderet, oculóſque fortius ſurſum conuerteret, accidit, vt omnia ei poſtea inuerſa apparerent, & homines in platea in capite ambulare viderentur. Adhibuit varia remedia, quæ tamen nihil profuerunt, durauitque hic affectus ferè quadrantem armi, poſteà cùm fortè iterum oculos ſurſum conuerteret, naturalis viſio rediit, & omnia in recto ſitu vidit.

Alieno colore prædita. Pertinet ad viſus deprauationem & ille affectus, cùm res alio colore, quam quo præditæ ſunt apparent. Vel cùm circa candelam accenſam iris quaſi apparet: *Iris ſplendores* vel cùm ſplendor fulguris modo aut flammæ magnæ oculis obuerſatur: quod vitium ex inflicta alapa interdum accidit, ita vt ignis ſcintilla quaſi ex oculis exſilire videatur. Vt plurimum autem, ſi cauſſa externa deſit, dormientes infeſtat hoc malum, vnde Latinis ſplendores oculorum nocturni ſeu oculorũ coruſcationes, Græcis μαρμαρυγαὶ appellantur. Vel dum res perforatæ & feneſtratæ quaſi apparent.

Cùm res, quæ non adſunt oculis obuerſari videntur. Præterea fit viſus deprauatio, cùm res, quæ non adſunt oculis obuerſari videntur, vt culices, muſcæ, filamenta lanarum, telæ aranearum, catenulæ quaſi, vel dũ nubeculæ oculis obuerſantur.

Accidit viſus deprauatio etiam, cùm res, quæ firmæ & ſtabiles ſunt, moueri & circumagi videntur, quod in vertigine contingit.

Rhinoptes. Tandem ad viſus deprauationem pertinet miranda illa hiſtoria, quam Schenckius, *lib.* 1. *obſeru.* 320. recenſet, de Rhinopte quodam, qui ex malè curato vulnere per patentes narium meatus ſpecies viſibiles recipiebat, & proxima quæque obiecta dignoſcebat, de quo etiam in *Inſtitut. lib.* 2. *part.* 3. *ſect.* 1. *cap.* 4. *& ibid. ſect.* 2. *cap.* 3. dictum.

> *Omnia, quæ tuimur, fieri tum lina tuendo,*
> *Bina lucernam florentia lumina flammis,*
> *Binaque per totas ædes geminata ſupellex,*
> *Et duplices hominum facies, & corpora bina.*

Quod confirmat etiam hiſtoria, quem recitat Ioan. Langius, *lib.* 1. *Epiſt.* 7. de quodam, qui in cultellum cadens oculum ab inferiore palpebra ad ſupercilium vſque ad medium diſſecuit, cui vulnere ſanato omnia gemina apparebant, quia pupilla oculi ad palpebram inferiorem agglutinati depreſſior altera ſtabat, ſed tandem oculus frequenti motu ab inferiore relaxata palpebra, à gemina viſus fallacia liberabatur.

Deinde ſi vapores ſpiritibus permiſceantur, aut oculum turbent, eadem viſus fallacia accidit; Id quod ebriis & furioſis euenit, de quo 4. *Aeneidos*:

> *Eumenidum veluti demens videt agmina Penthus,*
> *Et Solem geminum, duplices ſe oſtendere Thebas.*

Qua de cauſſa verò ebriis & furioſis tale quid eueniat, non ita planum eſt. A vaporibus equidem, qui ſpiritibus animalibus permiſcentur, hoc fieri certum. Sed quomodo vapores illi faciant, vt res eadem gemina videatur, obſcurum. Nonnulli id fieri exiſtimant, quia oculorum muſculi plus nimis repleti, oculos; alterum ſurſum, alterum deſum torquent, quo fit, vt ſpecies viſibiles non eadem linea admittantur, atque ita oculus vterque ſuo vtens officio duplicem efficiat viſionem. Verùm ſi hęc cauſſa eſſet, oculorum ſitus diuerſus omnino videri poſſet, quod tamen non animaduertitur. Credibile potius, vapores illos craſſos ſpiritibus permiſceri & efficere, vt ſpecies viſibiles in vtroque oculo inæqualiter recipiantur, Sicut aliàs etiam videmus ſpecies Solis & ſtellarum tranſeuntes per vapores ſupra Horizontem refrangi.

Res inuerſæ cur appareant.

Quod verò Medico illi res omnes inuerſæ apparuerunt, proculdubio ex cryſtallini ſitu mutato accidit, eóque modo ſeſe res habuit, ficuti in ſpeculis quibuſdam, in quibus res omnes inuerſæ videntur.

Alieno colore tinctæ.

Alieno colore res apparet, cùm vel cornea tunica, vel humor aqueus alieno colore infectus eſt, quem dum tranſit, ſpecies viſibiles eundem colorem ſuſcipiunt.

Iridis circa oculum cauſſæ.

Iris illa, quæ nonnunquam circa candelas conſpicitur, non eſt circa candelas, ſed in oculo; quippe quæ non omnibus apparet, ſed iis ſaltem, qui oculos habent debiliores, & ophthalmia laborant. Prærerea accedendo imminuitur, & recedendo fit maior; cùm tamen contrarium fieri deberet, ſi eſſet circa candelam. Accidit autem hæc Iris, quia radij lucernæ tranſeuntes humorem aqueū, qui non eſt purus, ſed ob fluxionem quaſi roſcidus, & guttulis multis conſperſus, ſeſe refrangendo colores generant, qui omnes ad refractionum loca percurrentes circulum circa candelam rotundum efficere videntur, quia rotunda eſt pupilla.

Et reliqua etiam ſimulachra, quæ viſioni offeruntur, ab humoris aquei vitio proueniunt, quando is vaporibus vel humoribus inquinatus eſt.

Platerus equidem vapores hoſce ad oculos poſſe penetrare negat, & neque per venas & arterias, neque per neruos opticos in ipſum oculum peruenire poſſe putat, quia venę & arteriæ ſaltem per adnatam oculi tunicam diſcurrant, & nullibi neque in corneam oculi tunicam, neque in oculi interiora perueniant; per neruos etiam ſpiritu animali plenos vapores turbidi deferri minimè queant.

Verùm enim verò, etſi venæ & arteriæ ſenſibiliter ſaltem ad adnatam oculi tunicam perueniant; tamen cùm & reliquæ omnes oculi partes nutriantur, neceſſe eſt, vt ex vaſis illis nutrimentum ſuum hauriant, etiamſi ſanguis non rubeus, ſed immutatus ad eas perueniat. Per venas itaque, per quas nutrimenta ad ſingulas oculi partes proueniunt, & per arterias, è quibus ſpiritum vitalem accipiunt, vapores etiam illi penetrare poſſunt, & in corpore viuente omnia ſunt ξύῤῥοια καὶ ξύμπνοια: ac ſuffuſiones, quæ ex vitioſis humoribus in aqueo humore cumulatis generantur, teſtantur, tùm humores tùm vapores alienos ad interiora oculi penetrare poſſe.

Splendoris oculis obuerſantis cauſſa. Splendores & lumen, quod interdum oculis obuerſari videtur, quod attinet, contingit hoc, ante ſuffuſiones, & accidit ex reflexu ſpirituum animalium. Spiritus enim animales lucidi ſunt, quod Galenus, *lib. 1. de cauſſ. ſympt. cap. 6. & 7. de decret. Hippocratis & Platonis*, exemplo quorundam animalium probat, quibus lucidi ſplendidique noctu ſunt oculi.

Cùm ergo humor aqueus ſupra cryſtallinum condenſari incipit, ſpiritus animales repercutiuntur, & reflexi cryſtallino & vitreo offeruntur, vnde æger ſplendorem ſe videre exiſtimat. Quæ ipſa etiam cauſſa eſt, cur obcæcati ex ſuffuſione ſplendorem ac lumen ſeſe videre interdum exiſtiment. Ideóque plerumque ſplendores eiuſmodi futuræ cæcitatis aut aliorum grauium capitis affectuum indicia ſunt, vt exemplis docet Marcellus Donatus, *de Hiſtor. med. mirabil. lib. 2. cap. 9.* Refert enim feminam quandam, dum triennium pupillæ dilatatione laboraſſet, & ferè excæcata eſſet, ſubitò ſplendorem inſtar radiorum Solarium ſibi offerri putaſſe, & aliam quandam, quæ dolore capitis intenſiſſimo vexabatur, & pro eius curatione venam ſibi aperiri curabat, quendam in media capitis parte inter crepitum, ac ſi veſica diſrumperetur, perſenſiſſe, ex quo in leuem lipothymiam incidit, ac poſt non multos dies globulum igneum videri viſa eſt, qui poſteà in maximam flammam excreuit, ac deinceps morbis melancholicis & epilepticis ſymptomatibus vexata eſt. Ita Galenus, *lib. 7. de placit. Hippocratis & Platonis, cap. 4.* de obſtructione neruorum verba faciens ſcribit: *Noui ego quendam, qui cum eodem malo affectus eſſet, narrabat nobis, ſe priuſ-*

quam ſe in eam calamitatem incidiſſet, in ſomnis patefactis repentè palpebris magnam ante oculos lucem ſolitum videre. Et Hippocrates, 5. *Epidem. Phœnicis affectio ex oculo dextro talis quædam erat, plerumque veluti fulgor elucere putabat. Cùm autem non diu ipſum continuiſſet dolor, ad tempus dextrum inſtabat, & per totum caput & collum intumeſcebat, & lib. 7. Epidem.* in hiſtoria Mneſeanacti refert: *Deambulanti ipſi in ſo o ſplendores præ oculis obuerſabantur, & Solem non valde videbat. Cùm autem parùm diſceſſiſſet, extra ſenſum erat, & collum conuulſum eſt.*

Quod verò res perforatæ & quaſi feneſtratæ apparent, cauſſa & imperfecta ſuffuſio, ob quam accidit, vt rei circumferentia tantùm videatur, pars verò illa, cui humoris incipientis cauſſa obiicitur, non videatur.

Res perforata cur appareat Quo pertinet & hiſtoria illius feminæ, quam recenſet Marcellus Donatus, *de Hiſtor. Med. lib. 2. cap. 9.* cui cùm globulus igneus ob oculos verſaretur, & melancholicis ac Epilepticis ſymptomatibus vexaretur, ſiniſtro tantùm oculo videbat, verùm non niſi dimidiata, & quaſi in medium diſſecta obiecta. Cuius ſymptomatis cauſſa fuit, quod humores craſſi pupillæ dimidium obſtruxerunt. Sicut enim, ſi in medio pupillæ ſit exigua ſuffuſio, omnia perforata & quaſi feneſtrata apparent: ita ſi dimidium pupillæ obſtruatur, dimidium ſaltem ſpeciei viſibilis recipitur.

Res autem, quæ oculis obuerſari videntur, & Galeno, *lib. 1. de ſymptom. cauſſ. cap. 2. & 2. de loc. affect.* εἴδωλα & phantaſmata nominantur, quod attinet, ſunt ferè duorum generum. Vel enim fixæ & immotæ ſunt, id quod accidit in ſuffuſionibus, aut vbi macula quædam in cornea eſt, vel variè moueri videntur, varióſque colores referunt, quod accidit ob vapores humore aqueo permiſtos. Atque hi vel à cerebro communicantur, quando illud ſuccis abundat, aut craſſis pituitoſis, quod plerumque accidit, vnde vapores eiuſmodi ad oculos mittuntur, aut bilioſis aduſtis, vt in phreniticis, teſte Galeno, 4. *de loc. affect. cap. 2.* vel à venis & arteriis totius corporis, id quod in febriū ardentium vigore accidit, fumis aduſtis per venas & arterias ſimul cum ſanguine & ſpiritibus ſurſum elatis, & inſtāte quoque criſi per hæmorrhagiam narium, vel à ventriculo, è quo vapores ſurſum ad oculos feruntur, ſiue ex cruditate, præſertim nidoroſa, ſiue ex humoris bilioſi in ventriculum confluxu: vel ab vtero aliarúmque partium inferiorum effumante ibidem humorum illuuie: vel à pulmone, vt in peripneumonia, teſte Galeno, 5. *aphor.* 23.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica, quod attinet, ea proponere opus non eſt, cùm ex relatione ægri cognoſci poſſit, qualem viſus deprauationem patiatur. Ex qua verò cauſſa viſus deprauatio ortum habeat, ex iis, quæ hactenus diximus, patet. Quid quoque de euentu cuiuſque viſus deprauationis ſperandum ſit, ex iiſdem ſimiliter manifeſtum eſt.

Curatio quoque pro varietate cauſſarum varia eſt, quæ etiam ex iis, quæ hactenus de morbis oculorum dicta ſunt, patet.

QVÆSTIO.

Cur vapores & humores intra oculum videantur.

Verùm hic non ſine cauſſa quæritur, quì fiat, quod, vt Ariſtoteles, 2. *de anim. text.* 106. docet, cum ſenſibilia ſupra ſenſum poſita non videantur, vapores & humores intra oculum exiſtentes videantur; appellárque Mercurialis hanc controuerſiam grauiſſimam, difficilem, magnam, & quæ diu torſerit multos medicos. Et reuera multi medici in ea ſoluenda fruſtra ſe torſerunt. Verùm enim verò res non adeò intricata eſt, paucíſque explicari poteſt. Medium viſionis eſt perſpicuum. Verùm illud duplex, externum, aër, aqua, & alia corpora tranſlucida; & internum, tunica cornea, & humor aqueus, quæ ea ipſa de cauſſa perſpicua & coloris expertia eſſe debent: à qua naturali conſtitutione ſi recedat, & vel cornea maculam aliquam acquirat, vel humor aut vapor in humore aqueo colligatur, id quod medium eſſe debebat, ea quidem parte, qua à naturali conſtitutione deſciſcit & coloratum euadit, medium eſſe deſinit, & obiecti rationem ſuſcipit, & ipſum etiam coloratum & non amplius perſpicuum viſui offertur. Quod autem res extra oculos impoſita non videtur, corpuſcula autem illa intra oculum hærentia videntur, cauſſa diuerſitatis hæc eſt. Res coloratæ non videntur ſine lumine, ac lumen actus quaſi colorum eſt, & res viſibiles lumine non illuſtratæ non videntur. Ideóque ſi res aliqua oculis imponatur, non illuſtratur ab externo lumine, neque color eius in actum deduci & viſibilis actu fieri poteſt.

Contrà verò corpuſcula in humore aqueo hærentia etſi intra oculum ſint: tamen à luce externa, modò pupilla pateat, ſatis illuſtrari poſſunt; quo ſi careant, nec ipſa videntur. Cuius rei documentum eſt, quòd ſi quis oculos claudat, vel manum oculis imponat; corpuſcula talia non videt.

CAPVT XLVI.

De excretorum ab Oculis vitiis.

CVm autem, vt commoda fiat viſio, oculus etiam motum obtineat: in læſo oculi motu ſymptomata accidere poſſunt, conuulſio & Paralyſis. Verùm de us iam ſupra dictum. Reſtant tandem ſymptomata, quæ in excretis ab oculis accidunt. Secundùm naturam quidem in animi affectibus lacrymæ ex oculis effluere ſolent: Verùm præter naturam, & alia ex oculis interdum excernuntur, vt λῆμαι, humores lacrymarum inſtar, quorum fluxus epiphora nominatur, lacrymæ ſanguineæ. Quandoque

etiam vermes ex oculis erupiſſe obſeruatum eſt, de quibus iam ordine dicemus.

De Lemis ſeu Oculorum ſordibus.

Oculorum ſordes. Interdum copioſæ ſordes, præſertim nocturno tempore, ex oculis excernuntur, quæ palpebris adhærent, eáſque quaſi conglutinant, quod vitium Græcis λῆμαι, ſeu lema appellatur. Originem habet hoc malum ex humorum ad oculos, præcipuè palpebras, confluxu, ſed qui iam coctionem ſuſcipiunt & incraſſantur. Et familiare hoc ophthalmiæ malum eſt, ideóque eandem generationem & curationem habet, quam ophthalmia. Corpus nimirum euacuandum, affluxus humorum ab oculis auertendus, ſordéſque ipſæ abſtergendæ ſunt, & topica conuenientia oculis applicanda.

Vt ℞. *Flor. ſambuci, verbaſci, verbenæ, euphragiæ an.* M. j. Fiat ſacculus, qui aqua roſarum madidus oculis imponatur.

Vel: ℞. *Euphrag. rutæ, pentaphylli, verbenæ, chelidoniæ an.* M. ij. *flor. fabar.* M. iij. Affunde aquæ verbaſci q. ſ. deſtillentur. Aqua manè & veſperi oculis inſtilletur.

De Epiphora.

Epiphora. Quanquam ἐπιφορᾶς vocabulum in genere humoris in quamcunque partem influentis impetum ſignificat, quo ſenſu Epiphoras vteri & ventris dixit Plinius: tamen de oculorum potiſſimum fluxione vox hæc à medicis vſurpatur: & Græcis vel Epiphora, vel cum adiectione ἐπιφορὰ ῥευματι- κὴ nominatur, qui vulgò affluxus lacrymalis & oculi deſtillatio, Celſo pituitæ curſus, Plinio illacrymationes, Auicennæ lacrymæ. Intelliguntur autem lacrymæ non illæ naturales, quæ mœſtitiam atque iram quoque comitantur, in pueris imprimis & mulieribus, de quibus videatur Iul. Caſſerius Placentinus, *tractat. de lacrymis*, ſed inuoluntariæ, quæ non ab animi affectu aliquo, ſed à cauſſa morbifica proficiſcuntur.

Epiphora quid. Eſt igitur Epiphora tenuis humoris impetus lacrymarum ſpecie præter naturam in oculos factus; & humoris quidem aliàs frigidi & aquoſi, aliàs calidi, acris & ſalſi, è cerebro in adnatam & ad angulos potiſſimum delati. Comitatur hanc affectionem nonnunquam ſola moleſtia ex perpetua illa deſtillatione, aliquando dolor, morſus, ardor, rubor ex materiæ acrimonia, interdum & viſus hebetudo, præcipuè cum origo mali eſt ab internis oculi partibus; aliquando denique vlcuſculum ex palpebrarum aſperitate & duritie, aut excaruncul æ in angulo lacrymali corroſione.

Suntque inuoluntariæ iſtæ lacrymæ, aliæ natiuæ, ex imbecillitate à parentibus contractæ, ſiquidem malum hoc quoque hereditarium eſt; aliæ aduentitiæ. Et hæc ſpecies vel cauſſas externas, item morbos nonnullos, vt febres acutas, lethargum & extremam virium imbecillitatem iam morituris, vel cauſſas internas ſequitur, imbecillitatem ſcilicet retentricis & alteratricis cerebri.

ctolopiæ cauſſa eſſe, eius nimirum anguſtia; qua qui præditi ſunt, copioſiore lumine ad bene videndum opus habent, & propterea de die, vbi lucis quantum ſatis per anguſtam etiam pupillam in oculum penetrare poteſt, ſatis vident; ſub noctem verò & tenebris iam ingruentibus, cùm lucis quantum ſatis ad videndum per anguſtam pupillam penetrare non poſſit, parum aut nihil vident. Contra ſi pupilla ſit amplior, quam par eſt, lumen copioſius per eam admittitur, quæ viſioni obeſt. Ideóque luce obſcuriore melius vident, quam in clariore, & propterea melius in crepuſculo, quam in meridie. Documentum huius rei præbent noctuæ & catti, quæ animalia noctu quoque vident, atque ad ſplendorem luminis diurni pupillas coarctant, vt lumen copioſius repellant, & tenebras quaſi captent, noctu verò dilatant, vt imagines promptius recipere poſſint.

Signa Diagnoſtica.

Cùm verò à tot cauſſis viſus debilitas & cœcitas ortum habere poſſit, quibus ſignis ea diſcerni queant, videndum: quod factu difficillimum, & omnino certitudo adeò exacta hic nulla datur, niſi plurima inter ſe conferantur, & vt Auicennas loquitur, *cognitio iſta exiſtimatiua eſt*, id eſt, coniecturalis. Etſi enim viſu diſcerni poſſit, an vitium ſit in cornea, tamen ſi in cornea vitium non ſit, an ſit in humore aqueo, cryſtallino vel vitreo, aut neruo optico, diſtinguere non ita facile eſt.

Primò ergo oculus diligenter inſpiciendus & videndum, an in cornea aliquid vitij appareat, Si in hac nullum adſit vitium, conſiderandum, an in neruo optico cauſſa læſæ viſionis hæreat.

Nerui optici affecti ſigna.

In neruo autem optico vitium non eſſe, ex eo cognoſci poſſe putant, ſi fricando vnum oculum, & alterum comprimendo in pupilla eius, qui fricatur, dilatatio & conſtrictio percipiatur. Cùm enim liberè tranſeunt ſpiritus, neruus opticus apertus erit. Verum ſignum hoc, quod certiſſimum vulgò habetur, pro certo non habet Platerus, cùm ſpiritus animales non flatus inſtar oculum diſtendant, neque oculum adimpleant, ſed retiformi neruo perſiſtant. Ideóque ea, quæ præceſſerunt, conſideranda. Si in neruo optico vitium ſit, cauſſæ ex præceſſerunt, quas ſupra recenſuimus; Prçtereà plerumque ſubitò inuadit viſus læſio, quæ à neruo optico eſt, cùm ſi ab aliis cauſſis ſit, paulatim generetur. Deinde etiam videndum, *An homo oculi*, vt appellant, id eſt, imago illa & idolum adſpicientis in pupilla ægri appareat. Si enim non appareat, videndum; An Cornea, vel tota, vel parte, quâ pupillam obtegit, obſcura ſit. Si enim obſcura non ſit, vel in humore aqueo, vel in aranea, quæ obtegit cryſtallinum, vel in humore cryſtallino vitium eſt. In cryſtallino enim aranea obducto, quæ inſtar ſpeculi ſeſe habet, fit reflexio, & ſimulachrum tale ſecundùm naturam apparere debet. Si cauſſa in humore aqueo ſit, & initium ſuffuſionis adſit,

vapores aut παχυμερῆ σώματα, craſſa quædam corpuſcula per humorem aqueum diſperſa ſint, tanquam puſilli culices, vt ſupra dictum, & lanarum filamenta, vel aranearum telæ oculis obuerſantur. Vbi tamen conſiderandum. An continuò tales imagines appareant; An per interualla quædam. Si enim aliquando tantùm appareant, fit hoc per conſenſum partis alicuius inferioris: Si continuò, eſt initium ſuffuſionis. Si in cornea vel pupilla vitium ſit, aſpectu illud cognoſcitur, an ſcilicet macula vel aliud veſtigium in ea appareat. Si cauſſæ externæ præceſſerunt, ex ægri relatione cognoſcuntur.

Prognoſtica.

1. Debilitas viſus ex ſenio vix curationem ſuſcipit.

2. Similiter, quæ ex cryſtallini & vitrei humoris confirmata obſcuritate vel ſiccitate ortum habet, aut ex pertinaci obſtructione nerui optici.

3. Glaucedo cryſtallini vel vitrei ab ortu contracta, vel quæ ſenibus accidit, incurabilis eſt; Item quæ ab humore exiſtit, poſt ſuffuſionem congelato, teſte Aëtio, & quæ à ſiccitate confirmata. Ita rectè dixit Galenus, *in lib. de vſu partium cap.*7. Glaucedinem potiſſimum parere cœcitatem.

4. Debilitas viſus genita poſt euacuationes nimias vel morbos diuturnos inſtaurato rurſum corpore corrigitur.

5. Quæ paulatim fit viſus obſcuratio, non admodum difficulter curationem recipit, niſi ſenibus accidat, quæ vero ſubitò fit ob fortem capitis plagam, aut caſu ob alto, difficilius curatur, atque eò difficilius, ſi neruus opticus læſus ſit.

6. Si corneæ vitium ſit magnum, viſio in totum aboletur. Incurabile etiam eſt vitium, ſi rugoſa ſit facta, vt in ſenibus.

7. Nyctalopia, præſertim inueterata, rarò curatur, cùm ob humoris plerumque cryſtallini vitium accidat. Reliqua prognoſtica è ſuis locis ſecundùm cauſarum varietatem petantur.

Curatio.

Curatio viſus debilis & aboliti variat ſecundùm cauſarũ varietatem, vt ex ſingulis capitibus patet. Vt pauca ſaltem addamus; Etſi, vt dictum, vbi nullum extra in oculo vitium animaduertitur, facilè definiri non poſſit, in qua oculi parte cauſſa viſus læſi hæreat: tamen id adeò ad curandi rationem non facit. Siue enim in vitreo, ſiue in cryſtallino ſit, eâ ſublatâ viſus reſtituitur, modò morbus ſit curabilis. Non enim omnis viſionis læſio ex partium internarum vitio curabilis eſt. Quæ enim, vt dictum, ex cryſtallini & vitrei humoris confirmata obſcuritate vel ſiccitate, incurabilis eſt. Si autem viſum recuperandi ſpes ſit, præcipuè cerebrum, quod oculo cauſſam morbi ſuppeditat, euacuandum, & purgantia talia, tum apud alios; tum apud Platerum, *lib.* 1. *Pract. pag.* 248. *& ſeqq.* deſcribuntur. Nec omittenda maſticatoria, gargariſmi, apophlegmatiſmi, veſicatoria, cauteria, & ſimilia, quæ vitioſos humores è cerebro euacuant.

Tandem vſurpanda medica-

menta *ἰξυδερκικά*, ſeu viſum roborantia, id eſt, quæ ſpiritus puriores reddunt, & obſcuritatem in humoribus, quantum poſſibile eſt, tollunt, oculóſque roborant.

Topica an viſum conferent. Nonnulli hic multi ſunt in externis deſcribendis. Verum etſi, vbi vitium eſt in cornea, atque illa eſt obſcurior, talia accommodatiſſima ſint: tamen vbi cauſſa mali eſt in penitioribus oculi partibus, ad quas penetrare non poſſunt, non video, quid vtilitatis afferre poſſint; niſi materia forſan circa pupillam mox ſub cornea contineatur, vt de ſuffuſione dictum. Imò non rarò acribus eiuſmodi medicamentis non parùm oculi læduntur.

Externa talia fiunt, *ex euphragia, fœniculo, chelidon. valeriana, aſtere attico, ruta, calendula, & ſimilibus ophthalmicis*. Paſſimque multa extant.

Vt ℞. *Aq. roſar. opt.* ℔. ij. *cyani, euphrag. an.* ℔. ß. *vini Maluat.* ℥. ij. ß. *tutia præpar.* ʒ. vj. ß. *camphor.* ℥. viij. *caryophyll. craſsè inciſor.* num. xxxij. Bulliant ſimul in fictili vel vitro moderato feruore. F. Colatura, in qua calente adhuc diſſolue *vitrioli alb.* ℥. vj.

℞. *Euphrag. rutæ, conſolid. reg. an.* ℥. j. *nucis moſchat. macis an.* ℥. ß. *caryophyllor. zingiber. an.* ℥. j. Contuſis affunde vini optimi ℔. iv. vel q. ſ. Digerantur per aliquot dies, poſteà deſtillentur in balneo. Aqua quotidie manè & veſperi oculis inſtilletur.

Vel: ℞. *Euphragiæ, rutæ, betonicæ, verbenæ, chelidoniæ, flor. cyani, roriſmarini, conſolidæ regalis, an.* M. j. *thuris, aloes, myrrhæ, an.* ʒ. ij. *calami aromatici, macis, caryophyll. an.* ʒ. ij. Conciſis affunde *aquæ roſarum* ℔. ij *rutæ. vini maluatici an.* ℔. j. *vrinæ puerorum* ℔. ß.

Macerentur per dies 8. poſteà deſtillentur.

Vel: ℞. *Euphrag. fœniculi, rutæ, chelidon. verbenæ an.* M. j. *fl. roriſm. ſem. fœniculi, aniſi, carui, ſileris montani an.* ℥. *rad calami aromatici* ℥. ß. *macis, thuris, myrrhæ. an.* ʒ. j. *aqu. roſar. rutæ, vini maluatici an.* ℔. ij.

Macerentur per dies aliquot, poſteà deſtillentur.

Vel: ℞. *Mellis deſpumat.* ʒ. j. *ſucci fœniculi* ℥. j. *fellis accipitris, lucij piſcis, perdicis an.* ℥. j. M. Vel ℞. *Rad. gent. minut. conc. q. v.*

Coqu. in aq. & vini partibus æqualibus, & Colatura oculo inſpergatur. Viſum poſt morbillos & cicatrices ab iis relictas clarificat.

Aqu. ophthalmica, quæ Maximiliano Imperatori tribuitur.

℞. *Stercus recens anſerum iuniorum* menſe Martio vel Aprili, deſtillata aquam, quæ ter de die oculis inſtilletur. *Nota.*

Alia: *Tutiæ præparat.* ʒ. ij. *vitrioli albi, ſarcocollæ nihili albi, aloës lotæ an.* ℈. j. *camphoræ* ℈. ß. *aq. fœniculi, roſar. chelidoniæ, pimpinellæ, nymphææ an.* ℥. ij. *oſſ. ſepiæ* ʒ. j. Miſc. F. Collyrium.

Veteres, ac imprimis Arabes, vehementer commendant hepar hircinum, cuius vel aſſati ſaniem oculis inſtillant, vel vaporem apertis oculis ſuſcipere, vel ipſum aſſum cum ſale edere iubent.

Alij epar ipſum cum felle aſſant. Ita enim deſtillans ſanies plus virium acquirit.

Aqua de hepate hircino.

Commendatur & hæc Aqua de hepate hirci.

℞. *Succi fœniculi , chelidoniæ, rutæ, euphragiæ an.* ℥. ij. *mell. opt.* ʒ. x. *tutiæ, ſarcocollæ, & crudi, aloes opt. an.* ℥. v. *nuc. moſchat. caryophyll. croci an.* ʒ. j. *fel. caponis. gallor. gallin. an.* ℥. ß. *ſacch. candi de ſyrup. roſar.* ʒ. vj. *hepatis hirci* ℥. ij. ß. *flor. roſar. roriſmar. an.* M. ß.

Epar. fruſtillatim incidatur, reliqua contundantur omnia. Miſce & ſ.a. deſtillentur.

Auicennas & hepar Leporis ad hunc vſum commendat. Fortius eſt & hoc, quod ſic paratur.

℞. *Peperis longi in hepate hirci non caſtrati cocti* ʒ. ij. *fellis hircini* ℥. ß. *liquoris ab hepate hirci, dum aſſatur, & deſtillantis* ʒ. vj. M. & colentur.

Commendatur & fel animalium, ac nonnulli omnibus fel viperæ præferunt.

Aqua Sapphirica. opt.

Agyrtæ aquam Sapphiricam commendare ſolent, quæ tamen ex ſapphiro non paratur, ſed à colore ita dicitur. Paratur enim ex aqua calcis viuæ, in qua parum ſalis ammoniaci diſſolutum eſt, quæ in peluim æneam infunditur & per noctem relinquitur, donec ſapphiri colorē acquirat.

Verùm iſta aqua & ſimiles propriè, vt dictum, oculos non confortant, ſed vlcera eorum ſanant, cicatrices exterunt, craſſitiem & obſcuritatem corneæ tunicæ extenuant.

Plura vide apud Aëtium *tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap. 46.* & apud Auicennam *ſub titulo de Nyctalopia.*

Interna ſupra *cap.* 38. deſcripſimus, vnum & alterum ſaltem adhuc addemus.

Vinum euphragiatum hoc valde commendatur.

℞. *Rad. helenij* ℥. iv. *euphrag.* M. iv. *ſem. fœnic. ſileris montani an.* ℥. ij.

Suſpendantur in muſto, vel in hydromelite recens cocto, donec deferbuerit, de hoc vino æger ſingulis diebus manè vel in prandio hauſtum vnum ſumat.

Commendatur etiam ſequens vinum ophthalmicum.

℞. *Herbæ euphrag.* M. ij. *ſem. fœnicul.* ʒ. ß. *cinamomi* ʒ. iij.

Conciſa ligentur in nodulo, qui ſuſpendatur in vini Rhenani menſur. ij.

Et euphragia quocunque modo ſumpta, & medicamenta ex ea parata, conſerua, eſſentia & Sal ad viſum confortandum plurimum omninò conducunt.

Sequens quoque aqua Ophthalmica efficax eſt, ſi eius cochl. ß. vel j. manè ieiuno ventriculo ſumatur.

Aqua ophthalmica ad intra.

℞. *Fol. rutæ, euphraſ. verben. fœnic. an.* M. j. *ſummitat. roriſmar. ſaluiæ, flor. roſar. an. p.* ij. *granor. iuniperi* ℥. j. *caſſ. ling.* ℥. ß. *ligni aloes* ʒ. ß. *ſem. fœnicul.* ʒ. ij. *ſileris montani* ʒ. j. *rutæ* ʒ. ß.

Infunde *in vini maluatici* ℔. vj.

Macerentur per dies quinque, poſteà ſ.a. deſtillentur.

Aqua Ophthalmica, D. Andr. Doreri.

℞. *Rad. valerian. communis, phu pont. an.* ℥. ij. *caryophyllat.* ℥. ß. *fol. rutæ, verbenæ, fœniculi, euphrag. cum flor. an.* ʒ. vj. *baccar. iuniperi recent.* ℥. j. *lauri recent.* ℥. ß. *flor. calend. meliſſ. Turc. ſaluiæ, roriſmar. roſar. alb. an.* ʒ. ij. *ſemin. fœniculi* ʒ. v. *caryophyllor.*

cardamomi min. cubebar. an. ʒ. j. *cinamomi ac.* ℥. j. *ligni aloës, rhadij an.* ʒ. j.

Præparatis ſ. a. affund. *vini Maluat.* ℔. xij. poſtea in B. deſtillentur.

Spiritus Euphragiæ compoſitus.

℞. *Spir. ceraſor. nigr.* ℔. j. *aqu. hirund. comp. maior.* ℥. vj. *doronici veri, caſſ. lign. veræ, amomi veri, rad. valerian. chelidon. an.* ʒ. ij. *mari veri fol. rutæ an.* ʒ. j. *fl. euphrag.* ℥. j. ß.

Infund. per noctem in liquoribus his: mane per B. deſtillentur leni igne, deſtillatum ſeruetur.

Aqua viſum fornicans alia.

℞. *Spir. euphrag. comp.* ℥. iij. *aq. Epilept. Lang. Elixir. vitæ Matthioli an.* ℥. j. *eſſentiæ roriſmar.* ℥. ß. *ambræ* gr. vj. *moſchi* gr. iv. *Syr. de cinamomo* ℥. j. ß. Miſc.

Vel: ℞. *Succi fœniculi* ℥. iij. *rutæ, chelidoniæ an.* ℥. j. *mellis* ℔. j.

Coquantur ad iuſtam ſpiſſitudinem.

Denique adde *pulu. Euphrag.* ℥. j. *ſem. fœnicul.* ℥. ß. *macis, cubebarum an.* ʒ. ij. F. Electuarium.

Vel: ℞. *Conſeru. Euphrag.* ℥. iij. *Theriac. And.* ʒ. ij. ß. *ſuccini albi præpar.* ʒ. ß. *Margarit. præpar.* ℈. j. *ſpec. diapæon.* ʒ. ß. *C. Syr. de roſis.*

F. Electuarium, quo cubitum iturus vtatur æger.

Vel: *Elect. Human. Meſ.* ℥. iij. *Conſ. Euphrag.* ℥. ij. *pulu. ſem. fœniculi* ʒ. j. ß. *ſileris montani* ʒ. j. *extract. rad. valerian.* ℈. j. *ſal. rutæ, verbenæ an.* ℈. ß. *Spec. Oeconis* ʒ. j. Cum *Syr. de ſtœchade* F. Mixtura.

Vel: ℞. *Conſeru. euphrag.* ℥. j. ß. *betonicæ, roriſmar. an.* ℥. j. *rad. enulæ cond.* ʒ. ij. *fœnicul. cond.* ℥. ß. *myr. chebul. cond.* ʒ. iij. *extract. ſem. rutæ* ℈. ß. *ſiler. montan.* gr. vij. *eſſent. vel Spir. rad. Valerian.* ʒ. j. Cum *Syr. de beton. q. ſ.*

F. Electuar. de quo manè & veſperi capiatur aliquid, nucis caſtaneæ magnitudine.

Vel: ℞. *Cinamom. zingiber. nucis moſcha. cubebar. caryophyll. macis an.* ʒ. j. *cardamomi, cumini an.* ʒ. ß. *ſemin. aniſi, fœniculi an.* ʒ. ij. Adde Sacchari ad pondus omnium. F. Electuarium.

Vel: ℞. *Sem. fœniculi* ʒ. j. *rad. valerian.* ℥. ß. *ſem. aniſi, piperis, zingiberis, cumini, pulegij, flor. roriſmarini, baccar. iuniperi, galangæ, caryophyllor. an.* ʒ. j. *euphrag.* ℥. ß. Puluериſentur omni[illegible]ſubtiliſſimè, & cum melle deſpumato F. Electuarium.

Vel: ℞. *Euphrag.* ʒ. v. *maioran. cinamomi an.* ʒ. ij. *ſem. fœnicul. coriandri præpar. an.* ʒ. iij. *aniſi, carui, piperis longi, caryophyll. macis, nucis moſchat. zingib. galang. an.* ʒ. j. *ſpicæ* ʒ. ß. *ſacchari albi* ℥. ij. F. Puluis.

Vel hic Sal cibis admiſceatur:

℞. *Fol. euphrag. maioran. an.* ℥. ß. *ſem. fœnicul. carui an.* ℥. j. *piperis longi, nigri an.* ℈. j. *cinamomi* ʒ. ß. *ſalis* ℥. j. ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Fol. rutæ, leuiſtici, flor. euphrag. an.* ℥. ß. *rad. valerian. cinamomi, ſem. fœnicul. an.* ʒ. ij. *cubebar.* ʒ. ß.

Sacchari ad pondus omnium F. Puluis.

Vel: ℞. *Fol. rutæ, euphrag. ſaluiæ an.* M. j. *baccar. iuniperi* ʒ. ij. *caßiæ ligneæ elect.* ℥. ß. *ligni aloës* ʒ. *ſem. fœnic.* ʒ. ij. *ſileris montani* ʒ. j. *rutæ* ʒ. ß.

Infundantur

Infundantur in vini maluatici ℔. vj. macerentur diebus 14. poſtea deſtillentur. Exhibeatur manè cochleari.

CAPVT XLV.

De Viſus deprauatione.

Viſus deprauatio.

NOn ſolùm autem imminuitur vel abolетur, ſed & deprauatur quandoque viſus, & quidem variis modis. Primò enim fit viſus hallucinatio, cùm res vna gemina apparet: id quod ebriis ſæpè accidit. *Cum vna res gemina apparet.* Ita Foreſtus, *lib.* 11. *obſeruat.* 39. refert, militi cuidam apertis oculis ambobus, quicquid videbat, duplex apparuiſſe, ſed ſiniſtro aperto & dextro clauſo rectè eum omnia vidiſſe: & *in Scholio* ex Aggregatore refert hiſtoriam ſacerdotis auari, qui cùm haberet vnam cãdelam in manibus, credens eſſe duas, propter auaritiam extinxit vnam, exiſtimans remanere aliam, & ita manſit in tenebris. Deinde cùm quæ recta ſunt, curua apparent. *Quæ recta curua omnia inuerſa.* Tertiò cum omnia inuerſa apparent. Memorabile eſt hic, quod medico cuidã clariſſimo Dreſdæ accidit. Is cùm fortè ſcalam librum aliquem è forulis petiturus aſcenderet, oculóſque fortius ſurſum conuerteret, accidit, vt omnia ei poſtea inuerſa apparerent, & homines in platea in capite ambulare viderentur: Adhibuit varia remedia, quæ tamen nihil profuerunt, durauitque hic affectus ferè quadrantem armi, poſteà cùm fortè iterum oculos ſurſum conuerteret, naturalis viſio rediit, & omnia in recto ſitu vidit.

Alieno colore prædita.

Pertinet ad viſus deprauationem & ille affectus, cùm res alio colore, quam quo præditæ ſunt apparent. Vel cùm circa candelam accenſam iris quaſi apparet: vel cùm ſplendor fulguris modo aut flammæ magnæ oculis obuerſatur: *Iris ſplendores* quod vitium ex inflicta alapa interdum accidit, ita vt ignis ſcintilla quaſi ex oculis exſilire videatur. Vt plurimum autem, ſi cauſſa externa deſit, dormientes infeſtat hoc malum, vnde Latinis ſplendores oculorum nocturni ſeu oculorũ coruſcationes, Græcis *μαρμαρυγαὶ* appellantur. Vel dum res perforatæ & feneſtratæ quaſi apparent.

Cùm res, quæ non adſunt oculis obuerſari videntur.

Præterea fit viſus deprauatio, cùm res, quæ non adſunt oculis obuerſari videntur, vt culices, muſcæ, filamenta lanarum, telæ aranearum, catenulæ quaſi, vel dũ nubeculæ oculis obuerſantur.

Accidit viſus deprauatio etiam, cùm res, quæ firmæ & ſtabiles ſunt, moueri & circumagi videntur, quod in vertigine contingit.

Rhinoptes.

Tandem ad viſus deprauationem pertinet miranda illa hiſtoria, quam Schenckius, *lib.* 1. *obſeru.* 320. recenſet, de Rhinopte quodam, qui ex malè curato vulnere per patentes narium meatus ſpecies viſibiles recipiebat, & proxima quæque obiecta dignoſcebat, de quo etiam in *Inſtitut. lib.* 2. *part.* 3. *ſect.* 1. *cap.* 4. & *ibid. ſect.* 2. *cap.* 3. dictum.

Omnia, quæ tuimur, fieri tum lina tuendo,
Bina lucernam florentia lumina flammis,
Binaque per totas ædes geminata ſupellex,
Et duplices hominum facies, & corpora bina.

Quod confirmat etiam hiſtoria, quem recitat Ioan. Langius, *lib.* 1.*Epiſt.*7. de quodam, qui in cultellum cadens oculum ab inferiore palpebra ad ſupercilium vſque ad medium diſſecuit, cui vulnere ſanato omnia gemina apparebant, quia pupilla oculi ad palpebram inferiorem agglutinati depreſſior altera ſtabat, ſed tandem oculus frequenti motu ab inferiore relaxata palpebra, à gemina viſus fallacia liberabatur.

Deinde ſi vapores ſpiritibus permiſceantur, aut oculum turbent, eadem viſus fallacia accidit; Id quod ebriis & furioſis euenit, de quo 4. *Aeneidos*:

Eumenidum veluti demens videt agmina Penthus,
Et Solem geminum, duplices ſe oſtendere Thebas.

Qua de cauſſa verò ebriis & furioſis tale quid eueniat, non ita planum eſt. A vaporibus equidem, qui ſpiritibus animalibus permiſcentur, hoc fieri certum. Sed quomodo vapores illi faciant, vt res eadem gemina videatur, obſcurum. Nonnulli id fieri exiſtimant, quia oculorum muſculi plus nimis repleti, oculos, alterum ſurſum, alterum deſum torquent, quo fit, vt ſpecies viſibiles non eadem linea admittantur, atque ita oculus vterque ſuo vtens officio duplicem efficiat viſionem. Verùm ſi hęc cauſſa eſſet, oculorum ſitus diuerſus omnino videri poſſet, quod tamen non animaduertitur. Credibile potius, vapores illos craſſos ſpiritibus permiſceri & efficere, vt ſpecies viſibiles in vtroque oculo inæqualiter recipiantur. Sicut aliàs etiam videmus ſpecies Solis & ſtellarum tranſeuntes per vapores ſupra Horizontem refrangi.

Res inuerſa cur appareant. Quod verò Medico illi res omnes inuerſæ apparuerunt, proculdubio ex cryſtallini ſitu mutato accidit, eóque modo ſeſe res habuit, ſicuti in ſpeculis quibuſdam, in quibus res omnes inuerſæ videntur.

Alieno colore tincta. Alieno colore res apparet, cum vel cornea tunica, vel humor aqueus alieno colore infectus eſt, quem dum tranſit, ſpecies viſibiles eundem colorem ſuſcipiunt.

Iridis circa ocu um cauſſe. Iris illa, quæ nonnunquam circa candelas conſpicitur, non eſt circa candelas, ſed in oculo; quippe quæ non omnibus apparet, ſed iis ſaltem, qui oculos habent debiliores, & ophthalmia laborant. Præterea accedendo imminuitur, & recedendo fit maior; cùm tamen contrarium fieri deberet, ſi eſſet circa candelam. Accidit autem hæc Iris, quia radij lucernæ tranſeuntes humorem aqueũ, qui non eſt purus, ſed ob fluxionem quaſi roſcidus, & guttulis multis conſperſus, ſeſe refrangendo colores generant, qui omnes ad refractionum loca percurrentes circulum circa candelam rotundum efficere videntur; quia rotunda eſt pupilla.

Et reliqua etiam ſimulachra, quæ viſioni offeruntur, ab humoris aquei vitio proueniunt, quando is vaporibus vel humoribus inquinatus eſt.

Platerus equidem vapores hoſce ad oculos poſſe penetrare negat, & neque per venas & arterias, neque per neruos opticos in ipſum oculum peruenire poſſe putat, quia venę & arteriæ ſaltem per adnatam oculi tunicam diſcurrant, & nullibi neque in corneam oculi tunicam, neque in oculi interiora perueniant; per neruos etiam ſpiritu animali plenos vapores turbidi deferri minimè queant.

Verùm enim verò, etſi venæ & arteriæ ſenſibiliter ſaltem ad adnatam oculi tunicam perueniant: tamen cùm & reliquæ omnes oculi partes nutriantur, neceſſe eſt, vt ex vaſis illis nutrimentum ſuum hauriant, etiamſi ſanguis non rubeus, ſed immutatus ad eas perueniat. Per venas itaque, per quas nutrimenta ad ſingulas oculi partes proueniunt, & per arterias, è quibus ſpiritum vitalem accipiunt, vapores etiam illi penetrare poſſunt, & in corpore viuente omnia ſunt ξύῤῥοια καὶ ξύμπνοια: ac ſuffuſiones, quæ ex vitioſis humoribus in aqueo humore cumulatis generantur, teſtantur, tùm humores tùm vapores alienos ad interiora oculi penetrare poſſe.

Splendoris oculis obuerſantis cauſſa. Splendores & lumen, quod interdum oculis obuerſari videtur, quod attinet, contingit hoc, ante ſuffuſiones, & accidit ex reflexu ſpirituum animalium. Spiritus enim animales lucidi ſunt, quod Galenus, *lib. 1. de cauſſ. ſympt. cap. 6. & 7. de decret. Hippocratis & Platonis*, exemplo quorundam animalium probat, quibus lucidi ſplendidique noctu ſunt oculi.

Cùm ergo humor aqueus ſupra cryſtallinum condenſari incipit, ſpiritus animales repercutiuntur, & reflexi cryſtallino & vitreo offeruntur, vnde æger ſplendorem ſe videre exiſtimat. Quæ ipſa etiam cauſſa eſt, cur obcæcati ex ſuffuſione ſplendorem ac lumen ſeſe videre interdum exiſtiment. Ideóque plerumque ſplendores eiuſmodi futuræ cæcitatis aut aliorum grauium capitis affectuum indicia ſunt, vt exemplis docet Marcellus Donatus, *de Hiſtor. med. mirabil. lib. 2. cap. 9.* Refert enim feminam quandam, dum triennium pupillæ dilatatione laboraſſet, & ferè excæcata eſſet, ſubitò ſplendorem inſtar radiorum Solarium ſibi offerri putaſſe, & aliam quandam, quæ dolore capitis intenſiſſimo vexabatur, & pro eius curatione venam ſibi aperiri curabat, quendam in media capitis parte inter crepitum, ac ſi veſica diſrumperetur, perſenſiſſe, ex quo in leuem lipothymiam incidit, ac poſt non multos dies globulum igneum videri viſa eſt, qui poſteà in maximam flammam excreuit, ac deinceps morbis melancholicis & epilepticis ſymptomatibus vexata eſt. Ita Galenus, *lib. 7. de placit. Hippocratis & Platonis, cap. 4.* de obſtructione neruorum verba faciens ſcribit: *Noui ego quendam, qui cum eodem malo affectus eſſet, narrabat nobis, ſe priuſ-*

quam ſe in eam calamitatem incidiſſet, in ſomnis patefactis repentè palpebris magnam ante oculos lucem ſolitum videre. Et Hippocrates, 5. Epidem. *Phœnicis affectio ex oculo dextro talis quædam erat, plerumque veluti fulgor elucere putabat. Cùm autem non diu ipſum continuiſſet dolor, ad tempus dextrum inſtabat, & per totum caput & collum intumeſcebat, & lib. 7. Epidem.* in hiſtoria Mneſeanacti refert: *Deambulanti ipſi in ſo o ſplendores præ oculis obuerſabantur, & Solem non valde videbat. Cùm autem parùm diſceſſiſſet, extra ſenſum erat, & collum conuulſum eſt.*

Quod verò res perforatæ & quaſi feneſtratæ apparent, cauſſa & imperfecta ſuffuſio, ob quam accidit, vt rei circumferentia tantùm videatur, pars verò illa, cui humoris incipientis cauſſa obiicitur, non videatur.

Res perforata cur appareat Quo pertinet & hiſtoria illius fœminæ, quam recenſet Marcellus Donatus, *de Hiſtor. Med. lib. 2. cap. 9.* cui cùm globulus igneus ob oculos verſaretur, & melancholicis ac Epilepticis ſymptomatibus vexaretur, ſiniſtro tantùm oculo videbat, verùm non niſi dimidiata, & quaſi in medium diſſecta obiecta. Cuius ſymptomatis cauſſa fuit, quod humores craſſi pupillæ dimidium obſtruxerunt. Sicut enim, ſi in medio pupillæ ſit exigua ſuffuſio, omnia perforata & quaſi feneſtrata apparent: ita ſi dimidium pupillæ obſtruatur, dimidium ſaltem ſpeciei viſibilis recipitur.

Res autem, quæ oculis obuerſari videntur, & Galeno, *lib. 1. de ſymptom. cauſſ. cap. 2. & 2. de loc. affect.* εἴδωλα & phantaſmata nominantur, quod attinet, ſunt ferè duorum generum. Vel enim fixæ & immotæ ſunt, id quod accidit in ſuffuſionibus, aut vbi macula quædam in cornea eſt, vel variè moueri videntur, varióſque colores referunt, quod accidit ob vapores humore aqueo permiſtos. Atque hi vel à cerebro communicantur, quando illud ſuccis abundat, aut craſſis pituitoſis, quod plerumque accidit, vnde vapores eiuſmodi ad oculos mittuntur, aut biliosis aduſtis, vt in phreniticis, teſte Galeno, 4. *de loc. affect. cap. 2.* vel à venis & arteriis totius corporis, id quod in febriū ardentium vigore accidit, fumis aduſtis per venas & arterias ſimul cum ſanguine & ſpiritibus ſurſum elatis, & inſtāte quoque criſi per hæmorrhagiam narium, vel à ventriculo, è quo vapores ſurſum ad oculos feruntur, ſiue ex cruditate, præſertim nidoroſa, ſiue ex humoris bilioſi in ventriculum confluxu: vel ab vtero aliiſúmque partium inferiorum effumante ibidem humorum illuuie: vel à pulmone, vt in peripneumonia, teſte Galeno, 3. *aphor. 23.*

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica, quod attinet, ea proponere opus non eſt, cùm ex relatione ægri cognoſci poſſit, qualem viſus deprauationem patiatur. Ex qua verò cauſſa viſus deprauatio ortum habeat, ex iis, quæ hactenus diximus, patet. Quid quoque de euentu cuiuſque viſus deprauationis ſperandum ſit, ex iiſdem ſimiliter manifeſtum eſt.

etiam vermes ex oculis erupiſſe obſeruatum eſt, de quibus iam ordine dicemus.

De Lemis ſeu Oculorum ſordibus.

Oculorum ſordes. Interdum copioſæ ſordes, præſertim nocturno tempore, ex oculis excernuntur, quæ palpebris adhærent, eáſque quaſi conglutinant, quod vitium Græcis λήμη, ſeu lema appellatur. Originem habet hoc malum ex humorum ad oculos, præcipuè palpebras, confluxu, ſed qui iam coctionem ſuſcipiunt & incraſſantur. Et familiare hoc ophthalmiæ malum eſt, ideóque eandem generationem & curationem habet, quam ophthalmia. Corpus nimirum euacuandum, affluxus humorum ab oculis auertendus, ſordéſque ipſæ abſtergendæ ſunt, & topica conuenientia oculis applicanda.

Ve ℞. *Flor. ſambuci, verbaſci, verbenæ, euphragiæ an.* M. j. Fiat ſacculus, qui aqua roſarum madidus oculis imponatur.

Vel: ℞. *Euphrag. rutæ, pentaphylli, verbenæ, chelidoniæ an.* M. ij. *flor. fabar.* M. iij. Affunde aquæ verbaſci q. ſ. deſtillentur. Aqua manè & veſperi oculis inſtilletur.

De Epiphora.

Epiphora. Quanquam ἐπιφορᾶς vocabulum in genere humoris in quamcunque partem influentis impetum ſignificat, quo ſenſu Epiphoras vteri & ventris dixit Plinius: tamen de oculorum potiſſimum fluxione vox hæc à medicis vſurpatur: & Græcis vel Epiphora, vel cum adiectione ἐπιφορὰ ῥευμάτων nominatur, qui vulgò affluxus lacrymalis & oculi deſtillatio, Celſo pituitæ curſus, Plinio illacrymationes, Auicennæ lacrymæ. Intelliguntur autem lacrymæ non illæ naturales, quæ mœſtitiam atque iram quoque comitantur, in pueris imprimis & mulieribus, de quibus videatur Iul. Caſſerius Placentinus, *tractat. de lacrymis*, ſed inuoluntariæ, quæ non ab animi affectu aliquo, ſed à cauſſa morbifica proficiſcuntur.

Epiphora quid. Eſt igitur Epiphora tenuis humoris impetus lacrymarum ſpecie præter naturam in oculos factus; & humoris quidem aliàs frigidi & aquoſi, aliàs calidi, acris & ſalſi, è cerebro in adnatam & ad angulos potiſſimum delati. Comitatur hanc affectionem nonnunquam ſola moleſtia ex perpetua illa deſtillatione, aliquando dolor, morſus, ardor, rubor ex materiæ acrimonia, interdum & viſus hebetudo, præcipuè cum origo mali eſt ab internis oculi partibus; aliquando denique vlcuſculum ex palpebrarum aſperitate & duritie, aut ex carunculæ in angulo lacrymali corroſione.

Suntque inuoluntariæ iſtæ lacrymæ, aliæ natiuæ, ex imbecillitate à parentibus contractæ, ſiquidem malum hoc quoque hereditarium eſt; aliæ aduentitiæ. Et hæc ſpecies vel cauſſas externas, item morbos nonnullos, vt febres acutas, lethargum & extremam virium imbecillitatem in morituris, vel cauſſas internas ſequitur, imbecillitatem [illegible] retentricis & alteratricis cerebri.

Fluxionis illius ad oculum origo eſt, vel, quod ſæpiſſimè accidit, à ſincipite & ſummo vertice inter cutem & cranium, vnde materia per pericranium in angulos & adnatam deſtillat; vel à toto, aut parte aliqua corporis, quando materia ſeroſa, quæ vehiculum eſt ſanguinis, cum ſanguine ad extremitates venularum oculi penetrauit, vbi quoque ob partium imbecillitatem foras effluit.

Cauſſa itaque proxima Epiphoræ eſt humor excrementitius, tenuis ac ſeroſus, p. n. ad angulos oculorum fluens, qui, vt diximus, aliàs frigidus & aquoſus eſt ſine dolore, ardore, rubore; aliàs calidus, acris vel ſalſus cum dolore aut rubore moleſtus, vnde palpebrarum exulceratio ſequi ſolet.

Remotæ cauſſæ ſunt partis affectæ, quæ oculus eſt, imbecillitas, robúrque mittentium. Imbecillitas illa vel ab intẽperie oculi eſt frigida & humida; vel ab intemperie oculi eſt frigida & humida: vel à mala compoſitione, ſi oculi ſubſtantia ſit rarior; vel à morbo in numero, ſi caro lacrymalis ſit abſumpta, quæ veluti operculum glandulo ſum addita eſt angulo maiori, vt ſeroſam è venis capitis fluxionem obiectu ſuo deriuet ad nares, in quas & ſanies interdum per communem [illegible]ulorum ad nares meatum ex [illegible]tu[illegible] lacrymalibus exprimitur. Secundò [illegible] ſi excrementorum copia, ſiue in toto ſi[illegible] in cerebro, & quidem [illegible]genita in cerebro ob vitio[illegible] nutrimenti tranſmutationem, vel aliunde per vaſa eò tranſmiſſi. Defertur à cerebro ad oculos; quia cerebrum aut non detinet illud, vel expellit, irritatum illius copia aut qualitate, ſicuti in catarrho etiam fieri conſueuit.

Differentiæ.

Differentia Epiphoræ eſt, quod in alia materia ſeroſa ſimplex & ſincera eſt; in alia cum pituita, & exigua bile mixta. Præterea materia in alia epiphora per vaſa extra cranium affluit; in alia per vaſa intra cranium. In alia item anguli oculi affliguntur, in alia etiam tunica adnata, vel totus oculus.

Quod denique alia Epiphora à cauſſis externis ortum habeat, alia ab internis, ex præcedentibus notum eſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa Epiphoræ per ſe manifeſta ſunt. Et cùm à cauſſis fit externis, æger de his docebit, defectus quoque carunculæ lacrymalis intuentium oculis patet, ſiue illa ablata ſit corroſione ſiue inciſione.

Quo ad cauſſas internas, ſi punctio, roſio, ardor & rubor affuerit, acrimoniæ aut ſalſedinis cuiuſnam particeps eſt materia. Per venas denique externas, quæ à pericranio ſunt, materia affluit, ſi partes circa frontem & tempora tument, & dolent, & caput quaſi reuinctum videtur. Per internas intra cranium, quando interni dolores ſentiuntur, & ſternutationes frequentes accidunt.

Prognoſt.

Prognoſtica.

1. Infantes, qui lacrymantes habent oculos, ex ſuperflua cerebri humiditate, ij progreſſu ætatis, ſola bona diæta ſanantur, niſi malum ipſis ſit natiuum. Antiqua verò Epiphora, & quæ ſenibus accidit, difficulter curatur. Imò frequenter in fiſtulam lacrymalem degenerant.

2. Lacrymæ propter ablatam inciſione aut eroſione caruncullam in angulo prouenientes ferè ſunt incurabiles, teſte Auicenna, cùm frenum quaſi illarum ſit ſublatum. Quæ tamen à corroſione facta eſt, curatu eſt facilior. A corroſione enim potius pars carnoſa abſumitur, quam ſpermatica & neruoſa, vnde regenerari poteſt: ab inciſione verò tam carnoſa, quam ſpermatica, quæ regenerari non poteſt, abſumitur, vt etiam ſuprà dictum.

3. Lacrymæ à vaſis intra cranium deriuatæ, difficilius etiam curantur.

4. Qui in febribus aut aliis morbis voluntariè illacrymant, abſurdum non eſt. Qui verò citra & præter voluntatem, abſurdius, teſte Hippocrat. *in 4. aphor.* 52. quoniam ſumma retentricis cerebri indicatur imbecillitas.

5. Quibus in febribus acutis atque adeò ardentibus inuoluntariè erumpunt lacrymæ, his (ſi quidem reliqua non ſunt exitialia) ſanguinis è naribus effluxio exſpectari poteſt: Qui verò malè habent, iis mortem ſignificat, 1. *epidem.* 2. *aphor.* 80.

Indicationes.

Indicatio curatiua eſt, fluxionis cauſam abſcindere, ſiue illa conſiſtat in cerebro, ſiue aliunde eò & in oculos immittatur; deinde quod influxit diſcutere; ac denique partem affectam, ipſúmque caput roborare.

Curatio.

Si fluxio augeatur, & dolor accedat, Galenus venam ſecat, 4. *de comp. m. ſ. loc. cap.* 8. vt inflammatio prohibeatur. Imprimis autem in curatione attendendum eſt, vtrum origo mali ſit à toto, an à capite. Primùm enim ſi ſit à toto, atque humor ipſe calidus ſit & acris, ille conuenienter expurgetur, & à capite reuellatur, ac ab oculis deriuetur modis ſuprà propoſitis. Poſteà caput roboretur cephalicis cerebrum exſiccantibus. Applicentur etiam topica adſtringentia, ne venæ laxiores materiam recipiant, cuiuſmodi ſunt roſæ, myrtilli, ſuccus plantaginis, balauſtia, hypociſtis, acacia, thus, maſtix, bolus armenus, ſanguis draconis, quæ cum albumine oui excepta addito pauco aceto, fronti & temporibus accommodantur.

Vt ℞. *Acaciæ, ſanguinis drac. an.* ℥. ß. *boli armen. præp.* ʒ. iij. *maſtich.* ʒ. iij. *album. oui.* N. j. *aq. plantag. q. ſ.* Miſc. & linteo inductum fronti temporibúſque admoueatur, & quoties exſiccatum fuerit, renouetur.

Vel: ℞. *Pulu. thuris,* ʒ. iij. *tacamahacæ* ʒ. j. ß. *lapidis hæmatitæ* ʒ. ij. *balauſtior. flor. roſar. an.* ʒ. j. ß. *album. oui* N. j. *aq. roſar. q. ſ.*

Vel: ℞. *Maſtich.* ʒ. ij. *gummi animæ, tacamahacæ ana* ʒ. j. ß. *iunipar.* ʒ. j. Cum pauca terebinthina & cera fiat. ſ. a. ceratum.

Quando materia ruit per vaſa interna, nonnulli cauterium poſt aures commendant. Vtilia quoque ſunt veſicatoria. Ipſi quoque oculo conuenit pannus lineus albumine oui vel aqua roſarum irrigatus.

In frigido humore poſt eius præparationem & euacuationem prodeſt lana infuſa in vino adſtringente, & iuxta oculos appoſita.

Aut ℞. *Gallarum immaturarum, nucum cupreſſi, ſanguin. dracon. an.* ʒ.j. *croci* ℈.j. Excepta ſufficiente quantitate tragacanth. panno lineo proximè ſuper oculos applicentur. Ad oculos ipſos probatur tutia infuſa in decocto meliloti, vel in vino craſſo; deinde in aqua maioranæ, fœniculi, & euphragiæ, addita myrrha, croco, & aliis. Imprimis commendatur aqua virgæ aureæ, in qua thus ignitum ſit extinctum.

Aut ℞. *Thuris, maſtiches an.* ℈. j. *myrrhæ, aloes ſiccæ an.* ʒ. ß. *tutiæ præpar.* ʒ. j. *ſarcocollæ nutritæ* ʒ. ß. Subtiliſſimè trita excipiantur oui albumine aut ſucco cydoniorum. Tempore vſus diſſoluantur cum aqua fœniculi aut euphragiæ, & manè atque veſperi aliquid in oculum inſtilletur.

Ac ſummatim in quacunque epiphora tam calida quàm frigida, conueniunt adſtringentia, præſertim in principio: Poſteà ſiccantia, quæ materiam abſumunt, ſed citra morſum; & vbi materia calida atque acris eſt, etiam refrigerantia.

Si malum à capite ortum habeat, cerebro imbecillo vel generante in ſe materiam, vel à toto ſuſcipiente, primò quod genitum eſt, auferatur euacuando per nares & palatum, deinde prohibeatur, ne quid amplius gignatur, corrigendo capitis intemperiem, legitimámque diætam præcipiendo. Tandem oculus roboretur leniter adſtringentibus, de quibus hactenus dictum eſt.

Lacrymæ Sanguineæ.

Præter naturam etiam eſt, ſi ſanguis lacrymarum inſtar ex oculis excernatur, id quod fœminis quibuſdam accidit, quibus menſes ſubſiſtentes per oculorum angulos effluxerunt: Cuius rei hiſtorias aliquot ex Braſſauola, Dodonæo, Mercato, Salomone Alberto, collegit Schenckius, *lib. 4. obſeru.* 257. *Lacrymæ ſanguineæ.*

Curantur tales venæ in tali ſectione, & aliis menſes promouentibus remediis adhibitis.

Fit etiam aliquando ſanguinis ab oculis eruptio, vt Aëtius, *Tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap.* 63. docet, pueris ob aſſiduos eiulatus apertis circa palpebras vaſis. Qui curandi ſunt poſcæ frigidæ, aut aquæ frigidæ perfuſione, tum ſuper angulos, tum ſuper caput facta, infundendo etiam albumen oui per ſe, & cum aliquo collyrio ad tenues fluxiones conuenientе. Vtendum etiam internarum partium deligatione, & cibo craſſefaciente.

Rarius eſt, quod Foreſtus, *lib. 11. obſeruat.* 13. annotauit, de femina quadam octuagenaria, cui per tres ferè ſeptimanas ſanguis ex oculis lacrymarum inſtar co-

pioſè emanauit. Quæ cùm ictetrica eſſet, proculdubio à bile vaſa eo loci aperta fuerunt: quæ quomodo curata ſit, videatur apud Foreſtum, *loco allegato*. Sicut & illud rarum, quod puella vndecimeſtris lacrymas ſanguineas fudit, vt refert Philipp. Hechſtetterus, *obſeruat. Med. dec. 1. caſ. 1.*

Vermis ex angulo oculi erumpens.

Vermem puellæ trimæ, aliàs rectè valenti, longitudinis ſemipalmaris, coloris albi, craſſitudinis tineæ, viuum, nulla noxa à puella percepta, aut foramine vllo euidente relicto, ex interno ſeu maiore oculi angulo extractum fuiſſe, refert Amatus Luſitanus, *Cent. 7. curat. 63.*

LIBRI PRIMI PARTIS III.

SECTIO TERTIA.

De Aurium Morbis & Symptomatibus.

CAPVT PRIMVM.

De Intemperie Aurium.

AB oculorum morbis & ſymptomatibus ad auriū affectus recta accedimus, quarum vſum, vt Celſus loquitur, proximum à luminibus Natura nobis dedit. Atque vt viſus per ſe confert ad eruditionem & ſapientiam; quoniam res plurimas offert, quibus mens intus inſtruitur: ita auditus per accidens ad φρόνησιν conducit. Nam ſermo docentis, quem auribus haurimus, per ſe ſcientiam affert, quemadmodum hac de re docet Ariſtot. *lib. de ſenſ. & ſenſ. cap.* 1.

Quæ autem aurium ſit conſtitutio, & ex quibus partibus componitur, ex anatomicis petendum, & præcipuè è Iul. Caſſerio Placentino. Morbi autem, quibus aures infeſtantur, ſunt intemperies ſimplex & cum materia, inflammatio, vlcus, obſtructio, ruptura tympani, vulnera.

Intemperies Aurium. Primo enim interdum aures, & præcipuè earum membranæ ac nerui intemperie ſine materia frigida, à ventis & aëre frigido afficiuntur, quæ grauem dolorem excitare poteſt, vt experiētia ſępè teſtata eſt. An verò ſimiliter ex intemperie nuda calida à cauſſa externa aures affici poſſint, controuerſum eſt.

Græci quidem cauſſæ huius mentionem non faciunt. Arabes tamen omnes inter cauſſas externas aëris caliditatem recenſent. Verum frigida equidē neruis inimica ſunt, non verò item calida, & calor externus vix calidior eſſe poteſt cerebro & cęteris partibus internis, & ita calor per ſe vix intemperiem, quæ inſignis alicuius læſionis cauſſa eſſe poſſit, inducere poteſt; per accidens verò id facilè præſtare poteſt, nimirum humorum ad aures confluxum concitando. Quo ſenſu & Hippocr. 3. *aph.* 2. inter æſtiuos morbos aurium calorem refert.

Frequentius verò patiuntur aures intemperiem frigidam & humidã, ſeu quę cum pituita ſit coniuncta. Deinde etiã Intemperiem calidam cum bile. Et quidem materia vel ipſa aure colligitur, ob coctricis, retentricis vel expultricis imbecillitatem, meatuum anguſtiam, craſſitudinem excernendorũ. Aliunde verò ad aures confluit, vel à calore aut dolore attracta, vel aliunde tranſmiſſa. Solet autem materia ad aures tranſmitti nũc à toto, quod in criſibus febrium fieri ſæpè ſolet: nunc ab aliqua parte; imprimis verò à cerebro, quod vt vicinũ excrementa ſua facilè auribus communicare poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Si temperies ſit nuda, nulla grauitas, nulla tenſio, nullus tumor percipitur, quæ ſi adſit, intemperies eſt cum materia; quo caſu & auditus magis impeditur. Et ſi intemperies ſit frigida, æger in aëre & vento frigido, aut niue verſatus eſt; quod fit nonnunquã in longis peregrinationibus tẽpore hyberno, dolórq; eſt citra ardorem, calidiſq; lenitur. Si verò tale nihil præceſſerit, quod nudam intemperiẽ inducere potuerit, & caput ſit grauius, procul dubio quædam materia adeſt, ſcilicet aut ſpiritus flatulentus; quod cognoſcitur ex dolore vehemẽti ſine pondere & grauitate, & tinnitu ac ſtrepitu manifeſto, & quod dolor non eſt continuus, ſed per interualla quędam vel intermittit, vel nonnihil imminuitur, aut humor frigidus craſſus, & tum ſigna frigiditatis adſunt, aut humor biliosus, & tum ſigna caloris adſunt.

Curatio.

Si Intemperies ſit frigida, calefacientia, vaporis, fumi, liquoris, vel alia forma vſurpanda. Et propterea calida vel inſtillanda, vel per infundibulũ vapor decoctorũ excipiendus, vel per ſpongiam, lanam aut linteum extra applicãda. Fiat nimirum euaporatio decocti rutæ, origani, chamæm. abſinthij; Vel decocto lana vel ſpongia imbuatur, & auri applicetur. Vel inſtilletur ol. rutaceũ, de caſtoreo, amygdalar. amaratũ, nardinũ, irinum, maioranæ. Vtilis eſt & ſuccus ceparum cum liquore aliquo conuenienter mixtus. Oleũ item è ſemine cãnabis & vitellis ouorũ. Ante omnia verò cõmẽdat Scribonius Piſſelæum ſeu florẽ picis; quas vires etiam habent olea deſtillat. terebinth. ceræ, rutæ, iuniperi, & ſimilia. Si vehementior ſit frigiditas, aliquid euphorbij admiſcere licet.

Si ab intemperie calida affluxus aliquis humorũ metuatur, inſtillentur auri (ſed tepidè omnia,) lac muliebre, & ſuccus refrigerantiũ herbarũ, lactucæ, ſolan. albu. oui, ol. roſac. violac. de cucurbit. ſalic. Si ſpiritus flatulentus adſit, cum flatus pręſupponat materiã, è qua attollitur, primo materia illa, ſiuę frigida ſiue calida ſit, expurganda, deinde topica, quæ flatum illum diſcutiunt, vſurpanda.

℞ *Milij, furfuris, ſalis an.* M. j. *ſem. aniſi, fœnic. baccar. lauri an.* ℥. iij. Calefiant in ſartagine & ſacculo incluſa calidè auri applicentur, vel vino forti prius aſpergantur.

Vel fiat euaporatio ex ruta, betonic. maior. aneth. fl. chamæm. l. melil. ſem. cumin. carui, caſtoreo.

Vel: ♃. *Cepam* & impone *ol. chamæmel. rutac. ana* ℥. ij. *puln. ſem. cumini, aniſi, piper. an.* ℈. j. Imponatur cepa cineribus calidis vel ad ignem, donec oleum abſumatur. Poſteà contundatur & ſuccus exprimatur, qui auribus inſtilletur. Et cùm plerumque, vbi ſpiritus flatuoſi adſunt, ſimul humor craſſus & viſcidus eſſe ſoleat, qui aurium meatus obſtruit, ne flatibus exitus pateat, incidentibus, attenuantibus & aperientibus vtendum, qualia modò ſunt propoſita.

Si verò ab humore aliquo ſit intemperies, purgandum eſt cerebrum, ne plus materiæ affluat, poſteà topica medicamenta adhibenda. Et quidem ſi à materia frigida ſit intemperies, humor præparetur & euacuetur iis medicamentis, quæ ſuprà *part.* 1. *cap.* 10. ſunt propoſita.

Purgationes autem per interualla repetantur. Corpore toto euacuato, caput euacuetur Apophlegmatiſmis, Gargariſmis, Errhinis. Itémque calefacientia & ſiccantia medicamenta vſurpentur, interna & externa, quæ ſupra ſunt propoſita.

Vel lauetur caput lixiuio ex cineribus ſarmentorum vitis, & ligno guajaco, in quo maioran. beton. ſerpill. ſtœchad. Arab. fol. lauri, ſena, agaricum cocta ſint. Nec veſicatoria omittenda, & primò collo, deinde poſt aures apponenda, & diu aperta ſeruanda; imò ſi malum ſit pertinacius, ſetaceum adhibendum eſt.

Tandem Topica, ſeu quæ in aurem inſtillanda ſunt, vſurpanda, & primò quidem à mitioribus inſpiciendum, hinc ad fortiora progrediendum.

Talia ſunt oleum amygdal. amar. iuniperi, de caſtoreo, quibus admiſcere licet ſpir. vini, ſuccum rutæ, abſinthij, cyclaminis, ol. nucl. perſicor. ceraſor. fœniculi, caryophyll. cinamomi, moſchum, vrinam arietis vel capræ, tauri, anguis ſenecta pulueriſata & cum aceto miſta.

Laudatur & tabula cupreſſi calida, quantum fieri poteſt, auri applicata.

Vtiles ſunt quoque euaporationes ex decocto chamæmel. origani, hyſſopi, maioranæ, fol. lauri, cyclaminis, fol. & baccarum lauri, ſem. cumini. Sed fiat decoctum potius in vino, quam in aqua, cùm aqua nimis humectet.

Vt ♃. *Fol. lauri, betonic. maioran. ſerpilli, origani, calaminthæ, ſtœchad. Arab. an.* M. j. *Cepam contuſam* num. j.

Coque in vino Rhenano, & vapor tepidus in aurem per infundibulum immittatur. Vide etiam Inſtit. *lib.* 5. *part.* 3. *ſect.* 3. *cap.* 32.

Vel: ♃. *Ol. amygdal. amar. caſtor. an.* ℥. ij. *ſucci ceparum* ℥. ß. M. & guttæ ij. vel iij. manè & veſperi auribus inſtillentur.

Vel: ♃. *Ol. amygdal. dul.* ℥. iv. *aq. vitæ* ℥. ij. *fol. lauri minut. inciſor.* num. vj. Bulliant in vaſe duplici, & exprimantur.

Vel: ♃. *Colocynth. ellebor. albi, aloes an.* ℥. j.

Miſta terantur in calido aceto & poſteà exſiccentur. De hoc aliquid cum penicillo melli intincto auri immittatur, & per 3.

aut quinque horas ibi relinquatur, vt pituita ſenſim inde extrahatur.

Crato plurimum commendat aquam carduibenedicti. Folia carduibenedicti ſicca aſpergit ſpir. vini, & poſteà affundit aquam carduibenedicti & in vitreo vaſe per arenam deſtillat, & aquam iſtam auribus inſtillat.

Commendatur & hoc ℞. *Formicas cum ouis*, affunde vinum, iiſdem adde *rad. armoraciæ contuſas & baccas lauri contuſas*. Coquantur & ſuccus exprimatur; aut quod conſultius eſt, aqua inde deſtilletur. In liquorem iſtum goſſypium intingatur & auribus immittatur.

Alij olei ſinapi quotidie gutt. j. inſtillant. Efficax eſt & Balſamum Orientale.

Vel: *Spir. vini* ℥.iv. *rad. cyclam.* ℥. ß. *nucleor. perſicor. amygdalar. amar. an.* num. v. Stent in infuſione per dies 3. deinde fortiter exprimantur. Succi guttæ ij. manè & veſperi auri inſtillentur, & goſſypio, cui gr. ij. vel iij. moſchi incluſa ſint, auris obſtruatur.

Vel: ℞. *Silices fluuiatiles paruos* & ignitos inſperge vrina, & vapor aure excipiatur.

Vel: ℞. *Vermiculos intra cortices ligni querni natos.* num. xx. bulliant in olei commun. ℥.ij. ß. Deinde excauetur *radix cyclaminis*, & cauitas impleatur *vermiculorum iſtorum oleo, rutac. caſtor. an.* q. ſ. *puln. pyrethr. caſtor. an.* ℈. ß. Radix hoc modo repleta aſſetur ſub cineribus, aſſa contundatur, & ſuccus exprimatur, qui quotidie auribus inſtilletur.

Vel: ℞. *Fol. lauri, origani, hyſſopi, calaminth. an.* M. ß. *Ariſtoloch. hederæ terreſtris, marrub. hellebor. nigri an.* ʒ.ij. Coqu. in vino, contundantur. Contuſis adde *fell. tauri, capræ, pingued. anſer. an.* ʒ. ij. *euphorb. galbani aceto diſſolut. an.* ʒ.j. *myrrhæ, aloes an.* ʒ. ß. *piperis, nitri pulueriſati an.* gr. v. *ſucci cepæ* ʒ. j. ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ. irini q. ſ. ad impinguandum.* F. Emplaſtrum, cuius particula linteo excepto auri inſeratur; de reliquo fiat Emplaſtrum, quod auri applicetur. Galenus inter εὐπόριστα, *lib. 3. cap. 3.* habet fel leporis cum mellis portione mixtum, quod & in cæpe tunica ſeu cortice liquefactum auri immittit.

Quidam tanquam ſingulare remedium commendant oleum murinum, quod fit è muribus recens natis, dum adhuc ſine pilis ſunt, in oleo maceratis. Alij aquam ex illis deſtillant, & in aurem immittunt. Efficax eſt & oleum deſtillatum è ligno Guajaci.

CAPVT II.

De Aurium inflammatione.

NOn infrequens aurium malum eſt inflammatio, quæ & ipſa ad intemperiem cum materia pertinet. Quanquam enim auris fabrica præcipuè oſſibus conſtat: tamen membranas etiam habet, in quas exiles venæ immittuntur, per quas ſanguis te- *Aurium inflammatio.*

nuis & bilioſus è venulis membranarum cerebri & vicinarum partium in aurem illapſus inflammationem parit. Quæ autem cauſſæ affluxus ſint, ex iis quæ in genere de inflammatione dicentur, & antea de oculi & aliarum partium inflammationibus dicta ſunt, patet.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur auris inflammatio ex dolore continuo pulſatili vehementiſſimo cum caliditate & rubore, ad malas & tempora vſque ſeſe extendente, cum febre, interdum & cum delirio, motibus conuulſiuis, ſyncope, & extremorum frigiditate. Et prout inflammatio magis tendit ad interiora, eò pulſatio maior percipitur; quoniam arteriæ maiores comprimuntur. Dolor quoque eſt vehementior ob vicinitatem cerebri, & febris intenſior.

Prognoſtica.

1. Inflammatio aurium malum periculoſum eſt; cùm delirium producere & hominem in vitæ diſcrimen conicere poſſit. Hipp. 3. *Progn. aphor.* 13. Solet & cerebrum in conſenſum trahi, vel etiam fluxio, quæ inflammationis cauſſa erat, ad cerebrum conuerti, vnde ægri nonnunquam ſubitò tanquam attoniti moriuntur. Galenus, *in Comm. in allegatum locum*, & Trallianus, *lib.* 3. *c.* 10.2. Idcoque monente Celſo, *lib.* 6. *cap.* 7. mox inter initia ſuccurrendum eſt, ne maiori periculo lo[illegible]ie.

2. Et quidem iuuenes in aurium inflammationibus magis periclitantur, qui ſeptimo die, aut citius moriuntur, antequam ſuppuratio accidat, ob bilioſi humoris in iis abundantiam, & quod febribus acutis magis ſint obnoxij. Qui autem ſeptimum diem ſuperant, euadunt, materia in pus conuerſa, imprimis ſi pus bonum affluxerit; & deinde æger melius habeat.

3. Senes autem in aurium inflammationibus minus periclitantur. Quanquam enim Galenus, 7. *aphor.* 42. docet, omnia mala peiora fieri propter ætatis imbecillitatem, & 1. *Prognoſt.* 69. ex nullo morbo ſenes magis, quàm natu minores, conualeſcere, ne dum poſſe citius humorem ſuppurare: tamen hîc aliquot cauſſæ concurrunt, cur ſenes minus periclitentur, quam pueri. Primò enim humores in ſenibus ſunt frigidiores, & propterea inflammationes, quæ in iis generantur, non ſunt exquiſitæ, nec tantùm dolorem excitant. Deinde pueri ob ſenſus acrimoniam minus dolorem ſuſtinere poſſunt: Senes verò habent ſenſus hebetiores, & propterea dolores non ita ſentiunt. Atque inde accidit, vt inflammationes aurium in pueris rarò ad ſuppurationem veniant, ſed pueri ferè moriantur ob doloris vehementiam, antequam ad ſuppurationem veniat inflammatio.

4. Si inflammatio aurium in partibus interioribus hæreat, cum magno periculo coniuncta eſt; cùm neruus ἀκυςικὸς ſit affectus: vel ſi ſanetur, difficultatem auditus relinquit.

5. Abſceſſus aurium, qui criſis modo obuengit, ſi accidat ante coctionem, & die non critico, & cum

cum aliis ſignis malis, periculoſior eſt & contra.

Indicationes & Curatio.

Generalis inflammationes curandi ratio& hic rectè appliccanda eſt. Primò ergo reuellentia vſurpanda:inter quæ valde vtilis eſt venæ ſectio, & quidem venæ Cephalicæ, quæ etiam ſi inflammatio maior ſit, repetenda. Aliis quoque modis ſanguis ad aures fluens reuellendus, cucurbitulis,frictionibus. Humores etiam biliosi,ſi admixti ſunt, expurgandi.

Repellentia hic, niſi ingens ſit dolor, vix adhibenda ſunt, ne materia intrò conuerſa cerebrum & membranas eius inuadat; niſi forſan pauca ſit humoris quantitas, è qua nullum cerebri malum vereri oportet. Et ſint potius, quæ adhibētur, ſaltem mitigantia dolorem, & refrigerantia, quam aſtringentia. Qualia ſunt, lac muliebre, ſuccus auriculæ muris, ſuccus cucurbitæ, cum modico aceti, mucilago ſem. pſyllij, cydonior. aqua roſar. extracta.

Vbi tamen repulſione opus, tale vel ſimile inſtilletur.

♃. *Ol. roſar. vel violar.* ʒ. iij. *aceti roſacei* ʒ. vj. *nitri præp.* ℈. j. M. Potius reuulſionibus præmiſſis adhibeantur ea, quæ materiam concoquere & ſimul dolorem lenire poſſunt.

Vt ♃. *Denticul. paluſt.* M. ij. *medull. panis in lacte muliebri infuſi* ℥. iv. F. Cataplaſma, quod auri applicetur.

Vel ♃. *Maluæ vtriuſque, violar. lactucæ, ſalic. an.* M. j. *ſem. cydon. maluæ an.* ʒ. ij. *flor. chamæmel. melilot. roſar. rubr. an.* p. ij. Coqu. & decocto aures foueantur.

Vel ♃. *Ol. roſac. nymphea an.* ℥. ß. *mucilag. ſem. pſyllij, cydonior. an.* ʒ. iij. *lact. muliebr. ſucci papauer. vel ſolani an.* ℥. ß. Miſceantur & auri applicentur, atque aliquid auri inſtilletur. Si addatur farina & puluis flor. chamæm. fieri poteſt Cataplaſma. Reliquiæ tandem diſcutientibus tollendæ.

Verùm ſi perſeueret morbus, nec materia reſolui poſſit, ſed ad ſuppurationem tendat, quod ex dolore, pulſatione & febre aucta cognoſcitur, ſuppuratio adiuuanda maturantibus adhibitis, quæ vim emplaſticam habent, leniter que calefaciunt, calorémque includunt, & coctionem adiuuant: qualia ſunt rad. althææ, lilior. albor. flor. chamæmel. melilot, ficus, farina tritici, ſem. lini, fœnigræc. & mucilagines eorundem pinguedines animalium recētes, butyrum recens, oleum ſeſaminum cum croco.

Vel ♃. *Cepam. rubram.* num. j. *ſub cineribus aſſatam butyri* ℥. ß. *ol. chamæmel.* ℥. j. *dulc.* ℥. ß. *croci* ℈. j. Miſceantur & calefacta Cataplaſmatis modo auri applicentur.

Vel ♃. *Fol. maluæ vtriuſque, violar. an.* M. j. *flor. chamæmel.* p. j. *rad. althææ* ℥. j. ß. *lilior. albor.* num. j. *caricar. pinguium.* num. iij. Coqu. in aqua ad mollitiem & contundantur. Contuſis adde *farinæ tritici* ℥. ß. *ſem. lini, fœnigræc an.* ʒ. ij. *pingued. porci. gallinæ an.* ʒ. iij. *butyri* ʒ. ij. *ol. amygdalar. dulc. q. ſ.* F. Cataplaſma. Commendatur & hoc Cataplaſma.

♃. *Rad. althææ, lilior. albor. an.* ℥. ß. *flor. chamæmel. melilot. an.* ʒ. j.

Coqu. & contundantur minutim. Contuſis adde *farinæ ſem. lini, fœnigræc. an.* ℥. ß. *bdellij in aceto diſſoluti* ʒ. iij. *croci* ʒ. j. *vitell. ouorum* j. *ol. ſeſamin. butyr. recent. an.* ʒ. ij. Fiat Cataplaſma. εὐπόριστα ſunt ficus in lacte coctæ & cum axungia porci tritæ, item puls auenæ.

Si maturatum ſit apoſtema, ruptio eius expectanda & procuranda, continuatis eiuſmodi medicamentis. Nonnulli inſtillant ſuccum cyclamin. aut ranunculi cum quadruplo lactis muliebris.

Vel ℞. *Succi cyclaminis* ℥. ß. *ſtercoris columbini* ʒ. j. *lactis muliebris* ℥. j. ß. M. in aurem guttam vnam atque alteram inſtilla, & lana lacte muliebri tepido madida auris occludatur.

Abſceſſu rupto ſanies eluenda, atque abſtergenda hydromelite, melle roſato colato, decocto lupinorum, ſucco abſinthij, marrubij, centaurij minoris cum melle, aut ſyrupo, vel melle roſaceo.

Fortius id præſtat ſuccus cyclaminis cum melle. Et tandem vlcus conſolidetur & cicatrice occludatur, ideóque quæ maiorem exiccandi vim habent, thus, myrrha, aloë, ſarcocolla addenda.

Verùm de vlcere aurium in ſpecie aliquid dicendum.

CAPVT III.

De Vlcere aurium.

INflammatio auris abſceſſu rupto ſæpe in vlcus degenerat, quod peculiarem curationem requirit.. Non tamen ſolùm ab apoſtemate ſeu abſceſſu rupto vlcus auris gignitur, ſed etiam à cauſſis aliis. Sæpè enim acres & mordaces humores ſiue in auribus geniti, ſiue è cerebro eò effuſi acrimonia ſua aurem exulcerant. Nonnunquam à ſordibus aurium diutius coërcitis id accidit quarum diuturna coaceruatione, præſertim ſi pituitoſa ſint, accedente putredine, quemadmodum ex ſanie ſuppreſſa, vermes gigni poſſunt in auribus, quæ ὦτα σκωληκιῶντα, aures vermiculoſæ nominantur. Interdum acris aliquis liquor, aut ſimile quid forinſecus in aurem illapſum mordendo vlcus efficit. Sæpiſſimè ab ictu vel à caſu hoc fit, vt ſcilicet ad vulnus vlcus ſequatur. *Aurium vlcera.*

Ex quacunque igitur cauſſa vlcus producatur, ſolutio illud eſt continui in aure cum ſanie profluente. Interdum tamen ſanies ex auribus effluit abſque vlcere, cerebro & vicinis partibus ab excrementitia humiditate & ſordida illuuie ſeſe expurgãtibus, quæ mora longa in tortuoſa illa via in eiuſmodi cænoſum quid conuertitur, quod poſt diuturnos capi-

tis dolores, aut poſt ictum ſeu cōtuſionem capitis ſine vlcere accidere ſolet. Ita fit, vt quibus cerebrum valdè humidum & impurum eſt, iis ex affluxu ſemper nouæ materiæ auris diu purulenta ſanie fluat, quæ πυόῤῥοντα ὦτα Græcis dicuntur. Aëtio *tetrabibl.* 2.*ſerm.*2.*cap.* 81. ſunt aures abſque exulceratione humectæ, quæ veluti exſudant, & ſeroſam humiditatem excludunt, ad quas & remedia quædam ibi exponit.

Differentiæ.

Differentiæ vlcerum auris ſumuntur aliæ à particula ipſa auris, quam obſident, quæ vel externa eſt, & oculis patet; vel interna, membrana ſcilicet; vel tympanum auris, neruus ipſe auditorius, interdum & oſſeus ille meatus, in quo ſicut & in aliis oſſibus hæc vnitatis ſolutio τερηδὼν propriè ſeu caries nuncupatur.

Aliæ ab ipſis vlceribus, qua ratione vlcus aurium vel recens vel inueteratum eſt; mundum vel ſanioſum, aut ſordidum: quoddam præterea putridum, virulentum corroſiuum; aliud denique ſuperficiale, aliud verò ita profundum, vt in fiſtulam abierit.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur vlcus aurium ex ſanguine vel ſanie egrediente. Diſtinguendum tamen, vtrum ſanies illa ab ore ipſa profluat, an à cerebro: Ab hoc quidem vel rupto in ipſo apoſtemate, vel citra apoſtema, ſanie è venis cerebri imprimis ad aures tranſmiſſa. Si enim ſanies ab apoſtemate eſt rupto in cerebro, illa primò ſatis magna copia exit, deinde paulatim emittitur, donec omnis ſit abſumpta; præceſſerunt etiam ſigna inflãmationis cerebri, & capitis grauitas & dolor, quæ ſanie excluſa remittunt. Ab apoſtemate verò in aure rupto dolor, qui præceſſit, in aure magis, quam in capite perceptus fuit. Sin ſanies abſque apoſtemate cerebri in eius venis genito ad aures tranſmittatur, pruritus quidam in auribus ſentitur, & ſanies ipſa, poſtquam ſemel exhauſta eſt; denuò coacceruatur, quæ niſi liber exitus pateat; vertiginem & alia cerebri ſymptomata affert. Sed veri vlceris auris indicia ſunt, dolor, ardor, punctio vehemens, quæ tactu exacerbatur, egreſſio ſaniei, interdum & ſanguinis. Si in neruo auditorio vlcus ſit, dolor acerbiſſimus adeſt vel præceſſit. Profundum vlcus, pus copioſum & lentè emittit: mundum, bonam ſaniem ſordidum, craſſam, copioſam; virulentum, ſaniem tenuem & citrinam; putridum, ſaniem fœtẽtem; corroſiuum, ſanguinem poſt ſaniem fundens: Fiſtuloſum denique ex vlceris antiquitate, ſaniei virulentia, carnis calloſitate & duritie cognoſcitur.

Prognoſtica.

1. In vlceribus aurium, ſicut & aliis, pus & ſanies ſpectanda ſunt, quæ vlceris bonitatem aut malitiam arguunt. Pus enim vel ſanies alba, æqualis, mediocris ſubſtantiæ, ita vt non ſit vna pars craſſa, altera tenuis, vna rubra, altera alba, non fœtens, vlceris nõ maligni nec praui indicium eſt. Ex contrariis verò de prauo vlcere ſignum capitur.

2. Inueterata & diuturna vlcera peiora ſunt; quia facilè in fiſtulã degenerant. Aliquando & ad os petroſum penetrant, quod detegunt, teſte Auicenna.

3. Sanie recens effluente ab vlcere auris, cum prius capitis dolor, & ſenſuum perturbatio adeſſet; ſi hæc iam remittant, bonum eſt, & vlceris curatio paulò poſt ſperanda.

4. In vlcere humido diuturno non corrodente, ſi non reſiccetur, metuendum eſt, ne ὑπερσάρκωμα excreſcat, quod auditum obturet.

5. Vlcera aurium, quæ ad os cranii pertingunt, rarò aut nunquam curantur; quemadmodum & fiſtulæ profundæ. Sæpe profunda & putrida eiuſmodi vlcera continuitate quadam ad cerebrum deſcendunt; Ideo Hippocrates, *6. Epidem. ſect. 6.* inquit, *Propter aures & ex auribus plerumque tertia die moriuntur*, hoc eſt, inflammationes, & non tantum vlcera ſerpentia, tertia die occidere ſolent.

Indicationes.

Generales Indicationes ex iis, quæ in genere de vlceribus traduntur, nota ſunt, nimirum vlcus eſſe detergẽdum; quod amiſſum, inſtaurandum, & tandem vlcus conſolidandum.

Atque hæc de ſimplici vlcere ſufficiunt, corpore ab humoribus prauis vacuato.

Quod verò cum intemperie aliqua, aut cum corporis impuritate, aut cum phlegmone, aut cum calore inſigni coniunctum eſt, hæc ipſa remoueri poſtulat, priuſquam curationem recipiat, de quibus *cap. præcedente* dictum eſt.

Speciatim, quia auris eſt membrum natura ſua ſiccum (nam cartilaginibus imprimis & oſſibus conſtat,) medicamenta quoque, vbi ad alienam qualitatem, ad humiditatem ſcilicet lapſum eſt, ſicciora requirit, vt & naturalis temperies ipſius conſeruetur, & quæ præter naturam acceſſit, humida conſtitutio corrigatur.

Curatio.

Vlcera autem aurium interdum per ſe ſaneſcunt, poſt puris effluxum ſedatum: plerúmque verò artis auxilium expetunt. Eluatur igitur auris vino calente veteri, vel ſolo, vel in quo lenticulæ aut roſæ ebullierint, repulſionis gratia, vt iubet Aegineta. Alij folia hederæ, & cortices mali punici addunt.

Poſtea leniter detergunt hydromel, ſuccus abſynthij, apij, marrubij, betæ, agrimoniæ, centaur. minor. cum melle aut ſyrupo, vel melle roſato; aut vinum, in quo betonica decocta ſit: item decoctum hordei & lupinorum.

Vt ℞. *Succi betæ* ℥. j. *marrubij* ℥.ß. *mell. opt.* ʒ. vj.

Coqu. parum poſtea admiſce *ſyrupi abſinthij* ʒ. ij. *vel extr. liquidi abſinthij* ʒ. ß. Miſc.

Poteſt etiam admiſceri fel animalium mitius, vt fel porci, veruecis, bouis caſtrati.

Fortius id præſtant ſuccus cyclaminis cum melle, vel aqua mellis, in qua radix hellebori albi prius ebullierit, additis, ſi maiore

deſiccatione opus ſit, & vt putredo prohibeatur, thure, myrrha, ſarcocolla lota, gentiana, & modico ſucci betæ.

Vel ℞. *Succi cyclam.* ℥.j. *myrrh.* ʒ.j. *croci* ℈. ß. *thuris* ℈.j. *viridis æris* ℈. j. vel ʒ. ß. *vini antiqui* ℥. j. ß.

Bulliant leniter ad vini conſumptionem: de liquore iſto vna atque alte a gutta in aurem bis quotidie ad minimum inſtilletur, ac hydromelite iterum eluatur.

Efficax quoque eſt medicamẽtum, quod à Rhaſe in hunc vſum deſcriptum eſt.

℞. *Mellis* ʒ. v. *aceti* ℥. j.

Leniter bulliant ac deſpumentur, quibus adde *viridis æris* ʒ.iij. Liquor auri cum goſſypio immittatur, qui præſentaneum in auris vlceribus remedium. Vlcus etiam ad curationem deducunt pompholyx, tutia, ceruſſa in vino decocta. Suffitus quoque ex maſtiche, thure, myrrha, ladano, gummi iuniperi, ſarcocolla, galbano & ſimilibus, per infundibulum auri immiſſus vtilis eſt.

Vt ℞. *Gummi iuniperi* ʒ. ß. *thuris, myrrhæ an.* ʒ.j. *ſarcocollæ, ladani an.* ℈.j.

M. F. puluis vel cum terebinthina F. paſtilli.

Veteres ad detergendum & exſiccandum vtebantur glaucio ex aceto, quo Paulus recentia vlcera ſanat: trochiſcis item Polyidæ, Andronis, vel Muſæ cum ſapa & modico aceti ſolutis. Et quod cætera ſuperat medicamẽto, è ſcoria ferri cum aceto acerrimo trita vel cocta, vt docet Galenus, *9. de ſimpl. fac.* & Aëtius. Habet hoc vim maximè ſiccandi, & durioribus corporibus conuenit. Clementius redditur aliis præparandi modis de quibus Hollerius videatur, *Perioch. 3. ad lib. 3. Galen. de comp. med. ſec. loc. cap. de vlceribus aurium*, qui Arabes melius præparare ſcribit. Scoriam enim tritam ex aceto lauant, hinc ſiccant, ſiccatam iterum aceto terunt, rurſúſque, & hoc ſepties repetunt. Poſtea in pollinem redigunt, coquuntque longa coctione ex aceto acerrimo, dum ad mellis ſpiſſitudinem abeant, atque ita ſiccant. Valeſcus de Taranta *l. 2. c. 54.* ſequens ex Haly commendat, & ſcribit ſe eo Preſbyterum, qui aurium vlcere & ſanie 8. annos laborauerit, ſanaſſe.

℞. *Mell.* ʒ. x. *aceti* ʒ. viij. Coquantur, & deſpumentur: deinde add. *viridis æris* ʒ.j.

Miſce, & cum turunda auri impone. Poteſt & vnguentum triapharmacum vel Apoſtolorum in aceto & hydromelite diſſolutum inſtillari.

Iiſdem in diuturnis vlceribus aurium vti licet, abſterſione tamen prius facta diligenter per leniora. Vbi cruſta adeſt, curandum, vt decidat, ne in molem aucta auditum impediat. Valet etiã & efficaciſſimum eſt in vlceribus antiquis Ægyptiacum diſſolutum cum vino vel œnolomelite, vel vrina pueri impuberis. Aëtius hoc medicamento vtitur. *Vlcera aurium antiqua.*

℞. *Aloës, thuris, myrrhæ an.* ʒ.ij. *myſeos* ʒ.j.

F. Maſſa cum aceto, quâ resoluta cum aceto aut roſaceo vtere.

Excreſcentis in auribus carnis remedia. Excreſcentē in auribus carnem citra dolorem deprimit, cicatricémque obducit hoc aſſcriptum ab eodem medicamentum.

℞. Alum. ſciſſi, myſeos vſti an. ℥. ij. æruginis terræ Lemniæ, gummi Arabici an. ℥. i.

Tritis iis cum aceto acerrimo F. Paſtilli qui vſus tempore cum vino vel aqua ſoluantur.

Mitius eſt, quod à Paulo in hunc vſum præſcribitur, Naſturtij & nitri parum caricis excipitur exemptis granis, & de factis paſtillis aliquid in aurem immittitur, quod poſt triduum rurſus excernitur.

Vlcus aurium fiſtuloſum. Si vlcus fiſtuloſum ſanie perpetua fluat, iniiciatur per idoneū inſtrumentum, vel clyſterem auricularem, fel tauri cum vrina pueri impuberis: aut vinum in quo decoctum ſit thus, aut helleborus albus & mel.

Fœtor aurium. Ad fœtores aurium Aëtius primò mali corij & lentiſci decocto vtitur, quo aures illinit, poſtea inter alia fel vrſi liquidum inſtillat, aut ſi aridum ſit, cum aceto & ſapa diluit. Concedit & commendat etiam Ægyptiacum cum ad hāc, tum ad ſimiles omnes aurium affectiones. Vtilis eſt & ſuccus oliuæ cum melle, aut betonica decocta cum vino, aut dracuntij ſuccus cum melle, & vrina pueri impuberis.

Ad ſordium in auribus duritiem ſoluendam idem inſpergit nitrū torrefactum ſubtiliſſiméque tritum, poſtea acetum calidum inſtillat, & appoſita lana pernoctare ſinit, ſequenti de die aqua & oleo calefactis eluit.

Si ſanies ab aure fluat, abſque huius vlcere, ex cerebri magnā impuritate, quod in pueris frequens eſſe ſolet, Aëtius miſy linteolo inuolutum & ſub prunis crematum, vnâ cum exuſto linteolo terit, & per arundinem inflat; aut gallis tritis linteolóque illigatis & exuſtis ſimiliter vtitur; aut alumine in teſta vſto, & cum oleo trito.

Hæc & ſimilia topica nonniſi purgato prius corpore & capite vſurpanda eſſe omnino attendendum.

Nonnunquam poſt ruptum abſceſſum pure etiam per aures excreto, dolor tamen permanet, quod indicium eſt, de ſanie aliquid aut grumum ſanguinis in profundo auris relictū eſſe, eámque materiam diuturnitate prauā & rodentem qualitatem contraxiſſe; aut à capite debili excrementitiam nouam ſemper materiam affluere. Tum igitur inſtandum mundificatione auris cum oleo amygdal. amarar. aut cum mulſa adiecto felle tauri. Si ſuſpicio ſit de grumo ſanguinis, prodeſt acetū tepefactum cum melle optimo, aut cum oleo laurino, ſucco porri, addito lacte muliebri & oleo roſaceo.

Materia è capite in aurem fluente capitis ſimul ratio habenda erit; & materia ipſa, ſi mordax ſit, attemperabitur; ſi craſſa & viſcida, incidetur ac detergetur, præmiſſis ſemper vniuerſalibus. vacuatione nimirum, ab aure diuertentibus, gargariſmis, apophlegmatiſmis, errhinis, ſternutatoriis, capútque poſtea roborantibus adhibitis.

CAPVT IV.

De vermibus & aliis, quæ præter naturam in auribus hærent extrahendis.

Vermes in auribus. SOlent nonnunquam tum alia forinſecus illabi in aures, tum vermes quoque in has irrepere, præſertim dormientibus: imò etiam vermes interdum in auribus gignuntur; non ſolum ex ſanie vlcerum, ſed & ex alia humiditate putrefacta. Ita Foreſtus *lib. 12. obſeru. 8. in ſchol.* refert, ſe vidiſſe in iuuene febre acuta laborante vermes duos tréſue ad formam granorum pini paulò craſſiores ex auribus expulſos, iuuenémque ſanatum fuiſſe. Nam, vt Ariſtoteles, 2. *de gener. animal. c.* 3. ſcribit, non ſolum in feminibus animalium, ſed etiam in excrementis ſpiritus quidam viuificus ineſt, elemento ſiderum analogus, à quo ζωτικὴν ἀρχὴν ea accipiunt, quæ inde producuntur. *Nota.*

Signa diagnoſtica. Signa autem vermium in auribus ſunt titillatio & pruritus, dolor quidam mordicans, interdum & corroſiuus, quando vermes ad neruum auditorium irrepunt, ægri anguſtia & inquietudo; interdum & vermes ab aure egrediuntur.

Curatio. Siue igitur in auribus geniti ſint vermiculi, ſiue in has irrepſerint, opera danda eſt, vt extrahantur. Nam vt Rhaſes ait, ſi talia, ſiue vermiculi ſint, ſiue aliquid aliud, diutius in aure relinquantur, præſertim vbi malignâ aut venenata aliqua qualitate prædita ſunt, acerbos dolores aut inflammationes aurium, atque hinc conuulſiones, & alia grauia πάθη concitare poterunt.

Qua ratione autem tum vermes, tum aliæ res præter naturam in auribus hærentes extrahĕdæ ſint, dictum, *lib. 5. Inſtit. p. 1. ſ. 2. cap.* 10. quæ hîc repetenda non cenſeo: pauca ſaltem addam. Galenus, ſi reliqua ad vermes illapſos necandos non conferant, ſulphur viuum & calcem melle excipit, & cum aceto in aurem inſtillat. Necant & vermes ſuccus abſinthij; centaur. min. fol. perſicor. vermicularis, cucumeris aſinini. Nõnulli inſtillant ſuccum ſambuci, & cannabis. Alij radicem ellebori albi in vino infundunt & liquorem auri immittunt. Alij caſtoreum in aceto decoquunt, & calidè in aurem infundũt. Fumus etiam ſulphuris per infundibulũ exceptus vermes occidit. Chymici ad aurium vermes occidendos & extrahendos vtuntur ol. philoſophorum guttatim inſtillato, quemadmodum & oleo coryli cum pauxillo ☿ ij dulcis miſto.

Exempli gratia.

℞. *Pingued. caponis* ℥. ß. *ol. coryli gutt.* xv. ☿ *ij dulcis* ℈. iiij. Miſc.

Vel ℞. *Colocynthid.* ℈. ß. *hellebori albi* ℈. j. *aloës* ʒ. ß.

Cum ſucco perſicariæ vel fol. perſicor. Miſce inſtar linimenti.

Si aqua in aurem illapſa ſit, antiquum remedium eſt oleum auri infundere, & aurem pronam *Aqua auribus illapſa.*

ſeruare. Ariſtoteles, *ſect.32.probl.* 10. duas huius rei cauſſas affert, vnam quod oleum lubricam reddat aurẽ; per lubricum autem facilè effluat humor aqueus, quia oleũ facilè adhæret auri, propter lentorem; alterã, quia aqua facilè adhæreat oleo, ideo vbi oleum exit, ſimul aqua educitur. Verùm hæc rei naturæ non videntur conſentanea. Neque enim oleum facilè adhæret aquæ, ſed illam maximè auerſatur. Ideóque probabilius eſt, cum oleum in aurem infunditur, & aurium partibus adhæret, aquam, vt ſibi aduerſam, non admittere, quæ propterea promptius effluit. Hinc etiam ſolent vrinatores oleo aures implere.

Eſt & alius modus aquam ex auribus extrahendi, ſi nimirum caulis cauus vel cannula anethi vel fœniculi ſumatur longitudine quinque digitorum tranſuerſorũ, & dimidia pars illinatur oleo, & goſſypio circumuoluatur, & in fine goſſypij apponatur circulus ferreus digitum latus, eo fine ne ignis aurem attingat, poſtea cannula hæc qua parte oleo non eſt illita, & goſſypio caret, auri indatur, reliqua pars accendatur; ſi calor communicatur auri, & ab eo conſumitur & exuritur humiditas.

Quidam cum ad liquida tum ad arida extrahenda cucurbitam magnam affigunt, qua tota auris comprehendatur. Sed cum moderari ita illam tractationem non liceat, tutius eſt, exſuctionem, præſertim liquidorum, fieri ore per ſyringam aut cannulam perforata, cuius extremitas, quæ auri imminuitur, goſſypio, vel, vt Ægineta præcipit, cera diligenter ſit præcincta, ne ſpiritui trahenti vlla parte foris tranſitus pateat. Plures modi videantur apud Arculanum *in 9. Rhaſis cap.* 41.

Interdum nonulli poſt exempta eiuſmodi in aurem illapſa aliquandiu malè loquuntur, cuius exemplum Foreſtus, *lib.12.obſ.13. in ſchol.* proponit, ſed curauit illum infuſione olei amygdalar. amarar. frequenti. Ita enim humores cum ſordibus extrahuntur. Vide Hieron. Fabricium ab Aquap. *de operat. Chirurg. tit. de aurium Chirurgia.*

CAPVT V.

De vulnere Aurium.

Tandem vulnera auriũ quod attinet, cum organum auris maxima ex parte intus reconditũ lateat, auris verò externa iniuriis externis pateat, vulnera magis auri externæ, quam internæ infligũtur. *Aurium vulnera.*

De vulneribus autem aurium præter ea, quæ aliàs in genere de vulneribus traduntur, notandum, ſi cum cute cartilago ſit trãſciſſa, vulnúſque magnum ſit, ſuendum eſſe, & cum externa auris è cute & cartilagine ſit compoſita & temperamento ſicco prædita, ſiccantia, & adſtringẽtia requirit. Vitanda verò in aurium vulneribus omnia vnctuoſa, craſſà, grauia & emplaſtica, & ligaturæ

ligaturæ actiores. De quo Hippocrates 2. *de articul.* in fractura auris quodlibet vinculum inimicum eſt, neque etiam ita laxum circumdabitur. quod ſi magis adſtringatur plurimum officit, quandoquidem integra auris ſub vinculo adſtricto doleat, pulſatione vexatur, atque inflãmatione. Sed cataplaſmata, quæ oneroſa ſunt, & abſceſſum excitant, plurimáſque mucoſitates, ſuppurationémque infeſtam reddunt, quibus minimè opus auri comminutæ. *Et poſt*: Vbi quis autem ſecuerit, abſtinere ab omni cataplaſmate debet, mederíque vel medicamentis, quæ protinus cruentis vulneribus induciuntur, vel alio, quod neque onere lædat, neque moleſtiam afferat. Hæc Hippocrates. Vt verò vulnerata auris in ſuo naturali ſtatu conſeruetur, inter caput & aures goſſypium ponendum & in oppoſito latere cubandum.

CAPVT VI.

De ſonitu & tinnitu aurium.

Atque hi ſunt morbi, qui auribus accidere ſolent. Rumpitur quidem interdum etiã tympanum, ſed quia malum id incurabile, nihil de eo dicemus. Iam ergo ſymptomata explicanda ſunt.

Sonitus & tinnitus aurium.

Et primò actionem læſam quod attinet, auditus vel deprauatur, vel imminuitur, vel aboletur. Auditus deprauati vitium eſt, quando aures citra omnem externi aëris commotionem intra ſeipſas ſonant. Græcis ἦχος & συριγμὸς, Latinis ſonitus, ſibilus vel tinnitus aurium appellatur. Et ſi verò ſanæ quoque auri accidat, vt admotâ propius caua manu, vel concha auri appoſita leuem quẽdam ſuſurrum intus percipiat: tamen medici ſonitum aurium hîc intelligunt, qui etiam citra talia obſtacula externa intus ſentitur, aure malè affecta, ſiue per ſe, ſiue per conſenſum, & à quo audiẽdi facultas offenditur, vt operam medicam deſideret.

Sonitus, tinnitus, ſibilus aurium an differant.

Nonnulli ſpecies appellationibus diſtingunt. Arculano ſonitus eſt generale; Tinnitus grauis & fortis ſonus: Sibilus acutus, tinnitus medius inter illos, vt pluuiæ, foliorum arborum. Fernelio ſibilus eſt ex tenui flatu leniter elabente; Tinnitus ex eiuſdem curſu interrupto; Sonitus ex craſſiore flatu plenius erumpente; Strepitus ex eiuſdem valido impulſu; Fluctuatio ex humoris inundatione: quibus tamẽ appellationibus autores alij promiſcuè vti ſolent. Prouenit illa ſonorum diuerſitas à craſſitie aut tenuitate maiore vel minore; tum congeniti aurium aëris, tum materiæ imprimis aërem illum præter naturam impellentis; ſiue flatus ſit, ſiue humor, quemadmodum dicetur.

Tinnitus aurium quid.

Tinnitus itaque aurium eſt ſenſus ſonitus cuiuſdam moleſti intra ipſas aures, etiam cum foris omnia ſilent. Etſi enim ſonitus ille internus per ſe leuis eſt & exiguus: tamen magnus eſſe

putatus, quia in parte eſt cerebro admodum vicina.

Affectio ipſa eſt ſymptomata deprauatæ facultatis audiendi, quoniam faculas ſentit id, quod ſentire non debebat, & cuius cauſſa foris ſecundùm naturam non offertur.

Pars affecta eſt porus ἀκουστικὸς, ea maxima ſui portione, qua neruum quinti paris expanſum ſiue dilatatum excipit, prope labyrinthum & cochleam dictas cauitates; quæ nerui expanſi portio; vel finis pori, vbi dilatato neruo coniungitur, præcipua auris pars eſt. Nam minus principales partes auris cenſentur membrana tympano obſtenſa, oſſa, quæ meatum oſſeum, & cartilagines, quæ cartilagineum conſtituunt; tria verò oſſicula intus, etſi alij viſus ab aliis iis aſſcribantur, tamen ad firmitatem potius & tutelam membranæ, cui connexa ſunt, condita videntur.

Cauſſæ.

Cauſſam ſonitus & tinnitus aurium plurimi aut in ipſam fafacultatem audiendi; aut obiectum aliquod internum, ſiue materiam, à qua facultas illa, eiuſque organa moueantur referunt.

Vitium facultatis dicunt eſſe ſenſum exquiſitum nimis, quæ Galeno eſt ἀκρίβεια τῆς ἀκουστικῆς αἰσθήσεως, leuem quoque impulſionem percipiens etiam internam. Cùm enim aër congenitus intus à validiore agitatione quatiatur (aliàs ſonum externum non agnoſceret, nec diſcerneret, ſicut cryſtallinus quoque in oculo coloris ipſe expers colorata alia percipit) ſi leuis aliqua impulſio à cauſſa ſiue interna, ſiue externa accidat, auditum acutiorem illam ſentire ſtatuunt. Acris autem illius auditus cauſſam eſſe dicunt calorem partis modum excedentem, quo aër congenitus facilè impellatur. Fieri etiã poſſe putant, vt meatus auditorius, à prima conformatione vel nimis patens ſit, vel nimis, quam conueniebat tortuoſus, vel membranâ tympani tenuior ſit & ſiccior, vel nerui auditorij textura rarior, à quibus illud ſenſus acumen exiſtit.

Auicennas debilitatem facultatis addit, qua facultas ob dyſtraſiam partis à qualitatibus omnibus, ſiue primis ſiue ſecundis prõptè afficiatur, atque ita leniſſimo etiam quolibet ſono cum moleſtia & offenſione percellatur: ſicut qui à morbo cõualeſcunt, ob debilitatem corporis relictam facilè à frigore aut calore externo offenduntur.

Verum vix credibile eſt, ſenſus ἀκρίβειαν ſymptomatis p.n. cauſſam, & actionis deprauatæ principium eſſe poſſe. Sit ſanè, vt qui ſenſum habeat exquiſitiorẽ alio, qui eundem obtuſum habet leuiora obiecta percipiat: tamen obiectum etiam leue adſit neceſſe eſt, quod ſenſui offeratur, & cum qui ita docent, acrimoniam ſenſus à calore partis mediocritatem excedente deducant, facilè hinc patet, conſtitutionem illam non eſſe planè ſecundum naturã, ſed à calore excedente agitationem aliquam fieri & obiectum, quod ſenſui offertur, ab eo excitari. *An ſenſus acumen ſit cauſſa tinnitus aurium.*

Minus verò probabile eſt, quod *Debilitas*

Auditus an ſit cauſſa tinnitus. debilitas auditus facere poſſit tinnitũ. Perfectio enim auditus eſt, non bebilitas exigua & leuiora obiecta percipere.

Quod verò conualeſcentibus interdum aures tinniunt, non ex debilitate auditus eſt, ſed quia in conualeſcentibus multi vapores ob calorem debilem attolluntur, qui auditui oblati tinnitus cauſſa ſunt.

Igitur vnica tantum tinnitus aurium cauſſa proxima eſt. Obiectum nimirum, ſiue materia intra aurem hærens, & facultatem præter naturam mouens.

Cauſſa proxima tinnitus Aurium. Obiectum autem hoc, vt vulgata fert ſententia, eſt πνεῦμα φυσῶδες, id eſt, ſpiritus flatulentus, ſiue ἀτμὸς, hoc eſt, vapor craſſior, ex craſſa & frigida plerúmque materia reſolutus, qui congenitum aurium aërem agitat & impellit. Spiritus ille flatulentus vel in auribus ipſis genitus eſt ex humore ibidem collecto vel aliunde auribus cõmunicatur. Et quidem vel à toto mittitur, vt in febribus, per initia potiſſimum paroxyſmorum, ob humorum incipientem in venis & viſceribus ebullitionem; in criſi quoque per vomitum aut per narium hæmorrhagiam futuram vel in parte aliqua, vt à cerebro præcipuè, à quo vapores & flat⁹ auribus per quintum par neruorum, & per venas ac arterias, ad aures deriuatas trãſmittũtur. A vẽtriculo item ἀτμοὶ ſurſum continenter aſcendentes tinnitum aurium efficiunt. Item in bilioſis famem diutius tolerantibus aures ſonoræ fiunt, calore vẽtriculi in inopia ſibi halitus ex prauis ſuccis ſoluẽte & in ebriis quoque vapores ex ingurgitato potu ad caput magna copia alleuatis, qui dum exitum in anguſtus illis quærunt, ad oſſa & mẽbranam tympani, expanſumque neruum alliſi tinnitus cauſſa exiſtunt. Ab vtero denique, epate, liene & viſceribus aliis malè affectis euaporationem ſurſum fieri in corporibus cacochymicis & repletis minimè dubium eſt.

Nonnulli ab humoris in capite inundatione hoc malum oriri putant, vnde fluctuationis cuiuſdam ſenſus auribus offeratur. Et flatus proxima materia ſemper eſt humor à quo caloris vi ille reſoluitur.

Auicennas etiam à ſaniei & puris in aure feruore & ebullitione ſonitum in auribus accidere ſtatuit.

Externæ cauſſæ ſunt, aëris nimia refrigeratio & calefactio patentibus auribus, nimia cibi repletio & crapula à vino, vnde cruditas in capite & toto corpore cumulatur, vomitus difficilis fames, calore naturali in defectu cibi cõuerſo ad humores prauos in corpore à quibus vapores noxij eleuantur, medicinæ quædam retinentes humores & flatus in capite; pharmacum commouẽs humorem, ſed non educens, percuſſio in caput circa aures, fragor validus, qualis eſt tonitru vehementis & bombradarum.

Circa hanc tamen communem, quam modo expoſuimus, de cauſſis ſonitus & tinnitus aurium, ſententiam quædam monenda videntur. Et primò quidem notandum, alium eſſe continuum,

qui ſæpe ſeptimanas aliquot du-rat; alium verò ſubitò exoriri & ſubitò euaneſcere, aut certè non diu durare. Deinde in ipſo ſono aliquam eſſe differentiam. Breuem illum aurium ſonitum à vapore tenui oriri, extra dubium eſt; cum ille è capite per anguſta aurium foramina erumpere conatur, qui ſonitus, nunc ſtrepitus, nunc ſibili, nunc tinnitus modum refert, prout ille per anguſtiores vel latiores, rectos & tortuoſos meatus vagatur & mouetur.

Diuturni aurium ſonitus cauſſa. Verùm cum ſonitus aurium ſæpe non ſolùm aliquot ſeptimanas, ſed & menſes ac annos duret, & quidem continuò, ac ſine vllo interuallo, vix à vapore exitum per auditus organũ ſibi quærente is fieri poteſt, cum vaporis cõtinua talis generatio nulla eſſe poſſit. Ideóque continui illius ſibili cauſſa quærenda videtur in arteriola, quæ aurem ſubit, ſi illa copioſo & calidiore ſpiritu impleatur. Tunc enim pulſu validiore ſubitò in auribus ſonus talis percipitur. Eodem modo ſicut ſi quis digitum ἀνευρύσματι imponit, talem ſtrepitum in arteria percipit.

Cur manu caua auri admota ſonitus percipitur. Poteſt forſan & alia huius rei ratio reddi, quæ pendet ex explicatione quæſtionis, cur nimirum manu caua vel concha, vel alia re caua auri admotâ ſonitus etiam in ſanis percipiatur. Alij rei huius cauſſam eſſe putant, quia aër implãtatus ſemper moueatur, motus verò eius non percipiatur, niſi aure tectâ. Alij verò aërem implantatum natura ſua immotum eſſe ſtatuũt, ſonitum verò illum manu caua vel concha auribus admota fieri, quia aër, qui in anfractibus auriũ continetur, ſemper natura ſua exilire conatur, & ſeſe diffundere, vnde cũ ab obſtaculo cohibetur, impingit, & hinc fit ſonitus. Et quidem verò non videtur abſimile aures cum ſint anfractuoſæ & cauernoſæ, in cauis ſuis ſpatiis aërem continere, qui à calore auris agitatus erumpere conatur, ac ſi cohibeatur ab aliquo obſtaculo, repercuſſus ſonitum facit. Tamen etiam non videtur abſurdum, cum calidum innatum auris ſit aëreum, & à ſpiritu ἀκουστικῷ eiuſdem naturæ moueatur, ſpiritus verò ille influens ſit in perpetua generatione & motu, ab aëris illius motu, ſi ad obſtaculum aliquod impingat ſonitum fieri poſſe. Et quidem non ſolum ab obſtaculo externo, puta manu caua, aut concha, id fieri poteſt, verùm etiam ab humore aures obſtruente aërisque illius motum impediente. Atque ita inter cauſſas ſonitus etiam referenda videtur obſtructio auriũ, quam alij prætereunt, ob quam ſpiritus illi ἀκουστικοὶ, & aëris interni liber motus impeditur, & ad obſtaculum alliſione ſonitus excitatur. Cuius rei argumentum eſt, quod plerúmque cum ſibilo aurium diuturno cõiuncta eſt auditus difficultas, & ſonitus aurium continuus tandem in difficultatẽ auditus & ſurditatem degenerat, quæ ex obſtructione meatus auditorij ortum habet.

Differentiæ.

Differentiæ à forma ſunt, quod malum hoc vel ſibilus eſt, vel tin-

nitus, vel ſonitus, vel ſtrepitus, aut fluctuatio. Et Galenoin 3. *de compoſ. medica. ſ. l.* vel paulatim colligitur, vel acceruatim irruit; denique vel per interualla repetit, vel continenter affligit.

Signa Diagnoſtica.

Externæ & antecedentes quidē cauſſæ ex ægro cognoſcantur. Et monet Galenus, *loco allegato*, adhibendum eſſe τεχνικὸν quendam τεκμαρμὸν ex cauſſis procatarcticis deſumptum, quarum vi, ſicut aliæ affectiones, ita & hæ varietatem ſuam accipiunt. Si paulatim malum cæpit, & recurrat per interualla, ſonitúſque clarior ſit, à flatu eſt plerumq; frigido & pituitoſo, ſicut pituita imprimis flatuum materia eſſe conſueuit, præceſſit victus ratio, quæ pituitam & flatus coaceruauit, & cauſſæ aliæ caput refrigerantes & humectantes. Si continenter affligit, ab aurium affectione eſt priuata. Per conſenſum verò, ſi ſubitò inuadēs per interualla repetit. Et per conſenſum quidem cerebri, quando capitis dolor & grauitas adeſt, & plures ſimul ſenſus ſunt affecti. A conſenſu verò aliarum partium vel totius quando fiat, id ſuis ſignis etiam cognoſcitur, & malum poſt inanitionem aut repletionem, poſt motum aut quietem, poſt vehementem calorem aut frigus quieſcit, ruſumque concitatur. Si à craſſis & viſcidis humoribus fiat, non repentè ſuboritur, ſed paulatim increſcit, eſtque ſonus magis confuſus, & fluctuatio atque grauitas percipitur. Præceſſerunt cruditates, balneum intempeſtiuum & ſimilia, ægérque calidis iuuatur. Si ab obſtructione aurium fiat ſonitus, eſt is diuturnus, & adeſt ſimul grauitas auditus. Si in febribus aut harum aliorúmque morborum criſi ſonitus aurium exiſtat, à cauſſis morbos illos excitantibus prouenit. Si fit ab apoſtemate, præceſſit dolor auris & ſanies cōtinenter emanat

Prognoſtica.

1. Leuiſſimum hoc malum eſt, vbi eſt ex grauedine; peius, vbi ex morbis capitiſque longis doloribus accidit; peſſimum, vbi magnis morbis venientibus, maximéque comitiali, prouenit, Celſus, *lib. 6. cap. 7.*

2. Si in febre ardenti ſonitus aurium fuerit, cum oculorum caligine, proueneritque è naribus grauitas, mens ex melancolia aberrat, *in 1. Prorrhetic. aph.* 18. In Coacis addit; niſi ſanguis ex naribus effluxerit. Cauſſas aphoriſmi Galen. *in Comment. Prorrhetic.* exponit.

3. Si in febribus ſonitus aurium fiat, ex ſpiritu, vel humore frigido & craſſo, ſponte ſonitus ille ceſſare ſolet, abſque medicamentorum vſu, calore febrili materiam diſcutiente. Galen. *in 3. de compoſ. medic. ſ. l. cap. 1. ſub titulo de ſonitu aurium.*

4. Bombus, id eſt, tinnitus grauior in acutis & ſonitus in auribus lethale. Hippocr. *in Coacis.* Si ſcil. in febri acuta ſonitus ille ex inflammatione cerebri, vel ex vehementius commoto habitu corporis ab incendio interno exiſtat, & praua alia ſigna, præſertim mentis perturbatio coniungatur.

5. Pulſationes in capite & ſonitus aurium, hæmorrhagiam narium ſignificat. Hippocr. *in Coacis.* Commotione enim feruentis & ad exitum concitati ſanguinis ſuſcitantur vapores, qui anguſtis aurium anfractibus ſeſe inſinuantes ſonitum efficiunt.

6. Sonitum aurium ex ſenſus ἀκαθαρσία præſertim inueteratum non facile curari etiam ſtatuitur. Galenus tamen quendam ex hac cauſſa laborantem ſe ſanaſſe, ſtupefaciente ad accommodata alia medicamento admixto, 3. *de compoſ. medic. ſ. l. loco antea allegato* ſcribit, *cap.* 1. *tit. de ſonitu aurium.* Verùm quid de cauſſa hoc ſentiendum, ſuprâ dictum. Adfuit proculdubio intemperies aliqua calida aurium, & feruor ſanguinis.

7. Si aurium tinnitus biennium vel longius durauit, rarò curationem admittit, ſed plerúmque ad ſurditatem tendere ſolet: quod ipſum, vt ſuprà in cauſſis dictum, ſatis arguit, tinnitum talem auriū diuturnum, ab obſtructione aurium prouenire.

8. Sonitus aurium ex vento boreali flente poſt auſtrinum, ex capitis pleni ſubita calefactione, ex fame item, vel cibi repletione facile remouetur. Difficilius ex plenitudine aliqua diuturna, vel ex reſolutione virium, à nimia aliqua euacuatione.

9. Tinnitus aurium ex frequēti percuſſione in caput vel tempora, non facilè curatur. Verti enim ſolet in ſurditatem, humoribus præ dolore ad organa auditus confluentibus, tranſitúmque ſpiritus auditorij impedientibus. Quod ipſum etiam confirmat, tinnitum fieri ab obſtructione aurium, ſpiritui auditorio tranſitum denegante.

10. Sicut ſurditas bilioſorum deiectione finitur, 4. *aphor.* 28. ita & de tinnitu aurium pronunciari poteſt, ſi ex viſcerum repletione ortum ille habeat.

Indicationes.

Si tinnitus aurium à calore immoderato & flatuoſo ſpiritu in arteriola proueniat, vniuerſalibus præmiſſis, refrigerantia conueniunt. Galenus narcotica quædam admiſcet, vt diximus. Si flatus cauſſa ſit, ille diſcutiatur & reuellatur. Si humor, præparetur & euacuetur: ſi ſanies abſtergatur, & educatur, ſi obſtructio adſit, aperiatur. Externæ quoque cauſſæ, ſi quæ adſint, remoueantur, habita ratione ſemper totius & capitis.

Curatio.

Pro varietate igitur cauſſarum, à quibus ſonitus aurium exiſtit, alio atque alio modo curatio inſtituitur. Et quidem ſi malum ſit ab intemperie calida & ſanguine à ſpiritu feruidiore, vtimur refrigerantibus & humectantibus; vt decocto hordei, violarum, lactucæ, nymphææ, papaueris albi, pro fomento. Validiora ſunt, ſuccus portulacæ, mandragoræ, papaueris albi. Galenus ex Archigene, caſtoreū & ſemen. cicutæ trita in aceto in aurem immittit. Alij euaporationam ex ſemine cicutæ in aceto cocto excipere iubent. His non conferentibus, vtendum opio, ſed exigua quantitate, & cū magna cautione opij ℈. j. olei roſacei ʒ. ß. diſſoluto.

Si ex humore craſſo & viſcido affectus ortum habeat, totius corporis aut ſaltem capitis præmiſſa euacuatione, vt ſuprà *parte* 1. dictum, attenuantia & diſcutientia auribus adhibeantur. Quo in genere ſunt oleum amygdal. amarar. rutæ, caſtorei auribus inſtillatum, vel ſolum vel cum melle miſtum, aut oleum in quo caſtoreum, cuminum, ruta, anetum, nigella, nardus decocta fuerint, quibus & parum aceti admiſceri licet, ſi attenuãdum ſit. Aëtius caſtorei & ſpicænardi p. æ. cum aceto & ol. roſac. miſcet & inſtillat. Prodeſt etiam ceparum aut porri ſuccus cum lacte muliebri vel oleo roſaceo coctus. Vel oleum oliuarum coctum ſimiliter in cortice colocynthidis. Experimento probatum eſt, prodeſſe vaporem aceti, & aceti cum felle bubulo. Item fel capræ cum ſucco porri. Alij pani recens cocto & ex clibano adhuc calenti ſpiritum vini effundunt, & panem auri applicant, vt vapor in aurem recipiatur.

Montanus ſequens commendat oleum, eiuſque gutt. I. manè & veſperi auri inſtillat, & & deinde goſſypio moſchato aurem obſtruit.

℞. *milleped.* num. xxx. Lauentur & bulliant in *ol. amygdal.* ℥. ij. *aceti* ℥. iiij. ad conſumptionem aceti.

Facta & diligenti expreſſione Colatura vſui reſeruetur.

Aut ℞. *Pulpæ colocynth.* ʒ. ß. *ſucci rutæ, maioran. an.* ℥. j. *cumini carui, an.* ʒ. ij. Coqu. in vino oleo amygdal. amar. ad vini conſumptionem. De expreſſo & colato aliquid in aurẽ immittatur, auriſque bõbace moſchato obturetur.

Vel ℞. *Elleb. albi* ℥. iij. *fol. lauri rutæ fraxini an.* M. ß. Coq. in. *ol. amygdalar.* & Colentur.

Vel ℞. *ſem. porri, caryophyllorum an.* ℈. j. *moſch.* gr. v. Cum *ſucco maioranæ & rutæ.* Miſce & auri inſtillato.

Aut ℞. *nitri, myrrhæ an* ʒ. j. *ellebori albi* ʒ. ß. *caſtor.* ℈. j.

Terantur cum oleo roſaceo & aceto p. a. & guttatim in aurem immittantur.

Commendatur etiam valde fel lucij piſcis, quod nonnulli ita præparant.

℞. *fella lucior. recent.* num. iij. Indantur vitro, quod diligenter claudatur, & fermento obducatur, ac in clybanum ponatur, & tam diu coquantur, donec panis ſit coctus. Licoris, qui in vitro inuenitur, veſperi & mane gutt. iij. auri inſtillentur.

Efficaciora hæc erunt, ſi prius euaporatio fiat ex ſequenti decocto manè & veſperi.

℞. *fol. calaminth. maioran. centaurij minor. roriſmar. an* M. ij. *baccar. iuniperi elect. fol. lauri, abſynth. an.* M. ß. *lupinorum* nu. xij. *lumbricorum vino lotorum & in ſindone ligatorum.* p. ß.

Coq. in ſ. q. aquæ & duplo vini albi ad conſumptionem tertiæ partis. Colatura pro euaporatione ſeruetur. Quã dũ æger vtitur, fabas aut piſa aliquod in ore detineat & maſticet, vt patente ita meatu auditorio fumus magis penetret. Sacculus etiam parari poteſt ex foliis ſaluiæ, betonicæ, maioranæ, rutæ, hyſſopi, calaminth. floribus chamæmeli, ſtœchad. Arab. fol. pini & lauri, ſem. carui, aniſi. qui calefactus auri poſt eua-

porationem & liquoris inſtillationem imponatur. Qualis eſt ſequens.

℞. *Fol. maioranæ, ſaluiæ an.* M. ß. *rutæ* M. j. *abſynthij, ſummit. anethi an. p.* ij. *baccar. lauri* ʒ. j. *granor. iuniperi* ʒ. j. ß. *ſem. cymini* ʒ. j. *carui* ʒ. ß. *fl. chamæmeli p.* ij.

Conciſa indantur ſacculis duobus ex tela linea paratis.

Proſunt quoque pulueres & tabulæ, quæ flatus diſcutiunt, à cœna ſumptæ.

Non etiam omittendum, quin lenibus clyſteribus aluus interdum eluatur, ne retentis excrementis noua in capite materia colligatur.

Ad Tinnitum aurium inueteratum, qui ſurditatem minatur, Montanus vtitur olei de pice, olei amygdal. amarar. an. ℥. ß. & mixta guttatim frequenter inſtillat, quo & cerebrum confortatur. Et omnino deſtillata olea ex plantis modò enumeratis efficaciſſima ſunt. Maximè etiam ſternutamēta ad tinnitum aurium curandum vtilia ſunt. Monendum autem de topicis iſtis, commodiſſimè tempore matutino & ante cœnā adhiberi. Cubitū enim ituris caput vaporibus repletum eſt, parúmque commodi è medicamentis eiuſmodi ſperari poteſt. Reliqua ex iis, quæ capite ſequenti de auditus grauitate & ſurditate dicentur, & ſupra de intemperie aurium cum humore frigido dicta ſunt, patent.

Si in febribus tinnitus aurium fiat, aut in harum ad criſin apparatu, ſinendus eſt, nihilque adhibendum, donec morbus finitus vel criſis abſoluta ſit; quia, vt in prognoſticis diximus, plerumque ſponte ſua ſedatur, præſertim poſt criſin. Si quid ſupereſt, diſcutiēte remedio vtendum, quale eſt abſinthij decoctum ex aqua & pauco aceto pro fotu; aut decoctum eiuſdem ex oleo roſaceo inſtillatum. Si quæ cauſſa externa adeſt, illa quoque amouenda erit.

Si ex partis alicuius conſenſu malum oriatur, parti, quæ primò afficitur, ſuccurrendum, vt ſuprà *parte* 1. *cap.* 6. dictum.

Diæta.

Diæta in genere medicamentis pro varietate cauſſarum reſpondeat. Abſtineat æger à potu liberaliore veſpertino, & ſub ingreſſum lecti capiat coclear. j. de ſemine carui in aceto macerato & exſiccato, vel tantundem ſeminis fœculi, aniſi, coriandri. Vel his commixtis addatur aliquid macis, cinamomi, & cum duplo ſacchari vſurpetur. Nonnunquam parum æger mithridat. ſumat, aut de ſpeciebus pliarchontic. vel diamoſchi dulcis, ſi malum à frigido ortum ſit. Qui vino aſſueti ſunt, iis diluatur cum aqu. ſemin. coriandri præparati. Aures æger occluſas habeat, & munitas aduerſus frigus & ventos. Cogitationes & animi nimia intentio vitanda. Frictiones extremorum ſemper commodæ ſunt & matutinæ exercitationes. Pectinationes item capitis, corpore & capite prius euacuato. Venus in hoc malo valde noxia, illúdque inducere poteſt.

Cognatum ſonitui aurium vitium eſt, quod Græci παράκουσιν, Latini obauditionem vocāt compoſitum *Obauditio.*

poſitum quaſi ex deprauato & graui auditu vitium, quo auditus confuſa percipit, non aliter atque viſus aliena cernit in ſuffuſione ex conſenſu ventriculi orta. Exiſtit illud ab vlcere non probè exterſo & conſolidato, quando ſpiritus per arterias impulſus auditum impetu ſuo offendit. Fit etiam in ſummo febrium ardore, vaporibus per arterias in caput ad aures effuſus. Denique ſine febri, dum è viſceribus impuris calida copioſáque euaporatio continenter in caput effertur.

CAPVT VII.

De graui auditu & ſurditate.

Grauis auditus.

BAρυηκοΐα & δυσηκοΐα & ὑπηκώφωσις, Latinis grauitas & difficultas auditus, & κώφωσις, id eſt, ſurditas ſolùm magnitudine cauſſæ differunt, ideóque vno capite de his agemus. Si æger ſolùm ſonos magnos audiat, leues verò non percipiat, βαρυηκοΐα & δυσηκοΐα & ὑπηκώφωσις nominatur. Si verò neq; magnos neq; paruos percipiat, Surditas nominatur. Eſtque ſurditas miſerandum malũ. Cùm enim aures ſint quaſi porta mentis, per quam menti ea intromittuntur, quæ doctrinæ & inſtitutioni traduntur, ad vitam coram Deo & hominibus rectè tranſigendam : miſerum eum hominem eſſe neceſſe eſt, qui audiendi facultate deſtitutus adminiculo hoc ad ſalutem æternam & ad præſentem incolumitatem vtiq; nequit. Miſeriores adhuc ſunt qui ſimul cæci ſunt. Miſerrimi, qui cæci, ſurdi, muti. Cuius rei exemplum habetur apud Platerum, *lib. 1. obſeruat.* de quodam Abbate, qui ex lue venerea cæcus, mutus, ſurdus factus, mentem aliorum non alio pacto intelligere & percipere potuit, quam illi ſupra brachium nudum literas digito vel ligno ſententiam aliquam exprimentes ducendo, ex quibus ſingulis ſenſu perceptis verbum, atque ex pluribus verbis ſententiã colligebat.

Surditas nimirum functio auditus eſt abolita; grauitas diminuta: atque ita vtraque affectio eſt ſymptoma in genere læſarum functionum animalium, atque in his facultatis audiendi.

Cauſſæ.

Surditas.

Quia verò ad auditum perficiendum requiruntur & ipſum audiendi inſtrumentum, auris, & ſpiritus animales, & qui ad hunc defert, neruus ἀκουστικὸς: Cauſſæ etiam læſionis auditus quærendæ ſunt vel in ſpiritu animali, & neruo eum deferente, vel in auditus organo.

Primò ob vitium ſpiritus læditur auditus, cùm in cerebro vel non generatur, vel ab eodem non tranſmittitur, vel à neruo auditorio, qui ſpiritum illum aduehere debebat, non defertur. Cerebri vitium generale eſt, & ab eo, vt reliqui ſenſus, ita etiam auditus læditur. Si verò è neruo ἀκουστικῷ extra cerebrum, & in eius ad aurem progreſſu cauſſa mali hæreat, auditus, non reliqui ſenſus, afficiuntur. Fit hoc ſæpè in prima conformatione, [illegible] ille non rectè formatus [illegible], [illegible]

non rectè ductus, vnde ſurdi ab infantia fiunt; vel ab obſtructione, vel à tumore aliquo.

Oritur & grauitas auditus à ſpiritibus factis paucioribus, craſſis & impuris, ſiue ex errore victus tales gignantur, ſiue ex ambiente aëre. Hinc venti Auſtrales auditui nocent.

Auditus instrumentum proximũ.

Organum verò auditus quod attinet, quodnam illud ſit, dictum in Inſtitutionibus, quæ hic repetenda non cenſemus. Vt rem paucis complectamur, cùm inſtrumentum auditus primarium non poſſit eſſe niſi pars corporis viuens, res eò videtur redire, vt inſtrumẽtum auditus primarium ſit nerui auditorij ea portio, quæ meatui interno implantatur, vel potius, vt Galenus ipſe definit, 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 3. τὸ εἴσω πέρας, hoc eſt, externus finis, ſiue extremitas pori acuſtici, vbi extremitas illa dilatati nerui auditorij portionem excipit. Cúmque eo loci σύμφυτος aurium aër contineatur, veriſimile eſt, Galenum ipſum etiam mentione τοῦ εἴσω πέρατος complexum eſſe. Vt enim viſus organum lucidum eſt, vt obiecto reſpondeat: ita organum auditus aëreum. Et neruus auditorius, qui vt alij nerui communis ſoboles eſt cerebri, ad ſonos ſpeciatim percipiendos contrahitur & determinatur beneficio p[illegible] & peculiaris ſui organi, q[illegible] [illegible]imum eſt congenitus, [illegible] calidum, & ſpiritus aurium [illegible] aërea. Auditio [illegible] non fit, niſi illa extremi aëris [illegible] interno aurium [illegible] icetur per tortuoſos [illegible] actus, vbi [illegible] tanæ tympani alliſus aer externus qualitate ſoni affectus internum aerem ferit, qui deinceps miniſtro neruo auditorio ad cerebrum ſentiendi principium ſonum tranſmittit.

Nerui auditorij morbi.

Vitium verò nerui auditorij iam expanſi & in aurem dilatati ferè à communi cauſſa ſemper dependet. Si enim ille neruus non rectè ſit conformatus, vel non rectè auri inſeratur, ſpiritus ἀκουστικὸς in aurem tranſire non poteſt; quod etiam accidit, ſi neruus idem obſtruatur, vnde auditus læditur; & præterea implantato aeri neceſſarium alimentum & commeatus, quo fouetur, denegatur. Si verò humores vitioſi quicunque ad aurem ferantur, & obſtruere interdum meatum poſſunt, & aerem illum inquinant, craſſúmque & impurum reddunt, & ad præſtandum ſuum vſum ineptum. Materia illa plerumque eſt frigida & pituitoſa, nonnunquam & bilioſa, vt ex 4. *aphor.* 28. patet, vbi bilioſas deiectiones ſurdis prodeſſe Hippocrates docet. Interdum & ſanguinea, ſiquidem ſurditatem, quæ criſin ſcilicet comitatur, quoque fieri ex ſanguinis per aures fluxu compertum eſt.

Mittitur autem illa ad aurem interdum à toto corpore, vt in febribus, ſolétque talis ſurditas vel difficultas auditus criſin antecedere, vapore vel humore ad aures detruſo; quæ auditus læſio peracta criſi ſponte ceſſare ſolet.

Aerem quoque congenitum craſſum reddit & impurum vapor caliginoſus & craſſus ſurſum

eleuatus aeri innato ſeſe permiſcens, & non ſolùm citra hunc oberrans,& tinnitum aurium,qui auditus grauitatis & ſurditatis præludium eſt, excitans, verùm etiam eidem ſeſe permiſcens.

Si tamen ſit humor craſſus vel copioſior, nonnunquam etiam poſt criſin difficultas auditus adhuc durare ſolet. Interdum etiam ſine criſi à toto corpore ad aures materia mittitur. Aliàs materia, quæ auditum lædit, plerumque craſſa & pituitoſa eſt, atque à cerebro præcipuè prodit alimentum ſuum probè non coquente & excrementis abundante. Vt in alias partes, ita & in aures à capite materia catarrhoſa fluit, & ſe in interiorem auris cauitatem per foramen, quod neruus auditorius tranſit, inſinuat; id quod ſenibus propter excrementorum pituitoſorum copiam familiare eſt. Obiecto proprio etiam, ſono ſcilicet violento & nimio, ſubitò & affatim per aurem ad cerebrum vſque penetrante, offenſo neruo, ſpiritibúſque diſſipatis ſurditatem introductam fuiſſe obſeruatum eſt.

Meatus auditorij morbi. Reliquas auris partes quod attinet, meatus auditorius externus, vſque ad tympani membranam nihil præter aerem continet, iſque nonnunquam obſtruitur vel totus, vel ex parte, & obſtructus potius difficilis auditus, quam ſurditatis, cauſſa eſt. Fit verò obſtructio vel ab externis rebus, quales ſunt lapilli, nuclei, vermes, aqua & ſimilia; vel tumore aliquo & tuberculo in meatu illo poſt vlcus nato. Nonnunquam etiam ſordes aurium, ſeu naturalia illa aurium excrementa, ſi diu retineantur & incraſſentur, aures obſtruunt, præcipuè, ſi, quod interdum accidit, auriſcalpio ad tympanum vſque propellantur, ibique hæreant, vt non facilè excerni poſſint.

Membranæ auris morbi. Membrana quoque tympani, *myringam* vulgò appellant, auditui obeſſe poteſt,ſi vel ab externo aere frigido (vt frigidùm omnibus neruis & membranis inimicum eſt) contrahat frigiditatem, vel narcoticorum vſu obſtupeſcat, (quæ tamen vitia, ſi actio cauſſæ vehemens ſit, etiam penitioribus partibus communicari poſſunt) vel redditur craſſior, quod inflammatione in cerebrum conuerſa accidere ſolet; vel ab humoribus affluentibus nimium humectatur, & craſſior euadit; quæ ſatis frequens cauſſa eſt difficultatis auditus in ſenibus. Vt enim oculorum tunicæ in ſenibus craſſeſcunt, & obſcuriores fiunt: ita etiam proculdubio ætatis progreſſu hæc membrana aliquam mutationem ſuſcipit. Eadem nonnunquam rumpitur vel tenditur & laxatur vi externa, vt ab auriſcalpio vel alia re violenter immiſſa, ſonitu tubarum, & vehementi clamore, croditur ab vlcere. Ita etiam ſi oſſicula illa tria, quæ membranæ huic adiacent, loco dimoueantur, ictu vehementi, ſonitu, vel humoris alicuius affluxu, vel quacunque de cauſſa grauitas auditus vel ſurditas ſequitur.

Signa Diagnoſtica.

Verùm iſta cauſſarum varietas ſuis ſignis diſcernenda eſt, vt curatio recte inſtitui poſſit. Si

primò vitium ſit in cerebro, èpilepſia, lethargus, apoplexia præceſſerunt vel adſunt, & aliæ animales facultates ſimul læſæ ſunt. Si autem in ſolo neruo auditorio ſit vitium, reliqui ſenſus integri erunt. Præceſſit tamen aliqua cerebri debilitas, diuturnus capitis dolor, & ſimilia, quæ excrementitios humores in cerebro collectos & ad neruum auditorium delapſos teſtantur. Ita quoque ſi aër impurus ſit, ſigna aderunt imbecilli & excrementis repleti cerebri, aut æger verſatus eſt diu in aëre impuro, qui ſpiritus turbidos & impuros reddit.

Vtrum verò excrementitij humores, qui neruum obſtruunt, & aërem implantatum inquinant, à toto, vel à cerebro tantum prouenerint, propria ſigna teſtabuntur. Si à conſenſu ventriculi fiat, ægri acutius audiunt ventriculo ieiuno, & vacuo magis, quàm pleno. Præterea malum per interualla repetit. Ab aëris etiam vel ſpiritus vitio vix omnino ſurdi euadunt, ſed ſurdaſtri, ſurdis tamen finitimi. Criticus motus in morbis latere non poteſt. Obſtructionem etiam in neruo, & meatibus internis ſenſim factam eſſe, indicio eſt, ſi capitis dolor diuturnus, ſibilus, & aurium tinnitus, lethargus, apoplexia, & affectus ſimilis præceſſerint & natura morborum præcedentium naturam humoris obſtruentis declarabit. Si calidus humor cauſſa ſit, dolor acutiſſimus accidit, adeſt febris, & calor in aure percipitur. Si verò ab humore ſit frigido, dolor abſque ſenſu caloris & ſine febre eſt. Si obſtructio ſit in externo auris meatu, oculis id facilè cerni & inſtrumentis explorari poteſt. Et ſi aliquid extra immiſſum ſit, ex relatione ægri cognoſci poterit. Ita quoque facilè patet, ſi phlegmone adſit vel ab vlcere relictum tuberculum craſſum. Si in membrana tympani ſit affectio, dolor vehemens præceſſit, vel vulnus, à quo cicatrix in membrana relicta.

Verùm cùm adeò exactè ſemper cognoſci non poſſit, an in neruo auditorio extra aurem, vel in aure, & in qua parte auris vitium hæreat, vtiliſſimum fuerit diſcernere, an à cauſſis internis vel externis malum pendeat. Si enim quid in aurem miſſum ſit, externum meatum obſtructum eſſe, indicio eſt. Si vulnus præceſſit, vel vehemens ſonitus, membrana tympani ruptam vel laxatam, aut oſſicula illa loco ſuo mota eſſe, argumento eſt. Si cauſſa verò externa abſit, an aliquis morbus præceſſerit, conſiderandum. Ille enim facilè humoris naturam indicabit, qui rurſum curationem præſcribit. Etſi in qua auris determinata particula hæreat, non ita perſpectum eſt. Si verò nullus morbus præceſſit, an ſubitò vel ſenſim ſurditas vel difficultas auditus orta ſit, inquirendum. Illud enim à calido facilius humore, hoc à frigido accidit.

Prognoſtica.

1. Grauitas auditus non contemnendum malum eſt. Temporis enim progreſſu paulatim in-

crementum ſumens in perfectam ſurditatem degenerat. Galenus *3. de compoſ. medic. ſ. l. cap. 3. titulo, ad auris grauitatem.*

2. A primo ortu, aut poſt ortum diuturna & perfecta ſurditas orta non curatur: quæ verò non perfecta eſt, ſed tamen diuturna, nec ipſa curabilis, aut difficulter admodum curatur. Paulus Ægineta *lib. 3. c. 23.*

3. Obſtructio in meatu externo facilius tollitur; difficilius in meatu interno, & meatu auditorio, præſertim, ſi ſit conſummata: & difficilius ſoluitur obſtructio, quæ à pituita eſt, quam quæ eſt à bile.

4. Membrana tympani rupta, vel cicatrix ab ea relicta, aut oſſicula luxata non curantur.

5. Surditas in febribus, & vrina abſque ſedimento, in quibus craſſa quædam ſublime petunt, mentis alienationem ſignificant, *1. prorrhet. comm. 1. aph. 31.*

6. Surditas in acutis & malignis febribus non ſemper malum ſignum eſt, ſed ſæpè bonum; cùm ſcilicet cum bonis ſignis coniuncta eſt, & delirium ac ſymptomata remittunt: id quod ſæpè obſeruaui. Denotat enim materiam è cerebro ad exteriora propelli.

7. Quibus deiectiones ſunt bilioſæ, ſuperueniente ſurditate ceſſant; & contra, quibus ſurditas adeſt, bilioſorum deiectione finitur, *4. aphor. 24.* Eodem libro, *aphor. 60.* addit, ſurditatem eiuſmodi in febribus ſanguine quoque è naribus fluente ſolui. Materia enim ſurditatem efficiens vel ad aures retrahitur, vel à cerebro ad venas colli atque hinc ad cauam, & tandem per hepar ad inteſtina deriuatur.

8. Surditas in acutis & turbulentis morbis, mala, *1. prorrh. comm. 1. text. 32.* extincta ſcilicet per morbi vehementiam audiendi vi, aut humoris graui copia cerebrum & aures occupante.

9. Et omnino melius eſt, ſi ſurditas delirium, quam ſi delirium ſurditatem ſequatur. Melius enim eſt materiam ab internis ad externa, quam ab externis ad interna conuerti. Et ſi mala ſymptomata, vt vomitus, vigiliæ, & ſimilia ſurditati coniungantur, delirium & morbum periculoſum ſignificant.

10. Surditas per interualla creſcens & decreſcens vel ab humore tenui & exigua eſt, qui interdum minuitur, vel à flatulento ſpiritu, quæ ſurditas etiam facilius curatur.

11. Surditas, quæ per idiopathiam aurium genita eſt difficilius curatur, quam per ſympathiam.

12. Ex ſurditate manſuetæ parotides exiſtunt, cùm aliàs, tùm ſi quid faſtidioſi ſuperuenit; ſed & comate ſuperueniente magis fiunt parotides. Hippocrat. *in Coacis.* Itaque ſurditas & coma commune ſignum ſunt deſipientiæ & parotidum. Nam in materia calida & acutiore magis deſipientia, in non ita acuta, & quæ cruda eſt, magis parotides accidunt, vtraque verò proprium ſignum eſt tranſlationis materiæ in caput.

13. Quibus ſurditas adeſt cum capitis grauitate & hypochon-

drij tenſione, & oculi ad ſplendorem perturbatione, iis ſanguinis profluuium ſignificat. Hippocrat. *in Coacis.*

Indicationes.

Pro varietate cauſſarum etiam hic Indicationes & cura variant. Si externus ille aurium meatus obſtructus ſit, impedimentum illud obſtructionem pariens, qualecunque etiam ſit, tollendum. Si ab humoribus vitioſis vel aër congenitus inquinetur, vel aurium meatus obſtruatur, materia excrementia debito modo euacuanda, niſi poſt criſin ſponte ſua cedat. Si facultas læſa ſit, ratione nerui auditorij, adſitque obſtructio, cauſſa hanc fouens ac conſeruans auferatur: Si ratione cerebri, huic legitima curatione proſpiciatur.

Curatio.

Cùm verò frequentiſſimè ab humore pituitoſo accidat ſurditas, ſi ſanguis ſimul abundet; vna aperiatur. Si verò venæ ſectione opus non ſit, humor mox præparetur & euacuetur iis medicamentis, quæ ſuprà *part.* 1. *cap.* 10. de Intemperie capitis cum pituita fuerunt propoſita. Et purgatio per interualla repetatur. Et quidem in ſurditate medicamenta purgantia & frequentiora & fortiora ſint, quam in graui audito. Corpore toto euacuato, caput etiam euacuetur apophlegmatiſmis, gargariſmis, errhinis. Deinde exſiccetur ſacculis, lotionibus & aliis medicamentis, quæ etiam *ibidem* fuerunt propoſita. Ad totum corpus euacuandum, & humores, flatus ac vapores etiam in capite diſcutiendos valde vtiles ſunt thermæ, & quaſdam peculiari vi grauitati auditus & ſurditati conferre creditur, & imprimis ſulphureæ cõmendantur; in quibus æger non ſolùm lauet, ſed & ſpongia ampla, vel totum caput tegat, capite impoſita aquam thermarum per epiſtomium effluentem embrochæ modo excipiat. Inter particulares capitis euacuationes imprimis vtilia ſunt maſticatoria, quæ non tantùm, dum excrementa cerebri euacuant, præſtant, ne materia ad aures fluat, ſed & per foramina in baſi caluariæ auditus organum ſubeuntia expurgatio humorum aures obſtruentiũ iis fieri poteſt.

Vtilia ſunt & errhina. Sternutatoria tamen hic nõ vſque adeò tuta ſunt; cùm incertum ſit, quò motus humorum ex agitatione illa vehementi concitatus vergere poſſit.

Corpore toto & capite euacuato Topica etiam auribus applicentur & inſtillentur, quæ cùm ſuprà *cap.* 1. *de Intemperie aurium* ſint propoſita, ea hic repetere opus non eſt, vnum atque alterum ſaltem addere licet.

Aqua origani ex ſicca planta cum vino deſtillata commendatur. Vtilis eſt & hæc aqua.

℞. *Rad. raphani, porri an.* ℥. j. *cyclam.* ℥. ß. *hellebori albi* ʒ. j. *origani* ℥. ij. *rutæ, maioran. an.* ʒ. ij. *flor. lauend. ſem. fœniculi, cumini, caſtorei an.* ʒ. j. *baccar. lauri* Nu. xv. *fellis tauri* ℥. ß. *vini albi q. ſ.* Macerentur aliquandiu & deſtillentur.

Olea deſtillata vtilia ſunt, rutę, roriſmarini, maioranæ, ſaluiæ, ſeminis fœniculi, carui, baccarum lauri, caryophyllorum, cinamomi. Eadem etiam medicamenta locum habent, ſi à nuda intemperie ſit auditus grauitas. Fel etiam animalium laudatur, & imprimis perdicum, quod à proprietate prodeſſe dicitur, ſi imprimis cùm olei ſuccini parte æquali miſceatur, & in aures immittatur. Crato valde commendat aquam carduibenedicti, cuius ſuprà facta eſt mentio. D. Brunnerus ſequenti oleo frequenter vſus eſt.

℞. *Ol. porror. nardini an.* ℥. j. *caſtorei* ℥. ß. *ſpir. vini* ℥. iij. *fellis tauri* ʒ. ij. *helleb. nigri* ʒ. ß. *nuc. moſc. ſalis nitri an.* ʒ. j. Ebulliant parum, & ad vſum ſeruentur. De quo oleo gutt. iij. auri inſtillentur, auriſque goſſypio, maci ſuffumigato, obturetur, & ſacculus ex ſale, cymino & milio paratus, vel modò dictus imponatur. D. Næuius ſequenti oleo feliciter vſus eſt. ℞. *Fol. rutæ, ſerpilli an.* P. iij. *origani cretic.* P. ij. *fellis apri in veſica ſua exſiccati* ℈. j. *euphorbij* ʒ. ß. *hellebor. albi, caſtorei an.* ʒ. j. *lumbric. terreſt.* ʒ. ß. *apum ſiccatarum* ℈. j. *pulp. colocynth.* ʒ. ß. ⊕. *præparati* ℈. j. Inciſa & contuſa groſſo modo infundantur in *ol. amygd. amarar.* ʒ. ij. ß. *rutac.* ℥. j. *aq. vitæ* ℥. x. *ol. laurini* ʒ. ij. ß. Stent in loco tepido, per 2. vel. 3. d. dehinc bulliant ad aquæ conſumptionem; poſteà colentur, & colatura ſeruetur. Vel: ℞. *Rad. raphan. maior. porri, ceparum an.* ℥. ij. *cyclamin.* ℥. j. *helleb. alb.* ℥. ß. *fol. origan. rutæ, maioran. an.* ℥. ß. *flor. anthos, lauend. ſalu. an.* ʒ. ij. *ſem. fœnic. cymini an.* ʒ. iij. *bacc. lauri* N. xxx. Contunde omnia groſſo modo, add. *fellis vaccini* ʒ. j. ß. Poſteà macerentur in *vini opt. q. ſ.* ac tandem deſtillentur.

Chymici Balſamum 🜍 laudant ſpiritu vini extractum: alij aquam è ligno fraxini deſtillatam. Capite euacuato clamores etiam & ſoni vehementiores, vt tubarum vtiles ſunt. Calefaciunt enim meatum auditorium, & reſiduum humorem diſcutiunt, & locis illis impactum elidunt.

Si verò ſurditas, vel auditus grauitas ſit ab vlcere aurium, eius curatio inſtituenda, vt ſuprà dictum. Atque hic abſtinendum ab oleis. Nam oleum eſt vlceribus inimicum, & maximè vlceribus aurium.

Si quid in aurem extra immiſſum eam obſtruat, id eximendum, in Inſtitut. & ſuprà etiam fuit traditum *l. d.*

Tandem ſi à materia bilioſa per febres, abſque inſigni aliqua inſtrumenti auditus læſione, auditus grauitas vel ſurditas ortum habeat, ſponte ferè malum ceſſat, materia per alum euacuata, vel per nares effuſa, vt Galen. 4. *aph.* 60. habet, vel etiam inſenſibiliter diſcuſſa. Si malum duret, medicamenta bilem euacuãtia adhibeantur, & debita victus ratio: auribus etiam inſtilletur oleum violarum, nymphææ, & ſimilia, ne inflammatio excitetur.

Si verò citra febrem contigerit, bilioſo redundante ſanguine, curatio à phlebotomia inchoanda erit, vena humerali lateris eiuſdem inciſa; hinc humoris bilioſi præparatio & purgatio

inſtituenda; poſteà topica admoueantur: vbi vapor ex decoctione herbarum ſequentium per infundibulum in aurem receptus prodeſt.

℞. *Fol. ſalic. lactuc. malu. alth. an.* M.j. *flor. violar. roſar. an.*p.ij. Conciſa coqu. Vel inijciantur guttulæ ij. aut iij. ol. lactuc. ex ſemine expreſſi, vel olei ſalicis, nymph. aut violarum, vel lac humanum cum albumine oui per permiſtum immittatur. Vel ſequens iniectio paretur.

Regula in aurium curatione obſeruanda.

℞. *Succi ſedi maior. recent.* ℥. ij. *lact. mulieris* ℥. j. M. Concluſionis loco ſaltem aliquot regulas generales, quæ in omnibus aurium morbis curandis obſeruandæ, proponemus.

1. Medicamenta, quæcunque auribus immittuntur, ſint tepida, non intensè calida vel frigida.

2. Noua medicamenta non imponantur, niſi auris à ſorde præcedentis medicamenti optimè expurgata ſit.

3. Vna vice 3. vel 4. guttas immittere ſufficit.

4. Poſt medicamenti in aurem immiſſionem ęger ſuper aure ſana iaceat.

5. Eligantur autem ea, quæ auribus immittuntur, quæ non valdè vnctuoſa & viſcoſa ſunt. Talia enim in aures immiſſa, & in aurium anfractus penetrantia, vix iterum rectè extrahi poſſunt; ideoque quæ forma euaporationis & ſuffumigiorum adhibentur, ſpirituoſa medicamenta & deſtillata commodiſſima ſunt.

6. Caput tandem in omni ſurditate & difficili auditu diligenter roborandum, cum internis, tum externis medicamentis, ſuprà *part.* 1. propoſitis.

Diæta.

Diæta medicamentis & varietati cauſſarum reſpondeat. Vt ſaltem de grauitate auditus & ſurditate dicamus, quæ ex frigida & humida materia prouenit, quæque frequentiſſima eſt, ea diæta tunc conuenit, quæ ſuprà, *part.*1. *cap.* 10. eſt propoſita. Aër ſit purus, ad ſiccitatem vergens, æger vitet ventos; & præſertim auſtrinos, & aërem frigidum & humidum, atque ab eo aures muniat, abſtineat à cibis, qui craſſos humores gignunt & vapores multos in caput mittunt, atque imprimis allium & cepe auditui nocent.

CAPVT VIII.

De Aurium dolore.

Aurium dolor.

INter aurium ſymptomata eſt etiam aurium dolor, Græcis ὠταλγία, grauiſſimum & periculoſiſſimum malum; cui niſi tempeſtiuè ſuccurratur, in ſymptomata grauiſſima, ac mortem denique hominem præcipitat. Et quidem quam oculorum dolor grauius; cum oculorum dolores in oculis perſiſtant; aurium verò dolores cerebrum in conſenſum trahant, vnde delirium & mors ſequi ſolet.

Verba Celſi.

Cùm autem dolor ſit triſtis ſenſatio à ſolutione continui partium ſentientium, membranarum

rum puta, orta: doloris etiam in auribus ſubiectum partes ſunt membranoſæ illæ auris internæ, & neruus auditorius (quatenus ſcilicet membranoſus.) Quanquam autem partes externæ dolore quoque tentari aliquando poſſint: tamen cùm dolor ille magnus non ſit, cùm de dolorē aurium agimus, eum præcipuè intelligimus, qui internum meatum ac membranam & neruum auditorium occupat.

Cauſſæ.

Subiectum, vt modò dictum eſt, vt in aliis corporis partibus, ita & hîc ſunt membranæ, quæ auris cauitates inueſtiunt, & ſenſu exquiſito ſunt prædita. Afficitur autem vel membrana illa exterioris auris cauitate, & ſæpe affecta grauiſſimos dolores parit, qui etiam attacta externè exacerbatur: vel interiore cauitate poſt tympanum.

Cauſſa equidem proxima eſt ſolutio continui. Verum oritur illa porrò ab aliis cauſis. Atque hinc dolor aurium vel fit ab externis rebus immiſſis, vel à vulnere, vel ab intemperie, vel à flatibus, vel ab humoribus calidis & frigidis; vel ab inflammatione.

An ſola intemperies calida cauſſa doloris aurium. Quod intemperies frigida dolorem excitare queat, extra controuerſiam eſt, & experientia id ſæpè docuit. An verò Intemperies ſola calida à cauſſa externa inducta dolorem inducere poſſit, controuerſum eſt. Græci quidem huius cauſſæ mentionem non faciunt: Arabes tamen omnes inter cauſſas externas aurium dolo-ris etiam aëris caliditatem recenſent. Verùm frigida quidem neruis inimica ſunt, non verò ita calida; ac calor externus aëris vix calidior eſt cerebro ac auris parte interna. Atque ita aër per ſe tantùm alteго vix dolorem aurium excitabit. Pruritum tamen in aure excitare valet. Per accidens verò id facilè præſtare poterit, nimirum affluxum humorum ad aures commouendo; quo ſenſu proculdubio Hippocr. 3. *aphor.* 2. inter æſtiuos morbos aurium dolorem recenſet. Solentque dolores, qui ab inflammatione oriuntur, in auribus eſſe frequentiſſimi, & grauiſſimi, punctorij, pulſantes & diuellentes, cum magno plerumque ardore; eoſque plerumque febricula comitatur, ſoletque is dolor maximè intendi, cùm inflammatio ad ſuppurationem tendit, & rupto abſceſſu remittere. Solet autem materia illa, quæ aurium dolorem excitat, nunc à toto, vt in criſibus febrium, vel etiam ſine criſi quandoque, nunc à cerebro aut parte alia communicari. Interdum etiam materia maligna eſt, vt in lue venerea, quæ circa perioſtia hærens cùm diuturnos in aliis capitis partibus, tum etiam aurium dolores excitat.

Signa Diagnoſtica.

Signis ad ipſam affectionem cognoſcendam opus nō eſt, cum qualis ſit, ſatis prodat. In infantibus autē ploratus augetur, ſi pars affecta tangatur, & præter conſuetudinem aliquid ex aure effluat, aut quod effluxit, iam remittatur.

Signis vero, è quibus cauſſarum varietas cognoſcatur, pus eſt,

Primò nimirum inquirendum, an aliquid extrà auri immiſſum ſit, quod dolorem pariat, quod facilè ex ægri relatione & auris inſpectione & exploratione cognoſcitur. Si etiam vulnus auri inflictum vel alia externa violentia illi allata ſit, & illud ex ægri relatione patet.

Deinde, ſi ſit ab intemperie nuda, nulla grauitas, nulla tenſio, nullus tumor percipitur; quæ adſunt, ſi intemperies ſit cum materia, quo caſu & auditus magis impeditur. Et ſi intemperies ſit frigida, æger in aëre & vento frigido diu verſatus eſt; quod fit nonnunquam in longis peregrinationibus tempore hyberno, idque ex ægri relatione cognoſcitur, dolórque eſt citrà ardorem, calidiſque leuatur.

Si verò nihil tale præceſſerit, quod nudam intemperiem inducere potuerit, & caput ſit grauius, proculdubio quidem materia adeſt: aut ſpiritus turbulentus, quod cognoſcitur ex dolore vehemẽti ſine ardore, & grauitate, ac tinnitu & ſtrepitu manifeſto, & quod dolor non eſt continuus, ſed per interualla quidem vel intermittit, vel nonnihil imminuitur: aut humor frigidus craſſus; & tum adeſt dolor leuior citrà ardorem, & ſigna alia frigiditatis in capite adſunt; aut ex humore biliofo: & dolor eſt vehemens cum calore mordaci.

Frequentiſſima autem doloris cauſa eſt tumor calidus ſeu inflammatio, vt ſuprà dictum, quæ cognoſcitur ex dolore continuo, pulſatili, vehementiſſimo, & eodem ac rubore ad malas & tempora vſque ſeſe extendente, cum febre, interdum & cum delirio, motibus conuulſiuis, ſyncope & extremorum frigiditate. Et prout inflammatio magis tendit ad interiora, eò pulſatio magis percipitur; quoniam arteriæ maiores comprimuntur; dolor quoque eſt vehementior ob vicinitatem cerebri & febris intenſior.

Si verò ab vlcere & ſanie ſit dolor, rupto abſceſſu pus in aure effluit, cum doloris aliqua mitigatione, vlcúſque relinquitur, vnde ſanies aliqua effluere ſolet.

Si ex nerui auditorij vitio dolor oriatur, auditus ſimul læditur, & ſæpè vel caput compatitur, vel vnus aut plures ex ſenſibus internis aut externis.

Prognoſtica.

1. Maius periculum eſt in aurium, quam oculorum affectibus. *Prognoſtica.* Nam vitium oculorum intra ipſos ſubſiſtit, aurium verò inflammationes, doloréſque interdum cerebro communicantur, & hominem ad delirium & mortem deducunt, vt de *auriũ inflammatione Prognoſtico* 1. dictum. Ideóq; monente Celſo, *cap.* 7. *lib.* 6. mox inter initia ſuccurrendum eſt, ne maiori periculo locus ſit.

2. Et quidem iuuenes in vehementibus aurium doloribus magis periclitantur, & ſeptimo die aut citius moriuntur, antequam ſcilicet inflammatio ſuppuretur, quoniam biliofi humores in hac ætate abundant, & temperamenti conſtitutio eſt calida & ſicca, quæ febribus acutis & deliriis reddit magis obnoxios.

3. Senes verò in vehementibus aurium doloribus minus pe_

riclitantur: quia ob temperamenti frigiditatem, & pituitæ copiam febribus acutis & deliriis ita facilè non corripiuntur, & proinde aures ipſorum facilius ſuppurantur. Recidiuæ tamen periculum magis ſuſtinent, cùm ob temperamenti frigiditatem materia dolorem aurium pariens exactè concoqui non poſſit, 3. *Prognoſt. aphor.* 14. & 1. *aph.* 14. Quia etiam ſenſus tactus in ſenibus eſt obtuſior: ideò facilius dolores illos tolerant.

4. Si dolor aurium vehemens ſit, in profundo hæreat, mortis periculum eſt, quoniam neruus auditorius ipſe etiam eſt affectus. Aut ſi malum ſanetur, noxa tamen quædam in ſenſu auditus relinquitur.

5. In doloribus aurium hypoſtrophæ interimunt, aut valde ſunt periculoſæ. Materiam enim non integrè coctam, nec partem affectam reſtitutam eſſe ſignificat. Itaque malignior redditur materia, & ægro magis debilitato, mortis periculum metuendum eſt.

Indicationes.

Curatio. Commodiſſima quidem dolorem aurium, vt & alios dolores, curandi via eſt, ſi cauſſa, à qua pendet, tollatur. Verùm quia is ſæpè ita vrget, vt, niſi tollatur vel mitigetur, ægro periculum minetur, dolor eum mitigationem indicat.

Primò ergo ſi dolor ſit à rebus externis immiſſis, qua ratione illę tollendæ ſint, iam antea dictum.

Sicut etiam antea explicatum, quomodo intemperies cùm & ſine materia curanda ſit.

Si à ſpiritu flatulento fit dolor, cùm flatus præſupponat materiam, à quo attollitur, ea primò, ſiue ſit calida aut frigida, expurganda, deinde topica, quæ flatum illum diſcutiant, vſurpanda.

Frequentiſſima verò doloris cauſſa eſt inflammatio: ſed qua ratione & illa curanda ſit, antea quoque dictum.

Dolorem verò ipſum quod attinet, tollitur ille cum anodynis, tùm, ſi opus ſit, narcoticis ſeu ſtupefacientibus. Conuenit igitur oleum calens amygdal. dulcium, liliorum albor. aut roſac. ſiue ſolum, ſiue cum lacte muliebri, aut oui albumine miſtum, quæ cum ſpecillo molli lana inuoluto tepidè in aurem immittuntur. Seroſus item eruor, qui ex carnibus bubulis, dum aſſantur, deſtillat, tepidè infuſus vtilis eſt. Item ol. roſar. cum ſucco roriſmarin, vt & mucilago ſem. pſyllij, fœnigræci. Nonnulli folia Tabaci viridia, aut ſaltem aqua propria vel aqua rutæ humectata auribus applicant, & ſæpius renouant. Commendatur & ol. Scarabæorum, quod paratur, Scarabæos nu. iij. iniiciendo in olei roſar. ℥. iij. & coqu. ac colando.

In vehementiore dolore ſuccus portulacæ, lactucæ, hyoſcyami, coriandri vtilis eſt. Vbi denique acerbiſſimus dolor vrget, vt ſyncopes & mortis periculum immineat, ſtupefacientibus ſemel atque iterum vti licet.

Vt ℞. Opij ℈. iij. *caſtorei, croci an.* ℈. j. ß. Cum lacte muliebri vel albumine oui, vel ſapa aut vino tepidè inſtillentur. Solum opium vix conuenit, vtpote cuius viu

quendam vocem & ſenſum amiſiſſe refert Trallianus, *lib.* 3. *cap.* 2. propterea quod Cerebrum neruo auditorio affecto proximum eſt.

Si reliqua omnia proſint, neceſſarium eſt, vt ægro ſub ſomni horam exhibeatur Philonij Perſici ℈. ß. vel ℈. j. vel laudani opiati gr. iij.

Foris imponantur, quæ dolorem leniunt, & materiam impactam concoquunt & reſoluunt: quo in genere butyrum alia ſuperat, in mollibus præcipuè corporibus.

Aut ℞. *Lenticulæ paluſtris*, M. ij. *medullæ panis in lacte muliebri infuſæ* ℥. iij. Contuſa applicentur formâ Emplaſtri. Fortius eſt paratum ex oleo dulci calente, adipe anſerino, oleo amygdalarum dulcium, chamæmelino, lacte muliebri.

Aut ℞. *Fol. maluæ, vtriuſque violariæ, lactucæ, ſalicis an.* M. j. *ſem. ſydonior. maluæ an.* ʒiij *flor. chamæmeli, meliloti, roſarum rubrar. an.* p. ij. Fiat Decoctio, qua auris affecta tepidè lentéque foueatur.

Vtile eſt & hoc: ℞. *Ol. roſar. nymph. an.* ℥. ß. *ſucci papauer. ſolani an.* ʒ. ij. Miſta ponatur circa aurem; aliquid etiam immittatur. Addita [illegible]ina hordei vel tritici & puluere florum chamæmeli cum butyro recenti, Fiat Emplaſtrum ad eu[illegible]m vſum.

In applicatione remediorum monet Galenus, 3. *de compoſ. med.* ſ[illegible] *loca*, vbi dolor valde vrg[illegible]t, [illegible]rem non tangendam eſſe, [illegible] neque manu, neque vllo inſtr[illegible]ento durius tractandam. A[illegible]ur enim hoc modo dolor, & ma[illegible]m redditur deterius. Quapropter quæ extra applicantur, aurem non grauent, & leniter applicentur, & quæ inſtillentur, blandè inſtillentur.

CAPVT IX.

De excrementis præter naturam & fluxu aurium.

Tandem vt etiam aliquid de ſymptomatis in excretis dicamus, habent equidem aures ſua naturalia excrementa, ſed ea pauca. Accidit verò ſæpè, vt præter naturam multa ex auribus excernantur. Primò enim poſt inflammationes aurium, abſceſſu rupto, pus & ſanies ex auribus effluit: Deinde idem accidit in vlceribus aurium.

Interdum quoque ſanguis ex auribus effluit: quod accidit non ſolùm in capitis percuſſione, caſu ab alto & ſimilibus cauſſis, quæ venas in auribus rumpere poſſint, ſed & criſis modo, ſicut Platerus obſeruauit, cuidam, qui frequenter narium hæmorrhagia infeſtabatur, nõ ſolùm è naribus, ſed & auribus ſanguinem largiter effluxiſſe, quod ex ἀναστομώσει venarum in auribus factum. Quandoque aquoſus humor aut ſanici aliquid ſimile ex auribus efflũit, nunc tenuius, nunc craſſius, obſeruauitque Platerus è cuiuſdam puellæ aure menſuras aliquot aquoſi humoris du per vices citra vllam aliam læſionem profluxiſſe. Atque cum fluxum ex cerebro *Nota.*

fieri non poſſe exiſtimat Platerus. Cùm enim nulla alia via ſit è cerebro, quàm per foramen neruo auditorio paratū, neque ſaluo tympano, ſi humor in interiorem auris cauitatem primò effunderetur, ex aure effluere poſſet: Id in hoc fluxu locum non habere putat, cùm fiat citra auditus læſionem. Ideóque hunc humorem è venis meatum externum implicantibus fluere ſtatuit.

Verùm per quamcunque etiam viam ſanies illa affluat, certum eſt, vt ſuprà *cap.* 3. dictum, è cerebro etiam humido & impuro, ac vicinis partibus ſordidam eiuſmodi illuuiem ad aures deriuari, quæ ſæpe tanta copia effluit, vt facilè colligi poſſit, in ſola aure eam non fuiſſe collectam, refertque Schenckius è Mar. San. Barolitano, Venetus quendam eiuſmodi [illegible] fluxu intempeſtiuè ſuppreſſo repente mortuum eſſe.

Tandem & vermes aliquando in aurium ſordidis vlceribus generari, atque inde emergere obſeruatum eſt.

Curatio.

Qua ratione autem inflammatio, item vlcera aurium curari debeant, vt & vermes ex auribus tolli, ſuprà dictum eſt. Si verò natura aliquid humoris vitioſi per aures excernere tentat, ſolet is fluxus ferè ætatis progreſſu & corpore iam ſicciore reddito ſponte ſedari. Si vero etiam ad annos pubertatis protrahatur, danda opera, vt ſiſtatur, quòd fit corpore prius & capite diligenter purgato, & ſudoriferis etiam exhibitis, & veſicatoriis applicatis, ac fonticulis, ſi opus, excitatis, per medicamenta caput & aures ſiccantia cum interna tùm externa iam anteà propoſita. In quem finem adhiberi poteſt vinum, in quo alumen, gallæ, & balauſtia cocta ſint: Item ſuccus virgæ paſtoris, ariſtolochia, ſpiritus ex vrina puerorum.

Si ſanguis ex aure fluat per criſin, fluxus is, niſi ſuperfluus ſit, non compeſcendus. Si verò ex alia cauſſa, vt externa violentia, fluxus ille ſit, interdum periculo non vacat; ideóque ſiſtendus. Quod fit, ſi opus ſit venæ ſectione in contraria parte præmiſſa, adſtringentibus & roborantibus frigidis applicatis; qualia ſunt, plantaginis, virgæ paſtoris, decoctum rubi, malorum, prunorum, roſarum, maſtiche.

Vel: ℞. *Acaciæ*, *hypociſtidis*, *balauſtiorum*, *roſarum*, *ſumach*, *maſtiches*, *thuris*, *an.* ʒ.j.

Coquantur in vino vel aceto, & Colatura vſurpetur. Auicennas coagulum leporis cum aceto commendat.

LIBRI PRIMI PARTIS III.

SECTIO QVARTA.

De Narium affectibus.

CAPVT PRIMVM.

De Narium vlceribus & Ozænis.

Narium vſus.

POST morbos & ſymptomata, quæ circa auditū & eius organa contingunt, proximum eſt, vt ad olfactus organum accedamus, & quibus morbis illud obnoxium ſit, quæque inde oriantur ſymptomata, videamus.

Odoratus organum nares eſſe extra controuerſiam eſt: etſi quæ in iis pars primarium olfactus organum ſit, controuerſum ſit, vt in Inſtitut. dictum. Naribus tamen, vt in aliis etiam partibus fieri conſueuit, natura ſimul ad alios fines & commoditates vtitur, & ita narium plures vſus ſunt.

Primarius & præcipuus narium vſus eſt, vt dictum, odores cauitate ſua excipere & iis ad præcipuum olfactus organum tranſitum concedere. Secundus vſus eſt, vt aëri, qui ad cerebrum & pulmones tranſire debet, aditus permittatur, quo modo ad perſpirationem nares neceſſariæ ſunt. Tertiò ad ſermonem rectè formandum faciunt, dum per ipſas aër ſenſim expulſus ad ſermonis formationem facilè, vt ex ſermonis læſione patet, in iis, quibus nares obſtructæ ſeu eroſæ ſunt. Quartò natura hac via etiam ad ſuperfluitates & excrementa cerebri expellenda, & quandoque etiam ad hæmorrhagias criticas abutitur.

Vna ergo opera de narium

morbis & ſymptomatibus, quæ & in olfactu & aliàs circa nares accidunt, dicemus, nimirum de vlceribus narium & ozœnis, de cancro narium, de polypo, de narium obſtructionibus, de rebus in nares immiſſis extrahendis, de læſo olfactu, de narium graueolentia, de ſternutatione nimia, de hæmorrhagia narium, de coryza.

Narium vlcera. Et primò narium vlcera quod attinet, habent ea plures differentias. Alia enim à cauſſis oriuntur externis, ab ictu, caſu, vulnere: alia ab internis, videlicet à vaporibus vel humoribus acribus aut malignis, ſiue ij ab inferioribus ad nares ſurſum efferantur, vt in lue fit venerea, ſiue à cerebro aut à toto corpore eo expellantur. A pituita etiam ſalſa in catarrhis nonnunquam vlcuſcula narium excitantur, quæ ſponte ſua facilè ſanantur. Poſteà vlcera in ſe conſiderata alia recentia ſunt, alia vetuſta: atque hæc etiam vel cruſtoſa ſiue ſanie, vel ſordida, vel putrida ac virulenta, vel corroſiua, vel fiſtuloſa vel cancroſa. Paulus & γλυκία, id eſt, dulcia quędam vlcera nominat, fortaſſis ab humore benigno & non ita erodente, quarum curationem etiam Auicennas tradit. Denique quod ad partem affectam, alia externa ſunt & oculis expoſita, alia interna in intima narium parte vel in oſſe ethmoide, vel in proceſſibus cerebri, qui neruis colore & figura ſimilis organum olfactus ſtatuuntur.

Signa vlceris narium. Signis verò diſcernenda ſunt narium vlcera cùm inter ſe, tùm ab aliis narium affectibus. Recentia enim vlcera ſæpè nec dolore nec acrimonia ſeſe produnt. Nares tamen frequenter ichore ſanguineo madent, aut cruſta ſicca & nigra emungitur. Dum cruſtula diutius hæret, perpetuo ſub ea aliquid exceditur, quod vlcus majus efficit. Vetuſtius & putridum vlcus, quod ozœna vocatur Græcis, fœtorem de ſe emittit, ita vt æger cùm ſibi tùm aliis tetri ſpiritus vapore moleſtus fit. Si diutiùs duret, paulatim ſerpit longiùs, vel alas narium, vel earum interſtitium, vel tenella oſſa exedit, paulatimque perforat, maximè ſi vel cācri ſpeciem habeat, vel à lue venerea contractum ſit. Nam humor prauus & malignus veneni inſtar carnem & oſſa corrumpit, ac ſæpè iſta priùs, quàm carnem. Tenuitate verò ſua carnem, quæ rara eſt & foraminibus quaſi pertuſa, facilè tranſit, ſine inſigni primùm offenſione; os verò, quod denſitate ſua magis reſiſtit, aggreditur, atque in eo hęrens eroſionem efficit. Recentibus vlceribus non adeò prauis aut malignis neglectis, caro plerumque enaſcitur, quæ σάρκωμα narium appellatur. Caro illa aut mollis eſt, alba & doloris expers, aut rubra, aut denique liuida cum dolore, quæ in cancrum degenerat. Si in eam longitudinem excreſcit, vt vel è nare foras propendeat, vel per palati foramina in fauces illabatur, Polypus dicitur, de quo poſteà.

Ozæna. Iam vt ſpeciatim de ozœna dicamus, vlcus illud eſt narium putridum & graueolens, ſicut & nomen ἀπὸ τοῦ ὄζειν accepit. Cauſa proxima acris eſt humor, ſimul & putridus. Nam, vt Galenus in-

quit, in 3. *de ſ. m. f. cap.* 3. ſi humor ſaltem acris eſſet, ægrè curabilia vlcera produceret, non graueolentia. Cauſſa antecedens eſt cerebri intemperies, humores eiuſmodi coaceruans, aut venarum in toto corpore intemperies talis, quæ & capiti communicatur. Interdum occulta viſcerum & venarum eſt malignitas, vt in lue Gallica. Suffumigia etiam è ☿ io & cinnabrio incautè adhibita, vlcera narium & ozœnas excitare poſſunt, cuius rei quatuor hiſtorias recenſet G. Fabricius, *Cent.* 2. *obſeru.* 3.

Signa Diagnoſtica.

Vlcera externa oculis conſpiciuntur; interna & occulta ex effluente ſanie & cruſtis decedentibus cognoſcuntur.

Munda ex laudabili ſanie; ſordida, ex craſſiore; putrida, ex fœtore; corrodentia, ex ſanguinis cum ſaniei effluxu; cancroſa, ex cancris ſignis cognoſcere licet. Si proceſſus ipſi cerebri affecti ſint, olfactus impeditur.

Ozœna in ſpecie cognoſcitur ex tetro odore ex putredine contracto, qui & ipſi ægro & aſtantibus moleſtus eſt. Olfactus etiam ſæpè læditur, inſtrumento olfactus malè affecto à vapore, quem ſanies putrida de ſe emittit. Et ſi malum ſit diuturnius, cartil go narium inter ſepimentum erodatur, narium figura vitiatur.

Læditur & reſpiratio, quia ab vlceris cruſta nares obſtruuntur: interdum etiam narium figura detorquetur. Vitiatur & vox quandoque, eadem de cauſſa, & malum palato communicatur, ſub quo tanquam ſub teſtudine fit vocis reflexio. Interdum & narium hæmorrhagia coniungitur, vaſis narium ab vlcere eroſis.

Prognoſtica.

1. Narium vlcera, omnia curatû difficilia ſunt, & plerumque cacoethe ſunt, ob humiditates & excrementa cerebri ad partem hanc defluentia.

2. Vlcera narium ſuſpecta ſunt, propter ſymptomata, quæ ſecum afferunt, quæ modo recenſuimus.

3. Etſi narium vlcera externa, ſuperficialia, recentia, munda facilius curantur: occulta tamen, profunda, antiqua, immunda, cruſtoſa, fiſtuloſa, oſſibus narium & ἠθμοειδεῖ imprimis communicata difficulter; putrida, corrodentia, cancroſa, periculoſa plerumque exiſtunt.

4. Vlcera & ozœnæ narium, ſi omnibus rectè adminiſtratis non curentur, pro deſperatis habentur: quia ſuſpicio eſt, ne talia in cancrum degenerent, quem ſatius eſt, non attingere.

5. Si ozœnæ contumaciter pro ratione reſiſtunt, odoratum extinguunt vlcere ampliato, & fœtore contagioſæ putredinis ad cerebrum ſerpente.

Indicationes & Curatio.

Quæ alia vlcera indicationes ſuppeditant, eædem in narium vlceribus obſeruandæ. Propterea primo totius corporis ratio habenda, & humores ſuperflui

venæ

venæ ſectione, cucurbitulis vel purgatione euacuandi, & à capite omnibus modis auertendi, capútque ipſum, quod fons eſt fluxionis, exſiccandum & roborandum. Poſtea ad partem ipſam affectam accedendum, vlcuſque detergendum, exſiccandum & conſolidandum. Eſtque obſeruandum, quod ſemper ozœnæ deſiccandæ ſunt medicamentis mixta facultate præditis, repellentibus, ſeu adſtringentibus & diſcutientibus. Etſi enim vlcera illa ab humoribus excitentur acribus, qui potentia ſicci ſunt, tamen actu iidem ſunt humidi, quam humiditatem tolli oportet.

Caput itaque, vt Celſus docet, *lib.6.cap.*8, vſque ad cutem tondeatur, aſſiduéque fricetur, deinde imponatur oleum myrtinum, puluis coralliorum & ſantalorum, roſarum rubrarum ſiccar. maſtich. manna thuris cum aceto penetrationis cauſſa. Imponantur etiam alia medicamenta ad exſiccandum humidum caput, ſuprà *parte* 1. propoſita. Alexander Trallianus *lib.* 3. *cap.* 8. hoc vtitur.

℞. *Myrrhæ, thuris an.* ℥. j. *cochlear. integr.* num. v. addita ſ.q. ceræ & albumine ouorum duorum cum linteo capiti inducantur, diebus nouem continuis.

Vel ℞. *Limacum* num. vij. *cruſtæ panis ſiliginei toſtæ* ℥. j. Contundantur, & admiſceantur *pulnis balauſtior. roſar. rubr. an.* ℨ. ß. *gũmi ſandarach.* ℨ. j. *thuris, maſtiches an.* ℨ. ij. *album. ouor.* num. ij. Contundantur, & F. ſ. a. Cataplaſma.

Ad partem affectam poſtea, hoc eſt, nares ipſas quod attinet, interdum cruſta ozœnæ prius auferenda eſt, quod fit aliquo pingui, vt anſerino adipe, vel butyro recenti illito, loto prius aliquoties cum aqua roſarum vel decocto plantaginis. Celſus mel cũ exiguo reſinæ aut terebinthinæ in nares iniicit & ſpiritu ſuccum attrahere iubet, donec in ore guſtus eius ſentiatur. Ita enim cruſtæ reſoluuntur, quæ per ſternutationem eiici debent.

Cruſta remota vlcus dimouetur eluẽdo cum ſaccharata aqua, aut cum vino albo, vel vino decoctionis verbenæ aut agrimoniæ cum melle. Illinantur poſtea vel inſpergantur in nares, quæ adſtringendo & deſiccando glutinant. Ita Celſus prius vlceribus primò vaporem aquæ calidæ ſubiicit; deinde adhibet lyciũ vino dilutum, vel menthæ aut marrubij ſuccum, vel omphaciũ, horum cuiuis mel adiiciendo, eáque cum linimento oblongo in nares immittit, per hyemem & ver bis quotidie, per æſtatem & autumnum ter. Corpora mollia & delicata, quæ à medicamentorum acrium vſu facilè offenduntur, roſis aridis contuſis & linteis ſanantur. In diuitibus in curatione ozænarum Galenus, 3. *de comp. poſ. med. ſecund. loc.* hedychroum in vino generoſo ſolutum adhibet. Galenus calaminthæ ſuccum naribus infundit, vel tritam herbam inflat; aut malorum punicorum ſuccum in vaſe æneo vſque ad

medietatem coctum indit.

Vel ℞. *Hordei non excortic.* M. j. *fol. lapath.* M. ij. *aq.* q. ſ. F. decoctū, quo cruſtæ detergantur. Ablatis cruſtis.

℞. *Succum granatorum*, & miſc. cum melle. Deinde add. *boli armeni, C. C. vſti præpar. an.* ʒ. j. *cortic. granator.* ʒ. ß. Miſc.

Vel ℞. *Cortic. granator. nucum cupreſſi an.* ℥. ß. *fol. ſcabioſ.* M. j. Coqu. in aqu. ℔. j. Colaturæ adde *mellis deſpumati* ℥. j. ß Poſtea vſurpetur vnguentum de tutia.

Vtilis eſt & aqua aluminis deſtillata & aqua plantaginis, in qua aliquid de ☿ io dulci diſſolutum ſit. Prodeſt etiam medicamentum ex ceruſſa, thure, cadmia & ſcillæ interiore parte confectum, ſi hæc omnia cum melle meſceantur, & cum ſpecillo lana inuoluto vlceribus, remota iam cruſta, admoueantur & linimentum demum hiſce remediis impletum in nates indantur quotidie bis aut ter.

Sequens etiam ſiccandi & conſolidandi vi præditum eſt.

℞. *Flor. roſar. rubr.* p. ij. *balauſtior.* ʒ. ß. *rad. tormentill.* ʒ. j. ß. *fol. plantagin.* p. iij. Coq. in *aqu. commun.* pro ℥. iij. in quibus colatis diſſolu. *mell. roſat. col.* ℥. ß. *omphacy* ʒ. vj. Miſc.

Sumatur ſpecillum, ciúſque cuſpis lana goſſypina obuoluatur, & in hunc liquorem intingatur, inunctum vlceri immittatur, quod bis vel ter in die repetendum. Deinde hoc vnguentum illinatur.

℞. *A[illegible]es, myrrhæ an.* ʒ. ß. *gallar.* ℈. j. *lit[illegible] gyri, ceruſſæ an.* ʒ. ß. *p[illegible] bi [illegible] & loti* ℈. ij. Cum *olei roſac.* q. ſ. F. Vnguentum.

Fortius erit, ſi aliquid aluminis adiiciatur. Rondeletius ad exſiccandam vtitur candela ex cera rubra confecta, cuius accenſæ fuliginem naribus excipere iubet. Ita enim profundæ etiam partes exſiccantur. Idem & hoc habet.

℞. *Ladani puri, hypocyſtidis, maſtich. myrrhæ an.* ʒ. ij. *ſtyrac. rubr. & calaminth. cortic. thuris, ſandarachæ, auripigmenti rubr. an.* ʒ. ij. Excipiatur cum terebinthina, & fiant trochiſci, è quibus ſuffitus fiant in cubiculo manè & veſperi.

Vel ℞. *Gummi ſandarach. myrrh. an.* ʒ. ß. *olibani, maſtich. an.* ʒ. j. ß. *ladani* ʒ. ß. C. ſ. q. *terebinthinæ* f. ſ. a. Trochiſci. Poſſunt & ex his trochiſcis cum cera rubra candelæ parari, & fumus ex illis ſucceſſis in loco anguſtiore collectus excipi.

Efficax imprimis eſt aqua viridis à Platero de curatione oris doloris deſcripta, quæ hoc modo paratur.

℞. *Æruginis* ʒ. j. *auripigmenti* ʒ. j. ß. Terantur ſubtiliſſimè & coquantur in vini ℥. iij. ad conſumptionem mediæ partis: vbi refrixerint, adde aquæ roſarum & ſolani an. ℥. j. ß. Efficax eſt & hæc aqua, quæ non ſolum in ozœnis, ſed omnibus narium & oris fœtidis vlceribus vtilis eſt. *Aqua ad vlcera narium & oris.*

℞. *Mellis roſacei* ℥. ij. *Δ ris vini, aluminis crudi an.* ʒ. j. *albi græci, ſummitat. ſabinæ an.* ℥. ß. *ſpongiar. ſambuci* ʒ. j. *fol. hyperici, rutæ, roriſmarini plātaginis, ſaluiæ, pulegij an.* M. ß. Coquantur omnia in vini & āquæ ℔. ij ad conſumptionem

digiti tranſuerſi, ſub finem add. *æruginis æris* ℥.j.& relinquantur, donec refrixerint, poſtea colentur & ſeruentur vſui.

Tempore vſus in cochleari calefaciant, & penicillo aqua madido locus exulceratus illinatur, vel lana mollis, aut linteum ea madidū naribus immittatur. Vide Guilielm. Fabricium *loc. allegat.*

Si ſuſpicio ſit inflammationis, vſurpetur vnguentum de ceruſſa, cum melle aut cum adſtringente aliquo oleo, vt myrtino vel omphacino.

Vlceris corroſiui curatio. Si corroſiuum ſit vlcus, validiora pro abſterſione vſurpentur, ne profundius depaſcatur, vt aqua marina, muria, aqua nitri, acetum ſalitum, vinum ſalitum, ligni Guaiaci decoctum, in quibus parum vnguenti Ægyptiaci diſſolui poteſt. In vlcere antiquo valet hoc Aëtij.

♃. *Lithargyri, ceruſſæ an.* ʒ. iij. *plumbi vſti & loti* ʒ. ij. *myrrhæ, aloes an.* ʒ. j. *gallarum* . . Vino & oleo myrtino dilutis vtere, quod & ad ſedis rimas & vlcera vtile eſt.

Fortiter exſiccat & conglutinat hoc medicamentum.

♃. *Putamin. interior. mali punici* ℥.j. *thuris, myrrhæ, an.* ʒ.j. *tragacanthæ* ℈.ij. *gallar. oſsium dactylorum, myrobalanorum, perſicorum, omnium vſtorum an* ℈.ij. *chalcanti* ʒ.ß. Trita omnia ſubigantur in mortario fortiter tundendo addendóque mellis & vini odorati q.ſ. donec linimenti formam acquirant.

Doloris cum vlceribus narium. Si dolor vlceribus narium coniungitur.

♃. *Olei roſar. myrtini an.* ʒ. ß. *plumbi vſti lithargyri an.* ℈. j. *ceruſſæ, boli armeni, balauſtiorum an.* ℈. ß. *ceræ albæ* q.ſ. F. Vnguentum.

In contumaciore malo corpus vſu decoctionis ligni Guaiaci præparetur & mundetur.

Diæta.

In victu vitentur omnia, quæ acres & bilioſos ſuccos gignunt, cauſſæ item omnes calefacientes corpus & exſiccantes, vt exercitia immoderata, vigiliæ, animi affectus. Hiſtoriam Ozœnæ grauiſſimæ cum oſſis palati eroſione feliciter curatæ vide apud Guilielm. Fabricium, *Cent. 2. obſeru.* 22.

CAPVT II.

De Cancro narium.

Cancer narium. Vlcera narium quandoque in cancrum degenerant, vt & polypus, ſi non rectè curatur.

Cognoſcitur ex ſignis cancri aliàs notis. Caro eſt calloſa, ſicca, malúmque ad palatum vſque ſerpit.

Morbus hic in naribus vix curabilis eſt, ſed præmiſſis vniuerſalibus, & bile atra euacuata mitigantia ſaltem requirit. Adhibēda ergo oleum roſaceum modico camphoræ addito, ſolani ſuccus. Antiqui dracuntij ſemen tritum cum melle immittebant, vel hanc mixturam.

♃. *Miny, chalcitidis, ſandarachæ, an.* p.j. *atramenti ſutorij* p.ij. Vtile eſt & hoc medicamentum.

℞. *Succi ſolani* ℥. iv. *pompholyg.* ʒ. j. *ceruſſæ lotæ aq. roſar. & iterum exſiccat.* ʒ. ß. M. paulo oleo roſaceo adiecto, & cera alba liquata in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo. Chymici vt ad aliarum partium, ita etiam ad narium cancrum commendant liquorem arſenici, qui ita paratur.

℞. *Arſenici albi, nitri puri an.* q. v. Fluāt ſimul in tigillo in igne circulari poſito, cauendo fumūm (ideóque ſubdio ventum obſeruando cōmodiſſimè fit hæc operatio: vbi refrixerint, tantundem nitri iterum addatur, idque bis vel ter repetatur.

Arſenicum hoc modo fixum in humido loco reſoluitur in liquorem. Huius pauxillum, vt guſtu ſaltem ſapor parum percipiatur, in aqua plantaginis diſſoluatur, qua cancer oblinatur.

CAPVT III.

De Polypo & Sarcomate.

Polypus. SIcut Ozæna vlcus eſt narium, ita Polypus tumor quidam & excreſcentia cancroſa eſt in naribus. Nomen, vt Galenus, 2. *meth. med.* docet, accepit, ſicut & alij nonnulli morbi à ſimilitudine rei alicuius externæ, à carne ſcilicet Polypi, quam ſubſtantiæ ſuæ proprietate refert, vt idem explicat, 3. *de comp. med. ſ. l. cap.* 3. Etenim mollis & lubrica hæc raro eſt, colorémque, vt piſcis ille, alium atque aliam habet, pro natura humorum, e quibus gignitur. Et quod Paulus addit, *lib.* 6. *cap.* 25. ſicut Polypus ſcirrhis vel pedibus ſuis venatorum manus prehendit: ita hæc excreſcentia radice tanquam pediculo vno vel pluribus ſeſe ita in naribus affigit, vt ægro & reſpirationis & loquelæ vſum expeditum adimat. Naſi enim interna tunica ita humore repletur, vt enata hinc caro à tenui pediculo ſuſpenſa in latum & craſſum ſeſe extendat, & ſpeciem hanc Polypi ventre amplo, rotundo & oblongo repræſentet. Arabibus hæmorrhois eſt narium, à ſimilitudine excreſcētiarum in ano, quas figura nonnihil imitatur. Eleganter Polypum ſic Celſus deſcripſit, *lib.* 6. *cap.* 8. *Nota. Polypi deſcriptio.* *Eſt caruncula*, inquit, *modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per foramē id, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeò increſcit, vt poſt vuam conſpici poßit, ſtrangulátque hominem maximè Auſtro aut Euro flante, feréque mollis eſt, rarò dura; eóque magis ſpiritum impedit & nares dilatat, quæ ferè καρκινώδης eſt, itaque attingi non debet. Illud vlceris genus ferè quidem ferro curatur, interdum tamen medicamentis inareſcit.* Hæc Celſus breuiter; Polypus eſt caruncula mollis in naribus orta, ex radicibus quibuſdam tenuibus pendens, & in latum ſe pandens, & nunc è naribus propendens, vel eas certè implens, nunc etiam in palatum deſcendens.

Cæterum differt à Polypo ſarcoma, vt genus à ſpecie; figura *Sarcoma.*

item & magnitudine. Nam ſarcoma rudis quædam carnis maſſa eſt, certa figura carens, & ſæpe in magnam molem excreſcit. Etiam carne è Polypo diſtat, quoniam durior eſt, & dolorem infert ac nigreſcit aut liueſcit, ac venas circumquaque craſſo ſanguine turgidas habet, ac plerumque intus prope viciniam narium & palatum naſcitur.

Cauſſæ.

Cauſſa Polypi eſt humor craſſus & viſcidus, qualis eſt pituita ſanguinis portioni permiſta, è cerebro defluens; cum quæ acris non ſit, ideo quoque non exulcerat. Rarius ex humore melancholico oritur, qui Polypus etiam facilius in cancrum degenerat. Quod verò ex narium nutrimento ſuperfluo in carnem quaſi luxuriantem commutato producitur, Sarcoma potius, quàm Polypus, vocatur.

Differentiæ.

Differentia Polypi à duritie vel mollitie, à nigredine, à figura & colore, à radicis tenuitate aut craſſitie, à ſitu in naribus, à prauitate ad cancrum tendente ſumitur.

Prognoſtica.

1. Polypus, ſi mollis fuerit & albus, & doloris expers, facilius curationem admittit; ſubrubeus difficilius. Qui autem fuſcus vel liuidus eſt, curationem penè reſpuit, præſertim ſi ſimul liuidus & fœtidus ſit: quoniam cancro eſt cognatus.

2. Quantò profundius hæret Polypus, tantò eſt periculoſior: quia propinquior eſt cerebro, & tractationi ac medicamentis minus aptus. Qui verò oculis cernitur, & foris nonnihil exiſtit, facilius tractari & curari poteſt.

3. Polypus ex humore melancholico in corporibus melancholicis προφυλακὴν magis, ne in cancrum abeat, quam θεραπείαν deſiderat. Hippocrates, 6. *aphor.* 32. Ideo Celſus quoque illum attingi vetat.

4. Polypus inueteratus, qui cancroſi nihil habet, chirurgiam admittit. Ita Celſus hunc ferro ferè curari ait; interdum vſu medicamentorum inareſcere.

Indicationes & Curatio.

Vniuerſalis corporis euacuatio, vt in omnibus affectibus capitis, ita & hic præmittenda, quæ cum ſæpius propoſita ſit, nihil de eo hîc amplius addimus. Hinc caput roboretur & exiccetur admoto cataplaſmate ex cochleis, & aliis formulis ſupra enumeratis, frontalique aliquo epithemate adſtringente ad intercipiendam fluxionem applicato. Cucuphæ etiã parentur ſaluia, maiorana, meliſſ. lauend. betonica, ſtœchade, nuc. moſchat. caryophyll. maci, ligno aloës, thure, maſtich & aliis iam ſæpius declaratis. Quod verò particularem Polypi curationem attinet, caro illa præter naturam in naribus genita tollenda & eradicanda. Quod fit vel ferro, vel medicamentis. Et quidem ſi Polypus ita naribus inhæreat, tenui ſcilicet pediculo, vt commode eius ſectio fieri queat, ſtatim à radice ferro exſcindatur, fronti & temporibus defenſiuo prius applicato, vlcúſque, vt par eſt, curetur, de

Curatio per chirurgiam. quibus videatur Æginetа, *lib. 6. cap.35.* Si quid poſt ſectionem remanſit, id medicamentis acutis & ſchatoticis, vel ferro etiam cādente aufertur. Quidam narem diſcindūt, vt fit in equis, atque ita Polypum ferro reſecant, aut cauterio abſumunt. Sed tutius eſt, ſi fieri omnino poſſit, Polypum ligare circa radicem filo ſerico bene cerato, aut pilo caudæ equinæ. Ita enim inter ſeptem aut decem dies ſine omni negotio excidit, nutrimento deſtitutus.

Verùm etſi radix Polypi loco penitiori hæreat, vt ſcalpello eximi non poſſit: alio tamen modo per chirurgiam curari poteſt, quā ſemel atque iterum feliciter tentaui. Forceps ſcilicet paretur inſtar roſtri gruini vel anſerini Chirurgis dicti, ſed extrema parte acutus, ita tamen, vt in ſe coire & claudi poſſit, vt ſine læſione in nares immitti queat. Hic forceps clauſus in narem vſque ad polypum detrudatur, hinc aperiatur, & eo, quantum fieri poteſt, de polypo præhendatur & abſcindatur, ac poſtea medicamentum aliquod adſtringens & exſiccans, qualia poſtea proponentur, naribus indatur. Sequēti die iterum abſcindatur, iterúmque medicamentum naribus immittatur, & ita pergatur, donec polypus totus abſciſſus & abſumptus ſit.

Per medicamenta. Si verò abſciſſio fieri non poſſit, eo quod latiori baſi naribus inhæreat, medicamentis curatio eius tentanda. Sunt autem illa duplicia: alia mitiora, quæ partim adſtringunt, partim extenuāt & incidunt, partim exſiccant & diſcutiunt: alia erodentia & ἐσχαρωτικά. Quæ per pharmaca mitia fit polypi curatio, in mollibus præſertim corporibus, ſcopós habet ipſum attenuandi, incidendi, exſiccandi. Corpore itaque & capite purgato, caput tondeatur & exſiccetur, roboretúrque, vt in ozœna & ſupra *part.*1. dictum.

Topica, quæ naribus immittuntur, partim attenuent, partim diſcutiant, & exſiccent. Galenus itaque 3 *de comp.med.ſ.l.* quod & Aëtius *tetrab.ſ.2.c.29.* repetit, ex malis punicis trium generum cōfectum medicamentum vſurpat, è quibus recentibus contuſis ſuccum exprimit, eumque ad mediocrem conſiſtentiam coquit, naribúſque infundit, feces expreſſas conformat in peſſulos naribus indendos. Polypum citra mordacitatem abſumit, etſi longiore tempore. Confert & dracunculi ſuccus cum lana naribus impoſitus, teſte Dioſcoride: & vt Aëtius ſcribit, puluis roſarum ſiccarum exactiſſimè tritus mirificè prodeſt; ſicut & puluis balauſtiorum. Confert & ſuccus pomorum, auſterorum quidem, ſi mollior ſit polypus; acidorum verò, ſi durior: qui in mortario æneo diligenter agitetur cum piſtillo æneo, vt acquirat craſſiorē conſiſtentiam. Sæpiſſimè autem talia medicamēta repetenda ſunt, nec permittendum, vt vnquā pars affecta medicamento vacua ſit.

Si Polypus aliquantum durus eſt, nec tamen cancroſus, emollientia præmittātur fotus forma, aut linimentum fiat ex medulla vitulina & adipe anſerino, cui

progreſſu temporis aliquid ammoniaci & bdellij addi poterit. Poſtea exſiccantia illa & abſumentia vſurpentur, quæ modò propoſuimus. Rondeletius aquā parat ex aquis adſtringentibus & parum corroſiuis.

Vt ♃. *Vuarum maturarum* ℔. iij. *cortic. malorum granator. balauſtior. ſumach. an.* ℔. ij. Macerata in aceto deſtillentur, poſtea add. *aluminis* ℔. j. ⊕*li* ℥. iij. iterum deſtillentur. Aqua hæc parti affectæ cum linteis applicetur.

Vel ♃. *Terebinth. lotæ aqua plantag.* ℥ j. ß. *ſucci plantag. ſolani, acetoſæ an.* ʒ. v. *ſeui hircini* . ß. *plumbi calcinati* ʒ. ij. *lithargyri, ceruſſæ, tutiæ an.* ʒ. j. *camphoræ* ʒ. j. ß. *olei roſacei* ℥. j. Cum ſ. q. *ceræ*, F. Emplaſtrum.

Si verò malum pertinax ſit, ad validiora & cauſtica medicamenta accedendum.

Eſcharotica medicamenta nota ſunt, quæ fiunt ex chalcantho, myſi, chalcitide, ſquamma æris cum melle: oleum item vitrioli, vel aqua fortis, vnguētum Ægyptiacum. Commendatur & hic puluis.

♃. *Pul. roſ. rub.* ʒ. ß. *malicorij* ℈. i. *lithargyr. alum. vſti an.* ℈. j. ß. *ærugin.* g̅. v. M. pro puluere.

♃. *Chalcitidis vſtæ* ʒ. j. *nitri* ʒ. ß. *ſucci veronicæ* ℥. ß. M.

Vel ♃. *Vitriolum album* & miſce cum aqua plantaginis, & polypus eò illinatur.

Vel ♃. *Aq. ſolani, roſar. an.* ℥. j. *plantag.* ℥. ß. *camphoræ* ʒ. ß. *ceruſſæ* ℈. j. *mercurij ſublimati* g̅. vj. M. Efficax ad polypum remedium eſt.

His producta eſchara ſemper demittur, & denuo medicamenta illa imponuntur, donec radix etiā polypi ſit abſumpta. Sed tentare hæc non licet, niſi in polypo, qui cancri ſuſpicione caret, & in corporibus durioribus.

Vtilis etiam ad Polypum tollendum eſt turunda ex radice gētianæ ſequenti vnguento illita.

♃. *Pinguedinis caponis vel gallinæ, butyri recentis, ol. olinar. an. q. ſ.* add. *ceræ parum.* F. Vnguentum. *Vnguenti huius* ʒ. j. add. ☿*ij ſublimati, vel arcani corallini*, ʒ. ß. *vel* ℈. ij. F. vnguentum quo turunda ex radice gentianæ illinatur & naribus indatur. Aut ſi polypus totam narem replet, eo Polypus inungatur.

Tutius autem adhibentur medicamenta cauſtica per fiſtulam argenteam ita in nares inditam, vt cauſticum medicamentum in eâ incluſum ſaltem polypum attingat, partes autem naſi ſanæ à fiſtula intactæ conſeruentur. Polypus autem niger cùm ad cancrum accedat curâ non verâ, ſed palliatiuâ tractari debet. Blandiendum igitur illi ſucco ſolani vel ſucco fol. ſalicis rec. aut aquis earundem, in quibus parum tutiæ diſſolutum ſit; nec non puluere eorum inſufflato.

CAPVT IV.

De anguſtia narium.

Nares naturaliter patere debēt, nō ſolū in meatu exter- *Anguſtia narium.*

no, ſed etiam intus ad os Ethmoides, vt odoribus tranſitus ad primarium olfactus organum pateat. Hi verò meatus cum interni tum externi interdum anguſtiores redduntur. Anguſtiæ autem cauſſa eſt θλίψις, id eſt, compreſſio à cauſſa aliqua externa, vt ab ictu ſeu contuſione: aut πύκνωσις, id eſt, conſtipatio, facta à tumore aliquo præter naturam, vt à phlegmone, ſcirrho, canchro; aut ἔμφραξις, ſeu obſtructio, quæ vel à carne aliqua excreſcente fit, vt à ſarcomate, & Polypo, vel ab humore craſſo & viſcido ad nares, & foramina membranæ, quæ os Ethmoides intus ſubducit deſtillante: ſeu putrido, ſeu non putrido, vt in coryza & catarrho; vel à materia purulenta, vt in ozœna; vel à vermibus è materia putrida genitis, vel à grumo ſanguinis, vt in hæmorrhagia narium accidere ſolet. Nonnnnquam etiam res externæ, vt piſa & ſimilia, ab infantibus incautè naribus intruduntur.

Curatio.

Si nares à materia è cerebro effluente obſtruuntur, & catarrhus adhuc duret, is primò tollẽdus, & caput curandum. Capite mundato & curato, meatus obſtructi attenuantibus medicamẽtis aperiendi, quæ forma ſuffimẽti, liquoris, pulueris adhiberi poſſunt. Puluis nimirum ex agarico, ſemine nigellæ & maioranæ naribus excipiatur.

Vel ℞. *Aq. maioran.* ℥. iij. *aceti* ʒ. ß. Suſpendatur in ea *pulueris nigellæ* ʒ. j. Acetum etiam in quo caſtoreum infuſum ſit, naribus attrahere vtile eſt. Alia quoque errhina ſupra *part.* 1. propoſita hîc locum habent. Vel olfacienda aſſiduè adhibeantur calamintha, ſerpillum, ſemen nigellæ aceto maceratum, caſtoreum.

Si ex Sarcomate vel Polypo ſit obſtructio, curatio inſtituenda, vt modò dictum.

Si quid extra in nares immiſſum ſit, extrahendum, vt res auribus immiſſæ.

CAPVT V.

De Vulneribus narium.

SI naſus vulneratus ſit, vt aliarum partium vulnera curandus. *Narium vulnera.* Hoc tamen monendum, ſi pars illa anterior, quæ cartilaginea eſt, ita vlnerata ſit, vt parum naſo cohæreat, mox ſutura, ſiue ea acu ſiue glutino fiat, prout commodius videtur, cum reliquo naſo coniungenda, ne pars abſciſſa refrigeretur & emoriatur. Cartilago tamen ipſa acu non eſt perforanda. Cauendum etiam in naſi vulneribus penetrantibus, ne excreſcentia aliqua carnis in parte interna oboriatur, quæ meatum illum anguſtiorem reddat & ſermonem deprauet. Ideóque turunda conuenienti vnguento illita nati indenda: aut emplaſtrum in formam canalis vel fiſtulæ efformatum. Si autem externa pars naſi planè amputata ſit, reparari illa nihilominus poteſt, ſicut

cut da curtorſim Chirurgia in Inſtitut. *lib.5. part. 1. ſect.2. cap. 15.* dictum.

CAPVT VI.

De læſo Olfactu.

Olfactus læſio. QVantum verò ad ſymptomata, quæ naribus accidũt, & quæ ad actionem læſam pertinent, quemadmodum aliis functionibus in corpore accidit, vt à cauſſa aliqua præter naturam vel minuantur, vel planè aboleãtur, vel deprauentur: ita idem etiam odorandi facultati euenit, quoties organo aliquid accurrit, quod naturalem eius conſtitutionem peruertit, aut aliena qualitate perfundit.

Quod autem Olfactus organum ſit, & quomodo olfactus fiat, in Inſtitutionibus dictum, quod hîc non repetimus. Ex illis autem facilè patet, quomodo lædi olfactum contingat; quod fit vbi aliquid vel in meatibus externis, vel oſſi ἠθμοειδεῖ, vel mẽbranis huic oſſi nariúmque internis anfractibus ſubſtractis, ac ipſis quoque cerebri meningibus vel proceſſibus denique nerueis cerebri occurrit, quod impedit, quò minus odor à ſenſu olfactus percipitur. Neque enim ad vnum morbi genus hæc læſio referri poteſt, ſed ſimilaris morbus eſt, vbi ab intemperie hoc malum naſcitur; morbus compoſitionis in via, vbi ab ictu, contuſione vel vulnere.

Cauſſæ.

Cauſſa aboliti olfactus eſt intemperies, præſertim frigida & humida, cum materia plerúmque pituitoſa coniuncta, vt in coryza & catarrho euenit. *Aboliti olfactus cauſſa.* Et intemperies quidem aut in cerebri anteriore parte, aut proceſſuum illorum neruorum, qui olfactus organum ſtatuuntur. Angugia verò, quæ morbus eſt inſtrumenti, eſt etiam aut cerebri, ſicut fit in Apoplexia, vbi ſpiritus animales ad organa ſenſuum permeare non poſſunt, aut proceſſuum cerebri, aut naſi interni & oſſis ἠθμοειδὴς atque membranæ huius, aut denique naſi externi, de cuius cauſſis capite præcædente dictum. Hoc ſaltem adhuc de obſtructione narium monendum, interdum poſt catarrhos olfactum ita aboleri, vt toto vitæ tempore vix recuperari poſſit. Quod fit præcipuè, cum quis coryza laborans balneum incautè ingreditur, cuius calore materia catarrhi & pituita ad foramina oſſis ἠθμοειδοῦς induratur, vt poſtea vix amoueri queat: vnde meatibus illis obructis permanentibus olfactus planè oboletur. Quibus verò in extrema virium imbecillitate & mortis articulo olfactus perit, iis hoc accidit ex reſolutione ſpirituum animalium, ob quem & cæteri ſenſus omnes vita tandem extinguutur.

Imminuti olfactus cauſſa. Eadem imminuti olfactus cauſſæ ſunt, minus tamen vehemen-

Deprauati olfactus cauſſa.

tes, quibus additur partium huic ſenſui inſeruientium debilitas, ſiue natiua, ſiue ætatis decurſu acquiſita, vt in ſenibus, mala etiam ab ortu conformatio.

Deprauati olfactus cauſſa eſt, dum vapor putridus continenter nares ferit, ſiue in ipſis ſcaturiens, ſiue à cerebro, gingiuis, ventriculo, aliiſque partibus eò delatus, cuius ratione contingit, vt omnia ægro, etiam quæ ſuauiter olent, fœtere videantur; ſicut quibus lingua bile ſuffuſa eſt, omnia amara eſſe putant: vt Galen. declarat, 1. *de ſympt. cauſſ. c.* 4. Poteſt & humor prauus eſſe proceſſibus nerueis impactus qui efficit, vt fœtidis æger delectetur, aut certè ab iis non offendatur, propter aſſuetudinem: ſicut cloacarum mundatores oleta, vt & ala fœtida, non ſentiunt; quoniã organum olfactus ſpecie fœtorũ iam repletum eſt vt noui fœtores accedentes illud immutare nequeant, cum ad perfectam αἴσθησιν organum ab aliis ſuis obiectis denudatum eſſe oporteat.

Signa Diagnoſtica.

Si olfactus læſio cauſſam habeat in cerebro ſiue intemperie affecto, ſiue à materia abſceſſo, cognoſcitur id, quia noxa etiam aliis ſenſibus communicatur. Ferè etiam aliàs guſtatus ferè offenditur, quod in grauedine ſiue coryza manifeſtum eſt, propterea, quod ab eodem tertio neruorum cerebri pari demiſſæ propagines quædam tenuiores narium tunicam, craſſiores aliæ linguæ tunicam efformant. Si cauſſa eſt in proceſſibus nerueis ſolis, nulla in cerebro & cæteris ſenſibus læſio percipitur: prætereà nec vox obſcura eſt, nec reſpiratio difficilis; id quod contingit, quando in oſſe ἠθμοειδεῖ vel in ipſo naſo eſt obſtructio. Nam vt nares reſpirationi, ita voci ſimul inſeruiunt. Quæ etiam ſit materia obſtruens, dilatatis ad lucem naribus, nonnũquam cerni poteſt; vtrum ſcilicet tumor præter naturam, an caro vel pus, vel cruſta, vel vermis, vel grumus ſanguinis. Si in apoſtemate narium pinnæ earũdem frigidiores & ſicciores fiant, periculum eſt à cancro. Intemperies cerebri vel organi olfactus ex ſenſu caliditatis, vel frigiditatis, ex cauſſis antegreſſis, ex iuuantibus & lædentibus, ex eo etiam, quod nihil per nares deſtillat, æſtimatur. Humor obſtruens ex grauitate, & ſi quid de hoc effluat, è colore, odore, conſiſtentia, ſpecie noxæ impreſſæ cognoſcitur. Si inflammatio adſit, febris ferè adeſt, dolor, tenſio, grauitas.

In deprauato à fœtida materia olfactu, ſi materia illa in cerebro, aut proceſſus nerueis ſit intra cranium, ab ægro non percipitur: adſtantes tamen fœtorem ſentiũt. *Nota.* Si extra cranium materia conſiſtat, tam ægro, quam adſtantibus ille odor moleſtus eſt.

Prognoſtica.

1. Olfactus læſio à deſtillatione humoris, vel obſtructione ſola proueniens facilius curatur, & ferè olfactus læſio ob catarrhum catarrho ceſſante ceſſat; difficulter, quæ à confirmata organi dyſcraſiâ exiſtit. Non corrigitur, quæ à natura contracta eſt, maximè per malum narium confor-

mationem, vt & quæ à ſenio, vel alio morbo chronico prouenit olfactus abolitio.

2. Fœtor olfactum ex putredine offendens ferè argumento eſt affectionis ægrè curabilis. Nam locum à materia maligna inſigniter eſſe affectum ſignificat.

3. Quando æger in morbis acutis odores non conſuetos ſentit, odorabili re nulla præſente, qualis eſt odor piſcium, luti, butyri, aut ſimilium, & mala ſigna adſunt, mors imminet, teſte Auicenna.

4. Olfactus læſio non negligatur, præſertim dum cerebrũ materiã eſt oppletum, quia ſequi poteſt carus, apoplexia, epilepſia, humoribus ibidem auctis, cerebrique meatus occupantibus, vt ſpirituum animalium tranſitus impediatur. Id quod maximè fit, quando æger pleno cerebro ſupinus noctu cubat.

Indicationes.

Morbi cerebri quid indicent, ex ſuperioribus clarum. Proceſſus cerebri neruei ſi intemperie laborant, indicant alterans per contraria; ſi obſtructionem ex humore craſſo & lento, attenuãs & detergens. In externis narium partibus, quid grauedo, aut inflãmatio, aut tumor aliquis præter naturam, aut polypus, aut vermis, aut grumus ſanguinis indicent, per ſe eſt notum.

Curatio.

Itaque ſi læſio olfactus ortum habeat ab intemperie cerebri, corrigitur contrariis, eo modo, ſicut ſuprà *parte* 1. dictum. Si obſtructio ſit ab humore frigido & craſſo, ſicut plerúmque eſt, præmiſsâ eius præparatione & euacuatione, eaque aliquoties repetita, ad particulares capitis euacuationes veniendum, vt pituita ex capite educatur; id quod fit apophlegmatiſmis, gargariſmis, errhinis & ptarmicis, vt etiam ſuprà *parte* 1. dictum. Sint autem ſoluentia illa obſtructiones moderata, ne nimia caliditate & ſiccitate organum olfactus lædant, aut inflammationem excitent in membranis narium, aut humores nimis incraſsẽt. Vt pauca ſaltem addamus. In pueris conuenit aqua & ſuccus maioranæ, chamæmeli, abrotani, origani in nares infuſus. Narium radix inungatur butyro aut oleo amygdalar. dulcium, aut mucilagine ſem. althææ, maluæ, cydonior. aut pinquedine galline vel anſeris. In adultis ſuccus betæ, imprimis verò ſemen nigellæ quocunque modo vſurpatum vtile eſt, vt & caſtoreum, & omne fel immiſſum: imprimis maſticatio radic. papaueris rhædeos prodeſt. Fortiora & efficaciora ſunt ſuccus cyclaminis, ceparum, chelidoniæ minoris iniectus: puluis elaterij, tabaci, euphorbij & gũmi gutte inſufflatus, &c.

Inprimis ſternutatoriis vtendũ, & primò quidẽ lenioribus, deinde fortioribus, quale hoc eſt.

℞. fol. tabaci ℥. j. *puln. radic. helleb. albi* ʒ. ß. *elatery* gr. vij. *piperis longi* gr. ix. *gummi gutte* ℈. j. M. pro puluere.

Alij ſolam radicem cyclaminis recentem pro naſali indunt.

Nonnulli naribus olea deſtillata admouent.

Exempli gratia.

℞. *Ol. nuc. moſc. expreſſ.* ʒ. ß. *deſtill. cort. citri* ℈. j. *maioranæ* ℈. ß. M. Quidam nares balſamo rutæ, maioranæ, ſuccini & caſtorei inungunt.

Intus cõmendatur acetum ſcilit. quotitie ieiunis trium chochlearium menſura aſſumptum, ex Aëtio, Caſtoreũ item & Theriaca.

Commendatur & extr. maioranæ, ſingulis diebus manè & veſperi, vt & ſaltem eiuſdem vel per ſe g̃. vj. vel vij. pondere in vino propinatum, vel cum extracto permiſtum. Proſunt & Balſamũ & oleum maioranæ gutt. ij. vel iij. pondere ſumpta. Commendantur etiam ſequentes Rotulæ:

℞. *Extract. maioran.* ʒ. ß. *eſſent. pulegij* ʒ. ij. *Sacch. optim.* in aqua maioranæ diſſoluendi ℥. iij. ß. F. l. a. Conf. in rotulis, quæ illinãtur. *Ol. deſtill. nuc. moſch.* gutt. vij.

Nonnulli, ſi malum aliis remediis non cedit, retractionem materiæ ſuadent ad frontem, illinendo fronti vnguenta calida ex ſucco chelidoniæ, ſcillæ, pyrethro, euphorbio, oleo laurino & cera; vel raſo capiti ſinapiſmũm applicant, vſque ad frontem & naſum ex Aëtio. Quæ ſi non ferat æger, ad thermas ducatur, vbi ſtillicidio ſupra ſuturas coronali vtatur. Si olfactus læſio ſit ab humore aliquo præter naturam, vel à carnis excreſcentia, vel ab vlcere, illa ſuam peculiarem curam habet.

CAPVT VII.

De fœtore narium.

Moleſtum etiam eſt ſymptoma fœtor narium. Ille equidem ab ipſis ægris non percipitur. Cum enim odoratus organum læſum & humore fœtido infectum & occupatũ ſit, fœtorem illum non percipit. Adſtãtibus verò fœtor ille moleſtus eſt; vnde ij colloquia & conuerſationem talium auerſantur. *Fœtor narium*

Cauſſæ.

Cauſſa proxima eſt vapor putridus. Emittitur autem vapor ille vel proximè ex ipſis naribus, cũ aut humor putridus in toto aut interiore parte cerebri cõtinetur; aut putredo eſt in oſſe ἠθμοειδεῖ, aut polypus, ozœna, aut vlcus ſordidum in naribus; vel per cõſenſum aliarum partium excitatur, dum aut ex ventriculo, aut thorace fœtidus vapor eleuatur, & nares tranſit.

Signa Diagnoſtica.

Fœtor narium ipſe ab aſtantibus percipitur. Quod verò materia fœtoris cauſſa contineatur in naſo, vel cerebro naribus vicino, cognoſcitur ex eo, quod æquè poſt & ante cibum fœtor percipitur, & ſi nares claudantur, fœtor talis non percipitur. An verò à polypo, an ozœna, vlcere proueniat, facilè vtique poteſt diſcerni. Si verò à partibus inferioribus vapor ille proueniat,

aſſumpto cibo non ita fœtorm o-leſtus eſt, cum vapores illi fætidi à cibo deprimantur & temperentur. Nares quoque ſi claudantur, ex ore idem fœtor exhalat. An verò pulmones affecti ſint, aut ventriculus laboret, ſuis ſignis dignoſcitur.

Prognoſtica.

1. Fætor, qui eſt per conſenſum inferiorum partium, faciliùs curatur, quam qui ex ipſis naribus aut cerebro eſt.

2. Fætor ab oſſibus nariùm corruptis vix curatur.

Indicationes & Curatio.

Si fætor ſit ab humoribus putridis, vel in cerebro & proceſſibus nerueis, vel circa os ἠθμοειδὴς, præmiſſis vniuerſalibus euacuationibus & reuulſionibus per errhina caput euacuetur, tandémque ea adhibeantur, quæ abſtergunt, quicquid humoris corrupti naribus inhæret, & quæ ſuauem odorem conciliant. Abluantur ergo nares vino albo odorato, vel vino, in quo myrrhæ, roſæ, cyperus, lignum aloës cocta ſint.

Vel ℞. *Myrrhæ, cynamomi, an.* ʒ.j. *roſar. ſiccar.* ʒ.ß.

Excipiantur melle deſpumato, F. Linimentum.

Vel ℞. *Spicæ, galliæ moſchatæ, caryophyllor. an. p. æq.*

Coqu. in vino, quod naribus excipiatur.

Vel ℞. *Hieræpicræ, ſchœnant. an.* ʒ.j.ß. *vini q.ſ.*

F. Glandes, & naribus immittantur.

Vel ℞. *Flor. roſar. rubr.* p. j. ß. *ſpicænardi* p.j. *rad. cal. aromat.* ʒ.j. *cinamomi, caryophyllor. an.* ʒ ß. *maceis, nuc. moſch. an.* ℈. j. Coq. in vino albo odorato pro ℥. iv. In Colat. diſſolu. *Extr. calami arom.* ℈. ß. *ligni aloës* gr. iij. M.

Vel ℞. *Fol. maioran.* M. j. *rad. glicyrrh.* ʒ. ij. Ebulliāt in aq. ſ. pro ℥. iv. & colentur. ol. etiam myrtinum naribus inunctum vtile eſt. Suauem odorem cōciliat vinum, in quo Gallia moſchata diſſoluta, quo nares & os colluantur.

Si fætor ſit ab vlcere aliquo narium, ſuccus foliorum hederæ naribus attrahatur.

Si ab ozæna vel polypo fit fœtor, iis ſublatis & ipſe ceſſabit.

Si à ventriculo vel pulmonum vitio ſit fætor, eo ablato is ceſſat. Ad fætorem tamen narium, qui ſtomachi vitio fit, commendantur à nonnullis mala perſica, item radices eryngij per ſe vel conditæ.

CAPVT VIII.

De Hæmorrhagia narium.

Nares etſi ſint propriè odoratus gratia facta: tamen & alios vſus habere ſupra diximus. Et quandóque etiam natura ſanguinem vitioſum per nares effundit, vel à venis & arteris imam cerebri ſedem per reptātibus, vel à vaſis è palato ad nares deſcendentibus, quæ inſtar obtinent venarum hæmorrhoidalium in ano & vtero.

Vocabulum autem αἱμοῤῥαγίας *Hæmorrhagia.*

æpe apud Hippocr. ſimpliciter ſanguinis profluuium ſignificat, ex quacunque parte is fundatur, præſertim tamen copioſum & liberale. Interdum non addito partis nomine de ea vſurpatur, quæ per nares fit ſanguinis eruptione, teſte Galeno, *in 1. Epidem. comm. 1. aph. 9.* Et *in 6. Epidem. comm. 3. aphor. 25.*

Hæmorrhagia narium. Eſt autem hæmorrhagia narium ſymptoma in genere immodicè excretorum, & quidem toto genere p.n. cum natura aliàs ſanguinem tanquam theſaurum vitæ diligenter aſſeruare ſtudeat. Succedit hoc ſymptoma interdũ alij ſymptomati, actioni ſcilicet læſæ, quæ eſt venarum retentrix debilitata, interdum morbis, quibus reſerantur, ſcinduntur, rareſiunt vaſa ſanguinem continentia.

Cauſſæ.

Quod ergo ad cauſſas hæmorrhagiæ narium attinet, fit illa per vaſorum vel ἀναστόμωσιν, vel διαίρεσιν, vel διαπήδησιν.

Ἀναστόμωσις. Ἀναστόμωσις eſt oſculorum inuaſis paulò maioribus apertio, cauſſis vel externis, vt calidorum & acrium illitu, irritatione expultricis ac titillatione, dolore; vel internis, quæ ſunt primò vaſorum ἀτονία ſiue imbecillitas & mollities; ſecundò ſanguinis aut copia fuſi calore, ira, motu corporis immoderatiore, aut praua qualitas, hoc eſt, eiuſdem tenuitas, feruor, acrimonia, putredo in febribus ardentibus; tertiò facultatis retentricis imbecillitas, vt vaſa à modici etiam ſanguinis copia aperiantur, aut expultricis irritatio à copioſo ſanguine vel vitioſo in cacochymia ſeu bilioſa ſeu melancholica; Denique natura criticè ac vtiliter expellente id, à quo moleſtiam ſentit, quod in acutis nõnunquam fit morbis, in quibus vitioſi humores cum ſanguine miſcentur. Ita febris ſynochus & cauſus, & epatis inflammatio & morbilli ac variolæ, & phrenitis & angina per hæmorrhagiam narium terminari ſolent. Interdum & pleuritis, rarius peripneumonia.

Διαίρεσις eſt vaſorum diuiſio, quæ fit aut ab erodẽtibus per ἀνάβρωσιν ſeu eroſionem, ab humore videlicet acri à vehementi medicamento, interdum & ab hirundine naribus per natationem in paludibus attracta; aut à vulnerantibus ſecando, pungendo; aut à contundentibus, vt ab ictu caſus aut denique à rumpentibus, quibus vaſa nimium diſtenduntur, vt niſu vehemẽti ſaltu, curſu, quò etiam pertinet ſanguis feruidus in flatus ſolutus. *Διαίρεσις.*

Διαπήδησις ſoluta eſt vaſorum continuitas, per quam ſanguis è venis quaſi tranſcolatus, aut ſudoris modo tranſmiſſus effluit. *Διαπήδησις.* Id quod contingit vel vaſorum tunica rarefacta ipſoque ſanguine attenuato, vel gracilium vaſorum ore adaperto, vbi etiam ſanguis cum impetu & copia non emanat, ſicuti in vaſorum per ἀναστόμωσιν apertione.

Differentiæ.

1. Hæmorrhagia narium alia eſt critica, quam natura gubernat & moderatur, expellens ea, quæ ſibi noxia & moleſta ſunt; alia ſymptomatica, quæ non naturæ, ſed morbi aut potius cauſſæ

morbificè opus eſt, ideóque certo modo à natura non gubernatur.

2. Alia è vaſis fit ipſarum narium; alia è venis & arteriis cerebri, in eius præſertim baſi. Non ſemper enim ſanguis ex venis capitis ad frontem tendẽtibus fluit, ſed ſæpe è vaſis à tertio craſſæ meningis ſinu prodeuntibus gracilioribus. His enim dehiſcentibus, largæ nunnunquam & periculoſæ hæmorrhagię oriri ſolent, ita vt Bauhinus, *in Theatro Anatom. lib. 3. cap.* 8. ex hiſce venis apertis 24. libras ſanguinis aliquando effluxiſſe obſeruatum eſſe ſcribat. Atque in tali narium profluuio, vt non ſine ratione idem monet, non fronti ſed parti cranij poſteriori, occipiti, nimirum, topica remedia reuulſionis cauſſa adhibere accommodatiſſimum eſt. Per ſinus enim poſteriores ſanguis adſcendit, antequam in tertium deriuetur. Hinc legimus, Hippocratem *lib. 1. de morb. vulg. ægr.* 7. ægrotantis Metonis, cui hæmorrhagia narium ſuperueniebat, occiput aqua tepida fouendum iuſſiſſe, vt è naribus cruor liberalius flueret. Probè itaque videndum, vt remedia loco conuenienti applicentur. Nonnũquam in violenta tuſſi aut vomitione ſanguis ſimul per os & nares redditur, quæ tamen hæmorrhagia narium propriè non vocatur.

3. Alia hæmorrhagia narium ſalutaris eſt, vbi ſcilicet magna adeſt plethora, vel ſanguis in venis eſt acrior & feruentior, ac natura modum excretionis ſeruat; alia noxia, vbi modus exceditur, potiſſimum in corporibus frigidis & pituitoſis.

4. A Cauſſa efficiente, alia ab ἀναστομώσει, alia à διαιρέσει, alia à διαπηδήσει vaſorum accidit.

Signa Diagnoſtica.

Quando ἀναστόμωσις cauſſa eſt hæmorrhagiæ narium, ſanguis copioſè effluit. Et quidem ſi à copia eſt ſanguinis, adeſt rubor in facie atque venarum tenſio, præceſſit victus liberalior & calidior, & cauſſa aliqua externa fundens ſanguinem. Plerúmque verò talibus hepar diſcraſia calida laborat. Sin à qualitate vitioſa ſanguinis fit hæmorrhagia, cognoſcitur id tum ex ſanguine ipſo profluente, tum ex ſignis cacochymicum corpus arguentibus. Si à facultatis irritatione, ſigna quoque adſunt cacochymiæ bilioſæ aut melancholicæ, vel etiam corruptionis & putredinis ſanguinis. Si à retentricis imbecillitate, cæteræ, etiã ferè facultates languent, & ſanguis per interualla exit, iſque nõ multus, ac morbus præceſſit, quo epar imprimis & venoſum genus debilitatum fuit.

Quando διαίρεσις vaſorum cauſſa eſt hæmorrhagiæ, ſanguis maiore adhuc copia & impetu profluit, & præceſſit cõtuſio, aut alia quæpiam cauſſa violenta externa, vel ſigna adſunt cacochymiæ aut vlceris.

Quando διαπήδησις cauſſa eſt, ſanguis, qui exit, paucus eſt & tenuis atque ſeroſus, qualis eſt in cacochymicis & hydropicis cõſpicitur.

Cæterum & alia ſigna obſeruanda ſunt. Si enim ſanguinis per

nares fluxus criticus eſt, ægrum leuat: quia cum ipſo morbus prior & ſymptomata euaneſcunt. Sin ſymptomaticus, æger difficulter eum ſubſtinet, & cum pulſu languidiore vires paulatim attenuantur.

Deinde ſi ſanguis immediatè è venis narium prodit, nullus in capite dolor prægreſſus eſt. Facilè etiam iſte fluxus ſiſtitur per adſtringentium intra nares applicationem; cum via non ſit longinqua. Contrarium accidit, quando è venis cerebri mittitur.

Poſtremum qui ab arteria ſanguis profunditur, is calidus, rubens cum claritate & ſubtilis eſt, & cum ſpuma atque impetu exilit; craſſior & nigrior eſt, qui à vena.

Prognoſtica.

Hemorrhagia narium futura indicia.

1. Hæmorrhagia narium præcognoſcitur ex humorum ad ſuperiora conuerſione ſiue eorundem ἀναφορᾷ, quam capitis & colli dolor, temporum grauitas, oculorum caligo vel ſplendores, lachrymæ inuoluntariæ, rubor naſi & malarum, pruritus & titillatio narium, tremor etiam nonnunquam manuum ſignificant. Præceſſit diaphragmatis tenſio, ſine tamen dolore, inde reſpiratio facta fuit difficilior, ſanguine per thoracem tranſeunte. Hippocrates, 1. *prognoſt. aphor.* 32. *&* 3. *prognoſt. aphor.* 33. *&* 3. *prorrhet. aphor.* 43. *& aliquot ſequentibus*. Galenus *in* 3. *de criſibus cap. vlt. & de procognitione ad Poſthum. capit.* 13.

2. Quibus in febribus acutis atque adeo ardentibus lachrymæ inuitæ profluunt, his ſanguinis è naribus eruptionem expectare oportet, ſi alia perniciosè non habeant. Nam his, qui malè habent, non ſanguinis eruptionem, ſed mortem ſignificat. 1. *epid. comm.* 2. *aphor.* 80.

3. Et largiores ſanguinis profuſiones, & eiuſdem ſuppreſſiones morbos excitant. Hæ conuulſionem, epilepſiam, catum & ſimilia. Illæ animi deliquia, ſyncopen, cachexiam, hydropem, ſingultum & conuulſionem quoque 5. *aphor.* 3. *& in* 3. *prorrhet. aphor.* 53. *& ſeqq.*

4. Quibus principio hæmorrhagiæ largæ adſunt, rigor ſuperueniens fluxionem ſiſtit. Sin larga hæmorrhagia rigori ſuperueniat, reuulſio fit, rigores verò longi efficiuntur, 3. *prorrhet. aphor.* 58. *&* 59. Id Galenus ita explicat. Si hæmorrhagia nariũ morbum non ſedauerit & rigor illũ exceperit, tum rigor, tum morbus in longum producuntur. Nã corpus exhauſtum ſpiritibus infringidatur. Frigus autem morbos diuturnos parit, cum materia facilè concoqui nequeat. *Nota.*

5. Quibus in febre ardenti (vt Galenus accipit) capitis dolores adſunt & ceruicis labor, & totius corporis cum tremore imbecillitas, ſanguis è naribus profluens morbum ſoluit 3. *prorrhet. aphor.* 60.

6. In affectibus epatis aut lienis fluxus ſanguinis è naribus ἀνάπαλιν factus, ſiue è nare diuerſa, hoc eſt, è dextra, ſi lien laborat; è ſiniſtra, ſi epar, malũ. Nõ enim

enim fit illa euacuatio κατ' ἴξιν vel κατ' εὐθυωρίαν recto tramite: ideóque non motu naturæ, ſed morbi vel materiæ. Deterius autem eſt, ſi cum ſudore thoracis aut capitis fluat, 1. *prorrhet*. 33.

7. Fluxus ſanguinis narium non tam aduerſus eſt biliofis, quàm pituitoſis & melancholicis, teſte Auicenna. Hi enim ſanguinis profuſione magis refrigerantur & debilitantur. Ita & Hippocrates ſcribit, 7. *aphor*. 82. *quibus in febribus quartanis ſanguis è naribus fluxerit, malum.*

8. Quibus ſanguis multus è naribus profluit, ſi quidem immoderatæ decolorationes adſunt (ſcilicet ob ſanguinis penuriam, humorum impuritatem, & bilis flauæ admiſtionem) iis parum confert. Qui verò præ rubro ſunt colore, non eodem modo afficiuntur: Et quibus caput facilè tolerat, prodeſt, quibus verò ſecus, minimè 6. *epid. ſ.* 6.

9. Quibus febricitantibus ſanguis multus ex quacunque parte fluxerit, iis conualeſcentibus aluus humectatur, calore natiuo debilitato, vt nec concoquere, nec in ſanguinem conuertere, nec diſtribuere alimentum rectè poſſit, vnde initia hydropis exiſtunt. 4. *aphoriſm*. 27. *& in Coacis.*

10. In febre ardente fluxio ſanguinis è naribus quarto die mala eſt, (multitudinem enim ſanguinis in toto aut in corpore ſignificat, teſte Aetio, *Tetrabl*. 2. *ſect*. 1. *cap*. 124.) Niſi aliquid boni coinciderit. Verùm quinto die minus periculoſa eſt, Hippocrates *in Coacis*. Fortaſſis autem de ſtilla narium loquitur Hippocrates, quæ prauum ſignum eſt in febribus ardentibus, præſertim ſi quarto die accidat; quia abſoluta morbi malitia indicatur. Ita ſcribit, 1. *epidem. comm*. 2. *aphoriſm*. 63. ſanguinis è naribus largam eruptionem in febribus ardentibus multos ſeruaſſe, modicam verò occidiſſe. Nam vt Galenus docet, nihil eorum, quæ critica ſunt, exiguè ſecerni conuenit: alioquin aut copia tanta ſignificatur, quæ à facultate regi nequeat, aut imbecillitas naturæ tanta, vt ſuperflua, etſi conetur, excernere non valeat.

11. Quibus in febribus ardentibus aures obſurduerunt, his non ſoluta febri, delirare neceſſe eſt. Soluit autem inter alia & ſanguinis è naribus eruptio. Hippocrates *de criſibus*.

12. Quibus febrire incipientibus ſanguis è naribus ſternutatione contingente deſtillat, & vrina ſubſidentiam albam in quarta habet, iis in ſeptima ſolutionem ſignificat. Hippocrates *in Coacis*.

13. Διαίρεσις in magno vaſe, præſertim in arteria, periculoſa eſt, & eroſio vix curatur: quia leui occaſione cruſta iterum decidit. Et Auicennæ eſt, quod fluxus ſanguinis narium eſt multu a venarum aut arteriarum in reti cerebri mirabili ferè incurabilis ſit. Ἀναςόμωσις, quæ à criſi, hoc eſt, à natura propriis viribus ope ante ſit, bona eſt, præſertim in febre ardente, pleuritide, viſcerum inflammatione. Διαπήδησις ratione accidentis mala eſt, quia ſanguis tenuis

cachechiam indicat.

14. Si ſanguine è naribus erumpente ſudores exigui adſint, & perfrigatio accidat, ſiue extremorum ſiue totius corporis, malum; quia nimia virium exſolutio indicatur.

Stillicidiū ſanguinis quid ſignificet. 15. Stillicidium ſanguinis, id eſt, exigua ſanguinis & ſtillatim è naribus fluxio, quæ ex partis, per quam fertur, denſitate accidit, vt hyeme ob frigus, minus, periculoſa eſt: ita deterior, quæ in acutis, æſtate vel autumno, quia tunc flaua bilis abundat, & aër ambiens calidior eſt, qua de cauſſa ſanguis promptius fluere debebat. Si ergo ſubſiſtit, arguit vel naturæ nimiam debilitatem, vel ſanguinis aduſti craſſitiem tantam, vt excerni commodè nequeat, teſte Galeno, 4. *in acutis aphoriſm.* 67. Peſſimum eſt ſtillicidium, quod quarto die accidit, ſanguinis præſertim nigri & craſſi, & cum ſymptomatis malis, vt torpore & ſurditate, quæ cerebrum & facultatem animalem grauiter offenſam eſſe ſignificant. In morbis pulmonis etiam valde rubicundæ ſtillæ ſanguinis malæ ſunt. Hippocrates *in Coacis.* Item in morbis longis paruæ fluxiones ſanguinis pernicioſæ. *Ibidem.*

16. Oculorum rectitudo in morbo acuto & motus velox, & ſomnus turbulentus & vigiliæ, & quandoque ſanguinis è naribus ſtillationes, nihil boni ſignificant. Hippocrates *in Coacis.*

17. Qui ſtatis certiſque temporibus ſanguinem profundunt, ſi ſiticuloſi ſint, difficiles & ex[illegible], nec ſanguinem profuderunt, in epileptici moriuntur. 3. *prorrhet. aphor.* 39. Ex retenta ſcilicet, quæ conſueta antè erat, euacuatione.

18. Ex ſanguinis defluxu delirium aut conuulſio, malum. 7. *aphor.* 9. *In Coacis* ſingultus quoque additur.

19. Menſibus deficientibus ſanguinis è naribus fluxio bonū. Hippocrates, 5. *aphor.* 33.

20. Sanguinis è naribus fluxio ſurditatem ex febribus ſoluit. Spinæ etiam diſtorſionem & ſpirandi difficultatem. Hippocrates *in Coacis.* Et dolorem fortem in infernis partibus, 2. *epidem. ſect.* 5. *Et in bello de criſibus.* Præterea ab abſceſſu liberat, 4. *aphor.* 47. Et vertigines ab initio ſanguinis narium fluxio ſoluit. Hippocrates *in Coacis.*

21. Interdum ſanguis è naribus critica expulſione ad libras quatuor exit ſine virium inſigni lapſu, vbi & reprimi non debet, teſte Auicenna *in* 3. *can. fen.* 5. *tract.* 3. *cap.* 8. *Sequenti capite* addit, quandoque hominem viuere in fluxu ſanguinis narium, donec 20. circiter libræ effluxerint; mori verò, ſi vſque ad xxv. continenti ſcilicet vna affluxione, exeant. Nam copia ſanguinis maior in corpore vix contineri ſimul vna vice putatur. Recentiorum obſeruationibus compertum, ſanguinem citra vitæ iacturam profluxiſſe nonnullis ad ℔. xij. aliis ad ℔. xviij. cuidem ſpatio 5. dierum ad ℔. xx. alij ad totidem libras die vna & noctibus duabus; aliis denique intra ſex dies exiiſſe libras xl. teſte Amato Luſitano, inſtaurato ſemper ſan-

guine & viribus reparatis exhibitione cibi boni, ſucci ac præſertim ſorbilis. Vide Schenckium *in obſeruationibus Medicinalibus*.

22. Sanguinis fluxus immodicus plurimum nocet. Ex hoc enim in corporibus biliòſis facies citrina euadit, ebulliente bile, ſanguinémque reſiduum adurente; In pituitoſis pallida & plumbea, humore pituitòſo multiplicato; melancholico fuſca, & ſæpius in omnibus mortuórum colorem producit ſpiritibus abſumptis. Præterea extremitates refrigerantur, lypothymia & ſyntope accidit. Interdum mors ſubſequitur, imprimis dum magna ſanguinis copia breui tempore egreditur. Vbi verò multa copia pluribus diebus fluit, paulatim hepar refrigeratum debilitatur, vt cachexia & hydrops ſuccedat. Auicenna *loco antea citato cap. 7.*

Indicationes.

1. Ratione vaſorum, Si ſanguis per eorundem ἀναστόμωσιν effluit, oſcula illorum claudere & & adſtringere oportet. Si per διαίρεσιν, vniendum, quod quacunque ratione ſolutum eſt. Si per διαπήδησιν, condenſans remedium requiritur. Cauſſæ etiam externæ remoueantur.

2. Ratione ſanguinis effluentis, ſi ille copioſus ſit, minuatur. Si impetu ruat, coërceatur & aliò conuertatur. Si calidus ſit & acris, refrigeretur, & ad benignum reducatur, ac quod prauum planè eſt, debito modo euacuetur: Si tenuis, incraſſetur; ſi malignus, corrigatur. Si denique hepar calidius ſit, temperetur.

3. Ratione facultatis, Retentrix imbecilla roboretur; Expultrix nimium incitata cohibeatur, ſanguinis vel copia adempta vel correcta praua qualitate.

4. Si fluxus ſit criticus, non coërceatur, niſi modum excedat, natura ob imbecillitatem limites ſuos egrediente. Ac in his omnibus totius ſemper ratio habeatur.

Curatio.

Antequam verò curatio ſecundum indicationes has ſpeciatim tradatur, generales hoſce canones obſeruare prodeſt.

1. Siſtunt hæmorrhagiam narium Phlebotomia, cucurbitulæ, ligaturæ fortes extremorum, frictiones deorſum factæ, immerſio extremorum in aquam calidam, aſperſio partis, vnde fluit, frigida, apertio menſium aut hæmorrhoidum. *Canones in curatione hæmorrhagiæ nariũ obſeruandi.*

2. Caput in hæmorrhagia narium non perfundendum eſt aqua frigida, niſi reuulſiones præceſſerint per phlebotomiam, extremorum frictiones, oppoſitorum ligaturas & cucurbitulas in hypochondriis, aut in ceruice, quibus ſcilicet ſanguis vel ad inferiora corporis, vel ad poſteriora capitis retrahitur; alioquin, niſi hæc præmittantur, ſanguis per refrigerantia intro compulſus venas, quæ in alto ſunt, in[illegible], vt Galenus 5. *meth. med. cap.* [illegible] docet. Itaque fluxus ſanguinis augebitur tum hac de cauſſa, tum hac de cauſſa, tum quod calor per antiperiſtaſin intus collectus

ſanguinis motum & impetum adiuuat. Aut ſi ſanguis retineatur, conuulſio, apoplexia, parotis, aut ſanguine in aſperam arteriam procumbente dyſpnœa ſequetur. Quin & hoc ſuſpectum eſt, quod vulgus linteum frigida madidum toti collo mox inter initia iniicit. Etenim metus eſt, ne viis inter cor & cerebrum præcluſis apoplexia aut ſyncope accerſatur. Denique frigida, mammis, teſtibus, collo, occipiti, & ſpinæ dorſi adhibita ſuſpecta ſunt, vbi in febribus hæmorrhagia narium exiſtit.

3. Si puluis aut liquor in nares immittendus eſt, os aqua frigida plenum teneatur, præſertim vbi medicamentum vim cauſticam habet, nec de hoc per palatum aliquid in os incidat. Sed & aliàs æger quoque ſupinus iaceat reclinato prius capite. Quod ſi naribus obſtructis ſanguis intus per gulam defluat, repurgatis naribus, ore frigidam etiam contineat, aut lac acidum actu frigidum.

In fluxione quæ ſpectanda. 4. Sicut in omni fluxione, ita & hic ſpectanda ſunt. Primò membrorum, vt appellatur, mandans, ſiue quod ſanguinem p.n. & in maiori copia de ſe mittit; poſteà recipiens, mox ſanguinis erumpentis quantitas, qualitas, [illegible]: tandem viæ, per quas ſanguis fertur. Deinde motus ſanguinis, num criticus ſit & ſymptomaticus: atque ſi criticus, num moderatè, an cum exceſſu effluat. Poſteà tempus fluxionis. In hæmorrhagia narium, quæ per ardentem fit febrem, c[illegible]t æſtus capitis attrahens materiam, hepar calidum, ſanguinem ſurſum mittens, ſanguis ipſe feruidus ſua ſponte ſequens. In plethora mandans eſt totum corpus, imprimis hepar, vtrobique recipiens eſt caput. Sanguis pro natura ſua varia alias atque alias curandi indicationes de ſe præbet, quemadmodum diximus. Viæ, per quas ſanguis ab inferioribus ad caput fertur, ſunt venæ à iugularibus, tam internis quàm externis propagatæ, quarum eadem cum humerariis origo eſt, à trunco cauæ venæ aſcendente. Motus ſanguinis ſi criticus ſit, aut conſuetus, & modum ſeruet, non ſupprimatur, ac multò tardius ſiſtatur in iis, qui ætate ſunt iuuenili, & conſtitutione corporis ſanguinea, & quibus hæmorrhoides aut menſes ſubſtiterunt. Symptomaticus celeriora præſidia requirit. Denique quo longiore tempore motus durauit, eò maturius occurrendum eſt, ne vires tandem collabantur, quod vltra ℔. iv. effuſionem Auicennas fieri cenſet: cùm tamen idem modus in omnibus ſtatui nequeat, vt diximus.

Sed vt ad ſpecialia perueniamus, immoderata narium hæmorrhagia cohibetur præſidiis, quæ reſpiciunt vel ſanguinem prohibendo, ne his amplius profluat: vel vaſa, claudendo illorum apertionem: vel vtrumque, quod tutiſſimum eſt. Prohibemus ſanguinem fluere, cùm ad contraria ipſum reuellendo, tum deriuando ad vicina, vt docet Galenus, 5. *meth. med. cap.* 3. Id præſtat imprimis venæ ſectio. *Hæmorrhagiæ curatio.* *Reuulſio.* *Vena ſectio.*

Itaque ſi æger adhuc ferre poteſt, & nondum reſolutus eſt, ſecetur media aut interna brachij dextri vena, dum hepar membrum mandans eſt, & ſanguis è nare dextra profluit; ſiniſtri, dum è nare ſiniſtra; vtriuſque, dum è nare vtraque; non quidem euacuationis gratia, ſed reuulſionis, vt dictum. Fiátque foramen anguſtum, vt ſubtilis ſanguis effluat, maneátque craſſior, minus ad fluendum idoneus. Et moderatè ſanguis educatur, ad ℥. j. vel ℥. ij. atque iteratò poſt horæ ſpatium, vt maior fiat reuulſio, viréſque non ſimul diſſipentur. Sic enim curſus ſanguinis à naribus ad locum venæ apertæ conuertitur, nec exigua hæc quantitas in plures partes diuiſa vires deiicit. Idque ideò tutius eſt, quàm ad animi deliquium ſanguinem mittere.

Si caput magis ſanguine abundare videatur, cephalica aperiatur. In magna plethora prius venam tali incidere licet, præſertim vbi ex ſuppreſſis menſibus & hæmorrhoidibus malum extiterit.

Adhibeantur & alia, de quibus diximus, reuulſoria præſidia; vt cucurbitulæ cum ſcarificatione in ſuris, ſcapulis, & ceruice; hirudines poſt aures, extremorum frictiones, ligaturæ eorundem dolorificæ, lotiones quoque ex aqua feruefacta, vel ſinapiſmi plantis pedum applicati. Aqua verò aliiſque frigidis vtendum eſt in iis partibus, vnde ſanguis promanat, quandoque non in iis ipſis planè, ſed potius circa has, vt Hippocrates docet, 5. *aphoriſm.* 23. Cucurbita magna ſine ſcarificatione hypochondrio dextro, ſi è dextra nare ſanguis fluat, ſiniſtro, ſi è ſiniſtra effluit, vtrique, ſi ex vtraque applicetur. Sed diligenter animaduertendum, qualis ſanguis profluat, ne vitioſus aut malignus ad hepar tanquam ad fontem retractus ibi putreſcat.

Vt verò hæmorrhagia narium præcaueatur, ſi à plethora ea proueniat, ſanguinis nimium prouentum conueniente diæta impedire debemus, & ſi iam adſit, venæ ſectione imminuere.

Et quidem ſi hæmorrhagiæ narium cauſſa eſt ſola in corpore & capite ſanguinis abundantia, ſola etiam ſanguinis reuulſio ſufficit, nec purgatione aliqua opus eſt. Vbi verò vitioſi alij humores in corpore ſanguini ſunt admixti, purgatio inſtituenda eſt, qua ſimul humorum ad inferiora fiat reuulſio. Et quia bilis ferè peccat, vtendum tamarindis, myrobalanis citrinis, vel chebulis, ſyrupo ex multiplici infuſione roſarum & ſimilibus, quæ etiam nonnihil adſtringunt. *Purgatio.*

Reuulſionum præſidiis adminiſtratis, ad medicamenta veniendum eſt, quæ tàm intrò ſumpta, quàm foris impoſita, ſanguinis fluxionem compeſcunt.

Commodè hæc in quinque claſſes diſtribuuntur. Prima claſſis infrigidantia complectitur, è quibus intra corpus vſurpanda, *ſyrupi* refrigerantes *è cichorio, Iulepus & ſyrupus roſarum, ſyrupus de ſucco acetoſæ, de nymphæa,* *Fluxum ſanguinis ſiſtentia.* *Frigefacientia.*

de papauere cum aquis portulacæ, lactucæ, plantaginis, ſemperuiui, ſolani, & ſimilibus. Conſerua, item roſarum, violarum, nymph. radices cichorij conditæ, caules lactucæ conditi, ſpecies diatrion ſantalon, diamargariti frigidi.

Opiata. Ad hanc claſſem referuntur etiam Opiata, vt philonium Perſicum, Romanum, requiem Nicolai, Laudanum opiatum. Sed alibi monſtratum eſt, opium non eſſe frigidum, ſed calidum. Et quamuis in hæmorrhagiis narium exhiberi poteſt; tamen eam non ſiſtit refrigerando, ſed potius ſpirituum impetum ſiſtendo. Verùm opiatis non niſi extrema vrgente neceſſitate vtendum, & dum vires adhuc conſtant.

Inter refrigerantia Ioan. Langius *lib. 3. epiſt. cap. 6.* hoc habet.

℞. Syrupi papau. ℥. ß. *aqu. polygoni* ʒ. iij. *philonij Perſici vel Romani* ℈. j. *lapidis hæmatitæ* ℈. ß. M. F. Hauſtus.

Topica refrigerantia. Foris tanquam topica applicentur fronti, temporibus, collo, ſcapulis, hepati, teſticulis, *aqua vel ſuccus roſarum, lactucæ, plantaginis, polygoni, ſemperuiui, ſolani cum aceto,* quibus aliquid *mandragoræ, hyoſcyami, opij addere licet.*

Vt ℞. *Aqu. roſarum* ℥. iiij. *aceti roſacei* ℥. j. *boli Armeni* ʒ. j. M. & frigidum fronti applica cum intincto panno lineo, qui vbi incaluerit, denuo intinctus imponatur. Fortius adhærebit, addito albumine oui. Vtilis eſt etiam ſpongia aqua ſimplici frigida, aut roſarum cum pauco aceto madida fronti frequenter adhibita.

Veſiculæ circumligetur pannus hoc liquore madidus.

℞. *Aqu. plantag. portulacæ, burſæ paſtoris an.* ℥. iij. *pulueris roſar. ſiccar.* ʒ. ij. *trochiſcor. de camphora* ʒ. j. Miſc.

Pro epithemate ad hepar.

℞. *Aq. cichorij, endiuiæ, acetoſæ, lactucæ an.* ℥. iij. *ſpec. diatrion ſantal.* ℈. ij. *diarrhod. abbatis, trochiſc. de ſpodio an.* ℈. j. *lapidis hæmatit.* ʒ. ß. *aceti* ℥. ß. M. Aut ceratum ſantalinum, vel vnguentum roſarum. Meſue hepati inungatur.

Manus quoque & pedes refrigerare vtile eſt, quod fit lotione cum aceto & aqua, præcipuè ſi volis & plantis è carpi regione, vbi arteriæ pulſant, adhibeantur. Vel ſilices, ferrum, vel alia frigida manibus teneantur, aut pedibus laminæ plumbeæ vel lapideæ ſubſternantur.

In ſecunda claſſe ſunt adſtringentia, quanquam & ex refrigerantibus, quæ attulimus, quædam eandem vim obtinent. *Adſtringentia.* Initio verò vtilia ſunt *pentaphyllum, plantago, polygonum, burſa paſtoris, myrtus, equiſetum, piloſella, conſolida maior, minor & media, bolus armenus, terra ſigillata, corallia rubra, balauſtia, acacia, hypociſtis, cortices granatorum, cornu cerui vſtum, ſanguis draconis, lapis hæmatites, alumen vſtum,* quod tamen foris ſolum vſurpatur.

Seorſim intro ſumuntur *Syrupus cydoniorum, myrtinus, de ſucco ribes, de limonibus, de ſucco citri, de roſis ſiccis, de agreſta, de granatis acidis, cum aquis conuenientibus, conſerua roſarum rubrarum, acetoſæ, radices conſolidæ conditæ, rob de ribes, de berberis, trochiſci de terra ſigillata, de berberis, de ſpodio, de carabe, mina cydonior. ſine ſpeciebus.*

Vel paretur tale Electuarium.

℞. *Conſeru. roſar. rubrar. antiquæ, inuæ cyaonior. ſiue ſpeciebus an.* ℥. j. *trochiſc. de ſpodio, de berberis an.* ʒ. j. *Corallior. rubror. præpar.* ℈. j. *C. C. vſti* ℈. ß. *Spec. diamargar. frigid.* ℈. ij. Cum *ſyrup. de roſis ſiccis*, q. ſ. F. Electuarium.

Doſis ʒ. ij. vel ℈. iij. & poſteà bibantur ℥. ij. vel ℥. iij. aquæ plantaginis.

Vel: ℞. *Sem. plantag. portulacæ, lactucæ an.* ℈. iv. *roſar. rubrar.* p. ij. Coqu. in aqua chalybeata ad ℥. ix. in Colatura diſſolue *Iulepi roſar. ſyrup. cydonior. an.* ℥. ij. *trochiſc. de carabe* ℈. iv. M. pro tribus doſibus.

Vel: ℞. *Pulu. trochiſcor. de terra ſigillata* ʒ. j. *corall. rubror. C. C. vſti an.* ℈. j. *ſyrupi myrtillorum* ℥. j. *aquæ vel ſucci plantaginis* ℥. iij. Miſc. Vtilis eſt & *Corallinus ſyrupus, & tinctura coralliorum, eſſentia roſar. rubrar. tinctura lapid. hæmatit.* Item *crocus* ♂ *& extract. Croci* ♂ ſi eius gutt. iv. in aqua plantaginis exhibeantur.

Laudatur & ſperniolæ compoſitum apud Crollium, tanquam efficaciſſimum ad quamuis hæmorrhagiam ſiſtendum remedium, ſi quantitate auellanæ in aqua plantaginis exhibeatur. Efficacius verò fit medicamentum, ſi aliquid laudani opiati addatur.

Vt ℞. *Sperniolæ compoſiti Crollij*, ʒ. j. *extract. tormentillæ* ʒ. ß. *laudani opiati* ℈. ß. *vel* ℈. j. F. Pilulæ mediocres. Dentur 4. vel 5. in aqua burſæ paſtoris vel plantaginis.

Pro Frontali. ℞. *Boli armeni, ſanguinis draconis, an.* ℈. iij. *maſtiches, farinæ volatilis an.* ʒ. ij. cum *album. oui, vel ſucco plantag. & aq. roſar.* F. Maſſa. Puluis ad hæmorrhagiam narium ad extra, D. Caſp. Kegleri.

℞. *Lap. hæmatit.* ʒ. j. ß. *Corall. rub.* ʒ. ß. *Chalcitid. vſtæ* ʒ. ij. *gummi Arab. aſſ.* ʒ. ß. *trochiſc. de ſpodio* ʒ. j. *pulu. ſanguinar.* ʒ. ij. *ſang. dracon.* ʒ. j. ß. Contuſa miſc. pro puluere.

Alius, ℞. *Pilor. lepor. combuſtor. farinæ volatil. an.* ʒ. ß. *boli Arm. præparat.* ℈. j. *ſucc. acaciæ, hypociſt. ſang. dracon. lapid. hæmatit. an.* ℈. ß. M. f. puluis.

Alius D. And. Doreri. ℞. *Spongiam marinam* num. j.

Lauetur aqua burſæ paſtoris. Imbuatur deinde aceto acerrimo, imbuta intingatur in picem liquefactam, comburatur poſteà in vaſe fictili, & ad vſum tandem reponatur.

Vel: ℞. *Myrrhæ, thuris, ſarcocollæ an.* ʒ. ij. *boli Armeni, terræ ſigillatæ an.* ʒ. ß. *acaciæ, hypociſtidis an.* ʒ. j. Terantur in puluerem, de quo aliquid ex aquis refrigerantibus prius enumeratis inſpergatur, ac ſpongia his immerſa ac leniter expreſſa fronti & temporibus applicetur.

Refrigerantia autem medicamenta etiam colli lateribus, vbi iugulares venæ & arteriæ adſcendunt, & ramos ad nares quoque mittunt, commodè applicantur, vt ita viæ, per quas ſanguis ad caput & nares fluat, includantur.

In hæmorrhagiis narium etiam commendatur aqua ſpermatis ranarum, ſi in ea addita pauca camphora & ſaccharo Saturni linteamina intingantur & collo, vbi venæ iugulares deſcendunt, applicentur.

Non autem ſolum epithematum forma, ſed & ex bolo & ſimilibus cum aceto & albumine oui emplaſtrum fieri, & colli lateribus vtrinque, vbi iugulares venæ adſcendunt, applicari poſſunt.

Glutinantia.

Tertia Claſſis glutinantia continet, cuiuſmodi ſunt, *thus, aloë, maſtiche, tragacantha, gummi Arabicum, farina volatilis, gypſum, lutum figulinum, telæ aranearum, pili leporis combuſti, lanugo arborum, flores & nucumenta ſalicis, vel populi arboris aceto macerata & iterum exſiccata, coryli item, nucis iuglandis, cinis chartæ ex lintea confectæ, ſpongia aceto macerata & cremata in vaſe fictili,* quorum pleraque vel pulueris forma naribus inſufflantur, vel cum aqua aliqua albuminis oui ſubacta naribus aut fronti applicantur.

Imprimis verò ad ſiſtendum ſanguinem vtilis eſt muſcus creſcens in craniis humanis, & fungus ille, quem crepitum lupi appellant. Galenus in *Euporiſtis ad Solonem cap.* 13. *& alibi* inter alia commendat thus maſculum & aloën, quæ in puluerem trita albumine oui excipit, cum linteolo aſperſis prius pilis leporis in nares immittit.

Vel.

℞. *Telæ aranearum, farinæ volatilis, pilorum leporis combuſtorum, aloës, thuris, ſanguinis draconis an.* ʒ. j. *ſucci plantaginis, q.ſ.* Goſſypio excepta naribus imponantur.

Aut.

℞. *Gummi Arabic. tragacanth.* [illegible] *C.* [illegible] *an.* ʒ. j. *aloës, boli Armeni, ſanguin. dracon. maſtiches, thuris an.* ℈. j. *ſucci burſæ paſtoris* ℥ ij. Subigantur cum albumine oui, naribúſque aliquid indatur.

Peculiari vi ſanguinem ſiſtentia.

In quarta Claſſe ponuntur, quæ à proprietate valere creduntur, vt ſunt: *Succus vrticæ, portulacæ, millefolij, ſuccus ocymi maioris cum camphora.* Quò etiam referuntur, *muſcus in craniis creſcens,* & alia ſuprà ſecunda claſſe propoſita, *ſtercus porcinum, aſininum, & ſucci ex his expreſſi cum bolo armeno inditi, ranæ virides vſtæ & in puluerem tritæ, ſanguis, qui effluxit, toſtus & tritus, vt & ſanguis columbarum, perdicum, turdorum, ſturnorũ, cinis combuſtorum, quæ ſub hydris reperiuntur, aſellorum, quaſi ilices in nares ſufflentur. Radix pæoniæ ſubiecta linguæ, lapis item carbunculus in ore detentus radix equiſeti trita & naribus impoſita, aut herba trita fronti applicata. Radix melanthij maſticata & naribus indita, ac de collo ſuſpenſa.* A nonnullis plurimum commendatur radix cichorij albi circa feſtum Iacobi collecta circa meridiem, ſi dentibus teratur.

Quædam etiam collo appenſa & manibus verſata ac cutim corporis attingentia hæmorrhagiam narium ſiſtere creduntur, vt folia vrticæ maioris, item flores bdellii maioris in manu detenti, donec incaleſcant: vmbilicus marinus, iaſpis, ſarda, ſeu carneolus, corallium corpori applicatum.

Ita commendatur bufo transfoſſus ✱ le in L[illegible]e exiſtente exſiccatus & [illegible] ac regioni cordis applicatus, vel brachio

[illegible] eiuſdem lateris. Vſnea item humana in ſindone rubro de brachio eiuſdem lateris. Vſnea item humana in ſindone rubro de collo ſuſpenſa: herba anagallid. phœnicea manibus detenta, radix cyani.

Laudatur & hoc amuletum.

℞. *Cinerem bufonis vnius, lapidis hæmatitæ* ℥.ß. *muſci cranij humani puluerifati, vmbilici marini, collar. rubr. præpar. an.* ℈.j. *rad. tormentill. biſtortæ an.* ʒ.ß. *burſæ paſtoris, flor. bdellid. minoris, anagallidis rubræ an.* p.j. F. Puluis qui in ſericū rubrū includatur. F. Sacc° collo appendendus. Aëtius tanquam expertum laudat vaporem, ex aceto lapidi molari ignite inſperſo, ſi naribus excipiatur. Prodeſſe etiam ferunt coahlear. carnes cum aceto tritas, aut cum thure naribus inditas; aut cochleas cū domicilus ſuis vſtas ac tritas, ſi frōnti & naribus imponantur.

Plurimum hic nonnulli commendant ſperma ranarum vere collectum ſiccatum, quod cum vino propinant.

Poſtremæ claſſis ſunt cauſtica, vt vitriolum & calcitis, calx viua, alumen, quò etiā referri poteſt ſulphur accenſum, ſi extinguatur, & vapor naribus excipiatur.

Diæta.

Victus ratio in hoc malo ſit infrigidans & adſtringens, ratione vaſorum apertorum & ſanguinis feruidi atque acris; & tenuis quoque & parca, ſi ſanguis copia peccet. Itaque aër ad frigidum & ſiccum declinet, ſitque aliquantum obſcurus, cum lucidus aſpectus ſanguinem commoueat; ſicut & rubrorum intuitus, & calor externus immoderatior, & motus animi vehementior. Quapropter nec frequenter loquatur æger. Si etiam parum coopertus, præcipuè in collo & in capite. Caput non pronum teneat. Comedat pedes & capita veruecum, aliorúmque animalium, quæ ſuccum præbent lentum & glutinoſum. Vtatur in cibis amylo, cremore ptiſanæ, hordeatis, amygdalatis cum ſeminibus frigidis maioribus & ſacchato roſato. Caueantur omnia, quæ ſanguinem multiplicant, & calefaciunt, exacuunt, attenuant, fluxilémque reddunt. A vino abſtineat æger, niſi virtus deficiens plus poſſit ad indicandum, quam affectio ipſa ad prohibendum, hoc eſt, vbi ſpiritus iam deficere incipiunt, & ſyncope imminet. Tùm enim vinum conceditur, ſed oligophorum & nonnihil adſtringens, & cum aqua aliqua adſtringente vel chalibeata temperatum, & quidem vinum minima quantitate ad frigidum ſumnus ſit multus, ſed interruptus, ne ſanguis ad pulmones vel ad ventriculum confluat.

CAPVT IX.

De Sternutatione.

INter ſyptomata, quæ circa nares accidunt, eſt & Sternutatio. *Sternutatio.*

nutatio, qua natura per nares, quod anteriori cerebro & membranis naſi moleſtum eſt, excutere conatur. Quod enim tuſſis eſt in pulmone, id ſternutatio eſt in cerebro & naribus. Nam ſicut per tuſſim natura ea, quæ pectori & gutturi moleſta ſunt, eiicit: ita in ſternutatione, quæ naribus moleſta ſunt. Sternutatio tamen motus, quam tuſſis, vehementior eſt. Ad tuſſim enim ſaltem pectoris motio requiritur: ad ſternutationem & pectoris & membranarum cerebri. Vnde etiam ſternutatio pro parua epilepſia habetur. Aër enim, qui è pectore egreditur, ei qui per nares ad cerebrum attrahitur, coniunctus, quidquid molectum eſt membranis narium, impetu quodam & cum magno ſono elidit, qui generatur, quoniam aër copioſior confertim per anguſtas narium vias tranſit. Etſi verò à cauſſa præternaturali originem habeat ſternutatio naturam ſtimulante: tamen quia naturæ moleſtum expellentis fit opera, ſæpe cum cōmodo accidit, & medicamentis concitatur, vnde lethargo apoplexiæ, epilepſiæ & ſimilibus capitis affectibus ſubuenit. Ad partum etiam facilius edendum, ad ſecundinam expellendam, ad ſingultum ſedandum vtilis eſt. Si tamen immoderatior ſit, etiam ſua habet incommoda, dolorem capitis excitat, nocetque pectoris & pulmonis morbis, vt & herniæ.

Sternutationis cōmoda.

Incommoda.

Cauſſæ.

Cauſſa Sternutationis eſt, quidquid internam narium tunicam irritare poteſt; quod faciunt vel cauſſæ internæ, humores & vapores acres à cerebro eò delabentes: vel externæ, vt acria; puluis ſcilicet piperis, ſinapi, nigellæ, pyrethri, hellebori albi, euphorbij & alia ptarmica: Vapores item è cœpis, allio, raphano agreſti & ſimilibus exhalantes, ventus & aër frigidus, radij item Solis & lux magna, quæ ſicut lachrymas ciere oculos vellicando ſolent, ita & per conſenſum narium tunicam ſenſibilem afficiunt.

Signa Diagnoſtica.

Affectio ipſa per ſe manifeſta eſt. Si à cauſſis externis ortum habeat, ex relatione ægri innoteſcunt: quæ ſi abſint, prouenit à cauſſis internis.

Prognoſtica.

1. Sternutatio vt antè etiam dictum, quandoque nihil nocet, ſed pro bono ſigno & omne vulgo quoque habetur, ac in ſanis illud quód moleſtum eſt, excutit. Interdum etiam in morborum declinationibus finem illorum præſagit, validamque virtutem, & materiam attenuatam ac in halitum conuarſam indicat. Si tamen ſit immoderatior, & diu continuetur, capitis dolorem parit, & ſpiritus diſſipat.

2. Inſtantis quoque catarrhi indicium eſt quandoque, vt & in diſpoſitis quandoque Epileptici paroxiſmi, & aliorū capitis morborum præſagium eſt.

3. Muliebri vteri ſtrangulationem patienti, aut difficulter patienti, ſi ſternutatio ſuperue-

niat, bonum, Hippocrates, 5. *aphor*.35.

Nota. 4. Sternutatio in morbis, in quibus prouocari debet, vt in Apoplexia, prouocata non adueniens, ſignum lethale eſt. Naturam enim ſuccumbere ſignificat.

5. Sternutatio in corpore plethorico in principio morbi cum deſtillatione mala eſt.

Indicationes.

Sternutatio, quæ nimia eſt, ſiſtenda eſt & impedienda; ſicut & quæcunque in hæmorrhagia narium, quam commouet; in hernia, cum inteſtina ſuo loco depellat; in oculorum, pectoris, aliarumque partium doloroſis affectibus, quos exaſperare ſolet. Quæ vero in declinationibus morborum, vel ante paroxyſmum Epilepticum accidit, impedienda non eſt. Impeditur autem & inhibetur ſternutatio, ſi ea, quæ vim expultricem irritant, & narium ſenſilem tunicam vellicant, tollantur, & vellicatio ipſa inhibeatur.

Curatio.

Itaque ſi à capitis excrementis ſit ſternutatio, caput euacuandũ. Si à cauſſis externis, illæ amouendæ. Vbi verò cauſſæ externæ ſtatim tolli non poſſunt, præſertim internæ, vt illa irritatio tollatur, nares demulceantur vapore aquæ tepidæ, vel inungantur lacte, butyro, oleo violarum, roſaceo, ſalicis, amygdalarum dulcium, ſeminis cucurbitæ, papaueris, vel albumine oui, & mucilagine ſeminis cydoniorum & pſyllij. Eadem olea etiã auribus immitti poſſunt. Nonnulli os frigida fouent, & faciem etiam frigida lauant. Decoctum Baſilici exhibitum ad ſiſtendam ſternutationem vtile eſſe, nonnulli docent, vt & ſi eodem decocto caput lauetur. Aniſum etiã cum apio olfactum, ſternutationem inhibere fertur.

Vt materia à naribus reuellatur & deriuetur, extrema ligentur & fricentur, aures vellicentur, oculi premantur aut fricentur, naſus trahatur, caput pectinetur, palatum digito fricetur. Spiritus retentio, vt & valida attractio, ſternutationem etiam ſedat. Et cum lux ac ſplẽdor ſternutationem excitent, tenebræ eam ſedant. Si verò à frigore & borea proueniat ſternutatio, olea calida ſine mordicatione naribus attrahere, & in nares infundere, calida item olfacere conuenit.

CAPVT X.

De Coryza.

TAndem inter excretorum per nares vitia eſt Coryza, Latinis Grauedo, ita dicta, quod in ea in capitis parte anteriore circa frontem ſenſus quidam grauitatis percipitur, humoris ſcilicet excrementitij à cerebro per nares defluxus nimius.

Verum quia Coryza catarrhi ſpecies eſt, de catarrho vero ſuprà ſatis dictum, vt in ſpecie de coryza multa dicamus, opus

non eſt. Hoc ſalem monemus, inter reliquas catarrhi ſpecies leuiſſimam eſſe, quæ fit in nares, & minus periculoſam, quam quæ fit in aſperam arteriam vel pulmones. Et plerumque, ſi vniuerſalia præſidia adhibeantur, & recta diætæ ratio inſtituatur, ſponte ceſſat. Ad compeſcendam tamen coryzam iubent, medici excipere naribus vaporem è decocto maioranæ chamæm. meliloti, violar. ſiſymbrij, vel aqu. maioranæ naribus attrahere, vel acetum roſaceum ferreæ laminæ ignitæ infundere, vel roſas cum aceto lamine inicere, vel fabas integras aceto madidas, & vaporem naribus excipere. In fluxione frigida etiam nigellæ & cumini vel thuris vſti odor naribus ſuſcipiatur, vel pulegium olfaciendum præbeatur. Odores enim eiuſmodi & cauſſam proximam ſiccando abſumunt, & remotam quaſi, id eſt, intemperiem cerebri frigidã corrigũt. Qui coryza laborãt, balneũ ingredi non debent, ne materia ad nares fluẽs circa os ethmoides exſiccetur, & obſtruxionem pariat, vnde olfactus tollitur. Si nares ex continuo defluxu humoris acris exaſperentur, & rubeſcere atque exulcerari incipiant, vnguento pomadæ inungantur.

LIBRI PRIMI PARTIS III.

SECTIO QVINTA.

De Linguæ morbis & Symptomatibus.

CAPVT PRIMVM.

De Linguæ aſperitate & ſcabritie.

Linguæ vſus. POSTQVAM narium affectus explicauimus, & de olfactus læſione egimus: reſtat tandem, vt de morbis ac ſymptomatibus linguæ & guſtatu læſo dicamus, atque ita tractationi de morbis & ſymptomatibus, quæ in ſenſibus externis & eorũ organis accidũt, finem imponamus. Etſi verò lingua non ſolum guſtatus organũ ſit, ſed & motum obtineat, vt cibum in ore regere, & tanquam manus dentibus porrigere, deglutionem promouere, collectionem quoque & eiectionem ſaliuæ adiuuare poſſit: præcipuè verò vt ſermonis organum ſit, & propterea affectus, qui linguæ præter naturam accidere ſolent, non omnes huius loci ſint, vbi de læſo guſtatu eiuſque organo præter naturam affecto agere nobis propoſitum eſt; tamen cum affectus hi magnam cognationem habeant, & vnus linguæ morbus & guſtatui & sermoni obeſſe poſſit, ob affinitatem, & quia vni ſubiecto inſunt, de omnibus linguæ morbis & ſymptomatibus hoc loco agemus.

Linguæ aſperitas. Et linguæ morbos quod attinet, primò quidem lingua ſæpe aſpera & ſicca euadit, ita interdum, vt etiam rimas & fiſſuras agat. Idque accidit à vaporibus calidis, acribus & putridis, linguam exſiccantibus & quaſi com-

burentibus quod fieri ſolet in febribus continuis, malignis, ardētibus, in inflammatione pulmonū pleuræ, & partium thoracis, ac cordis calidis affectibus, vt & ſi à ventriculo, epate, liene & partibus vicinis, vapores tales per œſophagum aſcendant.

Curatur quidem rectiſſimè hoc malum, ſi morbi à quibus fuligines illæ acres & calidæ ſuppeditantur, tollantur: verùm quia ægri hæc ipſa etiam mala leniri cupiunt, calorem aſperitatem & ſiccitatem linguæ temperant colluitione oris ex aqua portulacæ, roſarum, nymph. decocto hordei, cum exigua portione aceti, vel iulepo roſarum aut violar. vel decocto violar. lactuc. cum ſyrupo violarum & diamor. Vel detineatur in ore ſuccus citri, radic. lactucæ, ceraſa acida, tamarindi, pulpa cucumer. cucurbitarum. Vel nodulus ex ſemine cydonior. cum pauxyllo ſacchari candi, decocto hordei vel aqua roſarum aut violarum madidus.

Vel ℞. *Mucilag. pſyllij, ſem. cydon. aq. violar. extract, an.* ℥. ß. *ſyrup. violar* ℥. iij. *ſacchar. penid.* ℥. ß. Miſce.

Vel ℞. *Hordei contuſi, paſſular. an.* ℥. j. *glycyrrh.* ʒ. ij. *ſem. pſyllij cydon. an.* ℥. ß. Coqu. & colentur, & addita ſacchari ſ. q. ad ſyrup. formam coquatur. Videtur plura in doctrina *de Febr. bar, de Curatione ſympt. quæ febribus accidere ſolet.*

CAPVT II.

De linguæ magnitudine nimia, tumore, calculis.

Deinde interdum lingua præter naturam augetur, & quidem non vno modo. Nonnunquam enim incrementum *Linguæ magnitudo nimia.* ſaltem quoddam linguæ eſt. Ita Galenus, *de diff. morb. c. 9.* ſcribit, ſe vidiſſe cuiuſdam linguam ſupra modum abſque vllo doloris ſenſu excreuiſſe, vt neq; œdema, neq; ſcirrhus, neque inflāmatio eſſe videretur neq; enim premēti manui cedebat, neq; omni ſēſu carebat, neque dolore infeſtabatur, ſed hoc ipſum incrementum duntaxat erat, nihil ipſa ſubſtantiæ particula vitiata, quod accidit ob copiam vtilis alimenti in eius ſubſtantiam conuerſi. Nonnunquam verò ex affluxu humorum p. n. vitioſorum lingua tumeſcit, & quidem cum vel ſine inflammatione. Sicut Galenus, 14. *de meth. med. cap.* 8. ſcribit, ſe vidiſſe linguam ita tumefactam, vt ore cōtineri non poſſet: quod & Foreſtus vidit, *lib.* 14. *obſerv.* 18. Id quod accidit plerúmque ex materiæ calidioris ad linguam *Linguæ tumor.* affluxu, ob quem interdum etiam inflammatur, & quandoque inflammatio in abſceſſum degenerat. Interdum verò tumor eſt ex pituitoſæ materiæ afluxu; nonnunquam etiam à morbo Gallico, humoribus prauis & corrup-

tis ad linguam affluentibus, vnde ita intumeſcit, vt ex ore im mineat, ſicut Alexander Benedictus id annotauit *lib. 5. cap. 10.* Idem interdum ex inunctione hydrargiri accidit. Nonnunquã verò & ex materia venenoſa, vt eſu fungorum venenatorum, vel alterius rei venenatæ, vel morſu beſtiæ venenatæ linguæ tumor excitatur.

Signa Diagnoſtica.

Magnitudo præternaturam aucta & tumor ipſe viſui patet: Cauſſæ verò ita diſcernuntur. Si magnitudo illa linguæ ſit ſaltem quaſi nimium linguæ incrementum, lingua ſecundum partes omnes æqualiter augetur, & dolor ac ſigna vitioſorum humorum abſunt.

Si verò fiat ex afluxu humorum vitioſorum, ſigna eorum & dolor plerúmque adeſt, & ferè in vna parte magis apparet, quam in alia. Et quidem ſi tumor ſit à ſanguine & materia calida, adeſt ſimul rubedo faciei & linguæ, habitus corporis eſt calidior, & manifeſta caliditas ac dolor plerúmque percipitur. Si verò materia ſit pituitoſa, lingua albicat, multúmque pituitæ effluit, ſaporque eſt inſipidus. Si ex lue venerea ſit tumor, eius notæ etiã alibi in corpore apparent. Si ex veneno, aut re venenata ſumpta, id æger patefaciet, & alia etiam ſigna veneni aderunt.

Prognoſtica.

1. Linguæ tumor malum eſt non contemnendum. Nam lingua motu ſuo & ſermoni & maſticationi inſeruit, qui in lingua tumida læditur: Imò interdum ex nimio linguæ tumore periculum ſuffocationis imminet.

2. Si linguæ tumor ſit durus, liuidus, & ad cancri naturam ferè tendens, incurabilis eſt.

Curatio.

Materia ad linguam confluẽs auertenda, euacuanda, repellenda, & quæ influxit, diſcutienda, vel etiam ſuppuranda. Ideoque ſi ſanguis abundat, vena cephalica in brachio aperienda, & cucurbitulæ ceruici apponendæ. Deinde etiam venæ ſectio ſub lingua inſtituenda. Humor bilioſus & pituitoſus conuenienti modo euacuandus.

Præmiſſis vniuerſalibus & reuulſionibus ac diuerſionibus adhibitis in tumore à ſanguine in principio vtendum medicamentis repellentibus, vt ſucco citri, limon. ribes, granatorum, acetoſæ, ſucco lactucæ, quo ſolo Galenus, 14. *meth. med. cap.* 8. purgatione præmiſſa, quendam ſanauit. Nam ſucci hi & repellunt ſua frigiditate, & ratione acetoſitatis humiditatem cum ſaliua educunt. In augmento addatur diamorum verſus declinationem acetum quoque admiſceatur ſcilliticum.

In materia pituitoſa in principio vtendum oxymelite ſimpl. In augmento addatur parum zingiber aut ſalis gemmæ & ammoniaci, vel os colluatur decocto origani, pyrethri, cum hydromelite.

Verſus declinationem frictio fiat cum ſale & aceto, vel cum

[illegible] ſtillæ. Frequenter ex- ſpuendum, quemadmodum hæc à Rhaſe peculiari explanantur. Pituitam quoque ex ore efficaciter ducit hæc oris collutio.

℞. Malvæ cum toto, violar. fol. ſcabioſæ, hyſſop. an. M. j. *rad. altheæ* ℥. ß. *flor. melilot.* P. j. *ficuum.* Num. iij. *paſſular. enucleatar.* ℥. j. *ſem. fœnicul.* ʒ. ij. *nid. hirund. dimid.* Coq. in aqua communi.

℞. ℔. j. ß. Colaturæ, *mell. roſat. colat.* ℥. iij. pro oris collutione.

Si tumor pituitoſus ſit, & humorem melancholicum admiſceri ſuſpicio ſit, humor is euacuandus & lingua aſſiduè lacte vel decocto caricarum, paſſularum maiorum, radic. altheæ, glycyrrhyzæ, ſem. fœnigræci fouenda.

Linguæ tumor cancroſus. Si linguæ verò tumor calloſus & cancroſus ſit, cuius mali hiſtorias aliquot recenſet Foreſtus *lib. 14. obſeru. 24. in ſchol.* malum ferè incurabile eſt, & putredine ad radicem linguæ, vel ſanguinis fluxu in venis eroſis accedente tandem ægri moriuntur.

Linguæ inflammationis. Si linguæ tumor cum inflammatione coniunctus ſit, ſecetur primò cephalica, hinc venæ ſub lingua & cucurbitulæ vſurpentur, poſtea curandum, vt abſceſſus rumpatur, colluendo os decocto tepido foliorum lactucæ, malvæ, violarum, hordei, ficuum, [illegible] ſem. cydo[illegible] fœnugræci [illegible] ſyrupo vi[illegible], & de [illegible] ac dia[illegible] Ficus etiam per medium [illegible] tumori impo[illegible] [illegible] pro[illegible]ent: vt & decoctum earum & vuarum in ore detentum. Furfures etiam ſi in aqua coquantur, donec liquor lubricus fiat, & colatum decoctum in ore ſæpius detineatur, abſceſſum aut rumpit aut diſcutit.

Si tumor ſponte non aperitur, ſcapello aperiatur, Pure excreto decocto hordei, folior. ſcabioſæ, plantagin. agrimon. cicer. rubr. addito melle roſac. eluatur: abſterſum vlcus ferè per ſe conſolidatur, aut curatur, vt oris vlcera.

Tumor linguæ. Si ex lue venerea ſit tumor, curatio ad eundem morbum dirigatur.

A venen. In materia venenoſa ex eſu fungorum prauorum aut alterius rei venenatæ, vel morſu beſtiæ venenatæ ad magnas antidotos, & propria remedia confugiendū eſt: & vitanda purgantia, quæ materiam ad centrum corporis trahunt, ac venenum intus retinent. Os verò colluendum decocto plantaginis, ſcabioſæ, ac ſyrupo vel melle roſaceo.

Calculus Linguæ. Obſeruatum etiam, Calculum in ſpongioſa linguæ carne genitum fuiſſe, & tandem tumore, qui calculum continebat, emollito ac aperto, excidiſſe, cuius rei exemplum habet Foreſtus, *lib. 4. obſ. 26.*

Vlcera verò, quæ poſt inflammationem interdum relinquuntur, curantur, reliqua oris vlcera, vt poſtea dicetur.

CAPVT

CAPVT III.

De Linguæ vulneribus.

Lingua vulnera. LIngua interdum etiam vulneratur, quod plerumque dentibus accidit, in conuulſionibus & lapſu; imò interdum particula linguæ hoc modo amputetur.

Vulnera autem talia nonnulli ſuturis coniungenda docent: verùm vix commodè hîc ſutura inſtitui poteſt; ideóque ſolùm medicamenta conuenientia adhibenda. Quia verò emplaſtra adhiberi commodè non poſſunt, linctus & linimenta ex ſyrupo de roſis ſiccis, melle roſato colato, ſyrup. vel ſimilibus adhibenda: Vel paretur tale decoctum, quo os colluatur.

℞. *Hordei mundi* M. j. Coqu. *in aqua pura*; donec crepet, ſub finem adde *folior. myrtill. ſummit. hyperic. fol. plantag. roſarum rubrar. an.* M. ß. *balauſtior.* P. j. Coqu. Decocto os colluatur. Poteſt & mel roſatum addi. Si verò, quod interdum accidit, linguæ particula amputata ſit, ea non regeneratur.

CAPVT IV.

De Ranula ſub lingua.

NOnnunquam tumor ſub lingua in molliori parte, qua lingua connexa eſt, oritur, pueris familiaris, rarius inflammationis, ſæpius œdematis ſpeciem præ ſe ferens, quem à figura, quam exprimit, βάτραχον, ſiue ranulam linguæ Aëtius & Paulus appellant. Quanquam interdum globuli rotundi ſpeciem exhibeat. Aperto illo tumore mucus prodit, oui albumine colore & conſiſtentia ſimilis: nonnunquam tamen & colore citrino. Compertum verò eſt, & lapillos ſimul cum muco vel ipſos ſolos ſine ſanie & ſanguine ex apertis eiuſmodi tumoribus excretos fuiſſe. *Ranula ſub lingua.*

Cauſſa mali eſt ſanguis craſſus & terreſtris, ſeu, vt loquuntur, humor tartareus in venis ſub lingua coaceruatus, aut pituita & humor lentus à cerebro eò delatus, partibúſque illis infixus.

Quod ad curationem attinet, poſt vniuerſalia, phlebotomiam ſcilicet, diuerſionem & purgationem, collutiones oris fiant, ex incidentibus & reſoluentibus, vt ex decocto origani, mentaſtri, pyrethri cum ſale communi toſto, vel cum ſale gemmæ. Vel hic puluis vſurpetur.

℞. *Piperis, zingiber. an.* ʒ. j. *ſal gemm. comm. an.* ℈. ij. *origan. cala-*

minth. rad. ireos, hermodactyl. an. ℥. ß. *maſtich.* ℈. j. Fiat Puluis, quo Ranula fricetur.

Aliqua etiam pars pulueris huius incorporetur cum albumine oui, & cum petia imponatur, ſemper renouando, poſtquam æger crebro id exſpuerit.

Auicennas laudat origanum, cortic. granator. & ſal, quibus mixtis & pulueriſatis ranulam fricare iubet. Item tragacanthum vſtum & hermodact. mixta cum albumine oui, & ſub lingua poſita.

Aut ℞. *Balauſt. alumin. gallar. an.* ℥. ß. F. Decoctio in aqua. Colatura ſub lingua teneatur. Fortius eſt, ſi frictio fiat cum flore æris & tragacanth. Aëtius æruginis raſæ, chalcitidis & gallæ æquas partes miſcet, & pulueriſata inſpergit, cauendo, ne quid de hiſce deglutiatur. Aut cum paſſo collutionem ex iiſdem parat; aut iis vtitur, quæ ad aphthas & vlcera oris valent. Commendat & hoc, quod

℞. *Nuc. iugland. veteres integras, vnà cum corticibus vſtas,* quibus tritis addit *piperis* ℥. xij. *thur.* ℥. iij. & cum melle mixta illinit.

Chirurgica. Si his nihil perficitur, tumor ſcalpello vtrinque aperiatur, & vbi humoris copia effluxerit, os aliquot diebus colluatur cum poſca exiguo ſale addito, donec nihil amplius humoris in loco affecto reliquum ſit. Alij acu per tumorem transfixa vulnus poſteà cum ſcalpello dilatant, vt materia contenta effluat, qua exhauſta aquam mulſam gargariſare iubent, quam & per ſiphonem in transfixum tumorem immittunt, & vlcus tandem legitimè claudunt. Sunt, inter quos Ambroſius Paræus, *lib. 7. cap. 5.* qui potius ferro ignito tumorem aperiendum cenſent, ne malum reuertatur. Nigram verò vel fuſcam & duram ranulam, quæ cancroſa eſt, ne attingas.

CAPVT V.

De Linguæ adſtrictione.

Linguæ adſtrictio. ACcidit etiam interdum, vt lingua freno aut vinculo ſuo arctius adſtringatur, vt veluti decurtata liberè moueri ad ſermonem formandum nequeat, ſiue id fiat à primo ortu, ſiue poſt ab vlcere aut cicatrice. Ac tales ἀγκυλόγλωσσοι & μογιλάλοι, appellantur; Vitium ipſum ἀγκυλωσις.

Ἀγκύλωσις. Malum hoc oculis patet, & ſermoni impedimentum affert: infantes etiam eo laborantes lac promptè ſugere nequeunt.

Vinculum ergo hoc tranſuerſim incidendum eſt, vt Aëtius docet, *tetrabibl. 2. ſerm. 2. cap. 26.* Paulus Ægineta *lib. 6. cap. 29.* Nimirum lingua ſenſim eleuanda eſt, & forcipe acuta frenum quantum opus diſcindendum, cauendo, ne venæ ſub lingua lædantur. Vide Inſtitut. *lib. 5. part. 1. ſect. 2. cap. 7.*

Si verò cicatrix cauſſa eſt, vncino apprehenſa extendatur, & quicquid durum eſt, & cum naturali carne non conſentir-

exſcindatur: ſectione peracta os poſca abluatur, poſteà inſpergatur manna thuris, imponatur linteum carptum & conuulſum, & os aqua mulſa colluatur, vel mel roſatum illinatur.

Atque hæc de morbis linguæ dicta ſunt. Iam de ſymptomatibus dicendum.

CAPVT VI.

De Læſo Guſtatu.

Linguæ à natura tum motus tributus eſt, quo promptè in omnem partem impellatur, qua de cauſſa etiam muſculos plures accepit; tum ſenſus tactus & percipiendi ſapores. Motum habet à neruis, qui muſculis linguæ implantantur, ſenſum ab iis, qui in extremam linguæ ſuperficiem & tunicam eius ſparguntur. Ita fit, vt lingua partibus extimis ſapores dignoſcat, moueatur verò à muſculis, vt ſcribit Galenus, 8. *de vſu part. cap.* 5. Nerui motui linguæ inſeruientes ſunt à ſeptimo pari neruorum cerebri, qui guſtui inſeruiunt, à tertio pari propagantur.

Quanquam autem guſtus tactus quidam eſt, vt Ariſtoteles diſputat 2. *de anim. cap.* 10. & vtrumque habet à neruis tertij paris: tamen aliquando accidit, vt manente ſenſu tactus in lingua guſtus pereat. Nam ad guſtum, qui ſubtilior ſenſus eſt, exquiſita admodum in organo ſentiendi facultas requiritur, quæ facilè ab aliqua præter naturam cauſſa hebetatur: hebetata tamen ſufficere poteſt ad ſenſum tactus, qui non ita facilè, vt guſtus, in eadem parte læditur & afficitur.

Sed vt pereunte tactu in lingua guſtus maneat, fieri nequit. Sæpè verò & hoc vſu venit, vt conſtante guſtu tactúque linguæ, motus eius impediatur, cuius ratio manifeſta eſt, ex diuerſis ſenſus & motus neruis, vt diximus. Senſus igitur linguæ ineſt, tum vt tactiles qualitates percipiat, tum vt guſtabiles, qui ſunt ſapores, eorúmque diſcrimina varia. Motus ineſt, vt cibum in ore regat, & tanquam manus dentibus porrigat, & etiam deglutitioni inſeruiat, & vt collectionem & exſpuitionem quoque ſaliuæ adiuuet, præcipuè verò vt ſermonis formandi ſit inſtrumentum. *Guſtus læditur ſeruato motu linguæ.*

Poſtquam igitur de morbis linguæ dictum, proximum iam eſt, vt de ſymptomatibus eius dicamus. Inter actiones læſas hic ſunt, Guſtus læſio, & motus linguæ læſio.

Vt lingua guſtatus organum ſit, non ſolùm peculiarem ſubſtantiam, carnem ſcilicet raram, ſpongioſam ac mollem obtinet, ſed & nerues à tertio neruorum pari accepit: quæ eius naturalis conſtitutio ſi lædatur, guſtatus læditur.

Læditur autem guſtatus tripliciter, vel quia imminuitur, vel aboletur, vel deprauatur. Imminuitur, cùm ſaltem ſapores

excellentes percipit ; abolետur, cùm planè nullos : deprauatur, cùm obiectum alterius, quam eſt, ſaporis eſſe iudicat. Imminuitur & aboletur iiſdem de cauſſis, quæ in imminuto guſtatu ſunt minores, in abolito grauiores.

Cauſſa guſtatus læſi. Fit hoc, cùm vel ſpiritus animalis non tranſmittitur, quia paulatim deficit, quod fit in moribundis ; vel quia eius influxus impeditur, ab obſtructione aut tumore p. n. in neruis tertij paris, & parte cerebri, vnde nerui illi originem habent, vel quia nerui tertij paris refrigerantur, aut lingua frigida, aut humida materia perfunditur, vt fit in catarrho, aut puſtulis ; vel vlcere obſidetur.

Deprauatur verò guſtus, quia vel linguæ ſubſtantia aut membrana illam inueſtiens vitioſo aliquo humore imbuta eſt, ita ſi bile lingua perfunditur, omnia, quæ guſtantur, amara eſſe putantur, in aliis affectibus ſalſedo vel acor cibis ineſſe videtur. Nam ſuccus intrinſecus à cibis accedens vitioſum linguę ſuccum, qui prius quieuerat, excitat mouetque ; guſtandi autem facultas non eum, qui iam acceſſit, ſed qui per linguam antea fuſus erat, ſentit ac percipit, atque ita quod intus exiſtit in lingua, prohibet extraneum, quemadmodum hac de re docet Galenus, 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 4. Addit ibi Galenus, aliquando, quanquam rarius, accidere, vt lingua ob [illegible] ſenſu guſtandi ſuccos, quos in ſe continet, prius ſentiat, quàm aliquid acceptum guſtet.

Cauſſa.

Vt ergo cauſſas breuiter complectamur, imminuitur vel aboletur guſtus, neruis ſuis perfrigeratis & emollitis, vel iiſdem obſtructis, aut malè affecta ea parte cerebri, vnde illi prodeunt, aut malè conformatis neruis, neque ad linguam pertingentibus, quod in Lazaro illo vitriuorace, qui nullo prorſus guſtu, dum viueret, præditus erat, accidit, cuius mentionem facit Columbus *l.* 13. *Anatom.*

Deprauatur vel à cauſſa externa, vt aſſumptis quibuſdam in os, quorum ſapor non facilè è lingua eluitur ; vel internis, vt ab humore vel vapore, quo lingua imbuitur. Humor ille vel vapor defertur interdum ex ventriculo, vel inteſtinis (quorum tunica communis eſt cum linguæ & faucium tunica) item ex vtero, hepate, liene, pulmone, thorace malè affectis : interdum ex faucibus vlcere ſanioſo obſeſſis ad linguam mittitur : frequenter denique è cerebro ad fauces & linguam confluit.

Signa Diagnoſtica.

An ſapor imminutus, abolitus vel deprauatus ſit, æger patefaciet. Qualis verò ille humor ſit læſi guſtatus cauſſa, ex ſapore & linguæ colore dignoſcitur.

Nam dulcedo & rubedo ſanguinis eſt ; amaror & calor citrinus bilis ; ſalſedo & albedo pituitæ putreſcentis ; acor & color ater, humoris melancholici : Sapor abominabilis prauos in ore ventriculi humores hærere ar-

guit. Puſtulæ, tumor & apoſtema linguæ oculis cernuntur. Si lingua ſit ſana & mediocriter rubra, & guſtatus imminuatur vel aboleatur: ægritudo eſt in capite vel neruis, à quibus guſtandi facultas dependet.

Prognoſtica.

1. Guſtus læſio diu perſeuerans facultatem naturalem lædit. Neque enim homo alimenta diſcernere poteſt.

2. Guſtus læſio ab intemperie frigida & ſicca difficilius curatur, quam ab intemperie calida & humida.

Curatio.

In curatione obſeruandum primò, an vitium hæreat in ipſa lingua, an verò cerebri vel neruorum vitio, vel ventriculi, pulmonis aliarúmque partium accidat, vt ad fontem mali & membrum primario affectum curatio dirigatur. Si guſtus lædatur à cauſſa calida, eaque humor ſit, is conuenienter euacuandus. Deinde diu in ore teneatur leniter garganſando acetum, vel ſuccus malorum granatorum, item ſuccus endiuiæ, lactucæ, portulacæ, mucilaginis ſeminis pſyllij & cydoniorum cum aqua roſarum vel acetoſæ; fricetur lingua carne limonum & citriorum ad appetitum & guſtum reuocandum. Si malum ſit à cauſſa frigida, materia præparetur, & conuenienter euacuetur; deinde garganſmus fiat ex hyſſopo, glycyrrhiza, caricis, melle, cui aliquid de Rob nucum admiſceri poteſt, ad tollendum ſaporem extraneum. Si cauſſa ſit in puſtulis, vel vlcere linguæ, aut lingua per conſenſum alicuius partis afficiatur, his omnibus, ſua peculiaris curatiò adhibeatur.

CAPVT VII.

De Linguæ motu læſo.

Linguæ motus læſio oritur, affectis neruis ſeptimi paris cerebri prope ſpinalis medullæ initium, atque ita muſculis linguæ affectis, ſiue intemperie nuda frigida & humida, ſiue coniuncta cum materia, & neruos illos ſeu irrigante, ſeu anguſtiam in iis pariente, vnde poſt apoplexiam ſæpe paralyſis linguæ accidit; ſiue ſoluta vnitate. *Linguæ motus læſus.*

Interdum, vt dictum, lingua freno aut vinculo ſuo arctiùs adſtringitur, vt veluti decurtata liberè moueri ad ſermonem formandum nequeat, ſiue id ab ortu accidat, ſiue pòſt ab vlcere aut cicatrice. Et qui à natura tales ſunt, principio quidem tardè in ſermonem prorumpunt: vbi verò loqui cœperunt, citra difficultatem, & ſatis feſtinanter loquuntur. Impediuntur tamen in appellatione nominum & verborum, quorum aliàs difficilior eſt pronunciatio, veluti in quibus R & L literæ frequenter occurrunt, vt deſcribit Aëtius *Tetrabibl. 2. ſerm. 2. cap. 36.*

Nonnunquam tumor ſub lin-

gua, quem Ranulam appellant, oritur de quo *cap.* 4 dictum, quæ etiam motum linguæ impedit.

Læditur & linguæ motus, quando ea tota intumeſcit, vt etiam antea dictum. Ex ebrietate quoque linguæ motus impeditur, vt homo in loquendo vel titubet, vel mutus reddatur, & nonnunquam conuulſus moriatur, neruorum principio nimia vini potatione obruto, teſte Hippocrate, 5. *aphor.* 5.

Ex concuſſione quoque cerebri per ictum vel caſum linguæ motus impeditur, eodem Hippocrate teſte, 7. *aphor.* 59. & Galen. 1. *de loc. affect. cap.* 6.

Tandem aliquando à vermibus in inteſtinis linguæ motus impeditur, cuius exemplum inſigne eſt apud Alexandrum Benedictum, *lib.* 5. *cap.* 15.

Motus linguæ læſi differentia. Ex his igitur cauſſis mot⁹ linguæ læditur, vt vel planè auferatur, vel imminuatur, vel deprauetur.

Motus abolitus. Aufertur motus linguæ, atque ita loquela ſimul, ſiue conformationis vitio à primo ortu, ſiue poſt, quando ſpiritus animalis vel non transfertur ad linguam; ſiue ob cerebri obſtructionem & neruorum anguſtiam, vt in apoplexia, caro, catoche, ſiue ob ſpirituum animalium conſumptionem aut ad interiora retractionem, vt fit in morti proximis, in ſyncope & vteri ſuffocatione; vel non recipitur in lingua, propterea quod obſtructio vel tumor eſt in neruis ſeptimi paris cerebri. Ad hanc ergo neruorum anguſtiam, ſi perfecta ſit, ſequitur linguæ paralyſis, eaque interdum citra guſtus offenſionem: Sin leuior, ex interuallo modo loquitur homo, modo obtumeſcit ſano corpore.

Imminuitur autem motus linguæ, vt tarda vel difficilis euadat loquela, vel citra vitium linguæ, dum ſpiritui animales alio auocantur, vt in ira, terrore, nimio gaudio, vel eiuſdem vitio. Vitium autem hoc eſt vel natiuum, & tales homines non poſſunt incipere loqui, niſi prius multoties linguam mouerint, & labia, atque hinc expeditè loquuntur, aut multo tempore vnam dictionem proferunt, aut poſtquam loqui cœperunt, non poſſunt in ſermone progredi, & ſæpe eandem ſyllabam repetunt, quod vitium Græci ἰσχνοφωνίαν & hæſitantium linguæ vocant; etſi hoc vocabulum exilitatem vocis potius ſignificat: vel aduentitium à linguæ vulnere aut apoſtemate, aut vlcere, excreſcentia magna ſine apoſtemate, paralyſi ſecundum medietatem dextram & ſiniſtram. *Lingua hæſitantia.*

Deprauatur motus linguæ, vt vna litera vel ſyllaba pro altera præter voluntatem proferatur in vitio, quod τραυλότης blæſitas, & ψελλότης balbuties nuncupatur; quarum hæc literas aut ſyllabas quaſdam inter pronunciandum abſorbet, vel quaſi ſupprimit: Illa literam vnam pro altera vitioſè effert, inprimis literam R. *Motus linguæ deprauatus.* *Blæſitas, balbuties.*

Cauſſa primò eſt intemperies linguæ & neruorum atque muſculorum huius, eáque plerumque humidior, ſiue natiua ſit, vt in pueris, qui poſt ætatis decurſũ vel febre ſuperueniente abſumpta humiditate ſuperuacanea, rectè loquũtur, ſiue aſcititia ex humoris

affluentis copia à cerebro humidiore, vel ab ebrietate, ob quam humiditatem imbecilliores muſculi linguæ eam non firmiter ad dentes primos ſtabilire & allidere poſſunt. Interdum verò intemperies linguæ ſiccior, ob quam lingua conuellitur & contrahitur, vt rectè extendi & dilatari nequeat. Deinde in cauſſa eſt mala conformatio, aut in nimia linguæ breuitate, longitudine, craſſitie, aut in muſculorum linguæ conformatione.

Signa Diagnoſtica.

Linguæ motus læſus ex ſermone læſo, vt & maſticatione & deglutitione percipitur.

Cauſſas quod attinet, ſi lingua læditur per conſenſum à cerebro, noxa etiam in cæteris functionibus animalibus deprehenditur, quod non accidit, ſi vitium tantùm ſit in neruis ſeptimi paris cerebri, atque tum ſi tenuis humiditas linguæ muſculos penetrat, ipſóſque reſoluit, paralyſis linguæ exiſtit. Conuulſio verò cognoſcitur ex linguæ contractione. Conuulſa quoque lingua neque ab ægro, neque ab aliis flecti & moueri facilè poteſt: Paralytica verò per alium non difficulter mouetur. Mala conformatio ligamenti oculis patet. Sicut & tumor, qui, ex quo humore conſtet, colore aliiſque indiciis proditur. Si tumor eſt inflammatorius, durities, dolor & febris adeſt.

Differentiæ.

1. Grauitas & tarditas linguæ relicta poſt apoplexiam, carum, lethargum & ſimiles affectiones rarò & difficulter admodum curatur.

2. Ex confirmata paralyſi omnes obmuteſcunt.

3. Dum ligna tota paralyſi afficitur, grauis metus Apoplexiæ impendet. Galen. 4. *de loc. affect. cap.* 2. Scribit tamen Foreſtus *lib.* 14. *obſ.* 31. *in Schol.* ſe non rarò obſeruaſſe linguæ paralyſim obortam, quam nulla apoplexia conſecuta eſt. Quod & ego obſeruaui in profeſſore quodam huius Academiæ, qui ex catarrho ſubitò decidēte planè mutus reddebatur, & in tabulam ſcribere opus habebat, quid mali pateretur, (ſenſus & reliquarum partium motus integer erat) qui frictionibus adhibitis & clyſtere iniecto paulò pòſt iterum loqui cæpit, & à catarrho liberatus nunquam apoplexiam paſſus eſt.

Curatio.

Si linguæ motus ſit à Paralyſi, videndum, an ſanguis ſimul peccet, & tum præmiſſa alui lenitione, mittatur à Cephalica primò: deinde è venis ſub lingua, quod ſæpè præſentiſſimum huius affectionis fuit remedium. Quidam etiam cucurbitulas cum ſcarificatione ſub mento ponunt, quæ & ſcapulis applicari poſſunt. Nonnunquam etiam vſurpentur diuerſiones per clyſteres, frictiones, vincula & ſimiles.

Si à materia eſt frigida, pituitoſa præparata illa expurgetur. Vſurpentur etiam diuerſiones omnis generis, vt ſuprà *parte* 2. *de Paralyſi*, ex hac cauſſa traditum fuit.

Topica quod attinet, vſurpentur collutiones oris, gargariſmi, apophlegmatiſmi, *ex ſtœchad. hyſſopo, origano, puleg. thym. radic.*

cappar. calami ar[illegible]mat. zingib. pyreth. nigella, pip[illegible]re & ſimil[illegible]us.

Lingua fricetur *pulu. ſpec. diatrionpipereon, diacalamin[illegible]h dianth. diagalang. cum conſerua flor. ſaluiæ, ſtœchad. primul. veris, pulu. ſem. ſtaphydis agr. ſinapis, ſalis Ammoniac. cum theriac. mithridat. Aurea Alexandrin.* quæ & fabæ magnitudine in ore detineantur, donec ſenſim liqueſcant.

Aut diſſolui etiam poſſunt in ſpiritu vini, in quo aliquid caſtorei anteà infuſum ſit, vel in oxymel. ſcillit. in quo calam. aromat. & hyſſop. ebullierint.

Vtile eſt & Caſtoreum ſub lingua detinere.

Aut ℞. Nuc. moſch. ʒ j. *caſtor.* ʒ. ij. cum *ſucco ſaluiæ*. Fiant Paſtilli, lupinorum forma, qui in ore detineantur.

His & ſimilibus & antecedens in capite cauſſa & coniuncta in lingua tolletur.

Foris probantur vnguenta & inunctiones ex oleo vulpino, nardino, coſtino & ſimilibus. Stillicidium item ad partem poſteriorem capitis & primas colli vertebras, aſcendendo vſque ad Phænigmos aut cauteria ad primam vel ſecundam colli vertebram, quæ diu aperta ſeruentur; Vſus denique thermarum.

Si linguæ motus impeditur ob linguæ conuulſionem, ceruici medicamenta conuulſioni commoda apponantur.

Si motus linguæ ſit impeditus vitio vinculi linguæ, id tranſuerſim incidendum, vt *cap. 5.* dictum.

Si ob tumorem lingua moueri non poſſit, vel non rectè moueatur, is curandus, vt anteà etiam dictum.

FINIS LIBRI PRIMI.

INDEX

INDEX
RERVM ET VERBORVM.

ABSINTHII in Melancholia hypochõdriaca vtilitas, pag. 338.
Acetum cur topicis admiſcendum, 7. ſiccat & vigilias inducit, 10. an ſinapiſmis admiſcendum, 81. eius in affectibus ſoporiferis vſus, 215. ebrietatis remedium, ibid. an melancholicis vtile ſit, 93. eius & acidorum vſus in neruorum affectibus parcus eſſe debet. 456
Acida narcoticorum vim infringunt. 215. 220. 582.
Acidularum in affectionibus hypochondriacis vſus. 339
Ægilops quid, 771. fiſtula lachrymalis quid, ibid. cauſſæ, differentiæ, 732. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, indicationes, 733. curatio, 734
Aër calidus vt corrigendus, 12. frigidus vt calefaciendus. 24
Agaricus vim alexiteriam obtinet. 378
Amantibus nullus pulſus proprius. 306. 307
Ἀμαύρωσις quid. 752
Ἀμβλυωπία quid. ibid.
Ambra inſigniter cerebrum roborat. 584
Amentes & ſtolidi qui dicuntur. 247. 248.
Amor inſanus, 302. eius cauſſæ, ibid. 303. ſigna diagnoſtica, 306. prognoſticum, 307. curatio, ibid. ſi ex ſeminis abundantia & veneris appetitu ortum habeat, quomodo curatio inſtituenda, 308. cura eiuſdem ſi ex philtris, 307. 308. Diæta. 308
Amuleta num in epilepſia proſint, 357. contra dolorem capitis, 52. 53. contra epilepſiam, 530. contra incubum, 502. contra hæmorrhagiam narium, 826. contra ſpaſmum. 494
Anguſtia in neruis quot modis fiat. 446

Annatæ *oculi tunicæ puſtulæ.* 700

Anodyna *in ophthalmia.* 682

Antepileptica *medicamenta ſimplicia,* 522. *compoſita,* 524. 525

Antidotus conuulſiua *Noribergenſ.* 493

Antidotus *è cancris fluuiatilibus aduerſus morſum canis rabidi.* 373

Antimonium *an in apoplexia locum habeat.* 576

Αφαιρεσία *quid.* 504

Αφωνία *quid.* 564

Apium *an epilepticis noxium.* 555

Apophleginatiſmi *in affectibus capitis frigid.* 76. *cautè vſurpandi in iis qui defluxionibus ad pectus ſunt obnoxij.* ibid.

Apoplectici *ante triduum non ſepeliendi.* 567

Apoplecticarum aquarum *vſus in paroxyſmo,* 574. *in apoplectico paroxyſmo num vomitoria ſint exhibenda.* 597

Apoplexiæ *nomen,* 564. *definitio, cauſſæ,* 565. *differentiæ,* 567. *differentia à cognatis affectibus,* 569. *ſigna diagnoſtica in genere,* 568. *ſigna cauſſarum,* 569. *prognoſtica,* 507. *curatio in genere* 572. *venæ ſectio an, quando, qua in parte inſtituenda.* 573

Apoplexiæ *pituitoſæ curatio,* 575. *in hac cerebrum roborantia medicamẽta interna,* 576. *externa,* 579. *diæta.* 581

Apoplexiæ *à ſanguine ortæ curatio,* 581. *à vapore narcotico, ibid. à cauſſis externis & violentis.* 582

Apoplexiæ *imminentis ſigna,* 583. *præſeruatio ab apoplexia in quibus conſiſtat, ibid. in apolexia ſanguinea abſtinendum ab aquis apoplecticis.* 583

Apoplexia *an à ſola intemperie cerebri excitari poßit?* 587. *an ſit morbus hæreditarius, ibid. an à conſumptione ſpirituum animalium omnimoda fieri poßit?* 588. *quæ ſit cauſſa proxima,* ibid.

Apoplexia *in paralyſin mutata, cui nihilominus ſenſus interni torpidi præſertim in ſenibus maneant.* 593. 594

Apoplexia *an à ſpiritu vitriolato exhalationes ad caput adſcendentes coagulãte producatur?* 594. *pueri cur rarò apoplexia corripiantur,* 595

Apoplexiam *an vapor narcoticus excitare poßit,* 593. *an vapores ſola commotione humorum excrementitiorum in capite collectorum, apoplexiam excitent?* 595. *in apoplexia cur principio neruorum affecto interni ſenſus lædantur,* 593. *num purgantia in apoplexia exhibenda,* 596. *repellentia num conueniant?* 597.

Aqua ad vlcera narium *&* oris, 810.

Aquæ antepilepticæ, 526. *& ſeqq. alia D. Cap. Dornauij.* 526.

Aquæ apoplecticæ *vſus* 574.

Aquæ apoplecticæ variæ, 577

Aqua apoplectica *mea deſcriptionis,* 577. *Sigiſmund. Kolreuter.* 577

Aquæ apoplecticæ *num ſtatim in principio conueniant,* 581. 574. 596

Aqua articularis, 456. 465. *alia D. Kolreuter,* 462. *alia D. Brambachy,* 463

Aquæ cephalicæ *frigidæ,* 8. *calidæ,* 17. *humectantes* 27. *aq. cephalica Langij,* 17. *externa,* 79. *Theriacalis Quercetan.* 17

Aquæ & ſpiritus ad vulnera capitis, *Ioan. de Vigo, & Iacob. Carpenſ.* 153

Aqua fl. Cichorij ophthalmica, 682. fragorum ophthalmica, ibid. viridis. 711
Aqua hirundinum *compoſita*, 491. *dulcis, acida, ibid. alia.* 525
Aq. hirundinum *Kolreuteri.* 525
Aq. infuſionis lauendul. *Auguſtin. Schurffij.* 17
Aquæ narcoticæ. 202
Aqua ophthalmica *D. Andr. Doreri*, 759. *Crollij, ibid. Imperator. Maximilian.* 758. *alia ex epate hirci.* 759
Aqua picarum *compoſita*, 526. *alia, ibid.*
Aqua pœoniæ *compoſita, aliàs Fluſ-vvaſſer dicta.* 527
Aqua rorismaialis *ſubtilior reliqua aqua.* 334
Aqua Saluiæ *compoſita.* 462
Aqua ſapientiæ *dicta.* 258. 259
Aqua ſaphirica. 759
Aqua ſocialis *dicta.* 728
Aqua viſum fortificans. 760
Aqua vitæ rubra *Elect. Saxon. dicta*, 238. *duæ aliæ precioſiſſimæ.* 259
Aqua in hydrocephalo *quo in loco capitis contineatur.* 186
Aquam è capite *quæ euacuant.* 188
Aqua calcis viuæ *in hydrocephalo.* 189
Aqua feruens *quare in gyrum moueatur.* 245
Aromatum *vſus nimius in melancholia hypochondriaca noxius.* 341
Arteriæ *an in affectibus capitis à ſanguine ſecandæ*, 60. *earum apertio aliquando prodeſt.* 234
Atram bilem *in capite quæ præparant*, 95. *eandem è capite quæ purgant*, 96. *purgantibus ſemper admiſcenda humectantia.* 95
Auditus debilitas *an ſit cauſſa tinnitus.* 787
Auditus grauis 793. *cauſſæ, ibid. cauſſarum ſigna diagnoſtica, prognoſtica*, 796. *indicationes & curatio*, 798. *diæta.* 800
Auditus inſtrumentũ *proximũ.* 794
Auditorij meatus *morbi.* 795
Auribus immiſſa *cerebrum calefaciunt.* 23
Auribus aqua illapſa *quomodo educenda.* 783
Aurium dolor, 800. *cauſſæ*, 801. *ſigna diagnoſtica cauſſarum, ibid. prognoſtica*, 802. *indicationes & curatio.* 803
Aurium doloris *cauſſa an ſola intemperies calida eſſe poſſit.* 801
Aurium excrementa *p. n. & fluxus*, 804. *curatio.* 805
Aurium fœtor. 782
Aurium inflammatio, *cauſſæ*, 775. *ſigna diagnoſtica.* 776. *prognoſtica. ibid. indicationes & curatio.* 777
Aurium intemperies *cum bile*, 773. *cauſſæ, ibid. ſigna diagnoſtica. Curatio.* ibid.
Aurium intemperies frigida *& humida cum pituita.* 773
Aurium intemperies frigida *ſine materia.* 772
Aurium membranæ *morbi*, 795
Auriũ ſonitus *diuturni cauſſæ.* 788
Aurium ſonitus, *tinnitus & ſibilus an differant.* 785
Aurium tinnitus *quid, ibid. ſubiectum*, 786. *cauſſa proxima quæ, ibid. an eius cauſſa ſit ſenſus acumen, ibid. differentiæ*, 788. *ſigna diagnoſtica, prognoſtica*, 789. *indicationes & curatio*, 790. *topica*, 791. *diæta.* 792
Aurium vlcera, *cauſſæ, ſigna diagnoſtica*, 778. *prognoſtica*, 779. *indicationes & curatio.* 780
Aurium vlcera *antiqua.* 781. *horum curatio.* 782

Aurium vlcus fiſtuloſum. 782
Aurium vulnera. 784
in Auribus excreſcentis carnis *remedia.* 782
in Aurium curatione *regulæ obſeruandæ.* 800

B

BAlbuties. 846
Balneum *an in hydrophobia conueniat.* 375
Balneum *an in ophthalmia vtile ſit?* 688
Balnea artificialia *in Paralyſi.* 467
Balſama apoplectica. 585. 579.
Balſamum antiparalyticum *Guidon. de Gauliaco.* 465
Balſamum artificiale *ad vulnera cerebri.* 159
Balſama cephalica *calida.* 22. 23.
Balſamum ſomniferum. 122
Bilem in capite *præparantia*, 63. *purgantia*, 64. *particulariter euacuantia.* 66
Blæſitas, 886. *cauſſa.* ibid.
Boli pituitam *è capite purgantes.* 90. 91.

C

CAlculos quandoque in capite *naſci* 113
Caligo oculorum. 752
Camphoræ temperamentum, 13. *per accidens refrigerat, vigilias excitat, caput grauat*, 12. *in capitis affectibus bilioſis cautè vſurpanda.* 66
Canes frequentius *quàm alia animalia in rabiem agi*, 364. *rabidi quibus ſignis dignoſcendi.* 366
in Capitis curatione quæ obſeruanda. 4
Capitis conſenſus cum ventriculo, 39. *vnde ille, ibid. cum vtero*, 40. *& cum inteſtinis, liene, renibus, pulmone, partibus externis.* 40. 638
Capitis per conſenſum ventriculi *affecti curandi ratio.* 42
Capitis dolor 636. *cauſſæ*, ibid. *quandoque vermes & calculi eius cauſſæ*, 637. *differentiæ*, 639. *ſigna diagnoſtica*, 640. *ſigna doloris à vermibus* ibid. *ſigna doloris capitis ex vrina.* 641
Capitis dolor per eſſentiam 637. *huius ſigna*, 640. *prognoſtica*, 641. *indicationes*, 643. *curatio*, ibid. *diæta*, 647
Capitis doloris *curatio ab intemperie*, 644. *à calore Solis, ibid. à caſu vel percuſſione*, ibid. *ab ebrietate*, 645 *à vermibus.* 646
Capitis dolor ſi à ventriculo, *in anteriore, ſi ab vtero in poſteriore parte magis percipitur.* 638
Capitis figura quæ optima, 103. *vitioſa*, ibid. *vitioſæ cauſſæ. ſigna Diagnoſtica, Prognoſtica, Indicationes & Curatio.* 104
Capitis magnitudo *vitioſa.* 113
Capitis vulnus *nullum contemnendum.* 122
Capitis vulnera *patente membrana quomodo curanda.* 151
Caput ad ſeri diſtributionem *in totum corpus multum facit.* 601
Caput calefacientia *fortiora tutius in intemperie cum materia, quam in nuda adhibentur.* 14
Caput ab odoribus *repletum quomodo curandum*, 52. *à vaporibus metallicis affectum quibus curetur.* ibid.
Caput & Corroborantia *in melancholia.* 92
Caput *quomodo cum omnibus ferè*

partibus conſenſum habeat. 638

Caput quot modis euacuetur; 36. 37. 38. *commodius per palatum quàm per nares, ibid. euacuantia,* 75. *calefacientia & roborantia.* 80

Cari *nomen, definitio, cauſſa proxima,* 559. *differentiæ, ſigna diagnoſtica, ſigna cauſſarum,* 561. *prognoſtica,* 562. *indicationes, curatio,* 563. *diæta.* 564

Caſtorei *in conuulſionibus vſus externus & internus,* 491. *purgantibus in conuulſionibus admiſcendum, ibid. efficax & potens eſt in calefaciendo cerebro.* 15

Catalepſis 503. *definitio,* 504. *cauſſæ.* 504. *ſigna diagnoſtica, prognoſtica,* 507. *indicationes, curatio,* 508. *diæta, ibid. in ea an ſpiritus illi, qui ſenſui & motui inſeruiunt, an verò qui ſenſibus internis; an verò omnes ſpiritus animales congelentur.* 505. 506

Cataphora, *vide coma.*

Cataracta. 721

Catarrhus *quid,* 602. *eius nomen bifariam ſumitur, ibid. generaliter & ſpecialiter acceptus quid,* 603. *cauſſa eius proxima, ibid. huius qualis materia, ibid. quibus de cauſſis generetur,* 604. *unde moueatur,* 605. *ad quas partes fluat,* 606. *quas vias ibid. eius differentiæ* 607. *ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſtica,* 609. *indicationes & curatio,* 610. *in catarrho partem primario affectam inueſtigandi ratio,* 608. *eius cauſſa impellens non ſemper cum eiuſdem materiæ qualitatibus conuenit.* *ibid.*

Catarrhi calidi *curatio,* 616. *in catarrho calido an cerota & emplaſtra è fimo columbino & thapſia conueniant.* 624

Catarrhi frigidi *curatio,* 611. *in præparantibus & purgantibus quæ obſeruanda,* 612. *particulariter euacuantia an tuto in omnibus catarhis adhiberi poßint, & quid in eorum vſu notandum.* *ibid.*

Catarrhum cum *impetu fluentem ſiſtendi ratio,* 617. *incraſſantibus quando vtendum, ibid. partes eum ſuſcipientes quomodo roborandæ* 622.

Catarrhi ſuffocatiui *curatio.* 621

Cauteria ſuturæ *coronali an applicanda,* 38. *quo in loco applicanda pro reuulſione à capite;* 43. *eorum in melancholia vſus, in apoplexia.* 576

Cephalæa & hemicrania, 646. *cauſſæ, curatio, diæta.* *ibid.*

Cerebrum *tripliciter conſideratur,* 266. *facilè noxiam percipit,* 6. *ei tutius calefacientia quam refrigerantia adhibentur,* 15. *in eius morbis calidis ſaccharo albißimo vtendum,* 9. *ad actiones ſuas principes exercendas certum caliditatis & humiditatis gradum requirit.* 249. *occultæ qualitates ipſi non denegandæ, ibid. qualis eius requiratur conſtitutio ad operationes mentis,* 205. *in apoplexia quæ illud roborant.* 575

Cerebri p. n. *affecti ſigna,* 4. *an per ſe, an per cōſenſum afficiatur,* 31. *ſigna à flatu affecti,* 32. *ab humore affecti, ibid. à ventriculo per conſenſum affecti,* 40. *ab vtero,* 41. *epate, ibid. liene, corde, pulmone.* 42

Cerebri excrementa 508. 509. *horum qualis ſit materia, ibid. à quibus cauſſis generentur,* 599. *per quæ loca euacuentur,* 600. *quas affectiones pariant.* 600

Cerebri gallinarum *in vulneribus capitis vſus.* 161

Cerebri leporis *in Paralyſi vſus.* 461

Cerebri meatuum anguſtia, *cauſſa,* 106. *ſigna diagnoſtica,* 108. *prognoſtica, ibid eius curatio à vapore,* 109. *à carbonum fumis, ibid. à pituita,* 110. *à ſanguine, ibid. à cranij compreſſione,* ibid.

Cerebri vulnera *an omnia ſint lethalia.* 141

Cerota & emplaſtra cephalica. 11

Cerotum *Montagnanæ,* 873. *Vigonis,* 116. *eiuſdem de minio.* 120

Chalybis *in obſtructionibus hypochondriorum vſus.* 338

Χημώσιος *& curatio.* 686

Chorea S. Viti, 383. *eius cauſſa humor malignus tarantulæ veneno ſimilis.* ibid.

Ciliorum mollities, 667. *cauſſa, curatio.* ibid.

Ciliorũ φαλάγγωσις 664. *curatio.ib.*

Ciliorum vitia, *pediculi,* 663. *cauſſæ, prognoſticum, curatio.* 664

Clyſteres acres in apoplexia, 573. *non ſolum, ex primis viis euacuant, ſed & à membris principalibus & cerebro humores verſus inferiora trahunt.* 692

Cochlearum *in hydrocephalo vſus.* 189

Cæcitas & viſus debilitas, 751. 752. *cauſſæ.* 753. *ſigna cauſſarum,* 756. *prognoſtica curatio.* 757. 758.

Cæcitas *ex ſcabie, affectu hypochondriaco.* 755

Coctionis *primæ errata non corrigi in ſecunda.* 326

Collyria, 685. *in his quid obſeruandum, ibid. Palmarij.* 729. *Galeni ibid. Rhaſis.* 728

Coma & cataphora 215. *nomẽ,* 216. *cauſſæ,* 217. *ſigna diagnoſtica,* 218. *indicationes & curatio,* 219

Coma vigil. 384. *eius natura, ibid.*

differentiæ. ibid. indicationes & curatio. ibid.

Commotio, cerebri 113. *eius cauſſa, ſigna diagnoſtica,* 114. *prognoſtica,* 115. *indicationes & curatio,* 116. *Diæta.* 117

Compreſſio meatuum *cerebri eiuſque cauſſæ.* 106

Confectio capitalis *D. Caſpar. Kegleri.* 237

Confectio anacardina *ad roborandam memoriam cautè exhibenda.* 257

Confectio hamech *in melancholia non ſatis commoda.* 316

Confectio Alkermes *magnam efficaciam cor roborandi & exhilarandi obtinet.* 322

Conformatio *capitis vitioſa ingenio & memoriæ obeſt.* 253

Congelatio *à frigore hyberno diuerſa à catalepſi.* 507

Conſeruæ cephalicæ *calidæ,* 18. *refrigerantes,* 8. *humectantes.* 28

Contrafiſſura cranij, 131. *quo loco fiat, ibid. ſigna,* 137. *prognoſtica,* 138. *curatio.* 144

Contuſio capitis, 118. *cauſſæ, prognoſtica, indicationes & curatio.* 119

Contuſio capitis puerorum 121

Cranij, 128. *eius ſpecies.* 129

Conuulſi *an aqua frigida perfundendi.* 422

Conuulſio & diſtentio *non differunt.* 476

Conuulſio & motus conuulſiui *differunt.* 485

Conuulſiui motus *in epilepſia quis author.* 551

Coriandrum *an ad ſupprimendos vapores è ventriculo adſcendentes vſurpandum?* 53

Corneæ tunicæ cancer, 706. *cauſſæ, ſigna curatio.* ibid.

Corneæ *colores vitioſi, leucoma ſeu albugo, cauſſæ, differentiæ, ſigna,* 696. *prognoſtica, indicationes, curatio,* 697. *topica.* 699

Corneæ & adnatæ puſtulæ, 700. *cauſſæ, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſtica,* 701. *indicationes, curatio, ibid. topica,* 702. *diæta.* *ibid.*

Corneæ puſtula *ab vuea procedentia quomodo diſcernatur.* 701

Corneæ & adnatæ *vlcera,* 703. *cauſſæ, differentiæ, ſigna diagnoſtica, prognoſtica* 703.704. *indicationes, curatio,* 704. *diæta,* 705. *ſub Cornea pus,* 713. *cauſſæ, ſigna curatio.* *ibid.*

Corneæ craſſities 696. *cauſſæ, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, curatio.* *ibid.*

Corneæ vſus. 696.

Coryza quid. 603.835

Cranij vulnera *ſine meningum & cerebri læſione.* 127

Cranij fractura *cute integra manente* 155. *an in ea cutis ſecanda.* 169

Cranij caries, 172. *ſigna diagnoſtica, prognoſtica, curatio. ibid. &* 173

Cranio denudato *quæ medicamenta imponenda.* 125. *pinguia non imponenda.* 147

Cranium in fracturis *quomodo radendum,* 146. *quomodo aperiendum,* 148. *quo in loco aperiendum,* 149. *quãdo aperiendum* 150. *fiſſum an ſemper radendum.* 164

Crapulæ & ebrietas *maxima ingenij & memoriæ peſtes.* 225

Cruditatis nidoroſæ *&* *acida remedia.* 45

Cryſtallyni humoris *vitia.* 650. 739. *eius effluxus* 739. *ſitus mutatus* 740. *ſoluta continuitas.* 741

Cryſtallinus humor *an tenuior fieri poſsit,* 739. *an maior vel minor.* 740

Cucurbitulæ in affectibus *capitis cui loco applicandæ,* 61. *in apoplexia, quibus partibus applicandæ* 574. *earum cum ſcarificatione, vſus in conuulſione,* 489. *in apoplexia.* 581. 572

D

DAuantes *palpebrarum quid.* 652

Decocta cephalica *calida,* 16. *humida.* 27

Decoctum fœnugræci *in ophthalmia.* 683

Decoctum ligni Guaiaci *in affectibus capitis,* 73. *ſingulare ſudoriferum in epilepſia.* 522

Defenſiua *in vulneribus capitis.* 154

Delirium, 265. *eius cauſſa proxima.* 266. *differentiæ,* 267. *delirium ſimplex ibid. quas habeat cauſſas.* 268. *ſigna diagnoſtica,* 269. *prognoſtica,* 270. *indicationes & curatio.* 271.272

Depreſſio *cranij ſine fractura,* 117. *cauſſæ, ſigna, curatio, ibid. cum fractura.* 130

Deriuantia *materiam è capite.* 43

Diabolus melancholiæ *ſe admiſcens quibus cognoſcendus.* 312

Diacydonium *purgãs in Mania.* 354

Diuretica *an in melancholia hypochondriaca conueniant?* 333

Dolor *quomodo ſit deprauata actio.* 621. *eius ſubiectum,* 630. *cauſſa proxima,* 631. *cauſſæ mediatæ,* 632. *differentiæ* 632. *ſigna diagnoſtica, indicationes & curatio.* 635 *per anodyna, narcotyca ibid. Num omnis intẽperies dolorem inducat?* 633. *qui dolores periculoſiores.* 641

Dolor oculorum, 711. *eum mitigantia.* 712

Dulcia facilè *in bilem mutantur* 64. *lieni non facilè conueniunt.* 334

Dura mater *quandoque aperienda*, 149. *quo tempore aperienda*, 150. *in eius corruptione quæ vſurpanda*, 157. *eius contuſio*, 158. *eius vulnera*, 157. *huic denudatæ, an ſiccantia, an vero humectantia medicamenta imponenda.* 165

E

EBrietas, 273. *præſeruatio ab ea*, 274. *eius curatio.* 275

Ebrij & furioſi *cur res geminatæ videant.* 762.763

Ecſtaſis *quid.* 503

Ἐγρέγορσις. 659

Electuaria ad confortationem *neruorum poſt morbos diuturnos.* 428

Electuaria cephalica *calida* 19. *Langij*, 18. *humectantia.* 28.

Electuaria cerebrum *roborantia in apoplexia pituitoſa.* 584

Elect. antiphalangium *contra morſum tarantulæ.* 382

Elect. de chalybe *D. Kolreuteri* 338

Electuarium epilepticum *Cratonis*, 529. *Montagnanæ*, *ibid. Nicolai Florentin.* 528

Electuarium H*umani*. 746

Electuarium laxatiuum *Noriberg.*

Elect. Meſue, *ad ſpiritus multiplicandos & confortandos.* 102

Electuarium opiatum *Plateri.* 202

Embrochæ in intemperie *cerebri humida.* 25

Emulſiones cephalicæ *humectantes.* 28

Emplaſtra & cerota *cephalica cal.* 21. *ſupra ſpinam dorſi in Paralyſi.* 466

Emplaſtrum *in lethargo & caro à ſomno excitans.* 80

Emplaſtrum *è gummi hederæ.* 116

Emplaſtrum Helidæi, *quod mirum in modum humiditatem in contuſionibus diſcutit.* 120

Emplaſtrum cephalicum. 152. *de Betonica, Guilh. Fabric.* 152. *Franciſc. Areæi*, *ibid. Iſis cephalicum*, 166. *in vigiliis nimiis ad ſomnum inducendum.* 204. *præſeruans ab apoplexia.* 830.831

Encanthis *& carnis lachrymalis incrementum*, 735. *Encanthis quid*, *ibid. ſigna prognoſtica, curatio. ibid.*

Epatis *in catarrho vt habenda ratio.* 623

Epatis ranarum *præparatio.* 523

Epilepſia *vnde dicta & quæ habeat ſynonyma* 509. *definitio, ſubiectū, ibid. cauſſa proxima, ibid. quænam huius cauſſæ ſpecifica proprietas*, 510 *cauſſæ.* 510. *differentia*, 511. *ſigna diagnoſtica epilepſiæ imminentis, & præſentis, ibid. prognoſtica*, 512. *indicationes*, 513. *cura in paroxyſmo*, 514. *medicamenta externa*, 529. *interna*, 517. *cura poſt paroxyſmum*, *ibid. venæ ſectio quando adhibenda, quando omittenda, ibid. Diæta.* 532

in *Epilepſia præparantiá humorem pituitoſum*, 517. *melancholicum*, 518. *bilioſum. ibid. purgantia humorem pituitoſum*, 519. *mixtos. ibid.*

in *Epilepſia præparantia, alterantia, itemque purgantia ſæpius repetenda.* 521

in *Epilepſia ſudorifera*, 521. *capitis particulares euacuationes per errhina*, *apophlegmatiſmos*, 530. *gargariſmos, cauteria. ibid.*

in *Epilepſia cerebrum roborantia.* 531

Epilepſia *per primarium cerebri affectum*, 533. *huius ſigna diagnoſtica, prognoſtica, ibid. curatio.* 534

Epilepſia *per conſenſum ventriculi, huius ſigna diagnoſtica, curatio* 536

Epilepſia *ab vtero, huius ſigna diagnoſtica, curatio,* 538. *medicamēta ſuaueolentia in hac non exhibenda.* 538
Epilepſia *à vermibus, huius ſigna & curatio.* 537
Epilepſia *à partibus externis, cauſſæ, ſigna diagnoſtica, curatio in paroxyſmo,* 540. *extra paroxyſmum.* 540. 541
Epilepſia *per conſenſum vbi de mali fonte non conſtat, huius prognoſtica, curatio.* 541
Epilepticorum *infantium curatio in paroxyſmo.* 542. *extra paroxyſmum.* 543
Epilepticorum *lactantium per conſum ventriculi curatio.* 544
Epilepticorum *infantium ablactatorum curatio,* 545. *Diæta. ibid.*
in Epilepticorum paroxyſmo *quid agendum,* 513. *an ſanguis in eo mittendus,* 553. *num extra eum? ibid. quæ vena aperienda.* 553. *num vomitus conueniat.* 554
Epiphora *quid,* 768. *differentiæ, cauſſæ, ibid. ſigna diagnoſtica ibid. prognoſtica,* 669. *indicationes, curatio.* *ibid.*
Epithemata *vti capiti applicanda.* 12
Epithema *ex cineribus & aceto Auicenn.* *ibid.*
Errhina *ſunt duplicia,* 34. *quando abſtinendum ab iis,* 35. *quæ in eorum vſu obſeruanda, ibid. vſurpanda tempore matutino, ventriculo ieiuno,* 74. *eorū materia, ibid. fortiora in catarrho vitanda,* 75. *in apoplexia pituitoſa,* 576 *in ophthalmia an conueniant.* 680
Extractum Ellebori nigri. 317. 318

F

FEbres *quomodo vigilias inducant.* 208. *num in paralyſi accendere liceat* 467. *num ſpaſmo curando excitandæ,* 426
Febris catarrhalis. 606
Fiſſura cranij, 128. *eius cauſſæ, ibid. differentiæ, ibid. quomodo explorāda,* 132. *fiſſura in qua externa ſolùm lamina interna integra manente quomodo curanda.* 146
Fiſtula lachrymalis 731. *cauſſæ. ibid.*
Fiſtulæ ex ægilope curatio. 734
Flatuum & vaporum *differentiæ,* 48. *eorum generatio & cauſſæ, ibid. ſigna* 49. *per quas vias ad caput adſcendunt, ibid. prognoſticum,* 50. *indicationes & curatio, ibid. quibus medicamentis diſcutiendi, ibid. Diæta.* 53
Fœmina grauida obcæcata. 742
Fœminæ *fortiora purgantia non ferunt.* 343
Fonticuli *in morbis capitis vbi & quando excitandi?* 35
Fracturæ cranij *earūmque differentiæ,* 132. *cauſſæ,* 133. *ſigna diagnoſtica,* 134. *prognoſtica,* 138. *curatio.* 144.
à Fractura cranij *quæ pericula immineant.* 148
Fractura cranij *cum meningum & cerebri læſione.* 156
Frigiditas cerebri *eſt duplex,* 247 *eſt cauſſa imminutæ ac abolitæ phātaſiæ, ratiocinationis, ac memoriæ,* 248
Frigus *num ſaltem denſando neruos paralyſin inducat.* 457
Frontis vulnera *an ſint ſecunda?* 163
Fungi cerebri, 170. *eius ſubiectum, ibid. plerumque lethales,* 171. *ſigna*

diagnoſt. prognoſt. indicationes & curatio. *ibid.*
Furor vterinus, 359. *cauſſæ curatio, Diæta.* *ibid.*

G

GAleata paſſio & ouum *quid Arabibus.* 632
Galliaturæ *efficacia in affectibus oculorum.* 712
Gargariſmi & colluſiones oris, 717. *catarrhum intercipientes.* 619
Glaucoma, 739. *cauſſæ, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, curatio. ibid.*
Gummi elemi vtilitas. 151
Guſtus læſio, 843. *cauſſæ,* 844. *ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſt.* 845. *curatio. ibid. læditur ſeruato motu linguæ.* 844
Gutta ſerena, 742. *cauſſæ, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſt. ibid. curatio.* 743

H

HÆmorrhagiæ *futuræ ſigna.* 642
hæmorrhoidum *prouocatio in omnibus capitis morbis vtilis,* 59. *earum fluxus multum ad melancholiam curandam prodeſt.* 331
Helleboriſmus *Matthioli.* 319
Helleborus niger *qui in noſtris regionibus creſcit non tam vehemens, vt qui in calidis regionibus,* 317. *quomodo præparandus, ibid. ritè præparatus tutò in Melancholia adhibetur,* 317. *& intus & extra vtiliter vſurpatur.* 358
Horror & rigor *vehementia ſaltem & magnitudine differunt,* 413. *quomodo ad ſeculiaris animalis & motus deprauati ſymptomata referuntur,* 414. *cauſſa proxima,* 114. *ſubiectum.* 115
Humoris aquei *vitia,* 737. *eius craſsities quid, cauſſæ, ſigna diagnoſtica, curatio,* 738. *quantitas aucta, imminuta ibid. effuſio. ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, curatio, ibid. obſcuratio, ibid. cauſſæ, ſigna curatio.* *ibid.*
Humor aqueus *an tenuis fieri poſſit?* 737. *an nimis augeri poſſit.* 738
Humorem melancholicum *præparantia,* 89. *euacuantia* 90. *ad eius generationem quæ faciunt.* 328
Humores in capite *quomodo euacuandi,* 36. *quot modis cerebrum afficiant.* 32
Humores *num in neruos ſeſe inſinuare poſſint.* 474
Hydrocephalon, 186. *cauſſæ, ibid. frequentius infantibus, quam adultis obtingit,* 187. *ſigna diagnoſtica, prognoſtica, ibid. indicationes & curatio.* 188
Hydrophobia, 364. *cauſſæ,* 365. *ſigna diagnoſtica,* 367. *indicationes, curatio,* 369. *antidota interna,* 372. *balneum an conueniat,* 375. *venæ ſectio an conueniat,* 376. *purgantia medicamenta an conueniant.* 377
Hydrargirum *quomodo tremoris cauſſa?* 434.
Hydroticum *aduerſus Epilepſiam Quercetani.* 522
Hypochondriaca affectio *latius patet quam melancholia hypochondriaca.* 323
Hypochondriacæ affectionis *ſigna ex Galeno.* 329
Hypopyum, 313. *cauſſæ, ſigna Curatio.* *ibid.*
Hyſſopi facultas. 710

I

Ictericis *an viſus deprauetur.* 699.
Ictigatio quid. 412
Incubi *variæ appellationes*, 497. *definitio*, ibid. *cauſſæ*, 498. *differentia*, 499. *ſigna diagnoſtica*, ibid. *prognoſtica*, 500. *indicationes*, ibid. *curatio*, 501. *Diæta.* 502
Incubi *ab epilepſia differentia*, 500
in Incubo *cerebrum afficitur.* ibid.
Inflammatio cerebri & meningũ, 173. *cauſſæ*, ibid. *differentia*, 174. *ſigna inflammationis membranarum*, 175. *cerebri*, 174. *prognoſtica*, 176. *indicationes.* 178. *curat.* 179. *Diæta.* 184
in Inflammatione cerebri *quæ vena & quando aperienda*, 179. *quantum ſanguinis euacuandum*, 180. *an electiuè purgantia conueniant*, 181 *repellentia qualia conueniant & an tepida vel frigida ſint adhibenda?* ibid. *ſomnum conciliantia*, 182. *diſcutientia.* 183
Ingenia *ſecundum regiones & temporamentorum varietates variant.* 249. 250
Inquietudo, 412. *cauſſæ*, ibid. *ſigna diagnoſtica*, *prognoſt. curatio.* 413
Inſomnia immoderata, 223. *cauſſæ*, 225. *ſigna diagnoſtica*, *prognoſtica*, *indicationes*, *curatio.* 225
Intemperies capitis à vapore & flatu, 48. *cauſſæ*, ibid. *ſigna diagnoſtica.* 49. *prognoſt. indicationes & curatio*, ibid. *Diæta.* 53
Intemperies capitis à vento *quibus curetur.* 52
Intemperies capitis ſine materia, 5. *cauſſæ*, *ſigna*, *curatio*, 6. *an & quare in ea purgandum.* 5
Intemperies cerebri calida ſine materia, 5. *cauſſæ*, ibid. *ſigna diagnoſtica*, *prognoſtica*, 6. *indicationes*, ibid. *curatio*, 7. *Diæta.* 12
Intemperies cerebri frigida ſine materia, 14. *cauſſæ*, *ſigna diagnoſtica*, ibid. *prognoſtica*, 15. *indicationes*, *curatio*, ibid. *Diæta.* 24
Intemperies cerebri humida ſ. materia, 24. *cauſſæ*, *ſigna diagnoſtica*, *prognoſtica*, *curatio*, 25. *Diæta.* 26
Intemperies cerebri ſicca, 27. *cauſſæ*, *ſigna diagnoſtica*, ibid. *prognoſticum*, *indicationes*, *curatio*, ibid.
Intemperies cerebri compoſitæ ſine materia. 29
Intemperies cerebri cum materia, 30. *cauſſæ* ibid. *ſigna diagnoſt.* ibid. *curatio.* 33
Intemperies cerebri cum bile, 62. *cauſſæ*, *ſigna*, ibid. *indicationes*, *curatio*, 63. *Diæta*, 67. *an in hac diſcutientia & reſoluentia locum habeant?* ibid.
Intemperies cerebri cum bile atra, 93. *cauſſæ*, *ſigna diagnoſtica*, *prognoſtica*, 94. *indicationes*, *curatio*, 63. *Diæta.* 67
Intemperies cerebri cum humore melancholico, 88. *cauſſæ*, ibid. *ſigna diagnoſt.* ibid. *prognoſt. indicat. & curatio*, ibid. *diæta.* 92
Intemperies cerebri cum humore ſeroſo, 82. *cauſſæ*, 84. *ſigna diagnoſtica*, *indicationes*, *curatio*, ibid. *Diæta.* 87
Intemperies cerebri cum pituita, *cauſſæ*, 67. *ſigna diagnoſtica*, *prognoſtica*, *indicationes* 68. 69. *auxilia & curatio*, 69. *Diæta.* 81.
Intemperies cerebri cum ſanguine, 53. *cauſſæ*, 54. *ſigna diagnoſtica*, ibid. *prognoſtica*, 55. *indicatio. & curatio*, ibi. *Diæta.* 57
Intemperies cerebri per conſenſum cum materia. 39. *cauſſæ*, *ſigna diagnoſtica*, 40. *prognoſtica*, 42. *indicationes & curatio.* ibid.

Inunctiones *ad ſomnum conciliandum*, 203. *palati*, 77. *pedum & manuum ad calefaciendum caput*. 23.

Iris, ſplendores circa oculum, 761. *cauſſæ*, 762.

L

Lac *caput repet*, 4. *facilè corrumpitur*. *ibid.*

Γαγέρθαλμοι, *cauſſæ* 661. *ſigna prognoſtica, curatio*. *ibid.*

Lacrymæ ſanguineæ, 770. *cauſſæ, curatio*. *ibid.*

Laſſitudo *quid*, 406. *eius differentiæ, ibid. laßitudo ſpontanea quid, ibid. vlceroſa, ibid. cauſſæ, ibid. Tēſiua quid, eius cauſſæ, ibi. Phlegmonodes, eiúſque cauſſæ, exſiccatiua, eius cauſſæ*, 407. *Gracilitatis, ibid. ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſtica*, 408. *indicationes, curatio laßitudinis ſpontaneæ, ibid. in vlceroſa purgatione; in tenſiua ſanguinis mißione, in phlegmonodi vtroque auxilio opus*. 409.

Laſſitudinis ex labore *curatio*. *ibid.*

Laudanum opiatum *deſc. noſt*. 201. *D. Andr. Doreri*. *ibid.*

Lemæ ſeu ſordes oculorum, 768. *cauſſæ, ibid. curatio*. 768.

Lethargus *quid*. 392. *eſt affectus inter coma vigil & carum media naturæ, ibid. non eſt primarius cerebri affectus, fit à vapore narcotico, eſt ſymptoma febris continuæ lentæ*, 395. *eſt duplex*, 396. *eius cauſſæ & locus affectus*, 392. *ſigna diagnoſtica*, 396. *à cognatis affectibus diſtinguentia*, 397. *Prognoſtica ibid. indicationes, curatio*, 399. *an vena & quæ ſecanda, ibid. purgatio qualis inſtituenda*, 401. *purgantia qualia eſſe debeant*, 400. *repellentia quomodo adhibēda, ibid. quibus è ſomno excitandus æger, ibid. ſuffitus an conueniat*, 401. *materiæ morbificæ præparatio qualis eſſe debeat, ibi euacuatio per vrinam quando conueniat*, 402. *ſudoris prouocatio aliquando vtilis*, 403. *ad caput particulariter purgandum qualia conueniant*, 404. *in veſicatorium applicatione quæ obſeruanda, ibid. capitis roboratio quibus perficienda. ibid. Diæta. ibid.*

Lien *humoris melancholici ſedes*. 325.

Ligatura arcta *fluxiones arcet*. 119.

Lilij conuallij radix puluerifata ſternutationem ciet. 833.

Linguæ adſtrictio, 842. *curatio. ibid.*

Linguæ calculi. 840.

Linguæ magnitudo nimia, *tumor, cauſſæ*, 838. *ſigna diagnoſtica, curatio*. 839.

Linguæ motus læſus, 845. *cauſſæ, ibi. differentiæ*, 886. *motus abolitus, ibid. deprauatus, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſtica*. 847. *curatio*. *ibid.*

Linguæ ſcabrities aſperitas, 837. *cauſſæ, ibid. curatio*. 838.

Linguæ tumor cancroſus, 840. *inflammatio, ibi tumor à veneno. ibid.*

Linguæ vſus, 837.

Linguæ vulnera, 841. *curatio. ibid.*

Linimenta cephalica, *frigida*, 10. *calida*, 21. *humectantia*. 28.

Linimentum *extrahens ſaniem & materiam ſub cranio*. 156.

Lixiuia *in intemperie cerebri ſicca non vſurpanda*. 28.

Lotiones extremorum *in intēperie capitis calida*. 22.

Lunæ in morbis cerebri vis. 30.

Lycantropia, 364. *eius differentiæ. ibid.*

M

MAnia, 346. quomodo à melancholia differt, ibid. in ea ſimul cor affici, ibid. cauſſæ. 347. differentiæ, 349. ſigna diagn. 350. admirandum maniacorum robur unde dependeat, 350. ſigna maniæ inſtantis, ibid. prognoſtica. 351. indicationes & curatio, 352. curatio à ſanguinis euacuatione inchoanda, 353. quæ venæ aperiendæ, ibid. præparantia qualia eſſe debeant, 353. purgantia qualia conueniant, 353. cerebrum & cor confortanda, 355. ſomnus omnibus modis conciliandus, ibid. Empirica quædam & ſpecifica, 356. Topica & quæ circa eorum vſum obſeruanda. 357. cauteria ſuturæ coronali applicata hîc vtilia. 358

Maniacos peregrinis linguis loqui non poſſe, 306. iidem quomodo tam diu viuere poßint. 363

Meatus & cauitates in cerebro. 105. earum obſtructio eiuſque cauſſæ. 106

Medicamenta albuginem oculi colorantia. 983

Medicamenta antepileptica interna, ſimplicia, 522. compoſita, 524. externa. 529

Medicamenta caput calefacientia, ſimplicia interna, 15. externa, ibid. compoſita interna, 16. externa. 19

Medicamenta caput refrigerantia ſimplitia interna, 8. externa, ibid. compoſita interna, ibid. externa. 9

Medicamenta cerebrum humectantia interna, 27. externa. ibid. compoſita. 28

Medicamenta memoriam & ingenium conſeruantia & confortantia. 256

Medicamenta dolorem oculorum mitigantia. 712

Medicamenta externa ophthalmica ſimplicia, compoſita, 758. interna. 759

Medicamenta glutinantia. 852

Medicamenta hypnotica. 643

Medicamenta ophthalmica extergentia, 692. 727. cicatricem oculi emollientia, 698. abſtergentia ibid.

Medicamenta ophthalmica qualia eſſe debeant. 676

Medicamenta ſanguinis fluxum ſiſtentia interna. 829. 830

Medicamenta ſpiritus opticos cōfortantia. 746

Mel paſſulatum Hollerij.

Melancholia in genere nomen, 286. definitio, ab aliis delirii quomodo differat, 287. magna melancholicorum varietas, 288. cor etiam in ea afficitur, 289. cauſſæ, 290. quomodo timorem & mæſtitiam inducat, ibid. differentiæ, 292. ſigna diagnoſtica, 263. prognoſtica, ibid. curatio, 294. medicamentis ſemper admiſcenda cordialia. 295. diæta. 295

Melancholia quæ fit cerebro primario affecto, 296. cauſſæ, 297. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, curatio, 298. diæta. 301

Melancholica cerebri diſpoſitio, non in qualitatibus primis ſolùm conſiſtit. 297

Malancholia errabunde Kutubuth Arabibus dicta, 344. cauſſæ, ſigna diagnoſtica, 345. curatio. ibid.

Melancholia ex vtero, 341. cauſſæ. ibid. ſigna, 342. prognoſtica, 343. indicationes & curatio, ibid. quæ vena aperienda, ibid. cor & cerebrum ſimul confortanda. 344

Melancholia hypochondriaca, 323. cauſſæ, 324. ſubiectum ibid. per quam viam vapores ad caput

ſeruntur. 325. *cauſſæ antecedentes quæ, ibid. cauſſæ remotæ & procatarctica,* 326. *ſigna diagnoſtica,* 328. *prognoſtica,* 330. *indicationes & curatio.* 331. *vitanda medicamenta purgantia validiora & à partibus trahentia ibid. ſanguis an euacuandus, & per quas vias, ibid. vomitoria nonnunquam in principio non inutilia,* 332. *humorem melancholicum præparantia in principio qualia eſſe debeant, ibid. ab initio fortiora vrinam mouentia non vſurpenda,* 333. *vt & valdè calida, ibid. purgantia debent eſſe mitiora,* 334. *Topica qualia conueniant,* 339. *Balneum aquæ dulc. poſt purgationem non inutile,* 339. *ad corroboranda viſcera quæ adhibenda ibid. diæta.* 341

Melancholia per conſenſum cordis & totius, 309. *cauſſæ,* 310. *ſigna diagnoſtica,* 311. *prognoſtica,* 312. *curatio,* 313. *venæ ſectio an & quando conueniat, & quæ vena ſecanda,* 314. *præparantia, ibid. purgantia quando mitiora, quando vehementiora vſurpanda,* 316. *circa purgationem quæ obſeruanda,* 317. *Balneum imprimis vtile,* 321. *diæta.* 323

Memoria deprauari non poteſt, 247. *læſa memoria plerumque ſtoliditatis cauſſa, ibid. læſa memoria læditur & phantaſia & ratiocinatio,* 248. *memoriæ læſæ exempla, ibid. cauſſæ, ibid. ad memoriam quæ cerebri conſtitutio aptiſſima,* 249. *non fieri per modum impreſſionis, ibid. læſæ memoriæ ſigna,* 254. *prognoſtica, ibid. indicationes & curatio,* 255. *purgantia, ibid. alterantia & roborantia interna,* 256. *externa,* 2[illegible]1. *diæta.* 264

Memoria *in maniacis maxima ex parte ſeruatur.* 346

Modiolo *nonniſi ſumma neceſſitate vrgente vtendum.* 149

Morbi conformationis in capite, 103. *meatuum & cauitatum cerebri,* 105. *numeri, ſolutæ vnitatis.* 118.

Morbi per criſin facti citius curantur. 352

Moſchus *in hyſtericis vitandus.* 23

Motus impotentia, 435. *latius patet quàm paralyſis, ibid. cauſſæ, ibi. ſigna,* 438. *prognoſtica,* 439. *curatio eius quæ fit à muſculorum refrigeratione, ibid. ab exiccatione, ibid. curatio ex duris tumoribus & ligamentorum vitiis.* 441

Mulſum cephalicum. 16

Muſculi oculis cur dari. 746

Muſculorum oculi vitia, 659. 754 *paralyſis, conuulſio,* ibid.

Muſicæ *in Tarantatis vis.* 387

Μυδρίασις *quid.* 716

Μυοκέφαλον *quid.* 714

Myrobolani *humorum ad caput motum impediunt & caput roborant.* 144

Μυωπία. 752. 755

Μυώπες. 519

N

NArcotica & hypnotica, 198. *interna,* 197. *externa,* 198. *in qua parte capitis applicanda.* 198. *quo tempore exhibenda.* 267. *quæ vi ſomnum concilient,* 212. *ſpiritus ſopiunt,* 594. *noxa ab illis inducta vt corrigenda.* 207

Narium anguſtia, *cauſſæ, curatio.* 815. 816.

Narium cancer, 811. *doloris cum vlceribus curatio.* 812

Narium fœtor, *cauſſæ, ſigna diagnoſtica, prognoſtica indicationes, curatio* 820. 821

Narium hæmorrhagia, 821. *cauſſæ*, 822. *differentiæ ibid. ſigna diagnoſt.* 823 *futuræ indicia*, 824. *indicationes, curatio* 827. *diæta in huius curatione canones obſeruandi.* 827
Narium polypus, 812. *cauſſæ, differentiæ*, 813. *prognoſtica, ibid. indicationes, curatio, ibid. per chirurgiam, per medicamenta*, 814. *topica*, *ibid. &* 815
Narium ſarcomá. 812
Narium vlcera, 816. *cauſſæ differentiæ, ibid. ſigna diagnoſtica*, 808 *prognoſtica, ibid. indicationes, curatio, ibid. vlceris corroſiui curatio.* 811. *diæta.* *ibid.*
Narium vſus. 806
Narium vulnera. 816
Nerui auditorij morbi. 704
Nerui *omnes à cerebro & ſpinali medulla oriuntur.* 105
Nerui optici *affecti ſigna.* 756
Neruorum opticorum vitia, 742. *anguſtia, cauſſæ, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſtica*, 743. *curatio, ibid. contorſio, ib. vulnera ibid.*
Neruorum opticorum coniunctionis *quæ ſit cauſſa*, 762 *eorum ſiccitas an ſit cauſſa læſæ viſionis.* 755
Nictatio oculorum *vnde proueniat.* 411
Nocturnæ lucubrationes *memoriæ obſunt.* 264
Noduli odorati calidi 23. *in vigiliis nimiis* 204. *pro ſiſtendis catarrhis.* 718
Nux moſchata *non tantùm ob manifeſtas, ſed & occultas qualitates memoriam confortat.* 256
Nyctalopia *quid*, 755. *cauſſæ, ibid. prognoſtica.* 747

O

OBauditus, 193. *cauſſæ*, *ibid.*
Obcœcati ex ſuffuſione *cur ſplendorem ac lumen ſeſe videre interdum exiſtiment.* 764
Obſcuræ deſipientiæ quæ Hippocrati *dicuntur.* 178
Obſtructio meatuum cerebri, *eius cauſſæ.* 106.
Obſtructio neruorum *quomodo fiat.* 446
Oculi atrophia 748. *cauſſæ. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, ibid. curatio.* *ibid.*
Oculi defectus. 747
Oculi morbi *quotuplices.* 749
Oculi partes duplices. 649
Oculi totius morbi. 650
Oculi *τάραξις : χήμωσις.* 673
Oculis illapſa *quomodo eximenda.* 670
Oculis peculiari vi nocentia. 687
Oculorum curandorum *regulæ generales.* 676
Oculorum dolor, 711. *cauſſæ, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, curatio.* 712
Oculorum ſigillatio, *cauſſæ, differentia, ſigna diagnoſtica, prognoſtica*, 709. *curatio.* 710
Oculorum ſymptomata. 650
Oculorum vulnera. 706
Oculus leporinus. 681
Oculus variis morbis obnoxius. 948
Odoramenta *caput refrigerantia.* 12. *moderatè & non niſi purgato corpore vſurpanda, in catarrhis ſiſtendis.* 615. 620.
Olea cephalica *refrigerantia*, 10 *calida*, 17. *humectantia.* 28.
Olei chamæmelini *vires.* 12.
Olei è vitellis ouorum *in membranis cerebri putreſcentibus vſus.* 157

Oleis deſtillatis calidis cera admiſcenda. 580
Oleum *ad grauitatem auditus Brunneri*, 799. *N. cuij*, *ibid.*
Ol. florum cyani ophthalmicum. 681
Ol. Hiſpanum *ad vulnera breuiſsimo tempore ſananda.* 158
Oleum *vlceribus inimicum.* 799
Olfactus læſio, *aboliti cauſſa*, 817. *imminuti, deprauati cauſſæ*, *ibid.* *ſigna diagnoſt.* 818. *prognoſt. ibid.* *indication. curatio.* 819
Ophthalmia 671. *cauſſa*, 672. *differentiæ*, 673. *quædam periodica contagioſa*, 673. *ſigna diagnoſtica, ſigna cauſſarum, temporum morbi*, 674. *prognoſtica*, 675. *indicationes, curatio.* 676
Ophthalmiæ leuioris *à cauſsis externis curatio*, 677. *ab apum & veſparum ictu*, 678. *& caſu ibi à cantharidum erucarum & formicarum contactu.* *ibid.*
Ophthalmiæ veræ *curatio*, 679. *venæ ſectione*, *ibid. præparantibus medicamentis*, 981. *purgantibus*, *ibid. particularibus euacuationibus*, *ibid. topicis*, 681. *errhina num. conueniant.* 681. *diæta.* 987
Ophthalmia ſicca, 689. *differentiæ, cauſſæ, curatio.* *ibid.*
Opiata *in ophthalmia non niſi ſumma vrgente neceſsitate adhibenda.* 683
in Opij & opiatorum vſu *quæ obſeruanda*, 205. *ſi vires valde debiles non exhibenda*, 182. 207. *frequens eorum vſus fugiendus*, *ibid. infantibus & pueris parcè admodum exhibenda*, 207. *memoriam & ingenium labefactant. ibid. non in principio aut inſtante criſi exhibenda. ibid. in phrenitide cautè iis vtendum*, 283. *tutius clyſteribus permiſcentur.* *ibid.*
Opium *eſt calidum*, 213. *cerebro & neruis nocet*, 543. *quomodo corrigendum.* 214
Oris collutiones *in intemperie capitis calida.* 12
Oſcitatio. 410
Oſſa *in vulneribus capitis quando & quomodo extrahenda.* 148
Oſsiculum triangulare in cranio humano. 560
Ouorum teſte ad oculorum vnguem. 692
Oxyrrhodina *in intemperie capitis cal.* 10. *quando plus, quando minus aceti iis admiſcendum*, *ibid. vtilia ſunt in omnibus capitis affectibus*, 44. *quæ in iis notanda.* *ibid.*
Ozœna quid. 807. *cauſſæ.* *ibid.*

P

PAlpebrarum aſperitas, 651. *calloſitas*, *ibid. cancer*, 658. *curatio ibid. coalitus*, 662. *cauſſæ, prognoſtica, curatio*, *ibid. combuſtio*, 669. *denſitas*, 651. *grando*, 657. *hordeolum*, 656. *exſcindendi modus*, *ibid. hydatydes*, 555. *curatio, ibid. inflammatio*, 650. *inſtabilitas illarum*, 669. *curatio ibid. inuerſio & contractio*, 650. *lithiaſis*, 657. *motus læſus*, 669. *nodi & excreſcentiæ*, 657. *pilorum defluuium*, 667. *curatio, ibid. & ſcabies*, 651. τράχωμα, 651. τριχίασις 665. *curatio*, *ibid. tumor*, 650. *verruca*, 655. *vulnera.* 668
Palpebrarum vſus. 650
Pandiculatio 410. *cauſſæ*, *ibid. prognoſtica & curatio.* 411
Paralyſis, 441. *paralyſis & ſtupor in quibus differunt.* 442. *definitio*, *ibid. differentiæ, cauſſæ*, 443.

cauſſæ

cauſſa proxima ſpirituum animalium defectus, 442. *paralyſis ab intemperie frigida & humida*, 444. *à vi narcotica*, 445. *ſcorbutica unde proveniat*. 446. *à nervorum anguſtia*. ibid. *à ſoluta unitate* 447 *cauſſæ evidentes & procatarcticæ quæ* 448. *ſigna diagnoſtica*, ibid. *locus affectus quomodo cognoſcendus*, 449. *cauſſarum ſigna*, 451. *prognoſtica*. ibid. *indicationes*, 453. *curatio paralyſis pituitoſæ*, 454. *vena quando in ea aperienda*, ibid. *Lenientia & purgantia mitiora*, ibid. *vomitoria*, 455. *præparantia quando uſurpanda*, ibid. *purgantia fortiora*, 457. *particulares capitis evacuationes*, 459. *ſudorifera*, ibid. *nervos roborantia*, 458. *topica*, 463. *diæta*, 468. *à cauſis evidentibus curatio*. 470

Paralyſis cauſſa *qui humores eſſe poſſint*, 472. *quot modis excitari poſſit*. 473

Paralyſis ex humore tenui, *ex Colica, ſcorbuto curatio*. 469

in Paralyſi *an ſudorifera exhibenda*. 474

Paraphrenitis, 272. *cauſſæ, ſigna diagnoſtica, prognoſtica*, ibid. *curatio*. ibid.

Pars demorſa ab animali rabido an ſtatim amputanda. 37

Pedum lotiones *in vigiliis nimiis*. 204

Pericranium *per ſuturas duræ meningi adnectitur*. 124. *in vulneribus capitis quando incidendum*, ibid. *in pueris non facilè ſecandum*, ibid. *cuius ſectio quando tentanda*. 145

Phantaſia & ratiocinatio *quotuplicitèr lædantur*, 246. *à quibus cauſſis lædantur*, 248. *à primo ortu ſi lædantur, plerumque non curantur*. 247

Philtra *unde dicantur*, 304. *quid ſint*, 305. *an amorem inducere valeant*. ibid.

Phœnigmus *in intemperie capitis frigida ſine materia*, 23. *in catarrho ſuffocativo*. 621. 622

Phrenitis 277. *quid ſit*, ibid. *cauſſa proxima*, 279. *differentiæ*, ibid. *ſigna*, 280. *quibus ab aliis affectibus dignoſcitur*, 281. *prognoſtica*, ibid. *curatio*, 282. *diæta*. 284

φλυκτίδες *corneæ*, 700. *cauſſæ*, ibid.

Pila è ſuccino *manib. geſtata & narib. admota caput roborat*. 78

Pilei *in intemperie capitis frigida*, 22. *in humida*, 25

Pilorum è palpebris defluvium, 667. *curatio*. ibid.

Pilulæ *an commodius è capite, quàm alia medicamenta evacuent*, 36. *ad caput purgandum quando exhibenda*. 37

Pilulæ *catarrhum intercipientes*. 618

Pilulæ narcoticæ *Plateri*, 200. *Dornereilij*. ibid.

Pilulæ *pituitam è capite purgantes*, 71. *purgantes in Melancholia Hypochondriaca Plateri*. 334. 335

Pituitam in capite præparantia, 69. *purgantia*. 71

Pæoniæ radix *quando colligenda*. 743

Poma odorata *in intemperie capitis calida*, 12. *in frigida*, 23. *ſomnifera*. 205.

Potiones Purgantes *in Melancholia Hypochondriaca*. [illegible]

Potiones vulnerariæ *in capitis vulneribus*. 159

[illegible] *tunicæ* [illegible]. 74

Proſpectus ab alto & in p[illegible] *vertiginem excitat*. 246

Pruritus carunculæ lachrymalis. 736.
Ψωροφθαλμία ſeu ophthalmia ſicca. 689.
Ptarmica quæ dicuntur. 75.
Πτερύγιον. 690
Πτιλώσις, 668. curatio. ibid.
Pulueres capiti inſpergendi pro ſiſtendis catarrhis. 524
Pulueres cephalici frigidi, 11. calidi, 18. exſiccantes, 26. pituitam purgantes. 71.
Pulueres ophthalmici non diu in oculo detinendi. 699.
Pulueres præſeruantes ab apoplexia. 240. 585
Puluis ad hæmorrhagiam narium D. Caſpar. Kegleri, 831. alius D. Dorreri. ibid.
Puluis contra vertiginem. 237.
Puluis è Nicotiana, 76. ex cinnabari natiua, 236. Guaineri. 90.
Puluis Narcoticus, 201. purgans in melancholia hypochondr. 336.
Puluis Trithemij. 260
Pupillæ anguſtia, 719. cauſſæ, ſigna diagnoſtica, prognoſtica, curatio. 720.
Pupillæ dilatatio, 715. cauſſæ, 716. differentiæ, ſigna diagnoſtica, 717. prognoſtica, indicationes, curatio. 718.
Papillæ dilatationis num ſiccitas ſit? ſit cauſſa? 717.
Purgantia non attrahendo, ſed humores fermentando & naturam ſtimulando euacuant, 37. an poſt cœnam conueniant. ibid.
Pyrethri radicum efficacia ſingularis in epilepſia. 521.

Q

Qualitates occultæ num tantum corpora proxima afficiant. 557. 558.

R

Rabidi cur aquam abhorreant. 368.
Rabies, 394. cauſſæ, 365. ſigna rabiei incipientis, 367. iam factæ, 368. prognoſtica, ibid. indicationes & curatio, 369. rabiei imminentis curatio. & per totum annum præſeruatio. 375.
Ranula ſub lingua, 841. cauſſa, curatio. ibid.
Refrigerantia cautè cerebro adhibenda, 7. in principio aliquam adſtringendi vim habeant. ibid. poſteriori capitis partis applicata neruos lædunt, ibid ſtuporem quæ inducunt in capitis affectibus, niſi dolor aut vigiliæ vrgeant non vſurpanda. ibid.
Repellentia an locum habeant in vertigine per conſenſum partium inferiorum. 245. quando ſola, quando cum digerentib. adhibenda. 44.
Res cur alieno colore tinctæ appareãt, 761. cur inuerſæ, ibid. & 763. cur perforatæ. 765.
Reſpiratio cur in apoplecticis ſeruetur. 565.
Ρεῦμα quid. 602
Rigor, 413. eius generatio & cauſſa proxima, 415. refrigeratio in rigore quomodo ſe habeat. 416. eius cauſſæ remotæ & mediatæ, internæ, 417. externæ, ibid. ſigna diagnoſtica, 418. prognoſtica, ibid. curatio. 419.
Rotulæ & morſuli cephalici calidi, 19. contra epilepſiam. 529.
Ῥυὰς quid, 735. 736. cauſſæ, ſigna diagnoſtica prognoſtica, indicationes, curatio. ibid.

S

Sanguinem ad caput fluentem quæ repellunt. 56
Sanginis humani vſus num conueniat in epilepſia. 558
Sarcocollæ nutritio. 685
Scabiei palpebrarum medicamenta. 954
Scotoma quid, 226. ſcotoma qui patiuntur, omnes vertigine laborant. ibid.
Sebel oculi quid, differentiæ, cauſſæ, 993. ſigna diagnoſtica, prognoſt. curatio, 694. præſidia topica. chirurgica, 695. diæta. 696.
Secti[illegible] in Hydrocephalo. 190
Sedes [illegible] cran[illegible] pecies. 130. ein[illegible], 31. [illegible] ſemper cum cutis & pericranij vulnere. ibid.
Senes ad ratiocinandum & memorandum cur minus apti. 225.
Seri in capite collectionis cauſſæ, 83. ſerum non eſt pura aqua, 82. 83. duo eius genera, 83. eius natura, ibid. quomodo variorum affectuum cauſſa ſit, 84. eius generatio ibid. ſeroſum humorem quæ euacuant, ibid. ad eius euacuationem nulla præparat. opus. 85
Seri lactis caprini in melancholia hypochondriaca vſus, 337. in maiori copia id aſſumendum, ibid. in mania vtiliſſimum. 353.
Setaceum. 35. 81
Sieff de thure Rhaſis.
Sinapi vſus in apoplexia pituitoſa. 576.
Sinapiſmi. 81
Siriaſis quid. 117.
Smegmata cephalica calida. 22
Somni finis & vtilitas, 193. proxima cauſſa, 194. quotuplex. 215.
Somnum conciliantia medicamenta interna, 197. externa. 198.
Somnus melancholicis remedium optimum. 296.
Somnus p.n. 215.
Somnia naturalia. 223.
Somnambuli qui, 387. à qua cauſſa ad motum incitentur, 388. eorum natura & conſtitutio qualis, ibid. cauſſa proxima, 390. Lunam hoc malum excitare poſſe, ibid. ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſtica indicationes curatio. 391.
Somnambuli in loco periculoſo conſtituti & inclamandi & excitandi non ſunt. 391.
Sopor grauis atque Eſtaticus. Vide coma vigil.
Spaſmi à paralyſi differentia. 485.
Spaſmus & ſpaſma differunt. 475.
Spaſmus quid, 475. definitio, 478. cauſſa proxima, 479. ſubiectum, 478. differentiæ, 484. ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſtica, 485. curatio, 487. eiuſdem per primarium membri affectum curatio, 488. diæta, 492. per conſenſum. 493
Spaſmus & paralyſis interdum coniunguntur. 477
in Spaſmo quæ cauſſa muſculos contrahat, 479. pars contracta cur immobilis maneat, in conuulſiuo verò motu agitetur 480. in qua parte muſculi cauſſa irritans reſideat, ibid. cur ſenſus in eo integri maneant, in conuulſiuis vero motibus lædantur. 482
Spaſmus cur inflammationi coniungatur quandoque. 481
Spaſmus flatulentus. ibid.
Spaſmus proportionatus & improportionatus ad materiam 484
Spaſmus quomodo à cholerica paſſione excitetur, 483. quomodo ab

elleboro & aliis medicamentis fortiter purgantibus. ibid. quomodo à frigore. ibid.
Species Oeconis. 746
Spiritum animalem *dari eumque diuerſum à vitali.* 227
Spiritus animalis *in cerebro duplex,* 267. *eius generatio,* 98. *naturalis conſtitutio quæ.* 92
Spiritus animales *roborantia & augentia.* 102
Spiritus euphragiæ compoſitus. 760
Spiritus opticos *confortantia.* 746.
Spiritus vini *in vulneribus capitis vtilitas.* 167
Spirituum animalium *vitia,* 98. *eorum defectus,* 10. *torpor & narcoſis vnde.* 223
Spirituum opticorum *craßities,* 722. *cauſſæ, ibid. differt à vera vertigine.* ibid. & 725
Spirituum opticorum *craßities,* 744. *cauſſæ, ibid. defectus,* 745. *vitia,* 744. *eorum vitia an perſpicillorum vſu corrigi poßint.* 745.
Splendoris oculis obſeruantis *cauſſæ.* 764
Σταφύλωμα *quid.* 714
Sternutatio, *huius commoda & incommoda, cauſſæ, ſigna prognoſtica,* 833. *indicationes, curatio.* 834.
Stillicidium ſanguinis *quid ſignificet.* 826
Stœchados Arabicæ vires. 15
Strabiſmus, *cauſſæ,* 750. *differentiæ,* 751. *ſigna diagnoſtica, prognoſtica, curatio.* ibid.
Stupidi *qui dicuntur &* Stupiditas *quid,* 247. *Stultitia & ſtupiditas quomodo differant. ibid. ſtupidos & ſtolidos nonnullos per morbum ingenium acquiſiuiſſe.* 249. *ſtoliditatis & ſtupiditatis cauſſæ.* 225. 226
Stupor *quid, eius cauſſæ,* 627. *differentiæ,* 629. *ſigna diagnoſtica, prognoſtica.* ibid.
Stuporis *à ſpiritu vini & inebriatione curatio.* 182
Sudores *in morbis à ſeroſis humoribus vtiliſsimi.* 85
Sudorifera *quomodo in paralyſi adhibenda.* 466
Suffitus *in intemp. capitis frigida,* 24. *in catarrhis ſiſtendis.* 620
Suffuſio vera *quid,* 721. *nota, ibid. ſubiectum, cauſſæ,* 722. *differentiæ,* 723. *ſigna diagnoſtica incipientis, augeſcentis, perfectæ,* 724. *ſigna loci ſuffuſionis,* 725. *prognoſtica. ibid. indicationes,* 726. *curatio veræ ſuffuſionis,* 727. *per medicamenta interna, ibid. externa repellentia, ibid. diſcutientia, ibid. extergentia, ibid. fomenta,* 728. *chirurgiam,* 729. *Diæta,* 730
Sulphuris Lunæ *præparatio.* 404
Sutura *in vulneribus capitis non facile inſtituenda.* 124
Suturæ capitis tres, 104. *earum defectus,* 107. *quibus ex cauſsis diſtinguuntur.* 118
Σύχνσις palpebrarum. 651
Syrupi & potiones *refrigerantes & in febribus & doloribus capitis non nimis parcè exhibendi.* 8
Syrupi cephalici *calidi,* 18. *refrigerantes,* 8. *humectantes.* 28
Syrupus de Iua Arthetica. 456
Syrupus papaueris *infantibus ſæpius exhibitus ingenium ac memoriam eorum hebebat.* 207
Syrupus purgans *Donati Antonij ab Alto mari in melancholia hypochondriaca.* 335
Syrupus Stœchad. Arabicæ *omnibus frigidis & cerebri ac neruorum affectibus vtilis,* 18. *à principio non exhibendus.* 70

Syrupus Victor. Fauentin. *ad memoriam confortandam.* 256

T

TArantulæ morſus, 378. *ſigna diagnoſtica.* 380. *prognoſtica,* 381. *indicationes & curatio, ibid. ad præſeruationem quæ vtilia,* 341. *alexipharmaca,* 382. *nullum certius remedium quam Muſica. ibid.*

Tarantulas *muſica delectari & ad cytharæ ſonum tripudiare.* 383

Tumulentia & ebrietas, 373. *ſigna,* 374. *prognoſt. ibid. præſeruatio, ibid.*

Theriaca Hippocratis, 72. *in comitiis non vtendum.* 220

Thermæ *in paralyſi quales eligendæ,* 467. *ſulphureæ caput calefaciunt,* 20. *earum in melanchol. Hypochondriaca vſus.* 319

Tincturæ cephalicæ *calidæ.* 17

Tinctura antiparalytica. 462

Topica calida *in intemperie capitis calida an conueniant.* 13

Topica cephalica *calida* 19. 78.

Topica *in principio ophthalmiæ qualia applicanda,* 684

Topicis cephalicis *frig. ea quæ penetrandi vim habent admiſcenda.* 684.

Topicis *in cõuulſionibus anodyna admiſcenda.* 480

Τράχωμα palpebrarum. 652

Tremor *quale ſymptoma,* 420. *quid eius eſſentiam conſtituat,* 420. *à paralyſi & conuulſione quibus, differt, ibid. à palpitatione & rigore,* 421 *cauſſæ, ibid. proxima vbi hæreat,* 420. *differentiæ,* 424. *ſigna diagnoſtica, prognoſtica. ibid. indicationes & curatio,* 426. *curatio, tremoris à ſpirituum abſumptione & diſſolutione,* 427. *à cauſſa frig. & hum. neruos lædent, ibid. ſanguinis euacuatio quando conueniat,* 427. *corroborantia ibid. topica.* 428. *curatio tremoris à maligna, venenata ac narcotica cauſſa,* 429. *Diæta.* 430

Tremor *an ab errore externo poßit prouenire.* 434

Tremoris *proxima cauſſa an ſit vna?* 431.

Tremoris *vox an quoque pro rigore accipiatur.* 431

Tumores cerebri. 172.

Tunicæ annatæ *vitia.* 649

Tunicæ araneæ *vitia,* 439. *cauſſa, ſigna curatio. ibid. & ſeqq.*

Τύλωσις palpebrarum. 652.

V

VEna *inter pollicem & indicem an ſecanda in affectibus capitis.* 59.

Venas narium *an ſcalpello vel hirudinibus aperire liceat?* 61.

Venena *cerebro aduerſa.* 98

Venenum *à rabidis animalibus quomodo homini communicetur,* 365 *diu latere poteſt in corpore,* 366. *à quibus excitetur, ibid. an in corpore humano generari poßit, ibid. qua vi agat.* 369.

Venerem extinguentia. 308. 359

Verbena *in morbis capitis à materia frigida multum prodeſt.* 69. 78. 644.

Vermes in capite, 111. *eorum cauſſæ,* 112. *ſigna diagnoſtica, prognoſtica, indicationes, curatio. ibid.*

Vermes in auribus, 783. *cauſſæ, ibid. ſigna diagnoſtica, curatio, ibid. qua ratione eximendi.* 784

Vermis ex angulo oculi *erumpens,* 768

Vertigo, 226. *definitio, ibid. quæ actiones in ea læduntur, ibid. locus affectus,* 228. *cauſſæ, ibid. verti-*

gine qui ſacilè corripiuntur, 229. differentiæ, 230. ſigna, prognoſtica, 230. indicationes, 231. cura in paroxyſmo, 231. an vena ſecanda, 232. præſeruatio, ibid. Diæta. 232.

Vertigo à flatibus, cauſſæ, ſigna, 233. prognoſtica, 234. indicationes, auxilia. ibid.

Vertigo à meatuum cerebri anguſtia, 243 cauſſæ, ibid. ſigna, 244. prognoſtica, curatio. ibid

Vertigo à ſpirituum à cauſſis euidentibus agitatione, 244. ſigna prognoſtica, curatio, 245. an ſine vapore excitari poſſit. ibid.

Vertigo per conſenſum, 240. cauſſa ibid. ſigna prognoſtica, 241. indicationes & curatio, 242. in vertigine per conſenſum venæ in pedibus aperiendæ, ibid. curatio vertiginis à ventriculo, ibid. ab Epate, Liene, Vtero. 243

Vigiliæ, 193. earum incommoda, ibid. cauſſæ, 164. differentiæ, 195. ſigna diagnoſt. prognoſt. 196. indic. curat. ibid. Diæta. 267.

Vigiliæ ab animi affectibus, 212. prognoſt. curatio. ibid.

Vigiliæ à dolore pectoris anguſtia, ac ſenſuum externorum obiectis. 210.

Vigiliæ à vaporibus calidis, ſiccis, acribus & acidis, 211. cauſſæ, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, indicationes, curatio. ibid.

Vigiliæ ex caliditate & ſiccitate cerebri, 209. curatio. ibid.

Vigiliæ nimiæ ob vaporum Spiritus ſufficientium defectum, 208 cauſſæ, ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſtica, curatio, ibid.

Vigiliarum ... 190

Vigiliæ ſenum difficile curantur. 205.

Vina medicata & clerata cephal. cal. 16

Vini potus num vini noxam pellat. 645.

Vinum in melancholia quando & quale concedendum, 322. ophthalmia an conueniat. 688

Vinum Euphragiatum. 759

Vinum ophthalmicum. ibid.

Vinum purgans Zvvuingeri in Melancholia Hypochondriaca. 336.

Viſio rerum rectarum pro curuis, 761. cauſſa, ibid. rerum prædicarum. alio colore 761 cauſſæ. ibid rerum abſentium, ibid. immobilium pro mobilibus. 762

Viſio geminata, 761. cauſſæ. ibid. & ſeqq

Viſus deprauatio 761. ſigna diagnoſtica. 765

Viſus hebetudo. 712.

Viſus quomodo lædatur in anguſtia pupillæ. 719

Vitrei humoris morbi, 741. obſcuritas ibid. ſitus mutatus, ibid. cauſſæ, ſigna diagnoſtica, prognoſtica. 742.

Vitreus humor à naturali conſtitutione deflectens num poſſit immediate viſionem lædere, an verò ſaltem, quia nocet cryſtallino. 746

Vnguenta cephalica calida, 21. frigida, 10

Vnguentum ad corroborandam memoriam. 262

Vnguentum anſerinum. 464

Vnguentum cephalicum Conciliatores, 151. Guil. Fabricij. ibid.

Vnguentum de Sapone Ioan. Crationis ad Paralyſin. 464.

Vnguis oculi, 972. cauſſa, 973. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, 974. indicationes curatio, 975. abſcindend. modi. ibid. Diæta. 976.

Vomitoria quando in bilioſis capitis

affectibus exhibenda? 65. *vomitus non niſi materia ſit fluitans & nauſeam excitet in affectibus capitis ciendus.* 69

Vomitu *nonnunquam excrementitij humores circa ventriculum & loca vicina hærentes excutiuntur, qui purgantibus per aluum euacuari non poſſunt.* 337

Vrinam cientia. 66

Vrinæ ſuppreſſioni *in Phrenitide quomodo ſuccurrendum.* 283

Vuæ procidentia, *cauſæ differentiæ, ſigna diagnoſtica,* 714. *prognoſtica curatio.* 715

Vulnera *à ferarum vel hominis etiã morſibus inflicta, quomodo tractanda.* 127

Vulnera duræ meningis *quomodo curanda,* 156. *tenuis, & cerebri.* 157.

Vulnera *in ſyncipite ac bregmate valde periculoſa, minus in occipite,* 179. *in temporibus cur tam periculoſa.* 140

in Vulneribus capitis magnis *euacuatio neceſſaria.* 144

in Vulneribus capitis *non facilè ſuturæ inſtituendæ.* 124.

in Vulneribus cerebri *omnia oleaginoſa, vnctuoſa & pinguia fugienda,* 158

in Vulneribus à telo venenato in-

Vulnus capitis ſimplex, ſine contuſione, 122. *ſigna diagnoſtica, ibi. curatio,* 123. *cum pericranij læſione,* 124. *cum partium externarum contuſione,* 125. *cum cranij ſine meningum cerebri & cerebri læſione.* 127.

X

Ξηροφθαλμία. 689

Y

Ὑπόχυμα. 721

Ὑπόχυμα & γλαύκωμα differunt. 721.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA